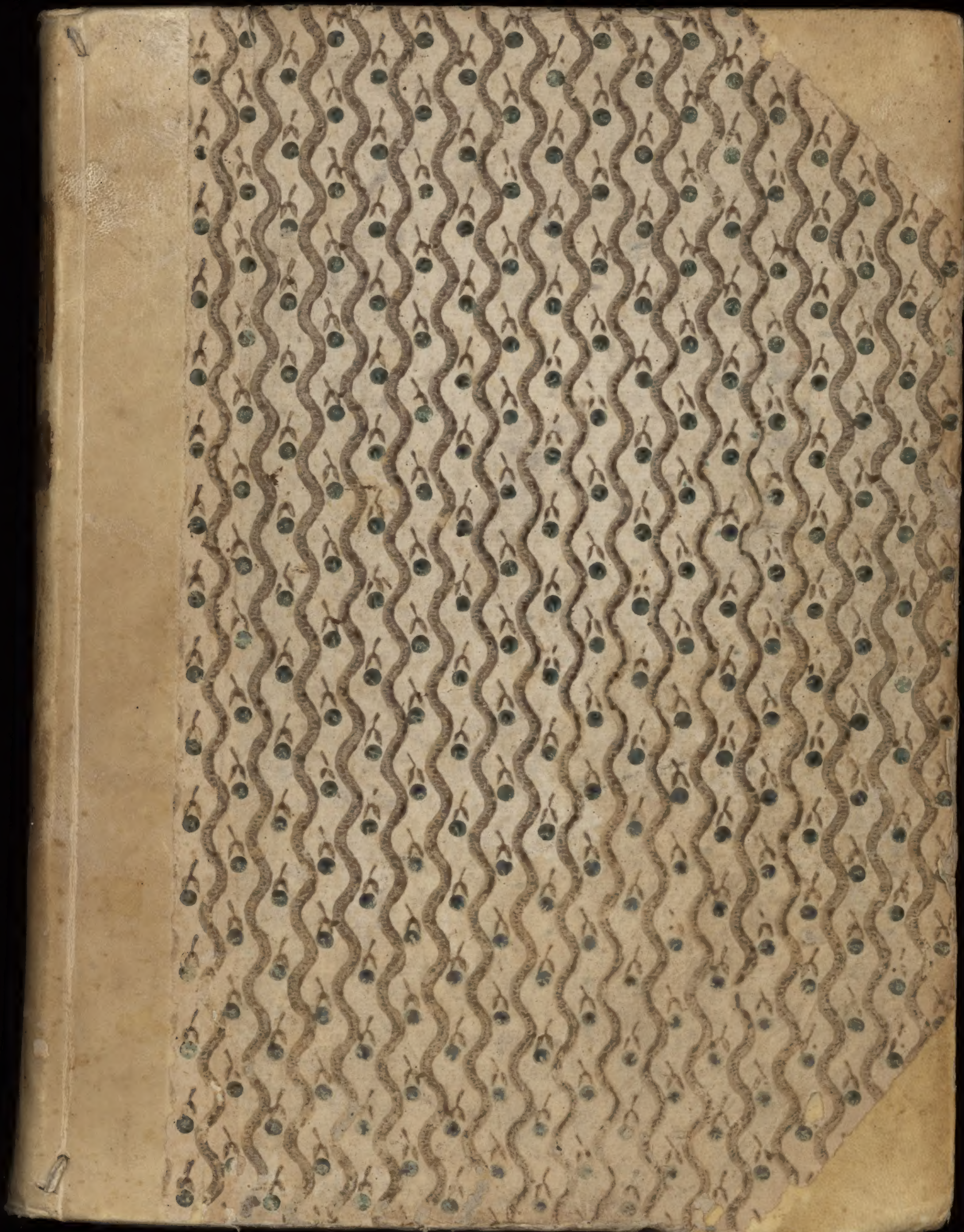

ADM. R. P. F.

LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI, ORD.MIN. REG.OBS.S.P. FRANCISCI, LECTORIS JUBILATI, EXPROVINCIAL. EXAMIN. SYNODALIS, AC S.O. CONSULTORIS

PROMPTA BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA

Innumeris fere locis ad Auctorum fidem sedulo restituta a compluribus Doctissimis Viris luculentissimis Additionibus locupletata, nec non Vindiciis Auctoris in easdem Notas, & Additiones.

NOVISSIMÆ HUIC EDITIONI ACCEDUNT

LOCUPLETISSIMA TRIUM PRÆSTANTISSIMORUM VIRORUM

ADDITAMENTA, ET CORRECTIONES

TUM AD SACRAM THEOLOGIAM, TUM AD JUS CANONICUM, ET CIVILE MAXIME PERTINENTIA.

ADJECTIS ETIAM SUMMARIIS

TOMUS TERTIUS.

D = E = F

ROMÆ MDCCLXXXV.

EX TYPOGRAPHIO MICHAELIS ANGELI BARBIELLINI

SUMPTIBUS NATALIS BARBIELLINI IN FORO PASQUINI,
ET MICHAELIS ANGELI BARBIELLINI IN PLATEA MINERVÆ,
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆFATIO.

N Tertium Celeberrimi P. F. Lucii Ferraris Bibliothecæ Volumen, quod e Typographio prodit in lucem. Hoc autem, uti ſuperiora duo Volumina, magnis exhibemus, iiſque perneceſſariis Additionibus locupletatum. Minora quædam Additamenta, licet egregia ſane, & probabilia, (ut quæ V. *Diaconus*, *Dominium*, *Eccleſia*, *Excommunicatio*, *Falcidia*, *Familia*, *Ferragoſto*, occurrunt, ut alia plura, quæ item nunc primum ſuis locis addidimus) ommittamus. Præſtabit hic Articulos, qui nunc primum in Bibliothecam illati ſunt, commemorare. Habes illos V. *Decanus*, *Diaconiſſæ*, *Diptyca*, *Diœceſis*, *Dominium Art. II. Dos* item *Art. IV. Edicta Laicalia*, *Epiſtolæ Eccleſiaſticæ*, *Exarchi*, *&* *Primates*, *Fidejuſſio* Art. II. Vel hinc quiſque intelligat, nihil in hoc quoque Volumine prætermiſſum diligentiæ, ut lectorum ſatisfieret utilitati.

Eadem igitur cura, quæ ſequentur Volumina optimis quiſque additionibus augebuntur. Interim valete, noſtroque labori annuite &c.

INDEX
TITULORUM, SEU MATERIARUM
Quæ in Tertio hoc Tomo continentur.

D

E

F

APPROBATIONES.

ADditamenta item Tom. III. Bibliothecæ P. LUCII FERRARIS postremæ hujus Romanæ Editionis attente perlegi, nihilque in iis deprehendere mihi visum est, quod catholicæ doctrinæ tum Fidei tum morum non consentiat. Quare publici juris fieri posse censeo.

Dabam Romæ die 29. Decembris 1785.

Fr. Jo. Franciscus Rigo Ord. Præd.
In Colleg. Germ. Hungar. Sac. Theol. Professor.

QUÆ in hoc Tertio Tomo Bibliothecæ Ferraris textum elucidandum, & emendandum novissimæ accesserunt notæ, & observationes, uti additamenta cætera, intento animo sunt a me perlecta, ita præcipiente Rmo P. Mamachio Sac. Pal. Magistro, omnia, inquam ad Fidei, & morum regulas fuisse digesta non difficulter intellexi: quapropter hunc Tomum æque, ac priores Typis publicis excudi posse affirmo. Ex Conventu Jesu Mariæ 29. Decembris 1785.

Fr. Dominicus Nicolaus a SSmo Rosario Augustinianus Excalc.
Sac. Indicis Consultor.

REIMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

F. A. Patriarca Constantinopolitanus
Vicesgerens.

REIMPRIMATUR,

Fr. Thomas Maria Mamacchi Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

ADM. REV. P.
F. LUCII FERRARIS
PROMPTA BIBLIOTHECA
CANONICA, JURIDICO MORALIS, THEOLOGICA

DAMNIFICATIO, DAMNUM.

1 Damnificatio est duplex, lucrosa, & non lucrosa. Damnificatio lucrosa est damnum datum in rebus externis cum iniqua earum usurpatione, ut fit in furto, rapina, aliisque iniquis usurpationibus, in quibus fur, vel iniquus invasor rem alienam invadit,& lucrum capturus in suum usum conver-
2 tit. Damnificatio non lucrosa est damnum in bonis externis proximi absque eorum usurpatione, idest absque eo quod aliquod commodi, seu lucri exinde perveniat ad damnificantem, ut fit cum quis ædes, vel segetes proximi incendit, ejus animalia interficit &c.

3 Damnificatio non lucrosa dividitur in inculpatam, & culpatam culpa, vel Theologica, vel Civili tantum. Damnificatio culpata culpa Theologica, & proprie dicto peccato dicitur, qua damnum quis infert proximo, vel ex directo proposito ei nocendi, vel nolendo, cum possit, ac debeat, abstinere ab actione includente perfectum ei inferendi damni periculum; vel non impediendo ei damnum inferri, cum possit, & ex justitia teneatur impedire; *c.Si*
4 *culpa 9. de injuriis, & damno dato*. Et ex hac damnificatione culpata culpa Theologica oritur obligatio restituendi, seu damni resarciendi, ut expresse loquitur textus *in dict. cap. Si culpa*, ibi: *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut hæc, imperitia tua, sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere oportet. Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contin-*
5 *gere vel jacturam*. Et talis obligatio etiam ante litis contestationem, damnificante defuncto, transmittitur ad ejus hæredes; *c. Paroch. 14. de Sepulturis, &c. In littera 5. de raptore*.

6 Damnificatio culpata culpa Civili, vel politica tantum dicitur, qua seclusa omni voluntate nocendi proximo, omnique actione, vel omissione culpabili coram Deo, ac in conscientia, nihilominus damnum proximo infertur ex actione, vel omissione culpabili, vel defectuosa contra exactum modum
7 agendi humanum. Et ex hac damnificatione culpata culpa Civili, seu juridica tantum, oritur pro foro externo obligatio resarciendi damnum, etiamsi culpa esset levissima, textu expresso *leg. In fine, ff. ad legem Aquiliam*, ibi: *in Lege Aquilia etiam levissima culpa venit*, quia potior debet esse caussa ejus, qui damnum absque omni culpa patitur, quam alterius, qui sua culpa damnum intulit, etsi forsan levissima; cum *in l. Factum, ff. de Regul. juris* expresse habeatur, quod *Factum cuique suum, non alteri nocere debet*. Unde si animal tuum absque alia 8
culpa tua damnum alicui intulit, v. g. percutiendo, vel occidendo animal proximi, aut segetes depascendo, teneris pro noxa damnum illatum resarcire, vel dare damnificato illud animal, quod damnum intulit, *l.1. ff. si quadrupes pauperiem*. Si mancipium tuum ex sua, sed absque culpa tua, intulerit damnum, teneris pro noxa tradere mancipium, vel totum damnum reparare, *2. Instit. ff. & Cod. de noxalibus actionibus*. Si per incuriam non extinxisti ignem, ex quo fuit domus combusta, teneris ad reparandum damnum; *arg. leg. Si servus, §. si fornicarius, ff. ad l. Aquiliam*. Si inconsiderate nullo dato prius signo aliquid dejecisti ex alto, vel de Domo, aut navi projecisti, unde alicui transeunti, aut adstanti damnum est illatum, teneris ad resarciendum; *l.5. statuitur 4. Instit. l. Stipulator, ff. ad Leg. Aquiliam*, in qua expresse dicitur; *Culpam esse, quod cum a diligente provideri poterit, non esset provisum*. Sic Caupo, Nauta, Stabularius &c. in cujus domo, navi, stabulo &c. furtum est factum, tenentur ad reparandum damnum caussatum ab iis, quorum opera usi sunt; *l. Item exterior 3. Instit. de obligat. ex quasi delicto, leg. ultim. ff. Nautæ, Caupones, Stabularii &c*, Et sic de aliis hujusmodi.

Damnificatio inculpata dicitur quando nulla omnino culpa interveniente damnum infertur; Vel 9
quia damnificans non est capax culpæ, ut si infans vel furiosus domum incendat; *cap. illud relatum 2. caus. 15. quæst.1. & leg. Sed etsi, ff. ad Legem Aquiliam*; vel quia damnificans in præcavendo damno alterius prius omnem diligentiam adhibuit; *cap. Si culpa 9. de injuriis, & damno dato*, ibi: *Sane licet qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse; Secus est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit, & §.4. & 5. Instit. de Lege Aquilia*; Vel quia justa causa est damni inferendi, ut cum Domus incensa, in parte non-

dum ardente destruitur, aut ædes contiguæ, ne ignis latius diffusus majus damnum inferat; aut cum in bello justo hostibus damna inferuntur, quia omni jure vim vi repellere licet; *l. Scientiam, ff. ad Legem Aquiliam*, aut cum quis in suo fundo fodiens vicini fontem avertit, si non animo nocendi vicino, sed suum agrum meliorem faciendi, id facit, textu expresso *in l.1. §. denique Marcello, ff. de aqua pluviali arcend.* quia nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur; *l. Nullus, de Regul. juris, & nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet.*

10 Ex dictis colliges primo, illum teneri in foro conscientiæ ad reparandum damnum alteri illatum, qui illud caussavit, nedum per damnificationem culpatam culpa Theologica, & proprie dicto peccato, ut expresse statuitur *cap. Si quis 6. cap. Olim 7. cap. Si culpa tua 9. de injuriis, & damno dato*; sed etiam per damnificationem culpatam culpa Civili, seu juridica lata; Et ratio est, quia culpa Civilis, seu Juridica lata supponit gravem culpam Theologicam, cum late culpabilis juridice omittat illam diligentiam, & cautelam communiter ab hominibus suæ conditionis adhiberi solitam pro avertendo gravi damno proximi, ad quod grave damnum proximi avertendum quilibet jure naturæ tenetur, adeoque si illam omittat, censetur caussa moralis illius damni, & hoc ipso Theologice fit culpabilis. Ita Innocentius cum aliis interpretibus *in cap. Sicut 6. de homicid.* Silvester *verb. Culpa n.5. & 6.* Molina *disp.353. num.7.* Palao *tract.23. disp.3. p.1. n.7.* & communis aliorum.

11 Colliges secundo, Neminem (præscindendo a contractu) teneri in conscientia ante sententiam Judicis ad resarciendum damnum alteri illatum per damnificationem Civilem, seu juridicam solum levem, & levissimam. Et ratio est, quia si leges, & maxime citatæ *supra num.7. & 8.* aliæque consimiles imponerent obligationem in conscientia solvendi ante sententiam Judicis, essent nimis rigidæ attenta hominum fragilitate; & cum nemo reperiatur, qui propter culpam juridicam solum levem, & levissimam sponte sua restituat, innumeros laqueos injiceret conscientiis absque necessitate boni communis, cui sufficienter, & abunde satisfit obligando ad damna resarcienda post sententiam. Sic Lugo *tom.1. disp.8. sect.3. num.47.* Lessius *lib.2. cap.7. n.44.* Molina *tom.3. disp.712. num.6.* Haunold *to.2. n.172. & 176.* Esparsa *quæst.26.* La Croix *lib.3. p.2. n.163.*

12 & alii passim. Nec valet dicere, quod si tales damnificantes non tenerentur in conscientia ante sententiam Judicis, ergo neque post ipsam tenebuntur, cum potius ipsa sententia censenda esset injusta. Non valet, inquam, quia negatur absolute consequentia; sæpe enim Judices auctoritate Legis decernunt per sententiam aliquam restitutionem, quæ ante sententiam non erat debita; Cum enim Leges statuentes debere resarciri damna illata etiam ex culpa juridica levi, & levissima, justissimis de caussis sint positæ; partim ut quilibet magis invigilet, ne sua, vel suorum culpa damnum aliquod proximis inferatur, sicque pax communis, & publica Civium quies, atque indemnitas bonorum suorum conservetur, partim ut præcaveatur innumeris fraudibus, & malitiis hominum, quæ in foro externo sunt difficilioris probationis; sententia Judicis conformiter dictis Legibus lata, merito etiam in foro conscientiæ obligat, non obstante quod ante eam necdum adfuerit talis obligatio resarciendi damnum ex culpa mere Civili, vel levissima, & sine omni culpa Theologica illatum.

Colliges tertio, Doli, seu culpæ Theologicæ incapaces in nullo foro teneri ad resarciendum aliquod damnum; *cap. Illud relatum 2. caus. 15. qu.1. & l. Sed etsi, ff. ad Legem Aquiliam.* Sic nec 13
tenentur ad resarciendum damnum, qui adhibuerunt debitam diligentiam pro illo avertendo, *cap. Si culpa 9. de injuriis, & damno dato, juncto §.4. & 5. Institut. de Lege Aquilia.* cum concordantibus. Sic 14
non tenentur ad damnum resarciendum, qui illud caussarunt utendo jure suo; *l.1. §. denique Marcello, ff. de aqua pluviali arcend. l. Nullus, de Regul. juris.* Vide *supra num.9.* Sic in nullo foro tenetur aliquis resarcire damnum, quod casu omnino fortuito, qui prævideri, & evitari non potuit, contigit; *c. Cum gratia unic. de commodato, & l.1. §.4. de obligat. & action,* 15 16

Additiones ex aliena manu.

De Damno, an rebus licite inferri quandoque possit, utilis est investigatio. Optime vero illustravit hoc argumentum Strykius *Juridic. dissert. tom.5. disput.5. per tot.* Octo autem sunt hujus disputationis capita totam materiam exhaurientia. Primum ita conceptum est: *Generalia Damni liciti exhibens.* Secundum: *De Damno rebus alienis licite illato in extruendo.* Tertium: *De Damno rebus alienis licite illato in destruendo.* Quartum: *De Damno rebus alienis licite illato in auferendo.* Quintum: *De Damno rebus alienis illato, intercipiendo, & avertendo.* Sextum: *De Damno rebus alienis licite illato, contrahendo.* Septimum: *De Damno rebus alienis licite illato, immittendo.* Octavum: *De Damno rebus alienis licite illato, amittendo.* 17

DEBITOR, DEBITUM. Vide verb. *Restitutio Solutio.*

DEBITUM CONJUGALE. Vide verb. *Matrimonium* quoad Debitum Conjugale.

DECANATUS, sacri Collegii. Vide verb. *Cardinales art.2. a num.19. ad 20.*

DECANUS.

Articulus Unicus.

Novissime adjectus.

(*) Inter Ministerianos Romani quoque antiquitus suos cognoverunt Decanos. Hinc tum in Theodosiano tum in Justinianeo Codice de Decanis titulus inscribitur. Quodnam tamen exercerent munus, non satis liquet, omnesque inter se super hoc dissentiunt juris Interpretes, & Historici. *Cujacius* eos huma- 1 2

humandis corporibus addictos putat ex *Novell.* 59.
quem sequitur *Burg. in lib. elector. cap.*14. Si tamen,
quod sentio, licet candide proponere, aliud ex di-
3 cta Novella colligendum opinor. Omisso enim exa-
mine super illis verbis relatis in *d. Novella cap.*5. *qui
lecto ministrant Decani*, quæ aliud Decanorum offi-
cium videntur indicare: Omisso pariter quod no-
men Decani numquam humantes mortuorum cor-
pora apud latinos scriptores significet, cum pro-
4 prio appellarentur nomine aut *Copiatæ* ut in *Cod.
Theod. leg.*1. *de lustral. collat. & leg.*15. *de Episcop.*
aut *Vespilliones*, ut apud *Martial. ep.* 87. *Sveton. in*
5 *Domit. cap.*17. Omisso quod *Libitinarii* appellaban-
tur, qui funerum gerebant curam *Duaren. de instit.
action. cap.*2. *tom.*3. *pag.*449. *coll.* 2. *in princ.* His in-
quam omissis, non satis compertum est, cur ulti-
mum humandorum corporum Decanis tribuatur ex
dicta Novell. officium, dum in eadem ante etiam
6 Clericos, & Canonicos nominantur. *Distributio fiat
& Decanis, & Asceteriis, & Canonicis, & Acoly-
tis*; iisdemque majus quam reliquis decernitur sti-
7 pendium. *Decanis quidem per singulos menses cen-
tum octoginta duos solidos, Asceteriis autem nona-
ginta duos solidos, & Acolytis nonaginta unum soli-
dos, & Canonicis triginta & quinque solidos cap.* 2.
in fin.

8 Asceteriæ porro vocabantur Moniales illæ quæ in
funeribus psallebant. *Vicat. Vocabul. jur. verb. Asce-
terium*. Idemque munus exercebant Acolyti, &
Canonici. Dum itaque Justinianus in istorum nu-
mero primos recenset Decanos, verosimilius vide-
tur, eos non humandis corporibus, sed parandis
peragendisque defunctorum exequiis fuisse disten-
9 tos. Hinc in relata *Novell.* legitur *cap.*2. *Quod ha-
ctenus datum est laborantibus circa funerum exequias
10 deinceps detur etc. Decanis Acolytis etc.* Eoque rectius
quia hoc Collegium a Justiniano institutum non fuit,
sed longe antea in usu erat, ut ex *Cod. Theod. de
11 Decanis*. Super his alii alia docent. *Pancirol. in
not. Imper. cap.*90. hos putat fuisse Cubicularios, qui
Principis personam curabant. Apud *Marcellinum
12 lib.*14. Ministri vocantur Tori, nec ideo inverosi-
mile est ipsos eosdem fuisse, quos Cubiculariorum
13 Decuriones appellat *Sveton. in Domit. c.*17. De qui-
busdam Decanis ex Palatio missis meminit etiam
*D. Ambrosius lib.*5. *p.*33.

14 Decanus autem nuncabatur ille qui decem præ-
erat viris. *Veget. lib.*2. *cap.*7. ideoque arbitror, no-
men Decani, & Decurionis idem fuisse, ex eoque
originem duxisse, quod decem præessent viris, quem-
15 admodum Centuriones a centum viris, quibus præ-
erant, nomen habuerunt. *Varr. de ling. lat. lib.*4.
16 Cum vero Decani numero plures essent, hinc De-
canorum corpus conficiebant, de quo *l. unic. Cod.
17 Theod. de Decan.* Ex eorum Collegio quatuor crea-
bantur Primicerii biennales, quo tempore elapso
ad illud non revertebantur officium, sed sequenti-
bus in ordine Secundoceriis, Tertioceriis, Quar-
toceriis locum relinquebant *leg.*1. *Cod. de Decan.
18 ibique Bruneman.* Ipsi a decem viris eorum auctori-
tati commissis exposcebant obsequium, in Decanos
vero Officiorum Comites, vel Magistri jurisdictio-
nem exercebant.

19 Horum exemplo, ni fallor, in Christianis Ecclesiis
Decani constituti sunt, quod etiam de aliis Ethnico-
rum consuetudinibus ad Christianorum mores acco-
modatis factum apparet. Isti dum Populus pu- 20
blicam in die Cinerum susceperat pœnitentiam Cle-
ricos præcedebant, eumdemque populum in Eccle-
siam introducebant. In die vero Paschatis eosdem
similiter Ecclesiæ liminibus repræsentabant. *Cap.
in capite distinct.*50. *& cap.*7. *de Offic. Archidiac.* §.6.
Eodem pariter retento nomine introductus fuit Pri- 21
micerius, qui caput erat Acolytarum, Lectorum, &
Psalmistarum. *Cap. perlectis* §. *Ad Primicerium* 13.
distinct. 25.

Monachi adhibuerunt primi Decanos, quorum 22
plerumque numerus pro Monacorum numero insi-
gnis erat, cum ad veterum Decanorum similitudi-
nem decem tantum Monachis præessent, ut ita exa-
ctior esset in eosdem cura. Post Abbatem, & Præ- 23
positum primum obtinebant locum *Van. Espen. jur.
Eccles. part.*1. *tit.*11. *cap.*2. §.1. *Thomasin. de veter.
& nov. Eccles. discipl. lib.*3. *c.*66. §.8. Dum ob Mo- 24
nachorum numerum in eodem Monasterio plures
erant Decani, eorum senior absente Abbate, & Præ-
posito primum dignitatis gradum consequebatur, ip-
sorumque universam gerebat curam.

Non multo post in Ecclesiis etiam Cathedralibus 25
Decanorum dignitas inter Monachos Monastico
adhuc more viventes introducta fuit, qui primo Præ-
positis inferiores erant, sed tractu temporis in ple-
risque Capitulis cum Præpositi, omissa quasi omni-
no rerum spiritualium cura, rebus tantum tempora-
libus incumberent, hinc Decani Sacrorum, & disci-
plinæ Ecclesiasticæ in Choro præsertim curam soli
exercere cœperunt. *Schmidt Thesaur. jur. Eccles.
dissert.*4. §.19. eorumque vigilantia in accurata a Ca-
nonicis exigenda Ecclesiasticæ disciplinæ observan-
tia adeo processit (si fides habenda est *Anton. Mat-
thæi de nobil. lib.*2. *cap.*40.) ut interdum delinquen-
tes fustibus quoque cædi mandarent.

Quidquid tamen sit, in dubium verti nequit, quin 26
animarum cura de jure communi illis fuerit commis-
sa *cap.*7. §.2. *de Election. & Elect. potest.* De jure ve-
ro speciali, & consuetudinario tantam in nonnullis
regionibus consecuti sunt auctoritatem, ut in multis
actibus Episcopalem quasi adæquent jurisdictionem.
In Ecclesiis quippe Gallicanis, Decanum ex consuetu- 27
dine habere jurisdictionem in Capitulum, & in ma-
gnam partem Cleri, testatur *Van-Espen. jur. Eccles.
t.* 1. *tit.*11. *cap.*2. *num.*6. Idem refert de plerisque 28
Hispaniæ Capitulis *Fagnan. in cap. irrefragabili* 13.
§.*Excessus de offic. Judic. ordin. num.*21. Ita & causas 29
in prima instantia cognoscunt, licet hac de jure com-
muni sint jurisdictioni destituti *Van-Espen. jur. Ec-
cles. part.*1. *tit.*4. *cap.*5. Quas tamen hoc non obstan- 30
te privilegio definire nequeant controversias statuit
*Concil. Trident. sess.*24. *cap.*20 *de reformat.* Cæte- 31
rum particularia proprii Capituli negotia gerunt, uti
speciale Canonicorum caput illos convocant, dire-
ctorium habent, eorum vota exquirunt cum iisdem
deliberant, & inde decretum signant, quin hodie in
plerisque saltem Capitulis, Præpositus nisi vocatus in-
terveniat. *Schmidt Thesaur. Jur. Eccles. dissert.* 8.
§.11. *in not. Thomasin. loc. cit.*

In Ecclesiis Trevirensibus Parochi infra annum a 32
die electionis juramentum Decanis præstare debent.

ipsis obedientiam polliceri, & alia quamplurima tum
a Parochis tum a Clericis, sive Beneficiatis sive non,
sive Regularibus, sive Sæcularibus solent præstari. Pa-
33 rochiales Ecclesias Decani quotannis visitant, quod
privilegium, ubi consuetudo legitime introducta vi-
gebat, confirmavit *Concil. Trident. sess.24. cap. 3. de
reformat.* Quæ in universa pene Germania observa-
tur consuetudo, & alia plura vidend. apud *Schmidt.*
34 *d. Thesaur. jur. Eccles. dissert.8. a §.7. ad fin.* His au-
tem seclusis peculiaribus cujuscumque Capituli sta-
tutis, licet primum obtineant gradum in Capitulo,
non tamen in suffragiis ferendis, uti & in reliquis
jura habent majora, quam cæteri Canonici, ut de
Capituli Osnaburgensis Decano definivit *Sacra Rota
coram Crispo dec.301. n.21.*
35 Decanorum electio de jure communi ad Episco-
pum, & Archidiaconum pertinet *cap.7. de offic. Ar-*
36 *chidiac.* De jure vero particulari, & consuetudina-
rio ad Capitulares Pastores præsente, & confirman-
te Archidiacono, vel ad Canonicos simul congre-
gatos confirmante Episcopo spectat. *Thomasin. de*
37 *vet. & nov. Eccl. discipl. lib.3. c.66. §.15.* Promoveri
autem ad hanc dignitatem non potest nisi qui ejus-
dem Ecclesiæ Canonicus sit, & in Presbyterum or-
dinatus *cap.1. distinct.60. Nullus Episcopus in Eccle-
sia sua nec Archipresbyterum, aut Decanum, nisi Pre-
sbyteri sint ordinare præsumat, & cap.2. distinct.
eadem.*
38 Sed cum non in omnibus Capitulis, & Collegia-
tis idem eligendi modus, eædemque in Decanis con-
firmandis adhibeantur solemnitates, de quibus
*Schmidt. loc. cit. in not. ad §.23. & Vicat. Vocabular.
jur. in verb. Decanus*, non eamdem exerceant juris-
dictionem, non denique idem dignitatis gradus re-
putetur, ideo inspiciendæ in primis sunt peculiares
cujuscumque Capituli constitutiones, & consuetu-
nes legitime introductæ, deinde consulendi erudite
non minus, quam accurate de Decanis agentes *Van.
Espen. Thomasin. Pancirol. Schmidt. loc. supr. citat.
Willemberg. dissert. de Decan. Barbos. jur. Eccl. lib.1.
cap.21. & cap.26.*
39 Hactenus dicta tum urbanos, tum rurales respi-
ciunt Decanos, de quibus omittendum non est,
quoddam ruralium adhuc Decanorum in Italia su-
peresse vestigium. Adeo in dies Fidelium numerus
augebatur, ut propter locorum distantiam cum non
ita facile Parochiales Ecclesias adire possent, & Ec-
40 clesiasticis interesse officiis, hinc Alexander III. alias
erigi mandavit Ecclesias, & dotari ex redditibus Ec-
clesiarum actu existentium, a quibus ideo recentio-
41 res Ecclesiæ tum quoad electionem Parochi, quæ
ad Matricis Ecclesiæ Rectorem pertinebat, tum quo
ad alia nonnulla obsequia dependebant *c.3. de Eccles.
edific.* Tunc ut opinor veterum Ecclesiarum Recto-
42 res a recentioribus cœperunt distingui illis dato no-
mine Plebanorum, vel Archipresbyterorum, prout
hodie vocantur, his vero simpliciter Parochorum.
Quamquam hæc antiquior denominatio videtur. Le-
gitur enim *cap.64. distinct.50. Ibi adesse debent Deca-
ni, idest Presbyteri Parochiarum*, ex quibus verbis
colligi potest usque tunc hanc in Ecclesia dignita-
43 tem locum habuisse. Lapsu temporis auctoritatem,
qua Matricis Ecclesiæ Rectores in simplices Paro-
chos pollebant, paulatim amiserunt, nec aliud hac
ætate retinent quam jus quoddam præeminentiæ, &
jus baptizandi inferioribus Parochis ut plurimum
non concessum.
Non ita tamen *Murator. sopra l'antichità Italiane* 44
tom.1. dissert.10. Hic vir cæteroquin doctissimus an-
tiquiori ævo, eos fuisse arbitratur Decanos, quibus
Ecclesiarum baptizandi jure destitutarum regimen
erat commissum, subditosque fuisse Centenariis, seu
Centurionibus. Cum enim anno 595. a Clotario II. 45
Francorum Rege, ut ipse refert, cujuscumque Civi-
tatis Agrum in Centenas, seu Centurias, & in De-
curias, seu Decanias fuerit divisum, inde colligit
laudatus Auctor, Decuriones, seu Decanos decem
familiis, Centenarios vero seu Centuriones centum
familiis præfuisse, ideoque illos inferiores, hos ve-
ro digniores Ecclesias obtinuisse. Sed tanti Auctoris 46
pace dicam, in toto Canonici juris corpore hujus di-
visionis vestigium non reperio, ideoque non satis
probata ejus mihi videtur opinio. Primo constat,
ab anno usque 438. quo evulgatus fuit *Codex. Theod.
Jac. Goth. Proleg. Cod. Theod. cap.1. 2. 3., Struv.
Histor. jur. Roman. cap.2. §.12.* hos Centenarios, qui 47
Plebis sibi usurpabant distributionem fuisse Impera-
torum auctoritate sublatos *leg. Sacerdotales 20. Cod.
Theodos. de Pagan. in fin. Chiliarcas insuper, & Cen-
tenarios, vel qui sibi plebis distributionem usurpare di-
cuntur, censuimus removendos, ita ut capitalem sen-
tentiam non evadat qui &c.* Ex his sequitur ante Clo-
tarium Centenarios quidem fuisse, sed a Theodosio
sublatos, quin appareant deinde in primævam digni-
tatem saltem in Ecclesia restituti.
Profecto in citato *cap.64. distinct.50.* recensentur 48
variæ Ecclesiasticæ dignitates, quæ animarum Cu-
ram habentibus conferrebantur, nec centenariorum
fit mentio, sed expresse traditur, Decanos fuisse Ar-
chipresbyteros Parochiarum *Decani idest Archipre-
sbyteri Parochiarum*, & tamen hæc constitutio paulo
anterior est Clotarii temporibus, cum desumpta fue-
rit ex Concilio Agathensi habito anno 506. sub
Pontificatu S. Symmachi. Anno 904. Joannes Pa- 49
pa IX. in Synodo Ravennate mandavit, ut *sicut* Epi-
scopus *Matrici Ecclesiæ præest, ita Archipresbyteri
præsint Plebibus cap.4. de Offic. Archipresbyt.* Nullum 50
pariter centenariorum verbum legitur apud Alexan-
drum III. qui anno 1170. novam Ecclesiarum erectio-
nem demandavit, in quarum caput constituebantur
Rectores veterum Ecclesiarum *Providens tamen ut
competens in ea honor pro facultate loci Matrici Eccle-
siæ servetur. cap.3. de Eccles. ædificic. & reparand.*
Sed si a Clotarii usque temporibus honores, & obse-
quia ab inferioribus Parochis Ecclesiæ matrici debe-
bantur quomodo poterant deinde iterum concedi?
Anno tandem 1198. Innocentius III. nonnullis Ec- 51
clesiasticis dignitatibus jurisdictionem præfiniens ex-
presse docet Archipresbyteris a pluribus fuisse Deca-
ni nomen tributum *Archipresbyteri autem, qui a plu-
ribus Decani nuncupantur cap. 3. de Offic. Archidiac.*
sive igitur anteriora sive posteriora Clotario inspicia-
mus tempora manifestum est Archipresbyteros, &
Plebanos recentes veterum Decanorum loco haben-
dos esse. *Altaserra Ecclesiast. Jurisdict. lib.8. cap.18.
per tot.*
Rectius fortasse cum *Duareno de Sacros. Eccles. Mi-* 52
nist. & Benefic. lib.1. cap.9. in fin. tom.4. dixisset, Ar-
chi-

chipresbyteros, & Plebanos Chorepiscopis fuisse subrogatos, quorum propterea munere tunc fungeban-
53 tur. Chorepiscopi enim ita dicti a græco vocabulo *choros*, quod vicum vel pagum latine significat, ab Episcopis urbanis certis vicis, & pagis præficebantur, & Episcopalis jurisdictionis in nonnullis actibus
54 participes erant. *Duaren. loc. cit.* De his meminit Leo Papa I. ab anno usque 440. *in cap.*4. *distinct.* 68. ubi recensentur ea, quæ ad eorum jurisdictionem
55 non pertinebant. Sed cum paulatim omnia Episcopalia jura sibimetipsis arrogare contenderent, hinc
56 anno 794. Leone III. Pontifice, & Carolo Magno Imperatore ejecti a Gallia fuerunt. *Fleury part.*1.
57 *instit. cap.*18. *n.*5. Sæculo vero XI. Damaso Papa II., cum Chorepiscoporum arrogantia ferri amplius non posset, eorum munus fuit undique sublatum, & antiquatum. *Cap.*4. *&* 5. *distinct.* 68. *Gagliard. Instit. Canonic. lib.*1. *tit.*24. *§.*24.
58 Sacræ Rotæ Tribunal suum quoque habet Decanum, qui Collegii caput est, & jurisdictionalibus nonnullis actibus distinguitur. Is in locum deficien-
59 tis Auditoris alium Auditorem subrogare potest. *Rot. cor. Cels. decis.*221. *num.*1. & in æquali suffragiorum numero ea pars prævalet, pro qua ipse suum tulit suffragium. *Rot. in recent. part.*18. *dec.*81. *n.*20.
60 Longum esset si de omnibus Prælatorum Collegiis quibus præficiuntur Decani, sermo habendus esset, sed cum hujusmodi Decani honoris potius, quam jurisdictionis primatu perfruantur, ideo non est cur diutius super illis differendo immoremur (*).

DECIMÆ.

ARTICULUS I.

Quo ad ea, quæ concernunt Decimarum esse, divisionem, & obligationem.

1 DEcimæ sunt *decima pars omnium fructuum, & proventuum juste acquisitorum; Deo in recognitionem universalis, supremique dominii debita, atque Ecclesiæ Ministris solvenda. Est in re communis*; & deducitur *ex cap. Non est* 22. *cap. Transmissa* 23. *& cap. Tua nobis* 26. *de decimis, cum concordantiis*; &
2 Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.*12. Decimæ ortum habent ex veteri Testamento; Genesis 14. *&* 28.
3 Exodi 22. Levit. 27. Num. 28. Decimarum congruentia est. Primo, quia sic recognoscitur Deus tamquam Donator, & supremus Dominus omnium bonorum, juxta *cap. Tua nobis* 26. *de decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimas, & primitias asseverans, & cap. Cum non* 33. *eod. tit.* ibi: *Cum autem in signum universalis dominii quodam titulo speciali sibi Dominus*
4 *decimas reservaverit*. Secundo quia Ministris Dei debetur sustentatio juxta illud Matthæi 10. ibi: *Dignus est enim operarius cibo suo*, & Lucæ 10. ibi *Dignus est enim operarius mercede sua*, & 1. ad Corinth. 9. ibi: *Quis militat suis stipendiis unquam? Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? . . . Nescitis, quoniam, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui Altari deserviunt, cum Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*. Et *c. Cum secundum* 16. *de præbendis* ibi: *Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere debeat de Altari, & qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede, patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obse-*
quio deputantur. Tertio, quia de decimis, post suf- 5
ficientem Ministrorum Dei sustentationem, debent pauperes sustentari, juxta illud *cap. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi: *Nec decimas, quæ tributa sunt egentium animarum, præsumerent detinere, & cap. Decimæ* 66. *caus.*16. *q.*1. ibi *Decimæ tributa sunt egentium animarum*, ubi etiam in casu, quo Ecclesiæ Ministris suam necessariam sustentationem jam habentibus, de Decimas non solvente sic ait S. Augustinus ibi relatus: *Quanti pauperes in locis, ubi ipse habitat, illo decimas non dante fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante tribunal æterni Judicis apparebit, quia rem a Deo pauperibus delegatam suis usibus reser-*
vavit. Decima autem pars potius quam vigesima, 6
vel alia quota electa fuit a Domino, quia decenarius numerus erat primus terminus numerorum, cum ultra eum non procedatur, nisi iteretur, & sic aliquid perfectionis habet.
Decimæ dividuntur in Prædiales, seu Reales, & 7
in Personales, ut colligitur ex *cap. ad Apostolicæ* 29. *de decimis*, & Gl. *ib. verb. Personales*. Decimæ Prædiales, seu Reales sunt illæ, quæ solvuntur de prædiorum, agrorum, vinearum, pratorum, hortorum, arborum, domus elocatæ, silvarum, & omnibus fructibus, nec non & de animalibus, ut colligitur *ex cit. cap. Ad Apostolicæ* 20. *de decimis*, & Gloss. *ibid. & cap. Cum in suo* 30. *eod. tit. & cap. Significa-*
vit 5. *de Parochis*. Decimæ Personales sunt illæ, quæ 8
solvuntur ex acquisitis proprio cujusque labore, solertia, & industria, v. g. negotiatione, scientia, artificio, militia, mercatura, officio, & hujusmodi; ut colligitur *ex cit. cap. Ad Apostolicæ* 20. *cap. Non est* 22. *& cap. Pastoralis* 28. *de decimis, & ex cap. Decimæ* 66. *caus.*16. *q.*1. ibi: *De militia, de negotio, de*
artificio redde decimas. Omittitur hic tertium genus 9
Decimarum, quas varii admittunt, & vocant decimas mixtas, voluntque esse illas, quæ partim reales, & partim personales sunt, quatenus nempe partim ex natura prædiorum, & animalium, & partim ex industria, & artificio hominum proveniunt, uti sunt illæ, quæ ex lana, lacte, caseo, melle, & hujusmodi proveniunt. Istæ enim decimæ mixtæ, ultraquam quod nullibi memorantur in jure, nec de illis fit aliqua mentio *in cit. c. Ad Apostolicæ* 20. *cap. Non est* 22. *cap. Pastoralis* 28. *cap. Cum in tua* 30. *de decimis, & cit. cap. Decimæ* 66. *caus.*16. *q.*1. ex quibus colliguntur solummodo decimæ Prædiales, seu reales, & decimæ Personales, manifeste reducuntur ad genus decimarum prædialium, alias etiam omnes prædiales deberent dici decimæ mixtæ, cum etiam illæ partim a natura, partim ab industria hominum proveniant, ut clare patet in frumento, vino, & hujusmodi, ad quæ producenda non tantum natura, sed & industria hominum in excolendis v. g. agris, vineis, & hujusmodi multum conferunt. Unde merito Glossa *in cit. cap. Ad Apostolicæ* 20. *verb. Personales*, duas tantum species decimarum distinguit,

guit, personales, scilicet, & prædiales, inter quas
prædiales enumerat decimas, quæ ex animalibus pen-
duntur, quæ cum pro certo non sint Personales, ne-
que rigorose loquendo possunt dici *Mixtæ*, adeoque
attento jure *in cit. cap. Apostolicæ*, & aliis mox cita-
tis, *& in l. pecudum*, *ff. de usuris*, & Glossa *ib.* De-
cimæ ad duas tantum species reducuntur, *Prædia-
lium*, scilicet, & *Personalium*; Barbosa *de offic. &
potest. Parochi c.* 28. *num.* 9. *&* 10. Engel. *lib.* 3. *de-
cretal. tit.* 30. *num.* 1. Reiffenstuel *ib. num.* 4. & alii.
10 Præterea Decimæ aliæ sunt profanæ, aliæ Ecclesia-
sticæ, ut tradit Gregor. Tholos. *lib.* 2. *Syntagm. cap.*
20. Profanæ sunt quoddam genus tributi, quod olim
sæculares Domini prædiis subditorum imponere so-
11 lebant. Ecclesiasticæ autem sunt duplicis generis,
aliæ scilicet sunt pure spirituales, & stricte Eccle-
siasticæ, & aliæ Laicales, & minus Ecclesiasti-
cæ. Priores sunt, quæ juxta primævam suam insti-
tutionem, & originem in signum universalis domi-
nii Dei super nos, solvuntur ipsius Dei, & Eccle-
siæ Ministris pro honesta eorum sustentatione, intui-
12 tu spiritualium ministeriorum eisdem debita. Poste-
riores sunt, quæ a titulo spiritualis officii separatæ,
ex concessione Ecclesiæ ob justam causam, solvun-
tur Laicis; Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *c.* 1. *num.* 1. Gre-
gor. Tholos. *lib.* 2. *Syntag. c.* 20. Pirhing. *lib.* 3. *De-
cretal. tit.* 30. *n.* 5. Reiffenstuel *ib. n.* 6. & alii passim.
13 Decimæ duplici modo considerari possunt, Primo
modo materialiter, & secundum substantiam, qua-
tenus sunt stipendium necessarium ad honestam su-
stentationem Ministrorum Ecclesiæ; Secundo modo
formaliter, & secundum certam, ac determinatam
partem fructuum, scilicet decimam, non octavam,
14 vel duodecimam. Decimæ primo modo consideratæ
sunt debitæ Ministris Ecclesiæ jure naturali, divino,
& humano; S. Thomas 2. 2. *quæst.* 87. *art.* 1. *in corp.*
Pirhing. *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *n.* 6. Reiffenstuel. *ibid.
num.* 6. Engel *ibid. num.* 2. & communissima alio-
15 rum. Prima pars de jure naturali est clara, quia jus
naturæ, & Lex justitiæ naturalis dictat, quod sicut
Ecclesiæ Ministri plebi spiritualia præbent, sic plebs
eis pro sustentatione corporalia tribuat; est enim na-
turæ dictamen, ut qui alicui servitium præstat, ab
16 eodem stipendium justum recipiat. Secunda pars de
jure divino habetur expresse ex variis Sacræ Scripturæ
textibus, ut *Matthæi* 10. ubi Christus de Ecclesiæ
Ministris loquens ait, *dignus est enim operarius cibo
suo*. Lucæ 10. ibi: *dignus est enim operarius mercede
sua, &* 1. *ad Corinth.* 9. *num.* 7. ibi: *Quis militat suis
stipendiis unquam?* & ibid. num. 11. *Si nos vobis spi-
ritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia ve-
stra metamus?* & ibid. num. 17. *Nescitis, quoniam
qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt,
& qui Altari deserviunt, cum Altari participant? Ita
& Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant,
17 de Evangelio vivere*. Tertia pars de jure humano cla-
re patet ex repetitis textibus juris Canonici, signan-
ter *in cap. Commissum est* 4. *cap. Pervenit* 5. *cap. Nun-
cios* 6. *cap. Cum homines* 7. *cap. Dilecti filii* 8. & toto
titulo de decimis. Sic etiam in *Sexto Clement. & ex-
travagant.* ubi solutio decimarum passim præcipitur.
Item *in cap. Admonemus* 2. *cap. Præcipimus* 3. *caus.*
16. *q.* 2. *& cap. Decimas* 1. *cap. Pervenit* 3. *cap. Qui-
cumque* 4. *cap. Omnes* 5. *cap. Decimas* 6. *cap. Majores*
8. *caus.* 17. *qu.* 7. Item in Concil. Trident. *sess.* 25. *de
reformat. cap.* 12. Hinc infertur, quod decimæ primo 18
modo consideratæ, prout præcise continent necessa-
riam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, sunt eis
solvendæ, etiamsi aliunde habeant unde vivant, v. g.
ex Patrimonio, ex artificio, & hujusmodi, quia non
dantur illis ex mera misericordia, vel caritate tam-
quam eleemosyna, ut fit pauperibus, sed ex justi-
tia, tamquam stipendium debitum laborantibus; Sic
Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 9.
Layman *lib.* 4. *tr.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. Pirhing. *loc. cit.
n.* 6. Secus autem est dicendum, si Ministri Ecclesiæ 19
sustentationem necessariam habeant ex aliis redditi-
bus Ecclesiasticis; in tali enim casu decimæ non de-
berentur eis jure naturali, ac Divino, quia non habe-
rent tunc rationem necessariæ sustentationis, ideoque
cessaret ratio, cur decimæ dicantur esse debitæ jure
naturali, ac Divino, sicut de facto plurimis in locis
Ministris Ecclesiæ aliunde providetur de necessaria
sustentatione, ut experientia constat, & ex Layman
observat Pirhing *l. c. n.* 6.

Decimæ secundo modo consideratæ, idest forma- 20
liter, & secundum certam, ac determinatam par-
tem, seu quotam fructuum, scilicet decimam, non
octavam, vel duodecimam, licet in veteri Testa-
mento fuerint debitæ ex jure Divino positivo; ta-
men tempore novi Testamenti debentur Ministris Ec-
clesiæ solum ex Jure positivo Canonico, seu Eccle-
siastico; Rota *recent. part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 62. *num.* 20.
& par. 8. *dec.* 31. *num.* 5. S. Thomas 2. 2. *quæst.* 87.
art. 1. *in corpore*, S. Antoninus *p.* 2. *tit.* 4. *cap.* 3. *§. Hen-
ricus*, *quodlib.* 4. *qu.* 28. aliique Theologi communi-
ter, & plurimi Canonistæ cum Barbosa *de offic. & po-
test. Parochi cap.* 28. *num.* 7. ubi eos una cum Theolo-
gis citat Fagn. *in cap. In aliquibus* 32. *de Decimis n.* 9.
ubi dicit, quod hoc communiter tenetur; Pirhing
loc. cit. num. 7. contra Glossam *in cap.* 1. *de Decimis
in* 6. *verb. Decimarum*, Innoc. *in cap. ult. de Paro-
chis*, & plurimos alios Canonistas antiquos citatos,
& secutos a Reiffenstuel *loc. cit. num.* 13. Prima pars, 21
nempe, quod decimæ etiam formaliter, & secun-
dum determinatam quotam in veteri Testamento
fuerint debitæ de Jure divino possitivo, patet clare *ex
cap.* 22. *Exodi*, ibi: *Decimas tuas, & primitias tuas
non tardabis reddere, & ex cap.* 27. *Levitici*, ibi:
*Omnes decimæ terræ, sive de pomis arborum, sive de
frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur*, & pau-
lo post: *Omnium decimarum bovis, & ovis & capræ,
quæ sub Pastoris virga transeunt, quidquid decimum
venerit, sanctificabitur Domino*. Secunda pars nempe 22
quod Decimæ formaliter, & secundum determina-
tam quotam captæ tempore novi Testamenti non de-
beantur de Jure naturali, nec Divino positivo, sed
solum Jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico,
probatur. In primis enim manifestum est, quod
Lex, & ratio naturalis plus non exigit, quam ut con-
grua sustentatio præbeatur Ecclesiæ Ministris nobis
spiritualia ministrantibus; neque, ut evidens est,
ex vi Legis naturæ magis iis debetur pars decima,
quam v. g. pars septima, octava, nona, vigesima,
vel trigesima; Quare in Lege naturæ ante Legem
Mosaicam nulla extabat Lex decimarum, & proba-
bile est, quod Abraham *Genes.* 14. & Jacob *ibid.* 28.
non ex obligatione, sed sua libera voluntate Decimas
obtu-

obtulerint; Azorius *tom.1. lib.7. cap.23. qu.2.* Suarez *loc. cit. cap.* 10. *num.*4. Layman *lib.*4. *tract.6. c.2. assertion.2. §. altera vero pars*, Pirhing *loc. cit. num.*7. & colligitur ex ipsomet textu; Abraham enim *cit.cap.* 14. libera & voluntaria gratitudine obtulit Decimas Sacerdoti Melchisedech, ex quo ipse Sacrificium Deo obtulisset, & contra hostes præliaturus suam ei benedictionem dedisset; cui suam victoriam attribuens, dedit decimas de omnibus ex hostibus reportatis, ibi: *Et dedit ei Decimas ex omnibus*. Et Jacob *cit. cap.* 28. libera voluntate Deo Decimas vovit, ibi: *Cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi*.

23 Quod neque ex vi juris Divini positivi, sive Legis Mosaicæ possint Christiani obligari ad solvendas Decimas formaliter captas, est de se clarum; quia Lex Mosaica, seu Lex vetus quoad præcepta judicialia, & cæremonialia in Lege nova est omnino abolita, ut constat ex Apostolo *ad Galatas cap.3. num.25. & c.4. num.5. ad Hebræos cap.7. num.12.18. & 19. & cap.8. num.6. & 7.* Immo etiam quoad præcepta moralia, quæ non amplius obligant vi Legis veteris, sed solum quatenus a Lege nova sive ratione naturali dictantur, eique Juri innituntur; Suarez *loc. cit. c.* 12.

24 *num.5.* Pirhing *loc. cit. num.7.* Quod tempore novi Testamenti non de Jure Divino, sed solum de Jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico sit obligatio solvendi Decimas formaliter captas, est etiam de se manifestum, quia in toto novo Testamento non est reperibile aliquod divinum præceptum, quod obliget ad solvendas tales Decimas, adeoque ex solo jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico habetur hæc obligatio per multiplices textus in toto titulo de Decimis, & alios alibi, ut patet supra *sub num.*17.

25 Tum quia Decimæ formaliter captæ in variis locis per consuetudinem fuerunt diminutæ, & alteratæ, immo quo ad quosdam Regulares per Pontificia privilegia omnino sublatæ, ut patet *ex cap. Ex parte* 10. *cap. Licet* 11. *& cap. In aliquibus* 32. *de Decimis*, & ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus in Bullario contentis; sed hoc nec valide, nec licite fieri potuisset, si Decimæ etiam formaliter captæ essent adhuc tempore novi Testamenti de jure divino, cum contra jus divinum non valeat consuetudo; *cap. Cum tanto* 11. *de Consuetudine*; & DD. communiter; nec in illo dispensare possit Pontifex, hoc ipso quod Lex Superioris per inferiorem tolli non possit; *cap. Cum Inferior* 16. *de majoritat. & obedient. & Clement. Ne Romani, de electione.*

26 Adversarii volentes etiam nunc tempore novi Testamenti extare obligationem de Jure Divino solvendi Decimas; adducunt varios Canones, quibus dicunt expresse id declarari; Paschalis II. *in c. Decimas* 47. *caus.16. qu.1.* sic expresse dicit; *Decimas a populo Sacerdotibus, & Levitis esse reddendas, Divinæ Legis sanxit auctoritas*, Urbanus II. *in cap. Admonemus* 2. *caus.16. q.2.* sic expresse pronunciat: *Decimas . . . . quas ipse Deus dare constituit*; Gregorius VII. *in cap. Decimas* 1. *caus.16. q.7.* sic expresse ait: *Decimas . . . quas fideles præcipiente Domino offerunt*. Alexander III. *in cap. Parochianos* 14. *de Decimis* dicit expresse, quod *Decimæ non ab homine sed ab ipso Domino sint institutæ*. Innoc. III. *in cap. Tua* 25. *de Decimis* asserit expresse quod Decimæ *Divina constitutione debentur*. Idem Innocent. *in cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* sic expresse habet: *Decimæ, quas Deus in signum universalis Dominii sibi reddi præcepit*. S. Gregorius Papa *in cap. Quadragesima* 16. *dist.5. de consecrat.* sic expresse dicit; *Jubemur etiam ab Omnipotente Deo, omnium bonorum nostrorum Decimas dare*. Sed ad istos & alios quoscumque con- 27
similes Canones statim respondetur non esse intelligendos de Decimis formaliter captis, sed solum de Decimis materialiter sumptis, idest secundum substantiam, quatenus nempe sunt stipendium necessarium ad honestam & congruam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, sub qua acceptione etiam nos dicimus esse debitas ipsis Ministris de Jure Divino, ut patet *supra num.* 14. *&* 16. Et dato, & non con- 28
cesso, quod tales Canones, ut prætendunt adversarii, sint intelligendi etiam de Decimis formaliter captis, adeoque etiam ut tales esse Juris Divini; Respondetur debere intelligi, quod sint juris Divini non proprie, sed remote, & occasionaliter, quia nimirum Decimæ ad imitationem, seu exemplum veteris Legis, ab Ecclesia sunt receptæ, & constitutæ, seu per propriam Legem decretæ; qua ratione etiam jejunium Quadragesimale dicitur nobis esse præceptum ex Lege, & ex Prophetis, & ex ipso Evangelio apud S. August. *Psal.* 100. & alios SS. PP. quia ad exemplum Prophetarum, & præcipue Christi Domini ab Apostolis fuit institutum; Sic Suarez *tom.1. de Relig. tract.2. lib.1. cap.10.* Lessius *lib.2. c. 39. num.7.* Pirhing. *l. c. num.8.*

Decimas defraudans, vel non solvens peccat du- 29
pliciter, scilicet & contra virtutem Religionis, & contra virtutem Justitiæ; Ita Azorius *p.1. lib.7. c.23. qu.8.* Lessius *lib.2. cap.39. num.8.* Pirhing. *l. c. num.9.* Reiffenstuel *l. c. num.* 20. & alii passim. Prima pars patet, quia Decimæ etiam nunc debentur in contestationem, & signum supremi, & universalis dominii Dei super nos; *c. Tua nobis 26. de Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in signum universalis Dominii sibi reddi præcipit, & cap. Cum non* 33. *eod. tit.* ibi: *Cum autem in signum universalis Dominii quasi quodam titulo spirituali sibi Dominus Decimas reservavit*; adeoque qui eas defraudat contra cultum Deo debitum, consequenter contra Religionem agit, sicque sacrilegium committit, uti expresse de defraudantibus Decimas dicit Gregorius VII. *in cap. Decimas* 1. *caus.16. q.7.* ibi: *Sciant se Sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere*. Secunda 30
pars etiam patet, quia Decimæ nedum debent solvi in signum universalis Dominii Dei super nos, & consequenter in suum cultum, sed etiam in debitam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ suo cultui addictorum, quibus eas ipse concessit; *cap. Cum tua nobis 26. de Decimis*, ibi: *Cum Deo debita sit solutio Decimarum in tantum ut ad eas Clericis exibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere noluerint, Ecclesiastica sunt districtione cogendi*, & sic cum ipsi Ecclesiæ Ministri spiritualia, & Divina Laicis ministrent, debentur ipsi a Laicis Decimæ tamquam justum stipendium ex justitia, vi cujus virtutis dicitur Matth. 10. *Dignus est operarius cibo suo* & Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua*, ad Corinth. 9. *Quis militat suis stipendiis unquam? & cap. Cum secundum 16. de Præbendis: Qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede*. Vide *supra num.*4. Et manifeste

nifeste innuitur in Concil. Tridentin. *sess.25. cap.12.* ubi expresse præcipitur, quod defraudantes Decimas non absolvantur nisi restitutione secuta, ibi: *Nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta absolvantur*; quod non præciperetur, nisi ad eas solvendas
31 Laici ex justitia tenerentur. Quinimmo ex ipso Tridentino *ibidem*, defraudantes, non solventes, aut impedientes solvere, possunt & debent excommunicari, ibi: *Qui vero eas* (Decimas) *subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur*. Et sic jam fuerat prius statutum in Concilio Rothomagensi relat. *in cap. Omnes decimæ 1. caus.16. q.7.* ibi: *Sed quia modo multi inveniuntur Decimas dare nolentes, & statuimus ut secundum Domini præceptum admoneantur semel, & secundo, & tertio, qui si se non emendaverint, anathematis vinculo feriantur usque ad satisfactionem, & emendationem congruam*; Sic etiam ab Alexandro III. relat. *in cap. Pervenit 5. de Decimis*; sic etiam a Clemen. III. relat. *in cap. Ex parte 21. eod. titul.* & sic etiam ab Innocentio III. relat. *in cap. Tua nobis 26.*
32 *eod. titul.* Unde merito fuit damnatus a Martino V. in Concilio Constantiensi anno 1418. Constitut. incipien. *Inter cunctas*, sequens articulus 18. inter alios Joannis Wicleffi de Anglia: *Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt Parochiani propter peccata suorum Prælatorum ad libitum suum eas auferre*.

Additiones ex aliena manu.

33 De origine Decimarum in Ecclesia non conveniunt inter se Scriptores. Illud certum est, initio nascentis Ecclesiæ Christianos omnia bona sua in
34 medium contulisse; *Actor. cap.1. vers.34. & 35.* adeoque Decimis opus tunc temporis haud fuisse. Licetque hæc communio bonorum postmodum cessaverit; tamen frequentes adeo & magnæ erant oblationes Christianorum, ut satis consultum esset necessitatibus
35 Ecclesiæ, nec propterea opus fuerit decimis. Idque sæculo etiam tertio obtinebat, ut liquet ex S. Cypriano *epist. lib. 1. epist. 9. ad Cler. & Pleb. Furnitan.*
36 Ut primum autem ipsæ oblationes raræ, & tenues esse cœperunt, Patres Ecclesiæ hortati fuere Christianos ad Decimas, iisque proposuerunt legem Moysis, at non uti præceptum, sed uti exemplum: Pau-
37 ci vero fuerunt qui hoc exemplum sequebantur. Confer D. Augustin. *Epist.95. ad Casulan. Presbyter.* tum *lib. De decem Chord. c. 12.*
38 Non sum nescius, eumdem Div. Augustin. *in can. 66. caus. 16. qu. 1.* de Decimis tamquam debitis lo-
39 qui. At Sermonem 219. *Divi Augustini* unde desumptus dicitur mox dictus *can. 66.* adulterinum esse vel inde satis patet, quod esset primus Dominicæ XII. post Trinitatem, & tunc haud erat inventa ea temporis differentia, quinimmo nunquam habuit locum
40 in Ecclesiis Africæ. Reque ipsa docti Benedectini, qui id sibi negotii dederunt, ut reviderent opera D. Augustini, sermonem hunc 219. minime tribuerunt ipsi D. Augustino: *Lovanienses* (inquiunt) *dubium reliquerunt. Rejecit post Verlinum Vindingus, ob id maxime quod decimas, de quibus reddendis hic agitur, intelligere liceat ex sermone 2. in Psalm. 103. n. 9. & ex narratione Psalmi 146. n. 16. & 17. nondum fuisse Augustini ætate Clericis, & Sacerdotibus datas aut adsignatas. Cæsarium potius refert quam Augustinum.*

Nec turbare debet *Canon 67. pariter caus.16. q.1.* 41
in quo itidem de Decimis uti debitis differitur. Desumptus enim hic Canon 68. dicitur ex Epistola quadam S.Hieronymi ad Damasum Papam. At Episto- 42
lam hanc dubiæ fidei esse admiserunt ipsi *Correctores Romani*.

Quo tempore autem lex de solvendis Decimis lata 43
in Ecclesia fuerit, haud facile est statuere. Loquor de Ecclesia Latina, nam in Ecclesia Græca Decimæ numquam ex necessitate solutæ fuerunt. In Ecclesia 44
autem Latina antiquius Concilium, quod injunxit solutionem Decimarum, videtur Concilium Turonense II. an. 567. At Concilium Matisconense II. an. 45
585. videtur innuere, Decimarum solutionem jam ante mox dictum annum 567. demandatam fuisse. Pœnam vero excommunicationis in non solventes 46
Decimas primum inflixit Concilium hoc Matisconense II. observante Fleury *Histor. Eccles. lib. 34. n. 50.*

Ex his, quæ dicta sunt de origine Decimarum, di- 47
judicare quisque facili negotio potest, an Decimæ debitæ sint de jure divino, uti probe monuit Auctor *num. 13. & plur. sequ.* Si nomine Decimarum intelligamus stipendium Ecclesiæ Ministris propter ministerium, & labores debitum, fatendum est non lege solum Divina præceptas Decimas, *Levit. cap. ult. vers. 30. num.* XVIII. 21. sed etiam naturali, *Matth. XI. Cor.* IX. Natura enim docet iis alimenta deberi, 48
qui pro Populo laborant. Quare & Abramus in statu 49
ante legem Decimas obtulit Sacerdoti Melchisedech; *Genes.* XIV. Si autem nomine Decimarum determina- 50
tam quantitatem, scilicet decimam bonorum partem accipiamus, dicendum est, lege quidem Divina demandatas fuisse Decimas in veteri Testamento, non item in novo, quippe quod tale præceptum minime continet. Idque inde confirmatur, quod ut visum 51
est, in Ecclesia præceptum de solvendis Decimis sero factum fuit. *Negamus* (recte inquit Ziegler de Episcop. *par.2. cap.27. num.7.*) *morale unquam fuisse, ut Decimæ solverentur ratione specificationis, etsi libenter concedamus, generale fundamentum esse morale, & perpetuum, quemadmodum perpetuum est, ut merces solvatur operario.*

ARTICULUS II.

Decimæ quibus, & a quibus sint solvendæ?

DEcimæ antiquitus, antequam fieret Parochia- 1
rum, ac bonorum Ecclesiasticorum divisio, solvebantur loci Episcopo, ad hoc ut ille easdem Clericis Ecclesiæ Ministris, juxta cujusvis meritum, & exigentiam in sua Diœcesi fideliter distribueret; *cap. Decimas 1. caus.16. qu.7.* ibi: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille, quia cæteris præest, omnibus juste distribuat... quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, & alii detrimentum patiantur*; *cap. Pervenit 3. ead. caus. & quæst.* ibi: *Pervenit ad nos fama sinistra, quod quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ Diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius Laicalibus personis, militum scilicet, sive Servitorum, vel (quod gravius est) etiam consanguineis; Unde si quis amodo Episcopus inventus fuerit hujus præcepti divini transgres-*

sgressor, inter maximos Hæreticos, & Antichristos
2 non minimus habeatur. Postquam autem est facta Parochiarum, & bonorum Ecclesiasticorum divisio, decimæ de jure communi solvendæ sunt Parochis, textu expresso in cap. Cum contingat 29. de decimis, ibi: Cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat; & cap. Cum in tua 30. eod. tit. ibi: Parochialibus Ecclesiis exsolvantur, ad quas de jure communi spectat perceptio decimarum. Et sic Rota recent. part.1. dec.371. num.4. part.5. tom.1. dec.64. num.3. part.6. dec.61. num.10. part.7. dec.133. num.12. p.8. dec.83. num.1. & p.13. dec.520. num.2. Fagnan. in cap. Cum contingat 29. de decimis, Pirhing eod. tit. n.6. Reiffenstuel ibid. n.93. Barbosa de offic. & potest. Parochi p.3. c.28. §.2. n.7. & seq. & communis aliorum.

3 Decimæ prædiales de jure communi solvendæ sunt Parocho loci non solum a Parochianis propriis, sed etiam ab alienis de agris, & prædiis, quæ intra limites talis Parochiæ existunt, nisi contraria sit legitima loci consuetudo. Prima pars est certa, & clara ex cit. c. Cum contingat 29. & cap. Cum in tua 30. de decimis. Secunda pars colligitur ex cap. significavit 5. de Parochiis, & c. Quoniam 13. de decimis; ubi universaliter, ac indistincte statuitur, ut si terræ intra certam alicujus Ecclesiæ Parochiam fuerint, decimæ earum eidem Ecclesiæ debeant assignari; Et sic tenet Glossa in d. c. significavit 5. de Parochiis verb. Prædiorum, in c. Cum sint 18. verb. diversæ, & in c. Ad Apostolicæ 20. verb. Consuetudo, de decimis, Fagn. in c. Cum contingat 29. de decimis num.21. Engel. lib.3. Decretal. tit.30. num.6. Pirhing. eod. tit. numer.85. Reiffenstuel ibid. num.94. Rota recent. part. 17. decis.208. num.1. & est communis. Et ratio est quia decimæ prædiales sunt onus reale inhærens ipsis rebus; in oneribus autem realibus non inspicitur colonus, sed locus, ubi res sita est; arg. leg. forma 4. ff.
4 de cens. & cap. De terris 16. de decimis. Dicitur autem notanter, Nisi contraria sit legitima loci consuetudo; quia si alicubi sit consuetudo, quod Parochiani solvant proprio Parocho, & non alieno decimas, etiam de agris, & prædiis suis in aliena Parochia, est adhuc observanda textu expresso in c. Cum sint 18. de decimis, ubi statuitur, quod in hujusmodi casu ad consuetudinem sit recurrendum, & c. Ad Apostolicæ 20. eod. tit. ubi sic præcise habetur: Super decimis vero Messium vel fructuum arborum, si coluerint in alia Parochia, quam in ea, in qua habitant (quoniam a diversis diversa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum. E sic Rota recent. part.5. tom.1. dec.124. num.15. par.11. decis. 344. sub num.11. & part.14. dec.27. num.1.

5 Decimæ ovium aliorumque animalium, quæ dimidia parte anni morantur, & pascuntur intra limites Ecclesiæ prædialis, & altera dimidia parte anni morantur, & pascuntur intra limites Ecclesiæ Parochialis, debent solvi pro medietate utrique Parocho; Glossa in dict. c. Ad Apostolicæ 20. de decimis, verb. Personales; Sanct. Thomas 2.2. quæst.87. art.3. ad 2. Suarez de Relig. tom.1. tract.2. lib.1 cap.5. num.8. cum sequent. & plurimi alii cum Barbosa de offic. & potest.
6 Parochi part.3. cap.28. §.2. num. 38. Sic etiam sunt dividendæ pro medietate inter duas Parochias decimæ ovium, aliorumque animalium, quæ in una jacent, & dormiunt, & in alia pascuntur; Fagundez de Ecclesiæ præceptis, præcept.5. lib.1. p.5. n.10. Basil. Pont. de Sacrament. Matrim. lib.5. c.13. §.3. numer.23. & 25. Barb. loc. cit. num.39. & alii. Quando oves, & alia animalia nec morantur, nec pascuntur per ullam anni partem in Parochia Domini sui, sed in aliis nulla pars decimarum debetur Ecclesiæ Parochiali Domini, sed illi ubi morantur, & pascuntur; Basil. Pontius loc. loc. num.25. Barb. loc. cit. num.40. & alii. Decimæ ex ovibus, aliisque animalibus non sunt solvendæ Parochis illarum Regionum, per quas pascendo transitum faciunt, & redeunt in Domicilium. Et ratio est quia licet eundo & redeundo pascantur in pascuis prædictarum Parochiarum, hoc tamen nutrimentum minimum est, & parvæ considerationis; unde cum de minimis decimæ, non sint solvendæ; arg. leg. Socio, ff. de in integr. restit. leg.4. in fin. ff. de ædilit. edicto, dicendum est prædictis Parochiis nihil deberi loco decimarum. Tum quia ut recte advertit Navar cons. 2. de decimis num.3. moraliter loquendo videtur impossibile recte judicare, quænam quantitas prædictis Parochiis solvi debeat, & quisnam sit valor illius decimæ, quæ possit illis respective contingere, unde necessario dicendum est non esse faciendam majorem impensam, nec majorem laborem assumendum, quam sit res ipsa propter quam assumitur; Barbosa loc. cit. num.42. & alii.
7
8

Decimæ personales de jure communi solvendæ sunt Parocho illius Ecclesiæ, ubi percipit Sacramenta, & audit divina, etiamsi alibi lucrum v. g. ex negotiatione reportet; c. Quæsiti sunt 46. caus.16. q.1. ibi: Familiæ vero eorum ibi dent decimas suas, ubi eorum infantes baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt; c. Ad Apostolicæ 20. de decimis, ibi Noveris itaque, quod æquum est, ut illi Ecclesiæ Decimæ personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt Sacramenta, concordat c. significavit 5. de Parochiis. Est communis. Et ratio est quia sicut proprius Parochus sua persona, & illius ministerio Sacramenta, & spiritualia administrat, ita quoque oportet ut ille, in cujus favorem fit prædicta Sacramentorum, & spiritualium administratio, eidem Parocho solvat decimas de illis, quæ ex propria persona, & illius ministerio acquisivit. Et tali proprio Parocho debentur decimæ personales, etiamsi Pachianus causa comitandi Regem, vel recreandi animum, vel agendi aliqua negotia, vel fugendi pestem, vel causa belli, & hujusmodi extra illam Parochiam resideat, absque tamen animo transferendi domicilium in perpetuum; arg. cap. Is, qui habet domicilium 3. de sepulturis in 6. & advertit in specie Navarr. consil. 2. num.5. de decimis, quamvis per accidens in tali Parochia per totum tempus absentiæ non recipiat Sacramenta, nec audiat Divina; Barbosa loc. cit. num.26. Basil. Pontius de Sacram. Matrim. lib.5. cap.13. §.3. n.19. Fagundez de Eccl. præcept.5. lib.1. cap.3. num.2. Decimæ personales non debentur primæ Parochiali, si quis mutaverit domicilium, sed secundæ, in qua recipit Sacramenta, & audit Divina; cit. c. Ad Apostolicæ 20. de decimis; Rota pag.5. rec. dec.12. num.4. Fagnan. in cit. c. Cum contigat. num. 53. de decimis, Butrius, & alii passim. Decimæ personales sunt dividendæ inter plures Ecclesias pro rata temporis, quo Parochiani in eis audium
9
10
11
12

diunt Divina, & recipiunt Sacramenta, Rebuff. *de decimis q.6. num.5.* Suar. *loc. cit. cap.21. num.1.* Fagundez. *loc. cit. num.5.* Fagn. *loc. cit. num.56.* Barbosa *loc. cit. num.29.*

13 Si quis artifex habeat domicilium in confinio duarum Parochialium, tenetur decimas personales solvere illi Parochiæ ubi est pars domicilii, in qua semper laborat; & si dubitetur de qua Parochia domicilium sit, tunc inspicienda est janua, seu porta illius principalis; Fagundez *loc. cit. num.6. & 7.*

14 Barb. *loc. cit. num.30.* & alii. Si quis percipit Sacramentum Baptismi in Ecclesia Matrice, & reliqua Sacramenta in Ecclesia Parochiali, decimæ personales partim debentur Ecclesiæ Parochiali ratione Baptismi, qui est janua omnium Sacramentorum, *c. fin. de Presbyt. non baptizato*, & partim Parochiali propter reliqua Sacramenta, ut colligitur *ex c. Quæsti sunt 46. caus.16. p.1.* ibi: *Dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt.* quæ verba, ut dicit Fagn. *loc. cit. n.56.* satis clare innuunt decimas personales utrobique solvendas, idest tam in Ecclesia, ubi quis baptizatur, quam in illa, ubi per anni circulum audit Divina, & percipit reliqua Sacramenta; Ita Goffredus *in summa de decimis §.2.* Butrius *in cit. c. Cum contingat num.8. vers. Quantum autem ad Decimas*, Cardin. *num.8. verb. Personales autem*, Abbas *nu-*

15 *mer.6. vers. Remanet tamen unum dubium*; Et alii contra varios alios volentes decimas personales deberi solum Parochiali, in qua audiuntur Divina, & percipiuntur reliqua Sacramenta, non autem Baptismali, si ibi Divina non audiuntur, & sic tenet Glossa *in cap. Statuimus, in verb. Baptismalem caus.16.q.1.* Glossa ultim. *in c. Significavit 5. de Parochis.* Jo. Andr. & Ancheran. *in d.c. ad Apostolicæ 20. de Decimis.* Rebuff. *de decimis quæst.6. num.21.* Quæ opinio est vere probabilis, & satis placet, ex quo per textum *in cap. ad Apostolicæ 20. de Decimis & cap. significavit 5. de Parochiis.* Decimæ personales debentur illi Ecclesiæ, in qua quis audit Divina officia, & percipit Ecclesiastica Sacramenta, ut jam dictum est *num.9.* & textus *in cap. Quæsti sunt 46. caus.16. q.1.* cum citetur etiam pro se ab auctoribus hujus opinionis, cum de facili possit intelligi in sensu copulativo, id est de Ecclesia in qua & baptizantur, & etiam Missas audiunt, aliaque Sacramenta percipiunt; Unde circa hoc est attendenda

16 que Sacramenta percipiunt; Unde circa hoc est attendenda consuetudo, cui standum esse fatentur etiam Auctores primæ opinionis; *ex cap. Cum sint 18. & c. Ad Apostolicæ 20. de Decimis.* Vid. *supra num.4.*

17 Quando Parochia aliqua dismembratur, & erigitur nova Parochia, decimæ prædiales ad Parochiam Matricem pertinentes non transeunt ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad præscriptum Concilii Tridentini assignaverit; sic expresse Sac. Congr. Conc. 11. *Martii 1617.* Fagn. *lib.3. decretal. in c. Cum contingat 29. de Decimis a num.42.* Barb. *de offic. & potest. Parochi c. 29. §.2. num.19. vers. Advertendum quoque*; Reiffenstuel *lib.3. Decretal. tit. 39. num.104.* & alii contra plurimos alios: & probatur ex verbis Concil. Trid. *sess.21. cap.4. de reform.* ubi sic expresse habet; *In iis vero* (scilicet Ecclesiis Parochialibus) *in quibus ob locorum distantiam, sive difficultatem, Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & Divina Officia audienda accedere non possunt, novas Parochias etiam invitis Rectoribus juxta formam Constitutionis Alexandri III. quæ incipit*: Ad audientiam, *constituere possint. Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumque pertinentibus.* Ubi ut vides ultima illa Concilii verba, *competens assignetur &c.* clare probant nostram conclusionem. Verbum enim illud *Assignetur*, quod est 18
verbum facti, & requirit hominis ministerium; *arg. l. si quid §. fin. ff. de legat.3. & l.10. §. fin. ff. Nautæ, Caupones, Stabularii, & cap. Extirpandæ §. Qui vero 30. de Præbend. & cap. Exposuisti 33. eod. titul.* demonstrat aperte, quod tales Decimæ non transeunt ipso jure, cum non possit ipso jure transire, quod per ministerium hominis est assignandum. Idem demonstrant verba illa, *Competens portio*, nam 19
Trident. noluit ut nova Parochia statim jus diceret super omnibus decimis prædiorum intra suos limites existentium, juxta *text. in c. Pastoralis 9. de his quæ fiunt a Prælatis*; sed ut illi competens tantum portio assignaretur ab Episcopo, quippe ante ejus declarationem ignoratur, quæ portio sit competens, & consequenter non potest ipso jure in novam Parochiam transire, cum præsertim *portionis* appellatione veniat pars, & non totum, *l. nomen. filiorum, §. Portionis, ff. de verb. significat.* Idem indicant verba illa: 20
Arbitrio Episcopi, quia ex quo relinquatur arbitrio Episcopi assignanda competens portio, stat clarum quod omnes decimæ non transeunt ipso jure in novam Parochiam, cum in his, quæ sunt determinata a jure, arbitrium non intret; *l.1. §. Ait Prætor, ff. de jure delib. l. Mora, ff. de prob. & c. de caus.4. de offic. potest. Jud. Delegat.* ibi: *Si tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna Canonibus exprimatur, eamdem infliges, alioquin ipsos pro delicti qualitate, & caussæ secundum tuum arbitrium punire procures*, ex quo textu clare patet arbitrium solum intrare in his, quæ non sunt determinata a jure.

Idem clare innuunt verba illa: *Ex fructibus ad Eccl.* 21
Matricem quomodocumque pertinentibus; quia cum relinquatur arbitrio Episcopi assignare portionem novo Parocho, sive ex decimis, sive ex aliis fructibus ad matricem pertinentibus, quamdiu hoc arbitratus non fuerit, decimæ non debentur, quia potest contingere, ut non assignet Decimas, sed alios redditus, & ratione incertitudinis, & ambiguitatis nihil debetur, *ut l. Duo sunt Titii, ff. de Testament. & l. si ita fuerit, ff. de reb. dub.* Nihil enim est quod possit executioni demandari, antequam appareat ex declaratione Episcopi quanta, & qualis sit hujusmodi portio, nam quod pendet, non est pro eo, quasi sit, ut dicit text. *in l. Is damnum, §. quod pendet, ff. de Regul. jur.* Unde Rota *in Mediolanensi Decimarum de* 22
Carlatio 10. Martii 1616. cor. bon. mem. Martino Andrea, propter supra allegata verba Conc. Trid. fortiter de sua conclusione hæsitavit, & ideo causam remisit ad Sacram Congregationem Cardinalium ejusdem Concilii interpretum, quæ *sub die 15. Martii 1617.* partibus auditis, & articulo mature discusso censuit decimas ad Ecclesiam Matricem pertinentes non transire ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter

viter erectam, sed remunere apud Ecclesiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad præscriptum Concilii assignaverit; Sic referunt Fagnan. Barb.
23 & Reiffenstuel *l. c.* Notanter autem fuit dictum in conclusione, *Decimæ prædiales*, quia Decimæ personales transeunt ipso jure in Parochialem noviter erectam etiam ante ullam Episcopi assignationem, ut tenet communis Doctorum cum Glossa *in cap. Ad Audientiam 2. de Eccles. ædific. verb. Obventiones*, & bene notat Fagnan. *loc. cit. num.* 53. Et ratio est, quia Decimæ personales de jure debentur illi Parochiæ, ubi persona audit Divina, & percipit Ecclesiastica Sacramenta, ut teste Abbate *in cap. Cum contingat 29. de Decimis n.* 16. & Fagnan. *ibid. num.* 20. *&* 52. concludunt omnes juxta expressum textum *in cap. Ad Apostolicæ 20. de Decimis*, ibi: *Æquum est ut decimæ personales illi reddantur Ecclesiæ, in qua Ecclesiastica percipiuntur Sacramenta* Vid. *supra n.9.* adeoque cum populus post erectionem novæ Parochialis ad eam confluat pro Divinis audiendis, & Sacramentis recipiendis, non autem ad Parochialem Matricem, consequens est, ut Decimæ personales, non eidem Parochiali Matrici, sed novæ Parochiali sint ipso jure
24 persolvendæ. Nec obstat supradicta declaratio Sac. Congreg. Conc. quia sicuti ipsa de solis Decimis prædialibus fuit interrogata, ita de iisdem solis dedit responsum, & non de Decimis personalibus, ut de auditu testatur Fagnan. *l. c. n.* 52. qui tunc temporis erat ejusdem Sacræ Congreg. Secretarius.

25 Decimæ variis in casibus debentur integræ soli Episcopo. Primo, quando prædia quædam intra Diœcesim suam sita, nulli certæ Parochiæ in particulari sunt assignata, tunc Decimæ ex iis debentur Episcopo; *c. quoniam 13. de Decimis in fine*. Et ratio est, quia quando prædia nulli certæ Parochiæ sunt assignata, censentur esse sub potestate Episcopi juxta antiquam juris dispositionem dividendæ, uti recte advertit Glossa *in cap. Cum contingat 29. de Decimis verb. Jure communi argum. cap. Decimas 1. caus. 16. quæst. 7.*
26 *Est communis*. Secundo, quando adhuc reperiatur aliqua Diœcesis, in qua nondum sit facta divisio vel distinctio Parochiarum, tunc Decimæ soli Episcopo debentur, (quemadmodum easdem olim percipiebat) non quidem ut sibi soli eas reservet, sed ut eas fideliter, & juste distribuat aliis Ecclesiasticis Ministris in curam animarum cooperantibus; *cap. Decimas 1.*
27 *caus. 16. quæst. 7. & est communis*. Tertio, quando Episcopus est etiam immediatus Parochus in aliqua certa Parochia, quam per Vicarium administrat, sive illa sit Ecclesia Cathedralis, sive alia, tunc enim ad illum etiam pertinent Decimæ, quæ Parochis debentur; *cap. Dudum 31. de Decimis*, Fagnan. *l. c. n.* 27. Pirhing *l. c. num.* 79. Reiffenstuel *l. c. num.* 3. & alii
28 passim. Quarto, quando, & ubi non obstat legitima consuetudo in contrarium, debetur Episcopo *Quarta* de singulis Decimis, textu expresso *in cap. Conquerente 16. de offic. Judic. Ordinar.* ubi inter jura Episcopis competentia numeratur *Quarta* decimationum. Concordat *cap. Quoniam 13. de Decimis*, ibi: *Decimas earum sua parte retenta, & cap. De quarta 4. de præscriptionibus*, ubi statuitur quod Clericus, idest Parochus, a quo Episcopus *Quartam* de Decimis jam collectis accipit, prout post Abbatem recte observat Barbosa *l. c. num.* 11. potest quadragenaria præscriptione immunem se reddere a solvenda Episcopo quarta Decimarum, ibi: *De quarta Decimæ & oblationis Defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria præscriptione temporis se posse tueri videtur*. Fagnan. *l. c. num.* 23. ubi affert Rotæ Decisiones, & ait esse communem;

Decimæ etiam Canonicis Cathedralium, vel Col- 29
legiatarum, ac aliis Clericis simplicia Beneficia habentibus sunt de jure communi solvendæ secundum eam portionem, quæ eorum Mensis, Dignitatibus, aut Beneficiis legitima auctoritate Ecclesiastica est assignata; sicuti & quando eorum Beneficia ex decimis legitime sunt fundata; *arg. cap. Ex p. 21. de Decimis*, ubi Papa Clemens III. mandat ut Canonicis, qui apud ipsum conquesti erant, de omnibus prædiorum fructibus, decimæ sine diminutione solvantur; Suar. *lib. 1. de Decimis cap. 29. num.* 3. Pirhing *lib. 3. decretal. tit. 30. num.* 81. Reiffenstuel *ibid. num.* 112. & alii. Et ratio est, quia postquam auctoritate Ecclesiæ redditus uniuscujusque Parochiæ in plura Beneficia sunt divisi, unicuique Beneficiato per se, ac directe competit jus ad portionem Decimarum suo Beneficio correspondentem, & assignatam in prima beneficii fundatione pro sustentatione ipsorum; sicuti antequam fieret Parochiarum, & bonorum Ecclesiasticorum divisio, jus competebat omnibus Clericis Ecclesiæ ministrantibus, ut sibi ab Episcopo loci Decimæ pro cujusque merito fideliter, & juste distribuerentur; *cap. Decimas 1. caus. 16. q. 7.* ibi: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille qui cæteris præest, omnibus juste distribuat ... quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, & alii detrimentum patiantur*; Unde & Deus præcipit, ut sui loco Decimæ solvantur non solum Curatis, sed etiam Clericis Ecclesiæ Ministris in genere, *cap. Tua nobis 26. de Decimis*, ibi: *Cum Deo debita sit solutio Decimarum in tantum ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere noluerint, Ecclesiastica sunt districtione cogendi*. De- 30
cimæ debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, qui ex officio ministrant in spiritualibus populo, etiamsi ipsi sint divites. *Est communis*, teste Covaruvia *lib. 1. variar. resol. c. 17. num.* 4. Et ratio est, quia decimæ non dantur Clericis, ex eo quod pauperes sint, sed quia Deus præcipit, ut in signum supremi Dominii loco sui dentur Clericis juxta Ecclesiæ dispositionem; *arg. cap. Tua nobis 26. de Decimis*, & quia ex officio in spiritualibus ministrant, nemo autem licet dives sit, militat unquam suis stipendiis, juxta illud Apostoli *prim. ad Corinth. 9.* ibi: *Quis militat suis stipendiis umquam?* Vide *supra art. 1. sub num.* 4.
Sic etiam Decimæ debentur omnibus supradictis Cle- 31
ricis Beneficiatis, licet sint malæ vitæ, quia Decimæ non dantur eis propter bonitatem vitæ, sed propter servitium spirituale, unde non excusantur ab earum solutione qui ad eas tenentur, quamvis dicant se easdem pauperibus, & in his Christo dare, & consequenter melius agere quam si Clerico malæ vitæ solverent, textu expresso *in cit. cap. Tua nobis 26. de Decimis*, ibi: *Prætextu vero nequitiæ Clericorum nequeunt eas (nisi quibus ex mandato Divino debentur) pro suo arbitrio pauperibus v. g. erogare, cum nulli sit licitum aliena cuique concedere præter domini voluntatem*.

Omnes fideles Parochiani, nisi aliquo speciali ti- 32
tulo, seu jure sint exempti, tenentur solvere decimas tum prædiales, tum personales; *cap. Ex transmissa*

missa 23. *de Decimis*, ubi expresse dicitur, quod *Fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur*; *cap. A nobis* 24. *eodem titul.* ubi præcise dicitur, quod *Quilibet decimas solvere teneatur, nisi a præstatione ipsarum sit specialiter exemptus*, & paulo infra: *Nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes*; *Et sic communis* Doctorum, qui cum Barbosa *de offic. & potest. Parochi cap.* 28. *§.* 3. *num.* 1. Moneta *de decimis cap.* 5. *num.* 26. & Glossa *in cap. Omnes Principes* 4. *de majoritat. & obedient.* dicunt teneri ad decimas etiam Imperatorem, Reges, Principes, & quosvis alios in quacumque dignitate constitutos, eo quod jus de omnibus indistincte lo-
33 quatur, & ratio juris omnes tangat. Etiam Hæretici tenentur solvere decimas tum prædiales, tum personales; Abbas *in cap. De terris* 16. *de Decimis num.* 6. Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 3. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 3. *num.* 36. Reiffenstuel *ibid. num.* 41. & alii communiter. Et ratio est, quia Hæretici ipsi juri Divino, & Ecclesiastico, quo utroque ipsæ Decimæ obligant, sunt subjecti, maxime quia per fidem in Baptismo receptam, & professam facti sunt subditi Legibus Ecclesiæ Catholicæ, a cujus jurisdictione per suam contumaciam non eximuntur, ne alias ex iniquitate sua commodum consequantur, contra *l. Itaque* 12. *ff. de furtis*. Et licet de facto Hæretici non recipiant ab Ecclesiæ Ministris Sacramenta, & spiritualia, non per hoc eximuntur ab obligatione solvendi Decimas, quia si non recipiunt, hoc provenit ex propria ipsorum culpa, & non ex defectu Ministrorum Ecclesiæ, qui ex parte sua sunt prompti ad ea ministranda, uti ex officio tenentur, & ipsi Hæretici ad eadem suscipienda, & suam erro-
34 neam sectam derelinquendam sunt obligati. Etiam Judæi, & Infideles tenentur solvere decimas prædiales ex fundis, & prædiis, quæ Decimis erant obnoxia, antequam ad eorum manus pervenirent; *cap. Quanto* 18. *de usuris*, ibi: *Hac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis pro Decimis, & oblationibus debitis, quas a Christianis de Domibus, & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocumque titulo devenissent, ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes*; *cap. De terris* 16. *de Decimis* 16. ibi: *De terris, quas Judæi colunt, tuæ prudentiæ respondimus, ut eos ad Decimas persolvendas, vel possessiones penitus renunciandas cum omni districtione compellas, ne forte occasione illa Ecclesiæ va-*
35 *leant suo jure fraudari*. Non tenentur tamen Judæi, & Infideles solvere Decimas personales; *arg. cit. cap. Quanto* 18. *de usuris*, *cap. De terris* 16. *de Decimis & cap. Apostol.* 20. *eod. tit. & cap. Ex transmissa* 23. *eod. tit.* & tenent expresse Glossa *in cit. cap. De terris* 16. *de Decimis verb. Persolvendas*, ibi: *Unde personales Decimas non persolvunt*; Azor. *pag.* 1. *lib.* 7. *cap.* 24. *q.* 3. Suar. *tom.* 1. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 3. & Barbosa *de offic. & potest. Parochi pag.* 3. *cap.* 28. *§.* 3. *n.* 3. cum pluribus ibi citatis, & Pirhing *l. c. num.* 37. ubi dicit, quod sic tenent alii DD. communiter.

36 Clerici simplices, & non Curati tenentur solvere decimas tum prædiales, tum personales de lucris, bonis, & fructibus sæculari jure acquisitis; *cap. Novum* 2. *de decimis*, ibi: *Illi profecto Clerici, qui a Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent*, & Glossa *ibid. verb. A Clericis*, S. Th. 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. cum communi aliorum; *arg. cap. Si quis Laicus, vel Clericus* 42. *cap. Quicumque* 44. *cap. de Decimis* 45. *caus.* 16. *q.* 1. Non tenentur ta- 37
men isti Clerici simplices, seu non Curati solvere decimas de bonis Ecclesiasticis titulo Beneficii, aut alio titulo Clericali acquisitis; exceptis prædiis, agris, & aliis fundis, ex quibus, antequam in dotem Beneficii assignarentur, decimæ solvi solebant. Prima pars est communis; *arg. cap. Novum genus* 2. *de decimis*, ibi: *Novum genus exactionis est, ut Clerici a Clericis decimas exigant, cum nusquam in Lege Domini hoc legamus, non enim Levitæ a Levitis decimas accepisse leguntur*, & Glossa *ibid. verb. A Clericis*, ubi interpretando hunc textum dicit, quod Clerici Clericis decimas dare non debent de bonis Ecclesiasticis, bene tamen de patrimonialibus, vel quasi talibus, ibi: *A Clericis, hoc intellige de dote Ecclesiæ, de qua Clerici non debent dare decimas, sed de prædiis propriis, sive patrimonialibus Clerici debent solvere decimas*.
Secunda pars, scilicet, quod a Clericis sint solven- 38
dæ decimæ ex prædiis, agris, & aliis fundis, ex quibus, antequam in dotem Beneficii assignarentur, decimæ solvi solebant, colligitur clare *ex cap. Ecclesiæ* 43. *caus.* 16. *q.* 1. ubi indistincte præcipitur, *ut Ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec ulla possessione priventur*; *ita ut novis Oratoriis tribuantur*, & *cap. Quicumque* 44. *ead. caus. & q.* ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam, aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvantur*: & *cap. Nuper* 34. *de decimis*, ubi etiam Religiosi jubentur dare decimas de prædiis, & fundis noviter acquisitis, si de iisdem prius decimæ solvi solebant. Et sic tenent Fagn. *in d. c. Nuper num.* 10. Abbas *ibid. num.* 1. Card. de Luca *de decimis disc.* 2. *num.* 5. & 6. meus Reiffenstuel *l. c. num.* 50. & alii cum Barb. *in d. c. Ecclesiæ* 43. *caus.* 16. *q.* 1.

Clerici Curati quacumque dignitate præditi, ut E- 39
piscopi, Abbates, Archipresbyteri, ac omnes alii Parochi quocumque nomine nuncupati, tenentur solvere decimas prædiales de fructibus bonorum titulo temporali, seu sæculari acquisitorum; S. Th. 2. 2. *q.* 87. Barb. *de offic. & potest. Parochi cap.* 28. *§.* 3. *num.* 10. Pirhing *l. c. num.* 40. Reiffenstuel *l. c. n.* 46. & communis aliorum. Et ratio est, quia res transit cum suo onere ad quemvis possessorem; *cap. Cum non* 33. *de decimis*, ibi: *Quoniam res cum onere suo transit*, & *cap. Ex litteris* 5. *de pignoribus*, ibi: *Cum etiam bona ... cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem*; & consequenter si Clerici, etiam Curati, sive Episcopi, sive Parochi quocumque nomine nuncupati, jure temporali acquirunt prædia, aliaque bona oneri decimarum prius subjecta, onus hoc cum prædiis ad ipsos quoque transit; *can. Si quis Laicus, vel Clericus* 42. *c. Ecclesiæ* 43. *c. Quicumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. Tales Clerici Curati tenentur solvere deci- 40
mas prædiales ex prædiis, fundis, & agris etiam Ecclesiasticis, seu Ecclesiæ dotalibus in alterius Parochia sitis, si de illis, antequam in dotem Parochiæ pervenirent, decimæ alteri Parocho solvi solebant, ut colligitur *ex cit. c. Ecclesiæ* 43. & *cap. Quicumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. & *cit. cap. Nuper* 34. *de decimis*. Vid. *sup. n.* 37. & *est communis* cum Glossa *in c.* 1. *de censib.* Abbat. *in c.* 2. *de decimis num.* 6. Pirhing *loc. cit. num.* 43.

41 *num.* 43. Reiffenstuel *l. c. n.* 52. Non tenentur tamen tales Parochi solvere decimas prædiales de bonis mere Ecclesiasticis in propria Parochia acquisitis. *Est communissima* inter DD. *arg. cit. cap. Novum genus* 2.
42 *de decimis*, *& cap. Sancitum est* 1. *de censibus*. Neque tenentur tales Parochi solvere decimas personales; Sic Pirhing *l. c. num.* 46. Layman *l.* 5. *tract.* 6. *cap.* 3. *num.* 1. & alii. Et ratio est, quia neque ex jure Canonico, neque ex consuetudine talis obligatio ostendi potest; Decimæ enim personales non debentur nisi proprio Parocho, a quo quis recipit Sacramenta, & alia spiritualia; *cap. Quæsti sunt* 46. *caus.* 16. *qu.* 1. *cap. Ad Apostolicæ* 20. *de decimis*, sed tales Parochi nullum agnoscunt proprium Parochum, cum Episcopus in sua Diœcesi sit Ordinarius Parochus Parochorum, & quilibet Parochus sit Ordinarius Pastor in sua Parochia, & præter se nullus alius detur in ipsa
43 Ordinarius Parochus; ergo &c. Licet autem ex parte Episcopi videatur adesse sufficiens fundamentum, ut Parochi ipsi persolvant decimas, ex quo ipse sit ordinarius Pastor, & Parochus omnium Parochorum suæ Diœcesis; Jus tamen non imposuit eis talem obligationem solvendi decimas personales Episcopo, adeoque Episcopus non potest ipsas ab eis exigere, cum nequeat neque ab ipsis, neque ab aliis Sacerdotibus, & Clericis aliquid exigere præter id, quod jure communi concessum est, ut constat ex *cap. Constitutum est* 60. *c. Nulli* 62. *cap. Prædicator* 64. *caus.* 16. *quæst.* 1.

44 Regulares de jure communi tenentur solvere decimas prædiales, nisi speciali privilegio, aut legitima consuetudine sint exempti. *Est communis* cum Suarez *t.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 25. Layman *loc. cit. num.* 4. Pirhing *loc. cit. num.* 44. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 53. & habetur clare *in c. Ex multiplici* 3. *cap. Commissum* 4. *cap. Dilecti* 8. *cap. Ex par.* 10. *de decimis*, & expressius *in cap. Statuto* 2. *§. Cæterum eod. tit. in* 6. ubi sic statuitur: *Cæterum Religiosi tam exempti, quam non exempti de terris, & possessionibus acquisitis hactenus, & amodo acquirendis decimas integre solvant illis Ecclesiis, quibus eædem possessiones, & terræ prius fuerunt decimales, nisi super hoc speciali ju-*
45 *re, vel privilegio sint muniti*. Insuper spectato jure communi antiquo, & præscindendo a privilegiis tenentur Regulares solvere etiam decimas personales; Suarez *l. c. num.* 25. Laym. *l. c. num.* 4. Pirhing *l. c. num.* 44. Reiffenstuel *l. c. num.* 53. & alii communiter. Et ratio est, quia Regulares spectato jure communi antiquo, & abstrahendo a privilegiis, sunt etiam ipsi, sicuti cæteri alii, subjecti Pastori, seu Parocho loci, ab eoque Sacramenta, ac alia spiritualia percipere debent, & de facto olim percipiebant, uti patet *ex c. alia* 6. *Eccles.* 7. *c. Interdicimus* 10. *c. Quæsti sunt* 46. *c.* 16. *q.* 1. adeoque præscindendo a privilegiis tenentur de jure communi ipsi persolvere decimas personales, cum tales decimæ de jure debeantur Parocho, a quo accipiuntur Sacramenta, & alia spiritualia; *cit. cap. Quæsti sunt* 40. *caus.* 16. *qu.* 1. *cit. cap. Ad Apostol.* 20. *de decim. & c. Significavit* 5. *de Parochiis*.

46 Hodie tamen Regulares omnes aliquo saltem modo a solvendis decimis sunt exempti per privilegia partim Juri communi inserta, partim specialiter concessa. Primo, per privilegia Juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solis decimis personalibus; *capit. Ex part.* 10. *capit. Licet* 11. *& cap. Ad Audientiam* 12. *De decimis*. Secun- 47
do per talia privilegia juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis decimis de Novalibus, quæ vel propriis manibus, vel propriis sumptibus colunt, textu expresso *in cit. cap. Ex par.* 10. *de decimis*, ibi: *De Novalibus suis, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt*; *& in cap. Consultationi* 33. *de privil.* ibi: *Terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros ad culturam, perpetuo debet quo ad immunitatem de non solvendis decimis, Novalium jure censeri*.
Per Novale autem, ut vides, intelligitur ager de no- 48
vo ad culturam redactus, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset, ut definitur *in c. Quid per Navale* 21. *de verb. significat.* ibi: *Ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset*.
Tertio per talia privilegia juri communi inserta Re- 49
gulares omnes sunt exempti a solutione decimarum de nutrimentis, seu pascuis animalium, & de hortis suis; textu expresso in *cit. cap. Ex parte* 10. *de decimis*, ibi: *Et de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis*. Quarto per talia privilegia juri communi 50
inserta Cistercienses, aliique Regulares similibus privilegiis gaudentes exempti sunt a solutione decimarum etiam de prædiis, & terris non novalibus, illis scilicet, de quibus, antequam ad eos pervenirent, decimæ non solvebantur; *cap. Ex par.* 10. *& cap. Ad Audientiam* 12. *cap. Nuper* 30. *de decimis*. Immo 51
cum hoc caput *Nuper* nihil novi juris induxerit quo ad possessiones ante generale Conc. de anno 1215. acquisitas, stat etiam quod de jure communi tales Regulares de illis decimas solvere non teneantur, etiamsi antequam ad eos pervenirent, decimæ fuerint solutæ, remanente in suo robore, quo ad possessiones acquisitas ante dictum Conc. antiquo privilegio *in cit. cap. Ex parte* 10. *& cap. Ad audientiam* 12. *de decimis*, ibi: *Decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, aut sumptibus excolant, decimas persolvant*, ubi illa dictio *Amodo* idem importat, quod ab hac die in antea, ut inquit Hostiens. *n.* 1. *in verb. Et Amodo*; & Joann. Andreas *num.* 2. *in eod. verb.*

Per privilegia specialiter concessa omnes fere Regu- 52
lares hodie sunt exempti a solvendis dicimis nedum personalibus, sed etiam prædialibus de prædiis, & fundis cunctis sive ante, sive post dictum Concilium generale de anno 1215. acquisitis, quæ propriis manibus, vel saltem propriis sumptibus excolunt. Ita testatur Barbosa *de offic. & potest. Parochi par.* 3. *c.* 20. *§.* 3. *num.* 20. *& in lib.* 3. *decretal. tit.* 30. *cap.* 10. *num.* 5. & alii passim in compendiis, & compilationibus privilegiorum Regularium, ubi in specie videnda relinquimus, cum nimis operosum esset hic omnia talia privilegia speciatim adducere. Observandum 53
tamen hic primo venit circa talia privilegia specialia Regularium, quod ipsa non valent, nisi habeant Clausulam dicti Concilii Generalis *in cap. Nuper* 34. *de decimis* derogatoriam. Sic pluries censuit Rota, & signanter *in Oriolen. Decimar.* 21. *Martii* 1586. *& 9. Junii ejusdem anni coram Orano, & coram Cavalier.* inter ejus impressas *dec.* 229. *num.* 3. in qua fuit dictum, exemptionem a decimis non suffragari, nisi in specie derogetur *dict. cap. Nuper, & in Viterbien.*

De-

Decimarum 25. *Junii* 1618. *coram Cardinali Pamphilio postea Papa Innocent.* X. *& par.* 1. *recent. dec.* 431. *num.* 2. *par.* 7. *dec.* 42. *num.* 9. *& part.* 19. *dec.* 201. *num.* 3. Et sic tenent Barbosa *loc. cit. num.* 37. Fagnan. *loc. cit. num.* 28. *&* 29. Pirhing *loc. cit. num.* 59. Reiffenstuel *l. c. num.* 64. Petra *tom.* 4. *comment. ad Const.* 8. *Martini V. num.* 14. & alii. Et ratio desumitur ex defectu intentionis in Pontifice concedente, quia Pontifex Constitutioni Concilii generalis numquam censetur derogare, nisi clausulam Concilii expresse derogatoriam adjiciat, ut sæpe decidit Rota apud Barbos. & Fagn. *l. c.* & tenet communis Doctorum
54 *arg. c. Ex parte* 3. *de Cappellis Monachor.* Sufficit autem, si in privilegio exemptionis a decimis prædialibus fiat derogatio alicujus alterius Concilii Generalis, cum addito, & *aliorum Conciliorum*, vel si dicatur: *non obstante aliqua Constitutione etiam in generali Concilio edita*; tunc enim censebitur derogatum etiam dicto decreto Concilii Lateranensis, ut in terminis resolvit Rota *in caussa Conchen. Exemptionis decimarum* 17. *Martii* 1589. *coram Orano*; & aliis sæpissime, ut dicitur *in dec.* 316. *num.* 11. *par.* 5. *recent.* & tenent Fagnan. *l. c. num.* 31. Pirhing *l. c. num.* 59. Reiffenstuel *l. c. num.* 67. Decius *cons.* 341. *num.* 10. Garcias
55 *de Benefic. par.* 4. *cap.* 5. *num.* 40. & alii passim. Observandum est secundo, quod in generali communicatione privilegiorum quamvis ampla, non communicatur privilegium, exemptionis a solvendis decimis, quia communicationes, seu adæquationes privilegiorum quamvis amplæ, & prægnantes non extenduntur ad ea, quæ non solent concedi, vel saltem magna cum difficultate conceduntur, & in quibus agitur de præjudicio tertii, ut est exemptio decimarum, sicuti notant Doctores *in l.* 1. *ff. de legat.* 1. ubi Jason *num.* 21. Alciat. *num.* 4. Socin. Jun. *cons.* 43. Anton. de Butr. *cons.* 19. quod teste Fagn. *loc. cit. num.* 33. sæpius secuta est Sacra Congreg. & Rota, & signanter *in Valentina Decimarum* 28. *Novemb.* 1604. *coram Lancelloto*, in qua hic articulus fuit late discussus; *in Tolentina Decimarum* 6. *Novembris* 1605. *coram Justo*; *in Mediolanensi Decimarum* 10. *Aprilis* 1606. *coram Coccino*; *& in Derton. Decimar.* 3. *Martii* 1608. *coram Lugdunen.* ut habetur *part.* 2. *rec. dec.* 214. *n.* 5.

56 Observandum est tertio, quod bona, & prædia, quæ solutioni Decimarum sunt obnoxia, remanent eidem oneri subjecta, etiamsi ad Regulares exemptos transeant, adeout Regulares teneantur illas solvere, quemadmodum solvebant Laici, priusquam ad ipsos transiissent, nisi a Sede Apost. speciale privilegium eos specifice quo ad tales Decimas eximens obtineant, prout firmavit Rota *in Caral. Decimæ fœni* 14. *Junii* 1659. *coram Taya*, *& par.* 12. *recent. dec.* 223. *num.* 7. *ad* 21. *& pag.* 17. *dec.* 232. *num.* 4. & pluries respondit Sac. Congr. Concil. apud Pignatell. *tom.* 1. *cons.* 355. *& tom.* 8. *consul.* 8. *n.* 9. *& seq.* & Barbosa *de offic. & potest. Parochi par.* 3. *cap.* 28. §. 3. *num.* 43. *& in Firmana Decimarum die* 14. *Decembris* 1630. ibi: *Fratres Ordinis S. Augustini teneri ad solutionem Decimarum pro prædiis acquisitis, quæ dum a Laicis possidebantur, solutioni erant obnoxia, & in una Polonien. seu Cracovien. Decimarum* 17. *Junii* 1645. ibi: *Sacra Congregatio Concil. iterum, atque iterum auditis Regularibus, & præcipue Patribus Soc. Jesu, eorumque Juribus, ac privilegiis mature discussis, censuit ab iisdem Patribus, & aliis Regularibus, solvendas esse Parochis, & aliis Beneficiatis, Decimas, quæ solvebantur a Laicis, priusquam bona in ipsorum Patrum Soc. Jesu, & aliorum Regularium proprietatem fuerint translata, firmis tamen remanentibus transactionibus desuper factis*. Quod etiam renovavit in una *Ripana die* 16. *Maii* 1647. additque etiam non obstante Constit. Gregorii XIII. quæ fuit redacta ad vim juris, & in una *Camerinen.* 15. *Novembr.* 1659. ibi: Sag. Congr. Conc. *censuit bona, & prædia, quæ dum a Laicis possidebantur, Decimarum solutioni erant obnoxia, ad Regularium Monasteria cum suo onere transire, ac propterea Regulares teneri illas solvere Parochialium Ecclesiarum Rectoribus; quemadmodum tenebantur Laici, priusquam bona ipsa in Monasterii proprietatem transtulissent; dictisque Regularibus non suffragari allegata privilegia, sed requiri speciale privilegium posterius Sacr. Concil. Trident. cum individua derogatione cap. Nuper*, & in *Nucerina Paganorum Decimarum die* 24. *Junii* 1677. ubi ad dubium: *An Ecclesiæ sæculares, Monasteria Monialium S. Claræ, & S. Dominici, & Conventus, seu Monasteria Regularium, nempe Carmelitarum, Minimorum, Scholarum piarum, Montis Virginis, Minorum Conventualium, S. Basilii, S. Benedicti, & S. Augustini teneantur solvere Decimas prædiales ex bonis, ex quibus Decimæ solvebantur a Laicis, antequam in prædictos transirent?* Responsum fuit: *Affirm. quo ad omnes, & si habent privilegium, deducant in Sac. Congr.*

Et quidem quo ad Patres Conventuales *in Ferentina Decimarum die* 16. *Januarii* 1694. ead. Sac. Congr. Concil. censuit eos, non obstante exceptionis privilegio, teneri Parochis solvere Decimas ex bonis titulo sive oneroso, sive lucrativo quæsitis. Et quoad Patres Prædicatores Rota *in Carpentoratten. Decimarum*, consideratis omnibus eorum privilegiis censuit eos non exemptos a Decimis nisi pro bonis quæsitis ante Concilium Generale, nec suffragari privilegia postea obtenta; utpote quæ non comprehendunt Decimas spirituales, vel non continent necessariam derogationem *dict. cap. Nuper, de Decimis*, ut late firmatur *in dec.* 271. *par.* 18. *recent. & dec.* 201. *par.* 19. *tom.* 1. & consonat resolutio ejusdem Sacræ Congr. *in Ferentina Decimarum die* 15. *Januarii* 1695. ubi resolutum fuit Parocho Oppidi Petræ Acutæ deberi Decimas prædiales bonorum, quæ possidet Conventus Patrum Prædicatorum intra Parochiæ limites. Immo etiamsi 58
bona essent data pro erectione Monasterii, Collegii, seu prodote Beneficii, quæ sunt immuuia a quibuscumque collectis, & oneribus quamvis Cameralibus, adhuc non eximuntur a solutione Decimarum, ut plena Camera declaravit *in Maceraten.* 1. *Julii* 1697. & Congregatio Boni Regiminis *in Veliterna* 27. *Junii* 1699. Quinimmo Regulares, & etiam Collegia So- 59
cietatis Jesu tenentur solvere Decimas prædiales juxta loci consuetudinem, etiamsi in præteritum non solverint, ut respondit Sac. Congr. Conc. *in Firmana Decimarum* 13. *Jun.* 1697. *& in Senogal.* 30. *Aug.* 1704.

Ad Decimas solvendas non tenentur Regulares 60
non possidentes stabilia, & qui de eleemosynis vivunt, ut item Sacra Congregatio *sub die* 17. *Octobris* 1625. in specie pro Observantibus disposuit; Unde non comprehenduntur prædicti Fratres Minores de Observantia in Bulla indictionis sex Decimarum super fru-

fructibus omnium Ecclesiasticorum Beneficiorum, & pensionum in universa Italia, & Insulis adjacentibus ejusdem Alexandri Papæ septimi, prout declaratur in sequenti Epistola Subcollectoribus missa.

Molto Rever. Signori.

61 *Li Padri Minori Osservanti di S. Francesco, i quali sono Mendicanti, e non possono possedere, per disposizione del proprio Instituto, rendita alcuna d'elemosine, che loro vengono fatte, non sono tenuti al pagamento delle Decime. Per tanto le Signorie vostre dovranno per tal conto non molestarli; Ed il Signor le feliciti.*

Di Roma li 20. *Maggio* 1662.

Delle Signorie VV. Affezionatiss.
N. Arcivescovo di Damiata Tes. Gener.

Loco ✠ *Sigilli.*

Francesco Miloni Secret.

Succollettori delle Decime.

62 Sic etiam Theatini sunt exempti a solutione Decimarum Apostolicarum; Sac. Congreg. Immunitatis 11. *Jan.* 1695. *lib.* 1. *decret. Valleman. pag.* 168.

Additiones ex aliena manu.

63 In locis, in quibus Parochiæ sunt divisæ, juris assistentiam pro Decimis habet utique Parochus, non
64 item Episcopus, ut monet Auctor. Sed notandum est, quod si Episcopus pro Decimis agat adversus Possessores bonorum, datum non est iis declinare solutionem Decimarum hoc sub obtentu, quod juris assistentiam pro Decimis non Episcopus sed Parochus
65 habeat; maxime si Parochus Episcopo adhæreat; Rota *in. S. Severinæ Decimarum* 12. *Jan.* 1748. *§.* 4. & in Confirmatoria 14. *Jun. ejusd. anni* 1748. *§.* 6. *cor. R. P. D. Bussio Decan.*

Articulus III.

Decimæ ex quibus rebus, quo modo, tempore, & loco, sint solvendæ.

1 De Jure communi solvendæ sunt Decimæ prædiales de omnibus fructibus, seu proventibus bonorum omnium tam mobilium, quam immobilium, licite acquisitorum; Et decimæ personales solvendæ sunt de omnibus lucris, & proventibus per actionem, & industriam hominum licite acquisitis. *Est communis*; & de Decimis prædialibus habetur clare *ex cap. Nuncios* 6. *de Decimis*, ibi: *Et de omni fructu Decimas persolvere*; *c. Ex parte* 21. *eod. tit.* ibi: *Et de omnibus bonis Decimæ sunt Ministris Ecclesiæ tribuendæ*; *cap. Ex transmissa* 23. *eod. tit.* ibi: *Fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur*; *cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* ibi: *Cum de cunctis omnino proventibus Decimæ sint reddendæ*. Et de Decimis personalibus habetur *ex cap. Ad Apostolicæ* 20. *de Decimis*, ibi: *Æquum est, ut illi Eccl. Decimæ personales reddantur &c. c. Non est* 22. *eod. tit.* ibi: *De negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione . . . Decimæ sunt Ministris Ecclesiæ tribuendæ*; & *cap. Decimæ* 66. *caus.* 16. *quæst.* 1. ibi: *De militia, de negotio, de artificio redde decimas*. Unde 2
in specie Decimas solvunt 1. Frumentum, & triticum, 2. Palea, 3. Fœnum, 4. Pascua, 5. Vinum, 6. Fabæ, & alia legumina, 6. Nuces, 7. amigdalæ, & Castaneæ, 8. Olivæ, 9. Folia mororum, 10. Saccharum, 11. Pisces, 12. Apes, seu fructus earum, 13. Lac, Lana, & fœtus animalium cum nutriti sunt, 14. Venatio, & Aucupium, 15. Ligna, 16. Linum, & Canapæ, & his similia, 17. Negotium, & artificium, 18. Stipendia militum, 19. Advocatio, procuratio, merces, & salarium, 20. Furna, 21. Lapidicinæ, 22. Fodinæ metallorum, 23. Molendinæ, & his similia, ut colligitur ex citatis juribus, cum concordantiis, & enumerantur communiter a Doctoribus, & signanter a Barb. *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *c.* 28. *§.* 1. *n.* 2. *cum sequentibus*, & Rota *rec. par.* 5. *t.* 2. *dec.* 591. *n.* 12. *p.* 7. *dec.* 180. *num.* 12. *p.* 9. *t.* 1. *dec.* 64. *n.* 9. & 10. *part.* 15. *dec.* 43. *n.* 8. & 9. *dec.* 99. *n.* 10. & sæpe alibi.

Decimæ prædiales solvendæ sunt nedum de omni- 3
bus licite acquisitis, sed etiam de illicite acquisitis; D. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. *ad* 2. Glossa *in cit. cap. Ex transmissa* 23. *de Decimis, verb. Licite, ad finem*, Abbas, & Innocent. *ibid.* Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *n.* 18. Reiffenstuel *ibid. n.* 26. & alii communiter; *arg. cap. de terris* 16. *de Decimis*. Et ratio est, quia Decimæ prædiales sunt onus reale ipsi terræ, ac cæteris rebus inhærens, transiensque ad quemvis possessorem, sive bonæ, sive malæ fidei, alioquin prædo vel injustus invasor esset melioris conditionis, quam bonæ fidei possessor, quod nullimode est dicendum, cum & ipse Dominus, si prædium possideret, Decimas solvere teneretur; ex quo Decimæ prædiales non debeantur ex actione, sive justa, sive injusta possessoris, sed ex prædiorum, aliarumque rerum possessarum fructibus, qui ex dono Dei proveniunt; *cap. Tua nobis* 26. *de Decimis*. Loquendo
autem de Decimis personalibus, ubi illæ adhuc sunt 4
in usu, cum distinctione est procedendum; Aut enim est sermo de Decimis ex lucris non solum illicite acquisitis, sed & illicite retentis, ita ut restitutioni adhuc obnoxia sint, qualia sunt quæ acquiruntur ex furto, rapina, usura, simonia, injusto bello, fraude, injusto contractu, &c. an vero de Decimis ex lucris solummodo illicite acquisitis, & licite retentis; qualia sunt acquisita ex meretricio, ex adulterio, ex convento homicidio, & hujusmodi, de quibus cum possessor verb. gr. Meretrix, Mulier adultera, conductus pecunia ad hominem occidendum, acquirat dominium, non tenetur ad restitutionem.
Si de primis, scilicet illicite acquisitis, & illicite re- 5
tentis sit sermo, Decimæ nec dari debent, nec accipi possunt; S. Thomas *l. c.* Glossa *in cit. cap. Ex transmissa verb. Licite, de Decimis*, Abbas *ibid. num.* 3. Azorius *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 24. *q.* 13. Suarez *lib.* 1. *c.* 32. *num.* 6. & 7. Pirhing *lib.* 3. *decret. num.* 9. Reiffenstuel *ib. num.* 27. & Innocent. *loc. cit. arg. cap. Non est putanda* 27. *caus.* 1. *qu.* 1. Et ratio est, quia cum possessor non acquirat dominium talium rerum, sed eas restituere teneatur, res sic acquisitæ non computantur in bonis ejusdem, sed censentur bona aliena;

na; *l. Non potuit* 11. *ff. de Iure Fisci*. Nulli autem licitum est aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem, textu expresso *in cap. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi: *Cum nulli sit licitum aliena cuique con-*
6 *cedere præter Domini voluntatem*. Si de secundis, scilicet illicite acquisitis, & licite retentis sit sermo, Decimæ dari debent, & accipi possunt. Ita Glossa, & Doctores omnes locis supracitatis; Et ratio est, quia licet tales acquirentes, verb. gr. meretrix accipiendo pecuniam pro meretricio, adultera pro adulterio, conductus ad occidendum hominem, pro homicidio, turpiter faciant in acquirendo, non tamen turpiter retinere dicuntur; *l.* 4. *§. Sed quod meretrici*, *ff. de condict. ob turpem caussam*; Unde si taliter acquisita licite retinere possunt, licite etiam possunt eadem erogare, & consequenter Decimas de iis solvere tenentur, cum delictum non præstet immunitatem; *l. Relegatorum*, *§. final. ff. de interdict. & rele-*
7 *gat.* Quamvis autem de sic illicite acquisitis possint Ministri Ecclesiæ Decimas repetere, non expedit tamen ut illas repetant, donec sic turpiter acquirentes non se emendaverint, ne videantur talia turpia facta approbare, & eorum sceleribus communicare, ut ait S. Thomas *l. c. art.* 2. Glossa cum aliis Doctoribus *locis citatis*. Unde ab Ecclesia oblationes aliquorum respuuntur ratione criminis; *Deuteronomii c.* 23. ibi: *Non offeres mercedem postribuli*; *cap. Oblationes* 2. *dist.* 90. *c. Non est putanda* 27. *caus.* 1. *q.* 1. *c. Miror* 8. *caus.* 17. *quæst.* 4.

8 Decimæ non sunt solvendæ ex bonis acquisitis titulo hæreditatis, legati, vel donationis; Innoc. *in d. c. Non est* 22. *de Decimis num.* 2. Moneta *de decimis cap.* 4. *n.* 37. Rebuffus *de decimis q.* 8. *num.* 21. Suarez *loc. cit. lib.* 1. *c.* 31. *num.* 6. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 1. *num.* 2. *in fine*, Pirhing *loc. cit. n.* 21. Barbosa *l. c. num.* 28. & alii. Et ratio est, quia Decimæ solummodo solvuntur ex fructibus, & emolumentis prædiorum, & rerum immobilium, aut animalium, uti sunt Decimæ prædiales, aut ex acquisitis labore, & industria hominum: sed bona illa, quæ alicui obveniunt ex hæreditate, legato, vel donatione, nec sunt fructus prædiorum, rerumque immobilium, aut animalium, nec fructus personarum, quia non ex labore, seu industria, & actione propria, sed ex alterius actione ei obveniunt, ergo &c. Tum quia in Lege veteri Dominus dedit ipsas terras, & possessiones, & tamen constat non ex ipsis, sed ex ipsorum fructibus sibi dari Decimas jussisse, juxta illud *Num. c.* 18. ac proinde cum Pontifices circa decimas constituendas imitati sint Legem veterem, dicendum est eos voluisse, ut non de terris, & possessionibus ipsis, sed de earum fructibus decimæ solverentur. Tum etiam quia, si ex bonis ipsis immobilibus titulo hæreditatis, legati, vel donationis acquisitis deberent solvi decimæ, omnia fere bona immobilia quam cito ad Ecclesiam pervenirent. Hic
9 tamen est advertendum, quod si bona acquisita titulo hæreditatis, legati, vel donationis, sint fructifera, & ex illorum fructibus nondum sint pro illo anno solutæ decimæ, debent solvi ab eo, qui eorum dominium, & possessionem acquisivit, sicuti tenebitur ex post quotannis illas solvere, cum res transeant cum suo onere ad quemcumque possessorem; *c. Cum non* 33. *de decimis*, ibi: *Quoniam res cum onere suo transit*. Et *cap. Ex litteris* 5. *de Pignoribus*; ibi: *Cum etiam bona . . . cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem*; Ita Suarez *loc. cit. c.* 31. *n.* 10. Pirhing *l. c. n.* 22. & alii communiter.

Decimæ prædiales solvendæ sunt integre absque 10
ulla deductione seminis, vel expensarum, quæ in colendis prædiis, & colligendis fructibus, pro custodia animalium, & hujusmodi fiunt; *cap. Cum homines* 7. *de decimis*, ibi: *Decimam Eccl. cujus Parochiani sunt, sine diminutione solvere teneantur*, *cap. Ex part.* 21. *eodem tit.* ibi: *De omnibus prædiorum fructibus decimas absque diminutione persolvant*; *cap. Non est* 22. *eod. tit.* ibi, *Præcipimus, quatenus antequam ullas deducatis de bonis prædictis expensas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debita persolvatis*; *cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* ibi: *Mandamus quatenus omnes, qui ratione . . . prædiorum decimas Ecclesiis, & Clericis tuæ Diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione remota compellas*; *cap. Pastoralis* 28. *eod. tit.* ibi: *Expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducen-*
das &c. & sic communiter Doctores. Insuper deci- 11
mæ prædiales solvendæ sunt integre absque ulla deductione tributorum, & censuum prædialium, vel aliarum exactionum, ita ut ante præstationem illarum integre solvi debeant, vel si prius tributa non decimata solvantur, & ipsa decimari debeant, sive decimas inde solvere cogatur is, qui tributa accepit, textu expresso *in cap. Cum sit* 33. *de decimis*, ibi: *Cum non sit in homine quid semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus; qui de mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avare quidem in decimis defraudare nituntur census, & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes; Cum autem in signum universalis Dominii quasi quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit, nos & Ecclesiarum dispendiis, & Ecclesiarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam Dominii generalis exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum suo onere transit, ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur*. Sic etiam Doctores *communiter*.

Decimæ personales solvendæ sunt non nisi dedu- 12
ctis prius expensis; *cap. Pastoralis* 28. *de decimis*, ibi: *Explicari postulasti, utrum quis possit de molendinis, & piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum? Ad quod respondemus, quod licet circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, cum ipsæ venduntur, credamus deducendas expensas &c.* & Glossa *ibid. verb. Expensas*, ibi: *Expensas factas in eundo & redeundo, & negotiando faciendo meliorem*; & *est communis*. Ratio autem, cur decimæ personales solvendæ sint deductis expensis, & prædiales expensis non deductis, varia assignatur a Doctor. ut videri potest apud Barb. *loc. cit. num.* 35. sed hic adducitur solum illa, quam præ cæteris dant D. Thomas 2. 2. *qu.* 87. *art.* 2. Gonz. *in cap. Cum homines* 7. *de decimis num.* 8. idem Barbosa *loc. cit. num.* 26. Pirhing

loc.

loc. cit. num. 30. & alii plures, scilicet, quod decimæ personales solvantur ex fructibus civiliter consideratis, quorum nomine illi soli veniunt, qui deductis expensis supersunt; *l. fructus 7. in princ. ff. solut. Matrim.* ibi: *Fructus eos esse constat, qui deductis expensis, supererunt; & l. 1. C. de fruct. lit.* ibi: *Hoc fructuum nomine continetur, quod justis fructibus deductis superest*, uti est v. g. si quis expendat centum aureos in emendis mercibus, quas postea vendat 150. aureis, ex hac summa deducendi sunt prius aurei, quibus merces emptæ sunt, deinde expensæ factæ in vectigalibus, & itineribus, quibus deductis, si remanserint ex lucro triginta aurei, tenebitur pro decimis solvere tres aureos; ut recte advertit Canisius *tractatu de decimis cap. 2. num. 2.* Decimæ vero prædiales solvantur ex fructibus naturaliter consideratis secundum se, & quatenus ex terra, & re ipsa proveniunt dono, & Beneficio Dei, sine quo potuisset etiam post factas expensas nihil crescere, juxta illud *1. ad Corinth. 3.* ibi: *Neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat Deus*; Unde cum ab ipso Deo, tamquam Auctore cuncti ipsi fructus proveniant, decimæ de illis sine ulla expensarum deductione solvuntur. Sicut enim si locetur vinea, vel ager pro certis mensuris, vel certa parte v. g. quarta fructuum, solvendi sunt fructus locatori non deductis expensis, juxta *cap. Tua nobis 26. de decimis*; ita etiam ex fructibus prædialibus decimæ integre solvi debent non deductis expensis, quia prædia sunt a Deo veluti locata hominibus pro decima parte fructuum sibi tamquam supremo Domino, ac vice sui Ecclesiæ Ministris quotannis solvenda; *argum. cit. cap. Tua nobis 26. & cap. Cum non sit 33. de decimis*.

13 Decimæ prædiales solvendæ sunt, statim ac fru-
ctus sunt a solo separati, & collecti, textu expres-
so *in cit. cap. Cum homines 7. de decimis*: ibi: *Man-
damus quatenus eos cogatis, ut decimam statim fructi-
bus collectis persolvant*; Idque desumitur *ex cap. 22.
Exodi*, ubi dicitur: *Decimas tuas, & primitias tuas*
14 *non tardabis reddere*. Et obligati ad decimas tenen-
tur illas sic solvere, etiamsi a Parocho, vel ab alio
jus decimandi habente prius non moneantur, nec
ab eis petantur, nam ipse dies, sive tempus solutio-
nis pro creditore interpellat; *arg. cap. Potuit 4. de
locato, & conducto*, ibi: *Non obstante, quod ei, ut
Canonem solveret, non extitit nunciatum, cum in hoc*
15 *casu dies statuta pro Domino interpellet*; Alioquin
peccant, si sine justa caussa solutionem notabiliter
differant, uti pro certo supponitur, & traditur;
cap. Decimæ 66. caus. 16. qu. 1. ibi: *Sed si tardius da-
re decimas peccatum est, quanto pejus est non dedisse*,
& tenent Glossa *in cit. cap. Cum homines 7. de deci-
mis, verb. Fructibus collectis*; Abbas *ibid. num. 3.*
Layman *lib. 4. tract. 6. cap. 5. num. 1.* Rebuffus *loc. cit.
qu. 11. num. 3.* Pirhing *loc. cit. num. 93.* Reiffenstuel
16 *l. c. n. 32.* & alii passim. Immo obligati ad decimas te-
nentur ad resarciendum damnum, si quod ex sua
culpabili mora solvendi in decimis sequatur; *arg. l.
Cum res 47. §. fin. ff. de Legat. 1. c. Cum gratia sui unic.
de commodato*, ibi: *seu in mora fuisset, & cit. cap. Cum ho-
mines 7. de decimis*, ibi: *Atque de subtractis, & re-
tentis dignam satisfactionem exhibere procurent*; & sic
17 tenent cum Glossa omnes Doctores mox citati. De-
cimæ prædiales solvendæ sunt pluries in anno, si Præ-
dia pluries in anno seminentur, & pluries in anno fru-
ctus proferant, textu expresso *in c. Ex p. 21. de decimis*,
& Glossa *ib. verb. Unius*, & alia Glossa *in c. Revertimini
65. causs. 16. qu. 1. verb. Annus, & est communis*. Deci- 18
mæ personales, ubi illæ adhuc sunt in usu, solvun-
tur omnes in fine cujusque anni, sicut alii census, &
tributa tunc solvi solent; Glossa *in cit. cap. Reverti-
mini 65. caus. 16. qu. 1.* Abbas *in cap. pervenit 5. de de-
cimis num. 3.* Layman *loc. cit.* Pirhing *loc. cit. num. 93.*
Reiffenstuel *loc. cit. num. 35.* & alii passim; Et ratio
est, quia si de cujusvis operis, negotii, vel indu-
striæ fructu, seu lucro statim solvi deberent decimæ,
id in nimium incommodum esset tum ipsi datori,
tum ipsi acceptatori decimarum, cum particularis
solutio multa incommoda afferre soleat; *l. Plane 3.
Famil. Herciscund.* Si tamen alicubi esset diversa con- 19
suetudo, esset observanda, cum de tempore solu-
tionis decimarum personalium nihil reperiatur cau-
tum in jure, & sic attendenda erit cujusque loci con-
suetudo, nam de quibus caussis scriptis legibus nihil
utimur, id custodiri oportet, quod moribus, &
consuetudine introductum est, dicit Ulpianus *l. de
quibus 32. ff. de Legibus*.

Circa locum, in quo solvendæ sint decimæ, si at- 20
tendatur jus commune, videtur, quod Parochiani
teneantur propriis sumptibus illas deferre in domum,
vel horreum Parochi; *arg. cap. Revertimini 65. caus.
19. qu. 1.* ibi: *Hortor vos, atque commoneo, ut infe-
ratis decimas in horrea mea, & cap. Decimas 1. caus.
16. qu. 7.* ibi: *Inferte omnem decimationem in horreum
meum*, quod est desumptum ex *Malachiæ 3.* & te-
nent Glossa *in cit. cap. Revertimini verb. In horrea*,
Abbas *in cap. Pervenit 5. de decimis num. 3.* Covarru-
vias *lib. 1. variar. resolut. cap. 17. num. 8.* Gonzalez *in
cap. Cum homines 7. de decimis num. 6.* Guttierez *lib. 2.
Canon. qq. cap. 12. num. 23.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 36.*
cum communi aliorum contra Barbosam *loc. cit. §. 2.
num. 24.* Layman *loc. cit. cap. 5. num. 2.* Pirhing. *loc. cit.
num. 94.* Et ratio est, quia, ut recte dicit meus Reif-
fenstuel *loc. cit.* quia Christiani non minus tenentur
præstare decimas in signum universalis Dominii Dei,
quam quivis subditus tenetur tributa sua, & census
solvere terreno Domino in signum Dominii ejusdem;
arg. cap. Tua nobis 26. de decimis; sed terreni subditi
tenentur census, & tributa in signum Dominii debi-
ta, deferre propriis sumptibus ad domum Domini;
arg. l. Pro locis 6. ff. de ann. & tribut. ergo &c. Si ve- 21
ro attendatur consuetudo jam fere ubique introdu-
cta, teste Guttierez *loc. cit. num. 45.* Barbosa *loc. citat.
num. 24.* Canisio *de Decimis cap. 7.* Parochi ipsi, alii-
que decimatores tenentur decimas colligere, & suis
expensis in Domum deferre. Et ubi talis adest con-
suetudo legitime præscripta, est ibi observanda, ut
fatentur omnes Doctores; *arg. cap. Cum tanto 11. de
consuetudine*, ibi: *Licet etiam longævæ consuetudinis
non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo va-
litura, ut vel juri positivo debeat præjudicium gene-
rare, nisi fuerint rationabilis, & legitime sit præ-
scripta*.

Additiones ex aliena manu.

Consuetudine esse posse fructus, ex quibus Deci- 22
ma non solvatur, communis est Canonistarum sen-

23 tentia. Quæstio vero non inutilis hic discutienda est, an decima debeatur, si in Prædiis, quæ fructus ferebant decimæ obnoxios, substituuntur fructus, qui consuetudine ut dictum est decimæ minime erant subjecti? Affirmant Mornac. *in lib.13. ser. per tot. ff. de servit. rustic.* Dupineau *in suis quæst. & consult. c.10.*
24
25 *pariter fere per tot.* Negant vero Grimaudet *de decimis lib.1. num.3. per tot.* Papon. *Corpor. Jur. Francic. lib.1. tit.12. num.5.* Rot. *in Cæsaraugustana Decimarum 15. Maii* 1752. & in Confirmatoria 2. *Aprilis* 1753. *coram R. P. D. Canilliac*, idque non male, nam decimam debent non ipsa prædia, sed fructus; locus propterea esse nequit decimæ, si consuetudo a decima exemit novos fructus.

26 Negativam vero hanc opinionem duobus in casibus limitat Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprud.*
27 *Canon. verb. Decimæ sect.10. qu.6. & 7.* Prior est, si consuetudo vigeat, ut ex novis fructibus non obno-
28 xiis decimæ solvatur decima. Alter est, si hæc substitutio fructuum non obnoxiorum decimæ, adeo universalis sit, ut Parocho congrua desit.

29 Decima regulariter solvenda est in ipsis fructibus, non item in pecunia. Consuetudine vero fieri potest, ut solvatur in pecunia. At quænam consuetudo hujus sit efficaciæ, expendit Rot. *in Cracovien. Decimarum super bono jure 26. Junii* 1748. *coram Illustriss. Clement. impress. Romæ per Barbiellini* 1781. & in alia *Cracovien. Decimarum super bono jure 27. Aprilis* 1750. *coram Illustriss. Cortiada.*

Articulus IV.

Jus decimandi a quibus, & quibus modis acquiri, & concedi possit?

1 Clerici acquirere possunt jus decimandi variis modis. Primo, *Papæ concessione, seu privilegio*, ratione cujus privilegii, seu concessionis fit, quod decimæ alias de jure ad Parochum spectantes, debeant solvi Ecclesiæ non Parochiali, v.g. Regulari,
2 aut Beneficiato simplici. Ita Doctores communiter, *arg. cap. Statuto 2. de Decimis in 6.* Secundo, *per consuetudinem legitime præscriptam*. Est communis; *arg. cap. Cum sint 18. cap. Ad Apostolicæ 20. c. Cum contingat 29. de Decimis*. Et ratio est, quia consuetudo legitime præscripta derogare potest juri communi positivo, *cap. Cum tanto 2. de consuetud.* & per consequens jus uni Ecclesiæ competens in aliam tras-
3 ferre, *cap. Cum Dilectus 8. de consuetud.* Ad sic autem præscribendum contra Laicum, vel contra Clericum privatum, vel contra aliam caussam non privilegiatam sufficit decennium inter præsentes, & vicennium inter absentes, *arg. leg. unic. Cod. de usucap. transformand. & §.1. Instit. de usucap.* ibi: *Cautum est, ut res quidem mobiles per triennium, immobiles vero longi temporis possessionem (idest inter præsentes decennio, inter absentes viginti annis) usuca-*
4 *piantur*. Ad sic præscribendum contra aliquam caussam piam, v.g. Hospitale, Monasterium, Capitulum, vel aliquam Ecclesiam non Parochialem, requiruntur, & sufficiunt quadraginta anni cum bona fide. *Authen. quas actiones, Cod. de Sacrosanctæ Eccles. cap. Aures 6. cap. Illud autem 8. & cap. Quia judicante 9. de præscript.* Ad sic vero præscribendum 5
contra Ecclesiam Parochialem requiruntur quadraginta anni una cum titulo, vel tempus immemorabile; *Est communis*. Et ratio est quia ad præscriptionem contra Ecclesiam requiritur dictum tempus una cum titulo, quoties jus commune resistit, vel præsumptio est contra præscribentem, textu expresso *in cap. 1. de præscriptionib. in 6.*, ibi: *Nam licet ei, qui rem præscribit Ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum præsumptio non habetur, sufficit bona fides; Ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori caussam tribuat præscribendi; Nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non existat*. Atqui jus commune resistit præscribenti Decimas contra Ecclesiam Parochialem, & habetur præsumptio contra ipsum præscribentem, cum sit expresse statutum Decimas de jure pertinere ad Parochos; *cap. Quoniam 13, cap. Cum sint 18. cap. Ad Apostolicæ 20. cap. Tua nobis 26. cap. Cum contingat 29., & cap. Cum in tua 30. de decimis*, adeoque &c.

Tertio Clerici acquirere possunt jus decimandi *per transactionem*, ita ut jus decimandi per talem transa- 6
ctionem, seu amicabilem compositionem, uni, vel alteri, vel utrique parti acquiratur, ut constat *ex c. Multiplici 3. & cap. Suggestum 9. de Decimis*, ut si v.g. lis oriatur ad quem ex Parochis, vel aliis Clericis, vel etiam Religiosis pertineant Decimæ, possunt partes litigantes transigere, & componere, ut Decimæ æqualiter inter ipsos dividantur, vel uni parti major portio, vel alteri minor tribuatur: dummodo in tali transactione nullum pactum Simoniacum interveniat, itaut pro spirituali jure decimarum detur pecunia, vel alia res pretio æstimabilis; Glossa *in cit. cap. Ex multiplici*, verb. *Conventionem*, Rebuffus *de Decimis quæst.13. num.26.* Pirhing *loc. cit. n.120.* Reiffenstuel. *loc. cit. num.117.*, & alii communiter.
Talis autem transactio si sit facta cum legitima au- 7
ctoritate, & consensu superiorum, obligat etiam successores. Glossa *in cit. cap. Ex multiplici*, verb. *Eamdem conventionem*, Abbas *ibidem num.2.* Layman *lib.4. tract.6. num.1.* Reiffenstuel. *loc. cit. num.118.*, & communis aliorum, *arg. cap. Statuimus 2. de transactionibus*, ibi: *Statuimus, ut si super Decimis inter vos, & aliquam personam Ecclesiasticam de assensu Episcopi vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata, & inconcussa persistat, & cap. Veniens 8. de transactionib.* ubi expresse declaratur successores non teneri stare Transactioni super Decimis factæ absque auctoritate legitima Superioris. Si vero transactio facta 8
fuerit sine legitima auctoritate Superioris, valet solum inter personas ipsas transigentes, & nullimode obligat successores; *cit. cap. Veniens 8. de transactionib.*, ubi assignatur hæc ratio: *Cum inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur, nec pacta inter alios facta aliis obesse patiamur*. Quod idem colligitur ex Concil. Trident. *sess.6. cap.4. de reform.* ibi: *Concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, non etiam successores*; & tenent Glossa citata, Fagnan. *in d. c. Veniens num. 2.* Reiffenstuel. *loc. cit. n.118.*, & alii communiter.

Quarto

9 Quarto Clerici acquirere possunt jus decimandi, *Donatione*, dummodo adsint solemnitates ad alienationem rerum Ecclesiasticarum, requisitæ; cum Donatio expresse numeretur inter species alienationis; *cap. Nulli liceat 5. de rebus Ecclesiæ alienand. vel non* ibi; *Alienationis autem verbum continet .... dona-*
10 *tionem*. Si tamen Decimarum donatio sit facta a Laico Ecclesiæ, vel loco Religioso, tunc non requiruntur tales solemnitates, sed sufficit solus Episcopi consensus; *cap. Cum Apostolica Sedes 7. de his, quæ fiunt a Prælato sine consensu Cap.* ibi: *Nam in Lateranensi Concilio est inhibitum, ne qualibet Religiosa persona Ecclesias, & decimas de manibus Laicorum sine consensu Episcoporum recipiat, per quod indirecte datur intelligi, quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis Decimis intelligimus, quæ*
11 *Laicis in Feudum perpetuo sunt concessæ*. Quinto Clerici acquirere possunt jus decimandi, *Permutatione*, qua una Ecclesia cum altera decimas pro decimis, vel alio jure spirituali permutat; *argum. cap. Ad quæst. 6. & cap. Exhibita 9. de rerum permutat.* & Glossa *ibidem verb. Temporalia* cum communi Do-
12 ctorum. Requiruntur autem solemnitates ad alienationem necessariæ, quia *Permutatio* expresse numeratur inter species alienationis; *cap. Nulli liceat 5. de rebus Eccles. alienand. vel non*, ibi: *Alienationis*
13 *autem verbum continet permutationem*. Sexto Clerici acquirere possunt jus decimandi per *Compromissum* in Arbitros; *arg. cap. Cum Apostolica 7. de his quæ fiunt a Prælato sine consens. Capitul. & cap. Sane 1. de Arbitris*; Per arbitrium enim, seu sententiam Arbitrorum (cui partes stare debent) possunt decimæ uni litigantium adjudicari, & alteri auferri, sivæ totæ, sive pro parte.

14 Requiruntur tamen pro tali compromisso solemnitates ad alienationem necessariæ; Abbas *in cap. Dilecti Filii 4. de Arbitris num.8.* Layman *lib.4. tract.6. cap.6. num.1.* Pirhing *loc. cit. num.123.* Reiffenstuel *loc. cit. num.120.*, & alii passim. Et ratio est, quia per compromissum indirecte perveniri potest ad alienationem decimarum, quæ est directe prohibita, ut patet ex toto titulo *de rebus Eccles. alienand. vel non*, & ex Constitution. Pauli II. incip. *Ambitiosæ*; prohibita autem alienatione, censetur etiam prohibitus omnis actus, per quem deveniri potest ad alienationem *c. Cum quid 39. de Regul. juris in 6.*; ibi: *Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ex illo sequuntur*.

15 Laici nullo modo possunt acquirere jus decimandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia; textu expresso *in cap. Decimas 1. caus.16. q.7.* ibi: *Decimas, quas in usum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat, a Laicis possideri auctoritate Apostolica prohibemus, sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, (nisi Ecclesiæ reddiderint) sciant se sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere*; *cap. Ad hæc 15. de decimis*, ubi Alexander III. irritat donationem Decimarum factam a quodam Abbate cuidam Laico, & ejus hæredibus, ibi: *Quoniam Sanctuarium Dei*, (scilicet Decima, quatenus est jus mere spirituale) *jure hæreditario possideri non debet, viribus carere decernas*; *Et Laicum (nisi Decimam ipsam ipsi Ecclesiæ libere resignaverit) vinculo excommunicationis adstringas*; *c. Quamvis 17. de decim.* ibi; *Quamvis sit grave nimis, & Divini dignum animadversione judicii habeatur, quod Laici quidam, quod Sacerdotum est in Ecclesiasticis rebus* (de Decimis est sermo) *usurpant, majorem tamen &c.* & consimiliter habetur *in cap. Prohibemus 19. eod. tit.*, & *cap. Caussam 7. de præscriptionib.* & est communis, & certa cum Glossa *in dict. cap. Quamvis*, *verb. concesserit*, & Rota *part.1. recent. dec.48. num.9. part.8. dec.47. num.25. part.9. tom.1. dec.234. num.1., & 2. part.10. dec.97. num.1. dec.253. num.6. dec.291. n.31. part.14. dec.234. num.1. part.15. dec.67. n.1. part.17. dec.46. num.5. & sæpe alibi*. Et ratio est, quia cum Laici Officia spiritualia ministrare non possint, *c. Bene quidem 1. dist.96. cap. Decernimus 2. de judiciis*; *cap. Tua 25. de Decimis*, sequitur evidenter, quod nullo modo possint acquirere jus decimandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia.

Possunt tamen Laici licite, & valide per specialem 16 concessionem, seu privilegium Summi Pontificis acquirere jus decimarum, quatenus hoc consideratur ut abstractum a titulo, ac jure spirituali, & solummodo est quid temporale, scilicet jus præcise percipiendi decimam partem fructuum. *Est communis* cum Pirhing *loc. cit. num.138.* Reiffenstuel *loc. cit. num.131.* Rota *part.6. dec.19. num.17. par.7. dec.180. num.20. & 21. part.10. dec.175. num.9. dec.291. n.9. par.14. dec.424. num. 9., & sæpe alibi*. Et constat multiplici experientia plurium Romanorum Pontificum, qui jus percipiendi perpetuo similes Decimas cum facultate transferendi illud successoribus suis concesserunt variis Regibus, Ducibus, aliisque Principibus ob eorum amplissima merita, & maxima beneficia in urgentissimis casibus Ecclesiæ Catholicæ præstita. Immo olim etiam Episcopi, ac alii Eccle- 17 siarum Prælati jus percipiendi similes Decimas in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo Laicis concedere poterant, ut traditur *in cap. Cum Apostolica 7 de his quæ fiunt a Prælatis*, & desumitur *ex cap. Tua 25. de Decimis*, ubi supponitur, quod ab antiquo decimæ in Feudum Laicis dari potuerint, & constat ex Decreto Urbani II. revocantis dictam potestatem, ut patet *in lib.1. Feudor. tit.6.*, & tradit communis Doctorum cum Rota *part.7. recent. dec.103. num.8. dec.193. num.23. part.8. dec.47. num.23. & 31. p.9. tom.1. dec.234. num.3.* Hodie tamen a tempore Con- 18 cilii Lateranensis celebrati sub Alexandro III. 1179. teste Covarruvia *lib.1. variar. Resolut. cap.7. num.4.* Barbosa *in cap. 1. de his quæ fiunt a Prælatis num.2.* Rebuff. *in tract. de Decimis qu.10. num.23.*, & Rota *part.8. recent. dec.76. num.6. par.15. dec.375. num.3.* id sine consensu, & facultate Summi Pontificis facere amplius non possunt; Rota *part.2. recent. decis.262. num.3. part.8. dec.47. num.31. cum seq., & dec.76. num.6.* & patet ex cit. Decreto Urbani II. relato *in lib.1. Feud. tit.6., & ex cap. Ad hæc 15. cap. Quamvis 17. cap. Prohibemus 19. de Decimis, & cap. Statuto 2. §. Sane, in fine de Decimis in 6.* Quamvis 19 autem Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati hodierno jure jus percipiendi similes Decimas Laicis in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo concedere non pos-

possint ex mox citatis verbis; Valent tamen etiam nostris hisce temporibus illorum concessiones eisdem factæ ante dictum Decretum Urbani II. & ante dictum Concilium Lateranense, possuntque Laici etiam hodie licite retinere jus talium Decimarum antecessoribus suis concessum ante dictum Decretum; ita habetur expresse *in cap. Episcopum, vel Abbatem lib.1. Feudor. tit.6.* ubi dicitur: *De Feudis ante illud Decretum factis, seu concessis, quod firmiter permanere debeant; non autem de datis post decretum illud*; & colligitur clare *ex cap. Cum Apostolica 7. in fine de his, quæ fiunt a Prælatis, & ex cap. Statuto 2. §. Sane, in fine de Decimis in 6.* Et sic communis Doctorum cum Rota *part.7. dec.103. num.7. part.8. dec.47. num.34. part.9. tom.1. decis.234. num. 2. & 5. part. 15. decis. 67. num. 2., & 11. part. 16. dec.109. numer. 3.*

20 Laici nulla præscriptione, & consuetudine etiam immemorabili acquirere possunt jus decimandi, textu expresso *in cap. Caussam 7. de præscriptionib.*, ibi: *Quia cum Laici decimas detinere non possint, eas nulla valent præscribere ratione*, ubi vides rationem datam a textu, nempe, *quia decimas detinere, seu possidere non possunt*; quod autem quis possidere non potest, etiam præscribere nequit, cum sine possessione præscriptio non procedat, textu clarissimo in *Regul. 3. de Regul. Jur. in 6.*, ibi: *Sine possessione præscriptio non procedit.* & sic tenent Engel *lib.3. decr. tit.30. num.23.* Reiffenstuel *ibidem num.138.* Pirhing *de præscript. num.41.* Covarruvias *variar. Resol. lib.1. cap.17. num.5.* Layman *lib.4. tract.6. cap.6. numer.8.* Rebuff. *de Decimis q.10. n.24.*, & communis aliorum cum Rota *par.7. recent. dec.137. n.7. par.16. dec.109.*
21 *num.2. & sæpe alibi.* Hinc Laici ut retinere valeant decimas præter tempus immemorabile, requiritur insuper fama privilegii, debentque Laici probare communem famam, quod decimæ fuerint suis Successoribus ex privilegio concessæ, vel ante Concilium Lateranense in Feudum datæ sint. Sic Abbas in *cap. Cum Apostolica 7. de his quæ fiunt a Prælat. numer.12.*, & ibi Imola *num.21.* Joann. Andreas *nu.9.* Felinus *in cap. Cum contingat, de Foro competent. n.4.* Moneta *de Decimis cap.5. quæst.3. num.59.* Card. de Luca *de Decimis discurs.6. num.24. & 25.* & alii cum Rota *part.2. recent. decis.193. num.6. part.4. dec.545. num.1. part.8. dec.137. num.7.* ubi dicit quod hæc opinio semper fuit in hoc Sacro Tribunali recepta, ut in *Tolentina Decimarum de Capill. 4. Decembris 1615. coram bon. mem. Andrea*, ubi latissime fuit firmata, *& in Hispalen. Decimarum de Almonte 5. Maii 1635. coram Pirovano, & in Corduben. Decimarum de Lucena 15. Junii ejusdem anni 1635. & par.16. rec. dec.109. nu.2. in Taurinen. Decimarum 31. Maii 1669.* ubi citatur alia *in Mediolanen. Rescissionis permutationis 21. Maii 1597. coram Cardinali Hieronymo Pam-*
22 *philio*. Contrarium tamen tenent Covarruvias *lib.1. variar. Resolut. cap.17. num.5. §. Sed si*, Pirhing *de Præscript. num.44.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 144.*, & alii. Quæ revera sententia non caret sua probabilitate.

23 Laici jus decimandi, quod ex legitimo titulo possident, nequeunt per venditionem, donationem, mutationem, vel per alium contractum in alios transferre Laicos sine auctoritate Summi Pontificis; *cap. Prohibemus 19. de Decimis*, ibi: *Prohibemus, ne Laici Decimas, cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre*; & in ejus summario sic præcise dicitur: *Non potest Laicus transferre Decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat.* Et sic Glossa *in cap. Cum Apostolica 7. de his quæ fiunt a Prælat. verb. in Lateranensi Concilio*, ibi: *Nec Laici in alios Laicos decimas possunt transferre*; *cap. Prohibemus, de Decimis*, Rota *part.2. recent. dec.193. num.10.*, ubi sic expresse habet: *Postremo nullo modo poterat Episcopus Taurinensis de anno 1544. præstare suam auctoritatem ad effectum ut Decimæ de Laico in Laicum transferrentur, cap. Prohibemus, de Decimis, ibique* Doct. Covarruv. *d. c.17. n.5.* Rebuff. *d. qu.13. n.79.* & sic tenet Abbas *in d. cap. Prohibemus num.4.*, & plures alii. Et ratio est, quia si jus illud decimandi remansisset apud primum Laicum, spes esset, quod posset citius redire ad Ecclesiam, ad quam spectat, si videlicet decederet sine hærede, & sic talis translatio videtur esse quædam alienatio, *arg. cap. Apostolicas 13. cap. Sine exceptione 52. caus.22. quæst.2.* cum concordantiis.
Est tamen vere probabilis contraria sententia, quam 24
tenent Glossa *in d. cap. Prohibemus, verb. Laicos*; Barbosa *ibidem num.7.* Pirhing *lib.3. decretal. tit.30. num.144.* Reiffenstuel *ibidem num.145.* & alii. Et ratio ipsorum est, quia quivis potest jus sibi legitime competens in alium transferre; nisi jure prohibeatur; *argum. leg. in re mandata, Cod. Mandati*; nullum autem assignari potest jus, quod hoc prohibeat, adeoque &c. Citatum enim *cap. Prohibemus*, non loquitur, dicunt ipsi, de decimis, quas justo, & legitimo titulo possident, sed solum de illis, quas injuste detinent; ut patet ex illis verbis, *Laici decimas cum animarum periculo detinentes*, quæ verba non verificantur de decimis legitimo titulo possessis, cum illas tuta conscientia, & sine animarum periculo retineant.

Additiones ex aliena manu.

Ad validitatem concessionis decimarum favore Lai- 25
corum requiritur specialis derogatio Concilii Lateranensis *sub Alexandro III. relat. in cap.19. de decimis*, ut respondit Rota *in recent. dec.614. nu.4. & seq. p.4. tom.3. coram Coccino decis.643. num.6. coram Penia decis.997. n.4.* ubi quod Clausulæ: *Non obstantibus &c. Quorum tenores &c.* non inducunt talem derogationem, inter impressas post Tamb. *de Jur. Abbat. decis.92. num.1. & seq. in Constantien. decimarum 17. Januarii 1744. §.7. coram Illustriss. de Thunn, & in Sabinen. Decimarum 6. Martii 1747. §.13. coram cl. mem. Millin.*

Declara tamen procedere, si concessio cadat su- 26
per jure spirituali decimandi, non item super commoditate decimarum, quæ est quid temporale; Rota *coram Bichio decis.347. num.8., & seq.*, & inter impressas *post Salgad de Labirint. Credit. dec.95. nu.6. & seq.*

Utilis propterea est inspectio, quando concessio ce- 27
cidisse dicenda sit super spirituali jure decimarum, & quando super decimarum commoditate. Vide si lu-

Jubet de ea Pacion. *de Locat. & Conduct. cap.*10. *numer.*88. & Rota *inter impressas Salgad. de Labirint. Creditor. d. dec.*95. *n.*9. *& plur. seq.*

Articulus V.

Decimæ, quo ad modos, quibus potest quis eximi ab ipsis solvendis, & quo ad Judicem competentem in earum Caussis.

1 Primus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est privilegium concessum a Summo Pontifice; *argum. cap. Ex multiplici* 3. *cap. Dilecti Filii* 8. *cap. Ex parte* 10. *cap. Licet* 11. *cap. Ad audientiam* 12. *& cap. A nobis* 24. *de decimis*, ubi expresse dicitur quod *quilibet decimas solvere teneatur, nisi a præstatione ipsarum specialiter sit exemptus*, & paulo infra: *Nisi ab eis ostenda-*
2 *tur, quare ab hujusmodi sint immunes*. Papa enim valide concedit exemptionem decimarum, cum de ejus potestate non sit dubitandum; Rota *par.*12. *re-*
3 *cent. dec.*299. *num.*3. Et sic communis, & certa omnium Doctorum. Tale autem privilegium eximens a decimis cessat, quando incipit esse enormiter perniciosum Ecclesiis Parochialibus, ut si v. g. alicui Monasterio modicos fundos habenti concessum sit tale privilegium, cessat si postea ejus possessiones, & fundi sive per donationes, sive per emptiones, aut alio modo tanto augeantur, ut major pars agrorum loci jam ab ipso possideatur, & sic decimæ successive nimium subtrahantur, indeque Parochi enormiter lædantur; *argum. cap. Suggestum* 9. *de Decimis*; *cap. Quid per Novale* 21. *de verbor. signif. & cap. Cum ad hoc* 16. *de Clericis non residentib.* & tenent Abbas *in dict. cap. Suggestum num.*3. *&* 4. Barbos. *ibidem*
4 *num.*2., & communis aliorum. Cum vero dubitatur, an privilegium sit enormiter læsivum, recurrendum est pro declaratione ad Summum Pontificem; *arg. cap. Cum venisset* 12. *de judiciis*, ibi: *Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ vertatur quæstio, nolumus de his per alios judicari; quia illius est interpretari, cujus est concedere*; *arg. cap. Inter alia* 31. *de sentent. Excomm.* ibi: *Unde jus procedit, interpreta-*
5 *tio quoque procedit, & leg. fin. Cod. de leg.* Insuper privilegium non solvendi decimas cessat, & amittitur per non usum, seu potius per usum contrarium, quo privilegiati decimas per 40. annos solvunt; *cap. Accedentibus* 15. *de privilegiis*, ibi: *Cum enim tanto tempore* (scilicet per 40. annos) *contra indulta privilegia decimas solverint, eis renunciasse tacite præ-*
6 *sumuntur*. Nec sufficit ad amittendum tale privilegium, si per 30. annos privilegiati solvant decimas, ut dicitur *in cap. Si de terra* 6. *de privilegiis*, quia hoc caput tamquam jus antiquum continens fuit correctum a *dict. cap. Accedentibus*, utpote ejus recentius continente, ut notatur in ejusdem met capitis summario, & communiter a Doctoribus. Eo vel maxime, quod jure novo universaliter contra Ecclesias quascumque, ac privilegia earumdem, non nisi quadraginta annorum admittatur præscriptio, textu expresso *in cap. Illud autem* 8. *de præscriptionib.* ibi: *Illud autem te scire volumus, & tenere quod adversus Ecclesias minorem præscriptionem, quam quadraginta annorum, Romana Ecclesia non admittit, licet quidam Canones comprobent tricennalem*. Ulterius pri- 7
vilegium non solvendi decimas potest amitti transactione, & conventione facta inter partes, Parochum v. gr. & privilegiatos, si hi privilegium, vel ex toto, vel ex parte remittant, textu aperto *in cap. Dilecti* 8. *de decimis*, ibi: *Vel cum ipsis amicabiliter componatis*; *cap. Suggestum* 9. *eodem tit.*, ibi: *Mandamus, quatenus cum prædicto Abbate, & Fratribus super ipsis decimis componatis, & cap. Nuper* 34. *eod. tit.* ibi: *Decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum*. Et ratio petitur ex cujusque libero usu sui juris: *Cum*, ut expresse dicitur *in c. Si de terra* 6. *de privileg. Cum liberum sit unicuique suo juri renunciare*.

Secundus modus, quo potest quis eximi ab obli- 8
gatione solvendi decimas, est consuetudo, vel præscriptio; Dummodo tamen Ecclesiæ Ministri aliunde quam ex decimis congruam sustentationem habeant, v. gr. amplis redditibus fundationis Ecclesiæ, oblationibus, aut Legatis piis, obligatio solvendi decimas potest tolli, & abrogari per contrariam legitimam consuetudinem, sive a Clericis, sive a Laicis. Ita defenditur contra plures veteres Canonistas, & contra Reiffenstuel a fere omnibus recentioribus tum Canonistis, tum Theologis, & in specie a Covarruvia *lib.*1. *variar. Resol. cap.*17. *num.*8. Silvester verb. *Decima qu.*4. Navarr. *lib.*3. *cons.*2. de Decimis; Rebuff. de Decimis *quæst.*13. *num.*46. Moneta *eodem tract. cap.*5. *quæst.*1. *num.*89. Azor. *part.*1. *lib.*7. *cap.*26. *quæst.*4. Suarez *lib.*1. *cap.*12, *n.*8. Less. *lib.*2. *cap.*39. *num.*25. Canis. *tract. de Decimis cap.* 17. *num.*8. Layman *lib.*4. *tract.*6. *c.*6. *n.*10. Pirhing *loco citat. num.*126. Barbosa *de offic. Parochi cap.*28. §.3. *num.*64. cum aliis fere communiter; & Rota *par.*6. *recent. dec.*23. *num.*3. *par.*8. *dec.*146. *num.*7. *& sæpe alibi*. Et ratio est, quia supposita congrua sustentatione Ministrorum Ecclesiæ aliunde quam ex Decimis, Decimæ non debentur ipsis jure naturali, vel divino, sed solum jure humano Ecclesiastico, ut jam probatum est supra in *art.*1. *num.*20. Jus autem humanum Ecclesiasticum potest omnino tolli, & abrogari per contrariam consuetudinem legitime introductam, & præscriptam; *cap. Cum tanto* 11. *de consuetud. & leg. de quibus* 32. *ff. de Legibus*, adeoque &c. Hinc infertur posse ex consuetudine induci, ut 9
ex certis fructibus, v. gr. vino, oleo, fœno, &c. vel ex fructibus minutis, & fœtibus animalium nullæ omnino Decimæ solvantur, aut aliqua solum portio solvatur; Rota *part.* 1. *recent. decis.*469. *numer.*2. *decis.*474. *num.*5. *part.*9. *tom.*1. *decis.* 123. *numer.*1. Et sic potest induci consuetudo, quod Deci- 10
mæ de bonis locatis, aut arendatis non solvantur, quæ consuetudo servanda est; Rota *part.*13. *rec. decis.*344. *num.*6. Sic etiam consuetudine possunt De- 11
cimæ alterari respectu quotæ, qualitatis, & modi; Rota *part.*6. *recent. dec.*311. *num.*5. *part.*19. *to.*1. *decis.*12. *num.*6. Talis autem consuetudo debet esse uni- 12
formis, universalis, & legitime præscripta; Rota *par.*1. *recent. dec.*469. *num.*2. *dec.*474. *num.*1. *part.*5. *tom.*1. *dec.*124. *num.*12. *par.*13. *dec.*344. *num.*6. Et ad 13
hoc ut talis consuetudo sit legitime præscripta, requiritur lapsus saltem 40. annorum; *c. Illud autem* 8.
de

de præscription. cap. Accedentibus 15. *de privileg.* Rota *p.*15. *rec. dec.*322. *n.*8.

14 Objicies. Laici non possunt præscribere jus percipiendi decimas, ut istæ ipsis solvantur ab aliis, textu expresso *in cap. Caussam 7. de præscription.* ibi: *Quia cum Laici decimas detinere non possint, eas nulla valent præscribere ratione*, ergo nec possunt præscribere jus retinendi Decimas, quas ipsi solvere deberent Ecclesiæ Ministris, nam retinendo Decimas,
15 quasi a se ipsis illas accipiunt. Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, & paritatem. Et disparitas est, quia jus percipiendi Decimas est spirituale; Jus autem exemptionis a solvendis decimis non est spirituale; ideoque Laici non sunt incapaces possidendi hoc jus; nempe percipiendi ex propriis possessionibus fructus integros sine detractione, sive onere Decimarum; quod onus solvendi Decimas inhærens ipsis possessionibus, seu feudis est quid temporale, ideoque etiam immunitas ab hoc onere est tantum quædam libertas, & commoditas temporalis, & consequenter a Laico præscribi potest, ut recte notat Covarruvias *loc. citat. cap.* 17. *num.* 10. Suarez *loc. citat. cap.*12. *num.* 17. Pirhing *l. c. n.*130.

16 Ad solum Judicem Ecclesiasticum privative quo ad Laicum pertinet caussa decimarum, si agatur de proprietate, & jure percipiendi Decimas, ad quem pertineat, vel de privilegio, aut præscriptione earum, aut de exemptione a solutione earumdem. *Est communis & certa* cum Rota *par.*10. *recent, decis.*284. *num.*10. *par.*14. *dec.*297. *arg. cap. Exhibita 9. de rerum permut. & cap. Tua* 25. *de decimis*. Et ratio est, quia talis causa decimarum censetur causa spiritualis, *argum. cit. cap. Exhibita 9. de rerum permutat. & cap. Parochianos* 14. *de Decimis*. De caussis autem, & juribus spiritualibus Judex Laicus cognoscere, ac disponere nequit; *cap. Bene quidem* 1. *distinct.*96. *cap. Decernimus* 2. *de judiciis*, *cap. Tua* 25. *de Decimis*; Rota *part.*2. *recent. dec.*673. *num.*2. *part.*14. *dec.*297.
17 *num.*9. adeoque &c. Hinc fit, ut etiam causa decimarum, quæ datæ sunt in Feudum sæcularibus, discutienda sit coram Judice Ecclesiastico, licet enim dominium hujusmodi Decimarum, scilicet fructuum illarum omnino spectet ad Laicos, & Feudum censeatur sæculare; tamen quia oritur, & dependet a jure spirituali, & Ecclesiastico, non potest Judex Laicus de illis cognoscere; Federic. de Senis *cons.*245. *num.*1. Pirhing *loco citato num.*163. Rota *part.*6. *re-*
18 *cent. dec.*42. *num.*15. Unde si quis in similibus causis decimarum erga Judicem Ecclesiasticum contumacem se exhiberet, posset per censuras compelli; *cap. Ex p.*21. *c. Non est* 22. *c. Tua nobis* 26. *& c. In aliquibus* 32. *de Decimis*.

Additiones ex aliena manu:

19 Modi, quibus acquiri potest exemptio a solutione Decimarum, duo sunt, ut monet Auctor, Apostolicum privilegium, & præscriptio. At de utroque hoc modo latius differendum.

20 Quod attinet ad Apostolicum privilegium, tria potissimum discutienda de eo sunt. I. Quid requiratur, ut Apostolicum privilegium de non solvendis Decimis efficax sit. II. Ad quas decimas vires suas porrigat privilegium hoc Apostolicum. III. Quando dictum Apostolicum privilegium vim suam amittat.

Ut Apostolicum privilegium de non solvendis 21
Decimis efficax sit, continere debet expressam derogationem Concilii Lateranensis sub Innocentio III. relati *in cap. Nuper, de Decim.* Derogatio vero ge- 22
neralis quantumvis ampla haud sufficit. Idque pro- 23
cedit, etiamsi agatur de Apostolico privilegio concesso intuitu defensionis Catholicæ Fidei. Nota ve- 24
ro, quod necessaria est hæc specialis derogatio, si bona acquisita sint postdictum Concilium Lateranense, vel jam ante ipsum obnoxia erant solutioni Decimarum. At onus probandi, non ad illum, qui agit, 25
sed ad eum, qui convenitur pro Decimis, pertinet; vide de his omnibus Rotam *in Corduben. Decimarum 6. Junii* 1760. & potissimum confirmatoriam 26. *Jun.* 1750. *cor. bo. me. Vicecom.*

Ad Decimas, quæ a Laicis, maxime Principibus, 26
percipiuntur, vires suas haud porrigit privilegium Apostolicum, quo generaliter est concessa exemptio a Decimis. Quæstionis vero est, an id obtinere de- 27
beat etiam in casu, in quo denuo Decimæ a Laicis ad Ecclesias pervenerint? Variavit in hac quæstione Rota; pro negativa opinione fuit *coram Seraphin. decis.* 1293. Pro affirmativa vero *in recent. dec.*48. *p.*1. At denuo ad affirmativam sententiam rediit in *Tirasonen. Decimarum 9. Maii* 1755. & in confirmatoria *9. Februarii* 1756. *coram R. P. D. Stadion.*

Nec privilegium Apostolicum de non solvendis 28
Decimis alicujus efficaciæ est quoad Decimas debitas ipsis Ecclesiis, si earum favore accesserit munimem alicujus concordiæ, ut ex text. in *cap. Ex multiplici* firmavit Rota *in dict. Tirasonen. Decimarum 9. Maii* 1755. §.15., & in confirmatoria *9. Febr.* 1656. §.15. *coram R. P. D. Stadion.*

Privilegium de non solvendis Decimis vim suam 29
amittit illis omnibus modis, quibus suam amittit vim quodcumque aliud Privilegium. De hisce modis agemus *in addit. ad verb. Privil.* Peculiare vero est, 30
quod hoc de non solvendis Decimis Privilegium amittat vim suam, si vergere incipiat in grave damnum habentis jus ad Decimas, ita ut is se congrue sustentare nequeat, ut est perspicuus textus *in cap. Suggestum de Decimis*. Ad prætereundum non est, 31
quod sicuti dictus textus de Parochis unice loquitur, ita ad ipsos Parochos communiter restringitur. Qui- 32
nimmo adeundus est Summus Pontifex, qui suum Privilegium explicet, & moderetur; Nicol. *ad Monet. de Decim. adnot.* 5. *n.*171.

Quod vero concernit præscriptionem, viden- 33
dum an decimæ percipiantur ab eo, qui habet assistentiam juris pro ipsis, an ab alia Ecclesia, an a Laicis. Ad acquirendam exemptionem ab ea- 34
rum solutione primo casu requiri, vel immemorabilem, vel centenariam, vel quadragenariam, cum titulo colorato, sufficere secundo casu simplicem quadragenariam, & tertio demum casu decennalem communiter tradunt Bohemer. *in decret. lib.*3. 35
*tit.*30. §.42. Engel *in Collect. Jur. Canon. lib.*3. *tit.*30. §.3. *num.*49. Schmalzgrueb. *Jur. Eccles. univ. lib.*3. *part.*3. *tit.*30. §.3. *num.*63. Zypæus *respons. de Jur. comm. lib.*3. *tit.*30. *respons. fer. per tot.* Antonell. *de*

de Tempor. Legal. lib.2. cap.37. num.18. Rot. *in recent. dec.151. num.5. part.19. tom.1. & coram Molin. dec.142.num.5.*

36 Sed novissime Rota in ea videtur fuisse sententia, ut etiam ad acquirendam exemptionem a solutione, etiam Decimarum, quæ percipiuntur a Laicis, requiratur, vel immemorabilis, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato. Salamantina enim Universitas egit pro Decimis adversus PP. S. Hieronymi ejusdem Civitatis Salamantinæ. Opposita ab iis fuit præscriptio; Licetque admissum fuerit,

37 Universitatem Salamantinam corpus esse non Ecclesiasticum, sed Laicale, ut probant Alphons. de Escobar *de Pontific. & Reg. Jurisd. in stud. general. capit.21. per tot* ubi *num.273. & seq.* quod Decimæ, quæ percipiuntur ab Universitate Salamantina, evaserint Laicales, Andr. Mend. *de Jur. Accadem. lib.1. quæstion.8. pariter per tot.* firmatum tamen fuit, non aliter mox dictos Patres S. Hieronymi acquirere potuisse exemptionem a solutione Decimarum, quam vel immemorabili, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato, ut patefaciunt decisiones *in Salamantina Decimarum 24. Februar.* 1757. & in confirmatoria 8. *Maii ejusdem anni* 1757. *cor. R. P. D. Francipane.*

38 De quadragenaria in subjecta materia Decimarum invaluit in foro opinio, quod munita ea præterea esse debeat requisitis contradictionis, & acquiescentiæ; idque quia nulla præscriptio locum habere potest sine possessione; in juribus vero negativa possessio non incipit nisi a die interpellationis, denegationis,

39 & acquiescentiæ. At rex expers haud est difficultatis Aliud enim est, si is, qui præscribere intendit jus aliquod negativum, ante interpellationem nulla obligatione tenebatur; aliud vero si is qui intendit præscribere negativum aliquod jus, obligatione jam ante ipsam interpellationem tenebatur. In priori sane

40 casu non incipit præscriptio, nisi a die interpellationis, denegationis, & acquiescentiæ, propterea

41 quod non nisi ab illa die incipit possessio; at in posteriori, in quo sumus, casu, a tempore, quo is qui debet non solvit, initium ducit præscriptio, quum ab illo ipso tempore initium ducat possessio; Ros. *consult.9. a num.14. ad plur. seq.* Trobat *de effect. Immemorab. q.11. num.79.*

42 Addit & quidem rectius Bohemer *in decretal. lib.3. tit.30 num.53.* quod ad præscriptionem acquisitivam non item, ut in casu, extinctivam requiratur possessio, adeoque opus haud sit contradictione, denegatione, & acquiescentia. Confer etiam Rocc. *Disp. jur. select. cap.84. num.14. & seq.*

DECLARATIONES, ET DECRETA SACRARUM CONGREGATIONUM.

---

1 DEclarationes, & Decreta Sacrarum Congregationum fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, ut in specie de declarationibus, & decretis Sacræ Congregationis Concilii Tridentini de mandato Urbani VIII. declaravit eadem Sacra Congregatio his verbis: *Sacra Congregatio Concilii Tridentini die 2. August. 1631. de speciali S. D. Urbani VIII. jussu mandat, & præcipit hujusmodi declarationibus, tam impressis, & imprimendis, quam manuscriptis nullam fidem esse in Judicio, vel extra a quoquam adhibendam, sed tantum illis, quæ in authentica forma, solito sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, ac Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium, munitæ fuerint.* Et 2
etiam in specie de declarationibus, & Decretis Sacræ Congregationis Rit. de expresso mandato ejusdem Urbani VIII. declaravit eadem Sacra Rit. Congregatio fere eisdem verbis ut supra: *Congregatio pro Sacris Ritibus sub die 11. August. 1632. ex speciali Sanctissimi D. Urbani VIII. jussu mandat. & præcipit ejusdem Sacræ Congregationis declarationibus tam impressis quam imprimendis nullam fidem in Judicio, vel extra esse adhibendam, sed tantum illis, quæ in authentica forma, sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, ac Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint.* Sic referunt Barbosa *Apostolicar. Decision. collectan.211.* Sellius *in selectis Canonicis cap.1. num.78.* Lezana *verb. Congregatio*; Diana *moral. resolut. part.5. tract.2. resolut. 96.* Lantusca *verb. Congregatio Concil. Trident., & Congreg. Sacr. Rit.* & alii plures. Vide in tom.9. *Dec. S. R. C.* num.1625.

Per hoc tamen non sequitur, quod possint, & debeant contemni, & pro nihilo haberi Sacrarum Congregationum decreta non authentica, quæ apud probatos, & fide dignos Auctores, & Collectores ad publicam utilitatem impressa reperiuntur; Hoc enim vergeret in maximum Christianæ Religionis, & Ecclesiæ detrimentum, si quæ per ipsa decreta a probatis Auctoribus fideliter relata circa Indulgentias, Cultum Sanctorum, Sacros Ritus, morum reformationem, & disciplinam, & moderationem, & alia hujusmodi, sunt disposita, & sancita, ea tandiu deberent, & possent quo ad observantiam, & executionem suspendi, donec per recursum ad Sacras ipsas Congregationes possent semper in authentica forma obtineri: Unde recte notat Fagnanus *in cap. Quoniam 13. de Constitutionibus num.59,* quod Sacrarum Congregationum decreta a fide dignis Auctoribus relata, & de quorum veritate nulla subest probabilis ratio dubitandi, ex eo dumtaxat rejicere, quod non afferantur in forma authentica, atque idcirco contrariam sententiam tueri, certe vix abest ab irreverentia, & temeritate; Quinimo subdit ibidem ex Sala *de leg. tr.14. disput.21. quæst.97. sect.12. in fin.* quod recte facit Judex, qui declarationes Sacr. Congregat. quas invenerit apud aliquem probatum Auctorem, ut veras habuerit & sequatur, etiamsi nec a parte allegentur, nec producantur, adjiciens in foro conscientiæ teneri unumquemque eas sequi, si de illis sufficientem notitiam habuerit, juxta ea, quæ tradit Navarr. *Consil.1. num.12. & per totum de Constitut.* Eo vel maxime quod Urbanus VIII. censetur voluisse solum percutere decreta illa, de quorum veritate subesset probabilis ratio dubitandi, vel ex quo afferrentur solummodo manuscripta, vel apud non probatos Auctores impressa. Hinc decreta Sacrarum 5
Congregationum sunt ab omnibus semper reverenter amplectenda in venerationem tot undequaque Eminentissimorum Patrum, ut censuit Rota *in Leodien. Parochialis* 1692. & ipsamet Rota semper consuevit

am-

amplecti, & signanter *part.*11. *recentior. dec.*108. *num.*22. *part.*13. *dec.*2. *num.*36. *part.*14. *dec.*71. *n.*15. *part.*17. *decis.*297. *n.*3. *part.*18. *tom.*1. *decis.*279. *num.*2.

6 Et dato, quod aliqua subsit probabilis ratio dubitandi de veritate alicujus decreti, recurrendum est ad Sac. Congregationum Regesta, prout ipsæmet Sacræ Congregationes demandare solent, quando occasione disputationis particularium casuum circumferuntur decreta, quæ diversa, vel adversa videntur, aut aliquam probabilem dubitandi de veritate rationem continent; Cardinalis de Luca, *Annotat. ad Sacrum Concilium Tridentinum disc.* 1.

7 *num.*17. Et dato insuper, quod in Regesto, vulgo *Vachetta*, Secertariæ aliquod allegatum decretum non reperiatur, sufficit, quod de eo appareat per relationem, vel epistolam, vel notationem proprio charactere factam Cardinalis causæ Ponentis, prout declaravit, & decretum *anni* 1673. in sola relatione Cardinalis Cybo Ponentis repertum extrahi mandavit Sac. Congr. Episcopor. *in Mantuana Nullitatis Professionis* 3. *April.* 1693. *ad relationem Eminentissimi Cardin. de Carpineo*, Et pro indubitato supposuit Sac. Congregat Concil. *in Milevitana* 8. *August.* 1705. in cujus Positione charactere Eminentiss. & R. D. Card. Panciatichi, meritissimi Præfecti, reperiebatur adnotatus consensus Partium circa expeditionem cujusdam concessionis restitutionis in integrum, idque impugnante Defensore unius ex Collitigantibus, coactus fuit palinodiam cantare, & mediante speciali Memoriali, in plena Congregatione distributo, se declarare sequentibus verbis: *Supplicantur EE. PP. habere pro non dictis, neque scriptis ea, quæ dicta, scriptaque sunt in Italico Memoriali, §. Quindi molto meno, & seq. quo ad ibi consensum controversum commissioni datæ Em. D. Magno Mag. quoniam dum talis consensus adnotatus reperitur in Positione, sine dubio, quamvis ego non recorder, a me datus erit.* Et generaliter Rota *decis.*46. *num.*22. *part.*18. *recent.* Ursaya *Institut. crim. lib.*1. *tit.*10. *§.*4. *numer.*147. *& sequ.*

8 Decreta seu Declarationes sacrarum Congregationum consulto Sanctissimo factas habere vim Legis tenent Salas *de leg. tract.* 14. *disp.* 21. *sect.* 12. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 4. *n.* 81. & alii undecim apud Dianam *p.* 1. *tract.* 10. *resolut.* 29. & Pignat. *tom.* 9. *consult.* 174. *per tot.* Passerin. *de stat. homin. tom.* 2. *quæst.* 187. *art.* 1. *num.* 447. *& sequent.* Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 3. *num.* 3. & alii. Et ratio est, quia ipsæ sacræ Congregationes decernunt tamquam potestatem habentes a Papa, adeoque, dicunt ipsi, earum declarationes sunt auctoritativæ, tamquam si ab ipso Papa editæ fuissent. Ita ut vim

9 habeant, ut docent Garcias, Lambertin. Farinac. Piasec. Barbosa *loc. cit.* Fagnanus *loc. cit. num.* 66. teste Gobat *tract.* 3. *num.* 604. obligandi in utroque foro, non solum pro illis personis, ad quarum instantiam fiunt, seu in illis casibus singularibus, quibus Sacræ Congregationes respondent, sed ut Leges generales in similibus omnibus, quia similium est similis ratio, & caussa, foretque infinitum pro

10 singulis casibus singulas velle declarationes. Quam sententiam & nos libenter amplectimur, si tales Sacrarum Congregationum declarationes habeant tres sequentes conditiones, videlicet, quod sint approbatæ a Summo Pontifice; quod sint signatæ manu; aut sigillo Cardinalis Præfecti, & Secretarii; & quod sint sufficienter promulgatæ, quia cum adsunt hæ tres conditiones, habent vim Legis, & iis est necessario standum, cum sic sint munitæ auctoritate Pontificis, & re ipsa censendæ sint immediate exire ab ipso Pontifice, ut colligitur ex Garden. *in* 2. *Crisi dist.* 1. *num.* 98. *& seq.* & tenent Anton. Cotonius *celebr. controvers. lib.* 3. *controv.* 8. *cap.* 3. Diana *par.* 11. *tract.* 2. *resolut.* 42. aliique communius, teste Gobat *tom.* 1. *tract.* 3. *n.* 604. Si vero tales decla- 11
rationes Sacrarum Congregationum factæ sint a solis Cardinalibus, Summo Pontifice specialiter non consulto, nec mandante, licet quam maximæ sint auctoritatis, tamen probabilius est non habere vim Legis, & multo minus obligant, si non sint authentice subsignatæ sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii, ut ex decretis allatis supra *num.* 1. *&* 2. vel non sint rite communicatæ, cum ad hoc, ut lex obliget, debeat esse sufficienter promulgata; *Authen. Ut factæ novæ Constitutiones, §. Sancimus, collat.* 5. ibi: *Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones? cap. In istis* 3. *dist.* 4. ibi: *Leges instituuntur, cum promulgantur.*

Quo ad declarationes autem Sacræ Congregatio- 12
nis Concilii consulto Sanctissimo factas, & in authenthentica forma exhibitas dicendum est, quod habeant vim Legis, ac proinde obligent in utroque foro, licet publice non sint promulgatæ; Ita Eman. Rodericus *qu. Regul. tom.* 1. *qu.* 11. *art.* 1. *&* 2. Miranda *tom.* 2. *Manual. Prælatorum qu.* 26. *art.* 11. Lezana *tom.* 3. *Summ. verb. Sacra Congregat. num.* 8. Garcias *de Benefic. in præfat. tom.* 1. hanc sententiam certam appellans, Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 99. *num.* 16. Reiffenstuel *lib.* 2. *decretal. in proœm. num.* 130. Barbosa *loc. cit. num.* 81. *&* 83. cum aliis pluribus, & hanc sententiam ex professo, & fusissime propugnat Fagnan. *loc. cit. num.* 6. *& seqq.* Et ratio est, quia declarationes Sacræ Congr. Concil. fiunt auctoritate Papæ, & illo consulto, idest auctoritate a Summo Pontif. ipsis Cardinal. tradita interpretandi decreta Concil. ipso consulto, ut patet ex Constit. Pii IV. incip. *Benedictus Deus*, & Sixti V. incip. *Immensa æterni Dei, §. Deo autem Patri.* Declaratio autem Legis facta ab eo, qui a Principe, seu legis conditore habet jus interpretandi, nec differt a lege declarata, *l. Hominis, & rei, §. Verbum, ex legib. ff. de verbor. significat. l. Qui testamento, §. Mulier, verb. arg. ff. de testamento*, & sic talis Cardinalium declaratio non mere censetur esse ipsorum, sed esse potius aliqua Apost. Declaratio, prout in simili habetur *cap. Cum aliquibus* 4. *de rescript. in* 6. *& cap. Si Apostolicæ* 22. *de præbend. in* 6. & concordat vulgare illud dictum Imperatoris *l.* 1 *§. Sed neque, C. de Veteri jure enucleand.* ibi: *Omnia merito nostra facimus, quia ex nobis omnibus eis impertitur auctoritas*; adeoque ipsæ Declarationes Sacræ Congregationis Concilii habent eamdem vim obligandi, ac ipsa decreta ejusdem Concilii: nam qualitates omnes legis declaratæ censentur inesse illius declarationi, ut est textus *in l. Nihil*, & ibi Bartol. *in princip. de conjungend. cum emancip. liber. & in Authen. de filiis ante dotalia instrumenta natis, ad fin.*

Nec

13 Nec valet objicere, quod dictæ declarationes Sac. Congreg. Concilii non promulgentur, adeoque non posse obligare, cum ad hoc, ut lex obliget, requiratur promulgatio ex *cit. Authen. Ut factæ novæ Constitutiones*, *§. Sancimus*, *collat.* 5. *& cit. cap. In istis* 3.
14 *dist.* 4. Non valet, inquam, quia hæc promulgatio requiritur solum in legibus, quæ novum jus condunt, non autem in declarationibus Legum, quæ cum legibus ipsis intrinsece insint, non constituunt jus novum, sed solummodo jus, quod prius erat manifestant, atque declarant; adeoque, cum Declarationes S. Congr. Conc. non constituant jus novum, sed contineant meram legis præexistentis explicationem, stat certum, quod nulla indigeant speciali publicatione; quia ex quo Lex declarata jam ab initio promulgata fuit, solemnitas publicationis semel adhibita in principali dispositione, non est ulterius repetenda in illius declaratione, ac proinde ab ipsamet primæva Concilii publicatione, vim obligandi obtinent ipsius Congregationis declarationes, cum retrotrahantur ad tempus conditi Conc. atque huic a principio jam inesse, & infuisse censeantur, & juxta ipsas Lex conciliaris semper fuerit intelligenda, juxta Glossam *in cap. Sicut nobis*, *verb. Respondemus*, *de verbor. significat.* & clare desumitur ex *Authen. de raptis Mulieribus*, *§. fin. collat.* 9. ubi Imperator de tali Legum suarum declaratione loquens, sic expresse dicit: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum in præteritis etiam valere sancimus, tamquam si nostra Lex ab initio, cum interpretatione tali promulgata fuisset a nobis*; Et sic tenent omnes supracitati Doctores, & Fagnan. *loc. cit. num.* 43. ubi ulterius citat Bartolum, Imolam, Baldum, Rebuffum, Romanum, & alios.
15 Et ita colligitur etiam ex modo procedendi ipsius S. Congr. a qua si edantur declarationes, quæ jus novum non faciunt, sed solum præexistens declarant, ejusque mentem, ac genuinum sensum explicant, tales declarationes non solent publicari, nec affigi Romæ in publicis, & consuetis locis, sed simpliciter eduntur, & communicantur partibus, quarum interest, in forma authentica, sigillo, & subscriptione munitæ; Si vero ab ipsa edantur decreta per modum novæ Legis, tunc ad instar aliarum Constitutionum Apostolicarum de novo conditarum, etiam talium decretorum fit solemnis Romæ promulgatio, & affixio in locis consuetis, prout notatur ad finem eorumdem Decretorum, ut patet in *Decreto de Regularibus Apostatis, & ejectis*, incip. *Sac. Cong.* edito ab ipsa Sac. Cong. *die* 21. *Septemb.* 1624. *& in Dec. de celebratione Missarum* incip. *Cum sæpe contingat*, edito ab eadem Sac. Cong. *die* 21. *Jun.* 1625. & in variis aliis. Et sic advertit Fagn. *l. c. n.* 42. *&* 43.
16 Alia. Vide verb. *Resolutiones Sac. Congreg.*

DECOCTIO, DECOCTOR. Vid. verb. *Restitutio art.* 5. *a num.* 49. *ad* 59. *& verb. Solutio a n.* 3. *ad* 16.

DEDICATIONIS FESTUM. Vide in tomo 9. Decreta *Sac. Rit. Congr.* quæ consule ex eorum prævio Indice alphabet.

DEFENSOR.

Defensor Matrimonii ex Ecclesiastico cœtu (si fieri potest) constitui debet ab Ordinariis in singulis Diœcesibus, ut adsit judiciis omnium causarum Matrimonialium; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 33. incip. *Dei miseratione §.* 5. *&* 6. Defensor Matrimonii in Romana Curia deputandus est a Cardinali Præfecto Congregationis Concilii, si causa super Matrimonii nullitate agitabitur in dicta Congregatione. Si vero in Palatii Apostolici Auditorio, ab Auditore Decano præfati Tribunalis. Si autem in Congregatione particulari, a persona ejusdem Congregationis Digniore; Idem *ib. §.* 13. In judiciis secundæ instantiæ, si Judex fuerit Metropolitanus, aut Nuncius Apostolicus, aut Episcopus vicinior, Defensor Matrimonii debet esse, qui ab ipsis respective fuerit deputatus, prout ab ipsis est deputandus; Si autem sit specialis Commissarius a Sede Apostolica deputatus, qui Tribunal, & jurisdictionem ordinariam non habeat, Defensor debet esse, qui fuerit constitutus ab Ordinario, in cujus Diœcesi causam cognoscet; etiamsi idem Ordinarius sit, qui primam sententiam in eadem causa pronunciaverit; Idem *ibid. §.* 10. 1 2 3 4 5 6

Defensor Matrimonii, quamvis ad munus suum gratis obeundum pro amore Dei, & proximi utilitate, ac Ecclesiæ reverentia, ipsum Pontifex in Domino exhortetur, tamen si aliqua ex causa id sine mercede, aut salario exequi recusaverit, ab ipsius Causæ Judice debet ei constitui, & a Parte pro validitate Matrimonii agente persolvi, si ipsi facultas sit, sin minus a Judice primæ, vel secundæ instantiæ respective subministrari ex mulctis suorum Tribunalium in opera pia erogandis. Et si Judex fuerit specialis deputatus Commissarius pecuniam ex mulctis non habens, debet Defensori Matrimonii satisfieri ex mulctis illius Episcopi, in cujus Diœcesi Commissarius Apostolicus judicium exercebit; Idem *ib. §.* 12. 7 8

Defensor Matrimonii juramentum fideliter officium suum obeundi præstare debet in limine judicii, & in suscipiendo officio: Idem *ib. §.* 7. In omnibus actibus citari, & intimari debet sub pœna nullitatis; Idem *ib. §.* 7. & 10. Semper appellare debet a prima sententia pro nullitate Matrimonii lata; Idem *ib. §.* 8. 9 10 11

Defensor Professionis Regularis in singulis Diœcesibus ab Ordinariis juxta disposita pro defensore Matrimonii est deputandus aliquis probitate, & doctrina commendatus, sive Regularis, sive Ecclesiasticus Sæcularis; Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 47. incip. *Si datam*. Pro ejus mercede, seu salario est ei præstandum, quod Judex prudenter arbitratus fuerit exsolvendum ex bonis a Professo renuntiatis in Religionis ingressu, si quæ habuerit, aut in defectu, ex bonis Religionis, si sit ex bona possidentibus. Si autem nec adsint bona renunciata, nec ejus Religio bona possideat, tunc defensori Professionis satisfiet ex pecuniis mulctarum illius Tribunalis, in quo causa agitata fuerit; Idem *ib.* 12 13

14 Defensor Professionis in constructione processus,
interrogatoria dare debet, & in omnibus judicii acti-
15 bus citandus est; Idem *ib.* Defensor Professionis, si
sententia lata fuerit pro nullitate Professionis, ex
16 officio appellare debet; Idem *ib.* Defensor Professio-
nis deputari, & assistere debet propositioni causæ
apud Sanctam Sedem super concessione restitutionis
in integrum; idemque assistere debet confectioni
processus remissorialis; Idem *ib.*

DEFINITIVA SENTENTIA. Vide verb. *Sententia a n.4. & fere per tot.*

DEFLORATIO, DEFLORARE. Vide verb. *Stuprum Stuprator.*

DEFUNCTORUM OFFICIUM. Vide verb. *Officium Defunctorum.*

DEGRADATIO.

SUMMARIUM.

1 *Degradatio quotuplex & quæ, & quos pariat effectus in Clericum, ac in Sacerdotem,* ad n.9.

10 *Quorum criminum Degradatio sit pœna, qua solemnitatis forma, & per quem sit executioni mandanda,* ad n.18.

19 *Quæ olim fuerit, & quæ sit hodie Ecclesiæ disciplina circa degradationem seu depositionem Episcopi, Presbyteri, Diaconi, &c.* ad n.26.

27 *Prælatorum Regularium qui possint appellare a sententia Degradationis, qui ab Episcopo in consilium adhibendi & quando in causa Degradationis, & quid jus ipsi habeant in eorum Subditos circa Degradationem cujuscumque speciei,* ad num.32.

33 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu.*

1 DEgradatio est duplex, scilicet Verbalis, & Rea-
lis, seu actualis. Degradatio verbalis, (quæ
& depositio solet appellari; *arg. cap. Degradatio 2. de pœnis in 6.* ibi: *Verbalis degradatio, seu depositio ab ordinibus*, & notat Fagnan. *in Cap. Qualiter 24. de accusationibus num. 76.* Barbosa *de offic. & potest. Episcopi part. 3. allegat. 110. num. 1.* Reiffenstuel *lib. 5. Decretal. tit. 37. num. 22.* & alii) est illa, quæ fit per solam, & simplicem sententiam, qua Clericus criminosus ab Ordinibus Clericalibus, seu ab eorum executione depositus perpetuo declaratur; ita ut censeatur privatus omni Ordine, & munere Clericali v.g. Sacerdotali, Episcopali, & hoc ipso etiam officio, & Beneficio, ut tenet communis Doctor. *arg. cap. At si Clerici 4. de Judiciis; c. Ut Clericorum 13. de vit. & honestat. Cleric. cap. Insinuatum 3. de Simonia, cap. Latores 4. de Clerico excommunicat. ministrant. & cap. Degradatio 2. pœnis in 6.* Per hanc tamen degradationem verbalem Clericus non amittit privilegium
2 Fori, & Canonis; Barbosa *loc. cit. num. 3.* cum Menoch. Sigismund. Scaccia, Navar. Galet. Sayr. Bonacina, Carol. de Grassis, Valentia, & aliis ibi ab ipso citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num. 34.* & alii. Nec sic degradatus amittit characterem impressum, cum sit indelebilis; *cap. Offenditur 30. dist. 4. de Consecrat.* 3
Clericus enim sic degradatus (si sit Sacerdos) adhuc 4
conficit Eucharistiæ Sacramentum, etiamsi sit Hæreticus, si utatur debita materia, forma, & intentione, sicuti etiam valide absolvit pro mortis articulo moribundum; Barbosa *loc. cit. num. 5.* cum communi aliorum. Et Clericus sic degradatus, si ex aliqua ju- 5
sta caussa restituatur ad Ordines Clericales, non debet de novo Sacris insigniri, quia Clericus sic degradatus, adhuc dicitur Clericus, licet vere non sit in eadem dignitate constitutus, in qua erat ante degradationem; Glossa *in cap. Accedens dist. 50. & in cap. Ad abolendam, verb. Prarogativam, de Hæreticis & in d. cap. Degradatio, verb. Privilegia, de pœnis in 6.* Decian. *cons. 19. num. 115. l. 3.* Carol. de Grassis *de effectib. Clericor. effect. 1. num. 834. in fine*; Martha *de jurisdict. part. 4. cap. 131. a num. 3.* Barbosa *loc. cit. n. 6. & 7.* cum aliis.

Degradatio Realis, seu actualis est, quando ultra 6
depositionis sententiam ob incorrigibilitatem Clericus actualiter privatur, exauctoratur, exuitur, & spoliatur omni Ordine, munere, & privilegio Clericali, & omni Beneficio, & officio per detractionem Insignium Clericalium cum solemnitate a jure præscripta, & traditur Curiæ sæculari ab eadem juxta leges puniendus; Barbosa *loc. cit. num. 4.* cum communi, & certa aliorum; *arg. cap. Felix 2. caus. 15. quæst. 7. cap. Cum non ab homine 10. de Judiciis; cap. Novimus 27. de verb. significat. cap. Degradatio 2. de pœnis in 6.* Concil. Trid. *sess. 13. cap. 4. de reformat.*
Per hanc Degradationem Realem, seu actualem 7
Clericus amittit privilegium Fori, & Canonis; Privilegium quidem Fori, in quantum ejicitur a Foro, Ecclesiastico, & traditur Foro, seu Curiæ sæculari puniendus, ac si esset Laicus juxta leges civiles de commissis delictis, quamvis dum Clericus degradatus traditur Curiæ Sæculari, debeat Ecclesia efficaciter pro eo intercedere, ut citra mortis periculum quo ad eum sententia moderetur, textu expresso *in cap. Novimus 27. de verbor. significat.* ibi: *Pro quo debet tamen Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur;* Amittit etiam sic degradatus privilegium Canonis, ita ut ejus invasor, aut percussor quamvis injustus, non incurrat excommunicationem latam in percussores Clericorum: *arg. cit. cap. Novimus 27. de verborum significat.* ibi: *Degradatus tamquam exutus privilegio Clericali, Sæculari Foro per consequentiam applicetur*, & *cap. Degradatio 2. de pœnis in 6.* ibi: *Degradamus, & exuimus te omni Ordine, Beneficio, & Officio Clericali.* Non privatur tamen sic Degradatus 8
Charactere Ordinis, quia est indelebilis; *cap. Offenditur 30. dist. 4. de consecrat.* Neque potestate valide consecrandi (si fuerit Sacerdos) quia & hæc potestas est simpliciter inimpedibilis; Neque facultate valide absolvendi pro mortis periculo moribundum, quia protunc nulla est reservatio casuum. Nec sic degra- 9
datus liberatur ab onere recitandi Horas canonicas, aut servandi perpetuam castitatem, ne alioquin ex suis delictis commodum reportet. *Sic communis Doctorum.* Sacra tamen Congreg. Concil. 13. *Aug.* 1707. & 18. *Aug.* 1708. & 15. *Decemb.* 1719. noluit decidere, quod damnatus ad Triremes teneatur recitare Officium Divinum. Immo neque Clemens XI. cui ipsa Con-

Congregat. Concil. dubium resolvendum reservaverat. Vide Ursayam *verb. Officium num.*42. littera O. in Miscellaneo Sacro, & profano parte prima.

10 Crimina, ob quæ de jure deveniri potest ad degradationem, seu depositionem verbalem, sunt Adulterium, Concubinatus, Simonia notoria, Stuprum, Incestus, Furtum, Perjurium, Homicidium, aliaque delicta istis graviora, uti in titulis respectivis de his criminibus habetur; & colligetur *ex cap. At si Clerici* 4. *de Judiciis*, *§. de Adulteriis*; *cap. Si autem 6. de cohabitat. Clericorum*, *& Mulier.* & ex Concil. Trident. *§. 32. in Decret. de observandis in celebratione Missæ*, ubi expresse mandatur Episcopis, *Ut neminem, qui publice, & notorie criminosus sit, Sancto Altari ministrare permittant*; & tenet communis

11 Doctorum cum Barbosa *loc. cit. num.*10. Crimina vero, ob quæ de jure potest deveniri ad degradationem realem, seu actualem sunt 1. *Hæresis*, *c. Ad abolendam 9. cap. Excommunicatus* 13. *§. Damnati*, *de Hæreticis*; *cap. Quoniam* 1. *& cap. Super eo* 4. *eod. tit. in* 6. 2. *Crimen falsificationis* Litterarum Apostolicarum, *cap. Ad falsariorum 7. de crimine falsi*. 3. *Crimen insidiarum* & conspirationis in proprium Episcopum; *cap. Si quis Sacerdotum* 18. *& cap. Statuimus* 41. *caus.*1. *q.*1. 4. *Crimen assassinatus* in Clerico; *arg. cap. Pro humani* 1. *de homicid. in* 6. 5. *Incorrigibilitas Clerici* post servatos aliarum pœnarum gradus; *arg. cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis*. 6. *Crimen nefandum* contra naturam ex Constitutione S. Pii V. incipient. *Horrendum illud scelus*. 7. *Crimen non Sacerdotum*, qui audent Missas celebrare, ex Constitut. Clementis VIII. incipient. *Et si alias*. 8. *Crimen eorumdem non Sacerdotum*, qui audent Confessiones Sacramentales excipere ex eadem Constitut. Clementis VIII. incip. *Et si alias*. 9. *Falsificatio*, *& Adulteratio Monetarum* intra Italiam, ex Constitut. Urbani VIII. incip. *In supremo*.

(*) Immo vide *Bened. XIV. de Synod. Diœces. l.*9. *c.*6. *§.*9. *ad fin.* qui mirifice quæstionem expendit.

* Notandum cum sæpe laud. Episc. Maraviglia, quod extra casus statutos a Jure Canonico, & a Summis Pontificibus, nullam habent Episcopi jurisdictionem degradandi; nec devenire possunt ad degradationem, & traditionem Curiæ sæculari, nisi auctoritate a Jure Canonico expresse concessa, quæ in certis casibus numquam intelligitur concessa. Vide in citato Auctore *Leges* 285. *&* 286. *Prudentiæ Episcopalis*.*

(*) *Novissimum Additamentum*.

Antiquissimam in Ecclesia fuisse degradandi consuetudinem adeo certum est, ut nulla indigeat probatione: sed non ita ex nostro Auctore constat qua deinde pæna Clerici degradati post degradationem plecterentur.

12 Antiquiori ævo usque ad Costantinum Magnum Imperatorem cum Christiani Sæculares Magistratus non haberent, quibus Clerici degradati ab Episcopis traderentur, canones vulgo Apostolorum, & Patres coævi, ubi ob crimina multa deponendos Clericos mandarunt, nullum de ritu externo degradationis, nullum de Clericorum traditione Laicis Judicibus verbum faciunt *S. Cyprianus Episc. Carthag. & Martyr. epist. 3. ad Rogatium. Si ultra te contumeliis suis exacerbaverit, & provocaverit, fungeris circa eum potestate honoris tui, & eum vel detegnas vel abstineas*. *Petrus Alexandrin. epist. canon. cap.* 10. apud *Bevereg. tom.* 2. *Non est æquum, ut vel Clerici, qui sua sponte aufugerunt, lapsi autem & reluctati sunt amplius in sacro ministerio maneant*.

Sed delinquentes 13 prius ab ordinibus, & dignitatibus deponebant, quibus peractis, si adhuc in criminibus persistebant, ab omni fidelium consortio excommunicatione majori segregabant, ut ipsos ita ad pœnitentiam reducerent, ut liquet *ex can.* 27. *vulgo Apost. text. in cap. si quis* 2. *de Cler. exc. vel depos. minist. S. Gregor. M. in can. accedens.* 10. *distinct.* 50.

Restituta vero Ecclesiæ tranquillitate, eique a Co- 14 stantino Magno concessa temporali etiam in causis profanis jurisdictione, & Clericorum exemptione a laico Christianorum Magistratuum foro, mos inde paulatim invaluit, ut ipsi Episcopi post adhibita inutiliter omnia Ecclesiastica remedia, Clericos contumaces tandem ritu publico degradarent, mox in manus laicæ potestatis legitimis pœnis citra sanguinem comprimendos traderent. *Concil. Carthagin. III. in can. si quis cum Clerico* 45. *Caus.*11. *quæst.*1. *S. Augustin. in can. forte in populo* 11. *Caus.*23. *quæst.* 4.

Sed 15 non semper Clerici exauctorati Sæculari Curiæ tradebantur, ut vel morte, vel alia capitali plecterentur pœna, ut hodie contingit, sed ab Ecclesiastici gradus 16 honore dejecti, & clericalibus exuti prærogativis Curiæ Regiæ addicebantur, ut adinstar aliorum civium publicis laicorum muneribus fungerentur, sicque spem omnem amitterent regressus ad pristinum statutum clericalem, ut ex *lege Honorii Imperatoris* 39. *tit.* 2. *lib.* 16. *Cod. Theodos.* deducit *Gothofred.* Justinianus vero Imperator solemnem degradationis formam probasse, dum *Novell.* 83. *§.* 2. jussit, ut antequam pœnis legitimis contumaces Clericos afficeret Laica Potestas, eos prius Ecclesiastica dignitate spoliaret Episcopus. *Benedict. XIV. de Synodo Diœc. lib.* 9. *cap.* 6. *§.* 6.

Sed cum Ecclesia a sanguinis effusione semper ab- 17 horruerit & indecorum reputaverit, ut in manus laicas Persona Ecclesiastica incideret, hinc antiqui Patres 18 etiam atque etiam studuerunt, ut traditionem eorum, quos a sacris ordinibus deponerent, ad laicalem Curiam declinarent, ipsosque potius in Monasterio detrudebant, ut ibidem commissorum criminum pœnitentiam agerent. *Can. Si Episcopus* 7. *distinct.* 50. *can. si quis Clericus* 10. *distinct.* 81. multisque adductis testimoniis Conciliorum demonstrant *Benedic. XIV. loc. cit. §.* 2. & præ cæteris *Gagliard. instit. Canonic. lib.* 4. *tit.* 18. *de pœnis & censur. Eccles. §.*11. *de depositione, & degradatione num.* 115. *& plur. seq.*

Dubitari posset an hujusmodi solemniter degrada- 19 ti ipso jure in manus laicas incidant, adeo ut Sæculares judices propria auctoritate eosdem valeant in carcerem conjicere, & condemnare non expectata Episcopi traditione, an potius eosdem recipere debeant e manibus Episcopi. Consultus de hoc Innocent. III. a Parisiensi Episcopo *in Cap. novimus* 27. *de verbor. signif.* respondit. *Degradatio celebranda est præsente seculari potestate, ac prænunciandum est ei, cum fuerit celebranda, ut in suum forum recipiat degradatum, & sic intelligitur Curiæ tradi sæculari, pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur*.

 Post

20 Post hæc nihilominus quidam adhuc tenent, superius relatam constitutionem locum habere in omnibus casibus, excepto delicto assassinii, & læsæ majestatis, ut ex Concilio Lugdunensi I. sub Innocent. IV. celebrato colligi posse videtur *cap. pro humani* 1. §. 2. *de homic. in* 6. *Quicumque prælatus, seu quævis alia Ecclesiastica sæcularisve persona quempiam Christianorum per assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, (quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur), aut eos receptaverit, vel defenderit, seu occultaverit, excommunicationis, & depositionis a dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrit sententias ipso facto... & postquam probabilibus constiterit argumentis, al quem tantum scelus commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis ad-*
21 *versus eum sententia requiritur.* Contraria nihilominus invaluit opinio, ut semper requiratur actualis traditio Judicis Ecclesiastici, licet ex juris dispositione post patrata hujusmodi scelera illico delinquentes ab Ecclesiastico cœtu sejuncti reputentur. *Benedict. XIV. l. c.* §. 3. *Gagliard. l. c. num.* 118. *& seq.*

22 Quæritur postremo, an aliqua depositis vel degradatis supersit spes ad amissos ordinum gradus redeundi? Patres communiter tenent, restituendos esse ubi liquido de manifesta, & sincera pœnitentia, atque de evidenti constet emendatione. Ita *S. Augustinianus*; *Ambrosius*, *Hieronymus*, aliique relati a *Ga-*
23 *gliard. l. c. num.* 127. Contrariam nihilominus sententiam tenet S. Gregorius M., qui Mediolanensi Episcopo rescribens statuit. *in can. si lapsis* 1. *distinct.* 50. *Si lapsis ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor Canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ. Illud igitur præ omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat, ne hujusmodi non statuta sed temporaliter di-*
24 *lecta credatur eis esse vindicta.* Verum hæc quæstio non ita frequens poterit his temporibus excitari, cum ut plurimum non degradentur, & laicali foro tradantur nisi qui ob maxima delicta ultimum merentur supplicium *Benedict. XIV. l. c.* §. 7. (*)

25 Forma autem solemnitatis, quæ in degradatione Reali, seu actuali servanda est; habetur expressa a Bonifacio VIII. *in cap. Degradatio* 2. *de pœnis in* 6. his verbis; *Clericus igitur vestibus Sacris indutus in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum, seu ornamentum, ad Ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solemniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adducatur, cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quævis alia, quæ illi juxta morem ordinandorum Clericorum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento, seu ornamento, quod datum, vel traditum fuerat ultimo, inchoando, & descendendo gradatim, degradationem continuet, usque ad primam vestem, quæ datur in collatione primæ Tonsuræ: tuncque radatur caput illius, seu tondeatur, ne Tonsuræ, seu Clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem illius appositis, quæ in collatione Ordinum sunt prolata dicendo Presbytero hæc vel similia verba in remotione Planetæ: Auferimus tibi vestem Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus; sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utens; In ablatione ultimi, quod in collatione Ordinum fuit primum, infrascripto, vel alio simili modo pronunciet, seu dicat; Auctoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, & exuimus te omni Ordine, Beneficio, & Privilegio Clericali.*

Ex quibus colligitur degradationem Realem, seu 26
actualem, & solemnem non posse fieri nisi ab Episcopo, ut clare innuunt verba illa; *Ad Episcopi præsentiam adducatur, cui Episcopus &c.... Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis &c....* & sic tenet communis Doctorum; *arg.* Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Per seipsum.* Immo Epi- 27
scopus debet esse consecratus, & non sufficit Episcopus electus, & confirmatus, sed nondum consecratus ut tenet Barbosa *l. c. num.* 24. Glossa communiter recepta *in c.* 4. *Transmissam* 15. *de election. verb. de talibus*; Et ratio est, quia ut ibidem recte notat Glossa, degradatio Realis, seu actualis videtur actus Ordinis Episcopalis, & consequenter non nisi ab Episcopo consecrato fieri potest. Quinimo degradatio Realis 28
est taliter Ordinis Episcopalis, ut nequeat ab Episcopo demandari, neque Abbatibus Presbyteris, & solemniter benedictis, aliisque quibuscumque Clericis se inferioribus; *arg. cap. Aqua* 9. *de consecrat. Eccles. vel Altaris*, ibi: *Quæ Ordinis tamen Episcopalis sunt, non potest inferioris gradus Clericis demandare*; *cap. Degradatio* 2. *de pœnis in* 6. per verba citata, & notata sub *num.* 14. & Conc. Trid. cit. *sess.* 13. *cap.* 4. *de reformat.* ibi: *Per se ipsum actualem, atque solemnem degradationem*; & sic cum communi tenet Fagnan. *in cit. cap. Aqua, de consecrat. Eccles. num.* 21. *& seq.*
Degradatio vero *verbalis* potest fieri ab Episcopo ele- 29
cto, & confirmato, licet nondum consecrato; quia degradatio verbalis non est actus Ordinis, sed jurisdictionis, qua jurisdictione gaudet Episcopus electus, & confirmatus, quamvis nondum consecratus. Et sic per eamdem rationem talis verbalis degradatio potest fieri etiam per Vicarium Generalem Episcopi, 30
textu expresso in Conc. Trid. *cit. sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus Generalem, contra Clericum in sacris, etiam Presbyteratus, Ordinibus constitutum etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem.... procedere liceat.* Et sic etiam per eamdem rationem 31
talis verbalis degradatio fieri potest Sede vacante a Capitulo, vel Vicario Capitulari de speciali Capituli mandato, cum Sede vacante Capitulum succedat in jurisdictione Episcopi, *cap. His quæ* 11. *& cap. Cum olim* 14. *de majorit. & obedient.*

Ad degradationem, seu depositionem faciendam 32
requirebantur olim certus numerus Episcoporum. Pro deponendo Episcopo requirebantur duodecim 33
Episcopi; *cap. Si quis tumidus* 3. *& cap. Felix Episcopus* 4. *caus.* 15. *quæst.* 7. Pro deponendo Presbyte- 34
ro requirebantur Episcopi sex; *cit. cap. Si quis tumidus* 3. *& cap. Felix* 4. *caus.* 15. *quæst.* 7. Pro deponen- 35
do Diacono Episcopi tres; *cit. cap. Si quis tumidus, & cap. Felix.* Pro deponendo Subdiacono, licet per 36
Canones antiquos numerus explicite declaratus non fuisset, ex quo tunc temporis nondum fuerat declaratum, Subdiaconatum esse de Majoribus Ordinibus; tamen quia ex post fuit declaratum Subdiaconatum gaudere privilegio Ordinis Sacris, sicut Diaconatus, *cap.*

cap. Miramur 7. de servis non ordinandis, ibi: *De sub-
diaconali Ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum sta-
tutis, expresse videtur nobis, quod, & is cum Diaco-
nali gradu privilegio gaudet eodem*; *Nam licet sacer
Ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen a Con-
stitutione Gregorii, atque Urbani secundum moderna
tempora sacer gradus esse minime dubitatur*; Ideo Glos-
sa *in cap. Quoniam 1. de Hæreticis, verb. Canonibus
in 6. & in cap. Degradatio 2. de pœnis, verb. Canonibus
eod. in 6.* expresse dicit, tres etiam Episcopos ad de-
37 ponendum Subdiaconum fuisse requisitos. Pro depo-
nendo vero Clerico in Minoribus, unus solus Epis-
copus sufficiebat; *cap. Si autem 5. causa 15. quæst. 7.
& cap. Degradatio 2. de pœnis*, ibi: *Quamquam pro-
prii Episcopi Sententia sine aliorum Episcoporum præ-
sentia sufficiat in Degradatione eorum, qui minores dum-
38 taxat Ordines receperunt*. Hodie tamen standum est
dispositioni Concil. Tridet. quod *ses. 13. cap. 4. de re-
format.* statuit, ut adversus Clericos etiam in Sacris
Ordinibus constitutos ad condemnationem, nec non
verbalem depositionem procedere possit Episcopus tam
per se ipsum, quam per illius Vicarium in spirituali-
bus Generalem; Ad actualem vero, atque solemnem
degradationem, per se ipsum non adhibito numero
Episcoporum a Sacris Canonibus præfinito; adhibi-
tis tamen, & in hoc sibi assistentibus totidem Abbati-
bus, usum Mitræ, & Baculi ex privilegio Apostolico
habentibus, si in Civitate, aut in Diœcesi reperiri,
& commode interesse possint; alioquin aliis personis
in Ecclesiastica Dignitate constitutis, quæ ætate gra-
39 ves, ac Juris scientia commendabiles existant. Sic *ibi*
fere iisdem verbis loquitur Concilium, quod *cap. 8.
ejusdem sessionis 13. de caus. Episcoporum* sic præcise sta-
tuit, ibi: *Caussæ Episcoporum, cum pro Criminis ob-
jecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Ma-
40 ximo referantur*. Ex declaratione autem Sacræ Con-
gregationis teste Fagnano *lib. 3. Decretal. in cap. Aqua
9. consecrat. Eccles. num. 31. & seq.*; appellatione
Personarum in Ecclesiastica Dignitate constitutarum,
de quibus loquitur Concilium, non comprehendun-
tur Prælati Regularium Mendicantium; cum non ha-
41 beant nomen dignitatis. Et Abbates non debent
interesse examinationi, vel processui, sed tantum
possunt solemni, & actuali degradationi assiste-
42 re ut Assessores. Et Ordinarius potest adhibere alias
personas in Dignitate Ecclesiastica constitutas etiam
non Diœcesanas. Sic apud Fagnan. *loc. cit.*
43 Quantum autem ad Regulares spectat, dicendum
est, quod de jure communi eorum Prælati non habent
potestatem degradandi degradatione Reali, seu actua-
li suos subditos, quia Jus commune designat solum
ad hoc munus Episcopum, *cap. Degradatio 2. de pœnis
in 6.* ibi: *Ad Episcopi præsentiam adducatur ... Pote-
rit autem Episcopus in degradatione hujusmodi*, & con-
cordat Concil. Trident. *cit. sess. 13. cap. 4. de reform.*
ibi: *Episcopo .... per se ipsum etiam actualem, atque
solemnem degradationem &c.* Et ratio est, quia sicuti
admittere ad Ordines seu ordinare solum spectat ad
Episcopum, sic & dejicere ab illis, eo modo, quo fieri
potest talis dejectio, solum spectabit ad illum, cum de-
gradatio realis, seu actualis, & solemnis videatur actus
Ordinis Episcopalis, ut notat Glossa communiter re-
cepta *in cap. Transmissam 15. de electión. verb. de tali-
bus, arg. cit. Concil. sess. 13. cap. 4. de reform.* ibi: *Per
se ipsum*. Unde Prælati Regulares nequeunt suos sub- 44
ditos degradare degradatione Reali, seu actuali, &
solemni, nisi illis concessum sit per privilegium, vel
per consuetudinem a Romano Pontifice toleratam;
Barbosa *de offic. & potest. Episcop. pag. 3. allegat. 110.
num. 25.* cum Sayro, Silvestro, Avila, Bonacina ibi
citat. Lezana *in Summa, verb. Degradatio num. 2.* qui
ex aliis subjungit, nullum tale privilegium extare,
quod viderit; nec ullam talem extare consuetudinem,
quam audiverit. Degradatio autem, seu depositio 45
solum verbalis potest fieri ab ipsis Prælatis Regulari-
bus, ut admittit Alderete *sup. l. 1. cap. 3. num. 24.
& 25.* citat. ab ipso Lezana *loc. cit. num. 3. in fine*.
Talis enim simplex, seu verbalis depositio, vel de-
gradatio non est actus Ordinis, sed jurisdictionis,
cum possit fieri etiam a Vicario Generali Episcopi
ex Concil. Trident. *cit. sess. 13. cap. 4. de reform.* ibi:
*Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus Ge-
neralem contra Clericum in sacris, etiam Præsbytera-
tus Ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnatio-
nem, nec non verbalem depositionem .. procedere liceat.*

Additiones ex aliena manu.

De veteri, & nova Ecclesiæ disciplina circa Degra- 46
dationem legendus est, licet caute, Bohemer. *in de-
cretal. lib. 5. tit. 37. a §. 8. ad plur seq.*

DELECTATIO MOROSA.

Delectatio morosa, generatim sumpta, est *sim- 1
plex complacentia voluntaria de re illicita sine
intentione opere implendi*. Differt a desiderio illicito 2
per hoc, quod ipsa delectatio morosa sistat in mera
complacentia interna operis illiciti sine intentione
progrediendi ad ipsam operis executionem; deside-
rium vero sit actus voluntatis efficax, quo voluntas
appetit, & vult actum peccaminosum etiam ipso ope-
re externo perpetrare, si adesset facultas. Talis de- 3
lectatio dicitur *morosa* non a mora temporis, quia
cum consistat in actu interno, potest consummari
etiam in instanti; sed a mora, ac immoratione ratio-
nis, seu consensus, & advertentiæ sufficientis, ut sit
peccatum, idest a mora ipsius voluntatis, quæ ad-
vertens malitiam suæ cogitationis, nihilominus per-
severat morose in ipsa, ac sibi in ea complacet, cum
ipsam expellere deberet: Unde si quis per longum
tempus detineatur in delectatione morosa actus pra-
vi verb. gr. fornicationis, quam cogitat, sed non
plene advertat ad malitiam gravem ipsius delectatio-
nis, nec plene consentiat in ea detineri, licet in hoc
casu intercedat mora temporis, non erit delectatio
morosa, nec peccatum mortale, ex quo non adsit
mora rationis, seu consensus, ac advertentiæ suffi-
cientis ut sit peccatum mortale. Hinc ad hoc ut dele- 4
ctatio morosa sit peccatum mortale, tria requiruntur;
1. quod objectum, circa quod versatur, sit mortali-
ter peccaminosum, 2. quod homo advertat se habe-
re talem delectationem, 3. quod post plenam adver-
ten-

tentiam non expellat, vel saltem expellere non conetur, sed præbeat assensum. *Sic communis Doctorum (a).*

5 Delectatio morosa est triplex, scilicet de re cogi-
6 tata, de cogitatione, & de modo. Delectatio morosa voluntaria, & deliberata de re cogitata formaliter mala, est peccatum mortale, vel veniale, prout objectum est graviter, vel leviter malum. *Est communis* cum S. Thoma 1. 2. *qu.* 74. *art.* 8. Navarr. *cap.* 11. *num.* 13. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *num.* 9. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *num.* 4. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 23. Azorius *lib.* 4. *cap.* 6. *qu.* 1. Silvester *verb. Delectatio quæst.* 1. Less. *lib.* 4. *de just. cap.* 3. *dub.* 15. & alii passim. Et colligitur ex Osea 10. ibi: *Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt*; & ex Matthæi 5. *num.* 28. ibi: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*, & ex Apostolo *ad Galatas* 5. *n.* 19. ibi: *Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c.* Certum est autem delectationem morosam veneream esse impudicitiam, vel immunditiam cordis, adeoque est inter illa peccata, de quibus *ibid. num.* 21. dicitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* Unde S. Augustinus *lib.* 12. *de Trinit. c.* 12. expresse dicit: *Totus homo damnabitur, nisi hæc, quæ, sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, peccata per Mediatoris gratiam remittantur.* Et ratio est, quia, qui delectatur de re cogitata formaliter mala, approbat illam uniendo, & conformando suum affectum illi; nemo enim delectatur nisi in hoc, quod ei placet, & quod re ipsa amat: ergo sicuti objectum cogitatum est malum, ita etiam delectatio, cum formalis malitia actus desumatur per ordinem ad objectivam; & ejusdem malitiæ, & bonitatis sint operatio, & ejus delectatio, ut inquit Philosophus 10. *Ethicorum cap.* 3. *ad finem.* Tum quia voluntarie, & deliberate delectari de peccato carnali cognito, est peccatum mortale, *Ex communi Doctorum*, Sed eadem omnino est ratio de quacumque re illicita mortaliter, ut perjurio, blasphemia, homicidio, furto &c. ergo delectatio morosa peccaminosa locum habet etiam in aliis materiis; & qua ratione ipsa peccata externa erunt mortalia, vel venialia in quacumque materia, furti v. g. homicidii, perjurii, & hujusmodi, etiam delectatio morosa de iisdem erit mortalis, vel venialis.

Delectatio morosa de cogitatione, cognitione, 7
vel speculatione rei illicitæ non est peccaminosa; Non enim peccat, qui legendo, confessiones excipiendo, cum aliis discurrendo, percipit varias peccatorum species, modos miros, & artificiosos, & oblectatur, seu delectatur, & gaudet, non de ipsis peccatis, sed de peccatorum cogitatione, ac cognitione acquisita. Et ratio est, quia objectum hujus delectationis, scilicet ipsa cogitatio, vel cognitio rei peccaminosæ, per se non est peccaminosa, adeoque neque erit peccaminosa talis delectatio, cum talis sit delectatio, quale est objectum: antecedens patet, quia intellectus naturaliter fertur in objectum suum, ut verum, quod æque reperitur in rebus bonis, ac malis, nec minus intellectui bonum est verum, seu veritas de rebus illicitis, & malis, ac de rebus licitis, & bonis, adeoque &c. *Est communis (b).*

Delectatio morosa de modo artificioso, seu curio- 8
so rei illicitæ non est peccaminosa. Non enim peccat, qui intelligendo, & percipiendo aliquos miros, & artificiosos modos, ac inventiones furandi, sponsam rapiendi, hominem occidendi, hostem in bello decipiendi, & hujusmodi, oblectatur, & ridet, non de ipsis malis factis, sed solum de modo curioso, subtili, & artificioso; Et ratio est quia tunc voluntas non delectatur de malo, ut malum est, sed de aliqua ratione boni in malo, seu peccato inventa, & considerata, verb. gr. aliqua curiosa, subtili, & artificiosa inventione, dexteritate, fortitudine, & hujusmodi; Stare enim potest quod modus artificiosus, quo fit malum, delectet, & ipsum malum factum valde displiceat, uti accidit de facto in

Notæ Romani Theologi.

(a) De solo assensu, sive consensu *expresso* loqui videtur Auctor; de *implicito*, seu interpretativo, & *dubio* tacet, quamvis sit eorum necessaria cognitio. Quoad *implicitum* hæc habet ex D. Thoma quæst. 15. de Veritate art. 4. Antequam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius non habet interpretativum consensum, etiamsi non resistat. Sed quando jam perpendit ratio de delectatione insurgente, & de nocumento consequente, utpote cum percipit homo se totaliter per hujusmodi delectationem in peccatum inclinari, & in præceps ruere: nisi expresse resistat, videtur consentire. Et tunc peccatum ad rationem transfertur per actum ejus „ Quoad *dubium* hæc scribit S. Bonaventura in 2. sent. dist. 24. part. 2. dub. 1. & art. 2. quæst. 2. Multa frequenter creduntur esse venialia, quæ mortalia sunt, & difficillimum est in talibus discernere ... Si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso ut de mortali pœnitcat: in dubiis enim securior via eligenda est.

(b) Quamquam simplex alicujus rei illicitæ cognitio per se peccaminosa, vel mala esse non possit, si speculative consideretur, tamen cum facillimum sit hominem in tali contemplatione sistentem ad aliquam delectationem pertrahi de illa re, de cujus cognitione actu delectatur, non videtur in praxi, saltem ob periculum, cui nos subiicimus excitandi in nobis ex illa prævia cognitione pravas delectationes, omni prorsus culpa carere prædicta cognitio, ac de eadem sumpta delectatio. Præsertim si tales cognitiones nobis comparare studeamus; ac de illis cogitemus non ob finem honestum, sed solius curiositatis causa, nam si accedat honestus finis, ut accidit in Medicis, Anatomicis, Theologis, ac Confessariis, prædictæ cognitiones, modo in simplici rei speculatione sistant, omni culpa vacant.

in pluribus casibus, verb. gr. cum audimus narrari fraudes, insidias, latrocinia, homicidia, clandestina matrimonia, & hujusmodi, novo quodam artificioso modo, mira, & subtili inventione patrata, ridere solemus, & delectatione affici, non quod de talibus malis gaudeamus, cum ipsa maxime detestemur, sed quod curiosa naturaliter delectent: Sic cum videndo aliquem ridicule cadentem ex equo, seu naso prono cadentem in lutum, & hujusmodi, ridemus, non lapsum, de quo dolemus, sed solum lepidum, vel ridiculum cadendi modum, & sic de similibus morosis delectationibus, quæ per se loquendo non sunt peccata, ut cum communi docent Cajetanus *verb. delectatio morosa*; Azorius *lib.* 4. *cap.* 6. *quæst.* 1. Suarez *de peccatis disput.* 5. *section.* 5. *num.* 7. Sanchez *in Decalog. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 5. *num.* 3.

9 Delectatio morosa speciem peccati non accipit a circumstantia personæ *circa quam*; Unde si quis simpliciter, ac præcise se oblectet cogitatione morosa peccati carnalis cum muliere, quatenus verb. gr. est pulchra, & venereæ oblectationis objectum, non vero quatenus est consanguinea, Deo sacrata, aut conjugata, is committit unum simplex peccatum mortale internæ delectationis morosæ contra virtutem temperantiæ, & castitatis; nec tenetur explicare in confessione circumstantiam personæ, sed sufficit si dicat, delectatus sum toties de copula illicita, illam cogitando, non desiderando; Sanchez *lib.* 1. *mor. cap.* 2. *num.* 11. Vasquez *disp.* 112. *cap.* 2. Azorius *cit. cap.* 6. *quæst.* 3. Castropal. *tract.* 2. *distinct.* 2. *punct.* 10. §. 4. Diana *par.* 1. *tract.* 7. *resolut.* 48. Layman *loc. cit. num.* 15. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 9. *distinct.* 7. *quæst.* 2. *num.* 15. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2272. Lessius *leg.* 4. *de just. & jur. num.* 123. Verricelli *quæst.* 5. Sporer *tom.* 2. *tract* 1. *proœm. cap.* 6. *sub num.* 24. & alii plures apud ipsos contra varios alios. Et ratio est, quia talis delectatio morosa solum tendit in actum venereum mente conceptum, non autem in circumstantiam personæ conjugatæ, consanguineæ, aut sacræ, adeoque per ipsam violatur sola castitas, non autem jus personæ conjugatæ, consanguineæ, aut sacræ, & consequenter non includit ea delectatio malitiam adulterii, aut incestus, aut Sacrilegii in confessione explicandam, cum talis delectatio non sit de copula cum fœmina ut conjugata, consanguinea, aut sacra, sed solum de copula cum fœmina præcise ut pulchra (*a*).

Secus autem est dicendum de desiderio illicito, 10
quo quis desiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum fœmina, quam scit esse consanguineam, conjugatam, vel sacram, nam tunc talis circumstantia pravo desiderio, seu proposito addit specialem peccati malitiam in confessione aperiendam. Et ratio diversitatis inter morosam delectationem, & desiderium, illicitum est, quia desiderium aut propositum fertur in objectum cum omnibus circumstantiis consideratum, & tendit in ipsam actionem externam, eamdem desiderando perficere, si posset, adeoque eamdem cum ipsa actione externa induit malitiam in confessione explicandam; Delectatio vero morosa, seu simplex complacentia, cum sequatur simplicem, & præcisivam intellectus operationem, potest ferri in unum, ita ut non simul feratur in alterum ei adjunctum; adeoque cum ipsa delectatio morosa sistat præcise in interna complacentia carnali sine ordine ad actionem externam sequestrans reliquam malitiam, quæ in ipsa actione reperitur ratione circumstantiæ consanguinitatis, conjugii, vel voti annexæ, non induit aliam malitiam in confessione aperiendam; Layman *loc. cit. num.* 15. Reiffenst. *loc. cit. num.* 17. & alii supracitati. Ligatus autem voto castitatis, si morose 11
delectatur, debet in confessione circumstantiam suæ personæ explicare, quia peccat contra votum; castitas enim est virtus prohibens omnem delectationem veneream tam internam, quam externam. *Est communis*.

Morosam delectationem, seu desiderium capere de 12
re aliqua prohibita, sub conditione *si talis res prohibita non esset*, non est peccatum mortale, quoties talis conditio vere aufert malitiam operis; uti accidere solet in iis, quæ solo jure positivo prohibita sunt, ut *vellem hodie comedere carnes, nisi esset dies veneris, nisi esset prohibitum*; & uti interdum accidere potest etiam in aliquibus, quæ sunt prohibita jure naturæ, & sunt intrinsece mala; si delectatio morosa, vel desiderium de iis capiatur sub conditione alicujus status, vel casus, in quo possunt esse licita, ut *vellem uxorem hanc ducere, si non essem uxoratus, si non essem Sacerdos, si non essem voto adstrictus; vellem prædari, si Deus permitteret*. Sic communiter tenent Cajet. *verb. cogitationum peccata*, Adrian. *quodlib.* 10. *art.* 2. *conclus.* 1. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *num.* 24. Vasquez *disp.* 110. *c.* 1. Azor. *l.* 4. *cap.* 6. *q.* 10. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *num.* 10. Busembau *l.* 5. *cap.* 1.

Nota Romani Theologi.

(*a*) Si morosa delectatio repente in nobis exorta ex occursu alicujus objecti delectabilis fit, neque ullo pacto a nobis quæsita, certe videtur non sumere peccati speciem a circumstantia personæ, *circa quam*; Secus vero existimandum est, si delectatio fuerit aliqua via, aut ratione procurata eo præcise animo ac fine, ut delectatio de re illa capiatur. Nam si delectatio quæsita est, profecto respicit particularem aliquam personam, adeoque objectum cum suis circumstantiis; & licet delectatio sit pure interna complacentia, id tamen satis non est, ut circumstantia personæ non multiplicet peccatum; nam desideria quoque interna sunt, & tamen peccata multiplicant ratione circumstantiarum. Præterea delectatio quælibet mentem subiens, tametsi quandoque respicere videatur rem per se delectabilem a circumstantiis præcisam, tamen si attento animo res expendatur, evidens est, cadere delectationem supra hanc determinate, & non supra aliam personam; non enim est delectatio de re indeterminata, sed de hoc vel illo objecto; unde fit ut objectum delectabile præsens sit menti cum suis circustantiis. Denique talis delectatio nonne tendit in actum venereum cum ea persona exercendum, de qua habetur delectatio? Ita plane; atqui persona determinata non potest nisi per mentem suis circumstantiis spoliari.

cap.1.dub.2.art.1. Lugo *de Sacrament. Pœnit. disp.16. sect.6. num.*388. Sporer *tom.1. tract.1. procœm. cap.6. num.19. & 34.* & alii. Et ratio est, quia tales actus inefficaces tendunt in actum externum, non ut finem, vel terminum fiendum a parte rei, sed præcise ut in objectum propositum per intellectum, ideoque ab eo non plus malitiæ sumunt, quam proponatur per intellectum: atqui intellectus proponens objectum sub tali conditione auferente omnem malitiam actus, nullam in actu malitiam proponit; ergo nullam inde sumit malitiam ejus desiderium, seu volitio, vel delectatio conditionata, & inefficax. Hinc quamvis desiderium, & delectatio de esu carnium in die Veneris sit quid illicitum stante prohibitione, apposita tamen illa conditio, *Nisi esset dies Veneris, nisi esset prohibitum*, aufert omnem malitiam, cum dempta prohibitione, comedere carnes (sic de cæteris solo jure positivo prohibitis) sit intrinsece, & secundum substantiam bonum, ac licitum. Sic etiam quamvis prædatio, & delectatio de ea, sit jure naturæ prohibita, in speciali tamen casu, quo Deus illam permitteret, esset licita, adeoque talis conditio, *Si Deus permitteret*, aufert omnem malitiam; sicuti quamvis uxorato, & Sacerdoti, seu alteri voto castitatis adstricto sit jure naturæ prohibitum ducere uxorem, & de ea oblectari, quia tamen tale desiderium, seu delectatio esset solum sub conditione illa, *Si non essem Uxoratus, Sacerdos, seu voto Castitatis adstrictus*, talis conditio aufert omnem malitiam a tali conditionato desiderio, seu conditionata delectatione, quia pro eo statu, quo quis non est uxoratus, nec voto castitatis adstrictus, non est sibi interdictum uxorem ducere, & de ea delectari, ut patet de licito usu conjugii.

13 Delectatio autem morosa, seu desiderium de objecto jure naturæ prohibito, & semper intrinsece malo, sub conditione *si liceret, si non esset peccatum*, est semper illicita, quoties objectum in nullo statu, & casu potest esse licitum; uti est delectari in his objectis: *Odissem Deum, si non esset peccatum; blasphemarem, si liceret*, & hujusmodi. *Est communior* cum Adrian. Sanchez, Azor. Layman, Busembau, Sporer locis citatis, Suarez *de peccatis d. 5. sect.5.n.*10. Rhod *d.1. q.3. sect.3. §.3.* Loth. *tr.* 12. *q.* 2. *art.* 5. La Croix *lib.5. num.*82. aliisque multis contra Cajetan. Salas, Castropal. Ovied. Carden. Herincx, & alios. Et ratio est, quia cum talis conditio sit pro omni statu, & casu impossibilis, numquam potest auferre malitiam objecti jure naturæ prohibiti, & semper intrinsece, & substantialiter mali; in nullo enim statu hominis, & casu potest verificari quod liceat odio habere Deum, blasphemare, & hujusmodi, ergo &c. antecedens est clarum, quia ratio v.g. blasphemiæ est semper intrinsece mala in quocumque statu, & casu, uti supponitur; sed ratio blasphemiæ non separatur nequidem intentionaliter, ergo nec ratio malitiæ. Minor est evidens, nam dicit ille, *blasphemarem si liceret*, & in hoc objecto delectatur, ergo delectatio tendit in rationem blasphemiæ ut substantem illi pro omni statu, & casu impossibili conditioni *Si liceret*; & consequenter ratio blasphemiæ non separatur nequidem intentionaliter; adeoque voluntas adhuc actuali suo affectu, & delectatione fertur in rem mortaliter malam, & sic adhuc peccabit mortaliter, ac si conditio nulla apposita fuisset. Hinc a fortiori erit 14
peccaminosa delectatio, vel desiderium de rebus quibusvis malis sub aliqua conditione, quæ quamvis a parte rei purificaretur, & poneretur, nullo modo auferret malitiam actus, ut fit in his: *Si non esset infernus, occiderem talem hominem; Si non essem Religiosus, fornicarer; Si avolare possem, raperem gemmam*, & hujusmodi. *Est communissima*. Et ratio est, quia tales conditiones relinquunt adhuc totam malitiam in similibus delectationibus vel desideriis; quamvis enim non esset infernus, adhuc mihi esset illicitum homicidium: quamvis non essem Religiosus, esset adhuc mihi illicita fornicatio; quamvis avolare possem, esset adhuc mihi illicitum furtum, & rapina; adeoque delectatio, vel desiderium de talibus actibus sic conditionatis retinent, & habent adhuc eamdem malitiam, ac si talis conditio non fuisset apposita.

Delectatio morosa de re materialiter tantum mala 15
verb. gr. de pollutione, fornicatione, adulterio, homicidio, & hujusmodi factis sine culpa in somno, ebrietate, amentia, ex ignorantia, vel errore invincibili, est peccaminosa, sicuti sunt tales res in se. *Est communis & certa*. Et ratio est, quia tales res, seu actiones sunt in se peccaminosæ; quod autem non fuerint peccaminosæ formaliter, ideo est, quia non fuerunt voluntariæ; ergo si nunc accedat voluntas tales actiones approbans, vel de illis gaudens, & delectans, talis delectatio voluntaria erit peccaminosa, sicuti tales res, & actiones sunt peccaminosæ in se. Licita tamen est talis delectatio, si fiat 16
de ipsis rebus, seu actionibus sub aliqua ratione boni; ut si quis evigilans, comperta pollutione, exultet quod in somno facta sit sine culpa, & non in vigilia, quia vigilans naturæ motæ forte cessisset, & peccasset; hoc enim sanctissimum est, quia sic idem est, ac delectari, & gaudere, quod ea pollutione non peccaverit. Sic etiam licita est delectatio de ejusmodi re materialiter mala, quatenus *causa fuit* alicujus bo- 17
ni effectus secuti, ut quod ex pollutione involuntaria in somno secuta, cessarit tentatio, vel infirmitas; quod ex homicidio inculpabiliter facto, obvenerit hæreditas, & hujusmodi. Et ratio est, quia talis delectatio, vel gaudium nullo modo tendit in objectum, ut malum est, sed potius in ipsum effectum bonum secutum, scilicet in cessationem tentationis, vel infirmitatis, & respective in consecutionem hæreditatis, ut ex communi docent Sanchez *lib.* 1. *Moral. cap.* 2. *num.* 18. Vasquez 1. 2. *disput.* 115. *cap.* 3. Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 240. Lugo *de pœnit. disput.* 16. *num.* 389. Bonacina *de Matrim. disput.* 3. *quæst.* 8. *num.* 8. Sporer *tom.* 1. *tract.*1. *procœm. cap.* 6. *num.* 32. & alii passim. Si tamen delectatio, gaudium, vel 18
affectus animi tenderet in ipsam rem, utique non liceret, ut constat ex propositione 15. in ordine merito damnata ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. ibi: *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.*

Desiderare rem materialiter tantum malam, ut 19
fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, ignorantia invincibili &c. est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu desiderato. *Est communis.* Et ratio est, quia tale desiderium deliberate, ac voluntа-

luntarie tendit in objectum ex natura sua simpliciter malum, ac peccatum mortale; & quod formaliter non sit tale, est solum quia non est voluntarium, ac deliberatum, sed hæc causa excusans peccatum in ipso opere, nempe involuntarietas, & indeliberatio, minime reperitur in ipso desiderio, quod ut supponitur, est absolute voluntarium, & deliberatum, ergo tale desiderium est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu, seu opere desiderato, adeoque cum hujusmodi desiderium vere, formaliter, & intrinsece sit malum, nullo etiam fine bono cohonestari poterit. Non enim quis audebit dicere, quod ad aliquem bonum finem, liceat desiderare, & velle homicidium, fornicationem, vel adulterium committere in ebrietate, & hujusmodi; Unde merito ab Innoc. XI. *die* 2. *Mart.* 1679. damnata fuit sequens propositio 14. in ordine, ibi: *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei ob-*
20 *ventura est pinguis hæreditas*. Licitum tamen est desiderio, vel affectu simplici, & inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem verb. gr. tentationis sedandæ, vel sanitatis recuperandæ; Ita Navarr. *cap.* 16. *num.* 7. 8. 9. cum plurimis ibi citatis. Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 140. Sanchez *in Decalog. lib.* 1. *cap.* 2. *a num.* 18. Vasquez 1. 2. *disp.* 115. *c.* 3. Tanner. *de peccat. d.* 4. *quæst.* 8. *num.* 145. Platel. *de peccat. num.* 244. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 6. *n.* 34. La Croix *lib.* 3. *par.* 1. *num.* 932. & alii magis communiter. Et ratio est, quia pollutio mere naturaliter eveniens est mera naturalis evacuatio corporis, sicut est emissio sudoris, vel aliorum superfluorum excrementorum, adeoque licitum est affectu simplici, & inefficaci optare, ut talis pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem.

21 Nec valet dicere, quod sicuti non licet affectu inefficaci desiderare mortem alterius ex propositione 13. in ordine damnata ab Innoc. XI. *die* 2. *Martii* 1679. ibi: *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alterius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum*, ita neque licet affectu inefficaci desiderare talem mere naturalem pollu-
22 tionem. Non valet, inquam, quia ideo non licet neque affectu inefficaci desiderare mortem alterius, quia est gravissimum malum phisicum subjecti, quod desiderare alteri non permittit Charitas, nisi propter causam proportionatam, qualis esset spiritualis utilitas subjecti (si pater desideret mortem filii nunc in gratia Dei existentis, qui aliter certo prævidetur futurus improbus) vel temporalis utilitas Communitatis, quæ aliter haberi non possit (ut si Christianus optet mortem Turcæ potius, quam ut Ecclesiam, vel Imperium Romanum vincat) non autem privata hæreditas obventura, quæ non est causa proportionata, & sufficiens, ut possit quis optare, vel gaudere de morte patris, aut alterius, juxta propositiones 13. 14. 15. damnatas ab Innocentio XI. & supra
23 sub *num.* 19. & 21. relatas. E contra vero talis pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria secundum Sanchez *de Matrimon. lib.* 9. *d.* 45. *num.* 14. & alios passim, non est malum ne physicum quidem subjecti, vel prolis, vel communitatis, cum tale semen sit quid superfluum, quo se exonerat natura; adeoque licitum est desiderio, vel affectu simplici, & inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria eveniat in somno ob aliquem bonum finem; dummodo tamen caveatur, ne illud desiderium sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, & probabiliter credatur fore causa ipsius pollutionis, quia tunc tale desiderium esset illicitum, ex quo talis pollutio non esset evacuatio mere naturalis, & involuntaria, sed moralis, volita, seu procurata.

Delectatio morosa de actu conjugii inter conjuges 24
præsentes, dommodo absit periculum pollutionis, non est peccatum mortale; Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 1. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *a num.* 18. Diana *par.* 2. *tract.* 3. *miscell. resolut.* 36. Sporer *tom.* 1. *cap.* 6. *n.* 43. Filliuc. Bonac. Busembau, & alii passim. Et ratio est, quia status Matrimonii hanc delectationem excusat, ut etiam aspectus, colloquia, oscula, amplexus, & tactus impudicos, solius voluptatis causa institutos, hæc enim tendunt per se ad opus conjugale, licet per accidens opus non exerceatur, & quibus licitus est finis, etiam media ad illum finem naturaliter dispositiva licita esse debent; Unde si prædicta fiant ad honestum finem. v. g. præparandi se ad copulam, aut etiam amorem conjugalem contestandi, omni prorsus culpa vacabunt. Si vero fiant absque animo copulandi, solius morosæ delectationis gratia, culpam venialem continent, tamquam excessus in re alias licita. Immo conjux neque mor- 25
taliter peccat, si de maritali copula altero conjuge absente cogitans in re cogitata morose delectetur; S. Anton. *par.* 2. *tit.* 5. *cap.* 1. §. 6. Cajetan. *verb. Delectatio morosa*, §. *tertium est*, Paludan. *in* 3. *d.* 9. *quæst.* 3. *art.* 1. Vasquez *disp.* 113. *cap.* 2. Medina *q.* 74. *art.* 8. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 44. *num.* 4. Sporer *loc. cit. n.* 43. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *num.* 12. & 14. & alii plures, Et ratio est, quia mortalis malitia delectationis morosæ sumenda est ex malitia objecti, sive rei cogitatæ; copula autem maritalis malitiam non habet cum sit ab intrinseco, licita conjugibus, & per accidens solum ab extrinseco nempe ob absentiam, vel simile impedimentum, pro tunc nequeat exerceri, adeoque de eo morose delectari in absentia alterius conjugis, non est peccatum mortale. Est 26
tamen peccatum veniale, ut inquit Cajetanus, cum nec necessitas, nec pietas talem delectationem suadeat. Peccat autem semper mortaliter conjux, dum in actu conjugali cum propria conjuge morose delectatur in imaginatione alterius personæ sibi mentaliter confictæ quasi præsentis loco conjugis; est enim objectum hic & nunc tali conjugi mortaliter illicitum; *Sic Doctores communiter.*

Delectatio morosa venerea, & directe voluntaria, 27
tam ex copula futura cogitata, quam ex cogitationibus, aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosis est sponsis prohibita sub mortali; Navarus *c.* 16. *n.* 9. Layman *loc. cit. n.* 13. Sporer *loc. cit. num.* 41. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 47. *conclus.* 1. cum pluribus aliis. Et ratio est, quia delectatio venerea tendit in copulam, ut præsentem, & pollutionem reipsa inchoat, sed copula est sponsis pro eo statu adhuc mortaliter illicita, ergo & delectatio venerea sensi-

28 sensibilis. Oscula autem, tactus, & amplexus non impudici licite fiunt inter sponsos, quando fiunt secundum consuetudinem patriæ, in signum benevolentiæ, ad conciliandum, & fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, quamvis præter intentionem, & secluso periculo consensus, sequeretur commotio nonnulla sensibilis; Navarrus *cap.* 16. *num.*12. Galet. *tom.*1. *tract.*10. *num.*671. Perez. *disp.* 8. *sect.*9. *num.*4. Sporer *loc.cit. num.*41. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimonio disp.*46. *num.*47. cum multis aliis (*a*).

29 Cavendum tamen est, ne in istis osculis, tactibus, & amplexibus habeatur illa delectatio carnalis, & sensibilis, quæ merito fuit damnata ab Alexandro VII. 18. *Martii* 1666. in propositione 40. in ordine ibi: *Est probabilis opinio, quæ dicit tantum esse veniale osculum habitum ad delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus*
30 *ulterioris, & pollutionis*. Viduæ mortaliter peccant si voluntarie consentiant in motum delectationis sensitivæ, qui ex recordatione copulæ maritalis naturaliter oritur. *Est communis* cum Sanchez *cit.disp.*47. *concl.ult.* Sà verb. *Luxuria n.*12. Navarr. *cap.*16. *n.*9. & 10. Silvester *verb.Delectatio q.*3. Sporer *loc.cit. n.* 42. Layman *loc.cit. num.*13. Et ratio est, quia Viduis non est amplius licita, immo nec possibilis illa copula delectabilis, adeoque nec licita erit actualis delectatio venerea, & sensibilis de ipsa.

31 Nec valet dicere, quod sicut licet conjugibus delectari sensibiliter de copula præterita, & futura, ita debet licere Viduis de præterita, & sponsis de futura; Non valet inquam, quia non currit paritas; conjugibus enim semper licita est copula, & ideo etiam delectatio ejus; at sponsis pro eo statu nondum licet copula, quamvis post contractum Matrimonium sit eis licitura; Et sic Viduis non amplius licet copula, quamvis pro tempore sui Matrimonii eis licuerit; adeoque cum non eis sit licita copula, nec eis erit lici-
32 ta venerea, & sensibilis delectatio de ipsa. Licita tamen est eis delectatio rationalis; Possunt enim Viduæ habere gaudium, approbationem, ac delectationem rationalem tantum voluntatis de copula præterita, & delectatione annexa; cum enim licita eis fuerit illa copula, & delectatio, non tenentur illam modo reprobare, vel detestari, ut omnes concedunt: Sic sponsi possunt habere desiderium, gaudium, & delectationem rationalem de copula futura, ejusque delectatione capienda; cum enim ex ipsis sponsalibus contractis talis copula, & delectatio aliquando futura sit eis licita, non tenentur ea n aversari, vel de ea tristari, sed licite possunt de ea delectari delectatione rationali, dummodo caveant ne capiant delectationem veneream sensibilem, & se exponant periculo consensus turpis, aut pollutionis; Sanchez *cit. disp.*47. Sporer *loco cit. num.*41. Diana *part.*3. *tract.*5. *resol.*2., & alii passim (*b*).

DELEGARE, DELEGATUS.

SUMMARIUM.

Delegare est mandare, & committere; *l.* 32. *§. Quæsitum, de arbitr. l.* 3. *§. Quamvis de admin. tut. leg.* 1. *de damn. inferen.* Et prout habetur *in leg. Delegare, ff. de Novat. & in leg. Nesennius* 2. *ff. de re judic.* Delegare est alium in locum suum sufficere, 1
verb. gr. si Titius, qui meus debitor est, debitorem suum Cajum substituat, ut pro ipso mihi solvat, dicitur is debitor delegatus a Titio delegante; *leg. Si Titius* 33. *de novationibus*. Inde veniunt Judices Delegati, idest suppositi, & suffecti a Principe, vel Judice ordinario, ut loco Principis audiant caussas. Unde Judex delegatus (qui extraordinarius appellatur, *cap. de cætero, de transact.*) est cui caussa judicialis 3

Notæ Romani Theologi.

(*a*) Tuta esse non videtur opinio asserens licita oscula, licitosque tactus, & amplexus inter sponsos ad sibi mutuum conciliandum amorem, atque in benevolentiæ signum, præsertim si timeatur aliqua sensibilis commotio, ac delectatio. Arduum sane esset in talibus circumstantiis declinare periculum consensus, & delectationis, unde tutissimum est monere sponsos, ut a similibus abstineant actionibus. Sane sensibilis in membris commotio cogitationem secum ferre solet mentis, & cogitatio delectationem; & quamquam non repugnet dari motionem sine delectatione, tamen ob maximam connexionem, quæ inter utramque intercedit, illicitum est sese exponere periculo excitandi motionem ipsam sensibilem per tactus, amplexus &c.

(*b*) Censerem, omnem vel rationalem delectationem tum sponsis de copula futura, tum Viduis de præterita, illicitam esse. Vix enim fieri posse intelligo, ut rationalis ista excitetur in mente delectatio, quin mens ipsa in aliquem consensum labatur, ac delectationem reipsa experiatur sensibilem. Mente facili negotio res istiusmodi distinguimus, ac secernimus, at dum unam ex istis actu experimur, vix possumus mentem continere, quin in aliam quoque excurrat. Quamobrem delectatio illa, quæ rationalis appellatur, nimium periculosa est, & Confessarii munus esse putarem, ut sponsos, viduasque moneret, ne talibus, licet rationalibus delectationibus, se ullo umquam tempore capi permittant.

cialis concessa est alterius vice, & auctoritate cognoscenda, ita ut jurisdictionem habeat derivatam a committentis jurisdictione, ut desumitur *ex l. 1. §. Qui mandatum, ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisdi-*
4 *ctio*. Judex delegatus in eo differt a Judice ordinario, quod is propriam jurisdictionem habere censeatur, ideoque suo jure caussas cognoscere, ac definire possit, *leg. More* 5. junct. Gloss. *verb. sub jure, ff. de jurisdict.* Judex autem delegatus non suo jure, sed alieno utitur; *cit. leg. 1. §. Qui mandatum, ff. de officio ejus cui mandata est jurisdictio*.

5 Delegatorum variæ sunt species, seu divisiones. Primo, alii sunt delegati a jure, & alii ab homine, delegati a jure sunt, qui delegatam jurisdictionem habent ex commissione juris communis, ut patet in *cap. ad abolendum 9. §. fin. de Hæretic.*, ubi facultas procedendi contra exemptos in caussa hæresis datur Episcopis tamquam a Sede Apostolica delegatis, ibi: *In his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant judicium, & eis in hac parte tamquam a Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur*. Sic etiam patet *in c. Irrefragabili* 13. *§. Cæterum, de offic. ordinar.* ibi: *Tamquam super hoc delegatus a nobis, & in Clement. 1. de supplend. negligent. Prælator.*, ibi: *In exemptis vero Apostolica auctoritate*, & in Conc. Trident. *c. 1. sess. 5. de reformat.* ibi: *Officium sit Episcoporum tamquam in hac parte a Sede Apostolica delega-*
6 *torum*; & alibi sæpius. Nec potest dici, quod si talis jurisdictio procedit a jure, ipsa sit ordinaria, & non delegata: Non valet, inquam, quia non obstante quod talis jurisdictio procedat a jure communi, adhuc remanet jurisdictio delegata, cum commitatur ipsis Episcopis, non sub ratione officii, sed per modum specialis commissionis, seu delegationis, ut ipsummet nomen, tamquam delegatus Sedis Apostolicæ, importat, & ut amplius a sensu contrario desumitur *ex cap. Licet in corrigendis 12. de officio Ordin.* ibi: *Ab Episcopo, non tamquam delegato, sed tamquam Ordinario faciendis*. Et sic tenent in specie post Gloss. *ult. in d. c. Ad abolendam 9. de Hæreticis*, Glossa 2. *in c. Per hoc, eodem titul. in 6.* Glossa *in cap. 1. de Clerico ægrotant. verb. Auctoritate*, & utrobique Doctores, Abbas *num. 15.* & ibidem Marian. *num. 14., & num. 37. in dict. cap. Ad abolendam*, Pavin. *de potest. Capit. par. 1. quæst. 10. num. 3.* Reiffenstuel *lib. 1. decis. tit. 29. n. 35.* Barbosa *de offic. & potest. Episcopor. par. 3. allegat. 92.*
7 *num. 4.* cum pluribus aliis ibi citatis. Qui insuper addunt Clausulæ hujus *Tamquam Sedis Apostolicæ Delegatus* istum esse effectum, nempe quod in eo casu non fiat appellatio ab Episcopo ad Archiepiscopum, pro ut alias fieri posset, sed solummodo ad Summum Pontificem tamquam a Delegato ad Delegantem, pro ut etiam tradit Glossa *in dict. cap. Licet in corrigendis 12.*
8 *de offic. Ord. verb. tamquam Delegatus*. Delegati autem ab homine illi sunt, & ideo sic dicuntur, quia delegationem suam immediate habent ab homine, seu a Judice, vel Magistratu ordinario, ut sunt delegati specialiter a Papa, ab Imperatore, a Regibus, aut aliis supremis Principibus, vel Magistratibus.

9 Secundo, alii sunt delegati ad universitatem caussarum, & alii ad causam solummodo particularem. Delegati ad universitatem causarum sunt illi, quibus omnibus universim causæ, vel saltem certum genus causarum v. gr. Matrimonialium, Mutui, Decimarum, & hujusmodi, sunt commissæ, quamvis cum restrictione ad certum tempus, vel locum, vel quantitatem, ut si v. gr. alicui committantur omnes causæ Decimales cognoscendæ ad triennium, vel in tali Territorio tantum, vel quæ non excedunt valorem viginti aureorum; Bartolus *in leg. Legatus 11. in 4. ff. de offic. Proconsul.* Pirhing *lib. 1. Decret. tit. 30. num. 2.* Reiffenstuel *ibidem num. 31.*, & alii passim. Delega- 10
ti ad causam solummodo particularem sunt illi, quibus una tantum causa particularis hic, & nunc emergens dijudicanda, & terminanda committitur; Reiffenstuel. *loc. cit.*, & alii. Tertio, alii sunt Delegati 11
ratione dignitatis, quam obtinent, ut si fiat delegatio Episcopo v. gr. Alexandrino, Abbati cujusdam certi, & determinati Monasterii, non expresso nomine personæ Delegatæ; *cap. Quoniam 14. de offic. & potest. Jud. Deleg.* Et alii sunt delegati ratione perso- 12
næ suæ, & non dignitatis, ut si expresso nomine proprio fiat Delegatio Francisco Ferrerio, vel Antonio Molinario; Reiffenstuel *loc. cit.*, & alii. Quarto, alii 13
sunt delegati, quibus primo loco delegata, seu demandata fuit jurisdictio: Alii vero subdelegati, qui ab ipsis primo loco delegatis iterum delegantur; Thol. *part. Jur. Canon. lib. 5. cap. 2.* Pirhing *loc. citat. num. 2. in fin.* Reiffenstuel *loco cit. n. 39.*, & alii passim.

Delegare possunt, seu potestatem delegandi habent 14
non solum Principes Supremi, ut Papa, Imperator, Rex, Respublica libera, aliique suprema jurisdictione, & dominio gaudentes, sed etiam omnes Judices, seu Magistratus Ordinarii; Colligitur *ex c. Cum Episcopus 7. de offic. Judic. Ordinar. in 6.*, ibi: *Per se, vel per alium*; *leg. More Majorum 5. leg. Solet 16. de jurisd. Omnium Judicum*. Et ratio est, quia omnis Judex Ordinarius habet propriam jurisdictionem, & non tantum fungitur judicandi munere vice alterius, adeoque jurisdictione sibi competente jure proprio, vel per se, vel per alium uti potest, quod enim potest facere per se ipsum, potest etiam per alium; *Reg. 72. Juris in 6.* ibi: *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum*. Judex tamen Ordinarius non potest totam suam Jurisdictionem alteri delegare, sive 15
totum officium suum alteri committere sine sui Supremi Principis consensu; Felinus *in cap. Super Quæstionum 27. §. Si vero num. 17. de offic. & potest. Judic. delegat.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disput. 31. num. 11.* Maranta *par. 4. speculi dist. 5. num. 55.* Pirhing *loc. cit. n. 3.* Reiffenstuel *l. c. num. 56.* & alii. Et ratio est, quia delegando alteri totam suam jurisdictionem, seu totum suum officium ipsi committendo, non tam censeretur delegare, quam omnino abdicare se jurisdictione, seu officio suo ordinario, quod nequit fieri sine consensu Principis; *leg. penult.* cum Gloss., ibi: *verb. Abdicando, ff. de offic. Præsid.* Tum quia Judex inferior Principe nequit propria auctoritate loco sui alium Judicem ordinarium constituere, hoc enim est singulare privilegium competens solummodo Principi suprema potestate, & jurisdictione gaudenti; *l. 2. Feud. tit. 56. Quæ sint Regaliæ, cap. unic.* & colligitur *ex c. A Jud. 33. caus. 2. q. 6.* sed hoc faceret delegando alteri totam suam jurisdictionem, seu ei totum suum officium committendo, ergo &c. Sic Pirhing & Reiffenstuel *l. c.* & alii.

Delegatus ab alio quam a Principe non potest in 16
E 2 cau-

caussam alteri subdelegare; Ita Glossa *in c. Caussam 62. verb. Delegatus, de Appell.* & ibi Abbas, *numer.3.* Fagnan *num.2.* Reiffenstuel *loc. cit. num.57., & 58.* & communis aliorum. Habetur clare *in cap. Cum caussam 62. de appellat.* ibi: *Cum non nisi Delegatus a Principe caussam valeat alii Delegare*; ex quibus verbis aperte dignoscitur, quod Delegatus ab aliquo, qui non sit Supremus Princeps, est penitus exclusus, cum nonnisi Delegato Principis hæc potestas competere dignoscatur. Et ratio est, quia si quilibet Delegatus caussam alteri subdelegare posset, hic etiam posset iterum delegare tertio, & iste quarto, & sic daretur processus in infinitum, quæ infinitas a jure expresse reprobatur; *cap. Cum in multis 2. de rescript. in 6.*, ibi: *Cum in multis juris articulis infinitas reprobetur*, & sæpe alibi, ut exemplificat Glossa *ibid. verb. Multis*. Potest autem talis delegatus alterum

17 subdelegare, si sit Delegatus ad universitatem caussarum. *Est communis*, ut testatur Bartolus *in leg. More Majorum 5. n.11. ff. de jurisdict. omn. Jud.* & tenent expresse Hostiensis *in cit. cap. Cum caussam 62. de appellat. num.3.* & ibi Joan. Andr. *num.6.*. & Barbosa *num.5.* Fagnan. *num.2.* Butrius *num.11.* & alii passim; & desumitur *ex l. Cum Prætor §.1. ff. de judiciis*, ibi: *Is quoque, cui mandata est jurisdictio, Judicem dare potest*, ut sunt Legati Proconsulum; ubi ly *mandata est jurisdictio* debet accipi proprie, seu pro ea, quæ datur ad universitatem caussarum, ex Glossa *in leg.1. ff. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio, verb. Qui mandatam*, ubi expresse dicit, *Jurisdictionem mandari, quando universitas, sed delegari, quando species una committitur*. Et ratio est quia Delegatus ad universitatem caussarum quasi *Ordinarius* videtur, ut notat Glossa *in dict. cap. Cum caussam 62. verb. delelegatus, de appellat.*, & ibi Fagnanus *num.4.* cum variis aliis; atque æquiparatur Ordinario; *arg. l. ult. §. fin. C. ubi, & apud quem*, & tenent Glossa *in leg. ult. vers. Cum specialis, C. de Judiciis*; Immo Glossa *in cap. Statutum, §. Insuper in verb. Moderatas, de rescriptis in 6.* appellat eum Ordinarium, sicut etiam sic eum appellat Speculator *in titul. de Officio Ordin. num.2.* Petr. de Ancharan. *in cap. Licet undique col.2. ad finem, vers. Nec mirum de offic. delegat.* & alii cum Fagnan. *loc. cit. n.4. 5. & 6.* adeoque ad instar Judicis Ordinarii poterit subdelegare unam, vel alteram caussam, quia Delegatus ad universitatem caussarum, cum remaneat in essentia jurisdictionis universalis, idem potest quod Ordinarius, ut dicit Baldus *in leg. Si ut proponit, in prima num. 10. Cod. quomodo, & quando Jud.*, & Fagnan. *l. c. n.5.*

18 Delegatus a Principe suprema potestate, & Dominio gaudente potest alteri caussam subdelegare; *c. si pro debilitate 3. & c. Pastoralis 28. de offic., & potest. Jud. Delegat. cap. Cum caussam 62. de appellat.* ubi expresse dicitur: *Cum nonnisi Delegatus a Principe caussam alii valeat delegare, & l. A Judice, Cod. de judi-*

19 *ciis*. Dummodo tamen caussæ non sint adeo graves, ut sine ipsius Delegati præsentia nequeant commode terminari; *cap. Si pro Debilitate 3. de offic. & potest. Jud. Deleg.* pro caussis enim tam gravibus præsumitur electa a Principe industria personalis, & specialis fides ipsius personæ Delegatæ; textu expresso *in cap. Quoniam, de offic. Jud. Deleg. §. Is autem*, ibi: *Cum in his omnibus casibus industriam, & fidem personæ, cui talia committimus, eligère videamur*. Sic etiam dicendum venit, quando Delegatus per se, vel suis manibus, caussam expedire jussus fuit, quia tunc cen- 20
setur electa præcise industria, & fides solius talis personæ delegatæ; *l. unic. §. Ne autem, vers. Sin vero talis, C. de caduc. tollend.* Quæ specialis industria, 21
& fides personæ delegatæ censetur etiam electa, cum in delegatione ponitur Clausula: *Confidentes de industria, seu circumspectione tua*, & hujusmodi. Sic Abbas *in cap. Quoniam 14. num.8. de offic. & potest. Jud. Deleg.* Mascard. *de probat. conclus. 595. numer.4.* Menoch. *de præsumptionibus, lib.2. præsumpt.42. num.7.* Sperell. *dec.106. Fori Ecclesiastic. numer.56.* Partibus 22
tamen consentientibus potest fieri subdelegatio, licet fuerit electa industria, & fides personæ delegatæ, textu expresso *in cap. Quoniam 4. de offic., & potest. Jud. Deleg. §. Is autem*, ibi: *Is autem, cui injungitur, ut personaliter negotium exequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare*. Delegatus 23
Principis non potest alterum subdelegare, si ipsi non jurisdictio, sed nudum ministerium, seu mera executio a Principe sit commissa, adeoque merus executor sit constitutus; textu expresso *in cit. cap. Quoniam 43. de offic. deleg. §. Cæterum*, ibi: *Cæterum (salva Legatorum Sedis Apostolicæ auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare Crucem* (pro recuperatione Terræ Sanctæ) *excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare, quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte*.

Hinc habes, cur Confessarii Regulares, quibus 24
ex privilegio Summi Pontificis concessa, & demandata est facultas fideles omnes absolvendi a peccatis, & censuris, & cum iis dispensandi in votis, vel ea commutandi, talem facultatem nequeant alteri subdelegare; Quia nimirum ipsis Regularibus Confessariis simplex, & nuda jurisdictio ad certum exercitium absolvendi a peccatis, & censuris, & dispensandi in certis votis, & irregularitatibus, & non integrum officium jurisdictionis committitur; Is enim, cui non officium, sed nudum ministerium, seu simplex jurisdictio in ordine ad certos actus committitur, alteri subdelegare non potest sine speciali licentia committentis; *ex citat. cap. Quoniam 43. de offic. Deleg. §. Cæterum*; & Glossa *ibid.* ut recte notavit Layman *lib.5. tract.6. cap.10. n.41.* Coninch. *disp.8. dub.4. n.25.* Pirhing *lib.2. Decret. tit.29. n.25.* Gobat *to.1. tr.7. n.100.*

Delegari, seu esse Judices Delegati possunt gene- 25
raliter loquendo omnes illi, qui nec natura, nec lege, nec moribus prohibentur; *leg. Cum Prætor, ff. de judiciis, & cap. infamis 1. caus.3. quæst.7.* ubi statuitur expresse, quod Judices dari nequeant omnes illi, qui ne Judices sint, impediuntur 1. *Natura*, ut surdi, muti, perpetuo amentes, & impuberes, quia tales carent judicio; *Lege*, ut infames, & a Senatu amoti; 3. *Moribus*, ut servi, & fœminæ, nam moribus, seu longæva consuetudine receptum est, ut civilibus non fungantur officiis, ibi: *Tria sunt, quibus aliqui impediuntur, ut Judices non fiant, Natura, ut surdus, & mutus, & qui perpetuus furiosus est, & impubes, quia judicio caret; Lege, qui a Senatu amotus est; Moribus; fœminæ, & servi, non*

quia

quia non habeant judicium, sed quia præceptum est, ut civilibus non fungantur officiis. Unde ad hoc faciunt sequentes versiculi ab Hostiensi relati in summa *de offic. & potest. Jud. Deleg. n.*3. ibi:

Liber, mas, gnarus, cui sit mens, integra fama.
Ætas, qui subsit, committitur huic bene caussa.

26 Ex quibus clare patent conditiones in Judice delegato requisitæ. Et solum notandum venit, quod licet per ly *qui subsit*, detur intelligi, quod non possit delegari invitus, nisi qui de jurisdictione Delegantis est; *cap. Pastoralis* 11. *de offic. Ordin.* tamen per hoc non negatur, quin Judex Ordinarius possit caussas suas delegare etiam non subdito, qui non est subjectus jurisdictioni delegantis; sufficit enim, quod caussa pertineat ad jurisdictionem Delegantis, licet is, cui talis caussa delegatur, non sit de jurisdictione ipsius; *arg. l. unic. Cod. qui pro sua jurisdictione jud. dare*: juncta Glossa *ibid. verb. Resedissent, cit. cap. Pastoralis* 11. *de offic. Ordinarii*, & Glossa *ibid. verb. Nullum*, & tenent Doctores communi-
27 ter. Hoc autem discrimen est, quod Judex Ordinarius delegans suum subditum potest ipsum etiam invitum compellere ad acceptandam delegationem, ne alioquin inutilis videatur jurisdictio, ac potestas delegandi competens Judici Ordinario sive Delegato Principi supremi; quamvis adhuc ipse delegans in tali coactione deferre debeat personæ, ac dignitati delegandi, ut cavetur *in citat. cap. Pastoralis* 28, §.1. *de offic. & potest. Judic. Delegat.* ibi: *Potest compellere renitentem, eo quod jurisdictio illa nullius videretur momenti, si coactionem aliquam non haberet; Delegatus tamen* (scilicet Supremi Principis) *debet solicite providere, ut si personis Superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus in-*
28 *ferendis dignitati deferat & personæ.* Quod si autem Judex Ordinarius deleget non subditum, non potest ipsum invitum compellere, quia præcipienti extra territorium impune non paretur; *leg. Eum qui* 13. juxta Glossam, *verb. Magistratum, & l. ult. ff. de jurisd. & cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6., ubi sic expresse habetur; *Cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.* Delegatus vero Papæ, aut alterius Supremi Principis potest quemcumque sine justa caussa recusantem compellere, ut suscipiat onus Delegati, cum gerat vices Papæ, cui omnes Christiani subsunt; *cit. cap. Pastoralis* 28. §.1. *de offic. & potest. Judic. Delegat.* Abbas *ibidem num.* 7., & alii communiter.

29 Delegatus Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus debet esse constitutus in aliqua dignitate Ecclesiastica, vel personatu, aut esse Canonicus Ecclesiæ Ca-
30 thedralis; *cap. Statutum* 2. *de Rescript. in* 6. Aut esse Officialis, seu Vicarius Generalis Episcopi, vel Prior Conventualis; *Clement. Et si principalis* 2. *de rescript.* ibi: *Et si principalis Officialis Episcopi, aut Religiosus conventualem obtinens Prioratum, quamvis ad Prioratum eumdem Prior non consueverit per electionem assumi a Sede Apostolica, vel Legato ejusdem dari valeat Delegatus: In Officiali tamen Foraneo, aut Religioso Monasterii sui Priore claustrali, neque hoc volumus observari.*

31 Sub nomine Prioris conventualis hic veniunt etiam Priores, Præpositi, Rectores, Guardiani, aliique omnes quocumque nomine nuncupati Superiores Conventuales Regularium, nam etiam isti censentur esse in dignitate Ecclesiastica ad hoc ut esse possint Delegati Apostolici; Glossa *in cap. Nullus, verb. Prælaturam, de elect. in* 6. Felin. *in cap. Cum olim n.*1. *de Majoritate, & obed.* Jason. *in rubr. ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisdictio n.*9. Azor. *Instit. moral. part.*2. *lib.*3. *cap.*20. *prope finem*, Massobr. *de Synod. Diœces. cap.*4. *dub.*13. *n.*40. Sperell. *decis.*167. *n.*14. Barbosa *part.*3. *de offic. & potest. Episcop. alleg.*106. *n.* 15. Reiffenstuel *loco citato n.*70. Pignatell., Francus, Geminianus, & alii.

Delegatus autem Episcopi, vel alterius inferioris 32 Ordinarii potest esse simplex Clericus, quamvis in dignitate non sit constitutus, nec sit Canonicus Cathedralis; Glossa *in cap. Statutum* 2. *de Rescript. in* 6. *verb. Sedis Apostolicæ*; Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.*29. *num.*33. Reiffenstuel *ibid. n.*72. *arg. cap. Cum Episcop.* 7. *de offic. Ordinar. in* 6. Sic etiam simplex 33 Religiosus cum licentia sui Prælati potest esse Delegatus Episcopi, quia *in cit. cap. Statutum*, sermo est de solis Delegatis Papæ, vel Legatorum ejus; Sanch. *lib.*1. *moral. cap.* 3. *n.* 77. Pirhing *loco citato num.*33. Ratio autem diversitatis quoad hoc inter Delegatum Papæ, & Episcopi est illa, quam recte cum aliis assignat Reiffenstuel *loc. cit. num.*73. quia, inquit, Episcopus melius potest cognoscere suorum Clericorum peritiam, & idoneitatem; quam si majorem agnoscat in simplici Clerico, nihil prohibet quin ipsum præ aliis in Dignitate constitutis, vel Canonicis Cathedralis, deleget; Secus autem in Papa, vel ejus Legatis, qui utpote longe distantes nequeunt sic de facili simplicium Clericorum omnium idoneitatem cognoscere, unde expedit ut illos solos delegent, quos dignitas, vel personatus facit præ cæteris supponere idoneos; Hinc Concil. Trident. pro majori cautela statuit *in sess.*25. *cap.*10. *de reform.* quod quædam tales idoneæ Personæ in Synodo Provinciali designentur, ibi: *Statuit Sancta Synodus in singulis Conciliis Provincialibus, aut Diœcesanis aliquot Personas, quæ qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifacii VIII., quæ incip. Statutum, & alioquin ad id aptas designari, ut præter Ordinarios locorum, iis etiam post hac caussæ Ecclesiasticæ, ac Spirituales, & ad forum Ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandæ committantur.* (*) Sed alia verior hujus rei ratio apparebit ex verbis ipsius *Conc. Trid.*, quæ allegata ab Auctore subsequuntur. *Et si aliquem interim ex designatis mori con-* 34 *tigerit, substituat ordinarius loci cum Consilio Capituli, alium in ejus locum usque ad futuram Provincialem, aut Diœcesanam Synodum, ita ut habeat quæque Diœcesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac ut supra, qualificatas, quibus hujusmodi causæ a quolibet Legato, vel Nuntio, aut etiam a Sede Apostolica committantur, alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad Summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quæcumque aliorum judicum, aliis, quam his factæ subreptitiæ censeantur.* Usus delegandi personas in dignitate 35 constitutas non a Concilio Tridentino traxit originem, sed a constitutione Bonifacii VIII. *in cap. Statutum de rescriptis in* 6. *Sancimus igitur, ut nullis nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu*

Eccle-

Ecclesiarum Cathedralium Canonicis causæ auctoritate Litterarum Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem, de cætero committantur, nec audiantur alibi quam in Civitatibus, aut loci insignibus, ubi possit commode copia Peritorum haberi.

36 Vidit hanc Constitutionem *Concil. Trident.* & merito confirmavit, sed non satis litigantium indemnitati ita consultum noscens, cum plerique in dignitate constituti non ea sint doctrina præditi, quæ ipsorum dignitati convenit, ideoque nimis fallacem esse deductionem a dignitate ad doctrinam, hinc statuit ut in Provinciali, vel Diœcesana Synodo non modo aliquot eligerentur personæ, quæ essent Ecclesiasticis, & Spiritualibus cognoscendis causis idoneæ, verum insuper mandavit, ut eædem personæ statim ac essent nominatæ ab Episcopis Summo Pontifici denunciarentur, ut ipsis imposterum causas committe-
37 re tuto valeret. Hujus decreti executio quantum litigantium securitati prospiceret, & ad rectam justitiæ administrationem conferret nemo non videt, nihilominus ab Episcopis neglecta fuit, qui numquam Judicum Synodalium nomina ad Apostolicam Sedem transmiserunt, si casum excipias *a Cardinali Bellarmino comment. in Concil. Trident. ad cap.10. sess.25. adnotatum*, ut observat *Benedict. XIV. de Synod. Diœces.*
38 *lib.4. cap.5. §.6.* Hinc factum est ut Tridentina Sanctio in dissuetudinem quasi prorsus abierit, & Sedes Apostolica ad normam *cap. Statutum* personis in dignitate constitutis nulla habita Synodalium judicum ratione, quorum nomina ignorat, caussas committit,

39 Ita ad rem notat *Barbos. comment. in Concil. Trid. dict. cap.10. sess.25. num.25. Decretum hoc de committendis causis solis Judicibus Synodalibus respectu Papæ in usu non est cum adhuc frequenter ipse committere soleat causas aliis personis, tam in dignitate Ecclesiastica constitutis, quam deputatis in Synodo; sed id verosimiliter ex eo procedit, sive quia sit supra Concilium, sive quod Diœcesani Episcopi ex sua parte etiam non curent, ad Summum Pontificem transmitti nominationes, & designationes Judicum a Synodo factas, quod tamen juxta hoc Decretum facere tenentur, & sic Papa ex quadam quasi necessitate justitiæ administrandæ decretum non ob-*
40 *servat.* Hac inobservantia nonnulli interdum apud Sac. Congregat. Concil. conquesti sunt Episcopi, eo quia minus idoneis delegarentur causæ, quæ Sacra Congregatio dissimulans, hujusmodi abusus a sola Episcoporum oscitantia, & culpa procedere decrevit, ut Tridentinum Decretum executioni demanderetur, prout rescripsit ad *Turritanum Antistitem die 3. Febr. 1635. lib.5. decret. pag.162. a terg. significatum est Ministris hujus Sanctæ Sedis pro commissione causarum in partibus, ut eas nonnisi ab Archiepiscopo in Synodo ad præscriptum cap.10. sess.25. de reformat. designatis, &*
41 *notificandis committant*, & ita dum Sac. Congregationis Secretarii fungebatur munere observari curavit, ut ipse testatur, *Benedict. XIV. loc. cit. in fin. ubi §.7. & 8.* diligenter exquirit, & rejecit causas, ob quas Episcopi negligunt ad Apostolicam Sedem transmittere nomina Judicum Synodalium. Vide ulterius *litteram encyclicam ejusdem Benedicti XIV. inter suas constit. Quamvis paternæ 28. to.1. Bullarii, & Gagliard. instit. jur. Canonic. lib.1. tit.25. §.4.* (*).

Episcopi, aliique Papa inferiores non possunt 42
Laico delegare caussam spiritualem; *sic communis DD.* Laici enim Ecclesiastica tractare negotia non possunt, cum hæc Episcoporum, aliorumque Prælatorum judicio sint discutienda, textu expresso *in cap. Decernimus 2. de judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant; sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi, & alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis (maxime de illis, quæ spiritualia esse noscuntur) laicorum judicio non disponant:* concordat *cap. Cum laicis 12. de rebus Ecclesiastic.*
non alienand. aliique consimiles Canones. Immo ne- 43
que possunt Episcopi caussam spiritualem, seu Ecclesiasticam delegare Laico judicandam una simul cum Clerico; Glossa *in cap. Contingit 8. de arbitr. verb. spiritualibus*, Pirhing *loc. cit. num.34.* ubi ex Abbate,
& Julio Claro dicit esse communem. Neque delegare 44
possunt Laico caussam criminalem Clericorum. *Est etiam communis*, testibus Julio Claro *in Practica Crimin. lib.5. §. fin. quæst.41. num.5.* Card. Tuscho *lit. D. conclus.146. num.13. arg. cap. Si diligenti 12. de foro competent, & cap. Unico, de Cleric. conjugat. in 6.* cum citatis juribus *num. præced.*, & aliis concordantiis.
Immo neque possunt Episcopi delegare caussas cri- 45
minales Clerico Conjugato, quia is regulariter tamquam merus laicus reputatur; Jul. Clarus *l. c. num.7.* Card. Tusch. *loc. cit. & arg. cap. Unic. de Cleric. con-*
jugat. in 6. Possunt tamen Episcopi probabiliter de- 46
legare Laicis caussas Clericorum mere civiles, ut pecuniarias, & similes; Sic Glossa in *cap. Decernimus 2. de judiciis, verb. Non præsumant*, ibi: *Clericum cujuslibet Ordinis absque Pontificis sui permissu nullus præsumat ad sæcularem Judicem attrahere*, ubi ut vides, prohibetur attrahi Clericum ad judicem sæcularem solummodo absque Pontificis sui permissu, adeoque argumento a sensu contrario desumpto, proprii Episcopi accedente consensu id videtur permissum; colligitur etiam *ex cit. cap. Decernimus*, ubi statuitur solummodo, *ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant*, adeoque negotia non Ecclesiastica tractare possunt, præsertim ex delegatione Episcopi, cum sic istud neutiquam præsumant; Immo prohibitio facta ibi Episcopis, ne laicorum judicio disponant de negotiis Ecclesiasticis, videtur potissimum restringi ad illa, quæ spiritualia sunt, ibi: *Maxime de illis, quæ spiritualia esse noscuntur, laicorum judicio non disponant*; adeoque non videtur eis interdicta facultas delegandi Laicis caussas Clericorum mere civiles, ut pecuniarias, & similes. Vide
verb. *Tutor num.27.* Fateor tamen contrariam opinio- 47
nem non carere sua probabilitate; quinimmo Reiffenstuel *lib.1. decretal. tit.29. num.89.* ex Baldo, & aliis defendit eam ut probabiliorem, & *num.90. & 91.* occurrit juribus, & objectionibus, quæ in contrarium solent adduci; Et Pignatell. *tom.2. cit. consult.45. num.3.* pluribus adductis defendit ut veriorem, & dicit hanc haberi expresse *in cap. significasti 18. de foro competent.* ubi in simili causa civili, nempe de pecunia mutuata dicitur Clericum non posse consentire in Judicem non suum, etiam accedente Episcopi sui voluntate, nisi sit persona Ecclesiastica, ibi: *Clerici tamen in Judicem non suum (nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diœcesani voluntas accedat) con-*

consentire non possunt, & sic expresse propter tale jus etiam sustinet Glossa *ibidem verb. Clerici*; Quod jus quia posterius est aliis pro alia sententia adductis, ideo dicit ipse, est attendendum. Eo vel maxime, quod, cum privilegium Fori sit commune toti ordini Clericali, sicuti non est in potestate Clerici ei renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum Episcoporum eidem præjudicare per delegationem, vel consensum in Judicem Laicum; Immo cum non possint Episcopi neque in caussis suis etiam civilibus consentire in Judicem Laicum, ex textu expresso in *cap. Si diligenti* 12. *de foro competen.* ita nec etiam possunt consentire in caussis civilibus suorum Clericorum; Quod enim juris quis pro se non habet, neq: pro aliis congruit habere, eademque de caussa non possunt facere Episcopi consentiendo in personalem læsionem Clerici, quin sit locus privilegio Canonis, & excommunicationis; *arg. cap. Universitatis* 24. *& cap. Contigit* 36. *de sentent. excommun.*

48 Summus Pontifex ex certa scientia potest non solum caussas Civiles, & Criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias Ecclesiasticas, seu spirituales delegare alicui Laico v. gr. Imperatori, Regi &c. Sic Glossa *in cap. Decernimus* 2. *de judiciis, verb. Non præsumant*, ubi id probat ex pluribus Sacris Canonibus, & signanter *ex cap. Adrianus* 23. *& cap. in Synodo* 24. *dist.* 63. *& cap. Illud* 10. *caus.* 10. *quæst.* 3. *ex aliis*, & sic alia Glossa *in cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. communiter ab omnibus recepta teste Julio Claro *in Practica Crimin. lib.* 5. *§. fin. quæst.* 41. *num.* 8. & cum plurimis a se citatis, Pignatell. *tom.* 2. *dict. consult.* 45. *num.* 7. Pirhing *loco citato num.* 34. Reiffenstuel *loco cit. n.* 92. & communis aliorum. Idque specialiter concedendum est Summo Pontifici propter plenitudinem suæ potestatis; quam habet non solum in ordine ad caussas Clericorum, aliasque Ecclesiasticas, sed etiam in ordine ad dispensandum de jure supra jus ipsum; textu expresso *in cap. Proposuit* 4. *de concession. Præbend.* ibi: *Secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*; Et hoc ipsum olim jam factum fuisse legitur in citatis; *cap. Adrianus, cap. In Synodo, & cap. Illud*, quia non is, qui Jurisdictionem exercet, sed qui præcipit exercendam jus dicere videtur, *cap. Ut fama* 25. *de sentent. excomm.* ibi: *Cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur*.

49 Notanter autem fuit dictum posse Summum Pontificem, *etiam quasdam alias causas Ecclesiasticas, seu spirituales delegare alicui Laico*, quia non potest Papa tollere Clericorum exemptionem in totum, seu quoad omnes Clericos, omnesque causas ipsorum; Farinaccius *lib.* 1. *Crimin. quæst.* 8. *num.* 4. Julius Clarus *in Practica Crimin. lib.* 5. *§. fin. quæst.* 41. *num.* 8., ubi testatur esse hanc communem Doctorum sententiam, & ratio est, quia ex tali derogatione, seu immutatione decoloraretur universalis status Ecclesiæ, contra quem nequit Papa dispensare; *arg. cap. Et illa* 23. *caus.* 1. *quæst.* 7. *cap. Memor sum* 6. *caus.* 24. *quæst.* 1., & tenet expresse Glossa adductis multis juribus *in cap. Proposuit* 4. *de concession. præbend. vers. supra jus dispensare*, Abbas *ibidem num.* 14. Reiffenstuel *l. c. n.* 92., & alii passim.

50 (*) Solet interdum Romana Curia causas ut plurimum contentiosas non uni tantum, sed duobus, vel tribus, aut etiam pluribus delegare ad exemplum juris civilis in *l.* 76. *ff. de judiciis*, iisque in solidum cum clausula, quod si omnes interesse nequiverint, vel noluerint unus vel duo procedere valeant. *cap. Prudentiam* 21. *cap. super* 3., *& cap. licet* 30. *de offic. delegat.* Hoc casu Apostolicas delegationis litteras uni ex pluribus delegatis, quem maluerit, pars solet exhibere, quod si ille recuset commissum officium acceptare, aut ex adversa parte suspectus allegetur, tunc litteræ aliis quoque singillatim exhibentur. *Gagliard. instit. jur. Canonic. lib.* 1. *tit.* 25. *§.* 5. *præsertim in notis lit. A.*, & electi Judicis sententia etiam insciis aliis, & non convocatis valet. Hoc idem dicendum si causa pluribus in solidum delegata sit, dummodo tamen clausula delegationis his non sit concepta verbis, *si non omnes interesse, vel cognoscere poteritis, tum duo vel reliqui procedant, & causam exequantur*. Hoc quippe casu constare debet de impedimento illius, qui non interfuit, secus aliorum sententia nullius remanet roboris, ut casum a casu distinguendo docet Pirhing *in decretal. lib.* 1. *titul.* 29. *sect.* 2. *§.* 2. *num.* 42. *&* 43. Quod si his, vel similibus omissis clausulis causa pluribus sit simpliciter delegata, tunc unus sine alio nequit procedere, & unius sententia absque aliorum approbatione irrita remanet Pirhing *loc. citat. numer.* 39. Intellige tamen quando partes a duobus, vel uno tantum ex Judicibus delegatis citatæ omnibus delegatis præsentibus compareant, licet non tenerentur *cap. Cum causa in princ. de offic. & potest. judic. deleg.* Pirhing *loc. cit. num.* 40. Cæterum si duo tantum ex tribus delegatis procedant sententia nullius roboris est, licet tertius ex post eam ratam habeat. Pirhing. *loc. cit. num.* 41. nisi unus ex delegatis vices suas alteri condelegato commiserit. *Cap. Quamvis* 6. *de offic. judic. delegat.* Delegatus enim licet a Pontifice nequit aliis suam subdelegare jurisdictionem præter condelegatis, quibus uno deficiente, munus delegationis superest obeundum præterquam in casu mortis *cap. Uno* 42. *de offic. judic. deleg.* Gagliard. *instit. jur. Canonic. lib.* 1. *tit.* 25. *§.* 5. *in fin.*

Delegati vero officium in hoc versatur, ut ipse ad 51
formam a litteris delegationis præscriptum juris ordine servato suum diligenter exequatur munus, nec ullo modo jurisdictionis sibi mandatæ fines excedat, adeo ut irritum nullumque prorsus habeatur quidquid vel præter, vel contra tenorem accepti mandati, & juris ordinem agere tentaverit, nisi agatur de rationalibus exceptionibus commissæ causæ connexis, quæ licet in delegationis litteris expressæ non sint, possunt tamen a Delegato cognosci, dummodo id expresse prohibitum non sit; *cap. Ex parte tua* 13. *cap. prudentiam* 21. *de offic. judic. delegat. cap. Cum dilecta* 22. *de rescriptis*. Quod adeo verum est, ut neque ex partium consensu ad alias quam a Delegante designatas causas possit mandata jurisdictio prorogari, aut ad alias personas extendi; *cap. P. G. per litteras* 40. *de offic. judic. deleg.*

Quod supra diximus delegatum de accessoriis cau- 52
sæ posse judicium ferre, id limitari solet in iis rebus, *quæ specialem requirunt commissionem: secundo si quod expediri debet proprie, ac directe, non ad causam delegatam, sed ad alterius jurisdictionem, ac potestatem pertineat; tunc enim is prius monendus est, ut præstet quod ex officio debet, si vero malitiose id detrectet, tum demum*

demum expedire id poterit delegatus. Pirhing. in decret. lib. 1. tit. 29. sect. 4. §. 82. 83. Layman. in cap. prudentiam §. sexta not. 2. de offic. jud. delegat. Cæterum ubi causa aliqua delegatur, ea insuper omnia, sine quibus eadem nequit ad exitum perduci censetur commissa, usque ad sententiæ definitivæ prolationem, vel executionem; cap. Suspicionis 39. de offic. judic. deleg.

53 His ita præmissis Delegatus partes coram se in jus vocaturus non modo de acceptæ delegationis tenore certiores reddere tenetur, sed ipsis quoque suæ delegationis litteras ostendere debet, & in actis publicis exhibere. Ex plene cumulatis per Rotam cor. Molines decis. 27. num. 9. coram Falconer. de Benefic. dec. 11. num. 6. cor. Crispo decis. 390. num. 4. & decis. 406. n. 4. cum nemo, nisi de mandato Sedis Apostolicæ certus extiterit, exequi non cogatur, quod mandatur cap. cum

54 in jure peritus 31. de offic. delegat. Deinde locum audientiæ suæ præfinire debet infra spatium viginti miliarium designandum, quod unius legitimi diei est iter, cum longius distantes ad delegati nequeant judicium trahi, ut in cap. statutum de rescriptis in 6.

55 definit Bonifac. VIII. licet Innocent. III. antea statuisset longius duorum dierum spatium. Demum jurisdictionem sibi mandatam partibus rite auditis exercebit, omnia quæ ad causam spectant, accurate cognoscens; cap. præterea 5. de offic. delegat. contumaces æque ac judicato non parentes puniet, & pœna vel a legibus indicta, vel arbitraria eosdem coercere poterit nullo facto personarum discrimine licet de Prælato, & Ordinario loci agatur, etiamsi in delegationis litteris hoc expressum non legatur. Pirhing. loc. supr. citat. §. 72. & plur. seq. Gagliard. loco citato §. 6.

56 Hic quæri potest an Delegatus possit a Litigantibus aliquid accipere intuitu suscepti muneris, absolute negat Pirhing. in decretal. lib. 3. tit. 1. §. 7. 8. & 9., sive delegatus sit a Papa, sive a Principe, sive ab alio inferiore Judice Ordinario veluti Episcopo, excepto tamen casu, quo proprium domicilium egrediatur. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 84. n. 7. & 12. & disp. 85. n. 2. vide tamen declarationes allatas a Pirhing. loc. cit. (*)

57 Delegati Judicis officium expirat, & cessat pluribus modis. Primo, morte Delegati, si delegatio fuit personalis, seu expresso proprio nomine Delegati facta; l. si quis alicui, §. Morte, ff. Mandati; Non enim tunc Delegati officium, & jurisdictio transit ad hæredes; l. Mandatum 58. ff. Mandati; neque ad successorem, quia tunc sequitur personam, & veluti accessorium extinguitur cum persona cap. Privilegium personale 7. de Regul. Juris in 6. ibi; Privilegium personale personam sequitur; cap. Accessorium 42. de Regul. Juris eod. ibi: Accessorium naturam sequi con-

58 gruit principalis. Secus est dicendum, si delegatio fuit realis idest facta contemplatione dignitatis, & non personæ, v. g. Episcopo, vel Officiali Alexandrino, nam talis delegatio non expirat morte Episcopi, vel Officialis tunc existentis, sed transit ad successorem in eadem dignitate, vel officio, etiam si res sit adhuc integra cap. quoniam 14. de offic. & potest. Jud. Deleg. ubi Pontifex confirmat ut justam sententiam latam a quodam Abbate successore alterius Abbatis delegati, & præmortui, reddita ratione ibi: quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanavit; & in ejus summario expresse dicitur; Delegatio facta Dignitati non expresso nomine proprio transit ad successorem. Et sic Glossa ibid. verb. Substitutum; Abbas num. 2. Barb. num. 1. & 2. cum communi aliorum; Et ratio est: quia dignitas non moritur neque variatur per mortem, & variationem personæ; cap. si gratiose 5. de rescriptis in 6. adeoque successor in tali dignitate caussam debet reassumere in terminis, in quibus antea fuerat, eamque, prout justitia exigit, terminare, leg. Mortuo, ff. de judiciis. Secundo cessat officium, & jurisdictio Dele- 59
gati per mortem Delegantis, quando res est adhuc integra, & nondum Judex uti cœpit Jurisdictione, secus quando res non est amplius integra, sed caussa commissa jam incœpta est; c. Licet undique 30. de offic. deleg. ubi clare deciditur quoad utramque partem, ibi: Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si jurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris expiravit, non habet solus officium judicandi. Si vero ante mortem illius jurisdictione uti cœperit demandata, vices suas, & illius poterit adimplere; concordat cap. Relatum 19. & cap. Gratum 20. de offic. delegat. & cap. Quamvis 6. eod. in 6. & l. Et quia, ff. de jurisdict. omn. Judic. Et ratio utriusque partis est, quia per actum Delegationis non transit efficaciter jurisdictio in Delegatum, donec is ea uti cœperit; & e contra per exercitium jurisdictionis ante mortem Delegantis, jurisdictio efficaciter transit in Delegatum, ut clare habetur ex d. c. Quamvis 6. de offic. delegat. in 6. ibi: Cum jurisdictio (ex quo ipsa usus non extitit) non censeatur in eum efficaciter transire.

Ut res non sit amplius integra, & sic perpetuetur 60
jurisdictio delegata sufficit citatio partis facta per Delegatum ante mortem Delegantis; c. Gratum 20. de offic. & potest. Jud. Delegati; ubi Urbanus III. super hoc consultus respondit quod Cum ... citatione facta negotium sit quasi cœptum ... potest, & debet in caussa procedi; concordat cap. Nemini, de offic. Legati, ubi dicitur, quod jurisdictio Delegatorum per Legatum Sedis Apostolicæ expiret, si ante hujus discessum a Provincia sibi commissa, citatio per ipsos facta non præcessit, ibi: Cum jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum, horum citatio non præcessit; Hinc Glossa ibid. verb. Citatio, sic infert; Ergo si citatio præcessit, valebit commissio post discessum; sic per citationem perpetuatur jurisdictio; sic cap. Gratum 20. & cap. Licet 30. de offic. Delegat. cap. Proposuisti 19. de foro competent. cap. Ut debitus 59. de appellat. cap. Capitulum Sanctæ Crucis 30. de rescript. in quibus dicitur, quod sola citatione, sive conventione prævenitur jurisdictio aliorum; hucusque citata Glossa. Et ratio est, quia ut perpetuetur, & duret jurisdictio Delegati respectu partium, sufficit, quod res fuerit incœpta, & intervenerit aliquis actus erga partes; arg. cit. cap. Gratum, cap. Licet, cap. Nemini, cap. Proposuisti, mox cit. sed per solam citationem incipitur caussa, & judicium, cum ipsa citatio sit primus actus respectu partium, ac jurisdictionis contentiosæ erga eas exercendæ; cap. Quoniam contra 11. §. Statuimus, de probationibus, & §. fin. Institut. de pœna temere litigantium, ubi pro primo actu judicii ponitur citatio, adeo-

61 adeoque &c. Immo ad perpetuandam jurisdictionem Delegati, sufficit, quod ante mortem Delegantis præcesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit. Ita glossa margin. communiter recepta *in Clementin.* 2. *Ut lite pendente*, Abbas *in d. cap. Gratum num.* 3. & ibi Layman *num.* 2. Barb. *n.*5. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disput.* 28. *n.* 13. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.*29. *num.* 179. Reiffenstuel *ibid. n.*41. & alii, & colligitur *ex dict. cap. Gratum*, in quo habentur hæc præcisa verba; *Ante obitum Delegantis proposito citationis edicto . . . & quod cum citatione facta, negotium sit quasi cœptum . . . potest, & debet in caussa procedi*; ubi, ut vides, non distinguit, an citatio jam pervenerit ad notitiam, necne; & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; Et ratio est, quia, ut res, seu caussa censeatur jam incœpta, & non amplius integra, sufficit solus Judicis actus respectu partium, ex *cit. cap. Gratum* 20. *& cap. Licet* 30. *de Jud. Delegat. & cit. cap. Quamvis eod. in* 6. sed talis actus judicii jam intervenit per solam citationem a Judice Delegato factam *ex dict. cap. Quoniam contra* 11. *§. Statuimus, de probationibus, & §. fin. de pœna temere litigantium*, adeoque &c.

62 Contra id tamen solet adduci textus *in cap. Relatum* 19. *de offic. Delegat.* ubi Lucius III. expresse declarat, quod tunc solum res, seu caussa primum desinat esse integra, & perpetuetur jurisdictio Delegati, quando incipitur fieri litis contestatio, ibi: *Si vero ante litis contestationem* (Delegans) *decessit, non est a Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum*, adeoque ad id non sufficit sola cita-

63 tio partium a Delegato facta. Ad hanc autem objectionem, relictis variis aliis solitis dari responsionibus, respondetur, quod Decretalis Lucii Tertii *in dict. cap. Relatum* 19. *de offic. Delegati*, fuit quantum ad hoc correcta per Decretalem Urbani III. *in d. cap. Gratum* 20. *eod. tit.* Sic Glossa *in cit. cap. Relatum*, *verb. Contestata*, Tancredus & Goffredus pro hac sententia citati ab Abbate *in dict. cap. Gratum*, Decius *in dict. cap. Gratum, num.* 1. Layman *ibid.* 1. *decret. tit.* 3. *num.* 248. & alii: Ex quo enim (dicit Layman *loc. cit.*) Legibus Civilibus non sit satis expressum, an jurisdictio Delegati incœpta primum censeatur per litis contestationem, vel potius per ipsam citationem, quia pro utraque parte stant graves Auctores: Hinc etiam orta est diversitas Decretalium; Nam Lucius III. *in dict. cap. Relatum*, priorem sententiam tamquam tutiorem secutus, respondit ad continuandam seu perpetuandam Delegati jurisdictionem requiri, quod ante mortem Delegantis fuerit incœpta litis contestatio. Urbanus autem III. immediatus ejus successor posteriorem sententiam tamquam benigniorem secutus, respondit ad id sufficere, quod ante mortem Delegantis sit facta a Delegato partium citatio, cum ut loquitur textus, *citatione facta, negotium sit quasi cœptum*.

64 Nec valet dicere, quod data hac responsione, admitteretur in dictis duabus Decretalibus immediate in corpore juris se subsequentibus manifesta contrarietas, qualis tamen in volumine ejusdem compilationis (nisi id exprimatur) non est admittenda, cum oporteat, quantum fieri potest, jura juribus concordare; *cap. Cum expediat* 29. *de election. in* 6. ibi: *Cum expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari*. Non valet, inquam, 65 quia non subsistit objectio allata, quando posterior Canon expresse corrigit priorem in eodem compilationis volumine positum, *ut cap. Exigit* 2. *& cap. Felicis* 3. *de censibus in* 6. quod simile contingit etiam in nostro præsenti casu, si non verbis omnino expressis, saltem ipso facto, cum facto ipso Canon posterior deroget priori, etiam nulla ejus facta mentione, textu expresso *in cap. Licet Romanus* 1. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Romanus Pontifex, quia jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, Constitutionem condendo posteriorem, priorem (quamvis de ipsa mentionem non faciat) revocare noscitur*. Nec valet instare, quod 66 si Decretalis *in dict. cap. Relatum* 19. *de offic. Deleg.* ex toto fuisset correcta per subsequentem Decretalem *in dict. cap. Gratum* 20. *eod. tit.* ipsa non fuisset posita in hac compilatione, utpote per S. Raymundum de Pennafort facta *resecatis superfluis*, prout testatur Gregor. IX. *in Proœmio decretalium*. Non valet, inquam, quia Decretalis *in dict. cap. Relatum* non revocatur ex toto, sed solum ex parte per Decretalem *in dict. cap. Gratum*, quia etiam prior de facto juvat ad probandum, quod re integra expiret jurisdictio delegata per mortem Delegantis; Nec est superfluum, decisionem quæstionis adeo controversæ, ac inter summos quoque Pontifices agitatæ, propositis diversis sententiis corporis Juris communis inserere; immo videtur valde utile, maxime ut posteri noverint facta priora; *cap. Fuerunt autem* 2. *dist.* 7.

Tertio cessat jurisdictio, & officium Delegati per 67 cessationem Delegantis ab officio, ut si ab eo sit depositus re adhuc integra, seu jurisdictione nondum incœpta; Glossa *in cap. Licet* 30. *de offic. Jud. Delegat. verb. Re integra, circa finem*, Abbas *ibid. num.*7. Imola *num.* 25. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disput.* 28. *num.* 32. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 29. *num.* 181. Reiffenstuel *ibid. num.* 129. & alii; mors enim naturalis, & civilis æquiparatur, quando eadem subest ratio, ut in casu proposito. Quarto, si Judex delegatus, 68 cui delegatio facta est a Principe supremo, intuitu dignitatis suæ, ab ea sit depositus, vel ei renunciaverit, vel ad aliam dignitatem sit translatus, tunc si res adhuc integra sit, expirat jurisdictio subdelegati ab ipso; Glossa *in dict. cap. Licet, verb. Re integra*, Layman *ibid. num.* 2. Imola *ib. num.* 25. Pirhing *l. c. num.* 185. Et ratio est, quia non minus per depositionem a dignitate, vel renunciationem ipsius, vel translationem ad aliam, amittit delegatus jurisdictionem, quæ ipsi intuitu ipsius dimissæ, seu amissæ dignitatis delegata est, quam per mortem naturalem; ergo sicuti per mortem naturalem delegati, re adhuc integra, expirat jurisdictio subdelegati, ita & per mortem civilem, videlicet depositionem, vel renunciationem, vel translationem delegati, quæ æquiparatur morti naturali, cum tali dignitati dimissæ, seu amissæ, in qua fundabatur ejus jurisdictio, censeatur jam mortuus. Si vero delegatio a Principe su- 69 premo sit facta ipsi delegato intuitu personæ, tunc re adhuc integra, expirat jurisdictio subdelegati, solum per depositionem Delegati a dignitate, non autem per renunciationem, vel translationem Delegati ad aliam dignitatem; Et ratio prioris partis est, quia jurisdictio delegata, vel subdelegata, dum res adhuc integra est, censetur potius pertinere ad delegantem, vel

vel subdelegantem, ab eoque pendere, quam ad delegatum, vel subdelegatum: adeoque si delegans, vel subdelegans deponatur a dignitate, vel alias statum incompossibilem assumendo jurisdictionem amittat, de consequenti venit, ut etiam in delegato, vel subdelegato jurisdictio expiret, cum non amplius possit talis jurisdictio fundari in persona ipsius delegati, vel subdelegati; Ratio vero posterioris partis est, quia si Delegatus renunciet dignitatem, vel ad aliam transferatur, nihilominus jurisdictionem retinet in ordine ad caussam sibi intuitu personæ commissam, & consequenter etiam in ejus subdelegato jurisdictio permanere potest; Layman *loc. cit. num.* 3. Pirhing *loc. cit. num.* 185. & alii.

70 Quinto, jurisdictio, & officium Delegati expirat per revocationem delegationis suæ a Delegante, vel ejus Superiore factam, textu expresso *in l. Judicium* 18. *ff. de Judiciis*, ibi: *Judicium solvitur vetante eo, qui judicare jusserat; vel eo etiam, qui majus imperium in eadem jurisdictione habet*; & sic tenet communis Do-
71 ctorum. Princeps enim, seu quilibet Judex Ordinarius delegans potest Delegationem suam libere revocare, non solum quando res adhuc est integra, & judicium necdum cœptum est a Delegato, sed etiam re non amplius integra, & judicio a delegato jam cœpto, ut recte probat Glossa *in cit. l. Judicium, ff. de Judiciis*, dicens proxime allegatum textum loqui in casu, ubi lis contestata erat, alioquin enim non esset judicium; Laym. *in c. Venerabili* 37. *de Offic. & potest. Jud. deleg. num.* 4. *&* 5. Sanchez. *lib.* 8. *de matrimon. disp.* 33. *num.* 6. Pirhing. *loc. cit. num.* 195. Reiffenstuel *loc. cit.*
72 *num.* 136. & alii passim; Delegans enim utitur jure suo, & quasi re propria, & in concessione jurisdictionis semper intelligitur excepta suprema potestas Principis, vel Superioris auctoritas; *arg. c. Venientes* 19. *de jurejurando*. Delegatus autem a Papa, seu ab alio Principe supremo potest revocare delegationem in totum a se alteri factam, solummodo quando res adhuc integra est, & judicium necdum cœptum est a subdelegato. *Est communis quo ad utramque partem*. Ratio primæ partis est, quia jurisdictio non censetur efficaciter transiisse in subdelegatum, nisi postquam eam exercere cœpit, ut habetur expresse in *c. Quamvis 6. de Offic. deleg. in* 6. ibi: *Cum jurisdictio, ex quo ipsa usus non extitit, non censeatur in eum efficaciter transivisse*; Ratio secundæ partis est, quia Delegatus a Papa, seu ab alio Principe supremo subdelegando alteri in totum caussam sibi commissam, nihil sibi de jurisdictione reservando, tunc re non amplius integra, & judicio jam cœpto ab ipso subdelegato, jam suo functus est officio, adeoque nequit amplius revocare talem subdelegationem, & commissam alteri totalem caussam, seu in totum jurisdictionem, ut habetur expresse *in c. Venerabili* 37. *de offic. deleg.* ubi Honorius III. declarat Archiepiscopum Cusentinum, cui delegaverat causam Episcopi Cephaludensis, non potuisse revocare subdelegationem talis causæ in totum factam Abbati Panormitano, & eam iterum subdelegare Thesaurario Cusentino, ibi: *Archiepiscopus ipse: (cum jam suo functus esset officio dicto Abbati committendo in integrum vices suas) hujusmodi*
73 *negotium dicto Thesaurario non potuit demandare*. Si vero Delegatus a Papa, vel ab alio Principe supremo non totam caussam subdelegavit, sed solum aliquam partem ejus, aliquid de jurisdictione sibi reservando, tunc poterit re etiam non amplius integra talem subdelegationem revocare; Glossa *in c. Super quæstionum art.* 27. *de offic. deleg. §. si vero, verb. si non possunt*, Barb. *in cit. cap. Quamvis num.* 6. Pirhing. *loc. cit. num.* 199. Reiffenstuel *l. c. num.* 140. Molina *tract.* 5. *de just. dis.* 21. *num.* 4. & alii. Ratio est quia Delegatus Papæ, seu alterius Principis Supremi subdelegans solum partem caussæ, seu aliquid sibi de jurisdictione reservans, manet adhuc Superior respectu talis caussæ, cum respectu ipsius adhuc retineat jurisdictionem; Unde si a subdelegato appellari contingat, ad eum, & non ad Papam, seu Principem supremum appellari debet, textu expresso *in cit. c. Super quæstionum artic.* 27. *de offic. deleg. §. Porro*, ibi: *Cum autem sibi aliquid de jurisdictione reservat, si caussa sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de jure appellari; & in c. si Delegatus* 7. *eod. in* 6. ibi: *Ad eum quoque, qui vices suas committit donec revocet, vel qui executionem sententiæ tantum, aut quidquid aliud de jurisdictione sibi reservat, non ad delegantem primum appellari debebit, etiamsi post sententiam fuerit appellandum.*

Sexto, jurisdictio, & officium Judicis delegati 74
cessat lapsu præfixi sibi temporis; *c. de caussis* 4. *& c. Consuluit* 24. *de Offic. & potest. Jud. deleg.* Tunc enim jurisdictio non nisi limitata, seu ad tale tempus delegata censetur, adeoque tali tempore elapso expirat etiam jurisdictio, & officium Delegati solummodo ad tale tempus. *Est communis*. Septimo, jurisdi- 75
ctio, & officium Delegati cessat finito negotio, ad quod Judex datus fuit; *c. In litteris* 9. *de offic. & potest. deleg.* Semel ac enim, sive bene, sive male functus est officio, deficit esse Judex; *l. Judex*, *ff. de re judic.* adeo ut nequeat amplius se se interponere tali causæ, seu negotio; *quin* (ut dicit textus *in cit. c. Litteris*) *ex quo Judex delegatus per se, vel per alium sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit, ejus auctoritas, & jurisdictio cessat, quia semel est officio suo functus*. *Est communis*. Octavo, Jurisdictio, 76
& officium Delegati cessat recusatione legitime proposita, & pronunciata super eam sententia, quod Judex Delegatus sit suspectus; *c. Judex* 5. *de offic. deleg. in* 6. & concordant *c. Caussam* 17. *c. Insinuante* 25. *& c. Suspicionis* 39. *de offic. & potest. Jud. Deleg. c. Licet* 10. *de foro compet. c. Ut debitus* 59. *de appellat. c. Quod suspecti* 15. *caus.* 3. *q.* 5.

Additiones ex aliena manu.

Multa sunt, quæ a jure Pontificio generaliter dele- 77
gata sunt Episcopis. Interest autem nosse & quidem ad plures effectus, quando Episcopus in his vere procedat uti delegatus S. Sedis, & quando procedat uti Ordinarius. Ut enim aliquos afferamus effectus, 78
priori casu, non ad Metropolitanum, sed ad Summum Pontificem appellandum est, at posteriori casu interponenda est appellatio ad Metropolitanum; Fagnan. *in c. Ad audientiam num.* 47. *de ædific. Eccles.* Præterea priori casu defuncto Episcopo, in ea Capi- 79
tulum regulariter non succedit, succedit vero posteriori casu; Leuren. *de Vicar. Episcop. tract.* 3. *cap.* 1. *quæst.* 461. *per tot.* Vide & alium effectum *in Add. ad Ver. Conventus art.* 2. *num.* 42. *& duob. sequent.*

Ad

80 Ad dijudicandum autem, quando in mox dictis Episcopus procedat tamquam delegatus Sedis Apostolicæ, & quando tamquam Ordinarius, hæc attendenda sunt.

81 I. Si agatur de actu, qui minime cadebat sub jurisdictione ordinaria Episcopi, non continuo pronunciandum est, procedere Episcopum ex delegatione Sedis Apostolicæ, sed videndum; utrum verba *Auctoritate Apostolica* conjuncta sint cum verbo *Concedimus*, vel simili, an cum verbo *Facias*, vel simili,
82 Si conjuncta sint cum verbo *Concedimus*, extensa potius dici debet jurisdictio Episcopi ad actum illum, sin autem conjuncta sint cum verbo *Facias*, delegata censeri debet a Sancta Sede particularis illa jurisdictio; Garz. *de Benefic. part.5 cap.7. num.40.* Leuren. *de Vicar. Episcop. tract.3. c.1. q.461. num.3.*

83 II. Si res sit de actu, quem ordinaria Episcopi jurisdictio complectebatur, non obstantibus quibuscumque verbis importantibus delegationem, dicitur Episcopus procedere qua ordinarius, quum facta ea dicatur ad firmiorem reddendam jurisdictionem ipsi-
84 us Episcopi. Hæc vero delegatio fieri a Summis Pontificibus solet cum verbis hisce: *Auctoritate etiam Apostolica*: nam particula illa, *Etiam*, est implicativa jurisdictionis ordinariæ; Fagnan. *in cap. His quæ numer.67. de major. & obed.*

85 III. Si tractatur de actu, qui comprehendebatur utique olim sub jurisdictione ordinaria Episcopi; sed postea privilegio fuit exemptus, regulariter procedere dicitur Episcopus, uti Delegatus Apostolicæ Sedis; Fagn. *in c. Ad audientiam num.46. de Eccles. ædific.* Dico *regulariter*; nam nonnumquam Summi Pontifices submoto obstaculo exemptionis, restituunt ordinariam jurisdictionem; ut quum nullis utun-
86 tur verbis continentibus delegationem. Exemplum habes in decretis de celebratione missarum editis a Sacr. Congregatione Concilii interprete, & approba-
87 tis a san. mem. Urbano VIII. In iis enim, ut dictum est *in addit. ad verb. Conventus art.2. num.41.* conventus postea fundandi, qui careant duodecim Religiosis, submoto privilegio exemptionis, restituti dici debent pristinæ ordinariæ jurisdictioni Episcopi; propterea quod nullum occurrit verbum continens delegationem. Hactenus *de delegatione a jure*.

88 Quod attinet *ad delegationem ab homine*, ad illustrationem regulæ firmatæ ab Auctore *num.18.* quod delegatus a Principe regulariter potest subdelegare, non importune quæritur, an delegatus ab aliqua Sacra Congregatione Urbis dici queat delegatus a Principe, ita ut possit subdelegare? Affirmare videtur Rota *in Cesenaten. Prælationis 4. Maji 1753. §. Cætera, coram Illustrissimo Caprar. Alm. Urb. Gubernat.* & in acerrimo partium contradictorio admissum fuit a Sacra Congregatione Concilii interprete in *Larinen. Decimarum 10. Maji 1755. & in confirmatoria Decembris ejusdem anni 1755.*

89 Nec incongrua est quæstio illa, an delegato Vicario Generali, delegatus etiam dici debeat successor in eo officio. Negant nonnulli ea de ratione, quod Vicarius Generalis utpote dependens ab arbitrio Episcopi proprie non dicitur habere successorem. At prævaluit affirmativa sententia, propterea quod hodie Vicarius Generalis dicitur habere successorem, attenta ea, quæ ubique gentium invaluit, consuetudine regendi Diœceses per Vicarios Generales: Zypæus *Jur. Pontific. nov. lib.1. de offic. Delegat. numer.3.* Genuens. *in Prax. Curiæ Archiepiscop. Neapol. c.85. numer.1.*

De jurisdictione delegata, an ea partium consensu 90
tum expresso, tum tacito prorogari queat de loco ad locum, nec non de tempore ad tempus, confer Carleval. *de Judic. lib.1. disp.1. q.8. sect.1. & 2.* Bocer. *de Jurisdict. c.6. n.6.*

DENUNCIATIO, QUOAD DELICTA SPECTANTIA AD S. OFFICIUM.

Affertur in primis edictum Universalis supremæ Romanæ Inquisitionis, ut sequitur. 1

Noi &c. *Per la misericordia di Dio, della S. Chiesa Romana Cardinali in tutta la Republica Cristiana contra l'eretica pravità Generali Inquisitori della S. Sede Apostolica specialmente deputati.*

Essendo a noi per la continua esperienza manifesto, che molti per malizia, altri per inobbedienza, ed altri per ignoranza non soddisfanno all' obbligo, che hanno di denunciare al Sant' Offizio li delitti spettanti ad esso, e che per ciò succedono grandissimi inconvenienti, ed errori, non solamente contro i buoni, e Cristiani costumi, ma ancora contro la Fede Cattolica; Noi per tanto, a' quali specialmente deve essere a cuore la gloria di Dio, la conservazione, ed augumento della Fede Cattolica, e la salute dell'anime, volendo provvedere a tanto disordine, con autorità Apostolica a Noi commessa, comandiamo in virtù di Santa Ubbidienza, e sotto pena di scomunica di lata sentenza, oltre l'altre pene prescritte da' Sacri Canoni, Decreti, Constituzioni, e Bolle de' Sommi Pontefici, per tenore del presente Editto a tutte, e ciascuna persona di qualunque stato, grado, condizione, o Dignità, così Ecclesiastica, come Secolare, che fra il termine di un mese, dieci de' quali per il primo, dieci per il secondo, e dieci per il terzo termine perentorio, si debbano rilevare, e giuridicamente notificare al S. Officio, ovvero agli Ordinarj, tutti e ciascuno di quelli, de' quali sappiano, o abbiano avuto, o averanno notizia.

Che siano Eretici, o sospetti, o diffamati di eresia, o credenti, fautori, o ricettatori, o difensori loro, o abbiano aderito, o aderiscano a' Riti de' Giudei, o Maomettani, o de' Gentili, o abbiano apostatato dalla Santa Fede Cristiana.

Che abbiano fatti, o facciano atti, da' quali si possa argomentare patto espresso, o tacito col Demonio, esercitando incanti, magìe, sortilegj, porgendoli suffumigj, incensi per trovar tesori, ed altri intenti, chiedendo da lui risposte, e invocandolo, ed a questo effetto promettergli obbedienza, e consecrargli pentacoli, libri, spade, specchi, o altre cose, nelle quali intervenga il nome, ed opera sua.

Che si siano ingeriti, o ingeriscano in far esperimenti di Negromanzia, e di qualsisia altra sorte di Magia con entrare ne' circoli, far l' esperimento della

la Caraffa, del Crivello, per trovar i medeſimi teſori, e coſe naſcoſte rubate, o perdute, e fare altre ſimili, e ſuperſtizioſe azioni ad altri fini, maſſime con abuſo de' Sacramenti, o di coſe ſagre, o benedette.

Che ſenza licenza dovuta ritengano ſcritti, che contengano Ereſie, o Libri Eretici, che trattino ex profeſſo di Religione, e che gli abbiano letti, o tenuti, o ſtampati, o fatti ſtampare, o li leggano, tengano, ſtampino, facciano ſtampare, introducano, difendano ſotto qualſivoglia preteſto, o colore.

Che abbiano Libri di Negromanzia, Magìa, o continenti incanteſimi, ſortilegj, o ſimili ſuperſtizioni, maſſime con abuſo di coſe ſagre.

Che contro il voto ſolenne fatto nella Profeſſione in qualſivoglia Religione approvata, o dopo avere preſo l'Ordine ſagro, abbia contratto, o contragga Matrimonio.

Chi, vivendo la prima Moglie, pigli la ſeconda, o vivendo il primo Marito, pigli il ſecondo.

Che contro i Decreti, e Coſtituzioni Apoſtoliche abbiano abuſato; o abuſino il Sacramento della Penitenza, ſervendoſi della Confeſſione, e Confeſſionario a fini diſoneſti, ſollecitando in eſſi i Penitenti *ad turpia*, ed avendo con eſſi diſcorſi di coſe illecite, e non convenienti al fine, per il quale è ſtato iſtituito.

Che abbiano proferito, o proferiſcano beſtemmie ereticali contro Dio, la Beatiſſima Vergine, e i Santi, o procedano a qualche atto di offeſa, e diſprezzo contro l'Immagini, o figure rappreſentanti il medeſimo.

Che abbiano tenute, o tengano occulte conventicole, o radunanze in pregiudizio, diſprezzo, o contro la Religione.

Che abbiano indotto qualche Criſtiano ad abbracciare il Giudaiſmo, o altra Setta contraria alla Fede Cattolica, o impedito i Giudei, o Turchi a battezzarſi.

Che non eſſendo ordinati Sacerdoti s'abbiano con ſacrilego ardire uſurpato, o ſi uſurpino di celebrare Meſſa, ancorchè non abbiano proferito le parole della conſacrazione, o abbiano preſunto di miniſtrare il Sacramento della Penitenza a' Fedeli di Criſto, ancorchè non ſi ſia venuto all'atto dell'aſſoluzione.

In oltre ſi dichiara, che quelli, i quali non dinunciaranno, come ſi ordina col preſente Editto, non poſſano eſſere da alcuno aſſoluti, se non dal S. Offizio, dopo che averanno in eſſo giuridicamente rivelato li delinquenti, al che non poſſano ſoddisfare con bollettini, o lettere ſenza nome, e cognome dell'Autore, o altri modi incerti, de' quali non ſi tiene conto alcuno nel Santo Tribunale.

Si dichiara anche, che con la ſuddetta eſpreſſione de' caſi di ſopra da Noi ſpecificati da rivelarſi, non ſi eſcludono gli altri caſi ſpettanti al S. Officio, che per altro ſono compreſi ne i Sacri Canoni, Coſtituzioni, e Bolle de' Sommi Pontefici: nè meno col preſente Editto s'intende derogato all'altre proviſioni Canoniche Apoſtoliche, ed agli altri Editti degli Ordinarj, ed Inquiſitori.

Ed a fine che del preſente Editto non ſi poſſa pretendere ignoranza, comandiamo, che ſia affiſſo per i luoghi ſoliti di Roma, e ſi notifichi alli Veſcovi delle Città vicine a Roma, nelle quali non ſon Inquiſitori, acciocchè lo pubblichino, ed ordinino, che li Parochi delle loro Dioceſi lo leggano ogni anno la prima Domenica dell'Avvento, e la prima Domenica di Quareſima; il che parimente vogliamo, che ſi faccia dalli Parochi, e Regolari di Roma nelle loro Chieſe in tempo, che ſi troverà in eſſe congregato il popolo, e poi farne attaccare alle porte delle loro Chieſe, e Sagreſtie di eſſe un eſemplare del medeſimo per oſſervare quanto in eſſo ſi ordina.

Dal Palazzo del Sant'Offizio queſto dì 10. *Marzo* 1677.

Loco ✠ Sigilli.

Franciſcus Riccardus S. Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Not.

Ex tali Edicto manifeſte patet, quinam ſint de- 2
nunciandi; nempe Hæretici, & ſuſpecti de Hæreſi, Schiſmatici, eorumque fautores, & receptatores. Vide etiam verb. *Hæreticus n.*32. & 33. Ubi additur 3
quod Hæretici evidenter cogniti tales ſunt denunciandi, quamvis probari non poſſint.

Item denunciandi ſunt vere ſuperſtitioſi, ſi ſua ſu- 4
perſtitio ſit cum expreſſa, vel tacita Dæmonis invocatione, & ſi mortaliter peccaminoſa. Vide verb. *Superſtitio per tot.* & ſignanter *num.*76.

Item denunciandi ſunt docentes, deferentes, aut 5
prædicantes aliquam ex propoſitionibus damnatis, & proferentes aliquam ex pravis propoſitionibus ad S. Officium ſpectantibus. Quæ autem ſint propoſitiones damnatæ; Vide verb. *Propoſitiones damnatæ a n.*1. *ad* 20. Et quæ ſint pravæ propoſitiones ſpectantes ad S. Officium? Vide *ibid. a n.* 22. *ad* 45.

Item denunciandi ſunt Confeſſarii ſollicitantes ad 6
turpia in Confeſſione, vel occaſione, ſeu prætextu Confeſſionis, tam in Confeſſionario, quam in loco quocunque, ubi Confeſſiones Sacramentales audiuntur, ſeu ad Confeſſionem audiendam electo. Vide verb. *Confeſſarius quoad ſollicitationem ad turpia*, & ſignanter *a num.*34. ſic etiam denunciandi ſunt Confeſſarii frangentes ſigillum Confeſſionis. (*a*) Vide verb. *Sigillum Confeſſionis a num.*25. *usque ad finem.*

Item

Nota Romani Theologi.

(*a*) Generaliter loquendo nulla extare videtur obligatio denunciandi Sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac ſentit Auctor: res etenim hujuſmodi cum ad hæreſim minime pertineat, neque ad Sacræ Inquiſitionis Tribunal pertinere dignoſcitur. Dari tamen poteſt caſus, in quo prædicti ſigilli fractor denunciandus ſit, videlicet ſi Pœnitentiæ Sacramento, atque exceptis Confeſſionibus ad contemptum abutatur; ſi neget quæ Catholica docet Eccleſia tum circa cuſtodiam, religionemque Sacramentalis ſigilli, tum circa reliqua, quæ hoc Sacramentum componunt, vel ob ſimiles alias cauſas ſigilli fractor ſit graviter de hæreſi ſuſpectus. Hiſce profecto in caſibus talem fractorem denunciandi urget obligatio.

7 Item denunciandi sunt Sacra Scriptura abutentes in sortilegiis, incantationibus, divinationibus, & hujusmodi. Vide verb. *Scriptura Sacra num.*41. & 43.

8 Denunciandi sunt tandem omnes, & singuli, quos denunciandos esse præcipiunt Edicta Universalis supremæ Romanæ Inquisitionis, & Edicta particularium Inquisitorum, seu Ordinarior. cujusque respectivæ Diœcesis. Unde sunt ipsa diligenter attendenda, & omnimode observanda sub comminatis Censuris. Vide interim *supra num.*1.

9 Ad denunciandum ex vi Edictorum tenentur omnes, & singulæ personæ sive mares, sive mulieres plenum, & perfectum rationis usum habentes, sive sæculares, sive Moniales, & Regulares cujuscumque gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, & quacumque dignitate, & auctoritate etiam maxima fulgeant, ut patet ex verbis Edicti allati *supra num.*1. & alterius ejusdem Universalis, ac supremæ Romanæ Inquisitionis, quod est, ut sequitur (*a*).

10 *Universis, & singulis Christifidelibus tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus utriusque sexus, cujusvis gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existentibus, & quacumque dignitate, & auctoritate etiam maxima fulgentibus, harum serie, & tenore, auctoritate nostra, & hujusmodi nostri Officii, qua fungimur in hac parte, præcipimus, & mandamus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro secundo, & ultimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, omnes, & singulos Hæreticos, seu de Hæresi quomodolibet suspectos, die quibus notitiam habuerint, debeant nobis, vel Reverendo Commissario nostro quo ad habitantes in Urbe, quo vero ad alios extra Urbem, & ubivis locorum degentes Inquisitoribus, vel Locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus sub Excommunicationis majoris latæ sententiæ pœna, quam in contrarium facientes ipso facto incurrant, judicialiter propalare, cujus excommunicationis majoris absolutionem S. D. N. Papæ, & Nobis reservamus, certificantes hujusmodi conscientiæ suæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes, quod contra ipsos tamquam contra Hæreticorum fautores, alias prout melius visum, & judicatum fuerit, procedetur, ideo &c. Datum in nostra, & Officii S. Rom. Univ. Inquisi. Congregatione die 3. Januarii 1623.*

Hinc sub talibus Edictis tam quoad denunciationem activam, quam quoad passivam comprehenduntur quicumque Regularium Superiores, etiam Generales, quidquid dixerint aliqui, ut habetur expresse ex Decreto Alexandri VII. incip. *Licet alias*, in quo confirmat, & ampliat Constitutionem Pauli V. incip. *Romanus Pontifex &c.* præcipitque legendum quotannis Kalendis Martii in publica refectione, vel in Capitulo ad hoc specialiter convocato sub pœnis privationis Officii, vocis activæ, & passivæ, perpetuæque inhabilitatis ad eadem ipso facto incurrendis &c. Unde a nemine ignorari potest dicta eorum obligatio ipsis etiam supremis Superioribus, ac omnibus subditis Regularibus, imposita sub gravissimis pœnis, & Censuris, etiam Excommunicationis majoris latæ sententiæ ipso facto absque alia declaratione incurrendis, ac Papæ reservatis. 11

Item

Responsio Auctoris ad Theologum.

(*a*) Asserit hic *R. Theologus*, quod generaliter loquendo, nulla extare videtur obligatio denunciandi sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac sentit *Auctor*, Fateor quidem, non extare formale, & explicitum præceptum de hac denunciandi obligatione; sed non deesse Formale & implicitum, deducitur ex *Cap. Sacerdos* 2. *dist.*6. *de pœnitent.* & *Cap. Omnis utriusque* 12. *de Pœnitent. & remiss.* ubi decernitur tam grave delictum gravissimis pœnis esse plectendum, quod sine accusatione, seu denunciatione evaderet impunitum; unde necesse est, ut tales fractores denuncientur, ut sic possint puniri juxta citatos Canones, ne tam enormia scelera communi bono ita perniciosa, per impunitatem invalescant, quia impunitas esset maximo periculo retrahendi pœnitentes ab ipso, Hinc Alphonsus de Leone *de officio Confessarii tom.*1. *resolut.*29. *num.*12. *casu* 2. expresse dicit, hos Confessarios fractores sigilli denunciandos esse S. Officio, & ita etiam communis vulgi opinio arbitratur, ut refert Carena *de Officio Ss. Inquisitionis tit.* 17. *§.*23. *num.*90. qui tamen *num.*91. testatur se nunquam vidisse similes processus agitari in S. Officio, prout vidit quandoque eosdem agitari in foro Episcopali; in quo foro Episcopali egomet scio, pluries fuisse cum debita cautela receptas similes denunciationes de simplici violatione Sigilli sacramentalis sine ulla suspicione hæresis, aut pravi dogmatis, & statim ab Ordinario fuisse Confessarios violatores suspensos a facultate audiendi Sacramentales Confessiones, & denunciationes missas fuisse Romam, unde fuisse rescriptum, observanda esse eorum vestigia, attenta relatione de eorum bona fama, & quod non fuerint recidivi. Et revera ad forum Episcopale pertinet cognitio hujus delicti, ubi mera sit Confessionis revelatio sine ulla mixtura hæresis, aut pravi dogmatis: Si vero Confessionis revelatio sit ita qualificata, ut inde oriatur suspicio hæresis, aut pravi dogmatis, spectat ad S. Officium, ut jam tradidi sub verb. *Sigillum n.*36. & cum pluribus aliis tenent Pignatell. *t.*1. *consult.*54. Molfes. *p.*1. *sum. tract.*7. *c.*23. *n.*68. *& seqq.* Felix Potestas *tom.*2. *par.*2. *cap.*7. *n.*233. Gobat *tom.*2. *tract.*5. *cap.*42. *sect.*7. *per tot.* Bonac. *disp.*5. *de Pœnit. qu.*6. *sect.*5. *num.*6. Diana, & alii apud Pignatell. *loc. cit.* Videantur ad rem, & exacte perpendantur tres Constitutiones Benedicti XIV. prima incip. *Suprema* sub dat. 7. *Septemb.* 1745. secunda incip. *Ubi primum*, sub dat. 2. *Julii* 1746. & tertia incip. *Ad eradicandum* sub dat. 28. *Septemb.* 1746. & public. *die* 5. *Octobr. ejusdem An.* 1746. & quæ ego tradidi in verb. *Sigillum*, & in *Supplementis* ad verb. *Confessarius*. Videantur etiam quæ sub verb. *Sigillum Confessionis, in novis Additionibus ex aliena manu* traduntur, ex diversis decretis Sac. Congreg. S. Officii; & ex doctrina Albicii *de Inconstantia in Fide cap.*35. & omnia quæ ibi concluduntur.

12 Item sub talibus Edictis tam quoad denunciationem activam, quam passivam comprehenduntur etiam Cardinales, Duces, & Reges, ac Imperatores, licet contra istos postea non soleat procedi, nisi consulto Summo Pontifice; Carena *de Officio Sanctissimæ Inquisitionis par.2. tit.9. num.26. & 28.* Bordon. *in Manual. consult. sect.26. a num.16. ad 21.* Suarez *de Fide disp.20. sect.4. num.24.* Pegna *part.3. Comment.* 80. Felix Potestas *tom.2. par.2. cap.4. num.252.* Paramus *de Origine Sanctissimæ Inquisitionis lib.3. qu.5. numer.23. & pluribus sequentibus*, ac *num.*40. ubi refert exemplum Caroli V. Imperatoris, qui jussit Joannæ ejus filiæ ab Inquisitoribus vocatæ, ut coram ipsis de nonnullis Fidem tangentibus contra quemdam interrogaretur, & quid ad rem sciret, statim deponeret, tam contra alios, quam contra se, si culpabilem, ne Excommunicationem incurreret; & ipsa illico, totum, quod scivit, deposuit coram D. Ferdinando Valdes, tunc Generali Inquisitori, & hoc vigore particulæ in Edicto Inquisitionis Universalis, ac supremæ Romanæ positæ, nempe *Quacumque dignitate, auctoritate, etiam maxima fulgentibus*, ut patet in Edicto allato *supra num.*10.

13 Filius tenetur denunciare patrem Hæreticum, & pater Hæreticum filium, etiamsi non dogmatizet. Et a fortiori ad id tenentur uxor, maritus, frater, soror, & alii conjuncti. Sic Ludovicus a Paramo *de origine Sancti Officii lib.3. qu.8. num.83.* Suarez *de Fide disp.20. sect.4. num.21.* Farinac. *de Hæresi qu.197. num.40.* Diana *par.1. tract.4. resolut.4.* Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.31. num.13.* Sanctarellus *de hæresi c.9. num.4.* Felix Potestas *tom.2. par.2. cap.5. num.269.* Carena *loc. cit. §.3. num.10.* testans de communissima Doctorum contra Abulensem, & paucos alios. Et hæc conclusio colligitur ex *Deuteronomii 13.* ubi expresse habetur: *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, sive uxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens, eamus, & serviamus Diis alienis &c. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis, & occultes eum.* Et ratio est, quia bonum commune Religionis prævalere debet bono privato patris, filii &c. *cap. Scias frater 25. caus.7. quæst.1. cap. Bonæ memoriæ 3. de postulat. Prælat.* & ibi Gloss. verb *Commune*, *l. Actione 65. §. 5. ff. Pro socio*, *Novella 30. cap.1. vers. Ea enim* cum similibus. Nec valet dicere, quod filius excusandus est ab hac denunciatione, cum ex ipsa oriantur ei gravissima damna, ut pœna infamiæ, confiscatio bonorum, & hujusmodi. Non valet, inquam, quia filius denuncians patrem Hæreticum evitat omnes pœnas filiis Hæreticorum inflictas, ut docent Pegna *ad director. sub litt. B. comment.15. pract.2.* Sanctarellus *loc. cit. n.15.* Suarez *loc. cit. n.22.* Carena *loc. cit. n.11.* Felix Potestas *loc. cit. n.269.* Alberghinus *in manual. qualif. cap.35. n.5.* & alii passim.

14 An autem quæ dicta sunt de patre, filio, fratre, sorore, marito, uxore, & aliis conjunctis formaliter Hæreticis dici debeant de ipsis etiam solum de Hæresi suspectis? variant Doctores. Affirmant Alberghinus *in manual. qualif. cap.35. num.7.* Diana *part.8. tract.7. resolut.10. in fine*; Felix Potestas *l. c. n.272.* Carena *l. c. num.13.* & alii apud ipsos. Et ratio est, quia eadem militat ratio in Hæreticis, ac in suspectis de Hæresi. Ubi autem eadem est ratio, ibi eadem est Legis dispositio; *l. Ideo 27. ff. de Legibus*; *l. Illud 32. ff. Ad Leg. Aquiliam* cum ratio Legis sit anima Legis; *l. Cum ratio 7. de bonis damnator.* Tum quia Edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, adeoque de omnibus sunt generaliter intelligenda, cum verba generalia generaliter sint intelligenda; *cap. Quia 22. de privileg.* & qui dicit omnia, nihil excipiat; *c. Solitæ 6. §. Nobis, de majorit. & obed.* cum similibus.

Alii autem probabiliter defendunt contrarium. Sic 15
Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.31. num.13. & 14. & in manual. consult. sect.18. num.46.* Sanctarellus *de Hæresi cap.33. num.6.* Homobon. & Lazarius apud Dianam *part.1. tract.4. resol.6.* cum aliis apud Carenam *loc. cit. num.12.* ubi *num.13.* ipsemet subjungit, quod hæc opinio sit satis probabilis, & summa æquitate nitatur: Et ratio istorum est, quia, ut notat Abbas *in cap. Inter solicitudines, de purgat. Canon num.6.* traditio est, quod statutum, & dispositio loquens de Hæreticis non habet locum in suspectis de Hæresi, & Doctores loquentes de conjunctis obligatis ad denunciandum suos conjunctos, loquuntur de suis Conjunctis Hæreticis, adeoque illorum traditio non debet extendi ad eosdem tantum de Hæresi suspectos, cum de ipsis sit minor ratio, & minus periculum. Eo vel maxime quod pœnalia potius restringi convenit, quam laxari, textu expresso *in cap. Statutum 22. de electiòn. in 6.* & concordat *cap. in pœnis 49. de reg. juris in 6. l. Factum 155. §.2. de reg. jur. l. Cum quidam 19. ff. de Liberis, & posthumis.*

Hæreticus, aut suspectus de Hæresi non tenetur de- 16
nunciare seipsum, nisi quando interrogatur ut reus a Judice; Sanctarellus *de Hæresi cap.9. n.18.* Diana *p.1. tract.4. de resol.8.* Felix Potestas *l. c. n.273.* Carena *l. c. n.30.* & alii communiter. Et ratio est, quia nemo tenetur prodere seipsum; *cap. Quis aliquando, de pœnit. dist.1.* & nullus tenetur suam turpitudinem detegere; *l. Alias 18. ff. de jurejurando.* Immo suam turpitudinem vel dolum allegans non auditur, *leg. Mercedem 5. Cod. de condict. ob turpem caussam*; *leg. Si Creditoribus 5. Cod. de servo pignori dato manumisso. leg. Cum profitearis 4. Cod. de revocandis donat. cap. Inter dilectos 8. de donat.*

Item Hæreticus socius criminis, ut si particeps, 17
vel caussa fuit, cur alter fieret Hæreticus, non tenetur denunciare complicem, nisi juridice interrogetur. Sic expresse Bonac. *tom.1. disp.6. punct.2. de denunciat. num.8.* cum aliis a se citatis. Et quod complex non teneatur denunciare complicem in quacumque materia fuerit complex, tenent Portell. in *addit.* ad *dubia Regular. verb. Denunciatio num.10.* Suarez, & Megala, apud Dianam *loc. cit. resolut.9.* Bordon. *loco citat. num.15.* Hurtad. & alii apud Leandrum *de pœnit. tract.5. disp.13. quæst.43.* Et ratio est, quia, ut dictum est numero antecedenti, nemo tenetur seipsum prodere, nisi juridice interrogetur, nec suam turpidinem detegere per jura allegata: Complex autem in tali casu saltem indirecte proderet se ipsum, & detegeret turpitudinem suam, cum non possit quis manifestare complicem delicti, quin manifestet seipsum. Tum quia complex denunciatus interrogatus manifestaret denunciatorem socium criminis: Fateor tamen vere probabilem esse etiam contrariam sententiam, quæ dicit, quod in casu Hæresis formalis

lis tenetur quis denunciare complicem, licet ad id non teneatur in casu suspicionis Hæresis, uti tenent Bordon. *loc. cit. num.*19. & alii apud ipsum, & Felix Potestas *l. c. n.*275.

18 Catholici non tenentur denunciare Hæreticos in locis illis, in quibus Hæretici sunt permixti cum Catholicis, id scientibus Inquisitoribus, & Episcopis, cum nemo obligetur ad opus inutile; Navarrus *consil.*3. *de Hæreticis*, Bonacina *l. c. n.*9., & alii passim.

19 Obligatio denunciandi formaliter Hæreticum non extinguitur morte ipsius Hæretici, sed perseverat adhuc post ejus mortem. *Communis*. Et ratio est, quia crimen Hæresis semper serpit, ut cancer cum sit naturæ pestiferæ; *cap. Inquisitionis* 18. *de Hæreticis in* 6. Unde Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi, seu declarandi excommunicati; privandi Ecclesiastica sepultura, & exhumandi, ac eorum ossa comburenda, si possint ab ossibus Catholicorum perfecte discerni, alias sunt eorum statuæ comburendæ; *c. Sane* 6. *caus.*24. *q.*2.

20 Immo obligatio denunciandi formaliter Hæreticum jam mortuum perpetuo durat. *Sic Communis Doctorum*. Et ratio est, quia Hæresis semper serpit, & perpetuo propagatur contra Fidem, adeoque perpetuo durat obligatio denunciandi formaliter Hæreticum, etiamsi mortuum, ut sic per combustionem ejus statuæ in perpetuum damnetur ejus memoria, & in perpetuum ad aliorum terrorem extinguatur ejus Hæresis.

21 Obligatio autem denunciandi alios reos, quamtumvis vehementer de Hæresi suspectos, extinguitur morte ipsorum delinquentium; Alberghinus *in manual. qualif. cap.*36. *num.*4., & apud ipsum Pegna, Castrop. Diana *par.*4. *tract.*7. *resol.*28. Felix Potestas *loc. cit. num.*244. & alii. Et ratio est, quia contra suspectos de Hæresi, etiamsi fuerint fautores, defensores, & Receptatores Hæreticorum, cum non sint formaliter Hæretici, post mortem procedi non potest; *c. Accusatus* 8. *§. Si vero, vers. Porro, de Hæreticis in* 6.

22 Viget obligatio denunciandi Hæreticum, quamvis credatur jam emendatus; Diana *part.*2. *tract.* 4. *resolut.*3. Carena *loco cit. num.*24. Suarez *de Fide disput.*20. *sect.*4. *num.*13. Farinac. *de Hæresi quæst.*197. *num.*52. Bonacina *loco cit. num.*5. Felix Potestas *loco cit. num.*278., & alii plures contra alios. Et ratio est, quia talis Hæreticus posset fingere se emendatum ad effugiendam denunciationem: Tum quia posset esse, quod alios infecerit sua Hæretica pestilentia, seu quod ab aliis fuerit infectus. Unde necesse est, ut hoc Judicibus Fidei plene innotescat; Tum etiam quia finis Edictorum præcipientium denunciationem non est sola emendatio delinquentis, sed punitio ad publicum exemplum, & aliorum terrorem. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem ad turpia num.* 47.

23 Viget obligatio denunciandi delinquentem, quem post commissum delictum superstitionis, aut blasphemiæ statim pœnitet, si in ipso cognscatur fuisse plenam advertentiam, & deliberationem ad sic delinquendum; Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.*31. *num.*9. Felix Potestas *loco cit. num.*279., & alii. Et ratio est, quia in delictis solum consideratur voluntas deliberata in factum transiens, & non voluntatis perseverantia, aut subita retractatio: Si autem in aliquo casu tales interveniant externæ circumstantiæ, ut ex ipsis possit prudenter colligi ipsum in blasphemiam v. gr. prorupisse sine plena advertentia ad malitiam, aut sine pleno consensu voluntatis, & mente non integra, sed turbata ex vehementi passione, tunc sicut excusaretur a culpa, ita esset excusandus a pœnis, cum ubi non est culpa, non debeat esse pœna; *cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*; *cap. Quæsivit* 2. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli. leg. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*.

Probabile periculum gravis damni in vita, bonis, & honore non liberat ab obligatione denunciandi Hæreticum formalem, etiamsi non dogmatizet; Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.*11. *& in manual. consult. sect.*25. *num.*176., *&* *sect.*18. *num.*47. Diana *part.*1. *tract.*4. *resolut.*7. Bonacina *loco citat. num.*6. Felix Potestas *loco citato num.*167. Carena *loco citato num.*34. cum pluribus aliis ab ipso citatis. Et ratio est, quia Hæresis formalis etiam non dogmatizantis est contra Religionem, & bonum commune totius Reipublicæ Catholicæ: bonum enim publicum, & commune prævalet bono privato, & proprio; *cap. Scias frater* 35. *caus.*7. *qu.*1. *cap. Bonæ memoriæ* 3. *de postulat. Prælator.* & ibi Glossa verb. *Commune leg. Actione* 65. *§.*1. *ff. Pro socio*, *Novella* 39. *cap.*1. *vers. Ea enim*. 24

Liberat autem tale probabile periculum ab obligatione denunciandi suspectum de Hæresi v. g. blasphemum, sortilegum, abutentem Sacramentis, & hujusmodi. Sic citati Doctores numero antecedenti. Et ratio est, quia suspicio Hæresis non ita serpit contra Religionem Catholicam, ut Hæresis: Tum quia pœnæ latæ contra Hæreticos nullam faciunt mentionem de suspectis, adeoque sicut rigor pœnarum contra Hæreticos non extenditur contra suspectos; *arg. cap. In pœnis* 49. *de regulis juris in* 6. *cap. Statutum* 22. *de election. in* 6. *leg. Factum* 155. *§.*2. *ff. de regulis juris*; *leg. Cum quidam* 19. *ff. de Liberis, & posthumis* cum similibus; Ita nec rigor denunciandi Hæreticum cum probabili periculo gravis damni in vita, bonis, & honore extendi debet contra suspectos. 25

Licet quis, aut quæ semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecerit, adhuc debet denunciari; quia Edicta Inquisitorum non præcipiunt denunciari exercentes talia delicta, sed committentes. Qui autem, vel quæ semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecit, vere delictum in Edictis comprehensum commisit, adeoque debet denunciari, sicuti denunciandus est Confessarius, qui semel tantum sollicitavit; Felix Potestas *loco citato numer.*282., & alii. 26

Accedens ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad Hæresim, est a Confessario denunciandus; Genuens. *in prax. cap.*18. *num.*16. alios allegans, Carena *loc. cit. nu.*21. Felix Potestas *loc. citat. num.*280. cum aliis ibi allegatis. Et ratio est, quia talis non est Sacramentalis Confessio, sed modus perversus occultandi Hæresim, & secreto alios pervertendi. Non tenetur tamen, nec potest Confessarius denunciare Hæreticum, quem talem scit ex vera ipsius Sacramentali Confessione. Sic Scotus *in* 4. *dist.*21. *qu.*2. *in responsione ad secundum argumentum*, ubi dicit falsum esse sequens Juristarum argumentum: *Est hæresis crimen, quod nec Confessio celat*. Et sic tenet communis Theologorum, 27 28

rum. Et ratio clara est, quia Confessarius nullo pacto potest frangere sigillum Sacramentale, cum ad illud teneatur triplici jure, scilicet Naturali, Divino, & Humano, seu Ecclesiastico. Vid. verb. *Sigillum Sacramentalis Confessionis a n.2.*

29 Immo nedum Confessarius, sed nec qui casu aliquo talem pœnitentem suam Hæresim Confessario vere Sacramentaliter confitentem audivit, debet, ac potest denunciare, & revelare, quia nedum Confessarius, sed etiam alii casu audientes tenentur ad sigillum Sacramentale; Scotus *in 4. distinct. 21. qu.2. §. De quarta conclus. litt.H.* Bordon. *in Manual. consult. sect.18. num.26.* Felix Potestas *loc. cit. n.281.* Vid. d. verb. *Sigillum a n.7.*

30 Non excusatur tamen a denunciando Hæreticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii a se petiti, nisi consilium a se petatur, & detur in Sacramentali Confessione; quia in casu Hæresis formalis solum a denunciando excusat secretum ex sigillo Sacramentalis Confessionis; Scotus *in 4. dist. 21. q.2. §. Ad argumentum litt.M.* Felix Potestas *loc. cit. n.262.* & alii passim.

31 Ab obligatione denunciandi Hæreticum, aut suspectum de Hæresi, non excusat secretum naturale, & sub juramento de non revelando; Diana *resol. moral. par.1. tr.4. resol.24.* alios allegans; Suarez *de Fide disp.20. sect.4. n.17.* Sanctarellus *l c. c.9. n.10.* Pegna *par.2. comment.18.* Farinac. *l. c. q.197. n.50.* Felix Potestas *loc. cit. num.261.* Carena *loc. cit. num. 22.* cum aliis apud ipsos. Et ratio est, quia servare secretum naturale, est bonum privatum, illud vero manifestare est bonum publicum, cum illud tacere præjudicet bono publico; Bonum autem commune prævalere debet bono particulari per jura adducta *supra num.24.* Nec obstat juramentum de non revelando, quia juramentum non est institutum, ut esset vinculum iniquitatis; *c. Quarto 18. de jurejurando, c. Inter cætera 22. caus.22. q.4.*

32 Nec etiam excusat ab obligatione denunciandi, si delictum sit occultum, & probari non possit, ex Decreto Alexandri VII. 24. *Septembr. 1661. proposit.5.* & sic communis Doctorum.

33 Item non excusatur ab obligatione denunciandi, qui commissum ab aliquo delictum ad Sanctum Officium spectans audivit a persona fide digna; Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.31. num.21.* Bonacina *loco cit. num.7.* Leander *de Sacrament. Pœnitent. tr.5. disp.13. qu.37.* Felix Potestas *loco citat. num.264.*, &

34 alii passim. An autem denunciare teneatur, qui audivit a persona levi, & non fide digna? Vid. verb. *Confessarius quoad sollicitationem num.36.*

35 Quando plures sciunt ab aliquo commissum fuisse delictum ad Sanctum Officium spectans, etiamsi unus denunciaverit, non excusantur alii ab obligatione denunciandi, quia obligatio denunciandi omnes stringit, nec sunt superfluæ aliorum denunciationes, quia semper addunt nova testimonia; ita ut sint plures testes ejusdem singularis delicti, sicque facilius convincatur delinquens; Bordon. *in manual. consult. sect.18. n.30.* Felix Potestas *loco cit. num.251.*, *&* 594.

36 Denunciatio Hæretici ex malitia, aut suspecti de Hæresi est facienda nulla præmissa correctione fraterna, etiamsi firmiter emendatio speretur. Habetur expresse ex Decreto Sanctissimæ Inquisitionis de mandato Alexandri VII. edito die 8. Julii 1660. incip. *Licet alias*, ibi: *Etiamsi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit, omnino teneri &c. ad denunciandum.* Et Doctores communiter, qui tamen volunt esse præmittendam correctionem fraternam, quo ad eos, qui non ex malitia, sed ignorantia, vel simplicitate aliquem habent errorem, aut aliquam proferunt falsam, ac inconsideratam propositionem, maxime si nulla de ipsis habeatur fundata suspicio, quod sint Hæretici.

Denunciatio delictorum ad Sanctum Officium spe- 37
ctantium facienda est intra præfixum terminum in Edictis Inquisitorum, seu Ordinariorum, qui in Edictis Supremæ, & Universalis Inquisitionis Romanæ solet esse, vel triginta dierum, ut in Edicto de anno 1677. adducto *supra num.1.* vel 12. dierum, ut in Edicto de anno 1623. relato *supra num.10.* In Edictis autem Inquisitionis Hispaniæ solet esse sex dierum. Et in Edictis Inquisitorum, & Episcoporum Italiæ solet esse duodecim dierum, ut patet in Edicto Generali Sancti Officii Cremonæ edito 26. Octob. 1639. una simul ab Eminentissimo Cardinali Petro Camporio ejusdem Urbis Episcopo, & a Reverendissimo Patre Magistro Petro dictæ Civitatis, & Diœcesis Inquisitore, relato a Carena *loc. cit. sub num.24.* ubi in fine *§. septimi* testatur se præmittere Edicti totius formam eo modo, quo ex Sac. Congregationis Sancti Officii præscripto solet in Italia publicari. Unde pro cognoscendo termino ad faciendam denunciationem præfixo sunt inspicienda, & attendenda Edicta cujusque respective Diœcesis, & Provinciæ.

Qui sine juxta caussa, & legitimo impedimento 38
non denunciat talia delicta intra præfixum terminum in Edicto suæ Provinciæ, seu Diœcesis, peccat mortaliter, & incurrit ipso facto excommunicationem reservatam Summo Pontifici, & Inquisitoribus, seu Ordinariis. Habetur expresse ex Constit. Greg. IX. incip. *Excommunicamus*, Innoc. IV. incip. *Noverit universitas*, Nicolai IV. incip. pariter *Noverit universitas*, Greg. XV. incip. *Universi Dominici Gregis*, Pauli V. incip. *Romanus Pontifex*, Ex Decr. Alexandri VII. incip. *Licet alias*. Ex Edictis supremæ, & Universalis Inquisitionis Romanæ, relat. *supra num.1.*, *&* 12. Et ex Edictis particularium respective Inquisitorum, seu Ordinariorum.

Qui intra dictum præfixum terminum talia deli- 39
cta non denunciavit, tenetur adhuc post elapsum dictum terminum denunciare. Nam prædictus terminus non apponitur in Edictis ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem denunciandi. *Communis.*

Denunciatio in Regnis Hispaniarum fieri debet so- 40
lis Inquisitoribus: In aliis vero Regnis, & Provinciis potest fieri etiam Episcopis; Diana *par.1. tr.4. resolut. 28.* Fagundez *in secund. præcep. Ecclesiast. lib.4. cap.3. num.31.* Felix Potestas *loc. cit. num. 39.* Carena *loc. cit. num.36.*, *& seq.*, & alii passim. Colligitur aperte ex citat. Constitut. Gregorii in materia sollicitationis mandante fieri denunciationem *Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis*. Nec per alias Constitutiones delegantes ad id specialiter Inquisitores intelligitur ablata jurisdictio, quæ alias competebat Ordinariis: Tum quia in hac nostra Provincia Mediola-

diolanensi Edicta, quæ publicantur, emanant sub nomine Episcoporum, & Inquisitorum, teste Carena *loc. cit. sub num.*37. Qui tamen *ibidem num.*38. merito consulit Episcopis, ut hujusmodi denunciantes mittant ad Inquisitores, quia in Sancto Officio melius formantur processus ratione secreti, quam in Curiis Episcopalibus, & multa evitantur dispendia.

41 Pœnitens, qui ob non factam denunciationem intra præfixum terminum incurrit Excommunicationem, quamvis accedat ad Confessarium, & promittat se statim denunciaturum; non potest ab ipso absolvi, licet sit Privilegiatus. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem num.*51.

42 Pœnitens qui ob omissam denunciationem incidit in excommunicationem, facta postea denunciatione potest quidem absolvi a Privilegiato, non autem a simplici Confessario. Vide *ibid. n.*52.

43 Sic pœnitens, quia intra debitum tempus non denunciavit, quamvis postea ex aliqua caussa extinguatur onus denunciationis, non potest absolvi a simplici Confessario, sed solum a Privilegiato; Vide *ibid. n.*53.

44 Regulariter loquendo Confessarii non debent absolvere pœnitentes obligatos ad denunciandum, antequam actu denuncient. Vide *ib. n.*55.

45 In aliquibus tamen casibus expedit, quod Confessarii ipsos absolvant ante factam denunciationem. Vide *ibid. n.*56.

46 Confessarii cautissime procedere debent circa imponendam pœnitentibus obligationem denunciandi. *ibid. n.*57.

47 In casu, quo reperiatur vera obligatio denunciandi, nec possit pœnitens induci ad personaliter denunciandum, ut sæpe accidit in verecundis Nobilibus mulieribus, & Monialibus, servanda est Praxis juxta *Decretum supremæ Universalis Inquisitionis Romanæ jussu Urbani VIII.* 27. *Septembris* 1624. editum. Quod si neque ad id possit talis verecunda pœnitens flecti, recurrendum est ad S. Sedem, & interim tamquam indisposita nequit absolvi. Vide *ibid. num.*10., & 58.

48 Quamvis Confessarius non moneat pœnitentem de obligatione denunciandi, adhuc pœnitens ad id tenetur. Vide *ibid. n.*60.

49 Confessarii, qui culpabiliter, & malitiose non monent pœnitentes de obligatione denunciandi, seu docent ad id non teneri, sunt denunciandi Episcopis, vel Inquisitoribus, qui possunt, & debent illos punire pro modo culpæ. Vide *ibid. n.*61.

50 Denunciationes debent fieri in scriptis cum expressione nominis, & cognominis denunciantis, & subscriptione illius, si scit scribere, & non denuncians hoc modo non potest absolvi. Unde non sufficit denunciare schedulis, aut Epistolis sine nomine, aut cognomine Auctoris, aut aliis modis incertis, de quibus nullatenus curatur in Tribunali S. Officii, ut patet ex verbis Edicti relati *supra sub n.*1. Sic Genuens. *In praxi cap.*18. *num.*2. Lazar. *de blasphem. q.*12. *n.*47. Carena *l. c. n.*27. cum aliis ibi allegatis.

51 Ommittentes denunciare Hæreticum, cum possunt, & ad id tenentur ex officio, ut sunt Notarii, socii, satellites, & similes ex officio servientes Sancto Tribunali, & testes legitime interrogati veritatem celantes, aut minuentes, sunt suspecti de Hæresi, & fautores Hæreticorum, adeoque ultra Excommunicationem Edicti, incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ, & sunt denunciandi; Farinac. *de Hæresi quæst.*197. *num.*38., & 48. Lazar. *de blasphem. quæst.*12. *num.*11. Sanctarel. *de Hæresi cap.*9. *num.*19. Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini lib.*2. *Canon.* 1. *qu.*32. *num.*12. Pegna *ad Director. part.* 2. *comment.*78. *vers. Postremo*; Felix Potestas *loc. citat. num.*286. Repertor. Inquisitor. in verb. *Fautores, vers. Item indicatione*; Decian. *in tract. criminal. lib.*5. *cap.*51. *num.*25. Carena *loc. cit. num.*41. & 42. & alii plures apud ipsos. Si autem supradicti omittant denunciare Hæreticum, non in defensionem, & 52
favorem Hæresis, sed ob aliam causam in se honestam, v. gr. ob metum cadentem in constantem virum, ob consanguinitatem, amicitiam, & hujusmodi, nec sunt suspecti de Hæresi, nec ullam incurrunt Censuram: quia sicuti Censura fertur in Hæreticum propter Hæresim, ita ferri debet in fautores Hæreticorum ut talium, cum accessorium sequi debeat suum principale; *cap. Accessorium* 52. *de regul. juris in* 6. *l. Nihil dolo §. Cum principales* 129., & *l. Cum principalis* 178. *ff. de regulis juris*. Sic Doctores citati, & alii passim.

Sic etiam omittentes denunciare suspectum de 53
Hæresi, non sunt ita suspecti in Hæresi, ut sint denunciandi, quamvis possint puniri omnibus pœnis statutis in Edictis Inquisitorum; Carena *l. c. num.*46. Lupus apud Bordon. *in Manual. consult. sect.* 18. *num.*72., qui licet dicat ibi sub *dicto num.*72. tales omittentes dictam denunciationem esse suspectos de levi, tamen *sub n.*73. subjungit, quod non sint denunciandi. Et ratio conclusionis est, quia, ut recte dicit Carena *l. c.* alias contra omnes regulas juris præsumptio oriretur ex præsumptione, & suspicio ex suspicione.

Legitime impeditus, durante impedimento, non 54
tenetur denunciare per alium, quia obligatio denunciandi est personalis. Immo, si cum primo habet notitiam delicti denunciandi, adest legitimum impedimentum ad denunciandum per semetipsum, tunc durante tali legitimo impedimento, potest a quolibet simplici Confessario absolvi cum firma promissione denunciandi, impedimento cessante. Tunc enim non habetur reservatio, nec delictum non denunciando, cum ad impossibilia nemo obligetur; *cap. Nemo potest* 6. *de Regulis juris in* 6. *leg. Impossibilium* 185. *ff. de Regulis juris*.

Alia ad rem. Vide verb. *Hæreticus*, verb. *Libri* 55
prohibiti, verb. *Sigillum Sacramentalis Confessionis*, verb. *Confessarius quoad Sollicitationem*, verb. *Superstitio*.

DENUNCIATIONES MATRIMONII. Vide verb. *Matrimonium quoad Denunciationes*.

DEPOSITIO. Vide verb. *Degradatio* per tot.

DEPOSITUM, DEPOSITARIUS.

1 DEpositum potest accipi & pro re deposita, & pro
contractu. Depositum sumptum pro re deposi-
ta definitur sic, *Depositum est, quod custodiendum ali-
cui datum est*; *leg.* 1. §. 1. *ff. Depositi*. Depositum
sumptum pro contractu, sic definitur *Est contractus,
quo aliquid alicui custodiendum traditur, sine mercede,
ut integrum restituatur*, colligitur *ex cit. l.* 1. juncta
2 Glossa *verb. datum, & est in re communis*. Depositum
ut sic dividitur in judiciale, & privatum. Depositum
Judiciale est, quando res in judicio controversa apud
aliquem tertium deponitur, seu ipsi committitur cu-
3 stodienda, ut lite finita victori restituatur; Depositum
Judiciale alio nomine dicitur *sequestrum* seu *sequestra-
tio*, quae sequestratio potest esse vel voluntaria, vel
4 necessaria. Sequestratio voluntaria est illa, quae fit
mutuo partium consensu; ut cum partes de aliqua re
litigantes, ratione scandali vitandi, vel alia de caus-
sa, voluntario, & mutuo consensu rem illam depo-
nunt apud tertium, ut eam interim custodiat, & post-
5 modum tradat vincenti. Sequestratio necessaria econ-
tra est illa, quae fit auctoritate, & mandato Judicis,
& dicitur necessaria, quia fit sine communi partium
consensu, ac plerumque altera parte invita, simulque
quia necesse habent partes litigantes tali sequestro sta-
6 re, eidemque obtemperare. Aliud genus depositi
Judicialis assignatur, & contingit tunc, quando de-
bitor offert creditori debitam pecuniam, & creditor
eam recusat accipere; tunc enim debitor ad usuras,
vel alias molestias evitandas, potest eam consignare,
seu deponere apud Judicem, textu expresso *in l. Ac-
ceptam, C. de Usuris*, ubi subjungitur, quod hoc
modo debitor, & a solutione legitimarum usurarum,
(seu interesse), & a periculo casus fortuiti liberetur,
7 & jus pignorum tollatur. Depositum privatum est,
quod fit privata partium auctoritate, ut quando apud
privatum aliquem, de cujus fide, & diligenti cura
deponens confidit, res aliqua deponitur, ut eam ri-
te custodiat.

8 Depositarius non potest uti re deposita absque con-
sensu expresso, vel tacito ejus, qui deposuit, alio-
quin furtum committere censetur, textu expresso *in l.
si sacculum, ff. Depositi*, ibi: *Si sacculum, vel ar-
gentum signatum deposuero, & is, penes quem deposi-
tum fuit, me invito contrectaverit, & depositi, & fur-
ti actio mihi in eum competet.* Sic etiam statuitur, *§. Fur-
tum autem, Institut. de obligat. quae ex delicto nasc.*
ibi: *Sive creditor pignore, sive is, apud quem res de-
9 posita est, ea re utatur, furtum committit.* Notanter
autem dicitur, *sine consensu expresso, vel tacito ejus,
qui rem deposuit*, ut intelligatur, quod si deposita-
rius bona fide existimet Domino id non displicere, si
utatur re deposita, tunc non peccabit utendo, nec
furti actione tenebitur; & hoc multo magis, si Do-
minus expressam licentiam utendi concesserit; *cit. l.
si sacculum, §. si permisso meo, ff. depositi.*

10 Depositarius debet depositum custodire, atque
servare ea fide, cura, & diligentia, qua solet custo-
dire, & servare res proprias: textu expresso *in leg.
Quod nerva, ff. Depositi*, ibi: *Nisi tamen ad suum
modum curam in deposito praestet, fraude non caret;
Nec enim salva fide minorem iis* (depositis) *quam suis
rebus diligentiam praestabit*. Depositarius tenetur rem 11
depositam restituere talem, qualem accepit, idest
non fractam, non comminutam, nec aliquo modo
sua imputabili culpa deterioratam, alioquin non vi-
detur res reddita, & potest contra eum agi actione
depositi; textu expresso *in l.* 1. *§. An in pupillum, ff.
Depositi*, ibi: *Si res deposita deterior reddatur, quasi
non reddatur, agi Depositi potest; cum enim deterior
redditur, potest dici dolo malo redditam non esse.*

Hinc depositarius tenetur de dolo, & culpa lata; 12
l. 1. junct. Glossa, *vers. Culpam, C. depositi*, ubi
dicitur: *Qui depositum accepit, dolum solum, & la-
tam culpam praestare debuit*, concordat textus *in l.* 1.
*§. In conducto, & §. ultim. ff. depositi, & cap. Bona
fides 2. de deposito*, ubi expresse dicitur, *bona fides
abesse praesumitur, si rebus tuis salvis existentibus de-
positas amisisti*, ubi autem bona fides abesse praesumi-
tur, ibi praesumitur dolus adesse, nam contraria sunt
ut expresse dicit Glossa *ibidem verb. Rebus tuis. Et est
communis*. Depositarius adeo tenetur de dolo, ut 13
non valeat pactum de dolo non praestando, talis enim
conventio est contra bonam fidem, bonosque mores
tribuens peccandi licentiam, *l.* 1. *§. Illud non est, ff.
Depositi*, & consimilis pactio de dolo non praestando
improbatur generaliter in omnibus contractibus; *leg.
Contractus, ff. de Reg. Jur. & l. si unus, §. Illud, ff.
de pactis*, ibi; *Illud nulla pactione effici potest, ne do-
lus malus praestetur*. Hoc tamen intelligi debet solum 14
de remissione doli futuri; non vero de remissione do-
li praeteriti, ut observat Glossa communiter recepta
in cit. §. Illud; Et ratio disparitatis est, quia per re-
missionem doli futuri animaretur quis ad male agen-
dum, seu dolum committendum; secus vero per re-
missionem doli praeteriti, ut de se patet; unde solae
pactiones de non praestando dolo futuro, utpote in
animae detrimentum vergentes, improbantur, & non
sustinentur; *arg. cap. Pactiones factae 8. de pactis*, ibi:
Quod etiam de aliis (pactionibus) *est dicendum, quae
observatae vergent in animae detrimentum. Nam juxta
legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut im-
possibilis de jure, vel de facto nullam obligationem inducit.*

Depositarius non tenetur de culpa levi, & levissi- 15
ma. *Est communis*; *arg. cit. l.* 1. *C. depositi*, ubi ex-
presse dicitur Depositarium teneri solum de culpa la-
ta, & dolo, ibi: *Qui depositum accepit, dolum so-
lum, & culpam latam praestare debuit*; Et ratio est,
quia in contractibus, qui celebrantur gratia dantis
tantum, praestatur solum dolus, & culpa lata, non
vero culpa levis, & levissima; depositum autem re-
gulariter fit tantum gratia deponentis, *l. si ut certo,
§. Nunc videndum, ff. commodati*, adeoque &c. Ex- 16
cipiuntur tamen plures casus, in quibus tenetur De-
positarius etiam de culpa levi. Sic Glossa communiter
recepta *in cap. Bona fides, de deposito, verb. de culpa*,
ubi plures tales casus enumerat. Primo, igitur tene-
tur Depositarius etiam de culpa levi, quando expresse
convenit, ut in deposito etiam culpa levis praestetur,
textu expresso *in l. Depositum* 1. *§.* 6. *ff. depositi, vel
contra*, ibi: *Si convenit, ut in deposito, & culpa prae-
stetur, rata est contractus conventio, contractus enim
legem ex conventione recipiunt*; & iterum ibidem *in
§.* 35. ibi: *Saepe evenit; ut res deposita, vel nummi,
peri-*

periculo sint ejus, apud quem deponuntur, ut puta si hoc nominatim convenit, & consimiliter habetur *in leg. Juris gentium 7. §. 15. ff. de pactis, lib. 2. tit. 14.* ibi: *Si quis pactus sit, ut caussa depositi omne periculum præstet, Pomponius ait pactionem valere, nec quasi contra juris formam non esse servandam*, & ibidem habetur *in Regul. 85. Juris in 6.* ibi: *Contractus ex conventione le-*
17 *gem accipere dignoscuntur*. Secundo, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si seipsum ad recipiendum depositum obtulit, & postmodum res deposita culpa sua licet levi periit; *citat. l. Depositum 1. §. 35. ff. Depositi*; *& cap. Bona fides 2. de deposito*, ubi sic expresse statuitur: *De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti*. Et ratio est, quia Depositarius se ipsum offerens ad recipiendum depositum, hoc ipso ad diligentiorem custodiam se se obligare censetur.
18 Tertio, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si mercedem pro custodia recipit: *citat. l. depositum 1. §. Si vestimenta, & §. si quis servum, ff. Depositi, & cit. cap. Bona fides 2. de Deposito*, ubi expresse dicitur, *de culpa quoque teneris ... si aliquid pro custodia recepisses*. Et ratio est, quia tunc datur actio ex conducto adversus Depositarium, ex quo custodiam rei in se recipit interveniente mercede pro tali custodia, & sic cum talis contractus sit factus gratia utriusque, scilicet Depositoris, & Depositarii, debet præstari nedum culpa lata, sed etiam levis; non vero culpa levissima, *argum. cit. l. si ut certo, §. Interdum, ff. commo-*
19 *dati. Et est communis*. Quarto tenetur Depositarius etiam de culpa levi, quando requisitus, ut depositum redderet, est in mora reddendi; *l. si in Asia 12. §. 3. ff. depositi, vel contra*, ibi: *Depositum quoque eo die, quo depositi actum sit, periculo ejus, apud quem Depositum fuerit, est, si judicii accipiendi tempore potuit id reddere reus, nec reddidit*; *l. Quod te 5. ff. de rebus creditis, lib. 12. tit. 1.* ibi: *Quod te mihi dare oportuerat, si id postea perierit, quum per te factum erit, quo minus id mihi dares, tuum fore id detrimentum constat*; Immo ratione moræ in reddendo imputatur etiam casus fortuitus, textu expresso *in cit. cap. Bona fides 2. de Deposito*.

20 (*) Quinto tenetur Depositarius de culpa levi, & levissima quando Depositum respicit solius depositarii utilitatem, eique concessus est rei depositæ usus, ut novissime definivit *Rot. in Romana concursus de Hameranis super emendatione, & refectione damnorum 2. Decembris 1782. §. 4. cor. de Bayane & in ejusdem confirmatoria 6. Junii 1783. §. fin. in fin. cor. eod.* Ut itaque recte dijudicari possit, ad quid teneatur Depositarius, expendenda est natura depositi. Si depositum factum comperitur in gratiam Deponentis, tunc Depositarius tenetur de dolo tantum, & lata culpa. Si Depositum Depositarii utilitatem respicit, tunc de dolo, lata, levi, & levissima culpa tenetur. Quod si in utriusque commodum constitutum sit depositum tunc dolus, lata, & levis tantum culpa venit non levissima. *Bald. in l. si ut certo ff. commodat. In contractibus qui celebrantur gratia dantis venit dolus, & lata culpa: in contractibus vero, qui celebrantur gratia recipientis tantum, venit dolus, lata culpa, levis & levissima: in contractibus vero, qui celebrantur gratia utriusque, venit dolus, lata culpa, & levis*. Quam distinctionem communiter sequuntur, *Sabell. in sum. lit. D. §. 17. n. 17. Costantin. vot. dec. 102. n. 7. Voet. in Pandect. lib. 16. tit. 3. num. 7. Bruneman. in Cod. lib. 4. tit. 34. leg. 1. num. 1., & seq. Duaren. in tit. deposit. vel contr. cap. 3. §. Possum enim in fin. to. 3. pag. 506. coll. 2.*

Quando vero depositum fit in gratiam deponentis 21
tunc regulare dicitur depositum; quando e contra fit in gratiam depositarii tantum, irregulare appellatur, & hoc casu depositarius tenetur de quacumque culpa & de casu demum fortuito, eo quia res deposita in depositarii transeat Dominium ut post longam Allegationum seriem tenet, & exornat *Rot. cor. Falconer. tit. de solut. & liberat. decis. 9. a num. 6. ad num. 9. Efficitur depositarius irregularis, & omne periculum in se assumit, atque tenetur de quocumque casu fortuito, & inopinato propter dominium in ipsum translatum.* (*)

Depositarius non obligatur ad præstandum casum 22
fortuitum, exceptis tribus casibus, si videlicet pactum, culpa (crassa) vel mora culpabilis præcessit casum fortuitum, textu expresso *in citat. cap. Bona fides 2. de Deposito*, ibi: *Pacto vero, culpa, vel mora præcendentibus, casus etiam fortuitus imputatur*. Quod casus fortuiti non imputentur, habetur expresse *in l. contractus 23. ff. de diversis Regul. Juris antiq. lib. 50. tit. 17.* ibi: *Casus ... quæque sine culpa accidunt ... a nullo præstantur*; & etiam *in cap. Cum gratia sui 1. de commodato*. Quod autem ad casus etiam fortuitos obligetur Depositarius ratione pacti habetur etiam *in l. Depositum 1. §. 6. ff. Depositi, & in l. Juris gentium 7. §. 15. ff. de pactis lib. 2. tit. 14. & in Reg. 85. Juris in 6.* Quod teneatur ratione culpæ præcedentis ad casum fortuitum, habetur etiam *in cit. l. 1. §. Si rem, ff. eodem*, qui enim dat caussam damni, damnum dedisse videtur. Quod teneatur ratione moræ culpabilis habetur, etiam *in l. si Asia 12. §. 3. ff. Depositi, & in l. Quod te 5. ff. de rebus creditis, lib. 2. tit. 1.* saltem si res alioquin non fuisset peritura apud dominum, si suo tempore restituta fuisset; Glossa *ibid. verb. Periculum* juxta Gloss. *marg. litt. B.* nam mora cuilibet est nociva *Regula 25. Juris in 6.* & expresse habetur *in l. Item 11. §. fin. ff. de re vindic. lib. 6. tit. 1.* ibi: *Sed est verius, si forte distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debere præstari, nam si ei restituisset, distraxisset, & pretium esset lucratus.*

Depositor potest statim quandocumque voluerit 23
depositum revocare, & Depositarius debet statim rem depositam restituere, alioquin Depositor potest depositi actione agere, textu expresso *in leg. Depositum 1. §. 22. ff. depositi, vel contra*, ibi: *Est autem apud Julianum lib. 13. digestorum scriptum, eum, qui rem deposuit, statim posse depositi actione agere Hoc enim ipso dolo facere, cum qui suscepit, quod reposcenti rem non reddat*; *Et in l. si quis 11. C. Depositi, vel contra*, ibi: *Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur; & in cap. Bona fides 2. de Deposito*, ibi: *Sane depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare*.
Immo Depositor potest restitutionem depositi sui re- 24
poscere, etiam antequam sit elapsum tempus, pro quo res deposita fuit; cum enim Depositoris gratia contrahatur, non prohibendus est pro arbitrio revocare contractum, & mutare voluntatem; *cit. leg. 1. §. Si hic, & §. Proinde, ff. depositi*; & Glossa *ibid. verb. Mutare ad §. pen.* ibi: *Deponens pecuniam red-*

dendam post tempus, non est obligatus Depositario non repetere ante tempus; & ideo potest mutare voluntatem, & ante tempus repetere.

25 Dantur autem plures casus, in quibus Depositarius rem depositam Depositori repetenti statim reddere non tenetur, sed restitutionem differre potest, vel etiam debet. Et primo quidem, res deposita non est statim restituenda Depositori illam repetenti, quando aliquid de novo emergit restitutionem impediens; *cit. l. Depositum* 1. *§. Est autem, ff. Depositi*, ibi: *Marcellus autem ait non semper videri posse dolo facere eum, qui reposcenti non reddat. Quid enim, si in Provincia res sit, vel in horreis, quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas,*
26 *vel conditio depositionis non extitit*. Secundo si ex restitutione certè, vel probabiliter timetur secuturum damnum spirituale, vel temporale ipsi Depositori, vel alicui alteri, ut si furiosus repetat gladium a Depositario, nam manifestum est, tunc non esse reddendum; *cap. Ne quis arbitretur* 14. *caus.* 22. *quæst.* 2.
27 Tertio quando bona Depositoris ob aliquod crimen sunt confiscata, tunc enim non ipsi Depositori, sed Fisco tradenda sunt; *l. Bona fides* 31. *in princip. Depositi.* Depositor enim in tali casu amisit jus repeten-
28 di suum Depositum. Quarto, quando Dominus, & fur, qui rem furto ablatam apud aliquem deposuit, concurrunt in illa repetenda, tunc enim res illa non furi, qui eam deposuit, sed vero Domino est resti-
29 tuenda; *cit. l. Bona fides* 31. *§. Incurrit hic*. Si tamen Domino non comparente solus fur rem furtivam depositam repetat, tunc est ipsi reddenda; *l.* 1. *ff. si prædo, ff. Depositi, & cit. l. Bona fides* 31. *§. Incurrit, vers. Quod si ergo* Pirhing *lib.* 3. *decr. tit.* 15.
30 *num.* 7. Reiffenstuel *ibid. num.* 23. Quinto, quando fur rem furatam deposuit apud Dominum ejus ignorantem pro tunc rem esse suam, quam postea suam esse cognoscens non tenetur eam furi repetenti restituere, sed retinere potest: Immo, & si a Domino ignorante tradita sit furi, quasi ex causa depositi, potest ab illo per condictionem indebiti repeti; *cit. l.* Bona fides *§. Si tamen, & seq. ff. Depositi* Pirhing. *loc. cit. num.* 7. Reiffenstuell. *l. c. num.* 24. Silvester *verb. Depositum qu.* 10., & alii.

31 Depositarius non potest retinere rem depositam pro compensatione alicujus sui crediti erga Depositorem; textu expresso in *l. si quis* 11. *C. Depositi, vel contra lib.* 4. *tit.* 34. ibi: *Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti, reddere illico modis omnibus compellatur, nullamque compensationem, vel deductionem, vel doli exceptionem opponat, quasi & ipse quasdam contra eum qui deposuit, actiones personales, vel in rem, vel hypothecariam prætendens, cùm non sub hoc modo depositum acceperit, ut non concessa ei retentio generetur, & contractus, qui a bona fide oritur, ad perfidiam retrahatur, & cap. Bona fides* 2. *de Deposito*, ibi: *Sane Depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere*, & concordat *l.* 14. *C. de compensatione, lib.* 4. *tit.* 31. ubi Justinianus Imperator probatis justis compensationibus eam expresse excipit, quæ fieri posset occasione depositi, ibi: *Excepta actione depositi secundum nostram sanctionem, in qua nec compensationi locum esse disposuimus*. Et ratio patet ex ipsis textibus, quia Depositor rem suam committit fidei Depositarii, ut illam sibi fideliter, & diligenter custodiat, donec revocetur, & Depositarius se obligat ad talem rei custodiam, adeoque contra datam fidem agit si talem rem penes se depositam non restituat. (*) Hanc sequitur opinionem post textus allegatos *Voet in pandect. lib.* 16. *tit.* 3. *num.* 9. At quamvis jure compensationis ob impensas in rem depositam factas nequeat depositarius rem depositam penes se retinere, ei tamen contraria depositi actio conceditur, ut easdem expensas consequi valeat. *Voet loc. cit. num.* 10. *Duaren. in tit. depositi, vel contra cap.* 5. *&* 6. *tom.* 3. *pag.* 511. *coll.* 2. de his vide infra in fin. (*)

Ex deposito facto penes Clericum, v.g. Canonicum, 32
aut Religiosum, seu Rectorem Ecclesiæ, vel Monasterii, & dolo seu culpa lata ipsius Depositarii perdito, non potest obligari Ecclesia, vel Monasterium ad resarciendum damnum, nisi res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiæ vel Monasterii; textu expresso *in cap. Gravis* 1. *de Deposito*, ibi: *Gravis illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit*; & infra: *Cùm enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiæ utilitatem conversam, non debemus de jure contra Canonicos ejusdem Ecclesiæ præcise intentare jussionis instantiam, ut tibi eamdem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesiæ commendatam*. Et est communis Doctorum sententia hac ratione ex *Regul.* 76. *Juris in* 6. desumpta, quod *delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*. Notan- 33
ter autem additum fuit: *Nisi res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiæ, vel Monasterii*, quia in tali casu Ecclesia, vel Monasterium teneretur reddere id, quod dolo, vel culpa Depositarii ad ipsam pervenit ex deposito, quia nemo debet locupletari cum alterius jactura; *l. Nam hoc* 14. *ff. de cond. & indeb.* ibi: *Hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem*. Et *Regul.* 48. *juris in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*. Sic etiam Ecclesia, vel Mo- 34
nasterium obligaretur adinstar aliorum Depositariorum, quando Prælatus una cum Capitulo, seu Conventu, depositum in suam fidem, & custodiam recepisset; Colligitur *ex cit. cap. Gravis* 1. *de Deposito*, & docet Glossa communiter recepta *ibid. verb. Personæ in fine*. Prælatus enim, & Capitulum repræsentant Ecclesiam; *arg. cap. Scire* 7. *quæst.* 1. *& cap. Requisivisti* 15. *de testament.*

Depositarius si in periculo naufragii, hostilis in- 35
cursus, vel incendii, nequit res suas, & alienas salvare, potest res suas pretiosiores salvare, præ alienis minus pretiosis. *Est communis* cum Glossa *in l. si ut certo, verb. Salvas facere, ff. Commodati*; Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 16. *num.* 16. Reiffenstuel *ibid. numer.* 40. Abbas *ibid. cap.* 2. *num.* 2. Engel *ibid. num.* 9. Layman *lib.* 3. *Theol. moral. tract.* 4. *cap.* 7. *num.* 7. Azor. *part.* 3. *lib.* 7. *de commodato cap.* 7. *quæst.* 6. Less. *lib.* 2. *de just. & jur. cap.* 27. *num.* 23. *&* 27. Et ratio est, quia nemo tenetur pati majus damnum proprium ad evitandum minus alterius, tenetur enim quisque

prius

36 prius sibi prospicere, deinde proximo; Et in tali
casu Depositarius salvando res proprias pretiosiores,
& deserendo alienas penes se depositas, nihil tenetur
restituere, quia censentur absque sua culpa, & casu
fortuito interiisse; *l. si ut certo, §. Quod vero, ff. Com-
modati*, ubi Glossa *cit. verb. Salvas facere, & l. In
rebus, §. 1. ff. Commodati*; Engel *loc. cit.* Reiffenstuel
loc. cit. num. 41 Laym. *loc. cit. num.* 7. Azor. *loc. cit.*
37 *cap.* 7. *quæst.* 6. cum aliis passim. Si res Depositæ sint
prætiosores rebus propriis Depositarii, & utrasque
salvare non possit, tenetur Depositarius eas præferre
rebus suis vilioribus, illasque salvare postpositis pro-
priis minoriis pretii. Sic Abbas, Pirhing, Reiffen-
stuel, Less. Laym. *loc. cit. arg. l. Quod Nerva, ff.
de Deposito, l. si ut certo, §. Quod vero senectute, ff.
de commodato, cap. Bona fides* 2. *de Deposito*. Et ra-
tio est, quia Depositarius ex prudentia, & æquitate
naturali tenetur adhibere circa res penes se depositas
saltem eam diligentiam, quam quisque prudens cir-
ca res proprias adhibere solet; certum est autem,
quod quisque res suas pretiosiores præ vilioribus suis
periculo eriperet, adeoque etiam debet res alienas pre-
38 tiosiores præferre suis minus pretiosis. Depositarius,
qui aliena pretiosiora propriis minus pretiosis præfe-
rendo passus est jacturam, potest compensationem
damni exigere, quia nemo tenetur cum suo damno
conservare rem alterius, licet pretiosiorem, quando
contractus non est initus in gratiam recipientis, sed
potius in gratiam dantis tantum, ut fit in deposito;
Quamvis enim Depositarius ex dictis teneatur res
alienas pretiosiores præferre rebus suis vilioribus, il-
lasque salvare, postpositis propriis minoris pretii,
potest tamen id facere animo exigendi compensatio-
nem jacturæ, quam ideo passus est in propriis; *l.
actione Depositi, ff. hoc tit.* Lessius *lib.* 2. *de just. & jur.
cap.* 27. *num.* 28. Molina *tract.* 2. *disp.* 296. *num.* 4. Pi-
rhing. *loc. cit. num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 44.
39 Engel *loc. cit. num.* 9. & alii. Immo si Depositarius
non sit moraliter certus se posse recuperare a Domi-
no rei alterius pretium, seu compensationem damni
seu jacturæ passæ in præferendo rem alienam pretiosio-
rem suæ viliori, ad id non teneretur, quia nemo in
his contractibus intendit se obligare ad expensas fa-
ciendas pro re aliena cum notabili, & gravi suo de-
trimento, vel probabili periculo ejus, ut rectæ do-
cent Pirhing *loc. cit. num.* 16. & Tambur. *in Decal.*
40 *part.* 2. *lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 5. §. 7. *num.* 4. Si res pro-
priæ, & alienæ sint æqualis valoris, & nequeat
Depositarius utrasque salvare, tunc potest De-
positarius salvare proprias, dimissis alienis. *Sic Com-
munis* cum Glossa *in l. si ut certo; verb. Salvas facere,
ff. commodati*; Less. *loc. cit. num.* 29. Molina *loc. cit.
num.* 7. Pirhing *loc. cit. num.* 17. Reiffenstuel *loc. cit.
num.* 42. Et ratio est, quia quisque magis seipsum
diligere debet quam proximum, adeoque Deposita-
rius potest potius res suas, quam alienas salvare,
cum utræque sunt æqualis valoris, eo vel maximæ,
quod depositum sit in gratiam solius Deponentis.

Additiones ex aliena manu.

41 Nec de Deposito *miserabili*, nec de Deposito *ir-
regulari* agit hic Auctor. De utroque tamen breviter
est disserendum.

Depositum *miserabile* in jure dicitur quando aliquid 42
naufragii, tumultus, vel incendii occasione depositum
est, ita ut unica deponendi causa fuerit imminens peri-
culum *l.* 1. §. 3. *ff. Deposit.* Sed Depositum hoc misera- 43
bile, ut recte monet Strykius *in usu modern. Pandect.
lib.* 17. *tit.* 3. §. 1. non tantum in mox dictis casibus a
jure expressis locum habet, sed & ad similes exten-
dendum, puta si fiat Depositum ob incursum ho-
stium, ob aquarum inundationes, vel si peregrinans
in gravi morbo constitutus teneatur eligere fidem Ho-
spitis. Confer etiam Cell. Bargal. *de dol. lib.* 5. *cap.* 14. 44
num. 38. Zuhn *de Mendac. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 2.

Illud vero singulare in hoc Deposito occurrit, quod 45
ex eo aliquando ob dolum agi possit in duplum,
quum Depositarius dolose Depositum negat, in hæ-
redem tamen tantum in simplum ex dolo defuncti,
nisi dolus proprius concurrat, ubi itidem tenetur in
duplum *l.* 1. §. 1. & *leg.* 18. *ff. Deposit.*

Moribus vero hanc dupli pœnam exolevisse tenet 46
cum aliis Gronovvegg. *de leg. Abrogat. ad leg.* 1. §. 1.
ff. hoc tit. Sed ei locum etiamnum esse debere sentit
Strykius *in usu modern. Pandect. lib.* 17. *tit.* 3. §. 1. & 47
ignorantiæ, imprudentiæque Judicum adscriben-
dum esse, quod hæc pœna communiter dictari non
soleat.

Depositum irregulare est, quando rei fungibilis 48
Depositæ usus Depositario concessus est, hac lege,
ut sufficiat tantumdem restituere; *Leg.* 1. §. 34. *leg.* 24.
leg. 26. *ff. Deposit.* Concedi autem potest usus rei De-
positæ, vel tacite, vel expresse. Tacite si pecunia 49
deposita non fuerit obsignata, sed potius Deposita-
rio adnumerata, *leg.* 26. §. 2. *leg.* 29. *in princip. ff. De-
posit.* nisi tamen tales nummi traditi sint in quos pro- 50
pter eorum antiquitatem similemve causam cadere
queat affectio; Bruneman. *ad leg.* 24. *n.* 3. *ff. Deposit.* 51
Expresse, si ab initio, vel ex post facto usus pecu-
niæ, si Depositario placuerit, conceditur, ubi an-
tequam utatur, manet Depositum; *leg.* §. 24. *ff. De-
posit. leg.* 10. *ff. de Reb. Credit.* Sed si Depositarius 52
hoc urget, statim fit mutuum. *leg.* 9. *ff. de Reb. Cre-
dit.* In effectu interest, quod Depositum sit in con- 53
cursu privilegiatum, non compensabile, periculum
non connexum habeat secus ac in mutuo; Confer,
si plura cupias de hoc Deposito irregulari Stryk, *in
usu modern. Pandect. lib.* 17. *tit.* 3. §. 1. & præsertim
Mascovium *de Deposito irregulari*.

Nunc veniamus ad depositum regulare. Verum 54
est, quod ait Auctor *num.* 12. quod pactum, ut ne
de dolo agatur, haud valet in Deposito. At valet
pactum, ut ne Depositi unquam agatur *leg.* 27. §. 3.
ff. de Pact. quum tamen vi ipsa id pactum sit, ne de 55
dolo agatur: existimat Jacobus Gothofredus *in
leg.* 195. *ff. de Regulis juris*, id inde promanare, quod
expressa nocent, non expressa non nocent. Sed an
recte aliorum judicium esto.

Leges Romanæ infamia notant eum, qui Deposi- 56
tum dolose restituere recusavit, & ob dolum conde-
mnatus est. An autem moribus ob dolum condem-
natus adhuc infamis sit, quæstio est inter Doctores.
Negat Schilter. *exerc.* 28. §. 50. Affirmat vero Stryk. 57
in usu modern. Pandect. lib. 17. *tit.* 3. § 7. 58

Gravior quæstio est, an exceptio retentionis ob 59
impensas opponi queat Deposito. Negativam sen-
tentiam tenet Hahn. ad Wesembec. *tit. Deposit. nu-
mer.* 5.

*mer.*5. motus *lege* 11. *C. Depositi*. At communior est opinio affirmativa, modo impensæ fuerint necessariæ; quum repetens merito in dolo sit, quod expensas hasce in ipsam rem depositam factas refundere nolit, quo ipso tamen beneficium huic tributum est, quod rem meliorem recipiat; Brunemann. *ad dict. leg.*11. *num.6.* Mantic. *de Ambigu. Convent. lib.*10. *tit.*10.*n.*5.& cum aliis Strykius *in usu modern.Pandect. lib.*18. *tit.*3. *§.9.*

60 (*) Moderato antiquarum legum rigore, non modo pro impensis in rem depositam factis, sed insuper pro omnibus debitis cum eadem re connexis jus hodiernum depositario retentionem rei concedit, ut præter allegatos tenet *Berger. œconom. jur. lib.*3. *tit.*2. *Struv. sintag. jur. civil. exercit.*21. qui insuper addit, depositarium expensarum refectionem amplius consequi non posse, si non opposita retentione, nec expensis deductis, rem integram restituat (*).

DESPERATIO. Vid. verb. *Virtus num.*32.

DETRACTIO.

Articulus I.

Detractio quoad ejus esse, & modos, quibus fieri potest.

1 DEtractio est alienæ famæ occulta & injusta læsio
seu denigratio. *Est in re communis*. Hinc ad
uberiorem detractionis notitiam advertendum venit,
quod quamvis Honor, & fama quandoque suman-
2 tur pro eodem, revera tamen differunt. Nam fama
est existimatio bona de aliquo, quoad aliquod ejus
bonum, v. gr. quo ad ejus virtutem, scientiam,
pulchritudinem, nobilitatem, favorem Principum,
divitias, & alia hujusmodi, quæ hominem com-
mendant, & bonam de ipso existimationem caussant.
3 Honor autem est testificatio quædam excellentiæ al-
terius; idest exibitio alicujus rei, velut in testimo-
nium, & recognitionem quamdam excellentiæ,
quam habet ille, qui honoratur; Ex quibus habes,
quod fama consistit in interna bona existimatione;
honor vero in externa significatione nostræ existima-
4 tionis de excellentia alterius. Hinc si honor sumatur
prout includit famam, eique superaddit testificatio-
nem, recte dicit Lessius *lib.*2. *cap.*11. *num.*5. quod
honor sit majus bonum, quam fama; Et e contra si
fama sumatur prout contradistincta ab honore; Car-
din. de Lugo *de justitia disp.*14. *num.9.* merito dicit
famam prævalere honori, quia melius est interne ha-
beri pro bono, quam externe tantum dici bonum,
& interne haberi pro malo; Si enim daretur optio,
quilibet sanæ mentis mallet, quod alii bene, & ho-
norifice de se in corde sentirent absque ullo signo,
aut testificatione talis bonæ opinionis; seu existima-
tionis, quam quod bonam de se opinionem, seu
existimationem significarent, in corde tamen male
de ipso sentirent, juxta illud Matth.15. & Marc.7.
*Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe
est a me*; Nunc autem, quia non cernuntur corda
hominum, magis gaudet quis de honore, quam de
fama sola; quia ex honore arguit se habere etiam bo-
nam famam apud eos, qui ipsum exterius honorant.
At absolute loquendo majus bonum esse famam,
quam honorem secundum se, tenent Sotus 5. *de ju-
stitia quæst.*10. *art.*2. Molina *tom.*5. *disp.*26. *num.*1.
Lugo *loco cit. num.*9. & alii.

Detractio varie dividitur. Primo dividitur ex par- 5
te voluntarii in detractionem formalem, & materia-
lem. Detractio formalis est, quæ fit cum directa in-
tentione alteri nocendi, seu alienam famam deni-
grandi; Detractio materialis est, quæ fit quidem ab-
sque directa intentione, & voluntate alteri nocendi,
vel ejus famam denigrandi, sed tamen cum præviso,
vel prævideri debito periculo nocumenti, seu infa-
miæ alterius, adeoque non sine indirecto voluntario,
& intentione nocendi. Secundo dividitur ex parte
modi detrahendi in detractionem directam, & indi-
rectam. Directa est illa, qua directe, & positive 6
læditur fama proximi, & fit quatuor modis contentis
in hoc versu. *Imponens, augens, manifestans, in ma-
la vertens*: primo scilicet imponendo alicui crimen
falsum, secundo amplificando, seu exagerando cri-
men verum; tertio manifestando crimen occultum;
quarto opus recte factum sinistre interpretando, seu
temere exterius judicando, ut de illo Lucæ 11. *In
Beelzebub Principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia*. De-
tractio indirecta est illa, qua solum indirecte, &
quasi negative læditur fama proximi, & fit etiam
quatuor modis contentis in hoc alio versu: *Qui ne-
gat, aut minuit, tacuit, laudatque remisse*; primo
scilicet negando alterius bonum, seu recte factum,
vel ejus dotes; secundo bonum, vel dotes alterius
extenuando; tertio tacendo malitiose bonum, vel
dotes alterius eo loco, & tempore, quo tale silen-
tium interpretatur ab aliis pro tacita vituperatione;
quarto ita frigide, & simulate loquendo, ut talis laus
potius cedat in diminutionem famæ alterius, seu ejus
vituperium juxta illud Gellii *l.* 19. *Turpius est exigue,
atque frigide laudari, quam insectanter, & graviter
vituperari*. Tertio dividitur detractio ex parte cir- 7
cumstantiarum in contumeliam, diffamationem, &
susurrationem. Contumelia est injuria, qua alteri 8
crimen falsum, vel verum occultum palam in ejus
præsentia quasi in faciem objicitur, & est gravior de-
tractione, quia detractio lædit proximum in absen-
tia, contumelia in præsentia, atque adeo illa lædit
solum famam, ista vero famam, & honorem; Cum
contumelia conveniunt *Convitium*, & *Improperium*;
Similiter *Derisio*, & *subsannatio*, quæ motibus inju-
riosis corporis fieri solet, juxta illud *Proverb.* 6. *An-
nuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde
machinatur malum*. Diffamatio est detractio famæ al- 9
terius publica, seu coram multis facta, & cum dire-
cta, vel indirecta intentione alterius infamiam in pu-
blicum propalandi. Susurratio est prava oblocutio de 10
proximo ad injuste tollendam amicitiam ipsius cum
aliis, discordiamque seminandam, juxta illud *Ec-
clesiastici* 28. *Susurro, & bilinguis maledictus*.

Detractio calumnians, qua crimen falsum alteri 11
imponitur, nisi excuset materia levis, est semper
peccatum mortale, quia falsitatem proponere in nul-
lo

lo casu licitum existit, cum mendacium sit intrinsece malum, & si sit in materia gravi, peccatum mortale; Unde merito Innocent. XI. die 2. Martii 1679. tres sequentes condemnavit propositiones, quarum prior in ordine 30. sic habet: *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit*. Altera ordine 43. sic sonat: *Quidni nonnisi veniale sit Detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* Et alia ordine 44. sic dicit: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat; Et si hoc non est probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia* (*a*).

12 Detractio non calumnians, sed revelans tantum, qua alterius verum, sed occultum crimen proditur, est peccatum mortale, quatuor concurrentibus videlicet; Primo, si adsit voluntarium perfectum; Secundo, materia gravis: Tertio, Res occulta; Quarto, Injustitia revelandi. His conditionibus, vel una earum deficiente, evadit peccatum veniale, aut ex-

13 cusatur omnino a peccato. *Est communis*. Hinc resolves primo, quod defectu voluntarii perfecti, detractio, quæ de sui natura esset peccatum mortale, redditur tantum veniale, aut excusatur omnino a peccato, sicuti patet in cæteris aliis peccatis. Divus enim Augustinus *lib. de vera Religione cap.* 4. sic expresse ait: *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*. Etenim nisi dicamus ob imperfectionem actus, verb. gr. ob ignorantiam, aut inadvertentiam ad nocumentum proximi, vel ob vehementem passionem, aut præcipitantiam mentis, & linguæ, detractionem sæpissime excusari a mortali, adeo familiare est hoc vitium, quod totum pene genus humanum periclitabitur, siquidem, ut dicit Divus Jacobus in sua Epistola Catholica *cap.* 3. *Lingua modicum quidem membrum est, sed inquietum malum, quod nullus hominum domare*

14 *potest*. Unde qui detrahunt ex naturali impetu pravæ consuetudinis, & loquacitatis absque omni advertentia ad damnum proximi, non peccant mortaliter in ipso actu, licet peccent in sua caussa, scilicet ipsa mala consuetudine voluntarie contracta, & retenta, juxta generalem regulam communiter traditam a Doctoribus in materia de peccatis ex consuetudine.

15 (*) Quomodo hæc regula intelligenda sit, exposuimus verb. *Blasphemia art.* 1. *in addit. ad num.* 17. Quod autem attinet ad eos, qui ex loquacitate proximi detrahunt, hæc habet S. Thomas 2.2.*qu.*73. *art.*2. *in corp.* „ Siquidem verba, per quæ fama alterius di„ minuitur proferet aliquis propter aliquod bonum „ necessarium, debitis circumstantiis observatis, „ non est peccatum, nec potest dici detractio. Si „ autem proferat ex animi levitate vel propter cau„ sam aliquam non necessariam, non est peccatum „ mortale, nisi forte verbum quod dicitur, sit adeo „ grave quod notabiliter famam alicujus lædat, & „ præcipue in his, quæ pertinent ad honestatem vi„ tæ, quia hoc ex ipso genere verborum habet ra„ tionem peccati mortalis. Et tenetur aliquis ad re„ stitutionem famæ, sicut ad restitutionem cujusli„ bet rei subtractæ eo modo quo supra dictum est, „ cum de restitutione ageretur. „ (*)

Resolves secundo, quod defectu materiæ gravis 16
detractio evadit solum peccatum veniale. Si enim levis sit materia, sive in se absolute, sive habita ratione circumstantiæ personæ, utique excusabitur a mortali, & evadet veniale ex parvitate materiæ, sicuti in cæteris peccatis versantibus circa materiam divisibilem in levem, & gravem, juxta communem Doctorum sententiam in materia de peccatis. Levitas 17
autem, & gravitas materiæ detractionis attendi debent potissimum ex conditione personæ, quæ infamatur, quia fieri potest, ut narrando defectus alicujus solum veniales, vel etiam naturales, spectata conditione, & statu illius grave damnum quis inferat, & sic graviter peccet, ut si qualificatum, & optimi nominis Religiosum mendaciis assuetum esse dicat, virum gravem ac consularem dicat illegittime natum, ortum esse de genere hebræo, & hujusmodi; Et e contra fieri potest, ut non sit peccatum mortale referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ non notabiliter famam lædant, v. gr. si quis dicat militem habere concubinam, fuisse ebrium, pugnasse in duello, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus &c. Sic communiter Doctores cum Layman *leg.* 3. *tract.* 3. *part.*2. *cap.* 3. *n.*3. Cajet. 2. 2. *quæst.*73. *art.*2. §. *Ad hoc dicitur*, Sotus *leg.* 4. *quæst.* 6. *art.*3. *circa* 4. *arg.*

Ad uberiorem hujus materiæ notitiam libet hic af- 18
ferre varios casus particulares in praxi frequentissimos. Regulariter igitur non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis, vel naturarum, v. gr. quod quis sit ignarus, illegitimus, luscus &c. nisi inde aliquod grave damnum ei sequatur, quia tales non sunt defectus mortales culpabiles. *Ita communis*. Similiter non est mortale narrare defectus mo- 19
rales de aliquo in generali dicendo v. gr. esse superbum, iracundum, avarum, &c. quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario; nec oritur grave damnum famæ,

Nota ex Edit. Rom. 1766.

(*a*) Ad coercendam detrahendi licentiam, respuendasque quorumdam casuistarum sententias, pio adfectu legat Christianus caput 3. & 4. Epist. Cath. B. Jacobi Apostoli, teneatque hanc D.Thomæ doctrinam: *Si verba*, per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio. Si autem proferat ex animi levitate, vel propter caussam aliquam non necessariam, non est peccatum mortale: nisi forte verbum, quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicujus lædat, & præcipue in his, quæ pertinent ad honestatem vitæ, quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis *Summ.*2.2. *quæst.*73. *a* 2. Nec ignorantia te excusat (ab obligatione restituendi) si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere vel jacturam.

mæ; S. Anton. *part.* 1. *tom.* 8. *cap.* 4. Layman *loc. c.*
20 cum communi. Moraliter tamen peccat, & detrahit, si quis de determinata persona in generali dicat, v. gr. *se scire quid de illo, quod si dicat, sit eum magno rubore affecturus*; quia audientes ex his, & similibus verbis arguunt de eo aliquod grave delictum afferens
21 ei gravem infamiam. *Omnes*. Non est mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato male loqui, v. gr. in tali loco esse multos improbos, in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, ver. gr. Simoniam; Si tamen non sit tale crimen, quod in aliorum damnum redundet, quia tunc ratione talis gravis damni in alios redundantis erit mortale; Trul.
22 *d.* 14. cum Azor. Bonac. Busembau & aliis passim. Hinc qui dicit Religiosum talis Monasterii, vel Ordinis, hominem talis familiæ, tale, vel tale crimen commisisse, v. gr. Adulterium, fornicationem, & hujusmodi, peccat mortaliter, quia licet congregatio v. gr. Regularium re ipsa non maculetur ex unius Religiosi malitia, aut perfidia, sicut nec Collegium Apostolorum ex proditione Judæ, maculatur tamen apud homines simplices, & imperfectos, quibus id sæpe multiplici scandalo esse solet; S. Augustin. *Ep.* 137. *ad Clerum Hipponensem*, Layman *loc. cit. num.*
23 12. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *num.* 61. Molina, Navarr. & alii. Gravius autem, & gravissime peccat, qui Ordini seu Congregationi alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahit dicendo v. gr. quod in ea male vivatur, non servetur Observantia Regularis, & hujusmodi (nisi tamen sit plane notorium) quia talis gravissimum damnum affert toti Religioni, seu Congregationi, aut Communitati Religiosæ; Layman *loc. cit. num.* 12. Trul. *d.* 12. Busemb.
24 *loc. cit. num.* 15. Sotus Navarr. & alii passim. Diffamatum in uno crimine de altero valde affini infamare, ut v. gr. dicere de adultero, quod miserit litteras amatorias, est tantum peccatum veniale, quia tunc non notabiliter augetur infamia; de disparato tamen, & non connexo, seu affini delicto infamare, est mortale, quia infamis in uno genere vitii, non amisit jus famæ in aliis virtutibus; Tanner. *d.* 4. *de just. qu.* 8. *d.* 7. *num.* 141. Less. *dub.* 14. Busemb. *loc. cit. n.* 11.
25 Navarr. & alii plures. Ne nimis in longum adducantur consimiles casus, ad dignoscendum, an graviter, vel leviter peccetur in hujusmodi materia, affertur sequens regula generalis adducta a meo Sporer *loc. cit. num.* 59. *Quoties notabiliter fama alterius læditur, sive defectus narratus sit mortalis, sive venialis, sive naturalis tantum, toties peccatur mortaliter. Quoties vero leviter solum læditur fama, peccatur venialiter: quando nihil læditur, quidquid dicatur, nihil peccatur ex hoc capite.*

26 Resolves tertio, quod defectu rei occultæ detractio evadit solum peccatum veniale; nam crimen jam notorium referre apud alios jam scientes, vel sine dubio alias brevi scituros secluso alio maligno affectu, vel effectu malo, est ad summum peccatum veniale, & sæpe etiam nullum peccatum; Quo ad alios vero nondum scientes crimen alias notorium, diligenter
27 est attendendum, qua notorietate sit notorium. Duplex enim est notorium, scilicet, notorium notorietate juris, & notorium notorietate facti: Notorium notorietate juris dicitur id, quod scitur per confessionem rei in publico judicio, vel per sententiam Judicis jam publicatam; Notorium notorietate facti dicitur id, quod per ipsam facti evidentiam apud tot est ita notum, ut nulla tergiversatione celari possit; Glossa *in cap. Vestra, de cohabitat. Cleric. & mulier.* Ut autem aliquid dicatur notorium notorietate facti, 28
aliqui dicunt sufficere, quod sciant decem, quia hic numerus sufficit ad constituendum populum, seu turbam, & Parochiam; *lege* 4. *ff. de vi bonor. raptor.* Alii dicunt sufficere, quod sciant sex, quia hic numerus est plus, quam media pars numeri requisiti ad constituendum populum, seu turbam, & Parochiam. Alii vero, quos sequimur cum Abbate *in cap. Vestra, de cohabitat. Clericor. & mulier. num.* 16. Molina *disput.* 31. Layman *l. c. num.* 8. Lugo *disp.* 14. *num.* 70. Sporer *loc. c. n.* 68. dicunt, quod, quando factum limites secreti, & occulti ita egreditur, ut attenta quantitate communitatis, qualitate hominum, & humana imbecillitate, prudentis arbitrio censeatur impossibile cohibere, quominus in aliorum cohabitantium, vel Viciniæ cognitionem deveniat, tunc respectu illius communitatis, vel Viciniæ censebitur notorium, & publicum. Quare si Collegium constet octo incolis, sufficit plerumque quatuor, vel quinque crimen cognovisse, ut Collegio notorium censeatur; Sin autem Collegium, vel Monasterium constet viginti incolis, sufficiet octo cognovisse; Si centum ibi inhabitent, sufficiet quindecim, vel viginti scire; In oppido quadraginta domos continente, sufficiet octo, vel decem diversarum domorum incolas tale crimen cognovisse; Si civitas quinquies mille habitatores contineat, sufficiet triginta, vel quadraginta per Civitatem dispersos de tali crimine loqui, ut notorium, seu publicum censeatur, ac de eo ulterius apud nondum illud scientes loqui liceat. His adnotatis.

Assero primo, Crimen notorium notorietate juris, 29
postquam per condemnatoriam sententiam Judicis publicatum est, omnibus aliis locis sine injuria licite evulgari potest. *Est communis* cum Layman *loco cit. num.* 10. Molina *disput.* 33. *conclus.* 9. Navarr. *in Manual. cap.* 18. *num.* 26. Valent. *t.* 3. *d.* 5. *q.* 17. *par.* 2. cum aliis ab ipsis citatis. Et ratio est, quia sicut Magistratus in criminis vindictam jus habet privandi reum bonis fortunæ, & vitæ ipsius, ita etiam jus habet eum privandi bonis famæ, idque re ipsa facere decernit, quando reum publica sententia coram populo condemnat, ita ut reus amittat tunc apud omnes omnino jus ad famam respectu illius criminis, de quo publice condemnatus est, ergo tale crimen evulgans non facit illi injuriam, & consequenter non peccat contra justitiam. Immo per se loquendo, & secluso alio malo effectu, neque peccat contra Caritatem, ut contra Sotum, Petr. Navarr. & alios probabilius tenent Molina, & Layman locis citatis; Sporer *loco cit. num.* 69. Lessius, Tamburin. Dicastill. & alii plures, quia utitur jure suo, & licentia sibi a Magistratu juste concessa ad evulgandum ulterius crimen, saltem in locis eidem Reipublicæ subjectis, vel aliis vicinis, seu commercio conjunctis; Ideo enim publice damnantur rei, ut alii eorum exemplari condemnatione deterreantur; Quæ finalis ratio publicæ condemnationis currit, nedum pro locis eidem Reipublicæ subjectis, seu commercio conjunctis, sed etiam pro locis remotissimis, uti cum Lessio, Dicastil. adver-

advertit Tamburin. *l. 9. Dec. cap.3. §. 2. n.11.* Sporer *loco cit. num. 69.*

29 (*) „ Est *tamen* mortale contra charitatem *inquit* „ *Antcine de justitia, & jure c.IV. quæst.VII. resp.2.* „ crimen alterius alicubi publicum etiam per sententiam publicam judicis, detegere sine justa caussa „ in eo loco quo fama non erat illud perlatura, si „ auctor criminis erat ibi bonæ famæ. *Ita Lessius asserens hanc esse fere communem sententiam* ... Si tamen fama communis crimen sic publicum brevi „ erat perlatura in locum, ubi revelasti; non peccas „ mortaliter contra charitatem illud antea aperiendi: quia fama brevi juste destruenda non magni æstimatur, nec proinde illius damnum censetur magnum. Dico *juste*, nam qui crimen, quod injuste divulgandum erat, prior divulgat, peccat mortaliter, & tenetur compensare damna. „ (*)

30 Assero secundo, Crimen notorium notorietate facti alicubi, aliis ejusdem loci, seu Viciniæ id nondum scientibus manifestare, non est peccatum saltem mortale. *Sic communiter Doctores* cum Scoto *in 4. d.15. qu.4. art.1.* Lugo *disp.14. sect.5.* Navarr. *cap.18. num.10.* Cajetan. *opuscul.15.responsionum, resp.9.* Layman *loc. cit. n.8.* Sporer *loc. cit. n.70.* Molin. *tract. 4. disp.31. & 32.* & aliis. Et ratio est, quia criminosus censetur tunc spoliatus & jure, & possessione famæ suæ, quando crimen adeo manifestum est, ut moraliter impossibile videatur, quin in aliorum cohabitantium notitiam deveniat; expedit enim ad bonum publicum, ut unusquisque ab aliis cognoscatur, qualis publice est, ne alii in ejus convictu, commercio, vel aliis actionibus humanis decipiantur; Unde recte observat Lessius *lib.2. c.11. dub.11. num.75.* ex consuetudine totius orbis nunquam homines putare se injuriam facere, si publica crimina aliis referant, per quod satis innuitur crimen ita notorium aliis referre, non solum non esse peccatum contra justitiam, sed neque contra Charitatem, saltem mortale, per se loquendo, & præscindendo ab alio malo affectu, ut cum aliis notant Tamburin. *lib.9. Decalog. cap.3. §.2. num.12.* Sporer *loc. cit. n.70.*

31 Felix Potestas *tom.1.par.2.num.2759.* & alii. Si enim id faciat ex aliquo malo affectu, & effectu, scilicet ex gravi odio, vindicta, vel novo damno illius proximi, est peccatum mortale; si fiat ex mera loquacitate, est veniale; & si fiat ex zelo bono, vel ad alium bonum finem, nullum est peccatum, ut ex communi testatur Sporer *loc. cit. num.70.*

32 Assero tertio, Crimen notorium non absolute, sed respective, & limitate, ad aliquem solum locum v. g. privatam Communitatem, Collegium, Monasterium, familiam, & hujusmodi referre in alio loco, ad quem non erat de facili notitia perventura, est peccatum mortale contra justitiam. *Est fere communis* cum Molina *disp.31 & 32.* Soto *lib.5. qu.10. de justit. art.2.* Layman *loco cit. num.8.* Tanner. *tom.3. disp.4. de just. qu.8. Dub.7. num.142.* Et ratio est, quia licet criminosus sit Diffamatus in loco commissi criminis, in alio tamen loco, ad quem non de facili est alias perventura talis notitia, retinet juste adhuc jus ad suam famam, adeoque tale crimen sic

33 referens infert ei injuriam contra justitiam. Secus probabiliter est, quando crimen est notorium in aliquo loco, seu Civitate simpliciter, & absolute, quia tunc potest sine ullo peccato, saltem gravi, referri in aliis locis remotis, vel litteris eo scribi; Si enim, ut observat Card. de Lugo *disp.14. sect.6. num.81.* aliquis ex loco remoto huc veniret, posset illi tale crimen narrari, sicut aliis, qui in hac Urbe commorantur, quamvis hic rediens ad suam patriam notitiam illam secus delaturus esset; Cur ergo eidem in patria commoranti non poterit id ipsum per litteras scribi, vel ibidem eidem narrari, si quis ad ipsum illuc perveniret? Certe non magis fama læditur in uno casu, quam in altero; sola enim varietas loci non variat famæ læsionem, nec videtur diversam obligationem inducere. Nec id displicet Patritio Sporer *tom.2. tract.5. cap.4. num.71.* Attamen contraria opinio est communior & probabilior, ut patet ex ipso Sporer *loc. cit.* ubi dicit juxta communem DD. sic tenere Sotum, Molinam, Petr. Navarr. Tannerum, & Layman.

Assero quarto. Qui occultum alicujus crimen se 34 ab aliis audisse narrat, non peccat saltem mortaliter, si abque propria confirmatione, & proposito nocendi referat, vel tales circumstantiæ concurrant, ut credibile sit audientes non esse credituros, quia in tali casu abest periculum notabilis damni inferendi. *Est communis* cum Sceto *in 4. dist.15. q.4. art.1.* Navarr. *cap.18. num.36. & 50.* Layman *loco cit. n.7.* Reiffenstuel *tract.9. dist.6. n.14.* vide Nov. Addit. post *n.28.* Sporer *l. c. num.92.* Si vero cum propria asseveratione, 35 & confirmatione, iisque circumstantiis tale auditum crimen occultum narretur, ut narratio suo pondere fidem apud audientes mereatur, vel sinistram suspicionem generet, peccatur contra justitiam cum onerere restitutionis, quia in tali casu infertur notabile damnum proximo. Sic mox citati Doctores, Molina *disp.30.* Lessius *cit. cap.11. dub.5.* & alii communiter. Si autem in talis occulti criminis narratio- 36 ne tales circumstantiæ concurrant, ut narratio per se quidem fidem non mereatur, is vero, qui narrat, animadvertat audientes, si non ex vi suæ narrationis, propria tamen levitate esse credituros, vel malam suspicionem concepturos, non peccat quidem contra justitiam, ut defendunt S. Antonin. *p.2. tit.2. cap.2. §. 3.* Cajetan. *loco cit. art.2.* Lessius *loco cit. cap.11. dub.6.* Layman *loco cit. num.6.* Tamburin. *l.9. Decalog. cap.3. §.2. n.5.* quia sic causa alterius malæ fidei non potest adscribi tali narranti, cum audientes non ex pondere talis narrationis nihil moventis, sed ex proprii animi levitate fidem adhibeant; qui enim *cito credit*, juxta illud Ecclesiastici *cap.19. levis est corde*; Peccat tamen contra charitatem gravius vel levius juxta qualitatem materiæ; quia publici mali occasionem præbet sive respectu audientium, qui temere credendo scandalum patiuntur, sive respectu infamati, qui famæ suæ jacturam apud eosdem incurrit.

Assero quinto. Peccat mortaliter cum obligatione 37 restitutionis, qui infamatum jam emendatum de præterito, & jam oblito crimine, denuo sine justa causa infamat. *Est fere communis* cum Sanchez *in Decalog. lib.6. cap.18. num.40. & 60.* Molina *disp.33. num.2.* Lugo *loco cit. n.85. & in respons. moral. lib.4. dub.46.* Mendo *d.1. a num.200.* Layman *loco cit. n.8.* Ovied. *de claritat. contract.11. pag.10. §.12.* Tolet. *lib.5. c.65.* contra Lessium *dub.13. in fin.* Et ratio est, quia sicu-

ti malis moribus infamia facti contrahitur, & bona fama amittitur, ita contrariis bonis moribus infamia facti aboletur, & fama bona recuperatur; adeoque ea semel per emendationem recuperata apud homines prioris sceleris oblitos, injuriose spoliatur recensendo prius ejus crimen. Tum quia res illa, ut optime dicit Lugo *c. n.*84. per oblivionem reducta omnino est ad eum statum, quem habebat antequam esset publica; & fama iterum juste possidetur; ergo sicuti tunc publicari non poterat, sic nec postea poterit; Nam rem antea notoriam fuisse, facit quidem, quod tunc fuerit publica, sed non facit, quod nunc etiam publica sit; adeoque nunc vere est actu occulta, nec potest publicari sine gravi injuria & obligatione restitutionis.

38 Assero sexto. Probabilius mortaliter peccat, qui occultum alterius crimen sine justa causa manifestat uni vel alteri viro prudenti, non ulterius divulgaturo. Sic Sotus *lib.* 4. *qu.*6. *art.*3. & *lib.*5. *quæst.*10. *art.*2. *conclus.*4. Molina *disput.*20. *num.*7. Less. *loco cit. dub.*11. Layman *loco cit. num.*6. Lugo *disput.*14. *num.*51. La Croix *lib.*3. *par.*2. *num.*1197. Sporer *loco cit. num.*63. Illsung. *t.*4. *d.*3. *num.*105. & alii apud ipsos. Ratio est, quia revera, & rationabiliter plerique hanc famæ suæ jacturam magni æstimant, & graviter sentiunt, si de gravi scelere infamantur, etiamsi apud unum solum virum prudentem, & gravem non ulterius divulgaturum. Immo non pauci inveniuntur Religiosi, Clerici, subditi, aliique, qui mallent crimen suum occultum sciri a centum aliis, quam a Prælato, Domino, vel Benefactore,

39 a quo multum dependent. Si quis autem solatii, vel consilii tantum causa, & non intentione detrahendi, seu lædendi, alicui amico, vel consiliario taciturno narret injuriam ab alio sibi factam, seu grave crimen contra se commissum, non peccat mortaliter, etsi inde aliqua infamia proveniat auctori, ea enim est ipsi imputanda; Et ratio est, quia humana conditio non patitur, ut quis gravem offensam recipiat, & non se doleat, vel quærat solamen, seu consilium; & sic a morali excusantur famuli, qui injurias sibi ab heris suis; uxores, quæ a Maritis; filii, qui a Patre; Religiosi, qui a Prælatis; milites, qui ab Officialibus illatas, doloris tantum mitigandi causa referunt; Trull. *d.*11. Less. *d.*12. Molin. *num.*5. Diana *p.*2. *t.*5. *resol.*32. Petr. Navarr. *l.*2. *cap.*4. *n.*346. Laym. *l. c. n.*6. Tanner. Busemb. & alii passim. (*) licet, *ait.* „ *Antoine de justitia, & jure Cap. IV. quæst. IX.* „ *resp.*2. injuriam sibi ab alio factam referre ad petendum consilium necessarium, non nominata persona, nisi ad consilium opus sit, modo non pluribus referatur, quam necesse sit. . . . . Non tamen licet ad solatium præcise seu ad dolorem leniendum narrare amico injuriam sibi factam nominata persona: quia iniquum est gravem infamiam proximo inferre sine justa & gravi causa, quale non est solatium illud. (*)

40 Assero septimo. Defunctis detrahere, seu eorum gravia occulta crimina propalare est peccatum mortale ad restitutionem obligans; Molina *disp.*28. Lessius *loc. cit. dub.*21. Bonac. *d.*2. *qu.*4. *pag.*2. *tom.*2. *de restit. in partic. num.*2. Layman *loc. cit. n.*13. Petr. Navarr. *loc. cit. n.*351. Busembau *lib.*3. *par.*2. *dub.*2. *n.*13. & alii communiter. Et ratio est, quia tantum jus habent ad famam suam Defuncti, quantum Vivi, cum juxta communem existimationem censeantur adhuc in sua fama vivere; Unde sicut illorum memoria capax est gloriosæ recordationis, ita & ignominiosæ detractionis; quod confirmat Scriptura Eccles.7. *Mortuo non prohibeas gratiam*. Et sic si quis illos tali bona fama, & gloria injuste spoliet propalando aliquod occultum eorum grave crimen, ipsis detrahere censetur, & per hoc ad restitutionem obligatur. Hinc 41
etiam Historiographi contra justitiam peccant, si occulta mortuorum crimina pandant. Quo tamen ad 42
mortuorum crimina publica, jam oblivione sepulta, seu sepelienda, vel uno, seu altero tantum loco cognita, plus Historicis, quam aliis hominibus est concessum, ut ea scilicet ad perpetuam totius posteritatis cognitionem publicis scriptis diffundant, partim ad aliorum exemplum, ac terrorem, partim ad rerum gestarum notitiam conservandam; Molina *l. c.* Sotus *cit. qu.*10. *art.*2. & *de secreto membr.*1. *qu.*2. *in fine*; Layman *loc. cit. num.*13. Valent. *disp.*5. *qu.*17. *p.*2. Sa *verb. Infamare num.*4. & alii passim. Peccant 43
autem Historici describendo crimina mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam, vel emendationem, si resipuerint; Busembau *loc. cit. num.*9. & alii communiter.

Resolves, quarto, quod defectu injustitiæ reve- 44
landi, crimen occultum revelare non est peccatum; Ad hoc enim ut detractio, seu revelatio criminis occulti alterius sit peccatum, requiritur potissimum injustitia revelandi, ut scilicet fiat absque ulla justa causa necessitatis, vel utilitatis gravis præponderantis damno infamiæ alterius. Causæ autem justæ re- 45
velandi aliquod crimen verum occultum alterius sunt præsertim quatuor sequentes. Prima est bonum ipsius revelantis. Secunda est bonum audientium. Tertia est bonum ipsius delinquentis. Quarta est bonum Communitatis, vel Reipublicæ. Propter primam 46
causam, scilicet propter bonum ipsius revelantis potest quis licite occultum crimen proximi, vel injuriam sibi factam revelare viro prudenti, & gravi, ut consilium, vel auxilium, seu etiam in sua afflictione solatium, & sublevamen capiat, secluso alio maligno affectu detrahendi, seu lædendi. *Est communis*; Dummodo tamen pro quanto est sibi possibile, cum 47
minimo alterius damno fiat, ut si sufficiat unus ad consilium, seu solamen, non manifestetur pluribus; & si possit capi non nominata persona, non nominetur. Sic recte limitant Layman *loco cit. n.*5. Lessius *loco cit. cap.*11. *dub.*12. Busemb. *loco cit. num.*5. Sporer *loc. cit. n.*75. & alii vid. *Nov. Addit. ad num.*39.
Sic a fortiori ad evadendam mortem vel gravia tor- 48
menta, ob crimen occultum alterius sibi falso impositum, potest quis licite manifestare crimen occultum alterius verum, extra sigillum Confessionis Sacramentalis cognitum; *Est communis*. Nullimode autem 49
licet crimen falsum imponere proximo innocenti; ut patet ex propositionibus damnatis ab Innocentio XI. relatis supra *sub num.*10. Ita etiam ut quis officium, 50
vel Beneficium sibi, vel suis dignis assequatur, non est illicitum, saltem sub gravi, competitoris non dignoris vitium occultum, quo ad tale officium, vel Beneficium inhabilior redditur, Collatori aperi-

rire; Navarr. *in cap. Inter verba num.*854. Sa *verb. Infamare*; Tolet. *lib.*5. *cap.*65. Sporer *loco cit. n.*76. & alii.

51 Propter secundam causam, scilicet propter bonum audientium potest quis licite proximi occulta crimina, & incognitos defectus revelare ad audientium instructionem, informationem, & cautelam, ut sic a multis malis, damnis, & incommodis liberentur, cavendo ab occultis criminosis, vel in sua professione imperitis, quos undequaque justos, & solos peritos in sua respective professione ante talem revelationem, seu manifestationem judicabant; Sic enim potest occultus fur, seu infidus servus manifestari iis, cum quibus solet frequentare, & inhabitare, & a quibus petitur pro servitiis hoc solo fine ut a suis caveant latrociniis, seu domesticis furtis, sic occultus homicida potest indicari Judici, ut innocens eo crimine accusatus liberetur; sic imperitus Advocatus, Medicus, Confessarius, Artifex &c. & hujusmodi potest ad cautelam manifestari iis, quibus damnum notabile inferri potest ex eorum imperitia; Dummodo tamen semper in similibus absit quilibet malignus affectus & finis nocendi, sed solum intendatur praecautio bonorum, & innocentium, a consortio, & infectione malorum, & respective nocentium occultorum, juxta illud Lucae 12. *Attendite a fermento Pharisaeorum*, & Matth.5. *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum*; Item Matth.23. & alibi late manifestat eorum vitia ad audientium cautelam, & instructionem, ut ab ipsis caveant. Sic passim Doctores; Adrianus *in* 4. *ubi de restitut. famae*; Sotus *lib.*5. *quaest.*10. *art.*2. Navarr. *cap.*18. *num.*31. Molina *disp.*34. Less. *loco cit. dub.*9. Layman *loco cit. num.*5. Sporer *loco cit. num.*79. & alii.

52 Propter tertiam causam, scilicet propter bonum ipsius delinquentis potest quis manifestare Superiori defectus occultos subditi, ut sic corrigatur, & emendetur; ita potest quis manifestare crimen occultum filiorum Parentibus, vel famulorum heris in ordine ad correctionem; Sic uxor Marito, vel Maritus uxori manifestare potest, & saepe debet occulta crimina filiorum, vel famulorum, ut sic corrigantur, & emendentur. Immo interdum expedit in praesentia ipsius criminosi coram aliis amicis fidelibus & charitativis, seu aliis conjunctis ejus crimina revelare, ut communi omnium adhortatione saltem rubore confusus ad emendationem compellatur. Et ratio est, quia multo magis salus, & bonum spirituale ipsius criminosi praeferendum est ejus famae, quando sine hujus aliquali laesione procurari commode non potest *Est communis* cum Trull. *t.*2. *leg.* 7. *cap.*10. *dec.*11. Sporer *loco cit. numer.*80. Marchant *tract.*9. *tit.*4. *quaest.*4. *regul.*2. Busembau *loco cit. num.*5.

53 Propter quartam caussam, scilicet propter bonum commune Reipublicae, vel Communitatis, potest quis licite revelare occultum crimen, vel incognitum defectum alterius, quoties ita necesse est ad impediendum majus damnum Reipublicae, vel Communitatis Immo quandoque tenetur ex Charitate tale occultum crimen aperire, ut est si quis moliatur proditionem Reipublicae, haeresim, Homicidia, furta, & hujusmodi, quae aliter impediri non possunt, quam per revelationem factam iis, quibus interest; Sic si homo improbus, & non idoneus Juventuti sit praeferendus in Magistrum, animabus in Parochum, corporibus in Medicum, cum multorum damno sive spirituali, sive temporali; quia quilibet ordine Charitatis tenetur magis avertere majus damnum Communitatis, seu personarum innocentium, quam personae nocentis, dummodo quam possibile est, fiat cum minima jactura alienae famae, seu alterius gravis damni; ipsum criminosum prius admonendo, ut sibi caveat, fuga consulat, & hujusmodi. *Sic communis* cum Molina *disp.*24. Less. *leg.*2. *cap.*11. *dub.*9. Navarr. *cap.*18. *num.*21. Layman *loco cit. num.*5.

Detrahentes voluntarie, & sine causa audire, 54
cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. *Est communis*; & colligitur ex Prov.4. ubi expresse praecipitur; *Remove a te os pravum; & detrahentia labia sint procul a te*. Hoc malum enim dicit S. Hieronymus *epist.*19. *ad Caelant. ideo celebre est, idcirco in multis fervet, quia penes ab omnibus auditur, si deest auditor, deest & murmurator*; Quia tamen 55
potest quis esse auditor detractoris tripliciter, scilicet inducendo, approbando, & non impediendo, ideo dico primo, quod audiens detrahentem coram aliis inducendo, provocando, adjuvando, approbando, & non impediendo, seu alio modo positive cooperans ad detractionem faciendam, peccat mortaliter contra Justitiam; & ad restitutionem obligatur respectu infamati, quia positive ad illius damnum cooperatur, & peccat mortaliter peccato scandali contra Charitatem respectu detrahentis, quem positive ad peccatum inducit, vel confirmat. *Est communis*, & per hoc S. Bernardus *lib.*2. *de considerat. ad Eugenium cap.*13. scripsit: *Detrahere, vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.* Immo S. Joann. Chrysost. *Homil. de Davide* expresse dicit, *collaudare delinquentes plus est, quam delinquere*; & in specie de audiente; & collaudante, seu applaudente, & provocante detractores sic praecise dicit meus S. Bernardinus Senens. *tom.*2. *serm.*23. *art.*3. *cap.*1. *Talis plerumque amplius peccat, quam detractor, quoniam ex majori iniquitate, vel malignitate procedit*. Dico secundo quod audiens detrahen- 56
tem non inducendo, sed solum consentiendo, & complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra Charitatem, sed non contra justitiam, adeoque ad nullam restitutionem obligatur. Et ratio est, quia consentire, complacere, vel laetari de malo alterius absque ulla positiva externa cooperatione ad illud malum, charitati tantum, non autem justitiae adversatur; *Est communis*; & quod sit peccatum mortale, colligitur ex Apostolo *ad Rom.*1. ubi de ipsis aliisque peccatoribus dicit: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, & non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*; & Divus Bernardus *de triplici Custod. linguae* expresse dicit: *detractor, & libens auditor, uterque Diabolum portat in lingua*.
Si tamen quis delectaretur praecise de lepiditate, gra- 57
tia, dexteritate, aut exaggeratione Detractoris, non esset inde culpandus peccati gravis, licet posset mortaliter peccare, eo quod Detractorem non impediret, si posset, ut mox subjungitur. Dico tertio, quod 58
audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo,

 quan-

quando facile, & commode potest, peccat etiam mortaliter contra Charitatem ex duplici respectu, scilicet, & respectu ipsius infamantis, non impediendo ejus peccatum, & ruinam spiritualem, cum possit fraterne corrigendo; & respectu infamati non impediendo ejus damnum famæ; colligitur *ex cap. Error. 3. dist.83.* ibi: *Error., cui non resistitur, approbatur, & veritas, cum minime defensatur, opprimitur; negligere quippe cum possis perturbare perversos, nihil aliud est quam fovere: Neque caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*; & expresse docet S. Bonaventura *in specul. anim. cap.1.* sic dicens: *Ad detractionem spectat bonum proximi tacere, quod quidem mortale est, cum videt aliquis injuste famam proximi deperire*; & sic etiam S.Thom. 2. 2. *qu.73. art.4. Dicendum est ergo, quod si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati ejus*; *Et est communis sententia Doctorum*, qui insuper volunt, quod si interdum non expediat auditorem impedire detractorem per directam correctionem, ut si persona non sit idonea ad corrigendum, si nullus fructus speretur, immo gravius malum timeatur, cum sæpe detractores ex correctione eo magis irritentur ad detractiones confirmandas, vel ipsas augendas, seu ad convitia, & contumelias evomendas contra correctorem; Tunc inquam volunt communiter Doctores teneri adhuc auditores, quantum commode fieri potest, corrigere, impedire saltem indirecte, vel discedendo, vel alio sermonem divertendo, vel tacendo, & vultum tristem ostenendendo, nam, ut dicitur *Proverb. 25. num.23. Ventus Aquilo dissipat pluviam, & facies tristis linguam detrahentem* & ideo consulit Ecclesiasticus *cap.28. num.2.* ut in similibus casibus claudantur spinis aures audientis, *Sepi aures tuas spinis*; quia ut optime explicat Ugo Cardinalis *in Proverb. cap.23. Ostensio tristis vultus spina est, qua pungitur lingua detractoris*.

59. Se ipsum infamare sine rationabili causa, est peccatum; Veniale tamen, ubi nullum aliud intervenit detrimentum. *Est communis*; Prima pars patet ex *cap.41. Ecclesiastici* ubi præcipitur cura habenda de bono nomine, ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri prætiosi, & magni*, & *Proverb.22.* commendatur bonum nomen super omnes divitias: *Melius est nomen bonum quam divitiæ multæ*; Unde & Poeta canit *Omnia si perdas, famam servare memento*; adeoque si fama ex Sacra Scriptura debet esse homini magis cara, quam omnes divitiæ, sicuti illas prodigere est peccatum, ita & illam. Secunda pars est clara, quia homo est Dominus suæ famæ, quippe quam propriis virtutum actibus comparavit, & eam dissipando nemini injuriam facit; adeoque est tantum veniale vitium prodigalitatis.

60. Quando quis tamen se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiæ, proximo, etiam vitæ suæ, peccat mortaliter, sicut de facto peccat Religiosus, Paterfamilias, seu Rector alicujus Communitatis se ipsum ita infamans, ut inde redundet gravis infamia in familiam, aut communitatem. *Est communissima*. Et ratio est, quia licet sit quis Dominus famæ suæ, non tamen potest illam dissipare cum detrimento boni publici, famæ alterius, aut vitæ propriæ, cum in istis nullum habeat dominium; adeoque &c. Hinc *cap. Non sunt audiendi 54. caus.11. quæst.3.* ex verbis S. Augustini sic cavetur: *Quisquis a criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis autem etiam famam, in alios misericors; Nobis enim necessaria est vita nostra honeste acta, aliis fama nostra.* Et S. Gregorius *cap.9. in Ezechiel.* sic præcise habet: *Hi quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere.*

ARTICULUS II.

Quod ad obligationem restitutionis famæ, & quoad causas excusantes a tali restitutione.

Qui falsum crimen alicui scienter imposuit, necesse est, ut restituat famam retractando dictum suum, asserendo v.gr. se deceptum fuisse, 1
sed re melius considerata comperisse errorem; vel falsum dixisse, etiam adhibendo juramentum, & testes, si necessitas urgeat, eo quia auditores nolint sine juramento, vel testibus credere; Cajetanus 2. 2. *quæst.62. art.2.* Sotus *de just. lib.4. quæst.6. art.3.* Navarrus *cap.18. num.45.* Petrus a Navarra *lib.2. de restitut. cap.4. num.137.* Turrian. 2. 2. *tom.2 disp.53. dub.1. num.9.* Salonius *de just. tom.1. quæst.62. art.2. controv.13.* Tannerus 2. 2. *disp.4. quæst.6. dub.6 n.14.* Lessius *lib.2. cap.11. dub.20.* & alii, & in specie quoad onus adhibendi testes docent Molina *tom.1. disput.41.* Joannes della Crux *in directorio part.1. proposit.7. art.1. dub.5.* Sotus, Aragonius; Lessius, Salonius *locis citatis* & alii. Et ratio est, quia qui sic injuste alterum læsit, tenetur ad æqualitatem constituendam, etiam cum aliquo suo incommodo adhibere omnem modum, & medium licitum requisitum ad ipsam ponendam; sed juramentum adhibere ad firmandum se falsum in detractione dixisse, & etiam testes ad roborandum, est medium omnino licitum cum ex una parte juramentum sit verum, & urgeat necessitas, cum supponatur auditores nolle sine juramento, vel testibus credere tali retractationi, ergo &c.

2 Si auditores nullam habentes probabilem rationem, nolint, & renuant detractori se retractanti, cum juramento, & testibus, fidem adhibere, tunc detractor ad nihil amplius obligatur, quia non amplius censetur caussa talis pravæ opinionis, sed perversitas eorumdem auditorum. *Sic communis Doctorum*.

3 Qui crimen alicujus verum, sed occultum injuste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, asserendo se falsum dixisse, quia hoc faciendo mentiretur, tenetur tamen alio licito modo facere restitutionem, quatenus potest sine mendacio, dicendo v. gr. se male, & fatue dixisse, injuriam intulisse, deceptum fuisse, & hujusmodi. Hæc enim vera sunt, nam talis male, & fatue dixit, & vere injuriam intulit, & cum omne peccatum sit quædam deceptio, vere deceptus est, quando proximum injuste de occulto crimine infamavit. *Ita communis* cum S. Thoma 2. 2. *qu.62. art.2. ad 2.*, & Scoto *in 4. d. 15. quæst.4. art.2.* Vel si talis loquendi formula 4
prævideatur interdum parum, vel nihil profutura pro restituenda aliena fama, tenebitur in tali casu infamato aliam æquivalentem famæ compensationem facere, eum ob alias ejus dotes laudando, & honorifice de eo loquendo, quotiescumque se occasio præ-

præbuerit; Sic etiam fensim ex una parte tantundem famam ejus illustrare poterit, quantum ex altera obscuravit; Sic Sotus *lib.*4. *de just. quæst.6. art.*3. *ad* 4. Cajetan. *quæst.*62. *art.*2., & *quæst.* 72. *art.*3. Navarr. *cap.*18. *num.*45. Lessius *loc. cit. num.* 110. Layman *lib.*3. *de justit. tr.*3. *par.*2. *cap.*7. *num.*2., & alii.

5 Si detractor revelavit alterius crimen aliquibus sub secreto, vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse manifestaturos, cum sint timoratæ conscientiæ, & notæ probitatis, sufficit, quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum. Si vero revelavit non sub secreto, neque sub tali probabilitate, tenetur restituere famam, & apud suos immediatos auditores, & apud alios mediatos, ad quos criminis infamia pervenit. Et ratio est, quia in primo sensu infamia per auditores immediatos detractoris irrogata per manifestationem criminis aliis factam, est omnino præter intentionem, & fortuita respectu primi detractoris; In secundo autem sensu detractor sua manifestatione censetur causa efficax infamiæ apud omnes; Diana *part.*3. *resolut.* 34. *in fin.* Villalobos *in summa tom.*2. *tract.* 11. *difficul.* 37. Lessius *loc. cit. num.* 111. Petrus Navarra *lib.*2. *cap.*4. *num.*443. Rosignol. *de restitut.* 2. *prænot.* 1. *num.* 6. Dicastill. *de restitut. d.* 2. *dub.*6. *a num.*168. Lugo *disp.*15. *sect.*3. *n.*15. Sporer. *l. c. n.*101. Tamburrin., & alii passim.

6 Si ex infamia, quam alteri caussavit detractor, sive falsum crimen narrando, sive occultum prodendo, ortum est ipsi etiam damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitis, seu nobilis Matrimonii, amisit dotem &c. tunc debet integram compensationem facere prudentis viri arbitrio. *Est communis* cum Navarro *c.*28. *n.*45. Less. *l. c. dub.*19. Layman. *l. c. n.*4.

7 Si ipse detractor non satisfecerit vivus læso in bonis fortunæ, tenentur satisfacere ipsius hæredes, sive ipsi læso, seu damnificato, si adhuc vivat, sive ejus hæredibus, si fuerit mortuus. Et ratio primæ partis est, quia hæc obligatio compensationis, quo ad damna temporalia non est mere personalis, sed afficit bona detractoris, quæ cum tali onere transeunt ad successores, & sicuti tenentur hæredes ex bonis testatoris damnum compensare, quod idem testator intulit comburendo v. gr. injuste domum alterius, ita tenetur hic. Ratio secundæ partis est, quia hæredes in ordine ad bona fortunæ induunt ipsam personam defuncti, ejusque jura acquirunt in ordine ad hæreditatem, hæc enim jura sunt veluti pars hæreditatis; Ita Navarr. *in Manual. cap.*18. *num.*45. Adrian. *quodlib.* 11. Lessius *loc. cit. dub.*21. *num.*113. Layman *loc. cit. num.*4. Busemb. *loco cit. num.*4., &
8 alii. Non tenentur tamen hæredes infamatoris ad restitutionem famæ, si eam ipse non restituit, quia hæc obligatio est mere personalis, neque infamatoris personam transgreditur, unde solummodo afficit, vel respicit bona, in quibus hæredes succedunt, adeoque &c. Lessius *loco cit. dub.*21. *num.*111. Layman *loc. cit. num.*4. Petrus Navarr. *loc. cit. n.*246.
9 Busem. *loc. cit. num.*4., & alii. Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei, cui detraxit, famam ipsi restituere, quamvis defuncto, quia fama est bonum, quod homo etiam post mortem communi existimatione censetur possidere, per hanc enim vivit quodammodo in memoria hominum, & per hoc Eccles.7. dicitur, *Mortuo ne prohibeas gratiam*, unde qui aliquem viventem graviter infamavit, debet ei quamvis mortuo famam restituere, sicuti tenetur defuncto famam restituere, qui ei jam defuncto detraxit, ut patet *artic. Antecedenti num.*39.; Lessius *loco cit. dub.*21. *num.*114. Layman *loc. citat. num.*13. Molin. *cit. disp.*28. Petr. Navarr. *loc. cit. n.*351. & alii communiter.

Qui aliquem infamavit plane inadvertenter, & sine 10 culpa, putans rem, v. gr. a se narratam esse publicam, cum esset occulta, vel esse veram, cum esset falsa, talis id postea cognoscens tenetur ex justitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommodo; Sic Molina *tom.*5. *disp.*40. *n.*3. Lugo *disp.*15. *n.*4. Lessius *loco cit. cap.*11. *dub.*22. Sporer. *loco cit. num.*86. La Croix *loc. cit. num.*1243., & alii communiter contra paucos, volentes esse obligationem tantum ex Charitate. Et ratio est, quia justitia non solum obligat, ne quis det causam injusti damni proximi, sed etiam obligat ut illam causam damnosam forte quoquo modo a se positam, postea auferat, ideoque quicumque causam posuit, unde postea intelligit alteri damnum injustum oriturum, is ex justitia obligatur causam a se positam tollere, si adhuc utiliter, & sine suo gravi incommodo possit; aliter si caussam a se positam, cum facile possit, non removeat, censetur adhuc, & de novo velle effectum, & damnum illud, quod ex caussa posita oriturum prospicit; Si enim v. gr. per omnimodam inadvertentiam, & inculpate alicui venenum quis propinavit, & hunc inculpabilem errorem cognoscat adhuc in tempore, quo mors impediri possit, tenetur utique is sub mortali impedire, si absque suo gravi incommodo possit, & hoc ex justitia, quia saltem materialiter caussam mortis posuit (ex charitate enim, ut recte observat meus Sporer *loc. cit.* tenetur quilibet alius facile talem mortem impedire potens, qui nullam posuisset caussam.) Sic a pari in caussa injustæ infamiæ narrando crimen proximi occultum, quod putabat publicum, seu falsum, quod putabat verum, postea tali errore cognito, & damno proximi, tenetur ex justitia eam caussam tollere, & famam reparare, si possit absque suo gravi incommodo, quia ex illo tunc perduratio talis infamiæ jam fieret ipsi voluntaria, & consequenter injusta, & moraliter ipsi imputabilis. Non obligatur autem ta- 11
lis materialis detractor ad compensanda, seu reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem; adhuc ipso in bona fide persistente, quia pro illis in nulla culpa fuit, quamdiu errorem suum non advertit; Sic ex communi Lugo *loc. cit. num.*5. Sporer *loc. cit. num.*86. La Croix *loc. cit. num.*1244. Sunt ta- 12
men reparanda, seu compensanda damna illa, quæ sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famæ, quia ex illo tunc jam talis detractor de materiali evadit formalis detractor, & incipit esse in gravi culpa contra justitiam, cum negligat culpabiliter impedire infamiam proximi, & damna inde sequentia & tenetur ex justitia; sicuti jam fuit abunde probatum. Ita ex communi Doctores mox citati; Sic 13
etiam qui de Cajo revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex justitia restituere Titio, quia revera ex tali revelatione occasionaliter saltem sequitur iste error audientium, & consequenter infamiam Titii apud audien-

dientes; Molina *loco citato num.3.* Lugo *loco citato num.6.* Sporer *loco citato num.87.* La Croix *loc. cit. num.1245.* contra Lessium *loco citato num.119.*, qui dicit teneri tantum ex charitate auferre errorem audientium.

14 Caussæ excusantes a restitutione famæ variæ a Doctoribus assignantur, præcipuæ tamen sunt sequentes. Prima caussa est spontanea condonatio, facta ab eo, cujus infamia non redundat in alios; quilibet enim est Dominus propriæ famæ, adeoque si infamatio ipsum solum tangat, nec redundet in alios, potest cedere jure restitutionis famæ, ejusque obligationem alteri condonare, præsertim propter Deum,
15 aut alium honestum finem. Secunda est, si ex cujuspiam oblocutione, seu detractione proximo nullum secutum est damnum famæ vel honoris, quatenus auditores prudentes non crediderunt, ex quo detractor nullius erat fidei, utpote solitus mentiri, & detrahere; vel quia illi, apud quos detraxit, jam sciebant crimen illud, vel saltem jam sciebant similia, & forsan pejora, ita ut infamia non fuerit aucta; & ratio est clara, quia quod re ipsa ablatum non
16 est, hoc ipso restitui non debet. Tertia est justa compensatio, ut si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus, & is tibi famam restituere nolit, quia tunc uteris justa compensatione, si infamia non
17 redundet in alios. Quarta est, si id, quod contra bonam famam alterius quis locutus est, jam in oblivione abiisse prudenter existimatur, quia in tali casu censetur damnum illatum omnino evanuisse, & probabilius esset, memoriam delicti tali restitutione re-
18 novari. Quinta est, si fama ablata jam fuit recuperata per aliam viam, ut per testimonium gravium virorum fide dignorum, vel per exemplaris vitæ
19 probitatem, vel per alium consimilem modum. Sexta est, si crimen occultum, quod quis aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum, tunc enim ami-
20 sit jus restitutionis. Septima est, si bona fide quis persuasus esse verum, & publicum narravit aliquid, & proximum diffamavit, nec possit sine propria infamia, vel magno damno fortunarum restituere, tunc
21 excusatur a restitutione. Octava est, si restitutio famæ non possit fieri sine periculo vitæ; quia generatim nemo tenetur restituere bona ordinis inferioris detrimento bonorum ordinis superioris; vita autem bonum est altioris, & superioris ordinis,
22 quam sit fama. Nona est, si non possit quis facere restitutionem famæ alienæ, nisi cum jactura propriæ famæ, quæ sit longe majoris momenti; Sic Prælatus non tenetur restituere famam personæ vili, nec vir valde illustris plebeo, sed sufficit si illum laudet in eo genere virtutis, ubi sic infamavit, vel alio meliori modo commendet; Et ratio est, quia persona vilis seu plebea nequit cum ratione exigere, ut talis Prælatus, vel vir valde illustris, Reipublicæ adeo utilis, suam famam tanti momenti amittit pro restituenda sibi ablata, quæ sit parvi, seu nullius
23 momenti. Decima est, si famæ restitutio facta sit impossibilis, cum ad impossibile nemo teneatur.

DIACONATUS. Vide verb. *Ordo art. 1. n.43., 44. & 45.*

DIACONUS.

Additio Auctoris.

Diaconi Orientalis Ecclesiæ, qui ordinati fuerint in statu cælibi, non possunt matrimonium contrahere; Bened. XIV. tom.1. Constit.129. incip. *Eo quamvis tempore §.36. & 37.* Et si quod contraxerint, non solum illicitum est, sed etiam nullum; Idem *ib. §.38. & 39.* 1 2

Diaconi apud Cophtos ordinati in infantili ætate, postquam ordinationem suam ratam habuerint, Matrimonium inire nequeunt; idem *ibid. §.40.* Etiam post ejuratum schisma; Idem *ibid. §.41.* Si in schismate degentes Ordinationem ratam habuerint, deindeque Matrimonium contraxerint, an redeuntibus ad Ecclesiam indulgenda sit dispensatio, ut uxores valeant retinere, quamvis exempla hujusmodi dispensationis afferat, adhuc Pontifex hæret, & ut firmo pede, ut ait, deliberare possit, certiorari a Missionarii expetit de pluribus, quæ assignat; Idem *ibid. §.47. ad 54.* 3 4 5

Novissimum Additamentum.

(*) Diaconus Græce idem est, ac Minister; unde etiam *Levitæ* passim a Patribus *Diaconi* nostri appellantur, quod scilicet quemadmodum Levitæ in veteri Testamento Sacerdotio subserviebant, ita & nostri Sacerdotibus in obeundis sacris ipsorum officiis subserviant. 6

Ex occasione murmuris Græcorum, de quo *Act.6.* ad mensarum ministerium creati fuerunt ab Apostolis septem Diaconi; primarius vero eorum finis, ac scopus fuit, ut rebus sacris, ac divinis inservirent: quod adversus Novatores Theologi nostri Bellarminus, Natalis Alexander, Turnelius ostendunt. 7

Neque audiendus Vasquezius, qui *disp.236. cap.4. num.48. seq.* negat, septem horum Diaconorum in Actis narratam institutionem ullum sacrum ministerium spectasse, sed unam mensarum, & rerum Ecclesiæ temporalium administrationem. Nam licet ille *cap.5.* fateatur (quod Novatores inficiantur), Diaconatum esse verum Sacramentum, & divinæ quidem institutionis, licet diversæ, seu diverso tempore factæ ab eo, quæ *Act. 6.* refertur; tamen ex antiquissima Patrum traditione, & omnium Ecclesiarum, in quibus Hierosolymitanorum exemplo septem ad sacrum ministerium Diaconi delecti sunt, consuetudine discimus, non aliter primam illam Apostolorum institutionem explicandam, quam uti docuimus; neque alterius eorum institutionis Scriptura meminit, atque aliam fingere cum Vasquezio, inquit Turnelius, *divinare est.* 8

Habent autem Diaconi ex sua ordinatione: 1. ut Sacerdoti sacra solemniter celebranti inservire debeant. Hinc eorum erat inter Missarum solemnia animos fidelium ad attentionem subinde excitare; monere tum Catechumenos, tum pœnitentes, ut discederent 9

derent; Eucharistiam saltem jubente Sacerdote, populo administrare, non tamen Presbyteris, id enim vetuit Nicænus *Canon.*18.

10. 2. Ut jubente Episcopo, vel Presbytero, Baptismum possint administrare. *Nam sine Episcopi jussione*, inquit S. Hieronymus *Dial. advers. Luciferian.*, neque *Presbyter*, neque *Diaconus jus habet baptizandi*.

11. 3. Ut Evangelium legant, aut etiam (quod statuit Concilium Vasense *Canon.* 2.) *si Presbyter aliqua infirmitate prohibente per se ipsum non potuerit prædicare, Sanctorum Patrum homilias recitent*. Aliquando tamen fuit ab antiquis concessum aliquibus doctrinæ fama præstantioribus, ut publice verbum Dei ipsi annunciarent. Vid. Morinum *Exercit.* 9. *pag.* 180.

12. 4. Ut urgente necessitate, pœnitentes reconcilient (quod olim vigente publica Pœnitentia illis datum) non quidem Sacramentalem impertiendo absolutionem, sed vel ministrando communionem, quæ signum erat reconciliationis, vel canonicam dumtaxat, & cæremonialem nomine Episcoporum absolutionem deferendo.

13. 5. Ut afflictorum curam habeant, & dispensationis thesauri Ecclesiæ, unde hospitales domos, quibus præerant, vulgo *Diaconias* dictas accepimus.

De his, aliisque ad Diaconos pertinentibus consule Habertum in notis ad Pontificale Græcorum *p.*183. *seq.* Selvaggium *Antiq. Christian. lib.*1.*p.*11. *c.*2., & Chardonium in *historia Sacramentorum*. (*)

(*) DIACONISSÆ.

SVMMARIVM.

1 *Diaconissarum antiquitas, primumque earum officium.*
2 *Alia earum officia.*
3 4 *Ætas, quam habere debebant.*
5 *Quis earum habitus?*
6 *Illarum ordinatio, & quamdiu perduraverint.*

1 Diaconissarum in Ecclesia primitiva jam inde ab Apostolorum ætate (1) multiplex erat officium ut ex Clemente Papa Romano S. Petri discipulo, (2) ex Ignatio, atque ex Epiphanio, aliisque veteribus colligitur. Ignatius quidem *epist.* 12. *ad Antiochenos* (3) curam illis attribuit januarum Sanctorum vestibulorum, scilicet ejus partis Ecclesiæ, ad quam solæ fœminæ admittebantur. His enim Diaconissæ præficiebantur. *Saluto in Christo Diaconissas Sacrorum vestibulorum custodes*. Quemadmodum etiam januis locorum, ad quæ soli viri conveniebant janitores, quos pariter ibidem Ignatius salutat πυλωρὺς.

2 S. Martyr Clemens Papa *lib.*3. *Constit.c.*15. & 16. hæc pariter Diaconissis adsignat officia, ut scilicet pia Sacerdotum, & Diaconorum mandata apud fœminas exequantur; sive distribuendarum Eleemosynarum, sive mutuarum reconciliationum, sive sanctarum admonitionum, aut jussionum Ecclesiasticarum, sive catecheseos ejusdem sexus gratia. Sic enim præcavebatur, ne Clericorum quum fœminis conversationes fomitem suggererent, vel peccatis, vel suspicionibus pravis. Adjungit ibid. munus Diaconissarum versari circa catechizandas catechumenas, & prospiciendum, ne qua hora vestibus exuebantur ad baptismum, vel baptizatæ in vertice a Sacerdote perungebantur, quidquam preter decorum adspectui, vel contactui Sacerdotis occurreret: ipsæque Diaconissæ reliquas unctiones in multis Ecclesiis suis manibus prosequebantur. Eadem similiter scribit Epiphanius *hæresi* 79. quæ est Collyridianorum. Concilium pariter Carthagin. sub Anastasio Papa quartum *can.*12. præscribit diaconissis ministerium instruendi fœminas Baptismi fonte abluendas.

Videndum nunc de viduis Diaconissis, quali ætate 3
eligebantur, quonam habitu vestiebantur, & utrum impositione manus tales constituerentur. Quod in primis ad earum spectat ætatem providet Apostol. 1. *ad Timoth.* 5., *ut eligantur viduæ non minus sexaginta annorum, neque bigamæ*. Tertull. *leg. de velan. virginibus* hæc loquitur de Diaconissis: *ad quam Sedem præter annos sexaginta non eliguntur*. His adstipulatur S. Hieronymus *in Isaiæ c.*3. *Nec Ecclesiasticis vidua sustentatur alimentis nisi quæ sexaginta annorum est, & maturitatem habet pariter morum, & ætatis*. Extat pariter constitutio Theodosii Senioris Augusti, cujus meminit Sozomenus *l.*7. *cap.*16., quæque legitur in codice Theodosiano *de Episcop. & Cler. leg.*27., *ut nulla nisi emensis sexaginta annis, cui votiva domi proles sit, secundum Apostoli præceptum ad Diaconissarum consortium promoveatur*.

De virginibus quidem, & Sacris Monialibus, quia 4
inclusæ, neque totidem, ac Diaconissæ muneribus exterioribus addictæ erant, sufficiebat ad velamen suscipiendum annorum quadraginta ætas. Auctor quidem vitæ S. Leonis Papæ primi, quæ est in Pontificali, sic de hoc attestatur: *Hic quoque constituit, ut Monachæ non acciperent velaminis capitis benedictionem, nisi probatæ fuerint in Virginitate sexaginta* (aut ut Codices regii referunt *sexaginta novem*) *annis*. Verum tamen nihil tale prorsus in tanti Pontificis, quæ plurima extant decretis reperiri potest. Quinimmo Synodus œcumenica Chalcedonensis, quæ S. Leone Papa auctore celebrata fuit, cuique idem per legatos ex suo latere missos præsedit, quam & sua roboravit confirmatione, præfixit solum Diaconissis ordinandis annum quadragesimum ætatis *can.*15. Quin etiam eodem S. Pontifice Leone suadente Majoranus Augustus edixit Novella 8., ne qua virgo a suis parentibus oblata sacrum velamen accipiat ante quadragesimum ætatis annum. Eaque limitatur constitutio in illis, quæ a parentibus offerentur, ad consulendum puellarum libertati, ne quavis, aut coactio a progenitoribus fieret. Quamvis autem in illis Ecclesiæ primordiis providerit Apostolus, Diaconissas non admitti ante annos ætatis 60., processu temporum illa præfinitio annorum sensim laxata fuit, & ad annos ætatis quadraginta restricta est, ut perspicuum fit per memoratum Calcedonensem canonem, & insuper conformem Agathensis Concilii *can.*19., qui tamen non de Diaconissis, sed de sanctimonialibus velandis sic decernit: *Sanctimoniales quamlibet vita earum, & mores probati sint, ante*

te annum ætatis ſuæ quadrageſimum non velentur. Qui canon falſo a Gratiano adtribuitur Concilio Carthag. 3., *can. Sanctimoniales*. 20. *q*.1. Concilium in Trullo quiniſextum *can*.14. & Wormatienſe *can*.73. Diaconiſſas expreſſe vetant ordinari, ſicut, & Chalcedonenſis *can*. 15. antequam attigerint quadrageſimum ætatis annum (4).

5 Diaconiſſarum habitum fuiſſe a ſæculari diſtinctum probat Concilii IV. Carthag. *can*.104. his verbis: *Viduæ, quæ ſe devoverunt Domino, & veſte laicali abjecta ſub teſtimonio Epiſcopi, & Eccleſiæ in religioſo habitu apparuerint*. Et qui præcedit *can*.103. eaſdem dicit ſtipendiis Eccleſiarum ſuſtentari. Concilium pariter Toletanum quartum *can*.55. hæc de diſtinctis ab habitu ſæculari veſtibus enunciat: *Quæ forma ſervabatur etiam in viduis, virginibusque ſacris, ac pœnitentibus fœminis, quæ ſanctimonialem habitum induerunt, & poſtea, aut veſtem mutaverunt, aut ad nuptias tranſierunt*. Viduas tamen, quales erant Diaconiſſæ velari omnino prohibet Gelaſius Papa epiſtola 9. ad Lucanos, & Siculos *can*.13. De Virginum porro, & Viduarum, quæ ſtipendiis Eccleſiarum alebantur, incumbente Epiſcopis ſollicitudine multa refert Chryſoſtomus *l*.3. *de Sacerdotio* ſub cujus poſtea Epiſcopatu Eccleſiam eximia ſanctimonia decorarunt Diaconiſſæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Olimpias, Pentavia, Salvina, quæ de primariis totius Imperii proſapiis ortæ, & maritis dignitate toto orbe præcipuis orbatæ diſtributis in egenos ampliſſimis opibus ſeſe paupertati, humiliati, & Eccleſiæ obſequiis addixere. Neque vero hic omittendum alterum præter ſuperius relata Diaconiſſarum officium ex Hieronymo *epiſtola ad Nepotianum*, ſcilicet ægrotorum cura, & miniſterium: *Multas*, inquit, *anus nutrit Eccleſia, quæ & officium præbeant, & beneficium recipiant miniſtrando, ut infirmitas tua fructum quoque habeat Eleemoſynæ*.

6 Supereſt ut de earum ordinationibus diſſeramus. Etiamſi doctiſſimus Baronius *ad an. Chr*.34. *n*.288. innixus, ut ipſe autumat, Nicænæ Synodi *can*.19. ſcribat nullam olim fuiſſe in Diaconiſſis conſecrandis adhibitam manuum impoſitionem; (5) alii tamen antiqui canones manuum impoſitione ſolitas illas ordinari confirmant. Nicænus vero canon nihil iſtis obſiſtit: loquitur enim ſpeciatim de Pauliniſtarum baptiſmo, quem declarat inanem, ac irritum, & ut qui ex iſta hæreſi convertuntur, novo abluantur baptiſmo, ac deinde, ſi ita viſum fuerit ordines eis de novo conferantur, quales in ſua hæreſi indebite exercuerant. Prohibet tamen converſas ex eadem hæreſi Diaconiſſas ad idem officium aſſumi, manuſque ipſis imponi. Certe ſi ejuſmodi in tota Eccleſia viguiſſet Diſciplina, ne Diaconiſſæ manus impoſitionem ſubirent, ſupervacaneum eſſet id ſpeciatim in Diaconiſſis, quæ Paulinaniſtarum hæreſim profeſſæ aliquando fuiſſent prohibere. Cauſa itaque hoc prohibendi ad præteritam hæreſim referenda eſt. Patres enim Nicæni præcipue convenerant ad hæreſim Arianam reprimendam in hoc cum Pauliniana convenientem, quia utraque Chriſto Divinitatem abrogabat. Quia vero præcipuum Diaconiſſarum officium in catechizandis fœminis ad Baptiſmum adſpirantibus verſabatur, grave periculum erat catechumenarum inſtitutionem fœminæ committere, quæ in hæreſi ultra ſexaginta annos (quod eſt præſupponendum in converſis Diaconiſſis) conſenuerit; & mutabile ſexus ingenium cauſa plerumque eſt, ut earum fides vacillet poſt oppoſitam tot annorum profeſſionem (6).

Juvabit quoque altera diſtinctio ſi ad Canonem Nicænum reſpondeas, excludi quidem Diaconiſſas a Sacramentali manus impoſitione, qualis procul dubio cenſenda eſt, quæ in Diaconorum conſecratione adhibebatur, non vero a pure cæremoniali, quam præfata Concilia in Diaconiſſis diſerte requirunt, præcipue Chalcedonenſe: cujus canonis verſio Dionyſiana Græco eſemplari perfecte conformis ait: *Si autem poſtquam manuum impoſitione ſuſcepta* &c. Græcum exemplar ſic habet εἰ δὲ καὶ δεξαμένη τὴν χειροθεσίαν &c. ſi voce χειροτονία uteretur, quæ nunc ſuffragium nunc electionem ſignificat, res eſſet ambigua, ſed vox quam adhibet χειροθεσία nihil aliud quam manus impoſitionem exprimit. Deferveſcente tandem pietatis, ac Religionis ſtudio, & gliſcentibus Diaconarum vitiis, deficiente pariter conſuetudine Baptiſmum in provectiorem ætatem differendi paulatim exoleſcere cepit Diaconiſſarum miniſterium. Siquidem ſub ipſo Leone primo habitum Arauſicanum primum Concilium canone 26. de illis abolendis cogitans, ita decernit: *Diaconæ omnimodis non ordinandæ. Si quæ jam ſunt, benedictioni quæ Populo impenditur capita ſubmittant*. Quibus verbis eas quæ ſuperſunt in ſtatum redigit vulgarem, ac ſæcularem. Deinde ſub Hormiſda Pontifice Concilium Epaonenſe ſic decernit can.21.: *Viduarum conſecrationem, quas Diaconas vocitant, ab omni regione noſtra penitus abrogamus, ſola pœnitentiæ benedictione ſi converti ambiunt imponenda*. Demum Aurelianenſis ſecunda ſynodus ſub Joanne Papa ſecundo, ita ordinavit can.18. *Placuit etiam, ut nulli poſtmodum feminæ Diaconalis benedictio pro conditionis hujus fragilitate credatur* (7). 7

(1) Quæ hactenus de Diaconiſſis dedimus ex Caballutio prompta ſunt: in quo tamen emendanda nonnulla, nonnulla addenda. Primum itaque iis, quæ mox ſequuntur, veterum teſtimoniis præmittenda erant aliqua Novi fœderis loca, in quibus diaconiſſarum inijcitur mentio, ut *Rom*. XIII. ubi Paulus Phœben appellat *Miniſtram Eccleſiæ Cenchreenſis*.

(2) Indicat hic Auctor, quas vulgo dicimus, Clementis Apoſtolicas Conſtitutiones. Verum inter eruditos plane nunc conſtat, eas S. Clementi I. abjudicandas eſſe.

(3) Et hæc Ignatii M. epiſtola apocrypha eſt.

(4) At non deſunt exempla Diaconiſſarum, quæ juvenili ætate electæ fuerint, nec ſolum viduæ, ut Olympias, de qua Sozomenus *lib*.8. *cap*.9.; ſed etiam Virgines, in quo ſane Epiſcopi potius virtutis & modeſtiæ, quam ætatis rationem habuerunt. Nec omittendum, eas quæ eligebantur, viduas ex Apoſtoli præſcripto 1. *Tim*.*V*. univiras eſſe debuiſſe.

(5) Idipſum docuit Hallerius *de Sacr. ordinat. Sectione* 4. *c*.2. *§*.6. *num*.13.

(6) Paulo aliter Nicænum Canonem exponit Morinus *de Sacr. ordinat. P. III. Exercit*.10.

(7) In aliquibus tamen occidentalibus Eccleſiis ad Sæculum VIII. & etiam poſt fuiſſe diaconiſſas retentas, evincunt cum diſerta Venantii Fortunati, & Concili Wormatienſis teſtimonia, tum Ordo Romanus, aliique Rituales Libri; immo Card. Bona nonniſi

nisi Sæculo X. aut XI. ubique in Ecclesia cessasse existimat *Rer. Liturgic. lib.1. c.25.* In Ecclesia vero Græca ad finem usque Sæculi XII. viguerunt. Balsamon enim earum meminit, tamquam suo ævo in Ecclesia Constantinopolitana ministrantium. Sed de Diaconissis vide cum primis P. Joannis Zinii Bollandiani Tractatum Præliminarem ad Tomum primum septembris. Moneo tandem, Diaconissarum nomen a Scriptoribus Ecclesiasticis aliquando fuisse adhibitum ad significandam non veri nominis Diaconissam, sed Diaconi cujuspiam uxorem. quo sensu *Presbytera* uxorem *Presbyteri*, *Episcopa* Episcopi uxorem denotabat. (*)

DIETA. Vide verb. *Benedictio art.5. n.10*
DIFFAMATIO. Vide verb. *Detractio artic. 1. num. 9.*
DIGNITAS. Vid. verb. *Beneficium art.1. n.26.*
DILAPIDATIO. Vid. verb. *Pœna art.2. a n.93. ad 96.*
DILECTIO. Vid. verb. *Virtus a n.34. ad 87.*
DIMMISSORIÆ, SEU DIMISSORIALES. Vide verb. *Ordo art.3. a n.36. usque in fin.*
DISCORDIA. Vide verb. *Virtus n.84.*

(*) DIŒCESIS.

SUMMARIUM.

1 *Hujus nominis notio in re civili.*
2 *Et in Ecclesiastica re apud veteres varia.*
3 *Nunc singularem Episcopi ditionem significat: quæ tamen notio quinto jam Sæculo obtinuerat.*

1 Huic voci notio subest, eaque maxime propria, qua sumitur pro multarum Provinciarum tractu, quem a Viro spectabili olim moris erat administrari. Ut enim ex multis pagis una civitas, ex multis civitatibus una provincia; ita ex multis Provinciis una Diœcesis existebat, cui nec Illustris præerat, nec clarissimus, sed spectabilis. Cum enim aliud fuerit unam Diœcesim regere, aliud Diœcesibus multis præesse, aliud Provinciæ; erant tres Magistratus gradus: Clarissimi, qui Provincias regebant singulas; spectabiles, qui Diœcesim integram; Illustres, qui multarum Diœcesium tractus.

2 Hinc hujus vocis *Diœcesis* non una in Christianis veterum monumentis acceptio fuit. Ab Afris, Hispanisque Episcopis olim usurpata est pro territorio, ut loquuntur, Episcopali, ubi erant oppida contributa Metropoli, ut videre est in Africanis, & Toletanis Synodis. Sumitur ab aliis pro ἐπαρχία sive Provincia, in qua multi Episcopi pareant uni Metropolitano: ita Hincmarus ad Nicolaum Papam. Sunt etiam, qui hoc nomine intelligant provincias illas omnes, quæ ad unum Patriarcham pertinent: sive re ipsa sint plures Diœceses civiles, sive una, sive unius portio: ita Synodus Chalcedonensis *Act.* 10. & Justinianus *Novella* 123.; immo & his antiquior Synodus Arelatensis in epistola Synodica ad Silvestrum Romanum Pontificem, ubi his dicitur majores *Diœceses tenere*; hoc enim nomine Patriarchales, seu Romani Patriarchatui obnoxias Diœceses a Patribus Arelatensibus designatas fuisse jure Schelestratus animadvertit, frustra obnitentibus Caveo, & Binghamio *Origin. Ecclesiast. lib.9. c.2. §.2.*

Nunc vulgo accipitur pro Episcopi unius ditione, quæ in oppida, pagos, titulosque Presbyterorum divisa est. Diœcesis hoc sensu usurpata quinto jam sæculo fuit ab Innocentio *epist.* XI. ad Florentinum, seu Florentium Tiburtinensem Episcopum, & a Toletano I. *can.*20., ubi statuitur, *ex hac die nullum alium, nisi Episcopum Chrisma conficere, & per Diœcesim destinare.* Vide Ballerinios in adnotationibus ad Epist. XII. S. Leonis M. *tom.*2. *col.*1333., ubi Quesnellum refellunt. Cæterum prioribus Ecclesiæ sæculis quam nos Diœcesim Episcopi dicimus, *Parœciam* vocabant; immo etiam Patriarchalibus Ecclesiis id nomen tributum invenies apud Eusebium *lib.*1. *c.*1., & *lib.*11. *c.*24., aliosque, sed ad denotandam non Patriarchalem, sed Episcopalem in Urbis, & Oppidorum, vicorumque circa urbem jurisdictionem. (*) 3

DISMEMBRATIO.

Dismembratio est quædam species alienationis; Rota *part.7. recent. decis.68. num.1. & part.10. decis.90. sub num.3.* Probatur effectuata ex provisionibus secutis; Rota *par.6. dec.139. num.5.* Et ex lapsu 3. annorum; Rota *part.6. dec.275. num.24.* Ut dismembratio dicatur effectuata, requiritur quod saltem fuerit capta possessio; Rota *par.4. to.2. dec.445. num.22.* Dicitur enim effectuata dismembratio, & applicatio per possessionis adeptionem, & fructuum perceptionem; Rota *par.4. tom.3. decis.648. num.10.* Cum non censeatur effectuata, ubi constat, quod Ecclesia continuet in possessione suarum responsionum; Rota *par.3. dec.222. num.5.* In Ecclesiæ enim dismembratione observantia subsecuta optime declarat, quidquid fuerit præcedenter actum; Rota *par.4. tom.1. decis.497. num.5. & part. 17. decis.351. num. 10.* 1 2 3 4 5 6

Dismembratio, cum sit species alienationis, requirit omnes solemnitates requisitas in alienatione rerum Ecclesiæ, Rota *par.1. dec.239. num.1. part.2. decis.228. num.4. & decis.348. num.2. part.4. tom.1. decis.58. num.11. part.10. decis.224. num.5.* Alias ex defectu solemnitatum est nulla; Rota *par.10. d. dec.224. num.9.* Et sic, ut sustineatur, requiritur necessitas caussæ, & evidens Ecclesiæ utilitas; Rota *par.4. decis.68. num.15., & par.10. decis.224. num.4.* Et hoc maxime pro dismembratione Ecclesiæ Parochialis; Rota *par.19. tom.2. decis.578. num.1. & 7.* ubi solemtas, & juxta caussa copulative requiruntur; Rota *part.7. dec.68. num.9.* Alias sine caussa legitima, & solem- 7 8 9 10 11

solemnitatibus dismembratio non subsistit; Rota *par.13. dec.29. num.1.* Etiamsi agatur pro reparandis Seminarii indigentiis, quia licet possint dismembrari pro Seminariis Beneficia simplicia, Beneficia tamen Curata a Concilio Tridentino *sess.25. cap.16. de reformat.* omnino dismembrari prohibentur, ut advertit Gonzal. *ad Regul.* 8. *Gloss.5. §.7. num.63. & 64.*
12 Rota *par.13. dec.29. num.4.* Item in Parochialis dismembratione requiritur vocatio Rectoris, vel ea vacante, Defensor ab Episcopo deputandus, & citatio Parochianorum, aliorumque, quorum interest; *cap.1. de rebus Eccles. non alienand. in 6. capit.1. Ne sede vacante*; Rota *part.13. decis.165. num.9. & sequ.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. par.13. allegat.67. num.17.* cum pluribus ibi citatis; Et etiam Patro-
13 norum; Rota *par.7. decis.6. num.4.* Si Rector vocatus noluerit consentire, potest Episcopus eo invito (si subsit juxta causa) procedere ad talem dismembrationem; Barbosa *loc. cit. num.20.* Garcias *de Benefic. part.* 12. *cap. 4. num.9.* Pax Jordan. *lucubrat. tom.3. lib.* 10. *tit.* 31. *num.6.* Monacell. *par.1. tit.2. form.* 3. *num.* 3. Rota *part.* 17. *decis.* 204. *num.* 2. *& seq.*
14 Justa caussa dismembrationis est, ut evitetur periculum animarum, quod solet oriri ob distantiam, & incommoditatem itineris, ratione cujus nec Parochiani præsertim tempore hiemali possunt accedere ad Ecclesiam Parochialem pro divinis sine periculo, aut magno incommodo, nec Parochus ad illos occasione infirmitatis pro administratione Sacramentorum; quibus circumstantiis vere concurrentibus, Episcopus auctoritate sibi attributa a Concilio Tridentino *sess.21. cap.4. de reform.* innovante dispositionem *cap. Ad audientiam, de Eccles. ædificand.* potest ad dismembrationem procedere, & novam Parochiam erigere; Loter. *de re Benefic. lib.1. cap.28. n.1. & seq.* Nicol. *in floscul. verb. Parochus num.2.* Monacell. *loc. cit. num.2.* Rota *par.1. dec.484. n.3. p.10. dec.224. num.6. &* 8. *par.17. dec.204. num.1. part.19. tom.2. dec.578. num.2., &* 3. Sac. Congregat. Concil. *in Lunen. Sarzanen. Dismembrationis* 12. *Julii* 1712.
15 Non permittitur tamen dismembratio supradictis non obstantibus, quoties Parochianis distantibus consultum est per Coadjutorem, qui possit Sacramenta ministrare in commodiori Ecclesia; Ricc. *praxis For. Eccles. resolut.486. num.6. vers. Limitatur, part.1.* Card. de Luca *annot. ad Concil. disc.16. num.2. & de Paroch. disc.34. per tot.* Monacell. *loc. cit. nu.4.* Rota *par.19. tom.2. decis.578. num.5., & seq.*, & Sic Sac. Congreg. Concil. *sub die* 12. *Augusti* 1628., quæ teste Aldano *in compend. Canon. resolut. lib.3. tom.8. n.20.* decrevit, quod dismembrare non liceat a Parochia sita extra muros Civitatis partem Parochianorum habitantium in Civitate sub prætextu, quod illis non detur aditus de nocte, sed est constituenda cappel-
16 la per Abbatem Parochum intra Civitatem. Quo casu Rector persolvere debet mercedem Vicario ob loci distantiam, vel ob aliud impedimentum deputato; salva tamen manente ejus congrua; Nicol. *in floscul. verb. Cura num.7.* Monacell. *loc. cit. n.11.* Barbosa *super Trident. sess.21. cap.4. de reform. n.15.* Rota *part.17. decis.204. num.5. & part.19. tom.2. decis.578. num.8.* Congrua enim in quacumque Parochialis dismembratione Rectori est relinquenda; Rota *par.17. dec.204. num.5.* Et ubi per assignationem 17
mercedis Vicario, Congrua Rectori non remaneret, in subsidium concurrere debent incolæ, seu Parochiani; Lambertin. *de jure patronat. lib.1. p.1. q.5. art.18. in fine, & lib.3. q.7. art.2. n.7. vers. Et sic isti Beneficiati*; Bellet. *disq. Cleric. par.1. tit. de Clerico debitore §.* 14. *num.* 7. Barbosa *loco citato num.15.* Monacell. *loco citato num.* 11. Rota *par.17. dec.204. num.6.*

Dismembrari non potest Ecclesia Parochialis ob 18
solam aucti populi numerositatem, nisi concurrant requisita a Concilio Tridentino *sess.21. cap.4. de reformat.* Rota *par.1. dec.484. num.1. & part.2. dec.88. num.2.* Sac. Congreg. Conc. *in Hostunen.* 12. *Julii* 1631. *in Toletana* 4. *Maii* 1697. *in Gerunden.* 29. *Januarii* 1701., *& in Neocastren.* 15. *Decembr.* 1703. ubi cum ipsius Episcopus, scilicet Neocastrensis ad consulendum numerositati populi divisisset Parochiam, & duas portiones Curatas constituisset æque principales, Sac. Congreg. die qua supra declaravit, dismembrationem, seu divisionem in duas portiones curatas non sustineri, & invalidum fuisse concursum respondit, & talem resolutionem confirmavit *die* 16. *Febr.* 1704. Neque dismembrari potest Parochialis 19
propter angustiam, & deformitatem Ecclesiæ antiquæ, vel propter inundationem; Rota *part.1. decis.484. n.4. & part.2. dec.288. num.3.* Neque etiam 20
sufficit, quod aliquando contigerit aliquos Parochianos decedere sine Sacramentis; Rota *p.1. dec.484. n.5.* Dummodo tamen his omnibus provideri possit aliunde, vel media deputatione Coadjutoris; Rota *part.1. dict. decis.* 484. *num.5. & part.2. decis.288. n.2.* Vel per ampliationem, vel novæ Ecclesiæ, seu Capellæ ædificationem; Rota *part.1. dict. decis.* 484. *num.4. & part.2. dict. decis.* 288. *n.3.*

In dismembratione Ecclesiæ Parochialis reservan- 21
dus est Canon, seu recognitio aliqua annua facienda Ecclesiæ Matrici v. g. quod illi solvatur census annuus moderate arbitrio Episcopi taxandus, vel celebratio Missæ solemnis cantandæ in Ecclesia noviter erecta a Rectore Matricis in die Sancti Titularis, aut in aliqua ex solemnioribus anni Festivitatibus, vel quod Curati pro tempore una cum Parochianis novæ Parochiæ semel in anno accedant processionaliter ad Ecclesiam Matricem, & Cereum offerant; sic declaravit Sacra Congreg. Conc. *in Anglonen.* 20. *Decembr.* 1704. in qua approbando erectionem, hanc conditionem addidit: *Reservata tamen aliqua recognitione annua Ecclesiæ Matrici in signum honoris per traditionem Candelæ unius libræ*. Ecclesia dismembrata a Parochiali con- 22
sentiente Rectore, auctoritate Episcopi, & justa de caussa, dicitur jura Parochialia intra limites sibi assignatos habere exercibilia, & consequenter jus sepeliendi acquisivisse; Rota *par.* 18. *tom.1. decis.* 7. *n.12.* Et licet potuerit reservare sibi Ecclesia Matrix in si- 23
gnum subjectionis jus hoc sepeliendi, vel similia, id deberet expresse facere, alias omne id, quod non est exceptum, in dismembratam Ecclesiam translatum dicitur; Rota *part.* 18. *tom.* 1. *decis.* 7. *num.* 13. *& seqq.* Præservatio autem facta in dismembratione 24
Ecclesiæ intelligitur de aliis juribus, præterquam consecutivis ad ipsam dismembrationem; Rota *part.* 18.

tom.1.

tom. 1. *decis.* 7. *num.* 15. Cum etiam Ecclesiæ parte dismembrata, transeant cum ea omnia jura, quæ ex
25 limitibus separatis separantur; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 41. *num.* 7. Dismembratio tamen generaliter loquendo non præjudicat Ecclesiæ, a qua illa facta est, nisi iis, quæ in litteris dismembrationis continentur; Rota *part.* 17. *decis.* 213. *num.* 1. & *decis.* 351. *n.* 1.
26 Hinc per ipsam dismembrationem neque censetur præjudicatum personis habentibus Officia, seu Beneficia in Ecclesiis dismembratis; Rota *part.* 19. *t.* 2.
27 *decis.* 498. *num.* 50. Unde regulariter dismembratio Ecclesiæ non præjudicat Episcopo, & Capitulo super exactione decimarum; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 437. *num.* 23. cum in Ecclesiæ dismembratione generali etiam prægnantissima non contineantur decimæ in ea non expressæ; Rota *part.* 17. *decis.* 213. *num.* 4.
28 Maxime loquendo de decimis prædialibus, quæ non transeunt ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad præscriptum Concilii Tridentini assignaverit; Sic expresse Sacra Congregatio Concilii 11. *Martii* 1617. & sic late Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap. Cum contingat* 29. *de decimis a num.* 42. Barbosa *de offic. & potest. Parochi cap.* 28. *num.* 19. *vers. advertendum quoque*, Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *num.* 104. Monacel. *loco cit. num.* 15.
29 Decimæ tamen Personales, seu Sacramentales transeunt ipso jure in Parochialem noviter erectam, etiam ante ullam Episcopi assignationem. Sic communis Doctorum cum Glossa *in cap. ad Audientiam* 2. *de Eccles. ædificand. verb. Obventiones*, & bene notat Fagnan. *loco cit. num.* 52. Vid. verb. *Decimæ art.* 2. *a num.* 17. *usque ad num.* 24.

Additiones ex aliena manu.

30 In foro invaluerat opinio, quod concurrente etiam justa causa deveniendum haud esset ad dismembrationem Parochiæ, ubi prospici posset retentione in aliqua capella Capellani, qui præsto esse posset pro necessitatibus spiritualibus Parochianorum, qui Ecclesiam Parochialem, vel præ distantia, vel præ itineris difficultate adire nequeunt; Ita perpetuo respondit Rota, signanter, *in recentior. dec.* 578. *num.* 7. *p.* 19. *tom.* 2. *cor. Falconer. decis.* 34. *num.* 12. *de Miscellan. cor. Crisp. decis.* 221. *num.* 21. *cor. Lancett. decis.* 856. *num.* 10. & *sequ. cor. cl. mem. Tanar*, *decis.* 240. *n.* 5. & *dec.* 249. *num.* 4. & *in Æsina Parochialis* 18. *Junii* 1751. *§.* 5. & *seq.* & *in* confirmatoria 28. *Aprilis* 1752. *§.* 3. *cor. R. P. D. Elephantut.* Et adamussim convenit Sacra Congregatio Concilii interpres *in Derthonen. Dismembrationis* 5. *Aprilis* 1732. & 30. *Aug. ejusdem anni in Terracinen.* 6. *Junii* 1739. *in Cassanen. Dismembrationis* 17. *Decembris* 1740. *in Pisaurien. Unionis & Dismembrationis* 25. *Januarii* 1755. & 8. *Februarii ejusdem anni*, & pluries alias.
31 Et procedebatur cum hac opinione, sive Dismembratio Parochiæ peteretur ex impedimento tempora-
32 rio, puta fluminis, aut torrentis hyberno tempore exundantis, sive etiam ex impedimento perpetuo, scilicet distantiæ, ut præsertim firmavit Rota *coram*
33 *Crisp. dict. decis.* 221. *num.* 23. & *sequent.* & sive nova Parochia erigi vellet ex bonis veteris Parochiæ, sive ex bonis aliunde provenientibus, ut tenuit idem 34
Sacr. Tribunal *cor. Falconer. dec.* 34. *n.* 13. *de Miscellan.* & sive jam fuerint, vel non fuerint, qui obie- 35
rint sine præsidio Sacramentorum, ut pariter respon- 36
dit Sacrum Auditorium *coram Falconer. dicta dec.* 34. *sub num.* 13. *de Miscellan.*

At novissime in diversam abiit sententiam S. Con- 37
gregatio Concilii interpres *in Comen.* 5. *Decem.* 1750. Censuit enim, deveniendum esse ad Dismembrationem Parochiæ, tametsi Rector veteris Parochiæ retinere offerret in aliqua capella Capellanum, qui occurrere valeret spiritualibus indigentiis Parochianorum, qui justa de causa instabant pro Dismembratione. Ad evitandam Dismembrationem recentius in 38
Nolana 3. *Februar.* 1753. & 1755. oblata quoque fuit retentio non unius Capellani, sed duorum Capellanorum, at ei minime adhæsit Sacra Congregatio, sed semel atque iterum requisivit informationem Episcopi juxta instructionem. Causa vero finem habuit concordia, qua facta fuit Dismembratio, & sic erecta nova Parochia. Hanc autem posteriorem senten- 39
tiam amplexam a Sacra Congregatione, uti conformem *cap. Ad audientiam* 3. *de Ædificand. Eccl.* tum Concil. Tridentin. *sess.* 21. *cap.* 4. *de Reformat.* inter alios tenuerunt Van-Espen *Juris Ecclesiast. univers. part.* 2. *tit.* 6. *cap.* 2. *§.* 24. *Sed tamen* (inquit) *si causa legitima erigendi novam Parochiam occurrat, non tam facile ob aliquorum interesse ad jam suggestum remedium confugiendum, tam quod non omnia in Capellis fiant, ad quæ Parochiani tenentur ex jure communi & Tridentino, quam quod magna sit distantia inter Pastorem, cujus sunt oves propriæ, ut instituitur in novis Parochiis, & Sacerdotes, qui in Capellis nec omnia præstant, nec tamquam suis. Plenius ergo satisfit magno incommodo per erectionem novæ Parochiæ, quam per Capellam; eaque in casu magni incommodi mens esse videtur Concilii Tridentini*; Zypæus *respons. unic. n.* 2. *de Ædific. Eccles.* Ursaja *Eccles. discept. tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 14. *n.* 95. & 108. Constantin. *vot. decisiv.* 343. *num.* 18. *tom.* 2.

Justa causa Dismembrationis Parochiæ est, vel di- 40
stantia, vel difficultas itineris. Certa vero regula nec 41
de distantia, nec de difficultate itineris statui potest. Standum multum judicio Episcopi, ut servare solet 42
Sac. Congregatio Concilii interpres, contradicentibus, licet frustra, nonnullis Auctoribus faventibus Parochis, qui ut plurimum sese opponunt Dismembrationibus.

An consensus omnium, vel majoris partis Paro- 43
chianorum requiratur ad Dismembrationem Parochiæ, non conveniunt Doctores; Affirmant Zypæus *consult. Canon.* 1. *num.* 3. *de Ædific. Eccles.* Slevogtius *de divis. Ecclesiar. & Benefic. comment.* 3. *§.* 19. *Populo* (ait) *nullas in hoc negotio partes*, Barbos. &c. Castropalao &c. *tribuendas contendunt, quod arbitrium omne Episcopo a Synodo Tridentina deferatur. At fatemur, Synodum nihil de Populo, seu Parœcianis diserte ponere; solet tamen veriori sententia horum etiam consensus, aut majoris partis requiri in nova Ecclesia fundanda. Ergo in divisione justa non negligendus erit. Unde si plures, & distincti cœtus uni Rectori, aut Curato majoris Ecclesiæ subjecti fuerint, ex tribus duos minimum consentire oportet. Certum etenim est, eorum*

causa suscipi ejusmodi negotium. Eoque audiendi omni-
44 *no*; Rota *in recent. decis.* 223. *num.*5. *part.* 6. At negativa opinio magis recepta est.

DISPENSATIO.

SUMMARIUM.

- 1 *Dispensatio quid sit, & quot modis consideretur*, ad num. 9.
- 10 *Quid sentiendum de Dispensatione, Dispensante, & Dispensationem petente sine justa causa*, ad num. 18.
- 19 *Papa an dispenset in Jure divino, ac in omni Jure Ecclesiastico*, ad num. 21.
- 22 *Utrum Episcopus, vel Capitulum Sede vacante, dispensare valeat quoad Sacros Canones &c. praeter casus a Jure concessos, & quinam sint casus hujusmodi*, ad num. 30.
- 31 *De quadam Dispensatione Matrimonii, aliaque ad Ordines, an utraque sit valida nec ne*, ad n. 32.
- 33 *Afferuntur quamplurima ad rem ex operibus Benedicti XIV.* ad num. 81.
- 82 *Lectores remittuntur alibi ob nonnulla huc pertinentia.*
- 83 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad n. 108.

1 Dispensatio est Juris communis relaxatio facta cum caussæ congnitione ab eo, qui Jus habet dispensandi. *Est in re communis* cum Glossa *in c. Requiritis* 5. *caus.*1. *qu.*7. *verb. Ut plerisque*, & *in c. Ut constitueretur* 5. *dist.*50. *verb. Detrahentium*; Abbas *in c. Fraternitatis, de Schismat.* Fagnan. *in cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum num.*4. Angel. Tab.
2 & Armill. *verb. Dispensatio*. Dispensatio sub variis modis potest considerari. Primo dispensatio alia est
3 debita, alia permissa, & alia prohibita. Dispensatio debita est, ubi vel utilitas, vel necessitas Ecclesiæ, vel meritorum prærogativa vertitur, ut colligitur *ex cit. cap. Ut constitueretur* 25. *dist.*50. & *c. Exposuisti* 23. *de Præbend.* Dispensatio permissa, quæ etiam arbitraria appellatur, est, ubi in Jure fit prohibitio, cujus moderatio relinquitur arbitrio Superioris, ut habetur *in c. Si quis Presbyter dist.*50. vel etiam, quando aliquid permittitur, ut pejus evitetur; *c.*2. *de spons.* Dispensatio prohibita est ubi minime fieri potest absque manifesta Juris dissipatione, vel quando justa caussa dispensandi non adest, *text. in c. Tali*; & *cap. Si illa caus.*2. *q.*7. *cap. Innotuit §. Multa, de*
4 *Elect.* Dispensatio etiam triplex dicitur; Alia legis, *ut in cap. Litteras* 14. *de filiis Presbyterorum*, ibi: *Permittimus ipsum ordinari in Clericum*. Alia hominis, ut illa, quæ a Superioribus solet concedi; Alia mixta quando scilicet lex concedit, ut homo dispenset,
5 *ad text. in cap. de multa* 28. *de Præbend.* Tertio dispensatio adhuc est triplex; Alia justitiæ, alia gratiæ, alia mixta. Dispensatio justitiæ est illa, quæ dicitur debita, ut *sub num.*3. Dispensatio gratiæ est illa, quæ continet merum privilegium, meramque Principis liberalitatem; Mixta est illa, quæ procedit partim a justitia, partim a gratia, & in hac mixta potest etiam comprehendi Principis tolerantia, *in*; Abb *cap. Nisi esset, de Præbend.*

Quarto dispensatio alia est tacita, alia expressa. 6
Dispensatio tacita est quando Princeps concessit officium alicui inhabili, vel Papa Beneficium, nam tunc videtur tacite super illius inhabilitate dispensare, ut notant communiter Doctores *in l. Quidam consulebant, ff. de re judic.* Hoc tamen debet intelligi, quando Papa, vel Princeps sciebat inhabilitatem illius, cui facta est Officii, & respective Beneficii concessio; secus vero, si ignorabat; Glossa *in l. Universis, C. de præc. Imper. off.* quia numquam censetur Princeps remittere vitium ignoratum; *c. Si eo tempore, de rescript. in* 6. Hodie tamen hujusmodi tacita Papæ 7
dispensatio est minus frequens in usu ob regulam quinquagesimam primam Cancellariæ Apostolicæ, quæ solet ab omnibus Pontificibus confirmari subsequentibus verbis; *Item quod per quamcumque Signaturam in quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, nisi specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter effectum hujusmodi dispensationis concernat, vel alias nihil conferat, aut operetur*. Dispensatio expressa 8
est illa, in cujus Litteris narratur defectus impetrantis, & in illis Papa utitur verbo *Dispensamus*; *cap. At si Clerici* 4. *de Judiciis §. de adulteriis, cap. de multa* 28. *de Præbend.* Et idem esset, si in illis uteretur Papa verbo *Permittimus*, quod etiam dispensationem expressam inducit; *cap. Litteras* 14. *de filiis Presbyterorum & c. Unico, de ætat. & qualit, in* 6. & docet usualis praxis Cancellariæ Apostolicæ.

Quinto, Dispensatio insuper alia est excusabilis, 9
alia laudabilis, alia damnabilis. Dispensatio excusabilis est, quando urget necessitas, quia ipsa legem non habet, & propterea tunc Legis rigor infringitur, ubi enim necessitas urget: dispensatio dicitur excusabilis; Felin. *in cap.*1. *num.*49. & 50. *de constit.* Menoch. *de arbitr. Jud. lib.*2. *cent.*2. *casu* 131. *n.*1. & alii passim, ex S. Bernardo infra citando. Dispensatio laudabilis est illa, ubi communis provocat utilitas, quæ a jure æquiparatur necessitati; *in cap. Cum omnes, de constitut.* S. Bernard. infra citandus. Dispensatio damnabilis est illa, ubi nec ulla urget necessitas, nec communis provocat utilitas, nec ulla alia adest caussa justa; Sperell. *part.*2. *decis.*109. *num.*2. Unde egregie D. Bernardus *lib.*3. *de consideret. ad Eugen. Papam* sic ait: *Quid, inquis, prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Denique quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur? ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est, utilitas dico communis, non propria, nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Hinc dispensatio sine justa caussa, non dispensatio, sed dissipatio dici- 10
tur communiter a Doctoribus, ut observant, & tenent Sperell. *dict. decis.*109. *num.*3. Fagn. *in cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum n.*9. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.*1. *tit.*2. *glos.*15. *n.*7. Pyrr. Corrad. *prax. dispensat. Apostolic. l.*2. *cap.*3. *sub num.*2. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *num.* 450. & alii passim.

Idcirco dispensatio in Lege Superioris sine justa 11
caussa non solum est injusta, sed & invalida; Innocent.

cent. *in cap. Dudum* 22. *de elect. num.*16. *vers. Item & si Papa*; Abbas *in cap. Non est, de voto*; *num.*8. Butr. *in cap. Venerabilem, Qui filii sint legitimi num.*6. Felin. *in cap. Postulasti, de remiss. sub num.*13. Navarr. *in cap. Final. de Simonia num.*4. *& Manual. prælud.*9. *num.*14. Sperell. *dec.*109. *num.*10. & plurimi Theologi, quos refert, & sequitur Sanchez *de Matrim.*
12 *lib.*8. *disp.*17. *num.*24. Unde dispensans in Lege Superioris sine justa caussa, mortaliter peccat, nisi excuset levitas materiæ, ut ex D. Bernardo *l. c. sub n.*9. tenet Abbas *in c. At si Clerici* 4. *de judiciis §. de adulteriis sub n.*20. *in fin.* Armilla *verb. Dispensatio num.*13. Silvester *eod. verb. num.*2. Campanil. *in diversor. jur. Canon. rubr.*6. *cap.* 3. *num.* 27. Sperelli *d. dec.*109. *num.*27. *& dec.*115. *num.*35. & post multos alios docet
13 Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 18. *num.* 1. Immo etiam Papa in tali Lege sine justa caussa dispensans non est tutus in conscientia, sed peccat, ut plurimi gravissimi Auctores firmant; Ancharan. *cons.*353. *nisi legibus in fine*, Abbas, & Canonistæ passim *in cap. Quæ in Ecclesiarum, de constit.* ubi Felin. *sub num.*25. *vers. Demum* testatur ita omnes tenere, Covarr. *in rubr. de Sponsal. part.*2. *cap.*6. *§.*9. *num.*7. Alvarus Pelagius de planctu Ecclesiæ *l.*2. *cap.*15. Victoria *in select. de potest. Papæ num.*7. Chorduba *lib.*4. *quæstionarii q.*9. Sperell. *d. dec.*109. *num.*15. Sotus *de justit. & jur. lib.*3. *q.*6. *art.*3. & colligitur ex D. Bernardo *loc suprac. sub num.*9. ubi monet Papam, ut non pro sua voluntate, vel utilitate, sed pro communi bono dispenset *in ædificationem, non in destructionem . . . . nam cum nihil horum est* (scilicet nec urget necessitas, nec provocat communis utilitas) *non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*
14 Idem dicendum est de petente sine caussa dispensationem, vel eam ultro oblatam acceptante; Ejusdem enim culpæ sit reus, cujus est ipse dispensans, ut cum multis aliis tenet Sanchez *d. lib.*8. *dis.*18. *n.*8. Sotus *de just. & jur. lib.*3. *quæst.*6. *art.*3. Hojed. *in tract. de incompatib. Benefic. part.*2. *c.*12. *n.*39. Suarez *lib. recept. sent. in verbo Dispensatio* Maschard. *de prob. conclus.*345. *n.*14. *vol.*1. Sperell. *loc. cit. n.*15. & alii.
15 Dispensatio in lege propria sine justa caussa, est quidem injusta, sed tamen valida, quia tunc Legislator in re propria, & in propria voluntate dispensat eam mutans, & a qua sola vim habet Lex; Innocent. *in cap. Dudum* 22. *de elect. num.* 16. *ver. Item & si Papa*, Butr. *in cap. Venerabilem, Qui filii sint legitimi num.*6 Abbas *in cap. Non est de voto num.*8. Felin. *in cap. Postulasti, de remissis sub num.*13. Sperell. *loco cit. num.*10. cum variis aliis ibi citatis.
16 Unde dispensans in propria Lege sine justa caussa, peccat, juxta veriorem sententiam, ut articulo discusso, & innumeris hinc inde adductis concludit Sanchez *disp.*18. *n.*2. *&* 3. subdens *num.*7. probabilius esse quod remoto scandalo, ac alterius notabili damno, culpa in hoc casu sit venialis, & non lethalis tam respectu dispensantis, quam respectu petentis, vel acceptantis ultro oblatam talem dispensationem sine caussa, ut bene declarat ipse Sanchez *d. disp.*18. *per tot.* & tenet Sperell. *loc. cit. num.*13. *& decis.*115. *num.*35. Papa autem, si dispenset in Jure 17
positivo, etiam sine caussa, ipsum non peccare firmat Innocent. *in cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Regul. num.*5. cum qua sententia videtur consentire Campanil. *in divers. jur. Canon. rubr.*6. *cap.*3. *n.*27. Et ratio esse potest, quia in Principe supremo sola voluntas dicitur justa caussa; Glossa singularis *de jur. civil. in l. relegati, ff. de pœn.* & similis de Jure Canonico, *Cap. Si eo tempore, de elect. in* 6. *& in cap. Si gratiose, de rescript. etiam in* 6. Sanchez vero arti- 18
culo mature discusso, & innumeris hic inde adductis concludit secundum veriorem sententiam peccare Papam, saltem venialiter, cum sine justa caussa dispensat in propria Lege, & in Jure Canonico; Et hinc fortasse, ut recte advertit Sperell. *loc. cit. n.*18. forte inolevit Romanæ Curiæ stylus, ut semper in gratiis, ac dispensationibus Summi Pontificis aliqua justa caussa apponatur, ita ut exordium hoc præmitti soleat, *Vitæ & morum honestas, aliaque laudabilia probitatis, & virtutum merita nos inducunt.* (a)
Papa proprie, & rigorose loquendo nequit dispen- 19
sare in Jure Divino *Est fere communis*; Et ratio est, quia ita se habet Papa ad legem Dei, sicut inferior ad legem superioris, immo minor est proportio Papæ ad legem Divinam, quam inferioris Prælati ad Legem humanam; *c. Damnamus* 2. *de summ. Trinit. vers. quia inter Creatorem, & Creaturam*; Sed in lege humana inferior nequit dispensare contra Legem superioris; *cap. Inferior* 4. *dist.*21. *c. Cum inferior* 16. *de majoritat. & obedient.* Clementin. *Ne Romani* 2. *de electíon. §.*1. ubi expresse habetur; *Quod lex Superioris per inferiorem tolli non potest*; Ergo nec Papa dispensare potest contra Legem divinam, seu in Jure Divino; Tum quia sicut Vicarius, non potest omnia, quæ Principalis (videlicet ea, quæ speciali nota digna sunt, & requirunt expressam facultatem, *cap. Cum in generali concessione* 3. *de offic. Vicar. in* 6.) ita neque Papa Christi in terris Vicarius, potest omnia quæ Christus v. g. Sacramenta nova instituere; abrogare antiqua, bigamiam simultaneam concedere, dispensare in vinculo Matrimonii consumati, & hujusmodi. Potest tamen Pa- 20
pa Jus divinum interpretari, & declarare, quod in aliquibus casibus propter aliquas circumstantias non obliget, cum scilicet ex Divinæ Legis observantia, aut aliquid sequitur iniquum, aut majus bonum impeditur; alioquin cum pro interpretatione ad Deum recursus non pateat, non fuisset ipse bonus Pater familias

*Nota ex edit. Rom.*1767.

(a) A nimia profecto facilitate excusari nequit Clar. Auctor. circa doctrinam, quam tradit num. 16. 17. & 18. Theologi enim, & Canonistæ docentes, dispensationem absque causa a Superiore petitam, & etiam a Papa esse dissipationem, illumque qui ita est dispensatus, tutum non esse in Conscientia, aliquid magis innuunt, quam peccatum veniale. *Quoniam Papa*, inquit Cardinalis Bellarminus in Epistola ad Nepotem suum, *non est Dominus, sed dispensator; ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa est, & qui ea utitur eadem semper irretitur iniquitate*, Cæterum Pontifices numquam sine causa dispensationes concedunt.

milias (quod nullimode est dicendum) si Gregem suum dimisisset sine Pastore, qui in casibus dubiis, & arduis posset Jus Divinum interpretari, & declarare, & sic omnibus suis ovibus pro necessitate consulere; Abbas *in c. Proposuit* 12. *de concession. præbend.* Almain. *de potest. Ecclesiast. c.*13. Turrecrem. *in summa de Eccles. lib.*2. *cap.*7. *& lib.*3. *cap.*53. Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.*13. *num.* 9. *vers. Fateor enim*; Sotus *de justit. & jur. lib.*10. *quæst.*3. *art.*1. Vasquez *in opusc. moral. in tract. de Benefic. cap.*4. *§.*2. *dub.*1. *num.*122. *in fin.* Silvester *verb. Papa quæst.*16. *in fine*; S. Thomas *in* 2.2. *quæst.*54. *art.*5. Reiffenstuel *lib.*1. *decretal. tit.*2. *num.* 454. Fagnan. *lib.* 1. *decretal. in cap. Cum. pridem* 4. *de pactis num.* 80. & alii passim.

21 Papa ex rationabili, & justa caussa potest dispensare in omni jure Ecclesiastico. *Est communis*, & habetur clare *in cap. Proposuit* 4. *de concession. Præbend.* ubi Pontifex sic expresse dicit, *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra Jus dispensare*.

22 Ætatis tamen dispensatio ad effectum consequendi Beneficium Jurispatronatus familiaris non conceditur in præjudicium alterius vocati, licet remotioris, habentis tamen qualitates requisitas; proximior enim in præjudicium remotioris jam præsentati, & habentis requisita, nec est dispensandus a Papa, ut respondit S. C. C. *in una Bononien.* 16. *Julii* 1695., *& in Cremon.* 8. *Julii*, *&* 30. *Sept.* 1702. apud Monacell. *tom.*3. *tit.*2. *formul.*7. *n.*11. *& tom.*4. *supplement. ad* 3. *tom. n.*109.

23 Episcopus quo ad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & decreta Conciliorum Generalium nequit dispensare, nisi sint casus sibi a Jure permissi, seu concessi; Dispensatio enim est actus jurisdictionis, & Episcopus veluti inferior non habet Jurisdictionem respectu Sacrorum Canonum, Apostolicarum Constitutionum, & Conciliorum Generalium; *cap. Inferior* 4. *dist.*21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit.*, *& obedient. & Clementin. Ne Romani* 2. *§.* 1. *de election.* ubi expresse dicitur, *quod Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*. Hinc *in cap. Dilectus* 15. *de tempor. Ordinat.* graviter reprehenditur Episcopus, qui cuipiam eadem die contulit plures Sacros Ordines, licet de mandato Archiepiscopi sui id fecerit; *Cum illi* (inquit Papa Honorius III.) *hujusmodi dispensatio a Canone minime sit permissa*. Et *cap. Dilectus* 17. & *cap. Nimis* 18. *de Filiis Presbyterorum* irritantur dispensationes contra Juris dispositionem factæ per aliquem Papa inferiorem, quamvis Apostolicæ Sedis Legatum, ut de facto erat Archiepiscopus Remensis, sicuti legitur *in d. cap. Dilectus*. Notanter tamen fuit dictum: *Nisi sint casus sibi a jure*

24 *permissi, seu concessi*, quia dantur plures casus, in quibus ex concessione Juris, aut rationabiliter præsumpta licentia Papæ potest Episcopus dispensare circa Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium.

25 Primus casus est, quando in Jure expresse conceditur Episcopis potestas dispensandi, ut fit *in cap. Si alicujus* 59. *de election. in cap. At si Clerici* 4. *de judiciis, in cap. Cum ex eo* 34. *de election. in* 6. *in cap. Is, qui defectum* 1. *de filiis Presbyterorum in* 6., & sæpe alibi, juncto Conc. Trident. *sess.*24. *cap.* 6. *de reformat.*

Secundus casus est, quando saltem tacite, seu 26
virtualiter ex modo loquendi Sacrorum Canonum præsumitur rationabiliter concessa ipsis talis dispensandi facultas, ut cum in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari, nec Papa sibi, aut alteri reservat dispensationem, tunc enim Episcopus potest dispensare, quamvis hoc ipsi expresse non fuerit concessum; Sic Glossa *in cap. Quisquis* 43. *de election. verb. fiat*, & Glossa *in cap. In quibusdam* 12. *de pœnis verb. Dispensatum*, ubi sic præcise dicit: *Cum non determinetur, a quo possit dispensari, dixit Joan. quoad Episcopus potest dispensare, ex quo Papa non retinuit sibi dispensationem*, & ibi Abbas *num.* 5., & rursus idem Abbas *in cap. Et si unanimiter de postulat. Prælator. num.*10. dicens, quod Episcopi semper dispensant, ubicumque a Jure permittitur dispensatio in genere, licet specifice non permittatur Episcopis; Felinus *in cap. At si Clerici* 4. *de judiciis n.*1. Sanchez *lib.*8. *de Matrimon. disp.*5. *nu.*1. citans plurimos alios; Reiffenstuel *loc. citat. num.*467. Barbosa *part.*2. *de Offic. & potest. Episcop. alleg.*33. *num.*22., ubi dicit, quod, quando Lex impersonaliter dispensandi facultatem facit dicendo v. g. *poterit ex dispensatione, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum*, non adjiciendo per Sedem Apostolicam, vel Romanum Pontificem, prout in specie *in cap. Veniens* 2. *de eo qui cognovit*; *c. Pastoralis* 7. *de Clerico excomm. ministrante*; *& cap. In quibusdam* 12. *de pœnis*; tunc quia frustra talis facultas dispensandi conceditur Summo Pontifici, qui de jure potestatem dispensandi habet, ut expresse habetur *in cap. Proposuit* 4. *de concession. Præbend.*, ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*; censetur illa facultas data Prælatis inferioribus, & Episcopis; *arg. cap. Nuper* 29. *de sentent. excommun.* ibi: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*.

Tertius casus est, quando adest magna necessitas, 27
vel evidens utilitas de novo emergens, estque periculum in mora, nec facile recurri potest ad Summum Pontificem; *argum. cap. Talis* 17. *caus.*1. *quæst.*7. *& cap. Exposuisti* 33. *de præbend.* ubi in casu, quo urget evidens necessitas, vel utilitas, expresse tribuitur Episcopo facultas dispensandi contra decreta quorumdam Canonum, & sic idem dicendum venit de aliis similibus. Et ratio est, quia in tali casu ex rationabiliter præsumpta voluntate Papæ, censetur Episcopus habere concessam sibi potestatem dispensandi; hoc enim exigit Pastorale officium Episcoporum, ne alias in casu urgentis necessitatis oves sibi concreditæ remaneant destitutæ necessariis auxiliis; & sic tenent Abbas *in cap. At si Clerici* 4. *de judiciis n.*9. Felinus *ibid. n.*3. Barbosa *lib.*1. *juris Eccles. univers. cap.*11. *n.*149. Pirhing *lib.*1. *decret. tit.*31. *n.*87. Reiffenstuel *lib.*1. *decr. tit.*2. *n.*470. Sanchez *l.*3. *de Matrim. disput.* 40. *n.*3. Castro Palao *par.*1. *tr.*3. *disp.*6. *punct.*5. *n.*7., & alii passim.

Quartus casus est, quando adest consuetudo di- 28
spensandi legitime præscripta, consuetudo enim legitime præscripta tribuit jurisdictionem; *cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine cap. Duo simul* 9. *de offic. Jud. Ordinar. c. Cum contingat* 13. *de foro competent.* unde ista semel obtenta redditur dispensatio valida, quæ

alias

aliàs foret invalida; Barbosa, Pirhing, Reiffenstuel *loco citato*; Suarez *lib.6. de Legibus c.14. num.10.*, & alii.

29 Quintus casus est, quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione; *arg. cap. Cum desideres 15. de sentent. Excommunicat.*, quia stante dubio an res indigeat dispensatione, vel potest Episcopus consideratis considerandis declarare eam non requiri, vel ad cautelam dispensare; Barbosa *part.2. de offic., & potest. Episcop. allegat.35. num.18.* Reiffenstuel *loc. cit. numer.474.* Sanchez *lib.1. in Decalog. cap.10. num.74.*, *& cap.40. num.26.* Layman *lib.1. tract.4. cap.22. n.4.* Sa *verb. Dispensatio num.1.* Diana *part.3. tract.6. resolut.8. & par.8. tract.3. resol.12.*; & alii plures; Et ratio est, quia reservatio Dispensationis est odiosa, utpote coarctans potestatem ordinariam Episcoporum, adeoque est restringenda ad casus certos, juxta regulam 15. *Juris in 6.*, ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*.

30 Potestas dispensandi in supradictis, & aliis consimilibus casibus competens Episcopis, comperit etiam Capitulo Sede vacante. *Ita communis Doctorum* cum Barbosa *part.2. de offic., & potest. Episcop. allegat.36. num.9.* Et ratio est, quia Capitulum Sede vacante potest ea omnia exercere, quæ pertinent jure communi ad ordinariam Episcopi jurisdictionem, exceptis nonnullis, quæ speciatim sunt jure prohibita; *cap. Cum olim 14. de majorit. & obedient.* ubi Glossa *verb. Capitulo*; *cap. Ad abolendam 9. de hæreticis*, ubi Glossa *verb. Sede vacante*; *cap. penul. de supplenda negligentia Prælatorum*, ubi Glossa *verb. Sed Capitulum*; Dicta autem potestas dispensandi competit Episcopis ratione sui Pastoralis officii, estque in illis perpetua, & ordinaria; *cap. His quibus ex officio 30.* juncta Glossa *fin. de offic. Judicis Ordinarii, & l. more, & l. Et quia, ff. de jurisd. omn. judic.* adeoque &c.

31 Qui dispensationem obtinuit super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falso narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, & proles legitima; Sacra Congregat. Conc. *9. Septembr. 1679.* apud Monacell. *to.2. tit.16. formul.2. n.33.* Vide ibi, qui affert decreta etiam pro dispensatione obtenta ob angustiam loci.

32 Dispensatus ad Ordines super Irregularitate ex aliquo defectu Corporis, v. gr. ex defectu oculi Canonis, vel alio hujusmodi defectu, non indiget nova dispensatione ad Beneficia, etiam Curata, Canonicatus, & Dignitates etiam in Cathedrali. Sic resolvisse Sacram Congregationem Concilii *in Lucana Dispensationis 12. Januarii 1697. leg.47. Decret. f. 19. de Irregularitate ex defectu oculi Canonis*, refert Ursaya *Institut. Crimin. lib.1. tit.10. §.1. num.9.*, & Antonell. post tract. de Juribus, & oneribus Clericorum in resolutionibus Sacræ Congregationis Concil. *in dicta Lucana Dispensationis 22. Januarii 1697. per totum*, ubi *num.2.* refert etiam sic resolvisse *in Ariminen. 16. Maii 1619.*, *& in Nuscana 26. Aprilis 1659. lib.20. Decret. fol.624.*, & sæpius alibi de Irregularitate ex defectu oculi dextri; unde talis sic dispensatus ad Ordines, sine nova dispensatione admittendus est ad Concursum, ut expresse tradit ex Nicolio Ursaya *l. c. n.10.* per allata decreta.

33 Cœcus non obtinet dispensationem neque ad primam Tonsuram, ad effectum obtinendi Beneficium Ecclesiasticum, ut ex decreto Sac.Congr. in una Pampilonensi *die 28. Martii 1733.* Benedict. XIV. *Instit. Eccles. 34. §.5.*

Si tamen ordinato jam Sacerdoti accidat, ut oculorum lumen amittat, non tamen ita ut nihil videat, datur illi a Sacra Congregatione facultas celebrandi diebus quidem festis, & duplicibus Missam B. Virginis votivam, ferialibus, Defunctorum, dummodo non omnia memoriter recitet; mandando insuper Episcopis, ut celebrationem omnino vetent statim, ac cœcum penitus evasisse compererint; *ibidem*.*

Dispensationes nec frequenter, nec sine justa causa sunt concedendæ ex Concilio Tridentino; Benedict. XIV. tom.1. Constitut.45. incip. *Ad Apostolicæ*, & Constitut. 130. incip. *Libentissime §.12.* Dispensationes ab observantia Ecclesiasticæ Disciplinæ levibus de caussis non sunt concedendæ; Idem Constitut.89. incip. *Inter omnigenas §.25.* 34 35

Dispensationum Matrimonialium causæ veraciter sunt exponendæ, & ab Executoribus omnino verificandæ; Idem in citat. Constitut. *Ad Apostolicæ*. 36
Earum executores verificare debent causas in Litteris expressas; Idem *ibid. §.6.* 37

Dispensationes Matrimoniales non sunt concedendæ occultantibus Fidei professionem, cum simulatione Mahumetismi; Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas §. 14.* Nec iis, qui Matrimonium contrahere intendunt contra formam in Ecclesia statutam; Idem *ibidem*. 38 39

Dispensationes Matrimoniales, quænam concedi possint a Pœnitentiaria Apostolica, assignantur a Benedicto XIV. Constitut. 95. incip. *Bonus Pastor §.39. & sequent.* nempe in Matrimoniis contrahendis in foro conscientiæ tantum super impedimentis occultis, quæ Matrimonium non dirimunt. Item super omissione denunciationum etiam ad effectum contrahendi secreto, servata tamen dispositione pro Matrimoniis *Conscientiæ* nuncupatis; Constitut. ejusdem Pontificis incipien. *Satis Vobis*. Item revalidandi dispensationes Datariæ in casu reticitæ copulæ, & in casu reticitæ intentionis facilius impetrandi dispensationem, in foro coscientiæ tantum, & cum compositione taxæ solvendæ Datariæ juxta conditionem, & facultatem personarum, quando agitur de primo, & secundo, vel secundo tantum gradu. Vide dictam Constitutionem, ubi abunde, & distincte de omnibus. 40 41 42

Neophytis ad Fidem conversis Venetiis in Loco Pio Cathecumenorum conceditur dispensatio Matrimonium contrahendi cum Fideli, absque interpellatione prioris conjugis in infidelitate relicti, arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis existentis; Idem Constitut.117. incip. *In Supremæ*. 43

Dispensationes super gradibus prohibitis ad effectum contrahendi cum hæreticis regulariter a Sancta Sede non conceduntur, nisi cum clausula: *abjurata prius hæresi*; Idem tom.2. Constitut.51. incipien. *Magnæ nobis*, & Constitut.59. incip. *Ad tuas manus*. 44
Dispensationes hujusmodi exequendæ non sunt, nisi Executori constet de veritate eorum, quæ in precibus exposita fuerunt; Idem in d. Constit. 51. incip. *Magnæ nobis*. Et nisi per authentica documenta con- 45 46

constet, quod abjuratio hæresis Matrimonii celebrationem reipsa præcesserit; Idem *ibid.* & in dicta Constitut.59. incip. *Ad tuas manus*.

47 Dispensatio, seu licentia pro contrahendo Matrimonio cum hæreticis, non adjecta abjurandæ hæresis conditione, nonnisi raro, & ut plurimum favore Supremorum Principum, ob publicam, & gravem caussam, ab Apostolica Sede concessa reperitur; Idem
48 dict. Constitut. *Magnæ nobis*. Et tunc plures cautelæ præscribi consueverunt, ne Conjux Catholicus perversionis periculum incurrat, neque proles hære-
49 tici parentis errores sequatur; Idem *ibidem*. Dispensationum Litteræ ab Apostolica Sede concessæ, debent ab Executoribus deputatis attente perpendi, tum quo ad earum veritatem, tum quo ad conditio-
50 nes appositas; Idem *ibidem*. Item facultates dispensandi in genere concessæ, ne præscripti fines transiliantur; Idem in dicta Constitut. 59. incip. *Ad tuas manus*.

51 Dispensandi facultas, quæ ab Apostolica Sede datur Episcopis in remotis Regionibus degentibus non ex-
52 cedit tertium gradum in contrahendis; In contractis vero, si agatur de Hereticis, ad secundum quoque gradum pertingit; Idem in dicta Constit. incip. *Ad tuas*
53 *manus*. Hujusmodi facultas in usum deduci nequit cum hæreticis reipsa non conversis, etiamsi conver-
54 sionis spem, aut permissionem obtendant; Idem *ibidem*. Dispensationes Matrimoniales concedens vigore Indulti, & delegationis Apostolicæ, debet delegationis mentionem facere, & Indulti tenorem in dispensatione inserere, cum expressione temporis, ad quod fuit concessum, sub pœna nullitatis; Idem *ibidem*.

55 Dispensatio super Ætate ad contrahendum Matrimonium, quando malitia supplet ætatem, etiam ab Ordinario concedi potest; Idem in dicta Constit.11.
56 incip. *Magnæ nobis*. Et hæc non tam est dispensatio, quam declaratio super casu, cui provisum est in Ju-
57 re; Idem *ibid.* Quando autem contrahentes rationis usum habent, se nondum copulæ apti sunt, hujusmodi dispensatio ab Apostolica Sede dumtaxat impetrari potest. Nemo enim præter Papam derogare potest juri Canonico, quod requirit in contrahentibus hujusmodi actualem potentiam; Idem *ibidem*.

58 Dispensationes pro Regularibus non conceduntur, nisi de Superiorum Regularium consensu, vel ad eorum preces; Idem tom.2. Constit.47. incip. *Si datam*.

59 Dispensationes ab observantia Quadragesimæ concedendæ non sunt, nisi adjecto præcepto de unica comestione, & de non permiscendis epulis; Idem tom.1. Constitut.55. incipien. *Cognovimus*, & Con-
60 stitut.99. incipien. *Fraternitas*. Dispensatio a Quadragesimali jejunio nemini concedi debet sine legitima causa; nec Universitatibus absque urgente necessitate; Idem Constitut. 19. incipien. *Non ambigimus* §. 3.

61 Dispensationes generales ab observantia Quadragesimæ pro integris populis concedi nequeunt absque gravi causa; Idem tom.1. Constit.130. incip.
62 *Libentissime* §.10. *& sequent.* Causæ legitimæ ad concedendam talem universalem dispensationem possunt esse morbi communes, ob aliquam aeris corruptionem, seu morbus epidemicus. Et si in aliquo 63
loco, neque oleum, neque pisces comparari possint, tunc incolis ejusdem loci concedi potest, ut lacte, & ovis utantur; Si autem hæc revera deficiant, tunc carnis, salubris tamen, edendæ facultas concedetur, interposita semper jejunii servandi conditione; Idem *ibid.* §.17. *& sequentibus.* Et tunc ad id Medico- 64
rum sententiæ sunt exquirendæ, & eorum attestationes exhibendæ. Alias dispensatio denegabitur; Idem *ibid.* §.24. 25. *&* 27. Non sunt tamen causæ legiti- 65
mæ pro tali universali dispensatione ciborum caritas, & militum stationes; Idem *ibid.* §.18. *&* 19.

Dispensationes generales super observantia Qua- 66
dragesimæ, aliarumque abstinentiarum pro communitatibus Patriarchatus Antiocheni, quomodo sint concedendæ, assignatur ab eodem Pontifice, nempe ut in singulos tantum annos, quibus egestatem, & inopiam ciborum Quadragesimalium persistere ibi cognoverit, & non aliter, nec alio modo, nisi ut illæsa remanente etiam quoad illos incolas generali lege de jejuniis, & abstinentiis, a qua nemini liceat dispensationem in genere concedere, possit singulis illis communitatibus dictam dispensationem concedere; Idem tom.1. Constitut.87. incip. *Demandatam* §.7.

Dispensationes super Ritibus Ecclesiasticis a San- 67
cta Sede petendæ sunt, nec, ea inconsulta, ab alio quolibet concedi possunt; Idem tom.1. Constit.107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 14. Dispensationes 68
adversus Ritus, & Canones Ecclesiæ Græcæ concedi non possunt a Missionariis Latinis; Idem Constit. 87. incip. *Demandatam* §.16.

* Dispensationes Sacræ Pœnitentiariæ cum diri- 69
guntur ad Confessarium ex approbatis ab Ordinario, executioni mandari debent a Confessario approbato ab Ordinario illius loci, in quo dispensatio illa præstari debet; nec valet, si actu Confessarius non sit, sicut nec si approbatus fuerit tantum pro maribus, & dispensatio petatur a Fœmina; Bened. XIV. *Instit. Eccles.*87. §. 31.

Cum diriguntur Confessario Magistro in Theolo- 70
gia, vel Decretorum Doctori, requiritur laurea Theologiæ, vel juris Canonici in publica Universitate; nec aperiri litteræ illæ possunt a simplici Regulari Confessario, nisi tamen Religio illa privilegium aliquod ea de re obtinuerit; *ibid.* §.32.

Si semel apertum fuerit Breve Pœnitentiarii, ab eo, 71
qui non habet titulum requisitum, non ideo tamen vitiatur rescriptum, sed sufficit, si alteri habenti requisita consignetur, *ib.* §.33.

Si semel electus fuerit executor, potest nihilo- 72
minus ex probabili sententia variari, quamquam non desint Doctores, qui oppositum opinentur; *ibidem*.

Executor certiorem se reddere debet de veritate 73
causarum, ex quibus obtenta dispensatio est; non tamen requisitis aliunde testimoniis, sed ipsum dispensandum interrogans, nisi aliunde ipse eamdem veritatem rescisset; nec tenetur illum sub juramento interrogare, ut est communis Doctorum sententia, *ib.* §. 34.

Si tamen falsa narrare dispensandum sciverit, non 74
po-

potest ad dispensandum procedere, nisi id sciret ex præcedentibus dispensandi confessionibus, ut ex Sanchez, *ibidem*.

75 In ejusmodi dispensationis litteris mandatur executori, ut dispenset, audita prius Sacramentali confessione, & in ipsa confessione; nec liberum est illi extra confessionem rem exequi, ut omnes docent; *ibid.* §.35.

76 Cum pœnitentia in litteris definitur, ea injungenda est; si vero committatur arbitrio Confessarii, non est illi liberum eam ad arbitrium injungere, sed ad prudentiæ leges dirigenda est, neque nimis rigida, neque lenior quam par sit; *ibidem* §.37. 38.

77 Quoad clausulam: *dummodo sit occultum*, censetur occultum, si tantum septem, vel octo in Civitate id resciant: in oppidis vero, si quinque vel sex; quam sententiam Scriptores, qui mentem sacræ Pœnitentiariæ probe norunt, tuentur; *ibid.* §.45. Occultum impedimentum Fagnanus censet illud, quod nullo pacto probari possit; *ibid.* §.44.

78 Si impedimentum occultum fuerit in loco, ubi executioni mandanda est dispensatio; publicum vero in alio, ubi commissum est delictum, tutius tunc est executionem suspendere, & de hac novitate Sacram Pœnitentiariam certiorem facere; *ibidem* §. 46.

79 Delictum olim publicum, nunc occultum, si a die commissi criminis longum tempus effluxerit, ad effectum dispensationis obtinendæ, censetur *ibidem* §.42.

80 Si quis rem vetitam præstiterit, sed publice creditur obtinuisse ad id facultatem, hujus peccatum ad effectum dispensationis obtinendæ creditur occultum. Si vero commisisse delictum resciatur, sed ignoretur inde consurgere impedimentum, profecto occultum quoad hunc effectum non censetur; *ibid.* §.48.

81 Si delictum deductum sit ad Forum contentiosum, a S. Pœnitentiaria censetur publicum. Si tamen data in eo fuerit sententia absolutoria criminis, per quam reus repertus sit innocens, & non culpabilis, vel ex hactenus deductis non repertus culpabilis, etiamsi id obtentum sit mediis illicitis, falsis testibus &c. adhuc censetur impedimentum occultum ad hunc effectum; *ib.* §.49.

82 Alia ad rem, vide verb. *Bigamia*, verb. *Jejunium*, verb. *Impedimenta Matrimonii art.*3. verb. *Irregularitas art.*3. verb. *Juramentum*, verb. *Simonia*, verb. *Votum*.

Additiones ex aliena manu.

83 Loco *juris communis* dici debere *juris humani*, vel *positivi* in definitione dispensationis monet Soll. *de*
84 *leg. c.*4. §.1. *n.*170. *quia* (inquit) *etiam in municipali, & Synodali jure, quod distinguitur a communi, c.*1. *de const. in* 6. *dispensatur*.

85 Quod ait Auctor *num.* 7. de tacita dispensatione sublata *a Regula* 51. *Cancellariæ*, id intellige respectu Summi Pontificis, ut inquit idem Auctor ibidem, & advertit Rigant. *in commentar. ad dict. Regul.* 51.
86 *num.* 8. Cæterum alii post Pontificem possunt adhuc tacite dispensare. Solumque quæstio est, utrum tacite dispensare valeant super propriis constitutionibus, an item super legibus Superioris in casibus, in quibus concessum ipsis est dispensare. At commu- 87
nior est opinio, posse tacite dispensare etiam super legibus Superioris; Confer Soll. *de leg. cap.*4. §. 1. *num.* 178.

Tacita vero dipsensatio secundum Rigant. *in com- 88
mentar. ad dict. Regul.* 51. *num.* 15. *& sequent.* tunc locum habet, quum quinque hæc concurrunt. Primum est, quod qui gratiam inhabili, seu incapaci facit, sciat factum, & ex illo juris dispositionem. Secundum, quod pariter sciat, quod in illo facto opus sit dispensatione. Tertium, quod ex certa scientia affirmativum factum faciat, illudque exprimat. Quartum, quod de causa, qua ad tacita dispensandum movetur, cognoscat. Quintum denique, quod ex dispensatione illa Tertio præjudicium non irrogetur. At præsertim quartum requisitum necessarium 89
haud esse, tenet Soll. *de leg. cap.*4. §.1. *num.*178. qui *sequent. n.*179. aliter explicat, quando censeatur facta tacita dispensatio.

De potestate Summo Pontifici competente dispen- 90
sandi super legibus omnibus positivis non est quod disseratur, quum ea promanet ab ea superioritate, quam obtinet super omnes, & firmatur *in cap.*4. *de concess. Præbend.* Quod vero attinet ad Episcopos, ii utique 91
possunt dispensare non solum super propriis Constitutionibus, verum & super legibus Synodi Diœcesanæ. Duo vero excipiuntur casus. Prior est, si Constitutio 92
a Summo Pontifice confirmata fuit *in forma*, ut ajunt, 93
non *communi*, sed *specifica*. Alter est, si Constitutio abierit in contractum; Confer Soll. *de leg. cap.*4. §.2. 94
*num.*184. *& sequent.* At quod attinet ad priorem ca- 95
sum, tunc secundum alios confirmatio *in forma specifica* impedimento esse potest, quominus Episcopus dispenset, quum Constitutio excedit potestatem ipsius Episcopi, ita ut totum faciat auctoritas pontificia, non item quum adhibita ea fuit ad abundantiorem cautelam.

Super legibus vero superioris Episcopus regulariter 96
nequit dispensare. Quocirca non est in potestate Epi- 97
scopi dispensare non solum super jure Pontificio, sed nec super Synodo Provinciali. Quinimmo nec Ar- 98
chiepiscopus dispensare valet super Synodo Provinciali, quum ab ipso tanquam inferiori ad Provincialem Synodum appelletur; Soll. *de leg. cap.*4. §.2. *n.* 189. Quando vero Episcopus dispensare queat super 99
legibus superioris, vide apud eumdem Auctorem *de LL. cap.*4. §.2. *a n.*19. *ad plur. sequent.* ubi examina- 100
tur, an in casibus, in quibus inferior pollet potestate dispensandi, secum ipse dispensare valeat, tum an 101
dispensare valeat cum Vagis, & Peregrinis.

De justis causis dispensationis consule Rousseaud 102
de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica verbo Dispensatio sect.*1. *num.*4. *& sequent.* An autem cesset dispensatio, si causa, ob quam fuit concessa, cesset itidem ante exequutionem illius, non conveniunt inter se Doctores. Negant Suarez *de LL. lib.*6. *cap.*19. 103
*num.*18. Guttierez *quæst. Canonic. lib.*2. *cap.*15. *n.* 30. Affirmat vero, & quidem allegatis pro se Glossa, Joanne Andrea, Baldo, Felino, & aliis Sanchez *de Matrimon. lib.*8. *disput.* 30. *num.* 14.

104 An & quando potius datum mandatum de dispensando, quam gratia dispensatis concessa a Papa sit, & quinam sint effectus diversi, expendit Rot. *in Vgentina Beneficii* 5. *Maii* 1738. *cor. Eminentissimo Crescentio*.

105 Nota demum, dispensationem esse stricti juris, nec ullam pati extensionem. Vide exempla *in Hildesimen. Fructuum Canonicalium super bono jure* 17. *Junii* 1731. *cor. Eminentiss. Crescentio*.

106 An secunda dispensatio obtenta, non expressa prima dispensatione circa eamdem rem, indistincte sit subreptitia, non convenit inter Doctores. Videsis Soll. *de Legib. part.*1. *cap.*4. §.4. *num.* 277.

107 At concordes in hoc sunt Auctores, quod si prima dispensatio est *cum moderatione aliqua* obtenta, secunda vero dispensatio circa eamdem rem obtenta est *absolute sine moderatione illa*, ex reticentia primæ dispensationis excusari a vitio subreptionis nequeat secunda dispensatio, idque ex ea potissimum ratione, quod Summus Pontifex certior factus de prima dispensatione *limitata*, secundam dispensationem *sine illa limitatione* vel non concessisset, vel difficilius concessisset, quorum alterum sufficit ad subreptionem, ut firmant Sanchez *de Matrimon. lib.* 8. *cap.* 22. *num.* 6. Soll. *de Legib. part.*1. *cap.*4. §.4. *num.* 278. & novissime Collett. *de dispensation. lib.*1. *cap.*5. §.6. Rota *divers. decis.* 91. *part.*3. *lib.*3.

108 Actum vero novissime de hoc articulo fuit in Rota *in Neocastren. Pensionis* 3. *Aprilis* 1762. *cor. R. P. D. Frangipan.* At Tribunal hoc excusavit a subreptione secundam dispensationem illimitatam obtentam cum reticentia primæ dispensationis limitatæ, *quidquid sit* (ajendo) *in materia beneficiali, in qua sancitum habetur, quod necessaria sit expressio Beneficii, quod antea quis obtinuerit in postulatione & assequutione secundi, absolutissimum tamen est, quod in cæteris gratiis, & concessionibus nullibi cautum reperitur, quod mentio primæ haberi debeat in concessione secundæ gratiæ, sed hæc absque mentione prioris validissima semper reputatur*. Sed mox dicta *Decisio* est sub *revisione*.

DISPENSATIO IN BIGAMIA. Vide verb. *Bigamia*.

DISPENSATIO IN FESTORUM OBSERVANTIA. Vid. *Festum*.

DISPENSATIO IN JEJUNIO. Vid. *Jejunium*.

DISPENSATIO IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII. Vid. *Impedimenta Matrimonii artic.*3.

DISPENSATIO AB IRREGULARITATE. Vid. *Irregularitas art.*3.

DISPENSATIO IN JURAMENTIS, ET VOTIS. Vid. *Juramentum, & Votum*.

DISPENSATIO IN PŒNIS SIMONIÆ. Vid. *Simonia*.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANÆ.

ARTICULUS I.

Quid, & quæ sint Distributiones quotidianæ, & a quibus acquirantur?

Distributiones quotidianæ secundum nominis etymologiam ita dicuntur, quia juxta cujusque merita, ac laborem, & qualitatem distribuuntur; 1
nam distribuere est suum cuique tribuere, *l.* 1. *ff. familiæ erciscund.* Rota *part.*6. *recent. dec.*115. *num.*10.
Dicuntur autem quotidianæ, sive quia quotidie distribuuntur, sive potius quia distribuuntur iis, qui 2
quotidie Horis Canonicis, divinisque officiis intersunt, quasi quotidianum, & diurnum stipendium; Rota *cit. part.*6. *dec.*115. *num.*23. Barbosa *lib.*3. *Juris Eccles. univ. c.*18. *num.*4. *& de Canonicis cap.*11.
*num.*3. cum plurimis ibi citatis. Distributiones aliæ 3
sunt, quæ non distinguuntur a præbendis, sed ipsæmet præbendarum vice funguntur, ut sunt distributiones illarum Ecclesiarum, quarum fructus omnes in communi reponuntur, & singulis diebus distribuuntur cuilibet Canonico præsenti pro victu, de quibus *in c. Olim, de verbor. signific.* & apud Decian.
*consf.*43 *col.*1. Menoch. *consf.*436. *num.*25. Aliæ vero 4
sunt distributiones a præbendis separatæ, atque distinctæ, quales sunt distributiones illarum Ecclesiarum, in quibus Canonici certas habent præbendas & præterea quotidianas distributiones, quæ dantur interessentibus Divinis Officiis, de quibus *in c. Quia* 15. *de rescript. in* 6. *& in c. Unic. de Cler. non resident. eod. in* 6. *& in c. Ultim. de concession. præbend. pariter in* 6. Paris. *consf.*32. *num.*7. *& consf.*34. *num.*4. *cum seq. vol.*4. Covarr. *lib.*3, *variar. cap.*13. *num.*1. Gallet. *in Margarita Casuum conscient. verb. Distributiones* 2.

Distributiones quotidianæ proprie loquendo definiuntur, quod sint stipendia quædam personalia, 5
quæ ex redditibus Ecclesiæ (præter Præbendam, aut portionem certam pro Beneficio competentem) Canonicis, & Beneficiatis, seu Clericis Cathedralium, & aliarum Collegiatarum Ecclesiarum divinis officiis
interessentibus pro divino officio tribuuntur. Distributiones hujusmodi non veniunt appellatione fru- 6
ctuum, seu redditiuum, & proventuum istius, vel illius Beneficii, cum sint redditus casuales, & incerti, qui acquiruntur labore, & interventu in divinis, *cap. Licet* 32. *de præbend. cap. Unic. de Cler. non resident. in* 6. *cap. Quoniam* 8. §. *In illis, de concess. Præbend. etiam in* 6. Rota *part.*15. *recent. decis.*61. *num.*1. Cassad. *decis.*1. *de Cleric. non resident.* Covarr. *lib.*3. *variar. resolut. cap.*13. *num.*1. Fagnan. *lib.*3. *decretal. in cap. Licet.*32. *de præbend. num.*3. *& sequent. & lib.* 5. *cap. Præterea* 1. *Ne Prælati vices suas*; Barbosa *lib.*3. *Juris Eccles. univers. cap.*18. *num.*8. *de Canoni-*
*cis cap.*21. *num.*6. Propterea non comprehenduntur 7
in regulis Cancellariæ de valore fructuum exprimendo; Felinus alios citans *in cap. Ad aures, de rescript. num.*14. Covarr. *lib.*3. *variar. resolut. cap.*13. *num.*1.
Fagnan. *loco cit.* Distributiones quotidianæ institutæ 8
sunt in gratiam cultus divini, ut sic Canonici, & Capellani promptius, ac frequentius pro officiis divi-

divinis recitandis ad Ecclesiam convenirent, *cap. Unic.*
de Cleric. non resident. in 6. Clementin. Si Dominum,
de relig. & venerat. Sanctorum; Rota *part.8. decis.24.*
num.17. & 18. & annotat. ad decis.576. num.70. &
101. *& sequent. part.4. tom.3.* quia talis interest pro
denario, qui non interesset pro Deo, ut inquit Ho-
stiens. *in c. Olim, de verbor. significat. num.2. in vers.*
Et manualia, & Fagnan. *ibid. num.42.* Et propterea
ut neque in parte minuatur divinus cultus, sed ei de-
bitum omnibus rebus obsequium præstetur, Conci-
lium Trid. *sess.21. cap.3. de ref.* sic præcise ordinavit:
Statuit Sancta Synodus in Ecclesiis tam Cathedralibus,
quam Collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones
quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligan-
tur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque pro-
ventuum, & obventionum, tam Dignitatum, quam
Canonicatuum, Personatuum, Portionum, & Officio-
rum separari debere, & in distributiones quotidianas
converti, quæ inter Dignitates obtinentes, & cæteros
divinis interessentes, proportionabiliter juxta divisio-
nem ab Episcopo, etiam tamquam Apostolicæ Sedis
Delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam
dividantur; sunt præcisa verba Concilii.

9 Jus percipiendi quotidianas distributiones competit
Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum Cano-
nicis divinis officiis interessentibus, *cap. Licet 32. de*
præbend. cap. Unic. de Cler. non resident. in 6. Clemen-
tin.2. de ætat. & qualit. & Extravagant. Cum nonnul-
la 1. §. præterea, de præbend. inter commun. & Conc.
Trid. *sess.21. cap.3. de reform. & sess.24. cap.12. de re-*
form. Rota *part.3. decis.473. num.1. & decis.689. nu.7.*
par.10. dec.135. num.3. part.13. decis.233. num.22.
10 *& 23. & sæpe alibi.* Debentur autem distributiones
his tantum, qui vere intersunt divinis officis, non
vero his, qui ficte resident, aut juris interpretatione;
c. De cætero, de Cler. non resident. Fagn. *l.3. decretal.*
in cap. Licet 32. de præbend. num.102. quia ad ipsas
lucrandas non solum requiritur præsentia, sed etiam
interessentia corporalis in Choro; Rota *part.5. tom.1.*
dec.22. num.14. Annotat. ad decision.576. num.112. &
sequent. & num.129. & seq. part.4. tom.3. & decis. 449.
11 *mer.7. part.14.* Unde non sufficit interessentia in Ec-
clesia, etiamsi Canonicus esset in Ecclesia celebrans
eo tempore, quo horæ Canonicæ cantantur in Choro,
sed requiritur actualis interessentia in ipso Choro,
dicta Annotat. ad decis.576. num.131. part.4. tom.3.
Canonici enim celebrantes, dum divina officia reci-
tantur, lucrantur solum distributiones, si ad cele-
brandum compulsi fuerint ab eo, ad quem pertinet,
vel si consuetudine fuerit introductum, quod Clerici
recedentes a Choro ad celebrandam Missam, dum
præces Horariæ recitantur, eas lucrentur; secus ve-
ro si compulsi non fuerint, & consuetudo id non ha-
beat; Sacra Congregat. Concil. *in Calliensi 19. Ju-*
nii 1628. in resp. ad 4. Et *in Oriolen. 27. Martii 1632.*
in respons. ad 12. & tenet Gonzalez *ad regul.7. Cancell.*
§.7. proœm. n.18. Piasec. *in praxi Episcop. part.2. cap.3.*
num.8. & cum multis aliis Barbosa *lib.3. Jur. Eccles.*
univ. cap.18. num.77.

12 Distributiones quotidianas lucratur in absentia
Canonicus infirmus; *cap. Unic. de Cleric. non resi-*
dent. in 6. & Glossa ab omnibus approbata *ibid. in*
verb. Infirmitas, & sic semper respondit Sacra Con-
gregatio Concilii teste Fagnan. *l.3. decret. in c. Cum*
percussio 1. de Clerico ægrotante n.29. Barbosa *in Coll.*
Apostolic. decis. verb. Distributiones quotidianæ n.17.
Garcias *de Benefic. p.3. cap.2. num.362.* & tenuit Rota
part.1. recent. d.61. n.7. par.2. decis.197. num.1. &
Annotat. ad decis.576. n.125. p.4. tom.3. & sæpe ali-
bi. Sic distributiones quotidianas lucratur Canoni- 13
cus, qui ad Ecclesiam se conferre non potest, quia
est debilis in cruribus, vel tibiis; Barbosa *l.3. Juris*
Eccles. univers. cap.18. num.56. cum aliis ibi citatis.
Vel quia podagra laborat, huic enim deberi quoti- 14
dianas distributiones censuit Sacra Congregatio, teste
Fagnano *lib.3. dec. in c. Licet, de præbend. n.142.*
Vel quia est cœcus, & propterea Missas celebrare, 15
& divina officia recitare non potest; Sac. Congre-
gatio Conc. 20. *Jul. 1619.* Sicut etiam Canon. post
adeptum Canonicatum utroque lumine orbatus di-
stributiones lucratur, absque eo quod Divinis inter-
sit; S. C. C. *sub die 26. Jan. 1616.* Vel quia medici- 16
nam sumit, aut sanguine minuitur; Jacob. de Graff.
in aureis decis. part.2. lib.3. cap.15. num.10. Moneta,
Trullench. Sanctarell. & alii cum Barbosa *loc.cit. n.59.*
Vel quia lepra, aut alia morbo contagioso cogitur 17
ab Urbe discedere; Barbosa cum supradictis *loco cit.*
num.61. Vel quia sanitatis caussa ad balnea, vel alium 18
locum iret; Idem Barbosa cum eisdem *loco cit. n.60.*
Extenditur insuper, ut habeat locum etiam in senio 19
infectis, quibus Sacra Congregat. declaravit quoti-
dianas distributiones deberi, si alias residere sint so-
liti, ut refert Fagn. *l. c. num.146.* & Barbosa *d. lib.3.*
n.64. Collectan. Apostolic. decis. verb. Distributiones
quotidianæ num.4. Et his omnibus infirmitatibus de- 20
tenti possunt distributiones quotidianas percipere,
quamvis propria culpa in eas inciderint, *c. Cum infir-*
mitas: de pœn. & remiss. Et ratio, est, quia etsi tales
propria culpa sint impediti, hoc tamen impedimentum
nec a Jure, nec ab homine sed ab ipso Deo illatum est;
ut innuit textus *in c. Cum percussio 2. caus.7. qu.1.* ibi:
Cum percussio corporalis imminet, utrum pro purgatio-
ne, an pro vindicta contingat, Dei in hoc Judicium igno-
ratur, & ideo non debet a nobis addi flagellatis afflictio,
& sic præcise statuit Sacra Gongregatio Concil. teste
Fagnano *l.c. num.147.* Cum non sit addenda afflictio
afflicto, *cit. cap. Cum percussio, cap. Ex part. 5.*
de Clerico ægrotant., *cap. Licet 4. de censibus* cum
similibus.

Nec obstat statutum Capituli contrarium, ut ægro- 21
tis, vel ex quavis caussa absentibus, non dentur di-
stributiones, quia hujusmodi statutum Sacræ Congr.
Concilii teste Fagnano *loc.cit. num.138.* censuit non
esse confirmandum, cum sit irrationabile, & contra
bonum Ecclesiæ, ut constat *ex cap. 1. de Clerico ægro-*
tant. ibi: *quia si alii ejus essent exemplo deterriti, for-*
te non posset, qui militaret Ecclesiæ, inveniri. Nec 22
etiam obstat consuetudo non percipiendi distributio-
nes in absentia, quia distributiones quotidianæ de-
bentur infirmis absentibus, etiam non probata con-
suetudine illas in absentia percipiendi, ut clare pro-
batur *in cap. Unic. de Cler. non resident. in 6.* ubi ex
regula, quæ præmittitur de distributionibus quoti-
dianis in absentia non percipiendis, excipiuntur pri-
mo loco ii, quos infirmitas excusaverit. Nec tem- 23
pus, quo Canon. fuit infirmus, computandum est
pro tempore vacationum, ut declaravit Sac. Cong.
teste Fagn. *loc.cit. n.140.* Immo Canonici infirmi per- 24

cipere debent etiam portionem accrescentem. Sic decrevit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagnanus *loc.*
25 *cit. num.* 139. Declaratur tamen, quod tales distributiones debeantur solum illis Canonicis infirmis, qui dum sani erant, divinis officiis interesse solebant, alias enim distributiones quotidianas non lucrantur, quia morbus non est caussa non residendi in eis, qui etiam sani non resedissent; Rota *in una Hispalensi Distributionum 2. Maii 1603. coram Coccino*, Joan. And. Card. & Abbas *in cap. Ad audientiam, de Cler. non resident. & in cap. Cum percussio, de Clerico ægrotante*; Fagn. *loc. cit. num.* 148. Felin. *in cap. Apostolicæ, de except.*
26 *num.* 12. ubi dicit ita omnes tenere.

Distributiones quotidianas lucratur Canonicus in absentia, ratione justæ, & rationabilis corporalis necessitatis, *cap. Unic. de Cleric. non resident. in 6.* ubi tamen adverte, quod non quodlibet impedimentum corporale excusabit, sed illud tantum, quod præsefert justam, & rationabilem aliquam necessitatem, veluti si injuste quis in carcerem mittatur, vel inique excommunicetur, vel sine culpa a Civitate sit expulsus, vel aliis similibus casibus, ut in *dict. cap. Unic.*
27 *num.* 17. exemplificat Barbosa. Quod distributiones quotidianas lucretur injuste carceratus, decrevit Sac. Congreg. Episc. & Regul. *sub die 5. Decembr.* 1600. Et Sacr. Congreg. Concil. *sub die 19. Maii 1626.* respondit distributiones quotidianas, consuetudine contraria non obstante, deberi Canonico pro toto illo tempore, quo propter denegationem distributionum in tempore indebitæ incarcerationis abfuit a residentia. Et eadem Sacr. Congreg. Conc. *in Lancian. 16. Februar. & 8. Maii 1627.* censuit distributiones deberi Canonico pro tempore, quo fuit Romæ carcera-
28 tus, vel ibi ex caussa detentus. Canonico injuste excommunicato, ac postea per sententiam absoluto, quæ in rem judicatam transivit, deberi distributiones quotidianas, & si quæ alia sunt emolumenta, quæ ab infirmis percipi consueverunt, censuit Sacra Congregat. Concil. ut refert Fagnan. *loco cit. n.* 156. Excommunicatus enim injuste potest repetere fructus medii temporis, ut tradit Glossa communiter recepta *in cap. Super caussa 2. quæst.* 4. & Glossa final. *in cap.*
29 *Pastoralis, §. Verum, de appellat.* Canonicus expulsus a Civitate propter seditiones absque sua culpa a contrariæ factionis hominibus, debet integre percipere quotidianas distributiones. Sic communiter Do-
30 ctores cum Fagnan. *loco cit. num.* 151. Distributiones enim quotidianas lucratur Canonicus, qui ex facto Principis temporalis loci residere non potest, sed interea debet curare Canonicatum resignare, vel permutare, aut rationem aliquam inire, qua & suæ, & Ecclesiæ indemnitati consultum sit, ut censuit Sacra Cong. Conc. *in Carpen. 17. Septembris* 1616. Distri-
31 butiones quotidianæ debentur Canonico absenti, ut injustam Judicis vexationem redimeret; Sacr. Cong.
32 Concil. teste Fagnan. *loc. cit. num.* 154. Item distributiones quotidianę debentur Canonico citato ob caussam criminalem, qui se innocentem exhibuit, ac propterea a servitio Ecclesiæ abfuit, licet ex statuto Ecclesiæ absentes per sex menses universam illius anni portionem amitterent; Sic eadem Sac. Congreg., ut
33 testatur idem Fagnan. *num.* 155. Canonicus, qui de crimine inquisitus, & condemnatus fuit, appellavitque, & fuit absolutus per tres sententias conformes, vel unicam, quæ in rem judicatam transivit, debet utique percipere nedum fructus, sed etiam distributiones quotidianas totius temporis, quo propter eam caussam horis Canon. non potuit interesse; Ita eadem Sac. Congreg. Concil. ut expresse testatur Fagnan. *l. c. num.* 156. & Sacra Congr. Episcop. & Regul. *in Lucerina 17. Augusti 1696.* Distributiones quotidianas lu- 34
crari debet Canonicus, qui inquisitus de homicidio, & factus contumax infra annum comparuit, & factis defensionibus in carceribus, fuit absolutus, & innocens declaratus, ab ea die scilicet, eas lucratur, qua se præsentavit in carceribus, non vero antea, tempore scilicet, quo fuit contumax; Sacr. Congreg. Conc. *sub die 10. Novembris* 1618. Distributiones quotidia- 35
næ debentur Canonico legitime impedito pro illo tempore, quo impeditus fuit inservire; Sac. Cong. *in Alexandrina 7. Septembris* 1630. Rota *part.* 14. *dec.* 190. *num.* 4. & *part.* 15. *decis.* 100. *num.* 3.

Distributiones quotidianas lucratur Canonicus in 36
absentia ratione evidentis Ecclesiæ utilitatis; *cit. cap. Unic. de Cler. non resident. in 6.* Sacr. Congr. Concil. *sub die 31. Januarii* 1603. Rota *part. 1. decis. 61. n. 7. & Annotat. ad decis.* 576. *num.* 125. & 178. & *sequent. part. 4. tom. 3.* Absens pro defensione jurium ipsius 37
Ecclesiæ, vel sui Beneficii lucratur fructus, & distributiones quotidianas; Rota *in Astensi fructuum, & distributionum 15. Martii 1615. coram Manzanedo, & in Calaguritana Fructuum, & distributionum 26. Martii 1614. coram Ubaldo* & sic decrevisse Sacram Congreg. Concil. refert Garcias *in addit. ad tractat. de benefic. part. 3. cap. 2. num.* 49. & iterum sic decrevit ead. Sac. Congr. Concil. *in Lauretana 16. Julii* 1695. Canonicus Procurator Capituli, & pro negotiis Ca- 38
pituli assistens, tamquam præsens reputandus est, & habere debet distributiones quotidianas; Sacr. Rit. Congr. *in Saonensi 21. Augusti* 1604. Distributiones 39
quotidianas lucratur Canonicus a Choro absens occasione servitii Curæ ejus Canonicatui annexæ, tamquam si esset præsens, ex Concil. Tridentin. *sess. 22. cap. 3.* ideoque Episcopus Curam animarum eidem Canonico auferre, & Mansionario sibi, ejusque successoribus beneviso conferre non debet; Sacr. Cong. Episcop. & Regul. *in Lauden. 24. Novembris* 1617. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui 40
accedit Romam pro servitio Episcopi, qui venit ad visitanda limina Apostolorum, etiam quod dictus Canonicus veniat post Episcopum, non autem simul; Sac. Cong. Concil. *die 9. Septembris* 1623. Sic etiam 41
distributiones lucrantur Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad limina Apostolorum eorum nomine. Sic decisum fuisse a Sacra Cong. Conc. refert Garcias *de benefic. part. 3. cap. 2. num.* 448. & Barbosa *Collectan. Apostolic. decis. verb. Distributiones quotidianæ n.* 11. 42
Canonico autem in Urbe commorante, si deputetur ab Episcopo suo ad visitandum limina, debentur ei distributiones unius Mensis; Sacra Congreg. *in Vigilien. 6. Januar.* 1682. Si vero Episcopum ad visitan- 43
dum limina comitasset, tunc distributiones debentur pro toto tempore accessus, mansionis, & recessus; Eadem Sacra Congreg. Concil. *in Comen. 28. Augusti* 1688. Quod tempus eadem Congregatio Concil. constituit esse trium mensium *in una Vasionen. 17. Aprilis* 1627. Distributiones quotidianas lucrantur Canonici 44
inservientes Episcopo Pontificaliter celebranti in Civitate,

tate, vel in suburbiis, non autem in alio loco, vel comitantes in Visitatione; Sacra Congregatio Conc.
45 *sub die* 7. *Maii* 1600. Distributiones debentur Canonico proviso ab Ordinario Cardinale vigore Indulti pro tempore, quo Ecclesiæ inservivit, & possessionem habuit vigore hujus provisionis, etiamsi fuerit postea coactus capere novam possessionem Apostolicam, & primæ renunciare, ex eo quod detectum fuit primam provisionem fuisse invalidam, quia Beneficium erat de Jure patronatus Sedis Apostolicæ, & ejus provisio spectabat ad Papam; Sacra Congregat. Concilii *in Ferrariensi* 21. *Augusti* 1627.

46 Archidiaconus, vel Canonicus visitans Ecclesiam, jura, vel redditus suæ præbendæ, non amittit distributiones quotidianas, cum visitando prædicta jura, & loca serviat Ecclesiæ in re utili. Si vero non visitaret propriam Ecclesiam suæ Diœcesis, etiamsi illam visitaret ex officio, & jure sibi competenti, tunc non potest percipere distributiones quotidianas, ut referunt decisum Moneta *de Distributionibus qu.* 11. *n.* 63. Garcias *de Benefic. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 332. Barbosa *de Canonicis, & dignitatibus, cap.* 24. *num.* 4. *& de offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 53. *num.* 126. Canoni-
47 cus Pœnitentiarius, si dum recitantur divina officia, audiat in Ecclesia Confessiones, percipit quotidianas distributiones, ac si præsens esset in Choro; Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 8. Sac. Cong. Concil. *in Theatina* 18. *Aprilis* 1643. & sic decisum fuisse referunt Aloysius Riccius *in praxi for. Eccles. decis.* 498. *in prima editione*, Moneta *de Distributionibus quotidianis part.* 2. *qu.* 11. *num.* 64. *cum sequentibus*; Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 18. *num.* 42. *& de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 55. *num.* 30. Fagnan. *loco cit.*
48 *num.* 170. Etiamsi audiat Confessiones venialium peccatorum, & non reservatorum, ex responsione Sacræ
49 Congregationis teste Fagn. *loco cit. num.* 170. Pœnitentiarius non solum censetur præsens in Choro, dum actualiter Confessiones audit ad lucrandas distributiones quotidianas, sed etiam eleemosynas ipsas, quæ distribuuntur pro associandis, & sepeliendis cadaveribus Defunctorum, vel pro supplicationibus, & processionibus, quæ per Urbem aguntur. Ita decisum fuisse refert Garcias *in addition. ad partem* 5. *capit.* 4.
50 *num.* 125. & Fagnan. *loc. cit. num.* 171. Theologus, seu obtinens præbendam Theologalem diebus, quibus legit, habendus est tamquam præsens in Choro non modo pro illis horis, ut si mane legat pro horis matutinis, & Missa solemni, sed etiam pro tota die, & percipere potest distributiones quotidianas. Ita declarante Gregor XIII. decisum referunt Naldus *verb. Distributiones num.* 9. Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellar.* §. 7. *procem. num.* 180. Monet. *de distr. quotid. part.* 2. *quæst.* 10. *num.* 27. *& qu.* 11. *num.* 75. Barbosa *l.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 18. *num.* 43. Fagn. *loc. c. num.* 116.
51 Canonici privilegiati super fructibus in absentia percipiendis, si redditus omnes in his distributionibus consistant, lucrantur de jure communi, sine diminutione hujusmodi distributiones, textu expresso *in c. Olim* 16. *de verbor. significat.* ibi: *Plene sicut uni ex aliis re-*
52 *sidentibus.* At post Concil. Tridentinum quod *in cap.* 3. *sess.* 21. jubet converti tertiam partem fructuum in distributiones quotidianas, Canonici sic absentes percipere debent tantummodo duas tertias illorum partes, amissa alia tertia, quæ inservientibus accrescit; Fagnan. *in cap. De cætero, de Cleric. non resident. a num.* 29. *usque in fin. & in cap. Licet, de præbend. n.* 126. *& in cap. Olim, de verb. Significat. a num.* 36. *usque ad* 40. Canonici, qui Papæ vel Cardinalibus inserviunt, cum Indulto percipiendi distributiones pro diebus, & horis, quibus actualiter in servitio occupantur, gaudent distributionibus, & etiam fallentiis absentium; Sacr. Congreg. *in Romana Punctatur.* 27. *Januar.* 1691. 53

Distributiones debentur Canonico pro tempore, quo sine salario Organum pulsat; Sac. Cong. Episc. *in Nolana* 23. *Septembr.* 1639. *in Triventina* 22. *Novembris* 1641. 54

* Juvat hic ad rem e penu *Institution. Eccles.* Benedicti XIV sequentia, utpote scitu valde digna, & in praxi servanda, depromere. 55

Concilium Tridentinum *Sess.* 21. *cap.* 3. *de Reform.* mandat, ut separetur e massa Capitulari tertia pars fructuum, quæ dividatur inter præsentes divinis officiis assistentes, ut supra traditum est sub *num.* 8. Addit vero idem Concilium, quod si dignitates, & Personatus Ecclesiarum Parochialium, & Collegiatarum muneribus suis defuerint, amittant distributiones, quæ applicentur *Fabricæ Ecclesiæ vel alteri pio loco arbitrio Ordinarii*. Quod postremum intelligitur de dignitatibus redditus suos habentibus a mensa Capitulari discretis; nam illæ, quæ participant ex eadem mensa, distributiones amittunt, sed distributiones illæ accrescunt præsentibus; *Instit. Eccl.* 107. §. 41.

Vetat insuper Sacrum Concilium *sess.* 24. *cap.* 12. *de Reformat.* ne Chorales secum invicem paciscantur, ne mulctentur absentes. Vetat etiam, ne gratis condonentur distributiones iis, qui non interfuerint, cui Decreto insistens S. Congregatio Concilii semper negavit valere istas condonationes; *ibid.* §. 42. 56

Hoc tamen non obstante fas est Episcopo transgressores istos ulterius punire, ut sæpius respondit S. Congregatio; *ibid.* §. 44. 57

Cæterum cum Sacrum Concilium exceptos judicet ab ea distributionum amissione illos, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusat: hinc Sacra Congregatio censuit in eo rerum eventu absentes non tantum suas distributiones non amittere, sed lucrari augmentum, quod fit ex distributionibus absentium sine causa. Quin & si quis discedens a Civitate sanus proponens reditum ad Civitatem post legitimam vacationem, si interim ægritudine afficiatur, nec redire possit, adhuc distributiones lucratur, ac si præsens esset in Civitate, ut ex decreto S. Congreg. *ibid.* §. 46. 58

Verum non omnis ægritudo excusat, nec omnes semper; nam si quis cum sanitate valebat, interesse negligebat, tunc etsi ægritudine gravetur, distributiones non obtinet, ut censuit S. C. *ibid.* §. 47. 59

Accidere tamen posset, ut quis non vetaretur quidem exire domo, sed ægritudine, qua afficitur, adesse Choro non permitteretur. Hinc cœcus distributionibus potitur, etiamsi eam officii partem, quam memoria tenet, in choro non recitet, ut censuit Sacra Congregat. *ibid.* §. 48. 60

Deberi cœco distributiones ex ea die, qua lumine captus est, & non solum ex ea, qua se admitti ut præsens postulavit, censuit Sacr. Congregat. *ibid.* §. 49. Quin nec teneri illum substituere alium pro onere missa- 61

Missarum in Collegiata, eadem S. Congregatio alio Decreto censet; *ibid.*

62 Quando pestis grassatur (quod judicium Episcopo remittitur) Canonici, qui se absentant ab Urbe vel oppido, distributiones lucrantur, ut ex Decreto S. C. *ibid.* §. 50.

63 Nec privantur etiam, qui assueti alias interesse Choro vexationibus injustis coacti se e loco subducunt, ut ex Decreto Sac. Congr. *ibid.* §. 51.

64 Cujusmodi sunt etiam detenti injuste in carceribus, quæ injustitia tunc judicanda est ex sententia in ejus favorem lata, quæ in judicatum transierit; nam si interposita sit appellatio, exitus ejus appellationis expectandus est; ex Decretis S. C. ut *ibid.* §. 52.

65 Sententia in favorem rei illa dicitur hic, qua reus ut innocens absolvitur per sententiam definitivam; sicut etiam qua *ex hactenus deductis* declaratur innocens; ac tandem ea, qua absolvitur cum clausula *non molestetur*; Non vero ea, qua absolvitur cum *ex quo satis*; *ibid.* §. 53.

66 Ex evidenti Ecclesiæ utilitate absentem ad distributiones admittit Bonifacius VIII. in cap. Un. *de Cleric. non resident. in 6.* Quare absens a Choro causa negotiorum Ecclesiæ suæ, vel Capituli, distributiones percipit, ut sæpe censuit S. C. *ibid.* §. 54.

67 Itaque Canonicus Theologus qua die legit, potest non amissis distributionibus a Choro abesse, etsi vacare illi posset, ut censuit S. C. *ibid.* §. 55.

68 Hinc etiam Canonicus Pœnitentiarius, vel alius Canonicus ab Episcopo deputatus in ejus locum, dum actu audit confessiones, tuto abest a choro, & distributiones obtinet. Si vero abiit, dum actu non audivit confessiones, distributiones minime percipit; *ibid.*

69 Qui habet curam Animarum in ea Ecclesia, in qua est Canonicus, si toto eo tempore occupatur actu in exercitio eorum, quæ spectant ad Curam Animarum, distributiones quotidianas obtinet, *ibid.* §. 56.

70 Animadvertendum est, Canonicos non præsentes, de quibus supra diximus non privari distributionibus, non tamen participare de emolumentis Anniversariorum, quæ ex voluntate Fundatorum distribui consueverunt solum inter præsentes, ut ex Decreto Sacræ Congr. *ibid.* §. 62.

71 Demum distributiones etiam quotidianas obtinent Canonici, & Beneficiati, qui interdum infra annum intra domum Religiosam clausi exercitia spiritualia præstant cum licentia Episcopi; non tamen si in Adventu, Quadragesima, & Festis solemnibus id agunt; & ita agunt, ut servitio Chori nullum detrimentum inferatur. Ita ex Encyclica Clementis XI. *ibid.* §. 63.

72 Distributionibus etiam quotidianis non privantur Canonici, & Mansionarii emeriti, sive si Coadjutorem habeant; *ib.* Debent tamen indultum hoc obtinuisse a Sacr. Congr. vi cujus nec loci residentia adstringuntur. Quamquam possunt ab Episcopo compelli ad assistendum Choro, si cultus divinus detrimentum patiatur; *ibid.* §. 64.

73 Porro si Coadjutor sive intra Civitatem ægrotet, sive extra, non tenetur Coadjutus assistere Choro, & nihilo secius lucratur distributiones, quæ ipsi omnino debentur, etiam cum iis emolumentis, quæ præsentibus accrescunt; *ibid.* §. 65.

Additiones ex aliena manu.

Interest, & quidem ad plures effectus, distinguere Distributiones quotidianas a fructibus, quos vocant *Grossos*. Hæc autem statuta est Regula. Si redditus Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, de qua agitur, dividuntur ratione Beneficii, nullo prorsus habito respectu ad servitium, sunt fructus *Grossi*; Si autem dividuntur non Beneficii, sed servitii ratione, & ut dici solet per *punctos*, seu *punctaturas*, ita ut major, vel minor sit portio uniuscujusque, prout majus, vel minus fuerit præstitum ab ipso servitium, sunt Quotidianæ Distributiones; Ita ex text. *in cap. unic. de Cleric. non residen. in 6.* tradunt Scharzius *in decretal. lib. 3. tit. 4. §. 33. num. 33.* Cardinal Petr. *in commentar. ad Constitut. Apostol. Constit. 9. Bonifacii VIII. num. 28.* Cardinal de Luca *de Canon. discurs. 16. num. 6.* & rursus *in Adnot. ad Concil. Trident. discurs. 15. num. 8.* Alter de Luca *in Animadv. ad Gratian. discept. forens. cap. 166. num. 5.* Rota *in recent. decis. 35. num. 17. part. 10.* Et in hac ipsa sententia fuit Sac. Congregatio Concilii interpres *in Capuana Spolii 9. Julii* 1735. 74

Adeoque verum est, dictos redditus esse Distributiones Quotidianas, & non fructus *Grossos*, si divisio fiat ratione servitii, ut procedat etiam, si divisio non in singulos dies, sed in fine anni fiat; Rota *in recent. d. dec. 135. num. 7. part. 10. cor.* Achill. de Grass. *decision. 11. ser. per tot. de Præbend. & cor.* Cæsar de Grass. *dec. unic. num. 8. de Cleric. non resident. & cor.* Seraph. *dec. 1140. num. 2.* tum etiam si proveniant non ex oblationibus anniversariis, aliisque incertis emolumentis, sed ex fructibus Prædiorum; Cardinal. Petr. *in comment. ad Constit. 9. Bonifacii VIII. num. 28.* Cardinal. de Luca *de Canon. discurs. 16. num. 6. & in Adnot. ad Concil. Trident. discurs. 15. num. 8.* Rota *in recent. dict. dec. 135, num. 7. part. 10.* 75 76

Regulariter nomine fructuum Beneficii non veniunt Distributiones Quotidianæ, prout veniunt fructus *Grossi*. Limitatur vero hæc Regula concurrente in aliquo casu voluntate Papæ, ut distributiones veniant nomine fructuum Beneficii, eaque vel expressa, vel tacita, ut fit in materia, quæ latam admittit interpretationem. Cæterum seclusa voluntate Papæ, vel expressa, vel tacita, firma remanet Regula, minimeque distributiones quotidianæ veniunt nomine fructuum Beneficii, præsertim si materia strictam exigat interpretationem; Fagnan. *in cap. 16. num. 6. de verb. Signific.* Torr. *de Pact. futur. succes. lib. 2. cap. 28. num. 60. & sequent. Add. ad decis. 576. num. 57. & plur. sequent. part. 4. tom. 3.* Idque etiamsi Beneficia, de quibus agitur, careant præbendis, redditusque habeant solummodo consistentes in quotidianis distributionibus; Card. Petra *in comment. ad Constit. Apost. Constit. 9. Bonifacii VIII. num. 28.* Rota *in recent. decis. 135. num. 7. part. 10.* 77 78 79 80

Qua de ratione distributiones quotidianæ non solum non veniunt nomine fructuum beneficii *in Regulis Cancellariæ* de valore fructuum exprimendo, ut monet Auctor *num. 7.* sed nec in Regula IV. Cancellariæ perpetuo reservante dignitatem Collegiatæ, quæ sit principalis, tum redditus excedentes valorem decem 81 82

cem florenorum auri de Camera; Cardinal. de Luc. *de Benefic. discurs.*106. *num.*2. *& sequ. & rursus de Jurepatron. discurs.*69. *num.*8. Rigant. *In comment. ad Regul. Cancell. Regul.IV.* §.2. *n.*9. ubi quod procedat, etiamsi omnes redditus consistant in solis distributionibus; Rota *cor.* Kaunitz. *decis.*26. *num.*6.

83 Spolio, ut de alio diverso effectu quotidianarum distributionum differamus, haud subjiciuntur distributiones quotidianæ, prout distribuuntur fructuus grossi; Marant. *Respons.* 24. *fer. per tot. lib.*3. Ventriglia *in Prax. For. Eccles. tom.*2. *adnot.* 16. §.2. *n.*21. & admisit Sac. Congregatio Concilii interpres *in Capuana Spol.* 9. *Julii* 1735.

84 An autem quis possit ordinari ad titulum Beneficii, cujus redditus unice consistant in distributionibus quotidianis? Affirmant communiter Barbosa *de Potest. Episcop. allegat.*19. *num.*24. Marchin. *de ordin. tract.*2. *part.*6. *cap.*6. *differ.*5. *num.*19. Campanilis *in diversor. Jur. Canon. Rubric.* 8. *cap.*5. *num.*29. Boss. *de ordin. quoad titul. sacr.* §.17. *num.*139.

Articulus II.

Distributiones quotidianæ a quibus amittantur, seu non acquirantur.

1 Distributiones non lucrantur Canonici sine legitima causa absentes, quamvis consuetudine sit introductum, ut distributiones absentibus debeantur. Talis enim consuetudo expresse reprobatur a Bonifacio VIII. *in c. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. ibi: *Consuetudinem . . . penitus improbantes*; & ob id sæpius respondit Sac. Congr. decreto *cap.*12. *vers. Distributiones*, *sess.*24. etiam immemorabilem consuetudinem fuisse sublatam, ut testatur Fagnan. *in d. cap.*
2 *Licet num.*79. Hinc distributiones quotidianæ non debentur Canonico inservienti Episcopo in officio Vicarii etiam pro illis horis, quibus ratione officii Vicariatus non intervenit Choro, etiamsi a tempore immemorabili observatum sit, ut debeantur; Sacr.
3 Congr. Conc. *in Bitecten.*18. *Dec.*1627. Distributiones quotidianas non lucratur Canonicus inserviens Episcopo in Missis privatis S.C.C. 17. *Mart.*1619.
4 Item distributiones non lucrantur Canonici associantes Episcopum volentem quandoque audire Missam in Ecclesia non Cathedrali Civitatis; Sic Sacra Congreg. Concil. teste Fagn. *loc. cit. num.*107. & ite-
5 rum *in Arianen.*17. *Maii* 1704. Canonici assistentes Episcopo non pontificaliter celebranti non lucrantur distributiones; Eadem Sacra Congregat. teste eod.
6 Fagnan. *loc. cit. num.*108. Item non lucrantur distributiones Canonici inservientes Episcopo in Visitatione Diœcesis, aut in Monialibus velandis, aut in examine ordinandorum, & promovendorum ad Beneficia, vel qui Seminario præsident, aut in Congregationibus S. Officii adhibentur; Sic eadem Sacra Congregat., ut refert idem ibid. *num.*109. Quinimmo, ut ipsemet ibi subjungit, Archiepiscopo Januensi petenti, ut duo Canonici eum comitantes in visitatione Diœcesis possent percipere quotidianas distributiones juxta antiquam illius Ecclesiæ consuetudinem, censuit non concedendum.
7 Insuper Episcopus Canonicus, dum abest ex causa Visitationis suæ Diœcesis, distributiones quotidianas non lucratur; quia Littera *d. cap. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. ibi: *Evidens Ecclesiæ utilitas*, intelligitur de utilitate Ecclesiæ particularis, de cujus distributionibus agitur, non autem de utilitate alterius Ecclesiæ particularis, vel Ecclesiæ generalis, ut formaliter inquit Joan. Andr. *in d. c. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. *num.*3. *vers. Item intelligendum*: ubi pro hoc allegat *cap. Cum Dilectus*, *& cap. De cætero*, *eod. tit. & c. Licet*, *de præbend.* & sequitur ibi Petr. de Anchar. *num.*4. *in* 5. *notab.* & Fagnan. *in d. cap. Licet num.*160. ubi dicit quod hæc est ratio, cur distributiones non debeantur Canonicis existentibus in servitio Papæ, ut est casus *in c. Cum Dilectus* 14. *de Cler. non resident.* juncta Glossa omnium consensu approbata *ibid. in verb. Fructus*, licet censeantur servire Ecclesiæ universali, ut ibidem dicitur; *Qui circa nos se obsequiales exhibent universis*.

Distributiones quotidianas non lucratur in absentia 8
Canonicus Collegiatæ Ecclesiæ, dum servit Episcopo Cardinali pro Caudatario; Sac. Congreg. Concil. *in Viterbien.*12. *April.*1617. Neque distributiones quo- 9
tidianæ debentur Canonico Cubiculario ad Bussulam Sanctissimi, & propterea absenti a residentia; Sac. Congr. Concil. *in Reatina* 13. *Nov.*1627. Familiares 10
enim Papæ, qui non obstante Constitutione contraria præbendarum suarum fructus percipiunt in absentia, non percipiunt tamen distributiones quotidianas, ut est casus *in d. cap. Cum dilectus* 14. *de Cleric. non resident.* juncta Glossa communiter approbata *ib. verb. Fructus*, ut observat, & tenet Fagn. *loc. cit. num.*99.
Distributiones quotidianæ non debentur Canonico in 11
publica Universitate docenti, si in Choro non intersit, quamvis omnes redditus in distributionibus quotidianis consistant; Sacra Congr. Concil. *in Limana* 18. *Decembr.*1627. Distributiones quotidianæ non deben- 12
tur Canonico infirmo, vel alias legitime impedito, quando habet Coadjutorem, sed si Coadjutor non resideat, punctatur tamen ad damnum ipsius Coadjutoris; S. C. Rit. *in Colim.* 16. *Septemb.*1616. *& in Patavina* 8. *Maii* 1617. *& in Granatensi* 4. *April.*1620.
Distributiones non debentur Canonico inquisito, & 13
postea absoluto, si hic haberet Coadjutorem, qui cum de tempore carcerationis, seu contumaciæ Coadjuti inservire debuisset, non inserviit; Sac. Cong. Conc. *in Brixiensi* 2. *Jun.*1696. in qua licet Coadjutor reperiretur absens causa studii, adhuc talis excusatio non fuit admissa, quia hic tenetur inservire durantibus Coadjuti impedimentis, cum Coadjutoriæ cum futura successione dentur in præmium servitii, & ideo fuit rescriptum; *Distributiones non deberi Canonico Nigrono, reservatis juribus contra Coadjutorem pro ut de jure*. Distributiones quotidianæ non debentur 14
Canonico, qui fuit Romæ pro negotiis Capituli contra Episcopum; Sac. Congr. Concil. *in Avellina* 15
16. *April.* 1633. Canonici, qui sunt Officiales Tribunalis Inquisitionis, non lucrantur in absentia distributiones quotidianas absque speciali Sedis Apostolicæ Indulto; Sac. Congreg. Concil. *in una Mediolanensi* 3. *Februar.*1635.

Immo neque lucrantur distributiones Canonici ipsi, 16
qui funguntur munere Inquisitoris contra Hæreticam pravitatem. Sicuti neque Examinatores Synodales, dum similiter suo munere funguntur; uti neque Canonici, qui voluntarie, non autem ex officio sese

Con-

Confessionibus audiendis exponunt, ut nuper respondit Sac. Cong. Conc. *in Romana Servitii Chori* 23. *Septemb.*1690. absentes enim his tribus casibus a servitio Chori ex Sententia Sacræ Congregationis distributiones non lucrantur, etiamsi adsit contraria consuetudo in Synodo Diœcesana confirmata; sic
17 refert, & tenet Fagnan. *loco cit. num.* 104. Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici celebrantes, dum Divina officia recitantur, nisi ad celebrandum compulsi, aut jussi fuerint ab eo, ad quem pertinet; Sacr. Congregat. Concil. *in Callien.* 29. *Julii* 1628. *in Oriolensi* 27. *Martii ad responsor. ad* 11.
18 Canonici absentes studiorum causa non lucrantur distributiones quotidianas, textu expresso *in cap. Licet* 32. *de præbend.* ibi: *Licet vobis direxerimus scripta nostra, ut Magistro N. Eborac. Archidiacono in sacra pagina cupienti studere proventus suos Ecclesiasticos faceretis integre ministrari; Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantum residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt horis Canonicis, exhiben-*
19 *tur, ei tribui faciatis.* Hoc tamen ex Sententia Sacræ Congregationis locum habet, si Canonicatus habeant fructus a distributionibus distinctos. Secus vero, si redditus omnes in distributionibus consistant, quia tunc studiorum causa absentes lucrantur duas tertias partes illarum, amissa alia tertia, quæ inservientibus accrescit; Idque declaravit habere locum tam in docentibus, quam in studentibus, sic refert, & tenet Fagn. *loco cit. num.*97.
20 Distributiones quotidianæ non debentur interessentibus Congregation. Capitularibus tempore, quo divina celebrantur; Sac. Cong. Rit. *in Ulixibonen.* 17. *Novembris* 1600. Et iterum, distributiones quotidianas nequaquam lucrantur Canonici Capitulum habentes eo tempore, quo divina officia celebrari debent, pro illis horis, quibus divinis non interfuerunt. Sac. Cong. Conc. *in Oriolen.* 27. *Maii* 1632. *in respons. ad* 11.
21 Canonici absentes ratione peregrinationis devotionis causa assumptæ non lucrantur distributiones quotidianas. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione refert
22 Fagnan. *loco cit. num.*119. Canonici habentes privilegium Apostolicum percipiendi fructus Beneficiorum suorum in absentia, non per hoc lucrantur distributiones quotidianas; *cap. Licet* 32. *de præbend. & cap. final. de rescript. in* 6. & tradit Covarr. *lib.*3. *variar. resolut. cap.*13. *num.*2. *vers. quibus adstipulatur*; Fa-
23 gnan. *loco cit. num.*100. Distributiones, quæ dantur Canonicis, vel Præbendatis propriæ Ecclesiæ, quando aliquas Missas celebrant, non debentur Coadjutoribus, nisi quando celebrant pro ipsis Coadjutis; Sacr. Congreg. Rit. *in Patavina* 13. *Decemb.*1626.
24 Distributiones quotidianas non lucratur Vicarius Generalis, quando est Canonicus, nisi sedeat, & incedat cum suo habitu, & in suo loco ordinario, ac si non esset Vicarius; Sac. Congr. Rit. *in Gallipolitana* 11. *Decembris* 1613. *in Casalens.* 5. *Julii* 1614. *in Coma-*
25 *clen.* 4. *Julii* 1615. *& in Oritana* 4. *Aprilis* 1620. Sic etiam distributiones quotidianas non lucrantur Canonici, sive Dignitates Protonotarii, si Choro intersint cum habitu Protonotarii; Sac. Congreg. Rit. *in Asculana Apuliæ* 16. *Mart.* 1610. *&* 19. *Novemb.*1611. *in Meliten.* 7. *Augusti* 1621. Et nuper *in Spoletana contra Priorem Collegiatæ S. Michaëlis Terræ Mevaniæ* 9. *Julii* 1695. qui cum parere Decreto recusasset, & indultum saltem habitum prædictum in Choro deferri posse postularet; causa reproposita 17. Decembris ejusdem anni, responsum fuit; *Distributiones restituendas esse a die Decreti, & indultum non esse concedendum.* Immo facta ex post a Canonicis cum Priore 26
concordia, quod posset d. habitu uti in functionibus Ecclesiasticis, solutis tamen annuatim Sacristiæ Scutis quindecim loco admissionis distributionum, & postulata d. concordiæ approbatione ab eadem Sac. Congreg. *die* 5. *Jul.*1698. referente Cardinali Petruccio fuit responsum: *Non esse locum approbationi Concordiæ.* Et die 22. Augusti 1722. proposito in ead. 27
Sac. Rit. Congreg. per Card. Origum sequenti dubio: *An Præposito Cathedralis Burgi S. Sepulcri, qui est Protonotarius Apostolicus de numero, non participantium, liceat sedere in Choro aliisque functionibus Ecclesiasticis, incedere cum habitu Prælatitio, nempe Rochetto, & Mantelletta, & suum retinere locum, & stallum, reluctantibus aliis Dignitatibus, & Canonicis*, responsum fuit, *Affirmative, amissis distributionibus quotidianis*, cum addito, *ut amplius causa non proponeretur.*

Canonicus, qui evasit surdus, non lucratur di- 28
stributiones, nisi præsentiam in Choro præstet; Sac. Congreg. Episc. *in Thean.*12. *Martii* 1619. Non sic 29
autem Canonicus factus cœcus, quia hic distributiones acquirit, quamvis non intersit Divinis; Sac. Congreg. Conc. 26. *Januar.*1616. *&* 20. *Jul.*1619. Cano- 30
nicus dispensatus super ætate ad obtinendum Canonicatum cum Calausula, quod se promoveri faciat, postquam ad legitimam ætatem devenerit, amittit distributiones, si conditionem non curavit adimplere, quamvis Choro inserviat; Sac. Congreg. Conc. *in Florentina* 12. *Januar.* 1697. Distributiones a Ca- 31
nonicis absentibus amissæ, accrescunt inservientibus, adeo ut ab Episcopo non possint applicari Fabricæ Ecclesiæ, aliisve usibus piis; Sac. Cong. Conc. *in S. Severini* 16. *Jul.*1695. *& sic in Chathac.* 18. *Jul.* 1699. Nec Canonici, non obstante statuto, consue- 32
tudine, aut pactione contraria, possunt sibi invicem remittere, & condonare distributiones; Concil. Trident. *sess.*24. *c.*12. *de reform.* & Sac. Congreg. ejusdem Concil. *in Gennen.*24. *April. & in Avenion.*25. *Sept.* 1700. Non lucrantur distributiones Canonici, quo- 33
ties absunt a residentia occasione litium concernentium interesse suarum Præbendarum, sine licentia Episcopi, quæ necessaria est, ut respondit Sac. Congreg. Concil. *in Cavallicen.*3. *Julii* 1667. in qua cum Præpositus illius Cathedralis d. licentiam in casu proposito non fuisse necessariam contenderet; reproposita causa sub die 18. Septembris ejusdem anni, Decretum confirmavit: & sic tenuit Rota *p.*1. *dec.*609. *num.*1. *& par.*4. *tom.*1. *dec.*354. *num.*15. Distributio- 34
nes quotidianæ non debentur Canonicis infirmis, aut alio legitimo impedimento detentis, si alias sani, aut non legitime impediti non erant soliti inservire; Sacra Congreg. Conc. *in Asculana* 5. *Jun.*1706. *in respons. ad* 7. Potest Episcopus statuere, ne Canonici, 35
& alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, & quod illi intersint quotidie sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defuerint; Sacra Congreg. Episcop. *in Comens.*16. *Maii* 1580. *in Castellan. &* 20. *Aug.* 1602. & Sac. Congreg. Conc. *in Nicien.*18. *Novemb.*1628. *Et in Mileritana* 9. *April.*1707. & Congr. partic. *in Casalens.*11. *Martii* 1708. Vid. verb. Episcopus *art.*6. *n.*8. Non 36
potest tamen Episcopus decernere, ut Canonici in

Sacris

Sacris non constituti, non gaudeant distributionibus; Sacra Congregat. Concil. *in Patavina 23. Augusti 1631*

37 Permitti non debet Capitulo, quod dum pro litibus, vel alia caussa vult expensas facere, utatur distributionibus quotidianis, quia id cederet in detrimentum Divini cultus, & Ecclesiastici servitii; Sac. Con-

38 greg. Episc. *in Trojana 16. Maii 1590*. Episcopus, & Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid. *sess. 24. cap. 12. de reform. vers. distributiones*, ibi: *Distributiones vero, qui statutis horis interfuerint, recipient; Reliqui quavis collusione, aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit Consuetudinem, quod Sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis, & consuetudinibus*; Rota *par. 4. tom. 2. dec. 1. num. 15.* & communiter Doctores cum Barbosa *lib. 3. Juris Eccles. univers. cap. 18. num. 91. &*

39 *seq.* Ipse tamen Barbosa *loco mox cit. num. 95.* asserit, quod poterit Canonicus distributiones, quas alter amiserat, sibi jam applicatas, & traditas postea illi ipsi donare, quia nulla collusio potest suspicari, cum donetur id, quod jam amissum est, & per alios perceptum, & pro se citat Gloss. *in cap. Unic. de Cleric. non resident. verb. suas*, & ibi Gemin. *in §. Qui vero, num. 10.* Navarr. *in Miscellan. 59. de orat. n. 3. & 5.* Azor *lib. 7. cap. 7. qu. 10.* Monet. *de distribut. par. 3. qu. 3. num. 6.* Sanctarell. *lib. var. resol. qu. 13. num. 5.*

40 Trullench. *lib. 1. cap. 8. dub. 16. num. 4.* Cavendum est tamen ne hac via detur occasio Clericis absentandi se a Choro sperantibus sibi faciendam esse remissionem, seu etiam restitutionem a suis Canonicis amicis, & ita quoque ipse Canonicus cogatur saltem ex gratitudine remittere, seu restituere distributiones aliis Canonicis in diminutionem cultus Divini, qui quantum fieri potest, est eo magis augendus, juxta *cap. Ex par. 12. de Constitut.* ibi: *Nolentes igitur Divini Numinis diminui cultum, sed potius augmentare, & cap. Quia per ambitiosum, de rescript. in 6.* ibi: *Minuitur cultus Divinus, quem desideramus augeri*, ut fuit mens Tridentini *loco cit.* & Sac. Congregationis ejusdem Concilii Interpretis reiteratis Decretis *sub n. 32.* citatis, inhibendo ne Canonici sibi invicem distribu-

41 tiones remittant, & condonent. Distributiones quotidianas amittit juste excommunicatus; *cap. Pastoralis, §. verum, de appellat.* sicut etiam ipsas amittit juste suspensus, & juste interdictus, ut communiter tenent Doctores cum Barbosa *loc. cit. n. 72.*

42 Distributiones amittunt Canonici non psallentes, & canentes in Choro cum aliis, non enim satisfaciunt, si solum assistant, & intersint horis, & per Capellanos, & alios Beneficiatos psallant, ipsi vero vel ibi, vel domi privatim recitent Horas, quia institutio Canonicatuum est, non ut adsint tantum in Choro, sed ut canendo assistant; & ob id eis dantur distributiones; sic colligitur ex Tridentino *sess. 24. cap. 12. de reformat.* ibi: *Omnes vero divina per se, & non per substitutos compellantur obire officia . . . Atque in Choro ad psallendum instituto hymnis, & canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare.* Et sic censuit Sac. Congr. Conc. Nam proposito dubio: *An Canonici, & alii, qui intersunt divinis officiis satisfaciant eorum muneri exhibendo suam præsentiam in Choro, etiam quod non cantent, neque psallant: maxime si allegarent se eo tempore meditari, vel submissa voce dicere, quæ ab aliis cantantur, vel alias pias preces tunc recitare? An vero teneantur præcise alta, & consona voce divina officia, & horas Canonicas recitare, cantare, & psallere, & aliter non satisfaciant muneri, & obligationi?* Ead. Sac. Congreg. *sub die 20. Aprilis 1602. censuit teneri omnino psallere, alioquin obligationi suæ non satisfacere.* Et sic pro Canonicis Basilicæ Vaticanæ Articulo diligenter discusso jam fuerat resolutum a Sac. Congr. Concil. *12. Novemb. 1592.* ut refert Pignatell. *tom. 9. resolut. 115. n. 16. & 17.* advertens id verum esse tam attento Jure communi, & Concil. Trid. *sess. 24. cap. 12. de reformat.* quam vigore specialium Constitutionum ejusdem Basilicæ. Di- 43
stributiones quotidianas amittunt dormientes, & confabulantes in Choro, non in totum, sed proportionaliter pro parte correspondente defectibus; Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 4. c. 14. num. 9.* Trullench. *in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 3. num. 9.* Castropalao *tom. 2. disput. 2. punct. 4. num. 2.* Diana *tract. de Horis Can. resolut. 7.* Squillant. *de obligat. Clericor. p. 2. n. 61.* Barbosa *lib. 3. Jur. Eccl. cap. 18. num. 84.* Monet. *de distribut. p. 3. qu. 4. n. 7.* Sanchez *in consil. moral. par. 1. lib. 2. cap. dub. 10.* Machad. *ad lib. 4. p. 4. tract. 3. document. 5. n. 20.* qui dicunt Canonicos notabiliter confabulantes in Choro peccare mortaliter, non tamen teneri ad distributionum (*a*) restitutionem. Distri- 44
butiones quotidianas non lucrantur Canonici, quando non cantant Missam Conventualem, seu Missam de die: Sac. Congr. Rit. *in Faventina 25. Jun. 1611. & 28. Januar. 1612. & in Viterbien. 4. Jul. 1615.* Ca- 45
nonici, qui perceperunt Distributiones pro tempore, quo servitium Ecclesiæ non præstiterunt, tenentur ad illarum restitutionem. Sic expresse Sac. Congreg. Conc. *in Asculana Servitii Ecclesiæ, & distributionum 5. Jun. 1706. in respons. ad 10.*

Canonicus tempore Divinorum Officiorum Organum pulsans, vel cum Musicis psallens, amittit distributiones quotidianas, si ex ejusmodi munere certum aliquod stipendium obtineat; S. Congreg Conc. *in S. Severini 15. Nov. 1669. lib. 21. Decretor. pag. 802. & in Adjac. 11. Julii 1671. lib. 27. Decretor. pag. 144.* 46

Distributiones non lucrantur Canonici Choro interessentes, qui cum cæteris non psallunt; Bened. XIV. tom. 1. Constit. 103. incip. *Cum semper §. 24.* Ad- 47 48
vertendum est, quod ipsas distributiones lucrantur Canonici, & Beneficiati, qui de licentia Ordinarii Spiritualia Exercitia peragunt in aliqua pia, seu Regulari Domo, licet pro illis diebus Choro non intersint, dummodo tamen ipsa spiritualia Exercitia non peragant temporibus Adventus, & Quadragesimæ, & in

(*a*) Cum distributiones non lucrentur Canonici qui Choro quidem intersunt, sed non psallunt cum Cæteris, ut declaratum a Benedicto XIV. fuit Const. *Cum semper* quam Auctor *num. 54.* indicat, non equidem Theologis istis assentior, qui *Canonicos notabiliter confabulantes in Choro peccare mortaliter, non tamen teneri ad distributionum restitutionem affirmant.*

in Festis solemnioribus, nec omnes simul, sed eo adhibito modo, ut Chori servitium nequaquam intermittatur. Sic expresse concessit Clemens XI. die 1. Februarii 1701. in sua Epistola Encyclica a nobis per extensum allata sub verb. *Exercitia Spiritualia n.2.*

49 Vide *ibid.* Item advertenda est resolutio sequentis dubii propositi in Sacra Cong. Con. *die* 1. *Febr.* 1734. *Bosanen.* ibi: *An Canonicis Ecclesiæ Cathedralis assistentibus Episcopo Pontificalia exercenti, vel in suo Palatio, vel in aliis Ecclesiis suæ Diœcesis, debeantur anniversariorum emolumenta, quæ ex voluntate Fundatorum distribui consueverunt solum inter præsentes; Et quatenus negative, An sit consulendum Sanctissimo pro concessione Indulti ex gratia in casu* &c. Sac. Congreg. respondit, *Ad utrumque negative.*

50 * Distributiones non lucratur, etsi fructus Præbendæ lucretur, quamvis absens, Canonicus ille, qui habet Canonicatui suo adnexam, sed extra Civitatem, curam animarum; tenetur enim in parœcia residere pro eo tempore quo in Parochiali Ecclesia residet, & Sacramenta administrat. Ita laudatus Pontifex *Institut. Eccle.* 107. §. 55. ex Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 5. *de reformat.* addita Bulla 65. S. Pii V.

51 Canonici, qui Episcopo inserviunt, si actu debeant Choro interesse, non semper obtinent distributiones. Illas enim non lucrantur, nisi cum assistunt Pontificaliter celebranti, non vero Episcopo Diœcesim visitanti, vel Missam privatam celebranti; *ibid.* §. 61.

52 Distributionibus privantur Vicarius Generalis Episcopi, Canonicus Examinator, quique in Tribunali S. Officii munus suum præbet, ministri Camerales, scilicet subcollectores spoliorum, & decimarum, denique peregrinationes etiam sacras obeuntes, nisi illas egerint intra trimestre a Tridentino concessum. Denique Magistri Juris Canonici, & Sacræ Theologiæ, in publicis Universitatibus docentes; qui tamen si recurrerint ad Sac. Cong. obtinent fructus Præbendæ, & si illi sint tenues, duas tertias partes distributionum, quod etiam postremum conceditur iis, qui causa studiorum in publicis Universitatibus absunt; *ibid.* §. 72.

53 Si eo tempore, quo officia persolvuntur in Choro, Capitulum congregandum sit, nisi urgens causa fuerit, Canonici non possunt absentare sese absque subtractione distributionum pro eo tempore, quo absunt, ut ex Decretis Sac. Congr. *ibid.* §. 73.

ARTICULUS III.

In quo adducuntur summarie varia Decreta ad rem facientia, prout referuntur a D. Ursaya tom. 3. part. 2. disceptat. 4. n. 114. usque ad num. 149., & tom. 8. par. 1. discept. 34. num. 55.

1 D*ubia Jubilationum* 18. *Decembr.* 1718. quando disputata fuerunt plura dubia, & per viam regulæ, & legis generalis resoluta, nempe.

2 I. *An indulgenda sit jubilatio Canonicis, & Beneficiatis, qui spatio* 40. *annorum Ecclesiæ inservierunt, licet dicti temporis spatio cum debitis licentiis, & indultis absfuerint ab Ecclesiis, vel ex caussa infirmitatis, vel ex caussa studiorum, vel pro suæ Ecclesiæ servitio, vel pro ratione munerum, pro quibus obtinuerunt Indulta abessendi pro diebus, & horis, vel Indulta simpliciter, & absolute abessendi ab Ecclesia durante officio illis commisso.* Quod fuit resolutum cum rescripto. *Affirmative quoad absentes ex caussa infirmitatis, cum debitis licentiis, & Indultis, vel pro suæ Ecclesiæ servitio, vel cum Indultis abessendi pro diebus, & horis. Negative autem quoad absentes ex caussa studiorum, & quoad habentes Indulta abessendi absolute durante officio.*

II. *An indulgenda sit jubilatio illis, qui inservierunt spatio annorum* 40. *sed partim in una Ecclesia, partim in alia, aut tamquam Canonici in ambabus, aut tamquam Beneficiati in una, & Canonici in alia, nec non illis, qui in una, & eadem Ecclesia per totum tempus inservierunt, sed partim tamquam Clerici Beneficiati; partim tamquam Beneficiati, partim tamquam Canonici, vel partim tamquam Coadjutores, & partim tamquam principales Titulares?* Quod fuit resolutum cum rescripto: *Negative ad primam partem: Affirmative ad secundam.* 3

III. *An indulgenda sit jubilatio illis, qui inservierunt spatio annorum* 40. *non obstante parvo numero aliorum, qui remanente addicti Ecclesiæ servitio, & quis sit parvus numerus inservientium in casu, & ad effectum de quo agitur? Dabitur resolutio in casibus particularibus.* 4

IV. *An non obstante jubilationis Indulto, jubilatus cogi possit ad inserviendum, si divinus cultus detrimentum patiatur? Affirmative.* 5

V. *An non obstante jubilationis Indulto, jubilatus teneatur ad residentiam, licet non teneatur ad interessendum: Negative juxta Decreta.* 6

Hujusmodi autem Decreta de facili erunt sequentia. *S. Angeli in Vado* 15. *Aprilis* 1690. in qua resolutum fuit: *Canonico jubilato deberi distributiones, nec ad residentiam localem teneri*, de qua *in lib.* 40. *Decret. fol.* 256. 7

Reatina Distributionum 19. *Aprilis* 1692. 4. Dubio: *An Canonico Jubilato debeantur fallentiæ Canonicorum absentium, si Choro non intersint.* Responsum fuit: *Affirmative, dummodo non obstent Constitutiones particulares, & consuetudo Ecclesiæ, lib.* 42. *Decret. fol.* 441. 8

Patavina Jubilationis 9. *Junii* 1714. in qua dictum fuit, *deberi Canonico jubilato distributiones, & eum non esse obligatum ad residendum, leg.* 64. *Decret. fol.* 217. 9

Aquipendii Indulti 1. *Aprilis* 1719. in qua Dubio I. *An Canonicus Seraphinus vigore indulti Jubilationis, si Choro non intersit, participare debeat de punctaturis, seu fallentiis in casu &c.* Responsum fuit: *Affirmative, & amplius.* 10

Dub. II. *An idem participare debeat de emolumentis adventitiis Anniversariorum, & associationum Cadaverum, si functionibus non intersit in casu &c.* Responsum fuit: *Affirmative ad primam partem, dummodo non obstet voluntas Testatoris, vel dantis. Ad secundam partem negative.* 11

Novarien. Jubilationis 2. *Octobris* 1677. *An duo Canonici Jubilati Collegiatæ Ecclesiæ Sancti Gaudentii Civitatis Novariæ frui debeant emolumentis Anniversariorum, quæ fiunt intra annum, licet non assistant. Affirmative.* Quæ resolutio confirmata fuit die 28. Novembris 1681. cum verbis: *In decisis, quoad An-* 12

Anniversaria fixa, & in quibus non est cautum a Testatoribus, ut interessentes tantum partipare deberent, l.22. decret. fol.44.

13 *Romana Distributionum* 5. *Martii* 1678., *& in Romana Jubilationis* 23. *Martii* 1703. ad dubium: *An Simeoni de Maganinis jubilato debeatur emolumentum Processionum, etsi illis non interfuerit*: Responsum fuit *Affirmative, lib.*53. *Decret. fol.*81.

14 *Romana Jurium Canonicalium* 5. *Maii* 1703. Dubio I. *An Canonico Stradæ, cui ex caussa infirmitatis fuit concessum Indultum vacandi a Choro, aliisque officiis divinis, illud etiam suffragari valeat pro Laudemiis, Quindenniis, Capitulis, actibusque capitularibus, Anniversariis, Festivitatibus, Processionibus, ac pro quibusvis functionibus in Ecclesia peragendis, itaut lucrari debeat omnia emolumenta cujusvis generis, & speciei, communia nuncupata, ac etiam victualia, & candelas*; Quod fuit resolutum cum Rescripto: *Affirmative etiam quoad Laudemia, exceptis Anniversariis aliisque obventibus, non fixis, & in quibus diversimode fuerit a testatoribus dispositum, lib.* 53. *Decret. fol.* 207.

15 Dubio II. *An eidem Canonico competat pro sua rata parte etiam jus accrescendi earum distributionum, & communium, quæ ob absentiam, vel vacationem Canonicorum interessentibus accrescunt, & a qua die supradicta omnia debeantur in casu &c.*

16 *Affirmative a die præsentationis Indulti*. Quæ resolutio confirmata fuit *die* 20. *Junii* 1705. cum rescripto *In dec. & amplius*.

17 Immo eadem die additum fuit aliud dubium sequentis tenoris: *An Canonicus Strada lucrari valeat omnes distributiones, quæ simpliciter appellantur quotidianæ*. Quod pariter resolutum: *Affirmative, l.*65. *decr. fol.*207.

18 *Aquipendii Jubilationis* 23. *Mart.*1697. in qua proposita fuerunt tria dubia, & resoluta ut infra.

19 I. *An Cononicus Jubilatus teneatur vel per se, vel per alium ad celebrationem Missæ Conventualis per turnum?* Negative.

20 II. *An itidem teneatur facere depositum tertiæ partis fructuum Præbendæ pro distributionibus quotidianis, prout faciunt cæteri Canonici*. Affirmative.

21 III. *An possit ipse participare de distributionibus, quas ponunt in Massa cæteri Canonici, tam quoties ipse præsens est in Choro, quam etiam quoties abfuerit, Affirmative etiam quoad fallentias, nisi obstet statutum, vel consuetudo*.

22 *Bituntina Anniversariorum* 1. *Jul.* 1679. Quando resolutum fuit; *Jubilatum non esse admittendum ad participandum de emolumentis Anniversariorum, lib.* 30. *Decret. fol.*208.

23 *Romana distributionum lib.*30. *decret. fol.*16. *& f.*36. *a tergo*. Quando fuit resolutum: *Fallentias non deberi Canonico Jubilato, si Choro non intersit*.

24 *Maceraten. Jubilationis* 8. *Martii* 1698. Quando resolutum fuit: *Indultum Jubilationis non sustineri, quando deficit laudabile servitium Ecclesiæ per spatium annorum* 40.

25 *Bononien. Jubilationis* 16. *Jun.* 1696. in qua dictum fuit: *Canonico Jubilato deberi distributiones, non solum relictas Ecclesiæ ante servitium quadragenarium, sed etiam illas, quæ auctæ fuerint durante eodem servitio*. In cujus casu agebatur de distributionibus auctis anno 24. servitii. Quæ resolutio fuit confirmata *die* 28. *Aprilis* 1697. cum addito, ut amplius caussa non proponeretur; De hac resolutione mentionem facit Bertachin. *Vot. dec.*13. *per tot.*

Romana 12. *Decembr.* 1699. Quando fuit resolutum, *Indultum Jubilationis deberi Canonico, qui inservivit per annos* 40. *Ecclesiæ, prius uti Beneficiatus, deinde uti Canonicus lib.*49. *decret. fol.*502. Quod non procederet in casu, in quo servitium fuisset prius præstitum in qualitate simplicis Clerici, præcipue si pro reliquo tempore etiam constaret de servitio laudabili præstito; Ut revocando Indultum prius concessum resolvit S. C. C. *In Tranen. Jubilationis* 13. *Jan.* 1703. *lib.*53. *decr. fol.*12. 26

Burgi Sancti Domnini Jubilationis 29. *April.* 1704. *l.* 54. *decret. fol.*182. quando resolutum fuit: *Indultum Jubilationis suffragari non solum pro distributionibus ordinariis, sed etiam extraordinariis*, Quæ debentur a die intimati Indulti, non attenta lite, desuper per Canonicos promota; *Ibidem ad dubium secundum*. 27

Quando aliqua concurrit difficultas circa integrum laudabile servitium Ecclesiæ præstitum per annos 40. vel ob Indultum abessendi, vel ex caussa infirmitatis, vel ex alio rationabili motivo solet Sac. Congr. Conc. benigne concedere Indultum abessendi ad tempus, ut practicavit *in Florentina Jubilationis* 10. *Jan.* 1711. *lib.*61. *decret. fol.*12. ubi concessit facultatem abessendi a Choro per triennium, *& in Nepesina Jubilationis* 28. *Nov. d. anni* 1711. ubi Indultum vacandi ad triennium. 28

Abessendi Indultum multoties prorogatum, tam ex casu difficilis accessus ad residentiam, quam actualis servitii præstiti uni ex S. R. E. Card. in Urbe præsenti canonizatum, & approbatum fuit a Sacra Congregatione Concilii *in Avenion. Indultorum* 9. *Febr.* 1715. cum addito tamen, ut post ultimum terminum Indulti Canonicus omnino deberet redire ad residentiam. 29

Servitium præstitum a Canonico, uti Coadjutore, connumeratur in annis quadraginta ad effectum obtinendi Indultum Jubilationis; *Sac. Congreg. Conc. in Brixien.* 27. *Martii* 1682. ubi de annis duobus Coadjutoriæ, *&* 11. *Februarii* 1699. ubi de annis septem. *Et in Bergomen. Jubilationis* 8. *Augusti* 1687. ubi de annis novem, *& in Novarien.* 4. *Aug.* 1691. ubi de annis quinque. 30

Segobien. 15. Decembris 1704., & 16. Novemb. & 20. Decembris 1704. Sac. Congreg. Conc. noluit confirmare statutum, in quo petebatur restrictio temporis annorum 30. pro consequenda Jubilatione rescribendo in 1. dubio; *Negative quoad primam partem statuti, in qua petitur reductio temporis ad* 30. *pro consequenda Jubilatione*. Prout etiam noluit confirmare idem statutum in alia parte, in qua Canonicis absentibus concedebatur tertia pars distributionum, rescribendo; *Negative pariter quoad tertiam partem concernentem distributiones quotidianas, l.*63. *decret. fol.*701., *& lib.* 64. *fol.*612. *&* 717. De quibus rescriptis mentionem facit Monacell. *in formul. to.*2. *tit.*13. *form.*2. *num.*77. *fol.*60. *& in tom.*4. *fol.*2. *n.*13. ubi, quod Indultum Jubilationis originem habet a 31 32

Collegio Levitarum Mosaicæ Legis, in quo Levitæ servientes ab anno 25. usque ad annum 50. tamquam emeriti non amplius inserviebant, juxta verba illa *num.8. 24. Hæc est Lex Levitarum. A 25. annis, & supra ingredientur, ut ministrent in Tabernaculo fœderis, cumque 50. annum ætatis impleverint, servire cessabunt, eruntque Ministri Fratrum suorum in Tabernaculo Fœderis, ut custodiant, quæ sibi fuerint commendata, opera autem non facient*; Hactenus ad litteram D. Ursaya *loc. cit.*

33 Cum Canonici Ecclesiæ Cathedralis Civitatis Asculi ab immemorabili in toto anni curriculo nonnisi unicum mensem haberent vacationis a servitio Chori, quemadmodum gaudebant Mansionarii ejusdem Ecclesiæ; supplicarunt anno 1647. Sac. Congregat. Conc. pro concessione alterius mensis, & favorabile Indultum impetrarunt; ac rursus anno 1696. prævia relatione tunc temporis Episcopi obtinuerunt concessionem vacationis per alium mensem, & sic in totum trium mensium cujuslibet anni juxta modum præscriptum a Sacro Concilio Tridentino. Et quamvis attenta concessione vacationis istorum trium mensium, adhuc Chori servitium semper fuerit laudabiliter, & summa totius populi ædificatione expletum, tamen *die Sabbati 5. Junii 1706.* fuerunt in eadem Congreg. posita sequentia dubia, quibus fuit responsum ut infra,

Dub. I. *An sit standum, vel recedendum a decisis 28. Jan. 1696.*

Dilata, & exquiratur melior informatio super quantitate redditũum, & qualitate servitii.

II. *An Archidiacono, & Canonicis liceat vacare a Choro, & servitio Ecclesiæ temporibus Adventus, & Quadragesimæ, & in Dominicis, aliisque festis, quæ in Cathedrali Asculana non dicuntur solemnia, & in octavis privilegiatis?*

Negative.

III. *An, & quomodo sit faciendus Turnus per hebdomadam? & quatenus affirmative.*

Turnum facienudm esse per duas ex tribus partibus.

IV. *An si aliquis ex Canonicis in sua hebdomada non inserviat, ita ut duæ tertiæ illorum partes Choro non intersint, alii Inservientes, & Interessentes, lucrentur distributiones?*

Affirmative.

V. *An Distributiones non Intervenientium possint reponi in Massa communi, & dividi æqualiter; seu potius ad ratam servitii?*

Negative quoad primam partem, & quoad secundam affirmative.

VI. *An absentes tempore vacationis, ultra fructus suarum Præbendarum, lucrentur Distributiones quotidianas?*

Dilata.

VII. *An distributiones quotidianæ debeantur Canonico infirmo, si alias sanus, non esset solitus residere?*

Negative.

VIII. *An debeantur Canonicis coadjutis infirmis, si Coadjutores sani non inserviunt?*

Negative, & prædicta dubia amplius non proponantur.

IX. *An Distributiones relictæ a Cardinali Bernerio de suo, & dandæ solis interessentibus Matutino, debeantur infirmis?*

Exhibendum esse Instrumentum fundationis.

X. *An Canonici, qui perceperunt easdem Distributiones pro tempore, quæ servitium Ecclesiæ non præstiterunt, ad illarum restitutionem teneantur?*

Affirmative.

Repropositis vero *die 5. Jan. 1707.* tribus ex dictis decem dubiis.

Ad I. In decisis quoad concessionem tertii mensis vacationis.

Ad VI. Negative, & amplius non proponatur.

Ad IX. Stetit in decisis. Sic apud D. Ursayam *to.8. discept.34. n.55.*

Additiones ex aliena manu.

De causis, ex quibus absentes possunt necne percipere distributiones quotidianas, de quibus tum in præcedenti, tum in hoc articulo agit Auctor, longum esset disserere, & ipsum Auctorem vel declarare, vel confutare. Consule, ubi res postulat San. Mem. Benedict. XIV. *Instit. Eccles. 107. a num. 39. ad plur. seq.* (Ex quibus multa in superiores Articulos Auctor post Romanam primam Editionem transtulit), tum P. Girald. *in addit. ad Mascat. Institut. Canon. lib.3. tit.4. n.22.* 34

Non est absolute verum, quod distributiones a Canonicis absentibus amissæ accrescant inservientibus, ut ait Auctor *num.31.* Vide distinctionem, cum qua procedit Fagnan. *in cap. Quia nonnulli num. 16., & 21. de Cleric. non resid.* Confer itidem Vanespen. *jur. Eccles. Univers. part.1. tit.7. cap.11. num.6.*, tum & maxime Rousseaud de La Combe *in sua Jurisprudentia Canon. verb. Distributiones n.2. & 6.* ubi nova utitur distinctione. 35

DIVINATIO. Vide verb. *Superstitio a num.12. ad 33.*

DIVORTIUM.

SUMMARIUM.

1 *Divortium quotuplex, quale, & unde dicatur*, ad num. 5.

6 *Divortium quoad vinculum quomodo fiat ex jure communi, & cujus auctoritate per dispensationem*, ad num.17.

18 *Divortium quoad thorum, & cohabitationem quot & quibus de causis fieri possit*, ad num. 35.

36 *Quos pariat effectus adulterium quoad divortium*, ad num. 52.

53 *Quid juris quæsitum habeat Conjux fidelis ex adulterio spirituali alterius Conjugis.*

54 *An semper liceat Divortium facere propter adulterium*, ad num.58.

59 *Quando vir adulterandi causam mulieri præbere censeatur, & quando non*, ad num.60.

61 *Quid Græcis nuper vetitum sit circa Divortia.*

62 Sub-

Subnectuntur Additiones ex aliena manu, ad num. 81.

1 Divortium generatim potest capi tripliciter, scilicet quoad vinculum, quoad thorum solum, & quoad thorum, & cohabitationem simul. Divor-
2 tium quoad vinculum est separatio conjugum, dissoluto penitus eorum matrimonio, ita ut & maritus possit aliam ducere uxorem, & uxor alium ducere maritum, prout colligitur ex *tot. tit. ff. de Divor-*
3 *tiis*. Divortium quoad thorum solum est separatio conjugum quoad debitum conjugale alteri licite denegandum, & manente vinculo Matrimonii valide contracti, & cohabitatione in eadem Domo, & men-
4 sa. Divortium quoad thorum, & cohabitationem simul est separatio, & liberatio conjugum non tantum ab obligatione reddendi debitum, sed etiam ha-
5 bitandi in eadem domo, mensa, & lecto. Hoc nomen Divortium spectata nominis etymologia desumptum est, ut habetur *leg. 2. ff. de Divort.*, *& repud.* a diversitate mentium, quatenus conjuges, qui per divortium se secernunt, quodammodo quoad effectus se alienant; vel quatenus ex alienatione affectuum se ab invicem separant; seu desumptum est ex eo quod ad diversas partes divertunt.

6 Divortium quoad vinculum, seu totalis dissolutio Matrimonii rati, & non consummati fit inter fideles Professione Religiosa; itaut uno conjuge in Religionem ingresso, & professo, alter in sæculo relictus possit transire licite ad alias nuptias. *Est communis ac certa*, textu expresso *in cap. Verum 2. & cap. ex publico 7. de convers. conjugator.*, & Conc. Trid. *Jess. 54. can. 6.* : ibi: *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius conjugum, non dirimi, Anathema sit.* Unde cuilibet conjugum post contractum jam Matrimonium conceditur bimestre ad deliberandum, an consummare, vel Religionem ingredi velit; *cit. cap. Ex publi-*
7 *co 7. de conversion. conjugator.* Non dissolvitur tamen Matrimonium ratum, nec fit divortium, quoad ejus vinculum per votum solemne Castitatis in susceptione Ordinis Sacri, quia licet hujusmodi votum impediat Matrimonium contrahendum, tamen non sufficit ad dissolvendum Matrimonium prius contractum, quamvis nondum consummatum; *Cum nec jure divino, nec per Sacros Canones reperiatur hoc statutum*; prout argumentatur, atque declarat Joannes XXII. in Extra-
8 vag. *Antiquæ, de voto, & voti redemption.* Et multo minus fit divortium, & quoad vinculum dissolvitur Matrimonium ratum, & nondum consumatum per votum simplex Castitatis; *text. expres. in c. Ex parte tua 14. de convers. conjug.*

9 Potest autem divortium fieri, & quoad vinculum dissolvi totaliter Matrimonium ratum, & nondum consummatum etiam per dispensationem Summi Pontificis, ita ut ambo conjuges licite possint transire ad alias nuptias. Sic tenendum esse declaravit *die 16. Julii 1599.* Congregatio Particularis a Clemente VIII. deputata, cui interfuerunt Card. Asculanus, Burghesius, Blanchettus, Mantica, Arigonius, Vicecomes, Ossarius, & Bellarminus, nec non RR. PP. Seraphinus, Pamphilius, Pegna, & Mellinus tunc Rotæ Auditores, ac Petrus Justinianus, & Costa Societatis Jesu, omnes omni exceptione majores, tum in Sacra Theologia, tum in Sacris Canonibus, & sic etiam pluries censuit Sacra Congregatio Conc. & signanter in *Carpentoratien. 25. Januarii 1608. in una Seguntina 17. Septembr. 1603. in una Ferrarien. 20. Maii 1613., & in una Augustana 16. Maii 1618.* Et hæc est praxis 10
recepta a Romana Curia, ut abunde patet ex pluribus exemplis relatis a Doctoribus. Divus enim Antoninus *3. par. tit. 1. cap. 21. §. 3.* affirmat se vidisse hujus dispensationis Bullas expeditas a Martino V., & Eugenio IV. Navarr. in *Manual. c. 22.* refert Julium III. Paulum III., & Pium IV. sic dispensasse; Cajetan. *tom. 1. opusc. 28. de Matrim.* asserit suo tempore hujusmodi dispensationes emanasse a Summis Pontificibus; Henriq. *lib. 11. de Matrimon. cap. 8. num. 11. in Gloss. litt. F.* refert Gregor. XIII. unica die cum undecim Oratoribus dispensasse, & prætermissis pluribus aliis Urbanus VIII. dispensari mandavit per Archiepiscopum Neapolitanum super Matrimonio rato inter D. D. Michaelem Blanchum, & Joannam filiam Principis, & Principissæ de Concha Civitatis Neapolit. præcisis litteris in forma Brevis, sub Annulo Piscatoris expeditis, tenoris sequentis, videlicet.

A tergo.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Neapolitano.

Intus vero.

Urbanus Papa VIII. Venerabilis frater, salutem, & Apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecerunt dilecti filii Princeps, & Principissa de Concha Neapolitani, quod pro conservatione illorum Statuum, & familiæ, cupiunt Joannam illorum filiam unigenitam, cum aliquo viro ex dicta familia, matrimonialiter copulari. Verum, quia dicta Joanna, tunc in decimo tertio ætatis suæ anno constituta, matrimonium cum dilecto filio Michaele Blancho per Procuratorem, per verba de rato, contraxit, & quod ratione hujusmodi Matrimonii graves lites, & inimicitiæ ortæ jam sint, & majores fuissent, nisi auctoritate, & providentia dilecti filii nobilis viri Comitis de Monterey, Proregis Neapolit. provisum fuisset. Nos &c. fraternitati tuæ committimus, & mandamus, quod Matrimonium hujusmodi sic factum, & non consummatum, stante etiam consensu partium, nullum, & invalidum, ad effectum, ut dictus Michael cum alia muliere, Joanna vero prædicta cum alio viro de dicta familia, præcedente tamen dispensatione Apostolica super Consanguinitatis, seu Affinitatis gradus, quatenus opus sit, libere, & licite contrahere valeant, Apostolica auctoritate declares. Non obstantibus præmissis, ac quibuscumque Constitutionibus Apostolicis. Datum Romæ &c. 11

Accedit ratio, quia si Pontifex potest dispensare in 12
Professione Religiosa, per quam dirimitur Matrimonium ratum, a fortiori poterit dispensare in Matrimonio ipso. Tum quia ex verbis Christi dictis Petro *Matth. 16. & 19. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c. Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*: colligitur dedisse ipsi Petro, & suis Successoribus amplissimam facultatem dispensandi in iis, quæ sunt juris divini, & non deducuntur proxime ex principiis juris naturæ, sed remote,

mote, & quæ habent admixtum aliquid obligationis humanæ, maximæ ob bonum publicum, aut commune Ecclesiæ, vel animarum salutem, & sic credibile est, Deum suo Vicario contulisse potestatem dispensandi in Matrimonio rato, nondum consummato, casu, quo id exigat bonum Ecclesiæ, aut animarum
13 salus. Nec valet dicere, quod si hoc valeret pro matrimonio rato, valeret etiam pro matrimonio consummato, cum æque, immo magis, & sæpius pro bono communi Ecclesiæ, & animarum salute serviret si dispensaretur in Matrimonio *consummato*, quam *rato*, adeoque si ob bonum commune Ecclesiæ, & animarum salutem non potest Papa dispensare in Matrimonio *consummato*, neque poterit in rato, cum utrum-
14 que sit æque indissolubile de jure divino. Non valet, inquam, quia Matrimonii Sacramentum quo ad significationem non est completum usque ad carnalem copulam inclusive, ita quod Matrimonium ratum significet conjunctionem Dei ad animam per Charitatem, consummatum vero conjunctionem Christi ad Ecclesiam *cap. Debitum* 5. *de Bigamis*. Prima autem conjunctio est solubilis, non secunda, ideoque Matrimonium ratum solvi potest, non vero consummatum; Unde ut recte infert Pignatell. *tom.*1. *consult.* 148. *num.*4. Dominus *Matth.* 19. non dixit, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; nisi post illa verba *Et erunt duo in carne una*; Et Apostolus *ad Ephes.*5. non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo, & Ecclesia*; nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & ideo Leo Pontifex inquit, ut referunt Magister *in* 2. *d.* 31. & Gratian. *cap.*17. *caus.*27. *quæst.*2. *Societas nuptialis ita est a principio instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeat Christi & Ecclesiæ Sacramentum*. Hoc etiam docet textus *in cap. Ex publico* 7. *§. Sane, de convers. conjugat.* ibi: *Sane, quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est secundum Interpretationem Sacri eloquii de his, quorum Matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari non potest*. Hinc Rota *in Burgensi Dissolutionis Matrimonii* 17.*Jun.*1594. *cor. Justo*, quo ad potestatem Papæ dissolvendi Matrimonii rati nondum consummati concludit non esse dubitandum, quia hæc est communis opinio Canonistarum, præsertim de consensu conjugum, & ex juxta aliqua caussa.

15 Ad dissolvendum, quo ad vinculum, Matrimonium sive ratum, sive consummatum cum impedimento dirimente contractum, requiritur auctoritas Judicis legitimi Ecclesiastici; non enim privata conjugum auctoritate dissolvi potest, nec unus alterum dimittere valet, etiamsi certi sint de impedimento dirimente, idque notorium existat; textu expresso *in cap. Porro* 3. *de divortiis*, ibi: *Porro de Comite Pontini, qui B. uxorem suam absque judicio Ecclesiæ dimisit, quia eam cognatam fuisse uxoris Defunctæ proponit, prudentia tua cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit, quare ipsum ad eam recipiendam districte compellas; quam si recipere noluerit, eum & supradictam vinculo Excommunicationis adstringas*.
16 Non debet tamen, nec potest Ecclesiasticus Judex Matrimonium dissolvere quo ad *vinculum*, statim ac unus, vel ambo conjuges ipsimet, accedente etiam rumore viciniæ, fateantur se cum impedimento dirimente, v. g. affinitatis, vel consanguinitatis contraxisse, sed debet eidem Judici prius constare de impedimento dirimente per probationem plenam & perfectam, qualis est, quæ fit saltem per duos testes omni exceptione majores, textu expresso *in cap. Super eo* 5. *de eo qui cognovit*, ibi: *Super eo quod postulas, utrum conjugatus, qui ante contractum Matrimonium uxoris suæ consanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ecclesiæ separandus. Tuæ Fraternitati respondemus, quod propter eorum confessionem tantum, vel rumorem viciniæ separari non debent; cum & quandoque nonnulli inter se contra Matrimonium velint colludere, & ad confessionem incestus*, (aut alterias impedimenti) *facile prosilirent, si suo judicio crederent, per judicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeo est judicandus validus, quod, nisi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum Matrimonium irritari*.

Matrimonium valide inter fideles contractum, & 17
consummatum, est quo *ad vinculum* indissolubile. *Est communis* inter Catholicos ex definitione Concil. Tridentini *sess.*24. *can.*5. ibi: *Si quis dixerit propter hæresim, aut molestam cohabitionem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse Matrimonii vinculum anathema sit; & Can.* 7. ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius Conjugis Matrimonii vinculum non posse dissolvi &c. anathema sit*. Et habetur expresse ex verbis Christi *Matth.* 19. ibi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Item ex Apostolo *ad Rom.*7. ibi: *Mulier vivente viro alligata est legi*, & 1. *ad Corinth.*7. ibi. *His, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*; quæ verba de Matrimonio consummato inter fideles contracto sunt intelligenda juxta textum *in cap. Ex publico* 7. *de convers. conjugator.* supra *sub num.*14. allegatum.

(*) Donec veteres Romani morum integritate, et 18
simplicitate naturales leges observarunt, ea, quam susceperant, uxore contenti nunquam de ea dimittenda fuerunt soliciti: Sed ob auctas opes, depravatis paulatim moribus, nimia eorum ambitio, & effrenata licentia in caussa fuit, ut non raro per quodlibet animi impetum proprias plerumque injuria dimitterent uxores. Primus omnium anno ab Urbe condita 19
519. ex amicorum consilio, non sine tamen magna omnium civium admiratione, Carvilius Ruga a propria conjuge ob ipsius sterilitatem divertit. *Dionysii Halicarnas. lib.*2. *Plutarch. in Romulum, & Numam. Valer. Max. lib.*2. *cap.*1. *Aulus Gellius noct. attic. lib.*4. *c.*3. *lib.*7. *c. ultim.* Frequentissima deinde, & 20
jure Civili permissa apud Romanos fuerunt divortia *leg.*60. *§.*1. *leg.* 61. *l.*62. *ff. de donat. inter vir. & uxor. l.*1. *ff. de divortiis*. Primo id solum concedebatur vi- 21
ris; postea vero exeunte circiter *Plauti* ætate (cum apud ipsum hujus rei extet exemplum *in Mercat. scen.* 6. *vers.*1. *& seq.* ubi mulierum conditionem commiseratur, quæ a viris ejici, non ejicere viros poterant) jus divortii faciendi fuit ad uxores quoque productum.

Cælis

Cælius ad Cicer. lib.8. ad familiar. lit.10. Senec. de be-
22 *neficiis lib.3. cap.16. l. si filia 5. ff. de divortiis* excepta tantum liberta, quæ patrono nupsisset, cui lege Papia divortii faciendi erat interdicta facultas *l.10. l.11. ff. de divortiis l.45. ff. de rit. nupt. Heinec. oper. tom.8. ad leg. Papiam. cap.12. §. quamvis. n.3.*

23 His ita imbuti ab infantia principiis populi non minus quam ipsi Imperatores, & quidem Christiani familiarissimum habuerunt divortium, facilique negotio tum mulieres tum viri post factum divortium novas contrahebant nuptias, de quibus ideo eleganter dixit *D. Hieron. ad Jovin. lib. 2. Quasdam repudiatas altero nuptiarum die statim nupsisse legimus. Uterque reprehendendus maritus, & cui tam cito displicuit, &*
24 *cui tam cito placuit.* Hinc ne pro conjugatorum libidine omnino fieret divortium, quædam, vigente adhuc Republica, de divortio constitutæ fuerunt leges, & nonnullæ ex legibus XII. tabularum præscriptæ solemnitates, quibus tantummodo impletis licitum erat matrimonii vinculum dissolvere, aliasque ducere uxores, vel aliis nubere viris. *Cicer. Philip.2. Cajus in l.2. §.1. & 2. ff. de divortiis. Paulus in l.9. ff. eod. Gothofred. in fragment. XII. tabular. tit. 17. de nupt. §.9. de jurgio, & fribusculo. Valer. Max. lib.2. cap.1. de saccllo Deæ Viriplacæ.*

25 Ipsi Christiani Imperatores divortium pariter permiserunt, sed justis præscriptis de causis, quibus tantum concurrentibus ad alias post annum nuptias convolare concedebatur. Quod si post primos absque legitima causa repudiatos conjuges novum fuisset initum matrimonium, attentans justis plectebatur
26 pœnis *Theodos. & Valentinian. leg. 8. de repudiis, & judicibus de moribus sublato §.1. Anastasius l.9. Cod. de repudiis.* Alias addidit divortii causas Justinianus *Novell.22. cap.4. & 16. Novell. 68. cap.2. l.unic. in fin. Cod. de rei uxor. action.* Carolus Magnus adulteram dimittenti uxorem, aliam ducere concessit, adulteræ vero a quolibet abstinere conjugio mandavit *Ca-*
27 *pitular. lib.5. cap. 19. Si quis homo habens mulierem legitimam, si frater ejus adulteravit cum ea, ille frater vel illa fœmina, qui adulterium perpetrarunt, iterum, quoad vivunt, nunquam habeant conjugium amplius, ille vero, cujus uxor fuit, si vult potestatem habeat uxorem accipere aliam.* Cujus loci fit mentio etiam a Correctoribus Romanis *in can. quædam 19. caus. 32. quæst. 7.* quæ tamen constitutio quomodo intelligenda sit, infra demonstrabimus *num.30.*

28 Quamvis autem quamplurimis adhuc erroribus infectæ comperirentur civiles leges, cum tamen primis temporibus tum SS. PP. tum Ecclesiæ deficerent vires, quibus hoc tam infandum scelus compescerent, illud in foro interno reprobarunt, & in leges adeo improbas declamare numquam destiterunt. Hinc *S. Chrisostomus in epist. ad Roman. cap.7. Nec mihi recites leges externas atque profanas, quæ libellum repudii dare, ac divortium facere præcipiunt, non enim profecto secundum has leges judicaturus est Deus, sed secundum eas, quas ipse posuit. S. Ambrosius de Patriarch. lib.1. de Abram. cap.4. relat. a Gratian. caus. 32. quæst.4. can.4. Nemo blandiatur sibi de legibus hominum, nec viro licet quod mulieri non licet, & in Luc. lib.8. cap.2. Dimittis ergo uxorem quasi jure, & sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, sed Divina prohibet. Hoc non licet jure poli, etsi liceat jure fori.* Hanc eandem sententiam innumeris aliis in locis sequitur.

Quamobrem cave eidem tribuas, quod temere 29
ipsi a Gratiano adscriptum est *in can. uxor. 17. caus. 32. quæst.7. Uxor a viro non discedat nisi causa fornicationis, quod si discesserit maneat innupta, aut reconcilietur viro suo, & vir similiter non dimittat uxorem. Ideo non subdit de viro quod de uxore præmisit, quia viro licet ducere aliam.* Hunc locum ita interpretatur & conciliat *Gratian. ad can. sequent. Sed illud Ambrosii a falsatoribus dicitur insertum. Quidam vero sententiam Ambrosii servare cupientes non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, ut ob quamlibet fornicationem vir licite dimittat uxorem, & vivente dimissa aliam ducat, sed de incestuosa tantum fornicatione intelligi: cum uxor videlicet alicujus patri, & filio fratris, & avunculo viri sui, vel alicui similium se constuprandam publice tradiderit. Hæc autem, quia viro suo se illicitam reddit in perpetuum, dum per copulam consanguinitatis in primum, vel secundum vel tertium gradum transivit affinitas, licite dimittitur, & ea vivente superducitur alia. Hic si quis contendat non magis viro, quam mulieri licitum esse, si vir alicujus eodem modo fornicetur, sciat virum ab Ambrosio appellatum non sexu sed animi virtute: mulierem quoque nominatam sentiat non sexu corporis, sed mollitia mentis. Sed quia nulla auctoritate permittitur, ut uxore vivente alia superducatur intelligitur illud Ambrosii in supradicto genere fornicationis; non tamen quod vivente dimissa aliam ducere possit: sed post mortem fornicarii, vel fornicariæ, quorum uterque ut supra dictum est a corruptione luxuriæ mulier appellatur, ille, qui a fornicatione mundus est, vir vel mulier aliis copulari possunt, adulteri autem si supervixerint, nullo modo aliis copulari poterunt.*

Hæc interpretatio rectis cæteroquin inhærens prin- 30
cipiis potius convenit constitutioni Caroli M. quam supra retulimus, & *can. quædam 19. loc. supr. cit.* quam loco Ambrosii. Ibi profecto habetur casus incestuosæ copulæ, at locus Ambrosii, etiamsi vellemus, de incestu nequit intelligi. Siquidem ob incestum nunquam datur legitima conjunctio, quin immo post conjunctionem vinculum dirimitur. Quomodo igitur interpretari inde poterunt verba ipsius Ambrosii *aut reconcilietur viro suo*? Si ob incestum ruptum fuit vinculum, si conjunctio amplius inter eos non permittitur, ergo non potest *cum viro suo reconciliari*, ideo vel de incestuosa copula non loquitur, vel alia danda interpretatio verbis Ambrosii. Arbitratur *Bar-*
bos. in hunc text. num.3. ad fin. ibidem Ambrosium lo- 31
qui non secundum legem Evangelicam, sed secundum legem Juliam, aliasque Imperatorum constitutiones, dum in aliis locis juxta Christi precepta docens contrariam tenet sententiam. Verum *est quidem commoda hæc solutio, sed ad minus incerta, cum nulli fundamento innixa sit, & male his cohæreat verbis, quæ citatam periodum concludunt. Collet. continuat. Tournely. de matrim. indissolut. cap.5. sect.4. num.294.*

Quæ cum ita sint magis congrua eorum mihi vide- 32
tur opinio, qui negant hæc commentaria ad Ambrosium pertinere, vel saltem, dato quod ad ipsum spectent, prout tenet *Cassidor. de divinis lection. cap.8.* ab hæreticis fuisse procul dubio corrupta. Ita censet laudatus *Collet. loco cit. num.292. 293. Commentaria*

in

in Pauli Epistolas non esse S. Ambrosii uno jam omnium calculo constat. Cujus vero sint dubitatur. Alii enim ea tribuunt Hilario cuidam, Factionis Luciferianæ Diacono, quem in Dialogo suo notavit Hieronymus alii alia, vel potius aliis pluribus, qui in multis dissentiant a Patribus, præcipue autem ab Ambrosio, unde non certe magna est eorum auctoritas. R. 2. objecta verba non esse certe Ambrosiastra cum desit in uno Remigiensi Codice, & ea adjecta fuisse conqueratur Petrus Lombardus lib.4.Senten.dist.35.& aliunde constet operi huic non pauca fuisse adjecta ut observant Ambrosii Editores tom.2.in admonitione iisdem commentariis præfixa.

33 Sed liceat mihi quoque inter varias diversorum Auctorum opiniones, quid ipse sentiam, proponere. Omitto quæstionem an commentaria in Epistolas Pauli ad Corinthios sint nec ne Divo Ambrosio tribuenda. Usque ad verba controversi textus *& vir similiter non dimittat uxorem* non dissentio ad eundem pertinere posse; at sequentia. *Ideo non subdit de viro, quod de uxore præmisit, quia viro licet ducere aliam*, absolute censeo nec esse, nec ejusdem auctoris esse posse. Ambrosius in his commentariis Epistolas Pauli expositurus iisdem fere ipsius utitur verbis. Porro uxori præcipit Paulus, ut a viro non discedat, & casu quo discedat, vel innupta remaneat, vel viro suo reconcilietur *epist.1. ad Corinth. cap.7. vers.10. & 11. Præcipio non ego sed Dominus, uxorem a Viro non discedere, quod si discesserit manere innuptam aut viro suo reconciliari*. Permittitur itaque divortium mulieri sub conditione tamen ut innupta remaneat. Marito e contra legem dicturus non modo conditionatum divortium, si videlicet aliam non duxerit uxorem sed quamlibet omnino a propria conjuge separationem prohibet *ibid. loc. cit. vers.11. in fin. & vir uxorem non dimittat*, nec ultra quidquam de viro addit. Plus igitur mulieri, quam viro concessum est. Sed si mulieri, cui plus conceditur, post factum divortium alteri nubere non licet viro, aliam multo minus ducere uxorem poterit vir, cui etiam prohibitum est a prima uxore divertere.

34 Duplicis generis sunt Pauli verba, *stricte prohibitiva*, & *conditionaliter ampliativa*. In priore orationis parte utraque de muliere dicta sunt, in posteriore vero respectu viri *stricte prohibitiva* tantum adhibita sunt. Si de viro quoque dicta fuissent verba *ampliativa*, veluti *vir uxorem dimittat* tunc, omissa quoad virum Conditione mulieri apposita, aliquo modo processisset consequens a *Gratiano* relatum *in d. cap. uxor a viro. caus. 32. quæst.7., licere viro ducere aliam*: Sed cum verba *restrictiva* tantum respectu viri fuerint prolata *& vir uxorem non dimittat*, non erat cur Paulus adjungeret conditionem suprarelatam de muliere. Mulieri siquidem, cui divertendi a viro concedebatur facultas, condictio recte poterat imponi, ut viveret innupta, at de viro, cui prohibitum erat a muliere divertere, frustra additum fuisset, ut aliam non duceret uxorem.

35 Quapropter cum rigidior sit lex indicta viro, quam mulieri non satis recte ex restrictivis ad virum directis verbis desumi valet ampliativum consequens. Imbecilliorem cognovit Paulus mulierem, eique ideo magis indulsit, minus autem viro, in quo majorem invenit virtutem. Hic itaque sensus Apostoli Mulieri conditionale divortium permisit, viro autem, licet continentiam servare decerneret, omnino prohibuit.

Sed si genuinus hic sensus est Epistolæ Pauli, hunc 36
certe Ambrosium ignorasse censendum non est, ideoque erronea conclusio, quæ reperitur in ejus commentariis inserta, non ipsius sed aliorum reputanda est. Hujusmodi quippe conclusio non modo Evangelicæ & Apostolicæ doctrinæ quam certe semper in aliis operibus sequitur idem Ambrosius, ut supra notatum est, sed etiam rectæ rationi adversatur. Neque ad contrariam defendendam interpretationem dici potest, Ambrosium eo loci de legibus civilibus loqui, quibus post secutum divortium liberum erat alias contrahere nuptias. *Barbos. in Decret. Grat. part.2 caus.32. quæst.7. cap.17.* Dum enim Pauli Epistolas commentabatur Ambrosius non poterat, quin Apostolicam, & Ecclesiasticam sequeretur doctrinam, cum Paulus expresse protestetur, non propriam, sed Dei conjugatis dicere sententiam. *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego sed Dominus uxorem a viro non discedere . . .* Sint itaque S. Ambrosii in Epistolas Pauli commentaria, posteriora tamen verba nec sunt, nec esse possunt illius, ideoque ab impiis hæreticis insipienter eidem attributa, atque in ejus commentariis inserta fuerunt.

In foro autem externo cum prudentia non minus, 37
quam civilium legum vis scilere censuras cogeret, *Gagliard. instit. jur. canon. lib.2. tit.11. §.1. num.42.* Ecclesia non fuit ausa, eos palam, & veluti armata manu condemnare, qui, adulteris dimissis adhuc viventibus, novas contrahebant nuptias, sed ab illis tantum abstinere, quoad dimissi conjuges viverent, loco consilii non præcepti fidelibus proposuit. Hinc non mirum quod in *Concilio Arelatensi 1.* anno 314. habito *can.10.* hæc legantur. *De his, qui conjuges suas in adulterio deprehendunt, & iidem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere, placuit ut quantum possit, eis consilium detur, ne viventibus uxoribus suis licet adulteriis alias accipiant*. Quod si 38
quis alius occurat locus in Conciliis qui hos limites excedat, vel falsus, vel erroneus omnino reputandus est. Sic erravit *Venetica Synodus* dum *anno 465.* censuit *can.2. Adulterii facta probatione licitum esse aliam uxorem priore superstite ducere*. Quem propterea errorem emendavit Forojuliensis Venetorum Synodus, dum decrevit *anno 791. can.10. ut resoluto fornicationis causa jugali vinculo non liceat viro, quamdiu adultera vivit, aliam uxorem ducere*.

Temporum pariter injuriæ tribuendum est, si post 39
factum divortium novas nuptias nonnulli primitivæ Ecclesiæ Patres nulla quidem imitatione, sed potius commiseratione digni tollerandas duxerunt. Cum enim opportunis essent destituti remediis, quibus pudendas, & injustas civiles subverterent, & abrogarent leges, hinc quando gravis occurrebat causa, ob quam thori separatio jure erat permittenda, ad majora evitanda mala tollerarunt etiam, ægro licet animo, ut innocens conjux, vivente adhuc conjuge dimisso, ad alias convolaret nuptias, ne oppositum statuendo leges hactenus communiter observatas temere viderentur conculcare, ut manifeste eruitur ex verbis *Origenis tract.7. in Matth. Scio quosdam, qui præsunt Ecclesiis extra Scripturam permisisse aliquam nubere, viro priore vivente, & contra Scripturam*

ram quidem fecerunt dicentem: mulier ligata quanto tempore vivit vir ejus: item vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Non tamen sine causa hoc permiserunt: forsitan enim propter infirmitatem & incontinentiam hominum, pejorum comparatione, quæ mala sunt permiserunt adversus ea, quæ ab initio
40 *fuerunt scripta.* In hoc sensu accipienda sunt quæ scripsit *S. Basilius in epist. 1. ad Amphilochium. cap. 9. virum ab uxore dimissum venia dignum esse, si nubat cum altera, neque mulieri, quam ducit, tale connubium crimini esse vertendum* secundum leges civiles,
41 de quibus proprie loqui videtur. Hujusmodi demum contrahentes nuptias a veniali saltem culpa non omnino immunes voluit *S. Augustinus de fide, & operibus cap. 19. In divinis sententiis ita obscurum est, utrum & iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere; adulter tamen habeatur, si alteram duxerit: ut quantum existimo venialiter ibi quisque fallatur.*
42 Quod adeo verum est, ut ubi eidem data fuit facultas & opportunitas libere loquendi, contrariam statim ipse S. Augustinus esse tenendam opinionem demonstravit *Homilia 46. seu sermon. 392.* & in Concilio Milevitano; cui ipse interfuit statutum fuit, ut nova antiquarum legum derogatoria super divortiis ab Imperatore peteretur Constitutio *can. 69. inter collect. Concil. Binii tom. 1. part. 1. pag. 752. Placuit etiam ut secundum Evangelicam, & Apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito alteri conjugatur; sed ita maneant, aut sibimet concilientur. Quod si consenserint ad pœnitentiam redigantur. In qua*
43 *causa legem Imperialem petendam promulgari.* Hunc canonem habes etiam pènes *Gratian. caus. 32. quæst. 7 can. 5.* sed paulisper mutilatum, cujus ideo lectio rejicienda est (*).
44 Divortium quo ad thorum, & cohabitationem potest licite fieri, justa, & legitima causa interveniente. Habetur ex perpetua Ecclesiæ praxi, & ex expressa definitione Conc. Trid. *sess. 24. Can. 8.* ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quo ad thorum, seu quo ad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse de-*
45 *cernit, anathema sit.* Justæ autem, & legitimæ caussæ, ob quas potest licite fieri divortium inter Christianos
46 conjuges, septem generatim solent assignari. Prima est mutuus conjugum consensus, ut cum ambo intrant Religionem, vel vir assumit statum Clericalem, & uxor ingreditur Religionem, vel unus solum conjugum Religionem ingreditur, altero in sæculo remanente, dummodo perpetuum votum continentiæ emittat ut statuitur *in c. Cum sis 4. de convers. conjugat.* ibi. *Ut castitatem promittente, & c. Ad Apostolicam 13. eodem tit.* ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat.* Et ejus sit ætatis, & conditionis, ut non sit suspectus vel suspecta de periculo incontinentiæ ratione morum, ut statuitur *in c. Uxoratus 8. eod. tit.* ibi: *Quæ integræ opinionis existat, ut nulla suspicio habeatur, quod minus continenter habeat vivere;* & infra: *Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat debet Religionem intrare.* Sic etiam conjuges mutuo consensu divortium a cohabitione thori facere possunt, ut juxta monitum Apostoli *1. ad Corinth. 7.* vacent orationi, ibi: *Ad tempus se separent conjuges, ut vacent orationi.*

Secunda justa, & legittima causa est fornicatio spiritualis, seu lapsus in hæresim, seu gentilismum alterius conjugum; ob hanc enim causam conjux in- 47
nocens etiam propria auctoritate potest licite facere 48
divortium quo ad thorum & cohabitationem; cum hac tamen advertentia, quod si conjux innocens propria auctoritate, & sine judicio Ecclesiæ divortium fecit a conjuge in hæresim lapso, & ipse reus hæresis se se ab errore revocaverit, tunc tenetur eum iterum recipere, seu ad eum iterum redire, textu expresso *in cap. De illa 6. de divortiis*, ibi: *De illa, quæ viro suo labente in hæresim, sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur Nobis, quod mulier ei, cum conversus fuerit, est reddenda, quæ etiam si reverti noluerit compellatur;* & concordat, *cap. Quanto 7. §. final. eodem titul.* Si 49
vero conjux innocens judicio Ecclesiæ divortium fecit, non compellitur conjugem conversum recipere, seu ad eum iterum redire, sed potest Religionem intrare, si vult; textu expresso *in cit. c. De illa;* ibi: *Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam;* & concordat *c. Mulier 21. de convers. conjugat.* ibi: *Mulier, quæ in fide remansit, potest, volente viro, qui ab infidelitate revertitur, per quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Religionem libere convolare.* Si autem Religionem 50
ingredi noluerit, etiam hic redire compellitur. Sic Glossa communiter recepta *in dict. cap. Mulier 21. de convers. conjugat. verb. Judicio Ecclesiæ*, ubi sic expresse dicit: *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire utroque casu, sive fuerit judicio Ecclesiæ absoluta, sive non, arg. cap. Quanto 7. de divortiis* a sensu contrario; & tenet Ancharan. *in cit. cap. De illa num. 5. & ibid.* Barbosa *in fine*, Pirhing. *lib. 4. Decretal. tit. 19. num. 31.* Reiffenstuel *ibid. n. 32.* & alii passim.

Tertia causa est periculum salutis spiritualis, seu 51
incitatio ad peccatum mortale; Si enim unus conjugum provocat, incitat, & inducit alterum ad gravia crimina, v. g. ad Sodomiam, ad furtum, ad maleficium, ad deserendam fidem &c. ita ut sine periculo salutis spiritualis habitare cum eo non valeat, potest licite divortium facere quo ad thorum, & cohabitationem; *arg. cap. Quæ sint 2. de divortiis*, ibi: *Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari, ita quod ei nubere alii non licebit,* & textu expresso *in c. Idololatria 5. caus. 28. q. 1.* ibi: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias non tantum, quæ in stupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & perniciose, turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum.* Et sic tenent Abbas *in d. cap. Quæ sint n. 3.* Barbosa *ibid. n. 4.* Engel *lib. 4. Decret. n. 22.* Reiffenstuel *ibid. n. 33.* & alii communiter. Et sicut ob hæresim, sic etiam ob periculum in alia labendi gravia crimina ex provocatione, incitatione, & inductione unius conjugis proveniens, potest alter propria auctoritate divortium licite facere quo ad thorum, & cohabitationem; quia si conjux ex cohabitatione cum alio periculum animæ patiatur, Jure divino licitum est ei ab ipso discedere, juxta illud Salvatoris *Matth. 5. Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te,* adeoque non indiget auctoritate Judicis saltem pro

foro interno; Sic Sanchez *lib. 10. disp. 17. num. 10.*
Reiffenstuel *loco cit. n.35. arg. cit. cap. Idololatria 5.*
caus.28. q.2 ubi dicitur *omnino* posse, dictio enim *om-*
nino est præcisa, habetque præcisam naturam, &
est latæ sententiæ, ac importat idem, ac ipso jure,
taliter quod aliquid absque alia dispositione libere fie-
ri possit; ut recte advertit Barbosa *in diction. usu fre-*
quent. dict. 240. n.10. 12. & 19. & Sanchez *lib.1. disp.*
32. n. 6.
52 Quarta causa est sævitia alterius conjugis; Potest
enim licite uxor divortium facere a marito, si sit tan-
ta sævitia mariti, ut ipsa absque periculo vitæ, vel
gravis damni corporalis secum cohabitare non possit:
cap. Ex transmissa 8. & cap. Litteras 13. de restitut. spo-
53 *liator.* Sic etiam ob sævitiam uxoris, præsertim in-
sidiantis vitæ mariti; aut machinantis mortem illius,
potest licite maritus divortium facere ab ea: quia jus
naturale cuilibet concedit facultatem adversus vim in-
justam se tuendi, & periculum illius quovis modo de-
clinandi; *arg. l. Ut vim 3. de justit. & jur. & l. Itaque*
4. ff. ad Leg. Aquil. & sic tenent Abbas *in cap. Si quæ*
mulier 1. de divortiis n.4. & ibi Hostiens. *n.2.* Joann.
Andr. *n.3.* Ancharan. *in fine*, Sanchez *l.10. disp.18*
54 *n.8.* Reiffenst. *l. c. n.53.* & alii communiter. Sævitia
sufficiens ad divortium censetur, si adsit probabilis ti-
mor, & periculum gravis verberationis, aut crudelis,
vel atrocis tractationis futuræ etiam secluso vitæ peri-
culo, quia gravis, aut atrox verberatio, seu crudelis
tractatio causant metum cadentem in constantem vi-
rum. Nec conjuges cum tanto periculo censentur se
obligasse ad cohabitandum. Ita Engel *l.4. Decret.*
tit.19. n.23. Reiffenstuel *ibid. n.31.* Sanchez *l.10. disp.*
18. n.16. Bosco *de Matrimon. disp.12. sect.16. conclus.*
13. a n.446. Layman *l.5. tract.10. part.3. cap.7. n.16.*
& alii communiter; *arg. l. Consensu 8. §.2. C. de re-*
55 *pud. & Novell.22. cap.15.* Quando unus conjux ex
sævitia alterius patitur probabilem timorem, aut pe-
riculum vitæ, gravis verberationis, aut crudelis tracta-
tionis, si periculum est in mora, potest propria au-
ctoritate discedere ab ipso donec caussa coram Judice
discussa, sententia feratur, vel eidem sufficiens cautio
de securitate præstetur; quia existente, & urgente
tali periculo, Jus naturæ defensionem quovis modo
etiam ex fuga capiendam concedit; *arg. l. Ut vim 3.*
ff. de just. & jur. & l. Itaque 4. ff. ad leg. Aquil. ibi:
Nam adversus periculum naturalis ratio permittit se
defendere. Sic Engel *lib.4. Decretal. tit.19. n.23.* Pi-
rhing *ib. n.62.* Reiffenstuel *ib. n.46.* Guttierez *lib.1.*
Can. qq. cap.28. n.8. Layman *l.5. tract.10. part.3. c.7.*
n.18. Sanchez *l.10. disp.18. n.3. arg. cap. Ex transmis-*
56 *sa 8. & cap. Litteras 13. de restitut. spoliator.* Si vero
periculum non sit in mora, sed conjux possit cum
omni securitate expectare sententiam Judicis, tunc
propria auctoritate discedere non potest. Ita Docto-
res mox citati; *arg. dict. cap. Ex trans. 8. & dict. cap.*
Litteras 13. de restit. spoliator.
57 Quinta caussa est votum ultramarinum ad liberan-
dam Terram Sanctam; ob finem enim tam pium, &
sanctum potest vir etiam invita uxore tale votum
emittere, atque adimplere, & in tali casu fit licite
divortium ad tempus, donec scilicet vir redeat, ac
proinde inter justas, & legitimas divortii causas re-
cte enumeratur, textu expresso *in cap. Ex multa 9.*
de voto §. In tanta, ibi: *In tanta quoque necessitate po-*
puli Christiani, ne Terræ Sanctæ impediatur subsidium,
viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis pro-
positum vovere libere valent, & quod voverunt, libe-
re adimplere.
Sexta est morbus contagiosus, aut aliud grave pe- 58
riculum corporis; ubi enim judicio Medicorum, aut
peritorum est probabile periculum gravis infectatio-
nis, potest conjux sanus petere omnino separationem
a thoro, & cohabitatione, si non tantum ex debito
conjugali; sed etiam ex sola cohabitatione tale infe-
ctationis gravis periculum probabiliter timeatur, ut
communiter sentiunt Doctores cum S. Thoma, &
Scoto *in 4. distinct.32.* Sanchez *lib.9. disp.24. num.17.*
Navarr. *in Manual. cap.16. num.23.* Barbosa *in cap.*
Quoniam 2. de conjug. lepros. Pirhing *lib. 4. Decretal.*
tit.8. num.10. Reiffenstuel *lib. num.7.* Engel *ibidem*
arg. cap. Pervenit 1. de conjug. lepros. ubi dicitur,
quod si conjuges sani non possint induci ad coha-
bitandum cum leprosis suis conjugibus, ad hoc cogi
non possint, dummodo uterque altero vivente con-
tinentiam servent, ibi: *Si vero ad hoc induci non po-*
terunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vi-
vente continentiam servent. Et ratio est, quia ex
naturali interpretatione conjuges in Matrimonii con-
tractu corporum potestatem inter se dant, & se
obligant ad cohabitandum, salva suarum persona-
rum incolumitate, adeoque cum timetur probabili-
ter grave periculum salutis corporalis ex cohabitatio-
ne cum conjuge infecto lepra, morbo gallico,
aut alio contagioso morbo, tunc non urget ob-
ligatio reddendi debitum, nec simul cohabitan-
di. Rursus enim ordo naturæ postulat, aut saltem
concedit, ut prius consulatur incolumitati proprii
individui, cum ordinata Charitas incipiat a seipso;
argum. cap. si non licet 7. caus.23. q.5. Si quis autem 59
sponte contraxit cum persona, quam prius sciebat
lepra, vel morbo gallico, aut alio simili morbo con-
tagioso laborare, non potest licite divortium facere,
nec quo ad thorum, nec quo ad cohabitationem, quia
censetur cessisse juri suo, sicuti is, qui sciens vitium
mercis, nihilominus emit. *Sic communiter Doctores*
cum Sanchez *loco cit. num.21.* Barbosa *loc. cit. num.4.*
Reiffenstuel *loc. cit. num.8.* Layman *lib.5. tr.10. p.3.*
cap.1. n.6.
Septima est adulterium culpabile alterius conju- 60
gum. Jure enim divino, & humano licitum est con-
jugi innocenti divortium facere quoad thorum, &
quoad cohabitationem ob alterius culpabile adulte-
rium. De jure quidem divino habetur expresse ex
verbis Christi *Matt.19.* ibi: *Quicumque dimiserit uxo-*
rem suam, nisi ob fornicationem, mœchatur; De jure
vero humano *ex cap. Significasti 4. cap. Ex litteris 5.*
& cap. Gaudemus 8. de Divortiis; Frangenti enim fi-
dem, fides merito non servatur, *ex Regul.75. Juris*
in 6., ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo ser-*
vari, cui fidem a se præstitam servare recusat. Co- 61
njux innocens potest licite divortium facere propter
alterius commissam Sodomiam, aut bestialitatem;
Sic communis Doctorum, arg. c. Idololatria 5. caus.28.
quæst.1., ubi de mente Sancti Augustini declaratur
posse fieri Divortium, & quoad thorum, & quoad
cohabitationem a conjuge reo cujuscumque perni-
ciosi, & turpis concubitus, ibi: *Ex quo intelligitur,*
quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ
in-

in ſtupris cum obscenis viris, aut fœminis committuntur; ſed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & pernicioſe, turpiterque corrumpunt, poſſint ſine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum, quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis, quam fornicationem .... generalem, & universalem intelligere cogimur. Non poteſt tamen fieri Divortium ob tactus, amplexus, & oſcula etiam cum pollutione proprii, vel alieni corporis ſine copula facta, quia per hæc, licet cæteroquin gravia peccata, non perfecte, & conſummate læditur jus Matrimonii, cum non dividatur caro unius conjugis ab altero per concubitum in tertium; Sanchez *lib.* 10. *diſp.* 4. *num.* 9. 10. 11. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 3. *c.* 7. *n.* 7. Covarruv. *de ſponſal. par.* 2. *cap.* 7. *§.* 6. *num.* 3. Pirhing *lib.* 4. *decret. tit.* 19. *num.* 5. Reiffenſtuel *ibidem num.* 60. & alii; In odioſis enim, qualis eſt materia Divortii, non lata; ſed ſtricta eſt facienda interpretatio, juxta *Regul.* 15. *juris in* 6., ibi: *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.*

62 Conjux innocens, quando alterius adulterium eſt notorium, poteſt propria auctoritate in utroque foro Divortium facere; tunc enim non eſt neceſſe expectare ſententiam Judicis; *arg. cap. Significaſti* 4. *de Divortiis*, ibi: *Si notorium eſt, mulierem ipſam commiſiſſe adulterium, ad eam recipiendam vir* (qui propria auritate ſine judicio Eccleſiæ eam prius repulerat) *cogi non debet*. Sic Barboſa *in cap. Ex parte, de ſponſal. & matrimon. num.* 6., & ibi Abbas *in fine*; Sanchez *lib.* 10. *diſp.* 12. *num.* 12. & 25. Joann. Andreas *in cap. fin. de adulter. num.* 5., & ibi Ancharan *num.* 6, cum Gloſſa communiter recepta *ibidem verb. Fornicationis.*

63 Si vero alterius adulterium ſit occultum, poteſt conjux innocens propria auctoritate Divortium facere ſolum quoad thorum; Quo ad cohabitationem vero ſolum poſt ſententiam Judicis; aliter ſi propria auctoritate Divortium faciat quo ad cohabitationem, mox alteri conjugi petenti erit reſtituendus, donec probaverit adulterium alterius conjugis; *c. Ex transmiſſa* 8. *de reſtitut. ſpoliat. & c. Significaſti* 4. *de Divortiis.*

64 Quando autem adulterium unius conjugis nec eſt notorium, nec alteri phiſice, vel moraliter certo notum eſt, ſed tantum probabilis ſuſpicio, aut dubium de illo exiſtit, conjux innocens nec in foro externo, nec interno divertere, aut debitum negare poteſt, quia cum conjux, de quo eſt ſuſpicio, ſit in poſſeſſione juris matrimonialis, non poteſt illo privari ob ſolum dubium, aut ſuſpicionem; *nam in dubio melior eſt conditio poſſidentis*; *arg. cap. In pari* 65. *de Regul. Juris in* 6. Et ſic tenet communis Doctorum cum Sanchez *lib.* 10. *diſp.* 12. *n.* 30. & *ſeq. art. c. Multi* 18. *cauſ.* 2. *q.* 1. & *cap. Oves* 9. *caus.* 6. *q.* 1. ibi: *Omnis ſuſpicio potius repellenda eſt, quam approbanda, vel recipienda.*

65 Conjux innocens poteſt conjugem adulterum iterum recipere; *cap. Quod autem* 7. *caus.* 32. *quæſt.* 1., & eſt communis Doctorum ſententia. Non tamen tenetur ipſum recipere, etſi multis annis pœniteat; quia quamvis per pœnitentiam tollatur culpa apud Deum, non tamen tollitur injuria facta homini, nec reatus pœnæ, nam per pœnitentiam non deſinit quis eſſe nocens, ut recte advertit Gloſſa in *cap. Admonere* 8. *caus.* 33. *quæſt.* 2. *verb. Pœnitentia*; *arg. leg. Qui fugitivus, ff. de Ædilit. edict.* ſic tenent communiter Doctores, *arg. cap. Dixit Dominus* 2. *caus.* 32. *qu.* 1. *ex cit. cap. Admonere* 8. *caus.* 33. *quæſt.* 2., ibi: *Nam ſi verum, quod abſit, fuiſset, ſicut ille adulter mentitus eſt, poſt ſeptem annos peracta pœnitentia dimittere eam per approbatam cauſam poteras, ſi volu iſſes; occidere tamen eam nullatenus debuiſti*. (*) Hic ita legendus eſt textus, non prout in præteritis editionibus legebatur. Ex eo autem quomodo deſumere Auctor poſſit, quod adulteram uxorem poſt quoque peractam pœniteniam non teneatur recipere non ſatis compertum eſt. Primo ibi Stephanus Papa non loquitur de repudianda uxore adultera, ſed de facultate dimittendæ adulteræ etiam poſt peractam pœnitentiam, quod longe diverſum eſt, cum eo temporis ſpatio, quod inter adulterium, & uxoricidium interceſſit, in caſu laudati *Can.* potuerit viro non innoteſcere adulterium, ideoque licet interim uxor pœnitentiam egerit, non tamen adhuc culpa eidem a viro remiſſa erat, nec viro de adulterio ſatisfecerat, ideo vir ſemper poterat ob acceptam injuriam ab uxore repetere pœnam. Deinde Pontifex conferens culpam mulieris cum pœna eidem a viro inflicta, concludit, melius fuiſſe uxorem poſt quoque peractam pœnitentiam dimittere, quam interficere. Eo vel magis quia textum habemus expreſſum in quo abſolute ſtatuitur, uxorem poſt peractam pœnitentiam a viro recipiendam eſſe. Ita Hermes *in lib.* 2. *de paſtore mandato* 4. *relat.* a Gratian. *cauſ.* 34. *quæſt.* 2. *can.* 7. *circa fin. Quid si mulier dimiſsa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum ſuum reverti, nonne recipietur a viro ſuo? Immo si eam non receperit vir ſuus peccat, & magnum peccatum ſibi admittit, ſed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit*. Hæc quidem ſententia licet duriuſcula videatur, magis tamen Chriſti doctrinæ conformis eſt, qui inquit apud *Luc. cap.* 23. *verſ.* 34. *Pater, dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt* (*). Coniux innocens poteſt pro 66
libitu revocare nocentem etiam poſt ſententiam Divortii, tenereturque nocens redire, ſi ſtatus utriuſque adhuc eſt integer, & nullus eorum Religionem intravit; quia cum divortium ſit in favorem innocentis inſtitutum, non debet in ejus odium detorqueri; *arg. cap. Quod ob gratiam* 6. *de Regul. jur. in* 6., ibi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*; retorqueretur autem in ejus diſpendium, ſi etiam innocens privaretur jure in corpus conjugis nocentis. Et quod conjux nocens teneatur in tali caſu redire, patet clare, quia nemo debet ex ſuo delicto commodum reportare; *leg. Itaque, ff. de furtis*. Immo ſi non teneretur redire, præberetur conjugibus anſa delinquendi, & adulterandi, ut ſic poſſent ſeparari, prout recte advertit Gloſſa in *cap. Ex litteris* 5. *de Divortiis*, *verb. Redire*; *arg. cap. Ex part.* 10. *de conſuet.*, & Gloſsam hanc, & opinionem ſequitur communis Doctorum.

(*) Hactenus de facultate innocenti conjugi conceſſa dimittendi conjugem adulterum, nunc agendum de officio, quo adſtringitur conjux innocens dimittendi conjugem adulterum. Quouſque latet adulterium, uxor adultera poteſt cum viro inſcio cohabitare. Si vero vir adulterium ſciverit, nequit cum cum adultera cohabitare, & eam conjugali talamo reſtituere, niſi poſt peractam pœnitentiam. Quod ſi 67

adulteram negligit dimittere, adulteræ fit particeps criminis. *Salomon in lib. Proverbiorum cap.18. vers.22. Qui tenet adulteram stultus est, & impius.*, & Hermes *loco cit. apud* Gratian. *caus.34. qu.2. can. ego dixi 7. princ. Si quis habuerit uxorem fidelem in Domino, & invenerit hanc in adulterio, numquid peccat vir si cum illa concumbit? Quamdiu nescit peccatum ejus, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem scit vir, uxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua, & coierit vir cum illa reus est peccati ejus, & particeps mœchationis illius.* Hunc locum laudat etiam Fleury *lib.2. Histor. Eccles. n.45.* (*)

68 Quando unus conjugum adulterium committit, potest eo invito alter conjux Religionem ingredi. Sic Doctores communiter; *arg. cap. Constitutus 15. & cap. Veniens 16. de convers. conjug. juncto c. Agathosa 21. caus.27. quæst.2. & cap. Dixit Dominus 2. caus.32. quæst.1.* Et si adulterium sit publicum, & notorium, potest conjux innocens ingredi Religionem propria auctoritate, non expectata sententia Judicis. Sic Abbas in *cap. Constitutus 15. de conjug. numer.4.*, & ibi Barbosa *num.2.* Pirhing *lib.3. decret. tit.32. num.35.* Reiffenstuel *ibidem num.17.* Vallens. *ibidem n.5.* Silvester *verb. Divortium quæst.23. dist.2.* Sanchez *lib.10. de matrim. disp.11. num.5. & 10. arg. cit. cap. Constitut., & dict. cap. Dixit Dominus 2. caus.32. quæst.1.* ibi: *Ubicumque fornicatio est, libere*
69 *uxor dimittitur.* Si vero adulterium sit occultum, debet expectare sententiam divortii a Judice, alias si absque tali sententia Religionem intrat, in foro externo restitui debet adultero, non obstante exceptione adulterii, ut tenet communis Doctorum; *argum.*
70 *cap. Item cum quis 6. de restitut. spolior.* Conjux innocens, si post alterius adulterium ei voluntarie cohabitat petendo, & reddendo debitum conjugale, non potest eo invito Religionem ingredi, quia censetur eidem reconciliatus remisisse injuriam; *argum. cap. Quam periculosum 8. caus. 7. quæst.1., & cap. Sicut 1. cap. Dixit Dominus 2. c. In conjugio 2. caus.32. quæst.1. & leg. Si Maritus 15. §. Si negaverint ff. ad*
71 *leg. Jul. de adulter.* Sic etiam conjux innocens, si ex post & ipse adulterium committat, non potest invito primo adultero Religionem ingredi; *arg. cap. Significasti 4. de Divortiis, & cap. Intelleximus 6. de adulteriis,* ibi: *Cum Matrimonii jus in utroque læsum consistat, & paria delicta mutua compensatione tollantur; & cap. Tua Fraternitas 7. de adulteriis* ibi: *Quia cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu suæ uxoris nequit consortium declinare:* & ibi Glossa communiter recepta.

72 Quando conjux innocens Religionem non ingreditur, sed in sæculo manens divortium facit a conjuge adultero etiam quoad cohabitationem, non potest conjux adulter sine licentia conjugis innocentis ingredi Religionem; quia conjux innocens habet jus condonandi adultero conjugi, eumque ad thalamum revocandi, de quo jure non potest invitus privari; *arg. leg. Si Maritus 15. §. Si negaverint, ff. ad leg. Jul. de adult., & leg. Crimen 10. Cod. eodem cap. Gaudemus 19. de convers. conjugat.* Et sic Glossa *in cap. Ex litteris 5. verb. Redire, de divort.* S. Bonavent. *in 4. dist.35. quæst.4.* Silvester *verb. Divortium q.10.* Layman *lib.5. tract.10. par.3. c.7. num.11.* Pirhing *lib.3. decret. tit.32. num.35.* Reiffenstuel *ibid. num.30.* Sanchez *de Matrim. leg.10. disp.10. num.12. & 13.*, & alii plures. Potest tamen conjux adulter Religionem 73
ingredi, & in ea profiteri etiam inscio, & invito conjuge innocente, si hic prius est Religionem ingressus, & in ea professus: quia quando conjux innocens Professionem in Religione emittit, redditur incapax revocandi conjugem adulterum, & eidem conjugali jure cohabitandi, quod solum alias Professionis obstaculum esse potest. *Est communis.* Quo- 74
tiescumque vir ob adulterium uxoris, ea invita, potest Religionem ingredi, potest etiam Ordines Sacros in sæculo quoque manens recipere, quia postquam mulier adultera amisit totum suum jus ad virum, non non est major ratio, cur ea invita possit vir ingredi Religionem, & in ea profiteri, & non in sæculo Ordines recipere; Sic Glossa *in cap. Constitutus 15. de convers. conjug. verb. ad gradum;* Abbas *ibidem n.4.* Sanchez *lib.10. de Matrim. disp.11. num.16.* Navarr. *lib.4. de spons. consil.23. num.6.* Silvester *verb. Divortium quæst.17. num.20.* Pirhing *lib.3. Decretal. tit.32. num.34.* Reiffenstuel *ibidem n.23.* Nec valet 75
objicere, quod sit maxima disparitas circa ingressum in Religionem, & susceptionem Sacror. Ordinum, ex quo uxor adultera post mortem viri Religionem professi possit alteri nubere, non autem sic post mortem viri Ordinibus initiati; *cap. Quia sunt 10. d. 28. & cap. Seriatim 14. dist. 32.* Non valet, inquam, quia Canones illi loquuntur de casu, quo vir de licentia uxoris innocentis suscipit Sacros Ordines, & non de casu, quo uxore existente adultera dictos Ordines suscipit, ut recte advertit Abbas in *cap. Constitut.15. de convers. conjugat.* & ratio diversitatis est, quia in primo casu mulier innocens consentiendo ad ordinationem viri, se obligat ad continentiam; *cap. Cum sis 4. de convers. conjug.* ibi: *Ut castitatem promittere; & cap. Ad Apostolicam 13. eodem tit.* ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat;* Non autem sic in casu adulterii.

Propter adulterium spirituale, quando videlicet 76
unus conjux in hæresim labitur, vel apostasiam a fide committit, potest alter conjux fidelis, etiam alio invito, Religionem ingredi, vel Sacros Ordines suscipere, etiam postquam ad veram Fidem iterum rediit conjux adulterans, dummodo separatio ob tale adulterium spirituale auctoritate Ecclesiæ, & non propria sit facta, textu expresso *in cap. Mulier 21. de convers. conjug.*, ibi: *Mulier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Religionem libere convolare, & cap. De illa 6. de Divortiis*, ibi: *De illa, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur Nobis, quod Mulier ei, cum conversus fuerit, est reddenda, quæ etiamsi reverti noluerit, compellatur; Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.* & sic Glossa communiter recepta *in d. cap. Mulier 21. de convers. conjugat. verb. Judicio Ecclesiæ.*

(*) Multas recensuit Auctor causas, ob quas lici- 77
tum est divortium quoad separationem thori, & habitationis, quæ revera omnes in foro obtinuerunt,
sed

sed si ex ipsis adulterium demas caute, & nonnisi ex necessitate alias admittes. Ex unanimi enim SS. PP. sententiâ habemus, solum adulterii vitium præbere causam divortio. Ita D. Hieronymus *in cap.19. Matthæi. Grave pondus uxorum est, si excepta causa fornicationis eas dimittere non licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si vaga, si jurgatrix, si maledica, tenenda erit hujusmodi? Volumus nolumus sustinenda est, cum enim essemus liberi, voluntarie nos subjecimus servituti*. Ita S. Augustinus *in can. Dominus 6. caus.32. quæst.7. Dominus ad illud confirmandum, ut non facile dimittatur uxor, solam causam fornicationis excepit: cæteras vero molestias, si quæ forte extiterint jubet pro fide conjugali, pro castitate fortiter sustineri*, & ibidem *in can. si uxorem 18. quæst.5. Si uxorem quis habeat sterilem, vel deformem corpore, sive debilem membris, sive morbis, & doloribus confectam; & quidquid, excepta fornicatione, excogitari potest vehementer horribile pro fide, & societate sustineat*. Ita Nicolaus Papa *in Can. quidquid 22. caus.32. quæst.5. Quidquid mulier tua contra te cogitaverit aut fecerit; vel si te accusaverit, non est, excepta fornicationis causa, rejicienda*. Ita e contra de muliere S. Ambrosius *in Can. horrendus 17. eadem caus. & quæst. Horrendus, & incultus est vir, semel placuit: Numquid vir frequenter est eligendus?*

78 Quid vero dicendum si mulier gravi infirmitate correpta viro reddere debitum non valuerit? Si ad epistolam Gregorii III., prout jacet, oculos convertamus in *can. Quod proposuisti 18. caus. 32. qu.7.* non ambiguis verbis viro conceditur facultas eam dimittendi, & congruis alimentis eidem constitutis aliam ducere uxorem. *Quod proposuisti, si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis; bonum esset, si sic permaneret; ut abstinentiæ vacaret; sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis; non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpendit, non detestabilis culpa excludit.*

79 Hæc profecto sententia primo aspectu non minus Evangelicæ quam Divinæ legi contraria est, nec ita facile concipi potest quomodo anno circiter 726., quo Gregorii epistola scripta fuit, hæc absolute doctrina tollerata fuisset, dum multo antea sublatis civilium legum erroribus contrarium in Concilio Milevitano, cujus supra retulimus verba *num.42.* generaliter sancitum fuit. Primo vero advertendum est epistolam hanc non a Gregorio III., prout legit Gratianus, sed a Greg. II. fuisse scriptam; extat enim *to.1. Conciliorum German. pag.33.* ubi tribui debere Greg. II. ex cronicis epistolis notis a *Jacobo Syrmondio* animadversis scite ostenditur. Ex his patet quanti facienda sit eorum opinio, qui hanc Epistolam cum Ecclesiastica doctrina conciliare nescientes dubiæ fidei esse crediderunt. Alii cum Gratiano arbitrantur rescriptum illud uti Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ adversum omnino rejiciendum esse, vel de eorum numero esse, quæ summis interdum Pontificibus, ut privatis Doctoribus exciderunt, quæ ideo vim legis, & robur non habent.

80 Sed his rejectis opinionibus ea magis placet, qua traditum est epistolam intelligendam esse de muliere aliqua infirmitate correpta, qua impotens matrimonio erat perpetuo, sive impedimentum esset absolutum, sive relativum; ibique agi de matrimonio rato non consumato. Non enim satis est, ut infirmitas sit perpetua, nisi eodem tempore constet matrimonium ratum non consumatum fuisse. Post consumatum quippe matrimonium si superveniat impedimentum non per hoc dissolvitur ipsius vinculum. Requiritur ergo, ut copulative concurrat, & perpetuitas impedimenti licet superventi, & quod matrimonium sit ratum. In his profecto terminis recte respondit Gregorius, cum ea fœmina numquam dici potuerit uxor, cum deficeret causa matrimonii, sobolis nempe propagatio. Ita Barbosa *collect. Doct. in part.2. decret. caus.32. q.7. cap.18. sub num.2. Dico ergo vel intelligendum de fœmina infirmitate arctationis correpta, quæ ita arcta erat, ut a viro cognosci non posset, maritoque dicit Pontifex bonum viro si sic permanserit, solebant enim, quas ut uxores habere non poterant retinere ut sorores sine copula maritali & actibus* Belarmin. *de matrim. lib.1. cap.11. in fin.* Sanchez, *tenent priorem non fuisse legitimam uxorem ob impedimentum perpetuum, idque solam declarasse Pontificem*, & paucis interjectis prosequitur. *Dico etiam explicari posse de fœmina nondum cognita, & de matrimonio rato non consumato, qua in gravem aliquem morbum incidente, eumque perpetuum, conjux volebat ad secunda vota transire, idque indultum a Gregorio. Collect. loc. alias cit. de matrim. cap.5. sect. 3. num.132. Dico in illo Gregorii textu sermonem esse de fœmina, quæ naturali infirmitate correpta matrimonii impotens erat, quæ proinde nusquam vere fuerat uxor illius, cui ab ipsa discedere permittit Pontifex Rom. Hanc certe expositionem patitur Gregorii textus, quem totum retuli. At qui postulat æquitas, ut ambigua locutio benigniorem in sensum flectatur, cum præsertim durior alia admitti nequit absque eo quod Pontifex & in re perspicua cæcutierit, & a constanti tum Sedis suæ, tum & Ecclesiæ doctrina recesserit.*

Neque rem mutant sequentia Gregorii verba *non tamen subsidii opem subtrahat ab illa quam infirmitas præpedit*, ac si his indicare vellet matrimonium validum ab initio fuisse, & quasi polygamiam tueri. 81
Etenim *respondebitur cum Glos. intelligi de dote restituenda, aut si de alio subsidio accipiatur, esse consilium*; Barbosa *loco cit. & Collect. loc.* pariter *citat. Nec obest, quod vetet Gregorius, ne vir ille subsidii opem subtrahat ab ea, quam deserit. Neque enim opem illam præcipit Gregorius, eo quod fœmina illa vere fuerit uxor, sed quod inops esset, nec sibi propter infirmitates victum posset comparare. Huic uni quæ reverentior est, solutioni adhæret Jueninus*. Cæterum, hoc excepto casu, ubi perpetuus non sit morbus, & matrimonium jam sit consumatum, nullo modo licet, alterutro vivente conjuge, novas contrahere nuptias. Ita *Alexander III. in cap. pervenit 1., & cap. Quoniam 2. de conjugio leprosorum.*

Quoniam hic Auctor meminit de spirituali adulterio legitimam præbente causam divortio, non abs re 82
erit, pauca hic de Judæorum ad Christi fidem conversorum divortio adjungere. Statuit *Benedict. XIV. in Constit. Apostolici ministerii 38. super abusu libelli repudii conversorum a judaismo*, si quis judeæ uxori libellum repudii exhibeat, Ecclesiasticis censuris, & pecuniariis insuper pœnis plectendum esse: voluit tamen, ut a viro converso mulier infidelis interpel-

lare-

laretur, an ipsa quoque velit Christi fidem amplecti, & cum viro Christiano cohabitare; quod si infidelis ad fidem converti renuat, tunc viro converso liberum est aliam Christianam ducere uxorem. *Innocentius III. cap. Quanto de divortiis*, & idem *Benedict. XIV. in Constit. in Suprema* 127. *tom.* 1. *ejus Bullar.* Apostolica tamen Sedes facillime eam petentibus dispensationem, quam urgens causa suadeat, concedere solet. Gregorius XIII. locorum Ordinariis, Parochis, & Præsbyteris Missionariis Societatis Jesu in Angola, Etiopia, & Brasilia degentibus potestatem concessit dispensandi cum quolibet Conjuge, qui Christianæ Religioni nomen dedit, ut novum possit matrimonium inire omissa interpellatione alterius conjugis infidelis, quem constat legitime interpellari non posse. *Benedict. XIV. de Synod. Diœcesan. lib.6. cap.4. §.3.* post medium. Immo ipse Benedictus Apostolico Venetiarum Nuntio facultatem concessit, ut in simili rerum eventu possit ab ejusdem interpellationis onere relevare conjuges conversos existentes in loco pio Cathecumenorum ipsius Civitatis Venetiarum, ut habetur ex ipsius *Constit.* 3. *tom.*1. *Bullar.* Quin immo licet inde Mulier infidelis ad Christi fidem convertatur, matrimonium tamen ex post a viro converso cum muliere Christiana contractum ipsa nequit rumpere; idem *Benedict. XIV. alia Constit. incipien. In suprema* 117. *tom.*1. *Bullar. relat. a Galiard. instit. Jur. Canon. lib.*2. *tit.*11. *§.*1. *n.*52. *in fin. in not. lit. A.*

83 Quæstio hic solet excitari, utrum statim, ac infidelis conjux Christianam renuat amplecti fidem, ut quidam minus recte opinantur, an post secundas cum Christiana fœmina nuptias initas legitimum viri Neophyti matrimonium dirimatur ex probabiliori sententia, quam Sacra Congregatio Concilii sequitur in quadam *Florentina* 1679. *repropositâ anno* 1680. *in Thesaur. resolut. tom.*3. *pag.*346. 352. *& seq.*, *& in alia Florentina anni* 1726. Rursus utrum infidelis uxor in pœnam suæ perfidiæ nequeat alteri viro nubere, quousque primus vixerit, an vero potius ipsa quoque a matrimonii vinculo dici debeat soluta statim ac ipsius vir secundas cum Christiana muliere celebravit nuptias. Super his varii varia sentiunt, ideoque hanc potius Theologis dirimendam relinquimus quæstionem, ne in alienam messem injicere manus videamur, quoniam in suis Constitutionibus eamdem maluit indecisam relinquere *Benedictus XIV.* Hanc tamen breviter pertractare non omisit in suo tractatu *de Synod. Diœces. lib.6. cap.*4. *§.* 4., *&* 5., ubi quærit; an Summus Pontifex suprema sua auctoritate possit matrimonium in infidelitate contractum dirimere, & affirmativam sequi videtur opinionem. Verum Sacra Congregatio Concilii quæstionem indecisam reliquit. Quapropter si libet consule argumenta affirmativæ sententiæ allata in magistrali super hoc puncto ejusdem *Benedicti* dissertatione, quæ inserta legitur in *citat. Thesaur. Resolut. pag.* 30.

84 Expediti ab iis, quæ spiritualem respiciunt matrimonii naturam, modo videamus de temporalibus. Sicuti enim ut plurimum sine dote, vel donatione propter nuptias non contrahitur matrimonium, ita jure quæritur, an dos restituenda, vel quando, & in quibus casibus restituenda sit post secutam thori saltem, & habitationis separationem. Quæstio hæc absolvitur distinctione; Aut divortium sequitur ex culpa viri, & tunc mulieri integra restituenda est Dos. *Fontanell. de pact. nupt. claus.* 7. *glos.*2. *par.*10. *num.*51. *Rota coram Molines decis.*369. *n.*15. *&* 16., & post multos relatos *coram Crispo decis.*292., *&* 8. *usque ad fin.*, ubi multis pariter allegatis firmat, ultra dotem augumentum quoque dotis, fructusque a die contestatæ litis super divortio esse mulieri restituendos. Quid vero si nupserit indotata, nullaque propter nuptias intercesserit donatio? Resolutionem quæstionis habes a Justiniano in *leg. Jubemus* 11. *Cod. de repudiis*. *Si quis autem eam, quam sine dote uxorem acceperat sine ejus culpa eam rejecerit, vel ipse talem culpam contra innocentem mulierem commiserit, compellatur ei quartam partem propriæ substantiæ pro rata portione persolvere; ut si quidem quadringentarum librarum auri, vel amplius vir substantiam habeat centum libras auri mulieri præstet, & nihil amplius, & si quantamcumque substantiam possideat. Si vero minus quadringentis libri auri pura substantia ejus fuerit, tunc quarta pars computatione facta puræ substantiæ ejus usque ad minimam quantitatem mulieri detur.*, *& Novell.*22. *cap.*18. *Novell.*53. *cap.*6. *Novell.*74. *c.* 5.

Si vero e contra mulier divortio occasionem præbuerit, tunc de rigore juris ipsa Dotem amittit *d. l. Jubemus* 11. *Cod. de Repudiis, ibique Bruneman. n.*3. Corvin. *in Cod. lib.*5. *tit.*17. *circa fin.* Duaren. *oper. tom.*1. *pag.*188. *coll.*1. *in princ. & pag.*479. *coll.*2. *§.*5. *in comment. tit. de divortiis*. Rem adeo produxerunt nonnulli ut mulierem bonis etiam paraphernalibus privent, contrariam tamen sententiam, quod illis non privetur, veriorem esse tenet post relatam utramque opinionem Pirhing *in Jus canon. lib.* 5. *tit.* 16. *sect.*1. *§.*5. *n.*23. Ex æquitate tamen atque ex diversorum locorum consuetudine in potestate viri est, vel dotem adulteræ uxori restituendi, vel alimenta eidem præstandi, in quibus constituendis pro circumstantiarum varietate multum arbitrio Judicis tribuendum est. *Voet. in Pandect. lib.*24. *tit.*2. *n.*18. *in fin.* Carpzov. *definit. forens. part.*3. *Constit.* 26. *definit.*15. *&* 18. 85

Si vero quæras quis Judex ad has exolvendas controversias adeundus sit, utrum nempe laicus, vel Ecclesiasticus non longe petenda est responsio. Si respicias matrimoniales causas in se, quatenus agitur de validitate matrimonii, de vinculi indissolubilitate, & similibus, cum hæc spiritualia sint ad Judicem Ecclesiasticum procul dubio pertinent, ut luculenter probavit Auctor. Controversiæ autem quæ versantur super dotis restitutione, vel alimentorum constitutione, incidenter potius quam principaliter ad matrimonium pertinent. Quapropter si uno eodemque tempore res sit de matrimonio quoad ipsius validitatem, & vinculi indissolubilitate, & de arris, largitionibus, mutuis donationibus, de dotibus, de pactis dotalibus, de alimentis, causa super matrimonio simpliciter cognoscenda erit a Judice Ecclesiastico, reliqua vero relinquenda erunt judicio Laicæ Curiæ. Ros. *in prax. civil. decr. distinct.*3. *c.*2. *n.*41. *de Franch. dec.* 52. *& dec.* 512. Sanfelic. *dec.*11. *n.*3. Capicelatr. *dec.*73. 86

Neque officit, quod hoc contrarium videatur regulæ, de qua *leg.*1. *Cod. de ordin. judic. & leg.*3. *Cod.* 87

de

de judic., quæ Judicem principalis causæ, quæ omnia incidenter adnexa licet a suo foro aliena cognoscere jubet. Hoc enim peculiare est in causis matrimonialibus, in quibus sicuti Judex laicus, ubi etiam incidenter occurrit super matrimonii, & sponsalium fœdere controversia, eam ipse cognoscere recusat, sed potius decernere solet, ut *partes adeant Judicem Ecclesiasticum*, vel *ut causa ad Ecclesiasticam Curiam remittatur*; ita videtur statuendum in contrario casu, quatenus Judex Ecclesiasticus principaliter spiritualem matrimonii causam expendit, incidenter vero occurrit de aliis incidentibus disputatio. Gagliard. *instit. jur. canon. lib.3. tit.7. §.16. in fin.* Fontanel. *de pact. nuptial. claus. 7. glos.2. par.10. a n.55. usque ad n.60.* Card. de Luca *de matrimon. in sum. n.61.* (*)

88 Dantur plures casus, in quibus nequit fieri divortium propter adulterium. Primus casus est, quando conjux innocens jam remisit injuriam conjungi adultero, tum enim nequit amplius ab eo recedere, cum jam cesserit juri suo; *arg. cap. Quam periculosum 8. caus.7. quæst.1. cap. Sicut 1. cap. Dixit Dominus 2. & cap. In conjugio 3. caus.32. quæst.1. & leg. Si maritus 15. §. Si negaverit, ff. ad l. Juliam, de adulter., & leg.*
89 *Crimen 10. C. eod.* Secundus casus est, quando adulterium ab utroque conjuge fuit commissum; *c. Significasti 4. de divortiis*, ibi: *Nisi constaret ipsum cum altera adulterium commisisse*, *c. Intelleximus 6. in eod. tit.* ibi: *Cum Matrimonii jus in utroque læsum consistat, & paria delicta mutua compensatione tollantur*; *& cap. Tua Fraternitas 7. eodem tit.*, ibi: *Quia cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu suæ uxoris nequit consortium declinare*; *& cap. Nihil iniquius 1. caus.32. q.6.* de mente D. Augustini sic præcise habetur: *Nihil iniquius, quam fornicationis causa dimittere uxorem, si ipse convincitur fornicari; occurrit enim illud, in quo alterum judicas, te ipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas; Quapropter quisquis fornicationis causa vult abjicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus, quod similiter etiam de fœmina dixerim.*
90 Tertius casus est, quando adulterium est tantum materiale, & non formale, idest cum absque sua culpa committitur; veluti si mulier vim passa sit; *arg. d. cap. Tolerabilius 1. caus.32. q.5.*, ibi: *Virgo prostitui potest adulterari non potest*; *cap. Revera 2. ead. caus. & q.* ibi: *Revera non potest caro ante corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta*; *cap. Ita ne 3. caus.32. q.6.* ibi: *Quis sane mentis putaverit se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa, & oppressa carne sua exerceatur, vel expleatur libido non sua*; *cap.4. ead. caus. & quæst.* ibi: *Proposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificare meruit, ipsi corpori non aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia suæ continentiæ*, quia ut dicit Glossa communiter recepta in *d. cap. Ita ne 3. caus. 32. q.5. Non debet quis dici perpetrasse, quod nolens fecit, vel passus fuit, nec debent imputari, quæ per coactionem absolutam fiunt.* Aut veluti si quis fraudulenter sub specie mariti aliquam cognoverit, vel aliqua sub specie uxoris se fecerit cognosci fraudulenter; *cap. in lectum 6. caus.34. q.1. & 2.*, ibi: *In lectum mariti absente uxore soror ivit uxoris, quam uxorem putans esse suam, dormivit cum ea: super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quod inscius fecerit hoc scelus..... legitimam suam conjugem habere permittatur*, quia ubi non est culpa, nec pœna esse debet. Secus est si mulier sine violentia 91
ex metu gravi cadente etiam in virum constantem, v. gr. ex metu mortis, adulterium admisit; *arg. cap. Sacris 5. de his, quæ vi metusve*, ibi: *Cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*; quia si talis metus non excusat a culpa mortali, nec a vero, & formali adulterio, etiam non excusabit a pœna. Tum quia si sic posset mulier esse immunis a pœna, daretur ansa adulterandi, cum quælibet se posset excusare, & defendere dicendo, quod mortis, aut alterius gravis mali metu adulterium admisit; Sic Bosco *disp.12. sect.16. concl.5.* Silv. *verb. Divort. q.9. casu 4.* Pirhing *lib.4. Decr. tit.19. n.11.* Reiffenstuel *ib. n.64.* Sanchez *lib.10. disp.5. num.16.* & alii communiter.

Quartus casus est, si vir fuit uxori causa adulterii, 92
veluti si eam prostituat, vel adulterium consulat, aut in illud consentiat; *arg. c. Discretionem 6. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris*, ibi: *Cum adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit*, & Glossa *ibidem verb. Tradidit* communiter recepta; & stat clara ratio, quia *ex Regul. 27. Juris in 6. Scienti, & consentienti non fit injuria*, quæ tamen injuria requiritur ad faciendum divortium. Et 93
hoc etiamsi tantum tacite consentiat, si videlicet adulterium uxoris scit, & non contradicit, sed tacet, dum contradicere, & prohibere posset, ac deberet, quia ex *Regul. 43. Juris in 6. Qui tacet, consentire videtur, & ex leg. Cum quid, ff. si certum petatur. Taciti, & expressi idem est judicium.* Et sic tenent communiter Doctores *arg. leg.2. ff. ad Leg. Juliam de adulter.* Vir non censetur causam præbere 94
adulterii, nec uxorem prostituere, itaut per hoc privetur jure instituendi divortium, si eam domo expellit, ac necessaria alimenta denegat, indeque indirecte causat, quod uxor adulteretur; *cap. Significasti 4. de divort.* ubi ab Alexandro III. relinquitur viro Jus faciendi divortium ab adultera sua uxore, ibi: *Ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet*, non obstante quod ipsa pro excusatione sui adulterii consimilem allegaret causam, ibi: *Asserens se ab ipso injuste dimissam, & eumdem sibi materiam adulterandi dedisse*; & ibi Glossa communiter recepta in *verb. Materiam*, dicens, quod mulier nulla conditione ad adulterium adduci debet; *arg. cap. Ita ne 3. caus.32. quæst.5.*, ibi: *Potius quælibet mala tolerare decernat, quam malo consentire*; & *cap. Sacris 5. de his, quæ vi, metusve*, ibi: *Cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*; Ut enim statuitur *leg. Palam 43. §. non est 4. ff. de ritu nupt. Non est ignoscendum ei, quæ prætextu paupertatis turpissimam vitam agit.* Vide verb. *Adulterium artic.3. num.9. & 10.*

Divortia Græcorum quoad vinculum irritantur, & 95
fieri deinceps prohibentur; Bened.XIV. tom.1. Constitut.57. incip. *Etsi Pastoralis §.8.*

Alia vid. verb. *Adulterium. Debitum conjugale. Conjuges. Impedimenta Matrimonii. Matrimonium. Uxor.*

Addi-

Novæ Additiones ex aliena manu.

96 Divortio quoad thorum, & cohabitationem locus hodie haud videtur esse posse ex voto ultramarino, de
97 quo differit Auctor *n.*32. Non sum nescius, causam hanc probari in *cap. Ex multa §. in tanta, de voto.*
98 At observandum est, constitutum id fuisse ab Innocentio III. tunc cum undique fiebant expeditiones ad Terram Sanctam recuperandam, & quidem ob *necessitatem Reipublicæ Christianæ, ne Terræ Sanctæ impediatur subsidium*, ut ait Altaserra in *Comment.*
99 ad dictam decretalem Innocentii III. Tales autem expeditiones non amplius fiunt nostris temporibus.
100 Non est itaque, cur vir uxorem deserere valeat sub specie voti ultramarini, quod nulli esse potest subsidio Terræ Sanctæ.
101 Causis vero divortii quoad thorum, & cohabitationem ab Auctore adductis addi potest adulterium falso a Viro uxori imputatum, quam sane causam admisit Rota in *Romana Separationis Thori* 4. *Jun.* 1736. & in confirmatoria 23. *Novemb. ejusdem ann.* 1736. *cor. R.P.D. Canilliac.*
102 Defectus autem Virginitatis in muliere minime præbet justam causam hujus divortii, quum attendi nequeant delicta ante Matrimonium patrata, ut sensit Rota in *Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii* 27.
103 *Jun.* 1747. *coram Reverendiss. P. D. Bussio Decano.* At dubitari de hac opinione potest, præsertim si culpa
104 mulieris hic virginitatis defectus acciderit. Non me latet, in jure canonico inter causas divortii, de quo
105 agitur, non recenseri defectum virginitatis. Sed nihil mirum: uti enim recte inquit Julianus in *L.*10. *ff. de LL. Neque Leges, neque Senatusconsulta ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque incide-*
106 *rint, comprehendantur.* Cæterum ex aliis juris principiis optime deduci potest, defectum virginitatis justam causam præbere divortii, de quo differitur.
107 Certi enim est juris, defectum qualitatis cum primis a contrahentibus contemplatæ justam præbere causam recedendi a contractu; *Leg.*18. *ff. de Ædil.*
108 *edict.* Nemo autem inficias ire potest, virum in Matrimonio cum primis virginitatem uxoris contempla-
109 re. Deficiente igitur virginitate, si natura Sacramenti, ad quod Matrimonium elevatum est, impedit, quominus ab ipso Matrimonio recedatur, locus saltem esse debet divortio quoad thorum, & cohabitationem.
110 Causa adulterii in eo differt a reliquis causis, quod ea tamquam immediate profluens ex violatione fidei conjugalis sit perpetua, aliæ vero causæ dumtaxat ad tempus, usque adeo donec malum, vel incommodum, quod ex mutua cohabitatione, aut consortio
111 maritali timetur, cesset. At hinc sequitur, quod in uno divortio ob adulterium potest innocens Religionem ingredi, vel, si vir sit, sacros Ordines suscipere.
112 Ad divortium, de quo agitur, concludens requi-
113 ritur probatio causæ, quæ allegatur. Tum etiam ad ipsum impediendum concludenter probari debet re-
114 missio, quæ facta dicitur a parte innocente. Nota vero, quod si a Muliere petatur dictum divortium ex adulterio viri, & a viro opponatur remissio, ea inde probata dici nequit, quod mulier sciens pravam consuetudinem viri, cum eo cohabitaverit, sed docere præterea oportet de signis, iisque spontaneis, amoris, & benevolentiæ ipsius Mulieris. Confer 115
Rotam in *Romana d. Separationis Thori* 4. *Jun.* 1736., & in confirmatoria 24. *Novemb. ejusd. ann.* 1736. *cor. R. P. D. Canilliac.*

DOCTRINA CHRISTIANA.

Additio ex Auctore.

Doctrina Christiana est Fidelibus populis tradenda ab Episcopis; Benedict. XIV. tom. 1. Con- 1
stitut. 42. incip. *Etsi minime §.*2. A Parochis, aliisque 2
animarum curam habentibus; idem *ibidem §.*3. *&* 4.
Item a reliquis Ecclesiasticis, a Magistris, a Patri- 3
bus familias, a sodalibus huic operi addictis, & a reliquis invicem viris, & mulieribus; Idem *ibidem §.*5. *& seq.*

Doctrina Christiana tradenda est etiam in Eccle- 4
siis ruralibus non parochialibus; *ibid. §.*14. ubi expresse mandat, quod decernat *Episcopus, gravibus etiam Statutis pœnis, quod Sacerdotes ibi operantes Christianæ Doctrinæ Summam populo tradant, divinamque Legem annuncient.* Et jam id statuerat Clemens XII. in sua Epistola Encyclica directa omnibus Episcopis Italiæ die 1. Julii 1735. vulgari idiomate, ibi „ Soprattutto Sua Beatitudine inculca l' esatta osservanza di quanto s'ordina a' Parochi su questo „ punto dal Sacro Concilio di Trento, e specialmente che non si tralasci mai l' istruzione nella messa „ de' giorni festivi, ciocchè ancora dovrà farsi da „ tutti i Sacerdoti, che celebrano ne' medesimi „ giorni nelle Chiese, e Capelle rurali, per ammaestramento di quella gente, che interviene al „ Santo Sacrificio, così dovranno insegnare tutto- „ ciò che debbano credere, sperare, ed operare, e „ specialmente i Misteri principali della nostra Santa „ Fede „. Sic apud eumdem Pont. Benedict. XIV. *volum.*3. *Notific.*3. *circa fin.*

Doctrina Christiana non solum pueris, sed, & 5
adultis est necessaria; Idem in cit. Constitut. *Etsi minime §.*8. Qua ratione providendum est institutioni 6
Fidelium omnis ætatis, & gradus; Idem *ibid. §.*9.
Et præscribitur uniformitas in methodo, & ratione 7
docendi Doctrinam Christianam, adhibendi nempe Libellum de Clementis VIII. mandato a Cardinali Bellarmino conscriptum, in deputata Congreg. diligenter examinatum, & approbatum, ac denique ab eodem Clemente in lucem eo saluberrimo consilio edi jussum, ut unus deinceps, idemque modus in docendo, & discendo Christianam Doctrinam ab omnibus teneretur; Idem *ibid. §.*17. Ubi subjungit, 8
quod si alicubi contingat, ob peculiares regionum necessitates alium quempiam adhiberi forte Libellum, sedulo invigilando sit, ne quid ille contineat, vel in eum umquam inducatur a Catholica veritate absonum; sed insuper ut in eo Fidei dogmate clare, & dilucide sint explicata, additis, si quæ desunt, ne-

necessariis, ac sublatis, quæ redundant, servata semper brevi, & univoca docendi methodo.

9 Qui in Doctrina Christiana satis instructi non reperiuntur, Matrimonio jungendi non sunt; Idem Constitut. 42. incip. *Etsi minime* §. 11.

10 * Non est tolerandus mos in nonnullis Dioecesibus obtinens, ut pueri unius parœciæ in alia parœcia doceantur doctrinam Christianam; quemadmodum rescripsit Sac. Congreg. Concil. ad Card. Lambertin. *die 9. Augusti 1732. Institut. Ecclesiast. 9.* §. 10. sed singuli Parochi erudire suos debent, vel saltem curare, ut in parœcia erudiantur. Non tamen reprehenduntur qui in Ecclesiis suis, licet non sint Parochis subjectæ, fideles eo confluentes docent, dummodo exhibeant Parochis nomina eorum, qui eo frequentant; *ib.* §. 13.

11 Ludimagistri, tam conducti a Communitate, quam non conducti, tam Clerici, quam laici, hortandi sunt prius, ut doceant suos Discipulos Christianam Doctrinam, tum etiam cogendi, ex Decr. Congr. Concil. ad Archiepiscopum Spalatens. die 17. Julii 1668. *ibidem* §. 14.

12 Doctrinam Christianam non omnes scire æqualiter necesse est; plura enim scitu necessaria Ecclesiasticis, quam Laicis, plura adultis, quam pueris, & puellis, plura valentibus ingenio, quam hebetibus; *Institut. Ecclesiast.* 72. §. 19.

13 Si quis non credat explicite ea, quæ scitu necessaria sunt necessitate medii, multo probabilius est, illum nec valide absolutum fuisse. Illicita est quidem certe in eo casu absolutio, nec potest Confessarius tuto uti apposita huic sententia, & absolutionem illis, qui hæc ignoraverint, impertiri, ut ex propositione damnata ab Innocentio XI. constat; *ibidem* §. 19.

14 Si quis vero ignoret ea, quæ necessaria sunt necessitate præcepti, dummodo nunc doleat, & proponat emendationem, absolvi utique potest, ut ex Theologis; *ibid.* *

15 Mandatum Procuratoribus Generalibus omnium Ordinum Regularium injunctum, ut per Encyclicam Epistolam Ministros Provinciales singularum Provinciarum Italiæ, Insularumque adjacentium admoneant, ut per idoneum Virum Regularem singulis diebus Dominicis in quolibet Conventu Professis Laicis, ac præsertim quæstuatoribus Doctrinam Christianam, Catechismum Romanum, & aliquod Regulæ punctum explicari curent.

„ In vigore della presente s'incarica seriamente al „ Padre Procuratore Generale &c. di scrivere una lettera circolare a tutti li Provinciali delle Provincie „ d'Italia, ed Isole adjacenti, con ordinar loro in „ coerenza della mente espressa della Sagra Congregazione sopra la Disciplina Regolare, che in ciaschedun Convento della medesima si spieghi ogni „ Domenica da un Padre, che da' Superiori Locali „ rispettivamente sarà giudicato a proposito, la Dottrina Cristiana, Catechismo Romano, e qualche „ punto di Regola ai Religiosi Professi nello stato „ Laicale, e particolarmente ai Questuanti, con „ premere fervorosamente intorno a tuttociò, che „ riguarda i doveri, ed obblighi precisi, e proprij „ della Vita Religiosa, che professano. Si starà intanto attendendo di sentire in scriptis da V. P. che „ così si eseguirà speditamente senz'altro &c.

Di Casa 13. Novembre 1709.

Fr. De Vico Segretario.

Mandatum hoc Sac. Congr. innovatum fuit anno 1758. cujus omnimodam executionem in Ordine Fratr. Minor. P. Minister Generalis totius Ordinis edixit, ut sequitur. 16

F. CLEMENTE DI PALERMO.

Lettor Giub. Teol. di S. M. C. nel Real Congresso di Madrid per l'Immacolata Concezione, Ministro Gener. di tutto l'Ordine del N. P. San Francesco, Visitatore, e Riformatore Apostolico, e Servo nel Signore.

La Sacra Congregazione della Regolare Disciplina, sempre intenta a promuovere il vantaggio, e il decoro delle Religioni, avendo saputo, quanto sieno ignoranti moltissimi Laici delle medesime tanto nella Dottrina Cristiana, quanto nelle altre cose necessarie sapersi da questi, ha giudicato espediente fare intendere a tutti li Superiori Generali, quali sieno le sue intenzioni sopra un tal particolare per mezzo della seguente Lettera.

Reverendiss. Padre.

Frequenti sono stati i ricorsi, che in diversi tempi si sono fatti a questa Sacra Congregazione della Disciplina Regolare, della grave ignoranza, che vi era tra Laici, e Conversi di molte Religioni, non solo degli Obblighi, che sono particolari del loro proprio stato, ma anche della Dottrina Cristiana, e delle cose più importanti di Nostra S. Fede; e con quel premuroso Zelo, che dovea, non ha mancato con replicate Lettere Circolari de' 9. Novembre 1709. e de' 20. Febbrajo 1739. inculcare a' Superiori Generali gli ordini più pressanti, che in ogni Convento in ciascuna Domenica dell'anno da un Padre da destinarsi dal Superior Locale si spiegasse a' Religiosi Professi nello stato Laicale, e precisamente a' Questuanti la Dottrina Cristiana, il Catechismo, ed ancora qualche punto della Regola, premendo sopra tuttociò, che riguarda i doveri della vita Religiosa, che professano.

Non ostante però tutti questi replicati Ordini di essa Sacra Congregazione, continuano ed in iscritto, ed in voce le querele degli Zelanti Religiosi, che la Spiega della Dottrina Cristiana a' Conversi venga trascurata anche nelle più Osservanti Religioni, tantochè alcuni di essi Religiosi con lagrime hanno attestato ritrovarsi in essi una sì crassa ignoranza, che non sappiano nè anche i principali Misterj di N. Santa Fede.

Per riparare adunque ad un tanto lagrimevole disordine ha creduto questa Sacra Congregazione della Disciplina Regolare, anche con espressa approvazione della Santità di Nostro Signore, che si eccitasse il lodevole Zelo di V. Paternità, affinchè con viva, ed efficace Lettera Circolare a tutti li Provinciali d'Italia, ed Isole adjacenti faccia lor conoscere il debito preciso del loro Officio d'invigilare su de' Superiori Locali per l'esatto adempimento d'un obbligo di tanto rilievo, qual' è l'istruzione de' loro Conversi nella Dottrina Cristiana, e lo stretto conto, che dovranno rendere a Dio dell'altrui ignoranza, ordinando ad essi Superiori Provinciali.

Primo. Che nel ricevere li Conversi alla Religione, la principal cosa, su cui debbano essere esaminati, sia sulla Dottrina Cristiana, secondo viene specialmente prescritto dai Decreti della Santa Memoria di Clemente VIII. De Educatione Novitiorum; *e non trovandoli ammaestrati, come conviene, in niun conto li ricevano.*

Secondo. Che in tutte le maniere, e senza, che vi sia scusa alcuna, che possa darne esenzione, facciano in tutti li Conventi in ciascuna Domenica, o altro giorno della Settimana, che dal Superior Locale sarà stimato più opportuno, ai Laici Professi, Terziarj, o Oblati, da un Padre, che egli giudicherà capace, spiegar la Dottrina Cristiana, il Catechismo, e qualche punto della Regola, che riguarda i doveri, e gli Obblighi precisi della loro vita Regolare, e specialmente appartenenti al Voto di Povertà.

Terzo. Che portandosi essi Provinciali in visita, come altresì qualche altro in grado di Visitatore, tra le più importanti cose, che con maggior premura debbano inquirire, sia l' informarsi, se i Superiori Locali facciano adempire una tale spiega della Dottrina Cristiana e se esattamente si eseguisca, esaminando anche i detti Laici, con osservare, come siano in quella istruiti, e nel caso, che ritrovino dell' ignoranza ne' medesimi. o che tal' esercizio non sia esattamente praticato, rigorosamente gastighino, ed essi, ed i Superiori Locali a misura della loro trascuraggine, anche col privarli e sospenderli dall' Officio; come dalla Sagra Congregazione non si mancherà, essendo avvisata, che si usi da qualche Superior Locale della negligenza di procedere a quei condegni gastighi, anche di privazione di voce Attiva, e Passiva, ed altri, che crederà convenevoli.

Quarto. Ed acciocchè si mantenga sempre vivo ne' Superiori Locali l' adempimento di tal' Ordine, è mente della Sagra Congregazione, che questa sua Lettera da' medesimi si faccia leggere due volte l' anno in pubblico Refettorio di ciascun Convento nella stessa maniera, che si pratica di altri simili Ordini.

E' sicura la stessa Sagra Congregazione, che V. P. non tralascierà col suo commendabile Zelo adempiere quanto le vien prescritto, invigilando nella più attenta, ed efficace maniera, che un dovere di sì grand' importanza, qual' è l' istruzione nella Dottrina Cristiana in Persone Religiose, sia nel di lei Ordine eseguito con ogni esattezza. E nell' attendere il riscontro dell' esecuzione, che si farà sollecitamente data ai Commandi delle EE. Loro, auguro alla Paternità Vostra ogni felicità.

Roma 15. *Marzo* 1758.

Al piacer di V. Paternità.

F. G. A. Cardin. Guadagni Prefetto.

Dom. Arcivesc. di Nicomedia Segr.

In sequela pertanto di quanto ci viene imposto dalla medesima Sagra Congregazione incarichiamo strettamente la P. V. a dar pronta esecuzione a' suoi Ordini, che per mezzo d' una Circolare notificherà a tutti li Superiori Locali, i quali dovranno far copia di questa Nostra per leggerla ogni sei mesi in piena Communità. Sarà poi suo peso, venga da medesimi eseguita in tutte le sue parti; e con autentico attestato ci farà costare di venir praticato da Essi quanto nella presente si prescrive, sotto pena, in caso d' innoservanza, della privazione dell' Officio, e d' altre a nostro arbitrio: E cordialmente salutandola, le diamo la Serafica Benedizione.

Roma Araceli 1. *Aprile* 1758.

Di V. P.
F. Clemente di Palermo

Ministro Gener.

Per Commandamento di S. P. R. F. Vincenzo Scutari già Diff. Gener., e Segret. Gener. dell' Ordine.

Noverint Parochi & Catechistæ omnes a Summo 17
Pontifice Clemente XIII. ad omnes Episcopos Encyclicam datam fuisse Epistolam die 14. Junii 1761. qua omnibus præcipit, ut ad fidelium instructionem, posthabitis iis catechismis, quos novitatis amor passim efferre consuevit, utantur Catechismo Romano jussu S. Pii V. ad mentem Tridentinæ Synodi edito, qui quidem omnem doctrinam complectitur, qua fideles informari oporteat, quæ ab omni errore quam longissime abest, quæque demum communis est in Ecclesia. Cum enim per invia loca ducendæ non sint oves ad pascua, nec possit vulgus ascendere in montem, in quem gloria Domini descendit, fidelibus propterea, præsertim rudioribus, & simplicioribus proponenda non sunt singularia quædam etiam catholicorum doctorum placita, sed ea tantummodo tradenda, quæ sunt ad salutem necessaria, aut summopere utilia, ne iidem plus sapiant, quam oporteat sapere, sed sapiant ad sobrietatem. Hacce autem antiqua docendi ratione, quam nobis Romanus Catechismus suppeditat, auferetur a pusillis quoddam scandali genus ortum ex diversis variisque Christianæ doctrinæ tradendæ methodis, & certissima magis elucescet catholicæ veritatis nota, Doctrinæ universitas, antiquitas, & consensio.

DOLOR. Vid. verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art.* 2.

DOLUS. Vid. verb. *Commodatum num.* 17.

DOMICILIUM PRO CONTRAHENDO MATRIMONIO. Vide verb. *Matrimonium*, & *Impedimenta Matrimonii*, *art.* 2.

DOMICILIUM PRO ORDINIBUS SUSCIPIENDIS. Vide verb. *Ordo art.* 3.

DOMI-

DOMINIUM.

Articulus I.

Dominium quo ad ejus esse, divisionem, & species.

SUMMARIUM.

1 *Dominium generalissime sumptum quid sit, & quomodo dividatur*, ad num. 2.
3 *Dominium divinum quonam alio nomine appelletur.*
4 *Dominium humanum diversimode nuncupatum, quotuplex & cujusmodi, & qua ratione subdividendum sit*, ad num. 11.
12 *Ususfructus quid sit, ubi constitui nequeat, & quotuplex sit Usus distinctio*, ad num. 20.
21 *Possessio unde dicta, qua ratione dividatur, & quomodo acquiri vel deperdi possit*, ad num. 29.
30 *Quot sint & quæ Possessionis commoda ac privilegia*, ad num. 37.
38 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 43.

1 Dominium generalissime sumptum est facultas disponendi de re tamquam sibi subjecta. *Est in re*
2 *communis.* Dominium sic generalissime sumptum dividitur in *Dominium*, quale competit Deo per essentiam in omnes creaturas; & *Dominium humanum*, quod convenit homini per participationem, seu potestatem sibi a Deo collatam in alias Creaturas, juxta illud Genesis I. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli; & universis animantibus, quæ moventur*
3 *super terram*. Dominium divinum dicitur dominium universalissimum, seu excellentiæ, quia competit
4 soli Deo ratione creationis in omnes creaturas. Dominium humanum aliquando dicitur *Altum*, seu politicum, & est illud, quod habent Reges in bona subditorum, urgente necessitate; & aliquando dicitur *Bassum*, seu speciale, & est illud, quod compe-
5 tit particularibus respectu rerum suarum. *Dominium humanum* est duplex, dominium scilicet Jurisdictio-
6 nis, & dominium proprietatis. Dominium jurisdictionis est potestas gubernandi sibi subditos, præcipiendo, vel prohibendo, præmiando, vel puniendo;
7 Et hoc dominium jurisdictionis subdividitur in *sæculare*, quale est in Imperatoribus, Regibus, Ducibus &c. respectu populorum sibi subditorum in negotiis sæcularibus; & in *Ecclesiasticum*, quale est in Summo Pontifice, Cardinalibus, Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiasticis, qui habent subditos in spiri-
8 tualibus. *Dominium proprietatis* est facultas disponendi de re sua pro libitu in suum commodum: & dicitur notanter in *suum commodum*, ut contradistinguatur a dominio jurisdictionis, quod habent Principes sæculares, & Prælati Ecclesiastici in suos subditos in ordine ad gubernationem, & correctionem, cum hoc non faciant in suam, sed suorum utilitatem.
9 Dominium proprietatis est duplex; perfectum, & imperfectum; *Dominium proprietatis perfectum*, quod & plenum dicitur, est facultas libere, & licite disponendi de re etiam in proprium commodum, & quoad omnes usus a lege non prohibitos; adeoque hoc dominium perfectum seu plenum, importat liberam dispositionem tam rei, quam fructuum seu emolumentorum ejusdem. *Dominium proprietatis imperfectum* est illud 10
quod vel habet solam proprietatem rei sine fructibus & dicitur *Dominium directum*; vel habet solos fructus sine proprietate, & dicitur *Dominium utile*. Hoc do- 11
minium utile habet Feudatarius, Emphitheuta, Ususfructuarius &c. respectu illius rei, quam ab alio accepit in Feudum, Emphiteusim, vel cujus habet usumfructum; Dominium vero directum habet Princeps in feudis, Dominus in prædio ad Emphitheusim dato, & omnis ille, qui dicitur Dominus cujuspiam rei, cujus usufructus alteri est concessus.

(*) Hic multa de dominio consarcinat Auctor, quæ nihil ad dominium pertinet, vel minus proprie ab imperitis forensibus dominio tributa sunt, licet eidem minime conveniant. Primo novam sibi fingit dominii distinctionem *jurisdictionis* nempe, & *proprietatis*. Jurisdictio quid omnino diversum a dominio est, neque iis modis acquiritur quibus dominium. Definitur quippe a *Cujacio Paratit. Digest. l. 2 tit. 1. & Paratit. C. lib. 3. tit. 13. Notio jure Magistratus competens*. Dominium vero est *Jus in re corporali, ex quo libera facultas de re, ejusque fructibus disponendi, eamque vindicandi nascitur, nisi vel lex vel conventio, vel testatoris voluntas obsistat. l. 21. C. Mandat l. ult. C. de reb. alien. non alienan. Minsyngerus ad pr. Instit. de rer. divis.* At quandonam de jurisdictione quis potest pro lubitu disponere prout de dominio? Dominium potest vendi, donari, de eo unusquisque arbitrio suo disponere, & ipsius acquisitio a facto nostro dependet. Jurisdictio vero cum ab aliis nobis data sit, ab ipsis nobis potest auferri, quin a nobis vendi, aut locari possit, ut fuse demonstrat *Heinec. exercit. 33. §. 15. & seq.*

Sed fortasse pro jurisdictionis dominio, imperium intellexit, quod eminens, seu altum dominium a Grotio *lib. 1. de jur. bell. & pac. cap. 1. §. 6. & lib. 3. cap. 20. §. 7.* omnium primo appellatur, sed merito reprehenditur a *Samuel Coccei in comment. ad eumd. Grot. lib. 1. cap. 1. §. 6.* Verum neque hoc sensu recte dicitur dominium Jurisdictionis, seu imperii. Imperio enim utendi in nostra potestate non est, nisi quatenus id bonum publicum expostulet. Unusquisque potest proprium dominium dissipare, resque perdere. Princeps vero licet alto dominio perfruatur super privatorum bonis, illa nequit distrahere, nisi in extrema Reipublicæ necessitate, ex qua sola limitata imperio utendi facultate manifesta ipsius cum dominio resultat repugnantia. *Rot. cor. Tanar. decis. 57. n. 24.* Cum itaque tantum inter altum dominium, & dominium privatorum intercedat discrimen, rectius appellari debet imperium illud, quod gentes altum dominium in Principes contulerunt ad universam tuendam Rempublicam. Ita *Coccejus loc. cit. verb. majus est dominium. Imo non majus est, sed alterius generis: Nam quod Princeps dominio privatorum derogare possit est consequens juris tuendi Rempublicam, ad cujus conservationem quilibet de suo tribuere tenetur. Repetendum hic est quod antea monuimus, tutius esse abstinere a voce dominii, ubi de juribus Principum in subditos*

 agitur

agitur, quia vox dominii proprie non significat jus regendi, & conservandi, sed id quod directo contrarium est, nimirum potestatem consumendi, abutendi, & pro lubitu de re disponendi. Rursus *idem dissert. proem. ad eumd. Grot. 12. §. 237. Imperium est potestas proprio jure competens ad tuenda jura civitatis. Dominium est facultas domino competens de re sua pro lubitu disponendi. Ex jure Imperii igitur saltem facultas oritur tuendi, & conservandi personas, & res imperio subjectas. Ex dominio autem sequitur facultas etiam perdendi res*, & inferius §. 629. *n. 2. & 3. Dominium, quod vocari solet eminens est vera pars summæ potestatis, quia Doctores voce illa nihil aliud intelligunt, quam effectum imperii, vi cujus Princeps jura subditis quæsita vel ob utilitatem publicam, vel in pœnam auferre potest. Negari tamen nequit vocem dominii improprie admodum hic usurpari, quia ea sua natura facultatem abutendi infert, adeoque consultius est, voce illa abstinere, ac jus illud Principi asserere non vi dominii eminentis, sed vi imperii legitimi, seu vi plenitudinis potestatis. Nulla autem ratione monstrum illud, vi cujus Principi permissum esse ajunt jura subditis quæsita pro lubitu tollere, ad objectum imperii referri potest: pugnat enim hæc opinio cum essentia summæ potestatis, quæ unice in tuendo jure consistit.* Ita etiam *Wolfius jus Gentium §. 329. in not.*

Secundo non recte dicitur dominium proprietatis. Ubi enim distinguimus dominium inspicienda sunt dominiorum genera, non species, quæ sub eodem genere continentur. Porro *Dominium est genus, quod plures species seu formas quodammodo complectitur, adeoque dicitur dominium proprietatis, dominium ususfructus, quod etiam proprietas redditum nuncupatur, dominium possessionis, dominium usus, dominium servitutum, dominium actionum. Cæterum dominium nihil aliud est, quam proprietas.* Guadagni *comment. in Instit. jur. civ. lib. 2. tit. 1. de rer. divis. §. 55.* ubi in notis multa ex allatis declarat, & illustrat. Insuper dominium est attributum hominis, qui dominus appellatur, proprietas vero attributum rei quæsitæ quæ propria dicitur. Guadagni *l. c.* Vin. *partit. jur. lib. 1. cap. 68. §. 1. circ. fin.*

Rectius igitur in tria genera humanum dominium distinxisset. I. Dominium politicum quod proprie potestas, & imperium appellatur. Galuan. *dissert. de usufruct. cap. 25. n. 1.* de quo satis supra. II. Dominium Œconomicum, quod, vivente adhuc patre, habent filii, qui in potestate sunt, & dominium etiam jure familiæ dicitur a *Galvan. loc. cit.* sed dominium tantum in spe est, quod nullam actionem tribuit late Guadagn. *loc. cit. in not. ad §. 53. n. 8. & 9.* III. Dominium singulorum, de quo proprie hoc loco disputandum erat. Vide Guadagni *ubi supr. §. 53.*

Hoc singulorum dominium dividitur in *plenum* & *minus plenum*, ut monet Auctor. *Plenum* quod adnexam habet proprietatem; *minus plenum* quod a proprietate separatum est. Dominium *minus perfectum* rursus dividitur in directum & utile. Hæc posterior divisio inventa fuit a *Bart. in l. si quis vi 17. §. differentia n. 5. ff. de acquir. vel amit. poss.* & a quamplurimis inde secuta; sed Cujac. *observat. lib. 11. cap. 35. de Feud. lib. 1. in princ. lib. 2. tit. 9. & ad leg. in rem 24. ff. de rei vindicat. &* Donello *comment. de jur. civ. cap. 14. in fin.* non placet, eo quia generi, quod dividitur, nullo modo conveniat. Ob commodiorem tamen docendi rationem cum in foro recepta sit, tolerandam esse existimant Ger. Noodt. *ad tit. ff. de divis. rer. §. postrema rerum* Heinec. *in pandect. part. 2. §. 79. in not.*

Aliam, quam utiliorem vocat Heinec. *in Pandect. part. 2. tit. 1. §. 81.* dominii divisionem tradunt doctores *veri* nempe, & *ficti*. *Verum* est quod a veritate facti dependet, nobisque competit in re corporali reapse acquisita. *Fictum* vero a Prætoris fictione proficiscitur, qui interdum aliquem usucepisse fingit, quamvis adhuc non usuceperit, ut si quis a non domino, quem tamen esse dominum putabat, rem aliquam ex justa causa acceperit, veluti emptione, donatione &c. sed nondum ab ipso usucapta sit, vel quod tempus ad id requisitum transactum non fuerit, vel ob aliam similem causam Guadagn. *instit. jur. civ. lib. 2. tit. 1. §. 58. in not.*

Postrema, quæ a Doctoribus assignatur dominii divisio, speciem potius dominii dotis in *naturale*, & *civile* respicit, quam ipsius dominii genus. *Naturale* dicitur quod in re immobili in dotem data censet Interpretes, constante matrimonio, uxoris esse, ut eadem ipsa soluto matrimonio restituatur: *Civile* vero quod in eadem re immobili maritum habere existimant. Dubitatur tamen an dominium fundi inæstimati in dotem dati in maritum potius quam in uxorem transferatur. Communiter affirmant in maritum transferri, sed hac habita distinctione, ut si non fuerit æstimatus, vel tantum æstimatus ut de ipsius quantitate, & qualitate constaret, tunc transire quidem dominium sed civile, tantum, & revocabiliter in maritum; irrevocabiliter vero si talis æstimatio appareat, ut commode pro venditione haberi possit, & tunc non modo civile, sed & naturale in maritum transfertur. Ita sentiunt Bruneman. *in Pandect. lib. 23. tit. 3. l. 75.* Voet. *in Pandect. lib. 23. tit. 3. n. 19.* Marcil. *ad tit. Instit. quibus alienare licet §. 1.* Harppreet. *ad princ. ejus. tit. instit. n. 22.* Pichard. *ibid. n. 10. in fin.* Fontanel. *de pact. nupt. claus. 6. glos. 1. part. 3. n. 18.* Rot. *cor.* Seraphin. *decis. 201. n. 28. post* Merlin. *de pignor. dec. 39. n. 1. in recent. decis. 91. n. 1. part. 8. decis. 20. n. 4. part. 15. decis. 34. n. 29. part. 17.* Alii vero sentiunt dotis etiam inæstimatæ verum & absolutum dominum esse maritum. Cujac. *observat. lib. 10. cap. 32. in comment. ad leg. in rem. 24. ff. de rei vindicat. & in comment. ad tit. C. de jur. dot.* Joh. Robert. *controv. lib. 3. cap. 9.* Vin. *ad princ. Instit. tit. quib. alien. lic. n. 2. & alii relati a* Guadag. *Instit. jur. civ. lib. 2. tit. 1. in not. ad §. 59.* (*)

12 Ususfructus est jus utendi, ac fruendi re aliena, salva ejus substantia; *l. 1. ff. de usufructu, & Instit. eod. tit.* Dicitur *Jus*, quod est quid commune ad dominium, usum nudum, & usumfructum; Dicitur *Utendi*, ut contradistinguatur a certis juribus, nempe Depositarii respectu depositi, Creditoris respectu pignoris, isti enim nequeunt uti deposito, aut pignore sine licentia Domini. Dicitur *Ac fruendi*, ut distinguatur a mero usu; Differt enim Usuarius simplex ab Usufructuario, quod *Usuarius* habet tantum jus utendi re aliena, non autem percipiendi, & alienandi fructus, & colligitur *ex l. 1. & 2. ff. de usu, & habitatione, & Instit. eod. in princ. Usufructuarius* autem habet jus utendi re aliena, & percipiendi, ac alie-

alienandi ejus fructus; *l. Usufructu legato 7. ff. de usufructu.* Hinc qui habet jus utendi equa, ea uti potest ad arandum, at non potest de ejus pullis disponere; qui vero habet ejus usumfructum, potest utrumque; Unde usufructuarius potest disponere de fructibus rei tam pro se, quam pro aliis, vendendo, donando, concedendo, locando etiam invito proprietario. Non sic autem usuarius, uti constat ex *tit. Instit. de usu, & habitatione.* Vide verb. *Ususfructus num.4.* Dicitur *Re aliena*, quia per id distinguitur a Dominio, ratione cujus utitur quis re tamquam sua, hic autem sermo est de usufructu nudo, seu separato a proprietate rei, qui proprie formalis ususfructus appellatur.

13 Dicitur *salva ejus substantia*, ad denotandum, quod ususfructus proprie nequit constitui in rebus unico usu consumptibilibus, ut sunt vinum, panis, oleum, &c. cum sit impossibilis eorum usus salva manente rei substantia, ex quo talis usus in consumptione consi-
14 stat. Quasi usumfructum tamen etiam in his constitui posse, statutum est *in l.1. & 2. ff. de usufructu rerum quæ usu consumuntur; & §. Constituitur, Instit. de usufructu*; ea conditione, ut si v. g. maritus uxori testamento legaverit usumfructum omnium suorum bonorum, vel rerum usu consumptibilium. Istæ tradi debeant æstimatæ uxori, postulata cautione, quod tempore ususfructus finito, scilicet post mortem uxoris, earumdem æstimatio hæredibus mariti restituenda sit, textu expresso *in cap. Cum constet 8. de pignoribus*, ibi: *Cum constet &c. mulierem uxorem Ogerii quoad usumfructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem uxorem C. dignoscitur pertinere, Mandamus quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur, & fruatur salva rerum substantia in rebus immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri; Pecuniam vero, si quam habuit, vel habebit, ad æstimationem bonorum quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerit, in morte sua dictæ mulieri, vel hæredibus ejus restituat per censuram Ecclesiasticam compellatis*: Et sic Glossa communiter recepta *ibid. verb. Pecuniam*, Vide *d. verb. Ususfructus num.16.*

15 Usus generaliter loquendo est duplex, scilicet usus *Facti*, & usus *Juris*. Usus *facti* est ipsa actualis rei usurpatio, sive jure; sive injuria facta, adeoque usum facti habere dicitur omnis, qui re aliqua actualiter utitur, sive sibi assistente jure, sive sibi jure
16 resistente. Usus *Juris* est ipsum Jus, sive legitima facultas utendi aliqua re; adeoque usum juris habere dicitur omnis, qui & utitur, & potest ad libitum
17 licite uti aliqua re. Alius quoque dari potest usus, quasi Juris permissivi, vel potius facti, simplex, ac licitus, & omnino dependens a libera voluntate domini proprietarii, quo scilicet conceditur alicui facultas utendi re etiam usu consumptibili, sed omnino dependenter a libera concedentis voluntate, ita ut pro ejus libitu revocari possit.

18 Et sic usus simplex Facti, atque dependens omnino potest separari, & de facto separatur a dominio rei etiam unico usu consumptibilis, ut jam docet communissima etiam extra Scholam Scotisticam apud Lugo *de just. & jur. disp.2. sect.3. n.43.* ubi pro hac opinione citat plusquam viginti classicos Auctores, & dicit sic tenere cæteros Recentiores communiter; Et hanc partem tradiderunt plures Summi Pontifices, Nicolaus III. *cap. Exiit, qui seminat, §. Nec quicquam, vers. profecto si juxta promissum, de verbor. signific. in 6.* Clemens V. *Clementin. 1. §. Perinde cum vir Sanctus, eod. tit.* Alexander IV. Constit. incip. *Uberes fructus*, Martin. V. Eugen. IV. Nicolaus V. Paulus IV. Sixtus IV. qui expresse sententiam nostram docuerunt, indeque affirmarunt, Fratres Minores habere tantum usum facti simplicem rerum etiam unico usu consumptibilium, earum dominio vel penes donantes, vel si ipsi donantes dominium abdicaverint, penes Sedem Apostolicam existente. Et hæc sententia clare ostenditur a priori, quia, ut recte dicit Lugo *loc. cit. num. 44.* non repugnat aliquem accipere facultatem a domino utendi re aliqua usu consumptibili, & tamen accipere hanc facultatem revocabilem, & dependentem semper a voluntate ejusdem Domini; tunc autem ille, qui habet talem facultatem, non potest dici Dominus illius rei, cum dependeat semper a voluntate alterius potentis pro suo libitu prohibere illum quoties voluerit; habet ergo usum rei licitum sine Dominio; Et hoc patet clarissimo exemplo Nicolai III. quia invitatus ad prandium utitur quidem licite cibis appositis, & tamen in illos nullum habet dominium, cum secundum communem apprehensionem semper maneat usque ad eorum consumptionem penes invitantem, qui ideo potest apposita auferre, vel relinquere sine ullius injuria; adeoque talis invitatus habet solum usum talium appositorum ciborum absque dominio, sicuti solum usum facti absque dominio habent Fratres Minores circa res illas, quibus uti possunt.

Nec valet objicere, quod si Nicolaus III. in d. Con- 19
stit. *Exiit qui seminat*, admisit posse Fratres Minores in rebus unico usu consumptibilibus habere simplicem usum facti absque dominio, hoc tamen postea expresse negavit Joann. XXII. in Extravagant. incip. *Ad Conditorem 3. de verb. significat.* & in Extravaga. incip. *Quia quorumdam 5. eod. tit.* Non valet, inquam, quia Joann. XXII. in dictis decretalibus, *Ad conditorem*, & *Quia quorumdam*, non fuit contrarius quo ad rem germano, & vero sensui Nicolai III. *in cit.* Decretal. *Exiit*, sed præcise quo ad modum loquendi, seu quo ad vocum apparentiam, & in verbis, ut notat Glossa in Clementin. *Exivi de Paradiso, § proinde* circa finem, ubi dicitur, quod in hoc negotio, quod *turbavit totum mundum, non est vis nisi in verbo*. Et revera si adamussim ad libram attendantur dictæ Decretales, Nicolaus, & Joannes quo ad rem non sibi contradicunt, quia Nicolaus accepit dominium in sensu proprio, & stricto, Joannes vero in sensu improprio, & lato, ut abunde ostendit Matthæucci in suo opere dogmatico *controvers. 6. cap.2. n.45. 46. & seq.* Et in diverso sensu accepit Joannes simplicem usum facti, ac acceperit Nicolaus, & cum Nicolao accipimus nos, ut late ostendit Henno *tom.2. de jur. & just. disp. 3. conclus.3.* Et quod nulla quo ad rem sit contrarietas 20
inter dictas Decretales docet S. Joannes de Capistrano *in tractatu de Christi, & Apostolorum Sanctissima paupertate artic.6.* Henno, & Matthæucci *locis citatis*, Eminentissimus Petra *tom.4. comment. ad Constit.3. Joann. XXII. n.40.* & alii passim, tum ex nostris, tum ex exteris; Non enim tot Summi Pontifices Successores Joannis, qui sententiam Nicolai, & nostram in terminis docuerunt, & declararunt, permisissent præfatas

fatas Constitutiones Joannis in corpus Canonicum inseri, si credidissent ipsum fuisse eis vere & quo ad rem contrarium.

21 Possessio sic dicitur a pedibus, & sonat idem quasi *pedum positio*, prout notatur *l.1. ff. de acquirenda, vel amittend. possess.* nam per pedum positionem super bona immobilia v. gr. super agrum, vel domum, solet acquiri possessio (*). Ex citata lege 1. minime apparet, quod possessio a *pedum positione* dicta sit, sed expresse habetur *ibid. in princ. Possessio appellata, ut ait Labeo a sedibus quasi positio, quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei insistit*, & ita interpretatur *Vicat. vocab. jur. verb. possessio in princ.* sed rectius hujus vocis Ethymologiam a facultate sedendi desumit *Duaren. comment. in tit. Pandect. de acquir. vel amit. possess. tom. 2. cap. 2. ad leg. 1. pag. 558. coll. 1.* quem sequitur, & erudite demonstrat ita tenendum esse. *Heinec. in Pandect. part. 6. tit. 2. §. 197.* Multa de possessione corrigenda, & addenda superessent, sed satius erit ille lo-

22 co magis congruo *infra verb. Possess.* adnotare (*). Possessio ut sic, dividitur in possessionem *Juris* tantum,

23 *Facti tantum*; & *Juris*, & *Facti* simul. *Possessio Juris tantum* (quæ alio nomine appellatur *Possessio civilis tantum*) est ipsummet jus possidendi rem animo, sed non corpore retentam; Sic Dominus absens de jure, & civiliter possidet res suas, a quibus licet absit corpore, adhuc tamen animo eas possidet, seu occupat eo quod non discesserit inde animo relin-

24 quendæ possessionis, sed postea reversurus. *Possessio Facti tantum* (quæ alio nomine appellatur *Possessio naturalis tantum*) est solus actus possidendi rem sine jure; Sic possessor rei alienæ dicitur ipsam possidere facto tantum, quia nullum jus habet illam possidendi.

25 *Possessio juris, & facti simul* (quæ alio nomine appellatur *possessio civilis, & naturalis*) est jus, & actus simul possidendi rem ut suam; Sic quilibet verus Dominus rem suam per corporalem insistentiam possidens dicitur ipsam possidere possessione juris, & facti simul.

26 Possessio definitur, quod sit rei corporalis detentio, corporis, & animi, & juris adminiculo. Sic Glossa communiter recepta; *l.1. ff. de acquirend. vel amittend. possess.* Dicitur detentio rei corporalis, quia rerum incorporalium, sive Jurium non est propria possessio, sed quasi possessio; *l.3. ff. eod. tit. l. Servum §. in corporales, ff. de acquired. rerum dominio, & l. sequitur, §. 27. ff. de usucapionibus*, & concordat *c. Cum Ecclesia 3. de caus. poss. & proprietat.* & Glossa *ibid. verb. quasi possessionem.* Dicitur *corporis* quia non incipit possessio, nisi interveniat actus externus, quo vel manu, vel pede, vel aliter res possidenda in se, vel in alio apprehendatur. Dicitur *animi*, quia nisi rem apprehensam detineat tamquam suam, sicque animo possidendi, non sit illius possessor, ut patet in depositario, qui quia rem apud se depositam non detinet animo possidendi, ac retinendi sibi, sed deponendi, non dicitur illam possidere. Dicitur *Et juris adminiculo*, quia necesse est ad legitimam possessionem, ut non sit contra jus, cum data definitio conveniat Possessioni Juris, & facti simul; hinc fur non legitime possidet rem furatam, quia quamvis habeat possessionem facti, seu naturalem, non habet tamen possessionem juris, cum detineat illam sine juris adminiculo, seu contra jus, & fas.

27 Possessio tripliciter acquiri potest, scilicet apprehensione vera, ficta, & civilissima. Apprehensione vera acquiritur, dum fit mediante corporis adminiculo, ut domum intrando, agrum colendo, rem manu tangendo. Apprehensione ficta acquiritur, dum fit per actum lege, aut consuetudine introductum, licet de se non sit corporaliter apprehensivus, ut per traditionem clavium, scripturæ, aut instrumenti, per signationem rei possidendæ &c. Apprehensione civilissima acquiritur, quando per leges transfertur possessio sine ullo actu vero, aut ficto, etiam ignorante novo possessore: Sic in Gallia transit ad hæredem possessio hæreditatis; Sic in Hispania possessio Majoratus. Unde quo ad has apprehesiones possessionis servanda est consuetudo cujusque Provinciæ, aut loci.

Possessio deperditur multipliciter. Si sit possessio im- 28
mobilium deperditur: Primo, per longam absentiam Domini, nec per se nec per alium rei suæ insistentis; absentiam autem illam aliqui volunt debere esse decennalem, alii longiorem, alii prudentum judicio relinquendam. Secundo, per oblivionem; quod res sit sua, quia tunc deest animus possidendi; Tertio per negligentiam, aut timiditatem repetendi ab injusto invasore. Si autem sit possessio mobilium, deperditur: Primo, per voluntatem Domini rem suam amplius possidere nolentis, modo non sit pupillus, aut furiosus quia tunc requiritur etiam consensus tutoris aut Curatoris; Secundo, per alterius furtum, aut rapinam, si res ablata aliquando detineatur; Tertio per amissionem; Quarto, per fugam animalis evadentis, si non habeat consuetudinem redeundi; non perditur tamen possessio servi per fugam; *l. Pomponius 13. ff. de acquirenda, aut amittenda possessione*. Per rei amissionem universaliter loquen- 29
do non perditur ejus dominium, quia res amissa, aut furto ablata, saltem per aliquod tempus desinit possideri, & tamen dominium non amittitur, & sic de pluribus aliis; Hactenus Henno *tom. 2. disp. 2 conclus. 3. & 4.*

Possessionis commoda, & privilegia sunt potissi- 30
mum sequentia. Primo, quod si adsit controversia inter quosdam de rei proprietate, seu Dominio, & adhibita diligenti inquisitione maneat adhuc dubium, cujusnam res illa sit, tunc prævalet conditio possidentis; *c. in pari 65. de Regul. Juris in 6.* ibi: *In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis*. Se- 31
cundo, quod non sit possessoris probare in judicio rem esse suam, sed alterius non esse, qui alter si non satis probaverit rem non esse possessoris, possessor remanebit in possessione, etiamsi revera res ejus non sit; textu expresso *in §. Retinendæ Institut. de Interdictis*, ibi: *Quia & civilis & naturalis ratio facit, ut alius possideat, & alius a possidente petat; Et quia longe commodius est, & potius possidere, quam petere, ideo ferme ingens exstitit contentio de ipsa possessione; Commodum autem possidendi in eo est, quod etiam si ejus res non sit, qui possidet: si tamen Auctor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possessio; propter quam causam cum obscura sint jura utriusque, contra petitorem judicari solet*, & concordat *c. Examinator 15. de judiciis*. Tertio quod possessor bonæ fi- 32
dei post legitimi temporis decursum plenum rei dominium acquirit, ita ut non amplius teneatur eam Domino postea ipsam repetenti restituere; *l.3. de usucap.* & docet communis cum Abbate *in c. Vigilanti in*

ti in 6. de præscript. Glossa *ibid. verb. Noverit*, Glos-
33 sa *in c. ult. eod. tit.* & Abb. *ib. n.* 37. Quarto, quod possessio bonæ fidei tribuit possessori jus administrationis; Si quis enim sit in possessione, vel quasi possessione eligendi, præstandi, vel instituendi Clericos in Beneficio, aut hujusmodi, valida est electio, presentatio, &c. ab ipso facta, quamvis postea appareat tale jus non ad ipsum, sed ad alium pertinuisse; *cap. Querelam 24. de elect.* & Glossa *ibid. verb. Super jure, & cap. Consultationibus 19. de jure patronat.*
34 Quinto, quod possessio bonæ fidei tribuit jus possessori ut lucretur fructus ex re taliter possessa perceptos; nec ipsos jam consumptos tenetur restituere Domino postea comparenti nisi quatenus locupletior factus sit; *l. item veniat §. præter hæc*, juncta Glossa *verb. facti, ff. de petit. hæredit. l. Bonæ fidei §. 1. ff. de acquired. rerum domin. & §. Si quis a non Domino Institut.*
35 *de rerum divis.* Sexto, quod possessor ab altero invasus, possit vim vi repellere, & rem suam defendere, aut si jam expulsus, possessionem suam repetere, etiam armis necessariæ defensionis causa adhibitis; *l. 1. Cod. unde vi*; *l. 1. & 3. ff. de vi, & vi armata*;
36 *cap. olim caus. 12. de restitut. spoliator.* (*a*) Septimo, quod si quis tempore motæ litis reperiatur in possessione, & nec vi, nec clam, nec precario possideat, a Judice defendi, & in sua possessione manuteneri de-
37 beat; *l. 1. ff. Uti possidetis, & l. 1. C. de servitut.* Octavo, quod si possessor privata alicujus violentia de possessione suarum rerum fuerit expulsus, aut clam ea spoliatus, ante omnia debeat fieri restitutio spoliati, non obstante, quod spoliator alleget titulum, & velit probare rem illam esse suam; Generaliter enim debet ante omnia fieri restitutio spoliati; *c. in litteris 5. & seq. de restitut. spoliat.*

Additiones ex aliena manu.

38 Dominium rectius definitur *jus in re corporali, quo hæc ita nobis propria est, seu ad nos spectat, ut alios possimus excludere ab usu ejus rei, deque illa disponere, quatenus Lege, pacto, vel Testamento jus disponendi non reperiatur restrictum.*
39 Quomodo autem in primævo hominum statu res terræ in dominium singulorum pervenerint, non est
40 una omnium sententia. Alii particularis dominii regimen immediate a Deo derivant; Valentin. Albert. *Compend. jur. natur. par. 2. cap. 4. §. 14. & 29.* Joannes Henricus Boeclerus *ad Hugon. Grot. lib. 2. cap. 2.*
41 Alii illud a facto humano repetunt, sed mire inter se variant. Sunt enim, qui autumant res omnes fuisse 42
ab initio communes, & homines demum pacto tum expresso, tum tacito ab illa communione recessisse, resque proprias sibi fecisse; Grotius *de Jur. Belli & Pacis l. 2. c. 2. §. 2. n5.* Puffendorfius *de Jur. nat., & gent. l. 5. c. 4. §. 4.* Plerique vero, & quidem simplicius, & indoli humani generis, prout tum ejus status fuit, convenientius sentiunt, res ab initio non communes, sed nullius, idest in nullorum hominum bonis, & proprietate fuisse, & per occupationem demum in dominium singulorum pervenisse. Vide si lubet, Lo- 43
ckium *in tractatu de regimine civili cap. 4.* Barbeyrac *ad Puffendorf. lib. 4. cap. 4. §. 4. nota 4.* Buddæum *Theol. Moral. part. 2. cap. 4. sect. 5. §. 15.* tum & maxime Samuel. Coccei *Dissert. procem. 12. in Grotium lib. 4. c. 3. per tot.* qui contrarias hypotheses una refutant.

ARTICULUS II.

Dominium quo ad ejus Subjectum, & Objectum.

SUMMARIUM.

1 *Quid a Fide præscriptum sic circa Dominium Dei, Christi ut hominis, & Angelorum*, ad n. 3.
4 *An solus homo inter Creaturas inferiores Dominii sic capax, & quot quibusque modis, & ad quem effectum illud in alium hominem acquirat*, ad num. 10.
11 *Utrum habeat homo Dominium vitæ suæ, & quale sibi competat propriæ libertatis, famæ ac honoris*, ad num. 15.
16 *Cujusmodi sit Dominium Uxorum, & Filiorum familias*, ad num. 17.
18 *Quid habeant Dominii Religiosi Professi, ac Novitii cujuscumque Ordinis*, ad num. 22.
23 *An Dominium Beneficiorum sit Clericis integrum atque absolutum*, ad num. 24.
25 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad n. 26.

DE fide est Deum esse rerum omnium creatarum 1
vere, & proprie Dominum, idque non solum per essentiam, sed etiam titulo creationis, & gubernationis. Et patet expresse ex pluribus Sacræ Scripturæ locis; Judith enim 9. dicitur *Dominus totius creaturæ* Sapient 12. *Omnium Dominus*, & alibi: *Dominus universorum*. Et Genes. 2. hujus dominii redditur ratio cum dicitur: *In principio creavit Deus Cœlum*

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Non ita generatim afferendum est possessorem invasum vi, atque armis rem invasam tueri, atque ablatam ab invasore recuperare posse, ut id semper, & in quolibet casu liceat. Etsi enim in statu naturali, in quo judicium, atque supremæ potestatis auctoritas deficit, possit quisque rem suam ab iniquo invasore vi atque armis tueri, & ablatam eadem ratione repetere, tamen in statu societatis civilis fieri id non potest, nisi in ea circumstantia, in qua judicium desit, atque solum bellum superfit pro re tuenda atque repetenda; tunc enim homo in statu naturæ positus haberetur. Nam cum judicem adire liceat, qui civium bona tueatur, & qui eosdem ab injuriis defendat, & vindicet, non licet privato civi rem armis tueri, aut jam expulso, eamdem vi, armisque repetere, sed adeundus est judex, qui auctoritate, & sententia sua rem defendat, ab illata injuria hominem vindicet, ac cuique suum tribuere faciat: alioquin homines in statu belli essent; & cuique liceret, contemptis magistratibus, & suprema Principis potestate, propria auctoritate jus suum persequi; quod quidem maximum absurdum est.

Cœlum, & Terram; & Esther.13. *Tu fecisti Cœlum,*
2 *& Terram*. Christus ut homo fuit Dominus absolu-
tus, & directus universorum, quantum ad jus, &
potestatem. Sic communior Doctorum sententia, &
patet ex pluribus Sacræ Scripturæ locis. Psalm. enim
9. dicitur: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus*. Ad He-
bræos 2. *Omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum
ei*; & ideo Apocalyps.19. *Dominus dominantium*; &
de facto Matthæi 21. intraturus Jerusalem præcepit
Christus discipulis, ut adducerent Asinam, & pul-
lum, inquiens; *Et si quis vobis aliquid, dixerit,*
3 *dicite, Dominus his opus habet*. Angeli habent Do-
minium proprie dictum solummodo suorum actuum
liberorum; Rerum autem inferiorum, & corporea-
rum non habent proprie dominium, sed solum po-
testatem gubernativam a Deo delegatam; Quia An-
geli non possunt disponere de iis rebus tamquam
suis, & in suum commodum, quod proprium est
dominii, sed solum de mandato Dei, ut Ministri Re-
gii provincias, & Urbes, homines, eorumque res
gubernant in ordine ad eum finem a Deo intentum;
quod ipsum potest vocari dominium saltem jurisdi-
ctionis late sumptæ; hinc in Scriptura Domini, &
Principes Regnorum appellantur, ut præsertim Da-
niel. 10. *num*.13. ibi: *Princeps autem Regni Persarum
restitit mihi viginti, & uno diebus; Et ecce Michael
unus de Principibus primis venit in adjutorium meum;
& ibid. num*.17. *Quomodo poterit servus Domini mei
loqui cum Domino meo?* Et sic in re communiter Do-
ctores.
4 Inter has creaturas inferiores solus homo est domi-
nii capax, ita ut omnes res corporeæ inferiores, vi-
delicet agri, Montes, Flumina, plantæ, metalla,
bestiæ &c. cadant sub dominium hominis: *Sic com-
munis*, & patet clare ex illo Genes. cap.1. *Crescite
& multiplicamini, & replete terram, & subjicite
eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus
Cœli, & universis animantibus, quæ moventur super
terram*. Hæc autem omnia sunt objectum dominii
humani, seu cadunt sub dominio hominis, ut etiam
habetur ex Psalm.8. ibi: *Omnia subjecisti sub pedibus*
5 *ejus* (inferiora scilicet) *oves, & boves &c.* Unus ho-
mo licite acquirit, & habet dominium in alium ho-
minem, quo ad ejus opera, & servitutem persona-
lem. Est communis, & patet ex Genes. 20. Exod.21.
& 1. ad Timoth.6. ibi: *Quicumque sunt sub jugo servi,*
6 *Dominos suos omni honore dignos arbitrentur*. Domi-
nium servitutis in alium hominem potest homo ac-
quirere quatuor modis, seu titulis; scilicet titulo
nativitatis, via emptionis, ratione delicti, & jure
7 belli. Primus modus, scilicet *titulo nativitatis*, ha-
betur *ex l. Partum, Cod. de rei venditione*, ubi statui-
tur, quod partus sequatur ventrem, idest conditio-
nem matris, adeo ut, non considerata conditione
Patris, ex serva nascatur servus, & ex libera liber.
Hinc *ad Galat.* 4. Agar serva Abrahæ eidem in servi-
8 tute generasse *filios* non *liberos* dicitur. Secundus mo-
dus, scilicet *via emptionis*, patet clare, quia cum
homo sit suorum operum, suæque libertatis Domi-
nus, potest urgente fame, aut alia juxta necessitate,
seipsum in perpetuum vendere, sicut potest famulus,
aut ancilla ad tempus se alteri locare; Hinc S. Pauli-
nus Nolanus Episcopus, ut filium viduæ a servitute
liberaret, se ipsum servituti subjecit, & hoc ex Scri-
ptura Sacra licitum supponitur *Exod.* 21. *Levit*.25.
& *Deuter*.15. Tertius modus, scilicet *ratione delicti*, 9
patet manifeste, quia sicut propter delicta potest ali-
quis vita, sic etiam libertate privari per modum ju-
stæ pœnæ, prout in *cap. Ita quorumdam 6. de Judæis*
ab Alexandro III. statuitur, ut Christiani deferen-
tes arma ad Saracenos, aut in eorum navibus pira-
ticis regimen, aut gubernationem exercentes, ser-
vi fiant capientium & hujusmodi pœna propter alia
delicta statuitur *in l. Si manumissus, C. de libertis,
& eorum liberis, in §. Maxima Institut. de capitis
diminutione*; *& in cap. De raptoribus* 36. *quæst*.1.
Quartus modus, scilicet, *jure belli*, aperte liquet, 10
quia qui in bello justo capitur, fit capientis servus,
Hinc 1. Petri 2. dicitur: *A quo quis superatus est,
hujus est servus*; nam quos victores possent licite occi-
dere, possunt etiam, mortem in servitutem commuta-
ta, servare, & a servando dicti sunt *servi*, sicuti &
dicuntur *mancipia*, quia manu capiuntur; Hæc ta-
men servitus locum non habet inter milites Christia-
nos, apud quos consuetudine immemorabili ab omni-
bus Principibus observata introductum est, ut capti
Christiani non fiant servi, sed pretio soluto in præ-
mium victoris redimantur.
Homo non habet Dominium vitæ suæ, sed istud 11
remanet penes Deum, hinc homo est solum custos,
& usuarius vitæ suæ, non autem Dominus: habetur
clare *ex Sapientiæ* 16. ibi: *Tu es Dominus, qui vitæ,
& mortis habes potestatem*. Et quamvis *Ecclesiast*.15.
dicatur: *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit
in manu consilii sui, posuit ante eum vitam, & mortem
&c.* hic tamen textus intelligitur communiter de li-
bertate eligendi non vitam, & mortem naturalem,
sed vitam, & mortem accidentalem, ac spiritualem,
gloriæ vel pœnæ. Habet tamen homo Dominium 12
omnium actuum suorum liberorum etiam interio-
rum, immo & supernaturalium, ut gratiæ, virtutum
&c. *Est communis*. Et ratio est, quia potest homo
pleno jure libere uti omnibus dictis actibus tamquam
rebus suis, & in suum commodum potestque illos po-
nere, vel non ponere; sine gratia quidem nunquam
operabitur supernaturalitèr, sed ipsa recepta, adhuc
liber est ut agat, vel non agat, physice loquendo.
Homo est etiam Dominus propriæ libertatis; *Est* 13
etiam communis; Et ratio est, quia homo potest ea
pro suo arbitrio frui, & non frui, aut si velit, po-
test ipsam vendere, & se servum constituere; ut pa-
tet ex dictis supra *num*.8. Homo est pariter Dominus 14
propriæ famæ, & honoris. *Est etiam communis*; Et
ratio est, quia homo famam suam, & honorem libe-
ro arbitrio acquirit, sicut alias res, adeoque sicuti
est Dominus aliarum rerum, quas proprio labore
acquirit, ita & famæ, & honoris. Nequit tamen 15
homo licite tantum bonum prodigere sine causa, &
maxime quando ex fama se infamantis pendet fama,
ac infamia alterius, vel aliorum, sicuti ex fama, vel
infamia Religiosi pendet fama, ac infamia Religio-
nis, vel Ordinis; & per hoc *in c. Nolo* 12. *quæst*.1.
ex verbis S. Aug. sic dicitur: *Conscientia necessaria est
tibi, fama proximo tuo; qui fidens conscientiæ suæ ne-
gligit famam suam, crudelis est, &c. Non sunt audien-
di* 11. *quæst*.3. ex verbis ejusdem sic dicitur: *Nobis
necessaria est vita nostra, aliis fama nostra*; & ne fa-
ma & honor sine justa causa prodigatur, cavetur *Ec-
clesia-*

clesiastici 41. ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit, quam mille thesauri pretiosi, & magni.*

16 Discussa capacitate Dominii competente cuilibet homini jure naturæ, examinanda venit capacitas Dominii competens variis personis ratione status; unde uxores habent Dominium, & administrationem bonorum Paraphernalium, dotalium vero, & medietatis communium Dominium quidem, sed non administrationem. *Est communis*. Vid. *verb.Bona*, *art*.4. ubi late de bonis Paraphernalibus, Dotalibus, Contradotalibus, seu antiphernalibus, communibus, &

17 propriis conjugum. Filii familias adhuc sub patria potestate constituti habent verum Dominium, plenamque administrationem bonorum Castrensium, & Quasicastrensium; Adventitiorum vero Dominium, non administrationem; Profectitiorum autem nec Dominium, nec administrationem; *Est communis*. Vide verb. *Bona art*.4. *num*.38. ubi late de bonis Castrensibus, Quasicastrensibus, adventitiis, & profecti-

18 tiis. Religiosi solemniter professi, cujuscumque sint Religionis, sunt in particulari penitus incapaces omnis Dominii, ac juris bonorum temporalium, ita ut nemo eorum quidpiam suo nomine, seu tamquam proprium possit tenere. *Est communissima*, & habetur expresse *cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachor.* ibi: *Prohibemus quoque districte in virtute obedientiæ, & sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat.* Et infra: *Quod si proprietas apud quempiam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur, secundum quod B. Gregorius narrat in Dialogo se fecisse.* Et tandem in fine sic concludit: *Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare.* Et Concil. Trident. *sess*.25. *cap*.2. *de Regul.* sic statuit: *Nemini Regularium tam virorum, quam mulierum liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel retinere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur.*

19 Dicitur notanter *Religiosi solemniter professi*, quia Novitii retinent Dominium bonorum suorum; Immo etiam illi, qui in Societ. Jesu, jam extincta, finito biennio probationis emittunt tria vota substantialia, sed simplicia solum Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, adhuc retinent Dominium bonorum suorum, quamvis eo Dominio licite uti non possint sine consensu Superioris propter votum simplex paupertatis, juxta Constitutionem Gregorii XIII. incip. *Ascendente Do-*

20 *mino*. Dicitur etiam notanter bonorum temporalium quia per votum paupertatis Religiosi non renuntiant bonis spiritualibus, & omnibus omnino juribus, cum jurium, & bonorum spiritualium possint Religiosi habere Dominium, vel quasi Dominium; retinent enim Religiosi jus honoris, ac famæ suæ ex Divo Thoma 2.2. *q*.186. *art*.7. *ad* 4. Item Jus suffragii activi, & passivi, jus suscipiendi alimenta, & vestimenta de bonis communibus Monasterii, & jus Domicilium habendi intra Ordinis Monasteria, vel hujusmodi. *Est communis*, *ac certa*.

21 Religiosi professi cujuscumque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Observantia, & Capuccinorum) possunt in communi habere dominium bonorum temporalium. *Est communis*, *ac certa* & habetur expresse ex Concilio Tridentino *sess*.25. *cap*.3. *de Regularibus* ibi: *Concedit Sancta Synodus omnibus Monasteriis tam Virorum, quam Mulierum mendicantium, exceptis domibus Fratrum Sancti Francisci Capuccinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus aut ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat.* Et colligitur etiam ex Extravag. *Exiit qui seminat*, *de verb. significavit in* 6. ubi Nicolaus III. declaravit tamquam aliquid particulare bonorum mobilium, & immobilium Dominium non competere Fratribus Minoribus, etiam in communi, sed Papæ; ergo supponit Communitatibus aliorum Religiosorum competere. Hoc tamen Dominium competens dictis Reli- 22 giosis in communi non est omnino liberum, & independens, sicuti est Dominium sæcularium; quia sæculares possunt libere disponere de rebus suis, Religiosi autem nequeunt alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretiosa, nisi ex justa causa, & servatis debitis juris solemnitatibus, atque assensu Summi Pontificis; quod si secus fiat, alienatio est nulla, & irrita, & tam sic alienans, quam sic alienata suscipiens incurrit pœnam excommunicationis ex Extravagant. *Ambitiosæ*, *de rebus Eccles. non alienand.*

Clerici Beneficiati non habent dominium portionis 23 fructuum, quæ honestæ sustentationi superfluit, & ideo nisi illam in pauperes, aut usus pios expenderint, peccant mortaliter contra justitiam, & tenentur ad restitutionem. *Est communis omnium Canonistarum*, ut dicit Navar. *tract. de redditibus q*.2. quibus consentiunt plurimi Theologi recentiores, immo omnes antiqui, itaut dixerit Major Professor Parisiensis, *ante ipsius ætatem nullum tenuisse contrarium*, & Paulus Comitolus dicit *contrariam opinionem esse novam, ac periculosam post mille, & quingentos annos in Christi Ecclesiam invectam*; Archidiaconus Canonista celeberrimus in *c. Statutum*, *§. Assessorum*, *de rescriptis in 6.* dicere non dubitavit contrariam opinionem esse Juris hæresim; Petrus Sotus in tractatu *de vita Sacerdotum*, *in principio* dicit: *contrarium credimus errorem gravissimum saltem contra bonos mores, & justitiam, quidni etiam contra Scripturam*. Et nostra conclusio ostenditur auctoritate Sacrorum Canonum, Conciliorum, & SS. Patrum, qui dicunt redditus Ecclesiasticos superfluos honestæ sustentationi Beneficiatorum, esse bona pauperum, seu Ecclesiæ, atque adeo furtum, & Sacrilegium committi, quando in usus profanos expenduntur. Canones præcitati sunt sequentes; *c. Quia* 8. *c. Episcopus* 23. *c. Res Ecclesiæ* 26. *caus*.12. *qu*.1. *c. Apostolicos* 13. *c. Quisquis* 16. *caus*.12. *qu*.2. *c. Pontifices* 3. *caus*.12. *quæ*.3. *cap. Revertimini* 65. *c. Decimæ* 66. *cap. Quoniam* 68. *caus*. 16. *qu*.1. *cap. Fraternitatem* 2. *de donationibus*; *cap. Cum ex eo* 34. *de electiqn. & electi potest. in* 6. Concilia præsumpta sunt; Aquisgranens. 1. *cap*.116. Agathen. *cap*.16. Carthaginens. *cap*.46. & alia. Sancti Patres præcipui sunt S. Gregorius, Ambrosius, Hieronym. Augustin. Chrysostom. Fulgentius, Bernardus, Thomas, Raymundus, Antoninus, & alii, quos omnes cum suis sententiis, & Jurium textibus adducere nimis oblongum esset, Vid. *verb. Beneficiatus art*.1.

*art.*1. *per tot.* & signanter *a num.*38. *usque ad finem*, ubi abunde probata remanet hæc nostra sententia, & solum hic adde auctoritatem Divi Laurentii Justiniani *lib. de Institut. & regimine Prælatorum cap.*4. sic expresse dicentis: *O quanta abusio, Christi ditari divitiis, & Christo nihil velle dare; nonne thesauri Christi sunt facultates Ecclesiæ? Unde temporalia sunt Ecclesiis prærogata? nonne propter Christum? nonne ut Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui possides, retinere quod alienum est, ne furti deprehendaris in causa*: & aliam clarissimam auctoritatem D. Bernardi *in Epistol.*2. *circa finem* sic loquentis: *Quidquid præter necessarium victum, simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, sacrilegium est, rapina est.*

24 Sunt tamen Clerici Beneficiati Domini portionis fructuum Beneficii, quæ ad congruam ipsorum sustentationem necessaria est, adeoque possunt pro suo libitu de illa portione disponere in usus honestos, v. gr. donando, legando, dando consanguineis, vel aliis ea, quæ parce vivendo in victu, vestitu, aliisque congruis impendiis subtrahunt, vel reservant, quod licite expendere potuissent. *Est communis*. Et ratio est, quia illa pars bonorum necessaria congruæ sustentationi Beneficiati tamquam jam ad usum pium expensa, pleno Dominio ad ipsum spectat; ita ut libere, ac licite possit de illa disponere tamquam de re sibi applicatâ justo titulo sustentationis debitæ; Sicut enim Miles sæcularis fit Dominus stipendii sibi concessi, ita & miles spiritualis; Tum quia ideo Clericus fit Dominus acquisitorum per ministerium Clericale, idest per Missæ celebrationem, per Conciones, per Confessionum exceptionem, per cantum, & hujusmodi, quia sunt justa merces, & stipendium laboris sed ita est de portione præfata, ergo &c. Vid. *verb. Beneficiatus art.*2. *per tot.* ubi multa ad rem facientia.

Additiones ex aliena manu.

25 De materia hujus articuli ita paucis differit Samuel Coccei *dissertat. proœm. ad Grot.*12. *lib.*4. *c.*3. *§.*244. *& sequent. Subjectum* (inquit) *dominii sunt Homines*
26 *ratione præditi. Unde dominium acquirere non possunt Bruta, Infantes, furiosi, summe Ebrii &c. Deficit enim animus sibi tenendi. Objectum sunt res corporales, quæ in proprietatem venire possunt, mobiles, & immobiles, non vero res incorporales, nec jura universitatis, nisi quatenus corpori cohærent, nec res natura communes.*

27 De Mari, an illud esse possit subjectum dominii, quæstio est, quæ suos hinc inde habet Auctores. Confer. Grotium, Seldenum, Jonstonum, Burgum Welvodum, Pontanum, Grafsvvinckelium, Puffendorfium, Huberum, Jacobum Gothofredum, Boeclerum, Van-Bynkersoek, Christ. Thomasium, aliosque.

Articulus III.

Dominium quoad modos ipsum acquirendi.

SUMMARIUM.

1 *Dominium rerum quot & quibus modis, & cujusmodi rerum singulo modo acquiratur.* ad n.4.
5 *Jure Naturali sive Gentium Dominium capitur multiformiter.*
6 *Per* Occupationem, ad n.45.
46 *Per* Alluvionem, ad n.50.
51 *Per* Specificationem, ad n.52.
53 *Per* Accessionem, ad n.69.
70 *Per* Confusionem & Admixtionem, ad n.84.
85 *Per* Fructuum perceptionem.
86 *Jure Civili, Canonico, atque particulari alicujus Contractus quanam actione Dominium acquiratur*; ad n.87.
*88 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num.89.

Dominium rerum tribus modis acquiri potest, scilicet Jure naturali, seu gentium; Jure Civili, atque Canonico: Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis. (*) Contractus, & conventiones non tertium acquirendi dominii modum constituunt, sed titulum, causamque præbent pro acquirendo dominio. Hinc non satis est ad acquirendum dominium, ut fundus sit cuidam venditus, vel donatus, sed insuper opus est, ut emptori vel donatario tradatur, qua traditione non secuta, nequit dici translatum jure naturæ dominium, ideoque traditio erit modus acquirendi dominii, non contractus. Guadag. *instit. jur. civ. lib.*2. *tit.*1. *§.*60. *&* 61. ubi limitationem habes. Duo igitur remanent acquirendi dominii modi, qui respectu legis vel sunt *naturales*, seu ex jure gentium, vel *civiles*, seu ex jure civili aut Canonico. Respectu domini naturales modi vel sunt *originarii*, quibus res nullius fit nostra, eamque nos ipsi acquirere incipimus, qualis est occupatio, de qua infra; vel sunt *derivativi*, quibus dominium ab uno acquisitum in alium transfertur qualis est traditio. Grot. *de jur. bell. & pac. lib.*2. *cap.*3. *§.*1. Respectu vero rei acquirendæ vel sunt *principales* quibus rei substantiam simpliciter acquirimus, vel *accessorii*, quibus incrementum aliquod ad rem nostram adjungitur, ut fit per accessionem. Pufendorf. *de jur, natur. & gent. lib.*4. *cap.*6. *§.*1. *& de offic. hom. & civ. lib.*1. *cap.*12. *§.*5. *Vide tamen in eumdem locis citatis* Barbeyr. *n.*2. Heinec. *ad §.*5. Gottl. Gerb. Titium *observat.*297. 1

Dominium jure gentium acquiritur vel *facto nostro*, sive etiam *alieno*. Donell. *comment. jur. civil. lib.*4. *c.*7. Samuel. Coccej. *differt. proem.*12. *§.*256. nam qui per alium facit, per se ipse facere videtur; vel *vi ac potestate rei nostræ*. Possunt *facto nostro* acquiri aut *res nullius*, aut *res alterius*. Res, quæ vere, & omni ex parte nullius est *facto nostro* acquiritur *occupatione*, quæ est actus, quo rem quæ nullius est, in potestatem, & custodiam eo animo redigimus, ut res ipsa nostra fit. Samuel. Coccej. *differt. proemial.*12. *§.*254. Occupatio vero non semper fit earum rerum, quæ nullius sunt, sed etiam earum, quæ habere dominum desierunt. *Natura semper nullius fuerunt vel res animatæ, ad quas pertinet Venatio, vel res inanimatæ cujusmodi sunt I. Regio, quam nullus homo sibi umquam adseruit. II. Res communes. III. Res in mari, aut littore natæ. IV. Res natæ in flumine publico, quæ per accessionem vicinis non cedunt. V. species ex aliena materia facta, quo interdum spectat acquirendi modus, qui dici solet specificatio. Dominum habere desierunt quædam eo volente,* 2

veluti

veluti res pro derelicto habitæ, quædam eo invito, & casu, cujusmodi est thesaurus. Guadag. *inst. jur. civ. l.2. tit.1. §.65.* Donell. *comment. Jur. civ. l.4 cap.8. in*
3 *princ.* Vin. *partit. jur. l.1. c.19.* (*). Jure naturali, seu gentium acquiritur dominium rerum, quæ nullius
4 sunt. Jure Civili, atque Canonico acquiritur Dominium rerum, quæ quidem alicujus sunt, sed præfixo
5 per leges, & Canones tempore possidentur. Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis acquiritur dominium rerum, quæ sunt alicujus tamquam domini, & possessoris, sed in alium transferuntur per donationem, venditionem, aut alium
6 contractum. Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum dominium multipliciter, scilicet Occupatione, Alluvione, Specificatione, Accessione Confusione, Commixtione, & fructuum Perceptione.

7 Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum dominium primo per Occupationem, ratione cujus res illæ, quæ nullius sunt, fiunt primo occupantis, textu expresso *in §. Feræ, Instit. de rerum divis.* ibi: *Feræ igitur bestiæ, & volucres, & pisces, & omnia animalia, quæ mari, cœlo, & terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, Jure gentium statim illius esse incipiunt; quod enim ante nullius est, id naturali*
8 *ratione occupanti conceditur.* Hinc licitum est quælibet animalia ferina, & silvestria, nondum ab aliquo comprehensa prosequi, & capere, ita ut statim fiant capientis, ubicumque capiantur; Idem est de illis, quæ ex Domini potestate elapsa in pristinam libertatem redierunt; *lib. 2. Instit. de rerum divis. cit. §.*
9 *Feræ.* Capientes autem animalia in leporariis, vivariis, stagnis, silvis non amplis, & circumdatis, non acquirunt eorum Dominium, sed tenentur restituere, cum adhuc habeant proprium Dominum.
10 *Est communis.* Ita etiam animalia domestica seu naturaliter mansueta, sicut & ferina mansuefacta, quandiu redire solent, non sunt primo occupantis etiamsi longe aberraverint, sed sunt Domino comparenti restituenda; *lib. 2. Instit. tit. 1. §. Pavonum 15. & §. Gallinarum 16.*

11 Quando duo, vel plures ad occupationem concurrunt, v.g. unus feram vulneravit, & alter eam cepit, tunc si fera fuit vulnerata lethaliter, & percussor eam insequens moraliter certo erat ipsam capturus, ipse vulnerans acquirit ipsius dominium, & consequenter si ab aliquo capiatur, est restituenda; quia tali vulnere lethali jam censetur ipsam cepisse.
12 *Est communis.* (*) Non modo communis non est Auctoris opinio superius tradita, sed omnino opposita sententiæ Justiniani *§. Illud 13. de rer. divis. Alii vero putaverunt non aliter tuam esse, quam si eam ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quod multa accidere soleant ut eam non capias,* & ita sentiunt contra *Trebutii* sententiam. Grot. *de jur. bell. & Pac. l.2. c.8. §.3. circ. fin. ibique* Samuel. Coccej. *vers. atque ideo vulnerasse*, idque licet fera lethaliter vulnerata fit. Harppret. *ad §.13. n.83. instit. de rer. divis.* Perez. *hoc. tit.* Cum enim rei, quæ nullius est, dominium apprehensione tantum acquiratur, hinc feræ fugientis adhuc dominium acqisivisse nemo dici potest, qui spem tantum capiendi habet. Duaren. *de acquirend rer. domin. c.2. t.2. p.544. coll. 1. in fin.* (*)
13 Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, quia naturalem libertatem non amisit. *Sic Doctores communiter.* Si autem dubium fo- 14
ret, an qui vulneravit ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de æquitate esset dividenda inter vulnerantem & capientem tamquam duas concausas acquisitionis feræ, secundum proportionem concausualitatis; Laym. *l.3. de just. tract.1. c.5. n.12.* Henno *tom.2. de just. & jure tract. 3. disp.4. q.1. conclus.1. resolut. 2.* Sporer & alii passim.

Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, & 15
illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet jus illud capiendi; unus quia retibus suis deprehensum est alius quia sua opera, & industria incidit, unde de æquitate est inter ipsos dividendum secundum proportionem concasualitatis. Si piscis reperiatur ita inex- 16
tricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, acquirit statim ejus dominium, unde si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; secus autem est dicendum si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus, quia tunc fiet prius apprehendentis, eo quod defectu sufficientis apprehensionis nondum piscator censebatur illius Dominus; de æquitate tamen est piscatori aliquid concedendum juxta proportionem industriæ, & probabilitatis prædæ capiendæ. *Ita Doctores passim.* Quan- 17
do apes ex proprio alveario ita volant, ut illarum reversio, vel apprehensio desperetur tunc licite possunt a quolibet apprehendi, etiamsi forent in fundo prioris domini, quia sicuti avis nidificans ad parietem domus alicujus non est sua, ita nec examen apum in fundo alterius existens censetur suum, cum jam evolando nativam libertatem recuperaverit. *Est communis* per jura mox citanda. Si au- 18
tem apes alterius alveare occupant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; *l.3.4.5. ff. de acquirendo rer. Domin. & l.3. §. Item feras, de acquirenda possessione, & Institut. de rerum division. §. Apium quoque.*

Res incertæ, quæ scilicet habent dominum, sed 19
ignoratur quis ille sit, ut sunt res casu amissæ, atque ab altero inventæ, aut quæ in periculo naufragii projectæ fuerunt in mare, & postea ad littus evaserunt, non cadunt sub dominio primi inventoris, seu primo occupantis, sed qui eas invenerit, obligatur eas restituere veris Dominis, si eos dignoscere possit, & tenetur ad dominos illos dignoscendos moralem diligentiam adhibere, eoque majorem, quo res perdita, & ab alio inventa majoris est momenti. *Est communis*, & ratio est clara, quia ille, qui amisit ejusmodi res, seu pecunias, earum dominus esse non desinit, cum autem unaquæque res reddi debeat domino suo, stat clarum ipsum inventorem teneri illas reddere propriis dominis, textu expresso *in c. Si quis 6. caus.14. q.5.* ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti; & in c. Multi 8. ead. caus. & quæst.* ubi ex verbis S. Hieronymi sic habetur: *Multi sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant, & dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat.*

Res, seu pecuniæ incertæ inventæ, si post diligen- 20
tem inquisitionem non compareat earum Dominus, sunt ad pium usum, seu in pauperes applicandæ,

O 2 nisi

nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto, vel in parte, considerata quantitate rei inventæ, ac inopiæ suæ; Sic S. Thomas 2.2. *q.66. art.5.* Scotus *in* 4. *dist.*15. *q.2. ad argumenta*; S. Antonin. Cajetan. Abbas, Paludanus, Silvester, Covarr., Navar., Valent., Medin., Turian., Lessius, Filliuc. *tr.*32. *n.*85. Medina *to.*3. *tr.*2. *disp.*764. Vasquez *de restitut. c.*5. §.4. *n.*43. ubi dicit pro hac sententia stare omnes Auctores excepto uno Soto; Reiffenstuel. *Theol. moral. tract.* 7. *de just. & jur. dist.*3. *q.*1. *n.*8. Sporer *tom.*2. *tract.*4. *n.* 110. quam sententiam Card. de Lugo *tom.*1. *disp.*9. *sect.*12. *n.*139. dicit esse veriorem, Laym. *lib.*3. *tract.*1. *c.*5. *n.*24. vocat piam, & tutiorem, Castropalao putat in praxi sequendam; & sic tenent alii plurimi. Et ratio est, quia res seu pecuniæ inventæ sciuntur esse alicujus, nec eorum dominium amisit, qui eas perdidit: ergo si ipsimet domino restitui non possunt, restitui debent juxta ejus voluntatem præsumptam; atqui in eo casu rationabiliter debet præsumi, quod voluntas Domini sit, ut pauperibus, aliisque piis causis applicentur, quatenus quod ei corporaliter restitui non potest, spiritualiter restituatur; & quod ipsi non potest prodesse
21 temporaliter, prosit saltem æternaliter. Nec obstat, dicit Card. de Lugo *l. c.* quod Dominus sit mortuus, & forte damnatus; nam in hoc casu debebit respici voluntas hæredum, ad quos talium rerum, seu pecuniarum Dominium est devolutum, qui præsumuntur velle offerri saltem pro se, pro ut magis expediet. Nec etiam obstat, quod tales res, seu pecuniæ inventæ possint esse alicujus infidelis, seu hæretici, cui æternaliter nihil sint profuturæ; quia ut dicit Molina *l. c.* nulla est gens tam barbara, quæ non putet eleemosynas esse bona opera; & si re ipsa a Christianis dentur pauperibus, actus dantis, & oratio pauperis potest prodesse cuivis etiam infideli.
22 Tum quia a Summis Pontificibus sunt concessa privilegia variis Ordinibus, qui etiam sub excommunicatione possunt compellere detentores talium rerum, seu pecuniarum inventarum, ut eas sibi tradant pro redemptione captivorum, seu pro aliis piis usibus, ergo signum est deberi pauperibus, vel ab pias causas. De dictis privilegiis vid. Castrop. *de just. par.*19. & Haunoldum *to.*5. *a n.*31. Et de facto Cathechismus Romanus *par.*3. *c.*8. *n.*17. sic statuit. *Si rerum inventarum Dominus nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda.*

23 Nihilominus si Dominus non reperiatur post factam diligentem inquisitionem, Sotus, Ledesma, Sà, Sarmiento, Navarra, Mendo, Escobar, Diana *p.*1. *tr.*8. *R.*12. dicunt inventorem posse retinere sibi res, seu pecunias inventas, quam sententiam Platel. *p.*3. *n.*728. dicit non esse improbabilem, Amic. Tambur. Dicastill. *l.*2. *tom.*2. *dist.*9. *n.*491. Burghaber. *cent.*1. *caus.*69. Ill. *tom.* 4. *d.* 2. *n.*259. vocant probabiliorem, Lessius, Malder. Med. Arragon. Lopez, Salas, Henriq. Rodriq. Lugo *l. c. num.*139. Sporer *l. c. n.*182. agnoscunt probabilem, Laym. *loc. cit.* & Castropal. *de justitia p.*19. *n.* 4. dicunt esse valde probabilem, Diana *par.*2. *tom.*3. *R.*5. vocat in praxi tutam, Haun. *tom.*5. *n.* 26. defendit speculative probabilio-
24 rem, & tamquam in praxi securam. (*) E.R. Auctores hic citati in rebus moralibus cum plerisque *n.* 19. citatis non sunt comprobandi; nec sola nomina ejusdem sunt ponderis, & valoris ac sunt auctoritates Sanctorum, Catechismi Romani, atque rationes *Vide* Cuniliati *Tract. IX. de VII. Decal. Præcepto, cap.II. §.IX. num.*2. (*).

Si res inventa fuerit derelicta, fit inventoris, qui 25
primo occupat; *l.*1. *ff. pro derelicto.* Res autem habetur pro derelicta, quando Dominus ita se gerit circa illam rem, ac si eam amplius non curaret ut propriam, ejusque Dominium negligere censeatur, utpote qui vel tam procul recedit, ut verisimile sit eum nunquam reversurum, vel si revertatur, rem tamen non repetiturum, maxime usu consumptibilem, aut si prope est, tamen cum possit recuperare, rem non inquirit, nec repetit, & recuperare negligit. *Est communis*, & habetur §. *penult. Instit. de rer. divis.* Si res inventa sit de illis, quæ nunquam 26
Dominum habuerunt, ut insula in mari nata, gemmæ, & lapilli in maris littore, fit primo occupantis; quod enim ante nullius est, naturali jure occupanti conceditur; *l. Adeo*, §. *Insula, ff. de acquirendo rerum dominio.* Merces & quævis alia bona reper- 27
ta in littore maris, aut fluminis post naufragium non sunt primo occupantis, aut fisci, sed domino restitui debent; *leg. Navigia, Cod. de furtis. Est communis Doctorum*, & ratio est, quia Dominus rei suæ dominium non amittit, nisi ipse consentiat, sive eam pro derelicta habeat; in hoc autem casu, quod ratione tempestatis rem projiciat in mare ad evadendum naufragium, aut in naufragio ipsam amittat, Dominus non consentit, nec pro derelicta habet; quin potius libentissime retineret, vel recuperaret, quocumque modo posset, quamvis necessitate compulsus ejecerit, vel impossibilitate deterritus spem recuperandi per se abjiciat; §.48. *Instit. de rer. divis. l.*21. §.1. *ff. de acquir. vel amittend. poss.* Tum quia talia bona in littore inventa retinere est contra jus naturale, utpote alieni occupatio, & magna in miseros crudelitas, ut inquit Cassiod. *lib.*4. *var. Epist.*7. ibi: *Crudelitatis genus est ultra naufragium velle sævire, & illos ad dispendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania elementa dedisse*; Unde excommunicantur in Bulla Cœnæ, qui bona Christianorum naufragantium in littore reperta surripiunt animo retinendi. Hinc piscantes bona naufraga in mari tenen- 28
tur restituere Domino; sicuti debent Domino restitui ea, quæ eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione &c., & etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta, sive adhuc vivant, sive non, *per cit. Jura sub n.*24. Nec refert, quod eas res Dominus nunquam recuperaturus fuisset, quippe certo perituras, nisi talis piscator, seu ereptor illas magna industria, labore, periculo vitæ ab interitu liberasset, ut habetur ex *l. Pomponius* 44. *ff. de acquiren. rer. domin.* ubi dicitur, quod qualibet res nostra, quantumcumque periclitetur, manet nostra quandiu non est consumpta; *Et sic tenet communis Doctorum*, qui tamen dicunt posse talem Piscatorem, seu Ereptorem compensationem laboris, ac periculi sui debite æstimatam Jure exigere, quia Domini negotium utilissime gesserunt.

(*) Quid vero si Dominus rerum naufragii causa pro- 29
jectarum eas non vindicet? Cui hoc casu dici debent acquisitæ? Plerique hoc jure utuntur, ut si Dominus rei naufragio in litus ejectæ infra annum, & diem

diem ad vindicandum non advenerit, duæ partes acquirantur fisco, tertia inventori. Coccenius *de jur. marit. lib.*1. *cap.*7. *n.*10. Alii vero putant res omnes acquiri fisco, si Dominus infra annum non compareat, & dominium probet, nilque aliud inventoribus præstandum præter mercedem operis, si eam extraxerunt. Perez. in *Cod. tit. de Naufragiis n.*28., *&* 29. Corvin. *ibid. lib.*11. *tit.*6. *§. Quod humanitati, & seq. pag.*89. *per tot.*; Voet. in *Pandect. lib.* 47. *titul.* 9. *n.* 3. (*)

30 Thesaurus proprie dictus (*qui leg. Nunquam* 31. *ff. de acquir. rer. dom.* definitur quod sit *vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat*) Jure naturali, & gentium transit in dominium inventoris occupantis; *Est communis*; quæ enim nullius sunt, Jure naturæ, & gentium fiunt primo occupantis; thesaurus autem in nullius dominio existit, adeoque &c. De jure autem civili in discernendo ad quem spectat thesaurus opus est
31 distinctione. Si enim thesaurus inventus sit in proprio fundo, totus est inventoris; *Instit. de rerum divisione, §. thesauros*; ubi sic expresse dicitur: *Thesauros, quos quis in loco suo invenerit, D. Adrianus naturalem æquitatem secutus, ei concessit, qui eos invenerit.*

32 Si autem thesaurus inventus sit in fundo alieno, vel inventus est non data ad hoc opera, sed fortuito, v. gr. arando, seu fodiendo, & hujusmodi, tunc dimidius erit Domini fundi, & dimidius inventoris; *l.*1. *Cod. de thesauris lib.*10., *& Inst. de rer. divis.*
33 *§. Thesaurus*; Vel inventus data ad hoc opera, & ex industria quæsitus sine consensu Domini, & tunc erit Domini *l. Unica, Cod. de thesauris*, ibi: *In alienis vero terrulis nemo audeat invitis, idest nec volentibus, vel ignorantibus Dominis, opes abditas suo nomine perscrutari, quod si nobis super hoc aliquis crediderit esse supplicandum, aut præter hujus legis tenorem in alieno loco thesaurum scrutatus invenerit, totum hoc locorum Domino reddere compellatur.*

34 Si Dominus consensit, ut quis in fundo suo thesaurum quæreret, standum est pacto, si quod initum est; si nullum initum sit pactum, fieri debet divisio ad æqualitatem, nisi partem suam cessisset Dominus; *arg. l.*1. *Cod. de thesauris lib.*10. *& Instit. de rer. divis. §. Thesauros*. Si autem inventor certo sciverit ibi latere thesaurum, & simulaverit se nihil scire, fingendo aliam necessitatem terræ effodiendæ, tunc de tali thesauro disponendum est, ac si nullus fuisset datus a Domino consensus, ac ideo totus debebitur Domino, cum se inscio, immo decepto, fuerit quæsi-
35 tus, & inventus; *l. Unica, C. de thesauris*. Si fundus habet duos Dominos, unum scilicet directum, & alterum utilem, tunc thesaurus inventus fortuito, & sine data opera erit dimidius inventoris, & alter dimidius thesaurus erit inter illos ex æquo dividendus, tamquam inter dominos fundi; *cit. l.*1. *Cod. de the-*
36 *sauris lib.*10. *& Inst. de rer. divis. §. thesauros*. Si vero thesaurus fuerit inventus data ad hoc opera, ut ex industria quæsitus sine consensu alicujus Domini, tunc erit totus dividendus ex æquo inter ipsos dominos fundi, & nihil debebitur inventori, *cit. leg.*
37 *Unica C. de thesauris*. Si autem inventor fuerit unus ex ipsis Dominis fundi, v. gr. fuerit Dominus utilis (ut Feudatarius, vel Emphyteuta) tunc ipse Dominus utilis inventor debebit reddere Domino directo solummodo quartam partem, & sibi reservare alteram quartam partem quatenus est ejus fundi Dominus, & sibi retinere integram medietatem, quatenus est inventor; *arg. cit. §. Thesauros, Instit. de rer. divis. & cit. l. Unica, Cod. de thesauris*. Et ratio est, quia idem est inventor, & sic debetur illi media pars, & est etiam Dominus loci ex parte, & sic ei debetur altera quarta pars. Tanto jure non gau- 38
det Depositarius, & hypothecarius, qui cum non sint Domini nec utiles, nec directi loci sibi depositi, vel oppignorati, si ex industria quærant, & inveniant thesaurum in ipso, erit totus Domini fundi; *arg. cit. l. Unica, Cod. de thesauris*. Si vero casu fortuito the- 39
saurum inveniant in illo loco sibi deposito, vel oppignorato, tunc dimidius thesaurus erit Domini fundi, & dimidius inventoris, seu inventorum, *cit. l.*1. *C. de & thesauris l.*10., *& Inst. de rer. divis. §. Thesauros*.

Thesaurus inventus in loco publico spectante ad 40
Principem, vel Communitatem speciali jure proprietatis, ut potest esse in aliqua sylva, domo, agro, horto, & hujusmodi, si sit inventus casu fortuito, media pars debet esse inventoris, & altera media pars Principis, seu Communitatis. *Inst. de rerum divis. l.*2. *§. Thesauros* 39. ubi sic dicitur. *Si quis in fiscali loco, vel publico, vel Civitatis thesaurum invenerit, dimidium ipsius esse debeat, & dimidium fisci, vel Civitatis*. Si sit inventus ex industria seu quærendo, totus pertinet ad Dominum fundi; *cit. l. Unica Cod. de Thesauris*; Non enim Princeps, aut Civitas est pejoris conditionis, quam alter particularis, cui sic totus thesaurus adjudicatur; *Ex d. lege*. Thesaurus au- 41
tem inventus in loco omnino publico, & communi, ad nullius speciale dominium proprietatis spectante, quamvis pertineat ad dominium jurisdictionis alicujus Principis, vel Communitatis, uti sunt viæ publicæ, plateæ, flumina & hujusmodi, totus videtur esse inventoris, & non Principis, vel Communitatis. Ita Covarr. *Regula Peccatum p.*3. *§.*2. *num.*3. citans pro se Baldum, Cynum, & alios, Sporer. *loco cit. n.*174. Lessius *l.*2. *cap.*5. *dub.*16. *num.*63. La Croix *l.*3. *par.*2. *num.*106. & alii, *arg. §. Thesauros* 39. *Inst. de rerum divis.* Et ratio est, quia quod antea nullius erat, naturali jure occupanti conceditur; Princeps autem, vel Communitas non est Dom. talium locorum jure dominii specialis, & proprietatis, de quo loquuntur leges, sed dominio jurisdictionis, & auctoritatis disponendi. Per ly enim verbum in *loco publico citat. leg. §. Thesauros*, adduct. *supra num.*37. non intelligitur via publica, Forus, platea, flumen, vel similis locus, qui proprie nullius est, cum similis locus sit omnium usibus deputatus: sed intelligitur de loco, quem Princeps specialis dominii jure possidet, ut sylva, domus, ager, hortus & hujusmodi, alioquin dimidium non deberet dari Civitati, ut ibi dicitur, sed potius Principi, ut recte notat Lessius *loco citato*.

Thesaurus ex industria quæsitus, & inventus in lo- 42
co sacro, vel Religioso inscio, aut invito Prælato, sit ipsius Prælati, vel Ecclesiæ; Ex consensu autem, vel fortuito repertus dividendus est pro medietate inter inventorem, & Prælatum, seu Ecclesiam; *arg. l. Unica Cod. de Thesauris, & Inst. de rer. divis. §. Thesauros*. Et ratio est, quia Ecclesia censetur Dominus talis loci, & ideo pariformiter discurrendum est de locis sacris, ac Religiosis, quæ specialis dominii jure possidentur, ac de aliis locis profanis sub speciali dominio

43 minio alicujus existentibus. Thesaurus arte magica inventus in omni casu post sententiam Judicis adjudicatur Fisco, vel in toto, si totus fuisset inventoris, uti quando inventus fuit in fundo proprio; vel solum in illa parte, quæ inventori contingere debebat, uti quando inventus fuit fortuito, vel de consensu Domini in fundo alieno, quia Dominus loci ob maleficium alterius non debet suo jure privari, *per citatam l. Unic. Cod. de Thesauris*.

44 Sciens in agro alieno esse Thesaurum, potest illum emere eodem pretio, ac si ibidem thesaurus non lateret, ac postea empto agro totum thesaurum tamquam verus Dominus in conscientia retinere; Ita colligitur ex *l. A Tutore, ff. de rei vindic.* & tenet communis cum S. Thoma 2.2. *quæst.66. art.5.* Soto *lib.6. de just. par.3.* Molina *disp.56.* Lessius *leg. 2. cap.5. dub. 15. num. 62.*; Layman *loco cit. cap.5. num. 23.* Sporer. *loc. c. num.175.* Et ratio est, quia eruit postea thesaurum ex proprio fundo, nec tenebatur priori Domino indicare ipsum, non enim ei fecit injuriam, cum emerit, ut supponitur, agrum illum secundum communem æstimationem, ad quam æstimationem nihil facit thesaurus latens, cujus nulla habetur suspicio.

45 Emens rem mobilem, in qua thesaurus latebat, etiam priori venditori ignotus v. gr. capsam ferro, vel plumbo plenam, in qua invenit aurum, vel aliud quidpiam pretiosum, cujus Dominus omnino ignoratur, & proinde pro derelicto habetur; ipsa inventione acquirit sibi thesaurum totum, nec de eo quidquam tenetur venditori restituere, quia invenit in re sua; Venditor enim non fuit Dominus illius thesauri, cum fuerit sibi omnino ignotus, adeoque nullum habet jus ad aliquid repetendum ab emptore; quod autem thesaurus in terra lateat, vel in re mobili, nihil refert, cum utrobique lateat, & in eo statu in nullius dominio existat, & consequenter dum latebat, non fuit venditoris, sed fit emptoris, quando ab emptore invenitur. Unde si non ab emptore, sed ab alio inveniretur in illo ferro, aut plumbo empto, si fortuito inveniretur, media pars deberetur inventori, & media emptori; si ex industria inveniretur, deberetur totus emptori, per dicta, & jura adducta sub *num.28. & 29.* ut optime resolvit Lugo *tom.1. disp.6.*
46 *sect.11. num.129.* Addit Lessius *l. c. num.62.* militem, qui hosti saccos lupulo refertos abstulit, in quibus lamine erant aureæ, & argenteæ conditæ, si postea saccos vendidit, non habere jus ad laminas, neque ad pretium pro illis exigendum, quia cum latuerint, dum ipse Dominus fuit saccorum, non acquisivit earum dominium.

47 Leges circa thesaurorum applicationem factæ non obligant in conscientia ante Judicis sententiam, quando sunt pœnales, qualis est illa de inveniente thesaurum per artem magicam, & illa contra quærentes thesaurum in fundo alieno sine consensu Domini, ut colligitur ex *leg. Unica, Cod. de thesauris*, ubi de tali inventore dicitur, *totum hoc locorum Domino reddere compellatur*, ubi verbum *compellatur* satis indicat Legem esse pœnalem, & non esse latæ, sed ferendæ sententiæ; adeoque compul-
48 sionem Judicis esse expectandam. Aliæ autem Leges, quæ pœnales non sunt, obligant in conscientia etiam ante omnem sententiam Judicis, quia cum dispositio juris per tales Leges sit definitiva proprietatis, rerum transfert Dominium justas ob causas in fiscum, vel Dominum fundi saltem quo ad partem ante sententiam Judicis, adeoque ante ipsam sententiam Judicis sunt in conscientia observandæ tales Leges non pœnales; & idem dicendum est de similibus Legibus municipalibus, si alicubi sunt; Lugo *loc. cit. n.131.* Lessius *loc. cit. num.59.* Sporer *loc. cit. num.172.*, & alii passim. Advertendum tamen est, quod ea, quæ 49
hactenus dicta sunt de thesauris, procedunt secundum Jus commune. Si autem in aliqua Provincia sint aliquæ Leges particulares, vel consuetudines hac de re justæ, sunt servandæ, ut recte Lessius *loc. cit. num.66.* (*) Multa, quæ hic desiderantur de thesauris videnda sunt apud Guadagn. *instit. jur. civil. lib.2. tit.1. a §.92. ad §.96.* præcipue in notis.

Dixi supra facto nostro res etiam alterius nobis 50
acquiri, quod fit, vel consentiente domino, vel citra domini voluntatem. Annuente domino per traditionem, quæ est *modus acquirendi derivativus, quo dominus, qui jus, & animum alienandi habet, rem corporalem ex justa causa in accipientem transfert*. Cujac. *observat. lib.11. cap.19.* Traditio alia est *vera & realis*, alia vero *ficta, & immaginaria*. *Vera* in re mobili est de manu in manum translatio. Cujac. *loc. cit. Ficta* est, qua res etiamsi naturaliter, & vere tradita non sit, juris tamen interpretatione pro tradita habetur. Samuel. Coccej. *ad* Grot. *lib.2. c.8. §.25. & dissert. proem.12. §.268. n.4.* Plura de hac traditione vide Guadag. *l. c. a §.96. ad §.116.*

Renuente autem domino res primo nobis acqui- 51
runtur, quæ ab hostibus captæ sunt, dummodo bellum fit justum. Cujac. *Comment. in leg.5. §. ult. ff. de acquir. rer. dom.* deinde fructuum perceptione, de quibus infra (*).

Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum do- 52
minium nedum ex hucusque dictis per occupationem, sed etiam per *Alluvionem*, *§. Præterea, Inst. de rer. div.* Alluvio autem est duplex; alia dicitur *latens*, & alia *patens*. Alluvio latens, & proprie di- 53
cta alluvio est, quia pars fundi unius paulatim, & insensibiliter, & ita latenter, ut vix notari queat, fundo alterius adjungitur. Alluvio patens est, qua pars aliqua notabilis fundi unius vi fluminis in alterius fundum patenter transfertur. *Sic in re communis*. Augmentum fundi factum per alluvionem la- 54
tentem est ejus, cui adjungitur. Augmentum autem factum per alluvionem patentem remanet illius cujus prius erat, textu expresso in *§. Propterea quod per alluvionem, Instit. de rer. divis.*

(*) Rectius distinxeris inter alluvionem, & inun- 55
dationem. Per alluvionem acquiritur dominium iis, qui prope ripam possident prædia, quia fluminis alveus mutatur *leg.7. §.7. & l. 38. ff. de acquir. rerum dom.* Inundatione vero prior dominus numquam talis esse definit, nisi fundi formam immutet. Hic si recedat aqua fundus remanet illius, cujus antea fuit, sed si numquam recedat prior Dominus dominium amittit. Voet. *in Pandect. lib.41. tit.1. n.18.*

Notavimus alibi dominium acquiri *vi & potestate* 56
rei nostræ, quod fit, dum aliquid ex re nostra nascitur, aut provenit, vel dum rei nostræ adeo aliunde accedit, ut ab ea trahatur, hinc duo acquirendi do-

dominii modi distingui commode possunt. *Foetura, & accessio.* Illa definiri potest acquirendi dominii modus, quo nostrum fit quidquid ex rebus nostris natum editumque est. Donell. *comment. jur. civil. lib.4. cap.23.* Vin. *partit. jur. lib.1. cap.22. & comment. in §.19. instit. lib.2. tit.1. de rer. divis.* Quare hujus vigore quidquid ex animalibus dominio nostro subjectis nascitur nostrum fit, *leg.2., & leg.6. ff. de acquir. rer. dom.* dummodo tamen mater in nostra sit potestate, cum foetus pars ventris reputetur *l.5. §.2. ff. de rei vindicat.*

57 Accessio autem definiri potest acquirendi dominii modus, quo nostra fiunt ea, quæ rebus nostris inanimatis, mobilibus, & immobilibus aliunde ita accedunt, ut iis adhæreant, & ab iis trahantur. Donel. *lib.4. comment. jur. civ. cap.23.* Vin. *loc. sup. cit.* Hæc vel naturalis, vel industrialis, vel mixta est. Ad naturalem accessionem pertinet appulsio, & alluvio. Appulsio appellatur, cum vi fluminis portio a fundo alieno avulsa prædio nostro adjungitur, illique adhæret, quæ portio, ut nostra fiat, adeo fundo nostro hærere debet, ut ab eodem fundo minime distinguatur *l.7. §.2. ff. de acquir. rer. dom. Instit. de rer. divis. §.21. l.9. §.2. ff. de damn. infect.* Antequam vero hæc pars nostro fundo adhæreat, ejus adhuc manet, cujus antea fuit, ab eoque potest jure vindicari *l.5. §.3. l.23. in princ. ff. de rei vindicat. l.7. ff. de acquir. rer. dom. l.9. §.2. ff. de damn. infect.*

58 Beneficio alluvionis acquiri nobis potest vel Alveus, vel Insula in flumine nata. Supra de Alveo, nunc de Insula. Insula est terra aqua fluminis circumflua. Ovid. *methamorphos. lib.15. vers.624. & 739.*, & alia est *mobilis* alia *immobilis*. Mobilis alveo fluminis, non adhæret, seu virgultis, aliaque simili materia levi adeo sustinetur, ut ipsius solum non attingat, & in medio fluminis natat. Insulæ hujus naturæ nullius sunt, & fiunt primi occupantis *leg. 65. §. 2. ff. de acquir. rer. domin.* De his natantibus insulis vide Dionys. Halic. *antiq. Rom. lib.1.* Plin. *Histor. natural. lib.2. cap.95.* Macrob. Saturnal. *lib.1. cap.7.* Griphiaund. *de insulis c.6. §.1. 43.* Grot. *de jur. bell. & pac. lib.2. cap.8. §.9. num.3.* Vin. *instit. lib.2. tit.1. §.22. n.2.* Immobilis vero est, quæ firmiter manet, & hæc vel remanet prioris domini, vel acquiritur privatis prout infra (*).

59 Insula per alluvionem de novo nata, si fit nata in alto mari, quod sub nullius dominio sit, est primo occupantis. Si autem sit nata in fluminis medio, fit eorum, qui utrinque e regione prædia habent, & sic debet dividi inter eos. Si vero insula fuerit propinquior uni ripæ, quam adversæ, erit tota Dom. illius ripæ propinquioris. Si fluvius ita dividatur, ut ex uno agro, qui erat in ripa, insulam faciat, talis insula erit illius, cujus erat ager: Si vero fluvius alveo derelicto divertat per aliam partem, alveus antiquus accrescit iis, qui agros utrinque habent, & inter ipsos est dividendus; Alveus vero novus ita fit publicus, vel ejus cujus est fluvius, ut si post longum tempus iterum redeat fluvius ad primum suum alveum, non redeat alveus ad Dominos, quorum antea erat, sed accrescit iis, qui utrinque agros habent, textu expresso *in §.20. & sequ. Instit. de rer. divis.*; Lugo *l. c. n.155.* Sporer
60 *loco cit. n.222.* Incrementum alluvionis quo ad substantiam fit Domini proprietari fundi, cui accedit. Quo ad usumfructum autem, si sit incrementum *latens*, accrescit usufructuario, si vero sit incrementum *patens* accrescit Domino proprietario. Sic expresse habetur *l. Item, ff. de usufructu*. Excipiuntur tamen feudatarii, & Emphyteutæ, quibus accrescit utrumque incrementum alluvionis, scilicet, & incrementum *latens*, & incrementum *patens*, ut communius tenent Doctores cum Card. de Lugo *loc. cit. n.156.* & duobus sequentibus, & Molina *disputat.56.* Sporer *l. c. n.223.*

Jure gentium acquiritur rerum dominium etiam 61
per *Specificationem* §.25. *Instit. de rerum divis.* Per specificationem autem hic intelligitur nova formatio, seu introductio novæ formæ in materiam, ita ut dicatur produci quasi nova species, quando ex lana fit pannus, ex tabula fit navis, ex uvis fit vinum, ex argento fit vas, & hujusmodi. Ad specificationem autem pro acquirendo dominio, non sufficit aliquid quomodocumque accidentaliter immutari, sed requiritur talis immutatio, ut in commercio humano habeatur pro nova re, novo nomine substantivo appellata, uti cum ex lana fit pannus, lana enim per talem specificationem, seu introductionem novæ formæ, scilicet panni, desivit vocari lana, & vocatur pannus; Si enim lana mutaretur solum accidentaliter, ut si de alba fieret nigra, non esset specificatio, nec mutaretur ejus dominium, sed remaneret adhuc prioris sui Domini; *l.26. §. ult. ff. de aquirend. rer. domin.*

(*) Requiritur ulterius in specificatore bona fides; 62
secus enim concurrente in ipso mala fide nova species domino materiæ acquiritur, & specificator amittit operam, eamque donasse censetur domino; Donell. *comment. jur. civil. lib.4. cap.12.* late Guadag. *instit. jur. civ. lib.2. tit.1. §.81. num.13.* Quid vero si nova species partim ex propria, partim ex aliena materia facta sit? Hoc pariter casu communiter eamdem adhibent distinctionem Interpretes, nempe quod si ad priorem materiam reduci nequeat, specificatoris sit, contra vero si commode ad pristinum statum reverti possit. Harprect., Vinn., Zoes. aliique *in §. 25. instit. de rer. divis.* (*).

Hinc si quis ex aliena materia faciat speciem, quæ 63
semel facta non possit reduci ad priorem materiam, acquirit dominium illius speciei; quia enim v. gr. vinum ex uvis factum non potest redire ad uvas, si quis expresserit vinum ex uvis alienis, acquirit vini dominium, sed Dominium uvarum competit actio personalis contra illum. E contra si quis ex aliena materia faciat speciem, quæ possit iterum reduci ad priorem materiam, non acquirit dominium illius speciei, sed dominium manet apud illum, cujus fuit materia, quia enim v. gr. vas ex argento factum potest iterum resolvi in argentum, si quis fecerit vas ex argento alieno, dominium manet penes Dominum argenti, & ei competit actio etiam realis ad vas illud, *§.25. Instit. de rer. divis. lib.7. §.7. ff. de acquirend. rerum Domin.* (*) Duplicem accessionis speciem 64
supra distinximus. Hactenus de accessione naturali, nunc sequitur accessio industrialis, quæ fit vel *adjunctione*, seu *conjunctione*, vel *commixtione*. Donell. *comment. jur. civ. lib.4. cap.32.* (*).

Jure

65 Jure gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Accessionem*; Acessio autem seu adjunctio dicitur, quando res unius accedit, vel adjungitur rebus alterius per humanum laborem, vel industriam, ut ornatione, inædificatione, implantatione, satione, scriptione, pictura; Unde quando res unius accedit, seu conjungitur rei alterius, totum ex utraque re compositum, jure *Accessionis* spectat ad Dominum rei præsuppositæ, & principalis; *l. Cum aurum* 19. *§. perveniamus* 13. *de auro, & argento*, & ratio est, quia ex Regula 42. Juris in 6. *Accessorium naturam se-*
66 *qui congruit principalis*. Hinc si annullo accedat seu conjungatur gemma, si vesti intexatur purpura; gemma, & purpura spectabunt ad Dominum illius, cujus erat annullus, & vestis; quamvis illa adjecta essent pretiosiora, textu expresso in *§. Si tamen, Insti-*
67 *tut. de rerum divis.* Remanet tamen ipsi obligatio reddendi alteri æstimationem rei suæ, sive bona, sive mala fide usurpatæ, ut docent communiter Doctores. Immo volunt, quod si illud quod accessit, seu adjectum est, possit absque detrimento, seu læsione rei principalis separari, debeat separari, & suo Domino in specie petenti reddendum sit.

68 Sic jure *Accessionis* si quis in suo fundo ex aliena re ædificaverit, is fit Dominus ædificii, quia omne, quod solo inædificatur, solo cedit tamquam principali; diruto tamen ædificio, materiæ Dominus eam vindicare poterit, nisi antea ipsi pro materia satisfactum sit, textu expresso in *Institut. de rerum div. §.* 29. ibi: *Cum in suo fundo aliquis ex aliena materia ædificaverit, ipse intelligitur Dominus ædificii, quia omne, quod solo inhædificatur, solo cadit; nec tamen is, qui materiæ Dominus fuerat, desinit Dominus ejus esse, sed tantisper, neque vindicare eam potest, neque ad exhibendum de ea re agere, propter legem* 12. *tabularum, qua cavetur, ne quis tignum alienum ædibus suis junctum eximere cogatur, sed duplum pro eo præstet per actionem quæ vocatur, de tigno juncto; appellatione autem tigni, omnis materia significatur, ex qua ædificia fiunt; quod ideo provisum est, ne ædificia rescindi necesse sit; quod si aliqua ex causa dirutum sit ædificium, poterit materiæ Dominus, si non fuerit jam duplum consecutus, tunc eam vindicare*, & concordat *l. Adeo, ff. de ac-*
69 *quirend. rer. Dom.* E contra vero si qui in alieno solo ex sua materia ædificaverit, ædificium erit illius, cujus est solum. Et si talis ædificans scivit solum esse alienum, nihil pro opera, & materia sua repetere poterit in foro externo, etiamsi ædificium diruatur, quia aut donasse, aut temere ædificasse censetur, *cit. Institut. de rer. divisione §.* 30. ibi: *Ex diverso si quis in alieno solo ex sua materia domum ædificaverit, illius fit domus, cujus & solum est, sed hoc casu materiæ Dominus proprietatem ejus amittit, quia voluntate ejus intelligitur alienata, utique, si non ignorabat se in alieno solo ædificare, & ideo, licet diruta sit domus, materiam tamen vindicare non potest*; & concordat *cit.*
70 *l. Adeo, de acquirend. rer. Domin.* Ex æquitate tamen, etiamsi mala fide in alieno fundo ædificaverit, potest repetere pretium materiæ, & expensarum: ut ei conceditur; *l.* 38. *ff. de petit. hæred.* & rectæ docet Haunoldus *de just. & jure num.* 142. Illsung. *tom.* 4.
71 *dec.* 2. *n.* 271. & alii; *arg. l.* 2. *Cod. de rei vindicatione.* Et a fortiori si bona fide ignoravit solum esse alterius, ipsa bona fides, vel æquitas non patitur, ut fundi Dominus cum alterius ædificantis detrimento locupletetur, quare pretium materiæ, & operarum solvere tenetur; *c. l.* 38. *ff. de pet. hæred. & cit. l. Adeo ff. de acquirend. rerum Domin. & cit. l.* 2. *C. de rei vindic.*

(*) Quoad æstimationem melioramentorum, & expensarum, quæ licet omnino necessaria sit, & ipsius quotidie in foro occurrat disputatio, tamen prorsus omittitur, hic pauca notanda sunt. Primo tria sunt ge- 72
nera impensarum aliæ *necessariæ* sunt, aliæ *utiles*, aliæ *voluptuosæ*. Quartum addi posset expensarum genus in fructibus quærendis, colligendis, vel conservandis factarum, quæ cum indistincte a quocumque possessore deduci valeant, non longa a nobis sunt oratione persequendæ, *l.* 36. *§. ult. de petit. hæred. Noodt in Pandect. lib.* 6. *tit.* 1. *§. huc usque.*

Necessariæ inpensæ eæ sunt, quæ si fuissent omis- 73
sæ res periisset, aut saltem deterior evasisset. *l.* 1. *in princ. ff. de impens. in res dot. fact. l.* 79. *ff. de verb. signific. Utiles* eæ dicuntur, quæ factæ rem meliorem, & fru- 74
ctuosiorem reddunt, sed omissæ deteriorem non faciunt *l.* 5. *ff. de impens. in res dot. fact. §. ult. & d.*, *l.* 79. *§.* 1. *de V. S.* Ille vero *voluptuosæ* appellantur, 75
quæ factæ fructum rei non augent, omissæ nullo eamdem afficiunt detrimento, sed majorem tantum speciem, & ornatum tribuunt. *l.* 7. *princ. ff. de impens. in res dot. fact. d. l.* 79. *§. ultim. Heinec. in Pandect. part.* 4. *§.* 249.

Distinguendum insuper est inter ædificantem simul 76
& possidentem, & inter ædificantem sed non possidentem. Demum non leve discrimen est inter posse- 77
ssorem bonæ, & malæ fidei *Ant. Fabr. in rat. ad l. Julianus ff. de rei vindicat.* Si ædes possidet, sive bona sive mala fide, edificaverit, ei doli mali competit actio contra dominum, qui vindicet ædificium, nec afferat pretium materiæ, nec mercedes fabrorum, aut saltem competit retentio officio judicis *Noodt. in Pandect. lib.* 6. *tit.* 1. *§. huc usque. Anton. Fabr. de error. pragmat. decad.* 26. *error.* 8. *num.* 24. *Cujac. ad Papin. in l. sumptus, & comment. ad l. Sin autem §. in rem ff. de rei vindicat.*

Quoad vero utiles impensas multum interest inter 78
bonæ, & malæ fidei possessorem. Bonæ fidei possessor opposita doli mali exceptione per retentionem deducit. *l.* 38. *ff. de petit. hæred. l.* 27. *§. ult. ff. de rei vindicat.* Distinguendum tamen est inter dominum 79
divitem, & pauperem. Si dives, adeo ut eas esset facturus impensas, habeatque unde easdam ab alio factas eidem refundat, ut fundum recipiat, restituere tenetur impensas. *l.* 38. *ff. de rei vindicat. ibique Bruneman. Cujac. in comment. ad l. sin autem §. in rem petitam. ff. eod.* Aut pauper est nec eas erat facturus 80
nec habet unde restituat, & hoc casu judex non admittet expensarum deductionem, ne ob id forte dominus cogatur vel propria re carere, vel patrimonium distrahere, ut melioramenta & expensas restituat, sed possessori tantum licitum erit tollere ea, quæ sine detrimento fundi meliorati tollere potest *Anton. Fabri ad d. l.* 38. *in ration.*

Quod si dominus paratus sit exoluere ea, quæ posses- 81
sor tollere posset, vel eorum pretium tunc statum rei immutare non potest, adeo si nihil posset corradere eo quod domino noceret, nihil poterit a domino consequi *d. l.* 38. *ff. de rei vindicat. Cujac. loco. cit. Ant. Fabr.*

Fabr. *de error. pragmat. decad.*28. *error.*8. *num.*12.
83 & 130. Contra vero si Dominus venditurus sit fundum licet sit pauper tenetur impensas restituere, ob quas fundus prætiosior factus est. Cujac. *ubi sup.*

84 Possessor vero malæ fidei *utiles* deducere impensas non potest per doli mali exceptionem, sed ei ipsas tolere permissum est, quatenus id sine læsione prioris status rei fieri possit. *l.*37. *ff. de rei vindicat. l.*5. *Cod. eod.* Ant. Fabr. *ubi supra num.*27. & 28. Noodt. *ad Pandect. lib.*6. *tit.*1. *§. dixi de jure*, quamvis de rigore juris neque retentionem rei, neque expensarum deductionem possessori competere teneat. Cujac *in comment. ad l. sin autem §. in rem ff. de rei vindicat.*, & *ad Papinian. in l. sumptus. ff. eod.* & *observa. lib.*10. *cap.*1.

85 Idem observatur discrimen quoad *voluptuosos* sumptus inter bonæ fidei, & malæ fidei possessorem: Ille videlicet impensas retinere potest doli mali exceptione, vel officio judicis, eo quia res prætiosior facta sit, *l.* 39. *§.*1. *ff. de hæredit. petit.* Ant. Fabr. *loc.*
86 *cit. num.*34. Possessor vero malæ fidei easdem nullo poest modo detrahere, eique tantum conceditur facultas ipsas tollendi dummodo id fieri possit sine fundi detrimento; quinimmo dominus pati debet, ut eas tollat, dummodo tamen possessoris commodo cedat secus non *d. l.*39., & *l.*9. *ff. de impens. in res dot. fact.* Cujac. *observ. lib.*10. *c.*1. Ant. Fabr. *loco cit. nu-*
87 *mer.*19. & 34. In voluptuosis impensis hoc demum notandum est, quod factæ in re promercali desinunt tales esse, sed reputantur tamquam utiles *leg.*10. *ff. de impens. in res dot. fact. ibique* Bruneman.

Hac de re inoportunum non erit regulam tradere quæ in repetendis, vel restituendis impensis servari
88 debet: Regula quippe generalis est, ut refici debeat quod minus est inter impensum, & melioratum, quod tamen intelligendum putant de possessore bonæ fidei, qui dum impendit, erat dominus revocabilis vel directus, vel utilis. *l.*38. *ff. de rei vindicat.* Menoch. *de arbit. caus.*258. *num.*55. & 56. *Card. de Luc. de legit. disc.*35. *num.*29. Bonfin. *de jur. fideicom. disput.* 145. *num.*53. Ant. Fabr. *in rat. ad. l.*38. Mangil. *de evict. quæst.*153. *num.*25. Rot. *in recen. part.*19. *tom.*2.
89 *decis.*455. *num.*1. Id vero dicitur minus inter impensum & melioratum, ut si quis impenderit 100. & melioratum sit 150. solum 100. restituendum est. Quod si centum impensum fuerit, sed melioratum sit 50. solum quinquaginta restituendum erit, cum dominus quoad 50. solum ex aliena jactura lucrum sentiat. Quamobrem in primo casu restituendum erit quod ab initio impensum fuit; secundo vero casu inspiciendum erit, quanti res restitutionis tempore valet.

Jura superius allegata limitant præfatam regulam, primo ut in prædiis tantum rusticis locum habeat, veluti si plantatæ sint arbores. Hoc casu valoris incrementum cedere debet commodo domini directi, vel illius, cui restituitur fideicommissum. Hujusmodi enim incrementum non minus ab industria meliorantis, quam ab ipso solo ad dominum spectante provenit Mangil. *loco cit. num.*22. In ædificiis autem urbanis a-
90 liud dicendum tradunt, sed inspiciendum restitutionis tempus pro reficiendis melioramentis. Hoc quippe casu incrementum valoris magis ab impensis, quam a fundo provenit, cum plerumque creverit valor ad mensuram expensarum Mangil. *loco cit. nu-mer.*20. Rot. *dict. decis.*455. *num.*2. Bonfin. *ubi supr. num.*54. Priore itaque casu inspiciendum erit tempus 91
facti melioramenti, posteriore vero tempus restitutionis, de quibus tamen vide Menoch. *de recuperan. posses. rem.*15. *num.*557. & *seq.* Peregrin. *de fideicom. artic.*50. *num.*73. & *sequ.* Mangil. *de evict. quæst.*153. *num.*17. *seq.* Fulgin. *de jur. emphit. tit de melior. quæstion.*7. Pontirol. *apud.* Sabell. *allegat. to.*2. *cap.*1. *numer.*501. *sequ.* Angel. *de melioramen.* Garz. *de expens. & melioramen.* Gilken. *de expens.* Guadagn. *instit. jur. civ. lib.*2. *tit.*1. *in not. ad §.* 187. *num.*4.

Secunda limitatio versatur circa impensas necessa- 92
rias, quas integras restituendas esse primo definivit Rot. *in recent. Part.*18. *tom.*2. *decis.*537. *num.*11. confirmata post Paulut. *dissert.* 34. sed postea in eadem causa eadem Rota definivit etiam in necessariis melioramentis reficiendum quod minus est inter impensum & melioratum Paulut. *dissert.*45. *num.*97. quamvis multo post aliam adhibeat distinctionem inter impensas utiles, & necessarias *decis.*65. *num.*2. *post. Card.* de Luc. *de testament. lib.*6. Cum enim præ oculis haberi in primis oporteat quid esset ipse dominus facturus, cumque nequeat præsumi, quod necessarias non esset facturus impensas, ideoque ab ipso melioranti præstanda esse videntur. D. Mævias *decis.*187. de his tamen vide. Cell. & Bruneman. *in leg.*38. *ff. de rei vindicat.* Cujac. *in comment. ad l. sin autem. §. in in rem. ff. eod.* Noodt. *in pandect. lib.*6. *tit.*1. *§. huc usque.*

Observandum postremo est discrimen inter posses- 93
sorem simplicem bonæ fidei, & possessorem ratione dominii licet resolubilis; Ille tenetur compensare fructus etiam ante litem contestatam perceptos nec competit retentio nisi reddita ratione fructuum *leg.*48. & *leg.*65. *ff. de rei vindicat.* Ant. Fab. *de error. pragmat. decad.*26. *error.*8. *n.*6. Voet. *in Pand. lib.*6. *tit.*1. *n.*39. Possessor vero ratione dominii etiam resolubilis fructus perceptos cum impensis non tenetur compensare. Bruneman. *in pandect. lib.*6 *tit.*1. *l.*48. *n.*8. Fusar. *de substit. quæst.*669. *n.*2. Mangil. *de evict. quæst.*153. *num.*3. *seq.* Pontirol. *penes* Sabell. *allegat. tom.*2. *cap.*1 *num.*474.

Quid vero si ædificator, vel meliorator fundum ædi- 94
ficatum, vel melioratum non possideat, & huic ex juris rigore nullam competere actionem contra dominum fundi tenent Donell. *comment. jur. civ. lib.*4. *cap.*33. *§. hæc de ea* Noodt. *in pandect. lib.*6. *tit.*1. *§. satis ut opinor* Vin. *comment. in Instit. lib.*2. *tit.*1. *§.*30. *numer.*4. Ex æquitate tamen eidem vel actio negotiorum gestorum, vel actio in factum, vel alia actio conceditur de quibus diversis actionibus videndi Vin. *loco cit.* Hunnius. *lib.*2. *variar. resolut. tract.*1. *quæst.*26. Amat. *resolut.*14. *num.*55. & *plur. sequ.* Pontirol. *loco cit. num.*471. Molignat. *de retent. quæst.*188. Cujac. *coment in leg.*27. *§.*5. *ff. de rei vindicat*, & *observat. lib.*10. *cap.*4. (*).

Sic etiam jure *Accessionis* si quis alienam plantam 95
in suo fundo posuerit, & ea radices egerit, fit statim sua, cum planta licet aliena accedat solo, quod est suum. E contrario, si quis suam plantam in alieno solo posuerit, statim ac ibi radices egerit, fit illius, cujus est solum, textu expresso *in §. Si Tit.*31. *de rerum divisione*, ibi: *Si Titius alienam plantam in solo suo posuerit, ipsius est, & e diverso si Titius suam plan-*

plantam in Mævii solo posuerit, Mævii planta erit, si
modo utroque casu radices egerit, ante enim quam radi-
ces egerit, ejus permanet, cujus fuerat, adeo ut si vi-
cini arbor in terram Titii posuerit, ut in ejus fundum
radices egerit, Titii effici arborem dicamus; ratio enim
non permittit, ut alterius arbor esse intelligatur, quam
cujus in fundum radices egerit; & ideo prope confinium
arbor posita, si etiam in vicini fundum radices egerit;
communis sit; & concordat *cit. l. Adeo §. fin. ff. de ac-*
96 *quirend. rer. domin.* Sic si arbor in confinio posita in
duorum dominorum fundo radices egerit, æquali-
ter communis erit ambobus, *mox cit. §. Si Titius 31.*
de rer divis. & cit. l. Adeo §. final. ff. de acquirend. rer.
domin. adeoque fructus colligendi, debent æquali-
ter dividi; Sponte vero decidentes in fundo, erunt
domini fundi; Layman *loco cit. num.21.* Sporer. *loco*
97 *cit. num.232.* & alii passim. Arbor vicina ut fiat tua, non
est satis, quod radices aliquas, & etiam aliquos ra-
mos projiciat in fundum tuum, sed requiritur ut ori-
go, seu truncus in tuo fundo crescat; *l.6. §. 2. ff. Ar-*
borum furtim cæsarum; Unde non licet tibi succidere
radices, & ramos se nimium porrigentes, sed datur
tibi actio contra alterum, ut vel ipse tollat, vel dam-
num compenset, quod si monitus facere neglexerit,
poteris tu succidere, & sibi tollere *l. 1. & 2. de arbo-*
ribus cædendis; Layman *loc. c. num.21.* Sporer *loco cit.*
num.233. & alii. (*a*)
98 Sic etiam jure *Accessionis* frumenta sata in fundo a-
lieno fiunt illius, cujus est fundus; textu expresso
in §.32. Instit. de rer. divis. ibi: *Qua ratione plantæ,*
quæ terræ coalescunt; solo cedunt, eadem ratione fru-
menta quoque, quæ sata sunt, solo cedere intelliguntur.
99 Additur autem si bona fide severit, posse impensas
repetere, e contra si severit mala fide; La Croix
lib.3. part.2. num.133. Sporer. *loco cit. num.231.* Lay-
100 man *loc. cit. num.21.* Ex æquitate tamen, etiamsi mala
fide severit, potest repetere pretium materiæ, & ex-
pensarum, secundum æstimationem utilitatis, ut
volunt Haunoldus *de Justit. & Jur. num.145.* Illsung.
tom.4. decis.2. num.271. & alii per *leg. 38. ff. de petit.*
101 *hæred. arg. leg.2. Cod. de rei vindicat.* Sic etiam jure
Accessionis scripturæ, seu litteræ, etsi aureæ sint,
chartis vel membranis cedunt; Unde si in charta Pe-
tri historiam Paulus scribat, ejus operis erit Dominus
Petrus; Impensas tamen scripturæ Petrus solvere de-
bet Paulo, si bona fide ejus charta sit usus; *§. Litte-*
ræ 33. Institut. de rer. divis. ibi: *Litteræ, licet aureæ*
sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo ce-
dere solent ea, quæ inædificantur, aut inseruntur; &
concordat *lex Qua ratione §. litteræ, ff. de acquirend.*
102 *rerum dominio.* Hodie tamen quia charta vilis est pre-
tio, consuetudo prævaluit, ut charta cedat scriptu-
ræ, etiamsi mala fide esset conscripta; Scriptor vero
tunc conveniri potest actione furti in duplum præter
æstimationem chartæ; Si autem bona fide fecerit,
satis erit restituere æquale ejus pretium, Haunoldus
loco cit. num. 147. Illsung. *loco cit. num.272.* Sporer
103 *loco cit. num.228.* & alii. Sic etiam jure Accessionis
pictura vilior quam tabula valde pretiosa, ut argen-
tea, in accessionem tabulæ venit, & tabula picta ad
suum primum dominum spectat, soluto tamen pre-
tio picturæ ipsi pictori, si bona fide pinxit, alias de
jure nihil. Sic pariter si picturam cuicumque rei,
quamvis viliori, quis adjiciat ornandi causa, ut si
super alterius mensa pingantur Ver, Æstas, Autum-
nus pictura mensæ cedet, quia ejus gratia facta est,
ut ornatior compareat, & sic de similibus; Paul. Juris-
cons. *leg.23. §.3. ff. de rei vindicat.* Layman *loco cit.*
num.21. Sporer *loco cit. num.227.* & alii. Si autem pi- 104
ctura pretiosior sit quam tabula, ut plerumque acci-
dit, tunc tabula cedit picturæ, quia quod minus
principale est, sequi debet id, quod est principalius;
Institut. de rer. divis. §.34. ibi: *Ridiculum est enim,*
inquit Justinianus, picturam Apellis, vel Parrhasii
in accessionem vilissimæ tabulæ cedere. Adest tamen
obligatio restituendi Domino pretium tabulæ;
Layman *loco cit. num.21.* Sporer *loco cit. num.227.*
& alii.

Jure gentium acquiritur rerum Dominium etiam 105
per *Confusionem*, & *Admixtionem*. Confusio est, qua 106
res unius rei alterius ita conjungitur, ut non possit di-
scerni pars unius a parte alterius, ut v. g. cum vinum
unius miscetur cum vino alterius. *Est in re communis*
Admixtio est, qua res unius ita conjungitur rei alte- 107
rius, ut possit physice pars unius assignari, quamvis
non possit faciliter dignosci, ut cum triticum, aut
pecunia unius misceatur cum tritico, & pecunia
alterius. *Est etiam in re communis.* Ubi vides, 108
quod Admixtio in hoc differt a Confusione, quod
in Admixtione corpora separata inter se manent se-
cundum substantiam; quodlibet enim granum uni-
us manet distinctum a grano alterius, & de singulis
verum est dicere hoc granum non fuit utriusque, li-
cet nunc propter similitudinem discernere non possi-
mus, cujus fuerit. In *Confusione* vero corpora non
manent separata, sed in unum coeunt; vinum enim
unius ita confunditur cum vino alterius, ut facta con-
fusione nulla pars assignari possit, quæ non habeat
aliquid de utroque, *§. Quod si frumentum, In-*
stitut. de rer. divis. Ad dignoscendum ad quem in con-
fusione, & admixtione rerum spectet earum Domi-
nium, traduntur sequentes regulæ.

Prima regula pro Confusione est, quod si duorum 109
Dominorum materiæ utriusque consensu, vel utro-
que inscio, aut casu confusæ sint, totum corpus, aut
conflatum ex ipsis, est dividendum pro rata; *Insti-*
tut. de rer. divis. §. Si duorum 27. Secunda est, quod 110
si uno solo volente altero nolente, aut nesciente,
materia utriusque confusa sit, Dominium totius con-
flati erit illius, qui posuit operam, & majorem par-
tem materiæ; & ratio est, quia major pars trahit ad
se minorem, secundum *leg.23 §.4. ff. de rei vindicat,*
& ex reg.42. Juris in 6. Accessorium naturam sequi con-
gruit principalis. Remanet tamen obligatio reddendi
æstimationem pretii materiæ illius. Sic pariformiter 111
prima regula pro *Admixtione* est, quod si species duo-
rum Dominorum v. gr. frumenta ex utriusque volun-
tate misceantur, talis cumulus efficitur utrique com-
munis,

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Privata auctoritate succidere non licet; sed recurrendum est ad Judicem, qui sua id sententia secundum legem decernat, juxta ea, quæ supra notavimus, de Possessore agentes.

munis, quia ex consensu utriusque singula v. gr. grana, quæ cujusque propria fuerant, mutuo communicantur *Institut. de rer. divis.* §. *Quod*
112 *si frumentum*. Secunda est, quod si casu ea commixtio facta sit, aut unus miscuerit sine alterius consensu, talis cumulus non fit communis, quia singula corpora in sua substantia durant, ac proinde si ab alterutro tantum totum frumentum detineatur, competere alteri actionem in rem pro modo cujusque frumenti: unde Judex arbitrari debebit, quale cujusque frumentum fuerit, ut videat quid singulis ex illo cumulo debeatur. *Institut. de rer. divis. cit.* §. *Quod si frumentum*.

113 Pro acquirendo tamen Dominio alienæ pecuniæ per admixtionem cum propria, speciale quid videtur statutum *in l. Si alieni nummi* 78. *de solutionibus*, ubi sic habetur: *Si alieni nummi inscio, vel invito Domino, soluti sunt, manent ejus, cujus fuerunt*; intellige antequam admixti fuerint cum propriis) *si mixti essent ita, ut discerni non possint, ejus fieri, qui accepit, in libris Gaii scriptum est, ita ut actio Domino cum eo, qui dedisset, furti competeret*. Ubi ut vides determinatur, quod pecunia, etiam inscio, vel invito Domino cum alia admixta, transeat in Dominium alterius volentis totam habere, ut suam, quod in simili de frumento expresse negare videtur Justinianus in cit. §. *Quod si frumentum, Institut. de rer. divis.* Hinc non parum laborant Doctores in assignanda disparitate, & ratione, quare pecunia, etiam inscio, vel invito Domino commixta, transeat in Dominium accipientis post commixtionem, & non sic grana frumenti, & alia mixtilia. Congruentia tamen esse potest, quia majus periculum est in nummis, qui sunt in quotidianis commerciis, unde multæ difficultates oriri possent, si eorum Dominium, quando miscentur, maneret ita incertum. Tum quia nummi a publica æstimatione suum habent valorem, atque statim ac expenduntur, & commiscentur, intelliguntur consumpti, quia ut dicit Glossa *in citat. l. Si alieni nummi*, eorum mixtio habet vim consumptionis; non sic autem de granis frumenti aliis permixtis, & hujusmodi mixtilibus; & sic tenet una Doctorum sententia.

114 Alia autem Doctorum sententia communior, & probabilior tenet, pro acquirendo rerum Dominio per *Admixtionem* eamdem esse rationem de pecunia, & de frumento mixto, & hujusmodi mixtilibus, & pro discernendo ad quem spectet Dominium pecuniæ, frumenti, aut alterius similis mixtilis, quando mixtio facta est uno volente, & altero nolente, aut nescien-
115 te, tradit sequentes regulas. Prima est, quod qui rem alienam quamcumque admiscuit suæ in quacumque, quantitate, habens præsumptam, vel expressam voluntatem non acquirendi Dominium partis admixte, non acquirit Dominium totius cumuli sed pars admixta remanet adhuc sub Dominio sui pristini Domini; & tunc quia nequeunt discerni, quæ partes sint unius, & quæ alterius, spectat ad Judicem dare singulis ex illo cumulo, quod eis pro rata competit: colligitur ex §. *Quod si frumentum, Instit. de rer. divis.* Et ratio est, quia Dominium non acquiritur sine voluntate acquirendi, & nunc præsumitur talem admiscentem alienam rem, vel pecuniam cum sua, non habere voluntatem acquirendi ejus Dominium, adeoque per meram admixtionem ipse admiscens non acquirit rei admixtæ Dominium; aliter sequeretur, quod si aliquis amicus det alicui Religioso rem, seu pecuniam custodiendam, & ipse Religiosus cum sua conjungat, & misceat, ut utramque simul sub clave æquali cura custodiat, peccet contra votum paupertatis, si hanc mixtionem absque licentia sui Prælati faciat, quia per mixtionem acquirit de novo Dominium illius novæ pecuniæ, quam acquisitionem facere non potest absque licentia Prælati: Hoc autem durum videtur, & contra praxim, ac sensum communem: nemo enim putat, se magis indigere licentia ad custodiendã illam pecuniam simul cum sua quam ad custodiendam in loco separato, adeoque non perdit antiquus Dominus Dominium suæ pecuniæ, eo ipso quod ab alio cum sua admisceatur, ut recte Lugo *loc. cit. n.*162. Nec contradicit *c. l. Si alieni nummi*, quia ut observat Sporer *l. c. n.*149. loquitur in casu Regulæ immediate sequentis.

Secunda igitur Regula est, quod qui rem alienam, 116
seu pecuniam, seu frumentum, seu aliud quid simile miscuit rei suæ majoris quantitatis, habens expressam, vel implicitam saltem voluntatem acquirendi Dominium totius cumuli, re ipsa acquirit Dominium totius Cumuli, si nimirum partes commixtæ amplius discerni nequeant, prout semper supponitur; Et in hoc sensu intelligenda & accipienda est *c. l. Si alieni nummi*, quæ Lex dicit quidem per admixtionem cum sua pecunia fieri etiam suam pecuniam alienam etiam furtivam, quæ ipsi miscenti pro solutione debiti data fuit; at tunc, ut constat, adest pro acquirendo tali Dominio voluntas, seu intentio ipsius miscentis, qui ea voluntate, seu intentione pecuniam alienam etiam furtivam pro solutione debiti acceptam, commiscet suæ indiscernibiliter, ut sic totum cumulum tamquam suum possideat, quia voluntate, seu intentione posita dicimus per admixtionem acquiri Dominium cujuscumque rei admixtæ. Sic Lugo *loc. cit. num.*167. Sporer *loc. cit. num.*247. & alii. Hinc qui pe- 117
cuniam vel quamvis rem alienam ab ipso furatam, vel ad alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, acquirit totius cumuli Dominium; At remanet cum obligatione resarciendi totum damnum Domino pecuniæ; quia licet res alterius per admixtionem cum sua trasierit in Dominium admiscentis, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, teneretur tamen restituere æquivalens, uti quando rem alterius consumpsit. Sic Lugo *loc. cit. num.*172. Sporer *loc. cit.* & alii. Qui vero 118
pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti v. g. ut pretium pro merce vendita, & sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente Domino pecuniæ ad nihil tenetur. Non enim ratione injustæ acceptionis, cum bona fide acceperit, neque ratione rei acceptæ, quia res accepta jam per admixtionem moraliter consumpta est, & perinde se habet, ac si expendisset: nec denique tenetur quantum factus est ditior, cum ea occasione nil prorsus acquisierit lucri, sed habeat solum quod sibi alias debebatur, & in hoc potissimum casu loquitur dicta Lex *Si alieni nummi, ff. de solutionibus*. Qui autem pecu- 119
niam furtivam bona fide accepit gratis, vel lucrative v.g. ex donatione, Legato &c. & ita commisceat cum sua, acquirit quidem Dominium ipsius, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, sed tenetur Do-

mino restituere in æquivalenti, quia ex pecunia aliena factus est ditior, quo ad illud augmentum, adeoque debet ea de caussa restituere domino pecuniæ totum illud augmentum pecuniæ, quod habet: Sic Lugo *l.c. n.* 170. Sporer. *l. c. num.* 254. & alii passim.

120 Jure gentium acquiritur rerum Dominium etiam per *Fructuum perceptionem*; possessor enim bonæ fidei Jure gentium fructus facit suos, nec eos consumptos tenetur restituere vero domino, si is postmodum comparuerit, & fundum evicerit; Quamvis secus sit de possessore malæ fidei, nam is etiam fructus perceptos cogitur restituere. Sic habetur expresse *in §. Si quis a non Domino, Instit. de rer. div.* ibi: *Si quis a non Domino, quem Dominum esse credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet justa caussa, æque bona fide acceperit, naturali ratione placuit fructus, quos percepit, ejus esse pro cultura, & cura. Et ideo si postea Dominus supervenerit, & fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest; Ei vero, qui alienum fundum sciens possederit, non id concessum est, itaque cum fundo etiam fructus, qui consumpti sunt, cogitur restituere.*

121 (*) Fructuum perceptio hoc loco est acquirendi dominii modus, quo is, qui rem alienam bona fide non interrupta, & justo titulo possidet fructus percipiendo suos facit. Cujac. *in comment. ad l.*109. *ff. de verb. signific. & ad l.*1. *C. de acquir. & retin. posses.* Nomi-
122 ne vero fructuum venit omnis redditus, omnis obventio, omne commodum, quod vel ex re nascitur vel rei occasione percipitur, deductis semper impensis ad eosdem colligendos fructus necessariis. Cujac. *observat. lib.*11. *c.*39. Petr. Perrenon. *Animad. & variar. lect. lib.*1. *cap.*5. *in l.*48. *ff. de acquir. rer. dom. apud*
123 Everard. Otth. *thesa. jur. tom.*1. *coll.*597. Fructus vel sunt *naturales*, vel *civiles l.*62. *ff. de rei vindicat. l.*9.
124 *prin. ff. de usuf. l.*121. *ff. de Verb. Signif.* Fructus naturales in *mere* naturales dividuntur, & *industriales*. Me-
125 re naturales proprie sunt ii, quos sponte sua nullaque concurrente hominis industria terra producit. *l.*45. *ff.*
126 *de usur. l.*31. *ff. de V. S. Industriales* vero, qui potius ab hominis industria, & cultura proveniunt, quam ex ipso solo *l.*78. *ff. de rei vindicat. l.*45. *ff. de usur.*
127 Card. de Luc. *de dot. disc.*168. *n.*27. *& seq.* Civiles vero appellantur ii, qui non ex re, sed occasione rei percipiuntur, ut sunt pensiones prædiorum, mercedes & vecturæ navium, & jumentorum, & similia, qui proprie fructus non sunt. *l.*121. *ff. de V.S. l.*62. *pr. ff. de rei vindic.* vicem tamen fructuum obtinent, & inter fructus numerantur. *leg.*19. *leg.*34. *leg.*36. *ff. de usur. leg.*29. *ff. de hæred. petit. leg.* 83. *pr. ff. de legat.* 3. De fructibus industrialibus vide Donell. *comment. jur. civ. l.*4. *cap.*25. Menoch. *de arb. cas.*210. *n.*20. *&* 26. *& de recuper. posses. rem.*15. *n.*578. *&* 593.

128 Fructus insuper *naturales* alii *pendentes* seu *extantes* sunt, qui a solo, vel re nondum, sunt separati. *l.* 44. *ff. de rei vindicat. l. ult. §.*4. *&* 6. *ff. quæ in fraud. credit.* Alii *percepti* qui a solo separati sunt *l.*78. *ff. de rei vindicat. l.*13. *ff. quibus modis ususfr. amit.* Alii *percipiendi*, quos nempe diligentissimus paterfamilias vel petitor rei percipere potuisset, sed non fuerunt percepti, vel quod antequam colligerentur perierint, vel quod numquam extiterint. Voet. *in Pand. lib.* 41. *tit.*1. *n.*28. Gallus *de fruct. disp.*2. *art.*6. *n.*15. *&* 18. Vin. *instit. lib.*2. *tit.*1. *§.*35. *in fin.* Percepti alii sunt extantes, alii sunt consumpti *l.* 22. *§.* 2. *ff. de pignorat. act. leg.*40. *ff. de acquir. rer. domin. l.*3. *C. de condict. ex leg.*

Bonæ fidei possessor naturales & industriales fructus percipiendo suos facit. Ant. Fabr. *conject. lib.*4. *c.*17. Fachin. *controv. lib.*1. *cap.*57. Vinn. *select. quæst. l.*1. *cap.*24. *& ad §.* 35. *instit. lib.* 2. *tit.* 1. *n.*7. *& seq. ibid.* Harpr. *n.* 35. *et seq.* Nood. *probabil. l.*2. *c.*7. *& in Pandect. l.*6. *tit.*1. *§. videamus igitur.* Pendentes vero, & 129
extantes sive naturales, sive industriales sint, supervenienti Domino cogitur restituere, non vero consumptos, vel usucaptos. Vin. *select. quæst. l.*1. *c.*26. *& comm. in d. §.*35. *instit. n.* 9. Pufendorf. *de jur. natur. & gent. l.*4. *c.*13. *§.*8. Voet. *in Pandect. l.*41. *tit.*1. *n.*29. exceptis tamen sumptibus necessariis & utilibus in rem factis; Gothof. *in l.*48. *ff. de rei vindicat. addit. ad* Vincen. de Franch. *decis.* 31. Gallus. *de fruct. disput.* 13. *n.* 8. *& seq.* Quod si per triennium possederit, licet existant, nec imputandi sint in sumptibus, tamen possessor jure eos retinet, cum usuceperit. Noodt. *lib.* 6. *Pandect. tit.*1. *§. igitur ut faciamus.* 130

Hactenus de bonæ fidei possessore cum justo titulo; quid vero de possessore sine justo titulo? Hic naturales fructus suos non facit, sed tantum industriales. *l.*45. *ff. de usur. l.*15. *§.*1. *l.*17. *princ. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Hic utilis excitari posset quæstio an bonæ fidei possessor debeat restituere fructus consumptos, sive eorum æstimationem, ex quibus factus sit locupletior; sed ne hunc articulum in ævum protrahamus super hac unusquisque consulere poterit Ant. Fabr. *in rat. ad l.*25. *§.*11. *& ad l.*36. *§.*4. *ff. de hæred. petit.* Bynkers. *observat. l.*8. *c.*12. Menoch. *de recuper. poss. remed.*15. *n.*586. 598. *& seq. & de præsumpt. l.*6. *præs.* 27. *n.*6. Fachin. *controv. l.*2. *c.*46. *l.*1. *c.*58. Gallus *de fruct. disp.*12. *art.*1. *n.*36. *&* 37. Vin. *select. quæst. l.*1. *c.*26. Harppr. *instit. l.*2. *tit.*1. *§.*35. *n.*66. *& seq.* Voet. *in Pandect. l.*41. *tit.*1. *n.*29. Fagnan. *in cap. gravis. n.*57. *ad* 60. *de restit. spol.* Peregrin *de Fideicomm. art.*49. *n.*114. *&* 115. Barbos. *in l.*8. *princ. part.*2. *n.*48. *ff. solut. matrim.* Vincent. de Franch. *decis.*31. *n.*1. Car. Ant. de Luca *obs. ad d. dec.*31. *n.*2. Rot. *cor.* Merlin. *dec.*663. *n.*50. 131

Non ita dicendum de malæ fidei possessore, qui nullos aut percipiendo, aut consumendo fructus suos facit, sed extantes restituere, & consumptorum juxtam æstimationem præstare tenetur *instit. de rer. divis. lib.*2. *t.*1. *§.*35. *vers. ei vero qui l.*22. *C. de rei vindicat.* Quod adeo verum est, ut licet ab initio bona fide possideret si tamen tractu temporis mala fides supervenerit, ex eo tempore desinit suos facere fructus, quin immo si tempore bonæ fidei perceperit fructus, tempore vero malæ fidei eosdem consumpserit ad eorumdem restitutionem, vel æstimationem tenetur *l.*22. *§.*1. *l.*48. *§.*1. *ff. de acquir. rer. domin.* Guadagn. *instit. jur. civ. lib.*2. *tit.*1. *§.*132. *in fin.* Plura de bonæ fidei, & malæ fidei possessoribus dicenda superessent, sed hæc commodius afferri poterunt articulo sequenti *de possessoribus*, & interea huic articulo finem imponemus, in quo ob necessitatem, & multiplicitatem rerum plus æquo immorati sumus, & si quis plura desiderat consulat Doctores hactenus allegatos, præcipue Noodt. *probabil. lib.*1. (*) 132
133

Hactenus egimus de rerum Dominio, quod acquiritur jure naturali, seu gentium; nunc hic restaret agendum de rerum Dominio, quod acquiritur Jure 134
Civili,

Civili, atque Canonico, & de rerum Dominio, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus,
135 seu conventionis. At quia rerum Dominium, quod acquiritur Jure Civili, atque Canonico, contingit potissimum mediante Præscriptione, atque usucapione utpote quæ ad magis conservandam pacificam hominum conversationem, præcludendasque infinitas lites per Leges tum Civiles, tum Ecclesiasticas fuit intro-
136 ducta, & constituta; Ideo de hoc modo acquirendi rerum Dominium Jure Civili, atque Can. agetur sub dicto verbo *Præscriptio*, seu *Usucapio*. Vide ibi. Et quia rerum Dominium, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus, seu Conventionis, contingit per varios speciales contractus, seu conventiones, uti per emptionem, donationem: & hujusmodi; ideo de hoc modo acquirendi rerum DominiumJure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis, agetur sub dictis verbis *Emptio, Donatio* & hujusmodi. Vide ibi. Verbo Contractus Empt. Vendit. Donat.

Additiones ex aliena manu.

137 Modi, quibus olim Dominium privatum inductum est, & potest etiamnum induci, in originarios & derivatos non male dividi queunt. Primi sunt *occupa-*
138 *tio & accessio*. Secundi vero *divisio*, *cessio*, *& traditio*. At de singulis hisce modis agere non est hujus loci. Adesis Genuens. *de Princip. Leg. Natur. cap.5. fer. per tot.* tum etiam Samuel Coccei *dissert. proœm. ad* Grot. 12. *cap.3. a §.251. ad pl. seq.* qui & de modis, qui bus dominium amittitur, agit.

ARTICULUS IV.

Novissime adjectus.

Dominium quoad reservationem, & reservationis effectus.

1 (*) Antequam dominii argumentum exsolvamus non abs re erit nonnulla de ipsius reservationis effectu brevissime delibare, super quo tot tantæque quotidie in foro excitantur quæstiones. Pactum reservationis dominii tum a proprie dominis, tum ab improprie dominis potest utiliter iniri. A proprie dominis dominium reservatur ubi quis vendit prædium, domum, vel aliud simile, sibique super re vendita reservat dominium, quousque pretium sit integre persolutum. Ab improprie dominis vero ubi quis mutuatur pro re emenda, vel credit in refectione Domus, aut navis, vel pro instructione tabernæ. Hæc dominii reservatio vel tacita est, quæ a solo juris ministerio inducitur, vel expressa, quæ a partium conventione profluit. Hujus reservationis capaces sunt non modo res immobiles, sed etiam mobiles, & semoventes, dummodo universitatem constituant, & uti corpus universale considerentur, veluti grex, prout infra.

2 His ita præmissis præcipuus reservationis dominii effectus ille est, ut in creditorum concursu omnibus super re debitoris præferatur reservatarius nulla facta distinctione inter privilegiatos, & non privilegiatos, inter anteriores, & posteriores. Constantin. *ad Statut. Urb. annot.30. art.1. num.5. & 6.* Zanchi *de prælat. exercit. 1. §.1. n.1.* Rot. *in recent. part.13.*
3 *dec.284. num.1.* Quin immo licet cum dote concurrat, tamen doti præferendus semper est reservatarius dominii, cum super bonis viri postea quæsitis mulier pro dote generalem non particularem acquirat hypotecam. Rota *coram* Lancett. *dec.1188. n.16. & plur seq. coram* Kaunitz. *dec.231. n.1. & seq.*

Respectu proprie domini res certe expedita est, at 4
aliquam invaluere videtur contradictionem quoad imperfecte dominum, ut dum quis mutuans ad rem emendam dominium sibi super eadem re reservat. Reservatio quippe præexistentia jura supponit, cum quis nequeat sibi reservare, quod non habet; Rot. *coram* Molines *dec.1299. num. 8.* multoque magis, quia in data hypotesi super re emenda neque mutuans, neque mutuatarius aliquod jus habent. His tamen non obstantibus placuit Doctoribus, ut etiam hoc casu mutuanti concederetur beneficium reservationis dominii ex conventione tamen, non ex lege, cujus præsidio posset omnibus 5
creditoribus respectu illius rei præferri. Ansal. *de commerc. & mercat. disc.84. n.5., & seq.* Zanch. *de prælat. Cred. exercit. 1. §.2. num.32.* Rot. *in Romana reportationis Pecuniarum 21. Martii 1757. §. Verum coram* Olivatio.

Verum arbitrantur nonnulli expressam dominii 6
reservationem in mutuante ad rem emendam necessariam non esse, ut mutuans aliis creditoribus præferatur, hac tamen adhibita distinctione inter creditores simplices generalem habentes hypothecam, & creditores particularem habentes super re empta ex pecuniis mutuatis hypothecam. Primo casu expressam non requiri dominii reservationem communiter tenent exemplo mutuantis pro refectione domus, vel navis, secus vero in secundo casu, Zanch. *loco cit. num.33. 34. & 35., & in laudata Romana Reportationis pecuniarum §. Nec reponere, & §. Idque sane.*

Hactenus de mutuante in concursu cum creditoribus in genere. Quid vero si concurrat cum ipso domino rei venditæ, qui sibi dominium non reservaverit? In hoc regula generalis est, ut semper ven- 7
ditori præferatur reservatarius dominii, nec alia venditori conceditur actio præter personalem. Gait. *de credit. par.4. quæst. 11. num.1222.* Salgad. *Labyrint. credit. part.1. cap.11. num.78., & 79.* Communiter tamen Doctores distinguunt inter mutuantem ad rem emendam in genere, vel reficiendam, vel conservandam, & mutuantem ad reficiendas ædes. Se- 8
cundo casu mutuanti jus pignoris ex dispositione juris competit super refecto ædificio, adeo ut seclusa etiam quacumque reservatione ei nequit denegari prælatio; *leg.1. ff. in quibus caus. pign. tacit. contrahit.* Corvin. *in Cod. lib. 8. tit. 15. pag.628. coll.1. §. Senatuconsulto.* Quin immo licet inde aliquis in eamdem refectam domum emendam nummos credat, nullo gaudet prælationis privilegio, etsi super re emenda expresse sibi dominium, & hypo- 9
thecam reservaverit, ita contra Bartol. *in l. Interdum 5. ff. qui potior. in pignor. habeant.* tenet Corvin. *loc. cit. §. Quod adeo verum est.*

Non ita vero sentiendum est de mutuante ad rem 10
in genere emendam, vel reficiendam, vel conservandam. Privilegium enim quod ex Senatus consulto in dicta Leg. allegato competit credenti ad restaurandas ædes de solis ædificiis loquitur, nec ad alia esse trahendum

hendum fuse demonstrat omissis cæteris. Averan. *interpretat. jur. lib.2. cap.13. comment. ad dict. leg.1.*
11 *ff. in quibus caus.&c. a n.1. ad 8.* quamvis contrariam sequatur opinionem Ludovic. Vitalis. *variar. lection. lib.2. cap.19. penes* Everard. Otth. *thesaur. jur. tom.2. coll.683.* Quapropter juxta primam, communioremque sententiam nisi sibi mutuans ad rem emendam expresse dominium, & hypothecam reservet nulla eidem conceditur prælatio; Corvin. *in Cod. lib.8. titul.19. pag.636. coll.2. §.hac ratione,* Zoes. *in Pandect.*
12 *lib.42. tit.6. num.11. & 12.*, qui tamen *num.13.* tenet expressam dominii reservationem esse necessariam etiam in mutuante pro novo construendo ædificio. Bruneman. *in Pandect. lib.42. tit.5. in l.26.& 34. n.2. & in Cod. lib.8. tit.14. in l.17. per tot. & tit.18. in l.7. n.4. & 5.*

13 Sunt qui præter dominii, & hypothecæ reservationem requirunt ulterius, ut mutuans ostendat pecunias creditas in caussam expressam versas fuisse ad hoc ut prælationis beneficio perfrui valeat. Bruneman. *in pandect. lib.4. tit.25. l.1. num.4.* Zoes. *in Pandect. lib.14. tit.1. num.4.* Duaren. *oper. tom.3. pag.439. coll.2. tit. de exercit. act. cap.2. & pag.449. prin. coll.2. tit. de in-*
14 *stit. act. cap.2.* Neque solam versionem sufficere nisi versio conjuncta sit cum titulo lucrativo, & locupletationis cum aliena jactura tenet Rot. *coram* Otthbon. *decis. 40. num.46. & 47. decis.94. num.18. coram eodem*, sed vide Bruneman. *in Pandect. lib.20. tit.2. leg.2. per tot.* Hæc tamen intellige in concursu cum habente hypothecam generalem, secus si hypotheca sit particularis.

15 Alter effectus reservationis dominii in eo versatur quod licet pecunia credita per se esset infructifera jus tamen tribuit creditori ad percipiendas, & repetendas accessiones. Exemplum habemus in Fabro Murario, qui licet pro concessa dilatione solutionis mercedis, & pretii cæmentorum nullos exigere valeat fructus, cum ipsius creditum reputetur adinstar crediti mere pecuniarii, nihilominus si sibi dominium reservet super ædificio refecto, vel noviter constructo, jure fructus convenire, & repetere a Domino ædificii potest, ut opportune distinguit Constantin. *Vot. decis.107. num.2. & 3.* Rot. *coram* Lancet. *decis.1188. num.10. coram* Herrera *dec.51. n.11. & decis.86. per tot. in Romana fructuum 4. Martii 1763. per tot. coram* Herreros *in Romana Pecuniaria quoad Mandatum A.C. 27. Jun. 1776. cor.* Origo *per tot.* præsertim *§.3.*, quæ plenum super hac quæstione exhibet tractatum,

16 Tertio reservatio dominii habet vim pacti, manus injectionis cum facultate implorandi remedia possessoria manutentionis, & associationis, efficitque, ut donec solutum sit pretium venditio non uti talis, sed potius uti simplex locatio reputetur per *text. in in l. Cum manu sata §. fin. ff. de contrahen. empt. Nemo potest videri eam rem vendidisse, de cujus dominio id agitur ne ad emptorem transeat, sed hoc est aut locatio, aut alud genus contractus, ibique* Glos *verb. genus contractus quem sequitur* Surd. *decis.157. num.3.* Magon. *decis. Lucen. 31. num.9.* Rot. Rom. *coram* Bichio *decis. 156, n.15. in Recent. part.8. dec.128. num.2. & 3. cor.* Caprara *dec.12. n.2. cor.* Molin. *dec.1306. n.2. & 3.*

17 Quarto efficit, ut validum exhibeat argumentum pertinentiæ illius rei, super qua reservatum fuit dominium, favore reservatarii. Quod adeo verum est, ut licet dominium reservatum sit super re aliena, super qua licite quidem, sed sine effectu reservari potest, nihilominus si hujusmodi reservationi præsens sit verus dominus, & ab ea contra reservatarium non reclamet probat dominium in eumdem reservatarium legitime fuisse translatum, remque ad eum pleno jure pertinere, cujus favore constat reservatum fuisse dominium. Rot. *in* Nuper. *to.9. dec.201. n.25. cor.* Cerro *dec.152. n.90. cor.* Molines *dec.1253. n.4. & 5. dec.1299. n.4. & 6.*

Dubitari posset an reservatio dominii, quæ jus pignoris, & hypothecæ producit, cadere valeat super mobilibus, & semoventibus? Prima fronte videtur negandum. Cum enim reservatio dominii rem ipsam afficiat, & impediat quominus in alium transferatur, & quatenus id fiat, reservatarius a quocumque possessore eam vindicare potest; rursus cum res mobiles, & semoventes non illius sint naturæ, quæ ab aliis similibus distingui possint, cumque usu consumantur, & in commercio familiari sint, hinc in dies mutantur, alienantur, & alienatis nova capita subrogantur, hinc reservatario dominii nisi impossibile, difficile saltem redderetur proprium jus exercere. Demum cum in dies intereant si jus reservatarii super re perempta versabatur, videtur peremptum cum ipsa re jus quoque remansisse. Hoc tamen casu Doctoribus placuit distinctio inter reservationem dominii super animalibus uti singulis, & super animalibus uti gregem componentibus. Primo casu cum natura pignoris, & hypothecæ secum ferat, ut perempta re hypothecata, jus hypothecæ evanescat, ita reservato dominio super animalibus uti singulis cum omnibus peremptis animalibus vel aliquibus tantum, jus reservatarii vel in parte, vel in totum caderet, hinc jura irritam hujusmodi reservationem declarant. 18

Secus vero dicendum est ubi reservatum fuit dominium super animalibus, mobilibus, peculio non uti singulis, sed uti universitatem conficientibus. Hoc quippe casu licet nonnulla animalia depereant, vel alienentur, deperditis tamen, & alienatis alia subrogantur, adeo ut licet nonnulla capita deficiant, non tamen deficit corpus universale, super quo reservatum fuit dominium. Hinc licet reservatio dominii certam rem afficiat, & incerta videantur animalia, mobilia, merces, & similia, nihilominus fictione juris uti certa reputantur, & conservatur jus super corporibus subrogatis. Negusan. *de pignor. membr. 2. num.18. & seq.* Zanch. *de prælat. exercit. 1. §.2. sub nu.227.* Voet. *in Pandect. lib.20. tit.1. numer. 2., & 6.* Bruneman *in Pandect. lib.20. tit.1. in l.3. prin. num.1.* & rursus *in l.34. nu.1. & 3.* Zoes. *in Cod. lib.8. tit.15. quæst.2.* Gait. *de credit. capit.4. quæst.5. num.168. & seq.* Card. de Luc. *de alienation. disc.1. n.25.* Rot. *cor.* Ratto *dec.136. n.3. & 4. coram* Rezonic. *dec.131. n.6.* 19

Hic demum juvat inquirere num Princeps gaudeat prælatione super omnes etiam dominii reservatarios? Princeps duplicem repræsentat personam Principis, & privati. Uti privatus in contractibus nullo gaudet privilegio, & non minus ipse quam cæteri cives ligatur legibus, & statutis. Rot. *coram* Molin. *decis. 167. num.7. coram* Falconer. *tit. de Statut. exclusiv.* 20

Fæmi-

Fœminar. dec. 11. *num.* 11. *coram* Kaunitz *decis.* 236. *num.* 27. Dum vero uti Princeps contrahit, & fisci
21 personam gerit maximis gaudet privilegiis, & generaliter affirmari potest omnibus in concursu præferri creditoribus. Dubium aliquod superest respectu reservatarii dominii. Ex supra firmatis *num.* 3. constat dominii reservatarium credito Dotis præferri. Porro dotis privilegium æquale est cum privilegio fisci, immo in aliquibus casibus potioribus fruitur privilegiis causa dotis, quam fisci, adeo ut in dubio, pro dote potius, quam pro fisco judicium sit ferendum. Cujac. *in paratit. Cod. lib.* 8. *tit.* 17. Peregrin. *de jur. fisci lib.* 6. *tit.* 6. *num.* 33. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 11. *tit.* 26. *num.* 4. Card. de Luc. *de Dote discurs.* 166. *num.* 67. Salgad. *in Labyrint. Credit. part.* 2. *cap.* 4. *num.* 169., & alii quamplures allegati a Zanch. *de præiat. Credit. exercit.* 2. §. 3. *numer.* 121. 122.

22 Huic opinioni obstare videtur *text. in l.* 34. *ff. de reb. auctor. jud. possid.*, ubi expresse habetur, *quod quis navis fabricandæ, vel emendæ, vel armandæ, vel instruendæ causa, vel quoquo modo crediderit, vel ob navem venditam petat, habet privilegium post fiscum.* Quidquid tamen sit de eo, qui credit in refectione navis, cui expresse præfertur fiscus, in aliis tamen casibus contrarium videtur sentiendum ob rationes supra relatas. Si enim reservatarius dominii præfertur doti, & dos præfertur fisco, sequitur necessario, quod etiam fisco præferatur reservatarius dominii ex regula, *quod si vinco vincentem te, multo magis vinco te.* Præterea in allato textu nulla fit mentio expresse reservationis dominii, ideoque ad summum dicendum erit, quod nulla existente expressa dominii reservatione, credens in refectione navis non præfertur fisco; secus in casu contrario (*).

DONATIO. Vide verb. *Contractus Donationis*.

DOS, DOTARE.

ARTICULUS I.

Dos quoad variam ejus acceptionem, naturam, divisionem, & proprietatem, seu dominium.

SUMMARIUM.

1 *Dotis variæ acceptiones*, ad num. 3.
4 *Dotes animæ beatæ, Aureolæ Beatorum, Dotes corporis beati, quot sint, & quæ*, ad n. 7.
8 *Dos civiliter sumpta quid sit, & quotuplex, & quæ diversa ejusdem ratio*, ad n. 10.
11 *Ad quem spectet Dominium seu proprietas Dotis æstimatæ sive in re mobili, sive immobili*, ad num. 14.
15 *Dominium Dotis non æstimatæ quomodo inter maritum, & uxorem dividatur, & quando totum in hanc transferatur*, ad n. 17.
18 *Quid Jure tam Civili, quam Canonico cautum sit circa alienationem, vel hypothecam Fundi Dotalis*, ad n. 20.
21 *Ususfructus Dotis ad quem pertineat, & quid sub hoc nomine non intelligatur*, ad n. 22.
23 *Quinam sint effectus adulterii quoad Dotem, & donationem propter nuptias*, ad n. 24.
25 *Proprietas, & Ususfructus Dotis adventitiæ, sive profectitiæ Filiæfamilias ad quem pertineat stante viduitate, & ad quos post ejus mortem*, ad n. 28.
29 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu.*

Dotis nomen quodammodo æquivocum est; 1 primo enim late, & communiter perfectiones quædam, quibus naturaliter afficiuntur homines, dotes appellari solent: sic qui optimo pollet ingenio, facundia, robore, pulchritudine &c. dicitur bene dotatus, vel optimas habere dotes.

Secundo, & proprie, a Theologis ornatus, & dona quædam supernaturalia a Deo animæ sibi in æternum desponsatæ largiter concessa, Dotes animæ vocantur; immo cum beatitudo, quæ ex Boetio 3. *de consolat.* est status omnium bonorum aggregatione perfectus, taliter adhuc in corpus redundet, quod æternus beans etiam ipsi ornatus, & dona quædam supernaturalia elargiatur, illa corporis gloriosi Dotes nominat: dos autem theologice, ac supernaturaliter sumpta generatim describi potest, quod sit ornatus, & donum quoddam perpetuum in æterna beatitudine proportionaliter animæ, & corpori concessum. 2

Tertio, nomen Dotis juridice, & civiliter capitur pro eo scilicet, quod sive mobile sive immobile datur intuitu Matrimonii, & de hac præsertim procedit titulus; prius tamen Theologorum communiter quæ supra, breviter perstringamus. 3

Dotes igitur animæ beatæ tres a Theologis recensentur; videlicet clara Dei Visio, comprehensio seu Tuitio, & Fruitio. Prima sufficitur loco Fidei, secunda Spei, tertia Charitatem numquam excidentem perficit; de quibus fuse Scholastici; si autem quæras cur Fides, Spes, & Charitas animæ in via tributæ non dicantur ejusdem Dotes; respondetur id esse, quia unio indissolubilis, & consummata animæ cum Christo, quæ analogice Matrimonium dicitur, quo Christus eam sibi sponsat, non est nisi in patria; quandiu enim sumus in hac vita ex Apostolo 2. *ad Cor.* 5. peregrinamur a Domino: quæ autem ante Matrimonium dantur, non dotes, sed donationes potius vocitantur; & idem dicendum de donis aliis ante ingressum gloriæ collatis. 4

Ulterius obiter accipe, ultra dotes prædictas omnibus Beatis communes, a Theologis insuper assignari præmia quædam propter heroicitates quasdam aliquibus concessa, quæ Aureolas vocant; est autem Aureola generatim accepta præmium aliquod accidentale reportatum in cœlo propter insigne aliquod factum, & singularem victoriam in vita a Beatis obtentam de capitalibus christianæ salutis inimicis, Diabolo scilicet, mundo, & carne: hinc tres communiter a Theologis assignantur Aureolæ. Prima est est pro Martyribus, qui heroice triumpharunt de mundo, sævas persecutiones sustinendo, & mortem ipsam subeundo, Christum fortiter confitendo. Secunda est pro Doctoribus, qui per sapientiam, & doctrinam, erroris, infidelitatisque tenebras propulsantes decipientem Diabolum excellenter debellarunt. Tertia est pro Virginibus, sive omnibus illis, qui 5

per

per continentiam virginalem carnem insigniter calcarunt; dicuntur autem Aureolæ seu quasi parvæ aureæ coronæ, non quia magnæ non sint, sed quia exiguæ videntur respective ad beatitudinem essentialem, quæ aurea seu corona aurea dicitur.

6 Corporis gloriosi Dotes quatuor a Theologis enumerantur, nimirum impassibilitas, claritas, agilitas, & subtilitas. Per impassibilitatem corpus gloriosum erit incorruptibile, & immortale; 1. *ad Corinth. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem*, consequenter nec pati poterit quidquam; *Isaiæ* 49. *neque esurient, neque sitient &c., & Apocal.*21. *Absterget Deus omnem lacrymam &c.* Per claritatem corpora Beatorum fulgebunt quam maxime; *Matth.*13. *Tunc justi fulgebunt sicut sol*; *Ad Philippens.* 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*; unde si in densissima nocte unicum e gloriosis corporibus appareret, noctem ipsam verteret in lucidissimam diem. Per agilitatem corpora Beatorum vim se absque difficultate, & fatigatione quaquaversus movendi habebunt; *Isai. cap.*40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient*; *Sapient.*3. *Tamquam scintillæ in arundineto discurrent*. Per dotem subtilitatis, quæ arguitur ex *1 ad Corinth.* 15. *seminatur corpus animale, surget corpus spiritale.* Beatorum corpora cœlos aliaque corpora penetrare, ac per illa transire poterunt, sicut Christus Dominus ex Virginis utero, & sepulcro est egressus, januis clausis ad Apostolos ingressus, ac cœlos penetratus. Verum in assignanda hujusmodi Dotis ratione non parum discrepant Theologi; nobis tamen præfata extremis labiis libasse sufficiat, fusius enim hic immorari non expedit; interim ex his quisque meminerit, quod Apostolus ait, 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se*, ad Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*.

7 Dos juridice, & civiliter capta est bonum in pecunia, seu in alia re mobili, vel immobili consistens, ab uxore, vel alio ejus nomine datum marito ad onera Matrimonii sustinenda, ut videlicet ex ejus fructibus uxorem, & familiam facilius sustentare possit. Colligitur hæc definitio ex *l. Dotis* 1. *ff. de jure dotium*, *& l. Plerumque* 10. *§.*3. *ff. eod. & est in*
8 *re communis*. Dos est dupplex; Profectitia scilicet, & Adventitia. Dos Profectitia est illa, quæ a Patre,
9 vel ab alio ascendente paterno filiam in potestate habente, vel ab alio, intuitu tamen Patris, datur; *leg. Profectitia* 4. *ff. de jure Dotium*, *& l. Unica Cod. de*
10 *rei uxoriæ actione*. Dos Adventitia est illa, quæ nec a patre, nec ab ascendente paterno, sed ab alio absque ullo intuitu patris datur; *l. unic. §. Accedit, C. de rei uxoriæ actione*.

11 Dominium, seu proprietas dotis traditæ in re mobili in certo numero, pondere, & mensura v. gr. in tanta pecunia, in tot pecoribus, & hujusmodi, pertinet absolute ad Maritum, itaut de ea pro suo libitu disponere possit; cum obligatione tamen, quod soluto Matrimonio ipse, vel ejus hæres restituat tantumdem ejus generis, & qualitatis in eodem numero, pondere, & mensura, textu expresso *in leg. Si res in dotem* 42. *ff. de jur. Dotium*, ibi: *Res in dotem datæ, si in numero, pondere, aut mensura constant, mariti periculo sunt, quia in hoc dantur, ut eas maritus ad arbitrium suum distrahat, & quandoque soluto Matrimonio ejusdem generis, & qualitatis restituat, vel ipse, vel hæres ejus*. Sic etiam ad Maritum spectat 12
dominium, seu proprietas dotis sive in re mobili, sive immobili, quando ei talis dos traditur æstimata æstimatione faciente venditionem, textu expresso in *leg. Quoties* 5. *Cod. de jure dotium*, ibi: *Quoties res æstimatæ in dotem dantur, Maritus dominium consecuturus summæ velut pretii debitor efficitur; Si igitur non convenit, ut soluto Matrimonio restituantur, retinebit eas, si pecunias tibi offert*. Concordat *l. Plerumque* 10. *§.*4. *ff. de jure dotium*, ibi: *Si ante Matrimonium æstimatæ res dotales sunt, hæc æstimatio quasi sub conditione est; namque hanc habet conditionem, si matrimonium fuerit secutum; secutis igitur nuptiis æstimatio rerum perficitur, & fit vera conditio.* Unde sequitur quod si res æstimatæ pereant, aut de- 13
teriores fiant, pereunt, aut deteriores fiunt ipsi Marito uti earum domino, sicuti tamquam verus dominus lucrum, si quod esset ex ipsis, ipse referret; textu expresso *in l. Cum dotem* 10. *Cod. de jure dotium*, ibi: *Quis enim dubitet æstimationem a te mulieri deberi, cum periculo tuo res deteriores fiant, vel augmenta lucro tuo recipiantur*, & concordat *l. unic. §.*9. *Cod. de rei uxoriæ actione*, ibi: *Æstimatarum enim rerum maritus, quasi emptor, & commodum sentiat, & dispendium subeat, & periculum expectet*. Hinc plurimum interest Maritis, ut res dotales abs- 14
que æstimatione recipiant, textu expresso *in l. Plerumque* 10. *ff. de jure dotium*, ibi: *Plerumque interest viri* (res in contractu nuptiali) *non esse æstimatas, ne periculum rerum ad eum pertineat*; quia nunc si æstimatio non præcessit, damnum superveniens absque culpa Mariti, & deterioritas ipsarum rerum dotalium non æstimatarum in solam cadit uxorem, textu expresso *in cit. l. Plerumque*, ibi: *Quoties igitur non æstimatæ res in dotem dantur, & meliores, & deteriores mulieri fiunt*.

Dominium naturale dotis in re immobili, non 15
æstimata, sed præcise taxationis causa, non æstimatione faciente venditionem, pertinet ad uxorem; Civile vero transit ad maritum. Rota *part.*8. *recent. dec.*259. *num.*1., *& part.*15. *dec.*277. *num.*16. textu claro *in leg. In rebus* 30. *Cod. de jure dotium*, ibi: *Cum eædem res ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in ejus permanserint dominio*; & clare evincitur ex iis omnibus juribus, in quibus dos dicitur proprium patrimonium uxoris, ut *in l.*3. *§. Sed utrum, ff. de minor. l. unic. §. & hoc, C. de rei uxoriæ actione*, & ex iis juribus, in quibus dicitur dos esse in bonis mulieris, ut *in l. Filius, ff. de collat. bonorum*, vel simpliciter esse mulieris, *ut in l. Pater*, *ff. de evict. & in l. quamvis*, *ff. de jure dotium*, & respectu Mariti dicuntur esse res alienæ; *l. Si constante*, *§. Si maritus*, *ff. de jure dotium*; *& l. Donatio*, *§. fundum, & l. Etiam*, *§.*1. *eod. tit.* Unde fundus dotalis remanet 16
in dominio uxoris, & ad ejus periculum stare dicitur, & nunquam transit in verum, & naturale dominium viri; Rota *part.*12. *recent. dec.*10. *n.*27. *decis.*11. *num.*29. *par.*13. *dec.*51. *num.*9. *par.*15. *dec.*83. *num.*11.

17 *num.*11. & 12. *par.*18. *tom.*1. *dec.*98. *num.*10. Soluto Matrimonio, dominium civile ipso jure, & ministerio legis statim transfertur in uxorem, & consolidatur cum naturali, *leg. Dotis, ff. soluto matrim.* Rota *par.*13. *dec.*349. *par.*15. *dec.*190. *num.*7. & *decis.*179. *n.*17.

18 Fundus dotalis, seu dos in re immobili non æstimata ita spectat ad verum, & naturale dominium uxoris, ut Maritus eam alienare, hypothecare, aut alias obligare non possit. *Princip. Instit. Quibus alienare licet, vel non*, ibi: *Dotale prædium maritus invita muliere per legem Juliam prohibetur alienare*; Rota *par.*3. *decis.*573. *n.*2. *part.*4. *tom.*2. *dec.*492. *n.*1. *part.*8. *decis.*91. *num.*6. *part.*9. *tom.*1. *dec.*431. *num.*8. *dec.*269. *num.*13. & *seq. par.*15. *dec.*190. *n.*5. *part.*18. *to.*1. *dec.*98. *n.*29. *par.*19. *tom.*1. *dec.*68. *n.*20. & *ead.*
19 *par.*19. *tom.*2. *dec.*436. *num.*1. Immo neque alienare potest cum consensu uxoris; *Cit. Instit. Quibus alienare licet, vel non*, ibi: *Interdicta alienatio, & obligatio* (de hypotheca in specie erat prius etiam sermo) *ut neutrum eorum, neque consentientibus mulieribus procedat*, & ratio additur istis verbis: *Ne sexus muliebris fragilitas in perniciem substantiæ ejus convertatur*; Concordat *Novell.* 61. *cap.*1. *§.*1. Rota *recent. par.*4. *dec.*619. *num.*2. *par.*19. *tom.*1. *dec.*214.
20 *num.*1. De jure tamen Canonico valet alienatio interveniente uxoris juramento, quo se obligat ad non revocandam alienationem, aut ad non contraveniendum, prout expresse statuitur, & in hoc puncto Jus civile corrigitur; *c. Cum contingat* 28. *de jurejurando*, ibi: *Cum contingat interdum, quod constante Matrimonio alienationibus super rebus dotalibus, & donationibus propter nuptias consentiant; ne ulterius contraveniant proprio Sacramento firmando, ac soluto processu temporis Matrimonio, contravenire nitantur; Utrum hoc eis liceat a nobis tua fraternitas requisivit. Nos autem fraternitati tuæ respondemus, quod & si mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones; ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperiri, mulieres ipsæ servare debent hujusmodi juramenta sine vi, & dolo sponte præstita, cum in alterius præjudicium non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis æternæ*; Rota *par.*4. *tom.*2. *decis.*492. *n.*3. & 4. *par.*9. *tom.*1. *dec.*169. *num.*12., & *seq. par.*19. *tom.*2. *dec.*436. *n.*5.

21 Ususfructus dotis etiam rei immobilis, & inæstimatæ pertinet ad maritum; textu expresso *in l. Dotis* 7. *de jure dotium*, ibi: *Dotis fructum ad Maritum pertinere æquitas suggerit*, & additur ibi ratio his verbis: *Cum enim ipse onera Matrimonii subeat, æquum est, eum etiam fructus percipere*; & concordat *leg. Pro oneribus* 20. *Cod. eodem tit.*, ibi: *Pro oneribus Matrimonii mariti lucro fructus totius dotis esse*,
22 *quos ipse cœpit . . . . manifestissimi juris est*. Si tamen lucrum perceptum ex fundo dotali non pertineat ad fructuum, seu redituum naturam, & sit sors quædam præcipua, quæ Dotem augeat, non pertinet ad Maritum, textu expresso *in leg. Si ex lapidicinis* 12. *ff. de jure dotium*, ibi: *Si ex lapidicinis Dotalis fundi lapides, vel arbores, quæ fructus non essent, vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt Dotis*. Sic etiam licet maritus habeat usumfructum Silvæ cæduæ pro dote sibi traditæ, non tamen potest sibi retinere lucrum perceptum ex alienatione arborum prægrandium, aut arduarum ibi existentium, cujus proinde rationem exigere ab ipso poterit ipsa Mulier, vel ipsius hæres; quod etiam verum est, licet ventorum vi arbores illæ ceciderint, textu expresso *in leg. Fructus* 7. *§.* 12. *ff. Soluto Matrimonio*, ibi: *Si arbores cæduæ fuerunt, vel gremiales, dici oportet in fructum cedere; Sin minus, quasi deteriorem fundum fecerit maritus, tenebitur. Sed & si vi tempestatis ceciderunt, dici oportet pretium earum restituendum mulieri, nec in fructum cedere*. Idem est dicendum de Marito, qui vendit ligna, lapides &c. veteris ædificii, quod reficere, neque necessarium, neque utile est; *l. Si ex lapidicinis* 31. *de jure dotium*, ibi: *sive superficiem ædificii dotalis voluntate mulieris vendiderit nummi ex ea venditione recepti sunt dotis*.

Dominium, seu proprietas dotis amittitur ab uxore propter ejus adulterium, & transit in Maritum; 23
similiter a Marito propter ejus adulterium amittitur dominium, seu proprietas donationis, seu donati propter nuptias, nisi inter se reconciliati fuerint; *l. Dotem* 24. *Cod. de jure dotium*, *l. Consensu*, *§. Si vero causam*, *Cod. de repudiis*, *cap. Plerumque* 4. *de donat. inter virum, & uxorem*, ibi: *Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate* (scilicet ob eamdem causam) *a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalium repetere non valebit*, & in ejus summario dicitur expresse: *Mulier propter adulerium a viro separata perdit dotem, & sic tenet communis cum* Glossa *ibid. verb. Dotalium*, & alia Glossa *in cap. Ex par.*10. *ex consuetudine, verb. Bonis*. Hoc tamen intelligi de- 24
bet post Judicis sententiam, est enim pœna, sicuti ex communi docent Sa *verb. Divortium n. penult.* Sanchez *lib.*10. *de Matrim. disp.*8. *n.*12. Layman *lib.*3. *de Justit. tract.*4. *c.*3. *n.*6.

Soluto per mortem Mariti Matrimonio filia fami- 25
lias vidua habet plenum jus suæ dotis adventitiæ tam quoad proprietatem, seu dominium, quam quoad usumfructum privative etiam quoad patrem; Bossius *tract. de Dote cap.*3. *nu.*92. Constantinus Rogerius *de Dote quæst.*10. *num.*18. Baldus Novellus *de dote part.*6. *privil.*23. & *l. duob. sequent.* & *part.*8. *privileg.*10., & communis aliorum, & habetur *l. Pomponius Philadelph. ff. Famil. Ercifcund.*, & colligitur *ex leg. Cajus, ff. sol. Matrim.* ubi cum ageretur de Nepte, quæ erat sub patria potestate, & quæreretur, cui competeret actio ad dotem ab Avo Materno constitutam, respondit Paulus Jurisconsultus favore nuptiarum eam actionem competere Nepti, ac proinde videtur negare de patre, & hæredibus per textum in *l. Cum Prætor, ff. de judic.*

Soluto Matrimonio Dominium seu proprietas do- 26
tis profectitiæ pertinet, ad filiamfamilias viduam; Menochius *de præsumptionib. lib.*3. *præsumpt.*29. *numer.*80. & *de arbitrariis lib.*2. *cas.*88. *n.*39. Mascard. *de probationib. conclus.*574. *num.*6. Stephanus Gratianus *tom.*2. *discept. forens. cap.*301. *num.*30. Paschal *de viribus patriæ potest. part.*2. *cap.*4. *num.*37., & a *num.*69. *ad final.* Camillus Borellus *in summa decis. par.*3. *tit.*4. a *num.*54. *ad* 58. Et ratio est, quia pater constituendo dotem filiæfamilias intelligitur eamdem donare, seu constituere cum animo donandi;

Salicetus *in l. Ex morte*, *Cod. de pact. convent.* Cephalius *cons.* 753. *num.* 5. *vol.* 5. Alexander *cons.* 99. *num.* 2. *vol.* 7. Quinimmo nedum donare, sed etiam munus adimplere; ad quod tenetur; *l. Si cum Dote*, *§. Si pater*, *ff. soluto Matrimonio*, *& leg. Cum dotem* 71. *ff. de jure dotium*; Eorum autem, quorum fit donatio, vel ex libera voluntate, vel quodammodo ex debito, dominium transit ad donatarium, ut habet
27 communis *ex vulgat. jur.* Talis autem dotis profectitiæ usus pertinet ad patrem, ad quem reverti debet, nisi aliud conventum fuerit in constitutione ipsius dotis; & hoc quousque eadem filia secundo nubat, dummodo tamen pro eo tempore alatur a patre. *Est communis, argum. l. Eos a patre, Cod. soluto Matrimonio*; *l. Si ab hostibus*, *ff. eodem*, *& l. 6. de*
28 *jure dotium*. Mortua uxore ususfructus dotis spectat ad virum, proprietas vero pertinet ad filios; *l.* 1. *Cod. de bonis matern.* Rota *par.* 3. *dec.* 126. *sub n.* 2. *& par.* 11. *dec.* 368. *n.* 25.

Additiones ex aliena manu.

29 Interest dignoscere, quando res in Dotem data sit æstimata, & quando inæstimata, tum ob effectus, quos affert Auctor, tum ob alios effectus. At vide de hac materia Rota *in Spoletana Immissionis super bonis S. Anatolis* 15. *Junii* 1725. *coram bon. mem. Nunez*, *in Romana Dotis super mandato* 21. *Januarii* 1738. *coram Rezzonico postea Summo Pontifice Clem. XIII. in Romana Immissionis super bonis Catharinæ Putignanæ* 6. *Maii* 1737, *coram clar. mem. Millin. in Eugubina Reintegrationis* 21. *Junii* 1737. *cor. clar. me. Calcagnino in Romana, seu Januen. Locorum Montium* 23. *Junii* 1738. *coram eod. in Romana Immissionis* 8. *Maii* 1743. *coram bon. me. Lana, in Romana Dotis* 10. *Maii* 1748. *coram cl. me. Matthæo*.

Articulus II.

Dos quo ad illos, qui tenentur eam dare.

SUMMARIUM.

1 *Pater tenetur dotare filiam, & a quibus dispemari nequeat*, ad num. 5.
6 *A quibus vero dispensetur*, ad n. 8.
9 *In defectu patris qui teneantur*, ad n. 13.
14 *Deflorator ad quid teneatur erga defloratam tam in foro externo, quam interno*, ad n. 22.
23 *Clericus in Sacris constitutus, seu uxoratus, quando in utroque foro teneatur ratione stupri puellam dotare, quando non*, ad n. 26.
27 *Quæ sit Defloratoris obligatio circa quantitatem Dotis in utroque foro*, ad n. 34.
35 *Quando Deflorator nec dotare nec ducere teneatur defloratam, ratione habita utriusque fori*, ad n. 38.
39 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 53.

1 Pater tenetur Dotem dare filiæ, textu expresso *l. ult. Cod. de Dotis promissione*, ibi: *Neque enim leges incognitæ sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium Dotem, vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie, & ibidem verb. Intelligi* docet Glossa communiter recepta, & concordat; *l. Qui liberos* 19. *ff. de ritu nuptiarum*. Et Conclu- 2
sio procedit, etiamsi filia cum Patris consensu nubens, propria bona adventitia habeat, nisi Pater gravi inopia laboret; ut statuitur *in cit. l. ult. Cod. de Dotis promission.* ut tenent communiter Doctores apud Covarruv. *in epit. par.* 2. *cap.* 3. *§.* 7. *n.* 9. Layman *lib.* 3. *de Justit. tract.* 4. *cap.* 13. *num.* 3. Item procedit 3
Conclusio, etiamsi pater filiam matrimonio collocaverit nulla facta mentione dotis; Glossa *in leg. Obligamur*, *vers. Lege*, *ff. de action. & obligat.* Abbas in *c.* 1. *de sponsalib. impub. num.* 6. Sanchez *lib.* 4. *disp.* 26. *num.* 3. Layman *loc. cit. num.* 4. & alii communiter. Et ratio est, quia tacite intelligitur sponso dos promissa, eo quod pater non solum obligatus sit ad providendum filiæ maritum, sed etiam ad dandam ei dotem; *l. Qui liberos* 19. *de ritu nuptiarum*; Dos enim datur ad sustinenda onera Matrimonii, & Mulier sine Dote facile contemneretur a viro. Eadem ratione, si mulier dives, non facta expressione, & con- 4
ventione dotis, ducta sit, tacite censentur ejus bona, vel saltem pars bonorum pro conditione, & dignitate viri in dotem constituta, quæ si non solvatur, justam causam Maritus habet alimenta uxori negandi; Sanchez *lib.* 9. *disp.* 5. *concl.* 2. Gail. *l.* 2. *observ.* 93. *num.* 10. Layman *loc. cit. num.* 4. Et ratio est, quia cum dos detur ad sustinenda onera Matrimonii; *arg. tot. tit. ff. & Cod. de jure Dotium*, debet uxor dives assignare Marito congruam dotem pro tali matrimoniali onere sustinendo. Insuper procedit conclusio, 5
etiamsi filia inscio, & invito patre, viro tamen digno nupserit; Ripa *in l.* 1. *ff. soluto matrimonio numer.* 57. Menochius *de præsumption. lib.* 4. *præsumpt.* 189. Sanchez *cit. disp.* 20. *num.* 16. Layman *loco citat. num.* 4. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 20. *num.* 39. & alii communiter. Et ratio est, quia pater licet ægre ferre possit tale Matrimonium secundum modum, ex quo ipso inscio contractum fuerit; non potest tamen rationabiliter illud ægre ferre secundum substantiam, cum pater ipse teneatur providere filiæ de viro digno, & ei conguam dotem tradere; *l. Qui liberos* 19. *de ritu nuptiarum*.

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo filia an- 6
te annum 25. inscio patre, & invito nupsit indigno moribus, aut genere. Tunc enim cogi non potest pater ad plene dotandam talem filiam, sed solum ad alimenta necessaria præstanda, quæ pater liberis suis indigentibus etiam ingratis, & immorigeris naturali jure dare tenetur; *arg. cap. Cum haberet de eo, qui duxit*, *& leg. Qui a liberis*, *§. Si vel parens*, *ff. de liberis agnoscendis*, & tenet communis cum Covarr. *in epit. par.* 2. *c.* 3. *§.* 8. *num.* 7. Sanchez *lib.* 4. *disp.* 26. *num.* 19. Rodriq. *tom.* 1. *summ. cap.* 14. *n.* 4. Layman *loc. cit. num.* 4. Unde ad Judicem pertinebit arbitrari, considerata indignitate mariti, & inobedientia filiæ, utrum delictum ejus dotis subtractionem mereatur: Non enim competit patri facultas statim exhæredandi filiam ita nubentem, aut ei notabiliter dotem minuendi sine arbitrio Judicis, ut statuit Carolina Constitutio in Comitiis Augustanis promulgata, teste Haunoldo
tract. 3. *cap.* 5. *contract.* 5. *num.* 382. Indignus autem 7
censetur conjux ille, cui alter nubere absque dedecore juxta mores Civitatis non potest; *arg. leg. Si adulterium cum incestu*, *§. stuprum*, *ff. ad l. Juliam, de*

de adulterio, ibi: *Contumacia juris, & sanguinis contumelia*; Sic etiam indignus conjux censetur, qui est malorum morum; *arg. l. Sed ea, ff. de Sponsal. & l. nuptiæ, Cod. de nupt.* ibi: *Si pares sint genere, & moribus*; Menoch. *de præsumpt. lib.4. præsumpt.* 189. *num.25. in fine*; Sanchez *lib.4. disp.26. n.23.* Reiffen-
8 stuel *loco cit. num.41.* Limitatur insuper Conclusio in omnibus illis casibus, quibus pater filiam exhæredare potest. *Sic communis Doctorum* cum Sanchez *lib.4. disp.26. num.1.* Reiffenstuel *loc. cit. nu.43.* Non enim major ratio requiritur ad privandam filiam dote, quam ad eam privandam legitima, cum dos substituatur legitimæ, & in eam imputetur; *l. quoniam 29. C. de inofficios. testament.*
9 Si pater dotare nequit filiam, tenetur eam dotare Avus paternus; *arg. l. Dotem 7. ff. de jur. dotium*;
10 Et quidem ante Matrem, prout cum pluribus Juristis docet Haunoldus *tract.4. cap.5. num.386.* Reiffenstuel *loc. cit. num.45. arg. Neque mater, Cod. de*
11 *jure Dotium*. In defectu Patris, & Avi paterni, & accedente magna, & probabili causa, tenetur Mater ipsa dotare filiam; *arg. leg. Mater 14. C. de jure Dotium* ibi: *Neque mater pro filia Dotem dare cogitur, nisi ex magna, & probabili causa, vel lege specialiter expressa*; Neque pater de bonis uxoris suæ invitæ ullam dandi habet facultatem. Magna autem, & probabilis causa intelligi debet, si filia, & pater inopes sint, Mater autem dives; tunc mater sicut alere tenetur filiam, ita & dotare; Molina *to.2. disput.424. post princip.* Petr. Gregor. Tholosan. *lib. 9. Syntagm. cap.18. num.6.* Layman *loc. cit. num.5.* Dos enim succedit loco alimentorum; Sylvester *verb.*
12 *Dos, q.5.* In defectu omnium dictorum ascendentium tenetur frater dotare inopem sororem ex patre; *arg. l. Cum plures 12. §.3. ff. de administr. & pericul. Tutor.*; ubi statuitur, fratrem non teneri dotare sororem ex alio patre natam, seu tantum uterinam, unde a sensu contrario recte infertur, eum teneri ad dotandam sororem ex eodem patre natam, si non habeat propria bona, & non sit ab aliis dotata. *Sic communis Doctorum* cum Haunold. *loco citat. n.389.*
13 Layman. *loco cit. num.5.* Dotem dare tenentur omnes, qui illam serio promiserunt, cujuscumque sint sexus aut conditionis; *arg. leg. promittendo 14. ff. de jure dotium*, ibi: *Promittendo Dotem omnes obligantur, cujuscumque sexus, aut conditionis sint*; dummodo tamen sit major 25. annis; *l. Ult. C. ad S. C. Vellejan.* ibi: *Generaliter sancimus, ut si quis major 25. annis sive masculus, sive fœmina, Dotem pollicitus est, vel spoponderit pro qualibet muliere, cum qua matrimonium licitum est, omnino compellatur suam confessionem adimplere.*
14 Deflorator, qui absque promissione matrimonii virginem per vim, vel metum injuste incussum violavit, tenetur illam dotare, aut illam ducere in uxorem; Barbosa *in c. si seduxerit 1. de adult. & stupr. n.7.* & ibi Ancharanus *p.3. l.5. c.5. §. Quæres*, Lugo *tom.1. disp.12. sect.1. n.11.* Lessius *l.2. c.10. num.12.* Guttierez *Canon. qq. lib.1. qu.37. n.7. & seq.* Engel *l.5. decret. tit.16. n.11.* Pirhing *ibid. n.29.41. & 44.* Reiffenstuel *l.4. decret. tit.1. num.87.* Navarr. *in Manual. cap.16. n.17.* Molina *tract.3. de justit. disp.106.* Vasquez *in opuscul. moral. tract. de restitut. cap.3. §. 2. dub.1. n.2. & 3.* & alii communiter *arg. cap. Pervenit 2. de adult. & stupr.* ubi non absolute, sed sub alternatione deflorator, seu seductor compellitur; In alternativis autem sufficit alterutrum adimplere, textu expresso *in c. In alternativis 70. de Regul. juris in 6.* ibi: *In alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri*, & concordat *l. Plerumque 10. in fin. ff. de jure Dotium*. Et sic habet recepta consuetudo, & praxis omnium fere Tribunalium Ecclesiasticorum, teste Barbosa *loco cit.* Guttierez *l. c. q.37.* Consuetudo autem est optima Legum interpres; *c. Cum dilectus 8. de consuetud.* Nec obstat *cap. Si sedu-* 15
xerit 1. de adult. & stupro, ubi non solum ad alterum, sed ad utrumque deflorator teneri dicitur, ibi; *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormierit que cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem.* Non obstat, inquam, quia verba illa non copulative, sed disjunctive intelligenda sunt; Illa enim dictio *Et* sumi debet pro *Vel*; ut desumitur ex recepta Tribunalium praxi & consuetudine, quæ est optima Legum interpres; *l.37. ff. de legibus, & cit. c. Dilectus 8. de consuetudine*. Et sic sæpe fit in jure, uti patet *l. sæpe, ff. de verbor. significat* ibi: *sæpe ita computatum est, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis, & leg. Conjunctionem, ff. eod.* ibi: *Conjunctionem enim nonnunquam pro disjunctione accipi, Labeo ait.*

Deflorator tenetur dotare puellam a se per vim, 16
metum gravem, & dolum seductam, quamvis sit paratus eam ducere in uxorem, si pater ejus, aut ipsa seducta recuset matrimonium cum ipso defloratore, textu expresso *c. si seduxerit 1. de adulter. & stupr.* ibi: *Si vero pater virginis dare noluerit* (& a fortiori si puella ipsa principaliter offensa nubere ei recuset) *reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt*. Et sic tenent Barbosa *in d. cap. si seduxerit num. 7.* Hostiens. *ibid. num. 1.* Gonzalez *ibid num.7.* Farinac. *de delict. carn. qu.147. num.105.* Lugo *tom.1. disp.12. sect.1. n.12.* Azorius *par.3. lib.5. cap.5. diffic.4.* Lessius *lib.2. cap.10. n.12.* Clarus *§. Stuprum num.3.* Pirhing *lib.5. decret. tit.16. num.46.* Reiffenstuel *lib.4. decret. tit. 1. num.89.* & alii communiter contra Molinam, & paucos alios volentes saltem tunc defloratorem liberari ab onere dotandi, si sit virgini defloratæ conveniens, & offerat se ad eam ducendam. Et ratio nostra est, quia si virgo deflorata adstricta esset ad contrahendum matrimonium cum stupratore ad hoc se offerente, vel ad carendum dote sibi debita, non compensaretur ei æqualiter damnum injuste illatum, nam puella prius habebat libertatem nubendi cui vellet, qua privaretur si tunc deberet contrahere matrimonium cum eo, qui forte illi non placet, vel carere Dote sufficiente ad ineundum matrimonium æquale, seu æque commodum, ac si adhuc virgo esset.

Talis deflorator tenetur dotare puellam sic deflora- 17
tam, etiamsi ipsa jam habeat Dotem competentem. *Sic communis Doctorum* cum Abbate *in c. Pervenit 2. de adult. & stupr. num.5.* Guttier. *Can. qq. lib.1. quæstion.37. num.8.* Et ratio est, quia virginitas est secunda, seu altera dos, quam qui injuste abstulit, debet in pœnam, & odium delicti compensare substituendo Dotem in ea quantitate, in qua consideratis circumstantiis considerandis fuisset dos virginis, si deflorata non fuisset; *cit. c. si seduxerit 1. de adult. &*

Q 2 stupro

18 *ſtupro*. Et hoc pro foro externo; pro foro autem interno ſufficit ſupra dotem, quam alias a patre, vel aliunde haberet, addere quantum neceſſarium eſt ut poſſit nubere viro æquali, perinde ac ſi corrupta non fuiſſet, quia ad plus non tenetur, ſpectato jure naturæ, & ſic redditur æquale damno illato; Covarr. *in Epit. leg.*1. *decr. part.*2. *cap.*6. *§.*8. *num.*5. Leſſius *lib.*2. *cap.*10. *num.*11. Vaſquez *in opuſc. moral. tract. de reſtit. cap.*3. *§.*2. *dub.*5. *num.*14. Pirhing. *loco cit.*
19 *num.*44. Talis deflorator tenetur in foro externo dotare defloratam, etiamſi deflorata præter amiſſionem virginitatis penitus nullum damnum paſſa fuiſſet, utpote æquale matrimonium ſortita, vel ſortitura, ac ſi deflorata non fuiſſet *ex cit. cap. ſi ſeduxerit*. Deflorator principaliter non in ſolam compenſationem damni, ſed in pœnam delicti tenetur defloratam dotare; delictum autem exiſtit, & pœnam ſecum trahit,
20 etſi omne aliud damnum abſit. Pro foro autem interno, ſi deflorata nullum damnum paſſa eſt præter amiſſionem virginitatis, non tenetur eam dotare ante ſententiam Judicis; Guttier. *can. qq. quæſtion.*37. *numer.*25. Leſſius *de Juſt. & Jure libr.* 2. *cap.* 10. *numer.*15. Pirhing. *loco citat. num.*47. Reiffenſtuel *loco cit. num.*76. *&* 93.

21 Deflorator, qui vi, metu injuſte incuſſo, fraude ſeu dolo abſque promiſſione matrimonii ſeducit, vel cognoſcit puellam ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgo, & publice virgo habebatur, tenetur in utroque foro illam ſaltem dotare arbitrio prudentis viri, ſi inde infamia ſit ſecuta, ita ut non poſſit tam commode alteri nubere, ſicut antea. *Eſt communis* cum Navarr. *in Manual. cap.*16. *num.*19. Azorio *part.*3. *lib.*5. *cap.*5. *diff.*11. Pirhing. *loc. cit. num.*48. Reiffenſtuel *loco cit. num.*83. Et ratio eſt, quia ipſa communiter habebatur pro virgine, & honeſta puella, adeoque deflorator eam ſeducens vi, fraude, ſeu dolo incurrit conſimilem obligationem, ac ſi defloraſſet
22 vere virginem; *arg. cap. ſi ſeduxerit* 1. *de adult. & ſtupr.* Secus autem eſt de eo, qui vi, metu injuſte incuſſo, fraude, ſeu dolo carnaliter cognoſcit puellam jam corruptam, & ut talem jam publice habitam; *Sic communis Doctorum arg. cit. c. ſi ſeduxerit*, ubi tantum conſtringitur ducere, vel dotare, qui ſeducit *Virginem*; adeoque a ſenſu contrario, qui ſeducit non virginem, nec ut talem habitam, non tenetur, optime enim arguitur a ſenſu contrario; *arg. leg.*1. *§. Hujus rei, de offic. ejus, cui mandata eſt jurisdictio. & leg. Qui teſtamento; §. Mulier*, ubi Gloſſa, *ff. de teſtam.* Tum quia ſeductor non cauſavit aliquod damnum puellæ jam prius notoriæ corruptæ, cum ipſa jam prius ut talis communiter cognita, non fuiſſet conſecutura magis commodum Matrimonium, quamvis non fuiſſet ulterius ab ipſo ſeducta.

23 Clericus in ſacris conſtitutus, ſeu maritatus, qui fingens ſe laicum ſolutum ſub ficta promiſſione matrimonii obtinet a fœmina copulam, tenetur ipſam dotare in tantum, in quantum requiritur, & ſufficit ad reparandum damnum, quod inde paſſa eſt decepta; omnis enim injuſte damnificans tenetur ad reſtitutionem; *arg. leg. unic. C. de ſent. quæ pro eo, & cap. ult. de injur. & damn. dat. & cap. ſi res aliena cauſ.*14. *quæſt.*6. Sic Sanchez *lib.*1. *diſp.*10. *num.*15. Ledeſma *de Matrim. quæſt.*45. *num.*4. *dub.*1. *de confirmat. tertii*
24 Reiffenſtuel *loco cit. num.*152. & alii paſſim. Si vero puella damnum exinde nullum patitur, ad nihil tenetur talis Clericus, ſeu maritatus in foro interno ante ſententiam Judicis, quia tunc nec vi legis, nec ratione damni illati in foro interno conſurgit aliqua obligatio. Non vi legis, quia cum diſpoſitio *cap. ſi ſeduxerit* 1. *de adult. & ſtupr.* ſit pœnalis, in odium ſeductionis lata, externamque pœnæ executionem requirat, ante ſententiam Judicis non obligat; *argum. capit. Cum ſecundum de hæretic. in* 6. Nec vi damni illati, quia, uti ſupponitur, talis puella nullum exinde patitur damnum. Si tamen deflora- 25
tor ſive ſit Clericus, ſive uxoratus, ſive ſolutus, crimen alias occultum poſtmodum propalet, indeque damnum puellæ defloratæ cauſet, tenetur illud ad æqualitatem etiam in foro interno, & ante omnem Judicis ſententiam reſarcire. *Sic communis* cum Molina *tract.*3. *diſp.*104. *num.*13. *in fin.* Lugo *to.*1. *diſp.*2. *ſect.*1. *num.*6. Pirhing *loc. cit. num.*48. Et ratio eſt clara, quia tam jure naturali, quam poſitivo quilibet in foro conſcientiæ ante omnem ſententiam reſarcire tenetur damnum injuſte illatum; *arg. l. Unic. Cod. de ſentent. quæ pro eo, & cap. ult. de injur. & damn. dat. & cap. Si res aliena quæſt.*6. Quinimmo etiamſi 26
virgo libere conſenſerit in ſtuprum ſine vi, vel injuſto metu, fraude, aut dolo; ſi tamen ſtuprator, ſeu deflorator poſtea crimen occultum propalaverit, eamque infamaverit, tenetur ad reparandum ejus honorem, & damnum infamiæ injuſte ei illatum reſarciendum; Reiffenſt. *l. c. n.* 78. Molina *l. c. n.*13. *in fin.* Lugo *l. c. n.*6. Pirhing *l. c. n.* 48., &alii paſſim.

Quantitas dotis dandæ a defloratore puellæ per 27
vim, dolum, fraudem, aut metum injuſte incuſſum defloratæ taxanda eſt in foro externo juxta quantitatem dotis, quam ipſa puella, ſi deflorata non fuiſſet, potuiſſet habere a parentibus, vel aliunde ſecundam qualitatem ſuam, & mariti, quem non violata potuiſſet acquirere; *arg. cap. Si ſeduxerit* 1. *de adulter.*, *& ſtupr.* ubi pro foro externo in odium, & pœnam delicti ſic expreſſe ſtatuitur: *Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt*; *& l. Si filiæ* 45. *ff. de Legatis*, *leg. Si Curatoris* 9. *C. de adminiſtrat. tutor. & leg. Cum poteſt* 69. *§. Gener, ff. de de jure dotium*, ibi: *Dotis etiam quantitas pro modo facultatum patris, & dignitate mariti conſtitui debet.* Et ita Gloſſa *in dict. cap. ſi ſeduxerit, verb. Juxta modum*, & ibi Gonzalez *num.*6. *circa finem*, Farinac. *de delict. carn. quæſt.*147. *nu.*24. *& ſeq.* Carpz. *prax. crim. part.*2. *quæſt.*68. *n.*13. Berlich. *part.*5. *concluſ. pract.*28. *num.*10. Didac. Perez *in princ. tit.*15. *lib.*8. *ordin.* Caſtil. *de alim. cap.*26. *num.*7. Reiffenſtuel *loc.*
*cit. num.*9. Ordinarie loquendo plus reſtitui debet a 28
defloratore puellæ nobili, vel ſpecialibus donis naturæ ornatæ, quam ignobili, aut deformi; Tales enim puellæ, quamvis Dote careant, vel modicam habeant, intuitu qualitatum noblilitatis, pulchritudinis, aut alterius conſimilis, ordinarie æque honeſta, & commoda ſunt matrimonia acquiſituræ, ac aliæ majorem habentes dotem, carentes tamen ſimilibus qualitatibus; adeoque cum per injuſtam deflorationem priventur omni ſpe acquirendi ſic honeſta, & commoda matrimonia, poſſunt de jure etiam in foro externo exigere a Defloratore compenſationem illius gravis damni ſibi injuſte illati, cum omnis injuſte

fuisse damnificans ad æqualem satisfactionem etiam in foro externo teneatur, & ad eam præstandam possit, & debeat a Judice condemnari; *arg. l. unic. de sentent. quæ pro eo, & c. ult. de injur. & damn. dat. & c. si res aliena caus.14. q.6.*

29 Cæteris paribus deflorator dives non tenetur plus dare defloratæ quam deflorator pauper. Non enim ob divitias debet aliqis esse deterioris conditionis, aut ob illas ad plus, quam lex præcipit, obligari, *cit.* autem *c. si seduxerit 1. de adult. & stupr.* plus non præcipit, quam ut injustus deflorator tantam det dotem quantam (consideratis considerandis) *virgines accipere consueverunt*. Dos autem, quam *virgines accipere consueverunt*, regulatur, & mensuratur secundum *l. Cum potest 69. §. Gener ff. de Jure dotium*; ubi sic expresse habetur: *Dotis etiam quantitas pro modo facultatum patris, & dignitate mariti constitui debet*, adeoq; deflorator dives non tenetur plus dare puellæ defloratæ quam pauper; Reiffenstuel *loc. cit. n.96.* & alii passim.

30 Deflorator pauper non tenetur semper dare tantam dotem, quantam alias puella posset habere secundum suam qualitatem, & opulentiam suorum parentum; sed tantam solummodo, quantam salvo adhuc statu, seu conditione sua dare potest; Defloratori enim pauperi impossibile est tantam dare dotem, quanta alias ad dotandam puellam divitem, & nobilem a se injuste defloratam requireretur. Ad impossibile autem nemo tenetur; *l. Impossibilium 185. ff. de Reg. Jur.*: ibi: *Impossibilium nulla obligatio est, & cap. Nemo 6. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari*: adeoque &c. Nec etiam deflorator pauper tenetur tantam dare Dotem, ex quo totaliter deberet cadere a statu, & conditione sua; juxta enim universalia principia restitutionis nemo tenetur restituere cum totali ruina sui status, in quo existit, nisi forsan injuste læsus, aut damnum passus esset in æquali periculo, ut

31 communiter sentiunt Doctores. Deflorator tamen pauper, qui quantum tenetur, non habet, debet tantum restituere, quantum interim salvo statu, & conditione sua potest, cum obligatione supplendi reliquum si ad pinguiorem fortunam venerit; quia præsens impotentia, paupertas, aut defectus mediorum non extinquit omnino, sed tantum suspendit obligationem restituendi æquale, ita ut veniens ad pinguiorem fortunam omnino teneatur, & in utroque foro adhuc urgeat obligatio; Molina *de just. & jur. tra.3. disp.104. n.16.* & communis aliorum.

32 In foro interno dos puellæ per vim, fraudem, seu dolum defloratæ restituenda non regulatur, & mensuratur juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt, ut pro foro externo statuitur *in cit. cap. Si seduxerit 1. de adult. & stupr.* sed mensuranda est præcise juxta damnum, quod injuxte deflorata inde patitur; quia in foro interno de jure humano, naturali, ac divino ante omnem Judicis sententiam requiritur, & sufficit, ut quis tantum restituat, aut resarciat, quantum injuste damnificavit, ut habet communis Doctorum sententia; *arg. l. unic. C. de sententia, quæ pro eo, & c. ult. de injur., & damno dat.* Tenetur igitur iniquus deflorator tantam in foro conscientiæ dare dotem puellæ inique defloratæ, quanta requiritur, & sufficit pro reparando damno, quod ex tali injusta defloratione puella patitur, præcipue ut æquæ honestum, & commodum matrimonium acquirere possit, quale potuisset secundum Prudentis viri judicium acquirere, si non fuisset violata sive dein hæc quantitas major sit, sive minor Dote, quam talis puella non violata habuisset. Sic 33 Abbas *in citat. capit. Si seduxerit*, & ibi Ancharanus, & communis aliorum. In foro interno, seu conscientiæ tenetur iniquus deflorator dotem restituere juxta quantitatem damni, etiam in casu, quo Judex non bene informatus in foro externo ad minorem dotem per sententiam ipsum obligaverit, quia Judicis sententia, quæ solummodo secundum allegata, & probata fieri potest, & debet, non relevat in foro conscientiæ illum, qui scit, quod revera plus damnificaverit, ut tenet communis Doctorum sententia; *arg. l. unic. C. de sent. quæ pro eo, & cap Ult. de injur. & damn. dat.* Etiam in foro interno, seu conscientiæ or- 34 dinarie plus dotis ab iniquo defloratore restitui debet puellæ nobili, aut specialibus naturæ dotibus ornatæ, quam ignobili, aut deformi, quia ordinarie honestius, & commodius matrimonium, acquirit puella nobilis, aut specialiter pulchra, quam ignobilis, & deformis; & consequenter cum illa patiatur per iniquam deflorationem majus damnum, quam ista, plus dotis etiam in foro interno ante sententiam Judicis debetur illi, quam isti, ut habet communis sententia; *arg. cit. leg. un. C. de sent. quæ pro eo; & c. ult. de jur. & damn. dat.*

Deflorator non tenetur dotare, nec ducere puel- 35 lam, quæ libere, sine vi, fraude, vel metu injuste incusso consensit in stuprum se sponte ad id offerendo quia ex *Regul. 27. Juris in 6. Scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus*; Lessius *lib.2. cap.10. n.9.* Pirhing. *loco cit. n.49.* Reiffenstuel *loco cit. n.70.* Molina *tract.3. disp.106. n.10.* Barbosa *in cap. Si seduxerit 1. de adult. & stupr. n.2.* Immo neque hoc casu in fo- 36 ro externo cogi potest talis deflorator ad ipsam dotandam seu ducendam, neque ad subeundas alias pœnas decretas *in cit. c. Si seduxerit 1. & cit. cap. Pervenit 2. de adult. & stup.* quia pœnæ illæ, ut patet ex textus verbis, solum imponuntur ei, qui virginem seduxerit, vel decepit, quod non potest dici de illa, quæ se sponte obtulit, vel consensit, ut patet *ex cit. Regul. 27. Juris in 6.* ibi: *Scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus*; Molina *loc. cit. n.10.* Pirhing *l. c. n.43.* & alii. Deflorator neque tenetur in foro interno do- 37 tare, seu ducere puellam, etiamsi illam suasionibus, seu blanditis, vel precibus etiam importunis, aut assiduis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, dummodo sine ulla vi, fraude, vel minis id fecerit; Molina *cit. disp.106. n.1.* Less. *cit. c.18. n.4.* Lugo *to.1. disp.12. sect.1.* Vasquez *c.3. §.2. dub.1. n.4. & 5.* Pirhing. *l. c. n.50.* Reiffenstuel *l.c. n.106.* & alii passim. Et ratio est, quia *cit. c. Si seduxerit 1. de adul. & stup.* quod quemlibet seducentem, & consequenter importunis pre cibus, blanditiis, vel muneribus instantem, & allicientem obligat ad dotandam, vel ducendam puellam defloratam, non obligat ante Judicis sententiam, quia cum sit lex pœnalis in odium seductionis lata, externamque pœnæ executionem requirat, ante sententiam Judicis in foro interno non obligat; *arg. cap. Cum secundum, de hæret. in 6.* In fo- 38 ro tamen externo talis deflorator tenetur dotare, vel ducere puellam importunis precibus, blanditiis, & muneribus defloratam; Gonzal. *in c. d. Si seduxerit 1. de adult. & stup.* Navarr. *in Manual. c.16. n.17.* Reiffenstuel-

fenstuel *l.c. n.*72. Guttierez *l. Canon. qq. q.* 37. *n.*15. citans communem,& Vasquez *de restit. c.*3. *§.*2. *dub.*1. *n.*6. & Pirhing. *l.c. n.*50. dicunt hanc sententiam utpote miseris puellis favorabilem esse consulendam; & colligitur clare ex *cit. cap. si seduxerit* 1. *de adult. & stup.* ubi ad dotandam, vel ducendam virginem obligatur omnis ille,qui seduxerit virginem,& dormierit cum ea: atqui importunis precibus, blanditiis, & muneribus inducens puellam ad consentiendum copulæ,vere eam seducere censetur; *l.*1. *C. de raptu virgin.* ibi: *Nisi solicitaverit*:ergo &c.

Additiones ex aliena manu.

39 Quæstio hic est non incongrua, an Pater teneatur Dotem dare filiæ nuptæ sine ejus consensu, si vir scripserit Tertio mediatori, quod duceret Uxorem sine Dote, modo pater acquiesceret. At vide omnino Rot. *in Romana Dot.* 19. *Aprilis* 1728. *cor. clar. mem. Corio.*

40 Nec inportune disputari potest, an Pater iterum teneatur Dotare filiam, si ejus culpa dos constituta, & soluta primo Marito, periit? Et quid si interim paternum Patrimonium fuerit diminutum? Sed & consulendum de hac quæstione idem supremum Tribunal Rot. *in Romana Dotis* 11. *Junii* 1726. *cor. clar. mem. Calcagnin.*

41 Nota, quod in illis locis in quibus virum inter & uxorem viget communio bonorum, mater non in subsidium, ut ait Auctor, sed æque principaliter, ac pater Dotem constituere tenetur filiæ: Gron. Ovveg. *de leg. abrog. ad leg.*14. *Cod. de Jur. Dotis* Strykius *in usu modern. Pandect. libr.*23. *titul.* 3. *§.*6.

Additio Censoris Theol. ad Articulum II.

Addenda hic censuimus,quæ contra defloratores, sive stupratores & stupratas puellas pro Urbe Romana sancivit Clem. XII. per edictum Cardinalis ipsius in Urbe Vicarii publicatum die 13. *Septembris anno* 1736. *in quo pœnæ decernuntur,quibus in defloratorem, defloratam virginem, ejusque Parentes, si aliquo modo in causa fuerint stupri secuti, Lenones, aliosque, quorum ope usus fuerit Stuprator, animadvertendum sit.*

42 Ac primo quidem statuitur, ut in suo vigore manentibus pœnis, quas in similes delinquentes Sacri decreverunt Canones, stuprator pœnæ quoque Corporis afflictive subjiciatur, quæ extendi quoque possit etiam ad triremes, si deflorator Laicus fuerit, & ad ergastulum, aut relegationem Judicis arbitrio, si fuerit Clericus, juxta diversas casuum circumstantias, gradus, & conditionis, præsertim juxta diversam fraudem, & seductionem adhibitam.

43 Stuprata autem Puella pœnæ quoque corporis afflictivæ subjicitur, que extendi etiam possit Judicis arbitrio ad carcerem usque, pro diversis circumstantiis casuum gradus, & conditionis, & præsertim juxta majorem, minoremve fraudem, & seductionem, quam passa sit, vel adhibuerit deflorata Puella.

44 Decernitur præterea, ut dum stuprum secutum sit ex spe & promissione futuri matrimonii, deflorata Puella actionem habere non possit in defloratorem, ut promissum adimpleat, nisi coram Judice legitime, & omnino concludenter probaverit obligationem defloratoris ex illa promissione contracta; firma tamen remanente quacumque alia actione, quam puella in deflorantem habere possit. Declarat vero, legitimam 45 atque concludentem probationem satis non esse ad cogendum defloratorem ad matrimonium ineundum quod promiserat, quoties inter contrahentes tanta sit conditionis disparitas, ut ex tali matrimonio magnum secuturum esset scandalum, & familiæ ignominia. Eo tamen in casu deflorator neutiquam absolu- 46 tus declaratur ab obligatione, quam habet compensandi damna &c.

Quantum ad Puellæ Parentes, consanguineos, ali- 47 osque, quibus vel naturæ jure, vel positiva aliqua lege ejusdem puellæ cura, & educatio concredita sit, & ad quos pertineat de stupro secuto causam ad Judicem deferre, & accusare, dum rei probentur aut lenocinii, aut conniventiæ, statuitur, ut actionem omnino amittant petendi dotem nomine defloratæ (intacto tamen remanente jure,quod huic competat) & aliam quamcumque actionem, quæ eorum favori intentari posset pro damnis, & interesse; atque decernitur, in hujusmodi casibus quidquid damnum, & interesse deberetur delinquentibus, quod Judicis arbitrio taxandum est, juxta diversas circumstantias a Fisco exigendum esse, & ab eodem pro arbitrio in pios usus erogandum.

Quoniam vero antedictæ compensationis amissio 48 culpæ proportionata non esset, nisi condigna punitio ulterius accederet; propterea pœna afflictiva corporis contra eosdem stabilita est, & pro gravitate delicti ita inviolabiliter observanda præscribitur.

Patres, Matres, Fratres, aliique, ad quos spe- 49 ctet cura, & custodia puellarum, dum rei aperti lenocinii probentur; pœnæ subjiciuntur carceris decem annorum, justa diversitatem sexus. Si vero non a- 50 perti lenocinii, sed solius conniventiæ rei fuerint, triremibus, aut respective carceri subjiciuntur septem annorum pro Judicis arbitrio, qui pro diversitate casuum, & personarum pœnam decernet simplici negligentiæ debitam.

Servi vero, Ancillæ, Familiares, aliique stipen- 51 dio conducti homines, quorum ope, auxilio, aut consilio stuprum secutum sit, vel triremibus pro septem annis, vel carceri ut supra, subjiciantur; atque omnes generaliter, licet domestici non fuerint, 52 si lenocinii rei convincantur, quinque annis carceris vel triremis pœna puniantur; arbitrio tamen Judicis committitur pœnam ad majus quoque tempus extendere, juxta diversas circumstantias casuum &c.

In omnibus autem supradictis casibus conniventiæ, 53 vel lenocinii rei, antequam ad triremes mittantur, vel carceribus detrudantur, per Urbem circumduci debent cum *Mitra*, & infamiæ cartam ferentes, in qua sit eorum conscriptum delictum, ut fieri in iis solet, qui fustigatione puniuntur.

ARTICULUS III.

Dos quo ad ejus reversionem, seu restitutionem soluto Matrimonio, & facultatem eam repetendi constante Matrimonio.

SOluto Marimonio per mortem naturalem mariti 1 dos adventitia est integra restituenda uxori, textu

xtu expresso *in leg. ult. Cod. soluto Matrimonio, & leg. unic. §. Accedit, Cod. de rei uxor. action. juncto c. Donatio 8. de donationibus inter vir. & uxor. Est com-*
2 *munis*. Dos profectitia tamen redit una cum dote ad dotantem, si dotata adhuc est in potestate dotantis; *cit. leg. unic. Cod. de rei uxor. action.* Ipse tamen dotans tenetur eamdem dotem prius dotatæ iterum dare, si alteri nubat; *Authentic. Sed quamvis cit. leg.*
3 *Unic. de rei uxor. action.* Si autem uxor jam est emancipata, vel si adsit statutum, aut consuetudo, ut proles statim ac nubunt, hoc ipso emancipatæ habeantur, dos est restituenda uxori. *citat. leg. ult. Cod. soluto Matrimonio & l. unic. Cod. de rei uxor. action.* Et ratio est, quia quando filia est emancipata a Patre Pater ipse in ordine ad eamdem habetur pro extraneo, cum illam non habeat in sua potestate, per textum *in d. l. unica §. Extraneum, Cod. de rei uxor. action.* statim enim ac filia est emancipata, intelligitur absolute, & simpliciter recta domina illius dotis per textum *in d. l. unica §. Videamus, Cod. de rei uxor. action.* adeo ut facta vidua possit de illa disponere per ultimam voluntatem, etiam absque patris consensu; Joann. Angel. Bossius *de dote cap.3. num.270.* Gabriell. *consil.16. n.35. & sequent. lib.1.* & alii passim.

4 Soluto Matrimonio per mortem naturalem uxoris, nullis ex illa extantibus liberis, dos profectitia de jure communi revertitur ad patrem, si filia nondum fuerit emancipata, textu expresso *in l. Succursum, ff. de jur. dot.* ibi *Jure succursum est Patri, ut filia amissa, solatii loco redderetur ei dos ab ipso profecta, ne & filiæ amissæ, & pecuniæ damnum sentiret, & l. Dos a patre, Codic. soluto Matrimonio*, ibi: *Dos a patre profecta, si in Matrimonio decesserit mulier filiafamilias, ad patrem redire debet.* Dicitur autem notanter *de Juri communi*, quia de jure municipali diversimode res se habet in diversis Provinciis, & locis; Alicubi enim cautum est, ut si uxor per annum vixerit cum marito, & postea moriatur maritus, acquirat ex integro dotem; alicubi, ut acquirat solummodo medietatem, & alia medietas redeat ad dotantem parentem; alicubi, ut maritus non existentibus communibus liberis præmortua uxore jam ad maritum traducta vel Matrimonio per copulam carnalem consummato lucretur dotem datam, & promissam, ut refert statutum Mediolanense *in cap.298. vol.1.* & aliter alibi. Unde circa hoc attendi debet cujusque loci jus municipale, & consuetudo, quæ est optima legum interpres *leg.37. ff. de legibus, & cap. Cum dilectus 8. de*
5 *consuetudine*. Si vero filia fuerit emancipata, tunc præmortua filia ipsa, dos non revertitur ad patrem dotantem, sed transit ad hæredes ejusdem filiæ ab intestato, textu expresso *in d. l. unica, §. Videamus, Cod. de rei uxor. action.*, ibi: *Si parens dote pro filia, vel nepti præstita emancipaverit eam, vel ipsa decesserit, rei uxoriæ actione dotem omnino ad mulierem pertinere, etiamsi fuerit exhæredata*; Camillus Borellus *in summa decis. tom.3. tit.4. num.199.* Vincentius *in l. Post dotem num.31. ff. soluto Matr.* Angelus Bossius *tract. de dote cap.3. num.168.* & alii passim.

6 Dos adventitia mortua uxore de jure communi non transit ad maritum; *arg. c. Mulieres 1. de donat. inter virum & uxorem*; Dos enim adventitia pleno jure pertinet ad ipsam uxorem, adeoque ipsa mortua transit ad ejus hæredes ab intestato; *l. Avus 49. ff. de jure dot.* Boschejus *de legit. nuptiis lib.4. num.11. vers. Unde apparet*; Baldus Novellus *de dote part.8. privil.10. num.11.* Rosign. *de dote tom.2. contr.19. prænot.2. num.5.* & alii. Et ratio est, quia sistendo in jure communi maritus eatenus gaudet dote, ejusque fructibus, quatenus perseverat Matrimonium, ejusque onera sustinet; quo Matrimonio, ejusque oneribus cessantibus, dos adventitia ad eos transit, quibus de jure competit. *leg. unica §. Procul dubio, ff. de rei uxor. action.* Fachineus *controv.35. §.2. lib.6.* Rosignol. *loco cit.* Reiffenstuel *lib.4. decretal. tit.20. numer. 76.*, & alii. Sic etiam dos a stupratore 7
constituta filiæ stupratæ, pereunte ipsa stuprata non revertitur ad stupratorem, sed transit ad hæredes ejusdem stupratæ. Et ratio est, quia illa dos in pœnam consummati delicti facta est pleno jure ejusdem fœminæ stupratæ *arg. c. Si seduxerit 1. de adulter. & stupr.* Panormitanus *in dict. cap.1. de adulter.* Farinacius *de delict. carn. quæst.147. §. dos num.112.* Joann. Baptista Lupus *tract. de illegitim. & natur. lib. comment.1. §.1. n.125. vers. Et ista dos*; Molina *de just. & jur. tract.3. disput.104. vers. Justa*. Eadem ratione dos 8
constituta per raptorem filiæ raptæ, mortua ipsa rapta non revertitur ad raptorem, sed pleno jure transit ad hæredes ejusdem raptæ; Thesaurus *decis.217. n.6. in fin.* Cancerius *in tertia parte variar. resol. cap.11. de Sponsal. & Matrimon. num.24.* Sanchez. *de Matrim. leg.7. de impęd. disp.13. num.1.* Bajardus *in addit. ad Julium Clarum in §. Raptus num.35.* Rosignol. *loco cit. numer.7.* & alii. Item dos constituta a viro sene, 9
& ignobili uxori juveni, & nobili in compensationem juventutis, & nobilitatis, non revertitur ad ipsum dotantem, sed transit ad hæredes ejusdem fœminæ, Ripa *in leg. Fœminæ, num.44. C. de secundis nuptiis*, Surdus *cons.471. num.29. liber.4.* Stephanus Gratianus *discept. foren. cap.984. num.9.* Lupus *in rubr. de donatio. inter vir., & uxor. §.5. numer.35. in fin.* & alii.

Soluto Matrimonio quoad vinculum viventibus 10
adhuc contrahentibus v. gr. per impedimentum dirimens, cum quo ignoranter contraxerunt, dos integra restituenda est uxori putativæ; *arg. cap. Mulieres 1. de donat. inter vir. & uxor.*, & ibi Glossa *verb. Licita*, & communis Doctorum. Dicitur autem no- 11
tanter *ignoranter*, quia contrahentes scienter cum impedimento dirimente, amittunt quid quid unus alteri dedit, dotem scilicet, & donationem propter nuptias, Fisco totum acquirente, nisi minor ætas excuset, textu expresso *in l. qui contra 4. & Authent. Incestas nuptias, Cod. de incestis nupt.*, & ibi Glossa *verb. Licita*. Si Matrimonium ex licita causa sepa- 12
retur, quia v. gr. Maritus cum uxoris consensu ingreditur Monasterium, aut suscipit Ordines, tota dos est restituenda uxori, textu expresso *in cit. cap. Mulieres 1. de donat. inter vir & uxor.* ibi: *Mulieres cum pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus sibi reddi*, & ibi Barb. *num.5.*, & communis aliorum. Si vero Matrimo- 13
nium separetur quoad torum per Ecclesiæ judicium ratione alicujus culpæ contrahentium, tunc si talis separatio, seu divortium fiat ex culpa Mariti, dos est restituenda uxori, *arg. cit. cap. Mulieres*; Si autem fiat ex culpa uxoris, v. gr. ob ejus adulterium, ipsa perdit dotem, eaque accrescit Marito; *cap. Plerum-*

rumque 4. *de donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem dotem, vel dotalitium repetere non potest,* & concordant *leg. Consensu* 8. *de repudiis, & Novell.* 117. *c.*8. *&* 9.

14 Dissoluto Matrimonio non tantum integra dos, sed etiam dimidia pars omnium illorum bonorum, & lucrorum, quæ constante Matrimonio ambobus conjugibus simul, ac utriusque intuitu obvenerunt; v. gr. hæreditate, legato, donatione, negotiatione, emptione ex utriusque peculiis, aut bonis facta, debet a Marito restitui uxori, seu ejus hæredibus textu expresso *in cap. Significavit* 2. *de donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Quæ ipsius dum simul viverent cujuscumque contractus titulo communiter obvenerunt ..... ad divisionem eorum compellatis;* Barbosa

15 *ibidem num.*6. *cum communi aliorum*. Illa autem bona, & lucra, quæ constante Matrimonio uni conjugi in specie, & intuitu illius solius obvenerunt v. gr. hæreditate, legato, donatione &c. non debent dividi inter conjuges, sed integra remanent ut propria illi soli conjugi, cui soli legata aut donata

16 sunt. *Certa, & communissima*. Sic illa lucra, quæ omnia solius viri industria, studio, labore, officio, arte &c. constante Matrimonio acquisita sunt, ut lucra, quæ faciunt Officiales, & Ministri Principum, Advocati, Medici, Consiliarii, Judices &c. soli viro, ejusque hæredibus remanent, nec quidquam de iis, debetur uxori, aut ipsius hæredibus; *Est communis* cum Barbosa *in cit. cap. Significavit numer.*5. & Gonzal. *ibidem num.*5. Guttier. *lib.*2.*pract. qq.* 118. *n.*5. Nullo enim jure nec civili, nec Canonico statutum reperitur, quod de hujusmodi bonis quidquam uxori restituatur.

17 Constante Matrimonio si Maritus culpa sua ad inopiam vergat, itaut evidenter constet facultates ejus non sufficere ad assecurandam dotem, vel certe esse periculum illius, potest uxor repetere dotem suam, textu expresso *l. Si costante* 24. *princip. ff. solut. Matrim. & l. Ubi adhuc* 29. *C. de jur. dot.* dummodo tamen non maneat penes uxorem, sed detur cuidam Mercatori, aut alicui securæ, & licitæ negotiationi, ut inde honestum lucrum haberi, & onera Matrimonii sustentari valeat; *arg. cap. Per vestras* 7. *de donat. inter vir. & uxor.* & ibi: Barbosa *n.*7. Engel *lib.*4. *decret. tit.*20. *num.*9. Surdus *de aliment. tit.* 9. *qu.*40.

18 *num.*37. & alii passim. Si autem in tali casu dos uxoris fidejussione, aut alia cautione sufficienter assicurari potest, tenetur uxor arbitrante Judice acceptare. Sic contra communem Legistarum communior Theologorum, & Canonistarum, teste Haunoldo *tract.*4. *cap.*5. *controv.* 6. *num.*399. *arg. cit. cap. Per vestras* 7. *de donat. inter vir. & uxor.* ubi Innocentius Tertius Summus Pontifex mandat Archiepiscopo, & Archidiacono Genuensi tamquam Judicibus, ut in casu præfati periculi dotem Marito sub cautione sufficienti relinquant, vel alicui securæ, & licitæ negotiationi, seu Mercatori ad honestum lucrum committant, ibi: *Mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstare, vel saltem alicui Mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera Matrimonii possit sustinere.*

Si absque sua culpa maritus vergit ad inopiam v. g. 19
ratione inculpabilis naufragii, incendii, & hujusmodi nequit cogi ad restituendam dotem, ut recte observat Glossa *in cit. cap. Per vestras verb. Ad inopiam arg. Novell.* 67. *c.*6. *princip.* ubi tunc tantum reddere dotem cogitur Maritus, *si res male gubernat,* eo vel maxime quod uxor etiam teneatur de sua dote maritum inopem sustentare, *leg. Maritus* 37. *ad fin., ff. de jure dot.* Potest tamen uxor incipiente marito vergere 20
ad inopiam, aut decoctionem, agere hypothecaria contra tertium creditorem etiam constante Matrimonio: Nec creditor potest opponere jus offerendi ad impediendam ipsam uxorem; Hoc privilegium colligitur ex Cino *in l. Ubi adhuc in quæst.*13. *Cod. de jure dot.* quod etiam sustinet Baldus Novellus *de dot. part.*7. *privil.* 47. & alii. Et ratio est, quia illa recuperatio dotis vergente Marito ad inopiam, non est in rigore propria, & vera restitutio, ut notant Glossa, & Bart. *in l. Si constante, ff. solut. Matrim.* cum servari debeat, & committi alicui Mercatori, aut licitæ, & securæ negotiationi, ut ex fructibus ejusdem sustineri possint onera Matrimonii, ut constat *ex cit. cap. Per vestras*; & sic magis interest uxori habere bona sibi hypothecata, quam pecuniam sibi oblatam.

In hoc casu si bona, quæ uxor detinere intendit 21
contra tertium creditorem, essent excedentia dotem, & divisibilia, posset tantum detinere, quantum sufficeret ad dotem, reliquum vero teneretur dimittere, Et ratio est, quia æquum non videtur, ut uxor lucretur cum aliorum jactura, per textum *in Leg. Jure succursum, §. fin. de jur dot.* nam licet jura eidem succurrant pro sua dote ad eam conservandam, non tamen ad eam augendam cum aliorum jactura; *arg. Regul. juris* 48. *in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius jactura, vel injuria*. Si vero bona 22
illa essent indivisibilia, posset illa constante Matrimonio detinere, sed excessum fructuum teneretur restituere, & ratio est, quia uxor in hoc casu lucrum non acquireret, cum aliorum jactura, ut clare patet, cum relaxaret fructus excedentes in favorem creditorum, & aliunde ratione hypothecæ, quam habet in omnibus bonis mariti, sit omnibus aliis creditoribus præferenda, *ex l. In rebus* 50. *Cod. de jure dot. & l. Assiduis* 12. *§.*1. *Cod. Qui potiores in pign.*

Potest insuper uxor constante Matrimonio suam 23
repetere dotem, si bona Mariti Fisco inferantur; *arg. l. Si marito, ff. de solut. Matrim.* ibi: *Si marito publico judicio damnato, pars aliqua bonorum ejus publicetur, Fiscus creditoribus ejus satisfacere necesse habet, inter quos uxor quoque est*.

Uxor ratione dotis habet tacitam, & privilegiatam hypothecam in omnibus bonis Mariti, ita ut 24
præferatur omnibus aliis creditoribus. *Est communis, & certa,* textu expresso *leg. In rebus* 30. *Cod. de jure dot.* ibi: *In rebus dotalibus, sive mobilibus, seu immobilibus, sive se moventibus (si tamen extent) sive æstimatæ, sive inæstimatæ sint, mulierem in his vindicandis, omnem habere post dissolutum Matrimonium prærogativam jubemus, & neminem creditorum mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiorem causam in his per Hypothecam vindicare, & leg. Assiduis* 12 *§.*1.

22 §. 1. *Cod. qui potiores in pignor.*, ibi: *Sancimus ex stipulatu actionem, quam mulieribus jam pro instituenda dedimus, cuique etiam tacitam donavimus inesse Hypothecam, potiora jura contra omnes habere creditores, licet anteriores sint temporis privilegio vallati &c. licet res dotales, vel ex his aliæ comparatæ non extent, sed quocumque modo, vel dispositæ vel consumptæ sint.*

25 Pro complemento, & uberiori notitia, & regula omnium, quæ hactenus dicta sunt de dote, advertendum est, quod præ *omnibus* pacta dotalia, seu speciales conventiones, & locorum consuetudines, seu specialia statuta attendi debent; *arg. tot. tit. ff. de pactis dotal. & C. de pactis convent.*, & *cap. Donatio 8. de donat. inter. vir. & uxor.*, ibi: *Sane soluto Matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum, nisi de consuetudine secus obtineat; vel ex pacto de lucranda dote, & donatione propter nuptias, quod æquale sit, tamen hinc inde contrarium judicatur*, & ratio est, quia ut habet *l.75. Juris in 6. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; & consuetudo est optima legum interpres, ut habetur *l.37. ff. de leg. & cap. Cum dilectus 8. de consuetudin.*

26 Alia ad rem. Vid. verb. *Uxor*, & *signanter numer.* 44.

Additiones ex aliena manu.

27 Ubique fere locorum receptum est moribus patriam potestatem dissolvi per nuptias filiæ, quocirca adhærendum est illis, qui indistincte sentiunt, hodie pro dote profectitia ipsam filiam solum agere posse; Bohemer. *in Introduct. ad Jus digest. lib.24. tit.3. n.7.* Stryk *in usu modern. Pandect. lib.23. tit.4. §.11.* Muller. *in addit. ad* Struv. *exerc. 30. thes. 50. litt.E.*

Articulus IV.

Dos quoad fideicommissum.

Novissime Adjectus.

(*) 1 EO ingens Fideicommittentium processerat libido, ut naturæ omnino vinculis obliti, & propriis filiabus turpem præponentes ambitionem, easdem indotatas relinquerent: hinc infinitæ fœminæ ob Parentum crudelitatem innuptæ cum fastidiosam, & Reipublicæ nosciam servare cogerentur virginitatem, Civium paulatim deficiebat frequentia. Vidit hæc Imperator, tantoque malo finem statim, modumque

2 ponere decrevit. Quamobrem suam edidit Constitutionem *Novell. 39.* ex cujus *cap. 1.* celebris decerpta fuit *Auth. Res quæ C. commun. de legat.* in tribunalibus, nemine discrepante, admissa, in qua mandavit. *Si liberis portio legitima non sufficiat ad dotis, sive donationis propter nuptias obligationem permittitur res prædictas in eam causam alienare, vel obligare pro modo honestati personarum congruo.* Cum enim propter generis propagationem favor dotis, ut fœminæ nubant, publicam respiciat utilitatem *l. 2. ff. de jur. Dot.*

3 ita æquum est ut particularis Fideicommissariorum utilitas postponatur, cum *ea quæ communiter omnibus prosunt, his, quæ specialiter quibusdam utilia sunt præponi debeant* inquit idem Justinianus.

Neque dubitari potest quin hujus *Auth.* beneficio 4 perfruantur filiæ primi gradus, ac neptes indistincte. Non enim Imperator *consuluit* filiis tantum, sed *liberis*, quod nomen cum magis late pateat, quam filiorum nomen æque primum ac ulteriores gradus complectitur. *l. 6. ff. de testam. tut. Quid si nepotes sint? Et* 5 *magis est, ut ipsis quoque dati videantur, si modo liberos dixit. Cæterum si filios non continebuntur & l. 201. ff. de verb. signific.* Brunneman. *in C. lib.6. tit.46. in Aut. res quæ num. 5.*

Neque adversatur contraria disponentis voluntas 6 qui penitus dotium prohibuerit detractiones etenim non ex præsumpta Testatoris voluntate ut colligitur ex *l.22. §.pen. ff. ad S.C. Trebell.* fœminis ex fideicom- 7 misso constituuntur dotes, sed ex auctoritate juris nuptias tali favore promoventis, & constituentis pater- 8 ni esse officii dotem vel donationem propter nuptias filiabus relinquere, ex quo fit, ut contraria disponentis voluntas non attendatur. Perez. Tulden. Corvin *in Cod. lib.6. tit.43. Dn.* Richter. *in hanc. Auth. in fin.* Rot. *cor. Falconer. tit. de Cens. decis. 5. num. 12.* Bona vero ob hanc causam a fideicommisso avulsa libera prorsus remanent, quin ad illorum libertatem requiratur supremi Principis auctoritas *dict. Novell.* 9 *39. cap. 1.* Sichad., *ad Auth. res quæ &* Corvin. *loco cit.* Rot. *cor. Molines decis. 724. num. 8. & decis. 889. num. 1.* adeo ut etiam si in tertios translati sint isti 10 possunt eorumdem possessionem dictæ authenticæ beneficio tueri. Rot. *cor. Falconer. tit. de Dote dec. 14. n. 1.*

Quamvis vero Justinianus de dotibus tantummodo 11 temporalibus loqui videatur, Doctores tamen, & tribunalia eamdem constitutionem extendunt etiam ad dotes spirituales. Rot. *cor. Falconer. decis. 5. num. 5. tit. de Cens.* Insuper favore legitimarum non minus, quam simpliciter naturalium Rot. *cor. Lancet. dec. 55.* 12 *num. 4.* & pro sorte æque ac pro fructibus, & interusurijs dotalibus Rot. *decis. 1359. num. 22. cor. eod.* 13 quod procedit sive de constituenda, sive de restituenda dote agatur. Rot. *cor. Falconer. tit. de dot.* 14 *decis. 1. sub num. 9. decis. 9. in princ. decis. 18. num. 9. & cor. Lancet. decis. 914. num. 3.* ad quam tenentur etiam cohæredes in propriis portionibus, licet dotes fuerint pro aliorum Cohæredum filiabus distractæ, 15 cum hoc onus sit reale, & transeat ad quemcumque possessorem. Rot. *cor. Falconer. tit. de dot. decis. 19. num. 1. & 2.* Hinc quilibet possessor potest tum ab 16 ipsis mulieribus, tum ab omnibus mulierum hæredibus licet extraneis pro dotis restitutione conveniri. Rot. *cor. Falconer. tit. de dote decis. 2. num. 2. & cor. Molines decis. 910. n. 11.*

Sed cum admissa ob dotis causam Fideicomissorum 17 distractione. Fideicommittentium voluntates eluderentur: & paulatim subverterentur, quod maxime a legibus injuriosum reputatur Rot. *cor. Falcon. tit. de dot. decis. 12. num. 3.* Hinc per juris Interpretes cautum est, ut non alias dictæ Constitutioni locus sit, nisi evidentissime constet de bonorum liberorum inexistentia, ex quibus dotes detrahi possint. Rot. *decis.* 18 *28. num. 5. in Miscell. cor. Falconer. & decis. 5. n. 10. tit. de Aliment. cor eod.* adeo ut existentibus bonis liberis, etiamsi testator fœminarum dotationem ordi- 19 naverit, nihilo tamen minus ex bonis fideicommissariis

riis detrahi nequeant dotes in vim dictæ Authenticæ, quæ mere subsidiaria est. Rot. *cor. Molines dec.* 476. *num.* 18. *&* *decis.* 821. *num.* 4.

Firmato quod ex fideicommissis detrahi possunt dotes nunc quæritur a quo fideicommisso detrahantur. Fideicommissa enim alia sunt ab ascendentibus, alia a transversalibus, alia ab extraneis condita, alia demum sunt universalia, alia particularia.
20 De fideicommissis universalibus ascendentium a nemine dubitatur ut ex Bruneman. Corvin. *loc. c.* *&* Cu-
21 jac. *in Novell.* 39. Quæstio in qua plæne Doctores non conveniunt, circa Tranversalium fideicommis-
22 sa, & fideicommissa particularia versatur. Inspectis certe prioribus Novellæ & Authenticæ verbis *Si liberis portio legitima non sufficiat* videtur Imperator de solis fideicommissis Ascendentium, non vero de Transversalium fidei commissis intellexisse, cum soli Ascendentes dicantur habere liberos, & ita cum ma-
23 jori Doctorum numero sentit. Rot. *cor. Falconer. de Fideicom. decis.* 43. *num.* 3. *&* *decis.* 75. *num.* 20. *decis.* 22. *num.* 9. *de dot.* *&* *in Miscell.* 89. *num.* 34. *cor.* Lancett. *decis.* 170. *num.* 9. *decis.* 664. *num.* 18.
24 *&* *decis.* 1133. *num.* 12. Dummodo tamen expresse a Testatore transversali non fuisset præscripta fæminarum dotatio. *Decis.* 1186. *n.* 30. *&* 31. *cor.* Molines.

Quod si totus dictæ Constitutionis contextus expressa ratio expendatur contrarium videtur sentien-
25 dum. Non enim Imperator a parentum officio erga fœminas descendentes, non ab eorumdem pietate motus apparet ad omnino solvenda pro dotibus constituendis fideicommissorum vincula, sed quia *ea quæ communiter omnibus prosunt, his, quæ specialiter*
26 *quibusdam utilia sunt, præponimus.* Sed si publica utilitas unice Imperatorem impulit ad hanc statuendam Legem contra ascendentium fideicommissa, nulla apparet rationis disparitas, ob quam eadem procedere non debeat in Transversalium quo-
27 que fideicommissis. Favor enim publicus non Fideicommittentium, sed Fœminarum personas dotis constitutione indigentes respicit, ut nubere possint, quæ ratio cum in utroque fideicommisso locum habeat, videretur eadem, pari jure procedere debere
28 dispositio, nulla facta Fideicommittentium distinctione, dummodo is, qui dotare tenetur fideicommissa possideat, eoque magis, quia Justinianus, nullo designato fideicommissorum genere, a fideicommissis dotium detractionem prescribit. Et ubi eadem occurrit ratio, idem esse debeat juris effectus, &
29 ita sensit; Riminald. *cons.* 324. *num.* 12. In tribunalibus tamen vicit sententia prior, quamvis posterior mihi magis rationi consona, et Imperatoris menti accomodata videatur.
30 Super particularibus fideicommissis dissentiunt pariter Doctores. Alii quippe affirmant, alii negant ex ipsis posse detrahi dotes; sed Sacræ Rotæ tribunal
31 mitiorem admisit opinionem, quod nempe etiam a particularibus fideicommissis possint constitui dotes, quando alia bona tum libera, tum ex fideicommissis universalibus provenientia desunt. Rot. *cor.* Falconer. *tit. de Fideicom. decis.* 1. *num.* 16. ea semper potissima ratione, quia favor dotis publicam respicit
32 utilitatem, & quibuscumque privatis fideicommissis prævalere debet. Gratian. *discept. Forens. cap.* 331. *num.* 4. *&* *seq.* Rot. *in recent. part.* 6. *decis.* 512. *per tot. cor.* Molines *decis.* 724. *num.* 14. *&* *decis.* 757. *num.* 10.

Quæri etiam potest, an dotes ex feudis possint detrahi, & distinguendum est inter feudum mere hæreditarium, & feudum ex pacto, & providentia.
Primo casu feudum habetur adinstar bona alodialia, 33
& potest ex eo constitui dos. Secundo vero casu non
licet nisi ex fructibus donec vivit dotans. Peregrin. 34
de fideicom. artic. 42. *num.* 63. reliqua super his vide infra *in verb. Feudum.* (*)

DUBITATIO TEMERARIA. Vide verb. *Judicium temerarium, a n.* 2. *ad* 16.

DUBIUM. Vide verb. *Conscientia, a num.* 25. *ad* 30.

DUELLUM.

Articulus I.

Duellum quoad ejus esse, divisionem, & prohibitionem.

SUMMARIUM.

1 *Duellum quid sit, quale vetitum & quando,* ad num. 3.
4 *Quæ requirantur ad constituendum Duellum proprie dictum,* ad n. 6.
7 *Duelli divisio apud Juristas quotuplex, & quæ,* ad n. 10.
11 *Duelli quot species & quæ apud Theologos,* ad num. 17.
18 *Duellum quomodo universim dividatur, & quare,* ad n. 21.
22 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu,* ad num. 23.

Duellum proprie dictum, seu Monomachia est 1
pugna inita inter duos, vel plures in pari numero, privata auctoritate, & ex condicto, statuto loco, & tempore, cum periculo occisionis, mutilationis, vel vulneris. *Est in re communis*; Ad majorem autem, & clariorem ejus intelligentiam explicantur singulæ principales particulæ: Dicitur primo 2
Pugna inita, ut intelligatur debere duellum esse cum effectu, nam duellantes ad solam apparentiam, ex quo antea convenerint se se non vulnerare, sed honoris gratia duellum simulare, non incurrunt pœnas spirituales contra duellantes inflictas, ut tradunt Caraffa *de duell. tract.* 1. *sect.* 5. *qu.* 6. *num.* 1. Raynold. *lib.* 5. *c.* 9. *§.* 3. *&* 4. *n.* 3. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 88. *num.* 62. Gomesius de Amescua *de potest. in seipsum lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 24. & alii. Dicitur secundo *privata* 3
auctoritate, ad denotandum quod non sunt prohibita duella illa, quæ publica auctoritate inter hostes fiunt, inter quæ celebre est illud Davidis cum Goliat *in lib.* 1. *Reg. cap.* 17. Sic etiam D. Wenceslaus Bohemiæ dux, ut in ejus officio legitur, ad singulare certamen

tamen adversus ducem Curimensem eo fine accessit,
ut suorum saluti prospiceret, ac proinde visi sunt
Angeli arma ministrasse, & dixisse adversario. *Ne*
4 *ferias*. Dicitur tertio *ex condicto*, quia ad hoc, ut
verificetur duellum proprie dictum, requiritur præ-
cedens tractatus & deliberatio; si enim unus ex ri-
xantibus alium ad dimicandum provocet ex calore
iracundiæ, & statim pugnent, non erit verum duel-
lum. Sic censuit Sac. Congr. Conc. *in Segobien.* 15.
5 *Oct.* 1644. teste Pignatell. *tom.*1. *consultat.* 317. Dici-
tur quarto *statuto loco, & tempore*, quia sine deter-
minatione certi loci, & temporis non est proprie
duellum, ut resolvit Sac. Congr. Conc. *in Nullius*
15. *Octob.*1644. *lib.*17. *decretor. fol.*460. Et per hoc,
quod non fuit determinatum certum tempus, & lo-
cus; Sac. Cong. Immunitatis *in una Civitatis Castel-
lanæ ponente Card. Vallemano die* 13.*Febr.* 1703. non
habuit pro duello sequens Vigliettum disfidæ: *Sig.
Alessandro siete un mentitore &c. v' intimo però a bat-
tervi meco a corpo a corpo con la spada alla mano, on-
de dovrete cingerla, acciocchè dove c' incontriamo,
possa sostenervi, e ratificarvi con quella tutto quello,*
6 *che di proprio pugno vi scrivo*. Dicitur quinto *cum
periculo occisionis, mutilationis, vel vulneris*, ut ex-
cludantur a ratione duelli contentiones, & exerci-
tationes vulgo dictæ *di Scherma*, cum istæ fiant sine
periculo mutilationis, vulneris, vel mortis, & etiam
excludantur contentiones, quæ fiunt cum pugnis,
vel capillorum evulsione; Murga *disquisit. Canon.
tom.*2. *disp.*11. *dub.*1. *num.*1. Pascucc. *in annot. ad* Pi-
gnatell. *tom.* 1. *tit. de duell. ante finem fol.*240. *vers. Ex-
cluditur etiam*, ubi excludit a ratione veri duelli om-
nes alias contentiones, seu pugnas quocumque alio
instrumento fiant, dummodo ex illis non immineat
periculum mortis, seu mutilationis, & Pignatell.
*tom.*9. *consult.*83. *n.*93.

7 Duellum aliter dividitur a Theologis, & aliter a
Legistis. Legistæ sequentes Joan. de Lignan. *tract.
de duell. cap.*2. *num.*1. illud dividunt in Decreto-
8 rium, Propugnatorium, & Satisfactorium. Duel-
lum Decretorium est illud, in quo duellantes hac
lege arma movent, ut a pugna cessare non debeant,
9 quoad usque alter occidatur. Duellum Propugna-
torium est, quando quis ad locum designatum ac-
cedit non animo adversarium occidendi, sed suum
10 honorem conservandi. Duellum satisfactorium est,
quando quis gravi affectus injuria satisfactionem in
mortis poscit Tribunali, paratus tamen a provoca-
tione desistere eo ipso, quod adversarius satisfactio-
nem dare vult; ut ex Caramuel. *in Theologia funda-
ment.*19. *qu. de honor. num.*412. *pag.*11. refert Murga
*disquisit. Can. tom.*2. *dub.*1. *num.*20.

11 Theologi autem sequentes Cajetan. *in* 2. 2. *qu.*95.
*art.*8. *vers. circa duella*, dividunt duellum in sex
species juxta sex causas formales, ad quas singula-
re certamen ordinatur, scilicet in duellum Manife-
stativum veritatis; Ostentativum virium; Evitati-
vum ignominiæ; Terminativum controversiæ; Evi-
tativum belli, & Defensivum honoris, ut late prose-
quitur Caraffa *de duell. sect.*1. *tr.*3. *q.*1. *n.*3. *& seq.* Duel- 12
lum manifestativum veritatis tunc verificatur, quan-
do quis læsus in honore non habens testes, seu aliam
justificationem propriæ innocentiæ, confidit quod
victoria erit testis veritatis, & hoc duellum est illici-
tum, ut de communi testatur Sanchez *lib.*1. *moral.
c.*39. *n.*3. *arg. c. Monomachiam* 22. *caus.*2. *q.*6. *c.*1.
& 2. *de Purgat. vulgar.* Duellum ostentativum vi- 13
rium est, quando quis ex solo motivo gloriæ, seu
valoris ad ostendendam peritiam, & fortitudinem
duellandi alium provocat ad duellum; Et hoc duel-
lum est illicitum, ut tenet communis *arg. c.*1. *de
Torneament.* ubi id expresse rejicitur, ibi: *Ad osten-
tationem virium suarum, & audaciæ*. Duellum evi- 14
tativum ignominiæ est, quando quis aliquo notatur
defectu, a quo per duellum putat se purgari posse,
& nisi duellum acceptet, pro vili, & timida perso-
na reputatur, & hoc duellum tamquam illicitum re-
probatur ab Alexandro VII. in propositione secunda
ex damnatis die 7. Septembris 1665. ibi: *Vir equestris
ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timi-
ditatis notam apud alios incurrat*. Duellum termina- 15
tivum controversiæ est, quando indicitur, vel ac-
ceptatur duellum ad terminandam, seu dirimendam
litem, seu controversiam, quam alioquin sine tali
duello non potest consequi justitia, aut cum suo,
vel aliorum damno quis in lite succumbit. Et hoc
etiam duellum est illicitum, quia non est aptum me-
dium ad hunc finem, cum semper exponatur peri-
culo justitia causæ, una cum periculo vitæ propriæ,
vel alterius. Duellum evitativum belli est, quando 16
Rex, vel Princeps justum bellum gerens, quia non
habet sufficientes vires, ad resistendum hostibus,
vel ad parcendum multitudini, committitur res duel-
lo inter duos, vel plures milites utriusque exercitus
decidenda, ut quæ pars vicerit, causam obtineat;
vel ipsimet Reges, & Principes ad duellum se pro-
vocant, ut suorum subditorum saluti prospiciant,
& hoc duellum est licitum, ut clare patet de Divo
Wenceslao Bohemiæ Duce, cui, ut in ejus officio
legitur, ad singulare certamen adversus ducem Cu-
rimensem accedenti, ut suorum saluti prospiceret,
in signum justitiæ sui duelli visi sunt Angeli arma mi-
nistrasse, & dixisse adversario: *Ne ferias*. Duellum 17
defensivum honoris est, quando quis de aliquo de-
fectu notatus, ad se defendendum duellum indicit,
vel acceptat. Et hoc duellum est illicitum, quia
alia via fieri potest honoris defensio, seu injuriæ re-
paratio, videlicet legitima accusatione apud judi-
cem, ad quem finem conceditur in jure actio inju-
riarum; *Instit. de injur. §. in summa* ibi: *In sum-
ma sciendum est, de omni injuria, cum qui passus est
posse vel criminaliter agere, vel civiliter; & tit.*30.
de injuriis.

R 2 Duel-

(*a*) In Edit. Rom. 1758. Ad hunc num. apposita hæc nota fuit „ Ad cœrcendam nimiam duellantium li-
„ centiam Benedictus XIV. novas stabilivit pœnas sequenti articulo recensendas, atque quinque dam-
„ navit propositiones, quas passim tradunt, atque tuentur Probabilistæ Theologi: ex quarum proscrip-
„ tione manifestum fit, Primo, non licere viro militari offerre, vel acceptare duellum, ne tamquam„for-
mido-

18 Duellum dividitur ab omnibus principaliter in duellum solemne, & in duellum privatum: Duellum solemne (quia forte solemnius conducit ad Tartara) est quod fit servata certa forma, & solemnitate circa designationem armorum, & circa tempus, & locum securitatis privilegio præditum (quod *Campum francum* communiter appellant) adhibitis etiam testibus seu Patrinis, quos *Secundantes* vo-
19 cant. Duellum privatum est, quod fit quidem etiam ex condicto, statuto certo tempore, & loco, sed absque aliis solemnitatibus circa designationem ar-
20 morum, & securitatem loci, & sine Patrinis. Duellum dividitur ulterius in illud, quod fit auctoritate publica, & in illud, quod fit auctoritate privata, & utrumque patet ex terminis.

21 Duellum tum solemne, tum privatum, seu simplex est prohibitum jure Divino, & humano tam Civili, quam Canonico, seu Ecclesiastico sub pœnis gravissimis. Jure Divino prohibetur in præcepto *Non occides*, quo Divino præcepto non tantum prohibetur occisio auctoritate privata, sed etiam periculum ejusdem, ut patet in aliis præceptis. In duello autem uterque duellans ad minimum exponitur evidenti occisionis periculo, & de jure Divino est textus in Deuteronom. c.6. & Luc. c.4. ibi *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Jure humano Civili prohibetur *l. Unic. Cod. de Gladiatoribus*, & sæpe alibi. Jure humano Canonico, seu Ecclesiastico prohibetur *c. Monomachiam* 12. *caus.*2. *q.*4. *& tit.*14. *de Clericis pugnantibus in duello, & tit.*35. *de purgatione vulgari, lib.*5. *decret.* & a Julio II. Constit. incip. *Regis pacifici*, a Leone X. Constit. incip. *Quam Deo, & hominibus* a Clemente VII. Constit. incip. *Consuevit Romanus Pontifex*, a Julio III. Constitut. incipien. *Cum sint*, a Pio IV. Constitut. incipien. *Ea, quæ a Prædecessoribus*, a Gregorio XIII. Constitut. incip. *Ad tollendam*, a Clemente VIII. Constit. incipien. *Illius vices*, & a Concilio Tridentino *sess.*25. *cap.*19. *de reform.* præcisis his verbis: *Detestabilis duellorum usus fabricante Diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christianorum orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, & dominio Civitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur; & si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta SS. Canones puniri debeant. Et si in conflictu decesserint, perpetuo careant sepultura Ecclesiastica; illi autem, qui consilium in causam duelli tam jure, quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocumque privilegio, aut prava consuetudine, etiam immemorabili.*

Additiones ex aliena manu.

Varia ex Scriptoribus ad duella pertinentia collegit 22
Thurmannus *in duellicis*, at si dicendum quod res sine judicio quævis consarcinavit! De judiciis duellicis olim usitatis egerunt, & quidem rectius Mauritius *de duellis*, & Ephraim Gerard *de judiciis duellicis*. Historiam vero duellorum, eamque plenissimam 23
edidit *Basnage in tractatu*, cui titulus; *Dissertation. Historique sur les duels*, quæ præmissa est *tom.*1. *de l'Histoire des Ordres Militaires*.

Articulus II.

Duellum quo ad ejus pœnas, & personas eas incurrentes, & earum absolutionem.

Affertur in primis per extensum pro regula, & 1
notitia satis necessaria ad hæc omnia, Constitutio Clementis VIII. quæ est ut sequitur.

Clemens Episcopus Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

Illius vices licet immeriti gerentes, qui ut animas suorum Fidelium a peccato, & Diaboli laqueis liberaret,

„ midolosus, timidus, & abjectus officio militari privetur, quo se, suamque familiam substentet: quia „ timore amissionis officii, quo sustentatur, licita non potest fieri actio, qua propriam, & alienam vitam „ periculo exponit. Secundo, excusari non posse offerentes, & acceptantes duellum, etsi certo sciant, pugnam „ non sequuturam; quia actionem provocant vel actionem probant, quæ jure naturæ, divino, & ecclesiastico „ atque civili prohibita est, & quæ sine scandalo esse, vel palam probari non possit. Tertio, excusari non „ posse a censuris offerentes, vel acceptantes duellum gravi metu amittendæ famæ, vel officii compulsi „ Ideo enim has Ecclesia constituit pœnas, ut harum timore militares homines a detestabili hujusmodi „ abusu compesceret. Quarto, ne quidem in statu naturali, ubi scilicet tribunalia, & judicia: desint „ pro honoris, bonorumque defensione, acceptari, vel offerri duella posse: Nunquam enim licet propriam, „ & alienam vitam, cujus Deus Dominus est, certo periculo exponere, & animam æternæ damnationi „ subjicere. Quinto denique, nec itidem licere prætextu male ordinatæ civitatis, ac denegatæ justitiæ; „ tum ob allatas rationes, tum etiam ex eo, quod hac via aditus fieret ad plura incommoda, quæ in civili societate inde nascerentur; ut consideranti facile patet. „ Inde subjiciebantur propositiones a Benedicto XIV. proscriptæ, quas nos omittimus, cum *art. prox. n.*22. integra ejus Potificis Constitutio contra detestabilem duellorum abusum referatur, eademque ratione *art. proximo* prætermittendam duximus *not.* in eadem Edit. *num.*2. subjectam, in qua pœnæ in Laudata Constitutione contra Duellantes latæ recensebantur. Vide Animadversiones Auctoris in Calce Articuli II. ad hanc Rom. Theologi Notam.

raret, de Cœlo descendens, humana carne assumpta, ne proprio quidem suo pretiosissimo Sanguini pepercit, sed se ipsum in ara Crucis immaculatam hostiam æterno Patri offerre voluit, in hanc præcipuam curam summo studio incumbimus, ut easdem animas inæstimabili prætio redemptas adversus Sathanæ fraudes, quantum in nobis est, illæsas præservemus, præsertim vero totis viribus Nobis a Domino traditis exterminemus exitialia quædam, atque enormia peccata, quibus Divina Majestas gravius offenditur, quæque eodem fabricante humani generis hoste, inventa, atque introducta sunt, ut ex cruenta corporum morte, animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur.

§. 1. Recte siquidem, & salubriter fel. record. Pius Papa IV. Prædecessor noster, post alios complures suos, nostrosque Prædecessores, qui detestandum Divina, naturalique Lege, ac Sacris Canonibus damnatum Duellorum abusum, suis etiam Constitutionibus severe prohibuerant, gravesque pœnas contra quoscumque temporali ditioni S. R. E. mediate, vel immediate subjectos ejus criminis quomodolibet reos, vel participes inflixerant, cupiens non solum in terris prædictis, sed alias ubilibet animarum periculis obviare, Principes, ac Domicellos permittentes in suis Dominiis id patrari, ac etiam extra Terras, & Loca ditioni Ecclesiasticæ subjecta, hujusmodi Duella, seu singularia certamina, diffidationes desuper facientes, ac ad id invitantes, provocantes, auxilium, consilium, vel favorem dantes, illisque astantes, & interessentes, nec non chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes, singulos, Imperatore, ac Regibus inferiores majoris excommunicationis, ac (si Ecclesiastici fuerint) ultra eam, etiam privationis omnium Dignitatum, Beneficiorum, & Officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnis subjacere, easque incurrere voluit, a quibus nonnisi a Romano Pontifice absolvi possint.

§. 2. Sed & postmodum generalis Tridentina Synodus ad exterminandum penitus ex Christiano Orbe hoc malum statuit, ut Imperator, Reges, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, & dominio Civitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem Duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur, & si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, omnium bonorum suorum proscriptionis, & perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ, juxta Sac. Canones puniri debeant. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli tam jure, quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non Spectatores, excommunicationis, & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.

§. 3. Quas pœnas novissime piæ mem. Gregorius Papa XIII. pariter Prædecessor noster extendit adversus illos etiam omnes, qui non publice, sed privatim ex condicto, statuto tempore, & in loco convento Monomachiam commisissent, etiam patrinis, sociisque non vocatis, & loci securitate non habita, & provocatoriis litteris minime præcedentibus, etiam contra locorum Dominos, si id (quantum in se fuerit) non prohibuissent, cæterosque supradictos criminis socios, & ex composito spectatores, etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset, quominus pugnarent.

§. 4. Verum quia cum magna animi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, præsertim Transalpinis, ac remotis Regionibus, & potissimum ubi bella vigent, castrensi quadam, & militari licentia, seu verius audacia, perniciosum hoc scelus inter Fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, ubi Christiani nominis, seu Catholicæ Fidei hostes tyrannidem exercent, seu hæreses, & Schismata impune grassantur, sive inter signa, & Castra militaria, in caput suorum fratrum impios convertere mucrones, quod multo salubrius contra Christiani nominis adversarios stringi par esset; Nos nefaria Diaboli arma salutari Ecclesiæ gladio ad continendos in officio fideles nobis præcipue ipsiusDomini auctoritate tradito retundere, atque a cervicibus gregis Domini nostræ curæ crediti, quantum (eodem Deo adjutore) eniti possumus, propulsare cupientes, prædictas omnes Constitutiones, ac decretum Concilii Tridentini cum omnibus, & singulis in eis contentis Censuris, & pœnis decretis, ac extensionibus, quarum, & quorum omnium tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, & ad verbum insertis, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo approbamus, & confirmamus, & innovamus.

§. 5. Ac insuper auctoritate, & tenore præmissis decernimus, & declaramus easdem Constitutiones, ac decretum, locum habere ubique gentium, & terrarum, inter quascumque personas, etiam armatas, & in Castris, seu propugnaculis militantes, etiam ubi nostrorum, & S. R. E. aut Catholicæ Fidei hostium furor impune grassatur, in dominiis per eos occupatis, & detentis. Idem quoque juris censendum esse, si publico, & forsan justo bello indicto, miles aliquis alterum in adversariorum exercitu militantem, sive alias hostium Castris, præsidiis, aut terris degentem, privatas simultates, atque inimicitias publicæ causæ intermiscendo, etiam Ducum permissu, ex condicto ad singulare certamen descendat, aut illum provocet. Nec non iisdem pœnis, decreto; & Constitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ sint de dirimendo certamine, cum primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem fuderit: aut certus ictuum numerus utrique illatus fuerit. Vel si convenerint, ut non singuli, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent. Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in Castris, vel extra ea, in alieno, vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est non prohibentes,

tes, aut post commissum crimen, veniam, & impunitatem concedentes.

§. 6. Præterea pari ratione prohibemus omnia, & singula ejus generis scripta, manifesta, seu fides vulgo appellata, quæ etiam sine expressa provocatione ad certamen, tamen quasi præparatoria quædam ad chartulas, seu libellos provocatorios, & ad Duellum, illorumque veluti radices, aut semina, ut plurimum, lacessendi aliquem ad pugnam, & suscitandæ simultatis, atque inimicitiæ materiam, & occasionem præbent. Dum scilicet in illis per modum Epistolæ, libelli, & publicæ attestationis, & intimationis, sive per authentica documenta, sive per unius, pluriumve chirographorum subscriptiones, aut relationes sub prætextu proprii, vel alieni honoris, & famæ, more militari, atque ut vulgo dicitur *Cavalleresco*, tuendi, aut lædendi, sive ad illatæ, propulsatæve contumeliæ, aut injuriæ probationem, seu tollendam ipsius suspicionem rei alicujus gestæ ad id pertinentis, vel verborum, aut responsionum series, & ordo narratur, vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeo firmiter asseritur, aut negatur, ut qui contradixerit, is sive nominatim, sive in genere mendacii arguatur, aut mentiri dicatur. Aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo sensu quippiam ejusmodi, quo ad superius expressa spectet, gestum, dictumque sit. Vel denique offert se quidam contra certam, vel incertam personam, vel generatim contra quemcumque ad probandum armis, & verificandum etiam inito certamine, aliquid ita esse, aut fuisse, vel non fuisse, Nec non quascumque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta quoquomodo concernentium, & ob hujusmodi causas in locis publicis, vel privatis, ubi hominum multitudo convenire soleat, denunciationes narrationes, declarationes, & testificationes. Volentes eos omnes, & singulos, qui suo, vel alieno nomine ad effectum, de quo superius dictum est, prædicta, vel his similia, multoque magis ad certandum provocatoria scripta, libellos, epistolas, eorumque exempla dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, attestati fuerint. Quive aliis ad singulare certamen publice, vel occulte ineundum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, sive ad hujus generis scipta, quæ manifesta, quæquæ chartulæ provocatoriæ appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda, auxilium, consilium, operam, vel favorem præstiterint, sive id suaserint, aut mandaverint, quique in præmissis, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerint; etiamsi neque pugna aliqua, vel certamen, aut effectus, non accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ, quæ manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatæ extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio, aut denunciatio fieret. Nihilominus censuris, & pœnis omnibus in præsenti, & aliis prædictis Constitutionibus, & decreto contentis subjacere, tam si superius enumeratis, quam si aliis etiam majoribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant.

§. 7. Quinimmo de novo etiam per præsentes ex parte Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, & execramus omnes, & quoscumque publice, vel privatim, palam, vel occulte, in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub præsenti nostra, & aliis prædictis Constitutionibus, ac decreto comprehensis, singulare certamen (quod Duellum vulgo dicitur) ex composito ineuntes, nec non id scelus suadentes, aut provocantes, opem, consilium, vel favorem præstantes, equos, arma, commeatus præbentes, aut comitantes, vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nuncios, aut quæcumque alia scripta hujusmodi quomodolibet peccantes, hujusque delicti socios de industria, Spectatores, Patrinos, fautores, defensores, quacumque tam superius expressa, quam alia Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate, Ita ut singulares etiam personæ cujuslibet Communitatis, Universitatis, Collegii, aut Reipublicæ, quæ hujus criminis participes quoquomodo fuerint, nequaquam excusentur, sed supradictos omnes, eorumque singulos ipso facto absque ulla monitione, Judicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, excommunicationis majoris, & maledictionis æternæ mucrone percussos, & damnatos harum serie declaramus, & si in ipso conflictu objerint, sepultura Ecclesiastica perpetuo privatos esse volumus. Ipsas vero Civitates, Terras Oppida, vel Castra, & loca, in quorum Territoriis id facinus scientibus, & tacite, vel expresse permittentibus, aut tollerantibus Dominis, aut Magistratibus, vel Senatu, aut Populo admissum fuerit, Ecclesiastico suppo nimus Interdicto, cujus Interdicti relaxationem, aut Excommunicationis absolutionem, ab alio quam a Nobis, & pro tempore existente Romano Pontifice pœnitentia, & satisfactione congrue peracta in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumcumque facultatum, & indultorum quibusvis personis tam Ecclesiasticis cujuscumque Ordinis, aut militiæ, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quæ omnia quoad præmissa nolumus cuiquam in aliquo suffragari. Pœnis aliis tam spiritualibus, quam temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

§. 8. Universos autem, & singulos charissimos in Christo Filios nostros Imperatorem, Reges, & dilectos Filios nobiles Duces Viros, etiam armorum, & exercituum, Marchiones, cæterosque Principes Christianos, nec non Dominia, Potentatus, Communitates, & Universitates Civitatum, Oppidorum, & Castrorum, illorumque Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam militum, & copiarum tam equestrium, quam pedestrium Ductores, Tribunos Præfectos, Capitaneos in quibuscumque etiam Nobis, & Romanæ Ecclesiæ temporali jurisdictioni non subjectis locis constitutos, cujuscumque gradus, præeminentiæ, & nobilitatis existentes, hortamur, rogamus, & obtestamur per viscera Domini Nostri JESU

JESU CHRISTI, ut ejus Divini nominis intuitu pro sua erga eumdem Deum, per quem regnant Reges, & a quo Principatus acceperunt, pietate, atque erga Nos, & S. hanc Sedem reverentia, & devotione, non modo nihil tale in suis Dominiis fieri permittant, nec ullo modo conniveant, sed hoc malum omni studio, diligentia, & auctoritate exterminare totis viribus procurent, contra quoscumque delinquentes, & ut præfertur quomodolibet complices, & participes etiam temporalibus pœnis gravissimis animadvertant, & per suos Officiales, & Curiæ Ministros procedi curent, se obsequium Deo pergratum, perque acceptum præstituros, si quo gladio ad tutelam bonorum, & ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eumdem ad vindictam hujus peccati, & ad sumendas de hujusmodi criminis reis debitas pœnas exercuerint, contra vero memores, si in re tam gravi male se gesserint, se in districto Dei judicio rationem in novissimo die reddituros.

§.9. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ sigillo signatis, eadem prorsus fides ubique gentium, & locorum adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur exibitis, & ostensis.

§.10. Quodque eædem præsentes in Lateranen. ac Principis Apostolorum de Urbe Basilicarum, & Cancellariæ Apostolicæ valvis de more publicentur, affixis inibi earum exemplis per aliquem ex Cursoribus nostris, & dimissis, quodque eadem publicatio eos, qui in Urbe sunt, post triduum, qui vero extra eam post quatuor menses, omnes, quos concernunt, perinde arctent, & afficiant, ac si eorum cuilibet personaliter intimatæ fuissent.

Nulli ergo omnino &c.

Dat. Romæ in Monte Quirinali Anno Incarn. Dom. 1592. *Kalend. Sept. Pont. nostri Anno I.*

2 Pœnæ principales duellantibus statutæ sunt sequentes. Primo, Excommunicatio ipso facto incurrenda. Secundo, Perpetua infamia. Tertio, Proscriptio bonorum omnium. Quarto, Debent puniri sicut homicidæ. Quinto, Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ 1 si in ipso conflictu decesserint. Sexto Si fuerint Ecclesiastici, privati sunt omnibus Dignitatibus, Beneficiis, & Officiis Ecclesiasticis, & redduntur inhabiles ad illa & ad alia in posterum obtinenda. Septimo, Fiunt rei Criminis læsæ Majestatis. Octavo, redduntur inhabiles ad condendum testamentum. Omnes istæ pœnæ recensentur in adducta Constitutione Clementis VIII. Accedunt etiam latæ per Benedictum XIII. Constit incip. *Ex quo Divinæ*, & aliæ a Benedicto XIV. Constit. incip. *Detestabilem*; de utriusque fusius in calce hujus artic. num.22. 23.

Vulneratus, si in ipso loco Duelli, vel in alio quidem loco, sed tamen paulo post, eadem adhuc die, sicque sine vero sufficienti intervallo decedat, caret Ecclesiastica sepultura, quamvis pœnitens, & a censuris absolutus decedat; Diana *part.*4. *tractat.*4. *resolut.*94. Sanchez. *in select. disp.*39. *num.*9. Pignatell. *tom.*9. *consult.*88. *num.*116. Homobon. *in consult. cas. conscient.*2. *part.*7. *res.*64. Lezana *tom.*2. *verb. Duellum num.*14. Koning. *lib.*5. *decretal. tit.*14. *num.* 20. Reiffenstuel *Ibid. num.*43. & alii magis communiter. Et ratio est, quia ultra quam quod semper comprobatur de ipso, quod dicit Concilium Tridentinum, & Clemens VIII. in loco conflictus decessisse; sic expresse decernitur, ac præcipitur in Rituali Romano jussu Pauli V. edito in rubrica de exequiis in hæc verba: *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in Duello, etiamsi ante obitum dederint signa pœnitentiæ* Et confirmatur a simili de decedentibus in Torneamentis, vel in ludo agitationis taurorum; tales enim sic 3
decedentes carent Ecclesiastica sepultura, quamvis moriantur pœnitentes, ut expresse statuitur *in cap. de Torneamentis*, ibi: *Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen caret sepultura*; adeoque a pari idem dicendum est de decedentibus in duello. Si autem vulneratus in duello moriatur post notabile intervallum, 4
v. gr. post unam, vel alteram diem, non caret Ecclesiastica sepultura; Caraffa *de duello tract.*2. *sect.*3. *qu.*19. *num.*9. Diana *part.*11. *tract.*6. *resolut.*26. Lezana *tom.*2. *verb. Duellum num.*14. Mancin. *in practic. de infirm. in ord. ad sepult. num.*34. Portell. *in respons. part.*3. *cap.*10. *num.*3. & 4. Bassæus *verb. sepultura num.*5. Trullench. *de jure Parochi cap.*9. *dub.*7. *num.*7. Possentius *in recollect. q. moral. verb. Duellum in* 6. Remig. *in pratic. Confess. tract.*2. *cap.*5. §.1. *num.*11. Koning *loco cit. num.*20. Reiffenstuel *loco cit. num.*44. & alii plures. Et ratio est, quia in tali casu vulneratus licet moriatur occasione Duelli, seu ex Duello, non decessit tamen in ipso Duello, seu conflictu, uti ad incurrendam hanc pœnam expresse requiritur, tum a Conc. Trid. *loc. cit.* tum a Constit. Clementis VIII. supra adducta, ibi: *Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura*. Tum quia cum hæc sit lex pœnalis, extendi non debet, sed potius restringi *arg. Regul.* 15. *Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*; & *Regul.*49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*.

Pœnas impositas contra duellantes incurrunt; Primo, ipsimet pugnantes, sive sint principales, sive 5
non, sive duellum sit solemne, sive privatum, vel simplex; etiamsi non sequatur mors, seu mutilatio; immo quamvis initum fuerit pactum de statim terminando certamen, cum primus vulneratus fuerit, aut sanguinem fuderit, aut certus ictuum numerus utrimque illatus fuerit, textu expresso in cit. Constit Clement. VIII. §.5. ibi: *Nec non iisdem pœnis, & decreto &c.* Vid. supra in allata constit. Clementis VIII. Secundo, illas pœnas incurrunt Patrini, ac socii, ad 6
duellum serio provocantes, vel acceptantes, etiamsi pugna ob aliquod impedimentum non fuerit secuta, ut expresse cavetur in cit. Constit. Clement. VIII. in fine §.3. ibi: *Etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset, quominus pugnarent*. Tertio, illas pœnas incurrunt duellantium adjutores, 7
sive auxilium, consilium, operam, vel favorem prestantes, equos, arma, commeatum, pecuniam, & alia subsidia scienter administrantes, ut patet expresse in cit. Constit. Clementis VIII. §.7. 8
Consulens autem duellum non incurrit excommunicationem, si fecit quantum potuit, revocando consilium, licet nihil profecerit, quia quantum est ex se, effecit ut per eum cessaret duellum, novum enim con-

consilium dedit ex se efficacius ad revocandum duellatorem; qui si non revocetur, est propter suam pravitatem, adeoque consules non est amplius in causa, & consequenter si efficaciter suum consilium revocat, etiam post provocationem, & ante executionem duelli, faciens quantum in se est, ne sequatur ipsa pugna, non contrahit excommunicationem; colligitur ex Constit. Gregorii XIII. ubi dixit, *consulentes eisdem censuris, & pœnis subjacere, si per ipsos non stetit, ne pugna sequatur.*

9 Quarto, illas pœnas incurrunt spectatores ex industria, seu ex composito; scilicet qui ex sua præsentia, & visione videntur ad pugnam duellantes incitare, textu expresso in Concilio Trid. *cit. sess.25. cap. 99. de reform.* ibi: *Nec non spectatores*, & in cit. Constitut. Clementis VIII. *§.2.* ibi: *Nec non spectatores* & *§.3.* ibi: *Et ex composito spectatores*, & *§.7.* ibi:
10 *De industria spectatores*. Hinc pœnas illas non incurrunt qui ex occulto, vel obiter transeundo respiciunt, quia nihil ad ineundam, & acuendam pugnam
11 conferunt. Quinto, illas pœnas incurrunt locorum Domini, Magistratus, Præsides, Locumtenentes, Duces militum, & Capitanei, qui Duellum vel permittunt, vel non prohibent quantum possunt, vel commissum non puniunt, textu expresso in d. Constit. Clementis VIII. *§.5. in fine*, ibi: *Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in Castris, vel extra ea, in alieno, vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam in quacumque casu per præsentem, vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est, non prohibentes, aut post commissum crimen, & veniam, & impunitatem concedentes.*
12 Civitates vero, Oppida, Terræ, Castra, in quibus commissum fuerit duellum, permittentibus, aut tolerantibus Dominis, Ecclesiastico subjiciuntur Interdicto, textu pariter expresso in cit. Constitut. Clementis VIII. *§.7.* ibi: *Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida, vel Castra, & loca, in quorum territoriis id facinus, scientibus, & tacite, vel expresse permittentibus; aut tolerantibus Dominis, aut Magistratibus, vel Senatu, aut populo, admissum fuerit, Ecclesiastico sopponimus Interdicto.*

13 Sexto, illas pœnas incurrunt omnes scripta, & manifesta ad Duellum præparatoria efficientes, nec non quascumque etiam sine scripto denunciationes, narrationes, declarationes, & testificationes, quæ etiam sine expressa provocatione ad certamen materiam, & occasionem præbent; Et illas pœnas incurrunt omnes, & singuli, qui suo, vel alieno nomine hujusmodi scripta dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, intimaverint, vel etiam verbo denunciaverint, sive attestati fuerint, & illi, qui ad aliquod horum auxilium, consilium, operam, vel favorem præstiterint, sive suaserint, mandaverint, aut quomodolibet se immiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ, quæ Manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatæ extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio aut denunciatio fieret; textu expresso fere preciis verbis *in d. Constitut. Clement. VIII. §.6.* Illas pœnas incurrunt etiam Christiani cum Turcis duellantes. Sic censuit *Saca Congregat. Concil. in Cathar. 21. Aug. 1637. liber. 5. decret. fol. 584.* 14

Non incurrunt tamen tales pœnas ratum habentes 15
Duellum suo nomine factum. Floron. *de Duell. c.14. §.3. num.1.* Murga *disquis. Canon. tom.2. disp.11. dub. 9. num.1. & sequ.* Navar. *in summ. Bullar. part.1. comm. 62. num. 41.* & alii; & ratio est quia Summi Pontifices volentes pœnas extendi ad ratihabitionem, id solent exprimere, unde cum hoc non expresserint in Bullis contra duellantes, non est facienda extensio, eo vel maxime quia ista est Lex pœnalis, quæ potius debet restringi, *ex c. Odia 15. & cap. In pœnis 49. de regul. Juris in 6. & l. Factum §. In pœnalibus, ff. de regul. Juris.* Nec tales pœnas incurrit, 16
qui provocatus ad Duellum sic respodent; *Paratus sum me defendere, quandocumque me invaseris, nolo talem acceptare duellum, quod Legi Divinæ, & Ecclesiasticæ est contrarium.* Nec etiam illas incurrit, 17
qui sic respondet: *Ego ubicumque me aggressus fueris, paratus sum me defendere, neque latitabo, sed mei copiam per ordinarias Civitatis vias faciam, & forsan tuo magno malo aggredieris; cæterum recuso Duellum; quia a Lege Divina, & Ecclesiastica reprobatur.* Nec 18
etiam illas incurrit, qui sic respondet: *Sono Cristiano, e non accetto Duello, ma cammino per la Città con la mia spada sola, e la prima volta che c' incontreremo vi darò sodisfazione.* Item nec pœnas illas incur- 19
rit, qui postquam dixerat: *Quandocumque reperero te in loco apto, rem armis decidemus*, postea data occasione cum altero, qui & id acceptaverat, de facto congreditur; quia in omnibus adductis casibus, non fuit designatus locus, & tempus, prout ad rationem veri duelli requiritur ex cit Constitut. Gregorii XIII. & Clementis VIII. *§.3.* ibi.: *Statuto tempore, & in loco convento*, & declaravit *Sac. Congregatio Concil. in Nullius 15. Octob.1644. lib.17. decret. fol. 360. & Sac Congr. Immun.13. Februar. 1703.* in casu graviori quam supradicti, ut patet in articulo præcedenti *sub num.4.* non attento, quod tale scribens Viglietum dixisset Portitori ipsius Viglietti, quod responsum expectabat in quadam Aromataria, eo quia ista verba expectare responsum, erant nimis æquivoca: sic apud Ursajam *Institut. Criminal. l.2. tit.5. num.283.*

Absolutio ab excommunicatione incursa ob Duel- 20
lum, quamvis ex cit. *Constitutione Clementis VIII. sub §.7.* non posset impendi extra articulum mortis, nisi a Romano Pontifice pro tempore existente, ut ibi expresse fuerat statutum præcisis his verbis: *Excommunicationis absolutionem ab alio, quam a Nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pænitentia, & satisfactione congrue peracta, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibusvis personis, tam Ecclesiasticis, cujuscumque ordinis, aut militiæ, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum.* Hodie tamen ex Decreto 21
Sacræ Congregationis Episcoporum & Regularium de

de speciali mandato ejusdem Clementis VIII. edito *die* 16. *Novemb.* 1602. potest talis absolutio ab excommunicatione incursa ob Duellum impendi virtute suorum privilegiorum a Confessariis Regularibus extra Italiam, & in urbe Romana, licet non intra Italiam, & extra Urbem, ibi; *Sacra Congregatio quoad provocantes, & pugnantes in duello juxta decretum, & formam Tridentini, & Gregorii XIII. censuit Regulares omnes etiam Societatis Jesu non posse virtute suorum privilegiorum a Censura ob Duellum incursa absolvere in Italia, extra Urbem Romanam*. Ita hoc Decretum referunt, simulque docent Quaranta *in sum. Bullar. verb. Casus reservati*, Dicastillus *de justitia, & jure to.*1.*lib.*1.*tract.*1.*disp.*10.*dub.*5.*n.*238. Layman *lib.*3. *tract.*3. *part.*3. *cap.*5. *num.*4. Pellizar. *tom.*1. *tract.*5. *cap.*2. *sect.*1. *cap.*35. Comitolus *lib.*6. *moral. quæst.*17. Reginaldus *tom.*2. *lib.* 21. *num.* 83. Filliucius *tom.*1. *tract.*15. *cap.*5. *num.* 106. Fagundez *tom.*1. *in Decalog. lib.*5. *cap.*8. *n.*5. & alii. *Vid. verb. Absolutio art.*1. *ubi late a n.*41. *usque ad* 46.

22 Hic ad literam tradimus sequentem Benedicti XIV. Constitutionem, qua damnantur, & prohibentur quinque propositiones duellorum abusui faventes: ac veteres leges adversus duellantes editæ novis pœnalibus Sanctionibus cumulantur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

DEtestabilem, ac Divina naturalique lege damnatum duellorum abusum, a barbaris gentibus atque superstitiosis, non sine ingenti corporum, animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore Diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum præcipuo in eam curam studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium cœtu longissime arceretur. Nam, ut antiquiora mittamus Prædecessorum nostrorum, Nicolai, (*a*) Cœlestini III. Innocentii II. Eugenii III. Alexandri III. (*b*) Innocentii IV. (*c*) adversus singulares pugnas Decreta, extant recentiores Apostolicæ Sedis Constitutiones quibus Romani Pontifices Julius II. (*d*) Leo X. (*e*) Clemens VII. (*f*) ac demum Pius IV. (*g*) gravissimas pœnas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque causa, etiam per Sæculares Regionum, aut Locorum Leges forsan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices, ac participes, & qualemcumque operam iisdem præbentes.

Tridentina vero Synodus (*h*) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, cæterosque Dominos temporales, si locum ad Monomachiam in terris suis concesserint, ac jurisdictione, & dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque Patrinos excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetuæ infamiæ pœnam incurrere statuit; & si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero præfatis saluberrimis Legibus judicialia dumtaxat, ac solemnia duella comprehensa, ac proscripta viderentur, piæ memoriæ Prædecessor Noster Greg. Papa XIII. (*i*) hujusmodi pœnas adversus eos omnes extendit, qui nedum publice, sed etiam privatim ex condicto, statuto tempore, & loco, Monomachiam commiserint, etiam si nulli patrini, sociive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæve provocatoriæ litteræ, aut denunciationis Chartulæ præcesserint.

Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. etiam Prædecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, & pœnas in eis statutas, sua Constitutione, quæ incipit: *Illius vices*, data XVI. Kalen. Septemb. anno MDXCII. diserte complexas, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes, chartulas, libellos, manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinos, de industria spectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes, vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam, & impunitatem concedentes, quique se prædictis quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnæ effectus, neque accessus ad locum sit subsequutus.

His tam sapienter, tam aperte, atque perspicue ab Ecclesia, & ab Apostolica Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, & Naturali, & Divino, & Ecclesiastico jure, prorsus illicita, vetita, atque damnata censeri deberent. Sed nonnulli earum legum interpretes, per benignitatis specie humanis, pravisque cupiditatibus plus æquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes, ac temperantes, *licere*, docuerunt, (*k*) *Viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: (*l*) *fas esse defensione occisiva vel ipsis Clericis, ac Religiosis, tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non suppetat*; (*m*) *propulsare damna, quæ ex iniqua Judicis sententia certo imminent*; (*n*) *Defendere non solum quæ possidemus, sed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus, dum alia via id assequi non valeamus*: Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica Sedes censura notavit, rejecit, proscripsit.

(*a*) *Epist. L. ad Carolum Calvum*. (*b*) *In Concil. Lateranens. cap.* 1. & 2. *de Torneamentis, ubi trium Prædecessorum decreta citantur*. (*c*) *In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ecclesiasticos Regni Franciæ, apud Raynald. ad ann.* 1252. *num.* 31. (*d*) *Constit. incip. Regis Pacifici*. (*e*) *Constitut. Quam Deo & hominibus*. (*f*) *Const. Consuevit Romanus Pontifex*. (*g*) *Const. Ea quæ a Prædecessoribus*. (*h*) *Sess.* 25. *cap.* 19. *de Reform.* (*i*) *Const. ad tollendum*. (*k*) 2. *Prop. damnata ab Alexandro VII.* (*l*) *Prop.* 17. *ex damnatis ab eodem*. (*m*) *Prop.* 18. *ab eodem damnata*. (*n*) *Prop.* 32. *ex damnatis ab Innocentio XI.*

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi causa, vel levioris momenti res, fortunasque servandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumstantiis, & casibus, vel amittendi officii, & sustentationis, vel denegatæ sibi a Magistratu justitiæ, Defensionis innoxiæ titulo, ea licere pronunciant. Laxas, & periculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum libris ad nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, & quibusdam dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magistris specialiter ad id per nos Deputatis, commisimus, qui re mature discussa, latis coram Nobis tum voce, tum scripto suffragiis, infrascriptas propositiones censura, & proscriptione dignas existimarunt.

Prima Propositio.

Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitæ, ac promeritæ, spe perpetuo carere deberet, culpa, & pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II.

Excusari possunt etiam, honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Ecclesiasticas pœnas ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis famæ, & officii.

IV.

Licitum est, in statu hominis naturali acceptare, & offerre duellum, ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio jactura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum vel negligentia, vel malitia Magistratus, justitia aperte denegatur.

Auditis itaque, super unaquaque earum propositionum, dictorum Cardinalium, & Consultorum judiciis, atque omnibus rite, & mature consideratis, Nos ipsas, præsentium Literarum tenore, & Apostolica Auctoritate, tamquam falsas, scandalosas, ac perniciosas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte, in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas Opiniones, aut aliquam ipsarum, ad praxim deducant.

Jam vero ut exitiosam duellorum licentiam, in Christiana, ac præsertim Militari Republica, non obstantibus providis legibus a plerisque etiam Sæcularibus Principibus, & Potestatibus ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliscentem, validiore manu coerceamus, gravissimumque scelus Apostolicæ districtionis gladio magis, magisque insequamur, omnes, & singulas dictorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Constitutiones superius enunciatas, quarum tenores, ac si præsentibus de verbo ad verbum insertæ forent, pro sufficienter expressis haberi volumus, Apostolica Auctoritate confirmantes, & innovantes, ad hoc ut pœnarum gravitas, & severitas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Nostro motu proprio, ac de Apostolicæ Auctoritatis plenitudine earumdem præsentium Literarum serie, statuimus, atque decernimus, ut si quis in duello, sive publice, sive privatim indicto, hominem occiderit, sive hic mortuus fuerit in loco conflictus, sive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tamquam interficiens proximum suum animo præmeditato, ac deliberato, ad formam Constitutionis felicis recordationis Prædecessoris Nostri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit: *Ex quo Divina*, data VI. Idus Junii anno Domini MDCCXXV. ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio exclusus, & repulsus omnino censeatur; ita ut a cujuscumque Sacri, aut Religiosi loci Asilo, ad quod confugerit, servatis tamen de jure servandis, extrahi, & Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus, tradi possit, ac debeat; Super quo Nos Episcopis, aliisque Superioribus Antistitibus, ad quos respective pertinet, & pertinebit imposterum, necessarias, & opportunas facultates præsentium quoque tenore impertimur. Quin etiam vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, si percussor in locum immunem se receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere, & legum severitatem evadere posse prospiciatur; Volumus, & respective permittimus, ut, quatenus periti ad inspiciendum vulnus asciti, *grave vitæ periculum* adesse retulerint, percussor ipse, prævio semper Decreto Episcopi, & cum assistentia personæ Ecclesiasticæ ab eodem Episcopo deputatæ, ab hujusmodi loco immuni extractus, sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum Ecclesiæ restituere debeant, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidio sunt, constitutum, alioquin in easdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII. Litteris constitutæ sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam is in suis defensionibus hujusmodi indicia diluerit.

Præterea, simili motu, & auctoritate decernimus, ac declaramus, Sepulturæ Sacræ privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli, & conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante Sententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta Pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis, & cen-

& censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis, & Ordinariis locorum super hac pœna interpretandi, ac dispensandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi sceleris, ac debitam Ecclesiæ legibus obedientiam præstandi.

In hujus demum solicitudinis nostræ Societatem vocantes Carissimos in Christo Filios nostros, Imperatorem Electum, cunctosque Catholicos Reges, nec non Principes, Magistratus, Militiæ Duces, atque Præfectos, eos omnes, & singulos, pro sua in Deum Religione, ac pietate, enixe obtestamur in Domino, ut conjunctis studiis, & animis, exitiosæ duellorum licentiæ, qua Regnorum tranquillitas, Populorum securitas atque incolumitas, neque corporum solum, sed, quæ nullo pretio æstimari potest, æterna animarum vita certo periclitatur, omni nisu, & constantia vehementer obsistant. Neque sibi, suæque in Deum fidei, munerisque rationi fecisse satis intelligant, quod optime constitutis legibus indictisque gravissimis pœnis horrendum scelus proscriptum sit, nisi accuratam ipsarum Legum, pœnarumque executionem naviter urgeant, ac promoveant, seque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant; Nam si delinquentes, aut oscitanter ferant, aut molliter puniant, alieno sese crimine polluent, omnisque illius sanguinis reos se constituent, quem ita crudeliter inultum effundi permiserint. Vani enim, falsique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret supremus omnium Judex Deus, rationem ab iis aliquando exacturus, quorum est divina, & humana jura tueri, sibique creditorum hominum vitam servare, pro quibus Sanguinem ipse suum Jesus Christus effudit.

Volumus autem, ut præsentium Litterarum transumptis, &c.

Nulli ergo &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ MDCCLII. quarto Idus Novembris, Pontificatus Nostri anno tertiodecimo.

Animadversiones Auctoris ad notam Romani Theologi verbo Duellum artic. 1. subjectam.

Quoad ea, quæ in verb. *Duellum art. 1. n. 17.* adnot. *Rom. Theologus*, (proferens scilicet sensum Constitutionis Benedict. XIV. quæ incip. *Detestabilem*) si accurate percurrisset mea *supplementa*, reperisset in verb. *Propositiones damnatæ* totam ex integro præfatam Constitutionem incip. *Detestabilem*, cum quinque damnatis propositionibus, sicque omisisset superfluas illas notas, sicuti & totam additionem *ibid. art. 2. n. 2.* subjunctam; seu saltem indicasset supplementum meum lectoribus, ne ego apud ipsos viderer minus diligens in recensendo dictas damnatas propositiones & cætera quæ in ea Constitut. a vigilantissimo æque ac sapientissimo Pontifice præscribuntur. In præsenti tamen editione placuit Constitutionem illam subnectere verb. *Duellum*, ut pote loco sibi congruentiori, & sub. verb. *Propositiones damnatæ* illam tantum indicare.

ΔΥΠΤΥΚΟΣ, sive DIPTYCHA.

(*) SUMMARIUM

1 2. *quæ nomina in Missæ sacrificio olim ex diptychis recitarentur.*
3 *Praxis hujusce recitationis.*
4 5. *Erasa ex sacris his tabulis hæreticorum nomina; unde orientalia quædam dissidia.*

PRo omnibus quidem Christi fidelibus solet Ecclesia inter sacra ministeria preces ad Deum fundere communes: sed præterea speciales Deo preces offerebat pro certis quibusdam hominibus, tum viventibus, tum vita functis, quorum nomina ex scripto per Diaconos pronunciabantur inter sacra mystica, pro Imperatoribus & Regibus pro Summo Pontifice, pro Episcopo loci, pro Patriarchis, pro cæteris quibusdam Episcopis, sibi invicem hoc genere officii gratificantibus: denique pro fidelibus illis, qui munera, & oblationes ad rem sacram, divinumque cultum contulerant. Ex altera autem charta, (*a*) quæ defunctorum nomina referebat, nominabantur pariter ad populum ex ambone ad aliquod tempus homines, vel Principatu temporali, vel dignitate Episcopali pridem spectabiles. Insignium autem benefactorum, quales erant fundatores illius Ecclesiæ, perpetua fiebat memoria, & recordatio. Hujusce ritus simulque gratitudinis innumera legimus veterum monumenta nonnunquam etiam graves erant inter Ecclesias concertationes, aliis quorumdam insignium dignitate virorum memoriam colentibus, aliis ex adverso damnantibus, ut contigit in Joanne Chrisostomo, cujus memoriam Romana venerabatur Ecclesia; sed in oppositum Alexandrina, dum vixit infensissimus Chrysostomi persecutor Theophilus, execrabatur, una cum factione Theophili freta Imperatoris Arcadii animositate, qui sanctissimum virum, urgente Theophilo, injustissimis exiliis damnaverat, ut referunt Socrates, Sozomenus, & Palladius. Nec minus nota sunt dissidia Orientalium Ecclesiarum cum Romana; dum hæc Acacii memoriam tamquam heretici (ut verè erat) execratur; illæ verò ab eodem olim seductæ recolunt: quam referunt historiam Chronicon Marcellini, Theophanes, & Theodorus lector. Eaque ex caussa Euphemius Constantinopolis Episcopus Apostolicæ sedis communione tamquam Schismati-

(*a*) Diptycha hæ chartæ appellabantur, non quod gemini essent libri, vivorum alter, alter mortuorum, ut existimavit Meursius in suo *Glossario Græco-barbaro*; cum unus idemque liber utrorumque nomina continere potuerit; & solus liber viventium, item solus mortuorum etiam diptycum sint dicta. Dictæ sunt ergo Diptycha chartæ hujusmodi, quod duobus foliis constarent, quemadmodum quæ tribus constabat, *triptycha* vocabantur. Chartas dixi, quod membranacea plerumque diptycha essent; erant tamen interdum eborea, ex profano Consulari Diptycho in Ecclesiasticum usum translata,

maticus excidit, cæteroque orthodoxus, ob pertinaciam, qua nomen Acacii de tabulis Ecclesiasticis eradere recusaret, ut prodit Theophanes, & Nicephorus historicus.

Dionysius *lib. III. de Ecclesiast. hierarch.* hæc de
2 diptychis refert: „ & cum se mutuo omnes salutaverint, mystica sacrarum tabularum recitatio fit. „ Eodem spectat illa Cypriani expostulatio *Epist. X.* de faciliori quorumdam lapsorum reconciliatione: „ Ad communionem admittuntur, & offertur eorum nomen nondum pœnitentia facta „. Hieronymus in *Comment. super Ezechielem XVIII.* egregie dicit „ „ Publice Diaconus in Ecclesia offerentium nomina „ recitat, tantum offert ille, tantum ille pollicitus, „ placentque sibi ad plausum populi torquente conscientia, damusque materiam miseris, ut gaudeant ad ea, quæ tribuunt, & non lugeant ad ea „ quæ rapuerunt „. Innocentius Papa in illa notissima ad Decentium Eugubinum Episcopum epistola „ dicit: „ Prius ergo oblationes sunt commendandæ, „ ac tum eorum nomina, quorum sunt oblationes „ edicenda ut inter, sacra mysteria nominentur, non „ inter alia, quæ antea præmittimus, ut ipsis in mysteriis viam futuris precibus aperiamus. „
3 Recitandorum nominum praxis visitur in ipsis Liturgiis Jacobi Apostoli, Basilii, & Joannis Chrysostomi. In harum duabus ultimis hæc habentur. „ Diaconus „ sacram mensam incensat per circuitum, & diptycha „ tam viventium, quam eorum, qui dormierunt, quorum vult. „ His adjungo Concilii Emeritensis *can. XIX.* „ Proinde salubri deliberatione censemus, „ ut pro singulis quibusque Ecclesiis, in quibus „ Presbyter jussus fuerit per sui Episcopi ordinationem præesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuret offerre; & eorum nomina, „ a quibus Ecclesias constat esse contructas, vel qui „ aliquid his Sanctis Ecclesiis videntur, aut visi sunt „ contulisse, si viventes in corpore sunt, ante altare „ recitentur tempore Missæ: Quod si ab hac luce „ discesserint, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur suo in ordine. „ Magnus Gregorius Papa *lib. II. epist.* 37. ad Constantium Mediolani Episcopum rescripsit, nullam ipsi necessitatem incumbere Joannem Ravennæ Episcopum nominandi, cum neque Joannes Constantium ad altare nominare soleat. (*b*)

Acacius Constantinopolis Episcopus hæresi Eutichianæ clam addictus, Zenoni Augusto edictum (quod vocabatur henoticum) suggesserat, quo universum orbem impense perturbavit, abrogato Synodi Chalcedonensis contra Eutychianam hæresim decreto: Idemque Petrum Moggum Alexandrinum Episcopum, ipsosque Felicis Papæ III. Legatos in suas partes attraxit & corrupit. Quamobrem Papa Felix Acacium turbarum auctorem communione fidelium amovit, qui vicem rependens Felicis Pontificis nomen ex Ecclesiasticis diptychis erasit anno 484. Mortuo demum Acacio, Gelasius Felicis in Romana sede successor omni studio conixus est, ut perfidi Acacii nomen ex Græcarum Ecclesiarum diptychis obliteraretur, quem pariter conatum prosequti sunt insequentes Romani Pontifices, Anastasius & Symmachus inani tamen opera. Sed rem demum obtinuit Hormisda Pontifex, Justino fretus religiosissimo Imperatore, sub quo ablatum diuturnum Schisma, & pax inter Orientis, & Occidentis Ecclesias felicissime restituta, damnata duorum præcedentium hæreticorum Imperatorum Zenonis & Anastasii memoria, deletisque sacris ex tabulis eorum simul & Acacii, ceterorumque sequacium infaustis nominibus post sex & triginta perniciosi Schismatis annos ab excommunicatione Acacii. 4

Fidem quoque facit Theodoretus *lib. V. hist. Eccles. cap.* 34. circa gravissimum dissidium occasione Joannis Chrysostomi, factione Eudoxiæ Augustæ, & Theophili Alexandrini, qui dicto ad Quercum conciliabulo præsidens Chrysostomum injustissime damnaverat, & Episcopatu ejecerat, Sed Innocentius Papa innocentis Episcopi suscepta discussaque caussa, ipsum conciliabuli decretum abrogavit, atque in exilio defuncti memoriam honorifice restitui curavit; nec aliter pax inter Orientis & Occidentis Ecclesias studiis divisas iniri potuit, nisi restituto ad sacras tabulas Joannis Chrysostomi nomine. (*c*) 5

EBRIE-

(*b*) Observa, diversam fuisse formulam, qua utebatur Celebrans, ac quandoque etiam Populus post Episcopalium nominum recitationem; recitatis quippe cæterorum defunctorum nominibus Sacerdos pro iis precabatur ea formula, quale extat in Liturgia, quam Alexandrini *S. Marci* appellant: *& horum omnium animabus dona requiem, Dominator Domine Deus Noster, in Sanctis tuis Tabernaculis.* Lectis autem demortuis Episcopis, clamabat populus: *Gloria tibi Domine*, quod factum fuit in Concilio Œcumenico quinto.

(*c*) Hæc sumpsimus ex Cabbassutii diatryba de Diptychis; sed his consule sig. Heribertum Rosvveydum in onomastico sacro *ad vitas Patrum*, Cl. Senatorem Bonarrotium in *observat. ad vitra Cœmet.* Selvaggium Antiquit. Christian. *l.* 2. *cap.* 2. *§.* 6. & 7. „ cum primis vero amplissimum, eruditissimumque *Thesaurum* a celeberrimis viris Gorio, & Passerio editum omnium diptycorum quibus tamen adjungendum erit Cremonense ab egregio Viro P. Allegranza Dominicano illustratum.

E B R I E T A S.

EBRIETAS. Vide verbum *Clericus art.5. a n.15. ad* 20., & verb. *Irregularitas art.1. sub n.11.* & verb. *Gula a n.12. ad* 21. in talibus enim citatis locis quantum sufficit pertractatum est de hoc titulo.

E C C L E S I A.

Ecclesia potest capi dupliciter, scilicet in sensu morali, prout nempe significat Cœtum, Conventum, Collectionem, aut Congregationem hominum, quo sensu Ecclesiam sæpe accipit Scriptura, ut *Psal.25. Odivi Ecclesiam malignantium*, & *Psal.88. Laus ejus in Ecclesia Sanctorum*, & *Matthæi 5. Convenit Ecclesia magna*, & *ad Romanos 16. Salutant vos omnes Ecclesiæ Asiæ*, & alibi passim, quo sensu etiam cuncti Fideles sub uno in Terra Capite, idest Papa, existentes vocantur Ecclesia, ut patet *in cap. Ecclesia 7. de consecrat dist.* 1. ibi: *Ecclesia, idest Catholicorum Collectio*. Et potest capi pro ipsa Ecclesia materiali, scilicet pro Templo aliquo manufactu, seu Æde publica cultui Divino deputata, in quo Fideles ad colendum, & invocandum Deum, Divina administranda & percipienda conveniunt; Unde de Ecclesia utroque hoc modo sumpta breviter erit sermo, & in primis de Ecclesia in sensu morali capta.

A r t i c u l u s I.

Ecclesia in sensu morali capta, quo ad ejus esse, & principales notas.

S U M M A R I U M.

1 *Ecclesiæ nomen quid sibi velit, & cur diversimode accipiatur*, ad n.2.

3 *Quænam sit vera Ecclesiæ definitio, & quæ recta definitionis explanatio*, ad n.9.

10 *Ex quibus coalescat Ecclesia, & qui ab ejusdem sinu exulent*, ad n.16.

17 *Unde originem petat Ecclesia, quot vero & quibus notis vera Ecclesia secernatur a falsa*, ad num.24.

25 *Utrum Ecclesiæ alicui præ cæteris hujusmodi notæ sint divinitus tributæ*, ad n.28.

1 Ecclesia est nomen græcum, quod significat evocationem, seu cœtum vocatorum; Hinc usurpatur a nobis ad significandum cœtum Fidelium, & aptissime nomine vocationis cœtus Fidelium appellatur, quoniam ad cœtum Fidelium nemo se instinctu proprio adjungit, sed Cœlesti admonitus vocatione. Ecclesiæ nomen aliquando sumitur generaliter, ali-
2 quando particulariter. Nomen Ecclesiæ sumptum generaliter est quid commune ad Ecclesiam *Triumphantem*, quæ est cœtus in Cœlis regnantium, sive hominum, sive Angelorum; ad Ecclesiam *Patientem*, quæ est Congregatio hominum in igne pro purgandis peccatorum reliquiis probatorum; & ad Ecclesiam *Militantem*, quæ est adunatio Christianorum contra salutis hostes pugnantium. Nomen Ecclesiæ 3
sumptum particulariter significat tantum Christi Ecclesiam Militantem; & Ecclesia sic sumpta, de qua solum in præsenti est sermo, sic definitur: *Ecclesia est* 4
Congregatio, seu Cœtus visibilis Baptizatorum sub uno Capite Christo in Cœlis, & Romano Pontifice ejus Vicario in Terris, inter se in eadem Fidei professione, & Sacramentorum participatione colligatorum. (*) Non displiceret, si in hac definitione adderetur, *& legitimorum Pastorum regimine*; immo probarem maxime, quod mentione hæc *Pastorum*, a quibus Ecclesia *regatur*, ac præcipue Romani Pontificis Launojum videam in Epistola ad Nicolaum Gatinæum offendi, veluti re, de qua, ait, siluere quoquot a Christo ad Concilium usque Tridentinum, & a Tridentino ad ætatem usque Bellarmini, & Canisii Ecclesiam definiere, aut descripsere: *istud enim*, inquit ille, *Pastorum regimen ad statum Ecclesiæ pertinet, non vero ad Ecclesiæ naturam, & essentiam*. Sed egregie fallitur; militantis enim in præsenti statu Ecclesiæ tradenda nobis definitio est, quam Lutherani, & Calviniani suis cœtibus, & sinagogis Satanæ accommodare nequaquam possint; neque ulla definitionis hujusmodi pars minus ab illis usurpari posset, quam quæ legitimorum Pastorum sub uno Capite Romano Pontifice mentionem ingerit. Adde, Bellarmino, & cæteris hac in re aperte præivisse S.Cyprianum *Ep.69. ad Pup.*;ubi Ecclesiam definit *Plebem Sacerdoti adunatam,& Pastori suo gregem adhærentem*. Vide Tournelium *de Eccl. q.7. art.2.* (*) Est in re *communis*.Dicitur primo *Congregatio,seu Cœtus visibilis*, quia ut dicitur *in Ps.18. In sole posuit Tabernaculum suum*,quod ibi de Ecclesia intelligit S.Augustinus dicens: *In sole posuit Tabernaculum suum, hoc est, in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*. Et idem habet *in Epistola 166. ad Donatistas*: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione, omnibus nota, usque ad terminos terræ*. Di- 5
citur secundo: *Baptizatorum*, quia nullus est Ecclesiæ membrum, aut intrat Ecclesiam, nisi per Baptismum, qui est porta unica, & omnibus communis.
Dicitur tertio sub *uno Capite Christo*, quia Deus *ipsum dedit Caput. supra omnem Ecclesiam, ad Ephes. cap.1. & cap.5. Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ*. Dicitur quarto: *Et Romano Pontifice ejus Vicario*, quia solus Romanus Pontifex est verus Christi Vicarius, & contraria opinio Lutheri fuit tamquam hæretica proscripta a Leone X. Constitut. incip. *Exurge*, & est Lutheri error 25. ibi: *Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro constitutus*: tum quia ipsi in persona Petri dixit Christus *Joan.21. Pasce Oves meas*, & & licet spe-

spectet etiam ad Episcopos, aliosque Pastores regere Ecclesiam,hoc tamen est cum subordinatione ad Ro-
8 manum Pontificem. Dicitur quinto; *in eadem Fidei professione, & Sacramentorum participatione*, quia sicuti Ecclesiæ membra sub uno, & eodem Capite nempe Christo vivunt, sic eadem Fidei professione, & Sacra-
9 mentorum participatione debent ipsum colere. Dicitur sexto, & ultimo: *Inter se colligatorum*, quia non sufficit ad veram Congregationem, seu Cœtum, qualis est Ecclesia, sola multitudo, sed requiritur insuper aliqua communicatio per preces, Charitatem &c. ut verificetur Sanctorum Communio.

10 Ad hanc Ecclesiam spectant, non solum prædestinati, ut prætendunt Vvicleffistæ, Hussitæ, & Calvinistæ, sed etiam reprobi, cum isti, sicut illi, possint Christi Fidem profiteri sub uno Capite, & de facto Christus *Joan.* 10. *Ecclesiam comparavit Ovili, in quo sunt Oves, & hædi; & Matthæi* 13. ipsam Ecclesiam comparavit Agro, in quo est bonum semen, & zizania; Item *Matthæi* 25. Ipsam comparavit decem Virginibus, ex quibus erant quinque prudentes, & quinque fatuæ, ex quibus dantur intelligi prædestinati, &
11 reprobi; Sic etiam ad hanc Ecclesiam spectant. non solum justi, & perfecti, qui nullum habent peccatum, ut prætendunt Pelagiani, sed etiam ipsimet peccatores, quia per hoc, quod aliqui peccent peccato furti, homicidii, & hujusmodi, non rejiciunt propterea Fidem Christi, aut Ecclesiæ sebjectionem.

12 Ad hanc tamen Ecclesiam non spectant, sed ab ipsa excluduntur Pagani, Turcæ, Judæi, qui numquam ad veram Fidem venerunt, Unde Apostolus 1. *Ad Corinth. cap.* 5. ait: *Quid mihi de his, qui foris sunt*
13 *judicare? idest de infidelibus*. Excluduntur etiam Catechumeni, qui licet sint Fideles, possintque, si sic moriantur, salvari ratione Baptismi in Voto; tamen cum nondum Baptismum receperint, inter actualia Ecclesiæ membra non numerantur, quia juxta Concilium Florentinum, & Sanctos Patres, homines fiunt de corpore Ecclesiæ, cum baptizantur; unde Catechumeni non ligantur Ecclesiæ Constitutionibus, & si revertantur ad Paganismum, aut Hebraismum,
14 non possunt ut Apostatæ, haberi, ac puniri. Item excluduntur Hæretici, & a Fide Apostatæ; cum enim ipsi veram fidem non profiteantur, nequeunt esse de corpore Ecclesiæ, quæ est Congregatio Fidelium ex Concilio Lateranensi *cap. Firmiter, de Summa Trinitate*: & ideo in Concilio Nicæno *cap.* 8. dicuntur posse recipi in Ecclesiam, si redeant, quod signum est manifestissimum ab ea fuisse separatos: Et quamvis Ecclesia possit ipsos judicare, & punire, hoc non est quia sint sua membra, & de suo corpore, sed quia debent esse, uti jam fuerunt, & ab ea sponte, & culpabiliter recesserunt. Item excluduntur Schismatici,
15 quia, licet idem credant, ac nos, ubi non sunt præcise Schismatici, per hoc tamen, quod unionem non habent cum capite, nec locum habere possunt in corpore; Hinc Ecclesia in die Parasceve orat pro Hæreticis & Schismaticis, ut Deus ad Ecclesiam eos
16 revocare dignetur. Item excluduntur Excommunicati, quia ex quo priventur omni commercio spirituali, quod habent Ecclesiæ membra inter se non censentur cum aliis colligati, textu expresso *in c. Omnis* 32. *caus.* 11. *quæst.* 3. ibi: *Omnis Christianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est*, Et S. Augustinus *lib. de Unitate Ecclesiæ c. ult.* ait; *Excommunicari est visibiliter præscindi ab Ecclesia*.

Una, & eadem substantialiter, & formaliter est 17
Ecclesia Legis gratiæ, ac Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ. *Est communis inter Catholicos*; Et ratio est, quia unum, & idem objectum Fidei, Christus nimirum, semper fuit ab exordio mundi creditum usque ad præsens, & credetur ad usque consummationem sæculi; cum hac solum differentia, quod juxta diversitatem temporum magis, & minus explicite creditum fuerit hoc unum, & idem objectum Fidei; magis enim explicite fuerunt multa credita tempore Legis scriptæ, quam tempore Legis naturæ, & magis explicite plura creduntur tempore Legis gratiæ, quam tempore utriusque, & Legis naturæ scilicet, & scriptæ ita crederentur, ut egregie ad rem habet S. Augustinus *in tract.* 45. *in Joan. num.* 9. ibi: *Ante adventum Domini Nostri Jesu Christi, qui humilis venit in carne, præcesserunt justi; sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit: Tempora variata sunt non Fides, quia & ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur: alium sonum habet* venturus est, *alium sonum habet* venit, *mutatus est sonus* venturus est, & venit; *eadem tamen Fides utrosque conjungit, & eos, qui venturum esse, & eos, qui venisse crediderunt diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum Fidei Ostium, hoc est per Christum videmus ingressos* & ad hoc propositum adducit Apostol. 2. ad Corinth. 4. dicentem: *habentes eumdem spiritum Fidei*; adeoque una, & eadem substantialiter, & formaliter est Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, ut clare etiam constat ex diversis statibus vitæ hominis; sicut enim est idem numero homo, & quando est infans, & quando adolescens, & quando juvenis, & usque ad finem vitæ; sic eadem omnino est Ecclesia in diversis statibus eamdem substantialiter, & formaliter identitatem servans cum Ecclesia Legis naturæ comparetur infantiæ hominis, Ecclesia Legis scriptæ Adolescentiæ, & Ecclesia Legis gratiæ Juventuti, & maturitati usque ad finem vitæ. Hinc firmiter tenendum est tres dictas Ecclesias non formaliter, sed materialiter tantum fuisse, & esse distinctas, adeoque unam tantummodo, & essentialiter & formaliter esse, cum qualibet per eamdem Fidem in Christum, sive ante Incarnationem, ut Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, sive post Incarnationem, ut Ecclesia Legis gratiæ sibi paraverit, & paret aditum ad salutem, ut expresse docet S. August. *in Psalm.* 104. *num.* 10. ibi: *Non enim quispiam præter istam Fidem, quæ est in Christo Jesu, sive ante ejus Incarnationem, sive postea riconciliatus est Deo*.

Notæ præcipuæ, per quas hæc nostra vera Ecclesia 18
discernitur a falsis, sunt quatuor, scilicet quod sit *Una, Sancta, Catholica, & Apostolica. Est communis inter Fideles*, cum sit articulus Fidei definitus in Conc. Constantinopolitano, & Fidelibus omnibus credendus propositus in Symbolo, quod in Missis recitatur, & habetur etiam expresse *in cap. Unam Sanctam, de Majorit. & Obed. inter Commun.* ibi: *Unam Sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam urgente Fide credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam*

19 *quam nec salus est, nec remissio peccatorum*. Prima igitur veræ Ecclesiæ nota est, quod sit *Una*, quod verum est, non solum de Ecclesia Legis gratiæ, sed etiam, ut consideratur, ab initio mundi usque ad consummationem sæculorum, ita ut credentium universalitas, quæ fuit in Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, & Legis gratiæ, semper eadem fuerit, & sit essentialiter, ut fuit ostensum *sub num.*17. Hanc Ecclesiæ unitatem insinuat Scriptura variis in locis. *Cantic.* 6. dicitur: *Una est Columba mea*, quod de Unitate Ecclesiæ interpretatur S. Aug. *tract.* 6. *in Joan.* ibi: *Quid evidentius Fratres mei in Columba Unitas, in linguis gentium Societas ... unde debuit ergo charissimi demonstrari Spiritus Sanctus Unitatem quandam designans, nisi per Columbas, ut pacatæ Ecclesiæ diceretur: Una est Columba mea?* Et de Ecclesiæ unitate intelligitur etiam *in cit. cap. Unam Sanctam, de major. & obed. inter commun.* ibi: *Sponso in Canticis proclamante una est Columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genetrici suæ, quia unum Corpus mysticum repræsentat, cujus caput Christus, Christi vero Deus*, & *Psal.* 21. dicitur: *Erue a framea Deus animam meam, & de manu Canis unicam meam*, quod de nostræ veræ Ecclesiæ unitate intelligitur *in d. c. Unam Sanctam*, ibi: *Hanc autem veneramur & unicam, dicente Domino in Propheta, Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam, pro anima enim, idest pro se ipso capite simul oravit, & corpore, quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nominavit*, & *Joan.* 10. dicitur *Unum* Ovile, & *Ephes.* 4. dicitur *Unum Corpus*.

20 Unde hæc Ecclesia variis titulis est Una. Prima est una unitate principii, scilicet Dei vocantis, & Christi fundantis, & ideo dicitur *ad Ephes.* 4. *Unus Dominus*. II. Unitate Capitis, sicut enim unum est Ovile, ita est unus Pastor, ut dicitur *Joan.* 10. III. Unitate conjunctionis, & ideo dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Unum Corpus multi sumus*, & *Act.* 4. *Credentium erat cor unum, & anima una in Domino*. IV. Unitate Fidei, ut habetur *ad Ephes.* 4. *Una Fides*, & ibid. *Donec occurramus omnes in Unitatem Fidei*. V. Unitate mediorum ad hæreditatem Fideles perducentium, tum internorum, quæ sunt Fides, Spes, Charitas, tum externorum, quæ sunt Sacramenta, & ideo *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Baptisma*, quod est reliquorum janua, & fundamentum. VI. Unitate Sacrificii, ut dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Omnes, qui de uno pane participamus*. VII. Unitate Doctrinæ, de qua loquens S. August. dicit: *qui volunt unam linguam veniant ad Ecclesiam, quia in diversitate linguarum carnis, una est in Fide lingua cordis*. Unde S. Irenæus *de unitate Fid. cap.* 3. sic ait: *Neque, quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Lydia, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ; sed sicut sol Creatura Dei in universo Mundo unus, & idem est; sic & lumen, & prædicatio veritatis ubique lucet*.

21 Secunda nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Sancta*. Unde *Cantic.* 6. dicitur: *Ecclesia decora Columba, pulchra ut Luna, electa ut Sol. Epist.* 1. *Petri c.* 2. dicitur *Gens Sancta*; Et *ad Romanos cap.* 1. *Omnibus, qui*
22 *sunt Romæ ... vocatis Sanctis*. Unde pluribus titulis dicitur *Sancta* I. Propter Sponsum Christum, qui est *Sanctus Sanctorum*. II. Quia in eam nullus ingreditur, nisi per Baptismum ablutus, & sanctificatus, 1. *ad Corinth. cap.* 6. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. III. Propter Christi mortem: Ad hoc enim Christus passus est, ut Ecclesiam suam sanctificaret, ut dicitur 4. *ad Ephes.* ibi: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*, & *ad Hebræos cap.* 13. *Jesus, ut sanctificaret Populum per sanguinem suum, extra portam passus est*. IV. Propter ejus Leges, præcepta, Sacramenta, & doctrinam, quæ omnia sanctitatem redolent; & eo tendunt: ut Sancti efficiamur; Unde *Psalm.* 18. dicitur *Lex Domini immaculata convertens animas*; *ad Ephes. cap.* 1. dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti, & immaculati in conspectu ejus*. V. Quia extra illam nulla Sanctitas esse potest, dicit enim S. August. *lib. de Baptismo contra Petilianum c.* 16. sic: *Intra istam arcam (Catholicæ Ecclesiæ) boni, & mali esse possunt; extra eam boni esse non possunt*.

Tertia nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Catholica*, 23
idest Universalis. I. Ratione loci, quia per totum Orbem diffusa, & ideo *Ps.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis Terræ verba eorum*; Et *Marc.* 16. *Euntes in mundum universum &c.* Et S. August. *Epist.* 52. *ad Severinum num.* 1. dicit: *Ipsa enim est Ecclesia Catholica, unde Græce appellatur, quod per totum Orbem Terrarum diffunditur*, & *Epist.* 140. *ad Honoratum num.* 43. ait: *Ecclesia illa est, quam modo dicit unicam suam, hæc est unica Catholica, quæ toto Orbe copiosa diffunditur, quæ usque ad ultimas gentes crescendo porrigitur*. II. Ratione personarum, quia vocat, & recipit homines cujuscumque nationis, status, & conditionis, si velint Evangelio obedire, & salvari; Unde *Marci* 16. dicitur: *Prædicate Evangelium omni Creaturæ*. III. Ratione temporis, quia fuit ab initio mundi, & durabit usque ad finem per omnia tempora: Hinc *Daniel.* 2. dicitur *Suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur*. IV. Ratione communis consensus populorum etiam inimicorum eam Catholicam appellantium, ut observat S. August. *de vera Religione cap.* 7. ibi: *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint, nolint: ipsi enim quoque Hæretici, & Schismatici alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant*. Et idem S. August. *in cap.* 9. *Joan.* sic dicit: *Multa sunt, quæ in gremio Ecclesiæ me tenent; tenet me consensus populorum, tenet Auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet successio Sacerdotum ab ipso Petro, tenet denique ipsum Catholicæ nomen, quod ita inter tot Hæreses Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes Hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam Ecclesiam conveniatur nullus Hæreticorum Basilicam suam audeat ostendere*.

Quarta nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Apostolica*, 24
& dicitur Apostolica tribus potissimum de causis 1. Quia fundata est a Christo, qui ad *Hebr.* 3. dicitur Apostolus confessionis nostræ; Et quod Christus Auctor, & fundamentum nostræ Ecclesiæ sit Apostolus, clare patet, quia Apostolus idem est ac missus, Christus autem missus est a Patre ad homines edocendos,

dos, & redimendos; *Joan.* 20. ibi: *Sicut misit me vivens Pater &c.* 2. Quia fuit per Apostolos propagata, & firmata; Unde *ad Eph.* 2. dicuntur Fideles *superædificati super fundamentum Apostolorum*, & *ad Romanos* 10. *ex Psalm.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum*; & doctrinam ab ipsis Apostolis receptam semper integram, & incorruptam retinuit, & retinebit; Unde *ad Galatas* 1. dicitur: *Licet nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*, 3. Quia ab ipsis Apostolis usque ad nos per continuam virorum Apostolicorum successionem descendit; Unde S. August. *lib. contra Epistol. fundamenti cap.* 4. dicit: *Tenet me in gremio Ecclesiæ ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas Oves suas post resurrectionem suam Dominus commendavit usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum*

25 Sola Ecclesia Romana Catholica habet notas veræ Ecclesiæ Christi, & in ipsa sola potest obtineri salus, & nullus extra ipsam salvatur. *Est de fide*, & habetur expresse tota conclusio *in cap. Unam sanctam, de Majoritat. & Obedient. inter communes*, ibi; *Unam sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, urgente Fide, credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum*, & ibi est sermo de sola Ecclesia Romana Catholica, ut expressis verbis *ibidem in §. final.* declaratur, ibi: *Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis*; Et habetur etiam definitum in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. *in c. Firmiter* 1. *de summa Trinitate*, ibi: *Una vero est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse Sacerdos est Sacrificium Jesus Christus*; habetur etiam definitum in Concilio Florentino sub Eugenio IV. ut in eius Constitut. incip. *Lætentur*, ibi: *In Universo Orbe primatum tenet, est successor B. Petri & verus Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Pater, & Doctor, cui in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi Universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plena potestas tradita est*; Hinc a Leone X. in Constitut. incip. *Exurge*, fuit tamquam Hæresis proscriptus sequens error Lutheri in ordine 25. *Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso
26 Christo in B. Petro constitutus*. Ecclesia enim Romana commissa Petro, & successoribus ejus Romanis Pontificibus, a quibus tamquam a Capite Romana denominatur, pro eodem sonat, ac universalis, Un-
27 de quamvis Summus Pontifex, qui est Pastor Universalis omnium Fidelium, Romæ non sedeat, ut de facto plures non ibi sederunt, adhuc tamen appellatur semper Romanus Pontifex, & sola Ecclesia Romana appellatur *Una, Sancta, Catholica, seu Universalis, & Apostolica*, ut constat ex Constitut. incip. *Gloriosam*, edita a Joan. XXII. qui nunquam Romæ sedit, ibi: *Una est igitur Sancta Universalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, & Divina providentia non permittit, ut membrum, quod a totius Corporis unitate sejungitur, virtute, quæ a vertice in corpus influit, aliqualiter vegetetur*; Unde S. Augustinus *de Symbolo ad Catechumenos, serm.* 1. *cap.* 6. sic expresse dicit: *Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica contra omnes Hæreses pugnans, pugnari potest, expugnari non potest; Hæreses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa*; Et *serm.* 4. *de eod. Symbolo ad Cathecumenos cap.* 13. dixit: *Si* 28
quis absque Ecclesia inventus fuerit, alienus erit a numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerint habere Matrem. Vide Tournelium *de Eccl. quæst.* 11. *art.* 6. *p.* 5.

Articulus II.

Ecclesia quo ad ejus visibilitatem, indefectibilitatem, & infallibilitatem.

SUMMARIUM.

1 *Ecclesia vera Christi est, & fuit semper absolute visibilis.*
2 *Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam evidenti ratione.*
3 *Christi Ecclesia visibilis, seu Ecclesia Romana Catholica est indefectibilis, & semper duratura.*
4 *Colligitur id etiam ex aliis Scripturæ locis.*
5 *Colligitur etiam ex variis veteris Testamenti testimoniis.*
6 *Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus.*
7 *Ecclesia Romana Catholica in rebus fidei, & morum est infallibilis.*
8 *Colligitur etiam ex aliis Evangelicis textibus.*
9 *Colligitur & ex variis Sacris Canonibus.*
10 *Ecclesia Romana Catholica est regula Fidei, & morum in toto mundo.*
11 *Sola potest definire causas fidei.*
12 *Sola Fides Ecclesiæ Catholicæ Romanæ est ab omnibus tenenda, & non alia.*
13 *Non tenens illam Fidem, quam Ecclesia Romana docet, non est in Ecclesia.*
14 *Ecclesia Romana dicitur Mater, & Magistra omnium Ecclesiarum.*
15 *Ecclesia Romana est etiam caput Ecclesiæ Græcæ.*
16 *Romana Ecclesia habet annexum primatum Universalis Ecclesiæ ex institutione, & præcepto Christi Domini.*
17 *Affertur, & solvitur instantia.*
18 *Fides Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, & alio transferri.*
19 *Ubi est Papa, ibi est Roma.*

Ecclesia vera Christi est, & fuit semper absolute 1
visibilis, ut tenent unanimiter Catholici contra Novatores, & deducitur ex pluribus Scripturæ textibus; In *Psalm. enim.* 18. dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens; *In sole posuit tabernaculum suum, hoc est in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*; & idem habet in *Epist.* 166. *ad Donatistas*, ibi: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ*. Matth. 18. præcipit Christus, ut quando Frater noster est incorrigibilis, dicamus Ecclesiæ, ibi: *Dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus, & pu-*

& publicanus. Verba autem illa: *Dic*, &, *si non audierit*, indicant apertissime, Ecclesiam esse visibilem, cum ibi mandet Christus, ut ad Ecclesiam, prout ad Judicem controversiarum recurramus, eaque audiatur, quod nullimode posset fieri, si Ecclesia esset invisibilis. De Ecclesia item visibili intelligendum est illud *Actorum* 18. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Grex enim, qui non videtur, nec cognoscitur, nequit a Pastore regi, & gubernari, adeoque si Ecclesia est regenda, & gubernanda ab Episcopis, non est cœtus, seu congregatio invisibilis. Item de Ecclesia visibili illud 1. *ad Timoth.* 3. *Ut scias quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi*. Per verbum enim illud *conversari*, denotatur clare visibilitas Ecclesiæ, cum non possit quis conversari cum invisibilibus. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *ad Galatas* 1. *Persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam*; Cœtum enim invisibilem non potest quis persequi; & si Paulus Ecclesiam expugnabat, necessario videbat, ubi ipsa Ecclesia, seu congregatio expugnanda existeret. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *Actor.* 13. *Cum venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia*, & *cap.*18. *Ascendit Paulus, & salutavit Ecclesiam*. Hæc enim nequeunt convenire Ecclesiæ invisibili.

2 Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam evidenti ratione, quia illa Ecclesia est visibilis, in qua publice convocantur Concilia, sanciuntur Canones, damnantur Hæreses, Pastores visibiliter docent subditos, subditi obediunt Pastoribus, Sacramenta sensibilia administrantur &c. sed hæc omnia fiunt in vera Ecclesia Christi, ut de se patet, ergo &c. Tum quia de ratione essentiali ipsius Ecclesiæ, ut patet ex ejus definitione, est, quod sit congregatio, seu societas quædam hominum baptizatorum: atqui non potest dici congregatio, seu societas hominum, nisi in externis, & visibilibus signis consistat, cum non sit societas, nisi se agnoscant ii, qui dicuntur socii; nec homines se possint agnoscere, nisi societatis vincula sint externa, & visibilia; Et hoc patet clarissime ex more omnium humanarum societatum, seu congregationum, nam in Civitatem, in Regnum, & Militiam, & alia hujusmodi, non aliter homines adscribuntur, quam signis externis, & visibilibus; Hinc S. Augustinus *l.* 19. *contra Faustum c.*12. sic expresse dicit: *In nullum nomen Religionis, seu verum, seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur* Unde idem S. Augustinus *Epist.*105. *n.*14. scribens ad Donatistas ipsos adhortando ad unitatem visibilis nostræ Ecclesiæ, eos sic alloquitur: *In Scripturis discimus; Christum; In Scripturis discimus Ecclesiam; Has Scripturas (o Donatistæ, o Hæretici) communiter habemus, quare non in eis, & Christum, & Ecclesiam communiter retinemus*? Et *n.*17. *Ecce Scripturæ communes; ecce ubi nomines Christum, ecce ubi nomines Ecclesiam; Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum, quem legitis, & non videtis, tamen propter veritatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam negatis, quam legitis & videtis*.

3 Christi Ecclesia visibilis, seu Ecclesia Romana Catholica, est indefectibilis, & semper duratura usque ad finem mundi. Est de fide, & habetur expresse ex *cap.* 16. *Matth.* ibi: *Dico tibi, tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*; Atqui si defecisset, aut potuisset deficere, adversus eam prævaluissent, aut potuissent prævalere portæ inferi, ergo &c. *Item* 1. *ad Timoth. c.* 3. dicitur: *Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis*; sed non potest deficere veritas, ergo nec ejus columna; cum deficiente sustentaculo debeat necessario corruere sustentatum. Colligitur etiam ex aliis Scripturæ locis, ubi 4
clara est promissio perpetuitatis, & indefectibilitatis Ecclesiæ visibilis; sic nomine ipsius Ecclesiæ *Matth.* 28. dicitur: *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; Et ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*; Hæc enim verba, ut de se patet, dicta sunt ad Ecclesiam visibilem, scilicet ad Apostolos, & Discipulos cæteros, quos in die Ascensionis suæ Dominus alloquutus est, adeoque ex promissione Christi Ecclesia visibilis duratura est usque ad consummationem sæculi. *Ad Ephes.* dicitur: *Dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem Fidei, & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, & mensuram ætatis plenitudinis Christi*; Ubi, ut vides, Apostolus clare demonstrat Ecclesiam visibilem Christi duraturam esse usque ad novissimos dies, id est usque ad finale Judicium, quando complebitur numerus electorum; Cum enim Pastores, & Doctores non dentur, nisi gregi existenti, & visibili, & ex ipso textu Pastores, & Doctores debeant esse visibiles, & perpetui, grex etiam debet esse visibilis, & perpetuus.

Colligitur etiam Ecclesiæ visibilis perpetuitas, & 5
indefectibilitas ex variis veteris Testamenti testimoniis, quæ perennitatem Ecclesiæ visibilis clare indicant, & promittunt; *Psalm.* 47. dicitur: *Deus fundavit eam in æternum*, idest Ecclesiam suam, ut ibi exponit S. Augustinus; *Isaiæ* 61. (quod caput intelligi de Ecclesia novi Testamenti docuit Christus Lucæ 4. cum in Synagoga citavit, & exposuit de adventu suo initium hujus capitis, *Spiritus Domini super me &c.*) sic dicitur: *Et fœdus perpetuum feriam eis, & scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum; omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus*. Ubi vides satis aperte indicari perpetuitatem, & indefectibilitatem Ecclesiæ visibilis; Non enim potest esse invisibilis Ecclesia illa, seu cœtus ille fidelium, de quo dicitur: *Omnes qui viderint eos* (quid clarius?) *cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus*. *Psalm.* 88. dicitur: *Thronus ejus sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in Cœlo fidelis*; ibidem: *& ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus, sicut dies Cœli*. *Daniel.* 2. dicitur; *Suscitabit Deus Cæli Regnum, quod in æternum non dissipabitur*. Istæ enim Scripturæ intelliguntur passim a Sanctis Patribus de vera, & visibili Christi Ecclesia numquam defectura.

Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus; S. Au- 6
gustinus *de unitat. Eccles. cap.*12. sic habet: *Evangelizata est nobis Ecclesia per totum orbem terrarum futura. Hoc in Lege, & Prophetis, & Psalmis esse pronuncia-*

nunciatum ipse Dominus testificatus est, qui eam capturam ab Jerusalem, & per omnes gentes permansuram esse prædixit; testes sibi futuros in Jerusalem, & in tota Judæa, & Samaria, & usque in totam terram, cum jam in Cœlum ascenderet, prænuntiavit.... Quisquis aliud evangelizaverit anathema sit; aliud autem evangelizat, qui periisse dicit de cætero mundo Ecclesiam, & in sola parte Donati (seu Lutheri, Calvini, aliorumque Protestantium) *in sola Africa* (Germania, Geneva, Saxonia, Prussia, Hollandia, Anglia, & hujusmodi), *remansisse dicit; ergo anathema sit, aut legat mihi in Scripturis Sanctis, ut non sit anathema.* Et idem S. Augustinus *lib.*1. *de Symbol. ad Catechum. cap.*5. ait: *Ipsa est Ecclesia Sancta....pugnari potest, expugnari tamen non potest; Hæreses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa; ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in Charitate sua, portæ inferorum non vincent eam.* S. Hieronymus *in cap.*4. *Isaiæ vers.*76. sic dicit: *Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine, ventisque subvertitur.* S. Gregorius Magnus *in Psal.*5. *Pœnitent.* 26. sic expresse habet: *Sancta Ecclesia in hoc sæculo a Catholica Fide nequaquam deficiet.* S. Ambrosius *lib.*4. *Hexameron. cap.*2. sic ait: *Ecclesia tempora sua habet persecutionis, & pacis, nam videtur sicut luna deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest.* S. Joann. Chrysostomus *serm. de Pentecost. tom.*3. sic habet: *Putas eam te posse lædere, sed non poteris; Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non prævalebunt adversus eam.*

7 Ecclesia Romana Catholica in rebus Fidei, & morum est infallibilis: seu errare non potest. *Est de fide*; & ostenditur ex pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis. *Joan.*16. dicitur *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, hoc autem Christus promittebat immediate Apostolis, & mediate eorum successoribus; sed qui scit omnem veritatem, non potest errare in materia Fidei, alias sciret, & non sciret; Ergo Ecclesia sic de omni veritate edocta non potest errare in rebus Fidei, & morum. *Lucæ* 10. Christus alloquens Ecclesiæ Pastores, sic dicit: *Qui vos audit, me audit*, sed hoc non esset, si Ecclesia Catholica posset errare: Ergo &c. minor probatur, quia si omnes simul constituentes Ecclesiam possent errare, qui ipsos audiret errantes, non audiret Christum, cum Christus non possit falsum proponere, ergo &c. adeoque *Mat.* 18. dicitur: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*; ex quo textu clare indicatur Ecclesiam Catholicam esse infallibilem, aliter non posset haberi tamquam Ethnicus, non audiens Ecclesiam, quæ esset fallibilis, & forte errores proponeret. *Epistol.*1. *ad Timoth. cap.*3. dicitur: *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis*, adeoque tamquam firma in veritate, errare non potest in fide. *Epistol. ad Ephes. cap.*1. dicitur: *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*, & eadem *Epist. cap.*5. dicitur: *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ*; adeoque si Ecclesia in rebus Fidei, & morum erraret, error tribueretur Christo suo Capiti, quod absurdum ne dicatur, dicendum est Ecclesiam esse infallibilem, seu errare non posse in materia Fidei, & morum.

8 Lucæ 22. dicitur: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat Fides tua*, quem textum exponens Joannes XXII. in Constitutione incipiente, *Redemptionem*, sic ait: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, dumque pro Petro Christus rogat, pro ejus Ecclesia intercedit. Matth.* 16. habetur: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*; ubi, ut vides, ne possit errare Ecclesia, facta est promissio Magistro, & capiti; quia ex securitate non errandi in materia fidei, & morum prius in Romano Pontifice capite & Magistro universalis Ecclesiæ resultat securitas non errandi in Ecclesia, quæ ejus doctrinam infallibilem recipit, ut optime observat M. Canus *lib.*6. *de locis c.*3. *§. Præterea*, ibi: *In Petro, & successoribus primum firmam certamque doctrinam asserimus, mox vero in Ecclesia Romana, cujus Petrus cum successoribus & caput, & fundamentum est.* Et hæc Ecclesiæ infallibilitas colligitur 9
etiam ex pluribus sacris Canonibus; *ut cap. Palam est* 9. *dist.* 11. *cap. A recta* 9. *cap. Memor sum* 10. *cap. In sede* 11. *cap. Hæc est fides* 14. *cap. Rogamus* 15. *& cap. Si Petrus* 17. *caus.*24. *quæst.*1. *cap. Firmiter* 1. *de sum. Trinit. cap. Exiit, de verb. significat. in* 6. *& c. Unam sanctam, de majoritate, & obedientia inter commun.*

Unde Ecclesia Catholica Romana est regula Fidei 10
& morum in toto mundo. Agapitus *epistol.*4. Leo IX. *epistol.*1. *cap.*8. *Concil. Lateranens. III. in appendic. tit. de spons. & cap.*1. *&* 7. *Concil. Trever. cap.*1. Sola 11
potest definire causas fidei; *cap. Quoties* 12. *caus.*24. *quæst.*11. Fidei resolvere dubia, & quæstiones ad fidem spectantes. Cajus *epistol.*1. Marcell. I. *epistol.*1. Pelagius III. *epistol.*8. *in fine c. Nec licuit* 4. *& c.*12. *Multi* 5. *dist.* 17. Sola fides Ecclesiæ Catholicæ Roma- 12
næ est ab omnibus tenenda, & non alia; *c. Rogamus* 15. *caus.*24. *q.*1. *Joan. VIII. ep.*194. *Conc. Trev. c.*1. Non te- 13
nens illam Fidem, quam Ecclesia Romana docet, non est in Ecclesia; *c. Qui Cathedram* 3. *dist.*93. ibi: *Qui cathedram Petri* (*supra quam fundata est Ecclesia*) *deserit, in Ecclesia se esse non confidat.* Nec habet Spiritum Sanctum, *cap. Loquitur Dominus* 18. *c. Alienus est* 19. *& c. Advocavit* 23. *causs.*24. *q.*1. Hinc Ecclesia 14
Romana dicitur Mater, & Magistra omnium Ecclesiarum; *cap. Non decet* 1. *dist.*12. ibi: *nulli vero dubium est quod Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus vos convenit deviare; & sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris sui, sic & vos implete voluntatem Matris vestræ; quæ est Ecclesia, cujus caput Romana consistit Ecclesia*; & concordat *cap. Denique* 6. *dist.*21. *& cap. Firmiter* 1. *de sum. Trinit.* Ecclesia Romana est etiam caput Ec- 15
clesiæ Græcæ; *cap. final. de Baptismo*; quia fundavit Ecclesias Patriarchales; *cap. Omnes* 1. *dist.*22. eique sunt subditæ Ecclesia Constantinopolitana, & omnes aliæ, *cap. de Constantinopolitana* 4. *dist.*22. *cap. Rogamus* 15. *caus.*24. *quæst.*1. *Leo IX. epist.*1. *cap.*28. *& cap. final. de privil. in* 6. Unde Ecclesia Romana est infallibile caput Religionis; Nicolaus I. *in appendic. epist.*14. *& cap. Officii nostri* 13. *cap. Hæc est fides* 14. *cap. Rogamus* 15. *caus.*24. *quæst.*1. ibi: *Rogamus vos, Fratres dilectissimi, ut non aliud doceatis, neque sentiatis, quam quod a B. Petro, & reliquis Apostolis, & Patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesiæ, cui ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.... ejus enim sedes jubente Domino Romam translata est..... ad quam cuncta majora Ecclesiastica negotia, Divina disponente gratia, jussa sunt referri.*

Roma-

16 Romana Ecclesia habet annexum primatum universalis Ecclesiæ ex institutione, & præcepto Christi Domini. Habetur clare ex pluribus sacris Canonibus, & signanter ex *cap. Quamvis 3. dist.21.* ubi ex verbis S. Gelasii Papæ sic habetur: *Quamvis universæ per Orbem Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sint, Sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis Synodicis constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit; cap. Omnes 1. dist.22.* ubi ex verbis Nicolai II. sic habetur: *Qui Romanæ Ecclesiæ Privilegium, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labitur; cap. Sacrosanta 2. ead. dist.22.* ubi ex verbis S. Anacleti Papæ, (*) Hæc, & sequentia Marcelli Papæ verba expungi possent ac fortasse debuerant, cum ex suppositis Anacleti,& Marcelli epistolis sumpta sint (*) sic habetur; *Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super universas Ecclesias: cap. Rogamus 15. caus.24. q.1.* ubi ex verbis S. Marcelli Papæ scribentis ad Episcopos per provinciam Antiochiæ constitutos, sic habetur: *Ejus enim* (Petri) *Sedes primitus apud vos fuit, quæ postea, jubente Domino, Romam traslata est.* Epist. ad Michaelem Imperatorem scripta a Nicolao primo sic habetur: *Ecclesiæ Romanæ privilegia Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, atque a cuncta jugiter Ecclesia venerata, nullatenus possunt minui nec commutari, quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanos non valet amovere conatus, & quod Deus statuit, firmum, validumque constituit.* Et infra: *Illa igitur privilegia huic S. Ecclesiæ a Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & venerata: cap. Per venerabilem 13. Qui Filii sint legitimi,* ubi ex verbis Innocentii III. sic habetur: *Locus, quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur, cum enim Petrus Urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare: interrogatus ab eo: Domine quo vadis? respondit: venio Romam iterum crucifigi; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus.*

17 Nec potest dici, quod Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiæ Universalis a Concilio Nicæno, ut volunt Schismatici; seu ab Imperatoribus Christianis, ut prætendunt Lutherani, Calvinistæ, & Magdeburgenses, aliique Hæretici; nam, ut refert Bail. *summ.Conc. to.1. in Conc.Calcedonensi ad can.27.* in præfatione d.Conc. Nicæni expresse dicitur: *Quod Ecclesia Romana nullis Synodicis decretis prælata est cæteris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri Primatum obtinuit.* At si *voce Domini,* ut in mox laudato Conc. Nicæno, si *ab ipso Domino Salvatore nostro,* ut in *d. cap. Sacrosancta,* si *Jubente Domino,* ut in *d. cap. Rogamus,* si *Christi ore,* ut in *d.Epistol. Nicolai primi,* Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiæ universalis, nullimode potest ab hæreticis dici, quod illum obtinuit ab Impe-
18 ratoribus Christianis. Unde Eugenius IV. in Concilio Florentino in litteris unionis sententiam nostram clare confirmat, ibi: *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum . . . . & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.* Hinc Sedes Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, & alio transferri, & ideo non obstantibus tot Romanæ Urbis excidiis semper Apostolica Sedes Romæ fixa permansit, & licet pluribus annis Avenione resederint plures summi Pontifices, ut Clemens V. qui illuc primus se transtulit, Joannes XXII. Benedictus XII. Clem. VI. Urbanus V. Greg. XI. qui Romam Romanam Curiam reduxit, tamen Apostolica Sedes Romano Episcopatui semper annexa remansit, & ipsi semper Romani Pontificis titulo sunt usi, ut patet in eorum Apostolicis, & Pontificiis Rescriptis: Unde ut refert Eminentissimus Petra *tom.4. comment. in Constit.4. Eugen. IV. num.6.* stat vulgatum adagium, quod *ubi Papa, ibi Roma.* Adeoque 19
clare patet ordinatione divina, & non dispositione humana Ecclesiæ universalis primatum Romanæ Ecclesiæ fuisse annexum. Sic tenent Cajetanus *tom.1. opusc. tract.3. de Pontif. Instit. c.13.* M.Canus *lib.6. de locis Theologicis c.4.* Valentia *de fid. disp.1.q.1.punct.7. §.37.* Guanieri *de capite Militantis Eccles. lib.2. c.8.* Tirinus *in summar. controv. controv.6. num. 11.* Matthæucci *controv.6. c.2. num.2. & seq.* Leytam *Synops. de Eccles.Militant. Discept.5. sect.4. n.409.*, & plures alii. (*) Id ipsum multis adversus Febronium ostendit Franc. Antonius Zaccaria *Antifebron. Tom. 2. Cæsen. edit. diss. 2. c.1. n.4. seqq.* (*)

ARTICULUS III.

Ecclesiæ materialis quo ad ejus ædificationem dotationem, & reparationem.

SUMMARIUM.

1 *Ecclesiæ materialis quæ sint nomina, & nominum occasiones,* ad n.12.
13 *Quæ sint Ecclesiarum ædificandarum jura, privilegia, ac privilegiorum effectus,* ad n.33.
34 *Quando, a quibus, & quæ sit Ecclesiis dos assignanda,* ad n.41.
42 *An Parochi possint unquam Ecclesiarum ædificationem oppugnare.* ad n.50.
51 *Quod sit Episcopi munus, antequam ædificetur Ecclesia,* ad n.52.
53 *An possit cogi vicinus ad vendendam domum vel alium situm pro ædificanda Ecclesia; quot vero conditiones & quæ ad id requirantur,* ad n.62.
63 *Ecclesias & Ædes Parochiales corruentes, & paramenta sacra consunta qui teneantur reperare,* ad n.73.
74 *Ecclesiarum ædificandarum quæ fuerit antiqua consuetudo, quotuplices & quæ hujusmodi consuetudinis congruentiæ,* ad n.81.
82 *Quot sint & quæ Ecclesiæ partes, quomodo, & quare sic appellentur,* ad n.94.
95 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu,* ad nu. 124.

Ecclesia materialis, quæ ex Gloss. ultim. *in cap. fin. Ne prælati vices suas,* definitur, *Locus sacer murorum ambitu circumdatus,* juxta varias ejus clas- 1

ses, (*) Non solum *juxta varias classes* varia sortiuntur
nomina Ecclesiæ, sed etiam juxta varios fines. Præci-
puus fuit honor Dei; hinc *dominica* passim apud vete-
res dictæ sunt. Uide Cyprianum *de opere*, *& ele-
emos.* Eusebium *de laudib. constant. cap.*17. & Conci-
lia Ancyranum *can.*15. & Laodicenum *can.* 28. Quo-
niam vero in sacris ædibus Martyrum vel corpora,
vel lipsana condi consueverunt, ut in illis quoque
Deus qui eos in certamine gratia sua adjuverat, cole-
retur, *Martyria*, *Concilia Martyrum*, *& Marty-
rum memoriæ* vocabantur. Prostrata tandem idolola-
tria Templorum nomen, a quo antea religionis cau-
sa abstinuerant, apud Christianos obtinuit, (*) varia
sortitur nomina; Aliquæ enim vocantur Basilicæ,
aliæ Cathedrales, aliæ Collegiatæ, aliæ Baptisma-
les, aliæ Parochiales, aliæ Matrices, aliæ Filialiæ, pro
ut colligitur ex notatis *per Gloss.*, *& Doctores in
cap. Plures* 10. *q.*1. *in c. Cum contingat*, *de Decim. in*
2 *cap. Cum Clericis & in c. Venerabili de V. S.* Basili-
cæ, licet secundum Rochum de Curte, Mando-
sium, Remigium, Duarenum, Turrecrematam,
quos sequitur Spino *de Testament. gloss.* 2. *prin. n.*33.
fuerint sic appellatæ a *Basilio* Græcorum Imperatore,
qui primus fuit sepultus in Ecclesia; & secundum
Glossam *in cap.*1. *de Religiosis domib.* & Panormitan.
in rubr. de Consec. Ecclesiæ Basilicæ fuerint ita dictæ
3 Ecclesiæ nondum consecratæ; tamen verosimilius
4 est, quod solum majores, principaliores, ac dignio-
res Ecclesiæ vocentur *Basilicæ*, quia Basilica est
nomen Græcum, quod latine est *Regia*, ut notavit
Selva *tract. de Benefic.*1. *p. cap.*3. *num.*15. & Isidorus
*lib.*15. *orig.* sic expresse dicit: *Basilicæ prius vocaban-
tur Regum habitacula*, *unde & nomen habent*; & Ba-
ronius *in notis ad Martyrolog. die* 5. *Augusti* sic ait:
Hoc nomen nequaquam abhorere a Sacra Scriptura,
nam atrium illud majus Templi Salomonis, *Basilica
dicitur* 2. *Paralipom. cap.*4. 9. *ibi*: *Fecit etiam atrium
Sacerdotum*, *& Basilicam grandem*; *& ostia in Basi-
lica*; *quæ texit ære*, *& cap.*6. 13. *Siquidem fecerat
Salomon basim æneam, et posuerat in medio Basilicæ.*(*)
Ante Constantini tempora vix ab ullo Christiano Au-
ctore *Basilicæ* nomen Ecclesiis tributum invenies.
Hinc Selvagius *Antiquit. Christian. lib.*2. *c.*1. *§.*2. col-
git, cum Constantinus multas, quæ magnificæ erant,
profanas Basilicas, ubi Principes, & Magistratus
ad causas audiendas, ac decidendas sedebant, Epis-
copis ad sacros inibi conventus habendos concessisset,
Basilicarum nomen generatim Ecclesiis inditum. Ne-
gari certe non potest, Basilicas quoque Ecclesias ap-
pellatas, quæ aliis magnificentia, & magnitudine
non antecellerent. Sic S. Ambrosius *ep.*33. *Extramu-
ranæ Basilicæ* meminit, quam structuræ amplitudine,
& elegantia cæteris præstitisse vix credibile est. Ni-
hilominus multiplicatis Ecclesiis Basilicarum nomen
solummodo principibus quibusdam Ecclesiis, aut illis
saltem, quæ veteri ævo illud obtinuerant, inhæsit (*).
Hinc quod solum Ecclesiæ majores, principaliores,
ac digniores vocentur Basilicæ est hodie jam commu-
nis opinio, & praxis. Barbos. *lib.*2. *Iuris Eccles.
univers. cap.*1. *num.*10. Itala *lib.*1. *cap.*5. *§.*3. *num.*33.
Engel. *lib.*3. *Decretal. tit.*48. *num.*2. Reinffenstuel *ib.
n.*3. & alii passim.

5 Cathedrales vocantur quæ sunt Sedes Episcopo-
rum, & in aliquibus partibus *Domus* appellantur,
uti in nostra Italia vulgariter *il Domo*, quod ex eo
potest dici habere principium, quia sicut *Palatium* abs-
que alia expressione, intelligitur de Principis habita-
culo, quod satis per antonomasiam, & excellentiam
demonstratur, ut ex pluribus observat Camill. Borel.
*de Reg. Cathol. præstan. cap.*23. *num.*21. ita Domus
Domini, quæ est Ecclesia Cathedralis, & Palatium
Principis supremi Domini Dominantium, & Sedes
ordinaria supremi Civitatis, & Diœcesis Pastoris,
satis per *Domum* simpliciter significatur; Sic expresse
Frances *De Eccl. Cathedralibus cap.*15. *num.*187.
Collegiatæ sunt illæ, quæ habent communitatem 6
Clericalem, quæ capitulariter congregari, & agere
potest, & solet cum libero usu sigilli, & arcæ sibi com-
munis. Barbos. *lib.* 2. *Jure Eccles. cap.*6. *num.*6.
Vide quo ad istas verb. *Collegiata*. Matrices Ecclesiæ 7
quamvis proprie loquendo sint solæ Ecclesiæ Cathe-
drales, quia Matres sunt, & Magistræ totius Epis-
copatus, textu expresso *in c. Venerabili* 12. *de Verb.
significat.* ibi: *Per Matricem Ecclesiam Cathedra-
lem intelligi volumus*. (*) Matrix Ecclesia dici quoque
consuevit Metropolitana, sive princeps cujusque Pro-
vinciæ Ecclesiæ. Vide codicem Africanum *can.*119. (*)
Tamen *Matrices* etiam vocantur illæ Ecclesiæ, quæ
alias Ecclesias aliquo modo sibi subjectas habent. Ro-
ta *part.*1. *recent decis.* 272. *num.*3. Suarez *de Religion.
tom.*1. *tract.*2. *de decimis lib.*1. *cap.*24. *num.*1. Barbosa
*loc. cit. num.*21. Filiales dicuntur illæ, quæ per divi- 8
sionem a Matrice de novo fiunt, vel alteri subjiciun-
tur; *arg. cap. Ad audientiam* 3. *de Eccles. ædificand.*
Baptismales sunt illæ, quæ habent Fontes Baptisma- 9
les, ubi Parochiani baptizantur. Gloss.1. & Abbas
in cap. Cum contingat, *de decimis*. Parochiales di- 10
cuntur, illæ, in quibus populus eisdem deputatus
sub certis locorum finibus, & limitibus constitutus
degit, & unus Rector ad uniuscujusque regimen
assumitur cum potestate Fori pœnitentialis. Barbosa
loc. cit. n. 26. (*) Olim Parochiales, quas dicimus,
Ecclesiæ *Diœceses*, & Ecclesiæ *Diœcesanæ* dicebantur.
Vide Syrmondum ad Sidonii *ep. XVI. lib.*9. & Selvag-
gium *l. c. §.*5. (*) Ut plurimum autem Parochiales, 11
& Baptismales tum in Jure, tum in facto confundun-
tur, cum regulariter Baptismales sint etiam Parochia-
les, licet non necessario; nec semper; ex quo variis
in locis, ut experientia patet, sint distinctæ. Baptis- 12
males dicuntur etiam Matrices, quia sicut Mater ge-
nerat, sic illa regenerat. Glossa *in Clement. unica de
Baptism. & verb. Matricem in Clementin.*1. *de sentent.
excommunic.* ibi: *Idest majorem*, *& Baptismalem*,
quæ dicitur Matrix.

Pro Ecclesia de novo ædificanda requiritur consen- 13
sus, seu licentia Episcopi loci; *cap. Lator* 3. *caus.*16.
*q.*2. *cap. Nemo* 9. *dist.*1. *de consecration. cap. Cum olim*
14. *de privil. cap. Auctoritate* 4. *de privil. in* 6. Et hæc 14
Episcopi licentia requiritur, etiamsi quis haberet pri-
vilegium Ecclesias ædificandi, quia debet intelligi
sine præjudicio Juris Episcopi, quando in Indulto,
seu privilegio non sit specialiter expressum, ut res-
pondit *Sacra Congregatio in Sulmon. Interdicti* 24.
Januar. 1699. contra Præceptorem S. Spiritus in Sa-
xia, qui Ecclesiam construxerat absque licentia
Episcopi, nixus suis privilegiis, sublatis hodie a
Conc. Trident. sess. 22. *de celebrat. Missar.*, *& ses-
sion.* 25. *c.* 3. *de Regul.* Episcopus tamen non debet 15
talem

talem licentiam denegare, sine rationabili motivo, alias si irrationabiliter ipsam licentiam deneget, datur recursus ad Archiepiscopum, vel ad Sacram Congreg.Conc.pro supplendo Ordinarii consensu; Barbosa *de offic.& potest. Episc. alleg.*20.*n.*1.*vers.in ædificanda*. Amostaz *de caus.piis lib.*5.*cap.*2. *num.*31. & alii; & de facto sic fuit decisum *a Sacra Congregatione Conc. in una Forolivienſi* 16. *Januar.* 1694. favore Barattæ, qui cum ab Ordinario consensum pro constructione Ecclesiæ ruralis non potuisset obtinere, Episcopo contradicente, obtinuit Rescriptum: *Licentiam esse concedendam sine præjudicio jurium Parochia-*
16 *lium*. Non requiritur autem talis Episcopi licentia pro ædificando Oratorio privato in propria domo; textu expresso *in cap. Unicuique* 33. *de consecrat.dist.*1. ibi: *Unicuique Fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare, Missam autem ibidem celebrare non licet*. Hoc tamen quod non liceat ibid. Missam celebrare, debet intelligi sine licentia legitima, aut privilegio Apostolico, quibus concurrentibus ad normam Concil. Trident. *sess.* 22. *in Decreto de observandis in celebratione Missæ*, & Decreti Clementis XI. *de celebratione in Oratoriis privatis*, incip. *Quoniam sancta*, potest ibi Missa celebrari, ut de facto in omnibus similibus Oratoriis ubique celebratur.

17 Pro ædificanda Ecclesia una cum Monasterio Regularium, ultra consensum Episcopi, requiritur etiam consensus Papæ maxime in Italia, & Insulis adjacentibus, ut expresse fuit statutum ab Innocentio X. Constitution. incip. *Instaurandæ*: & de Jure communi ante Concilium Tridentinum, & dictam Constitutionem consensus Papæ requirebatur ubique, textu expresso *in cap. Unico de excessibus Prælator. in* 6. *& cap. Unico de Eccles. ædificand. in* 6. Pro construendis, seu ædificandis Regularium Ecclesiis, & Monasteriis, circa distantiam ab aliis, variæ emanarunt Pontificiæ dispositiones. Clemens IV. in Const.
18 incip. *Ad consequendam*, concessit privilegium Fratribus Minoribus, quod prope eorum Ecclesiam per spatium 300. Cannarum non possint ab aliis Mendicantibus, vel Monialibus cujuscumque Ordinis con-
19 strui Monasteria, vel Ecclesiæ. Hoc tamen speciale privilegium Ordini Minorum concessum quoad 300. Cannas censetur revocatum per non usum, seu abiit in desuetudinem, ex quo observantia tantæ distantiæ ex multiplicitate Religionum fuerit reddita moraliter impossibilis; cum in plerisque locis vix ædificari una Ecclesia, & Monasterium posset. Hinc ex variis posterioribus Bullis aliorum Pontificum hujusmodi privilegium fuit indefinite reductum ad 140. Cannas, ut aliis relictis clare demonstrat Constitut. 39. Gregorii XIII. incip. *Salvatoris*; ubi Papa enunciat omnes Ordines Mendicantes habere tantum privilegium quoad 140. Cannas; & Rota *decis.* 356. *coram Rojas num.* 5. refert *Sacram Congregationem Episcoporum* declarasse privilegium 200. Cannarum non esse in usu.

20 Privilegium quod prope eorum Ecclesias per spatium 140. Cannarum non possint ædificari aliæ Ecclesiæ, & Monasteria, non solum habent Mendicantes contra alios Mendicantes, sed ex specialibus privilegiis, vel ex communicatione omnes Mendicantes eo utuntur contra omnes cujuscumque Ordinis, ut ex pluribus notat Rota *part.* 10. *recent. decis.*337. *num.*1. Barbosa *lib.*2. *Juris Eccles.univers. cap.*12. *num.*73. *& seq.* Lezana *in summ.verb. Regularia Monasteria n.*15. Rodriquez *qu.Regul.tract.*2.*qu.*49.*art.*5.*tom.*2. Passerinus *in cap. Cum ex eo, de excessib. Prælator. in* 6. Et procedit hoc privilegium etiam contra Presbyteros 21 sæculares in communi viventes. Card. Petra *tom.* 3. *comment. ad Constit.*7. *Clement. IV. n.*12. Immo supponitur tale privilegium contra Ecclesiam Congregationis Laicorum in PP. Theatinis; Rota *in Neapolitana Ampliationis Ecclesiæ, & Sacristiæ* 11. *Maii* 1708. *coram D. Molines Decano*. Tali privilegio gau- 22 dent omnes Regulares etiam non Mendicantes, sive ex peculiaribus concessionibus, sive per communicationem. Card. de Luca *de Regul. dist.* 33. *num.* 2. *versic. vel per communicationem*, Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesiast. univers.cap.*12.*num.*72. *in fine*, Card. Petra *loc. cit. num.* 19. Rota *in Neapolitana Seminarii decis.* 982. *num.* 5. *&* 6. *coram Dunozz. Jun.* Patres Societa- 23 tis Jesu habuere, dum vigebant, peculiare privilegium, ut possint ædificare intra spatium etiam 140. Cannarum prope quemcumque Conventum, seu Ecclesiam, & hoc privilegium illis solis concessum esse a Gregorio XIII. Constit. incip. *Salvatoris* innuit illorum Compendium, *verb. Ædificia* §.3.

Privilegium distantiæ 140. Cannarum attenden- 24 dum est etiam in translatione Ecclesiæ, & Conventus; Si enim Ecclesia, vel Conventus reperiatur extra 140. cannas, nequit transferri infra dictum spatium, ut expresse cavetur in cit. Const. Clem. IV. incip. *Ad consequendam*, & in aliis Bullis concedentibus privilegium 140. cannarum; Si vero Ecclesia, vel Conventus reperiatur intra spatium 140. cannarum, licet cesset idem præjudicium in genere, non cessat tamen in specie, ut si transferatur ad viciniorem locum, quam prius reperiebatur; tunc enim translatio nequit libere, & ad libitum fieri, quia forsan poterat concedi licentia in spatio 140. cannarum, & non in viciniori, adeoque debet Judex considerare motivum discretivum in uno, vel alio loco, Pacichel. *de distantiis cap.*6.*membr.*2. *nu.*15. Pasqualig. *ad Lauret.part.*1.*num.*140. Passerin. *in cap.Cum ex eo, de excessib.Prælator.in* 6. *n.*89. ubi refert *Sac.Congreg.Epis. & Regul.* 14. *Decemb.* 1625. decrevisse, non licere PP. Carmelitis Discalceatis in Civitate Savonæ transferre Conventum in locum propinquum PP. Dominicanis. Per tale privilegium impediri non potest am- 25 pliatio Conventus, si jam fuerit legitime erectus. Rota *decis.*131. *&* 163. *coram Mantica decis.* 327. *n.*1. *coram Roissas, & decis.*377.*num.*9.*coram Emerix Jun. & in d. Neapolitana ampliationis Ecclesiæ, & Sacristiæ* 11.*Maii* 1708. cum communi Doctorum. Secus vero si erectio non fuerit legitime facta, vel fuit tan- 26 tum permissa constructio parvæ Ecclesiæ, quia in tali casu cum non legitime subsistat erectio, a fortiori nequibit legitime fieri ampliatio; & permissio concessa tantummodo pro parvo loco, seu parva Ecclesia, nequit extendi ad magnam Ecclesiam, cum valde majori præjudicio primæ Ecclesiæ. Card. Petra. *loc. cit. num.* 11. Tale privilegium distantiæ 140. cannarum 27 locum non habet in domibus, seu Hospitiis Regularium, quæ non habent Ecclesiam publicam, nec in Seminariis. Card. de Luca *disc.* 1. *num.*67. *& disc.* 33. *num.*5. *de Regularib.* Card. Petra *loc.cit.n.*18. Rota *part.* 1.*rec.dec.*676.*n.* 10. *& in Neapolitana Seminarii dec.*82.

*num.*1.

num. 1. *& seq. coram Dunozz. Jun.* ubi fuit resolutum, quod liceret Seminarium Nobilium erigi, dummodo non haberet Ecclesiam publicam, nec Campanas, aut sepulturas, neque ibi fierent Conciones publicæ, nec pro Missis eleemosynæ reciperentur.

28 Privilegium distantiæ 140. cannarum est saltem pluribi usu receptum, nec tollitur per non usum in aliquibus casibus. Sic Rota *part.* 10. *recent. dec.* 337. *num.* 17. ubi late de observantia, & usu talis privilegii, & ad hoc citat varios Doctores. Sic etiam Confect. *de privileg. Mendicantium tit.* 3. *cap.* 3. Passerin. *loc. cit. num.* 84. *&* 85. Card. Petra *loc. cit. num.* 14. ubi affert hanc solidam rationem, quia, dicit ipse, Privilegium concessum Ordini nequit amitti per non usum aliquorum Conventuum; non enim ex eo quod fuerit permissa ædificatio in uno loco, potest induci præjudicium in alio loco, cum agatur de actu facultativo; unde potest in uno casu admitti, & in alio denegari; & nisi concurrat permissio, & acquiescentia, nequit induci aliquod præjudicium, ut relatis concordantibus, & in terminis dixit Passerinus *loc. cit. num.* 84. *&* 85. & Rota *in dec.* 327. *num.* 5. *& seq. cor. Roissas*, ubi de Civitate ampla Januæ, *& part.* 10. *recent. dec.* 337. ubi referuntur varia exempla in Civitate Neapolis quoad reclamationes in similibus casibus.

29 Hinc non licet Ordinario contra hujusmodi privilegia aliquid innovare, ut rescripsit *Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in Albingen.* 12. *Jan.* 1604. sicut re-

30 fert Passerin. *l. c. n.* 84. *in fine*. Neque hoc privilegium abrogatum censetur per Bullam Clementis VIII. incip. *Quoniam ad instantiam*; neque per Bullam Gregorii XV. incip. Cum alias, neque per Bullam Urbani VIII. incip. *Romanus Pontifex*, neque per Bullam Innocent. X. incip. *Instaurandæ*: in quibus licet præscribatur forma servanda in erectione novorum Conventuum, non tamen abrogatur privilegium concessum ab aliis de distantia 140. cannarum, cum tales Pontificiæ Constit. sint inter se compatibiles, & procedentes a diversis rationibus, ut late Rota *in cit. dec.* 327. *&* 356. *coram Roissas*, *& part.* 10. *recent. decis.* 37. & reassumit Passerin. *loc. cit. n.* 83. ac annuit Pignatell.

31 *tom.* 10. *consult.* 12. *n.* 4. *& per tot.* Contrarium tamen, scilicet privilegium 140. cannarum non esse usu receptum, tenent Sorbo *in Compend. privil. verb. ædificare num.* 20. *in annot. versic. quoad dispositionem*, Tamburrin. *de Jure Abbat. tom.* 3. *disp.* 5. *qu.* 4. *num.* 2. *&* 3. Panimol. *decis.* 11. *num.* 12. & alii. Unde videtur in hoc servanda consuetudo cujusque loci; *arg. cap. Cum tanto* 11. *de*

32 *consuet.* Mensuratio hujusmodi distantiæ 140. cannarum debet fieri per aerem, non autem per terram, ut præscribitur in cit. Constit. Clement. IV. incip. *Ad*

33 *consequendum* §. 2. Longitudo autem cannarum debet esse pro qualibet mensura octo palmorum, ut expresse habetur in cit. Const. *Ad consequendam* §. 3.

34 Pro ædificanda Ecclesia requiritur insuper ut assignetur dos sufficiens, & congrua pro iis, quæ ad illius reparationem, cultum, & Ministros sunt necessaria, alias ædificari nequit; *Novell.* 67. *cap.* 2. ubi statuitur: *Non aliter quampiam Ecclesiam ex novo ædificare, priusquam loquatur ad Deo amabilem Episcopum, & definiat mensuram quam deputat, & ad luminaria, & ad S. Ministerium, & ad incorruptendæ Domus custodiam, & observantium alimenta; & si sufficientia habere videtur, faciat prius donationem eorum, quæ futura sunt, deputari, & ita Domus ædificetur*; *& cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam præfiniat, quæ ad luminaria, & ad stipendia Custodum sufficiant, & ostensa donatione, sic domum ædificet*; concordat *cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *q.* 2. *& cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles.* Si quis absque Dotis assignatione Ecclesiam constru- 35 xerit, obligatur ad eam constituendam, eo ipso quod construxerit; *cap. Piæ mentis* 26. *caus.* 16. *qu.* 7. & mortuo ædificatore, tenentur ejus hæredes, ut docent communiter Doctores; *arg. cit. c. Cum sicut* 8. *de consecrat.* Si autem Ædificator impotens esset ad 36 ipsam Dotem constituendam, & Ecclesia fuit ædificata de consensu Episcopi, eamque absque cautione, vel absque Dote consecravit, teneretur ipse Episcopus ad ipsam Dotem præstandam, ac omnino providere de necessariis, ut obligatur ad illum providendum, quem absque Titulo ordinavit; *cap.* 2. *& cap. Cum secundum* 16. *de Præbendis*, & tenet Engel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 48. *num.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 9. & alii passim *arg. cit. cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles.* & ibi Glossa verb. *Consecranda*. Id tamen Episcopus 37 de proprio teneretur facere sine læsione Ecclesiæ, quia cum id sit ei impositum in pœnam, ex quo absque Dote, vel sine sufficienti cautione, ut dotaretur, eam permisit ædificare, & consecravit, *cit. cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles.* non debet ejus delictum in Ecclesiæ damnum converti, textu expresso *in cap. Si Episcopum* 3. *caus.* 16. *qu.* 6. ibi: *Quia delictum personæ in Ecclesiæ damnum non est convertendum*. Capella 38 potest erigi sine Dote, nam sufficit Ecclesiam esse dotatam; Lambert. *de Jure patronatus lib.* 1. *pag.* 1. *qu.* 3. *princip. art.* 5. Annan. *consil.* 24. Bellet. *disq. Cleric.* 1. *p. tit. de Cleric. debitore* §. 13. *num.* 12. Genuens. *in praxi c.* 109. *n.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad Constit.* 2. *Paschalis II. num.* 85. *&* 91. Dummodo tamen non adsit in ea speciale Beneficium erectum, aut aliquod onus 39 impositum; alias esset assignanda dos juxta onus; Bellet. & alii *mox cit. Doctores*.

Dos assignanda Ecclesiæ debet esse competens, & 40 sufficiens pro ipsius Ecclesiæ ministris, luminariis, aliisque necessariis; *cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecrat.* cujus Canonis verba cum aliis *Novell.* 67. *c.* 2. sunt adducta supra *sub n.* 34. & ad rem facit expresse *cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *qu.* 2. ibi: *Hoc unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicet Ecclesiam nisi antea dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per donationem Chartulæ confirmatam accipiat. Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tamquam domus privata consecretur*; Et pro cognoscenda sufficientia Dotis, potest etiam respectus haberi ad Decimas, oblationes, & alias obventiones spirituales Ecclesiæ Ministris de Jure competentes, ut recte docent Abbas *in cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles. num.* 5. Phiring. *lib.* 3. *decret. tit.* 40. *num.* 6. Reiffenstuel *ibid. num.* 6. & alii. Pro cognoscenda suffi- 41 cientia Dotis novæ Ecclesiæ Regularium ædificandæ debent hodie attendi Decreta Sacræ Congreg. Concilii jussu Urbani VIII. edita 21. *Junii* 1625. & innovata ab eadem Sac. Congreg. Concil. jussu Innocentii XII. 23. *Novembris* 1697. & ab eodem Pontifice expresse confirmata *die* 23. *Decembris ejusdem anni* 1697. Constit. incip. *Nuper a Congregatione*; ubi statuitur non esse

esse congruam, & sufficientem Dotem pro nova Ecclesia, & Monasterio erigendo, nisi inibi ali & sustentari possint ex redditibus, & consuetis eleemosynis saltem duodecim Fratres, aut Monachi, seu Religiosi; Vid. *verb. Conventus*, *art.* 1. *num.* 27. *& seq.*

42 Pro ædificanda Ecclesia requiritur ulterius ut ipsa Ecclesia noviter ædificanda non vergat in præjudicium alterius Ecclesiæ præsertim Parochialis; *cap. Quicumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut aliæ Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur*; *cap. Intelleximus* 1. *de novi operis nunciatione*; ibi: *Nulla Ecclesia*

43 *in præjudicium alterius est construenda*. Hinc si ab Episcopo permittatur ædificatio Ecclesiæ in præjudicium Parochialis, potest Parochus se opponere, & a licentia concessa appellare; Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 26. *n.* 5. Pax Jordan. *elucubrat. Can. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 8. *n.* 39. Guido Papa *decis.* 370. Seraphinus *dec.* 847. *n.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad Constit.* 2.

44 *Paschal. II. num.* 10. Si tamen in licentia concessa pro ædificatione novæ Ecclesiæ, quæ non sit Parochialis, nec Regularis, sint ab Episcopo reservata Jura Parochialia, & sic non inferatur præjudicium Ecclesiæ Parochiali, tunc nec requiritur Parochi consensus, nec ipse Parochus potest contradicere, & ædificationem impedire, ut late probat, & defendit Card. Petra *loc. cit. a n.* 17. *& seq.* ubi solvendo fundamenta adversariorum, ostendit consensum Parochi pro constructione Ecclesiæ non Parochialis a nullo jure requiri; Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *num.* 8. ubi dicit, quod si in licentia concessa ab Episcopo pro construenda nova Ecclesia non Parochiali, nec Regulari, præservata maneant Jura Parochialia, non requiritur consensus Parochi, nec ipse Parochus potest se tali ædificationi opponere, ut pluries a Sacra Congregatione tum Episcop. & Regular. tum Concilii fuit decisum, quæ decisiones hic litteraliter dantur prout ab ipsa ibid. *sub num.* 9. *usque ad num.* 14. afferuntur.

45 *In una Januen.* in qua cum nobilis Mulier Anna Adurna obtinuisset ab Archiepiscopo licentiam parvam Ecclesiam Ruri ædificandi tam pro commoditate propria, quam loci Incolentium, se opposuit Parochus S. Margaritæ Narasi, causaque per viam recursus delata ad Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. referente Eminentissimo Sacchetto *sub die* 5. *Septemb.* 1692. prodiit rescriptum; *Concedendam esse ædificationem arbitrio Ordinarii, salvis Juribus Parochialibus*.

46 *In Nucerina*; in qua volens Dominicus Cognucci ædificare publicum Oratorium in Villa Dignani sese opposuit Parochus non solum ob subtractionem, quam timebat, eleemosynarum, sed ob diminutionem concursus populi; sine quo nec processiones facere, nec pueros adultosque rudiores docere Doctrinam Christianam potuisset; Episcopus tamen in actu Visitationis licentiam pro constructione novæ Ecclesiæ concessit, nonnullis conditionibus qualificatam, *& sine præjudicio Jurium Parochialium*, a quo decreto recurrens Parochus ad eamdem Sac. Congregationem, & referente Eminentissimo D. Card. Acciajolo sub die 12. Martii 1693. responsum fuit: *serventur disposita per Episcopum*, & idem tenuit *in Placentina Oratorii* 20. *Maii* 1697. referente clar. mem. Card. Petrucci, Parocho, ac etiam Episcopo reluctantibus.

In Maceraten. Exoptans Bartholomæus Accursius in oppido Montis Miloni Ecclesiam ædificare, & dotem pro illius manutentione assignare, Parochus se opposuit, qua oppositione non obstante, delata causa per viam recursus ad Sac. Congregat. Conc. sub die 10. Maii 1687. licentiam Accursio concessit: *Cum obligatione congruæ Dotis, & salvis Juribus Parochialibus*. 47

In Theatina; Baro Joseph Foppus pro commoditate Colonorum Ecclesiam auctoritate Ordinarii Ruri ædificavit, & cum vellet in ea Capellaniam perpetuam cum onere Missarum erigere, consensum Archiepiscopi successoris non potuit obtinere, ex quo Ecclesia non esset in loco, & via publica, tum quia per erectionem Capellaniæ Villici propriam Parochiam deseruissent, ideoque habito per dictum Baronem recursu ad eamd. Sac. Congreg. Conc. propositoque, Archiepiscopo etiam informante, dubio; *An precibus Baronis esset annuendum? die* 29. *Julii* 1690. *responsum fuit affirmative*. 48

In Foroliv. Cæsar Maria Baratta volens fabricam publici Oratorii Ruri cœptam complere, se opposuit Parochus ob proximitatem Ecclesiæ Parochialis, cui oppositioni adhærens Episcopus (qui noluit licentiam concedere) recursum habuit Baratta ad eamdem Sac. Cong. Concilii, a qua audito Episcopo, & nihil, quod posset obstare, deducto, die 16. Januarii 1692. fuit resolutum: *licentiam esse concedendam sine præjudicio jurium Parochialium*. 49

In Ravennat. Quidam Franciscus Secchius ob commoditatem populi, mandavit in suo Testamento, quod ex suis bonis erigi deberet certo loco nova Ecclesia Parochialis, & pro indemnitate Parochi, a quo pars Parochianorum separari debebat, legavit eidem Prædium annui redditus scut. 18. Huic dispositioni acriter se opposuit Parochus ob præjudicia suæ Ecclesiæ: Causaque proinde delata ad eamdem Sac. Congr. Conc. propositoque dubio: *An esset facienda erectio novæ Parochialis in alio loco, quam destinato per Testatorem, & sub quibus conditionibus?* prodiit, partibus informantibus, resolutio: *Affirmative, & quo ad locum & conditiones arbitrio Archiepiscopi*. 50

Antequam ædificetur Ecclesia debet Episcopus accedere ad locum, ubi ipsa Ecclesia ædificanda est, & ibidem publice atrium designare, Crucem figere, & primum lapidem ponere; *cap. Nemo Ecclesiam* 9. *dist.* 1. *de consecr.* ibi: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus Civitatis veniat & ibid. Crucem figat, publice atrium designet*; concordat *Novella* 131. *c.* 7. *& Novell.* 66. ibi: *Sancimus præ omnibus illud fieri, & nulli licentiam esse neque Monasterium, neque Ecclesiam, neque Orationis Domum incipere ædificare, antequam Civitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, Crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens*. Et quamvis in allatis testibus expressa mentio non fiat de primo lapide ab Episcopo ponendo, Glossa tamen *in cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *q.* 2. & alii Doctores communiter etiam de primo lapide dictos textus interpretantur. Potest autem Episcopus etiam per alium Crucem figere, & primum lapidem ponere, ut docent communiter Doctores cum Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesi. univers. c.* 2. *num.* 17. Engel *lib.* 3. *decr. tit.* 48. *n.* 3. Pirhing *ibid. n.* 3. Reiffenstuel *ibid. n.* 6. & Glossa *in cit. cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecr. verb.* 51 52

Veniat,

Veniat, & ratio est, quia ex *Regula* 68. *Juris in* 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, eo vel maxime, quod præfati actus non pertinent ad potestatem Ordinis, sed Jurisdictionis, quam alteri etiam simplici Sacerdoti delegare potest Episcopus *cap. Aqua* 9. *De consecratione Ecclesiæ*, ibi: *Quia licet Episcopus committere valeat, quæ Jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare*. Et quo ad totum consonat *Pontificale Romanum p.* 2. *de bened. & imposit. primar. lapid. pro Eccles. ædificand. in rubr.* per hæc verba: *Nemo Ecclesiam ædificet, priusquam Pontificis judicio locus, & ambitus designetur, & quoad luminaria, quid ad Rectoris, Ministrorum stipendia sufficiat, quidque ad Ecclesiæ dotem pertineat, definiatur, & per eum, vel ejus auctoritate per Sacerdotem Crux in loco figatur, & primarius lapis in Ecclesia ponatur*.

53 Pro Ecclesia ædificanda, sive amplianda potest cogi vicinus ad vendendam Domum, vel alium situm, *l. si quis sepulchrum* 12. *ff. de religios. & sumpt. fun. l. si locus* 12. *§. fin. ff. quemadmod. servit. amit. l.* 3. *tit.* 5.
54 *part.* 5. & sic communis Doctorum. Domum vicinam cogitur quis vendere, etiamsi contigua non fuerit Ecclesiæ, sed via publica adfuerit media; Rota *d.* 213. *num.* 5. *in recent.* Farinac. *p.* 3. Giurba cum pluribus aliis *d.* 87. *num.* 3. & 7. Frances *de Eccles. Ca-*
55 *thedrali* 6. *c.* 10 *n.* 125. & alii passim. Domus vicina compellitur vendi pro ædificanda, amplianda, vel reparanda Ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi, aut majoratus; quia prohibitio non alienandi fideicommissum, aut majoratum debet intelligi, nisi ex juxta causa contrarium Principi placuerit, ut late docet Molina *lib.* 1. *cap.* 8. *a n.* 28. Larea *allegat.* 115. *per tot.* unde cum causa publica Religionis sit justissima causa, ut res ab invito auferatur, stat evidenter quod, licet Domus sit fideicommissi perpetui, vel majoratus, possit, & debeat vendi ob ædificium, vel ampliationem Ecclesiæ; Barbosa *in l. Invitum* 11. *Cod. de contrahend. empt. n.* 10. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 534. *num.* 6. Hieronymus Leo *d.* 90. *num.* 13. Novarius *de privileg. miser. pers. privil.* 6. *n.* 5. Thoro *in summa privileg. caus. piar. privil.* 237. Amostaz. *tc.* 1. *lib.* 5. *c.* 2. *de Eccl. ædificandis n.* 8. Fontanella *de pact. nupt. tom.* 1. *clausula* 4. *glos.* 12. *a n.* 25. Frances *loco*
56 *cit. num.* 159. Immo conclusio procedit etiamsi Domus fuerit alterius Ecclesiæ, aut alterius causæ piæ; Barbosa *in d. l. Invitum* 11. *num.* 21. Giurba *d.* 86. *num.* 16. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 535. *n.* 6. & 7. Covarr. *in* 4. *decretal.* 2. *p. c.* 14. *n.* 48. Frances *l. c. num.* 127. & 160. *arg. c. Apostolicæ Sedis* 9. *de Donat.*

57 Ad hoc ut quis teneatur domum, vel alium situm vendere pro ædificanda, amplianda, vel reparanda
58 Ecclesia, quatuor conditiones requiruntur; Prima est, quod solvatur justum pretium; *l. Venditor, §. Si constat, ff. comm. prædio, l. fin. ad l. Juliam de Annon. l.* 2. *C. Quibus ex causis servi pro præm. l.* 1. *Si quis sepulcrum, ff. de relig. & sumpt. funer.* & est communis Do-
59 ctorum. Secunda est, quod adsit necessitas, quod nempe talis domus sit necessaria pro construenda Ecclesia, vel requiratur ad necessariam dilatationem Ecclesiæ, vel Monasterii, ut optime ponderavit Rota *in Januens. Domorum* 15. *Maii* 1615. *coram Manzanedo*,
60 quæ est *decis.* 676. *part.* 1. *recent.* Farinacc. Tertia est, quod Domus sit contigua, & aliis vicinior, quia non licet ædificare volentibus libere eligere quas domus voluerint, sed debent accipere eas, quæ Ecclesiæ ædificandæ, vel ampliandæ sunt viciniores, ut æquissime statuit Rota apud Farinacc. *dict. decis.* 676. *ex n.* 4. *usque ad* 7. *p.* 1. *recent.* & apud eumdem *part.* 3. *recen. dec.* 213. *n.* 5. Quarta est, quod talis venditio 61
non fiat cum magno incommodo vendentis, & parvo commodo Ecclesiæ ædificantis; Rota *part.* 1. *recent.* Farinac. *dec.* 676. *in Januens. domorum* 15. *Maii* 1615. *coram Manzanedo per text. in l.* 1. *§. sunt qui putant, ff. ne quid in loco publico, & l. si quis sepulcrum, vers. si Præses, ff. de religios. & sumpt. funer.* Si enim ista concurrant, qui habet domum vicinam 62
potest cogi ad venditionem; sin minus, nequaquam; sic Rota *in Romana Palatii de Comitibus dec.* 372. *par.* 1. *recent. & d. dec.* 676. *n.* 6. Giurba *dec.* 86. *num.* 10. Gratianus *disceptat.* 896. *n.* 7. Morla *in Empt. part.* 1. *tit.* 9. *q.* 9. 1. *n.* 7. Fontanella *de pact. nupt. gloss.* 1. *part.* 3. *n.* 120. Frances *loc. cit. a n.* 151. *ad* 156. cum multis aliis.

Pro reparanda corruente Ecclesia standum est spe- 63
cialibus locorum consuetudinibus; Abbas *in cap. Quicumque* 1. *de Eccles. ædificandis n.* 3. Barbosa *in d. cap. Quicumque* 1. & *in cap. de his* 4. *tit. eod.* Engel. *lib.* 3. *decretal. tit.* 48. *n.* 8. Reiffenstuel *ibid. n.* 22. *arg. cap. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia, & cap. Decrevimus* 10. *caus.* 10. *q.* 1. Nulla speciali consue- 64
tudine in loco existente, Ecclesia debet reparari de suis redditibus: *cap. Placuit* 1. *cap. Priscis* 2. *cap. Unio* 3. *caus.* 10. *quæst.* 3. *Concil. Trid. ses.* 21. *cap.* 7. *de reformat.* & communis Doctorum. Si Ecclesia nul- 65
los habeat redditus, vel saltem non sufficientes ad reparationem, eam reparare tenetur, si sit Parochialis, proprius Parochus, textu expresso *in cap. de his* 4. *de Eccles. ædificandis*, ibi: *De his qui Parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparationem, & restitutionem Ecclesiarum cogi debent*. Et si Ecclesia non sit Parochialis, ad eam re- 66
parandam tenentur omnes in illa beneficium habentes, textu expresso *in cap. Quicumque* 1. *de Eccles. ædificand.* ibi: *Quicumque Ecclesiasticum Beneficium habent omnino adjuvent ad Ecclesiæ tecta restauranda, ipsasque Ecclesias emendandas*. Si Ecclesia nullos red- 67
ditus habeat, & beneficiati non nisi necessaria, vel aliqua quidem superflua, sed ad reparationem insufficientia percipiant; tunc ad Ecclesiam reparandam tenentur Patroni, & Parochiani, qui in illa Ecclesia Sacramenta, vel alia Divina percipiunt, & in quorum gratiam est reparanda, textu expresso *in Conc. Trident. sess.* 21. *cap.* 7. *de reformat.* ibi: *Parochiales vero Ecclesias etiamsi Jurispatronatus sint, ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacumque appellatione, exemptione, & contradictione remota: quod si nimia egestate omnes laborent, ad Matrices, seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas Parochiales, quam alias Ecclesias dirutas, in profanos usus, non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi*.

Ad reparationem Ecclesiæ Cathedralis tenetur so- 68
lus

lus Episcopus, (si tamen habeat redditus superfluos, & non adsit legitima consuetudo in contrarium) Barbosa *in cap. Quicumque 1. de Eccles. ædificand. n. 5.* Bellet. *disquisit. Clerical. part. 1. de Clerico debitore §. 13. n. 12.* Pirhing. *lib. 3. decretal. tit. 48. num. 19.* Reiffenstuel *ibid. n. 28.* & communis aliorum, *arg. cap. Decrevimus 10. caus. 10. q. 1. & cap.*
69 *Quatuor 27. caus. 12. q. 2.* Si autem Episcopus redditus superfluos non habeat, tunc ad reparationem tenentur, & compelli possunt Canonici superfluos redditus habentes, sive de suis Præbendis, sive de distributionibus quotidianis, aliisque rebus Capituli; *arg. c. Ex parte sua 4. de his quæ fiunt a major. part. Capit.* & ibi Abbas *num 7.* & tenent omnes Doctores
70 *mox cit.* Si vero nec Episcopus, nec Canonici haberent redditus superfluos, aut sufficientes ad reparationem, tunc Episcopus una cum Capitulo posset compellere alios inferiores Clericos ad contribuendum de suis superfluis redditibus; vel etiam posset deputare fructus Beneficiorum vacantium pro reparatione ipsius Ecclesiæ; Abbas *in cap. Quicumque 1. de Eccles. ædificand. n. 6.* Barbosa *ibid. n. 5.* Pirhing *loc. cit. n. 19.* Reiffenstuel *loco cit. n. 28.* * Ecclesia Parochialis si forte corruerit, vel reparatione indigeat, tenetur illam resarcire Fabrica si adsit, sin minus, tenetur Parochus, non quidem redditibus suis patrimonialibus, sed ex redditibus Beneficii, si ad suam substentationem supersint; quamquam non supersint ad substentationem propinquorum ejusdem Parochi. Tertio loco, qui habent Beneficium Ecclesiasticum in illa Ecclesia. Quarto loco, si Paræcia est de jure patronatus, tenetur Patronus suis sumptibus id agere; ita tamen, ut si infra præfixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat juspatronatus illud. Denique ultimo loco tenetur populus, & qui in ea Paræcia habitant, etiamsi conducant domos alienas, & dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddere. Ita ex Canonistis Bened. XIV. *Instit. Eccles. 100. per tot.* *

71 Quæ dicta sunt de reparatione Ecclesiæ, intelligenda etiam sunt de reædificatione, seu reparatione domus Episcopi, Parochi, aut Beneficiati, itaut qui tenetur ad reparationem Ecclesiæ, teneatur etiam ad reparationem Ædium Rectoris Ecclesiæ, prout decrevit Sacr. Congregat. Concil. teste Barbosa *in cap. de his 4. de Eccles. ædificand. nu. 5.* Reiffenstuel
72 *loco citat. num. 26.* Pirhing. *loco cit. num. 16.* Immo supradicti (deficientibus Ecclesiæ redditibus, & contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda, & reparanda paramenta, & ornamenta Ecclesiastica, scilicet Casulas, Pluvialia, Albas, Calices, & hujusmodi; *arg. cap. Quicumque 1. de Eccles. ædificand.* sic cum pluribus aliis tenet Barbosa *in cit. cap. quicumque num. 2. & in lib. 2. Juris Eccles. univers. cap. 4. num. 2.* Belletus *disquis. Clerical. part. 1. tit. de Clerico debitore §. 14. num. 4.* Pirhing. *loco cit. num. 16.* Reiffenstuel *loco cit. num. 26.* & alii.

73 Ad hæc facit, & scire juvat sequens recens decretum Sacræ Congregationis Concilii: *Utensilia Sacra non tenetur Rector Ecclesiæ subministrare illis Sacerdotibus qui in eadem celebrant ex obligatione Beneficii, seu Capellaniæ; Quatenus vero permittat, seu recipiat Missas adventitias in sua Ecclesia celebrari, tenetur ad dictam subministrationem; Non potest demum cogi ad admittendas Missas adventitias nisi solutis Sacris Utensilibus; Sacr. Congregat. Concil. in Derthonen. 6. Julii 1726. ad 11. dub.*

Hinc pro complemento hujus articuli juvat adducere, quod Ecclesiæ olim quando ædificabantur, caput illarum, seu Altare Majus respiciebat partem Orientalem, ut notavit Rota *part. 5. tom. 1. recentior. decis. 353. num. 102.* Isidorus *lib. 15. Etymolg.* S. Clemens. Roman. *lib. 1. Constitut. Apostolicar.* Paulinus *ad Severum*, & alii apud Baronium *anno Christi 57. num. 103.* Et hunc modum erigendi Ecclesias, & orandi versus Orientem ex traditione primorum Christianorum probavit Gratianus ex S. Basilio *in cap. Ecclesiasticarum 5. dist. 11.* derivatum a lege Mosaica, ut voluit Glossa *ibid. verb. Quæ Orientem*, dicens Danielem in Babylonica captivitate oppressum versus Orientem orasse, pariformiterque Salomonem magnam sui templi molem struxisse. Nec sine suis congruentiis erigebantur Ecclesiæ versus Orientem, ut observat Archidiaconus *in d. c. Ecclesiasticarum*. ubi octo enumerat, & Tostatus *in cap. 6. Matth. quæ. 91.* ubi varias adducit; quarum præcipuæ hic subnectuntur. Primo igitur eriguntur, & constituuntur capita Ecclesiarum versus Orientem, taliter quod existentes in ipsis versus Orientem orare necesse sit; quia cum oratio nostra dirigatur ad Deum omnipotentem in recognitionem suæ supremæ, & divinæ majestatis, versus illam partem orare debemus, in qua ipse magis esse videtur, & quamvis ipse ubique sit æqualiter, quia tamen operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus, quam in aliis, versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse videtur. Unde cum Dei Majestas magis nobis innotescat ex gubernatione mundi, ad quam præcipue confert motus Cœlorum, qui ab Oriente incipit, videtur Motor esse in Oriente adeoque versus Orientem orandum est. Secundo, oramus in Ecclesiis versus orientem propter Paradisum terrestrem, qui a parte Orientis est constitutus; Genesi enim *cap. 2.* ubi nostra littera dicit, *Plantaverat Dominus a principio Paradisum*: dicit littera Hebraica *ab Oriente Paradisum*; & idem est, quia Oriens est principium terræ; Unde quia per Paradisum terrestrem ostenditur cœlestis, oramus versus Orientem, ubi est Paradisus terrestris, ut per hoc demonstremus in oratione nos petere solummodo ipsum Deum, seu vitam æternam, quæ Paradisus dicitur. 74 75 76 77

Tertio, quia ascensus Christi in Cœlum dicitur fuisse versus Orientem; *Psalm. 67.* ibi: *Qui ascendit super Cœlum Cœli ad Orientem*; & etiam adventus suus ad Judicium expectatur futurus a parte Orientis; *Matth. 24.* ibi: *Sicut fulgur erit ab Oriente, & apparet usque ad Occidentem, ita erit adventus filii hominis*. Quarto, quia creditur Christum Dominum pendentem in Cruce faciem versus Orientem habuisse, ac proinde Fideles versus Orientem orant, ut faciem ipsius in Cruce pendentis adorent, teste Basilio *lib. de Spiritu Sancto c. 13. & 27.*, quem sequitur Vasquez *tom. 3. q. 83. art. 2. disposit. 223. cap. 2. n. 19.* & alii. 78 79

Apostolorum igitur, & primorum Christianorum traditio, & consuetudo ista, & similia attendit, ut Ecclesias erigere, & orare versus Orientem introduceret. Verum licet hic modus erigendi Ecclesias sit congruentior, non est tamen omnimode necessarius 80

cum respicere Orientem dependeat ex commoditate fabricæ, propter quam multæ reperiuntur ædificatæ Ecclesiæ, quæ non respiciunt Orientem, unde hoc magis ad decentiam, quam ad necessitatem spectare notavit Selva *de Benef. qu.5. primæ part. in principio. t.15. tractatuum num.35.* Fusc. *de Visit. lib.1. cap.10.*
81 *num.7.* & alii. Forma Ecclesiarum, qua a principio ex Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem fuit; longa nimirum, & in Navis speciem, ad denotandum, quod quia in hoc mundo tamquam in mari fluctuamus, ad Ecclesiam tamquam ad Navim debemus recurrere, ut in ea pericula tempestatum, & omnes procellas superare possimus, & in ea tamquam in Navi tuta servemur; Azorius *Institut. moral. to.2. lib.9. c.3. qu.12.* Et hæc forma & species Navis probatur ex S. Clemente *lib.1. Constitut. Apostolic. cap.61. alias 57.* S. Anaclet. Papa *Epist.1. decret. colum.1. tom.1. Concil. pag.156.*

82 Ecclesia in tres partes, seu mansiones distribuitur. Prima pars seu mansio est ea, quæ prope Altare Majus constituitur, & solet cancellis includi, & appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*. Secunda pars est *Chorus*; Tertia & reliqua
83 pars est illa, quæ *Navis* appellatur. Prima pars quæ appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*, est ea mansio, quæ ab Altari majori
84 versus Ecclesiam vergit. Et appellatur *Presbyterium*, seu Diaconium, quia ibi sunt Presbyteri, quibus Diaconus, & Subdiaconus Sacra peragentibus ministrant *cap.1. de vita, & honestate Clericor. verb. sed illa pars*; Lotter. *de re benefic. lib. 1. quæst. 13. a*
85 *num.18.* & appellatur nobilior pars Ecclesiæ, quia denotat vitam contemplativam: Coccin. *dec.142.*
86 *num.1.* Licet alias omne Deo consecratum largo modo *Sanctum Sanctorum* appelletur; *c. Nulli 3. caus.12. quæst.1.* Zabar. *cons.14. in princ.* Frances *de Eccles. Ca-*
87 *thedr. cap.5. num.38.* locus hic *Sacrarium* dicitur, quia in talem locum, seu partem non licere ingredi nisi Ministros sacratos fuit decretum in Concil. Agathens. can.66. ibi: *Non oportet non sacratos Ministros in Sacrarium, quod Græci Diaconium appellant, ingredi*, & *in Concil. Laodicensi cap.19.* ibi: *Solis autem Ministerio Sacro deditis liceat ad Altare ingredi, & in eo communicare*; Unde non sacratos homines ibidem sacrata vasa contingere non posse fuit statutum *tot. tit. de consecrat. dist.1.* juncta Glossa *in cap.1. verb sed pars illa, de vit. & honestat. Clericor.*

88 Secunda Ecclesiæ pars dicitur *Chorus* sic etymologice dictus a Chorea, vel Corona, quia olim Clerici in modum coronæ circa Aras stabant, & eo modo Psalmos canebant; Durand. *in Rational lib.1. cap.1. num.18.* Selva *part.1. qu.5. nu.44.* Gavant. *in Thesaur. sacror. rit. p.1. tit.15. verb. in Choro*, Brunus *de cæ-*
89 *remoniis lib.5. cap.2.* & alii. Unde Chorus significat locum, qui Clericos psallentes continet; *cap. Dilectus, extra de prabend. & dignit. in antiq.* Calvin. *in suo Lexico verb. Chorus*, & ut ait Polyd. Virg. *de invent. rer. leg.6. cap.2.* Chorus multorum vocibus constat, ita ut ex pluribus una reddatur, fiatque concentus ex dissonis; *leg. Cum ejusdem 34. ff. de*
90 *ædil. edict. l. Si Chorus 79. ff. de legat. 2.* Hinc tempore Constantis Imperatoris Flavianus, & Theodorus adversus Arianos decertantes, & in duas partes Canentium Chorus dividentes, ex successione Davidicam melodiam canere docuerunt, idque primum in Antiochia factum, postea in alias orbis terrarum parpropagatum, & a S. Damaso confirmatum, ut legitur in lectione 6. ejus officii die 11. Decembris, & a Theodoreto, & Durand. refert Daniel de Nobilibus *in disp. select. disp.60. num.161.* Immo Selva, & 91
Durand. *loco cit.* dicunt, quod Beatus Ignatius, qui post Beatum Petrum tertius Antiochenæ Ecclesiæ Antistes extitit, fuit primus, qui præcepit, & induxit morem alternatim Psalmos canendi in Antiochena Ecclesia, notantes id factum fuisse ad imitationem Angelorum, & spirituum cælestium laudantium Deum quasi reciproca voluntate; & talis mos exinde propagatus fuit in Orientales Ecclesias. Spino *in spec. testam. Gloss.3. in princip. num.66.*, & in Occidentali Ecclesia primus cum auctoritate S. Damasi Mediolani instituit S. Ambrosius; Barbosa *cum pluribus in collectan. ad text. in cap. Dolentes, de celebrat. Missar. num.14.*

Tertia Ecclesiæ pars est Navis deserviens pro re- 92
ceptaculo Laicorum Divina officia audientium, & orantium; sacras item conciones audiendo; *cap.1. de vita & honest. Clericor. cap. Sacerdotum 29. dist.2. de consecrat.* teste Coccino *decis.142.* Lotter. *d. c.13.*
num.39. Daniel de Nobilibus *d. disp.60. num.33.* In 93
hac parte Ecclesiæ olim Mares a Fœminis separari constituebantur; Mares in dextra Navis parte sedem habebant, Mulieres in sinistra; sive viri in parte Australi, mulieres in Boreali, ut habet Ordo Romanus *de Officio Missæ*, Micrologus *de Eccles. observ. cap.9.* ubi sic dicit: *Diaconus cum legit Evangelium juxta Romanum Ordinem, in Ambone vertitur ad meridiem, ubi & masculi conveniunt, non ad Aquilonem, ubi fœminæ consistunt*; Amalarius *lib. de Divin. Offic. cap.2.* Albinus Flaccus *lib. de Offic. cap. de Sabato Sancto*; Durand. *lib.1. rational. cap.1. num.46.* Pignat. *tom.7. consult.35. num.22.* qui rationem assignatæ Mulieribus stationis ad Boream, viris ad Austrum dicunt esse, ut teneatur correspondentia cum Angelo, quem Joannes vidit pedem dextrum ad Mare in Austro situm protendere, sinistrum autem in terra ad Aquilonem. Et quod fœminæ a viris separa- 94
tæ in Ecclesia starent, fuit expresse statutum ab Apostolis ipsis *lib.2. cap.61.* ut refert, & tenet Barbosa *lib.1. Juris Eccles. univ. cap.3. num.33.* & S. Clemens Roman. *lib.2. Const. cap.57.* Et utinam hæ sanctiones, & antiquæ praxes, ut in Ecclesiis separatæ remanerent mulieres ab hominibus, servarentur adhuc nostris hisce temporibus, ne mutua eorum proximitas, & promiscua statio cor a piis meditationibus, sacrisque Mysteriis verteret, & ne, ut non semel in dies accidit studium salutis, fieret perditionis occasio. (*) De diversis apud Christianos Ecclesiarum formis, & partibus consule Selvaggium *Antiq. Christ. To.2. lib.2. c.2.*, & Fleurii *disciplinam populi Dei* a Zaccaria notis, & variorum dissertationibus illustratam To.2. edit. 1782. *p.217. seqq.* ubi Joan. Cabassutii *de veterum Ecclesiarum situ, partibus, & structura*, ac Mabilonii *de Ecclesiarum, seu Basilicarum forma, & dispositione apud Francos* Dissertationes exhibentur (*).

Addi-

Additiones ex aliena manu.

Duo præsertim in hoc articulo illustranda sunt. Alterum concernit obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum, vel alium situm pro ædificatione, vel ampliatione Ecclesiæ. Alterum respicit reparationem Ecclesiæ.

95 Ad primum quod attinet, fundamentum dictæ obligationis vicini communiter reponitur *in leg. Si quis sepulcrum, ff. de Religiosis, & sumpt. Funer.*

96 Sed ut jamdudum animadverterunt (licet frustra) viri docti, nihil tale in citata lege occurrit. Regula
97 enim juris est, neminem invitum cogi posse ad vendendam rem suam; *L. Dudum, C. de contrahend. empt.*

98 Continere itaque debet *Lex Si quis sepulcrum* exceptionem mox dictæ Regulæ, ubi agatur de ædificanda vel amplianda Ecclesia. In ea autem hoc habetur: *Si quis Sepulcrum habeat, viam autem ad sepulcrum non habeat, & a vicino ire prohibeatur, Imperator Antoninus cum Patre rescripsit iter ad sepulcrum precario peti & concedi solere, at quoties non debetur, impetretur ab eo, qui fundum adjunctum habet.*

99 At textum hunc agere (apposite inquit Merend. *controvers. jur. lib.1. cap.30. num.1. & sequent.*) *de concessione itineris ad sepulcrum, quod suapte natura Domino fundi modicum, immo nullum damnum affert. Raro enim homines sepulcra adeunt, ideo in hujusmodi casu locum sibi vindicat Regula Legis secundæ §. Item Varus, ff. de Aqua pluv. arcen. Id quod tibi non nocet & mihi prodest, æquitas vult ut mihi concedatur, etiamsi jure deficiat. Ergo decisio hujus textus non potest trahi ad quæstionem nostram, in qua de re vicino gravissima agitur, ut scilicet rem suam vendere cogatur. Traditum est enim extensionem de casu ad casum etiam in materia favorabili non admitti, nisi eadem prorsus ratio vigeat in utroque casu &c. At dices, Jurisconsultum tractare de eo casu, quo iter damnum non leve afferebat Domino, quia inquit „ Ita tamen, ut Judex de opportunitate loci prospiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum „. Respondeo, speciem singularem non tractari ab Ulp. auctore hujus textus, sed rem in abstractu exponi, & per modum Regulæ, ut liquet ex verbis antecedentibus, & ideo dum prædictis verbis admonet Judicem datum ad constituendum iter, ut opportune, & sine damno Domini iter constituat, id facit, ut intelligat, quomodo versari debeat in hac re, ut scilicet minus, quam fieri possit, Dominus fundi lædatur. Itaque verissimum est, quod dixi, decisionem illius textus pendere ex eo, quod leve, immo nullum damnum concessio itineris ad sepulcrum plerumque continet, plerumque, inquam, quia licet interdum secus sit, non refert, quia in legibus id quod plerumque accidit sequimur, non quod raro evenit, l. Num ad ea, ff. de leg. cum. ll. seqq. Sed esto, textum loqui in casu, in quo damnum concessio itineris Domino fundi affert, quid tum? Ergo ne ad quæstionem nostram trahi poterit? Nequaquam, nam damnum quod propter concessionem itineris affertur, est longe minus, quam sit id quod affertur, cum quis cogitur rem suam vendere, non enim extensio permittitur, nisi eadem prorsus ratio vigeat, ac ita fortis, ut in lege, quæ extenditur, ut constat ex scriptis cap.12. nu.11. lib.3. & in proposita quæstione agnoscit Rota dict. decis.676. nu. 7. & 8. His accedit. sepulcri, de quo J.C. agit, nullum futurum fuisse usum, si denegatum fuisset iter ad illud, quæ circumstantia magni certe momenti fuit ad commovendum Impp. Severum, & Antoninum, ut rescriberent ad favorem Domini sepulcri, tunc enim magis urget dictamen illud naturale, quod tibi non nocet, & aliis prodest &c. Hæc autem circumstantia in quæstione nostra deficit; Ergo hæ species sunt valde dissimiles;* Confer etiam Covarruv. *variar. resolut. lib.3. cap.14. n.7. & seq.*

Cæterum vanum est confutare opinionem hanc de 100
obligatione, qua vicinus tenetur, vendendi domum, vel alium situm pro ædificatione, vel ampliatione Ecclesiæ, nam ea communiter a Doctoribus & Tri-
bunalibus recepta est. Juvat tamen hæc adnotasse, 101
ut non docto & quidem concludenter de omnibus ab ipsis Doctoribus & Tribunalibus in hoc judicio requisitis, de quibus agit *Auctor*, respondeatur contra Ecclesiam, prout servavit Rota *in Melevitana Fa-*
bricæ 1741. coram clar. mem. Calcagnin. tum etiam 102
ut hæc opinio non extendatur ad omne id, quod est connexum Ecclesiæ, prout hactenus est extensa, ut videre est apud Mastrill. *decis.280.* Gizzarell. *decis.37.* ibique omnes addent, & Rot. *in Compostellana Permutationis 2. Junii 1738. §.16. cor. bon. mem. Vicecom.*

Quod vero concernit reparationem, ad eam illi 103
primo loco tenentur, in quos onus hoc transtulit con-
suetudo. Idem dic de statuto. Quomodo autem pro- 104
banda in subjecta materia sit consuetudo tradit Klock. 105
de Contribut. cap.10. num.23. & plur. sequent. Confer etiam Lanfredin. *Respons. Eccles.32. num. 13.* tum Louvrex *dissert. canon.16. num.5. & plur. sequent.*

Deficiente autem tam consuetudine, quam statu- 106
to, facienda est reparatio ex portione, si qua extat, pro Fabrica destinata: eaque non extante, ex fructi-
bus Ecclesiæ de qua agitur. Qua ratione Episcopus 107
Ecclesiam Cathedralem, Capitulum Ecclesiam Collegiatam, Parochus Ecclesiam Parochialem, & Rector quamcumque aliam Ecclesiam reparare tenentur,
nam ipsi sunt qui fructus percipiunt, Intellige tamen 108
deducta prius ex fructibus congrua pro eorum sub-
stentatione; Adi Louvrex *dict. dissert. canon.16. nu-* 109
mer.9. & sequ.

Quod si deducta mox dicta congrua substentione non 110
supersit pro reparatione, tenentur alii, si qui sunt,
qui fructus percipiunt. Solent enim Decimæ Eccle- 111
siarum Parochialium ut plurimum ad alios quam ad
Parochos pertinere. De obligatione autem decima- 112
torum ad reparationem vide quæ diximus *in additione ad verb. Congrua artic.2.* Pensionarii quoque in hoc casu tenentur ad reparationem; Rot. *in Fanen. Suppressionis 4. Junii 1741. cor. R. P. D. Canilliac.*

Post hos tenentur qui beneficia in ea Ecclesia possi- 113
dent, deducta pariter prius pro ipsis congrua substentatione ex fructibus suorum Beneficiorum; Louvrex *dict. dissert. canon.16. num.13.* Rot. *in Viterbien. Contributionis Onerum & Expensarum 15. Junii 1745. §.*
10. cor. R. P. D. Elephantut. deinde Patroni, ac 114
demum Parochiani, si agatur de Ecclesia Parochiali.

Habes & quidem ex ordine illos qui ad reparatio- 115
nem tenentur. At plura adhuc adnotanda sunt.

De Episcopo singulare illud occurrit, quod si 116
onus reparandi ad alios pertineat, tenetur nihilominus ipse reparare Cathedralem minitantem ruinam, refer-

reservato sibi jure agendi contra illos; Rota *coram clar. mem. Tanar. decis.*233. *num.*11.

117 Quoad Parochum, nota, quod is tenetur tantummodo reparare Ecclesiam Parochialem, non item Ecclesiam succursalem, si qua est in Parochia, nam ad eam reparandam nec Parochus nec quicumque alius
118 percipit fructus Parochiæ, sed Parochiani illi, quorum gratia extructa est, tenentur; Vanespen. *Jur. Eccles. univ. part.*2. *tit.*16. *cap.*5. *num.*17., *& sequent.*; Wames. *consil. canonic.*511. *num.*8. Peck *de Repar.*
119 *Eccles. cap.*24. *fere per tot.* De eo vero, uter teneatur ad reparationem Ecclesiæ Parochialis, Parochus habitualis ne, an Vicarius perpetuus, consule Lanfredin. *Respons. Eccles.*32. *a num.*1. *ad plur. sequent.*

120 Quod dictum est supra, Beneficiatos teneri ex fructibus ad reparationem, deducta prius pro ipsis congrua substentatione, id procedit si agatur de Beneficiatis illis, *qui residere* tenentur; Rota *in Romana, seu Regien. Reparationum* 26. *April.* 1743. §. *Alterum & sequent. coram bon. mem. Nunez &* 4. *Maii* 1746. §. 10. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernator.*

121 De Forensibus, qui prædia possident in Parochia, cujus Ecclesia reparatione indiget, an ii in contributionem vocari queant, vide Klock. *de Contribut. cap.*10. *n.*57. *& plur. sequent.*

122 Si Ecclesia ruinam passa sit tempore Beneficiati Antecessoris uter conveniendus sit pro reparatione, Successor, an hæres Beneficiati Antecessoris, magna quæstio est; Consule de ea Louvrex *dissert.*16. *num.*10. *& plur. seq.*

123 De Hypotheca competenti Ecclesiæ pro reparatione super bonis Beneficiati adi Rous. De la Combe *in sua Jurisp. Canon. v. Reparatio sect.*6. *per tot.*

124 Additionem hanc claudat quæstio illa: An is, ad quem pertinet onus reparationis, ampliandæ quoque, & de novo ædificandæ Ecclesiæ sumptum agnoscere debeat, nec ne? negant Peck. *de Repar. Eccles. c.*2. *num.*1. *&* 2. *&* Klock *de Contribut. cap.* 10. *num.* 9. *& plur. seqq.* de illo, qui ex *testamento*, vel ex *contractu* tenetur reparare: affirmant vero de eo, qui ex *juris dispositione* ad reparationem Ecclesiæ obligatus est. At absolute & quidem rectius negat Wames. *Consil. canon.*513. *n.*5.

ARTICULUS IV.

Ecclesia quoad ejus consecrationem, Execrationem, & Reconciliationem.

SUMMARIUM

1 *Quid sit consecratio, & per quem fieri debeat, ut sit valida*, ad n.10

11 *Qua die, occasione, & intra quod tempus sint consecrandæ Ecclesiæ*, ad n.15.

16 *An, & quando semel consecrata Ecclesia sit iterum consecranda, aut tantum benedicenda*, ad numer.25.

26 *Quot & quibus modis polluatur Ecclesia, ita ut indigeat reconciliatione*, ad n.57.

58 *Quinam violationis Ecclesiæ sint effectus*, ad n.64.

65 *Reconciliatio Ecclesiæ pollutæ an a quocumque Episcopo fieri possit, & quando a Prælato Regulari, vel a Simplici Sacerdote*, ad n.72.

73 *Cœmeterii consecratio, & reconciliatio haud diversimode fieri debet, quam ipsa Ecclesiæ.*

74 *Subnectuntur additiones ex aliena manu usque in finem articuli.*

Consecratio Ecclesiæ est Dedicatio ejusdem ad 1
cultum Divinum speciali ritu facta a legitimo Ministro, ad hoc ut populus fidelis opera Religionis in
ea rite exercere possit; *Est in re communis*. Solus Epi- 2
scopus loci de jure communi potest Ecclesiam consecrare; *cap. interdicimus* 19. *caus.*16. *quæst.*1. ibi: *Chrisma, & Oleum, consecrationesque Altarium Ordinationes Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum Parochiis manent*, concordat *cap. Nemo* 9. *& cap. Nullus* 15. *dist.*2. *de consecrat.* ibi: *Nisi in consecratis*
ab Episcopo locis. Episcopus debet esse proprius il- 3
lius Diœcesis, in cujus finibus sita est Ecclesia consecranda; *cit. cap. Interdicimus* 10. *caus.*16. *quæst.*1. *& c. Tua fraternitas* 2. *de consecr. Eccles.* ibi: *In Diœcesi*
tua. Non enim in Diœcesi aliena potest Episcopus 4
consecrare Ecclesiam absque proprii Episcopi permissione; *cap. Episcopus* 28. *caus.*7. *quæst.*1. *cap. Piæ mentis* 25. *& c. Frigentius* 26. *caus.*16. *quæst.*7. (*) & Concilium Chalcedonense *Can.*4. Idque adeo verum est, ut ne ipse quidem Vicarius Generalis Episcopi absque Episcopi sui aut jussu aut permissu consecrare Ecclesias possit, etsi Episcopus sit, neque enim in istiusmodi rebus, sed in jurisdictionis dumtaxat exercitio diœcesani sui Episcopi vices gerit, quod bene observat Sbroz. *de Vicar. Episc. lib.*2. *quæst.*5. *num.*10. a
Benedicto XIV. laudatus *de Syn. diœc. lib.*2. *cap.*8. 5
*n.*2.(*) Et si Episcopus in aliena Diœcesi sine Diœcesani Episcopi permissione Ecclesiam consecraverit, punitur suspensione ab exercitio Pontificalium per integrum Annum; *Conc. Trid. sess.*6. *c.*5. *de reform. & sess.*14. *c.*2. & debet per eumdem annum cessare a celebratione Missarum textu expresso *in c. Episcop.*38. *caus.*7. *q.*1. ibi: *Episcopus in Diœcesim alienam ad consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit transgressor Cano-*
num uno anno a missarum celebratione cessabit. Consecra- 6
tio tamen Ecclesiæ facta ab Episcopo in aliena Diœcesi remanet valida; textu expresso *in d. c. Episcopus*, ibi: *Al-*
taris tamen consecratione manente. Episcopus non po- 7
test delegare potestatem consecrandi Ecclesias simplici Sacerdoti, sive non Episcopo; textu expresso *in c. Aqua* 9. *de consecrat. Eccles.* ibi *Aqua per Episcopum benedicta, Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes: non obstante consuetudine Provinciæ Bracharensis, (quæ dicenda est potius corruptela) quia licet Episcopus committere valeat, quæ Jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare*. (*) Vide Benedictum XIV. *de Syn. Diœces. lib.*13. *cap.*15. *n.*2. (*) Et sic quo ad supradicta omnia Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.*2. *allegat.*27. *num.*1. Pirhing *lib.*3. *Decret. tit.*40. *num.*1. Reiffenstuel *ibid. num.*2. *&* 3. &
communis aliorum. Ecclesiam consecrare quamvis 8
nemo possit præter Episcopum, possunt tamen Prælati Regulares proprias Ecclesias solemniter benedicere, & ad cultum divinum deputare, ita ut possint in ipsis divina peragi Officia, & Missæ celebrari, ac si ab Episcopo fuissent consecratæ, ut patet ex privilegio Leonis X. qui, ut refert Calarubius *in Compendio*

pri-

privilegiorum, *verb. Benedicere*, concessit *Generalibus*, *Provincialibus*, *ac Custodibus*, *& Guardianis Fratrum Minorum pro tempore existentibus*, *ut omnia*, *& singula ejusdem Ordinis*, *& Observantiæ Ecclesias*, *Cœmeteria*, *Capitula*, *& Oratoria ubicumque existentia tam recepta*, *quam recipienda &c. solemni benedictione benedicere valeant*. Quo privilegio gaudent etiam omnes alii Regulares vi communicationis privilegiorum, etiamsi expressam concessionem non haberent; Miranda *in Manuali Prælator. tom.2. quæst.40. art.1. conclus.1.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.27. num.44.* Reiffenstuel *loco cit. num.9.* & alii pas-
9 sim. Insuper Regulares habent privilegium, ut quilibet alius Episcopus possit consecrare suas Ecclesias, quoties Episcopus Diœcesanus ab ipsis debito modo requisitus noluerit consecrare, aut id facere distulerit ultra quatuor menses, prout habetur *in cit. Compendio privilegiorum Fratrum Minorum*, *& aliorum Mendicantium*, *& non Mendicantium*, *ab Alphonso de Casarubios secundo edito*, ubi *sub verb. Altare num.2.* sic expresse refertur: *Honorius IV. concessit*, *ut si Diœcesani requisiti a Fratribus Minoribus debita humilitate*, *noluerint in Ecclesiis eorum primarium lapidem ponere*, *ac Ecclesias*, *vel Oratoria*, *& Altaria sua consecrare*, *vel id facere ultra quatuor menses distulerint*, *possint prædicti Fratres per quoscumque voluerint Episcopos* (*gratiam*, *& communionem Apostolicæ Se-*
10 *dis habentes*) *præmissa recipere*. Et idem concessum fuisse a Joanne XXII. Patribus Carmelitis refertur *ib. sub verb. Benedicere n.3.* & ex ipso Barb. *loco cit. numer.11.* hæc privilegia non sunt revocata per *Concil. Trid. sess.6. de reformat. cap.5.* dum statuit quod nullus Episcopus in alterius Diœcesi Pontificalia possit exercere sine ipsius expressa licentia cujusvis privilegi prætextu &c. Nam quantum ad hoc privilegia prædicta non censentur esse privilegia, sed Jus commune continere, dummodo licentia fuerit petita, justa *cap. Statuimus 1. de supplend. negligen. Prælator. & cap. Nihil est 44. de election.*

(*) Non desunt quoque exempla facultatum Abbatibus insigniorum quorumdam Cœnobiorum a Romanis Pontificibus factarum, ut suorum Monasteriorum Ecclesias, recepto tamen prius oleo sacro ab Episcopo benedicto, consecrarent. Antiquiora nonnulla hujusmodi concessionum exempla affert Benedictus XIV. *de Synod. diœc. lib.13. cap.15. num.3.* iisque ille permotus eamdem Abbati Campidonensi Monasterii facultatem concessit 12. Martii, a. 1748. (*)

11 Ecclesiæ consecrari possunt qualibet die etiam non festiva, textu expresso *in cit. cap. Tua fraternitas 2. de consecratione Ecclesiæ* ibi: *Licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere tam diebus Dominicis quam privatis*. (*) Confer Pagium in Critica ad *n.335. n.4.* ubi de Ecclesiæ Hierosolymitanæ consecratione agit.

12 Non possunt tamen Ecclesiæ consecrari nisi inter Missam, textu expresso *in cap. Omnes 3. dist.1. de consecrat.* ibi: *Omnes Basilicæ cum Missa debent semper consecrari*, & concordat *cap. de Fabrica 24. ead. dist.*
13 *1. de consecrat.* Hinc Episcopus peccat si absque celebratione Missæ Ecclesiam consecret; Miranda *l. c. conclus.3. in fine*; Azor. *part.2. lib.9. cap.4. quæst.2.* Barbosa *loco cit. num.10.* Reiffenstuel *loc. cit. num.4.*
& alii passim. Consecratio tamen remanet valida; Sil- 14
vester *in Summa verb. consecratio 2. quæst.1.* Pirhing
loc. cit. num.3. & alii mox citati. Ecclesiæ Cahedra- 15
les, & Parochiales cum majoribus saltem Altaribus intra annum in Civitatibus, & in Diœcesibus intra biennium post earum restaurationem, sunt ab Episcopis consecrandæ; Benedictus XIII. *in Concilio Romano tit.25. c. 1. ex Concil. Londinens. anno 1237. c.1.*

Ecclesia semel consecrata non est iterum consecran- 16
da textu expresso *in cap. Ecclesiis 20. dist.1. de consecrat.* ibi: *Ecclesiis semel Deo consecratis non debet ite-*
rum consecratio adhiberi. Si tamen ignoretur, aut du- 17
bitetur an fuerit consecrata nec ne? tunc est consecranda, textu expresso *in cap. Solemniter 16. dist.1. de consecrat.* ibi: *de Ecclesiarum consecratione quoties dubitatur*, *& nec certa scriptura*; *nec certi testes existunt*, *a quibus consecratio sciatur*, *absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas*. *Nec talis trepidatio facit iterationem*, *quoniam non monstratur esse iteratum*, *quod nescitur esse factum*, & concordat *cap. Ecclesiæ 18. ead. dist.1. de consecrat.* ibi: *Ecclesiæ*, *vel Altaria quæ ambigua sunt de consecratione consecrentur*, & sic expresse statuit novissime Benedictus XIII. *in Concilio Ro-*
mano tit.25. c.3. Ecclesia non est consecranda, nisi 18
prius ei de dote competente provisum fuerit textu expresso *in cap. Cum sicut 8. de consecr. Eccles.* ibi: *Cum non sit Ecclesia*, *nisi de dote provisum ei fuerit*, *consecranda*, & concordat *cap. Placuit 1. caus.1. q.2. c. Nemo 9. dist.1. de cons. & novell.66. c.2.* Vid. *art. antec. a n.34. ad 41.*

Ecclesia ex toto, vel secundum majorem partem si- 19
mul destructa, execratur, & indiget nova consecratione, licet ex eadem materia reædificetur; *arg. cap. de Fabrica 24. dist.1. de consecrat.* & Glossa *ibid. verb. Innovata*, & ratio est clara, quia in tali casu nec moraliter, nec phisyce censetur esse eadem Ecclesia; & sic tenet Abbas *in cap. Proposuisti 4. de consecr. Eccl. n.8.* Silvester *verb. Cons. q.4.* Barbosa *loc. cit. n.13.* &
alii passim. Si Ecclesia successive per partes deficiens, 20
paulatim per partes statim iterum reficitur, ac reparatur, non indiget nova consecratione, quamvis tota Ecclesia successive per partes ita destruatur, & reficiatur, ut nulla pars de primo ædificio supersit. Et ratio est, quia quamvis ex nova materia paulatim a primis fundamentis reficiatur, non ideo desinit esse eadem Ecclesia; sicuti patet de Legione militum, quæ remanet, & dicitur semper eadem Legio, quamvis militibus deficientibus novi substituantur, & sic paulatim successive omnes milites renoventur; *arg. l. Proponebatur 76. ff. de Judiciis*, *l. Quod in rerum natura 24. ff. de legat.1. & l. Si grege, ff. de legat.1.* Tum quia dum Ecclesia paulatim, & successive reficitur magis dignum attrahit ad se minus dignum, & major pars minorem *arg. c. Quod in dubiis 3. de consec. Eccl. cap. Si Eccl.1. tit. eod. in 6. & Regul.42. Juris in 6.* ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Unde in tali casu sufficiet, si nova pars aquæ benedictæ aspersione exorcizetur; *arg. cap. de Fabrica 24. dist.1. de consecrat.* Glossa *in cap. Ligneis 6. de consecrat. Eccles. verb. Parietibus*, & sic tenet Barbosa *loc. cit. num.19.* Silvester *verb. consecratio 2. quæst.5. vers. Tertius est*, Azo-

Azorius *part.2. lib.9. cap.4. quæst.6.* Engel. *lib.3. decretal. titul.40. num.2.* Reiffenstuel *ibidem numer.12.* & alii.

22 Si non tota Ecclesia, nec major, sed solum aliqua minor pars ejusdem v. g. tectum corruat parietibus adhuc illæsis, non indiget nova consecratione, textu expresso *in cap. Ligneis 6. de consecrat. Eccles.* ibi: *Cum parietes in sua integritate permanserint, & tabula Altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam nec Ecclesia, nec Altare debet denuo consecrari*, & ibi Gloss. communiter recepta, quæ *sub verb. Parietibus* sic præcise dicit: *Quandiu parietes integri sunt, non est Ecclesia reconsecranda, quia in parietibus consecratur Ecclesia, & non in tecto.* Si
23 Ecclesia igne ita comburatur, ut parietes interiores ex toto, vel ex majori parte sint devastati vel abrasi, quamvis non corruant; indigêt nova consecratione; *cap. Ecclesiis 20. distin. 1. de consecrat.* ibi: *Nisi ab igne exustæ*, & Glossa *ibid. verb. Exustæ*, & ratio est, quia in parietibus ubi sunt Cruces, & inunctiones, fit consecratio, adeoque illis ex toto, vel ex majori parte devastatis, seu exustis, execratur Ecclesia, & indiget nova consecratione; Abbas *in cap. Proposuisti 4. de consecrat. Eccles. n.* 7. Azorius *l. cit. qu.* 5. Reiffenstuel *l. cit. n.* 13. Barbosa *l. cit. n.* 18. Miranda *l. cit. art.* 3. *conclus.* 2. Piasec. *in praxi nova Episcop. part. 5. n. 24. vers.* 2.

24 Quando Ecclesia ampliatur, si nova pars addita sit minor veteri remanente, non indiget nova consecratione, sed sufficit quod pars nova aquæ benedictæ aspersione exorcizetur; *arg. cit. cap. de Fabrica 24. dist. 1. de consecrat.* & Gloss. *ibid. verb. Innovata*; Engel *l. c. n.* 2. Reiffenstuel *l. c. n.* 14. Azorius *part. 2. lib.9. c. 4. quæst. 6. ad fin.* Et ratio est eadem quæ fuit adducta *sub num.* 18. quia magis dignum attrahit ad se minus dignum, & major pars minorem; *arg. cap. Quod in dubiis 3. de consecr. Eccles. & cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in 6. & regul. 42. Juris in 6.* Unde cum major principalis, & magis digna pars sit vetus remansa, & ipsa sit consecrata, efficietur etiam consecrata minor pars, & minus digna, & accessoria de novo addita. Si vero pars nova esset major ve-
25 teri remanente, tunc Ecclesia esset denuo consecranda; *arg. cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6.* ibi: *Ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur.* Et hoc totum patet a pari de oleo sacrato, & aqua benedicta, cui si affundatur oleum non sacrum, & aqua non benedicta in majori quantitate, quam sit quantitas sacrata, vel benedicta, tunc indiget nova consecratione, vel benedictione. Si vero oleum non sacrum, & aqua non benedicta affundatur oleo sacro, & aquæ benedictæ existenti in majori quantitate, quam sit quantitas non sacrata, vel non benedicta, tunc non indiget nova consecratione, vel benedictione, quia per commixtionem cum majori quantitate sacrata, vel benedicta efficitur sacrata, vel benedicta etiam minor quantitas non consecrata, vel non benedicta; *arg. cap. Quod in dubiis 3. de consecrat. Eccles.* & tenet Barbosa *in cit. cap. Quod in dubiis n.* 6. Silvester *verb. Aqua; quæst.* 3. Pirhing *lib. 3. decretal. tit. 40. n. 9.* Reiffenstuel *ibid. n.* 14. & alii passim.

26 Ecclesia pluribus casibus, & modis polluitur, itaut indigeat reconciliatione. Primus est, quando in ea sanguis humanus in quantitate notabili per voluntariam, injuriosam, & graviter peccaminosam actionem effunditur; *cap. Ecclesiis 20. dist. 1. de consec. c. Proposuisti 4. cap. Si Ecclesia 10. de consecratione Ecclesiæ, & cap. unico eod. tit. in 6.* Hic tamen 27
nota, quod ad hoc ut Ecclesia polluatur, sanguis effusus debet esse humanus, si enim fuerit cujusvis alterius animalis irrationalis, non erit per hoc Ecclesia polluta; Glossa *in cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. in 6. verb. Sanguinis humani*, & cum communi aliorum Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 28. n.* 31. Ecclesia tamen efficitur polluta, si- 28
ve proprius, sive alienus effundatur sanguis; Si enim quis suæ mentis compos ex ira, vel desperatione seipsum occidat, vel se cum sanguinis effusione percutiat, Ecclesia erit polluta, & reconciliatione indigebit, ut expresse dicit Glossa *cit. verb. Sanguinis humani, in additione*, ibi: *Si vir sanæ mentis seipsum occidat in Ecclesia, vel vulneret irato animo ad sanguinis effusionem, ex quo publicum est, reconciliabitur*, & tenet Mar. Alter. *in d. cap. Si Ecclesiam vers. quæritur tertio*, Sayrus *de Censur. c. 17. n. 4. in fine*, Barbosa *loc. cit. n.* 13. aliique passim; *arg. c. Contingit 36. de sentent. excom.* Sanguinis effusio, ut polluat 29
Ecclesiam, debet esse *in quantitate notabili*, hoc enim importat verbum *effusio*, nempe sanguinis abundantiam, & copiosum fluxum, ut notat Glossa *in cap. Cum illorum 33. de sent. excom. verb. effusionem sanguinis*, & Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6. verb. nota primo*; ubi sic expresse dicit: *Item requiritur, quod illa effusio sanguinis fuerit facta in magna abundantia, immo si solum essent effusæ duæ, vel tres guttæ, non diceretur Ecclesia polluta.* Et tanto minus diceretur polluta, si nullus 30
efflueret sanguis, quamvis in ipsa quis summâ cum injuria graviter verberaretur, ut ejus carnes contererentur, & ossa confringerentur, quia Jura *sub n.* 24. citata requirunt *sanguinis effusionem*, & cum sint pœnalia & odiosa, non debent extendi, juxta *regul.* 15. *Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, & *regul. 49. eod. in 6.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda.*

Immo sanguinis effusio quamvis sit copiosa non 31
sufficit ut Ecclesia dicatur polluta, nisi sit caussata per percussionem graviter peccaminosam. Si enim percussio fuerit levis, quamvis sanguis copiose effundatur, non ideo erit polluta Ecclesia, & hoc patet cum pueri se invicem in Ecclesia percutiunt, vel Pater, aut magister causa correctionis modum leviter excedendo Filium, aut discipulum ita verberat, ut sanguis copiose e naribus fluat; per has enim, & similes percussiones leviter peccaminosas non violatur Ecclesia, cum ei per istas non censeatur inferri gravis injuria; Navarr. *in Manual. cap. 27. n.* 82. Marc. Anton. *variar. resol. lib. 1. resolut. 13. casu 6.* Graff. *lib. 2. c. 48. n.* 25. Barbosa *l. cit. n.* 36. & alii passim. Si autem sanguis 32
copiose effluat de naso ex percussione violenta inter majores quatuordecim annorum, tunc pollui, & violari Ecclesiam resolvit, & judicatum refert Marc. Anton. *variar. resolut. lib. 1. resol. 112. casu 6.* Gambarupt. *de casibus reservat. cap. 15. casu 6. n.* 9. Barbosa *l. cit. n.* 36. Effusio sanguinis ad hoc ut inducat vio- 33
lationem Ecclesiæ, debet esse plene voluntaria, unde si ab amente furioso, vere ebrio, dormiente, vel ali-

aliquo casu fortuito, ut a cadente lapide, & hujusmodi, causaretur, & fieret in Ecclesia sanguinis humani effusio, Ecclesia non pollueretur, ut tenet communis Doctorum cum Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in 6. verb. Sanguinis humani*,
34 & Barbosa *l. c. a n. 3. ad* 14. In omnibus enim supradictis deficit voluntarium, eo ipso quod nesciant quid faciant; *cap. illud* 2. *caus.* 15. *q.* 1. Debet insuper talis effusio sanguinis ad hoc ut violet Ecclesiam, esse injuriosa; unde si quis voluntarie quidem, sed non injuriose, ex quo ob justam v.g. sui defensionem servato moderamine inculpatæ tutelæ in Ecclesia Aggressoris sanguinem effundat, ex hoc non erit polluta Ecclesia, ut expresse dicit Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam, verb. casus*, ibi: *Requiritur quod sit effusio sanguinis humani injuriose, immo si me defendendo effundam sanguinem in Ecclesiam,*
35 *non propter hoc dicitur Ecclesia polluta*. Ut Ecclesia violetur requiritur ulterius, quod effusio sanguinis copiosi causetur in ipsa Ecclesia; Hinc non polluitur Ecclesia, quando quis extra illam in platea v. g. in via, in turri, aut subtus in spelunca Ecclesiæ percussus fugit ad Ecclesiam, & ibi copiosum sanguinem effundit; Polluitur tamen si e contra percussus graviter in Ecclesia extra illam copiosum sanguinem effundat; Sic expresse habet Glossa communiter recepta *in citat. cap. Si Ecclesiam, verb. Sanguinis humani*, ibi: *Et si extra Ecclesiam vulneratus ad Ecclesiam fugiat, & ibi sanguinem spargat, non reconciliatur Ecclesia; secus e contrario*.
36 Secundus casus quo polluitur Ecclesia, est quando in ea committitur voluntarium, & injuriosum homicidium sive respectu sui, sive respectu alterius, quamvis sanguis non effundatur, veluti si aliquis suspendatur, aut aliter citra sanguinis effusionem violenter, & cum injuria occidatur; *cap. Si motum* 19. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Proposuisti* 3. *de consecratione*, & est com-
37 munis Doctorum. Hic nota quod ad hoc ut per homicidium polluatur Ecclesia, debet tale homicidium esse voluntarium, & injuriosum, quia ob casuale homicidium, vel factum sine alterius injuria, ob justam sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ non violatur Ecclesia, sicuti *sub. n.* 31. *&* 32. dictum est de sanguinis effusione. Sic cum Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. in* 6. Doctores
38 communiter. Violatur tamen Ecclesia per mortem reo illatam in ipsa ex sententia Judicis, quia licet taliter suspensus dignus fuerit tali supplicio, fit tamen illi injuria, cum jus habeat ne in tali loco hujusmodi vim patiatur; & insuper fit etiam injuria loco sacro, & ipsi Deo, in cujus honorem Ecclesia est specialiter dicata, & consecrata; *cap. Decet Domum Domini* 2. *de immunitate Ecclesiæ in* 6. ibi: *Nulla inibi* (scilicet in Ecclesiis) *causa per laicos criminalis maxime agite-*
39 *tur; sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena*. Non violatur autem Ecclesia, si idem Judex, aut quivis alius super ipsius Ecclesiæ tectum, vel ex ejusdem parietibus hominem suspendat, quia in tali casu non intra, sed extra Ecclesiam contingit homicidium. Sic post Silvestr. & Navarr. Mar. Alter. *d. c. unic. de consecrat. Eccles. in* 6. *vers. Sed quid*, Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præcept.* 1. *lib.* 3. *c.* 14. *sub n.* 9. *& præcept.* 2. *lib.* 14. *c.* 4. *n.* 17. Barbosa *de offic. & potestat. Episcopor. part.* 2. *allegat.* 28. *num.* 25. *& lib.* 2. *Juris univers. Eccles. capit.* 4. *num.* 18.

Si quis extra Ecclesiam mortale vulnus recipiat, 40
& postea ratione ejusdem vulneris moriatur intra Ecclesiam, non violatur per hoc Ecclesia, quia tunc non homicidium, sed sola mors contingit in Ecclesia; Econtra vero si quis intra Ecclesiam vulnus mortale recipiat, & postea moriatur extra ipsam, tunc Ecclesia efficitur polluta, quia juxta jura *n.* 24. citata requiritur & sufficit, ut vulnus lethale, seu lethalis percussio, a qua ipsum homicidium denominatur, contingat, & fiat intra ipsam Ecclesiam, quamvis deinde ipsa mors per accidens extra Ecclesiam sequatur; Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in* 6. *verb. Sanguinis humani*. Navarr. *in Manual. c.* 17. *num.* 256. Fagundez *d. præcept.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 9. Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 4. *num.* 20. *& de offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 28. *num.* 23. Si quis exi- 41
stens intra Ecclesiam, occidat jaculo hominem existentem extra ipsam, non violatur per hoc Ecclesia, cum in tali casu sit verum dicere quod homicidium non sit intra Ecclesiam patratum, licet intra eamdem initium sumpserit. Secus vero econtra, si quis existens extra Ecclesiam, occidat jaculo hominem existentem intra ipsam, quia jam tunc verificatur homicidium patratum voluntarie, & injuriose intra Ecclesiam; Navarr. *loc. cit. num.* 256. Fagundez *loc. cit. cap.* 14. *num.* 11. Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 29. *§.* 1. *vers. quarto non polluitur*; Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 26. *& dict. cap.* 4. *num.* 20.

Nec valet objicere quod sicuti ex novissima Consti- 42
tutione Benedicti XIII. incip. *Ex quo*, non gaudent Immunitate Ecclesiastica, *qui stantes in Ecclesia, vel Cœmeterio interficiunt stantes extra Ecclesiam, vel Cœmeterium*, ita a pari sit censenda polluta Ecclesia per tale homicidium. Non valet, inquam, quia 43
quoad privilegium Immunitatis attenditur spes, animus, & fiducia, qua quis delinquit, ut ab Ecclesia defendatur, & sic evadat pœnam crimini condignam; id quod verificatur proprie in illo, qui cum sit intra Ecclesiam, occidit alium existentem extra eamdem: & ideo fuit statutum in dicta Constitutione Benedicti XIII. non gaudere Immunitate Ecclesiastica, sicuti jam ab Abbate *in cap. ultim. de Immunitate Eccles.* & ab aliis sustinebatur. Quo autem ad violationem Ecclesiæ, seu ut polluta dicatur Ecclesia, requiritur, ut homicidium sit voluntarie, & injuriose patratum intra Ecclesiam; *arg. cap. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Proposuisti* 4. *& cap. Si Ecclesia* 10. *de consecr. Eccles. & c. Si Ecclesiam unic. eod. tit. in* 6. Existens autem intra Ecclesiam, si occidat hominem existentem extra ipsam, non patrat homicidium intra Ecclesiam; adeoque per tale homicidium non censetur polluta, seu violata Ecclesia, nec in sacris Canonibus, & Apostolicis Constitutionibus reperitur usque adhuc aliter determinatum; sicuti expresse reperitur determinatum in d. Constitutione Benedicti XIII. quod tales homicidæ non gaudeant Immunitate Ecclesiæ, & consequenter cum simus in pœnalibus, & in odiosis non debet fieri extensio ultra expressa in Jure, juxta *regul.* 15. *Juris in* 6. *& regul.* 49. *eod. in* 6. & sic tenet Barbosa *de offic. & potest. Episcop. d. allegat.* 28. *n.* 27. *&* 28.

Ecclesia violatur, itaut reconciliatione indigeat, 44
si quis in ipsa pro defensione Fidei homicidium, & ita

ita Martyrium intra Ecclesiam patiatur ; quia jura *sub. n.* 24. *& iterum sub num.* 41. citata indistincte loquuntur, & sceleratius est justum & sanctum occidere quam injustum; *cap. Si non licet 9. caus. 23. qu. 5.* Quamvis enim per martyris mortem, quatenus est passio, & habet rationem Martyrii, non polluatur, sed potius consecretur Ecclesia; *cap. Quamvis dist.21. cap. Fundamenta 17.de elect.in 6.& cap.Gloriosus unic. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum eod. in 6.* polluitur tamen per ipsum homicidium, seu Martyrium, quatenus consideratur ut injuriosa actio ex parte occidentis, cum ut talis sit revera sacrilegium, & injuriosum homicidium, sic Glossa communiter recepta *in cit.cap.Si Ecclesiam unic.de consecr. Eccles. in 6. verb. Sanguinis* ubi adducit sequentem versum:

Actio displicuit, passio grata fuit.

45 Tertius casus quo polluitur Ecclesia est quando humanum semen in Ecclesia criminose, voluntarie, & notorie est effusum, sive sit hominis, sive mulieris, sive hæretici, aut infidelis, sive etiam per mollitiem, aut adulterium, vel sodomiam, aut bestialitatem, textu expresso *in cap. Ecclesiis 20. dist. 1. de consecrat.* ibi: *Cujuscumque seminis effusione pollutæ fuerint; & cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6.* ibi: *Si Ecclesiam seminis effusione pollui contingat*, & sic communis Doctorum cum Barbosa *dict.*
46 *allegat. 28. num. 42. & dist. c. 4. n. 22.* Hic nota quod non violat Ecclesiam effusio seminis facta in somnis; Glossa communiter recepta *in cit. cap. Ecclesiis 20.dist.*
47 *1.de consecrat. verb. semine.* Nec violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum feminarum decidens; Barbosa cum aliis
48 *dict.allegat.28.n.43.* Nec violatur Ecclesia per seminis effusionem etiam voluntarie facta supra tectum Ecclesiæ, vel subtus Ecclesiam in aliqua caverna, aut aliqua cella, vel Choro, Sacristia, Campanili, Tribuna, aut Confessionario extra Ecclesiæ corpus, quia in his & similibus dicitur extra Ecclesiam contigisse: ut cum plurimis ibi citatis docet Barbosa *dict. allegat. 28. num. 45.*

49 Violatur tamen Ecclesia per copulam conjugalem, si in ipsa Ecclesia habeatur extra necessitatem; quia licet copula conjugalis de se sit licita, est tamen illicita propter loci sacri circumstantiam, cui fit injuria; *arg.cap. Accusatio 14.caus.2.q.7.cap.ut in Domibus 1. de immunit.Ecclesiar.& cap.decet Domum Domini 2. eod. tit. in 6.* Et facit a pari illud dictum *sub num.* 36. de Judice suspendente reum intra Ecclesiam, quo casu quamvis pœna mortis sit crimini condigna, & ideo per se licita, propter tamen loci sacri circumstantiam redditur illicita, & injuriosa, & ideo polluta censetur Ecclesia; *arg. cit. cap. 2. Decet Domum Domini de*
50 *immunit. Eccles. in 5.* Si autem copula conjugalis habeatur in Ecclesia in casu necessitatis, quia v. g. conjuges causa belli, vel ex alia causa diu cohabitare debent in Ecclesia, propter quod adest periculum incontinentiæ, tunc ad ipsum vitandum est licita copula conjugalis etiam in Ecclesia, si aliter extra ipsam haberi non possit; Sic Silvester *verb.consecratio 2.q.5.* Covarruv. *de sponsal. part.2. c.7. §.2. num.3.* Richard. *in 4. dist.32. art.3. qu.1.* Lessius *de Justitia lib.5. cap.3. dub.12. num.85.* Pirhing *lib.3. decretal. tit.40. num.13?* Reiffenstuel *ibid. num.22.* & cum pluribus aliis, Barbosa *dict. allegat.28.num.48.*

Quartus casus quo polluitur Ecclesia est quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus vitandus, scilicet publice denunciatus, aut notorius Clerici percussor, aut infidelis; de excommunicato stat textus expressus *in c.Sacris 12. de Sepulturis; & in cap. Consuluisti 7.de consec. Eccles.* ibi: *Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit, reconcilianda erunt aspersione aquæ solemniter benedictæ, sicut in dedicatione Ecclesiarum fieri consuevit*: de infideli tenet communis cum Barbosa *in cap. Ecclesiam 27. dist.1. de consecrat.* & patet clare *ex cit. cap. Ecclesiam in qua Paganus 27. & capit. Ecclesiam, in qua mortuorum cadavera 28. dist. 1. de cons.* Hinc nota quod Ecclesia polluitur per sepulturam infidelis; etiamsi talis esset infans, ut tenet communis Doctorum cum Pasqual. *q.582.* Immo probabiliter polluitur etiam per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium, quia talis infans est infidelis saltem negative; sic tenet Glossa, Hostiens. Tabiena, Armilla, Angel. Rodriq. Piasec. Suarez, Avila, Azor. Fagundez, Reginaldus, Layman, Coninch, Castropal. Lessius, Dicastill. Amicus, uterque Lugo, Quarti, Delbene, & alii, quos citat Pasqualig. *quæst.* 584. & etiam sic tenent Pirhing *lib.3.Decretal. tit.40.num.14.* Reiffenstuel *ibid.num.21.* Nisi tamen in utero matris defunctus cum matre sepeliatur, quia tunc non censeretur polluta Ecclesia, ex quo partus antequam edatur mulieris portio sit, vel viscerum; *l.1.ff.de ventre inspiciendo*, Phiring. *l.c. num.14.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 21.* Azorius, Layman, & alii passim. Sunt tamen plures alii, ut Paludan. Sayr. Ugolin. Pax Jordan. Bordon. Alan. Passerin. & alii, qui sustinent per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium non pollui Ecclesiam, quia infantes non baptizati censentur tales, quales sunt parentes, & Jura odiosa intelligi debent de illo, qui positive est infidelis saltem professione parentum; quæ revera opinio non caret sua probabilitate. 51 52 53

Si in Ecclesia fuerint sepulti hæretici non denunciati nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ecclesia, nec indiget reconciliatione, quia cum non teneamur eos evitare in vita, nisi nominatim denunciati sint, ita neque eos tenemur vitare post mortem; Layman. *in Theolog. moral. lib. 1. tract. 5. part.2.cap.4. num.9.* Jordan. *de re Sacra tom. 1. lib. 5. tit. 11. de benedict.Cœmeter. num. 127.* Pirhing *loc. cit. num.13.* Reiffenstuel *l.c.num.21.* Antonell. *de loco legali lib.1. c.9. num.16.* la Croix *lib. 6. part. 2. num. 286.* Navarr. Gobat, & alii. Sic nec etiam violatur Ecclesia per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi denunciatus fuerit, quia licet duellantes ultra excommunicationem priventur etiam Ecclesiastica sepultura, ut in Concil. Trident. *sess.25. de reformat. cap.19.* & in Constit. Clementis VIII. incipient. *Illius vices*, ex tali tamen prohibitione præcise non sequitur, ut Ecclesia polluatur si contra fiat. Vide tamen ad rem, quæ a Benedicto XIV. in sua Constit. incip. *Detestabilem* noviter statuuntur quoad decessos in duello, quam Constitutionem habes superius verb. *Duellum art.2.* 54 55 56

Sicuti

(a) Sicuti etiam non polluitur per sepulturam aliorum quibus est interdicta Ecclesiastica sepultura, ut sunt Usurarii, Interdicti, & alii similes, nam in pœnalibus, & odiosis non est facienda extensio nisi in Jure habeatur; *l. apud Labeonem*, *§. Si communem*, *ff. de jurejur. l. Si quis servum*, *ff. de serv. corrup. cap. Is qui* 18. *de sentent. excommun. in* 6. *cap. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regul. Juris in* 6. & sic tenent Jordan. *dict. tract. de re sacr. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 126. Layman, Pirhing, Reiffenstuel, Antonell. *loc. cit.* Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 12. Zoesius *ibid. n.* 11. Navarr. Suarez, & alii.

56 Omnes recensiti casus, in quibus fuit dictum violari, seu pollui Ecclesiam, requiritur quod sint publici, seu publice innotuerint; *arg. cap. Significasti* 5. *de adulter.* ubi vis ponitur in publica detectione, ibi: *Publice*, & tenet Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in* 6. *verb. Pollui*, Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 28. *n.* 37. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 40. *num.* 12. Reiffenstuel *ibid. num.* 22. Suarez *disp.* 81. *sect.* 4. *vers.* 2. & alii passim. * Qui enim secreto pollunt, etiam si adessent duo, vel tres testes, non inferunt necessitatem reconciliationis, ut est apud Abb. *in cap. Significasti num.* 2. *de adult.* quem sequuntur Armil. Navar. Ostiens. & alii apud Episc. Maraviglia Leg. 348. *Prudentiæ Episcopal.* * Et ratio est quia Ecclesia non judicat de internis; *arg. capit. Tua* 34. *de Simonia*, *& cap. Erubescant* 11. *dist.* 32. ibi: *De manifestis loquimur, Secretorum autem cognitor*
57 *Deus, & Judex est*. Si vero tales casus ab initio occulti, postea publice innotescant, ex eo tempore debet Ecclesia haberi pro polluta, & necessario debet reconciliari, quia ex tunc bona fama Ecclesiæ perditur, & æstimatio communis contraria subintrat; Silvester *verb. Consecratio* 2. *q.* 5. *§. Tertius casus est*, Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 5. *quæst.* 2. Pirhing & Reiffenstuel *loc. cit.* & alii passim.

58 Effectus violationis seu pollutionis Ecclesiæ sunt tres, Primus est quod Ecclesia polluta non potest consecrari antequam reconcilietur, & pollutionis causa amoveatur; *cap. Ecclesiam* 27. *& cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles.* Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 4. *n.* 32. Secundus est, quod in Ecclesia polluta, vel in ejus Cœmeterio contiguo non potest sepeliri ullus defunctus, donec reconcilietur; *textu expresso in cap. Si Ecclesiam*, *unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri*. Tertius effectus est, quod in Ecclesia polluta non possunt nec Divina Officia, nec Missæ celebrari; *cap. Sicut* 11. *cap. Nullus* 14. *cap. Ecclesiam* 27. *& cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles.* Si quis in Ecclesia publice 59
polluta Missam celebrat, aut alia peragit Divina Officia, seu Defunctum sepelit, peccat quidem mortaliter, irregularis tamen, aut suspensus non efficitur, quia nulla pœna invenitur expressa in Jure contra eos qui talia agunt in Ecclesia polluta, antequam reconcilietur; adeoque non inducenda; *arg. cap. Is qui* 18. *de sentent. excommunic. in* 6. *& cap. Odia* 15. *de Regul. Juris eod. in* 6. Henriq. *l.* 9. *de Missa c.* 27. *§.* 7. *& lib.* 13. *de excommunic. cap. Si §.* 5. Silvester *verb. consecratio q.* 9. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 28. *num.* 54. Abbas *in cap. Si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles. num.* 4. Engel. *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *n.* 22. Ugolin. *de irregul. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. & alii plures apud Barbos. *l. c. & lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 4. *num.* 33. Fagnan. *lib.* 5. *decretal. in cap. Tuarum* 11. *de privileg. num.* 4. Si Sa- 60
cerdos sciat solum ex Sacramentali Confessione Ecclesiam esse pollutam, poterit in ea licite celebrare, neque opus est aliqua reconciliatione; *arg. cap. Significasti* 6. *de adulter. & aliis juribus cit. sub num.* 54. & sic tenent communiter Doctores cum Sayr. *de Censuris lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 10. & Barbosa *cit. allegat.* 28. *num.* 41.
Quando in actu celebrationis Missæ violatur publice 61
Ecclesia, si id contigerit ante Canonem, est statim a Sacrificio cessandum; Si post Canonem, est prosequendum; sic expresse Rubrica Missalis *tit. de defectibus in Ministerio ipso occurrentibus*, ibi: *Si Sacerdote celebrante violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa, si post Canonem, non dimittatur*.

Polluta Ecclesia polluitur etiam Cœmeterium ei 62
contiguum; Secus si remotum fuerit ab eadem; *cap. Si Ecclesiam*, *unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Si Ecclesiam pollui sanguinis, aut seminis effusione contingat, ipsius Cœmeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum, unde antequam reconciliatum fuerit non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si in remotum fuerit ab eadem*. Polluto autem Cœmeterio quamvis 63
Ecclesiæ contiguo, non polluitur Ecclesia; *cit. cap. Si Ecclesiam*, ibi: *Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto Cœmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta, ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur*. Quando sunt plura Cœmeteria, 64
polluto uno Cœmeterio aliud isti contiguum non polluitur, licet per portam de uno in aliud detur ingressus; *cit. cap. Si Ecclesiam*, ibi: *Non unum sed plura* Cœ-

Nota Romani Theologi.

(a) Post emanationem Bullæ Benedicti XIV. incipientis *Detestabilem*, *ac divina*, *naturalique ratione damnatum &c.* falsa evidenter deprehenditur Auctoris sententia, quia sustinet non violari Ecclesiam per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi is denunciatus fuerit. Quam in rem adducere satis est verba prælaudatæ Constitutionis Pontificiæ, quæ sunt hujusmodi: „ Præterea simili motu, & auctoritate decernimus, ac „ declaramus, Sepulturæ sacræ privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco „ duelli, & conflictus, incurrendam perpetuo fore etiam ante sententiam Judicis a decedente quoque extra „ locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante „ mortem non incerta pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis, & censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis, & Ordinariis locorum &c. „ Ex quibus verbis satis liquido constat, quod si quem ex duello defunctum in Ecclesia sepeliri contingeret, etiam ante sententiam Judicis pollueretur Ecclesia, nam is esset excommunicatus non toleratus, ac per hujus Sepulturam Ecclesia violatur, ut docet Antoine *Tract. de Eucharistia cap.* 3. *quæst.* 8. *num.* 4.

Responsio Auctoris ad hanc Rom. Theologi Notam.

Præfatam Constitut. incip. *Detestabilem* jam a me integram allatam fuisse in *Supplementis* ad verb. *Propositiones damnatæ*, in prioribus editionibus, & in præsente, ad verb. *Duellum* superius dixi. Poterit igitur lector eam percurrere, atque ex ea corrigere si quid minus recte exscripsi ante illius promulgationem.

Cœmeteria esse noscuntur, quæ quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur; ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum.

65 Reconciliatio Ecclesiæ pollutæ si prius fuerat consecrata, non potest fieri ab alio, quam ab Episcopo Diœcesano, vel ex ejusdem assensu aut commissione ab alio Episcopo; non autem potest Episcopus Diœcesanus ad hoc delegare simplicem Sacerdotem, textu expresso *in cap. Aqua 9. De consecrat. Eccles.* ibi: *Aqua per Episcopum benedicta Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus; per Sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes, non obstante consuetudine Provinciæ Bracharensis (quæ dicenda est potius corruptela) quia licet Episcopus committere valeat quæ jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare.*

66 Et quod Ecclesiæ consecratæ, & Cœmeterii reconciliatio non possit fieri nisi per Episcopum Diœcesanum, vel per alium Episcopum de consensu ipsius, & non per simplicem Sacerdotem, decrevit pluries Sacra Rit. Congr. & signanter *in Placentina 19. Maii 1607. in Cameracensi 9. Februar. 1608. & in Aretin. 9.*

67 *April.* 1633. Ex privilegio, seu commissione Summi Pontificis reconciliatio Ecclesiæ pollutæ potest fieri etiam a simplici Sacerdote. *Est communis* & habetur ex Sac. Congr. Rit. quæ *in Placentina 19. Maii 1607.* decrevit non posse simplicem Sacerdotem reconciliare Ecclesiam consecratam pollutam sine licentia Sedis

68 Apostolicæ. Et de facto ex privilegio a Leone Decimo concesso Generalibus, Provincialibus, Custodibus, & Guardianis Fratrum Minorum possunt ipsi, aliique Prælati Regulares Ecclesias sibi subjectas quomodocumque violatas, etiam prius consecratas, reconciliare, aqua per ipsos benedicta, si Episcopus qui illam benedicat, distet ultra duas dietas, alias debent uti aqua per Episcopum benedicta; Tale privilegium habetur in compendio privilegiorum Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non Mendicantium ab Alphonso de Casarub. secundo edit. sub verb. *Benedicere §.4.* & refert Sayr. *de censur. lib. 5. cap. 16. num. 31.* & de eo testantur passim Doctores, & signanter plures citati a Barbosa *dict. allegat. 28. n. 64.*

69 Immo Rodriquez *tom. 1. qq. Regul. q. 16. art. 6.* quem sequitur Barbosa, & alii, vult posse Regulares uti dicto privilegio reconciliandi Ecclesias aqua per ipsos benedicta, non solum quando Sedes ordinaria Episcopi distat duabus dietis ab Ecclesia polluta sed etiam quando Episcopus taliter distat ratione suæ absentiæ, vel abest per mortem, renunciationem, depositio-

70 nem, exilium &c. Quælibet dieta continet 20. milliaria Italica juxta Glossam *in cap. Nonnulli 28. de rescriptis, verb. Ultra duas dietas arg. l. 3. ff. de verbor. significat.* quam Glossam sequitur Barbosa *loc. cit. nu. 64. cum pluribus aliis ibi a se adductis.*

71 Si Ecclesia polluta non fuerit consecrata, sed solummodo benedicta, reconciliari potest per quemlibet simplicem Sacerdotem per solam aquæ lustralis aspersione: *cap. si Ecclesia 10. de consecrat. Ecclesiæ* ibi: *Si Ecclesia non consecrata, cujuscumque semine fuerit aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur*, & sic Glossa communiter rece-

72 pta, ibi: *verb. Lavetur.* Neque requiritur quod aqua pro reconcilianda Ecclesia non consecrata sit per Episcopum benedicta: debet enim statim, etiam irrequisito Episcopo, a Rectore Ecclesiæ, vel alio Sacerdote aqua lustrali lavari, seu reconciliari, ut præscribit cit. textus: *Aqua protinus exorcizata lavetur*; quod non posset *protinus* fieri, si Episcopi licentia, benedictio, aut auctoritas esset expectanda, & exorcismus aquæ per Epicopum esset faciendus, nec haberetur justus finis intentus a Canone, *Ne divinæ, laudis organa suspendantur, ut cit. cap. Ecclesia* recte advertunt Doctores.* Aliter loquitur citatus Maraviglia *Leg. 348. Prud. Episc.* Juxta ipsum enim poterit etiam Ecclesia consecrata polluta, ex permissione Episcopi, aut illius Vicarii ablui aqua benedicta per simplicem Sacerdotem, adhibitis ordinariis benedictionum precibus, & postea poterunt intra eam divina officia celebrari, sicuti prius, donec per Episcopum consecretur. Contra vero, si Ecclesia tantum benedicta, & non consecrata polluatur, sufficiet ordinaria quidem reconciliatio per simplicem Sacerdotem, sed ex mandato Episcopi, *ex c. fin. de consecr. Eccl. Juncta Glossa**

Cœmeterium consecratur, & reconciliatur eisdem modis, & ab eisdem, quibus consecratur & reconciliatur ipsa Ecclesia; *arg. cap. Consuluisti 7. de Ecclesiæ consecrat. & cap. Si Ecclesiam unic. eod. tit. in 6.* & Pontificalis Romani, ex quo eodem ritu consecratur Ecclesia, & Cœmerium: ita tenet communis Doctorum cum Silvestr. *verb. Cœmeterium q. 1.* Pirhing. *loc. cit. num. 30.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 29.* 73

Additiones ex aliena manu.

Facile est rationem reddere, cur Ecclesia semel solemni ritu consecrata denuo consecrari haud possit, quocumque etiam enormi crimine polluta. Consecratio enim templi materialis, repræsentat consecrationem templi spiritualis per baptismum, atque hac ratione ritus istius consecrationis ad similitudinem rituum hujus spiritualis consecrationis sunt plures inducti. Quo factum est, ut sicuti templum spirituale semel per Baptismum consecratum, licet postmodum per peccatum fuerit violatum, haud potest iterato per Baptismum consecrari, ita nec templi materialis solemnis consecratio huic spiritualis templi consecrationi respondens iteranda est. Vide decretum, quod sub nomine Concilii Nicæni, licet falso, refert Gratian. *dist. 68. can. 3.* & rursus *dist. 1. de consecrat. can. 20.* 74 75 76 77 78

Quomodo autem constare possit de consecratione Ecclesiæ, non inutilis investigatio est: *Per unum Testem, qui dicat fuisse consecratam sive de visu, sive de auditu, vel per notam in libris Ecclesiæ, vel pariete, sive tabula marmorea, quia tunc sufficiunt semiplenæ probationes quando nemini fit præjudicium:* ita apposite ait Zoes. *in decret. lib. 3. tit. 40. n. 1. in addit.* 79

Sin autem de consecratione minime constet, vel dubia ea sit, consecranda est Ecclesia; eodem modo ac reiterari potest baptismus, si dubium sit, an is valide sit collatus, ut sub nomine *Concilii Meldensis* habetur *can. 18. distin. 1. de consecrat.* 80

Consecrari vero denuo potest Ecclesia, si ipsa vel in totum, vel ex majori parte destructa fuerit, quod quando evenisse dici possit, recte explicat Auctor *a num. 19.* 81

82 *num.19. ad plur. sequent.* Hic vero non est prætereundum, quod sæculo XI. persuasum fuit, principali Altari everso, totam Ecclesiam esse consecrandam.
83 Fundata autem fuit persuasio hæc in Canone falso Higino Papæ adscripto; Vide *dist.1. can.19. de consecrat.*
84 tum hæc a Sancto Anselmo *lib.3. epist.* 159. reddebatur ratio: *Altare (ajebat) non fit propter Ecclesiam, sed Ecclesia propter Altare, & ideo violato principali Altari, jam non videtur esse Ecclesia, quia non est illud propter quod Ecclesia constituitur & consecratur. Quapropter quum illud fit novum, recte videtur cum eo consecrari, per quod recipit ut sit Ecclesia.* At sub finem Sæculi XII. hæc disciplina mutari cæpit, uti constat ex decretali Alexandri III. *in cap.1. de consecrat. Eccles.*

85 De ritibus, quibus tum antiquitus usa est, tum in præsens utitur Ecclesia in consecratione, confer Bo-
86 hemer. *in decretal. lib.3. tit.40. fer. per tot.* De mystico vero ipsorum significatu adi Durand. *in Ration. divin. offic. lib.1. cap.6.* Remigium *apud Marten. t.3. de Antiqu. Eccles. Ritib. lib.2. cap.13. pag.* 242. *& sequent.* & Honorium Scriptorem Sæculi XI. *in Sacramentario edito a Bernardo Pezio tom.2. Thesaur. anecdot. novissim. p.1. c.100. pag.* 339. *& sequent.*

Articulus V.

Quo ad varia miscellanea Ecclesiam concernentia.

SUMMARIUM.

1 *An possit haberi, & cujus auctoritate, servitus, prospectus, vel transitus in Ecclesia*, ad num.7.
8 *Quomodo sedilia, & sepulchra haberi queant in Ecclesia*, ad n.27.
28 *Quibus liceat Strata sibi deferre facere in Ecclesia* ad n.35.
36 *Qualis honor debeatur Prælato Præsidi Provinciæ.*
37 *An Festum Dedicationis Ecclesiæ possit ab Episcopo transferri.*
38 *An possint Sanctis antiqui Testamenti dedicari Ecclesiæ.*
39 *Quid sancire valeat Episcopus quoad Musicam canendam in Ecclesia*, ad n.43.
44 *Utrum possint expelli artifices prope Ecclesiam obstrepentes, ac aliæ personæ Divina officia perturbantes.*
45 *Quid sit Juris circa Stabula, ac alia loca immunda prope Ecclesiam constructa, vel construenda*, ad n.47.
48 *Affertur Encyclica Clementis XI. de reverentia Ecclesiis habenda.*
49 *An possint in Ecclesia fieri ludi Theatrales &c.* ad n.52.
53 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num.55.

1 Nemo potest habere fenestram, per quam prospectus, nec portam, per quam transitus habeatur in Ecclesiam, sine indulto Apostolico, ut pluries declaravit Sacra Congreg. Episcop. & Regul. & signanter *in Casertana 8. Junii 1646. in Cusentina 14. Decembr. 1646. in Hortonen. 11. Junii 1655. in Veronen. 15. Junii 1655. in Alexanen. 14. Novembris 1659.*
Immo injungitur Episcopo, ut cryptas, & aditus 2
subterraneos a domibus privatorum ad Ecclesias, & loca immunia claudere faciat; *S. Cong. Immunitat. in Aquilana 9. Martii 1632. l.2. decr. Pauluc. pag.* 115. Quod indultum sæpe petentibus denegatur, ut *in Andrien. & Telesina 5. Martii 1619. & in Pisaurien. 3. Octob. 1692.* Talis prohibitio vim habet etiam in eo, 3
qui habet januam correspondentem in Domo Parochi Ecclesiæ contigua, ut declaravit eadem *Sacra Congregatio Episcopor. in Faventina 17. Februarii 1619.* in qua casus ita propositus erat: *Episcopus Faventinus, cum in visitatione Ecclesiarum Parochialium quasdam Privatorum domus, Parochorum Domibus contiguas, & Januas ex quibus in eorumdem Parochorum Domibus accessus patet, habentes invenisset; illarumque Domini easdem Januas per multum temporis spatium possedisse prætenderent; ut in posterum eædem Januæ mutari debeant, decrevit; Quo per Sanctissimum audito, Decretum hujusmodi probavit, & executioni mandari ordinavit.*
Immo ne quidem Ducibus, & Marchionibus id 4
permitti posse declaravit *eadem Sacra Congregatio 5. Martii 1619.* his verbis: *Non si concede nè anche a' Duchi, ed a' Marchesi di aprire fenestre, che rispondano in Chiesa per ascoltare da quelle la Messa, ed i divini Officj*; neque quoad portas, idque etiamsi extaret longa consuetudo, & essent patroni, *ut in una Faventina 15. Februar. 1619.* his verbis: *Si devono murar le porte, per le quali dalle case contigue si può entrare nella Chiesa, non ostante i Padroni siano soliti per lungo tempo tenerle aperte.* Unde non debet Or- 5
dinarius permittere, ut ab Ecclesiis fit ingressus, transitus, vel prospectus in privatas ædes, neque super Ecclesias esse Cameras, vel loca ad habitandum, dormiendum, vel deambulandum absque licentia Sedis Apostolicæ, alias debent interdici, donec hæ servitutes removeantur; ut sæpe decrevit eadem Sacr. Congregatio Episcop. præsertim *in Hieracen. 26. Julii 1613. in Melphiten. 2. Octobr. 1626. in Neapolitana 13. April. 1646. & in Hortonen. 11. Junii 1655.*
Nisi tamen in limine fundationis Ecclesiæ Fundator, 6
seu aliquis insignis Benefactor, sibi reservaverit Jus habendi prospectum, seu ingressum in ipsam. Quia in tali casu ne Laici a fundationibus retrahantur, cum possit Episcopus Leges & conditiones, etiam Juri communi contrarias admittere, juxta communem DD. sententiam, teste Ricc. *dec. Cur. Archiepisc. Neapol. 29. per tot. part.* 1. Ciarlin. *contr.* 53. *n.*48. Lotter. *de re Benefic. lib.1. qu.32. n.3.* Tondut. *q. Benefic. tom.1. part.1. cap.5. num.5.* posset Ecclesiam cum hac Lege fundatam, valide huic servituti subjicere; Lotter. *dict. qu.32. per tot. & præsertim num. 15. & 16.* Monacell. *part.1. tit.6. formul.10. num.18.* Vide verb. *Porta*, & verb. *Prospectus.*
Sedilia, seu scamna propria ponere in Ecclesia nemo 7
potest absque facultate Rectoris Ecclesiæ, & invito Episcopo, & si ab aliquibus apponantur, possunt a Rectore, & Episcopo removeri maxime quando sunt causa rumoris, & impediunt functiones, & celebrantes, ut pluries tenuit *Sacr. Congreg. Episcopor.* & signanter *in Januens. 7. April. 1583. in Camerinen.*

12. *Januarii* 1588. *in Sarzanen.* 21. *Novembr.* 1623.
in Recanatens. 10. *Februar.* 1645. *in Narniens. Terræ*
Carbii 8. *Maii* 1693. *& Sacr. Cong. Rit. in Vintimi-*
lien. 10. *Decembr.* 1694. *in Fundana* 5. *Octobr.* 1697.
8 *& in Verulana* 9. *Septembr.* 1698. Ex tolerantia ta-
men, vel licentia Episcopi, seu Rectoris Ecclesiæ
possunt laici acquirere Jus retinendi sedilia, seu se-
dendi in Ecclesia, non quoad Dominium, vel pro-
prietatem, sed solum quoad usum revocabilem ad
libitum Rectoris, & Episcopi, ut in terminis hujus-
modi sedilium tradunt Ugolin. *de potest. Episcop. c.* 17.
n. 7. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 147. *num.* 12. Antonell.
de loco legali lib. 1. *cap.* 3. *num.* 54. Monacell. *part.* 1.
tit. 5. *formul.* 8. *num.* 4. Fusc. *de Visitat. lib.* 1. *c.* 26. Mo-
ron. *tom.* 1. *respons.* 51. *num.* 33. ac plene Odofred. *in*
responso de hac re edito, quod refert, & sequitur Dia-
na *part.* 10. *tract.* 10. *resolut.* 64. & Passerin. *de homin.*
statu tom. 2. *q.* 187. *art.* 5. *cap.* 6. *n.* 379. ac declaravit
Sacr. Congreg. Episcop. 28. *Junii* 1583. in hæc verba:
Non si dee permettere quella proprietà de' luoghi, che
alcuni si persuadono di avere nelle Chiese, quasichè
loro fossero Ereditarj, come sono le Case, e le possessio-
ni, che si comprano; Et idem resolutum fuit *in Anagni-*
9 *na* 5. *Septemb.* 1665. Hinc non possunt Laici prædicta
sedilia, seu scamna, aut eorum partem, sive eorum-
dem usum, locum, aut situm aliis cedere, donare,
aut quoquomodo concedere, nisi Episcopi consen-
sus accedat; *Sacr. Congreg. Conc.* 5. *Septemb.* 1665.
10 Consensus Episcopi non requiritur expressus, sed
sufficit tacitus; Vivian. *de Jure patronatus lib.* 3. *c.* 2.
num. 55. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 56.
11 Rota *decis.* 787. *part.* 1. *divers.* Unde non potest Epi-
scopus, sicut nec Rector Ecclesiæ laicis auferre hu-
jusmodi Jus, si ab initio passus est eos habere, seu
retinere sedile in aliquo Ecclesiæ loco; *arg. quod se-*
mel 21. *de regul. juris in* 6. ibi: *quod semel placuit am-*
plius displicere non potest; Giovagnon. *consil.* 8. *n.* 22.
lib. 2. Gratian. *discept. forens. cap.* 210. *num.* 46. *& se-*
quent. Ciarlin. *contr. forens. cap.* 210. *num.* 16. 18. *&*
25. Antonell. *loc. cit. num.* 68. *Sacr. Congreg. Episc.*
in Assisiens. 22. *Martii* 1604. *in Acheruntina* 4. *Junii*
12 1608. *in Tarentina* 8. *Decembr.* 1645. Nisi sic expo-
sceret servitium, vel commodum Ecclesiæ, vel laicus
prætenderet habere illud Jus quo ad proprietatem,
quia tunc non censetur acquisitum Jus irrevocabile,
cum usus sedilium, quem laici habent in Ecclesia,
proveniat ex benignitate, tolerantia, & ex gratia
revocabili ejusdem, non autem Jure, ex quo va-
leant, ipsa Ecclesia nolente, servitutem seu quasi pos-
sessionem manutenibilem acquirere, ut fuit ponde-
ratum a *Sacra Congregatione Rit. in Fundana* 5. *Octo-*
br. 1697. *& in Verulana* 6. *Septembris* 1698. & be-
ne distinguit, & probat Passerin. *de statu homin. t.* 2.
q. 187. *art.* 5. *c.* 6. *n.* 379. Giovagnon. *d. consil.* 8. *n.* 19.
& seqq. Ciarlin. *loc. cit. n.* 37. *& seq.* Paris. *consil.* 149.
n. 25. *lib.* 4. Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *form.* 8. *n.* 5.
13 Quando lis est inter privatos super competentia lo-
ci, qui sunt in possessione, sunt manutenendi in tali
possessione absque novitate, *Sacra Congr. Episcop. in*
Imol. 6. *Martii* 1692. Locus autem in Ecclesia pos-
14 sessus videntibus, & patientibus Rectore, toto Cle-
ro, & hominibus loci, sicuti acquiritur per decen-
nium, ita præscribitur per immemorabilem; Rota
15 *part.* 18. *tom.* 2. *recent. decis.* 781. *n.* 7. Adeoque ne-
mini permittitur in præjudicium hujusmodi Juris quæ-
siti ponere novam sedem ante veterem; Rota *ibid.*
n. 9. Paris. *d. consil.* 149. *n.* 8. & alii *Sac. Congr. Epis-*
copor. in Acheruntina 4. *Junii* 1608. *in Tarentina* 8.
Decembr. 1645. Quinimo pro manutentione sedis ve-
teris cum sua antiqua præeminentia competit possi-
denti interdictum *Uti possidetis*; Rota *ibid. num.* 10.
Giovagnon. *d. consil.* 8. *num.* 12. *lib.* 2. Gratian. *di-*
scept. 110. *num.* 26. Ciarlin. *contr.* 119. *num.* 54. at-
que etiam alia remedia magis executiva, & violen-
ta, ut notat Bald. *in l. Observ. §. Antequam in prin-*
cip. ff. de offic. procur. Menoch. *consil.* 51. *num.* 41.
Gratian. *mox cit. discept.* 110. *n.* 16. Rota *ib. n.* 11.
Nec potest poni nova sedes ante veterem, etiamsi 16
sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed,
ea intacta, assignetur locus alteri ante illam; Et ra-
tio est clara, quia cum tota vis in sola præeminentia
consistat, nihil refert ad solvendum præjudicium
primi, quod ejus sedes non fuerit amota, quia pa-
ria sunt, vel quod, fuerit mutata, & posita infra
aliam, vel quod ea firma manente alia fuerit,
collocata supra ipsam, juxta communem hominum
æstimationem, quia secundus sedendo inter perso-
nas ejusdem ordinis, inferior primo in eodem ordi-
ne semper reputatur ad *Text. in cap. solitæ. de ma-*
jorit. & obed. Add. *ad Greg. decis.* 411. *sub num.* 5. *§.*
Verum, vers. & potissimum, Rota *part.* 1. *recent. dec.*
3. *num.* 2. *&* 3. & bene ponderavit eadem Rota *p.* 18.
tom. 2. *decis.* 781. *num.* 19. *&* 20. Neque hoc casu præ- 17
valet oblatio facta per assignatarium Ecclesiæ pauperi,
quia licet ejus indigentia sit causa sufficiens, ut in ea
assignetur Laico locus pro sede, & sepultura, ut tra-
dit *Adden. ad Greg. præcit. decis.* 145. *num.* 10. cum ta-
men Ecclesia sit cultrix justitiæ, hujusmodi assigna-
tiones non permittit cum alterius præjudicio, ut de-
clarat Rot. ibid. allegata *in Calaguritana Sepulturæ*
coram Manzanedo inter recent. decis. 561. *part.* 4. *to.* 1.
recent. & part. 18. *tom.* 2. *d. dec.* 781. *num.* 21. *&* 22. Jus
enim sedendi in certo loco Ecclesiæ alicui quæsitum,
eidem per supervenientem oblationem alterius tolli
non potest; Bald. *cons.* 91. *num.* 3. *in fin. lib.* 4. *dec. in*
cap. ult. sub num. 13. *de constit.* cum aliis apud Gratian.
discept. 465. *num.* 17. Rota *coram* Bich. *decis.* 33. *& p.* 19.
tom. 2. *recent. decis.* 474. *num.* 20. per supradictam ra-
tionem, quod Ecclesia tamquam justitiæ cultrix Jus ali-
cui quæsitum auferre non debet.
Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione præ- 18
eminentiæ interdicta censetur situatio cujuscumque al-
terius sedis, ex qua præjudicium præeminentiæ pri-
mi inferatur; Rota *part.* 19. *tom.* 2. *recent. dec.* 474. *n.* 11.
Dummodo tamen locus primus assignatus in com- 19
muni hominum æstimatione reputetur aliorum om-
nium primus, ita ut consuetudo inibi sedendi suum
operari non possit effectum præeminentiæ, si alteri
designetur locus, qui reputari possit honorificentior,
juxta *dec.* 865. *num.* 7. *part.* 4. *divers. & d. part.* 19. *t.* 2.
recent. decis. 474. *num.* 12. Et dummodo primus assi- 20
gnatarius cum Jure sedendi in certo loco acquisive-
rit etiam Jus prohibendi, ne alius locus superior alteri
assignari possit, prout requiritur in quocumque actu
tendente ad impediendum exercitium libertatis; Rip.
in cap. Cum Ecclesia Sutrina num. 68. *&* 151. *de caus.*
possess. & prop. Rolan. *cons.* 22. *num.* 27. *lib.* 2. Postius
de Manuten. observ. 40. *num.* 30. *in fin.* Rota *dict. dec.*
474.

21 474. *num.*13. Jus autem sic prohibendi ut acquiratur, requiritur quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquieverit prohibitioni, juxta tradita per Rotam *coram* Buratt. *decis.*212. *num.*9. & *dict. dec.*474.
22 *num.*15. Ex simplici enim consuetudine sedendi in certo loco non infertur id jus prohibendi, ne alteri in diverso, & etiam præstantiori concedatur sedes & sepultura, ut in proposito dixit Rota *decis.*127. *num.*5.
23 *in fine coram Dunoz. sen. & dict. decis.*474. *num.*16. Neque hoc modo præjudicatur habenti certum locum in Ecclesia, prout esset si a loco jam quæsito amoveretur; Rota *par.*19. *to.*2. *rec. d. dec.*474. *n.*17.18. & 19.
24 Contra amoventes sedilia agi potest actione injuriarum, etiamsi amovens esset Administrator Ecclesiæ; Postius *in tract. de manut. observ.* 73. *num.* 62. & *obs.* 18. *num.*25. Antonell. *de loco legali lib.*1. *cap.*3. *n.*6.
25 Si antiqua forma Ecclesiæ immutetur in aliam structuram, sedilia seu scamna Laicorum in illa existentia reponi debent eodem ordine, quo reperiebantur ante immutationem Fabricæ, vel in loco æque digno; Card. Petra *tom.*2. *comment. in Constit.*3. *Cœlest. III. num.*11. Ursaya *tom.*7. *part.*1. *discept.*18. *per tot.* Rota *in Pampilonen. Juris sedendi dec.*117. post Posth. *de*
26 *manut. & decis.*378. *p.*2. *recent.* Jus habendi talia sedilia, vel sepulcra in Ecclesia concessum alicui familiæ, vel descendentibus, extincta familia transit ad hæredes extraneos, sicut & Juspatronatus gentilitium in tali casu ad extraneos hæredes transiret, nisi taxative concessum fuisset illis de familia dumtaxat, vel solis descendentibus; Ancharan. *cons.*81. Calderin. *cons.*4. *de Jurepatron.* Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.*4. *cap.*9. *num.*1. & *seq.* Antonell. *de loc. legali lib.*1. *c.*3. *n.*69. Card. Seraphin. *decis.*364. *num.*2. & *seq.* & *dec.*378.
27 *per tot.* Sedilia non possunt in Ecclesia ita collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, & alia indecora oriantur; S. Pius V. in Const. inc. *Cum primum Apostolatus officium*.

28 Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, nemini sub gravibus pœnis licere declaratur, exceptis dumtaxat personis Regalibus; *Clemens XI. part.*3. *sui Bullarii decr.*1. *Congreg. Cæremon.* ibi: „ Proposito in Sacra „ Congregatione Cæremoniali quodam abusu inter „ alios, qui de recenti in Urbe irrepserunt, eadem „ Sacra Congregatio ad eum omnino tollendum die „ 30. currentis anni 1701. decrevit: Non licere cui„ cumque personæ quovis gradu, conditione, ac di„ gnitate insignitæ (ipsis Personis Regalibus tantum „ exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, & „ si secus actum fuerit, immediate cessandum fore a „ divinis; Quod nisi servetur, Rectores, cæteros„ que Ecclesiarum ministros, ipso facto excommu„ nicationis pœnam, aliasque arbitrio Sacræ Congre„ gationis incurrere, eamque Ecclesiam, in qua ta„ lis abusus permissus fuerit, habendam esse pro „ interdicta.

„ Et facta per me Prosecretarium relatione Sanctis„ simo Domino Nostro, Sanctitas sua decretum præ„ fatum approbavit; nec non promulgari, ac executioni tradi, & in omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit die 3. Octob. 1701.

29 Affertur decretum generale Sacr. Rit. Congregationis prohibens Laicis osculum Evangeliorum intra Missam, usum Baldachini in Ecclesiis, & assistentiam in Presbyteriis: Cum pluries Sacra Rituum Congre„ gatio inhærendo decretis alias editis, & signanter „ *in Lucerina die* 22. *Novemb.* 1664. 28. *Septemb.* „ 1675. & 13. *Mart.* 1688. declaraverit, nullo modo „ dandum esse Evangelium ad osculandum sæculari„ bus, etiam Præsidi in celebratione Missarum; Nec „ non eis prohibuerit usum Baldachini in *Baren.* 5. „ *Mart.*1667. & 17.*Jun.* 1684. *Marsicen. Pelignanen.* „ & *Militen.*5. *Mart.* 1667. *Hieracen. die* 2. *Octob.* „ 1683. & *Bitecten.* 23. *Septembr.* 1684. Ac insuper „ denegaverit assistentiam in Presbyterio, & speciali„ ter *in Materanen.* 24.*Januar.* 1665. *Melphitana* 15. „ *Jun.* 1665. & *Baren.* 29. *Novemb.* 1677. & 22. *Fe„ bruar.* 1687. Eminentissimi, & Reverendissimi „ DD. Cardinales eidem Sacræ Congreg. præpo„ siti, mandarunt ut prædicta decreta prohibentia „ personis sæcularibus osculum Evangelii, usum „ Baldachini, & assistentiam in Presbyterio, reno„ ventur, & copiæ illorum transmittantur Archiepi„ scopis, & Episcopis, eisdem injungendo, ut illa „ intimari faciant Superioribus Ecclesiarum suæ Dioe„ cesis tam sæcularibus, quam Regularibus, & in „ casu transgressionis, procedant etiam contra Re„ gulares, auctoritate ejusdem Sacræ Congrega„ tionis, ad pœnam interdicti. Et ita decreve„ runt &c.

Die 13. *Martii* 1688.

Aliud decretum generale Sac. Rituum Congregat. 30
die 22. Aprilis referente Eminentissimo, & Reverendissimo D. Cardinali Columna Ponente stetit in decisis *die* 13. *Mart.* 1688. & quo ad Baldachina, non tantum illorum usum, verum etiam retentionem, tam in Presbyterio, quam extra, in eodem decreto comprehendi declaravit; Et ad effectum, ut memoria pereat similis abusus, mandavit ut injungatur Archiepiscopis, & Episcopis Regni Neapolitani, quod hastas, gradus, suppedanea, & quæcumque alia signa Baldachini ab Ecclesiis suarum Dioecesum, tam sæcularium, quam Regularium removere faciant, & quo ad Ecclesias Regularium procedant ad interdicta, & contra inobedientes ad Censuras auctoritate *Sac. Cong. ead. die* 22. *April.* 1690. quod & confirmavit Sanctissimus eodem die, & anno 1690.

Hinc ead. Sac. Congr. Rit. *in una Amerina sedilium* 31
16. *Mart.* 1697. confirmata 12. *Sept.* 1699. mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam. Et Magistratum Laicum non pos- 32
se in Ecclesia habere retentionem sive usum tapeti, aut stratus declaravit *d. Sac. Congreg. Rit. in Baren.* 2. *Septemb.* 1690. in qua respondit *concedendum esse Magistratui Baren. scamnum, sive sedile ligneum sine suppedaneo, panno coopertum, tam in Ecclesia Cathedrali, quam in omnibus aliis Ecclesiis sæcularium, & Regularium extra Presbyterium*, quod decretum iterum approbavit *in Aprutina* 6. *Octobris* 1696. *in respons. ad* 8. in qua fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia.

1 *An, & quotuplici ductu sit thurificandus D. Præ-* 33
ses Regius Provinciæ Aprutinæ dum assistit Missæ Cantatæ, quæ solemniter celebratur?

2 *An sit thurificandus eodem tempore quo thurificatur Episcopus, & quatenus post, an ante, vel post Canonicos?*

3 *An eidem Præsidi dandum sit osculum Evangelii, & qua-*

& quatenus affirmative, an eodem tempore, quo Evangelium osculandum datur Episcopo, & a quo sit dandum?

4 *An eidem Præsidi sit dandum osculum pacis eodem tempore, quo datur Episcopo, & quo instrumento, atque an ante, vel post Canonicos?*

5 *An Domini Regii Auditores Regiæ Audientiæ Terrami, possint dum assistunt Officiis divinis, sedere in sedibus coramineis cum brachiorum appodiis, & habere stratum cum pulvinari, stante quod prius tempore quo alia vice aderat in Civitate Tribunal Regiæ Audientiæ, sedebat in scamno ligneo nucis cum postergali, & suppedaneo, quod quidem scamnum adhuc extat in Ecclesia?*

6 *An Magistratui Terrami debeatur thurificatio duplici, vel unico ductu, & a quo sit thurificandus?*

7 *An Episcopus possit concedere Magistratui inferiori, quod thurificetur duplici ductu contra formam Cæremonialis?*

8 *An possit Magistratus Terrami habere, & tenere scamnum in Ecclesia cum postergali, suppedaneo, genuflexorio, & brachiorum appodio?*

Quibus dubiis relatis Sac. Congr. Rit. respondit.

Ad 1. *Duplici ductu.*

Ad 2. *Negative, quo ad primam partem, & quo ad secundam servetur Cæremoniale lib. 1. cap. 23. in fin.*

Ad 3. *Negative.*

Ad 4. *Post Episcopum dandum esse osculum pacis juxta Cæremoniale lib. 5. cap. 24.*

Ad 5. *Dilata, & videatur de solito.*

Ad 6. *Servetur solitum.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 8. *Detur decretum in Baren. 2. Septemb. 1690.*

34 Et in alia Camerin. subortis inter Episcopum, & & Magistratum controversiis de associatione in solemnitatibus, de appositione stratus, de manuum lotione, de Gubernatoris Sede & accessu, *sub die 21. Februar. 1699.* mandavit servari sequentia.

I. *Magistratus in solemnioribus festivitatibus a Cæremoniali præscriptis, absente Gubernatore, habita hora a Magistro Cæremoniarum, seu ab alio Ministro, ad Palatium Episcopi usque ad Portam Cubiculi, quod dicitur Anticamera, accedere debet, & Episcopum Cappa indutum ad Ecclesiam comitabitur: peractis functionibus ad Portam majorem ejusdem Palatii pariter comitabitur, & Episcopus monitus de adventu Magistratus statim ei obviam procedet, & ad Ecclesiam perget.*

II. *Præsente vero Gubernatore obviam procedet Episcopo egredienti usque ad Portam Palatii ipsius Episcopi, & in accessu ad Ecclesiam Gubernator erit ad sinistram Episcopi, & idem in recessu servabitur.*

III. *E conspectu Altaris SS. Sacramenti factis inter se debitis salutationibus, Episcopus ad genuflexorium strato, & pulvinari ornatum preces effundet, & hinc inde ad latera Canonici, Gubernator vero, & Magistratus ad consueta eorum Sedilia pergent, ibique genuflexi versus Altare Sanctissimi Sacramenti, orabunt, & quando Episcopus ad Chorum perget, stantes ipsum transeuntem salutabunt, & idem ordo servandus erit, etiam absente Gubernatore.*

IV. *Si vero Episcopus ad Ecclesiam per parvam Portam perget, Magistratus ad eamdem Portam accedere, & comitare debebit.*

V. *Magistratus non debet genuflectere supra panniculum, quod omnino prohibuit Sac. Congreg. die 9. Novemb. 1669.*

VI. *Nulla Canonicorum assistentia debetur Episcopo, quando ad Ecclesiam accedit, & per eam incedit, dum est cappa indutus, secus vero quando est cum paramentis Sacris, & tunc Gubernator, & Magistratus erunt post Episcopum.*

VII. *Gubernator genuflectere non debet in eodem genuflexorio insimul cum Episcopo, quando est cum cappa indutus.*

VIII. *Magistratus prout in Cæremoniali, tum absente, tum præsente Gubernatore, in lotione manuum inservire valeat.*

IX. *Quando Episcopus Conciones audit, nulla Canonicorum assistentia ei debetur, & tunc Gubernator sedere debet prope Episcopum extra tamen Baldachinum in Sede Camerali consimili in æquali linea, eo modo quo sedere solent Episcopi non Cardinales, & neutra sedes sit coloris rubei.*

X. *Accedente Gubernatore in habitu ad Ecclesiam, aliquis Ecclesiæ Minister Cotta indutus porriget eidem aquam benedictam manus, absente tamen Episcopo.*

Quæ decreta cum fuissent per modum concordiæ 35 proposita ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Carpineo, & Petruccio ad hunc effectum Deputatis, & partes noluissent acquiescere; reproposita causa *sub die 19. Aprilis 1698. Sacr. Congreg.* declaravit, esse omnino servanda, & adhuc partibus reclamantibus *sub die 21. Februar. 1699.* stetit in decretis, & silentium imposuit.

Qualis honor debeatur Prælato Præsidi Provinciæ, declaravit S. Congregatio Rit. in Maceraten. 5. Augusti 1762. modo sequenti.

1 *Gubernatori Maceraten. Præsidi Provinciæ, non habenti facultatem Legati de Latere non competere Sedem sub Baldachino, sed sine solio supra scamnum Magistratus, nempe cameralem decentem, & disjunctam a scamno Magistratus, eidemque unico gradu, vulgo predella, tapete obducto, nedum Divinis juxta Presbyterium, sed etiam alibi concionibus audiendis, pariter supra scamnum Magistratus perpetuo detinendam.*

2 *Episcopum tamen Præside prædicto præsente nullibi Diœcesis debere a Benedictionibus populi tum privatis, tum solemnibus abstinere, sed neque ullum humanitatis actum antequam benedicat erga Gubernatorem Præsidem exhibere.*

3 *Nullam deberi præcedentiam Gubernatori Præsidi Provinciæ supra Episcopum etiam extra Diœcesim degentem, quamvis Præses in sua provincia existat.*

4 *Episcopum non debere obviam ire Gubernatori Præsidis Provinciæ advenienti ad Cathedralem, neque illum ab ea discedentem associare.*

5 *Gubernatorem, seu Præsidem prædictum teneri accedere ad Episcopum, ut ab eo accipiat candelam, & Palmam benedictam, etiam cum osculo manus Episcopi; idemque servandum in distributione cinerum, numquam tamen teneri Episcopo genuflectere.*

6 *Canonicos teneri præstare Gubernatori Civitatis Præsidi Provinciæ consueta obsequia, quapropter sal-*

saltem per duos Canonicos idem excipiatur, & ad Portam Ecclesiæ in discessu associetur.

7 *Magistratum teneri præstare Episcopo, & Cathedrali Ecclesiæ consueta obsequia, tum præsente, tum absente Gubernatore, & quatenus renuat compelli posse. At si Magistratus sponte velit ad Cathedralem accedere, & divinis inibi juxta solitum interesse, aut antequam de ejus contumacia per actus positivos Episcopo non constet, nulla ei vis inferatur, vel in eum Episcopus nullum coactionis remedium exequi permittat.*

8 *Ad supplendum Magistratui absenti in lotione manuum Episcopi, posse subrogari alios nobiles viros, quibus tamen locus in Scamno Magistratus minime assignetur, sed qualibet vice in ipso solemnitatis peragendæ actu, seligendos, & vocandos, & quoad fieri potest variandos, nulla tamen prævia in scriptis eorum deputatione.*

9 *Præterea eadem Sac. Congr. declaravit Gubernatorem Præsidem Provinciæ non Episcopum, non posse sumere paramenta de Altari, ex quo id vetitum sit Prælatis Episcopis inferioribus, etiam usu Pontificalium gaudentibus, præterquam in Missis Pontificalibus.*

36 Quod Decretum habuisse apud se authenticum testatur Monacelli *part.2. tit.13. formul.2. n.13.* a quo referuntur etiam alia adducta *num.29.*

37 Dedicationis Ecclesiæ Festum potest ab Episcopo ex justa causa transferri in alium diem magis congruum ad evitandam concurrentiam aliorum officiorum. Speculat. *cons.4. part.3. rubr.52.* Monacell. *part.1. tit.6. formul.10. num.29. & part.2. tit.13. formul. 2. sub num.17. Sac. Congreg. Episcop.* in responsion. ad primum dubium propositum a suffraganeo Brixien. *sub die 4. Februar. 1585.* præcisis his verbis: *Episcopus ex justa causa potest transferre Dedicationis Ecclesiæ Festum in alium diem magis congruum.* Sanctis antiqui Testamenti possunt dedicari Ecclesiæ. Cum

38 enim aperitioni Ecclesiolæ in honorem Sancti Job in Civitate Albani impedimenta opposuisset Suffraganeus ejusdem Civitatis; proposita causa in *Sacra Rituum Congreg. die 22. Junii 1680.* prodiit Rescriptum; *Removenda esse impedimenta.* Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus reproposita causa *die 31. Aug. ejusdem anni*, rescriptum fuit; *In decisis, & amplius causa non proponatur.* Ursaya *Institut. Criminal. lib.4. tit.10.num.65. & seq.* (*) Venetiis certe eidem S. Iobo Ecclesia dedicata est, uti & alia S. Moysi (*).

39 Musica est de jure permissa in Ecclesia textu expresso *in Extravagant. Docta de vita & honest. Clericor.* & multis adductis tradit Pignatell. *tom.3. consult.41.*

40 *per tot.* Episcopus potest prohibere quod in Ecclesia non canantur in Musica, nisi verba Sacra, Devota, & Ecclesiastica, prout jussit Alexander VII. in sua Constitutione publicata 23. *April.* 1657. & innovavit

41 Innocentius XII. 20. *Augusti 1692.* Episcopus vigore Decreti Concilii Tridentini *cap.8. sess.22. de celebrat. Miss.* potest prohibere, non obstante quacumque contraria consuetudine, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculæ, & verba spiritualia sint: *Sacra Cong. Rit. in Hispalen. 3. Septemb. 1695. & 24. No-*

42 *vembr. 1696. referente Eminentissimo Colloredo.* Episcopus non potest prohibere Musicis, neque Officialibus Ecclesiarum, quod Musicam non canant nisi vocato Magistro Capellæ Cathedralis. *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. 11. Mart. 1648.*, & in *Aquilana 2. Decembr. 1695. referente Eminentiss. Cardinali Petruccio.* Est decretum generale Sac. Congreg. 43

esse tolleranda m Musicam in Ecclesia exteriori Monialium, præsertim in quibusdam Festis principalibus, ubi est tali consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. *Sacra Congregatio Episcoporum in Neapolitana 10. Novembris 1582.* apud Nicol. in Floscul. *verb. Musica num. 8.*

Propter Ecclesiæ reverentiam possunt expelli Arti- 44

fices prope illam obstrepentes, ac personæ infames, & sordidæ ejus divina officia perturbantes; *arg. c. Pridem 7. caus. 18. quæst.2.*, & sic censuit *Sac. Cong. Episcop., & Regul. in Interamnensi 21. Mart. 1589.* nimirum quod in nulla Domo Ecclesiæ contigua habitare debeant caupones, hospitio recipientes, gladiatores, comœdi, similesve personæ. Et de Meretrice habitante apud, vel prope Ecclesiam, vel Monasterium Monialium, quod possit expelli indistincte & absolute probat textus in *Authent. de lenon. §. Quosdam vero*, ibi: *Et quod deterius est, juxta sacratissima loca, & venerabiles domos sunt tales habitationes; & in leg.4. C. de spectat. publ. lib.11.*, & resolvit pluries *Sac. Congr. Episc.* etiamsi habitet in viis, quæ ducunt ad Ecclesiam, ut *in Maceraten. 22. April. 1596. & 14. Nov. 1601. & 13. Maii 1603. & in Tudertina 16. Septemb. 1598. in S. Severini 19. Augusti 1604.* præcipue prope Conventus Regul. *ut in Marsicensi 14. Iunii 1588. in Viterbiensi 6. Septemb. 1593.* vel juxta Monasteria Monialium, ut *in Interamnens. 6. Martii 1618.* Hinc stabulum prope Eccle- 45

siam construi prohibetur, *l. Basilicam 21. C. de oper. publ.* quia ratione fœtoris, strepitus equorum, aliorumque animalium, & irreverentiæ Divinus Cultus detrimentum pateretur, *leg. Ædiles in fin. ff. de via publ. leg. 2. §. idem ait si odore* cum Gloss. *ff. ne quid in loc. public.*, & firmat Capella, quem sequitur Sperell. *decis. 55. n. 59.* Rot. *part.18. tom. 2. recent. decis. 819., & 820. utrobique numer. 1., & 2.* Un- 46

de competit Ecclesiæ privilegium removendi stabulum, aliave loca sordida, tam ratione fœtoris, quam indecentiæ propter sordes, ac immunditias, quas arceri oportet a limitibus sacrarum ædium, *leg. Si quando, §. fin. ff. si servit. vindic. l. Fistulam in princip. ff. de servit. Urban.* Et præcipue, si supra 47

stabulum sit etiam ædificatum fœnile, quod sit contiguum, vel annexum Ecclesiæ, vel Monasterio, est removendum ob irreparabile præjudicium, ac periculum futuri incendii, adeo ut ne isto quidem casu admitti possit cautio de damno infecto; sic expresse Pignatell. *tom. 4. consult. 77.* ubi late, & egregie *per tot.*

Pro complemento datur hic Epistola Encyclica ad 48

universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos; & alios Italiæ, Insularumque adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis Clementis XI. conscripta, qua illis veneratio, ac reverentia Ecclesiis debita impensissime commendatur.

Premendo alla Santità di Nostro Signore di soddisfare alle parti del suo Apostolico Ministerio, con andare

dare

dare estirpando, per quanto è possibile, dal Popolo Cristiano le offese, che si fanno al Signore Dio, e quelle particolarmente, che cagionando pubblico scandalo, portano più irreparabile rovina spirituale alle anime, e provocano maggiormente l' ira Divina sopra di noi, ha posto l' occhio fino dal principia del suo Pontificato in primo luogo sopra l' abuso ormai troppo universale del poco rispetto, che si usa nelle Chiese, le quali, dovendo esser Case di Orazione, pajono per la irreligiosità di molti mali Cristiani quasi ridotte a Case di libertà, e di peccati.

Mi ha però comandato espressamente la Santità Sua d'incaricare a suo nome a V. S. siccome a tutti gli altri Ordinarj d'Italia, e dell'Isole adjacenti, che con ogni studio, e diligenza procurino di porgere rimedio all' inconveniente predetto, e di restituire alla Casa di Dio la riverenza, ed il rispetto, che l' è dovuto. Ed a tal effetto la Santità Sua rinovando con la presente tutte le disposizioni de' Sagri Canoni, Costituzioni, e Decreti Apostolici altre volte fatti, e promulgati da'Sommi Pontefici suoi Predecessori intorno all'istessa materia, vuole che V. S.

I. Per mezzo di Prediche, e Sermoni, o con Editti, e Lettere Circolari istruisca e faccia ben ponderare a' suoi Popoli, quanto dispiaccia alla Maestà di Dio l'irriverenza nelle Chiese, insinuando le minaccie della Sagra Scrittura, ed i castighi pubblici, come di Peste, Fame, Guerra, Terremoti, e simili, che per commune sentimento de' Santi suole Dio specialmente mandare per vendicare gli affronti, che i mali Cristiani vanno a fargli nella propria sua Casa. *Quoniam ultio Domini est ultio Templi sui*. In segno di che, come notano i medesimi Santi, non si trotrova che Cristo nostro Signore castigasse colle proprie sue mani altro peccato, che questo, mentre con i flagelli scacciò i Profanatori del Tempio.

II. Prescriva alli Confessori, che ammoniscano seriamente sopra di ciò i Penitenti.

III. Faccia specialmente avvertire le Donne, che vengano alle Chiese colla dovuta modestia, ed umiltà; non con pompe, gale, vanità, ed ornamenti indecenti, nè con alterigia, e fasto più confacevole ai luoghi di libertà, e di feste profane, che al Santuario di Dio, ricordandosi, che alla Chiesa deve andarsi per placare l'ira Divina, non per irritarla, e non per commettere, e cagionare nuovi peccati, ma per cancellare i commessi: Non potendosi udire senza orrore, che a cagione dell'immodestia feminile si siano in alcuni luoghi le cose ridotte a segno che in vece di andare alle Chiese per trovarvi la divozione, convenga tal' ora fuggirne per non la perdere.

IV. Dove potrà farsi commodamente, si destini, ed assegni alli Uomini luogo distinto, e separato da quello delle Donne, nè si permetta, che gli uni si fermino, e stiano in quello delle altre, di maniera che resti tolta tra di loro ogni indecente comunicazione.

V. Insista onninamente, che nelle Chiese non si facciano colloquj profani, circoli, o strepiti, nè si trattino negozj, e molto meno si amoreggi. Riprendendo con santo zelo i trasgressori, e castigandoli severamente con implorare anche in caso di bisogno l'ajuto del Braccio secolare.

VI. Specialmente invigili che al Santo Sagrificio della Messa assistano tutti coll' attenzione, e religiosità che conviene ad un ministero sì venerabile, e mostrino anche esternamente di starvi presenti non pure col corpo, ma eziandio colla mente, e con divoto affetto del cuore.

VII. Ordini altresì agli Ecclesiastici, che nella Divozione, modestia, e decoro in celebrare i Divini Uffizj, ed esercitare le altre Sagre Funzioni si portino in guisa, che non abbiano a soggiacere alla maledizione intimata da Dio a chi fa l'opera sua negligentemente, e si tolga alli Secolari ogni occasione di scandalo, e di mal esempio.

VIII. Provveda parimente, che la stessa modestia, e divozione si osservi dal Clero, e dal Popolo nelle Processioni Ecclesiastiche, le quali essendo istituite per implorare grazie, e misericordie dal Signore, e per ringraziamento de' Benefizj da Sua Divina Maestà ricevuti, devono essere accompagnati non da discorsi vani, e portamenti indecenti, che pur troppo si vedono, come se si andasse a diporto, ma da orazioni, ed altri atti di Cristiana divozione, che possono essere graditi dal Signore Iddio, secondo l'intenzione di Santa Chiesa.

IX. Molto più si faccia ciò osservare quando nelle dette processioni si porta il Santissimo Sagramento o nelle Feste solenni, o il Santo Viatico agli infermi. Nella quale occasione sarà molto lodevole, che per quanto potrà procuri d'introdurre nella sua Diocesi l'osservanza delle Regole, ed istruzioni sopra di ciò promulgate in quest' alma Città di Roma l' anno 1695. per ordine della Santa Memoria d'Innocenzo Papa XII. eccitando li Fedeli a rendere in quella sagra Azione ogni più divoto Ossequio al Venerabilissimo Sagramento dell'Altare, anche per conseguire li Tesori spirituali delle Sante Indulgenze a tal'effetto concedute da' Sommi Pontefici, e specialmente dalla Sa. Mem. di Papa Innocenzo XI., e susseguentemente dall'istesso Innocenzo XII.

X. Procuri, che le Feste, e Solennità si celebrino con modestia, e divozione, e senza spettacoli, conviti smoderati, e profanità vietate dai Sagri Canoni, e che nelle Musiche si osservi il decoro Ecclesiastico, senza mescolanza di parole non usate dalla Chiesa. In tali solennità, ancorchè maggiori, li Divini Offizj, e Messe cantate si celebrino secondo gli approvati Sag. Riti, ed all'ore prescritte dalle Rubriche, in modo che le Messe cantate non si prolunghino più che al mezzo giorno, ed i Vesperi, e le Compiete, oltre il tramontar del Sole: Avvertendo, che alle 24. ore terminati siano tutti i Divini Offizj, ed ogni altra sagra Funzione, e nella medesima ora siano serrate tutte le Chiese; E questa regola debba anco esattamente praticarsi nelle vestizioni, e velazioni delle Monache.

XI. In caso di trasgressione circa le predette cose minacci con pubblici Editti, o in altre maniere, che stimerà più proprie, gravi pene, ed anco di proibire le sopradette Funzioni e Feste, e di sottoporre in caso di bisogno all'Interdetto Ecclesiastico le medesime Chiese.

XII. Proibisca onninamente, e sotto gravi pene alli Poveri, ed alli Mendicanti l'andar cercando limosina per le Chiese, nascendo da ciò un gran disturbo alli Divini Uffici, ed alle Orazioni de' Fedeli.

XIII.

XIII. Ordini alli Parochi invigilare e correggere li Delinquenti circa tutte le cose suddette, e bisognando, il denuciarli al suo Tribunale, e castighi li stessi Parochi, quando in ciò manchino.

XIV. Intimi la medesima vigilanza, ed attenzione alli Superiori Regolari per le Chiese loro, ed in caso di contravenzione, o negligenza, oltre gli altri rimedj, prescritti da'Sacri Canoni, ne dia parte a questa Sagra Congregazione, che punirà i medesimi Superiori, anco con la privazione de'loro Uffizj, ed altre pene più gravi.

Confida la Santita di Nostro Signore, che basterà questo semplice eccitamento al zelo di V. S. per animarla a compire esattamente in questa parte al suo debito Pastorale, per non essere incolpata al Tribunale di Dio di aver taciuto, quando conveniva alzar la voce, e la mano contro i profanatori del Santuario, e che però sarà ella per impiegare ogni studio a fine di provvedere ad un disordine sì importante, e sì scandaloso, che in realtà ferisce il Paterno cuore della Santità sua, la quale è risoluta di fare quanto è possibile dal canto suo, acciocche si tolga questa abbominazione dal luogo Sacro, e che la nostra Italia, in cui risiede il capo visibile della Chiesa, ed è posta come sotto i suoi occhi, possa anco in questa materia del rispetto alle Chiese servire di esempio a tutte l'altre Nazioni del Cristianesimo, ed in tal maniera preservarsi da que'flagelli, che per castigo delle nostre colpe pur troppo ci vengono presentemente minacciati dalla Divina Giustizia.

Roma 26. Luglio 1701.

G. Cardinal di Carpegna Prefetto.

G. D. Parracciani Prosegretario.

49 Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent; *cap. Cum decorem 12. de vita, & honestate Clericorum*, Conc. Toletan. 22. *cap.* 19.

50 Nec in Ecclesiis fieri possunt Repræsentationes, seu Comœdiæ, quæcumque illæ sint, profanæ, vel Sacræ, & permittentes puniendi sunt. Sic expresse cit. Conc. Toletan. 22. *cap.* 19. & concordat *cit. cap. Cum decorem*. Et tenent Marian. *de Specul. cap.* 7. Zerola *in Prax. Episc. p.* 1. *verb. Repræsentationes*, & alii citati & secuti ab Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 3. *tit.* 4. *num.* 29. Nicolius *Lucubrat. Canonic. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 27. Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad tom.* 2. *num.* 207. & alii passim.

51 An autem in Ecclesiis fieri possint Repræsentationes devotæ, & rerum piarum, puta solemnitatum Mysteriorum Fidei, Passionis Domini, Vitæ alicujus Sancti, &c.? Affirmant Barbosa *in cap. Cum decorem num.* 6. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. *§.* 23. *num.* 10. Cohell. *ad Bull. bon. reg. cap.* 40. *num.* 8. Ursaya *loc. cit. num.* 29. per text. *in cit. Concil. Toletano* 22. *cap.* 19. ibi: *Per hoc tamen honestas Repræsentationes, & devotas, quæ populum ad devotionem movent, tam in præfatis diebus, quam in aliis non intendimus prohibere*. Sicque tales Repræsentationes, dicunt ipsi, conducunt homines potius ad compunctionem, quam ad lasciviam, seu voluptatem. Negant autem Monacell. *loc. cit. num.* 207. Romaguer. *ad Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 14. *cap.* 8. *num.* 9. Nicolius *loc. cit. n.* 27. *verb. Amplia*, ubi sic expresse habet: Amplia, ut neque piæ Repræsentationes, puta passionis Domini, vel Sanctorum, permittendæ sint in Ecclesiis. Unde Sacra Congr. similes licentias concedere solet cum infrascriptis conditionibus. I. Quod fiant extra Ecclesiam. II. A Sacerdotibus, vel Clericis, aut aliis piis Viris. III. De die, non de nocte. IV. Opus autem revisum, & approbatum fuerit ab Ordinario, qui non permittat ibi Apocrypha misceri. V. Totumque fiat sine scandalo, & cum ædificatione populorum. *Sacra Congregat. in Reatina* 20. *Januar.* 1579. *in Nolana* 28. *Aprilis*, *in Assisiensi* 18. *Martii* 1603. Quare, cum scandala timentur, debent prohiberi. *Sacr. Congreg. in Viterbiensi* 3. *Aprilis* 1582. Et nullibi fieri sine licentia Episcopi; *Sacra Congregatio Concilii in una Bracharen.* Hactenus ille. Unde 52 ad conciliandas prædictas opiniones concludendum est, quod Repræsentationes piæ, ac devotæ possint quidem fieri in Ecclesiis, sed cum licentia, & approbatione Episcopi. Secus autem, non.

Additiones ex aliena manu.

Agere hic non esset incongruum de Juribus Honorificis, quæ in Ecclesia Laicis præstari solent. At 53 longiores sane essemus; quam patiuntur limites additionum. Satis sit indicare qui de ipsis disserunt Auctores.

Vide itaque Franciscum de Roye *de Juribus Honorificis in Ecclesia*. Clausit Auctor hic totam tractationem 54 duobus libris. Primi libri tredecim sunt capita. Caput I. ita conceptum est. *Quid sit honor, in quibus consistat. Quid sint Jura honorifica. Eorum divisio, Methodus istius tractatus*. Cap. II. *In quibus Locis reddantur illi Honores*. Cap. III. *A quibus præstentur illi honores. An Laicis deberi possint*. Cap. IV. *Honor præsentationis, & alimentorum ex bonis Ecclesiæ*. Cap. V. *Honor Thuris, aut suffitus*. Cap. VI. *Honor precum*. Cap. VII. *Honor processionis*. Cap. VIII. *Honor Litræ*. Cap. IX. *Honor sepulturæ*. Cap. X. *Honor Sedis*. Cap. XI. *De Ordine Sedilium, & qui ea disponant*. Cap. XII. *Honor panis benedicti*. Cap. XIII. *Osculum Pacis, & Aqua benedicta*. Quindecim vero sunt capita secundi libri. Cap. I. *Ex quibus rationibus aut principiis Honores in Ecclesia deferuntur: Quædam Catholica ad hunc tractatum*. Cap. II. *Principibus omnes illi Honores debentur*. Cap. III. *Fundatoribus debentur omnes illi Honores*. Cap. IV. *De Senioribus Locorum, qui omnimodam jurisdictionem habent, & in ea positam Ecclesiam. Quinam iis Honores in ea debeantur*. Cap. V. *De iis Senioribus, qui mediam habent justitiam*. Cap. VI. *De iis, qui bassam seu inferiorem justitiam habent, & fundum in quo constructa sit Ecclesia*. Cap. VII. *De Benefactoribus*. Cap. VIII. *De Magistratibus Regiis ejus Territorii, in quo posita sit Ecclesia*. Cap. IX. *De Nobilibus, qui manent in eadem Paræcia*. Cap. X. *An simplices Nobiles in iis honoribus Ecclesiæ præferantur Judicibus Seniorum Paræciæ*. Cap. XI. *De Plebeis, qui vel Juspatronatus, vel Senioratum, vel aliquod Feudum habent*. Cap. XII. *De Successoribus*. Cap. XIII. *An singularis successor possit tollere Authorum suorum litras, & suas reponere*. Cap. XIV. *De Mulieribus*. Cap. XV. *Ubi, & quomodo de iis honoribus agendum*.

Confer itidem Hericourt *in Legibus Ecclesiasticis* 55 *suo ordini restitutis part.* 3. *cap.* 9. *per tot*, tum & maxime

xime Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica verb. Jura Honorifica*. Quod si specialem de jurbus Honorificis Patronorum desideres tractatum, adi & Michaelem de Perroy *de Juribus Honorificis, tum utilibus Patronorum*.

APPENDIX

Sive novus de Christi Ecclesia Articulus ex Editione Romana.

Novum hunc Articulum addendum duxi, tum ut ea quæ sunt ab Auctore omissa supplerem, tum ut perfectum Lectoribus systema exponerem, in quo adversus Novatores orthodoxa doctrina explicaretur. A generali Ecclesiæ notione exordium sumam, ac præmissa definitione Ecclesiæ militantis generatim sumptæ, de origine Ecclesiæ, de variis ipsius statibus, de Dei cura in ipsius regimine in statu legis naturæ, & scriptæ, ac demum de Christi Ecclesiæ natura, notis, & prærogativis, ac regiminis forma compendiose pertractabo.

1 Ecclesia a græca voce ἐκκαλέω originem trahit;
quæ vox latine idem sonat ac *evoco congrego*. I-
taque juxta grammaticalem significationem idem Ec-
2 clesia est, ac evocatio. In generali hac acceptione
passim Ecclesiæ vocabulum usurpatur in Scripturis ad
significandam civilem ac politicam hominum con-
gregationem: quo quidem in sensu *Psal.* 25. *v.* 5. le-
gitur; *Odivi Ecclesiam malignantium*; & *Ps.* 106.
3 *vers.* 32. *Exaltent eum in Ecclesia plebis*. Quandoque
Ecclesia cum in veteri, cum in novo Testamento lo-
cum designat, in quem homines divini cultus caussa
conveniant; Ita Judith. 6. *v.* 21. & 1. ad Corint. *vv.*
4 18. & 22. Proprie vero atque usu ecclesiastico Eccle-
sia usurpatur ad fidelium societatem designandam.
Quo sensu Apostolus Paulus ad Rom. 16. *v.* 16. ait:
Salutant vos Ecclesiæ Christi: & versu 23. *Salutat vos*
5 *Cajus hospes meus, & universa Ecclesia*. Atque hæc
postrema, stricta, & propria significatio est vocabu-
li *Ecclesia*, quod societatem seu cœtum vocatorum
exprimit; cum nemo ad hunc populum se adjungat,
per se & suo proprio instinctu, sed omnes quotquot
6 veniunt a Dei vocatione præveniantur. Hinc Hiero-
nymus Comment. *in cap.* 5. *proverb.* & Augustinus
in Psal. 81. observant, Ecclesiæ nomen apte designare societatem fidelium novi Testamenti, atque hanc a cœtu fidelium veteris Testamenti secernere, qui Synagoga dicebatur. En Hieronymi verba; *Ecclesia & Sinagoga*, inquit, *græca nomina sunt & unam eamdemque rem latine significant; idest, conventum plurimorum ad invicem. Si autem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio, & Synagoga congregatio interpretatur; & vetus quidem Dei populus utroque nomine vocabatur: nunc autem gratia distinctionis, ille Synagoga, noster Ecclesia dicitur, merito scilicet fidei & scientiæ majoris: quia & irrationabilis creatura potest congregari.*

7 Duplici autem modo Deus hominem vocat, sci-
licet interius per gratiam, & exterius per verbum,
sive per revelationem, qua verum ac gratum ipsi
cultum demonstrat, qua viam salutis ostendit, &
necessaria media suggerit ad lapsum hominem repa-
8 randum, & ad æternam salutem obtinendam. Cum
Ecclesia congregatio hominum sit, qui recta fide, ac demonstrata a Deo ratione Deum colunt, ac tuta via ad æternam salutem pervenire contendunt, manifestum est non sufficere interiorem vocationem, sed exteriorem quoque necessariam esse, ut ea fidelium societas habeatur; quæ Ecclesia dicitur, nam vocatorum societas a fide incipit, quæ sine auditu non habetur; auditus autem deest, ubi verbum Dei non adsit exterius promulgatum, uti docet Apostolus Paulus. Rursus hæc societas convenire debet in 9
exhibendo Deo verum, ipsique acceptum cultum,
& in adhibendo præscripta a Deo remedia pro lapsus reparatione, ac pro æterna salute comparanda. Id vero fieri nequit nisi per externam fidei professionem, per externum cultum, ac per externum Sacramentorum usum; ut consideranti patet.

Itaque solus Deus auctor, & causa princeps est 10
Ecclesiæ; quia solius Dei est homines ordinare ad
finem sanctificationis per gratiam, & salutis per
gloriam; & solius Dei est præscribere Ecclesiæ me-
dia necessaria, tum ad gratiam cum ad gloriam obti-
nendam. Homines vero causæ meræ ministeriales es- 11
se possunt, dum scilicet eorum Deus utatur ministerio ad ostendendum hominibus, quæ manifestare ipse voluerit, ad media proponenda necessaria ad gratiam & gloriam comparandam, atque ad alia explicanda & inculcanda, quibus Ecclesiam regi voluerit.

Hæc de Ecclesia militante generatim sumpta (de
aliis siquidem Ecclesiis satis dictum arbitror ab Au-
ctore). Venio nunc ad Ecclesiam Christi. Hæc du- 12
plici ratione considerari potest, scilicet secundum la-
tam, & secundum strictam significationem. Priori 13
modo societatem designat Fidelium, qui in Chri-
stum crediderint, præscindendo ab explicita vel im-
plicita fide, a Christo sive nasciturо vel nato, moritu-
ro vel mortuo: Posteriori modo societas est homi- 14
num, qui fidem habent in Christum jam natum, &
passum, consummatis omnibus redemptionis humanæ Sacramentis, & mysteriis.

Ecclesia Christi priori modo accepta non tantum 15
natalem Christi antecessit, sed etiam ita floruit tempore legis naturæ & scriptæ, ut tunc temporis veros extitisse Christi cultores merito asseri possit. Audiatur Augustinus Epistola 190. quæ est ad Optatum *cap.* 2. *num.* 8. *Profecto*, inquit, *quod scriptum est, non esse aliud nomen sub Cœlo, in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est genus humanum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur, quia sicut in regno mortis, nemo sine Adam; ita & in regno vitæ, nemo sine Christo*. Atque alibi passim tradit idem Sanctus Doctor, neminem post Adami peccatum salvari potuisse, nisi per fidem in Christum; & concione 6. *in Psalm.* 36. quotquot fuerunt justi caput Christum habere scripsit; *Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse jam credimus, & in ejus fide & ipsi sanati sunt, in cujus & nos, ut esset & ipse totius caput civitatis Hierusalem*. Itaque qui fidem in Christum professi sunt, & per hanc fidem salutem sunt consecuti, hi ad Ecclesiam Christianam pertinuere, atque Christianæ religionis cultores asseri merito possunt; quotquot vero fuere justi cum in lege

lege Mosis, tum in statu legis naturæ, per fidem in
Christum venturum salvi facti sunt, atque hac unice
ratione justitiam & sanctitatem consequi potuerunt;
fuere ergo omnes Christianæ Religionis cultores. Nec
sola id Augustini auctoritate evincitur, sed etiam ar-
gumento illo theologico ex sacris litteris petito, quo
ostenditur, per solam fidem in Christum mediatorem
Deum inter & hominem, salvos fieri potuisse homi-
nes post Adami lapsum: Auctoritate Tertulliani *lib.
de resurrectione carnis cap. 6.* asserentis, ab ipsa homi-
nis formatione Christum primum ac maximum fuisse
fidei, & Religionis subjectum; auctoritate Eusebii
Cæsariensis, qui *lib. 1. demonstrat. Evang. c.* 5. ait,
Christum notum fuisse Moysi, & antiquis Patriar-
chis, atque hos non Judaico, sed Christiano more
vixisse, ut scribit *lib. 6.*; auctoritate denique Gre-
gorii Magni, qui *homilia 19. in Evangelia* sub vineæ
parabola universalem exprimens Ecclesiam, hanc
ab Abel justo cœpisse ait, usque ad ultimum ele-
ctum duraturam, qui in fine mundi nasciturus sit.

16 Ad initium vero quod spectat hujus Ecclesiæ, fa-
cile intelligere est, statim post Adami lapsum re-
petendum esse. Tunc enim Deus revelatione, sive
verbo suo, humano generi demonstravit sola fide
venturi Redemptoris, ac gratia ex ipsius mediatio-
ne expectanda, potuisse homines a peccato surge-
17 re, ac æternam salutem obtinere. Non est autem
qui non videat in hujusmodi revelatione generalem
illam vocationem, qua homines per fidem in Chri-
stum ad societatem ineundam, & Ecclesiam consti-
tuendam invitabantur. Quamobrem dubitari non
posse videtur, quin hoc in sensu Christi Ecclesia sta-
tim post Adami lapsum inceperit.

18 Augustino tamen enarratione *in Psal.* 141. Grego-
rio Magno loco supra a nobis citato, & quampluri-
mis Theologis placuit, Christianæ Ecclesiæ exor-
dium ab ipso Abel repetere; tum quia Scriptura pri-
mum Abel excelluisse asserat in publica fidei prote-
statione, sine qua visibilis Ecclesia non consistit; tum
quia conveniens ac consentaneum videtur, ut Eccle-
sia quam sanctam in symbolo profitemur ab eo inci-
peret, in quo primum inter homines sanctitas, &
innocentia sine interruptione perseveravit, in si-
gnum sanctitatis, quæ numquam in Ecclesia Christi
defectura esset; tum demum, quia tunc Dei Eccle-
sia palam a societate malignantium secerni cœpit; sa-
crificii scilicet oblatione, in qua fidei illa protesta-
tio enituit, quæ in Caini sacrificio desiderabatur.

19 Antequam exponam quid sit Christi Ecclesia stri-
cte sumpta, & quænam ipsius notæ atque prærroga-
tivæ, paucis investigandum censeo, quænam fuerit
divinæ providentiæ cura in regenda Ecclesia in statu
legis naturæ, & in statu legis scriptæ. Neque enim
dubitari potest de divinæ providentiæ cura in servan-
da, atque regenda Ecclesia a se constituta; Deus
enim sapientissimus cum sit, atque optimus, opus
quod perfecit, providentia sua conservare, custo-
dire, ac regere debet. Itaque qui Ecclesiam funda-
vit, quæ ad finem usque Mundi sit duratura, ne-
cesse est, ut eamdem providentia sua rexerit sem-
20 per, atque nunc regat. In lege autem naturæ ea-
dem, qua revelatam religionem docendo Ecclesiam
fundaverat, providentia, eamdem conservavit &
rexit. Nam quæ credenda, quæque agenda homi-
nibus essent, ut recta fide ac puro cultu viam salu-
tis homines sectarentur, vel per se ipsum visibiliter
apparendo, vel per Angelos, quos sui administros
adhibuerit, vel per homines spiritu prophetico, ac
divinæ legationis characteribus donatos, demonstra-
vit. Iis enim modis supernam religionem Deus ho-
minibus revelavit, eosque in illam vocavit societa-
tem, quæ Ecclesia dicitur, ut de revelationis neces-
sitate, adversus Deistas disputaturi fusius disseremus.
Quis vero ignorat, hac Deum ratione Ecclesiam re- 21
xisse suam in statu legis naturæ? Ab Adamo enim ad
Mosem usque, vix unam percurrere est generatio-
nem, in qua Deus Patriarchis non apparuerit, aut
cœlestes suos administros Angelos ad eosdem non
miserit, ut legenti Geneseos librum manifestum est.
Plures deinde fuere viri spiritu prophetico insigniti, 22
atque ea morum probitate, iisque signis muniti,
quibus divinam suam legationem populo demon-
strarent. Vivo enim adhuc Adamo, prophetavit
Enoc, qui divinitus raptus fuit ne videret mortem;
propheta quoque fuit Nohemus, atque, ut alios
mittam, eumdem habuere spiritum Abrahamus,
Isaacus, Jacobus, Josephus. Quorsum vero Deus
Patriarchis illis apparuit, Angelos ad eosdem misit,
ac Prophetarum ad homines legatione usus est, nisi
ut in Ecclesia sua fidem, quam necessariam demon-
straverat, in futurum Reparatorem divinum quem
præscripserat cultum, ac reliqua ad salutem necessa-
ria opera, foveret, atque inculcaret? Itaque in le- 23
ge naturæ Deus Ecclesiam suam per se, vel per mi-
nistros a se missos regulavit, non solum eam fidem
inculcando, quæ Religionem regeret, sed alia quo-
que præcipiendo, vetando, aut instituendo, quæ
ad eumdem finem spectarent. Nam Noemo, Abra-
hamo, Jacobo, aliisque sacrificare jussit, ac Sacri-
ficii genus præscripsit: Per Noemum abstinentiam a
sanguine & suffocato imperavit, quo facilius homi-
nes ab homicidiis avocaret; & per Abrahamum Cir-
cumcisionem instituit in signum initi fœderis, in me-
moriam promissionum, quas Abrahamo ejusque po-
steris fecerat, & ut gens, ex qua promissus huma-
ni generis Reparator nasciturus erat, ab aliis secer-
neretur.

In statu quoque legis scriptæ eadem providentia 24
enituit, etsi novam quoque curam in stabilienda, &
regenda Hebræorum Republica, adhibuit. Nam per
Mosem, quem legatum adhibuit, dum legem de-
dit, iis characteribus, ac tanto prodigiorum appa-
ratu munitum, ut nemo de divina istius legatione
dubitare possit, legem promulgavit, in qua Reipu-
blicæ Judaicæ forma, ac civiles leges præscribuntur;
Sacrificia, & cæremoniæ designantur, quæ cum fi-
guræ essent futuri Messiæ, & eorum, quæ ad ipsum
pertinerent, in memoriam revocando divinas pro-
missiones, fovebant ac fortius excitabant futuri Re-
paratoris fidem; ac tribunalia stabilivit, in quibus
ortæ circa præcepta, cæremonias, & legem contro-
versiæ finirentur. Ut autem constet, qua ratione ju- 25
xta Dei providentiam finirentur in Hebræorum Re-
publica controversiæ Religionis, placet hic verba re-
censere, quibus Deus tribunal majus, quod Sane-
drim vel Concilium seniorum vocabatur, instituen-
dum præcepit, ac munia hujus Concilii circa contro-
versiarum definitionem explicare. *Num.* 11. *v.*16.&
seq.

seq. dixit Dominus ad Moysen: *Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri, & duces eos ad ostium Tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis: ut sustentent tecum onus populi, & non tu
26 solus graveris*. Constat autem ex *lib. 2. Paralipom. c. 19. v. 10.* delatas ad hujusmodi Judices fuisse causas *De Lege, de mandato, de cæremoniis, de justificationibus*. Porro manifestum est mandata & justificationes fidem in venturum Messiam inclusisse: & cum ibidem v. 11. dicatur: *Amarias autem Sacerdos Pontifex vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit*, palam est, in illo Tribunali ubi summus Sacerdos, & Pontifex præsidebat controversias de religione definitas fuisse, cum certum sit has ad Deum pertinere.
27 Hujusmodi autem definitionibus acquiescere populum debuisse, tum ex eo constat, quod Deus spiritum, suum Judicibus illis pollicitus esset, ut Numer. verba superius indicata designant; tum etiam ex iis, quæ habentur *Deuter 17. v. 8. Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris ... surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: sequerisque sententiam eorum: nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille.*
28 Vides ergo, id peculiare fuisse in Dei erga Ecclesiam legis scriptæ providentia, ut per sacrificia & cæremonias fidem in venturum Messiam excitaret, & ut Judices instituti essent, qui divino assistente Spiritu exortas de revelatione controversias definirent.
29 At in ea quoque perseveravit, atque ad Christi usque adventum perduravit singularis illa cura, qua per viros prophetas divino spiritu incitatos necessariam fi-
30 dem inculcaret, ac monita salutis exhiberet. Constat enim cum ex sacris libris, tum ex traditione ipsa floruisse semper in Hebræorum republica prophetas, quorum nonnulli litteris aliquot opera consignavere, alii vero ore tantum monita & prophetias tradidere. Misso vero horum catalogo, ne nimis longi simus, sat est innuere, paulo ante Christi nativitatem Zachariam floruisse Joannis Baptistæ Patrem, ac nato Christo prophetasse Simeonem, atque ejusdem Christi Præcursorem Joannem Baptistam. Hanc Dei erga suam Ecclesiam œconomiam paucis descripsit Paulus in ea, quæ est ad Hebræos, epistola, dum ait: *Multifariam multisque modis olim Deus loquutum fuisse Patribus in Prophetis*. Dum vero subdit, *Novissime vero diebus istis loquutus est nobis in Filio*, perfectam, &
31 fundatam a Christo Ecclesiam designat. Atque hæc Ecclesia est, quæ perstrictam significationem proprie Christi Ecclesia nuncupatur. De hac autem dicturi, primum Novatorum circa illius definitionem hæreses designabimus; notas deinde indicabimus, quibus perspicua fit; ac demum regiminis formam, ejusque jura, & prærogativas tuebimur.
32 Ad Novatores quod spectat, Nestoriani, Monophysitæ, sive Syri, sive Copti, sive Armeni, ac Græci Photii Schismati adhærentes, Ecclesiam Christi visibilem adstruunt, sacros ministros ex divina ordinatione in eadem agnoscunt a plebe distinctos, atque Hierarchiam inter hos reperiri fatentur, in qua Episcopus Presbyteris superiores agnoscunt: At negant Romanum Pontificem Petri successorem divino jure caput ac Principem constitutum esse totius Ecclesiæ. Hoc scilicet errore eludere contendunt latas in ipsos, eorumque hæreses, per Apostolicam Sedem sententias, atque Schismatis notam declinare.

Reliqui vero Novatores, quo facilius possent Ec- 33
clesiæ judicium contemnere, atque a Schismate sese purgare, invisibilem esse veram Christi Ecclesiam tradidere, cujus scilicet caput Christus sit, membra vero, vel ii homines, qui perfectione virtutum Christum imitarentur, ut Pelagiani; vel qui probi essent & a graviore saltem crimine alieni, ut Donatistæ; vel qui essent a Deo prædestinati, ac per prædestinationem Christo conjuncti, ut Wiclefus, & Johannes Hus, Bucerus, & ex Calvinianis quamplures: vel qui per fidem & charitatem Christo uniantur, ut Lutherus, Melancthon, Brentius, & Claudius, apud Calvini discipulos Parisienses olim Minister, ac Protestantes fere omnes, de vera Christi Ecclesia loquentes. Nam eorum plerique distinguentes inter veram & internam, atque externam & apparentem Ecclesiam; illam invisibilem modo explicato; hanc
vero visibilem adstruunt. Sed turpissime errant in no- 34
tis designandis, quibus æterna hæc & invisibilis Ecclesia discernitur. Nam per Ecclesiæ notam veram doctrinam, & Sacramentorum usum designant, ita ut ad externam Ecclesiam pertineant ii omnes, qui in vera doctrina profitenda, & in iisdem Sacramentis participandis conveniant; distinguentes vero inter articulos fundamentales, & non fundamentales, omnes illas sectas ad Ecclesiam pertinere contendunt, quæ in adstruendis articulis fundamentalibus
conveniant: quo argumento ductus Jurieus Calvi- 35
nianæ sectæ Minister, eo devenit in tractatu, quem scripsit de unitate Ecclesiæ, ut contenderet, omnes Christiani nominis sectas ad Christi Ecclesiam pertinere. Ac fuere Novatores nonnulli, qui veriti non 36
sunt affirmare, eorum sectas ab antiquis hæreticis, qui Apostolico sæculo vixerunt, originem trahere, ut eorum in Christi Ecclesia a primis exordiis successionem ostenderent. Hæc autem deliria sunt, quæ 37
vel ipsa narratio refellit. Quem enim Christianum hominem non pudeat in propriæ causæ præsidium Gnosticos, & Ebionitas afferre, ac horum se successorem prædicare, qui ab Apostolis veluti ethnici, & Publicani ex Ecclesiæ sinu fuere dejecti? Vel Cerdonis, Valentini, Marcionis, aliorumque hujus furfuris Nebulonum se successorem esse, cum constet hos ab Apostolicis viris ab Ecclesiæ communione avulsos fuisse, ac veluti Diaboli ministros damnatos, ut legere est apud Irenæum, Eusebium, Augustinum, aliosque Patres, qui de hæresibus scripserunt.

Samuel Puffendorfius in opere inscripto *de habitu* 38
religionis christianæ ad vitam Civilem, quem sequuntur Bohemerus, Pfaffius, & Lutheranorum ac protestantium plerique, contendit, Ecclesiam non esse statum, aut Rempublicam, sed societatem in statu ex Doctoribus, & Auditoribus conflatam, & veluti Col-

Collegium in Republica: Quod Collegium jus de-
putandi personas particulares habet ad sacrum mini-
sterium, & præscribendi per conventiones & pacta
regulas divini cultus. Quamobrem omnes christia-
nos ex Christi institutione æqualis auctoritatis esse
contendit; Pastores vero atque Ecclesiæ ministros,
ex sola plebis deputatione constitui, atque hos non
majorem habere auctoritatem, quam quæ per pacta
ab ipso Fidelium Collegio eisdem concessa sit. Atque
hanc auctoritatem imperio Principum sæcularium
subjectam esse, qui ut reliquis Collegiis, ita Christi
Ecclesiæ suprema potestate præsunt & dominantur.
39 Addere iis possumus Edmundi Richerii circa Christi
Ecclesiam errores, qui toti Ecclesiæ sive Cætui Fide-
lium clavium potestatem a Christo collatam finxit,
Petro vero, Apostolis, & Episcopis instrumentali-
ter & ministerialiter tantum, seu quoad executio-
nem. Quamobrem Episcopos non Christi, sed Chri-
stianæ plebis ministros efficit, ac non superiores, sed
40 subditos ejusdem. Suspectus quoque est Launojus,
qui in Epistola ad Nicolaum Gatinæum Catholicorum
de Ecclesia definitionem reprehendit, quod mentio
in ea occurrat Pastorum, quibus Ecclesia regitur, &
præsertim Romani Pontificis.
41 Hactenus hæreses recensuimus, quæ orthodoxo de
Christi Ecclesia systemati adversantur; Has vero hæ-
reses confutavere ex professo, ac solidis argumentis
Benignus Bossuet, tum in historia variationum Ec-
clesiarum Protestantium, tum in operibus adversus
Claudium exaratis; Honoratus Tournely in prælect.
42 Theolog. de Ecclesia Christi, aliique Theologi (*) Ri-
cherium potissimum post Duvallium, & Petavium
strenue refellerunt, cl. Mamachius in epistolis adversus
J. Febronium; & Laurentius Veith Augustani Lycei or-
namentum in egregio libello Augustæ Vindelicorum
1783. excuso, cui titulus: *Edmundi Richerii Doctoris Pa-
risini systema de Ecclesiastica, & Politica potestate sin-
gulari dissertatione confutatum*. Pro Ecclesiæ vero po-
testate tuenda egregie scripsit Pater Jo: Ant. Bianchi
Ord. Minorum in opere Italice scripto, cujus titulus
est: *La Polizia della Chiesa contro le nuove massime di
Pietro Giannone*. (*) Cui adde Chartasium *de liberta-
tibus Ecclesiæ Gallicanæ*. De auctoritate vero Roma-
ni Pontificis consuli poterunt opera Eminentissimi
Augustini Orsi, Typis Congregationis de Prop. Fide
sub Clem. XII. evulgata (*) ac postea recusa; Franci-
scum Antonium de Simeonibus in præclaro adversus
Dupinium opere *de judiciaria Romani Pontificis pote-
state*, Ballerinium *de vi Primatus*, Zaccariam in
utroque Antifebronio cum Italico, tum latino, alios-
que, qui Febronium confutarunt (*).
43 Nos vero recensitas hæreses paucis confutaturi,
ostendemus; primo veram Christi Ecclesiam esse vi-
sibilem: Secundo veras, & perspicuas notas habere,
quibus dignoscitur, & non solum ab iis, qui Chri-
stiani non sint, sed etiam ab Hæreticorum, sive a
falsis Christianorum sectis, secernitur: Tertio hanc
sinu suo complecti non solum prædestinatos & ju-
stos, sed etiam peccatores, excludere vero a sua
communione hæreticos, schismaticos, atque ex-
communicatos vitandos. Quarto esse indefectibilem,
& in definiendis morum & fidei controversiis infalli-
bilem. Quinto constare ex plebe, & Ecclesiæ mini-
stris, qui ex divina institutione a plebe secernuntur,
atque inter hos reperiri Episcopos jure divino Pre-
sbyteris Superiores, & Romanum Pontificem eodem
jure totius Ecclesiæ caput & Principem. Sexto deni-
que, potestatem regendi Ecclesiam, ac finiendi con-
troversias circa religionem infallibili judicio conces-
sam esse Pastoribus sive Episcopis, ac præsertim Ro-
mano Pontifici, cui inerrantiæ privilegium in Petri
Persona promissum a Christo Domino fuit. Atque
his positis, veram Christi Ecclesiæ definitionem ex-
ponemus.
I. *Ecclesia Christi visibilis est*. Principio autem cum 44
Novatoribus statuo, Ecclesiam Christi esse societa-
tem illam, cui concredita sunt eloquia Dei, sive de-
positum divinæ revelationis, quo media necessaria
ad salutem, & quid credendum, quidve agendum
sit, demonstratur, ut certo nobis pateat via salutis.
Statuo secundo cum iisdem Novatoribus, extra hu- 45
jusmodi societatem nullam esse spem æternæ salutis.
Cum res ita se habeat, quis non videt, Ecclesiam
Christi perspicuam, ac visibilem esse oportere? Si
Deus dum hominibus per suos Legatos, Prophetas,
& Apostolos, necessaria ad salutem revelavit, persp-
picuis ac manifestis signis divinam legationem de-
monstravit, ac notissimis characteribus humano ge-
neri ostendit, per illos suam doctrinam fuisse pro-
mulgatam; quis credat invisibilem esse voluisse so-
cietatem illam, cui divinum revelationis depositum
custodiendum, atque ad finem usque mundi sartum
tectum servandum concredidit. Non enim minor es-
se debuit Dei sapientissimi providentia in proponen-
da sua hominibus revelatione, quam in eadem con-
servanda, & custodienda. Si ergo eam visibilibus &
notissimis characteribus conspicuam reddidit in pro-
mulgatione, necesse est, per conspicuas, atque vi-
sibiles notas eamdem conservare, cum non minus
tunc necessaria fuerit ad humanæ salutis consecutio-
nem, quam deinceps futura sit. Deinde tenentur 46
omnes homines sub periculo æternæ damnationis ad-
jungere se veræ Christi Ecclesiæ, & in eadem ad fi-
nem usque vitæ perseverare. Qua vero ratione id fie-
ri posset, nisi per certos, visibiles, ac notissimos
characteres, quæ vera sit Christi Ecclesia hominibus
demonstraretur? Dicent fortasse, invisibili divinæ 47
gratiæ vocatione ad veram Christi Ecclesiam homi-
nes trahi. At si Deus ita Ecclesiam fundavit suam, 48
ut contentus non fuerit interna hac vocatione, sed
exterius revelare necessaria ad salutem, & visibilibus
signis revelationem suam demonstrare, manifestum
est voluisse etiam ut visibilibus notis manifesta esset
ipsius Ecclesia. Si per fidem se adjungere tenentur
homines Christi Ecclesiæ, fides autem sine auditu
non est, & auditus sine prædicatione illius, qui a
Deo missus fuerit, ut ex Apostolo constat, quis non
videt, interiori non obstante vocatione, qua excita-
tur fides, externas quoque ac visibiles Ecclesiæ no-
tas necessarias esse, ut veræ Fidelium societati se ad-
jungere homines possint? Præterea voluit Christus, 49
ut in hanc societatem homines cooptarentur per visi-
bilem baptismi ablutionem; ergo visibilem ac conspi-
cuam hanc societatem esse voluit. Denique ex ipsa 50
Christi Ecclesiæ Constitutione id manifestum fit; nam
instituta est ad modum montis, ad quem omnes gen-
tes undequaque confluere debent, ut prædixerat Isaias
cap. 2. Instituta est societas constans ex Pastoribus,
& Do-

& Doctoribus, qui alios doceant, juxta verba Apostoli Pauli ad Ephesios 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in ædificationem Corporis Christi*. Pastores vero *Act.* 20. Episcopi vocantur, quos in Grege Christi posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei: Et ad Hebræos 13. præcipitur Fidelibus, ut obediant Pastoribus, atque eisdem subjecti sint; Matthæi denique 18. Ecclesiæ tribunal describitur, ad quod contumacium crimina deferri debeant, qui si Ecclesiam non audierint, ha-
51 bendi dicuntur veluti Ethnici, & Publicani. Quis vero non videt ex supra recitatis testibus manifestum fieri, voluisse Christum, ut Ecclesiæ suæ societas visibilis esset, quæ constaret ex Pastoribus, & Ovibus, hoc est ex superioribus, & subditis, mutuis invicem officiis colligatis, in eadem professione, ac Sacramentorum susceptione convenientibus? Accedunt
52 demum parabolæ ipsæ, quibus Christus Dominus Ecclesiam suam designavit, Areæ scilicet, Agri, & Sagenæ; allegoriæ, quibus Pastores expressit, dum eos sal terræ, vel lux mundi dixit, atque ea qua significavit se supra Petrum, veluti supra firmissimam petram, Ecclesiam fundaturum. Hæc enim omnia palam faciunt, Christum visibilem Ecclesiam fundasse, atque conspicuas in ea posuisse notas, per quas vera ipsius Ecclesia a falsis sectis secerneretur.

53 Præsto autem nobis sunt hujusmodi notæ, quæ sensibiles sunt, omnibus obviæ, & cognitu faciles, non solum domesticis fidei, sed etiam extraneis, ut omnes ad Ecclesiam & fidem adducantur. Non pos-
54 se vero notas hujusmodi stabiliri in vera doctrina, & legitimo Sacramentorum usu, ut Novatores prætendunt, facile patet. Nam nullus unquam fuit hæreticorum, qui veram in sua Ecclesia doctrinam esse non contenderet, ac legitimum itidem usum Sacramentorum, quæ ipse reciperet. Ita Gnostici, Ebionitæ, Marcionitæ, Manichæi, Hæretici denique omnes, ne iis quidem exceptis, qui in fundamentalibus sta-
55 bilitis a nostris Novatoribus articulis erraverint. Ad alias ergo notas confugere necesse est, quæ perspicue ostendant; fidelium societatem esse Ecclesiam a Christo institutam. Possemus hic in medium afferre miracula, quæ in sola Romana Ecclesia passim occurrunt ad demonstrandam veram in nonnullis hujus societatis hominibus sanctitatem, & veram, quæ in eadem viget, fidem: Nam hujusmodi miracula per Sanctorum hominum fidem contingere plerumque videmus, atque in horum canonizatione, instituto rigoroso examine, vere comprobantur. Hæc sane ostendunt, Deum iisdem signis, quibus Ecclesiam a se fundatam fuisse demonstravit, ostendere eamdem se peculiari providentiæ suæ cura conservare atque regere. Sed iis missis, & aliis motivis, quibus evidenter credibilis fit Catholica Ecclesia, quatuor tantum indicasse sufficiat notas, quæ in Symbolo Constantinopolitano designantur, videlicet *Unam*, *Sanctam*, *Catholicam*, *& Apostolicam*.

56 Porro Christi Ecclesiam unam esse, ac unam invariatam consistere debere, facile patet. Voluit enim Christus, ut in Ecclesia sua *unum ovile foret, & unus Pastor*, Joannis 10. Paulus 1. ad Cor. cap. 10. omnes fideles unum mysticum Corpus efficere scribit; & ad Ephes. 4. explicans, qua ratione invicem uniti fideles unum Corpus efficiant, ait, *Unum Corpus* (esse scilicet debetis, licet plura membra sitis) *& unus Spiritus, sicuti vocati estis in una spe vocationis vestræ, unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium*. Omnes itaque fideles membra sunt Ecclesiæ Christi, unum vero Morale Corpus efficiunt unitate Spiritus, quo Christo conjuncti sunt per fidem, unitate baptismi, quo Christiani designantur, & fiunt, unitate sacramentorum, quæ participant, & præceptorum tum divinorum, tum Ecclesiasticorum, ac unitate subjectionis legitimis Pastoribus, & visibili a Christo constituto Capiti, per quam unitatem Ovile unum, & unum Ecclesiæ Pastorem agnoscimus. Ita sane antiqui Ecclesiæ Patres Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, & qui hos deinceps subsecuti sunt, Ecclesiæ unitatem explicavere, ut nos infra ostendemus.

Sancta quoque est Ecclesia Christi, ut tum in cita- 57
to, tum in Apostolico Symbolo antiqua quoque Ecclesia professa est. Hinc Sanctus Petrus *Epist.* 3. *cap.* 2. vocat Ecclesiam *Genus electum .... Gentem Sanctam &c.* atque eamdem a Christo sanctificatam, scribit Paulus ad Ephes. & ad Tit. 2. Sancta vero dicitur propter invisibile Caput Christum; propter fidei sinceritatem, quæ in omnibus verissima est; propter Sanctitatem doctrinæ, quæ vitia, & peccata omnia damnat, & virtutes commendat, nempe Fidem, Spem, Caritatem &c. quibus exornata Christi Ecclesia est, & quæ extra ipsam non reperiuntur, propter Sanctitatem finis, & mediorum; propter Sacramenta, quæ veram gratiam non ponentibus obicem conferunt; ac demum propter Justos, qui numquam in ea desunt, qui scilicet rite Sacramentis utuntur, præceptis obtemperant, & Ecclesiæ doctrinæ mores suos conformant.

Est etiam Catholica Ecclesia Christi, hoc est Uni- 58
versalis, ac per totum notum orbem sensim diffusa. Liquet id ex Malachiæ prophetia cap. 1. & ex Matt. cap. ultimo, & ex ultimo capite Marci; in quo Christus præcepit Apostolis, ut *docerent omnes Gentes, & prædicarent Evangelium omni creaturæ*. Hujus Ecclesiæ tenendam fidem tradidere Cyprianus *lib. de unitate Eccles.* Cyrill. *Cathechesi* 18. Augustinus *lib. de ver. Rel. cap.* 7. & Patres reliqui; atque hæc vera est & fundata per Christum Ecclesia. Hac de causa in antiquo Symbolo vera Ecclesia *Catholicæ Ecclesiæ* nomine designata est.

Apostolica denique est vera Christi Ecclesiæ fun- 59
data *super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*; propter depositum divinæ revelationis Apostolis concreditum, quod sartum tectum custodivit; propter Apostolorum prædicationem. qua per universum orbem propagata est; propter legitimam Pastorum, qui Custodes sunt divinæ revelationis depositi, ex Apostolis successionem; & præsertim propter non interruptam Romanorum Pontificum ex Petro successionem, ad quam veluti ad præcipuam Ecclesiæ tesseram semper provocaverunt Patres. Placuit autem hic Patruum Auctoritates afferre, quo clarius res tanti momenti aperiatur; Irenæus *lib.* 3. *adv. hæreses cap.* 3. ibi: *Maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annuntiatam*

tiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquomodo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam; præter quam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles. Deinde Romanorum Pontificum a S.Petro usque ad Eleutherium, qui tunc in Petri Cathedra sedebat, catalogum texit; Tertullianus, *lib. de præscript. c. 32. Edant* (hæretici) *origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerint auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem a Petro ordinatum edit.* S. Cyprian. *epist. 27. ad lapsos: Dominus noster Ecclesiæ suæ rationem disponens in Evangelio loquitur, & dicit Petro: ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam &c. Inde per temporum & successionum vices, Episcoporum ordinatio, & Ecclesiæ ratio decurrit.* Optatus Milevitanus *lib. 2.* contra Parmenionem, sic eum alloquitur: *Negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne cæteri Apostolis singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem Cathedram, alteram collocaret.* Deinde recenset omnes Romanos Pontifices a S. Petro usque ad Siricium, qui tunc Ecclesiam regebat, ut probet non esse veram Ecclesiam apud Donatistas, qui per similem successionem ad Apostolos usque ascendere non poterant, & quos sic alloquitur: *Vos vestræ Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare.* S. Augustinus *lib. contra Epistolam Fundamenti cap. 4. In Ecclesiæ gremio me tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Et vero ipse Christus Ecclesiam suam supra Petrum primum Ecclesiæ Romanæ Episcopum & ejus successores fundavit, & promisit fore, ut nunquam illi Ecclesiæ prævalerent portæ inferi. Hinc illud S. Cypriani *lib. de unitate Ecclesiæ: Qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit.*

60 Stabilito, Christi Ecclesiam ex scripturis, ac antiquæ Ecclesiæ consensione esse *Unam Sanctam, Catholicam, & Apostolicam*, facile ostendere est, per quatuor has notas conspicuam fieri, ac perspicuis characteribus veram omnibus demonstrari. Fac enim Ecclesiam ita nobis exhiberi, ut liquido constet, esse hominum multitudinem per totum universum diffusam, quæ ab Apostolis vel eorum legitimis successoribus in Christifidelium societatem cooptata, ac Christo per baptismum consecrata sit; quæ per hujusmodi homines a Deo Episcopos constitutos ad regendam Ecclesiam regulata semper sit; quæ per fidei professionem, sacramentorum susceptionem, ac debitam obedientiam semper, & ubique cum hujusmodi Pastoribus conjuncta fuerit, eisque ac visibili Capiti Romano Pontifici subjecta; quæ fidem invariata ubique, ac semper servaverit, quam ii prædicarunt, quos Deus misit, & quibus depositum divinæ revelationis concredidit, ac peculiarem assistentiam in eo dispensando, & explicando promisit; quæ denique sanctitatem illam servet, & foveat, quam supra explicavimus: Fac, inquam, ita nobis Ecclesiam exhiberi, annon illico constat, eam esse, quam Christus fundavit, quæ per constitutos a Christo Ministros regitur, quæ fidem, sacramenta, sanctitatem, ac reliqua pro salute hominum ordinata, intacta conservat? Ita sane! Nec alia nobis ratione constare potest vera Christi Ecclesia. Sunt ergo quatuor in Symbolo illo recensitæ veræ Ecclesiæ notæ.

Ubinam vero in societatibus Hæreticorum, quæ modo vigent, sunt recensitæ notæ? Omnes enim separatæ sunt a communione Romani Pontificis, qui Petri Cathedram tenet, quæ centrum est unitatis, ut cum Cypriano omnes fere antiqui Patres loquuntur; & qui locum tenens Petri fundamentum illud est, quod universam Ecclesiam sustentat, hoc est, Princeps & Caput Ecclesiæ Christi, cui firmum ac stabile illud præsidium promissum est, adversus quod portæ inferi prævalere non possunt. Deinde Catholicæ, idest universales non sunt, cum non sint per universum diffusæ, certis conclusæ regionibus, ut discurrenti per Nestorianos, Monophysitas, sive Jacobitas, Photianos, Lutheranos, Calvinianos, aliosque Novatores facile patet. Nec semper fuere, sed initia sua habent in viris nonnullis, qui ab Apostolorum successoribus, ac legitimis Custodibus divinæ revelationis, veluti contemptores verbi Dei, atque fidei, ac veluti Christi Ecclesiæ contumaces perduelles damnati fuere, & a communione separati. Nestorius nempe in Ephesina Synodo, Monophysitæ in Chalcedonensi, Photiani denique, Lutherani, Calvinianique in aliis Conciliis, vel ab Apostolica Sede. Ubi ergo Catholica est eorum Ecclesia? Ubi Apostolica, cum ab iis stabilita sit, qui obtemperare recusarunt Apostolorum legitimis successoribus, ac traditam per ipsos fidem rejecerunt? Ubi denique in sectis illis sancti homines sunt, qui ad normam doctrinæ Ecclesiæ mores exigendo suos, ea fide ac virtutum sanctitate eluceant, quam Deus dono prophetiæ & miraculis comprobet? Scimus enim, Deum in quocumque statu iis signis ad conservandam revelatam doctrinam, ac Ecclesiam suam demonstrandam, usum esse, quæ in eadem fundanda adhibuerat, ut nos supra innuimus. In sola vero Romana Ecclesia sancti homines passim occurrunt dono prophetiæ illustres, ac miraculorum gloria conspicui; ut expendenti canonizatorum hominum acta manifestum fit. In iis enim post rigorosum examen heroicæ virtutes, prophetiæ eventu comprobatæ, & miracula adeo aperta, quæ in controversiam vocari nequeunt, demonstrantur. In sola ergo Romana Ecclesia Divina illa providentia apparet, qua Deus factam a se revelationem, ac fundatam Ecclesiam, divinæ suæ potentiæ auxilio regi, & conservari demonstrat.

In eadem Romana Ecclesia quatuor illæ notæ facile conspiciuntur. Hæc enim una & invariata ostenditur per legitimam Pastorum ex Apostolis successionem, ac per divinam horum Pastorum missionem, quam ex ipsa ordinatione probant, & per non interruptam

ruptam subjectionem Fidelium hujusmodi Pastoribus, qui eamdem Fidei professionem semper emiserint, eadem Sacramenta receperint &c. qui denique una cum Pastoribus Petro, ejusque Successoribus, veluti Ecclesiæ fundamento, atque Capiti adhæserunt. Quamobrem veluti unum Corpus morale continuatum, ac proprio conjunctum Capiti exhi-
66 betur. Est ergo una. Fuit præterea quocumque tempore, ac semper per Universum societas hæc diffusa, quæ cum antedictis Pastoribus, & Romano Pontifice communionem servat; quamobrem ab omnibus Patribus Catholica habita, & nuncupata est.
67 Apostolica quoque jure meritoque appellata fuit semper, ac revera est; nam per non interruptam Successionem, ac per legitimam Romanorum Pontificum, aliorumque Episcoporum Ordinationem, Ecclesia hæc ex Apostolis descendit; depositum Divinæ revelationis a Spiritu Sancto per Apostolos eidem Ecclesiæ concreditum sancte custodivit, data occasione cum assistentia illa, quam Christus Pastoribus promisit dicendo: *Ecce Ego vobiscum sum usque ad consumationem sæculi*, eamdem revelationem inculcavit, & explicavit; eos vero, qui obstinate propositam, & explicatam ab ipsis revelationem, & dogmata per hanc demonstrata, recipere, venerari, & credere nolunt, veluti Ethnicos, & Publicanos ab Ecclesia omnino avulsos, omni Communione privavit. Primo sæculo ejecti ex Ecclesia leguntur Ebionitæ, atque Gnostici: Secundo Cerinthiani, Marcionitæ. Valentiniani, Patripassiani, aliique, ut apud Irenæum *lib. de Hæres.* & apud Tertullianum *lib. de Præscript.* legere est: Tertio Montanistæ, Manichæi, ac præter alios Pauliani a Paulo Samolateno ita nuncupati: Quarto, Ariani, Pelagiani, Macedoniani, atque alii: Quinto Sæculo avulsi, atque ejecti ab Ecclesia fuere Nestoriani, & Euthychiani, ac paulo post etiam Monothelitæ, atque ita sequentibus sæculis aliæ hæreticorum Sectæ pulsæ ex Ecclesiæ communione fuere.

68 Venio nunc ad eos, qui ad Ecclesiam pertineant, atque ad eos, qui extra Ecclesiam sine spe salutis de-
69 jecti sint. Ac primo quidem facile patet, non solum prædestinatos, perfectos, & justos, sed etiam reprobos, & peccatores Ecclesiam Christi complecti. Tum quia hæc comparatur areæ, quæ triticum & paleas contineat, sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti, Matthæi scilicet 3. & 23. & 1. ad Timotheum 2. magnæ domui, in qua non solum sunt vasa aurea & argentea, sed lignea quoque & fictilia, ac *quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam*. Porro paleæ, mali pisces, & fictilia vasa, quæ in contumeliam sint posita, reprobos homines designant. Ecclesia ergo reprobos com-
70 plectitur. Deinde Ecclesia Christi visibilis est, atque hominibus conspicua, ut ad eam pro salute obtinenda venire possint, & ut etiam Pastores oves suas cognoscere valeant, atque oves Pastoribus obtemperare. Si vero solis prædestinatis constaret, qui soli Deo cogniti sunt, visibilis profecto hac ratione non esset; quamobrem jure meritoque Constantiensis Synodus Wicleffi proscripsit errorem, quo solos prædestinatos Ecclesiæ adjudicabat; & Augustinus *tract.* 45. in Joann. dixit: *Secundum præscientiam Dei & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus*, scilicet Deus videt salvos futuros esse nonnullos, qui modo extra Ecclesiam, deinde Ecclesiæ membra futuri sunt, ac reprobos esse multos, qui intra Ecclesiam sunt. Hic vero notare juvat, 71
ovium Christi nomine aliquando venire solos electos dum scilicet speciali modo, nempe secundum prædestinationem, Christi oves appellantur, per quem infallibiliter fiet, ut in æternum cum Christo unitæ permansuræ sint. Aliquando vero ovium nomine tum boni, tum mali designantur, qui in Ecclesia sunt: Sic Joannis ultimo Christus dixit: *Pasce oves meas*: Ita Psal. 73. *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ*: & Ezechiel. *cap.* 32. describuntur oves, quæ misere pereunt, de quibus judicium exquiritur a Pastoribus.

Reperiri etiam in Ecclesia peccatores, sive occul- 72
tos, sive manifestos, ex ipsa scriptura constat: nam Matthæi 15. dum modus præscribitur corrigendi ac puniendi peccatores per illa verba: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum &c.* perspicue ostenditur, in Ecclesia non solum occultos, sed etiam manifestos peccatores esse, cum peccator adhuc fidelis & frater, adeoque Ecclesiæ membrum dicatur. Fratres enim sumus, quia Ecclesiam pro Matre habemus, & Christum pro Patre. Ostendi id quoque potest ex parabolis convivii, in quo etiam erant non habentes vestem nuptialem, idest gratiam sanctificantem; & Virginum, inter quas quinque fatuæ erant, charitate videlicet destitutæ; Nota autem res est, parabolas illas Ecclesiam exprimere. Rursus Apostolus 1. ad Corinthios 6. satis declarat, incestuosum Corinthium in Ecclesia fuisse, antequam ipsius Pauli, & Ecclesiæ sententia Sathanæ traderetur. Vide Augustinum *lib.* 3. contra Epistolas Petiliani, *lib.* 7. de baptismo, & alibi passim, hanc assertionem Variis scripturæ phrasibus comprobantem, & Hieronym. contra Luciferianos ita ajentem: *Arca Noe Ecclesiæ typus fuit... ut ibi pardus, & hædi, & lupus, & agni; ita &* (*hic* in Ecclesia) *justi & peccatores, idest vasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur.*

Dicendum nunc paucis est de iis, quos Ecclesia 73
Christi e sinu suo excludit, & extra ipsam sine spe æternæ salutis sunt positi. Inter hos primo loco oc- 74
currunt hæretici, quin nullo modo iis suffragetur excogitata a Novatoribus distinctio de Articulis fundamentalibus, & non fundamentalibus. Primo enim id liquet ex Patribus, qui Ecclesiæ nomine unicam communionem venire docuerunt, ac extra Ecclesiam positos esse, qui ab hac sint communione separati. Ita Irenæus *lib.* 3. *adv. hær. cap.* 4. Tertullianus *de Præscr. cap.* 4. Clemens Alexand. *lib.* 7. *Strom.* Origenes *lib.* 1. *in Job.* Hieronym. *Dial. contra Luciferianos circa finem*, Hilarius *lib.* 7. *de Trinit.*, & alii. In omnibus quoque antiquis Conciliis eadem doctrina exposita, & inculcata reperitur, ut videre est in Canonibus 6. & 10. Concil. Laodiceni, in quibus preces in oratoriis Hæreticorum offerre, & filias cum hæreticis matrimonio conjungere prohibentur fideles; in Can. 1. Concilii Constantinop. 1., in quo hæretici vocantur *qui ab Ecclesia abdicati sunt, & anathematizati*; & in Can. 7. Concilii Carthaginensis IV., in quo nomen Ecclesiæ dari prohibetur *Conventiculis hæreticorum*. Accedunt etiam Patres, & Concilia, quæ

quæ unam hanc Ecclesiam Catholicam dixere, a qua hæretici omnes anathematizantur, ut videre est apud Tournelyum *de Ecclesia quæst. 2. art. 1.* Hæc vero omittenda duximus, quod Jurieus fateatur, hanc Ecclesiæ unitatem statuisse, ac sibi effinxisse Antiquos Ecclesiæ Patres. At si Patres priorum sæculorum, qui ab Apostolicis viris depositum divinæ revelationis susceperunt, unam tantum Ecclesiam esse docuere, in qua spes insit salutis, atque hanc Catholicam esse, quæ hæreticos excludat, quis non videat, ita revera fuisse a Christo institutam societatem credentium? Nam Christus Dominus unum in ea futurum dixit Ovile, & Pastorem unum; unumque Corpus esse voluit ex variis membris invicem, & cum capite unitis, ut tradidit Paulus; & eos, qui Ecclesiam non audierint, tamquam Ethnicos, & Publicanos, quibus spes deest æternæ salutis, habendos docuit Matth. 16. atque Paulus ad Tit. hæreticos devitandos jubet. Itaque Patres, qui Ecclesiam unam esse docuerunt, quæ Sectas hæreticorum excludat, Christi Domini doctrinam, & divinam revelationem inculcarunt, quæ hæreticos homines devitare nos jubet, & ita ab uno Ecclesiæ Corpore eos avulsos, & separatos ob perduellionem, & contumaciam, ejusdem Ecclesiæ sententia, exhibet, ut inter Ethnicos & Publicanos recenseri debeant. Patrum ergo de unitate Ecclesiæ doctrina ea est, quam Christus, & Spiritus Sanctus per Apostolos promulgarunt.

75 Neque ullibi apud veteres Patres occurrit articulorum fundamentalium, & non fundamentalium distinctio. Distinxit utique semper Ecclesia, inter ea quæ expresse cuique Christiano tenenda, & credenda sint, atque ea quæ generatim & implicite credere sufficiat, ut alibi ab ipso quoque Auctore expositum est: at pro hæreticis habuit eos omnes, qui quemcumque ab Ecclesia definitum, & credendum propositum articulum pertinaci voluntate negassent. Ita, Hieronymo teste, ii qui adversus Ecclesiæ definitionem Mosaicas cæremonias cum Evangelio servandas tradidere, ut salutem homines consequerentur, hæretici, atque de societate Diaboli habiti sunt, vel ipsa Apostolorum ætate, etsi id ad fundamentalem fidei articulum, juxta Novatores, non pertineret. Atque ita deinceps, qui Ecclesiam loquentem atque docentem eadem obstinatione audire recusarunt, pro hæreticis habiti sunt, ut discurrenti per singulas Novatorum Sectas ab Apostolorum ætate ad Tridentinam usque Synodum, exploratum est. Et sane qui Ecclesiam non audit per legitimos Pastores loquentem, Christum non audit, & tamquam Ethnicus, & Publicanus habendus est ex illo Matthæi 16. pluries ci-
76 tato. Porro hæreticorum nomine homines intelligimus qui Ecclesiam audire nolint, atque obstinata pertinacia ipsius decreta respuant. Itaque ex ipsa Christi sententia ab Ecclesiæ societate separati habendi sunt. De his vero consulantur Auctores supra citati. Ad schismaticos vero, & excommunicatos quod attinet, sufficiant ea quæ ab Auctore Bibliothecæ sunt disputata: Nam quæ de iis differunt, obvia sunt apud Bellarminum aliosque Theologos.

77 Visibilis Christi Ecclesia numquam defuit, aut defectura est. Ita Catholici contra Novatores illos sentiunt, qui solam invisibilem omnino indefectibilem prædicant, visibilem vero ita obscuram ac fere extinctam fuisse, ut visibilis amplius non fuerit. Consideranti Dei in fundanda & regenda Ecclesia sua providentiam, palam illico fit nec defecisse, nec deficere posse visibilem Christi Ecclesiam. Nam hæc societas est, extra quam nulla est spes salutis: In hac societate fundanda Deus usus est visibilibus signis, ac perspicuis characteribus, quibus cognita & notissima esset hominibus, veluti ea, cui concredita sunt monita & præcepta, atque media necessaria ad æternam salutem, ut nos clare ostendimus de notis & characteribus divinæ revelationis disputantes (*)

Si Deus omnibus conspicuam esse voluit suam revelationem per notissimos characteres, ac notam itidem societatem, cui revelationis suæ depositum concredidit, quis dubitet, quin providentia sua, visibilem & conspicuam conservare voluerit semper illam eamdem societatem, ad quam necesse sit hominibus accedere, ut consequi salutem possint? Scimus enim, divinam providentiam eadem qua perfecit opera cura, eadem conservare. Si ergo divinæ providentiæ 79
cura fuit, ut omnibus conspicua esset Ecclesia, quam ipse fundaret, eadem cura visibilem atque omnibus conspicuam semper servabit. Atque huc spectant Veteris Testamenti prophetiæ, quibus perpetuo duraturam prædictum est Ecclesiam Christi. Vide hujusmodi prophetias relatas a Tournel. *art. 8. concl. unica.* Hinc Christus Matth. ultimo n. 20. inquit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*; & Matthæi 16. v. 16. Ecclesiæ suæ stabilitatem designans inquit: *Et adversus eam portæ Inferi prævalere non poterunt*: Atque ad Ephesios 4. v. 11. habetur: *Ipse* (Christus) *dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei.* Vides ergo, Christum stabilisse in Ecclesia sua Pastores, qui ad Mundi finem usque oves suas pascerent, quique in Actis Apostolorum Episcopi dicuntur, positi a Spiritu Sancto ad regendam Ecclesiam Dei; atque hujusmodi Pastoribus promisisse, se cum iisdem mansurum ad consummationem usque sæculi, hoc est, divinæ virtutis suæ præsidio atque assistentia se iisdem semper adfuturum; ac denique pollicitum fuisse numquam portas inferi, hoc est Spiritum erroris atque nequitiæ, adversus Ecclesiam illam prævalituras, quam Christus per Pastores a se constitutos regeret. Si Ecclesia, quæ numquam defectura est, ea est, quæ Pastoribus subest, est profecto visibilis, atque est Catholica Romana Ecclesia per notas illas conspicua, quas nos supra exposuimus.

Huic Ecclesiæ infallibilis in decernendis fidei & 80
morum controversiis auctoritas concessa est. Nam iis, per quos Ecclesiam fundavit, infallibilem in proponenda & explicanda doctrina auctoritatem contulit; Apostolis enim & Prophetis, quorum ministerio usus est in fundanda Ecclesia, infallibilem divini Spiritus assistentiam præbuit, ut novatores quoque fatentur. Ergo iis quoque, quorum ministerio utitur pro conservanda Ecclesia, quam indefectibilem esse voluit, eam assistentiam tribuat necesse est, per quam illibatum servetur depositum divinæ revelationis eorum curæ, & ministerio concreditum, alioquin

(*) Consulatur Liber cui titulus I Caratteri della Vera Religione opera dell'Emo Gerdil Roma per il Barbiellini 1785.

quin cura in Dei providentia deesset, pro conservan-
81 da religione, quam revelaverat. Tradidit vero divinæ revelationis depositum iis, quos ipse misit dum dixit: *sicut misit me Pater, ita ego mitto vos*, quibus pascendi oves onus imposuit, dum dixit: *pasce oves meas*: quibus docendi munus indidit dicendo: *Euntes docete omnes Gentes*, quos denique *posuit Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam suam*. Iis ergo eam assistentiam præbet, quæ necessaria est ad intactam conservandam revelationem, ideoque Ecclesiam sine errore. Sine hac enim assistentia rite consultum non esset conservationi Ecclesiæ; eo vel magis, quod Christus hujusmodi Pastores audire, eisque obtemperare nos jubet: Lucæ enim 10. v. 16. ait Christus Apostolis, ac Pastoribus eorum successoribus: *qui vos audit, me audit*; & ad Hebræos XIII. v. 13. habetur: *obedite Præpositis vestris, & subjacete eis.* Quis vero credat, voluisse Christum fideles suos astringere ad obtemperandum Pastoribus, qui credenda, & agenda pro munere pastoritio traderent, & inculcarent, quin hos ea voluerit assistentia fovere, quæ necessaria sit, ne concreditas sibi oves decipiant! At hanc promisit per verba supra a nobis relata: *ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, & portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam*; & per ea quæ leguntur *Ephes.4. v. 11. Dedit Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi*, hoc est Ecclesiæ, *ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni verbo doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. Hac de causa ad Timoth. 3. v. 5. Ecclesia dicitur *Columna & firmamentum veritatis*, firma scilicet, & stabilis, quæ errare, & a fide deficere nequeat. Accedit etiam unanimis Patrum, & Conciliorum consensus, qui hanc semper, & ubique traditam Ecclesiæ prærogativam affirmarunt, ut videre est apud supra citatos Auctores.

82 Atque hinc facile patet, inerrantiæ donum Ecclesiæ Pastoribus fuisse concessum. Iis enim necessarium est, qui pascere, qui docere, qui regere fideles debeant, & quibus fideles fidem habere, & obe-
83 dire jubentur. Ii autem Pastores sunt, ut ex dictis liquet. Pastorum autem nomine veniunt Episcopi, ut constat tum ex illo Actorum loco, in quo Episcoporum fit mentio, qui positi sunt ad regendam Ecclesiam; tum ex perpetua, & constanti Ecclesiæ traditione; tum ex praxi Ecclesiæ, in qua semper Episcopi tum seorsim, tum in Conciliis congregati, controversias fidei, atque morum definiere, ut ex actis, & historia Conciliorum constat. Episcopos vero jure divino presbyteris superiores esse, ac Presbyteros eodem jure a plebe secerni, contra Novatores ostendemus de Ecclesiastica Hierarchia, & de Presbyteris disputantes.

84 Privilegium vero inerrantiæ non singulis Episcopis seorsim sumptis, sed eorum cætui, qui cum Ecclesiæ Capite Romano Pontifice uniti sunt, atque ab eodem pendent, concessum est; nam non solum retroactis temporibus plures Episcopi ab orthodoxa fide defecerunt, sed occurrunt etiam hac nostra ætate ex Photianis, Nestorianis, & Monophysitis Episcopi bene multi, qui in manifestis ab Ecclesia damnatis erroribus versantur. Hoc itaque privilegium iis competit, qui in vera Christi Ecclesia sunt per notas superius a nobis descriptas manifestata. Sunt autem 85
in hac Ecclesia ii tantum Episcopi, qui cum Romano Pontifice communicant, atque ab ejus auctoritate, jurisdictione, atque regimine pendent. Neque enim ad unam Christi Ecclesiam pertinere possunt, nisi cum illius capite uniti sint, nisi illius potestate sustententur, nisi auctoritate illius regantur. Quamobrem de fide est, inerrantiæ privilegium Ecclesiæ illi concessum esse, in qua Plebs cum suis Pastoribus uni Romano Pontifici subsit, cujus suprema auctoritate omnes regantur. Neque ab hac sententia Gallorum Theologi diffident, qui, ut exponit Tournely de Ecclesia *quæst. 5. art. 2.* ajunt, Ecclesiæ claves, ad quas hujusmodi quoque privilegium refertur, *uni Petro, & unitati simul concessas esse*, hoc est Ecclesiæ capiti una cum Episcopis cum eodem conjunctis, atque ab eodem pendentibus. Neque enim jure divino primatum honoris, & jurisdictionis haberet in tota Ecclesia supra alios quoque Episcopos, nisi ii ab eodem Pontifice penderent. Hinc *Leges* inquit citatus Auctor, *ac Decreta Pontificis Romani in causis fidei, & morum ad omnes & singulas Ecclesias pertinere, ac Christianos omnes ex conscientia teneri ipsis obtemperare. Quamquam enim infallibilis non supponatur Romanus Pontifex, provisorie tamen ipsius Decretis, quæ apud omnes bonos maximi ponderis ac momenti esse debent, obsequendum est, saltem, ut ait* Gerso, ad non dogmatizandum contrarium, *quamdiu Ecclesia non reclamat, nec contradicit. Non ita est de privatis Episcoporum Decretis, quibus ii tantummodo sunt obstricti, qui eorum jurisdictioni subjiciuntur. In controversiis fidei, ac Religionis præcipuas esse Summi Pontificis partes; nec quidquam in Ecclesia magni momenti definiri debere, quod ad ipsum non referatur. Quamquam enim non sit solus Judex controversiarum, est tamen inter judices primus dignitate, & auctoritate, ad quem majores, ut vocant, Ecclesiæ causæ referendæ sunt. Majores autem appellantur causæ, vel ex rei gravitate, ac magnitudine, quales sunt, quæ fidem, religionem, ac generalem spectant morum disciplinam; vel ex magnitudine subortæ difficultatis, aut dignitate personæ, ver.gr. cum agitur de Episcopis*. Ita ab anno 1682. 86
in quo Galli per Cleri Conventum statuere quatuor de Romano Pontifice propositiones, de quibus aliis in Bibliothecæ locis agemus, de Romani Pontificis auctoritate, & infallibilitate sentiunt. Illorum itaque sententia Decreta Romani Pontificis ad fidem pertinentia etsi maxima cum veneratione sunt in universa Ecclesia suscipienda, tamen dogma fidei ab omnibus credendum non constituunt, nisi expressus vel saltem tacitus Episcoporum consensus accedat: posita autem inter Episcopos dissensione, meliorem, ac saniorem partem eam existimari oportere, ac Ecclesiam sufficienter repræsentare, quæ Romano Pontifici conjuncta sit, qui certum est unitatis, & Ecclesiasticæ communionis caput.

Itali vero, Hispani, ac Theologi reliqui affirmant 87
Romanum Pontificem non solum primatum honoris & jurisdictionis habere in Ecclesia, sed etiam infallibilem sibi vindicare in finiendis Religionis controversiis auctoritatem. Etsi hac de re disserendum ex professo est verb. *Romanus Pontifex*, tamen hic unum, vel alterum momentum, quo res ostendi queat, proferemus. Primum vero de primatu adversus Novatores

tores & Schismaticos orientales, deinde vero de iner-
88 rantiæ privilegio eidem concesso dicemus. Conveniens fuit, ut Ecclesia, quæ ab Unigenito Dei filio homine facto stabilita est, & in qua veluti supremus invisibilis Rex ipse præest, tamquam in Regno, *cujus non erit finis*, unus supremus Pastor esset, qui illius vice eamdem regeret & administraret, & cui pro hac perpetuo servanda illius assistentia concederetur; præsertim cum Christus eam formatam exhibuerit, velut unum ovile, quod unius Pastoris auctoritate regeretur. At ad ita nobis exhibendam Christi Ecclesiam, conveniens fuit, ut inter ministros Christi, ac dispensatores mysteriorum Dei unus esset, qui Christi vices gereret, & qui supremus loco Christi Pastor visibilis esset; alioquin qua ratione visibilis ac conspicua Christi Ecclesia, unum ovile sub uno supremo Pastore exhiberetur? Sed non sola convenientia est, ex qua supremum in Ecclesia visibilem Principem atque Pastorem constitutum deducimus; Christus enim ipse hanc prærogativam Petro ejusque Successoribus contulit, ut constat I. ex Christi verbis; II. Ex aliis eidem Petro concessis prærogativis; III. Ex iis, quæ Petrus ipse gessit. IV. Denique ex perpetua ac constanti Patrum omnium sæculorum traditione.
89 Christus enim Matthæi 16. se Ecclesiam suam supra Petrum fundaturum promisit, eique claves Regni Cœlorum concessurum; & Joannis 21. agnorum oviumque suarum curam eidem commisit: *Ego*, inquit Christus apud Matthæum, *dico Tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque solveris super terram erit solutum & in Cœlis*. Apud Joannem vero semel atque iterum dixit:
90 *Pasce agnos meos*, tertium vero: *Pasce oves meas*. Ex iis vero facile constat, Petrum designatum & constitutum a Christo fuisse totius Ecclesiæ suæ Caput, Principem, atque Rectorem. Nam is, qui Ecclesiam sustentat, cui claves traduntur, atque ligandi solvendique potestas, & cui agnorum oviumque Christi cura concredita sit, Ecclesiæ Caput, Princeps, ac supremus Pastor constitutus est. Non alia enim ratione Ecclesiam sustentare dicitur, quam instar capitis & Principis regendo; & aliunde ex ipsa Scripturarum phrasi potestas clavium supremam potestatem exprimit, ut videre est Isaiæ 22. eamdemque potestatem exprimit allegoria Pastoris, ovium agnorumque curam habentis; ut videre est 2. Reg. 5. & Paralip. v. 11. At si Petrus is est, supra quem Christus Ecclesiam suam fundatam voluit, est procul dubio Ecclesiæ fundamentum; Si Ecclesiæ fundamentum est, eam ergo sustentat ac regit. Cum vero pro regenda Ecclesia, clavium, atque ligandi solvendique potestas concessa eidem fuerit, quæ supremi Principis auctoritatem designat in scripturis sanctis; & cum Pastor omnium Christi ovium designetur, qua etiam allegoria suprema illa potestas exprimitur, manifestum est, Petrum a Christo Domino Ecclesiæ suæ Caput, Principem, atque Rectorem suprêmum constitutum fuisse.
91 Neque reponant Novatores atque Schismatici, petræ nomine Christum, non Petri personam, sed vel semetipsum, vel factam per Petrum professionem designasse. Nam Matthæus non Græca, sed Hebraica, 92
aut Chaldaica, aut Syriaca lingua scripsit, quibus in linguis ista generis differentia, quæ in Græca & Latina est inter Petrum & petram, non reperitur, sed uno eodemque nomine sive Hebraico, sive Syriaco Christus dixit: *Tu es Cephas*, idest, *petra*, *& super hanc petram &c.* quemadmodum si latine Petrus, non Petrus, sed petra diceretur. Si vero quæras, cur Latinus Interpres non vertit. *Tu es Petra, & super hanc petram &c.* facilis est responsio: quia Græcum Codicem sequutus est. Non enim vertit ex Syriaco, sed ex Græco, in quo legitur τὺ εἶ πέτρος, *Tu es Petrus*. Cum vero Græcus non verterit τὺ εἶ πέτρα, *Tu es petra*, sed *Tu es Petrus*, in causa est, ait hic Bellarminus, quoniam, cum apud Græcos, tam πέτρος quam πέτρα significet lapidem, visum est interpreti commodius homini nomen masculinum, quam fœmininum tribuere. Rursus postquam Christus dixit *super hanc petram &c.* statim subnectit; *& tibi dabo claves &c.* Hic vero de Petri persona loqui nemo dubitat; quis vero dubitabit, num de Petro locutus sit, dum dixit *Tu es Petrus, & super hanc petram &c.*? Deinde licet nonnulli Patres per *petram* intellexerint vel confessionem Petri, vel ipsum Christum, vel etiam alios Apostolos & fideles; tamen nullus Petri personam exclusit; Immo eam expresse designari tradiderunt Tertul. *lib. de præscript. cap.* 21. Orig. *homil.* 5. *in Exod.* S. Cypr. *Epist. ad Jubajanum, & lib. de unitat. Eccles.* Firmil. *Epist. ad Cypr.* S. Epiph. *in Ancorato*, Greg. Nazian. *orat. de moderat. in disputat. de moderat. servanda*, S. Basilius *homil. de pœnit.* Ambr. *serm.* 47. *de fide Petri*, Hilar. *cap.* 16. *Matth.* Hieron. *Epist.* 57. *ad Damas.* Accedit etiam, Patres illos, qui *petræ* nomine vel Christum vel confessionem &c. de- 93
signari tradiderunt, non exclusisse personam Petri, quæ caput Ecclesiæ per illa verba constitueretur, sed indicare voluisse vel princeps Ecclesiæ fundamentum quod est Christus, vel causam meritoriam istius Petri primatus, quæ fuit facta a Petro confesso, vel denique partes, ex quibus coalesceret, & constructa esset Ecclesia, ut allegorice exposuit Origenes, quam ob rem ex hujusmodi Patrum interpretationibus nihil adversus Petri primatum eruitur.

Præterea ex constanti omnium Patrum traditione 94
constat, Petrum fuisse Ecclesiæ Principem constitutum. Nam Origenes *homil.* 2. *de diversis* eum vocat *summum Apostolorum verticem*, & in *cap.* 6. *Epist. ad Rom.* ait: *Summam rerum de pascendis ovibus Petro traditam fuisse, & super ipsum Ecclesiam fundatam*; Eusebius *lib.* 2. *Hist. cap.* 14. eum reliquorum *Omnium Principem & Patronum*, atque ita eum vocat Cyrillus *Cathec.* 2. & 11. A Basilio *omnibus discipulis Prælatus*; a Greg. Nazian. *Petra supra quam fundata est Ecclesia*, a Cyrillo Alexand. *Caput & Princeps cæterorum*, a Chrysost. *Ecclesiæ Pastor & caput, ac princeps ac vertex Apostolorum* dicitur. Ex latinis Patribus, similia habent Tertul. Cyprian. Optatus Milevitanus *lib.* 2. *contra Parmenianum*, Ambr. Augustin. & alii, qui legi possunt apud Bellarminum, Coccium, Tournely, Orsi, atque alios.

Cum Christus Ecclesiam suam perpetuam esse vo- 95
luerit, manifestum est, collata Petro privilegia, ad ipsius quoque successores pertinere voluisse. Sunt vero Successores Petri Romani Pontifices, qui Cathe-

thedram tenent, in qua ipse mortuus est. Ii enim ve-
re ipsius successores dicuntur, atque eodem jure,
quo Petro concessa fuit, regendæ universæ Ecclesiæ
96 auctoritatem habent: Quod quidem non solum ex
ipsa successione, sed etiam ex perpetua, atque con-
stanti Ecclesiarum omnium traditione constat. Nam
in omnibus Conciliis, & ab omnibus Patribus cum
Græcis, tum Latinis Romani Pontifices habiti sem-
per sunt veluti legitimi Petri successores, atque iis
donati prærogativis, quæ pro universa regenda Ec-
clesia, a Christo Petro concessæ fuerant. Concilio-
rum & Patrum auctoritates videri possunt apud supra
citatos Auctores, atque horum nonnullæ afferentur
etiam in hac Bibliotheca verb. *Romanus Pontifex*.
97 Inter has vero prærogativas inerrantiæ donum,
sive infallibilitatem reperiri, hic indicabimus, cum
98 fusius tractandum id sit proprio in loco. Si Petri suc-
cessores locum Christi tenent in terris, ac veluti ip-
sius Vicarii Ecclesiam regere debent, habeant neces-
se est quicquid ad rite regendam Ecclesiam, & ad
intactam servandam Religionem necessarium est. Ne-
que enim Deus vult finem, quin media ad hunc ne-
cessaria suppeditet. Ad rite vero regendam Eccle-
siam, atque ad sartum tectum servandum depositum
divinæ revelationis, necessaria assistentia illa divina
est, qua ab errore immunis reddatur; alioquin deci-
pere Christi oves posset Romanus Pontifex, quæ ip-
99 sum audire, ejusque sententiam sequi jubentur. At
hæc assistentia in Petri persona ejus successoribus pro-
missa revera a Christo fuit. Nullus enim Gallorum
Theologorum est, qui non agnoscat, per illa Chri-
sti verba: *& portæ Inferi non prævalebunt adversus
eam*, hoc est adversus Ecclesiam, inerrantiæ donum
designari Ecclesiæ Christi concessum. Donum vero
hujusmodi Petro collatum fuit, ut ex Christi verbis
liquet: *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo
Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt ad-*
100 *versus eam*. Deinde quid expressius ad significandum
inerrantiæ donum, quam verba illa Christi Domini:
*Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu
aliquando conversus confirma Fratres tuos*? Hæc enim
aperte significant promissam Petro veluti Christi Ec-
clesiæ Rectori assistentiam illam, ob quam deficere
in fide non posset; Nam Petro pro quo rogaverat
Christus præcipitur ut fratres, hoc est, Episcopos
confirmet. Id vero innuit, non veluti privatæ per-
sonæ, sed tamquam totius Ecclesiæ Rectori obten-
101 tum fuisse Petro a Christo privilegium illud. (*) Quæ
ad Gallicanam a 1682. declarationem spectant, jure
expendit Zaccaria in utroque Antifebronio: quocum
tamen conferendum omnino velim Cl. Soardi insigne
opus Avenione 1747. Tomis duobus editum, in-
scriptumque: *de suprema R. P. auctoritate hodiernæ
Ecclesiæ Gallicanæ doctrina*, uti & postumum Galli
Anonymi libellum a 1768. vulgatum hoc titulo: *Exa-
men du quatrieme article de la declaration du Clerge de
France*(*) Reliqua ad perfectum Ecclesiæ systema per-
tinentia, atque ad ipsius regiminis formam exponun-
tur in aliis articulis, Definitionem Ecclesiæ vide *in
art. 1.*

EDICTA LAICALIA.

ARTICULUS UNICUS.

Novissimum additamentum.

(*) EDicta laicalia non modo a laicis, sed etiam ab 1
Ecclesiasticis personis possunt condi. Quoad
edicta a laicis personis promulgata conveniunt om-
nes, Ecclesiasticos iisdem non subesse. *Cap. non mi-
nus de immunitate Ecclesiar. Non minus (pro peccato
illorum, qui faciunt, quam pro illorum detrimento,
qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod) in
diversis mundi partibus Consules Civitatum, & Recto-
res, nec non & alii, qui potestatem habere videntur
tot onera frequenter imponunt Ecclesiasticis, ut inferio-
ris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur,
quam sub Pharaone fuerit, qui legis divinæ notitiam
non habebat...... Quocirca sub anathematis distin-
ctione fieri de cætero talia prohibemus, nisi Episcopus,
& Clerum tantam necessitatem, vel utilitatem aspexe-
rint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes
utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt
facultates subsidia per Ecclesias existiment conferenda.
Si autem Consules, aut alii de cætero ista commiserint
& commoniti desistere noluerint, tam ipsi quam fauto-
res eorum excommunicationi se noverint subjacere, nec
communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint
competentem*. Idem ab Imperatoribus definitum le-
gimus in *leg. 12. §. 1. & Auth. Cassa Cod. de Sacro-
sanct. Eccles. Rot. in recent. part. 9. decis. 412. num. 1.
cor. Lancet. dec. 561. & dec. 1125. a num. 10. ad num. 17.*
Quid vero si non a laico, sed a persona Ecclesia- 2
stica hujusmodi edicta prodierint? Hoc casu di-
stinguendum est inter jurisdictionem ordinariam
& jurisdictionem delegatam. Si auctor Edicti 3
delegata tantum jurisdictione polleat, tunc E-
dictum Ecclesiasticas personas non afficit. Ut
enim lex obliget necessario requiritur, ut legislatoris
jurisdictione subsit, qui legi obtemperare debet,
quod non verificatur in Ecclesiasticis respectu legisla-
torum Ecclesiasticorum delegatam tantum jurisdi-
ctionem habentium. Si vero legislator Ecclesiasticus 4
ordinaria munitus sit jurisdictione, tunc jure obligat
subditos. Ideoque in his casibus inspiciendum non 5
est, an edicta ex justa, & legitima causa procedant,
sed an ex persona habente jurisdictionem in perso-
nam ecclesiasticam, alias ex defectu jurisdictionis
numquam executionem merentur, ut distinguit *Pa-
normit. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. n. 4.
& sub num. 25. vers. unde nullo modo. Rot. in Nuper.
tom. 6. decis. 280. num. 26. & 27. cor. Crisp. dec. 221.
num.* 6. Inoportuna etiam non est distinctio inter edi- 6
cta *probibitiva, & privilegiativa. Probibitiva* a ju-
risdictionem non habentibus emissa indistincte Eccle-
siasticos numquam ligant, secus vero interdum pri-
vilegiativa. *Gramatic. decis.* 100. *num. 16. Sperel de-
cis. for. Eccles. 12. num. 29. junct. num. 32. & sequ.*
Pignatell. *tom. 3. consult. 59. a num. 18. ad fin.* Rot.
cor. Falconer. *tit. de vita, & honestate Cleric. dec. 2.
num. 22.*

7 *num.* 22. Quod si edicta hujusmodi circa Sacrorum Canonum observantiam versentur tunc Sacra Congregatio Immunitatis solet ordinariis injungere, non ut edicta approbent sed ut novam super eadem controversia, legem condant, ut observatum legitur in una *Tarantina* 12. *Decembris* 1651. quam enunciat, *Fatolill. in praxi Immunit. Eccles. part.* 5. *tract.* 5. *sect.* 154. *num.* 8.

8 Nec obstat, quod Ecclesiasticus sit auctor edicti. Ubi enim non uti Ecclesiasticus, sed uti princeps secularis legem constituit, & jurisdictione delegata tantum potitur, numquam potest Ecclesiasticos ad observantiam adigere, in quos soli ordinarii jurisdictionem ordinariam exercent. *Fatolill. in prax. Immunitat. Eccl. p.* 5. *tract.* 5. *sect.* 133. *n.* 8. Rot. *cor.* Falconer. *l. c. & cor.* Crisp. *decis.* 352. *n.* 8. *& seq.* & ita de Cardinali Legato Ravennatensi definivit eadem Sacra Immunitatis Congregatio *cor.* Scotto 27. *Martii* 1696. & de Legato Ferrarien. aliam idem *Fatolill. loc. cit. sect.* 53. *num.* 1. affert Sac. Congregat. Immunit. resolutionem *in una Ferrarien* 18. *Octobris* 1633. *lib.* 2. *decret.*

9 *Paul. Secret.* Neque satis est, ut edicti auctor sit Ecclesiasticus, & ordinaria jurisdictione praeditus, sed insuper requiritur, ut personae, a quibus Edicti observantia exigitur, sint ejusdem jurisdictioni subjectae Rot. *cor.* Falconer. *tit. de Offic. Ordinar. decis.* 5. *n.* 2.

10 *& num.* 14. Quamvis enim Episcopus ordinariam in Ecclesiasticos omnes habeat jurisdictionem, sibi tamen arrogare non valet jus, ut ipsius edicta extra propriam Dioecesim observentur. *Piton. Controv. Patronor. Allegat.* 100. *num.* 592.

11 Esse tamen potest, ut in aliquibus casibus edicta etiam laicorum ab Ecclesiasticis debeant amplecti, ut si publicam respiciant utilitatem, dummodo a Sum-

12 mo Pontifice sint confirmata. Cum enim praecipue Ecclesiastici publicae teneantur consulere utilitati, & Summus Pontifex in omnes Ecclesiasticos jurisdictionem habeat, ita aequum est, ut & ipsi hujusmodi edicta servent, Summusque Pontifex ad id jure potest eosdem adigere. Sperell. *dec. Jur. Eccl.* 13. *n.* 14. *Oter. de pascuis. quaest.* 8. *num.* 7. *& seq.* Rot. *cor.* Emerix jun. *decis.* 1154. *num.* 1. *& decis.* 1222. *num.* 1. *&* 5.

13 Praesertim si per exemptionem Ecclesiasticorum inutilia prorsus redderentur, & ita facilis omnibus praeberetur occasio eludendi edicti, & publica vota, bonumque fraudandi. Gratian. *discept. forens.* 80. *n.* 1. Card. de Luc. *de Jurisdict. disc.* 66. *per tot. praesertim*

14 *num.* 6. Quin unius dissensus valeat talium edictorum observantiam impedire, adeo ut si quis vectigalium defraudator repertus sit, coram Judice Ecclesiastico conveniendus, & paena ab ipso expensa non Fisco, sed Lociis Piis applicatur. Rot. *cor.* Emerix jun. *dict. decis.* 1154. *num.* 4. *&* 21. (*).

Reliqua Vid. in verb. *Frumentum* & verb. *Lex. art.* 3. *a num.* 14. *ad* 78.

EDUCANDAE.

1 EDucandarum puellarum admissio in Monasterium fieri nequit sine Apostolica licentia, & Ordinariorum examine. Bened. XIV. tom. 2. Const. 26. incip. *Per binas*.

Pro Matrimonio & Sepultura educandarum: vide verb. *Matrimonium art.* 2. *n.* 115. *ad* 121. 2

Alia ad rem; vide verb. *Monialis art.* 1. *n.* 1. *ad* 63.

EJICERE, EJECTI A RELIGIONE.

RElìgiosi professi vere incorrigibiles possunt servatis servandis licite ejici a Religione *cap. Impudicos* 11. *& cap. Si quis sacro* 17. *caus.* 27. *q.* 1. *cap. Cum in Ecclesiis* 10. *de majorit. & obed. cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis; cap. Ne religiosi* 24. *de Regularibus; cap. Cum ad Monasterium* 6. *& cap. Ea quae* 8. *de statu Monachorum, cap. Relatum* 7. *Ne Clerici, vel Monachi, cap. Ut formae* 35. *& cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* Et habetur expresse 2 in Decretis de Regularibus Apostatis & Ejectis a Sacra Congr. Conc. jussu Urbani VIII. editis, & de mandato Innoc. XII. moderatis & innovatis, quae cum sint regula, & norma observanda circa ipsos incorrigibiles ejiciendos, & ejectos, hic ad litteram subnectuntur.

Sacra Congreg. Cardinalium Concilii Trident. interpretum Regularium Ejectorum, & fugitivorum statui consulere, illorumque scandala summovere, & succrescentem numerum frangere operae pretium existimans, auditis Religionum Superioribus, reque diligentissime perpensa, communicato etiam consilio cum S. D. N. Urbano VIII. atque ex peculiari Sanctitatis suae facultate, infrascripta decreta edidit.

§. 1. Ac primo, ut infecta semina, e quibus pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne ferantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, & Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones, & Decreta generalia S. M. Clementis VIII. ad Regularium reformationem, ac Novitiorum receptionem, professionem, atque institutionem spectantia; Districteque praecipit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Superioribus, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub poenis statutis in iisdem Constitutionibus; A quibus tamen excipiendum censuit caput illud, quo decernitur, ne in Conventibus, seu Monasteriis ad Novitios recipiendos hactenus designatis & approbatis, seu in posterum designandis, & approbandis Novitii ad habitum ullatenus recipi possint, nisi prius a Congreg. Reformationis Apostolicae, vel a propriis locorum Ordinariis expresse, & nominatim approbati fuerint, a cujus quidem Decreti observatione Sacra Congreg. justis de causis censuit Regulares esse absolvendos, prout auctoritate Sanctissimi Domini Nostri absolvit, atque exemit.

§. 2. Deinde ut apostatandi opportunitas Regularibus praeripiatur, statuit, ut de cetero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire, nisi prius Superiori legitime constiterit, eam Religionem paratam esse illum recipere, qui licentiam petit; tuncque Regularis recta se transferat ad arctiorem; quod ut re ipsa adimpleatur, idem Superior omni studio, ac diligentia invigilet.

§. 3. Rur-

§. 3. Rursus statuit, ut fugitivi & apostatæ sive habitum Regularem deferant, sive non, possint, ac debeant ab Episcopo loci, ubi moram trahunt, in carceres conjici, ac Superioribus consignari secundum Regularia instituta puniendi, utque ipsi quoque Superiores teneantur eos perquirere, ad Religionem reducere, atque efficere ut apprehendantur, salva tamen in omnibus facultate Ordinariis locorum attributa ex Decreto Concilii *cap. 3. seß. 6.* Quod si apostatæ hujusmodi, citra montes infra quatuor, ultra montes vero infra octo menses a præsentis Decreti publicatione inchoandos, sua sponte, ad suam quisque Religionem redierit, tunc pœnarum omnium ipsis propter apostasiam inflictarum, aut infligendarum remissionem, atque impunitatem assequantur; ita tamen, ut debeant a Superiore absolutionem humiliter petere, & coram eo culpam fateri, atque emendationem polliceri; Superior vero e contra benigne illos teneatur excipere, ab hujusmodi pœnis absolvere, & paterna charitate complecti.

§. 4. Ad hæc, ut in posterum e Religionibus nullus legitime professus ejici possit nisi sit vere incorrigibilis; vere autem incorrigibilis minime censeatur nisi non solum concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex juris communis dispositione requiruntur, sublatis hac in parte statutis, & constitutionibus cujusque Religionis, & Ordinis etiam a Sede Apostolica approbatis, & confirmatis; verum etiam, unius anni spatio, in jejunio, & pœnitentia probetur in carceribus, proindeque unaquæque Religio privatos habeat cerceres, in qualibet saltem Provincia; Elapso autem anno, si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit, ne contagione pestifera plurimos perdat, tamquam pecus morbida, ac membrum putre, ejici tandem possit, sed ab ipsomet Generali tantum de consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus; tumque non nisi instructo secundum eorum stylum, & constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum præscriptum; Interea tamen usque ad primum Generale Capitulum, seu Congregationem proxime celebrandam, si quempiam ex justis, & necessariis causis expellere oportebit, ejectio fieri possit a Generali cum consilio, & assensu sex Patrum, ut supra, quos idemmet Generalis eligere debeat infra quatuor menses a præsentis Decreti publicatione; servata tamen in reliquis forma superius præscripta; Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint; proindeque Generalis illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur. Cæterum Sacra Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternæ Charitatis, & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur; idque eo magis, quod subditorum sanguinem, qui ex malo negligentium, & sui officii immemorum Prælatorum regimine peribunt, D. N. J. Christus in supremo Dei judicio de eorumdem Prælatorum manibus sit requisiturus.

§. 5. Præterea statuit, ut iidem Superiores nemini ex Religiosis expulsis litteras testimoniales concedant, illos ad Sedem Apostolicam rejicientes, vel jubentes aliam ingredi Religionem.

§. 6. Item ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi.

§. 7. Ac postremo censuit esse innovandam, & suæ Beatitudinis auctoritate innovat Constitut. fel. record. Gregorii IX. relatam *in cap. fin. extr. de reg.* Ac propterea declarat, eam Constitut. in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste, definitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit.

§. 8. Ne qua vero difficultas in suprascriptis decretis, & ordinationibus exequendis suboriatur, Sacra Congreg. S. D. N. annuente atque approbante, universis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscumque aliis Superioribus quorumcumque Ordinum, vel Congregat. Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Domorum, ac locorum Regularium, ubique locorum existentium injungit, serioque mandat, ut illa diligenter observent, atque observari procurent in omnibus Cænobiis, ac Monasteriis, Collegiis, ac Domibus quorumcumque Monachorum, ac Regularium ubique locorum existentibus, efficiantque, ut tam decreta supradicta fel. record. Clementis VIII. quam presentes ordinationes in singulis ejusmodi locis, bis saltem in anno legantur in publica mensa.

§. 9. Si quis vero ipsorum adversus ea, quæ superius præscripta sunt, vel eorum aliquid quoquo modo facere, vel moliri præsumpserit, ipso facto pœnam incurrat privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, vocisque activæ, passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, pœnaque hujusmodi sit Sanctitati suæ, ac Sedi Apostolicæ reservata, iisdem Superioribus etiam Generalibus, & Protectoribus illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta, & nihilominus sit irritum, & inane quidquid secus a quoquam actum extiterit.

§. 10. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quam non Mendicantium, Congregationum, Monasteriorum, Conventuum, Domorum, ac Locorum Regularium quorumcumque, nec non illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, indultis, & privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa, vel titulo oneroso, vel in limine fundationis concessis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, & formis, & cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis etiam

etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habentes, quibus, quoad ea quæ supradictis quomodolibet adversantur, illis alias in suo robore permansuris specialiter, & expresse Sanctitatis suæ auctoritate derogat, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ die 21. Septembris 1624.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus Sacræ Congr. Secr.

3 Decretum ejusdem Sacræ Congregationis Innocent. XII. jussu editum moderatorium, & Incorrigibilium respective innovatorium.

Instantibus Procuratoribus Generalibus Religiosorum Ordinum pro moderatione Decretorum de Apostatis, & ejectis editorum a Sacra Congregatione Concil., & Sanctæ mem. Urbano Papa VIII. anno 1624. confirmatorum, ut facilior modus incorrigibiles ejiciendi præscribatur, Sacra Congregatio a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Papa XII. super præmissis particulariter deputata, Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Carpinei, Casanate, Mariscotti, Norfolcia, de Lauræa, de Aguirre, & Colloredi, perpensis eorumdem Procuratorum Generalium votis, ne consortio morbidarum pecudum cæteræ corrumpantur, & remedia hucusque ad sanitatem oblata male affectis officiant magis quam prosint, maturo examine, zelo regularis disciplinæ conservandæ censuit, statuit, & auctoritate ejusdem Sanctiss. Domini Nostri sibi specialiter attributa, hæc in posterum servanda decrevit.

1. Quod firmis, ac in suo robore semper manentibus prædictis decretis de Apostatis, etiam secundum eam partem, ubi agitur de ejectis, & ejiciendis, tamquam Sacris Canonibus, & communiori SS. Patrum menti conformibus quoad ejectos, eadem serventur, quæ in alio simili decreto hac præsenti die emanato de Apostatis, & Fugitivis statuta sunt, & indulta; Quodque ad præscriptam legem sanctæ mem. Gregor. IX. in cap. final. de reg. annuatim fugitivi requirantur, & respective cogantur ad claustra reverti.

2. Quod annus integer, qui in prædictis Decretis anni 1624. præscribitur in pœnitentia, & jejunio ad ejiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur, & restringatur.

3. Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio, & assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, & Congregat. Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscunque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus de Propria provincia Religiosis a Generali confirmandis de illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis definiant, salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congreg. Concil. in causa recursus, & appellationis auctoritate.

4. Quod in posterum processus conficiatur juxta Regulas, Constitutiones, Ordinationes, & Stylum cujusque Ordinis, & Religionis, donec aliter fuerit a Sac. Congregat. provisum.

5. At quia nimia sine delectu facilitas recipiendi quoscunque Religionis ingressum petentes, & a Religione forsan alienos, duram satis tractu temporis necessitatem parit eosdem e Claustris ejiciendi, ne hujusmodi semina, quæ a principio ad fructum faciendum cadunt in terram bonam, paulatim contaminata inordinatis moribus usque ad incorrigibilitatem succrescant in paleas, eadem Sacr. Congreg. annuente Sanctissimo Domino Nostro sub interminatione Divini judicii, nec non privationis vocis activæ, & passivæ, ac dignitatum & officiorum obtentorum, cum inhabilitate ad eadem in posterum obtinenda, quibuscunque prædictorum Ordinum Superioribus districte præcipit & mandat omnia, & singula Decreta San. memor. Clementis VIII. registrata post Decretum san. memor. Urbani VIII. de Apostatis, & ejectis incipien. *Regularis*, *Sanctissimus*, *& Nullus*, una cum aliis subsequentibus Decretis, provisionibus, Ordinationibus & respective moderationibus bis in anno legi, eadem ad unguem servari, pœnas in eisdem contentas innovari, & Capitibus Ordinum intimari, ne hujusmodi Decretorum transgressores, qui in lege gloriantur, per prævaricationem legis Deum inhonorent, & ne militiæ Christi adscripti tam de facili fiant desertores, ac profugi.

Datum Romæ die 24. Julii 1694.

C. Card. Mariscottus Pro-Præfectus.

4 Ex quibus Decretis colligitur quinque prærequiri ad expulsionem Incorrigibilis. Primum est recidivatio expellendi in grave crimen. Secundum est monitio seu pœna reiterata Reo incussa ad ejus correctionem. Tertium est processus institutus juxta Ordinum constitutiones in ordine ad expulsionem. Quartum est formalis carceratio expellendi in jejunio & pœnitentia. Et quintum est incorrigibilitas in eodem. 5 Recidivatio in ordine ad expulsionem non requiritur quod fiat in idem crimen specie, sed sufficit quod fiat in alia delicta quamvis specie diversa; Unde si quis primo punitus de fornicatione; secundo de percussione; tertio de furto; denuo delinquit alio crimine, videlicet proprietatis, Apostasiæ, & hujusmodi, potest ab Ordine ejici non minus, ac si ter de eodem specie delicto fuisset punitus; Novarr. *in Lucern. Regul. verb. Incorrigibilis*, Passerin. *de statu homin. tom. 3. quæst.* 289. *art.* 8. *n.* 563. Ricc. *part.* 4. *decis.* 102. Rodric. *tom.* 1. *q.* 30. *art.* 14. Anton. a Spiritu S. *consult.* 74. *num.* 3. Portell. *verb. Ejicere num.* 2. & alii passim. 6 Monitio seu punitio debet esse trina; *argum. cap. Contingit* 45. *de sentent. excomm.* ibi: *Tertio a te commonito cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachor.* Donat. *Praxis Regul. tom.* 1. *tract.* 8. *de ejectis qu.* 10. *num.* 2. Portell. *verb. Ejicere num.* 1. *§. secundo nota*, Matthæucc.

thæucc. *Official. cur. t.* 25. *n.* 16. Ameno *pract. tit.* 5.
7 *§.* 6. *num.* 26. Processus debet esse instructus juxta cujusque Religionis Stylum, & Constitutiones, & per ipsum debent plene probari causæ expulsionis, nempe quod Reus de delictis gravibus juxta jus commune, aut proprii Ordinis constitutiones antea fuerit ter punitus, aut Canonice, & judicialiter monitus, & his non obstantibus nihilo melior factus, adhuc conversationem, & vitam relaxatam continuet sine ulla spe emendationis; *cit. decret. Urban. VIII. §.* 4. *& cit. decret. Innocent. XII. §.* 4. & communis Doctorum.

8 Carceratio formalis licet *ex cit. decr. Urban. VIII. §.* 4. debuisset continuare per annum integrum, ibi: *Unius anni spatio in jejunio, & pœnitentia probetur in carceribus*, ex cit. tamen *decret. Innocent. XII. §.* 2. restringitur ad solos sex menses, ibi: *Quod annus integer, qui in prædictis decretis anni* 1624. *præscribitur in pœnitentia, & jejunio ad eiiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur, & restringatur.*
9 Tempus carcerationis taxatum ad sex menses a Sacra Congreg. Concil. *in cit. decret. jussu Innoc. XII. edit.* debet esse continuum, & completum; sic habetur ex declaratione Sacræ Congreg. Concil. ad dubia proposita a Procuratore Generali Ordin. S. Mariæ de Mercede, ubi ad secundum dubium conceptum his verbis: *Secundo, an Regularis pluribus interpolatis vicibus pro reiteratis delictis in diversis temporibus commissis in carceribus detentus, possit uno carcerationis anno, ut supra, interpolate expleto, tamquam incorrigibilis a Religione ejici, si post dictum annum carcerationis interpolatum, animo indurato in sua pertinacia perseveraverit, iterum delinquat?* sic præcise respondit *Die* 21. *Junii* 1653. *Sacr. Cong. Emin. Cardinalium Concil. Trident. interpretum, omnibus mature perpensis .... Ad secundum respondit, non sufficere annum carcerationis interpolate expletum, sed requiri spatium unius anni continuum, & integrum.* Unde idem censendum est de carceratione ad sex menses ex Decretis ejusdem Sac. Congregat. sub Innocent. XII. restricta.

10 Hinc si reus e carceribus intra tempus præfixum aufugiat, nequit incorrigibilis declarari & expelli quia continua carceratio ad sex menses est de substantia incorrigibilitatis, sicuti erat continua carceratio ad annum ante decreta edita jussu Innocent. XII. ut patet ex dicta declaratione Sac. Congreg. Conc. ad dubia &c. ubi ad primum dubium conceptum his verbis: *Primo, an Regularis constitutus in carceribus spatio unius anni in jejunio, & pœnitentia, ad finem, ut tamquam incorrigibilis a Religione ejiciatur, si e carceribus fugiat, (dicto carcerationis anno nondum expleto) & inde sit captus, possit tunc, ut incorrigibilis ejici, an vero, quid aliud faciendum sit?* sic præcise respondit: *Ad primum respondit, Regulares derelinquentes uti incorrigibiles a Religione ejici non posse, anno cerceratio-*
11 *nis nondum expleto.* Unde in tali casu optimum expediens est petere dispensationem a Sacr. Congreg. Concil. quæ ex tali fuga cognoscens evidenter ejus incorrigibilitatem, dispensare poterit, prout in facti contingentia alias dispensavit, ut referunt Donatus *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 1. *tract.* 8. *de Ejectis quæst.* 11. *n.* 9. Pirr. Corrad. *prax. dispens. Apostol. lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 31.
12 Ameno *practic. crim. tit.* 5. *§.* 6. *num.* 40. Carceratio non debet esse ad solam custodiam, sed debet esse qualificata arctatione, & pœnitentia in carcere formali seris, & vectibus munito sine caputio, & chorda, seu hujusmodi, & in pane, & aqua simul cum flagellatione in publico Refectorio saltem aliquibus hebdomadæ diebus, vel saltem qualibet feria sexta, ut colligitur *ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit. §.* 4. ibi: *Verum etiam unius anni* (modo sex mensium ex moderatoria sub Innocent. XII.) *spatio in jejunio & pœnitentia probetur in carceribus*, & tenent Bord. *tom.* 4. *p.* 3. *res.* 109. *n.* 44. Ameno *de incorrigibilium expulsione p.* 1. *quæst.* 13. *n.* 115. Matthæuc. *Official. Cur. cap.* 25. *num.* 17. *&* 18. & alii.

Incorrigibilitas est in eodem; qui vere dicitur incorrigibilis, si ter convictus & punitus de tribus gravibus, & atrocibus criminibus, & probatus per sex menses in carceribus in jejunio, & pœnitentia, non fuit emendatus, sed animo indurato adhuc perseverat in sua pertinacia, ut colligitur *ex cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis, cap. Cum ad Monasterium* 6. *& cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachor. cap. Ut famæ* 35. *& cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic. & ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit. §.* 4. & tenent Pasqualig. *ad Lauret. de Franchis p.* 1. *num.* 1058. Matthæuc. *loc. cit. num.* 15. Portell. *in dub. Regul. verb. Ejicere n.* 1. *vers. Secundo nota*, ubi sic subjungit: *Unde colligo non sufficere, quod Religiosus committat tria crimina atrocia ex una quasi vice morali, unum post aliud, vel simul, ut dicatur incorrigibilis, si non sit ter punitus cum distinctis intervallis, & distinctis punitionibus, sed opus est, ut per intervalla fiant crimina, & cuilibet adhibeatur punitio, & Monachus non resipiscat, alias non diceretur incorrigibilis, quia pertinacia proprie consistit in resistentia per distinctas objurgationes, non vero satis colligitur ex una solum resistentia; & ipsum nomen incorrigibilis proprie non denotat continuationem ad crimina sed respectum ad correctionem vel punitionem ter contemptam.* 13

Ad probandam incorrigibilitatem pro expulsione non potest carcerari, nisi qui post tertium delictum, & tertiam punitionem, iterum delinquit; Passerin. *de hominum stat. quæst.* 189. Bordon. *tom.* 4. *part.* 3. *resol.* 108. Pellizar. *tract.* 9. *cap.* 4. *num.* 232. Barbosa *in cap. Cum non ab homine* 10. *de Judic. num.* 10. Sanctorus *de pœn. cap.* 19. *q.* 1. contra Amenum *de incorrigibilium expulsione p.* 1. *quæst.* 11. *per tot.* Et ratio est, quia ut recte dicunt citati Doctores, carceratio sive *annualis* ex decretis jussu Urbani VIII. editis, sive *semestris* ex moderatoria sub Innoc. XII. statuta ad experimentum incorrigibilitatis, fuit inducta ad effectum removendi incorrigibilem a sua pertinacia & obstinatione in peccatis; sed tertio punitus, & (ut supponitur) emendatus, non habet a quo per carcerationem removeatur: ergo ad hoc ut habeatur fundamentum talis carcerationis non potest carcerari, nisi, postquam compleverit pœnitentiam de tertio delicto, adhuc quarto delinquat; aliter talis carceratio esset injusta, cum jam pro tribus patratis delictis, trinam sibi impositam pœnitentiam compleverit, & jura improbent binam punitionem in idem crimen. Nec va- 14
let quod dicit Amenus *loc. cit. num.* 106. nempe quod, data nostra sententia, oporteret, quod ante expulsionem quinquies deliquisset expellendus, nempe ter ante carcerationem; semel pro carceratione ineunda, 15

& illa

& ista peracta, iterum pro effectu expulsionis; quod secundum ipsum inauditum est, nec apud ullum auctorem invenitur necessaria patratio quinque criminum successivorum. Non valet, inquam, quia licet hoc non explicite, dixerunt tamen implicite citati pro nostra sententia Doctores. Et hoc est maxime consentaneum *citat. Decretis sub Urbano VIII. editis, ubi* §.4. sic expresse habetur: *Cæterum Sacr. Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternæ Charitatis, & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum, fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur*. Et consonat textus *in cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* ubi sic expresse statuitur *Mandamus ut tales, si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare, illius efficiantur immunitatis extorres; quæ pro Clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta*; ubi nota illa verba: *Si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare*, per quæ evidenter demonstratur non posse deveniri ad ulteriorem pœnam, nisi trinæ monitioni, seu punitioni superveniat contemptus, seu relapsus; & quamvis ibi, ut alias recte observat Amenus *loc. cit. num.* 104. sit sermo de sententia definitiva, & non de interlocutoria, ut in nostro casu; tamen adhuc facit pro nobis per rationem adductam sub num. 14. & ne alias innocens injuste vexetur, cum punitus, & emendatus pro innocente habeatur. Quam ob rem statuta Salmanticensia in Ordine Minorum *cap.* 7. *vers. Quicumque Frater Ord. Seraphic. tom.* 3. *fol.* 32. *col.* 1. redarguunt, & puniunt veluti infamatores & calumniatores objicientes alicui delictum, de quo punitus, & emendatus fuit.

16 Incorrigibilis, completo carceris tempore, non est statim expellendus, sed adhuc post carcerem probatorium debet durare, & apparere incorrigibilitas pro expulsione; sic colligitur ex verbis *cit. decr. edit. sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Elapso autem anno* (nunc sex mensibus ex dict. moderatoria sub Innocent. XII. §. 2.) *si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit . . . ejici tandem possit*; Passerin. *de homin. stat. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 8. *n.* 585. Ameno *loc. cit. qu.* 14. *num.* 1. Donat. *loc. cit. q.* 19.

17 Pasqualig. *loc. cit. n.* 1070. Quod autem adhuc duret incorrigibilitas post carcerem probatorium, duobus modis cognosci potest, signis scilicet, vel factis. Signis cognoscitur, si reus minime se humiliatum ostendat, ac de præteritis delictis non pœnitens, immo potius pervicax & obduratus appareat, in blasphemias, imprecationes, & minas erumpendo ob talem incarcerationem, dicendo se velle de suis æmulis ulcisci, & hujusmodi. Factis autem cognoscitur, si se simulans emendatum, eductus de carcere, redit ad pristinum vomitum alia facinora perpetrando. Unde si post carcerem probatorium uno ex his duobus modis appareat adhuc durare incorrigibilitatem, ea redacta ad formam judicii per claras probationes, potest tunc servatis aliis servandis expelli; sic *cit. Doctores*.

18 Non adest tamen obligatio ipsum expellendi, quamvis incorrigibilis in expressa sua obligatione persistat, sed facultativum est Superiori, seu Judici, vel in carcere eum adhuc detinere, vel ad expulsionem procedere, ut apparet *ex cit. decretis jussu Urbani VIII. editis*, ibi: *Ejici tandem possit*, quibus verbis denotatur facultas, non autem obligatio ejiciendi; Sanctor. *de pœnit. quæst.* 3. *cap.* 19. *fol.* 155. Matthæuc. *loc. cit. num.* 22. Ameno *loc. cit. n.* 122.

Facultas expellendi incorrigibiles *in Decretis jussu Urbani VIII. editis* §. 4. erat restricta ad Generalem tantum cum consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis, ibi: *Ab ipsomet Generali tantum de consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congr. Generalibus*. In decretis autem editis *jussu Innoc. XII.* §. 3. extenditur ad Provinciales, accedente approbatione Generalis, ibi: *Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio, & assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, & Congregationibus Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscumque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus e propria Provincia Religiosis a Generali confirmandis, de illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant. Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus, & appellationis, auctoritate*. Non potest tamen nec a Generali, nec a Provinciali, hæc potestas expellendi alteri delegari, ut habetur ex responsione Sacræ Congregat. Concil. data die 21. *Junii* 1653. antequam fuisset extensa ad Provinciales per d. Decreta sub Innoc. XII. edita 24. *Julii* 1694. Interrogata enim tunc per varia proposita dubia a Procuratore Generali Ordinis S. Mariæ de Mercede; ad tertium dubium propositum sub his verbis: *Tertio, An Generalis Ordinis possit delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus pro eorum Provinciis, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus; & an delegatio sit a Generali facienda in quolibet casu, an vero indefinite in omnibus casibus*? Respondit: *Generalem Ordinis non posse delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus per eorum Provincias, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus*. 19 20 21

Electio sex graviorum Patrum a dictis Decretis statuta licet per prima edita sub Urbano debuisset fieri in singulis Capitulis, vel Congreg. Generalibus, ut patet *ex* §. 4. ibi: *De consilio & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus*; per secunda tamen decreta edita sub Innocentio potest fieri in Capitulo, vel Congregatione Provinciali, & debet per Generalem confirmari, ut patet *ex* §. 3. ibi: *Electis pariter in Congregat. Provincialibus sex gravioribus e Provincia Religiosis, a Generali confirmandis*. Talis electio non est necesse, quod fiat per vota totius Capituli, sed sufficit quod fiat per vota totius Diffinitorii Generalis pro toto Ordine, & per vota totius Diffinitorii Provincialis pro Provincia; sic colligitur ex verbis ipsorummet Decretorum, quæ tribuunt facultatem eligendi illos sex Patres in Capitulis, ac in Congregat. Generalibus, ut patet in primis editis sub Urbano d. §. 4. ibi: *Eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus Generalibus*; & in secundis editis sub Innocentio d. §. 3. ibi: *Electis pariter in Congregationibus Provincialibus*; atqui ad Congregationes sive 22 23

sive Generales, sive Provinciales soli respective Definitores accedunt, ergo &c. Sic Ameno *de incorrigibilium expulsione part.* 1. ubi *in Summario decret. edit. sub Innocent. XII. sub num.* 33. sic habet: *Talis electio fieri debet in Capitulo, vel Congr. & per Generalem confirmari*, & ibid. *quæst.* 16. *n.* 136., in fine sic concludit: *Ergo cum solum Diffinitorium corpus Congreg. Capitularis constituat, ipsi incumbit annuatim hos sex Patres eligere, quorum approbatio* (ut habet citatum Decretum) *a Generali est attendenda*.

24 Si nec a Religione, & nec a Provincia hujusmodi sex Patres fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione, debet haberi recursus ad Sacram Congregationem Concilii in singulis casibus, ut habetur ex responsione ejusdem Sacræ Congregationis ad dubia ei proposita a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, inter quæ cum quintum esset conceptum his verbis: *Quinto: Quod si a Religione hujusmodi sex Patres non fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione Generali, quid faciendum sit usque ad primum Capitulum Generale? Ad quintum respondit, recurrendum ad Sacram Congregationem in singulis casibus*.

25 Si tamen fuerint electi a Religione in Capitulo, vel Congregatione Generali pro toto Ordine, & non fuerint electi in aliqua Provincia, poterit ipsa Provincia uti electis pro toto Ordine; sicuti fiebat ante decretum sub Innoc. Papa XII. editum extensivum

26 hujumodi facultatis ad Provinciales. Et sic si aliquis ex electis in Provincia decedat, poterit suppleri defectus substituendo aliquem ex eis qui fuerunt pro toto Ordine electi, cum possit eorum votum etiam per Epistolas mitti, & haberi, ut patet ex responsione Sacræ Congregationis ad sextum dubium d. Procuratoris Generalis S. M. de Mercede, ibi: *Sexto: An sufficiat ut Prælatus Conventualis, seu Provincialis conficiat processum stylo Religionis servato, & illius summarium transmittat Generali Ordinis, seu illius Delegato, qui adhibitis sex Patribus, quilibet eorum videat eumdem processum, & transmittat votum suum per litteras eidem Generali, seu Delegato? Ad sextum respondit, processus esse conficiendos juxta stylum, & consuetudines Religionis, & illorum transumptum authenticum esse transmittendum ad singulos ex sex Patribus electis, qui per litteras possunt votum dare*. Ame-

27 no *loc. cit. q.* 16. *num.* 139. Sex Patres graviores eligendi, debent intelligi graviores gravitate Virtutis, scilicet peritiores in Sacris Canonibus, rebus Criminalibus, & statutis Religionis; non autem graviores gravitate molis, aut præcise gravitate ætatis, vel graduationis. Unde Provinciales, Custodes, & Diffinitores, aliique graduati, qua præcise tales, non censentur ex gravioribus Patribus intentis, & volitis a citatis Decretis, cum non semel isti Sacros Canones, res Criminales, & statutorias leges nesciant, cum non didicerint; ut docet experientia, & recte observant Ameno *loc. cit. q.* 16. *num.* 137. Matthæuc. *loc. cit. num.* 24. & alii passim.

28 Pro ferenda sententia Diffinitiva super expulsione incorrigibilis non requiritur, quod singula sex Patrum vota concordent, sed sufficit ut major pars consentiat; sic habetur expresse ex responsione Sacræ Congregationis Concilii ad dubium septimum ex propositis a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, ibi: *Septimo: An Generalis, seu delegatus possit ferre sententiam ejectionis a Religione, quando a tribus ex sex Patribus electis, seu ab illorum majori parte dicta sententia approbetur: An potius sit necessarium ut omnes sex dent votum, itaut ex defectu voti etiam unius non possit sententia valide ferri? Ad septimum respondit, sententiam ejectionis a Religione fieri debere, saltem de voto majoris partis sex Patrum electorum*. Unde ex hoc decreto aperte sequitur, quod 29
si vota sint paria, tria nempe stent pro expulsione, & tria dissentiant, tunc non potest definitive procedi ad ejectionem, quia, ut expresse dicit Decretum, sententia ejectionis debet ferri *saltem de voto majoris partis sex Patrum Electorum*; & quando requiritur consensus majoris partis Collegii ad hoc quod Superior possit aliquid facere, non sufficit æqualitas votorum Collegii, ut recte docet Glossa communiter recepta in *cap. Si ab Episcopo*, §. *Cum vero*, *in verb. assensu*; *Ne sede vacante in* 6. Nec in casu paritatis 30
votorum potest Generalis, vel Provincialis votum decisivum præbere sub prætextu concessionis factæ talibus Superioribus Ordinis Minorum de observantia ab Urbano VIII. 10. *Novembr.* 1642. Constitut. incipient. *Religiosos viros*, & a Sacra Congreg. Episcopor. & Regular. 13. *Mart.* 1653. Decreto incipient. *Sacra Congregatio*. Quia tales concessiones loquuntur expresse de electionibus faciendis a Vocalibus, aliisque negotiis decidendis per Diffinitoria Provincialia, cujus generis non est illud ejectionis incorrigibilium, super quos Vocales, & Diffinitores, qua tales, votum non habent, cum ex citatis decretis sub Urbano VIII. & Innocentio XII. editis sint pro hoc specialiter eligendi sex ex gravioribus Patribus.

Sententia Definitiva expulsionis incorrigibilium 31
non potest fieri nisi prius instructo secundum cujusque Religionis stylum, & Constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum præscriptum; *cit. decret. edit. sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Tumque non nisi instructo secundum eorum stylum, & Constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum præscriptum*.
Constructo & absoluto processu est actorum copia ex- 32
hibenda Reo, eique assignandus benevisus Advocatus cum congruis terminis ad defensiones necessariis; Completis exinde ab assignato Advocato defensionibus, eisque præsentatis Patribus electis, & ab ipsis una cum causis expulsionis ad unguem libratis, & suo voto in scriptis tradito, debet Provincialis vota sex Patrum cum Summario processus, & defensionum notitia cum responsione ad ipsos facta ab Advocato Fisci Religionis transmittere ad Generalem, a quo habita approbatione, si Reum expellendum judicaverit, poterit ad definitivam sententiam expulsionis procedere; ita habetur *ex* §. 3. *decr. edit. sub Innocentio XII.* ibi: *De illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant*.

Lata sententia debet intimari Reo, qui si intra de- 33
bitum tempus ad S. Sedem & Sacram Congregationem Concilii appellaverit, ad eam devolvitur causa, ipso interim in carceribus persistente; Quod enim ipse possit sic appellare, habetur expresse ex cit. §. 3. decret. edit. sub Innocentio XII. ibi: *Salva semper*

San-

Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus, & appellationis auctoritate. Tempus ad
34 appellandum concessum, sunt decem dies a die latæ, & intimatæ sententiæ, seu scientiæ numerandi, ut expresse habetur *in Authent. hodie, juncta Glossa ibid. Cod. de appellat. & cap. Anteriorum 28. caus. 2. quæst. 6.* ubi sic expresse statuitur: *Sancimus omnes appellationes, sive per se, sive per Procuratores, sive per defensores, vel Curatores, & Tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiæ numerandum Judicibus ab his, quorum interest, offerri.* Et expresse etiam habetur in *cap. Quod ad consultationem 15. de sentent. & re judicat.* ibi: *Cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit:*
35 Et etiam textu expresso habetur in *cap. Carcerationi 8. de appellat. in 6.* ibi: *Quisquis ex eis gravatum se reputans per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, infra decem dies, postquam sciverit, si velit, appellet. Post decendium vero eidem aditus non pateat appellandi.* Si vero non appellaverit, debet transactis ipsis decem diebus ab intimata sententia a carcere educi, & coram tota Religiosorum communitate corona Clericali, & Regulari privari, & per Superiorem forma habitus Regularis exui, & confusibiliter ejici in habitu Clericali sub jurisdictione & obedientia Ordinarii loci victurus, ut præscribitur in *cit. §. 4. decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint.*

36 Sententia expulsionis est statim significanda a Superiore Ordinario loci, *cit. §. 4.* ibi: *Proindeque Generalis,* (seu Provincialis; si ipse in vim decreti sub Innocentio XII. sententiam pronunciaverit) *illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur.* Formula autem, secundum quam est significanda, datur per extensum a Peyrino *formul. Prælat. lit. E. cap. 39.* ab Ameno *loc. cit. p. 2. n. 97.* a Matthæuc. *loc. cit. n. 30.* fere ut sequitur.

F. N. Provincialis Provinciæ N. Ord. S. N. Ill., ac Reverend. D. Episcop. N. salutem in Domino.

37 *Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi vestræ notum sit, quatenus nos ad Canonum, & Apostolicarum Constitutionum formam, ac Decretorum Sacræ Congregationis Concilii de Apostatis & Ejectis sub die 21. Septembr. 1624., & die 24. Julii 1694. respective emanatorum, procedentes per nostram definitivam sententiam, quam in scriptis tulimus hoc anno 1737. die 6. Februarii, a nostra Religione tamquam incorrigibilem P. F. N. Religionis præfatæ expresse professum, & ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum* (si fuerit Sacerdos; & si fuerit Clericus exprimatur Ordo; si vero Laicus, id notetur) *dimisimus, & ejecimus, habitu Religionis nudatum. Quod Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi vestræ (de cujus Diœcesi ipse est) significandum esse censuimus, ut & nos Apostolicis obtemperemus mandatis, & pecoris sui vultum possit Dominatio Vestra cognoscere, eaque etiam circa præfatum N. exequi valeat, quæ in præfato decreto anni 1624. die 21. Septembr. peragenda jussit dicta Sacra Congregatio Concilii; Et Dominus sit Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi vestræ propitius. In quorum fidem præsentes literas jussu nostro conscriptas, sigilloque munitas dedimus ex Conventu N. Anno ..... Mense .... Die .....*

F. N. Provincialis.

Ordinarius nequit sententiam expulsionis examinare, & inquirere an Regularis sit juste, vel injuste 38
ejectus. Ameno *loc. cit. p. 3. q. 1. n. 4.* Pasqual. *ad Lauret. de Franchis p. 1. n. 974.* Donat. *prax. Regul. tom. 1. tr. 8. de Ejectis q. 55. num. 3.* Matthæuc. *loc. cit. num. 32. & alii.* Et colligitur *ex cit. §. 4. decret. Sacræ Congreg. Concil. sub Urbano VIII. edit.* ubi Regulares ad nihil aliud tenentur, nisi Episcopo loci expulsionis sententiam notificare. Tum quia recognoscere causam ab alio Judice actitatam est actus jurisdictionis, quæ non potest ab Ordinario exerceri in Regulares, qui sunt ab ipso exempti, *cap. Nimis iniqua 16. & c. Nimis prava 17. de excessibus Prælator. c. Ne aliqui 5. de privileg.* Nec in hoc casu Ordinarius se habet ut Judex appellationis, cum in causis expulsionis sit facienda appellatio ad S. Sedem, & Sacram Congregationem Concilii, ut colligitur *ex cit. §. 3. decret. Sacr. Congr. Concil. sub Innocentio XII. edit.* ibi: *Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus & appellationis auctoritate* (*) Quamvis non prohibeatur ejecto ab eje- 39
ctionis sententia appellare infra terminum a lege præfinitum, sua tamen extra carceres nequit jura experiri, sed si eadem proponere velit, omnino debet se in carceribus constituere, & interea Episcopus in cujus Diœcesi versatur de hoc unice sollicitus esse debet, ut illum studiose observet, & custodiat, quod cum antea non fuisset definitum *Benedict. XIV. de Synod. Diœcesan. lib. 13. cap. 11. in fin* ideo super his sequens prodiit *resolutio a Sac. Congregat. Concil.* excepta *ex lib. 98. decretorum pag. 524.*

Lycien. Ejectionis a Religione.

Pater. N. N. ob plura crimina per eum, ut prætenditur in Religione patrata, & de quibus licet pluries punitus adhuc non resipuerat, fuit de mense Septembris superioris anni per sententiam P. Generalis incorrigibilis declaratus, & uti talis a Religione ejectus. Appellavit orator ab hujusmodi sententia ad hanc Sacram Congregationem sub prætextu notoriæ nullitatis, & injustitiæ præsertim ob non servatam formam decretorum ejusdem Sacræ Congregationis relatorum in Constit. 28. san. mem. Urbani VIII., & in novissima constitutione Sanctissimi Domini Nostri edita 1. Martii 1693. actisque transportatis, ac Religione audita, & informante dignabuntur EE. VV. declarare.

I. An constet de asserta incorrigibilitate oratoris, & quatenus negative.

II. An idem orator veniat Religioni restituendus in casu.

Die 15. Novembris 1698. Sac. Congregatio Concilii rescripsit orator se constituat in carceribus formalibus Religionis, & postea providebitur. (*)

Si Ejectus petat a Superiore literas testimoniales 40

expulsionis, potuerunt ei concedi sub hac formula tradita ab Ameno *loco cit. p.2. n.99.* & Matthæuc. *loc. cit. n.31.* & ab aliis passim.

F. N. Provincialis Provinciæ N. Ordinis S. N. omnibus præsentes litteras inspecturis, pariter ac lecturis pacem veram, & salutem in Domino.

Noveritis qualiter justis de causis animum nostrum moventibus, considerantes causam, & causas, de quibus in processu per nos anno Domini 1737. *a die* 6. *Februar. contra P. F. N. ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum* (si fuerit Sacerdos; & si fuerit Clericus exprimatur suus Ordo; & si Conversus id notetur) *Nostræ Provinciæ N. Ordinis S. N. expresse professum in Sæculo nominatum N. N. de consilio, & assensu eorum, ad quos spectat, ad præscriptum decretorum de Apostatis, & ejectis de anno* 1624. 12. *Septembris, & de anno* 1664. 24. *Jul., constructo, maximo animi nostri mœrore, ac necessitate fere compulsi, omnibus de jure requisitis tentatis, & Juris ordine servato peractis, prædictum NN.. a nostra Religione expulimus, ac habitu Religioso nudatum demisimus, expulsumque, & dimissum his litteris declaramus. In quorum fidem præsentes litteras jussu nostro conscriptas, sigilloque Provinciæ munitas præfato N. N. pro suæ conscientiæ securitate tradidimus, & concessimus.*

Datum in Conventu Nostro N. Die.... Mense Anno.... F. N. Provincialis.

41 Ejectus debet se præsentari illi Ordinario, in cujus Diœcesi est Conventus, a quo ejicitur, & tenetur incedere in habitu Clericali *citat. §.4. decret. edit. sub Urbano VIII.*, ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ sub-*
42 *sint.* Nequit tamen ejectus nec in suscepto Ordine ministrare, nec ad alios ascendere, *cit. decret. edit. sub Urbano VIII. §.6.*, ibi: *Item ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam su-*
43 *spensionem relaxandi, aut moderandi.* Et si exerceat Ordines quos habet, fit Irregularis, quia violat suspensionem, qua *ex cit. decret.* est perpetuo ligatus; Donat. *prax. Regul. tom.1. tract.8. quæst.38.* Pasqual. *ad Lauret. de Franch. num.*1005. Ameno *loco citato*
44 *part.3. quæst.5. num.26.* Ejectus nedum nequit exercere ministerium Ordinum, sed neque officium concionandi, & docendi, ut habetur in *Mari Magno Ordinis Prædicatorum §.24. in Mari Magno Minorum §. 24. in Mari Magno Carmelitarum §.93. & 94. in Mari Magno Minimorum §.36. & 45. in Mari Magno Servitar. §.49.*, ubi datur facultas Superioribus Religionum hujusmodi ejectos excommunicandi, si intra limites suarum Provinciarum, vel districtuum, ausi fuerint concionari, Confessiones audire, & docere, quæ concessiones adhuc vigent, ut tradit Passerinus *de homin. stat. quæst.189. art. 8. numer.* 640.
45 Ameno *loc. cit. num.35.* Accedit ratio, quia expulsus laborat infamia juris, & facti, ut solide probat Ameno *loco citato num.51.* infamis autem est incapax officiorum spiritualium, nequit esse Judex Ordinarius, Delegatus, Procurator accusans, aut Testis, aut Tabellio nisi rogatus a partibus, *c. Infamis persona 1. & cap. Infames 2. caus. 3. quæst.7. cap. Sciscitatus 3. de rescriptis*: Unde a fortiori nequibit assumi ad Apostolicum Evangelizandi ministerium; Rodriq. *tom.1. qu.30. num.21.* Mirand. *tom.1. quæst.50. art. 5.* Peyrin. *de Religios. subd. q.1. c.25. §.1.* Ameno *l. c. n.35.*

Juste, & legitime ejectus non potest prætendere alimenta a Religione; Cum enim sua culpa sit expulsus, sibi imputet, si sibi ipsi relinquitur, & providentia paterna privatur, quia hæc est pœna suæ culpæ proportionata; Donat. *loc. cit. q.31.* Pasqualig. *loc. cit. n.991.* 46
Passer. *loco cit. num.657.*, & alii. Sic nec Religiosi Societatis Jesu, qui post vota simplicia, ante solemnem Professionem, a dicta Societate ab ejusdem Præposito Generali juxta facultatem sibi a Sede Apostolica concessam, dimittuntur, ulla ab eadem Societate prætendere possunt alimenta, aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent, titulo Religiosæ paupertatis ad Sacros, etiam Presbyteratus, Ordines promoti fuerint, ut novissime statuit, ac declaravit Benedictus XIII. hac sua Constitutione, quæ hic ad litteram datur. 47

BENEDICTUS XIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Injuncti Nobis Divinitus Pastoralis Officii ratio postulat, ut in his Apostolicæ nostræ solicitudinis partes libenter interponamus, per quæ Religiosorum Virorum in Vinea Domini excolenda strenue laborantium, propriæque, & alienæ animarum saluti jugiter incumbentium quieti, atque tranquillitati opportune consulitur. Cum itaque, sicuti accepimus, Societatem Iesu multoties ante hac molestari, ac in judicium trahi contigerit ab eis, qui post exactum probationis biennium, ac vota simplicia in eadem Societate emissa, ante tamen solemnem professionem per illius Præpositum Generalem justis, ac rationabibus de causis juxta facultates sibi a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris attributas, ex ipsa Societate dimittebantur, alimenta scilicet, seu congruam substentationem sibi a dicta Societate deberi, & consequi prætendentes, propterea quod, dum in illa degebant, ad Sacros Ordines absque Beneficio Ecclesiastico, & Patrimonio, sed Religiosæ paupertatis titulo promoti fuissent; Licet autem satis perspectum, exploratumque sit, æqui bonique rationi nusquam consentaneum esse, quod Societas præfata, quæ in illis emendandis jure suo utitur, alimenta, seu substentationem hujusmodi suppeditandi oneri obnoxia remaneat, minusque, quod ipsi ex sua culpa, quæ dimissioni causam præbet, utilitatem, & commodum reportent, atque ita pluries a Congregatione pro tempore existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum re accurate discussa decretum, ac resolutum fuerit: Nihilominus facile evenire possit similes quæstiones in posterum quoque, non sine prædictæ Societatis perturbatione, ac stipendio, moveri, seu instaurari, nisi ejus aditus præcludatur; hinc est quod Nos eamdem Societatem Jesu, quam ob singularia sua in hanc Sanctam Sedem merita peculiari Apostolicæ dilectionis prosequimur affectu, a quacumque lite, & molestia, quæ exinde deinceps oriri posset, eximere, ac omnem desuper controversiæ occasionem submovere cupien-

cupientes, ipsamque Societatem specialis favore gratiæ prosequi volentes, motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus, ac declaramus, memoratam Societatem Jesu non teneri, nec obligatam esse ad ullam subministrationem sive congruæ substentationis, sive alimentorum, sive alio quocumque titulo, & causa illis faciendam, qui post biennium probationis, & emissionis Votorum simplicium extra dictam Societatem a suis Superioribus ejiciuntur, tametsi dum in ea permanebant ad Sacros etiam Presbyteratus Ordines sine Beneficio Ecclesiastico, ac Patrimonio, & ad titulum religiosæ paupertatis promoti fuerint. Sicque & non aliter in præmissis per quoscumque Judices ordinarios, & Delegatos &c.

Non obstantibus Apostolicis, ac in Universalibus, Provincialibusque &c.

Quibus omnibus, & singulis, illorum tenores præsentibus pro plene, & sufficienter expressis &c.

Volumus autem, ut præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis &c.

Dat. Rom. apud S. Petrum sub Annulo Piscat. die 14. Junii MDCCXXVIII. Pontificatus nostri Anno Quinto.

F. Card. Oliverius.

48 Regularis injuste ejectus potest compellere Monasterium ad alimenta futura, & etiam præterita, si illa mutuo accepit; *Sic communis Doctor.* cum Passerino *de homin. stat. tom.3. quæst.189. art.8. num.649.* Vi-
49 de verb. *Alimenta num.41.* Sic etiam lite pendente pro validitate expulsionis Ejectus debet ali ex bonis Monasterii, donec sit lata sententia de justitia, aut injustitia illius; Imola *in Clementin. 1. de statu Monachor. num.37.* Cardinal. *qu.4. num.7. §. Quia vero*, Surdus, *de aliment. tit.1. qu.126. num.10.* Velascus *consf.7. num.3. fol.1.* Menoch. *de præsumpt. lib.1. quæst.35. num.21.* Bartol. *tract. de aliment. numer.43.* Sanchez *lib.6. in Decalog. capit. 9. numer. 8.* Passerin. *de homin. stat. tom.3. quæst.189. art.8. numer. 649.*, qui addit Monasterium non solum obligari pro eo tempore ad alimenta, sed etiam ad illi subministrandas expensas pro lite, allegatque Velascum *loc. cit.* & Palaum *tract.16. disput.4. part.10. n. 11.* quibus consentit Sanchez *loc. cit.*, & Ameno *locis citatis num.21.* (*) Etenim injuste ejectus habetur ac si ejectus non fuisset, ideoque remanet in quasi possessione percipiendi a Monasterio alimenta, & expensas, quas ob injustam expulsionem tulit, repetendi Barbosa *in cap. ne Religiosi 24. de Regularibus.* (*)

Ejecti stantes in sæculo tenentur ad vota essentialia 50
Religionis. *Est communis* cum Molina *tom.1. de justitia dec.140., & tom.2. disp.276.* Sanchez *lib.6. Moral. cap.9. num.27.* Lezana *tom.1. cap.23.* & colligitur *ex cap. Ne Religiosi 24. de Regular.* innovato in *cit. decret. sub Urbano VIII. §.7.* ubi statuitur hos ejectos (licet juste, & perpetuo) censuris Ecclesiasticis cogendos esse redire ad Religionem, ergo signum est eos adhuc obligari vinculo suæ Professionis, alias ad reditum adstringi non possent, cum nemo possit cogi ad amplectendum Religionis institutum, a quo liber est. Est tamen advertendum, quod licet 51
in ejectis perseveret rigorosa, & omnimoda obligatio castitatis, taliter quod si contrahant Matrimonium, sit ipso facto nullum, & incidant in excommunicationem, *ex Clementin. unica de consanguinitat. & affinit.* tamen obligatio paupertatis, & obedientiæ suspenditur quo ad executionem, & observantiam multorum juxta capacitatem sui status; cum enim sint privati providentia Religionis, acquirunt administrationem rerum temporalium, possunt negotiari, civiliter se obligare, de acquisitis disponere ad finem procurandi sibi alimenta, quæ remanendo in Claustris per votum paupertatis erant sibi interdicta; Item non obtenta facultate Superioris possunt pro suo libito mutare domicilium, & libere agere, quæ ad suum statum occurrunt, quæ in Claustris nequibant facere ratione voti obedientiæ, nisi ad placitum Superioris. (a)

Similiter obligatio aliorum votorum supra tria es- 52
sentialia in aliquibus Religionibus emitti solitorum, aliarumque Regularium observantiarum proprii Instituti etiam sub mortali præceptarum suspenditur quo ad illa, quæ pugnant cum statu in quo reperiuntur, & perseverat quo ad ea quæ compatiuntur cum eorum statu, & possunt commode observare; S. Antonin. *part.3. tit.16. cap.5. §.8.* Silvester *verb. Religio 6. quæst.17.* Cordub. *in Regul. S. Francis. cap.2. qu.21. punct.3.* Rodriq. *tom.1. quæst.30. art.20. cum suo comp. resolut. 57. num.6.* Mirand. *tom.1. Manual. Prælator. qu.52. art.5. concl.1.* Portel. *in dub. Regular. verb. Ejicere num.5.* Peyrin. *tom.1. de subdito qu.1. cap.25. §.1. vers. dico quarto*, Villalobos *part.2. tract.35. difficult.39. num.5.* Passerin. *de hom. stat. tom.3. qu. 189. n.620. & seq.* Donat. *l. cit. qu. 52. per tot.* ubi sub *n.9.* expres-

Nota Romani Theologi.

(a) Regularibus e suo Ordine ejectis licite haud esse videtur negotiatio, contra ac sentit Auctor hoc eodem in loco. Etenim adeo certum est, Ecclesiasticis viris interdictam esse a Sacris Canonibus negotiationem, ut nulla id probatione egere videatur; atqui vero nullus inficiari potest, ejectos remanere Ecclesiasticos, atque adeo ad ea omnia servanda teneri, quibus Ecclesiastici subjiciuntur. Accedit, quod ejecti ex aliquo Religiosorum Ordine in habitu clericali incedere tenetur, ut habetur §.4. Decreti Sacræ Congregationis Concilii sub Urbano VIII. anno 1624. *Sic vero ejecti, quandiu non redierint ad Religionem, in habitu clericali incedant*: Atque ipsemet Auctor hujus articuli *num.62.* idipsum defendit. Atqui vel hoc ipso illicita censeri debet ejectis negotiatio, quia inde maximo scandalo afficerentur fideles. Excipiendus est tamen necessitatis veræ, non quæsitæ casus, in quo certe negotiari possunt. Quantum vero ad obligationem votorum, dicimus sententiam illorum Auctorum, quos infra *num.51.* laudat Auctor noster, minime probabilem esse; Nam nisi afferantur rationes, quæ eidem probabilitatem aliquam valeant conciliare, nudam Auctorum illorum auctoritatem nulla probabilitate gaudere existimamus.

expresse dicit *quod hæc est vera sententia, & verior, ac tutior in praxi pro conscientia omnino amplectenda*. Colligitur *ex cit. cap. Ne Religiosi 24. de Regularib., cit. Decret. sub Urban. VIII. §.7.* per rationem adductam supra *num.49.* Tum quia Ejecti per expulsionem a Religione non fiunt melioris conditionis, quam alii, alias ex propria iniquitate commodum reportarent, contra Jura, quibus expresse dicitur, quod malitiæ non sit indulgendum, & quod fraus, & dolus nemini debeant patrocinari, & signanter *leg. In fundo, ff. de rei vindic.*, ibi: *Neque malitiis indulgendum est*. *l. Cum hi, ff. de transact.* ibi: *Non debet via aperiri malitiis*; *leg. Si Legatarius, Cod. de legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*; *cap. Sedes 15. de rescript.*, ibi: *Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent*; *cap. Tua 12. de Clericis non resident.*, ibi: *Cum fraus, & dolus nemini debeant patrocinium impartiri*, cum Concordantiis. Tum etiam quia ex communi Doctorum Regulares assumpti ad Episcopatum tenentur ad observanda Vota, & Regulam sui Instituti in iis, quæ sunt compatibilia cum eorum dignitate: ergo a fortiori erunt obligati ejecti ad observanda Vota, & Regulam sui Instituti in iis, quæ compatiuntur cum eorum statu, ne dicatur quod Regulares ejecti sint melioris sortis, quam Regulares Episcopi, & ex sua culpa hoc magnum commodum reportent, quod quia rebelles idcirco sint immunes ab obligatione servandi leges contra *Jura adducta*. Tum tandem quia, si Regularis incidat in Turcas, & captivus fiat, obligatur ad Vota, & observantias Regulares, prout potest, & suus status permittit, ergo si ad illa obligatur, licet extra Claustra, talis Religiosus innocens, a fortiori obli-
53 gatur Ejectus qui est reus. Fateor tamen quod etiam contraria opinio sit probabilis, ex quo illam non spernendis rationibus defendant plurimi magnii nominis Doctores cum Sanchez *lib.6. in Decalog. cap.9. quæst.3. numer.52.* Diana *part.3. tract.2. resolut.116.* Barbosa *in cap. Final. de Regularibus num.12.* Layman *lib.4. tract.5. cap.13. qu.2. num.5.* Lezana *part.1. c.23. num.17.* Navarr. *comment.3. de Regularib. num.26. & consil.78. n.2. de Regular.* (a)

54 Ejectus juste tenetur se corrigere, & similiter petere ut iterum admittatur, sic tenent Barbosa *ad cap. final. de Regularib. num.7.* Fagnan. *ibid. num.9.* Donat. *loc. cit. quæst.25. per tot. lib.6. moral. cap.99. numer.25.* Tamburin. *tract.3. disput.8. quæst.8. num.1.* Lessius *lib.2. cap.41. num.111.* Layman. *lib.4. tr.5. cap.13. numer.6.* Lauret. de Franchis *de Regularibus ejectis qu.2.* Vasquez *part.2. disp.165. num.87.* Bordon. *par.2. resolut.108. num.20.* Cordub. *in Regul. S. Francisci cap.2. quæst.21.* Lezana *tom.1. cap. 23.* Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.972.* Silwester *verb. Religio 6. quæst.11.* & alii passim. Et ratio est, quia sicuti habens votum simplex Religionis tenetur ex parte sua non ponere obicem, & curare quantum potest ut admittatur in Religione quam vovit; ita a fortiori qui religiosam vitam professus est, tenetur ex vi voti se idoneum reddere, mores suos corrigere, & instare, ut iterum recipiatur. Tum quia ejectus non debet ex sua malitia reportare commodum libere manendi in sæculo, alias fieret melioris conditionis quam alii Religiosi, & via aperiretur delictis, dolis, & fraudibus contra *Jura adducta sub num. 51.*

Juste Ejectus potest cogere Religionem, ut se iterum recipiat, dummodo saltem ex litteris testimonialibus Ordinarii constet esse plene emendatum, habetur expresse *ex §.7. cit. Decr. sub Urbano VIII.*, ibi: *Ac postremo censuit esse innovandam, & suæ Beatitudinis auctoritate innovat Constitutionem felic. record. Gregor. IX. relatum in cap. fin. de Regularibus*. *Ac præterea eam Constitutionem in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste diffinitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit*; Lezana *tom.1. cap.23. num.9.* Navarr. *lib.3. consil. tit. de Regul. consil.18.* Molina *tom.1. de justit. disput.14.* Matthæuc. *loc. cit. num.33.* Ameno *de Incorrigibilium expulsione part.3. quæst.16. num.69. & seq.* Donat. *loc. cit. quæst.26.* & passim alii, qui scripserunt post *cit. Deret. edit. sub Urbano VIII.* Et ratio est quia ex *d. Decret.* sola incorrigibilitas justificat expulsionem, ergo & illa solum poterit impedire regressum; sed in emendato, & correcto non subsistit incorrigibilitas, ergo nec causa legitima rejiciendi, & impediendi regressum. 55

Neque in hoc admitti debet excusatio aliqua post dictam declarationem Sacræ Congregationis Concilii sub Urbano VIII. nam per ipsam innovatur *cap. final. de Regularibus*, ubi sic præcise statuitur: *Abbates, seu Priores eorum monitione prævia per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva Regulæ disciplina; quod si hoc Regularis Ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem Monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis Religiosis domibus ejusdem Ordinis ad agendam ibi pœnitentiam talibus vitæ necessaria ministrentur*. Ex quibus patet, quod si aliquo rationabili motivo ut evitentur scandala, ut salvetur Regulæ disciplina, & hujusmodi, non conveniat ipsum recipere intra eumdem Conventum ad consortium eorumdem aliorumque Religiosorum, debeat recipi alibi, acsi non fuisset ejectus, & debet Religio 56

Nota Romani Theologi.

(a) Ejectus ex Ordine regulari non liberatur a solemni obligatione, quam in professione contraxit non cum Regularibus, sed cum Deo. Privatur quidem sua culpa bonis, quibus fruebatur, Communitatis, sed obligatio in eo manet servandi vota, & alia, quæ Deo pollicitus sit. Et si illa obligatio manet in eo qui captivus apud Turcas maneat, ut Auctor innuit *num.51.* cum hoc manere obligatio non debebit, qui propria culpa a Regularibus e propria sit societate dejectus? Numquid culpa prodesse ei poterit ad exuendas obligationes, quas cum Deo contraxit? Jure enim naturæ vota servare adstringimur. Itaque improbabilis omnino est Sanchezii, aliorumque opinio.

ligio talem illius curam habere, qualem debet habe-
re, de non ejecto, salva sola differentia inno-
centis, & poenitentis, ut recte dicit Passerin. *de
homin. stat. tom. 3. quaest.* 189. *art.* 8. *num.* 656. Et
Sacra Congregatio de mandato Sanctissimi vult sic
exacte observari *dict. cap. final. de Regularib.* & omnia
disposita *in cit. decret.* quod contra transgressores im-
ponit poenam ipso facto incurrendam privationis om-
nium officiorum, quae tunc obtinebunt, vocisque
activae, vel passivae, ac perpetuae inhabilitatis ad illa
in posterum obtinenda, ibi §. 9. *Si quis vero ipsorum
adversus ea, quae superius praescripta sunt, vel eorum
aliquid quoquomodo facere, vel moliri praesumpserit,
ipso facto poenam incurrat privationis omnium officio-
rum, quae tunc obtinebit, vocisque activae, vel passi-
vae ac perpetuae inhabilitatis ad illa in posterum obti-
nenda; poenaque hujusmodi sit Sanctitati suae, ac Sedi
Apostolicae reservata, iisdem Superioribus etiam Gene-
ralibus, & Protectoribus, illam moderandi, seu rela-
xandi potestate penitus interdicta; & nihilominus sit ir-
ritum, & inane, quidquid secus a quoquam actum ex-
57 titerit.* (*) Quin immo cum Religiosi omnes Regu-
larium Superiorum curae sint commissi, isti nihil omit-
tere debent, quo ejectos ad primaeva officia revo-
cent, ne eosdem more mercenariorum deserere vi-
deantur, quos ideo recte monuit *Sac. Concil. Trid.
cap.* 1. *in fin. sess.* 24. *de reformat. Quod ovium Christi
sanguinem, quae ex malo negligentium, & sui officii
immemorum Pastorum regimine peribunt, Dominus
noster Jesus Christus de manibus ejus sit requisiturus,* &
Fagnan. *in Decretal. lib.* 3. *in cap. ne Religiosi sub nu-
58 mer.* 6., *& plur. seq.* Juste vero expulsus si ad Reli-
gionem revocatus ad eam redire detrectet jure posse
compelli tenent Sanchez in *praecep. Decalog. tom.* 2.
lib. 6. *cap.* 9 *num.* 30. Suar. *tom.* 5. *disput.* 27. *sect.* 5. *nu-
59 mer.* 20. Quid nomine ejectionis intelligendum sit,
non satis liquet. Alii tenent de expulsione a Reli-
gione intelligendum esse, de quibus supra, alii ve-
ro relati a Fagnan. *loc. cit. a num.* 36. *ad* 44. *& seq.*
Contrariam tuentur opinionem intelligendum nempe
esse de ejectione ab aliorum Monachorum consortio,
quae aequior, & magis rationi consona videtur, ideo
laudatum Auctorem, si libet, consule. (*)
60 Ejectus rediens ad Religionem non tenetur de no-
vo Novitiatum obire, & professionem emittere, quia
quantum ad experimentum morum supplet spes evi-
dens emendationis, & quantum ad professionem non
fuit prior extincta, sed solum ejus obligatio ad tem-
pus, quo ille extra Religionem mansit, fuit quoad
aliqua suspensa; Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regular. quaest.*
30. *art.* 28. Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *num.* 33.
Lezana *tom.* 2. *cap.* 23. *n.* 9. Donat. *l. cit. quaest.* 17.
num. 1. Ameno *l. cit. part.* 3. *quaest.* 16. *num.* 101. Mat-
61 thaeucc. *l. cit. num.* 34. & alii passim. Ejectus rediens,
praescindendo a statutis, & Constitutionibus uniuscu-
jusque Religionis, non est statim restituendus ad gra-
dus, & praecedentias, sed prius probandus est, &
expectandus quod exemplo bonorum operum, &
exercitio actuum virtutis se dignum ostendat; Ameno
l. cit. part. 3. *qu.* 19. *num.* 113. citans alios, Matthaeucc.
62 *loc. cit. num.* 35. Immo Donatus *loc. cit. quaest.* 27. *n.* 3.
citans Sanchez, & Rodriquez dicit expresse, quod
Ejecti redeuntes non debent restitui ad eumdem lo-
cum, gradus, & honores, quibus antea fruebantur;
non enim decet recedentes a Religione veteranos prae-
cedere Religiosos, qui quotidie portaverunt pondus
diei, & aestus, & semper in amore fraternitatis, &
jugo obedientiae famulatum praestiterunt; & sic te-
nent etiam Lezana *l. cit. num.* 9. Suarez *tom.* 4. *de
Relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 17. & alii.
Ejectus a Religione ob crimina falsa, quae ipse sibi 63
ad hunc finem imposuit, non est securus in conscien-
tia, extra illam, sed est verus Apostata; quia talis eje-
ctio est involuntaria, & fraudulenta, utpote fraudi-
bus, & falsitatibus extorta, & propterea nihil ipsi
suffragatur; *arg. cap. Sedes* 15. *de rescriptis*, ibi: *Quia
fraus, & dolus ei patrocinari non debent, cap. Tuae* 12.
de Clericis non resident. cum aliis Juribus adductis *sub
num.* 51. Unde tenetur detegere fraudes, & redire ad
Religionem; Anton. a Spiritu Sancto, *Direct. Regu-
lar tract.* 4. *dist.* 3. *sect.* 12. *num.* 495. Sanchez *l.* 6. *in
Decalog. cap.* 9. *num.* 67. Bonacina *D. clausur. quaest.* 2.
punct. 12. §. 1. *num.* 13. Lezana *verb. Ejicere num.* 10.
Donat, *loc. cit. quaest.* 56. *n.* 1. & alii. Et hoc etiam est 64
dicendum de sic expulsis post Vota biennii a Societate
Jesu; Si quis enim ex istis falsa crimina sibi imponat,
vel etiam eo fine delinquat, ut a Societate expellatur,
non remanet tutus in conscientia, quamvis sua vota
biennii fuerint conditione emissa, scilicet pro tempo-
re quo eum Societas alit, & retinet; Nam non libe-
ratur ab obligatione Voti conditionalis qui nititur
conditionem non impleri, ut liber evadat; & qui vo-
vit Religionem, votum non implet, si delinquat eo
fine, ut non admittatur; sicque in proposito non li-
beratur, & solvitur a Votis biennii Jesuita, nisi quan-
do ex parte Societatis ejectio est voluntaria, qualis
non est in casu, sed per malitiam extorta, & ita ejus-
dem Societatis Congregatio Generalis *Decreto* 18. §. 4.
cum protestatione decrevit; sic Sanchez *lib.* 6. *in De-
cal. cap.* 9. *quaest. ult. num.* 96.
Ejectus juste, si emendatus ad claustra rediens, non 65
admittatur, potest tuta conscientia remanere in saecu-
lo, & instar Clericorum Sacramenta recipere; Per
ipsum enim non stat quominus in pristinam Religio-
nem admittatur, maxime si repetitis vicibus accesse-
rit ad Patres Religionis, a qua fuit expulsus, & ab
eisdem semel, bis, & ter fuerit repulsus; Sic enim
fecit quantum potuit, & quod in se fuit, unde quod
foris maneat, non est ei imputandum, quia ad im-
possibile moraliter nemo tenetur; Grassius *lib.* 3. *de
Regul. consil.* 3. *num.* 9. Layman *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 13.
de Ejectis q. 5. *num.* 8. Navarr. *in Commentar.* 2. *de Re-
gul. num.* 36. Rodriq. *tom.* 1. *quaest.* 30. *art.* 21. Bar-
bosa cum multis allegatis *in cap. final. de Regularib.
num.* 9. *q.* 4. & alii. Ejectus in saeculo remanens si in 66
Ordinibus etiam minoribus constitutus sit, tenetur
incedere in habitu Clericali; sic declaravit Sacra Con-
gregatio 1. Aprilis 1628. ut refert Novarius *in Lucer-
na Regular. verb. Ejecti num.* 7. & ex ipso Lezana *eod.
verb. Ejecti num.* 8. Ubi ex tali declaratione colligit, 67
Laicos seu Conversos ab Ordine expulsos non teneri
incedere in habitu Clericali, cum nec in Minoribus
sint constituti, & posse uti Laico, ut tenet etiam Sua-
rez *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 14. No-
varius *l. cit. num.* 7. Ameno *l. cit. part.* 3. *qu.* 3. *num.*
16, *& q.* 18. *num.* 109. & ratio istorum est, quia hu-
jusmodi Ejectus non tenetur esse Clericus, si non vult;
& sufficit, si caelibatum servet in vita, & consequen
ter-

ter in habitu laicali, subditque Suarez *l. cit.* Episcopum non posse hujusmodi ejectum cogere ad habitum Clericalem, cum illum non voverit. Oppositum tamen tenent Donatus *l. c. q.* 41. *num.* 2. Peyrin. *formul.litt.E.cap.* 39. *n.* 3. Pellizar. *Manual. tract.* 8. *cap.* 7. *num.* 18. Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 987. quia *in cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* non distinguitur inter Clericum, & Laicum, sed indefinite dicitur: *Sic vero ejecti quandiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant.*

68 Ejectus deponens habitum Clericalem animo nunquam reassumendi habitum neque Clericalem, neque Regularem, immo sæculari Militiæ se scribens, si sit Clericus, est vere Apostata; Quia ejectus habet obligationem corrigendi mores suos, vivendo morigerate, & religiose in habitu Clericali; immo & in habitu Religioso si revocetur ad claustra: adeoque deponens habitum Clericalem eo animo perpetuandi in rebellione a statu Clericali, & Regulari, immo se adscribens militiæ sæculari, vere est Apostata; Donat. *loc. cit. quæst.* 42. *per tot.* Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 108. Maranta *tom.* 3. *controvers. respons.* 18. *n.* 31. *& sequ.* Passerin. *de statu homin. to.* 3. *q.* 189.
69 *n.* 677. & alii. Si vero deponens habitum Clericalem sit Laicus, seu Conversus, & deponat animo nunquam reassumendi habitum, neque Clericalem, neque Regularem, immo sæculari militiæ se adscribat, in sententia illorum qui dicunt Laicum ejectum teneri incedere habitu Clericali, censendus est vere Apo-
70 stata propter rationem allatam de Clerico. Si vero Laicus ejectus deponat habitum Clericalem, ut possit in habitu laicali facilius victum sibi procurare, & morigerate vivat, habens animum reassumendi habitum regularem quoties ad claustra revocetur, vel admittatur, etiamsi habitum Clericalem nunquam reassumat in sententia illorum, qui dicunt Laicum ejectum non teneri incedere in habitu Clericali, non est censendus Apostata, cum juxta illos in nihilo deficiat.

71 Ejectus acquirit adhuc bona Monasterio, vel Religioni, unde est ejectus. Non enim per expulsionem fit a Religione omnino præcisus, nec desinit esse Monachus, seu Religiosus, cum si se corrigat, & emendet, teneatur Monasterium eum recipere. Immo tenetur Monasterium, seu Religio annuatim illum requirere, ut redeat, & ejectus vocatus tenetur redire, aliter potest per Censuras compelli, ut expresse statuitur *in cap. fin. de Regularibus*, innovato *in dict.* §. 7. *decret. edit. sub Urbano VIII.* adeoque tamquam adhuc Monachus, vel Religiosus acquirit non sibi, sed Monasterio, vel Religioni; *cap. Monanachi* 2. *cap. Super quodam* 4. *& cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachorum*, *cap. Non dicatis aliquid proprium* 11. *caus.* 12. *qu.* 1. *Conc. Trident. sess.* 25.
72 *cap.* 2. Acquirit tamen Ejectus usum facti, & Jus diponendi de acquisitis prout eius status exigit, & indiget quoad victum, vestitum, & habitationem, & vitæ necessaria, quia hoc non est contra votum paupertatis, nec professi possunt carere his rebus: unde si a Religione non concedantur, eo ipso datur licentia quærendi, & habendi illas; Lessius *lib.* 2. *de Justit. cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 112. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 14. alia enim competunt ei de Jure naturæ, & casus necessitatis semper censentur exempti; Tum quia in ipsomet actu ejectionis ab Ordine censetur ei facta facultas saltem tacite de his omnibus nomine Religionis disponere; Barbosa *in cap. final. de Regularib. quæst.* 7. *num.* 5. Rodriquez *tom.* 2. *qu.* 30. *art.* 19. Donat. *loc. cit. quæst.* 46. *num.* 7., & alii passim. Non potest 73
autem Ejectus facere expensas magnas superfluas, nec donationes illicitas, aut rerum pretiosarum, & magni valoris, & accipientes ab illo tenentur ad restitutionem, quia Ejectus non est Dominus eorum, quæ possidet, sed solum administrator nomine Religionis in ordine ad supradictos usus necessarios; quamvis tamen possit expendere, & donare res minus pretiosas, & parvi valoris absque eo quod accipientes teneantur ad restitutionem, quia quo ad ista censetur habere facultatem tacitam a Superioribus Religionis, a qua sunt expulsi; Lessius *lib.* 2. *de Justitia cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 113. Molina *tom.* 2. *de Justit. disp.* 276. *&* *&* 120. Lezana *l. c. n.* 14. Donat. *l. c. qu.* 50. *n.* 16. *&* 17. & alii.

Ejectus non potest testari de bonis acquisitis in sæ- 74
culo, quia potestas testandi pugnat cum Voto paupertatis; nec Ejectus est Dominus illorum bonorum, cum ex dictis habeat simplicem usum facti, & facultatem disponendi de iis solummodo quo ad dictos usus sibi necessarios dum vivit; Sic Lessius *l. c. numer.* 113. Clavis Regia *lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 28. Donat. *loc. cit. quæst.* 49, *num.* 1. Lezana *loc. cit. num.* 14. & communis aliorum. Unde si ejectus decedat extra 75
Claustra, omnia sua bona fiunt Cameræ Apostolicæ, prout expresse statuit Gregorius XIII. Constitut. incip. *Officii nostri partes sedulo.* (*) Bulla Pauli V. de qua meminit Auctor numero sequenti de Apostatis loquitur, & de iis, qui aliquo sub prætextu extra Claustra commorantur, ut in *Bullar. Rom. Typis Mainard. to.* 4. *p.* 1. *pag.* 343. *Bull.* 21. Constit. vero Greg. XIII. inter suas ex *eodem Bullar.* 64. *tom.* 4. *part.* 3. *pag.* 330., nec de Apostatis, nec de Ejectis mentionem facit, sed de eorum tantum bonis, qui extra claustra commorantur etiam cum superiorum licentia. (*) Advertit 76
tamen Passerinus *de statu homin. tom.* 3. *quæst.* 189. *artic.* 8. *num.* 519. hoc decretum non habere locum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis quæ acquisierunt extra Claustra degentes. De his enim bonis loquitur Constitutio Pauli IV. *incip. Postquam*; & patet etiam ex cit. Constitut. Gregorii XIII. ubi dicitur, *tempore, quo extra Claustra hujusmodi fuissent acquisita*; & tandem §. 3. statuit ut bona omnia per Regulares degentes extra Claustra acquisita, spectent ad Cameram Apostolicam, ideo quæ Religiosus acquisivit antequam egrederetur de claustro, concludit dictus Passerinus, Religioni manent, nam fuerunt jam illi acquisita. Hic a fortiori manent Religioni, & 77
illi debentur bona illorum Religiosorum, qui cum legitima facultate suorum Superiorum itinera arripientes, vel apud Parentes, Amicos, Benefactores Religiosas vacationes obeuntes, per accidens ibi decedunt; & ita censuit *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. in Vercellens.* 11. *April.* 1604. *&* 30. *Junii* 1604. Ejectus si 78
extra Claustra decedat, debet sepelliri in sepulcro a se electo, cum sit sui juris quoad electionem sepulcri; Si vero decedat nulla facta electione, sepeliri debet in Ecclesia Parochiali, non autem in Regulari, quia Ejectus a Religione statuitur sub Jurisdictione Episcopi, eo modo quo cæteri Clerici illi subduntur; *citat.*

§. 4.

§.4. *decret. edit. sub Urbano VIII.*, ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint*: ergo instar eorum in Ecclesia Parochiali tumulantur; Anton. a Spiritu S. *director. Regular. disput.*3. *sect.*12. *numer.*493. Pellizar. *tract.*8. *cap.* 8. *numer.* 38. Ameno *loc. cit. par.*3. *quæst. ultim.* & alii.

79 Affertur supplex libellus SS. D. N. Benedicto XIII. porrectus ab Ordine Fratrum Minorum cum ejusdem Pontificis favorab. rescripto pro moderatione Bullarum circa expulsionem incorrigibilium; & est tenoris sequentis.

BEATISSIMO PADRE.

Intus.

Nel prossimo passato Capitolo Generale dell'Ordine de' Frati Minori celebrato in Milano, tra gli altri Statuti fatti, e stabiliti di comune consenso di tutta la Religione, e di già stampati coll' approvazione della Santità Vostra, si legge al numero 4. *Supplicetur Sanctissimus ab Officialibus Curiæ &c. pro moderatione Bullæ expulsionis incorrigibilium ad normam Statutorum antiquorum*. Supplica per tanto Vostra Beatitudine a nome di tutto l'Ordine Fra Giuseppe Maria d'Evora Commissario Generale di Curia del medesimo, acciò derogando alle Costituzioni della Santa Memoria de' Papi Urbano VIII., ed Innocenzo XII. circa questa materia, come quelle, che secondo la esperienza ha dimostrato, non possono mai ridursi in pratica, si compiaccia permettere il servarsi l'ordine delli Statuti antichi a tenore del foglio ingiunto, e quì sotto trascritto, in un Congresso Generale dopo matura riflessione, ed esame conchiuso, ordinando, che basti alli medesimi Statuti aggiugnersi con rescritto della Santità Vostra, senz'altra ulteriore spedizione di Decreto, Bolla, o Breve; Che della Grazia ec.

In expulsione Incorrigibilium universo Ordini nostro maxime salubri, & necessaria, nedum ad Religiosam pacem confovendam, atque candorem Ordinis conservandum; ejectis perturbatoribus, & scandalosis Fratribus suo malo exemplo, & conversatione alios pervertentibus, & propterea a Seraphico P. N. Francisco in suo testamento maledictis; verum etiam ad ipsam Regularem disciplinam, ubi viget, augendam, & ubi deficit, instaurandam, ob timorem exinde inquietis, & discolis incutiendum; Servato jure communi, Reus post tria delicta gravia ejusdem (*a*), vel diversæ speciei (*b*) intra vel extra claustra commissa, si aliquando de iis (*c*) monitus, & punitus juridice, vel paternaliter (*d*) fuerit, & constet per juridica acta, vel (*e*) per Provinciæ Regesta; in carceribus per aliquod (*f*) tempus detineatur, & examinatis actis alias factis, seu (*g*) sententiis contra Reum ipsum alias latis, vel (*h*) novis actis denuo confectis, si juridice tria gravia delicta, ut supra dictum est, probata sint, a suo Ministro Provinciali cum Provinciæ Definitorio incorrigibilis declarari possit, non tamen expelli, nisi prius a Superiori Generali, cui acta hujusmodi mittenda sunt, de consilio sex graviorum Patrum, & cum voto Domini Consultoris sæcularis, ejectionis sententia approbata, & confirmata sit. Si Sanctissimo Domino Nostro placuerit.

RESCRIPTUM.

Ex audientia Sanctissimi 6. Decembris 1729. Sanctissimus annuit, dummodo non adversetur Constitutioni *Universalis &c.*

Loco ✠ Sigilli.

N. M. Card. Lercari.

Additiones ex aliena manu.

Quod habet Auctor *num.*42. *& plur. seq.* Ejectos 80
uti infamia laborantes nec exercere suos Ordines, neque concionari, nec assequi beneficia posse, id locum etiam sibi vindicat quoad ejectos e Societate Jesu post emissa vota solemnia, non item quoad eosdem 81
ejectos è Societate Jesu post emissa vota dumtaxat simplicia, ut probe monet san. mem. Benedict. XIV. *de Synodo Diœces. lib.*13. *cap.*11. *n.*2. ubi in hanc rem affert Resolutionem *Sac. Congr. Conc.* & P. Girald. in in addit. ad Maschat. *Institut. Canon. lib.*3. *tit.* 32. *num.* 39. (*) Confer eumdem P. Giraldi in Expositione Juris Pontificii part.1. sect.643. pag.474. seqq. ubi multa habet, quæ ad traditam in hoc Artic. ab Auctore nostro doctrinam confirmandam, vel illustrandam pertinent. (*)

(*a*) *Cum aliqui requirant identitatem specificam delictorum.*

(*b*) *Videtur aliquibus nonnisi delicta extra claustra commissa, expulsione puniri posse, perinde ac ea, qui in claustris patrantur, corruptelam, ac perniciem Ordini nullam afferant.*

(*c*) *Ne excludatur privatæ monitiones, quæque ad juris apices probari nequeant.*

(*d*) *Quandoque a Sacra Pœnitentiaria absoluti, sive ab ejusdem Sacræ Pœnitentiariæ, sive ab Ordinis Foro moneri delinquentes, ac puniri paternaliter solent.*

(*e*) *Ne excludantur Apostasiæ, quæ cum ob indultam a Sacra Pœnitentiaria absolutionem, vel aliam ob causam formali processu judicatæ non fuerint, in aliquem relatæ sint Provinciæ librum, qui utique in Foro ea saltem fide gaudere debet, quæ negotiatorum codicibus adhiberetur &c.*

(*f*) *Cum Urbani VIII. Constitutio annuam, Innoc. XII. semestrem carcerationem requirat; Ex decreto autem Sac. Congreg. memoratum tempus, vel continuari debeat, vel interruptum redintegrari.*

(*g*) *Juxta enim Ordinis Constitutiones elapso semestri ab executione sententiæ, solo pœnali judicio retento, cuncta reliqua comburi debent.*

(*h*) *Ut carcerationis tempore delicta juridice probari possit.*

ELECTIO.

Articulus I.

Electio quo ad ejus esse, divisionem, differentiam, & formam.

1 Electio generatim sumpta est, multorum placentium in ordine ad finem unius præaceptio. Sic ex Aristot. 5. *Ethicor.* & D. Thoma 1. 2. *q.* 13. *art.*3. *in corp.* Unde si ad iter obeundum occurrant simul duo media, videlicet equus, & biga, ut commodius fiat iter, in tali casu biga dicitur eligi, & ad hoc B. Albertus Magnus *cap.*23. *Top.* dicit, *quod eligere est duorum vel plurium, quæ sunt proposita, alterum, vel alterum præoptare*.
2 Electio autem Canonica dupliciter sumitur; Primo generaliter, seu latissime, & sub hoc nomine Electionis venit etiam Postulatio, Præsentatio, Nominatio, Petitio, & Collatio; Secundo sumitur Electio proprie, seu stricte, & prout contradistinguitur a Postulatione, Præsentatione, Nominatione, Petitione, & Collatione; & de Electione in hoc stricto, & proprio sensu in præsenti est sermo.

3 Electio igitur proprie, & stricte accepta est personæ idoneæ ad Ecclesiam vacantem, vel Prælaturam per eos, quibus eligendi Jus competit, Canonica vocatio. *Est in re communis*. Electio differt
4 a Postulatione, quia electio innititur Juri, & postulatio innititur gratiæ. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Unico, de Postulat. Prælator. in 6. verb. Eligo postulando*. Electio enim est personæ habilis, & idoneæ ad dignitatem, & si Canonice sit celebrata, atque ab Electione acceptata, confert huic Jus ad Prælaturam, itaut absque injuria rejici non possit, & si suæ electionis confirmatio sibi denegetur, potest eam Electus actione instituta petere, eo quod de Jure debeatur, *ut cap. postquam* 3. *de electione.* & docet amplius Glossa *ad Rubricam tituli de*
5 *postulat. Prælator. in 6.* Postulatio vero est personæ aliquo defectu, vel impedimento laborantis, ob quod non est eligibilis, ac propterea dispensatione opus habet, ut si quis non sit procreatus de legitimo Matrimonio; *cap. Innotuit* 20. *de electione.* vel quia non habet legitimam ætatem, aut similem defectum patiatur, quem Superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam, quandoque movetur ex gratia, *cap. Bonæ memoriæ* 3. *de postulation. Prælator.* & Glossa *ibi verb. Gratia*. Unde Postulatio describitur, quod sit alicujus personæ ad Prælaturam, seu dignitatem Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere dignetur; *Est in re communis*.

6 Electio differt a Præsentatione, quia Præsentatio ab uno solo fieri potest, & etiam per litteras, & Electio non nisi a pluribus, & capitulariter congregatis fieri potest; *cap. Nullius* 1. *& cap. Quia propter* 52. *de election.* Insuper Jus eligendi ad Beneficium Ecclesiasticum non competit Laicis; *cap. Sacrosancta* 51. *& cap. Massana* 56. *de Elect.* bene tamen jus præsentandi; *cap. Quod autem* 5., *& cap. Pastoralis* 29. *de Jurepatronat.* Deinde Electioni correspondet confirmatio, Præsentationi autem institutio per Superiorem facienda, nam Electionem ad Ecclesiam, vel Prælaturam de aliquo idoneo canonice factam tenetur Superior de jure confirmare, & Clericum idoneum legitime a Patrono præsentatum tenetur instituere.
Unde Præsentatio describitur, quod sit Personæ idoneæ ad Episcopum, vel alium, cui competit institutio, per Patronum legitime facta exhibitio, ut ei de Beneficio vacante provideat. *Est in re communis*. 7

Electio differt a nominatione, quia Nominatio fit de pluribus, & Electio de uno solum, ut colligitur *ex cap. Quod sicut* 28. *de Elect.*, ibi: *Cum ex prima Electione, quæ facta de tribus dicenda videtur potius Nominatio, nihil juris acquisitum sit Nominatis*: deinde per Electionem, postquam est acceptata, acquiritur jus Electo, non sic autem acquiritur jus Nominato per Nominationem *cit. cap. Quod sicut* 28. *de Election.* ibi: *Nihil juris acquisitum sit Nominatis*: Insuper Nominatio potest fieri, & fit alternative, Electio autem determinative; Electio quippe fit de uno solum determinate, Nominatio autem solemnis fit de pluribus alternative, ut ex illis Superior, vel hunc, vel illum promoveat; Fagnan. *in cap. Bonæ memoriæ* 3. *de Postulat. Prælator. num.*63. Unde Nominatio solemnis describitur, quod sit illa, per quam duo, vel plures excellentiores nominantur, seu proponuntur Superiori ad hoc, ut unum ex illis admittat, eique de Beneficio providere dignetur; *Est in re communis*. Dicitur autem notanter *Nominatio solemnis*, quia ut advertunt Abbas *in cap. Quod sicut* 28. *de Election. num.*1. Fagnan. *in cap. Bonæ memoriæ* 3. *de Postulat. num.*79. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.*19. *num.*17. & alii passim; Nominatio est triplex, prima est Nominatio consultoria, quæ præcedit Scrutinium, & fit in Collegio aliquos proponendo, ut si digni judicati fuerint, per scrutinium eligantur; & per hanc nullum jus acquiritur Nominatis; *cit. cap. Quod sicut* 28. *de Election.* cum per talem Nominationem exprimatur solum consensus de futuro, & tali nominatione non obstante, possint Capitulares eligere alium, ut observant citati Doctores, & docet in dies experientia. Secunda est Nominatio, quæ fit in Scrutinio, quando Electores secreto aliquem in Chartula nominant, juxta *cap. Si quis justo* 46. *de Election. in 6.* & hæc coincidit cum votatione privata singulorum Eligentium, atque exprimit consensum de præsenti, & licet, antequam publicetur talis Nominatio, possit variari, publicato tamen scrutinio, non potest amplius per Electores variari, textu expresso *in cap. Publicato* 28. *de Election.* ibi: *Publicato scrutinio variare nequeunt Electores*. Tertia est Nominatio illa solemnis, per quam duo, vel tres digniores nominantur Superiori, ut ex illis unum promovere dignetur. 8 9 10

Electio differt a Petitione, quia Electio tribuit Electo ipsam acceptanti jus ad confirmationem, quæ si sibi injuste denegetur, potest eam, actione instituta petere, eo quod ex justitia ei debeatur, ut colligitur *ex cap. Postquam* 3. *de election.* ac notat Abbas *ibid. num.*1. dicens quod confirmatio sit necessitatis, 11

sitatis, licet Electio a principio fuerit voluntatis; Simplex vero Petitio nullum tribuit jus Petito cum non obstante, quod Plebs, seu populus aliquem petat sibi dari in Prælatum, possit Superior
12 ipsum non concedere. Unde simplex Petitio describitur, quod sit supplicatio, qua Plebs ipsa, seu populus aliquem sibi dari in Prælatum deposcit. *Est in re communis*, & colligitur *ex cap. nulla ratio 1. dist. 62.* ibi: *Nec a Plebibus sunt expediti, & c. Quod Dei timorem 5. de statu Monachor.*, ibi: *Quod jam dicti Parochiani a nobis ratum haberi suppliciter postularunt.*
13 Electio differt a Collatione, quia per Electionem acceptatam acquiritur solum jus ad rem respectu Beneficii, seu Prælaturæ, cum electus ante confirmationem non possit dicere Beneficium esse jam suum, sed solum sibi debitum. Layman *lib. 1. Decretal. titul. 6. num. 4.* Pirhing. *ibid. num. 2.* Reiffenstuel. *ibid. num. 31.* Passerin. *cap. 33. de Election. num. 7.* testans hanc de communi; *argum. cap. Super his 16. de accusationibus*; Per Collationem vero Beneficii, quam quis ratam habuit, acquiritur jus in re, & quasi dominium in ipso, licet possessio ipsius nondum acquisita fuerit, ut notat Layman *loco citat. num. 4.* Garcias cum multis aliis *part. 4. de Beneficiis cap. 2. numer. 1.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 25. arg. cap. Si tibi absenti*
14 *17. de Præbend. in 6.* Unde Collatio libera describitur, quod si gratuita Beneficii Ecclesiastici vacantis concessio facta ab Episcopo, vel alio habente facultatem. *Est in re communis.* Dicitur autem notanter *Collatio libera* ad exclusionem Collationis necessariæ; Collatio enim dividitur in liberam, & necessa-
15 riam. Collatio libera est mox descripta, & dicitur libera, quia licet habens jus conferendi libere Beneficia teneatur hæc intra tempus a Jure præfixum conferre personis idoneis, libere tamen confert cui voluerit ex
16 idoneis. Et hæc collatio libera, seclusa speciali concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem
17 Episcopi, *cap. final. de Officio Vicarii in 6.* Neque ipsa transit ad Capitulum, Sede vacante; *cap. Unic. de*
18 *Institut. in 6.* Collatio autem necessaria est ea, quæ fit ex necessitate Juris, videlicet ad præsentationem, nominationem, electionem alicujus, vel ad mandatum Superioris, aut ex causa permutationis Beneficiorum. Glossa *in Clement. Unic. de rerum permutat. verb. Conferantur*, Barbosa *tract. de Appellativa verbor. Juris significat. appellat. 54.* Et alii passim; Et dicitur *necessaria*, quia Superior de necesse debet conferre Beneficium ipsimet præsentato, nominato, electo, permutanti, aut provideri manda-
19 to, si sit idoneus. Et hæc Collatio potest fieri etiam per Capitulum, Sede vacante, *c. Olim 14. de major. & Obedient. & c. Unic. de Instit. in 6.*
20 Forma Electionis est triplex, scilicet Forma Scrutinii, forma Compromissi, & Forma Inspirationis, textu expresso *in c. Quia propter 42. de Election.* ibi: *Quia propter diversas Electionum formas, quas quidem invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis, statuimus, ut, cum Electio fuerit celebranda præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de Collegio, & fide digni, qui secrete, & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major, vel sanior pars Capituli consentit; vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore, aliter electio facta non valeat; Nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem, absque vitio celebrata: Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverit, Eligendi ea vice potestate privetur. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in Electionis negotio Procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debet advocari, justoque impedimento detentus venire non possit, super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento, & tunc, si voluerit, uni committat de ipso Collegio vicem suam; Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.* Ubi vides, quod generaliter reprobantur omnes aliæ diversæ a tribus dictis Electionum formæ, decernendo, quod
aliter facta Electio non valeat. Hinc Electio per sortes 21
est nulla, utpote facta contra dispositionem irritantem hujus *Capitis Quia propter*, & talis Electio per sortes in specie reprobatur, & fieri prohibetur etiam *in cap. Ecclesia vestra 3. de sortilegiis.*
Electio per scrutinium est illa, quæ præsentibus om- 22
nibus, qui debent, volunt, & possunt interesse, fit per Collectionem suffragiorum circa eum, in quem major, & sanior pars Capituli consentit. *Est in re communis*, & habetur clare *ex cit. cap. Quia propter*
42. de elect. Ex quo Capite, seu Canone secundum 23
Joann. Andr. *ibid. num. 28.* quem Doctores communiter sequuntur, teste Fagnano *ib. num. 36.* colliguntur octodecim substantialia formæ Electionis per Scrutinium. Primum igitur Substantiale est, ut fiat per congregatos in unum. Secundum, ut Scrutatores assumantur a Collegio. Tertium, ut Scrutatores sint tres. Quartum, ut Scrutatores sint de Collegio. Quintum, ut vota singulorum exquirantur secreto. Sextum, ut exquirantur singillatim. Septimum, ut exquirantur vota cunctorum. Octavum, ut vota in scriptis redigantur. Nonum, ut vota in communi publicentur. Decimum, ut publicentur mox. Undecimum, ut fiat collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, & zeli ad zelum. Duodecimum, ut collatio fiat incontinenti post publicationem. Tertiumdecimum, ut fiat communis Electio. Quartumdecimum, ut eadem Electio fiat statim post collationem. Quintumdecimum, ut electio fiat de illo, in quem major, & sanior pars Capituli consentit. Sextumdecimum, ut Electio fiat verbalis. Decimumseptimum, ut Electio non sit clandestina. Decimumoctavum, ut prædictorum omnium Ordo servetur. Hæc apud Fagnan. *in d. cap. Quia propter*, ubi late *a num. 27. usque ad num. 66. inclusive.* Vide etiam Reiffenstuel. *lib. 1. Decretal. tit. 6. num. 146.* ubi docet, quod non valet Electio celebrata a saniori parte Capituli, nisi ea etiam sit major; *cap. Cumana 50. de Elect. & ibi Communis Doctorum.*
Electio per Compromissum illa est, quæ fit, quan- 24
do Capitulares præsentes facultatem eligendi in unum vel plures idoneos viros conferunt, qui vice omnium eligant. *Est in re Communis*; & habetur clare *ex d. c. Quia propter*, & concordat *cap. in causis 30. de Elect.*
Ad faciendum Compromissum pro Electione requiri- 25

tur consensus omnium Vocalium, ita ut unius dissensus Compromissum impediat, & Electio aliter facta non valeat; *cit. cap. Quia propter*, ibi: *Qui vicem omnium .... Aliter Electio facta non valeat*. Ita Glossa *ib. verb. Vice omnium*, & Doctores communiter, te-
26 ste Abbate *ib. §. Vel saltem num. 2. & 6.* Compromissum pro Electione potest fieri etiam in unum solum, quamvis ipse non sit de Collegio, *arg. cap. Causam 8. de Electtion.* ubi Moniales compromiserunt pro Electione Abbatissæ in Episcopum, qui erat solus, & non de Collegio. Glossa *ib. verb. Contulerint*, & Glossa communiter recepta *in cit. cap. Quia propter*,
27 *verb. Viris*. Compromissum non potest fieri in Laicum; *cap. Contingit 8. de Arbitris, cap. Decernimus 2.*
28 *de Judiciis*. Unus compromissarius nequit eligere seipsum; *arg. cap. Cum ad nostram 7. de Instit.* ubi statuitur, quod nemo potest instituere semetipsum in Beneficium, addita ratione, *Cum inter dantem, & accipientem debeat distinctio personalis, cap. Per nostras 26. de Jure patronat.* ubi statuitur, quod nemo potest præsentare seipsum ad Ecclesiam, etiam de suo Jure patronatus, ibi: *Nullus se potest ad Personatum alicujus Ecclesiæ præsentare, quantuncumque idoneus sit.* Sic Glossa communiter recepta *in cap. Cum in Jure 33. de Electtion. verb. Ex se, vel aliis. Quia*, dicit ipsa, *Nemo debet oriri a se ipso, cap. In scripturis 9. caus. 8.*
29 *q. 1.* cum similibus: Si Compromissarii sint plures, possunt ii aliquem ex se ipsis eligere, quamvis in Compromisso id non sit expressum, dummodo non fuerit expresse prohibitum; Sic Abbas *cit. cap. Cum in jure, n. 4.* ubi pro hac sententia allegat Innocent. Hostiens. & quasi communem aliorum, & hanc tenent novissime Pirhing. *lib. 1. Decretal. tit. 6. n. 22.* Reiffenstuel *ib. num. 99.* Engel *num. 21.* Sanigh *cap. 4. num. 24.*
30 Passerin. *cap. 22. de Elect. num. 4.* & alii. Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissa-
31 riis, *cap. Causam 8. de Elect.* & communis Doctorum. Dummodo tamen servata fuerit forma Compromissi, quia, si Compromissarii terminos potestatis sibi traditæ non servaverint, non valet Electio inde secuta, *cap. Cum dilectus 23. & cap. Cum in veteri 52. de Elect.*
32 Electio per Inspirationem est illa, quæ fit per veram Dei revelationem, qualis inter alias fuit electio S. Nicolai, S. Ambrosii, & S. Severi, de quibus fit mentio *in cap. Statuimus 8. dist. 61.* ibi: *Beatus Nicolaus ex Laico electus est in Episcopum. Beatus Severus ex Lanificio assumptus est in Archiepiscopum. Beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in Archiepisco-*
33 *pum est electus*. Electio autem per quasi Inspirationem est illa, qua Electores omnes quasi per Inspirationem Spiritus Sancti concorditer moti, nullo præcedente tractatu, communiter uno corde, & ore in eumdem consentiunt. *Est in re Communis*, & habetur clare *in cit. cap. Quia propter 42. de electtion.* ibi: *Aliter Electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus quasi per Inspirationem absque vitio celebrata.*
34 Ubi adverte, quod notanter ibi dicitur *Absque vitio celebrata*, quia requiritur, ut talis Electio sine ullo vitio Simoniæ, requisitionis, subornationis, & consensus extra Capitulum ante Electionem dati, atque ab omnibus, & singulis libere, & concorditer uno corde, & ore consentientibus fiat, aliter non esset Electio quasi per Inspirationem celebrata, *arg. cap. Per Inquisitionem 26. & cap. Post petitam 46. de Elect.*

Hinc Electus ad clamorem populi non debet per Superiorem confirmari, ut statuitur *in cap. Osius 2. de Electtion.* ibi: *Cum sit manifestum potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, præmio, & mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur, omnino fraudes has damnandas esse arbitror.* Unde, ubi subest suspicio fraudis, non est censenda Electio facta per quasi Inspirationem. 35

Additiones ex aliena manu.

Formam electionis a notissimo *cap. Quia propter, de Elect.* præscriptam, de qua agit Auctor *a num. 20.* locum non habere nisi quoad Beneficia, ex quorum vacatione propriis Pastoribus viduatæ remanent Ecclesiæ, post alios firmavit Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprud. Canonica verb. Electio num. 10.* & respondit Rota *coram Caprar. decis. 558. num. 1. & decis. 593. pariter num. 1.* Quod vero concernit cætera Beneficia, nisi forma electionis determinata sit statuto, vel consuetudine Ecclesiæ, de qua agitur, *sufficit*, ut inquit Rota *cor. Caprar. dict. decis. 558. num. 2. consensus naturalis, sive verbis, sive factis explicatus*, & adamussim convenit cum *mox dicta decis. 593. num. 2.* 36 37

In electione autem facienda servata forma *dict. cap. Quia propter*, is, qui a medietate capitularium electus est, nequit accedere electioni sui ipsius ad constituendam pluralitatem ipsorum capitularium; potest vero accedere in impropria illa electione, in qua non est servanda forma *dict. cap. Quia propter*; Cardin. de Luc. *de Canonic. discurs. 26. num. 6. & seq.* Optime Louvrex *dissert. canonic. 7. num. 44. & plur. sequent. ubi num. 45. Ratio est* (ait) *quia vota secreta danda sunt, & ante publicatum scrutinium, & consequenter accessio publicato scrutinio facta nihil operari potest non solum quia in formam cap. Quia propter peccatum est, sed etiam quia se ipsum eligere videtur, qui dum ignorat, an alii ipsum electuri sunt, sibi ipsi votum dat, quod omnino prohibitum est, prout in terminis decisum reperitur in cap. cum 5. de Elect. quod tamen limitat Tondut. qu. benefic. part. 1. c. 82. num. 7. nisi duo tantum supersint Canonici, quia quum forma cap. Quia propter non possit tunc servari, alter electioni per alterum de se factæ accedere posset. Sed in electionibus, in quibus scrutinium formalitatesque illæ non requiruntur, seu in quibus vota publice dantur, electus a medietate capituli electioni de se factæ accedere non prohibetur.* 38 39

Pariter in electione, in qua locum sibi vindicat forma *c. Quia propter*, post publicationem nequit major pars capituli accedere minori parti capituli, at accedere indubie valet in electione, in qua non est necessaria forma *cap. Quia propter*; Louvrex *dict. dissertat. Canon. 7. num. 49. & duob. sequent.* Rot. *cor. Caprar. dict. decis. 557. a num. 3. ad fin. ubi num. 7. & duob. sequent. Non obstat* (inquit) *quod electio a principio nulla non possit convalidari &c. tum quia procedit hæc regula in electione facienda ad formam cap. Quia propter secus vero in electione impropria, quia quum ista perficiatur ex simplici consensu naturali, satis est quod iste capitulariter superveniat sive ex verbis, sive ex factis &c. tum etiam quia posito quod electio reconvalidetur vigore novi consensus, ex nunc non confirmatur quod nullum est, sed potius inducitur novus consensus electionis: & d. decis. 593. pariter a n. 3. ad finem.* 40

Præ-

41 Præterea in electione, in qua locum habet forma *cap. Quia propter*, nequit extraneus de consensu capituli admitti ad eligendum, potest tamen in alia electione: Louvrex *dissert. Can.* 5. *num.* 25.

42 Ad hæc in electione, quæ fieri debet juxta *cap. Quia propter*, locum esse nequit compromisso limitato, potest vero esse locus in alia electione; Louvrex *dissert. Canon.* 6. *num.* 16. Rot. *in recent. decis.* 312. *num.* 53. *& sequent. part.* 4. *tom.* 2. Limitatum autem compromissum dicitur, si (*ut ait* Louvrex *loco citat. n.* 16.) *ita compromissum sit, ut compromissarii vota singulorum scrutentur, & exquirant, illumque eligant, in quem major, & sanior pars capituli consenserit.*

43 Usum denique sortis in electione facienda ad formam *cap. Quia propter*, prohibitum esse, non est quod dubitari possit, quum non alia admittatur forma, quam illa quæ fit, vel per scrutinium, vel per compromissum vel per inspirationem. Accedit quod Honorius III. in hac electione facienda ad formam *c. Quia propter* expressim vetuit usum sortis, ut perspicuum est ex *c. Ecclesia, de sortileg.* Quæstionis vero est, an idem

44 (margin)

45 obtineat in aliis electionibus. Quoad electiones, quæ fieri dicuntur a Patronis laicis ubi jure Collegii præsentant, scissi inter se sunt Doctores. Negant usum sortis esse prohibitum Piton. *Controvers. Patronor. allegat.* 10. *a num.* 4. *ad plur. sequent.* ubi *n.* 22. quod præsertim procedere debeat negativa hæc opinio, in casu in quo per suffragia duo fuerunt electi, sed neutrius electio conclusa remansit ob reiteratam paritatem votorum; Rota *in recent. dec.* 459. *num.* 25. *part.* 19. *tom.* 2. Prohibitum vero esse usum sortis affirmant Fagnan. *in cap. Quia propter n.* 2. *de Elect.* Passerin. *de Elect. cap.* 18. *n.* 8. Rot. *cor. Ansald. decis.* 95. *n.*

46 10. *cor. Herrer. decis.* 94. *num.* 4. At novissime idem sacrum Tribunal Rotæ *in Pampilonen. Abbatiæ de Turre* 22. *Martii* 1748. *cor. Illustrissimo Clemente impress. Romæ* 1781. *apud Barbiellini* quæstionem in genere definire nequit, ut patet ex sequentibus verbis §. 9. *Ut autem de hac quæstione sit*, sed ex peculiaribus ejus circumstantiis improbavit electionem a Patronis laicis per sortes factam.

ARTICULUS II.

Electio quoad illos, qui possunt, vel non, eligere, & eligi.

1 DE Jure communi Jus eligendi Prælatum spectat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Prælatus est eligendus; *cap. Nullus* 1. *cap. Cum terra* 14. *de Election. cap. ult. caus.* 16. *quæst.* 7. cum similibus.

2 Et hoc Jus diu in Ecclesia duravit, & etiam nunc in plerisque Ecclesiis, præsertim in Germania, ubi Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos eligit, & electi a Romano Pontifice confirmantur: In aliis vero Regnis, ut in Gallia, Hispania, Lusitania, Polonia &c. ipsi Reges ex privilegio Apostolico Episcopos nominant, & præsentant ab ipso Summo Pontifice instituendos: & in multis locis Italiæ ipsemet Summus Pontifex nominat, & instituit, ex quo sibi reservaverit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium *in Extravagant. Ad regimen, de Præbend.* & generaliter, & simpliciter soleat quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus talem reservationem facere quo ad omnes Ecclesias vacantes, vel vacaturas, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam, ut patet *in* 2. *&* 3. *Regula Cancellariæ*, exceptis tamen supradictis Regnis, aliisque Privilegiatis per specialia concordata.

Jus eligendi Prælatum, quamvis ex dictis de Jure 3
communi competat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Prælatus est eligendus, potest tamen, tum ex privilegio, tum ex consuetudine legitime præscripta acquiri etiam ab aliis Clericis extraneis, *cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetudine, & cap. Cumana* 50. *de Election.* & *Communis Doctorum*. Immo possunt ipsimet 4
Capitulares, seu Collegiales Electores de communi omnium consensu communicare Clericis extraneis facultatem eligendi, sive secum coeligendi: Possunt enim Electores totam potestatem eligendi transferre in Compromissarios, etiam extraneos, *ut cap. Causam* 8. *cap. In causis* 30. *& cap. Quia propter* 42. *de Election.* ergo a fortiori poterunt de communi omnium consensu communicare potestatem aliquibus Clericis idoneis, ut secum eligant, ut factum fuisse pro electione Patriarchæ Constantinopolitani habetur *in cap. Scriptum est* 40. *de Election.* Si unus solus de Capitu- 5
lo, seu Collegio remaneat, aliis mortuis, privatis, suspensis, interdictis, vel excommunicatis, aut a Societate recedentibus, ille solus poterit eligere alium in Prælatum totius Collegii. Glossa *in cap. Gratum* 2. *de Postulat. Prælat.* Pirhing *lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 12. Donatus *prax. Regular. tom.* 2. *tract.* 2. *quæst.* 10. cum aliis pluribus, quos allegat, & sequitur Passerin. *de Election. cap.* 10. *quæst.* 1. *num.* 8. Collegii enim, seu Universitatis Jus propter casus supervenientiam conservari potest etiam in una persona. Glossa *in l. Neratius, ff. de verborum significat. & l. sicut ad fin. ff. Quod cujusque univers. nom.* & Glossa *in cit. cap. Gratum* 2. *de Postulat. Prælatorum, verb. Pauciores*. Pirhing *loc. cit.* & alii passim cum Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 19. *num.* 46. Non posset 6
tamen ille eligere seipsum, *arg. cap. In Scripturis* 9. *caus.* 8. *quæst.* 1. *cap. Cum ad nostram* 7. *de Institut. cap. Per nostras* 26 *de Jurepatronat.* & Glossa communiter recepta *in cap. Cum in jure* 33. *de Election. verb. Ex se, vel aliis*. Vide *art. antecedent. num.* 28. *&c.*
Eligere non possunt, quamvis sint de numero Eligen- 7
tium: Primo, Pupilli, & Impuberes, hoc est Minores 14. annis, si sint masculi, vel 12. annis, si sint feminæ, quia pleno usu rationis, seu discretione carent, textu expresso *in cap. Ex eo* 32. *de Election. in* 6.
Secundo, ob eamdem rationem prohibentur eligere 8
Furiosi, & mente capti, quamdiu durat amentia. Glossa *in cit. c. Ex eo, verb. Discretione*. Tholosan. *de Election. cap.* 8. *num.* 2. Pirhing *loc. cit. n.* 26. & alii passim(*) Dubitari posset an unus excomunicatus alio- 9
rum electionem irritam reddat? Regula generalis est, quod utile per inutile non vitiatur *cap.* 37. *de reg. jur. in* 6. Nihilominus distinguendum est aut certus est eli- 10
gentium numerus, & tunc cum omnium requiratur consensus per unius excomunicationem cum ipsius deficiat consensus irrita videtur remanere electio. Aut 11
nullus præfinitus est eligentium numerus tunc indistincte valet. Prima tamen distinctionis pars intelli- 12
genda est nisi pro una parte stet sufficiens eligentium numerus, adeo ut demptis etiam excomunicatis major numerus ex una parte remaneat. *Zoes. in Decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 8. Quod si voluntarie admissi sint ex- 13
com-

communicati, tunc nullo modo subsistit. *Innocen. in*
cap. illa de electione Abbas. ibid. n. 7. *& in cap. fin. n.* 6.
de procurator. Quid si excomunicatus sit tolleratus?
14 Hoc casu probabilior eorum videtur opinio, qui te-
tent, neminem cum ipso communicare prohiberi,
ideoque ejus acta, & electionem sustineri. *Navar.*
in sum. cap. 27. *n.* 7. *Lovar. in cap. Alma mater de ex-*
communicat. p. 2. *§.* 7. *n.* 9. & idem dicendum potio-
ri jure de excommunicato occulto, cum nemo ab er-
rore detrimentum ferre non debeat *per l. Barbarinus*
15 3. *ff. de offic. Prætor.* Hoc tamen in Cardinalibus spe-
ciale est, ut licet sint excommunicati nequeant tamen
a Summi Pontificis electione repelli. *Clementin. lib.*
1. *tit.* 3. *cap.* 2. *§. Cæterum* 4. Quæ sententia anno 1621.
fuit a Gregorio XV. confirmata per novam constitu-
tionem. *Eterni Patris* inter suas juxta *Bullar. Typis*
Mainard. t. 5. *part.* 4. *p.* 402. *coll.* 2. *Bulla* 41. *§.* 22.
16 *usque ad fin.*(*) Tertio, prohibentur eligere Excommu-
nicati Excommunicatone majori; *c. Constitutis* 23. *de ap-*
17 *pel.* & Glossa *ibid. verb. Majoris*. Quarto, eligere non
possunt suspensi ab Officio, & Beneficio simul, vel
etiam ab Officio tantum; *cap. Cum dilectus* 8. *de con-*
suetudine, & Glossa *ibid. verb. A suspensis*, *& cap.*
18 *Cum inter* 16. *§. fin. de Election.* Non prohibentur ta-
men eligere suspensi a Beneficio tantum; quia isti
adhuc possunt exercere omnia negotia, tam spiritua-
lia, quam temporalia, cum sint suspensi tantum a
Jure percipiendi fructus Beneficiales. Glossa *in cap.*
Cum Vintoniensis, 25. *de Electiou. verb. Admiserant*,
& Abbas *ibid. num.* 10. Suarez *tom.* 5. *de Censuris disp.*
27. *sect.* 2. *num.* 34. Passerin. *loc. cit. num.* 91. *& sequent.*
Pirhing *loc. cit. num.* 30. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal.*
tit. 6. *num.* 170. & alii contra Navarrum, & alios.
19 Quinto, eligere non possunt personaliter Interdicti;
cit. cap. Cum inter 16. *de Elect.* & *Communis Doctorum*.
20 Sexto, eligere non possunt Irregulares; *cap. Is, qui*
18. *§. final. de sentent. excom. in* 6. ibi: *Qui nec ad*
eligendum cum aliis debebit admitti, & *ibi* Ancharа-
nus, Silvester verb. *Electio* 1. *§.* 4. Angelus verb. *Ele-*
ctio num. 8. Azor. *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5.
§. 3. *num.* 48. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 172. & alii.
21 Requiritur tamen, quod isti Irregulares, sicuti & ex-
communicati, suspensi, & interdicti sint nominatim
denunciati, alioquin eligere poterunt juxta *Extra-*
vag. ad evitanda in Concil. Constantiensi a Martino V.
editam.
22 Septimo, eligere prohibentur infames infamia ju-
ris. Glossa *in c. Ut circa* 4. *de Election. in* 6. *verb. Eli-*
gentib. Suarez *de Censuris disp.* 48. *sect.* 3. *num.* 2.
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 173. & alii; dummodo ta-
men sint infames sententiati, sive declarati, ut no-
tant Donatus *in prax. Regular. tom.* 2. *tract.* 5. *quæst.*
20. *num.* 5. Passerin. *l. cit. cap.* 10. *num.* 145. & alii.
23 Octavo, eligere non possunt ad Dignitates, & Præ-
laturas Ecclesiasticas Laici sæculares; *cap. Nullus* 1.
cap. Non est 6. *cap. Non licet* 8. *& cap. Nosse* 12. *dist.*
63. *cap. Contingit* 8. *de Arbitris*, *c. Decernimus* 2. *de*
Judiciis, *cap. Sacrosancta* 15. *de Election.* Et Electio
Episcopi per Laicos, etiam cum Canonicis facta, est
nulla, non obstante contraria consuetudine, quæ po-
tius dicenda est corruptela; textu expresso *in c. Mas-*
24 *sana* 16. *de Election.* Nono; eligere non possunt in
Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, qui non-
dum sunt constituti in Ordine Subdiaconatus. *Cle-*
ment. Ut is, qui 2. *de ætat. & qualit. præficiend.* Con-
cil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 4. *de reform.* Decimo, qui 25
scienter elegerunt indignum, pro ea vice eligendi
potestate privantur, & eorum electio cassatur ipso Ju-
re; *cap. Cum in cunctis* 7. *§. Clerici*, *cap. Cum Vin-*
toniensis 25. *c. Scriptura* 40. *de Election. & cap. Perpe-*
tuo 7. *eodem in* 6.(*) Quin ignorantiam allegare valeant
ubi enim quis indignus ab aliquo detegitur electus,
ab eodem id scienter factum præsumitur *Zoes. in De-*
cretal. lib. 1. *tit.* 6. *num.* 19. licet contrarium sentire in
alio casu videatur. *Molin. de primogenit. lib.* 2. *cap.* 4.
num. 48. eo quia nemo præsumendus sit in dolo esse.
Ulterius taliter indignum eligentes iis privantur per 26
triennium beneficiis in ea Ecclesia, quam tali ele-
ctione offenderunt *cap. cum in cunctis* 7. *§. Clerici* 3. *de*
electione, *& elect. potest. Clerici sane si contra formam*
istam quemquam elegerint & eligendi tunc potestate pri-
vatos, *& ab Ecclesiasticis beneficiis noverint triennio se*
suspensos. (*) Undecimo, qui per abusum Potestatis sæ- 27
cularis elegerunt, ipso Jure privati sunt potestate eli-
gendi; *cap. Quisquis* 43. *de election.* Duodecimo, eli- 28
gere pro illa vice non possunt, qui intra tempus sta-
tutum eligere neglexerunt; *cap. Ne pro defectu* 41. *de*
election. cap. Quamquam 18. *eod. in* 6.

Eligi solum possunt, qui habent qualitates a Jure 29
requisitas, & præcipue literarum scientiam, ætatis
maturitatem, & morum honestatem; *c. Cum in cun-*
ctis 7. *§.* 1. *de Election.* Scientia est triplex, scilicet emi-
nens, mediocris, & sufficiens; Scientia eminens est 30
illa, per quam quis statim, & prompte absque revo-
lutione librorum scit casus etiam difficiles, & subtiles
resolvere. Scientia mediocris est illa, per quam quis
resolvit quidem casus etiam difficiles, at non statim,
& prompte, sed cum tempore, & revolutione libro-
rum. Scientia sufficiens est illa, per quam qui suffi-
ciente explere potest ea, quæ suo muneri incumbunt.
Et hæc scientia sufficiens mensuranda est juxta quali- 31
tatem loci, ubi eligendus habet vivere, & juxta qua-
litatem Officii, & Ecclesiæ, ad quam debet quis eli-
gi; *arg. cap. In causis* 30. *§. fin. de election.* In eligendis 32
ad Prælaturas, atque Officia Ecclesiastica quamvis
desideranda sit scientia eminens, adhuc tamen me-
diocris, immo & sufficiens toleratur: *cap. Cum nobis*
19. *de elect. & cap. Nisi cum pridem* 10. *§. Pro defectu*,
de renunciatione, ubi sic expresse habetur: *Quam-*
quam etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, *in*
eo tamen sit competens toleranda, *quia secundum Apo-*
stolum scientia inflat, *Caritas autem ædificat*, *& ideo*
imperfectum scientiæ potest supplere perfectio Caritatis.
Quo ad ætatis maturitatem; Vide verb. *Ætas*: & 33
quo ad morum honestatem patebit ex mox adducen-
dis, qui defectu morum, & honestatis, aliarumque
qualitatum non possunt eligi.

Eligi non possunt: Primo, Infames tam Infamia 34
juris, quam Infamia facti; *cap. Qui in aliquo crimi-*
ne 5. *dist.* 51. *c. Infames* 17. *caus.* 6. *qu.* 1. ubi postquam di-
ctum fuit, fures, sacrilegos, incestuosos, homici-
das, perjurios, raptores, maleficos, adulteros, &
alios ibidem enumeratos de jure infames esse, subjun-
git textus: *Hi omnes*, *inquam*, *nec ad sacros Gradus*
debent provehi; & *cap. Infamibus* 87. *de Regulis Juris*
in 6. ibi: *Infamibus portæ non pateant dignitatum.*
Hoc tamen procedit solum de infamibus sententiatis, 35
sive declaratis, ut advertunt Donatus *in praxi rerum*
Regul.

Regul.tom.2.tract.5.quæst.10.num.3. Passer.*loc.cit.c.10. num.*145. Reiffenstuel *loc.cit.num.*227.*arg.cap.Ex tenore 4.& cap.Quæsitum 17.de temporib.Ordinat.& arg. cap.Licet Episcopus 23.de præbend.in 6.& cap.Cum se-*
36 *cundum 19.de hæretic.in 6.* Secundo, eligi non possunt Excommunicati Excommunicatione majori; *c. Postulastis 7. de Cleric.Excommunic.ministr.*& concordat *c. Si celebrat 10.eod.tit.& c. Cum dilectus 8.de consuet.*
37 Nullus quoque minori Excommunicatione ligatus est eligendus, & quamvis electio de tali scienter facta, non sit ipso jure irrita, est tamen per sententiam Judicis irritanda, textu expresso *in cit. cap. Si celebrat. 10.de Cleric. Excommun.ministr.* ibi: *Si tamen scienter*
38 *talis electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Tertio, eligi non possunt suspensi, sive a Jure, sive ab homine; *c.Cum Dilectus 8. de consuetud. c. Cum inter 16.de*
39 *electiion.* Quarto, eligi non possunt personaliter Interdicti; *c. Ad hoc 1. de postulat. Prælat. cap.Inter 16. de*
40 *elect.c.Is qui 19.de sentent.Excomm.in 6.* Quinto, eligi non possunt Irregulares, *cit. cap. Is qui 18. de sent. excomun.in 6.* & concordat *c. Præcipimus 10. dist. 34. & c.Non confidat 59.dist.50.*
41 Sexto, qui semel ob vitium personæ sunt rejecti non possunt amplius eligi, nisi sint specialiter restituti;
42 c.*Super eo 12. de electtion.* Septimo, eligi non possunt ad Dignitates, & Prælaturas Regulares pœnitentiati a S.Officio, quamvis pœnitentias compleverint, ut constat ex sequenti Decreto *edito 1.Oct.1626. in Generali Congr. S. R. & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram S. D. N. Urbano Divina Providentia Papa VIII. & Illustrissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in universa Republica adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus a S.Sede specialiter deputatis, Sanctissimus D.N. justis de causis animum suum moventibus decrevit, & statuit, ut in posterum Regulares omnes cujuscumque Ordinis, Religionis, Societatis, & Instituti, quibus pro delictis ad S.Inquisitionis Officium spectantibus pœnitentiæ genus aliquod impositum fuerit (salutaribus pœnitentiis exceptis) eo ipso ad omnes Religionis suæ gradus, & officia inhabiles censeantur, & deinceps (etiamsi pœnitentiæ tempus expleverint, vel gratiam receperint) ad illa tamen promoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a S.D.N.vel ab hac Sacra Congregatione coram Sanctitate sua habenda, speciali, & expressa rehabilitatione; alias promotio qualibet nulla sit, & promoventes ipsi privationem suorum Officiorum, ac præterea vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrant, ad quæ restitui nisi ab eodem S.D.N.vel ab eadem Sac. Congr. coram Sanctitate sua habenda non possint: Præsens autem Decretum omnibus Religionum Superioribus intimari mandavit idem S.D.N.*

Thomas de Federicis, S.Romanæ ac Universalis Inquisitionis Notarius substitutus.

43 Hinc nequit eligi ad Prælaturas Regularis ille, qui abjuravit in Sancto Officio, etiamsi de levi; Regulares enim, quibus aliqua pœna imposita est a Sancto Officio, salutaribus tamen pœnitentiis exceptis, ex cit.Decr.Urb.VIII.redduntur inhabiles ad omnes gradus & Officia; abjuratio autem, etiamsi sit de levi, est pœna, quæ per sententiam imponitur, & post sententiam debet fieri, ut constat ex stylo Generalis, & Universalis Sanctissimæ Inquisitionis Urbis, ut testantur Carena, *tract. de Officio SS. Inquisitionis part. 3. tract. 12. de abjurat. §. 4. numer. 11.* Pegna Com.41.3.*part. director. Inquisit.sub tit. de quinto modo terminandi processum n.166. lit.D.* Diana *part. 4. tract de offic.& potest.Inquisit.resol.64.*

Septimo, eligi non possunt Hæretici, textu expresso *in c. Quicumque 2. §. Hæretici, de Hæreticis in 6.*ibi: *Hæretici autem, Credentes, Receptatores, Defensores, & Fautores eorum, ipsorumque Filii usque ad secundam generationem ad nullum Ecclesiasticum Beneficium, seu Officium publicum admittantur: Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane.* Sic 44
nec etiam Schismatici; *arg.c.Quia diligentia 5.de elect.* ubi electio Schismatici ad unionem Ecclesiæ redeuntis dispensative solum permittitur confirmari; Abbas *ibid.n.1.*Barbosa *ibid.n.2.*& alii passim. Octavo, eligi non possunt in Episcopos Neophyti; *c. Probibentur 2.dist.48.*ibi: *Prohibentur autem Neophyti in Episcopos ordinari, ut qui heri erat Cathecumenus, hodie non fiat Episcopus, qui heri erat in Theatro, hodie non sedeat in Ecclesia, qui vespere erat in Circo, hodie non ministret Altari; qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator Virginum. Causa autem hujus probibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tamquam Religio Christiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam Diaboli.* Nono, eligi non possunt spurii, & illegitimi; *c.Cum in cunctis 7. de elect.*& ibi Glossa communiter recepta verb. *Matrimonio.* Decimo, eligi non possunt Laici, qui enim nec dum sunt Tonsurati, sunt inhabiles ad quodlibet Beneficium, itaut nec sufficiat post illud jam acquisitum tonsurari; *arg.c.Ex litteris 6. de transaction.* & notat Glossa *fin.* & Abbas *ibid.* Aliter electio facta in personam Laici nondum Tonsurati, ipso jure est nulla, cum Laicus sit incapax omnis juris Ecclesiastici, *c.Causam 7.de præscriptionib. c.Cum adeo 17.de rescriptis, c. Contigit 8.de arbitris, c.Decernimus 2.de Judiciis, c. In Ecclesia 2.de de institution.* Undecimo, eligi non possunt Bigami, servi, & hujusmodi; *arg. c.Infames 17.caus.6.q.1.*ibi enim tales, aliique similes prohibentur promoveri ad sacros Ordines, unde a fortiori debent prohiberi promoveri ad Ecclesiasticas Dignitates, & Prælaturas. (*) Controversum est inter Doctores an habens filios sive legitimos sive illegitimos possit ad Ecclesiasticas dignitates promoveri Utramque opinionem expendit. *Zoes.in Decretal. lib.1.tit.6.n.38.& 39.* & non efficere concludit (*).

45 (right margin, beside "Sic"); 46 (beside "Octavo"); 47 (beside "Nono"); 48 (beside "Decimo"); 49 (beside "Undecimo")

Additiones ex aliena manu.

De materia hujus articuli latæ æque, ac egregie 50
disserit Louvrex *dissert. Canon.5.per tot.* Eum ubi res postulat consule. Hic vero non est prætereundum, quod Canonici tum Cathedralium, tum Collegiatarum tametsi sint de capitulo, non aliter jus eligendi habent, quam si in sacris sint constituti, ut sancitum est *in c. Ex eo §.An Ecclesiis, de Elect.in 6.& in Clementina Ut ii, de ætat. & qualit.* & innovatum est a *Concilio Trident.sess.22.c.4.de Reform.*

Nota vero, quod necesse haud est, ut de tempore 51
vacationis Beneficii Canonici in sacris sint constituti, sed satis est, si de tempore electionis constituti sint in sacris. Idque etiamsi ex dispensatione Pontificia ordi- 52
nati sint ante ætatem ordinariam; Louvrex *diss. Canon.5.*

non.5.n.8.& seq. Barbos. *de Canon.c.36.n.3.* Tambur. *de Jur.Abb.tom.1.disp.5.quæsit.8.*

53 Utrum vero jus eligendi habeat Canonicus pro-
54 prietarius, an vero Canonicus possessor, tum an jus eligendi habeat Canonicus post Canonicatus resignationem, vel vacante Canonicatu per alterius incompatibilis assequutionem, expendit Louvrex *dict. diss. Canon.5.a num.10.ad plur.sequent.*

55 Pacifica haud est opinio Auctoris *num.13.& seq.* quod interdicti, & irregulares haud possint eligere.

56 Consule inter alios Zoes. *in decr. lib.1. tit.6. n.16. & seq.* Pro opinione vero Auctoris est Passerin. *de Elect. c.10.n.99.& plur.seq.*

57 Admissio excommunicati ad eligendum, an irritam reddat electionem, vide apud Zoes. *in decretal. dict.lib.1.tit.6.num.8. & seq.*

Articulus III.

Electio quo ad ea, quæ concernunt Electores.

1 Electores habentes legitimum jus ad suffragandum sive sint absentes, sive præsentes, vocandi sunt ad electionem novi Prælati: *c.Cum inter universas* 18. *c. Coram dilecto* 35. *& c.Quia propter* 42. *de*
2 *Election.* Si tamen sint nimis distantes, non sunt de necesse vocandi; *c. Cum inter universas*, ibi: *Quamvis Ecclesiastica Constitutio non exigat, ut ad electionem*
3 *Pastoris, Canonici tam remoti vocentur*. Quænam autem requiratur distantia sufficiens pro ipsis non vocandis standum est specialibus consuetudinibus, & Constitutionibus, ut colligitur *ex cap. Quod sicut* 28. *de elect.* & sufficit ut commode vocari non possit, sive sint in Provincia, sive extra; ad finem enim citandi absentes sola commoditas attendenda est, juxta *cit. cap.Quod sicut, & cit. c.Quia propter.* Donat. *in prax.*
4 *rer.Regul.tom.2.tract.4.q.15.n.1.* Electores vocati non possunt cogi ad interessendum, nisi agatur de magno præjudicio Ecclesiæ; *cit. c.Quod sicut; & cit. c.Quia propter* 42. *de elect.* ibi: *Qui debent, & volunt, &*
5 *possunt commode interesse*. Electores absentes, & legitime impediti possunt eligere per Procuratorem, textu expresso *in cit. c.Quia propter* 42.*de elect.*ibi: *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio Procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit; super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento, & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam*. Et clarius habetur *in cap. Si quis* 46. *de elect. in 6.* ibi: *Si quis justo impedimento detentus in electionis negotio nequeat commode interesse, potest nedum uni, prout dicitur in Concilio Generali,* (idest in *cit. cap. Quia propter*) *sed & pluribus committere suas vices, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem, & erit tunc melior conditio occupantis; Verum si ambo concurrant insimul, & postulent se admitti, audiri eos non expedit, quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret, sed is admittatur dumtaxat, quem Capitulum, vel pars major elegerit; Vel si concordare nequeant, is qui primo in Instrumento, vel Litteris procurationis extiterit nominatus &c.* Si nemo velit hanc procurationem recipere, 6
non potest Elector absens eligere per Epistolam, textu expresso *in cit.c.Si quis* 46. *de elect. in 6.§. Absens*, ibi: *Absens quoque (licet nullus de Collegio velit esse Procurator ejusdem, nec ipse, nolente Capitulo, extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per litteras exprimere votum suum, quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete, & sigillatim tantummodo exprimendum*. Vide tamen quæ tradita sunt in verb. *Absens, art.1. n.8.9.* (a)

Electores tenentur sub gravi investigare de idonei- 7
tate personæ eligendæ; *cap.Cum in cunctis 7. de elect.* Negligendo enim talem inquisitionem, seu investigationem in re gravi delinquunt; *cap. Ea quæ 3. de Officio Archidiac. cap. Nulli 1. dist.19. cap. Dictum 8. dist.* 18. dum ratione officii, contractus, vel quasi contractus tenentur præcavere ne eligantur indigni; aut minus idonei cum nimio præjudicio Ecclesiæ, & animarum, ad cujus regimen assumuntur. Hinc E- 8
lectores eligentes indignum, idest cui desunt qualitates ad sic promovendos de jure requisitas ultra peccatum mortale quod incurrunt, ipso Jure privati existunt pro una vice potestate eligendi, textu expresso *in cit. c. Cum in cunctis 7. de elect. §.fin.* ibi: *Eligendi tunc potestate privatos se noverint*; & concordat *cap. Cum Vintoniensis 25.& cap.Scriptum est 40.de election.* Hæc autem pœna privationis potestatis eligendi non 9
incurritur, nisi sequatur communis electio indigni, quamvis semper peccetur mortaliter dando scienter suffragium indigno, textu expresso *in c. Perpetuo 7. de election. in 6.*ibi: *Declaramus quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur, licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis metum, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.*

Eligens indignum, & asserens se id ignoranter fe- 10
cisse, cogitur probare ignorantiam; *arg. cap. Innotuit* 20.

Nota Romani Theologi.

(a) Dum Auctor dicit, posse electores absentes, & legitime impeditos eligere per Procuratorem, id sic est intelligendum, ut possint quidem absentium suffragia per aliquos ab ipsis electoribus absentibus, vel ab ipso Capitulo destinatos suppleri, si id liceat per Constitutiones talis Ordinis a S. Sede approbatas; minime vero ut suppleri possint vel a Præside electionis, vel a Capitulo propria auctoritate. Vetitum namque hoc esse aperte colligitur ex Sacræ Congregationis Decreto 3. Decembris 1644. quod ex Pignatell. refert Matthæuccius *cap,18.Officialis num.19.* Sacra Congregatio *censuit cavendum, ne deinceps Titulares constituantur ad effectum electionis faciendæ, aut voces & suffragia absentium suppleantur*: quod in sensu exposito intelligunt laudati Pignatel. & Matthæuc.

tuit 20. *de elect.* ubi Pontifex eligentibus indignum, solum ex gratia remisit, quod non cogerentur probare ignorantiam quam allegabant; & notat ibidem Glossa verba *Ignorantiam*: & Abbas *n.*7. Non enim potest præsumi rationabiliter ignorantiam de qualitatibus eligendi in Electore, qui tenetur ex officio eas inquirere, & investigare, & si non investigaverit, non potest excusari ignorantia, quia cum in tali casu ignorantia fuisset crassa, supina, affectata, & vincibilis, non est censenda causa, sed effectus negligentiæ, atque adeo non potest excusare Electorem, uti non excusabat Episcopum Antisiodorensem in non observato Interdicto, *cap. Ad hæc* 1. *de postulat. Prælator.* & confert *cap. Cum in tua* 6. *Qui Matrim. accusar. possent*, *l. Nec supinam* 6. *ff. de jur. & facti ignor.*

11 Eo magis cum Elector & possit, & debeat talem negligentiam tollere, non tollendo autem impedimentum ignorantiæ, approbat impedimentum; *arg. c. His quibus* 60. *de elect. & Glossa ib. verb. currit.* Eligens scienter indignum peccat graviter, etiamsi sciat se nihil profecturum per denegationem sui suffragii, ex quo omnes alii Electores velint eligere talem indignum; Et ratio est quia eligere indignum est ab intrinseco malum, adeoque nulla ratione potest esse licitum, unusquisque enim tenetur quantum in se est prospicere bono communi, quod semper præferendum est bono privatorum; & præstat mori quam mortaliter peccare, quia mors animæ magis quam corporis est timenda, ut recte observat Doctissimus Donatus *loc. cit. q.*26. *n.*7. Si autem alii parati sint eligere indignum, ipsi viderint; quilibet tamen tenetur conscientiæ suæ consulere, & quantum ex se est, non concurrere ad talem indigni electionem, & illi resistere, quia ex *c. Error* 3. *d.*83. *Error, cui non resistitur, approbatur . . . . Neque caret scrupolo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.* Lezana *part.* 1. *c.* 15. *n.* 14. Vasquez *Opuscul. de Benefic. c.*2. *§.*3. *dub.*3. Matthæuc. *Officialis Cur. c.*18. *sub n.*4. *& c.*28. *n.*2. & communiter Doctores apud Peyrin. *de subdit. qu.*5. *cap.*31. *qu.*3. *§.*2. ubi disputat ad partes, & acriter reprehendit pusillanimes.

12 Non debent tamen, nec possunt Electores denegare suum suffragium ei, quem per solam confessionem Sacramentalem noverunt indignum; Electores enim talem indignum per solam confessionem cognoscentes tenentur se gerere circa ipsum in foro externo, ac si nihil in foro Sacramentali novissent, adeoque tenentur ei suffragari, ne frangant sigillum Confessionis, & ne reddatur odiosa Confessio; Et sic tenent fere communiter Doctores contra paucos apud nitidissimum Lumen Illustrissimæ Religionis Prædicatorum Hyacinthum Donatum *loc. cit. qu.* 29. *num.*6. Et desumitur ex Constitutione Clementis VIII. edita pro casuum reservatione incipiente *Sanctissimus Dominus*, ibi: *Tam Superiores, quam Confessarii, qui postea ad Superioritatis gradum assumpti fuerint, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur*; Ex quibus verbis clare patet contrariam opinionem, saltem respectu Regularium, hodie non posse sustineri, & violatores prædictæ Constitutionis peccare mortaliter contra præceptum formale obedientiæ importatum per illa verba, *Caveant diligentissime*, & fieri sacrilegos, & incidere in pœnas severissimas ad terminos *c. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de pænit. & c. Omnis utriusque sexus* 12. *de pænit. & remiss.* prout ex multis ostendit Peyrin. *tom.*2. *de Prælat. q.*3. *cap.*2. *§.*2. *n.*46. Donat. *loc. cit. num.*20.

Electores tenentur sub mortali eligere eos, quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles esse judicaverint; sic Concil. Trident. *sess.*24. *cap.*1. *de reformat.* ubi expresse definit: *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint*; Unde Innocentius XI. contra aliter sentientes die 9. Maii 1679. damnavit sequentem propositionem 47. in ordine: *Cum dicit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent; Concilium vel primo videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus*; Et consonant Sacri Canones, & signanter *cap. Metropolitano* 19. *dist.* 63. ibi: *Optimus ordinetur*; *cap. Licet* 15. *caus.* 8. *quæst.*1. ibi: *Qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligatur ad Sacerdotium, & cap. unic. ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*, ibi: *Non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Beneficium in personam magis idoneam dispensare* cum similibus. Accedit ratio, quia violatio Justitiæ distributivæ, vel commutative per acceptionem personarum est de suo genere peccatum mortale, unde dicitur Jacobi 2. *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi*. In electionibus autem, Provisionibus, & Collationibus præferre minus dignum digniori, est manifeste utramque justitiam violare, cum Prælaturæ, Dignitates, & Beneficia Ecclesiastica sint bona communia, meritorum præmia, & digniorum honores, ordinata in bonum Ecclesiæ, & bonum ipsius electi, ergo &c. Hinc S. Hieronymus relatus *in cap. Moyses* 6. *caus.* 8. *q.*1. sic dicit: *Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit utique successores Principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia tribu eligitur Jesu, idest Josue, ut sciremus Principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ; At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, ut non quærant eas in Ecclesia columnas erigere, quas plus cognoscant Ecclesiæ prodesse, sed quas vel ipsi amant, vel quarum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent muneribus impetrarunt*; & S. Augustinus *Epist.* 29. *ad Hieronym.* ait: *Quis ferat, si quis divitem eligat ad Sedem honoris, contempto paupere instructiore & sanctiore*? & sic tenent D. Thomas 2.2. *q.*63. *art.*2. Divus Antonin. *part.*2. *tit.*1. *cap.*20. *§.* & alii communiter. 13

Obligatio sub gravi eligendi digniorem non solum procedit de Episcopis, & S.R.E. Cardinalibus, de quibus expresse loquitur Concil. Tridentinum *cit. sess.* 24. *cap.*1. *de reformation.*, sed etiam procedit de omnibus aliis, qui habent Jurisdictionem quasi Episcopalem, 14

palem, uti sunt Abbates, Commendatarii, Archimandritæ, aliique hujusmodi Prælati nullius Diœcesis, ac Prælati Regulares: sic cum communi Joan. Cardenas *in Crisi Theologica super Proposit.* 47. *Innocent. XI. cap.*2. *numer.*11. Lugo *disp.*35. *de Justit. n.*55. Diana *p.*5. *tr.*14. *resolut.* 12. Reiffenstuel *loco*
15 *citato num.*240. & alii passim. Obligatio sub gravi eligendi meliorem procedit etiam de promovendis ad Ecclesias Parochiales, ut colligitur aperte ex Concil. Trident. *sess.*24. *cap.* 18. *de reformat.* ubi præcipit Episcopis, ut ex nominatis ab Examinatoribus tamquam dignis, eligant, & exquirant digniores, ibi: *Episcopus eum eligat quem ceteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat*, & infra ibi: *Tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*, & habetur ex Constitutione S. Pii V. incipient. *In conferendis*, & sic communis Doctorum teste Passerin. *cap.*30. *de electione num.*1. & Cardenas *loc. cit. cap.*4. *num.*40. & Ioann. Maria Nogar. *in Theologia Radicali tract.* 15. *num.*10, cum aliis dicunt aliter sentientes incurrere damnationem cit. Propositionis 47. ab Innocentio XI. proscriptæ.

16 Electio digni prætermisso digniore est valida, quamvis ex dictis sit illicita; colligitur *ex cap. Cum Nobis §. his igitur* 19. *& cap. Cum Dilectus* 32. *de Electione.* & tenet communis Doctorum cum Glossa magna circa fin. *in cap. Nullus dist.*61. S. Thomas 2. 2. *quæst.*63. *ar.* 2. *ad* 3. Garcias *de Benefic. part.*7. *capit.*16. *num.*2. & alii passim: Et ratio est, quia si electio impugnari posset in foro externo seu Judiciali, ex solo motivo, quod non fuerit electus dignior omnes propemodum electiones possent impugnari, & sic aperiretur via infinitis litibus, quod esset maximum absurdum, & incommodum. Immo electio
17 digni prætermisso digniore potest aliquando esse nedum valida, sed etiam licita; Possunt enim Electores sine culpa eligere dignum omisso digniore in variis casibus. Et primo sic possunt, quando id exigit necessitas Ecclesiæ, ut si conferenda sint duo Beneficia, alterum Parochiale, quod tenues habeat redditus, & alterum simplex pinguius, & non concurrant nisi duo oppositores, tunc non est eligendus dignior in Beneficium pinguius, sed in Parochiale, licet sit tenue, quia bonum commune debet præferri bono particulari, & Ecclesia Parochialis exigit prudentiorem, ac doctiorem, nullo habito respectu ad introitus. Sotus *lib.*3. *de Justitia quæst.*6. *artic.*3. *ad secundum argumentum*, Bannes 2. 2. *dub.*3. *conclus.*3. Serra 2. 2. *qu.*63. *art.*2. Donat. *loco citat. quæst.*27. *num.*2. Viva *in propositión.* 47. *Innocentii XI. num.*17. & alii. Secundo, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando major pars Electorum vult excludere digniorem, & nisi eligatur dignus, vult eligere indignum; tunc enim licite potest eligi dignus, omisso digniore, cum sit hoc magis utile Ecclesiæ, ex quo sic repellatur ab ipsa indignus, qui a majori parte fuisset electus, nisi minor pars concurrisset ad electionem minus digni. Donat. *loc. cit. num.*8. Viva *loc. cit. num.*17. *§. loquitur secundo*, & alii. Tertio, potest eligi minus dignus relicto digniore, quando major pars Electorum ita firmiter decrevit eligere minus dignum, ut moraliter sit certum quod talis evadat electus, tunc enim minor pars poterit licite se illi conformare pro conservando bono pacis, quia in tali casu est impossibile eligere digniorem stante malitia ceterorum Electorum, & aliunde Electio digni relicto digniore non est intrinsece mala, sicuti electio indigni, quæ ex dictis *supra n.*11. nulla ratione potest fieri licita. Cajetan 2. 2. *quæst.*63. *art.*2. Sotus *loc. cit.* Bannes *loc. cit. numer.*14. Lezana *part.*1. *cap.*15. *num.*14. Donat. *loc. cit. num.*6. Quarto, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando minus dignus est magis utilis, vel quia est magis potens ad tuenda Jura Ecclesiæ, vel quia est magis sedulus, vel quia est magis expertus, vel quia est magis acceptus populo, vel quia est indigena, vel quia minus detinetur extraneis curis, vel aliis de causis, quas varias enumerat Barbos. *in Collect. ad sess.*24. *de reform. c.*18. *a n.*129.

Et ratio supradictorum est, quia major dignitas ad 18
Prælaturas, & Beneficia Ecclesiastica non est præcise mensuranda ex majori scientia, vel majori vitæ probitate, sed etiam ex prudentia, solertia, dexteritate ad regendum, nobilitate, & potentia Familiæ ad Ecclesiam defendendam ab inimicis Christi, ejusque jura tuenda, & ex variis aliis circumstantiis externis; adeout omnibus insimul consideratis, Ecclesiæ, sive Prælaturæ, cui præficitur, ceteris utilior fore credatur. Hinc S. Thomas 2. 2. *quæst.*63. *art.*2. *in respons. ad tertium*, notanter sic inquit; *Sed quantum ad conscientiam Eligentis, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune; quia si potest haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem, & alius præferatur, oportet quod hoc sit propter aliquam causam, quæ quidem si pertineat ad negotium, quantum ad hoc, erit ille qui eligitur magis idoneus; si vero non pertinet ad negotium, id quod consideratur ut causa, erit manifeste acceptio personæ.* Et ibidem *quæst.*185. *art.*3, *in corpore*, ait: *Et ideo ille, qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere, non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est secundum charitatem, sed meliorem quo ad regimen Ecclesiæ, qui scilicet possit Ecclesiam, & instruere, & defendere, & pacifice gubernare*; & *in quodlibet* 6. *art.*9. dicit: *Aliquis potest dici melior dupliciter; uno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de caritate, alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc, ut Prælaturam suscipiat, quia forte potest Religionem magis juvare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ &c. Non ergo semper est eligendus melior simpliciter, sed quo ad aliquid* Hæc D. Thom.

Elector renuncians electioni, si pœniteat, & se re- 19
tractet re adhuc integra, debet admitti cum ceteris Electoribus ad eligendum in Capitulum, *argum. cap. Lectæ* 14. *de renunt.* Glossa ibidem, & Donatus *loco* 20
*citato qu.*18. 1. Secus autem re non amplius integra; *cap. In causis* 30. *de election.* & Glossa *ibid. verb. Cum res non esset integra.* Remittentibus enim actiones suas, non est amplius regressus ad eas, *ff. de ædilit. edict. leg. Quæritur: §. Si venditor*, & *cap. Quod semel* 21. *de Regul. Juris in* 6. ibi, *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Res autem tunc 21
dicitur integra, quando non fuit executa, neque cœpta: colligitur *ex cap. final. §. Officium autem, de offic. Judic. deleg. in* 6. *cap. Quicumque* 11. *de sententia*

tia Excommun. eod. in 6. & ibi Glossa *verb. Re integra, leg. Et quia 6. ff. de jurisd. omn. judic.* E contra tamen res desinit esse integra quando incipit aliquo modo exequi, etiam per solam citationem, & in præsenti casu per solam renunciationis spontaneæ acceptationem a Prælato per scripturam, vel coram testibus formiter recepta. Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 32. ubi ex multis ostendit rem non esse integram,
22 ubi Prælatus acceptaverit. Elector quamvis ante publicatum scrutinium possit vocem suam variare, non potest tamen publicato scrutinio; & a fortiori si jam miserit schedulam suam in urnam in communi loco præparatam in finem eligendi, *cap. Publicato* §.58. *de election.* & Glossa *ibid. verb. Variare*, & Glossa *in cap. Quia propter* 42. *de election. verb. Publicent.* Et ratio est, quia si ponens schedulam in urnam posset illam reassumere, & votum mutare, daretur locus dolis, fraudibus, jurgiis, & litibus innumeris, cum sic posset quilibet ex malitia electionem impedire, communitatem inquietare, quod est contra dispositionem *cap. Cum inter universas* 18. *de electione*.
23 Electores quamvis sine vera, & justa causa nequeant interponere appellationem, seu oppositionem, ne procedatur ad electionem, possunt tamen ex justa, & vera causa, ut V. G. si Electores sint inabiles propter suspensionem, Interdictum, Excommunicationem, vel ob aliquod simile; *cap. Consideravimus* 10. *de election.* & Glossa *ibidem verb. post*
24 *appellationem*. Electores postquam aliquem unanimi consensu elegerunt, non possunt deinde illi electioni opponere, nisi ex causis de novo emergentibus, vel nisi eis improbitas morum electi de novo fiat manifesta, quæ tempore electionis erat illis totaliter secreta, vel incognita, textu expresso *in cap. Nulli* 8. *de election. in* 6. ibi: *Nulli licere decernimus, postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta, vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum, illum super electione ipsa, nisi ex causis postea emergentibus, impugnare, vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas, vel alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verosimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur,* & ibi Glossa *verb. latentis, & verb. defectus*.
25 Talis oppositio fieri potest triplici modo; scilicet contra formam electionis contra electum, seu eligendum, & contra Electores, dummodo tamen fiat in scriptis cum juramento, & causa rationabili exprimenda in litteris oppositionem, & appellationem continentibus, textu expresso *in c. Ut circa* 4. *de elect. in* 6. ibi: *Edicto perpetuo providemus, ut si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam; aut personas eligentium, vel Electi, sive illius, cui erat provisio facienda, sive facta, & propter hoc contigerit appellari; appellantes instrumento publico, seu litteris super appellatione confectis, omnia, & singula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel personas coram personis authenticis, aut personæ, quæ super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali præstito juramento, quod credunt ea, quæ sic exprimunt esse vera, & se posse probare, & ibid. Gloss. verb. Formam, & verb. Eligentium*.
26 Electoribus est interdictus abusus illicitarum Capitulationum, quas occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum interdum fieri contingit, & ad hoc datur hic Innocentii XII. Constitutio, qua, ad tollendum abusum illicitarum Capitulationum, quas occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum, ab iis, ad quos Electio personarum illis præficiendarum spectat, interdum fieri contigit, innovantur Constitutiones Nicolaii III. Pii V., & Gregorii XIII. in similibus editæ, cum additione pœnarum, ac prohibitione dictarum Capitulationum sub eisdem pœnis.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Ad futuram rei &c.

Ecclesiæ Catholicæ per universum orbem diffusæ regimini, meritis licet imparibus, Divina dispositione præsidentes, ea, quæ a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, sive ad illicitorum, ac præsertim Ecclesiasticæ libertati adversantium juramentorum abusum tollendum, sive ad quamcumque avaritiæ labem a personis in sortem Domini vocatis, quas non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere maxime convenit, excludendam prudenti, salubrique consilio, ac illo, qui secundum scientiam est, zelo constituta, & ordinata esse noscuntur, Apostolici muniminis nostri patrocinio libenter roboramus, novisque præsidiis, ut serventur exactius, constabilimus, ac alias desuper concessæ nobis a Domino potestatis partes studiosa caritate interponimus, sicuti Ecclesiarum omnium, quam gerimus, sollicitudo postulat, Nosque omnibus maturæ considerationis trutina perpensis, ad Omnipotentis Dei gloriam, rectam, & felicem Ecclesiasticarum rerum directionem, necnon animarum pretioso Unigeniti Dei Filii D. N. J. C. sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

§.I. Dudum siquidem, postquam fel. rec. Nicolaus Papa III. Prædecessor noster, accepto in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, ut cum earum Prælati ad Ecclesias ipsas primo accederent, vel cum de recipiendis ibidem novis Canonicis ageretur, nec Prælatos admitti, nec Canonicos aliter recipi in eisdem Ecclesiis, nisi jurassent statuta, & consuetudines ipsarum Ecclesiarum scripta, & non scripta inviolabiliter observare; Inter Laicos quoque multarum Civitatum, Castrorum, & Terrarum eum consuetudinis morbum in suis Potestatibus, Rectoribus, vel Officialibus assumendis irrepsisse, ut ipsi Potestates, Rectores, & Officiales ad ejusmodi Potestarias, Rectorias, & Officia nullatenus admitterentur, nisi prius se statuta ipsorum locorum clausula servaturos similiter jurassent: In statutis vero, ac consuetudinibus supradictis interdum aliqua reperiri illicita, sive impossibilia, vel Ecclesiasticæ libertati obviantia, ne sub tali generalitate jurandi sic jurantibus peccandi occasio præberetur, animarum periculis obsistere cupiens, salubri sua, ac generali Constitutione præceperat a quibuscumque scientibus contineri in prædictis Constitutionibus, & statutis illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, juramenta hujusmodi nullo modo præstari; Ac præterea decreverat talia juramenta ea intentione facienda, vel

facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu Ecclesiasticæ libertati obviantia observarentur, cum etiam sub tali intentione præstari non possent absque Divinæ Majestatis offensa in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma præfata, vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contigisset, ad observanda dumtaxat licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obviantia Jurantium intentionem referri debere; Declarans insuper juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercumque, & sub quacumque verborum forma præstita, vel præstanda, ad licita, possibilia, ac Ecclesiasticæ libertati non obviantia dumtaxat extendi, ipsosque Jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

§. 2. Rec. mem. Gregorius Papa XIII. etiam Prædecessor noster per quasdam suas desuper sub plumbo expeditas litteras, quarum initium, *Inter Apostolicas &c.* prædictam Nicolai Prædecessoris Constitutionem, itidemque alias omnes Canonicas sanctiones de abusu, & reprobatione juramentorum hujusmodi promulgatas innovavit, voluitque eas ubique ab omnibus, etiam quoad præterita, inviolabiliter observari. Præterea præcepit, & interdixit Prælatis, Canonicis, & aliis supradictis, nec non Ecclesiarum Capitulis, & Monasteriorum ceterisque Conventibus, Civitatum quoque Castrorum, & Terrarum Communitatibus, & personis quacumque dignitate præditis, ne ulla omnino juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati Ecclesiasticæ aut Decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante, sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones, aut alios actus ubicumque, ac quocumque tempore, etiam prætextu cujusvis consuetudinis quantocumque tempore observatæ, quæ potius corruptela esset censenda, sive in genere, sive in specie præstare, reddere, vel exigere, neve super præstitis, redditis, vel exactis eo usque quempiam in judicio, vel extra illud inquietare auderent quoquomodo, vel turbare.

§. 3. Ac illos, qui juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel Ecclesiasticæ libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contendissent, Episcopos quidem, & alios quoscumque Pontificali dignitate præditos a Divinis suspendit: Capitula vero, Conventus, eorumque Ecclesias, & loca omnia Interdicto Ecclesiastico supposuit, ac singulares personas excommunicationis sententia innodavit, inhabilesque fecit ad obtenta, & alia obtinenda eo ipso, sibique, & Romano Pontifici pro tempore existenti relaxationem suspensionis, & interdicti, necnon absolutionem ab excommunicationis sententia hujusmodi perpetuo reservavit. Decernens eos, qui talia juramenta scienter præstitissent, usu, & commodo rei, ac gratiæ, cujus causa jurassent, eo ipso privatos esse, alios vero ignorantes ad præstitorum juramentorum hujusmodi observationem minime teneri, & alias, prout in præfatis Gregorii Prædecessoris litteris, quarum tenorem præsentibus pro plene, & sufficienter expresso, ac de verbo ad verbum inserto haberi volumus, uberius continetur.

§. 4. Porro antequam litteræ hujusmodi emanassent, similis mem. Pius Papa V. etiam Prædecessor noster, ejusmodi Concil. Triden. Decretis, quibus, ne quidquam, quod in usus pios non convertatur in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas quoquomodo persolvi possit, strictissime prohibetur, inhærens suam hac in re Constitutionem ediderat tenoris, qui sequitur, videlicet. Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Durum nimis, & incommodum arbitramur, quod Ecclesiarum Ministri in iis, quæ ad ipsorum sustentationem suppeditant, dispendia patiantur. Quocirca cum hanc ad rem, simulque prohibendam ab Ecclesia Dei avaritiæ pravitatem, editas ante hac sanctiones minime satis esse intelligimus, Novæ Constitutionis subsidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum Constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligeretur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur, Turnorum lucra, interponerentur, licet Sancta Synodus hæc detestata, mandaverit Episcopis, ut quæcumque hujusmodi, quæ in usus pios non converterentur, atque ingressus eos, qui simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscerent, & illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas ut pravas, & scandalosas rejicerent; Eos vero, qui adversus prædicta quavis ratione commisissent, pœnis contra Simoniacos editis teneri decreverit; Multorum tamen indomita cupiditate tam prædicta, quam alia ad Beneficium, & commodum ipsorum Ministrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperam eluduntur. Quare Nos pro Divini cultus exercitio, simulque evocatorum ad illum auxilio plenius, evidentiusque consulendum fore rati, revocamus, & abolemus omnia, & quæcumque privilegia, consuetudines, & statuta quarumcumque Ecclesiarum Cathedralium, & Metropolitanarum, ac majorum, necnon Collegiatarum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, aut alio quovis præsidio munita, ac etiam supra hominum memoria, & longissimo, & quantocunque tempore etiam continuo observata, sive pro solvendis Ecclesiarum, vel Prælatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentissimis causis concessa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa, & moderata, quod vacantibus ipsarum Ecclesiarum Dignitatibus, Canonicatibus, Præbendis, portionibus, Beneficiis, & Officiis, fructus, ac etiam quotidianæ distributiones ex eis primo ab ipsa

ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore proventuri, mense Episcopali, seu Capitulari, aliove loco integre, vel partim remaneant, seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios Canonicos, & personas Ecclesiæ, seu Capituli dividantur. Quandoque nullus etiam Apostolica auctoritate provisus in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, seu portionem, Beneficium, vel Officium admitti, vel alias in ejus possessionem induci possit, nisi prius de observandis hujusmodi privilegiis, consuetudinibus, & statutis juramentum præstiterit, & obtentæ illorum derogationis, ac fructuum, & distributionum perceptioni renunciaverit, seu Capitulo, & personis prædictis cesserit, seu (ut appellant) Dulciaria, aut quid aliud præstiterit; quorum omnium tenores, causas, & effectus habemus præsentibus pro expressis, quibuscumque illa concepta sint formulis, nec non irritantibus, & aliis Decretis roborata. Volentes ea omnia vires, & effectum de cetero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Episcopis, Capitulis, Collegiis, & personis, ad quos id pertinet; ne posthac fructus, aut distributiones hujusmodi, nec prorsus ullam eorum partem retineant, neve ipsorum cessionem, vel renunciationem, aut dulciaria, vel alia quomodocumque petant, vel exigant, aut quemquam sive ordinaria, sive Apostolica auctoritate provisum, ad præstandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non facienti possessionem impediant, vel remorentur. Quicumque contrafecerit, si Ecclesiarum Antistites, tamdiu a Pontificalis Officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione prævia illis per Sedem Apostolicam suspensio relaxetur. Capitula vero, & Collegia quæcumque Ecclesiastico subjaceant interdicto, ac singulares personæ in excommunicationis sententiam incurrant, a qua, nisi in mortis articulo constitutæ ab alio, quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere, decernentes hujusmodi præstita juramenta non tenere, nec quemquam illis obligari, quinimo jurantes in hujusmodi censuram incidere, nec non irritum, & inane quidquid secus super his per quoscumque scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus statuimus, ut ubicumque hujusmodi fructus, & distributiones Fabricæ, vel Sacristiæ, aut alterius pii loci usibus ultra semestre tempus reperiuntur concessi, horum dumtaxat dimidia pars ipsi Sacristiæ, vel Fabricæ, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram vero Beneficiati prædicti integre percipiant. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis; ceterisque contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica Sede sit indultum, quod interdici, suspendi, aut excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, decreto prædictæ Synodi, ac etiam Constitutione fel. rec. Joannis Papæ XXII. quæ incipit: Suscepti, & aliis Juribus hac de re disponentibus, nihilominus alias in suo robore duraturis. Ceterum per prædicta non intendimus illis præjudicare Capitulis, Collegiis, Mensis, aut personis fructus, & distributiones inter vacationem Beneficiorum, & eorum collationem, sive possessionis apprehensionem provenientes ex statuto, consuetudine, vel privilegio hujusmodi percipientibus, vel retinentibus; quominus ipsi illos interim, ut antea, exigere valeant, & habere. Postremo volumus ut præsentium exempla etiam impressa, Notarii publici manu, & Prælati Ecclesiastici ejusve Curiæ Sigillo obsignata, eamdem illam prorsus fidem ubique locorum in Judicio, & extra illud faciant, quam facerent ipsæmet præsentes si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ revocationis, abolitionis, præcepti, interdicti, decreti, statuti, intentionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attententare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo septuagesimo, Pridie Kal, Junii Pontificatus Nostri Anno quinto.

§. 5. Cum autem, sicut non sine gravi animi nostri dolore, ex quamplurium, ac præsertim nonnullorum Venerab. Fratrum Archiepiscoporum ad Apostolatum nostrum delatis querelis accepimus, adeo creverit tam salutarium legum transgressorum impudentia, ut non desint, qui sive avaritiæ, quæ est idolorum servitus, improbo affectu, sive ambitioso Ecclesiasticorum graduum cupiditatis consilio ducti, hominibus trepide paciscentibus fidem habentes, & tamen Deo veraciter promittenti minime credentes, sacras ipsas electiones, quas Sanctissimi Ecclesiæ Canones omni prava pactione submota peragi tam districte præcipiunt, illicitis, injustis, ac per tot Apostolicas sanctiones reprobatis conventionibus per Electos, quicumque illi sint, observandis, quibus Canonica Præsulum jurisdictio ut plurimum circumscribitur, vacantium Ecclesiarum jura læduntur, ac ipsius etiam Apostolicæ Sedis auctoritas interdum violatur, temere inquinare satagant, atque in abominationem desolationis in Sanctuarium invehere, sacrasque Ecclesiæ Dignitates, ad quas olim nonnisi ex persecutionis tolerantia ascendebatur, in turpem quæstum, ac tenebrarum negotiationem commutare minime vereantur non sine gravissima Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatione, fidelium scandalo, ac salutis animarum detrimento.

§. 6. Hinc est, quod Nos, qui libertatis jurisdictionis, aliorumque jurium Ecclesiasticorum assertores in terris a Domino constituti sumus, omniumque Christifidelium Curam superna dispositione gerimus, abusus quoscumque circa præmissa introductos e medio tollere, illisque in futurum omnem ansam præcidere, nec non animarum periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, habita super iisdem præmissis cum particulari Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii Tridentini Interpretum, qui rem mature discusserunt, diligenti deliberatione, de illorum consilio pariter, & assensu, ac etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, omnia, & singula præmissa a præfatis Nicolao, Pio, & Gregorio Prædecessoribus con-

constituta, ordinata, interdicta, decreta, & respective declarata, ut præfertur, expeditasque desuper illorum Constitutiones, seu litteras supradictas tenore præsentium perpetuo approbamus, confirmamus, & innovamus, illisque perpetuæ, atque irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur, patrocinium, & præsidium adjicimus,

§.7. Præterea, ut eadem præmissa firmius, atque inviolabilius de cetero observentur, ultra omnes, & singulas pœnas in iisdem Constitutionibus, seu litteris impositas privationis Dignitatum, Canonicatuum, & Præbendarum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, & quoad Regulares, etiam vocis activæ, & passivæ, ac graduum, munerum, & officiorum quorumcumque per eos respective obtentorum, perpetuæque inhabilitatis ad illa, & alia similia, vel dissimilia, quæcumque in posterum quomodolibet obtinenda, pœnas per contrafacientes ipso facto, absque alia declaratione, incurrendas adjungimus.

§. 8. Porro ad penitus extirpandum, atque evellendum abusum capitulationum, pactionum, conventionum, concordatorum, seu statutorum quorumcumque, quæ perperam, ac adversus Sacrorum Canonum, & Constitutionum Apostolicarum dispositionem, occurrente Ecclesiarum quarumlibet præsertim Cathedralium, & Metropolitanarum, seu Monasteriorum quorumvis vacatione, ab iis, ad quos electio personarum idonearum ipsis Ecclesiis, seu Monasteriis ad electionem hujusmodi respective præficiendarum juxta privilegia, & indulta Apostolica eis desuper concessa, aut alias legitime spectat, sive ante, sive post electionem prædictam interdum iniri, condi, aut fieri consueverunt, motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus, earumdem tenore præsentium omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodocumque spectabit, cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, præeminentiæ, vel dignitatis fuerint sub eisdem omnino pœnis superius expressis, quarum absolutionem, seu relaxationem Nobis, ac Romano Pontifici pro tempore existenti dumtaxat specialiter reservamus, districte prohibemus, & interdicimus, ne capitulationes pactiones, conventiones, concordata; seu statuta hujusmodi ante ipsam quidem electionem, seu etiam postulationem de cetero inire, concedere, aut facere audeant quovis modo, seu præsumant.

§.9. Illaque proinde, quatenus de facto contra præsentis nostræ prohibitionis formam inita, condita, seu facta fuerint, nulla, inania, invalida, irrita, viribusque, & effectu penitus, & omnino vacua, ac nullius roboris, & momenti esse, & perpetuo fore, neminemque ad illorum, seu cujuslibet eorum, etiamsi juramento vallata sint, observantiam teneri, aut obligatum existere, vel fore decernimus, & declaramus.

§.10. Quæ vero, electione, seu postulatione hujusmodi secuta, quomodolibet iniri, condi, seu fieri contigerit, ad Nos, seu eumdem Romanum Pontificem pro tempore existentem quamprimum deferri, atque ita nostro, & Sedis Apostolicæ judicio subjici præcipimus, suspensa interim eorum omnium & singulorum executione, donec, & quousque ab eadem Sede, sine cujus auctoritate nihil omnino in similibus pacisci fas est, Apostolicæ confirmationis robur in totum, vel in partem receperint.

§. 11. Cæterum per præsentes non intendimus ea, quæ antehac contra supradictarum Nicolai, Pii, & Gregorii Prædecessorum, seu forsan aliarum Apostolicarum Constitutionum, seu litterarum formam quomodolibet gesta fuerunt, ullatenus approbare, nec pœnas ea de causa per transgressores incursas remittere, vel condonare.

§.12. Decernentes pariter easdem præsentes litteras &c.

§.13. Non obstantibus præmissis, ac quatenus opus sit &c.

§.14. Aut si præfatis, vel aliis quibuslibet communiter &c.

§ 15. Ut autem eædem præsentes litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas &c.

§.16. Utque ipsarum præsentium Litterarum transumptis &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 22. Septembris 1695. Pontificatus anno V.

Additiones ex aliena manu.

27 Disposuit *Gregorius X. in Cap. Ut circa, de elect. in 6.* ut appellantes ab electione jurent se credere vera esse quæ opponunt, ut innuit *Auctor num.2.* Verum sciendum est, quod ex Doctorum sententia tunc appellantes ab electione tenentur juxta hanc sanctionem jurare vera se credere, quæ opponunt, quum appellant ab electione *certæ alicujus Personæ*, non item

28 quando ab electione in genere appellant; Ita Decretalem hanc interpretantur Glossa *ibidem verb. Faciendo*, & rursus *in cap. Qui contra verb. Certam eodem tit. de electhion. in 6.* Pirhing. *in decretal. libr.1. tit.6. num.*284. Passerin. *de elect. cap.32. numer.*55. Leuren. *For. Benefic. par.2. sect.2. cap.3. §.5. q.*508.

29 *num.*2. aliique. Quinimmo in ipsa appellatione ab electione *certæ Personæ* debent appellantes jurare vera esse quæ opponunt, si crimina vel defectus contra electum vel electionem opponant, idque prudenti consilio, ne crimine temere opponantur, non item si nihil tale opponant, quum cesset præfatum inconveniens; Lupus *in dict. cap. Ut circa numer.3. de Elect. in 6.* Vanaxel. *in decretal. lib. 1. tit.6. numer.*18. egregie Passerin. *de Electhion. cap.32. nu.69.* Leuren. *For. Benefic. part.2. sect.2. cap.3. §.5. quæst.* 509. *numer.* 2. Rot. *in novis. decis.36. per totum de Appellat.*

30 Quod eo vel maxime procedit, si Appellantes causæ innitantur, quæ principaliter jus proprium respiciat, adeoque nonnisi indirecte impugnent jus electi, Barbos. *in cap. Ut circa num.3. de electhion. in 6.* Vanaxel. *in decretal. lib.1. tit.6. num.* 18. Passerin. *de electhion. cap.32. num.* 68. Rot. *in novis dict. decis.36. n.2.*

31 Pœna vero Appellantis ab electione, qui jurare omisit ad formam *dict. cap. Ut circa*, non est quod appellatio nullius sit momenti, sed quod Appellans non audiatur in non expressis in libello appellationis; Lupus *in d. c. Ut circa n.4. de elect. in 6. ubique* Geminian. *n.4.* Franc. *n.2.* Passerin. *de Elect. c. 33. n.69.* Leu-

Leuren. *For. Benefic. p.2. sect.2. c.3. §.5. q.509. n.2.*

32 Hic autem non est omittendum, quod agitata novissime fuit in Rota quæstio hæc de appellatione ab electione, non præstito ab Appellantibus juramento, quod vera credebant, quæ opponebant. Licetque ad sustinendam dictam appellationem deducta fuissent, quæ hactenus ex Doctorum sententia fuerunt allata, nihilo tamen minus placuit supremo illi Tribunali nullo in numero habere ipsam appellationem, ut patet ex decisionibus *in Colonien. Decanatus 4. Julii 1755. §.9. & 14. Maii 1756. §.8. cor. bo. m. Borull.*

Novissimum Additamentum.

(*) Animadverte, an.1727. in Congregatione rebus Consistorialibus præposita duo fuisse proposita
33 dubia. 1. An hæc Innocentii XII. constitutio ea etiam afficeret Capitula, seu Collegia, quæ ex viris, mulieribusque composita, & unius Abbatissæ, seu
34 Præpositæ regimini subjecta sunt? 2. An huic Constitutioni, quatenus pacta electionem præcedentia interdicit, & irritat, obnoxiæ essent quæcumque pactiones, sive conventiones, honestæ licet & justæ. Utrique dubio Congregatio respondit affirmative, Benedictus XIII. 16. Augusti litteras Apostolicas expediri jussit, quibus Congregationis responsa confirmabantur. Id tamen sub eo Pontifice præstitum non fuit; sed quod tunc fuit prætermissum, implevit Benedictus XIV. 15. Julii 1774. Vide eumdem Benedictum XIV. *de Synod. Diœces. lib.13. cap.13. n.23.* (*)

Articulus IV.

Electio, quomodo, quando, & ubi fieri possit & debeat ut sit Canonica, præsertim inter Regulares.

1 PRO electione Canonica facienda, sunt in primis vocandi omnes, qui de Jure, aut legitima consuetudine habent Jus in ea suffragandi, & sunt in pacifica possessione eligendi; *c. Cum inter universas 18. c. Coram dilecto 35. & c. Quia propter 42. de elect.* & ibi
2 Glossa communiter recepta *in verb. Qui debent*. Alias etiamsi unus solus contemnatur, seu non vocetur, potest ipse agere de contemptu, & electionem irritare; quamvis enim non sit de substantia electionis, ut vocentur absentes, ut defendunt Glossa *in c. Nulli 8. de elect. in 6.* Tabiena *verb. Electio n.19.* Donatus *loc. cit. q.18. n.9.* Fagnanus *in cit. cap. Quia propter 42. de elect. n.38.* Peyrin. *de subdit. q.1. c.31. not.1.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 115.* & alii; est tamen per ipsos citatos & alios, de Justitia; adeoque licet electio non sit ipso Jure irrita, ad ipsius tamen contempti instantiam erit irritanda juxta *c. Quod sicut 28. de elect.* quia plus obsistit electioni contemptus unius, quam contradictio multorum, ut habetur *in cap. Venerabilem 24. & cap.*
3 *Bonæ memoriæ 36. de elect.* Si vero vocalis contemptus velit pro bono pacis, vel alio fine ratihabere electionem, & non contradicere, electio valide subsistit;
4 *c. Quod sicut 28. de elect. §.1. in fine*. Sic etiam electio valide subsistit, si vocalis contemptus, sciens electionem factam; & potens contradicere nihil opponit, quia in tali casu censetur tacite ratihabere electionem, & juri suo renunciare, adeo ut non sit postea amplius audiendus, ut docent Sperell. *decis.181. n.43.* Passerin. *de elect. c.11. n.119.* & alii passim.

Vocalibus vocatis, & in unum conventis sunt ante 5
electionem habendi tractatus consultorii, in quibus discutiuntur qualitates, habilitates, & merita eligendorum; *c. Cum terra 13. de elect.* ibi *Personam nominent, quod si in persona fuerit peccatum &c. c. Inter Canonicos 21. eod. tit.* ibi: *In Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi*; *c. In causis 30. eod. tit.* ibi: *Cum Capitulum Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenisset*; *c. Cum in veteri lege 52. eod. tit.* ubi irritatur electio ob defectum debiti tractatus, ubi Glossa *verb. In tractatu* ait: *Hinc patet, quod tractatus debet haberi ante electionem; & collationem ad invicem, alias quomodo eligerent, nisi primo de aliquo eligendo tractarent? & cap. In Genesi 56. eod. tit.* ubi electio declaratur irrita, ex quo tractatus debitus non fuit habitus, ibi: *Non tractatum, neque discussum*. Ex quibus textibus Donatus *loc. cit. q.11. n.2.* Matthæucci *loc. cit. c.18. n.43.* & alii deducunt electionem esse nullam, vel saltem annullandam, si ante eam non habeantur tractatus consultorii, per quos possint vocales dignoscere quinam sit dignior, ad cujus electionem sub mortali tenentur, ut fuit dictum *sub nu.13. art. anteced.*

Ante electionem tenentur Vocales Regulares præ- 6
stare juramentum de eligendo meliorem, seu digniorem secundum veritatem cujusque conscientiæ; habetur expresse in Decretis Clementis VII. editis pro reformatione Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, & Instituti *§.53.* ibi: *Jurentque Electores secundum veritatem cujusque conscentiæ probiores, ac magis idoneos se electuros*; Quæ decreta fuerunt innovata, corroborata, & revalidata ab Urbano VIII. in decreto de Apostatis, & Ejectis, cum decreto irritante, & cum amplissimis derogatoriis, ut patet *in §.12. in fin. & 13.* ibi: *Nihilominus sit irritum, & inane quidquid secus a quoquam actum extiterit*, & *§. 14.* ibi: *Non obstantibus Constitutionibus quorumcumque Ordinum, etiam Mendicantium*. Ratione cujus decreti irritantis Tambur. *tom.1.* 7
de jure Abbat. disp.5. q.6. n.29. Megala *in Promptuar. verb. Elect. num.37.* & alii dicunt, quod tale Juramentum est de conditionibus essentialibus electionis, & ejus omissio reddit electionem nullam ipso facto. Quidquid sit de hoc circa electiones quæ fiunt in aliis Ordinibus propter posteriores Apostolicas dispositiones, quas forsan habuerint, crescit argumentum pro electionibus, quæ fiunt in ordine Minorum de Observantia, vigore Constitutionis Innocentii XI. incipient. *Militantis Ecclesiæ*, ubi præcipitur Electoribus sub pœna non suffragandi, quod præstent tale juramentum coram Venerabili Crucifixi imagine, præsente Præside, ibi: *Item, ut majori circumspectione electiones Prælatorum fiant, præcipitur electoribus sub pœna non suffragandi, ut antequam ad electionem Ministri, Custodes, Diffinitorum, & Guardianorum procedant, sigillatim juramentum præstent coram Venerabili Crucifixi Imagine, præsente Præside, se eum electuros in quolibet prædictorum officiorum respective, quem in conscientia, & omnibus æqua lance libratis, digniorem judicabunt*.

Et

Respons. Auctor. ad Not. R. Theolog. pag.200. Artic. III. subjectam. Illud ipsum quod notat Rom. Theologus jam ego tradideram *in verb. Absens quoad Electionem num.8., & 9.* Vide ibi.

8 Et hoc sub clausula decreti irritantis, ibi: *Decernentes easdem præsentes litteras & statuta præinserta, semper & perpetuo firma, valida, & efficacia existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis ad quos spectat, & pro tempore quomodcumque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime suffragari, & ab eis respective inviolabiliter observari . . . . ac irritum & inane si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingerit attentari; Non obstantibus &c.* Vide in Chronologia P. Julii de Venetiis *in septuagesimo quin-*
9 *to Capitulo Generali fol.*124.*usque ad* 146. Et tale juramentum de eligendo digniore fuit ipsis iterum novissime præceptum sub clausula decreti irritantis a Benedicto XIII. Constitut. incipient. *Universalis Ecclesiæ regimini*; Quæ Constitutio licet a Clemente XII. Constitut.incipient. *circumspecta*, fuerit in aliquibus moderata, tamen quoad obligationem præstandi tale juramentum, remanet firma, & valida, immo confirmata; cum d. Clemens XII. in tali sua Constitutione §.*Hinc est*, expresse præcipiat exactam observantiam d. Constitutionis Benedicti XIII. ad formam statutorum, seu Constitutionum Generalium ejusdem Ordinis, ibi: *Præinsertas Benedicti Prædecessoris litteras, ac in eis sancita, ordinata, & disposita quæcumque ad formam statutorum, seu Constitutionum Generalium ejusdem Ordinis quo ad utramque illius familiam prædictam servari harum serie præcipimus, & mandamus*. Unde cum ex statutis conditis in septuagesimo quinto Capitulo Generali, confirmatis expresse ab Innocentio XI. in d. Constitution. incipiente *Militantis Ecclesiæ*, præcipiatur sub clausula decreti irritantis tale Juramentum; stat clarum remanere firmum, & validum, immo confirmatum per d. Constitutionem Clem. XII.incipientem *Circumspecta*.

10 Quamvis autem in dicta Constitutione Innocentii XI. sicuti etiam in dd. Constitutionibus Benedicti XIII. & Clementis XII. sit oppositum decretum irritans, adhuc tamen Matthæucci *loc.cit. cap.*18. *numer.* 46. & 47. cum aliis defendit electionis validitati non obesse præcisam, & puram omissionem juramenti; Et ratio est, quia ut ipse observat ex Fagnano *in cap.Cum accessissent* 8.*de Constitutionib. num.*33. advertendum est an decretum irritans sit adjectum alicui particulari ordinationi, vel prohibitioni, & tunc indistincte importat nullitatem actus in contrarium attentati juxta textum *in cap. Quia propter* 42. *de election. & in c. Si cui* 25. *eod. in* 6. an vero apponatur in clausulis executivis, ut fieri solet ex stilo, & tunc referri debet ad Judices, ut verba ipsa sonant; apponitur enim ad finem removendi obstacula impedientia executionem actus, super quo Constitutio decernit; *c.Si eo tempore* 45.*de election.in* 6. & notat Geminian.*cons.*143.*Ex narratis n.*1. & ex eo tollitur jurisdictio aliter judicandi ex notatis per Cardinal. *in c. Quia diligentia in* 3.*q.de elect.* Seraphin. *decis.*351.*n.*1. Rota *part.*7.*recent.dec.*174.*n.*13.

11 Decretum autem irritans in dictis Constitutionibus Innocentii XI. Benedicti XIII.& Clementis XII. non primo, sed secundo modo adjectum consideratur; Et ad hoc facit decretum Sacræ Congregationis Regularium, in qua cum dubitatum fuisset de validitate electionis Provincialis Mediolanensis Ordinis Minorum Conventualium celebratæ non prævio juramento de eligendo digniore, contra prohibitionem Constitutionis Ordinis, & opponeretur quod esset nulla propter decretum irritans appositum in Bulla Confirmationis Constitutionum ejusdem Ordinis; *Sacra Congregatio hoc non obstante resolvit pro validitate electionis, cum Constitutio illa de juramento præstando non haberet in specie clausulam annullativam actus contrarii*; sic refert Fagnan. *loc.cit.n.*32.

Ante electionem canenda est Missa, & facienda est 12
invocatio Spiritus Sancti pro eligendis dignioribus: *cap.Cum Terra* 14. *de electjon.* ibi: *Electores in unum locum, in quo fuerit electio celebranda, conveniant, & invocata Spiritus Sancti gratia personam nominent*; *cap.Cum inter* 18. *eod.tit.* ibi: *Mandamus quatenus invocata gratia Spiritus Sancti, personam idoneam per electionem Canonicam concorditer assumatis ad Regimen Capuanæ Ecclesiæ*,& sic mandant Constitutiones cujusque Ordinis, & Instituti. Talis autem Missa de Spi- 13
ritu Sancto, quamvis aliqui apud Barbosam *in cit. cap.Cum Terra* 14. *de elect. n.* 5. & 6. velint quod requiratur ad validitatem electionis, tamen revera non est de ejus essentia, & validitate, sed solum de solemnitate, & decentia, nisi existat specialis Constitutio cum clausula irritante actum contrarium; *arg. cap.quia propter* 42. *de electjon.* ac notat Abbas *in cap. Cum Ecclesia n.*1. *de causa possess.* Barbosa *loc.cit.n.*6. Tabiena *verb.Electio* 2.*num.*29. *in fin.* Sigismundus a Bononia *de elect.dub.*19.*num.*5.Lavor.*variar.lucubrat. tit.*4.*c.*19.*n.*43.Tamburin.*de Jure Abbat. tom.*1.*disp.*5. *quæst.*6.*n.*28.Peyrin.*tom.*1.*de subdit.q.*1. *c.*31.*verb.not. quarto* Donatus *loc.cit.q.*18.*num.*8.Reiffenstuel *loc.cit. n.*59.& alii passim. Nec obstat Concilium Basileense, in quo sub clausula irritante statutum fuit, ut ante electionem Prælati audiatur Missa de Spiritu Sancto, & sumatur Corpus Domini Nostri Jesu Christi, & præstetur juramentum, & similia, quia Concilium Basileense fuit reprobatum *in Concilio Lateranensi sess.*11.*sub Leone X.* ubi Conciliabulum schismaticum seditiosum, & nullius prorsus auctoritatis dicitur. Megala 2. *q.promptuar.verb. Electio n.*57.& alii.

Electio debet celebrari omnibus Electoribus in 14
unum collegialiter, seu Capitulariter Congregatis, & non singulariter tantum, quia non sufficit, quod electores dent votum suum singulariter in camera sua, seu alio modo sigillatim præstent suum consensum, sed in communi debent convenire, & consentire, & suffragia ferre; *cap.Quia propter* 42.*de electjon.* ibi: *præsentibus omnibus*, & concordat *cap.In Genesi* 55. *eod. tit.* & Glossa communiter recepta in *c.*1. *de rebus Eccles. non alienand. in* 6. Est enim de substantia, & essentia electionis ut Capitulum congregetur, ut recte docet Fagnanus *in c.Quia propter* 42.*de elect.n.*37.cum communi aliorum. Capitu- 15
lares debito, & consueto modo vocati, si electioni interesse nolint, adhuc electio remanet Canonica sine ipsis; *c.Cum nobis* 19.*de elect.* ubi Capitulares vocati, & electioni interesse nolentes, vel a loco ipsius recedentes, dicuntur *se fecisse alienos*, & sic ibi notant, & tenent Doctores communiter; concordat *cap. Quod sicut* 28. *eod. titul.* ubi expresse statuitur, quod absentia illorum Vocalium, qui rite vocati ad electionem celebrandam accedere vel nequiverunt, vel noluerunt, illam nimine impediat. Et pro Ordine 16
FF. Minorum habetur expressum decretum quod si ali-

aliquis Diffinitor præsens nolit convenire in Diffinitorio sub aliquo prætextu, non debeat fieri subrogatio, sicuti fit pro Diffinitore legitime impedito, & est ut sequitur.

Mediolanen.

Eminentissim., e Reverendissimi Signori.

Il Ministro Provinciale de'Minori Osservanti Riformati di Milano, desiderando che le elezioni de'Superiori nella sua Religione si faccino sempre in conformità delle proprie Costituzioni, e Decreti di questa Sacra Congregazione, supplica umilmente l'EE.VV. a degnarsi dichiarare, se ne'casi, che alcuni Definitori presenti ancorchè intimati a concorrere all'elezioni, ricusino d' intervenirvi, si debbano all'ora in lor vece sostituire degli altri Padri della Provincia, conforme le Costituzioni Riformate ordinano (*cap.*8. *n.*51.) che si facci quando manca altro de' Definitori, che non si possi avere per lo spazio di tre giorni.

Che il tutto &c.

Sacra Congregatio Eminentissimorum S.R.E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, audito Commissario Generali Ordinis, & referente Eminentissimo Franciotto, censuit casum propositum non comprehendi sub dispositione cap. 8. *n.* 51. *Constitutionum quoad prætensam subrogationem.*

Romæ 6. *Augusti* 1655.

M. Cardinalis Ginettus.

Loco ✠ Sigilli.

H. Archiep. Patrac. Secret.

17 Et sic fuit novissime decisum in causa Provinciæ Reformatæ Papiæ. Ubi cum Pater Provincialis citasset formiter Deffinitorium pro celebranda Congr. intermedia, & Pater Joseph Hieronymus a Burgofessia Custos, & Pater Joseph Franciscus a Papia Deffinitor, noluissent intervenire, immo appellationem interposuissent: hoc non obstante Pater Provincialis, & tres alii Deffinitores congregationem celebrarunt, & posita causa in Sacra Congreg. utraque parte informante, *Sacra Congr. Episcoporum, & Regularium Ponente Eminentissimo Casino die* 8. *Februarii* 1715. *rescripsit, Congreg. intermediam sustineri, & ad mentem Emininentissimi Ponentis*, qui post prandium *ejusdem diei* 8. *Februarii* 1715. in præsentia Patris Francisci a Brendelio Procuratoris Generalis Reformatorum, & præsente D. Dominico Ursaya in executionem mentis Sacr. Congregationis comburere fecit duas scripturas injuriosas ex adverso divulgatas; Sic dictus D. Dominicus Ursaya *tom.*1.*p.*1. *discept.*13.*n.*163. qui ibid. *n.*16. refert in punctualissimis terminis duarum aliarum Congreg. intermediarum dictæ Provinciæ re mature perpensa, & partibus acerrime informantibus, se ipso scribente pro illarum validitate, bis respondisse eamdem Sacram Congreg. *in Papien. Congregationis intermediæ, nempe, die* 21. *Januarii* 1707. *Ponente clar. memor. Cardinal. Gabriello, & die* 19. *Julii* 1709. *Ponente Eminentiss. D. Cardinali de Abdua.*

18 Si cœpto electionis tractatu aliqui Vocales egrediantur, & redire nolint, possunt alii sine ipsis procedere ad electionem, dummodo adhuc major pars Capitularium remaneat in Capitulo; *c.Cum nobis* 19. *de elect.*& concordat *c.Bon.mem.*23.*eod.tit.c.Quod sicut* 28.*eod.tit.& c.Cum in cunctis* 1.*de his quæ fiunt a majori parte Capituli*, & tenet communis Doctorum cum Glossa *in cap. Cum inter Canonicos* 21. *de elect. verb. Capituli*; ubi sic expresse dicit: *Licet dissensio sit inter Canonicos, & quidam agant contra alios; ibi dicitur esse Capitulum, ubi est major pars*. Et talis electio 19 tenet, quamvis electores recedentes protestationem, & appellationem interponant, quia recedendo faciunt se a Capitulo, & jure eligendi alienos; textu expresso *in cit. cap. Cum nobis* 19. *de elect.* ibi: *Cum post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus Chorum exisset, & vos illos, ut interessent electioni faciendæ, vobiscum curassetis solicite revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videntur, propter quod electioni a vobis juxta formam mandati Apostolici concorditer celebratæ de Jure non posse contradicere, videbantur*, & sic Rota *part.*19.*recent.decis.*313.*num.*13. Card. de Luca *disc.* 27.*de Canonicis num.*9. Passerin. *c.*11.*de elect.quæst.*11. *num.*101. Pirhing *lib.*1. *decret.tit.*6. *n.*135. & *sequent.* Et alii passim. Et sic expresse censuit *Sacr. Congreg.* 20 *Episcopor.& Regular.in Ordinis Cisterc.Capitul. General.* 19. *Januar.* 1720. Ponente Cardinali Spinola, ut refert Ursaya *tom.*4.*part.*3.*discept.*9. Et hoc etiam procedit, quando aliqui Vocales remanent quidem in Capitulo, sed votare nolunt; Glossa *in Clement quod circa* 6.*de elect.verb. Quæ in facto*, Card. de Luca *disc.* 53.*de Regularibus num.*8. Fermosin. *de potest. Capitul. tr.*3.*qu.*5. *num.*15. Barb. *lib.*1.*Juris Eccles.univ.cap.*19. *num.*224. Reiffenstuel *loc.cit. n.*201. Rota *in Cæsaraugustana electionis* 23. *Martii* 1623. *coram Coccino, & decis.* 591. *num.* 3. *coram Merlino, & in una Leodiensi dec.*208.*num.*4.

21 Immo hoc etiam procedit quando una cum aliquibus vocalibus, vel solus sine justa causa exiret de loco Capituli, vel nollet votare ipsemet Præses, aut nollet ad electionem indictam procedere; quia eo ipso quod Capitulum fuerit legitime congregatum pro habenda electione, & illam inchoaverit, fuit jus quæsitum remanentibus pro ea complenda, & Præses, & alii Capitulares recedendo, seu nolendo ad indictam electionem procedere, censentur se fecisse alienos, *ex cit. cap. Cum Nobis* 19. *de elect.* & in terminis tenuit Rota *part.* 19. *tom.* 1., *recent. decis.* 313. *num.* 13. Hostiens. *in d. cap. Cum nobis a num.* 17. Abbas *ibid. num.* 10. Roman. *Consil.* 352. *num.* 15. & 16. Fermosin. *de electione. qu.* 3. *num.* 19. & pluribus adductis Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 14. *a n.* 24. *ad* 44.

22 Nec obstat validitati talis electionis defectus Præsidis, quia Præses non pertinet ab substantiam electionis, ut solide probat Fagnanus cum aliis *in cap. Quia propter* 42. *de election num.*71. & 73. In d. enim capite, in quo substantialia electionis perstringuntur, de Præside nihil disponitur; sicut nec in decreto Trident. *sess.* 25. *c.* 6. *de Regularib.* nec alicubi, ut dicit Fagnanus *loc. cit.* reperitur in Iure, quod ex defectu Præsidis aliqua electio fuerit cassata, vel reprobata; nec ullus Doctor id exigit ad electionis validitatem; Unde nisi aliud disponant litteræ Apostolicæ, vel Ordinis constituta; Et in tali casu actus Capitulares possent dirigi ab antiquiore, vel dignore in defectum ejus

ejus, qui juxta legem præesse deberet, & nollet; Innocent. Joann; Andreas, Abbas. Felin. & alii *in cap. 1. de majoritat & obed.* & Fagnanus cum aliis *loc. cit. n.* 75 Matthæuc. *loc. cit. cap.* 18. *num.* 54. & alii. & late Ursaya *loc. citat.*

23 Quinimmo etiamsi omnes Electores de Capitulo exeant, si instet terminus ad electionem faciendam a jure præfixus, & unus solus remaneat, hic satis erit; & servatis ceteris servandis, valide peterit eligere, quia iste unus, qui remansit, non debet suo jure privari sine propria culpa; Glossa *in cap. Gratum 2. de postulat; Prælator.* Donatus *tom. 2. prax. rer. Regular. tract. 2. q. 10. num. 9.* cum aliis ibi citatis; Pirhing *lib. 1. decretal. tit. 6. n. 12.* Passer. *de elect. cap. 10. qu. 1. num. 8.* cum aliis plurimis ibi citatis; Reiftenstuel *loc. cit. num. 202. arg. cap. Si forte 9. dist. 65.* Vide

24 supra *art 2. sub. num. 5.* Similiter si uno excepto omnes alii de Capitulo moriantur, vel delinquant, ita ut remaneant privati jure eligendi, vel suis obrenuncient votis, iste unus qui non obiit, nec deliquit, nec suo renunciavit voto, poterit absque dubio extraneum eligere, quia in tali casu, in isto uno solo conservatur jus totius Capituli, seu Universitatis; Glossa *in cit. cap. Gratum 2. de postulat. Prælator.* Glossa *in l. Neratius, ff. de verbor. significat. & l. Sicut ad fin. ff. quod. cujusque universit. nomin.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univ. cap. 19. n. 56.* & alii supracitati; dicitur autem notanter, quod poterit extraneum eligere, quia non posset eligere seipsum, ex adductis *supra*

25 *art. 2. num. 6.* Et a fortiori poterit procedere ad electionem minor pars innocens Capitularium si major pars delinquat, itaut privata remaneat jure eligendi, vel temere, & sine justa causa recedat; *cap. Gratum 2. de postulat. Prælator. cap. Cum nobis 19. & cap. Bonæ memoriæ 23. de election.* & docent Doctores communiter.

26 Si aliquis Vocalium schedulam vacuam miserit in communem votorum Urnam, adhuc electio erit valida, quia talis, qui dedit schedulam vacuam censetur juri suo renunciasse; *arg. c. Cum nobis 19. de elect.* & notat Glossa magna *in Clementin. quod circa 6. de elect.* Navarrus *consil. 7. de Elect. n. 1.* Rodericus *tom. 2. qq. Regul. q. 52. art. 13.* Layman. *in cit. cap. Cum nobis n. 3.* &

27 alii passim. Sic si in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulæ, quam sint Vocales, adhuc electio erit valida, si demptis superfluis remanet major pars; *Sac. Congr. Episc. & Regul. 17. Novembris 1628. & Sac. Congr. Concil. in Aquinatens. 23. Augusti 1692.*

28 Electio Superiorum Regularium debet fieri omnino per vota secreta; Concil. Trident. *sess. 25. c. 6. de Regularib.* ibi: *Inprimis Sancta Synodus district. præcipit omnes supradictos* (scilicet Abbates temporales, aliosque Superiores locales Provinciales, Generales, & Abbatissas) *eligi debere per vota secreta, itaut sin-*

29 *gulorum eligentium nomina numquam publicentur.* Et ita debet fieri per vota secreta, ut non possit fieri per viam compromissi, aut inspirationis. Et ratio est, quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* non solum præcipit electionem Superiorum Regularium esse faciendam per vota secreta, sed etiam omnem electionem aliter factam decernit nullam, ibi: *Si vero contra hujus decreti constitutionem aliquis Electus fuerit, Electio irrita sit.* Atqui electiones, quæ fiunt per viam compromissi, aut quasi inspirationis possunt, ac solent fieri per voces publicas, non vero per vota secreta; ergo non possunt sic fieri sub pœna nullitatis, & sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Garcias *part. 5. de Beneficiis cap. 4. n. 204.* & Fagnan. *in cap. Quia propter 42. de Elect. num. 30.* ubi dicit, quod proposito a Carthusianis dubio: *An in Electione Superiorum possit procedi, nedum per viam scrutinii, sed etiam inspirationis, vel compromissi?* Sacra Congreg. Concilii *censuit electionem horum Prælatorum Regularium debere fieri tantum per vota secreta, ut se habent verba propria Concilii d. cap. 6.* Et sic tenet Passerinus *cap. 1. de Elect. n. 56. & 79.* plures alias dictæ Sacræ Congregationis declarationes, & quamplures Doctores allegans, Barbosa in Concil. Trident. *dict. sess. 25. cap. 6. de Regularibus num. 15.* cum variis aliis. Non 30
desunt tamen magni nominis Doctores, qui dicunt Concilium Tridentinum habere locum solum in electionibus Regularium per scrutinium, qui inter ipsos est forma usitatior; Non autem in iis; quæ fiunt per compromissum, aut per quasi inspirationem, quæ possunt, & solent fieri palam per voces publicas; Sic Miranda *tom. 2. Manual. Prælator. quæst. 23. art. 3. in fin.* Rodericus *tom. 2. qq. Regular. q. 92. n. 9.* Tamburin. *t. 1. de Jure Abbat. disp. 5. q. 5. n. 9.* Azorius *part. 2. lib. 6. c. 14.* Pirhing *loc. cit. n. 397.* & alii plures.

Electio non definit esse secreta propter puram & 31
simplicem ostensionem schedulæ secreto factam alicui ab aliquo ex Electoribus ad effectum, ut videat, quam ipse eligat; Dummodo hujusmodi ostensio, seu manifestatio non sit vera, & realis, nec rationabiliter præsumpta causa, cur potius unus, quam alter electus sit, uti esset, si ille, cui facta est talis ostensio, ratione talis ostensionis mutaret suum votum, & faceret inclusivam electionis pro tali sibi ostenso, qui alias sine suo voto non fuisset electus; Castellin. *in tract. de Elect. c. 4. n. 5.* Fr. Emmanuel *in Summ. p. 1. c. 102. n. 4.* Navarr. *consil. 7. in antiq. alias 4. in nov. de Elect.* Barbosa *in Trid. sess. 25. c. 6. de Regul. n. 4.* & alii passim. Sic non definit esse secreta electio, si quis 32
Electorum, sive per malitiam, sive per errorem, ostenderit alteri votum suum, inscio, & non consentiente Capitulo, dummodo tamen non causet effectum, de quo *num. antecedenti*; Rodericus *tom. 2. qq. Regul. quæst. 52. art. 9.* Navarr. *consil. 9. de Elect.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers... c. 19. n. 209.* & in Tridentin. *loc. cit. n. 5.* Garcias *de Benefic. c. part. 5. c. 4. n. 183.* Molphes. *in summ. part. 1. tract. 6. c. 16. n. 153.* Pirhing *loc. cit. n. 397.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 346.* alias enim quilibet Elector posset ex propria malitia omnes electiones irritare, expresse aliis ostendendo votum suum, ut electio non subsisteret.

Desineret tamen esse secreta, & sic non subsisteret 33
electio etiamsi unus solum votum suum publicaret permittente Capitulo, quia sic per totum Capitulum contraveniretur dispositioni Concilii præcipientis sub decreto irritante, quod electiones fiant per vota secreta, & nomina eligentium numquam publicentur; Barbosa *lib. 1. Juris Eccl. univ. cap. 19. n. 205.* Garcias *part. 5. de Benefic. c. 4. n. 183. & 184.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 345.* Sigismund. a Bononia *de Elect. dub. 13. n. 4.* & alii cum Rota *in una Trevirensi Abbatiæ S. Maximini 20. Novembris 1624. coram Coccino Decano.* Sic desi- 34
neret esse secreta, & nulla esset electio, si eligentes uterentur schedula aliquo patenti signo signata, ut in-

innotescat scrutatoribus, vel uni ex illis, quod tales eligentes elegerunt illum nominatum in schedula; ac proinde sic electus factus de hoc certus tenetur resignare Prælaturam, sive officium, vel petere a Sanctissimo confirmationem cum dispensatione. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concil. referunt Peyrin. *tom.1. de Religios. subd. & Prælator. q.1. de obedient. c.21.* Castellin *tract. de Elect. cap.3. n.6.* Barbosa *in summa Apostolic. dec. verb. Electio, Elector. n.19. & in*
35 *Trident. loc. cit. n.9.* Item desineret esse secreta, & nulla esset electio, si Præses vel alter de Capitulo alicui vel aliquibus ex Vocalibus traderet schedulas, in quibus notetur nomen illius, qui eligitur ex non servata forma præscripta sub decreto irritante a Tridentino *in d. sess.25. c.6. de Regularibus*, prout in simili casu censuit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagnan. *l. c. n.23.*
36 Matthæucc. *l. c. n.9.* Sic a fortiori desineret esse secreta, & nulla esset electio, si aliquis Pater prædominans traderet alicui Vocali schedulam cum nomine eligendi, ostendendam omnibus aliis Vocalibus a suo prædominio dependentibus, ut ex ipsa copiam faciant, & sic rescriptam in Urnam Electionis reponant; Electoribus enim nullo modo licet ante vel post scrutinium cui suum votum dederint, publicare. Sic decisum fuisse *a Sacra Congr. Concil.* referunt Garcias *loc. cit. p.5. c.4. n.197.* Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Electio, Elector. num.10.* & alii; & clare patet ex ipso Tridentino *loc. cit.* ubi expresse præcipit sub decreto irritante Prælatos Regulares *eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur.*

37 Ad Electionem etiam Regularium, ut sit Canonica, debent vocari omnes, qui de jure, vel de legitima consuetudine jus habent suffragandi; *cap. Cum inter universos 18. cap. Coram dilecto 35. & cap. Quia propter 42. de election. cum similibus*, & docent Doctores communiter. Unde etiam vota infirmorum, qui decumbunt in Conventu electionis, & ob eorum infirmitatem nequeunt electioni interesse, debent exquiri; Innocent. *in cap. Quia propter 42. de Election. num.2.* Silvester *verb. Electio num. 17.* Barbosa *lib.1. Juris Eccles. univ. cap.19. num.108.* Pirhing. *loc. cit. num.146.* Reiffenstuel. *loc. cit. num.191.* Donat. *loc. cit. tract.1. quæst.17. num.15.* & alii, & ratio est quia vota omnium præsentium sunt inquirenda. Infirmi autem, qui decumbunt in eodem Conventu electionis, censentur præsentes; *argum. a fortiori l.5. & 6. ff. de Procuratoribus*, ubi sic dicitur: *Præsens habetur, & qui in hortis est, & qui in foro; & qui in Urbe, & qui in continentibus ædificiis.* Unde in tali casu debent scrutatores, seu disquisitores ad eos ire, & ab illis schedulas in vas ad id præparatum accipere. Donatus *loc. cit. num.15.* testatur sic practicari in sua Illustrissima Religione Ordinis Prædicatorum, & de facto sic practicatur in nostra Religione Minorum, & aliis; & si Infirmi nequeant scribere, debent schedulas pro ipsis scribere duo disquisitores, & eas deferre, & patenter ponere in vase reliquarum sche-
38 dularum; Lantusca *verb. Electio n.8.*, & alii. Et ad talem electionem vocandi sunt etiam Religiosi sacris non initiati in illis Religionibus, quarum Constitutiones ipsis expresse concedunt, ut habeant votum in Capitulis; sic teste Pignatello *tom.10. consult.86. num.13.* declaravit *Sacra Congreg. Concil. 22. Maii 1577.* his verbis: *Quoniam decretum Concilii non comprehendit Monasterium Regularium, sed Ecclesias Saeculares* ibi: *de quibus ibi est sermo.* In illis tamen Religionibus, quarum Constitutiones non concedunt ipsis tale votum, Religiosi in sacris nondum constituti non sunt vocandi ad electionem: Pignatel. *tom. 1. consult.224.* ubi refert, quod *Sacra Congregatio Concil. 1. Februarii 1659. in una Tertii Ordinis Sancti Francisci Congregationis Gallicanæ censuit cap.4. sess.22. comprendere etiam Regulares Mendicantes, qui non sunt in Ordine Subdiaconatus, vocem habere non possint in Capitulis, & actibus Capitularibus, si in Constitutionibus ejusdem Religionis aliter expresse non caveatur.*

Regulares tenentur sub mortali eligere digniorem, 39
sicuti teneri omnes alios Electores jam diximus supra *artic.3. num.13.* Eo vel maxime, quod ipsi ante electionem tenentur præstare juramentum de eligendo talem digniorem ex citatis decretis supra *sub numer.6.*, & tanto magis ad hoc tenentur Minores de observantia, qui adhuc specialiter obligantur ad præstandum tale juramentum coram Venerabili Christi Imagine, præsente Præside ex Constitutione Innocentii XI. incip. *Militantis Ecclesiæ*, & ex Constitutione Benedicti XIII. incipien. *Universalis Ecclesiæ regimini*, confirmata quo ad hoc a Clemente XII. Constitutione incip. *Circumspecta*, ex adductis supra *sub num.7. 8., & 9.* Hinc gravissime peccarent, & ad damna tenerentur, & indignus electus teneretur 40
renunciare, si nedum non eligerent digniorem, idest qui comparatione aliorum majora merita, majorem sufficientiam, aptitudinemque ad regendum habere dignoscitur, sed potius eligerent indignum, idest quem sacri Canones, Constitutiones Pontificiæ, & statuta Ordinis inhabilem declarant, ut notat Sanctorius in *compendio, verb. Electio num.15.* Statuta autem Or- 41
dinis condita in septuagesimo quinto Capitulo Generali celebrato Romæ in Conventu Sanctæ Mariæ de Aracœli die 23. Maii 1676., & specialiter confirmata ab Innocentio XI. Constitutione incip. *Militantis Ecclesiæ*, quod ad hoc disponunt ut sequitur: *Item statuitur, quod nullus eligi possit in Prælatum, qui vitam communem non sequatur; hoc est qui frequenter equitet, seu infirmitatem, qua ab obligatione peditandi excusetur, habeat, qui Camisiis, aut lineis utatur, vel apud se, vel in lecto, qui calceatus incedat, qui jejunia Ecclesiæ, & Regulæ non observet, qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi jam per triennium saltem emendatus sit, qui notabiliter sit defectuosus in assistendo Communitatibus Chori, & Refectorii, ac aliis prout sibi in Constitutionibus præscribitur. Electio autem illius, qui in omnibus præmissis vitam communem non sequatur, irritanda sit a Prælato Generali, capta informatione extrajudiciali pro sua conscientia sine strepitu Judicii; cum consilio tantum, & assensu trium Patrum, qui Provinciales, vel ad minus Deffinitores Provinciæ sint, vel fuerint, super quo eorum conscientias oneramus, ne, aut ille expellatur, qui vitam communem sequitur, aut ille confirmetur, qui illam non observat.*

Et similiter fere litteraliter habetur statutum ab In- 42
nocen-

nocentio XI. Constitut. incip. *Solicitudo Pastoralis Officii* §.8. ibi: *Quia vero efficacius prædicta observandi medium est exemplum Prælatorum, sive Superiorum, ideo statuimus pariter neminem eligi posse in Prælatum, sive Superiorem in Ordine prædicto, qui vitam communem observantiæ non sequatur; hoc est qui frequenter equitet, seu infirmitatem, qua ab obligatione pedibus incedendi excusetur, habeat, qui indusiis, seu camisiis, aut lineis utatur apud se, vel in lecto; qui calceatus incedat; qui jejunia Ecclesiæ, & Regulæ non observet; qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi jam per triennium saltem emendatus sit; qui notabiliter defectuosus sit in assistendo Communitatibus Chori, Refectorii, & aliis, prout sibi in Constitutionibus præscribitur. Porro electio illius, qui in omnibus præmissis vitam communem non sequatur, irritanda sit a Prælato, sive Superiori Generali, capta informatione extrajudiciali pro sua conscientia sine strepitu Judicii, cum consilio tamen, & assensu trium Fratrum, qui Ministri Provinciales, vel saltem Diffinitores Provinciæ sint, vel fuerint: ipsorum autem conscientias, ne aut ille expellatur, qui vitam communem sequatur, aut ille confirmetur, qui eam non observet, oneramus.*

43 Et clarius, & strictius solvit dubium ortum super habilitate, vel inhabilitate ad posse eligi ad Prælaturas Minorum de Observantia Innocentius XII. Constitutione incip. *Aliàs a felicis recordationis Innocentio Papa XI.* ubi post insertas ejusdem Pontificis Litteras, statim subjungit. „ Cum autem sicut dilectus „ Filius Bonaventura Poerius Minister Generalis di- „ cti Ordinis Nobis nuper exponi fecit; nonnulli Vi- „ sitatores ex utraque Familia ejusdem Ordinis, „ tam de Observantia, quam Reformati, dubium „ ei proposuerint: An eorum Religiosorum, qui „ vitam communem, in victu, vestitu, Chori fre- „ quentia, iter pedibus agendo, aliisque similibus „ a Regula præscriptis rigoribus non observant, id- „ que ex infirmitatis, sive alterius impotentiæ causa- „ quæ eos, juxta Textum Regulæ, & Constitutio- „ num dicti Ordinis excusat, adeoque a transgressio- „ sionis culpa eximit; electio in Prælatos, sive Su- „ periores in eodem Ordine valida sit; Eaque si alias „ Canonice facta reperiatur, & illi officiorum ad quæ „ fuerint electi ceteroquin sint capaces, ab ipsis Vi- „ sitatoribus confirmari possit, & debeat. Ipse ve- „ ro Bonaventura Minister Generalis tametsi existi- „ met Religiosos, qui propter infirmitatem, aut aliam „ quamvis necessitatem, vitam communem, aliaque „ in præinsertis Innocentii Prædecessoris Litteris „ præscripta exacte observare nequeunt, ab officiis, „ & gradibus Superioritatis excludi debere, seque, „ ac pro tempore existentem Ministrum Generalem „ Ordinis supradicti, eos etiam alias canonice ele- „ ctos, juxta earumdem Litterarum formam exclude- „ re posse, illos autem qui culpabiliter dictam vitam „ communem non observant, & ex malitia delin- „ quunt, non solum ab officiis, & gradibus excludi, sed „ etiam pœnis contra transgressores statutis puniri „ debere: Nihilominus dubium præfatum declarari, „ ac alias desuper opportune a Nobis provideri plu- „ rimum desideret. Nos ejusdem Bonaventuræ Mi- „ nistri Generalis votis hac in re favorabiliter annue- „ re volentes, eumque a quibusvis excommunica- „ tionis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ec- „ clesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, „ vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si „ quibus quomodolibet innodatus existit, ad effe- „ ctum præsentium dumtaxat consequendum, ha- „ rum serie absolventes, & absolutum fore censen- „ tes, supplicationibus ipsius Bonaventuræ Ministri „ Generalis nomine Nobis super hoc humiliter por- „ rectis inclinati, de Venerabilium Fratrum nostro- „ rum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum Filio- „ rum Romanæ Curiæ Prælatorum super disciplina „ Regulari specialiter a Nobis deputatorum, qui rem „ mature discusserunt, consilio, Religiosos omnes „ præfati Ordinis, qui vitam communem observan- „ tiæ in præinsertis Innocentii Prædecessoris Litteris „ præscriptam vere, & cum effectu sequi non solent, „ etiamsi id ex infirmitate, seu alia quavis necessita- „ tate, & absque ipsorum culpa accidat, in Præla- „ tos, seu Superiores ejusdem Ordinis eligi non pos- „ se, eorumque electionem, si quando fiat, ta- „ metsi alias canonica foret, a Prælato sive Superio- „ re Generali dicti Ordinis, servata quoad hoc ea- „ rum Litterarum forma; irritandam esse. Illos ve- „ ro, qui in prædictis observantiæ communibus exer- „ citiis, seu in eorum aliquo culpabiliter deficere con- „ sueverunt, non modo ut supra ineligibiles esse, sed „ insuper pœnis Constitutionum ipsius Ordinis sub- „ jacere auctoritate Apostolica tenore præsentium „ declaramus, ac etiam statuimus, & ordinamus, „ decernentes ipsas præsentes Litteras semper fir- „ mas &c.

„ Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, „ & Ordinationibus &c.

„ Volumus autem &c.

„ *Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem* „ *sub Annulo Piscatoris. die 2. Jul. 1695. Pontificatus* „ *Nostri Anno Quarto.*

J. F. Card. Albanus.

Ut electio sit valida requiritur, ut in ipsam concurrat 44 saltem major pars Capituli, ita ut si sint 35. Vocales, requiritur, ut electus habeat ad minus vota 18. *c. Cumana* 50. *de Elect. & cap. Sicut* 23. *eodem in* 6. Major enim pars numero præsumitur sanior, ut habetur expresse *ex cap. Ecclesia vestra* 57. *de Electione*, ibi: *Cum ubi major numerus est, zelus melior præsumatur*, cum similibus; & tenet communis Doctorum cum Fagnano *in c. Cum in cunctis* 1. *n.*4. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli.* Unde jam hodie non inquiritur amplius an major pars sit etiam sanior. Cum enim ex investigatione quænam esset major, & sanior pars, plura orirentur inconvenientia, jure merito hisce nostris temporibus, & maxime stante dispositione citati Canonis *Ecclesia vestra*, & Concilii Tridentini *sess.*25. *de Regularibus cap.*6. recessit ab aula dicta inquisitio quænam suffragiorum pars sit sanior, sed solum respicitur, & attenditur major, seu minor ipsorum Capitularium numerus; cum in hunc sensum major pars ipsius Capituli sanior præsumatur, si persona electa non sit indignior; Sic Rota *in Nullius, seu Pampilonensi Canonicatus de Roncyvalles* 12. *Maii* 1628. *coram Dunozetto*, Sigismund. a Bononia *de Electione. dub.*38. *num.*8. Lavorius *Variarum Lucubrat. tom.*1.

*tom.*1. *tit.*4. *capit.*19. *num.*89. Surd. *tom.*4. *de Relig. tract.*8. *lib.*2. *cap.*5. *num.*13. Franc. Marc. Delphin. *dec.*782. *num.*3. *lib.*1. Tamburin. *de jur. Abbat. to.*1. *disp.*5. *quæst.*6. *num.*21. Barbosa *de Canonicis cap.*38. *num.*8. Reiffenstuel. *lib.*1. *Decretal. tit.*6. *num.*150. & alii passim. Vide verb. *Abbatissa a num.*43. *ad* 52., ubi multa ad rem, quæ hic non repetuntur, ne jam
45 scripta rescribantur. Ubi autem vota essent paria, Præses Capituli nequit dare votum decisivum, cum nec Jus Canonicum, nec constitutio particularis, immo nec ullus Auctor quem viderim, illud ipsi concedat; Unde Vocalibus in paritate votorum persistentibus transacto tempore ad electionem præfixo, devolvitur electio ad immediatum Superiorem, ut ultra jus commune, disponunt fere omnium Regularium Constitutiones, loquendo de electionibus a
46 toto Capitulo faciendis. Loquendo tamen de electionibus, quæ fiunt a solo Diffinitorio, Præses in paritate votorum habet votum decisivum ex Constitutione Urbani VIII. incip. *Religiosos viros*, & ex Con-
47 stitution. Alexand. VII. incip. *Credita Nobis* Deficiente autem Præside in paritate votorum, decisivum in electionibus, & negotiis in Diffinitorio peragendis concessit etiam Ministris Provincialibus *Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium* 13. *Martii* 1653. Dummodo tamen in ipsis electionibus, quæ per ballotationes fiunt, voto decisivo non utantur, nisi per tres vices fuerint æqualia, ut declaravit eadem *Sacra Congregatio Episcopor. & Regularium* 15. *Martii* 1663.

48 Commissarii Provinciales, qui tempore Capituli Generalis relinquuntur ad gubernandas Provincias, eligendi sunt a Diffinitoriis Provincialibus per ballotationes; *Statut. General. Vallisoletan. de anno* 1670. *t. pro Ultramontan. Famil. num.*6. *Ord. Seraphic. to.*4.
49 *& Statuta Generalia de anno* 1700. Sic etiam per ballotationes, & vota secreta debent fieri omnes, & singulæ electiones quæ fiunt in Diffinitoriis tam Prominiſtrorum Provincialium, & Custodum, quam Guardianorum. *Compilatio statutor. Sambuc. cap.*8. *§.*36. *num.*7. & citat. Constitut. Urbani VIII. incipiens *Religiosos viros*, ibi; *Ut de cetero omnes, & singulæ Electiones tam Prominiſtrorum, & Custodum, quam Guardianorum dicti Ordinis per suffragia secreta, & bal-*
50 *lotationes fiant*. Electiones autem quæ fiunt in Capitulis tum Generalibus, tum Provincialibus, debent fieri non per secretas ballotationes, sed per secreta schedularum suffragia ita obsignata, ut eligentium nomina sint secreta, & occulta, & nunquam publicentur, ac peracto scrutinio schedulæ coram omnibus Vocalibus illico comburatur, ut expresse statuit Sixtus V. Constitut. incipiens. *Et communis cura*.

51 Electio ut sit Canonica debet esse omnino libera, ita ut aliter facta sit ipso Jure nulla; *c. Cum terra* 14. *de Election. cap. Ubi periculum* 3. *de Election. in* 6. *§. Cæterum*, ibi. *Cessat Electio dum libertas adimitur eli-*
52 *gendi*. Unde nulla est Electio, sine auctoritate Apostolica limitata, & restricta ad aliquos, ceteris exclusis, ut habetur ex Sacræ Congregat. Concil. responso ad sequens dubium: *An stante libertate electionis liceat Prælato Regulari proponere duos, vel tres, ex quibus eligatur unus? Sacra Congregatio censuit non licere*. Sic ex aliis refert Donat. *loc. cit. tract.*1. *quæst.*19. *num.*7. & teste Fagnan. *in cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudin. num.*21. eadem Sacra Congregatio consulta a Generali Ordin. S. Augustini: *An liceat in Electiore Provincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere; ex quibus unus canonice per secreta suffragia ad officium eligatur?* Respondit *negative*. Et quod Capitulum celebratum cum restrictiva Personarum eligendarum, & cum impressione sæcularis Potestatis sit nullum, expresse declaravit *Congreg. particularis in Taurinen. Nullitatis Capituli* 2. *Septembris* 1708. de qua Ursaya *tom.*1. *par.*1. *discept.* 17. *per tot.* Hinc in Ordine Minorum de Observantia Generalis, vel Præses Capituli coarctans Electores ne libere agant, privatur Officio, ex Constitutione Sancti Pii V. incipiente *Pastoralis*; & Constitut. Francisc. cap.8. Non est tamen contra liberta- 53
tem electionis quod Electores coarctentur ad eligendum aliquod genus personarum v. g. Magistrorum, Lectorum &c. vel talis Nationis, & hujusmodi. Patet hoc ex praxi multarum Religionum, in quibus sunt legitime institutæ alternativæ, ut electio Superioris aliorumque Officialium semel fiat de una, & semel de alia Natione, & non nisi de personis habentibus tales vel tales qualitates, & valere tales electiones tenet Fagnanus *in cit. cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine a num.*25. *ad num.*39. Panormitan. communiter receptus *in cap. Cum terra* 14. *de Election. num.*4. Navarr. *lib.*1. *de constit. cons.*5. *num.*1. *in prima editione*, Silvester *verb. Electio* 1. *quæst.*23. Donatus *loc. cit. quæst.*10. *num.*1. *& seq.*, & communis aliorum.

Libertatem electionis tollit, & ipsam irritat subornatio, quæ fit importunis precibus, comminationibus, vituperationibus, donis, promissis, aliisque mediis, artibus, & modis illicitis sufficientibus ad commovendum, seu moraliter cogendum ad dandum suffragium illi determinato, pro quo ceteris aliis exclusis a subornatore talibus illicitis mediis inducitur; si quis enim ad extorquendum suffragium pro se, vel amico comminetur alicui Electori expulsionem a Provincia, aut a tali sibi grato Conventu, aut impedimentum a consecutione justi gradus, vel ad terrorem objiciat falsa crimina, vel etiam vera, sed penitus occulta, vel alias similes vexationes, clarum est ipsum Electorem non libere, sed justo metu motum, tali suffragium suum præbere, adeoque nulliter, cum nulla declaretur Electio ex metu, & terrore facta per *cap. Ad aures* 3. *de iis quæ vi metusve causa fiunt*; sicuti nulla declaratur electio facta importunis precibus ex *cap. Per inquisitionem* 26. *de Election.* Hinc in Ordine Minor. 55
de Observantia subornatores pro se, vel pro alio ex Constitution. Sancti Pii V. incipien. *Pastoralis Officii*, incurrunt ipso facto excommunicationem Papæ reservatam, & privationem vocis activæ, & passivæ, ibi: *Qui vero in Electionibus ipsis, vel ante eas per sex menses pro se, vel alio subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat, a qua absolvi non possit, nisi a Pontifice pro tempore existente, ac voce activa, & passiva perpetuo careat*. Quæ tamen 56
excommunicatio modo potest absolvi a Ministro, & Commissario Generalibus, ubi agitur de electione Superiorum inferiorum, uti concessit, & moderavit Pianam Constitutionem quo ad talem reservationem

nem Gregorius XIII. Constitut. incipien. *Consuevit*; & statuta Ordinis *de anno* 1663. *cap*.7. *§*.6. *num*.43., ita habent; *Subornatores declaramus, qui donis, & promissis, comminationibus, & obsecrationibus, importunis laudibus, aut vituperationibus falsis, aliquem inducere conantur, ut sibi, vel alteri suffragium in electionibus ferat, quive colligationes, aut inductiones fecerint, non autem illi qui conferendo, vel consulendo talem dignum, vel indignum ad officium dixerint, ut ad illud eligatur, vel non eligatur*. Et num. 44. *Qui in Electionibus, vel ante per sex menses pro se, vel pro alio, per se, vel alios subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat Ministro, aut Commissario Generali reservatam. Si vero Generales ipsi in eadem damnatione fuerint, a solo Summo Pontifice absolvi poterunt juxta Constitutionem Gregorii XIII. & insuper eosdem Subornatores actibus legitimis ipso facto privamus*.

57 Et generaliter pro omnibus Regularibus illicitis modis pro se, vel pro aliis Dignitates procurantibus a Clemente VIII. in Constitutione incipien. *Nullus omnino, edita* 20. *Martii pro reformat. Regularium, tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, & Instituti sub §*.35. ita fuit statutum: *ut omnis Officiorum ambitus occasio praecludatur, caveant omnes a directa, vel in indirecta vocum, seu suffragiorum procuratione tam pro se ipsis, quam pro aliis, tum in Capitulis locorum, tum in in ceteris praesertim Generalibus Capitulis, aut Congregationibus, seu alibi. Quicumque secus fecerint, praeter alias poenas, & Censuras hactenus contra hujusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in poenam privationis officiorum, quae obtinent, eo ipso incidant, & ad futura quaecumque pariter inhabiles habeantur; super quo cum eis dispensare a nemine possit, nisi a Nobis, vel successoribus nostris, & pro qualitate culparum, gravius etiam plectantur. Porro supradictas omnes poenas ad complices, ac simpliciter scientes, & non re-*
58 *velantes, extendimus*. Quae Constitutio fuit innovata jussu Urbani VIII. a Sacra Congregatione Concilii die 21. *Septembris* 1624. *in decret. de Apostatis, & ejectis*, incipiente *Sacra Congregatio, sub §*.1. ibi: *Ac primo ut infecta semina, e quibus pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, & Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones, & Decreta generalia S. M. Clementis VIII. ad Regularium reformationem, ac Novitiorum receptionem, professionem, atque institutionem spectantia, districteque praecipit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Superioribus, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub poenis statutis in iisdem Constitutionibus*.

59 Electio evadit Simoniaca, & consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Praelatura, seu Dignitate V. G. Prioratus; Guardianatus, Diffinitoriatus, Provincialatus, & Generalatus, & hujusmodi datur aliquod temporale munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio; dare enim aliquod temporale pro spirituali est semper simoniacum; *cap. Quam pio* 2. *caus*.1. *quaest*.2. *cap. Non satis* 8. *& cap. Mandato* 46. *de Simonia cap Monachi* 2. *de statu Monachorum cum similibus*. Et talis electio de Jure Ec-
60 clesiastico est nulla etiam ante Judicis sententiam; *cap. Ea quae a Sanctiss*. 6. *caus*.1. *quaest*.3. ibi, *Quid ergo in Sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas umquam vires habere censemus*; *cap. Cum Clerici* 6. *de pactis*, ibi: *appellatione cessante, eos aliter adeptis Ecclesiis spoliatis, cap. Matthaeus* 23. *& cap. Sicut tuis* 33. *de Simonia*, ubi habetur obtinentem bona fide per Simoniam ab alio commissam, teneri beneficium deponere, ergo Pontifex ibi supponit adeptionem Beneficii invalidam esse; secus renunciationem debere fieri non praeciperet. Et in Extravagant. *Cum detestabile* 2. *de Simonia, inter Communes*, sic expresse habetur; *Per electiones vero, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas Simoniaca contigerit labe fieri, & quae viribus omnino careant in Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Personatibus, Officiis Ecclesiasticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quae percepit restitutionem sub animae suae periculo sit adstrictus, statuentes praeterea, quod universi, & singuli etiam praemissis dignitatibus praediti, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant, a qua nisi a Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolvi, praeterquam in mortis articulo constituti*.

Talis electio est nulla etiamsi Simonia sit occulta; 61
citat. Extravagant., ibi: *Et eorum quemlibet tam manifestum, quam occultum*, & *c. Matthaeus* 23. *& cap. Nobis* 27. *de Simonia*. Immo est nulla electio, etiamsi 62
electus penitus ignoret simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem: nisi in hujus praejudicium fraudulenter fiat ab aliquo inimico, textu expresso *in cit. cap. Nobis* 25. *de Simonia*, ubi propositum casum, *Quod cum quatuor essent a Capitulo constituti, qui debebant quemdam eligere in Plebanum, amici ejus, de cujus electione spes habebatur, uni vel omnibus eligentium promiserunt, pecuniam se soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente, postmodum est electus &c.* Ita respondit Pontifex: *Quod nisi constaret, illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, ejus tamen electio tamquam Simoniaca pravitate praesumpta est penitus reprobanda*. Licet enim Electus non peccaverit, electio tamen est vitiosa propter eligentes, quia peccant Electores in forma, licet Electus non sit in culpa, uti recte advertit Glossa *ibid. verb. Reprobanda, arg. cap. Cumana* 50. *& cap. Ecclesia vestra* 57. *de election.* Hinc simoniace Electus tenetur 63
in conscientia sub peccato mortali renunciare Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Diffinitoriatum, Provincialatum, Generalatum, & hujusmodi; nec absolvi potest priusquam renunciet; & hoc etiamsi Simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem, qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis, ipso quoque nesciente, *cap. Quicumque* 1. *caus*. 1. *quaest*.5. ibi: *Quicumque sane cupiditate parentum, cum adhuc parvuli essent, Ecclesias, vel Ecclesiarum partes per pecuniam adepti sunt, postquam eas omnino dimiserunt &c.* cap. *Eos* 2. *ead. caus, & quaest.* ibi:

ibi: *Ex hac itaque auctoritate colligitur, quod ignorantia tales excusat a reatu criminis, ut supra dictum est, non a fructu emptionis, cum in Ecclesiis, quas parentum pecunia adepti sunt, non nisi postquam eas omnino dimiserint, & ex misericordia ibidem eis esse conceditur, in quo patet, quod & si illis ignorantibus simoniæ peccatum esset admissum, fructum tamen paternæ emptionis reportare non possunt*, cap. *Sicut tuis* 33. *de Simonia*, ibi: *Secundum Canonum statuta etiam parvuli qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur, & concordat cap. Matth.* 23. *cap. Nobis* 27. *de election. cit. Extravagant. Cum detestabile* 2. *de Simonia inter communes, c. Si alicujus* 59. *de election.* cum similibus. Donatus *loc. cit. tract.*1. *q.*20. *n.*4. Reiffenstuel *lib.*5. *decretal. tit.*3. *n.*174. & ipso teste, unanimis, ac certa aliorum ob claram dispositionem Canonum adductorum.

64 Simoniaca, & nulla est electio, in qua electores ita paciscuntur, si tu eliges me in Provincialem, ego te eligam in Definitorem, in Guardianum, & hujusmodi, si tu dederis mihi, vel meo amico tuum votum, ego dabo tibi meum, vel amico tuo; Si tu in hac electione suffragatus fueris pro meis dependentibus, ego in alia suffragium feram pro tuis. Omnes enim istæ, & similes pactiones semper continent labem simoniacam, cum jus spirituale detur cum onere, ut aliquid fiat, quasi pro pretio rei spiritualis, vel causa mediata illam habendi; *cap. Quam pio* 2. *caus.*1. *quæst.*2., ibi: *Dum tamen omnis absit pactio, & omnis cesset conventio*; *cap. Plerique* 7. *de pactis*, ibi: *Pactum hujusmodi penitus reprobamus*; *cap. Pactiones* 8. *eod. tit.* ibi: *Pactiones factæ a vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti*; *cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutatione*, ibi: *Generaliter itaque teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet simoniæ*, & concordat *c. Præterea* 9. *de transactionibus c. de hoc* 11. & *c. Tua nos* 34. *de Simonia*, cum similibus. Et sic communis Doctorum cum D. Thoma *quodlibet* 8. *art.*11. Cajetan. *in summ. verb. Simonia §. circa tertium*, Silvestr. *verb. eodem quæst.*13. *dict.*4. Navarr. *in summa cap.*23. *num.*110. Reginald. *in praxi lib.*23. *num.*244, Donat. *loc. cit. tract.*1. *quæst.* 22. *num.*1., & alii passim. Hinc caveant Factionarii, & Præpotentiarii, ne per suas illicitas colligationes, & iniquas pactiones, plures solemnizent Nullitates, quam celebrent Electiones, & in laqueos æternæ perditionis, se, suosque sic colligatos misere injiciant. Alia ad rem, vide verb. *Simonia*.

65 Electio celebrari debet in loco publico, & solito, ut in Ecclesia, Choro, Sacristia, vel Capitulo, seu hujusmodi, dummodo non sit locus clandestinus; *leg. Observare, Cod. de decurionibus lib.* 10. *cap. In causis* 30. *de Elect.*, ibi: *Mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis Fratribus de ele-*
66 *ctione tractarent*. In casu autem necessitatis celebrari potest extra Ecclesiam, seu Monasterium, & extra locum solitum; *cap. In nomine Domini* 1. *dist.*23. *circa med.*, ibi: *Quod si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in Urbe non possit Electio, Cardinales, Episcopi cum Religiosis Clericis, Catholicisque Laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant eligere Apostolicæ Sedis Pontificem, ubi congruere viderint*. Immo in casu necessitatis potest Electio celebrari 67
etiam in loco interdicto, quia per Interdictum solum suspenduntur Divina, & Ecclesiastica Sacramenta; *cap. final. de sentent. excomm. in* 6. Electio autem non est Sacramentum; nec est de illis Divinis; Tum quia ita colligitur ex *cap. Ad hæc* 1. *de postulatione Prælator.* ubi *in fine* Pontifex concedit, & admittit postulationem, & electionem posse fieri in loco Interdicto. Extra tamen casum necessitatis male face- 68
rent Electores eligendo in loco Interdicto, Silvester *verb. Electio* 1. *quæst.*8. *num.*9. Miranda *tom.*2. *Manual. Prælator. quæst.*23. *art.*9. Donat. *loc. cit. tr.*2. *quæst.*2. *num.*1. Electio vero adhuc esset valida; Pe- 69
rez. *leg.*2. *verb. Quæri etiam posset tit.*6. *lib.*1. *ordin.* Azorius *part.*2. *lib.*6. *cap.*14. *quæst.* 17. Lavor. *variar. lucubrat. tom.*1. *tit.*4. *cap.*18. *num.*6. Barbosa *lib.*1. *Jur. Ecclesiast. univers. cap.*19. *numer.*177. Sic 70
etiam valida esset electio, quamvis non esset facta in loco consueto, dummodo reliqua omnia fuerint servata. Locus enim non est de substantia electionis, nec usquam reperitur jus proditum, quod propter locum electio debeat annullari, quamvis Glossa in *cap. In Nomine Domini* 1. *dist.* 23. *verb. Fieri in Urbe*, dicat electionem esse nullam si fiat alibi, quam in loco ad hoc determinato *per c. Venerabilem* 34. *de election.* hæc enim Decretalis non probat id quod dicit Glossa, sed factum recitat prout contigit, ut notat Archidiaconus *in d. cap. In nomine Domini num.*16. & 17. *dist.*23. ubi *num.*18. dicit opinionem Glossæ communiter non teneri. Et sic Abbas *in cap. Cum terra* 14. *de election.* Barbosa *loc. citat.* 117. Lavor. *l. c. cap.*18. *n.*7. Fagnan. *in c. Quia propter* 41. *de electione n.*68. & *in c. Cum ex injuncto* 2. *de Novi operis nuntiation. nu.*20. & alii cum Rota *part.*6. *recent. decis.*36. *nu.*7.

Electio de jure communi est facienda, quando 71
Ecclesia est viduata, & vacat legitimo suo pastore; *cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi. *Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore*. Vacatio autem, & Vi- 72
duatio potest fieri multipliciter, nempe per mortem, renunciationem, translationem, & proprii Prælati remotionem, ut habetur *in cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* ibi: *Cum per translationem, depositionem, aut cessionem*, & notat Glossa *ibid. verb. Fortius*. Viduata, seu vacante Ecclesia, debet ab 73
Electoribus, cessante legitimo impedimento, fieri electio infra tres menses, alioquin devolvitur ad proximum Superiorem, textu expresso *in cap. Ne pro defectu* 41. *de election.* ibi: *Ne pro defectu Pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus ut ultra tres menses Cathedralis Ecclesia, vel Regularis Prælato non vacet, intra quos (justo impedimento cessante) si Electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant eligendi potestate careant ea vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur*. Et si ipse proximus Superior 74
infra idem tempus non elegerit, devolvitur ad alium Supe-

Superiorem, & sic successive usque ad Papam; Silvester *verb. Electio* 1. *quæst.6.num.*7. Miranda *tom.*2. *Manual. Prælator. quæst.*23. *art.*12. Donat. *loc. cit.*
75 *tract.*3. *num.*3. & alii passim. Dicti tres menses non sunt computandi a die vacationis, sed a die habitæ scientiæ talis vacationis; *cap. Licet* 3. *de supplend. negligent. Prælat. cap. Quia diversitatem* 5. *§. final. de concess. Præbend.* Tempus enim non currit ignoranti, *l.*2. *cap. Qui admitti*, sicuti nec currit legitime impedito, ex ipsomet *cit. c. Ne pro defectu*, ibi: *Justo impedimento cessante*:

76 Regulares autem non tenentur stare huic tempori a Jure communi præfixo, sed debent servare tempus, & modum a suis specialibus Constitutionibus statutum, Clemens enim IV. ut refert Cafarub. in *compend. privilegior. verb. Electio §.*4. concessit expresse Fratribus Minoribus, *quod in electionibus tempus super hoc a jure statutum ipsis non currat, nec in hac parte Juris hujusmodi Regulis coarctentur*, & idem fuit concessum Ordini Prædicatorum ab Alexand. IV. Constitut. incipien. *Cum hi*, & a Sixto IV. *in Mari magno*; & quod electiones Regularium cujuscumque Ordinis celebrandæ sint secundum proprias, & speciales suas legitimas Constitutiones, colligitur ex Clementin. *Exivi*, *de verb. significat.* & constat ex Decretis editis a Clemente VIII. *de reformat. Regular. §.*36., & ex variis aliis Bullis specialibus, per
77 quas Juri communi derogatur. Si electio non fuerit celebrata statuta, & præscripta die in Ordine Minorum, si electio sit Provincialis, devolvitur ad Generalem; Clem. IV. Constitut. incipiente *Virtute conspicuos*; si sit Generalis, devolvitur ad Papam, *Constit. Ordin. stat.*8. *cap.*9. *in textu*, & in hoc fere omnes Religiones concordant; sed quælibet stet suis specialibus Constitutionibus a Sede Apostolica ap-
78 probatis. Electio celebrata post elapsum tempus a Jure communi, vel speciali præfixum est nulla; *cap. Ne pro defectu* 41. *de Elect. c. Licet* 3. *de supplend. negligen. Prælator.*

79 Electio regulariter loquendo non est facienda de nocte. Navarr. *consil.*2. *de Election. in prima edition.* alias *consil.*8. Rodriquez *tom.*2. *quæst.*61. *art.*15. Mirand. *tom.*2. *Manual. Prælator. quæst.*23. *art.*12. *conclus.*1. Sayrus *in florib. decis. de Election. decis.* 2. Molfesius *in summ. Moralis Theolog. tract. de Benefic. cap.*16. *num.*129. Castellin. *de Election. in addit. ad cap.*6. *pag.*498. Portell. *in dub. Regul. verb. Electio num.*6. Donat. *loc. cit. tract.*3. *quæst.*7. *num.*2. Barbosa *lib.*1. *Juris Eccles. univers. cap.* 19. *num.*170. & alii
80 passim. Dicitur *Regulariter loquendo*, quia ob gravem, & urgentem causam potest Electio licite, ac valide celebrari de nocte, dummodo tamen adsint ad minus tria luminaria, ad evitandos dolos, & errores, qui in dandis suffragiis, & conscribendis schedulis possint oriri. Rodriq. *tom.*2. *qq. Regular. quæst.*51. *art.*5. Portell. *in dub. Regular. verb. Electio num.*5. Mirand. *loc. cit. conclus.*1. Barbosa *loco citato*
81 *num.*170. Donat. *loc. cit. num.*4. & alii. Causa autem gravis, & urgens pro celebranda electione de nocte, esset si in tota die non potuerint Electores concordari, & sequenti die periret facultas eligendi; vel si immineret periculum ut Congregatio dissolveretur; vel si timerentur obventuræ Magnatum litteræ, quæ possent Electorum libertati præjudicare, & hujusmodi. Samuel. *tract.*1. *disp.*1. *controvers.* 19. *de Elect.* Donat. *loc. cit. num.*5. Barbosa *loc. cit. n.*170.
Portell. *loc. cit.* & alii. Per noctem intelligitur illud 82
tempus, quod incipit post datum signum ad salutationem Angelicam usque ad illud tempus, quod jam albescit. Barbosa *loc. cit. num.*171. Donat. *loco citato num.*3. Navarr. *loc. cit.* & alii passim. Electio potest 83
celebrari etiam die Festo. Donat. *l. c. q.*10. *n.*1. & alii communiter.

Si debito tempore ante celebrationem Capituli, 84
vel Congregat. non exhibeantur attestationes de adempimento onerum Missarum, electio est nulla: ita habetur ex Constitutione Innocent. XII. incipien. *Nuper §.*32. ibi: *Teneantur omnes, & singuli Superiores Locales, in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exhibere attestationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Domus Regularis subscriptam, & juratam, quod omnibus, & singulis tum perpetuis, tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus ad limites, & tenorem præsentium decretorum, tempore eorum regiminis fuerit omnino, & integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali impedimento Missarum distincte referendarum intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem, quicumque Superiores Locales prædicti vocem activam, seu passivam in memoratis Capitulis, seu Congregationibus omnino habere non valeant*. Et sic defectu observantiæ di- 85
ctæ Constitut. pro nullitate Capituli Provincialis, Partibus acriter informantibus respondit *Sac. Congr. Episcop. & Regul. Ponente Emo. Corsinoin Baren. Provinciæ S. Nicolai Capituli Provincial.* 18. *Febr.* 1712. dubio: *An Electio Provincialis &c. sustineatur? Negative; & die* 3. *Julii ejusdem anni* persistendo in resolutis, respondit cum addito, *Ut causa amplius non proponeretur*. Et idem etiam resolvit *in Provinciæ S. Bernardini* 19. *Maii* 1713. *referente Eminentissimo Casino*, cum rescripto, *suspenso Capitulo, Superiores procedant ad declarationem incursus pœnarum prout de jure*. Recurrentibus autem Superioribus Generalibus ejusdem Religionis, atque ante oculos EE. PP. ponentibus magna incommoda Provinciæ, & moraliter impossibilitatem convocandi aliud Capitulum, cum diversis Vocalibus, nonnisi gratiam rehabilitationis quoad vocem activam tantum obtinere potuerunt, *die* 2. *Junii* 1713. cum rescripto: *Pro gratia rehabilitationis quo ad vocem activam tantum, imposita pœnitentia salutari*. Cum quibus pro punctuali executione ejusdem Innocentii Constitutionis processit etiam *Sac. Congregat. Concilii in Ord. Minor. Observ.* 17. *Junii* 1713. *quoad* 1. *dubium* Sic expresse refert Ursaya *tom.* 2. *part.*2. *discept.*29. *num.* 4. 5. 6., & 7.

Vicarius Provincialis electus a solo Diffinitorio post 86
mortem Provincialis potest ex justa causa obtinere titulum Ministri Provincialis, ut de facto enixe supplicantibus omnibus vocalibus Provinciæ Neapolitanæ Reformatæ, & concurrente consensu nedum omnium omnino Vocalium, sed etiam omnium Exprovincialium non Vocalium illius Provinciæ, & Superioris Generalis, concessit Patri Petro de Neapoli *Sacra Congreg. Episcopor. & Regul. Ponente Eminentiss.*

Casi-

Casino 22. *Maii* 1714. Sic in Provincia Romana anno
87 1673. fuit electus Vicarius Provincialis P.Joseph Mediolanensis, qui paulo post titulo & prærogativis Ministri Provincialis decoratus fuit, prævio voto Sacræ Congreg. Episcop. & Regul. mediante Breve S. M. Clement. X. referente P. V. C. Generali in ejus voto. Item in Provincia S.Thomæ anno 1699.ex gratia Sacr. Congreg.Episcopor.& Regul.remissis arbitrio P.Matthæi a S.Stephano tunc temporis Superioris Generalis precibus P.Petri Francisci de Solere, idem ex Vicario Provinciali declaratus fuit Minister Provincialis; sic
88 refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 22. Qui tamen in Miscellaneo Sacro, & Profano verb. *Vicarius Provincialis* refert talem gratiam fuisse denegatam ab eadem *Sacra Congr.Episc.& Regular.in Januens.* 24.*Septembris* 1717.

89 Electio facta a Regularibus, & de Regularibus necdum in eadem Religione professis, est nulla; Regulares enim qui tacite, vel expresse professionem non emiserint, sunt incapaces eligendi, textu expresso *in c.ex Eo* 32. *de elect. in* 6.*§.in Ecclesiis*, ibi: *In Ecclesiis quoque Regularibus, vel Monasteriis, hi qui non sunt tacite vel expresse professi, non debent cum professis, vel Conversi Laici, cum Clericis, electionibus interesse* Navar.*in Lucern.Regul. vel Electores, sive Eligentes n.*1. Silvester *verb.Electio* 4. *n.*5. Barbosa *loc.cit.c.*19. *n.*50. & communis aliorum. Et Regulares qui non sunt expresse professi; nequeunt omnino eligi in Prælatos, textu expresso *in cap.Nullus* 28. *de election. in* 6. ibi: *Nullus Religiosus ad Abbatiam, seu Prælaturam suæ, ulterius Religionis de cetero eligatur, nisi antea fuerit Ordinem Regularem expresse professus. Quod si secus actum fuerit; eo ipso irritum habeatur.*
90 Ex quibus textibus clare patet, quod ad hoc, ut ut quis possit eligere, sufficit tacita professio, *tacite vel expresse professi*. Ut vero possit eligi, necessario requiritur expressa, *nisi fuerit Ordinem Regularem expresse professus*, ut recte observant Sigismund. a Bononia *de election. dub.*90. *num.*3. Suarez *de Religion. tom.*4.*tract.*8.*lib.*2.*cap.*4.*n.*2.Barbos.*loc.cit.num.*50. & alii passim, & hoc procedit etiam in Monialibus, textu expresso *in cap. Indemnitatibus* 43. *de elect. in* 6.
91 Et eligendus in Prælatum debet esse professus in eadem Religione, in qua eligitur, textu expresso *in Clement.*1.*de election.*ibi: *Cum rationi non congruat, ut homines disparis professionis, vel habitus simul in eisdem Monasteriis socientur, prohibemus ne Religiosus aliquis in Abbatem, vel Prælatum alterius Religionis, vel Habitus de cætero eligatur; Quod si secus actum extititerit, sit eo ipso irritum; & inane*. Et per hanc decretalem correctum videtur illud verbum *in cit. cap. Nullus* 28. *de election.* nempe *Vel alterius Religionis de cetero eligatur*, ut ibi notat Glossa *in verb. eod.* & clare de se patet propter congruentem rationem in d. Clementina adductam.

92 Sententiæ privationis vocis activæ, & passivæ debent a Superioribus Regularibus pronunciari per mensem ante Capitulum, aliter non tenent, ex visitationis Apostolicæ decreto edito 14. Octob. 1601. a Clement. VIII. approbato sub his verbis: *Privatio vocis activæ, & passivæ, ac inhabilitatis decreta, sententiæque ab eisdem Superioribus Ordinis latæ, ne deinceps in ipso electionis actu pronuncientur, promulgenturve, atque eæ promulgatæ vocales minime afficiant, nisi per mensem ante fuerint intimatæ, prout Sanctitas sua omnino vetuit*. Quod decretum nominatim observari præcepit jussu Pauli V. Card. Verallus Ord. Minor. Protector 27. *Maii* 1616. *ut refert Lantusca in Theatr. Regul. verb. causa, seu lis, n.* 2. Hoc enim fundatur in jure communi, secundum quod omnes mutationes, & sententiæ prolatæ in limine Capituli præsumuntur factæ ad fraudandam futuram electionem, ut advertunt Castellinus *de elect.cap.*13.*n.*14. Pellizar. *in Manual. Regul. tract.* 9.*c.*2.*sect.*2.*num.*8.Pignatell.*tom.*10.*consult.*18.*num.*10.
Non enim potest præses Capituli Religiosos voce 93
activa & passiva privare, ipsis non citatis, nec eisdem data actorum copia, ut se possint via Juris defendere, quamvis a Superiore Generali haberet in mandatis, ut procederet sine strepitu, & figura Judicii, & quod posset Religiosos voce activa, & passiva privare, quia id debet intelligi, *Juris ordine servato*, scilicet citato reo, & in suis exceptionibus audito. Clementin. *cap. Pastoralis* 2. *§.Ceterum, de sentent. & re judicat.*Rodriq. *qq. Regul. part.*2.*qu.*52. *art.*12.Miranda *in Manual.Prælator.tom.*2.*qu.*23.*art.* 22.*conclus.*3. Castellin. *de elect.cap.*13.*tit.direct.pacific. election.* Lezana *tom.*1. *qq.Regul. cap.*15. *n.*34. Peyrin. *tom.*1.*de subdito qu.*1.*de obedient.cap.*31.*§.*10.Pignatel. *tom.*10.*d.consult.*18.*num.*9. cum aliis adductis a Passerin. *de elect.cap.*2.*quæst.*4. *num.*71. Si tamen citato Ca- 94
pitulo, & Vocalibus jam congregatis emergeret casus, propter quem Vocalis aliquis sit voce activa, vel passiva privandus, tunc ipso summarie audito, an aliquam excusationem pro se adducere possit, aut velit, posset sententia pronunciari, vel declarari incurrisse excommunicationem, & consequenter privationem vocis activæ, si esset notorius Clerici percussor, *ex cap.Si quis suadente* 29.*caus.*17.*quæst.*4.vel privationem vocis activæ, vel passivæ incurrisse, ex quo non detulerit ad Capitulum attestationem juratam a Sacerdotibus sui Conventus super celebratione Missarum ad præscriptum Constitutionis Innocentii XII. incipien. *Nuper*, sub talis privationis pœna id præcipientis, ut patet ex propriis suis verbis relatis supra *sub num.*84.

Electio Canonice celebrata, est confirmanda ab 95
immediato, & proximo Superiore; *cap.Nibil* 44. *de Elect. §. Ceterum*. Si electus ante confirmationem se 96
immisceat administrationi, seu exercitio Prælaturæ, est ipso facto privatus jure acquisito per electionem; *cap. Qualiter* 17. *de Election. & cap. Avaritiæ* 5. *eod. tit. in* 6. Excipiuntur tamen electiones Generalium 97
Ordinum, qui ex variis privilegiis a Sede Apostolica ipsis concessis, eo ipso quod sunt electi, sunt a Sede Apostolica confirmati, vid. Constitut.Sixti IV. incipien. *Dum attenta*. In Ordine Minorum, Gene- 98
ralis statim ac Canonice est electus, potest plenam & liberam administrationem, & jurisdictionem exercere, ex concessione Clementis IV. Constitut. incipient. *Virtute conspicuos*. Provinciales vero ex eadem Constitutione confirmantur a Generali, vel ab ejus delegato Visitatore, & Præside; Guardiani autem eodem actu eliguntur, & confirmantur; ut cum aliis notat Hasbensis *summ.*99. *verb. Electio num.*193. & docet praxis. Abbatissæ quamvis debeant ab Episcopo, vel suo respective Superiore confirmari, adhuc possunt ante confirmationem administrare juxta

juxta dispositionem textus *in cap. Indemnitatibus* 43. *de Electione*, & declaravit *Sac. Congr. Episcop.*, & *Regul. in Mazarien.* 18. *Martii* 1700. *referente Eminentissimo Colloredo*.

100 Quoad electionem Abbatissarum notanda sunt sequentia novissime proposita, & resoluta dubia. (*) Circa Electionem Abbatissarum Benedicti XIV. de Synodo Dioecesi. *lib.*5. *cap.*12. §.4. censuit, Episcopum una cum Prælatis Regularibus interesse, eidemque ab ipsis denunciandam esse futuram electionem. *Præterea juxta Constitutionem* 18. *San. Mem. Gregorii XV. Episcopus una cum Prælatis Regularibus interesse, & præsidere potest electioni Abbatissarum, quæ præficiendæ sunt in Monasteriis iisdem Regularibus subjectis, in cujus constitutionis sequelam a Sacris Urbis Congregationibus decisum est, debere Regulares futuram electionem Abbatissæ Episcopo denunciare, & si Episcopus dixerit, se velle per se, vel per alium eidem electioni interesse, teneri Episcopi adventum usque ad præfinitum tempus expectare. Jam vero ne Episcopus gravetur onere suam voluntatem singulis vicibus manifestandi eidem consulunt Doctores, ut semel in Synodo generatim declaret se uti velle facultate a Gregorio XV. sibi facta, & quarumcumque Abbatissarum quantumvis exemptarum electionibus semper, & quandocumque interesse. Hac enim declaratione semel in Synodo emissa ligari Regulares, ne Episcopo inconsulto, Abbatissarum Electionibus præsidere valeant perinde ac si in singulis specialibus casibus fuisset Episcopi voluntas expresse iisdem significata, recte probat* Monacell. *in formul. legal. tom.*3. *pag.*187. (*)

I. An in Electionibus Abbatissarum in Monasteriis sub disciplina Regularium Minorum de Observantia, possit Episcopus secum conducere Cancellarium; & quatenus affirmative.

II. An liceat eidem Cancellario interesse, & assistere scrutiniis, & Electionibus Abbatissarum, quæ fiunt in Monasteriis Ord. Minor. de Observantia Tiburis; & quatenus negative?

III. An saltem dictus Cancellarius durante scrutinio permanere possit intra Ecclesiam in casu &c.

Sac. Congregat. Concil. in Tiburtina 26. Aprilis 1727. respondit ad I. *Affirmative*. Ad II. *Negative*. Ad III. *nec Cancellarium, nec Fratres, exceptis, Superiore, & Scrutatoribus, permanere posse intra Ecclesiam*.

Insuper attendenda est sequens alia ejusdem Sac. Congregat. Concil. resolutio sub *die* 4. *Maii* 1675. *in Neapolitana Electionis Abbatissæ lib.*29. *Decr. pag.* 65. *a tergo*: ibi: Post editam Constitutionem *Inscrutabili* a Gregorio XV. consuevit Archiepiscopus Neapolis pro tempore, ut narrat Eminentiss. Caracciolus, interesse Electionibus Abbatissarum Monasteriorum Regularibus subjectorum, adhibito ultra seipsum, vel Vicarium, etiam Notario, qui gesta adnotaret, ac fidem de his faceret, ne res alioquin remaneret sub dispositione Superiorum Regularium, si controversia super electione, & nullitas occurrisset, utque ne Ordinarii interessentia frustratoria redderetur; Hoc non obstante Superior Monasterii Reginæ Cœli ex Canonicis Regularibus, in Electione nuper facta noluit admittere Notarium, & non obstante, quod Vicarius Generalis de Nullitate protestaretur, ad electionem processit, allegans pro se declarationem hujus Sacræ Congregat. tenoris sequentis: *Urbaniæ* 10. *Septembr.* 1639. *Sac. &c. Censuit Episcopum in electione Abbatissæ Monasterii Monialium Regularibus subjectarum non posse exquirere, seu recipere vota Monialium, sed illa exquiri, & recipi debere a Superiore Regulari, sciente tamen, & audiente eodem Episcopo*. His stantibus, Eminentiss. Archiepiscopus, citato P. Procuratore Generali in Curia, instat declarari, primo, an in electionibus Abbatissarum, una cum Vicario Generali interesse possit etiam Notarius Archiepiscopalis; secundo, an dicta electio facta absque interessentia Vicarii, & Notarii sit contra Constitutionem prædictam, ac propterea nulla? *Sac. Cong. Conc. ad utrumque respondit, negative*.

Circa aliqua concernentia electionem Officialium 101
Curiæ Ordinis Minorum de Observantia attendenda est novissima Constitutio Clementis XII. incipiens *Cum sicut*, edita 10. April. 1733. in qua decrevit, quod juxta Statutum Capituli Generalis Mediolanensis Ordinis Minorum de Observantia, secuta electione Officialium Curiæ, Minister Generalis pro tempore existens sex saltem Religiosos debitis qualitatibus præditos illius nationis, ex qua fuerit Officialis electus a tribus Definitorii Generalis proponere debeat, ut ex his tres ab ipso Definitorio seligantur, e quibus in eventum vacationis ejus Officii, idem Minister Generalis unum ad sui libitum deputare teneatur; si contigerit alterum ex tribus Religiosis sic a Definitorio delectis decedere, aut inhabilem fore, facultas Ministri Generalis deputandi dictum Officialem ad duos reliquos, quatenus vero duo mortui, aut inhabiles fuerint, ad unicum superstitem limitata sit, & esse intelligatur; Sin autem omnes tres obierint, aut inhabiles reperiantur, tunc deputetur Religiosus dignior illius Nationis, de qua erit Officialis electus in Capitulo Generali; demandato in casu absentiæ Religiosi ita deputati exercitio Officii Secretario Officialis cedentis, vel decedentis: Quodque delectus trium Religiosorum prædictorum pro Fratribus de Observantia, Reformatis, Excalceatis, & Recollectis Franciæ nuncupatis dicti Ordinis, ab eorum respective Definitorio Generali perficiatur.

Correctores tam Generales, quam Provinciales Or- 102
dinis Minimorum S. Francisci de Paula facultatem habent decidendi de electionibus, aliisque negotiis, quæ ob paria post trinum scrutinium suffragia, ad Generale, vel Provinciale Tribunal devolvuntur; Benedict. XIV. Constit. incip. *Injuncti Nobis to.*4. *Bull. numer.*30.

Additiones ex aliena manu.

Plura sunt quæ hic cumulavit Auctor. De convo- 103
catione absentium ad Electionem diximus in Addit. ad verb. *Absens* quoad Electionem. Cetera illustrare haud patiuntur arcti limites Additionum. Satis sit de hisce duobus verba facere.

Verum est (ut de primo differam) quod regulari- 104
ter ad coarctandum terminum Electioni præfixum non sufficiat major pars Capituli, sed requirantur duæ ex tribus partibus ejusdem Capituli. At gravis 105
quæstio est, num id locum sibi vindicet ubi Capitulum

lum jam sit legitime coactum ad Electionem faciendam?

106 Affirmant Cardinal. Petra in *comment. ad Constitut. Apostol. Constit.* 1. *Divi Leonis Magni sect.* 2. *num.* 33. Piton. *discept. Eccles.* 100. *num.* 69. Lotter. *de Re Bene-*
107 *fic. lib.* 2. *quaest.* 20. *num.* 7. Negant Ricciardell. *in Lyc. Eccles. cap.* 4. §. 4. *sect.* 1. *n.* 1. Passer. *de Elect. c.* 11. *n.* 101. Ansald. *in Adnot. ad decis.* 86. *n.* 84.

108 Sacrum Tribunal Rotae opinioni affirmative adhaesit *coram Lancett. decis.* 182. *num.* 16., *& plur. sequent. & in Placentina Provinciae Compostellanae Simultaneae* 26. *Junii* 1743. §. 10. *coram Illustrissimo de Thunn.* Licetque hanc revocaverit decisionem *die* 4. *Februar.* 1744. *coram eodem* nihilo tamen minus *in decisione revocatoria* articulum hunc in medio reliquit, ut patet
109 *ex* §. 6. *& sequent.* Recentius vero negativam sententiam tenuit, *ut in Leodien. Vicariae* 9. *Decembr.* 1754. §. 15. *coram Illustrissimo Molin.*, *& in Colonien. Decanatus* 4. *Julii* 1755. §. *final. cor. bo. me. Borull.*, *&* 14. *Maii* 1756. §. 7. *& sequent.*

110 Ubi in electione (an alterum de quo differere proposui) in qua plures sunt Electi, suffragia excedunt eligentium numerum, potest renunciari legitime Electus, quum nemo possit majorem numerum sibi tribuere. Immo sola ambiguitas apta est infirmare Ele-
111 ctionem hanc. Et quamvis in Electionibus possit quandoque subduci redundans suffragiorum numerus, ut in reliquis veluti legitimis consistat Electio,
112 ne utile per inutile vitietur; Id tamen procedit vel si unus tantum, qui sui periculum faciat in suffragatione ad certum assequendum suffragiorum numerum ex iis qui Electioni praesunt, atque ea habeat suffragia, quae sublatis redundantibus attingunt numerum ad actus firmitatem praestitum; vel etiamsi is in aliorum concursum tot enumeret vota, ut quaecumque contra ipsum deductio fiat, adhuc caeteris
113 antecellere videatur; secus e contra. Vidae haec & alia ad hanc Electionis materiam pertinentia apud Rot. *in Nullius seu Firmana Canonicatus* 3. *Jul.* 1748. *cor. Illustris. Clemente. Impress. Romae per Barbiellini* 1785.

Additiones ex aliena manu.

114 Nulla in materia magis *incerto* vivimus, quam in hac electionis. Quae a jure Canonico enim sancita sunt circa electionem propriam, ea a Doctoribus modo admittuntur, modo rejiciuntur in electione impropria. Infinita afferre possemus exempla, si otium esset. At libet aliud afferre, de quo novissime actum est in Sacra Rota in *Comen. Canonicatus Theologalis.*

115 Pertinet Juspatronatus hujus Canonicatus ad Capitulum. Ex octo vero Canonicis, qui Capitulum componunt, quinque elegerunt inhabilem *sub conditione dispensationis*, tres vero Habilem elegerunt. Obtenta intra terminum juris minime fuit dispensatio. Quaestio ideo fuit orta, num electio Habilis facta a tribus illis Canonicis, valida sit, necne?

116 Pro invaliditate hujus electionis adducebatur, quod de jure Canonico electio facta a minori parte minime valida est, ubi major pars inhabilem citra ullam culpam elegit, ut si *ignoranter* elegit. Culpa autem vacare contendebatur electio Inhabilis a majori parte sub conditione dispensationis facta.

Contra vero valida ex eo praetendebatur, & qui- 117
dem jure meritoque, haec electio habilis facta a minori parte, quod electio inhabilis a majori parte facta sub conditione dispensationis, non obtenta ipsa dispensatione *vel* referenda est ad casum non factae electionis, *vel* ad casum electionis inhabilis voluntariae, & culpose factae. Aut enim eligentes Inhabilem sub conditione dispensationis intendunt non eligere non obtenta dispensatione, & in hoc casu referenda est electio ad casum non factae electionis, vel eligere intendunt non obstante quod dispensatio non obtineatur, & in hoc disparato casu referri electio debet ad casum Electionis Inhabilis voluntariae, & culpose factae. At sive ad unum, sive ad alterum casum referatur totum, jus Capituli consolidatur in minori parte eligente Habilem, & sic electio Habilis ab ipsa minori parte facta valida est dijudicanda.

Dispositio vero illa juris Canonici, quod eligente 118
majori parte sine culpa Inhabilem, nequeat valere electio Habilis facta a minori parte, trahi nequit ad casum hunc, idque quia qui absque culpa eligunt Inhabilem, quantum in ipsis est, eligere intendunt. Lex vero, est quae Electioni illi denegat effectum.

Adeo vero hic articulus implexus visus est, ut 119
supremum Rotae Auditorium semel atque iterum scissum ex aequo fuerit, nullamque coeperit resolutionem, ut *die* 30. *Aprilis*, *& die* 21. *Junii* anni 1762. (*) Sed cum deinceps die 28. Januarii 1763. in eam iverit sententiam, ut totum Jus Capituli consolidetur in minori parte habilem eligente, ut ex §. 16. ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate ejus resolutionis ipsissima verba Decisionis hic exscribere.

„ Hactenus dicta luculenter commonstrant, nul- 120
„ lum Ius Ignatio comparari ex praesentatione a
„ quinque Capitularibus in idipsum collata. Nam
„ irrita prorsus, & inanis fuit nominatio incapacis
„ intuitu aetatis, totumque Jus Capituli coaluit in
„ aliis tribus Canonicis Joannem Antonium Nicoli-
„ na Sacerdotem habilem eligentibus. Impeditur-
„ que propterea devolutio ad Sanctam Sedem, nec
„ Ignatio prosunt Litterae Provisionis Apostolicae,
„ perinde expeditae, ac si ageretur de Canonicatu
„ devoluto; Nam si major Pars Collegii in eodem
„ Actu, proque eadem vacatione eligat inhabilem,
„ aut incapacem, & minor habilem, Jus majoris
„ consolidatur in minori, quia non decet, ut minor
„ eligens habilem, nec ulla in re deficiens privetur
„ Jure eligendi per hoc, quod major Pars inhabi-
„ lem praesentaverit, per *Text. in cap. Dudum* 22. *de*
„ *Election.*, *et Elect. potestat.*, *cap. Gratam* 2. *de po-*
„ *stulat. Praelator.*, Piton. *de controv. Patron. allegat.*
„ 100. *num.* 2., Fontanell. *de Jurepatron. lib.* 2.
„ *quaest.* 10. *nu.* 7. Montal. *de Jur. superveniet. tom.* 1.
„ *qu.* 23. *num.* 118., Rota *coram Herrer. decis.* 94.
„ *num.* 1., *&* 19.

„ Nec interest, nominationem majoris Partis, quin- 121
„ que nempe Vocalium Jgnatio Suffragantium, pro-
„ diisse sub conditione obtinendi, quatenus opus,
„ Pontificiam dispensationem super aetate intra tem-

 „ pus

,, pus a Jure præfinitum, quod erat tempus quadri-
,, mestris, ideoque conditione intra huiusmodi tem-
,, pus minime superventa, inutile evasisse Jus ma-
,, joris Partis, eoque dempto cessasse quoque Jus
,, minoris, quum per electionem collegialiter fa-
,, ctam in minori consistere haud possit virtus Capi-
,, tularis, quæ consumitur a majori; Abbas *in cap.*
,, *Quia propter num. 9., & in cap. In Genesi nu. 4.,*
,, *ibique* Hostien. *n. 14.*, Cardinal. *n. 3. de Election.*,
,, Lotter. *de Re benific. lib. 3. quæst. 17. num. 128.*,
,, Rot. *in Recent. decis. 269. num. 2. part. 1., & de-*
,, *cis. 210. n. 16. par. 9.*

122 ,, Quandoquidem ad eliminandum objectum per-
,, pendere oportet, majorem Partem Capituli, &
,, quinque Canonicos nominantes Inhabilem, non-
,, dumque perventum ad justam ætatem sub condi-
,, tione obtinendæ dispensationis, dispensatione
,, non obtenta, & conditione non extante intra
,, tempus quadrimestris, perinde haberi, ac si nun-
,, quam, nominassent. Jam vero in casu nomina-
,, tionis non factæ a majori Parte, nemo nescit, in-
,, tegram, universamque potestatem Capitularem
,, ad minorem percurrere, vel in illis coalescere,
,, qui dignum, & habilem nominaverint, Card. de
,, Luc. *de Regular. discurs. 53. num. 8.*, Lavor. *va-*
,, *riar. lucubrat. Canonic. lib. 4. cap 6. num. 26.*,
,, Leuren. *For. Benefic. part. 2. sect. 3. cap. 2. §. 7.*
,, *quæst. 571. per tot.*, Ceccoper. *lucubr. Canon.*
,, *lib. 4. tit. 6. num., 45. & 46.*, Rot. *in Leodien. Vi-*
,, *cariæ 1. Julii 1754. §. 8. cor: Eminentiss. Molino.*

123 ,, Plane qui præsentat sub certa Conditione impe-
,, trandi a Summo Pontifice veniam ætatis, sub con-
,, traria Conditione removet consensum ab Actu,
,, & quodammodo profitetur, se negare electio-
,, nem, quum hæc, & non alia sit voluntas ita eli-
,, gentis, Card. de Luc. *de Jurepatronat. discurs. 64.*
,, *num. 27., & de' Benefic. discurs. 28. num. 18.*
,, Piton. *de Controv. Patron. allegat. 1. sub. n. 24.*
,, *versic. modus autem in fin., & rursus allegat. 2. n. 4.*
,, Garz. *de Benefic. part. 8. cap. 2. num. 3.*, Corrad.
,, *in Prax. Beneficiar. lib. 4. cap. 6. num. 26.*, Vi-
,, vian. *de Jurepatronat. part. 2. lib. 8. cap. 8. n. 10.,*
,, *& 24.*, Gagliard. *de Benfic. cap. 9. num. 10.* Idem
,, *de Jurepatronat. cap. 16. num. 13.*, Rot. *in Par-*
,, *men. Beneficii 26. Junii 1750. §. 18., & 5. Decem-*
,, *bris 1751. §. 12. coram. bon. mem. Canilliac.* Præ-
,, sertim ob clausulam *Et non aliter*, qua quidem
,, major Pars ita consensit Inhabilis electioni, ut
,, non adito Summo Pontifice, nec impetrata dis-
,, pensatione, quinimo prætergresso tempore ad id
,, præstituto, nihil ipsa egisse videatur, & ideo to-
,, tum Jus, & vox Capitularis coerceatur in Parte
,, minori, quæ capacem, habilemque elegit. Nec
,, electio majoris Partis consumit Jus Capituli,
,, quod per minorem conservatur, si majoris Partis
,, electio cassatur, interciditque. Alias absurdum
,, esset Capitulo, & minori Parti perniciem creari:
,, Capitulo quod fraudaretur Jure eligendi: Mi-
,, nori etiam Parti, si sine culpa illius, & ex facto
,, majoris Partis ad Superiorem fieret devolutio.
,, Quo fit, ut si pars tantum, & non totum capitu-
,, lum, in culpa versetur Inhabilem eligendi, tunc
,, Jus electionis pervolvatur, ac transeat ad aliam
,, partem, & ad reliquos licet numero pauciores
,, vocales, quum pœna non debeat insontes affice-
,, re, Barbos. *de Jur. Ecclesiast. univ. lib. 1. c. 19.*
,, *num. 86.*, Lovurex *disert. Canon. 8. annot. 50. ad*
,, *nonnullos seqq.* Leuren. *in for. Benefic. par. 2. cap.*
,, *2. quæst. 250. num. 2.*, Montalb. *de Jur. superven.*
,, *tom. 2. in addit ad quæst. 23. num. 24.*

,, Traducique ad hanc speciem non possunt Au- 124
,, thoritates, quæ de majori Parte ignoranter indi-
,, gnum eligente afferuntur. Qui enim ignoranter
,, eligit indignum, aut inhabilem, nullius culpæ
,, notatur, & pro se cupit electionem impleri; Lex
,, autem est, quæ illi subtrahit effectum, & ideo ve-
,, tat Jus majoris accrescere minori, & in minori coa-
,, cervari, cum ad id requiratur, majorem Partem
,, vel non eligere, vel culpose saltem eligere. At
,, vero quisquis eligit incapacem sub conditione di-
,, spensationis, & consequenter ex perspecta Cano-
,, nicatus indole requirente legitimam ætatem, scien-
,, ter eligit, nec excusatur a conditione, nisi remo-
,, veatur obstaculum nominationis in Incapacem col-
,, latæ. Obstaculo vero vigente ob non impletam
,, Conditionem, res absolvitur secundum regu-
,, lam culposæ nominationis, qualis est illa, quæ
,, proponit Indignum, privans ex post facto eligen-
,, tes Jure suffragii, & hoc ea vice transferens in
,, alios, qui habilem elegerunt, quive ex consoli-
,, datione acquirunt vocem Capitularem, ut de cul-
,, pose eligentibus statuunt Lovurex *Dissert. Canonic.*
,, *8. num. 56.*, Passerin. *de Elect. c. 31. n. 1.*, Fonta-
,, nell. *de Jurepatron. lib. 2. c. 10. num. 2.*, Rot. *coram*
,, *Ansald. decis. 95. n. 19., et in Colonien. Abbatissatus*
,, *25. Aprilis 1759. §. 11. cor. bon. mem. Frangipane.*

,, Et quamquam alicui mirum videatur, consoli- 125
,, dationem majoris in minori fieri ex post facto, se-
,, mel ac Collegialitas actus nihil initio tribuit mino-
,, ri Parti, perpendere tamen oportet, id fieri per
,, quamdam retrotractionem, & reditum ad initium.
,, Conditio dispensationis ejus est naturæ, ut si im-
,, pleatur, redeat ad initium actus, actumque con-
,, validet ab illo tempore; sin autem deficiat, etiam
,, defectus ad idem tempus revertatur, actumque
,, deleat tam quoad eligentes, quam quoad Electum
,, usque ab exordio, quum paria sint nihil fieri, vel
,, fieri sub conditione, quæ non extet, ut probant
,, Roland. *consil. 58. num. 16. & seq. lib. 3.*, Anto-
,, nin. *var. resol. lib. 1. resol 56. num. 3.* & alii collecti
,, per August. Barbos. *de Axiom. Jur. lib. 3. cap. 43.*
,, *de condit. §. 16.*, Paris. *de resignan. benef. lib. primo*
,, *quæst. 14. num. 10.*, Clericat. *de Benefic. discord. 62.*
,, *n. 16.*, Rota *coram Molin. decis. 1161. num. 17.* Esto
,, igitur in Patronatibus Laicalibus (Cujusmodi est
,, illud, de quo disseritur, si consideretur cessio per
,, Communitatem Burmi facta Capitulo sub lege non
,, immutandi naturam Patronalem) esto inquam a
,, Jure Canonico permittatur actus nominationis In-
,, capacis sub conditione purgandæ incapacitatis in-
,, tra terminum, ut pluribus collectis firmavit Rota
,, *in Melevitana Beneficiorum 10. Junii 1712. §. Pro*
,, *remotione cor. clar. mem. Card. Aldovrando apud*
,, *Fargn. de Jurepatr. part. 1. can. 5. cas. 11. num. 28.*
,, tamen a conditionis eventu pendet nullitas, aut
,, firmitas ejusdem actus, itaut extante conditione,
,, actus valeat retrocedendo, conditione defecta re-
,, trocedendo pariter corruat. Hac vi retrotractionis
,, inspe-

" inspecta, nemo miretur defectum Pontificiæ dispensationis numquam obtentæ super ætate, ministerio Juris redire ad initium actus, & ad momentum, quo major Pars Ignatium præsentavit sub conditione dispensationem obtinendi. Sequiturque propterea ex eo momento a majori Parte negatum existimari consensum nominationis Incapacis e medio sublatæ; semper enim evanescit, & a principio tollitur, ac si non facta, præsentatio, cui deest conditionis eventus; Rota *in Recent. dec.* 474. *num.* 10. *& seq. part.* 5. *tom.* 2., *& in Romana Locorum Montium, seu Evictionis* 9. *Feb.* 1756. *§.* 6. *cor. Illustriss. Stadion.*

126 " Quamobrem vox Incapaci, & Inhabili eatenus profutura, quatenus intra præscriptum tempus evasisset Capax, & habilis, resolvitur quidem nulla deinceps acquisita capacitate, sed nihil detrahit nominationi minoris Partis, quam immo in suspenso stare jubet, quousque non impleatur conditio capacitatis acquirendæ; Piton. *de controv. alleg. prima nu.* 24. Gagliard. *de Jurepatron. cap.* 16. *n.* 12. Conditioneque desiderata, nec intra tempus superventa, quemadmodum fas est credere, majorem Partem noluisse eligere, sic Legis operatione resurgit quodammodo consopitum Jus electionis minoris Partis, nec amplius consideratur major, aut minor Pars, quum in minori totum Jus, ac summa Capituli reperiatur, actusque minoris Partis, qui manet in suspenso, non prohibetur, quin ex post facto vires consequatur, uti monent Nid. *in Commentar ad regul.* 18. *n.* 44. *de regul. jur. in* 6., Montalb. *de Jur. superven.* tom. 1. quest. 1. num. 37.

127 " Et hinc etiam actui collegialiter perficiendo respondetur. Hæc enim quoad Patronos Jure Collegii, non autem uti singulos eligentes regula traditur, ut si nulla divisio Suffragiorum contigerit, sed universum, quantum est, Collegium Inhabilem elegerit, tota vox irritetur, & ad Superiorem devolvatur. At si eligentes sese diviserint, & Pars major, ut hic, secesserit ad præsentandum non Idoneum, Pars vero minor ad Idoneum declinaverit in eodem actu Collegiali, quo jus electis conquiritur: plane vox, a qua cadit major Pars scienter eligens Inhabilem, accrescit, & additur minori Parti, quæ dignum, & habilem præsentavit, quoniam ut ait Gloss. *in cap. Gratum de Postulator. in verb. pauciores*, Jus omnium, & universitas etiam in unum recidere potest, consonatque *Leg. sicut Municipium* 7. *in fin. ff. Quod cujusque universitat. nomine*, magisque Jus omnium recidit in tres eligentes, qui Collegium faciunt; *cap.* 1. *de Election. Leg. Neratius* 85., ibique Gothofred. *litt. K. ff. de verbor. signific.* Idque in solo limitatur casu, si nempe non eodem contextu prodierit nominatio minoris Partis, sed forte prius, & spatio dato, atque intervallo, quia tunc virtus Capitularis constitui nequit in minori parte ob consolidationem majoris nondum privatæ Jure electionis, ut hæc perstringens non ad opportunitatem, sed pro animi sui Sententia perbelle declarat, Piton. *de controv. Patronor. alleg.* 100. *n.* 2. *&* 3.

128 " Contrariis forte urgentibus in electione canonica Prælatorum, ut vocant *propria*, ad formam *Cap. Quia propter de elect.*, in qua quidem recepta est sanctio *Textus* ex Jure Civili *in leg.* 30. *ff. de regul. Jur.*, & ex Jure Canonic. *in cap. Quum auditis* 29. *de election.*, *& cap. Dudum cum gloss. in verb. electionis tempore eodem tit.*, utroque Jure negante, tractu temporis convalescere, quæ ab initio nulla sunt; Quia in electione propria non admittuntur verba conditionalia; non enim Eligentes in incertò fluctuare debent, quinimmo in electione propria constitutum est, ut majori Parte seligente Inhabilem sub conditione quærendæ capacitatis, minore vero capacem, & habilem absolute nuncupante, statim, & ipso Jure proscribatur vox Eligentium conditionaliter, non expectato conditionis eventu, quia placet vota conditionalia pro non adjectis haberi, & ex puris celebrari electionem, in illos, qui pure nominarunt habilem, ea vice transeunte Jure cæterorum, ad *Text. in cap.* 2. *de elect. in* 6., Ripa *resp.* 2. *per tot. de elect.*, Garz. *de Benefic. part.* 8. *cap.* 2. *n.* 11., *&* 13. Lotter. *de Benefic. lib.* 2, *quæst.* 16. *num.* 7., Passerin. *de elect. cap.* 18. *num.* 22., Nid. *de regul. jur. regul.* 50. *sub. num.* 11., Piton. *discept. Eccles.* 106. *n.* 115., Rota *coram Millin. decis.* 420. *num.* 7.

" At longe aliter se res habet in impropria nominatione Patronorum, quos inter recensetur Collegiata Burmii potita Jure eligendi ex cessione Communitatis; nam hic quemadmodum nuncupatio Inhabilis, quæ fit a majori Parte sub conditione dispensationis, non habetur tamquam infirma, & infecta (toleratur enim, & permittitur) ita etiam Habilis nominatio pure facta per minorem Partem pro infecta, & infirma, non est quoad actum usque ab exordio, sed utraque manet in suspenso quoad effectum, vel saltem est in implicito statu validitatis quoad usque deficiat conditio dicta a majori Parte Inhabilem eligente, eaque defecta, consistit usque ab initio electio minoris Partis, ut secernentes propriam ab impropria nominatione considerant, Piton. *dicept. Eccles.* 24. *a num.* 13. *ad plur. seq.*, Rota *in Recent. decis.* 210. *num.* 16. *& seq. part.* 9. *tom.* 1., *coram Cerro decis.* 26. *n.* 43. *& seq.*, *& cor. Caprar. dec.* 558. *num.* 7. 129

" Idque conficitur tum a Jure, tum ab Homine. *A Jure*, quia eligens inhabilem sub conditione dispensationis, non videtur a principio eligere, & ideo non attrahit, & absorbet Jus minoris, sed contra ad minorem transfertur etiam Jus majoris, perinde ac si major Pars abstinuisset ab electione. *Ab Homine*, quia non accedente conditione, ut erat in facultate majoris Partis pœnitere electionis Inhabilis, & etiam intra terminum cumulare electionem, Piton. *de controv. Patron. alleg.* 2. *num.* 4., Carol. Anton. de Luca *de linea legal. part.* 1. *art.* 24. *num.* 10., sic nova electione prætermissa, si major Pars intra tempus quadrimestris noluit Habilem eligere, videtur tacite abivisse in electionem Stabilis jam a minori Parte nominati. Quoniam conflictus majoris Partis cum minori, a qua illa se subtraxit, solum durat, quousque impleatur conditio; non impleta vero conditione cessat, & major Pars censetur potius fictione legis cessisse Juri suo, vel nominato a minori consensum quodammodo præbuisse; Montalb. *de Jur. superven. tom.* 1. *quæst.* 23. *num.* 125., *& seq.*, Rota *in Recent. decis.* 130

„ *cit. 136.num. 14. cum duobus seq. part. 10.*

131 „ In hunc sensum autem eo pronius Domini iverunt, quo certius est ex duabus devolutionibus, quarum altera fiat per consolidationem Juris majoris Partis in minori, altera per transitum ad superiorem, uti advertunt Card. de Luca *de Jurepatron. disc. 31. num. 3.*, *& disc. 35. num. 10.*, Piton. *de controv. Patron. alleg. 34. num. 7. & seq.*, *& alleg. 16. num. 23.*, Vivian. *de Jurepatr. lib. 12. cap. 1. num. 1.*, *& seq.*, favorabiliorem esse primam, quam secundam, & quantopere vitandam hanc, tantopere adjuvandam illam putarunt, sectantes Judicium explicatum a Rota *in Gerunden. Beneficii 1. Julii 1726. §. Opposito*, *& 19. Aprilis 1728. §. Quæ quidem, coram clar. mem. Card. Calcagnino*.

132 „ Privat equidem devolutio in vacatione illa Patronos Jure præsentandi. Odium igitur incurrit, & tamquam pœna, vel modis omnibus effugienda est, ad *Text. in cap. 5. de concess. Præbendar.*, *& in cap. 18. de elect. in 6.*, Leuren. *in for. Beneficial. part. 2. sect. 3. cap. 2. §. 7. quæst. 739.*, Rota *in Colonien. Canonicatus 16. Maij 1729. §. Quandoquidem cor. clar. mem. Corio.*, vel non aliter admitti solet, nisi quando perspicue constet ei locum esse, quum in qualibet dubietate pro exclusione pœnæ devolutionis respondendum videatur, Rota *in Imolen. Cappellaniæ 1. Aprilis 1743. §. His autem coram bon. mem. Canilliac.*, *& 14. Aprilis 1752. §. 2. coram Eminentissimo Bussio.* „ Hactenus Rota: Nos Additionem istam in Edit. Romana anni 1767. ad calcem tom. 3., & in Venet. anni 1772. post verbum *Examen* per oblivionem impressam; in propria sede collocavimus. (*)

ELEEMOSYNA.

SUMMARIUM.

1 *Eleemosyna quid sit, & quam habeat vim apud Deum*, ad num. 2.

3 *An detur præceptum Eleemosynæ obligans sub gravi & unde hæc obligatio sit metienda*, ad num. 4.

5 *Quot & quibus modis bona sint superflua, vel necessaria ex parte dantis*, ad n. 8.

9 *Et ex parte accipientis*, ad n. 12.

13 *Quid debitum licitumve sit juxta diversos necessitatis gradus*, ad n. 20.

21 *Quibus Eleemosyna sit elargienda, & quo charitatis ordine*, ad n. 22.

23 *Eleemosyna an sit danda pauperibus otiosis, & an forensibus possit denegari*, ad n. 24.

25 *Pauperes ficti an graviter peccent, ac teneantur restituere eleemosinas*, ad n. 26.

27 *Quinam possint petere Eleemosynam, etiamsi ad victum non egeant*, ad num. 31.

32 *Quid concessum, atque injunctum sit Regularibus Eleemosynam petentibus*, ad nu. 43.

44 *Quid Ecclesiis, & Sacerdotibus incumbat circa Missarum eleemosynas*, ad n. 47.

48 *An sit vetitum Eleemosynas petere per Ecclesiam, dum peraguntur Sacra*, ad n. 49.

50 *Ex quibus bonis Eleemosyna pauperibus sit erogan- da*, ad num. 53.

54 *Uxor, Filiusfamilias, Servus, Ancilla, Religiosus, Administratores hæreditatum, vel Reipublicæ quando possint vel non facere Eleemosynas*, ad num. 60.

61 *Eremita petens Eleemosynam pro Sacello quomodo se gerere debeat.*

62 *An possit tuta conscientia Eleemosynarum distributor sibi pauperi illas appropriare.*

63 *Ad quem spectet distributio Eleemosynarum collectarum occasione Jubilæi.*

64 *Affertur dispositio Benedicti XIV. circa Missarum Eleemosynas.*

65 *Quæ sit Eleemosyna minor pro unaquaque Missa manuali.*

66 *Quinam sint Collectores Eleemosynarum pro locis Terræ Sanctæ.*

67 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 71.

72 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad n. 78.

Eleemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti ex commiseratione propter Deum; *Est in re communis* cum S. Thoma 2. 2. *quæst. 32. art. 1.* Eleemosyna est opus summe meritorium, satisfactorium, & impetratorium, ut clare habetur ex pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis, & signanter Tobiæ 4. *Quoniam Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras.* Ibidem 12. *Quoniam Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam, & vitam æternam.* Ecclef. 3. *Eleemosyna resistit peccato.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Lucæ 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas similiter faciat.* Luc. 12. *Quod superest date Eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis.* Matth. 25. *Venite benedicti &c. Esurivi, & dedistis mihi manducare &c.* 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe facile tribuere*, & alibi sæpissime. 1 2

Datur præceptum obligans sub gravi ad dandam quandoque elemosynam, juxta rationem necessitatis alienæ, & facultatis propriæ; *Est communis*, & colligitur clare *ex 4. Ecclesiastic.* ubi dicitur; *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum*, sed debitum cadit sub stricto, & rigoroso præcepto, ergo &c. Et de facto transgressores hujus præcepti tamquam rei gravissimi criminis damnantur ad ignem æternum. Matth. 25. *Discedite maledicti in ignem æternum &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare &c.* Unde *in cap. Sicut 7. dist. 47.* ex verbis S. Ambrosii, sic expresse dicitur: *Neque enim minus est crimen habenti tollere; quam cum possis, & abundes, indigentibus denegare.* Dicitur autem notanter *juxta rationem necessitatis alienæ, & facultatis propriæ*, quia obligatio dandi eleemosynam pendet, & metienda est a facultate propria, idest ex parte dantis, ut habeat bona aliqua superflua, & a necessitata aliena, idest ex parte accipientis, ut habeat veram aliquam necessitatem. 3 4

Hinc ad clariorem, & faciliorem intelligentiam, advertendum est quod bona ex parte dantis possunt esse superflua, vel necessaria tripliciter, scilicet, superflua, vel necessaria vitæ, superflua, vel necessaria statui, & superflua, vel necessaria decentiæ 5

6 centiæ status. Bona superflua vitæ sunt illa, sine quibus potest quis suam, familiæque suæ vitam congrue alere, & conservare, & econtra bona necessaria vitæ sunt illa, quæ requiruntur necessario ad alendam, &
7 conservandam suam, familiæque suæ vitam. Bona superflua statui, sunt illa, sine quibus potest quis suum, familiæque suæ statum sufficienter conservare; & econtra bona necessaria statui sunt illa, quæ requiruntur ad conservandum suum; familiæquæ suæ sta-
8 tum. Bona superflua decentiæ status sunt illa, sine quibus potest quis suum, familiæque suæ statum adhuc decenter, & splendide conservare; & econtra bona necessaria decentiæ status sunt illa, quæ requiruntur necessario ad conservandum suum, familiæque suæ statum cum tali decentia, & splendore.

9 Sic ex parte accipientis tripliciter consideratur necessitas, scilicet, necessitas extrema, necessitas gra-
10 vis, & necessitas communis. Necessitas *extrema* est illa, quam patiuntur illi, quibus defectu cibi, potus, vestitus, aut alterius rei imminet hic & nunc vitæ, infirmitatis incurabilis, membri, aut sensus corporis amittendi periculum, aut imminet illis periculum, incurrendi durissimam, ipsaque morte graviorem, verb. gr. Turcicam captivitatem, & hujusmodi,
11 nisi ope congrua adjuventur. Necessitas *gravis* est illa, propter quam imminet alicui periculum gravis mali, ut carcerationis ob debita, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel status, ita ut ad se sustentandum cogatur, quamvis nobilis, alteri famulari, vel similiter laborare, aut quamvis honestus civis co-
12 gatur mendicare. Necessitas *communis est* illa, quam patiuntur communiter pauperes triviales ostiatim mendicando.

13 Ex istis colliges primo, quod homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitæ, quamvis sint aliquo modo necessaria suo statui, illis pauperibus, qui laborant necessitate extrema. *Est communis*; Et ratio est, quia quamvis bona superflua vitæ sint necessaria statui, Ordo tamen caritatis postulat, ut cæteris paribus gravissimum vitæ, aut quasi vitæ bonum præferamus bono proprii status longe inferiori, unde *cap. Pasce 21. dist. 86.* ex verbis divi Ambrosii dicitur: *Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, fame occidisti*. Hinc pauper extremam necessitatem patiens jure naturæ potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem, a quolibet similem necessitatem non patiente; nec postea ad pinguiorem fortunam deveniens, tenetur restituere quidquam; accepit enim id quod ratione talis necessitatis erat jure naturæ suum. *Sic communissima omnium Doctorum*. Sic etiam non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id, quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum nondum solutum, immo quod antea furatus fuerat. Sic ex communi Lessius, & aliis citatis Diana *part. 5. tract. 8. resolut.* 8. Sporer *tom. 1. tract. 3. in 4. Præcept. Decalog. c. 6. n. 53.* (*a*) 14 15

16 Colliges secundo, quod homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitæ, & statui, quamvis sint aliquo modo necessaria ad decentiam, & splendorem sui status, illis pauperibus qui laborant necessitate gravi. *Est communis*; Et ratio est quia lex Christianæ caritatis, immo & humanitatis postulat, ut status splendorem aliqualiter negligamus, & quasi extremo, seu vere gravi proximi malo occurramus, cum neglectus ille, scilicet splendoris status, fere nihil sit in comparatione tanti mali passi ab inope gravi necessitate laborante. Immo Layman 17 *lib. 2. tract. 3. c. 6. n. 4.* cum S. Thoma, aliisque ibi citatis, & Tamburin. *lib. 5. decalog. cap. 1. §. 1.* & alii plures recte docent, quod homo teneatur subvenire pauperi in gravi necessitate, etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis, quia homo

Nota Romani Theologi.

(*a*) Male citatur hic Sporer, qui potius contrarium sentit; ait enim, quod si facultas, & melior fortuna supervenerit, debeat id restituere, quod antea furatus fuerat, & hanc voluntatem restituendi debere semper in ipso manere, etiam dum in extrema necessitate versatur. *Tom. 2. tract. 4. pag. 66.* Alii quoque quamplures gravissimi Theologi, explosa Dianæ ac Tamburini talem hominem ab onere restituendi eximentium sententia, docent reipsa ad restitutionem teneri, quia delictum perpetratum contra justitiam semper remanet compensandum, licet tempore necessitatis obligatio restituendi suspendatur. Necessitas non tollit debitum, sed facit tantum, ut solutio licite differatur.

Responsio Auctoris.

Et tamen Sporer *loco* a me *citato*, loquitur præcisis verbis *ibi* a me relatis; Insuper *tom. 2. tract. 5. in VII. & X. præceptum decalogi, cap. 5. sect. 4.* postquam dixerat sub *num.* 101. qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive furto, sive contractu, & dein in extrema necessitate absumpsit, ea peracta probabiliter restituere tenetur, & probata sententia, concluserat dicens: *pia ac probabilis sententia*; statim subjungit sub immediato *num.* 102. sed æque probabilis est opposita jam communior sententia DD. negans, rem quandocumque acceptam, sive ex delicto, sive ex contractu non transferente dominium, utpote vel furto ablatam, vel depositam, impignoratam, commodatam, locatam &c., & postea in extrema necessitate absumptam, umquam debere restitui; Sic Angel. Silvester, verb. *Furtum* Jul. Clar. *Lib. 1. §. Furti*, Petr. Navarrus, aliique cit. a Layman *cap. 1. n. 7.* Ratio est, quia qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur a restitutione secundum omnes; sed talis in dicta necessitate bona fide rem alienam, quinimmo tamquam dominus ejus effectus, absumpsit: ergo numquam tenetur pro ea restitutione; neque enim patrocinatur iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas. Hæc ille, adeoque non male citatus.

homo parvo suo incommodo tenetur magnum in-
18 commodum proximi impedire. Pauper tamen in gravi necessitate constitutus nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem necessitatem, ut colligitur *ex c. Si quis 3. de furtis*, ubi sic dicitur: *Si quis ob necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, aut pecus, pœnitat hebdomadas tres*, hæc enim pœnitentia non imponeretur, si liceret in necessitate gravi furari, aut si necessitas illa fuisset extrema, ut notavit S. Thomas 1. 2. *quæst. 66. artic. 7. ad* 1. dicens: *Decretalis illa loquitur in casu, quo non erat urgens necessitas*, & modo habetur hoc definitum ab Innocentio XI. qui *die 2. Martii* 1679. inter alias prapositiones damnavit sequentem 35. in ordine: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.*

Animadversio Noviss. ad Auct. Responsionem pag. anteced. Subjectam.

(*) Non equidem nego P. Sporer in ea, quam ipsi Auctor noster tribuit, opinione versatum esse. Ceterum ratio, quam Layman loc. cit. affert, ut ostendat eum, de quo loquitur, ad restitutionem non teneri, *si melior fortuna* supervenerit, in illum, qui rem alienam occulte acceperit, invito domino, antequam extrema necessitate laboraret, non cadit. Est namque hujusmodi: „ Cum „ enim rem auferendo non peccaverit, non tenetur „ ratione injustæ acceptionis: & cum rem ablatam „ ob necessitatem, bona fide, imo tamquam dominus ejus factus absumpserit non tenetur ratione rei „ acceptæ. „ At vero qui rem alienam occulte accepit, invito domino, antequam in statum extremæ necessitatis prolaberetur, profecto peccavit. Sylvester quoque loc. cit. a Layman, nempe verb. *Furtum quæst. V.* de illo, qui in extrema necessitate rem alienam capit, disputat. „ Licet, *inquit*, Supp. cum „ Pan., ut illi imponitur a Ros. teneat, quod is, qui „ in extrema necessitate furatur, restituere teneatur, „ si venerit ad pinguiorem fortunam, habito tamen „ respectu, ne egeat, nihilominus verius sensit Sum. „ Ang; & Ros., cum Dir. quod non tenetur, ma- „ xime si res sit consumpta. „ Quoniam tamen hic homini, qui in extrema necessitate rem alienam acceperit, illud tribuere videtur, ut rem eamdem, & si consumpta non sit, retinere possit, nec restituere teneatur, subjicere placet, quæ habet P. Cuniliati Tract. IV. de 1. Decal. Præcepto Cap. VIII. §. VII. num. XI. ubi „ Notandum, *inquit*, quod quando extre- „ me indigens utitur re proximi sui, si de eadem, post „ evasionem ab illa necessitate, aliquid supersit, vel „ tota etiam persistat, quippe quæ usu non consum- „ tibilis, ut v. g. equus ad fugiendum a morte, vel „ a captivitate, restituenda est domino; quia neces- „ sitas illa non confert indigenti dominium in rem, „ sed dumtaxat in usum illius; unde si totam usu „ consumat, puta panes, triticum &c. ad nihil tene- „ tur de eo quod necessario consumpsit, quia circa „ illud habebat dominium usus; si vero quidquam „ supersit, patet quod remanet domino suo. (*) „

19 Colliges tertio, quod homo sub mortali tenetur facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitæ & statu; & a fortiori ex superfluis decentiæ status, illis pauperibus, qui laborant solum necessitate communi; Sic Divus Thomas 2. 2. *quæst. 32. art.* 5. Navarr. *cap.* 24. *n.* 5. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 7. *n.* 5. Tannerus *tom.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 5. *dub.* 2. Richard, Bannes, Covarruvias, Valentia, Aragonius, Azorius, Filliucius, quos citat, & sequitur Sporer *loc. cit. num.* 60. Bellarminus *lib.* 2. *de bonis operibus cap.* 7. cum aliis ibi relatis, & alii contra plerosque modernos; Et ratio est, quia cum erogatio eleemosynæ de se sit ardua, nisi daretur obligatio sub gravi erogandi illam quandoque etiam pauperibus, qui laborant solum necessitate communi, facile contigere posset, quod hujusmodi pauperibus nemo subveniret, & sic de communi necessitate in gravem, & de gravi in extremam adigerentur. Tum quia etiam in necessitate communi reperitur esuries, sitis, nuditas, & hujusmodi; sed ista sublevare denegantes damnantur in ignem eternum, Matthæi 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, sitivi, & non dedistis mihi bibere, nudus fui, & non cooperuistis me &c.* ergo si pro tali defectu damnantur ad tam gravem pœnam, stat clarum quod talis defectus imputatur eis ad gravem culpam; Et facit pro nostra sententia propositio 12. ex damnatis ab Innocentio XI. *Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui; Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui*, sic recte notat Viva super *dicta propositione n.* 10. Sporer *loc. cit. n.* 65. Damnatur enim ibi sententia asserens, *Vix aliquem teneri ad eleemosynam ex superfluo statui*; ergo a fortiori damnata videtur sententia asserens, *teneri nunquam*. Omittuntur brevitatis gratia plurimi textus Sacræ Scripturæ, plurimi Sacri Canones, & plurimæ Sanctorum Patrum auctoritates clarissime sententiam nostram corroborantes, & contrariam infirmantes. Quidquid igitur dixerint alii, est in praxi tenenda tamquam certissima nostra conclusio, quod nempe homo teneatur sub mortali facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitæ & statui, & a fortiori superfluis decentiæ status, illis etiam pauperibus, qui laborant solum necessitate communi. Tales autem 20 pauperes laborantes solum necessitate communi nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem communem necessitatem, quia si hoc fuit damnatum in pauperibus laborantibus gravi necessitate, ut patet ex propositione damnata, adducta supra *sub. num.* 18. a fortiori erit damnatum in pauperibus laborantibus solum necessitate communi.

Eleemosyna est elargienda omnibus vere indigen- 21 tibus, sive fideles, sive infideles sint, sive indigenæ, sive alienigenæ; & ut magis sit meritoria, debet distribui secundum Ordinem Caritatis; itaut magis indigens præferatur minus indigenti. Glossa *in c. Si quis* 10. *dist.* 90. Sic senex debilis debet præferri juveni, pauper nobilis ignobili, invalidus sano, dignior digno, fidelis infideli, bonus malo. Surd. *de Aliment. tit.* 1. *q.* 93. Gratian. *discept. c.* 22. *num.* 25. Trullench. *in Decalog. lib.* 1. *c.* 5. *dub.* 11. *num.* 2. Valdes *de eleemosyn.* 3. *p. fol.* 72. *vers. si autem omnibus*. Bellarm. *de bonis operibus lib.* 3. *c.* 12. *litt. B.* Sic sunt præferendi indigenæ alienigenis, amici, & domestici benemeriti aliis pauperibus. Si Pater, & Filius sint in ex- 22 trema, vel gravi necessitate, præferendus est Pater; si Mater, & Pater, præferendus est Pater; Parentes præferendi sunt uxori, Uxor propinquis, propinqui extraneis, & hujusmodi. Trullench *loc. cit. dub.* 11. *num.* 2. Villalobos 1. *part. tract.* 22. *difficul.* 7. *num.* 1. Becanus *de extern. act. Caritat. c.* 21. *num.* 22. Barbo-

sa

ta in Repertor. posthum. verb. Eleemosyna, & alii communiter. In communi tamen necessitate debet quis potius prolibus subvenire quam parentibus, quia proles sunt sub cura parentum, & ab illis etiam extra gravem necessitatem jure postulant alimenta, non item parentes. Tamburin. & alii cum Diana *in compend. verb. Debitum num.* 12. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *num.* 723. Sic maritus in communi necessitate debet uxorem præferre parentibus, & prolibus; ita Tamburin. & la Croix *loc. cit. num.* 724. contra Castropal. qui dicit uxorem esse quidem præferendam prolibus, sed non parentibus: & ratio nostræ opinionis est, quia vir, & uxor civiliter sunt quid unum, adeoque extra necessitatem extremam, vel gravem, ubi lex naturæ non dictat aliud, uxor censeri debet conjunctior, & sic in necessitate communi debet præferri; & ad hoc alluditur Genes. 2. *vers.* 24. ibi: *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ.* Vide verb. *Filius*, & verb. *Necessitas*.

23 Eleemosyna non est danda otiosis pauperibus nolentibus laborare, quia ultra quam quod isti sunt fures eleemosynarum aliis vere indigentibus debitarum, id esset eorum ruinam, & vitia alere, quia ex otio ad maxima vitia prolabuntur; ut enim dicitur *Ecclesiastici* 33. *Multam malitiam docuit otiositas*, & ut scripsit Seneca *epist.* 86. *Otium est sentina omnium malorum, noverca virtutum, & cujusvis hominis sepultura*, & istis otiosis, qui ex acceptis eleemosynis nutriunt vitia, videtur eleemosynam fieri prohibere *Ecclesiast. cap.* 12. ibi: *Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: Prohibe panes illi dare.* Vasquez *de eleemosyna c.* 3. *dub.* 1. Turrian. *disp.* 85. *dub.* 1. Trullench *loc. cit. cap.* 5. *dub.* 10. *n.* 8. Amostaz. *de causis piis tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 12. *n.* 10. & alii

24 passim. Eleemosyna potest denegari pauperibus forensibus, immo possunt juste a Civitate expelli, quando adest justa causa, ut si Civitas fame laboret, nec possit simul forensibus, seu alienigenis, & domesticis, seu indigenis subvenire, vel si forenses pauperes morbos afferant, aut quando in otio putrescunt, unde ad vitia perveniunt, & hujusmodi; tunc enim recte expelluntur. Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 6. *num.* 3. Valdes *de eleemosyn.* 3. *part. fol.* 80. *vers. quarto quæritur*, Trullench *loc. cit. dup.* 10. *n.* 8. Diana *p.* 5. *tract.* 8. *resolut.* 36. Bonacina *de Caritate disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 6. *proposit.* 3. *n.* 19. Amostaz. *loc. cit. c.* 32. & alii passim, & ad hoc facit *Concil. Turonens.* 11. *cap.* 4. ubi statutum est, ut quælibet Civitas, aut Oppidum suos alat pauperes, & ad id Presbyteri, & Laici concurrant.

25 Pauperes ficti graviter peccant, & tenentur ad restitutionem eleemosynarum, quas se fingendo pauperes receperunt, & ratio est, quia sic injuste auferunt eleemosynas aliis pauperibus, vere indigentibus, & per dolum, & deceptionem extorquent pecuniam ab iis, qui seclusa deceptione, nullo modo darent eis ejusmodi eleemosynas; Causa enim finalis eleemosynæ, est pauperi succurrere ad sublevandam ejus necessitatem, quæ si non adsit, quia pauper est fictus, donatio illa non sustinetur, adeoque suscipiens ad restitutionem tenetur. Vasquez *de eleemosyna cap.* 3. *dub. ult.* Villalobos 1. *part. tract.* 22. *difficult.* 9. *num.* 2. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *num.* 107. Navarra *de restitut. lib.* 3. *cap.* 1. *a n.* 267. De Lugo *tom.* 7. *lib.* 6. *dub.* 17. Trullench *loc. cit. dub.* 10. *num.* 9. Tapia *de caritat. lib.* 3. *quæst.* 4. *art.* 8. Palao *tom.* 1. *punct.* 14. *num.* 5.

& alii passim. Restitutio autem fieri potest sive danti, 26
sive pauperibus. Vasquez *loc. cit. dub. ult. num.* 24. Diana *part.* 5. *tractat.* 8. *resolut.* 22. Palao *loc. cit. punct.* 14. *n.* 7. Petschacher *de restit. pag.* 613. Tamburin. &

alii. Quamvis autem quis actu non egeat ad victum, 27
si tamen immineat necessitas proxima, potest nunc petere, & acceptare eleemosynas, quia quod de proximo expectatur, præsens censetur, *l.* 2. *C. de transactione*, ubi Barbosa *n.* 5. & alii. De Lugo *loc. cit. dub.* 17. *n.* 4. Amostaz *loc. cit. n.* 29. Diana *part.* 2. *tract.* 1.

resolut. 8. & alii passim. Sic etiam poterit eleemosy- 28
nas petere, qui Filias habet nubiles, quas commode dotare non potest, etiamsi non desint necessaria ad vitam suam, & Filiarum sustentandam. Mandell. *cons.* 69. *num.* 7. Vivius *decis.* 454. *n.* 5. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 6. De Lugo *tom.* 7. *in respons. moral. cit.*

c. 17. *n.* 5. Amostaz *loc. cit. n.* 29. Sic pariter poterit 29
eleemosynas petere puella, quæ non habet congruam dotem ad sui status conditionem, quamvis habeat necessaria ad victum; sic cum Bartol. & aliis tradit Velasco *de privileg. pauper.* 1. *part. q.* 4. *n.* 43. Amostaz.

loc. cit. n. 29. Idem est dicendum de Filiis habentibus 30
sibi necessaria, qui si habeant Parentes necessario alendos, & ad id non habeant, possunt petere, & suscipere eleemosynas. De Lugo *loc. cit. in respons. moral. dub.* 19. *num.* 5. Amostaz. *loc. cit. n.* 30. Diana, & alii.

Idem pariter est dicendum de iis, qui habent Fratres, 31
aut Sorores, quibus alimenta præbere tenentur, De Lugo *loc. cit. num.* 5. Amostaz. *loc. cit. n.* 30. Velasco *loc. c. q.* 4. *num.* 50. & alii.

Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostia- 32
tim quærere; nec prohiberi possunt fideles, ne eas ipsis conferant, textu expresso in *cap. Nimis prava* 17. *de excessib. Prælat.* Unde si aliqui Ordinariorum, vel alii impediant per vim, vel dolum, aut consulant, ne eleemosynæ dentur Regularibus Mendicantibus, tunc ipso facto excommunicationem incurrunt, ut ex Bullis ostendit la Crux *de statu Religios. lib.* 1. *cap.* 7. *conclus.* 2. Trullench. *loc. cit. cap.* 5. *dub.* 8. *num.* 22. Casarub. in comp. Privileg. verb. Eleemosyna, num. 7. 8. 9. & 13. & signanter hoc statuit Sixtus IV. Con-

stitution. incipiente *Sacri*. (*a*) Non possunt tamen 33
quæstuare extra districtus consuetos, & assignatos propriis Conventibus, ut censuit *Sacra Congreg. Episcop. & Regul.* 22. *Junii* 1674. dum partibus auditis, *declaravit, & decrevit ne in posterum præfatorum Ordinum Conventus* (*scilicet Observ. & Capuccin. in Regno Corsicæ*) *proprios sui districtus ad quæstuandum egrediantur, sed inter suos limites se quisque contineat, ut ab his quibus serviunt sustentari facilius possint; Nec non, ut ubi plures inveniuntur Conventus in eodem districtu, inter eosdem ratio antiquitatis, ac fundationis rationabiliter habeatur, sicque omnino observari*

mandavit. Et quod non possint quæstuare Ca- 34
puccini in locis, in quibus id faciunt Patres Reformati, statuit novissime, auditis partibus, *Sac. Congreg. Episc. in Vintimilien. quæstuationis* 2. *Augusti* 1715. *Ponent. Cardinal. S. Clementis, & 16. Septemb.* 1718. *Pon. Cardinal. Corsino*,

(*a*) Vide Addit. ad Verb. *Quæstuare, Quæstuarii num.* 29. & Responsionem Auctoris. *ibid. num.* 30.

no, ut ad longum variis notatis, & discussis refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *disceptat.* 9. *&* *tom.* 3. *part.* 1. *disceptat.* 17. Et jjam emanaverat prohibitio quæstuandi per quatuor milliaria prope Conventus Mendicantes anteriores; *ead. Sacra Congreg.* 15. *Novembris* 1647.

35 Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab Ordinario, in cujus Diœcesi situm est ipsorum Monasterium, cum eis in erectione concessa tacite videatur, & concessit Leo X. Fratribus Minoribus in sua Constitutione quæ refertur *in compend. privileg. Mendicantium*, *verb. Eleemosyna n.* 13. Unde *Sacra Congregat. Episcop. & Regul.* 6. *Octob.* 1597. ita rescripsit Episcopo Casalensi: *Non tenentur Regulares, qui ex institutione, aut facultate Sedis Apostolicæ eleemosynas quæritare, aut mendicare possunt, petere ab Ordinariis licentiam Eleemosynas per Diœcesim quærendi, cum in erectione Monasteriorum hæc licentia eis tacite ab Ordinariis impertita censeatur*. Et eadem *Sacra Congregat.* 2. *Augusti* 1594. ita rescripsit Collectori Portugalliæ: *I Vescovi per la licenza di cercar la limosina non devono aver cosa alcuna, ancorchè menoma, e così i loro Officiali. I Mendicanti non han bisogno di simil licenza, la quale si presume data loro per sempre, quando fu loro permesso che avessero Monastero nella diocesi*. Id ipsum declaravit eadem Sacra Congregatio *in Ostunen.* 15. *Februarii* 1577. *in Papiensi* 22. *Augusti* 1581. *&* 3. *Decembr.* 1602. *in una Observantium* 17. *Novembris* 1620. *in una Capuccinorum* 5. *Octobr.* 1646. *& in alia Observantium* 21. *Maii* 1640. *& sic alibi* sæpissime. (*a*)

36 Nec tenentur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quærunt in locis ubi existunt Conventus; sed solum si eas velint colligere extra ipsa; sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Piasecius, *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *art.* 6. *n.* 50. his verbis: *An ut quæstores arceantur, possint Ordinarii facultatum a Superioribus Regularium Eleemosynæ quærendæ concessarum aliquam cognitionem, & qualem habere? Congregatio censuit ex Concilio non prohiberi Regulares quominus eleemosynas quærant, non tamen alios eorum nomine, & auctoritate quoquomodo posse quæritare; illos tamen extra locum, ubi sita sunt Monasteria, eleemosynas per eamdem Diœcesim corrogantes, teneri ad ostendendam Ordinario licentiam suorum Superiorum*. Consimilem declarationem ejusdem Sacræ Congregationis de anno 1621. referunt Sperell. *dec.* 38. *num.* 27. & Lantusca: *verb. Eleemosyna num.* 1. tenoris sequentis: *Sacra Congregatio Cardinal. Concil. Trid. Interpretum censuit, Fratres Ordinum Mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per se ipsos in Diœcesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quærant; sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quæritare voluerint, teneri Superiorum licentiam Ordinario ostendere*. Si tamen extra

37 Diœcesim, in qua erecti sunt Conventus, quæritare voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Diœcesis, ut declarasse Sacram Congregationem concilii referunt Fagnan. *in Capit. Tuarum* 11. *de privil. num.* 3. & Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 12. *num.* 19. his verbis: *Sacra &c. censuit Fratres Ordinem Mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per seipsos in Diœcesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quærant, sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quæritare voluerint, teneri suorum Superiorum licentiam Ordinario ostendere; at si extra Diœcesim, teneri etiam illius consensum obtinere; Ceterum nullatenus esse permittendum, ut eleemosynas quærant per alios, quam per sui Ordinis Fratres*.

Et quod non sit permittendum, quod Fratres etiam 38
Mendicantes eleemosynas quærant per alios, quam per sui Ordinis Religiosos, vel Oblatos, statuit *Sacr. Congr. Conc. in Polinianensi* 24. *Septembr.* 1622. *ex cap. Tuarum* 11. *de privileg.* & novissime cum PP. Augustiniani Terræ Mondulphi Senogallien. Diœcesis, opponente Capitulo Collegiatæ dicti loci, proponi curassent in Sacra Congregatione Episcop. & Regular. Dubium: *An ipsis PP. competeret jus quæstuandi in Terra, & Territorio Mondulphi?* die 17. Januarii 1692. ad Relationem Eminentissimi Card. de Abdua prodiit rescriptum: *Posse Regulares Mendicantes quæstuare per seipsos, & ad suam utilitatem; Per sæculares autem non posse, nisi de licentia Episcopi*. Sic sine 39
licentia in scriptis Ordinarii loci nulli quantumvis privilegiati possunt eleemosynas quærere pro aliquo opere Pio, etiamsi essent Patentati, seu Commissarii Abbatiæ S. Antonii Viennensis, nam nec isti quæstuant sine licentia Ordinarii, non obstantibus eorum privilegiis; *Sac. Congr. Conc. in Theanen.* 30. *April.* 1678. in qua utraque parte informante censuit non posse a prædictis Commissariis quæstuari, nisi ad formam Sacri Concilii *cap.* 9. *sess.* 21. *de reformat.* & Bullæ Gregorianæ incipientis *Romanum*, *lib. Decret. fol.* 262. Et iterum *in Cajacen.* 28. *Augusti* 1683. in qua censuit danda, & servanda esse decreta edita in dicta *Theanen.* Nec talis licentia eleemosynas quærendi po- 40
test concedi a Gubernatoribus, Judicibus, seu Magistratibus, vel Principibus sæcularibus, ut respondit *Sacra Congr. Episcopor. & Regular. in Papien.* 8. *Novembr.* 1619. & declaravit *Sacr. Congr. Concil. in Regiensi* 9. *Januarii* 1582. *& in Aversana* 22. *Februar.* 1620.

Confraternitatibus, & aliis locis piis, qui hospi- 41
talitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi; *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. in Lauden.* 28. *Augusti* 1584. *& in Panormitana* 17. *Februarii* 1601. Unde *Sacr. Congreg. Concil. in Maceraten. sub. die* 17. *Novembris* 1607. censuit Ecclesiam, quæ non habet Hospitale, non posse mittere quæstuarium tempore vindemiarum, & messium. Secus si exerceant hospitalitatem, *ut in Nucerina* 15. *Novem.* 1577. *& in Theanensi.* 4. *Julii* 1589. vel pro fabrica Ecclesiæ præsertim incœpta, ut *in Civitatis Plebis* 29. *Novembris* 1610. dummodo rationem reddant Ordinario, ut *in Nucerina* 19. *Augusti* 1579. & Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 9. *de reformat.* Eleemosynas autem sponte oblatas recipere possunt, dummodo similiter rationem reddant, ut censuit *ead. Sac. Congregat.* 14. *Novembr.* 1642. Ordinarii prohi- 42
bere

(*a*) Huc pertinet Decretum S. Congreg. an. 1586. die 10. Octobris editum, Bullarii Ord. Prædic. Tom. VII. pag. 203. seq. in quo hæc habentur: „ Secundo. Fratres Mendicantes nullatenus a quæstuatione, quæ „ de licentia suorum Superiorum fit, & in dies fieri continget, prohibeantur. „

tere non possunt Regularibus, ne quæstuent ante Confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. in una Carmelitarum* 4. *Augusti* 1603. Eleemosynas, & oblationes ab offerentibus recipere non est prohibitum Regularibus inter Missarum solemnia, vertendo se ad populum, & generalem confessionem pro eo faciendo; non autem ei licet ab Altari discedere, & per Ecclesiam circumire; *Sacr. Congr. Concil. in Nullius Provinciæ Ravennaten.* 15. *Septemb.* 1619.

43

44 Ex eleemosynis Missarum nec minima pars retineri potest ratione expensarum, quæ fiunt in celebratione; nisi cum Ecclesiæ alios non habent redditus, quos in usu earumdem expensarum erogare licite possint; quæ portio nullatenus excedere debet valorem prædictarum expensarum. Sic expresse fuit statutum *in decret. de celebrat. Missarum in responsion. ad septimum*, ubi subjungitur, quod *nihilominus absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab*

45 *offerentibus eleemosynas*. Sacerdos, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eamdem Missam alteri celebrandam committere, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta; *cit. Decret.*

46 §.4. Et id faciens quam pœnam incurrat? Vide infra *num.* 64. Eleemosynæ pro Missis celebrandis recipi non possunt ab Ecclesiis, si iisdem Missis non nisi post longum tempus satisfacere valeant, nisi de consensu illorum, qui eleemosynas tribuerunt; *cit. decret. in*

47 *responsione ad decimum quartum*. Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ; *Sacra Congregat. Rit.* 28. *Jan.* 1606. *Et Sac. Congreg. Concil.* 5. *Sept.* 1616. 19. *Novembr.* 1729. 13. *Januarii* 1732. *&* 12. *Maii.* 1736.

48 Eleemosynas peti per Ecclesiam, dum Divina celebrantur officia, prohibuit S. Pius V. *constitut.* 5. §.5. & Clemens XI. injunxit prius Prædicatoribus in Quadragesima anni 1703. ut populo annunciarent majoris esse meriti, sibique gratius non dare eisdem eleemosynas in Ecclesiis, sed vel in januis earumdem, vel alibi. Deinde vero intelligens adhuc continuari talem abusum, *die* 11. *Julii* 1703. fecit promulgari, & affigi in solitis locis Urbis, & in omnibus Ecclesiis tam sæcularibus, quam Regularibus sequens edictum: *Riconoscendosi, che tutto ciò non sia stato bastante ad impedire le sudette questuazioni, la Santità di Nostro Signore ec. espressamente proibisce a tutti i fedeli dell'uno, e dell'altro sesso di qualsivoglia stato, grado, e condizione, il dare limosina di qualsivoglia somma, benchè tenuissima, a' Mendicanti in qualunque tempo dentro le Chiese, avvertendo che quelli che in esse faranno a poveri la limosina, non solamente per cagione delle sopra espresse circostanze, non faranno atto meritorio, ma saranno positivamente colpevoli, per avere benchè indirettamente cooperato all' irriverenza delle Chiese, ed ai disturbi, e distrazioni delle preghiere, ed orazioni de' divoti, ed anche per aver trasgredito li premurosi comandamenti di Sua Santità, che hanno per unico oggetto la riverenza, il decoro, e la quiete, che per*

49 *divin precetto sono dovuti ai Sacri Tempj*. Quod fuit confirmatum in edicto Cardinal. Carpinei Urbis Vicarii 20. *Januarii* 1705. §. 18. *in fine*, ut refert per extensum Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *fol.* 34. *primæ impression. Romæ*, ibi: *Siccome anche è l' intenzione di N. S. dichiarata nell' ultimo editto, in cui si proibisce ad ogni fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri*. Et iterum confirmatum fuit *die* 13. *Augusti* 1716. a Cardinali Caracciolo Pro-Vicario; nec non a Cardinali Paracciano Vicario *die* 23. *Septemb.* 1718. quando fuit etiam idem Edictum ampliatum multipliciter.

Eleemosyna est facienda solum ex bonis propriis, 50
& quorum quis liberam habet administrationem. *Sic communis Doctorum*. Potest tamen fieri ex bonis alie- 51
nis, quando pauper est in extrema necessitate, tunc enim omnia sunt communia. *Omnes*. Non potest 52
licite fieri eleemosyna ex bonis injustis, & obnoxiis restitutioni faciendæ certæ personæ. *Communissima*. Licet tamen fieri ex bonis acquisitis per opus illici- 53
tum, sed non cum injustitia v. g. ex lucro meretricum, histrionum, & hujusmodi, quia tale lucrum licet turpiter, & illicite acquiratur, patrato tamen scelere, licite acceptatur, & possidetur ut vere proprium; *Doctores communiter*. Uxor potest facere ele- 54
emosynam de bonis suis paraphernalibus, & acquisitis etiam constante Matrimonio ex hereditate, Donatione, & propria industria familiæ non debita; item cum ipsa familiam gubernat, vel consentiente marito, vel marito absente, ægroto, aliaque causa impedito, dummodo eam non faciat in majori quantitate, quam vir, si gubernaret, faceret, vel facere deberet. Item potest uxor licite facere eleemosynam pro salute corporali Mariti, prout fecit discreta Abigail *lib.* 1. *Regum cap.* 25. & a fortiori pro ipsius salute spirituali. Item potest uxor dare eleemosynas dari solitas a mulieribus sui status, & conditionis, dummodo non constet nolle maritum, quod illas præstet, Item quando a marito assignatur uxori certa summa pro sua substentatione, & convenientia, tunc quantum ei superest parce vivendo potest licite, & sancte erogare in eleemosynas; *omnium communissima*.

Filiusfamilias nequit facere elemosynas de bonis 55
profectitiis, & adventiis, quia ususfructus talium bonorum spectat ad patrem; potest tamen facere eleemosynam de bonis castrensibus, & quasi castrensibus quia horum est Dominus. Item potest facere eleemosynas tenues de bonis parentum ex interpretativa, & præsumpta eorum voluntate. Item quando peregrinatur, aut residet in scholis exteris, potest facere eleemosynas de sumptibus paternis, quas faciunt alii suæ conditionis, & status. Item quando a parentibus habet assignatam certam summam pro sua substentatione, & convenientia, quod superest, vel subtrahit, potest licite, & sancte erogare in eleemosynam; *Sic communis Doctorum*. Servus, & Ancilla nequeunt facere eleemo- 56
synam de bonis Domini sui: nisi de expresso vel tacito ejus consensu, quia hoc facile præsumi debet de rebus parvis, quæ alias inutiliter perirent, & maxime de iis, quæ sibi de victu concesso subtrahunt; *Communis*. Religiosus nequit sine expressa, vel præsumpta 57
Superioris facultate facere ullam eleemosynam, quia non habet dominium in rebus ab eo acquisitis, nec in bonis Monasterii; *cap. Non dicatis* 11. *caus.* 12. *qu.* 1. *cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor. Authent. Ingressi, C. de Sacrosanctis Ecclesiis*. Potest tamen Religiosus facere elemosynam de bonis Monasterii, cum administrationem habet juxta cujuslibet Ordinis, vel Monasterii morem; Item cum licentia

 Su-

Superioris etiam præsumpta, ut si occurrente casu,
vel necessitate, Superior nequit adiri, aut quid exi-
guum est erogandum, tunc rationabiliter præsumitur
licentia Superioris. Item cum peregrinatur extra Mo-
nasterium studiorum, vel aliorum negotiorum causa,
tunc ex assignata sibi pro sua sustentatione summa po-
terit aliquas moderatas eleemosynas facere, & ma-
xime si parce vivat & aliquid subtrahat (*a*). Item in
casu extremæ necessitatis alicujus pauperis, etiamsi
in tali casu Superior injuste contradicat, quia Supe-
rior nequit rem justam, & necessariam contradicere,
& tunc potius obediendum est Deo, quam homini-
bus: *Exod. c. 1. vers.* 17. ibi: *Timuerunt autem obste-
trices Deum, & non fecerunt juxta præceptum Regis*,
& Act. Apostolor. *c.* 5. *v.* 29. S. Petrus ait: *Obedire
oportet Deo magis, quam hominibus Communis*.
58 Pupillus nequit eleemosynas facere, quia non habet
administrationem; nec prodigus, cui a Prætore in-
59 terdicta est administratio. Administratores, Tuto-
res, vel Curatores possunt facere illas eleemosynas,
quas recte facerent minores, si jam adulti fuerint, &
possunt concedere pupillis licentiam faciendi elee-
60 mosynas minutas; *communis*. Administratores Rei-
publicæ possunt facere eleemosynas consuetas Hospi-
61 talibus, & aliis locis piis; *Communis*. Eremita pe-
tens eleemosynas pro Sacello, cujus cura & custodia
est ipsi demandata, potest ex ipsis licite, & honeste
vivere, quia inter necessaria illi Sacello est etiam vi-
ctus talis Eremitæ, qui in Sacello assistat, & curam
ejus habeat. Reliqua vero expendenda sunt in ser-
vitium, & bonum illius Sacelli, cum ad talem finem
petantur & dentur. Quod si aliqua supersint, poterit
dare pauperibus tam cognatis, quam extraneis, nam
non indigens potest mendicata dare aliis pauperibus,
adeoque etiam talis Eremita ex superfluis sibi, &
Eremitorio; nisi tamen tales eleemosynæ essent datæ
ex speciali devotione ad tale Sacellum (**b*) Cardinal.
de Lugo *in respons. moral. lib.* 6. *dub.* 17. *num.* 7. La
62 Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 163 & alii. Eleemosyna-
rum distributor relictus ex aliqua testamentaria di-
spositione, ut testatoris substantias distribuat in pau-
peres, & pia opera, potest illas sibi pauperi vel
suis consanguineis pauperibus appropriare; sic Reli-
giosi & Religiosæ in tali casu, quod ipsis esset de
mandata aliquarum eleemosynarum distributio, pos-
sunt distribuere suis Monasteriis, ut ex communi no-
tat, & late probat Ursaya *tom.* 5. *part.* 2. *desceptat.* 4.
per tot. & Fagnan. *lib.* 1. *decretal. in cap. Dilectus* 18.
63 *de offic. Ordinar. n.* 16. Distributio Eleemosynarum,
quæ colliguntur occasione alicujus Jubilæi, & alia-
rum oblationum, quæ fiunt in Ecclesiis etiam Ca-
thedralibus, spectat ad Episcopum, & non ad Ca-
nonicos, ut decrevit *Sacra Congreg. Episcop. & Re-
gular. in Januens. Distributionis Eleemosynarum die* 5.
Martii 1722. in qua proposita causa per Cardinalem
Corsinum, responsum fuit: *Competisse & competere
distributionem eleemosynarum Eminentissimo Archiepi-
scopo in Capsulis expositis occasione Jubilæi etiam in
Ecclesia Metropolitana cum addito, ut causa amplius
non proponeretur*.
Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemo- 64
syna, quam ipsi receperint, parte ejusdem pro se re-
tenta, si sint Laici, incurrunt Excommunicationem
Papæ reservatam, & si sint Sacerdotes, incurrunt
suspensionem item Papæ reservatam, quamvis Sa-
cerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas
suscipit, expresse ad id consentiat. Sic novissime de-
claravit Benedictus XIV. Constit. incip. *Quanta cura*.
Eleemosyna pro unaquaque Missa manuali non 65
potest tradi minor uno Julio; sic expresse statutum
est de mandato Clementis XI. *die* 23. *Decembris* 1706.
ut patet in ejus Bullario, *Edicto XII.* & sic etiam sta-
tuit *Sacra Congregat. Concil.* 13. *April.* 1726. Unde
Episcopus statuere potest, ne Sacerdotes recipiant
quid minus eleemosyna taxata. *Sacra Congregat.
Concil. in S. Severini Eleemosynæ Missarum* 16. *Julii*
1697. *& in Alexanen.* 26. *Januar.* 1743. Et id habetur
etiam in Notificatione super Eleemosyna Missæ quæ
inter Institutiones Ecclesiasticas ejusdem est LXVI.
num. 11. edita ab Eminentissimo Card. Lambertino,
postea Summo Pontifice Benedicto XIV.
Eleemosynas colligendi pro subsidio locorum Ter- 66
ræ Sanctæ speciale indultum habent PP. Minores de
Observantia; & sic Ordinarii locorum tenentur illos
suis subditis commendare in tota Diœcesi ad minus
duabus vicibus quolibet Anno, Adventus, & Qua-
dragesimæ temporibus, tam per Prædicatores in suis
Sacris Concionibus, quam in aliis actionibus, &
functionibus publicis, ut patet ex Constitutione 197.
Urbani VIII. incip. *Salvatoris*, Constitutione 11. In-
nocenti X. incip. etiam *Salvatoris*, & Constitutione
39. Clementis X. incip. pariter *Salvatoris*, ac Con-
stitutione Innocenti XII. Incip. *Salvatoris, & Do-
mini Nostri*, edita 21. Novemb. 1721. in qua con-
firmantur Litteræ Urbani VIII. confirmatæ jam
ab Innocentio X. Clemente etiam X. Innocen-
tio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. ac Cle-
mente XI. in quibus mandatur omnibus Patriar-
chis, Archiepiscopis, & aliis locorum Ordinariis,
nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum,
Con-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Opinio *Auctoris* convenit cum opinione P. Antoine, quando enim Religiosus peregrinatur studiorum causa, tunc censetur habere sui Superioris licentiam saltem tacitam, vel ut ait D. Thomas, probabiliter præsumptam; vide Antoine *tract. de virtutibus theolog. cap.* 4. *quest.* 4. Consentit & Natalis Alexander *tom.* 2. *Theolog. moralis lib.* 4. *de Decalogo*, *regula* 34. cujus hæc sunt verba: *Ex congiario, aut viatico, seu pensione ad victum, & vestitum sibi concessa, si quid residuum fuerit, ex hoc parsimoniæ suæ residuo pauperes potest recreare*; & apte citat in suæ propositionis præsidium D. Thomam *quodlib.* 3. *qu.* 6. *art.* 1. Nam hoc in casu tacita Superioris licentia præsumitur.

(**b*) Hoc animo conferri eleemosynas, ut in Eremitorii bonum cedant, semper est existimandum. Itaque, si qua ex illis, quæ Eremitæ Sacelli custodia Fidelibus conferuntur, supersint, Eremita Ordinarium consulat, nec de ipsis eo inconsulto decernat.

Congregationum, & Institutorum Regularium Generalibus, ut ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus, & Quadragesimæ temporibus, tam per Verbi Dei Prædicatores in suis Sacris Concionibus, quam in actionibus, & functionibus publicis, necessitates Locorum Terræ Sanctæ populo proponi, & commendari curent, & faciant. Et idem statuit Bened. XIII. Constit. incip. *Loca Sancta Palestinæ*, edita 3. Martii 1727. in qua confirmat Constitutiones 63. diversorum Pontificum, quibus gratiæ, privilegia, ac Indulgentiæ Locis Terræ Sanctæ, ac Minoribus de Observantia inibi commorantibus concessa fuere. Et idem fuit statutum etiam a Clemente XII. Constit. incip. *Salvatoris* edita 12. *Septem.* 1731.

Supplementa ex Auctore,

67 Eleemosynæ pro celebratione Missarum oblatæ, integræ, & fideliter sunt in id erogandæ. Unde mercimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationem, Clerici vero, & Sacerdotes suspensionem Papæ reservatam incurrunt. Bened. XIV. tom. 1. Constitut. 22. incip. *Quanta cura.* §. 3. & 5. Vide *supra numer.* 64. verb. *Missa art.* 2. *num.* 16. ubi integra affertur dicta Constitutio.

68 Pedemontanæ Provinciæ Episcopi excitantur ad evellendos abusus circa eleemosynas Missarum invectos. Idem Constitut. 23. incip. *Pro eximia*.

69 Eleemosynæ pro expeditione adversus infideles collatæ, ne in aliam quamlibet causam impendantur, prohibetur ab eodem Pontifice, Constitut. 86.

70 incip. *Quoniam* §. 16. Eleemosynæ a Regularibus fieri, & distribui possunt, opportunis facultatibus obtentis; Idem tom. 2. Constitut. 25. incip. *Ex quo.*

71 Quo ad eleemosynam pro subsidio locorum Terræ Sanctæ, attendenda est sequens novissima Constitutio Benedict. XIV.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad futuram rei memoriam.

EManarunt nuper a Nobis quædam Litteræ in simili forma Brevis expeditæ tenoris sequentis, videlicet: Benedictus PP. XIV. ad futuram rei memoriam. Salvatoris, & Domini Nostri Jesu Christi, qui pro humani generis redemptione se ipsum exinanivit, factus obediens usque ad mortem, vices licet immeriti gerentes in Terris, inter multiplices, gravissimasque Apostolicæ servitutis curas, in eam præcipue Pastoralis sollicitudinis vigilantia incumbimus, ut tanti, & tam salubris Mysterii Monumenta, quæ in Civitate Hyerusalem, & locis circumvicinis sunt, conserventur, & omni, qua fieri poterit, majori honorificentia recolantur. Cum itaque, alias fel. rec. Urbano PP. VIII. Prædecessori Nostro exposito, quod Ecclesiæ, & alia loca in Civitate Hierusalem, & aliis locis Terræ Sanctæ existentia fere diruta erant, & quæ adhuc ibi existebant Monasteria ære alieno, ob impiam Turcarum, Hæreticorum, & Schismaticorum tyrannidem, & pro Sanctæ Fidei Catholicæ in eisdem locis conservatione contracto admodum gravata reperiebantur, idem Urbanus Prædecessor Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium Generalibus commiserit, & mandaverit, ut ad minus duabus vicibus quolibet Anno, Adventus, & Quadragesimæ Temporibus, tam per Verbi Domini Prædicatores, in suis sacris Concionibus, quam in actionibus, & functionibus publicis, necessitates eorumdem Sanctorum Monumentorum Populo proponi, & commendari curarent, & facerent; & alias, pro ut in ipsius Urbani Prædecessoris Litteris desuper in simili forma Brevis die 3. Februarii MDCXXXIV. expeditis, quarum tenorem præsentibus pro expresso haberi volumus, uberius continetur. Et sicut pro parte dilecti filii moderni Commissarii Generalis Terræ Sanctæ Nobis nuper expositum fuit, ipse, quo præfatæ Urbani Prædecessoris Litteræ, quæ a fel. mem. Innocentio X. Clemente X. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. Clemente XI. Innocentio XIII. & Clemente XII. Romanis Pontificibus, pariter Prædecessoribus Nostris confirmatæ fuerunt, exactius observentur, illas per nos etiam confirmari, & innovari desideret; Nos eorumdem Sacrorum Monumentorum conservationi, & manutentioni consulere volentes, prædictas Urbani Prædecessoris Litteras auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus pariter, & approbamus; illasque innovamus, & observari mandamus. Volumus autem ut Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi prædicti in relatione status Ecclesiarum suarum, quando visitabunt limina Apostolorum, facienda, referant se prædictis Urbani Prædecessoris Litteris paruisse, contrariis non obstantibus quibuscumque: volumus insuper, ut earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 10. Januarii MDCCXLI. Pontificatus nostri Anno primo. D. Cardinalis Passioneus. Loco ✠ Annuli Piscatoris. Cum autem sicut dilecti filii moderni Procurator, & Commissarius Generalis Terræ Sanctæ hujusmodi Nobis nuper exponi fecerunt, licet necessitates Terræ Sanctæ prædictæ propositæ, & commendatæ sint, nihilominus Eleemosynæ pluribus ab hinc Annis ob præsentium temporum calamitates, ita tenues sint, ut exponentes prædicti necessitatibus hujusmodi præsto esse nequeant, ac propterea opportune sibi in præmissis a Nobis provideri, & ut infra indulgeri summopere desiderent: Nos ipsos exponentes specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares Personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutas fore censentes supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum Congregationum,

num, & Institutorum Regularium Generalibus per præsentes committimus, & mandamus, *ut ad minus quatuor vicibus quolibet anno, Adventus, & Quadragesimæ Temporibus*, tam per verbi Dei Prædicatores, in suis Sacris Concionibus, quam in quibusvis aliis actionibus, & functionibus publicis, necessitates ejusdem Terræ Sanctæ proponi, & commendari curent, & faciant. Ac insuper, ut Parochialium Rectores, aliarumque Ecclesiarum Administratores unum, seu plures, viros probos ad colligendas Eleemosynas hujusmodi in earum Ecclesiis statutis diebus deputent, qui statim ac Eleemosynas collectas in eorum manibus consignari debeant, & faciant, qui elapsis Adventus, & Quadragesimæ Temporibus ad proprios Ordinarios pecuniam sibi consignatam transmitti debeant, dictique Ordinarii eam Syndicis in earum respective Diœcesibus ad hoc deputatis consignari curent, & faciant, servata in reliquis prædictarum Litterarum forma, & dispositione, auctoritate Apostolica tenore præsentium, volumus, præcipimus, & ordinamus, contrariis non obstantibus quibuscumque. Volumus insuper, &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die XX. Augusti MDCCXLIII. Pontificatus nostri Anno Tertio.

Pro Domino Card. Passioneo.
Cajetanus Amatus.

Additiones ex aliena manu.

72 Non importune hic quæri potest, num jus colligendi elemosynas per sacculum sonantem spectet ad actus Parochiales, ut Ecclesia Parochialis hoc jus tantum sibi adscribere, & alias Ecclesias non Parochiales ab usu ejusdem excludere vigore juris bannarii recte possit?

73 Argumenta opinionis tum affirmantis, tum negantis referunt Vildovogel *de Oblat. quæ fiunt in Eccles. per saccul. sonant. &* Bohemer. *in Jur. paroch. sect.* 4. *cap.* 1. *§.* 31. sed ambo negantem amplectuntur opi-
74 nionem. *Ex his* (ait Bohemer. *loc. cit. §.* 32.) *in utramque partem adductis rationibus patet, rationem decidendi unice in eo positam esse, quidnam proprie dicatur actus parochialis. Hoc vero non rectius dijudicari potest, quam si in subsidium sumamus attributa Parochiarum, & exinde actus dijudicemus. Hinc breviter hanc Regulam constituo. Omnis actus, qui Ecclesiæ Parochiali qua tali competit ex jure perfecto cum jure prohibendi, excludendi, & cogendi, ille potest dici parochialis. Hanc Regulam uno ore confirmant Canonistæ &c. Hoc posito fundamento, quilibet facile judicabit, rationes eorum qui negant jus colligendi eleemosynas esse actum parochialem, fortiores esse, ut secundum has merito pronunciandum sit.*

75 De eo etiam non inutilis est disputatio, an qui quotannis certam eleemosynam erogare consuevit,
76 compelli possit, ut & in futurum eam præstet? Negant communiter Covarruv. *in cap. Possessor. p.* 2. *§.* 4. *num.* 6. *de Regul. Jur.* Besold. *consil.* 118. *num.* 78. *part.* 3. Strykius *jurid. dissert tom.* 2. *disput.* 6. *cap.* 4. *num.* 15.

77 Limitat vero Menoch. *de Arbitr. cas.* 160. *num.* 17. *in fin.* ut non procedat favore piæ causæ, sed quod hic potius ex voluntaria etiam solutione necessitas in futurum inducatur, dissentiente tamen Strykio *ubi supra*, qui: *quum nulla* (ait) *obligatio in specie sic dicta hic præcedat, non imponenda videtur necessitas etiam ad favorem piæ causæ.*

Vide tamen quæ dicemus *in addit. ad verb. Oblationes.*

EMPHYTEUSIS vid. Verb. CONTRACTUS EMPHYTEUSIS TOM. II.

EMPTIO & VENDIT. vid. Verb. CONTRACT. EMPT. & VENDIT. T. II.

EPISCOPATUS.

SUMMARIUM.

1 *An Episcopatus sit Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Presbyterali*, ad num. 5.
6 *Quænam sit Episcopatus materia & forma*, ad n. 7.
8 *Episcopatus quando fuerit institutus.*
9 *Episcopatus qua die sit conferendus*, ad n. 10.
11 *Episcopatuum per totum Orbem, qualis hodie est, series recensetur*, ad n. 138.
139 *An fuerint olim in Ecclesia Cardinales Episcopi.*
140 *Episcopatus Titulares in partibus Infidelium merito laudantur.*
141 *Utrum Episcopatus extinguatur per extinctionem Capituli.*

Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Presbyterali. Sic 1
Hostiensis *in cap. Cum contingat n.* 6. *de ætat. & qualitat.* quem ibi sequuntur Joann. Andr. Butr. Card. Ancharan. Abbas, & ceteri omnes Canonistæ; Glossa *in prœm. sexti Decret. verb. Episcopus*, Glossa unic. *in cap. solicitudo*, & ibi etiam Præposit. *num.* 4. *dist.* 12. Glossa *in Clementin. In plerisque, verb. Aliquid, de electio.* Abbas *in cap. Aqua, de consecration. Eccles. vel Altar.* Butr. *in c. unic. de Cleric. per saltum promot.* Præposit. *in cap. Cler.* 9. *dist.* 21. Fagnan. *in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, & ibi Canonistæ communiter, teste Card. *ibid. num.* 1. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 1. *num.* 18. ubi pro hac sententia citat plusquam 18. etiam ex Theologis, quos sequuntur alii moderniores cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2209. Henno *tom.* 2. *tract.* 7. *de Sacramento Ordinis quæst.* 3. *conclus.* 1. Aversa *quæst.* 2. *sect.* 7. Ilsung *num.* 18. aliique plures contra torrentem aliorum Theologorum(*) quos inter Navarrus in *Manuali c.* 23. *n.* 16. Bellarminus *de Sacram.* ordin. *c.* 5. Estius *in* 4. *dist.* 24. *§.* 28. Sylvius *in* 3. *p. d. Th. q.* 40. *art.* 5. *concl.* 2. Isambertus *de sacr. ord. disp.* 4. *art.* 3. Tournely *de Majorib. & sacris ordinib. art.* 1., immo Petrus soto hanc sententiam certa fide tenendam affirmat *lect.* 4. *de sac. ord.*(*) Et ratio est, quia Episcopatus, ut a Presbyteratu distinctus, habet omnia requisita ad verum Ordinem, verumque Sacramentum novæ legis. Est enim cæremonia sensibilis, cum Episcopatus physice constet ex impositione manuum, & verbis, quibus utitur Minister, dum Sacerdotem consecrat in Episcopum. Et talis cæremonia fuit instituta a Christo, cum hujus non legatur in Ecclesia initium, semper enim, & ubique gentium servata fuit in Episcoporum consecratione manuum impositio etiam ab ipsismet Apostolis, ut patet ex utraque Epistola mox citan-

cipienda D. Pauli Apostoli ad Timotheum; quod signum est a Christo descendere. Et per talem sensibilem cæremoniam confertur gratia sanctificans, ut expresse asserit Apostolus *in prima Epistola ad Timoth. cap.* 4. ibi: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyteri; & Epist. 2. ad eumdem c.* 1. ibi: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*; quem duplicem locum Chrysostomus, Theophylactus, & passim alii Patres intelligunt de manuum impositione, quam Paulus adhibuit, cum Timotheum ordinavit Episcopum; & Tridentina Synodus *sess.* 23. *cap.* 3. iisdem Pauli verbis utitur, ut probet ordinationem esse Sacramentum; adeoque cum ea verba Paulus de Episcopali Ordinatione intellexerit; manifeste probant ipsum Episcopatum esse vere, ac proprie novæ legis Sacramentum distinctum a Presbyteratu. Tum quia per Episcopatum, ut Episcopatum, confertur specialis potestas spiritualis, nempe confirmandi, conficiendi Chrisma, ordinandi Sacerdotes, Diaconos &c. quæ potestas non confertur per Presbyteratum; unde cum talis potestas valide conficiendi dicta Sacramenta neque per Summum Pontificem possit ab Episcopis auferri, ex quo Episcopalis Ordinatio tamquam characteristica sit irrepetibilis, & indelebilis, stat evidenter quod non sit potestas solius jurisdictionis, sed potestas Ordinis.

2 Hæc nostra sententia deducitur ex pluribus sacris Canon. Primo ex *cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, ubi declaratur, quod ordinati scienter ad Sacros Ordines ab Episcopo, qui renunciavit loco, & dignitati, ordinem accipiunt, licet officii executionem non habeant, quod non esset, nisi Episcopus indelebilem characterem haberet impressum, ut clare sensit Glossa communiter recepta *in cit. cap. Requisivit*, *verb. Execution.* Secundo, in Concilio Carthaginensi IV. ubi præscribi-
3 tur ritus observandus in singulis Ordinibus conferendis, & incipitur ab Ordinatione Episcopi, ut patet *in cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *in cap. Presbyter cum ordinatur* 8. *cap. Diaconus cum ordinatur* 11. *c. Subdiaconus cum ordinatur* 15. *cap. Acolythus cum ordinatur* 16. *cap. Exorcista cum ordinatur* 17. *cap. Lector cum ordinatur* 18. *cap. Ostiarius cum ordinatur* 19. *dist.* 23. Qui Canones sicut intelliguntur de Ordinatione Presbyteri, Diaconi, & aliorum, prout sunt Sacramentum eodem modo intelligendi sunt de Ordinatione Episcopi, cum per eademmet verba loquantur de Presbytero cum ordinatur, ac de Episcopo cum ordinatur. Et eo magis, quia si egissent de Ordinibus, prout sunt Officia, & gradus Ecclesiastici, eodem modo debuissent præscribere ritum observandum in ordinatione Abbatis, Archiepiscopi, Primati, & Patriarchæ, ut recte notat ad litteram Fagnan.
4 *loc. cit. n.* 43. Tertio, *ex cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *cap. Perlectis* 1. *dist.* 25. *cap. Omnium Sacerdotum* 1. *dist.* 31. *cap. Quia Sanctitas* 16. *dist.* 50. *cap. Illud* 1. *dist.* 77. *cap. Diaconus* 13. *dist.* 93. *cap. Veritatis* 4. *de dolo & contumac. cap. Quorumdam* 1. *de Testamentis*, *cap. Aqua* 9. *de consecrat. Eccles.* qui omnes Canones cum aliis recte expenduntur pro nostra sententia a Fagnano *loc. cit. a num.* 34. *ad* 49. inclusive.

5 Colligitur etiam hæc nostra sententia ex Conc. Trident. *sess.* 23. *c.* 4. adeout oppositum tenere, ut recte dicit Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 11. *n.* 26. sit periculosum, siquidem Concilium Trident. *ibi* Episcopatum expresse inter Ordines connumerat, dum ait; *docet insuper Sacrosancta Synodus in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, &c.* quæ verba satis clare innunt Ordinem Episcopalem non solum esse distinctum ab Ordine Sacerdotali, sed etiam esse Sacramentum, sicuti est Præsbyteratus, & ceteri Ordines, ponderando illam dictionem *Ceterorum*, quæ ex propria significatione est implicativa similium. Glossa *in cap. Deinde* 3. *dist.* 26. *& ibi* Geminian, & Præposit. Glossa *in c. Et si illa* 23. *caus.* 1. *q.* 7. *verb. scienda sunt.* Præsertim vero, quia in *Canone* 6. *ejusdem sess.* Sancta Synodus definit Sacram Ordinationem vere, & proprie esse Sacramentum a Christo Domino institutum: & pro sacra ordinatione intelligenda est ordinatio illa, de qua prius mentionem fecerat *in d. cap.* 4. videlicet *Episcoporum, Sacerdotum, & certorum Ordinum.* Sic egregie Fagnan. *loc. cit. n.* 47. *&* 48. qui *a n.* 68. *ad* 71. inclusive varia adducens, & Trident. latius expendens concludit, constare ex Divina institutione, seu Jure Divino Ordinem Episcopalem esse prorsus distinctum ab Ordine Præsbyterali, adeoque dicendum esse, quod non tantum partialiter, sed etiam integre distinguantur tamquam duo integri Ordines Sacramentales.

Probabilius est, materiam Episcopatus adæquatam esse manuum impositionem, Formam vero hæc 6
verba *Accipe Spiritum Sanctum.* Prima pars conclusionis patet ex continua praxi Ecclesiæ, tum latinæ, tum græcæ semper, & ubique adhibendi manuum impositionem in conferendo Episcopatu; ut fecit Apostolus ordinando Episcopum Timotheum, & alios ex citatis suis Epistolis prima, & secunda ad Timotheum, & non semper, & ubique adhibendi traditionem annuli, & Baculi Pastoralis impositionem libri Evangeliorum super caput Ordinandi, & unctionem ipsius, uti fit nunc apud Latinus; Annulus enim, & baculus Pastoralis non traditur apud Græcos; immo nec tradebatur apud Latinos Sæculo IV. quia Concilium IV. Carthaginense exponens ritum hujus ordinationis *in c. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nullam de illis mentionem facit. Sic impositio libri Evangeliorum licet observata fuerit in Ecclesia Africana Sæculo quarto, cum illam referat dictum Conc. Charthaginense IV. *l. c.* primo tamen, secundo, & tertio Sæculo nondum adhibebatur, nullum enim est monumentum, quo id possit probari; (*) Quod ad alia spectat, Auctori nostro plurimi assentiuntur cum ex Canonistis, tum ex Theologis; sed quod ad impositionem pertinet codicis Evangelii super caput ordinandi, bene multi cum Tournelio repugnant. Dixi *quod ad impositionem codicis Evangelii super caput ordinandi.* Neque enim hæc confundenda est cum traditione ejusdem Codicis clausi, quam apud Latinos consecrator accepto illo de scapulis consecrati, & adjuvantibus Episcopiis assistentibus facit consecrato. *Est quippe traditio hæc*, ut ait Morinus *Exercit.* 2. *c.* 2. *n.* 5. *res nupera quam nulli rituales ante quingentos annos scripti, nulli auctores ante idem tempus commemorant.* At impositio Codicis antiquo nititur, & conformi utriusque Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ usui, atque consensui (*) Immo Alcuinus *in lib. de Divinis Offic. scripto de anno* 760. asserit cæremoniam illam non fuisse adhibitam

tam

tam ab Ecclesia Romana, sicuti nec fuit adhibita a Germanis initio sæculi IX. ut scribit Amalarius *l.* 2. *de Officiis Ecclesiasticis cap.* 14. (*) *Alcuino, & Amalario*, inquit idem Morinus *Exercit.* 2. *c.* 1. *n.* 6. *contradicunt plures Rituales, quorum unus annis circiter centum Alcuino est antiquior, alii coævi*. Immo ipse Amalarius, licet ejusmodi impositionem non probet, mysticam tamen illius interpretationem non omittit. Vide etiam Menardum ad librum sacramentorum San Gregorii *p.*304. (*) Sic etiam unctio Episcopi, licet sit antiquissima, utpote recensita a S. Leone *serm.* 8. *de passione Domini*, & a S. Gregorio Magno *in cap. decimo primi libri Regum*; non fuit tamen semper, & ubique in usu, utpote non memorata a supradicto *Concilio Carthaginensi* IV. *in cit. cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nec a Conciliis Hispanicis celebratis ante septimum Sæculum, nec illam adhibent Græci. Practice tamen non est tenendum materiam Episcopatus esse solam manuum impositionem; Fagnan. *loc. cit. num.* 57. La Croix *loc. cit. num.* 2148. &
7 alii. Secunda pars conclusionis deducitur ex majori congruentia, quia nihil convenientius assignari potest pro forma Episcopatus, quam verba ipsa prolata tempore applicationis materiæ; tempore autem applicationis materiæ proferuntur *Accipe Spiritum Sanctum*, & non alia; Fagnan. *loc. cit. num.* 59. unde credibile est, D. Paulum ordinando Timotheum, illa verba adhibuisse, cum *Concil. Trident. sess.* 23. *can.*4. sic dicat: *Per Sacram Ordinationem dari Spiritum Sanctum, ac proinde Episcopum non frustra dicere: Accipe Spiritum Sanctum*, & hoc præsertim colligat ex verbis Apostoli adhibitis in ordinatione Timothei in Episcopum.

8 Episcopatus secundum aliquos fuit institutus quando *Joan. cap.*21. *vers.*18. Christus dixit Petro: *Pasce oves meas*, fuit enim Petrus primus Episcopus a Domino institutus, & quidem Episcopus universalis Ecclesiæ per dicta verba: *Pasce oves meas*, ut scribit Fagnan. *loc. cit. num.*85. adducens *cap. Considerandum* 53. *& cap. Fidelior* 54. *dist.* 50. *cap. Significasti* 4. *de election. &. Glossam in cap. In novo testamento* 2. *dist.*21. Aversa tamen *quæst.*2. *sect.*10. probabiliter dicit institutum fuisse cum Sacerdotio. Vide la
9 Croix *loc. cit. num.* 2207. Episcopatus probabilius conferri non potest eodem die cum Præsbyteratu. Campanil. *in divers. juris Canon. rub.* 6. *cap.*4. *num.*5. Innocent. S. Antonin., Suarez, Barbosa, Aversa, quos citat, & sequitur la Croix *loc. cit. num.*2296. dicens, quod cum tam novus Sacerdos, quam novus Episcopus debeat celebrare cum Ordinante, saltem ex hoc capite fieri non posse; sed nostra vera ratio desumitur ex Conc. Trid. prohibente conferri eidem duos sacros Ordines eodem die. Cum enim diximus, probabilius Episcopatum esse Ordinem Sacramentalem realiter distinctum ab Ordine Presbyterali, consequenter tenemur dicere, probabilius non posse conferri eodem die cum Presbyteratu, cum Concilium Tridentinum *sess.*23. *cap.*13. expresse prohibeat conferri eidem duos Sacros Ordines eodem die, ibi: *Duo Sacri Ordines non eodem die etiam Regularibus conferantur, Privilegiis, ac indultis quibusvis concessis*
10 *non obstantibus quibuscumque*. Ordo Episcopatus debet conferri die Dominica; *c. Qui in aliquo* 5. *dist.* 51. ibi: *die Dominico consecrabitur*, & concordat *c. Ordinat.* 1. *& c. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75.

Hic juvat adducere Episcopatuum omnium totius 11
Orbis novam, & exactam notitiam traditam a Barbosa *de Offic. & Potest. Episcopor. part.*1. *titul.*1 *cap.*7. a Franc. *de Ecclesiis Cathedralibus cap.* 35. & præsertim a Graveson *ad calcem Indicis Generalis suæ Historiæ Ecclesiasticæ* (*) ante quos omnes nominandi videbantur Miræus, & Schelestratius *Antiquit. illustr.* Binghamus vero addendus *Vol.*3. *lib.*9., licet nonnulla habeat nostræ Ecclesiæ decretis non satis consentanea (*), additis tamen mutationibus, erectionibus, unionibus, & elevationibus ex post secutis.

Episcopatus, qui sunt sub Summo Pontifice in districtu Urbis, & a sex antiquioribus Sanctæ Romanæ Eccles. 12
Cardinalibus optantur.

Ostiensis vulgo *Ostia* ad Decanum Sacri Collegii pertinens, cui unitus est Episcopatus Veliternus, vulgo *Velletri*, in Campania Romana, Ditionis Ecclesiæ.

Portuensis, vulgo *Porto*, prope Romam.

Albanensis, vulgo *Albano*, prope Romam.

Tusculanus, vulgo *Frascati*, prope Romam.

Prænestinus, vulgo *Palestrina*, prope Romam.

Sabinensis, vulgo *La Sabina*, prope Romam.

Episcopatus alii, qui Summo Pontifici in Provincia
Romana immediate subjiciuntur. 13

In Campania Romana Ditionis Ecclesiæ.

Tiburtinus, vulgo *Tivoli*.

Anan gnus, vulgo *Anagni*.

Segninus, vulgo *Segni*.

Alatrinus, vulgo *Alatri*.

Verulanus, vulgo *Veroli*.

Tarracinensis, vulgo *Terracina*, cui æque principaliter unita est Ecclesia Setina declarata Cathedralis novissime a Benedicto XIII. anno 1725. tertio Kalendas Maii anno primo sui Pontificatus Const. incipien. *Romanus Pontifex*; & Ecclesia Civitatis Priverni declarata Cathedralis ab eodem Benedicto XIII. anno secundo sui Pontificatus, quarto Idus Septembr. 1725. Constit. incip. *Super universos*.

Centumcellensis, vulgo *Cività Vecchia*.

In Provincia Patrimonii Ditionis Ecclesiæ. 14

Nepesinus, vulgo *Nepi*, & Sutrinus, vulgo *Sutri*, invicem uniti.

Viterbiensis, vulgo *Viterbo*, & Tuscanensis, vulgo *Toscanella*, invicem uniti.

Hortanus, vulgo *Orta*, & Civitatis Castellanæ, vulgo *Città Castellana* invicem uniti. Lege librum a Cl. Abbate *Justo Fontanini* editum, de *antiquitate Hortæ, Coloniæ Etruscorum*.

Cornetensis, vulgo *Corneto*, & Montisflasconis, vulgo *Montefiascone*, invicem uniti.

Balneoregiensis, vulgo *Bagnorea*.

Urbevetanus, vulgo *Orvieto*.

Aquipendii, & Aquæpendentis, vulgo *Acquapendente*.

In Umbria ditionis Ecclesiæ.

Perusinus, vulgo *Perugia*. 15

Spoletinus, vulgo *Spoleto*, & Mevaniensis, vulgo *Bevagna*, uniti.

Civitatis Castelli, vulgo *Città di Castello*.

Civitatis Plebis, vulgo *Città della Pieve*.

Interamnensis, vulgo *Terni*.

Narniensis, vulgo *Narni*.

Amerinensis, vulgo *Amelia*.
Tudertinus, vulgo *Todi*.
Reatinus, vulgo *Rieti*.
Fulginatensis, vulgo *Foligno*.
Assisiensis, vulgo *Assisi*.
Nucerinus, vulgo *Nocera*.
Aretinus, vulgo *Arezzo* in Tuscia.

16 *In Marchia Anconitana, Ditionis Ecclesiæ.*

Anconitanus, vulgo *Ancona*.
Lauretanus, vulgo *Loreto*, & Recinatensis, vulgo *Recanati*, invicem uniti.
Asculanus, vulgo *Ascoli*.
Æsinus, vulgo *Jesi*.
Auximanus, vulgo *Osimo*, & Cingulanus, vulgo *Cingoli*, invicem uniti.
Camerinensis, vulgo *Camerino*. Cui æquæ principaliter unita est Ecclesia S. Venanti Civitatis Fabriani erecta in Cathedralem a Benedicto XIII. 15. Novembris 1728. decret. incip. *Notoriæ sunt*.
Fanensis, vulgo *Fano*, intra Ducatum Urbinatem.
Fabrianensis a SS. D. N. PP. PIO VI. divisus ab Ecclesia Camerinensi eique unita est Ecclesia B. M. V. nuncupat. de Platea, & S. Bartholomæi Apost. Civitatis Matelicæ in Cathedralem erecta, ut ex Constit. edita die 11. Jul. 1785. quæ incip. *Sæpe factum est*.

In Regno Neapolitano.

17 Aquilanus, vulgo *l'Aquila*.
Sulmonensis, vulgo *Sulmona*; & Valvensis, vulgo *Valvas*, invicem uniti.
Civitatis Ducalis, vulgo *Città Ducale*.
Aprutinus, vulgo *Teramo*.
Marsicanus, vulgo *Marsi*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Italiæ cum suis Suffraganeis.

18 Archiepiscopatus Pisani, vulgo *Pisa* in Hetrutria, seu Tuscia, Episcopatus Suffraganei.
Aleriensis, vulgo *Aleria*, in Corsica Insula Ditionis Genuensis.
Adjacensis, vulgo *Ajaccio* in eadem Corsica Insula.
Sagonensis, vulgo *Sagona* in eadem Corsica Insula.
Lucensis, vulgo *Lucca*, sui Juris, & ab ejus jurisdictione immunis. Novissime autem a Benedicto XIII. Constitution. incipien. *Inscrutabili* erectus est in Archiepiscopatum.
Lunensis Sarzanensis, vulgo *Luni* e *Sarzana* Ditionis Genuensis; sed ab ejus jurisdictione immunis.

19 *Archiepiscopatus Florentini, vulgo* Fiorenza, *Episcopatus suffraganei in Hetruria, seu Tuscia, vulgo* Toscana.

Fesulanus, vulgo *Fiesoli*.
Pistoriensis, vulgo *Pistoja*, unitus cum Episcopatu Pratensi, vulgo *Prato*.
Volateranus, vulgo *Volterra*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Collensis, vulgo *Colle*.
Sancti Miniatis Teutonis, vulgo *S. Miniato al Tedesco*.
Burgi Sancti Sepulchri, vulgo *Borgo San Sepolcro*.
Montis Politiani, vulgo *Monte Pulciano*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Cortonensi, vulgo *Cortona*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

20 *Archiepiscopatus Senensis, vulgo* Siena, *Episcopatus suffraganei in Hetruria.*

Suanensis, vulgo *Soana*.
Clusinus, vulgo *Chiusi*.
Grossetanus, vulgo *Grossetto*.
Massanensis, vulgo *Massa*.
Pientinus, vulgo *Pienza*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Ilcinensis, vulgo *Mont' Alcino*.

Archiepiscopatus Firmani, vulgo Fermo, *in Marchia Anconitana, Ditionis Ecclesiæ, Episcopatus suffraganei.* 21

Maceratensis, vulgo *Macerata*, unitus cum Episcopatu Tolentino, vulgo *Tolentino*.
Ripanus, vulgo *Ripa Transona*.
Montis alti, vulgo *Montalto*.
Sancti Severini, vulgo *San Severino*.

Archiepiscopatus Urbinatensis, vulgo Urbino *in Ducatu Urbinate, Ditionis Ecclesiæ, Episcopi Suffraganei.* 22

Calliensis, vulgo *Cagli*.
Foro-Semproniensis, vulgo *Fossombrone*.
Feretranus, vulgo *Monte Feltro*.
Pisaurensis, vulgo *Pesaro*.
Urbaniensis, vulgo *Urbania*, unitus cum Episcopatu S. Angeli in Vado, vulgo *Sant' Angelo in Vado*.

Archiepiscopatus Ravennatensis, vulgo Ravenna *in Romandiola, Ditionis Ecclesiæ, Episcopi Suffraganei.* 23

Hadriensis, vulgo *Adria*, cujus Sedes Rhodigii, in Ditione Veneta.
Ariminensis, vulgo *Rimini*.
Bertinoriensis, vulgo *Bertinoro*.
Cerviensis, vulgo *Cervia*.
Cæsenatensis, vulgo *Cesena*.
Comaclensis, vulgo *Comacchio*.
Faventinus, vulgo *Faenza*.
Ferrariensis, vulgo Ferrara. Sed hic Episcopatus exemptus est a Metropolitano Jure Ecclesiæ Ravennatensis, & fuit resolutum a Congregatione particulari trium S. R. E. Cardinalium, & 14. Episcoporum deputata a Synodo Romana die 21. Maii 1725. adversus quam resolutionem a tota Synodo, Congregatione habita die 25. ejusdem mensis denegata fuit nova audientia. Et ex post erectus est in Archiepiscopatum anno 1735. a Clemente XII. Constit. incip. *Paterna Pontificii*.
Imolensis, vulgo *Imola*.
Foroliviensis, vulgo *Forlì*.
Sarsinatensis, vulgo *Sarsina*.

Archiepiscopus Bononiensis. vulgo Bologna *in Ditione Ecclesiæ, Episcopatus Suffraganei.* 24

Parmensis, vulgo *Parma* in Ditione Ducis Parmensis.
Placentinus, vulgo *Placenza*, in Ditione Ducis Parmensis.
Burgi S. Domnini, vulgo *Borgo San Donnino*, in Ditione Ducis Parmensis.
Rhegiensis, vulgo *Reggio*, in Ditione Ducis Mutinensis.
Mutinensis, vulgo *Modena*, in Ditione Ducis Mutinensis.
Cremensis, vulgo *Crema*, in Ditione Reipublicæ Venetæ.

Archiepiscopatus Genuensis, vulgo Genova, *in Ora & Ditione Genuensi, Episcopatus suffraganei.* 25

Albinganensis, vulgo *Albenga*.

Naulensis, vulgo *Noli*.
Brugnatensis, vulgo *Brugneto*.
Nebiensis, vulgo *Nebio*, in Corsica Insula.
Marianensis, vulgo *Mariana*, in Corsica Insula, unitus cum Episcopatu Acciensi, vulgo *Acci*, in Insula itidem Corsica.
Bobiensis, vulgo *Bobio*, in Ducatu Mediolanensi.

26 *Archiepiscopatus Taurinensis, vulgo* Torino, *in Pedemontano, Episcopatus suffraganei.*

Eporediensis, vulgo *Ivrea*.
Montis Regalis, vulgo *Mondovì*.
Salutiarum, vulgo *Saluzzo*.
Fossanensis, vulgo *Fossano*.
Pinaroliensis, vulgo *Pinarolo*, novissime erectus a Benedicto XIV. an. 1748. Constit. incip. *Sacrosancta*.

27 *Archiepiscopatus Mediolanensis, vulgo* Milano *in Ducatu Mediolanensi, Episcopatus suffraganei.*

Cremonensis, vulgo *Cremona*.
Novariensis, vulgo *Novara*.
Laudensis, vulgo *Lodi*.
Alexandrinus, vulgo *Alessandria*.
Dertonensis, vulgo *Tortona*.
Viglevanensis, vulgo *Vigevano*.
Ticinensis, seu Papiensis, vulgo *Pavia*, sed ab ejus jurisdictione immunis: etenim Benedictus XIV. huic Episcopatui perpetuo univit Archiepiscopatum Amasiensem, & subdidit immediate Sedi Apostolicæ, etiam quo ad causarum appellationes, & absolvit Episcopum ab obligatione sibi eligendi Metropolitanum. Plura de hac re vide infra verb. *Episcopus, art. 7. n. 52. & 53.*
Bergomensis, vulgo *Bergamo*, in Ditione Veneta.
Brixiensis, vulgo *Brescia*, in Ditione Veneta.
Albensis, vulgo *Alba*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.
Astensis, vulgo *Asti*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.
Vercellensis, vulgo *Vercelli*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.
Aquensis, vulgo *Acqui*, in Ducatu Montis Ferrati.
Casalensis, vulgo *Casale*, in Ducatu Montis Ferrati.
Savonensis, vulgo *Savona*, in Ora, & Ditione Reipublicæ Genuensis.
Vintimiliensis, vulgo *Vintimiglia*, in Ora, & Ditione Reipublicæ Genuensis.

28 *Patriarchatus Aquilejensis, vulgo* Acquileja, *in Foro Julio, extinctus a Benedicto XIV.*

Archiepiscopatus Utinensis, vulgo *Udine*, erecti ab eodem Pontifice anno 1752. Episcopi suffraganei.
Patavinus, vulgo *Padova*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Vicentinus, vulgo *Vicenza*, in Dominio ejusdem Reipublicæ Venetæ.
Veronensis, vulgo *Verona*, in Dominio itidem Reipublicæ Venetæ.
Tarvisinus, vulgo *Treviso*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Cenetensis, vulgo *Ceneda*, in Dominio Veneto.
Bellunensis, vulgo *Belluno*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Feltrensis, vulgo *Feltre*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Concordiensis, vulgo *Concordia*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Justinopolitanus, vulgo *Capo d'Istria*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Œmoniensis, vulgo *Città Nuova*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Parentinus, vulgo *Parenzo*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.
Polensis, vulgo *Pola*, in Ditione Reipublicæ Venetæ.
Archiepiscopatus Goritiensis, vulgo *Gorizia*, item a Benedicto XIV. anno 1752. erecti Episcopi suffraganei.
Tridentinus, vulgo *Trento*, in Ditione Imperatoris.
Comensis, vulgo *Como*, in Ducatu Mediolanensi.
Tergestinus, vulgo *Trieste*, in Ditione Imperatoris.
Mantuanus, vulgo *Mantova*, ab ejus jurisdictione exemptus, in Ditione Ducis Mantuani.
Petinensis, vulgo *Pedena*, in Ditione Imperatoris.
Labacensis, vulgo *Lubiana*, in Carniola ab ejus jurisdictione immunis.

Patriarchatus Veneti, vulgo Venezia, *in Ditione Reipublicæ Venetæ, Episcopatus suffraganei.* 29

Clodiensis, vulgo *Chiozza*.
Torcellanus, vulgo *Torcello*.
Caprularum, vulgo *Caorle*.

In Regno Neapolitano Archiepiscopatus Neapolitani, vulgo Napoli, *in Provincia Laboris, Episcopatus suffraganei.* 30

Puteolanus, vulgo *Pozzuolo*.
Nolanus, vulgo *Nola*.
Acerrarum, vulgo *Acerra*.
Isclanus, vulgo *Ischia*.
Aversanus, vulgo *Aversa*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

Archiepiscopatus Capuani, vulgo Capua, *in Provincia Laboris, Episcopatus suffraganei.* 31

Teanensis, vulgo *Tiano*.
Calvensis, vulgo *Calvi*.
Casertanus, vulgo *Caserta*.
Calatinus, vulgo *Cajazzo*.
Carinolensis, vulgo *Carinola*.
Iserniensis, vulgo *Isernia*.
Suessanus, vulgo *Suessa*.
Aquinatensis, vulgo *Aquino*, ab ejus jurisdictione exemptus, cui æque principaliter est in perpetuum unita Ecclesia Pontis Curvi seu Fregellarum declarata Cathedralis novissime a Bened. XIII. Const. incip. *In excelsa*.

Archiepiscopatus Salernitani, vulgo Salerno, *in Principatu citeriori, Episcopi suffraganei.* 32

Campiensis, vulgo *Campagna*, cui unitus est Episcopatus Satrianensis.
Caputaquensis, vulgo *Capaccio*.
Policastrensis, vulgo *Policastro*.
Nuscanus, vulgo *Nusco*.
Sarnensis, vulgo *Sarno*.
Marsicensis, vulgo *Marsico*.
Nucerinus, vulgo *Nocera delli Pagani*.
Acernensis, vulgo *Acerno*.
Cavensis, vulgo *la Cava*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Amalphitani, vulgo Melfi *in Principatu citeriori, Episcopi suffraganei.* 33

Lit-

Litterensis, vulgo *Lettere*.
Capritanus, vulgo *Capri*.
Minorensis, vulgo *Minori*.
Scalensis, vulgo *Scala*, unitus cum Episcopatu Ravellensi, vulgo *Ravello*, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.

34 *Archiepiscopatus Surrentini, vulgo* Sorrento, *in Provincia Laboris, Episcopatus suffraganei*.

Vicanus Equensis, vulgo *Vico*.
Massensis, & Massalubrensis, vulgo *Massa*.
Castrimaris, vulgo *Castell' a mare*.

35 *Archiepiscopatus Compsani, vulgo* Conza, *in Principatu ulteriori, Episcopatus suffraganei*.

Muranus, vulgo *Muro*, in Basilicata Provincia.
Satrianensis, vulgo *Satriano*, unitus Episcopatui Campaniensi, in Principatu citeriori.
Laquedoniensis, vulgo *Lacedogna*, in Principatu ulteriori.
Sancti Angeli Longobardorum, vulgo *Sant' Angelo de' Lombardi*, in Principatu ulteriori, & unitus cum Episcopatu Bisacciensi, vulgo *Bisaccia*, in eodem Principatu.
Montis viridis, vulgo *Monte verde*, unitus Archiepiscopatui Nazareno, in eodem Principatu.

36 *Archiepiscopatus Acheruntini, vulgo* Accerenza *Episcopatus suffraganei*.

Venusinus, vulgo *Venosa*.
Anglonensis, vulgo *Anglona*, sive *Tursi*.
Potentinus, vulgo *Potenza*.
Gravinensis, vulgo *Gravina*.
Tricaricensis, vulgo *Tricarico*.
Montis Pilosi, vulgo *Monte Peloso*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Melphiensis, vulgo *Melfi*, unitus cum Episcopatu Rapollensi, vulgo *Rapolla*, & ab ejus jurisdictione exemptus.

37 *Archiepiscopatus Tarentini, vulgo* Taranto, *in Provincia Hydruntina, vulgo* Otranto *Episcopatus suffraganei*.

Motulensis, vulgo *Motula*.
Castellanensis, vulgo *Castellaneta*.
Uritanus, vulgo *Oria*.

38 *Archiepiscopatus Brundisini, vulgo* Brindisi, *in Provincia Hydruntina, Episcopatus suffraganeus*.

Ostunensis, vulgo *Ostuni*.

39 *Archiepiscopatus Hydruntini, vulgo* Otranto, *in Provincia Hydruntina, Episcopi suffraganei*.

Castrensis, vulgo *Castro*.
Gallipolitanus, vulgo *Gallipoli*.
Ugentinus, vulgo *Ugento*.
Aletiensis, vulgo *Lecce*.
Alessanensis, vulgo *Alessano*.
Neritonensis, vulgo *Nardò*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

40 *Archiepiscopatus Barensis, vulgo* Bari, *in Provincia Barensi, Episcopatus suffraganei*.

Bituntinus, vulgo *Bitonto*.
Juvenacensis, vulgo *Giovenazzo*, cui æque principaliter est in perpetuum unita Ecclesia Terlitiensis, declarata Cathedralis a Benedicto XIV. anno 1749. Constit. incip. *Unigenitus*.
Melphitensis, vulgo *Molfetta*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Ruvensis, vulgo *Ruvo*.
Conversanensis, vulgo *Conversano*.
Minerbiensis, vulgo *Minervino*.
Monopolitanus, vulgo *Monopoli*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Bitectinus, vulgo *Bitetto*.
Polignanensis, vulgo *Polignano*.
Lavellensis, vulgo *Lavello*.
Catharensis, vulgo *Cattaro*, in Dalmatia, & Ditione Veneta.

Archiepiscopatus Tranensis, vulgo Trani, *in Provincia Barensi, Episcopatus suffraganei*. 41

Vigiliensis, vulgo *Bisceglia*.
Andriensis, vulgo *Andria*.

Archiepiscopatus Nazarenus in oppido Barulo, vulgo *Barletta*, nullum habet Episcopatum suffraganeum, sed ei unitus est Episcopatus Montis viridis. Est autem Archiepiscopatus Nazarenus in Provincia Barensi. 42

Archiepiscopatus Sipontini, vulgo Manfredonia, *in Capitanata provincia, Episcopatus suffraganei*. 43

Vestanensis, vulgo *Vieste*.
Trojanensis, vulgo *Troja*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Lancianensis, vulgo *Lanciano*, in Aprutio, nullos habet Episcopatus suffraganeos. 44

Archiepiscopatus Theatini, vulgo Chieti, *in Aprutio, Episcopi suffraganei*. 45

Adriensis, vulgo *Atri*, & Pennensis, vulgo *la Penna*, invicem uniti, & ab ejus jurisdictione exempti.
Orthonensis, vulgo *Ortona*, unitus cum Episcopatu Camplensi, vulgo *Campli*.

Archiepiscopatus Beneventani, vulgo Benevento, *in Principatu ulteriori, & ditionis Ecclesiæ, Episcopatus suffraganei*. 46

Asculanus, vulgo *Ascoli di Puglia*. Hic Episcopatus diversus est ab Episcopatu Asculano, qui est in Piceno Suburbicario, seu in Marchia Anconitana, ditionis Ecclesiæ.
Telesinus, vulgo *Telese*.
Sanctæ Agathæ Gothorum, vulgo *Sant' Agata de' Goti*.
Montis Marani, vulgo *Monte Marano*.
Abellinensis, vulgo *Avellino*, unitus cum Episcopatu Frequentino, vulgo *Frigento*.
Arianensis, vulgo *Ariano*.
Trevicensis, vulgo *Vico della Baronia*.
Triventinus, vulgo *Trivento*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Bojanensis, vulgo *Bojano*.
Bovinensis, vulgo *Bovino*.
Vultuariensis, vulgo *la Vulturara*.
Larinensis, vulgo *Larino*.
Therminarum, vulgo *Termoli*.
Lucerinus, vulgo *Lucera*.
Guardiensis, vulgo *Guardia Alfiera*.
Sancti Severi, vulgo *S. Severo*.

Archiepiscopatus Rossanensis, vulgo *Rossano*, in Calabria citeriori, nullum habet Episcopatum suffraganeum, & Episcopatus Bisinianensis, vulgo *Bisignano*, ab ejus jurisdictione est exemptus. 47

48 *Archiepiscopatus Consentini, vulgo* Cosenza, *in Calabria citeriori, Episcopatus suffraganei.*
Marturanensis, vulgo *Martorano.*
Sancti Marci, vulgo *San Marco*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Melitensis, vulgo *Mileto*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Cassanensis, vulgo *Cassano*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

49 *Archiepiscopatus Sanctæ Severinæ, vulgo* Santa Severina, *in Calabria ulteriori, Episcopatus suffraganei.*
Umbriaticensis, vulgo *Umbriatico.*
Belcastrensis, vulgo *Belcastro.*
Strogulensis, vulgo *Strongoli.*
Insulanus, vulgo *Isola.*
Geruntinus, vulgo *Gerenza*, unitus cum Episcopatu Cariatensi, vulgo *Cariati.*

50 *Archiepiscopatus Rheginensis, vulgo* Reggio, *in Calabria ulteriori, Episcopatus suffraganei.*
Catacensis, vulgo *Catanzaro.*
Crotoniensis, vulgo *Crotone.*
Tropejensis, vulgo *Tropea.*
Oppidensis, vulgo *Oppido.*
Nicoterensis, vulgo *Nicotera.*
Neocastrensis, vulgo *Nicastro.*
Hieracensis, vulgo *Geraci.*
Squillacensis, vulgo *Squillace.*
Bovensis, vulgo *Bova.*

Archiepiscopatus in Sicilia insula.

51 *Archiepiscopatus Panormitani, vulgo* Palermo, *Episcopatus suffraganei.*
Agrigentinus, vulgo *Girgenti.*
Mazariensis, vulgo *Mazarà.*
Melitensis, vulgo *Malta*, in Insula Melitensi.

52 *Archiepiscopatus Messanensis, vulgo* Messina, *Episcopatus suffraganei.*
Cephalucensis, vulgo *Cefalù.*
Pactensis, vulgo *Patti.*
Liparensis, vulgo *Lipari.*

53 *Archiepiscopatus Montis Regalis, vulgo* Montereale, *Episcopatus suffraganei.*
Cathanensis, vulgo *Catania.*
Syracusanus, vulgo *Siracusa.*

Archiepiscopatus in Sardinia Insula.

54 Archiepiscopatus Calaritanus, vulgo *Cagliari*, unitum habet Episcopatum suffraganeum, videlicet Sulcitanensem, vulgo *Villa d'Iglesias*, qui etiam Archiepiscopatui est unitus.

55 Archiepiscopatus Arborensis, vulgo *Oristagni*, unitum habet Episcopatum suffraganeum, scilicet Vallensem, seu Lezitanum, vulgo Alez.

56 *Archiepiscopatus Turritani, vulgo* Sassari, *Episcopatus suffraganei.*
Algariensis, vulgo *Alguer.*
Bosanensis, vulgo *Bosa.*
Ampuriensis, vulgo *Castell' Aragonese.*

Hi sunt Archiepiscopatus, & Episcopatus Italiæ, de quibus si plura scire aveas, leges Italiam Sacram, quam in lucem edidit *Ferdinandus Ughellus* Monachus Ordinis Cisterciensis, eamque in novem tomos distribuit, quorum primus exhibet Episcopatus, qui immediate Sanctæ Sedi subjiciuntur. Alter tomus complectitur Episcopatus Emiliæ, Flaminiæ, Piceni, & Umbriæ. Tertius tomus continet Episcopatus Hetruriæ, seu Tusciæ. Tomus quartus comprehendit Episcopatus Insubriæ, Liguriæ, & Pedemontii. Quintus tomus repræsentat Episcopatus Foro-Julii, & Venetorum dominii. Sextus tomus continet Episcopatus Campaniæ, Aprutii, & Hirpinorum. Tomus septimus complectitur Episcopatus Basilicatæ, & Apuliæ. Tomus octavus continet Episcopatus Samnii. Tomus ultimus exhibet Episcopatus Salentinorum, & Calabriæ. De his Episcopatibus Italiæ, & Archiepiscopatibus, quorum suffraganei sunt, de eorum antiquitate, juribus, ac privilegiis, nec non de Archiepiscopis, qui doctrina, & pietate præditi, eis præfuerunt, lato calamo disserit Clarissimus Scriptor *Ferdinandus Ughellus*, quem, si tibi per otium liceat, consulere poteris.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Galliarum Regno. 57

Archiepiscopatus Lugdunensis, vulgo *Lion*, Episcopatus suffraganei.
Augustodunensis, vulgo *Autun.*
Matisconensis, vulgo *Macon.*
Cabillonensis, vulgo *Chalons sur Saone.*
Lingonensis, vulgo *Langres.*
Divionensis, vulgo *Dijon.*
Sancti Claudii, vulgo *S. Claude.*

Archiepiscopatus Senonensis, vulgo Sens, *Episcopatus suffraganei.* 58
Trecensis, vulgo *Troyes*,
Altissiodorensis, vulgo *Auxerre.*
Nivernensis, vulgo *Nevers.*
Bethleemensis, vulgo *Bethleem.*

Archiepiscopatus Parisiensis, vulgo Paris, *Episcopatus suffraganei.* 59
Carnotensis, vulgo *Chartres.*
Aurelianensis, vulgo *Orleans.*
Meldensis, vulgo *Meaux.*
Blesensis, vulgo *Blois*, ab Innocentio XII. ad petitionem Regis Ludovici XIV. erectus anno MDCXCVII.

Archiepiscopatus Rhemensis, vulgo Rheims, *Episcopatus suffraganei.* 60
Suessionensis, vulgo *Soissons.*
Catalaunensis, vulgo *Chalons.*
Laudunensis, vulgo *Laon*, seu *Lan.*
Noviomensis, vulgo *Noyon.*
Silvanectensis, vulgo *Senlis.*
Bellovacensis, vulgo *Beauvais.*
Ambianensis, vulgo *Amiens.*
Bononiensis, vulgo *Boulogne.*

Archiepiscopatus Rhotomagensis, vulgo Roven, *Episcopatus suffraganei.* 61
Ebroicensis, vulgo *Eureaux*,
Bajocensis, vulgo *Bayeux.*
Constantiensis, vulgo *Coutances.*
Abrincensis, vulgo *Auranches.*
Sagiensis, vulgo *Seez.*
Lexoviensis, vulgo *Lisieux.*

Archiepiscopatus Turonensis, vulgo Tours, *Episcopatus suffraganei.* 62
Andegavensis, vulgo *Angers.*
Cenomanensis, vulgo *Le Mans.*
Redonensis, vulgo *Rennes.*
Nannetensis, vulgo *Nantes.*
Venetensis, vulgo *Vannes.*

Ma.

Maclovienfis, vulgo *Saint Malò*.
Briocenfis, vulgo *Saint Brieux*.
Dolenfis, vulgo *Dole*.
Trecorenfis, vulgo *Treguiers*.
Corifopitenfis, vulgo *Kempercorentin*, vel *Cornovaille*.
Leonenfis, vulgo *Saint Paul de Leon*.
63 *Archiepiscopatus Bituricenfis, vulgo* Bourges, *Episcopatus suffraganei*.
Claræmontenfis, vulgo *Clermont*.
Sancti Flori, vulgo *Saint Flour*.
Lemovicensis, vulgo *Limoges*.
Aniciensis, vulgo *le Puy*, fed ab ejus jurifdictione exemptus.
Tulensis, vulgo *Tulle*.
64 *Archiepiscopatus Albiensis, vulgo* Alby, *in Occitania, vulgo* Languedoc, *erectus die 3. Octobris anni MDCCXXVIII. Episcopatus suffraganei*.
Caftrenfis, vulgo *Caftres*.
Mimatenfis, vulgo *Mende*.
Rutenenfis, vulgo *Rodez*.
Gadurcenfis, vulgo *Cahors*.
Vabrenfis, vulgo *Vabres*.
65 *Archiepiscopatus Burdegalensis, vulgo* Bordeaux, *Episcopatus suffraganei*.
Aginnenfis, vulgo *Agen*.
Engolifmenfis, vulgo *Angoulemme*.
Santonenfis, vulgo *Saintes*.
Pictavienfis, vulgo *Poitiers*.
Petrocoricenfis, vulgo *Perigueux*.
Condomenfis, vulgo *Condom*.
Sarlatenfis, vulgo *Sarlat*.
Rupellenfis, vulgo *la Rochelle*.
Lucionenfis, vulgo *Luffon*.
66 *Archiepiscopatus Auxitani, vulgo* Aufch, *in Vasconia, vulgo* Guafcogne, *Epifcopatus suffraganei*.
Lectorenenfis, vulgo *Leictoure*.
Convenenfis, vulgo *Cominges*.
Vasatenfis, vulgo *Basas*.
Conferanenfis, vulgo *Conferans*.
Tarbenfis, vulgo *Tarbes*.
Aturenfis, vulgo *Aire*.
Lascurienfis, vulgo *Lescar*.
Oleronenfis, vulgo *Oleron*.
Aquenfis, vulgo *Acques*.
Bajonenfis, vulgo *Bayone*.
67 *Archiepiscopatus Tolosani, vulgo* Toulofe, *in Occitania Superiori, vulgo* Languedoc, *Epifcopatus suffraganei*.
Apamienfis, vulgo *Pamiers*.
Mirapicenfis, vulgo *Mirepoix*.
Montalbanenfis, vulgo *Montauban*.
Vaurenfis, vulgo *Lavaur*.
Sancti Papuli, vulgo *Saint Papul*.
Lombarienfis, vulgo *Lombez*.
Rivenfis, vulgo *Rieux*.
68 *Archiepifcopatus Narbonensis, vulgo* Narbone *in Occitania inferiori, vulgo* Languedoc, *Episcopatus suffraganei*.
Biterrenfis, vulgo *Beziers*.
Nemaufenfis, vulgo *Nisme*.
Lutevenfis, vulgo *Lodeve*.
Ucetienfis, vulgo *Uzes*.
Electenfis, vulgo *Alet*.
Carcaffonenfis, vulgo *Carcaffone*.
Agathenfis, vulgo *Agde*.
Montifpeffulanus, vulgo *Montpelliers*.
Sancti Pontii Tomeriarum, vulgo *Saint Pons*.
Alefenfis, vulgo *Alais*.
Elnenfis, vulgo *Perpignan*.
Archiepiscopatus Arelatensis, vulgo Arles, *in Provincia, vulgo* Provence, *Episcopatus suffraganei*. 69
Maffilienfis, vulgo *Marseilles*.
Tolonenfis, vel Telonenfis, vulgo *Toulon*.
Araufıcanus, vulgo *Orange*.
Tricaftrenfis, vulgo *Saint Paul de trois Chateaux*.
Archiepifcopatus Aquensis, vulgo Aix, *in Provincia, vulgo* Provence, *Episcopi suffraganei*. 70
Aptenfis, vulgo *Apt*.
Rejenfis, vulgo *Riez*.
Foro-Julienfis, vulgo *Frejus*.
Vapicenfis, vulgo *Gap*, in Delphinatu, vulgo *Dauphinè*.
Sifter icenfis, vulgo *Cifteron*.
Archiepiscopatus Avenionenis, vulgo Avignon, *in Provincia, seu Comitatu Venasino, vulgo* le Comtat Venaifin, *& in ditione Ecclesiæ, Episcopatus suffraganei*. 71
Carpenctoractenfis, vulgo *Carpentras*.
Vafionenfis, vulgo *Vaison*.
Caballicenfis, vulgo *Cavaillon*.
Archiepiscopatus Viennensis, vulgo Vienne, *in Delphinatu, Episcopatus suffraganei*. 72
Gebennenfis, vulgo *Geneve*, intra Sabaudiam.
Gratianopolitanus, vulgo *Grenoble*, in Delphinatu.
Vivarienfis, vulgo *Viviers*, in Occitania.
Valentinus, vulgo *Valence*, in Delphinatu.
Maurianenfis, vulgo *Saint Jean de Maurienne*, in Sabaudia.
Dienfis, vulgo *Die*.
Archiepifcopatus Bisuntini, vulgo Befanzon, *in Burgundiæ Comitatu, Episcopatus suffraganei*. 73
Bafileenfis, vulgo *Basle*, in Helvetia.
Laufanenfis, vulgo *Laufanna*, in Helvetia.
Bellicenfis, vulgo *le Bellei*, in Beugefia, vulgo *le Beugè*.
Archiepifcopatus Ebredunensis, feu Alpium Maritimarum, vulgo Ambrun, *Episcopatus suffraganei*. 74
Dignienfis, vulgo *Digne*.
Nicienfis, vulgo *Nice*.
Senicienfis, vulgo *Senez*.
Cemelenfis, vulgo *Cimiez*, non longe a Nicia.
Glannatienfis, vulgo *Glandeve*.
Vencienfis, vulgo *Vence*.
Graffenfis, vulgo *Graffe*.
Archiepifcopatus Tarantasiensis, vulgo Tarantaife, *in Alphibus Graiis, seu Penninis, in Sabaudia, Episcopatus Suffraganei*. 75
Auguftanus, vulgo *Aoufta*, in Sabaudia.
Sedunenfis in Vallefia, vulgo *Syon*, vel *Sitten en Velez*.
Archiepifcopatus, & Epifcopatus fuffraganei, qui nunc extant in Regno Hifpaniæ. 76
Archiepiscopatus Teletani, vulgo Toledo, *in Caftella nova*,

nova, *Episcopatus suffraganei*.
Cordubensis, vulgo *Cordova*, in Vandalitia Provincia, sic dicta a Vandalis, qui Hispanias occuparunt, vulgo dicitur *Andalusia*.
Segobiensis, vulgo *Segovia* in Castella veteri.
Carthaginensis, vulgo *Carthagena*, in Regno *Murciæ*.
Seguentinus, vulgo *Siguenza*.
Conchensis, vulgo *Cuenza*.
Giennensis, vulgo *Jaen*, in Vandalitia.
Vallisoletanus, vulgo *Vailladolid*, in Castella veteri.
77 *Archiepiscopatus Burgensis, vulgo* Burgos, *in Castella veteri*, *Episcopatus suffraganei*.
Pampilonensis, vulgo *Pampelona*, in Regno Navarræ.
Calaguritanus, vulgo *Calahorra*, unitus Episcopatui Calciatensi, vulgo *la Calzada*, in Castella veteri.
Palentinus, vulgo *Palenzia* in Regno Legionis, vulgo *Leon*.
78 *Archiepiscopatus Compostellani, vulgo* Compostella, *in Gallæcia*, *Episcopatus suffraganei*.
Salmanticensis, vulgo *Salamanca*, in Regno Legionis.
Abulensis, vulgo *Avila*, in Castella Veteri.
Placentinus, vulgo *Plasencia*, in Extremadura.
Lucensis, vulgo *Lugo*, in Gallæcia.
Astoricensis, vulgo *Astorga*, in Regno Legionis.
Zamorensis, vulgo *Zamora*, in Regno Legionis.
Auriensis, vulgo *Orense*, in Gallæcia.
Tudensis, vulgo *Tuy*, in Gallæcia.
Pacensis, vulgo *Badajos*, in Extremadura.
Mindonensis, vulgo *Mondonedo*, in Gallæcia.
Cauriensis, vulgo *Coria*, in Extremadura.
Civitatensis, vulgo *Ciudad Rodrigo*, in Regno Legionis.
Legionensis, vulgo *Leon*, in Regno Legionis.
Ovetensis, vulgo *Oviedo*, in Asturia.
79 *Archiepiscopatus Hispalensis, vulgo* Sevilla, *in Vandalitia*, *seu vulgo* Andalusia, *Episcopatus suffraganei*.
Gaditanus, vulgo *Cadix*, in Vandalitia.
Guadicensis, vulgo *Guadix*, in Regno Granatæ.
Canariensis, vulgo *Canaria*, Insula ejusdem cognominis in Africa.
80 *Archiepiscopatus Granatensis, vulgo* Granada, *in Regno Granatæ*, *Episcopatus suffraganei*.
Malacitanus, vulgo *Malaga*, in Regno Granatæ.
81 Almeriensis, vulgo *Almeria*, in Regno Granatæ.
Archiepiscopatus Cæsaraugustani, vulgo Saragossa, *in Aragonia*, *Episcopatus suffraganei*.
Oscensis, vulgo *Huesca*, in Aragonia.
Jacensis, vulgo *Jaca*, in Aragonia.
Tarasonensis, vulgo *Tarazona*, in Aragonia.
Balbastriensis, vulgo *Balbastro*, in Aragonia.
Terulensis, vulgo *Teruel*, in Aragonia.
82 Albariciensis, vulgo *Albaricia*, in Aragonia.
Archiepiscopatus Tarraconensis, vulgo Tarragona, *in Catalaunia*, *Episcopatus suffraganei*.
Barchinonensis, vulgo *Barcellona*.
Gerundensis, vulgo *Girona*.
Ilerdensis, vulgo *Lerida*.
Vicensis, vulgo *Vich*.
Urgellensis, vulgo *Urgel*.
Dertosensis, vulgo *Tortosa*.

Archiepiscopatus Valentini, vulgo Valencia, *in Regno Valentino*, *Episcopatus suffraganei*. 83
Majoricensis, vulgo *Majorica*, in Insula ejusdem cognominis.
Oriolensis, vulgo *Orihvela*, in Regno Valentino.
Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Germania. 84
Archiepiscopatus Moguntini, italice *Magonza*, Germanice *Mainz*, Gallice *Mayence*, Episcopatus suffraganei.
Argentinensis, Germ. *Strasburg*, in Alsatia.
Augustanus, Germ. *Augsburg*, in Suevia ad Lycum fluvium.
Constantiensis, Germ. *Costanz*, in Suevia.
Curiensis, Germ. *Chur*, vulgo *Coira*, in Rhætia.
Eichstetensis, Germ. *Eichstett*, in Franconia.
Halberstadiensis, Germ. *Halberstad*, in Saxonia inferiori.
Herbipolensis, Germ. *Wurtzburg*, in Franconia.
Hildesheimensis, vulgo *Hildesheim*, in Saxonia inferiori.
Paderbonensis, vulgo *Paderbona*, in Westphalia.
Spirensis, Germ. *Speier*, intra Palatinatum Rheni.
Verdensis, vulgo *Verden*, in Saxonia inferiori.
Wormatiensis, vulgo *Wormes*, intra Palatinatum Rheni.
Fuldensis, ex Abbatia celeberrima novissime erectus a Benedicto XIV. anno 1752. Const. incip. *In Apostolicæ dignitatis*, cum omnibus juribus & prærogativis, præservato tamen statu Regulari; itaut idem Episcopus & Abbas sit, & nuncupetur; atque Moguntinæ Archiepiscopali Ecclesiæ jure Metropolitico subjectus ab eod. Pontifice Constitut. incip. *Saluberrimum*.
Archiepiscopatus Trevirensis, Germ. Trier, *Gallice* Treves, *Episcopatus suffraganei*. 85
Tullensis, vulgo *Toul*, in ditione Gallorum.
Metensis, vulgo *Metz*, in ditione Gallorum.
Verdunensis, vulgo *Verdun*, in ditione Gallorum.
Archiepiscopatus Coloniensis, Germ. Coln, *Gallice*, Cologne, *Episcopatus suffraganei*. 86
Leodiensis, Germ. *Liek Luttig*, Gallice *Liege*, Italice *Liegi*.
Monasteriensis, vulgo *Munster*, in Westphalia.
Osnabrugensis, vulgo *Osnabrugk*, in circulo Westphaliæ.
Mindensis, vulgo *Minden*, in Westphalia, qui tamen Episcopatus, perinde ac Episcopatus Alberstadiensis transiit in Dominium Electoris Brandeburgensis.
Archiepiscopatus Salisburgensis, vulgo Salzburg, *Episcopatus suffraganei*. 87
Passaviensis, vulgo *Passau*, in Bavaria, sed modo a Benedicto XIII. Constit. incipient. *Arcan. Divin.* est declaratus exemptus, & insignibus Archiepiscopalibus Pallii, & Crucis præviæ ferendæ integratus.
Frisingensis, vulgo *Freisingen*, in Bavaria.
Ratisbonensis, vulgo *Ratisbona*, in Bavaria, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Brixinensis, vulgo *Brixens*, in Comitatu Tirolis.
Gurcensis, vulgo *Gurck*, in Carinthia.
Laventinensis, vulgo *Lavant*, in Carinthia.
Chiemensis, vulgo *Chiemse*, in Bavaria.

Sec-

Seccoviensis, vulgo *Seckavv*, in Stiria.

88 *Archiepiscopatus Magdeburgensis, vulgo* Magdeburg, *Episcopatus suffraganei.*

Misnensis, vulgo *Meissen*, in Saxonia Superiori ad Albim, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.

Merseburgensis, vulgo *Mersburg*, in Misnia.

Citizensis, vulgo *Zeitz*.

Naumburgensis, vulgo *Naumburg*, in Misnia.

Brandeburgensis, vulgo *Brandeburg*.

Havelbergensis, vulgo *Havelberg*.

89 *Archiepiscopatus Bremensis, vulgo* Bremen, *in Saxonia inferiori, Episcopatus suffraganei.*

Lubecensis, vulgo *Lubeck*, in Hollandia.

Rateburgensis, vulgo *Ratzburg*, in Ducatu Pomeraniæ.

Suerinensis, vulgo *Schvverin*, in Ducatu Meckelburgensi.

90 Præter hos sex Germaniæ Archiepiscopatus, moxque recensitos Episcopatus suffraganeos, sex adhuc sunt in Germania Episcopatus, qui sunt exempti, videlicet Episcopatus Neostadiensis, vulgo *Neustatt*, in Austria: Episcopatus Uratislaviensis, vulgo *Breslau*, in Silesia: Episcopatus Bambergensis, vulgo *Bamberg*: Episcopatus Olmutcensis, in Moravia, vulgo *Olmitz*: Episcopatus Tridentinus, vulgo *Trento*: & Episcopatus Labacensis, Italice *Lubiana*. Denique Viennensis in Austria Episcopatus, qui antea erat itidem exemptus, nuperrime ad petitionem Imperatoris Caroli VI. fuit a Summo Pontifice Innocentio XIII. in Archiepiscopatum erectus.

91 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Anglia.*

Archiepiscopatus Cantuariensis, vulgo *Canturbery*, Episcopatus suffraganei.

Roffensis, vulgo *Rochester*.

Londinensis, vulgo *London*, Gallice *Londres*.

Lincolniensis, vulgo *Lincoln*.

Cicestriensis, vulgo *Chichester*.

Vintoniensis, vulgo *Vinchester*.

Sarisburiensis, vulgo *Sarisbury*.

Exoniensis, vulgo *Excester*.

Vigorniensis, vulgo *Worcester*.

Glocestriensis, vulgo *Glocester*.

Bathoniensis, vulgo *Bathe*, unitus Episcopatui Vellensi, vulgo *Welles*.

Lichfeldiensis, vulgo *Lichfeld*.

Herefordiensis, vulgo *Hereford*.

Eliensis, vulgo *Ely*.

Norvicensis, vulgo *Norvvich*.

Oxoniensis, vulgo *Oxford*.

Petriburgensis, vulgo *Peterboroug*.

Bristoliensis, vulgo *Bristol*.

Landavensis, vulgo *Landaff*.

Bangoriensis, vulgo *Bangor*.

Menevensis, seu Sancti Davidis, vulgo *Saint David*.

Asaphensis, vulgo *Saint Asaph*.

92 *Archiepiscopatus Eboracensis, vulgo* Yorch, *Episcopatus suffraganei.*

Cestriensis, vulgo *Chester*.

Dunelmensis, vulgo *Durham*.

Carleolensis, vulgo *Carlile*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Scotia. 93

Archiepiscopatus Andreopolitani, vulgo *Sanct. Andrevvs*, Episcopatus suffraganei.

Aberdonensis, vulgo *Aberdene*.

Duckeldensensis, vulgo *Duuckel*.

Moraviensis, vulgo *Murray*.

Dumblanensis, vulgo *Dumblant*.

Brechinensis, vulgo *Brechin*.

Edemburgensis, vulgo *Edembourg*.

Rossensis, vulgo *Rosse*.

Cathanesiensis, vulgo *Caintnes*.

Orcadensis, vulgo *Orkney*.

Archiepiscopatus Glascuensis, vulgo Glascovv, *Episcopatus suffraganei.* 94

Gallovidensis, volgo *Gallovvay*.

Argadiensis, vulgo *Argyle*.

Insularum, sive Sodorensis, vulgo *Colomkill*, & *Isles*.

Archiepiscospatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Hibernia. 95

Archiepiscopatus Armachani, vulgo *Armagh*; in Ultonia, Episcopatus suffraganei.

Midensis, vulgo *Mith*.

Clochorensis, vulgo *Clogher*.

Dunensis, vulgo *Dovun*.

Derrensis, vulgo *Derry*.

Rapotensis, vulgo *Rapoe*.

Kilmorensis, vulgo *Kilmore*, unitus Episcopatui Ardachadensi, vulgo *Ardach*.

Dromorensis, vulgo *Dromore*.

Clonmacnaisensis, vulgo *Cluan*, qui Episcopatui Midensi est unitus.

Connorensis, vulgo *Conner*, qui Episcopatui Dunensi unitus est.

Archiepiscopatus Dublinensis, vulgo Dublin, *in Lagenia, Episcopatus suffraganei.* 96

Darensis, vulgo *Kildare*.

Fernensis, vulgo *Fernes*, unitus Episcopatui Leghlinensi, vulgo *Leighlin*.

Ossoriensis, vulgo *Ossery*.

Archiepiscopatus Cassilensis, vulgo Casshell, in *Momonia, Episcopatus suffragenei.* 97

Limericensis, vulgo *Leymerick*.

Vatefordiensis, vulgo *Wateford*, qui unitus est Episcopatui Lismorensi, vulgo *Lismora*.

Clonensis, seu Claunensis, vulgo *Cloncy*.

Corcagrensis, vulgo *Corch*, unitus Episcopatui Rossensi, vulgo *Ross*.

Laonensis, vulgo *Killalo*.

Ardfertensis, & Finibriensis, vulgo *Kilfenor*.

Archiepiscopatus Thuamensis, vulgo Toam, *in Connacia, Episcopatus suffraganei.* 98

Magionensis, vulgo *Moy*, & Enaghounensis, vulgo *Enaghodvvne*, qui uniti sunt Archiepiscopatui Thuamensi.

Elphinensis, vulgo *Elphen*.

Duacensis, vulgo *Kilmagough*, unitus Episcopatui Clonfertensi, vulgo *Clonfert*.

Aladensis, vulgo *Killala*, unitus Episcopatui Achadensi, vulgo *Achonry*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus, qui nunc sunt in Bohemia.

Uni-

Unicus est in Regno Bohemiæ Archiepiscopatus, videlicet Pragensis a Clemente VI. Pontifice Maximo anno 1334. institutus.

99 *Archiepiscopatus Pragensis, vulgo* Praga, *in Bohemia, Episcopatus suffraganei.*

Olmucensis, vulgo *Olmitz*.

Litomericensis, vulgo *Leutmeritz*.

Reginogradecensis, vulgo *Konigsgratz*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Dania.

Unus dumtaxat in Dania vulgo *Dannemarch*, extat Archiepiscopatus, scilicet Lundensis,

100 *Archiepiscopatus Lundensis, vulgo* Lauden, *in Dania, Episcopatus suffraganei.*

Roschildensis, vulgo *Roschild*, in Zelandia Insula.

Ottoniensis, vulgo *Odensee*, in Fionia.

Slesvicensis, vulgo *Slevvik*, in Jutia.

Ripensis, vulgo *Ripen*, ibidem.

Viburgensis, vulgo *Wiborg*, ibidem.

Alburgensis, vulgo *Alborch*, ibidem.

Arhusiensis, vulgo *Arhusen*, ibidem.

Observari tamen debet, hunc in Dania Archiepiscopatum Lundensem ab anno millesimo sexcentisimo quinquagesimo octavo, ex quo Lundis Civitas subest Suecis, desiisse esse Archiepiscopatum, & nunc esse tantum Episcopatum, quia ejus loco Civitas Hafnia, a qua parum distat Lundensis Civitas, Archiepiscopali titulo fuit decorata Friderico III. Daniæ Rege anno MDCLX.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Svecia.

101 *Archiepiscopatus Upsaliensis, vulgo* Upsal, *Episcopatus suffraganei.*

Lincopensis, vulgo *Linkoping*.

Scarensis, vulgo *Scara*.

Arosiensis, vulgo *Arosen*.

Vexionensis, vulgo *Vexsio*.

Aboenis, vulgo *Abo*, in Finnonia.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Hungaria.

102 *Archiepiscopatus Strigonensis, vulgo* Gran, *sub Turcis, Episcopatus suffraganei.*

Nitriensis, vulgo *Nitra*, sub Austriacis.

Javariensis, vulgo *Jevver*, sub Austriacis.

Agriensis, vulgo *Egher*.

Vaciensis, vulho *Watzen*.

Quinqueecclesiensis, vulgo *Oteglazac*.

Wesprimensis, vulgo *Vesprim*.

103 *Archiepiscopatus Colocensis, vulgo* Colocza, *Episcopatus suffraganei.*

Bathiensis, vulgo *Bath*, qui unitus est Archiepiscopatui, & est sub Austriacorum Dominio.

Zagrabiensis, vulgo *Zagrab*.

Varadiensis, vulgo *Varad*.

Sirmiensis, vulgo *Szerem*, seu *Strmich*.

Chanadiensis, vulgo *Chanad*.

Bosnensis, vulgo *Bosna*, sedes Jatzæ in Bosnia.

Cibiaensis, sive Transilvaniæ, vulgo *Szeben*.

Bachoviensis, vulgo *Backovv*, in Valachia.

104 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Polonia.*

Archiepiscopatus Gnesnensis, vulgo *Gnesna*, Episcopatus suffraganei.

Cracoviensis, vulgo *Cracovia*, in Polonia minore.

Uladislaviensis, seu Cujaviensis, vulgo *Wladislavv*, in Cujavia.

Vilnensis, vulgo *Vilenski*, in Lituania.

Posnaniensis, vulgo *Posnan*.

Plocensis, volgo *Ploczko*, in Massovia.

Varmiensis, vulgo *Varmia*, unitus Episcopatui Sambiensi, vulgo *Szamland*.

Luceoriensis, vulgo *Lucko*, in Volhinia.

Samogitiensis, sive Medniciensis, vulgo *Samodzka*, *Zembla*.

Culmensis, vulgo *Culmsee*, unitus cum Episcopatu Pomesamiensi, vulgo *Pomesan*.

Uratislaviensis, vulgo *Breslavv*, in Silesia.

Lebussensis, vulgo *Lebusis*, in Marchia Brandeburgica.

Caminensis, vulgo *Camin*, in Pomerania.

Smolocensis, vulgo *Smolensko*, in Moscovia.

Archiepiscopatus Leopoliensis, vulgo Luvou, *Episcopatus suffraganei.* 105

Presmiliensis, vulgo *Prezemyzl*, in Russia nigra.

Chelmensis, vulgo *Chelm*, in Russia nigra.

Chiovensis, vulgo *Kiovv*, in Volhinia.

Camenecensis, vulgo *Kaminiec*, sub Turcis in Podolia.

Præter latinos in Regno Poloniæ Episcopos, sunt & Russici, seu Ruthenici Ritus Episcopi sub ditione Regis Poloniæ in Communionem Orthodoxæ Ecclesiæ a Clemente VIII. Pontifice maximo anno MDXCVI. recepti, qui tamen in Comitiis Polonicis locum non habent. 106

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Lusitania, vulgo Portugallia, 107

Hic in primis est observandum, quod novissime de anno MDCCXVI. a Clemente XI. Constit. incipiente. *In supremo Apostolatus solio* Archiepiscopatus Ulissiponensis fuit divisus in duos Archiepiscopatus, uno vocato Archiepiscopatu Ulissiponensi Orientali, & altero vocato Archiepiscopatu Ulissiponensi Occidentali, qui & in Patriarchatum fuit erectus cum plurimis privilegiis, & utrique fuerunt assignati suffraganei, ut sequitur.

Patriarchatus Ulissiponensis Occidentalis, vulgo Lisbona Occidentale, *Episcopatus suffraganei.* 108

Leyriensis, vulgo *Leira*, in Portugallia.

Lamacesis, vulgo *Lamego*.

Funchalensis, vulgo *Funchel*, in Madera Insula.

Angrensis, vulgo *Angra*, in Tercera Insula.

Archiepiscopatus Ulissiponensis Orientalis, vulgo Lisbona Orientale, *Episcopatus suffraganei.* 109

Egitaniensis, seu Guardiensis, vulgo *La Guardia*.

Portalegrensis, vulgo *Portalegra*.

Promontorii Viridis, seu Capitis Viridis; vulgo *Ribera grande*, in Insulis Capitis viridis.

Sancti Thomæ, vulgo *San Thomè*, in Insula ejusdem cognominis, versus Guineam.

Congensis, vulgo *San Salvador*, in Regno Congi.

Sub Benedicto XIV. unicus Ulissiponensis Archiepiscopatus agnitus est.

Archiepiscopatus Bracarensis, vulgo Braga, *Episcopatus suffraganei.* 110

Portucalensis, vulgo *Porto*.

Visensis, vulgo *Viseu*.

Conimbricensis, seu Colimbriensis, vulgo *Colmbra*.

Mirandensis, vulgo *Miranda*.

Ar-

111 *Archiepiscopatus Eborensis, vulgo* Evora, *Episcopatus suffraganei.*
Algarbiensis, seu Pharensis, vulgo *Faro*, in Algarbia.
Elvensis, vulgo *Elvas*, in Portugallia.
Tingitanus, vulgo *Tanger*, & Septensis, vulgo *Ceuta*, uniti sub eodem Episcopo in Barbaria.
Angolæ, vulgo *Angola*, in Urbe Laonda.

112 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, in Livonia.*
Archiepiscopatus Regiensis, vulgo *Riga*, Episcopatus suffraganei.
Revaliensis, vulgo *Revel*.
Torpatensis, vulgo *Derpt*.
Hapsalensis, vulgo *Hapsel*.
Osiliensis, vulgo *Oesel*.
Vendensis, vulgo *Vindovv*, nunc Livoniensis.
Nunc Civitas Riga, quæ erat Sedes illis Archiepiscopatus, in manus Magni Ducis Russiæ venit, qui eam expugnavit anno MDCCX.

113 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, in Valachia, Moscovia, & Russia.*
In Valachia unus tantum est Episcopatus, seu Bacchoviensis a Clemente VIII. Pontifice Maximo erectus.
In Moscovia, itemque in Russia alba, Episcopi e Cœtu Monachorum Ordinis Sancti Basilii, ut plurimum, eliguntur, solentque undecim Episcopi in universo Mosci Imperio numerari, quorum Metropolita in urbe *Moscau* sedem habebat. Duo etiam in Moscovia sunt Archiepiscopatus, nimirum Restoviensis, & Novogardiæ Magnæ. Extant vero Episcopatus in Civitatibus Cortinæ, Resaniæ, Columnæ, Calani, Volgdæ, Tueriæ, Smoleseski, & Sudaliæ.
Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Dalmatia.

114 *Archiepiscopatus Jadrensis, vulgo* Zara, *sub Venetis, Episcopatus suffraganei.*
Arbensis, vulgo *Arbe*.
Veglianensis, vulgo *Veglia*.
Auxerensis, vulgo *Ossaro*.

115 *Archiepiscopatus Spalatensis, vulgo Spalatro, sub Venetis, Episcopatus suffraganei.*
Signiensis, vulgo *Segna*, in Croatia sub Imperatore.
Nonnensis, vulgo *Nona*, sub Venetis in Dalmatia.
Pharensis, & Lesinensis, vulgo *Lesina*, sub Venetis in Dalmatia.
Traguriensis, vulgo *Trau*, sub Venetis in Dalmatia.
Scardonensis, vulgo *Scardona*; sub Venetis in Dalmatia.
Macariensis, vulgo *Macarska*, sub Venetorum Dominio.
Sebenicensis, vulgo *Sebenico*, sub Venetis in Dalmatia.
Tiniensis, vulgo *Tine*, sub Turcis.
Dulmensis, vulgo *Dulmo*, in Bosnia sub Turcis.

116 *Archiepiscopatus Ragusini, vulgo* Ragusi, *sui Juris, in Dalmatia, Episcopatus suffraganei.*
Stagnensis, vulgo *Stagno*; sub Ragusæis.
Mercanensis, vulgo *Merca*, sub Ragusæis, unitus cum Episcopatu Tribunensi, vulgo *Trebingo*, sub Turcis.

Stephanensis, vulgo *Marenta*, sub Turcis.
Braciensis, vulgo *La Brazza*, sub Venetis.
Rosonensis, vulgo *Risano*, sub Turcis.
Curzolensis, vulgo *Curzola*, sub Venetis.
Archiepiscopatus Nidrosiensis, vulgo Dronsheim, *Episcopatus suffraganei in Norvegia.* 117
Bergensis, vulgo *Bergen*, unitus Episcopatui Stavangrensi, vulgo *Staffanger*.
Hammariensis, vulgo *Hammer*.
Ansloensis, vulgo *Hola*, in Islandia Insula.
Scalhotensis, vulgo *Scalhot*, in Islandia Insula.
Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Albania. 118
Archiepiscopatus Antibarensis, vulgo *Antivari*, sub Turcis, Episcopatus suffraganei,
Scutarensis, vulgo *Scuttari*.
Polatensis, vulgo *Pulati*.
Drivastensis, vulgo *Drivasto*.
Dulcinensis, vulgo *Dulcigno*.
Sappatensis, vulgo *Sappa*, unitus cum Episcopatu Sardanensi, vulgo *Sardania*.
Pisrenensis, vulgo *Prisseren*, in Servia.
Samandriensis, vulgo *Semender*, in Servia.
Belgradensis, vulgo *Belgrado*, in Servia.
Buduensis, vulgo *Budoa*, sub Venetis.
Archiepiscopatus Dyrrachini, vulgo Durazzo, *in Albania sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 119
Alexiensis, vulgo *Alessio*.
Lissensis, vulgo *Lissa*.
Bendensis, vulgo *Benda*.
Canoviensis, vulgo *Canovia*.
Croiensis, vulgo *Croja*.
Archiepiscopatus Scupiensis, vulgo *Uscub*, in Servia. 120
Archiepiscopatus Sardicensis, vulgo *Sofia*, in Bulgaria. 121
Archiepiscopatus Ochredensis, vulgo *L'Ocrida*, in Macedonia. 122
Archiepiscopatus Corcyrensis, vulgo Corfù, *in Epiro sub Venetis, Episcopatus suffraganei.* 123
Zacynthiensis, vulgo *Zante*, unitus cum Episcopatu Cephaloniensi, vulgo *Cefalonia*, sub Venetis in Insulis.
Archiepiscopatus Candiensis, vulgo Candia, *in Creta insula sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 124
Cydoniensis, vulgo *la Canea*.
Rhetimnensis, vulgo *Retimo*, unitus cum Episcopatu Milopotamensi, vulgo *Milopotamo*.
Sithiensis, vulgo *Sethia*, unitus cum Episcopatu Hierapetrensi, vulgo *Hierapetra*.
Sichimensis, vulgo *Sichimo* unitus cum Episcopatu Archadiensi, vulgo *Arcadia*.
Archiepiscopatus Naxiensis, vulgo Naxia *in Mari Ægeo, Episcopatus suffraganei.* 125
Thienensis, vulgo *Tiene*, ab ejus jurisdictione exemptus, in Insula ejusdem cognominis sub Venetis.
Milensis, vulgo *Milo*.
Scirensis, vulgo *Sira*.
Chiensis, vulgo *Scio*.
Andrensis, vulgo *Andro*.
Therasiensis, vulgo *Santorini*.
Theramniensis, vulgo *Termia*.
Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Indiis Orientalibus, sub Lusitanis.
Archiepiscopatus Goani, vulgo Goa, Episcopatus suffraganei. 126

Hh Con-

Cochinensis, vulgo *Cochin*.
Malacensis, vulgo *Malacca*.
Macaonensis, vulgo *Macao*, in Sinarum Imperio.
Meliaporensis, seu sancti Thomæ, vulgo *S. Thomè*.
Nangazachiensis, vulgo *Nangazachi*, quem Episcopatum Sixtus V. Pontifex Maximus erexit in Nangazaco, Urbe Japoniæ.
Granganovensis, aut Angamalensis, vulgo *Angamale* in India intra Gangem, qui Archiepiscopatus nullum Episcopatum suffraganeum habet.

127 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Indiis Occidentalibus sub Hispanis.*

128 Archiepiscopatus Mexicani, vulgo *Mexico*, Episcopatus suffraganei.
Antequarensis, sive Quaxacanus, vulgo *Guaxaca*.
Mechoacanus, vulgo *Mechoacan*.
Taxcalensis, sive Angelopolitanus, vulgo *Puebla de los Angelos*.
Guatimalanus, vulgo *Guatimala*.
Meridæ, vulgo *Merida*, in Yucatania.
Nicaragua, vulgo *Nicaragua*.
Chiappensis, vulgo *Chiappe*.
Veræ pacis, vulgo *Vera paz*.
Durangi, vulgo *Durango*.
Sanctæ Fidei de novo Mexico, vulgo *Santa Fé*.

129 *Archiepiscopatus Sancti Dominici, vulgo* San Domingo, *in Hispaniolia Insula, Episcopi suffraganei.*

Episcopatus Conceptionis; vulgo *la Conception de la Vega*, unitus Archiepiscopatui.
Sancti Jacobi de Cuba, vulgo *Santjago de Cuba*.
Sancti Joannis de Portu divite, vulgo *San Jvvan de puerto ricco*.
Venetiolæ, vulgo *Venezuela*.
Honduræ, vulgo *Honduras*.

130 *Archiepiscopatus Limensis, vulgo* Lima, *Episcopatus suffraganei.*

Cuscensis, vulgo *Cusco*.
Quitensis, vulgo *Quito*.
Arequipæ, vulgo *Arequipa*.
De Truxillo, vulgo *Truxillo*.
Gamangæ, vulgo *Guamanga*.
Panamanus, vulgo *Panama*, in Terra Firma.
Sancti Jacobi Ciles, vulgo *Santajago de Chile*.
Conception, vulgo *La Conception de Chile*.
Archiepiscopatus Sanctæ Fidei, vulgo *Santa Fè de Bogota*.

131 *Archiepiscopatus suffraganei in novo Regno Granatensi, sub Hispanis.*

Sanctæ Marthæ, vulgo *Santa Marta*, in novo Regno Granatensi.
Carthaginensis novæ, vulgo *Cartagena*, la Inda, in Terra Firma.
Popajani, vulgo *Popayan*, in Regione ejusdem cognominis.

132 *Archiepiscopatus Platensis, vulgo* de la Plata, *Episcopatus suffraganei.*

De pace, vulgo *la Paz*, *o Chuquiaca*, in Peruvia.
Tucumanensis, vulgo *San Miguel de elEstero*, in Tucumania.
Sanctæ Crucis de Serra, vulgo *Santa Crux de la Sierra, o de Baranca*.
Sanctæ Crucis, vulgo *S. Trinidad de Buenos Ayres*, in Paraguaja.
Fluvii de Plata, vulgo *l'Assomption*, in Provincia Fluvii de Plata.

Archiepiscopatus Maniliani, vulgo Manila, *in Insulis Philippinis sub Hispanis, Episcopatus suffraganei.* 133

Nominis Jesu, seu Cebuensis, vulgo *Nombres de Jesus*
Novæ Segoviæ, vulgo *Nuova Segovia*.
Cazerensis, vulgo *Careres de Camerina*.

Archiepiscopatus Sancti Salvatoris, vulgo San Salvador, *in Brasilia sub Lusitanis, Episcopatus suffraganei.* 134

Olindanus, vulgo *Olinda de Pernambuco*.
Sancti Sebastiani, vulgo *San Sebastiano de Rio de Janeiro*.
Maraniani, vulgo *San Luis de el Marabam*.

Notandum, quod Episcopatum Fluminis Januarii in Brasilia, ejusque amplissimam Diœcesim in quinque partes divisit Benedictus XIV. ann. 1746. Constit. incip. *Candor lucis æternæ*, & una earum antiquo Episcopatui relicta ex aliis duos Episcopatus, nempe Marianensem, & S. Pauli, & totidem Prælaturas, scilicet Gojasiensem, & Cujabaensem, sub jure Metropolitico Archiepiscopi Sancti Salvatoris erexit.

In Francia nova nullus est Archiepiscopatus, sed unus tantum extat Episcopatus, seu Quebecensis, qui nemini suffraganeus est, & vulgo dicitur *Quebec*. 135

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Belgio, vulgo Flandria. 136

Archiepiscopatus Mechlinensis, vulgo *Malines*, in Belgio Hispanico, Episcopatus suffraganei.
Antuerpiensis, vulgo *Anvers*, ad Scaldim fluvium in Brabantia.
Brugensis, vulgo *Bruges*.
Gandavensis, vulgo *Gand*.
Iprensis, vulgo *Ipres*.
Ruremundensis, vulgo *Ruremonde*.
Boscoducensis, vulgo *Bolduc*.

Archiepiscopatus Camarecensis, vulgo Cambray, *in Belgio Gallico, Episcopatus suffraganei.* 137

Atrebatensis, vulgo *Arras*.
Tornacensis, vulgo *Tournay*.
Namurcensis, vulgo *Namur*.
Sancti Andomari, vulgo *Saint' Omer*.

Archiepiscopatus Ultrajectini, vulgo Utrecht, *Episcopatus suffraganei.* 138

Daventrensis, vulgo *Daventer*.
Harlemensis, vulgo *Harlem*, in Hollandia.
Leovardiensis, vulgo *Leuvarden*, in Frisia.
Middelburgensis, vulgo *Middelborg*, in Zelandia.

Episcopatus cum Cardinalatus officio incompatibilis olim censebatur, nec alii Episcopi inter Cardinales erant, præter septem prius, postea vero sex suburbicarii. Dein tamen usus invaluit, ut etiam Card. Cathedralibus Ecclesiis præficerentur; idque approbatum fuit a Conc. Tridentino, dummodo ipsi Cardinales apud suas Ecclesias residerent. Benedictus XIV. 139

XIV. tom. 2. Constitution. 36. incipient. *Cum a Nobis*.

140 Episcopatus Titulares Ecclesiarum in partibus infidelium laudabiliter conferuntur; ubi hujusmodi Episcoporum opera aliquam Ecclesiæ utilitatem afferat. Idem *ibid.* Episcopatus Titulares posse conferri Cardinalibus fuse probat idem Pontifex *ibid.* adducens ad id jura, congruentias, & exempla.

141 Episcopatus non extinguitur per extinctionem Capituli. Idem tom. 2. Constitut. 35. incipient. *Notum tibi*.

EPISCOPUS.

Articulus I.

Episcopus quo ad ejus nomen, originem, & dignitatem.

SUMMARIUM.

1 *Episcopi nominis Etymon, & significatio.*
2 *Quibus aliis nominibus appelletur Episcopus, & quæ sit cujusque nominis ratio,* ad n.13.
14 *An Status Episcopatus perfectior quam status Religiosus sit habendus.*
15 *Ordinis Episcopalis, quoad denominationem, & gradum quotuplex sit partitio, & qualis,* ad num.26.
27 *Episcopi, in quorum locum successere, an fuerint sub initio Ecclesiæ a Presbyteris distincti, & quomodo alias nuncupentur respectu eorumdem Jurisdictionis inter se,* ad num.35.
36 *Chorepiscopi quid essent antiquitus, quid in Ecclesia Dei agerent, & cur fuerint aboliti, & ablati,* ad num.41.
42 *Qua occasione, & a quo fuerit Apostolorum quisque in Episcopum ordinatus,* ad num.44.
45 *An Episcopi Cathedralibus Ecclesiis antiquiores censeri debeant.*
46 *Quare Episcopi, ac etiam Sacerdotes, dicantur Flamines,* ad n.49.
50 *In quo differat nomen Episcopi, & Presbyteri.*
51 *Quid Jure statutum sit circa Episcoporum præcedentiam in Conciliis Provincialibus.*
52 *Varia quoad Episcopos excerpta a Constitutionibus Benedicti XIV.* ad n.59.
60 *Affertur per extensum Encyclica Clement. XIII. de Episcoporum muneribus.*
61 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu,* ad num. 70.

1 NOmen Episcopi est nomen græcum idem importans ac latine *speculator*; *cap. Cleros §. Episcopus dist.*21. vel superintendens; *cap. Qui Episcopatum* 8. *quæst.*1. *cap. Legimus dist.*93. (*1) Præcipuum enim Episcopi munus est gregis sibi commissi mores, & vitam explorare, & inspicere. Unde S. Ambrosius *de dignitate Sacerdotum cap.*6. Episcopum dici censet, quasi perinspectorem, ideoque & in solio eum in Ecclesia editiori residere, ut & cunctos respiciat, & a cunctis respiciatur. (*2) Episcopus vocatur *Summus Sacerdos* ratione Ordinis, ad differentiam simplicium Sacerdotum; *cap. Deus ergo* 3, *q.*1. *cap. Videntes* 12. *quæst.*1. *cap.*1. *§. Per fontis, de Sacrament. Unct.* (*3) Episcopus enim congrue dicitur Sacerdos Summus, quia ultra suum Ordinem nullus est alius Ordo; *cap. De his, cap. Munus, de consec. dist.*5. nam Episcopatus est maximus Ordinum, qui sint in Ecclesia Dei. *Gloss. verb. Episcopus in proœmio lib.*9. *Decretal. Gloss. verb. de Episcopis in cap. Quia periculosum, de sentent. Excomm. in* 6. Episcopus dicitur *Præsul*, quia in Concilio præsidet; *cap. Quod translationem, de temporib. Ordinat.* Dicitur *Antistes*, quia ante alios stans præminet populo, & est primus templi, & Diœcesis Sacerdos; *§. Nos autem, Instit. de Attiliano Tutore, leg. Si quemquam, & leg. Decernimus Cod. de Episcopis, & Clericis,* Calvin. *verb. Antistes.* (*4) Dicitur Pontifex *cap. Pontifices* 7. *quæst.*1. *cap. Messana, de elect. cap. Quia periculosum de sentent. Excomm. in* 6. Pontifex enim, ut ait Scævola, relatus a Calvino *verb. Pontifex*, est sic dictus a *posse*, & *facere*, quia, ut Alciatus arbitratur, jus illi erat sacrificandi; facere enim apud veteres sacrificare est, & Episcopus potest sacrificare, & facere sacrificare per Sacerdotes, quos efficit, & ordinat. Appellatur interdum *Legatus Christi*, ut in *cap. Accusatio quoque in fin.* 2. *quæst.* 7., *& in Clement.* 1. *§. Nec super, de pœnis.* Episcopus enim tamquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas.

Vocatur propriissime *Pastor* ab officio, quod habet pascendi Oves sibi commissas verbi Dei prædicatione, ac Sacramentorum administratione, ut Pastoris Officii esse proprium, docet, & monet, & sæpius inculcat Concilium Trident. *sess.*6. *de reformat. cap.*1. *& sess.*23. *cap.*1. Vocatur etiam *Præco*, quia annuntiat populo scelera eorum; *cap. Sit rector* 1. *distinct.*43. Vocatur item *Medicus*, ut sciat attemperare vinum oleo in curandis vulneribus; *cap. Disciplina* 9. *dist.*44. Vocatur *Lucerna* super Candelabrum posita, *Matth. cap.*5. ut omnibus luceat probitatis, & Doctrinæ radiis. Vocatur *Sal terræ, Matth. eodem cap.*5. ut condiat aliorum mores sapientissimis institutis, & præceptis. Dicitur *Angelus Luc.* 9. quia mittitur ut Nuncius prædicaturus verbum Dei. Vocatur *Sanctissimus in Authentic. de Sanctissimis Episcop. coll.* 6. *& in Clement. num.*1. *§. Nec super, de pœnis*, quia cum Episcopus debeat alios sanctos efficere, oportet, ut sit prius Sanctissimus, & potius exemplis, quam verbis populum sibi commissum ad Sanctitatem alliciat, & provocet: Unde recte *Eccles.* 2. dicitur: *Ab immundo quis mundabitur*? cui concinit illud S.Gregorii *lib.*7. *Moral. Manus sordida aliam non lavat, & oculus plenus pulvere maculam non considerat; ita mundus debet esse, qui vult aliena corrigere.* Hinc 14
communiter tenetur, quod status Episcopalis perfectior sit, quam status Religionis, & Episcopus debet esse Sanctior Religioso; nam, ut inquit S. Dionysius *de Eccl. Hierarch. cap.*5. *Pontificum quidem Ordo consumativus est, & perfectivus: Sacerdotum autem illuminativus, & lucidativus; Ministrantium vero Purgativus, & discretivus*; Fagnan. *lib.*1. *in cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciatione numer.* 6., & 7. (*5).

15 (*5) Ordo Episcopalis quamvis quoad rem, seu essen-
tiam sit unus solus, ex Anacleto Papa *Ep.* 3. (*) Isidoria-
na hæc sunt, quæ reticere præstaret (*) *& c. Novatia-
nus 6. caus. 7. quæst.* 1. tamen quo ad nomen, & gra-
dum est quadripartitus; textu expresso *in cap. Cleros*
1. *dist.* 21. *§. Ordo Episcoporum*, ibi: *Ordo vero Epi-
scoporum quadripartitus est, idest in Patriarchis, Ar-
chiepiscopis, Metropolitis, atque Episcopis*. Sic te-
nent Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Requisivit de ordi-
natis ab Episcopo, qui num.* 1. Barbosa *lib.* 1. *Juris*
16 *Eccles. univers. c. 6. num.* 4. Patriarcha est nomen græ-
cum, idem importans, ac latine Summus, seu Prin-
ceps Patrum, idest Episcoporum, *cit. c. Cleros, verb.*
17 *Patriarchæ dist.* 21. Patriarchæ præcipui, & veri in
principio fuerunt tantum quatuor, scilicet Constan-
tinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hi-
rosolymitanus, *cap. Antiqua, de privilegiis*; *cap. Re-
novantes*; *cap. Definimus dist.* 22. *cap. Grave nimis, de
præbend. & Extravagant. Sacrosancta Romana Eccle-
sia, de electione. inter Communes*, ubi Benedictus XI.
sic expresse scribit: *Sacrosancta Romana Ecclesia, quæ
disponente Domino super omnes alias ordinariæ pote-
statis obtinet principatum a Deo, utpote Mater universo-
rum Christifidelium, & Magistra, quatuor Patriar-
chales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam
Ecclesiam, Constantinopolitanam primum, Alexan-
drinam secundum, Antiochenam tertium, & Hieroso-
lymitanam quartum locum voluit obtinere, ipsasque
multis prærogativis, & honoribus, ac privilegiis de-*
18 *coravit*. (*a*) Præter dictos quatuor primarios repe-
riuntur etiam alii Patriarchæ non ita principales, vi-
delicet Gradensis, seu Venetus, Patriarcha India-
rum, & Patriarcha Æthiopiæ, cum aliis, de quibus
Glossa *in cit. c. Cleros* 1. *dist.* 21. *verb. Archiepiscopi*,
& novissime institutus est novus Patriarcha Ecclesiæ
Ulissiponensis Occidentalis *de anno* 1716. a Clemen-
te XI. Constit. incip. *In supremo Apostolatus solio*.
19 Patriarchæ, & Primates, late sumpto vocabulo,
idem sunt, licet differant nomine, colligitur *ex cap.
Provinciæ* 1. *dist.* 99. ibi: *Ipsis quoque in Civitatibus,
vel locis nostros Patriarchas, vel Primates, qui unam
formam tenent, licet diversa sint nomina, leges Divi-
næ, & Ecclesiasticæ poni, & esse jusserunt*; *& cap.
Nulli* 2. *ead. dist.* 99. ibi: *Nulli Archiepiscopi Prima-
tes vocentur, nisi illi, qui primas sedes tenent, qua-
rum Episcopos Apostoli, eorumque Successores regula-
riter Patriarchas, vel Primates esse constituerunt*; *&
cap. Duo simul 9. de Offic. Ordinar.* ibi: *Cum sit in Ca-
nonibus definitum, Primates, vel Patriarchas nihil
Juris præ ceteris habere, nisi quantum &c.* Unde Glos-
sa *in cap. Coram 7. de in integrum restit. verb. Super
primaria*, auctoritate *cit. cap. 1. & cap. 2. dist.* 99. sic
concludit: *Primatia, & Patriarchatus una tantum
dignitas est, licet nomina sint diversa*; & Glossa *in cit.
cap. Duo simul 9. De Offi. Ordinar. verb. Patriarcha*
sic etiam concludit: *Diversitas in nomine est, dignitas*
20 *eadem*. Stricte tamen loquendo Primates non idem
habent Officium, eamdemque auctoritatem, quam
habent Patriarchæ: ut late ostendit Barbosa *lib. 1. Ju-
ris Eccles. univ. cap. 6. a num. 10. & sequentib.* Et con-
clusio Glossæ ex citatis Canonibus, quod nulla detur
realis differentia, sed solum verbalis, inter Primates,
& Patriarchas, est intelligenda de Patriarchis minori-
bus, & non de supradictis primariis, qui vere, &
realiter distinguuntur, ut notat Gigas *de resignat. Epi-
scop. cap. 18. n.* 5. Gonzal. *ad regul. 8. Cancellar. gloss.*
41. *num.* 14. Frances *de Eccl. Cathedral. c. 1. num.* 31.
Unde Primates rigorose loquendo dicuntur nonnulli 21
Metropolitani, qui primarias tenent Civitates, &
majores regunt Metropoles. Sic Bituricensis Archie-
piscopus est Primas in Burdigalensi Provincia, ut de
ipso fit mentio *in cap. Conquæstus 9. q.* 3. Archiepisco-
pus Pisanus vocatur Primas Sardiniæ, & Corsicæ, ut
notat Additio Marginalis ad Glossam *in c. Definimus
dist.* 22. Archiepiscopus Toletanus, & Archiepisco- 22
pus Bracharensis contendunt de Primatu Hispaniæ,
ut fit mentio *in c. Coram 7. de in integrum restit.* & pro
utroque varii varia scripserunt, ut videre est apud Bar-
bos. *loc. cit. num.* 48. Sic in Galliæ Provinciis ultra Ar-
chiepiscopum Bituricensem se Primates appellant Ar-
chiepiscopus Rhemensis, Lugdunensis, Arelatensis,
& Viennensis. Hiberniæ Primas est Archiepiscopus
Armacanus; Angliæ Cantuariensis; Scotiæ Archie-
piscopus S. Andreæ; Africæ Carthaginensis; Hun-
gariæ Strigoniensis; Poloniæ Gnesnensis; Germaniæ
olim Magdeburgensis, nunc vero Salisburgensis. (*6)
Metropolitanus sic dictus a *Metros*, quod idem 23
sonat ac *Mater*, & Polis, quod idem sonat ac *Civi-
tas*, est ille, qui residet, & Episcopatum gerit in
Metropoli, seu Civitate præcipua, quæ est veluti Ma-
ter, seu Matrix aliarum Ecclesiarum, seu Civitatum
totius Provinciæ, Metropolis enim caput Provinciæ
appellatur; *l. 4. §. Ingressus, & l. 7. ff. de Offic. pro-
cons. l. 6. ff. de excus. tutor. l. unic. Cod. ut omnes inde*.
Unde Provincia, cui præest Metropolitanus, decem,
aut undecim Civitates, & totidem Episcopos suffra-
ganeos olim sub se continere solebat; *c. Scitote 2. caus.
6. qu. 3. Glossa in c. Clericos 1. dist. 21. verb. A mensu-
ra*. Nunc vero *constitutio d. c. Scitote*, abiit in desue-
tudinem, & numerus Episcoporum major, vel mi-
nor decem, aut undecim fuit constitutus in unaqua-
que Provincia sub Metropolitanis, prout singulis
magis expedire in dies videbatur, ut recte observat
Petrus Gregor. *Sintagm. Juris lib. 15. c. 11. n.* 3. (*7) 24
Archiepiscopus sic dicitur tanquam primus, seu
Princeps omnium Episcoporum suæ Provinciæ; *Ar-
chos* enim est nomen græcum, quod latine significat
primum vel *Principium*; *cap. Cleros 1. dist. 21. verb.
Archiepiscopus*, & Archiepiscopus sic captus idem 25
est, ac Metropolitanus, ut innuit Ordo Romanus *tit.
Qualiter Episcopus in Romana Ecclesia ordinetur*, ut
tradit Barbosa cum pluribus aliis *loc. cit. cap. 7. n.* 4.
& deduci potest etiam *ex c. Pastoralis, de Offic. ordi-
nat. & Extravag. Salvator, de præbend. inter commu-
nes, c. Referente, de præbend.* ibi: *Ad Metropolita-
num, videlicet Rhemensem Archiepiscopum*. Non ta- 26
men

Nota ex editione Romana.

(*a*) In principio non quatuor, sed duo tantum fuerunt veri Patriarchæ, videlicet Alexandrinus, atque Antiochenus. Vid. Benedict. XIV. *De Sinodo Diœcesana* lib. 2. cap. 4. §. 7. & Dominicum Macri *in Hierolex. verb. Patriarcha*.

men omnis Archiepiſcopus eſt ſemper Metropolitanus, ſicuti omnis Metropolitanus eſt ſemper Archiepiſcopus; Dantur enim varii Archiepiſcopi, qui nullos ſuffraganeos habent, ut inter alios ſunt Roſſanenſis, & Lancianenſis Archiepiſcopi, ut notavit Barboſa *loc. cit. cap.* 7. *num.* 6. & de ipſis, & aliis patet in notitia ſupra adducta omnium Archiepiſcopatuum, & Epiſcopatuum. Tales enim Archiepiſcopi nullos habentes ſuffraganeos, licet ſint vere, & realiter Archiepiſcopi, non tamen vere ſunt Metropolitani, ut ex Barboſa & Azorio recte notat Frances *de*
27 *Eccl. Cathedr. cap.* 1. *num.* 114. (*8) Quid autem poſſit Metropolitanus, ſeu Archiepiſcopus in ſuos ſuffraganeos, vide *verb. Archiepiſcopus art.* 1.

28 Epiſcopus, ut jam fuit dictum *n.* 1. eſt nomen Græcum idem ſignificans ac latine *Speculator*, *cap. Cleros §. Epiſcopus diſt.* 21. vel *Superintendens*, *c. Qui Epiſcopatum* 8. *quæſt.* 1. *c. Legimus* 24. *diſt.* 93. Et ſub nomine Epiſcopi Eccleſia ſemper eos intellexit, qui ſunt Presbyteris ſuperiores; *cap. Decretis diſt.* 21. ibi: *Simpliciter majorum, & minorum Sacerdotum diſcretio in novo Teſtamento ab ipſo Chriſto ſumpſit exordium qui duodecim Apoſtolos, tamquam majores Sacerdotes, & ſeptuaginta duos diſcipulos, quaſi minores Sacerdo-*
29 *tes, inſtituit.* In locum vero Apoſtolorum Epiſcopi, & in locum Diſcipulorum Presbyteri ſucceſſerunt, *cap. In novo* 2. *diſt.* 21. *& c. Quorum vices* 6. *diſt.* 68.
30 Et quamvis in primitiva Eccleſia Epiſcopi, & Presbyteri non diſtinguerentur quo ad nomen; *c. Olim* 5. *diſt.* 95. ibi: *Olim idem erat Presbyter, qui & Epiſcopus;* Tamen quo ad rem ſemper fuit diſtinctio inter ipſos etiam tempore Apoſtolorum in primo exordio Eccleſiæ; Sic expreſſe S. Thomas *in* 2. 2. *q.* 184. *art.* 6. *ad primum*, ibi: *De Presbytero, & Epiſcopo dupliciter loqui poſſumus, uno modo quantum ad nomen, & ſic olim non diſtinguebantur Epiſcopi, & Presbyteri; nam Epiſcopi dicuntur ex eo, quod ſuperintendunt*, ſicut dicit Auguſtinus 19. *de Civit. Dei*; *Presbyteri autem in Græco dicuntur quaſi ſeniores*; Unde & Apoſtolus communiter utitur nomine Presbyterorum, quantum ad utroſque, cum dicit 1. *ad Timoth.* 5. *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur*, & ſimiliter etiam nomine Epiſcoporum, unde dicit Actor. 20. Presbyteris Epheſinæ Eccleſiæ loquens: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Sed ſecundum rem ſemper inter eos fuit diſtinctio etiam tempore Apoſtolorum, ut patet per Dionyſ. *cap.* 4. *Eccleſiaſt. Hierarch. & Lucæ* 10. ſuper illud: *Poſt hæc autem deſignavit Dominus &c.* Dicit Gloſſa: *Sicut in Apoſtolis forma eſt Epiſcoporum, ſic & in ſeptuaginta duobus diſcipulis forma eſt Presbyterorum ſecundi Ordinis; Poſtmodum tamen ad ſchiſma vitandum neceſſarium fuit, ut etiam nomina diſtinguerentur, ut ſcilicet majores dicerentur Epiſcopi, minores autem Presbyteri*; Dicere autem Presbyteros non differre ab Epiſcopis, inter dogmata hæretica numerat Auguſtinus *in lib. de hæreſibus, ubi quod Ariani dicebant Presbyterum ab*
31 *Epiſcopo nulla differentia debere diſcerni.* (*9) Et Epiſcopos tam in poteſtate Juriſdictionis, quam in poteſtate Ordinis ſuperiores eſſe Presbyteris expreſſe declarat Concilium Tridentin. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. & ibidem *Canon.* 7. ſubjicit anathemati contrarium dicentes ibi: *Si quis dixerit Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi, & ordinandi, vel eam, quam habent, illis eſſe cum Presbyteris communem.... anathema ſit.*

Epiſcopus appellatur *Ordinarius*; *cap. Paſtoralis* 32
11. *de Offic. Ordinar.* quia ordinariam in ſua Diœceſi habet juriſdictionem. Barboſa *lib.* 1. *Juris Eccleſiaſt. univerſ. cap.* 8. *num.* 47. Appellatur *Diœceſanus* reſpe- 33
ctu, & ratione ſuæ Diœceſis, ideſt Civitatis, & Territorii Epiſcopalis, *cap. Statuto* 2. *§. Diœceſani, de decimis in* 6. *Clement. unic. de ſupplend. negligent. Prælator. Clement.* 1. *de Jurepatron.* Ejus autem Eccleſia 34
Epiſcopalis dicitur Cathedralis, quia ibi Cathedra Epiſcopalis, & Sedes ſita eſt; Archidiacon. *in cap. Statutum col.* 1. *de reſcript. in* 6. & quia ejus ratione Epiſcopus recipit Cathedraticum; *cap. Conquerente* 17. *de Offic. Ordinar. & cap. Paſtoralis* 7. *de Donationibus.* Dicitur *Suffraganeus* reſpectu Metropolitani, 35
ſeu Archiepiſcopi, cui ſubditur; *cap. Suffraganei* 11. *de electione*; *c. Paſtoralis* 11. *de Offic. Ordinar. c. Romana Eccleſia* 1. *de foro compet. in* 6. Vel quia ſuffragium in ejus electione præſtare conſueverant Epiſcopi, vel quia ſuffragantur ipſi in Officio Epiſcopali, ſcilicet in conſecrando alios Epiſcopos, in celebrando Concilia, & hujuſmodi. Abbas *in c. Suffraganeis* 11. *de election. n.* 1. Barboſ. *loc. cit. n.* 46.

Chorepiſcopi non erant Epiſcopi, nec eorum Ec- 36
cleſiæ erant Cathedrales; *cap. Eccleſiis* 3. *diſt.* 68. ibi: *Inter Epiſcopos autem, & Chorepiſcopos hæc eſt differentia, quod Epiſcopi non niſi in Civitatibus, Chorepiſcopi & in Vicis ordinare poſſunt; Epiſcopi formatas tribuunt litteras, & Chorepiſcopi non niſi Commendatitias, & pacificas dare valent; Epiſcopi Jus conſecrandi habent, Chorepiſcopi tantum Minores tribuunt, Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præſtare*; *cap. Quamvis* 4. *ead. diſt.* 68. ibi: *Quamvis Chorepiſcopis, & Presbyteris plurima cum Epiſcopis miniſteriorum communis ſit diſpenſatio; quædam tamen ſibi prohibita noverint, ſicut eſt Presbyterorum, Diaconorum, & Virginum conſecratio, conſtitutio Altaris, ac benedictio, vel unctio, ſiquidem nec erigere Altaria, nec Eccleſias conſecrare eis licitum eſt, nec per impoſitionem manuum fidelibus baptizatis, vel converſis hæreticis Paraclitum Spiritum Sanctum tradere, nec Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontes ſignare, nec publice quidem in Miſſa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet Epiſtolas mittere; Hæc omnia illicita ſunt Chorepiſcopis..... Quoniam quamvis conſecrationem habeant, Pontificatus tamen apicem non habent*, & concordat *cap. Chorepiſcopi* 5. *ead. diſt.* 68. Chorepiſcopi præficiebantur ſolum Villis, & Oppidis; *cit. cap. Eccleſiis* 3. *diſt.* 68. 37
idque vox illa græca *Chore*, quæ latine idem importat ac *Villanus*, ſeu ruralis, pagum item, ſeu Villam ſignificat. Epiſcopi autem in Villis, pagis, ſeu locis inferioribus collocati nunquam fuerunt; *cap.* 1. *de privileg. cap. Epiſcopi* 2. *diſt.* 80. ibi: *Epiſcopi non in Caſtellis, nec in modicis Civitatibus debent conſtitui*; *cap. Illud ſane* 4. *eadem diſt.* 80. ibi: *Illud ſane quod ad Sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus Canonum ſtatuta ſervari, ut non in quibuslibet locis, neque Caſtellis, & ubi ante non fuerant, Epiſcopi conſecrentur*; *cap. Non debere* 5. *ead. diſt.* 80. ibi: *Non debere in Vicis, & in Caſtellis Epiſcopos ordinari.* Et Zacharias 1. *Epiſt.* 9. ad Bonifacium ſic ait: *Memi-*

Memineris quid in Sacris Canonibus præcipimur observare, ut minime in Villulas, vel modicas Civitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi.

38 Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, & in Oppidis, & in Villulis gerebant curam animarum vice ipsorum, eodem fere modo, quo nunc Parochi. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib.* 15. *cap.* 12. *a num.* 44. *usque in finem*, Barbosa *in Collectan. ad text. in cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. *num.* 6. Antonius Ricciullus *lucubrationum Ecclesiasticarum lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 2. Bellarmin. *in Controvers. tit. de Cleric. lib.* 2. *cap.* 17. *tom.* 1. *controv.* 5. Frances *de Eccles. Cathed. cap.* 1. *num.*

39 131. & alii. Conferebant Ordines minores, *textu expresso in cit. cap. Ecclesiis* 3. *dist.* 68. *§. Inter Episcopos, Chorepiscopi tantum Minores tribuunt, Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præ-*

40 *stare*. Aliqui eorum consecrabantur, & creabantur Episcopi, & isti non solum Ordines minores, sed & majores conferebant, & alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti, & consecrati, & sic vice Episcoporum ministrabant; sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, & de istis solis Chorepiscopis in Episcopos consecratis loquuntur Canones Conciliorum, ut constat ex Antiocheno *can.* 10. *tom.* 3. *Concil. pag.* 1322. & intelligendi sunt Doctores asserentes Chorepiscopos fuisse olim eosdem ac sunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, ut recte observant Bellarm. *loc. cit. vers. Respondeo quosdam fuisse*, Ricciullus *loc. cit. num.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 2. Frances *loc. cit. n.* 133. (*10)

41 Chorepiscopi fuerunt aboliti, & ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, & ambitionem, qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, & ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur, cum Christus Dominus duos tantum gradus in Ecclesia instituerit, Episcoporum videlicet, & Presbyterorum, & Chorepiscopi de primis, scilicet Episcopis, non fuerint; & secundi Ordinis, scilicet Presbyterorum, officium despicerent; *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. ibi: *Hi vero*, scilicet Chorepiscopi, *propter insolentiam suam, qua officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia prohibiti sunt*; *cap. Chorepiscopi* 5. *ead. dist.* 68. ibi: *Chorepiscopi tam ab hac Sacra Sede, quam ab Episcopis totius Orbis prohibiti sunt: Nimis enim eorum institutio improba est, & prava, quia & si de summo Sacerdotii ministerio aliquid præsumant, omni tamen auctoritate carent. Nam non amplius quam duos Ordines inter discipulos Domini esse cognovimus*, idest *duodecim Apostolorum, & septuaginta duorum Discipulorum; unde iste tertius processerit, ignoramus, & quod ratione caret, extirpare necesse est*, & sic Barbosa *loc. cit. n.* 5. & 6. Frances *loc. cit. num.* 54. & 142. Bertachin. *tract. de Episcop. in præl. n.* 4. & alii passim. (*11)

42 Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum, ut patet ex pluribus traditis a Cardin. Bellarmin. *de Romano Pontifice lib.* 4. *cap.* 13. Soto *in* 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 1. *concl.* 2. Diana *resol. moral. part.* 12. *tract.* 3. *resol.* 80. & id videatur inferri ex verbis Divi Augustini *in lib. qq. veter. & nov. testam.* 2. *q.* 97. ibi: *Nemo ignorat, Episcopos Ecclesiis Salvatorem instituisse; Ipse enim priusquam Cœlos ascenderet, imponens manus Apostolis instituit eos Episcopos, & ordinavit*. Tamen communior opinio tenet solum Petrum fuisse immediate ab ipso Christo Domino Episcopum consecratum. Bellarmin. *lib.* 1. *de Summo Pontifice cap.* 23. Turrecremata *lib.* 2. *Summæ de Ecclesia c.* 32. Barbosa *in Collectan. ad textum in c. In novo* 2. *disp.* 21. *n.* 5. Henriquez *in summa de Sacram. Ordin. lib.* 10. *cap.* 4. *§. cum sequent.* Frances *de Ecclesia Cathedral. cap.* 1. *num.* 13. Fagnanus *lib.* 1. *decr. in c. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit, nu.* 18. & 85. & alii passim; *arg. cap. Porro* 2. *dist.* 68. ubi dicitur, Jacobum Alphæi fuisse ordinatum Episcopum ab Apostolis Petro, & Jacobo, & Joanne. Sanctus Pe- 43
trus alios Apostolos in Episcopos consecravit, ex quibus primi fuerunt Filii Zebedæi Jacobus, & Joannes, quorum interventu facta fuit consecratio Jacobi Alphæi in Episcopum Hierosolymitanum; *cit. cap. Porro* 2. *dist.* 66. ibi *Porro Hierosolymitanus primus Archiepiscopus B. Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est ordinatus*. Alios item 44
Apostolos tempore discessionis ad prædicandum Evangelium Episcopos ordinavit, ut late probat Rodulphus Cupers. *in cap. Oportebat* 3. *dist.* 79. *fol.* 139. *num.* 33. & *fol.* 206. *num.* 25. relatus, & sequutus a Frances *loc. cit. cap.* 2. *num.* 49. Sicuti consecratos de facto fuisse in Episcopos Paulum, & Barnabam, quando missi fuerunt ad prædicandum Evangelium, habetur expresse *ex cap. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75. ibi: *Cum Apostoli Paulum, & Barnabam ex Spiritus Sancti præcepto ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes, & orantes imposuerunt eis manus*. Hinc patet, Episcopos antiquiores esse Cathe- 45
dralibus, ut observat Frances *loc. cit. cap.* 2. *n.* 43. *ex cap. Omnes dist.* 22.

Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Flaminum, 46
& Archiflaminum, ad tollendum veterum Idolorum cultum; *cap. Urbes* 1. *cap. In illis Civitatibus* 2. *dist.* 80. *cap. Beati Petrus, & Paulus* 36. *caus.* 2. *qu.* 7. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib.* 15. *cap.* 2. *n.* 8. & 9. Frances *loc. cit. cap.* 1. *num.* 30. Flamines autem anti- 47
quitus erant Sacerdotes, & ab illo Deo, cui sacra faciebant, nomen accipiebant; Hinc Sacerdos Martis Flamen Martialis vocabatur, & sic de aliis. Dicti 48
sunt Flamines, a filo laneo, quo caput tegebant, unde Flamines quasi *Filamines* vocabantur, teste Plinio *lib.* 18. *cap.* 11. & Calvin. *in suo magno Lexico verb. Flamines*; Servius dicit, eos habuisse pileum, quem cum per æstum ferre non possent, nec capite intecto eos esse liceret, capita filo religare soliti erant, & habetur expresse *in cap. Cleros* 1. *dist.* 27. *verb. Sacerdotes*, ibi: *Sacerdotes autem gentilium Flamines dicebantur; hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid, quem cum propter æstum ferre non possent, filum tantum in capite religare cœperunt, nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat; Unde & a filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi Filamines. Verum in festis diebus filo deposito, pileum imponebant pro Sacerdotii eminentia*. Flamines erant in magna veneratione, pri- 49
mumque locum post Regem sacrificulum in Conviviis tenebant; Calvinus *in suo magno Lexico verb. Flamines*. Sic Episcopi præ ceteris digniorem obtinent 50
locum, cum ad differentiam Presbyterorum, quorum nomen est ætatis, nomen Episcoporum sit dignitatis, textu expresso *in cap. Legimus* 24. *dist.* 93. ibi: *Recor-*

Recordentur conditionis suæ Presbyter, & Episcopus,
51 *aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen.* Præcedentia Episcoporum in Conciliis provincialibus attendi debet secundum tempus Ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concil. refert Fagnan. *lib. 1. Decretal. in cap. Cum certum, de majorit. & Obedient. n. 13.*

Supplementa Auctoris.

52 Episcopi excitantur ad exactum sui muneris implementum. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 2. in-
53 cip. *Ubi primum.* Episcopis commendatur ministrorum delectus, nempe ut singulos curiarum suarum ministros & officiales pietatis, probitatis, doctrinæ, prudentiæ, aliarumque christianarum virtutum laude præstantiores, & diuturna experientia commendatos diligenter exquirant & seligant. Idem Constit.
54 85. incip. *Nimiam* §. 20. Episcopi sacrorum ministrorum adjumenta petere debent pro recta suarum Diœcesum institutione. Idem tom. 1. Constitut. 180. in-
55 cipien. *Gravissimum* §. 5. Ipsi exemplo præire, Diœceses visitare, & in eis residere enixe monentur; Idem *ibid.* §. 18.
56 Episcopalis Ordo ratione ipsius Ordinis præstat dignitati Cardinalis Presbyteri, aut Diaconi, quia multa facit Episcopus ratione Ordinis, quæ Cardinales facere non possunt. Idem tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis.*
57 Episcopatus nihil superaddit Sacerdotio per relationem ad Corpus Domini verum, sed multo majorem jurisdictionem affert quo ad Corpus Domini mysticum, idest Ecclesiam; Benedict. XIV. in Append. ad tom. 4. sui Bullar. Constit. incip. *Ex tuis precibus* §. 9.
58 Titulus *Venerabilis Frater*, ita est annexus characteri Episcopali, ut Episcopis quoque schismaticis modo valide ordinatis, a Papa concedatur, Idem tom. 4. Constit. 64. incip. *In postremo* §. 20.
59 Episcopatu indignus est, qui illum petit vel appetit; neque enim quispiam ignorare debet, a peccati labe immune non esse desiderium ipsum Episcopatus; Idem tom. 4. Constit. 15. incip. *Inclytum* §. 6. & 7. ubi dicit hujusmodi desiderium esse semper vitiosum, juxta Angelici Doctoris doctrinam 2. 2. q. 185. *art. 1. in corp. quodlib. 2. art. 11. in corp. in quodl. 3. artic. 9. in corp.* & ad id affert verba S. Basilii in Constitutionibus Monasticis *cap. 9. tom. 2.* ibi: *Cæterum nequaquam convenire, ut Asceta cupiat unquam ingredi in Clerum:* (ecce Episcopatus desiderium) *aut fratribus præfici* (ecce desiderium Archimandriæ, seu Præpositurae) *nam diabolica hæc pestis est, labesque libidinis dominandi, quæ res summæ diaboli nequitiæ insigne est.* Ac etiam verba S. Bernardi *lib. 4. de Consideratione cap. 5.* ibi: *Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est.* Et insuper verba S. Thomæ 2. 2. *quæst. 100. art. 5. ad tertium*, ibi: *Si vero aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus.*
60 Hic juvat adducere novissimam Clementis XIII. Epistolam Encyclicam Episcopis omnibus datam, qua eos ad rectum sanctumque regimen Ecclesiarum hortatur & informat, ut sequitur.

CLEMENS PAPA XIII.
Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam Benedictionem.

A Quo die Nobis præter opinionem nostram, incredibile illud accidit, ut ad Sacram B. Petri Sedem, omnium Ecclesiarum Verticem, nostra divinitus tolleretur humilitas in acerrima illa cogitatione, perpetuaque cura versati, nimio plus oneris, quam quantum ferre possumus, esse nobis impositum tristitiæ, & lacrymis nos plane tradidissemus, nisi quiddam simile, quod Sanctissimo Prophetæ, Israelisque impigro Duci contigit, a nimio nos mœrore deterruisset. Inclamans enim Moyses Dominum (*Num. XI. 11. 14.*) Cur, inquit, afflixisti Servum tuum? Et cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi. Quem, ne deficeret animo, quodque susceperat onus bene ut perferret, congregare sibi jussit Deus septuaginta Viros de Senibus Israel, quibus Moysis spiritum indidit, ut populi essent magistri, & sustentarent cum illo onus nec solus Moyses gravaretur. Nunc igitur illa consolatio nos una sustentat, venerabiles Fratres, quod vos multo antea Deus ipse a reliqua Fidelium multitudine ad regendarum curam animarum adsciverit; Socios Nobis, & adjutores dederit: ac suo ipsius spiritu, cum Episcopalibus Mysteriis initiati estis, abunde repleverit: ut Nos jam Dei ope primum, virtuteque confisi, singulari deinde, quo flagratis vestri muneris obeundi studio, vestraque freti sapientia, plurimum de nostra tristitia, & sollicitudine ademptum esse arbitremur. Itaque tum ut consolemur in nobis (*Rom. I. 12.*) per eam, quæ invicem est, fidem vestram atque nostram; tum ut vestram (*II. Petri III. 1.*) excitemus in commonitione sinceram mentem, has litteras ad vos scribimus; tum vero maxime, ut, quos adversus teterrimum humani generis hostem, veluti instructa acie, ardentes novimus, & erectos; tamen quo alacriores, erectioresque ascendatis ex adverso, stantesque (*Ezech. XIII. 5.*) in prælio pro domo Israel dimicetis, ad rem bene gerendam vos adhortemur.

Quo quidem in bello tam multiplici, tamque periculoso spes victoriæ eo melior erit, & exploratior, quo (*Ephes. IV. 3.*) arctiore vinculo pacis unitatem servabimus. Eo igitur, Venerabiles Fratres, viribus omnibus incumbat caritas vestra, ut funditus e Fidelium animis vel ipsa tollantur hujuscemodi certaminum semina. Vestrum est id sedulo præstare, ut omnes (*I. Petri III. 11.*) inquirant pacem, (*Rom. XIV. 19.*) omnes sectentur, quæ pacis sunt. Ipse enim Dominus Jesus, paulo antequam Passioni se dederet, (*Joan. XIV. 27.*) Pacem relinquo vobis, ait Apostolis, pacem meam do vobis. Nec Apostolis tantum, sed & nobis reliquit pacis Hæreditatem (*Joan. XVII. 20. 21.*) non pro eis, inquit tantum; sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut Pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint. Hanc tantam hereditatem, tamquam præclaram a Christo Domino nobis traditam, videte quæso, Venerabiles Fratres, ut animorum dissensionibus extinguendis constanter, & perpetuo retineamus. Hujus autem

autem hereditatis pignus, ait Apostolus, esse Spiritum Sanctum. Cum autem in ipsius conspectu ipsi nos ponimus, eumque obsecramus, ut ad sanctificandum Ecclesiæ Sacrificium Spiritum Sanctum de Cœlo dimittat, nihil aliud nobis postulare videmur, nisi ut per gratiam spiritualem in Ecclesia, caritatis unitas indisrupta servetur. Illud vero nos omnes commeminisse oportet, quod quærente Domino, quem dicerent homines esse Filium hominis, & quem ipsum Discipuli crederent; cum alias de eo respondissent aliorum esse opiniones; B.Petrus (*Matth.XIV.14. & seqq.*) ex omnium mente, Filium Dei vivi non carne, & sanguine, sed Patre revelante confessus est. Quo quidem omnibus facile apparuit, inter filios lucis, filiosque sæculi illud jam tum fuisse discrimen: ut hi variis inter se, diversisque opinionibus discreparent; illi unitatis mysterio, per omnium Caput, unam omnium per os unius confessionem profiterentur.

Omnes igitur curas vestras, Venerabiles Fratres, in Fidelium coagmentanda pace defigite. Turbæ, (*III.Cor.XII.10.*) contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones consilescant; ut qui Catholici nominis sunt, omnes in (*I.Cor.10.*) eodem sensu, in eadem sententia perfecti sint, idem unanimes dicant, (*II.Cor.XIII.11.*) idem sapiant: illudque intelligant probe, atque animo imbibant, se, qui Christi membra esse velint, non posse concordiam habere cum capite, si discordes voluerint esse cum membris: nec Fratres a summo Patre in Filiis numerari, qui in fratrum caritate non fuerint.

Insignes vero notas, certissimaque caritatis indicia ne quis erraret in ea re, qua salus humani generis continetur, ostendit nobis Apostolus: Caritas, inquit, patiens est, benigna est. (*I.Cor.XIII.4.*) Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur. Ex quo illud intelligi debet, unde caritas absit, illam ibi maxime vigere malignitatem, quam homines ab ipsa origine nostra contraximus. Inde, tamquam animorum faces, exardescunt arrogantia, superbumque fastidium, & contumacia, & avaritia, & intolerantia, & ambitio, & invidentia, & inanis gloriæ cupido, cæteræque animi pravitates, quæ omnes (*II. Petri I.4.*) ex ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptione gignuntur. Facessant igitur ab Episcopali regimine animi rumor & contumaces mores. Qui dicimus, nos manere in Christo, (*I.Joan.II.6.*) debemus, sicut ille ambulavit, & ipsi ambulare; nec aliunde quam a Domino Jesu petendum, quod imitemur, exemplum. Ille enim, orta inter Discipulos contentione, quis eorum videretur esse major, (*Luc.XXII. 25.*) Reges Gentium, inquit, dominantur eorum; vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrato: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Itaque cum Apostolis interdictus sit a Christo Jesu dominatus, non ad Ecclesiæ principatum, sed ad Ecclesiæ servitutem nos venisse existimemus: atque illuc omnes cogitationes, labores, & consilia nostra conferamus, ut quæ oves a Domino fidei nostræ commissæ sint, eas integras, & salvas in Ecclesia retineamus; nec quidquam tantopere voluisse videamur quam earum incolumitati consulere. Quapropter (*I. Petri V. 1. 2.*) Seniores, Apopolorum Principis vos alloquar verbis obsecro consenior, & testis Christi passionum, qui & gloriæ communicator; pascite, qui in vobis est, Gregem Dei; providentes non coacte quemadmodum mercenarius (*Joan.X.12.*) qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit; sed spontanee (*I. Petri ubi sup.*) secundum Deum, quemadmodum Pastor, qui dat animam suam (*Joan. ubi sup.v.11.*) pro Ovibus suis, neque (*I.Petri ibid.*) turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis ex animo. Nullum enim tetrius venenum, aut perniciosius dominandi libidine; qua si forte Episcopus corripiatur, Ecclesiam illi creditam, si non interire, vehementer certe labefactari necesse est. Non igitur præesse tantummodo velit Episcopus, sed potissimum prodesse; & forma Gregis factus ex animo, vitæ suæ innocentiam, morum integritatem, pietatem, religionem tamquam facem præferat; in quam populus intuendo, lætus & alacer in via Domini gradietur, cum viderit ducem sibi datum esse, non dominum.

Illud etiam caritatis est maxime proprium præcipua quadam lætitia perfundi, seu potius gaudio efferri, cum quis in Ecclesia Dei pietatis, doctrinæque floreat laude, & salutis animarum vehementer cupidus Sacerdotalis officii munus industria, labore, diligentia graviter exequatur. Ejusmodi vero hominem (*Eccl.IV.4.*) invidiæ patere proximi sæpiuscule animadvertimus, quem nemo sanus non videat invidorum obtrectationibus prosterni, atque obteri non oportere. Prophetantibus in (*Num.XI.27.*) castris Eldad, & Medad, Moyses monenti se Josue filio Nun, ut eos prohiberet, se maxime velle, respondit, ut vel omnis populus prophetaret: Quid (*Ibid.v.29.*) inquit, æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum? Irritari vero; & ita incendi nefas sibi putat Episcopi caritas: abductum noxiis cupiditatibus hominem, illum quidem (*II.Tess.III.15.*) non quasi inimicum existimat, sed ut fratrem corripit; & blandiendo, cohortando, monendo, ab errore revocat, & in rectam reducit viam. Quod si quid acciderit, in quo graviore verborum castigatione oporteat uti; cavet, ne quid sibi verbum excidat inclementius, & severitate adhibita ab omni abstinet contumelia.

Sed de inanis gloriæ cupiditate, quam quis Episcoporum scopulum recte appellaverit, sileri non potest. Ea profecto nihil caritati fortasse inimicius: quem enim Episcopum exitialis illa pestis corripuerit, & infecerit, adhuc obrepit adulatio; hujus nobilissimam partem, animam scilicet, adoritur; hunc venenatis assentationibus capit; huic perpetuo assidet; pravamque illam, qua quisque nostrum maxime decipimur, æstimationem sui nimiam immaniter augendo, eo miserum redigit, ut non amplius Dei, sed sui gloriam quærat; quam tamen vel ipse Christus Dominus negavit (*Joan.VIII.50.*) se quærere. Adulationem perniciosissimi veluti satellites, & ministri affectantur detractio, & mendacium; ut, bonis egregiisque summotis viris, in Episcopi comitatu jam nihil sani, nihil integri reliquum sit. Propterea monet sapientissimus Salomon, (*Eccl.VII.6.*) me-

melius esse a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi: Et, (*Prov.IV.24.*) Remove a te os pravum; detrahentia labia sint procul a te: Et illud, quod in memoria semper esse debet Episcopis: (*ibid. XXIX.12.*) Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Ne (*Galat. v.26.*) igitur efficiamur inanis gloriæ cupidi: ejusmodi (*Philip.III 19.*) gloria sit in eorum confusione, qui terrena sapiunt. Nos alte spectemus, cœlestem illam æternæ gloriæ domum contueamur, nec in ore hominum nostram arbitremur veram, solidam, gravem, esse positam gloriam. (*Rom.III.23.*) Omnes peccavimus; omnes egemus gloria Dei, omnes necesse habemus, ut (*I.Petri II.24.*) peccatis mortui, in nobis non ipsi glorificemur, sed (*Joan.XIV. 13.*) glorificetur Pater in Filio; utque (*Philip.I. 11.*) repleti simus fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam Dei, cui soli (*Judæ v 25.*) gloria, magnificentia, & imperium.

Atque inter justitiæ quidem fructus misericordia in pauperes potissimum est numeranda. Justitia autem illa, (*Philip. III. 9.*) quæ ex fide est Christi Jesu. Verum (*Jacobi II.15.*) si frater, & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex nobis illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini, non dederimus autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit nobis fides? Sic enim Christianos omnes interrogat Jacobus Apostolus. Et cujuslibet quidem Fidelis; ejus maxime, qui paulo ditior sit, opitulari debet pauperibus misericordia: ii tamen largitatem præcipuo quodam jure suo nostram requirunt, qui res Ecclesiæ; quæ sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, non ut proprias, sed commendatas habemus; nec ea æquum est in usus nostros ita nos vindicare, ut nihil reliqui sit iis, quibus fas esset: Nostrum est quod expenditis, clamitare. Etenim undenam plerique, nisi de bonis Ecclesiæ tanta abundamus affluentia rerum, & copia? De bonis igitur Sponsæ tantum sumendum, quo præsto sint (*I.Timoth.VI.8.*) alimenta, & quibus tegamur; hisque contenti simus (*ibid.v.6.*) quæstum magnum existimantes pietatem cum sufficientia. Quæstus autem ille sane præclarus, cum nobis ea suppetunt abundantius, quibus opus est ad custodiendam Sponsam, nutriendam, ornandamque: omnium vero quæstus luculentissimus, quod eleemosynis a Deo gratiam impetramus qua cæca mens nostra illustratur; nosque ingenito languore fracti, & jacentes erigimur, & sustinemur. Nam cum esurienti effunderimus (*Isai.LVIII.10.11.*) animas nostras, & animam afflictam repleverimus, orietur in tenebris lux nostra, & tenebræ nostræ erunt sicut meridies, & implebit Dominus splendoribus animas nostras.

Profecto ad lumen a Deo menti impetrandum, obtinendamque devotionis gratiam, sine qua Episcopalia officia necesse est languescere, magna vis est eleemosynæ: sed oratione, & sacrosancto Missæ Sacrificio nihil efficax magis. Orare (*I.Thessal.v.17.18.*) sine intermissione nos jubet Apostolus, & in omnibus gratias agere; hanc enim esse voluntatem Dei, nefidei, & caritatis spiritum velimus extinguere: qui quidem spiritus (*Rom.VIII.26.*) infirmitatem adjuvat nostram, & postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Equidem, si quis alius, sapientia Episcopus indiget: quam propterea (*Jacobi I.5.*) postulet a Deo, & ipse dabit: postulet autem in fide nihil hæsitans: tantamque, si fieri posset, optandum, ut in animo fidem suo excitaret, quanta fide fuit Moyses, qui Deum (*Hebr.XI.27.*) invisiblem, tanquam videns sustinuit. Ad eam fidem humilitas accedat, oportet: Ego vero, (*Psalm.LIX.6.*) clamabat David, egenus & pauper sum; Deus adjuva me. Quanti vero sit ponderis perseverantia in oratione, & assiduitas, declarant illa Christi Domini verba: (*Lucæ XVIII.1.*) Oportet semper orare, & non deficere. Atque in ea assiduitate, & constantia Dei numen, (*Habacuc.II.3.*) si moram fecerit, expectemus: apparebit, & non mentietur: quia veniens veniet, & non tardabit. Cumque non nostras tantummodo curare debeamus infirmitates, sed etiam putare, aliorum mala ad nos pertinere, & ea æque habere ac nostra; vehementius, diutius intendenda nobis ad Dominum nostra est oratio; qua tanquam Ecclesiæ Fidelium interpretes, omnium fidem, spem & caritatem ante oculos Domini statuentes, quod omnibus in universum, quodque cuique Fidelium opus est, a Domino impetremus. Dei autem exorandi viam nobis muniet, & quidvis adipiscendi etiam aperiet augustissimum Eucharistiæ Sacrificium. Idcirco vel maximis nostris muneris occupationibus etiam implicati, Sacrosanctum Jesu Christi Corpus, & Sanguinem non recusabimus, quominus frequenter Deo offeramus; nullumque majus putemus nobis datum esse negotium, quam crebro placationis hostiam pro nostris, populique peccatis Deo Patri immolare.

Cumque medii quodammodo simus Deum inter & homines: quemadmodum ad Deum vota hominum, ita Dei voluntatem ad populum perferamus. Hæc est autem (*I.Thessalon.IV.3.*) voluntas Dei, sanctificatio nostra. Itaque nostrum est, Venerabiles Fratres, aperire (*Coloss.IV.3.4.*) ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, ut manifestemus illud ita ut oportet nos loqui. Illud potissimum docendi sunt populi. Christum carnem suam, nostræ, excepto peccato, similem, illam quidem non modo sanctam, sed etiam sanctificantem; possibilem tamen, & morti obnoxiam, quæ omnium nostrum vicem repræsentaret, justitiæ divinæ, simulque (*I.Petri III. 18.*) nos itidem obtulisse: eam item, & nos eodem tempore omnibus objecisse cruciatibus, quibus digna erant nostra crimina: damnatam fuisse mortis doloribus: maledictum adversus peccatores in lege pronunciatum subiisse: inter acerbissimos dolores mortuam: legi satisfactum: quidquid esset peccati simile, per Jesu Christi mortem, & sepulturam abolitum. E sepulcro Dominum Jesum, cum eadem quidem carne, sed mortalitatis exuviis exuta, & immortalitatis honoribus exornata revixisse: Idcirco peccatoribus quo justificentur, opus esse mori cum Christo, qui pro illis, eorumque nomine mortuus est: cum Christo sepulcrum ingredi, ut ibi culpa temeratam carnem relinquant: veterem hominem iræ Dei, & mortis maledictioni tradendum, relinquendumque, ut per Baptismum novus in bonis homo, nova factus creatura, novumque figmentum, possit cum Christo ad immortalitatem, æternamque gloriam

riam revivifcere. Propterea Chriftianis omnibus de illa perpetua, non de hac exigua vita cogitandum: tum abjiciendas voluptates, & divitiarum, quæ voluptatum funt inftrumenta, cupiditatem ex animo avellendam; tum etiam maxime, qua noxiæ omnes cupiditates continentur, exuendam effe fuperbiam: (*I.Joan.II.*17.) mundum tranfire, ejusque concupifcentiam: qui autem facit voluntatem Dei, manere in æternum.

Hæc vero, reliquamque doctrinam myfteriorum Dei, quanti negotii fit populum docere, ipfi vos, Venerabiles Fratres, pro fapientia veftra facile perspicitis. Propterea confiderandum maxime eft, quam multa in iis effe oporteat, quos ad Sacerdotale minifterium, inftruendumque Chriftianis inftitutionibus populum, elegeritis; quanta vitæ innocentia, quanta morum integritas, quanta caftitas, juftitia, pietas, religio: Quam magnum fit, fi quid pravum, fi quid vitiofum, fi quid improbum consuetudine mala inhæferit moribus, illud Parochos caute, & prudenter avellere: proximum quemque falutaribus monitis, confiliifque juvare, & inftruere: animæ fideli denique pennas dare, quibus fe homo tollat ad rerum divinarum contemplationem; eam mundo ereptam Deo tradere, divinamque in illa imaginem in priftinum revocare. Contra, quam non ferendum, a Fidelibus fibi commiffis eos Parochos rationem vitæ repofcere, qui reddere non poffint suæ; & ita mores in altero reprehendere, ut quominus ipfi redarguantur, recufare non queant. Ad puros fanctosque mores accedat oportet digna Ecclefiaftico homine ab iis percepta doctrina: Scripturas cognitas habeant: Omnis enim (*II.Thim.III.* 16.) Scriptura divinitus infspirata, utilis eft ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juftitia, ut perfectus fit homo Dei ad omne opus bonum inftructus. Sacrum igitur utriufque Fœderis Codicem, Ecclefiæ Traditiones, Sanctorumque Patrum fcripta, veluti fontes adeant, unde pura, & incorrupta fidei, morumque doctrina profunditur: Romanum vero Catechifmum, Catholicæ Doctrinæ Summam, affidue verfent, & lectitent; unde facras conciones ad populum habendas depromant. Non ftudiis igitur privatis, nec ex cujufquam commendatione, fed optimum quemque, illumque præfertim, cujus timida virtus minifterim defugiat, fidelem fore putetis miniftrum, cui partem Gregis Dominici committatis. In univerfum manus cito nemini impofueritis: (*I. Timoth. V.* 22.) quod tunc cito fieri arbitramur, cum nonnifi femel aut iterum hominem expendimus, & probamus; quem contra accurate, exquifiteque exploratum, ac fevere judicatum oportuit, ne alienis peccatis (*Ibid.*) communicantes inconfultæ temeritatis Deo pœnas demus. Neque vos tædeat, Venerabiles Fratres, fi in ea re, quæ magnam cautionem habet, paulo diutius immoremur: Cujufmodi enim funt Sacerdotes, ejufmodi plerumque effe folet & populus. In eos, præfertim fi Parochi fint, tanquam in speculum omnes infpiciunt, Quapropter neminem perniciofius de Ecclefia mereri, quam vitiofos Clericos exiftimandum eft, quia fua vitia infundunt in populum, eumque ita corrumpunt, ut plus exemplo fuo, quam peccato nocere videantur.

Adfcitis autem in facrum minifterium viris quamvis egregiis, non propterea evangelizandi munere nos effe defunctos arbitrabimur: fic enim in aliorum manus retia dimittere videremur, quæ tamen tradidit nobis Dominus, ut ipfi fimus hominum (*Matth. IV.* 19.) pifcatores. Præcipuum Epifcoporum officium eft Verbum Dei prædicare. Væ mihi, clamabat Apoftolus, (*I. Cor. IV.* 16.) fi non evangelizavero! neceffitas enim mihi incumbit: Nec præcipue ad baptizandi munus quamvis fanctum, fed potiffimum ad (*Ibid. I.* 17.) evangelizandum a Chrifto Domino fe miffum effe. Ipfo autem Apoftolorum judicio primos tenere novimus Verbi minifterium, quod (*Act. VI.* 2. 4.) non æquum derelinquere exiftimarunt fanctiffimi viri; ac propterea reliqua opera, quæ ad mifericordiam erga proximum pertinerent, Diaconis cenfuerunt oportere committi. Et Beatiffimus Paulus ad Timotheum fcribit: (*I. Timoth. IV.* 13.) Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Si quis autem fe carere fentiat facultate dicendi, nec ingenii fui effe dicat id munus exequi; in reliquis faltem, quæ ad Verbum Dei quoquomodo pertinent, non patiatur officium fuum requiri. Itaque fi mandaverit Clericis, ut Chriftianæ Doctrinæ rudimenta pueris tradant, in eam rem det operam quoque fuam. Parochis etiam in docendo populo focium fe adjungat, ut fuum annunciandi Verbi munus aliqua ex parte tueatur: quæ res alacritatem etiam fummam omnibus afferet, qua fuum quifque obeat officium. Quamobrem ne gravetur cum Confacerdotibus fuis aliquoties Sacramenta Fidelibus miniftrare; Chorum interdum adire, & Pfalmos cum Canonicis canere; Collationibus, quas inftituerit, coram præeffe: ex quo fiet; ut non minimum facri Miniftri de illius fpiritu, quemadmodum feptuaginta viri de fpiritu Moyfis, accipiant. Huc accedit, quod populum, qui hæc viderit, fumma de divini fanctitate cultus opplebit opinio; & ejufmodi augufto fpectaculo homines maculofi deterriti, ad facrum Minifterium ne afpirare quidem audebunt.

Quoniam vero Ecclefiæ procurationem, gregisque tutelam fui nullo pacto poteft gerere, fi abfit, Epifcopus; propterea fuæ quifque veftrum Ecclefiæ nullo non tempore adfideatis oportet. Id & naturali lege, & facris etiam Canonibus, & Tridentinis præfertim Decretis fancitum eft. Univerfæ quoque Diœcefis loca adeunda, ut quarum legum vires deficere cœperint, eas vel a miniftrorum indiligentia, vel a fubditorum contumacia vindicetis. Quod fi qua gravior, & neceffaria causa extiterit, quamobrem de veftra Diœcefi difcedendum vobis fit, atque ab ea aliquandiu vos abeffe oporteat; ne, quæfo, patiamini Paftoris defiderio fui confici Ecclefiam, a cujus periculo nunquam putetis abfentiam veftram effe fejunctam.

Præterea verbis conjungatur exemplum: (*Tit. II.* 7.) in omnibus nofmetipfos præbeamus exemplum bonorum operum; ut is, qui (*Ibid. v.* 8.) ex adverfo eft, vereatur, nihil habens dicere de nobis. Ne opera abfque fermone fint tacita; neque dicta, factis deficientibus, erubefcant: atque illud animo repu-

reputemus, perfectum Ecclesiæ Principem perfectis maximarum virtutum bonis ita esse instructum, ut & vita ejus dicendo, & doctrina vivendo exornetur. Domus autem cujusque nostrum sit pudoris, & modestiæ magistra; Ecclesiasticæ Disciplinæ officina; plena dignitatis atque concordiæ: quod tum assequemur, si nullius voluntati, aut gratiæ dediti, nihil animi nostri imbecillitati, & mollitiæ indulgeamus, neminemque habeamus eximium; quod in Ecclesia administranda magnas plerumque turbas creat, & offensionem habet gravem, & Episcopo invidiam, & contemptum parit.

Quod ad nos attinet, vigilias (*Psal. LXXVI.* 5.) anticipaverunt oculi nostri, ut per Civitates constituamus Episcopos, qui ad Episcopatum afferant doctrinam sanam, vitam irreprehensibilem, mentem ad omnia paratam pro Christo; quippe id sibi munus obvenisse arbitrentur, cui qui præsit, non intumescat amplitudine dignitatis, sed humilitate decrescat. Et in exquirendis quidem explorandisque viris, quos tanto muneri præpositos esse velimus, sancta testimonii vestri religione, & fide confisi, vobis testibus utemur, & auctoribus: quos minime dubitamus, nullam carnis, & sanguinis rationem habituros, sed ejus tantummodo, qui vocavit vos (*Ephes. IV.* 12. 12.) in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi.

Reliquum est, Venerabiles Fratres, ut vos de fortitudine moneamus, & animi robore; quo maxime est opus adversus ea, quæ vel orthodoxam Fidem oppugnant, vel pietatem lædunt, vel morum integritatem infringunt. Repleti (*Michææ III.* 8.) simus, obsecro, fortitudine Spiritus Domini, judicio, & virtute. Ne (*Isajæ LVI.* 10.) tanquam canes muti, non valentes latrare, Greges nostros patiamur (*Ezech. XXXIV.* 8.) fieri in rapinam, & oves nostras in devorationem omnium bestiarum agri: neque nos quidquam deterreat, quominus pro Dei gloria, & salute animarum ad omnes dimicationes nosmetipsi objiciamus. Recogitemus (*Hebr. XII.* 3.) eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem. Quod si nequissimorum timeamus audaciam, actum est de Episcopatus vigore, & de Ecclesiæ gubernandæ sublimi, ac divina potestate; nec Christiani ultra aut durare, aut esse jam possumus, si ad hoc ventum est, ut perditorum minas, aut insidias pertimescamus. Fidentes (*II. Cor.* 1. 9.) igitur non in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos, alti, excelsi, humanas res despicientes, Dominum inclamemus: Spes (*Jerem. XVII.* 17.) mea tu in die afflictionis: nec unquam animis, aut corporibus defatigemur: Dei enim (*Cor. III.* 9.) adjutores sumus: Dominus autem Jesus nobiscum est (*Matth. XXVIII.* 20.) omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Itaque nullis scandalis, nullis persecutionibus infirmemur, ne electioni Dei videamur ingrati, cujus tam valida sunt adjutoria, quam vera promissa.

Denique, quoniam in æterno examine pro omnibus, & præ omnibus, qui Christi censentur nomine, rationem reddituri sumus: vos obtestamur, Venerabiles Fratres, & obsecramus, ut si quæ scandala, & dissensiones oriantur, quibus sedandi impares sitis, ad hanc Beatissimi Apostolorum Principis Sedem, tanquam ad Caput, & Episcopatus apicem referatis, unde ipse Episcopatus, & tota auctoritas nominis hujus emersit. Hinc, veluti de natali suo fonte aquæ cunctæ procedunt, & per diversas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ dimanant, Ecclesiæ omnes sumant quid præcipere, quos abluere, quos, veluti in cœno inemundabili sordidatos, mundis digna corporibus unda devitat. Nos quidem Dei primum virtute nixi, deinde B. Petri tutela confisi, cujus cura omnes habet præsentes, consilio, ope, auctoritate vos juvabimus. Parati sumus ipsi pro vobis (*II. Cor. XII.* 15.) impendere, & superimpendi, ut incolumes Ecclesias, incolumes Fratres tueamur. Cæterum sub ipsa suscepti oneris mole (*Thessal. II.* 2.) fiduciam habuimus Deo, qui, cum nobis oneris sit auctor, nobis fiet etiam adjutor; & ne sub magnitudine gratiæ succumbat infirmitas, dabit virtutem, qui contulit dignitatem. Interea misericordissimam Dei nostri clementiam supplices obsecrate, ut in diebus nostris expugnet impugnantes Nos; muniat fidem vestram; multiplicet devotionem; augeat pacem: meque servulum suum, quem ad ostendendas divitias gratiæ suæ, gubernaculis Ecclesiæ voluit præsidere, sufficientem tanto operi, & utilem vestræ defensioni dignetur efficere; & ad hæc tempora nostræ servitutis extendere, ut proficiat devotioni, quod fuerit largitus ætati. Gratia Domini Nostri Jesu Christi vobiscum, quibus benedicimus; vosque salutamus in osculo sancto: omnibusque itidem Consacerdotibus vestris, cæterisque Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XIV. Septembris Anno MDCCLVIII. Pontificatus Nostri Anno I.

Additiones ex aliena manu.

Episcopi olim de semetipsis loquentes *servos* semet hujus vel illius Ecclesiæ, sive *fideles & servos Dei* appellarunt, quam formulam retinet etiamnum Papa. 61
In Apostolorum locum successisse Episcopos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, convenit inter Catholicos. Apostolos Christus Dominus non ad certas regendas Ecclesias, sed misit ad universum mundum. 62
Quum autem singuli ubique Evangelium prædicare nequiissent, varias divisim regiones ipsi peragrarunt, in quibus ordinarunt Episcopos cum potestate alios ordinandi, & Sedes Episcopales constituerunt. 63

Primis nascentis Ecclesiæ Seculis Episcopi communem habebant sollicitudinem ad fidem informandi non modo suas, sed & Ecclesias aliorum Episcopatuum. 64

Moribus vero introducta sensim fuit divisio Parochiarum, Diœcesum, & Provinciarum Episcopalium; Atque hinc factum fuit, ut intra suos quisque fines subditosque potestatem contineret Episcopalem, & injuriam aliis facere censeretur, si eam ultra extenderet; *Canon.* 15. 16. *&* 17. *Concilii Nicæni*. 65

Concilium Sardicense statuit ut in Magnis tantum Urbibus starent Sedes Episcopales, ne Episcopi nomen & auctoritas vilesceret in Ecclesiis parvarum Urbium Vicorumque, quarum regimini sufficit Pres- 66

 by-

byter. *Vide Can. 6. citati Concilii Sardicensis.*

67 Dum Episcopi cogebantur derelinquere Urbes Christianorum jugo Infidelium subactas, Sancta Sedes consuevit nonnullos eorum præficere aliis Ecclesiis inter Christianos vacantibus, ea lege ut captivitate cessante redirent quasi jure postliminii ad pri-
68 mas Sedes. Illi vero qui alibi non obtinebant sedem permanentem, appellabantur Episcopi *vacan-*
69 *tes*, vel *peregrini*, vel *scoti*, iitique titulum Episcopatus amissæ Sedis Civitatisque retinebant absque
70 Plebe, ac exercitio muneris pastoralis. Quinimo ne memoria periret harum Ecclesiarum in partibus Infidelium, nec voluntas eas in libertatem vindicandi, ordinari cœperunt Episcopi *Titulares*, & ordinantur in diem. Sed de hisce Titularibus Episcopis suo loco dicemus.

(*) NOVISSIMA ADDITAMENTA.
Ad hunc Articulum numeris & asteriscis, suis locis indicata.

(*1.) Jam multis ante Christiana tempora *Episcopi* nomen & apud Græcos, & apud Latinos erat in usu: non tamen eadem vis apud omnes huic voci suberat, nec iisdem erat addicta muneribus. Is Romanis erat Episcopus, qui annonæ præerat; ille vero Atheniensibus, qui civitates Athenis subditas statis lustrabat mensibus, quo eas & in fide, & in officio contineret. Inde Episcopi appellatio invecta in Ecclesiam est, præeuntibus maxime sacris, Novi Testamenti Scriptoribus, iisque indita potissimum, qui & Clericis erant, & Presbyteris Præfecti; quod eorum esset oppida, Urbes regiones integras lustrare identidem; Fideles, Clericos, Presbyteros officii sui admonere; præcepta, leges, canones cuique pro suo vitæ genere præscribere; omnesque & verbis, & exemplo ad pietatem erudire.

(*2.) In eamdem sententiam S. Augustinus *de Civit. Dei l. XIX. c. 19.* ajebat, *Episcopatum nomen esse oneris, non honoris. Græcum enim est, atque inde ductum vocabulum, quod ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens*. In Psalmum quoque CXXVI. eodem spectans, *altior*, inquit, *in Ecclesia locus positus est Episcopis, ut veluti in specula constituti, superintendant, & custodiant populum.*

(*3.) Tertullianus *l. de Bapt. c. 17. Dandi quidem* Baptismi) *habet jus* summus Sacerdos, *qui est Episcopus*. Hieronymus eodem titulo Episcopos ornat *Dial. contra Lucifer.* ubi ait: *Ecclesiæ salus in* Summi Sacerdotis *dignitate pendet*. Hinc etiam *Principes Sacerdotum* Episcopos vocavit Antiquitas. Vide Ambrosiastrum *in Epist. ad Eph. c. 4.*, & Hieronymum *ep. 28. & 99. ad Asellam.*

(*4.) *Cyprianus Religiosus* ANTISTES: ita Pontius Diaconus in ejus vita. Tertullianus quoque *lib. de Corona milit. cap. 3. Aquam adituri ibidem, sed & aliquando prius in Ecclesia sub* Antistis *manu contestamur.*

(*5.) De his, aliisque pluribus honorificis titulis, quibus Episcopi olim compellabantur, agunt copiose Viri eruditissimi Mamachius *orig. & Ant. Christian. Tom. IV. lib. 4. cap. 4. §. 1.* & Selvaggius *Ant. Christ. lib. 1. cap. 12. §. 4.* Unum moneo, hos inter titulos illum sæpissime apud veteres occurrere, quo Episcopi *Successores Apostolorum* prædicantur. Atque in eo quidem præsidium sibi quærunt quicumque cum Febronio Romanis Pontificibus æquare Episcopos student; frustra tamen, si quonam legitimo sensu Apostolis succedant Episcopi, absque partium studio disquiratur. Qua de re præter antiquiores consuli poterit Zaccaria in *Antifebronio Tom. 11. p. 134. seq.* atque in *Antifebronio vindicato T. 1. p. 434. seqq.*

(*6.) Vide supra V. *Exarchi*, & *Perimates*.

(*7.) Conc. Antioch. *Can. 9. per singulas regiones Episcopos convenit nosse*, Metropolitanum *Episcopum sollicitudinem totius Provinciæ gerere. Propter quod ad Metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrant*. Cæterum ex consuetudine potius, quam ex aliquo Ecclesiastico canone factum est, ut sicuti Episcopi, qui primarias regerent metropoles, *Patriarchæ*, vel *Exarchi* dicerentur; ita qui uni tantum præerant Provinciæ, *Metropolitæ* nuncuparentur.

(*8.) Non hodie, aut nudius tertius ortum est hoc Archiepiscoporum genus nullos habentium suffraganeos. Fuit nempe, ut animadvertit vir doctus Cantelius in Metropolitanarum Urbium historia *P. 1. diss. 1. cap. 4.*, duplex apud Græcos *Archiepiscopi* notio; prima usurpata sæpius prioribus sæculis, quibus qui multas suo nutu regebant provincias, ut ab aliis secernerentur, *Archiepiscopi* sæpe appellati sunt, sive Patriarchæ essent, sive Exarchi: altera posterioribus sæculis obtinuit. Inductus est enim novus Archiepiscoporum ordo, priori nomine quidem similis, re vero multo inferior, cum ii nec provincias haberent, nec suffraganeos Episcopos; sed nudo nomine, honoris causa, *Archiepescopi* dicerentur. Causam invectæ hujus disciplinæ paucis exequor. Cum paulo ante Chalcedonense Concilium nonnullis Episcopis indulsisset Theodosius junior, ut Archiepiscoporum juribus deinceps uterentur, idque Metropolitani ægre ferentes ad synodum detulissent; Synodus jura illa ex consensu judicum rata esse vetuit: ne illud tamen ferrent acerbius, iis datum est, ut *Archiepiscopi* nomen, & τα ει πρεσβεια retinerent. Hinc labente sensim disciplina, in Provinciis plures & Metropolitani, & Archiepiscopi creati sunt, adeoque crevit eorum numerus, ut in Leonis sapientis *Diatyposi* Metropolitæ 81. Archiepiscopi 39. vel uni Patriarchæ Constantinopolitano subditi numerentur. Iis tamen Archiepiscopis nec major quam antea jurisdictio permissa, nec major potestas, nihilque omnino præter inanem Archiepiscopi titulum concessum est. Cautum immo erat, ut in omnibus, itidem ac meri Episcopi parerent Metropolitis; donec anno circiter 1080. ab Alexio Comneno sancitum est, ut Archiepiscopi deinceps, haud aliter ac Metropolitani, a Patriarcha Constantinopolitano ordinarentur; sicque extitit in Græcia novus Archiepiscoporum ordo, qui Episcopis erat potestate par, superior dignitate, utraque inferior Metropolitis.

(*9.) Protestantes, demptis Episcopalibus Anglis, ac præsertim David Blondellus, Claudius Salmasius, Joannes Franciscus Buddeus hæreticum hoc dogma propugnarunt, atque propugnant sed eos ex nostris plurimi refellerunt, Bellarminus, Petavius, Morinus, Natalis Alexander, Tournelius, Drouven *de re Sacrament. T. II. lib. 8. sect. 6.*, Mamachius *T. IV. origin. & Antiquit. Christian. cap. 4. §. 2. p. 316. seqq.*, & ne longior sim, Selvaggius *lib. 1. Ant. Christ. cap. 12. §. 1. 2. & 3.*

(*10.) Quæ Auctor de Chorepiscopis illorumque origi

gine, & gradu per se se minime Episcopali docet, si ea demas, quæ ad illorum munera spectant (cui enim Parocho, vel Vicario Foraneo ea umquam tributa potestas fuit, qua Chorepiscopos præstitiisse constat) confirmat Selvaggius *l. c. cap.* 15. Recole tamen a me addita *T. II. hujus Bibliothecæ p.*159.

81 (*11) Sicuti tamen in Occidente serius, quam in Oriente Chorepiscopi instituti sunt; ita quoque serius in Occidente esse desierunt. (*)

ARTICULUS II.

Episcopus quo ad ea, quæ concernunt ejus electionem, confirmationem, & consecrationem.

1 Episcopi olim eligebantur a toto Clero, accedente præsentia, acclamatione, seu consensu populi; *cap. Nosse* 12. *dist.*63., ibi: *Sacerdotum quippe electio est, & fidelis populi consensus adhibendus, quia ducendus est populus, non sequendus*; *cap. Cum longe* 25, *eod. dist.*63. ibi: *Sed quia populus aut Princeps jubetur electioni interesse, non præcipitur advocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum, Sacerdotum enim* (ut in fine superioris capituli Stephani Papæ legitur) *est electio, & fidelis populi est humiliter consentire*, & concordat *cap. Cleri* 27. *eod. dist.* 63. in cujus summario sic præcise dicitur: *Plebis non est eligere, sed electioni*
2 *consentire*. Plurimi tamen sustinent, Populos, Magistratus, & Principes intervenisse electionibus Episcoporum, nedum per præsentiam, acclamationem, & consensum, sed etiam per propria vota, seu suffragia, Barb. plurimis citatis *lib.*1. *Jur. Eccles. univers. cap.*8. *a num.*64. *& de offic. & potest. Episcop. part.*1. *tit.*1. *cap.*3. *a num.*4. & alii passim variis suffulti sacris Canonibus, & signanter *cap. Qui aliquo* 5. *dist.*51. ibi: *Sed nec ille deinceps Sacerdos* (idest Episcopus) *erit quem neque Clerus, nec Populus propriæ Civitatis elegit*; *cap. Episcopos* 13. *dist.*63. ibi: *Post electionem Cleri, & populi*; *cap. Electis* 18. *ead. dist.* 63. ibi: *Clerum, & Plebem ejusdem Ecclesiæ elegisse*; *cap. Factus* 5. *caus.*7. *quæst.*1. ibi: *De plebis, quæ tunc adfuit suffragio*, & concordat *cap.*4. *Quanto* 10. *cap. Plebs* 11. *cap. Nosse* 12. *cap. Episcopus* 13. *cap. Metropolitano* 10. *dist.*63. Quidquid autem ob-
3 servatum fuerit in primis Ecclesiæ temporibus circa admissionem Laicorum in electionibus Episcoporum, & Pontificum, certum est, nunc Laicos non habere suffragia in talibus electionibus; *cap. Nullus Laicorum Principum* 1. *cap. Adrianus Papa* 2. *cap. Valentinianus Imperator* 3. *c. Non est permittendum* 6. *cap. Omnis electio* 7. *cap. Non licet* 8. *cap. Nosse* 12. *dist.*63. *cap. Contingit* 8. *de arbitris*, *c. Decernimus* 2.
4 *de Judiciis*, *cap. Sacrosancta* 51. *de election.* Et electio Episcopi per Laicos etiam cum Canonicis facta est nulla non obstante contraria consuetudine, quæ potius dicenda est corruptela, textu expresso in *c. Massana* 56. *de elect.*

5 Separatis progressu temporis Clericis a Religiosis, qui omnes ad electionem Episcoporum concurrebant, ex claro, & expresso textu *in cap. Obeuntibus*.35. *disp.*63. fuit exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorumque Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum Episcoporum facerent electionem; *cap. Nullus* 1. *cap. Cum terra* 14. *cap. Congregato* 13. *& per tot. de elect. cap. Congregatio* 43. *caus.*16. *quæst.*7. Et sic tota facultas eligendi Episcopos fuit redacta ad solos Cathedralium Canonicos. Bertachin. *de Episcop. lib.*1. *par.*3. *a princip.* Petrus Gregor. *de elect. cap.*6, *num.*9. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.*1, *tit.*1. *c.*3. *num.*11. *& lib.*1. *Juris Eccles. univers. cap.*8. *nu.*68. Talis facultas eli- 6
gendi Episcopus duravit in Capitulis, & Canonicis Cathedralium usque ad tempora Clementis V., ut cum multis observat Barbosa *loc. cit.* Clemens enim V. cæpit reservare suæ dispositioni Cathedrales Ecclesias, quæ apud Romanam Curiam vacare contigisset, ut constat ex Extravag., *Et si temporalium*, *de præbend. inter commun.* Postea Benedictus XI. *in Extravag. Sancta Romana*, *de election. inter commun.* statuit, quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus illis, non posse provideri Romano Pontifice inconsulto. Deinde Ioannes XXIII. *in Extravagant. Ex debito*, *de election. inter commun.* provisioni suæ reservavit Episcopales, & earum Superiores Sedes, quæ apud Sedem Apostolicam illo vivente vacare contigissent. Ex post Benedictus XII. *in Extravag. Ad regimen*, *de præbend. inter commun.* sibi reservavit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, Episcopalium, tunc apud Sanctam Sedem Apostolicam quomodocumque vacantium, & vacaturarum. Exinde per sequentes Romanos Pontifices reservatio facta fuit simpliciter, & generaliter, quoad omnes Ecclesias Episcopales, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam vacantes, seu vacaturas, ut patet in secunda, & tertia regula Cancellariæ, quas cum aliis quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus constituere solet. Exceptis tamen Regnis, & Principatibus pri- 7
vilegiatis, ubi Reges, & Principes per specialia Concordata Episcopos nominant, & præsentant ab ipso Summo Pontifice instituendos. Et exceptis Cathe- 8
dralibus Germaniæ, ubi servatur vetus consuetudo canonicæ electionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos eligat, & electi a Romano Pontifice confirmentur, ut clare ostendunt Concordata Germaniæ, & cum pluribus aliis observat Barbosa *loc. cit.* Electio Episcopi 9
facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi *c. Nullus* 7. *dist.*79.

Electus in Episcopum debet intra mensem a præ- 10
sentatione electionis præstare consensum, alias mense elapso redditur nulla electio textu expresso in *cap. Quam sit de elect. in* 6. ibi: *Electus vero illum* (scilicet consensum) *adhibere infra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur, quem si electus ipse ultra præstare distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, ex tunc se noverit eo ipso privatum*. Et intra tres menses a consensu præstito 11
debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla, textu expresso *in cit. cap. Quam sit, de elect. in* 6., ibi: *Cæterum quivis electus infra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si justo impedimento cessante infra hujusmodi trimestre tempus emiserit*, ele-

12 *electio eadem eo ipso viribus vacuetur*. Sufficeret tamen ad evadendam talem pœnam, quod electi amicus ejus nomine confirmationem peteret quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses. Glossa *in cit. cap. Quam cit. verb. Petere*, Tiraquell. *de pœnis tempor. caus.22. num.37.* Azor. *pag. 2. c.29. quæst.11.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 1.*
13 *cap.4. n.4.* Tres menses computari debent prout in Kalendario occurrunt, incipiendo scilicet a die præstiti consensus, & dies qui desunt ex uno mense accipiuntur de sequenti. Glossa *in cit. capit. Quam sit, verb. mensem*, Gonzal. *ad regul.8. Cancellar. gloss.11. num.7.* Garcias *de benef. part.10. cap.2. num.42., & seq.* Menoch. *de arbitr. casu 50. num.21.* Sanchez *de Matrim. lib.2. disp.24. n.15.* Barb. *lib.2. Juris Eccles. univ. cap.9. num.4. & de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. num.2.*.

14 Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respective Metropolitanis: *cap. Quoniam 1. dist.109.*
15 *cap. Cum dilectus 32. de elect.* Hodie tamen non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest *ex regul.2.* alias 3. *Cancellariæ*, quæ Sedi Apostolicæ reservat provisiones omnium Cathedralium. Et licet in Germania ex vi Concordati Episcopi adhuc eligantur a Collegiis Canonicorum Cathedralium, Romani tamen Pontificis auctoritate confirmantur. Sicuti etiam confirmantur, & instituuntur a Romano Pontifice Episcopi illi, qui vi privilegiorum Apostolicorum a Regibus. & Principibus nominantur, & designantur. Azor. *part.2. cap.29. quæst.1. & 2.* Barbosa *lib.1. Juris Eccles. cap.6. num.9. & de Offic., & potest. Episcop. tit.1. cap.4. num.6.* Pro hujusmodi electione, & confirmatione facienda servatur in Curia se-
16 quens praxis. Formato processu de vita, & moribus promovendi, ac de statu Ecclesiæ juxta interrogatoria in particulari instructione tradita a Barbosa *lib.1. Juris Eccles. univers. cap.8. nu.141. & de Offic. & potest. Episc. par.1. tit.1. c.5. a n.4.* fit ab ipso professio Fidei juxta formulam præscriptam a Pio IV. in sua Constitutione incip. *In Sacrosancta*, & deinde fit instrumentum dictæ professionis Fidei a Notario subscriptum in hunc modum, prout ad litteram tradit Barbosa *dict. l. 1. c.9. n.11. & seq.*

17 *In nomine Domini. Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, & sit notum, Quod a Nativitate Domini &c. coram Eminentissimo, & Reverendiss. D. N. S. Rom. Ecclesiæ Presbytero Card. &c. meque Notario publico infrascripto comparuit supradictus Adm. R. N. omni meliori modo &c. genibus flexis Professionem Sanctæ, & Catholicæ Fidei juxta suprascriptam formam tactis Sacrosanctis Scripturis ad Sancta Dei Evangelia in manibus D. S. Eminentissimæ de verbo ad verbum emisit. Quam Fidei professionem, idem Eminentiss., & Reverend. Dominus Cardinalis accepit, & admisit præmisso, & alias omni meliori modo. Super quibus &c. Actum Romæ in Offic. &c. Præsentibus idem N. & N. testibus ad præmissa vocatis, & habitis specialiter, atque rogatis. Ego Adoardus Tibaldescus, Clericus Spoletanæ Diœcesis, Publicus Apostolica auctoritate Notarius, & ad scribendos, & rogandos processus Reverendissimorum D. D. Archiepiscoporum, & Monasteriorum Consistorialium, privative quoad omnes alios specialiter a S. S. A. deputatus de præmissis rogatus præsens instrumentum subscripsi, & publicavi requisitus.* Et subscribitur Cardinalis relator sic: *Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. Fidei professionem a supradicto R. N. de verbo ad verbum in manibus meis emissum recepi, & ita testor.*

Finito examine testium, & emissa professione sub- 18
scribitur processus ab eodem Cardinali Ponente in hunc modum: *Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. relationem facturus in proximo Consistorio de præmissis. censeo R. N. esse habilem, & idoneum, qui ad supradictam Ecclesiam N. promoveatur, illum ei præficiendo Episcopum, & Pastorem. Romæ ex nostro Palatio, die &c. Ego N. Card.. N. qui supra.* Et subscribitur idem processus a tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus, scilicet a primo Cardinali Episcopo, a primo Cardinali Presbytero, a primo Cardinali Diacono.

Hoc facto præconizatio fit in primo Consistorio, 19
quæ vicem electionis habet, cujus præconii formula pro Romano Pontifice, sic se habet: *Beatissime Pater, Vacat Ecclesia N. per obitum N. &c. Ad jussum Sanctitatis Vestræ Ego N. Card. N. proponam R. N. &c. Civitatis &c.* Pro Cardinali autem ita fit: *Illustriss. & R. D. In proximo Consistorio, si S. D. N. placuerit, Ego N. Cardin. N. præconium faciam Ecclesiæ N. vacantis per obitum N. in personam Rever. N. &c. Civitatis &c.* & refertur status Ecclesiæ, & promovendi juxta formam Institutionis prædictæ.

Fit positura in secundo Consistorio, & transmit- 20
titur schedula pro reassumptione posituræ, transmissa in prima præconizatione, & hæc secunda præconizatio habet vim confirmationis, & demum transmittitur fides provisionis Apostolicæ a Card. Ponente ad Card. Vicecancellarium facta in hunc modum: *Reverendiss. Domine. Hodie Sanctiss. in Christo Pater, & D. N. D. Urbanus Papa VIII. in suo Consistorio secreto, ut moris est, ad relationem meam Ecclesiæ N. cui N. dum viveret, præsidebat, & per obitum ejusdem Pastoris solatio destitutæ de Persona R. N. Diœcesis N. ex Catholicis, ac honestis parentibus, & legitimo matrimonio nati, in utroque Jure Doctoris, in ætate legitima constituti, ac demum ceteris omnibus qualitatibus a Jure, & Conc. Trident. Decretis requisitis præditi, qui professionem Fidei juxta articulos pridem a Sede Apostolica propositos in manibus meis solemniter emisit, de Reverendiss. D. D. meorum Cardinalium consilio, Apostolica auctoritate providit, ipsumque illi in Episcopum præfecit, & Pastoralem curam, regimen, & administrationem ipsius Ecclesiæ sibi in spiritualibus, & temporalibus plenariæ committendo, absolvens eumdem R. N. electum a censuris ad effectum &c. In quorum fidem præsentem schedulam fieri, & mei parvi soliti sigilli impressione muniri jussi, eamque propria manu subscripsi.*

Datum Romæ in ædibus meæ solitæ residentiæ, sub anno &c. D. V. S. Humillimus Servus N. Cardinalis N.

Electus, & Canonice confirmatus tenetur intra 21
tres menses a die confirmationis munus consecrationis suæ suscipere sub pœna amissionis fructuum, etiamsi sit S. R. E. Cardinalis, & si intra tres alios men-

menses id non impleverit, Ecclesia, & Episcopatu
ipso Jure privatur, *cap. Quoniam 2. dist.75. capit.
Quoniam 1. dist. 100.*, *& Concil. Trident. sess. 7.
de reformat. cap.9.*, *& sess. 23. etiam de Reformat.
c.2.* ibi: *Ecclesiis Cathedralibus, seu Superioribus,
quocumque nomine, ac titulo perfecti, etiamsi Sanctæ
Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, si munus consecra-
tionis intra tres menses non susceperint, ad fructuum
perceptorum restitutionem teneantur; & si intra totidem
22 menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso Jure
sint privati*. Dictum trimestre tempus, infra quod
Episcopus confirmatus debet munus consecrationis
accipere, incipit currere a tempore habitæ notitiæ
confirmationis de sua electione factæ. Glossa in *cap.
Cum in cunctis §. Cum vero, verb. tempore de elect.*
Sanchez *in opuscul. moral. lib.1. cap.1. dub.15. n.13.*
Flamin. *de resignat. lib.7. q.1. num.92.* Barbosa *libr.1.
Juris Eccles. univers. c.9. num.34. & de Offic. & potest.
Episcop. p.1. tit.1. c.3. n.2.*, *& part.2. alleg.2. n.40.*
23 Consecratio Episcopi debet fieri die Dominica;
*cap. Qui in aliquo 5. dist.51. cap. Ordinationes 1. &
24 cap. Quod die Dominico 5. dist.75.* Consecratio Episco-
pi non debet a minori numero, quam trium Episco-
porum saltem necessitate præcepti; *c. Episcopus cum
ordinatur 7. dist.23. cap. Episcopi 1. c. Comprovincia-
les 4. cap. Episcopum 7. dist.64. cap. Porro 2. dist.66,
cap. Si Archiepiscopus 6.*, *& cap. Nec Episcopi 7. de
25 Temporibus ordinationum*. Et si in Provincia non
adsint tot Episcopi, accersendi sunt ex vicina Pro-
26 vincia, textu expresso in *cap. Si forti 9. dist.65.* Vali-
da tamen est consecratio Episcopi facta ab uno solo
Episcopo ex dispensatione Apostolica assistentibus,
duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi S.Greg. Ma-
gni, Greg.III. & S Pii V. quam confirmarunt Innoc.X.
& Alexander VII. uti referunt, ac docent Allatius
*de concord. Eccles. Occid. & Orient. lib.5. cap.7. §. ul-
timo* Schilderc. *tom.2. nu. 117.* Stephanus *tom.5. d. 7.
num.2.* Cardan. *in 2. Crisi dissert.2. num.502.* Gormaz
de Sacram. d. 5. nu.319. & late Pign. *t.1. consult.182.*
Barbosa *lib.1. Jur. Eccles. univ. cap.9. num. 51.* Et
de facto Fagn. *lib.1. Decretal. in c. Nec Episcopi 7. de
temporibus ordinationum n.10. in fine*, refert, quod
hodie in litteris pro consecratione Episcoporum in
Indiis apponitur clausula infrascripta, videlicet: *Ti-
bi Presbytero, ut a quocunque malueris Catholico An-
tistite gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ ha-
bente, accitis, & in hoc illi assistentibus duabus, vel
tribus dignitatibus, munus consecrationis recipere va-
leas &c.*
27 Ipse tamen Fagnanus *loc. cit. n.3. & 9.*, *& in cap.
Requisivit 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renuncia-
vit Episcopatui num.86.* tenet, quod consecratio Epi-
scopi necessario facienda est a tribus Episcopis ex ne-
cessitate Sacramenti, & est ita de substantia, ut a
paucioribus facta non teneat; & plures tum Cano-
nistas, cum Theologos pro se adducit, & Sacros
canones cumulat, & dicit quod non est Episcopus,
qui minus quam a tribus, auctoritate etiam Metropo-
litani, factus est Episcopus, afferens Epistolam Joan-
nis III. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ, quæ
habetur *t.2. Conc. par.2. pag.250. col.2. litt.D.* ubi sic
legitur: *Omnia quoque maxima Concilia affirmant
eum non esse Episcopum, qui minus, quam a tribus Epi-
scopis auctoritate etiam Metropolitani fuerit factus
Epicopus, ideoque illos, quos Chorpiscopos vocatis,
qui ab uno, ut adivimus, fiunt Episcopo, Episco-
pos non esse, nec aliquid de Pontificali privile-
gio agere debere perspicuum est*, *& cap. Porro 1.
dist.66.* ibi: *Porro, & Hierosolymitanus primus Ar-
chiepiscopus Beatus Jacobus, qui Justus dicebatur, &
secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Pe-
tro, Jacobo, & Joanne Apostolis est ordinatus suc-
cessoribus suis formam dantibus*, videlicet, *ut mi-
nus, quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus as-
sensum præbentibus, nullatenus Episcopus ordinetur*.
Potest autem Papa immutare hanc formam tamquam 28
traditam ab Apostolis. Archid. *in d. cap. Porro*, Ge-
minian. quia non est Juris divini forma; Card. Præ-
posit. *in d. cap. Porro*, & expensius *in cap. Archiepi-
scopatus 1. dist.66.* Et Papa solus ordinando videtur 29
dispensare super tali forma. Card. Præposit. *in dicto
cap. Porro*. Sic Fagnan. *in cit. cap. Neque Episcopi 7.
de temporibus Ordination. num.9.*, *& 10.* ubi dicit,
hæc reperisse in libris publicis Sacræ Congregationis
Concilii adnotata manu bonæ mem. Card. Alciati il-
lius Præfecti *ad sess. 7. c.9.*
Consecrandus in Episcopum debet necessario prius 30
esse Sacerdos, adeo ut si Sacerdotium non præcesse-
rit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio (*a*); *arg.
cap. Ex litteris X. de excessibus Prælator*, ibi: *Cum igi-
tur Pontificale officium sine Altaris ministerio non valeat
adimpleri*; *cap. Osius X. dist. 61.* ibi: *sed non eligitur
aliquis* (scilicet Episcopus) *nisi in Sacris Ordinibus
constitutus*, & tenent Glossa *fin. in cap. unico, de Cle-
rico per saltum promoto*, S. Thomas *in 4. sentent. dist.
24. quæst. 1. art. 2.* Hugo, & Archid. *in cap. Solici-
tudo 1. dist. 52.* Raymund. *in c. Gratia 2. q. 1.* ubi di-
cit hujus opinionis esse fere omnes Doctores, ut re-
fert Turrecremata eamdem opinionem sequutus in
d. c. Solicitudo num. 4. Silvester *verb. Ordo 2. num. 1.*
Borg. *de irregular. part. 5. rub. de Clerico per saltum
promoto n. 5.* Majol. *de irregular. lib.4. cap.12. num.3.*
Henriq. *in summa lib. 10. c. 7. §. 1.* Azor. *part. 2. lib.
3. cap. 30. q. 9.* Emanuel Sa *verb. Ordo num.25.* Suarez
tom. 5. de Censuris disp. 50. num. 57. Bonacin. *de Cen-
sur. extra Bullam disp. 3. quæst. 1. punct. 2. num. 7.*
Aversa *quæst. 1. sect. 6.* La Croix *lib. 6. p.2. num.2210.*
Fagnan. *lib. 1. Decretal. in c. Requisivit 1. de ordinatis
ab Episcopo, qui renunciavit num. 15. & 81. 82.* Et
ratio est, quia actus principalis Episcopi est ordinare
Sacer-

Nota ex Editione Romana.

(*a*) In contrariam Sententiam declinavit clariss. Mabillonius in Commentario prævio ad *Ordinem Romanum §.18.* plures Romanos Pontifices asserens, qui a Diaconatu immediate in Episcopos fuerunt ordinati: Huic sententiæ subscribit Clariss. Franciscus Pagi *Breviar. Rom. Pontif. in Sabiniano* a num. II. ad VI., & *in Constantino Antip.* num. I. Cæterum Benedictus XIV. in Epistola ad Carolum electum Episc. Justinopolitanum *In postremo* 10. Octob. 1756. *§.10.* subscripsit Morino, & Juvenin asserentibus nullum extare exemplum Episcopatus non præsbytero collati.

Sacerdotes; *cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. potestatem autem exercendi hujusmodi actum non potest Episcopus in sua consecratione accipere, nisi etiam sit Sacerdos, cum nequeat alteri conferre Ordinem Sacerdotalem, quem non habet, secundum Innocentium *in cap. Quanto*, *de consuetudine*; Silvester *in verb. Ordo* 1. *num.* 1. *vers. sed si sit Sacerdos*, Fagnan. *loc. cit. n.* 83. *adeoque &c.*

31 Multi tamen tenent, validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus sit Sacerdos; ita Abbas *in cap. unico*, *de Clerico per saltum promoto n.* 5. *vers. Quod secundum*, Glossa *in cap. Solicitudo* 1. *dist.* 52. ubi dicit, quod si Laicus ordinetur Episcopus, bene reciperet characterem; Joann. Andreas, Ancharan. Covarruvias, & alii, quos citat, & sequitur Barbosa *de Offic. & potest. Episcopor. part.* 2. *alleg.* 1. *num.* 38.

32 Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quæ sunt Ordinis, sed tantum ea, quæ sunt Jurisdictionis, *cap. Transmissam* 15. *de election.* Fagnan. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Nullus*, *de Parochis n.* 5.
33 Non consecratus Ordines conferre non potest, *cap. Transmissam* 15. ubi Glossa *in verb. de talibus*, *& cap. Quod sicut* 28. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in*
34 *cap. Quanto* 4. *de consuetud. num.* 26. Potestatem enim conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione; *cap. Quamvis* 4. *cap. Chorepiscopi* 5. *dist.* 68. *cap. Transmissam* 15. *& cap. Quod sicut* 28. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Statuimus* 1. *de supplend.*
35 *negligent. Prælator. num.* 19. Potestas, quæ confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam Excommunicato, Hæretico, Deposito, & Degradato; *cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *cap. Quod quidem* 1. *qu.* 1. *cap. Ostenditur*, & ibi Archid. *dist.* 4. *de consecr. cap. unico*, cum ibi notatis, de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, *cap.* 2. *vers. Sicut enim Episcopus*, *de translatione Episcop.* S. Thomas 2. 2. *quæst.* 39. *art.* 3. Silvester, verb. *Degradatio num.* 9. Fagn. *in cit. c. Statuimus num.* 8. & alii
36 passim. Jurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem, unde Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest excommunicare, suspendere, interdicere, visitare, corrigere, punire, synodum convocare, Beneficia conferre, Ecclesias minores conjungere, annectere, dividere, voti & jurisjurandi vincula solvere, quorundam peccatorum absolutionem sibi reservare, & hujusmodi; *cap. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibid. verb. de talibus*, *& arg. c. Nosti* 9. *& cap. Qualiter* 19. *de election. & c. Inter corporalia* 2. *de translation. Episc.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 1. *tit.* 5. *cap.* 4. *num.* 7. Fagnan. *in cit. c. Statuimus n.* 21.
37 & alii communiter. Episcopus electus, & confirmatus ante consecrationem potest concedere indulgentias. Sic communiter Doctores cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 20. *art.* 3. *quæst.* 2. *ad primum*, *& ibid. art.* 4. *quæst.* 2. *in corpore*, ibi: *Potestas concedendi indulgentias sequitur jurisdictionem, & quia Diaconi, & alii non Sacerdotes possunt habere jurisdictionem, vel commissam, sicut Legati, vel ordinariam, sicut electi, ideo possunt indulgentias concedere, etiam non Sacerdotes, quamvis non possint absolvere in foro pœnitentiali, quod est Ordinis*, quæ Divi Thomæ Doctrina communiter recipitur, teste Navarr. *in tract. de indulgent. in* 31. *notab. vers. Possunt autem hi conferre etiam si non sint in Episcopos consecrati*. Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. in cap. Accedentibus* 12. *de excessibus Prælator. num.* 10. *& seq.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 88. *n.* 7. cum plurimis aliis ibi citatis.

Episcopi appellatione venit tantum consecratus in concernentibus exercitium, & decorem Ordinis Episcopalis, *c. Transmissam* 15. *de election.* cum ibi notatis, & tradit Butrius *in consil.* 19. *Quia hic agitur*, cum aliis congestis a Felino *in c. Eam te* 7. *de rescriptis n.* 1. *col.* 3. *in princip. vers. Et ideo dicit Butrius*, & Fagnan. *in d. c. Eam te nu.* 38. In concernentibus autem 39 Jurisdictionem Episcopalem venit etiam electus, confirmatus, vel provisus per Papam, quia cum hæc competat etiam electo confirmato *ex c. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibidem verb. de talibus*, & ex adductis *supra num.* 15. ideo dispositio loquens de Episcopo, verificatur etiam in electo confirmato, seu proviso, licet non consecrato, ut notant Glossa *in Clement.* 1. *verb. Episcopi*, & ibi Abbas *num.* 2. *de foro competent.* Fagnan. *loc. cit. num.* 39. cum aliis ibi 40 a se citatis. Episcopi appellatione venit etiam nondum consecratus in materia proportionabili, tam confirmato, quam consecrato; Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. c. Quod nonnullis* 25. *de privil num.* 23. & aliis ibi citatis. Provisio, seu pronunciatio Papæ in Consistorio habet vim electionis, & confirmationis; Innocent. *in cap. Cum olim in princip. de caus. posses. & proprietat.* Glossa *in cap.* 1. *verb. Provisionem*, *de election. in* 6. ubi quod Papa providendo eligit, & confirmat; Abbas *in c. Tua*, *de his*, *quæ fiunt a Prælat. num.* 2. *& in c. Cum in cunctis*, *de elect. num.* 2. Fagnan. *in c. Eam te* 7. *de rescript. n.* 15. Provisi, seu pronunciati a Papa 42 in Consistorio appellantur promoti, etiamsi nondum fuerint consecrati; Extravagant. *Injunctæ* 1. *de election. inter Communes*, ibi: *Qui apud dictam Sedem promoventur*; & Concil. Trident. *sess.* 7. *c.* 9. ibi: *Ad majores Ecclesias promoti munus consecrationis infra tempus a Jure statutum suscipiant.* Fagnan. *loc. cit. num.* 24. *&* 27. Provisi quamvis consecrati accedentes ad Ec- 43 clesias ante levatas Bullas incidunt in pœnas d. Extravagantis *Injunctæ* 1. *de elect. inter commun.* Sic Docto- 44 res communiter. Civitas interficiens suum Episcopum consecratum privatur Sede, & dignitate Episcopali, textu expresso *in cap. Ita nos* 24. *caus.* 25. *quæst.* 2. Non privatur tamen tali Episcopali dignitate Civitas 45 interficiens Episcopum solum electum, & nondum consecratum, Bald. *in l. Si nondum: post princip. C. de furt.* Felin. *in d. cap. Eam te* 7. *de rescriptis num.* 1. *vers. Unde Baldus*, Fagnan. *ibid. num.* 17. Glossa *in Clement. Si quis suadente* 1. *de pœnis vers. Quamvis Pontificem* dicens, quod in materia pœnali, uti est ista, appellatione Episcopi, vel Pontificis, non venit electus, & confirmatus, si nondum sit consecratus.

Cum consecratur Episcopus, inungitur chrismate 46 in capite, & manibus, quod si fuerit omissum, per tres Episcopos est supplendum, textu expresso *in c. Cum venisset* 1. *de sacra unctione*, ibi: *Cum venisset ad Apostolicam Sedem Bracarensis Episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos* (Græcos) *non consueverunt Pontifices, cum consecrantur, inungi; Nos, quod illi defuerat, mandavi-*

*davimus in ipso suppleri, faciente caput ejus, & manus per Albanens. Episcopum (assistentibus ei duobus Episcopis secundum morem Ecclesiasticum) Sacro Chrisma
47 deliniri*. Ungitur autem Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput, & Principem Ecclesiæ suæ; *c. Cum venisset* 1. *de sacra unctione*, Barbosa *de Offic.*
48 *& potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 5. *num.* 10. Reges vero non in capite, sed in humero unguntur, primo, ut proprius honor sit illius, quem Deus constituit excelsum super omnes Reges terræ, & quem oleo lætitiæ excellentius, & augustius unxit præ consortibus suis. Deinde, ut ostendatur quod primo ante omnes Reges, & Principes persona capitis Pontificali officio repræsentetur. Ungitur tamen & Rex in humero, ut neque ipse plane excludatur a repræsentatione ejusdem capitis; nam & hujus Principatus, ut dicitur *Isaiæ* 9. factus fuit super humerum ejus, & ut sciat se esse ministrum ad portandam Crucem Jesu Christi ad laudem bonorum, vindictam autem malorum, *Apost. ad Roman.* 13. Sic ad litteram Barbosa *loc. cit. num.* 11. *ex cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione*
49 §. 2. Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat dignitatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, & ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi; *cap. Cum venisset* 1. *de Sacra*
50 *Unctione*; Barbosa *loc. cit. num.* 12. Annulus sacer novo Episcopo traditur, ut Sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata fide custodiat; Barbosa *loc. cit. num.*
51 15. Mitra deinde tamquam bicorni galea armatur novus Episcopus, ut intelligat, duo illius cornua, duo designare testamenta, anterius novum, posterius vetus, quæ duo Episcopus debet memoriter scire, & illis tamquam duplici cornu Fidei inimicos ferire; Barbosa *loc. cit. num.* 18. Hieronymus Vielonius *de*
52 *Episcopis Titularibus part.* 2. *fol.* 13. Traditur in manibus novi Episcopi baculus, quo non utitur Summus Pontifex; *cit. c. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione in fine*. Et quare hoc; Vide *verb. Baculus*. Alia de istis vide apud Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 5. *& part.* 2. *allegat.* 1. & Andream Du Saussay *in sua Panoplia Episcopali de Sacro Episcoporum ornatu* libros septem continente; in quorum primo agitur de Mitræ Episcopalis antiquitate, in secundo de virga Episcopali, vel Pastorali baculo, in tertio de annulo Episcopali, in quinto de Chirothecis Episcoporum, in sexto de Dalmatica, in septimo de compagis, & sandaliis, Pontificum.

Supplementa Auctoris.

53 Episcopus electus & confirmatus consecrationem petere debet intra tres menses, sub pœna amittendi fructus, atque etiam Ecclesiam. Benedictus XIV. tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*.

54 Episcopus an unquam factus fuerit diaconus, non collato ipsi antea Sacerdotali Ordine, disputant Doctores, in contrarias opiniones abeuntes. At non constat, nec probatur perspicue fuisse unquam Diaconum in Episcopum, vel Pontificem maximum consecratum, quin Ordinem Presbyteratus antea susceperit. Benedict. XIV. tom. 4. Constit. 64. incip. *In postremo* §. 10. *& seq.*

55 Episcopus eligi nequit, qui antea saltem sex mensium spatio non fuerit in Sacro Ordine constitutus. Idem *ibid* §. 13. ex Concilio Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. *de Reformat.* sic præcise statuente: *Quicumque posthac ad Ecclesias Cathedrales erit assumendus, is non solum natalibus, ætate, moribus, vita, ac aliis, quæ a Sacris Canonibus requiruntur, plane sit præditus, verum etiam in Sacro Ordine antea saltem sex mensium spatio constitutus*.

* Episcopi consecratio ab uno ne, vel a tribus fieri 56
necessario debeat, ut valeat, quamquam sit quæstio inter Theologos, cum tamen Pontifices consueverint in locis, ubi desunt Episcopi, ut ab uno tantum Episcopo consecratio ista fiat, facultatem concedere; hinc videtur probabilior sententia asserens unicum Episcopum sufficere. Solent tamen Pontifices præcipere, ut Episcopo consecranti adjungantur duo Abbates, vel duo Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constituti. Ita pluribus allatis exemplis Benedictus XIV. *de Synodo Diœc. l.* 13. *cap.* 13. §. 5. *nov. edit.* Ibi pariter decernitur, valere consecrationem Episcopi ab uno Antistite, uno tantum adjecto presbytero confectam; quin etsi nullus alius præter consecrantem assistat; *ibid. lib.* 7. *cap.* 3. §. 9.

Pactiones initæ a Capitulo electore, & juratæ ab 57
Episcopis electis in Germania, ut sibi non liceat contra ipsos electores procedere, aut obsistere officialibus Capituli, si quid egerint, & decreverint: pactiones inquam illæ, si electionem præcedant, nullæ omnino & irritæ declarantur ab Innocentio XII. Constit. incip. *Ecclesiæ Catholicæ*. Earum vero, quæ subsequuntur, executionem suspendit, donec Sedes Apostolica judicium de illis ferat, *ibid.* §. 17. Hæ vero pactiones vetitæ, & irritæ censentur, etiamsi fuerint honestæ, ut ex DD. *ibid.* §. 19. Insuper adsunt ea de re litteræ Apostolicæ Benedicti XIII. in forma Brevis legendæ, *ibid.* §. 23.

Alia de Episcopali Consecratione, vide verb. *con-* 58
secratio a n. 1. *ad* 4.

Additiones ex aliena manu.

Libet hic paucis a primordio Ecclesiæ historiam 59
afferre electionis Episcoporum, quod attinet ad eligentes.

Ipse Christus misit duodecim Apostolos in universumMundum, sicut eum miserat Pater suus. Apo- 60
stoli vero primum omnium S. Matthiam ad vacantem Episcopatum ex suspendio Judæ proditoris elegere in prima Synodo Hierosolymitana. In electione hac 61
turbam hominum fere 120. adfuisse eruitur ex Sacro Textu.

Profecti Apostoli in diversas Regiones, consueverunt 62
ad Episcopale ministerium attollere primos cujusque urbis viros amplexos fidem evangelicam. Ab Apo- 63
stolis vero creati, eorumque Successores Episcopi alios similiter constituerunt. Principio Plebs vix præ- 64
sentiam ac testimonium præstabat, at postmodum paulatim præsentiam ac testimonium extendere tentavit ad suffragium.

Prima Synodus Nicæna Episcopis Provinciæ ad mi- 65
nus tribus in unum Congregatis jus tribuit eligendi vacantis in ipsa Provincia Ecclesiæ Episcopum, confirmatione Metropolitis reservata, solumque testimonium, & consensum Populo reliquisse videtur.

A seculo IV. ad seculum nonum usque Synodus 66
Pro-

Provinciæ consuevit Episcopos ordinare, non nisi a
Clero, & Populo, vel postulatos, vel electos una-
67 nimiter. Quod si in duas, pluresve personas eligen-
tium suffragia scinderentur, præferebat Metropolita-
nus digniorem, & ornatum majoribus suffragiis ac
meritis.
68 Frequentia electionum dissidia in causa fuere, ut
Populi jura ad Principes tandem devolverentur. Hi
vero IX. seculo, ad XII. seculum usque adorti sunt
vetustum electionibus assentiendi jus in novam ver-
tere formam investiendi per annulum, & virgam,
69 seu instituendi Episcopos auctoritate sua absque ullo
decreto Judicioque Synodorum Provincialium, &
sine Metropolitarum confirmatione. At eodemmet
70 seculo IX. octava Synodus œcumenica reprimere stu-
duit recentem invasionem, sanxitque, nequi Princi-
pum Laicorum & Potentium, se Episcoporum ele-
ctioni ingereret. Gliscentibus autem in dies in orien-
te laicalibus Investituris Leo IX. Victor II. Stepha-
71 nus X. Nicolaus II. Alexander II. B. Gregorius VII.
aliique Successores Ecclesiasticam in ea re libertatem
tueri novis Conciliorum sanctionibus satagerunt, nul-
lus ut auderet Clericorum, aut Monachorum accipe-
re de manu Laici investituram Ecclesiæ vel Beneficii.
72 Seculo demum XII. abolendis reapse Investituris con-
sentire Principes orti sunt, pactis cum S. Sede con-
ventis, quæ dicimus Concordata.
73 Tunc itaque omnino desierunt suffragia Laicorum,
74 relictæque Clero fuere Canonicæ electiones. Cleri
vero nomine venit Capitulum Ecclesiæ Cathedralis.
75 Ineunte seculo XIV. abrogatum est jus Capitulo-
rum Cathedralium Pontificiis collationibus & reserva-
tionibus, idque ex frequentissimis discordiis ad su-
premum Judicium Sedis Apostolicæ deferri solitis, ac
turbis Laicorum libertatem eligentium ut plurimum
76 opprimentibus. In Germania vero Capitula retinue-
runt jus eligendi Episcopo. Sunt & Reges, quibus
jus nominandi Episcopos competit.

Articulus III.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt ejus residentiam, translationem, & renunciationem.

1 EPiscopi, etiamsi Cardinales tenentur de Jure Di-
vino residere in suis Episcopatibus. Colligitur
ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *de refor c.* 1. & tenent
expresse Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.*
53. *n.* 2. ubi plusquam triginta Auctores adducit, Pi-
gnatell. *tom.* 4. *consult.* 17. *num.* 2. ubi plusquam qua-
draginta Doctores pro hac sententia adducit, & ex
Turriano refert Romæ in quadam Congregatione ha-
bita omnes convenisse, residentiam esse de Jure Di-
vino; Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Bonæ memoriæ*
3. *de postulat. Prælat. n.* 27. *& lib.* 3. *Decretal. in c.*
Ex par. 3. *de Clericis non residentibus num.* 28. *& se-*
2 *quentibus*, ubi solide, & late id probat. Nec obstat,
quod Papa super tali residentia aliquando dispenset,
quod judicet residentiam personalem non esse de ju-
re Divino, cum super ipso Ecclesia nequeat dispen-
sare, *ex cap. Sunt quidem* 25. *qu.* 1. *cap. Sicut, cum*
ibi notat. dist. 15. D. Thom. *in* 1. 2. *qu.* 97. *art.* 4, *ad*
3. Non obstat, inquam, quia ex Richardo de Media-
villa *in* 4. *senten. dist.* 38. *q.* 9. *art.* 1. & Cardin. *in cap.*
Cum ad Monasterium §, Abbas num. 16. *de statu Mo-*
nachor., dispensatio potest capi dupliciter, primo
modo pro Juris relaxatione, & secundo modo pro
juris declaratione, & hoc secundo modo Papa di-
spensare potest super Jure Divino, videlicet illud de-
clarando, & interpretando, ut factum fuisse constat
ex cap. In omni 4. *& cap. Licet* 23. *de testibus & attesta-*
tionibus, & notat Glossa *unic. in d. cap. Sunt quidam*,
ubi expresse dicit, Papam dispensare in Evangelio
interpretando ipsum. Papa igitur licet proprie & ri-
gorose sumpta dispensatione pro Juris relaxatione
non dispenset cum Episcopo super residentia, dispen-
sat tamen dispensatione sumpta pro Juris declaratio-
ne, interpretando, & declarando Jus Divinum eo
casu propter aliquam circumstantiam non obligare.
Et sic respondent Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *c.* 13.
n. 9. *verb. Fateor enim*, Sotus *de justit. & jur. lib.* 10.
q. 3. *art.* 1. Vasquez *in opusc. mor. in tract. de Benefic.*
c. 4. *§.* 2. *dub.* 1. *num.* 122. *in fin.* S. Thom. *quodl.* 6.
art. 1. Fagnan. *in cit. cap. Ex parte n.* 57. *& sequent.*
& alii plures.
Episcopus ob aliquas causas excusatur a vinculo ne- 3
cessariæ continuitatis residendi in Diœcesi; & tales
causæ sunt Christiana Caritas, urgens necessitas, de-
bita Obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipubli-
cæ utilitas; *Concil. Trident. sess.* 23. *de reformat. cap.* 1.
Christiana Caritas intelligitur, quando urget proxi- 4
morum utilitas, ut si aliqua Ecclesia versetur in ma-
gno periculo hæresis, & Episcopi prædicatione pos-
set succurri, vel ob pacem Magnatum componen-
dam, dummodo ex tali absentia in in propria Eccle-
sia non sequatur notabile detrimentum, quia esset
contra Ordinem Caritatis; Tolet. *in instruct. Sacer-*
dot. lib. 5. *c.* 4. *num.* 3. Marc. Anton. Genuens. *in Ma-*
nual. Pastorum c. 31. *n.* 3. Barbosa *loc. cit. num.* 6. &
alii passim. Urgens necessitas intelligitur, quando 5
Episcopus residendo grave malum vitæ incurreret,
vel propter morbum, curabilem tamen, & tempora-
neum, vel propter aeris intemperiem ad aliquod
tempus, vel propter aliquam personalem persecu-
tionem, vel ob inimicitias, aut ob Principis, &
populi furorem declinandum, dummodo tamen
ex tali absentia Ecclesia sua nullum patiatur detrimen-
tum spirituale, nam si immineat suarum ovium detri-
mentum spirituale, quia v. g. Tyrannus, vel Hære-
ticus studet nocere ovibus in spiritualibus, tunc de-
bet potius mori, quam deserere Gregem, quia bo-
nus Pastor animam suam dat pro Ovibus suis, *Joan.*
10. S. Thom. 2. 2. *qu.* 185. *art.* 5. Toletus *d. c.* 4. *n.* 3.
vers. 3. Genuens. *d. c.* 31. *num.* 3. Caran. *tract. de re-*
sidentia Episcoporum cap. 12. *vers.* 2. Barbosa *loc. cit.*
num. 7. Munus enim Episcopale adeo stricte obligat,
ut minus æstimare debeat bonus Pastor detrimentum
propriæ vitæ, quam detrimentum in spiritualibus sua-
rum ovium, quarum curam suscipit, ut egerunt
S. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis, S. Stani-
slaus Episcopus Cracoviensis, & alii plures. De- 6
bita Obedientia intelligitur, quando Papa propter
aliquod negotium ad se vocat Episcopum. Sic Car-
dinales Romano Pontifici assistentes justam habent
causam, ut absint ab Ecclesiis, quarum sunt Episco-
pi; Azorius *institut. moral. part.* 2. *l.* 7. *c.* 4. *q.* 4. *&*
7. Barbosa *loc. cit. n.* 13. cum pluribus ibi citatis.
Evi-

7 Evidens Ecclesiæ utilitas intelligitur, quando Episcopus abest ad defendenda jura suæ Ecclesiæ, vel vocatus accedit ad Concilium Generale, vel Provinciale, quamdiu scilicet durat Concilium; *Communis*.
8 Evidens Reipublicæ utilitas intelligitur, quando Episcopus abest pro utilitate suæ Civitatis, aut totius Regni, ut cum mittitur Legatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei, aut pro Pace componenda, ubi non facile invenitur alius, quam Episcopus, ita dextere ea negotia tractaturus; *Com-*
9 *munis*. Episcopus evidenti Reipublicæ exigente utilitate potest etiam esse Legatus, sive Orator Principis sæcularis, ut habetur *in cap. Cum parati, de Appellationibus*, & tenet expresse Glossa *ib. verb. in Legatione, arg. cap. Si Episcopus* 13. *dist.* 18. *& cap. Salonitanæ* 24. *dist.* 63. & cum pluribus aliis Barbosa *loc.*
10 *cit. num.* 16. Episcopus solum de licentia Summi Pontificis potest eximi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere, & Officio Regii Præsidis, Consiliarii, Proregis, Confessarii, & hujusmodi, si ea sit hominum penuria, ut alii satis idonei minime reperiantur, qui talia officia præstare possint; Azorius *instit. moral. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 4. *q.* 6. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 5. *in fine*, & cum aliis Barbosa *loc. cit. num.* 17. Unde ab Episcopis sunt attente consideranda verba undequaque Eminentissimi Cardinalis a Turrecremata *in cap. Si vobis* 23. *qu. ultima*, ibi: *Turpe est, ut Episcopi se inferant ad servitia Im-*
11 *peratoris, vel alterius Principis sæcularis, ut deferant causam subditorum, & officia devotionis; Hoc non facerent, si mortem spiritualem timerent, & intelligerent se reddituros rationem de ovibus suis Deo summo Judici: Utinam etiam de Curia Romana hoc in parte observaretur, in qua plures Episcopi conveniunt, non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu propulsati, ut altiora quærant, aut beneficia addant Beneficiis, aut honores, honoribus, utque officia, & Legationes quærant, quæ Curæ animarum sibi commissarum afferunt plurimum impedimenti; Utinam Summi Pontifices considerarent quanta negligentia circa animas committitur ex absentia Prælatorum ab Ecclesiis suis*.
12 Decretum factum pro Parochorum residentia quod teneantur ministrare etiam tempore pestis, & cum periculo vitæ, Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, & editum a Sacra Congregatione Concilii 23. *Septembris* 1576. multo magis debet procedere in Episcopis ob majorem eorum obligationem, qui tamen poterunt in locis tutioribus manere, & inde providere. Sic declaravit Greg. XIII. *die* 18. *ejusdem anni* 1576. teste Fagnano *lib.* 3. *decret. in cap. Clericos* 17. *de Cle-*
13 *ricis non residentibus num.* 46. *&* 47. Episcopus residere tenetur, licet habeat Coadjutorem; Sacra Congregat. Episcopor. *in Neapolitana* 24. *Marti* 1597. *& in Nicoteren.* 7. *Septemb.* 1619. etiam tempore Contagii; ead. Sac. Congreg. *in Murana* 23. *Julii* 1602.
14 Potest Episcopus residere in qualibet parte Diœcesis, modo vadat ad Cathedralem temporibus præscriptis a Sacro Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 1. Sacr. Congreg. Episcoporum 17. *Decemb.* 1649. Episcopus propter aeris intemperiem residens in aliqua parte suæ Diœcesis, non tamen removere debet Vicarium, & Tribunal a Civitate, ut declaravit Sacr. Congr. Episcopor. 28. *Januarii* 1603. *die* 3. *Octobris* 1611. *die* 22. *Februarii* 1647. *& die* 17. *Decembris* 1649. Pignatell. *consult.* 64. *tom.* 7. Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet 15
Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Diœcesim ultra trimestre, maxime cum intra fines Diœcesis adsunt loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo. Nec ei suffragatur prætensa consuetudo degendi extra residentiam; Unde a Metropolitano cogi potest ad residentiam, juxta dispositionem Sacri Concil. Trident., ut declaravit Sacr. Congregat. Concil. *sub. die* 18. *Sept.* 1683. in qua propositis dubiis.

I. *An Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, possit in aliqua anni parte degere extra Diœcesim ultra trimestre, licet intra fines Diœcesis adsint loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo? Et quatenus negative;*

II. *An Episcopo suffragetur prætensa consuetudo, ut supra, degendi extra residentiam? Et quatenus negative?*

III. *An, & quibus mediis possit a Metropolitano cogi ad residendum?*

Sacra Congregatio respondit:

Ad primum, & secundum negative.

Ad tertium servetur dispositio Sacri Concilii Tridentini.

Super residentia Episcoporum edita est *die* 12. *Decemb.* 1634. ab Urbano VIII. Constitutio incipiens: 16
Sancta Synodus, in qua multa scitu digna statuuntur & hic, prout sunt a Fagnano *in cap. Qualiter* 9. *de Clericis non residentibus a num.* 11. *ad* 27. summarie transcripta, traduntur. Primo igitur Sanctitas sua 17
innovat decreta Conc. Trident. Constitutiones Apostolicas, & decreta Consistorialia super residentia Episcoporum: Multæ enim Constitut. super hoc ante prodierunt, ut Pii IV. & Pii V. Item multa decreta Consistorialia, & in specie Gregorius XIII. declaravit decreta Concilii, & pœnas ejusdem habere locum etiam in S.R.E. Cardinalibus; Et Clemens VIII. suo decreto Consistoriali addidit pœnam inhabilitatis Episcoporum non residentium ad majores Dignitates, & Ecclesias obtinendas. Secundo jubet jam 18
Præfectos Cathedralibus, & majoribus Ecclesiis etiam S. R. E. Cardinales se itineri committere, & ad residentiam conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra duos, si extra Urbem in Italia, si extra Italiam, infra quatuor computandos a die publicationis Bullæ. Nondum autem Præfectos, infra terminos superius expressos computandos a die eorum promotionis. Indeque nec supradictos, nec alios jam residentes abscedere absque licentia per breve, vel litteras missivas sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, amissionis fructuum, & facultatum testandi ipso jure incurrenda, nec non privationis a regimine, & administratione Ecclesiarum, aliisque pœnis arbitrio Sanctitatis suæ infligendis. Quoad 19
pœnas, Pius IV. in Constitutione, quæ incipit: *In supremâ*, edita post Concilii publicationem similiter præcipit Episcopis, ut in suis Ecclesiis personaliter resideant sub pœna privationis a regimine, & administratione Ecclesiarum suarum, ac aliis suo arbitrio imponendis pœnis, & bona decedentium extra residentiam decernit tamquam spolia ad Cameram A-

posto-

postolicam pertinere, etiamsi facultatem specialem de illis testandi obtinuerint; Et pœnam Interdicti ab ingressu Ecclesiæ imponit in alia ejus Constitutione edita ante publicationem Concilii, quæ incipit: *De salute gregis*.

20 Tertio declarat contrafacientes non excusari a pœnis prætextu servitii Imperatoris, aliorumque Principum, aut Regnorum, defensionis litium, etiam Ecclesiarum, ineundi fœderis, aut alterius negotii, etiam gravissimi, speciali nota digni, distantiæ locorum, brevitatis temporis expectandi licentiam ab Urbe, vel alterius causæ, etiam publicæ, ac piæ utilitatis, vel necessitatis Ecclesiarum, vel persona-
21 rum. Quarto excipit causam interessentiæ in Synodis Provincialibus, vel Congregationibus, seu Assembleis generalibus, quibus Ecclesiastici interesse solent ratione muneris, aut Reipublicæ officii Ecclesiis adjuncti, quandiu tamen actu duraverint; Hanc ipsam causam excepit Tridentinum Concilium *in cit. cap. I. sess. 23.* ibi: *Nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipublicæ officium Episcopatibus adjunctum, cujus, quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidam significari Metropoli-*
22 *tano necesse erit*. Quinto declarat, S. R. E. Cardinales priores in Ordine habentes Episcopatus prope Urbem, etiamsi in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent, non excusari a residentia in Cathedralibus, & majoribus Ecclesiis, quibus Præfecti sunt, nec ex eo quod Papa eos videat, aut toleret, & ad functiones etiam Pontificales, & solemnes admittat.
23 Sexto præcipit Auditori Cameræ, ut summarie procedat adversus non residentes usque ad sententiam Diffinitivam exclusive, quam sibi reservavit in Consistorio. Hoc ipsum ordinavit Pius IV. Constitutione incipiente *Cum tam Sacrosanctum*.

24 Septimo indulget, ut existentes ultra montes abesse possint ex causa Visitationis Liminum per septem menses, & citra montes per quatuor, dummodo eo
25 tempore ad alios actus non divertant. Octavo indulget Cardinalibus Præfectis Cathedralibus, & aliis majoribus Ecclesiis, ut ex causa vacationis Sedis Apostolicæ possint non solum ad locum Conclavis accedere, dummodo a Diœcesibus non discedant, nisi habita certa notitia mortis Pontificis, sed etiam in Urbe commorari usque ad peractam electionem, & per duos menses post Coronationem Pontificis, quo tamen tempore elapso, nisi præfati Cardinales illico, ut præfertur, ad Ecclesias præfatas, quibus præsidere eos contigerit, se contulerint, vult Pontifex,
26 quod subjaceant pœnis prædictis. Nono declarat eos qui pluribus Ecclesiis præsunt, excusari quidem a pœnis dummodo resideant in earum altera, in qua tenentur de jure. Non tamen propterea excusari Cardinales habentes aliquem ex sex Episcopatibus prope Urbem, quin teneantur residere in aliis, qui-
27 bus Præfecti sunt. Ultimo statuit, ut nemo possit prædictam Constitutionem interpretari, aut declarare, præter Romanum Pontificem, & adjicit clausulas generales in forma amplissima.

28 Episcopus æqua ex causa potest abesse a sua Ecclesia, & Diœcesi singulis annis per duos, vel tres menses, sive continue, sive interrupte, absque alia Superioris approbatione, dummodo tamen id non fiat temporibus Adventus, & Quadragesimæ, Nativitatis; & Resurrectionis Domini, Pentecostes item; & Corporis Christi diebus; Concilium Tridentinum *sess. 23. de reformat. c. I. §. Quoniam, & Communis Doctorum*. Episcopus abesse potest a sua Ecclesia, & 29
& Diœcesi per tres menses, etiam causa animum relaxandi; Barbosa *Collectan. in Concil. Trident. dict. sess. 23. cap. I. num. 16.* Azorius, Sanctarell. ibi citati, & alii passim. Nec trimestre spatium, quo Episco- 30
pis æqua ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse licet, ex decreto Concilii Tridentini *dict. c. I. sess. 23.* fuit sublatum ab Urbano VIII. in cit. Constitutione incipient. *Sancta Synodus*, ut Sacra Congregatio Concilii in hæc verba respondit: *Die 3. Februarii 1635. requirentibus nonnullis Episcopis, Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, habito prius verbo cum Sanctissimo Domino nostro, respondit, per Constitutionem super Episcoporum, etiam S.R.E. Cardinalium residentia ab eodem S.D.N. nuper editam non fuisse sublatam, facultatem ab eodem Sacro Concilio c. I. sess. 23. de ref. concessam æqua ex causa abessendi aliquantisper a residentia, dummodo absentiæ spatium duos, vel ad summum tres menses non excedat*. Epi- 31
scopi temporibus a Conc. Trid. præscriptis; scilicet Adventus, Quadragesimæ, Natiuitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes item, & Corporis Christi diebus, tenentur quidem apud suam Cathedralem Ecclesia residere, itaut aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia Episcopalia in sua Diœcesi eos alio vocent; Ceterum non incidunt in pœnas a Sancta Synodo *c. I. sess. 6. & cap. I. sess. 23. de reformat.* Episcopis non residentibus inflictas. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concilii refert Fagnan. *lib. 3. decr. in cap. Qualiter 9. de Clericis non residentibus numer. 39.* Non licere tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa, statuit novissime Bened. XIV. Constitut. incip. *Ubi primum*.

Episcopus, dum residet, non potest citari ad com- 32
parendum in Curia, nisi de Papæ commissione. Pius IV, Constitut. incipient. *De salute Gregis*. Episcopus residens in sua Diœcesi liber est a residentia 33
suarum Dignitatum, & beneficiorum simplicium, quæ obtinet in alia Diœcesi, nec aliud amittit, nisi quotidianas distributiones, & alia, si quæ sunt, quæ absentes justa de causa non percipiunt. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concilii refert Armend. *in addit. ad recop. Legum*, Navarr. *lib. 2. tit. 23. l. 2. sub Rubr. Utrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus num. 4.* & ex ipso Barbosa *Collectan. Apostolicar. decis. verb. Episcopus circa residentiam num. 8.* Episcopus absens 34
non gaudet beneficio Alternativæ, etiam quando abest ex causa a Concilio approbata. Sic decrevisse Sacram Congregat. Concilii referunt Nicol. Garcias *in addit. ad suum tract. de benefic. part. 5. cap. I. n. 463.* Mafsobr. *in sua praxi habendi concursum prælud. 23. dub. 3. & ex ipsis* Barbosa *loc. cit. num. 9.* Episcopus ab- 35
sens a sua Diœcesi ultra tempus a jure statutum, qui commonitus non redit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro derelicta, & potest ea spoliari per Papam sine citatione, & sententia; *cap. Qualiter 9. de Clericis non residentibus*, ubi Papa Innocent. III. dedit licentiam Canonicis Ragusinis eligendi alium Archiepiscopum, absque eo quod præcesserit formalis citatio, vel sententia privationis, ut bene observat, & tenet Abbas *ibid. in tertio notabil.* Fagnanus *ibid.*

36 *ibid.num.*4.*& 6.* Conditio personæ excusat interdum Episcopum a personali residentia, ut cum Episcopus est talis conditionis, ut melius, aut saltem æque bene per ipsum absentem regatur Ecclesia, quam regeretur per alium Episcopum præsentem; S. Thom. *quodlib.9. art.15.* ibi: *Ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequii, & possit plus servire Ecclesiæ vel tantundem absens, quam alius præsens, & si quæ absunt hujusmodi.* Et sic videmus in Germania cum sublimibus personis non raro dispensari super retentione plurium Episcopatuum, non quidem principaliter, ut ex illorum fructibus se alere possint, sed ut Catholicam Religionem, expulsis hæresibus, consilio, opibus, auctoritate, & potentia tartam tectam tueantur, ut observat Fagnanus *lib.1. decret. in cap.Dudum 22. de electiion.num.29.* dicens, Principem Electorem Coloniensem suis temporibus obtinuisse simul Archiepiscopatum Coloniæ, & Episcopatum Leodiensem, Monasteriensem, Paderbonesem, & Hildesheimensem, & de facto *de anno* 1737. Clemens Augustus Frater Ducis Bavariæ erat Archiepiscopus, & Elector Coloniæ, & simul obtinebat Episcopatum Monasteriensem, & Paderbonensem, & Osnabrugensem, & hac ratione sex Episcopi Cardinales prope Urbem habent Romæ residentiam, ut docet praxis, & observat Fagnanus *lib.1. in cap.bonæ memoriæ 3. de postul.Prælator.n.38.in c.Ex parte 8.de Clericis non residentibus num.86.*

37 Episcopatus nequit jungere trimestrem absentiam unius anni cum trimestri absentia anni sequentis v. g. nequit licite abesse a sua Ecclesia per menses Octobris, Novembris, & Decembris anni 1737. & continuare absentiam per menses Januarii, Februarii, & Martii 1738: Et ratio est, quia talis semestris absentia complectitur illius temporis spatium Dominici Adventus, & Quadragesimæ, quo nedum Episcopo non licet abesse a sua Diœcesi, sed ne quidem a sua Cathedrali, ut in Concil. Trident. *dict.sect.23.cap.1. vers. eosdem interim admonet.* Tum quia in eo, qui abest sex mensibus continuis, non verificatur illud verbum *Aliquantisper*, quo utitur Concilium *d.c.1.* dum ait: *Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt ex veterum Canonum sententia non videntur abesse,* cum Concilium illud restringat ad duos, vel ad summum tres menses, & absentia Episcopi per sex continuos menses ab eodem Concilio non reputetur brevis, ut patet *sess.6.c.1.* ibi: *Si quis sex mensibus continuis extra suam Diœcesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni pœnam ipso jure incurrat.* Sic Sacra Congregatio super residentia Episcoporum habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi *die* 17. *Julii*

38 1657. Episcopus, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit v. g. in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec Visitationis titulo per octo continuos menses a sua Ecclesia abesse; *Sic eadem Sacra*

39 *Congregatio.* Episcopo, qui antea per multum temporis v. g. per decem continuos annos in sua Ecclesia resedit, & vel ab ipsa vacatione per S. Concilium ex rationabili causa singulis annis permissa semper se abstinuit, nequit aliquando concedi facultas non residendi per aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex approbatis ab eodem Sacro Concilio Trident. *Sic eadem Sacr. Congreg.* Quam Congregationis sententiam S. D. N. ad se relatam in omnibus approbavit, teste Fagnano *lib. 3. Decretal. in cap. Qualiter 9. de Cleric. non resident. a n.40. ad 48.*

Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam sola auctoritate Papæ fieri potest; sic expresse habetur 40 *in cap. Sicut alterius 39. caus. 7. quæst.1. cap. Cum ex illo 1. cap.Inter corporalia 2.& cap. Licet in tantum 4. de translatione Episcopi.* Episcopus propria auctorita- 41 te se transferens de sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque; *cap.Si quis Episcopus 31.caus.7. quæst.1. cap.Quanto 3. de translatione Episcopi.* Et hoc proce- 42 dit sive Episcopus fuerit jam consecratus, sive solummodo electus, & confirmatus; *cap. Inter corporalia 2. & cap.Licet in tantum 4.de translatione Episcopi.* Me- 43 tropolitanus, aut Patriarcha, si Episcopum sine mandato Papæ transferret, a confirmatione Episcoporum esset suspensus, textu expresso *in cap. Cum ex illo 1. de translatione Episcopi*, Causæ justæ transfe- 44 rendi Episcopum generatim sunt duæ; scilicet necessitas, & utilitas Ecclesiæ; *cap.Mutationes 34.caus.7. qu.1.* ibi: *Mutationes Episcoporum scitote communi utilitate, atque necessitate fieri licere, cap. Scias frater 35. caus. & quæst. eadem,* ibi: *Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis utilitas, vel necessitas persuaserit; cap. Quanto de translatione Episcopi,* ibi: *Ecclesiarum necessitate, vel utilate pensata.* Hinc translatio facta in favorem solius 45 translati, & maxime propter ejus ambitionem, aut avaritiam improbatur expresse a Sacris Canonibus, *cit. c. Mutationes 34. caus.7. q.1.* ibi: *Sed non propria cujusquam voluntate, aut dominatione... non ambitu, nec propria voluntate; cit. cap. Scias frater,* ibi: *Non avaritiæ causa, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ. cap. Episcopus 37. caus.7. quæst.1.* ibi: *Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat.* Episcopus enim 46 transiens ad aliam Ecclesiam sine justa causa dicitur adulterium committere, *cap.Sicut vir 11. & cap.Sicut alterius 39. caus.7. quæst.1.* & expresse Fagnan. *in cit.cap.Quanto 3. de translatione Episcop. n.94.& 109.*

Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad ma- 47 jorem Ecclesiam; *c.Cum ex illo 1. de translatione Episcop.* ubi Innocent.III. sic scribit Patriarchæ Antiocheno: *Miramur quod ... novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodo minorasti episcopare Archiepiscopum, immo potius de archiepiscopare præsumens; & arg.cap.Legimus dist.93.* ibi: *Qui provehitur, de minore ad majus provehitur; & c. Licet in tantum 4. de translation.Episc.* ibi: *Quod si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere,* & ibi Glossa 2. & Brutius, Imola, & Fagnan. *in cit. c. Cum ex illo num.9. nam gradatim conferuntur honores, l. Ut gradatim, ff. de muner.& honor.* Dictum fuit notanter *regulariter*, quia ob cau- 48 sas peculiares potest interdum fieri translatio Episcopi ab una ad aliam Ecclesiam Episcopalem quamvis hæc non sit major altera, immo ab Ecclesia Archiepiscopali ad Episcopalem, & aliquando ob gravem causam ad subveniendum necessariæ sustentationi, etiam ab Ecclesia Episcopali fit translatio ad Parochialem, *ut in c.Pastoralis 42.caus. 7. quæst.1.& c. Ad supplicationes 9. de renunciation.* ubi Archiepiscopus, qui absque mortis periculo in sua Ecclesia morari non pote-

poterat, ex concessione Papæ ita descendisse legitur.
49 Archiepiscopo enim, qui ex justa causa cessit Archiepiscopatui, licite de Episcopatu vacante provideri potest, & sic fuisse judicatum per Clementem IV. refert Hostiensis *in cit. c. Cum ex illo num.* 6. & ibidem Fagnan. *num.* 20. quando Nelfrancus Archiepiscopus Salisburgensis cessit, & Dux Poloniæ ad eamdem Ecclesiam promotus extitit, & prædicto Archiepiscopo de Episcopatu Jesionensis Ecclesiæ etiam ei-
50 dem Salisburgensi subjectæ provisum fuit. Secus autem si cessio facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopatum Archiepiscopatu, seu priori Episcopatu locupletiorem, quod est evitandum; *arg. c. Quanto 3. de translatione Episcopor.* ibi: *Cum secundum traditiones Canonicas, qui ad majorem se plebem transtulerit, a Cathedra repelli debet aliena, & carere propria, ut nec illis præsideat, quas per superbiam sprevit, nec illis, quas per avaritiam concupivit*, & concordat *c. Si quis Episcopus* 31. & *c. Si quis de Ordin.* 32. *caus.* 7. *quæst.* 1. Fagnanus cum multis aliis *loc. cit. num.* 22.

51 Episcopus electus; & confirmatus, sed nondum consecratus non potest transferri invitus ad alium Episcopatum. Sic Hostiensis *in c. final. de postulat. Prælatorum num.* 1. *vers. Et hoc intelligat*, Joan. Andr. *ibid. num.* 2. *vers. Quod intelligit, de voluntarie consecrato*, Abbas ibid. *num.* 11. *vers. Et hoc verum*, Fagnan. *in c. Quanto 3. de translation. Episcop. n.* 12. & alii passim.

52 Et ratio est, quia nemo ab initio cogitur Episcopari, seu nemo potest invitus in Episcopum consecrari; *c. Innotuit* 20., & *c. Cum inter Canonicos* 21. *de electión.* Unde satis est, quod Episcopus confirmatus, & nondum consecratus, dum transferri recusat, omnino cedat Dignitati, allegando se nolle umquam consecrari in Episcopum, ut *in c. Quoniam* 2. *dist.* 75. *c. Quoniam* 1. *dist.* 100., & *c. Inter Corporalia* 2. *§. sed neque, de translation. Episcop.* & Concilio Trident. *sess.* 23. *c.* 2. *de reformat.* ubi statuitur, quod Episcopus confirmatus ipso jure sit privatus sua Ecclesia, si intra sex menses munus consecrationis recipere neglexerit, quod satis indicat esse in sua libertate velle consecrari, vel non; Et idem docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 2. *art.* 1. ubi dicit, ad Episcopatum, ubi in corpus Christi mysticum accipitur potestas, requiri actum su-
53 scipientis curam Pastoralem. Tum quia character Sacramentalis non imprimitur præcise coacto, *c. Majores 3. de Baptismo §. fin.* ibi: *Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.*

54 Episcopus consecratus ex rationabili, & justa causa potest a Papa transferri invitus de una in aliam Ecclesiam *cap. Scias frater* 35. *caus.* 7. *q.* 1. ubi Papa Pelagius sic scribit Benigno Archiepiscopo: *Scias frater dilectissime, aliud causam necessitatis, & utilitatis, aliud præsumptionis, ac propriæ voluntatis, Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ migrat de Civitate ad Civitatem, sed causa necessitatis, & utilitatis, mutatur: nam plurimorum utilitas unius utilitati, vel voluntati præferenda est; Aliud est enim mutare, & aliud mutari; nam aliud est sponte transire, aliud est coacte, aut necessitate venire; unde non isti mutant Civitatem, sed mutantur, quia non sponte, sed coacte hoc agunt. Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis necessitas, aut utilitas persuaserit.* Et sic expresse tenet Glossa in *c. Omnis qui gemebat* 7. *qu.* 1. *verb. Coacte*, ubi dicit, Papam posse absolute Episcopum cogere, ut transeat de una ad aliam Ecclesiam? *arg. c. Per principalem* 9. *quæst.* 3. Idem tenet Ugo, & post eum Turrecremat. *in c. Scias frater, vers. Surgit hic quæstio*, ubi formaliter dicit, Papam ex toto vel simpliciter absolute posse cogere Episcopum, ut ad alium locum transeat, & abrenunciet primo. Calderin. *Consil.* 56. *circa finem n.* 4. *vers. Fateor quod est primum in tit. de translat. Prælator.* Baldus *in l. rescripta num.* 8. *C. De precibus imperat. offerend. vers. Item omnia beneficia*, Abbas *in c. ult. de postul. Prælat. n.* 13. & ibi Hostiensis *n.* 1. Joan. Andr. *n.* 2. Rhedoan *de simonia p.* 2. *c.* 12. *n.* 6. Alexander *cons.* 74. *n.* 29. *lib.* 4. Decius *cons.* 124. Cephal. *cons.* 235. *n.* 2. Alciat. *de præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 8. *num.* 3. Barbat. *in tract. de præstant. Card. in p.* 1. *sub n.* 14. *vers. Et ideo*, Cined. *Canonicus q.* 2. *sub n.* 3. *vers. Et respectu Papæ*, & est communis opinio, pro ut testantur, & tenent Præpositus *in cit. cap. Omnis qui gemebat n* 1. Roman. *consil.* 345. *num.* 3. & *seq.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 19. *n.* 34. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 3. *q.* 17. *n.* 14.

Et ratio est, quia licet ab initio nemo possit cogi 55
invitus Episcopari, seu consecrari in Episcopum, ut dictum est supra *sub num.* 51. ex c. *Innotuit* 20. & *c. Cum inter Canonicos* 21. *de elect.* tamen ex quo semel consensit, potest per Papam de una ad aliam Ecclesiam etiam invitus transferri; *c. Scias Fratres* 35. *caus.* 7. *qu.* 1. Una enim est Ecclesia universalis per totum orbem terrarum diffusa; *c. Loquitur* 18. *caus.* 24. *q.* 1. adeoque qui semel consensit in hac Ecclesia universali Episcopari, non potest amplius resistere Papæ ipsum transferenti ex rationabili, & justa causa de una Ecclesia particulari ad aliam, siquidem hic solummodo mutatur locus, non autem dignitas Episcopalis respectu Ecclesiæ universalis; *cit. c. Scias Frater*, ibi: *Non ergo mutat Sedem, qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa, aut Dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ migrat de Civitate in Civitatem, sed causa necessitatis, & utilitatis mutatur.* Vide totum Canonem *supra num.* 56
54. Tum quia quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui Superiori transferenti non potest resistere, cum velle aut nolle non habeat; *cap. Nolo, & c. Non dicatis* 12. *qu.* 1. *c. Religiosus, de testamentis in* 6. & imputandum est illi, quod a principio consenserit se ita indissolubiliter alligari; *arg. l. Sicut, C. de action. & obligat.* Tum etiam quia Papa in Be- 57
neficialibus habet plenariam potestatem disponendi; *cap. Licet* 2, *de præbend. in* 6. & *Clement.* 1. *§. fin. Ut lite pendente*, ubi dicitur quod ad Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum *plena, & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere*, adeoque etiam de plenitudine potestatis potest Episcopum invitum ex rationabili, & justa causa transferre de una ad aliam Ecclesiam, alioquin ipsi quo ad hos non competeret plena, & libera dispositio.

Non pauci tamen magni nominis Doctores tenent, 58
quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factæ, possit quidem auctoritate Papali a vinculo

culo prioris Ecclesiæ absolvi, idque tum in pœnam suæ obstinationis, & inobedientiæ, *arg. c. Placuit dist.* 74. tum ob causam communis utilitatis, vel necessitatis; Non tamen possit omnino invitus, & coactus alteri alligari, seu ad aliam transferri. Ita expresse Glossa *in c. Episcopus de loco 7. quæst. 1.* Joan. Andr. *in c. Quod ob gratiam num. 1. in fin. de Regul. Juris in 6.* dicens quod Papa possit transferre Episcopum invitum, saltem ut careat prima Ecclesia. Sannig. *lib. 1. Decretal. c. 3. num. 2.* asserens quod, si translatus nollet consentire, nullum sequeretur conjugium spirituale inter ipsum, & novam Ecclesiam; sic etiam Reiffenstuel *ibid. num. 30. & 32.* & late Fagn. *in c. Quanto 3. de translatione Episcopi num. 101. & seq.*

59 Et ratio sua est, quia Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur; *arg. cap. Sicut vir 11. & c. Sicut alterius 39. caus. 7. q. 1. c. Inter corporalia 2. & c. Licet in tantum 4. de translatione Episcopi.* Ad validitatem autem spiritualis conjugii, sicut & carnalis, necessarius est consensus contrahentium, *c. Cum inter Canonicos 21. de elect.* ibi: *Ut per mutuum consensum eligentium, & electi, quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum; c. Locum, c. Cum apud, & c. Tuæ, de sponsalibus, l. Nuptias, ff. de Regul. Juris,* adeoque talis consensus etiam requiritur ex parte Episcopi translati, & consequenter omnino invitus nequit transferri ad aliam Ecclesiam, ut inter ipsum, & Ecclesiam censeatur ortum vinculum conjugii spiritualis.

60 Quando Episcopus sciens, & volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die factæ in Curia seu Consistorio Papæ translationis. *Communis, ac certa* cum Abbate Panorm. *Consil. 101. num. 3. & 4. lib. 2.* Rota *part. 1. recent. decis. 475. num. 6. & sequent.* ubi sub *num. 16.* ostendit, opinionem illorum, qui dixerunt non induci vacationem Episcopatus, nisi post adeptam possessionem secundi, esse erroneam veluti innixam auctoritati Glossæ *in c. Si quis jam translatus 21. d. 2.* quæ loquitur de translatione abusiva, Fagn. *in cit. c. Quanto 3. de translat. Episcop. num. 99.* Barbosa *in Collectaneis ad c. 1. n. 5. de translat. Episcop. & lib. 1. Juris Eccles. univers. c. 19. num. 37.* ubi refert notabilem declarationem desuper emanatam in hæc verba.

61 *Die 14. Decemb. 1624. Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum præposita S. D. N. approbante, censuit Ecclesiam, a qua volens transfertur, seu quam admittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanctitatis suæ, etiam ante expeditionem litterarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ. Et postquam hujusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam ex testimonio, seu documento Secretarii Sacri Collegii, illico teneri eum abstinere exercitio ordinariæ jurisdictionis, eamque transire in Capitulum Sede vacante, & ita posse, & debere Capitulum statim ea jurisdictione uti, ac Vicarium juxta Trident. Concilii præscriptum eligere, sedemque vacantem publicare.*

62 Si transfertur Episcopus absens, & ignorans, non vacat prior Ecclesia ante præstitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa. Ita Abbas *in cit. consil. 101. n. 4. lib. 2.* Fagnan. *in cit. c. Quanto num. 96. & sequent.* citans alios, Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 7. num. 4.* Et ratio est, quia, quando Papa transfert Episcopum absentem, & ignorantem de una ad aliam Ecclesiam, non aliter solet transferre (nisi secus exprimat) quam sub conditione, quod is consentiat, vel expresse, vel saltem tacite, acquiescendo videlicet translationi de se factæ? Ita Joan. Monachus *in c. Generali num. 10. de election. in 6.* asserens se hoc vidisse pluries in Curia declarari. In ipsa enim Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione subintelligitur conditio illa: *Si provisus consenserit,* ut legitur *in c. Si tibi absenti 17. de præbend. in 6.*

Episcopus translatus potest secum deferre fructus 63
jam perceptos. Ita Rota *decis. unic. de translat. Episcop. in antiquis,* Card. Tuscus *litt. T. conclus. 354. num. 10.* Calderinus *consil. 264.* alias *2. de rebus Eccles. non alienand.* & alii passim; Redditus enim, seu fructus Beneficiorum dantur Clericis, ipsisque Episcopis ob ministerium, quod Ecclesiis exhibent in earum regimine, & cura, aliisque divinis obsequiis, *c. Cum secundum, ibi de præbend.* adeoque justum est, quod Episcopus translatus possit secum deferre tales fructus jam perceptos, & exactos. Episco- 64
pus translatus potest etiam secum asportare bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata, dummodo hæc nondum sint Ecclesiæ dedicata. Ita Cardin. Tuscus *cit. conclus. 364. n. 10.* Calderin. *cit. consil. 264.* alias *2. de rebus Eccles. non alienand.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 48.* Si enim Episcopus translatus potest secum asportare fructus jam perceptos, poterit etiam secum deferre bona sua immobilia ex talibus fructibus comparata, quia res, quæ succedit in locum alterius, eodem jure censetur cum illa, *c. Ecclesia 3. Ut lite pendente,* junctis pluribus concordantiis, tum Canonicis, tum Civilibus, *ibidem verb. successerunt* a Glossa allegatis.

Fructus pendentes, & inexacti non pertinent ad 65
Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiæ expendi, aut futuro successori asservari. Colligitur *in c. Cum vos 4. de offic. Ordinarii, cap. Præsenti 9. eod. in 6.* & tenet Glossa *ibid. verb. Reservari,* Petrus Barbosa *in l. divortio. n. 56. ff. soluto Matrimonio,* citans Rotam *decis. unic. de translatione Episcop. in antiquis,* Bartolum, Paulum Castrensem, & Calderinum *consil. 2. De pecul. Clericor.* qui asserit secundum Juris communis traditiones istud esse indubitatum; Navarr. *consil. 7. n. 7. de successionib. ab intestato* hanc appellans communem opinionem, Rota *in caus. Pharensi Pensionis 19. Junii 1573.* relata per Garciam *part. 2. de Beneficiis cap. 1. num. 95. 108. & 109.* hanc appellans communem opinionem, Hostiensis, Cardinal. Imola *in cap. ultim. de pecul. Clericor.* Et ratio est, quia *fructus pendentes pars fundi esse videntur,* ut loquitur textus *in l. Fructus pendentes, ff. de rei vindicat.* unde donec fuerint collecti, seu a solo separati, una cum fundo spectant ad Ecclesiam, vel ad successorem in Beneficio ipsos colligentem, *l. Si ususfructuarius, ff. Quibus modis ususfructus amittit., & §. Is vero, Instit. de rerum division.* ubi sic legitur: *Is vero, ad quem ususfructus fundi pertinet, non aliter Dominus fructuum efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo si maturis fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit, ad heredes ejus non pertinet, sed Domino proprietatis acquirun-*

runtur. Accedit Conſtitutio Julii III. incipiens: *Cum ſicut*, confirmata per Urbanum VIII. in ſua Conſtit. incip. *Æternus rerum Conditor*, in qua expreſſe ſtatuitur, quod fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiariorum, etiam Epiſcoporum, vel Cardinalium inexacti ſpectant ad Succeſſores in Beneficiis, ubi non debent Rev. Cameræ Apoſtolicæ perſolvi, & conſequenter Epiſcopus translatus, utpote quoad priorem Eccleſiam civiliter mortuus, *c. In apibus* 41. *cons.*7. *quæſt.*1. nequit eos prætendere, cum de-
66 beantur Succeſſori. Non deſunt tamen magni nominis Doctores, qui tenent, quod fructus etiam pendentes, propter ſpiritualia miniſteria Eccleſiæ exhibita, pertineant pro rata temporis ad Epiſcopum translatum. Sic Covarruvias *lib.* 1. *variar. reſol. cap.* 15. *num.*12. Flamin. Pariſius *lib.* 1. *de reſignat. Beneficior. c.*6. *num.* 79. *&* 80. Nicolaus Garcias *p.*2. *de Beneficiis c.*1. *num.*96. *& seq.* allegans alios, & Cardin. de Luca *de Beneficiis disc.*84.*num.*4. *& disc.* 100. *n.*10. Et quantum attinet ad dictam Conſtitutionem Julii III. incipient. *Cum ſicut*, & allegatam pro opinione contraria, Navarr. *conſil.* 4. *num.*1. *de ſucceſſionibus ab inteſtato* arbitratur non eſſe ubique receptam in Galliis: nec etiam in Hiſpaniis, & concordat Nicolaus Garcias *de Beneficiis p.*2. *c.*1. *num.*103. *&* 104. citans inſuper Zec. *de Beneficiis & penſionibus c.*13. *n.*8. atque ulterius oſtendens, ipſam in Provincia Mediolanenſi nunquam uſu fuiſſe receptam; Unde quantum ad hoc ſtandum eſt locorum conſuetudini.

67 Renunciatio Epiſcopi non valet, niſi per Papam fuerit admiſſa, *cap. Inter corporalia* 2., *& cap. Licet in tantum* 4. *de translation. Epiſcop.* Fagnan. *in capit. Cum ex illo* 1. *de translat. Epiſcop. num.*11., *& com-*
68 *munis aliorum*. Cauſæ ob quas Epiſcopus poteſt renunciare Epiſcopatui, & Papa ſolet admittere renunciationem, ſunt ſex, quæ enumerantur *in cap. Niſi cum pridem* 10. *de renunciatione*. Prima eſt *conſcientia criminis*, non quidem cujuslibet, ſed illius duntaxat, quod poſt actam pœnitentiam impedit executionem Officii. Secunda eſt *Imbecillitas corporis*, per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Paſtorale. Tertia *eſt defectus ſcientiæ* etiam competentis. Quarta eſt *malitia Plebis*, ob quam interdum cogitur Prælatus ab ipſius regimine declinare. Quinta eſt *Grave ſcandalum*, quod aliter ſedari non poteſt. Sexta eſt *Irregularitas Perſonæ*. Et iſtæ ſex cauſæ exprimuntur in duobus ſequentibus vulgaribus verſiculis allegatis in Summario *cit. cap. Niſi cum pridem*.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis.
Quem mala Plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

69 Renunciatio Epiſcopatus poteſt fieri dupliciter, ſcilicet renunciando loco tantum, & renunciando loco, & Dignitati ſimul, textu expreſſo *in cap. Requiſivit* 1. *de Ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit*
70 *Epiſcopatui*. Renunciatio Epiſcopatus renunciando loco tantum fit, quando Epiſcopus ob aeris intemperiem, vel ob perſecutionem, & odium, ſive malæ Plebis, ſive Principis, Epiſcopatum in manus Papæ renunciat, dimittendo Diœceſim duntaxat, titulum tamen Epiſcopalem, & auctoritatem reti-
71 nendo. Renunciatio autem Epiſcopatus renanciando loco, & Dignitati ſimul fit, quando Epiſcopus ob Zelum v. g. ingrediendæ Religionis, vel ut præveniat promeritam Depoſitionem, renunciat in manus Papæ nomen, & omne jus Epiſcopalis adminiſtrationis, atque Ordinis exequutionem reſpectu cujuſcumque loci, retinendo ſolum ea, quæ ſunt Epiſcopalis Ordinis, ſeu Characteris. Epiſcopus 72
ſimpliciter renuncians Epiſcopatui cenſetur in dubio renunciaſſe loco tantum, non autem loco, & Dignitati ſimul, niſi propter criminis conſcientiam, ſeu ex metu Depoſitionis ita renunciaverit. Ita Hoſtienſis *in Summa tit. de Ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit §. Sed quid si ſimpliciter*, Abbas *ibidem num.* 8. Reiffenſtuel. *ibid. num.*3. Renuncia- 73
tio non ſubtrahit Epiſcopo Ordinem, ſed ſolum executionem Ordinis. Gloſſa *in cit. cap. Requiſivit verb. Executionem* Hoſtienſis *ibid. numer.*3. Fagnan. *ibid. num.*4. *& communis aliorum arg. cit. cap. Requiſivit*: Nequit enim Epiſcopus renunciare Characteri 74
Epiſcopali, neque ab Eccleſia poteſt ipſi auferri, unde tamquam indelebilis remanet in Epiſcopo etiam excommunicato, hæretico, depoſito, & degradato, *cap. Quod quidam* 1. *quæſt.* 1. *verb. Si forte militiæ, cap. Ordinationes* 9. *quæſt.*1. *cap. Licite* 32. *quæſt.*7. *cap. Oſtenditur diſt.*4. *de conſecrat.* cum concordantiis. *Vid. articul. antecedent. num.*35. Unde 75
Epiſcopus, qui renunciavit Ordini, ſeu dignitati, poteſt de licentia Papæ executionem reaſſumere ſine nova conſecratione; *ſic communis Doctorum* teſte Fagnano in *cit. cap. Requisivit num.*6. ubi ex multis recte obſervat, quod idem ſit renunciare Dignitati, & renunciare Ordini, cum renunciare Ordini ſit renunciare executioni Ordinis, vel Dignitatis, ut communiter Doctores *in cap. Poſt translationem, de renunciatione*.

Epiſcopus, qui renunciavit Epiſcopatui, quoad 76
locum tantum, poteſt conferre Ordines etiam majores, textu expreſſo *in cit. cap. Requiſivit* 1. *de Ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Episcopatui*. Dummodo tamen ſit rogatus ab aliquo Epiſcopo, 77
textu expreſſo *in citat. cap. Requisivit*, ibi: *Rogatus ab Epiſcopo aliquo poterit de ratione conferre*. Ali- 78
ter, ſi ordinaret ſine proprii Epiſcopi licentia, ab eo ordinati eſſent ſuſpenſi, non quia ſunt ordinati ab Epiſcopo poſt ſuam renunciationem, ſed quia ſunt ordinati ab Epiſcopo alieno ſine proprii Epiſcopi licentia. Suarez *Diſp.*31. *de Cenſuris ſect.*1. *n.*3. Pirhing *lib.*1. *Dicretal. tit.*13. *numer.*3. Reiffenſtuel *ibid. num.*5. Epiſcopus qui renunciavit Epiſcopatui 79
quo ad locum, & Dignitatem ſimul, nequit licite Ordines Sacros conferre; *cit. cap. Requisivit*, & ibi *Doctores communiter*. Si autem de facto ordinaret, 80
quamvis illicite, valide tamen ordinaret; *cit. cap. Requisivit*, & ibi *communis Doctorum*. Et ratio eſt, quia Epiſcopus licet potuerit renunciare Epiſcopatui quoad locum, & Dignitatem ſimul, Characterem autem Ordinis Epiſcopalis indelebilem, ſicque poteſtatem valide conferendi Ordines a ſe abdicare non potuit, cum Character animæ a Deo infixus, per miniſterium hominis deleri, aut auferri non poſſit *cap. Quod quidem* 1. *quæſt.*1. *c. Ordinationes* 9. *quæſt.*1. *argum. cit. cap. Requisivit, & cap. Quod a prædeceſſore noſtro* 1. *de ſchismaticis*, & ibi Gloſſa, & Doctores communiter, & patet ex dictis ſupra *num.*74. *& art. antecedent. num.*35. Ordinati tamen 81
ab

ab ipso remanent suspensi ab exercitio, & usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum, *cit. c. Requisivit, & communissima Doctorum sententia.* (*a*)

82 Cum Ordinatis a tali Episcopo ignoranter ad Sacros Ordines dispensat Episcopus suus, cum Ordinatis vero scienter ad Sacros Ordines Episcopus non dispensat; *citat. capit. Requisivit*, & ibi Fagnan.

83 *num.*1. testans hoc *de communi*. Episcopus, qui renunciavit Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul, potest conferre Ordines Minores, nedum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandorum Episcopi id faciat; textu expresso in *cit. cap. Requisivit*, ibi: *Quia & hujusmodi Ordines*

84 *a non Episcopis quandoque conferuntur*. Si tamen sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso ordinati, remanent suspensi ab executione susceptorum ordinum, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, non quia sunt ordinati ab Episcopo post talem suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno; unde indigent dispensari a proprio Episcopo, *cap. Eos qui* 2. *de temporibus Ordinationum in 6. in cap. Nullus alterius, & c. Nullus Episcoporum, & cap. Lugdunen. 9. quæ* 2. & Concil. Trident. *sess.*23. *cap.*8. *de reformat.* ibi: *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur ..... Si secus fiat, Ordinans a Collatione Ordinum per annum, & Ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*, & sic novissime statuit Innocentius XII. in Constitutione incipien. *Speculatores Domus Israel*, & quod Ordinati ad Minores a tali Episcopo, debeant dispensari a proprio Diœcesano Episcopo colligunt ex ipsomet *cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, Vincentius Goffredus, Tancredus, & Fagnanus qui exponunt litteram ibi, *poterit*, idest *Dispensative*.

Supplementa Auctoris.

85 Episcopi etiam Cardinales residere tenentur; Benedictus XIV. tom.2. Constit. 36. incipien. *Cum a Nobis*.

86 Episcopis non licet abesse ab Ecclesia per tempora Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi, nisi forte Episcopalia munia in aliis Diœcesibus eos detineant; Idem Constit. 18. incipien. *Ad universæ*.

87 Episcopi post suam promotionem transacto mense ad suam Diœcesim se conferre tenentur; Idem *ibidem*.

88 Episcopi ratione visitationis sacrorum Liminum, si præsint Ecclesiis citra montes, & citra mare positis, abesse possunt per quatuor menses; Si vero præsint Ecclesiis ultramarinis, & ultramontanis, abesse possunt per septem menses continuos; Idem *ibidem*.

Ubi insuper ad præcavendos abusus assignat quæ præcipiantur Episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris; & quæ petentibus dictam licentiam aliis de causis; & qua forma, & quibus cautelis concedi eis debeat talis licentia; mandans denique, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes. Videatur dicta Constitut. incip. *Ad universæ*, merito legenda, & observanda. 89

Hic juvat afferre, quæ tradit Bened. XIV. *de Synodo Diœcesana lib.*13. *c.*8. *a n.*7. *ad* 9. *inclusive*, circa moderationem adhibendam in concedenda plurium Episcopatuum in una persona coacervatione, inter quæ præstat delibare sequentia. 90

Verum fel. record. Prædecessor noster Clemens Papa XII. cum sapienter animadvertisset, ex eo, quod uni eidemque personæ tot Episcopales Ecclesiæ permitterentur, eam ab Ecclesia Catholica, utilitatem, quæ sperabatur, minime percipi ex Pastoralis officii sui munere huic rei remedium aliquod censuit adhibendum. Itaque cum vidisset, plurium Episcopatuum consecutionem ex earum litterarum concessione pendere, quibus eligibilitas indulgetur, cum scilicet hujusmodi Indultorum vigore, qui unicum habebat Episcopatum, & ad alium transire non poterat, nisi per ordinariam postulationis viam, faciliorem exinde semitam sibi aperiret ad aliam Ecclesiam assequendam; duo saluberrima Decreta edidit, quorum altero, tamquam regula, uteretur in posterum Congregatio Consistorialis, altero autem Brevium Secretaria. Hæc typis impressa, quantum scire potuimus, cum nondum fuerint, optimum esse ducimus hic ea inserere, ut perpetua eorum memoria servetur, & ut executioni opportune mandentur; cum ea plurimum conferre posse putemus, nisi ad tollendam pœnitus, at saltem cohibendam in Germania immoderatam in una eademque persona Episcopatuum pluralitatem. 91

Primum pro Congregatione consistoriali sic habet: Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa XII. animadvertens, minime expedire, quod Episcopis in Germania, etiamsi sublimibus familiis orti sint, tam facile concedatur dispensatio ad effectum retinendi simul tres, vel quatuor ac etiam quinque Cathedrales Ecclesias, quarum Præsules temporali quoque dominatu potiuntur, præsertim cum experientia compertum sit, eas Diœceses ab hæreticorum erroribus magis esse immunes, quarum singulæ ab uno gubernantur Episcopo; hinc majorem deinceps circumspectionem in hoc adhiberi mandat, nec solum atten- 92

Nota ex Editione Romana.

(*a*) Episcopi Sacræ Congregationi de Propaganda Fide subjecti munia Episcopalia extra districtus jurisdictionis sibi ab eadem Sacra Congregatione assignatos exercere nequeunt, etiamsi Ordinariorum licentia, & facultas accedat, sub pœna suspensionis Papæ reservata; *ex Decreto ejusdem Congreg. habitæ coram San. Mem. Innoc. PP. X. die* 28. *Martii* 1651. Qui vero contra hujus Decreti formam Ordinibus fuerint initiati, suspensi declarantur a Sac. Congr. Episcopor., & Regular. Decreto edito 23. April. 1655. Regest. 35. Ita Macri *in Hierolex. verb. Episcopus*.

attendi exempla, sed peculiares perpendi singulorum casuum circumstantias, habita nimirum ratione temporum, personarum, & Ecclesiarum; ita quidem, ut dispensationum impertiendarum norma sumatur potissimum a majori Ecclesiarum ipsarum bono, ac utilitate. Quod si iis, qui alicui jam præsint Ecclesiæ, justis de causis a Sede Apostolica, aut jam fuerit concessum, aut deinceps concedi contigerit Indultum eligibilitatis ad aliam, declarat Sanctitas Sua, non per hoc censeri debere concessam dispensationem ad effectum simul retinendi prædictam quoque aliam Ecclesiam, post quam electio peracta fuerit; sed antequam electio ipsa a Sede Apostolica confirmetur, summa maturitate esse examinandum, an utilitas, vel necessitas talium Ecclesiarum, & Catholicæ Religionis tuendæ ratio postulet, impertiri hujusmodi dispensationem pro omnium retentione, vel potius in ejusdem electionis confirmatione poni oporteat decretum de alia Ecclesia dimittenda.

93 Declarat itidem Sanctitas Sua; non convenire, ut indiscriminatim, nulloque delectu, & sine causæ cognitione tribuatur Episcopis facultas retinendi simul plures Dignitates, aut Canonicatus Cathedralium, vel Collegiatarum Ecclesiarum, tam in Germania, quam in Poloniæ Regno: per hoc quippe Divino cultui non mediocre detrimentum affertur, Ecclesiæ debitis fraudantur obsequiis, & Ecclesiastica stipendia, quæ congruæ plurium Ministrorum Dei sustentationi destinata sunt, in unam collata personam, incitamentum præbent ad luxum. Mandat itaque Sanctitas Sua, cautius, quam hactenus forsan factum fuerit, hac etiam in re in posterum agi, & exemplis sepositis sectari in primis id, quod juxta locorum, Ecclesiarum, personarumque conditiones, ad ampliorem Dei gloriam expedire visum fuerit. Ne autem saluberrimi hujus moniti memoria obsolescat, vult Sanctissimus Pater, præsens hoc Decretum asservari apud Acta Sacræ Congregationis rebus consistorialibus præpositæ, atque illud ab ejusdem Congregationis Secretario pro tempore, quotiescumque opportunum fuerit, in memoriam revocari eorum, qui his de rebus consilium Pontifici Maximo daturi sunt. Hac die 6. Januarii anno 1731.

94 Altero Decreto, quod pro Brevium Secretaria conditum est, ita cavetur: Quamquam invaluerit usus dispensandi præsertim cum sublimibus personis, ut plures Episcopatus in Germania simul retinere possint, ob eam quidem justam, & laudabilem rationem, ut adversus hæreticorum conatus Catholicam Religionem opibus, auctoritate, potentia sarta tecta tueantur; ex inconsulta tamen hujusmodi dispensationum frequentia, immoderatoque usu, gravissima in Christianam Rempublicam incommoda manare posse, exploratum satis est: vix enim, ac ne vix quidem sperari potest, ut qui tribus, vel quatuor, vel etiam quinque Cathedralibus Ecclesiis, magno locorum intervallo disjunctis, præsit, cum summa etiam in temporalibus potestate, eas omnes solerter, ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere valeat. Quo sane fit, ut ob Pastorum absentiam, & curarum, quæ ad temporales ditiones pertinent, copiam, neglecta spirituali Dioecesum cultura, nec Catholicorum mores, qui a veteri instituto deflexerint, corrigi, nec Ecclesiasticæ disciplinæ nitor redintegrari, nec dogmata a fide aliena extirpari, nec eorum veneno polluti homines ad Religionis Orthodoxæ veritatem reduci commode possint. Itaque ne plurium Episcopatuum in una persona coacervatio, sacris alioquin legibus adeo invisa, quæ ex Apostolica auctoritate in ædificationem recte aliquando permittitur, perniciose cedat in destructionem, de Consilio plurium Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium decernimus, & mandamus, ut in posterum ei, qui uni jam præsit Ecclesiæ, non nisi causæ cognitione præmissa, concedatur Indultum eligibilitatis ad aliam: si vero hujusmodi Indultum justa pariter caussa concedendum videatur ei, qui jam duas regat Ecclesias, semper eidem Indulto inseratur conditio, ut prædictam Ecclesiam, ad quam eum eligi contingat, non aliter possit obtinere, quam una, quam maluerit, ex prioribus dimissa. Tres denique obtinenti Ecclesias Indultum eligibilitatis ad aliam nullo modo tribuatur. Enixe autem rogamus, atque obsecramus in Domino Romanos Pontifices Successores nostros, ut ipsi quoque memores sapientissimi moniti Tridentinorum Patrum in cap. 18. sess. 25. de reformat. salubrem hanc moderationis normam in dispensationibus prædictis omnino servari curent.

Datum ex Palatio nostro Quirinali hac die 5. Januarii 1731.

* Episcopatuum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi, non admittuntur a Congregatione Consistoriali, nisi ex Canonicis causis recensitis *in c. Cum pridem, de renunciat.*. quæ tamen omnes ad id referuntur, ut clare constet, ipsos plebis suæ saluti prodesse amplius non posse Bened. XIV, *de Synodo Dioeces. lib.* 13. *c.* 16. *§.* 3. *nov. edit.* 95

Causæ resignationis non tam rigorose examinandæ sunt in ordine ad Cardinales Episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam ut assistant Summo Pontifici; Ita ex Fagnan. *ibid. §.* 5. 96

Episcopus translatus ex uno in alium Episcopatum frui potest redditibus Ecclesiæ, a qua discedit, usque ad illum temporis articulum, quo a Summo Pontifice in Consistorio a vinculo Prioris Ecclesiæ absolvitur; ex tunc enim prior Ecclesia vacare censetur, ut ex definitione Congreg. Conc. per Urbanum VIII. approbata, *ibid. §.* 7. 97

Neque idem Episcopus post absolutionem a vinculo, jure potest conferre beneficia, quæ post idem tempus vacaverint, uti decisum est in Tribunalibus Romanis: *ibid. §.* 9. 98

Interim tamen post pronunciationem, scilicet Pontificis in Consistorio, quoadusque hæc pronunciatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo jurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad Dioecesim gubernandam necessaria, uti provisum est in eodem decreto, seu in Brevi illud confirmante Urbani VIII. *ibid. §.* 10. 99

Si Episcopus in manus Paganorum, aut Schismaticorum incidat, & fiat captivus, Ecclesiæ administratio transit in Capitulum, quoadusque aliter disponat Sedes Apostolica *Can. si Episcopus, de sup. neglig. Prælat. in 6.* quæ tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per litteras adire Dioecesani valeant. *Ibid. §.* 11. 100

Addi-

Additiones ex editione Romana.

De tribus hic *Auctor*, videlicet de residentia, de translatione, tum de Renunciatione Episcopi.

101 Ad residentiam quod attinet, ea satis præcipitur actorum xx. 28. *Attendite* (inquit Apostolus) *vobis & universo Gregi in quo Vos Spiritus Sanctus posuit*
102 *Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Quomodo enim attendere, quomodo regere poterit, qui præsens haud
103 est? Attendere non in absentem, sed in præsentem convenit. Non potest sibi attendere, nisi apud se sit, & secum habitet; sic neque Gregi nisi apud eum
104 fuerit. Pari modo nec absens poterit pascere, regere, & dirigere Gregem.
105 Audiendi non sunt qui putant posse Episcopum Gregem pascere per Vicarium. Recte Maldonatus in *summa quæst.* 10. *articul.* 3. 5., *&* 6. nomen *Pastoris* (ait) *significat actionem pastoralem, sicut nomen Medici. Itaque sicuti nemo potest per alium curare, ita nemo potest per alium suas oves pascere. Nequicquam valet responsio communis, satis esse per Vicarium laborare; quia per eamdem Regulam satis esset manducare per alium, quia sit scriptum: qui non laborat, non manducat.*
106 Nec residentiæ facit satis Episcopus, si pro lubitu non in sua Ecclesia Cathedrali, sed alibi in sua Diœcesi residet. Canon. 5. Concilii Carthaginensis V. prohibitum fuit *ne quis relicta principali Cathedra ad Ecclesiam aliam in sua Diœcesi constitutam se conferat.* Conformisque est Canon duodecimus Conc. Aquisgranensis II. quem Carolus Magnus *Capitular. libr.* 5. *c.* 177. repetiit.
107 Prohibitio translationis, si dicendum quod res est, fundata est in avaritia, & ambitione, quæ solet
108 Episcopos impellere ad transeundum de una ad aliam Ecclesiam. Non ignoro esse, qui eam fundent in vinculo matrimoniali Ecclesiam inter, & Episcopum, de quo loquuntur Epistolæ Decretales sub nomine Callixti, & Evaristi, quarum fragmenta extant apud Gratianum *caus.* 7. *quæst.* 1. *Can.* 11. *&* 39.
109 Sed epistolas hasce Decretales supposititias esse jamdudum monuerunt Viri eruditi; Vide Labæum *in nota marginali ad Epistolam Callisti I.*, & Antonium Augustinum *Dial.* 4. *lib.* 2. *de emendatione Gratiani.*
110 Innocentius vero III., non inficior *in Cap.* 4. *de Translation.* hoc ipsum vinculum matrimoniale urget, atque hinc infert *in Cap.* 2. *&* 3. *eodem Titulo* translationem soli Summo Pontifici esse reservatam; sed confer hic Van-Espen. *Jur. Eccles. univers. part.* 1. *Tit.* 15. *Cap.* 4. *§.* 18. *& plur. sequent.* caute tamen legendum.
111 De renunciatione vide, qui ex priscis Ecclesiæ Canonibus recte de ea disserit. Bohemer. *ad Decretal. Tit. hoc de renunciatione.*

Articulus IV.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt ejus Præcedentiam, Sedem, Celebrationem, & Pontificalia.

1 Episcopi ubique gentium habent locum a Protonotariis Apostolicis, & quod in Episcopis sancitum est, ad Ecclesiarum Cathedralium auctoritate Apostolica electos pariter, & confirmatos extendit Pius II. Constit. incipien. *Cum servare.* Episco- 2
pus licet Titularis, qui retinet Canonicatum, vel Dignitatem in aliqua Cathedrali, debet præcedere omnibus aliis Dignitatibus, & Canonicis etiam ipso antiquioribus; *Sacr. Congregat. Rituum in Ragusina* 22. *Junii* 1594. *in Ruthenen.* 24. *Septembris* 1605. *in Compostellana* 11. *Julii* 1617., *& in Calaguritana in Sardinia* 13. *Novembr.* 1621. Episcopus prius pro- 3
motus, seu Electus ad Episcopatum debet præcedere alteri Episcopo post ipsum promoto, vel electo, etiam si sit ipso dignior, & illustrior; *Sacr. Congregat. Rituum in Segobiens.* 21. *Martii* 1609.
Circa præcedentiam inter Suffraganeos Episcopos 4
Latinorum, & Episcopos Græcos, ceteris paribus, nulla alia ratio habenda est, quam temporis, seu promotionis ad Episcopatum; *Sacr. Congreg. de Propaganda Fide pro Polonia* 16. *Februarii* 1630. Episco- 5
pus Diœcesanus in sua Ecclesia, & Diœcesi in functionibus Episcopalibus præferendus est omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, etiam ipso antiquioribus, & dignioribus, Metropolitano suo tantum excepto; *Sacra Congregatio Rituum in Barchinonen.* 10. *Januarii* 1609. sed ex urbanitate debet honorare in sua Diœcesi alios Episcopos advenas, & extraneos; *Eadem Sacra Congregatio Rituum in dicta Barchinonen.* Præcedentia Episcoporum in Conciliis Provin- 6
cialibus statuenda est juxta tempus Ordinationis, non autem secundum Dignitatem Ecclesiarum; *Sacra Congregatio Concilii* 19. *Aprilis* 1596. Episcopus 7
debet habere pacis osculum ante Præsidem, & Consiliarios Regios, & omnes alios; *Sacra Congregatio Rituum in Granaten.* 9. *Maii* 1606. Et quod Epi- 8
scopus præcedere debeat quoscumque etiam Principes sæculares in sua Ecclesia, & Diœcesi, late, & solide probat Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 7. *per tot.* adducens plura Jura, & Conc., & præsertim Conc. Trident. *sess.* 25. *cap.* 17. *de reformat.*, & varia Sacrarum Congreg. Decreta.

Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori loco 9
sedere; *cap. Episcopus* 10. *dist.* 95. Episcopus in 10
omnibus suæ Diœcesis Ecclesiis, quantumvis exemptis, & privilegiatis est honorandus, eique in Choro, in Capitulo, in Processionibus, ac in aliis actibus publicis primus locus, & prima sedes, quam ipse elegerit, danda est; *Sacr. Congreg. Rit. in Tullen.* 7. *Decembris* 1613. Episcopus debet habere sedem 11
pulchriorem, & majorem, quam Gubernator Civitatis, non tamen coloris rubei; *Sacr. Congreg. Rit. in Perusina* 3. *Octob.* 1615. Episcopi sedes debet esse 12
fixa, & immobilis; *Sacr. Congregat. Rit. in Colimbrien.* 23. *Maii* 1603. Episcopi sedes semper est ornan- 13
da; *Sacr. Congreg. Rit. in d. Colimbrien.* 23. *Maii* 1603. *& in Elven.* 10. *Januarii* 1605. Episcopi sedes 14
apud parietem contra Altare constituenda, & locanda est cum decenti ornamento, & apud sedem Episcopi hinc inde sedes, seu stalla pro Dignitatibus, & Canonicis deponi debent; *Sacr. Congreg. Rit. in Trojana* 9. *Octobris* 1610. Potest tamen Episcopus sibi se- 15
dem in Ecclesia extra Chorum ubicumque voluerit parare, dummodo etiam pro Canonicis locus paretur; *Sacr. Congr. Rit. in Granaten.* 9. *Maii* 1606.
Episcopus ad Matutinum in nocte Nativitatis potest 16

sedere vel in Sede Chori, vel in Sede Episcopali a cornu Evangelii, prout melius sibi videbitur, & magis populo satisfecerit; *Sac. Congreg. Rit. in Alexandrina 25. Martii 1606. ad 15.*
17 Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum Mitræ habens etiam sedem tenet, quando illuc accedit, est in cornu dextro Chori, sive Ecclesiæ collocanda uno gradu eminentiori, cum ornatu congruo, & situ aliquatenus superiori respectu Sedis Abbatis, quæ in sinistro ponenda est uno gradu humilior absque ornatu, & loco aliquatenus inferiori, adeo ut non sit opposita Sedi Episcopali; *Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina S. Petri in Borgolio 7. Februarii 1603. & in Decreto generali circa usum Pontificalium in responsion. ad 15. edit. 27. Septembris 1659.* & declaratur ab *eadem Sac. Congreg. 20. Julii* 1660. Vid. verb. *Abbas, ubi refertur per extensum.*

18 Episcopus tantum, & non alius, dum private celebrat, potest accipere paramenta in ipso Altari, & duos habere ministros superpelliceis indutos, præter alium ministrum Clericum, sive Laicum communi veste indutum; *Sacra Congreg. Rit. in Cremonen. 7. Julii* 1608.
19 Episcopus potest de jure in omnibus Ecclesiis suæ Diœcesis quantumvis exemptis, & privilegiatis Missas, & Divina Officia cum assistentia suorum Canonicorum etiam in Pontificalibus celebrare, sive ab aliis, sine tamen Pontificalibus, celebrari facere, & in eis habere circulos, contradictores per censuras cogendo; *Sacr. Congreg. Rit. in Ferrarien.*
20 *26. Jul. 1600. & in Tullen. 6. Decemb.* 1613. Episcopus extra suam Cathedralem etiam in Ecclesiis exemptis, & Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjectis, intra fines tamen suæ Diœcesis existentibus, dum ibi celebrat, aut Missæ, seu Vesperis solemnibus quacunque ex causa interest, potest sibi assumere suos Canonicos, & ibi habere cum eis circulum ad Gloriam, & ad ipsum pertinet confessionem facere cum Sacerdote, incensum ponere, & benedicere, ac benedictionem post Vesperas, vel post Missam dare; *Sacr. Congregat. Rit. in Alexandrina S. Petri in Borgolio 7.*
21 *Februar.* 1604. in d. Decreto generali circa usum Pontificalium *in respons. ad* 15. Unde Regulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo volenti ibi Pontificales functiones exercere; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. 10. Jun.* 1603. & expresso mandato Clementis VIII. & pœnis, & Censuris ad id, vel statim ac impediant quin Episcopus ipse illud attollere faciat, compelli possunt, ut apparet ex verbis ipsius Decreti relati ad litteram sub *verb. Baldachi-*
22 *num num. 6. vid. ibi*. Non possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis invitis ipsis Regularibus, exercere illas functiones Episcopales, quæ habent mixtam considerationem honoris, & jurisdictionis, ut ordinare, degradare, chrismare, vel similia facere, quia hæc in litteris non exprimuntur; Pignatell. *tom. 10. consult. 106. num. 21.* ubi dicit: Immo nec fortasse predicare; Diana *part. 3. tract. 2. resolut.* 109. Fagnan. *lib. 1. Decretal. in c. Quia nos 7. de auctoritat. tom. 1. p. 2. tract. 13. de Exemption. Religios. quæst. 74. num. 9.* Tamburin. *de Jure Abbat. tom. 1. Disp. 15. qu. 15. n.* 10. Matthæucci *Officialis Curiæ cap. 19. n. 36. & alii.*

23 Monacelli tamen *tom. 4. supplement. ad 2. tom. n. 362. ex Ventriglia in praxi part. 2. annotat. 26. §. unico, num. 6. vers. His præmissis*, tenet tamquam verius, quod Episcopus possit etiam supradicta omnia facere in Ecclesiis Regularium, & exemptis, quia est in sua Diœcesi. Hoc autem certum est, si Ecclesia 24
Regularis, & exempta, sit Parochialis, quia ut refert Pignatell. *loc. cit. num.* 21. cum quæreretur in Sacra Congreg. Concilii: *An Eminentissimus Episcopus Brixiensis in Ecclesia Parochiali Monachorum exemptorum possit administrare Sacramentum Confirmationis invitis ipsis Regularibus, & quatenus possit, an contra eosdem Regulares impedientes dictam administrationem valeat censuris procedere. Sacra Congregatio, re pluries proposita, & mature examinata, utraque parte informante, affirmative ad utramque dubitationem respondit 9. Junii 1657. arg. cap. Responso 43. de sentent. excomm.* Sicut enim Episcopus tamquam primus Parochus potest procul dubio baptizare in Ecclesiis Parochialibus Regularium, ita etiam ibi Chrisma conficere, illudque ministrare; *arg. cap. Quoniam, de sentent. excomm. in 6.* Supradicta autem non debent ex- 25
tendi ad Vicarios Episcoporum, etiam absente Episcopo, ex declaratione *Sacræ Rit. Congreg. die 10. Julii* 1621. quæ declaravit *non posse hujusmodi Vicarios, invitis Regularibus, erigere Baldachinum in eorum Ecclesiis.* Nec etiam supradicta extendi debent ad Epi- 26
scopum Titularem suffraganeum; Si enim accederet ad Regularium Ecclesias Episcopus Titularis suffraganeus ad celebranda Pontificalia, non deberent ei erigere Baldachinum, nam talis usus, & honorificentia, nec in Ecclesiis suis, nec in exemptis Diœcesis, nec extra Diœcesim illi competit, quamvis accederet de licentia Ordinariorum, ut respondit *S. Cong. Rit.* Episcopo Titulari suffraganeo *Hildesimen. 6. Martii* 1706.

Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimæ 27
singulis diebus, quando non celebrat solemniter, debet uti habitu quotidiano cum Stola; *Sacr. Congr. Rit. in Spoletan. 23. Novembris* 1612. Episcopum celebrantem non decet, ut Prælatos, Canonicos, & 28
alios quoscunque thurificet, & aqua benedicta aspergat; *Sacr. Congreg. Rit. in Vladislavien. 2. Martii* 1613.
Episcopo celebranti, sive faciat ordinationes, sive 29
non, tenentur assistere quinque Personæ juxta formam libri Pontificalis; *Sacr. Congreg. Rit. in Jacen. 5. Januar. 1606. & in Barbastren. 17. Junii* 1606. Episcopo 30
celebranti debet assistere prima Dignitas in Ordine Presbyterali constituta quocunque nomine appelletur; *Sacr. Congreg. Rit. in Vercellen. 7. Augusti* 1610.
Episcopus volens exercere Pontificalia extra Eccle- 31
siam Cathedralem, potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi assistant, & administrent; *Sacr. Congreg. Rit. in Egitanien. 3. Augusti 1602. in respons. ad dub.* IV. Episcopo Pontificaliter celebranti in Ecclesia 32
Collegiata, vel Parochiali assistere spectat ad Canonicos Cathedralis, si adsint, non ad Canonicos Collegiatæ; *Sacr. Congreg. Rit. in Brundusina 15. Julii* 1617.
Episcopus debet habere assistentes digniores, & ho- 33
noratiores, & si aliquas functiones exerceat in Ecclesia non Cathedrali nec Collegiata, debent ei assistere Canonici Cathedralis, vel Collegiatæ, etiamsi in illis Ecclesiis sufficiens sit alioquin numerus Presbyterorum; *Sacr. Congreg. Rit. in Calaguritana 1. Junii* 1601. Episcopus, si in die Palmarum, una cum Ca- 34
pitulo, & Clero personaliter ad Monasterium Regularium accedere teneatur, debet ipse benedicere Pal-

mas privative quo ad Abbatem; *Sacr. Congr. Rit. in Faven. 11. Aprilis* 1601.

35 Episcopus non debet cum Cappa Vesperas celebrare; *Sacr. Congreg. Rit. in Alexandrina* 23. *Martii* 1608.
36 *in respons. ad dub.* 8. Episcopus assistens Divinis Officiis cum Cappa non debet singulos Canonicos ante ipsum salutare detegendo caput, sed satis est illis manu benedicere; *Sacr. Congreg. Rit. in Elven.* 10. *Janua-*
37 *rii* 1604. *in respons. ad dub.* 5. Episcopo assistenti Divinis Officiis cum Cappa non debent Canonici ponere, & deponere birretum in ejus capite, nec isto casu ei assistere; *Sac. Congreg. Rit. in Thelesina* 22. *De-*
38 *cembris* 1609. Episcopus, qui nullum habet Episcopatum, non potest in Ecclesia sua Jurisdictionali, veluti si esset Prepositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cujus Diœcesis fines Præpositura existit; *Sacr. Congreg. Concil.* quam refert Aldan. *in compend.*
39 *canon. resolut. lib.* 3. *tit.* 24. *n.* 87. Episcopus non potest ministrare Chrisma sine licentia Ordinarii loci, etiam vocatus ab inferiore intra fines Diœcesis existente, etiamsi ille inferior prætenderet ratione Exemptionis vocare Episcopum, quem maluerit, ad ministrandum Confirmationis Sacramentum. Si vero locus talis Exempti non sit intra fines Diœcesis, sed nullius, tunc potest; *Sac. Congreg. Concilii apud Al-*
40 *dan. loc. cit. tit.* 24. *num.* 88. Episcopus potest olea Sacra Catechumenorum, & infirmorum, si a Cathedrali abfuerit, in alia Ecclesia consecrare, & benedicere; *Sacr. Congreg. Rit. in Oriolen.* 17. *Novembris* 1600.
41 Episcopus ex causa necessitatis potest conficere olea Sacra cum minori numero ministrorum, quam præscribatur in libro Pontificali; *Sacr. Congregat. Rit. in Curien.* 21. *Augusti* 1604. *apud Aldan. loc. cit. num.* 86.
42 Episcopus in publicis Processionibus cum Cappa & Birreto, non inter dignitates, sed solus incedere debet. Quod si deferatur aliqua imago, seu Reliquia, ipse cum Cappa & Birreto incedere debet post Imaginem seu Reliquam, nisi adsit consuetudo in contrarium; *S. R. C. in Savonen.* 20. *Novembris* 1620. Vide decreta *S. R. C.* in nostro tomo 9.

Additiones Noviss. ex aliena manu.

43 Episcopos inter Antiquior præcedentiam obtinet supra juniorem. At si Junior ad Archiepiscopatum promoveatur, indubie præcedentiam supra antiquiorem
44 obtinere debet: Quod si antiquior ad Archiepiscopatum & ipse postmodum promoveatur, adhuc præce-
45 dentia debetur Episcopo juniori prius ad Archiepiscopatum promoto, ut tradunt Card. de Luc. *de Præeminent. discurs.* 9. *num.* 6. Piton. *discept. Ecclesiast.* 116. *num.* 53. & dixit Rot. *in Augustana Juris præcedendi* 28. *Februarii* 1746. §. 11. *cor. clar. mem. Bussio*.
46 Obstare tamen videntur plura exempla. Inter Canonicos, (ut unum hic afferam) junior Sacerdos digniorem in choro locum tenet respectu senioris non
47 Sacerdotis. At si deinde senior factus & ipse sit Sacerdos, præcedit Juniori Sacerdoti; Ceccoper. *Lucubrat. Canonicar. libr.* 1. *titul.* 11. *a num.* 10. Panimoll. *decis.* 1. *adnot.* 8. *num.* 26. Rot. *cor. Emer. jur. decis.* 66. *num.* 2. Sacra Rit. Congr. *in Eugubina Præcedentiæ* 15. *Septembris* 1736.
48 Sed prompta est responsio. Ideo Episcopus Senior, postea promotus & ipse ad Archiepiscopatum, cedere in præcedentia debet Episcopo juniori prius ad Archiepiscopatum promoto *quia*, (ut hisce verbis inquit Rota *in d. Augustana Juris præcedendi* 28. *Februar.* 1746. *d.* §. 1. *cor. clar. mem. Bussio*) *per assumptionem ad præcellentem dignitatem Archiepiscopalem pereunt jura primævi status, ac semel ac quis Archiepiscopatum acquirit, desinit esse Episcopus; propterea que allegare amplius non valet antiquitatem status Episcopalis jam extinctam*. Sed in opposito exemplo remanet status 49
canonicalis, ideoque data paritate Sacerdotii, præcedentia desumenda est ab antiquioritate ipsius Canonicalis status.

ARTICULUS V.

Episcopus quoad absolutionem, & dispensationem.

Episcopus non potest absolvere a casibus, & Censuris publicis reservatis Summo Pontifici; *c. Cum* 1
inferior, de majoritat. & obedient. Nec a casibus, & 2
Censuris occultis in Bulla Cœnæ contentis, & maxime ab hæresi, ut aliunde ostensum est sub verb. *Absolutio a num.* 2. *ad* 5. Fagnan. *in lib.* 1. *Decretal. in c. Dilectus* 15. *de temporibus Ordinationum num.* 30. ubi refert sic declarasse Sacram Congreg. Concilii, quæ interrogata, *sed numquid Episcopus facultate sibi tributa in d. c.* 6. *sess.* 24. *in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedi Apostolicæ reservatis etiam cum clausula* non obstantibus, *absolvere possit?* Censuit, *non posse*. Et in specie de hæresi, cum dubitatum fuerit: *An Episcopus, & Inquisitores possint hodie ex d. c.* 6. *sess.* 24. *absolvere lapsos in hæresim, non obstante Bulla Cœnæ Domini?* Censuit, *Bullam derogasse Decreto c.* 6. Vid. verb. *Absolutio a num.* 2. *ad* 5. Potest tamen Episcopus 3
absolvere a casibus occultis reservatis Summo Pontifici extra Bullam Cœnæ ex Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* ibi: *Liceat Episcopis... in quibuscunque casibus occultis etiam Apostolicæ Sedi reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere*. Unde Episcopum vigore talis Decreti absolvere posse sive per se, sive per 4
alium Confessarium specialiter delegatum a Censuris incursis ob violatam Clausuram, & Papæ reservatis, dummodo sint occultæ, tenent Monacelli *part.* 1. *in append. adnotat. ad Constit.* 8. *S. Pii V. num.* 4. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 100. *num.* 25. *& ex multis* late probat Navarr. *tom.* 2. *lib.* 5. *de sententia excommun. consil.* 43. *in* 1. *edit. num.* 1. Rodriq. *in exposit. Bullæ S. Pii V. n.* 33. Sorbus *in annotat. verb. Ingredi Monasteria Fratrum post num.* 1. *vers. Circa autem secundum supra notatum*, Sanchez *in summa part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 15. *n.* 76. *& cap.* 17. *num.* 41. Thesaur. late *in* 1. *part. prax. de pœnis Ecclesiast. c.* 23. *&* 24. Bonacin. *de clausur. quæst.* 1. *punct.* 5. *num.* 7. *vers. secundo quæritur, & de Censuris disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2. *num.* 1. Diana *par.* 7. *tract.* 5. *de potestat. Episcop. resolut.* 20. Alphons. de Leon *de Censuris verb. mulieres pag.* 361. qui paucis positis ait: hodie est communis; Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *de violata Clausur. Monasterii tract.* 4. *q.* 33. & alii.

Fagnanus tamen *lib.* 1. *Decretal. in cap. Dilectus* 15. 5
de temporibus Ordinat. num. 32. *&* 33. tenet, hodie per Bul-

Bullam S. Pii V. incipientem, *Decori*, non posse Episcopum absolvere Monialem in materia Clausuræ secreto delinquentem, & adducit ad hoc declarationem Sacræ Congregationis: ibi: *Præterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore c. 6. sess. 24. posset absolvere quamdam Monialem, quæ occulte ad malum finem fregerat Clausuram, non obstante Bulla Sancti Pii V. quæ videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis; nam e decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, & est tantum exceptus casus: Nisi in mortis articulo &c. Et quia jam declaratur Bullam Cœnæ Domini, quæ prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio; Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis; Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit, Bullam Sancti Pii V. habere locum etiam in occultis. Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam Monialem. Unde postea Sacra Congregatio generaliter consulta; An, si Monialis Monasterii jurisdictionis Regularium subjecta secreto deliquerit in materia Clausuræ, in foro conscientiæ absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quæ ad Clausuram pertinent, auctoritas tributa est Decreto c. 5. sess. 25. de Regularibus: stante prædicta Bulla S. Pii V. respondit non posse.*

6 Cum impeditis personaliter adire Pontificem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus potest Episcopus directe absolvere ab hæresi, & aliis casibus in Bulla Cœnæ reservatis; Diana *par. 12. tract. de Conclavi resol. 24.* Layman *lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 6. num. 5.* qui ex communi Doctorum ponit hanc Regulam: *Casus Papalis superveniente impedimento adeundi Papam fit Episcopalis*, quia id congrua subordinatio inter Prælatos requirere videtur; Abbas *in cap. de cetero, de sentent. excommunic. num. 1.* Castropalao *de Fide tract. 4. d. 4. punct. 3. §. 5. num. 4.* Navarrus *in summa cap. 27. n. 98.* Felinus *in cap. Quamvis, de sentent. excommunic.* Ancharanus *in cap. Eos qui, de sentent. excomm. in 6.* Reiffenstuel *lib. 5. Decretal. tit. 7. num. 372.* Covarruvias *in c. Alma Mater par. 1. §. 11. num. 15.* cum communi; Viva *ad proposit. 3. Alexandri VII. num. 5.* ubi testatur hoc affirmari communissime apud Card. de Lugo *disp. 20. de Pœnit. num. 218.* & Martinum Perez *disp. 50. arg. cap. Mulieres 6. cap. De cetero 11. cap. Ea noscitur 13. cap. De Monialibus 33. cap. Quamvis 58. de sentent. excommun. 7. cap. Eos qui*
7 *22. eod. in 6.* Nec obstat quod in citatis Canonibus sit sermo de excommunicatione contracta ob percussionem Clerici, quæ *in cap. Si quis suadente Diabolo 29. caus. 17. quæst. 4.* extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Non obstat, inquam, quia eadem ratio, ac proinde idem jus est in omnibus excommunicationibus reservatis, ut tradunt communiter Doctores, ne scilicet excommunicatus, ob impedimentum adeundi Papam, pro dilatione pœnitentiæ incurrat periculum salutis æternæ, & facit *cap. Eos qui 22. de sentent. excomm. in 6.* ubi Glossa *verb. Canonis* hoc extendit ad alios casus jure communi Papæ reservatos; Et licet Bulla Cœnæ etiam excipiat solum articulum mortis, Jus tamen Canonicum exceptionem hanc ampliavit ad casum necessitatis, uti est in impeditis in perpetuum, vel ad longum tempus, ut recte observat Viva *loc. cit. num. 5.* Est tamen adver- 8
tendum, quod si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine ullo onere comparendi. Si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi Pontificem, cessante impedimento; non ad obtinendam absolutionem, cum jam sint directe, & plene absoluti; sed ad obediendum mandato Papæ; *cap. Ea noscitur 13. & cap. Quamvis 58. de sentent. Excomm. & cap. Eos qui 22. eod. in 6.* Alias non 9
comparendo, elapso impedimento, incidunt in aliam similem excommunicationem; *cap. De cetero 11. de sentent. excomm. & cap. Eos qui eod. in 6.*

Impediti personaliter adire Pontificem non tenen- 10
tur mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Pœnitentiariam pro obtinenda absolutione a casibus, & Censuris Papæ reservatis, quia Jura præscribunt solum ut rei personaliter adeant Pontificem, & ubi lex non aggravat, neque nos aggravare debemus pœnitentes ultra id, quod a Jure exigitur; Sic communiter Doctores cum Barbosa *part. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 42. num. 7.* Et si impediti adire Pontificem sint 11
etiam impediti adire Episcopum, probabilius non possunt a casibus publicis reservatis Papæ absolvi in foro conscientiæ a Parocho, aut ab alio Confessario. Sicuti etiam impediti adire Episcopum pro casibus 12
Diœcesanis publicis sibi reservatis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis, quia Jura in dictis impedimentis pro casibus Papæ reservatis concedunt recursum ad solum Episcopum, & pro casibus reservatis Episcopo ad nullum alium inferiorem reperitur concessus pro absolutione recursus, cum non sit tam difficilis personalis accessus ad ipsum, uti communius tenent Doctores cum Vasquez, Navarr. Suarez, Lugo, Bonacin. teste Viva *loc. cit. sub n. 7.*

Episcopus nequit absolvere Censuratos ratione vio- 13
latæ Immunitatis Ecclesiasticæ, cum non habeat talem facultatem in Denunciatis in foro exteriori; *Sacra Congreg. Immunit. in Nuscana 5. Februarii 1635. lib. 2. Decret. Paul. pag. 217.* Unde Episcopus absol- 14
vens Censuratos hujusmodi sine facultate Sedis Apostolicæ incidit in excommunicationem eidem S. Sedi reservatam, a qua regulariter datur facultas, ut se faciat absolvere a suo Confessario privatim, & cum Sanctissimo agitur pro dispensatione irregularitatis quatenus incurrerit; *Sacr. Congreg. Immun. in Acernen. 29. Januar. 1636. lib. 2. Decret. Paul. pag. 241.* & alibi, in Squillacen. *16. Decembris 1664. lib. Decret.* Rocci *pag. 608.* Quare injungitur Archiepiscopo, qui sine 15
dicta facultate absolvit Censuratos ex causa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaffigat cedulones contra ipsos; *Sacr. Congreg. Immunit. in Brundusina 28. Aprilis 1671. lib. 1. Decret. Altovit. pag. 546.* Quinim- 16
mo tenetur notificare sic a se absolutis, non potuisse absolvere; *Sacr. Congregat. Immunit. in Bobien. 2. Martii 1700. lib. 2. Decret. Valleman. pag. 275.*

Episcopus absolvere potest Excommunicatos ob 17
percussionem Clerici, vel Monachi levem, etiamsi publicam; *cap. Pervenit 17. de sentent. Excomm. & ibi* Joan. Andr. *num. 5.* Fagnan. *num. 9.* & alii passim cum Barbosa *de Offic. & pot. Episcop. part. 2. alleg. 41. numer. 2.* Excommunicatos autem ob percussionem me- 18
diocrem, & enormem potest Episcopus absolvere tantummodo, si sit occulta; *Concil. Trident. sess. 24.* *de*

de reform. cap. 6. Vide verba præcisa relata *sub num. 3.*
19 Et si fuerit publica, potest Episcopus ab ea absolvere, si personæ excommunicatæ sint impeditæ adire
Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi
temporis; *cap. Mulieres 6. cap. De cetero 11. cap. Ea
noscitur 13. cap. de Monialibus 33. & cap. Quamvis 58.*
20 *de sentent. excommun. & cap. Eos qui 22. eod. in 6.* Si
impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum
commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem
Excommunicationem; *cap. De cetero 11. de sentent.*
21 *excommun. & c. Eos qui 22. eod. in 6.* Quænam autem
censeantur personæ impeditæ adire Pontificem; Vide
verb. *Absolutio art. 1. num. 6. 7. 8. & sequent.* Episco-
22 pus non potest concedere suo subdito, ut absolvatur
in aliena Diœcesi a Sacerdote non habente jurisdictionem; Gloss. communiter recepta *in c. Omnis utriusque
12. de pœnitentiis, & remissionibus, verb. Alieno Sacerdoti; & in Clementin. 1. de privil.* & utrobique notat Abbas, & tenet Fagnan. *in d. cap. Omnis utriusque*
23 *num. 85.* Nec potest Episcopus prohibere quominus
suus subditus absolvatur in aliena Diœcesi a Sacerdote jurisdictionem habente a suo Episcopo, ex regula
l. Nemo qui condemnare, ff. de reg. Juris, & c. Non potest, de re judic. Fagnan. *loc. cit.*
24 Episcopus dispensare potest cum suis subditis, & in
sua Diœcesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex
homicidio voluntario injusto, & aliis deductis ad forum contentiosum; Conc. Trident. *sess. 24. cap. 6. de
reformat.* ibi: *Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus; & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario,
& exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare, & in quibuscunque casibus occultis Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in
Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter
deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pænitentia salutari.*
25 Hinc potest dispensare in Irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato
moderamine inculpatæ tutelæ, quia hujusmodi homicidium volitum causa defensionis, non comprehenditur sub homicidio voluntario, immo potius licet non sit mere necessarium, necessarii tamen vim
habet, quatenus sit causa vitandæ mortis, ut cum
multis tenet Barbosa *de Officio, & potest. Episcopi part.*
26 *2. allegat. 39. num. 35. & 54.* Potest etiam Episcopus
dispensare in Irregularitate orta ex mutilatione membri occulta, quamvis voluntaria, cum hæc in Jure
non sit excepta, & in iis, quæ concernunt rigorem,
non sit facienda extensio; *arg. cap. Odia restringi 15.
de regul. Juris in 6.* & sic tenet *communis* cum Barbosa
27 *loc. cit. num. 49.* Potest insuper Episcopus dispensare
in Irregularitate orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum. Concilium enim concedit Episcopis facultatem dispensandi in Irregularitate ex delicto occulto excepto homicidio voluntario, homicidium autem casuale non est proprie voluntarium, ut
patet in eo, qui mandavit Servo, ut Petrum percuteret, sed caveret, ne occideret; si mandatarius percusserit, & occiderit, homicidium inde secutum non
est proprie voluntarium respectu mandantis, sed est
casuale culpabile; sic cum plurimis Barbosa *loc. cit.
num. 43. & 51.*
Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, 28
quæ contrahitur ex reiteratione Baptismi occulta,
etiamsi incurratur ab aliquo publice baptizante, dummodo nesciatur, an qui baptizatur, fuerit ante baptizatus; *Communis* cum Barbosa *loc. cit. num. 36. & super Concil. sess. 24. cap. 6. num. 10.* Item potest Episcopus 29
dispensare in Irregularitate contracta ab eo, qui duos
Sacros Ordines, vel Acolythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, dummodo delictum sit occultum; *Communis* cum Barbosa *locis citatis.* Item po- 30
test Episcopus dispensare in irregularitate occulta
proveniente ab administratione in Ordinibus male susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque
scienter particeps ejusdem culpæ; Barbosa *in Concil.
loc. cit. num. 12. & de potest. Episcop. loc. cit. num. 41.*
& alii *communiter.* Item potest Episcopus dispensare 31
in Irregularitate, quam quis contraxit in exercendo
Ordines, quos non habebat, ut exerceat susceptos,
& alios suscipiat, dummodo delictum sit occultum;
Barbosa *in Trident. loc. cit. num. 13. & de potest. Episcop. loc. cit. num. 43.* & alii passim. Item potest Epi- 32
scopus dispensare in Suspensione, & Irregularitate
contracta ab eo, qui ante legitimam ætatem Ordines
suscepit, si jam ad legitimam ætatem pervenerit, &
delictum sit occultum, licet celebratio sit publica.
Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concil. refert Garcias *p. 2. de Beneficiis c. 5. n. 51.*
Episcopus dispensare potest cum Ordinato ad Or- 33
dines minores, vel ignoranter ad Sacros ab Episcopo,
qui renunciavit Episcopatui, & Dignitati, aut Censura irretito, schismatico, hæretico, deposito, vel
degradato, dummodo delictum sit occultum; *arg. cap.
Requisivit 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui,* & communis Doctor. cum Fagnan.
ibid. num. 1. Barbosa *in Tridentin. loc. cit. num. 21. &
de potest. Episc. loc. cit. num. 42.* Item potest Episcopus 34
dispensare in Suspensione, quam quis contraxit recipiendo Ordines sine litteris dimissoriis, dummodo
sit occulta; Barbosa *in Trident. loc. cit. num. 18. de potestat. Episc. loc. cit. num. 39.* & alii. Item potest Epi- 35
scopus dispensare in Suspensione contracta ab eo, qui
furtive, idest nesciente Episcopo, neque probante,
neque examinante, Ordines suscepit, si occulta sit;
Suarez *de Censuris, disp. 42. sect. 2. num. 5.* Coninch *tom.
2. disp. 18. dub. 5. num. 43.* Ugolin. *de Offic. & potest. Epis.
cap. 57. §. 2. num. 4. vers. quarto,* & alii passim. Item 36
potest Episcopus dispensare cum eo, qui per saltum
promotus ad Ordines celebravit, ubi delictum fuerit
occultum. Ugolin. *loc. cit. §. 2. num. 4. vers. Tertio,* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. num. 40.* & alii
passim. Item potest Episcopus dispensare cum Simo- 37
niaco occulto, non tamen illum rehabilitare ad Beneficia in posterum obtinenda, nec ad ea retinenda, quæ
per simoniam occultam obtinuit. Ita decisum fuisse
a Sacra Congregatione testatur Suarez *de Religion. tom.
1. tract. 3. lib. 4. c. 61. num. 11.* Garcias *de Benefic. part. 8.
c. 1. num. 74.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. n.
44.* & alii apud ipsos.
Episcopus non potest dispensare in Irregularitate 38
orta ex hæresi occulta exteriori; desumitur *ex c. Cum
illorum 32. de senten. Excomm.* ubi habetur quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus,

bus, in quibus non habent facultatem abſolvendi, ſed hodie per Bullam Cœnæ eſt abrogata Epiſcopis facultas abſolvendi a crimine occulto hæreſis cum derogatione Concilii Tridentini, ut ſæpius declaravit Sacra Congregatio, cum Bulla dicat expreſſe, & aperte, *ac cujuſvis Concilii Decreta*, ergo etiam intelligitur ipſis ablata facultas diſpenſandi in Irregularitate ab illa proveniente; vid. verb. *Abſolutio art.* 1. *num.* 2. 3.

39 *&* 4. Epiſcopus diſpenſare poteſt cum occulto excommunicato, qui publice celebravit, quia licet actus celebrationis ſit publicus, non tamen publica eſt illius malitia. Secus vero, ſi publice ſit excommunicatus, & celebraverit occulte. Sic deciſum fuiſſe a Sacra Congregatione Concilii refert Fagnan. *lib.* 3. *Decret. in c. Veſtra* 7. *de cohabitat. Clericor. & mulier. num.* 148. Cum enim, ut ibi dicit, quæſitum fuiſſet: *An vigore cap.* 6. *ſeſſ.* 24. *de reform. poſſit Epiſcopus abſolvere ab Irregularitate proveniente ex delicto, quod licet publicum ſit in ſe, tamen tamquam cauſa Irregularitatis, occultum cenſeri poteſt, quia licet actus publicus ſit delictum, publice tamen neſcitur eſſet delictum; die* 9. *Septembris* 1582. *S.C. cenſuit, quando delictum, ex quo provenit Irregularitas, eſt publicum, quamvis actus ille, quo interveniente irregularitas incurritur, occultus ſit, Epiſcopum diſpenſare non poſſe; veluti ſi Sacerdos publice excommunicatus, vel notorie ſimoniacus occulte Miſſam celebraverit. Quod ſi delictum occultum eſt, ut puta excommunicatio, vel fornicatio, actus vero Miſſam celebrandi, ex quo Irregularitas incurritur, publicus, poſſe nihilominus Epiſcopum ab omni Irregularitate abſolvere ex d. cap.* 6.

40 Epiſcopus diſpenſare non poteſt cum Inquiſitis de delicto, quod non potuit probari, ſi nec definitive, nec alio modo fuerunt abſoluti, ſed dimiſſi cum cautione de ſe præſentando. Sic deciſum fuiſſe a Sacra Congregatione Concilii refert Fagnan. *l.* 3. *Decretal. in cap. Veſtra* 7. *de cohabitat. Clericor. & mulier. num.* 137. cum propoſito dubio: *An illi, qui occaſione delictorum ſuorum fuerunt inquiſiti, ſed quia non potuerunt delicta probari, non fuerunt quidem definitive, vel alio modo abſoluti, ſed ſimpliciter dimiſſi, recepta promiſſione de ſe præſentando poſſint uti beneficio cap.* 6. *ſeſſ.* 24. *Sacra Congregatio cenſuit non poſſe, quia ſcriptura deducta eſt ad forum contentioſum; ſicque ſufficit ſola de-*

41 *ductio, quidquid inde ſequatur.* Epiſcopus diſpenſare non poteſt in materia delicti ad forum contentioſum deducti, & jam finito judicio puniti. Et ratio eſt, quia per ſententiam condemnatoriam delictum efficitur notorium, ut dicitur *in cit. c. Veſtra* 7. *de cohabitat. Clericor. & Mulier.* ibi: *Notorium definitur de quo Presbyter canonice condemnatur, & c. Quæſitum* 10. *eod. tit.* ibi: *Niſi peccatum hujuſmodi ſit notorium per ſententiam*. Ridiculum enim eſt, ut poſt ſententiam remaneat delictum occultum; *cap. de hoc* 11. *de Simonia*. Tum quia ſi ex declaratione Sacræ Congregationis, allata *num. antecedenti*, non licet Epiſcopo diſpenſare in delictis deductis ad forum contentioſum, quando adhuc incertum eſt, an inquiſitus ſit culpabilis nec ne; longe minus licebit, quando per ſententiam condemnatoriam, certum, & notorium eſt, reum eſſe culpabilem. Sic Fagnan. *loc. cit. num.* 140. Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſcop. allegat.* 37. *num.* 35. cum multis ibi citatis contra Sanchez, Henriquez, Reginald. & alios ibi citatos ſentientes etiam in hoc caſu poſſe Epiſcopum diſpenſare. Poteſt tamen Epi- 42
ſcopus diſpenſare cum reo, qui finito judicio contentioſo obtinuit abſolutionem ab injecto crimine, quia adhuc manet occultum, & non poteſt dici deductum cum effectu, ex quo probatum non fuit. Barbosa *loc. cit. num.* 32. cum plurimis ibi adductis. Etiamſi 43
mediis depravatis obtinuerit abſolutionem, adhuc cum ipſo poterit diſpenſare Epiſcopus. Barboſa *loc. cit. num.* 33. cum Suarez, Sanchez, Sayro, Campanil. & aliis ibi adductis. Immo etiamſi judicium non 44
fuerit ſententia abſolutoria finitum, ſi accuſator per annum tacuerit, poterit Epiſcopus, elapso anno, cum ipso diſpenſare, ut tenet Campanil. *in divers. Juris canon. rubr.* 7. *cap.* 5. *num.* 8. *& rubr.* 11. *cap.* 23. *n.* 144. & allegat Gloſſ. *verb. Obrepſit in cap. Tantis diſt.* 81. *& cap. Omnipotens Deus, de accuſat.* Majol. *de Irregularit. lib.* 4. *c.* 17. *ſub n.* 9. Marchin. *tr.* 1. *p.* 9. *Diffic.* 4. *n.* 8. *&* 9. Barboſa *loc. cit. n.* 34. cum Sayro, Boſſ. Sigiſmundo a Bonon. ibi citat.

Quando Epiſcopus poſſit, vel non diſpenſare 45
quoad Sacros Canones, Conſtitutiones Apoſtolicas, & Decreta Conciliorum Generalium, Vid. verb. *Diſpenſatio a num.* 22. *usque ad finem*. Quoad Bigamiam, Vid. verb. *Bigamia*. Quoad obſervantiam Feſtorum, Vid. verb. *Feſtum*. Quoad jejunia, Vid. v. *Jejunium*. Quoad impedimenta matrimonii, Vid. v. *Matrimonium*. Quoad Irregularitatem, Vid. verb. *Irregularitas*; Quoad Juramenta, & vota, Vid. v. *Juramentum*, & *Votum*. Quoad pœnas ſimoniæ, Vid. verb. *Simonia*.

Varia de Epiſcopis, quoad Viſitationem, Vid. v. 46
Viſitare Viſitatio; quoad Ordinationes, ſeu Ordines, Vid. verb. *Ordinare*; *Ordo* quoad Regulares, verb. *Regularis*; quoad Prædicationem, Prædicatores, verb. *Prædicare Prædicator*; quoad Proceſſiones, verb. *Proceſſio*.

Additiones ex aliena manu.

Recte Auctor *tom.* 2. *verb. Diſpenſatio num.* 24. in- 47
quit, Epiſcopum non poſſe diſpenſare a Legibus Eccleſiæ niſi in caſibus ipſi permiſſis. Falſa enim eſt 48
opinio illa quod Epiſcopus, modo ſpeciatim non ſit prohibitus, valeat ab Eccleſiæ Legibus diſpenſare. Fuit olim, non inficior, opinio hæc D. Antonini 1. 49
part. tit. 17. *§.* 20. Sot. *in* 4. *diſtinct.* 27. *quæſt.* 1. *articul.* 4. Victor. *in Relection. de poteſt. Eccles. n.* 18., & in præſens omnium fere Gallorum. At opinionem hanc 50
confutarunt Wieſtner *ad titul. Decretal. de Conſtitut. n.* 199. Leuren. *ad eumdem titul. quæſt.* 182. *& ſequent* Suarez *de Legibus lib.* 6. *cap.* 14. *fer. per tot.* Pont. *de Matrim. lib.* 8. *cap.* 6. & noviſſime Mazzei *de Matrim. Conſcient. cap.* 2. *§.* 5. *& not.* 2. *impreſſ. Romæ per Barbiellini* & qui priori loco commemorandus erat Benedict. XIV. *de Synod. diœceſan. lib.* 9. *cap.* 1. *§.* 5. *& ſeq.* & jure quidem meritoque. Nulla enim Inferiori poteſt 51
eſſe poteſtas diſpenſandi a Legibus Superioris, niſi hæc ei poteſtas fiat ab ipſo Superiore,

Fruſtraque objicitur *Canon.* 29. *de ſentent Excommu-* 52
nicat. „ Reſpondetur, (ita optime ad rem *Cap. hoc* 29. explicat Suarez de Legib. lib. 6. cap. 14. num. 7.) „ ſermonem ibi eſſe de abſolutione a cenſuris, de „ qua longe diverſa ratio eſt, quam de diſpenſatio- „ ne. In quo multi errant ab una ad aliam argumen- „ tantes, non conſiderando differentiam inter illas, „ quam

„ quam supra posuimus. Absolutio enim non est „ contra, aut præter legem Superioris, sed secundum illam, & ideo nihil mirum, quod possit ab „ inferiore dari, quamdiu non reservatur. Præterea „ absolutio a censura, præsertim ab excommunicatione ordinatur ad bonum animæ, & est necessaria „ ad usum Sacramentorum, & ideo merito concessa „ intelligitur, quando non reservatur. Quod secus „ est de dispensatione ab irregularitate v. g, & similibus. Hujus etiam evidens argumentum est, quod „ *in dicto Cap. Nuper* non solum Episcopo, sed etiam „ Parocho censetur concessa absolutio a censura Canonis non reservantis. Nemo autem dicet Parochum posse dispensare in omni lege, vel pena, „ non specialiter ipsi reservata „.

53 De Regulis ex quibus dignosci queat an Episcopo permissum necne sit dispensare a Legibus Ecclesiæ, consule Wiestner, & Leuren. *locis modo citatis*.

Articulus VI.

Quoad ea, quæ Episcopus potest, & debet, vel non.

1 Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis etiam Regularium canantur Cantilenæ, vel laudes idiomate italico; *Sac.Congr.Rit.in Novarin.7.Augusti 1628.*, & hoc auctoritate tributa a Concilio Trid.
2 in Decreto *de evitand. in celebrat. Missar.* Immo non obstante quacunque contraria consuetudine poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis Cantiunculæ, & verba spiritualia sint. *Sac.Cong Rit. in Hispalen.3.Septembris 1659. & 24.Novembris 1696. referente Eminentissimo D. Cardinali Colloredo in responsione ad quartum*, quia cantus hujusmodi est
3 contra Ritum Ecclesiæ. Episcopus potest suo arbitrio moderari scamna; & loca Laicorum in Ecclesia, *Sacr.Congr.Rit. in Vintimilien. 10.Decembris 1604. in Fundana 5. Octobris 1697., & in Verulana 6. Septembris 1698.& Sacr.Congr.Episcop.in Januensi 7.Aprilis. 1583.in Camerinen. 12.Januar. 1588. in Sarzanen. 21. Novembris 1600., & in Recanaten. 10.Februar.1645.*
4 Episcopus potest prohibere, ne sedes Laicorum, etiam Præfecti, & Commendatarii locorum, locentur in Præsbyterio apud Altare, non obstante quacunque consuetudine in contrarium. *Sac. Cong. Rit.*
5 *in Equitanien. 10.Junii 1602. in respons ad 6.* Episcopus potest removere indecentia, & scandalosa in Ecclesiis arbitrio suo, *Sac.Cong.Rit. in d. Equitanien. in*
6 *respons.ad 5. dubium.* Episcopus potest prohibere Ludimagistris exercitium Scholæ, quamvis fuerint nominati a Communitatibus Laicorum, nisi prius fuerint ab eodem approbati, ut respondit *Sacr.Congregat.Concilii in Asculana Apuliæ 28.Julii 1691.*
7 Episcopus potest ordinare, ut Canonici sedeant in sedibus Chori, vel in Scamnis apud Altare hinc inde juxta usum introductum, prout sibi melius videbitur *Sacr. Congreg.Rit.in Alexandrina 25. Martii 1608. in*
8 *respons.ad 11. dub.* Episcopus potest decretum edere, ne Canonici, & alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, & quod illi intersint quotidie sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defecerint; *Sac.Cong.Episcopor. in Comens.10.*
Maii 1589. & in Castellaneten. 20. Augusti 1602. & Sacr.Cong.Concil.in Nicien.18.Novembris 1628.& in Melevitana 9. April.1707. & Congregatio Particular. in Casalensi 11.Martii 1708.ad 19. apud Card.Petram *tom.3.Comm.in Constit.2.Nicolai III. num.18.* Episcopus potest reducere consuetudinem longioris vaca- 9 tionis Canonicorum a servitio Ecclesiæ ad tempus præscriptum a Sacro Conc. Trident. *Sac.Cong.Conc. in Equitanien.22.Novembr.1602.ad 1.dub.* Episcopus 10 potest auctoritate ordinaria, & etiam Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatione prohibere Decano,& aliis quibuscunque Dignitatibus, & Canonicis, ne audeant, vel præsumant quidquam statuere, vel determinare, quod ad Ecclesiæ commodum, vel incommodum pertineat extra locum Capitularem, & non vocatis omnibus Canonicis,& Capitularibus; *Sac. Congreg.Rit.in Lamacen.7.Octob.1606.* Episcopus po- 11 test Regularem exemptum, qui ob notorium delictum in Censuras incidit, denunciare pro publico excommunicato, ut tamquam talis evitetur ab omnibus; *Sacr.Congreg.Concil. in Messan. 11.Decembris 1626. & in Limana 29.Januar.1633.*& tenent Fagnan. *in c.Grave num.75.de Offic.Ordinarii, & in c. Potest a n.15.ad 25.de sentent.& re judicat.* Barbosa *de offic. & potest.Episc.allegat.105.num.73.*Card. de Luca *in Miscellan.disc.14. n.6. & 7. de jurisdict. disc.29. n.2. & 3.* Panimoll. *decis.84.adnot.2.num.65.*Pignatell. *cons.10. a num.1.ad 6. tom.7.& consult.52. num.6.& seq.tom.9.* Ventrigl. *prax.part.1.adnot.48.num.134.*Tamburin.*de Jur.Abbat.tom.1.disp.15.q.7.num.38.* Nicol.*Lucubrat. Canon.l.5.tit.39.de sentent.excomm.n.29.*Pirhing *lib.3. decretal. tit. 31. num.115.* & alii plures. Contrarium 12 tamen tenent plures alii, quos congerunt, & sequuntur Pasqualig.*ad Lauret. de Franc. contr.part.1. n.138.*Donat.*prax.rer.Regular.tom.1.part.2. tract.13. quæst. 26. & 27.* quibus favere videtur Raynald. *observat. crim. suppl. ad caput 32. supplem.4. num.31. & seqq.*

Episcopus potest rationem administrationis officii 13 exigere a Vicario Capitulari tempore Sedis vacantis constituto, & si reus reperiatur, punire, ut declaravit *Sacr.Congregat. Concil. 8.Aprilis 1595. ad cap.16. sess.24.de reform.* Immo Episcopus omittens scienter, 14 & negligenter facere syndicatum Vicario Capituli, secundum graves Doctores peccat mortaliter quia Concilium Tridentinum *d. c. 16. sess. 24. de reformat.* non consulit, aut hortatur Episcopum, ut recipiat rationem administrationis officii a Vicario, & aliis Officialibus Capituli, sed ei præcipit: & imperat illis verbis: *rationem exigat*; Unde Episcopus omittens scienter, & negligenter id facere contra præceptum Concilii, non est, ut refert Monacelli *part. 3. tit. 1.formul. 40. num.2.* immunis a culpa mortali per text.satis clarum *in c.Nulli fas 19. dist.* & ex aliis Juribus ad hoc probandum adductis a Fagnan. *in c. Quoniam n.22. de constitut., & in c. A crapula n.21. de vita & honest. Clericor.* Episcopus potest exigere jura- 15 mentum de fidelitate administrandi ab administratoribus Locorum, & Legatorum piorum. *Sacr.Congregat. Concil. in Aliphana 18. Julii 1705. & 8. Maii 1706.* Et potest Episcopus ab ipsis, rationes, & com 16 puta administrationis exigere, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis. Concil.Trident. *sess.22.*

seß.22.c.8.& 9. de reformat.Sacr.Congreg.Concil.in Hispalen. 11. *Januarii* 1596. *& in Ferentina* 15. *Martii*
17 1604. & sæpe alibi. Immo Episcopus potest ab ipsis rationes, & computa administrationis exigere, etiamsi defunctus dispofuisset, quod Legatum esset nullum, quando se immisceret Episcopus, & rationem requireret ab Executore, & Administratore, quem voluit a nemine posse cogi ad reddemdam rationem. Sic expresse declaravit *Sacr.Congreg.Concil.* apud Fagnan. *in c. Tua nobis, de testament. n.*16. & iterum *in una Civit.Plebis* 10. *Decembris* 1695. in qua bis resolvit, Episcopum, tamquam Executorem omnium Legatorum piorum posse ad formam *d. c. Tua nobis, de testament.* cogere Administratores ad exequendam, & adimplendam Testatoris voluntatem, non obstante, quod expresse excluderetur in Testamento his verbis: *Che Monsignor Vescovo, ò suo Vicario pro tempore non possa in alcun modo, ne sotto qualsivoglia pretesto, e causa ingerirsi, nè ad effetto d'eseguire, esortare, e persuadere, ne ad altro effetto, nella presente donazione, disposizione ed istromento, ma il tutto sii esente dalla sua giurisdizione ordinaria, e delegata, e dalla lege diocesana, che con questa condizione espressa il detto Donatore dichiara aver fatta, e voler fare donazione, che altrimenti non avrebbe fatta, ne vorrebbe averla fatta, mentre questi potessero ingerirsi.* Vid. verb. *Administratio*; & verb. *Confraternitas art.* 3. ubi late ostenditur, posse Episcopum rationem administrationis exigere a locis piis, & Confraternitatibus, etiamsi sint sub immediata Regum protectione.

18 Episcopus potest ex aliqua rationabili causa convocationem Capituli Canonicorum habere, & suspendere; *Sacr. Congr. Episcopor. in Regien.* 4. *Junii* 1604. *& Sacr.Congr.Concil. in Lauretana* 6. *Februar.*
19 1700. Episcopus potest intervenire in actionibus Capitularibus, dummodo non agatur de interesse suo, non obstante quacunque consuetudine in contrarium
20 *Sacr.Congr. Concil.* 2. *Martii* 1619. Episcopus potest cogere Canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in Choro. *Sacr.Congr. Concil.* 17.
21 *Martii* 1619. Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Canonicos, qui fructus Præbendæ, non tamen quotidianas distributiones percipiant, ac si Choro præsentes essent, etiam stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali, quod Canonici non interessentes divinis non percipiant fructus Præbendæ. *Sacr. Congr.Concil.* teste Nicolao Garcia *de Benefic. part.* 3.
22 *c.2.num.*347. Episcopus potest & debet providere juxta formam *c.12.in fine sess.24.de reformat.* ne una pars Chori aliquando vacua remaneat per absentiam Canonicorum, dum Canonici habentes assignatas sedes in alia parte, sedes suas egredi renuunt; *Sac. Cong.*
23 *Concil.in Gienen.* 7. *Septemb.* 1595. Episcopus potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere, prout pro tolerantia respondit *Sacr.Congr. Concil. in Trojana* 14. *Febr. &* 14. *Novemb.* 1699. *favore Capituli Collegiatæ Civitatis*
24 *Foggiæ*. Episcopus de consensu Capituli erigere potest Dignitatem etiam in Cathedrali. *Sacr. Congreg. Concil.in Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Febr.* 1677. *in Mazariensi* 20. *Septembr.* 1692. *& in Sabinen.* 14. *Aprilis* 1696.

Episcopus potest diebus Festis larvas prohibere, 25
non obstante asserta contraria consuetudine, & licentia præstita a Gubernatore, ut declaravit *Sacr. Congreg. Episcopor, & Regul. in Viterbiens. seu Aquipendii* 16. *Januar.* 1693. Item potest etiam Episcopus me- 26
retricibus larvam prohibere, quamvis Gubernator eisdem illam deferendi permissionem, & facultatem dedisset, prout *Sacr. Congreg. Episcopor. rescripsit. V. Legato Marchiæ* 9. *Martii* 1604. Episcopus potest 27
prohibere, nedum Clericis sæcularibus, sed etiam Regularibus, ne incedant cum larva. *Sacra Congregat. Episcopor. & Regul. in Ferrariens.* 5. *Februar.* 1585. Potest Episcopus carcerare Regulares offen- 28
dentes suos Ministros, & Officiales. *Sacra Congreg. Episcop. in Theatina* 27. *Martii* 1692. Episcopus po- 29
test coercere, & punire Militem Hierosolymitanum, & alios exemptos offendentes personam Officialium suæ Curiæ Episcopalis in actu exercendi suum Officium, aut alios suam jurisdictionem impedientes. *Sacr. Congregat. Concil. in Panormitana*, ubi proposito dubio: *An Milites Hierosolymitani offendentes in personam Officialium Curiæ Archiepiscopalis Panormitanæ in actu exercendi suum officium, aut alias Illustrissimi Archiepiscopi jurisdictionem impedientes, ab eodem coerceri, & puniri possint? Sac. Congr. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, partibus auditis, dubioque accurate discusso, censuit posse.* Card. Ubaldinus.

Episcopus potest retinere familiam armatam, & 30
Satellites. *Sacr. Congregat. Episcopor. in Civitat. Castell.* 14. *Aprilis* 1615. *in responsione ad tertium dubium*; & sic *Doctores communiter*. Et si non habeat 31
familiam armatam, potest concedere licentiam Lictoribus Tribunalis Laici, ut capiant Clericos deferentes arma, modificatione tamen contenta in Decreto emanato sub *die* 3. *Februar.* 1635. *in Turritana*, quod est sequentis tenoris: *In locis, ubi adest abusus inter Clericos deferendi arma, & Episcopus non habet familiam armatam, debet publicare edictum, ne Clerici sæculares, vel Regulares arma deferant, & si parere detrectent, & ubi necessitas exposcit, Ministris Curiæ sæcularis facultatem tribuere, Clericos contra prohibitionem arma deferentes capiendi, etiam quoad Regulares, si hi ita notorie deferant, & delinquant extra Claustra, ut populo scandalo sint, ac in aliis casibus in jure, & Constitutionibus Apostolicis expressis, ita tamen, ut ea, qua decet, decentia capiantur, & recto tramite ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ ducantur, lib.* 15. *decret.pag.*162. juxta dispositionem Concilii *cap.3. sess.25. de reformat.* Episcopus in sua Dioe- 32
cesi utitur familia armata Tribunalis Laici absque Judicis licentia, quia Lictores requiruntur tamquam personæ privatæ materialiter, ut velint nomine suo (a quo recipiunt auctoritatem) exequi ejus mandata, quod Judex Laicus nullo modo potest prohibere; *cap. final. de immunit. in* 6. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 174. & pluries declaravit Sacr. Congreg. Immunitat. & præsertim *in Narnien.* 23. *Junii* 1648. *lib.* 4. *decret. Pauluc. fol.*13. *& in Maceraten.* 2. *Septemb.* 1664. in qua injunctum fuit extrahi rubricam Decreti alias editi sub *die* 30. *Junii* 1632. *in causa Vercellen.* tenoris sequentis ... *Judices, & Ministros Laicos non posse prohibere executoribus Curiæ laicalis, quominus* exe-

exequantur monitoria, & mandata Curiæ Ecclesiasticæ, etiam nulla petita licentia, vel assensu, lib. decretor. Rocci fol. 568.

33 Episcopus contra Clericos non deferentes habitum postquam ter monuit, potest illos privilegiis Clericalibus privare. *Sac. Cong. Immunit. in Aquilana 5. Martii* 1641. in qua sic respondit Episcopo, *quod Clericis delinquentibus, & non incedentibus in habitu, & tonsura, & non inservientibus Ecclesiis, fiat præceptum cum termino competenti sub pœna privationis privilegiorum Clericalium, quod si non paruerint, poterit procedere ad illorum privationem ser. ser. qua sequuta, gaudere non poterunt, lib. 3. Decret. Paul. fol.* 139. Et similiter decrevit *in Castrens. die* 21. *Martii* 1645. *lib. 3. Decret. Paul. fol.* 246. Et *in Anglonen.* 15.
34 *Julii* 1654. *lib. Decret. Rocci fol.* 595. Episcopus potest punire Clericum delinquentem, & requisita Concilii non habentem, & tamquam Laicum se habentem, etiamsi Judex Laicus prævenerit, a quo repetere possit, dummodo ille per declarationem a jure, vel ab homine servatis servandis factam, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus; *Sac Congr. Concil.* 11. *Novembris* 1630. quam refert Sperell. *decis.* 17. *n.* 33. *in fine*; ubi testatur, hanc resolutionem fuisse a Sanctissimo D. N. Urbano VIII. canonizatam, & approbatam, & ad hoc facit casus sequens.

35 *Clericus primæ Tonsuræ, a die quo fuit Ordinatus per septem annos continuos non incessit in habitu, & tonsura; immo intra dictum tempus exercuit Officium Judicis; commisso delicto, fuit a Judice Laico inquisitus, citatus, & domi sistere jussus; sed arrepta fuga, reassumptoque habitu, cœpit Ecclesiæ inservire. Pro sua directione supplicat Episcopus Nicien. declarari.*

I. An iste Clericus gaudeat privilegio fori?

II. An Episcopus possit Judici Laico fundati super notorietate a reassumptione habitus in fraudem, inhibere, ne procedat, nec quoad personam, nec quoad bona, donec ipse cognoscat, an gaudere debeat?

III. An saltem id possit visis litteris primæ Tonsuræ?

IV. An contra Judicem Laicum nihilominus non desistentem possit procedere ad Censuras?

V. An possit Episcopus hanc causam sibi vindicare?

VI. An debeat?

Die 30. *Maii* 1676. Sacra Congregat. Concil. respondit *ad omnia affirmative.*

36 Episcopus punire potest contrahentes Matrimonia contra suam prohibitionem. *Sac. Congr. Concil. sub*
37 *die* 10. *Febr.* 1626. Item punire potest illos, qui contrahunt coram Parocho dissentiente. *Ead. Sac.*
38 *Congr.* Item punire potest eos, qui contrahunt omis-
39 sis denunciationibus. *Ead. Sac. Congr.* Item punire potest testes, si sint in dolo. *Ead. Sac. Cong.* in qua propositis sequentibus quæsitis.

I. An Episcopus possit punire contrahentes Matrimonium contra ejus prohibitionem contractum?

II. An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente?

III. An eos, qui contrahunt omissis denunciationibus?

IV. An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus?

V. An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis, locis tamen piis applicandis?

S. Congregatio &c.

Ad primum, secundum, & tertium respondit Episcopum posse.

Ad quartum posse, quatenus testes sint in dolo.

Ad quintum pariter respondit posse, & novissime censuras latas in Synodalibus Constitutionibus contra Sponsos, qui Matrimonium absque prævis denunciationibus inierant, esse validas, respondit *Sac. Congr. Concil. in Placentina* 3. *Februar.* 1725. *ad* 2. *dub.* ubi erat lata excomunicatio.

Et in Savonen. 2. Martii 1595. respondit: *Matrimonium contractum servata forma Concilii esse validum, etiamsi antea Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam, lib.* 8. *Decr. fol.* 106. 40

Episcopus potest contra Concubinarios nullis præcedentibus monitionibus procedere; quando non procedit ad Censuras; *Sac. Cong. Concil. die* 23. *Junii* 1629. Et iterum Episcopus potest contra Concubinarios procedere eos carcerando, quando timetur de fuga juxta formam traditam *in c.* 6. absque monitione. Vel sic Episcopus potest ipse solus ex Decreto Conc. *sess.* 23. *de reform. c.* 14. in crimine concubinatus ad informationem summariam, & incarcerationem procedere, ubi de fuga timetur, idque absque forma & monitione illa, quæ præscripta est dicto Decreto Concilii. *Sac. Cong. Concil.* Utrumque refert Nicol. Garcias *de Benef. p.* 11. *c.* 10. *num.* 41
186. Episcopus absque Inquisitore potest cognoscere, decidere & determinare causas illorum, apud quos reperiuntur libri prohibiti non sapientes manifestam hæresim. *Sac. Cong. generalis & universalis Inquisitionis* 2. *Decemb.* 1612. Episcopus potest procedere contra Laicum, qui subornare attentavit testes in causa pendente coram Judice Ecclesiastico. *Sac. Cong. Immun. in Regien.* 18. *Martii* 1631. Episcopus potest delegare alicui Sacerdoti sibi beneviso Benedictionem Ecclesiæ, seu Capellæ in agro existentis, si alias est legitime constructa. *Sac. Congr. Rit. in Fanen.* 14. *Febr.* 1632. Episcopus solus potest habere fenestram e domo respicientem in Ecclesia. *Sac. Congr. Rit. in Elboren.* 19. *Junii* 1604. Episcopus potest ex causa concedere Confraternitatibus Laicorum, ut in eorum Ecclesia conservent Sanctissimum Sacramentum. *Sacr. Congreg. Rit. in Iscelen. de Ferro* 11. *Junii* 1604. Episcopus potest pro contributione Seminarii taxare bona Confraternitatum, quatenus sint Ecclesiastica; *Sac. Congr. Concil. in Sinuina* 19. *Novemb.* 1628. 42 43 44 45 46 47

Episcopus debet esse vitæ irreprehensibilis; D. Paulus 1. *ad Timoth. cap.* 3. & late Barbosa *de Offic. & potest Episcop. p.* 1. *tit.* 2. *Glossa* 3. Debet esse Episcopus hospitalis, & eleemosynarius; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Fratrem dist.* 86. *c. Episcopus, c. Res Ecclesiæ, & c. seq.* 12. *q.* 1. Concil. Trident. *sess.* 25. *de reform.* & late Barbosa *loc. cit. Glossa* 9. Episcopus debet esse pudicus, & continens, unde debet fugere consortia mulierum; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Interdixisti, & c. sequent. dist.* 32. & late Barbosa *loc. cit. Glossa* 8. Episcopus debet esse so- 48 49 50 51

sobrius, & non vinolentus, nec epulator; 1. *ad Ti-
moth. c.3. ad Titum c.1.* & late Barbosa *loc. cit. Glos-*
52 *sa* 5. *&* 11. Episcopus debet esse modestus, mansue-
tus, & humilis; 1. *ad Timoth. cap.3. ad Titum c.* 1. *c.
Licet plerumque dist.* 45. Concil. Trident. *sess.*13. *c.*1.
de reform. & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 12. *&* 13. De-
53 bet avaritiam & iracundiam fugere; 1. *ad Timoth. c.3.
ad Titum c.* 1. *c. Ex parte, de Censibus, c. Episcopus*
54 11. *q.* 3. & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 14. *&* 15. Epi-
scopus debet esse doctor, & prudens, ut omnibus
omnia factus, sciat pro exigentia monita salutis præ-
bere, & Oves sibi commissas pascere verbo Dei; 1.
ad Timoth. cap.3. ad Titum c. 1. *c. Qui Episcopus dist.*
23. *c. Episcopus dist.* 88. *c. Placuit* 10. *q.*1. *c.*1. *§. Sa-
ne, de Censur. in* 6. Concil. Trident. *sess.*4. *c.*2. *de re-
format.* & late Barbosa *loc. cit. Glos.*6. *&* 10.

55 Episcopus debet concordiam, pacem, & unita-
tem non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam inter
laicos fovere, *c. Præcipimus, & per tot. dist.*90. *c. Epi-
scopus, c. Res Ecclesiæ, & c. seq.* 12. *q.*1. Graff. *decis.*
56 *aur. p.*2. *lib.*2. *c.* 21. *n.*21. Episcopus debet pupillis,
viduis, aliisque pauperibus oppressis providere, tue-
ri, & justitiam ministrare; *c. Pervenit, & c. sequent.
dist.* 84. *c.*1.2. *& per tot. distinct.* 87. *c. Scire* 23. *q.* 8.
57 *c. Super quibusdam in fin. de verb. signific.* Episcopus
debet quotidie Missam celebrare, vel saltem audire;
c. Quoniam Episcopi 12. *de privileg. in* 6. ibi: *Nec
semper possunt commode ad Ecclesias accedere pro Mis-
sa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua eos tran-
sire non decet absque causa rationabili ullam diem*; ac
si celebret, pro ovibus suis sacrificium applicare.
Concil. Trident. *sess.* 23. *de reformat.* Monacell. *t.* 1.
*tit.*1. *formul.* 1. *num.* 8. qui *tom.*2. *tit.*16. *formul.* 2. *a
num.*23. *& tom.*3. *tit.*2. *form.*8. late probat, quod
Episcopus teneatur frequenter pro populo Sacrifi-
cium offerre. Immo *tom.*3. *tit.*2. *form.*7. *num.*24. di-
cit, quod Episcopus debet saltem diebus Dominicis
58 interesse Choro. Episcopus debet mores in populo,
disciplinam in Clero, nitorem, & decorem in Ec-
clesiis totis viribus fovere, & promovere; Concil.
Trid. *sess.*24. *cap.*3. *de reformat.* Bellet. *disquisit. Cle-
rical. p.* 1. *§.* 5. *de favor. Cleric. real. n.*67. *& seq.* Cri-
59 spin. *de visitat. pag.*2. *§.*14. *num.*8. Episcopus debet
delicta Clericorum præsertim publica punire, & mo-
res reformare; *cap. Nemo quippe, & cap. Si quis Epi-
scopus dist.* 83. *cap. Quid autem* 8. *q.* 1. *cap. Est inju-
sta* 33. *q.* 4. *c. final. de excessibus Prælator. c.*1. *§. Sa-*
60 *ne, de censib. in* 6. Episcopus debet per se ipsum le-
gitime non impeditum Diœcesim visitare singulis an-
nis, & si propter ejus latitudinem non possit visitare
totam quotannis, debet saltem toto biennio per se,
vel suos visitationem complere. Sic expresse Concil.
61 Trident. *sess.*24. *c.*3. *de reform.* Episcopus debet Offi-
ciales, & Ministros bonis moribus, bonaque fama
præditos retinere, & improbos arcere; Concil. Tri-
62 dent. *sess.* 2. *de reformat. c. unico*. Episcopus debet
Sacramentum Ordinis sine labe, & suspicione Simo-
niæ, aut spe munerum, & tantum dignis conferre;
*cap. Sacerdotes dist.*49. *cap. Presbyter* 1. *q.* 1. *cap. Per
tuas, de Simonia* cum concordant.

63 Episcopus debet mulctas, & pœnas pecuniarias
locis, & usibus piis applicare; *cap. Presbyteris, de
pœnitent.* Conc. Trid. *sess.*6. *c.*1. *sess.*23. *c.* 1. *& sess.*25.
64 *de reformat. c.*3. Unde debet constituere fidelem De-
positarium, qui ipsas recipiat, & fideliter de suo
mandato locis, & usibus piis applicet; *Sacr. Cong.
Episcop. in Caven.* 5. *Octob.* 1577. *in Nicoteren.* 1. *Apr.*
1596. *in Cantanzaren.* 16. *Augusti* 1604. *& alibi sæ-
pissime*; Vide verb. *Pœna art.*1. *a num.* 50. *ad* 72.

Et debent applicari pauperibus, vel locis piis Diœ- 65
cesis ad arbitrium Episcopi; *Sacr. Cong. Episcop. in
Orien.* 21. *Maii* 1580. *in Motulana* 21. *Junii* 1652.
Nec potest Episcopus ipsas sibi applicare, quamvis 66
sit pauper, & egenus, nisi sibi a Sede Apostolica
fuerit hoc specialiter permissum, & concessum; Ni-
colius *Lucubrat. Canon. lib.*5. *tit.* 37. *sub num.* 1. *am-
plia* 3. ubi refert ad hoc plura Decreta; Fagnan. *in
cap. Presbyteri num.* 18. 39. *& per tot. de pœnis*; Mo-
nacell. *tom.*1. *tit.*1. *formul.*13. *a num.*2. *ad* 4. Quarant.
in summ. Bullar. verb. pœnæ pecuniariæ, Ricciu
prax. fori Eccles. p. 1. *resolut.* 321. Graff. *decis. aur.
part.* 1. *lib.*2. *cap.*23. *num.* 18. Nec Episcopus potest 67
partem ipsarum pœnarum applicare suo Fiscali, vel
alteri Officiali; *Sacr. Congr. Concil. in Alexandrina*
18. *Januar.* 1613. *& in Clusina* 23. *Novembris* 1640.
Vide d. verb. *Pœna num. cit.*

Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre 68
per concursum, si conferat jure devoluto ob negli-
gentiam Patroni Laici; *Sacr. Congreg. Conc.*29. *No-
vembris* 1600. Episcopus in collatione Beneficii debet 69
servare formam a Fundatore præscriptam, etiamsi
conferat jure devoluto, & sic debet conferre uni ex
vocatis; Garcias *de Benefic. p.*10. *cap.* 3. *num.* 42. Mo-
nacell. *tom.*1. *tit.*2. *formul.*10. *num.*13. & alii passim.
Episcopus in fundatione Beneficii debet admittere 70
conditiones præscriptas a Fundatore, quamvis Juri
communi contrarias, dummodo non sint turpes, im-
possibiles, & contra naturam Jurispatronatus; & hoc
ne Laici a fundationibus retrahantur; *cap. Eleuthe-
rius* 18. *quæst.*2. *Clement. Quia contingit, de Religios.
domib.* & communis Doctor. cum Gonzal. *ad reg.*8.
*Cancellar. gloss.*5. *num.*47. 102. *&* 103. Barbosa *su-
pra Concil. c.*9. *sess.*22. *de reform. num.* 27. *&* 28.
Lotter. *de re Benef. lib.*1. *q.*32. *num.*14. *&* 15. Episco- 71
pus debet in publicatione Decretorum Synodi, Ca-
pituli consilium exquirere, aliter nulliter agit; *Sacr.
Congreg. Concil. in S. Marci Synod.*10. *Maii* 1666.
& in Boven. Synod. 17. *Februar.* 1680. In Beneficio- 72
rum unione Episcopus adhibere debet consilium, &
assensum Capituli; *Clement.* 2. *de rebus Eccles. non
alienand.* Seraphin. *decis.*108. *num.*2. Monacell. *tom.*4.
*supplement. ad tom.*2. *num.*313. Item debet Episcopus 73
adhibere consilium, & assensum Capituli in erectio-
ne novæ Dignitatis, & novi Canonicatus; *Sacr.
Congreg. Concil. in Clodien.*5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.*
20. *Febr.*1677. *in Mazarien.* 20. *Septemb.* 1692. *& in
Sabin.* 14. *Apr.* 1696.

Quid possit, & debeat Episcopus quoad Regula- 74
res, & Moniales; Vid. verb. *Regulares*, & verb.
Moniales. Episcopus non potest erigere Collegia- 75
tam, neque in actu Visitationis; *Sacr. Congregat.
Concil. in Catanien. erectionis Collegiatæ* 1. *Septemb.*
1691. in qua cum quæsitum fuisset: *An erectio Col-
legiatæ facta per Episcopum in actu Visitationis Eccle-
siæ S. Antonii Oppidi S. Philippi de Argirò sustinere-
tur*? responsum fuit *negative*. Neque potest Episco- 76
pus curam supprimere, ut erigat Dignitatem; *Sacr.
Congreg. Concil. in Pientina* 14. *Februar.* 1693. Neque
po-

potest Episcopus de novo concedere Canonicis Almutiam; *Sacr. Congr. Rit. in Placentina 16. Januar.*
77 1620. Neque Cappam sine privilegio, & expressa licentia Sedis Apostolicæ; *ead. Sacr. Congreg. Rit. in Elven. 16. Januar.* 1604. *in Brundusina* 10. *Dec.* 1612. *in Hydruntina* 1. *Septembr.* 1618. *in Taurinen.* 21. *Ju-*
78 *nii* 1641. *in Tarvisina* 8. *Februar.* 1659. Episcopus non potest statuere, quod Canonici, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones; *Sacr. Con-*
79 *greg. Concil. in Patavina* 23. *Augusti* 1631. Neque potest statuere quod Canonicis Jubilatis vigore Indulti non debeantur distributiones extraordinariæ, quæ vel ob absentiam, vel vacationem Canonicorum interessentibus accrescunt, nam pro his indultum suffragatur; *Sacr. Congreg. Concil. in Romana* 5. *Maii*
80 1703. *& in Burg. S. Domnini* 19. *April.* 1704. Neque potest statuere, quod distributiones, quæ amittuntur a Canonicis absentibus, & accrescunt inservientibus, applicentur Fabricæ Ecclesiæ, aliisve usibus piis; *S. Cong. Conc. in S. Severini* 16. *Julii* 1695. *&*
81 *in Cathacen.* 18. *Julii* 1699. Episcopus sicuti & Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* verb. *Distributiones, & Sacr. Congreg. ejusdem Concilii in Giennen.* 24. *Aprilis, & in Avenion.* 25. *Septembris* 1700.

82 Episcopus non potest uti Oratorio privato extra Domum propriæ habitationis. Sic mandante, & approbante Clemente XI. in Decreto Generali de celebratione in Oratoriis privatis statuit *Sacr. Congreg. Concil.* 15. *Decembris* 1703. Vide tamen Pontificiam declarationem ad id datam sub verb. *Oratorium nu.* 70.
83 Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatos, & Rectores Ecclesiarum, ut necessaria ministrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis; *Sacr. Congreg. Rit. in Equitan.* 10. *Junii* 1602. *ad* 4.
84 *dub.* Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis celebrare possit Missam cum Birreto, seu Berretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare; *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* 2. *Januar.* 1590. *&* 17. *Junii* 1595. Idem
85 censuit etiam *Sac. Cong. Conc.* 16. *Febr.* 1619. Immo neque ipse Episcopus potest eo uti sine Sedis Apostolicæ licentia; *Sac. Rit. Congreg.* 31. *Januar. &* 4. *Aprilis* 1626. quia *cap. Nullus* 56. *de consecr. dist.* 1. etiam
86 Episcopo prohibet velato capite celebrare. Episcopus non potest ultra duos menses uti opere Parochi;
87 *Sac. Cong. Conc. die* 8. *Januar.* 1638. Episcopus non potest concedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ultra tres menses; *Sac. Cong. Conc. testibus* Nicol. Garcia *de Benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 476. Armend. *in addit. ad Recop. ad leges Navarræ lib.* 2. *tit.* 23. *de resident. sub tit. An Canonici &c. n.* 84. & cum ipsis tenent Fagn. *in cap. Licet num.* 37. *de Præbend.* Monacell. *tom.* 1. *tit.* 4. *form.* 7. *n.* 8. Barbosa, & alii passim firmantes, quod Episcopus licentiam absentiæ ultra tres menses extendere non possit, nisi ex causis expressis in Jure, & juxta formam *c. Unici, de Cleric.*
88 *non resident. in* 6. Episcopus non potest dispensare, ut Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22. annos completos; *Sac. Congr. Conc. die* 20. *Sept.* 1631.

Episcopus non potest dispensare, ut habens duo Be- 89
neficia etiam simplicia, & ad honestam Clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere, & retinere tertium Beneficium, etiamsi omnia simul ad Beneficiati sustentationem non sufficiant: sic fuit pluries declaratum *a S. Congreg. Concil.* & signanter *die* 10. *Maii* 1607. *& die* 16. *Apr.* 1628. *in una Anagnina* sic *Beneficium tertium simplex retineri non potest absque provisione Sedis Apostolicæ, quamvis duo priora sint ad obtinentis sustentationem insufficentia, & sic in Aquilana* 14. *Augusti* 1632. & hæc est vera mens Sacri Concilii Trident. ut testatur Fagnan. *in cap. Cum jam dudum* 18. *de Præbend. num.* 71. de mente ipsius Sac. Congr. Concilii, quæ, ut dicit ipse, sæpe sæpius in casibus contingentibus respondit: *Episcopum habenti unum simplex Beneficium, quod non sufficiat ad ejus sustentationem, posse aliud simile conferre, sed non posse ultra duo absque dispensatione Sedis Apostolicæ, etiamsi omnia simul ad illius sustentationem non sufficiant.*
Immo neque potest Episcopus dispensare, ut quis 90
retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi esset de Jurepatronatus, ut decrevit *Sac. Congreg. Concil. in una Boven.* 13. *Novembris* 1629. in qua cum dubitatum fuisset, an habens duo beneficia simplicia, tertium de Jurepatronatus ad præsentationem Patronorum auctoritate ordinaria assequi, & retinere possit absque dispensatione Apostolica? *Sacr. Congreg. censuit, tertium Beneficium simplex, etiamsi de Jurepatronatus, non posse retineri cum duobus aliis absque Sedis Apostolicæ dispensatione.* Episcopus non potest Beneficiatis ad- 91
dere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita; Barbosa *supra Conc. Trident. c.* 5. *sess.* 25. *de reformat. n.* 7. Ricc. *in prax. p.* 4. *resolut.* 468. *n.* 2., ubi hoc ampliat, etiamsi aliquo tempore ex sua voluntate præstiterint; Garcias *de Benefic. p.* 7. *cap.* 1. *num.* 111. *&* 112. Fagnan. *in cap. Conquærente n.* 24. *&* 25. *de Cleric. non resident.* & etiamsi consensus Canonicorum antecessorum intercessisset; Ricc. *loc. cit. resolut.* 463. *per tot. Sac. Cong. Concil. in Sarnen.* 3. *Julii* 1690. in qua responsum fuit, Episcopum non potuisse addere onus Pœnitentiariæ Canonicatui erecto per Testatorem cum solo onere Missarum, *& in Asten.* 14. *Februar.* 1699. in qua fuit responsum, onus personalis residentiæ, & celebrationis Missarum per se ipsum a Fundatore non injunctum non potuisse addi per Executorem testamentarium, neque in provisione Episcopi.

Episcopus non potest primam præbendam vacan- 92
tem assignare pro Pœnitentiario, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis propter verba Concil. *sess.* 5. *cap.* 1. *de reformat.* Si tamen in aliqua Civitate fuerit judicatum magis expediens, ut prius de Pœnitentiario, quam de Theologo provideatur, habenda est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam; *Sacra Congreg. Concil. in Civitatis Castellanæ* 17. *Novembris* 1629. Episcopus non potest conferre Canonicatus Pœ- 93
nitentiariæ, & Theologalis nisi per viam concursus ex novissima dispositione Benedicti XIII. in Constit. incipiente *Pastoralis*. Episcopus non potest sine con- 94
sensu Capituli Canonicatum de novo erigere; *Sacra Congreg. Concil. in Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Februar.* 1677. *in Mazarien.* 20. *Septembr.* 1694. *&* *in Sabin.* 14. *April.* 1696. Episcopus non potest trans- 95
fer-

sferre in Cathedralem Capellanos habentes servitium Chori in Capella prope Cathedralem existentem ob parvum numerum Capellanorum, propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur; *Sac. Cong. Concil.*
96 *in Burgen.* 12. *Augusti* 1618. Episcopus non potest ad privationem procedere ob non susceptos Ordines contra Canonicos suæ Ecclesiæ absque solemnitate a Concilio requisita. Sic decisum fuisse a Sac. Cong. Conc. refert Aldan. *in compend. canon. resolut. lib.* 3. *tit.* 24.
97 *num.* 125. Episcopus non potest cogere, sed hortationibus invitare Clericos, & Presbyteros non Confessarios ad interessendum conferentiis casuum conscientiæ. Sic pluries declaravit *Sac. Cong. Conc.* & novissime *in Civitat. Plebis* 15. *Mart.* 1692. in qua collatis decretis, quæ ad invicem videbantur pugnare, ad dubium propositum: *An Episcopus possit compellere Canonicos Confessarios, ceterosque presbyteros Cathedralis sub pœna pecuniaria, ut accederent ad Congregationem casuum conscientiæ?* Responsum fuit *posse compellere omnes Sacerdotes sæculares Confessarios, etiamsi Canonici sint; ceteros autem hortari.* Hæc resolutio, quæ cum antiquis decretis relatis a Pignatell. *consult.* 18. *tom.* 8. a Panimoll. *decis.* 1. *annot.* 18. *num.* 20. concordat, fuit deinde confirmata *a Congr. particulari deputata in Vigilien. Synodi* 20. *Maii* 1699. *in responsione ad* 35. *decretum*, & iterum *in Cong. Generali in Ariminen.* 18. *Julii ejusdem anni*, & prius in alia S. Angeli *Bisacciarum* 15. *Aprilis* 1690.

98 Episcopus, aliique Prælati, & Superiores Monasteriorum Monialium clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis, & non nisi sociati a paucis senioribus, & Ecclesiasticis viris. Sic expresse Gregorius XIII. in Constit. incipien. *Dubiis*; ubi volens declarare dubium exortum super intelligentia alterius suæ Constitutionis incipientis *Ubi gratiæ*, sic ait: *Constitutione item nostra fuit provisum, ne cui in posterum nisi in casibus necessariis septa Monasteriorum Monialium ingrediendi concederetur licentia, a nonnullis dubitatum fuisse sciamus circa personas, quæ alterius ad id licentia non indigent, sed sui auctoritate officii nituntur, an liceat eis pro libito suæ voluntatis hujusmodi septa ingredi, vel potius servare debeant ipsi quoque regulam a Concilio præscriptam.* Hæc in proœmio; & in dispositiva: *Nos omnem hæsitationis materiam tollere, & viam scandali præcidere, ac Sanctimonialium quieti consulere volentes, harum tenore auctoritate Apostolica declaramus, Prælatos omnes tam sæculares, quam Regulares, quibus cura, & regimen Monasteriorum Monialium quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, & a paucis, iisque Senioribus, ac Religiosis personis comitati &c.* & etiam expressum in Jure, ut *in c. Ut juxta* 17. *de Offic. Ordinarii*, *& in Clementina Attendentes, de statu Monachor.* §. *Ipsos autem*, & declaratum *a Sacr. Congregat. Episcopor. & Regular. in Gallipolitana* 22. *Maii* 1615. his verbis: *Congregatio decrevit, Episcopum non nisi in necessitatis articulo, & gravibus, maturæque ætatis Ecclesiasticis personis associatum Monasteriorum septa ingredi posse*, & eadem repetit Gavant. *in Manual. Episcopor. verb. Monialium Clausura num.* 46. ubi ait; *Quibus cura est Monialium, non possunt ingredi, nisi in casibus necessariis,*
99 *cum paucis senioribus, ac Religiosis viris.* Unde non potest Episcopus secum ducere ullos Laicos tamquam comites, & socios, solum quia sint sui, aut alicujus Monialis amici, aut videre curiosi; *c. Ut juxta* 17. *de Officio Ordinarii*, ibi: *Firmiter inhibemus, ut nullus de cetero sæcularis . . . secum Visitationis tempore introducat*, & cit. Constitut. incipient. *Dubiis*, ibi: *A paucis, iisque senioribus, & Religiosis personis comitati.*

Nec valet objicere, quod dicta Clementina *Attendentes*, 100
de statu Monachor. §. *Ipsos autem*, loquitur simpliciter *de aliis viris honestis, & maturis*, & non distinguit, an debeant esse Clerici, vel Laici? Non valet, inquam, quia licet id non declaraverit dicta Clementina, declaravit tamen ex post Gregorius XIII. in dicta Constit. incipiente *Dubiis* per allata verba, & Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. in relata Gallipolitana, quæ etiam alibi semper prohibuit Laicos ullo modo intervenire Visitationi Monasteriorum Monialium, ut in *Tarvisina* 20. *Novembris* 1601. quæ habetur in originali registro *fol.* 105. etiamsi essent Officiales, seu Sanctesii ejusdem Monasterii; ut in *Genuen.* 16. *Januar.* 1407. in registr. *fol.* 2. & 3. & in *Lucana* 22. *Januar.* 1616. *fol.* 15. ut refert Fagnan. *in cit. cap. Ut juxta* 17. *de Offic. Ordinarii num.* 22. Si ta- 101
men Episcopus occasione ingressus ad succurrendum necessitati, vel ad promovendam utilitatem Monasterii indigeret consilio, & auxilio alicujus periti Laici, tunc posset unum, aut plures secum ducere ad talem solum finem, quia tunc Laicus, non tamquam comes, & socius ingrederentur, quod est prohibitum, sed tamquam Peritus necessarius, prout deducitur ex alia ejusdem Sacræ Congregat. resolutione emanata 18. *Februar.* 1593., quam refert, & originaliter in Archivio Tragurien. servari testatur Pax Jor. *elucubrat. tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 12. *num.* 103., in qua sic habetur: *Nel visitare i Monasteri delle Monache entrino con V. S. o suo Vicario solamente persone Religiose, ed oneste secondo la Bolla di Pio V., e non v' entri alcun Laico, se non quando l' Ordinario lo giudicasse necessario per alcun giusto rispetto.*

Numerus personarum qualitates requisitas haben- 102
tium, quas Episcopus potest secum introducere in Clausuram Monialium, quamvis in d. Constitutione Gregorii XIII. non sit determinatus, tamen non debet esse major, quam octo, ut recte resolvit Fagnan. *in cit. cap. Ut juxta num.* 30. his verbis: *Pondera primo, nam in declaratoria Gregorii non determinatur numerus personarum, quas Prælati possunt secum ducere intra septa Monasterii Monialium, determinatur tamen in præcitata Clementina Attendentes, de statu Monachor. a qua Constitutio Gregorii recipit interpretationem passivam juxta text. in l.* 2. *Cod. de Noxali. Unde si Visitatores introducerent plures, quam octo ibi* (idest in d. Clementina) *præfinitas utique pœnas constitutionis non evaderent, & hoc planum.* Nam, ut ipse Fagna- 103
nus *num.* 31. *& seq.* probat, cum significatio illius verbis *paucis* in jure sit varia, non valet restringere dictum numerum, sed arbitrio judicantis relinquitur, ut notat Glossa *in cap. Cupientes* §. *Cæterum, in verb. Contradicentium paucitas, de election. in* 6. *& in c. Statutum,* §. *Insuper, in verb. Paucis, de rescript. in* 6. Arbitrium vero ad Juris correctionem non extenditur cum potius debeat a Jure regulari, ut notat Bart. *in Extrav. Ad reprimendum, in verb. Videbitur num.* 8. Cæsar de Grass. *decis.* 7. *num.* 7. *& decis.* 8. *num.* 2. *&*

4. *de sentent. & re judicat.* Rota *pag.7. recent. decis.264. num.1.* Unde cum *in d. Clementina Attendentes*, præfixus sit numerus ad octo personas, talis numerus est attendendus, & sic intelligendo verba illa *a paucis comitati* declaratoria Gregorii, est conformis prædictæ Clementinæ *Attendentes*, & in specie quod pauci dicantur octo, notat Bartol. *in leg. Scire etiam oportet num. 1. ff. de excusat. tutor.* & concordare videtur Pirhing *lib. 1. decret. tit. 31. de Offic. Ordin. num. 98. vers. Notandum tertio*, ubi loquens de eadem re concludit sic: *Verum Constitutio hujus cap. locum tantum habet, quando visitantur Monasteria virorum, in visitatione vero Monasteriorum Monialium servandum est quod statuitur in Clementina 2. §. Ipsos autem Visitatores, de statu Monachorum: ubi definitur numerus admittendorum tempore visitationis Monialium &c.* Ex quibus recte refert Monacell. *tom. 3. tit. 1. formul. 41. n. 16.* quod Episcopus, & quilibet alius Prælatus Visitator excedens dictum numerum octo, pœnas Constitutionis Gregorii incurrit; qui vero dicto numero contentatur, legem non lædit, qui autem utitur minori, melius facit.

104 Episcopus contrafaciens dispositioni dictæ Constitutioni Gregorii XIII. incipient. *Dubiis*, pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali, & a Divinis, & pro tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque alia declaratione, textu expresso in dicta Constitut. ibi: *Quod si contrafecerint, eadem auctoritate statuimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint, ab ingressu Ecclesiæ interdictos, pro secunda a munere Pontificali, & a Divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia declaratione excom-
105 municatos existere.* Absolutio tamen ab istis Censuris, in qua incidit Episcopus, qui sui auctoritate Officii septa Monasterii Monialium ingreditur, non servata forma dictæ Constitutionis Gregorii XIII. non est Papæ reservata, unde potest ab inferiore absolvi, cum Pontifex absolutionem sibi non retinuerit, ut late probat Fagnan. *in c. Nuper 20. de sentent. excommun. num. 38.*

106 Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apostolicæ, a qua tamen interdum conceditur personis in Dignitate Ecclesiastica constitutis, dummodo in eis non sit adhibenda sacra unctio, vel oleum Sanctum, quæ ab ipso tantum Episcopo ordinato, & consecrato benedicenda, inungenda, & consecranda sunt, ut censuit *Sac. Rit. Congr. in Brixien. 9. Octobris 1616. in Imolen. 4. Novembr. 1615. in Januen. 12. & 14. Maii 1616. in Saonen. 3. Decembr. 1616. in Taurinen. in Pistorien. & Tarvisina 2. Maii 1619. in Novarien. 21. Martii 1620. in Tridentina 7. Augusti 1621. & in Caputaquen. 20. Julii 1730.* Et de facto hæc facultas benedicendi paramenta, & Ecclesiastica ornamenta, & vasa, in quibus non adhibetur sacra unctio, fuit concessa diversis Archidiaconis, Decanis, Archipresbyteris, aliisque personis Ecclesiasticis a Sacr. Cong. Rit. & signanter *in Aquilejens. 20. April. 1599. in Elven. 17. Maii 1600. in Laudunen. 29. Januarii 1603. in Zamoren. 15. Novembris 1603. in Meten. 18. Novembris 1606. in Ruthen. 9. Maii 1609. in Augustana 12. April. 1614. & in Gnesnen. 4. Septemb. 1623.* quod clare denotat, non posse Episcopum hanc facultatem concedere sine speciali privilegio Sedis Apostolicæ.

Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium. Clemens VIII. in Constitut. de largitione munerum incipient. *Religiosæ Congregationes*, & expresse *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Aversana 22. Januarii 1591.* his verbis: *Non liceat Episcopis, cum Novitiæ vestiuntur, vel professionem emittunt, a propinquis, vel ab alio quocunque dona tam comestibilia, quam linea etiam parvi valoris accipere neque ab Abbatissis, in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus nomine totius Monasterii, etiamsi antiquissima inoleverit consuetudo, & Taxa Innocentiana.* Episcopus, & quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor juxta tenorem dictæ Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia, & præter formam alterius Bullæ Urbani VIII. incipient. *Nuper a Congregatione* moderatoriæ, & declaratoriæ, & confirmatoriæ illius Clementis VIII. recipiat, adeout neque a Summo Pœnitentiario (si munus summam scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocenti XII. declaratoria facultatis Cardinalis Pœnitentiarii emanata tertio nonas Septembris 1692. incipient. *Romanus Pontifex*, in qua §. 17. sic expresse habetur: *Munera a Regularibus contra recolen. mem. Clementis Papæ VIII. pariter prædecessoris nostri anno Incarnationis præfatæ 1594. tertiodecimo Kal. Julii editam Constitut. ultra valorem decem scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi. Infra vero prædictum valorem, non nisi facta arbitrio ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu per eum eligendi Confessarii eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus, cui de Jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet absolvi.* 107 108

Episcopus, qui habet congruam pinguem excedentem taxam a Concilio præscriptam, non potest exigere caritativum subsidium. *Sacr. Congreg. Concil. in Gerunden. 17. Febrar. 1663. & Sacr. Congr. Episcop. in Policastrens. 19. April. 1697.* Episcopus non potest prohibere, quod Judices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopalis, præterquam in Visitatione. *Sacr. Congr. Episcop. in Neritonens. 15. Octobris 1613.* Immo nec etiam quoad Moniales pro instrumentis Depositorum dotalium; possunt enim talia instrumenta rogari a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica in Cancellaria Episcopali. *Sacr. Congr. Episcop. in Aquilana 8. Novembris 1652.* Quinimmo nec pro conficiendis instrumentis censuum, & aliorum quorumcumque contractuum. *Sacr. Congr. Episcop. in Forosempronien. 20. Maii 1661.* Episcopus, sive ejus Delegatus non potest pro revisione computorum locorum piorum, mercedem, seu propinam exigere, sed gratis hoc munus tenetur implere, non obstante quacumque contraria consuetudine, prout mandat Taxa Innocentiana; & ratio clara est, quia Ordinarius habet, redditus mensæ, ut onera officii sustineat; *cap. Statu-* 109 110 111 112 113

tutum, de rescript. in 6. ubi plane Passerin *§. Si quid autem a n. 369. cum seqq.* & sic *Sacr. Congregat. Concil. in*
114 *Panormitana 4. Martii 1690.* Episcopus non potest pro administratione Sacramenti Confirmationis in locis Diœcesis procurationem exigere. *Sacr. Congr. Episcop. in Amalphitana 12. Junii 1694. & Sacr. Congr. Concil. in eadem Amalphitana 18. Julii 1699. in responsione ad secundum*: Et taxa Innocentiana his verbis: *Non potrà esiggere emolumento alcuno, così in denaro, come in qualunque altra cosa in tutto quello, che ri-*
115 *guarda l' amministrazione de' Sacramenti.* Episcopus non potest taxare in pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, & expensas prætendere, quia nomine *victualium* veniunt tantum ea, quæ consistunt in victu. *Sacr. Congr. Concil. in Larinen. 12. Aprilis 1698. & in d. Amalphitana 18. Julii 1699. in responsione ad tertium.*

116 Episcopus non potest concedere nec permittere, ut Confessarii ingrediantur Clausuram Monialium pro funere peragendo; Constitutio enim Alexandri VII. incipiens, *Felicis*, specificat actus ad licitum ingressum in Clausuram, adjecta dictione *nisi*, quæ est exclusiva ceterorum per Sperellum *dec. 66. num. 32.* unde cum ibi Pontifex inter casus ad licitum ingressum non enumeret nisi sequentes scilicet: *Nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucaristiæ, & Extremæ Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis personis infirmis, ibi degentibus, nec ad commendandam animam Agonizantium*: ingressus pro funere agendo videtur aperte prohibitus, & sic jam expresse decrevit *Sacr. Cong. Episcop. 10. Martii 1577. & 30. Januar. 1582. & 4. Septemb. 1583.* ubi semper respondit non permitti, nec licere Confessario ingredi in Clausuram pro funere agendo in sepulturam Monialium. Neque consuetudo excusat a Censura inflicta adversus violatores clausuræ, nec ab ea, quæ habetur in d. Constitut. Alexandri VII. qui omnibus, & singulis etiam consuetudinibus quoad ea, quæ statutis in d. Constitutione adversantur, expresse, & specialiter derogat, sublata cuilibet facultate, & auctoritate aliter judicandi, & interpretandi, ac adjecta clausula Decreti irritantis, & sic tenent Pax Jordan. *tom. 2. lib. 7. tit. 12. n. 28. vers. Item neque prætextu, & n. 173.* Nicol. *in Flosc. verb. Sepultura n. 6.* Monacell. *tom. 1. tit. 9. formul. 4. n. 7. 8. & 9.* Matthæuc. *Officialis Curiæ cap. 13.*
117 *n. 9.* & alii passim. Episcopus non potest permittere, quod Puellæ educandæ recipiantur in Monasterium, nisi sint Sacræ Congreg. licentia suffultæ. Sac. Congr. Episcop. in decreto Generali emanato 17. *Maii* 1603. his verbis: *Nullatenus permittant Episcopi Puellas educationis causa in Sanctimonialium Monasteria introduci, nisi Sacræ Congregationis licentia suffultas.* Et si alicubi reperiretur introducta aliqua Puella educationis gratia absque licentia Sacræ Congr. Superior, aut Episcopus, qui id permiserit, esset incursus excommunicationem, prout *Sacr. Cong. 9. Augusti 1594.* monuit Archiepiscopum Pragensem, qui hoc attentaverat.

118 Episcopus non debet auferre Monialibus jus, quod habent eligendi Officiales; libertas enim tales Officiales eligendi non est ab eis auferenda, neque ad certas personas coarctanda, quoties electio fiat de personis, ætate, moribus, & experientia habilibus, ut declaravit *Sacr. Congr. Episcop. in Surrentina 31. Januar. & 12. Maii 1717. & in Januen. 12. Junii 1693.* Neque debet, & potest Episcopus tale jus au- 119
ferre a Laicis, qui illud habent. *Sacr. Congr. Episc. in Surrentina 4. Novemb. 1698.* in qua pretendente Archiepiscopo nominationem Deputatorum Monasterii Monialium SS. Trinitatis per Magistrum Civitatis (ad quem jus nominandi spectabat) factam non admittere, eosque ad libitum removere, ac administrationem reddituum ejus impedire, & prohibere, partibus auditis prodiit rescriptum: *Nominationem Deputatorum faciendam esse a novo Syndico Civitatis, & electis competere administrationem cum superintendentia Archiepiscopi ad formam Concilii cap. 8. & 9. sess. 22.* Episcopus non debet, nec potest cogere sim- 120
plices Sacerdotes, qui non habent Officium, neque Beneficium in Ecclesia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus Ecclesiasticis, seu munere Diaconi, & Subdiaconi in Missis cantatis, non obstante exiguo numero Canonicorum, ut pluries declaravit *Sacra Congr. Concil.* apud Nicol. *Lucubrat. can. lib. 1. n. 3. & 4. & in Sarnen. servitii Ecclesiæ 17. Junii 1690. in Nullius S. Laurentii in campo 27. Januar. 1691. in Auximana 26. Novembr. 1701. & 19. Augusti 1702. & in Signina 15. Novembr. 1703.* Et de simplicibus Sacerdotibus, quod non valeant compelli ad interessendum, & assistendum functionibus Ecclesiasticis in Cathedrali: adest resolutio *Sacr. Cong. Episcop. in una Castri Maris 20. Martii 1692. emanata partibus informantibus ad relationem clar. mem. Card. Petrucci*, nisi adsit contraria consuetudo. *Sacr. Cong. Concil. in Trojana 20. Septembr. 1704. & in Bellicastrens. 11. Augusti*
1706. Episcopus non debet Clericis permittere lu- 121
dum alearum, quia *cap. 1. dist. 38. & cap. penult. de vita, & honest. Cleric.* Canones ludum alearum Clericis prohibentes, fuerunt a Concilio Tridentino *sess. 22. c. 1. de reformat.* expresse innovati, ibique abrogantur consuetudines contrariæ, & injungitur Episcopis, ut iis non obstantibus, Canones quoad hoc observari faciant. Unde a fortiori non debet Episcopus ipse 122
aleis ludere. Monacell. *tom. 3. titul. 2. formul. 6. n. 16.* &
alii passim. Quid non possit, nec debeat Episcopus 123
quoad Regulares, & Moniales. Vide verb. *Regularis*, verb. *Monialis*.

Episcopus nequit prohibere Clericis, ne conve- 124
niant Laicos in causis profanis coram Judice Laico. *Sacr. Cong. Immun. in Tudertina 20. Decembr. 1667. l. 1. decret. Altov. pag. 183.* Vide apud Riccium *in Synops. verb. Prohibitio per tot.*

Supplementa ex Auctore.

Episcopi jurisdictioni, visitationi, & correctioni 125
subsunt omnes animarum curam gerentes, vel Sacramenta administrantes in Ecclesiis Regularium, in iis, quæ ad dictam curam & administrationem pertinent. Quod intelligitur de jurisdictione ordinaria, non vero delegata. Benedict. XIV. *tom. 1. Constitut. 109.* incipit. *Firmandis §. 2.* Hinc fas est Episcopo in Pasto- 126
rali visitatione talium Ecclesiarum, inspicere Altare illud; in quo Tabernaculum SS. Eucharistiæ tenetur; item Fontem Baptisterii, confessionale Parochi, pulpitum, e quo Parochus jus habet annuntiandi verbum Dei,

Dei, Sacrarium, in quo servatur sacra supellex ad Sacramenta ministranda, Sepulcrum, Cœmeterium Parochiæ; Turrim etiam campanariam si adsint campanæ ad Parochiam spectantes; ac demum sacra vasa, in quibus particulæ consecratæ asservantur, vel sacra olea Baptismi, & extremæ Unctionis; demum pilam aquæ benedictæ.

127 Episcopus cognoscere potest de vita, & moribus Parochi Regularis, iis exceptis, quæ pertinent ad observantiam Disciplinæ Regularis. Idem *ibid.* §. 8.

128 Delinquentem Parochum Regularem corrigere potest, in quo cumulativam jurisdictionem habet cum Superiore Regulari, & quidem cum præponderan-

129 tia. Idem *ibid.* §. 10. Et ipsum removere etiam potest absque consensu Superioris Regularis. Idem *ibi* §. 20.

130 Episcopi consensus, & approbatio necessaria sunt, ut Regularis animarum Curam assumere queat. Idem

131 *ibid.* §. 11. Etiam in Ecclesiis ab ipsius jurisdictione, & visitatione exemptis, ratione residentiæ ordinariæ Superioris Generalis. Idem *ibid.* §. 16.

132 Episcopi Cardinales Episcopatuum suburbicariorum plenam, & privativam jurisdictionem habent in prima instantia in suos subditos intra fines suarum Diœcesum. Idem Constitut. 115. incipien. *Romanæ Curiæ* §. 20.

133 Episcoporum Latinorum jurisdictio ordinaria in Græcos, & Albanenses in Diœcesibus suis commorantes asseritur. Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pasto-*

134 *ralis* §. 9. Episcopi Græci Latinos ordinare nequeunt,

135 sub pœna suspensionis. Idem *ibid.* §. 7. Episcoporum Græcorum-Melchitarum jurisdictio asseritur adversus attentata Prælatorum Maronitarum. Idem Const. 87.

136 incip. *Demandatam* §. 12. Episcopi Regnorum Madurensis, Maysflurensis, & Carnatensis jurare debent observantiam Constitutionum Apostolicarum. Idem Constitut. 107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 17.

137 Episcopus non potest in totum jus Episcopale dimittere, & propria auctoritate Ecclesiam, aut Monasterium a sua jurisdictione ordinaria immunem efficere, sed opus est privilegio Apostolico. Idem tom. 2. Constitut. 40. incip. *Causarum Palatii Apostolici*.

138 Episcopi Diœcesani consensus a Romanis Pontificibus exquiri consuevit ad concedendam Monasteriis plenam exemptionem ab eorum ordinaria jurisdictione. Idem *ibid.*

139 Episcopi jurisdictionem habent in Civilibus in omnes Regulares. Idem tom. 2. Constitut. 7. incip.

140 *Pontificia*. Item in Regulares extra Claustra degentes omnimodam jurisdictionem habent tamquam Se-

141 dis Apostolicæ delegati. Idem *ibid.* Episcopi in Regulares animarum curam exercentes in Indiis tam Orientalibus, quam Occidentalibus, & in eorum Ecclesias, in his, quæ ad hujusmodi curam pertinent, legitimam jurisdictionem habent ad formam Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum. Idem Constitut. 1. incip. *Quamvis ad confirmandum*.

142 Episcopi in his, quæ pertinent ad Missarum celebrationem, procedere possunt contra quoscumque etiam exemptos, tamquam delegati Sedis Apostoli-

143 cæ. Idem Constitut. 17. incip. *Accepimus*. Episcopus concedere nequit licentiam iterandi Sacrificium sine gravi necessitate. Idem Const. 3. inc. *Declarasti Nobis*

Ad Episcopum spectat licentiam concedere, ut 144
Sanctissimum Sacramentum publice exponatur. Idem Constit. 5. incip. *Accepimus in Civitate*.

Episcopus tenetur sequi judicium Patroni Ecclesia- 145
stici in electione dignioris inter approbatos ab Examinatoribus, si nemo adversus Patroni judicium reclamet. Idem Constitut. 4. incipien. *Redditæ Nobis*.
Contra vero, si inter approbatos ab Examinatoribus 146
sit qui reclamet a præelectione Patroni. Idem *ibid.*

Episcopus denegare nequit Clerico, atque etiam 147
Canonico, & Parocho, licentiam ingrediendi Religionem. Idem Constitut. 25. incip. *Ex quo*. Episco- 148
pus juxta Innocentii IV. sententiam revocare potest Sæcularem Clericum a claustris Religiosis, quando Ecclesia ex illius digressu gravius lædatur. Idem *ibid.*
Episcopus quomodo providere debeat animarum 149
Curæ, & quo ad Beneficia Choralia, dum Parochus, seu Canonicus Religionem ingressus, nondum professionem emisit, assignatur ab eodem Pontifice, *ibid.*
nempe quod pro eo tempore, quo ad Beneficia cu- 150
rata, debeat idipsum agere, quod alias præstare consuevit quum Parochus aliquo impedimento detinetur, ne animarum curam exercere valeat. Et quo ad Beneficia Choralia, relictis Tironi Religioso, qui Choro interesse nequit, ipsius Beneficii fructibus, de distributionibus ita statuet, ut jura præscribunt, juxta opinionem in praxi receptam. Vide *tom. 5. verb. Novitius n. 24. ad 27.* ubi sic expresse de his.

Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos 151
Canonicos, qui pro residentibus habeantur, *cap. De cætero 5. &c.* Ad audientiam 15. de Clericis non residentibus. Et istos Canonicos pro suo servitio potest as- 152
sumere sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata. Sic declaravit *Sac. Cong. Conc. in Colon. 9. Septemb. 1628. & in Cajetana 1. Septemb. 1663.* Item potest assumere duos 153
Beneficiatos, seu Mansionarios, sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata suæ Diœcesis, ita tamen ut ultra duos ex omnibus ipsis non adsumat. *Sacr. Congreg. Concil. in Avenion. 7. Januar. 1640.* Non potest autem 154
ipsos assumere, si habeant Curam animarum; *ead. Sacr. Congr. in una Montisflasconis 26. Aprilis 1659.* vel 155
sint Canonici Coadjutores; *ead. Sacr. Congregat. 15. Januar. 1684.*

Dicti autem Canonici, seu Beneficiati ab Episco- 156
po ad suum servitium assumpti, si absint a Choro, lucrantur quidem fructus suarum præbendarum; sed non quotidianas distributiones. Et si redditus omnis 157
ipsis distributionibus constet, duas tantum ex illarum tribus partibus lucrantur. Sic expresse *ead. Sac. Cong. in Sorana 22. April. 1679.* Uti idem dicendum venit de 158
Canonicis comitantibus suum Episcopum in Visitatione Diœcesis, quamvis si ipsum comitentur in Visitatione Sacrorum Liminum, vel ad ipsa visitanda deputentur, omnes distributiones lucrentur, ut plories resolvit *ead. Sacr. Congr.* & signanter *in Brixien. 18. Septemb. 1626. in Sulmonen. 5. Decembris 1626. in Regien. 18. Decemb. 1627. & in Pennen. 1. Octobr. 1672.* apud Card. Lambertin. *volum. 5. in Regulis circa servitium Chori*. Vide *verb. Distributiones quotidianæ artic. 1. a num. 40.*

Episcopus duarum Ecclesiarum unitarum in die 159
Cœnæ Domini non potest in utraque Missam celebrare, sed debet uno anno dicta die celebrare in una, & ibi Chrisma conficere; & alio anno in alia idi-

idipsum facere, & ab una ad aliam Chrisma consecratum transmittere, Idem Constitut. 3. incipien. *Declarasti*.

160 Albaniæ Episcopis facultas conceditur concordandi, transigendi, atque etiam relinquendi bona Ecclesiastica Albanis, licet injustis detentoribus, ad præcavenda detriora incommoda; Benedict. XIV. tom. 4. Constitut. 33. incip. *Cum Encyclicas*, in qua præfatis Albanis Episcopis traditur methodus, qua satagant, ut a Catholicis illius regionis sua Ecclesiis bona restituantur, vel aliquo modo super illis transigatur, & si neutrum queat obtineri, facultas sit Episcopis derelinquendi fundos, fructusque possessoribus, eosdemque absolvendi a censuris. Videatur hac de re in tom. 3. ejusdem Bullarii Constitutio 57. incip. *Urbem Antibarum*, in qua idem Pontifex multa tradit merito consulenda de bonis Ecclesiarum, quæ semel ab infidelibus occupata, deinde in Christianorum potestatem evenerunt.

161 Veronensis Episcopi, ordinaria privativa auctoritate in Civitatem, universamque Diœcesim Veronensem redintegrata, definitur jurisdictio, qua idem Episcopus in Capitulum, subjectasque tum ipsi, tum Monasterio S. Mariæ in Organis Veronen. Parochiales, ac simplices Ecclesias, & in personas earum servitio addictas, utatur; Benedictus XIV. tom.4. Constitut.59.incip.*Regis pacifici*, in qua, marrata Aquilejensis Patriarchatus totali extinctione, & in ejus locum duorum Archiepiscopatuum *Utinensis* nempe, ac *Goritiensis*, erectione cum suis respective Diœcesibus, & suffraganeis ipsis ab eo assignatis jam in Constit. incip. *Injuncta Nobis*, multa per 45. paragraphos statuit, merito ibi videnda & observanda; In ipsa inter alias, §.14. confirmat privilegium jam ab ipso concessum Canonicis Cathedralis Veronensis in Constitut. incip. *Præclara decora*, libere utendi palmula seu Buggia, tam in solemni quam in privata Missarum celebratione in Cathedrali, & extra eam.

162 Quoad facultatem Episcoporum suspendendi Clericos ab Ordinis exercitio ob occultum crimen in foro externo non probatum, confert hic addere, quæ affert Bened. XIV. *de Synodo Diœcesana*, *lib.12. c.8.a n.3. ad 5.* inclusive. Ibi ut sequitur. Conc.Trid.*sess.14. c.5. de reform.*, decrevit: *Ei, cui ascensus ad Sacros Ordines a suo Prælato, ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, ut ad priores Ordines, gradus, & dignitates, sive honores, restitutio suffragetur*. Ex quibus verbis colligitur posse Episcopum ob occultum crimen, etiam extrajudicialiter cognitum, non solum Clericis prohibere ascensum ad superiores Ordines, sed etiam a suscepti jam ordinis ministerio eosdem interdicere, Quamvis enim in secunda Decreti parte, ubi de suspensione est sermo, non iterentur illa verba: *etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter*, constans nihilominus, & perpetua Sacræ Congregat. Concilii sententia fuit, ob continuationem sermonis, censeri repetita, eaque utrumque casum complecti; Ab Episcopo siquidem Aleriensi interrogata, *An verba, illa, ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, expressa dumtaxat in prima parte periodi, censeantur repetita in secunda parte, adeout inde colligi valeat, Prælatum nedum posse ob occultum crimen extrajudicialiter interdicere suo subdito ascensum ad Ordines, sed ibidem ob occultum crimen posse etiam extrajudicialiter illum suspendere ab Ordinibus jam susceptis? Sacra Congreg. die 24. Novembr. 1657. re sedulo examinata, censuit, non recedendum ab antiquis declarationibus super hoc eodem dubio pluries datis, ac proinde affirmative respondit, lib.21. Decretor. pag.* 134. & cohærenter ad hanc responsionem eadem Sac. Congreg. die 16. Decembr. 1730. sustineri dixit, *suspensionem a Divinis ab Episcopo Capritano ex informata tantum conscientia duobus Sacerdotibus inflictam, uti videre est in Thesaur. Resolut. to.5. pag.*81. Idemque responsum dedit in causa *Oritana, seu Tarentina* 20. *Aug.*1735.*ejusd.Thesaur. to.7.pag.*115.

Adeo porro verum est, posse Episcopum virtute prædicti Decreti, ex causa sibi nota, Clericum interdicere tam Sacrorum exercitio, quam ascensu ad altioris Ordinis gradum, ut neque teneatur *causam suspensionis, seu delictum manifestare ipsi reo, sed tantum Sedi Apostolicæ, si suspensus ad eam recursum habuerit*; Quod totidem verbis a S. Congregatione responsum legimus Episcopo Vercellen. *die* 21.*Maii* 1643. *lib.*17.*Decret.pag.*170. *& sequent.* Atque universim loquendo, Episcopum renuentem alicui Ordines conferre, nullo jure obstringi ad manifestandum causam, cur eum repellat, neque ei, qui repulsus est, ullam competere appellationem, sed tantum permitti adire Sedem Apostolicam, eique suas querelas exponere, eadem Sacr. Congreg. diserte declaravit, cum ad Cardinalem Antonium Barberinum Archiepiscopum Remensem, Apostolica limina visitantem, atque hac ipsa de re Sacræ Congreg. sententiam sciscitantem, die 20. Aprilis 1668. in hunc modum respondit: *Cum nullus ordinari debeat, quem Episcopus suæ Ecclesiæ utilem, aut necessarium non judicaverit, Congregatio non semel declaraverit, ab hujusmodi judicio nullam dari appellationem; sed recursum dumtaxat ad Sedem Apostolicam, quæ juxta ipsius Congregationis sententiam, per Gregorium XIII. felic. record. approbatam, quotiescumque Ordinarius recusaverit quemcumque ordinare, Metropolitano, aut viciniori Episcopo committit, ut ab eorum Ordinario prius requirat causam recusationis, quo legitimam non allegante, licet illi eumdem recusatum ordinare. Itaque si quis ex Diœcesanis Episcoporum Eminentiæ vestræ provincialium Sedem Apostolicam adiverint, juxta prænarratam formulam, eorum querimoniis consuletur, cui formulæ, ut unum in præsens addatur, censuerunt expedire EE.PP. videlicet, ut Metropolitanus, aut vicinior Episcopus, antequam commissas sibi partes exequi aggrediantur, paterne curent, ut illi denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter petant.Lib.16. Litterar.Visitationis Sacrorum Liminum, pag.*401.

Ex hoc vero, quod suspensus ab Episcopo ob occultam causam, quam tamen Episcopus sibi notam asserit, appellare nequeat ad Superiorem, necessario consequitur, quod si nihilominus appellationem interponere, ejusque obtentu in Altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter

tex

ter exercere præsumat, statim incidat in irregularitatem. Quidquid enim in contrarium senserint nonnulli Doctores, ita expresse definivit *S. Congr. Conc. in Sagonen.* 21. *Jun.*1625. *lib.*24.*Positionum pag.*1. ubi hæc adnotantur. *Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa Decreto Concilii cap.*1. *sess.*14. *ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio Curæ: sed ille appellavit, & præcepto Episcopi contempto, celebravit, & Curam exercuit. Quæritur an a dicta suspensione detur appellatio, itaut Parochus; non obstante appellatione interposita, per exercitium Curæ effectus fuerit irregularis? Sacra Congr. Conc. censuit ab hujusmodi suspensione non dari appellationem, & Parochum, qui Sacramenta, ut supra, ministravit, irregularitatem contraxisse.*

165 * Episcopi, quibus usque modo concessa est facultas impertiendi benedictionem cum Indulgentia plenaria fidelibus in mortis articulo constitutis, uti ea possunt non tantum ad certum tempus, quemadmodum limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in Diœcesi, cujus intuitu illam obtinuerunt, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios pios Sacerdotes, quotquot judicaverint opportunos, ut ipsis Episcopis impeditis eamdem indulgentiam conferant. Subdelegati vero ea facultate ad se transmissa uti possunt pro tota Diœcesi, vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demum facultates istæ deinceps concedentur perpetuæ omnibus, & singulis Episcopis, qui litteras ea de re petierint; quam etiam facultatem obtinebunt Prælati inferiores, territorium separatum habentes cum vera qualitate *Nullius*, & activa jurisdictione in Clerum, & Populum. Ita sancit Benedictus XIV. Constit. incip. *Pia Mater* edita ann.1747. nonis Aprilis, in qua etiam ritum hujus benedictionis præbet.

166 Episcopus in sua Synodo non potest quidem definire quæstiones de Fide, sed prohibere potest errores jam ab Ecclesia proscriptos, ut ex Gonzalez in *cap. Vestra* deducitur; *De Synod. Diœcesan. libr.* 6. *cap.*4. §.7.

167 Episcopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam inter Doctores controversam definire: sed praxim prohibere, uti v. gr. non licet illis pronunciare, utrum jejunii essentia in abstinentia a carnibus tota consistat; sed etiam ante Bullam Benedicti XIV. jus illis fuit injungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus jejunii vescendas obtinuerant, unicam comestionem servarent. *De Synod. Diœces.lib.*7. *cap.*3. §.1.

168 Episcopo ex epicheja fas est aliquando in iis præsertim, quæ dilationem non patiuntur, nec facile Summus Pontifex consuli potest, circa ejus commune relaxare, ut decisum a Sac. Congregat. Concilii refertur *ibid. lib.*7. *cap.*17. §.1. Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque ea de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. *ibid.* §.2.

169 Ad Diœcesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minime vero Presbytero, etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis: Ita ex DD. *ibid. lib.*13. *c.*15. §.2. *nov. edit.*

Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo præter Episcopum Diœcesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare Presbytero quamquam cum aqua ab Episcopo benedicta. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantum benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem Sacerdotem, adhibita tantum aqua lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur; *ibid.* 170

Episcopo curandum est, ut legata pia impleantur, quod præstare ipse potest; etiamsi prohibitus fuisset a Testatore; ut ex *cap. Sua nobis, de Testament.* 171

Quod si Testator executorem reliquerit sui legati, & ei in casu quod segniter agat, alterum substituat, tunc Episcopus, si subdelegatus etiam segniter egerit, curam ejus exequendi in se suscipere debet; quod valet etiam in omnibus piis dispositionibus, tam in ultima voluntate factis, quam inter vivos, ut ex Trident. *sess.*22. *de reform. cap.*8. valet etiam non solum pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis inferioribus habentibus territorium separatum, & jurisdictionem quasi Episcopalem *de Synod. &c. lib.*13. *cap. ult.* §.1., & 2. *nov. edit.* valet etiam pro Vicario Capitulari Sede vacante, ut in legato de Missis statuit Sacra Congregatio; *ibidem* §.2. 172

Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suæ auctoritati subjectis (non enim sunt omnia) non se immiscet jurisdictioni Episcoporum in ordine ad legata pia, & Missarum onera, nisi post annum ab obitu Testatoris, quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi judicium cœptum ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat, *ibidem* §.3. 173

Novissimæ additiones ex aliena manu.

Plura profecto hic habet *Auctor*. Sed, & dicta ab eo magis illustrari possent, tum alia possent addi. Sed ne limites egrediamur Additionum hæc tantummodo afferimus.

Episcopus sane post electionem ante possessionem de jure Canonico antiquo poterat ea omnia exercere, quæ pertinent ad jurisdictionem, & signanter conferre Beneficia. Idque quia in ipso momento factæ electionis consumebatur vacatio Ecclesiæ, ut sequendo originalem theoricam Glossæ *in cap.*15. *verbo de talibus de Election.* firmant Germon *de Indult. Cardin.* §. *Nec non quarumcumque num.*3. & *duob. sequent.* Matta *de Caus. Consistorialib. sect.*2. *n.*39. 174 175

Sed experientia compertum fuit, quod Episcopi hac abutebantur potestate; Refert abusus hosce Rota in *Corduben. Beneficiorum* 3. *Decembr.* 1696. *cor. bon. mem. Ursino*. Factum hinc fuit, ut Bonifacius VIII. *in Extravagant. Injunctæ de Election.* hanc ipsis ademerit potestatem, & ita quidem ut deinde Episcopi non nisi apprehensa possessione eam exercere potuerint, possintque etiamnum. 176 177

Episcopus nequit Ecclesiam de non numerata reddere numeratam. Hæc enim immutatio non nisi S. Sedi competit, ut firmant Piton. *discept. Eccles.*17. *n.*45. Rota *in Colonien. nominationum ad Canonissatus* 178

1. *Jul.* 1729. §. *Absque eo quod, coram bo. me. Ratto* inter impressas *dec.* 264. *n.* 8.

179 Episcopi Germaniæ anno 1630. a Sac. Congregat. de Propaganda Fide potestate donati sunt disponendi in conservationem, tum augumentum Catholicæ Religionis Bona ab Hæreticis recuperata, vel recuperanda. Sed dispositio hæc sine Apostolico beneplacito perfici nequit.

180 Episcopus, cui potestas est mutandi Canonicos de una ad alteram Ecclesiam unitam, potest mutationem hanc facere absque ipsorum consensu, causæque expressione; Rota *in Giennen. Jurisimutandi* 28. *Jun.* 1702. §. *Et sane cor. bo. mem. Pio.*

Articulus VII.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt Episcopum Regularem, Titularem, & Suffraganeum.

1 Episcopus Regularis a die suæ confirmationis, & assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligatione suæ Regulæ, scilicet a jejuniis, vigiliis, silentio, modo canendi in Choro, & reliquis observationibus præscriptis in Regula; Donatus *prax. Regular. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 8. *quæst.* 51. *num.* 6. Portell. *verb. Episcopus num.* 13. Thomas del Bene *de inquisit. p.* 2. *dub.* 236. *sect.* 67. Felix Potestas *to.* 1. *p.* 2. *n.* 1865. Peyrin. Rodriq. Busemb. & alii passim, & habetur *ex cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *quæst.* 1., ibi: *Statutum est, & rationabiliter secundum Sanctos Patres a Synodo confirmatum, ut Monachus, quem electio canonica a jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & Sacra Ordinatio de Monacho Episcopum fecit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem, postea ju-*
2 *re vindicandi potestatem habeat*. Non absolvitur tamen a Votis essentialibus, quia non desinit esse Religiosus, sed solum est exemptus quo ad aliquos effectus Paupertatis, & Obedientiæ juxta decentiam status. Licet enim non teneatur amplius ad obedientiam Prælati Regularis, tenetur tamen ad obedientiam Papæ, unde non dispensatur ejus Obedientia, sed mutatur, sicut nec dispensatur ejus Paupertas, quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiæ, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem, & causas pias; Hinc S. Bonaventura *in* 4. *sentent. dist.* 38. §. *Ad illud num.* 47. sic præcise ait: *Est enim divitiarum non Dominus, sed Dispensator &c. Similiter in voto Obedientiæ non est dispensatus, quia omnem obedientiam, quam debebat prius suo Superiori, debet Papæ*. Episcopi Regula- 3
res illarum Religionum, quæ ultra tria Vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essentiale, ut est Votum vitæ Quadragesimalis apud Minimos tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensentur; Unde Peyrin. *tom.* 3. *privileg. cap.* 14. *num.* 3. refert, quod tres Summi Pontifices, scilicet Paulus V., Gregorius XV., & Urbanus VIII. dispensaverunt in hoc Voto cum tribus Minimis ad Episcopatum assumptis; & signanter Urbanus VIII. in examine Patris Francisci Castellani pro Episcopatu Caprulensi, eum interrogavit: *An factus Episcopus teneretur ad Votum vitæ Quadragesimalis?* & cum respondisset *non teneri*, Papa ei dixit: *Errasti, teneris*, & parum defuit, ut excluderetur; noluit tamen cum eo dispensare. (*a*)

Episcopus Regularis tenetur Habitum suæ Religio- 4
nis deferre; *cap. Clerici officia* 15. *de vita, & honest. Clericor.* ibi: *Pontifices autem in publico, & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur, nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem*. Retento tamen colore Habitus suæ Religionis potest 5
se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma, seu figura; Donatus *prax. Regul. to.* 1. *part.* 2. *tract.* 6. *quæst.* 12. *nu.* 8. *in Rituali Romano reformato sub Clemente VIII.* & sic modo servatur in praxi. Canonici 6
autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici sæculares in Episcopos creati; Leo X. Constitut. 34. incipien. *Dudum* Vide verb. *Habitus num.* 26. ubi ad id affertur novissima Constitutio Benedicti XIII. merito observanda. Episcopus Regularis tenetur recitare Offi- 7
cium juxta ritum suæ Diœcesis, & non juxta ritum suæ Religionis; *Sacr. Congregat. Rituum* 11. *Junii* 1605. Episcopo tamen ex Ordine Sancti Francisci Mi- 8
norum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tuta conscientia officium Sanctorum Ordinis Sancti Francisci, & celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Capella dictis diebus Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, & Officium pariter recitet cum Breviario Romano; *Sacr. Rituum Congregat. in Majoricen.* 6. *Decembr.* 1631. Episcopi 9
Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare Beatis prædictis

Nota Romani Theologi.

(*a*) Regulares ad Episcopatus dignitatem evecti, nedum ad essentialia vota servanda tenentur, verum etiam ad reliqua vota in professione emissa, seu obligationes per propriam respectivam regulam inductas, puta ad jejunium aliquibus determinatis diebus &c. modo horum observatio compossibilis sit cum statu Episcopali; Ita siquidem decrevisse constat Benedictus XIII. in Constitut. *Custodes* 7. Martii 1725. cujus hæc sunt verba: *Iisdem Regularibus tam ad Episcopatum, quam ad Cardinalatum evectis præcipitur, in virtute S. obedientiæ, sub pœna suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda Papæ reservata, ut singulis suæ Regulæ officiis, & obligationibus, quæ Pontificale, sive cujuscunque alterius dignitatis, aut Cardinalatus officium minime impediant, perpetuo subjint*. Hinc etenim liquet prædictos Episcopos subesse omnibus illis obligationibus, quæ in regula, quam professi fuerant, exprimuntur, quæque non pugnant cum onere, & dignitate Episcopali. Idque respectu Franciscanorum præsertim tenendum est tamquam certum, cum eorum Regulæ præcepta obligent sub mortali, a quorum obligatione nisi specialiter a Sede Apostolica dispensationem obtinuerint, nulla causa est, cur censendi sint exempti dum ad Episcopatum promoventur.

Responsio Auctoris.

At citatam hic a Rom. *Theologo* Constit. Bened. XIII. incip. *Custodes*, ego jam ad litteram attuleram sub verb. *Habitus n.* 26. quam in ipsa sua Romana editione ibidem impressam non debuerat Adnotator ignorare.

dictis erigere; *Sacra Rituum Congregatio 17. Aprilis 1660.*

10 Episcopus Regularis recuperat Jus Successionis ad hæreditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renunciatione; *Sac. Congreg. Conc. in Nea-*
11 *politana 3. Decembr. 1639.* Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit Filius, sed propriæ Mensæ, seu Ecclesiæ quoad proprietatem, ad proprium tamen commodum quoad usumfructum; *eadem Sacra Congregatio Concilii in dicta Neapolitana.*

12 Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum jam tertio quæsita; *Sacra Congregatio Concilii 11. Januar. 1631., & eadem Sac. Congregat. in dicta Neapolitana*, in qua cum quæreretur.

I. An Regularis professus incapax bonorum ad Episcopatum assumptus recuperet Jus succedendi quoad hæreditatem post assumptum Episcopatum sibi delatam?

II. An eidem obstet cessio, & renunciatio hujusmodi hæreditatis facta ad favorem fratris; ad præscriptum Sac. Concil. Trid. c.16. sess.25. de Regularibus sub d. die 3. Decemb. 1639. resolutio prodiit.

Ad I. Recuperare jus succedendi ad hæreditates post adeptum Episcopatum ad utilitatem suæ Ecclesiæ sibi delatas quoad proprietatem, & ad proprium commodum quoad usumfructum.

Ad II. Eidem non obstare supradictam cessionem, & renunciationem, quoad hæreditates, quæ non sint alteri ante adeptum Episcopatum acquisitæ.

13 Frater Minor factus Episcopus auctoritate Papæ recuperat Jus succedendi ab intestato, & ex testamento; Rota *in Urgellen. Hæreditatis 24. Maii 1619. part.4. recent. tom.2. dec.115. num.22.* Bartol. *in tract. Minor. lib.4. dist.3. c.3. cum aliis allegatis*, quæ quidem conclusio vera est, sed secundum terminos *cap. Statutum 1. caus.18. quæst.1.* ut sibi usumfructum, & Ecclesiæ proprietatem acquirat, ut hoc modo votum paupertatis conservetur; Archidiac. *in d. cap. Statutum num.2.* Natt. *consil.180. num.5.* Feder. de Senis *consil.20. numer. 7.*, & Rota *loc. cit. num. 23.*, &
14 *24.* Episcopo Ordinis Fratrum Reformatorum Sancti Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suæ personæ acquisitis in quoscumque usus pios convertendis, & etiam ad favorem Consanguineorum, & Affinium, si Sanctissimo placuerit, prout concessit, & facultatem indulsit 12. *Aprilis* 1703. *Congreg. particularis in Ajacen. dispensationis* apud Card. Petram *tom.3. Commentar. in Constitut.11. Cle-*
15 *ment. IV. sub num.44.* Episcopus Regularis, si sit negligens in exigendo bona hæreditaria, vel eis renunciet, tunc succedit Ecclesia proprietaria ex dispositione *cap. Statutum 1. caus.18. quæst.1.* & pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de præjudicio Ecclesiæ, & Episcopatus; Rota *cit. tom.4. part.2. re-*
16 *cent. decis.115. num.9. & 10.* Episcopus Regularis adeundo hæreditatem sibi delatam potest sibi præjudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quæ fuit acquisita Ecclesiæ; Rota *loco cit. nu.18.*

17 Regularis factus Episcopus debet relinquere Religioni, vel Monasterio totum id, quod ante promotionem in Religione acquisivit, & habuit; *cap. Statutum 1. caus.18. quæst.1.*, & pluries statuerunt Summi Pontifices, & signanter Alexander IV. pro Minoribus 5. *Decembris* 1255. Constitut. incipien. *Ex parte vestra*, ubi præcipit, quod Fratres Minores Ord. S. Francisci ad Episcopalem, & alias Superiores Dignitates promoti, Libros, & alia sua bona, quæ ipsos promotionis suæ tempore habere contigerit, Generali ejusdem Ordini Ministro, vel Provincialibus Ministris, submota quacumque dilatione, resignent, nisi forsan dicti Ordinis Superiores eis ipsorum librorum usus ad tempus concesserint de gratia speciali. Similem resignationem a Patribus Ordinis S. Dominici faciendam statuit idem Pontifex *eodem anno 1255. 11. Maii, in libro privilegior. Ord. pag. 33.* & sic etiam Clement. IV. *9. Junii* 1628. Constitut. incipien. *Providentia*, ubi universis Fratribus Ordinis Prædicatorum Sancti Dominici ad Archiepiscopatus, Episcopatus, & Prælaturas assumendis inhibetur, ne consecrationis munus quoquo modo recipiant, antequam libros, & bona Ordinem memoratum contigentia, quæ apud eos tempore suæ promotionis habere contigerit, Prioribus, & Conventibus, de quibus assumpti fuerunt, cum integritate resignent, nisi forsan iidem Priores de consensu ipsorum Conventuum usum illorum ad certum tempus eis duxerint concedendum; alioquin eo ipso ab exequutione Pontificalis Ministerii noverint se suspensos. Inter hujusmodi autem libros non intelliguntur comprehensi Quaternuli, & illæ Carthulæ, vel membranæ, in quibus dicti Fratres sibi certa notabilia cum aliquibus privatis sermonibus collegerunt; & novissime Benedictus XIII. Constitut. incipien. *Postulat humilitate nostræ §.5.* expresse interdixit Regularibus omnibus ad qualscumque dignitates Ecclesiasticas promotis, ne secum extra Cœnobia ulla bona asportare audeant. Et insuper ibid. *§.6.* ademit Regularium Superioribus facultatem concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque. Epi- 18
scopus Regularis non subjicitur Bullæ de largitione munerum, quia ibi prohibentur illæ largitiones quæ fiunt de bonis pertinentibus ad Religiosorum Monasteria. Largitiones autem Episcopi Religiosi non fiunt de Bonis Monasterii, sed de redditibus, quorum liberam habet administrationem, & usumfructum perinde ac si esset Episcopus sæcularis: Rota *Tom.4. part.2. recent. decis.115. num.3.* Donat. *prax. Regul. tom.1. part.2. tract.5. qu.6. num.9.* & alii passim. Episcopus Regularis, si ad suam Religionem 19
redierit, Dignitates, & Officia illius obtinere prohibetur. Paul. IV. Constit. incip. *In Sacra*. Episco- 20
scopus Regularis, si Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius, quia retinet eminentiam Episcopalem. Sic quidem Imola *in Clement. 1. num. 2. de electiov.* Federic. de Senis *consil. 38. numer.2.* Peyrin. *in formular. Regul. litt. G. cap.6. num.7.* Layman. *in Theol. moral. lib.4. tract.5. cap.1. de statu Relig. num. 9.* & cum multis aliis Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.1. tit.1. c.4. n.18.** At nunc attendenda est Constitutio Benedict. XIII. incipien.

cipien. *Custodes*, vi cujus Episcopi Regulares, si se abdicaverint Episcopatu tenentur claustra suæ Religionis repetere, nisi tamen aliter concessum illis sit a Summo Pontifice. (*a*)

21 Episcopi Titulares antiquitus non creabantur, sed tantum qui a propriis Ecclesiis ob hostilitatem ejecti erant, in aliis Ecclesiis vacantibus Cardinales constituebantur, donec ad proprias Ecclesias reverti permitterentur, *in cap. Pastoralis* 7. *quæst.* 1. Fagnanus *lib.* 5. *Decret. in cap. Episcopalia* 1. *de Privilegiis, &*
22 *excessibus Privilegiator. num.* 39. Modo tamen non jam, qui expulsi sunt, dantur Episcopi Ecclesiis vacantibus, sed creantur denuo Episcopi Titulares illarum Ecclesiarum tum ob alias causas, tum ad hoc ut suffragentur aliis Episcopis. Fagnan. *loc. cit. n.* 41.
23 Horum Episcoporum Titularium, qui creantur Episcopi alicujus Ecclesiæ in partibus infidelium sitæ, quæ neque populum Christianum, neque Clerum habet, nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranensis sub Leone X. *sess.* 9. *de Cardinalibus*; ubi permisit creari Episcopos Titulares, quibus pro suffraganeis possent uti Cardinales Episcopi in suis Ecclesiis, sicuti modo utuntur ipsis etiam varii alii Episcopi non Cardinales, & ideo etiam hodie Summus Pontifex cum creat hujusmodi Episcopos Titurales, utitur similibus verbis: *Et suffragentur talibus donec &c.* Fagnan. *loc. cit. num.* 41. *&* 44. (*) Extat de Episcopis Titularibus P. Andreucci dissertatio, di-
24 gnissima quæ hoc loco conferatur (*) Episcopi Titulares sunt veri Episcopi Characterem habentes Episcopalem; *cap. Pastoralis* 7. *quæst.* 1. *&* ibi Archidia. *sub num.* 4. *& Præpositus in* 1. *notabil.* & alii commu-
25 niter. Potificalia tamen exercere non potest Episcopus Titularis, nisi in illa Diœcesi, cui datus est suffraganeus, ut statuit S. Pius V. in decreto suo Con-
26 sistoriali, teste Fagnan. *loc. cit. num.* 50. Neque in locis exemptis, nisi de licentia Episcopi loci, intra cujus fines locus hujusmodi exemptus fuerit constitutus; Concil. Trident, *sess.* 14. *cap.* 4. *de reformat.*, & sic expresse decisum fuisse a S. Congr. Conc. refert Aldan. *in compendio Canon. resolut. lib.* 1. *tit.* 4. *n.* 3.
27 Neque potest Episcopus Titularis in Ecclesia sua jurisdictionali, veluti si esset Præpositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cujus Diœcesis fines Præpositura existit, ut decisum fuisse refert Aldan. *in*
28 *compendio Canon. resolut. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 10. Neque potest Episcopus Titularis familiarem suum etiam triennalem ordinare absque sui proprii Prælati expresso consensu; sic expresse *Concil. Trident. citata*
29 *sess.* 14. *cap.* 2. *de reformat.* Immo ordinati ab Episcopo Titulari sine consensu proprii Episcopi, ipso jure
30 suspensi sunt, donec suo Prælato visum fuerit. Sic
31 expresse Trident. *loc. cit.* Et ipse Episcopus Titularis Ordines conferens, seu Pontificalia exercens sine licentia Ordinarii Diœcesani est suspensus per annum ab usu Pontificalium, textu expresso in Trident. *loc. cit.* Episcopus Titularis non est creandus, nisi vere urgeat necessitas. Clementin. *In plerisque cap.* 5. *de elect.* & Glossa *ibid. verb. Vagationis*, ubi inhærendo d. Decretali invehitur in eos, qui anhelant ad Vi- 32
carias Episcoporum, & Ecclesias Titulares; Et ibidem in verb. *Religiosos* dicit, hunc abusum maxime vigere in Religiosis, qui ad hoc laborant interdum etiam importune, & per corruptelas, ut canere possint cum Psalmista, *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus, Psalm.* 123. & sic cum Glossa Fagnan. *l. c. n.* 47. Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profan. p.* 2. *verb. Episcopus n.* 37.

Episcopus Titularis Canonicatum obtinens in Ec- 33
clesia Cathedrali potest, & debet in ea uti habitu ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, idest Rochetto supra subtanam, & Mantelletto violacei coloris. *Sac. Congreg. Rituum in Compostellana* 11. *Julii* 1617. Et debet præcedere omnibus aliis Ca- 34
nonicis, & Dignitatibus, tam quo ad stallum, quam quo ad functiones cantandi Missas, & omnia alia. *Sac. Congreg. Rituum in Ragusina* 22. *Junii* 1594. *in dicta Compostellana* 11. *Julii* 1617. *& in Calaguritana* 13. *Novembr.* 1621. Episcopus Titularis, qui est Ca- 35
nonicus subest Visitationi Ordinarii adinstar aliorum Canonicorum, & tenetur ad observantiam Legis Diœcesanæ, aliter subjicitur pœnæ, etiam Excommunicationis, in ea contentæ. *Sacr. Congr. Episcop.* 24. *Julii* 1632. apud Card. Petram *tom.* 1. *comment. in Constitut.* 2. *Leonis IX. sect.* 5. *nu.* 94. Familiares etiam 36
Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non ab Episcopo, seu Archiepiscopo Titulari. *Sac. Congreg. Immunit.* 17. *Januarii* 1628. Beneficia, & Pensiones non vacant in 37
eo, qui ad Titularem Episcopatum assumitur, cui etiam de novo conferri possunt præsertim simplicia. *Sac. Congreg. Episcop. in Elboren.* 22. *Decembris* 1640. apud Nicol. *in Lucubrat. tom.* 2. *l.* 3. *tit.* 5. *n.* 43. Episcopus Titularis est de jure vocandus ad Concilia 38
generalia. Vid. verb. *Concilium num.* 29. Episcopus 39
Titularis administrator alterius Ecclesiæ, quas functiones in illa facere possit, & quomodo ei teneantur assistere Canonici Cathedralis? *Sac. Congr. Rituum in Sarsinaten. Function. Episcopalium* 22. *Augusti* 1723. *Ponente Card. Paulutio*, ubi fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia.

I. An Episcopus Civitatis Ducalis Modernus Administrator Ecclesiæ Sarsinaten. in functionibus Pontificalibus gaudeat omnibus illis præeminentiis, & prærogativis, quibus fruuntur, & gaudent omnes alii Episcopi in propriis Diœcesibus in

Romani Theologi Nota.

(*a*) Falsum est Regularem Episcopum, si contingat, ut vel Episcopatum resignet, vel aliquam ob culpam Episcopatu privetur, ad propria claustra redire non teneri: Nam in laudata Benedicti XIII. Constitutione Episcopis Regularibus præcipitur, ut „ dimisso Episcopatu, seu quacumque alia dignitate, ad quam „ evecti fuerint, vel perfuncto munere sibi extra claustra commisso, ad eadem claustra redire teneantur, „ sub pœna privationis usus Pontificalium, & si permanserint in contumacia non redeundi claustra post „ annum sint eo ipso suspensi a divinis.

Responsio Auctoris. Huc recurrunt, quæ supra innui, de Constitutione incip. *Custodes* a me jam allata sub verb. *Habitus n.* 26. quod ignorare non debuerat Censor.

in casu &c.? & quatenus negative;

II. An dictus Episcopus, & Administrator amovibilis Ecclesiæ vacantis, dum cantat Missam, & Vesperas in Pontificalibus,, possit sedere super Cathedra Episcopali elevata quatuor gradibus parata cum Baldachino, ac Postergali, & Baculo Pastorali; vel sedere debeat super Faldistorio prope Altare sine Baculo?

III. An concedere possit Indulgentiam quadraginta dierum sine speciali facultate Apostolica?

IV. An ei, dum assistit Missæ solemni ab alio cantatæ, debeant Canonici facere Circulos ad Kyrie eleison, Gloria in Excelsis, Credo, Sanctus, & Agnus Dei; Tuncque ubinam debeat sedere?

V. An fieri debeat anniversarium suæ consecratiotionis, cum Missa cantatur per Capitulum, & Clerum, ejusque nomen debeat in Canone memorari per Sacerdotes celebrantes?

VI. An, dum Administrator Missam cantat in Pontificalibus, debeat poni super Altare septimum candelabrum cum candela accensa?

VII. An, dum idem cantat Missam in Pontificalibus, debeant omnes Canonici Sacris paramentis indui, vel tres tantum fungentes Officii Diaconi, Subdiaconi, & Presbyteri assistentis?

VIII. An dum vadit ad Cathedram, debeat sumere Cappam magnam in Ædibus superioribus Episcopatus, vel in ingressu Ecclesiæ, seu Presbyterii;

IX. An Canonici eum accessurum ad Cathedralem debeant omnes excipere in dictis Ædibus, vel soli tres, aut quatuor ad portam Ecclesiæ?

X. An diebus Festis fieri debeant publice Orationes pro novi Episcopi electione ad formam Conc. Trident. & Cæremonialis Episcoporum?

40 Supradicta die 22. Augusti 1722. responsum fuit.

Ad primum. Negative.

Ad secundum. Negative quoad primam partem, Affirmative quoad secundam.

Ad tertium. Negative.

Ad quartum. Negative, & sedeat in primo Stallo Cleri.

Ad quintum. Negative.

Ad sextum. Negative.

Ad septimum. Negative quoad priam partem, Affirmative quoad secundam.

Ad octavum. Arbitrio Administratoris in casu &c.

Ad nonum decere in casu, de quo agitur ut omnes accedant.

Ad decimum. Affirmative.

41 Pro Episcopo Titulari obtinente Canonicatum in Cathedrali Asculana *die* 20. *Martii* 1720. in Sacra Congr. Rituum per Card. Picum a Mirandula propositis octo sequentibus dubiis, resoluta fuerunt, ut infra:

Dub. I. An post delatam per Subdiaconum assistentem Episcopo locali Pacem, debeat illam deferri per d. Subdiaconum Episcopo Titulari; antequam Canonici Assistentes in Throno illam recipiant ab Episcpo locali? Negative.

II. An canonicus Episcopus Titularis in Missis, & Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis teneatur discedere a Stallo una cum reliquis Canonicis pro faciendis consuetis circulis præscriptis a Cæremoniali Episcoporum? Affirmative.

III. An exercente Pontificalia Episcopo locali, liceat Episcopo Titulari assistenti in Stallo cum reliquis Canonicis, deferre Pluviale, vel potius incedere debeat cum Rochetto, Mantelletta, & habitu violaceo? Affimative, exercente Episcopo locali Pontificalia; & assistente Capitulo in paramentis Sacris.

IV. An una cum Pluviali possit quoque deferre Mitram Episcopalem absque consensu Episcopi localis? Posse, accedente consensu Episcopi.

V. An, & cujus qualitatis debeat esse Mitra gestanda per d. Episcopum? Mitram debere esse lineam?

VI. An in casu concessionis usus Mitræ, ut supra, debeat Episcopus Titularis illam per seipsum imponere, & amovere a capite, vel potius ad hunc effectum liceat uti opera alterius? Per seipsum in casu ut supra.

VII. An liceat Episcopo Titulari canenti Missas, & Vesperas tamquam Canonico in propria hebdomoda uti Faldistorio, & indumentis Pontificalibus, seu potius illas canere debeat, sedendo in scamno, prout practicatur cum reliquis Canonicis, & absque Pontificalibus indumentis. Ad mentem, & mens est, ut in Missis de Turno abstineat, & subroget alium; In solemnioribus vero non posse, nisi de licentia Episcopi.

VIII. An in tali casu teneatur petere licentiam ab Episcopo locali? jam provisum. Et quo ad thurificationem, Episcopum Titularem esse thurificandum post Archidiaconum, & Canonicos Throno assistentes.

Episcopis Titularibus præcedunt Episcopi locorum etiamsi posteriores sint Consecratione. Frances *de Eccles. Cathedral. cap.* 42. *num.* 20. & 21. Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profano part.* 2. *verb. Episcopus, num.* 40. Episcopus, cui datus est Coadjutor, potest esse coadjutor alterius; *Sac. Congreg. Consistor. in Constantiensi Coadjutoriæ* 16. *Septembris* 1722. Episcopus suffraganeus datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in Civitate, & Diœcesi, de expresso consensu, & licentia pro tempore existentis Episcopi non potest eadem Pontificalia exercere, ut exercuit vivente Episcopo, post illius mortem Sede vacante, & Capitulo contradicente. *Sacr. Congr. Concil. in Vilnen.* 22. *Februar.* 1631. Unde mortuo Episcopo, illius suffraganeus Ordines conferre non potest. *Sac. Congr. Concil. in Constantiensi* 4. *Februar.* 1645. Alia de Episcopo suffraganeo, Vid. verb. *Coadjutor a num.* 67. *ad num.* 103. ubi late de ipso. 42 43 44 45

Supplementa Auctoris.

Episcopi suffraganei, annua præstatione super mensa Episcopali ipsis constituta, provideri debent de congrua sustentatione. Benedictus XIV. Constitut. incip. *Cum a nobis*. Episcopi Titulares valide, sed illicite Ordines conferunt sine licentia Ordinarii, in cujus Diœcesi degunt. Idem *ibid.* Episcopus Titularis jurisdictionem exercere potest in subditos Ecclesiæ 46 47 48 49

clesiæ sibi assignatæ, si ad Christianam Religionem convertantur. Idem *ibid.*

50 Episcopi ex ordinibus Monasticis, & mendicantibus assumpti, habitum proprii Ordinis visibilem gestare debent; Benedictus XIV. Constitut. incip. *Biennium* §. 3. quæ extat in supplemento tomi 3. sui Bullarii.

51 Id tamen non procedit quoad Canonicos Regulares, & Clericos Regulares. Idem *ibid.* Sed recte observatur a Fratribus Professis Militiæ Equestris S. Joannis Hierosolymitani. Idem *ibid.*

52 Quoad obligationem Episcoporum exemptorum, & Sanctæ Sedi immediate subjectorum, eis indictam a Concilio Tridentino *sess.* 24. *de reformat. cap.* 2. sibi eligendi Metropolitanum, ad cujus Synodum Provincialem accedere teneantur, & quæ ibi ordinata fuerint observare, & observari facere, Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 13. *c.* 8. *num.* 13. *& seq.* hæc refert: „ Tridentinæ sanctionis habita fuit ratio „ in Concilio Romano coacto anno 1725. Cumque „ eidem aliqui Episcopi interfuissent, qui a Metro„ politani jurisdictione immunes, & Sanctæ Sedi im„ mediate subjecti, Archiepiscopum sibi non dele„ gerant, ad cujus Synodum Provincialem accede„ rent, jussi sunt, Canonicis etiam pœnis indictis, „ electionem hujusmodi statim perficere; Idemque „ absentibus significatum fuit, ac insuper particula„ ris instituta Congregatio, quæ Decretum hac de „ re conditum exequendum curaret. Hæc Congre„ gatio habita fuit die 28. Maii ejusdem anni 1725. „ editaque ab ipsa sunt consultissima Decreta, quæ „ cum a nullo adhuc, quem sciamus, Auctore im„ pressa fuerint, optimum ducimus ea huic capiti in„ serere:

„ *Examinato diligenter Decreto Sacri Concilii Tri„ dentini sess. 24. cap. 2. de electione Metropolitani per „ Episcopos, qui nulli Archiepiscopo subjiciuntur, ad „ effectum perducenda, concordibus, & uniformibus „ votis fuit relatum, ut sequitur.*

„ *Primo, Archiepiscopos, qui non habent Suffra„ ganeos, non teneri eligere Metropolitanum ad effe„ ctum conveniendi in ejus Concilio Provinciali.*

„ *Secundo, sex Cardinales Episcopos urbium Romæ „ adjacentium, non teneri, ut supra.*

„ *Tertio, Episcopos omnes, qui sunt inter Provinciam „ Capuanam, & Pisanam, non teneri eligere Metropo„ litanum ad effectum præfatum. Eos nihilominus, qui, „ vel quorum Antecessores jam semel post Tridentinum „ elegerunt Metropolitanum, teneri stare electioni, „ prout etiam Episcopus, qui a Provincia Romana, „ inter dictas Capuanam, & Pisanam constituta, di„ vulsi fuerint, & assignati Suffraganei Ecclesiarum „ in Metropolitanas electarum, eidem subesse.*

„ *Quarto, Episcopos vere immediate subjectos Apo„ stolicæ Sedi qui sunt extra præfatam Provinciam „ Romanam, ubicumque locorum existentes, omnino „ teneri eligere Metropolitanum, juxta Decretum Con„ cilii Tridentini sess. 24. c. 2. de reformat. quatenus „ ipsi, vel eorum Antecessores jam non elegerint.*

„ *Quinto, Abbates, aliosque Prælatos inferiores „ nullius Diœcesis, habentes Jurisdictionem quasi Epi„ scopalem in Clerum, & populum, cum Terri„ torio separato, teneri eligere Metropolitanum, ut „ supra.*

„ *Sexto, Episcopos, Abbates, & Prælatos infe„ riores, qui debent, ut supra, eligere Metropolita„ num, etsi non teneantur eligere viciniorem, debere „ tamen, juxta dictum Decretum Concilii Tridentini, „ vicinum eligere; quod est intelligendum de non nimis „ longe distante, habita ratione regionum.*

Deinde *ibid. num.* 15. sic prosequitur, „ Inter 53 „ Episcopos, qui ut Metropolitanum sibi ad prædi„ ctum effectum eligerent, a Congregatione com„ pulsi sunt, alter Papiensis fuit, Lucensis alter, si„ cuti legitur in Registris prædictæ Congregationis „ habitæ, ut dictum est, die 28. Maii 1725. Et hi „ quidem plura obtendere non omiserunt, ut Metro„ politani, electionem declinarent, sed eorum con„ tentiones, & studia in irritum cesserunt, rejectis „ eorum instantiis per eamdem Congregationem ha„ bitam die 11. Februarii 1726. Cum vero felicis re„ cor. Benedictus PP. XIII. justis, gravibusque de „ causis Episcopatum Lucensem in Archiepiscopa„ tum erexerit, nullo tamen ipsi adscripto Suffra„ ganeo, ut patet ex ejus Constitutione incipient. „ *Inscrutabilis, novo Bullario tom.* 11. & cum Nos „ Papiensi Episcopatui unitum perpetuo voluerimus „ titulum Archiepiscopi Amasiæ in partibus Infide„ lium, sicuti videre est in nostra Constitutione, „ quæ incipit *Ad supremam, in nostro Bullario tom.* 1. „ *num.* 74. hinc uterque Præsul ab eligendi Metro„ politani lege immunis evasit, juxta primum supe„ rius inserti Decreti caput. Ad Episcopos vero „ quod spectat, qui Capuanam, & Pisanam Pro„ vinciam interjacent, multo ante fuerat pronuncia„ tum, non adigi eos Metropolitanum eligere, si„ cut videri potest *lib.* 4. *Decretorum Congregationis* „ *Conc. anni* 1585. *pag.* 53. *Sacr. &c. censuit, Decre„ tum cap.* 2. *de reformat. sess.* 24. *non habere locum in* „ *Episcopis, qui sunt in Provincia Romana.* De Pro„ vincia Romana inter Capuanam, & Pisanam lo„ quitur Innocentius III. *in c. Sua nobis, de Officio* „ *Vicarii.* Nos de ipsa mentione fecimus *in superio„ ri lib.* 2. *c.* 2. *num.* 3. ubi etiam rationum momenta „ attulimus, ob quæ hujusmodi Provinciæ Episco„ pi ab eligendo Metropolitano eximuntur. Itaque „ alteri huic relationis capiti finem imponentes, „ censemus, facile ex dictis quemlibet Episcopum „ colligere posse, num ad eligendum Metropolita„ num obstringatur, & quomodo de injuncti sibi „ oneris implemento docere debeat. „ Hactenus laudatus Pontifex *loc. cit.*

* Episcopi suffraganei etsi decoretur pallio, in 54 Bullis tamen ejus concessionis cavetur, ne quid præjudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitis, quin & vetantur illud ferre in præsentia Archiepiscopi. Bened. XIV. de *Synodo Diœces. lib.* 13. *cap.* 5. §. 2. *nov. edit.*

Pallii honore non decorantur latini Patriarchæ 55 Titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cum enim pallio nemo uti possit extra Provinciam suam, illi profecto alibi commorantur; *ibid.* §. 17.

Additiones ex aliena manu.

De Regulari ad Episcopatum promoto magistralis, 56 & numquam satis pro merito, est Decisio Sacræ Rotæ

tæ in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum 3. Aprilis 1761. cor. R. P. D. Frangipani. In hac enim Decisione statuitur, quod ut primum Regularis ad Episcopatum promovetur, a jugo Regularis Observantiæ liberatur, liberamque acquirit facultatem donationem inter vivos faciendi ratione causæ piæ, & quidem etiamsi Episcopus sit mere titularis, & agatur de Episcopo mere electo, modo electus sit a Summo Pontifice. Vide & alia ad materiam facientia in hac Decisione.

Novæ additiones ex aliena manu.

Duæ hic de Episcopo Titulari expendendæ sunt quæstiones. Prior est an Titularis Episcopus negligens consecrationem suscipere intra tempus a Concilio Tridentino *sess.23. cap.2. de reformat.* præfinitum incurrat pœnas ab eodem *Concilio* inflictas, videlicet restitutionis omnium fructuum, si negligentia fuerit per tres menses a die Confirmationis; & privationis Episcopatus si negligentia fuerit per alios tres menses & sic per sex menses a Confirmatione.

57 Negativa mihi arridet opinio. Ratio enim cur *Conc. Tridentinum* ita obligavit Episcopos, fuit, ut occurreret spirituali damno, quod necessario subditis afferre debebat dilata ab Episcopo in longum tempus susceptio consecrationis; Van-Espen *Jur. Ecclesiastici univers. part.1. titul.15. cap.1. §.14.* Hallier *de Sacr. Ordination. part. 3. section. 7. cap.21. §.2. n.16.*

58 Hæc autem Concilii Tridentini ratio locum sibi vindicare nequit quantum ad Episcopos Titulares, utpote qui subditos habent habitu tantum, non item actu.

59 Non est igitur quod Episcopus Titularis negligens Consecrationem teneri possit pœnis Concilii Tridentini, ut punctim firmat Hurtadus *variar. resolution. num.2. tract. ultim. resolut.12. §.4. num. 720.*

60 Accedit quod juxta Concilium Tridentinum ut locum habeat pœna privationis Episcopatus, debet præcedere pœna restitutionis omnium fructuum.

61 At quomodo quantum ad Episcopos Titulares præcedere potest pœna hæc restitutionis omnium fructuum, si apprehendere ii nequeunt possessionem suarum Ecclesiarum, utpote ab Infidelibus occupatarum? Hinc igitur magis atque magis confirmatum remanet quod intelligere nequit Concilium Tridentinum *de Episcopis Titularibus*, eo ipso quod circa ipsos servari nequit ordo ille pœnarum ab ipso Concilio Tridentino stabilitus, & religiosissime propterea servandus. Optime Rota *in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum 3. Aprilis 1761. §. 14. cor. bon. mem Frangipane.*

Altera est an Canonicus qui simul sit Episcopus Titularis possit a Capitulo suæ Ecclesiæ Cathedralis eli-
62 gi in Episcopum absque Brevi eligibilitatis? Notum jam est quod Episcopus unius Ecclesiæ non possit in Episcopum alterius Ecclesiæ eligi, sed postulari debeat *cap. ultim. de Postulat. Prælator.*; idque ex matrimonio spirituali, quod Episcopum inter ac Ecclesiam intercedit.

63 Videtur autem posse eligi sine eligibilitatis Brevi eo quod regula de spirituali matrimonio cessat quantum ad Episcopum Titularem, quippe qui vere & proprie Ecclesiam haud habet. At contrarium, & 64
quidem jure meritoque resolvit Christianus Thomasius *in Respons. Jur. impress. post Programmata §. 5. & plur. sequent.* ea ductus ratione, quod Episcopum Titularem inter & Ecclesiam est spirituale matrimonium, adeoque carens ipse Brevi eligibilitatis nequeat ex matrimonio hoc spirituali eligi in Episcopum alterius Ecclesiæ.

(*) EPISTOLÆ ECCLESIASTICÆ.

---

1 2 *Epistolæ, de quibus agendum quænam sint?*
3 *De illis scriptores*
4 *Litteræ autem, quas hoc articulo percensemus, sunt Apostolicæ*
5 *Canonicæ*
6 *Clericæ*
7 *Circulares*
8 *Commendatoriæ*
9 *Communicatoriæ*
10 *Concessoriæ*
11 *Confessoriæ*
12 *Decretales*
13 *Diaconicæ*
14 *Dimissoriæ*
15 *Encyclicæ*
16 *Enthronisticæ*
17 *Festates*
18 *Formatæ*
19 *Pacificæ*
20 *Paschales*
21 *Pastorales*
22 *Synodicæ*
23 *Systaticæ*
24 *Tractatoriæ*
25 *Tractoriæ.*

Epistolæ nomen ad quævis instrumenta significanda sequiore ævo translatum est. *Hanc epistulam donationis* habet papyraceum instrumentum quinto sæculo Ravennæ scriptum. Quare decepti sunt, qui quod id nomen hac acceptione deinceps viderunt usitatissimum, a Gothis, Langobardis, & Francis illud ad nos derivasse existimarunt. 1

Nos antiquo, & vere Latino more epistolas hic sumimus, ab ἐπιστέλλω *mitto* sic dictas; unde Latinis ævo ad barbariem inclinante *missivæ* appellatæ sunt, ut apud Cassiodorum. Neque vero alias ab Ecclesiasticis, & Canonicis hic indicabimus. 2

Ac de his quidem epistolis non pauca invenies apud Baronium Tomo II., plura apud Hermannum Hugonem in egregio libello *de prima scriben. origine c.13.* ac Trotzium, qui illum apud Batavos suis non tam auctum, quam oneratum adnotationibus recudit. Sed ut 3

ut Cabassutium, Pompejum Sarnellium in suis epistolis Ecclesiasticis *epistola prima*, DodWellum *dissertat. Cyprianic. pag.* 17. Gonzalez *in lib. 7. decret. tit.* xxii. *cap.* 3. Binghamum, aliosque, qui pro data occasione ad hoc argumenti genus excurrerunt, omittam, fuere qui singularibus libris de hisce epistolis eruditissime egerunt, cum primis Gerardus Rodolphus Graviensis in opusculo *de litteris Canonicis*, Coloniæ 1572. Franciscus Bernardinus Ferrarius *de antiquo Ecclesiasticarum epistolarum genere*, Mediolani 1612., & curante Gebh. Theodoro Mejero iterum Helmstadii 1678. 4. Philippus Priorius in dissertatione *de litteris Canonicis cum appendice de Tractoriis & synodicis*, Parisiis 1675. & inter Protestantes Jo. Gaspar Thorspecken in diss. *de litteris Canonicis*, Witebergæ 1731. Hos ego auctores sequar in novo hoc quo Ferrarianam Bibliothecam augendam duxi, articulo. Neque tamen omnes Ecclesiasticas hujusmodi epistolas percensebo, (quod longioris esset commentarii, novæque quam paro, Hugoniani nuper indicati libelli editioni servare consultius reor), sed præcipuas, easque potissimum, quas in Canonibus, ac Decretalium libris memorari novimus. Utar autem in illis numerandis Alphabeti ordine.

4 Igitur *Apostolicæ* litteræ sunt quævis epistolæ a Romano Pontifice Apostolica scriptæ auctoritate, sive Constitutiones sint, sive Brevia, rescripta &c.

5 *Canonicæ* eædem sunt, quæ *communicatoriæ*, & *Formatæ*, de quibus mox.

6 *Clericæ*, quarum occurrit mentio apud Cyprianum *ep.* iv. *Pame* 1. *edit.* Illas Hugo intelligit, quæ a Clero scribi solent sede vacante, sed revera a Clerico, qui ad eas deferendas ab Episcopo, vel Clero mittebatur, sic sunt appellatæ: qua de re fusius paullo post, ubi de diaconicis sermo erit.

7 *Circulares*. V. *Encyclicæ*.

8 *Commendatoriæ* epistolæ erant, quæ illustrioris conditionis hominibus, aut illis etiam, quorum existimatio fuerat in quæstionem vocata; Clericis quoque, ac Monachis, quibus esset in exteras regiones proficiscendum dabantur. Suscipientes autem ex illarum lectione dignoscebant, quemadmodum cum peregrinis agendum foret, quaque communione donandi. Quod de Monachis diximus, confirmat S. Hieronymus *ep.* 147. *al.* 48. *ad Sabinianum* his verbis: *quis non susciperet eum, qui se Monachum promittebat*, præsertim ignorans tragædias tuas, & Episcopi tui COMMENDATITIAS *ad cæteros sacerdotes epistolas legens*? Quod vero de illustrioribus viris asseruimus, ex Chalcedonensi Canone XI. sumpsimus; qui hujusmodi est: *omnes pauperes, & indigentes Ecclesiasticis auxiliis, cum proficiscuntur, sub probatione epistolii, sive pacificis, quæ dicuntur Ecclesiasticæ, tantummodo commendari statuimus, &* NON COMMENDATITIIS *epistolis: quia commendatitias epistolas quas dicimus, eos tantum accipere convenit, qui in opere sunt clariores*.

9 *Communicatoriæ* erant, quæ omnibus, qui in communione Ecclesiæ erant, cum eaque pacem colebant, concedebantur. V. *Formatæ*.

10 *Concessoriæ*. V. *dimissoriæ*.

11 *Confessoriæ*. Hugo *captivorum litteras* memorat, *quæ*, inquit, *nominantur in Concilio Lugdunensi secundo cap.* 2. *& ab Episcopis dabantur pro lapsis*. Addit continenter: *fit earum mentio in Concilio Eliberitano, & Arelatensi primo*. Verum a Lugdunensi illo Concilio, quod tertium est in Sirmondi collectione, vix ego crediderim designari litteras, quæ ab Episcopis darentur pro lapsis. Quamquam cum locus ille Lugdunensis Concilii mendosus sit, neque MSS. Codicum inopia facile emendandus, nihil definire ausim. In Eliberitano tamen, & Arelatensi primo nusquam reperio *captivorum litteras*, sed solum *Confessorum*, seu *Confessorias* litteras, quas Cyprianus *libellos* sæpe appellat. Litteræ autem erant, quibus Martyres, & Confessores lapsis petebant ab Episcopis dari pacem. Legenda hanc in rem est epistola decima ejusdem S. Cypriani *Baluz. edit.*, ubi & formulam refert, qua quidam in ejusmodi litteris Martyres utebantur: *communicet ille cum suis*; eamque reprehendit; *late enim patet, quando dicitur* ille cum suis, *& possunt nobis viceni, & triceni, & amplius offerri, qui propinqui, & affines, & liberti, ac domestici esse assererentur ejus, qui accipit libellum*. An ea autem formula: *communicet ille cum suis* Martyres significarent, se lapsos absolvisse, quæstio est inter eruditos viros. Affirmat Ill. Albaspinæus in suis *observationibus*. Eam tamen formulam deprecatoriam tantum fuisse, atque ad exprimenda Martyrum vota conceptam, satis indicat Cyprianus his verbis: *sed & illud ad diligentiam vestram redigere, & emendare debetis, ut nominatim designetis eos, quibus pacem dari desideratis; audio enim, quibusdam sic libellos fieri, ut dicatur*: communicet ille cum suis. *Quod numquam omnino a Martyribus factum est, ut incerta & cæca* PETITIO *invidiam nobis postmodum cumulet*. Quid? quod *de his, qui Confessorum litteras afferunt, placuit, ut sublatis eis litteris alias accipiant communicatorias*, ut Eliberitanum Concilium statuit, itemque Arelatense 1. *can.* 9. Quid vero *communicatoriis* litteris opus iis, qui communioni restituti fuissent?

Decretales litteræ sunt, quibus Romani Pontifices ad 12
interrogata respondebant, quæque vitanda, sequendave essent, decernebant. *Decretalia constituta* dicuntur a S. Siricio *epist.* 1. *ad Himer.*, & a S. Cælestino I. *ep.* 5. ad Episcopos per Apuliam, & Calabriam constitutos.

Diaconicæ earum mentio apud Georgium Syncel- 13
lum *p.* 375. & apud Eusebium *l.* vi. *cap.* 46. *Vales.* edit., quod xxxviii. est in veteribus Christophorsoni, xxxiv. in interpretatione Ruffini. Recenset nempe Eusebius epistolas Dionysii, atque inter eas *Diaconicam* memorat, quam Rufinus *de ministeriis*, Christophorsonus *de ministeriis Ecclesiæ, de Officio diaconi* explicat Valesius. At Jacobus Goar, qui Georgium Syncellum edidit, illustravitque, genus quoddam Epistolarum Ecclesiasticarum ibi significari putavit, quod Διακονικὴ diceretur, sicut fuere synodicæ, pacificæ, dimissoriæ & similes. Goario adsentitur Bencinius *dissert.* 1. *pag.* 28., & *Diaconicam* intelligit diploma quoddam, quo universis innotesceret, illud proferentem Hippolytum Diaconum (per hunc enim a Dionysio Romam missa est epistola illa) cursorem Dominicum esse, cujus erat Encyclicas epistolas quaquaversum deferre. Qua in re siquid sentio, aperiendum mihi est, de-

deceptos Ruffinum, Christophorsonum, & Valesium, ac longe gravissime hallucinatum fuisseBencinium adfirmabo. Certe ut a primis illis ordiar, quis unquam sibi persuadeat, Dionysium *ad Fratres Romæ constitutos per Hippolytum* misisse epistolam *de officio diaconi*? quasi vero Fratres Romæ constituti ab Alexandrino Episcopo *officium diaconi* docendi essent. Quod si id eo sensu intelligas, quod de ministeriis Diaconorum *apud suam Ecclesiam* Dionysius Romam scripserit, tum haud ægre ita sentienti subscribam. Ad Bencinium quod adtinet, mirum est eum non hæc somnia tantum excogitasse, sed etiam eruditis viris succensuisse, qui ante ipsum adeo desipere numquam visi sunt. Porro ut Diaconicæ epistolæ Benciniano sensu acceptæ commentum luce clarius ostendam, duo Bencinio libens concedo. Primum illud est, a Principibus diploma cursoribus suis datum esse; alterum est, Diaconos sæpissime literas ad Episcopos aliosque fideles detulisse. Nego tamen aut Diaconis illis peculiares literas aut diploma ab Episcopis datum fuisse, aut etsi datum esset, *diaconicum* appellandum. Nam legimus quidem Pothinum, & Lugdunensem Ecclesiam, dum Romam Irenæum mitteret, Eleuthero Pontifici scripsisse apud Euseb. *l. v. c.* 4. sub finem epistolæ: *Has litteras, ut ad te perferret, fratrem & collegam nostrum Irenæum hortati sumus. Quem quidem, ut commendatum habeas, rogamus*: legimus Basilium *ep.* III. *vet. edit.* ad Athanasium scripsisse: *Hac de causa & Fratrem nostrum Dorotheum... Diaconum... ad pietatem tuam remisi*: legimus, ut Leonis, & cetera id genus exempla prætercam, Constantium in tertia ex tribus, quas ad Athanasium dedit, evocatoriis literis scripsisse: *ad pleniorem autem notitiam, Achetam Diaconum misimus; ex quo discere poteris, & quodnam sit mentis nostræ propositum &c.* At quis hinc inferat, Cursoribus Dominicis peculiare diploma datum fuisse Tractoriæ cursoribus a Principibus concessæ simile? Bencinius tamen infert *dissert.* 2. *pag.* 167. *& dissert.* 1. *pag.* 38. *&* 101. O præclaram consecutionem. Si cui igitur scripsero: *literas hasce ad te perferendas dedi Petro mercatori, aut viro patricio, aut Religioso*; Bencinius aliquis comminiscetur *mercatoriam, patriciam, aut Religiosam epistolam*, quæ diploma fuerit peculiare. Sed rem acrius urgeamus. Negari nequit, Presbyteros quoque, aliosque de clero, ac prætertim subdiaconos, sæpe *Dominicos cursores*, seu Ecclesiasticarum literarum latores fuisse. Age, aliquot ex ipsius Bencinii dissertatione proferemus exempla. Singedunensis Concilii Patres in epistola ad Germinium, quæ inter Hilarii fragmenta legitur, ajunt: *Hæc per Secundianum Presbyterum, Pullentium Lectorem, & Candidianum Exorcistam transmisimus caritati tuæ*. Siricius quoque in epistola *ad diversos Episcopos*, seu ex Vallicellano codice *universis Episcopis* super Joviniani damnatione, *hæc*, inquit, *scripta direxi per Fratres, & compresbyteros meos Crescentem, Leopardum, & Alexandrum, qui religiosum officium fidei possint spiritu adimplere ferventes*. Jamvero confer isthæc cum iis, quæ in litteris per Diaconos missis legimus. Quid tum? aut Presbyteralem quoque, Hypodiaconicam, Lectoralem, Exorcisticam epistolam in medium afferre debebimus, aut Diaconicam Bencinii fabulis adcensere. Sed fingamus paullisper, Cursoribus Dominicis diploma Bencinianum datum; quis prudens illud *Diaconicum* dixerit, quum alios a Diaconis cursores istiusmodi quam sæpissime inveniamus? Profecto diplomati illi nomen confingendum fuerat, quod omnibus commune cursoribus foret; puta *Tractoriæ*. Bencinii argumenta plura occupavimus. Duo supersunt examinanda; tum ad *Diaconicam* Eusebii redibimus. Itaque in gestis Proconsularibus, quibus a Donatistarum calumniis vindicatus est Felix Aptungitanus Episcopus, legimus Apronianum Felicis defensorem dixisse. *Paullino heic administrante vices Præfectorum subornatus est quidam privatus homo, qui modum cursoris haberet*. Audin? inquit Bencinus *pag.* 35. Ingentius scriba (is enim est, quem Apronianus hic sugillat) *modum cursoris habuit*, utique a Donatistis, ut a se corruptas Felicis literas huc illuc ad Africanas Ecclesias deferret. Quis hic *modus*? nisi forma e diaconica epistola exscripta. Ita scilicet error in errorem incautos trahit. Fierine potuisset, ut diaconicam Donatistæ dedissent Ingentio non Diacono, sed *Decurioni Ziquensium civitatis*, ut in rescripto Constantini legimus apud Augustinum *l.* 3. *contra Cresconium cap.* LXX., & in ipsis *gestis Proconsularibus purgationis Felicis*? An non statim Donatistarum fraus innotuisset, si *Diaconicam*, diploma nempe Diaconi cursoris, decurioni dedissent? Quid plura? *modum cursoris habuit*, explico, *qui cursor mitteretur*. At quam lepidum illud, quod ex Leonis M. epistola 107. ad Ravennium urget Bencinius *diss. pag.* 126. Monet in ea Leo Ravennium, *Petronianum quemdam vagum & erroneum per Gallias se suum esse diaconum jactasse, & sub honoris obtentu diversas ejus Provinciæ Ecclesias circuire falsa subreptione*. Ubi heic diaconica? Vidit tamen Bencinius, fictamque diaconicam in verbis illis *falsa subreptione* reperit. Nimirum aut fictis dimissoriis, aut alia quavis ratione Petronianus se Leonis diaconum jactare non poterat: diaconicam fingere debuit. *Risum teneatis amici*. Sed ad Eusebii diaconicam revertamur, cujus gratia hæc disputavimus. Ajo itaque, etsi Bencinio daremus, diaconicam illam suam in usu fuisse, aliud omnino Eusebium intellexisse. Apud Cangium, & Goarium legimus a Græcis preces quasdam, quas *Irenicas*, seu *pacificas* dicunt, *diaconicas* etiam adpellari, quod a diacono recitarentur. Quidni Eusebius quoque *Irenicam*, seu *pacificam* epistolam intellexerit, quam diaconicam dixerit, quod diaconus ceteroqui Benciniano diplomate haud quaquam munitus illam pertulisset? Id fortassis suspicari quis posset. Rectius tamen *diaconicam* Eusebii epistolam interpretabimur a diacono allatam, quemadmodum S. Cyprianus *clericas* epistolas vocabat, ut supra accepimus, litteras per Hypodiaconum missas. Neque tamen ad Bencinianum diploma confugiemus, nisi & Hypodiaconos atque adeo clericos universos epistolarum latores inepte velimus, simili aliquo diplomate munitos fuisse. Immo cum Cyprianum generatim *clericas*, non *hypodiaconicas* appellasse litteras ab Hypodiacono delatas videamus, pronum est conijcere, litteras quoque ab Hippolyto ad Dionysium allatas *clericas* dici potuisse, sed *diaconicas* maluisse Eusebium illas nuncupare, ut cujus in clero gra-

gradus fuerit Hippolytus earum lator, aperte designaret.

14 *Dimissoriæ* litteræ erant, quæ ab Episcopo dari Clericis solebant, ut de sua ipsius dioecesi in aliam commigrare, illiusque catalogo connumerari possent. Concilium Carthaginiense I. *cap.* 5. eas tantum *litteras Episcopi* appellat; sed concilium Trullanum *cap.* 17. diserte eas nuncupat ἀπολυτικὰς, scilicet *dimissorias*; nec sine illis, quas tamen dare nulla lege tenebantur Episcopi, ut vere animadvertit Binghamus *tom.* II. *lib.* VI. *cap.* 4. *§.* 4., fas ulli Clerico erat ex propria, cui adscriptus fuerat, Ecclesia abire. Sed a multis jam sæculis duplici potissimum de causa dimissoriæ Clericis conceduntur. Primo ut licite ab alieno Episcopo ordinari possint; de quo vide *cap. significasti de officio Archidiac*, & Formatas, quas Ballerinii afferunt *tom.* III. *oper. S. Leon. pag.* CXI. *seq.* secundo ut Clerici peregrini jam a propriis Episcopis ordinati celebrare in alienis Dioecesibus valeant. Confer Gonzalez *ad lib.* I. *decret. tit.* 22. *de Cleric. peregr. cap.* 3. *n.* 7.

15 *Encyclicæ*. De Encyclicis hisce litteris, quem antea nominavi, Franciscus Dominicus Bencinius duplicem Augustæ Taurinorum edidit dissertationem, alteram quidem anno 1728. alteram anno 1730., aliis quinque, quas super eadem re in proœmio primæ dissertationis promiserat, litterariam Rempublicam, si superstes diutius fuisset, fatigaturus. Dictæ autem *encyclicæ* sunt a Græco ἐν, & Κύκλῳ, quod est *in orbe*, seu *circulo*, cum ad plurimos veluti per orbem dirigerentur. Eas in Politicis a Principibus, & Magistratibus usitatas Ecclesia ad subnascentes convellendos errores potissimum adhibuit, licet & aliis de causis usa iis fuerit, ut ad Martyrum gesta enarranda, cujusmodi fuit epistola illa Smyrnensis Ecclesiæ de S. Polycarpi Martyrio; aut ad disciplinæ controversias definiendas, quales eæ fuere litteræ, quas in causa lapsorum scripsit Cyprianus. Illas quandoque *Tractatus* appellatas invenias: quo sensu Auctor *Prædestinati* a Sirmondo editus *lib.* I. *hær.* 89. ait: *consuetudo est namque, ut unum* Tractatum *suum Episcopus Alexandrinus mittat Constantinopolim, qui recitatur in Pascha*. Neque id nominis immerito illis tributum. Nam sæpe in illis congesta fuisse novimus Scripturarum, sanctorumque Patrum testimonia ad fidei dogmata stabilienda, ut in duabus magni Leonis adversus Eutychianos errores dogmaticis litteris videre est. Quin etiam alia illis opuscula jungebantur: sic Cyrillus Alexandrinus litteris suis pacificis epistolam adjecit B. Athanasii ad Epictetum, & longe ante Cyrillum Cyprianus suis contra Novatianum Encyclicis aureum *de unitate* libellum addidit. Dictas quoque *Catholicas* monet Hermannus Hugo; quo nimirum intellectu una, & altera B. Petri, tres Joannis, Jacobi una, una item Judæ epistolæ *Catholicæ* nuncupantur. De his porro audiendus Oecumenius in *comm. ad epistol. Jacobi*. *Catholicæ*, inquit, *dicuntur illæ epistolæ, quasi encyclicæ; non enim separatim gentem unam, aut civitatem, quemadmodum D. Paulus Romanos, aut Corinthios, his epistolis alloquitur discipulorum Domini chorus, nimirum Petrus, Joannes, & Judas; sed in universum fideles omnes*. In tomos autem redigebantur Encyclicæ. Quamobrem cum apud Ecclesiasticos scriptores *tomum encyclicum* inveneris, volumen intellige, in quo plurium Episcoporum, Patrumque encyclicæ epistolæ collectæ erant. Bencinius *diss.* I. *p.* 7. *declarativas*, *denunciativas*, *indicativas* encyclicas memorat; sed hæc nomina in Ecclesiasticorum scriptorum monumentis minime invenio. Illud unum verum est, encyclicas litteras juxta argumenti diversitatem varia sortiri posse vocabula, & *denunciativas* dici, dum hæreticorum, vel excommunicatorum nomina, aut etiam illorum errores ad fideles in illis deferebantur; ut de iis vitandis admonerentur: *declarativas*, dum errores refutabant, damnabantque: *indicativas*, dum Martyrum nomina, & gesta describebant. Hæretici ipsi suas Encyclicas habebant ab Episcopis, aliisque suorum errorum sectarioribus subscriptas, quas *antencyclicas* dixeris. Exemplo sunt encyclicæ litteræ, quas Timothei Aeluri Eutychiani hominis suasu dedit Basiliscus Imperator adversus Chalcedonense Concilium: qua de re vide Theodorum lectorem, & Evagrium *lib.* III. *cap.* 4.

Enthronisticæ litteræ dicebantur, quas Episcopi simulatque consecrati erant, ad extraneos Episcopos mittebant suæ ipsorum fidei atque orthodoxiæ testes, ut ab illis vicissim pacificas, & communicatorias epistolas acciperent. Hinc Antiocheni Concilii Patres, cum dejecto ab Antiochena sede hæretico Paulo Samosateno Domnum in ejus locum ordinassent, omnes Ecclesias hac de re encyclicis litteris certiores fecerunt; idque se illis significare edixerunt, ut & ad Domnum scriberent, & ab eo communicatorias litteras acciperent, quemadmodum narrat Eusebius *lib.* III. *cap.* 39. vide infra *synodicæ*. Confer etiam Garnerium ad librum diurnum Romanorum Pontificum, & Binghamum *tom.* 1. *lib.* 71. *cap.* 11. *§.* 10. 16

Festales litteræ ex eo dictæ, quod illis Episcopi olim solemnissimis Nativitatis, & Resurrectionis dominicæ diebus consalutare se invicem, & quam prospere festivitatem illam celebrassent, nunciare solebant. Ejusmodi est epistola LII. Alcimi Aviti, in quam vide eruditissimam Sirmondi adnotationem *to.* II. *oper. edita paris. col.* 101. 17

Formatæ epistolæ erant, quas nonnisi Primates, ac Metropolitæ Episcopis sibi obnoxiis, Episcopi Clericis suis alio peregrinaturis largiebantur. Formatarum autem duo genera Sirmondus distinguit ad Sidonii *lib.* 6. *ep.* 8. Nam clerici aut in aliam dioecesim transibant, ut in ea manerent, & dimissoriæ dabantur, ut supra diximus; ejusque generis sunt formatæ omnes, quæ apud Burchardum, Reginonem, Ivonem, & Gratianum leguntur; quibus adde Formatam Papiensis Episcopi a Balleriniis ex Vaticano codice vulgatam *tom.* III. oper. S. Leon. M. p. CCXLII. quamquam & ubi sacræ ordinationis causa Clerici a suis Episcopis ad alios mitti cœpere, dimissoriæ, quæ illis concedebantur, nonnisi ex Formatarum litterarum regula tradebantur. Aut non ut penitus migrarent, sed ad tempus, privati seu publici negotii causa; atque his commendatitiæ dabantur, quas Græci promiscue nunc *systaticas*, nunc *Irenicas*, idest *pacificas* vocant; Etsi enim pacificas a commendatitiis aliquando distinctas docet Canon XI. Concilii Chalcedonensis, constat 18

tamen

tamen neglectum ab aliis discrimen id fuisse. Latini utrumque genus *Formatarum* nomine complexi sunt, ita ut Formatæ litteræ universim respondeant Canonicis (quo etiam nomine appellantur in Synodo Meldensi *can.*50., & ab Hincmaro in formata ad Aeneam Episcopum Parisiensem), dividanturque in dimissorias, & commendaticias, quemadmodum apud Græcos in ἀπολυτικὰς, & συστατικάς: quamquam dimissorias, quia sine commendatione aliqua, pacisque symbolo non fiebant, *commendatitias* quoque interdum, & *pacificas* appellabant; at non contra *dimissorias*, quæ commendatitiæ tantum essent. Binghamus *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. §. 5. tertium genus addit formatarum, nempe litteras *communicatorias*, de quibus opusculum edidit Lipsiæ 1744. Jo. Rudolphus Kieslingius inscriptum *de stabili primitivæ Ecclesiæ ope litterarum communicatoriarum connubio*.

Ne qua fraus hæreticorum intercederet, Formatarum scribendarum formula certa concepta est a Synodo Nicæna, eaque ab Attico Constantinopolitano Episcopo in Africam missa, unde postea ad alias Occidentis Ecclesias exempla derivarunt. *Regulam Formatarum* vocat Codex Canonum a Quesnello editus, recusus postea, atque illustratus a Balleriniis *Tom.*3. *oper. S. Leon. pag.*451., ejusque passim exempla suppetunt apud Gratianum, Ivonem, Burchardum, aliosque Canonum collectores, ut ibidem monent, confirmantque Ballerinii. Sed fatendum est cum Sirmondo, corrupta fere antiquariorum vitio, ac mutila esse exempla, quæ proferunt. Unum, quod Gratianus exhibet, idem Sirmondus accurate restituit. Confer Hermannum Hugonem *de prima scribendi origine cap.* 13. Bencinius *diss.*1. *p.*307. putat, ab ipso Christianæ Religionis exordio in Pacificis potissimum, & Communicatoriis litteris adscriptum fuisse Christi monogramma: sed egregie fallitur. Nam præterquamquod non pauci sunt viri docti, qui Christi monogramma nonnisi Constantiniano ævo obtinuisse contendant, in forma harum epistolarum, quam a Nicæna Synodo conceptam diximus, ne verbum quidem de hujusmodi monogrammate occurrit.

Sunt porro, ut id quoque non prætaream, qui *Formatarum* nomen a certa illa, qua ex præscripto Nicæni Concilii texebantur, formula effictum velint. Sirmondus tamen maluit, Formatam a sigilli forma dictam, qua muniebatur. Sic enim veteres Glossæ Vaticanæ, *Formatam epistolam, sigillatam* interpretantur.

19 (*19) *Pacificæ* sunt, quas Græci promiscue nunc *systaticas* nominant, seu ut Ingulphi in *historia* utar verbo, *viaticas*, nunc *irenicas*; seu pacificas. Hasce a commendatitiis distinctas præter Canonem 40. Chalcedonensis Concilii, de quo nuper dicebamus, multo magis docet Canon. 81. Eliberitanæ Synodi, in quo; *pacificas* appellari litteras solius benevolentiæ testandæ causa exaratas, scite notarunt Raynaudus *de sobria frequentatione mulierum cap.*7. *pag.*273., & Norisius *Lect.*4. *de Tractoriis Tom.* 4. *oper. col.*628. S. Athanasius *in epist. ad Solitarios Pacificas* litteras pro *communicatoriis* usurpat; nisi malis, eas ibi accipere lætitiæ de restituto Athanasio, amorisque testes, quam communionis.

Paschales epistolæ erant, quæ tempus celebrandi Paschatis nunciabant. Id negocii datum a Nicænis Patribus Episcopo Alexandrino, quemadmodum S. Cyrillus Alexandrinus in *Prologo Paschali*, & S. Leo M. *epist.* 121. *ad Marcianum Augustum* docent. Metropolitanorum tamen erat Episcopos sibi obnoxios ea de re per litteras monere. Vide S. Ambrosium *epist.*83. ad Episcopos per Æmiliam, Concilium Carthaginense III. *capit.* 1., & 41., & Concilium Toletanum IV. cap. 5. Multa de hisce epistolis collegit Cl. P. Ægidius Bucherius in insigni opere *de doctrina temporum*. Amstælodami vero ab anno 1733. ad 1736. prodiere quinque tomis in 4. comprehensæ *observationes* sane utilissimæ *in veterum Patrum, & Pontificum prologos, & epistolas Paschales, aliosque antiquos de ratione Paschali Scriptores*. 20

Pastorales, quæ pro instructione ad Ecclesias mittebantur; quales Paulinæ aliquot, & Ignatianæ. Hoc nomen servant etiamnum Episcoporum instructiones, edicta, mandata &c. 21

Synodicæ, quæ ad Synodos scribebantur, vel ab ipsis Synodis mittebantur. 22

Systaticæ. Vide supra *numer.*19. Moneo tamen, in Jure systaticas litteras accipi pro litteris commeatus. Novell. Justinian. VI. *capit.* 3. *Non autem aliter aliquem præsumere dirigere se ad hanc civitatem statuimus, priusquam litteras acceperit, quæ secundum divinas regulas συστατικὰ καλȣμενα, testimonium perhibentia necessitatis &c.* 23

Tractatoriæ, quibus Episcopi certiores alios faciebant rerum gestarum. S. Augustinus *Concione II. in Psalm.* 36. 24

Tractoriæ interdum eædem erant, quæ olim commendatoriæ. Iis evocabantur Episcopi ad Concilium cum auctoritate utendi cursu, & stativis publicis, inquit Baronius Tom.3. ex Epistola Constantini ad Ablavium. Interdum vero, ut optime observat Gothofredus *ad lib.*8. *cap.*6. *Codic.Theodos.*; erant denunciatoriæ, pro publica scilicet denunciatione, hunc vel illum esse excommunicatum, aut damnatum, & hinc ab ejus communione abstinendum. Celeberrima has inter epistolas Tractoria est S. Zosimi Pontificis adversus Pelagianos, de qua Marius Mercator. Vide Norisium *cit. Lect.*4. *de Tractoriis*. (*) 25

ERE-

EREMITA.

SUMMARIUM.

1 *Eremitarum denominatio, officium: quot & cujusmodi genera*, ad num. 4.
5 *Quot vero & quæ juxta S. Benedictum, S. Augustinum, & Fagnanum*, ad num. 11.
12 *Quinam Eremitarum gaudeant privilegio Fori, & Privilegio Canonis*, ad num. 15.
16 *Ad quos pertineat deputatio Eremitæ pro custodienda Ecclesia.*
17 *Quæ sint Ordinationes, Edicta, Regulæ, ac Pontificum Constitutiones super eosdem*, ad num. 21.
22 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 26.

1 EREMITA denominatur ab Eremo, quem colit, ut Deo liberius, & commodius serviat. *Commu-*
2 *nis*. Eremus enim est nomen Græcum, quod latine idem significat ac *Desertum*, sive *locus solitarius*, &
3 omni habitatore destitutus; Unde Eremita juxta nomenclaturam est Eremi cultor, sive Eremicola, & aliquando dicitur Monachus Græce, latine solus; *c. Si cupis* 15. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Si cupis esse quod diceris, Monachus, idest solus, quid facis in Urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?* ubi Gloss. in verb. *solorum* subnectit, idest *solitario-*
4 *rum*. Eremitarum secundum D. Hieronymum *Epist.* 22. ad Eustochium tria sunt genera, ibi: *Primum Cœnobitæ, quos illi Sauses gentili lingua vocant, nos in Communi viventes possumus appellare: Secundum Anachoritæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur; Tertium genus est, quod Robomoth dicunt, deterrimum*
5 *atque neglectum*; hæc ille. Unde alii dicebantur *Cœnobitæ*, scilicet in communi viventes, alii *Anachoritæ*, scilicet soli habitantes, & alii *Romotbitæ*, scilicet in communi, sed deterrime, laxe, & improbe viventes.

6 Sanctus Benedictus *c.* 1. *Regulæ*, & *c.* 15. quatuor enumerat genera Eremitarum, Cœnobitas scilicet, Anachoritas, Sarabaitas, & Gyrovagos. S. Augustinus vero *lib. de moribus Eccles.* dicit quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas, & Cœnobitas, & non alias species, cum quo videntur concordare Eminentiss. Bellarminus *tom.* 2. *de Monach. lib.* 2. *c.* 3. Sapientiss. Suarez *tom.* 4. *lib.* 1. *de varietat. Religion. in genere c.* 2. existimantes alias divisiones verbales falsas, aut futiles, cum aliqua membra prædictorum se se mutuo includant ut inter se minime differant. Nam Eremitæ, & Anachoritæ sola voce differunt. Rebomothitæ, & Sarabaitæ, & Gyrovagi, Cœnobitæ sunt; sed deterrime vivere in Monasterio cum proprio, & sine obedientia, non facit diversum genus condistinctum ab aliis, sed est corruptio vitæ Eremiticæ; & quod quidam se conferant in Eremum, non ut sanctius, sed liberius vivant, non est genus diversum, sed relaxatio vitæ Monasticæ, ut observat Eruditiss. P. Donatus *prax Regul. t.* 4. *tract.* 14. *num.* 6. Fagnanus tandem *lib.* 2. *decretal. in c. Nul-* 7
lus Judicum 2. *de Foro competent. num.* 54. *ad* 64.
quatuor distinguit species Eremitarum. Primi sunt 8
Eremitæ, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex Religionibus approbatis, quales sunt Eremitæ tam calceati, quam discalceati S. Augustini, Eremitæ Camaldulenses, Eremitæ S. Hieronymi per Hispaniam, & per Italiam, Eremitæ Servitæ Montis Senarii, Eremitæ S. Hieronymi de Fesulis, Eremitæ
B. Petri de Pisis. Secundi sunt Eremitæ viventes in 9
Congregatione, & habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, & tales licet non sint vere, & proprie Religiosi, quia non profitentur aliquam ex Religionibus a Summo Pontifice approbatis, tamen sunt personæ Ecclesiasticæ, & subsunt jurisdictioni Episcopi Diœcesani; *arg. c. Indemnitatibus §. penult. de elect. in* 6. & *Clementin.* 2. *§. Illas quoque mulieres, de statu Monachorum*. Tertii sunt Eremitæ, 10
qui quamvis nec sint professi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt Habitum Eremiticum & de ipsius auctoritate sunt deputati servitio alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, seu Eremitorii, & sub illius obedientia vivunt.
Quarti denique sunt Eremitæ, qui non sunt deputati 11
Ecclesiæ servitio auctoritate alicujus Prælati Ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, & ad sui libitum deferunt Habitum Eremiticum.

Eremitæ primi, & secundi generis gaudent privi- 12
legio Fori, & privilegio Canonis; de primis enim nefas esset hoc dubitare, cum sint vere & proprie Religiosi: de secundis quod gaudeant, nedum privilegio Fori, sed etiam Canonis, tenet expresse Silvester *in verb. Eremita quæst.* 1. *num.* 2. & *in verb. Ecclesia* 1. *§. dicto* 6. *num.* 6. & cum multis Fagnan. *loc. cit. a num.* 55. *ad* 60. Eremitæ tertii generis etiam 13
gaudent privilegio Fori, & Canonis, Silvester *verb. Ecclesia* 1. *§.* 5. *dicto* 6. Armilla *verb. Eremita num.* 3. Navar. *in Manual. c.* 17. *sub. num.* 79. *in fin.* & *Comment.* 2. *num.* 44. *de Regularibus*, D. Nicol. Boer. *in tract. de statu, & vita Eremit. num.* 13. & 14. Covar. *practic. qq. c.* 34. *num.* 4. Carol. de Grassis, *de effect. Cleric. effect.* 1. *num.* 105. Aloysius Ricc. 2. *part. prax. resol.* 149. Leonard. Duard. *in commen. Bullæ Cœnæ lib.* 2. *can.* 15. *quæst.* 6. *cum sua addit.* Ricciol. *lib.* 3. *Lucub. c.* 3. *in secundo casu*. Bonacina *tom.* 3. *de censuris Bullæ Cœnæ disput.* 1. *quæst.* 16. *sect.* 1. *punct.* 3. *num.* 18. Barbos. *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 12. *num.* 41. & *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 39. *num.* 45. Novar. 1. *part. quæst.* 67. *multis allegatis a num.* 1. *usque in fin. de elect. Fori*, Lezana *pluribus citatis part.* 2. *c.* 7. *num.* 4. & 5. Fagnan. *in cit. c. Nullus* 2. *de Foro competenti num.* 61. & cum multis aliis Reinffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 1. *n.* 25.
arg.

arg. c. *Qui vere* 16. *quæst.* 1. ibi: *Qui vere, pureque solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore*, & Gloss. ibid. verb. *Vere*, & *arg. c. Duo sunt genera* 12. *quæst.* 1. ubi illud Christianorum genus reputatur inter Clericos: *Quod mancipatum divino Officio, & deditum contemplationi, & Orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit*. Istis autem adnumerantur Eremitæ recepti auctoritate Episcopi Diœcesani ad servitium alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, adeoque &c. & quod tales Eremitæ sint personæ Ecclesiasticæ, censuit *Sac. Congreg. Episcop. in Fundana* 17. *Januar.* 1594. ut refert Barbosa *decis.*
14 *Apostolic. verb. Eremita num.* 2. Non desunt tamen qui tenent contrarium, & maxime de privilegio Canonis, ut Cardinalis *in Clement. Per litteras, de præbendis*, & alii, quos citat Fagnan. *loc. cit. num.* 62.
15 Eremitæ quarti generis non gaudent, nec privilegio Fori, nec privilegio Canonis, ut de communi testantur Fagnan. *loc. cit. num.* 63. Reinffenstuel. *loc. cit. num.* 28. & alii passim.
16 Deputatio Eremitæ pro custodia Ecclesiæ potest pertinere ad Laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum; *Sacr. Cong. Conc. in Albanen.* 10.
17 *Maii* 1692. Pro istis Eremitis variæ emanarunt Ordinationes, quæ hic ad litteram subnectuntur; & in primis datur Edictum emanatum sub Clemente XI. 6. Octobris 1702.

18 EDICTUM PRO EREMITIS.

Gasparo per la misericodia di Dio Vescovo di Sabina della S. R. C. Card. di Carpegna, della Santità di N. S. Vicario Generale &c.

PEr impedire molti gravi inconvenienti, ed evitare li scandali, che frequentemente succedono in quest' Alma Città, per causa d'alcuni Vagabondi, che si fingono, e portano l'Abito de' Romiti senza la necessaria licenza; La Santità di Nostro Signore inerendo agli Editti in diversi tempi emanati, particolarmente dalla San. Memor. di Clement. VIII. nel 1602. e dalla San. Mem. di Clemente IX. col parere della Sag. Congregazione della Visita sotto li 15. Luglio 1669. ordina, e comanda a tutti li Romiti, che ora si trovano in questa Città di Roma, suoi Borghi, e distretto, anche nei Romitorj, o case particolari, vicino le Chiese, che in termine di otto giorni dopo la pubblicazione del presente Editto, ed a quelli, che verranno per l'avvenire, immediatamente dopo che sono entrati in questa Città, debbano deporre l'abito Eremitico, ovvero andare a star nel Convento, o Ospizio de' Romiti di Port' Angelica, fondato a quest' effetto con autorità Apostolica, affinche non sieno costretti andare all' Osterie, o Camere Locande, come dalla Costituzione della San. Mem. di Sisto V. che incomincia: *Cum nostræ*, emanata li 29. Maggio 1587. ed ivi mostrare le Testimoniali degli Ordinarj de' Luoghi, ed incarichiamo al Superiore di detto Ospizio di riconoscerle, e quelli, che non l'esibiscono, non ammetterli, anzi cacciarli secondo ordina la medesima Costituzione Apostolica, e quei, che l' hanno, riceverli con carità, conforme l'Instituto di detto luogo, in cui dovranno li suddetti vivere, e pernottare per il tempo prescritto sotto pena di carcere, ed Esilio da Roma, e dallo Stato Ecclesiastico per dieci anni, ed altre pene a nostro arbitrio. Parimente ordina la Santità Sua sotto le medesime pene alli detti Romiti, che non vadino per Roma, se non portano la fede del Rettore, o Superiore del medesimo Ospizio, che ivi dimorano; Di più, che non possino fermarsi in Roma più di tre giorni, se non avranno in iscritto da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente licenza particolare, quale si concederà gratis, quando vi sarà causa legittima, e in detto tempo, che avranno le licenze, non dovranno questuare, nè pernottar altrove, che in detto Ospizio, eccetto quelli, li quali saranno approvati da Noi, o dal detto Monsignor nostro Vicegerente, ed avranno un' altra speciale licenza in iscritto di dimorare in qualche Romitorio, o Casa vicino le Chiese per fare l'Offizio di Custode delle medesime, ed a quelli se li prescriveranno alcune Regole, secondo le quali dovranno contenersi.

In oltre inerendo alla disposizione delle Costituzioni Apostoliche, e dei replicati Decreti della Sagra Congregazione de' Vescovi, e Regolari, proibisce la Santità Sua, che nessuno Romito sotto qualunque pretesto, colore, o causa ardisca di portar l'abito di qualsivoglia Religione, anche con licenza del Superiore di essa, con Tonica, o Mantello lungo, o senza di esso, nè con scapolare, o cappuccio simile a quelli de' Religiosi, ma debbano portarli in forma, che siano totalmente distinti dall' abito regolare, o claustrale, sotto le pene dette di sopra, e per quelli, che porteranno l'abito de' Padri Cappucini, o simile in maniera, che possano essere riputati di tale Religione, incorreranno, oltre le suddette pene, anche la pena della Scomunica latæ sententiæ imposta dalle Costituzioni Apostoliche della San. Mem. di Paolo III. Pio IV. Gregorio XIII. ed altri Sommi Pontefici.

Non intendiamo però di comprender in questo Editto li Romiti, che ora sono, e per l'avvenire saranno con legittima autorità assegnati di Famiglia, e conviveranno in detto Ospizio, o Convento di Port' Angelica, nè meno i Terziarj, Commessi, Oblati, Offerti, Donati, o altri simili, che stanno di Famiglia, o convivono nei Monasteri, o Conventi de' Regolari. Avverta ciascuno di ubbidire, perchè contro li Trasgressori si procederà irremissibilmente alle pene sopraddette, ed ancora maggiori a nostro arbitrio, secondo la qualità de' casi, con giustizia sommaria, ed anche per inquisizione. Volendo, che il presente pubblicato ed affisso ne' Luoghi soliti astringa tutti, come se a ciascuno fosse personalmente intimato. Comandiamo in oltre, che il Superiore di detto Convento, o Ospizio di Port' Angelica debba sempre tenere affisso un esemplare del presente Editto nel Refettorio, o altro luogo pubblico del detto Convento sotto pena a nostro Arbitrio. Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 6. Ottobre 1702.

G. Card. Vicario.

N. A. Cuggiò Segr.

Som-

19 *Sommario delle Regole da osservarsi dai Romiti.*

Prospero del titolo di S. Calisto della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

Essendo state fatte nel Concilio Romano, celebrato l'anno prossimo passato, alcune Regole per li Romiti, che risiedono nell' Ospizio vicino la Port' Angelica di quest' Alma Città, e per altri Romiti. E perchè le stimiamo anche molto utili da osservarsi da quei Romiti, li quali dimorano soli, o accompagnati alla Custodia di diverse Chiese, e Cappelle dentro, e fuori le Porte di Roma, però ne abbiamo fatto il presente Sommario stampato, che decentemente adattato in Tabella, vogliamo che stia sempre affisso nella Cella di ciaschedun Romito, e che le debba puntualmente osservare sotto pena di esser mandato via dalla Chiesa, che custodisce, privazione dell' Abito, e altre pene a nostro Arbitrio, secondo la qualità della trasgressione.

REGOLE.

I. Che debbano sempre portar l'Abito differente da quello, che usano i Religiosi.
II. Che non possano fondare nuovo Romitorio senza nostra licenza.
III. Che non debbano coabitare più di due Romiti insieme, parimente senza detta licenza.
IV. Che ad ogni nostro Ordine debbano dar conto delle Limosine, che ricevono.
V. Che nelle Feste di precetto debbano intervenire alla Dottrina Cristiana nella propria Parocchia.
VI. Che ogni mese, e in tutte le Feste solenni debbano Confessarsi, e Comunicarsi nella sua Chiesa Parrocchiale.
VII. Che ogni giorno debbano recitare almeno la terza parte del SS. Rosario, e la sera far l'esame della Coscienza, e recitare le Litanie della Beatissima Vergine.
VIII. Che non tengano libro alcuno senza prima mostrarlo al proprio Parroco, e averne dal medesimo la licenza.
IX. Che tengano polita la Chiesa, e le sacre suppellettili, come anche la Casa, dove abitano.
X. Che non ammettano Sacerdote alcuno a celebrare senza la nostra licenza stampata.
XI. Che non ammettano uomo alcuno a pernottare senza licenza del proprio Parroco: Che se ivi si rifuggiasse qualche delinquente, debbano subito darne parte a Noi, o a Monsignor Vicegerente nostro.
XII. Molto meno ammettere sotto qualsivoglia pretesto, o licenza alcuna Donna di qual si sia qualità, ancorchè sia sua Moglie.
XIII. Che non possano passare ad altra Chiesa, o Eremo, nè deporre l'Abito, e deposto ripigliarlo senza nostra licenza, o di Monsignor Vicegerente, sotto pena della privazione dell'Abito, della Immunità Ecclesiastica, e di carcere.
XIV. Che finalmente li RR. Curati, sotto li quali i detti Romiti, o Custodi dimorano, dovranno invigilare nell' Osservanza delle suddette Regole, e trovandoli trasgressori gli ammoniscano, e non emendandosi, siano tenuti darne immediatamente avviso a Noi, o a detto Monsignor, Vicegerente nostro, affinchè si proceda contro di essi alle dovute pene. E perchè in Roma non sono molto stabili li detti Custodi, però li detti Parrochi dovranno pubblicare almeno una volta l'anno nella Messa Parrocchiale nel giorno di S. Paolo primo Eremita le medesime Regole alli Romiti loro Parrocchiani, a questo effetto avvisati, e congregati. Questo dì 13. Novembre 1726.

P. Card. Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

BENEDICTUS PAPA XIII. &c. 20

Alias emanarunt a Felic. record. Urbano PP. VIII. prædecessore nostro litteræ in simili forma Brevis tenoris, qui sequitur, videlicet. Urbanus PP. VIII. Ad futuram rei memoriam. Cum, sicut dilectus filius Procurator Generalis Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiæ Sancti Francisci Nobis nuper exponi fecit, quamplures abutentes Habitu Fratrum Tertiariorum Ordinis ejusdem Sancti Francisci, vel simplicem Tunicam oblongam cum Mantello, vel sine eo, absque Superiorum prædictæ Religionis licentia deferant, vel etiam eis caputium, aut Tunicæ adjunctum, aut ipsi Mantello consutum superaddant, eorumque nonnulli extra Claustra degentes tum scandalose, & inopportune sub specie peregrinationis, aut alterius emendicati prætextus divagentur, tum etiam aliquas Ecclesias, seu Capellas adscito sibi Eremitarum nomine incolant, exindeque maxima apud Sæculares scandali materia, & pravæ opinionis erga prædictam Religionem ingeratur; Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut tot incommodis, & scandalis opportunum aliquod remedium adhibere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur eumdem Procuratorem Generalem specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quamvis occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequentes harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, omnibus, & singulis Locorum Ordinariis, ac Nostris, & Sedis Apostolicæ Nunciis, ubivis Terrarum constitutis, & degentibus, tenore præsentium districte præcipiendo mandamus, ne de cetero quemquam prædictam Tunicam oblongam, cum, vel sine Mantello, absque Superiorum præ-

prædictæ Religionis Minorum de Observantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis Ordinis ejusdem Sancti Francisci licentia in scriptis obtenta, quoquomodo deferre permittant, utque, si aliquem præmissorum transgressorem repererint, illum carceri mancipandum, tali Habitu exuendum, & arbitrariis pœnis mulctandum irremissibiliter curent, & præterea nemini licitum faciant, etiamsi prædictæ Religionis Minorum de Observantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis universi Ordinis hujusmodi Superiorum scripta, seu quovis alio prætextu roborata licentia desuper accesserint, ut Habitum hujusmodi cum prædicto Caputio, vel Tunica, seu Mantello, ut præfertur, consulto deferant, sublata ejusdem Ordinis Superioribus, ipsisque Locorum Ordinariis, ac Nunciis Apostolicis, & eorum cuilibet quavis auctoritate licentias hujusmodi cuiquam concedendi, ac demum earumdem tenore præsentium volumus, & ordinamus, ut si quispiam tale deferens caputium, vel cum licentia, vel sine ea, inventus fuerit, Carceris detentione, Habitus privatione, & aliis Arbitrariis pœnis ab eisdem Ordinariis, & Nunciis omnino puniatur. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die V. Oct. MDCXXXVIII. Pontificatus Nostri Anno decimosexto. M. A. Maraldus. Loco ✠ Annuli Piscatoris.

Cum autem, sicut dilectus Filius Modernus Procurator Generalis ejusdem Ordinis Nobis nuper exponi fecit, nonnulli, præsertim Eremitæ, contra præfatum Urbani prædecessoris Litterarum tenorem, ac dispositionem ipsorum Fratrum, Habitum cum Caputio, non sine eorumdem Ordinis, ac Fratrum dedecore, & perturbatione deferre præsumant, indeque plurima scandala ante hac orta fuerint, ac in dies oriantur, Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur ejusdem Procuratoris Generalis Votis, hac in re, quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, eumque a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ac effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes; hujusmodi supplicationibus inclinati de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositorum, qui dilectum filium Ministrum Generalem Ordinis prædicti desuper audierunt, ac narrata attenderunt, consilio, præinsertas Urbani prædecessoris litteras, omniaque, & singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus. Præterea memoratis Eremitis sub pœnis in eisdem Urbani prædecessoris Litteris expressis præcipimus, ut pro majori, faciliorique eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine, de cætero ultra Barbam, gestent etiam Tunicam breviorem, solitumque scapulare longius Pallio, seu Mantello, ad differentiam Tertiariorum Commensalium. Decernentes ipsas præsentes Litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, in omnibus, & per omnia, plenissime suffragari, & ab illis respective inviolabiliter, & inconcusse observari. Sicque in præmissis per quoscumque Iudices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & dictæ Sedis Nuncios, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus &c.

Datum Beneventi sub Annulo Piscatoris die XVI. Maii MDCCXXIX. Pontificatus Nostri anno quinto. F. Card. Oliverius.

Quæ ambæ Constitutiones fuerunt in linguam Italicam translatæ, & publicatæ in locis solitis Urbis ut sequitur.

BENEDETTO XIII.

Furono in altro tempo date fuori da Urbano VIII. di fel. mem. Nostro Predecessore Lettere in simil forma di Breve del tenore seguente, cioè:

Urbano VIII. a futura memoria.

I. Portando, come ci fece poco fa esporre il diletto Figliuolo Procurator Generale dell' Ordine de' Frati Minori della Regolar Osservanza di S. Francesco, molti, li quali si abusano dell' abito de' Frati Terziarj del medesimo Ordine di San Francesco, una semplice Tonaca lunga, o col Mantello, o senza di esso, o sopra ponendovi ancora il cappuccio, o aggiunto alla Tonaca, o cucito ad esso Mantello senza licenza de' Superiori della sopraddetta Religione, e alcuni di loro vagando fuori de' Chiostri scandalosamente, ed impropriamente sotto specie di pellegrinazione, o d' altro mendicato pretesto; Si ancora, abitando alcune Chiese, o Cappelle sotto nome di Eremiti, donde siegue grandissima materia, e occasione di scandalo, e di mal concetto verso di detta Religione appresso il secolo: Per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, a degnarci di porre con benignità Apostolica qualche opportuno rimedio a tant' incommodi, e scandali. Noi adunque volendo con ispecialità favorire, ed aggraziare il medesimo Procurator Generale, in vigor di questa assolvendolo da qualunque Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, Censure, e pene fulminate dalla legge, o da Persona umana, per qualsivoglia occasione, o cagione, se da esse in qualsivoglia modo trovisi legato, ed avendolo per assoluto, affine solamente di conseguire l'effetto delle presenti, inclinati alle di lui suppliche strettamente comandando, ordiniamo a tenore delle presenti, a ciascheduno degli Ordinarj de' luoghi, ed alli Nuncj nostri, e della Sede Apostolica in qualunque parte del Mondo, o costituiti, o permanenti; a non permettere, che alcuno in avvenire porti in qualsisia modo la predetta Tonaca lunga, o con Mantello. o senza di esso, senza d'aver ottenuta licenza scritta da' Superiori del-

la predetta Religione de' Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione del medesimo Ordine di S. Francesco, e che, se troveranno qualcuno trasgressore degli Ordini, e comandi premessi, procurino, che debba essere carcerato, spogliato di tal' abito, e irremissibilmente punito con pene arbitrarie; Ed in oltre non facciano lecito ad alcuno, ancorchè li sia sopraggiunta scritta, o roborata, sotto qualsivoglia altro pretesto, licenza de' Superiori della predetta Religione de' Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione dell'Ordine intiero di portare tal'Abito col predetto Cappuccio, Tonaca, o Mantello, come s' è detto avanti, tolta a'Superiori del medesimo Ordine, e alli stessi Ordinarj de'Luoghi, e Nunzj Apostolici, ed a qualsivoglia di loro qualunque autorità di concedere ad alcuno tal licenza; E finalmente a tenore delle presenti vogliamo, ed ordiniamo, *che se alcuno sarà trovato portar tal cappuccio, o con la licenza, o senza di essa*, sia onninamente punito dalli medesimi Ordinarj, e Nuncj, coll'esser tenuto in carcere, colla privazione dell'Abito, ed altre pene arbitrarie. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Apostoliche, e gli statuti del detto Ordine, roborati anco con giuramento, confermazione Apostolica, e con qualsivoglia altra fermezza, e le consuetudini, ed anche i Privilegj, Indulti, e Lettere Apostoliche, in qualsivoglia modo concesse, e confirmate, e rinnovate, in contrario delle cose premesse. A tutte le quali cose, ed a ciascheduna di esse, avendo noi i loro tenori, per pienamente, e sufficientemente espressi nelle presenti, specialmente, ed espressamente deroghiamo a oggetto del valido effetto di tutte le cose premesse. Ed anco a quelle, che per altro capo sarebbero per rimanere nella loro forza, ed a tutte l'altre cose ancora, che fossero in contrario. Ed acciochè le nostre presenti lettere più facilmente vengano a notizia di tutti quelli, a'quali esse spettano, vogliamo che alli transunti delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notaro, e muniti col sigillo di Persona costituita in Dignità Ecclesiastica, da pertutto dentro, e fuori di giudizio, s'abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite o mostrate.

Dat. in Roma appresso S. Maria Maggiore sotto l'Anello Pescatorio ai 5. Ottobre 1638. l'anno 16. del nostro Pontific. *M. A. Maraldo in luogo* ✠ *del anello*.

II. Ma, siccome il diletto Figliuolo odierno Procurator Generale dello stesso Ordine poco fa ci ha fatto esporre, presumendo alcuni particolarmente Eremiti, di portar l'Abito di essi Frati col Cappuccio, contro il tenore, e disposizione delle Lettere predette di Urbano predecessore, non senza disonore, e perturbazione del loro Ordine, e de'Frati, e per esserne in addietro nati, ed alla giornata nascerne moltissimi scandali, per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, che ci degnassimo di opportunamente provvedere con benignità Apostolica alle cose premesse. Noi adunque volendo benignamente, quanto possiamo nel Signore, consentire su questa cosa alli desiderj del medesimo Procurator Generale, ed assolvendolo in vigor di queste, da qualsisia Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, censure, e pene fulminate dalla Legge, o da persona umana, in qualsivoglia occasione, o causa, ad oggetto di solamente conseguire l'effetto delle presenti, e giudicandolo assoluto, inclinati alle di lui suppliche col consiglio de'Venerabili nostri fratelli Cardinali della Santa Romana Chiesa, preposti alli negozj, e consulta de'Vescovi, e Regolari, i quali di più udirono il diletto Figliuolo Ministro Generale, ed attesero alle di lui narrative, e relazioni, con autorità Apostolica, a tenor delle presenti, approviamo, e confermiamo le lettere preinserte di Urbano Predecessore, e tutte, e ciascheduna delle cose contenute in esse, e vi aggiungiamo la forza della inviolabile fermezza Apostolica. In oltre comandiamo a' memorati Romiti sotto le pene espresse nelle medesime lettere di Urbano predecessore, che acciò maggiormente, e più facilmente si discerna la loro differenza da' Frati del detto Ordine, in avvenire portino, oltre la barba, anco la Tonaca più corta, ed il solito scapolare più lungo del Ferajolo, o Mantello, a differenza de' Terziarj, che convivono in communità. Determinando ch'esse presenti lettere restino, e siano per essere sempre ferme, valide, ed efficaci, e che sortiscano, ed ottengano li loro plenarj, ed intieri effetti. E che pienissimamente in tutto, e per tutto suffraghino a quelli, alli quali appartiene; e apparterrà in qualsivoglia tempo, e che da quelli respettivamente si osservino inviolabilmente, e inconcussamente. E così nelle cose premesse debbasi giudicare, e definire per qualsisiano Giudici ordinarj, e delegati anco Uditori delle cause del Palazzo Apostolico, e Nuncj della Santa Sede, E che sia irrito, e vano, se scientemente occorrerà di essere diversamente tentato da chi che sia, con qualsivoglia autorità. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Apostoliche, e tutte, e ciascheduna di quelle cose, le quali nelle preinserte lettere, di Urbano Predecessore vengano concesse, come non ostative, e non ostanti tutte le altre cose, che fossero in contrario. Vogliamo ancora, che alli transunti, o esempj delle medesime presenti lettere anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notajo, e muniti col sigillo di Persona costituta in dignità Ecclesiastica, da pertutto, dentro, e fuori di giudizio, si abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite, e mostrate.

Dato in Benevento sotto l'Anello Piscatorio alli 16. di Maggio 1729. nell'anno quinto del nostro Pontificato. *F. Card. Olivieri*.

Editto per li Romiti.

Prospero del titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

I. ANcorchè per il buon regolamento de'Romiti, che dimorano per servizio, e custodia di alcune Chiese, dentro, e fuori delle mura di quest' Alma Città, o che capitano nella medesima, siano state fatte in diversi tempi molte provisioni con varj Editti pubblicati da' nostri predecessori per Ordine de'Sommi Pontefici, specialmente dalla san. mem. di Clemente XI. li 6. Ottobre 1702. e da noi per comandamento della Santità di Nostro Signore li 13. Novembre 1721. in esecuzione del Decreto del Concilio

lio Romano; nientedimeno la Santità sua (confermando primieramente tutti li sudetti Editti) volle per evitar molti inconvenienti, che siano vestiti, come si dirà appresso, li Romiti, li quali han preso, o vogliono prender l'Abito del terz'Ordine delli Religiosi Minori Osservanti di San Francesco; che però Nostro Signore inerendo alla Costituzione della san. mem. di Urbano VIII. emanata li 5. Ottobre 1638. e quella confermando in tutte le sue parti con una sua Costituzione emanata li 16. Maggio dell'anno prossimo passato 1729. (ambedue trasportate in lingua Italiana, e publicate ne' luoghi soliti di Roma) ha ordinato, che li detti Romiti, che han preso l'Abito de' Frati Minori Osservanti *non debbano in conto alcuno portare cappuccio di qualsivoglia forma, nè grande, nè piccolo, nè separato, nè cucito alla Tonaca, o Mantello; debbano bensì portar la Barba, una Tonaca più corta, e lo scapolare, il quale debba essere più lungo del Mantello*, affinchè siano distinti dalli Terziarj commensali, li quali convivono colli suddetti Religiosi ne' Chiostri, ma perchè molti de' suddetti non avendo notizia, o fingendo d'ignorare le suddette Costituzioni Apostoliche, non hanno fin' ora ubbidito, perciò la Santità Sua ordina a tutti, ed a ciascuno de' sudetti Romiti, che fra il termine di dieci giorni, da computarsi dalla Data del presente Editto *debbano levarsi onninamente il Cappuccio, scortarsi la Tonaca, e mettersi lo scapolare, che sia più lungo del Mantello*, sotto le pene stabilite nelle dette Costituzioni Apostoliche, cioè di carcere, d'essere spogliati dell'Abito, ed altre pene arbitrarie; che se taluno de' sudetti non è stato ammesso al terz'Ordine da Padri Minori Osservanti d'Araceli (se è vestito in Roma) nè dalli detti Religiosi, se è stato vestito in altri luoghi, non ardisca sotto la sudetta, ed altre pene più gravi di portar il loro Abito, nella forma prescritta, ma debba levarselo affatto, o farsi ammettere *servatis servandis* al terz' Ordine de' medesimi Religiosi nel detto Convento d'Araceli, li quali non li daranno l'Abito, se non li costa d'essere provisto di Romitorio, come prescrive il loro Statuto.

II. Finalmente la Santità di Nostro Signore ordina, e premurosamente comanda, che nessuno Romito, tanto de' sudetti, quanto di qualsivoglia Ordine, e Istituto, vestito di qualsisia Abito, possa dimorar in Roma in case particolari, nè solo, nè accompagnato, e molto meno andar questuando, sotto le sudette pene, ed anche dell' esiglio, e quelli, che vengono per visitare li luoghi Santi di quest' Alma Città, passati quei giorni, ne' quali sono albergati nella Santissima Trinità de' Pellegrini, e nell' Ospizio de' Romiti di Porta Angelica, debbano partire, e non fermarsi in casa particolare, nè questuare, sotto le medesime pene.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 26. Gennaro 1730.

P. Card. Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

De Eremitis, eorumque variis speciebus si plura cupis vide san. mem. Benedictum XIV. *De Synodo Diœcesana lib.6.tit.3.num.6.*

Novissimæ Additiones ex aliena manu.

Vexatissima est quæstio, de qua agit Auctor *n.13.* an Eremitæ qui nec Religionem professi, nec ulli adscripti Congregationi, habitum eremiticum ab Episcopo accipiunt, ejusdemque auctoritate servitio addicuntur alicujus Ecclesiæ, privilegiis gaudeant Fori, & Canonis? Quantum ad privilegium Fori nullus dubito quin eo gaudeant, Ita præter allegatos ab Au- 22
ctore *ubi supra* sentiunt Ansald *de Jurisdiction.part.2. tit. 11. num. 24.* & qui vel solus sufficit S.Mem. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesan. lib. 6. cap. 3. num.6.*

Quod vero attinet ad privilegium Canonis eo neu- 23
tiquam gaudent.

Sumus enim in materia odiosa & pœnali. Fit hinc 24
ut privilegio hoc gaudere debeant Clerici, & Regulares, de quibus Canon loquitur, tum ii, qui posterioribus Canonibus pro Regularibus habentur, 25
ut Conversi *Cap. non dubium, & cap. Parochi de sent Excomm.* tum Novitii *cap. Religioso §. Quamvis eod. tit. in 6.* Sed Eremitæ, de quibus verba facimus, nec pro Clericis, nec pro Regularibus habiti aliquo Canone sunt. Non est igitur, quod Canonis privi- 26
legio gaudere queant; ut videtur tenere Fagnan. *ad Cap. Nullus num. 62. de For. Competent.*

ERROR.

Vid. verb. *Confessarius art. 1. a num.33. ad 42.* & verb. *Jurisdictio num.30.* & verb. *Impedimenta Matrimonii art.1. a num.2.*

EUCHARISTIA.

ARTICULUS I.

SUMMARIUM.

1 *Eucharistiæ Sacramentum quid sit, & a quo institutum*, ad num. 2
3 *Quæ sit materia consecrationis Eucaristiæ, & quid hac in re Græcos inter & Latinos distet*, ad num. 5
6 *Quæ sit forma consecrationis ejusdem.*
7 *An fideles adulti teneantur de præcepto divino sumere SS.Eucharistiam; qua vero ætate & quo demum anni tempore juxta Ecclesiæ præscriptum*, ad num.9
10 *An terminus ab Ecclesia præstitutus possit nonnihil extendi, & quorum auctoritate.*
11 *Qua Ecclesia pro adimplendo præcepto parochiali SS.Eucharistia tam a Laicis, quam a Sacerdotibus &c. sumi debeat vel possit*, ad num. 19
20 *An Regulares possint in die Paschatis administrare Sæcularibus Eucharistiam*, ad num. 21
22 *An præcepto satisfiat per communionem sacrilegam.*
23 *Quibus pœnis mulctetur vivens vel moriens, qui præ-*

1 Eucharistia est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi veraciter contenti sub speciebus panis, & vini post consecrationem factam a Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex institutione divina veraciter significantibus Corpus Christi, & sanguinem sub eis realiter contineri; Sic
2 Scotus *in 4. dist. 8. q. 1.* Eucharistiæ Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima Cœna; *Ita Communis*, & aperte habetur *Matth. cap. 26. Marc.*
3 *14. Luc. 22. & 1. ad Corinth. cap. 11.* Materia consecrationis Eucharistiæ est panis triticeus, ac vinum de vite; *Ita communis Catholicorum*, & habetur in variis Conciliis, & præsertim ex Florentino in decreto Unionis, ubi ait: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia panis triticeus, & vinum de vi-*
4 *te*. Ad valorem Eucharistiæ quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate præcepti tenetur Sacerdos Latinus consecrare in pane azymo, & Græcus in fermentato; *Ita Communis*, & habetur expresse in Concilio Florentino *in decreto Unionis*, & in Constitutione S. Pii V. incip.
Providentia Romani Pontificis. Vino consecrando 5
admiscenda est modica aqua. *Ita communis*, & habetur ex Concilio Florentino in decreto *Unionis*, ubi dicitur, quod vino *ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet*, ubi per ly *modicissima* denotatur aperte, quod non potest, nec debet multum aquæ apponi, sed sufficit quælibet modica aqua, etiamsi esset una solum gutta sensibilis; & quod vino admiscenda sit aqua de præcepto Ecclesiastico, docet Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 6.* ibi: *Monet præterea Sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo misceant.*
Forma Consecrationis loquendo de consecratione 6
Corporis Christi, est ista: *Hoc est enim Corpus meum*, & loquendo de consecratione Calicis, est ista: *Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi, & æterni Testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. An autem omnia supradicta verba sint de substantia, seu essentia formæ, sicuti & alias quæstiones, quæ circa materiam, & ipsam formam solent agitari, vide apud Theologos.

Omnes Fideles adulti tenentur de præcepto divi- 7
no sumere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum, & quidem sæpius in vita; *Sic communis*; & desumitur ex verbis Christi Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, cum concordantiis.
Tempus hujus obligationis, cum non possit genera- 8
tim determinari, est singulariter determinandum prudenti judicio, ita tamen ut sacra communio non nimium differatur. Unde, ut huic præcepto Divino generalius, atque majori cum fructu animarum satisfiat, Sancta Mater Ecclesia in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. celebrato præcepit, ut Fideles post annos discretionis ad minus in Paschate Sacramentum Eucharistiæ reverenter suscipiant; habetur expresse *in cap. Omnis utriusque 12. de pœnit. & remission.* ibi: *Omnis utriusque sexus Fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit . . . suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioquin, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat Sepultura*. Et idem declarando statuit Tridentinum *sess. 13. cap. 9. si quis negaverit omnes, & singulos Christifideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ, anathema sit*. Ad satisfaciendum præcepto imposito *in d. cap.* 9
Omnis utriusque sufficit Eucharistiam sumere in hebdomada Sancta, vel infra octavam Paschæ Resurrectionis. Sic declaravit Eugenius IV. Constit. incip. *Fide digna*. Potest tamen tempus Paschale extendi in 10
longius tempus ex Episcopi, aut Parochi dispensatione rationabili; *Sacra Congreg. Concil. 19. Novemb. 1616. & cit. cap. Omnis utriusque.*

Eucharistia pro adimplendo præcepto Paschali est 11
sumenda in propria Parochia; *Ita communis*, & desumitur *ex cit. cap. Omnis utriusque*, & pluries declaravit Sacra Congreg. Concil. Unde si quis communi- 12
caret

caret in Ecclesiis Regularium infra tempus Paschale animo satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, non satisfaceret, quia in Canone *Omnis utriusque* præcipitur a proprio Parocho Eucharistiam sumi; *Sacr. Congreg.*
13 *Conc.* 23. *Januarii* 1588. An autem communicans in Ecclesia Cathedrali satisfaciat præcepto? variant Doctores. Satisfacere affirmant Abbas *in cap. Omnis utriusque num.* 12. *de pœnit. & remis.* Guttier. *Canon. qu. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 12. Lavor. *elucubr. var. tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 65. Barbosa *de Paroch. part.* 2. *cap.* 20. *n.* 12. Panimol. *part.* 3. *decis.* 61. *num.* 5. Felix potestas *tom.* 1. *part.* 3. *num.* 2916. Passerin. Sa, Piasec. & alii. Non satisfacere tamen, nisi licentiam dederit Ordinarius; vel proprius Parochus, merito tenent Cardin. de Lugo *in respons. moral. lib.* 1. *dub.* 15. Diana *part.* 9. *tract.* 9. *resolut.* 64. Dicastill. *d.* 10. *num.* 170. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 633. Ursaya *in Miscellaneo Sacro, & profano litt. P. num.* 263. & varii alii, & solide probat Pignatell. *tom.* 7. *consul.* 89. *num.* 12. *usque in finem*; ubi *sub num.* 18. testatur, quod sæpius ita declaravit Sacr. Congreg. Conc. nominatim *in Limana, in Sutrina*, & *in Perusina mense Septemb.* 1649. & Innoc. XI. *sub die* 5. *Februar.* 1682. in audientia Reverendis Parochis Urbis a Sanctitate Sua publice data, inter cetera, suæ vivæ vocis oraculo decrevit, omnes utriusque sexus Fideles, qui in Urbe commorantur, teneri pro satisfactione præcepti annuæ communionis Paschalis Sac. Communionem a suo proprio Parocho in suis Ecclesiis Parochialibus, in quarum Parochiis habitant, suscipere, & nullo modo dicto præcepto satisfacere per communionem in Ecclesia Lateranensi, vel Vaticana, vel nationalis cujusvis nationis, vel in quacunque alia susceptam. Et ita in posterum omnino servari mandavit præsentibus Eminentiss. Cardin. Vicario, Illustriss. Vicegerente, & ipsomet Pignatello Cleri Romani Camerario, ac omnibus Parochis Urbis, non obstantibus quovis Decreto Congregat. Visitationis Apostolicæ, aliarumque Congreg. ac privilegiis, & consuetudinibus quibus-
14 cumque etiam immemorabilibus. Sacerdos satisfacit pro communione Paschali ubicumque celebret Missam; tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quando agit ut Laicus, tenetur præcepto ut Laicus; Lugo *tom.* 5. *disp.* 18. *num.* 31. Gobat *tract.* 4. *num.* 74. La Croix *loc. cit. num.* 630. &
15 alii passim. Vagi, & Peregrini, & Advenæ possunt ubilibet præcepto Paschali satisfacere, etiam in Ecclesiis Regularium; Bossius verb. *Communio Sacra num.* 11. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 10. *dist.* 3. *qu.* 4. *num.* 40. Lantusca verb. *Eucharistia num.* 6. & ex Constit. Jul. II. incip. *Dum ad Sacrum* §. 37.

16 Fratres, & Sorores tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizocharæ, Cordellati, & alii quocumque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo præcepto Paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho, & non a Regularibus; Leo X. Constit. incip. *Dum intra* §. 19. *Sacr. Congreg. Episcop.* 11. *Septemb.* 1574. & 20. *Decemb.* 1616. Nec obstant Constitutio: *Pretiosus*, Constitutio: *Paterna*, aliæque emanatæ a Benedicto XIII. quia fuerunt abrogatæ a Clemente XII. Constitut. in-
17 cip. *Romanus Pontifex*. Famuli autem, Domestici, & continui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus, ut colligitur ex abunde adductis sub verb. *Approbatio art.* 1. *a num.* 64. *ad* 68. ubi fuit ostensum posse Regulares tales commensales continuos absolvere absque approbatione Episcopi; Vide ibi, & tales famulos domesticos habitantes intra septa Religiosa Societatis Jesu satisfacere communicando in templis ejusdem Societatis docet absolute Illsung. *tom.* 6. *d.* 4. *num.* 154. & La Croix *loc. cit. num.* 635. ubi dicit adesse hoc expressum privilegium *in compendio verb. Familiaris* §. 1. & 2. & Lantusca verb. *Eucharistia num.* 7. tenet absolute posse hoc Regulares ex concessione Julii II. Constitut. incip. *Dum ad Sacrum*, & testatur de communi Reiffenstuel *loc. cit. num.* 40. Hoc tamen privilegio non gaudent sæcu- 18
lares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, & cum sæcularibus exteris extra Monasteria habitant, & vivunt; *Communis*. Nec hoc privilegio 19
gaudent Advenæ, qui in Monasteriis Regularium infirmantur ex Decreto Sacræ Congreg. Concil. quæ in una Monopolitana 27. *Septembr.* 1670. ut *in lib.* 20. *Decret. fol.* 444. censuit *non licere Fratribus absque licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, & si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis.*

Regulares non possunt in die Paschatis administra- 20
re sæcularibus Eucharistiam; *Sac. Congreg. Concil.* 2. *Martii* 1619. Etsi tales personæ sæculares in alia die 21
satisfecerint præcepto, ut respondit *Sac. Congr. Concil. in Burdigal.* 9. *Junii* 1644. & *in Senon.* 21. *Jun.* 1650. & *in Mechlinen.* 3. *Januarii* 1682. Per communionem 22
sacrilegam non satisfit præcepto; Innocentius enim XI. *die* 2. *Martii* 1679. damnavit sequentem propositionem 55. in ordine; *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Qui cul- 23
pabiliter non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ab ingressu Ecclesiæ, & moriens privatur Ecclesiastica sepultura, textu expresso *in cit. cap. Omnis utriusque*, ibi: *Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura*. Ipse tamen, qui non confitetur, nec communi- 24
cat in Paschate, non est ipso jure interdictus, sed interdicendus est per sententiam, unde si ante declarationem moriatur, non est privandus Ecclesiastica sepultura, dummodo obierit cum signis contritionis; *Sacr. Congr. Episcop. in Cajetana* 24. *Junii* 1595. Nisi tamen intermissio esset notoria; *cap. A nobis* 28. *de sent. excommun.* vel adesset statutum Synodale in contrarium; *Sacr. Congreg. in Barens.* 15. *Decembris* 1696.
Qui tempore Paschatis Eucharistiam juxta præceptum 25
Ecclesiæ non recipit, potest insuper pœna pecuniaria, vel excommunicationis mulctari, ut declaravit *Sac. Congreg. Conc.* in qua propositis sequentibus dubiis.

I. An Episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis ad Confessionis, & Eucharistiæ Sacramenta negligunt accedere, & pœnas cap. Omnis utriusque sexus de pœnit. & remission. contemnunt, possit etiam ad excommunicationem procedere?

II. An pro satisfactione pœnas pecuniarias pio loco applicandas injungere?

III. An expediat talium absolutionem sibi reservare?

Die

Die 28. *Januarii* 1587. *Sacra Congreg. Ad primum censuit licere, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ex rationabili causa communio ad tempus dilata fuerit. Ad secundum posse injungi eleemosynas alicui pio loco applicandas pro hujusmodi excommunicatorum emendatione. Ad tertium non expedire lib.* 18. *Decret. pag.* 604.

26 Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate; *Sacr. Congregat. Episcop.* 25. *Maii* 1601. apud Piton. *Constit. ad Parochos utriusque Cleri num.* 205.

27 Nullo modo licere in Missis Defunctorum præbere Eucharistiam Fidelibus illam deposcentibus, statuit
28 *Sacr. Rit. Congreg.* 16. *April.* 1701. Neque ministrari in paramentis nigris; *ead. Sac. Rit. Congreg.* 2. *Augusti* 1701. idest nec tempore celebrationis, nec post, ex declaratione *ejusd. Sacr. Rit. Cong.* 20. *Mart.* 1711. & confirmat. 1. *Augusti* 1724. At novissime anno 1741. 2. Septembris declaravit ut sequitur. In Missis defunctorum, quæ in paramentis nigris celebrantur, non ministretur Eucharistia per modum Sacramenti, scilicet cum particulis præconsecratis extrahendo Pyxidem a Custodia; potest tamen ministrari per modum Sacrificii, prout est quando fidelibus præbetur Communio cum particulis intra eamdem Missam consecra-
29 tis; *Sacr. Rit. Congreg.* 2. *Septembr.* 1741. Neque potest Eucharistia ministrari Fidelibus in nocte Nativitatis Domini, non obstante quocunque privilegio; *Sac. Congreg. Rit.* 7. *Septemb.* 1641. 9. *Aug.* 1653. & 20. *April.* 1664. *in una Pisaurien.*, in qua habetur, ut sequitur: *Patres S. Caroli Congregationis Clericorum Regularium petierunt responderi. An liceat in nocte Nativitatis Domini post cantatam primam Missam, alias duas immediate celebrare, & communicare fideles? Sac. Congreg. respondit nullo modo licere, sed omnino prohibetur*. Et cum abusus celebrandi successive ad primam Missam, & communionem præbendi fidelibus, iterum tam in Urbe, quam extra resurgeret, denuo observantia dictorum Decret. *a Sacr. Congreg. Visitationis Apostolicæ* 7. *Decembr.* 1702. & Edicto Eminentissimi Card. Vicarii 18. *Decemb.* 1702. stricte demandata fuit. Vide verb. *Missa art.* 5. *num.* 15. & 16. ubi ad litteram dantur.

30 Eucharistia potest præberi pueris novem, aut decem annorum, si super Mysteriis Fidei, & Sacra Communione sint plene instructi, & de reverentia debita non dubitetur; *Communis* cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 9. *q.* 1. *art.* 5. *quæstiun.* 4. *in corpor.* S. Carol. Borrom. *act. Eccles. Mediolanens. part.* 4. *instruct. de Sacr. commun.*
31 *tom.* 1. (*1) Eucharistia potest præberi mutis, & surdis a nativitate præsertim tempore Paschali, & in articulo mortis, dummodo aliunde non appareant indispositi; Abbas Panormitan. *in cap. Cum apud, de Sponsalibus*, Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *num.* 5. Reiffen-
32 stuel *loc. cit. num.* 45. & alii passim. Sic etiam præberi potest Eucharistia Energumenis, (hoc est a Dæmone obsessis) Epilepticis, & aliis infirmis, non solum in Paschate, ac mortis articulo, sed etiam aliis temporibus, dummodo Sacram Eucharistiam absque irreverentia sumere possint, & cæteroquin indispo-
33 siti non appareant: *Communis*. Item præberi potest Eucharistia semifatuis, stolidis, phræneticis, amentibusque, si intervallum rationis habeant, dummodo non sit periculum vomitus, indecentiæ, aut irreverentiæ. Non potest tamen præberi perpetuo amentibus; *Communis*. Tenetur ægrotus ex præcepto Di- 34
vino Eucharistiam sumere per modum Viatici, quando ex Medicorum judicio est in periculo mortis constitutus, & hoc etiamsi non sit jejunus; *Communis*. Et 35
licet sit jejunus, recte adhibetur adhuc formula: *Accipe Viaticum &c.* cum non minus sumat Eucharistiam *per modum Viatici* ægrotus jejunus, ac non jejunus, ex quo Viaticum sit præparatio pro via ad cœlestem patriam brevi aggredienda, tam a jejuno, quam a non jejuno; Viatici enim nomen venit a voce *Via*, sumpta adnominatione a Cibariis, quæ a Viatoribus ad iter agendum præparantur; S. Thom. 3. *p. q.* 73. *art.* 4. *in corpore*, ibi: *In quantum scilicet hoc Sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in Patria, & secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi*, & colligitur *ex cap. De his* 9. *caus.* 26. *quæst.* 6. Vide verb. *Viaticum num.* 6.

An autem, qui mane ante periculum ex devotione 36
communicavit, si superveniat periculum, teneatur eodem die per modum viatici communicare: Variant Doctores, Suarez, Aversa, Coninch, Lugo, Gobat, *tract.* 4. *num.* 17. & *seq.* La Croix *lib.* 1. *p.* 3. *num.* 617. & alii cum ipsis probabilius negant, quia duplex una die communio prohibetur, & quia, qui communicavit quando erat proxima mors, censetur satisfecisse præcepto Viatici. Vasquez tamen, Turrianus, Ochagav, Hurtad. Quintanadven. Felix Potestas *tom.* 1. *p.* 3. *num.* 1923. & alii affirmant teneri iterum communicare pro Viatico, quia præceptum Viatici mane non obligabat, adeoque ei non satisfecit, & hanc sententiam vocat probabilem, ac tutam Dicastill. *d.* 10. *dub.* 3. & merito tamquam tuta, immo tutior, est sequenda, quia licet, ut dicunt Auctores primæ sententiæ, duplex una die prohibeatur communio, hoc tamen est solum præceptum Ecclesiasticum, quod debet cedere præcepto Divino communicandi per modum Viatici. Nec communicando, quando erat proxima mors, ipso inscio, cum de mane fuerit perfecte sanus, potest censeri satisfecisse præcepto Viatici, de quo nec cogitabat, unde ad huic satisfaciendum videtur teneri iterum communicare per modum Viatici. „ In tanta opinionum varietate, (sic concludit Benedictus XIV. *de Synodo Diœc. lib.* 7. *cap.* 11. *n.* 2.) Doctorumque discrepantia, integrum erit „ Parocho eam sententiam complecti, quæ sibi magis arriserit, quin fiat reus violati statuti synodalis, „ quod certe non potuit casum istum respicere; neque fas erit Episcopo, aut in Parochum animadvertere qui præfato ægrotanti Viaticum denegavit, „ aut quidquam de ejusmodi controversia in sua Synodo decernere, ne videatur sibi arrogare partes „ Judicis inter gravissimos hac super re contendentes „ Theologos. „ Ita ille. In eadem infirmitate, etsi 37
non teneatur, potest tamen ægrotus post aliquot, V. G. sex dies, septem, aut octo repetere Viaticum, non jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat. *Communis*, teste Busembaum *lib.* 6. *dub.* 2. *art.* 2. Immo Layman dicit hoc posse etiam post solos duos dies. Quando morbus, 38
& periculum diu protrahitur, post 7. vel 8. dies potest iterum dari communio non jejuno. Sic *Communis*, ut

ut teſtatur Lugo *de Sacramento Euchariſtiæ diſp.* 15.
39 *ſect.* 3. *num.* 64. Viaticum dari debet etiam in die Paraſceves, ſed nullatenus ipſa die poteſt ſanis præberi Euchariſtia, *Sac. Rit. Congregat.* 19. *Februarii* 1622.

40 Communio quotidiana abſolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Confeſſarii relinquendum eſt, qui devotis perſonis, & præſertim Monialibus, quas dirigunt, petentibus, ſæpe, aut etiam quotidie negare non poſſunt communionem, poſito, quod dignæ judicentur, neque deterreri debent a quotidiana communione, cum iſta a Sanctis Patribus commendetur, ut patet *ex cap. Non iſte* 55. *diſt.* 2. *de conſecratione* ex verbis S. Ambroſii ibi: *Iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit, ſic vive, ut quotidie merearis accipere.* Quod & ſumme optaret Concil. Trid. *ſeſſ.* 22. *cap.* 6. ibi: *Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes, non ſolum ſpirituali affectu, ſed Sacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctiſſimi hujus Sacrificii fructus*
41 *uberior proveniret.* Circa iſtam autem Communionem quotidianam attendendum eſt ſequens ſpeciale Decretum editum a Sac. Congr. Concil. 12. Februar. 1679. & expreſſe approbatum ab Innocentio XI.

Decretum circa Communionem quotidianam.

„ Cum ad aures Sanctiſſimi D. N. fide dignorum
„ teſtimonio pervenerit, in quibuſdam Diœceſibus
„ vigere uſum quotidianæ Communionis, etiam in
„ Feria ſexta Paraſceve, & ſimul affirmari eamdem
„ quotidianam communionem præceptam eſſe a jure
„ Divino, quin etiam in illius adminiſtratione ali-
„ quot abuſus inoleviſſe, videlicet quod aliqui,
„ non in Eccleſia, *ſed in privatis Oratoriis*, & Do-
„ mi, immo cubantes in lecto, & non laborantes ulla
„ gravis infirmitatis nota ſumant Sacroſanctam Eu-
„ chariſtiam, quam argentea techa incluſam in cru-
„ mena, aut ſecreto illis deferunt Sacerdotes Sæcu-
„ lares, aut Regulares, aliique in Communione ac-
„ cipiant plures formas, ac particulas, vel grandio-
„ res ſolito; ac tandem quis confiteatur peccata ve-
„ nialia ſimplici Sacerdoti non approbato ab Epiſco-
„ po, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctiſſimus
„ conſideranda commiſerit Sacræ Congregationi
„ Cardin. Concilii Interpretum, eadem Sacra Con-
„ gregatio prævia matura diſcuſſione ſuper prædictis
„ unanimi ſententia ita cenſuit: Etſi frequens, quo-
„ tidianuſque Sacroſanctæ Euchariſtiæ uſus a SS. Pa-
„ tribus fuerit ſemper in Eccleſia probatus, nunquam
„ tamen, aut ſæpius illam percipiendi, aut ab ea
„ abſtinendi certis ſingulis menſibus, aut hebdoma-
„ dis dies ſtatuerunt, quos nec Concilium Tridenti-
„ num præſcripſit, ſed quaſi humanam infirmitatem
„ ſecum reputaret, nihil præcipiens, quod cuperet
„ tantum indicavit cum inquit: *Optaret quidem Sa-*
„ *croſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles ad-*
„ *ſtantes Sacramentali Euchariſtiæ perceptione com-*
„ *municarent.* Idque non immerito, multiplices enim
„ ſunt conſcientiarum receſſus, variæ ob negotia ſpiri-
„ tus alienationes, multæ e contra gratiæ, & Dei dona
„ parvulis conceſſa, quæ cum humanis oculis ſcrutari
„ non poſſunt, nihil certi de cujuſque dignitate, at-
„ que integritate, & conſequenter de frequentiori, aut
„ quotidiano Vitalis Panis eſu poteſt conſtitui, & pro-
„ pterea quod ad negotiatores ipſos attinet, frequens
„ ad Sacram alimoniam percipiendam acceſſus, *Con-*
„ *feſſariorum ſecreta cordis explorantium* judicio eſt
„ relinquendus, qui ex Conſcientiarum puritate, &
„ frequentiæ fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis
„ negotiatoribus, & conjugatis, quod proſpicient
„ eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere de-
„ bebunt. *In Conjugatis* autem hoc amplius animad-
„ vertant, cum Beatus Apoſtolus nolit eos invicem
„ fraudari, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut va-
„ cent orationi, eos ſerio admoneant, tanto magis
„ ob Sacratiſſimæ Euchariſtiæ reverentiam continen-
„ tiæ vacandum, puriorique mente ad cœleſtium
„ epularum communionem eſſe conveniendum. In
„ hoc igitur Paſtorum diligentia potiſſimum invigi-
„ labit, non ut a frequenti, aut quotidiana Sacræ
„ Communionis ſumptione unica præcepti formula
„ aliquid deterreantur, aut ſumendi dies generaliter
„ conſtituantur, ſed magis quid ſingulis permittendum
„ per ſe, aut Parochos, ſeu Confeſſarios ſibi decernen-
„ dum putet, illudque omnino provideat, ut nemo
„ a Sac. Convivio, ſeu frequenter, ſeu quotidie acceſſe-
„ rit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unuſ-
„ quiſque digne pro devotionis, & præparationis mo-
„ do rarius, aut crebrius Dominici Corporis ſuavita-
„ tem deguſtet. Itidem Moniales quotidie Sac. Com-
„ munionem petentes, admonendæ erunt, ut in
„ diebus ex earum Ordinis inſtituto præſtitutis com-
„ municent; ſi quæ vero puritate mentis eniteant, &
„ fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequen-
„ tiori, aut quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti per-
„ ceptione videri poſſint, id illis a Superioribus per-
„ mittatur. Proderit etiam præter Parochorum, &
„ Confeſſariorum diligentiam, opera quoque Con-
„ cionatorum uti, & cum eis conſtitutum habere, ut
„ cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod
„ facere debent) acceſſerint, ſtatim ad illud ſumen-
„ dum de magna præparatione orationem habeant,
„ generatimque oſtendant eos, qui ad frequentiorem,
„ aut quotidianam ſalutiferi cibi ſumptionem devoto
„ ſtudio excitantur, debere, ſive laici negotiatores
„ ſint, ſive Conjugati, ſive quicunque alii, ſuam
„ agnoſcere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti
„ ac Divini Judicii formidine, diſcant Cœleſtem
„ menſam, *in qua Chriſtus eſt*, revereri, & ſi quando
„ ſe minus paratos ſenſerint; *ab eo abſtinere*, ſeque
„ ad majorem præparationem accingere. Epiſcopi
„ autem, in quorum Diœceſibus viget hujuſmodi
„ devotio erga Sanctiſſimum Sacramentum, pro illa
„ gratias Deo agant, eamque ipſi adhibito pruden-
„ tiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab
„ eorum officio poſtulari ſibi maxime perſuadebunt,
„ nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis
„ irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicio in veri, & im-
„ maculati Agni perceptione tollatur, virtuteſque ac
„ dona in ſumentibus augeantur. Quod abunde con-
„ tinget, ſi ii, qui devoto hujuſmodi ſtudio Di-
„ vina præſtante gratia tenentur, *ſeque Sacratiſſimo*
„ *Pane* frequentius refici cupiunt, ſuas vires expen-
„ dere, ſeque probare cum timore, & charitate aſ-
„ ſueverint: quibus Chriſtum Dominum, *qui ſe fi-*
„ *delibus manducandum*, & ſe pretium in morte tra-
„ didit, atque in Cœleſti Regno in præmium eſt da-

turus

„ turus, precatur Sacra Congregatio ut suam opem „ ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur.

„ Porro Episcopi, & Parochi, seu Confessarii, „ redarguant asserentes communionem quotidianam „ esse de jure Divino; doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispositione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctiss. Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes Domi, vel cubantes in lecto, præterquam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia, *deferatur publice, & cum pompa* juxta formam Ritualis Romani; si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam ut circa communionem in feria sexta Parasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant ut venialium confessio fiat simplici *Sacerdoti non approbato* ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confessarii, etiam Regulares, aut quicunque alii Sacerdotes, secus egerint, sciant Deo Opt. Max. rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa. Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens decretum typis mandari, ac publicari voluit.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.
F. Card. Columna Præf.
S. Archiep. Brancaccius
Episc. Viterbien. Secr.

42 Quando commendatur frequens usus communionis, intelligi debet de sola Communione digna, quia sola digna Communio est utilis ad salutem, unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. recte damnavit hanc propositionem 56. in ordine, *Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt est nota prædestinationis*. Talis enim propositio est maxime scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, idest qui vivunt continuo in depravatis, & corruptis moribus, sacrilege communicant; si enim per confessiones bona, & efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere. Carden. *in 2. Crisi dist. 35. num. 3.*
43 Non dari præceptum sumendi Eucharistiam sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat, est de fide contra Hæreticos, apud Bellar. *lib. 4. cap. 20.* Hinc Tridentinum *sess. 21. can. 1.* sic definiit: *Si quis dixerit ex Dei præcepto, vel necessitate salutis omnes, & singulos Christifideles utramque speciem Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit.* Quod autem Ecclesia hoc juste prohibuerit, definit *can. 2.* ibi: *Si quis dixerit Sanctam Ecclesiam Catholicam, non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit.* An vero causæ possint cessare, vel concedendus sit aliquibus Laicis usus Calicis, Trid. sess. 22. in fine committit judicio Papæ, *qui*, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis fore judicaverit.* Primis Ecclesiæ temporibus, 44
in quibus Fideles ad Sacram Communionem una convenire nequibant, nec in publico loco Sacra Eucharistia servari poterat, deficiente Ecclesiarum provisione ob Gentilium persecutiones; ne ab ipsis, quod etiam proximis temporibus Acatholicorum perfidia renovatum fuit, irrideretur, & conculcaretur, permissum fuit antiquis Christianis, quod particulas Eucharistiæ ad proprios lares deferrent, & privatim ibi asservarent, ut singulis diebus, prout moris tunc erat, se reficere possent, ut commemorant S. Hieronymus *Epist. 50.* S. Cyprianus *in lib. de lapsis n. 92. & in lib. de spectaculis*, Tertullian. *lib. de orat. sub fine, & lib. 2. ad uxorem*, & innuitur in lectione, quæ legitur in Breviario die 13. Augusti pro S. Hippolyto Mart. ibi: *Hippolytus a S. Laurentio baptizatus, domi suæ, dum Eucharistiam sumeret, comprehensus*, & plura ad rem recenset Baron. *anno 57. num. 151. & anno 570.* Gonzalez *in cap. 1. de custodia Eucharistiæ nu. 9.* Cabassut. *in not. Eccles. sæcul. 1. diss. 9.* Pax Jordan. *de re sacra lib. 3. tit. 3. num. 5.* (*2) Verum cum tepescente pristina Fidelium charitate, quandoque hoc venerabile Sacramentum non minori reverentia acceptum, quam conservatum fuerit, ideo mos illam in privatis domibus asservandi per quinque fere sæcula permissus, abrogatus fuit, & in Ecclesiis tantum servari fuit statutum, ut specialiter in *Concilio Cæsaraugustano II. can. 3.* ibi: *Si quis Eucharistiæ gratiam acceptam in Ecclesia non consumpserit, anathema sit*, & consonat *cap. Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam*. ubi Glossa verb. *Eucharistiam dist. 2. de consecrat.* & Concil. Toletan. *I. can. 14.*, & elicitur *c. Statuimus 1. de Custodia Eucharistiæ*; ubi statutum fuit, ut in cunctis Ecclesiis Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conservetur, (*3) ne possit ad illam temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda. Hactenus Eminentiss. Petra *tom. 3. comment. in constit. 1. Urbani IV. sect. unica a num. 4. ad 6.*

Eucharistia nunc omnino asservanda est in qualibet Parochiali, quantumvis paupere; quod si reddi- 45
tus, & societas non sufficiat, instituatur quæstor, vel eleemosynarum Collector *Sacr. Congr. Concil. in Urbinaten. 22. Martii 1594.*, & *Sac. Congr. Episcop. in Assisien. 14. Mart. 1614.* Extra Parochiales Ecclesias 46
non conceditur retineri assidue Eucharistia. *S. Congr. Episcop. 15. Januar. 1610.* & *Sacr. Congreg. Concil.*, quæ refert Genuens. *in prax. cap. 110.* cum ab ipsa peteretur.

Primo. *An Episcopus possit concedere Ecclesiæ non Parochiali, ut in ea retineatur Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ solum pro adoratione, vel requiratur auctoritas Papæ?*

Secundo. *Præsupposito quod Episcopus licentiam asservandi Sanctissimum in Ecclesia non Parochiali pro adoratione, an possit Episcopus successor dictam licentiam revocare?*

Respon-

Respondit.

Ad primum. *Id non posse concedi ab Ordinario; sed requiri licentiam Sedis Apostolicæ.*

Ad secundum. *Hujusmodi licentiam fuisse nullam, & propterea ei non esse deferendum, nec esse necessariam revocationem.*

47 Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quæ professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in clausura vivunt, nullatenus teneri potest. *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. die* 20. *Decembr.* 1626. Unde pro Indulto debet recurri ad Sanctam Sedem, uti ad ipsam recursum habuerunt Sorores Tertii Ordinis S. P. Francisci existentes Lucæ, & viventes collegialiter absque obligatione Clausuræ ad effectum obtinendi facultatem retinendi in propria Ecclesia Sanctiss. Sacramentum; Exhibitisque precibus Sac. Congregat. Episcop. *hac sub die* 26. *Novembris* 1708. dictam facultatem concessit arbitrio Eminentiss. Episcopi sine præjudicio jurium Parochialium, ac cum clausulis, & respectivis per Eminentiam suam præscribendis. Atque hic addenda sunt quæ erudite tradit Eminentiss. Cardin. Petra *tom.* 3. *Comment. ad Constitut.* 1. *Urbani IV. sect. unica a numer.* 21. *ad* 23. Propositis dubiis in Sacra Congregatione Concilii in *Salernitana Jurium Parochialium* 19. *Augusti* 1702., ibi: I. *An omnia jura Parochialia in Ecclesia, & in Oblatis, aliisque mulieribus degentibus in Conservatorio Sanctissimæ Conceptionis Capitis Pentæ sint exercenda per proprium Parochum S. Mariæ, intra cujus limites degunt, sive per illarum Capellanum.* II. *An eædem Oblatæ possint in eadem Ecclesia asservare Sanctissimum Sacramentum, & Sacrum Oleum Infirmorum sine licentia Sacr. Congreg., & consensu Parochi.* III. *An in dicta Ecclesia valeat earum Capellanus pro suo arbitrio Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum exponere.* IV. *An prædictæ Oblatæ, & Mulieres morientes sine electione sepulturæ sint tumulandæ in Ecclesia Parochiali, & quatenus sepulturam eligant in earum Ecclesia, debeantur Parocho emolumenta funerum.* V. *An dictus Capellanus intra annum possit celebrare solemnitates, quæ spectant ad Parochum.* VI. *Ad quem spectet benedictio Candelarum in die Purificationis, Cinerum, & Palmarum.* VII. *An denunciationes pro prædictis Oblatis, aliisque Mulieribus exeuntibus a dicto Conservatorio ad effectum nubendi, debeant publicari in ipsa Ecclesia Parochiali pro tempore habitationis.* VIII. *An per dictum Conservatorium debeatur decima Parocho.* Sacra Congregatio respondit: *Citra approbationem Conservatorii* (quæ clausula semper apponitur, dum aliqua quoad Conservatoria determinat, cum ea approbare neque tacite, neque expresse voluerit) Ad I. *Affirmative.* Ad II. *Non posse sine licentia Sacræ Congregationis.* Ad III. *Negative, nisi cum licentia Episcopi.* Ad IV. *Affirmative quoad utramque partem.* Ad V. *Exprimendas esse solemnitates particulares.* Ad VI. *Spectare ad Capellanum.* Ad VII. & VIII. *Affirmative.* Idemque resolutum fuit *in Neapolitana Conservatorii* SS. Philippi, & Jacobi in Regione Nidi Consulum Artis Sericæ sub die 2. Julii 1707. in qua proposito dubio per Summarium: *An liceret retinere SS. Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesia dicti Conservatorii absque Apostolica auctoritate?* Responsum fuit: *Non posse, & dentur Decreta in Salernitana.* Et repropositа causa in folio sub die 28. Jul. 1708. rescriptum fuit; *Citra approbationem Conservatorii in decisis, & supplicent Sanctissimo*, nempe pro facultate Apostolica illud retinendi. Itidem non licet illud retinere absque Indulto Apostolico in Grangiis Regularium; unde cum recursum habuissent ad S. Cong. Conc. PP. Oratorii pro Indulto illud retinendi in Oratorio ejus Grangiæ, seu Domus extra Civitatem existentis, in qua solebant morari aliqui Patres, vel ob infirmitatem, vel recreationis causa, maxima difficultas in concessione orta fuit; sed considerando, quod locus principaliter destinatus erat pro Infirmis, & concurrebat votum Nuncii Apostolici favorabile, ut posset concedi tempore, quo adessent infirmi; Sacra Congregatio scripsit juxta votum arbitrio ejusdem Nuncii, limitando tamen tempus ad septennium salvis juribus Parochialibus, in Ulysiponen. 3. Septembris 1707. *Hæc ille expressis verbis*, Eucharistiam Sanctissimam ex con- 48
suetudine, & privilegio non decet teneri a Laicorum Confraternitatibus sine licentia Episcopi. *Sacr. Rit. Congreg. in Insulana* 10. *Junii* 1604. & *in Asculana* 3. *Aprilis* 1632. & *in Cortonen.* 9. *Maii* 1699. & *in decreto generali* 10. *Decembr.* 1703. *in respons. ad* 26. Feria 49
quinta in Cœna Domini SS. Eucharistia asservari debet sub unica tantum Clave retinenda per Sacerdotem in crastinum celebraturum, & nullo modo apud Personas Laicas, & sæculares, cujuslibet status, gradus, & conditionis. *Sac. Congreg. Rituum in Civitat.* 22. *Novembr.* 1631., & *in Calaguritana* 13. *Septembris* 1642. Et hoc in omnibus Ecclesiis tam Sæcularibus, quam Regularibus quomodocumque exemptis, non obstante consuetudine in contrarium. *Eadem Sacra Congreg. Rit. in Caurien.* 15. *Decembr.* 1632. Eucha- 50
ristia SS. ad Ægrotum adoranda deferri non debet, si eam ob tussim, aut alias, sumere non potest pro Viatico. *Sacr. Congr. Conc. teste Zerola in praxi Episcop. pag.* 1. *verb. Eucharistia* §. 5.

Eucharistiam SS. in solemni ejus Festivitate, & 51
per octavam in processione deferre, absente, vel impedito Episcopo, pertinet ad primam Dignitatem, vel, ea impedita, ad secundam, & successive ad tertiam, vel quartam, & omnibus Dignitatibus absentibus, vel impeditis, ad primum Canonicum. *Sacr. Congreg. Rituum in Pisaurien.* 21. *Martii* 1609. *in Aretina* 30. *Januarii* 1610. *in Lamacen.* 11. *Novembr.* 1614. & *in Baren.* 19. *Januarii* 1628. Sacramentum 52
Eucharistiæ debet * non in aliqua machina pretiosæ structuræ, Sacerdotum humeris, quod in omnibus Hispaniarum Ecclesiis ex vetustissima, & immemorabili consuetudine fieri posse decrevit Sacra Rota in *Hispalen. Processionis*, 28. *Julii* 1700. & *in Salmatina Juris recipiendi servitium &c.* 23. *Junii* 1732. sed * propriis manibus a Celebrante deferri, non obstante quacunque consuetudine contraria. *Sac. Congregat. Rituum in Siracusana Modicæ* 2. *Junii* 1618. * Hæc decisio locum habet in Processione, quæ fit in Festo Corporis Christi, & in die Dominico infra Octavam ejus, ut resolvit *Sac. Rit. Congreg.* 23. *Martii* 1709. *in Compsana.* Ad Celebrantem vero ita privative pertinet delatio Sacramenti, ut ipse illud deferre debeat etiam

etiam per Parochias alienas, per quas processio transiret *Sac. Rit. Cong.* 21. *Apr.* 1630. *in Lucana* Quamvis ille, qui celebrat Missam in Festo SS. Corporis Christi debeat deferre Sacramentum in Processione, excipitur tamen ab hac regula Episcopus, qui licet non celebret Missam Pontificalem, nihilominus ab ipso deferri debet Sanctissimum Sacramentum in Processione, nisi legitime fuerit impeditus, & non a prima Dignitate, seu digniori Canonico qui Missam cantavit, ut colligitur ex Cæremoniali Episcpo. *lib.* 2. *cap.* 33. §. 8. apud Meratum *in Additionibus ad Gavantum to.* 1. *part.* 4. *tit.* 12. *num.* 11. In Vesperis autem Octavæ (si fiat Processio) deferri debeat ab eo qui cantavit Vesperas, modo sit Dignitas, vel Canonicus *Sac. Rit.*
53 *Congr.* 12. *Junii* 1627. *in Brundusina.* * Eucharistia SS. dum elevatur, Canonici, & Clerus, sive in Choro existant, sive procesionaliter incedant, semper debent genuflectere. *Sac. Cong. Rit. in Oscen.* 2. *Maii*
54 1620. Eucharistia SS. quæ pro infirmis asservatur, singulis octo, aut quindecim diebus est renovanda a Græcis. *Clemens VIII. Constitut. incipient. Sanctissi-*
55 *mus sub die* 31. *Aug.* 1595. A Latinis vero renovatio SS. Sacramenti debet fieri qualibet Dominica, non autem deferri ad quindecim dies. *Sac. Cong. Episcop. in Ravennaten.* 5. *Apr.* 1573. *ex c. Permittimus* 57. *de sentent.*
56 *excomm. & Clemens VIII. citat. Constitut. Sanctissimus.* Tabernaculum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari majori, propter functiones Pontificales, quæ fiunt versis renibus ad Altare. In Parochialibus vero, & Regularibus Ecclesiis debet regulariter esse in Altari majori, tamquam digniori. *Sac. Cong. Episcop. in Lucensi* 10. *Febr.* 1579. *& in Gasertana* 29. *Novembris* 1594.

57 Regulares non possunt publice exponere Sacramentum Eucharistiæ sine licentia Episcopi; & ex causa publica ab eodem probata, ut sæpe sæpius respondit. *Sac. Congreg. Episcopor. & præsertim in Cajetana* 25. *Octobr.* 1602. *&* 10. *Decembris* 1602. apud Nicol. *in Floscul. verb. Eucharistia numer.* 23. & Fagnan. *in cap. Grave* 19. *de Offic. Ordin. num.* 77. his verbis: *Non liceat Regularibus etiam in propriis Ecclesiis SS. Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab Ordinario, ex causa autem privata possint, dummodo SS. Sacramentum e Tabernaculo non extrahatur, & velatum remaneat ita ut ipsa Hostia videri non possit; & in Dertonen.* 27. *Maii* 1603. *& Sac. Congregat. Concil. in Neapolitana* 17. *Augusti* 1630. *& Sacr. Congr. Rit.* 26. *Febr.* 1628., *& eadem Sac. Rit. Congreg.* 22. *Ianuarii* 1701. *in Firmana expositionis SS. Eucharistiæ* censuit, *Fratribus Minoribus de Observantia Oppidi Monleani licere publice adorandum exponere SS. Eucharistiæ Sacramentum in eorum Ecclesia singulis diebus festivis totius anni, exceptis Quadragesimalibus, & Dominicis, de licentia*
58 *tamen Archiepiscopi.* Pro personis autem parricularibus exponitur in Ostiolo Tabernaculi, aut in Pyxide velata, cum luminibus, & asistentia. *Sac. Congreg.*
59 *Episcop.* 7. *Septembr.* 1678. In Ecclesiis Confraternitatum non potest exponi sine expressa Ordinarii licentia. *Sac. Congreg. Episcopor.* 20. *Augusti* 1601., *& in Papien.* 2. *Augusti* 1652. *& Sacr. Congregat. Rit. in decreto generali* 10. *Decembris* 1703. *in respons. ad* 27.
60 *dub.* Episcopus tamen id eis permittere debet juxta solitum, nisi quid relevans adsit in contrarium. *Sac.* *Congreg. Episcop. in Maceraten.* 16. *Martii* 1646. Ne- 61
que Sacramentum Eucharistiæ possunt exponere, sine licentia Episcopi Dioecesani, alii quomodocunque exempti, non habentes jurisdictionem in populum, ut declaravit *Sacr. Congregat. Episcopor. in Florentina Jurisdictionis inter Archiepiscopum, & Episcopum Fesulanum* 18. *Maii* 1696. *referente Eminentiss. Cardin. Pamphilio.*

Sacramento Eucaristiæ publice exposito, in Missis 62
privatis dicenda est Oratio de Sacramento, ordine a Rubrica præscripto. In Missis vero cantatis, & solemnibus servandum erit decretum *Sacr. Congr. Rit.* 13. *Febr.* 1666. tenoris sequentis: *Quando exponitur Sacramentum in Altari pro initio* 40. *horarum, vel spiritualium exercitationum, si accidat in Festo primæ, vel secundæ Classis, tunc in Collegiatis, vel duæ cantantur Missæ, una de Festo, seu Dominica post tertiam, altera Votiva de Sacramento post Nonam; vel una cantetur de Die cum commemoratione SS. Sacramenti. In Missis tamen privatis dicta Oratio de Sacramento erit omittenda in Festis primæ, & secundæ Classis,* prout *ead. Sac. Congr. Rit. resp.* 2. *Decembris* 1684. nam proposito dubio pro parte Procuratoris Generalis Lateranensium: *An in Missa privata de Sancto duplici, vel Semiduplici, de quo tali die fit Officium, facienda sit commemoratio SS. Sacramento exposito occasione* 40. *horarum,* prodiit rescriptum, *posse, sed omittendam in Festis primæ, & secundæ Classis.* Tempore expositionis SS. Sacramenti non possunt celebrari Missæ de requiem; *Sacr. Congr. Rit.* 2. *Decembris* 1684. Circa hanc Sanctissimi expositionem occasione 40. horarum attendenda est instructio de mandato Clementis XII. emanata 1. *Sept.* 1730. quæ ut ab omnibus percipiatur, & observetur hic ad litteram datur.

Istruzione, ed ordini da osservarsi nell' Orazione 64
continua di Quarant' ore coll' Esposizione del SS. Sagramento per li bisogni di Santa Chiesa secondo la pia mente de' Sommi Pontefici, confermata e pubblicata di nuovo per ordine di N. S. Papa Clemente XII.

Prospero del Titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale ec.

Essendo state fatte fin dal tempo dell' introduzione dell' Esposizione del SS. Sagramento per l' Orazione continua di Quarant' Ore diverse provisioni spettanti al decoro di detta Sacra Funzione, acciò le medesime venghino esattamente osservate, e si rimova ogni abuso, d' Ordine espresso della Santità di Nostro Signore, datoci coll' oracolo della sua viva voce ordiniamo, e comandiamo, che in tutte le Chiese di quest' Alma Città, tanto Patriarcali, quanto Collegiate, e Parrochiali, ed in ogni altra Chiesa sì de' Secolari, come de' Regolari, in qualsivoglia modo privilegiata, in cui si farà la suddetta Orazione di Quarant' Ore, s' osservi inviolabilmente quanto si prescrive nella presente novissima Istruzione sotto le pene infrascritte.

I. Si metterà sopra la porta della Chiesa, dove sarà l' Esposizione, un segno del SS. Sagramento ornato di festoni, come pure a capo della strada vicina, per-

perchè sia noto a chi passa, esser ivi l'Esposizione del Santissimo Sagramento.

II. Il SS. Sagramento dovrà esporsi nell' Altare Maggiore (eccettuatene le Basiliche Patriarcali, nelle quali si suol esporre sopra altro Altare), e si coprirà l' immagine, o statua, che vi sia, come anche le pareti della tribuna, e le vicine all'Altare, se non vi sono ornamenti fissi, si copriranno con drappi, avvertendosi, che gli apparati non contenghino Istorie, nè cose profane. Sopra l' Altare non vi si ponghino Reliquie de' Santi, o Statue de' medesimi (non escludendosi però quelle delli Angioli, che faccino figura di candelieri) e molto meno vi si ponghino figure dell' anime del Purgatorio di qualsisia materia, il che si proibisce anche in tutte l' Esposizioni particolari, ed in quelle, che talvolta si fanno per suffragio di quelle anime.

III. Sopra detto Altare in sito eminente vi sia un Tabernacolo, o Trono con Baldacchino proporzionato di color bianco, e sopra la base di esso vi sia un Corporale per collocarvi l' Ostensorio, o Custodia, il di cui giro sarà attorniato di raggi, e non vi sarà d' avanti alcun ornamento, che impedischi la vista del Santissimo.

IV. Ardino sopra l'Altare almeno venti lumi continuamente, cioè sei candele d' una libra, tre per parte dalli lati della Croce, ed otto candele nella parte superiore, con altre quattro dalli lati dell' Ostensorio; nella di cui parte opposta, non vi si ponga onninamente lume alcuno, e vi siano finalmente due Torcieri con le Fiaccole almeno di tre libre l'una. L' istesso numero di lumi vi sia anche di notte dopo serrata la Chiesa, tra quali ve ne siano almeno dieci di Cera, e per la Chiesa nella Sera si mettano lumi sufficienti per evitar la confusione, quali stiano accesi finchè si chiudano le Porte di essa. Potranno anche di giorno oscurarsi le finestre vicino all' Altare dell' Esposizione, ad effetto di raccogliere la mente de' Fedeli all' Orazione.

V. Niun secolare, benchè vestito di sacco di qualsivoglia compagnia, ardisca d' andare intorno l' Altare per aggiustare lumi, o far altro, che occorra, ma dovrà essere un Sacerdote, o almeno un Chierico con Cotta, con la quale sopra il proprio Abito, dovranno comparirvi anche li Regolari di qualsisia Religione. Avvertendosi di più, che ogni persona di qualsisia condizione, ed Ordine per decreto della *Sacra Congregaz. de' Riti, Urbis 19. Augusti* 1651. avanti il SS. Sagramento esposto, accostandosi, o partendosi da esso, deve fare la riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla persona del Sacerdote, quale celebra la Messa privata, s' insinua esservi decreto della medesima *Sac. Congreg. Urbis* 7. *Septembris* 1638. che mentre passa avanti l' Altare, in cui sta esposto il SS. Sagramento, dopo fatta l'Adorazione con le ginocchia piegate, scoperto il capo, alzandosi lo ricopra.

VI. Si tenga durante l' esposizione alla porta della Chiesa, per la parte di dentro, o di fuori come tornerà più commodo, un Tapeto, che faccia forma di Bussola con spazio adequato alli lati, per comodità del popolo, e sia talmente posto, che non possa mai dalla strada vedersi il Santissimo Sagramento.

VII. Stiano di continuo uno, o due Sacerdoti, o almeno in altro Ordine Sagro costituiti, se si potrà, vestiti di Cotta (benchè siano Regolari) genuflessi avanti d' un banco ricoperto con Tapeto, o panno rosso, o d' altro colore, e qualità decente vicino all' infimo grado dell' Altare, e mai sopra genuflessorj, orando tanto di giorno, quanto di notte a vicenda. Dove sarà qualche Confraternita, vi assistino due Confratelli almeno avanti un banco coperto di panno verde, o d' altro colore decente, parimente a vicenda, ma fuori del Presbiterio, e distanti dalli Ecclesiastici sudetti, ed orando con tutta divozione, per edificazione degli Astanti, e con voce sommessa per non causar distrazione alli altri.

VIII. Nella Sacristia vi sia l' Orologio almeno a polvere per saper il tempo della vicenda, di cui se ne darà il segno ad ogni Ora con la Campana maggiore tanto di giorno, come di notte.

IX. La sera avanti il giorno dell' Esposizione, dopo il segno dell'Ave Maria, si sonino le campane solennemente per avviso del Popolo, come anche la Mattina nel far del giorno, e dopo tutti gli altri segni dell' Ave Maria, durante l' Esposizione, come parimente le solite tre volte avanti le Messe solenni.

X. Nell' Altare, dove sta esposto il SS. Sagramento, non si celebri altra Messa, che le solenni per l' Esposizione, e Reposizione, nei quali due giorni, oltre la Conventuale (nelle Chiese dove v' è obbligazione di cantarla) si celebrerà dopo Nona la Messa del SS. Sagramento votiva pro re gravi (eccettuate però tutte quelle Domeniche, che sono di prima, o seconda Classe, e tutti li giorni, ne' quali per ragione del Calendario, tanto universale, quanto particolare di quella Chiesa, in cui si fa l' Esposizione, si fa Officio parimente di prima, o seconda Classe, come anche eccettuata la feria 4. delle Ceneri, e feria 2. 3. e 4. della Settimana Santa, tutti li giorni dell' Ottava di Pasqua, e di Pentecoste, le Vigilie del S. Natale, e della Pentecoste, e l'ottava dell'Epifania: nelle quali Domeniche, ed altri giorni, e ferie eccettuate, si canterà la Messa Conventuale con l' Orazione aggiunta del Sagramento sub unica conclusione) e tutto s' osserverà inviolabilmente in tutte le Chiese sì de' Secolari, che de' Regolari. Nel giorno medio, oltre la Messa Conventuale, si dovrà cantar dopo Nona la Messa votiva pro Pace, o altra, che verrà comandata da N. S. secondo sarà espresso nella lista delle Quarant' Ore con la medesima eccezione delli giorni sudetti, e con la medesima Regola circa l' Orazione. Nelle Chiese non Collegiate, e dove non è obbligazione di cantarsi la Messa Conventuale, dovrà in detto giorno medio cantarsi solo la Votiva sudetta, e con l' eccezione, e regola prescritta di sopra nella Messa del Sagramento. Questa però dovrà cantarsi ad un altro Altare, che non sia quello dell' Esposizione, nè quello, dove sia il Tabernacolo col Sagramento incluso; ed in quelle Chiese, che hanno l' obbligo di cantar la Messa Conventuale, questa pure si canterà ad altr' Altare, come si è detto. S'ordina espressamente, che nelli giorni dell'Esposizione, medio, e della Reposizione, le Messe si debbano cantare con li Ministri parati, e non altrimenti, anche nelle Chiese de' Regolari, non ostante qualsisia loro uso, o pretesa consuetudine in contrario. Nelle Messe private, che si celebreranno durante l' Esposizio-

zione, non si suoni il Campanello all' Elevazione, ma solo uscendo i Celebranti dalla Sacristia, si dia un picciol segno con la solita Campanella. Non si celebrino Messe di Requie, nel tempo, che durerà l'Orazione di 40. ore, e le Messe del Santissimo, che si celebreranno ne' giorni permessi dalla Rubrica, saranno meramente Votive senza Gloria, e Credo. Nell' altre Messe private correnti si aggiungerà coll' Ordine prescritto dalla Rubrica *l'Orazione del Sagramento*, così comandando la Santità di N. S.

XI. Il Celebrante dovendo portar il Santissimo in processione sarà vestito di Piviale bianco, quando non abbia celebrato con paramenti d' altro colore, che in tal caso continuerà il colore della Messa; il Velo umerale però sarà di colore bianco in qualsivoglia caso, che debba portarsi il Sagramento anco nel Venerdì Santo, e li paramenti de' Ministri Sagri saranno del color del Celebrante come sopra. Parimente il Pallio dell' Altare, dove sta l' Esposizione, sarà sempre di colore bianco, benchè la Messa solenne ivi si celebri in altro colore; come pur il Baldacchino per la Processione deve esser bianco.

XII. Terminata la Messa solenne per l' Esposizione, il Celebrante con li Ministri fatte le dovute riverenze al Sagramento, si ritireranno fuori del Corno dell' Epistola, dove il Celebrante (come pure li Ministri) deporrà il Manipolo, e levata la Pianeta, prenderà il Piviale, porrà ivi l' incenso in due Turiboli senza benedirlo, e dopo con li Ministri genuflessi, nel mezzo incenserà tre volte il Santissimo. Sul fine della processione, quale si principierà anticipatamente fatta l' Elevazione del Santissimo, o prima, secondo che sarà più, o meno numerosa, il Diacono in tempo congruo fatta la dovuta riverenza prenderà il Sagramento, e stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo immediatamente esso Diacono; lo prenderà il Celebrante, ricoperte le mani dall' estremità del Velo umerale, e si alzerà: Principiandosi poi da' Cantori l' Inno *Pange lingua &c.* s' incamminerà sotto il Baldachino, recitando con voce sommessa Salmi, ed Inni insieme con li Ministri, quali eleveranno le fimbrie del Piviale.

XIII. La Processione sarà composta di tutto il Clero della Chiesa, ed il Crocifero in questa funzione non sarà parato con Abito suddiaconale, ma vestito con cotta; v' interverranno onninamente 8. Sacerdoti vestiti con Cotte, e con Torcie accese in mano, li quali precederanno dalli lati avanti il Baldacchino, e dopo di essi seguiranno due Acoliti con Turiboli, quali per la strada incenseranno il Santissimo, e durante la processione si suoneranno le campane solennemente.

XIV. La Processione si farà dentro la Chiesa, e al più per la Piazza, quando l' angustia della Chiesa ne porti la necessità, e quando esca di Chiesa si farà ben pulire la strada della Piazza, dove se vi sarà qualche Bottega, dovrà tenersi chiusa durante la processione.

XV. Se vi saranno istituite Confraternità di secolari, o siano vestiti di Sacco, o nò, tanto li Guardiani, ed Offiziali di esse, quanto li Confrati tutti anderanno unitamente avanti il Clero Secolare, o Regolare che vi sarà al qual dovranno sempre cedere il luogo più degno. Di più espressamente si comanda, che li Guardiani, o altri Offiziali di esse non ardischino sotto qualsivoglia pretesto di consuetudine, o altro, di andar dopo il Baldachino sotto la pena di 25. Scudi a ciascun Fratello, Guardiano, o Offiziale della Confraternità, il quale contravenisse alla presente disposizione in conformità dell' Editto pubblicato l'anno 1689. Qual pena di Scudi 25. si dovrà applicare alla medesima Confraternità, se sarà povera, o al Monte del Santissimo Viatico a nostro Arbitrio. Monsignor Primicerio però dovrà andar dopo il Baldachino vestito senza Sacco coll'Abito suo Prelatizio, e con il Rocchetto, se ne avrà l'uso. Di più ordiniamo alli sudetti Cleri Secolare, e Regolare, che nelle proprie Chiese non permettino, che si pratichi il contrario sotto le pene contenute nel sudetto Editto, cioè di Scudi 25. alli Superiori, e Rettori delle Chiese Secolari, e di privazione di voce attiva, e passiva alli Superiori Regolari, con altre a nostro Arbitrio. Quando poi vi fosse alcuno, che tanto ardisse, si notifica, che oltre le sudette pene imposte di sopra, resterà ipso jure privo dell'Officio, e cassato dalla Confraternità respettivamente; al Guardiano, o Guardiani, ed Offiziali, quali contravverranno a questo nostr' Ordine, resterà interdetta la Confraternita, e Chiesa, e privati di fare più tale santa funzione, ed Esposizione, finchè da Noi non sarà reintegrata; si dichiara anche, che all' Accusatore di tal contravenzione si darà la terza parte della sudetta pena coll' esser tenuto secreto, e la sudetta disposizione vogliamo che si osservi anche in tutte e singole Processioni, ed Esposizioni particolari.

XVI. Ritornata la Processione in Chiesa, e giunto il Celebrante al grado infimo dell' Altare maggiore, il Diacono genuflesso riceverà il Santissimo da esso Celebrante (quale immediatamente genufletterà deponendo il Velo umerale) e lo collocherà nella base del Trono, andando poi, fatte le dovute riverenze, al suo luogo. Li Cantori divotamente, e con pausa canteranno il *Tantum ergo, &c.* dopo di che il Celebrante alzatosi colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l' incenso nel Turibolo senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il Sagramento. Terminato l' Inno senza dirsi il ℣. *Panem de cœlo &c.* si canteranno dalli sudetti Cantori le litanie contenute nel libro stampato per l'Orazione delle 40. ore (qual libro puramente senza alcuna immutazione, dovrà usarsi in qualunque altra Esposizione del Santissimo, che si faccia particolare.) Dopo che avrà dette le preci, il Celebrante alzatosi (a cui li Ministri sosterranno il libro) senza fare nuova genuflessione canterà a mani giunte il ℣. *Dominus vobiscum &c.* con le Orazioni, quali terminate genuflessi faranno breve Orazione; ed indi partiranno a capo scoperto fino ad una ragionevole distanza dal Sagramento, dandosi così il principio all'Orazione delle Quarant'ore.

XVII. Il Celebrante non dovrà usar la Sede Camerale secondo il decreto della Sacra Congr. de' Riti, ma un Banco (che nè pure abbia braccia) con il postergale ornato di panno rosso, o altro colore decente, in cui sederà insieme colli Ministri Sagri, e si averte alli medesimi, come anche agli altri, che oprano circa il Divino Ministero, qualmente in tempo, che sta esposto il Venerabile, anche nell' Esposizioni particolari, non devesi far riverenza alcuna al

al Clero, nè ad altra persona, che assista alli Divini Officj. Molto meno dovranno mai usare le Sedie Camerali nelle Chiese li Guardiani, Deputati, ed Officiali delle Confraternite, Compagnie, e Congregazioni Laicali; ma sederanno sopra un banco con postergale senza braccia a lati, e senza alcun'uso de Cuscini, come pure senza gradini, e senza genuflessorj d'avanti. Qual banco potrà cuoprirsi di panno, e non di seta, e sarà onninamente *situato fuori del Presbiterio* in quelli casi, che assisteranno alle Messe, e Vesperi solenni, o che nel Presbiterio si celebri dal Clero una funzione Sagra, o che si predichi in Chiesa secondo li replicati decreti della Sagra Congr. de'Riti, particolarmente per decreto generale emanato sotto li 13. Marzo 1688. sotto le pene medesime espresse di sopra, comminate al num.XV. nelli §.§. *Se vi saranno ec. e Di più ordiniamo ec.* Monsignor Primicerio però sederà dentro il Presbiterio al lato dell' Evangelio in un Banco coperto di panno, nell' Abito suo Prelatizio, come si è detto al num.XV. Se però la struttura della Chiesa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio, in tal caso di necessità si concederà da Noi, che possa collocarsi in Banco, come sopra de' Guardiani, dirimpetto all' Altare in uno delli lati fuori del termine del Presbiterio. Si proibisce espressamente alli Uomini, ed alle Donne di qualsivoglia stato, e condizione (eccettuate le Persone Regie, quando vi si trovino) l' entrar sotto qualsisia pretesto ad orare nel Presbiterio, o sia recinto dell' Altare, dove sta esposto il Venerabile, dovendo quel luogo esser occupato solamente da Ecclesiastici destinati al Ministerio Divino, o all' assistenza dell' orazione, il che s' osserverà non solo nelle Chiese, dove ricorre l' Esposizione ordinaria, ma anche in tutte le altre, dove per Indulto Apostolico, o per altra legittima facoltà, occorre farsi l' Esposizione, benchè per breve tempo, al che provederanno li Superiori, o Sagrestani, col riparo delli Banchi ancora bisognando. In oltre ordiniamo, e comandiamo a' Rettori, e Superiori tanto Secolari, quanto Regolari di qualsivoglia Chiesa, che durante la detta Esposizione non ardiscano di far portare respettivamente qualsivoglia sorte di Sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni sesso, grado, e condizione sotto la pena di 10. Scudi alli Rettori secolari, da applicarsi ad usi pii, riservata la terza parte per l' Accusatore, ed a Regolari della privazione della voce attiva, e passiva a nostro Arbitrio.

XVIII. Non si terranno nelle Chiese dell'Esposizioni anche particolari, bacili per limosine, nè vi assisteranno Religiosi, o altri Ecclesiastici, nè meno persone laicali per riceverle, come nè meno anderanno Chierici, Confrati, Mandatarj, o altre persone questuando per la Chiesa. Molto meno dovranno far ciò li poveri, quali staranno per lo spazio di canne dieci lontani dalle porte della Chiesa sotto le pene contenute nell'Editto stampato a parte, che per ciò sarà parimente cura de' Superiori, Sagrestani, e degli Esecutori, che vi assistono, il procurare non entrino in Chiesa, ad effetto d'evitare la distrazione de' Fedeli, che orano, potendo li Benefattori caritativi far elemosine fuori delle Chiese, siccome è anche l'intenzione di N. S. dichiarata nell'ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni Fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri.

XIX. S' avverte, che non termini l'Orazione in una Chiesa, se non che dopo che sarà principiata nell'altra, e ciò s' osserverà da qualunque Chiesa, benchè Basilica, e Collegiata, o in qualsivoglia modo privilegiata.

XX. Terminata la Messa della Reposizione, il Celebrante prenderà il Piviale (osservando il Rito respettivamente sopra descritto dopo la Messa dell' Esposizione) e genufletterà colli Ministri avanti il SS. Sagramento nel mezzo sull' infimo grado dell' Altare, immediatamente li Cantori principieranno le Litanie, e si continuerà fino al ℣. *Domine exaudi Orationem meam* inclusive. Dopo alzatosi il Celebrante colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l'incenso senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il SS. Sagramento, e prenderà il Velo umerale. Fatta l' incensazione; il Diacono colle dovute riverenze leverà il Sagramento dal Trono, e immediatamente stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo anch' esso Diacono, subito che averà consegnato il Sagramento, praticandosi dipoi rispettivamente ciò, che sopra nell' Esposizione s'è detto circa le Cerimonie, e Rito della Processione ec.

XXI. Ritornato dopo la Processione il Celebrante all' infimo grado dell' Altare, il Diacono genuflesso riceverà da esso, che starà in piedi, il Santissimo, verso cui il Celebrante genufletterà immediatamente, e deporrà il Velo umerale; il Diacono lo collocherà sopra il Corporale in mezzo dell' Altare, e ritornerà al suo luogo. Il Celebrante al ℣. *Genitori, Genitoque &c.* alzatosi colli Ministri ponerà, come sopra, l'incenso senza benedirlo, ed incenserà il Sagramento. Li Cantori diranno il ℣. *Panem de Cœlo &c.* (a cui s'aggiungerà l' *Alleluja* nel tempo Pascale solo, ed in tutta l'Ottava della Festività del Corpus Domini, in qualsivoglia Esposizione, che si faccia.) Il Celebrante alzatosi senza far nuova genuflessione sostenendo li Ministri il libro (senza dire il ℣. *Dominus vobiscum*; come per Decreto della Sagra Congregazione de' Riti) canterà le Orazioni a mani giunte, quali terminate, genuflesso prenderà il Velo umerale, ed ascendendo solo all' Altare, fatte tutte le dovute riverenze, prenderà nelle mani ricoperte, come si disse, coll' estremità del Velo umerale l' Ostensorio, e darà con esso la benedizione al Popolo, e riposto il Sagramento sopra il Corporale discenderà, e starà genuflesso al suo luogo. Il Diacono immediatamente, o un Sacerdote con Stola, fatte le dovute riverenze, chiuderà il Sagramento nel Tabernacolo, quale per tal effetto dovrà ritenersi nell' Altare dell' Esposizione, e l' Ostia consagrata si dovrà consumare nella Messa, o in quella mattina, o nella seguente: dopo di che partiranno, e terminerà l'Orazione di quarant'ore.

XXII. Nel tempo, che durerà l'Orazione medesima, si proibisce espressamente il predicare; ma volendovi far dopo li Vesperi qualche breve sermone per eccitare li Fedeli alla divozione verso il Santissimo Sagramento, si dovrà prendere la licenza, e benedizione da noi, o da Monsignor Vescovo nostro Vicegerente, anche nelle Chiese de' Regolari, ed in qualunque modo privilegiate, e non solo nell' Esposizione di quarant'ore, ma in qualsivoglia altra Esposizione, qual licenza si darà in scriptis. Quello poi dovrà sermoneggiare sarà almeno

no costituito nell'Ordine Diaconale, sermoneggierà con la Cotta, benchè sia Regolare, ma senza la Stola, ed a capo scoperto vicino all'Altare, dove sta esposto il Santissimo, ed in uno sito, che non obblighi gli Ascoltanti a fare atti d'irriverenza con voltare le spalle al Sagramento.

XXIII. Le Chiese, dove sarà l' Orazione di 40. ore, dovranno la sera stare aperte sin tanto, che vi sarà il Popolo per orare. Ma perchè non può darsi in ciò un'ora determinata, sì per la situazione d'esse, come per la mutazione delle stagioni; perciò potranno chiudersi l'Estate circa le tre ore, e l'Inverno intorno all'ore cinque. Si avverte però, che anche a Porte chiuse deve continuare l'Orazione, come si è detto al num.7. non dovendo mai essere interpolata l'Orazione di 40. ore, come per decreto della Sag. Congr. de' Riti.

XXIV. In ogni Chiesa di Roma si terrà affissa in luogo patente la Lista delle 40. ore per informazione de' Fedeli divoti.

XXV. Parimente in ogni Chiesa, dove è determinata l'Esposizione, si dovrà tener affissa continuamente nella Sagristia la presente Istruzione, acciocchè niuno possa allegare l'ignoranza delle Regole, e precetti, che vi si contengono.

XXVI. Non ardirà alcun Rettore, Curato, o Sagrestano, fuori dell'ordine assegnato nella Lista delle 40. ore, d'esponere, o far esponere il SS. Sagramento sotto qualsivoglia pretesto, o consuetudine, per veruna causa grave, nè per infermi, senza Breve speciale di Sua Santità, o almeno licenza segnata da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente sottoscritta dal Deputato delle 40. ore, quale ottenuta s'esporrà il Venerabile in un' Altare, o Cappella con un Velo avanti, e col suddetto numero di venti lumi, e si osserverà pontualmente il tempo, che dovrà durare l' Esposizione, assegnato nella suddetta licenza sotto le pene infrascritte, e privazione di Officio.

XXVII. Finalmente si comanda espressamente, che tutti, e singoli espressi Ordini si debbano inviolabilmente osservare, e che si ubbidisca esattamente per quello potesse occorrere di più al nostro Deputato sopra le quarant'ore, sotto pena alli Maestri di Cerimonie, che assistono alle funzioni, se non faranno adempire esattamente tutte le Ceremonie, ed i Riti prescritti, ed alli Trasgressori respettivamente de' suddetti Ordini, di scudi dieci d'oro da applicarsi a' luoghi Pij, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, di carcere, ed altre pene maggiori riservate a nostro arbitrio, dichiarandosi, che in difetto dell'osservanza; si procederà più vigorosamente contro li' Superiori, e Sagrestani delle Chiese, alli quali appartiene più che ad ogni altro la buona regola, e cura di esse.

Dato dalla nostra solita Residenza questo dì 1. *Settembre* 1730.

P. Card. Vicario.

Carlo Guazzuglia, Deputato.

Niccolò Antonio Can. Cuggiò Segr.

65 Solemnitas, qua cœpit publice, & cum pompa venerari Sanctiss. Eucharistia, originem habuit in Ecclesia S. Martini Civitatis Leodii; id pie, & religiose promoventibus Sanctis Virginibus Juliana, & Eva apud Urbanum IV. qui datis litteris ad Evam cum laude hujus introductionis, festivitatem postea (quam nedum Virgines postulaverant) Corporis Christi solemni Decreto in Ecclesia universali (miraculo jam evulgato Ecclesiæ S. Christinæ Bolsenæ) instituit. Patent hæc ex actis *Bollandi tom.*1. *ad mensem Aprilis pag.* 459. 462. 465. & 477. & re cognita, ac examinata *in Sac. Congreg. Rit. sub die* 10. *Junii* 1700. concessum fuit iudultum Capitulo Collegiatæ d. Ecclesiæ S. Martini, ut posset in qualibet feria quinta non impedita officio novem lectionum, & jejuniorum, recitare officium Sacramenti. Sanctissimum Eu- 66
charistiæ Sacramentum tanta præstat excellentia, & dignitate, ut illud associans gaudeat Immunitate Ecclesiæ; *Sacra Congregat. Immunitat. in Beneventana* 30. *Septembris* 1636. *lib.*3. *decret. Paul. fol.*14.

Hic adde, quod Oratio 40. horarum cum Exposi- 67
tione SS. Sacramenti ad imitationem quadraginta dierum, quibus Dominus Noster Jesus Christus in deserto jejunavit, & oravit, cœpit practicari Romæ in Archiconfraternitate Orationis, & Mortis, & ibi prius instituta fuit, & confirmata a Pio IV. Constit. incip. *Divina disponente*. A Clemente autem VIII. Constit. incip. *Graves, & diuturnæ* fuit injunctum, anno 1592. ut illa per gyrum practicaretur in omnibus Urbis Ecclesiis, ut hodie practicatur: & Indulgentiam plenariam peccatorum concessit in Ecclesia, ubi reperitur, unam saltem horam in Oratione perseverantibus. Quam tamen Paulus V. mediante Brevi concesso die 10. Maii 1606. lucrari postea mandavit in illa orantes *per quel tempo, che gli riuscirà comodo*. Ursaya *in Miscellano sacro, & profano par.*1. *litt. O. num.*65. Exinde die 20. Januarii 1705. de mandato Clementis XI. & die 1. Septembris 1730. de mandato Clementis XII. editæ sunt supra allatæ instructiones observandæ in illa Ecclesia, in qua fit talis Oratio 40. horarum cum expositione SS. Sacramenti, quæ instructiones sunt ad litteram allatæ paulo ante a *n.*64. *ad* 65. Alia vide verb. *Infirmus*, verb. *Moribundus*, verb. *Viaticum*.

Adde ad uberiorem eruditionem quod tradit eru- 68
ditissimus Ughellus *in Italia Sacra tom.*4. *pag.*27. *litt. d.* ibi: Orationem certe quadraginta horarum Mediolani primum institutam constat auctore ejus Bono Cremonensi. Hic enim anno salutis 1534. Francisco II. Mediolani Duci persuasit, ut Sanctissimum Christi Corpus populo adorandum in templis exponeretur per quadraginta horas, quot scilicet in sepulcro jacuisset, atque ita per orbem in præcipuis Urbis hujus templis idem fieret, ut Oratio in amplissima Urbe numquam deficeret. Quod quidem tanto studio fa- 69
cere aggressi sunt Mediolanenses, ut nisi nimii luminum, & apparatuum sumptus lege coerciti fuissent, ceræ & olei inopia laborandum perpetuo fuisset. Ita in religiosissima Urbe perpetua oratio ab eo tempore instituta in Romanam Urbem deinceps Clementis VIII. decreto traducta est. Ejusdem Boni Cremonen- 70
sis institutum fuit, ut singulis sextis feriis ad horam nonam signum Campanæ daretur, quo fideles admoneantur, ea ipsa hora Mundi Salvatorem Christum Dominum oratione ad Patrem pro nobis fusa spiritum emisisse. Quod & in quibusdam Diœcesis Oppidis serva-

servatur, & per universum Christianum Orbem fieri deberet. Hactenus ille. Fuisse autem institutam Orationem 40. hor. a Patre Josepho Mediolanensi Cappuccino in memoriam 40. horarum, quibus Redemptor Noster jacuit in Sepulcro, refert Thyers *l.* 4. *c.* 17. relatus a Card. de Lambertinis *volum.* 2. *notificatione* 10. qui tamen ibi citat pro dicta institutione Constitutiones Pii IV. & Clementis VIII. jam a nobis allegatas
71 sub *num.* 67. Et idem Card. Lambertin. *volum.* 1. *notificat.* 14. colligit ex annalibus introductam fuisse sæculo sextodecimo (*5) devotionem 40. horarum tribus ultimis bacchanalium diebus ante diem Cinerum, pro avertendis fidelibus ab operibus carnis, & convertendis ad opera Spiritus, & pro placanda Divina indignatione irritata a peccatis committi solitis illis diebus.

72 Eucharistia in azymo, aut fermentato respective a Latinis, & Græcis Presbyteris est ministranda: Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 57. incip. *Et si Pastora-*
73 *lis* §. 6. Species Sacramenti Eucharistiæ iterum coqui
74 prohibetur. Idem *ibid.* §. 6. Eucharistiæ species corruptioni non sunt exponendæ. Idem *ibid.* §. 4. & 5.
75 Eucharistia non est retinenda domi, nec deferenda in
76 itineribus. Idem *ibid.* §. 6. Eucharistia infantibus statim post Baptismum, & pueris in Missa ministrari a Græcis Presbyteris prohibetur. Idem *ibid.* §. 2.

77 Eucharistia ad infirmos, ubi vis Turcarum prævalet, & iniquitas, est deferenda a Sacerdote Stolam semper habente propriis coopertam vestibus, in sacculo, seu bursa Pyxide recondita, per funiculos collo appensa, ac in sinu reposita, ab uno saltem Fideli in defectu Clerici associato. In aliis vero locis, ubi non tanta adsunt infidelium, seu hæreticorum pericula, præcipitur, quod Sacerdos indutus superpelliceo, Stolaque utrique humero circumsepta, & præcedente uno saltem lumine, Hymnos, & Psalmos submissa voce recitans, in Sacra Pyxide, vel in Calice mundo velamine cooperto ambabus manibus illud ante pectus tenens, devote deferat. Idem tom. 1. Constitut. 89. incip. *Demandatam* §. 23.

78 Eucharistiæ expositio non exigitur pro lucrandis Indulgentiis visitantibus Ecclesiam concessis. Idem
79 tom. 2. Constitut. 5. incip. *Accepimus in Civitate*. Requiritur vero, quando id injungitur in concessione Indulgentiæ, ut in Oratione 40. horarum; sed fieri non debet absque Episcopi licentia. Idem *ibid.*

80 Eucharistiæ Sacramentum non potest in Ecclesiis non Parochialibus retineri sine Apostolica Auctoritate. Idem Constitut. incip. *Quamvis*, §. 24.

81 Eucharistia nonnisi a naturaliter jejunis licite sumi potest. Bened. XIV. Constitut. incip. *Quadam*, §. 3. Ex Pontificia tamen dispensatione, urgentibus, & gravibus de causis, quandoque nonnullis concessum est, ut Eucharistiam etiam non jejuni sumere possent. Idem *ibid.* §. 9. ubi refert Breve a Pio IV. ad preces Sebastiani Lusitaniæ Regis relaxatum, in quo Sacerdotibus per Indias enunciati Regis Dominio subjectas commorantibus, qui vel ob contractam ægritudinem, vel Cœli inclementiam, post mediam noctem, aliquem sument cibum, sit facultas successivo die Sacrum peragendi. Item refert quod Innocentius XIII. per suas Apostolicas Litteras in forma Brevis Romanorum Reginæ Elisabethæ Christinæ concessit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam post aliquem degustatum cibum, quo die in Bohemiæ Reginam ungi solemniter, coronarique deberet, ita exposcente imbecilli ejusdem valetudine, quæ tam diuturnam functionem, nullo recreata cibo, perferre non potuisset. Simileque Indultum ab eodem Pontifice concessum reperitur Regi Christianissimo Ludovico XV. sumendi Eucharistiam non jejuno, die suæ solemnis Consecrationis, & Coronationis.

Dictus autem Pontifex *ibid.* §. 11. sic inde prose- 82
quitur. Unicum itaque exemplum privatæ communionis ex devoto Religionis affectu sumptæ in vim obtentæ a Summo Pontifice facultatis eamdem sumendi, adhuc etiam post refectionis aliquid degustatum, ita exposcentibus imbecillitate, indigentiaque corporeæ habitudinis in Carolo V. Imperatore suppetit. Is recursum habuit ad Julium III. Pontificem, qui eidem indulsit, ut post etiam aliquod sumptum exiguum jentaculum, posset Sacram participare Communionem. Deinde *ibid.* § 13. Quod Julius III. præstitit erga Carolum V. Imperatorem, idem indulsit Clemens XI. anno 1716. Jacobo III. Magnæ Britanniæ Regi. Vide dict. Constitutionem, *Quadam*, per tot. ubi multa erudite ad rem.

Eucharistia non est in medias flammas projicienda ad 83
incendium compescendum, Bened. XIV. Constitut. incip. *Cum, ut recte* §. 11. in cujus titulo, seu summario sic expresse habetur: *Ad incendium compescendum ad Ecclesiam S. Nicolai in Carcere exortum, minus rite allatam fuisse ex Ecclesia Sacram Pyxidem Sanctissimum Sacramentum intercludentem, eaque super populum, & ad furentes flammas benedictum, rationibus, pluribusque allatis Ecclesiasticis sanctionibus, demonstratur; at ne tale quid exinde fiat, opportune sancitur*. Nec Eucharistia ad experimentum quodcumque innocentiæ, vel culpæ, est adhibenda. Idem *ibid.* §. 11.

Eucharistia iis tantummodo Ritibus est colenda, 84
quos non privata devotio, sed Ecclesiastica auctoritas probaverit. Idem *ibid.* §. 12. & 13. Eucharistiam 85
Feria quinta in Cœna Domini consecratam Græci asservare consueverunt in annum integrum pro infirmis. Idem Constitut. incip. *Allatæ sunt* §. 29. Ritus vero hujusmodi iteratis vicibus fuit proscriptus. Idem *ibid.*

Obsessorum Exorcizatio fieri non debet, admota ad 86
eorum corpus Sanctissima Eucharistia. Idem Constitut. incip. *Cum ut recte*. §. 15.

* Juvat adhuc e variis aliis operibus Benedicti XIV. 87
ad rem sequentia depromere.

De frequentia SS. Communionis, quibus concedenda sit quotidiana, quibus aliquanto rarius, nihil innovandum supra Decretum Innocentii XI. die 12. Februar. 1679. Omnia scilicet referenda esse docti & prudentis Confessarii judicio. Inferri tamen ex eodem Decreto licet, frequentem accessum denegandum esse iis, qui in gravia peccata sæpe labuntur, nec de emendatione sunt solliciti, sicut nec tam sæpe iis, quorum cum voluntas sit a gravibus aversa, venialibus tamen tenacius inhærent. *De Synodo Diœces. lib.* 7. *cap.* 12. §. 9.

Eucharistiam una tantum die Paschatis Resurre- 88
ctionis distribuere vetitum est Regularibus in suis Ecclesiis; cæteris vero Paschalibus diebus id possunt citra ullam prohibitionem. *Ibid. lib.* 3. *c.* 42. §. 3.

Pas-

89 Paschale tempus, intra cujus spatium satisfieri potest præcepto, ab Eugenio IV. Constit. incip. *Fide digna*, definitum est, a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis, nec licet Episcopo, etiam in Synodo, tempus illud latius prorogare. *Ibid. lib. 7. cap. 69. §. 9.*

90 Paschali præcepto de Eucharistia sumenda in Parochiali Ecclesia non satisfit recipiendo illam in Ecclesia Metropolitana, ut ex decretis S. Congregationis firmat de Lugo *Resp. Moral. lib. 1. dub. 15.* Ita *Instit. Eccles. 18. §. 12.*

91 Qui præcepto Paschali de Eucharistia sumenda non satisfecit tempore apto, etiam post illud tenetur, & cogi potest pœnis ad Eucharistiam sumendam. *Instit. Eccles. 45. §. 15.*

92 Famuli & famulæ sæculares inservientes Monasteriis Regularium utriusque sexus, etiamsi habitent in atriis Monasteriorum muro circumvallatis; tenentur communionem Paschalem in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines situm est Monasterium, recipere; ut ex decreto Sac. Congr. sæpius decisum est; neque enim habitationes illæ sunt intra septa, ac domos Monasteriorum, quod requiritur a Tridentino ut famuli eximantur a Paræcia. *Instit. Eccl. 55. §. 7. & 8.*

93 Sacerdotes Missam celebrantes non tenentur præcepto Paschali satisfacere in sua Paræcia; si tamen raro intra annum celebrent, nec volunt seu possunt celebrare Missam in Paschate, tenentur tunc communicari in Paræcia. *Ibid.*

94 Peccatori occulto publice Eucharistiam petenti non est deneganda, cum jus naturæ ad famam id expostulet. *De Syn. Diœc. lib. 7. c. 12. §. 4. nov. edit.*

95 Occulte vero petenti, & noto Sacerdoti aliunde quam ex Confessione, tuto negatur. Si vero pariter aliunde & simul etiam ex Confessione sciat, exprimere debet Sacerdos se habere ejus peccati scientiam ex certo loco, non tamen nominato eo, a quo scit, si sub arcani naturalis sigillo id acceperit. Si vero noverit rem tantum ex Confessione, perinde se gerat, ac si nescjverit, cum id exigat arctissimum Confessionis sigillum. *Inst. Eccles. 89. §. 3.*

96 Publicus peccator publice petens repellendus est. Publicus vero dicitur non ille tantummodo, qui talis declaratus est a Judice, sed etiam qui per evidentiam facti, quæ nulla possit tergiversatione celari, talis habetur. *Ibid. §. 8. & de Sacrif. Missæ lib. 3. c. 20. §. 4.*

97 Eucharistiæ sumptionem præcedere debet jejunium naturale a media nocte præcedente cæptum. Nec refert si post cibum sumptum ante mediam noctem nullus somnus captus sit, nec cibus concoctus ante Communionem. Porro jejunium istud frangitur etiam parvitate materiæ; quare nec ablutio sumpta post celebratam Missam admittenda ab eo est, qui eo die alias Missas celebrare permittitur, uti die Nativitatis Domini, quo in casu nec licet celebrare & ad dandum ægroto Viaticum, nam præceptum Viatici obligat quando conferri potest juxta ritum Ecclesiæ. Reliquiæ tamen cibi in ore remanentes, si deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, ut ex Rubrica Missalis constat. Vicissim si quis antequam somno se dederit, parum facchari in os induxerit, quod paulatim liquescens in stomachum delabatur; id utique jejunium istud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum, vel condimentum ad saporem explorandum, & statim expueret, hæc non esset fractio jejunii. *De Sac. Miss. lib. 3. toto c. 12.*

In dubio num quis fregerit jejunium, disputant Theologi, apud quos varii casus distinguuntur; præstaret tamen abstinere a percipienda Communione. *Ibid. §. 7.* 98

Sacerdos extra Missam Eucharistiam suscepturus stolam e collo suspensam habere debet, uti præcipit Rituale Romanum. Potest vero seipsum manibus suis communicare, si absit scandalum, & suppetat causa, quæ perceptionem Sacramenti exigat, nec alius sacerdos præsto sit. Causa vero est solemnis aliqua Festivitas. *De Sacr. Miss. lib. 3. cap. 17. §. 19.* 99

In Missis Defunctorum Eucharistiam fidelibus administrare non est vetitum, cum Decretum Sac. Congregationis Rit. id prohibens modo non amplius exhibeatur illud poscentibus, & docti Rituum Scriptores admittant, administrari tuto posse, in quacumque demum Missa, nullo facto discrimine inter formas in eadem Missa consecratas, & reliquas, quæ in Tabernaculo asservantur. *Ibid. cap. 18. §. 12.* 100

Nocte Natalis Domini ex Decretis S. Rituum Congregationis vetitum est ministrari in Missa Sacram Communionem fidelibus adstantibus; quin nec Sacerdos eadem nocte alias duas Missas celebrare permittitur. *Ibid. §. 13.* 101

Feria VI. in Parasceve, & Sabbato Sancto nullus nisi ad Viaticum est communicandus, ut ex consuetudine omnium Ecclesiarum certum est. *Ibid. §. 14.* 102

Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam, graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, ut qui recipit ab illo Sacramentum scienter, peccato ejus communicet, quæ est animadversio S. Thomæ. *Ibid. cap. 19. §. 2.* Ex quo infertur, peccare illum graviter, qui Sacramentum suscipit a Sacerdote schismatico, vel excommunicato, ex eo quod ejus peccato communicat. *Ibid. §. 3.* 103

An unico peccato peccet Sacerdos, qui letali peccato infectus pluribus Sacramentum Eucharistiæ administrat, diffident inter se DD., alii enim unicum agnoscunt, quando per continuationem actionis pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles. *Ibid. §. 5.* 104

Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel majoris moduli hostiam præbere, quod vetat Sac. Congregat. Concil. in Decreto approbato ab Innocentio XI. 12. Februar. 1679. *ibid.* 105

Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam, pro consecrata ob periculum idololatriæ, tum respectu suscipientis, tum adstantium. *Ibid. c. 20. §. 4.* 106

Purgatio, quæ olim fiebat per Eucharistiam, qua Sacerdos fideli communicaturo denunciabat, Corpus Christi futurum illi ad probationem, licet forte non contineat tentationem Dei, ut non male ratiocinatur Vasquez, hodie tamen cum abrogata fuerit per text. in *cap. Ex tuarum*, in usum revocari non potest, *Ibid. lib. 3. cap. 20. §. 3.* 107

Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invaluit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria, utique retinenda est; aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem, & mortem, quo species Eucharisticæ consumantur. *Ibid. §. 6.* 108

Si

109 Si alicujus Sacerdotis negligentia aliquid Eucharistiæ in terram deciderit, rubricæ Missalis servandæ sunt: quamquam fatendum est, canonicas pœnas obsolevisse. Si vero fragmentum aliquod in feminæ pectus deciderit, præstat, ut femina suis ipsa manibus levatum in os inijciat. *Ibid. §. 7.*

110 Parochus Eucharistiam deferens, vel cadaver associans, si impeditus sit transire per viam publicam, jus habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest a domino: id enim jure communi concessum est cuilibet de populo. *Instit. Eccles. 89. §. 2.*

111 Si quis Sacerdos ægrotus Viaticum suscipere vellet manibus suis, atque in os suum inferre non renuente Sacerdote, damnari non meretur. *De Synodo Diœc. lib. 13. c. 13. c. 19. §. 25. nov. edit.*

112 Si quis Episcopus vetet, ne in Missa in hoc, vel illo Altari celebranda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum illi esse, nec turbæ ciendæ. Encyclica 12. *Novemb.* 1742. & *de Sacrif. Missæ lib. 2. c. 22. §. 17.*

113 Si quis surripiat hostiam, vel particulas e tabernaculo, vel a sacra pyxide, vel ex Ostensorio, & extractam asportet, id sufficere censetur pro asserendo Furto Hostiæ consecratæ, quare reo competet demonstrare non esse consecratas. Ita in Bulla *Ab Augustissimo*, Bull. *tom. 1. num. 43.*

114 Eo ipso autem quod quis id sacrilegii egerit, præsumitur uti voluisse ad malum finem; quæ pariter præsumptio valet contra eum, qui in actu communionis, vel post illum, a suo, vel alieno ore extractam particulam asportaverit.

115 Rei hujus sacrilegii etiam pro prima vice tradendi sunt brachio sæculari, præcedente in Ecclesiasticis degradatione reali. *Ibid.*

116 Quoad Eucharistiam pueris administrandam recte admonet Pontifex non eamdem desiderari ætatem in pueris in mortis articulo versantibus, quæ in iis, qui recte valent. In morituris judicio Parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget, num tanta polleant perspicacia, ut Christum sub speciebus Sacramentalibus firmiter credant & adorent. *Ibid. cap. 12. §. 3.*

117 Recte valentes potiri debent majori judicii firmitate, ut debita religione, & reverentia ad Sacramentum accedant; quæ plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter & decimum quartum ætatis. *Ibid. §. 2.*

118 Extreme ægrotantibus, eodem periculo mortis diutius perseverante, potest & debet semel, iterum, tertio Viaticum conferri, petente maxime ægroto: sed quoties, & quantum temporis intercedere necesse sit inter unam & alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet. *Ibid. lib. 7. cap. 13. §. 4.*

119 Eucharistiam in Oratoriis privatis administrare, quamvis multi vetitum non esse credant; tamen consonans praxis, quæ Romæ obtinet, vetat in Diœcesi Bononiensi. *Instit. Eccl. 34. §. 12.*

120 Sacerdotes omnes cujuscumque sint Collegiatæ, tenentur Feria V. in Cœna Domini Sacramentum SS. Eucharistiæ recipere e manibus Celebrantis, ut edicunt Decreta plura Sacræ Congreg. apud Bissum verb. *Communio num. 383. Instit. Eccl. 38. §. 10.*

Additiones ex aliena manu.

Primis Ecclesiæ sæculis Christiani omnes Eucharistiam quotidie suscipiebant, minimeque Sacrificio Missæ assistebant absque Eucharistiæ susceptione. Testaturque D. Hieronymus *Epist. 5. ad Pammach.* quod ita Romæ suo tempore servabatur. Frigescente sæculo quinto hoc fervore, Concilium Agathense anno 505. declaravit *Can. 18. in Can. 19. distinct. 2. de Consecrat.* quod qui in diebus Nativitatis Domini, Paschatis, & Pentecostes Eucharistiam haud susceperint, ii pro Catholicis non haberentur. 121 122

Concilium Turonense III. *Can. 50.* jussit, ut Laici ter in anno Eucharistiam susciperent. Falso autem Gratianus *in Can. 16. dist. 2.* jussionem hanc tribuit Papæ Fabiano addens *in Paschate videlicet, & Pentecoste, & Natali Domini*, nam certum est, initio sæculi tertii, quo Pontifex hic vixit, Christianos quotidie Eucharistiam suscepisse. 123 124

Tandem eo res redacta erat, ut Christiani omnino negligerent Eucharistiam suscipere. Quo factum est, ut *Concilium Lateranense anno 1216. celebri Canone, Omnis utriusque Sexus 12. de Pœnitent. & Remiss.* sanxerit, ut Christiani post annos *discretionis* saltem semel in anno Eucharistiam suscipiant a Dominica Palmarum ad octavam usque Paschatis in propria Parochia. 125

De annis *discretionis* certa Regula statui nequit, sed judicio Confessoris & Patris remittendum, an Pueri discretionem habeant ad tantum Sacramentum suscipiendum; Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib. 5. tit. 9. cap. 7. num. 3.* ubi quod in aliquibus Diœcesibus anni duodecim dijudicantur *discretionis* ad hunc effectum ex Constitutionibus Synodalibus. Suscipique debet Eucharistia in propria Parochia. Ad hunc autem effectum quænam dicatur propria Parochia, tradit Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib. 3. tit. 10. cap. 3. num. 27. & seq.* Prohibitumque est Regularibus in die Paschatis Eucharistiam etiam ministrare Laicis. At nota, quod excepto die Paschatis, aliis diebus qui intercedunt a Dominica Palmarum ad octavam Paschatis possunt Regulares ministrare Eucharistiam Laicis, modo tamen hi in propria Parochia præceptum impleant: S. Mem. Benedictus XIV. *de Synodo Diœces. lib. 9. cap. 16. num. 3.* 126 127 128 129 130

De licentia tamen Parochi, in Ecclesiis etiam Regularium, suscipi valet Eucharistia. At nequeunt Parochi dare licentiam *generalem*, ut quilibet Parochianus Eucharistiam suscipere in Ecclesiis Regularium queat? Debet hæc licentia esse specialis ut decisum referunt Nicol. *Lucubrat. Canon. lib. 3. tit. 38. num. 2.* Romaguer. *ad Constit. Synod. Gerund. lib. 3. tit. 10. cap. 3. num. 19.* 131 132

An possit de licentia Episcopi, vel Vicarii Generalis suscipi Eucharistia in Ecclesia Regularium magna quæstio est. Vide dissidentes inter se Doctores apud Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib. 3. tit. 10. cap. 3. num. 8. & sequent.* qui tamen affirmativam tenet sententiam. 133

De Eucharistia an possit ministrari ultimo supplicio damnatis consule *San. Mem. Benedictum XIV. de Sacrific. Miss. sect. 2. §. 175.* & rursus *de Synod. Diœcesan. lib. 5. cap. 11. num. 3.* 134

NOVISSIMA ADDITAMENTA.

(*1) Mirum esse non debet, ex communi Theologorum doctrina posse pueris novem, aut decem annorum Eucharistiam tribui, infantibus enim, duodecim omnino sæculorum tractu concessam esse in baptismate cum apud Græcos, tum apud Latinos Eucharistiam sub vini specie, innumera docent veterum testimonia, quæ quod ad Græcos attinet, indicat Allatius in annotationibus *de communione orientalium* additis ad Tractatum *de consensione utriusque Ecclesiæ*; quod ad Latinos spectat, Theologi nostri attulerunt, atque in his Tournelius *de Euch. quæst. vi. art.* 2., & P. Joannes Haiden in dissertatione *T. x. Thes. Zachariani Theolog. p.* 217. iterum edita *de instituto Ecclesiæ infantibus mox cum Baptismo conferendi Sacramenta Confirmationis, & Eucharistiæ*. Immo grandiusculis pueris, superfluas Eucharistiæ partes (sepositis tamen aliquot in gratiam infirmorum), de Constantinopolitana Ecclesia docent Evagrius *l. iv. Hist. c.* 36., & Nicephorus *lib. xvii. cap.* 25. de Gallicana vero Ecclesia testes habemus Patres Concilii Matisconensis II. qui anno 585. *can.* 6. statuerunt, ut quarta, vel sexta feria innocentibus distribueretur quidquid post peractam missam in sacrario superfuisset.

(*2) Originem consuetudinis, qua christianis domum Eucharistiam deferre licuit, privatim sumendam, etiam S. Basilius *ep.* 289. ad Cæsaream Patriciam ex persecutionibus repetit. Diu tamen, multisque a pace Ecclesiæ data sæculis viguit. Equidem Baronius *ad an. Christi* 57. *num.* 152. censuit, eam consuetudinem usque ad Hormisdæ tempora perdurasse, sed consequentibus quoque sæculis ad xii. non plane abrogatam fuisse plura ostendunt exempla, quæ Thiersius *de l'exposition du S. Sacrament lib.* 1. *cap.* 1. & laudatus Tournelius recitant *l. c. quæst.* iv. *art.* 2. Quin etiam moris fuit, ut Episcopi a Romano Pontifice ordinati partem quidem Hostiæ sibi tunc ab eodem exhibitæ sumerent, aliam servarent paulatim quadraginta a sacra inauguratione diebus absumendam; Immo teste Fulberto Carnotensi in epistola ad Picardum decimo, quo ille vivebat, sæculo suæ Provinciæ Episcopi consuetudinem eo tempore vigentem approbarunt, ut Episcopus Presbytero recens ordinato Eucharistiam sub una panis specie item per xl. dies, in memoriam totidem quibus Christus cum Apostolis conversatus est, dierum sumendam porrigeret.

(*3) Varia reservandæ Eucharistiæ disciplina fuit; alibi enim in ciborio Turriculæ quatuor sustentatæ columnis formam exhibente; alibi in columba supra Altare suspensa, eaque argentea, aut etiam aurea; alibi in pyxide recondebatur. Confer Thiersium *l. c. cap.* 3. & 4. RosWeidum in notis ad S. Paulini epistolam xii. Harduinum *Embol. II. de Sacram. Alt.* Martenium *lib.* 1. *de ant. Eccl. Ritib.*, & Selvagium *Antiquit. Christian. lib.* 3. *cap.* 10. §. 1. *num.* 3. *seqq.* Non omittam exemplum, quod nobis suppeditat Episcopi Turonensis Perpetui ann. 474. defuncti Testamentum a Dacherio editum; ibi enim Perpetuus dicitur Amalario Presbytero dedisse *capsulam unam communem de serico, item peristerium, & Columbam argenteam ad repositorium*, ut in ea scilicet Eucharistia reponeretur.

(*4) Quæ sapientissime constituta hic sunt, Prosper Cardinalis Lambertinus tunc Bononiensis Archiepiscopus Bononiæ, postea Bened. XIV. quoque, atque in sua Diœcesi servari jussit *Instit.* 30.

(*5) Maceratæ 1556. Vide Orlandinum in historia S. J. *lib. xvi. p.* 540. Thiersius tamen T. II. laudati operis *lib.* 4. *cap.* 18. in Galliis primum laudabilem hanc institutionem cœpisse contendit, curante Benedicto S. Eustachii apud Parisienses Parocho, & Henrici Magni, ac Mariæ Stuardæ Scotorum Reginæ Confessario. Quæ quidem disquisitio nullius momenti; sed illud curandum maxime, ut saluberrima hæc Institutio ab omnibus singulari quodam pietatis sensu celebretur.

Appendix, seu de Eucharistia

novus ex aliena manu

ARTICULUS II.

In hujusmodi articulo primum varia nomina indicantur, quibus in Scripturis & Patribus designari hoc Sacramentum solet: Deinde in quibus sita sit hujusmodi Sacramenti natura & essentia declaratur: Præterea errores recensentur circa Eucharistiam ab Ecclesia damnati: Denique in distinctis paragraphis agitur de materia, forma, Ministro, & subjecto, ubi ea fusius exponuntur, quæ ad disciplinam Ecclesiæ orientalis pertinent.

Itaque Sacramentum hujusmodi, Eucharistia, idest gratiarum actio nuncupatur, cum gratiis Deo agendis inserviat; quia munus illud excellentissimum in se continet, cujus unice oblatione dignas Deo pro acceptis beneficiis gratias referre possumus, ut adnotaverat Chrysost. homil. 25. in *cap.* 8. Matthæi; & instituta a Christo fuit gratias agente Patri, ut Evangelia commemorant. (*1) A tempore quo fuit institutum, *Cœna*, *Sacra Cœna* a Patribus & Theologis quamplurimis appellari consuevit. Hoc autem unice nomine delectantur Hæretici, quod ad levandam sacrificii Eucharistici vim, & tollendam jejunii omnibus ad Eucharistiam accedentibus indicti necessitatem, reliquis opportunius visum sit. At alia nomina, quæ passim apud antiquos Patres occurrunt, ætatis nostræ hæreticorum vanitatem & insaniam aptissime ostendunt. Ab eo quod hujusmodi Sacramentum in se continet, vocatur passim in Scripturis & apud Sanctos Patres *corpus*, *caro*, *sanguis Christi*: In Liturgiis Græcis, in Concilio Laodiceno, & apud Maximum Martyrem dicitur *Sancta*; a Chrysostomo vero, & Hesichio, atque in Concilio Rhemensi *Sancta Sanctorum*, a Cypriano *lib. de lapsis*, *Sanctum Domini*; a Basilio in Epistola ad Amphilochium *Ipsum bonum*; in Concilio denique Ancyrano, quod Eucharistia continet *Ipsum perfectum* appellatur, scilicet τὸ τέλειον. A materia ex qua Eucharistia conficitur aliquando dicitur *Panis*, ut apud Joannem 6. & apud Auctorem Serm. de Cœna Domini; aliquando *Panis supersubstantialis* ab Ambrosio, Cyrillo, Chrysostomo, & aliis; interdum *Panis vitæ*, ut a Joanne cap. citato, & a Chrysost. *homil.* 27. in primam Corinth. In Græcorum Liturgiis dicitur *Panis Sanctus*, & in hymnis

hymnis Ecclesiasticis *Panis Angelorum*. A forma consecrationis *Eulogia*, sive *benedictio*, appellata Eucharistia a plerisque Patribus fuit, quod superna benedictione Panis & Vinum in Corpus & Sanguinem Christi transmutentur. Sæpe tamen Eulogiæ a Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis ab Eucharistia distinguuntur, ac de benedicti Panis particulis accipiuntur, quæ in nonnullis præsertim orientalibus Ecclesiis distribui adhuc solent. A proprietatibus dicitur quoque apud Lucam 22. *Novum Testamentum*, quia est veluti pignus & instrumentum novi a Deo cum hominibus initi fœderis. Ab effectibus Eucharistia appellata fuit *Vita*, teste Augustino *lib. de peccat. meritis cap.* 34. *Viaticum*, quia nobis ad Patriam peregrinantibus maximo subsidio est in via: Ita Gaudentius Brixianus, Paschasius, S. Thomas, & alii. Speciatim vero ita appellatur, cum datur jam morituris. Dicitur etiam *communio*, & *communicatio* 1. ad Corinth. *c.* 10. a Chrysost. Dionysio, Damasceno, & aliis, quia Christianos secum invicem, ac Deo conjungit. A loco in quo sumitur *Mensa Dominica*, *Cœlestis*, & *Mistica* a plerisque Patribus nuncupatur. A Cœtu in quo conficiebatur *Synaxis*, seu *Collectio*, dicta a Dionysio aliisque fuit. Sæpe vero Synaxis ab antiquis ab Eucharistia distinguebatur. A charitate Christi ex qua hujusmodi Sacramentum emanavit appellatur *gratia* a Cypriano, Cyrillo, Optato, & Augustino; *Donum* vel *Sancta Dona*, ab Auctore Constitutionum Apost. *lib. 9. cap.* 13. a Patribus Concilii Nicæni *c.* 5. ab Epiphanio, & in plerisque Liturgiis Græcis. A dignitate qua cæteris Sacramentis supereminet *Sacramentum Sacramentorum* appellatum fuit apud Dionysium de Eccles. Hierar. *c.* 3. & apud Bern. *in serm. de Cœna Domini*. A symbolis vero, quibus Christi corpus tegitur, aliquando *Mysterium*, vel plurali numero *Mysteria*, aliquando *Mysteria tremenda*; quandoque *Mysterium fidei*, *Mysterium corporis Domini*, & *Mysterium pacis & unitatis*; interdum vero *Sacramentum*, *seu Sacramenta*, *Sacramentum Dominicum*, *Sacramentum corporis Christi*, *Sacramentum Altaris*, aut *Sacramentum pretii nostri* nuncupatur. Atque hæc præcipue nomina sunt, quibus Eucharistia ab antiquis Ecclesiæ Patribus appellata fuit, (*2) ex quibus facile intelligere est, censuisse Patres semper & ubique locorum, Eucharistiam maximum Sacramentum esse, quo verum Corpus, verusque Christi Sanguis continetur, atque hominibus communicatur.

2 Eucharistiam non solum Orthodoxi, sed omnes fere hæretici pro Sacramento habuere. Si enim Gnosticos excipias, & Manichæos eorum asseclas, atque Messalianos & Archonticos, & alios his affines, qui omnia e medio penitus sustulere Sacramenta, omnes ferme Eucharistiam Sacramentum esse asseruerunt, licet antiqui Pelagiani, ac ætatis nostræ Sociniani vim gratiæ divinæ producendæ eidem concessam esse negaverint. At in assignanda & explicanda hujus Sacramenti essentia atque natura, plures errarunt. Catholica Ecclesia docet, per verba Consecrationis a Sacerdote Christi nomine prolata, Panem in Christi Corpus, & Vinum in Christi Sanguinem transmutari, ita ut Consecratione peracta non amplius maneat in Eucharistia substantia Panis & Vini, sed sola substantia Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus Panis & Vini, atque communior & magis recepta apud Theologos nostros opinio est, Eucharistiæ Sacramentum, quod per verba Consecrationis perficitur, atque ita confectum quidpiam permanens manet, *esse totum illud aggregatum ex speciebus Panis & Vini simul, & Corpore ac Sanguine Christi constans, quod in Altari ponitur*. Ita vero accepta Eucharistia definiri solet: *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi ab ipso institutum ad refectionem animæ spiritualem*.

Inter Hæreticos, qui Catholicam de Eucharistia doctrinam respuunt, & præter Socinianos, quos jam nominavimus, & Arminianos eisdem hac in re affines, occurrunt Lutherani, & Calviniani, quibus accedunt etiam Anglicani. Lutherani cum Christi Corpore & Sanguine in Eucharistia manere quoque contendunt substantiam panis & vini, atque Sacramentum hujusmodi in mera sumptione consistere, seu tunc tantum fieri præsens Corpus Christi cum substantia panis & vini, cum illud Sacramentum suscipitur. Calviniani vero Eucharistiam meram figuram esse ajunt Corporis Christi pro nobis in Crucem acti, ac Sanguinis pro nobis effusi, quamobrem obstinate negant non solum transubstantiationem cum Lutheranis, sed etiam quamcumque realem præsentiam Corporis & Sanguinis Christi. Ex Calvinianis plures ex professo scripsere adversus Catholicam de Eucharistia doctrinam, scilicet Albertinus, Matthæus la Roque, Basnagius, & alii, qui improbo labore conati sunt in suas partes trahere non solum Nestorianos, Monophysitas, Iconomachos, atque alias antiquas hæreticorum Sectas, sed omnes fere antiquos Ecclesiæ Patres, & veriti non sunt affirmare, orthodoxum de transubstantiatione dogma, decimo Ecclesiæ sæculo antiquius non esse: Nec defuere impudentissimi viri, qui affirmare non erubuerunt, Græcos, Armenos, Coptos, Syros, aliosque Orientales transubstantiationem negare, ac de reali Christi Corporis in Eucharistia præsentia in eadem cum ipsis sententia versari: scilicet ita plebi ac rudi populo imponunt; cum probe norint, nullum ipsis in veris Ecclesiasticis monumentis superesse præsidium. 3

Contra hujusmodi Novatores plures Orthodoxi Viri docte ac copiose scripserunt. Nos vero paucos indicamus, quorum quilibet omnia diluit sophismata, ac veritatem Orthodoxam in optima luce ponit; Ita sane rem tractarunt Natalis Alexander dissertationibus quas adversus Albertinum, aliosque conscripsit, atque Historiæ suæ Ecclesiasticæ inseruit: Ita Carolus Vitasse *t. 4. tract. Theologicorum*: Ita Benignus Bossuet in operibus contra Claudium conscriptis: ita Arnoldus quicumque sit Auctor operis inscripti *de fidei perpetuitate circa realem corporis Christi præsentiam &c.* in Eucharistia: Ita Renaudotius in vindiciis quas edidit de fidei perpetuitate, quæ duobus voluminibus comprehensæ sunt, quorum primum Anno 1711. alterum vero Anno 1716. Parisiis vulgatum fuit: Ita denique Petrus le Brun in Sacrarum Liturgiarum expositione: quibus, præter recentiores nostros Theologos, addere jure meritoque possumus doctissimos Patres Benedictinos Congregationis Sancti Mauri, qui Sanctorum Patrum opera doctissimis animadversionibus illustrata ediderunt, in quibus singulorum de Eucharistia sententiam luculenter exponunt, 4

ponunt, & a pravis Novatorum interpretamentis vindicant: quod etiam præstitit doctissimus Pater Lequien Dominicanus in editione, quam procuravit operum Sancti Joann. Damasceni. (*3)

5 Sed ut perspicue appareat, quam inutiles fuerint hæreticorum conatus, & quam desperata sit eorum causa paucis hic observare sufficiat, Christum Dominum in Evangelio se carnem suam in cibum, Sanguinem vero in potum daturum promisisse, ut legere est Joan. 6. atque in institutione Eucharistiæ, accepto in manibus pane, dixisse: *Hoc est Corpus meum*, atque accepto deinde Calice, dixisse iterum: *Hic est Sanguis meus &c.* Dubitari non potest, quin divinæ vocis virtute Panis in Corpus, & Vinum in Sanguinem transmutari possit. Si enim divini verbi virtute res a nihilo ac Universus formatus fuit, quis dubitet, quin hac eadem virtute contingere hæc transmutatio possit? Ita sane post Chrysost. (*4) argumentatus est Damascenus. Nil ergo obstat quominus hæc Christi Domini verba *Hoc est Corpus meum*, ita intelligantur; ut divina virtute substantia panis in Christi Corporis substantiam transmutata fuerit. Fac vero, Ecclesias omnes, omnesque Patres semper & ubique locorum docuisse, verba illa ex Christi ore profecta *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote Christi nomine prolata, hujusmodi transmutationem perficere, quis dubitabit, quin Christus instituendo Eucharistiam promissum illud adimplere voluerit, quo discipulis suis pollicitus erat, se daturum Carnem suam in cibum, & Sanguinem in potum, & quin Eucharistia verum Christi Corpus, verusque Christi Sanguis habeatur? At ita se res habet; Nam Ignatius Martyr vir Apostolis coævus in Epistola ad Smirnæos hæreticos illos improbat, qui non confitebantur *Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est*. Justinus itidem Martyr in Apologia, quæ secunda dicitur pro Christianis edita, ait: *Per preces verbi a Christo profecti*, scilicet per hæc quæ Christus pronunciavit verba: *Hoc est Corpus meum, alimoniam unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius verbi Jesu carnem & Sanguinem esse*. Similia habet Irenæus *lib.* 4. contra hæreses *cap.* 32. 34. & 57. Eadem, & iis quoque clariora occurrunt in Patribus sequentium sæculorum quorum auctoritates videri possunt apud supracitatos Scriptores. (*5)

6 Patribus accedunt antiquæ Liturgiæ, in quibus preces continentur, quas Ecclesia a primis temporibus in Eucharistia conficienda adhibuit, licet fortasse ante quartum sæculum litteris consignatæ non fuerint. (*6) In omnibus hujusmodi Liturgiis preces occurrunt, quæ aperte designant, per invisibilem divini Spiritus operationem panem in Christi Corpus, & vinum in Sanguinem transmutari, ut vel ex iis paucis, quæ de Eucharistiæ forma paulo infra dicturi sumus apparebit. Accedit etiam omnes omnino Christianos, qui Liturgiis ab antiquis profectis utuntur in Eucharistia, transubstantiationem, & veram realemque Christi Corporis, & Sanguinis præsentiam agnoscere, & venerari. De Ecclesia occidentali res omnino comperta est, cum nemo ignoret, primum ab Apostolica Sede, ac deinde a Tridentina Synodo damnatos fuisse Lutheri, aliorumque Novatorum errores, qui cum Fide in eorum Liturgiis expressa pugnarent. Notum itidem est, quot quantasque turbas excitaverit Berengarius, dum undecimo Ecclesiæ sæculo, vel de reali Christi præsentia in Eucharistia dubitavit, ut nonnullis visum est, vel cum substantia panis istud manere voluit. Sat enim innuere est, tot fuisse adversus Berengarium coacta cum Romæ, tum etiam in Gallia Concilia, ut nullus unquam error tot in Conciliis intra paucos annos proscriptus fuerit: Nam ab anno 1050. in quo sub Leone Nono Romanum Concilium adversus Berengarium coactum fuit, ad annum 1080. in quo celebrata fuit Burdigalensis Synodus, quæ ad saniorem mentem Berengarium reduxit, decem Concilia occurrunt, in quibus Berengarii error damnatus fuit. Ex quo profecto apparet quam detestabilis, & quam contraria habita sit universæ Ecclesiæ Fidei, Berengarii hæresis.

Hanc vero de Eucharistia fidem Romanum, & Occidentalem Ecclesiam ab Apostolis per Antiquos Patres accepisse, tum ex eo liquet, quod statim, ac semper errores proscripserit, qui eam labefactare aut maculare possent; tum etiam ex eo, quod omnes Orientales Ecclesiæ tot a sæculis ab ejus a communione separatæ in eadem cum ipsa fide consentiunt. 7
Occurrunt enim in Oriente Photiani, sive Græci Schismatici, Armeni, Copti, & Syri Jacobitæ, qui vel ab ipsa Chalcedonensi Synodo, vel paulo post a Romanæ Ecclesiæ communione defecerunt, & Nestoriani, qui Nestorium sequuntur damnatum anno 431. in Ephesina Synodo. At ii omnes Orthodoxam de Eucharistia fidem profitentur, ut ex eorum Liturgiis, & Libris demonstratum est ab Auctore Perpetuitatis Fidei, a Renaudotio, ab Assemanno, & ab aliis Orientalium linguarum peritissimis viris, qui de earum fide, & religione scripserunt; & ut etiam constat ex eorum fidei confessionibus, quas illarum gentium Episcopi, & Patriarchæ ediderunt, postquam moniti fuere de nostrorum Novatorum erroribus circa Eucharistiam, deque calumniis a Lutheranis, & Calvinianis adversus eorum fidem evulgatis. Horum fidei confessiones recensentur omnes in supracitato opere de Fidei Perpetuitate; Editæ vero a Græcis a Samuele Schelestratio græce & latine Romæ vulgatæ fuerunt typis Congreg. de Prop. Fide duobus voluminibus in f. quorum titulus est *Acta Ecclesiæ orientalis adversus Lutheranos*. Hæc pauca satis visa sunt ad rem nostram; nunc reliqua persequamur.

§. I.

De Materia.

Materiam Eucharistiæ Orientales omnes fatentur esse panem triticeum (Artorytæ enim, sive caseum, vel lac cum pane adhibentes jam fuere ab universa Ecclesia damnati *Concil. Carth. III. & Constantin. an.* 680.) ac vinum de vite; dissident vero tum a Latinis, tum invicem circa panis qualitatem. Nam eorum plerique solo fermentato, nonnulli vero cum Latinis azymo pane utuntur. Primum dicemus de iis, qui azymum adhibent, tum de aliis. 8

Azy-

9 Azymo pane utuntur Æthyopes sive Abissini feria quinta in Cœna Domini, ut Christum imitentur, qui in azymis Eucharistiam confecit. Ita rem narrat Ludolf. in commentar. histor. Æthyopicæ, & Monachus Ordinis Sancti Antonii in declaratione coram amplissimis Cardinalibus facta *anno* 1594. *rogatus an, Æthiopes celebrent in pane fermentato, vel in azymo, & quid sentiant de celebrante in azymo? Respondit, Æthyopes in fermentato celebrant, & illi, qui in azymo celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Æthyopia feria quinta in Cœna Domini singulis annis in hujus rei memoriam in azymis celebramus*.

10 Chaldæi, qui in Malabaria sunt, ex quo Latini in illas regiones penetrarunt, azymum adhibere solent; In Concilio Diamperiensi *anno* 1599. statutum fuit, ut in azymo tantum consecrarent; ac etiam antea, teste Josepho Indo *navigat. novi orbis cap.* 134. dum id consequi possent, azymo utebantur, hoc est, dum in Latinorum Ecclesiis celebrarent, ut scribit *Asseman. tom.* 2. *Bibl. Oriental. part.* 2. *pag.* 290. Ex Græcis Monachi Cryptæ Ferratæ, & Presbyteri Collegiatæ Sanctæ Mariæ *de Grafeo* nuncupatæ, ex pontificia dispensatione azymum panem adhibent.

11 Apud Armenos, & Maronitas azymorum usus vetustissimus est. Non desunt auctores, qui censeant, per plura sæcula, tum in Occidente, tum in Oriente, promiscuum fuisse azymi ac fermentati usum, ac Armenos, & Maronitas ex iis esse, quibus ab antiquo placuit azymum potius ad Christi imitationem, quam fermentatum adhibere. Sed, utut se res habeat, certum est, Armenos, & Maronitas, a mille, & amplius annis azymum adhibere. Galanus *to.* 1. *Concil. Eccles. Armen.* de Johanne Armenorum Patriarcha scribit: *Hic jussu Homaris Saracenorum Ducis, & auxilio Caliphe Babylonis Synodum congregavit in Urbe Menascherti in confinibus Haiicaniæ Provinciæ, ubi convenientibus cum Armenis sex Assyriis Episcopis, definita fuit in Christo una natura, una voluntas, & una operatio, fueruntque a Sacris ablata mysteriis fermentum, & aqua*. Constat vero, Homarum Sarecenorum Ducem regnare cepisse *ann.* 634. atque occupata Arabia, Damasco, Hierosolyma, ac tota Assyria obiisse *ann.* 644., quamobrem jure atque merito conjicimus, circa *annum* 640. antedictam Synodum fuisse coactam. Igitur plusquam quinquagita annos ante Trullanum Concilium *ann.* 692. celebratum, decretum de usurpandis azymis ab Armenis editum fuit. Brunus vero opinatur, sex illos Assyrios Episcopos, qui Synodo supra nominatæ interfuere, usum consecrandi in azymo apud Maronitas statuisse. Quamquam in Trullana Synodo *Canone XXXII.* damnati fuerint Armeni, quod aquam cum vino in sacro calice non miscerent; tamen ob azymi usum non fuere reprehensi, vel quia Patribus illis exploratum erat, plures alias Ecclesias azymum tunc consuevisse usurpare; vel quod norint, facile respondere potuisse Armenos, id se statuisse, ut Christum, qui in azymo Eucharistiam instituit, imitarentur, ut ait Brunus *dissert. de Liturgia Armenorum*. Neque id mirum videri iis poterit, qui animadvertant, Photium, qui multo leviora Latinis objecerat, nullam circa azyma movisse litem. Nam ex Rabano Mauro, qui ante Photianum Schisma, quod cepit *an.* 866. e vivis excessit, scilicet *an.* 856. & ex Alcuino, qui eodem sæculo vixit, exploratum est, Latinam Ecclesiam Photii ætatæ azymo pane uti consuevisse. Photius vero id in Latinis non reprehendit, quod ea, qua pollebat antiquitatum Ecclesiasticarum eruditione, apprime agnosceret, antiquam hanc Latinorum consuetudinem gravissimis fuisse rationibus obnixam, ac totius Ecclesiæ judicio, & Christi exemplo comprobatam. (*7)

Sed post duo circiter sæcula Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti odio illo, quod in dies in eisdem erga Latinos crescebat, incitati, azymorum usum damnare cœperunt. Michael Cærularius Patriarcha Constantinopolitanus omnium primus Latinorum azyma damnavit, ineptamque esse Eucharistiæ materiam constituit: Atque eodem fere tempore, quo illa adversus Armenos prodiere scripta, quæ refert Cotelerius *in notis ad Constitut. Apostolic. libr.* 2. *cap.* 14. & *lib.* 5. *cap.* 13. quorum alterum, quod Sancto Niconi tribui solet, inscribitur, *De impia pessimorum Armenorum Religione*; alterum vero *Renunciatio Hæreticorum Armenorum, quomodo debeant anathematizari, cum ad fidem Orthodoxam redeunt*, in quibus operibus Armeni ob azymorum usum damnantur. Si conjecturis uti velimus, haud difficile nobis erit hujusmodi Græcorum erroris originem detexere, atque explicare. Cum *Canone LXX.* ex iis, qui Apostolorum nomine circumferuntur; *Canone XI.* Trullanæ Synodi, aliisque Orientalis Ecclesiæ canonibus, Orthodoxi azyma a Judæis accipere, ac Judæorum azyma comedere prohibeantur, ab hujusmodi prohibitione Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti dum immoderato quodam studio reprehendendi, ac damnandi Latinos ferrentur, occasionem nacti sunt damnandi azymorum usum, ac statuendi, azyma ineptam esse Eucharistiæ materiam. Liquet id ex nota, quam XI. Trullanæ Synodi canoni adjecit Matthæus Blast. Quamquam ea, quæ exposita sunt, satis superque ostendere videntur, utramque Ecclesiam censuisse, semper aptam esse Eucharistiæ materiam triticeum panem, sive is azymus sit, sive fermentatus; tamen, ut clarior fiat orthodoxa hac de re fides in Florentina Synodo inculcata, per hæc verba; *definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: Sacerdotesque in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem*, paucis demonstrabimus adversus Photianos, ac Syros Nestorianos nonnullos, etiam panem azymum aptissimam esse hujus Sacramenti materiam. 12

Primum, quia panis ille, quem universa Ecclesia semper habuit pro apta Eucharistiæ materia, aptissima est hujus Sacramenti materia. At ita se habet azymus panis; ipsius enim usus antiquus est in nonnullis Orientalibus Ecclesiis, ut supra ostendimus, antiquior vero in Ecclesia Latina: non solum enim constat ex Rabano Mauro, & Alcuino supra citatis, ante VIII. sæculum omnium Latinorum Ecclesias in azymo celebrasse; sed Leo Papa IX. in Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum Archiepiscopum scripta *anno* 1054. *cap.* 5. scribit. *Ecce jam post mille ac ferme viginti a Passione Salvatoris nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria* 13

moria passionis sit recolenda; & Cardinalis Humbertus, *Vestra duplicitas suo fermento contenta Romanæ, & Latinæ simplicitatis azymum extorquere nequit*; & infra: *a prima scilicet Ecclesia ad hæc moderna tempora, sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit*. Similia habent Gregorius VII., & Innocentius III. *de Myst. Missæ cap.*2. ubi ait, *ab ipsis ergo Beatis Apostolis Petro, & Paulo, quos & vivos habuit, & Defunctos custodit, hunc Sacrificii ritum accepit Romana Ecclesia, quem hactenus inviolabili cultu servavit*. Nec ante Michaelem Cærularium, qui furore potius incitatus, quam ratione ductus, azyma damnavit, Scriptorem invenire est aut Latinum aut Græcum, qui azymorum usum improbaverit: quod quidem argumentum esse videtur luculentissimum, ante Michaelem utramque Ecclesiam azymi ac fermentati usum juxta Ecclesiarum consuetudinem approbasse.

14 Deinde quis neget, panem, quo usus est Christus, dum Eucharistiam instituit, aptissimam esse hujus Sacramenti materiam? Constat vero, Christum in azymo consecrasse ex ipsa circumstantia, in qua Sacramentum instituit: ad vesperam enim primi mensis die XIV. dum Judæi Pascha celebrabant, nefas erat fermentatum panem usurpare. Nam Exodi XII. vers.15. hæc habentur: *Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentatum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, a primo die usque ad diem septimum*: atque aliunde ex Evangelio liquet, Christum Pascha celebravisse, ut Legem adimpleret. Negari autem nequit, Christum instituisse Eucharistiam in cœna illa, quam habuit cum discipulis prima die azymorum ad vesperam: nam Marci XIV. v. 12. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant*, sive, ut legit Syriaca versio, *quando sacrificabant Judæi Pascha, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?* Et *vers.*21. *manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, fregit, & dedit eis, & ait, sumite, Hoc est corpus meum*; Lucas vero cap.22. vers.7. ait, *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha*, & postea subdit, *cum facta esset hora*, hoc est juxta Legis præscriptum, *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo*, ac deinde, *& accepto pane, gratias egit, & fregit &c.* Igitur Christus panem accepit, voluitque esse corpus suum, quem Judæi adhibebant, dum die prima azymorum Pascha celebrarent; panis autem hujusmodi erat azymus, ut est ex Scriptura manifestum.

15 Denique Christus Dominus Eucharistiæ materiam voluit esse panem; panis autem nomine venit tum azymus, tum fermentatus; Nam, ut omittam, quod pluribus probatum est ex Cornelio Celso, Plinio, Galeno aliisque antiquis profanis scriptoribus, illis temporibus communem, & vulgarem panem fuisse sive azymum; sive fermentatum: ex ipsa scriptura patet, nomine panis tum azymum, tum fermentatum venire; sic *Geneseos* XVIII. *vers.6. & 19. ver.*3. panes, quos apud Abraham, & Loth dicuntur Angeli comedisse, quique infermentati erant, appellatos legimus, *panes subcenericios* ἄρτοὺς ἐντοφρὺς. Ac passim eadem scriptura panes propositionis commemorat, eosque græca voce ἄρτος designat, quos ex *Levitico* XI. *vers.*5. constat fuisse absque fermento: ita *Exodii* XXV. *vers.*30. & *Matthæi* XII. *vers.*4. Hinc Theoderetus in suo opere *ad* v. 4. *cap.*10. *Danielis*, inscitiæ eos arguit, qui panem azymum, panis nomen mereri negant, & subjicit: *panis enim vocatur, & fermentatus, & infermentatus*. Ergo si Christus panem esse voluit Eucharistiæ materiam, sive azymus sit, sive fermentatus, apta erit ad Eucharistiam perficiendam materia.

Opponunt Photiani nonnulla sophismata; primum 16 ex Græco vocabulo ἄρτος quod azymum panem exprimere nequit; nam *artos*, inquit Cærularius, *interpretatur elevatus, & sursum portatus a fermento, ex sale calorem, & elevationem habens*. Deinde, quod azyma, cum insipida sint, vivificum Eucharistiæ effectum significare non possint, & cum Symbola sint tristitiæ, & doloris, quæ Judæis semel in anno usurpanda erant in memoriam miseriarum, quas in deserto passi fuerant, in Eucharistia adhiberi nequeunt, quæ est lætitiæ signum. Præterea quod Melchisedech, cujus sacrificium Eucharistiæ figura erat, non azymum, sed fermentatum panem obtulerit. Demum, quod Ecclesia, ut ex supra citatis canonibus liquet, semper Judæorum azyma prohibuerit, quodque Evangelio promulgato, Judæorum cæremoniæ, inter quas usus azymorum recensetur; prorsus abolitæ sunt. Hæc sunt Photianorum sophismata, quibus probare contendunt, azymum esse ineptam Eucharistiæ materiam.

Sed videamus, quam inepta, & imbecillia sint. 17 Ad primum quod spectat, ad hunc modum Cardinalis Humbertus respondit: *Illud quoque, quod azymum negantes panem esse, per etymologiam ejus nominis, quod est artos, conamini nos vincere, sciatis omnino vanum, & puerile, quia, & a linguarum peritis diversæ etymologiæ dantur ex uno nomine, secundum humanum placitum magis, quam secundum naturam rerum*. Accedit etiam, quod aliam hujus nominis explicationem tradant Eustachius, Hallandius in Bibliotheca Photii, Suicerus, & alii, nec unum reperire est eruditum virum, qui Cærularii etymon probet. Præterea jam supra ostendimus, vocabulum ἄρτος in Scriptura adhiberi ad significandum quoque azymum panem, idque confirmari potest ex iis, quæ habentur *Lucæ* XXIV. *ver.*40. ubi panis, quem fregit Christus coram discipulis euntibus in Emmaus, qui erat procul dubio azymus, ἄρτος appellatur.

Ad alterum dicimus, inter materiam, ex qua Sa- 18 cramenta constant, & effectum, quem producunt, debere utique analogiam aliquam intercedere; sed necesse non est ut in singulis materiæ qualitatibus analogia hæc reperiatur. Panis autem sive azymus sit, sive fermentatus, corpus alit, ac vires auget, quod & Eucharistia in anima efficit.

Deinde azyma fuere quidem Judæi doloris signum, 19 sed & gaudium indicabant: ut enim dolores significabant, quos fuerant in deserto perpessi, ita & gaudium, quo afficiebantur ex memoria suæ a manibus Ægyptiorum liberationis. Non absimili ratione Eucharistia cum ob fidelium oculos ponat Christi mortem, quidpiam triste præteritum significat; lætitiæ vero est Symbolum, ut gratiam indicat, qua per ipsam donamur, & ut est certum futuræ gloriæ pignus.

Ad

20 Ad tertium, non negamus convenire Christi Sacrificium cum eo, quod Melchisedech obtulit, quod in utroque substantiæ panis, & vini materiæ loco fuerint. Aut ut necessaria non fuit convenientia accidentaria in vino, quod Melchisedech obtulit, cum eo, quo usus est Christus, sicut Photiani fatentur; ita necessarium non fuit ut in pane accidentaria convenientia esset; panis vero azymus accidentarie tantum a fermentato differt.

21 Quod ultimo loco opponunt, cum id sit unde Photianus error oriri videtur, paulo diligentius expendemus: *Canon.LXX.* Apostolorum hæc habet; *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum Catalogo jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies, vel ab ipsis xenia accipit (ut verbi gratia azyma, aut quid tale) deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur.* *Canon* vero XI. *Concilii Trullani* hic est: *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Laicus Judæorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel una cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si autem Laicus, segregetur:* & *Canon* XXXVIII. *Concilii Laodiceni* habet: *Quoniam non oportet a Judæis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.* En Canones, ex quibus Photiani azymorum prohibitionem deducunt.

22 Quis vero est, qui non videat, ibi non azyma omnino, sed Judæorum tantum azyma prohiberi? Nota res est, Judæos azyma conficere, eaque Religionis causa adhibere. In iis conficiendis non raro lac, & ova adhibent, addito quoque saccaro, ex quo delicatulos panes *Mazach baschira*, azyma dicta, pro ægrotis, & amicis etiam Christianis efformant. Hæc sunt azyma, quæ Canones prohibent; hæc vero a Judæis accipere, atque comedere non modo Græcis, sed etiam Latinis, ac Romanis ipsis vetitum est: refert Papadopolli ex Riciul. *de jure Person. lib.* II. *cap.* 39. *nu.* 10. *& sequent. Vetitum esse Romæ, ne vel sub benevolentiæ quidem specie Judæi Christianis azyma largiantur sua.* Nec opus est pluribus verbis ad id ostendendum. Nam canones de iis aperte loquuntur, vetantque tantum eam azymorum comestionem, per quam cum Judæorum impietatibus communicemus. At azyma, quibus Eucharistia a Latinis perficitur, non sunt Judæorum azyma: neque enim vi Mosaicæ legis, sed ad indicandam factam per Christum Eucharistiæ institutionem, & non ut Judæorum cæremonia, sed ut Ritus a Christo Domino usurpatus adhibentur.

23 Præterea Canones supra relati omnem cum Judæis familiaritatem, & communionem prohibent, ut ex Trullano canone liquet: prohibent ergo Judæorum azyma accipere, atque comedere; non solum, ut sunt Hebrææ gentis cæremoniæ, sed etiam ut ab iis dantur in amicitiæ contestationem. At azyma, quæ a Christianis fiant, nec accipere, nec comedere vetant. Quis enim dicat, nefas esse *Christiano placentam sibi parare; Offulis diem frangere, jentare crustulis?* ut inquit Papadopoli *resp.* XIV. *sect.* 5. Quis damnabit Apostolum dicentem, *epulemur, non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis?* quæ verba ad litteram usum azymorum citra Judaicam superstitionem commendant. Ergo azymorum usus, nonnisi ut Judaica cæremonia est, intelligitur.

24 *Quæres*. quænam sit mystica significatio azymi, & fermentati, ut in Missæ Sacrificio adhibetur?

Resp. Plura sunt, quæ Ecclesia de Azymorum usu fidelium memoriæ offert. I. Christi exemplum, qui in azymo consecravit. II. Azymis indicat tum corporis, tum animæ puritatem, quæ ad digne suscipiendum Christi Corpus desideratur, juxta Apostoli verba 1. ad Cor. 5. supra relata, *Epulemur* &c. III. Azymis, quibus nil est corruptionis admixtum, eximiam repræsentat carnis Christi, quæ offertur, sanctitatem, cum azyma ex grano, hoc est ipsius farina, aqua, & igne fiant, granum Christi Corpus, aqua Animam, & ignis Verbum divinum denotat, quod humanitatem ex anima & corpore coalescentem assumpsit. Cardinalis Humbertus causam quoque affert, ob quam Latina Ecclesia azyma fermentato pani anteposuerit, quia in Sacris litteris azyma numquam in malam partem sumuntur, immo commendantur potius tum a Paulo loco supra citato, tum alibi; secus vero fermentatum; Christus enim ait, *Cavete a fermento Pharisæorum*, & Paulus, *expurgate vetus fermentum &c.*

25 Nec deest in fermentato, quod Orientalis usurpat Ecclesia, significatio, quæ ad Dei cultum fovendum, augendumque conferat. I. Fermenti usu significatur, illius, qui celebret, mentem ad Cœlum attolli oportere, ut spiritualia & cœlestia contempletur. II. Incarnatio, sive unio hypostatica Verbi cum humanitate, quod Verbum hac unitione ita sese naturæ immisceat humanæ, quemadmodum farinæ fermentum, quod totam acrimonia sua pervadit. III. Fermenti usu Græci sese detestari profitentur Ebionæos, Nazaræos, aliosque Hæreticos, qui primis Ecclesiæ sæculis in Oriente præsertim fuere, ac legalia una cum Evangelio servanda esse contendebant. Atque hinc factum esse arbitror, ut Orientalis Ecclesia ab antiquis temporibus fermentatum azymis præposuerit.

26 *Nota*. Fermenti nomen apud antiquos Ecclesiæ Patres non significat panem fermentatum, sed Eucharistiam, quæ ab Episcopo consecrata ad Presbyteros mittebatur, ut ii illius participatione se ab Episcopi communione neutique separatos demonstrarent, ut scribit Innocent. *in Epist. ad Decentium cap.*9. Ita enim Eucharistia appellabatur, tum ut hoc obscuriori vocabulo mysterium occultaretur, tum etiam quia Eucharistia Ecclesiis, ad quas mittebatur, ex quocumque pane confecta esset, fermenti vicem præstabat, iisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ cui commi[s]cetur, ut inquit *P. Sirmundus cap.* 5. *de azymo*. (*8)

27 *Quæres*, utrum Latinis fermentatum, & Græcis azymum indifferenter consecrare liceat?

Lutherani, & Calviniani, cum Ecclesiæ præcipiendi, sive ferendi leges auctoritatem adimant, liberum cuique esse docent azymo, ac fermentato uti, ac fermentatum azymo præferunt, quod antiquitus usurpatum arbitrentur: vera autem hujus prælationis causa est, quia Latina, ac Romana Ecclesia cujus judi-

judicio damnati sunt azymum adhibet, ac præcipit unicuique Ecclesiæ, ut suum morem sequatur.

28 Horum errorem funditus evertimus iis argumentis, quibus in Ecclesia inesse ferendarum legum potestatem demonstravimus. Hic ergo Ecclesiæ præceptum unice proferemus. In Florentinæ Synodi definitione hæc habentur: *Sacerdotes in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet, juxta suæ Ecclesiæ consuetudinem*. Igitur adest Ecclesiæ præceptum, quo Latini in azymo, Græci vero in fermentato consecrare jubentur. Nec ulla est hac de re inter Catholicos controversia; sed cum Latinus spectari possit prout versatur in Orientalium partibus, & Græcus prout moram facit in Latinorum locis, ubi non sunt proprii Ritus Ecclesiæ.

29 *Quæri* ulterius solet, num Sacerdos Latinus in locis Græcorum, ac Græcus in Latinorum Urbe possit Eucharistiam juxta loci ritum consecrare.

Responsio ex iis, quæ de obligatione manendi in semel suscepto Ritu disputavimus, facile patet. Nam si Latinus etiam in Oriente, qua ratione potest, tenetur proprium ritum servare; & si Græcus in Latinorum locis eamdem obligationem retinet, quin ritum inconsulta Apostolica Sede mutare possit, palam est, Græcum in Latinorum locis, ac Latinum in locis Græcorum teneri ad proprium Ritum servandum, dum Eucharistiam perficiat; Neque enim, ut ibi ostendimus, a loco pendet lex illa Ecclesiæ, quæ proprium cuique Ritum servare jubet. Sed circa obligationem servandi proprium ritum in celebratione Eucharistiæ, peculiares quoque adsunt Ecclesiæ leges. Præter ea, quæ ex Florentina Synodo attulimus, adest S. Pii V. Const. incip. *Romani Pontificis* 13. *Kalend. Septembr.* 1566. in qua hæc leguntur verba: *Quibusvis Presbyteris tam Græcis, quam Latinis in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus, ne deinceps Presbyteri Græci, præcipue uxorati, Latino more; & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum, aut facultatum, aut quovis alio prætextu Missas, & alia divina officia celebrare, aut celebrari facere præsumant*. Et Benedictus XIV. Const. *Et si Pastoralis*, §. VI. *num.* 10. Prædecessorum, ac Synodi Florentinæ legem inculcans, *Districtius*, inquit, *inhibemus, etiam sub pœnis perpetuæ suspensionis a divinis, ne Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & facultatum, Missas, & alia divina officia, Græci Latino more, & Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente obtentarum prætextu, Missas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere præsumant*. Deinde prohibet, ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro Communione Græcorum, aut Parochus Græcus sub specie azymi pro Communione Latinorum *in quocumque Ecclesiæ suæ Altari retineat*, jubetque *ut unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Græco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigat*. Præterea ne Laici Latini Communionem sub specie fermentati a Presbyteris Græcis recipiant, omnino interdicit; Græcis tamen Laicis permittit, *ut ubi propriam Parochiam non habent, possint, si velint, in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Sacerdotibus Latinis sumere*. Hæc pro Græcis in Italia degentibus statuta sunt.

Atque hinc patet, *Primo* errare *Ledesmam* a Verricello citatum, qui censet, teneri Latinum per Græcorum regionem transeuntem Græco more celebrare, ac Græcum Latino ritu in locis Latinorum: Nam antedictæ Constitutiones sunt pro Græcis, qui sub Latinis Episcopis degunt, atque adeo in Latinorum locis. *Secundo* errare *Suaresium*, *Vasquesium*, aliosque apud Verricellum *tit.* VIII. *quæst.* 188. qui asserunt, Sacerdotem Græcum, qui perpetuum inter Latinos Domicilium stabilierit, teneri ad celebrandum Latino ritu; Nam Ecclesia præcipit, proprium ritum sine Apostolicæ Sedis dispensatione mutari non posse, jubetque etiam eos, qui in Italia sub Latinis Episcopis fixum domicilium habent; proprio more Missas, aliaque divina officia celebrare debere. *Tertio* errare quoque Verricellum ipsum, dum loco citato ait posse Latinum Græco more, Græcum vero Latino ritu celebrare in locis; in quibus proprii ritus Ecclesiæ non adsint, quod possint se se loci consuetudini accomodare. Nam Ecclesia præcipit cuique proprium ritum ubique servare, ut diximus *cap.* 4. ac districtius jubet, Sacerdotem quemque juxta propriæ Ecclesiæ consuetudinem ubique terrarum Missas celebrare debere. Neque Augustini consilium, quod habetur *Epist.* 128. *ad Januar.*, quo & mores eorum quibuscum vivimus sequi monemur, ad rem facit; Nam si quisque morem sequi posset Ecclesiæ, in quam deveniat, posset pro libitu ritum semel susceptum deserere, illumque amplecti, quem Ecclesia teneat, in quam venit: Id vero Apostolicæ Sedis auctoritate prohibitum est. Deinde Augustini regula ad consuetudines, legesque illas spectat, quæ a loco pendeant, quibus subjici debet quicumque in loco, ubi vigeant, versetur. At obligatio manendi in suscepto ritu, illumque servandi, qua ratione possit, & celebrandi Missas, & officia juxta propriæ Ecclesiæ morem, personas afficit, quæ suscipiendo Baptisma, vel Ordines, ex Ecclesiæ lege adstricti sunt ad perseverandum in suscepto ritu, ac more propriæ Ecclesiæ celebrandum. Vide *in cap.* 4. quæ diximus de obligatione quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu. 30

Ex iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in Ecclesia Græca, nec Græco in Ecclesia Latina azymo, etsi Populus diu deberet Sacrificio privari, & infirmus absque Viatico decedere; Quia utilitas communis privatorum commodis præferenda est: ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiæ servare præscriptos ritus: & quia præceptum sumendæ Eucharistiæ in articulo mortis, & audiendi Sacri in diebus festis non obligat nisi, dum Sacrum celebrari possit, servatis legibus, ac ritibus ab Ecclesia stabilitis; Igitur, ut Sacerdos non jejunus celebrare nequit pro communicando moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festi; ita Sacerdos Latinus nequit in fermentato consecrare, contra Ecclesiæ præceptum, ut populus Sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat. 31

In parando fermentato pane ad altaris sacrificium destinato magna est Orientalium cura, & diligentia: De Græcis scribens Christophorus Angelus homo ritus Græcanici peritus libello, quem Græce vulgavit, de præsenti Ecclesiæ suæ statu, *panem*, inquit, 32

quit, *accipiet Sacerdos, quem vir, vel mulier aliqua, modo purus idem, mundaque eadem fuerit, die antecedente paravit ..... antequam vero panis ille excoquatur, signaculum illi prius ligno aliquo, cui litteræ hæc insculptæ, Jesus Christus vincit, imprimunt*. Nec minor est apud Ruthenos diligentia, ut testatur Guagninus. Æthyopes etiam mirabili quadam arte, & cura panem hunc præparant, teste Francisco Alvarez, Peregrinationum Æthyopiæ *cap.* 12. Jacobitæ denique, & Nestoriani, non secus ac Græci, Syrique Melchitæ, magno studio oblatitios fermentatos panes parare solent; fabulantur vero Nestoriani, vetus fermentum, quo ad panem hunc præparandum utuntur, se ex majorum traditione ab Apostolis accepisse. Ad figuram quod spectat, Græci ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum crucis extendunt, inquit Allatius; Orientales reliqui peculiari solent ac mystica hunc panem figura donare.

Plerique solent oleum cum sale fermentato pani admiscere; qua quidem mixtione, si oleum panis naturam non mutet, inepta materia non fit. Consuetudo hæc apud Nestorianos, & Jacobitas ex eo orta videtur, quod oleo uti ceperint, ut facilius massæ sigillum imprimerent, eamque coctam facilius e frixorio eztraherent; sed progressu temporis ab imperita gente, fortasse etiam ut ritus sacer, hæc olei admixtio habita est. Exstat hac de re decretum *Cong. particularis de Prop. Fide*, quod sequitur: *Relata instantia Adeodati Archiepiscopi Damasci, & ejusdem nationis Jacobitarum, pro facultate celebrandi Missam Ritu Chaldaico cum Missali Maronitarum, & una ex Liturgiis, quæ in eodem Missali fuerunt a Sede Apostol. approbatæ, introductoque in Congregationem prædicto Archiepiscopo, & mediante interprete, de pluribus circa materiam Sanctissimæ Eucharistiæ interrogato, Congregatio censuit, si Santissimo placuerit, facultatem petitam esse Oratori concedendam, injuncto illi præcepto, ne oleum adhibeat, cum durior fieri possit massa, in eoque sine oleo, ut Græci faciunt, formam, seu sigillum, cum crucibus, & punctis duodecim Apostolorum, &* LXXII. *discipulorum significantibus imprimi, & in clibano coqui, loco frixorii, in quo Jacobitæ suas solent hostias oleo litas coquere. Præterea Cong. jussit, ut dictus Archiepiscopus, præsentibus Magistro Sac. Palatii, & Secretario Indicis, cum massa fermentata, & oleo, more suæ nationis, hostiam conficeret, ut posset experimento comprehendi, an oleum dictam massam ingrediatur, quod sequenti die idem Archiepiscopus fecit. Nam delata massa fermentata, oleo sinistram manum unxit, ut posset ab ea libere separari, & formam ligneam similiter unxit, in qua erant prædictæ cruces, & puncta pro sigillo imprimendo, ex quibus actionibus idem Magister Sac. Palatii manifeste cognovit, oleum non ingredi massam, & a Jacobitis adhiberi ob solas duas rationes, ut scilicet imprimi possit sigillum, & massa in frixorio coqui; censuit tamen idem Magister standum esse in decisis, ut sine oleo massa durior effecta, fiat ab Archiepiscopo hostia, nam sigillum facile imprimi poterit, si massa modica aspergatur farina, & deinde in clibano coquatur. Sac. Cong. P. F. 22. Junii 1633.* Atque hinc patet, merito doctissimum P. Berti *de Theol. disc. lib.* 33. *cap.* 5. *Thesi* 2. reprehendere Jacobitas ob olei in oblatione mixtionem, non vero eos, qui parum salis pani admisceant, tum ad conciliandum eidem saporem, tum etiam ob mysticam aliquam significationem, nam mixtio salis panis naturam non mutat, nec quidpiam Sacramenti venerationi contrarium secum fert: quamobrem tolerari debet, ubi ex antiquo tempore usurpari soleat; dum vero hanc mixtionem necessariam non habeant.

Altera materiæ Eucharistiæ pars est vinum de vite: 33
sive album, sive rubrum, sive alterius coloris sit, apta materia est, cum non color, sed substantia liquoris ex uvis vitis expressi a Christo Domino stabilita sit hujus Sacramenti materia. Quod quidem notandum duxi, ut quisque intelligat, Moscovitas in manifesto versari errore, si credant, ut Auctores nonnulli referunt, solum vinum rubrum aptam esse Eucharistiæ materiam. De vino duo discutienda offert dubia Orientalis Ecclesia, alterum scilicet de consuetudine, quæ in Æthyopia, & apud Syros nonnullos viget, de adhibendo, ob vini penuriam, liquore ex uvis passis expresso; alterum vero de Armenorum errore, qui censent, nefas esse vino modicum aquæ miscere; quibus & tertium addemus, de aqua fervente, quam Græci peracta jam consecratione in calicem mittunt.

Quæres I. Utrum liquor ex uvis passis, & zebibo 34
expressus licite, ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur?

Nota 1. *Fagundez præcept.* 3. *lib.* 2. *cap.* 3. ita scribit: *Scio, in Æthyopia ex defectu vini assumere Catholicos, & Patres nostræ Societatis uvas non ita passas, & eas aqua superinfundere, quoud usque lentescant, & postea exprimunt, ex quibus fit vinum, in quo consecrant, satis generosum, & primus Auctor hujus rei fuit Sanctissimus Vir Andreas de Oviedo Patriarcha ejusdem Æthyopiæ.*

Nota 2. *An.* 1703. *die* 14. *Februarii* propositum fuit dubium a P. Josepho de Hierusalem Ord. Min. Strict. Obs. ac Missionibus Æthyopiæ Præfecto, an liceat Missionariis celebrare cum vino ex *zebibo*, vel uvis passis expresso, ut in Regionibus illis fieri solet? *Sanctissimus auditis votis Eminentissimor. mandavit exquiri prius per R. P. D. Assessorem a dicto P. Josepho, quo præcise modo conficiatur vinum ex uvis passis, vel zebibo in Æthyopia; & postea iterum formari, & proponi idem quæsitum cum dicta expressione vel declaratione ante DD. Consultores, & successive in Congregatione coram Sanctitate Sua habenda.* Responsum deinde fuit a supra dicto P. vinum hujusmodi in hunc fieri modum: sumuntur ex. gra. 4. libræ Zebibi, franguntur, atque in apto vaso tunduntur, ac deinde totidem frigidæ aque libræ in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo, vet ad summum decem horas; extrahitur postea zebibi, vel uvæ passæ materia, eaque ab exteriori aqua purgata, aut panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est, quo, sine ulteriori diligentia, utuntur, dum celebrant. Hac præmissa explicatione, fuit iterum propositum dubium; *ac lectis quoque relationibus Patris Joannis Damasceni Consultoris, nec non variis experimentis factis pro eruendo dicto vino, Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum dixit, licere, dummodo liquor extrahendus a Zebibo, vel uvis passis ex colore, odore, & gustu dignoscatur esse verum vinum; S. C. S. Off.* 22. *Julii* 1706.

Resp. His præmissis, ubi vinum desit, ut revera deest in Regionibus illis, in quibus hoc utuntur liquo-

quore, valide ac licite usurpatur, si tamen ex colore, odore, atque sapore censeri possit verum vinum; Nam si liquor ex uvis de vite extractus esset, atque iis qualitatibus deprehenderetur, uvas illas passas, vel zebibum ex decoctione non mutavisse uvæ naturam. Quamobrem probare non possum Verricelli responsionem, qui negative respondendum censet, *quia zebibum est adeo decoctum ab igne, ut non possit ex eo confici simpliciter vinum, sed vinum secundum quid, cum addito, nempe vinum coctum, seu sapa*, nam zebibum uva est, ignis, vel solis calore exsiccata; & si post infusionem in aqua, liquorem exprimat, qui colorem, odorem, saporemque servet vini; non video, cur verum vinum censeri nequeat, quod accidentario tantum ab illo differat.

35 *Quæres* 2. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria; licite adhiberi possit tantum aqua?

Resp. Sacr. Cong. S.Off. 14. *Julii* 1707. ad hujusmodi quæsitum propositum ab Episcopo Quebecensi, respondit, *citra maximam vini penuriam servandas esse pro viribus Rubricas Missalis Romani, præsertim in purificatione, seu prima ablutione*; Dum vero tanta sit vini penuria, ut, nisi Sacerdotes aquâ tantum uterentur in purificatione, coacti essent plures ad non celebrandum, adhiberi posse solam aquam, declaravit Cong. de P. F. in responsione ad dubia proposita a Missionariis Sinensibus *die* 13. *Januarii* 1665.

36 Vino parum aquæ miscet, tum Occidentis, tum Orientis Ecclesia. In Occidente id omittunt Lutherani, Calvinianique, quod consuetudo sit non a Christo, sed ab hominibus orta, quodque præceptum, quod orthodoxa inculcat Ecclesia, Evangelicæ puritati, ac libertati adversetur. In Oriente vero aquæ mixtionem rejiciunt Armeni; Ii in Conciliabulo supra citato Monophysitas illos imitati sunt, quos Brunus appellatos fuisse censet Julianitas, & Gajanitas, qui, ut Anastasius Sinaita renunciatus Antiochiæ Patriarcha *anno* 561. scribit, *vinum merum sine aqua offerunt, ut exinde deprehendatur confiteri, Christum nuda & simplici Deitate constare*. Facile autem est demonstrare, Ecclesiam ad Christi imitationem Apostolorum ætate statuisse, ut vino parum aquæ misceretur, idque habitum semper fuisse, ut Ecclesiæ præceptum. Christum Dominum vino parum aquæ miscuisse ex eo liquet, quod dum Pascha celebraret more Judæorum Eucharistiam instituerit, ut etiam Armeni, ac alii Hæretici fatentur; At Judæi calicem paschalem aqua temperare solebant, ut constat ex Misna jod benedictione 7. ex Rabbi Maimonide, aliisque, & ex vulgari eorumdem antiquo more; *Proverbiorum c.* 9. *& Apocalypseos c.* 18. Deinde Christum Dominum aqua calicem temperasse, testatus est Irenæus circa medium II. Sæculi *lib.* 4. *adversus hæres. cap.* 57. inquiens: *Accipiens Dominus panem, suum esse corpus confitebatur, & temperamentum calicis suum Sanguinem confirmavit*; *lib. autem* 5. *cap.* 2. *temperamentum calicis mixtum calicem vocat*, inquit Massuetus: & Cyprianus *Epist.* 63. ad Cæcilium III. sæculo scripsit, *Invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit*, hoc est in calice vino aquam fuisse mixtam; ut ipse ibidem explicat. Ergo primis sæculis Ecclesia credebat, Christum aqua vinum temperasse. Morem autem hunc eam fuisse imitatam testatur Justinus Apologia 2. *Deinde*, inquiens, *et qui Fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ, & vini*; & testatur quoque Auctor Constitutionum Apostolicarum *lib.* 8. *cap.* 21. de Christo dicens, *Similiter calicem miscuit ex vino, & aqua, sanctificavit &c.* Et, ut mittam alios PP. omnes antiquæ Liturgiæ Jacobi, Chrysostomi &c. hujus mixtionis ritum præscribunt; illumque servandum præcepere Concilia, Carthaginense III. *ann.* 397. celebratum, Trullanum supra citatum, Florentinum, & Tridentinum, quod *sess.* 22. *cap.* 7. ait: *Monet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, & cum aquæ in Apocalypsi B. Joannis Populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur*. Cum res ita se habeat, palam est, Ecclesiam consuevisse semper, & ubique vino modicum aquæ miscere, idque non pro re indifferenti, sed præcepta habuisse.

Græci præter frigidam aquam, quam ante consecrationem solent vino miscere, ante Eucharistiæ sumptionem ferventem aquam infundunt in calicem, *ut scilicet sanguis, & aqua, quæ fluxerunt a sancto latere Domini, & Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi tempore salutaris passionis ejus, vivifica esse constet, veluti ex vivifico deificato corpore vivifica*, ait Balsamon in Resp. ad quæsita Marci Patriarchæ Alexandrini. Mixtio hæc damnari non potest: tum, quod antiqua sit, ac a Sanctis Patribus commendata: nam præscribitur in Liturgiis Basilii, & Chrysostomi, ac laudatur a Nysseno *orat. cathec.* 1. *cap.* 37. a Theodoreto dialogo primo inscripto; *Immutabilis*, a Damasceno *lib.* 4. *cap.* 14. atque ab aliis Patribus: tum etiam quia, Const. *Etsi Pastoralis* §. VI. *n.* 2. Græco-Italis *permittitur, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet juxta ritum in Liturgia præscriptum, aquam ferventem, seu tepidam in sacrum calicem infundere*. Quamquam id Græcis permissum est; tamen errore non carent Photiani, qui Latinos, ac Orientales mixtionem hanc omittentes erroris accusant; Nam ritum omittendo particulari Ecclesiæ præscriptum, non negant, nec improbant id quod Ecclesia per illum ritum significare contendit, ut illi perperam arbitrantur.

§. II.

De Forma.

De forma Eucharistiæ ex Orientalium Liturgiis Missionariorum gratia disputaturus, plura, quæ sunt a nostro Auctore prætermissa, & quæ in vulgaribus Theologis desiderantur, proponere atque explicare cogor. Primum enim Christi verba, quibus unice Eucharistia conficitur, & quorum ne unum quidem sine gravi culpa omittere fas est, aliter in illis Liturgiis se habent, ac in nostra Latina, & in plerisque verba nonnulla desunt ex iis, quæ in Calicis consecratione usurpamus. Deinde in illis post Evangelica, & Christi verba, invocatio habetur Spiritus Sancti, quæ preces in omnibus Liturgiis connexas habet, quibus Sacerdos Deum rogat, ut super obla- 37

ta

ta dona mittat Spiritum Sanctum, qui super illa descendens, panem in Corpus, & vinum in Christi Sanguinem transmutet. Denique tres apud Syros Jacobitas Liturgiæ reperiuntur, in quibus Christi verba desiderantur, quarum 1. est quæ Petro Apostolorum Principi tribui solet, altera Xysti Papæ, ac tertia Dionysii Metropolitæ Adimeni dicitur. Atque hinc tria oriuntur dubia: 1. Num Orientales omnes Christi verba ad consecrandum Eucharistiam necessaria existiment? 2. Num necessariam saltem putent una cum Christi verbis invocationem, ut Eucharistia perficiatur? 3. Num Orientales Christi verba teneantur recitare, ac in Liturgiis ponere, ea ratione, qua in Canone Latinorum reperiuntur? Hujus autem quæstionis necessitas ex eo pendet, quia communis apud Theologos nostros opinio est, non posse sine gravi culpa ex verbis illis vel unum omitti; & quia nonnulli Thomistæ putant, omnia, quæ in Calicis consecratione nos adhibemus verba, esse ad consecrandum necessaria. Accedit etiam fuisse nonnullos, qui hac de causa non solum Orientales reprehendere, sed eorum Liturgias sua corrigere auctoritate ausi sint.

38 Inter Orientales circa hujusmodi controversiam, minora fuere, ac inter Latinos, dissidia. Nam omnes semper fassi sunt, ac etiam nunc fatentur, Christi verba *Hoc est Corpus meum &c. Hic est Sanguis meus &c.*, esse ad Eucharistiam consecrandam necessaria; & sine ipsis perfici non posse. Item unanimi semper consensu docuerunt, præter Christi verba preces quoque nonnullas in Eucharistia conficienda semper adhibitas fuisse, ac sine precibus fieri non posse; quæ quidem sententia omnibus Patribus, ac Theologis omnibus probata est; cum nec unquam hujusmodi Sacrificium sine precibus fieri consueverit, nec fieri licite in ullo casu possit. At Nicolaus Cabasilas, & post ipsum Marcus Ephesinus, aliique pauci, non solis Christi verbis, sed etiam invocatione Spiritus Sancti, sive precibus ea comprehensis, Eucharistiæ Sacramentum confici tradiderunt: En Marci Ephesini verba: *Divina munera*, inquit, *non solum recitatione verborum Dominicorum sanctificantur, sed & Sacerdotis quæ sequitur, precatione, & benedictione per virtutem Spiritus Sancti*; scilicet, *verba Christi*, ut ipse exponit, *per modum narrationis sunt, nosque ad memoriam rei, quæ tunc gesta fuit, revocant, & vim quasi immittunt in dona proposita, ut transformentur: precatio vero, quæ postea consequitur, & benedictio Sacerdotis revera transmutat, quæ jam erant dona, in ipsum prototypum Corpus, & Sanguinem Domini*. Huic opinioni occasionem dedit invocatio, quam in Orientalium Liturgiis Evangelica, & Christi verba consequi asseruimus, & nonnullæ haud bene intellectæ Patrum sententiæ, quæ per Christi verba, & orationem hujusmodi Sacramentum fieri pronunciant.

39 Duo quoque apud Latinos fuere XVI. Sæculi viri eruditione, & doctrina celebres, qui in Cabasilæ abiere opinionem, alter e Dominicanorum, e Franciscanorum familia alter. Scilicet Ambrosius Catharinus Ord. Præd. & Christophorus a Capite-fontium Ordin. Min. Generalis Minister, ac postea Archiepiscopus Cæsariensis. Ii enim, ut Novatorum circa verba Christi cavillationes, & argutias devitarent, ac penitus everterent, plenioremque facerent Catholici dogmatis de Eucharistiæ consecratione explicationem, & intelligentiam, rati sunt, Eucharistiam Christum benedictione prius consecrasse, ac benedictione illa pane in Corpus suum transmutato, accepisse illud in manibus, ac dedisse discipulis, dicendo *Hoc est Corpus meum*; atque eadem ratione calicem consecrasse. Sacerdotes vero deinceps Eucharistiam confecisse docuere per orationem Evangelicis verbis præmissam in Latinorum Liturgiis, quæ incipit: *Quam oblationem tu Deus &c.* Evangelica vero & Christi verba narrative tantum proferre, non significative, & effective, licet ex Christi mandato necessarie sint pronuncianda. *Fit ergo*, inquit Catharinus, *Corpus Christi, propter orationem præmissam, & ex vi pacti; & sic defenditur mos Græcorum*. Pactum vero in eo situm arbitrabatur, quod Christus promiserit, toties se præsentem in Eucharistia adfuturum, quoties Sacerdos verba sua *Hoc est Corpus meum &c.* ea ratione, ac ordine, & modo pronunciaverit, quo ipse pronuncianda constituerit. Itaque ut Christus benedictione consecravit, ita oratione consecrat Sacerdos, qua rogat, ut panis fiat Corpus Christi, & vinum Sanguis; & ut Christus dicendo, *Hoc est Corpus meum*, corpus suum id esse demonstravit, illudque discipulis præbere ostendit; ita Sacerdos facit. Hoc autem discriminis Christophorum inter ac Catharinum intercessit, quod hic interna tantum, ille vero externa quoque benedictione, ac ministerio Sacerdotali Christum consecrasse asseruerit.

Horum opiniones, damnatis ab Apostolica Sede opusculis, quibus tradebantur, veluti sepultæ jacuere; sed hoc eodem sæculo a Gallis nonnullis excitatæ, magno argumentorum apparatu expositæ, ac propugnatæ fuere a Petro *Le Brun* in expositione Liturgiæ Armenorum; & ab Antonio Augustino *Toutée* diss. 3. præmissa operibus S. Cyrilli. Ii vero in hanc se abiisse opinionem testati sunt, ne dogma Catholicum de *Transubstantiatione*, validissimo illo argumento privaretur, quod ex invocatione desumitur, quæ in Orientalium Liturgiis reperitur. Fuere ii ex professo confutati a P. Bougeantio Jesuita, ab Ursio, Merato, Georgio Assemano juniore, alisque (*9). Hæc quantum ad opinionem a Cabasila excogitatam.

Inter Latinos vero aliæ quoque occurrunt hac de re opiniones, quas recensere, ac confutare necesse est, ut Systema hac de re absolutum exhibeamus; 40
Innocentius III. in opere de Mysteriis Missæ, quod ante Pontificatum ediderat, *lib.4. cap.6.* ait *Dici potest, quod Christus divina virtute confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Ipse namque per se virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis*. In eamdem sententiam abiere Durandus Mimatensis *lib. 4. de divinis officiis*, aliique, quos Catharinus, & a Capite Fontium laudant, ac veluti propriæ opinionis assertores proponunt.

Ajunt nonnulli, Scotum in 4. *dist.* 8. *q.* 2. *ad* 2. 41
docuisse, hæc verba *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meus* ad consecrationem non sufficere, sed præcedentia necessario addenda esse, alioquin verba illa ad personam loquentis, non ad Christum, cujus nomine proferuntur, referrentur; sed Ma-

strius, Frassenius, Hennus, aliique Scotistæ, Scotum a communi sententia non recessisse demonstraverunt.

42 Rursus quamplures Theologi sunt, qui contendunt, S. Thomam omnia verba, quæ a Latinis in calicis consecratione recitantur, necessaria existimasse ad conficiendum hoc Sacramentum, pro qua opinione pugnant Gonetus, Capisuccus, Natalis Alexander, aliique Thomistæ.

43 Armacanus ait *lib. 9. q. Armenorum cap. 3.* hæc esse in consecratione Calicis necessaria: *Hic est Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti*, non vero reliqua. Alii Marsilio teste, addendum putant, *mysterium fidei*. Hæc quantum ad opinionum historiam. Antequam ad rem definiendam descendamus, operæ prætium esse arbitror, Evangelica, & Christi verba referre, qua ratione in probatis Liturgiis recitantur, ut inde facilius intelligamus, quæ fuerit hac de re Ecclesiæ a primis temporibus sententia. Mitto vero tres illas Liturgias, quas supra dixi, in quibus Christi verba desunt; Cum enim omnium sit, ac fuerit semper Orientalium sententia, hæc esse omnino saltem ex Christi præcepto ad consecrandum necessaria, omissio illa, val amanuensium incuriæ tribuenda est, vel ea de causa fuere in iis illa prætermissa verba, quod ea Sacerdotes memoria tenerent, ac recitarent.

En itaque verba juxta formulas a Martenio colle-
44 ctas. In Liturgia Jacobi ita forma hæc exprimitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur, & datur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum*. Addit Liturgia S. Marci post pronomen *Hoc*, & *Hic* particulam *enim*. In Constitut. Apost. *lib. VIII. cap. 17.* hæc forma reperitur, *Hoc est Corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus, quod pro multis effunditur in remissionem peccatorum*. In Liturgiis SS. Basilii, & Chrysostomi post *Sanguis meus*, additur *novi testamenti*; ac similis est Liturgia Cyrilli. Æthyopes utrique formulæ addunt *Amen*. Mozarabes hac utuntur; *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est Calix novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. In Libris Sacramentorum, qui præ se Ambrosii nomen ferunt, ita legitur: *Hoc est enim Corpus meum, quod pro multis confringetur. Hic est enim Sanguis meus*. Sacramentarium denique Gregorii Magni, Missale Romanum, Ambrosianum, & Indorum (hic addendum erat post correctionem) hanc habent formam: *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. In Liturgia communi, sive Canone universali Æthyopum habetur: *Hic panis est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen. Hic est Calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur pro redemptione multorum, Amen*. Iisdem fere verbis aliæ Orientalium Liturgiæ eamdem exhibent formam. Facile vero patet undenam eorum sit orta varietas, si ea observentur, quomodo ab Evangelistis recenseantur. Apud Matth. legitur, *Hoc est enim Corpus meum, Hic est enim Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; Apud Marcum utroque in loco omittitur particula *enim*. Apud Lucam: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur; Hic Calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Paulus autem *I. ad Cor.* 11. ita illa refert: *Hoc est Corpus meum; Hic Calix novum testamentum est in meo sanguine*.

Has ego formas recensui, easque cum Christi verbis comparavi, quæ apud Evangelistas leguntur, 45
ut inde clare appareat, non posse Orientales reprehendi, quod in forma eorum desit particula *enim*, & quod in consecratione calicis non omnia adhibeant verba, quæ apud nos usurpantur. Atque inde duo quoque alia certo inferenda videntur. Primum Christi verba, quæ in Orientalium Liturgiis leguntur, esse ab Evangelistis deprompta, quod sane satis superque esse potest ad illorum Theologorum detegendam imperitiam, & temeritatem, qui corrigere, & ea augere propria, ac privata auctoritate sua conati sunt. Quis enim sine temeritate verba ex Evangelio deprompta, Patrum auctoritate commendata, & Liturgiarum usu a primis sæculis comprobata, emendare, ac mutare audeat? Deinde rite, ac licite Orientales per illa verba consecrare, nec cogi posse ad alia, quæ in Liturgia nostra reperiuntur, addenda. Quibus accedit etiam, ex iis nos posse tuto concludere, non aliis esse inditam vim consecrandi verbis, quam istis, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*, non solum ob communem Theologorum sententiam Tridentini Concilii auctoritate comprobatam, quod verba Sacramentorum formam constituentia efficere docet quid significant, ut est etiam a nostro Auctore probatum, sed præterea, quia hæc unice sunt verba, quæ a Patribus omnibus commendantur, ac in omnibus reperiuntur Liturgiis: quod argumentum est, fuisse hæc semper, & ubique veluti necessaria ad consecrandum reputata, alia vero historice, & ex præcepto tantum Ecclesiæ adhibita. Hic tamen moneo, præceptum hujusmodi, cum de re gravissima sit, gravem obligationem inducere; quo fit, ut graviter peccet, qui vel unum ex iis, qui in jam probatis Liturgiis habentur, libere prætermittat. Venio nunc ad nostrum hac de re Systema per propositiones explicandum.

PROPOSITIO I.

Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecravit.

Primum hæc assertio inde probari potest, quod 46
Sacerdotes ea ratione consecrent, qua Christus hujusmodi Sacramentum in institutione perfecit; Iis enim, quod prior ipse fecisset, deinceps facere præcepit, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*: Sacerdotes vero per verba consecrant, & quidem ita consecrant, ut verba Christi, Christi nomine, ac veluti illius personam gerentes, pronuncient, dicendo: non: *Hoc est Corpus Christi*, sed: *Hoc est Corpus meum*. Hinc, *quid nostra consecratio est*, inquiebat Chrysostomus *Hom. 83.* in Matth. *nisi illius repetitio, quam Christus peregit?*

Dein-

47 Deinde Christus Sacramentum instituens, qua Deus, & conficiens, qua homo erat, Sacramentalem ritum instituere, ac adhibere debuit, hoc est materiam, & formam adhibere, junctis scilicet pani verbis; *accedens* enim *verbum ad elementum fit Sacramentum*, inquit Aug. *Tractat.* 80. *in Joan.* Accedunt præterea Auctoritates Sanctorum Patrum, quas infra recensebimus. Hinc Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 1. ita de Eucharistia loquitur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima cœna instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum Corpus præbere, ac suum Sanguinem disertis verbis testatus est, quæ verba a Sanctis Evangelistis commemorata, a Divo Paulo postea repetita sunt*. Satis hic indicant Tridentini Patres, post benedictionem panis, vinique, verba proferendo, instituisse, ac perfecisse Eucharistiam.

48 At, inquiunt, benedictio idem ac consecratio est, quamobrem Paulus 1. *ad Cor.* 10. *v.* 14. *Calicem benedictionis*, vinum consecratum appellavit; & dum Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, jam antea panem in suum fuisse Corpus transmutatum significavit: ergo per præmissam benedictionem ab Evangelistis commemoratam, dum dixere: *Accepit panem, benedixit &c.*

49 Sed levis est momenti hæc conjectura. Cum enim Christus Sacramentum instituerit, & confecerit, illudque nobis ad sui imitationem perficiendum mandaverit; & verba adhibuisse, ut Sacramenti natura exposcit, & verba talia, quæ rem significatam efficerent, præsumendum est. Quæ sola presumptio plus quam illa conjectura, valet. At præterea verba ipsa ab Evangelistis commemorata habemus, quæ id significant, quod in Eucharistia fit, quæ semper fuere a Sacerdotibus usurpata, quæque adhibuisse Christum, testantur veteres Patres, ac omnium Ecclesiarum traditio comprobat. Itaque benedictio, & gratiarum actio ritus fuere a Christo institutioni Eucharisticæ præmissi, non consecratio: id ostendit vox aoristica in Evangelica historia usurpata εὐλογήσας, idest *cum benedixisset*, & εὐχαριστήσας, scilicet *cum gratias egisset*, quæ præteritum tempus significant; liquet etiam ex eo, quia Christus in ultima Cœna ritus servavit Judæorum, qui cœnæ benedictionem præmittebant, & panem cum gratiarum actione frangebant. Hinc Estius, aliique viri gravissimi improbabilem omnino putant opinionem, quæ benedictione Christum consecrasse autumat, & in 1. *ad Cor. cap.* 1. post Jansenium observat, Jesum magna aggressurum miracula in Cœlum oculos elevare, ac Patri gratias agere consuevisse, ut præstitit suscitaturus Lazarum, & panes multiplicaturus. Rursus non desunt, qui eisdem verbis benedictionem, & consecrationem a Christo peractam putent, quod passim Patres consecrationem, & *mysticam benedictionem* indiscriminatim accipiant: ut S. Thom. 3. *part. q.* 87. *art.* 1. ac alii post ipsum; & revera, quod consecratur, cœlesti benedictione repletur. Si autem iis opponas, fuisse benedictionem consecrationi præmissam, respondent, non semper Evangelistas res narrare, quo gestæ sunt ordine, ut pluries observavit August. *lib. de Cons. Evang.* Ad tollendam vero æquivocationem necesse est duplicem distinguere benedictionem, alteram pro oratione usurpatam sacris muneribus consecrandis facta, quam Christum more Judæorum Pascha celebrando præmisisse puto, & quam a consecratione diversam habeo; alteram vero, quæ mystica dona immutat, redditque sancta, benedicta, vivifica; quæ ipsa consecratio est, quam innuit Paulus, loco supra laudato.

Nota. Etsi vera est hæc nostra sententia, ut ego arbitror, præsertim ob Tridentini supra relata verba; ac Concilii Florentini decretum, quo verba, quibus *Christus hoc Sacramentum confecit*, hujus Sacramenti forma declarantur; tamen nulla Ecclesiæ aperta definitio adest, quæ oppositam opinionem proscripserit. Id testantur Ambrosius Catharinus *in fine opusculi* 2. Alphonsus Salmeron, *circa finem Tract.* 13. Juvenin, Tournely, Du-Hamelius, Berti, aliique. Nec est verisimile, Ecclesiam voluisse damnare opinionem, ad facilius refutandos Hæreticos excogitatam, & quam Innocentius III. supra citatus probabilem asseruerat, ac propugnant Guido Bononiensis, Durandus, aliique a Catharino, & Capite Fontium recensiti.

PROPOSITIO II.

Eucharistiæ forma Christi verbis continetur, Hoc est &c., Hic est Calix &c.

HÆc propositio, quæ paucos ex Orientalibus, ex Latinis vero minores adversarios habet, potest 50
primum ex eo demonstrari, quod verba, quibus Sacramenta fiunt, a Deo, qui vim ipsis indidit, sunt instituta: At præter verba illa *Hoc est &c.* quæ alia verba Deus pro Eucharistia conficienda determinavit? Hæc solum sacri Scriptores commemorant, hæc unice Christi, ac Divina verba esse tradidere Patres, ac ea tantum ex iis, quæ consecrationi necessaria habentur, sacræ Liturgiæ a Christo determinata asserunt. Quis enim est, qui Spiritus Sancti invocationem, precesque a Christo adhibitas, institutas, commendatas scripserit? Eccur potius preces illas ab Ecclesia humana institutas auctoritate non dicimus? Discurre per officia Sacramentorum omnium cum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ, in omnibus reperies invocationes, precesque, quibus Ministri rogant, ut Deus per Spiritum Sanctum suum, gratiam illam conferat, quam per illa se collaturum promisit. In iis preces illæ ab Ecclesia institutæ generatim creduntur, ac a forma Sacramentorum omnino diversæ habentur, immo & vere perfici Sacramentum sine illis firmissime creditur. Cur ergo uni Eucharistiæ hæ preces necessariæ putantur? Verum est, Eucharistiam, quæ necessitatis Sacramentum non est, non posse, ut Baptisma, & Pœnitentia, in ullo casu licite sine illis confici, quo sensu est a Patribus nonnullis assertum, sine precibus non fieri. At inde nefas est concludere formam constituere. Sed videamus, quid utriusque Ecclesiæ Patres, quid traditio Ecclesiarum, quidve Liturgiæ ipsæ nos doceant.

Incipio a Latinis Tertullianus *lib.* IV. *contra Mar-* 51
cionem cap. 40., ait, *Accepit panem, & distributum discipulis Corpus illud suum fecit dicendo : Hoc est Corpus meum*. Apud Cyprianum Auctor *serm. De Cœna Dom.* ait: *Ex quo a Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem, Hæc est caro mea : Hic est sanguis meus; quotiescumque his verbis, & hac fide*

fide actum est, panis ille substantialis, & Calix solemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam, salutemque proficit. Ambrosius *lib. de Myst. cap. 9. num. 52. Quod si tantum*, inquit, *valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur?* Et *num. 54.* sequitur; *Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est Corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur, post consecrationem Corporis significatur*. Eadem vel ipse, vel quisquis est Auctor. *Libror. de Sacram.* qui Ambrosii nomine circumferuntur, *lib. 4. cap. 4. num. 14.* ait scribens, *Sermo Christi hoc conficit Sacramentum*, & *num. 19. Fit Sanguis consecratione verbi cœlestis, cap. 5. num. 23. Antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi*. Ne autem putent, orationem ab Ambrosio verba Christi nuncupari, audi ipsum loco citato *de Myst.* ita loquentem: *Ipse clamat Dominus Jesus, Hoc est Corpus meum*, & IV. *de Sacr. cap. 5. num. 22. Illa verba Evangelistæ sunt ad usque Accipite: Inde verba sunt Christi*. N. vero 14. *Consecratio autem, quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia, quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris; Ubi venitur, ut conficiatur Venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi*. Sanctus Augustinus *Serm. de divers. 227. alias 83.* inquit: *Panis ille, quem videtis in Altari: sanctificatus per verbum Dei, Corpus est Christi, Calix ille, imme quod habet Calix sanctificatum per verbum Dei, Sanguis est Christi*: Verbum autem Dei est sermo ille Christi, *Hoc est &c.* ut ex Ambrosio, aliisque Patribus aperte constat. Hic notare juvat, Amb. *loco cit. de Myst. cap. 6.* dicere, per benedictionem panem consecrari, sive illius *naturam mutari*, & Aug. *lib. 3. de Trinit. cap. 4.* asserere, *Eucharistiam prece mystica consecratam*; ubi uterque verbis Christi precum, vel benedictionis nomen tribuit. Eusebius Emissenus, vel alius sub ejus nomine *Hom. in Ramis palmarum: Dixit*, inquit, *Christus tunc per se, & modo per suos Ministros, Hoc est Corpus meum: & tanta est ejus verbi virtus & efficacia, ut statim fiat, quod dicitur*. Ita Auctor quoque loquitur *sermonis 28. de verbis Domini*, qui Augustino tribuitur, & *Sermonis 5. de Paschate*, qui nomine Eusebii Emisseni circumfertur. Quibus addimus Pascasium *lib. de Corpore, & sanguine Domini cap. 12. & cap. 15.* Remigium Antissiodorensem, & Stephanum Eduensem, aliosque a Martenio citatos; Ex quibus sufficienter probamus, universalem Patrum Latinorum cujusque ætatis sententiam satis etiam significatam, & explicatam in Conciliis Florentino, & Tridentino, occasionem dedisse Rubricæ jussu Pii V. Missali Romano præmissæ, quæ *tit. de defectu panis* hæc habet: *Si celebrans ante consecrationem advertit hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, & facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desivit. Si advertit post consecrationem, etiam post illius hostiæ sumptionem, posita alia, faciat oblationem, ut supra, & a consecratione incipiat, scilicet illis verbis, Qui pridie &c. Quod si hoc contingat post sumptionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie &c.* Quæ sane innuunt, sine precibus, & invocatione, Latinæ Ecclesiæ judicio Eucharistiam consecrari. Venio nunc ad Græcos Patres. Primo loco afferemus Justinum Martyrem. En verba ex *Apol. 2. circa fin.* deprompta, ubi Eucharistiam consecrari, ait, δι' εὐχῆς λόγου per orationem verbi; nomine autem εὐχῆς non effusam deprecationem, sed expressam a Christo Dei Verbo, animi sententiam, verbis designat, cum paulo post, Verbi orationem sive deprecationem illam fuisse asserat, quæ in Evangelio reperitur, nempe, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*. Atque hic notent velim Adversarii, εὐχῆς seu *precationem*, vel orationem, Græcos, Patres illam Christi orationem vocare, qua dicit *Hoc est Corpus meum*, sive quod vox illa quamlibet animi sententiam verbis expressam significare quoque valeat, ut nonnulli censent, sive, quod eo animo verba illa prolata, quo Christus eadem pronunciavit, eam præ se mentis humiliationem, ac desiderium, voluntatemque ferant, quæ proferentem, vere precantem constituat. Irenæus, qui paulo post Justinum sæculo II. scripsit, *lib. 4. adv. Hæres. cap. 32. in edit. vero Massuet. 17. num. 5.* aperte ait, Dominum vertisse in Corpus suum creaturam panis, dum dixit, *Hoc est Corpus meum*; & *lib. 5. cap. 2. num. 3.* de pane & vino, inquit, *& percipientia Dei verbum Eucharistia fiunt*. Vides ergo, Irenæum verbum Dei appellare verba Christi supra relata, quæ verba *lib. 4. cap. 43. antiquæ edit. Invocationem Dei* appellaverat, dum dixerat, *panis percipiens invocationem Dei ... est Eucharistia*. Sed audiamus Nyssenum, qui clarius exponit, quid hic *verbi* nomine veniat apud antiquos Patres Græcos. *Or. Catech. cap. 37.* de pane ita loquitur: *Statim per verbum in Corpore mutatur, ut dictum est, a Verbo, Hoc est Corpus meum*. Origenes quoque *in Matth.* ad hæc verba, *Quod intrat in os &c.* Eucharistiam vocat *Cibum per verbum Dei, & precationem sanctificatum, seu consecratum*, ubi sane totam Liturgiam designat, quæ preces complectitur, & verbum Dei, seu Christi verba, quæ hoc nomine designantur. *Nazianz. Orat. 2. de Pasch.* ait, prolatis verbis a Sacerdote, *Hoc est Corpus meum, qui non credit esse Corpus Christi certe fidem derogat*. Epiphan. *in Ancorato: Voluit*, inquit, *Christus per gratiam dicere, Hoc est Corpus meum, & nemo non habet fidem sermoni*. Ne vero nimis in longum orationem protraham, tres tantum addam ex Græcis Patribus. Chrysostomus magni apud Orientales nominis, *Hom. 2. in Epist. ad Timoth.* demonstrat, eamdem esse oblationem Christi, ac Sacerdotum, quia iisdem ii utuntur verbis, ac Christus est usus: *Quemadmodum*, inquit, *verba, quæ protulit Christus, eadem sunt, ac quæ Sacerdos nunc quoque pronunciat, & oblatio eadem est*. Et *lib. de Proditione, Judæ*, habet, *Hoc meum est Corpus, inquit Sacerdos. Hoc verbum proposita in aliam formam convertit*. Accedit etiam, pluries Chrysostomum dixisse, Sacerdotes Eucharistiam conficientes ita se gerere, *tamquam Christi personam induti, & quasi ipse esset, qui diceret, & faceret*. Quare? Quia nomine Christi dicunt, *Corpus meum*, & Christi virtute semel verbis illis concessa Eucharistiam perficiunt. Similia habet Damascenus *lib. 4. de Fide Orth.*

cap.

*cap.*13. ait enim, *In principio dixit Deus, Producat terra herbam virentem, & ad hanc usque diem, accedente imbre, divino præcepto impulsa, & roborata fœtus suos profert. Dixit perinde Deus, Hoc est Corpus meum, & Hic est sanguis meus, & Hoc facite in meam commemorationem: idque omnipotenti ejus præcepto, donec veniat, efficitur*. Ubi explicat, fieri hæc per invisibilem Spiritus Sancti operationem, quam per invocationem Ecclesia significat, ut nos infra ostendemus. Johannes Phurnes apud Allatium *de Cons. Occiden. & Orient. Eccles. cap.* 15. *in Epist. de Ritibus in Communione immutatis*, ait, *Panem benedictionis videmus ab Apostolis sanctificatum illis tantummodo verbis, Hoc est &c.* En Græcos Patres.

52 Discurramus nunc per universas Orientis Ecclesias, quarum unanimis hac de re consensus rem potest extra controversiam omnem collocare. Ad Syros quod spectat, sive Jacobitas, sive Orthodoxos, supervacaneum duco, eorum in medium proferre testimonia, quorum longam seriem videre est apud Assemanum in *Biblioth. Orientali*, ejusque Nepotem, qui eruditam de hoc argumento dissertationem edidit, ac doctissimum P. Benedictum Societatis Jesus in *dissertatione præfixa secundo Operum S. Ephrem Syri Tomo*. Ii enim ostendunt, penes hujusmodi gentem inauditam esse Cabasilianam opinionem; ac Auctores omnes, dum verba designant, quibus hoc fit Sacramentum, Christi verba recensere; licet plures ex iis sint, qui dum velint in *Missa* Eucharistiam confici significare, soleant quandoque asserere, per Christi verba, & Sacerdotum preces, aut invocationem perfici; quod nemo negat. Quod ad Armenos attinet, quos tanto studio Brunus in suam trahere conatur sententiam, adest Concilium ab illis coactum anno 1342. in quo palam omnes professi sunt, hujus Sacramenti formam esse Christi verba, ut legere est apud Martene *tom.*7. *Collect. Anecdot*. Adsunt prætera Fidei confessiones, quæ *tom.*3. *de perpetuitate fidei circa Euchar.* recensentur, in quibus solis Christi verbis vis consecrandi tribuitur. Harum altera ab eorum Patriarcha, quatuor Episcopis, & nonnullis Presbyteris Alippi edita fuit ann. 1668. altera vero Romæ a Patriarcha Hariadour. Similia exponunt aliæ fidei Professiones in eodem recensitæ opere, nempe professio fidei Ecclesiæ Damascenæ, & Matthæi Patriarchæ Alexandrini Cophtorum, in cujus confessione Ægyptiorum, atque Æthyopum omnium sententia declaratur de consecratione solis Christi verbis perficienda. Græcorum quoque in eodem insunt opere fidei professiones, idem declarantes, scilicet Metropolitæ Gazæ, nonnullorum Moscoviticæ Ecclesiæ Præsbyterorum, Nicolai Spadarii; aliorumque, qui in toto Moscoviæ Imperio istam consecrandæ Eucharistiæ rationem explicari declararunt. Mitto Georgium Coresium, Gabrielem Philadelphiæ formam hujus Sacramenti Christi verba statuentem, & Photianos quamplurimos, quos Papadopoli recensuit. Unum sufficiat Palamiticum Concilium, cujus acta Iassis in Moldavia recusa fuere ann. 1498. In eo novitatis accusatur, atque damnatur Cabasiliana opinio, per hæc verba: *Damnatur novitas opinionum, quas invexit in Ecclesiam Nicolaus Cabasila, qui tribuit consecrationem sacrorum donorum precibus, quod nec dictum fuit ab aliquo SS. PP., nec ab ullo Canone ordinatum, nec consentit cum placitis Ecclesiæ, quæ implorat adventum Spiritus Sancti precibus, non ad panem Corpus, & Vinum Sanguinem omnino efficiendum, sed ut redundet in utilitatem nostram*. Sed ut appareat, ante Nicolaum Cabasilam, inauditam fuisse, in medium proferamus Græcos Patres, qui Florentino interfuere Concilio. Archiepiscopus Nicænus suo, & aliorum Ecclesiam Orientalem repræsentantium Patrum nomine, coram Eugenio P. M. ac tota Synodo, *Volumus*, inquit, *adhærere sententiis Sanctorum Patrum, & rationibus, spretis humanis inventis*, Cabasiliana scilicet opinione, de qua disputatur. Et Julianus Cardinalis S. Sabinæ referens Patribus, quæ post disceptationem Græcos inter atque Latinos a sex Deputatis pro expositione illorum, quæ definienda essent, stabilita fuerant, de Consecrationis Eucharistiæ forma dixit: *Græci confessi sunt, auditis nostris rationibus, quod semper tenuerunt, quod solis verbis Dominicis conficeretur, & quod putarent anathema, qui aliud crederet*. Fuit institutum, ut hoc poneretur in definitione: *dixerunt, quod hoc non erat necessarium; immo si hoc poneretur, Ecclesia ipsorum reciperet ignominiam, ac si hactenus tenuisset aliud. Unde cum semper fuerimus concordes in hoc, definitio non debet fieri nisi, in dubiis, & sumus parati confiteri, quod tenemus sicuti vos, quod in verbis solis Dominicis conficitur*. Si hæc, quæ Græci in Florentina Synodo exposuerunt, cum iis conferantur, quæ supra indicavimus, satis notum esse esse arbitror, non minus in Occidente, quam in Oriente, veluti Novatores habitos esse Cabasilianæ opinionis propugnatores. Ex Orientalibus allata jam monumenta probant; quod vero ad Latinos attinet, addere quoque possumus, Catharini, & a Capite fontium opera fuisse statim Sedis Apostolicæ auctoritate proscripta; Touttæum vero, atque Brunum novitate opinionis plures commovisse in Gallia, & in Italia, qui ex professo eorum opinionem, ut novam, ac etiam temerariam, ut Assemanus junior publice Romæ asseruit, & propugnavit; refutaverunt. Hæc sane rem maxime suspectam faciunt. Quid vero, si Patrum addantur supra relatæ auctoritates?

Sed, inquit Brunus, Antiqui Patres uno fatentur ore per verba Christi, ac per preces Eucharistiam consecrari; & Liturgiæ omnes Spiritus Sancti invocationem habent, qua Deus rogatur, ut panem vinumque transmutet, quæ apud Orientales sequitur verba Christi, apud Latinos vero præmittitur, habeturque in oratione illa, quæ incipit, *Quam oblationem tu Deus &c.* Opinio ergo illa, inquit, de solis Dominicis verbis Eucharistiam conficientibus recens est, & post undecimum Sæculum scholasticorum cerebro conficta, qui traducto ex Arabum phylosophia in Theologiam materiæ, ac formæ vocabulo, ac juxta a se excogitatum systema res metientes, formæ nomen ad sola Christi verba restrinxerunt. Sed quis hominem tam inepte philosophantem ferat? Nam credibile non est, in re tanti momenti, & quæ Presbyteris omnibus ignota esse non poterat, quamque Episcopis omnibus statuere debemus omnino exploratam, potuisse Scholasticos novam opinionem excogitare, quæ partem tollendo 53

do necessariæ formulæ potuisset eo tendere, ut nullum conficeretur Sacramentum, nemine prorsus reclamante. Ac multo minus credibile est, tam brevi tempore hanc fuisse per Occidentem, & Orientem ita sparsam, ut eam apertis ulnis amplexi sint omnes. Itane Græcos erga Latinos affectos fingamus, ut in ipso schismatis fervore, statim a Latinis nova, ac eorum majoribus contraria de Eucharistiæ confectione, sententia excogitata fuit, eam omnes amplexi sint, nullo penitus contradicente? Tam bardi erant Sacerdotes, tam stupidi Episcopi, ut passi sint omnes sine contradictione, in scholis tradi, ac palam doceri opinionem, quæ opposita esset sententiæ, quam illi didicere, dum sacrum suscepere Presbyteratum; & quam isti docere debuerant eos, qui ad ordinem hunc promoverent? Neque enim præsumi potest, Presbyteros, ac multo minus Episcopos id ignorasse. Immo cum per plura sæcula circa Sacramentorum formulas disciplina viguerit arcani, ut Schelestratius, aliique Viri docti demonstraverunt, potius ex tradita ore ab Episcopis, Presbyterisque doctrina forma Sacramentorum, & præsertim Eucharistiæ, quod quotidie ab ipsis conficiendum erat, quam ex scripto traditis monumentis, colligenda videretur. Quamobrem, cum postquam propriis vocabulis hujus, & cujusque Sacramenti forma designari cæpit, verba tantum Christi hoc nomine appellata ubique fuerint, præsumendum est, hanc fuisse traditam a Majoribus sententiam.

54 Sed expendamus sophismata. Primum vero statuo, Eucharistiam in Missa confici, quæ verbis Christi, & precibus constat: quamobrem, ut dici solet, in Missa consecratur Eucharistia, ita potest asseri per Orationem fieri, & verba Christi, quia verba Christi sine reliquis Orationibus nunquam in Eucharistia perficienda adhibentur: Deinde, Formæ Sacramentorum Invocationis, Orationis, & Precum nomine a Patribus designantur: Tertullianus, Cyprianus, & Ambrosius invocationis nomine donarunt verba quibus conficitur Baptisma; Irenæus, & Firmilianus Invocationem dixerunt verba Christi, quibus fit Eucharistia, eamdemque Origenes appellavit preces, ut Huetius *in Origenianis* observat. Immo quæ Latini verba Sacramenti vocant, Græci passim nominant orationem, & invocationem: Hinc Gabriel Philadelph. inquit, *Forma Baptismi est invocatio SS. Trinitatis*. Atque hinc liquet, Patres aliquando invocationis precumque nomine ipsa Christi verba designasse; quandoque vero, innuere voluisse ea, quæ Christi verba, quibus unice vim transmutandi inesse docuerunt, in sacra Liturgia, vel præcedunt, vel subsequuntur.

55 Quoniam vero ad invocationem nos provocat, quæ in Liturgiis reperitur, principio ajo, non constare invocationem fuisse a Christo Domino institutam, atque præceptam. Nam cum constet, invocationes, quæ in aliorum Sacramentorum administratione adhibentur, fuisse omnes Ecclesiæ auctoritate institutas, id quoque de hac invocatione præsumendum est. Et jure, atque merito, missa enim Gregorii Magni auctoritate, ex quo colligunt nonnulli, Apostolos sola Evangelica historia, cum Christi verbis, & Dominica oratione consecrasse, doctissimus Maffæjus ex Irenæi fragmento probat, secundo Ecclesiæ sæculo non fuisse invocationem hanc in omnibus Ecclesiis receptam, atque, in Missalibus Gallicanis a Mabilonio editis desiderari, ac in antiquis nonnullis Liturgiis deesse. Quid ergo præsidii habet in illa invocatione Casabiliana opinio? Expendamus vero Liturgias ipsas Orientalium. I. In iis præscribitur, ut Sacerdos, cum ad Evangelica verba pervenerit, recitata submissa voce, & cursim institutionis historia, Christi verba distincte, & elevata voce proferat, ut populos magnum opus effici moneatur; immo in ea, quæ Marci dicitur, Diaconus populum hortatur, ut enixe oret; ac refert Maffejus ex viris fide dignis, Orientales, dum ea proferuntur, caput dimittere, & venerari, atque eos, qui rem magis cognoscunt, secum ipsos Christum præsentem fieri profiteri. Quod quidem vel in ipsis Cophtorum Liturgiis præscriptum videtur, quæ populo acclamante præcipiunt. *Amen*. Hanc autem acclamationem institutam ab Ecclesia fuisse, ut fideles Eucharistiam suscipiendo, eam Christi Corpus esse profiterentur, docuere Cornelius Papa *in epist. ad Fabium Antiochenum*; Cyrill. *Catech.* 13. Hieron. *epist. ad Pammach.*, & Ambrosius, qui refert, a Fidelibus adhiberi quoque consuevisse ad significandum jam fuisse consecrationem peractam; sed quid illa apud Ægyptios acclamatio significet, non opus est ex Antiquis monumentis argumentari; Æthyopes enim, qui ex Ægyptiis disciplinam, ac Liturgias accepere, quique simpliciorem antiquam servavere fidem, ita solent acclamationem exprimere; Postquam Populus acclamaverit *Amen*, post Christi verbi prolationem, subdit, *Credimus, certo scimus, Ladamus te Dominus Deus noster, Hoc est vere, & ita credimus Corpus tuum*.

Ut vero appareat, nil ex illa non posse invocatione argumentari, hic observare juvabit, nullum reperiri nequidem apud Orientales Sacramentorum officium, in quo præter formam, qua Sacramentum fit, preces non occurrant, etiam post Sacramenti confectionem recitandæ, in quibus Deus rogatur pro gratia, quam per illud Sacramentum confert, In Baptismo Deum orant, qui Severi Antioch. ordine utuntur, ut sanctificet hominem, etiam postquam baptizatus, & sanctificatus est. In Confirmatione oratur, ut Confirmatum Deus confirmet, & perficiat; idem occurrit in Ordinato, in quo rogatur Deus, ut illi auctoritatem, & potestatem conferat; & in administratione Sacramenti Pœnitentiæ postquam per absolutionem peccata remissa creduntur pœnitenti, Sacerdos orat, *ut passio Christi &c. prosit illi in remissionem peccatorum &c.* Item in oratione pro defunctis Ecclesia rogat, ne absorbeat earum animas Tartarus. Sicut ergo hæ invocationes, precesque ex institutione Ecclesiæ ad momentum referuntur, vel in quo confertur Sacramentum, vel transitus hominis ex hac vita: cur invocatio illa, quæ post consecrationem in Liturgiis Orientalium recitatur, ad illud instans referri non poterit, quo per Christi verba Sacra dona transmutantur? Accipe verba Episcopi Ostuensis *in scholiis in Constit. Apostolicas*: *Constans, & perpetua fuit omnium Patrum sententia verbis Domini tantum mysterium administrari, quod vero hoc loco dicitur* (loquitur de invocatione) *ad superiora verba respectum habet* 56

bet, & ad illa referri debet: Ut enim quæ ante consecrationem dicuntur, ad oblationem Corporis, & Sanguinis Christi dirigenda sunt, sic quæ post consecrationem mystice precatur, & facit Sacerdos, ad unum peractæ consecrationis actum tribuuntur. Sacerdos ante consecrationem tenens manu Patenam, & Calicem dicit se offerre Hostiam immaculatam pro peccatis, & Calicem salutaris. Quæ actio respondet oblationi Corporis, & Sanguinis faciendæ tunc anticipatione quadam Sacerdotis mente, atque proposito conceptæ. Ita post consecratam Eucharistiam, invocatur Spiritus Sanctus illorum munerum Sanctificator, & peracti operis una cum Patre, & Filio effector. Quæ invocatio non est separanda a prima actione, qua Sacerdos verba Domini proferens, panem, & vinum consecravit; sed ad eumdem actum revocari debet. Immo ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis conversio facta est: Nam cum omnia simul, atque uno tempore fieri non possint, ordine, ac temporis intervallo disponuntur. Quæ vero sermone, & tempore dividuntur, cogitatione, & intelligentia sunt in unum conjungenda. Dici quoque potest, per invocationem illam, quam Græci Patres Concilii Florentini respondere dixerunt Latinæ preci incipienti: *Jube hæc perferri per manus &c.* Deum rogari, *ut sit Christi Corpus communicantibus in purgationem animæ*, ut Græci illi Patres fassi sunt, & ut etiam in Liturgiis nonnullis indicatur, in quibus dicitur, ut panis *Christi Corpus suscipientibus fiat*, hoc est, ut prosit tamquam verus, spiritualis, ac divinus cibus.

57 Quod spectat ad Argumentum ex voce *Antitypa* desumptum, ajo, in Liturgia Basilii post Christi verba, sed ante invocationem Spiritus Sancti, oblata dona, appellari *Antitypa* Corporis, & Sanguinis Christi, hoc est, figuram Corporis, & Sanguinis Christi: sed inde Cabasiliani non recte deducunt, non esse per Christi verba in Corpus, & Sanguinem Christi transmutata. Nam certo constat a Patribus, species panis, & vini post consecrationem appellari *Antitypa Corporis*, *& Sanguinis Christi*, quod species illæ sint symbola Corporis Christi non absentis, sed præsentis, & sub iisdem latentis, & quod figura sint Corporis Christi, ut fuit in Cruce. Ita Cyrillus *Catech.* 5. Nazianzenus *orat. II.* Macarius, aliique ab Arcudio, & Allatio relati. Deinde in Basiliana Liturgia dum Sacra dona Antitypa vocantur, ad tempus illud referuntur, in quo ante Christi verborum prolationem oblata fuere. Ita enim latine reddita sunt a græcæ linguæ peritis Basilii verba; *Et nos, qui proposuimus Antitypa Corporis, & Sanguinis tui*, hoc est, qui obtulimus panem, & vinum, quæ figura sunt Corporis, & Sanguinis tui.

58 Huic solutioni favent etiam Damascenus, Joannes, & Ephiphanius, qui, ut ait Tournelius de *Sacr. Euchar. Art. VIII.* nobis significant, vocem illam *Antitypa*, referendam esse ad tempus antecedens prolationem verborum Sacramentalium, licet post illam ordine collocetur in Liturgia.

Nota 1. Orientales nonnulli Scriptores, præsertim Syri, causam quoque afferunt, ob quam invocatio Spiritus Sancti in Orientalium Liturgiis post Eucharistiæ institutionis historiam, & Christi verba collocata sit, licet per eam postuletur, ut id fiat, quod divina virtute per Christi verba fieri debet: censent enim, ibi esse posita, ut in Sacra Liturgia divinas personas invocando, ordo habeatur, quem invicem servant. Hinc primum Æterni Patris ut Creatoris, & rerum omnium Conservatoris; deinde Æterni Filii, qui homo factus Eucharistiam instituit, cujusque verbis a Sacerdote ejus gerente personam prolatis, Eucharistia consecratur; ac postremo loco Spiritus Sancti mentio, & invocatio occurrit, cui secreta actio, in qua prolatione Christi verborum transmutantur oblata, & Sacramenti effectus tribuuntur.

Nota 2. Quamquam erroris notam vitare nequeunt qui Christi verba nullo modo ad Eucharistiæ consecrationem pertinere arbitrantur, & sine ipsis quoque Eucharistiam fieri posse docent; tamen nostrum non est damnare opinionem illorum, qui præter illa verba, etiam invocationem necessariam esse censent, ut Sacramentum fiat. Nam horum opinionem, quam Brunus, Touttæus, ac nonnulli alii Catholici tuentur, Ecclesia nondum proscripsit.

PROPOSITIO III.

Hæc tantum verba sunt consecrationi necessaria, & essentialia: Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus, *vel* Hic est Calix Sanguinis mei.

Hujus propositionis demonstratione clarius fiet, nil in Orientalium deesse Liturgiis, quod sit ad Eucharistiam conficiendam necessarium, ac non posse Missionarios, Theologos, neque etiam Episcopos ea propria auctoritate Liturgiis addere, quæ in nostra Latina in Calicis consecratione recitantur. Neque nova sunt afferenda momenta, ut demonstratio pateat. Nam relatæ superius Patrum auctoritates rem extra controversiam ponunt. Omnes enim vim consecrandi Christi verbis inditam a Deo fuisse asserunt, quæ verba a Sacerdote in ipsius Christi persona prolata id efficiunt quod significant. Ita Justinus, Irenæus, Chrysostomus, Epiphanius, Damascenus, & ex Latinis Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, aliique. Significant vero Christi Corpus, & Sanguinem verba, quæ nos exposuimus, dum nomine Christi, ac veluti in persona ipsius a Sacerdote proferuntur, ut est exploratum. Accedit etiam, Patres, quos nominavimus, aperte asserere per illa tantum verba consecrari, cum illa tantum recenseant, dum ea referunt quæ Eucharistiam perperficiunt. Idemque Florentinum Concilium judicasse, cum dixit, fieri Eucharistiam Christi verbis; & Tridentinum, dum docuit, vi verborum in Hostia Corpus Christi reperiri, Sanguinem vero comitanter; in Calice vero *Sanguinem*, & comitanter Corpus &c. Quæ sane verba perspicue ostendunt, Christi verba *assertive* pronunciata id efficere, quod significant. Rursus illa verba, *qui pridie &c. Accipiens Calicem &c.* non Christi, sed Evangelistarum sunt, & particula *enim* nexum tantum orationis designat; illa vero alia *accipite*, *& comedite* usum Sacramenti commemorant, sicut alia *qui pro vobis frangetur*, vel *æterni &c.* in plerisque Liturgiis desunt. 59

60 Quis ergo dicat, Evangelistarum verba ac alia, quorum nulla apud Patres mentio est, & quæ in plerisque Liturgiis desunt, ad essentiam consecrationis pertinere? Nemo enim non videt, Evangelistarum verba ad historiam rei gestæ spectare; quæ ex gravi præcepto sunt adhibenda, qui ostendunt Sacerdotem Christi personam gerere, ejusque nomine consecratoria verba proferre, sed ad rem perficiendam, quæ verbis significetur, neutiquam pertinere.

61 Neque vero dicant Scotistarum nonnulli, esse illa Evangelistarum verba omnino necessaria; quia hac unice ratione ostendi potest, Christi personam gerere Consecrantem, & quia alioquin non Christi, sed suum Corpus designaret, dum ait, *Hoc est Corpus meum*. Nam si Sacerdos eo animi proposito ac voluntate verba a Christo, pro hoc conficiendo Sacramento, stabilita proferat, ut velit id efficere, quod Christus perfecit, fierique a Sacerdote ejus nomine agente, mandavit; si in Christi persona, cujus ministerium gerit, dicere contendat, *Hoc est Corpus meum*, quid aliud necessarium est ad determinandum, ut non de proprio, sed de Christi Corpore loquatur, dum ait, *Hoc est Corpus meum*? Verba enim a Christo Sacramentorum formulæ constituta, dum a Ministro eo animo applicentur, ut facere velit, quod Christus instituit, & quod facit Ecclesia, satis sunt ad Sacramenta conficienda juxta decretum Synodi Florentinæ. Quare ergo verba Christi hac ratione prolata non sufficient ad consecrandum? Patres enim eamdem istis verbis ac formæ aliorum Sacramentorum vim perficiendi Sacramentum tribuerunt. Itaque sicut in aliis Sacramentis, ita & in hoc *intentio* Ministri, qua consecrare vult, quaque nomine Christi *assertive, & significative*, illa verba profert, satis superque est ad Sacramentum perficiendum, & ad significandum non propriam, sed Christi personam gerere, dum dicit, *Hoc est Corpus meum*. Non negamus, in Rubrica *de defectibus Missæ* supra a nobis relata præscribi, ut defectus materiæ panis, qui peracta jam consecratione cognoscatur, ita suppleatur, ut adhibita apta materia, Sacerdos consecrationem a verbis *Qui pridie*, exordiatur. Jubet id Ecclesia, fortasse ea quoque de causa, ut etiam per verba Evangelica exprimatur Sacerdotem Christi personam gerere. At nunquam docuit, verba illa, vel ad formæ essentiam pertinere, vel ex Christi mandato, necessario esse pronuncianda ut consecratio fiat, sed semper docuit, solis verbis Christi, hujus Sacramenti formam contineri.

62 Superest modo, ut difficultatem explicemus, quam Thomistarum opinio suggerit de Calicis consecratione; neque enim hæc tantum verba, *Hic est Calix meus*, aut similia, ad consecrandum sufficere autumant; sed omnia necessaria esse, quæ in Canone nostro leguntur; Quia S. Thom. *lect.6. in c. 11. Epist.1. ad Cor.* ait, per illa tantum verba probabilius esse non fieri consecrationem: Et quia Sanctus Pius V. e Cajetani operibus assertionem huic Thomisticæ opinioni contrariam jussit expungi.

63 At hæc tanti momenti non sunt, ut dubiam ac suspectam reddant assertionem nostram, Primum: quia opinio hæc necessaria quoque putat verba illa *Mysterium fidei*, quæ ab Evangelistis, & plerisque Liturgiis maximæ auctoritatis omittuntur: Deinde, quia Patres, dum verba recensent consecrationis Calicis, hæc tantum commemorant: *Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*; Demum, quia Tridentini Patres, dum decrevere in Calice vi verborum inesse Sanguinem Christi, communem sequi visi sunt Theologorum assertionem, quæ statuit verba Sacramenti *significativa* esse, ac efficere quod significant. Ex quo jure meritoque conjicimus, sola illa verba, quæ perfectam, & completam Sanguinis Christi præsentis significationem exhibent, non secus ac illa alia, *Hoc est corpus meum* Christi Corporis, ad Calicis consecrationem sufficere.

Dicimus vero, S. Pium V. jussisse e Cajetani operibus assertionem expungi, quæ S. Thomæ injuriam irrogabat, cum assereret, opinionem illam S. Thomæ contrariam esse, de hoc vero *nihil curandum*, ut ex Gotti refert P. Bertj. Ad S. vero Doctorem quod attinet, quem plures in nostram trahunt sententiam, ajo, vel de formæ esse integritate loquutum, ut loquitur etiam Cathechismus Romanus; vel asserere voluisse, verba illa *Novi, & æterni testamenti &c.* esse de *essentia formæ*, non ut subjecta materia consecretur, sed ad exprimendam Sanguinis effusionem, atque passionem Christi, ut doctissimus P. Berti observavit. 64

Nota. Diximus sæpe in superioribus propositionibus, verba Christi *significative, & assertive*, non historice tantum esse proferenda, secus ac Novatores arbitrantur. Hic autem animadvertere necesse est, antiquam Patrum, ac Orientalis Ecclesiæ consuetudinem verba illa alta voce pronunciandi assertioni nostræ neutiquam adversari. Nam alta voce antiquitus proferabantur, ac nunc etiam apud Orientales, ut populus respondendo *Amen*, fidei confessionem de Corporis Christi præsentia exprimat, ut Ambrosius exponit *lib. de Myst. capit. 9.* Addo, Orientalem Ecclesiam Evangelica verba submissa, elata vero voce Christi verba pronunciare, ut hac separatione doceat, se consecrationis verba, ut *efficientia* id quod significant, proferre. Verba itaque Christi *narrative*, seu historice Sacerdos profert, quatenus historiam commemorat institutionis, *significative* vero prout induens Christi personam, ipsius Christi nomine atque vice eadem proferendo, suprema virtute præsens fieri Corpus Christi demonstrant.

§. III.

De Eucharistia, ejusque Ministro, & Subjecto.

Eucharistia Sacramentum est Corporis, & Sangininis Christi sub speciebus panis, & vini: hoc est, panis, & vinum per verba a Sacerdote Christi personam agente prolata, in Christi Corpus, & Sanguinem transmutantur, nihilque remanet substantiæ panis, & vini. Quæ nostris sensibus panem, & vinum exhibent, a Lateranensi, Florentina, & Tridentina Synodo appellantur species panis, & vini; a Con- 65

Constantiensi Synodo, ac Theologorum plerisque accidentia panis, & vini; a Patribus apparentiæ, umbræ, figuræ, & velamina panis, & vini; immo Theodoretus, & Gelasius panis naturam appellavere, quod instar principii sint, ex quo motus oriuntur, qui in nostris sensibus fiunt. Hæ appellationes sunt Latinis, Orientalibusque communes. Quid vero sint species, & apparentiæ, sive accidentia hujusmodi, quæstio est, quæ ad Theologos spectat. Nobis sat est indicare, Deo, qui omnipotenti virtute sua per verba Christi panem in Corpus, & vinum in Sanguinem transmutat, non deesse modum vel conservandi species panis, & vini, aut eorumdem accidentia, vel efficiendi in nobis alio modo sensationem panis, & vini.

66 Cum fides Orthodoxa doceat, sub hujusmodi speciebus divinum esse Christi Corpus, & Sanguinem, manifestum est, Sacramentum istud maximam a nobis exigere venerationem. Atque adeo decenter esse asservandum, custodiendum, deferendum ad infirmos, ac suscipiendum. Hinc Apostolica Sedes etiam Orientalibus inculcat, quæ ad istius Sacramenti venerationem spectant Conciliorum decreta: Et cum acceperit, vigere nonnullos apud Græcos abusus, præcepit, I. Ut Sacerdotes frequenter ad pœnitentiæ Sacramentum accedant, cum præsertim divinum Sacrificium sint peracturi; nec communicandos esse pueros rationis usu pollentes, ac altari servientes, nisi præmissa Sacramentali confessione: II. Tollendum esse abusum tundendi, vel exsiccandi species Eucharisticas, ut Sacramentum asservetur: III. Eucharistiam, quæ asservatur pro infirmis, octo, vel saltem quindecim diebus esse renovandam: IV. Non asservandam toto anno, & quæ asservata fuerit, sumendam. V. Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant, neve eam vitandi periculi causa in privatis domibus asservent: VI. Ut unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stamneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu corporale de lino candidum, & nitidum, & Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum: idem dicito de sacris Sacerdotis vestibus: VII. Ne Mulieres Altari servire permittantur, Constitut. *Etsi Pastoralis*. Ut ii, quos dixi, abusus tollendi omnino sunt,ex Apostolicæ Sedis decreto,ita & mores, sive consuetudines aliæ, si quæ sint in Orientali Ecclesia, quæ cum debita Eucharistiæ sive Corporis & Sanguinis Domini veneratione minime cohæreant, sunt omnino removendæ: ut v. g. mos, qui in Iberia, sive Mengrellia viget, tundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum Baptizati Corpus ungitur, & iis similes, illis Ecclesiæ legibus, quibus prohibentur consuetudines debitæ Sacramenti venerationi contrariæ, ac præcipitur Sancta sancte, ac decenter tractanda esse, censeri debent proscripti. Cavendum vero Missionariis, aliisque Sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sint Latinis contrarii, quique apud Latinos pro indecentibus haberentur. Cujus quidem rei nonnulla afferemus exempla.

67 Primo, Græci, Rutheni, Æthyopes, aliique Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Græci præsertim, & Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, præparant; ex hoc, Græci dum hymnus Cherubricus canitur, alii vero juxta propriæ Ecclesiæ ritum statuto tempore, ad Altare majus deferunt accensis cereis, cum thuribulo ac veneratione magna totius Populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc cæremoniam superstitionis ac idololatriæ insimulaverint; quod crederent, gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem vinumque venerari. At injuria: nam ii fatentur, non alium se cultum exhibere, quam eum, qui debetur materiæ Deo oblatæ, pro Sacrificio præparatæ, sanctæ mensæ addictæ, a Sacerdote benedictæ; & quæ necessario converti debeat in Christi Corpus, remanentibus ipsius speciebus: monentque dandum ei non esse latriæ cultum. Hæc autem cæremonia, & est usu comprobata, & cultum relativum tantum præsefert, qui donis debetur, quæ *antitypa* sunt Corporis, & Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest; sed Gens rudis est instruenda, ne dona illa,ut Christi Corpus, & Sanguinem veneretur.

Secundo, Græci, ut auctor est Gabriel Philaldelphiensis, ex traditione Majorum particulas in Sacro 68
disco reponunt, easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B. M. V. S. Joan. Bapt. &c. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Injuria tamen: Etenim has nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorem oblatæ, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quandam sanctitatem accipere, ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent: Neque id adeo facile privatus quisque ante Ecclesiæ judicium damnare potest, cum nullam per se superstitionem ferat.

Sed ut omnia, quæ ad rem hanc pertinent, ex 69
Orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quæ a Benedicto XIV. in explicatione tertii Moniti Græcorum Euchologio præmissi exposita sunt: *Duos*, inquit, *habet Græcorum Liturgia ingressus, alterum* majorem, minorem alterum nuncupatum. Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis, & vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari, seu mensa, quæ *Prothesis* dicitur, super quam præparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum Altare deferuntur. In majori ingressu ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obtectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono, vel a Sacerdote; a Diacono scilicet, quando solemne officium Missæ celebratur cum assistentia, & ministerio Diaconi: Tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat, qui Calicem cum vino utraque manu gestat; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, perinde ac si sub speciebus panis, & vini, licet nondum consecrati, Corpus & Sanguis Christi Domini contineretur. *Populus passim, in Græcia quidem,*

dem, valde dimisse se inclinat, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prosternit se, terram fronte percutit, ac velut præsentem in ea oblatione Cœlorum Regem alloquitur, & adorat: ait Arcud. *lib.3. cap.*14. Christianus Lupus *part. 3. suorum operum sup. Concil.* ritum describit majoris ingressus, quando Patriarcha, aut Metropolita celebrant; Magri in vocabulario Eccl. verb. *Prothesis*, singillatim describit quæcumque fiebant ab Imperatore sacræ Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat; Goarius *in not. ad Lit. Chrys. num.* 110. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quæcumque vero ea occasione a Græcis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Cophtis, Æthyopibus, ac Syris Jacobitis, ut Brunus, Renaudot. aliique referunt. Quin etiam in Romana Urbe, in festo S. Athanasii, videre est Græcos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quæ supra recensuimus.

70 Perspectum est, Græcos ad normam *can.*52. *Trullani, in omnibus sanctæ quadragesimæ jejunii diebus, præter quam Sabbato, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, sacrum facere Præsanctificatorum Mysterium*. Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat, diebus, quibus celebrare liceat, unam quidem hostiam consecrat & sumit, alteram vero consecratam reponit; quam quidem in tot particulas dividit, quot numerantur subsequentes dies, quibus præsanctificatorum Missa celebranda est, in qua seipsum, & alios, si qui sint, communicantes, Eucharistico Pane antea consecrato Sacerdos communicat: ut rem describit Allatius *in proleg. ad Gabriel. Naudæum de Missa Præsanct.* Hac etiam occasione per Ecclesiam solemni ritu proceditur, Diacono sacram Pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto. Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebrat, ipse finistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet; atque ita a parvo Altari ad Aram majorem progreditur, uti testatur Arcud. *lib.3.c.*58. Tunc vero non omittit Populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam adorationem, quæ fit in majori ingressu, quamobrem eam damnavere Nicolaus Cabasilas *in expos. Liturg.* Arcudius deinceps *lib. 3. cit. cap.* 19. aliique; Immo Patres Concilii Zamosciæ *an.* 1720. *decr. de Cel. Miss.* §. 4. non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones, seu capitis inclinationes, dum transfertur panis oblationis a minori ad majus Altare, pro consecratione tempore offertorii*, & voluerunt, ut Parochi *Populum hac de re moneant, ne periculo idololatriæ exponatur*. Horum Patrum decretum Pontifex non improbat; recenset vero, quid ea de causa in Congregationibus Romæ de Orientalibus cæremoniis habitis determinatum sit, ac statuit exclusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt: cum in Congreg. super correctione Euchologii habita die 5. Septembris 1745. quæstione proposita, *an abolendus, seu emendandus foret Ritus ingressus majoris, omnibus mature discussis, constitutum fuerit, nihil esse innovandum. Idque subinde auctoritate nostra firmatum extitit. Placuit tamen*, sequitur Summus Pontifex, *consilium prudenter exhibitum, ut monerentur Episcopi, aliique curam animarum gerentes, ut rudem populum docere non prætermittant, quod dum sacra dona a Prothesi ad Aram majorem transferuntur solemni ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub earum speciebus nequaquam existit Corpus, & Sanguis Domini nostri Jesu Christi, prout futurum erit post consecrationem, ideoque exteriores illi venerationis actus, qui erga præfata dona nondum consecrata exhibentur, non ea ratione peraguntur, ut cultus Latriæ soli Deo debitus iisdem præstetur, sed ut inferioris speciei cultus exerceatur, cujus objectum est futura transubstantiatio eorumdem donorum in Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi*. Id quod a nobis supra expositum, & inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paulo infra laudare non dedignatur.

Agit deinceps Pontifex Max. de panis divisione, quam in minore mensa, seu Prothesi, Orientales faciunt, cujus pars major, ut Deo omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur, reliquæ vero *minores*, quæ *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in honorem B. M. V. altera in honorem S. Joannis Bapt. SS. Apostolorum, aliorumque Sanctorum, quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur, alia pro vivis, quorum etiam nomina recitantur, alia pro defunctis, qui pariter nominatim commemorantur: alia in honorem illius Sancti, cujus festus dies celebratur; relicta ceteroquin Sacerdoti facultate offerendi specialiter Sacrificium pro illo, aut illis, quos ipse maluerit. Hujusmodi Ritum jamdiu viguisse probatur ex Diptico Irenes Augustæ, edito a Patre Montfaucon *Tom.* 1. *Analect. Græc. cap.* 34. Si vero Episcopus, aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens, cum aliis Sacerdotibus concelebret, & Diaconi quoque in officio ministrantes assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis, Hostiam unam majorem offert, simulque minores particulas, seu *Merides*; ex quibus si quæ demum supersunt a Celebrante, seu Celebrantibus non consummatæ, distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticæ communionis participes fieri petunt. De hoc ritu quæstio in Florentina Synodo instituta fuit, sed cum Archiepiscopus Mitylinensis propositis interrogationibus apte satisfecisset, nil fuit innovatum; Simeon Thessalonicensis in suo tractatu de Sacramentis visus est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur verborum forma, dubitatio irrationabilis fuit. 71

Dubitatum inter Catholicos fuit, de Diaconali, 72
quam diximus, oblatione: Atque Arcudius, aliique putant vere eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri Canones interdicunt. Sed etsi Canones sacram oblationem fieri prohibeant Diaconis, quæ in sacro Altari a solo Sacerdote fit, nunquam vero damnant oblationem, quæ in Mensa, sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congregatione pro Orient. ritibus habita 3. Januarii 1745. proposita quæstione, *Utrum tollenda esset oblatio, quæ a Diaconis fit ad Prothesim?* rescriptum fuit, nihil esse innovandum:

dum: ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

73 Tertio, Latina Ecclesia, ac Orientales pleræque venerationis causa prohibent, ne Eucharistia cooperto capite celebretur. At cum in Sinensi, eique finitimis regnis *detecto capite manere, vel operari non sit reverentia sed sit irreverentia, & scandalum generet, non devotionem*, Romani Pontifices permisere Missionariis cooperto decenti pileo capite celebrare, ac Neophytis Eucharistiam recipere, quoadusque Gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanæ Ecclesiæ non abhorreat; Ex Brevi Clementis X. 23. Decembris 1673. & aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, si qui sint in Oriente Patriarchæ, vel alii, qui cooperto capite sacram Eucharistiam celebrent, vel distribuant. Nam in iis deesse potest irreverentia, cum sit res indifferens. Hinc Asseman. infert, injuria a Josepho II. damnatos esse Patriarchas Nestorianorum, quod cooperto capite Eucharistiam, vel celebrent, vel recipiant vel administrent. Nam scribit Balsamon *lib. 7. juris Orient. Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput obvolutum*, alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii Abbatis, sive Cophti, sive Abyssini, sive *Syri Maronitæ, cucullam monasticam in Liturgiæ celebratione, & in ipsa Eucharistia consecratione, vel perceptione retinent*; idque ex præscripto Sancti Pacomii Abbatis Regula *91.* eamque regulam refert Cl. Asseman. *diss. de Syr. Nest. pag. 306. part. 2. Bibl. Orien.* Itaque, ubi viget usus celebrandi, ac recipiendi Eucharistiam detecto capite, ex Ecclesiæ præcepto id est servandum, a quo præcepto sola Apostolica Sedes dispensare valet; ubi vero contraria vigeat ex majorum traditione consuetudo, nihil est, nisi ex Apostolicæ Sedis decreto, immutandum.

74 Quarto, Thomas a Jesu *lib. 7. de Conversione omnium Gentium cap. 2.* inter errores, quorum Nestorianos accusat, hunc refert, *Clerici omnes apud Chaldeos, & etiam alii Laici, qui alios devotione excedunt, sacram Dominici Corporis Communionem in manibus propriis recipientes, sub utraque specie communicantur; cæteri vero Laici Corpus Domini Sanguine intinctum assumunt*. At in iis nil est, quod reprehendere possit: non morem sacram Eucharistiam recipiendi in manibus: nam consuetudo hæc in Ecclesia antiqua est, atque in aliis quoque Ecclesiis diu viguit. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Xystum Papam apud Eusebium *lib. 7. hist. Eccl. cap. 9.*, ait: *Qui ad sacram mensam adstiterit, & manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit*. Basil. in Epist. ad Cæsariam Patriciam: *In Ecclesia*, inquit, *Sacerdos particulam tradit detinet autem eam cum omni libertate is, qui suscipit, ac ita ori admovet manu propria*: Cyrillus *Catech. 5. Damascenus lib. 4. de fide Orth. cap. 14.* aliique Græci Scriptores tradidere, communem fuisse Ecclesiæ morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus usque ad octavum sæculum, a quo tempore adhiberi cepit cochlear, quo communicantibus vivificum alimentum elargiuntur. Apud Nestorianos vero antiquus usus viget porrigendi in manus Eucharistiam, & Calicem ori admovendi: *rarus vero, & a recentioribus quibusdam Presbyteris, Missionariorum hortatu, usurpatus mos est, communionem Corporis in os communicantium tradendi*, inquit Asseman. *l. c.* Quamobrem injuria hac de causa damnantur.

Ac multo minus damnari debent ob Communionem sub utraque specie, quæ Latinæ quoque Ecclesiæ per plura sæcula communis fuit, quæque in universo Oriente viget. Immo & iis, qui in Italia sunt, Græcis, in illis locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, & ad præsentem usque diem servatur, ac viget, permittitur: *ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero præfatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Græci subjiciuntur, curæ sit, ne imposterum admittatur*, inquit Benedictus XIV. Const. *Etsi Pastoralis*. 75

Nota. Circa Communionem sub utraque specie cavendum est, ne Orientales errent, aut credendo, sub una tantum specie integrum Christum non suscipi, aut tenendo, divinum adesse præceptum de communicando sub utraque specie. 76

Quinto. Orientales etiam Pueris ante rationis usum, immo statim post Baptisma distribuunt. Consuetudo hæc, ut supra notavi, viguit olim & in Latina Ecclesia, atque Apostolica Sedes in iisdem Orientalibus, iis exceptis, qui sub Latinis Episcopis degunt, permittit, ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communione quidquam occurrat, quo Sacramento injuria fiat, eaque hæresis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda est, qua credunt, sine Eucharistiæ susceptione baptizatos pueros æternam assequi non posse beatitudinem. 77

Hic ex Encyclica sæpe laudata, hæc addimus. Quibusdam Ecclesiæ sæculis usus obtinuit, ut post Baptismum illico pueris Sacramentum Eucharistiæ administraretur, non quod id necessarium crederetur, sed ex mero ritu, ac vigente consuetudine, ut ex Tridentino Concilio eruitur *sess. 11. cap. 4.* & magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII. etiam Rainaldus recenseat, quo putabant ad æternam puerorum salutem, & Baptismi iis collati validitatem, post Confirmationis Sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia a quadringentis, & amplius ab hinc annis hæc consuetudo cessavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros, Armenos, & Cophthos viget adhuc: atque etiam apud Græcos hæc disciplina servatur, inquit Arcudius *lib. de Sac. Euchar. cap. 11.* sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quæ in præbenda pueris post Baptismum Eucharistia sequebantur. In Synodo etiam habita in Monte Libano 18. Septembr. an. 1596. Patriarcha Maronitarum Sergio, *Can. 7.* decretum fuit, ut caverent deinceps Sacerdotes universi, *ne quemquam ante rationis usum ad communionem Eucharisticam admitterent*. Idemque statuere PP. Concilii Zamosciæ an. 1720. *§. 3. de Eucharistia*, & Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an. 1736. Quod etiam inculcatur Italo Græcis Constitut. *Etsi Pastoralis &c.* 78

De Communione quoque sub utraque specie, nonnulla habet, quæ eruditionis causa addimus. In Collegio Græcorum Romæ a Gregorio XIII. erecto, in 79

quo

quo Græcus ritus servatur juxta Collegii Constitutiones ab Urbano VIII. confirmatas, Alumni debent quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus, & singulis Adventus, & Quadragesimæ Dominicis, Latinum ritum servare. In festis vero solemnioribus, videlicet Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini, jubentur Eucharistiam Græco ritu suscipere, hoc est in fermentato, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam, qui ritus servatur etiam cum Græcis reliquis, qui prædictis diebus ad solemne Missæ Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Ecclesia Græci Collegii sibi Eucharistiam ritu græco administrari deposcunt. Italo vero Græcis in sæpe citata Const. *Etsi Pastoralis*, solum in illis locis Communio sub utraque specie permittitur, in quibus ritus adhuc viget, in reliquis vero prohibetur. Gregorius XIII. Maronitarum Patriarchæ rescripsit: *Laici a Communione sub utraque specie pedetentim arcendi sunt, totus enim Christus sub una specie continetur, & in usu Calicis magnum est periculum effusionis*, ut refert Thom. a Jesu *de Conv. Omn. Gen. pag.* 486. Hinc in Libanen. Concilio an. 1736. *par.* 2. *num.* 21. hujusmodi consilio inhærentes decrevere: *Ne Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum. At Diaconis, ut Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni præsertim Missa accipere possint, & valeant*, permiserunt, *modo absit cochlearis usus, quem omnino abrogandum statuerunt.*

80 *Sexto*. Cum in Tridentina Synodo *sess.* 12. *cap.* 8. statutum sit, *ut Laici a Sacerdotibus Communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*, id servari debet in utraque Ecclesia, ubi hæc consuetudo jam vigeat; sicubi vero antiquo more a Diaconis, jubente Episcopo, vel Presbytero, aut Eucharistia, aut Calix fidelibus tribui soleat, ut ab Orientalibus nonnullis fieri solere fertur, ii damnandi non sunt, cum hæc consuetudo ab antiquis Patribus trahat originem.

NOVISSIMA ADDITAMENTA.

(*1) *Eucharistiæ* nomen antiquissimam præfert ætatem; occurrit enim apud S. Justinum *Apol. II.* Tertullianum *de corona cap.* 3. S. Cyprianum *de lapsis*, & Nicænum Concilium *can.* 13. & 18.

(*2) De aliis vero nominibus, quibus Eucharistia designatur, aliqua dabit Selvaggius *lib.* 3. *cap.* 8. §. 1. cum primis vero consulatur Tournelius *de Euch. qu.* 1. *art.* 1.

(*3) Auctoribus *num.* 4. pro Catholico dogmate percensis, præter Cardinales Bellarminum, & Perronium, qui sane primi nominandi videbantur, adde Tournelium, & P. Scheffmacheri Epistolas Gallice Argentorati excusas, atque Italice quoque versas de præcipuis nos inter, & Protestantes controversiis.

(*4) Pro Catholico Eucharisticæ *transubstantiationis* dogmata jure *num.* 5. indicatur S. Joannes Chrysostomus. Nihilominus Lutherani Chrysostomo duce se illud oppugnare gloriantur ob ejus ad Cæsarium epistolam, ex Florentino S. Marci Codice erutam. Sed quam inanis sit hæc Luthericolarum gloriatio, doctissimi e Nostratibus Viri demonstrarunt, Marchio Maffejus in opusculis historiæ Theologicæ additis, cujus animadversiones excerpsit, ac Latine reddidit P. Constantinus Roncaglia, Harduinus *de Sacram. Altaris*, Montfauconius in monito ad hanc Epistolam, & Bollandianus Stiltinghus tom. 4. Septembris in vita S. Joannis Chrysostomi. Roncagliæ, & Stiltinghi hæc de re opuscula Franc. Ant. Zaccaria in Thesauri sui Theologici tom. X. intulit. 2. 839. & 842.

(*5) Inter Patres qui idem Transubstantiationis dogma defendunt, peculiaris S. Ephræmi mentio facienda est. Nam Joannes Kohlius in Academia Petropolitana historiæ Ecclesiasticæ Professor binos S. Diaconi sermones de Sacra Cœna Altonaviæ in Moscovia hoc sæculo edidit, hisque annotationes adjecit, in quibus Ephræmum contendit cum Lutheranis sensisse panem in Eucharistia cum Christi corpore componi docentibus. Sed bene est. Cl. P. Petrus Benedicti in celebri Romana Ephræmianorum operum editione Kohlii annotationibus Antirrheticon opposuit, quod etiam habes in citato Thesauri Theologici tomo *p.* 770. *seqq.* Illud ergo auctor sum, ut legas; videbis, impudentissimam calumniam fuisse Magno Ephræmo a Kohlio impactam.

(*6) Auctor articuli, quem nostris hisce additamentis illustramus, dubitare videtur, an Liturgiæ ante quartum sæculum litteris consignatæ fuerint. Frustra tamen, licet Renaudotius, aliique pauci id negarint. Suo loco V. *Liturgia* singularem hanc opinionem refellemus. Interea vide P. Lesleum Præf. in Missale Mozarabum p. LVIII., & Zachariam *Bibl. Ritual. tom.* 1. *p.* LXXXV. *eaque tribus Tomis Divis. Venal. apud Barbiellini.*

(*7) Vide Sandinium *disp.* XI. *de Azymo Græcorum.*

(*8) De Fermento, cujus & Melchiadis, & Innocentii I. epistolæ meminerunt, consulendi cum primis Ciampinius *de azymo*, Honoratus a S. Maria *tom.* 2. *Animadv. in neg. Critic. lib.* 4. *diss.* 4. *art.* 3. & P. Coustantius *tom.* 1. *Epistol. RR. PP.* ubi de duorum illorum Pontificum epistolis.

(*9) Non omittam inter Auctores, qui Lebrunii, & Eusebii Renaudotii paradoxam de forma consecrationis doctrinam refellerunt, præclarum P. Joannis de Benedictis Antirrheticon ex S. Ephræmi Romana editione recusum *cit. tom.* 10. *Zachariani Thesauri Theologici p.* 625.

EUNUCHUS, EUNUCHI.

NEmo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio Medici ad servandam vitam; & * 1
quamquam Theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulcius in Ecclesia canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit; adhuc tamen Theologorum id negantium opinio communius obtinuit. Disputant vero Canonistæ, num ex 2
vi *Cap. Significavit* sub tit. *de corpor. vitiatis*, Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi, aut Subdiaconi in Missa exercere? certum est ex vi ejusd. Cap. Sacerdotem illum posse benedicere, Sacramen-

cramenta Baptismi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis administrare de licentia Episcopi: constat tamen Eunuchum hujusmodi incurrere notam Irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi; Bened. XIV. *de Syn. Diœc. lib.* 11. *cap.* 7. *§.* 4. *&* 5. *nov. edit.* *

3 Alia de Eunuchis, vid. verb. *Impedimenta Matrimonii, art.* 2. *num.* 38. 39. & verb. *Patria Potestas num.* 27.

EVICTIO.

1 Evictio est rei propriæ, quam alius justo titulo acquisitam habet, apud Judicem recuperatio. *Est in re communis*. Ex quo enim non semel contingat, quod etiam res alienæ v. g. furto ablatæ, vel ad alium justo titulo pertinentes, ipso vero Domino inscio, & invito vendantur, permutentur, vel alio modo alienentur; hinc Jura ad hujusmodi malitiis hominum obviandum, & sic injuste damnificatis succurrendum, statuerunt, quod quicunque fuerint sic injuste læsi, possint auctoritate Judicis, rem vere suam nondum præscriptam, iterum recuperare, & hæc recuperatio dicitur rei Evictio; Et quia per talem Evictionem, is, qui prius rem acquisiverat justo titulo, v. g. emptionis, permutationis, receptionis in solutum pro debito, vel receptionis in dotem, & hujusmodi, eadem re licet juste possessa privatur, statuerunt quoque Jura, quod ipse etiam possit se reddere indemnem agendo *ex empto* contra eum, qui talem rem alienam sibi vendidit, permutavit, in solutum pro debito dedit, vel in dotem tradidit, & hujusmodi; & sic possit illum in judicio cogere, ut pretium, ac interesse sibi restituat; *l.* 1. *ff. de Evict. l. Non dubitetur* 6. *Cod. de rerum permutation.*

2 Statim ac emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor bonæ fidæi emptorem defendere, litemque in se assumere, & propriis expensis prosequi, quamvis ad hoc specialiter se non obligaverit, dummodo tamen illum debito tempore emptor laudaverit, seu, quod in Jure idem est, ei legitime intimaverit litem esse motam. Abbas *in cap. ultim. num.* 11. *de emption. & vendit.* Bartol. *in l. Qui absentem* 75. *ff. de procur.* cum aliis. *arg. l. Si plus* 74. *§.* 2. *ff. de Evict.* ibi: *Mota quæstione interim non ad pretium restituendum, sed ad rem referendam venditor con-*
3 *veniri potest*. Notanter autem dicitur in conclusione, quod emptorem defendere, litemque in se assumere teneatur venditor *bonæ fidei*; quia venditor malæ fidei, scilicet, qui sciens rem alienam vendidit, non potest tuta conscientia litem assumere, & ipsam rem defendere, sed tenetur absque lite eam restituere proprio Domino; *Regul. Peccatum* 4. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*, & pretium, & interesse restituere debet emptori decepto; *l. Servus* 30. *§. si sciens, ff. de actione em-*
4 *pti*. Venditor autem bonæ fidei, qui ex dictis tenetur emptorem defendere, & litem in se assumere, ad id non tenetur, nisi prius emptor eum laudaverit, seu litem esse motam legitime denunciaverit, *l. emptor*, *& l. empti actio* 21. *Cod. de Evict. & c. Si venditori* 7. *de emption. & vendit.* ibi: *Si venditori post institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nunciare .... de Evictione juxta legitimas sanctiones* (scilicet juxta leges) *agere non valebit*.
Denunciare venditori litem esse motam, idem est in 5
Jure, ac laudare Auctorem; *l. Auctore laudato* 7. *Cod. de Eviction. l. Tenetur, ff. de Actionib. Empti*. Romani enim vocabant *Auctorem* eum, a quo quis jus aliquod, seu causam possidendi habebat. *Regul.*
175. *de Reg. Juris*. Tunc autem rite fit talis denun- 6
ciatio, seu venditor legitime laudatur, quando emptor venditorem expresse requirit, ut veniat, rem suam defendat, & motæ liti assistat. *Sic Communis* cum Molina *disp.* 380. *num.* 9. Covarr. *l.* 3. *variar. resol. c.* 17. *n.* 3. Abbat. *in cit. cap. Si venditori* 7. *de emption. & vendit. n.* 3.

Venditor, etsi in contractu specialiter non promi- 7
serit Evictionem, tenetur ad ipsam postquam res vendita fuerit evicta; textu expresso *in leg. Non dubitetur* 6. *Cod. de Eviction.* ibi: *Non dubitetur etsi specialiter venditor Evictionem non promiserit, re evicta,*
ex empto competere actionem. Unde venditor tenetur 8
re evicta restituere emptori totum pretium, si tota res fuerit evicta, & partem solum, si pars tantum evicta sit; *l.* 1. *l. Bonitatis* 13. *l. Ex mille* 64. *princip.*
ff. de evict. Immo venditor re evicta, non solum pre- 9
tium, sed tenetur emptori restituere, & præstare totum id, quod ipsius emptoris interest, rem non esse evictam, textu expresso *in l. Titius* 43. *ff. de Actionib. empt.* ibi: *Non enim pretium continet tantum, sed omne, quod interest emptoris, & in l. Evicta* 70. *ff. de evict.* ibi: *Evicta re, ex empto actio, non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id, quod interest emptoris, competit*. (*) De præstatione illius quod interest legendi præcipue sunt tractatus *ad legem unicam Cod. de Sententiis, quæ pro eo quod interest proferuntur Gabrielis Vallis apud Everard. Otton. in suo Thesaur. tom.* 1. *pag.* 421. *& Ludovici Charondæ Verisimil. lib.* 1. *cap.* 8. *apud. Eumd. Everard. ibid. pag.* 702.
Voet. in Pandect. lib. 21. *tit.* 2. *n.* 25. (*) Nomine au- 10
tem illius, quod interest venit lucrum cessans, & damnum emergens; *l. Si Sterilis* 21. *§.* 3. *ff. de actionib. empti*. Unde si fundus alluvione crevit, augmentum illius est præstandum emptori *l. Evicta re* 16. *prin. ff. de Evict.* damni tamen jactura debet esse certa, & liquida, *l. Quemadmodum* 19. *§.* 3. *ff. ad leg. Aquil.* simulque vera ex ipsa natura rei, & non ex privato emptoris affectu proveniens, textu expresso *in l. Pretia rerum* 63. *ff. ad l. Falcidiam*, ibi: *Pretium rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter junguntur, & in l. Si servum* 33. *ad leg. Aquiliam*, ibi: *Non affectiones æstimandas esse puto,*
sed quanti omnibus valeret. Ad hoc autem, ut ven- 11
ditor actione evictionis teneatur & pretium & interesse restituere, requiritur, quod emptor eumdem prius laudaverit, seu eidem legitime denunciaverit litem moveri. *Est communis, arg. l. Emptor, & l. Empti actio* 21. *Cod. de evict. & cap. Si venditori* 7. *de*
emption. & vendit. (*) Hæc vero denunciatio fieri po- 12
test ab Emptore sive post litem sibi contestatam sive post appellationem. Quod enim tradunt Doctores renunciandam esse Venditori litem ante sententiam intelligendum in casu, quo ab ea sententia non fuerit appellatum. Per appellationem enim res ad primum statum reducitur, & præcedens sententia extinguitur.

13 tur. *Voet. in Pandect. lib. 21. tit. 2. n. 23.* (*) Item requiritur, quod sententia contra emptorem jam sit lata, *l. Si plus 74. §. fin. ff. de evict. l. Qui rem 3. Cod. eod.* & executioni mandata, *l. Habere 57. ff. de evict.*

14 Venditor bonæ fidei pluribus in casibus non tenetur de Evictione. Primo venditor bonæ fidei non tenetur de Evictione, quando non fuit laudatus ab emptore, seu quando emptor non ei denunciavit motam esse litem super re illa, ut videat, an velit illam defendere; *l. Empto, & l. Empti actio 21. Cod.*
15 *de evict. & c. Si venditori 7. de emption. & vendit.* Non tamen prærequiritur hæc denunciatio, quando evidens, & manifestum est, rem non fuisse venditoris, qui eam petit, itaut non possit ulla tergiversatione celari, & aperte constat nullam competere defensionem venditori. Colligitur *ex leg. Emptorem, in princip. ff. de action. empt.* & testatur de communi Covarr.
16 *l. 3. variar. resolut. cap. 3. num. 6.* Nec etiam prærequiritur denunciatio, quando emptor est minor; *arg. leg. Minor 3. Cod. In quibus causis in integrum &c.* Minor enim non privatur jure agendi contra venditorem in casu Evictionis, dummodo venditor aliunde
17 de sciverit litem moveri emptori. Neque etiam prærequiritur denunciatio, quando emptrix est Ecclesia, quia Ecclesia gaudet jure Minorum; *cap. Requisivit, & cap. Auditis, de restitut. in integrum,* &
18 est *communis*. Secundo venditor bonæ fidæi non tenetur de evictione, quando res evicta est culpa Judicis, sententia per injuriam lata, *cap. Si venditori 7. de emption. & vendit.* ibi: *Seu per injuriam sententia lata fuit, de Evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit*; concordat *l. Si per imprudentiam 51. in princip. ff. de evict.* ibi: *Si per imprudentiam Judicis, aut errorem emptor rei victus est, negamus Auctoris damnum esse debere. Aut quid refert, sordibus Judicis, an stultitia res perierit? Injuria enim, quæ fit emptori, Auctorem non debet contingere.* Emptor tamen in tali casu agere potest contra Judicem; *l. 2. Cod. de pœna Judic. qui male judic. & princip. Institut. de obligat.*
19 *quæ ex vi delicto.* Tertio venditor bonæ fidei de evictione non tenetur, quando emptor contumaciter absuit tempore sententiæ promulgatæ, *cit. cap. Si venditori 7. de emption. & vendit.* ibi: *Vel contumaciter absuit tempore sententiæ promulgatæ, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit*, & rationem dat Ulpianus *leg. Si ideo 55. princ. de Evict.* Magis enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit.

20 Quarto venditor bonæ fidei de evictione non tenetur, quando emptor præscribere rem potuit, & culpa sua, vel negligentia non præscripsit: *l. Si di-*
21 *ctum 56. §. Si cum posset, ff. de Evict.* Quinto venditor bonæ fidei non tenetur de evictione, quando ipso absente emptor non appellavit a sententia; *l. Herennius 63. §. Quia, ff. de evict.* quod intelligendum est, nisi manifesta esset justitia sententiæ prolatæ, & acto-
22 ris. Sexto venditor non tenetur de evictione, quando emptor litem motam definiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem causæ cognitio spectabat; *leg. Si dictum 56. §. Si compromisero, ff. de evict.*
23 Septimo venditor non tenetur de Evictione, quando venditor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus actor cecidit in causa proprietatis; *l. Si*
24 *rem, quam 29. ff. de evict.* Octavo venditor non tenetur de evictione, quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de evictione teneatur; *l. Si fundum 27. ff. de evict. l. Si fratres 7.*
Cod. Communia Judic. Nono venditor bonæ fidei non 25
tenetur de evictione, quando expressum fuit in contractu, ut de evictione non teneatur, tunc autem licet ad interesse, & damna non teneatur, tenetur tamen re evicta reddere pretium emptori, nisi hæc etiam obligatio expresse in contractu ablata fuisset, *l. Ex Empto 11. §. ultim. ff. de action. empt.* & ratio manifesta est, quia *ex regul. 85. Juris in 6. Contractus in Conventione legem accipere dignoscuntur*. Si au- 26
tem venditor fuisset malæ fidei, idest sciens rem esse alienam, tunc de dolo tenetur, & totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit quod de evictione non teneatur, nec quoad interesse, nec quoad pretium: idest quo ad nihil omnimode teneatur; *l. Tenetur 6. §. fin. de action. empt. l. Ex empto 11. §. 12. ff. eod.* & ratio est, quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, *cap. Ex tenore 16. de rescript. cap. Ex litteris 2. de dolo, & centum. cap. Tuæ 12. de Cleric. non residentib. & l. in fundo, ff. de rei vindic. l. Cum hi, ff. de transact. l. Si Legatarius, C. de Legatis.*

Additiones ex aliena manu.

De materia Evictionis, quæ frequentissima in Foro 27
est, pro dignitate minime agit Auctor. Agendum igitur de ea paulo latius. *Evincere* in sensu juris importat, rem ab alio possessam, meliori jure demonstrato, imploratoque Judicis auxilio, Possessori auferre. *Præstare* vero *evictionem* significat præstare 28
reparationem damni, quod Possessor rei ablatæ ex illa ablatione passus est, ut nempe possessor indemnis maneat; Stryk. *in usu moder. Pandect. lib. 21. tit. 5. §. 1.*

Plura autem concurrant oportet, ut præstetur evi- 29
ctio. I. *Ut is qui evictionem passus est rem acceperit ex titulo oneroso*. Hinc est, quod præstatur evictio in 30
emptione & venditione, *leg. 1. ff. de evict.* in datio- 31
ne in solidum, *leg. 4. Cod. eodem*, in permutatione, 32
leg. 29. Cod. eod. in divisione hæreditatis, *leg. 60. §. ult.* 33
ff. eod. in transactione, *leg. 33. C. de Transact.* Sed vi- 34
de quando in transactione præstetur evictio apud Rotam *in Bononien. Pecuniaria 5. Junii 1747. cor. bon. mem. de Vais*; in Locatione, *leg. 9. in princip. ff. Lo-* 35
cat. in divisione rei communis singularis, *l. 10. §. fi-* 36
nal. ff. Commun. divid. in Emphyteusi, in Feudo, & 37
in omnibus contractibus innominatis, Franzk. *ad tit. ff. de Evict. n. 411. & sequent.*

In negotiis itaque lucrativis evictio minime præsta- 38
tur. Inde non præstatur in donatione, nisi fuerit 39
promissa, *l. 2. C. de evict.* sed quando in donatione 40
possit dici promissa evictio tradit Rot. *in Romana Pecuniaria 15. Februar 1743. cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decano*, vel donans fuerit in dolo, *l. 18. §. 3. ff.*
de donat. Immo nec sufficit quod donans dolose ege- 41
rit, & animo decipiendi sciens rem alienam donaverit, sed requiritur insuper, ut donatarius magnos sumptus in rem donatam fecerit, ita ut de damno vitando, non de solo lucro captando certet, Stryk. *in us. modern. Pandect. lib. 7. tit. 2. §. 5.* Richter. *decis. 33. n. 5.*

42 *n.5.* Num præstanda sit in donatione evictio, si ea non a traditione, sed a promissione incipiat, vide dissentientes inter se Doctores apud Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.2. tit.2. §.6.* Cæterum in donationibus remuneratoriis, tum in illis quæ fiunt ob causam aliquam futuram, præstatur evictio, propterea quod his in casibus aliquid onerosi vere subest; Bruneman. *ad l.18. ff. de donat.* Ricter. *decis.23. n.5.*

43 In Legatis nec præstatur regulariter evictio, *l. 77. §. 8. ff. de Legat.2.* Intellige tamen in legato speciei. Si enim genus aliquod legatum fuerit, & hæres rem evincibilem, seu alienam solverit, tunc Legatarius etiam ante evictionem agere potest, rem solutam esse alienam, *l.29. §.3. ff. de Legat. 3.* Idem intellige in legato ab ignorante Testatore facto. Quod si Testator sciens rem alienam legavit, tunc hæres de evictione tenetur, *l.10. Cod. de Legat.* modo Legatarius scientiam hanc Testatoris probet. Intellige demum in legato personæ extraneæ relicto; nam si res aliena ignoranter quidem legetur, sed tamen conjunctæ personæ, præstatur evictio, *l. Quum alienam, Cod. de evict.* Quænam autem dicatur conjuncta persona, tradit Guzman. *de evict. quæst.27.n. 20. & seq.*

44 II. *Ut proprio nomine & jure tradens rem illi cui evincitur tradiderit.* Ex quo sequitur, quod Tutores, Curatores, Institutores, & Procuratores evictionem præstare non teneantur; Stryk. *in us. modern. Pandect. lib. 21. tit. 2. §. 46.* Idem dic de Creditore vendente pignus, dummodo habuerit jus distrahendi pignus, ignoraveritque rem pignori subjectam esse alienam; Stryk. *loc. cit. §. 44. & seq.* Num id ipsum procedat in marito uxoris bona vendente? Vide plures quos hic distinguit casus *idem Auctor eod. loc. §. 51. & seq.*

45 III. *Ut res ipsa fuerit evicta*, quæcumque demum fuerit, sufficitque rem pro parte evinci, sibi homogenea, sive heterogenea; Brunem. *ad l. 6. & 56. ff. de evict.* Franzk. *ad dict. tit. de evict. n.20. & seq.* Interest tamen, utrum Universitates, an singulæ res

46 venditæ. Qui vendidit Universitatem, tenetur utique præstare evictionem, si integra universitas a tertio evicta sit, non item si res aliquæ singulares per

47 modum evictionis ablatæ sint; *l.1. Cod. de Evict.* Declara tamen de venditione Universitatis *juris*, puta hæreditatis & peculii. De venditione vero gregis, bibliothecæ, aliarumque universitatum Corporum,

48 seu *facti*, non conveniunt inter se Doctores. Placet hæc distinctio; Si universitas hæc *facti*, per aversionem distrahatur, & ita singula corpora non vendantur, nec in illa pretium constituatur, non tenetur venditor præstare evictionem propter singulas res evictas. Sin autem dicta universitas *facti* sub certo numero capitum pretio in quolibet constituto vendatur, præstare evictionem tenetur venditor propter singulas res evictas; Franzk. *ad tit. de evict. n. 16. & seq.* Engelbrecht *ad eumdem titul. disp. 13. §. 18.*(*)

49 Adden. post n. 35.*)Quid vero si ex pluribus rebus uno pretio venditis, altera ex his evincatur sed reliquæ adhuc tanti valeant, quantum pretii nomine pro omnibus datum sit? Sicuti pro numero rerum tot debentur evictiones, ita una ex pluribus evicta, pro ea dabitur indistincte evictio. *Voet in Pandect. lib. 21. tit. 12. n. 35.* Quod idem dicendum est si fundus venditus sit centum jugerum, sed juxta fines demonstratos a venditore longe centum jugera excedat, adeo ut parte ipsius evicta adhuc centum jugera supersint, quo casu evictio quoque pro parte evicta debetur, licet jugerum numerus non sit per evictionem diminutus. Litteralis est *text. in l. 45. ff. de evictionibus, & Bruneman in Pandect. lib.21. tit. 2. in eand. leg. 45. n.1. & per tot., ubi rationem affert. Perez. in Cod. lib.8. tit. 45. n.21. Corvin. in Cod. lib. 8. tit. 45. pag. 688. coll. 2. §. Tertio cessat evictio.* (*)

IV. *Ut actu fuerit evicta; l.3. Cod. de evict.* Cæterum si in limine contractus immineat evictio, alter ad contractum implendum minime tenetur; *l.24. ff. de evict.* Quid si sola possessio evicta? Confer Stryk. 50
in usu modern. Pandect. lib.21. tit. 2. §. 43. tum Rot. 51
in Tyburtina evictionis 20. Junii 1746. cor. bon. mem. de Vais.

V. *Ut sit evicta sententia judiciali.* Unde si Posses- 52
sor rei mota ipsi controversia compromittat, & succubuerit, *nulla* (ait Paulus *in l. 56. §. 1. ff. de evict.*) *actio de evictione danda est adversus Venditorem, quia compromissum* (hanc hujus dispositionis rationem subjungit idem Paulus) *nulla necessitate cogente factum.* Ex hac vero ratione facile est intelligere, age- 53
re de evictione posse eum qui compromisit & succubuit, si statuto aut alio quoquo modo compromittere tenebatur; Mudæus *ad tit. de Act. Empt. Rubric. Quando committ. stipul. n. 13. & seq.* Stryk. *in us. modern. Pandect. lib. 21. tit. 2. §. 10.* Quæri solet an & 54
agere de evictione possit, si venditor evictionem promisit cum clausula generali. *Quomodo vel qualitercumque res evicta fuerit?* Affirmant Franzk. *ad titulum de evictione num. 767.* Hartman. Pistor. *lib. 2. quæst. 10. num. 19.* & omnium doctissimus *Donell. comment. in leg. Aristo. ff. de donat. tom.9. edit. Lucen. pag. 1454. n.2. Zoes in Pandect. lib.21. tit.1. sub n.10.*(*) Sed alii declarant, ut hoc casu ad pretium 55
tantum, non item ad duplum, si tale promissum aut interesse agi possit; Brunemann. *ad l.10. §. 1. ff. de evict.*

Nec evictio præstanda est, si res evicta sit per sen- 56
tentiam Judicis incompetentis, in cujus jurisdictionem Emptor forte consensit; Franzk. *ad tit. de evict. n.769.* Balth. *tit.8. resolut.7. n.6.* Item si emptor tran- 57
segit, aut liti renunciavit; Burgund. *de evict. cap. 78. fer. per tot.* Emptore vi dejecto non est locus præstationi evictionis, & hoc procedere volunt Doctores, licet Venditor promiserit quod Emptorem de jure & de facto defendere velit: tum licet dixerit se velle teneri quomodocumque res evincatur; Mangil. 58
de evict. quæst. 19. fer. per tot. Nec regulariter præstatur evictio erepta re per mandatum Principis; *l. 11. ff. de evict.* nisi venditor sciverit Principem id facturum esse, & nihilominus hoc reticendo fundum alienavit. Vide Stryk. *juridic. dissert. vol. 6. disput. de Princip. evincent.*

VI. *Ut evicta sit res potiori jure evincentis*, quod 59
contractum jam antecedit. Quapropter si res fuerit evicta ex retractu, præstatio evictionis locum non habet, & quidem tametsi Emptor omne periculum in se susceperit; Franzk. *ad tit. de evict. n. 292.* Intellige tamen de retractu legali, non item conventionali; Evicta enim re ex retractu conventionali, agitur de evictione, nisi ejus notitiam habuerit Emptor; Brunemann. *ad l. 11. n. 8. ff. de evict.* Mev. *part. 5.*

part. 5. *decis.* 312. *per tot.* Quid si emptor per injustam Judicis sententiam fuit condemnatus? Negare videtur Ulpianus *in l.* 51. *in princ. ff. de evict.* At *Doctores* communiter dictum Ulpiani restringunt ad eum casum, si Judex nullo juris ordine servato, & velo levato Emptorem privavit; Adi Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *§.* 13. Re evicta culpa possessoris locum haud esse evictioni omnes intelligunt: & definitum est *in l.* 34. *& in l.* 56. *§.* 1. *ff. de evict.* Quando autem res dici possit evicta culpa Possessoris, explicat Stryk. *loco citato §.* 14. *& seq.*

60 VII. *Ut legitime evictio præsens denunciata fuerit Auctori, vel ejus hæredibus, & quidem omnibus*; *l.* 29. *§.* 1. *ff. de Evict. l.* 9. *Cod. eod. tit.* Fidejussori vero venditoris non est denuncianda. Fieri debet denunciatio judicialiter, ita scilicet ut in ipsa denunciatione Venditor de genere motæ litis, instruatur, mis-
61 so etiam libello & citationis exemplo. Potest vero fieri quovis tempore, modo Auctori adhuc liberum sit, ut probationes, quas e re esse censuerit, pro libitu afferre, & præsentem possessorem hac ratione
62 defendere queat. An fieri possit in instantia appellationis? Et in quo judicio litis denunciantio fieri debeat? vide apud Stryk. *ubi supra §.* 20. *&* 21. Cessat necessitas denunciationis, si pacto fuerit remissa, vel inutilis futura erat; Rot. *in Romana Reportationis Pecuniarum* 9. *Maii* 1748. *cor. bon. mem. de Vais*, *& in Faventina seu Ferrarien. Evictionis* 15. *Maii* 1748. *cor. Illust. Molin.*

63 VIII. *Ut præstatio evictionis non sit remissa*. Remittitur ea, vel Lege, ut si quid in ludo venditum sit; *l.* 2. *§.* 1. *quarum rer. act. non dat.* & quidem sive venditio fiat collusori, sive extraneo, modo hic sciat quod venditor pecunia ex re vendita redacta ad ludendum uti velit; vel pacto contrahentium tum expresso cum tacito; Stryk. *in us. modern. Pandect. l.* 21.
64 *tit.* 2. *§.* 49. ubi an ad pretium agi saltem possit. Huc etiam pertinet quæstio, an si Emptor sciverit rem alienam esse, eamque emerit, tacite remisisse intelligatur præstationem evictionis. Affirmant ex text. *in l.* 27. *Cod. de Evict.* Brunemann. *ad dict. l.* 27. *in fin. Cod. de Evict.* Harman. Pistor. *part.* 2. *quæst.* 10. *num.* 22. Cald. *de Empt. cap.* 11. *num.* 6. & ita quidem
65 ut Emptor nec ad pretium agere valeat. At pretium repeti posse ex text. *in leg. ultim. Cod. Commun. de Legat.* tenet Perez. *ad Cod. hoc tit. de Evict. num.* 24. Omittendum vero haud est, *in dicta Lege ultima* agi de alienatione rei fideicommisso conditionali vel sub incerto die gravatæ, ubi jus vendendi pendente conditione, quæ deficere potest, ex legis permissione gravatus habet. Consule etiam in hac controversia Rot. *in Romana Evictionis* 20. *Januarii* 1749. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernat.*

66 His concurrentibus agunt ad evictionis præstationem Emptores & eorum hæredes, non item successores singulares nisi facta cessione. Agunt contra Auctorem & hæredes; *l.* 9. *&* 24. *Cod. de Evict.* ac fidejussor; *l.* 4. *princ. ff. eod. tit. l.* 7. 8. 18. *Cod. pariter eodem*. Et si plures Auctores sint, contra singulos *in solidum*; *l.* 15. *§. final. ff. dict. tit.* Petitur vero Evictionis præstatio vel ex natura negotii, vel actione ex stipulato, & quidem in Foro Auctoris competenti. In effectu hæc subest differentia, quod in hac id tantum continetur quod est promissum. Illa est largior, & continet pretium rei, interesse, & damnum sumptus litis, aliosque, quos ab Evincente servare non potuit.(*) Circa retractum conventionalem con- 67
trariam videtur sequi opinionem. *Voet in Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. *num.* 2. Eo quia pactum de retrovendendo rem non afficiat, & actio tantum personalis contra pacta non servantem detur (*). Quod æsti- 68
matio in actione ex Contractu bonæ fidei fiat secundum tempus evictionis, in actione vero ex stipulato attendatur tempus evictionis; Franzk. *ad tit. de Evict.* 857. *& plur. sequent.* Et hac cum distinctione 69
intelligi debet Rota, dum inquit, pretium solvendum esse spectato tempore evictionis, ut *in Romana seu Januen. officii vacabilis* 16. *Junii* 1748. *&* 12. *Maii* 1749. *cor. R. P. D. Elephant.* (*) Hic quæri commode 70
potest an inter cohæredes evictio detur, ut si eorum alteri res obuenerit, quæ deinde fuerit evicta, an evictionem passus contra cohæredes valeat de evictione agere. Alii affirmant, alii negant; sed rectius meo judicio sentire videtur *Voet in Pandect. lib.* 10. *tit.* 2. *num.* 1., qui eamdem, quam supra tradit Auctor in legatis, inter cohæredes observandam esse distinctionem putat, ut nempe favore conjunctorum sit locus evictioni, secus vero favore extraneorum, et fusius de hoc *idem auctor de familia erciscunda cap.* 2.

EXAMEN, EXAMINARE, EXAMINARI, EXAMINATORES SYNODALES.

EXamen novum non est necessarium in permutationibus Ecclesiarum Parochialium. Sic deci- 1
sum fuisse *a Sac. Congreg. Conc.* refert Garcias *p.* 6. *c.* 2. *num.* 165. Si vero adsit magna inæqualitas Paro- 2
chianorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo Parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de Beneficio simplici, & Curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen, ex citata decisione *Sacræ Congreg. Concil.* relata a Garcia *dict. part.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Examen novum requiritur in quolibet ascensu, qui 3
fit in aliquibus Ecclesiis, occurrente vacatione Canonicatus, ad quem solet institui antiquior portionarius, ad portionem antiquior Beneficiatus, ad Beneficium antiquior expectans. Sic resolutum fuisse refert Garcias *de Beneficiis part.* 9. *cap.* 3. *num.* 19. Præsentati ad Beneficia simplicia absque prævio exa- 4
mine Episcopi institui non possunt ab iis, ad quos institutio spectat. Sic decisum fuisse refert Garcias *dict. part.* 9. *c.* 3. *num.* 19. *ad* 2. Beneficia in Ecclesiis 5
patrimonialibus, sive receptivis numeratis, & non numeratis, nullus consequi potest sine prævio examine, & approbatione Episcopi. Sic resolutum fuisse refert Garcias *dict. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 183. Examen delegari potest ab Episcopo, cui directæ 6
sunt Bullæ alicujus simplicis Beneficii conferendi Clerico absenti, in forma dignum, præsertim si is longe absit, aut ægrotet; *Sac. Congreg. Concil.* teste Sellio *in selectis Canonicis cap.* 21. *num.* 70. Examen, 7
& approbatio Vicariorum ad Curam animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordini Sancti Joannis Hierosolymitani

rosolymitani, ad Episcopum pertinet; *Sacr. Congr. Conc. in Augustana 4. Decembris 1631.*

8 Examinare non potest Episcopus ad Beneficium simplex illum, quem jam examinaverat pro Ordinis Sacri promotione. Sic resolvunt Garcias *dict. p. 9. cap. 4. num. 15.* Homobon. de Bonis *de examine Ecclesiastico tract. 2. cap. 3. quæst. 33. in fine*, Barbosa
9 supra Concil. *sess. 7. cap. 13. num. 11.* & alii. An, & quatenus Episcopus possit Parochos rite ac recte semel approbatos, iterum, ac pluries examinare? Vi-
10 de verb. Parochus *art. 1. a num. 21. ad num. 28.* Examinatus in Curia, & idoneus repertus ad Canonicatum Cathedralis, & de eo a Sede Apostolica provisus non debet ab Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Ordinem Sacrum Canonicatui annexum;
11 *Sacr. Congreg. Concil. die 12. Februarii 1598.* Examinandus non est ab Ordinario super litteratura, seu idoneitate scientiæ, provisus per Sedem Apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu, cujus Ordinem requisitum jam habet: ii vero qui Sacros Ordines nondum susceperunt, examinandi sunt, an illa habeant adjumenta doctrinæ, quæ ex præscripto Sacri Concilii Trident. necessaria sunt illi Sacro Ordini, qui Canonicatui, quem consequi volunt, erit annexus; sic decisum fuisse *a Sac. Cong. Concil.* referunt Garcias *de Benefic. p. 6. c. 2. num. 234.* Barbosa *de Canon. & dignit. c. 13. num. 7. & 8. & in Summa Apostolicar. decis. verb. Examen, Examinare num. 10.* & Fagnan. *lib. 1. decret. in cap. Accepimus 14. de ætat. & qualitat. num. 14.* ubi dicit, sic a Sacra Congregat. Conc. fuisse responsum Cardinali Borromæo.

12 Examinatus ad Beneficium, vel Officium non tenetur ad aliud simile se iterum examini subjicere; Secus si ad majus, vel dissimile; Fagnan. *loc. cit. n. 39.*
13 ubi testatur sic probasse *Sac. Congreg. Concilii.* Examinandi de novo sunt, & per Ordinarium approbandi cœpti beneficiari in quolibet ascensu; *Sac. Congr. Concil.* teste Gonzal. *ad Regul. 8. Cancellar. gloss. 34.*
14 *num. 74.* Examinato, & approbato in Urbe ad Curam animarum non possunt ab Episcopo Ordines denegari sub prætextu insufficientis litteraturæ; *Sacr. Congr.*
15 *Episcop. & Regul. in Sutrina 26. Januar. 1594.* Generaliter approbatus ad aliquod Officium in Curia non examinatur ad idem ab Ordinario; *Sacr. Congreg.*
16 *Episcop. & Regul. 15. Maii 1647.* Clerici degentes Romæ non possunt extra eam promoveri ad Ordines sine examine, & licentia Eminentissimi Vicarii, ut ex sequenti Edicto: *Universis, & singulis Clericis, nunc, & in futurum pro tempore in Urbe commorantibus ad Minores, vel Sacros, etiam Presbyteratus, Ordines promoveri volentibus, de mandato S. D. N. Alexandri Papæ VII. vivæ vocis oraculo desuper facto, edicimus, & præcipimus, ne de cætero extra eamdem Urbem, etiam vigore litterarum dimissorialium suorum Ordinariorum, vel cujusvis alterius facultatis, ad dictos Ordines promoveri se faciant, nisi prævio Examine ab Examinatoribus in Urbe deputatis idonei reperti, & approbati fuerint, ac a Nobis licentiam in scriptis obtinuerint. Qui secus fecerint ab Ordinum executione eo ipso suspensi sint, & existant, donec a S. D. N. Papa, & Sancta Sede Apostolica absolutionis, & habilitationis gratiam obtinuerint, pro ut alias tempore felic. record. Clementis VIII. litteræ desuper publicatæ fuerunt, & in Secretaria nostra semper publice affixæ permanserunt &c. 11. Augusti 1656. M. A. Episcopus Ierap. Vicesgerens.*

Examinare potest Episcopus Regulares prædicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt; *Sac. Cong. Concil. in Ugentin. 22. Januar. 1628.* 17
Clemens X. in Constitut. incip. *Superna*, ibi: *Posse autem Episcopum licentiam concessurum Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus, illos, quamvis ab Universitatibus, aut Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Episcopi antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit, & licentiam prædicandi semel eisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendere.* Regulares prævio examine semel approba- 18
ti non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari; Sic S. Pius V. Constitut. incipien. *Romani Pontificis*, ibi: *Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in Civitate, & Diœcesibus suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari.* Quod item declaravit Sacr. Congreg. Concilii his verbis: *Congregatio Concilii censuit Regulares ad audiendum sæcularium Confessiones in Civitate, & Diœcesi ab Episcopo prævio examine approbatos, iterum ab eodem examinandos non esse; ceterum posse iterum a Successore examinari juxta Constitutionem Sanctæ mem. Pii V. dat. octavo idus Augusti 1571.* & statuit. Clem. X. in citat. Constit. *Superna §. 5.* ibi: *Regulares vero ad ejusmodi Confessiones audiendas prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo; secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem Confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari; nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat, de qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare; sed Sedi Apostolicæ duntaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit.* Superveniente tamen aliqua rationabili, & justa cau- 19
sa, quæ ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares a Confessionibus audiendis suspendi, & iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit; Clemens X. in dict. Constitut. *Superna*, per allata verba, ibi: *Nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat*, & *Sacr. Congregat. Concil.* quæ proposito dubio: *An Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbati possint iterum examinari ab eodem Episcopo? die 7. Februar. 1654. censuit Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbatos, non posse iterum examinari, nisi nova superveniente causa.* Regulares pro Confessionibus ex- 20
cipiendis possunt examinari ab Episcopo, etiamsi sint Lectores, & Magistri in Theologia; S. Pius V. cit. Const. incip. *Romani Pontificis.* (*) His, quæ a nostro Auctore numero hoc, & superioribus tradita sunt, lucem afferunt, quæ habet Prosper Cardinalis Lambertinus, deinde Benedictus XIV. Institut. LXXXVI, num. 7. & seqq., ex quibus nos aliqua opportune attulimus verb. *Approbatio Art. 1.* in Addit. ad num. 62. Nunc alia, quæ ad rem pertinent, proferemus. Igitur num. 10. „ Illud etiam, *inquit*, „ per-

„ perspectum habemus a Gregorio XIII. (Const.9.) „ redactam fuisse ad pristinam sententiam juris Pontificii, ac Tridentinæ Synodi Sancti Pii V. Constitutionem (num. 133. §. 2.) ob quam Regulares „ semel ad Confessiones audiendas ab aliquo Episcopo probati, examinari amplius non debent, nisi „ ab Episcopo, qui in ejus locum sufficitur, si aliqua religione, metuque teneatur. „ Et num. 8. „ Tridentina Synodus Episcoporum arbitrio permisit eos in examen vocare, quos ad Confessiones „ Fidelium audiendas designat: *Per examen, si illis videbitur*. Sacra Congregatio Sancti Officii anno 1640. illos improbavit, qui contendebant Sacerdotibus Sacræ Theologiæ, & juris Pontificii „ Laurea donatis haud requiri facultatem, & examen „ Episcopi. Sanctus Pius V. indixit etiam Regularibus, licet dignitatem inter cæteros obtinentibus, „ ut examen Episcoporum subeant, si Confessiones „ excipere velint. „ (*)

21 Quicumque Confessarius, quantumvis Regularis simpliciter approbatus ab Episcopo Antecessore, potest iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo Successore; Sic S. Pius V. in cit. Constitut. incip. *Romani Pontificis*, ibi: *A successore autem Episcopo pro majori conscientiæ suæ quiete examinari de novo poterunt, & si minus idonei reperti fuerint, reprobari*. Item cit. *Sac. Congreg. Concil.* per hæc verba: *Ceterum posse iterum a Successore examinari*. Et idem sanxit Urban. VIII. 20. *Augusti* 1629. & Clemens X. *in cit. Constit. Superna* per illa verba: *Secus autem si ab ejus Vicario, aut ab*
22 *Antecessoribus Episcopis approbatos*. Quamvis autem possint Confessarii Regulares iterum examinari ab Episcopo Successore, non tamen iterum examinari possunt a Vicario Capitulari, sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas, & approbatio habita ab Episcopo, seu Ordinario defuncto, per abunde adducta verb. *Approbatio art*, 1. *a num*. 54.
23 *ad* 59. Et neque Vicarius Apostolicus examinare potest approbatos ab Episcopo; *Sacr. Congr. Concil.*
24 *in una Civitatis Castellanæ* 22. *Februarii* 1592. Et multo minus Vicarius Generalis Episcopi; *ead. Sac. Cong. in una Reatina* 8. *Junii* 1599. apud Nicol. *part*. 2. *Lucubrat. canon. lib*. 5. *tit*. 38. *de pœnit. & remiss. num*. 9.

25 Examinatorum Synodalium electio fieri debet nomine, & cognomine, non vero titulo Officii seu dignitatis tantum expresso, & Clero, Synodoque congregato nominatim, non autem in genere proponendi sunt, ut ab eodem approbentur, alias illorum deputatio nulla esset; *Sacr. Congreg. Concil. in Sipontina Concursus* 14. *Februar*. 1693. Rota *in Hortana Parochialis coram Molines* 4. *Maii* 1693. Monacell. *tom*. 1. *tit*. 5. *formul*. 3. *num*. 16. cum multis aliis ibi citatis. (*) Benedictus XIV. De Synodo Diœcesana lib. IV. cap. VII. num. V. propositis controversiis, quæ ex designatione Synodalium Examinatorum *sub solo appellativo nomine dignitatis, seu officii* oriri solent, subdit: „ Ad tot itaque præcavendas, & obtruncandas controversias, consultius erit, ut Synodales Examinatores sub proprio & expresso cujusque nomine, & cognomine, ab Episcopo proponantur, atque a Synodo approbentur „ (*).
26 Electio Examinatorum Synodalium facienda est in Synodo formali, non autem in Congregatione Cleri, licet Congregatio Synodalis denominaretur, prout declaravit *Sacr. Congr. Concil. in Concordien*. 8. *Maii* 1684. in qua cum fere per sæculum Judices, & Examinatores Synodales electi fuissent in Congregatione, quæ singulo anno convocabatur cum interventu Capituli, & omnium Parochorum sub denominatione Synodali, attento communi errore, & bona fide, Concursum, de cujus validitate dubitabatur, sustinendum putavit, addito, *Et ad mentem*, & mens fuit, quod injungeretur Episcopo, ut cogeret in futurum Synodum solemniter, & deputaret Examinatores Synodales. Examinatores, qui ab Episcopo 27
propositi fuerint, possunt probari a Synodo tam per vota secreta, quam aperta, & Episcopus eum modum in probatione potest facere servari, quem magis expedire judicaverit; *Sacr. Congreg. Concil.* teste Piasec. *in praxi Episcop. part*. 2. *cap*. 2. *num*. 4. (*) & Benedicto XIV. loco mox citato num. III., ubi ipsa S. Congregationis in epistola ad Patriarcham Venetiarum die 11. Julii 1592. verba profert. (*) *& ead. Sac. Congreg. Concil. in una Fulginaten*. 3. *Decemb*. 1644. *ad cap*. 18. *sess*. 14. *de reform*. ubi ad dubium: *An electio, seu approbatio Examinatorum Synodalium sustineatur, si non fiat per vota secreta*? Respondit, *sustineri arbitrio Episcopi*. Examinatores ad minus sex 28
debent eligi quotannis in Synodo Diœcesana, textu expresso in Tridentino *sess*. 24. *cap*. 18. ubi: *Examinatores autem singulis annis in Diœcesana Synodo ab Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponantur, qui Synodo satisfaciant, & ab eo probentur*. Examinato- 29
res Synodales in Synodo ad summum viginti eligi posse, tenent Aldan. *in Compend. Canonicarum resolut. lib*. 3. *tit*. 9. *num*. 29. & Barbosa super *Trident. loc. cit. num*. 85. *& in summ. Apostolicar. decis. verb. Examinatores Synodales num*. 4. attestantes ita fuisse decisum *a Sac. Cong. Concil. in Cæsaraugustana* 13. *Martii* 1613. (*) Confer Benedictum XIV. de Synodo Diœcesana lib. IV. cap. VII. num. III. (*)

Examinatores Synodales debent ad Sancta Dei 30
Evangelia jurare se fideliter munus suum executuros, textu expresso in Trident. loc. cit. ibi: *Jurentque omnes ad Sancta Dei Evangelia, se quacumque humana affectione postposita fideliter munus executuros*. Hoc 31
juramentum est de forma substantiali, eoque deficiente Examinatores non dicuntur legitimi, & Concursus factus coram eis ante præstitum juramentum est nullus; *Sacr. Congr. Concil. in una Bisignanen*. 2. *Decembr*. 1628. ubi censuit: *Concursus factos non præstito juramento ab Examinatoribus Synodalibus fuisse nullos; sed ex gratia convalidandos, facto verbo cum Sanctissimo, qui convalidavit, & confirmavit*, ut refert Barbosa supra *Concil. Trident. loc. cit. num*. 105. *& in tract. de Parocho cap*. 2. *num*. 78. *& in summ. Apostolicar. decis. verb. Concursus num*. 18. & tenent Doctores *communiter*. Et taliter est de forma sub- 32
stantiali juramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris vitietur totus actus; ut cum multis a se citatis tenet Card. de Luca *de Parochis discurs*. 3. *num*. 4. *& disc*. 37. *num*. 14. Sufficit tamen, quod hoc juramentum sit semel præstitum sive in Synodo, sive extra Synodum. Non enim requiritur quod ju- 33
ramentum præstetur in Synodo; ut communiter tradunt Garcias *de benefic. part*. 9. *cap*. 2. *num*. 359. Lotter.

ter. de re benefic. lib. 2. *quæst.* 31. *num.* 94. Pax Jord. *tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 8. *num.* 133. Card. de Luca *de Paroch. disc.* 3. *num.* 6. Gavant. *in praxi Synod. cap.* 31. *num.* 8. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 13. Monacell. *t.* 1. *form.* 7. *num.* 3. & alii passim, & desumitur ex ipso Trident. *loc. cit.* quia cum ibi Concilium concedat posse eligi Examinatores etiam Regulares, qui non interveniunt in Synodo, manifeste colligitur, quod extra Synodum possint hujusmodi juramentum præstare, & fuit expresse decisum a Rota *in una Fanen. Parochialis* 28. *Junii* 1596. *coram Corduba*. (*) Hinc Benedictus XIV. loc. cit. num. VI. scribit ab electis Examinatoribus Synodalibus ejusmodi juramentum in ipsa Synodo emittendum esse, si illi Synodo adsint; sin minus, coram Episcopo, aut ejus Vicario. Tum subdit: „ Quamvis . . . Tridentinum, juramentum „ ab illis præstandum dixerit ad sancta Dei evange- „ lia; attamen *Gavantus citat. cap.* 31. *annot.* 7. nihil „ referre affirmat, an super Evangelia, vel sacras San- „ ctorum Reliquias præstetur. „ (*)

34 Examinatores Synodales non possunt quidquam prorsus occasione examinis nec ante, nec post accipere, alioquin Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles redduntur, textu expresso in Trident. *d. sess.* 24. *cap.* 18. ibi: *Caveant, ne quidquam prorsus occasione hujus examinis, nec ante, nec post accipiant; alioquin Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant, a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum*

35 *inhabiles reddantur*. Quacumque etiam immemorabili consuetudine non obstante, ut censuit *Sac. Cong.* teste Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 60.

36 *num.* 52. Examinatores non possunt quidquam pro labore, vel titulo stipendii ad sustentationem ex fructibus Beneficii vacantis, vel alia ratione accipere. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *num.* 11. *& part.* 9. *cap.* 2. *num.* 374. Riccius *in praxi part.* 4. *resolut.* 76. *num.* 4. Barbosa *super Trident. loc. cit. num.* 107. &

37 alii. Non potest Ordinarius statuere aliquod stipendium, etiam minimum, Examinatoribus deputatis in Synodo pro Concursu Parochialium, & si Synodus Diœcesana secus statuerit, decretum est irritum, & nullum. Sic decisum fuisse *a Sacr. Congreg. Concil.* referunt Garcias *dict. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 374. Barbosa *super Trident. loc. cit. num.* 108. *& dict. alle-*

38 *gat.* 60. *num.* 53. & alii. Examinatores privantur beneficiis antea obtentis, si occasione examinis, sive antea, sive post aliquid accipiant, etiam gratis, & liberaliter datum, & ad captandam benevolentiam, etiamsi res modica sit, & levis momenti; Nam a Tridentino *loc. cit.* prohibetur quidquam prorsus accipi occasione hujus examinis; sic resolvunt Garcias *dict. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 390. Riccius *in praxi dict. part.* 4. *resolut.* 76. *num.* 3. Barbosa *super Trident. loc. cit. num.* 109. & alii.

39 Examinatores peracto examine debent eos ex communi sententia renunciare Episcopo, quos idoneos reperierint. Sic decisum fuisse *a Sacra Congreg. Concil.* referunt Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 104. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 100. *& in summ. Apostol. de-*

40 *cis. verb. Examinatores Synodales num.* 16. & alii, Approbatus dicitur in concursu, qui ultra dimidium vocum fuerit consecutus, quamvis alius omnia suffragia prospera reportaverit; sic decisum fuisse *a Sac. Congreg. Concil.* referunt Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 109. & Barbosa *in summ. Apostol. decis. verb. Examinatores Synodales n.* 15. *& super Trident. loc. cit. n.* 116.

Examinatorum vota, licet Concilium non expresserit an palam, vel secreto fieri debeant, magis tamen expedit, ut Examinatores inter se sua vota conferant. Deinde Notario jubeant, ut in actis suis simpliciter scribat Titium approbatum idoneum; Sejum vero reprobatum, ut fit Romæ. *Sacra Congregat. Concil.* penes Garciam *dict. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 107. & Barbosam *in Summ. Apostolic. decis. verb. Examinatores Synodales n.* 17. *& super Trident. loc. cit. num.* 112. 41

Examinatores debent dare vota, dum simul congregati sunt cum Episcopo, non autem separatim, sicut etiam Episcopus, ubi datur locus accessui, debet accedere Examinatoribus simul congregatis. Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 58. Masobrius *in praxi, Requisit.* 4. *dub.* 4. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 113. Card. de Luca *de Paroch. disc.* 1. *num.* 21. *&* 27. *disc.* 3. *num.* 7. *& disc.* 37. *num.* 19. & alii. 42

Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, ætatem, & reliqua, & debent renunciare quotquot idonei judicati fuerint; Episcopus vero debet ex iis qui renunciati fuerint, magis idoneum eligere. *Sacr. Cong. Concil.* apud Garciam *de benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 11. *& part.* 6. *cap.* 2. *n.* 236. *& part.* 9. *c.* 2. *n.* 108. Barbosa *in summ. Apostolic. decis. verb. Examinatores Synodales n.* 18. Examinatoribus approbantibus aliquem tamquam magis idoneum in scientia, cujus tamen mores ignorantur, & habentibus alium non tam doctum, sed ab eis cognitum, & approbatum in moribus, hic ultimus est præferendus. *Sacr. Congr. Concil.* apud ipsum Garciam *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 111. Barbosa *loc. cit. n.* 19. Non pertinet ad Examinatores Synodales, sed ad solum Episcopum judicare quis ex concurrentibus ad parochialem vacantem sit magis idoneus. *Sacr. Cong. Concil.* testibus Zerola *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Parochia §.* 2. Armendar. *in addit. ad recop. Legum Navarræ lib.* 1. *tit.* 18. *l.* 7. *n.* 58. Barbosa *loc. cit. n.* 21. Vide ad rem Card. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 33. *sect.* 5. *n.* 64. Examinatores debent vota sua dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, potest enim, cui maluerit ex approbatis, beneficium conferre, non habita ratione calculorum ipsorum votorum, & debet expectare, ut Examinatores renuncient, quos judicaverint idoneos. *Sacr. Congr. Concil.* apud Masobr. *in praxi habendi concursum, Requis.* 4. *dub.* 4. Barbosa *loc. cit. n.* 20. Idonei, & approbati dicuntur illi, qui habent majorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobaret, minusque idoneos renunciaret, quoniam tamquam in actu capitulari, seu collegiativo major pars trahit ad se minorem, eamque suffocat, ita ut habeatur, ac si actus ab omnibus gestus esset; Et talis approbatio idoneitatis absque distinctione votorum facta dicitur eo ipso, quod quis habet majorem partem, quæ constituitur etiam per dimidium vocum, quod excedat medietatem. Sic Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *n.* 18. *& disc.* 37. *n.* 20. 43 44 45 46 47

Episcopus potest eligere etiam extra locum examinis, 48

nis, & absentibus ipsis Examinatoribus. Garcias *d. part. 9. cap. 2. n. 59.* Massobr. *dic. praxi requis. 5. dub.* 20. Barbosa *super Concil. sess. 24. cap. 18. num.* 120. Card.
49 de Luca *de Parochis disc. 1. n. 20.* & alii. Episcopus in paritate votorum potest accedere quibus voluerit, ut si ex quatuor Examinatoribus, duo approbarunt, & duo reprobarunt, accedendo Episcopus, vel Vicarius duobus approbantibus, Examinatus dicitur approbatus, & si accedit reprobantibus, dicitur reprobatus. Unde Episcopus ita accedendo potest aliquem ex non approbato facere approbatum ex declatione *Sacr. Congreg. Concil. edita sub die 29. Aprilis* 1604. per quam casus deciditur in individuo tam circa adhæsionem, quam circa præelectionem, cujus tenor præcisus, ut refert Card. de Luca *de Parochis disc. 1. num. 14. & 15.* est ut sequitur.

50 Dubium. *An existentibus duobus concurrentibus examinatis a quatuor Examinatoribus, quorum unus reportavit omnia vota favorabilia, alter vero duo tantum favorabilia, possit Episcopus sui voti accessione approbare secundum; ita ut cum hic secundus ultra dimidium, incluso voto Episcopi, vota favorabilia habeat, sit judicandus idoneus, uti primus; ita ut liceat deinde Episcopo eligere ex his duobus, qui sibi magis idoneus videbitur?*

Die 29. Aprilis 1604.

Congregatio censuit, eum quoque, qui a duobus Examinatoribus approbatus, & ab aliis duobus reprobatus fuit, si Episcopus votis approbantium accesserit, quemadmodum ei licet per decretum Concilii cap. 18. sess. 24. approbatum intelligi, ac propterea posse etiam ad Parochialem vacantem regendam Episcopi electione præferri, si eo altero magis idoneum judicavarit.

51 In Diœcesi in qua sunt duæ Cathedrales unitæ, sunt deputandi in qualibet Examinatores distincti ab aliis alterius Cathedralis; *Sac. Congreg. Concil. in Valvens. & Sulmonen. 7. Septembr.* 1650. Pignatell. *tom. 1. consult.* 413. Card. de Luca *de benefic. disc. 10. num. 17. de Parochis disc. 3. num. 5. disc. 37. num. 16. Anno-*
52 *tat. ad Concil. disc. 32. num. 6.* & alii passim. Vide tamen verb. Synodus *num. 6.* Alia vide *verb. Approbatio art. 1. a num. 47. usque ad fin. verb. Beneficia art. 3. a num. 22. ad 54. & verb. Concursus art. 2. & 3. per tot.*
53 Examinis pro collatione Ecclesiarum Parochialium habendi forma præscribitur a Benedicto XIV. tom. 1. Constitut. 68. incip. *Cum illud §. 7.* Vide tom. 2. *verb.*
54 *Concursus, in principio.* Examinis forma a Dataria Apostolica servata proponitur locorum Ordinariis.
55 Idem *ib. §. 7.* Examinatores judicium ferre debent, non solum de Doctrina, sed etiam de aliis qualitati-
56 bus requisitis in Parocho. Idem *ibid. §. 11.* Examen iterari non conceditur in judicio appellationis, nisi ex actis prioris examinis probetur gravamen quoad doctrinam. Idem *ibid. §. 7.* Vide verb. *Concursus*, ubi alia ad rem.
57 Examini Diœcesani Episcopi ante Ordinationem subjici debent etiam Regulares. Idem tom. 2. Const. 27. incip. *Impositi Nobis.*
58 Examinatorum Synodalium electionem fieri debere nomine, & cognomine, non vero titulo Officii, seu dignitatis tantum expresso, jam tradidi supra *num.* 25. ex decr. Sacræ Congr. Concil. quæ iterum novissime, cum in Synodo Diœcesana Policastrensi inter Examinatores Synodales deputatus fuisset etiam Vicarius Generalis Episcopi, sub solo nomine appellativo dignitatis Vicariatus, atque hic una cum aliis duobus Examinatoribus Synodalibus interfuisset concursui habito ad quamdam Parochialem, *die 19. Septembris* 1745. concursum convalidavit ad cautelam, sed simul scribendum dixit Episcopo, Vicarium Generalem, non posse deinceps Synodalis Examinatoris munus exercere, nisi proprio expresso nomine ad illud iterum deputaretur, ut refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœces. lib. 4. cap. 7. n. 5.*

Examinatores Synodales durant usque ad novam 59
Synodum, licet quolibet anno non celebretur; *Sacra Congregatio Concil. in Imolen. 10. Decemb.* 1695. Si au- 60
tem aut omnes, aut aliqui ex designatis in ultima Synodo moriantur, vel in longinqua recedant, tunc, si saltem sex ex designatis remaneant, Episcopus istis uti debet, nec potest alios pro mortuis, aut e Diœcesi discessis substituere. Si vero sex saltem non su- 61
persint, tunc ex Decreto Clementis VIII. relato a Garcia *de Beneficiis part. 9. cap. 2. num. 72.* & a Fagnano *in cap. Cum sit ars, nu. 14. de ætate & qualitat.* possunt Episcopi alios subrogare, dummodo prædíti sint qualitatibus a Tridentino præscriptis, a Capitulo approbentur, & una simul ex electis in Synodo sex non excedant; & id fiat intra annum a Synodo celebrata, quo elapso talis facultas, & eorum auctoritas statim expirat. Idem *cit. lib. 4. cap. 7. num. 7. & 8.* Vide *tom. 2. verb. Concursus art. 2.*

Si ex Examinatoribus non subrogatis, sed in ulti- 62
ma Synodo electis sex superstites extent, omnes perseverant in Officio, & illis uti debet Episcopus in concursibus ad Parochiales. At si vel unus ex illis de- 63
cesserit, itaut ex electis in Synodo sex non remaneant, omnium eorum munus expirat, & nullo ex illis uti poterit Episcopus in dictis concursibus, ut censuit Sacra Congregatio Concilii apud Garciam *cit. cap. 2. num. 73.* Fagnanum *loc. cit. num. 14.* Massobrium *in praxi habendi concursum requisit. 12. dub. 4.* & refert idem Benedict. *loc. cit. num. 8.* qui *num. 9.* recte subjungit, quod elapso anno, & non existentibus sex Examinatoribus in Synodo electis, ut valide possit institui concursus, necesse est ut Episcopus vel novam Synodum celebret, in qua sufficiens numerus Examinatorum eligatur, vel facultatem petat a Sacra Congregatione Concilii novos Examinatores extra Synodum deputandi; Alias si concursus fiat coram Examinatoribus extra Synodum designatis ab Epi- 64
scopo, nulla ad hoc instructo speciali facultate, erit nullus; Hinc cum in Diœcesi Bracharensi plures Parochiales collatæ fuissent concurrentibus approbatis ab Examinatoribus extra Synodum deputatis ab Archiepiscopo cum consensu Capituli, opus deinde fuit, ut qui illas obtinuerant preces porrigerent Summo Pontifici, ut suprema sua auctoritate earumdem collationes convalidaret; & Sacra Congr. Concil. ad quam preces remissæ fuerant, *die 12. Januar.* 1715. illas convalidandas censuit, quia supplicantes bona fide Parochiales acceptaverant, atque ex Archiepiscopi attestatione constabat, multa exoritura scandala, si novus Concursus ad illas foret indicendus, quod refertur *in Thesaur. Resolut. tom. 9. pag. 219. loc. cit. n. 9.*

Sacra Congregatio probe noscens, non facile, ob 65
va-

varias causas, esse Episcopis singulis prorsus annis Synodum celebrare, ne idcirco legitimis careant Examinatoribus pro concursibus ad Parochiales, statim ac aliquis Episcopus ei exponit, sex ex electis in ultima Synodo non extare, facultatem ei concedit eligendi novos a majori parte Capituli approbandos, quorum tamen munus duraturum decernit tantum ad annum; & iterum ad preces Episcopi illos in munere confirmat, quod & deinceps semper in annum
66 iisdem prorogat. Idem *ibid. num.* 10. ubi recte subdit, quod si Capitulum illos, quamvis ceteroquin idoneos, approbare recusaverit, licet Pignatellus, & P. Andreuccius ibi citati existiment habendos esse nihilominus in tali casu pro approbatis, tutius tamen erit ad evitandas innumeras lites, & controversias solitas oriri in similibus casibus, ut tunc Episcopus a Sacra Congregatione Concilii petat supplementum consensus sine justa causa a Capitulo denegati, ut de facto supplevit *in una Messanensi die* 20. *Septemb.* 1645. si-
67 milem nominationem, seu electionem Examinatorum Synodalium, quam Capitulum detrectaverat approbare, convalidando, ut apud Thesaurum *tom.* 9. *in Aversana Electionis Examinatoris Synodalis §. Urgente*, refert Eruditissimus Eminentissimus Cavalchinus, qui uti Secretarius dictæ Sacræ Congregationis Concilii *sub die* 10. *Januarii* 1739. & 16. *Maii ejusdem anni* 1739. instabat nomine Ordinarii Aversani pro simili supplemento denegati Capitularis consensus, ibi: *An nominatio Sacerdotis Cajetani Perusini in Examinatorem Synodalem facta ab Ordinario sit confirmanda, non obstante dissensu* 10. *ex* 19. *Canonicis in Capitulo intervenientibus, & suffragium ferentibus in casu &c.* Et cum perpensum fuisset, jam tum elapsum fuisse annum, quo præfatus Sacerdos exercere potuisset Examinatoris munus, cum ex supradictis talis facultas soleat concedi solum ad annum, Sacra Congregatio supervacaneum duxit causam definire, ejusque propterea discussionem superfedit, cum solo rescripto, *Non proposita attento lapsu anni*. Sic apud dict. *Thesaurum tom.* 9. *in allegata Aversana sub die* 16. *Maii* 1739. Quod dictus Benedictus *loc. cit. n.* 10.
68 allegat. sub die 2. Martii 1739. Examinatores in concursu Ecclesiæ Parochialis juris patronatus Ecclesiastici, solum idoneos, non digniorem designare debent. Idem *loc. cit. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 7. ubi multa tradit ad rem merito videnda & observanda.

69 Examinatores congruentius suffragia ferunt, palam communicando secum invicem, tum indicendo Notario hunc vel illum esse approbatum. In quam sententiam, quæ est Fagnani, inclinat Pontifex *loc. cit. cap.* 8. §. 4.

70 In judicio Examinatorum nulla fert suffragia Episcopus, vel Vicarius loco Episcopi residens, nisi in casu paritatis votorum, aut si sint singularia, tunc enim potest Episcopus quibus censuerit partibus accedere, sed hoc præstare debet tunc coram iisdem Examinatoribus. Ita ex Garcia, *ibid.* §. 5.

Novæ additiones ex aliena manu.

71 Quod ait *Auctor num.* 43. Examinatores in concursu ad Parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus, prudentia, ætate, aliisque ad regendum Ecclesiam Parochialem necessariis, hoc adeo verum est, ut si Examinatores de sola doctrina referant, concursus irritus sit, tum irrita facta subinde ab Episcopo collatio Parochialis Ecclesiæ, ut firmavit Rot. *in Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 3. & 28. *Junii ejusdem anni pariter* §. 3. *cor. Illustriss. Migazzi*.

Idque procedit, etiamsi Examinatores inquisitionem dictarum aliarum qualitatum propter doctrinam commiserint notioni & conscientiæ Episcopi, 72
tum etiamsi oretenus Examinatores retulerint de dictis aliis qualitatibus, dummodo tamen ex actis non constet eos oretenus retulisse, & demum etiamsi contraria sit consuetudo, ut respondit Rot. *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. *a* §. 5. *ad finem*, & 28. *Junii ejusdem anni a* §. 6. *ad finem cor. Illustriss. Migazzi*. 73

Nota vero, quod ut Examinatores dicantur retulisse tum de doctrina, tum de aliis qualitatibus, necessarium haud est, quod (sunt verba Rotæ *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 6.) *Examinatores judicium super singulis qualitatibus concurrentium distincte & singillatim proferre teneantur, quum satis sit eorumdem qualitatum ab Examinatoribus habitam fuisse rationem per indefinitam orationem, qua concurrentes ad Ecclesiam regendam idonei renuncientur*. 74

Hic supplere optimum ducimus quæ adjecimus in fine additionum ad artic. IV. verb. *Electio num.* 119. nempe, quod quæstio illa, an eligente majori parte Capituli inhabilem, sub conditione dispensationis, minore vero parte habilem non obtenta dispensatione intra terminum juris, consolidetur totus Jus ipsius Capituli in minore illa parte, itaut ab ea electus habendus sit pro electo; adeo implexa visa fuit, ut supremum auditorium Rotæ, ad quod delata fuit in *Comen. Canonicatus Theologalis cor. Rever. D. Olivatio Decano* semel atque iterum ex æquo scissum fuerit, nullamque ceperit resolutionem. Sed cum deinceps die 28. Januar. 1763. in eam iverit sententiam, ut totum Jus Capituli consolidetur in minore parte habilem eligente, ut ex §. 16. ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate ejus resolutionis ipsissima verba Decisionis hic exscribere.

„ Hactenus dicta luculenter commonstrant, nul- 75
„ lum Jus Ignatio comparari ex præsentatione a quin-
„ que Capitularibus in ipsum collata. Nam irrita
„ prorsus, & inanis fuit nominatio incapacis intuitu
„ ætatis, totumque Jus Capituli coaluit in aliis tribus
„ Canonicis Joannem Antonium Nicolina Sacerdo-
„ tem habilem eligentibus. Impediturque propterea
„ devolutio ad Sanctam Sedem, nec Ignatio prosunt
„ Litteræ Provisionis Apostolicæ perinde expeditæ,
„ ac si ageretur de Canonicatu devoluto; Nam si
„ major Pars Collegii in eodem Actu, proque eadem
„ vacatione eligat inhabilem, aut incapacem, & mi-
„ nor habilem, Jus majoris consolidatur in minori,
„ quia non decet, ut minor eligens habilem, nec ul-
„ la in re deficiens privetur Jure eligendi per hoc,
„ quod major Pars inhabilem præsentaverit, per
„ *Text. in cap. Dudum* 22. *de Election.*, & *Elect. potest.*, *cap. Gratum* 2. *de postulat. Prælator.*, Piton.
„ *de controv. Patron. allegat.* 100. *num.* 2., Fontanell.
„ *de Jurepatron. lib.* 2. *quæst.* 10. *num.* 7. Montal. *de*
„ *Jur. supervenient. tom.* 1. *quæst.* 23. *num.* 118. Rota
„ *coram Herrer, decis.* 94. *num.* 1., & 19.

„ Nec

76 „ Nec intereſt, nominationem majoris Partis, „ quinque nempe Vocalium Ignatio Suffragantium, „ prodiiſſe ſub conditione obtinendi, quatenus opus, „ Pontificiam diſpenſationem ſuper ætate intra tempus a Jure præfinitum, quod erat tempus quadrimeſtris, ideoque conditione intra hujuſmodi tempus minime ſuperventa, inutile evaſiſſe Jus majoris partis, eoque dempto ceſſaſſe quoque Jus minoris, quum per electionem collegialiter factam in „ minori conſiſtere haud poſſit Virtus Capitularis, „ quæ conſumitur a majori; Abbas *in cap. Quia propter num. 9.*, *& in cap. In Geneſi num. 4. ibique* Hoſtien. *num.* 14., Cardinal. *num.* 3. *de Electtion.*, Lotter. *de Re benefic. lib.* 3. *quæſt.* 17. *num.* 128., Rot. *in Recent. decis.* 269. *num.* 2. *part.* 1., *& deciſ.* 210. *num.* 16. *par.* 9.

77 „ Quandoquidem ad eliminandum objectum perpendere oportet, majorem Partem Capituli, & „ quinque Canonicos nominantes Inhabilem, nondumque perventum ad juſtam ætatem ſub conditione obtinendæ diſpenſationis, diſpenſatione non „ obtenta, & conditione non extante intra tempus „ quadrimeſtris, perinde haberi, ac ſi nunquam nominaſſent. Jam vero in caſu nominationis non factæ a majori Parte, nemo neſcit, integram, univerſamque poteſtatem Capitularem ad minorem „ percurrere, vel in illis coaleſcere, qui dignum, „ & habilem nominaverint, Card. de Luc. *de Regular. diſcurſ.* 53. *num.* 8., Lavor. *variar. lucubrat. Canonic. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 26., Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 2. *§.* 7. *quæſt.* 571. *per tot.*, „ Ceccoper. *lucubr. Canon. lib.* 4. *titul.* 6. *num.*, 45., *&* 46. Rot. *in Leodien. Vicariæ* 1. *Julii* 1754. *§.* 8. *cor. Eminentiſſ. Molino*.

„ Plane qui præſentat ſub certa Conditione impetrandi a Summo Pontifice veniam ætatis, ſub contraria Conditione removet conſenſum ab Actu, & „ quodammodo profitetur, ſe negare electionem, „ quum hæc, & non alia ſit voluntas ita eligentis, „ Card. de Luc. *de Jurepatronat. diſcurſ.* 64. *num.* 27., *& de Benefic. diſcurſ.* 28. *num.* 18. Piton. *de Controv. Patron. allegat,* 1. *sub num.* 24. *verſic. modus autem in fin.*, *& rurſus allegat.* 2. *num.* 4., Garz. *de Benefic. part.* 8. *cap.* 2. *num.* 3., Corrad. *in prax. Beneficiar. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 26., Vivian. *de Jurepatronat. part.* 2. *lib.* 8. *cap.* 8. *num.* 10., *&* 24., Gagliard. *de Benefic. cap.* 9. *num.* 10., Idem *de Jurepatronat. cap.* 16. *num.* 13. Rot. *in Parmen. Beneficii* 26. *Junii* 1750. *§.* 18., *&* 5. *Decembris* 1751. *§.* 12. *coram. bon mem. Cavilliac.* Præſertim ob clauſulam „ *Et non aliter*, qua quidem major Pars ita conſenſit „ Inhabilis electioni, ut non adito Summo Pontifice, „ nec impetrata diſpenſatione, quinimmo prætergreſſo tempore ad id præſtituto, nihil ipſa egiſſe „ videatur, & ideo totum Jus, & vox Capitularis „ coerceatur in parte minori, quæ capacem, habilemque elegit. Nec electio majoris partis conſumit Jus Capituli, quod per minorem conſervatur, „ ſi majoris Partis electio caſſatur, interciditque. „ Alias abſurdum eſſet Capitulo, & minori Parti perniciem creari: Capitulo, quod fraudaretur Jure „ eligendi: Minori etiam Parti, ſi ſine culpa illius, „ & ex facto majoris Partis ad Superiorem fieret devolutio. Quo fit, ut ſi Pars tantum, & non totum „ Capitulum, in culpa verſetur Inhabilem eligendi, „ tunc Jus electionis pervolvatur, ac tranſeat ad „ aliam partem, & ad reliquos licet numero pauciores vocales, quum pœna non debeat inſontes afficere, Barboſ. *de Jur. Eccleſiaſt. univ. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 86. Lovurex *diſert. Canon.* 8. *annot.* 50. *ad nonnullas ſeqq.* Leuren. *in for. Benefic. part.* 2. *cap.* 2. *quæſt.* 250. *num.* 2. Montalb. *de Jur. ſuperven. tom.* 2. *in addit. ad quæſt.* 23. *num.* 24.

„ Traducique ad hanc ſpeciem non poſſunt Authoritates, quæ de majori parte ignoranter indignum „ eligente afferuntur. Qui enim ignoranter eligit indignum, aut inhabilem, nullius culpæ notatur, „ & pro ſe cupit electionem impleri; Lex autem eſt, „ quæ illi ſubtrahit effectum, & ideo vetat Jus majoris accreſcere minori, & in minori coacervari, cum „ ad id requiratur, majorem Partem vel non eligere, vel culpoſe ſaltem eligere. At vero quiſquis „ eligit incapacem ſub conditione diſpenſationis, & „ conſequenter ex perſpecta Canonicatus indole requirente legitimam ætatem, ſcienter eligit, nec „ excuſatur a conditione, niſi removeatur obſtaculum nominationis in Incapacem collatæ. Obſtaculo vero vigente ob non impletam Conditionem, „ res abſolvitur ſecundum regulam culpoſæ nominationis, qualis eſt illa, quæ proponit Indignum, „ privans ex poſt facto eligentes Jure ſuffragii, & „ hoc ea vice transferens in alios, qui habilem elegerunt, quive ex conſolidatione acquirunt vocem „ Capitularem, ut de culpoſe eligentibus ſtatuunt „ Louvrex *Diſſert. Canonic.* 8. *num.* 56. Paſſerin. *de Elect. cap.* 31. *num.* 1. Fontanell. *de Jurepatron. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 2. Rot. *coram Anſald. deciſ.* 95. *n.* 19. *& in Colonien. Abbatiſſatus* 25. *Aprilis* 1759. *§.* 11. *cor. bon. mem. Frangipane*.

„ Et quamquam alicui mirum videatur, conſolidationem majoris in minori fieri ex poſt facto, ſemel ac Collegialitas actus nihil initio tribuit minori Parti; perpendere tamen oportet, id fieri per „ quamdam retrotractionem, & reditum ad initium. „ Conditio diſpenſationis ejus eſt naturæ, ut ſi impleatur, redeat ad initium actus, actumque convalidet ab illo tempore; ſin autem deficiat, etiam „ defectus ad idem tempus revertatur, actumque deleat tam quoad eligentes, quam quoad Electum „ uſque ab exordio, quum paria ſint nihil fieri, vel „ fieri ſub conditione, quæ non extet, ut probant „ Roland. *conſil.* 58. *num.* 16. *& ſeq. lib.* 3. Antonin. *var. reſol. lib. prim. reſol.* 66. *num.* 3. & alii collecti per Auguſt. Barboſ. *de Axiom. Jur. lib.* 3. *cap.* 43. *de condit. §.* 16. Pariſ. *de reſignan. benef. lib. primo quæſt.* 14. *num.* 10. Clericat. *de Benef. diſcord.* 62. *num.* 26. Rota *coram Molin. deciſ.* 1161. *num.* 17. „ Eſto igitur in Patronatibus Laicalibus (cujuſmodi „ eſt illud, de quo diſſeritur, ſi conſideretur ceſſio „ per Communitatem Burmii facta Capitulo ſub lege non immutandi naturam Patronalem) eſto inquam a Jure Canonico permittatur actus nominationis Incapacis ſub conditione purgandæ incapacitatis intra terminum, ut pluribus collectis firmavit Rota *in Melevitana Beneficiorum* 10. *Junii* 1712. *§. Pro remotione cor. clar. mem. Card. Aldovrando apud Fargn. de Jurepatr. part.* 1. *can.* 5. *caſſ.* 11. *n.* 28. „ tamen a conditionis eventu pendet nullitas, aut

„ firmi-

„ firmitas ejusdem actus, itaut extante conditione, „ actus valeat retrocedendo, conditione defecta re- „ trocedendo pariter corruat. Hac vi retrotractionis „ inspecta, nemo miretur defectum Pontificiæ dis- „ pensationis nunquam obtentæ super ætate, mini- „ sterio Juris redire ad initium actus, & ad momen- „ tum, quo major Pars Ignatium præsentavit sub „ conditione dispensationem obtinendi: Sequitur- „ que propterea ex eo momento a majori Parte ne- „ gatum existimari consensum nominationis Incapa- „ cis e medio sublatæ; semper enim evanescit, & a „ principio tollitur, ac si non facta, præsentatio, cui „ deest conditionis eventus; Rota *in Recent. decis.* „ 474. *num.* 10. *& seq. part.* 5. *tom.* 2. *& in Romana* „ *Locorum Montium*, *seu Evictionis* 9. *Feb.* 1756. *§.* „ 6. *cor. Illustriss. Stadion.*

„ Quamobrem vox Incapaci, & Inhabili eatenus „ profutura, quatenus intra præscriptum tempus „ evasisset Capax, & Habilis, resolvitur quidem „ nulla deinceps acquisita capacitate, sed nihil de- „ trahit nominationi minoris Partis, quam immo in „ suspenso stare jubet, quousque non impleatur con- „ ditio capacitatis acquirendæ; Piton. *de Controv.* „ *alleg. prima num.* 24. Gagliard. *de Jurepatron. cap.* „ 16. *num.* 12. Conditioneque desiderata, nec intra „ tempus superventa, quemadmodum fas est credere, „ majorem partem noluisse eligere, sic Legis opera- „ tione resurgit quodammodo consopitum Jus ele- „ ctionis minoris Partis, nec amplius consideratur „ major, aut minor Pars, quum in minori totum „ Jus, ac summa Capituli reperiatur, actusque mi- „ noris Partis, qui manet in suspenso, non prohi- „ betur, quin ex post facto vires consequatur, uti „ monent Nid. *in Commentar. ad regul.* 18. *num.* 44. „ *de regul. jur. in* 6. Montalb. *de Jur. superven. tom.* „ 1. *quæst.* 1. *num.* 37.

„ Et hinc etiam actui collegialiter perficiendo re- „ spondetur. Hæc enim quoad Patronos Jure Colle- „ gii, non autem uti singulos eligentes regula tradi- „ tur, ut si nulla divisio Suffragiorum contigerit, „ sed universum, quantum est, Collegium Inhabi- „ lem elegerit, tota vox irritetur, & ad Superiorem „ devolvatur. At si eligentes sese diviserint, & Pars „ major, ut hic, secesserit ad præsentandum non „ idoneum, Pars vero minor ad Idoneum declina- „ verit in eodem actu Collegiali, quo Jus electis con- „ quiritur; plane vox, a qua cadit major Pars scien- „ ter eligens Inhabilem, accrescit, & additur mino- „ ri Parti, quæ dignum, & habilem præsentavit, „ quoniam ut ait Gloss. *in cap. Gratum de Postulator.* „ *in verb. pauciores*, Jus omnium, & universitas „ etiam in unum recidere potest, consonatque *Leg.* „ *sicut Municipium* 7. *in fin. ff. Quod cujusque univer-* „ *sitat. nomine*, magisque Jus omnium recidit in tres „ eligentes, qui Collegium faciunt; *cap.* 1. *de Ele-* „ *ction. Leg. Neratius* 85. ibique Gothofred. *litt. K.* „ *ff. de verbor. signific.* Idque in solo limitatur casu, „ si nempe non eodem contextu prodierit nominatio „ minoris Partis, sed forte prius, & spatio dato, „ atque intervallo, quia tunc virtus Capitularis con- „ stitui nequit in minori parte ob consolidationem „ majoris nondum privatæ Juræ electionis, ut hæc „ perstringens non ad opportunitatem, sed pro ani- „ mi sui Sententia perbelle declarat Piton. *de controv.* „ *Patronor. alleg.* 100. *num.* 2. *&* 3.

„ Contrariis forte urgentibus in electione canoni- „ ca Prælatorum, & ut vocant *propria*, ad formam „ *Cap. Quia propter de elect.* in qua quidem recepta „ est sanctio *Textus* ex Jure civili *in leg.* 30. *ff. de regul.* „ *Jur.*, & ex Jure Canonic. *in cap. Quum auditis* 29. *de* „ *election.*, *& cap. Dudum cum gloss. in verb. electionis* „ *tempore eodem tit.*, utroque Jure negante tractu „ temporis convalescere, quæ ab initio nulla sunt; „ Quia in electione propria non admittuntur vota „ conditionalia; non enim Eligentes in incerto flu- „ ctuare debent; quinimmo in electione propria con- „ stitutum est, ut majori parte seligente Inhabilem „ sub conditione quærendæ capacitatis, minore ve- „ ro capacem, & habilem absolute nuncupante, sta- „ tim, & ipso Jure proscribatur vox Eligentium con- „ ditionaliter, non expectato conditionis eventu, „ quia placet vota conditionalia pro non adjectis ha- „ beri, & ex puris celebrari electionem, in illos, „ qui pure nominarunt habilem, ea vice transeunte „ jure cæterorum, ad *Text. in cap.* 2. *de elect. in* 6.; „ Ripa *resp.* 2. *per tot. de elect.*; Garz. *de Benefic. part.* „ 8. *cap.* 2. *num.* 11., *&* 13.; Lotter. *de Benefic. lib.* 2. „ *quæst.* 16. *num.* 7.; Passerin. *de elect. cap.* 18. *num.* „ 22.; Nid. *de regul. Jur. regul.* 50. *sub num.* 11.; Pi- „ ton. *discept. Eccles.* 106. *num.* 115.; Rota *coram Mil-* „ *lin. decis.* 420. *num.* 7.

„ At longe aliter se res habet in impropria nomi- „ natione Patronorum, quos inter recensetur Colle- „ giata Burmii potita Jure eligendi ex cessione Com- „ munitatis; nam hic quemadmodum nuncupatio „ Inhabilis, quæ fit a majori parte sub conditione di- „ spensationis, non habetur tamquam infirma, & „ infecta (toleratur enim, & permittitur), ita etiam „ Habilis nominatio pure facta per minorem partem „ pro infecta, & infirma, non est quoad actum us- „ que ab exordio, sed utraque manet in suspenso „ quoad effectum, vel saltem est in implicito statu „ validitatis quoad usque deficiat conditio dicta a ma- „ jori parte Inhabilem eligente, eaque defecta, con- „ sistit usque ab initio electio minoris partis, ut secer- „ nentes propriam ab impropria nominatione con- „ siderant, Piton. *discept. Eccles.* 24. *a num.* 13. *ad* „ *plur. seq.*; Rota *in Recent. decis.* 210. *num.* 16., *&* „ *seq. part.* 9. *tom.* 1., *coram Cerro decis.* 26. *num.* 43., „ *& seq.*, *& cor. Caprar. dec.* 558. *num.* 7.

„ Idque conficitur tum a Jure, tum ab Homine. „ *A Jure*, quia eligens Inhabilem sub conditione di- „ spensationis, non videtur a principio eligere, & „ ideo non attrahit, & absorbet Jus minoris, sed con- „ tra ad minorem transfertur etiam Jus majoris, pe- „ rinde ac si major pars abstinuisset ab electione. *Ab* „ *Homine*, quia non accedente conditione, ut erat „ in facultate majoris partis pœnitere electionis Inha- „ bilis, & aliam intra terminum cumulare electio- „ nem, Piton. *de controv. Patron. alleg.* 2. *num.* 4., „ Carol. Anton. de Luca *de linea legal. part.* 1. *art.* 24. „ *num.* 10., sic nova electione prætermissa, si major „ pars intra tempus quadrimestris noluit Habilem „ eligere, videtur tacite abivisse in electionem Habi- „ lis jam a minori parte nominati. Quoniam confli- „ ctus majoris partis cum minori, a qua illa se sub-

,, traxit, solum durat, quousque impleatur conditio; non impleta vero conditione cessat, & major pars censetur potius fictione legis cessisse Juri suo, vel nominato a minori consensum quodammodo præbuisse; Montalb. *de Jur. superven. tom.* 1. *q.* 23. *num.* 125., *& seq.*; Rota *in Recent. decis.* 136. *num.* 14. *cum duobus seq. part.* 10.

,, In hunc sensum autem eo pronius Domini iverunt, quo certius est ex duabus devolutionibus, quarum altera fiat per consolidationem Juris majoris partis in minori, altera per transitum ad superiorem, uti advertunt Card. de Luca *de Jurepatron. disc.* 31. *num.* 3., *& disc.* 35. *num.* 10. Piton. *de controv. Patron. alleg.* 34. *num.* 7. *& seq.*, *& alleg.* 16. *num.* 23.; Vivian. *de Jurepatr. lib.* 12. *cap.* 1. *num.* 1., *& seq.*, favorabiliorem esse primam, quam secundam, & quantopere vitandam hanc, tantopere adjuvandam illam putarunt, sectantes Judicium explicatum a Rota *in Gerunden. Beneficii* 1. *Julii* 1726. *§. Opposito*, *&* 19. *Aprilis* 1728. *§. Quæ quidem*, *coram clar. mem. Card. Calcagnino*.

,, Privat equidem devolutio in vacatione illa Patronos Jure præsentandi. Odium igitur incurrit, & tamquam pœna, vel modis omnibus effugienda est, ad *Text. in cap.* 5. *de concess. Præbendar.*, *& in cap.* 18. *de elect. in* 6.; Leuren. *in For. Beneficial. part.* 2, *sect.* 3. *cap.* 2. *§.* 7. *quæst.* 739., Rota *in Colonien. Canonicatus* 16. *Maii* 1729. *§. Quandoquidem coram clar. mem. Corio*, vel non aliter admitti solet, nisi quando perspicue constet ei locum esse, quum in qualibet dubietate pro exclusione pœnæ devolutionis respondendum videatur, Rota *in Imolen. Capellaniæ* 1. *Aprilis* 1743. *§. His autem coram bon. memor. Canilliac.*, *&* 14. *Aprilis* 1752. *§.* 2. *coram Eminentissimo Bussio*.

Debebamus additionem hanc adeo ponderosam facere in Articulo: *Electio*: At quia animo excidit, supplendam hic eam duximus.

(*) EXARCHI, ET PRIMATES.

---

1 2 *Exarchi varia apud Græcos significatio.*
3 *Contracta ad Ecclesiasticam dignitatem communis Patriarchis, & Metropolitis.*
4 *Quibus proprie id nominis datum.*
5 6 *Tres tantum fuere olim apud Græcos hujusmodi Exarchi.*
7 *Quorum fere jura omnia Patriarchæ Constantinopolitano tandem cessere.*
8 9 10 *Quinam Exarchi dicti posterioribus Sæculis?*
11 *Iidem Latinis Primates, qui Græcis Exarchi. Alii quidem honoris erant;*
12 *Alii potestatis.*
13 . . . . 16 *Peculiaris quædam Africanorum Ecclesiarum circa Primates disciplina.*

1 EXarchus vox Græca est, eaque apud veteres cum profanos, tum sacros Scriptores adhibita potissimum occurrit ad eum significandum, qui cantum incohabat, sive cantus auspicem, ut apud Homerum *Iliad.* 17. *v.* 605., & Philonem *de vita contempl.* Gregorius vero Nazianz. ὡρεσβεια *festi auspicem* illum appellat, qui festum aliquem diem primum celebrat.

Eodem deinde vocabulo antiquos Patres in bonam æque atque in malam partem usos invenias; scilicet vel ad significandos criminis alicujus capitalis reos, aut etiam rebellionis auctores, unde hæresiarchæ haud raro *hæresis Exarchi* nuncupati sunt, vel ad indicandos primæ alicujus Sedis Episcopos; sicque Evagrius Latrocinii Ephesini Præsidem Dioscorum *lib.* 1. *cap.* 10. constitutum ejus pseudo-Synodi *Exarchum* dicit. 2

Ut ad Exarchorum dignitatem proprius accedamus, a Græcis id nominis passim, & Patriarchis datum est, & Metropolitis, quod primas tenerent Sedes illi diœceseon, hi Provinciarum. Hinc domus Antiochenus in Antiochena Synodo, & in octava generali Thomas Tyri Metropolita *Exarchi* nuncupantur. 3

Alia germana, & cæteris multo antiquior *Exarchi* notio ea est, qua *Exarchus* is dicitur, qui nec unam regit civitatem, ut Episcopus; nec unam tantum Provinciam, ut Metropolita; sed multas simul; non civiles modo, sed etiam Ecclesiasticas, sive integra esset diœcesis, sive secus. 4

Primum quidem apud Græcos, tres tantummodo fuerunt Exarchi, quorum singuli propriam administrabant Diœcesim, eamque integram; Cæsariensis Ponticam, Asianam Ephesinus, & Heracleensis Thracicam Diœcesis Pontica, cujus Metropolis erat Cæsarea Cappodociæ, in sex primum divisa Provincias fuit, Cappadociam, Galatiam, Armeniam, Pontum, Paphlagoniam, & Bithiniam: quæ omnes, excepta Bithynia, in duas postea tributæ sunt. Præterea fuit in eadem Diœcesi Metropolis, & civilis, & Ecclesiastica Nicæa; sed nomine tantum, & honore. In Diœcesi Asiana novem erant Provinciæ; harum prima Provincia Proconsularis Asia, cujus Metropolis, immo totius Asianæ Diœcesis caput, fuit Ephesus: cæteræ octo Vicario Asiæ parebant, Hellespontus scilicet, Pamphylia, Lydia, Pisidia, Lycaonia, Lycia, Charia, & Phrigia; quæ deinde in salutarem, & Pacatianam, uti & Pamphylia in duas, divisa fuit. In hac quoque Diœcesi erant duo Metropolitæ, in Rhodo alter, alter in Lesbo insula. Diœcesis Thracica, cujus olim caput erat Heraclea, deinde vero Constantinopolis, quinque Provincias complectebatur, Thraciam nempe, Rhodopen, Hæminontum, Moesiam, & Scythiam. Sicut ergo Alexandrinus, & Antiochenus Patriarchæ *Exarchi* habiti sunt, quod ille Ægypti, hic Orientis Diœcesi præsideret; sic isti non aliunde *Exarchi* dicti sunt, quam quod in Diœceseon suarum provinciis jus consimile, quod Evagrius πατριαρχικὸν δίκαιον appellat, obtinerent. Illud tamen *Exarchos* inter & Patriarchas intererat, quod illorum non eadem essent ἐξάρχων ἑορτῆς, quæ Patriarcharum. 5

Trium horum Exarchorum primum meminit Concilium Constantinopolitanum I., ubi diserte post Alexandrinum, & Antiochenum Episcopos nominantur. Neque tamen inde colligas, fuisse illos primum in hac Synodo institutos. Quum enim ipsis ab eo Concilio præscriptum sit, ne ultra suarum Diœceseon 6

ceseon fines jurisdictionem suam protenderent, nullus profecto dubitandi locus relinquitur, quin iidem jam antea vigerent. Quin etiam eos spectasse Canonem VI. Nicænum, ubi post confirmatas Alexandrino Episcopo antiquas prærogativas, sancitur: *similiter apud Antiochiam, & cæteras provincias suis privilegia serventur Ecclesiis*, longe verosimillimum est; præsertim quum Canone Constantinopolitanæ Synodi, quo Canon Nicænus explicatur, Ecclesiisque antiqua sua privilegia disertius firmantur, simulque limitibus circumscribuntur, ex æquo Diœceseon administratio ipsis, ac Episcopis Alexandrino, & Antiocheno tribuatur. En Canonem ipsum; *Alexandrinus Antistes, quæ sunt in Ægypto regat solummodo, & Orientis* (Antiochiæ scilicet) *Episcopi Orientem tantum gubernent, servatis privilegiis, quæ Nicænis Canonibus Ecclesiæ Antiochenæ tributa sunt. Asianæ quoque Diœceseos Episcopi ea solum, quæ sunt in Asiana Diœcesi dispensent; nec non & Ponti Episcopi ea tantum, quæ sunt in Ponto, & Thraciarum, quæ in Thraciis sunt, dispensent.*

7 Verum medio sæculo V. Exarchorum, de quibus hactenus, omnia fere jura, ut Formatarum, ordinandi Metropolitas, Synodi ex multis provinciis convocandæ, idque genus alia, ad constituendam Constantinopolitani Patriarchæ amplitudinem illis a Concilio Chalcedonensi ablata sunt, & novitio huic Patriarchæ concessa. Aliquid tamen antiqui splendoris illis relictum fuit, ut etiam Binghamus *Tom.*1. *lib.*11. *cap.*17. *§.* 22. animadvertit. Nam 1. nomen *Exarchorum Diœcesis* retinuerunt, eoque se nomine in omnibus Conciliis subscripserunt. Sic in sexto generali Concilio Theodorus, & Philalethes se se nominarunt, ille *Diœcesis Asianæ Exarchum, hic Ponticæ Diœcesis Exarchum*. 2. In Conciliis Generalibus sedebant, ac suffragia ferebant, proximi a quinque excellentioribus Patriarchis, Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano; hincque, ut ex Conciliorum Generalium quarti, & sexti subscriptionibus constat, præ cæteris Metropolitanis Ephesinus, & Cæsareensis Episcopi statim post illos Patriarchas consederunt, & sententiam dixere. Tertio potestatem recipiendi appellationem a Metropolitarum judiciis servarunt; quod ipsi illi Chalcedonenses Canones IX. & XVII., qui Patriarchæ Constantinopolitano potestatem faciunt accipiendi ab iisdem Exarchis appellationem, nos docent. Cætera eorum jura abrogata sunt. Scribit quidem Evagrius *lib.*3. *cap.*6. a Thimotheo Constantinopolitano Episcopo redditum Ephesino Exarcho fuisse quidquid illi juris fuerat a Chalcedonensi Concilio ademptum; quod & Tyrannus Basiliscus suo edicto firmarit. At non diu post omnia ad inductam consuetudinem iterum redacta sunt Zenonis edicto. Vide Thomassinum *Par.*1. *lib.*1. *c.*17. *n.*16.

8 Dum vero & Imperii, & Ecclesiæ Majestas in Græcia sensim dilabitur, inquit Cantelius in Metropolitanarum Urbium historia *Par.*1. *diss.*1. *capit.*3., inanis *Exarchi* titulus non iis tantum datus est, qui veri, & antiqui fuerant Metropolitæ, ut Ancyrano, ut Synnadensi, sed iis etiam, qui aut nullis præerant Episcopis, ut Chalcedonensi, & aliis permultis; aut meri antea erant Episcopi, ut Lacædemonis, & Monembasiæ, quorum ille Patrarum fuerat, hic Corinthii Suffraganeus: uterque tamen & Metropolita factus est, & Exarchus.

Immo Exarchi nomen concessum etiam est iis, 9
qui ne Episcopi quidem erant; ut & Chorepiscopis, qui multis oppidis præerant, Hermenopulo teste, & Monachis, qui multis Monasteriis, ut auctor est Balsamon.

Posterioribus denique sæculis Exarchi etiam dicti 10
sunt ii, qui in Provincias a Patriarchis mitti solent, ad colligendam eam pecuniæ vim, qua tributum annuum Turcarum Imperatori persolvatur.

Apud Latinos iidem Primates, qui Græcis Exar- 11
chi; Primatis tamen appellatio intra Episcoporum ordinem stetit; is enim Primas interdum nuncupatur, maxime in Gallia, qui aut honoris ævo Comprovinciales antecedebat Episcopos, ut Constantinus Uceticæ Civitatis ab Hilaro Papa; aut Urbi præerat, quæ in Notitia provinciæ secundo erat a Metropoli loco descripta, ut Catalaunum in Belgica secunda, & in tertia Lugdunensi Cenomanum.

Quamquam hi Primates erant honoris, non po- 12
testatis. Inter eos porro, qui potestatis erant Primates, uti apud Græcos, ita & apud Latinos magna diversitas fuit. Alii enim jam a primis temporibus integram regebant Diœcesim, ut & Romanus Italiam, & Carthaginiensis Africam, & multo post Toletanus Hispaniam, Alii vero Diœcesis tantum parti præerant, ut Lugdunensis, & Bituricensis certis quibusdam Galliæ provinciis: & ætate nostra, inquit Cantelius *loc. cit.*, quod antea factitatum nusquam legitur, *Primates* dicuntur multi, quorum jurisdictio cum *Primatialis*, tum Metropolitica iisdem est finibus terminata. Sed illorum dispar est ratio. Sunt enim, qui nullis umquam præfuerint Metropolitanis, ut Rotomagensis: sunt qui olim multis, nunc nullis; sed eorum alii suos habent, ut vocant, *Officiales*, quorum alter Metropolitani jure, alter Primatis judicet; ita ut a priori ad posteriorem provocetur, ut Bituricensis: apud alios vero idem est judex Primatis, qui Metropolitæ.

Alia circa Primates Africanarum Ecclesiarum di- 13
sciplina erat. In pauca contraho, quæ hac de re complures tradiderunt, de Marca in *diss. de Primatu Lugdunensi*, Thomassinus *par.*1. *lib.*1. *cap.*20., Binghamus *tom.*1. *lib.*2. *cap.*16. *§.* 6. *seqq.*, Selvaggius *Antiquit. Christian. lib.*1. *cap.*19. *§.*3. cum primis vero Emmanuel a Schelestrate in sua Ecclesia *Africana diss.*1. *cap.*4. *seqq.* Igitur in Africa nulli erant Metropolitani; sed tot *Primates*, quo Provinciæ. Provinciam quisque suam administrabat: Chartaginensi parebant omnes. Illorum jura eadem fuerunt, quæ apud alias gentes Metropolitanorum. Inter illos tamen, & Metropolitas hoc intererat, quod Metropoles statæ, & fixæ semper erant; primæ autem Sedes in Africa desultoriæ, & numquam fere eædem; sed nunc hæ, nunc illæ; cum Metropolitanum ipsa Metropolis faceret; primam Sedem in Africa ipse Episcopus; nec enim Urbi, Carthagine tamen excepta, sed ætati, & ordinationis prærogativæ addicta fuit Primatis dignitas: quo quisque antiquior in provincia Episcopus, is eo Primatui vicinior; ille demum Primas, qui omnium antiquissimus. Hinc Leo IX. *epist.*4. *ad Petrum, & Joannem Episcopos* de Primatibus Africæ vere scripsit: *in singulis ejus Africæ provinciis*

vinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundum potentiam alicujus Civitatis, sed secundum tempus suæ ordinationis; hacque de caussa factum puto, ut Primates in Africa *Senis* nomine passim vocarentur, uti ex Codice Africano *Can.90.*, & ex S. Augustini epistolis 236. 251. aliisque discimus.

14 Ad avertendam vero quamcumque de Primatu controversiam bina disciplinæ capita ab Africanis Patribus Sapienter constituta sunt in Milevitano Concilio. Primum (*Can.* 14.) ut quilibet Episcopus *litteras acciperet ab ordinatoribus suis manu eorum subscriptas, continentes Consulem, & diem, ut nulla altercatio de posterioribus, & anterioribus oriatur*. Alterum (*Can.*13.); ut Episcopi in Conciliis singuli, prout consecrationis antiquitas postulabat, locum occuparent, sederent, suffragia ferrent.

15 Diximus, in Africa jus Metropoliticum certe Urbi non fuisse alligatum. Provinciæ tamen Metropoleos aliqua ratio habebatur. Eo enim jure potiebatur civilis Metropolis, ut æque in ejus Ecclesia, atque in Ecclesia Primatis *matricula, & archivum* servaretur. Hinc in Synodo Milevitana I. *Cod. Afric. can* 86. statutum fuit: *placuit omnibus Episcopis, qui in hoc Concilio subscripserunt, ut matricula, & archivum Numidiæ, & apud Primam Sedem sit, & in Metropoli idest Constantina*.

16 Illud Addendum in Africa & Episcopo Seniori, siquidem suo munere haud recte defungeretur, Primatum auferri potuisse; qui sane ad proximum ante reliquos omnes consecratum devolvebatur. Exemplo esse potest Priscus Mauritaniæ Cæsareensis Episcopus, de quo S. Augustinus *Epist.*261. In Orientali quoque Ecclesia quædam huic similis consuetudo videtur obtinuisse, ubi Metropolita, aut Primas a legum norma desciseret: illi enim munere ad tempus abrogato, Primatus plerumque Seniori in provincia deferebatur. Refert Eusebius *lib.*5. *h. g. capit.*23. Concilium Episcoporum Ponti, *quibus Palma utpote antiquissimus præfuit*. Cur autem non Primas, qui Heracleensis Episcopus erat, sed Amastrianorum Antistes Palma *antiquissimus præfuerit Episcoporum*, Binghamus, & Selvaggius causam fortassis fuisse conjiciunt, quod Metropolitæ a sacræ disciplinæ legibus aberranti munus, saltem ad tempus, abrogatum fuisset. (*)

EXCOMMUNICATIO.

ARTICULUS I.

Quoad Excommunicationis esse, & divisionem.

1 EXcommunicatio est Censura Ecclesiastica, per quam homo Christianus a Communione Ecclesiæ separatur. *cap. Omnis Christianus* 32. *caus.*11.*q.*3.
2 Hæc censura inducta est in Ecclesiam propter potestatem ligandi Prælatis Ecclesiasticis traditam a Christo, *Matth.* 18. *num.*17. *Si Ecclesiam non audierit,*
3 *sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus &c.* & in praxim deductam ab Apostolo Paulo, qui 1. *ad Timoth.* 1. *in fine* quosdam incorrigibiles Satanæ tradidit, quem locum de Excommunicatione interpretatur D. Augustinus *in d. cap. Omnis Christianus*; *Quia extra Ecclesiam*, inquit, *Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus, ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiæ communione removetur*. Excommunicatio in Jure sæpius 4
etiam anathema appellatur; anathema enim græce significat latine separationem alicujus a reliquis partibus. *Communis*. Licet autem Excommunicatio, 5
& anathema essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem. Nam Excommunicatio, 6
vel incurritur ipso Jure, vel si ab homine infligitur, 7
sola sententia Judicis Ecclesiastici in scriptis concepta, cum minori strepitu, quam anathema, pronunciatur, ut colligitur *cap.* 1. *de sentent. Excommun. in* 6.
Anathema autem infligitur cum majoribus cæremoniis ad majorem terrorem aliorum præscriptis *in cap.* 8
Debent 106. *caus.*11. *q.* 3. Debent enim in anathematis fulminatione duodecim Presbyteri circumstare 9
Episcopum cum candelis accensis præ manibus, & sententiæ fulmine lato, in terram ipsas projicere, & pedibus conculcare, variis aliis maledictionibus, & execrationibus verbalibus huic solemni fulminationi adjunctis, ut colligitur *ex cap. Nemo Episcoporum d. caus.* 11. *qu.*3. Et per hoc contumaces contra præ- 10
cepta Ecclesiæ primum excommunicari, deinde vero crescente contumacia, anathemate infligi jubentur; *cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis*.
Excommunicatio primo dividitur in majorem, & 11
minorem; *cap. Si quem* 59. *de sentent. excommunicat.*
Major est censura Ecclesiastica qua Christianus se- 12
paratur a Communione Fidelium absolute, & simpliciter, sive privatur omnibus bonis communibus, scilicet Sacramentis Ecclesiæ, tam quoad administrationem, quam susceptionem, publicis suffragiis, & convictu, seu societate civili. (*1) Minor est cen- 13
censura Ecclesiastica, qua Christianus privatur solum passiva perceptione Sacramentorum; *d. cap. Si quem*
59. *de sentent. excommun.* Excommunicatio simpliciter 14
lata, sive a Jure, sive ab homine intelligitur semper de majori, uti expresse habetur *cap. Si quem* 59. *de sentent. excommun.* his verbis: *Si quem sub hac forma verborum*: illum excommunico, *vel simili, excommunicari contingat, dicendum est, cum majori Excommunicatione ligatum esse*.
Secundo dividitur in Excommunicationem latæ 15
sententiæ, & sententiæ ferendæ. Excommunicatio latæ sententiæ est ea, quæ ipso facto incurritur, sive criminis perpetratione, sive sententia Judicis; ut si dicatur: præcipimus sub pœna excommunicationis, mox, ipso facto, ex tunc, statim incurrendæ; vel, excommunicatur, communione privatur ipso jure, ipso facto, & aliis similibus. Excommunicatio sententiæ ferendæ ea est, quæ quidem in jure jam statuta habetur, tamen a delinquente non statim, & ipso facto ac delinquit, seu mandatum transgreditur, incurritur ante sententiam Judicis; sed primum debet a Judice infligi, ut si dicatur, prohibemus sub pœna excommunicationis; qui hoc fecerit excommunicatur, excommunicationem incurret, & aliis similibus verbis, uti habent communiter Canonistæ, & Morales, (*2)

Ter-

18 Tertio dividitur in Excommunicationem, quæ fer-
tur a Jure, & Excommunicationem, quæ fertur ab
19 homine. Quæ fertur a Jure est, cum per Legem,
Canonem, Constitutionem, seu decretum aliquid
prohibetur, vel præcipitur sub pœna Excommuni-
20 cationis, seu Anathematis. Quæ fertur ab homine
est illa, quæ propter aliquod delictum per Judicis
21 sententiam delinquenti infligitur. Hinc patet supponi,
censuram in genere aliam esse a jure, & aliam ab ho-
mine. Prima dicitur, quæ per aliquod jus lata est,
habetque rationem quasi legis perpetuo obligantis,
donec per legitimam auctoritatem non revocatur:
sic censentur quæ latæ sunt a Sac. Canonibus, ut in
Bulla Cœnæ, Conciliis &c. Secunda est, quæ fer-
tur ab actuali aliquo legitimo superiore quasi per mo-
dum præcepti transeunter obligantis ad aliquid fa-
ciendum, vel omittendum; unde hæc per mortem
ferentis cessat; adeo ut qui tunc contrafaceret, nul-
lam excommunicationem incurreret: at qui ante
illius mortem contrafecisset, etiam post censura,
quam idcirco incurrisset, maneret innodatus, & ab-
22 solutione indigeret. Quarto dividitur in Excommu-
nicationem reservatam, & non reservatam; & ut
facilius ab omnibus secernantur, quænam sint re-
servatæ, & non reservatæ distinctæ in distinctos ar-
ticulos, juxta distinctos personarum status, subne-
ctuntur.

Additiones ex aliena manu.

23 Num excommunicatio Christianorum a Judaica excommunicatione originem traxerit, non conveniunt inter se eruditi. Affirmat Selden. *de Synedr. lib.*1. *cap.* 9. Negat vero Bohemer. *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *§.*7.

24 De variis excommunicationis speciebus, quæ tum antiquitus obtinuerunt, tum nunc obtinent, late agit Vanespen. *Jur. Eccles. univer. part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 3. *per tot.* (*3)

25 De natalibus excommunicationis *ipso jure* consule Bohemer. *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *§.*57. Et de natalibus excommunicationis *minoris* confer Morin. *de Administr. Sacrament. Pœnitent. lib.*6. *c.*15.

Novissima Additamenta.

(*1) Maxima hujus excommunicationis species erat, quam ex Apostolo 1. *Cor.* XVI. 22. *maranatha* vocarunt. Quid autem hoc nomine intelligendum sit, inter ipsos veteres non satis constat, ut apud Selvaggium videre est *Tom.*6. *Ant. Christ. lib.*4. *c.*1. *§.*8. Sed mihi illud probatur maxime, quod Benedictus XIV. *de Synodo Diœces. lib.*10. *cap.* 1. *num.*7. tradit, *Maranatha* hoc anathemati addidisse, ut excommunicatus, solius Dei judicio relictus, ab Ecclesiæ communione separatus permanere juberetur usque ad adventum Domini, seu ad diem Judicii; quod ex ipsa nominis etymologia elicuit Augustinus apud Suarez *de Censur. disp.*8. *sect.* 2. Hinc Concilii Toletani IV. an. 633. habiti Patres LXII. *Maranatha* in eos pronunciarunt *cap.*75., qui adversus Regnum, vel Regem conjurarent, illudque explicaverunt: *hoc est perditio in adventu Domini sit, & cum Juda Scarioth partem habeat.*

(*2) Excommunicationes *latæ sententiæ* Van-Espen. *Jur. Eccles. univ. par.* 3. *tit.* 11. *cap.* 6. *nu.* 19. recens adinventas, & per decem omnino sæcula Ecclesiæ ignotas fuisse asserit; reprehendit illas Ayala quod eas non præcedat canonica admonitio; Godscalcus vero Rosemundus Lovaniensis Theologus in suo *Confessionali cap.*20. illas e medio prorsus auferri vellet, ut quarum usus nullus sit, aut plus obsit, quam prosit. Espenium porro exemplis non paucis ab antiqua Ecclesia petitis refellit Benedictus XIV. *loc. cit. num.* 6. Ayalam confutavit Raynaudus *Oper. tom.*14. *p.*514. ostendens admonitionis loco esse promulgationem legis, aliquid fieri præcipientis, vel prohibentis sub pœna censuræ. Rosemundi denique audaciam idem Benedictus XIV. *l. c. num.* 5. coercuit.

(*3) Duas ex his speciatim commemorabo, quas nosse ad quorumdam Pontificiæ auctoritatis osorum detegendas, extricandasque fallacias maxime facit.

Prima excommunicationis species apud antiquos non infrequens, innuda communionis subtractione, aut denegatione posita erat, qua nempe Episcopi, vel Ecclesiæ a mutua communione se se separabant, atque una alteram quasi excommunicabat, licet sibi minime subjectam. Ita S. Epiphanius Salaminæ Episcopus Joanni Hierosolymitano, qui nullo sibi titulo obnoxius erat, communionem denegavit, ut docet epistola inter Hieronymianas 110. *al* 60. Hac excommunicationis speciei usi interdum Romani ipsi Pontifices fuisse videntur, ut Stephanus I., si verum est, quod de eo Firmilianus narrat, noluisse illum Legatis Afris communionem concedere, quin illis tecto & hospitio interdixisse. Hæc enimvero communionis denegatio & a Veteribus excommunicatio dicebatur, excommunicatio tamen proprie dicta non erat, neque censura, immo ne pœna quidem, cum a potestate, & usu clavium nequaquam penderet, atque etiam circa non subditos exerceretur: erat potius civilis quædam, & privata œconomia, qua Ecclesia una, aut aliquis Episcopus sponte se se alterius Ecclesiæ, aut Episcopi communione separabat; & quod ad Stephanum Pontificem pertinet, aliosque si qui sunt ejus Successores hoc excommunicationis genere usi, paterna potius severitas fuit ad revocandos ab errore Afros, paterna, inquam, ei nempe persimilis, quam pater, ut filium absterreat, atque ad bonam frugem reducat, exercere solet, illum conspectu suo prohibens, ac mensa, domoque ipsa arcens, quin tamen de familia ejiciat.

Alterum Excommunicationis genus erat, cum Episcopi privabantur communione Charitatis Collegarum, suarumque Ecclesiarum communione contenti esse jubebantur. Hujusmodi vero excommunicatio ne ipsa quidem censura erat; sed pœna quatuor hisce capitibus comprehensa, ut ait Morinus *Exercit. Eccles. lib.*2. *Exercit.* 17.. privabantur enim Episcopi ea perculsi *mutua visitatione*; *solemnium in Collegarum Diœcesi, dum in ea morarentur, etiam præsente Collega, celebratione*; *Litterarum formatarum, & commendatitiarum reciproca missione, & acceptatione*; *in Conciliis denique auctoritate, suffragiis, & consessu*. Hanc pœnam Synodus Carthaginensis V. *Can.*10., Tarraconensis *Can.* 6. Matisconensis II. *Can.*20., Vormatiensis sub Hadriano II. *Can.* 16. in Epi-

Episcopum decrevere, qui commoniti a Metropolitano ad Synodum *nulla gravi intercedente necessitate* venire contemneret. Eamdem pœnam Legati Sancti Leonis M. nonnullis Episcopis scelerum in latrocinio Ephesino admissorum complicibus inflixerunt: quod & ipse Sanctissimus Pontifex probavit *epist.* 80. *Baller. edit. his verbis: illud quidem, quod præsentibus, et agentibus nostris constitutum est, approbamus, ut suarum interim Ecclesiarum essent communione contenti*. Adde quæ hanc in rem profert hujus excommunicationis a Romanis Pontificibus inflictæ exempla S. Augustinus *epist.* 209. *ad* 262. *ad Cælestin. R. P. n.*8. Atque hoc maxime adnimadvertendum propter quosdam, qui cum in Acaciano præsertim Schismate nonnullis Orientalium Sedis Episcopis Episcopalem Communionem a Summis Pontificibus denegatam scirent, eos propterea ab ipsis dixerunt Catholicæ Ecclesiæ communione privatos, ut inde cum Tillemontio tandem colligerent, illos ipsos, quos Romani Pontifices de Ecclesiæ communione ejecissent, haberi sanctos posse quam crassissimum errorem a Bollandianis in historia Patriarcharum Constantinopolitanorum solide confutatum Cl. Patavinorum Pontifex, & S. R. E. Card. Sanctes Veronensius iterum aggressus est, penitusque profligavit in præclarissimo opere postumo Brixiæ 1783. evulgato *de necessaria Fidelium communione cum Apostolica Sede cap.* 32. *seqq.* (*)

Articulus II.

Excommunicationes Summo Pontifici reservatæ in Bulla Cœnæ.

Excommunicationes reservatæ in Bulla Cœnæ, ideo tales dicuntur, quia Feria V. Cœnæ Domini legi & publicari consueverunt omni anno in Cappella Papali, & istæ sunt num. viginti, quæ ut facilius, & clarius ab omnibus præcipiantur, exhibentur hic, ut fuerunt publicatæ in Bulla a Clemente XI. edita tenoris sequentis.

CLEMENS PP. XI.

Pastoralis Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo, cum in omni Christianæ Reipublicæ pace, & tranquillitate procuranda pro sui muneris Officio assidue versatur, tum potissimum in Catholicæ Fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate, atque integritate retinenda, & conservanda maxime elucet. Nimirum, ut Fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum ad circumventionem erroris; sed omnes occurrant in unitatem Fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, neque se in hujus vitæ societate, & communione lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat; sed potius in vinculo caritatis conjuncti, tamquam unius Corporis membra Christo capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice, Beatissimi Petri Successore, a quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeatur in ædificationem, atque ita, Divina gratia adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sane causas Romani Pontifices Prædecessores nostri hodierna die, quæ anniversaria Dominicæ Cœnæ commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiæ disciplinæ gladium, & salutaria justitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, justitiam, Deo auctore, tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes.

I. Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac Nostra, quoscumque Hussitas, Wiclefistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & a Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos quocunque nomine censeantur, & cujuscunque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostolicæ, scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore, nec non schismaticos, & eos qui se e nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

II. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint; Universitates, vero, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur, interdicimus, ab Ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum, pro tempore existentium; ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.

III. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, & Latrunculos Maritimos discurrentes mare nostrum, præcipue a monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

IV. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcunque Navibus tempestate, seu in transversum (ut dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis Navibus, sive ex eisdem ejecta in Mari, vel in littore inventa cujuscunque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quam in ceteris cujuscunque Maris regionibus, & littoribus surripuerint, ita ut nec ob quodcunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, & immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum, excusari possint.

V. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in Terris suis nova Pedagia, seu Gabellas, præterquam in casibus sibi a Iure, seu ex specialis Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

VI. Item excomunicamus, & anathematizamus omnes Falsarios litterarum Apostolicarum etiam in forma Brevis, ac supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem,

vel

vel S.R.E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso publicantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

VII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos per nostras, sive hujus Sanctæ Sedis sententias expresse, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stamnum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam alia quacunque materia, & ipsam materiam, aliaque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se, vel per alios, de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, & favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Pricipibus, Rebuspublicis per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

VIII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cujuscunque fuerint Ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiamsi Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

IX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera, interficiunt, mutilant, spoliant, detinent; nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam a Nobis, vel nostris Judicibus, non habentes, illam sibi temere vindicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

X. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem, causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

XI. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes detinentes, vel hostiliter insequentes S.R.E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu dominiis ejicientes; nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, vel favorem.

XII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alias Personas Ecclesiasticas quascunque, vel sæculares ad Romanam Curiam, super eorum causis, negotiisque recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorum Gestores, Advocatos, Procurantes, & Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices, super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occidunt, seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliant; seu, qui per se, vel per alios directe, vel indirecte delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

XIII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, tam Ecclesiasticos, quam sæculares cujuscumque Dignitatis, qui prætexentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione litter. Apost. etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentium, nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum decretorum a Nobis, & a Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis, & Præsidentibus Palatii nostri, & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias sæculares, & laicam Potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, & sequestra, monitoria, & alia prædicta capi & teneri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine exequutioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii super hujusmodi litterarum, & processuum exequutioni, instrumenta, vel Acta conficere, aut confecta, parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, Familiares, Notarios, Exequutores, & Subexequutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se, vel per alium, seu alios publice, vel occulte, quive alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præsumunt.

XIV. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque, qui per se, vel per alios, auctoritate propria, ac de facto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impe-

impediunt, ac se de illarum cognitione tamquam Judices interponunt: quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum, eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias, compellunt, vel executionem litterarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum, ad id, favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii, Ordinarii, vel Extraordinarii quorumcumque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, & Archiepiscopi, Abbates, Comendatarii, seu Vicarii fuerint.

XV. Quive ex eorum prætenso Officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque, Personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, procurant directe, vel indirecte, quovis quæsito colore; Necnon qui Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis Consuetudinis, aut Privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint; unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicatur.

XVI. Nec non Archiepiscopos Episcopos, aliosque Superiores, & Inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Judices Ecclesiasticos Ordinarios quomodolibet hac de causa directe, vel indirecte carcerando, vel molestando eorum Agentes, Procuratores, Familiares, nec non Consanguineos, & affines, aut alias impediunt, quo minus sua Jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, & Sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & Decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aut alias Fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia Ordinariis, & Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant; eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

XVII. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, Sedem Apostolicam, & quascumque Ecclesiasticas Personas, ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

XVIII. Quive Collectas, Decimas, talleas præstantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis Personis Ecclesiasticis, ac eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi, absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios, directe, vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii potentatus quicumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquomodo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis Conciliis Generalibus edita, cum Censuris, & pœnis in eis contentis.

XIX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Exequutores, subexequutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu Criminalibus contra Personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus S. Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

XX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directe, vel indirecte sub quocunque titulo, vel colore, invadere, destruere, occupare, & detinere præsumpserint in totum, vel in partem Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Thuscia, Ducatum Spoletan. Comitatum Venaysinum, Sabinen. Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras specialis commissionis Arnulforum, Civitatesque nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comaclum, & alias Civitates, Terras, & Loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjecta; nec non supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem, de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare va-

variis modis præsumunt; nec non adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes.

Volentes præsentes nostros processus, ac omnia, & quæcunque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processus a Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque Personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & Locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decreta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, vel in specie concessorum, innovatorum, aut concedendorum, & innovandorum.

Quod si forte alicui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

Declarantes, ac protestantes quamcumque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius a præmissis cum vero proposito ulterius similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præfertur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, Constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publice revocaverint, & ex Archiviis, seu Capitularibus, locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem aut quoscunque alios actus contrarios tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum, quantocumque tempore continuatam, in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque juribus Sedis Apostolicæ, ac S.R.E. undecunque, & quandocunque quæsitis, vel quærendis nullatenus præjudicari posse, aut debere.

Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cujuscunque Ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamsi, ut præfertur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis a prædicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per Litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, indultis hujusmodi, ac de Ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, præscriptionibus quantumcunque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros Processus, ac sententias, quominus includantur, in eis se juvare valeant, vel tueri, quæ omnia quoad hoc eorum omnium tenore, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus pro expressis habentes penitus tollimus, & omnino revocamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Ut vero præsentes nostri Processus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranas Processus ipsos continentes, valvis Basilicæ S. Joan. Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos Processus hujusmodi concernunt, quod ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Insuper ut Processus ipsi, & presentes litteræ, ac omnia, & singula in eis contenta eo fiant notiora, quo in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ Obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut per se, vel alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries, in Ecclesiis suis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

Ceterum Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, nec non Rectores, ceterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium litterarum pœnes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant. Volentes earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & Sigillo Judicis Ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munitis, eamdem prorsus fidem in judicio & extra illud, ubique locorum, adhibendam fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum

rum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ 24. *Martii* 1701.

1 * Nota. Excommunicatio, de qua *sup.* *§. VII.* qua vetatur fidelibus deferre arma &c. ad Turcas, non afficit fideles Turcarum imperio subjectos, qui imperantibus illis arma suppeditant, alio transvehunt, dummodo id peragant amoto animo iniquo nocendi fidelibus. Benedict. XIV. *de Synodo Diœc. lib.* 13. *cap.* 10. *§.* 6. *nov. edit.*

2 Ad postulata Episcoporum Albanensium rescriptum fuit a Congregatione de Propaganda Fide, mandante Pontifice, ne inquietarentur fideles, si navibus suis ad Turcas, nullo bello inter Christianos & Turcas furente, transvehant sclopos majores, aut minores, gladios, plumbeas glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, æs, funes, & alia ad naves bellicas instruendas idonea, adhibito tamen modo quoad numerum, & quantitatem, ut fieri ab illis solebat. Firmam tamen voluit prohibitionem transvehendi vel pacis tempore, vel belli mortaria, incendiarias pilas, tormenta bellica majora, plumbeos, aut ferreos majoris moduli globos, ipsosque sclopos ingenti numero. Quæ tamen facultas illis facta est, quia non aliter possunt victum sibi comparare, atrocesque persecutiones evitare. *Ibid. §.* 7.*

Articulus III.

Excommunicationes Summo Pontifici reservatæ extra Bullam Cœnæ.

Contra Prælatos Ecclesiæ.

1. Prælatos vexantes Censuris commorantes in servitio Papæ. *Extravag.* 3. *de Privileg.*

2. Prælatos trahentes personas Ecclesiasticas ad Forum Laicale; Martin. V. Constit. incipient. *Ad reprimenda.*

3. Cardinales, qui per Simoniam ambiunt Papatum; aut cum aliquo tractant de eligendo Pontifice, dum actu vivit Pontifex; Paul. IV. Const. incip. *Cum secundum.*

4. Cardinales aliquid ordinantes, seu disponentes contra Bullam Julii II. in electione Summi Pontificis. Julius II. Constitut. incipient. *Cum tam Divino.*

5. Cardinales revelantes aliquid de actis secreto in Consistorio, extante decreto Pontificis ne revelentur. Leo X. *in Concil. Lateranens. sess.* 9. & Pius V. Const. incip. *Romani.*

6. Episcopos, aliosque Beneficiorum Collatores conferentes Beneficia Ecclesiastica post suspensionem contractam, admittendo eorum resignationes extra casus designatos, & ultra formam præscriptam. Pius V. Constit. incip. *Quanta est Ecclesia Dei.*

7. Administratores Episcopatuum, & inferiores Episcopis publicantes Indulgentias cum amplis privilegiis, & cum suspicione Simoniæ. Pius V. Constit. incip. *Quam plenum.*

8. Inquisitores male procedentes contra Hæreticos. *Clementina Multorum*, *§. verum*, *de hæret.*

9. Prælatos, & Gubernatores Civitatum, & locorum status Ecclesiastici recipientes munera præter comestibilia. Paul. II. Constitution. incipiem. *Munera.*

10. Prælatos, & Officiales Pœnitentiariæ recipientes pro expeditione aliquid etiam sponte oblatum a partibus. Pius V. Constitut. incip. *In omnibus rebus.*

11. Prælatos, & Ministros Cameræ Apostolicæ non reddentes integre computa ejusdem. Paul. III. Constit. incip. *Cum sicut.*

Contra Clericos Seculares, & Regulares.

1. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non mutanda sepultura in eorum Ecclesiis. Clement. *Cupientes §. Sane, de pœnis.*

2. Participantes in divinis cum excommunicato a Papa; *cap. Significavit, de sentent. excommun.*

3. Retinentes Beneficia in confidentiam. Pius IV. Constit. incip. *Romanum Pontificem*, & Pius V. Constitut. incip. *Intolerabilis.*

4. Procurantes alienationes bonorum Ecclesiæ. Paul. II. Constit. incip. *Cum in omnibus.*

5. Prædicatores non servantes decreta pro eis lata in Concilio Lateranensi. Leo X. Constit. incip. *Supernæ.*

6. Procurantes eligi in successorem Papæ. Leo X. *in Concil. Lateranen. sess.* 5. Julius II. Constit. incip. *Cum tam divino.*

7. Absolventes sub prætextu privilegiorum a casibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reservatis. *Decretum Sacræ Congreg. Episcop. & Regular. a Clemente VIII. approbatum* 1602.

8. Consentientes usurpationibus Ecclesiarum. *Concilium Tridentinum cap.* 11. *sess.* 22. *de reformat.*

9. Trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constitut. incipien. *Ad reprimendas.*

10. Parochos, & Beneficiatos non adimplentes juramenta de residendo. Pius IV. Constit. incip. *Inter multiplices curas.*

Contra Regulares.

1. Euntes ultra mare sine licentia suorum Superiorum. *Extravagant. Ad nostram, de Regular.*

2. Mendicantes transeuntes ad non mendicantes. *Extravagant. Viam Ambitiosæ, de Regular.*

3. Administrantes Sacramenta Extremæ Unctionis, & Eucharistiæ infirmis, vel matrimonia solemnizantes sine licentia Parochi. *Clement.* 1. *de privileg.*

4. Superiores non denunciantes Religiosos, qui sunt suspecti de hæresi, Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum. Paul. V. Constitut. incipien. *Romanus Pontifex.*

5. Claustrales recipientes Minimos sine licentia Papæ. Julius II. Constit. incip. *Virtute conspicuos*, extra Bullarium.

6. Tertiarios portantes Habitum Minorum. Leo X. *Constitut, Licet alias*, extra Bullarium.

7. Cle-

7. Clericos Regulares Societatis Jesus discedentes sine licentia a Societate, etiamsi prætextu melioris frugis transeant ad alium Ordinem, eorumque receptores, Chartusianis exceptis. Greg. XIII. Constit. incipien. *Ascendente*.

8. Minimos subtrahentes se ab observantia Correctorum. Paul. III. Constitution. incipien. *Cum sicut*.

9. Subornantes, & procurantes vota in electionibus, & complices, ac simpliciter scientes, & non revelantes. Clemens VIII. Constitut. incip. *Nullus omnino*.

10. Moniales exeuntes de clausura absque licentia. Pius V. Const. incip. *Decori*.

11. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis. *Extravagant. commun.* 1. *de Simonia*.

Contra Dominos temporales.

1. Dominos temporales, qui in terris eorum suppositis interdicto cogunt celebrare, & audire divina. *Clement. Gravis, de sentent. excommun.*

2. Judices, & Officiales trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constit. incip. *Ad reprimendas*.

3. Officiales, ac Dominos temporales bannientes, seu mandantes banniri personas Ecclesiasticas. Urban. IV. Const. incip. *Quia sicut*.

4. Prohibentes subditis, ne vendant Ecclesiasticis; *cap. fin. ff. de Immunit. Eccles.*

5. Officiales, & Dominos temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab aliis ratificantes. *Clement.* 1. *de pœnis*.

6. Tractantes de novo Papa eligendo, vivente alio, stipulationes, promissiones, conventiones, & pacta facientes, eorumque complices, & Fautores, etiamsi Imperiali, & Regali fulgeant dignitate. Paul. IV. Constit. incip. *Cum secundum*.

7. Principes, & Dominos temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis. Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 19. & Clemens VIII. Const. incip. *Illius vices*.

Contra Omnes.

1. Falsarios litterarum Apostolicarum; *cap. Falsariorum, de crimine falsi*.

2. Habentes litteras Apostolicas falsas, & illas non destruentes; *c. Dura, de crimine falsi*.

3. Percurtientes Clericum, vel Monachum; *cap. Si quis suadente* 17. *qu.* 4.

4. Perseverantes per annum in excommunicatione lata a Delegato Papæ; *cap. Quærenti, de Officio Delegati*.

5. Incendiarios a Judice excommunicatos, & denunciatos; *c. Tua nos, de sent. excomm.*

6. Absolutos ab excommunicatione sub conditione, & non implentes; *cap. Eos qui, de sentent. excommun. in 6.*

7. Vexantes eos, qui censuram in aliquos tulerunt; *c. Quicunque, de sent. excomm. in 6.*

8. Sacrilegos effractores Ecclesiarum; *c. Conquesti, de sent. excommun.*

9. Eligentes potentem insignem in Senatorem Romanum: *cap. Fundamenta, de election. in 6.*

10. Communicantes in crimine cum excommunicatis a Papa; *c. Nuper, de sent. excommun.*

11. Violantes interdictum modis prohibitis, *in Clementina Gravis, de sent. excomm.*

12. Offendentes Cardinales; *cap. Felicis, de pœnis*.

13. Exigentes tributa a personis Ecclesiasticis; *cap. Clericis, de immunit. in 6.*

14. Conspirantes in personam Pontificis; *Extravag. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

15. Exenterantes corpora defunctorum; *Extravag. Detestandæ, de sepulturis*.

16. Falsificantes monetam Regis Franciæ; *Extravagant. Joann. XXII. Prodiens, de crimine falsi*.

17. Violantes interdictum Sedis Apostolicæ; *Extravagan. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

18. Offendentes Rectores, seu Præsides Provinciæ Marchiæ Anconitanæ; *Extravagant. Joan. XXII. Dierum, de pœnis*.

19. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione B. M. V. *Extravag. Grave, de Reliq.*

20. Simoniacos in Ordine, & Beneficio; *Extravag. commun.* 2. *de Simon.*

21. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis; *Extravagant. commun.* 1. *de Simon.*

22. Occupantes bona Cardinal. tempore Conclavis. Leo X. Constitut. 16. incip. *Temerariorum*.

23. Impedientes executionem litterarum Sacræ Pœnitentiariæ. Julius II. Constitut. incip. *Rationi congruit*.

24. Dantes, & recipientes pro gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam. Greg. XIII. Constitut. incip. *Cum ab ipso Pontificatus*. Et *Extravagant.* 1. *de sent. excomm.* Alexand. VII. Constit. incip. *Inter gravissimas*.

25. Simulantes, & fingentes se alios esse pro obtinendis beneficiis a Dataria. Paul. IV. Const. incip. *Inter ceteras*.

26. Mittentes litteras, aut Nuncium in Conclavi, vel inde recipientes. Pius IV. Constitut. incip. *In eligendis*.

27. Occupantes bona montium Pietatis, & locorum piorum. *Concil. Trident. sess.* 22. *cap.* 11. *de reformat.*

28. Commitentes duellum, vel illud consulentes *Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 19. *de reform.* Pius IV. Constit. incip. *Ea quæ*. Greg. XIII. Constit. incip. *Ad tollendum*, Et Clemens VIII. Constitut. incip. *Illius vices*.

29. Ambientes Papatum, ejusque causa Simoniam committentes; Paul. IV. Const. incip. *Cum secundum Apostolum*.

30. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur. Innoc. VIII. Const. incip. *Cum sicut*, & Leo X. Const. 27. incip. *Inhærendo*.

31. Capientes, & retinentes Christianos habitantes inter Turcas, & eorum bona diripientes, aut remigare cogentes. Pius V. Constitution. incip. *Licet omnibus*.

 32. Sua-

32. Suadentes Papæ, ut alienet, vel infeudet loca status Ecclesiastici. Pius V. Constitution. incip. *Admonet nos*.

33. Non revelantes conspiratores, & insidiatores, contra Cardinales. Pius V. Constitut. incip. *In felicis*.

34. Committentes Simoniam confidentialem. Pius V. Const. incip. *Intolerabilis*.

35. Publicantes indulgentias, & facultatem dantes eligendi Confessores iis, qui aliquid solvunt. Pius V. Constitut. incip. *Quam plenum*.

36. Violantes Ecclesiasticam immunitatem Greg. XIII. Const. incip. *Cum. alias nonnulli*.

37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, & oleum extra statum Ecclesiasticum sine licentia. Paul. V. Const. incip. *Inter gravissimas*.

38. Diripientes animalia, & alia bona, vel illa furata ementes ex statu Ecclesiastico. Gregor. XIII. Const. incip. *Non sine gravi*.

39. Docentes posse fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras. Clemens VIII. Const. incip. *Sanctissimus*.

40. Impugnantes Institutum Societatis Jesu. Gregor. XIII. Const. incip. *Ascendente*.

41. Facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. Gregor. XIII. Constit. incip. *Inter Apostolicas*.

42. Accipientes, & retinentes fructus beneficii vacantis, vel impedientes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, vel aliam solutionem. Pius V. Const. *Durum nimis*.

43. Docentes, aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas. Decreta Sac. Congr. S. Officii annis 1665. 1666. 1679. 1690. emanata.

44. Feminas ingredientes Clausuram Monasteriorum Regularium. Pius V. Constitut. incipien. *Regularium*.

45. Feminas, sive masculos ingredientes septa Monasteriorum Monialium pretextu licentiarum in casibus non necessariis. Greg. XIII. Const. incip. *Ubi gratiæ*.

46. Examini se supponentes pro alio, ut beneficium impetret. Paul. IV. Constitution. incipien. *Inter ceteras*.

47. Furto subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci de Observantia, libros, quinterna, & folios. Pius V. Constitution. incipien. *Cum sicut accepimus* 4. *Novembris* 1568. & Sixtus V. Constitution. incipien. *Cum sicut* 3. Octobris 1587. & hanc incurrunt subtrahentes etiam ex Bibliothecis aliorum Regularium.

48. Extrahentes libros, & mobilia Monasterii SS. Fabiani, & Sebastiani extra Muros Urbis. Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

49. Extrahentes vasa, & ornamenta sacra ex Sacristia, & Ecclesia ejusdem Monasterii; Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

50. Extrahentes libros, & scripturas ex publica Bibliotheca a Clemente XI. instituta in Conventu Fratrum Ordinis Minorum Conventualium Civitatis Urbini. Clemens XI. Constitution. incipien. *Cum nos*.

51. Extrahentes libros Bibliothecæ Conventus S. Mariæ Majoris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia. Clemens XI. Constitution. incipien. *Cum sicut*.

Articulus IV.

Excommunicationes nemini reservatæ.

Contra Episcopos.

1. Venientes ad Urbem clanculo, & inde recedentes sine licentia Papæ. *Extrav.* 2. & 3. *de Major. & obedient.*

2. Usurpantes Prælaturam in Civitate diversarum linguarum; *c. Quoniam §. Sed si, de Offic. Ordinarii.*

3. Permittentes habitum Fraticellorum, *Extravag. Sancta Romana Joann. XXII. de Religiosis Domibus.*

4. Litteras a Regibus, & Principibus impetrantes ad dignitates obtinenda. Pius V. Const. incip. *Et si Romæ*.

Contra Clericos.

1. Contrahentes matrimonium si sint in Sacris. *Clement. unic. de consanguin.*

2. Audientes medicinam, aut legem, si sint Sacerdotes, vel personatum habentes; *c. Super specula, ne Clerici, vel Monachi.*

3. Usurpantes munus Sacramenta administrandi in Civitate diversarum linguarum, & rituum; *c. Quoniam, de Officio Ordinarii.*

4. Impugnantes in Concionibus, vel disputationibus Montes pietatis. Leo X. Constit. incip. *Inter multiplices*.

5. Ficte resignantes, vel permutantes beneficia. Pius V. Constitut. incip. *Quanta Ecclesiæ*.

6. Interessentes agitationibus taurorum, si sint in sacris, vel beneficia obtineant. Pius V. Const. incip. *De salute*.

7. Sacerdotes recipientes Præfecturas sæculares, & non desistentes ab illis post monitionem; *c. Clericis, ne Clerici, vel Monachi.*

8. Procurantes, ut alii occupent jura, & bona Ecclesiarum vacantium; *c. Generalis, de election. in 6.*

9. Alienantes bona Ecclesiarum, vel locantes ultra triennium. *Extrav. Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand.*

Contra Regulares.

1. Instituentes novum Ordinem sine licentia Papæ; *cap. unic. de Religiosis domib. in 6.*

2. Professos temere habitum dimittentes; *c. 2. ne Clerici, vel Monachi in 6.*

3. Adeuntes Curias Principum, ut suis Religiosis damnum inferant. *Clem. Ne in agro, de statu Monach. §. Quia vero.*

4. Tenentes arma intra claustra sine licentia. *Clem. Ne in agro, de statu Monach. §. Quia vero.* Vide verb. *Arma n.* 4. 5. & 6.

5. Mendicantes recipientes novas domos, & receptas alienantes. *Clementin. Cupientes, de pœnis.*

6. Non servantes interdictum sive a Papa, sive ab Ordinario positum, quando observatur ab Ecclesia principali loci. *Clement.* 1. *de sent. excomm.*

7. Usur-

7. Usurpantes decimas Ecclesiis debitas, seu non permittentes, vel dissuadentes illas solvi. *Clem.* 1. *de decimis*.

8. Delinquentes in visitatione Monasteriorum Monialium contra Constitutionem Alexandri VII. incip. *Felici Sacrarum Virginum*.

9. Minores transeuntes ad Capuccinos, & hos illos recipientes absque licentia Sedis Apostolicæ. Sixtus V. Constit. incip. *Pro ea*.

10. Cruciferos requirentes favores pro dignitatibus consequendis. Clemens VIII. Const. incip. *Quoniam*, & circa hoc advertendum est, quod etiam alii Regulares habent speciales Constitutiones. Immo idem Clem. VIII. Constit. incip. *Nullus omnino* pro reformatione Regularium §. 35. relinquendo in suo robore Censuras, & pœnas contra hujusmodi ambientes ab aliis Pontificibus inflictas, addit ultra ipsas pro omnibus Regularibus pœnam privationis officiorum, & perpetuam inhabilitatem ad futura, reservando sibi, & suis successoribus dispensationem.

Contra Dominos Temporales.

1. Retinentes nomen Vicarii Imperatoris vacante Imperio. Extrav. *Joan. XXII. Si fratrum*, *Ne Sede vacante*.

2. Præcipientes subditis, ne quidquam vendant Ecclesiasticis, aut aliqua alia beneficia, & obsequia eis præstent; *cap. Eos qui*, *de immunit. Eccles. in 6.*

3. Impedientes Episcopos, vel Inquisitores in Officio Inquisitionis, *Cap. ut Inquisitionis*, *de hæret. in 6.*

4. Concedentes repræsalias contra Ecclesiasticos. *Cap.* 1. *de injuriis in 6.*

5. Permittentes agitationes Taurorum in suis Terris. Pius V. Constit. incip. *De salute*.

6. Non servantes statuta in *cap. Felicis*, *de pœnitent. in 6.* contra persecutores Cardinalium. S. Pius V. Constit. incip. *Infelicis*.

Contra Magistratus, & Judices.

1. Facientes servari statuta & consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam. *Cap. Noverit*, *de sent. excomm.*

2. Negligentes reddere justitiam Ecclesiasticis post tertiam admonitionem. *Cap. Administratores 23. q. 5.*

3. Extorquentes pecunias prætextu Officii Inquisitoris. *Clement.* 2. *de hæret.*

4. Potestates, & Officiales Communitatum usuras foventes, & approbantes. *Clement. unic. de usuris*.

5. Permittentes portare arma breviora tribus palmis in statu Ecclesiastico. Pius V. Constit. incip. *Cum vices*.

6. Non parentes Cardinalibus Inquisitoribus in Officio ipsorum. Pius V. Constitutione incip. *Sanctissimus*.

7. Rectores Universitatum promoventes ad Doctoratum, vel professores ad Cathedras, non facta prius fidei professione. Pius V. Constit. incip. *In sacrosancta*.

8. Auxilium non præstantes Episcopis pro conservanda Clausura Monialium. *Concil. Trident. sess.* 25. *c.* 5. *de Regularibus*, & *Monial.*

Contra omnes.

1. Vexantes Ecclesiasticos, vel eorum consanguineos, quia non elegerint eum, pro quo rogabantur. *Cap. Sciant cuncti*, *de elect. in 6.*

2. Præsidentes, & directores Monialium ponentes, vel nutrientes discordias in electione. *Cap. Indemnitatibus §. Postremo*, *de election. in 6.*

3. Conducentes Bononiæ domos alterius Scholastici, vel Doctoris ante tempus conductionis elapsum. *Cap.* 1. *de locato*.

4. Habentes ratas ordinationes factas a Schismaticis. *Cap.* 1. *de schismat.*

5. Extorquentes revocationem, vel absolutionem a Censuris per vim, & metum. *Cap.* 1. *de iis, quæ vi & metu*, *in 6.*

6. Judices accedentes ex causa ficta ad mulieres pro excipiendo testimonio. *Cap. de judic. in 6.*

7. Procurantes, ut Conservatores Regularium se intromittant in aliis causis, quam in manifestis injuriis, & violentiis. *Cap. fin. de offic. delegat. in 6.*

8. Occupantes, & usurpantes prætextu defensionis bona Ecclesiæ vacantis. *Cap. generali*, *de elect. in 6.*

9. Alloquentes secreto Cardinales, dum sunt in Conclavi. *Cap. periculum*, *§. Nulli*, *de elect. in 6.*

10. Impedientes sequestrum factum ab Ordinario super beneficia, vel fructus occupantes. *Clement. unica*, *de sequestr. possess.*

11. Mandantes interfici Christianum per assassinos. *Cap.* 1. *de homicid. in 6.*

12. Sepelientes hæreticos scienter in loco sacro. *Cap.* 2. *de hæret. in 6.*

13. Compellentes Ecclesiasticos, ut submittant laicis jura Ecclesiæ; *cap.* 2. *de rebus Ecclesiæ non alienandis in 6.*

14. Sepelientes tempore interdicti, vel nominatim Interdictos, publicos Excommunicatos, aut Usurarios manifestos scienter in loco sacro. *Clement.* 1. *de sepultur.*

15. Exigentes pedagia ab Ecclesiasticis personis. *Cap. Quamquam*, *de cens. in 6.*

16. Doctores, sive magistros docentes Legem, vel Medicinam Religiosos. *Cap.* 2. *Ne Clerici*, *vel Monachi*.

17. Concedentes repræsalias, vel concessas extendentes contra Ecclesiasticos. *Cap. unic. de injur. in 6.*

18. Profitentes falsam Religionem Fraticellorum. *Extravag. Sancta Romana Joan. XXII. de religiosis domibus*.

19. Impedientes Visitatores Monialium. *Clement. Attendentes*, *de statu Monach.*

20. Vexantes Sanctum Officium. Pius V. *Constit. incip. De protegendis*.

21. Cogentes, vel impedientes feminas ingredi Monasteria. *Concil. Trident. cap.* 18. *sess.* 25. *de Regular.*

22. Raptores mulierem, & fautores. *Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat. Matrimonii*.

23. Cogentes injuste matrimonium. *Concil. Trid. sess.* 24. *c.* 9. *de reform. Matrimonii*.

24. Pin-

24. Pingentes, vel colorantes Agnos Dei; Greg. XIII. Const. inc. *Omni certe studio*.

25. Imprimentes libros absque licentia superiorum. Conc. Lateran. sub Leone X. Constit. ejusdem 11. incip. *Inter sollicitudines*.

26. Edentes Glossas in Concil. Trident. Pius IV. Constit. incip. *Benedictus*.

27. Asserentes non esse necessariam Confessionem ante sumptionem Eucharistiæ. *Concil. Trident. can.* 11. *sess.* 13. *de Sacram. Eccles.*

28. Assumentes statum Beguinarum. *Clem.* 1. *de Religiosis domibus*.

29. Contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Moniali. *Clement. unic. de consanguinitate*.

30. Impugnantes Litteras Papæ non coronati. *Extrav. ult. de sentent. excomm.*

31. Falso affirmantes matrimonia Filiorum familias sine consensu Parentum contracta esse irrita, ac Parentes ea rata, vel irrita facere posse. *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 1. *de reform. Matrimonii*.

32. Abortum fœtus animati procurantes, Greg. XIV. Constit. inc. *Sedes Apostolica*, in qua moderatur rigor Constitutionis Sixti V. inc. *Effrænatam*, Excommunicationem Papæ reservatam imponentis, nedum pro abortu fœtus animati, sed etiam inanimati.

ARTICULUS V.

Excommunicatio quo ad eos, qui possunt, vel non, excommunicare & excommunicari.

1 Excommunicare possunt (ultra Summum Pontificem, qui hanc facultatem habet super omnes
2 Fideles in toto Orbe) (*1) Episcopi, aliique Ordinarii in suis respective Territoriis, & Diœcesibus; *cap. Perniciosam* 1. *& cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinar. & Concil. Trid. sess.* 7. *cap.* 3. *& sess.* 14. *cap.* 4. *de reformat.** Nota tamen, quod si Episcopus excommunicationem aliquam tulerit per legem generalem incurrendam a transgressoribus, declaretque illos statim fore evitandos, licet publice ac nominatim denunciati non sint, quia facti notorietate dignoscitur, illos in Excommunicationem incidisse; excommunicatio ista nequaquam sustinetur, cum repugnet Constitutioni Martini V. *Ad evitanda*, quidquid in oppositum sentiat Fagnanus in *Cap. Quod a Prædecessore*, *num.* 55. *de Schismat.* Ben. XIV. de Synodo diœc. *lib.*
3 7. *cap.* 68. *§.* 4.* Cardinales in Ecclesiis sui Tituli; *c.*
4 *His quæ* 11. *de majoritat. & obedient.* Legati Sedis Apostolicæ in Territorio suæ Legationis; *cap. Novit.* 7.
5 *de Officio Legati, & cap. Legatos* 2. *eod. in* 6. Capitula Cathedralium Sede vacante; *cap. Episcopali sede va-*
6 *cante unic. de majoritat. & obedient. in* 6. Vicarius Generalis, non solum Episcopi, sed etiam Capituli Sede vacante; *cap. Venerabilibus* 7. *de sent. Excomm. in*
7 6. Prælati, & Præpositi Ecclesiarum Collegiatarum, & alii habentes jurisdictionem in foro Ecclesiæ externo; *arg. cap. Quærenti* 20. *de verbor. significat. & cap.*
8 *Cum medicinalis* 1. *de sentent. Excomm. in* 6. Abbates, & reliqui Superiores Regulares non solum Generales, & Provinciales, sed etiam per se loquendo Locales, scilicet Priores, Præpositi, Rectores, Guardiani, & alii hujusmodi respectu suorum subditorum; *cap. Cum in Ecclesiis* 10. *de majorat. & obed. c. Ea quæ* 8. *de statu Monach. cap. Sicut tuis* 33. *de Simonia*. Et demum Concilia Generalia, & Provin- 9
cialia in sua Provincia aut Natione, sicuti & Capitula, seu Congregationes, tum Generales, tum Provinciales omnium Regularium. Suarez *de censuris disp.* 2. *sect.* 2. Navarr. *in Manual. cap.* 27. *num.* 5. Palao *tract.* 29. *disp.* 1. *sect.* 4. *num.* 2. & alii passim.

Excommunicare non possunt Laici, *cap. Decerni-* 10
mus 2. *de judic. & est communis*. Nec mulieres etiamsi 11
sint Abbatissæ Monialium; *c. Dilecta* 12. *de Major. & obed.* quia Officium clavium non cadit in sexum femineum. Glossa communiter recepta *in cap. Nova, de pœnitent. & remiss.* Nec Clerici conjugati durante con- 12
jugio, & ideo Vicarii Episcopi esse non possunt. Sayr. *de censuris lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 12. Monacelli *tom.* 3. *in princip. num.* 52.

Excommunicari possunt solummodo Christiani 13
viatores graviter, & contumaciter delinquentes, rationis capaces, & jurisdictioni Judicis ferentis Excommunicationem subjecti. *Sic communiter Doctores*, & ostenditur inductione. Dicitur primo, *solummodo* 14
Christiani, quia Judæi, Pagani, Saraceni, aliive Infideles, ex quo non sint baptizati, & per hoc nec Ecclesiæ potestati subjecti, nulli Ecclesiasticæ censuræ subjiciuntur, ut colligitur ex 1. *ad Corinth. cap.* 5. ibi: *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Unde Hæretici, Apostatæ, atque schismatici, ex 15
quo sint baptizati, & Christi fidem semel susceperint, possunt excommunicari, *arg. cap. De Judæis* 4. *dist.* 45. *cap. Majores* 3. *de Baptismo*; & de facto quotannis excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini, ut patet in *ejus §. primo*. Dicitur secundo *viatores*, seu 16
in terris viventes, quia mortui non possunt excommunicari, ut ex verbis Domini expresse probat Gratianus *caus.* 24. *quæst.* 2. ibi: *Quod autem post mortem nullus excommunicari valeat, vel absolvi, ex verbis Evangelii monstratur, quibus dicitur: Quodcumque ligaveris super terram &c. super terram, inquit, non sub terra, ostendens, quod viventes pro varietate suorum meritorum solvere possumus, & ligare, de mortuis autem sententiam ferre non possumus*, sed, ut inquit Leo I. relatus in *cap. de Communione* 1. *caus.* 24. *quæst.* 2. *Horum causa Dei judicio reservanda est*. Et ut inquit Gelasius Papa relatus in *cap. Ne quisquam* 4. *d. caus.* 24. *quæst.* 2. *De eo, qui in Divino Judicio est constitutus, nobis fas non est aliud decernere, præter id, in quo eum dies supremus invenit*. (*2) Dicitur tertio: 17
Graviter, & contumaciter delinquentes, quia cum excommunicatio sit gravissima pœna; *c. Cum non ab homine* 10. *de judiciis, & qua pœna in Ecclesia nulla major est*, ut inquit S. Augustinus relatus *in cap. Corripiantur* 17. *caus.* 24. *quæst.* 3. non potest infligi nisi ob gravissimam culpam; *arg. cap. Nemo Episcoporum* 41. *cap. Nullus* 42. *caus.* 11. *quæst.* 3. *& Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* Et non nisi in contu- 18
maces, qui neque monitionibus, neque aliis levioribus pœnis, & Censuris possint ad Ecclesiæ obedientiam, & debitam submissionem reduci; *cap. Tam Sacerdotes* 14. *& cap. Ecce autem* 18. *caus.* 24. *quæst.* 3. *& Trident. sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* Dicitur quarto 19
rationis capaces, quia qui non sunt capaces rationis, veræ culpæ, & contumaciæ, ut infantes, Furiosi, & amentes, neque sunt capaces censuræ, ut omnes com-

20 communiter ſentiunt Doctores. Dicitur quinto *Ju-
riſdictioni Judicis ferentis excommunicationem ſubjecti*,
quia *cum par in parem non habeat imperium*, ut ex-
preſſe cavetur *in cap. Innotuit 22. de electione*, & tan-
to minus inferior in Superiorem; *cap. Cum inferior
16. de Majoritate*, ſequitur evidenter, quod ſolum-
modo poſſint excommunicari ſubjecti jurisdictioni
Judicis ferentis excommunicationem; *cap. A nobis
21. de ſentent. excommunic.* (*3). Unde quia Papa nul-
li eſt ſubjectus, a nemine poteſt excommunicari.

21 Communitas, Univerſitas, Collegium, Capitu-
lum, & quodvis aliud corpus politicum ſimul, ac
collective excommunicari non poteſt; *cap. Romana
5. de ſent. excommunic. in 6.* ibi: *In Univerſitatem, vel
Collegium proferri excommunicationis ſententiam peni-
tus prohibemus, volentes animarum periculum vitare,
quod exinde ſequi poſſet, cum nonnumquam contingeret,
innoxios hujuſmodi ſententia irretiri, ſed in illos dunta-
xat de Collegio, vel Univerſitate, quos culpabiles eſſe
22 contigerit, promulgetur.* Si tamen omnes de Univer-
ſitate, Collegio, Capitulo, & hujuſmodi compe-
riantur delicti participes, & in eo contumaciter om-
nes perſiſtentes eſſe, tunc in omnes ſingillatim, ac
determinate, præmiſſa Canonica monitione, excom-
municationis ſententia poterit proferri, ut colligitur
ex *cit. c. Romana*, & tenet Suarez *diſp. 18. ſect. 2.* Na-
varr. *lib. 5. conſil. 10. de ſentent. excommunic. dicto 4.
edit. 1.* Avila *part. 2. cap. 4. ad un. dub. 5.* & alii paſſim.

23 Immo Papa poteſt proferre ſententiam excommuni-
cationis in ipſam Univerſitatem, Collegium, & Ca-
pitulum ſimul, ac collective, quia cum Papa non
ſubjaceat ulli prohibitioni juris poſitivi, ex quo *par
in parem non habeat imperium, per cit. c. Innotuit 20.
de elect.* non eſt dubitandum, quin excommunicatio
ab ipſo lata in Univerſitatem, ſeu Collegium liget
omnes de Univerſitate, vel Collegio, etiam inno-
24 centes. Intellige tamen quoad Eccleſiam, ſeu qua-
tenus in facie Eccleſiæ ſe debent gerere, ut excom-
25 municati: Secus vero quoad Deum, quia ut expreſ-
ſe cavetur *in c. a nobis 18. de ſent. Excommunic. Judi-
cium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, ſemper
innititur. Judicium autem Eccleſiæ nonnumquam opi-
nionem ſequitur, quam, & fallere ſæpe contingit, &
falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus
eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus & qui liber
eſt apud Deum, Eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus.*

* His addenda ſunt ea, quæ in hac materia erudite
admodum, & ſapienter ſcripſit ab anno 961. S. Nicon
in Epiſtola ad Encliſtium de injuſta excommunica-
tione, cujus Epiſtolæ fragmentum edidit Gentianus
Hervetus pag. 86. Collectionis cujuſdam, quam ex
Operibus SS. Patrum concinnavit, atque ad Canones
Sanctorum Apoſtolorum &c. adjecit Pariſiis 1651.*

Additiones ex aliena manu.

26 Excommunicare poſſunt alii poteſtate ordinaria,
27 alii poteſtate delegata. *Poteſtate ordinaria* illi, qui-
bus eſt jurisdictio ordinaria eccleſiaſtica in Foro con-
tentioſo; quoſque enumerat Auctor *num. 1. & plur.
28 ſequent.* Num Parochus poteſtate ordinaria excommu-
nicandi polleat, quæri hic ſolet; *Etiamſi non deſint*
(ita opportune ait) *Hurtad. de Excommunic. diſput. 12.
difficult. 1. num. 2.*) *qui exiſtiment, Parochum eam ha-
bere pro caſu furti & rapinæ, immo qui exiſtiment, eam
habere pro quibuſcumque caſibus adeo notoriis, ut non
indigeant judiciali indagatione: Vaſquez tamen &c.
Avila &c. & communiter Doctores negant Parocho po-
teſtatem ordinariam excommunicandi. Et merito, quia
nec ex ſuo munere, nec ex jure habet poteſtatem ſeu ju-
riſdictionem in Foro contentioſo, & licet forſan aliquan-
do ex jure excommunicare potuerit, ut indicari videtur
in Cap. Quum ab Eccleſiarum 3. de Offic. Ordinar. jam
tamen conſuetudine abolitum eſt. Quod ſi alicubi Pa-
rochus eam habeat, aut retineat, ſtandum eſt ibi con-
ſuetudini* (*4).

Poteſtate delegata illi, quibus commiſſum eſt ab ha- 29
bente poteſtatem ordinariam, modo habiles ſint. An 30
delegari poſſit poteſtas hæc Laicis? A Papa poteſt,
non item ab Inferioribus Papa. Idem dic de fœmina; 31
Zoeſ. *in comment. ad Decretal. lib. 5. tit. 39. num. 6. &
seq.* Suarez *de Cenſur. diſput. 2. sect. 3. num. 8. & plur.
ſeq.* De Collegio quoque diſputari ſolet, num hæc ipſi
poteſtas delegari poſſit. Affirmantque *mox dicti Au-* 32
ctores, etiamſi conſtet partim Clericis, partim Laicis
ſi tamen plures ſint Clerici, quam Laici, vel etiam
æquales.

Excommunicari vero ii poſſunt, qui alicui Supe- 33
riori Eccleſiaſtico habenti jurisdictionem in Foro con-
tentioſo ſubditi ſunt. Quid autem ſi degant extra Diœ-
ceſim? Vide Hurtad. *de Excommunic. diſput. 12. diffi-
cult. 2. num. 5.*

De Communitate, notat idem Auctor *dicto loco n.* 34
7. quod *quamvis excommunicari non poſſit ab homine
ob crimen commune in uno aliquo negotio, poteſt tamen
excommunicari excommunicatione juri annexa. Et
quamvis Communitas non poſſit excommunicari ab homi-
ne, poſſunt tamen excommunicari plures Communitatis
ex his, qui aſſiterant ei negotio, etiam ut membra Com-
munitatis, ob idem commune crimen in aliquo uno ne-
gotio, dum non excommunicantur omnes illi, qui in eo
negotio aſſiſtentes & repræſentantes Communitatem il-
lud crimen commiſerunt, quia omnes iſti non poſſunt ut
membra Communitatis excommunicari ab homine, quam-
vis aliqui Communitatis non aſſiterint ei negotio. Poſ-
ſunt tamen omnes ut membra Communitatis excommu-
nicari ab homine ob diverſa crimina, alii ob unum, &
alii ob aliud, & etiam omnes ut particulares perſonæ,
etiam ob idem commune crimen ab aliis ut particulari-
bus Perſonis commiſſum, quia in dicto Capite tantum eſt
ſermo de excommunicatione ab homine lata contra Com-
munitatem talem, ob peccatum commune ab ea commiſ-
ſum, quia non præſumitur, omnes Communitatis qui
aſſiſtunt alicui negotio, delinquere eodem communi cri-
mine.*

De defunctis quoque notat idem Auctor *num. 4.* 35
quod non poſſunt excommunicari: *Niſi vel indirecte
quoad alios, ut alii nequeant ipſos Eccleſiaſtice ſepeli-
re, nec pro eis ſuffragia communia offerre, vel ſi dire-
cte, ſumpta tamen excommunicatione pro declaratione,
qua declaratur ex hac vita deceſſiſſe in excommunica-
tione.*

Excommunicatum nondum abſolutum, poſſe ex 36
alio delicto iterum excommunicari, quidquid non-
nulli contra ſentiant, patet ex *cap. 27. de ſentent. Ex-
communic.* tum *ex Clementina 2. eod.* & ex praxi Ec-
cleſiæ.

Exempti poſſunt etiam excommunicari in caſu, in 37
quo

quo ex speciali delegatione subjiciuntur. Quid autem si speciali privilegio donentur, ne excommunicari queant? Alibi fuse dicemus.

NOVISSIMA ADDITAMENTA.

(*1) Certissimum hoc supremæ Pontificiæ potestatis decretum ut non tam extenuarent, quam everterent, multa post Richerium commenti sunt Du Pinius *de ant. Eccl. discipl. diss. 3. cap. 1.*, Quesnellus prop. xc. inter 101. a Clemente XI. proscriptas, & Febronius *tom. 1. & 2. p. 611. seq.* Eo omnia recidunt, ut omnis Excommunicationum, etiam Pontificiarum vis a consensu pendeat saltem præsumpto totius corporis, seu Ecclesiæ, ut universitatem Fidelium omnium denotat, huic enim primo & præcipue ligandi ac solvendi potestatem datam effutiunt, a qua in ejus ministros, cujusmodi ipsum quoque Romanum Pontificem esse volunt, tota derivetur. Hæc novorum dogmatum portenta habes a Ballerinio *de vi ac ratione primatus*, & a Zaccaria Antifebr. Italici *tom. 11. diss. 3. cap. 2.* & Antifebr. vindic. *tom. 3. diss. 6. cap. 5.* confutata.

(*2) Interdum tamen aliquos post mortem excommunicatos invenimus. Sic S. Cyprianus cum a Victore quodam contra regulam in Concilio datam testamento suo Faustinum Presbyterum Tutorem constitutum detexisset, datis ad Ecclesiam Fornitanam, in qua ille vixerat, epistolis præcepit *ep. 66. ne pro dormitione ejus fieret oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentaretur.* Quæ sane erat manifesta post mortem excommunicatio. In codice quoque Africano *can.* 81. de Episcopo, qui hæreticos, vel Paganos heredes suos constituere ausus fuerat, decernitur: *post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.* Vide Selvaggium *lib. 4. cap. 2. §. 5.* Hæc tamen exempla confer cum iis, quæ *n. 35.* tradita ex Hurtado hic sunt.

(*3) Huc ea spectant, quæ *ad articulum* 2. diximus *addit.* 3.

(*4) Cap. *Cum ab Ecclesiarum* frustra ad confirmandam Parochis juris hujus facultatem trahitur. Quamquam enim ibi Pontifex observari præcipiat excommunicationem a Plebano S. Pancratii de Lucar *in Clericos, vel Laicos suos* latam; hunc tamen Plebanum eam non tulisse jure ordinario, sibi, ratione solius Parochialis Ecclesiæ competente, sed jure extraordinario, videlicet ex speciali privilegio, vel ex præscripta consuetudine, vel alio legitimo titulo acquisito ostendit ad *cit. cap. cum ab Ecclesiar. num.* 2. Gonzalez, quem laudat Benedictus XIV. *de Syn. diœces. lib. 5. cap. 4. num. 2.* (*)

Articulus VI.

Excommunicatio quo ad ejus effectus.

1 Primus effectus Excommunicationis majoris est privare Excommunicatum usu activo, & passivo Sacramentorum; *cap. Cum illorum 32. & cap. Si quem 59. de sentent. Excommunicat. cum concordant.*
2 Secundus effectus est privare Excommunicatum communibus Ecclesiæ suffragiis, & bonis spiritualibus, quæ ex publicis ministrorum officiis, & sacrificiis Fidelibus provenire solent, nec non fructu satisfactionum Christi, & Sanctorum, qui ex communi Ecclesiæ thesauro per Indulgentias Prælatorum
auctoritate applicatur. Colligitur ex *cap. A nobis* 28.
& *cap. Sacris* 38. *de sentent. excomm.* Tertius effectus 3
est privare Excommunicatum assistentia Divinorum
Officiorum; Excommunicatus enim nequit interesse
Missæ Sacrificio, Horis Canonicis, publicis orationibus, Processionibus, & hujusmodi; *cap. Significavit* 18. *cap. Responso* 43. *de sent. excomm. cap. Alma mater* 24. *eodem tit. in 6. & Clement. Gravis* 2. *de sentent. excomm.* Permittitur tamen Excommunicatis in- 4
teresse Concioni in Ecclesia habitæ tempore, quo non celebrantur Divina Officia, ad hoc ut citius ad pœnitentiam, & Ecclesiæ obedientiam excitentur; *cit. cap. Responso* 43. *de sent. excomm.* Sicuti etiam possunt 5
privatim orare, & immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis vel Beneficii, vel Professionis Religiosæ teneantur, ne ex propria iniquitate commodum reportent, ut dicunt communiter Doctores, qui insuper addunt, idem dicendum esse, licet Beneficiatus, ex quo in Excommuni- 6
catione Officium præstare non possit, fructibus interim privetur, quia ipsius culpa id accidit, & per ipsum stat, quominus fructus percipiat. *Ex regula enim 86. Juris in 6. damnum quod quis sua culpa sen-* 7
tit, sibi debet, non aliis imputare. Quartus effectus est privare Excommunicatum Ecclesiastica sepultura; *cap. Sacris* 12. *de sepulturis; cap. Consuluisti* 7. *de consecrat. Eccles.* Quintus effectus est privare Excom- 8
municatum communione politica cum Fidelibus; cum Excommunicatis enim nequeunt Fideles commercia, seu negocia habere, convivere, & hujusmodi, nec Excommunicati cum ipsis Fidelibus; *cap. Sicut* 16. *cap. Excommunicatos* 17. *cap. Cum Excommunicato* 18. *cap. Qui communicaverit* 19. *caus.* 11. *quæst.* 3. *cap. Nuper* 29. *cap. Si aliquando* 41. *de sentent. Excomm.* Sextus effectus est privare Excommu- 9
nicatum communione Forensi, ita ut Excommunicatus nequeat esse Judex, Advocatus, Actor, Testis, & hujusmodi, neque in causis criminalibus, neque in civilibus. Ita de Judice habetur *in cap. Ad probandum* 24. *de sentent. & re judicat.* de aliis vero in *cap. Decrevimus* 8. *de sent. excomm. in* 6. Hoc tamen de ex- 10
communicatis vitandis, & non toleratis solummodo est intelligendum, ut ex communi notat Avila *part. 2. cap. 6. disp. 7. dub. 1. concl. 2. dub. 3. & 4.* Nihil vero 11
obstat quominus Excommunicatus in causis tum civilibus, tum criminalibus tamquam reus conveniri possit, ne ex propria malitia commodum reportet;
cap. Intelleximus 7. *de Judiciis.* Et consequenter om- 12
nia ea agere, aut etiam petere potest, quæ ad sui legitimam defensionem necessaria sunt; *cap. Cum inter* 5. *de exceptionibus.*
Septimus effectus est privare Excommunicatum 13
saltem vitandum omni jurisdictione Ecclesiastica: ita ut omnia ejus acta invalida sint; *arg. cap. Audivimus* 4. *caus.* 24. *q.* 1. *cap. Ad probandum* 24. *de sentent.*
& re judicata. Unde Excommunicatus non potest 14
alium excommunicare; *cit. cap. Audivimus.* Neque 15
conferre Beneficia, *cap. unic. Ne Sede vacante in* 6. Neque eligere; *arg. cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine* 16
& cap. Cum inter 16. *de electione.* ubi declaratur, electionem factam a suspensis invalidam esse; omnis autem

tem Excommunicatus ab Officio & jurisdictione sus-
17 pensus est. Excipitur autem electio Summi Pontifi-
cis, quæ ob nullam Cardinalium Excommunicatio-
nem, suspensionem, vel interdictum infirmari po-
18 test. *Clement. Ne Romani §. Ceterum, de elect.* Octa-
vus effectus est privare Excommunicatum distribu-
tionibus quotidianis; *arg. cap. unic. de Clericis non*
19 *residentibus in 6.* & Concil. Trid. *sess.24. c.2. de reform.*
Nonus effectus est reddere Excommunicatum inca-
pacem, & inhabilem ad Dignitates, & Beneficia, &
omnia Ecclesiastica officia obtinenda; *c. Postulasti 7.*
20 *de Clerico excomm. ministrant.* Decimus effectus est
reddere Excommunicatum incapacem, & impoten-
tem ad obtinendum aliquod Rescriptum sive gratiæ,
sive justitiæ a Sede Apostolica, taliter quod impe-
tratum ipso jure sit nullum, nisi in ipsa causa Excom-
municationis, vel Appellationis ad Excommunicati
defensionem impetretur; *c. Dilectus 26. de rescriptis,*
21 & *c. Ipso jure 1. de rescript. in 6.* Undecimus effectus
est reddere excommunicatum suspectum de Hæresi,
si per annum in Excommunicatione insorduerit, *tex-
tu expresso in Conc. Trid. sess.25. c.3. de reform. in fine,*
ibi: *Sed si obdurato animo censuris annexus in illis per
annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de*
22 *hæresi suspectum, procedi possit.* Et si nullum impe-
dimentum alleget, seque purgare recuset, potest
condemnari ut Hæreticus; *cap. Cum contumacia 7.*
23 *de Hæreticis.* Duodecimus effectus est reddere Ex-
communicatos omnes communicantes extra casus a
jure concessos cum Excommunicato vitando, seu
24 non tolerato. Cum hac tamen distinctione, quod
communicantes cum Excommunicato in crimine
criminoso, scilicet cooperando crimini, & contuma-
ciæ, ratione cujus est lata Excommunicatio, incur-
runt Excommunicationem majorem, eo quod fa-
cientes, & consentientes par pœna constringat; *cap.
Nuper 29.* & *cap. Quod in dubio 30. de sentent. excom.*
Communicantes autem in rebus Sacris, aut politicis
incurrunt solummodo Excommunicationem mino-
rem; *cap. Illa quotidiana 39. de election. cap. Nuper
29. de sent. excomm.* & *c. Statuimus 3. de sent. excomm.*
25 *in 6.* Cum hac vero advertentia, quod communican-
do notabiliter in Sacris, & Divinis saltem publice
celebratis peccant mortaliter, communicando autem
in solis politicis, venialiter. Navarrus in *Manual.
cap. 17. 29.* Reiffenstuel *lib.5. Decretal. tit. 39. n. 148.
cum communi.*

26 Effectus Excommunicationis minoris sunt tres,
unus proximus, per se, & directus, & alii duo re-
27 moti, indirecti, & de consequenti. Primus, & di-
rectus effectus est, quod Excommunicatus Excom-
municatione minori nullum licite possit recipere Sa-
cramentum, & si aliquod recipiat, graviter peccet;
cap. Si celebrat 10. de Clerico excomm. ministrant. ibi:
Si celebrat, minori excommunicatione ligatus, licet
28 *graviter peccet &c.* Secundus, & indirectus, seu re-
motus effectus est, quod si sine necessitatis ratione
Sacramenta ministret, peccet saltem venialiter; *cit.
cap. Si celebrat,* ibi: *Peccat autem conferendo Eccle-
siastica Sacramenta; sed ab eo collata virtutis non ca-
rent effectu, cum non videatur a collatione, sed a par-
ticipatione Sacramentorum* (qui in sola consistit perce-
29 ptione) *remotus.* Tertius, & alter effectus indirectus,
remotus, & de consequenti est, quod Excommu-
nicatus minori Excommunicatione non debet eligi
ad Beneficium Ecclesiasticum, sed electio infirman-
da sit; *cit. cap. Si celebrat,* ibi: *Si tamen scienter
talis electus fuerit, ejus electio est irritanda pro eo,
quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum per-
ceptione a Sanctis Patribus est privatus,* ubi vides,
quod Decretalis ipsa reddit claram rationem, quia
cum Beneficium Ecclesiasticum suapte institutione
ordinetur ad Sacros Ordines suscipiendos, vel Mis-
sam celebrandam &c. a quibus minori Excommuni-
catione ligatus repellitur, venit de consequenti re-
pellendus etiam a Beneficiis Ecclesiasticis, *pro eo,
quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perce-
ptione a Sanctis Patribus est privatus.*

Additiones ex aliena manu.

Bona, quibus privatur excommunicatus, ab Au- 30
ctore in hoc Art. at opportunius hic afferuntur. Ea
denotantur vulgatissimo hoc versiculo.

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Oris nomine non solum osculum, sed etiam col- 31
loquium indigitatur, ut ne quidem per litteras, nun-
cium, signa, aut nutum cum eo agi debeat. Per τὸ 32
orare prohibetur omne commercium sacrum cum
Excommunicato. Voce *vale* omnis honorifica saluta- 33
tio designatur, quæ Excommunicato adeo denegan-
da, ut ne quidem caput aperire, neque assurgere, ne-
que via decedere, neque ullum aliud honoris, aut re-
verentiæ signum exhibere Excommunicato liceat.
Mensa communis porro esse nequit cum Excommuni- 34
cato, multo minus ergo communi lecto aut habita-
tione cum Excommunicato utendum. Denique *Com-* 35
munio prohibetur, qua appellatione omne commer-
cium civile designatur, ut nullum negotium civile vel
humanum cum eo suscipere liceat,

Patet hinc, statum Excommunicatorum civilem 36
nullum esse, eosque fere pro Capite minutis, seu iis
qui mediam Capitis diminutionem passi sunt, haben-
dos. Quod ut apertius liqueat, libet per aliquot effe-
ctus civiles fusissime ab aliis explicatos in compen-
dio ire.

I. *Excommunicatus neque accusare, neque agere po-* 37
test. Opponi propterea Accusatori potest exceptio
excommunicationis: ut ne quidem hæc elidatur per
replicationem, quod reus communicaverit cum Ex-
communicato Actore, quia hæc communicatio tan- 38
tum minorem excommunicationem operatur, atque
non a foro sed a Sacramentorum participatione re-
movet; *cap.2. 8. de Except.* Tametsi autem agere ne- 39
queat, conveniri potest, ne videatur de sua malitia
commodum reportare; *Cap.7. de Judic.* Opponique 40
potest exceptio hæc excommunicationis in qualibet
parte judicii; *cap.12. de Except.* Necesse tamen est, 41
ut excipiens de Excommunicatione speciem ejus
exprimat, ac intra spatium octo dierum ipsam pro-
bet; alioquin ea non obstante Judex procedere po-
test, quia compertum fuit sæpe per malitiam hanc
exceptionem opponi; *c.1. de Except. in 6.* Neque hoc 42
solum pertinet ad Ecclesiastica judicia; Sæcularis
quoque Judex per Censuram Ecclesiasticam compel-
lendus, ut Excommunicatos ab agendo repellat; *c.8.
de sentent. Excomm. in 6.*

43 II. *Excommunicatus nec pro aliis ullo modo in foro comparere potest.* Quod attinet ad jus postulandi, expresse decrevit Alexander IV. *in dict. cap.8. de sentent. Excomm. in 6.* ne Judices sæculares excommunicatos ad patrocinandum admittant, sive partes Acto-
44 ris, sive rei tueantur. Valida tamen acta sunt, licet admissus fuerit Excommunicatus ad patrocinandum.
45 Pariter nec procurator esse potest Excommunicatus;
46 *cap.7. de Judiciis.* Sed & valida esse ab eo gesta, si neque a Parte, neque a Judice repulsus sit, docent
47 communiter Canonistæ. Nec potest Notarius excommunicatus munus suum exercere in judicio, quod quamdiu hoc vinculo ligatus est, interim nullam fidem civilem mereatur. Denique nec testimonium ferre excommunicatus potest; *dict. cap.8. de sentent. Excom. in 6.*

III. *Excommunicatus ad officia publica non est admittendus, nec admissus munus suum exercere potest.*
48 Cautum est *in cap.24. de sentent., & Re judicat.* sententiam latam fore nullam, *si unus ex delegatis vincu-*
49 *lo excommunicationis publicæ innodatus fuerit.* Publica tamen denunciatio desideratur, quod evidentius postea, & generaliter constitutum est *in decretali Martini V. Ad evitanda scandala.*

IV. *Magistratui Excommunicato non amplius paren-*
50 *dum* Movet vero Giballinus quæstionem hanc: *An vassalli & subditi communicare possint cum Domino ex-*
51 *communicato?* Et posse authumat *in iis omnibus, quæ ad homagium & debitam subjectionem spectant ex regula generali. Quum enim vi censuræ Principes & alii Domini neque dignitatem, neque dominium, neque jurisdictionem amittant, tenebuntur vassalli & subditi ea omnia præstare Domino excommunicato vitando, quæ ante excommunicationem debebant. Quandoquidem enim manet idem jus in Domino, & obligatio in subdito, illa omnino implenda est, & si nequeat impleri absque communicatione, communicandum erit; atque ita solvenda tributa & alia debita in jure subjectionis, etiamsi in propria persona exhiberi debeant, ut sunt homagia quædam personalia. Si enim Privatus non amittit rerum suarum dominium per excommunicationem neque ejus prætextu potest spoliari bonorum suorum possessione a Domino; quo jure ipse Dominus ratione solius censuræ suis Juribus, dominiis, debitis, ac bonis spoliabitur a subditis fidelitatem, obedientiam, tributa, aliaque obsequia ad quæ præstanda ratione subjectionis tenentur denegantibus, quando manet eadem subjectio post excommunicationem, quæ ante illam erat?*
52 V. Et ut alios effectus civiles prætercam, *Infamia juris notatur excommunicatus; Cap. 17. cap. 6. quæst. 1* Sunt vero qui arbitrantur, infamiam hanc tantum esse
53 Canonicam, non Civilem; nisi inflicta fuerit Excommunicato propter crimen, quod jus Civile infamia notat.

ARTICULUS VII.

Excommunicatio quo ad ejus absolutionem.

1 AB Excommunicationibus a Jure latis, & nemini reservatis absolvere possunt, nedum Episcopi, & alii Prælati jurisdictionem habentes, sed pro Foro interno etiam Parochi, & simplices Confessarii, ut ex *cap. Nuper 29. vers. in secundo casu, de sentent. excomm.* deducunt Barbosa *sup. dict. cap. num.* 12. & 13. Fagnan. *num.* 16. & 29. Pirhing *in Jus Can. lib.5. tit. 39. num.* 41. Anaclet. *lib.5. tit.39. num.*146. & plurimi
alii. Ab Excommunicationibus a Jure latis, & Papæ 2
reservatis (exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & aliis sex casibus intra Italiam, & extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares, ut constat ex privilegio Pauli III. Constit. incip. *Cum inter cunctas*, emanata 3. *Junii* 1545. Patribus Societatis Jesu concesso, in quo communicant omnes alii Regulares.

Ab Excommunicationibus ab homine latis per sen- 3
tentiam specialem, potest absolvere solus ille, qui eas tulit, vel ejus Delegatus; *c. Pastoralis* 11. *§. Præterea de Offic. Ordinarii*, *cap. Quærentis* 16. *de Offic. Delegati.* Vel ejus successor; *cap. Si Episcopus casus.* 4
11. *quæst.*3. pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante; *cap. unic. de majoritat. & obedient. in 6.* Vel Su- 5
perior Censurantis plenam jurisdictionem in illum habens, ut Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suæ Provinciæ. Non sic autem Archiepi- 6
scopus respectu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelletur, quia Archiepiscopus non habet hanc jurisdictionem absolvendi a Censura, quam in proprium subditum tulit Episcopus suffraganeus, nisi ad eum a sententia censuræ appelletur, ut colligitur ex *c. Nullus Primas 7. caus. 9. qu.* 3. & ex cap. *Pastoralis* 11. *de offic. Ordinarii.* Nec etiam Legatus Sedis Apostoli- 7
cæ, qui licet aliquo modo Superior sit Episcopi, non tamen in ordine ad causam subditorum, nisi ad ipsum sit appellatum, ut deducitur ex *Concil. Trident. sess. 24. capit. 20. de reform.* Barbosa ibi, & alii.

Ab Excommunicationibus ab homine latis per sen- 8
tentiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt Episcopi, & alii Prælati jurisdictionem habentes, & pro Foro conscientiæ etiam Parochi, & alii Confessarii approbati, *ex cap. Nuper 29. vers. in secundo casu de sentent. Excomm.* Si autem Auctor il- 9
lius in ipsa generali sententia ejus absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest præter ipsum Reservantem, vel ejus Successorem, vel Delegatum ab eo, vel Superiorem ipsius, ut dictum est
num. præcedenti. Ab Excommunicatione minori a 10
Jure lata absolvere potest in Foro interno proprius Parochus, & omnis Confessarius approbatus, *ex cap. Nuper de sentent. Excomm.* quia, ut ibi habetur, Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, ita deducunt Nicol. *in flosc. verb. Excommun. numer.*9. Sayr. *de Censur. lib.*2. *capit.* 23. *num.*11. Anaclet. *lib.5. tit.39. §.5. num.*158., & alii plurimi.

Excommunicationis absolutio dari potest nedum 11
intra confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem, etiam absenti, & etiam invito; Pirhing *in jus Canon. lib.5. tit.39. num.* 164. Anaclet. *lib.5. decret. tit.39. §.8. num.*267. Pax Jord. *elucubr. lib.14. tit.2. num.*180., & multi alii passim. Immo 12
etiam mortuus absolvi potest ab eo, a quo poterat absolvi vivus, si ante obitum signa pœnitentiæ dedit, non directe, quia non est amplius homo super terram, sed ad hoc ut sit capax Ecclesiasticæ sepulturæ, & suffragiorum Ecclesiæ, *ex cap. A nobis 28. de sententia Excommunicationis.* Ex-

13 Excommunicationis absolutio variis modis dari potest. Primo *absolute*, ut cum ab habente plenam, jurisdictionem quis absolvitur nulla adjecta conditio-
14 ne. Secundo *conditionate*, ut cum quis absolvitur tantum sub conditione, v. g. absolvo te, si hoc, vel
15 illud feceris. Tertio *ad cautelam*, uti solet praemitti ante absolutionem Sacramentalem, & ante electionem, vel collationem Beneficii, vel Ordinis ad vitandam nullitatem, *ex cap. Venerabilis 52. de sentent.*
16 *excomm.* Quarto *cum reincidentia*, ita ut si absolutus intra certum tempus, hoc, aut illud non fecerit, reincidat in Excommunicationem, elapso enim termino praefixo, statim ipso Jure reincidit in ipsam, ut declaravit *Sac. Cong. Immun. in Barens. 19. De-*
17 *cembr.* 1643. Sic pariter absolutus propter mortis periculum, vel aliud legitimum impedimentum cum onere, quod cessante tali periculo, vel impedimento se praesentet Superiori, non ut iterum ab eo absolvatur, cum jam plene absolutus sit, sed ut pareat, & satisfaciat; *c. De cetero; & c. Quamvis de sentent. Excom.* si cessente tali periculo, & impedimento, cum commode potest, non se praesentet Superiori, reincidit in Excommunicationem ipso jure, *ex cap. Eos,*
18 *qui 22. de sentent. Excomm. in 6.* Quinto ad certum dumtaxat effectum v. g. ut Excommunicatus possit in judicio examinari, vel testimonium ferre, vel alium actum sibi alias prohibitum exercere, quo tamen casu Excommunicatus non ab ipsa Excommunicatione, sed ab aliquo ipsius effectu dumtaxat liberari censetur, ut cum aliis advertit Pirhing *lib. 5. in jus Canon. de sentent. Excommunicat. numer.* 165.

19 Absolutionis formae variae etiam esse possunt. Si quis auctoritate propria Excommunicatum absolvat, poterit hac uti forma: *Absolvo te a vinculo Excommunicationis, quod incurristi, propter hoc, vel illud crimen, & restituo te Sacramentis Ecclesiae, & fide-*
20 *lium communioni: In nomine Patris &c.* Si vero absolvat auctoritate delegata, poterit uti ista: *Auctoritate Omnipotentis Dei, & SS. Apostolorum Petri, & Pauli SS. D. N. Papae N. vel Eminentissimi, vel Illustrissimi Nostri N. N. in hac parte tibi concessa, & mihi commissa, absolvo te a vinculo Excommunicationis, quod incurristi propter tale, vel tale crimen, & restituo te Sacramentis Ecclesiae, & communioni Fidelium: in nomine*
21 *Patris &c.* Si autem Excommunicatio non sit certa, sed dubia, uti poterit ista: *Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & ego auctoritate ipsius te absolvo a vinculo Excommunicationis, si quod incurristi, ob tale*
22 *crimen, & restituo te &c.* In casu autem quod absolutio detur publice, & solemniter, praemitti solet aliquis psalmus poenitentialis cum quibusdam versiculis, & orationibus in Rituali praescriptis, *ex cap. A nobis 28. de sentent. Excomm.*

Nemo debet absolvi a majori excommunicatione, 23
sive pro Foro interno, sive pro externo, nisi prius juramento promittat de parendo mandatis Ecclesiae, vel absolventis, & de non committendo in posterum hujusmodi delicta; *c. Ex tenore 10. c. Ad haec*
12. de sentent. Excomm. Et etiam nisi satisfecerit parti 24
laesae saltem per transactionem ob damnum, vel injuriam, ratione cujus fuit Excommunicatus; *cap. Solet de sentent. Excommun. in 6.*, vel si hoc statim fieri nequit, sufficiens cautio per pignora, vel fidejussionem praestetur, vel si nec ista ob inopiam, vel aliam causam fieri potest, praestetur per juramentum, quia nemo ad impossibile obligari potest, ut tenet Pirhing. *in jus Canon. lib. 5. tit. 39. num. 163.* Anaclet.
lib. 5. Decret. tit. 39. §. 8. num. 168., & alii passim. Si 25
autem ita absolutus postea satisfacere negligat, non reincidit in priorem Excommunicationem, sed poterit iterum a Judice excommunicari; *cap. Ad re-*
primendam, de Offic. Ord. Absolvens autem ante prae- 26
stitum juramentum de parendo mandatis Ecclesiae, vel ante praestitam satisfactionem parti laesae, illicite quidem absolvit, sed valide, quia haec non pertinent ad substantiam absolutionis; *cap. Venerabilibus 7. §. Sa-*
ne in fine, de sent. Excomm. in 6. (a) Absolutio extor- 27
ta metu gravi injuste in eum finem incusso, est invalida; *cap. De iis quae vi, in 6.*

* A quibuscumque censuris excommunicationis, 28
suspensionis, & interdicti, etiam contentis in Bulla Coenae Domini, absolvere potest Major Poenitentiarius, Regulares quidem in utroque foro reliquos vero in foro conscientiae tantum: quamquam & illos potest absolvere in utroque foro a censuris publicis latis a jure, Apostolicae Sedi reservatis, & etiam nominatim declaratis, vel latis nominatim ab homine, si expiraverit jurisdictio judicis delegati, a quo latae fuerunt, vel quando proprios Judices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei isti, ut satisfaciant parti, alioquin reincidunt in eamdem censuram. Si vero haec satisfactio a parte recusetur, tunc Major Poenitentiarius illi praescribat hanc satisfactionem, qua a parte recusata, nihil ultra agendum est. Benedict. XIV. Constitut. incipien. *Pastor bonus* Bullar. *tom. 1. n. 95. §. 7.* *

Additiones ex aliena manu.

Ut in hac absolutionis materia recte procedatur, 29
distinguenda est excommunicatio lata *ab Homine* ab Excommunicatione lata *a jure*. Ab excommunicatione lata *ab homine*, ut recte monet Auctor, is regulariter absolvere potest, qui eam tulit. Idem dic de Successore, & sede vacante Capitulo, quia non ipsa singularis, & individua Persona Excommunicantis attendenda est, sed ipsum Officium, seu di-

 gnitas

Romani Theologi Notae ad num. 26.

(a) Nedum illicita, sed & invalida est absolutio ante praestitam satisfactionem parti laesae, & juramentum interpositum de parendo Ecclesiae mandatis, si absolutio sit de iis criminibus, quae in Bulla Coenae indicantur. Etenim in §. *Caeterum* praedictae Bullae praecipitur, ut nullus talibus detentus criminibus, nisi cautione praestita absolvatur, atque adeo facultas absolvendi cum sub ea tantum conditione sit concessa, nulla omnino esse censetur, nisi eadem conditio posita fuerit, ut multorum fert sententia Theologorum, teste Lacroisio *lib. 7. num. 167. pag. 592. editionis Coloniensis.*

gnitas, vi cujus auctoritas ferendi Censuras competit illi, qui censuram tulit. Superior quoque absolvere potest, si ad eum sit appellatum propter jurisdictionem acquisitam ex appellatione. Summus vero Pontifex ob summam in Ecclesia potestatem etiam citra appellationem valet absolvere. De disciplina vero tum antiqua, tum recenti de absolutione a Superiore impertienda consule Vanespen. *jur. Eccles. univers. part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 11. *§.* 1., *&* *plur. seq.*

30 De Excommunicato a suo Episcopo, an absolvi possit ab Episcopo novi domicilii quæri solet? Obtinuit distinctio, ut Excommunicatus per sententiam generalem sui Episcopi possit absolvi, non item Excommunicatus per sententiam specialem ejusdem; Confer Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 161. Suarez *de Censur. disput.* 7. *sect.* 21. *n.* 26. Eademque distinctio secundum mox laudatos Auctores recepta est, si Excommunicatus a suo Episcopo fiat Religiosus, ut scilicet excommunicatus per sententiam generalem absolvi queat a Superiore ipsius Religiosi, nequaquam vero Excommunicatus super specialem sententiam.

31 Disputatur & de eo, an post interpositam appellationem absolvere valeat Judex a quo? Affirmant inter alios Vames. *in cap.* 17. *fer per tot. de Appellat.* Suarez *de Censur. disput.* 7. *sect.* 2. *n.* 31. *& seq.*

32 Gravior est quæstio, an ab Excommunicatione *ipso jure* in Litteris Apostolicis comminata absolvere queat Judex, qui sententiam declaratoriam pronunciavit? Dubium inde oritur, quod Judex hic non videtur proprie excommunicasse, adeoque haud valet absolvere. At affirmativam sententiam, modo in ipsis Litteris Apostolicis excommunicatio non sit Papæ reservata, tenuit Rota *in Alerien. Parochialis* 10. *Jan.* 1746. *§.* 7. *cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decan. &* 1. *Julii ejusdem ann.* 1746. *§.* 1. *cor. Illustris. Caprar. Alm. Urb. Gubernatori.*

33 Hæc de absolutione ab excommunicatione lata *ab homine*. Quoad vero excommunicationem a *Jure* latam, hæc Regula communiter statuitur: *Si Pontifex, aut Conditor Canonis, ejus absolutionem specialiter non reservaverit, absolvi unisquisque poterit a proprio Episcopo; immo & a proprio Sacerdote: Cap. Nuper, de sentent. Excomm.*

Nomine Episcopi, observante Suar. *de Censur. disp.* 5. *sect.* 3. intelligitur Episcopus proprie Excommunicati; item qui in Episcopalem jurisdictionem succedit. Vagabundos vero absolvere potest Episcopus Loci, in quo actu habitant; Zoes. *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 164.

34 Nomine *proprii Sacerdotis*, notante *eodem Auctore* ubi supra, venit proprius Parochus Excommunicati. Et ratione vero mox citatæ decretalis venit quilibet Presbyter habens auctoritatem absolvendi, approbatus scilicet a suo Ordinario tamquam Minister Sacramenti Pœnitentiæ a peccatis mortalibus, præsertim quia, ut monet laudatus Auctor *d. disp.* 7. *sect.* 4. quatenus munus illud exercent Presbyteri, subeunt vices, & munus proprii Parochi. De absolutione ad cauthelam vide Vanespen. *Juris Eccles. univ. part.* 3. *tit.* 11. *c.* 11. *§.* 16. *& plur. seq.*

Articulus VIII.

Absolutio pro Foro conscientiæ an prodesse possit etiam pro Foro externo?

Absolutus in Foro interno ab Excommunicatione, si non fuerit nominatim Excommunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, præsertim si constet ita esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia, præterquam in judicio, ubi lis movetur; Leslius *in Auctar. v. absolut. cas.* 8. Krimer *num.* 1848. Claudius la Croix *lib.* 7. *de Censuris num.* 154. & alii passim. Absolutus in Foro conscientiæ ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in divinis, & politicis, Missam publice celebrare, & alia hujusmodi. Si vero Excommunicatio, a qua fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria, & publica, poterit tantum in occulto celebrare, & alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum; ad evitandum enim scandalum, si ejus Excommunicatio fuerit notoria, quandiu de legitima ejus absolutione publice non constat, debet se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, & se publice abstinere ab omnibus, quæ Excommunicatis interdicuntur; Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *p.* 1. *c.* 7. *n.* 7. Avila *de censur. p.* 2. *cap.* 7. *disp.* 3. *dub.* 12. Navarr. *lib.* 2. *cons. ultim. de judiciis num.* 7. Reiffenstuel *in jus canon. lib.* 5. *decret. tit.* 29. *§.* 8. *nu.* 247. *&* 248. Claudius, Henriquez, & alii. 1 2 3

Absolutus in foro conscientiæ tantum, si ejus crimen deferatur ad Judicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Judice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineat, ut plures declaravit Sac. Congr. per sequentia, & similia verba: *Non prohibetur Episcopus, vel alius Superior, affigere Cedulones, & punire Excommunicatum, licet fuerit in Foro conscientiæ absolutus, vel cum Brevi Sacræ Pœnitentiariæ, vel cum Bulla Cruciatæ, aut Jubilæi, vel in vim cap. Liceat sess.* 24. *Concil. Trident. vel alio quocunque modo, quia isti duo Fori sunt separati, & actum in uno, non adfert præjudicium in altero. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in Foro conscientiæ datam, etiam pro Foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in præjudicium partis.* In Compsana 14. *Junii* 1591. & in Oppiden. 8. *Jun.* 1621. & in Milet. 30. *Sept.* 1622. 4

Additiones ex aliena manu.

Distinctio in subjecta materia recepta, hæc est. Si in Bulla Jubilæi, vel alia quavis absolute detur facultas absolvendi a censuris, valet absolutio in utroque Foro. Sin autem facultas hæc detur, prout dari ut plurimum solet, *in Foro conscientiæ regulariter*, non prodest pro Foro exteriori. Dico *regulariter*, nam si quis ob debitum, seu damnum, injuriam, vel contumaciam manifestam, fuerit a Judice excommunicatus, & nominatim declaratus seu denuntiatus, & satisfacta Parte absolvatur a Confessario vi Bullæ Jubilæi, vel similis, censetur absolutus etiam in Fo- 5 6 7

Foro exteriori, ut tenent quam plures Doctores rela-
8 ti a Bossio *de Jubilæo sect. 1. cas. 25. per tot.* qui sententiam hanc probat quibusdam declarationibus S. Pii
9 V. & Gregorii XIII. Quomodo vero constare debeat de satisfactione Partis, tum de absolutione tradit idem Auctor *dict. sect. 1. seq. cas. 26.*

ARTICULUS IX.

Excommunicati quinam vitandi sint? in quibus, & qualiter vitari debeant?

1 Jure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi, cum hac differentia, quod illi, quorum Excommunicatio erat publice nota, publice etiam erant vitandi, & illi quorum Excommunicatio erat occulta, occulte etiam & privatim tantum erant vitandi ab iis, qui eam Excommunicationem notam habebant, uti patet *ex cap. Cum non ab homine 14. de*
2 *sent. excomm.* Jure novo post Concilium Constantiense celebratum circa annum 1414. & confirmatum a Martino V. sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, & nominatim quoad personam a Judice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clerici, & per hoc Excommunicationi Canonis *Si quis suadente diabolo &c.* subjecti, ut clare patet ex Constit. ipsius Martini V. incip. *Ad evitanda animarum pericula* &c. Nec officit quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constanti-
3 ensi, & Martino V. præcipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicunque alii Excommunicati; quia dictum Concilium Basileense ab Eugenio IV. fuit revocatum, nec a Sede Apostolica fuit confirmatum, exceptis paucis quibusdam Constitutionibus a Nicolao V. receptis, intra
4 quas non est ea de evitandis Excommunicatis. Ultra quam quod consuetudine (quæ est optima Legum interpres, & per se ipsam sufficiens ad legem innovandam) introductum est, ut in dies experimur, ut hæretici notorii, aliique Excommunicati non evitentur, nisi vel nominatim sint denunciati, vel sint notorii percussores Clericorum, & sic, si in hoc valuisset Concilium Basileense, jam ei derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitime præscriptam, ut deducitur *ex cap. fin. de consuetudine.*
5 Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut debeat vitari, quando ejus crimen adeo notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo juris suffragio excusari, ut statuit Pontifex in
6 cit. Bulla *Ad evitanda*. Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, per plurium testimonium, seu per publicam & constantem famam ita esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, & ejus malitia excusari.
Quod si talis percussio esset occulta, vel percussor 7
posset se defendere, & excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione iræ, in motu primo primi, vel ex joco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus, ut clare deducitur ex verbis ipsius Bullæ: *Sine aliquo Juris suffragio accusari possit.*
Casus vero, in quibus vitari debent taliter Excom- 8
municati, reducuntur specialiter ad quinque deductos *ex cap. Excommunicatos 17. caus. 11. quæst. 3.* ubi habetur: *Nullus cum Excommunicatis in oratione, aut cibo, & potu, aut osculo communicet, aut Ave eis dicat, quia quicumque in his: vel aliis prohibitis scienter Excommunicatis communicaverit juxta Apostolorum institutionem, & ipse simili Excommunicationi subjacebit;* & omnes in hoc vulgato carmine comprehenduntur: *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.*
Per ly *Os* intelligitur prohibitus discursus cum 9
Excommunicato, etiamsi fiat per litteras, nutus, internuntium, aut alia signa; sic enim prohibentur oscula, amplexus, & alia hujusmodi signa amicitiæ, nec non receptio munerum. Per ly *Orare* intelligitur prohibita omnis communicatio in sacris, & orationibus, non enim licet cum Excommunicatis ora- 10
re, interesse processionibus, Missis, & aliis divinis Officiis, nec Missam coram ipsis celebrare. Immo dato quod Excommunicatus vitandus ingrederetur Ecclesiam Missam auditurus, deberet moneri ut exiret, & si nominatim monitus nollet exire, novam Excommunicationem Papæ reservatam incurreret; *Clem. 11. de sent. excomm.* & posset per vim expelli. Si vero ratione suæ præpotentiæ nequiret ab Ecclesia expelli, tunc essent omittenda divina Officia, & ipsa Missa, si Sacerdos nondum pervenisset ad Canonem, vel ut alii volunt ad Consecrationem, tunc enim deberet prosequi usque ad sumptionem, ac Sacrificium maneret incompletum, & facta sumptione Calicis, deberet discedere, & reliqua in Sacristia peragere, vel ommittere, si talis locus non adesset. Omnes adstantes autem deberent in tali casu statim ab Ecclesia exire, excepto Ministro Altaris, aliter peccarent participando in Divinis cum Excommunicato vitando, & Excommunicationem saltem minorem incurrerent. (*a*) Per ly *Vale* interdicitur 11
omnis honorifica, & amica salutatio, verbis, signis, gestu, & manus tactu facta. Per ly *Communio* pro- 12
hibetur omnis societas cum Excommunicatis vitandis in habitatione, contractibus, judiciis, laboribus, aliisque exercitiis. Per ly *Mensa* prohibetur com- 13
municatio in cibo, potuque, non enim licet manducare, & bibere cum Excommunicatis vitandis, etiamsi

Romani Theologi Nota.

(*a*) Si Excommunicatus vitandus Ecclesiam ingrediatur dum divina celebrantur officia, monendus est ut abeat. Abire nolens vi compelli potest, modo tamen sic fieri possit, ut nullum grave incommodum, vel scandalum emergat. Tunc enim satius est ut interruptis officiis Populus omnis aufugiat. Veteris Ecclesiæ usum, & praxim fuisse, ut excommunicati non expellerentur ab Ecclesia, nisi tempore offertorii, Auctor est Cabassutius *in Theoria, & praxi juris Canonici lib. 5. c. 11. n. 5.* Eo ergo tempore si excommunicatus exire detrectet, nec vi compelli queat, Missa inchoata abrumpenda est. Quod si Canon esset inceptus, solo manente Ministro debet eam Sacerdos prosequi usque ad Communionem inclusive, & reliqua in Sacristia perficere. Videatur Antoine *Tract. de Censuris cap. 2.*

etiamsi reperiantur in eodem Collegio, Monasterio, & Domo.

14 Qui in aliquo ex supradictis casibus absque rationabili excusante causa communicat cum excommunicato vitando, peccat, & incurrit Excommunicationem minorem, *ex cap. Excommunicatos* 17. *caus.* 11.
15 *q.* 3. Etsi communicet cum ipso cooperando contumaciæ, & crimini, propter quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei auxilium, consilium, aut favorem, præter peccatum mortale, incurrit in Excommunicationem majorem, quia facientem, & consentientem par pœna constringit; *c. Nuper* 29. *&*
16 *cap. Quod in dub.* 30. *de sent. excomm.* Communicans cum Excommunicato nominatim a Papa, ac publicè denunciato, si est Clericus, incurrit Excommunicationem majorem, si est Laicus solum Excommunicationem minorem, *ex cap. Significavit* 18. *de sent. Excommunicat. & ex cap. Excommunicatos* 17. *caus.* 11. *quæst.* 3.

17 Causæ rationabiles, ob quas licet communicare cum Excommunicatis vitandis, deducuntur *ex cap. Quoniam multos* 113. *caus.* 11. *quæst.* 3. & comprehenduntur in hoc vulgato versiculo.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse,

18 Per ly *Utile* intelligitur utilitas notabilis, sive spiritualis, sive corporalis, tam Excommunicati, quam communicantis, propter enim utilitatem spiritualem excommunicati licet cum consiliis, & exhortationibus persuadere ad resipiscentiam, & conversionem, & cum ipso conversari, & libere agere in iis, quæ pertinent ad absolutionem; *ex cap. Cum voluntate* 54. *de sentent. excomm.* propter autem utilitatem communicantis licet ab eo exigere debitum; *c. Si vere* 34. *de sent. excomm.* & eum convenire in judicio, *ex cap. Intelleximus* 7. *de judiciis*, & ad eum tamquam ad Advocatum, Chirurgum, & Medicum recurrere licet, si alius non reperiatur, a quo æque utiliter subsidium
19 habere possit; *ex cap. Si vere* 34. *de sent. excomm.* Per ly *Lex* intelligitur lex matrimonialis, ratione cujus, si unus vel uterque conjux sit Excommunicatus, nihilominus eis licebit conjugii debitum petere, reddere, & in omnibus aliis rebus inter se communicare, ut in gubernatione, & directione domus, in colloquiis, mensa, & hujusmodi; *ex c. Quoniam multos caus.* 11. *quæst.* 3. *& cap. inter alia* 31. *de sent. excomm.*
20 Per ly *Humile* intelligitur humilitas subjectionis, vi cujus liberi cum Parentibus, servi, villici cum Dominis suis, Religiosi cum suis Prælatis, Clerici cum Episcopis, & Superioribus suis, & milites cum belli ducibus Excommunicatis possunt communicare; *ex cap. Quoniam multos caus.* 11. *quæst.* 3. qua ratione Parentes, Domini Superiores, Duces &c. communica-
21 re etiam possunt cum suis liberis, servis &c. Per ly *Res ignorata* intelligitur ignorantia tam juris, quam facti, dummodo non sit affectata, vel crassa, & hujus ratione excusatur a culpa, & censura, qui communicat cum Excommunicato ignorato tali, vel si scit esse Excommunicatum, ignorat eum esse vitan-
22 dum, *ex c. fin. de constitut. in* 6. Per ly *Necesse* intelligitur omnis necessitas communicandi, tam ex parte Excommunicati, quam communicantis, sive hæc necessitas sit animæ, vel corporis, vel famæ, vel fortunæ, vel obligationis alicujus contractus; *cap. Inter alia, de sent. Excomm.* sive talis necessitas oriatur ex violentia, vel metu gravi injuste incusso, vel ex defectu victus, vestitus, medicinæ, consilii, vel cujuscumque auxilii necessarii, *ex cap. Si vere* 34. *de sent. Excomm. & ex cap. Quoniam* 103. *caus.* 11. *quæst.* 3.

Additiones ex aliena manu.

Quæ de effectibus excommunicationis majoris dicta sunt *in articulo* 6. & in additione, ea de jure antiquo obtinent etiam in Excommunicato non denunciato. At jure novo *Extravagantis Ad evitanda* restricta sunt, ut monet Auctor, ad eos excommunicatos, qui expresse & specialiter, idest nominatim denunciati sunt, tum ad eos, qui notorie inciderunt in sententiam Excommunicationis latam pro sacrilega manuum injectione in Clericum, quamvis denunciati non sint. 23 24 25

Hæc vero habet hic Zoesius *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 108. *De posteriori* (inquit) *tantum est quæstio, quum in Exravagant. Ad evitanda, in dict. Concilio Constantiensi non fiat mentio notorii percussoris Clericorum, sed generaliter notorii Excommunicati, qui talis est, ut nulla tergiversatione celari possit, ut non debeat restringi tantum ad notoriam Clerici percussionem, sed uti verba citata a Navarro dict. tit.* 27. *num.* 35. *sonant, generaliter locum habere in quolibet Excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sensit Navarr. dict. loco. Sed consuetudine postea restrictam esse dictam Extravagantem ad percussionem Clerici notoriam. Alii tamen dictam Extravagantem aliter citant, pro his: Aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, legentes: Salvo si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam a Canone adeo notorie constiterit incidisse &c. Quam lectionem plerique sequuntur tenentes, non alios vi istius Extravagantis excommunicatos hodie esse vitandos, quam denunciatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista limitatio recepta, quum videamus passim Catholicos cum Hæreticis publice sine scrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret possibile.* 26

Quod attinet ad illos, quos priori loco diximus esse vitandos, disputari solet, num post sententiam specialem ab Homine latam, requiratur denunciatio? Negant aliqui innixi *dict. Extravaganti Ad evitanda*, quæ solum excipit Excommunicatos a Jure, vel ab Homine per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi, talem a Judice publicari vel denunciari specialiter & expresse; ut videatur hunc effectum habere illa, quæ ab Homine est specialiter promulgata. At sententia Communior, & quidem probabilior est, etiam eo casu ad prædictum effectum requiri denunciationem, idque quia consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita sit interpretata *dictam Extravagantem*. Accedit, quod conveniat fini ejusdem Extravagantis; Lata enim ea fuit ad evitanda scandala, & succurrendum timoratis conscientiis. Id autem contingit facilius posita opinione affirmante, quam opinione negante; quum sæpe non sit ita notorium sententiam excommunicationis esse latam, nisi publicata sit; Confer Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 110. Hurtad. *de Excommunic. disput.* 2. *diffic.* 3. *num.* 7. 27 28

Quoad vero notorios Clerici percussores, duo concur- 29

currant oportet, ut ii dicantur notorii, adeoque sint
vitandi; nempe & quod percussio Clerici sit notoria
notorietate seu evidentia facti, & quod ea percussio
30 minime possit apparenti aliqua ratione excusari. De
utroque vero consule Hurtad. *de Excomm. disp. 2. difficult. 3. num. 9. & seq.*

31 An cum Excommunicatis non necessario vitandis
communicari non modo in humanis, sed & in divinis possit, Vide Hurtad. *de Excommunic. disp. 2. difficul. 4. per tot.*

Articulus X.

De Excommunicatione Canonis quo ad suum esse, & intelligi.

1 Excommunicatio *Canonis* sic appellatur ex quo
lata sit *in Canone* 15. *Concilii II. Lateranensis* sub
Innocentio II. *cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *qu.* 4.
per hæc verba: *Si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

2 Per ly *Si quis*, comprehenduntur omnes utriusque
sexus personæ Excommunicationis capaces, unde
etiam ad feminas extenditur, ipsæ enim si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint, hanc
Excommunicationem incurrunt per Glossam *in d. cap. Si quis*, & exponitur *cap. Mulieres 6. de sentent. excomm.* dum Episcopo committitur posse feminas absolvere, si manus violentas in Clericum, vel Mona-
3 chum injecerint. Per ly *Suadente diabolo*, denotatur
quod ad incurrendam hanc Excommunicationem requiritur gravis injuria, & in ratione sacrilegii peccatum mortale, ita ut hæc simul concurrant, & prava
voluntas intendens Clericum, vel Monachum graviter lædere, & externus effectus, seu ipsa gravis læsio
in rebus corporis, vel honoris ipsius, unde si unum
ex istis deficiat, non contrahitur hæc Censura, quia
Canon tria copulative ad hanc incurrendam videtur
requirere, scilicet factum consummatum, dum dicit *manus injecerit*, animum injuriandi, dum dicit
suadente diabolo, & violentiam, dum dicit *violentas manus*, uti notat inter alios Sperellus *decis.* 54. *n.* 12.

4 Per ly *manus violentas injecerit*, comprehenditur
quælibet actio exterior injuriosa personam Ecclesiasticam, vel res ei adhærentes violenter tangens sive
immediate, sive mediate, sive fiat manu, sive pede, brachio, aut quovis alio instrumento capaci ad
lædendum Clericum, vel Monachum, quia *Canon*
utitur verbo *manus*, ex quo manus sit instrumentum
magis aptum, & solitum ad exteriores violentas injurias inferendas, uti esset Clericum occidere, mutilare, vulnerare, percutere, eum violenter detinere in publica, aut privata custodia, eripere aliquid
per vim, & injuriam de manibus, vel corpore ipsius,
ut librum, pileum, aut vestem ei adhærentem, ipsum conspergere aqua, pulvere, lapillis, eum persequi, ut in fluvium, aut fossam incidat, equo decidat, & similia; Glossa *in d. c. Si quis, verb. manus, & cap. Nuper 29. de sent. excomm. & in cap. Si quis pulsatus* 13. 33. *quæst.* 3. Injicere manus violentas in
equum, cui Clericus insidet, illum occidendo, vulnerando, percutiendo, aut detinendo; licet enim
hujusmodi violentiæ Clerico illatæ graves non sint
comparative corporis, sunt tamen graves, atque
mortales comparative honoris, qui contumeliose læditur, uti notavit Innocent. III. *in cap. Nuper 29. de
sent. excomm.* Per ly *in Clericum* intelliguntur quicum- 5
que saltem primam Tonsuram ab Episcopo acceperunt, ut colligitur *ex cap. Cum contingat, de ætate,
qualitate, & ordine præfic.* Sic etiam Clerici conjuga- 6
ti, si cum unica, & virgine contraxerint, Habitum,
& Tonsuram deferant, & alicui Ecclesiæ de mandato
Episcopi ministrent; *cap. unic. de Clericis conjug. in 6.*
Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 6. *de reform.* Canonis au- 7
tem privilegio non gaudent Clerici bigami, qui contraxerunt cum duabus, vel cum una corrupta; *c. unic.
de bigamis in 6.* Item Clerici, qui dimisso Habitu, & 8
Clericali Tonsura, negotiis sæcularibus se immiscent,
si ter ab Episcopo moniti non se emendent; *cap. In
audientia* 25. *cap. Contingit* 451. *de sentent. Excomm.*
Item Clerici realiter degradati, & solemniter depo- 9
siti; *ex cap. Degradatio in 6. de pœnis lib.* 5. *tit.* 9. Item 10
Clerici se enormitatibus immiscentes, idest si latrocinia, & seditiones iniquas perpetrent, si bella, & seditiones in populo commoveant; *cap. Cum non ab homine* 14. *& cap. Perpendimus* 23. *de sent. Excommun.*

Per ly *vel Monachum*, intelliguntur omnes Regu- 11
lares utriusque sexus; *cap. Cum illorum* 32. *& c. De
Monialibus* 33. *de sent. Excomm.* Etiam Conversi, & 12
Conversæ, *cap. de monialibus, & cap. Non dubium*
5. *eod. tit.* Etiam Novitii, & Novitiæ; *cap. Religioso,* 13
de sent. Excomm. in 6. Item Tertiarii, & Tertiariæ 14
mendicantium in Congr., & communitate viventes,
ex Constit. Leonis X. incip. *Dum intra*. Item mulie- 15
res Tertiariæ in propriis Domibus viventes, virginalem, & cælibem vitam ducentes ex voto castitatis de
Ordinarii licentia emisso, ex d. *Constit.* 22. *Dum intra*
edita a Leone X. 1. *Maii* 1518. *in Concil. Later. sess.* 11.
Item, Eremitæ Habitum Eremiticum, ex legitima 16
facultate deferentes, & sub speciali obedientia Episcopi, vel alterius Prælati alicui Ecclesiæ, vel Eremitorio in Communitate, vel separatim deservientes,
isti censentur Personæ Ecclesiasticæ. Sic Glossa *in c.
Qui vere* 16. *q.* 1. *verb. vero*, asserens, quod tales
Eremitæ gaudent privilegio Clericorum, licet non
renuncient propriis; Fagnan. *cap. Nullus num.* 61. *de
Foro competent.* post Cardin. in Clement. *Per litteras
num.* 9. *de præbend.* Innocentius *cap. Cum Monasterium* 13. *de election.* dicens, quod licet Eremitæ possint habere proprium, quia non abrenunciant, tamen
Ecclesiasticæ Personæ sunt; Anaclet. *lib.* 3. *decret. tit.*
1. *de vita, & honestate Clericorum num.* 25. & multi
alii. Vide verb. *Eremita num.* 13. Item omnes illi, 17
qui assumpto Habitu Religioso Monialium servituti
sunt addicti, & pro illis eleemosynas quærunt, &
prope Monasterium earum more vivunt. Sic etiam
Laici, qui Habitu Clericali incedunt, & inserviunt
Congregat. Presbyterorum, qui Collegialiter sub certo
Superiore modo Religioso vivunt; sic Antonellus *n.*
22, Matthæucci *Official. Cur. quoad excommunicationem Canonis num.* 10. Felix Potestas *Minist. Sacram.* 18
Pœnit. cap. 3. *num.* 3560. & alii. Item Equites S. Joan- 19
nis Hierosolymitani vulgo dicti *Cavalieri di Malta*;
ipsi enim emittunt tria Vota substantialia in Religio-
ne

ne a Sede Apost. approbata, & sunt vere Religiosi, & si se invicem percutiant, Pontifex eis concedit, ut ab Excommunicatione hac de causa incursa absolvi possint ab eorum Priore Sacerdote; *cap. Canonica 59. de sent. Excomm.*

Additiones ex aliena manu.

20 Num excommunicatio contenta in Canone hoc *Si quis suadente diabolo caus. 17. quæst. 4.* sit latæ an fe-
21 rendæ sententiæ, non immerito dubitari potest. Non ignoro, quod seculo decimosecundo, quo in Concilio Lateranensi sub Innocentio II. dictus *Canon* latus fuit, jam in Ecclesia erant in usu excommunicationes
22 *latæ sententiæ*. Sed formula illa: *Anathemati subjaceat*, qua usus est præfatus *Canon*, non videtur importare excommunicationem *latæ sententiæ*. *Hæc formula* (ut recte ait Vanespen. *Jur. Eccles. univ. part. 3. tit. 11. cap. 6. §. 20.*) *non videtur magis latam sententiam importare, quam hæc: Sit Anathematizatus:*
23 *Sit sequestratus: quæ tamen, juxta Gloss. in cap. 2. de For. competent. verb. Sequestratus, nonnisi Excommunicationem ferendæ sententiæ significat.*

24 Cæterum Doctorum interpretatione, tum usu Fori, continet *d. Canon* excommunicationem latæ sententiæ, quod sane sufficit, nam, ut inquit Paulus *in l. 11. ff. de legibus*, *minime sunt mutanda quæ interpretationem certam semper habuere.*

ARTICULUS XI.

Quinam ab incursu hujus Excommunicationis excusentur, vel non?

1 PRimo ab incursu hujus Excommunicationis excusantur, qui laborant ignorantia invincibili, tam juris, ut si quis invincibiliter ignorat, ob Clerici percussionem esse statutam Excommunicationem, quam facti, ut si quis ignorat, eum, quem percutit, esse Clericum, & si res deducta sit ad Forum externum, & de ignorantia ipsius dubitetur, sit ipse paratus etiam cum juramento suam ignorantiam probare; *c. Si vero 4. de sent. Excomm.* Sic qui percutit Laicum putans esse Clericum, contrahit quidem malitiam sacrilegii, sed non incurrit excommunicationem, quia ut hæc incurratur, debet re ipsa, & non tantum in apprehensione, Clerico, vel statui Clericali irrogari injuria; Del bene *sect. 21. n. 1.* La Croix *lib. 7. num. 322.* & alii passim, *arg. cit. c. Si vero 4. de sent. Excomm.* & sic de similibus; ut si qui ex conscientia erronea putet esse annexam censuram (quæ revera annexa non est) actioni, quam operatur, hic quidem gravius peccat, quatenus operatur contra suam conscientiam dictantem rem gravius prohibitam, at nullatenus incurrit censuram propter rationem allatam. Tum quia ignorantia invincibilis semper excusat ab incursu censuræ; textu expressu *in c. Ut animarum periculis 2. de Const. in 6.* & concordat *cit. cap. Si vero 4. de sent. Excomm.* & tenent Docto-
2 res communiter. Secundo excusantur, qui Clericum percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ; *c. Ex tenore 10. hoc tit. & cap. Significasti, de homicid. voluntar. lib. 5. tit. 12.* ubi expresse habetur: *Quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant, tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.*
Tertio excusantur, qui fortuito, & subitanea ira, 3
vel passione sine sufficienti deliberatione Clericum lædunt, ut colligitur *ex c. Si vero 3. de sent. Excomm.* & tenent expresse Glossa ibid. *verb. fortuito*, ubi dicit: *Tunc enim non imputatur, quia casus fortuiti prævideri non possunt.* Quarto excusantur Clerici se ad 4
invicem percutientes ex mero joco, & levitate, & non ex odio, invidia, aut indignatione, quia ut expresse habetur *cap. Super 1. de sent. Excomm. non potest in ipsis injectio manuum violenta notari.*

Quinto excusantur percutientes Clericum, vel Mo- 5
nachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore, & uxore, ut habetur expresse *in cap. Si vero 3. de sent. Excomm.* Non excusantur autem, si occidant, vel percutiant non statim ac in crimine deprehenduntur, sed post tantum temporis spatium, quo justus dolor sedari potuit, tunc enim non amplius licet, sicut nec excusantur, si data opera in loco occulto Clericum, aut Monachum expectant, ut possint in crimine repertum occidere, nec si peccantem cum aliis consanguineis inveniant, ut definitur *cap. Si vero 3. §. Ceterum, de sent. excomm.*

Sexto Mulieres percutientes Clericum, vel Mona- 6
chum pudicitiam suam facto tentantes; *cap. Si vero 3. & cap. Ex tenore 10. de sent. Excomm.* Non excusantur autem si a Clericis solis verbis aggrediantur; tunc enim debent solis verbis repelli, nisi Clerici taliter essent molesti, ut mulieres se aliter liberare non possent, quam utendo fuste, verbere, pugnis &c. ut advertunt communiter Canonistæ *in cit. c. Si vero; & c. Ex tenore.*

Septimo excusantur percutientes Clericum privile- 7
giis clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem Macellum, vel munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem; *cap. unico, de vita, & honest. Cleric. Clement. 1. eod. titulo.*

Octavo excusantur Officiales Laici percutientes 8
Clericum involuntarie, & casualiter arcendo turbam, & omnes, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes divina Officia; *cap. Venientes 16. & cap. Cum voluntate 54. de sent. Excomm.*

Nono excusantur Clericum percutientes correctio- 9
nis causa, ut Magistri, seu Præceptores, qui correctionis causa moderate castigant discipulos Clericos; *c. 1. c. Ex tenore 10. & cap. Cum voluntate 54. de sent. excomm.* Item Parentes, & Propinqui, qui disciplinæ gratia filium, vel propinquum moderate, seu leviter percutiunt; *c. Cum voluntate 54. de sent. excomm.*
Circa hos tamen est advertendum, quod si Magistri, 10
Patres, & Propinqui sint Laici, habeant solum jus corrigendi, & puniendi Clericos in minoribus constitutos, non autem in Sacris, & majoribus Ordinibus, sicut expresse, & clare definitur *in d. cap. Cum voluntate*, per præcisa verba: *Si quis vero ratione Officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii Clerici Seniores Zelo devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos turbantes Divinum Officium, & qui obtentu prælationis, vel magisterii subditos, vel scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, Excommunicationis sententiam non incurrunt, quod de his dicendum est, qui aliquos de Familia sua, vel*

vel propinquos inferiorum ordinum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentiis, & scientia, bonisque moribus informent, duxerint corripiendos; Et ratio est, quia nimis indecorum esset statui Clericali, & plurimum vilesceret Clericalis reverentia, si laicis potestas corrigendi per verbera in Clericos in sacris constitutos concederetur, hæc enim est communior, quidquid dicant aliqui in contrarium ratione patriæ potestatis.

11 Decimo excusantur præ ceteris Prælati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in majoribus Ordinibus constitutos juxta gravitatem culpæ castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum; *dict. cap. Ex tenore, &*
12 *cap. Cum voluntate*. Si autem per Laicum fecerint, tam Prælatus mandans, quam Laicus mandatum exequens, Excommunicationem incurrit; *cap. Univer-*
13 *sitatis 24. de sent. excomm.* In casu vero, quod necessitas urgeat, & Clericus, vel Monachus aliter quam per Laicos a facinore compesci, & capi non possit, aut consuetudo sit, ut Ecclesiastici per Laicos ligentur, incarcerentur, immo & torqueantur, tunc Prælati poterunt uti ministerio Laicorum ad ipsos sic puniendos, & a facinoribus compescendos absque incursu Excommunicationis; *cap. Ut famæ 35. vers. Laici, de sent. Excomm.*

14 Non excusantur autem, sed *Canonis* Excommunicationem incurrunt, Primo nedum manus violentas in Clericum, vel Monachum suadente diabolo injicientes, sed etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur; *cap. Mulieres 6. de sent. Excomm.* expressis his verbis: *Illi vero qui non per seipsos, sed eorum auctoritate, & mandato alii violentas injiciunt manus in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi; cum is committat vere, cujus auctoritate, vel mandato de-*
15 *lictum committi probatur*. Et mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato pœniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, & de revocatione ante exe-
16 quutionem mandati mandatarium serio monuerit. Sicuti eam incurrit projiciens e tecto lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post jactum pœniteat, atque, si posset, revocaret, quia quantum est ex parte sua operis prohibiti jam malitiam complevit; colligitur *ex c. Ad audiendam, de homicidio*, & tenent Avila *par. 2. cap. 5. disp. 3. dub. 7. conclus. 2.* Ægid. *disp. 14. dub. 15. num. 163.* Confectius *summ. privileg. tit. 14. can. 1.* Layman *de excomm. lib. 1. tract. 1. p. 3. cap. 5. num. 7.* & alii passim.

17 Secundo non excusantur illi, qui licet non mandent violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent, ut expresse habetur *cap. Cum quis 23. hoc tit. in 6.* his verbis: *Cum quis absque tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a Canone incunctanter incurris.*
18 Non autem eam incurrunt si ratihabeant talem violentiam factam, non suo, sed solum alterius nomine, ut aperte declarat idem textus: *Si vero injectio eodem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eandem, non tamen propterea Excommunicationis illius vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.*

Tertio non excusantur, qui Clericum vel Monachum etiam absque ulla læsione corporali recludunt, 19
vel detinent in carceribus publicis, vel privatis, vel in aliqua domo, vel alio in loco injuriose, & violenter retinent, ne exire possint; & quo voluerint, libere progredi nequeant, *cap. Nuper 29. de sentent. Excomm.*

Quarto non excusantur consulentes, auxilium ferentes, consentientes, sociantes, *cap. Quantæ 47.* 20
de sent. Excomm. & *Clementin. 1. de pœnis*, ubi explicite inter reos hujus canonis enumeratur, *qui injuriose, vel temere percusserit, aut banniverit, vel hæc mandaverit fieri, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, vel favorem &c.* Et de sociantibus homicidam etiam sine manuum injectione clarissime habetur *cap. Sicut 1. de homicid. voluntar. lib. 5. tit. 12.* his verbis: *Illi autem, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum, ac Reverendum virum quondam Cantuar. Archiepiscop. citra manuum injectionem se fatentur venisse, si de illa captione mens ejus sequuta fuisset, pari pœnitentia, vel foro pari existerent puniendi.*

Quinto non excusantur omnes illi, qui ex officio, 21
vel alio titulo tenentur, & possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum injectionem impedire, & non impediunt, sicque tacite consentiunt, & permittunt, uti Superiores omnes sive Ecclesiastici, sive sæculares potentes impedire suos subditos ab his violentiis, & non impedientes; Parentes non impedientes filios, & Domini, & Officiales non avertentes servos, & milites cum possint; *cap. Quantæ 47. de sent. Excomm.* ibi: *Non autem solos violentiæ hujusmodi Auctores præsumptio aliquorum existimet puniendos, sed facientes, & consentientes pari pœna plectendos catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cum possint, manifesto facinori desinunt obviare*, & Glossa hic *verb. quidam*, clare innuit, *quod, qui auctoritatem habet ex Officio, & non prohibet, si potest, est vere excommunicatus.*

Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam 22
in sui percussionem consentientem; quia licet talis percussio non sit violenta respectu Clerici voluntarie percussi, est tamen violenta, & injuriosa respectu status Clericalis. Canon enim iste non tam pronunciatus est in favorem Clerici, quam in favorem status Clericalis; *cap. Contingit. de senten. Excommun.* ubi etiam præcipitur excommunicari Clericus permittens se percuti. *Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi, sponte se subjecerit, excommunicetur.* Immo per Sperell. *decis. 45. numer. 71.* 23
Barbosam, & alios triginta gravissimos Auctores Clericus incurrit hanc Excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia, & passione, animo irato, & non ex fervore devotionis, quia injuriam facit ordini Clericali, pro cujus decore, & indemnitate potissimum promulgatus est Canon *Si quis suadente.*

Septimo non excusantur, qui venenum Clerico, 24
vel Monacho propinant, maxima enim offensio, & violentia resultat ex propinatione veneni, cujus mini-

 nisste-

nisterio, & instrumento propinans personam Clerici, vel Monachi violenter tangit, cum venena de se apta
25 sint mortem inferre. Immo hæc Excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni, quia venenum calefactum in stomachum statim incipit agere, & quamvis forte non sequatur mors, hoc est præter intentionem propinantis, & per se non stetit, per venenum enim est violentia illata personæ sumenti, quæ per illud incipit violenter disponi ad mortem. Sperell. *decis.* 20. *num.* 21. Claudius la Croix, Beja, Matthæucci, & alii passim cum Lezana *tom.* 3. *verb. Clericus num.* 7.

26 Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter Clericum, & ratio est, quia tam intentio, quam opus externum est injuriosum statui Clericali, propter cujus reverentiam imposita est Excommunicatio. Nec ulla ignorantia excusat in hoc casu, cum percutiens habeat intentionem percutiendi Clericum, & re ipsa percutiat unum Clericum, licet credat esse alium Clericum; colligitur ex *cap. Si vero* 2. *n.*4. *de sent. Excommunic.*

27 Nono non excusantur percutientes Clericum, vel Monachum etiam mortuum, vel male tractantes ejus cadaver; privilegium enim hoc etiam in Clerico mortuo perseverat, & qui ipsum offendit, est adhuc injuriosus statui Clericali; sic tenent Pignatelli *tom.* 6. *consf.* 5. *num.* 3. Sperell. *decis.* 21. *num.* 25. Engel *tit.* 33. §. 1. *num.* 5. & alii passim cum Felino *in cap. A nobis* 2. *n.*4. *de sent. excommun.*

Additiones ex aliena manu.

28 Quæri hic solet, an percutiens Clericum in defensionem Tertii, incurrat nec ne excommunicationem,
29 de qua disseritur? Negatur, propterea quod defensio Innocentis, respectu cujuscumque Aggressoris sit maxime naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita; *Cap. Delicto, de sentent. Excommun.* ut nulla ex eo actu debeat resultare pœna, dummodo non cesset vera & justa ratio defensionis; Zoef. *in Decretal. lib.*5. *tit.*39. *num.* 36. Suarez *de Censur. disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 39.

30 Quod dicitur *in cap.* 3. *de sentent. Excommunic.* percutientem scilicet Clericum turpia agentem cum matre, filia, & uxore, non incurrere excommunicationem, id intelligendum tam de copula, quam de aliis actibus turpibus; Suarez *de Censur. disput.* 27.
31 *sect.* 1. *num.* 37. Nomine uxoris venit etiam sponsa de
32 præsenti, non item de futuro. Sed an nomine Matris veniat Avia, tum an nomine filiæ veniat Neptis, non conveniunt Doctores. Negat *idem Auctor, citato loco num.* 36.

33 Percutientes Clericos privatos privilegiis Clericalibus a suo Episcopo non incurrere excommunicatio-
34 nem, recte ait *Auctor num.* 7. Clerici autem privati privilegiis Clericalibus sunt degradati, non item depositi, nisi post depositionem sequatur incorrigibi-
35 litas. Sed an requiratur Judicis declaratio; affirmat Zoef. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 45. qui tamen alios tradit casus, in quibus sola incorrigibilitas post trinam monitionem privat privilegio Clericali.

36 Quod ait Auctor *num.* 23. Clericum seipsum percutientem incurrere excommunicationem, intellige cum Zoesio *in Decretal. dict. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 66. *quatenus percussio inducit gravem læsionem in proprio corpore, ut ei conveniat ratio Canonis, quia læditur favor publicus status Clericalis.* Clericum vero con- 37
sentientem sui percussioni non incurrere excommunicationem patet *ex cap.* 36. *de sentent. Excommunic.* in quo habetur, consentientem excommunicandum, quod est argumento non incurrisse excommunicationem.

ARTICULUS XII.

Quinam ab Excommunicatione Canonis possint absolvere, vel non?

AD faciliorem hujus tituli intelligentiam prænotandum est, quod percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum dividitur in levem, mediocrem, & enormem; *cap. Pervenit, de sentent. Excomm.* Levis est, quæ fit sine relictione maculæ, seu signi percussionis in corpore, ut quæ fit manu, pede, digito, baculo, lapide nullam maculam externam, seu contusionem relinquente. Mediocris est, quæ fit cum relictione maculæ, seu signi in corpore sine mutilatione, aut letali vulnere, ut quæ fit cum dentium, aut magna capillorum evulsione, cum carnis suppellatione, cum magna sanguinis effusione, cum vultus fœdatione, vestium effractione, & similibus. Enormis est, quæ fit cum gravi vulneratione, mutilatione, aut magna sanguinis effusione, non a naribus, sed a magno vulnere proveniente; *cap. Cum illorum* 32. *de sent. excomm.* §. *qui si claustrales.* Et percussio, seu injuria de se non gravis, & enormis potest esse enormis ratione qualitatis personæ offensæ, & loci, in quo offenditur; ratione Personæ est enormis, cum percutitur licet leviter Episcopus, Abbas, vel a subdito suus Superior, a Filio suus Pater, a discipulo suus Magister ex *cit. capit. Cum illorum*, & Fagnan. ibi *num.* 21. Ratione loci fit enormis cum fit publice, v. g. in Theatro, in Foro, in conspectu Superioris, Judicis, in Ecclesia, & cœmeterio, ex *cap. Qui sævis* 17. *quæst.* 4. & ex Fagnan. *loc. cit. num.* 23. His prænotatis resolves:

In Articulo mortis, & in absentia Superioris, ad quem de jure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac excommunicatione, etiam per percussionem enormem contracta, sicuti a qualibet alia, cum onere, ut elapso periculo absolutus compareat coram Superiore ad exequendum quod ille præscripserit; *cap. Eos qui, de sent. Excomm. in* 6. & *cap. Excommunicamus, de sent. Excomm. inter extravag. commun.* §. *Decrevimus.* Et signanter dicitur *in absentia Superioris, ad quem de jure spectat absolutio*, quia certum est ex mox laudatis *cap. Eos qui &c. & cap. Excommunicamus &c.* a censura Excommunicationis reservatæ neminem in mortis articulo absolvi posse, si facilis sit recursus ad Superiorem, ad quem absolutio de jure spectat; ibi enim §. *Decernimus* sic clare statuitur: *Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens Excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum, absque speciali man-*

mandato nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus.

9 Extra articulum mortis possunt ab Excommunicatione canonis etiam per percussionem mediocrem, & enormem contracta absolvere Legati a latere, quia licet hæc Excommunicatio in Canone, *Si quis suadente diabolo*, sit specialiter reservata Romano Pontifici, ex declaratione tamen ejusdem extensa intelligitur facultas absolvendi Legatis a latere, quibus constat hanc absolvendi facultatem competere ex Officio Legationis, *ex cap. Ad eminentiam, de sent. ex-*
10 *comm.* Et isti Legati a latere possunt absolvere omnes
11 undecumque advenientes. Legati autem missi, sive Nuncii Apostolici possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suæ Legationis, ut expresse colligitur ex textu *in cap. penult. de Offic. Legati.*

12 Extra mortis articulum possunt Episcopi absolvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussionem levem etiam publicam; *cap. Pervenit 17. de sen-*
13 *tent. Excomm.* A contracta vero ob percussionem mediocrem, & enormem possunt absolvere tantummodo, si sit occulta, ex Tridentino *sess. 24. de reformat. cap. 6.* ubi expresse habetur: *Liceat Episcopis . . . in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in Foro conscientiæ gratis absolvere imposita pœnitentia salutari.* Et si fuerit publica, possunt ab ea absolvere, si personæ Excommunicatæ sint impeditæ adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis; *cap. Mulieres 6. cap. De cetero 11. cap. Ea noscitur 13. cap. de Monialibus 33. &*
14 *cap. Quamvis 58. de sentent. Excommunicat.* Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem Excommunicationem; *ex cap. Eos qui, de sentent. Excommunicat. in 6. & cap. De cetero 11. tit. 39. de sent. Excommunicat.* Quinam autem censeantur impediti adire Romam, vid. verb. *Absolutio art. 1. num. 6. 7. 8. &c.*

15 Prælati Regulares (pro quibus in hoc non veniunt Superiores locales Conventuum, *ex decreto Visitationis Apostolicæ 13. Martii 1601.*) possunt suos subditos, & Novitios absolvere ab Excommunicatione contracta, nedum ob percussionem levem, & mediocrem, *ex cap. Monachi; cap. Illorum §. Si Claustrales, & cap. Canonica, de sentent. Excomm.* sed etiam ab Excommunicatione contracta ob percussionem enormem ex Bullis Clementis IV. incip. *Virtute conspicuos*, Sixti IV. incip. *Regimini*, Julii II. incip. *Exponi Nobis fecisti*, & Pauli III. incip. *Licet debitum*; inter enim excessus enormes in istis Constitutionibus exceptos, pro quorum absolutione sit a Regularibus Sedes Apostolica adeunda, non reperitur percussio enormis, & casus excepti per omnes firmant regulam in contrarium & in non exceptis, neque constat de expressa, & specifica Sanctæ Sedi reservatione absolutionis a percussione etiam enormi, qua se Re-
16 gulares offendunt. Tum quia Clemens VIII. in suo Decreto edito 26. *Maii* 1593. pro limitatione casuum reservabilium a Prælatis Regularibus, statuit posse ab ipsis inter alios sibi reservare *occisionem, aut vulnerationem, seu gravem percussionem cujuscumque personæ*, sed per hanc concessionem Pontifex aperte supponit in Prælatis Regularibus veram facultatem absolvendi suos subditos a tali enormi, & gravi percussione, cum certe constet nullum Prælatum posse sibi reservare censuram, a qua non possit ipse absolvere, alias superflua esset, & frustranea Pontificis dispositio. Et hoc evidentius ostenditur per ea, quæ 17
Urbanus VIII. confirmans ipsum Decretum Clementis in decreto de expresso ejus mandato edito *a Congregat. Concil. die 21. Septembris 1624.* subjungit: *Sanctitas sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere*; sed Pontifex per hæc verba *facultatem petentibus Superior dare noluerit*, manifeste, & evidentissime supponit, Prælatos Regulares, per se ipsos, vel alios, quibus id commiserint, posse proprios subditos ab omnibus illis casibus absolvere, ergo certissime constat posse Prælatos Regulares suos subditos per se, vel per alios absolvere a percussione etiam gravi, & enormi. Sic firmiter tenent Donatus *tom. 1. part. 1. tract. 13. quæst. 17. & tom. 2. tract. 11. quæst. 17. & 18.* Anaclet. *lib. 5. Decret. tit. 39. de sent. Excomm. num. 255.* Felix Potest. *tom. 1. part. 4. num. 3578.* Lezana *tom. 1. c. 18. num. 3.* Tamburin. *de jure Abbat. tom. 2. disp. 14. quæst. 10. num. 6.* Hasbensis, Rodriquez, Layman, Sorbo, Matthæucci, Engel, & alii plurimi. Vide tamen verb. *Prælatus Regularis num. 31.*

Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis 18
debet absolvi ab ambobus eorum Prælatis; *ex cap. cum illorum, vers. si vero Claustralis 23. de sentent. Excomm.* ubi expresse habetur: *Si vero Claustralis aliquis in Religiosam personam alterius Claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur*, quod ex Molina *de jure, & justitia tract. 3. disp. 60. num. 5.* & Engel. *lib. 5. tit. 29. de sent. Excomm.* sic debet intelligi, ut absolutio, & executio pœnæ fiat per Prælatum Religiosi percutientis, tamquam per Judicem Ordinarium, cum consensu tamen, & præscientia Prælati Religiosi offensi tamquam Actoris super injuria sui Religiosi, nisi Prælatus Religiosi offensi totum hoc negotium remiserit Prælato Religiosi offendentis.
Et si Religiosi illi adinvicem, & mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere, quia tunc injuria compensatur; sic Felix Marius *pag. 626. num. 9.* Regularis percutiens Clericum 19 20
sæcularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi Diœcesani, vel ab ipso Episcopo; *ex cap. Religiosi 21. de sentent. Excomm. in 6.* vel a Sede Apostolica *ex Stylo Curiæ cap. Cum illorum 32. de sent. Excom.* Vide infra *n. 24.*

Moniales exemptæ, se invicem etiam graviter, & 21
enormiter percutientes possunt absolvi a suis Prælatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis, quia privilegia Regularibus concessa, eorum Monialibus communicantur, ut expresse concedit Sixtus IV. in Bulla aurea Monialibus Prædicatorum, & Minorum, & signanter pro Monialibus S. Claræ concedit Leo X. Constit. *Cum sicut*, Gregorius XIII. Constit. *Ex be-*

nignæ Sedis, & Pius V. Constit. *Et si Mendicantium*, in quibus confirmant privilegia Fratrum Minorum de Observantia, & Monialium S. Claræ, & Tertii Ordinis S. P. Francisci, etiam per modum communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Or-
22 dinibus. Moniales vero subjectæ Ordinariis se invicem, vel Clericos, percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis, & enormis; *cap.*
23 *de Monialibus 33. de sent. Excomm.* Regulares intra Italiam, & extra Urbem possunt absolvere sæculares a percussione levi, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis; non enim possunt sola sua facultate propria, cum per decretum jussu Clementis VIII. editum 26. *Novembris* 1602. sit absolute reservata privative ad ipsos violenta manuum injectio in Clericos juxta Canonem; *Si quis suadente diabolo 17. quæst. 4.*

24 Ad superius dicta in hoc ultimo art. *num.* 20. addendum est, quod Abbas, seu Superior Regularis non potest absolvere Monachos sibi subjectos a percussione Clerici Sæcularis, ut expresse respondit *Sac. Congreg. Concil. in Mediolanen. Censurarum 2. Decemb.* 1719. *ad 5. dubium*, in qua causa cum alia ad rem facientia proposita & resoluta fuerint, hic pro uberiori notitia ad litteram subnectuntur, prout referuntur in Thesauro Resolutionum S. C. C. *tom.* 1. *in dicta Mediolanensi Censurarum*, ibi: In Oppido Civitatis Mediolanensis Diœcesis Cœnobium extat Monachorum Montis Oliveti, cujus Abbatia commendata est Eminentissimo Cardinali Odescalco Archiepiscopo. Penes Abbatem Commendatarium stare dicitur cura habitualis; Ecclesia etiam Cœnobii est Parochialis, & cura actualis exercetur a perpetuo Vicario. Inter Monachos, & Vicarium jurgia, & contentiones sæpius exortæ sunt. Cum autem die 26. Mensis Januarii anni præteriti 1718. Livius Bazzana Vicarii munere fungens percussus fuerit a duobus Monachis, ab Antonio videlicet Petragrossa Sacerdote, & ab Alexandro Fumagallo Laico Converso, nonnulla Acta in Curia Archiepiscopali gesta fuerunt, de quorum validitate in præsenti, est disputandum, uti desumitur ex primo dubio mox referendo, & ex cæteris inter partes concordatis; cumque hinc inde Scripturæ distribuantur, dignabuntur EE. VV. decernere:

I. An Acta hactenus facta per Curiam Archiepiscopalem Mediolanen. contra Rev. Patrem Antonium Petragrossa, & Fr. Alexandrum Monachos sustineantur, in casu &c.

II. An liceat eidem Curiæ Archiepiscopali declarare, vel saltem denunciare excommunicatos, in vim Canon. *Si quis suadente*, dictos Monachos, in casu &c. & quatenus negative.

III. An constet de sufficienti punitione facta per dictum Abbatem Regularem, in casu &c. & quatenus negative.

IV. An, quomodo, & quibus pœnis sit procedendum contra dictos Monachos, in casu &c.

V. An licuerit eidem Abbati Regulari absolvere prædictos Monachos a Censuris, si quas incurrerint in vim dicti Canon. *Si quis suadente*, in casu &c.

Eadem Sacr. Congreg. Concil. in dict. Mediolan. Censurarum die 2. Decembris 1719. Respondit.

Ad primum Affirmative, excepto Monitorio expedito die 14. Februarii 1718. nec non excepta citatione expedita die secunda Junii ejusdem anni. *Ad secundum* licere (renovata tamen citatione juxta instructionem) declarare Fratrem Alexandrum, nec non P. Antonium; quatenus delictum habeatur pro notorio, & quatenus habeatur tantum pro publico, licere denunciare, idest præcipiendo suis Parochis & Subditis universis, ne eos admittant intra Ecclesias sibi subjectas, & non conversentur cum eisdem. *Ad tertium* negative. *Ad quartum* detrudendos nomine Sacræ Congregationis in Carcerem formalem, & per Abbatem certioretur Eminentissimus Episcopus de pœna delinquentibus imposita. *Ad quintum* negative.

De materia hujus articuli, consule, si libet, Zoes. *in Decretal. lib. 5. tit. 39. n. 165.*

EXECUTOR LITTERARUM APOSTOLICARUM.

SUMMARIUM.

Exe-

1 Executor alius est merus, & alius mixtus. Exe-
cutor merus est qui post negotium jam plene
discussum deputatur, ita ut nihil illi restet, nisi actua-
lis executio; *leg. Executorem* 8. *Cod. de execut. rei*
Judic. & leg. Sicut proponit 6. *Cod. eod.* Unde mero
Executori committitur nudum, seu merum exerci-
tium executionis absque exercitio jurisdictionis, uti
communiter fit in litteris gratiosis Papæ; si tamen
adsit legitimus contradictor, & possessor in Benefi-
cio, tunc ex mero efficitur mixtus. Executor mixtus
est ille, qui simul partes Judicis assumit, ut si Papa
ei committat in forma *dignum*, tunc enim examinare
debet narrata &c. ubi e contra Executor merus non
cognoscit de subreptione, sed hanc advertens nude
cessat ab Executione. Rosa *de executione litter. Apo-*
2 *stolicar. par.* 1. *c.* 6. *a n.* 1. *& communis aliorum*. Quan-
do in rescriptis additur *Vocato Titio*, tunc executor
est mixtus, præsertim quando Papa ipse non facit
gratiam, sed committit faciendam. Rosa *loc. cit. cap.*
3 8. *num.* 1. & alii passim. Sic efficitur executor
mixtus per clausulam *Amoto*; Rota *par.* 2. *decis.* 159.
n. 3. *part.* 3. *decis.* 451. *n.* 3. *p.* 16. *decis.* 107. *nu.* 6. *part.*
18. *tit.* 2. *decis.* 420. *n.* 17. Card. de Luca *de benefic. de-*
4 *cis.* 73. *n.* 24. *de jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et
per clausulam *consilio*; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 65.
num. 7. & 8. Card. de Luca *de benefic. disc.* 72. *num.* 6.
5 *disc.* 73. *num.* 24. Vel per alteram *dummodo verificato*
jure patronatus. Rota *par.* 18. *tom.* 2. *decis.* 410. *num.* 2.
6 Card. de Luca *de Jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et
per clausulam *vocatis vocandis, vel accedente consen-*
su; Rota *part.* 1. *decis.* 215. *num.* 3. *part.* 2. *decis.* 525.
num. 7. *part.* 16. *decis.* 222. *num.* 6. Card. de Luca *de be-*
nefic. disc. 48. *num.* 4. *disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *n.* 24.
de jurepatronat. disc. 41. *sub n.* 6. *de alienat. disc.* 13.
7 *num.* 5. Item efficitur Executor mixtus per clausulam
dummodo non sit alteri jus quæsitum; Rota *part.* 4. *tom.*
8 1. *dec.* 451. *n.* 17. (*) Litteræ Apostolicæ in forma gra-
tiosa expeditæ nulla indigent justificatione, cum præ-
sumantur in Dataria justificatæ, & executori uti me-
ro nil aliud committitur nisi nudum ministerium tra-
dendæ possessionis, absque eo quod teneatur se in-
formare de narratorum verificatione. *Garzia de be-*
nefic. part. 6. *cap.* 2. *n.* 157. Rosa *de execut. litter. Apo-*
stol. part. 1. *cap.* 13. *n.* 1. & 2. Rota *in recent. part.* 16.
decis. 343. *n.* 6. *cor. Falconer. tit. de rescript. & litter.*
9 *Apostol. decis.* 11. *n.* 1. Nudi tamen, & meri executoris
figuram amittit, partesque Judicis assumit dum alius
ante commissionem in Beneficii possessione reperitur
ad notata per Garzia *de benefic. part.* 8. *cap.* 2. *n.* 159.
Rosa *de execut. litterar. Apostolicar. part.* 1. *cap.* 13.
n. 3. Rota *cor. Bichio. decis.* 339. *n.* 17. & *decis.* 597.
10 *n.* 8. *cor. Falconer. loc. cit. decis.* 2. *n.* 2. Mixtus quoque
fit executor, si in litteris reperiatur clausula = *dum-*
modo te informes = cujus vigore non absolute conce-
ditur gratia, sed narratorum examen mandatur exe-
cutori. Rosa *de execut. litter. apostolic. part.* 1. *cap.* 5.
n. 18. *cap.* 7. *n.* 241. & *in addit. n.* 6. Rota *cor. Falcon.*
11 *in Miscell. decis.* 40. *n.* 5. Idem dicendum de clausu-
la = *veris existentibus narratis* = Rota *cor. Molines*
decis. 809. *n.* 14. Ubi vero mixtus comperitur Execu-
12 tor nequit ad earumdem Litterarum executionem
procedere, nisi ex parte Provisi justificata ea omnia
remaneant, quæ sunt pars gratiæ, quibus non justi-
ficatis, etiam nullo opponente declarare debet litte-
ras non esse exequendas. Rota *cor. Burat. decis.* 185.
n. 3. & *cor. Dunoz. Jun. decis.* 193. *n.* 2. & *seq. cor.*
Ratto decis. 205. *n.* 11. & 12. Quod pariter procedit 13
etiamsi aliquis appareat sed non sit legitimus contra-
dictor. Rota *cor. Penia. decis.* 1274. *n.* 2. & 3. *in recent.*
part. 15. *decis.* 331. *n.* 16. & 17. & *cor. Ratto. decis.*
205. *num.* 14. (*)

Executor Apostolicus debet in primis requirere 14
justificationem Litterarum Apostolicarum; Rota
part. 3. *recent. decis.* 129. *num.* 5. Non enim eas exequi
debet absque earum justificatione; Rota *part.* 7. *dec.*
147. *n.* 5. Nec potest procedere ante illarum præsen- 15
tationem; Rota *p.* 1. *dec.* 166. *num.* 11. Secus injuste
procederet; Rota *p.* 3. *dec.* 129. *n.* 5. *p.* 11. *dec.* 369.
num. 14. Executor Litterarum Apostolicarum proce- 16
dere potest absque illarum exhibitione in Cancella-
ria Episcopali; *Sacra Congreg. Concilii in Turritana*
15. *Novemb.* 1704. ibi: *II. An. Executores deputati*
in Litteris Apostolicis procedere valeant absque illarum
exhibitione in Cancellaria Archiepiscopali, & quate-
nus negative? III. An Archiepiscopus procedere possit
in casu contraventionis? IV. An rescripta Apostolica
emanata contra Archiepiscopum, ejusque Officiales
certis Executoribus directa sint exhibenda in ejus Can-
cellaria? Sacra Congr. respondit *ad* 2. *affirmative, ad*
3. & 4. *negative*, *l.* 54. *decret. pag.* 415. Executionem 17
Litterarum Apostolicarum impedire non possunt Or-
dinarii ex Decreto Concilii Trid. Gregor. enim XIII.
Constit. incip. *Ad Romani*, expresse declaravit, quod
ex Litterarum Apostolicarum executione eidem Con-
ciliari decreto nullimode contravenitur; quapropter
nemo deinceps auderet sub hujusmodi cavillationis
prætextu earumdem liberam executionem impedire,
sive Executores molestare; Card. Petra *tom.* 4. *Com-*
mentar. in Constit. 2. *Martini V. num.* 9. Ordinarius 18
nec cumulative cum Executore deputato Litteras
Apostolicas exequi potest; Felin. *cap. fin. n.* 38. *de*
præsumpt. aliique adducti a Rota *in dec.* 508. *num.* 2.
cum seq. coram Pamphil. & *decis.* 209. *num.* 4. *coram*
Buratt. Cardin. Petra *loc. cit. num.* 10.

Dispensationum matrimonalium commissiones, si 19
extra Curiam fiant, locorum Ordinariis, vel eorum
Vicariis Generalibus solent demandari; *sic praxis*
quotidiana, & est ad tenorem Concilii Tridentini
sess. 24. *cap.* 5. *de reformation.* & Rota *coram Merlino*
dec. 693. *n.* 2. Vicariis autem Prælatorum jurisdictio-
nem quasi Episcopalem habentium, non committun-
tur, cum hi Vicarii in Dignitate Ecclesiastica non sint: 20
nec eorum officium dignitati æquiparetur; Garcias
de benefic. part. 9. *cap.* 2. §. 1. *num.* 147. Barbosa *Juris*
Eccles. univers. lib. 1. *cap.* 5. *num.* 29. & alii passim; &
sic servare stylum Curiæ testatur Pyrrhus Corrad. *in*
praxi dispensat. Apostol. l. 7. *cap.* 4. *num.* 57. ubi etiam
asserit sic fuisse a Sacra Congreg. decisum. Excipit 21
tamen dictus Pyrrhus Vicarium Abbatis Montis Cas-
sinen. quem asserit esse in possessione, ut sibi hæ com-
missiones dirigantur ex Indulto speciali Sixti V. Ad 22
illos solos Prælatos sunt dirigendæ, qui jurisdictio-
nem quasi Episcopalem exercent, & sunt nullius Dioe-
cesis; Seraphin. *decis.* 1052. *num.* 1. Coccin. *decis.* 346.
num. 7. Rota *in novissimis dec.* 45. *num.* 4. coram Merli-
no, & sic fuisse a Sacra Congreg. decisum *de anno*
1593. *in una Prioratus de Valez Ordinis S. Jacobi*, te-
sta-

statur idem Garcias *loc. cit. num.*142. ubi refert verba
dictæ decisionis, ut sequitur: *Sacra Congr. censuit*
dispensationes matrimoniales, & alias quascunque sub-
ditis inferiorum Episcopis a Sede Apostolica concedan-
tur, si eas extra Romanam Curiam committi contige-
rit, & illi inferiores nullius Diœcesis existant, & juris-
dictionem quasi Episcopalem habeant, eisdem inferiori-
bus, non autem vicinioribus Episcopis, esse committen-
das. Hieronymus Cardinalis Matthæus.

23 Brevia directa constitutis in dignitate possunt ex-
pediri per Canonicos Cathedralis; Glossa *in l. Vel*
universorum, ff. de pignoratitia actione, Genuens. *in*
*praxi c.*69. *num.*10. Vincentius de Justis *de dispensat.*
24 *matrimonial. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 14. & alii. Matrimo-
niales tamen dispensationes Canonicis Cathedralis
25 non committuntur; De Justis *ibid. num.*15. Immo nec
Sede Episcopali vacante hujusmodi dispensationes
committuntur Vicario Capitulari, sed Episcopo vi-
ciniori, seu ejus Vicario Generali, quo casu Litteræ
commissionis de Stylo Curiæ concipiuntur sub ista
forma: *Discretioni tuæ &c. cum ut dicti Oratores*
asserunt, Sedes Apiscopalis N. ad præsens vacet, &
Venerabilis Frater noster Episcopus N. vicinior Ordin.
qui nunc vivat, existat, per Apostolica scripta manda-
26 *mus, quatenus &c.* Sic refert, & tenet de Justis *loc.*
*cit. num.*22. & tenet Garcias *de benefic. par.*6. *cap.*2.
*num.*44. Squillant *de privileg. Clericor. cap.*2. *nu.*200.
Cævall. *q. q. commun. contra commun. quæst.*771. *n.*9.
Monacell. *tom.*2. *tit.*16. *form.*10. *sub num.* 58. Bar-
bosa *Jur. Eccles. univers. c.*32. *n.*58. cum multis aliis
ubi refert sic declarasse *Sac. Congregat. Concil. sub*
die 23. *Maii* 1622. nempe *Dispensationes matrimonia-*
les directas Episcopo, & ejus Vicario Generali, si Se-
dem vacare contingat, non posse per Vicarium Capi-
27 *tularem expediri.* Nec etiam Vicarius Capitularis Sede
vacante potest exequi Litteras Apostolicas in forma
dignum, & Episcopo defuncto directas; *Sac. Congr.*
Concil. in Camarinen. 2. *Augusti* 1631. (*) Hæc in
Curia invaluit opinio, qua tamen de causa non sa-
28 tis compertum est. Cum enim mortuo Episcopo to-
ta ipsius jurisdictio ad Cathedralis Ecclesiæ Capitu-
lum transeat, & a Capitulo in Vicarium Capitula-
rem, qui Episcopi vices gerit nulla occurrit ratio,
ob quam Vicariis Capitularibus dispensationes non
committat Dataria, quæ tamen vivente Episcopo
easdem Vicariis generalibus solet committere, ut
advertit Benedictus XIV. *lib.*2. *cap.*9. *§.*3. *de Synod.*
Diœcesana. (*) Potest tamen Vicarius Capitularis
executioni demandare Litteras directas Episcopo
per Sacram Congregationem, & ab illo non execu-
tas; *Sacr. Congregrat. Episcopor. in Messanen.* 10.
29 *April.* 1615. Item Vicarius Capitularis potest exequi
omne id, quod Episcopo mortuo per Bullam, seu
Breve in causis jurisdictionem importantibus erat
concessum; *Sac. Congr. Episcop. in Tranen.* 26. *Ja-*
nuarii 1604. *& in Neapolitana* 10. *Febr. ejusdem an-*
30 *ni* 1604. Item Vicarius Capitularis potest perinde ac
Vicarius Episcopi esse Executor Gratiarum, & Litte-
rarum Apostolicarum tamquam in dignitate consti-
tutus; Sperell. *dec.*31. *num.*5. Sbrozius *de Offic. Vi-*
*car. lib.*2. *qu.*23. *num.*3. De Justis *loc. cit. num.*20.,
& alii.

31 Deputato Vicario non potest exequi Episcopus,
nec e contra, quoad hujusmodi enim dispensatio-
num Executiones ille solus procedere potest, cui
commissa est dispensatio, quia ista facultas compe-
tit Jure Delegato, & non ordinario, ut recte Trul-
lench. *oper. moral. tom.* 3. *lib.*7. *cap.*10. *dub.*6. *num.*5.
Sperell. *dec.*97. *nu.*107. *&* 110. Dec. *in cap. Quoniam,*
de offic. delegat. & ibi Abbas *num.*15. Reiffenstuel
*in appendice ad lib.*4. *decret. num.* 298. & cum mul-
tis aliis De Justis *loc. cit. n.* 55. *&* 62. Et si aliquo casu 32
facta esset Commissio Episcopo, vel ejus Vicario,
tunc facta præsentatione uni, non posset alter se in-
tromittere; *cap. Cum plures* 8. *de Offic. delegat. in* 6.
Piasecius *in prax. Episcop. part.* 2. *cap.*4. *n.*7. Sperell.
*decis.*97. *n.*11. Gratian. *discept. Forens. cap.*92. *n.*7. &
alii. Si Vicarius delegatus mortuus sit, vel ab Offi- 33
cio remotus, debebunt Litteræ per successorem in Vi-
cariatu executioni demandari; Garcias *de benefic.*
*p.*6. *c.*2. *num.*34. Sperell. *dec.*166. *n.*7. Parisius *de resi-*
*gnat. benefic. lib.*1. *cap.* 11. *num.*17., & plurimi alii
cum Vincent. de Justis *loc. cit. num.*56. Quando Papa 34
in commissione non exprimit nomen Vicarii, respi-
cit Tribunal, & non Personam, unde hujusmodi
delegatio non est personalis, sed realis, quæ transit
ad successorem; Gratian. *disceptat. Forens. cap.* 92.
*num.*20. *& cap.*378. *num.*11. Sanchez *lib.*8. *disput.*27.
*num.*2., *&* 18. Reginald. *lib.*31. *cap.*27. *num.*209.
Filliuc. *tract.* 10. *cap.*10. *part.*2. *num.*343. *tom.*1. &
alii passim. Si vero in litteris expressum sit nomen 35
Vicarii, & Tribunalis, tunc si primo loco appositum
sit nomen proprium, ut si dicatur *Dilecto Filio Paulo*
Vicario &c. tunc censetur commissio Personalis, &
non transit ad successorem, sed quamvis etiam de-
fineret esse Vicarius, adhuc remanebit Delegatus. Si 36
vero commissio facta sit Dignitati, non expresso no-
mine Vicarii, tunc quia hujusmodi dignitas, est per-
petua in Ecclesia transibit ad successorem; Guttier. *de*
matrim. cap. 125. *num.*4. Sanchez *lib.*8. *disp.*27. *nu.*11.
De Justis *loc. cit. num.*49. & alii passim.

Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed so- 37
lum confirmati, potest dispensationes exequi; Bar-
bos. *Juris Eccles. univer. lib.*1. *cap.*15. *num.*28. Pyr-
rhus Corrad. *in prax. dispen. Apost. lib.*7. *cap.*4. *n.*45.
Sbrozius *de offic. Vicar. lib.*2. *quæst.* 23. *num.*4. Gut-
tierez *de Matrimonio cap.*125. *num.*14. Sanchez *lib.*8.
*disp.*27. *n.*35. & alii. Vicarius, si fiat Episcopus illius 38
Diœcesis, non poterit exequi dispensationem sibi com-
missam, sed ejus in Vicariatu successor, quia cum com-
missio fuerit facta Vicario, & Vicarius diversus sit
ab Episcopo non debet de diversis fieri illatio *l. Sed*
si ante 17. *ff. de Except. l. Papinianus* 20. *ff. de Minorib.*
c. Ad audientiam 20. *de decimis*, Loterius *de re benefic.*
*lib.*1. *qu.*24. *num.*83. Parisius *de resignat. lib.*11. *q.*8.
*num.*8. De Justis *loc. cit. num.*66. & alii. Vicarius po- 39
test exequi litteras, quamvis Episcopus esset aliqua
causa excommunicatus, vel suspensus; *capit.* 1. *de*
Offic. Vicarii in 6. Barbosa *Juris Eccles. univ. libr.* 1.
*cap.*15. *nu.*4. Sbrozius *de Offic. Vicarii lib.*3. *quæst.*18.
num. 1. Squillant. *de obligat. Clericor. p.*3. *num.*97.
*& de privileg. Clericor. cap.*2. *num.*519. De Justis
*loc. cit. num.*80. Executor quicumque sit debet ad 40
unguem servare formam præscriptam in litteris,
quarum vigore procedit; Rota *par.*6. *dec.*200. *nu.*4.
Secus minus legitime procedit, ubi non servat for-
mam præscriptam; Rota *par.*4. *dec.*161. *num.*5. Im-
mo nulliter, & injuste procedit, si mandet exequi
litteras contra formam Juris; Rota *part.*18. *tom.*2.
*dec.*473. *num.*3. *&* 6. Nec enim potest excedere fines
suæ

suæ commissionis, secus nihil agit, nulliter procedit, & reddit omnia ab eo gesta irrita, & nulla; Rota *p.5. to.1. dec.344. n.13. p.11. dec.9. n.15. & 16. p.16. dec.377. n.20.*

41 Executor pro executione nihil prorsus potest accipere etiam sponte oblatum, ut habetur expresse in formula litterarum Apostolicarum pro dispensatione super impedimento Consanguinitatis, ibi: *Mandamus quatenus deposita per te omni spe cujuscumque muneris, aut præmii, etiam sponte oblati, a quo te omnino abstinere monemus, &* infra; *volumus autem, quod si spreta monitione nostra hujusmodi, aliquid muneris, aut præmii occasione præmissarum exigere, aut oblatum recipere præsumpseris, Excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurras, qua tandiu innodatus existas, donec per satisfactionem condignam absolutionis beneficium a Sede Apostolica merueris obtinere.*

42 Quæ prohibitio etiam de esculentis, & poculentis, quæ paucis diebus consumi possunt, intelligenda est; Corr. *in praxi dispens. Apostol. lib. 7. cap.6. num. 15.* Vincent. de Justis *lib. 1. cap.6. num. 141.* Sanchez *lib. 9. disp.35. num.12.* & alii passim, & ratio est quia prohibitio Papæ est universalissima, ibi: *cujuscumque, & si aliquid*, quibus verbis omnia comprehenduntur, *argum. leg. Quacunque ratione, ff. de Paroc.* etiam modica, ut bene advertit Barbos. *de Axiom. Axiom. 151. num.70.* Tum quia *verba generalia generaliter sunt intelligenda, cap. Quia circa de privileg.* nec datur in hoc interpretatio, cum verba sunt clara: in claris enim non admittitur interpretatio; *arg. l. ille, aut ille 25. ff. de legat.* ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio.*

43 Hinc neque sub prætextu laboris in studendo processui, examinandis testibus, capienda informatione &c. neque ratione sigilli papyri, expeditionis, aut taxæ Delegatus aliquid accipere potest, prout expresse declaravit Sac. Cong. apud Corrad. *cit. lib.7. c.6. num.14.* De Justis *loc. cit. num.147.* Diana *par.5. tractat.13. resolut.71.*

44 Potest tamen Notarius accipere aliquid, nempe quartam partem aurei pro examinandis testibus, & sumendis ceteris informationibus, prout expresse habet Sac. Congreg. declaratio apud Corrad. his verbis: *Gratis adeo dispensationes matrimoniales concedendæ sunt, quod etiam Ordinarii, quibus istæ dispensationes committuntur, suum officium gratis præstent; ita ut nec ipse Vicarius aliquid suscipiat pro mercede; Notarius vero pro examinandis testibus, & sumendo ceteras informationes, quartam partem aurei,*

45 *seu ducati accipere possit.* Immo post executionem factam etiam ipse Executor potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero aliquid prætendere; Ita Sanchez *lib.8. disput.35. num.14.* Vincent. de Justis *libr. 1. cap.6. numer. 245.*, & alii, eo quod tunc jam cesset ratio prohibitionis, quæ est, ne Judex muneribus excæcatus inique dispenset, cessante enim ratione, & causa legis, cessat ipsa lex; *leg. Adigere §.2. ff. de jurepatr.* cum ratio legis sit anima legis *leg. Cum ratio, ff. de bonis damnatorum.*

46 Executor dispensationis Apostolicæ pro Foro interno super impedimentis Matrimonii occultis potest esse Magister in Theologia, vel Doctor decretorum, sive Juris Canonici, ut patet ex Clausula in ipsis litteris apponi solita, ibi: *Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per Latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo.* Unde infe- 47
runt Sanchez *cit. lib.8. disc.34. num.9.* Lezana *verb. Litteræ Apostolicæ num.14.* Diana *par. 8. tract.3. resolut. 103.* Vincent. de Justis *lib.2. cap.8. num.101.*, & alii communiter, non posse exequi præfatas Litteras Lectores, & Professores Regulares, qui juxta Ordinis statuta vocantur Magistri Theologiæ, vel Juris Canonici, nisi in publica aliqua Universitate, vel Academia realiter, & formaliter insigniti sint laurea Doctoratus, aut id eis ex speciali competat Apostolico privilegio. Sic ex speciali privilegio Apostolico pos- 48
sunt Litteras Sacræ Pœnitentiariæ exequi, ac prout opus fuerit dispensare, Lectores Jubilati Fratrum Minorum de Observantia, prout eis expresse concessit Innocentius XI. 27. *Novemb.* 1679. Constit. incipien. *Exponi nobis.* Item enim ex speciali privilegio pos- 49
sunt tales Litteras exequi Patres Confessarii Societatis Jesu, non quidem omnes, sed illi, qui ab eorum Præposito Generali, vel de ejus licentia ab aliis Societatis Superioribus ad id specialiter designati fuerint, etiamsi Doctores Theologiæ, vel Sacrorum Canonum non existant, prout eis expresse concessit Gregor. XIII. 3. *Aprilis* 1582. concessione sequentis tenoris; *Sed possunt Sacerdotes Societatis Jesu designati per Præpositum Generalem, aut de ejus licentia per alios Superiores Societatis, & a locorum Ordinariis approbati, vel approbandi etiamsi nullo gradu sint insigniti aperire litteras Sacræ Pœnitentiariæ destinatas Magistris in Theologia, vel in jure Canonico Doctoribus, & auditis confessionibus recurrentium ad ipsos, imposita illis pœnitentia in litteris expressa, vel de jure infligenda, eos absolvere, ac in Foro conscientiæ quascunque sibi, verbo, vel scripto commissas absolutiones, dispensationes, pœnitentiarum injunctiones excipere, & exequi.*
Idem possunt ex communicatione cum privilegiis 50
Societatis alii mendicantes, ut recte notat Sanchez *lib.8. disp.34. n.11.* Rodriquez *to.1. qq. Regul. q.62. a n.8. in fine*, Vincent. de Justis *lib.1. c.8. n.103.* & alii.

In casu quo Sacra Pœnitentiaria commissionem, 51
& inscriptionem ita faciat, ut pluries pro faciliori executione, & expeditione suarum Litterarum solet facere: *Discreto Viro confessori ex approbatis ab Ordinario*, tunc poterit quivis approbatus ab Ordinario, vel alius per dictas Litteras specialiter deputatus illas exequi, etiamsi non sit Magister in Theologia, nec Decretorum, seu Juris Canonici Doctor, quia in ipso videtur Sacra Pœnitentiaria dispensare, nec requirere tales qualitates seu gradus, quamvis non sit aliunde ad hoc privilegiatus, sive sit Confessarius sæcularis, sive regularis. Executor debet esse appro- 52
batus ab Ordinario loci, in quo litteras exequitur, ut declaravit *Sacra Congregatio* teste Vincentio de Justis *lib.1. cap.8. num. 99.* Et debet esse a pœnitente 53
specialiter electus, ut patet ex verbis Clausulæ supra adductæ *num.39.* Quod si unus Confessarius a pœni- 54
tente electus exequi recuset, vel ob nimium rigorem pœnitenti displiceat, potest pœnitens alium eligere; Sanchez *lib.8. disput.27. num.40.* Guttierez *de Matrimonio cap.125. num.18.* Lezana verb. *Litteræ Apostolicæ num.29.* De Justis *lib.1. cap.8. num.122.* Cor-

rad.

rad. *cit. lib.7. cap.4. num.72.* dicens ita sæpe interrogatam semper respondisse ipsammet Sacr. Pœnitentiariam. Executor ad executionem non debet adhi- 55
bere testes, ut patet ex sequenti Clausula in Litteris apponi solita: *Nullis super his testibus adhibitis, aut*
56 *litteris datis*. Debet autem litteras lacerare, & nullatenus potest eas restituere Oratori, seu Latori, ut patet ex sequenti clausula in Litteris apponi consueta: *Præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum ea-*
57 *rum exemplum extet; Neque Latori restituas*. Alia de executionibus Litterarum Apostolicarum, vide apud Rosam *de executor. Litter. Apostol. part.1. & 2.*, ubi omnia de ipsis accurate explicat.

58 Episcopus qui ob tenuitatem reddituum etiam de consensu Sac. Congreg. Episcoporum, non retinet Vicarium, nequit exequi Litteras Apostolicas Vicario directas; *Sac. Cong. Conc. in Aquilana 14. Novemb. 1643. ad cap.5. sess.22. de reformat.* apud Pignatell. *tom.1. consult.341.*

Additiones ex aliena manu.

59 Executorem Litterarum Apostolicarum uti Delegatum Principis posse subdelegare, communis Do-
60 ctorum sententia est. At dubitatur an hac ipsa polleat potestate certus exequutor in Litteris Apostolicis ita datus: *Per se ipsum procedat: Per se ipsum cognoscat Conscientiam tuam oneramus*. Si enim relatis vel similibus verbis electa sit industria Personæ, certum est, quod is tametsi delegatus sit Principis nequeat
61 subdelegare. Contrarias inter se opiniones refert Rigant. *in comment. ad Regul. Concellar. Regul. 48. n.8. & plur. seqq.* qui tamen concludit, non posse subde-
62 legare si in Litteris Apostolicis dictum sit *Per seipsum procedat: Per se ipsum cognoscat*: posse vero subdelegare, si ea tantummodo apposita sint verba: *Con-*
63 *scientiam tuam oneramus*: idque quia verbis prioribus, non item posterioribus videtur electa industria Personæ.

64 De Auditore Cameræ, qui est exequtor omnium Litterarum Apostolicarum, an cumulative procedere valeat ad exequutionem Litterarum Apostolica-
65 rum, non incongrue hic quæritur? Invaluit distinctio, ut si Litteræ expeditæ sint in *Forma dignum antiqua*, seu in forma Commissaria, & datus in iis, ut solet, sit certus exequutor, nequeat Auditor Ca-
66 meræ ullo modo se ingerere. Sin autem agatur de Litteris expeditis, in quibus ad petitionem Partis dantur in Bulla separata tres Exequutores, possit cu-
67 mulative procedere, ita ut sit locus præventioni, modo tamen non sint deputati Exequutores in Partibus ultra duas diætas; Rigant. *loc. cit. num.22. & plur. seqq* qui una monet, quod in casibus, in quibus Auditor Cameræ procedere non potest, si Partes in eum consentiant, valide procedat.

68 Frequentes etiam in foro sunt controversiæ de mu-
69 tatione Exequutoris Litterar. Apostolic. Eadem autem obtinuit distinctio, ut certus Exequutor a Papa datus in Litteris Apostolicis expeditis *in forma Dignum, sive antiqua, sive novissima*, non nisi ab ipso Papa mutari queat; Executor vero datus in Litteris in forma gratiosa, mutari a Signatura queat; Rigant. *ibid. a nu.48. ad plur. seqq.*

Exequtorem Litterarum Apostolicarum posse pro- 70
cedere absque earum exhibitione in Cancellaria Episcopali recte firmavit Auctor *num.10.* At vide Rigant. *ubi supra num.67. & plur. seqq.* qui simul refert, Urbanum dictum in sua obedientia *Sextum* favisse Episcopis, & sanxisse, ipsis inconsultis, immo non approbantibus, Apostolicas litteras exequutioni demandari haud posse; contrarium vero statuisse Bonifacium Papam *Nonum* in sua obedientia nuncupatum, Martinum V. Leonem X. Clementem VIII. Tum consule eumdem Rigant. *eod. loco n.61. & plur.* 71
seqq. de eo quod Auctor *num.24.* ait haud posse Episcopum exequi Litteras Apostolicas directas Vicario Generali.

EXECUTOR TESTAMENTARIUS.
Vide verb. *Testamentum art.3.*

EXEMPTIO.

Exemptio Ecclesiastici a jurisdictione sui Episco- 1
pi non conceditur a Sacra Congregatione, nisi evidentur probetur sævities contra se exercita, aut justus timor ne exerceatur; & nec tunc, nisi prius audito Ordinario, ipsoque fraterne admonito ut mitius agat. Benedict. XIV. *de Synod. Diœces. libr. 13. c.10. §.30.*

Tunc autem plerumque nihil fit aliud, nisi ut pro- 2
hibeatur Ordinarius, ne procedat ad censuras, carcerationem &c. nisi prius obtenta a Congregatione, vel a Metropolitano facultate. Immo si reus infragranti crimine deprehendatur, tunc non intelligitur subtracta facultas Ordinario procedendi adversus delinquentem, ut ex decret. Sac. Congregationis, *ibid.**

EXEMPTIO REGULARIUM. Vide ver. *Regulares art.2.*

EXEQUIÆ.

* Si testator jusserit sepulturæ mandari corpus 1
suum sine precibus, & psalmis, & Missis; associatione Clericorum, candelis ardentibus &c. ejus volutas non est attendenda, ut decidit S. Rota coram Molines *in Romana Funeralium, die 15. Junii 1699.* Bened. XIV. *Instit. Eccles. 36. §.22.*

Clemens XI. mandavit in edicto legendo in ejus 2
Bull. p.317. ut in associatione funeris cujuscumque serventur leges Ritualis Rom. *in tit. de Exequiis, §. Constituto tempore*. Fieri tamen potest, ut in aliquo singulari rerum articulo cadaver deferendum sit aliter quam præscribat Rituale, quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientia, uti e. g. si deferendum sit cadaver in curru tecto, quod sæpe alias prohibuit Sac.

Sac. Congreg. apud Petram in *Constitut. Apostolic. tom.2. num.20.*

3 Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non debent ab ingressu Ecclesiæ illius cum Cruce & stola, ut ex Bulla Bened. XIII. incip. *Pretiosus,* de qua vide verb. *Parochus art.3. a num. 69.*

4 Cadavera Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesia alia induta veste, quam sacra sui Ordinis, ut ex Decreto Clementis XI. *cit. Instit.36. §.26.* *

Alia ad rem, vide verb. *Funeralia*, verb. *Sepultura.*

EXERCITIA SPIRITUALIA.

L*Ettera della Sagra Congregazione sopra i Vescovi, e Regolari d'ordine d'Innocenzo XI. per gli Esercizj spirituali a farsi dagli Ordinandi, e Monacande diretta al Cardinal Arcivescovo di Milano, e similmente a tutti li Metropolitani, da communicarsi e farsi osservare da tutti li suoi rispettivi Suffraganei.*

1 La Santità di Nostro Signore, che con paterna sollecitudine riflette di continuo a tutti quei mezzi, che possono contribuire alla maggior sicurezza della salute dell' Anime, conoscendo col suo santo zelo, quanto sia necessario un precedente divoto raccoglimento di spirito, per degnamente prepararsi, tanto in ordine alli promovendi, al ricevimento degli Ordini; quanto rispetto alle Spose di Christo, al vestir l' abito, e professar lo stato Religioso; Vuole, e comanda, che tutti li promovendi agli Ordini sì minori, come sacri, debbano per dieci giorni continui avanti l' Ordinazione ritirarsi a fare gli Esercizj spirituali nell' istessa conformità prescritta alli promovendi in Roma, nella Costituzione 126. della felice memoria d' Alessandro VII. che comincia *Apostolica Solicitudo*, e che parimente tutte quelle, che vorranno farsi Monache in qualsivoglia Monasterio, anche soggetto a Regolari, siano tenute fare i detti Esercizj spirituali per dieci giorni avanti, che ricevano l'Abito, e siano ammesse al Noviziato. E che li medesimi Esercizj si debbano ripetere per lo spazio di dieci giorni, avanti, che siano ammesse alla Professione, alla quale la Santità Sua comanda, che non debbano essere ricevute, se prima non averanno adempiuta questa santa preparazione. Desidera in oltre Sua Beatitudine, che si procuri con tutte le diligenze possibili, ma con modi soavi, e discreti, che ancora tutte le Monache Professe una volta l'anno almeno per qualche tempo, che si stimerà opportuno, faccino li medesimi Esercizj per la rinovazione dello spirito tanto necessaria a chi con essersi rinchiusa ne' Sagri Chiostri deve professare lo stato di perfezione. Resterà per tanto servita V. E. di far pronta esecuzione a comando sì santo di Sua Beatitudine, mentre per fine le bacio umilmente le mani.

Roma 9. Ottobre 1682.

Di V. E.

Umilifs. e Devotifs. Servit.

C. Card. Fachinetti.

B. Paneiatici Secret.

Epistola Encyclica ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis conscripta, qua pium Exercitiorum spiritualium opus ipsis maxime commendatur, & Clericis, Sacerdotibus, aliisque Ecclesiasticis illa peragentibus plura ex Apostolica benignitate indulgentur.

Reverendissime Domine uti Frater. Inter gravissimas Pastoralis Officii curas, quibus Sanctissimus Dominus Noster assidue premitur, in eo præcipue studio incumbit, ut quicumque in sortem Domini vocati sunt, præsertim vero Sacerdotes, & animarum Rectores, ut sacrarum Litterarum, Divinarumque rerum scientia, tum etiam vitæ, morumque honestate ceteris antecellant, ac in omnibus, juxta monitum Apostoli, præbeant semetipsos exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Cum etenim ipsi sint Sanctiora Ecclesiæ membra, dispensatores Mysteriorum Dei, Christiani Populi Duces, & Magistri, Mediatores inter Deum, & homines, lucernæ super candelabrum positæ, ut luceant omnibus, qui in domo sunt; Nihil est, quod alios magis ad pietatem, divinumque cultum accendat, quam illorum vita, & exemplum. Omnes siquidem in ipsos, tamquam in speculum, oculos conjiciunt, ut inde sumere possint, quod imitentur. Porro cum diuturna experientia compertum sit, ad retinendam, conservandamque Sacerdotalis Ordinis dignitatem, & sanctimoniam maxime conducere, ut Ecclesiastici viri spiritualibus Exercitiis aliquando vacent, quibus quidquid sordidum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, Ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur, vel confirmatur; Proinde Sanctitas sua pro eximio, quo flagrat, omnium salutis zelo, vehementer exoptans, ut pium hoc & saluberrimum Exercitiorum spiritualium opus ubique locorum magnopere frequentetur, ac vigeat, universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque cum Italiæ, tum etiam Insularum adjacentium Ordinarios enixe admonet, ac in Domino hortatur, ut illud in sua quisque Diœcesi, quo majori poterunt conatu, & studio promovere satagant; præcipue vero iis districte injungit, ac præcipit, ut quæ dudum san. mem. Innocentius XI. P. M. per encyclicam Epistolam a Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium Consultationibus præposita ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Episcopos datam 9. Octobris 1682. quo ad hujusmodi spiritualia Exercitia a singulis Clericis decem dierum spatio antequam ad Sacros Ordines assumantur, peragenda mandavit, exacte, ac inviolabiliter observari, & exequi curent, & quos iisdem Exercitiis per antedicti temporis spatium minime operam dedisse cognoverint, a Sacra Ordinatione repellant penitus & arceant. Præterea Sanctitas sua eosdem Ordinarios admonet, & hortatur, ut fructu, qui sane uberrimus ex prædictis spiritualibus Exercitiis percipitur, opportune proposito, ac explicato, universos ex Clero sibi subjecto, sed præcipue animarum Rectores, Confessarios, Canonicos, aliosque Beneficiatos Chori servitio adstrictos diligenter excitent ad eadem Exercitia saltem semel in anno peragenda in domibus Religiosorum Societatis Jesu, seu Presbyterorum Congregationis

Missionis, si adsint, sin minus in alia pia, seu Regulari Domo ab ipsis Ordinariis ad id designanda, & approbanda. Ut autem alacrius ad eumdem spiritualem secessum singuli conveniant, Sanctitas sua omnibus præfatis animarum Rectoribus, Confessariis, Canonicis, Beneficiatis, aliisque Sacerdotibus, & Clericis, qui per decem dies singulis annis eadem Exercitia peregerint in domibus præfatis, ibique diu, noctuque permanserint, ac interea temporis vere pœnitentes, & confessi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino elargitur. Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno Exercitiis hujusmodi vacantes a residentia benigne absolvit; Quod ipsum servari præcipit quoad Canonicos, Beneficiatos, aliosque personali residentia obstrictos, & Chori servitio mancipatos, quos nihilominus lucrari decernit integros fructus, & quotidianas suorum respective Canonicatuum, & Beneficiorum distributiones quascumque, perinde ac si Choro, divinisque Officiis personaliter interessent, dummodo tamen eadem exercitia peragant, obtenta prius ab Ordinario licentia, a quo nullatenus concedenda erit Adventus, & Quadragesimæ tempore, ac in solemnioribus Festivitatibus, nec unquam omnibus simul Canonicis, aliisque Chori inservientibus, sed eo adhibito modo, ne Chori servitium nequaquam intermittatur, & quoad Parochos, idoneis prius Œconomis ab ipsomet Ordinario approbandis, qui animarum curam laudabiliter administrent. Mandat insuper Sanctitas sua, ut hæ litteræ publicentur in ista Diœcesi, & in Cancellariæ registris pro perenni eorum, quæ in illis continentur, observantia adscribantur, & ad hunc ipsum finem quolibet triennio earum publicatio in posterum renovetur.

Quæ omnia ita diligenter ab Ampl. tuæ vigili providentia, ac pastorali sollicitudine præstanda fore confidit Sanctissimus Pater, ut a Sanctitate sua laudem, a cœlesti vero bonorum operum Retributore condigna præmia valeat promereri; Et Ampl. tuæ copiosa divinorum Chrismatum incrementa ex animo precor. Ampl. tuæ.

Dat. Romæ die 1. *Februarii* 1710.

Ut Frater

Bandinus Card. Panciaticus
Præfectus.
V. Petra Secret.

3 *Concessio Indulgentiæ plenariæ Fratribus Regularis Observantiæ S. Francisci, ac Reformatis Cismontanæ Familiæ Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantibus.*

ALEXANDER PAPA VII. &c.

CUm, sicut nobis nuper exponi fecit dilectus Filius Michael Angelus a Sambuca Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Minister Generalis in Capitulo Generali ejusdem Ordinis novissime Toleti celebrato, inter alia decretum fuerit, ut secessus, & spiritualia mortificationis, & Orationis mentalis Exercitia in omnibus Provinciis Cismontanæ Familiæ Ordinis prædicti reassumantur, & illis Fratres earumdem Provinciarum aliquoties singulis annis vacent.

§. 1. Nos qui probe novimus quantopere conducant Exercitia hujusmodi dirigendis in viam Domini, & confirmandis in illa Christi-fidelium mentibus, devotionem Fratrum memorati Ordinis, qui de suorum Superiorum licentia operi adeo pio, & salutari vacaverint, cœlestium Ecclesiæ thesaurorum elargitionem magis excitare volentes, de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus, & singulis prædicti Ordinis Fratribus tam Clericis, quam Laicis, seu Conversis, qui in Domibus Regularibus Provinciarum prædictarum de suorum Superiorum licentia Exercitia prædicta per octidui spatium quandocumque peregerint, & interea temporis vere pœnitentes & confessi Sacro-Sanctum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Præsentibus in perpetuum valituris.

§. 2. Volumus autem, quod si pro impetratione, præsentatione, admissione, seu publicatione, præsentium aliquid vel minimum detur, aut sponte oblatum recipiatur, eædem præsentes nullæ sint eo ipso. Quodque eorumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici, vel Secretarii dicti Ordinis subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, vel Ministri Generalis prædicti Ordinis munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 11. *Junii* 1659. *Pontificatus nostri anno quinto.*

EXHEREDATIO.

SUMMARIUM.

1 *Exhæredatio quid sit.*
2 *Exhæredatio descendentium quando nominatim fieri debeat, & quando non*, ad n. 3.
4 *Quæ conditiones requirantur, ut exhæredatio valeat* ad num. 8.
9 *An idem de exhæredatione descendentium, ac ascendentium, dicendum sit.*
10 *Quot & quæ sint causæ legitimæ descendentes exhæredandi*, ad n.24.
25 *An aliæ dentur causæ, præter has, liberos exhæredandi.* ad n.29.
30 *Quot sint & quæ legitimæ causæ parentes vel alios ascendentes exhæredandi*, ad num.38.
39 *Quando hujusmodi causæ cessare intelligantur*, ad num. 40.
41 *Quot sunt causæ & quæ fratrem exhæredandi*, ad num. 44.
45 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad n.60.

EXheredatio est exclusio heredis, alias necessario instituendi, ab hereditate, ob legitimam causam facta. *Est in re communis*. Exheredatio descenden- 1 2

dentium, ut rite fiat, & suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim; *princ. Inst. de exher. l.* ibi: *Parens curare debet, ut filium instituat hæredem, vel exheredem eum nominatim faciat, alioquin, si eum silentio præterierit, inutiliter testabitur*, & *§. 5. eodem*, ibi: *Omnes, sive sui, sive emancipati sint, vel heredes instituantur, vel nominatim exheredentur*. Ro-
3 ta *par. 5. tom. 1. decis. 321. n. 8.* Si tamen unicus est filius, vel filia, non est necesse eum nomine suo vocare, sed sufficit, si Testator dicat: *Filius meus ex-*
4 *heres esto §. 1. Instit. eod.* Exheredatio, ut valeat, debet fieri ab omnibus bonis paternis, & circa totam hereditatem; *arg. leg. Cum quidam 10. ff. de leg. &*
5 *posthum.* & sic *communis*. Insuper exheredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa in testamento specifice expressa. *Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint*
6 *testamento*. Et si causa exheredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum; Rota *p. 1. decis. 568. n. 2.* tunc enim non dici-
7 tur exheredatio, sed præteritio; Rota *ibidem*. Demum, ut exheredatio valeat, requiritur, ut causa exheredationis Testamento inserta ab Herede scripto legitime probetur; *arg. cit. Novell. 115. c. 4. princ.* ibi: *Nisi probabuntur ingrati &c.* Et per hoc correcta sunt Jura antiqua, vi quorum Exheredato incumbebat probare suam innocentiam, & non Heredi scri-
8 pto causam exheredationis. Ad hoc autem ut exheredatio locum habeat in Filio, licet plures sint causæ, una tantum probata sufficit; Rota *p. 4. tom. 3. dec. 582.*
9 *n. 15.* Omnes dictæ conditiones, quæ requiruntur pro valida exheredatione descendentium, requiruntur etiam pro valida exheredatione ascendentium. *Novell. 22. cap. 47.* & Novella *115. cap. 4.*

10 Causæ legitimæ exheredandi descendentes sunt
11 quatuordecim. *Novella 115. cap. 3.* Prima, si descendens parenti manus violentas injiecerit; *cit. Novella 115. cap. 3.* ibi: *Si quis parentibus manus intulerit*.
12 Secunda, si gravem ei injuriam inferat, *cit. Novella 115. cap. 3.* ibi: *Si gravem, & inhonestam injuriam*
13 *eis intulerit*. Tertia, si criminaliter eum accusat, non item si civiliter, *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si eos in criminalibus causis accusaverit, quæ non sunt adversus Principem, vel Rempublicam*. Dictum fuit *non item civiliter*, quia filius civiliter agens contra Patrem, eumque accusans, exheredari non potest, *arg. cit. Novell. 115. cap. 3.* & ratio est clara, quia *qui jus suum persequitur, nemini facit injuriam, l. 144. ff. de*
14 *Regul. Juris*. Quarta si cum maleficis versatur; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si cum maleficis hominibus*
15 *ut maleficus conversatur*. Quinta, si vitæ parentis insidiatur; *cit. Novella 115. cap. 3.* ibi: *Si vitæ parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari ten-*
16 *taverit*. Sexta si Novercam suam carnaliter cognoverit; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si Novercæ suæ,*
17 *aut concubinæ patris filius sese immiscuerit*. Septima, si filius extiterit delator contra patrem cum gravi ejusdem præjudicio; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si delator contra parentes filius extiterit, & per suam de-*
18 *lationem gravia eos dispendia fecerit sustinere*. Octava, si pro patre incluso filius recusat fidejubere; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si quemlibet ex dictis parentibus inclusum esse contigerit, & liberi, qui possunt ab intestato ad ejus successionem venire, petiti ab eo ut unus ex his in sua eum fidejussione noluerit suscipere, vel pro debito, in quantum ex se, qui petitur, probatur esse idoneus; Hoc tamen, quod de fidejussione, censuimus ad masculos tantummode liberos volumus pertinere*. Nona, si 19
patrem testari impedit; *cit. Novell. 115. cap. 3.* ibi: *Si quis ex liberis prohibet, vel impedit, ne parens faciat testamentum*. Decima, si Arenariis, & Mimis se as- 20
sociat; *cit. Novell. cap. 3.* ibi: *Si præter voluntatem parentum inter Arenarios, vel Mimos, sese filius sociaverit, & in hac professione permanserit, nisi forsan etiam parentes ejusdem professionis fuerint*. Undecima, 21
si alicui ex dictis parentibus volenti suæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem secundum vires suæ substantiæ pro ea præstare, illa non consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit; *cit. Novell. 115. cap. 3. §. 1.* Duodecima, si liberi parentibus in furorem, 22
vel dementiam lapsis obsequium & curam competentem non præbuerint, a parentibus ad sanitatem redeuntibus exheredari possunt; *cit. Novell. 115. cap. 3. §. 12.* Tertiadecima, si liberi parentem captivitate 23
hostis detentum non redimant, dum possunt, juste exheredantur a Patre. Immo ipso jure exheredes sunt, ipsaque hereditas pro redemptione applicanda devolvitur ad Ecclesiam, ex qua captivus oritur, casu, quo parens in tali captivitate absque testamento moriatur; *cit. Novell. 115. cap. 3. §. 13.* Quartade- 24
cima, si proles non sit Catholica *cit. Novell. 115. cap. 3. §. 14.* Unde omnes dictæ quatuordecim causæ sufficientes pro exheredandis liberis breviter comprehenduntur in sequentibus versiculis.

Bisseptem ex causis exheres filius esto:
Si Patrem feriat, vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,
Criminis accuset, vel paret insidias,
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit,
Testarique vetet, se sociatque malis,
Si Mimos sequitur, vitietque cubile parentum,
Si mutet fidem, si filia sit meretrix.

Præter enumeratas causas nullæ aliæ sunt, ob quas 25
possint liberi exheredari, textu expresso *in cit. Novell. 115. cap. 3. princip.* ibi: *Nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in hujus Constitutionis serie continentur*; sic Molina *disp. 170.* Perez *de lib. prætor. n. 18.* & alii. (*) Sed quamvis clarus 26
videatur allegatus textus, communior tamen doctorum opinio ad causas similes, vel graviores extendunt, ut testantur. *Corvin. in Cod. lib. 6. tit. 28. pag. 410. princ. Zoes. ibid. quæst. 3. in princip.* ubi plures Doctores recensent, licet ipsi eorum opinionem non videantur sequi. Licet enim exhæredatio sit pæna, qua 27
filii nocentes plectuntur, ideoque cum sit odiosa ad alios præter expressos casus non debeat extendi, nihilominus contra vel magis odiosum reputatur, patrem cogi, ut impio, & indigno filio bona sua relinquat. Ita multis rationibus, argumentis, exemplis & auctoritatibus firmat *Vin. comment. in Instit. lib. 2. tit. 18. §. 1. n. 2. Struv. exercit. 32. th. 33.* (*) Un- 28
de si proles absque parentum consensu, vel contra expressam voluntatem ipsorum, matrimonium contrahat cum honesta persona, non potest per hoc exheredari, *arg. leg. Cum te, Cod. de inoffic. Testament. cap. Gemma, de Testament.* Concil. Trid. *sess. 24. cap.*

 9. de

9. *de reformat. Matrim.* Et ratio est, quia nulli facit
injuriam, qui utitur jure suo, *l.* 115. *ff. de R. J.* sic
Jul. Clar. *§. Testamentum q.* 41. *n.* 4. Abbas *in cap.* 1.
de Sponsal. Impub. n. 5. Covarruv. *de matrimon. part.*
2. *cap.* 3. *§.* 8. *n.* 5. Jason. *in Authentic. Sed si post*,
Cod. de inoffic. testament. Molina *disp.* 170. Haunold.
tract. 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal.*
29 *tit.* 26. *num.* [illegible] & alii. Immo neque exheredari po-
test proles, etiamsi matrimonium contrahat cum
persona inhonesta, & indigna contra voluntatem
parentum; *arg. cit. Novella* 115. *cap.* 3. *princip.* ubi
statuitur ob nullam aliam causam præter quatuorde-
cim assignatas posse parentes liberos exheredare; *& l.*
Cum te 18. *Cod. de inoffic. Testam. & cap. Gemma, de Te-*
stament. & sic tenent Jul. Clar. *loc. cit.* Covarruv. *loc.*
cit. num. 5. & apud eum Immola *in cap. Accedens, de*
Procurat. Jason *in Authent. Sed si, Cod. de inoffic. Te-*
stam. Molina *disp.* 170. Haunold. *tract.* 6. *cap.* 7. *num.*
470. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 500. ubi testatur de com-
muni aliorum: Glossa tamen *in cap. de raptoribus* 3.
caus. 36. *q.* 1. *verb. Excusata*, Alexander *in l.* 1. *ff. so-*
30 *luto matrimonio*, Paul. Parisien. *vol.* 3. *cons.* 29. Felin.
in cap. Idem, de Testam. num. 13. ac nonnulli alii te-
nent in hoc casu omnino justam adesse causam exhe-
redandi prolem contra voluntatem parentis ante an-
nos 25. indignæ ac turpi personæ nubentem, saltem
si pater alias honestas nuptias obtulit, vel eas non
impedivit; *arg. Auth. Sed si post, Cod. de inoffic. Te-*
stam. ibi: *Sed si & sine consensu tuo* (idest parentis)
marito se, libero tamen, copulaverit, eam exhereda-
re non potes. Ergo inferunt a sensu contrario, si sine
consensu parentis marito non libero, vel turpi per-
sonæ se copulet, exheredari potest. (*) Hac enim
pœna jure plectitur filia, quæ rejecta nubendi occa-
sione sibi a patre oblata, turpem potius vitam elegit.
Cujac. commet. in Novell. 18. *de triente, & semisse edit.*
Venet. tom. 2. *coll.* 928. *lit. B.* Quod idem ad casum
extendunt, quo servilis, aut alicujus turpis matri-
monii complexibus se polluerit, cum non minus ad
injuriam patris spectet ejusmodi matrimonium, quam
turpis vita. *Cujacius observat. lib.* 3. *cap.* 5. Non di-
31 versum judicium ferendum est de jure civili si filius
familias invito patre mimam, meretricem, vel aliam
infamiæ nota laborantem ducat in uxorem, quæ
universæ familiæ labem inurat. *l.* 3. *§. si emancipatus*
ff. de bonor. posses contr. tab. Cujac. observat. dict. lib. 3.
cap. 5. *Gail. observat.* 95. *n.* 17. *lib.* 2. *Covaruv. in tra-*
ctat. de sponsal. part. 2. *cap.* 3. *§.* 8. *Zoes. in Cod. lib.* 6.
32 *tit.* 28. *in notis lit. C.* (*) Unde secundum aliquorum
regnorum Edicta, & statuta, si filia ante 25. annos,
& filius ante 30. annos absque consensu parentum
nubit, non tantum inæquali, sed etiam turpi perso-
næ possunt a parentibus omnino exheredari. Sic sta-
tuta Bavariæ *tit.* 49. *art.* 9. & sic varia edicta in Regno
Galliæ relata a Pontas *in Dictionar. Casuum Conscient.*
verb. Matrimonium cas. 10. & laudat. *cas.* 17. (*) Sed hu-
33 jusmodi statuta exhæredationem permittentia contra
nubentes invito patre videntur matrimonii libertatem
restringere, ideoque Sacros Canones ledere, ac everte-
re, ac propterea non attendenda. Hinc edicta superius
enunciata in Galliarum Regno, non exhæredationem
permittunt, sed parentibus tribuunt facultatem privan-
di filios hæreditate usque ad legitimam, cujus edicti
verba per extensum refert. *Zoes l. cit. in not. lit. D.* ibique
citat *Hotomann. in fin. quæstionum. illustr. cap.* 2. *§.* 6. *&*
seq. Cum enim Matrimonia ad Forum Ecclesiasticum
pertineant, non satis recte ipsis legem ponunt Con-
stitutiones Laicales *Covar. in Decret. lib.* 4. *part.* 2.
cap. 3. *§.* 8. *n.* 5. quamuis juxta aliquos respectus etiam 34
a Laicali jurisdictione in nonnullis dependeant saltem
quatenus inter contractus adnumerantur, consule
Reinking. de regim. Eccles. claus. 1. *cap.* 10. *n.* 20. 21.
& seq. Schneidov. de divortiis, n. 6. (*)

Causæ legitimæ ob quas licet liberis exheredare pa- 35
rentes, vel alios ascendentes, sunt octo; *cit. Novell.*
115. *cap.* 4. Prima, si parentes ad interitum vitæ libe- 36
ros suos tradiderunt. Secunda, si venenis, aut ma- 37
leficiis, aut alio modo parentes filiorum vitæ insidia-
ti fuerint. Tertia, si pater, Nurui suæ, aut concu- 38
binæ filii sui sese carnaliter immiscuerit. Quarta, si 39
parentes prohibuerint filios suos Testamentum con-
dere de rebus sibi testari permissis. Quinta, si pater 40
uxori suæ, vel hæc illi venenum præbeat, aut vitæ
insidietur, filius enim propter hoc flagitium potest
parentem reum exheredare. Sexta, si liberis, vel 41
uno ex his in furore constituto, parentes eos curare
neglexerint. Septima, si liberi in captivitate detenti 42
negligantur a parentibus. Octava, si parentes non 43
sunt Catholici, & filii Catholici. Sic *cit. Novell.* 115.
cap. 4. Unde omnes dictæ octo causæ comprehendun-
tur breviter in sequentibus versibus.

Si pater accusat capitalis criminis, aut se
Adjungat nurui, vitæque est insidiatus,
Testari prohibet gnatum, matrique venenum
Præparet, inclusum in carcere, vel furiosum
Negliget, & veram contemnat Religionem.

Omnes tamen supra recensitæ causæ exheredandi 44
cessant, si ante conditum Testamentum parentes cum
liberis, & liberi cum parentibus reconcilientur. *Sic*
communis cum Julio Claro *§. Testamentum qu.* 41. *num.*
9. Rota *part.* 1. *decis.* 29. *num.* 1. Item cessant causæ 45
exheredationis, si proles, vel parentes post datam
exheredationis causam, Monasterium ingrediantur,
quamvis reconciliatio subsecuta non sit. Covarr. *de*
Testament. cap. 16. *num.* 28. Abbas *vol.* 2. *consf.* 7. Felin.
in cap. Rodulphus, de rescript. Reiffenstuel *loc. cit. n.*
505. Glossa *in l. Deo nobis, Cod. de Episcop. & Cleric.*
arg. cap. Non liceat parentibus liberos, vel liberis pa-
rentes ab hæreditate repellere Monachos factos, quam-
vis, dum laici fuerint, in causam ingratitudinis incide-
rint.

Causæ, ob quas exheredari potest Frater in casu, 46
quo turpis persona instituta est heres, sunt tres; *No-*
vella 22. *cap.* 47. Prima, si vitæ fratris insidias mortis 47
tentaverit; *citat. Novella* 22. *cap.* 47. ibi: *illum solum*
tamquam ingratum circa Fratrem effectum participari
hoc lucrum non concedimus, qui mortem voluit Fratris.
Secunda, si Fratrem accusaverit in causis graviter cri- 48
minalibus; *cit. Novell.* 22. *cap.* 46. ibi: *Aut crimina-*
lem inducere, contra eum subscriptionem. Tertia, si 49
bonis Fraternis tentaverit inferre jacturam; *cit. Novel-*
la 22. *cap.* 47. ibi: *Aut substantiæ ejus præparavit in-*
ferre jacturam, ejus enim portio tam ad reliquos Fra-
tres, quam matrem veniat; & istæ causæ brevius com-
prehenduntur sequentibus versibus.

Tres

Tres licet ob causas ingratum pellere Fratrem,
Si Fratri insidias, perniciemque ferat,
Si scelera affingat, ferro, focoque pianda.
Aut si fraternas perdere tentet opes.

Additiones ex aliena manu.

50 Exhæredatio ut plurimum fit *notæ causa, & in pœnam liberorum*. Sed & fieri exhæredatio potest *bo-*
51 *na mente*. De hac agendum.
52 Ejus habetur mentio *in l. 17. ff. de Liber. & Posthum. instituend. &c.* ibi: *Multi non notæ causa exhæredant filios, nec ut eis obsint, sed ut eis consulant, (ut puta impuberibus) eisque fideicommissam hæreditatem dant*: tum *in l. 12. §. 2. ff. de Bon. Liberor.* ibi: *Si quis non mala mente Parentis exhæredatus sit, sed alia ex causa, exhæredatio ipsi non nocet, ut puta pone furoris causa exhæredatum eum, vel ideo, quia impubes erat, hæredemque institutum rogatum ei restituere hæreditatem*; Confer itidem *l. 45. ff. eod. l. 17. §. 2. ff. de Curat. Furios. l. 25. C. de Inoffic. Testam.*
53 Exempla exhæredationis *bona mente* sunt. I. Si Pater habet filium prodigum, & ex eo Nepotes, potest hæredes instituere Nepotes, & exhæredare filium, eique quod sufficeret alimentorum nomine a Nepotibus certum legare, *addita causa necessitateque judicii sui*, ut dicitur *in l. 16. §. 2. ff. de Curat. Furios.* scilicet quod eum exhæredavit non notæ causa, & in pœnam, sed in ipsius favorem ad conservanda bona, ne
54 ea dissipet. II. Si Pater ingentes divitias relinquat, insidias vero timeat vitæ parvuli filii ab Agnatis bonis illius insidiantibus, valet alium instituere hæredem, eumque fideicommisso gravare de restituenda hæreditate filio, si in suam tutelam perveniat. Vide & alia plura exempla apud Stryk. *in us. modern. Pandect. lib. 28. tit. 2. §. 9.*
55 Forma præscripta a Nouella 115. de qua differit *Auctor*, non pertinet ad exhæredationem hanc, quæ fit bona mente, sed restringenda est ad exhæredationem tantum, quæ fit notæ causa in pœnam; *Carpzov. Jurisprud. Forens. part. 3. const. 9. defi. 11. Ritter. decis. 41. num. 16. & sequent.*
56 Plura autem hinc sequuntur. I. Exhæredatio quæ bona mente fit, ad certum tempus fit, quod alias fie
57 ri nequit. II. Valet exhæredatio bona mente sine ex-
58 pressione causæ. III. Postumi bona mente exhæredari queunt, non item notæ causa, & in pœnam, quum nulla causa in Nov. 115. determinata cadere in eos
59 possit. IV. Contra exhæredationem notæ causa & in pœnam factam consulitur filiis quærela inofficiosi testamenti, sed hæc locum sibi haud vindicat in exhæ-
60 redatione bonæ mente facta. V. Ex jure Novellæ 115. Pater filio impuberi notæ causa & in pœnam exhæredato, pupillariter substituere nequit, prout olim poterat. At potest pupillariter substituere filio impuberi bona mente exhæredato. Vide & alias differentias apud *Stryk. in us. modern. Pandect. lib. 28. tit. 1. §. 10.*
61 Reliquum est, ut discutiatur, an in dubio exhæredatio bona mente facta censeri debeat? Varias de hac quæstione sententias congesserunt *Menoch. de Præsumpt. lib. 4. præsumpt. 18. Mascard. de Probat. conclus. 714. Linck. dissert. de Exhæredat. bona mente facta §. 31.* Porro si illud præsumi debet, quod commu- 62
niter fit, in dubio non *bona mente*, sed *notæ causa in pœnam* exhæredatio facta præsumi debet. Quæ enim 63
bona mente fit exhæredatio, ea a regula recedit, irregularis est, & ad casus exceptos referenda, ac proinde qui in ea se fundat, ostendere debet bona mente a Patre ipsam factam esse; Confer *Linck. dict. dissert.* 64
de Exhæred. bon. ment. fact. dict. §. 31. in fin.
Nota vero, quod hæc præsumptio generalis est, 65
& sic eidi facile potest per specialiores circumstantias, quales sunt illæ notatæ in adductis exemplis, & aliis allegatis *a Stryk. ubi supra*. (*) Plura de exhæ- 66
redatione vide infra *de testamenti nullitate, novissimum additamentum* (*).

EXORCISTATUS.

Exorcistatus conferendus est Subdiacono, Diacono, & Presbytero Græco, qui ritu latino ad Diaconatum, Presbyteratum, aut Episcopatum sint promovendi. Benedictus XIV. Constit. incip. *Et si Pastoralis §. 7.*

Alia vide verb. *Ordo art. 1. a num. 34. ad 56.*

EXORCIZARE, EXORCISTA.

Exorcizare sumitur in duplici sensu. Primo ad si- 1
gnificandum exorcismum, seu benedictionem aquæ, & salis, quæ fit in missa Parochiali, seu Conventuali. Secundo ad exprimendam obtestationem, qua utitur Ecclesia ad expellendum Dæmonem, ejusque potentiam, ut fit in Cæremoniis, quæ baptismum antecedunt, & pro obsessis, aut possessis a Dæmone. De exorcismo in primo sensu sumpto hic non 2
est sermo; sed solum de Exorcismo sumpto in secundo sensu. Et exorcismus sumptus in hoc secundo sen- 3
su definitur, quod sit divini Numinis obtestatio ad effugandum, seu expellendum Dæmonem, ejusque virtutem, seu potentiam. Est in re communis. Exor- 4
cismi Cæremonia, quæ fit in baptismo, imperatur expresse in *cap. Sive 53. dist. 4. de consecratione*, ibi: *Sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniant Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam Exorcismis, & exsufflationibus Clericorum Spiritus ab eis immundus abjiciatur*. Et hujus antiquæ Cæremoniæ 5
fit mentio *in c. Sicut 62. dist. 4. de Consecratione*, ibi: *Sicut nostis, Fratres carissimi, & parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur Diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut homines possideret. Et in cap. Dehinc 66. ead. dist. 4. de consecrat. Exorcizatur Diabolus, ut suam nequitiam agnoscens, & justum super se judicium timens recedat ab homine, nec jam contendat eum arte sua subvertere, ne baptismum consequatur; & in cap. Sacerdotes 67. ead. dist. 4. de consecrat.* laudatur antiqua Ecclesiæ traditio imponendi manus super credentes ad Dæmonia ab eis ejicienda, ibi: *Sacerdotes cum per Exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mentes*

tes contradicunt, quid aliud faciunt, nisi quod Dæmonia ejiciunt?

6 Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione periculi jam fuerit baptizatus. Sic expresse statuit Rituale Romanum, & sic expresse statuerunt varia Concilia Provincialia, & signanter Concilium Remense *anno* 1583. Burdigalense *anno* 1584. Aquense *anno* 1585. & alia plurima. Et ratio est, quia ut inquit S. Thom. 3. *p. q.* 71. *art.* 3. *in corpore* non solum Dæmon conatur impedire ne infans baptismi effectum accipiat, sed etiam ne de illo accepto deinceps fructum percipiat. Ibi. *Tunc cessante periculo debent suppleri* (Cæremoniæ omnes) *ut servetur uniformitas in baptismo, nec frustra supplentur post baptismum, quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus,* & sententiam istam affert Richardus *in* 4. *dist.* 6. *art. ult. q.* 1. quem laudat, & sequitur Angelus de Clavasio verb. *Exorcismus num.* 2. *Quid*, ait hic Auctor, *si aliquis baptizetur sine exorcismo? Respondet Richardus, quod debet post baptismum exorcizari .... quia licet baptizato parvulo, peccatum non sit; tamen in eo remanet actualiter fomes peccati, & ideo etiam post baptismum habet efficaciam reprimendi Diabolum.* (*1)

7 Exorcistæ munus est manus imponere supra vexatos a spiritibus immundis, ad illos adjurandos, & ejiciendos; item ad exorcizandos Catechumenos. *Sic communis*. Ad licite exercendum tria requiruntur.

8 Primo ut fiat Exorcizatio ex causa gravi, non ex levitate, non ad sciscitanda a Dæmone quæsita curiosa, sed ad liberandos Energumenos a Tyrannide Dæmonis. Sic docet S. Thomas 2. 2. *quæst.* 90. *art.* 2. Secundo requiritur, ut adjuratio Dæmonis fiat absque precibus, sed cum imperio, & objurgatione, sic enim superbia Dæmonis magis confunditur. Tertio requiritur, ut Exorcizatio solemnis fiat ab habente potestatem, quæ non omnibus conceditur, sed tantum aliquibus, secundum prudentiam Episcoporum,

9 habentibus ordinem Ecclesiasticum Exorcistatus: Unde nemo potest exorcizare sine facultate Ordinarii, etiamsi sit Regularis, ut decrevit *Sacra Congreg. Episcop. & Regul. in Florentina* 22. *Februarii* 1625. & expresse statuit *Sac. Congr. S. Officii die* 5. *Julii* 1710. per litteram Encyclicam directam omnibus Archiepiscopis, aliisque Ordinariis Italiæ, & Insularum adjacentium, tenoris ut sequitur.

10 Lettera Circolare della Sac. Congreg. del S. Offizio, circa l'obbligo, e la qualità de' Sacerdoti da ammettersi all'esercizio dell'Esorcista.

„ Essendo stati rappresentati alla Santità di Nostro „ Signore i gravi disordini, che seguono dalla molti„ plicità delli Esorcismi, che quasi universalmente „ s'inventano, e si praticano dalle persone destinate „ ad esorcizare, e volendo la medesima colla sua Pa„ storale sollecitudine dare a tali inconvenienti il ne„ cessario provedimento, uditi prima li pareri di que„ sti miei Eminentiss. Colleghi Signori Cardinali, Ge„ nerali Inquisitori, ha stabilito, che per mezzo di „ questa Sac. Congreg. s'ordini a tutti gli Arcivesco„ vi, Vescovi, ed altri Ordinarj d'Italia, e dell' „ Isole adjacenti, siccome colla presente s'ordina a „ V. S., che in avvenire non permetta, che alcun „ Sacerdote tanto Secolare, quanto Regolare, sia „ ammesso all'esercizio di Esorcista senza che prima „ le consti della di lui pietà, integrità di vita, e pru„ denza, e senza che abbia tutte le qualità ricercate „ per tale amministrazione dal Rituale Romano.

„ Vuole in oltre sua Beatitudine, che ella insista „ con tutta la sua attenzione, e vigilanza, acciocchè „ le persone, che da lei saranno stimate capaci di tal „ ministero, si vagliano della direzione del sopradet„ to Rituale Romano, e che non preteriscan le rego„ le, che in quello si prescrivono. Tanto V. S. dovrà „ eseguire per ubbidire esattamente alli Santi, e su„ premi Ordini di Sua Beatitudine, e Dio la pros„ peri.

Roma 5. Luglio 1710.
Di V. S.

Come Fratello
G. Card. Marescotti.

Exorcistæ si tale exorcizandi munus exerceant cruculis, & aliis modis insolitis, mittuntur in exilium; *Sac. Congreg. Episc. & Regul. in una Venetiarum* 27. 11
Octobr. 1603. Ad exorcizandam Monialem Ordinarius non concedit licentiam ingrediendi in Clausuram; 12
Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Regiensi 15. *Maii* 1601. *& in Cremon.* 1. *Octobr.* 1610. Neque Sac. Congreg. illam concedere solet; *ead. Sac. Congreg. in una Vicent.* 14. *Maii* 1606. *& in una Montis Regalis* 10. *Januarii* 1617. Et si concedatur, intelligitur tantum pro 13 14
benedicendis Cellis de infectione suspectis; *ead. Sac. Congreg. in Imolensi* 23. *Februar.* 1594. Unde *eadem Sacr. Congreg.* 1. *Julii* 1609. pro Monialibus exorcizandis decrevit ut infra: *Nulla Monialis Energumena intra Monasterii Septa a quocumque Presbytero Seculari, vel Regulari etiam Confessario exorcizetur, sed ad Ecclesiam exteriorem ejusdem Monasterii, obtenta prius a Sacra Congregat. licentia, ea de causa deducatur, vel transferatur. In translatione autem hujusmodi, sicuti in actu exorcizationis, honestæ personæ consanguineæ, vel aliæ mulieres provectæ ætatis, ac probatæ conversationis Energumenam comitentur. Exorcista sit ad actum hujusmodi approbatus; Exorcizatio minori, quo fieri potest, fiat strepitu; Ecclesiæ janua eousque occlusa remaneat, quousque Exorcizatione completa ad Monasterium Energumena reducatur; Ceterum tam in reditu, quam in accessu ad Ecclesiam, & Monasterium respective, & sine diverticulo tendatur.* 15
Et alias consimiliter decrevit ut infra: *Adhibitis debitis diligentiis ad cognoscendum, an Monialis sit revera vexata? datur licentia Sacerdoti Sæculari, vel Regulari moribus, & ætate gravi, eam exorcizandi in Ecclesia exteriori intra terminum trium, vel ad summum sex mensium coram Confessario, & duabus, vel tribus feminis consanguineis, & januis clausis; modo expleto exorcismo statim reducatur in Clausuram. Si vero Spiritus, ut plurimum, erunt ficti, carceres, flagella, jejunia, compedes, & similia erunt ejusmodi Energumenarum Exorcismi; Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Tiburtina* 20. *Julii* 1580. *in Fanensi* 18. *Aprilis* 1600. *in Vicent.* 14. *Maii* 1616. *& in Bononiensi* 8. *Octobr.* 1649. 16

Grave indicium diabolicæ vexationis est, quando ex fide jurata Medicorum constat nulla adhibita medicamenta profuisse; *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Parmensi* 10. *Novembris* 1645. Delrius autem *lib.* 3. *Disqui-* 17

*Disquisit.magic.cap.2.sect.2.quaest.3.*Monacell. *t. 3. tit. 1. formul.* 47. *num.* 4. *&* 5. plura referunt hujusmodi signa. Præcipua tamen sunt hæc: si obsessus loquatur variis linguis, quas numquam didicit; si horreat omnia Sacra, si præcipitiis se exponat, si statim intumescat in aliqua parte corporis, & statim detumescat, si tacite interrogatus respondeat, aut tacito imperio pareat; si Epilepsia laboret; si antea scientia ignarus, se perfecte scientificum ostendat, si ita immobilis maneat, ut plurimorum hominum viribus nequeat dimoveri, si sacra verba proferre renuat, qualia sunt *Miserere mei Deus*. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*. *Magnificat anima mea Dominum*. *In principio erat Verbum*, & similia; si a facie Sacerdotum, & præcipue Exorcistarum fugiat, in Ecclesiam ingredi nolit, & si ingrediatur, ab ea statim fugere procuret, cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, & maxime Crucifixi nolit inspicere nec deosculari, immo projiciat, & in hæc omnia conspuat, si clamet, cum aliquæ Reliquiæ Sanctorum superponuntur ejus capiti, etiam occulte, & statim dicat, auferte istas a me, quoniam fœtent, vel sunt nimis graves, & hujusmodi. Ad hæc autem signa integre dignoscenda consule supradictos una cum Candido Brugnolo, aliisque hujusmodi scriptoribus. (*2)

18 Exorcismi in Sacris Ecclesiæ libris non relati, non debent admitti. Benedictus XIV. tom. 1. Consti. 89.
19 incip. *Inter omnigenas* §. 8. Exorcizandi ratio in Rituali Romano præscripta exacte observari jubetur. Idem Constitut. 141. incip. *Sollicitudini* §. 47.

20 * Regularibus non licet, contradicente Episcopo, exorcizare, etiam in propriis Ecclesiis, & Cœnobiis. Vide tomo 5. verb. *Oratorium* & Constitutionem Benedicti XIV. incip. *Magno*, §. 34.

Additiones ex aliena manu.

21 Primis Ecclesiæ sæculis non solum Clerici, verum & Laici donum ejiciendi Dæmones habuere, & sic
22 Exorcistarum officium usurparunt. Testatur Tertullianus *de Coron. Milit.cap.*11. ejectos a Militibus fuisse spiritus immundos: *Et quos* (ait) *interdiu exorcismis fugavit, noctibus defensavit*. Et *lib. de Idololatr.*
23 *cap.* 11. tradit, Parentes solitos exorcizare proprios filios: *Quare* (inquit) *Constantia exorcizavit Alumnos suos, quibus domum suam, & cellarium præstat? Ille quidem si excluserit Dæmonem, non sibi placeat de fide, nec ejus inimicum exclusit*. Notarunt Baron. *anno* 56. Justelius *in notis ad Canon* 91. *Eccles. univers.*

24 Postea peculiare ac distinctum munus in Ecclesia fuit eorum, qui in gradum Exorcistarum cooptati erant, ut docent plura de Exorcistis affirmantes Balsamon *in Can.* 26. *Synod. Laodicen.* Ambian. *ad Tertullian.in Apolog.cap.*23.*ad finem*; Pamel. *ad Epistol.* 26. D. Cyprian. *Espenc. ad D. Paulum lib.* 1. *Digress. cap.* 9. Lindebrog. *Verb. Exorcista*, qui de his Exorcistis accipiunt Textum *in l.* 1. §. *Medicos, de Var.& Extraordin. Cognit.*

25 Per id vero temporis ad Exorcistatum non ordinabantur nisi provectioris ætatis: *Exorcistæ* (opportune ait Hallier *de Sacris Elect. & Ordinat. part.* 3. *sect.* 7. *cap.* 1.) *nequaquam Ecclesiæ utiles esse poterant, aut officio suo idonei, nisi provectioris ætatis. Neque enim Pueri vel Adolescentes idonei videbantur, qui Dæmones adjurarent, Energumenos custodirent, alerent, eisque manus imponerent. Unde recte & convenienter Syricius eos, qui ab adolescentia Clericatui adscriberentur, in Lectoris gradu atque Officio, qui in ætate jam immatura, in Lectoris aut Exorcistæ ordine aut munere versatos esse præcipit antequam ad superiores ascendant. Juxta eamdem personarum diversitatem eosdem gradus Lectoris quidem in iis, qui ab ineunte ætate Clericali militiæ adscripti essent, Lectoris autem, vel Exorcistæ iis, qui grandiores facti hanc vitam seligerent, attribuit Zosimus*.

Mutata hac disciplina, & commisso ut plurimum munere Exorcistæ Sacerdotibus, non amplius ad Exorcistatum ætas provectior requisita est. 26

NOVISSIMA ADDITAMENTA.

(*1) Quod hic rectissime Auctor statuit, supplendos esse exorcismos, si forte periculi causa baptizatus quis fuisset, sacris cæremoniis omissis; integra dissertatione Du Guetus ostendit. Prima ea est trium, quæ Parisiis an. 1727. prodierunt, dissertationum inscriptarum: *Dissertations Theologiques, & dogmatiques*.

(*2) Non prætereunda silentio hic est magna illa controversia, quæ late Germaniam in varias sententias non multos ante annos distraxit, ob Exorcismorum ad plurimos depellendos morbos usum a Joanne Josepho Gassnero pientissimo Parocho feliciter adhibitum. Hinc & illinc permulti disseminati libelli fuere, quorum alii Gassneri curationes imposturæ condemnabant, alii harum veritatem confirmabant. Inter illos principem locum meretur Antonii de Haen Archiatri, ac Medicinæ in Viennensi Accademia Professoris *dissertatio Theologico-physica de miraculis*, c.5. hos vero inter exstat Anonymi excusa Augustæ Vindelicorum a. 1775. *demonstratio de conformitate cum principiis Evangelicis, & sensu, & praxi Ecclesiæ in methodo medendi affectos vario morborum genere, quam adhibet Jo: Josephus Gassnerus*. Ad hanc ipsam controversiam spectant brevia quædam opuscula, quæ in Parisiensi Dinovartii Diario Ecclesiastico leguntur *tom.* 59. 60. 61. 62. *&* 63.

EXPOSITI FILII.

Proposito dubio in Sacra Congreg. Concilii die 18. Decembris 1723. Quomodo se gerere debeat Parochus Sancti Spiritus in Saxia in collatione Baptismatis infantibus, qui ad Archihospitale deferuntur, sive iidem habeant schedulam de Baptismo testantem, sive non habeant; & etiamsi ex colore, & ceteris corporis qualitatibus deprehendatur etiam esse constitutos in ætate sex aut decem mensium, vel unius anni cum dimidio; *Sacra Congregatio die* 15. *Januarii* 1724. *respondit, esse baptizandos sub conditione in omnibus casibus, excepto tamen casu schedulæ, quæ habeat certitudinem*.

Alia ad rem, vide verb. *Filius a num.* 17. *ad* 20. & verb. *Parentes a num.* 20. *ad* 32.

EX-

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI.

1 * EXpositio SS.Sacramenti permitti non debet nisi ex publica causa ab Ordinario approbata, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Tridentino *sess.* 21. *cap.* 8. evincit, & statuit S.Congregatio Concilii. Quamquam ex causa privata licet Regularibus in propriis Ecclesiis exponere Sacramentum, dummodo non extrahatur e tabernaculo, & Hostia sit velata, ut ex pluribus S. Congregationis Decretis firmatur *Instit. Eccles.* 30. §. 11. & 12.

2 Reprobatur apud frequentes Scriptores usus exponendi palam SS. Eucharistiam in festis Sanctorum. *Ibid.* §. 15.

3 Si exponatur SS. Sacramentum intra tabernaculum apertum & in pyxide tecta, sex saltem candelæ ardere debent, ex sensu Sac. Congregat. *Ibid.* §. 21.

4 Verum si extra tabernaculum id fiat in Ostensorio velato, tunc saltem duodecim candelæ ardentes apponendæ. *Ibid.* §. 23. (*) Vide supra v. *Eucharistia art.* 1. *num.* 57. ad 64. item 78. & 79. Exstant quoque Joan. Baptistæ Thiers libri quinque Gallico Sermone conscripti, ac duobus tomulis in 12.an.1677. comprehensi *de l' exposition du S. Sacrament de l' Autel*, quos non inutile erit consulere (*)

EXTRACTIO.

1 EXtractio Rei inquisiti, vel damnati a loco immuni in casibus permissis, si Clericus sit, fieri potest a Curia Episcopali ex officio; & si laicus, nonnisi ad instantiam Curiæ sæcularis * Benedictus XIV.

2 Constitut. 8. incip. *Alias* §.5. Ad extractionem inquisiti a loco immuni, in dictis casibus procedi potest, habitis indiciis delicti sufficientibus ad Torturam.

3 Idem *ibid.* Ad extractionem vero banniti, seu damnati in contumaciam in similibus casibus, visa sententia contumaciali & actis, quibus illa fundatur. Idem

4 *ibid.* §. 6. Extractionis, & traditionis denegatio, aliaque decreta Judicis Ecclesiastici super ejus competentia, allegari nequeunt in judicio super executione sententiæ contumacialis. Idem *ibid.*

5 De extractione Reorum ad Sacræ Inquisitionis Officium spectantium a locis immunibus, vide tom. 4. verb. *Immunitas*; ubi ad rem duæ afferuntur Constitutiones Benedicti XIV.

6 Extractio segetum, farinæ, & olei extra statum Ecclesiasticum sine speciali Chirographo Papæ prohibetur sub gravissimis pœnis, sublata cuilibet facultate concedendi licentias extrahendi. Idem tom.2.Constitut. 83. incip. *Quo die*.

7 Quo vero ad alias res mobiles, aut se moventes, remittitur arbitrio Legatorum, Præsidum, & Gubernatorum Provinciarum. Idem *ibid.*

8 Extractio segetum, aliorumque per aquam, etiamsi directa dicantur ad alia loca ditionis Ecclesiasticæ, nisi fiat cum præscriptis cautelis, reputanda erit pro extractione a Statu, & præscriptis pœnis punienda.

9 Idem *ibidem*. Extractio cujuscumque rei de Provincia ad Provinciam quocumque tempore, atque etiam extra statum Ecclesiasticum, permittitur pauperibus, qui spicas a Messoribus relictas colligunt. Idem

10 *ibid.* Item Mercenariis, quibus pro mercede datur frumentum, vel quid simile. Idem *ibid.* Item Men-

11 dicantibus, qui eleemosynæ loco, & pro victu Cœnobii ea colligunt. Idem *ibid.* Ac denique iis, qui

12 pro eduliis ad fora delatis, & loco pretii recipiunt. Idem *ibid.*

EXTREMA UNCTIO.

SUMMARIUM.

VAriæ in Ecclesia Dei habentur in praxi Unctiones, pro ut diriguntur ad varias personas. Prima est Catechumenorum, quos oleo benedicto Sacerdos ante Baptismum ungit in pectore, & inter scapulas. Secunda Baptizatorum, quos Chrismate ungit Sacerdos in vertice. Tertia Confirmatorum, qui per Episcopum unguntur in fronte. Quarta Principum sæcularium, qua humeris, & brachiis unguntur. Quinta est Sacerdotum, & Episcoporum, quæ fit in illorum Ordinatione. Sexta est Infirmorum ad extre- 1

extrema reductorum, de qua solum in præsenti est sermo. Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut observat *Tridentini Concilii Catechismus part.* 2. ibi: *Quare hæc unctio a majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est*, & ipsum Tridentinum *sess.*14. *cap.* 3. *de Extrema Unct.* dicit expresse, *Unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur*.

2 Sacramentum Extremæ Unctionis est *Unctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata a Sacerdote simul verba certa cum intentione debita proferente, ex institutione divina efficaciter significans curationem finalem venialium*. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 23.

3 *quæst. unica*. Est de fide certum, Extremam Unctionem esse verum, & proprie dictum Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum. Sic docet Concil. Florent. *in decreto Unionis*, & Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unction. c.* 1. ibi: *Instituta est autem Sacra hæc Unctio infirmorum, tamquam vere, & proprie Sacramentum novi Testamenti a Christo Domino nostro apud Marcum quidem* (*cap.* 6. *insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini Fratrem Fidelibus commendatum, ac promulgatum*. (*Jacobi* 5.) *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei*. Et ibidem *Canon.* 1. sic definit Concilium contra Hæreticos: *Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum: sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit*. Et jam hoc definierat etiam *sess.* 7. *can.* 1. ubi anathematizat dicentes non fuisse a Christo Domino instituta omnia Sacramenta novæ legis, & ipsa esse plura, vel pauciora quam septem, inter quæ expresse enumerat Extremam Unctionem.

4 Hoc Sacramentum Extremæ Unctionis probabilius fuit institutum post Resurrectionem, quando Christus *Joann.* 20. instituit Pœnitentiam, cujus consummativam esse Extremam Unctionem dicit Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unctione, in proœmio*.

5 Materia remota extremæ Unctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum. Proxima autem est ipsamet Unctio facta hoc oleo. *Est communis*, & constat ex Concilio Florentino *in decreto Unionis*, ubi dicit, quod *Extremæ Unctionis materia est oleum Olivæ per Episcopum benedictum*, & Tridentino *sess.* 14. *de Extrema Unction. cap.* 1. ibi: *intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremæ Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum*, & constat etiam ex verbis Apostoli Jacobi *c.* 6. ibi: *Ungentes eum oleo in nomine Domi-*

6 *ni*. Oleum hoc debet necessario esse benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo, nullum fiat Sacramentum. *Est communior Doctorum sententia*. Et colligitur ex traditione Apostolica, ut tradit. Beda *in cap.* 6. *Marci*, ibi: *Unde patet ab ipsis Apostolis hujus Sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, ut Energumi, & alii quilibet ægroti ungantur oleo Pontificali benedictione consecrato*. Idem expressius tradidit Concil. Tridentin. *sess.* 14. *cap.* 1. *de Extrem. Unction.* ibi: *Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum hujus salutaris Sacramenti; Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum*. Et sic tenent Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 23. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad quæst.* 4. & *in supplement. quæst.* 30. *art.* 6. Sanctus Bonaventura *in* 4. *dist.* 23. *art.* 1. *quæst.* 3. Scotus *ead. dist. num.* 5. Layman *lib.* 5. *tract.* 8. *de Extrem. Unct. cap.* 1. *num.* 1. Durand. *quæst.* 6. Paludan. *in* 4. *dist.* 23. *qu.* 1. *art.* 1. Reiffenstuel *in Theol. moral. tract.* 14. *dist.* 11. *quæst.* 1. *num.* 7. Henno *tom* 2. *disp. unic. de Extrema Unct. quæst.* 3. *concl.* 2. Pontas *verb. Extrema Unctio cap.* 3. Silvius *in supplement. S. Thom. quæ.* 29. *art.* 5. & 6. Fagnan. *lib.* 1. *decret. in cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione num.* 51. & 52. Bellarmin. *cap.* 7. Suarez *disp.* 40. *sess.* 1. Coninch *tom.* 2. *disp.* 19. *dub.* 2. Sotus *in* 4. *dist.* 23. *qu.* 1. *art.* 3. Averla *sect.* 2. Dicastil. *de Sacram. Extremæ Unction. num.* 32. Felix Potestas *tom.* 1. *num.* 3908., & alii passim, & Gobat *de Extrema Unction. num.* 784. ubi testatur esse de communi Theologorum; La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2092. ubi asserit quod communissima dicit ex præcepto Christi requiri hic Benedictionem Episcopi.

Non desunt tamen magni nominis Doctores qui 7
dicunt simplicem Sacerdotem ex Papæ commissione oleum benedicere posse pro usu hujus Sacramenti. Sic Cajetanus 2. 2. *quæst.* 7. *art.* 3. Victoria *de Extrema Unct. num.* 216. Henr. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 1. Zambranus *cap.* 5. *de Extrema Unct. num.* 7. Roding. *Theolog. Scolast. tom.* 5. *quæst.* 21. *art.* 2. Frassen *de Sacrament. Extrem. Unct. concl.* 1. Juenin *de Extrema Unction. quæst.* 3. *concl.* 4. Rosignolus *de Extrema Unct. quæst.* 1. *art.* 5. *num.* 12. & alii, Et probant a pari de Sacramento Confirmationis, cujus licet ordinarius minister sit solus Episcopus ex Concilio Florentino *in decreto Eugenii VI. de unione Armenorum*, & in Tridentino *sess.* 9. *canon.* 3. *de Confirm.*; tamen ex dispensatione summi Pontificis potest ipsam ministrare etiam simplex Sacerdos, *ex cap. Pervenit* 1. *dist.* 95., ubi refertur Sanctum Gregorium Papam hanc facultatem concessisse Presbyteris Sardiniæ propter defectum Episcoporum, ibi: *Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate ungere debeant concedimus*. Et hoc expresse indicat Eugenius IV. in Concilio Florentino *loc. cit.*, ibi: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili, & urgente admodum causa simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum confirmationis administrasse*. Et talem facultatem concesserunt etiam alii summi Pontifices variis Religiosis, ut Innocentius IV. Patribus Prædicatoribus, Joannes XXII. & Leo X. Fratribus Minoribus pro Indis, teste Rodriquez in suo Bullario Regular. in Bulla Leonis X. Gregorius XIII. Patribus Societatis, ut testatur Suarez, & alii aliis. Unde inferunt ipsi, ergo etiam ex concessione Summi Pontificis poterit simplex Sacerdos oleum infirmorum sanctificare, cum videatur quid majus confirmare, quam oleum simpliciter benedicere, & sanctificare. Tum 8
quia id patet ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ Græcæ, in qua simplices Sacerdotes ex commissione Episcopi, approbante Romano Pontifice, oleum In-

infirmorum benedicunt, quam consuetudinem approbavit Clemens VIII. in instructione super ritibus Græcorum de oleo Catechumenorum, & infirmorum Constit. incip. *Sanctissimus*; ubi expresse hæc habet: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci, olea Sancta, præter Chrisma, ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere. Cum hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur; Chrisma autem, quod nonnisi ab Episcopo, etiam juxta eorum ritum benedici potest, cogantur accipere.* Ex quibus docte infert Rosignolus *loc. cit. num.* 11. *quod benedictio Episcopalis non sit de necessitate Sacramenti, sed sufficiat Sacerdotalis. Si etenim esset de necessitate Sacramenti, etiam apud Græcos requireretur, ut ex se patet; Unde quod refertur ex Conciliis supra recensitis intelligendum est solummodo de necessitate præcepti*: Hæc ipse, qui *num.* 12. *in fine* concludit: *In hoc consulendam arbitror Sacram Congregationem. Quæ revera opinio non est inferioris ponderis, ni dicam majoris, quam prima.*

9 Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide, & licite sæpius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti, ut colligitur ex *c. Quod in dubiis* 3. *de consecrat. Eccles., vel Altaris, & in Rituali Romano sub tit. de Extrema Unctione*, & ex responsione Sacræ Congr. Supremæ, & Universalis Inquisitionis ad dubium, ut sequitur,

Eminentissimi, e Reverendissimi
Signori,

Determinandosi nel Decreto di cotesta Sacra Congregazione fatto sotto li 2. Marzo 1679. sopra la condanna di 65. Proposizioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l' opinione probabile, lasciata, la più sicura. Ed essendo opinione controversa tra Theologi, se per supplire all' Oglio Santo, che mancasse, sia lecito aggiungere del non benedetto in più volte: purchè l' aggiunto considerato separatamente, ed in ogni aggiunta, sia in minor quantità dell' oglio Santo, benchè considerate tutte le aggiunte insieme fosse maggiore; di qui è nato dubbio nella Diocesi di Sevilla, nella quale per la sua vastità è impraticabile benedire tant' oglio, che basti senza l' aggiunta; se sia lecito fare detta aggiunta all' oglio Santo, per esservi molti Theologi, che tengono l' opinione negativa per più sicura. Onde per avere la risoluzione di tal dubbio l' Arcivescovo di Sevilla, devotissimo Oratore, fece porgere all' Eminenze Vostre un memoriale consultivo, nel quale si deducevano le opinioni di Teologi sopra questo punto. Ma non avendo fin' ora avuta la dichiarazione, supplica perciò l' E. E. V. V. degnarsi di dargliela per sicurezza, e quiete della coscienza propria, e del suo gregge.

10 *Feria quinta die* 23. *Septembris* 1682. *in Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu S. Mariæ supra Minervam coram Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis. Lecto supradicto memoriali, Eminentissimi, & Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores prædicti decreverunt, in casu proposito posse.*

Franciscus Richardus S. R. et
Universalis Inquisit.
Notarius.

Forma Sacramenti Extremæ Unctionis sunt se- 11
quentia verba: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum &c.) deliquisti. Amen*; Sic Concilium Florentinum, & Tridentinum *locis cit.*, una cum Rituali Romano *sub tit.*
de Extrema Unct. Invocatio Sanctissimæ Trinitatis 12
non est de essentia, quia Concilium Florentin., & Trident. præmissam formam assignant. *Communis.*
Forma Extremæ Unctionis non potest proferri, nisi 13
modo deprecativo, non autem mere indicativo, quia ita instituit Christus, prout promulgavit D. Jacobus *cap.* 5. *Inducat Presbyteros, & orent super eum*, quod satis indicat formam hujus Sacramenti debere esse deprecatoriam, ut tradunt communiter Docto-
res. Unctiones communiter sunt faciendæ in septem 14
partibus infirmi sub eadem forma, variato solum nomine partis, quæ actualiter ungitur. Ita expresse Concilium Florentinum *loc. cit.* & Rituale Romanum
Pauli V. *sub tit.* de Extrema unctione. Ubi ipsum 15
Rituale dicit, Unctionem renum in feminis honestatis gratia omittendam esse, sicuti etiam in Viris,
quando infirmi commode moveri non possunt. Ne- 16
que tunc sive in feminis, sive in Viris alia pars corporis debet ungi pro ipsis renibus. Rituale *ibidem.*
Si tamen aliquis careat aliquo ex sensibus, v. g. visu, 17
seu mutilatus existat aliquo membro, v. g. manu, vel pede, tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro proxima, quia peccare potuit, licet non per sensus externos, per potentias internas illis correspondentes, vel per desiderium actus illiciti. Rituale *ibidem.*

Tempore pestis, aut alterius necessitatis, quo om- 18
nes unctiones fieri non possunt, sufficit unica Unctio in quolibet sensu magis ad unctionem exposito, ac detecto, cum unica tantum forma omnes corporis sensus exprimente sic: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, gressum, & lumborum delectationem. Amen.*
Extra tamen casum necessitatis non sufficit ad valo- 19
rem unica Unctio, nec pro materia Chrisma, sed debet esse oleum benedictum a Chrismate distinctum. Scotus in 4. *dist.* 25. *litt. D.*, quia opiniones affirmantes, utpote minus tutæ, & exponentes Sacramentum periculo frustrationis & nullitatis, non sunt practicandæ ex Decreto Innocentii XI. *die* 2. *Martii* 1679. in quo inter alias fuit damnata sequens propositio prima in ordine: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili*

babili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. Solum igitur hoc esset licitum in casu necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma, vel non possent fieri omnes Unctiones, sicuti in casu necessitatis baptizandi infantem, si non possit haberi aqua naturalis, aut nequeat ablui in capite, licitum est eum baptizare sub conditione in lixivio, in digito, & hujusmodi, cum in tali casu tutius procuretur salus animæ infantis, quam
20 nullo modo eum baptizando. In casu necessitatis, v. g. tempore pestis, possunt fieri Unctiones sine contactu immediato utendo virga longa oleo tin-
21 cta. Immo Dicastill. *tom.*3. *num.*150. dicit, se vidisse a viris non indoctis ministrari Extremam Unctionem mediante argentea virgula etiam extra tempus pestis; sed hoc est in re notabili contra universalem consuetudinem Ecclesiæ (*a*) Sic quamvis extra casum necessitatis sit gravis obligatio in administratione hujus Sacramenti, utendi habitu convenienti, idest superpelliceo, & stola, tamen in casu necessitatis potest ministrari sine tali habitu; La Croix *lib.*6. *part.*2. *num.* 217. & communior aliorum contra Bonacinam, Naldum, Suarez, & alios.

22 Minister validus hujus Sacramenti est solus, & omnis Sacerdos. Quod sit solus Sacerdos habetur *ex Epist. D. Jacobi cap.*5. ubi legitur introducendos esse ad infirmum, non Laicos, non quoslibet, sicut in Baptismo, sed Presbyteros; ibi *Introducat Presbyteros, & orent super eum*, & habetur ex Concil. Florentin. *in Decreto Armenorum*, ibi: *Minister hujus Sacramenti, nempe Extremæ Unctionis, est Sacerdos*; & ex Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrema Unctione*, ubi expresse dicitur: *Proprios hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros, quo nomine eo loco, non ætate seniores, aut primiores in populo intelligendi veniunt; sed aut Episcopi, aut Sacerdotes*; & *ibidem canon.*4. anathematizat contrarium sentientes: *Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiæ, quos Beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem;*
23 *anathema sit*. Quod omnis Sacerdos possit valide hoc Sacramentum conferre, videtur evinci ex textu *D. Jacobi cap.*5. ibi: *Introducat Presbyteros*, ubi indefinite ponuntur Sacerdotes sine ulla prorsus exceptione, cum potestas illa competat Sacerdoti non ratione jurisdictionis, sed ratione Ordinis, ut confirmat communis Ecclesiæ sensus, & per hoc Apostolus dicit, *introducat* non Episcopum, non Parochum, sed *Presbyteros Ecclesiæ*, ut ostendat potestatem illam cuilibet Sacerdoti competere. Unde validum est hoc Sacramentum, etiamsi conferatur a Sacerdote excommunicato, irregulari, degradato, etiam contradicente Parocho, quia sicut retinet potestatem Ordinis, ita & potestatem hujus Sacramenti valide ministrandi; *Est communis* teste Rosignol. *de Extrema Unctione quæst.* 2. *art.* 2. *num.*1. & 2. Minister au- 24
tem licitus hujus Sacramenti est solus Parochus, aut alius Sacerdos de ejus, vel Episcopi licentia. *Est communis, ac certa*.

Unde nec Regulares possunt licite sine licentia Pa- 25
rochi, vel Episcopi, aut privilegio Summi Pontificis hoc ministrare, immo illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam. *Clement.* 1. *de privileg.* In casu tamen necessitatis, quo 26
non extante Parocho infirmus jam ageret animam, tunc Regulares sine incursu ullius censuræ, immo & licite, sicuti, & quicunque Sacerdotes sæculares, possunt Extremam Unctionem ministrare ex præsumpto consensu Episcopi, vel Summi Pontificis; Valentia *tom.*4. *disp.*8. *quæst.*1. *punct.*2. Reginald. *lib.*18. *n.*408. & *lib.* 28. *n.* 61. Suarez *tom.* 4. *disp.*44. *sect.* 2. *num.*3. Navarr. *cap.* 17. *n.* 101. Henriquez *in summa lib.* 3. *c.* 13. *n.* 4. Huetius *in Thesauro animæ tom.* 4. *verb. Unctio extrema num.* 5. *in explicat. litt. D. Thomæ*, Rosignol. *de extrema Unctione quæst.* 2. *art.* 2. 27
*num.*10. & alii passim. Extra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi, vel Parochi administrare Extremam Unctionem neque Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur; *Sac. Cong. Conc. in Monopolitana* 27. *Sept.* 1670. ubi expresse censuit *non licere Fratribus absque licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, & si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis*, *lib.*26. *Decret. fol.* 444. Possunt autem Regulares sine ulla licentia mi- 28
nistrare Extremam Unctionem famulis, domesticis, & continuis commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentibus; Vid. verb. *Approbatio art.* 1. *a n.*64. *ad* 70. & verb. *Eucharistia n.*17. & 18.

Non est necesse, quod Extrema Unctio confera- 29
tur a pluribus Sacerdotibus; *cap. Quæsivit* 14. *de verb. signific.* ibi: *Sacerdos uno præsente clerico, & etiam solus potest infirmum ungere*. *Est communis*. 30
Immo extra necessitatem non est licitum quod Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos latinos. *Communis*. Ecclesiæ enim consuetudo, & praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctiones, adeoque totum Sacramentum perficiat, excepto casu necessitatis; Ut si infirmus videatur moriturus, antequam 31
unus solus minister omnes Unctiones perficere possit, tunc plures ministri possunt ipsas unctiones perficere, ita ut unus unum sensum ungat proferendo

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Tempore pestis grassantis, extremam conferri posse unctionem eo morbo laborantibus oblonga adhibita virga, seu alio instrumento, cujus extremæ parti alligatus sit firmiterque adhæreat gossipii pugillus sacro imbutus oleo, quo inungatur infirmus, multorum testimonio Theologorum probat Benedictus XIV. in Synodo diœcesana *lib.*3. *c.*19. *edit. Rom.*1755. Sed ejusdem SS. Pontificis verba digna sunt, quæ audiantur. *In Rituali Romano*, sunt illius verba, *in ordine ministrandi hoc Sacramentum hæc verba leguntur*: Deinde intincto pollice in oleo Sancto in modum Crucis ungit infirmum: *ex quibus oritur obligatio, semota necessitatis causa, sectandi præscriptam ibi methodum, ita ut qui secus agit peccati reatum incurrat. At quoties adsit gravis urgensque necessitas expeditos, facilesque inveniendi modos, quibus pestiferæ morbo infecti hujus sancti participes fieri possint, nulla subest justa ratio, quæ possit Episcopum remorari, ne facultatem faciat Sacerdotibus Extremæ Unctionis Sacramentum superius indicato modo*, nempe per instrumentum ut diximus, *administrandi*.

formam ei correspondentem, & alter alterum ungat sensum prolata itidem forma ei correspondente, & sic de communi testatur Suarez *disp* 43. *sect.* 2. *num.* 8. Et fortasse S. Jacobus idcirco *Presbyteros* nominavit, ut significaret plures ad hujus Sacramenti ministrationem concurrere posse. Layman *lib.* 5. *tract.* 8.
32 *cap.* 6. *in fine*. Sic etiam si dum Sacerdos ungit, corripiatur repentino morbo, & moriatur, alius Sacerdos potest, & debet perficere unctiones partium non unctarum, unctiones tamen a primo factas non iterando. *Act. Eccles. Mediolanen. tom.* 1. *part.* 4. *de Sacramento Extremæ Unctionis, vers. Si Æger, &*
33 *Communis*. Numquam potest, nec licite nec valide conferri hoc Sacramentum a pluribus simul, ita ut unus Sacerdos ungat, & alter formam proferat; Ita de communi testatur Nugnus *in addit. ad tertiam partem quæst.* 41. *art.* 3. & Rosignolus *loc. cit. art.* 3. *n.* 3.
34 Subjectum capax hujus Sacramenti est solus homo baptizatus, rationis capax, & in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere, partu, & se-
35 nectute, & morsu rabido. *Communis*. Pueris usum rationis habentibus dari potest Extrema Unctio, etiam antequam ad S. Eucharistiam admittantur. Item moribundis sensibus destitutis, licet Communionem non possint recipere, si ante petierint, aut Christianæ vixerint. Et sic etiam dari potest phræneticis, & de-
36 lirantibus. Non tamen perpetuo amentibus. *Communis*. Nec potest dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ut præliaturi, in naufragio constituti, morte plectendi, mulieres partui periculoso vicinæ, & hujusmodi, quia licet de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi, quibus solum est administranda extrema Unctio, juxta textum *Divi Jacobi cap.* 5. *Infirmatur quis in vo-*
37 *bis &c.* Extrema Unctio iterum conferri potest, si infirmus, postquam revaluisse videbatur, in periculum
38 mortis recidat. *Communis*. Nullum præceptum extat extremam Unctionem recipiendi, cum ad salutem necessaria non sit. Sic S. Thomas *in* 4. *dist.* 23. *qu.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 7. *quæst.* 2. S. Bonaventura, & alii
39 communiter. Unde non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo, secluso scandalo, & contemptu, non est peccatum mortale, & multo minus peccant
40 mortaliter domestici, si id non procurent. *Communis*. Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu. *Communis*; & patet ex verbis Concilii Tridentini *l. cit. c.* 3. ibi: *Nec tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere, &*
41 *ipsius Spiritus Sancti injuria esse posset*. Sic etiam hoc Sacramentum non suscipere, seu negligere, posset esse peccatum mortale ratione scandali secuturi, ut si infirmus interrogatus, num ante vitæ exitum velit illud accipere, & ipse nulla rationabili causa allata renuat, atque exinde audientes, vel possint de illo falsam suspicionem hæresis concipere, vel ob Personæ auctoritatem, & characterem possint moveri ad hujus Sacramenti vilipensionem. *Communis*.
42 Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat, aut sine justa causa differat illi conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus; In re enim gravi non præstat id, ad quod tenetur ex justitia. *Communis*.
43 Immo Parochus tenetur sub mortali ministrare sive per se, sive per alium Extremam Unctionem infirmo peste infecto etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere; Tunc enim est extrema necessitas Parochiani forte constituti in mortali, quo per hoc Sacramentum liberari potest, vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum Dœmoni, & feliciter emigrandum. *Sic communiter Doctores* cum Carden. *in* 1. *Crisi disput.* 77. *cap.* 3. *n.* 23. Quinimo Parochus tenetur etiam 44
cum periculo Contagii ministrare sive per se, sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste infecto, etiam si receperit Sacramentum Pœnitentiæ, sed non Eucharistiæ, quia licet in tali casu non esset in extrema necessitate, esset tamen in gravi, in qua etiam tenetur subdito subvenire Parochus; Potuit enim Pœnitentia ex parte dispositionis Pœnitentis fuisse defectuosa, quæ per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam; sicut certa traditur a Card. *l. cit. num.* 24. & La Croix *lib.* 1. *part.* 2. *num.* 2112. Intellige tamen modo dicto sub verb. *Pestis num.* 8. *&* 9. Vide *ibi*.
Effectus speciales, & præcipui Sacramenti Extre- 45
mæ Unctionis sunt quatuor. Primus est remissio peccatorum venialium primario, & per se, si quæ habeat infirmus nondum aliunde remissa, & remissio mortalium secundario, & per accidens, si v. g. infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus a se invincibiliter ignoratis, quatenus bona fide confessus est, sed ob aliquem defectum essentialem a se invincibiliter ignoratum confessio fuit invalida, tunc enim hoc Sacramentum confert per accidens primam gratiam. *Sic communiter Doctores*, & colligitur *ex textu D. Jacobi*, ibi: *Et si in peccatis sit, dimittuntur ei*; super quæ verba Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *de Extrema Unction.* explicans rem, seu effectum hujus Sacramenti, sic ait: *Res etenim hæc gratia est Spiritus Sancti, cujus Unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit*. Secundus effectus est alleviare in- 46
firmum; *textu expresso in cit. Canonica D. Jacobi cap.* 5. ibi, *Et alleviabit eum Dominus*. Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infirmum, in quantum, ut ait Concilium Tridentinum *loc. cit. Ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo Divinæ Misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus Dœmonis calcaneo insidiantis facilius resistit*. Ter- 47
tius hujus Sacramenti effectus est peccatorum reliquias abstergere. *Conc. Trid. loc. cit.* ibi: *Ac peccati reliquias abstergit*, quæ peccatorum reliquiæ ex communi Theologorum sunt animi languor, torpor, mæror, tristitia, fastidium, anxietas, & aliæ hujusmodi pravæ affectiones, quæ ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriri solent, & Dœmon in illo tunc vehementius suscitat, & in mentem moribundi efficacius inducit, ut facilius ad finalem desperationem reducat, juxta illud Apocalypsis *cap.* 12. *nu.* 12. ibi: *Descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet*, & juxta illud Concilii Tridentini *loc. cit.* ibi: *Etsi Adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas nostras quoquomodo possit; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & a fiducia etiam, si possit, Divinæ Misericordiæ deturbandos, quam cum impen-*

pendere nobis exitum vitæ respicit. Unde ad supradi-
cta omnia removenda, & superanda plurimum con-
ducit digna hujus Sacramenti susceptio, juxta verba
48 Tridentini allata *supra num.*47. Quartus hujus Sacra-
menti effectus est liberare infirmum ab infirmitate
sua corporali, ubi saluti animæ id expedierit, juxta
illud D. Jacobi Apostoli *cap.*5. ibi: *Et oratio fidei sal-
vabit infirmum*; & notat Concil. Trid. *loc. cit. cap.*2.
dicens, quod infirmus virtute hujus Sacramenti, *sa-
nitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedie-
rit, consequitur*.

49 Oleum infirmorum asservari debet in Ecclesia tan-
tum, nisi Episcopus concesserit alicui, illud tenere
domi ob distantiam domicilii. *Act. Eccles. Medio-*
50 *lan. Concil. Prov.*3. Et eo casu domi in fenestella pan-
no serico vestita intus, & sub clavi retineri debet;
51 *ibid. Concil. Prov.* 4. Sacculus pro includendo oleo
infirmorum debet esse violaceus, cum chordulis, ut
de collo pendens ad ægrotos deferri possit. *Ibid. Con-
cil. Prov.* 3. Gavant. *Manual. Episcopor. verb. Olea
Sacra*.

52 Per unum, vel plures Presbyteros Græcos admini-
53 strari potest Extrema Unctio, ubi viget talis consue-
tudo; dummodo credant, & asserant illud Sacramen-
tum, servata debita materia, & forma ab uno Pre-
54 sbytero valide, & licite confici. Et dummodo idem,
qui ungit, formam proferat Sacramenti, nec alius un-
gat, & alius formam pronunciet. Benedictus XIV.
tom.1. Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis §.* 5.

* Juvat hic summatim collecta subjicere quæ in præsenti materia tradit Benedictus XIV. in suo eximio Opere de *Synodo diœcesana*.

55 Extremam Unctionem verum esse novæ Legis Sacramentum a Christo Domino institutum, per Apostolum Jacobum fidelibus commendatum, & promulgatum, Tridentini PP. definiverunt. Materia ejus remota est oleum ex olivarum bacchis expressum, nulli alteri materiæ saltem ex perpetuo usu Ecclesiæ immixtum; quæ tamen materia, si in parva quantitate fuerit adeo ut non destruat olei speciem, validitati Sacramenti nequaquam officit. Debet vero oleum istud Episcopali benedictione ante sacrari, ut ex antiquissima PP. traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilo secius possit ex commissione sive tacita, sive expressa Romani Pontificis a simplice Sacerdote consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiæ Orientalis eruitur; ita docet Pontifex *cit. Op. lib.*7. *c.* 16.

56 Unctionis extremæ forma in Rituali Rom. expressa, est deprecativa, nunquam tamen definitum est ab Ecclesia, an hæc ita necessaria sit, ut non æque ad Sacramenti validitatem sufficiat, si indicativo modo concipiatur; satis enim constat formam illam expressis verbis nequaquam institutam fuisse. Constat tamen, aliter quam in Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio privata auctoritate non posse.

57 Partes ungendæ aliæ quidem necessariæ sunt, ut Sacramentum fiat; aliæ necessitate, uti vocant, præcepti; aliæ vero ratione aliqua suadente tuto omittuntur. Ex his postremis sunt pedum, & renum unctio, hæc enim in feminis omittitur, illa vero ex gravi incommodo præteriri potest. Cæteræ quinque sensuum unctiones saltem ex præcepto adhibendæ sunt; num vero singulæ ita sint necessariæ, ut absque illis Sacramentum non consistat, alii aliter disputant. Si necessitas urgeat, ægri, qui mox decessurus timetur, unicus sensus ungendus est, ea pronunciata forma, quam Rituale in his rerum eventibus assignat, caput tamen præferendum. *Ibid. c.*18.

Sacramenti hujus ministros esse Sacerdotes nemo, 58
qui fidem Christi profitetur, negaverit; ita definiente Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. Quamquam vero conferri a pluribus simul Sacerdotibus valeat, modo tamen singuli suum diversum sensum cum forma eidem debita inungant: usus tamen jam inde a pluribus sæculis in latinam Ecclesiam invectus extra articulum necessitatis fert, ut unus tantummodo sacro oleo liniat, totumque perficiat Sacramentum, cui mori citra lethalem culpam se non conformare nemo potest. *Ibid. cap.* 19. *§.*5. Laudabile tamen fuerit si dum res sacra peragitur plures adsistant Sacerdotes, vel saltem probi viri, *ut oratio totius Ecclesiæ* ad effectum hujus sacramenti coadjuvet, quæ verba sunt S. Thomæ *cap.* 43. *lib.* 4. *contra Gentes*; *ibid. §.*5.

Ministrare istud Sacramentum valide omnes Sacer- 59
dotes possunt; uni tamen Parocho de jure competit, cum sit ejus minister ordinarius. Alii si id audeant absque Parochi facultate contra statutum in Catechismo Romano, peccant. Quinimo Religiosi ægrotum ungentes, minime a Parocho petita venia præter gravis culpæ reatum in excommunicationem incidunt Apostolicæ sedi reservatam in *Clement.* 1. *de Privileg.* excluso tamen necessitatis articulo, in quo actum caritatis non auctoritatis abusum exercent. Hæc dicta sint de Latinis Sacerdotibus, cum de Græcis alia sit ratio; nam apud illos mos est, nec a Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem Sacerdotes, vel saltem tres præsto sint. *ibid. §.*8.

Unguntur vero fideles tali morbo laborantes, un- 60
de peritorum judicio mors proxime secutura prudenter timeatur; quare denegandum est eis, quibus certum non adest vitæ periculum, puta mare transgressuris, prælium inituris, ultimo supplicio afficiendis: cum hoc illis desit, quod morbo periculoso laborent. Hoc vero morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum, vel nullum sit, vel illicitum. Neque urget Græcorum consuetudo ungendi bene valentes; nam si id agant rati se conferre verum Sacramentum, increpandi acriter sunt, & prohibendi: sicut tunc etiam, cum, ut apud illos interdum fit, loco satisfactionis per Confessarios imponendæ, pœnitentes inungunt. *ibid. cap.*20. *per tot.*

Providendum est tamen a Parocho, ne in hoc Sa- 61
cramento administrando supremum vitæ articulum expectet; sed maturius id agat, cum æger nondum sensibus destitutus, precibus Sacerdotis suas etiam adjungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc Sacramentum, quamquam non est de præcepto, petentibus deneget; id enim si vel ille negaret, vel non offerret, gravem culpam committeret. Quin nec desunt plures, qui opinentur, ægrotum negantem recipere Sacram unctionem, reum haberi lethalis culpæ, cum ex contemptu Sacramenti id renuere merito censeri possit. *Ibid. cap.* 22.

Pueris ante usum rationis ex perpetua Ecclesiæ 62
doctrina non datur, quamquam, ut id licite fiat,
ætas

ætas illa firmior expectanda non est, qua Sacramenti Pœnitentiæ capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuo amentes, & furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans, inquam, nam si adulti usum rationis aliquando obtinuerunt, tuncque inciderunt in amentiam, cum aliquid criminis committere potuerint, utique inungendi sunt. *Ibid. cap.* 21.

63 Sed quid, si subita vi morbi correpti in amentiam incidant, ut petere Sacramentum minime valuerint? Eos profecto hoc Sacramento juvari oportet, si præsertim sensibus destituti, aliorum Sacramentorum remedio juvare se non possint. *Ibid. cap.* 21. *per tot.*

64 Ordo in hoc Sacramento conferendo quamquam non idem fuerit semper in tota Ecclesia, cum alii statim post Sacramentalem absolutionem ante Viaticum ægrotos inunxerint; alii post Viaticum: cum tamen Ecclesiæ Romanæ disciplina in Catechismo Concilii Trident. expressa postremam hanc agendi rationem servaverit, æquitatis ratio postulat, ut ab ea non recedatur. *Ibid. cap.* 23.

65 Eodem morbo & periculo perseverante repetere Sacramentum istud non licet; Si vero morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterumque recrudescat, & novum mortis periculum urgeat, tum iterum unctio peragenda est. *Ibid.* in dubio tamen num morbi status sit mutatus, seu num idem perseveret, expedit ut ad Sacramenti iterationem Parochus propendeat. *Ibid.*

66 An teneatur Parochus Sacramentum hoc administrare peste laborantibus? Ex doctrina Suarii tunc tenetur, quatenus valeat absque morali vitæ periculo.

67 An valeat Sacramentum, si instrumento, nempe pennicillo inungatur corpus ægroti peste infecti, nihil deciditur; asseritur tamen ritum talem in Ecclesia hucusque fuisse inusitatum; *Ibid. cap.* 19. *§.* 17. *nov. edit.*

Additiones ex aliena manu.

68 Apud Græcos oleum a Presbyteris benedicitur;
69 *Goar in not. ad Ritual. Græcor. not.* 22. Benedicit utique & ipse Episcopus ritu Græcorum feria quinta in Cœna Domini sacrum oleum, sed vix facta benedictione totum oleum consumitur, idque quia Græcorum more, *Cuncti* (ait *Goar ibidem*) *accessuri ad sacram synaxim in peccatorum expiationem sese ungendos offerunt, & Episcopus ipse primus omnium Œconomi manu unctionem suscipit, quem deinde omnes alii*
70 *sequuntur, & ab Episcopo unguntur*: Hac itaque unctione licet cæremoniali, *quum oleum totum consumitur, facultatem illud denuo consecrandi privato cuicumque Parocho ipsi Pontifices tacite ex antiquo more*
71 *videntur remittere*: ita pergit *Goar ubi supra*. Nec hanc Græcorum disciplinam unquam improbavit Ecclesia Latina, immo approbavit Clemens VIII. in sua instructione ad Episcopos Latinos.

72 Patet hinc, *Concilium Tridentinum* non eo sensu oleum ab Episcopo benedictum materiam hujus Sacramenti reputasse, quasi ex divina institutione sine hujusmodi oleo conferri valide hoc Sacramentum nequiret, sed dumtaxat eam esse veram & sufficientem, ac etiam necessariam, spectata scilicet Ecclesiæ Latinæ consuetudine.

Nec forma deprecativa, qua ex Decreto *Eugenii IV.* 73
& Synodi Tridentinæ utitur Ecclesia Latina, est necessaria ex institutione divina. Eam nunquam adhi- 74
buit Ecclesia Græca; & tamen Ecclesia Latina nunquam de validitate collati hujus Sacramenti cum forma a Græcis usitata, ipsis quæstionem movit. Qui- 75
nimo ipsa Ecclesia Latina multis sæculis ipsam ignoravit, & usa fuit forma indicativa, ut patet *ex Sacramentario S. Gregorii apud Ugonem Menardum pag.* 251. *& notis ipsius Menardi pag.* 332. Ostendit 76
præterea *Menardus ibidem*, Formam Ambrosianam relatam a S. Bonaventura esse indicativam. Confer 77
quoque *Morin. de Administr. Sacram. Pœniten. lib.* 8. *cap.* 16. *Launoium in speciali libro de Sacramento Unctionis Infirmorum*, qui docet, Christum nullam specialem formam hujus Sacramenti instituisse, sed eam instituendi libertatem Ecclesiæ suæ reliquisse.

Quoad partes inungendas, magna etiam fuit olim 78
Ecclesiarum diversitas. De hac diversitate consule mox laudatum *Launoium in citato libro sub hoc titulo: Explicata Ecclesiæ traditio circa partes corporis, quæ unguntur in Sacramento Extremæ Unctionis cap.* 1. *& cap.* 2. *observ.* 1.

Ministros hujus Sacramenti esse Presbyteros docuit 79
S. Jacobus, confirmavit traditio Ecclesiæ; & declaravit Concilium Tridentinum. Plures vero S. Jaco- 80
bus Presbiteros inducit. Quare ritu Græcorum plu- 81
res interveniunt, nec tantum intersunt, sed etiam inungunt; *Goar. in not. ad. Ritual. Græcor. pag.* 408. *&* 438. Neque Græcorum sed & Latinorum praxis 82
antiquitus fuit, ut plures Presbyteri ad Sacræ Unctionis ministerium vocarentur, atque simul pro infirmo orarent, ut patet *ex Sacramentario S. Gregorii apud Menard. pag.* 253. Seculo vero XII. fuit du- 83
bitatum, an plures requirerentur, & unum sufficere fuit resolutum *cap.* 14. *de V. S.* Secundum vero 84
modernam disciplinam non quilibet Presbyter, sed solus Parochus est Minister hujus Sacramenti.

Solis infirmis ex sententia S. Jacobi, traditione Ec- 85
clesiæ, & Concilio Tridentino, hoc Sacramentum administrandum; & ex Rituali Romano constat, 86
requiri infirmitatem periculosam, & quidem talem, ut ob eam videatur naturale mortis periculum imminere. Hæc tamen gravitas infirmitatis non eo usque 87
extendenda est, nec administratio hujus Sacramenti tamdiu differenda, ut nulla convalescentiæ spes supersit, aut ipse infirmus sensibus, & ratione destitutus sit.

An mulieribus in partu laborantibus, hoc Sacra- 88
mentum administrandum? Quomodo administran- 89
dum Pueris? Amentibus quomodo administrandum? 90
Et demum, quomodo administrandum infirmis sen- 91
su, ac ratione destitutis? tradit *Vanespen. Jur. Eccles. univers. part.* 2. *tit.* 8. *cap.* 2. *num.* 8. *& plur. sequent.*

De diversitate olim opinionum, circa iterationem 92
hujus Sacramenti, tum de præsenti disciplina, consule pariter eumdem *Auctorem ubi supra c.* 3. *a n.*26. *ad finem.*

FALCIDIA

1 FAlcidia est quarta pars bonorum Testatoris, post mortem ejus, deducto ære alieno, & expensis funeralibus residua, Heredi scripto nimiis legatis gravato debita; sic clare habetur *§. Quantitas autem 2. & §. Cum autem 3. instit. de leg. Falcid.* & sic *commu-*
2 *nis*. Cum enim olim juxta licentiam *legis 12. tabularum* liberum esset Testatoribus totum patrimonium erogare in legata, seu hereditatem tot ac tantis gravare legatis, ut Heredibus onera hereditatis portantibus, vel nullum, vel nonnisi modicum lucrum remaneret, ac propterea hereditatem respuerent, lata est *Lex Furia* prohibens uni Legatario legari ultra 1000. aureos. Deinde etiam lata est *Lex Voconia* prohibens, ne quis plus relinqueret alicui, quam Heredi; sed cum neutra adhuc sufficeret, lata est *Lex Falcidia* prohibens ne plus liceat legare, quam Dodrantem, seu tres partes omnium bonorum, ita ut heredi semper remaneat saltem quarta pars omnium, quæ inveniuntur tempore mortis Testatoris, post soluta prius debita, expensas funeris, ac mer-
3 cedem servorum. Hæc quarta pars dicitur Falcidia, & lex eam introducens dicitur *Lex Falcidia* a Falcidio Tribuno plebis, qui illam tulit sub Octaviano Imperatore, *Instit. de Lege Falcidia, & Cod. ad Legem Falcidiam, & cap. Quædam 6. dist. 2.* ibi: *Sub eodem quoque Imperatore* (Octaviano) *Falcidius Tribunus plebis Legem fecit, ne quis plus extraneis in testamento legaret, quam ut quarta pars superesset Heredibus, ex cujus nomine Lex Falcidia est nominata*.

4 Trebellianica est quarta pars bonorum Testatoris post mortem ejus, deducto ære alieno, & expensis funeralibus, residua, heredi scripto, Fideicommisso universali gravato debita, *§. Sed quia 7. instit. de Fideicomm. Hered. & Cod. ad S. C. Trebellianum*.
5 Et sic *Communis*. *Trebellianica* dicitur a Trebellio Consule, a quo prodiit Senatus consultum Trebellianum, quo statuitur, ut heres Fideicommissarius rogatus seu gravatus totam hereditatem restituere, possit quartam sibi retinere, ut habetur *in cit. §. Sed quia 7. instit. de Fideicomm. Hered. & Cod. Ad S. C. Trebellianum*. (*) Falsum omnino est ex S.C. Trebelliano permissam esse in Fideicommissis quartæ detractionem favore hæredis. Imperante Nerone cum non ita facile reperiretur qui defunctorum adire hæreditates fideicommissarias vellet, ideoque sine effectu remanerent fideicommissa, hinc Trebellio Maximo, & Annæo Seneca Consulibus Senatus consultum prodiit, quo
6 fuit cautum, ut in fideicommissarium omnes tum activæ tum passive actiones transirent. *Instit. lib. 2. tit. 23. de fideicommiss. hæredit. §. 4. l. 2. ff. ad Trebell.* Nec ultra S.C. Trebellianum processit, sed non satis fuit, ut homines, qui non modo de damno vitando, quam de captando lucro solliciti erant, ad fideicommissarias adeundas hæreditates inducerentur. Hinc imperante Vespasiano Augusto *Pegaso & Pusione Coss. Senatus censuit, ut ei, qui rogatus esset hæreditatem restituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque ex Lege Falcidia ex Legatis retinere conceditur. Instit. loc. cit. §. 5.* cujus Senatus consulti vigore Fideicommissarii adinstar Legatariorum habebantur. Sed expulso S. C. Pegasiano omnis auctoritas a Justiniano tributa est Trebelliano etiam quoad disposita in Pegasiano, & inde Quarta a Fideicommissis detrahenda dicta fuit Trebellianica *Zoes. commet. in Instit. lib. 2. tit. 23. de fideicom. hæredit. §. restituta, &*
seq. (*) Unde sicuti per Falcidiam positum est tem- 7
peramentum Legatis, ita per *Trebellianicam*, seu *S. C. Trebellianum* positum est temperamentum Fi-
deicommissis. Hinc *Falcidia*, & *Trebellianica* in 8
hoc differunt, quod *Falcidia* detrahatur a nimiis & excessivis legatis, *Trebellianica* vero ab excessivo Fideicommisso universali, & Falcidia derivatur a *Falcidio*, Trebellianica vero a *Trebellio*; Vide aliam differentiam *infra sub n. 33*.

Falcidia detrahitur ex omnibus bonis post mortem 9
Testatoris repertis, solutis tamen prius omnibus ejus debitis, expensis funeris, & mercede, seu pretio Servorum, ita ut si respectu horum omnium bonorum heres scriptus ob nimia legata non habeat quartam partem, possit eam a dictis legatis proportionaliter detrahere textu expresso *in §. fin. de lege Falcidia*: ibi: *Cum autem ratio Legis Falcidiæ ponitur, ante deducitur æs alienum, funeris impensa, & pretia servorum manumissorum; tunc demum in reliqua illa ratio habetur, ut ex eo quarta pars apud Heredem remaneat, tres vero partes inter Legatarios distribuantur pro rata scilicet portione ejus, quod cuique eorum legatum fuerit*. Et sic Rota *part. 2. recentior. dec. 439. num. 2. & part. 14. dec. 366. n. 8.* Heres tamen præ- 10
tendens hujusmodi detractionem, tenetur ipse probare legata excedere Dodrantem, seu tres partes hereditatis; Rota *part. 10. recentior. dec. 42. num. 50.*
Et ubi fiat locus dictæ detractioni, heres tenetur ea 11
omnia in Falcidiam computare, quæ capit Jure hereditario; Rota *part. 8. dec. 75. num. 7.* Non autem 12
tenetur heres computare in Falcidiam ea, quæ capit Jure Legati, aut Fideicommissi particularis; sed si quæ Testator heredi particulariter legavit, aut fideicommisit, debent conferri ad quantitatem omnium bonorum, & Falcidia erit detrahenda proportionaliter a Legatis, seu Fideicommissis particularibus, computato etiam illo, quod Testator per modum legati, vel particularis Fideicommissi heredi specialiter reliquit; *l. In quartam 91. ff. ad Leg. Falcid.* ibi: *In quartam hæreditatis, quam per Legem Falcidiam heres habere debet, imputantur res, quas jure hereditario capit, non quas jure Legati, aut Fideicommissi &c. nam hæ in quartam non imputantur*. (*) Vide præser- 13
tim *Voet in Pandect. lib. 35. tit. 2. 25.* ubi enumerat, explicat, & distinguit ea quæ in Falcidiam imputanda sunt. (*) Falcidia non solum detrahitur a Lega- 14
tis, sed etiam a Fideicommisso particulari; *l. 2. & 3. Cod. ad leg. Falcid.* Rota *part. 6. decis. 171. num. 12.* (*) Circa Falcidiæ detractionem a fideicommissis particularibus non ita Auctoris pacifica est opinio. Major enim Doctorum numerus, de quo testatur. *Vin. comment. in Instit. lib. 2. tit. 22. de Leg. Falcid. in princ. n. 8.* docet in fideicommissis locum non ha- 15
bere Falcidiam, nec eam locum umquam habuisse, cum

cum Lex Falcidia de legatis tantum loquatur, nec de fideicommissis poterat loqui, cum de tempore latæ
16 *Leg. Falcidiæ* hanc auctoritatatem non haberent, quæ illis Augusti temporibus attributa fuit. Profecto si Falcidia locum habuisset in fideicommissis sive particularibus sive universalibus, cum nulla inter particularia, & universalia discrimen in Legibus occurrat, jam non erat cur alia lex promulgaretur super fideicommissis, nec hæredes scripti hæreditatem adire recusassent, quemadmodum eveniebat, etiamsi lex Falcidia jamdiu vigeret, teste Justiniano *Instit. de fideicom. hæredit. §. 5. lib. 2. tit. 23.* In hujus opinionis confirmationem plura alia adducit argumenta *Duaren. oper. tom. 2. in Tit. ad Leg. Falcid. pag.* 444. Contrariam tamen sequuntur sententiam *Voet in Padect. lib. 35. tit. 2. n. 4. Vin. loc. cit. Corvin. in Cod. lib. 6. tit. 50. pag. 472. coll. 2. in fin. Francis. Husman. paradox. ad leg. Falcid. 8. apud Everard. Otton. Thesaur. tom. 4. pag.* 1683. qui tamen Auctor non valde ab eodem *Everard. in præfatione* laudatur. Quæ vero harum opinionum verior sit videbit Lector, cum in tanta
17 ambiguitate hæreat animus eligentis. (*) Item Falcidia detrahitur etiam a donationibus mortis causa factis; *leg. Si quis* 18. *Cod. ad Leg. Falcid.* ibi: *Si enim cum mortis causa donatio præcedit, & hæc modum Legis Falcidiæ excedat, heres post aditionem repetit eam pecuniam, quæ ultra modum Legis Falcidiæ corporaliter quidem data est, Lege autem in patrimonio permansit,* & concordat *l. Si mortis 5. Cod. eod.* (*) Detra-
18 hitur quoque ex donationibus inter virum, & uxorem, quæ cum non statim perficiantur, morte demum conjugis donantis confirmantur. *Voet in Pandect. lib. 35. tit. 2. n. 4. Duaren. oper. tom. 2. pag.* 445. *coll. 1. comment. ad leg. falcid.* & ob eamdem rationem
19 idem videretur statuendum de donatione inter patrem & filium, quæ morte pariter donantis confirmatur. Cæterum detrahitur ex omnibus legatis etiam Princi-
20 pi, Reipublicæ, & uni ex hæredibus relictis *l. in legatis 4. Cod. ad Leg. Falcid. l. 1. §. 5. l. 3. §. ultim. ff. ad leg. Falcid. l. 6. §. Cod. hoc tit. Brunneman. in Cod.*
21 *lib. 6. tit. 50. leg. 4.* (*) Quantitas bonorum in ordine ad detrahendam Falcidiam illa præcise debet attendi, & computari, quæ post mortem Testatoris, deducto ære alieno, reperta fuit, sive deinde ante aditionem hereditatis fuerit aucta, vel diminuta, *§. 2. instit. de Lege Falcidia*, ibi: *Quantitas autem patrimonii, ad quam ratio Legis Falcidiæ redigitur, mortis tempore spectatur.* (*) Super æstimatione hæreditatis, & de tempore eadem æstimandi, acuratum, & doctissimum tractatum habes apud *Duaren. loc. cit. pag. 446. §. Circa hanc quartæ, & plur. seq., & apud Voet. loc. cit. n. 29.* (*)

22 Falcidia non detrahitur a legatis privilegiatis, qualia sunt, quæ cum perpetua inalienabilitate relinquuntur; *Auth. Sed &*, *Cod. ad Leg. Falcid.* ibi: *Sed & in ea re cessat Falcidia, quæ ita relicta est, ne alienetur, sed permaneat ad successores ejus, cui relicta*; Rota *p. 5. tom. 1. dec. 88. num. 22. dec. 272. num. 9. &*
23 *t. 2. dec. 484. num. 12.* Sic Falcidia non detrahitur e Legatis ad pias causas; *Auth. Similiter, Cod. ad Leg. Falcid.* ibi: *Similiter Falcidia cessat in his, quæ ad pias causas relicta sunt*; Barbosa *Juris Eccles. univers. lib. 3. c. 27. num. 84.* cum communi aliorum, & eti-
24 am *lib. 2. cap. 11. num. 93.* Pars autem Falcidiæ, quæ non potest detrahi a Legatis piis, non est oneranda Legatis profanis, ita ut heres integram Falcidiam percipiat, sed solum a Legatis profanis est detrahenda pars illa Falcidiæ, quæ ipsis pro rata competit, cum ad eam tantum sint obligata; Falcidia enim pro rata de quolibet Legato detrahitur *l. Hereditatem 68. §. fin. l. In quantitate 73. §. fin. ff. ad Leg. Falcid.* Unde in tali casu integra Falcidia non deducitur, sed tantum rata de aliis Legatis profanis; Sic Mantica *lib. 9. conject. tit. 3. num. 24. & 25.* Amostaz. *lib. 1. de causis piis cap. 11. num. 34.* ubi ad hoc plura adducit.
Falcidia non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiæ; 25
Communis cum Cardinal. Petra *tom. 2. comment. ad Constitut. X. Innocent. III. num. 75.* Neque detrahi 26
potest Falcidia ex iis, quæ relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis; Bassi *tract. de Sodalitiis, seu Confraternitatibus q. 16. num. 1.* cum multis ibi citatis, & Barbosa *lib. 2. Juris Eccles. univers. cap. 11. num. 92.* ubi testatur de communi. An autem Falcidia sit detra- 27
henda ex Legatis piis, quando pia causa, seu Ecclesia est instituta heres? opinio est fortiter controversa, & pro utraque parte enumeratur caterva Doctorum. Pro negativa tamen stat major pars, ut observat Barbosa *l. 2. Juris Eccles. univers. c. 11. num. 95. & l. 3. cap. 27. num. 87.* adducens plurimos resolventes partem negativam esse veriorem, quos dicit esse sequendos, & Card. Petra *loc. cit. num. 79.* ubi dicit, quod plures recensentur rationes, quod non sit locus detractioni Falcidiæ, quando agitur inter pias causas.

Hic tamen cum distinctione censeo esse proceden- 28
dum; Vel enim ipsæ causæ piæ, scilicet tam instituta heres, quam legataria sunt æqualiter favorabiles cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris, & tunc non est detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia instituta, quia non debet unum Altare discooperiri, ut aliud cooperiatur, *ex Clement. Quia contingit, de Religios. domib. cap. Cum causam, de præbend. & Authentic. Quomodo oporteat Episcopos §. Si vero*; & præsertim si in Loco Pio herede remaneat aliquod jus honorificum distribuendi legata pia, & aliquod commodum, ut de Societate herede circa distribuendas dotes legatas, quod habeat jus distributionis considerabile, & reversionis dotium in casu obitus sine filiis, ut dicit Rota *in Hortana, seu Civitatis Castellanæ, Falcidiæ 3. Martii 1684. num. 8. coram Albergato*, & notat Card. Petra *loco. cit. numer. 83. in fine.* Vel causa pia, seu Eccle-
sia instituta heres est magis favorabilis cultui Di- 29
vino, Religioni, aut animæ Testatoris, quam causa pia legataria, & tunc Ecclesia potest detrahere Falcidiam ex legatis piis, quia tunc privilegium non currit contra privilegiatum *l. Sed similes 8. in princip. ff. de excusat tut.* Novarius *in praxi for. q. 21. numer. 20.* Gratian. *disceptat. forens. cap. 461. num. 15.* Sfortia *de restit. 1. part. quæst. 18. art. 4. n. 52.* Amostaz. *loc. cit. num. 38.* Vel causa pia le- 30
gataria est magis favorabilis animæ Testatoris, quam causa pia instituta heres, & in hoc casu ex Legatis piis non potest deduci Falcidia, nam privilegium, ut ex Legatis piis non deducatur Falcidia *in d. Authent. Similiter, Cod. ad Leg. Falcid.* fundamentum suscipit in præsumpta voluntate Testatoris, qui cum pos-

possit illam prohibere, *Authent. Sed cum Testator*, *Cod. ad Leg. Falcid.* Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 18. *num.* 10. Tondut. *quaest. civil. tom.* 1. *cap.* 73. *num.* 14. Amostaz. *loc. cit. n.* 37. Rota *part.* 2. *dec.* 438. *n.* 1. *part.* 6. *dec.* 171. *n.* 13. *part.* 10. *dec.* 42. *num.* 44. videtur ob animæ suæ bonum velle ne detrahatur, quin potius ut integra Legata persolvantur; Maxime si legata sint cum onere celebrationis Missarum pro suffragio Testatoris, per quod onus legatum redditur lon-
31 ge favorabilius ipsi Testatori. Unde Falcidia nullimode detrahitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiæ, quia certo supponitur Testatorem prævoluisse, & prædilexisse tale onus in suffragium ejus animæ; Card. Petra *loc. cit. n.* 84. & 85. Pasqualig. *de Sacrific. nov. leg. tom.* 2. *tit. de Legatis qu.* 1006. *sub num.* 4. Hodiern. *controvers.* 19. *sub num.* 29. Rubeus *de testam. cap.* 67. *num.* 205. & *seq.* Antonell. *de regim. Eccl. cap.* 10. *num.* 67. *cum sequent.* Bassi *tract. de sodalitiis quaest.* 16. *n.* 4. de Luca *ad Franch. dec.* 612. *num.* 15. Larrea *dec. Granaten.* 61. *sub num.* 44. & 45. ubi ita fuisse decisum testatur Altimar. *ad Rovit. dec.* 87. *in princip.* & Rota *in Hortana seu Civitatis Castellanæ, Falcidiæ* 3. *Martii* 1684. *num.* 2. & 3. *coram Albergato*. Vere enim in hoc debet considerari, & interpretari voluntas Testatoris, ut suffragio meliori, & velociori sibi consulere voluisse præsumendum sit.

32 Falcidia non habet locum in testamento militis; *l.* 12. *Cod. de Testament. milit.* ibi: *In testamento Militis legem Falcidiæ, & in Legatis, & in Fideicommis-*
33 *sis cessare explorati juris est.* Neque Falcidia habet locum in caso, quo Testator prohibet Falcidiæ detractionem a Legatis &c. *Authent. Sed cum Testator, Cod. ad Legem Falcid.* ibi: *Sed cum Testator hoc expresse vetuit non ignarus, qui modus sit sui patrimonii, cessat Falcidia*. Concordat *Novella* 1. *cap.* 2. *in fine*, quibus juribus correctum est jus antiquum, per quod non licuit Testatori prohibere detractio-
34 nem Falcidiæ. Hodie enim de jure communi potest Testator prohibere detractionem ipsius Falcidiæ, ut constat ex *cit. Authen. Sed cum Testator*, *Cod. ad Legem Falcid.* & *Novella* 1. *cap.* 2. *in fine*, & tenent communiter Doctores; Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 18. *num.* 10. Tondut. *quaest. civil. tom.* 1. *cap.* 74. *n.* 14.
35 Amostaz. *de causis piis lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 37. Immo Falcidia prohiberi potest a Testatore, non solum expresse, sed etiam tacite verbis generalibus, & æquipollentibus, quæ aliud commode significare non possint; Rota *part.* 2. *dec.* 438. *num.* 1. *part.* 6. *decis.* 171.
36 *num.* 13. *part.* 10. *dec.* 42. *num.* 44. Hinc censetur prohibita ex prohibitione alienationis; Rota *par.* 5. *to.* 2.
37 *dec.* 582. *num.* 30. *cum sequent.* Et ex eo quod Testator mandaverit integram suam hæreditatem, vel Legatum ad aliquem pervenire; Rota *part.* 1. *dec.* 453.
38 *num.* 3. Idem procedit quoties voluit præstationem Legati esse adimplendam absque ulla diminutione; Rota *part.* 2. *dec.* 483. *num.* 3. *part.* 10. *dec.* 42. *num.* 46.
39 Falcidia non potest detrahi ab hærede, qui non confecit inventarium; Rot. *part.* 5. *tom.* 1 *dec.* 399. *num.* 4. *Authent. de hæredit. & Falcid. §. Hinc nobis versiculo; Si vero non fecerit*. Quæ conclusio procedit etiam de Jure canonico; Rota *part.* 10. *decis.* 54.
40 *numer.* 13. (*) Jus demum detrahendi Falcidiam amittit hæres, qui res hæreditarias subtrahit dolo, & rerum subtractarum emolumentum acquiritur fisco. Voet. *in Pandect. lib.* 35. *tit.* 2. *num.* 14. Idem dicendum si hæreditatem vel indigno, vel in- 41
capaci restituat, & hoc casu ad Fiscum cum facultate deducendi Falcidiam transit hæreditas. Voet. *loc. cit.* Bruneman. *in Cod. lib.* 6. *tit.* 50. *l.* 3 *num.* 2. Quid vero dicendum si hæres ad evitandam legatorum solutionem ab intestato potius succedere velit? Quocum- 42
que modo succedat ad legata solvenda tenetur, & quamvis in pœnam fraudis jus detrahendæ Falcidiæ amisisse videatur; diversum tamen in jure sancitum est, Duaren. *comm. ad leg. Falcid. tom.* 2. *pag.* 442. §. *seq.* & *plur. tom.* 4. *disput. Aniver. pag.* 15. (*)

Dicta usque modo de Falcidia intelligenda sunt 43
etiam de Trebellianica, salvis solummodo duabus differentiis. Prima quod *Falcidia* detrahatur a Legatis, donationibus mortis causa, ac Fideicommissis particularibus; *Trebellianica* vero a solo Fideicommisso universali. Secunda quod Legatum hæredibus Fideicommisso universali gravatis factum computetur in Trebellianica, *leg.* 31. *ff. ad leg. Falcid.* ibi: *Sed in Fideicommissaria hæreditate restituenda, sive Legatum vel Fideicommissum datum sit hæredi, sive deducere; sive percipere, vel retinere jussus est, in quartam ei imputatur*. Secus autem est de Falcidia, juxta dicta *num.* 11. per textum ibi allegatum. Aliam adhuc 44
differentiam affert Fachin. *l.* 5. *controv. cap.* 5. scilicet quod Jure communi possit Testator prohibere detractionem *Falcidiæ*, non item *Trebellianicæ*. Verum Julius Clarus §. *Testamentum qu.* 62. Covarruv. *in cap. Raynaldus* §. 3. *num.* 6. *de Testament.* Molina *disput.* 187. *num.* 23., & alii communiter hanc differentiam negant sustinendo Testatorem jure novo æque *Trebellianicæ*, ac *Falcidiæ* detractionem prohibere posse, & sic Rota *part.* 6. *dec.* 5. *nu.* 10. & *dec.* 171. *numer.* 14.

Liberi, casu quo nimiis Legatis, vel Fideicommis- 45
so universali graventur, præter Legitimam deducunt etiam Falcidiam, vel Trebellianicam; *Arg. c. Raynucius* 16. *de testament.* in cujus summario sic expresse habetur: *In bonis patris, & matris, & aviæ habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit, & Filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahit debitam jure naturæ, & Trebellianicam;* & *arg. cap. Raynaldus* 18. *tit. eod.* in cujus summario sic expresse dicitur: *Filius rogatus restituere hæreditatem detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam, in quibus potest Legata relinquere, hæredes instituere*, & sic tenent Fachin. *lib.* 5. *controvers. cap.* 12. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 26. *num.* 76. Besold. *in deliber. Jur. ex leg.* 35. *ff. qu.* 1. Abbas, & Glossa *in cit. cap. Raynucius*, & *cit. cap. Raynaldus*, ac plures alii. Et ratio est, quia Legitima debetur liberis Jure naturæ; *cit. cap. Raynucius* §. *Cum autem*, ibi: *Legitima portio Jure naturæ debita*, & *leg. Cum ratio*, *ff. de bonis damnat.* Falcidia vero, vel Trebellianica debetur Jure civili, *Instit. de lege Falcidia*, & *Cod. ad Leg. Falcid.*, & §. *Sed quia* 7. *Instit. de Fideicomm. hæred.* & *Cod. ad S. C. Trebellianum*; Atqui ubi eidem personæ duo diversa competunt Jura, illa est censenda Jure duorum, quorum sustinet vices, *argum. leg. Si consul*, *ff. de Adopt.* ergo quia secundum Leges tota hæreditas in 12. partes, seu uncias regulariter dividitur, Filius

nimiis Legatis vel universali Fideicommisso gravatus, in primis Jure naturæ pro *Legitima* sua detrahet tertiam partem, seu quatuor uncias, & quia postmodum remanent adhuc octo unciæ, ex his pro *Falcidia*, vel *Trebellianica*, detrahet quartam partem, idest duas uncias, adeoque universim sex uncias, seu dimidiam partem totius hæreditatis, prout amplius explicat Abbas, & Glossa *in cit. cap. Raynaldus*, &
46 *cap. Raynucius*. Sunt tamen alii, qui absolute tenent contrarium, nempe liberos nimiis Legatis gravatos, aut Fideicommisso universali, non posse præter *Legitimam* detrahere etiam *Falcidiam*, vel *Trebellianicam*; Sic Hotoman. *Illustr. quæst.* 44. Cujacius *lib.* 8.
47 *observ.* 5. Hunn. Perez, Zoesius, & alii. Alii autem tenent posse liberos præter *Legitimam* deducere etiam Falcidiam, vel Trebellianicam casu, quo Legata, seu Fideicommissa universalia sub conditione, seu in diem sunt relicta, non item si pure sunt relicta; Sic Gail. *lib.* 2. *observ.* 121. Molina *disput.* 187. *numer.* 5. & alii.

Additiones ex aliena manu.

Plura in pandectis hoc titulo occurrunt, quæ jure novissimo correcta sunt. Non inutile est ea adnotare.
48 I. Pertinebat olim Lex Falcidia ad ea quoque legata, quæ Deo relinquebantur, *leg.* 1. *§.* 5. *hoc titul.*
49 Sed per *Novell.* 131. hoc jus correctum, cautumque est, detrahendam haud esse Falcidiam in Legatis ad pias causas, licet non indistincte, sed sub certa li-
50 mitatione, si hæres in mora deprehendatur. Interim tamen in Foro obtinuit indistincte, in Legatis ad pias causas cessare detractionem Falcidiæ, idque etiamsi pia causa hæres sit instituta; nam quum hæres hoc casu non reperiatur Privilegiatus, debet uti jure communi; Confer Barry *de Success. tom.* 2. *lib.* 15.
51 *tit.* 7. *numer.* 8. Ex qua ratione, rejicienda videtur distinctio, quam tradit Auctor *num.* 21., & *duob. sequent.*
52 II. Detractio Falcidiæ, non pertinebat olim ad
53 Donationes mortis causa, *d. l.* 1. *§.* 8. *hoc tit.* At pertinet *ex l.* 5. *Cod. hoc tit.*, & *l.* 1. *Cod. de donat. mortis causa*.
54 III. Olim Testator prohibere haud poterat detractionem Falcidiæ, ita ut nec pactum Testatorem inter & Hæredem valeret ne Falcidia uteretur, & ut certam pecuniam, si contra fecisset, præstaret; *l.* 15. *§.* 1. *hoc*
55 *titulo*, ubi hæc redditur ratio, quod Privatorum cau-
56 tione Legibus haud sit refragandum. Immo conditio hæc: *Aut hæres beneficium Falcidiæ amitteret*, fraudis causa adscripta videbatur, eaque propter habebatur perinde, ac si non esset adscripta, *leg.* 22. *ff.*
57 *hoc titul.* Sed *in Novella* 1. *cap.* 12. facta est Testatori potestas quartam plane prohibendi, qua facultate concessa evidens quoque est valere hodie pa-
58 ctum inter Hæredem, & Testatorem de non detra-
59 henda quarta secus ac olim. Si enim prohiberi testamento potest Falcidia, renunciari & ei potest inter vivos.
60 IV. Hæres aliquod subtrahens ex hæreditate, exuebatur olim Falcidia, intuitu istius rei quam interverterat, vel etiam suam esse contenderat; *l.* 58. *in fine*,
61 *hoc tit. l.* 6. *ff. de his quæ ut indign.* At ubi Justinianus introduxit Beneficium inventarii in *leg. final. Cod. de Jur. deliberan.* simul *in §.* 10. *cit. Legis*, constituit Hæredes celantes aliquod dolose ex rebus Hæreditariis, pœna dupli esse plectendos, salva quarta, ne hæres bis puniretur. Sed in *Novella* 1. *c.* 2. noviter statuit, ut hæres de subtractione rei hæreditariæ convictus, amittat Falcidiam, in favorem legatariorum, & quidem penitus non tantum intuitu rei sublatæ.

V. Jure digestorum propter mortis causa capio- 62
nem locus non erat beneficio hujus quartæ; *l.* 93. *ff. hoc tit.* Sed postquam jure novo admissa est Falcidia 63
in mortis causa donationibus, eadem locum quoque sibi vindicat in tali mortis causa capione, qua Hæres conditionis implendæ causa, aliquid alteri ex propriis bonis elargiri debet, *leg. penult. Cod. hoc titulo*.

Vide & alias differentias apud Strykium *in usu mo-* 64
dern. Pandectar. lib. 35. *tit.* 2. qui simul recte explicat, quomodo æstimatio Falcidiæ ineunda in annuis Legatis, tum in Legato alimentorum.

FALSUM, FALSARIUS.

SUMMARIUM.

Quæ

1 Falsum, seu falsitas est *veritatis immutatio dolo malo in alterius præjudicium facta* Raynald *tom.2. in Rubric. cap.*18, *num.*7., *& sequent.* Ameno *de delict. & pœn. tit.6. de crim. fals. num.*2. & est in re com-
2 munis. Ad crimen Falsi tria requiruntur. Primo, ut immutetur, seu pervertatur veritas; *Authent. de instr. caut. & fide, collat.6. Novell.*73. *in princ.* Secundo, ut id dolo malo fiat, sive animo corrumpendæ veritatis in alterius fraudem; *l.*1. *& l. Impuberem* 22. *ff. & leg. Nec ad exemplum* 20. *Cod. ad Leg. Cornel. de Fal.* Tertio, ut Falsitas fiat cum notabili damno alterius, ite ut alteri noceat, vel nocere possit, etsi forsan impediatur; *leg. Qui Falsas* 6. *& leg. Si falsos* 8. *Cod. ad Leg. Cornel. de Falsar.* alioquin uno horum deficiente non dicitur quis proprie falsarius, nec tenetur pœna Falsi, *cit. leg. Nec ad*
3 *exemplum* 20. *ad l. Cornel. de Falsar.* Falsum, seu falsitas committitur principaliter quatuor modis, scilicet *Dicto*, *Scripto*, *Facto*, *Usu*, seu potius *Abusu*, Farinac. *prax. crimin.* 6. *lib.*5. *sect.*16. *q.*150. *num.*6. Mascard. *de probat. conclus.*739. *num. ult.* Engel *l.*5. *decretal. tit.*20. *n.*2. Pirhing *ibid. num.*1. Reiffenstuel *ibid. n.*2. & alii passim.
4 *Dicto* crimen *Falsi* committitur multifariam. Primo falsum committunt *Dicto* testes, qui falsum testimonium dicunt in judicio, vel verum supprimunt dolo malo, textu expresso *in cap. Falsidicus* 1. *de crimine Falsi*, ibi: *Falsidicus testis . . . . uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.* Idem præcise habetur *in cap. Quisquis* 11. *quæst.*3. concordat *l.*1, *& l. Falsi pœna* 20. *ff. Ad leg.*
5 *Cornel. de Falsar.* Testis Falsidicus tres lædit: Deum Judicem, & partem, textu expresso in *cit. c. Falsidicus*, ibi: *Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primum Deo, cujus præsentiam contemnit; deinde Judici, quem mentiendo fallit; postremo Innocenti, quem falso testimonio lædit.* Secundo, Falsum commit- 6
tunt *dicto* testes, qui interrogati respondent se non recordari, cum debeant verisimiliter recordari. Item si per malitiam, & dolum respondent versute, & obscure. Farinac. *loc. cit. num.*224. Pirhing *loc. cit.* 4. Reiffenstuel. *loc. cit. num.*6. Tertio, falsum commit- 7
tunt *dicto*, & criminis Falsi sunt rei, qui testem subornant, vel donis, aut pretio corrumpunt ad dicendum falsum testimonium, vel occultandam veritatem, sicuti, & qui utuntur dicto testis Falsi; Clarus *§. Falsum num.*3. Pirhing *loc. cit. num.*4. Reiffenstuel *loc. cit. num.*5. Quarto, falsum committunt *di-* 8
cto, & ut falsarii puniuntur, illi Judices, qui pecunia corrupti, vel alias dolo malo contra Leges, & Constitutiones Principum sententias pronunciant; *arg. l.*1. *§. Sed & si Judex, ff. ad Leg. Cornel. de Falsar.* Quinto, Falsum committunt *dicto*, & rei criminis 9
Falsi sunt illi Advocati, qui parti adversæ causam revelant, & vel propriis probationibus dissimulatis, vel falsis exceptionibus, aut probationibus admissis, partem adversam directe, vel indirecte juvant; *argum. leg.*1. *§.*1. *ff. ad Legem Cornel. de Falsar.*, *& leg.*1. *§.*1. *Ad S. C. Turpil.* Pirhing *loc. cit. num.*8. Haunoldus *tom.*6. *tract.*2, *num.*180. Reiffenstuel *loc. cit. n.*8.

Scripto crimen falsi committitur pluribus modis. 10
Primo, si Notarius scripserit Falsum testamentum, seu instrumentum, vel signaverit, vel firmaverit illud; *§. Item Lex Cornelia, de falsar. Instit. de Public. Judic.* ibi: *Qui Testamentum; vel aliud Instrumentum falsum scripserint, signaverint, legerint, subjecerint, vel signum adulterinum fecerint, sculpserint, vel expresserint scienter, & dolo malo.* Secundo, si Nota- 11
rius, vel quivis alius in alterius Testamento se scripserit hæredem, vel sibi legatum adscripserit, *l.*1. *§. Ad Testamentum, ff. Ad l. Cornel. de Fals.* & *tot. tit. Cod. de iis, qui sibi in testamento adscrib.* Tertio, 12
si quis exemplet aliquam copiam ab Originali diversam, vel aliquam partitam, aliter transcribat, quam in exemplari reperiatur conscripta, *cap. cum Venerabilis, §. Intelligimus, de exception.* Farinac. *quæst.*150. *numer.*64. Quarto, si quis manum alterius in ejus- 13
dem, vel tertii præjudicium falsificaverit, veluti si quis contrafaciat manum sui creditoris, faciendo aliquam receputam, in ea asserendo debitum sibi fuisse persolutum. Farinac. *qu.*150. *num.*23. Quinto, 14
si quis mutet diem, & tempus in aliqua scriptura, & ut vulgo dicitur apponendo antidatam; Farinac. *qu.*150. *num.*99. *& qu.*115. *num.*26. Sexto, si quis no- 15
men, vel cognomen fraudulenter sibi mutaverit, vel scripserit, *leg. Falsi, ff. Ad l. Cornel. de Falsar.* ibi: *Falsi nominis, vel cognominis asseveratio pœna Falsi coercetur.*

Facto crimen *Falsi* committitur etiam pluribus 16
modis. Primo, quando quis corrupit, abrasit, vel cancellavit Scripturas, vel aliquid delevit, ne itidem veritas appareat, *l.*1. *§. Is qui pervertit, ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar. l. Qui testamentum, ff. eodem.* Item 17
si quis scripturas combusserit, laceraverit, vel aliter destruxerit, ut rei veritas opprimatur, *leg. Paulus*

 §. Pau-

§. Paulus, *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Raynaldus *tom.* 2. *cap.* 18. *§.* 3. *num.* 1. *& seq.* ubi *num.* 5. refert, quod Cancellarius Faventiæ condemnatus fuit ad Triremes eo quia dederat parti processum ex Cancellaria ad comburendum illum. Item, si quis scripturas, veluti Instrumenta, Testamenta, libros, & similia subripuerit, & occultaverit, ne veritas detegatur; *l.* 1. *§. Qui in rationibus*, *ff. Ad l. Cornel. de*
18 cellaria ad comburendum illum. Item, si quis scri-
19 *Falsar.* Secundo, si Venditores, & Emptores pondera, mensuras legitimas frumenti, vini, aut cujuslibet rei corruperint; *l. Hodie* 32. *ff. Ad l. Cornel. de*
20 *Falsar.* Tertio, quando aliqua fœmina alienum partum tamquam ex se natum supponit, cum revera alterius fœminæ filius sit; *l.* 1. *l. Qui falsum*, *& l. Cum*
21 *supposui*, *Cod. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Quarto, prohibendo aliquem testari, vel jam factum testamentum mutare, *l.* 1. *§. Si quis ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Volente eo facere testamentum*, *vel mutare*; Hic enim veritatis occultator est, quia Testator mediante testamento intentionem suæ voluntatis erat aperiturus de eo, quod post mortem suam fieri volebat. Clar. *in prax. §. Falsum num.* 36. Farinac.
22 *qu.* 151. *num.* 1. *&* 6. Quinto, si quis econtra aliquem ad testandum compulerit, ut Rubr. *& toto tit. ff. &*
23 *Cod. Si quis aliq. testar. probib. vel coger.* Sexto, quando eadem res venditur duobus; *l. Qui duobus*,
24 *ff. Ad l. Cornel. de Falsar.* Septimo, quando quis alienis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commeavit; *l. Eos, qui*, *ff. Ad l. Cornel. de Falsar. & l. unic. Cod. de mutat. nom.*

25 Octavo, si quis in scripturis corruperit sigillum proprium ponendo falsum, & adulterinum. Glossa *in cap. In memoriam*, *verb. Falsum*, *dist.* 19. Raynald. *tom.* 2. *cap.* 18. *§.* 3. *per tot.* Ameno *de delict. & pœn.*
26 *tit.* 6. *§.* 1. *num.* 22. Nono, quando quis se pro milite gerit, cum non sit miles, vel sibi falso titulos honoris, vel status, v. g. Clerici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii, & hujusmodi assumit; Farinac. *q.* 150. *num.* 85. *&* 87. Raynald. *loc. cit. cap.* 18. *supplet.* 1. *n.* 1. *& sequent.* Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.*
27 20. *num.* 45. Reiffenstuel *ib. num.* 18. Decimo, quando mercibus adulterina, vel minus utilis materia adjungitur; Farinac. *loc. cit.* Molin. *disp.* 701. *num.* 1.
28 Pirhing *loc. cit. num.* 45. Reiffenstuel *loco cit. num.* 16. Undecimo, supponendo unam Personam pro alia in celebratione alicujus contractus, in testamento, in Judicio, vel alias quomodolibet in tertii præjudi-
29 cium; Farinac. *qu.* 150. *num.* 90. *&* 92. Duodecimo, quando quis utitur dolose vestibus, & indumentis sexui, & conditioni personæ non convenientibus, puta si sæcularis fraudulenter indutus sit habitu Religioso, vel muliebri, & fœmina sit induta vestibus virilibus; Caball. *resolut. crim. cas.* 176. *num.* 10. Cohell. *ad Bullam Bon. Regim. cap.* 40. *a num.* 54. Raynald. *tom.* 2. *cap.* 18. *§.* 33. *num.* 1. *& sequent.* Panimoll. *decis.*
30 49. *a num.* 10. Tertiodecimo, quando Aromatarius adulterat medicamenta *dando quid pro quo*, seu unum loco alterius a Medico præscripti juxta casum illius, qui dabat mel rosatum loco syrupi rosati solutivi, de quo Raynald. *tom.* 2. *ad cap.* 31. *supplet.* 2. *per totam.*
31 Quartodecimo, quando quis proposita Edicta dolo malo corrumpit, *l. Hodie*, *ff. ad leg. Cornel. de Falsar.* Item, si quis utatur falsis Constitutionibus nullo Auctore, vel quæ non probatæ sunt, *l. final. ff. eod.*

Quintodecimo, committitur crimen Falsi *Facto* 32
fabricando falsam monetam, ut late probat Panimoll. *decis.* 77. *per totam.* Falsum circa monetam juxta ordinationem Caroli V. *art.* 3. *princip.* committitur tri- 33
bus modis. Primo, si quis cudat monetam non habens facultatem eam cudendi, quamvis ea ceteroquin sit proba, & justi ponderis, siquidem jus cudendi monetam numeratur inter Regalia, ut patet *ex lib. Feud. tit. Quæ sunt Regalia*, juncta *l.* 2. *Cod. de falsa moneta*. Tum quia ad legitimam, & justam monetam non sufficit materiæ bonitas, sed insuper requiritur quod sit sculpta, & percussa publica forma. *Arg. l.* 5. *ff. de contrahenda Emptione*, *& Venditione*. Hæc autem forma publica, vel deest, vel falso fingitur in moneta, privata auctoritate cusa, cum nemo possit illam adhibere absque incursu criminis Falsi sine concursu supremi Principis; *arg. l. Falsi*, 13. *princip. l. Qui nomine* 25. *ff. Ad l. Cornel. de Falsar. & l. final. Cod. de fals. monet.* Secundo, si quis legitimæ mone- 34
tæ justum pondus tondendo, scindendo, abradendo, vel alio modo dolose diminuit, *l. Quicunque*, *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Tertio, si quis monetam 35
adulterinam cudat, v. g. eam fabricando ex toto, ex materia falsa, ut ex stamno, cupro, & hujusmodi, vel veræ materiæ, puta auro, & argento materiam adulterinam, puta stamnum, cuprum, & hujusmodi admiscendo, vel nummos falsos tingendo ut appareant vere aurei, & argentei; *l. Lege* 9. *ff. Ad legem Cornel.*, *& l.* 2. *Cod. de falsa moneta*. *Ad Falsum* cir- 36
ca monetam plerumque reducitur etiam confectio auri, & argenti arte *Alchimiæ*; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 24. vid. verb. *Alchimia*: & hic sufficiat addere quod Alchimia definitur ab aliquibus penes Lemeryum *Cours de Chymie cap.* 1. *de Aur. fol.* 61. quod sit *Ars sine arte, cujus principium mentiri est*, *finis vero mendicare*, & concordat de Angel. *de delict. part.* 1. *cap.* 6. de quibus Alchimistis verificantur ea, quæ refert Pegn. *in director. Inquisitor. part.* 3. *comment.* 26. *in fine*, nempe.

Ars suspecta probis, ars ipsa invisaque multis,
Invisos etiam Cultores efficit artis.

(*) Non eadem pœna plectebantur omnes falsam 37
cudentes monetam. Aut enim agebatur de moneta civitatis, tunc ultimo supplicio sine appellatione falsificans puniebatur, & domus in qua cussa erat moneta aquirebatur Fisco. Monetam vero Prin- 38
cipis falsificans igne comburitur, & confiscantur omnia ejus bona. Qui vero monetam radit, vel ton- 39
det, si liber ad bestias damnabatur, si servus ultimo suplicio puniebatur. *Dacyz. summa jur. Civil. tom.* 2. *lit. M. Verbo Monetam*. *Carpzov. Pract. Crimin. part.* 1. *quæst.* 93. *num.* 2. *& seq. Heinec. Antiquit. Rom. lib.* 4. *tit.* 18. *§.* 65. Hodie tamen magis arbitraria pœna lo- 40
cum habet. *Voet. in Pandect. lib.* 48. *tit.* 10. *num.* 8. Quid vero dicendum erit si quis falsam monetam cu- 41
dere incipiens eam perficere desinat? Suffragio justæ pœnitentiæ absolvendum monet *Paulus in l. qui falsam* 19. *ff. ad leg. Cornel. de falsis*. Sed contrarium sentire videtur *Ulpianus in l. qui ea mente* 65. *ff. de furtis*, & Valentinianus & Gallienus Imperatores in *l. si falsos*. 8. *Cod. ad leg. Corn. de falsis*. Hinc falsos num- 42
mos cudentes capitali pœna puniri tradit *meller. lib.* 2. *cap.* 35. Plura de hac re apud *Farinac. oper. crimin. tom.*

tom. 6. Carpzov. loc. cit. Faber. in Cod. lib. 9. tit. 15. definit. 3. & 6. Ant. Matthæi. de crimin. lib. 48. tit. 7. Duaren. ad tit. de leg. Cornel. de fals. tom. 3. pag. 220. & seq. Cujac. in Paratit. lib. 9. Cod. tit. 24. & comment. in lib. 11. Cod. tit. 8. & tit. 11. tom. 2. (*)

43 *Usu*, seu potius *abusu* committitur crimen *Falsi*, dupliciter. Primo, quando quis scienter utitur *falsitate* ab aliis confecta, ut si quis falsas scripturas, puta falsum instrumentum, falsum testamentum ab alio confectum dolose, & scienter in Judicio producat. Is enim falsum committere dicitur, ac si illud fabricasset, *L. Majorem, Cod. Ad leg. Cornel. de Fal-*
44 *sariis*. Secundo, quando quis producit dolose, & scienter falsos articulos a se fabricatos, & super illos procurat examinari falsos testes utendo eorum dictis. Præsumitur autem quis falsos adducere articulos, quando respiciunt factum proprium non subsistens, sed de recenti secutum, vel talis naturæ, ut nullo modo possit habere locum ignorantia. Farin. *q.* 159. *num.* 84. *& seq.*

45 Litteræ Apostolicæ possunt falsari novem modis; ut Innocentius III. scripsit Archiepiscopo, & Canonicis Mediolanensibus, & habentur expressi *in cap. Licet ad regimen 5. de crimine Falsi*, ibi: *Ut autem varietates falsitatis circa nostras litteras deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus litteris duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa Bulla falsis litteris apponatur. Secunda, ut filum de vera Bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis litteris inseratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera Bulla falsis litteris immittatur, sub eadem plicatura cum filo similis canapis restauratum. Quarta, cum a superiore parte Bullæ altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum litteris falsis inserta reducitur infra plumbum. Quinta, cum litteris Bullatis, & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cum scriptura litterarum, quibus fuerat apposita vera Bulla, cum aqua, vel vino universaliter abolita, seu deleta, eadem charta cum calce, & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima cum chartæ, cui erat apposita vera Bulla, totaliter abolitæ vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutine conjunguntur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra Constitutionem nostram scienter litteras non de nostra, vel Bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad Bullam, falsas litteras caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur; Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi, vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In ceteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione filorum, vel in collatione Bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si Bulla non sit æqualis, vel alicubi magis tumida, & alibi magis depressa.*

46 Pœnæ falsantium litteras Apostolicas sunt sequentes. Primo, falsantes per se, vel per alium litteras Apostolicas sunt ipso facto excommunicati; *cap. Ad falsariorum 7. de crimine Falsi*, ibi: *Nos enim omnes falsarios litterarum nostrarum, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent, cum Fautoribus, & Defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos.* Et Bulla Cœn. §. 6. ibi: *Item Excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac supplicationum gratiam, vel justitiam concernentium per Romanum Pontificem, vel Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, aut gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso fabricantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, ac etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices prædictorum*. Absolutio talis Excommunicationis est 47
Sedi Apostolicæ reservata, non solum per Bullam Cœnæ, sed etiam per *cap. Dura 4. de crimine Falsi*, ibi: *Quam (nisi forsan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro a quoquam nolumus relaxari*; Fagnan. *in cit. cap. Ad Falsariorum. num.* 30. Excommunica- 48
tionem incurrunt etiam sui Fautores, & Defensores, *cit. c. Ad falsariorum*, ibi: *Cum Fautoribus, & Defensoribus*. Sed pro ipsis Excommunicatio non est reservata, quia *in d. cap. Ad falsariorum* nulla ponitur reservatio; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33. Falsarii lit- 49
terarum Apostolicarum, vel falso eas fabricantes, aut supplicationes falso signantes incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ, etiamsi hoc faciant per alios, *arg. c. Qui facit 72. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Qui facit per alium est perinde, ac si faciat per se ipsum*; Fagnan. *loc. cit. num.* 34. & alii ibi citati. Falsantes litteras Papæ sunt excommunicati sive sint Laici, sive Clerici, sive Monachi: *cit. cap. Ad falsar.* ibi: *Omnes Falsarios*; Fagnan. *loc. cit. num.* 89. Episcopi autem & Su- 50
periores, licet non incurrant Excommunicationem latam *in d. cap. Ad falsariorum*, quia ipsi & superiores numquam comprehenduntur, nisi de illis fiat mentio specialis, ut in *cap. Quia periculosum, de sentent. excommun. in 6.* hodie tamen ex Bulla Cœnæ falsarii litterarum Apostolicarum sunt excommunicati, etiamsi Episcopali, vel alia majori dignitate sint præditi; Fagnan. *loc. cit. num.* 57.

Secundo, falsantes litteras Apostolicas si sint Cle- 51
rici, sunt ipso Jure privati Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis, *cit. c. Ad falsariorum*, ibi: *Clerici, qui Falsarii fuerint deprehensi, omnibus Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati*; Fagnan. *loc. cit. num.* 38. & alii communiter. Tertio, Clerici de tali 52
crimine convicti prævia degradatione Judicis Ecclesiastici traduntur Curiæ sæculari secundum Constitutiones legitimas puniendi, scilicet ultimo supplicio, seu pœna mortis, *cit. cap. Ad falsariorum*, ibi: *Ita quod qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, sæculari Potestati tradantur secundum Constitutiones legitimas puniendi*, & quod sint puniendi pœna mortis tenent *ibi* Fagnan. *num.* 40. Hostiens. *num.* 8. & alii passim, & ita practicatum fuit tempore Innocentii X. cum Francisco Canonici, alias Mascabruno Subdatario, qui, ut refert Card. de Luca in *tract. de Pension. disc.* 69. *num.* 1. a summo favore apud Pontificem, ac Purpuræ jam destinatus, veluti alter Sejanus, ex consuetis fortunæ ludis, ad manus Carnificis transitum fecit. Sententia contra Mascabrunum lata fuit die 5. Aprilis 1652. a Hieronymo Boviotto Locumtenente Gubernatoris, de unanimi totius Congregationis Criminalis ejusdem Gubernatoris voto, & assensu, in pœnam ultimi supplicii, nempe furcarum, sed ex speciali gratia Sanctissimi ad relationem Gubernatoris

mutata in pœnam amputationis capitis in carceribus Turris Novæ, & deinde asportationis illius Cadaveris ad Plateam Pontis, & expositionis in loco solito,
53 & ibi retentionis per aliquod temporis spatium. Sic refert Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 23. Clerici tamen falsantes litteras Papæ non per se, sed per alium, non sunt degradandi, nec Curiæ sæculari tradendi, quia hæc pœna *in d. cap. Ad falsariorum* est statuta solum contra Clericos, *qui per se falsitatis vitium exercuerint*, & pœnæ non sunt extendendæ de casu ad casum, sed potius restringendæ; *cap. Odia*, & *cap. In pœnis, de Regul. Jur. in* 6. Afflict. *decis.* 21. *num.* 7. Fagnan. *loc. cit. num.* 43. Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 26. & in specie hæc pœna degradationis non imponitur, nisi in casibus in Jure expressis, & hic casus Clerici falsantis per alium, non reperitur expressus, quin potius exclusus per supradictum textum: *Qui per se falsitatis vitium exercuerit*; Fagnan. *loc. cit. num* 53. Pirhing *loc. cit. num.* 26.
54 Plurimi tamen apud ipsum Fagnan. *loc. cit. num.* 42. tenent contrarium: adeo ut Marian. Socin. *ibid. n.* 19. dicat ipsam esse communem opinionem Doctorum.
55 Quarto, falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sunt, Officiis, & Beneficiis privantur, si laici, sunt ipso facto Excommunicati; *cit. cap. Ad Falsariorum*, ibi: *Qui sub nomine nostro litteris falsis utuntur, si Clerici fuerint, Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis spolientur; si laici tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter*, & infra: *Quod & de his, qui falsas litteras impetrant, statuimus ob-*
56 *servandum*. Unde ex his ultimis videtur, quod falsis litteris utentes, & falsas litteras impetrantes, sed
57 non exercentes per se falsitatem, æquiparentur. Nihilominus Cardin. *in c. final. col. ultim. in princip. verss. Per hoc, tit. eod.* expresse dicit impetrantem rescriptum per falsi subreptionem, aut taciturnitatem, non incidere in pœnam falsi, sed carere impetratis, & insuper teneri ad omnia damna, & interesse, & sequitur Præpositus *in cap. In memoriam num.* 3. & 7. *dist.* 19. Alioquin (dicit Fagnan. *l. cit. num.* 55.) si omnes impetrantes per subreptionem litteras Papales, inciderent in pœnas *cit. cap. ad Falsariorum*, oh quam multi reperirentur illaqueati! Quare impetrantes litteras Papæ per subreptionem non esse excommunicatos censent S. Antonin. *in* 3. *part. tit.* 15. *cap.* 13. Silvester *in verb. Excommunicatio* 7. *num.* 9. *vers. Et secundo*. Card. Cajet. *eod. verb. cap.* 6. Suarez *disp.* 21. *de Censur. sect.* 2. *num.* 52. Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 28. Fagnan. *loc. cit. num.* 54. & 55. & alii. Et ratio est, quia licet tales litteræ falsam informationem contineant, ideoque invalidæ sint, sunt tamen in ordine ad expeditionem veræ, ideoque qui tales litteras impetrant, non sunt falsarii, puniuntur tamen in eo, quod carere debeant omni commodo litterarum, & in expensas condemnentur; *c. super litteris* 20. *de rescript.* & insuper teneantur ad omnia damna, & interesse; Hostiens. *in cit. c. Ad Falsarior.* 7. *de crim. Falsi*, Suarez *disp.* 21. *sect.* 2. *num.* 50. Fagnan. *loc. cit. num.* 54. & 55. & alii apud ipsum, Pirhing
58 *l. cit. num.* 28. & alii. Quinto, qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerent, aut restituant, subjacent excommunicationi, *cap. Dura* 4. *de crimin. Falsi*, ibi: *Si quis falsas litteras se habere cognoscit, intra viginti dies illas, aut destruat, aut resignet, si pœnam excommunicationis voluerit evadere*.

Retinentes scienter falsas Litteras Apostolicas ultra 59
viginti dies subjacent Excommunicationi, etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem habeant; Barbosa in *cit. cap. Dura num.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 27. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33. & ratio est, quia textus in *cit. cap. Dura §. final.* non loquitur de iis, qui falsis litteris utuntur, sed de iis, qui penes se habent falsas litteras, & illas non lacerant, vel non restituunt intra 20. dies, & tales nullam excommunicationem incurrunt, nisi latam a Judice, prout ibi dicitur; Pirhing *l. cit. num.* 27. Falsans litteras Apostolicas, 60
etiam semel tantum, incurrit pœnas latas in *cit. cap. Ad Falsariorum* 7. *de crim. Falsi*. Et ratio est, quia licet dictum caput utatur verbo *Exercere*, ibi: *Exercent*, quod reiteratos actus videtur significare, tamen in dispositione pœnali in unico actu verificatur, juxta text. in *§. Item Lex Julia, Instit. de public. Judic.* & late Farinac. *in praxi crim. lib.* 5. *de falsitate quæst.* 251. *num.* 31. Fagnan. *in cit. cap. Ad Falsariorum num.* 26. 27. & 28. Ursaya *Instit. crimin. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 8. Falsarius litterarum Apostolicarum etiam occultus incurrit pœnam Excommunicationis & privationis Officiorum, & Beneficiorum eo ipso, quod crimen committit. Glossa in *Clement. in verb. Eo ipso, de hæret.* Fagnan. *l. cit. num.* 62. Pœna autem degrada- 61
tionis ei infligitur solum, si criminaliter fit convictus, sive per viam accusationis, sive inquisitionis. Fagnan. *l. cit. num.* 63. & 64. Dictæ pœnæ contra falsantes lit- 62
teras Apostolicas procedunt, quamvis ex hujusmodi *Falso* nullum, aut modicum damnum emergat; Palao *tract.* 29. *disp.* 3. *punct.* 7. *num.* 4. Bonacina *tom.* 3. *de Censuris*, *disp.* 1. *quæst.* 7. *punct.* 2. *num.* 5. Reiffenstuel *l. cit. num.* 33. & alii. Et ratio est, quia *Falsum* in illis sub dictis pœnis prohibetur, non tam propter damnum inde secutum, quam propter contemptum Supremæ Auctoritatis, a qua litteræ veniunt, ut omnis occasio Falsi in his evitetur. No- 63
mine litterarum Apostolicarum in ordine ad pœnas contra earum falsarios non solum veniunt Bullæ Datariæ, & Cancellariæ Apostolicæ, sed etiam Secretariæ Brevium. Sic declaravit Innocent. X. Constit. 51. in ordine. Bellam. *in cap. ex litteris, de fide Instrum. num.* 3. Andr. *ibid. num.* 4. Butr. *num.* 4. Hostiens. *n.* 6. quos ita intelligit Farinac. *in prax. crimin. quæst.* 151. *num.* 24. Ursaya *Institut. crim. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 2. Ubi quod hoc non procedit in falsificantibus litteras 64
Episcoporum, & Nunciorum, quia hæ non sunt proprie litteræ Apostolicæ; Fagnan. *l. cit. num.* 24. Ursaya *loc. cit. num.* 3. & alii. Immo secundum multos apud 65
Raynal. *lib.* 2. *observ. ad cap.* 18. *supplet.* 2. neque hoc procedit in falsificantibus litteras Legati, vel Delegati Summi Pontificis, Sacræ Pœnitentiariæ, & Sacrarum Congregationum, quia non sunt litteræ Papæ, & ideo cum sint diversa, diversa fit illatio; *l. Papinianus exult, ff. de minor.* Raynal. *l. cit. num.* 9. Fagnan. *loc. num.* 24. qui tamen ibidem subjungit esse advertendum inter litteras Apostolicas comprehendi litteras Pœnitentiariæ secundum Doctores citatos *num.* 58.

Falsificans litteras Papæ, & Imperatoris punitur 66
pœna mortis. Sic cum multis Panimoll. *decis.* 76. *n.* 17. & communis aliorum. Sic etiam punitur pœna 67
mor-

mortis falsificans litteras Regias, aliorumque Supremorum Principum; *l. Majorum*, *& l. Ubique*, *Cod.*
68 *Ad leg. Cornel. de Falsar.* & sic statuunt fere omnes cujusque Regni, & supremi Principatus Constitutiones, seu Ordinationes, vel leges; Quarum plurimæ statuunt etiam pœnam mortis contra falsificantes litteras Proregis, Locumtenentis, Vicarii, Senatus, Magistratus, aut alterius Tribunalis; & inter alias Constitutiones, & bannimenta Civitatis, & Legationis Bononiæ, ut refert Raynald. *tom. 2. observat. ad cap. 18. §. 3.* statuunt sic: *E se alcuno dolosamente in qualsivoglia modo falsificherà, o falsamente imiterà il Sigillo, Patente, salvi condotti, lettere, o altre scritture dell' Illustriss. Legato, Reverend. Vicelegato, o Governatore, incorrerà nella pena dell' ultimo suppli-*
69 *cio*. Clericus falsificans sigillum Principis est ab Ordinibus deponendus, & impresso illi Charactere in signum commissi delicti, in exilium mittendus absque alia pœna corporali, ut statuit Urbanus III. *in cap.*
70 *Ad audientiam 3. de crimine Falsi*. Clericus falsificans litteras Episcopi, vel Capituli est ab Officio, & Beneficio suspendendus; *cap. Si Episcop. 7. distinct. 50.* & *cap. Tam litteris in §. fin. de testib.* & deducitur *ex cap. Quando; ubi Gloss. in fin. de iis, quæ fiunt a Prælat.* Bellet. *disquisit. Cleric. part. 2. tit. de pœnit. Cleric.*
71 *§. 44. num. 6.* Panimoll. *num. 6.* Regulares falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum puniuntur juxta
72 constitutiones particulares cujusque Religionis. In nostro Ordine Fratrum Minorum de Observantia falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum carceri mancipantur ad arbitrium Provincialis, pro qualitate delicti; Si vero litteræ falsificatæ fuerint Generalis, vel Commissarii Generalis, a carcere liberari non poterunt absque expressa licentia dictorum Prælatorum Generalium. Statut. Toletan. *tit. de Falsariis*. Portell. *verb. Falsarius num. 6.* Qui vero litteras Prælatorum Generalium, Provincialium &c. destruerit impedierit, vel aperuerit, non dicitur Falsarius, licet graviter etiam puniatur pro qualitate delicti; Compend. Sanctor. *verb. Falsificatio num. 7. in fine*, & est casus reservatus; Compend. Sanctor. *verb. Casus num. 15.* ibi: *Generalis, vel Provincialis, aut eorum Secretarii litteras tum missas, tum accipiendas impedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet intercipientes*.

73 Pœna ordinaria committentis quodcumque crimen *Falsi*, olim circa Nobiles erat deportatio cum omnium bonorum publicatione, circa Personas viles damnatio ad Metallum, circa Servos ultimum supplicium; *l. 1. §. fin. Ad Leg. Cornel. de Falsar. l. Si quis 38. §. 7. ff. de Pœnis*. Hodie tamen imponitur ex Arbitrio Judicis prudentis pro diversitate circumstantiarum, prout notat Glossa *in cit. l. §. fin. verb. Eorum*, taliter quod aliquoties possit esse pœna pecuniaria, & aliquoties pœna corporalis, & etiam capitalis; *l. Ubi Falsi 22. Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Supplicio capita-*
74 *li, si id exigat magnitudo commissi*. Pœnæ falsariorum in specie sunt variæ pro diversitate *Falsi* ab eis commissi. Pœna falsi testis in causis civilibus erit deportationis; *l. in princip. §. fin. ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* & insuper tenebitur actione in factum ad damna, & interesse, quæ passus est alter propter ejus falsam depositionem; Farinacius *q. 67. num. 2. & seq.* & communis aliorum. In causis vero Criminalibus est pœna *Talionis*, idest pœna illa, qua falso accusatus condemnatus fuit, vel condemnari, seu puniri debuisset; cum hac tamen advertentia, quod si condemnatio, seu punitio falso accusati secuta non fuit, tunc mitiori pœna a Judice arbitranda erit puniendus; Farinac. *quæst. 67. num. 11. & 15.* & alii passim. Si falsus 75
testis sit Clericus, iste ab Officii honore depositus in Monasterium detruditur, *cap. Si Episcopus 7. distinct. 50.* juncta *Authent. Presbyteri*, *Cod. de Episcopis, & Cleric.* Vel ad Triremes, aut perpetuos carceres damnandus est, quia loco detrusionis in Monasterium olim consuetæ, hodie succedit damnatio ad Triremes, vel perpetuos carceres, teste Fagnano *in cap. Cum non ab homine, de Judiciis num.* 104. Farin. *quæst. 119. num. 55.* Hæc tamen ordinaria pœna Clerici *te-* 76
stis Falsi limitatur, & in arbitrariam reducitur, quando Falsum committit sine præjudicio notabili tertii, & solum circa accidentalia. Menochius *de Arbitr. Jud. casu 306. num. 22.* Jul. Clarus *§. Falsum num. 9. & 25.* & alii.

Pœna Notarii scribentis falsum Testamentum vel 77
Instrumentum erit deportationis, vel alia arbitraria, vel etiam amputationis manus, quando agitur de magna falsitate, & pluries reiterata. Farinac. *q. 155. num. 11.* Immo si id exigat facti circumstantia, poterit extendi etiam usque ad mortem, juxta textum *in l. Ubi falsi 22. Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* Et ultra pœnam criminalem tenebitur etiam ad damna, & interesse. Farinac. *quæst. 115. num. 11. & 12.* Hac pœ- 78
na punitur etiam falsificans manum alicujus, vel exemplans copiam diversam ab Originali; *l. Quod sit, ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* Pœna Advocati, & Procuratoris Falsum committentis, præter ordinariam assignatam *sub num. 68.* est etiam quod teneatur ad reparationem damni, ac insuper ad arbitrium Judicis pro diversitate personarum, & circumstantiarum puniri possit pœna pecuniaria, carceris, & etiam Triremium pro qualitate delicti. *Communis*, & pa- 79
tet ex Raynal. *observat. ad cap. 19. §. 1. in expositione bannimenti Civitatis & Legationis Bononiæ*. Pœna Ju- 80
dicis *Falsum* committentis olim erat exilii, & capitis; *l. Lex Julia 7. §. fin. ff. de Jul. repet.* Hodie vero pro diversitate circumstantiarum, est privatio Officii, & dignitatis ac inhabilitatis ad judicandum, confiscatio bonorum, vel etiam pœna exilii, Triremium, & capitis. Menochius *de Arbitr. Jud. casu 432. a num. 7.* Farinac. *quæst. 111. a num. 4.* & alii. Judicis autem Ecclesiastici *Falsum* commitentis pœna, præter ordinariam, est suspensio a Divinis, & compensatio damni illati; *cap. 1. de sent. & re judic. in 6.*

Pœna falsificantium legitimas mensuras, & ponde- 81
ra præter ordinariam pœnam *Falsi*, est quod ad duplum restituendum, nec non ad Insulam damnentur; *l. Hodie 32. §. 1. ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* ac insuper per triginta dies in pane, & aqua plectantur, *cap. ut mensuræ 2. de empt. & vendit.* Pœna fabrican- 82
tium falsam monetam est confiscatio omnium bonorum, damnatio ad bestias, ac ultimum supplicium, & insuper sunt rei criminis læsæ Majestatis, *l. 5. & 2. Cod. de Falsa moneta*. Pœna impedientium aliquem 83
testari, vel jam factum testamentum mutare, vel ad testandum compellentium, si hoc factum fuit cum armis, habebit locum pœna *leg. Jul. de Vi public.* si vero sine armis, pœna extraordinaria, & Judicis arbitrio regulanda. Farinac. *quæst. 161. num. 4. & sequent.*

quent. & tenebitur insuper qui id fecerit ad damna, &
intereſſe illi, qui ex hac prohibitione, vel concuſſio-
84 ne præjudicium paſſus eſt. Farinac. *quæſt.* 161. *num.*
8. Pœna ſupponentis falſum partum olim erat ulti-
mum ſupplicium *l. 1. ad Leg. Cornel. de Falſar.* ſed ho-
die eſt pœna extraordinaria *Falſi*, quæ erit exilium.
Farinac. *part.* 10. *quæſt.* 159. *num.* 239. *cum ſequent.* &
85 Brugiot. *Inſtit. crim. lib.* 2. *titul.* 13. *num.* 17. Pœna eo-
rum, qui *Falſum* committunt, occultando, ſurri-
piendo, ſupprimendo, corrumpendo, abradendo,
lacerando, vel comburendo ſcripturas publicas, vel
libros Mercatorum, vel mutando ſibi nomen, aut ſi-
milia faciendo, regulariter erit illa *leg. Cornel. de Fal-
ſar.* juxta Textum *in l. 1. §. Qui*, ubi Gloſſa *verb. Reus*
86 *eſt, & l.* 1. *Cod. de mutat. nominis*. Gerens ſe pro Cu-
ria, ſeu aſſumens nomen Curiæ, cum non ſit, ſicut
gerens ſe pro Magiſtratu, cum non ſit, punitur pœ-
na Legis Juliæ Majeſtatis, *l.* 3. *& ibi* Angelus *num.* 2.
ff. Ad leg. Jul. Majeſt. Panimoll. *deciſ.* 76. *num.* 29. cum
87 aliis *ibi citat.* Limitatur tamen hac regula, quando
falſus actus non ſit animo uſurpandi Principis juriſdi-
ctionem, ſed ad alium finem, nam tunc non intrat
pœna mortis, ſed pœna *Falſi* arbitraria. Bart. *in l.
Omnes populi num.* 14. *ff. de juſtit. & Jur.* & ibi Jaſon
num. 35. *ad fin.* Decian. *tract. crimin. lib.* 7. *cap.* 9. *n.*
5. *&* 9. Panimoll. *loc. cit. num.* 30. Farinac. *conſ. crim.*
88 74. *num.* 1. *&* 2. ubi teſtatur de communi. Ingrediens
propterea ſub nomine Curiæ domum alicujus mulie-
ris animo carnaliter eam cognoſcendi, non incurrit
pœnam mortis, ſed Triremium. Farin. *loc. cit. num.*
11. *& per tot. conſil.* ubi in fine conſil. ſubdit quem-
dam Marcum Antonium hujus criminis reum ſalva-
tum fuiſſe a pœna mortis, ſed non a pœna Triremium;
89 Panimoll. *loc. cit. num.* 31. *&* 32. Aliorum falſariorum
pœnas qui diſtinctæ ſcire deſiderat, adeat Farina-
cium, Afflict. Raynald. alioſve Criminaliſtas, & ſuf-
ficiat pro complemento hic ſcire, quod ad hoc ut
90 quis de *Falſo* pœna ordinaria puniri poſſit, tria copu-
lative requiruntur, ſcilicet quod veritas ſit immutata,
alteri nocitura, & dolo facta, ut de communi teſtan-
tur Farinac. *conſil. crimin.* 114. *num.* 12. *&* 36. Panimoll.
decis. 76. *num.* 2. Cephal. *conſil.* 355. *num.* 44. *volum.* 3.
91 & alii paſſim. Unde his tribus copulative concurren-
tibus, pœna ordinaria arbitrio Judicis imponenda
eſt, juxta dicta *num.* 73.
92 Falſificantes Litteras Apoſtolicas, & ſupplicatio-
nes ſignatas, excommunicantur; Benedict. XIV.
tom. 1. Conſtit. 14. incip. *Paſtoralis Romani §.* 6. dict.
93 Bulla Cœnæ. Falſitas in expoſitione facti expreſſa,
punienda eſt ad formam juris. Idem Conſtit. 25. incip.
Ad Apoſtolicæ §. 5.
94 Falſariorum malitia cavenda eſt Litterarum Apoſto-
licarum executoribus. Idem tom. 2. Conſtit. 51. incip.
95 *Magna Nobis*. Falſitas enim in pluribus antiquis
exemptionum privilegiis reperta eſt. Idem Conſtit.
incip. *Cauſarum Palatii Apoſtolici*.

Additiones ex aliena manu.

96 Definitioni *Falſi* ab *Auctore* traditæ adde cum An-
tonio Matthæi *de Criminib. lib.* 48. *tit.* 7. *cap.* 1. *num.*
97 1., verba hæc: *ſeu ſuppreſſio*. Infinitæ vero ſunt ſpe-
cies Falſi. Sed non incommode ad duo ſumma capita
referri poſſunt, nimirum ad falſum *teſtamentarium*,
& falſum *nummarium*. *Teſtamentarium* proprie dici- 98
tur, quod comittitur circa teſtamenta. At ejus pœna
producta eſt de Senatuſconſultis, & Principum Con-
ſtitutionibus ad alia inſtrumenta, litteras, nomen,
teſtimonia, accuſationes, obligationes, menſuras,
pondera. *Nummarium* committunt, qui monetam
adulterinam flant, feriunt, qui nummos aureos ra- 99
dunt, tingunt, fingunt. Longum autem eſſet, de
utroque falſo pro dignitate agere. Vide, ſi lubet, mox
laudatum Auct. Pauca tantum afferemus de Falſo prio-
ris generis.
Num is, qui adulterinum teſtamentum non fecit, 100
ſed uſus eo eſt, ſeu, ut loquuntur Leges, ipſum *re-
citavit*, teneatur lege Cornelia, quæri ſolet? Tene-
ri ſtatutum eſt *in l.* 2. *ff. ad Leg. Cornel. de Fals.* tum
in l. 8. *Cod. eod.* At Papinianus *in l.* 13. *§.* 1. *dict. titul.* 101
reſpondit: *In Cornelium falſo recitato, non facto,
non incidit*. Sunt qui negationem huic loco detrahunt
pro *non incidit*, legendo, *incidit*; Sed obſtant Pan- 102
dectæ Florentinæ, quæ hanc negationem habent.
Alii diſtinguunt inter pœnam ordinariam, & extra- 103
ordinariam. At in *dict. l.* 2. *ff. dict. titul.* conjungitur re-
citans falſum, cum eo, qui fecit. Sicut igitur pœna
ordinaria tenetur qui fecit, ita & teneri debet qui re-
citat. Diſtinguunt & nonnulli inter recitantem teſta- 104
mentum falſum, & recitatorem alterius inſtrumen-
ti, ſed Leges adductæ de quocumque inſtrumento
loquuntur. Aſſentior Antonio Matthæi, qui ait, 105
poſt Papiniani reſponſum demum conſtitutum, &
receptum fuiſſe, ut Recitator quoque Lege Corne-
lia teneretur; Vide *eumdem*, *ubi ſupra num.* 2.
Diſputari & de hoc ſolet, an Lege Cornelia te- 106
neatur is, qui non falſum teſtimonium dixit, ſed ve-
rum reticuit? Diſtinguunt aliqui, utrum pecunia
accepta id fecerit nec ne, & priori caſu teneri volunt,
non item poſteriori. Sed Antonius Matthæi, *loc. cit.* 107
n. 12. probat, & quidem ſolidiſſime, teneri, ſive pecunia
accepta, ſive gratis tacuerit. Conſule omnino ipſum.
Gravior eſt quæſtio, an in Legem Corneliam inci- 108
dat, qui pecuniam ob teſtimonium dicendum acce-
pit, nec tamen producentem, ſed Adverſarium ip-
ſius teſtimonio ſuo juvit? Negant fere omnes ea de
ratione, quod hic, tametſi accepit pecuniam, falſum
teſtimonium minime dixit. Sed Antonius Matthæi,
eodem loco num. 13. incidere tenet, quia verba Legis
ſine diſtinctione ita concepta ſunt, ut ſi quis ob teſti-
monium dicendum pecuniam acceperit, pœna falſi
coerceatur, *L.* 1. *§. Sed & ſi quis*, *ff. dict. tit.*

FAMA.

FAma, opinio, & exiſtimatio idem ſignificant; 1
Gloſſa *final. in l.* 1. *Cod. ex quibus cauſis infamia
irrogatur*, & Gloſſa *in l. Cognitionum* 5. *ff. de extraor-
dinariis cognitionibus*, *verb. exiſtimatio*.
Fama dicitur a fando, ſive loquendo; Unde Fama 2
dicitur quidquid de aliquo divulgatur, ſive in bonam,
ſive in malam partem, ut tradit Calepinus *in Dictio-
nario verb. Famæ*. Hinc fama ut ſic ſecundum Bar- 3
tolum *in l. De minore* 10. *§. Plurimum num.* 8. *de
quæſt.* eſt communis opinio voce manifeſtata ex ſuſpi-
cione proveniens, & groſſo modo dicitur *Vox popu-
li*,

A, & in vulgari dicimus *Vox populi, Vox Dei*, quia opinio, in qua omnes concurrunt, vel major pars, præsumitur in se habere rationem, ut dicit Baldus *in cap. Quoniam* 11. *num.*62. *ad probation. & in cap. Vestra* 7. *n.*2. *de cohabitat. Cleric.* ac Fagnan. *in dict. cap. Vestra num.* 39. seu secundum Calderin. *in dict. cap. Vestra num.* 32. & Speculatorem *in tit. de notor. crim. §. Fama num.*1. *&* 2. Fama est vulgi, loci, seu majoris partis vehemens opinio rei, de qua quæritur, consentiens, ut colligitur *ex cap. Inquisitionis* 21. *in fin. de accusation. cap. Litteris* 12. *& cap. Tertio loco* 13. *de præsumptionibus*.

4 Fama ut sic est duplex, Fama hominis in se ipso, & Fama hominis, quoad alios; seu Fama hominis, aut de homine, & Fama inter homines; Fagnan. *in cit. cap. Vestra* 7. *n.*27. *de cohabitat. Clericor.* Bartolus *in cit. l. de minore* 10. *§. Plurimum, ff. de q.* Mascard. *de probation. conclus.*749. *n.*1. Reiffenstuel *lib.*2. *Decre-*
5 *tal. tit.*20. *§.* 12. *n.*387. & alii passim. Fama hominis in se ipso, seu Fama hominis, aut de homine, est illæsæ Dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, *l. Cognitionum* 5. *§. Existimatio, ff. de extraordinariis cognitionibus*; Glossa *in cap. infames* 3. *verb. infamia quæst.* 7. Speculator *in tit. de notoriis criminibus §. fama in princip.* Calderin. *in cit. cap. Vestra n.*1.
6 Fagnan. *ibid. num.* 27. & alii. Fama hominis quoad alios, seu Fama inter homines est publica, seu famosa, ac communis insinuatio, vel proclamatio ex sola suspicione, & certo auctore proveniens; Sic Joan. Andr. *in cit. cap. Vestra num.* 9. *vers. Fama inter homines*, Fagnan. *ibid. n.* 38. Anton. Nebrissensis *in Vocabulario juris vers. Fama*, Reiffenstuel *loc. cit. n.*388. & alii, & sic dicitur respectu eorum inter quos viget seu circumfertur.

7 Fama proprie loquendo non dicitur nisi bona sit, quia Fama est argumentum virtutis, ut recte inquit
8 Baldus *in cap. in Genesi num.*96. *de election.* & Fagnan. *loc. cit. num.* 38. Unde fama proprie loquendo, ut bona, *est illæsæ dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus*; Glossa *fin. in l.*1. *Cod. ex quibus caussis infamia irrogatur*; Rota *part.*17.
9 *recent. dec.*346. *num.*17. Et hanc Famam qui negligit, crudelis est; *cap. Nolo* 10. *caus.* 12. *quæst.* 1. ubi ex verbis Sancti Augustini sic expresse habetur: *Duæ sunt res, conscientia, & fama; conscientia necessaria est tibi, fama proximo; qui fidens conscientiæ suæ negligit Famam suam, crudelis est*: Hinc Apostolus 1. *ad Corinth. c.*9. *num.*55. ait: *Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*, cui concinit *cap. Sacerdos* 9. *caus.*1. *quæst.*2. ibi: *Expedit mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*, & Ecclesiastici *cap.*41. *num.* 15. hoc datur pretiosum consilium; *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni*. Et Proverb. *cap.*15. *num.* 30. dicitur: *Fama bona impinguat ossa*, & *ibid. cap.* 23. *num.* 1. *Melius est*
10 *bonum nomen, quam divitiæ multæ*. Quamvis igitur Fama proprie loquendo non dicatur, nisi bona sit, seu in bonam partem accepta, interdum tamen Fama accipitur in malam partem, & speciali nomine appellatur *Infamia*, idest Famæ privatio, seu diminutio. Et hæc mala Fama, seu infamia, est *læsæ dignitatis status, vita, & moribus reprobatus*, Calderin. *in cit. cap. Vestra num.*31, Fagnan. *ibidem num.*21. Reiffenstuel *loc. cit. art.*2. *num.*29. & alii. De infamia hac Vide verb. *Infamia per tot.*

Fama in multis differt a Rumore. Primo, quia Fama proprie est, quando tota Civitas, vel vicinia, seu major pars populi aliquid asserit. Rumor autem est, quando aliqua minor pars, nempe media, tertia, seu quarta pars id asserit; Nebrissensis *in Vocabulario juris verb. Rumor*; Abbas *in cap. Super eo n.*3. *de eo qui cognovit consanguin.* Fagnan. *in cit. cap. Vestra nu.* 44. Speculator *in tit. de notoriis criminibus §. Nunc de Rumore num.*1. & alii. Secundo, quia Fama proprie dicta procedit a certo Auctore aliquid asserente; Rumor vero ab incerto Auctore; Baldus *in cap. Tua num.* 4. *de cohabitat. Clericor.* Fagnan. *loc. cit. nu.* 44. Reiffenstuel *loc. cit. tit.* 12. *num.*392. & alii. Tertio, quia Rumor est quid minus, quam Fama, minusque probat, quam ipsa: Fama est enim communis populi assertio, Rumor autem est sola paucorum dictio; Abbas *in cit. cap. Vestra num.* 12. *vers. Rumor vero*; Fagnan. *ibid. n.*44. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 392. Nebrissensis *loc. cit. verb. Rumor* & alii. Quarto, quia Fama vires suas eundo, & perseverando extendit juxta illud Virgilii *Æneidos* 4. *Fama malum, quo non aliud velocius ullum, Mobilitate viget, viresque acquirit eundo*, & juxta illud Psalm. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*: Rumor vero quandoque cito deficit, ut *l. ultim. ff. De heredibus instituend.* Fagnan. *loc. cit. num.* 44. cum Baldo ibi allegato, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 392. & alii. Unde Rumor definitur, quod sit particularis as- 12
sertio ex incerto Auctore, & sola suspicione proveniens; Sic Hostiensis *in cit. cap. Vestra n.*3, Joan. Andr. *ibid. n.*11. Calderin. *ibid. n.*33. Fagnan. *ibid. num.*44. Nebrissensis *loc. cit. verb. Rumor*, Speculator *in tit. de notoriis criminibus §. Nunc de Rumore num.*1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 392. & colligitur *ex cap. Super eo* 5. *De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ, ex cap. Osius* 2. *de election. & ex cap. Veniens* 19. *de Regularibus*.

Ut fama probet, multa requiruntur. Primo requi- 13
ritur, quod Fama originem duxerit a personis gravibus, honestis, fide dignis, & non interessatis: Unde non est attendenda Fama orta ab aliquibus malitiosis, suspectis, aut proprio commodo, suæque utilitati studentibus; *cap. Qualiter, & quando* 24. *de accusationibus*, ibi: *Super clamorem, & Famam ad aures Superioris pervenit, non quidem a malevolis, & maledicis, sed a providis, & honestis*; *cap. Licet ex quadam* 47. *de testibus*, ibi: *Nec ab infamibus, & suspectis, sed a fide dignis, omni exceptione majoribus didicerint*; Rota *recent. part.*4. *tom.*1. *decis.*76. *num.*4. *part.*12. *decis.*419. *n.*20. *part.*17. *decis.* 207. *n.*49. & sæpe alibi, & communis Doctorum.

Secundo, ut Fama probet, requiritur, quod habeat 14
certos Auctores, & rationabiles, ac probabiles caussas, idest, quod testes super Fama deponentes teneantur exprimere certas personas, a quibus audierunt, & assignare causas probabiles, ex quibus populus inductus fuit ad sic credendum, v. g. quia audierunt a certis personis honestis, fide dignis, omnique exceptione majoribus, quæ asseruerunt ita se vidisse oculis suis, vel quia ille, de cujus morte dicitur publicam Famam extare, ingressus est bellicum conflictum, aut navigans passus est naufragium, aut in flumen ce-

cecidit, seu projectus fuit, & amplius non est inventus, nec comparuit, licet diu expectatus sit, vel hujusmodi. Unde non est attendenda vana vox vulgi, & rumor in populo, quæ nullos habet certos Auctores, nec rationabiles, seu probabiles causas inducentes ad sic credendum; *l. Decurionum* 12. *Cod. de pœnis*, ibi: *Vanæ voces populi non sunt audiendæ*, *cap. Osius Episcopus* 2. *de electione*, junctis concordantiis a Glossa ibi *in verb. Pupilli* relatis; Rota recent. *part.*4. *tom.*1. *dec.* 250. *n.*5. *part.*12. *dec.*420. *n.*15. *part.*17. *dec.* 43. *n.* 11. & sæpe alibi, ac Doctores communiter.

15 Tertio, ut fama probet, requiritur, quod testes deponant de tempore præciso ante motam litem; *cap. Licet ex quadam* 47. *de Testibus*, ibi: *Et ante litem motam testificata didicerint*. Alioquin præsumeretur orta Fama primum occasione litis motæ, seu ex contestatione ipsius, sicque talis Fama non probaret; Rota *recent. p.*3. *dec.*117. *n.*13. *& dec.*562. *num.*6. *p.*7. *dec.* 182. *num.*28. *p.*8. *dec.*283. *n.*14. *p.*10. *dec.*158. *n.*15. *dec.* 299. *num.*8. *p.*19. *tom.*1. *dec.*100. *n.*20. & sæpe alibi, ac communis Doctorum.

16 Quarto, ut Fama probet, requiritur, ut ea sit uniformis, constans, perpetua, & inconcussa. Alioquin si esset difformis inconstans, & contrariis allegationibus debilitata, & conquassata non probaret; Rota *recent. part.* 1. *dec.*182. *n.*5. *part.*2. *dec.*277. *n.*3. *p.*8. *dec.* 211. *n.*16. *p.*10. *dec.*158. *n.* 11. *dec.* 301. *num.* 27. *part.* 16. *dec.*99. *n.*8. & sæpe alibi. Generaliter enim Fama per testes probata destruitur, vel incerta, & inconstans redditur ex depositione aliorum testium de contraria Fama deponentium; Rota *rec. part.* 4. *tom.*2. *dec.* 276. *n.*13. *part.*8. *dec.*99. *n.*22. *p.*10. *dec.*158. *n.* 10. quo casu una Fama destruit aliam; Rota *recent. part.*6.
17 *dec.*205. *n.*10. *part.* 14. *dec.* 276. *n.* 13. In concursu tamen Famæ bonæ, & malæ, semper est præferenda bona, etiamsi testes deponentes de bona Fama essent pauciores; Rota *recent. p.* 2. *dec.* 277. *num.*2. *part.* 8. *dec.*249. *n.*27. cum variis aliis decisionibus, & Doctoribus ibi citatis.

18 Fama probari potest per duos testes graves, fide dignos, & omni exceptione majores; *cap. Inquisitionis* 21. *§. Quæsivisti*, *de Accusationibus*, ubi Fama censetur probata per duos, vel tres testes, & concordant *cap. In omni* 4. *& cap. Licet universis* 23. *de Testibus*, *& cap. Cum esses* 10. *de Testamentis*, ubi allegatur illud Dominicum *Matth. cap.*18. *num.*16. *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum*; *& cap. Si testes* 3. *§. Ubi numerus caus.* 4. *quæst.*2. *&* 3. ibi: *Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est*; *& leg. Ubi n.*12. *ff. de Testibus*, ibi: *Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est*; Sic expresse Glossa *in l. Testium fides* 3. *verb. Confirm. ff. de Testibus*, dicens, quod Fama probatur per duos testes, cum jurant majorem partem populi ita sentire; Bartolus *in l. De minore* 10. *§. Plurimum n*,19. *de quæstionibus*, Felinus *in cap. Tertio loco* 5. *n.*4. *de probationibus*, Farinac. *lib.*1. *Prax. crimin. q.*47. *n.*208. 210. *& seq.* Jul.Clar. *in Practic. crim. §. final. qu.*6. *n.*12. Menoch. *lib.*8. *consil.*701. *n.*49. Mascard. *de probationibus*, *concl.* 750. *num.*1. testans de communi.

19 Fama regulariter loquendo de per se non facit plenam probationem; Glossa *in cap. Si testis* 3. *caus.* 4. *qu.*3. *vers. Fama*; Felinus *in cap. Per tuas* 10. *nu.* 15. *de probationibus*, Abbas *in cap. Transmissæ* 3. *n.*10. *Qui filii sint legitimi*, Mascard. *de probationibus concl.* 754. *n.*1. testans de communi: Fama enim sæpe est fallax, nam *dictum unius facile sequitur multitudo*, textu expresso *in cap. Cum in juventute* 12. *de purgatione Canonica*.

Facit tamen semiplenam probationem in causis Civilibus; Secus autem in Criminalibus, ubi requiruntur probationes indubitatæ, & luce meridiana clariores; Glossa *in cap. Veniens ad nos* 10. *vers. Illorum*, *de Testibus*, & Glossa *in l. Testium fides* 3. *vers. Confirm. ff. de Testibus* dicens cum aliis, quod Fama faciat probationem semiplenam; unde facit deferri juramentum; Speculator *tit. de notoriis criminibus §. Fama est num.* 5. Sannig *tit. de probationibus c.* 4. *n.* 12. Card. Tusch. *Litt. F. concl.* 66. *num.* 19. Alexander *consil.* 103. *n.* 3. *&* 5. *lib.* 7. Sigismund. Scaccia *lib.* 2. *de judiciis c.*9. *n.* 84.85. Rota *recent. part.*3. *dec.*374. *n.*4. 20

Immo in variis casibus Fama facit etiam probationem plenam. Primo enim Fama plene, & concludenter probat in antiquis, quæ excedunt memoriam hominum; *cap. Cum causam* 13. *de probationibus*; Rota *recent. part.* 1. *dec.* 75. *n.* 1. *& dec.* 445. *num.* 6. *p.*4. *tom.*3. *dec.* 292. *num.*4. *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 264. *nu.*26. *p.* 3. *dec.* 475. *n.* 3. & sæpe alibi; Alexander *consil.*83. *n.* 7. *volum.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. §.* 12. *n.* 406. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *n.* 7. testans de communi. In antiquis enim cum sint difficilis probationis, atque ob temporum injuriam legitima documenta pereant, admittuntur etiam leviores probationes. 21

Secundo, Fama plene probat, quando cum ea concurrunt alia adminicula; *c.* 1. *de Appellationibus*, ibi: *Veritate per idoneas personas, & Famam loci sollicite inquisita*, *cap. Præterea* 27. *de Testibus*, *cap. Illud quoque* 11. *de præsumptionibus* juncta Glossa ibi, *Verb. Fama loci*; ubi pluribus adductis dicit Famam sufficere ad probationem, si aliæ præsumptiones concurrant; Card. Tusch. *litt. F. concl.* 66. *n.* 3. *&* 65. testans de communi; Rota *recent. part.*5. *tom.* 2. *dec.* 424. *n.* 5. 22

Tertio, Fama facit plenam probationem in rebus modici præjudicii, & in causis levioribus, Bartolus *in l. De minore* 10. *§. Plurimum*, *ff. de quæstionibus*, Abbas *in cap. Veniens ad nos* 10. *n.* 9. *de Testibus*, Felin. *ibid. num.* 9. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *num.* 8. *&* 17. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 407. & alii passim. 23

Quarto, Fama plene probat, quando agitur Remedio *Canon. Redintegranda* 3. *caus* 3. *q.* 1. ad recuperandam possessionem. Tunc enim probata publica Fama, restitui debet possessio agenti hujusmodi Remedio; Mascard. *loc. cit. num.* 24. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 410. Ancharan. *consil.* 42. *num.* 2. testans de communi. 24

Quinto, Fama plenam facit probationem in iis, quæ sunt difficilis probationis; Rota *recent. p.* 3. *dec.* 481. *n.* 3. Bartolus *in l. De pupillo §. Si quis ipse q.* 8. *ff. de novi operis nunciat.* Alexander *consil.*66. *n.* 9. *lib.* 3. Card. Tusch. *loc. cit. concl.* 66. *n.* 66. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *n.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 409. & alii passim. 25

Sexto, Fama facit plenam probationem, quando agitur de periculo animæ, & peccato evitando, *cap. Super eo* 2. *de consanguinit. & affinit.* ubi sola Fama 26
loci

loci de subsistente impedimento impedit Matrimonium contrahendum, ibi: *Vel si non manifestum, Fama tamen loci hoc habet*; & Glossa *ibid. verb. Famæ*, ubi expresse dicit: *Nota, quod Fama impedit Matrimonium contrahendum, cap. Cum in tua 27. de sponsalibus, & plus facit Fama hic, quam dictum unius, ubi juramentum intervenit, c. Præterea 12. de sponsalibus. Aliàs dictum unius, sicut & Fama impedit matrimonium contrahendum, cap. Super eo 22. §. 1. de Testibus*; Hæc dicta Glossa, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 411. Panimol. *dec. 19. adnot. 3. num.* 4. cum plurimis ibi allegatis; Sanchez *de Matrimon. 1. disp. 72. num.* 13. Mascard. *de probationibus lib. 2. concl.* 1031. *num.* 11. & 12. Piasecius *in prax. Episcop. part. 2. cap. 4. n. 39. vers. Sic & si in contrarium*, Ventriglia *tom. 1. de testibus in caus. Matrimonal. annotat. 3. §. 1. n.* 18. & alii passim.

27 Immo Fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter sponsos, etiamsi sponsalia fuerint firmata juramento, ut colligitur ex *cap. Super eo, 2. de consanguinit. & affinit.* ubi deciditur, Famam impedire Matrimonium contrahendum, *fide imposita*, & ibi Glossa in verb. *Fide* explicat, idest *juramento*. Sic Doctores in eodem textu, præsertim Cardinal. *in fine*, Abbas *n.* 5. Covarruvias 4. *decretal. 2. par. cap. 6. §. 19. nu.* 11. Mascard. *de probationibus conclus.* 1035. *n.* 12. Bossius *de Matrimon. cap. 7. §. 13. num.* 124. & 125. *cum seq.* Piasec. *loc. cit.* Hurtad. *de Matrimon. disp. 2. num. 68. vers. Sic addidimus*, Guttierez *de Matrimon. cap. 26. n.* 13. & 14. Panimoll. *loc. cit.* Ventriglia *loc. cit. num.* 19. Sanchez *loc. cit. num.* 14. ubi dicit non esse attendendum Paludanum contrarium tenentem.

28 Et de facto non adversatur textus *in c. Cum in tua*, 27. *de sponsalibus*, ubi videtur disponi, quod ultra personam fide dignam requiratur Fama ad impedienda sponsalia juramento firmata, ut prætendit dictus Paludanus *in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. casu 9. n.* 27. Non adversatur, inquam, quia ibi persona fide digna non designatur ut testis, sed tamquam denunciator, ut patet ex ipsismet verbis textus, ibi: *Quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet, quod hi, qui sunt Matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de Fama, vel scandalo doceat*. Unde potius colligitur ex verbis textus Innocentium III. disposuisse, quod etiam sola Fama sufficiat, si a denunciatore fide digno justificata fuerit, ut explicat Glossa *ibid. verb. De fama*, ibi: *Et ita sola fama impedit Matrimonium*. Et ex Alexandro de Nevo, Guttierez, Barbosa, Sanchez tradit Bossius *de Matrimon. cap. 7. §. 32. num. 125. vers. Neque obstat*, Panimol. *loc. cit. num.* 5.

29 Ut autem Fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum, non debet esse privata, ut si de ea constet Judici ut privato, aut Judex de illa a multis in privato audiverit, sed est justificanda per legitimas probationes. Sic Glossa & Doctores *in cit. c. Cum in tua*, 27. *de sponsalibus*, Butrius *num.* 7. Alexander de Nevo *num.* 16. Abbas *num.* 6. Guttierez *loc. cit. num.* 14. Sanchez *loc. cit. num.* 15. Bossius *loc. cit. num.* 126. 127. 128. Mascard. *loc. cit. num.* 13. Panimol. *loc. cit. num.* 6. Ventriglia *loc. cit. num.* 20. & alii dicentes, quod Fama privata non sufficit ad impediendum Matrimonium, sed solum dat facultatem ad inquirendum, & ad recipiendum probationes de tali Fama.

Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si ex adverso de contraria Fama clariores habeantur probationes. Glossa *in cit. c. Cum in tua, verb. Famam*; Rota *recent. p. 1. decis.* 182. *num. 7. p. 8. decis.* 211. *num. 18. p. 9. tom. 1. decis. 16. num. 4. p. 15. decis.* 318. *num.* 6. Paris. *consil. 64. num. 24. volum.* 3. Mascard. *loc. cit. num.* 14. Sanchez *loc. cit. n.* 16. Panimol. *loc. cit. num.* 8. Ventriglia *loc. cit. n.* 22. & alii passim. 30

Et ad deponendum contra hanc Famam admittuntur etiam propinqui, dummodo jurent; *cit. cap. Cum in tua 27. de sponsalibus*, ibi: *Vel contra Famam hujusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramentum exhibeant propinquorum*, Mascard. *loc. cit. num.* 15. Sanchez *loc. cit. num.* 17. Guttierez *loc. cit. n.* 15. Ugolin. *de Offic. & potest. Episc. c. 15. §. 11. n. 7. vers. Atqui*, Panimol. *loc. cit. num.* 9. Ventriglia *loc. cit. num.* 23. & alii passim. 31

Relinquitur tamen arbitrio Judicis, inspecta qualitate personarum, & contrariæ Famæ, an recipiendum, vel rejiciendum sit juramentum consanguineorum super impedimento Matrimonii ad elidendam contrariam Famam, ac attestantium inter contrahere volentes nullum adesse impedimentum, *cit. cap. Cum in tua*, ibi: *Secundum tuæ discretionis arbitrium*, Mascard. *loc. cit. num.* 16. Ugolin. *loc. citat. §.* 7. Menoch. *de arbitr. casu 243. num. 7. & casu 454. num.* 2. Ventriglia *loc. cit. num.* 24. Panimol. *loc. cit. num.* 10. & alii. 32

Rumor, qui ex dictis *supra n.* 16. in multis differt a Fama, & est quid minus, quam ipsa Fama, quamvis ex probabiliori opinione non sufficiat ad impediendum Matrimonium, sufficit tamen ad effectum suspendendi, ne contrahatur, donec veritas indagetur: Cum enim agatur de periculo animarum vitando, ne forte peccatum incurratur contrahendo cum affine, & agatur de modico præjudicio, si sponsalia inter sponsos inita dirimantur, cum facile possint reperire alium, vel aliam, cum quo, vel cum qua contrahant: hinc Rumor debet sufficere ad suspendendum Matrimonium, donec veritas sit indagata. Immo Butrius *in c. super eo 5. de eo qui cognovit consanguineam uxoris num.* 7. & Præpositus *ibid. num.* 4. & alii relati a Sanchez *loc. cit. num.* 10. volunt, quod Rumor sufficiat etiam ad impediendum Matrimonium per text. *in leg. Pactum ejus 92. ff. de hæred. instituendis*, ubi Rumor fuit creditus justa causa credendi mortem cujusdam *Magnæ*. 33

Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum Matrimonium contractum, & præcipue consummatum, *c. Si duo 4. caus. 35. quæst.* 6. Mascard. *de probationibus lib. 2. concl.* 1034. *n.* 21. Sanchez *de Matrim. lib. 2. q. 45. num.* 32. Panimol. *l. cit. num.* 54. & alii passim, quia ut habetur *in c. Licet ex quadam 47. in fine de Testibus*: *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum relinquere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare*. Nam in constitutionibus suis potest Ecclesia, sive Romanus Pontifex conditor Canonum dispensare, non item in Lege Divina positiva de indissolubilitate Matrimonii legitimæ contracti, Matth. *cap. 19. num.* 6. & Marci *cap. 10. num.* 9. ibi: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. 34

35 Fama publica existente contra Clericum fornicarium, hic debet se purgare, quod si nolit se purgare, vel deficiat, puniendus est, textu expresso *in cap.*
36 *Tua nos 7. de cohabitat. Clericor. & mulier.* Fama tamen, sola, nisi sit de crimine ita notorio, ut nulla possit tergiversatione celari, non sufficit ad condemnandum. *cit. c. Tua nos.*

37 Fama non potest prævalere veritati; Rota *recent. par.5. tom.2. decis.606. num.18.* præcipue si agatur de Fama mala producta ex vana populi voce, quæ non est attendenda; Rota *recentior. part. 1. decis. 167. num. 29.*

38 Fama affirmativa, vel prævalet, vel conquassat negativam; Rota *recentior. par.6. decis. 28. numer. 13.*

Additiones ex aliena manu.

39 Magna est quæstio, an Homini sit dominium in famam suam? Qui famam cum externis bonis comparant, ii tenent esse Homini dominium in famam.
40 At rectius alii neminem esse famæ suæ dominum sen-
41 tiunt. Fama enim consequens est virtutis, si causam
42 spectes. Quid ergo in famam tuam statuere poteris, si nihil potes contra virtutem, illæsa honestate? Si vero actum famæ *formalem*, ut dici solet, intelligas, ipsam nimirum aliorum de tua virtute existimationem, quomodo erit in dominio tuo actus in animo alterius? Deinde aut existimatio tuæ virtuti
43 conformis est, aut difformis. Si difformis, hæc fa-
44 ma non est, sed error. Si conformis, obtinet hæc quidem veræ famæ indolem, minui vero haud potest, nisi vel Boni desinant recte judicare, vel ipse desinas agere; Confer Stryk. *juridic. dissert. to.2. disp.15. c.5. n.2. & plur. seq.*

45 Hinc sequitur I. Non posse aliquem se infamare,
46 salva conscientia. II. Ob evitanda tormenta, vel levia, vel gravia non posse aliquem sibi imponere falsum crimen, etiamsi pœna propter illud irroganda,
47 illis tormentis gravior, & ultimi supplicii foret. III. Neminem posse obligare famam in commodum alterius, ut si hic ex. gr. non præstet datam fidem, ipse velit malefidus reputari, aut obnoxius esse arbitrariæ illius contumeliæ, cui fidejusserit; Idem Auctor *ubi supra.*

48 An quis cum periculo suæ famæ alterius famam te-
49 neatur restituere? Quomodo teneatur, qui injuriam tantum materialem intulit; verb. gr. detulit apud Superiorem aliquem bona fide, seu ignoranter de falso crimine. Item quid juris, si damnum bonorum per meam infamationem aliquis passus sit? Vide Fagundez *ad decal. lib. 9. cap. 15.* Molin. *tract. 4. disput. 40. num. 3.*

F A M I L I A.

---

1 Familiæ nomen idem importat, ac agnatio, seu denotat agnationem; Rota *recent. part.4. tom.1. dec.518. num.11. & par.19. tom.1. dec.588. numer.3.* Card. de Luca *de Jurepatr. disc.26. num.6.* Piton. *de controvers. Patronor. allegat. 77.*, & alii passim.

(*) Posterioribus hisce temporibus Rota in contrariam abiit sententiam, nomine scilicet familiæ non minus Agnatos comprehendi quam Cognatos, ut in 2
Mediolanen. Canonicatus Theologalis super reservatis 9. Februarii 1759. §.11. & 18. Junii ejusdem anni §.3. coram Ratta Decano, in Placentina Canonicatus 17. Junii §.3. coram Paraciano, in Faventina Legati 26. Junii 1780. §.3. coram Soderino. Quin immo ut fa- 3
miliæ nomen solos indicet cognatos satis non est, ut ei adjungatur cognomen. Dupliciter siquidem
potest adjungi *personaliter* nempe, & *impersonaliter*. 4
Primo casu ut si dictum esset Familiam Titii instituo, 5
ideo ex persona Titii *personaliter* adjectum cognomen censetur, ideoque in dispositione non modo comprehensi Agnati, quam Cognati, cum æque Agnati, ac Cognati merito dici possint ex familia Ti-
tii. Secus autem est si nulla designata persona no- 6
minata sit Familia *Montalcina*. Hoc quippe casu cum nonnisi Agnati Familiæ nominatæ cognomen ferant, ideo exclusis Cognatis Agnati tantum vocati censeri debent, ut distinguit eadem Rota *coram Tanario decis.99. num.8. coram Rezonic. dec.12. num.6. in Pis auren. Immissionis 15. Maii 1750. §.4. coram Cortada, in Nepesina Fideicommissi super Re judicata 15. Junii 1753. §.12. coram Matthæjo, in Placentina Canonicatus 27. Aprilis 1759. §.7., & 27. Iunii 1760. §.5. coram Paraciano, & pluribus collectis in Æsina Canonicatus 9. Junii 1780. §.1. coram Soderino, & in Faventina Legat 26. Junii 1780. §.4. coram eodem.* Ex his declara *Auctoris* opinionem, de qua *num.16. infra* (*).

Familia alia dicitur effectiva, & alia contentiva. 7
Familia effectiva dicitur illa, cujus ipse testator, seu disponens est causa efficiens vel stipes, ac ideo non est verificabilis, nisi in ejus descendentibus. Contentiva dicitur illa, quæ comprehendit omnes agnatos, & est verificabilis in omnibus transversalibus; Card. de Luca *in summa Fideicommissor. num. 148.*
& alii communiter. Ut quis dicatur de familia con- 8
tentiva, requiritur concludens probatio descendentiæ a communi stipite, quod sit agnatus legitimus, quod justificetur identitas armorum, & insignium sine diversitate coloris, quæ solet inferre familiæ diversitatem; Rota *recent. part.7. dec.15. num.29., & seq.*

Familia contentiva est duplex, una proxima, seu 9
proximior, altera remota, seu remotior. Proxima, seu proximior est, quæ descendit a patre, vel avo disponenti. Remota autem, seu remotior est, quæ originem trahit ab avo, vel alio ulteriori communi stipite; sic Cyriac. *controv.281. num.72. & seq.* Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.15. n.31.* Mansius *consult.368. n.4. & seq. lib.4.* Rocca *disp. Select. c. 2. n.7.* & alii.

In concursu duarum linearum proximioris, & re- 10
motioris, intelligitur vocata proximior, non autem remotior. Bald. *consil.321. sub num.1.* Socin. senior *consil.33. sub n.8. vers. Præterea, & seq. lib.3.* Mansius *d. consult.368. sub n.6. in fine*; Rocca *l. c. num.8.* & alii passim.

Familiæ appellatione, quamvis in dubio veniat 11
etiam contentiva, comprehendendo omnes agnatos etiam transversales ex adductis per Gabriel. *consil.132. qu.6. num.59. lib.1.* Simon. de Pretis *de interpretat.*

pretat. ultim. volunt. lib.3. interpret.3. dub.1. solut.vi. num.26. Rota *in Romana Fideicommissi de Misinellis 17. Junii 1615. coram Patriarca Pamphilio* impressa a Farinac. *dec.707. num.6, par.2. recent.* Cardin. Seraphin. *dec.1438. num.4.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.645. num.3. & 4.* & Rota Recent. *par.2. decis.707. num.2. & 6. par.5. tom.1. dec.302. num.6. & 7. par.19. tom.2. dec.586. num.1.* Tamen, quando constat, testatorem, seu disponentem sensisse tantum de familia effectiva, tunc veniunt solum descendentes ab ipso testatore, seu disponente, non autem transversales, ut tradunt Simon de Pretis *loc. citat.* Ruin. *consil.153. num.10. lib.2.* Paris. *consil.51. numer.10. & consil.88. num.36. lib.2. & consil.1. nu.59. lib.3.* Socin. junior. *consil.91. num.61. lib.1.* Barbosa *de appellativa verborum juris significatione verb. Familia num.1. & 2.* cum pluribus aliis ibi allegatis; Rota recent. *par.2. dec.707. num.3.* cum aliis Doctoribus ibi citatis, ubi quod testator senserit tantum de sua familia effectiva, visum fuit colligi ex verbis testamenti, ibi: *Sed quantum Deo placuerit, Casale in ejusdem Familia remanere debeat*, ponderando illud pronomen *ejusdem*, quod denotat personalitatem secundum jura ibi allegata, & Doctores citatos.

12 Et quod testator, seu disponens senserit solum de familia effectiva, colligitur quoties vocavit illam addito pronomine *suæ*, vel *ipsius*, aut ejusdem, & similium; Rota recent. *par.2. dec.707. num.3. part.5. tom.1. dec.362. num.7., & seq. part.8. dec.203. num.6. par.12. dec.254. num.7. & dec.318. num.7. & par.13. dec.1. num.14.* Menoch. *consil.233. num.20., & consil. 1171. num.3. & de præsumpt. l.4. præsumpt.88. num.2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3. cap.645. n.5.* Barbosa *loco citato num.2.* cum pluribus aliis ibi citatis, Pitonius *de controvers. Patronor. allegat. 75. a num. 36. ad 46.* cum juribus, & DD. ibi allegatis.

13 Limita primo, pronomen *ipsius* comprehendere etiam familiam contentivam, deficiente effectiva, ut quando dispositio facta ad favorem familiæ non potest verificari in descendentibus, ex quo non extant, vel quia vocati sunt illi, qui non possunt habere filios, ut Sacerdotes; nam tunc appellatione familiæ veniunt transversales de familia; Rota recent. *par.8. dec.203. n.7.* Menoch. *consil.106. n.229. & consil.424. n.12. & consil.1171. n.22. & consil.1171. nu.8.* Ruin. *consil.149. nu.8. lib.2.* Fusar. *de substit. qu.351. n. 31.* Peregrin. *consil.42. lib.2.* Barbosa *loc. cit. num.4.* Pitonius *loc. cit. allegat.100. num.498. & 546. cum seqq.* ubi pluribus adductis probat, quod Fundator Presbyter reservando juspatronatus favore illorum de domo, & familia, intelligitur reservasse de domo, & familia contentiva.

14 Limita secundo, si pronomen *ipsius* adjiciatur Cippo, quo casu denotat Stipitem totius agnationis, & comprehendit etiam familiam contentivam: Rota *part.3. rec. dec. n.14.* Paris. *in addit. consil.33. num.14. lib.3.* & alii.

15 Limita tertio, si a testatore, seu disponente vocata sit familia, & agnatio, quia tunc venit etiam familia contentiva, cum verbum *agnatio* comprehendat omnes per virilem sexum conjunctos; *l. Juris consultus, 10. §.2. ff. de gradibus,* Menoch. *consil.424.* Paris. *consil.22. n.604. cum seq. lib.3.* Fusar. *l. c. q.351. n.40.* Decian. *consil.86. num.28. & seq. lib. 3.* Peregrin. *consil.149. num.22. lib.5.* Barbosa *loc. cit. nu.8.* & alii.

Quando vocata est familia in genere intelligitur illa, quæ est de Columnello disponentis, & descendit ab aliquo communi stipite, non autem illa, quæ non habet aliquem communem stipitem, sed solum identitatem cognominis, & Armorum, quia non identitas Cognominis, & Insignium, sed Agnatio, & descendentia ab uno stipite, quamvis remotissimo, operantur identitatem familiæ. Cardin. Cels. *dec.341. num.2.* Surd. *consil.316. num.10.* Menoch. *lib.4. præsump.88. num.2. & consil.1177. nu.3. & 7.* Peregrin. *de Fideicommiss. art.22. num.26.* Andreol. *controv.338. num.15. & seq.* Merlin. *dec.669. num.32.* Paris. *consil.1. num.38. & seq. l.3.* Altograd. *consil.79. num. 54., & seq. leg.2.* Alexender *consil.213. l.6. consil.91. l.7.* Rocca *disp. select. cap.2. num.6.* cum pluribus aliis ibi allegatis. 16

Familiæ vocatio, quoties plures existunt Columnelli, intelligitur de familia, & Columnello, sub quo disponens continetur, considerato communi stipite; Bartol. in *l. Filius familias, §. Cum pater, ff. de Legatis 1. & in leg. Peto, §. Fratre, ff. de Legatis 2.* Socin. *in l. Si cognatis nu.31. ff. de rebus dubiis,* Fusar. *consil.107. num.4. & seqq.* asserens, quod familia, seu agnatione vocata, intelligatur de familia, seu agnatione Columnelli, de quo est ipsemet disponens, non existentibus descendentibus de familia effectiva. Menoch. *consil. 58. num. 1., & seq.* Peregrin. *de Fideic. art. 32. num. 83. vers. Si plures sunt Columnelli,* Mandel. *consil. 32. num. 28. lib.2.* Altograd. jun. *controv. 38. num. 63.* Rocca *loc. cit. num. 3.* Rota recent. *part. 1. decis. 300. num. 30. vers. Et hinc vidimus,* & alii plures cum Barbosa *loc. cit. num. 36.* ubi dicit, quod familiæ appellatione in testamento, quando plures sunt familiæ ejusdem cognominis, venit illa, de qua ipse testator natus est. 17

Agens ad Fideicommissum tanquam unus de familia testatoris, necessarie probare debet se esse unum de Columnello testatoris per gradum, & stipitem; Paris. *consil.51. num.6. & duobus seq. lib.2.* Merlin. *decis. 669. num. 27.* Rocca *loc. cit. num. 16.* & alii. 18

Contendens succedere in Majoratu instituto ad favorem proximiorum Collateralium de familia, liquido probare debet non solum se esse agnatum, & de familia, sed etiam esse proximiorem. Mascard. *de probation. concl. 410. nu.26.* late aliis adductis, Merlin. *dec.669. num.29. & seq.* Ciriac. *controv.281. n.11. & seq.* Peregrin. *consil.82. num.5. lib.5.* Rocca *loc. cit. num.11.* & alii. 19

Majoratus Institutor quoties non vocat masculos simpliciter, sed masculos de sua familia, tunc masculi ex feminis non intelliguntur vocati. Mansius *cons.220. num.10. l.3.* Ubago *decis.24. num. 6.* Rocca *l. c. n.13.* & alii (*) Distinguendum est inter Majoratum *facti* & *saltecarium*, & inter majoratum *juris*, atque *regulare*. In majoratu facti ut plurimum Auctoris opinio procedit, secus vero in majoratu juris, in quo lineæ prærogativa vincit sexum, & ætatem. Quamobrem si in linea in qua ingressus actualiter est Ma- 20 21

22 Majoratus juris nullis existentibus masculis, si foemina reperiatur hæc merito admittitur; Molin. *de Primogenit. Hispan. cap.* 4. *num.* 37. *lib.* 3. Torr. *variar. Jur. quæst. tit.* 2. *quæst.* 12. *num.* 18. Palma Nepos. *allegat.* 293. *num.* 4. Valent. *de ultim. volunt. vot.* 12. *num.* 69. *tom.* 1. Rot. *post* Torr. *de Majorat.*, *& Primogenit.* Ital. *dec.* 14. *num.* 59. *tom.* 3. *in Æsina Primogenituræ de Amicis* 21. *Junii* 1717. *§. Quæ porro*, *cor. Foscaro in Melevitana Primogenituræ Canonici Alexandri Bologna* 11. *Martii* 1774. 28. *Aprilis* 1775. *§.* 4. *coram Origo*, *&* 10. *Martii* 1780. *§.* 4. *cor.*
23 *Riminaldo*. Quin immo licet cum fæmina in linea primogeniali admissa existente masculus agnatus collateralis concurrat, nihilominus fæmina in linea admissa existens admittitur masculo excluso ex linea non admissa. Hugo Celsus *cons.* 120. *num.* 12. Ferdinand. de Valent. *de ultim. volunt. vot.* 33. *n.* 19. *par.* 2. Rota *coram Cerro dec.* 96. *num.* 1. *coram Crisp. decis.* 487. *num.* 9. *in Bononien. Primogenituræ de Cultellis* 12. *Martii* 1717. *§. Quæ cum ita, &* 16. *Junii. ejusd. anni §.* 51. *Si enim cor. Cerro, & in Melevitana Primogenituræ Canonici Alexandri Bologna* 10. *Martii* 1780. *§.* 7. *cor. Riminaldo*. (*)

24 Fæminæ non veniunt appellatione familiæ, quando testator expressit proprium nomen familiæ, ut quando dixit, remaneat *in domo seu familia Ghilna*, quia tunc cum per solos masculos conservetur agnatio, fæminæ erunt exclusæ; Peregrin. *de Fideicommiss. articul.* 25. *num.* 24., *& num.* 47. *ad med.* Hieron. Gabr. *consil.* 132. *lib.* 1. Barbosa *loc. cit. n.* 17. & alii.

25 Fideicommissum quando tacite, vel expresse relictum est pro conservandis bonis in agnatione, fæminæ sunt exclusæ. Peregrin. *de Fideicomm. art.* 25. *num.* 47. *& consil.* 23. *num.* 10. *lib.* 3. *& consil.* 149. *numer.* 25. *cum seq. lib.* 5. Surd. *consil.* 96. *num.* 18. *&* 27. *lib.* 1. Menoch. *de præsumpt.* 88. *num.* 5. *& consil.* 197. *num.* 48. *&* 49. *& consil.* 680. *num.* 24. Card. Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 18. cum aliis ibi allegatis. (*) Hoc antiquitus: hodie tamen contraria invaluit opinio. Ubi exclusio fæminarum per modum regulæ non concurrat, vel triplex concatenata masculorum vocatio, vel urgentiores contemplatæ Agnationis conjecturæ sola bonorum conservatio in familia per se satis apta non est ad excludendos masculos Cognatos, ideoque & fæminas agnatas. Non minus enim bona conservantur in familia per masculos agnatos, quam per masculos cognatos, ideoque si masculi cognati non censentur exclusi, nec fæminæ dici poterunt exclusæ, ut tradunt Ferdinand. de Valent. *de ult. volunt. par.* 1. *vot.* 25. *num.* 23. Palma Nepos *allegat.* 221. *num.* 31. *& seq.* Rota *coram Cerro dec.* 682. *num.* 20. *coram Ratto dec.* 9. *num.* 10. *in Ferrarien. Fideicommissi* 21. *Februarii* 1759. *§.* 15. *coram Ubaldo*, & nuperrime *in Pisauren. Fideicommissi* 16. *Februarii* 1681. *coram Manelli §.* 18. (*)

26 Quando testator constituit Fideicommissum successivum, & duraturum in familia, ut quia adessent verba in substitutione, quæ perpetuitatem important, puta in infinitum, vel in perpetuum, tunc non veniunt fæminæ appellatione familiæ; Surd. *consil.* 96. *num.* 27. *& seq.* Cravet. *consil.* 180. *num.* 1. Nat. *consil.* 676. *num.* 42. Barbosa *loc. cit. num.* 22. cum aliis ibi citatis. (*) Verba tractum successivum, & perpetuitatem significantia ubi *familiæ* nomen simpliciter prolatum est in contrarium potius sensum retorquentur inclusionis nempe fæminarum, & earum descendentium. Facilius enim perpetuitati consulitur admittendo ad successionem post saltem masculos etiam fæminas, & earum descendentes, quam solis masculis agnatis admissis; ideoque dum dicta verba occurrunt, fæminæ, & earum descendentes non ita facile post masculos Agnatos a successione repelluntur, ut post multos allegatos fuse monet Rota *in Pisauren. Fideicommissi* 16. *Febr.* 1781. *coram Mannelli §.* 17. *&* 18., sed præcipue vidend. *Cæsenaten. Immissionis* 5. *Maii* 1751. *§.* 7. *coram Migazzi*, *Sabinen. Immissionis* 27. *Januar.* 1755. *§.* 13. *coram Elephantutio*. *Perusina Fideicommissi Marci Antonii de Cantagallinis* 6. *Maii* 1763. *§.* 10. *coram Olivatio*. *Eugubina Immissionis*, *& Alimentorum quoad Fideicommissum Horatii de Benedictis* 10. *Junii* 1765. *§.* 5. *coram Azpru*. *Interamnen. Fideicommissi Leonis Fadulphi* 14. *Januar.* 1771. *§.* 16. *coram Origo*. *Si enim tantopere is voluit, ut suum Fideicommissum esset perpetuum non utique credendum est deviationem coercere voluisse ad solos masculos Agnatos, quos non raro in primo gradu videmus intercidere*. (*) 27

Cum plures familiæ successive vocatæ sunt ad Beneficium juris patronatus, proximior, qui est præsentandus, si tempore præsentationis sit inhabilis ex defectu ætatis, non tollit jus quæsitum remotiori præsentato; immo proximior in præjudicium remotioris jam præsentati, & habentis requisita, nec est dispensandus a Papa, *Sacr. Congregat. Conc. in Bononien.* 16. *Jul.* 1695. *in Cremonen.* 8. *Jul.*, *&* 30. *Septembr.* 1702., *& in Novarien. Dispensationis* 13. *Aug.* 1707. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 7. *num.* 11. *& tom.* 4. *supplem. ad tom.* 3. *num.* 109. Piton. *de controv. Patronor. alleg.* 85. *n.* 12. 28

Inter plures passive vocatos potest Patronus, neglecto Clerico actuali, præsentare in fine quadrimestris, vel semestris, si agatur de jurepatronatu Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis erat Laicus. Cum autem Patronus habeat quadrimestre, seu respective semestre ad præsentandum, & possit suo arbitrio præsentare ex pluribus sibi benevisum, non potest arctari ad præsentandum capacem, & habilem de tempore vacationis, sed differre præsentationem usque ad finem termini quadrimestris, seu respective semestris, ut interim præsentandus perveniat ad requisitam ætatem, & capacitatem, ac obtineat Clericatum; Cardin. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *num.* 8. *& seq. disc.* 70. *num.* 17. *& disc.* 82. *n.* 5. Piton. *loc. cit. n.* 4. *& discept. Eccl.* 13. *n.* 40. cum aliis ibi citatis, Barbosa *alleg.* 60. *n.* 77. Ventriglia *to.* 2. *annot.* 6. *§.* 1. *n.* 8. & ibi Carolus Antonius de Luca *n.* 6. *&* 9. 29

Hoc autem procedit, ubi capacitas requiritur de tempore præsentationis; Secus vero, ubi capacitas requiritur de tempore vacationis, quia tunc Patronus arctatur ad illum præsentandum qui unice de hoc tempore est Clericus, & sic capax reperitur, ut distinguit ipsemet Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *num.* 7. *&* 8. *vers. sed quia*, *& disc.* 70. *num.* 16. Piton. *dict. allegat.* 85. *num.* 5. Rota *in Civitatis Castelli*, *Canonicatus* 12. *Martii* 1714. *§. Conciliati*, *coram Scoto*, cum aliis ibi citatis. 30

Capa-

31 Capacitas autem vocatorum censetur requisita de tempore vacationis Beneficii, quando eorum vocatio est directa, & e contra censetur requisita de tempore præsentationis ad Beneficium, quando eorum vocatio est mediata, & non directa. Tunc vero dicitur vocatio directa, quando absque præsentatione & facto Patroni Fundator vocat personas de certo genere, dirigendo verba ad Judicem, non ad Patronos, sicque vocatio censetur facta cum relatione ad dispositionem juris præferentis capacem incapaci. Dicitur autem vocatio mediata, idest mediante præsentatione, & facto Patroni, quando Fundator non dirigit verba directe in vocatos, sed in Patronum, dando ei facultatem præeligendi, & præsentandi quem maluerit de certo genere, quamvis adveniat ejus capacitas solum de tempore præsentationis, & institutionis. Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.*24. Piton. in *Parergon. ad discept.Eccles.part.*2.*num.*12. Rota *in cit.Civitatis Castelli*, *Canonicatus* 12. *Martii* 1714. *§. Conciliari*, *coram Scoto* apud Piton.*cit.alleg.* 85.*num.*19.

32 Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis præsentatio competit proximiori in unaquaque familia, non autem duobus proximioribus de una familia tantum: Unicuique enim familiæ competere debet sua vox, cum duo proximiores intellecti fuerint per Testatorem de duabus distinctis familiis, non autem ut una tantum familia repræsentare debeat duos proximiores ad exclusionem alterius familiæ contra mentem Testatoris. Card.de Luca *de Fideicomm. disc.* 27.*num.* 7. 8. *&* 12.Robles *de repræsentat.lib.*3.*c.* 4. *num.* 15. *&* 16. Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib.* 2.*art.* 32.*num.* 3. *in fine*, *& lib.* 1. *art.*22.*num.*38. Rota *coram Cerro decis.* 793.*num.* 5. *& seq.* *& decis.* 839. *num.*5. *& seq.* Piton. *de Controv. Patron. allegat.* 94. *num.* 4. & alii.

33 Vocatis pluribus familiis cum lege, quod præsentatio pertineat ad proximiores, & seniores, proximioritas, & senioritas intelligitur discretive in qualibet linea, seu familia ex proximioribus vocatis, non autem comparative ad aliam familiam, quia alias sequeretur magnum absurdum contra mentem Testatoris, qui si vocasset v. g. quinque proximiores seniores quinque familiarum, unica tantum familia, quæ haberet quinque Personas ætate majores respective ad alias lineas, usurpare sibi deberet omnes quinque voces, denudando omnes alias quatuor familias; Balducci *decis.& rer.judic. tit.*3.*decis.*33.*num.*2.*& seq.* *& decis.* 37.*num.* 15. *& seq. decis.* 38. *num.* 22. *& seq.* Card. de Luca *de fideicomm. disc.*17.*num.* 8. *&* 11.Peregrin. *de fideicomm.* 20. *num.* 6. Piton. *loc. cit. n.* 13. Carolus Ant. de Luca *de lin. legali art.* 21. *num.* 38. & alii.

34 Reservato jurepatronatus activo seniori de familia, & passivo omnibus de familia, in hoc jure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens jus activum. Rota recent.*part.* 4. *tom.*2. *dec.* 49. *num.* 19.*&* 20. *& decis.*84.*num.* 1. *&* 11. *& in Auximana jurispatronatus* 17. *Junii* 1701.*§.Minusque*, *coram Ansaldo*, *& in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. *§. Talisque*, *coram Emin. Priolo*, *& in Mediolanen. Beneficii* 31. *Jan.* 1711. *§. Potissime*, *coram Ansaldo*; Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 29. *num.*3. Piton. *l. cit. allegat.* 52. *num.* 34. *& seq.* cum aliis ibi citatis. Et ratio est quia si Fundator voluit seniorem de familia esse Patronum, & posse dare alteri Beneficium, multo magis dare sibi, cum propter quod unumquodque tale, & illud magis; si enim voluit illi tamquam prædilecto supra omnes alios de familia tribuere jus activum, a fortiori censendum est voluisse illi tribuere jus passivum, cum prædilectus in jure activo, quod est plus, merito censendus sit prædilectus etiam in passivo, quod est minus, ut dicunt allatæ Rotales decisiones, cum ibi majus conceditur, minus concessum esse videatur, *cap. Ex parte* 27. *de decim.* & cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus, *c. Cui licet* 53. *de Regul. juris in* 6. *& l. Non debet* 21. *ff. de Regul.juris*, & iste in tali casu diceretur nominatus, & præsentatus ab eodemmet Fundatore, ut dicunt Doctores apud Piton. *cit. allegat.* 52. *a num.* 35. *ad* 37.

Præsentatus de familia Fundatoris in paritate vocum præfertur præsentato de familia Patronorum, seu præsentantium extraneorum. Rota *in Mediolanen. Juris patronatus* 3.*Julii* 1648. *coram Paulucciо* impressa apud Piton. *discept. Eccles.part.* 2. *discep.* 38. *num.* 6.*& seq.* Ventriglia *tom.* 2. *annot.* 1. *§.* 3. *num.* 57.cum aliis ibi citatis. Item in paritate vocum præferendus est præsentatus, qui est unus de compatronis, & de familia Fundatoris. Rota *in cit. Mediolanen.* & Piton. *loc.cit.num.*7. cum plurimis aliis ibi allegatis. Et gratia, seu provisio Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, & gratificatione ad favorem impetrantis est subreptitia, & nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter præsentatus erat unus ex Compatronis, & de familia Fundatoris: si enim id fuisset expressum, aut retraxisset a concessione, aut saltem eam difficiliorem reddidisset, ac proinde talis gratia, & provisio tamquam subreptitia redditur nulla, *cap. Constitutus* 19. *c. super litteris* 20. *c. Postulasti* 27. *de Rescriptis*. Rota *in cit.Mediolanen.* & Piton. *loc. cit. num.* 8. cum aliis ibi allegatis. 35 36 37

Major pinguedo vocis non dat prælationem, si præsentatus ab altero coherede sit de familia, & genere Fundatoris, & iste debet institui, quamvis generaliter loquendo in paritate vocum præferendus sit præsentatus ab habente pinguiorem vocem, ex quo v. g. plus contulerit Ecclesiæ, seu majorem quotam hereditariam habeat, ut omissis antiquioribus firmavit Rota *in Lauden. Canon.* 27. *Junii* 1696. *§. Cessare*, *coram Emerix*, *&* 3. *Martii* 1697. *§. Individuitas*, *coram Tremoille*, & scripsit Piton. *disc. Eccles. part.* 1. *disc.* 4. *num.* 28. Non tamen in concursu consanguinei Fundatoris præsentati ab alio, licet non habente tam pinguem vocem, quia tunc non esset præferendus præsentatus ab habente pinguiorem vocem, si alter præsentatus ab alio Patrono esset de genere, & familia Fundatoris; iste enim tunc præferri deberet; Lambertin. de *jurepatron, lib.* 2.*part.* 3. *q.* 5. *art.* 6. *num.* 5. *&* 6. Piton. *loc. cit. num.* 28. *&* 29. & tenuit Rota *in d. Lauden. Canonicatus* 27. *Junii* 1696. *verb. Cessare*, *coram Emerix*, *&* 3. *Martii* 1697. *§. Individuitas*, *coram Tremoille*. 38

Verba concessionis: *ipsis*, *posterisque suis*, *& post illorum obitum seniori*, *& antiquiori duntaxat de domo illorum*, sunt personalissima, & restrictiva, & intelliguntur tantum de personis ibi expresse nominatis, & de earum familia effectiva, Gratian. *disceptat.* 645. *num.* 5. Card. de Luca *de jurepatronat. disc.* 14. *num.* 2. *& seq.* 39

& seq. Ciarlin. *controvers.* 507. *num.* 46. & 47. Vivian. *de jurepatron. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 10. Piton. *cit. part.* 1. *discept.* 14. *num.* 26. cum aliis ibi citatis, & variis S. Rotæ decisionibus; Si enim dicta verba intelligerentur de tota familia tam effectiva, quam contentiva, maximum sequeretur absurdum, quod scilicet existente aliquo seniore in linea contentiva, iste succederet ad exclusionem descendentium de linea effectiva Fundatoris contra ipsius mentem, qui propriis descendentibus dumtaxat prospicere voluit, ut ponderat Rota *decis.* 450. *num.* 9. *vers. Et similia*, & *num.* 10. *coram Merlino*.

40 Amplia, etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus; quia adhuc non venit familia contentiva aliorum transversalium in genere, uti in terminis plurium fratrum eodem modo vocatorum cum ipsorum familia firmavit Altograd. *consil.* 79. *num.* 17. Rota *decis.* 233. *num.* 8. *part.* 12. *decis.* 406. *num.* 28. & *seq. part.* 13. *decis.* 199. *num.* 23. & *seq.* coram Priolo, & in Mantuana Beneficii 3. *Junii* 1689. impressa apud Piton. *cit. discept.* 14. *num.* 28. *vers. Nec aliquid*.

41 Vocatis eis de parentela, seu familia in genere, præsentatus a Patrono instituendus est, non attenta qualitate proximioritatis: Cum enim Fundator in jurepatronatu passivo vocaverit illos de parentela in genere, censetur reliquisse Patrono libertatem eligendi quemcumque voluerit, non attento gradu proximioris, aut remotioris. Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *num.* 3. ibi: *Dixi prorsus vanam esse dicti Joannis Antonii præsentationem, quamvis esset capax, & proximior; quoniam ubi lex fundationis in jure passivo non vocat gradum proximiorem, sed solum mandat præsentari aliquem de parentela, vel de certo genere, tunc habens facultatem præsentandi, fundationis legem recte implere dicitur præsentando unum de genere quamvis remotiorem, dum sufficit non egredi genus præfinitum*, juxta dispositionem text. *in l. Unum ex familia, ff. de Legat.* 2. Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib.* 1. *art.* 24. *num.* 24. *verf. Ego pertranseo*; Amostaz. *de caussis piis lib.* 3. *cap.* 7. *a num.* 27. *ad* 42. Piton. *de controvers. Patronor. allegat.* 7. *num.* 8. & *seq.* Rota *in Valentina Beneficii* 22. *Junii* 1703. §. *Talis, coram Lancetta, in Vincentin. Beneficii* 25. *Januarii* 1704. §. *final. coram Eminentissimo Caprara, & in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. *coram Priolo* relat. ab ipso Pitonio *loc. cit.*

42 Quando vocatur proximior, & antiquior de familia, præcedentiam habet proximioritas supra senioritatem, & intelligitur senior inter solos proximiores; Unde non quæritur senior saltuarie inter lineas proximas, & remotas, ut censuit Rota *in Majoricen. Beneficii* 4. *Julii* 1696. §. *final. coram Card. Tremoille*. Piton. *loc. cit. allegat.* 100. *num.* 554. & *in disceptat. Ecclesiastic. part.* 1. *discept.* 26. *num.* 18. *in fine*, ubi expresse dicit, quod vocato seniore, & proximiore de familia, intelligitur vocatus senior inter plures proximiores existentes in eodem gradu; Unde licet existens in gradu remotiori sit senior, non tamen præfertur alteri, qui sit proximior: nam in tali casu prærogativa proximioritatis vincit illam senioritatis.

43 Spectante jurepatronatus ad res familias proximiorum, si ex lege fundationis debeant præsentare solum duo ex proximioribus, tunc in primo ingressu præferuntur duo seniores ex dictis proximioribus: Cum enim Fundator voluerit jus præsentandi spectare tantum ad duos ex proximioribus, si reperiantur tres familiæ æque proximæ, tunc inter dictas tres familias præcedentia debetur duobus senioribus ex dictis tribus familiis, cum omnes tres præsentare non possint; Unde attendi debet qualitas senioritatis veluti motivum prælationis duorum inter vocatos, juxta regulam, de qua March. *consil.* 158. *num.* 41. & *seq.* Card. de Luca *de Fideicommiss. disc.* 52. *num.* 14. Fusar. *de substitut. quæst.* 356. *num.* 5. Tiraquell. *de primogen. in præfat. num.* 106. & *seq.* Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 2. *quæst.* 7. *art.* 26. *num.* 2. Piton. *loc. cit. allegat.* 94. *num.* 3.

Vocati per posterius non possunt impedire Clericatum favore prius vocati: Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 82. *num.* 5. Carolus Antonius de Luca *de linea legali respons.* 22. *num.* 5. Piton. *loc. cit. allegat.* 65. *num.* 16. Rota *in Tridentina Capellaniæ* 5. *Aprilis* 1715. §. *fin. coram Cerro*. Concurrente enim Laico de linea primo vocata, & Clerico de linea secundo vocata, Ordinarius tenetur clericare Laicum de linea primo vocata, illumque instituere, excluso Clerico actuali de linea secundo, seu subsidiarie, vocata; quia passive vocato ex lege fundationis tamquam arctato ratione Beneficii Ordinarius tenetur Clericatum conferre; Vivian. *de jurepatr. lib.* 6. *c.* 6. *num.* 56. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *num.* 100. & *p.* 7. *cap.* 10. *num.* 37. Card. de Luca *in Miscellan. Ecclesiastic. dis.* 25. *num.* 8. Piton. *loc. cit. allegat.* 68. *num.* 23. & 27. Rota *disc.* 136. *num.* 3. & *decis.* 195. *num.* 1. & 2. *coram Rambaldo, ac decis.* 1150. *num.* 1. *seq. coram Coccino*. 44 45

Nec tali passive vocato currit tempus quadrimestris, seu respective semestris, si intra illud petit Clericatum, & Ordinarius ex sui culpa distulit illum ei conferre, quia dilatio Ordinarii causata ex ejus facto & culpa non debet nocere passive vocato ad Beneficium, qui intra tempus debitum instantiam fecit pro Clericatu, ei enim usque de tempore primæ instantiæ fuit jus quæsitum, ut censuit Rota *part.* 17. *recent. decis.* 80. *num.* 9. & *seq.* Piton. *loc. cit. allegat.* 65. *num.* 15. & *allegat.* 68. *num.* 20. & 27. ubi testatur sic etiam resolvisse *Sacram Congregationem Concilii* 27. *Aprilis* 1714. decernendo, quod ipsi tamquam vere impedito non currerit tempus. 46

Tempus quadrimestris, vel semestris sicut competit Patronis ad præsentandum, ita passive vocatis ad comparendum; Rota *in Barchinonen.* 14. *Martii* 1692. §. *Probata, coram Ursino*; Piton. *de controvers. Patron. allegat.* 1. *num.* 10. *allegat.* 65. *num.* 4. & *allegat.* 100. *num.* 331. Cyrillus *quæst. Juris cap.* 93. & alii passim. 47

Vocatus in jurepatronatus passivo non potest præteriri per Patronum; Rota *part.* 11. *recent. decis.* 122. *num.* 1. & *seq. part.* 19. *decis.* 331. *num.* 1. & 2. *in Alexandrina, Jurispatronatus* 4. *Decembris* 1699. §. 1. *coram Cardinali de la Tremoille, & in Faventina Beneficii* 11. *Februarii* 1704. §. *Cum enim, coram Muto, & in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. *fere per totam, coram Cardinali Priolo* cit. & secuta a Pitonio *allegat.* 84. *num.* 48. Passive enim vocatus dicitur præsentatus per Fundatorem, & venit instituendus, etiamsi Patronus illum præsentare recusaverit; Rota *part.* 19. *recentior. decis.* 135. *num.* 2. & *in Astensi Prioratus super institutione* 7. *Decembris* 1708. §. *Eoque magis, coram* 48 49

ram Aldovrando, & in Senogallien. Canonicatus de Luchis 23. Junii 1710. §. Quin profecerit, coram Aldovrando, & in Civitatis Castelli Canonicatus 12. Martii 1714. §. Ratio fiat, coram Eminentissimo Scoto; Piton. allegat. 68. num. 10. Rocc. disp. juris, cap. 190.
41 num. 22. & alii. Nam vocatus per Fundatorem cum præcepto, quod heres eum præsentet, dicitur præsentatus ab eodem Fundatore; Rota coram Buratto decis. 755. num. 4. & coram Pamphilio decis. 99. num. 3. Piton. de controvers. Patron. allegat. 82. num. 18.
42 Unde Patrono recusante præsentare quem nominavit Fundator, potest hic nedum irrequisito, sed immo etiam invito Patrono, comparere coram Superiore, & petere, ac obtinere Institutionem; Card. de Luca de jurepatronat. discurs. 20. num. 7. vers. Etiam sine præsentatione; Piton. cit. allegat. 82. num. 10. Rota coram Buratto dec. 755. num. 2. & in recentior. part. 12. decis. 68. num. 2. part. 15. decis. 335. num. 1. & seq. & in Valentina Beneficii 9. Januarii 1693. §. Moti, & 4. Aprilis
43 ejusdem anni §. final. coram Molines Decano: cum oppositio passive vocati habeatur pro præsentatione; Rota coram Pamphilio decis. 99. num. 3. Piton. allegat. 52. num. 37. & alii.
44 Ordinarius conferendo jure devoluto, tenetur, servata forma in fundatione Beneficii præscripta, conferre passive vocatis; Garcias de Beneficiis part. 10. cap. 3. num. 42. Gonzalez ad Regul. 8. Cancellariæ gloss. 46. num. 33. Lotter. de re Benefic. lib. 2. quæst. 24. num. 62. & 63. Monacell. part. 1. tit. 2. num. 13. Piton. allegat. 75. num. 71. & Rota in Tusculana Capellaniæ 15. Mart.
45 1715. coram Ansaldo impressa apud Piton. loc. cit. Et id observat etiam ipsamet Sedes Apostolica in Beneficiis ad ipsam devolutis, nullum unquam præjudicium inferens personis in fundatione passive vocatis; Rota coram Bich. dec. 489. num. 17. & in recentior. part. 17. dec. 321. num. 7. & in Barchinonen. Beneficii 2. Decembris 1701. §. Nec attendendum, & 24. Mart. 1672. §. 1. coram Cardinali Caprara, & 27. Mart. 1703. §. fin. coram Lancetta, & in Vicentina Beneficii 17. Febr. 1713. §. Præterea, coram Aldovrando, & in dict. Tusculana Capellaniæ 15. Maii 1715. coram Ansaldo, impressa apud Piton. loc. cit. num. 72.
46 Præsentatus per medietatem vocum, & habens gratiam Apostolicam cum derogatione alterius medietatis præfertur alteri solam medietatem habenti; Rota part. 18. recent decis. 667. num. 19. & in Romana Capellaniæ Sancti Nicolai 28. Jun. 1709. & in Majoricensi Beneficii 6. Decembr. ejusdem anni §. Quoque indubitantius coram Ansaldo, ac in Sorana jurispatronatus 22. Januar. 1712. §. Conclusio, coram Falconerio, Pitonius de controversiis Patronorum allegat. 94. num. 2. & alii.
47 Habens unam vocem privativam, & aliam cumulativam præfertur habenti unam tantum cumulativam; Lambertin. de jurepatronat. lib. 2. part. 2. quæst. 7. art. 13. num. 7. vers. Immo, Pitonius loc. cit. allegat. 100. num. 36. & alii passim.
48 Clericus in paritate gradus præfertur Laico; Pitonius loc. cit. allegat. 32. num. 6. 19. & 21. cum variis
49 aliis ibi adductis. Item inter pares gradu æque dilectos præfertur ætate major, & Clericus antiquior, præsertim in Beneficio Sacerdotali in habitu, ubi major aptitudo præfertur, quæ reperitur in eo, qui est magis proximus ad Sacerdotium; Rota in Volaterrana Beneficii 7. Decemb. 1708. §. Verum quoque, coram Crispo; Panimoll. dec. 106. adnot. 1. num. 12. Amostaz de causis piis lib. 3. c. 12. num. 46. in fine, Pitonius loc. cit. alleg. 83. num. 15. & alii.

Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu præfertur Sacerdos Clerico. Dignior enim Clerico est Sacerdos; Vivian. de jurepatronat. lib. 12. cap. 9. num. 3. Amostaz. de causis piis lib. 3. c. 7. d. num. 47. ad 42. & c. 9. num. 46. Seraph. dec. 968. num. 1. Rota coram Zarat. decis. 18. num. 4. & coram Cerro dec. 458. n. 3. & coram Peutinger. dec. 343. num. 4. & coram Emerix jun. dec. 911. num. 6. Pitonius loc. cit. alleg. 7. num. 10. 50

Ubi Fundator requisivit Sacerdotium in habitu, præfertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis, alteri, qui est Laicus, & Clericatum assumpsit tempore quadrimestris. Cum enim Clericus antiquior, & ætate major sit magis proximus ad Sacerdotium, est omnino præferendus in præsentatione per Patronum, & in Institutione per Ordinarium ratione sic præsumptæ voluntatis Fundatoris requirentis in præsentando, & instituendo Sacerdotium in habitu; Rota part. 15. recentior. dec. 141. num. 2. Garcias de Beneficiis part. 7. c. 1. num. 73. Pitonius loc. cit. allegat. 85. num. 13. & alii. 51

Civibus, & Parochianis tamquam Compatronis competit privilegium prælationis in paritate vocum; Pitonius loc. cit. allegat. 4. num. 20. & 22. cum aliis ibi allegatis per Text. in cap. Nullus invitis 13. dist. 61. & cap. Hortamur 8. dist. 61. 52

Compatronus in paritate vocum habet Prælationem de jure ad Beneficium; Lambertin. de jurepatr. lib. 2. part. 3. q. 5. artic. 7. per tot. Barbosa de potestate Episcop. alleg. 72. num. 203. Pitonius loc. cit. allegat. 6. num. 5. Rota in Mediolan. jurispatronat. 3. Julii 1584. coram Pauluccio, & in Placentina Parochialis 16. Maii 1708. §. final. coram Ansaldo. 53

Habens qualitatem sanguinis, & Patronalem, ceteris paribus, anteponendus est habenti tantum qualitatem sanguinis: Pluribus enim insignitus prærogativis præfertur insignito paucioribus, & duæ qualitates magis prælationem merentur quam una, cum duo vincula magis stringant; Card. de Luca de jurepatr. disc. 49. num. 9. Lambertin. de jurepatronat. lib. 2. part. 3. quæst. 5. art. 6. num. 6. & art. 7. num. 2. Carolus de Luca de linea legali lib. 1. art. 24. num. 33. §. Si autem, in fine, Fattinel. respons. 54. num. 8. Pitonius loc. cit. alleg. 6. num. 13. 54

Compatronus in paritate vocum præfertur consanguineo alterius Compatroni præsentato; Pitonius 55
l. cit. allegat. 6. num. 7. & seq. & allegat. 7. num. 21.
in fine cum aliis ibi citatis. Item Compatronus habens 56
etiam juspatronatus passivum in paritate vocum gratificandus est in concursu præsentati etiam passive vocati, sed non Compatroni; Pitonius loc. cit. allegat. 52. num. 39. cum Fattinel. Cardin. de Luca, & alii ibi citatis. Item præsentatus in paritate vocum semper præ- 57
fertur in concursu extranei; quando est consanguineus ipsius Patroni licet extranei; Cum enim heres Patronus licet extranei repræsentet personam Fundatoris, subrogatur in omnibus juribus eidem Fundatori competentibus, adeoque sicuti in paritate vocum præfertur præsentatus de sanguine Fundatoris compræsentato extraneo; per Glossam in cap. Neminem 1. dist. 70. & varias Rotæ decisiones, & Doctores cum Pito-

Pitonio *loc. cit. alleg.* 100. *num.* 379. ita etiam in paritate vocum præferendus est compræsentatus de sanguine Patroni licet extranei, in concursu extranei, qui non sit de sanguine Patroni; Sic Rota *in Alatrina jurispatronatus* 15. *Junii* 1705. *coram Scoto*, *& in eadem Alatrina jurispatronatus* 7. *Decembris* 1705. *coram eodem Scoto*, impressa apud Pitonium *loc. cit. allegat.* 20. *num.* 19. *&* 30. cum variis aliis ibi citatis, & Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 5. *artic.* 4. *num.* 11. *in fine*, ubi testatur, quod ita vidit millies observari in facto.

58 In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos aptitudine, & de sanguine præferri debet extraneo licet actu Sacerdoti; Rota *in Melevitana Beneficiorum* 16. *Jun.* 1710. *coram Falconerio* impressa apud Pitonium *loc. cit. allegat.* 17. *num.* 17. expresse dicens, quod in Beneficiis vere Sacerdotalibus, si concurrat extraneus, qui sit Sacerdos in actu, & aliquis de sanguine in aptitudine, debeat iste ex præsumpta mente Testatoris præferri; Amostaz. *de causis piis lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 32. Pitonius *loc. cit.* & alii.

Additiones ex aliena manu.

59 Multa hic consarcinavit *Auctor*, quæ quidem non sunt hujus Loci. Propriæ vero sunt inspectiones hæ, quæ tum in Patronatibus, tum in Fideicommissis sæ-
60 pe occurrunt. *Prima*, vocata familia quando veniat effectiva tantum, & quando item contentiva, de qua
61 agit & ipse *Auctor*. *Secunda*, quando vocata Familia veniant ii, qui quamvis sint de cognomine, tamen
62 nec de Familia contentiva sunt. *Tertia*, quando vocata Familia, sive effectiva tantum, sive etiam contentiva, veniant non solum Agnati, sed etiam Co-
63 gnati. Et *quarta* demum, quando vocata familia veniant Fœminæ, de qua *Auctor* quoque sed minus recte agit.

64 Nimium autem esset de his omnibus pro dignitate agere. Vide si lubet de prima inspectione *Rotam in Firmana Beneficii* 26. *Jun.* 1719. *coram bon. mem. Gamach. in Baren. Beneficii super pertinentia patronali* 23. *Apr.* 1728. *cor. clar. mem. Calcagnin. & in Romana Legatorum* 28. *Jun.* 1745. *cor. bon. mem. de Vais*. De secunda inspectione *Rotam in Melevitana Canonicatus* 14. *Maii* 1725. *cor. clar. mem. Corio*, *in Caven. celebrationis Missarum* 17. *Mart.* 1727. *cor. bon. mem. Gamaches*, *& in Placentina Beneficii* 8. *Aprilis* 1737. *cor. clar. mem. Calcagnin.* De tertia inspectione *Rotam in Lycien. Jurispatronatus* 17. *Jun.* 1720. *coram bon. mem. Cerro*, *in Ravennaten. Fideicommissi* 24. *Febr.* 1744. *cor. R. P. D. Canilliac. &* 14. *Maii* 1745. *cor. bon. mem. Vicecomite*, *in Novarien. Jurispatronatus* 17. *Aprilis* 1744. *&* 26. *Jun. ejusdem anni cor. clar. mem. Millin.* Et de quarta, & postrema inspectione *idem Supremum Tribunal in Romana Tenutæ Campi Merli super associatione* 28. *Jan.* 1745. *&* 16. *Januar.* 17[illegible] *cor. clar. mem. Aldovrando*.

FAMILIARIS.

SUMMARIUM.

Familiarium nomine intelligi debent illi, qui vel patriæ potestatis subjiciuntur, vel Dominicæ, & expensis Domini continuo aluntur, indeque Commensales dicuntur; *cap. ult. de verbor. signific. in* 6. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 5. *n.* 2. cum plurimis aliis ibi citatis. Unde ut Familiaris quis 2
dicatur, requiritur mens, & dens, & sic præstatio victus; Rota *part.* 1. *recent. dec.* 584. *n.* 3. Familiaritas 3
enim vera, & actualis est, quæ contrahitur mente, & dente; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 22. *num.* 6. *part.* 12. *dec.* 157. *num.* 11. *part.* 17. *dec.* 33. *num.* 5. Requiritur etiam 4
ad contrahendam certam familiaritatem destinatio ad certum servitium; Rota *part.* 1. *dec.* 584. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 9. *dec.* 22. *num.* 6. Ut probetur vera familiaritas de- 5
bet concurrere consensus Domini, & mens Familiaris illam contrahendi; Rota *part.* 2. *dec.* 711. *num.* 7. *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 403. *n.* 7. Et mens probatur ex ser- 6
vitute a Familiari præstita Domino, v. g. Cardinali ex declaratione, & confessione ipsius Familiaris, & ex re-

receptione servitii ex parte Cardinalis, & præstatione
7 victus; Rota *part. 4. tom. 1. dec. 453. num. 2. 4. & 6.* Dens vero probatur ex eo, quod quis habuerit partem a Cardinali in pecunia, victum, & habitationem, Rota *ibidem num. 8. & 9.*

8 Familiares Papæ sunt exempti a solutione pretii pro expeditione litterarum pro suis Beneficiis; Sixt.
9 IV. constit. 16. incip. *Divina*. Familiares Papæ non subduntur jurisdictioni Ordinariorum; Leo X. Con-
10 stit. 10. incip. *Regimini*. Familiares Papæ inferioris familiæ, etiamsi habeant pensiones, non tenentur gestare vestem clericalem; Sixt. V. Constit. 92. incip.
11 *Cum sacrosancta §. 3.* Reliqui vero Familiares Papæ
12 tenentur, *ibidem*. Familiares Papæ exempti sunt a Gabellis, & ceteris oneribus cameralibus, & non includuntur in revocatione facta ab Innocentio X. Idem
13 Innocent. X. Constit. 7. incip. *Et si ea*. Familiares Papæ non residentes possunt percipere fructus beneficii;
14 *cap. Cum Dilectus, de Clericis non residentib.* Familiares tamen Papæ non percipiunt in absentia distributiones quotidianas; *cit. cap. Cum dilectus*, juncta Glossa communiter accepta *in verb. Fructus*; Fagnan. *lib. 3. decretal. in cap. Licet 32. de præbend. num. 99.* Rota
15 *part. 5. tom. 1. dec. 22. num. 16.* Papæ Familiarium, & Officialium Beneficia ubicumque morientium vacant in Curia; *Extravagant. de election. cap. Ex debito, Ex-*
16 *travagant. de præbend. cap. Ad regimen*. Papæ Officiales, Capellani, Nuncii, Delegati &c. dicuntur tales durante Officio. *Ibidem*.

17 Familiares Papæ ad effectum reservationis suorum Beneficiorum factæ in quarta regula Cancellariæ, sunt Cubicularii, & Scutiferi, *ex Constit. 14. Leonis X.* Milites Sancti Pauli, *ex Constit. 36. Leonis X.* Milites S. Petri, *ex Constit. 23. Pauli III.* Milites Pii, *ex Constit. 5. & 16. Pii IV.* Milites Lauretani, *ex Constit. 35. Sixti V.* Conclavistæ, *ex Constit. 32. Sixti V.* incip. *Circumspecta*; Commissarius Cameræ, *ex Constit. 44. Sixti V.* incip. *Ad excelsum*; Auditor Cameræ Confidentiarum, *ex Constit. Sixti V.* incip. *Divina Dei providentia*. Et denique Paulus III. Constit. incip. *Sanctissimus*, declaravit reputari veros Papæ Familiares, & continuos commensales Referendarios, & alios Officiales ex Palatio panes habentes, Protonotarios, Subdiaconos, Auditores Rotæ, Acolythos, Secretarios, Litterarum Apostolicarum scriptores, Cubicularios, reliquosque Officiales deservientes, & custodiam facientes in Palatio Romani Pontificis pro tempore existentis, licet in eodem non habitaverint, nec in tinello comederint: quamvis enim illi revera non sint commensales Papæ, nec ullam partem victus illorum aliqui ab eo recipiant; tamen ex quo ipse Papa vult quod habeantur pro veris Familiaribus, & continuis Commensalibus, perinde est ac si realiter essent tales, & consequenter eorum Beneficia sunt reservata per regulam quartam Cancellariæ; Gonzal. *ad Reg. 8. Cancellar.* Glossa 51. *num. 16.* Simoneta *de reservat. qu. 75. n. 25. & 27.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 57. n. 16.* & alii.

18 Familiares Cardinalium actu servientes sunt ab Ordinariorum jurisdictione exempti; Leo X. Constit. 10. incip. *Regimini*. Qui tamen actu Cardinalibus non in-
19 serviunt, non sunt exempti. *Ibidem*. Familiaritatis enim privilegio non gaudent, qui habent litteras Familiaritatis Cardinalium, si non sint vere Familiares; Rota *part. 2. dec. 265. num. 5.* cum requiratur vera, & non ficta, vel ex privilegio Familiaritas; Rota *part. 12. dec. 174. n. 40. & 54.* Sunt tamen Familiares Cardi- 20
nalium exempti ab Ordinariis, esto distent ab ipsis Cardinalibus ad recreationem; Leo X. in d. Constitut. incip. *Regimini*. Familiares Cardinalium coram Au- 21
ditore Cameræ conveniuntur; Julius II. Constit. 28. incip. *Decet*. Familiares Cardinalium, & Famuli mo- 22
riente Cardinali non possunt ab herede exigere aliquid, quod sibi ex pacto non debetur. S. Pius V. Con- 23
stit. 15. incip. *Sanctissimus*. Beneficia, vel Dignitates Familiarium Cardinalium, etiam in Metropolitanis (ubicumque ii moriantur) vacant in Curia. Urbanus VIII. Constit. 6. incip. *Sanctissimus cap. 4.* Si excedant valorem decem Florenorum, *ibidem*. Beneficia Fa- 24
miliarium Cardinalium etiamsi apud Sedem Apostolicam vacent, conferuntur cum consensu Cardinalium; Urban. VIII. in d. Constit. incip. *Sanctissimus cap. 32.* 25
Beneficia Familiarium Cardinalium non censentur illa, quæ habent ratione officiorum, sed alia, quæ habent sive in Curia, sive extra. Urban. VIII. *ibid. cap. 32.* Beneficia Familiarium Cardinalium morientium, si 26
alias collatio eorum spectaret ad alium Cardinalem, tunc dari possunt ab isto, non expectato consensu illius Cardinalis, cujus erat Familiaris, Urbanus VIII. *ib. c. 33.* Quod si talis Familiaris moriatur in Curia, 27
tunc Beneficia illa conferuntur a Papa cum consensu Cardinalis Collatoris, non vero Cardinalis Domini Familiaris mortui. Urban. VIII. *ibid.* Familiaris Be- 28
neficium dicitur reservatum, etiamsi is mortis suæ tempore Familiaris esse desierit: sufficit enim ad hunc effectum, quod durante familiaritate Beneficia obtinuerit, quantumcunque parvo tempore duret familiaritas; Garcias *part. 5. cap. 1. num. 279.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg. 57. num. 113.* & alii ibi ci- 29
tati. Familiares Cardinalium non dicuntur, qui in eorum domibus habent expensas, seu partem, non ut Familiares, & Servitores, sed ut amici, & consanguinei; Rota *in una Salmant. & Abul. Benefic. 6. Jun. 1599. coram D. Penna, & in Hispalen. Archidiaconat. 20. Februar. & 26. Junii 1606. coram D. Justo.* Nun- 30
cius non potest concedere familiaritates, & exemptiones ab Ordinario alicui, qui sibi actu non serviat, nec a se victum habeat; *Sacra Congregat. Episcop. in Florentina 16. Jul. 1617.*

Episcopus Familiarem suum non subditum ordina- 31
re potest, si per triennium secum fuerit commoratus, & Beneficium, quacunque fraude cessante, statim reipsa illi conferat; Concil. Trident. *sess. 23. cap. 9. de* 32
reformat. Debet tamen Episcopus quo ad hoc attendere novam dispositionem Innocentii XII. in Constit. incip. *Speculatores Domus Israel*, ubi sic expresse statuitur: *Ad hæc nullus Episcopus alienæ Diœcesis subditum Familiarem suum ad aliquos Sacros, seu Minores Ordines, vel etiam primam Tonsuram promovere, seu ordinare præsumat absque ejus proprii, Originis scilicet, seu Domicilii Prælati, testimonialibus litteris, & nisi ad præscriptum Concilii Tridentini Familiarem prædictum per integrum, & completum triennium, in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit. Beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam juxta modum superius præfinitum sufficiat, quacumque fraude cessante, statim, hoc est saltem intra terminum unius mensis, a die factæ ordinationis re ipsa illi* con-

conferat, ac in ordinationibus hujusmodi Testimonio ex-
pressam itidem Facultatis, ac Litterarum prædictarum
33 *mentionem facere teneatur*. Unde stante tali Constitu-
tione Innocentii XII. non potest Episcopus Familia-
rem suum triennalem ad titulum Patrimonii promo-
vere ad Sacros Ordines, ob necessitatem, vel utilita-
tem Ecclesiæ, nullo collato Ecclesiastico Beneficio.
Sic expresse decrevit *Sacr. Congr. Conc. in Tricaricen.*
27. Jul. 1697. in qua proposito dubio: *An stante no-*
vissima Constitutione Sanctissimi Domini nostri, possit
Episcopus Familiarem triennalem ad titulum Patrimo-
nii promovere ad Sacros Ordines ob necessitatem, vel
utilitatem Ecclesiæ, nullo collato Ecclesiastico Beneficio?
Respondit *negative*, est contra Garciam *de benefic.*
*part.2. cap.5. num.*81. Barbosam *in summ. dec. Aposto-*
lic. verb. Familiares num. 14. & alios afferentes anti-
quum Decretum.

34 Familiarem suum ordinare non potest Episcopus,
si illi non contulit Beneficium, quamvis possideat
aliquod in alia Diœcesi; *Sacr. Congr. Conc.* 22. *Apr.*
35 1617. Immo Familiaris ordinatus ad titulum Benefi-
cii, quod in alia Diœcesi possidet, tamquam illicite
ordinatus Suspensionem incurrit; *Sac. Congr. Conc.*
in Fulginaten. 6. Septemb. 1687. in qua etiam monuit
36 Ordinantem, ut consuleret conscientiæ suæ. Non po-
test Episcopus ordinare Fratrem, seu Nepotem suum
absque dimissoriis proprii Ordinarii, sub prætextu
quod illum uti Familiarem retinuerit domi propriis
expensis, etiamsi ei conferat Beneficium; *Sac. Congr.*
37 *Conc. in Calatina 7. Februar.* 1654. Episcopus Sacros
Ordines conferens in aliena Diœcesi de licentia Or-
dinarii potest etiam ibidem ad Ordines promovere
Familiarem sibi non subditum, in quo tamen requisi-
ta ex dispositione Sacri Concilii Tridentini concur-
38 rant; *Sac. Congr. Conc. 22. April.* 1604. Episcopus
dispensare non potest cum suo Familiari triennali
alias non subdito super Interstitiis; *Sac. Congr. Conc.*
25. Jun. 1590. & sic decisum fuisse referunt Garcias *de*
*benefic. part.2. cap.5. num.*86. Barbosa *de Offic. & po-*
39 *test. Episcop. part.2. alleg. 5. n.*14. & ab ipso ibi citati.
Episcopus tamen dispensare potest quoad Interstitia
cum Familiari suo jam ordinato, cui collatum fuit
statim Beneficium, quia ratione Beneficii collati, jam
fuit effectus suus subditus; *Sac. Congreg. Conc. 26.*
40 *Maii* 1594. Episcopus in casibus, in quibus potest
ordinare suum Familiarem, potest & illi dimissorias
concedere; Barbosa *loc. cit. num.*16. Campanil. *divers.*
*Juris Canonici rub. 9. num.*6. & sic declarasse Sacram
Congreg. Concilii refert Garcias *de Benefic. part.*2.
41 *cap.5. num.*97. Episcopus Titularis prætextu cujusli-
bet Familiaritatis, aut continuæ commensalitatis suæ,
aliquem absque proprii Prælati expresso consensu, aut
Litteris dimissoriis ad aliquos Sacros, vel Minores
Ordines, vel primam Tonsuram promovere seu or-
dinare non potest, quia ei, ex quo tantum fit Titula-
ris, talis promotio est expresse interdicta per Conc.
Trid. *sess.*14. *de reformat. cap.*2. ibi: *Nemo Episcopo-*
rum, qui Titulares vocantur, etiamsi in loco nullius
diœcesis, etiam excepto, aut aliquo Monasterio cujusvis
Ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cujus-
vis Privilegii sibi de promovendo quoscumque ad se ve-
nientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam
prætextu familiaritatis continuæ, commensalitatis suæ,
absque sui proprii Prælati expresso consensu, aut litte-
ris dimissoriis ad aliquos Sacros, aut Minores Ordines,
vel primam Tonsuram promovere, seu ordinare valeat.
Contrafaciens ab exercitio Pontificalium per annum, ta-
liter vero promotus ab executione ordinum sic suscepto-
rum, donec suo Prælato visum fuerit, ipso jure sint
suspensi.

Familiares Papæ, vel Cardinalium (etsi Cardina- 42
les habitassent Romæ) atque etiam Episcoporum in
Curia residentium, post triennium servitutis possunt
de licentia ipsorum a Vicario Sanctissimi promoveri,
dummodo tamen supradicti omnes sufficientem titu-
lum habeant, & alia a Jure requisita. Sic decisum fuis-
se referunt Armendar. *in addit. ad recopilat. legum*;
Navarr. *lib.1. tit.18. lib 7. de Episcop. in declar. n.* 49.
Barbosa *loc. cit. n.*19. & alii apud ipsum. Cardinales 43
Presbyteri possunt conferre suis triennalibus Familia-
ribus Tonsuram, & ceteros Ordines Minores; Rota
dec. 731. *n.* 10. *part.* 1. *diversor.* Barbosa *de Offic. &*
*potest. Episcop. part. 2. allegat. 3. n.*15. cum pluribus
aliis ibi citatis. Familiaris ut quis ad hunc & similem 44
effectum dicatur, duo requiruntur; *Primum*, ut ha-
beat victum; *Secundum*, ut fuerit destinatus ad ali-
quod certum servitium; Rota *part.1. recent. dec.*584.
*n.*3. Barbosa *loc. cit. n.*15. Triennium, in quo Familia- 45
ribus commorandum est cum Episcopis ad effectum,
ut possint ordinari, sufficit, quod inceperit antequam
fuissent Episcopi. Sic decisum fuisse referunt Garcias
*cit. cap.5. n.*83. Barbosa *loc. cit. alleg.5. n.* 8. & super
Tridentin. *sess.* 23. *de reformat. cap.9. num* 9. & plures
alii ibi citati. Et sic pariformiter est dicendum de 46
triennio Familiarium Cardinalium. Triennium hujus-
modi debet esse continuum; Campanil. *in diversor.*
Juris canonici rub.9. cap.9. n. 12. Navarr. *in singul. ca-*
non. concl. 103. *n.*3. Barbosa *d. alleg. 5. n. 9. & super*
*Trident. loc. cit. n.*8. cum aliis ibi citatis.

Familiares duos Canonicos sive de Cathedrali, sive 47
de Collegiata, & non plures pro servitio suæ Diœcē-
sis assumere potest Episcopus; *Sacra Congr. Concil.*
in Coloniens. 9. Septemb. 1628. Familiaris Episcopi Ca- 48
nonicus, quem ille declaravit velle pro servitio suo
retinere, lucratur integros fructus suæ præbendæ,
quamvis nunquam accesserit ad Ecclesiam, nec pri-
mam residentiam a statuto illius Ecclesiæ requisitam
fecerit; *Sacr. Congr. Concil. in Compostellana 2. Julii*
1633. Familiares Episcopi etiamsi sint Laici gaudent 49
privilegio Fori; *S. Cong. Episcop. & Regul. in Regien.*
14. Febr. 1581. *& in Turritana 18. Maii* 1603. *& Sacr.*
Congreg. Immunit. in una Montis Politiani 13. Jul. 1647.
ubi declaravit ipsos Familiares Episcopi gaudere pri-
vilegio Fori, & posse deferre arma. Familiares etiam 50
Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita
tamen ut conveniri debeant, & sint puniendi ab Or-
dinario loci, ubi degunt, non vero ab Episcopo, seu
Archiepiscopo Titulari; *Sac. Congreg. Immun. in*
Regiens. 17. Jan. 1628. Familiares Episcopi, & Mini- 51
stri suæ Curiæ sunt omnino exempti a Foro Laico;
Sac. Congregat. Immun. in Adjacen. 11. *Jun.* 1704.
Etiam Familiares Eminentissimorum Cardinalium
gaudent privilegio Fori; *Sacr. Congregat. Immun. in*
Cesenaten. 30. *Jul.* 1680. Episcopi tenentur dare no-
men suorum Familiarium Curiæ Laicali; *Sac. Congr.* 52
Immun. in Panormitana 16. Aug. 1634. Cognitio cau-
sæ Familiaris actualis Archiepiscopi, scilicet Pincer- 53
næ, deferentis arma prohibita vigore Edicti publica-
ti

ti a Curia Legationis spectat ad Forum Ecclesiasticum; *Sac. Congreg. Immun. in Ravennat. 17. Decemb.*
54 *1680.* Quoad carcerationem Præfecti Cameræ Nuncii factam a Curia Laica ob delationem armorum prohibitorum, licet die sequenti excarcerati de ordine Regis, Nuncius declaret Excommunicatos & carcerantes, & Corrigitorem, qui ordinavit, ut detineretur in carceribus; *Sac. Cong. immunit. in Ulissipon. 6. Ju-*
55 *nii 1630.* In eadem causa datur Nuncio facultas absolvendi Corrigitorem, & alios carcerantes Præfectum Cameræ d. Nuncii. qui ob hanc causam missi fuere in exilium a Rege; *Sacr. Congr. Immunit. in Ulissipon. 16. Februar. 1681.* Ob attentata facta a Regiis mini-
56 stris in Personam Familiaris Archiepiscopi, scilicet Aurigæ, carcerati, processati, & justitiati, iidem Ministri Regii fuere ab eodem Archiepiscopo absoluti in forma Ecclesiæ consueta. Ex decreto *Sacr. Con-*
57 *greg. Immunit. in Neapolitana 22. Julii 1660.* Fiscalis, quem Episcopus tenet in aliqua Civitate, vel Castro, in quo spiritualem, & temporalem jurisdictionem exercet, tamquam ipsius Episcopi Familiaris, gaudet privilegio Fori; *Sacr. Congreg. Episcop. 11. Decembris 1625.*

58 Familiares, & Ministri Inquisitionis fruuntur indulgentiis, aliisque privilegiis tam spiritualibus, quam temporalibus concessis Crucesignatis. Paramus *de origin. Inquisit. lib. 2. tit. 1. cap. 3. num. 8. & cap. 4. per tot.* Carena *p. 1. de Offic. Inquisit. tit. 14. §. 6. num. 25.* Card. Petra *tom. 4. Comment. in Constit. 19.*
59 *Innocentii IV. num. 3.* & alii passim. Et præsertim pos-
60 sunt deferre arma; Cardinal. Petra *ibidem num. 4.* Familiares Inquisitionis fruuntur privilegio Fori Inquisitionis. *Ita communis* apud Paramum *loc. cit. lib.*
61 *3. q. 6. num. 27.* & Card. Petram *loc. cit. num. 5. & 6.* & plurimos alios ibi citatos. Familiares, & Ministri Inquisitionis in Officio delinquentes puniri debent privative ab Inquisitore, ut statuitur *in Clement. 2. de hæretic.* & notant Gonzalez *in c. Dilecto de offic. Archidiacon. num. 12.* Decian. *tract. crimin. lib. 5. cap. 22.* Bobadil. *in polit. lib. 2. c. 17. num. 127.* Petra *loc. cit. num. 9.* & pluries a Suprema Inquisitione resolutum refert Card. Albitius *de inconst. in fide cap. 29. num. 48.*
62 Familiares, & Ministri censentur in Officio delinquere, si in usu armorum delinquant, & per hoc puniri debent ab Inquisitore; Carena *loc. cit. tit. 14. §. 4.* Card. Albit. *cit. cap. 29. num. 10.* Card. Petra *loc. cit. n. 10.*
63 Tales Familiares, & Ministri necessarii Inquisitioni, ii scilicet, sine quibus Inquisitores eorum munus commode explere nequeunt, gaudent privilegio Fori, etiamsi extra Officium delinquant. Sic in casu Nuntii Inquisitionis Senensis fuisse discussum in Suprema Inquisitione, refert Card. Albit. *cit. c. 29. num. 48. vers. Ministri, & vers. Et in puncto,* & cum plu-
64 ribus aliis tenent Card. Petra *loc. cit. num. 22.* Familiares, & Ministri Inquisitionis, sicuti nec ipsi Inquisitores, si sint Beneficiati, in eorum absentia non lucrantur de jure distributiones, nisi ad id speciale privilegium obtinuerint. Sic pluries resolvit *Sac. Congr. Concilii,* & signanter *in Toletana 4. Junii 1595. lib. 8. dec. pag. 40. & in Mediol. 3. Febr. 1635. lib. 15. de-*
65 *cret. pag. 156.* Familiares, & Ministri Inquisitorum non satisfaciunt præcepto annuæ Communionis per hoc, quod in Communione Generali fieri solita Feria V. in Cœna Domini, ab Inquisitoribus Eucharistiam sumpserint, sed illam sumere debent a proprio Parocho, ut resolvit *Sacr. Congr. Concil. in Neapolitana 3. Julii 1666.* Familiares, Domestici, & conti- 66
nui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus. Vid. *verb. Eucharistia num. 17.*

Familiares Episcoporum illi solum gaudere debent 67
privilegio Fori, quos in jure, & juxta consuetudine loci cujuslibet, usque ad hunc diem pro Familiaribus, & Officialibus habitos, & deputatos esse, & haberi, ac deputari solitum est Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 85. incip. Alias §. 9.

Additiones ex aliena manu.

Agit hic *Auctor* de Familiaribus Papæ, Cardina- 68
nalium, tum Episcoporum, at parce pro vastitate materiæ. Differere de iis omnibus latius possemus, sed ne nimii simus, de Familiaribus tantum Episcoporum verba faciemus.

Ex consuetudine primum Episcopi ordinare cœ- 69
perunt Familiares suos *triennales,* quamvis nec originis, nec domicilii, nec Beneficii ratione sibi subditos; Hallier *de Sacr. Elect. & Ordinat. part. 2. cap. 3. §. 2.* ubi quod hæc consuetudo ortum habuit a *Concilio Arausicano I.* sub *Leone* Papa I. celebrato. Con- 70
suetudinem hanc approbarunt deinde *Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 9. de Reformat.* & *S. M. Innocentius XII.* in celebri constitutione, quæ incipit: *Speculatores;* sed certis additis conditionibus. Et 71
Constitutionem hanc comprehendere etiam Cardinales Episcopos, ut nequeant Familiares suos ordinare non servatis Legibus ab ipsa præscriptis, refutato Moreno, probat Monacell. *in Formular. tom. 3. pag. 231. num. 46. & sequent.*

Plura vero concurrant oportet, ut Episcopus or- 72
dinare valeat Familiares suos triennales. I. Quod ordinet cum Litteris testimonialibus Episcopi originis, seu domicilii. Idque additum fuit a dict. Constitutione, *& a Sac. Congregat. Concilii interp. in Laquedonien. seu Bituntina Ordinationis 16. Novemb. 1709.*

II. Quod triennium sit continuum, nec notabili 73
aliquo spatio temporis interruptum, ut refutato pariter Moreno firmat Monacell. *in Formular. pag. 232. num. 43. & seq.* Sufficit vero, quod triennium sit in- 74
cœptum ante promotionem ad Episcopatum, ut rejecto Lamperez probat Riganti *in Comment. ad Regul. Cancellar. Regul. XXIV. §. 3. a num. 14. ad plur. sequent.*

III. Quod Familiaris toto triennii tempore man- 75
serit sub oculis, & præsentia Episcopi, illius obsequio, & servitio addictus. Quare si manserit extra 76
Diœcesim, & Civitatem in qua Episcopus residet, quamvis expensis Episcopi, non poterit ab eo ad Ordines promoveri; Monacell. *eodem loco pag. num. 38.* ubi refutat Morenum, qui tenet Familiarem non in ædibus Episcopalibus, sed tantum intra Diœcesim Episcopi domini sui, aut licet extra Diœcesim, prope tamen ipsum manentem, non prohiberi ad Ordines ratione absentiæ promoveri. Cohabitatio vero in 77
eodem Palatio Episcopali non requiritur, ut, reprobato Lamperes, firmat *Riganti ubi supra num. 151.* Nequit autem Episcopus, ut recte monet Auctor 78
num.

num. 36. Nepotes, & consanguineos secum simul in
eodem Palatio, etsi per triennium habitantes, & ab
ipso victum recipientes, ordinare, nisi revera inser-
viant, ita ut sint Familiares. De eo vero quæstio est,
an Episcopus ordinare valeat Familiarem triennalem
79 Familiaris sui. Et affirmat Riganti *eodem loco num.*
163. *& seq.* dummodo Subfamiliaris ille vivat expen-
sis ipsius Episcopi, & sub ejus oculis una cum Fami-
liari semper manserit.
80 IV. Quod conferat ordinato intra mensem a die
factæ ordinationis Beneficium sufficiens ad congruam
substentationem juxta taxam Diœcesis ejusdem Epi-
scopi domini, & ea deficiente juxta morem Regio-
81 nis. Quod si Beneficium sit tenue, nequit quod deest
suppleri adjectione patrimonii, vel etiam pensionis,
& quidem non obstante necessitate, vel utilitate Ec-
clesiæ. Cæterum si Episcopus Familiari seu Clerico,
ante completum triennium familiaritatis, Beneficium
sufficiens conferat, non prohibetur illum ulterioribus
Ordinibus insignire triennio nondum elapso. Hoc
enim casu ordinatio non sequeretur ratione familiari-
tatis, sed Beneficii, Rigant. *loc. cit. num.* 161.

Reliquum est, ut examinemus, an Episcopus si-
cuti potest ordinare Familiarem suum triennalem, ita
impertiri ipsi possit literas dimissoriales ut ab alio Epi-
scopo ordinari valeat; Negat post alios Fermosin. *in
cap. Quoad translationem quæst.* 5. *num.* 28. *de tempor.
ordin.* At cum Auctore affirmat Riganti ubi supra
num. 167. *& plur. sequent.* Idque quia si licet Episco-
po, quod plus est, ordinare, licere debet, quod
minus est, concedere dictas literas dimissoriales.

FAMULI, FAMULÆ.

1 Famuli, & Famulæ, quæ inserviunt Monasteriis
Monialium, quamvis exemptarum, nullum ha-
bent privilegium; sed, sicuti ceteri alii Parochiani,
tenentur adimplere præceptum Pascale in Ecclesia Pa-
rochiali, & ibi sepeliri debent, si alibi non elegerint
sepulturam, nec habeant proprium sepulcrum majo-
rum. Ad proprium Parocum spectat eisdem ministra-
re Sacramenta, dum sint infirmi, & ad Sepulcrum
eosdem associare, non autem ad Confessarium Mo-
nialium, ut respondit *Sac. Congreg. Concil. in una
Leodien.* 24. *April.* 1685. *& in alia Spoletana* 19. *Apri-
lis* 1691. in causa inter Famulas Monialium S. Matthæi
Congr. Lateranensis, quæ habitabant in domo extru-
cta inter Cortile, sive atrium Monasterii, & Paro-
chum S. Martini, intra cujus Parochiæ limites Mona-
sterium existit; & novissime in *Ulixponen. occidenta-
2 lis* 19. *Sept.* 1722. Famuli Regularium qui tantum
ipsorum Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt
de Familia, nec continui commensales, & cum sæ-
cularibus exteris extra Monasteria habitant, subja-
cent quoad Sacramenta, & sepulturam proprio Pa-
rocho, sicuti ceteri alii Parochiani. Vid. verb. *Ap-* 3
probatio num. 69. & verb. *Eucharistia num.* 18. Famuli
autem, qui sunt continui commensales in Monaste-
riis Regularium degentes, subjacent omnino ipsis
Regularibus quoad Sacramenta, & Sepulturam inde-
pendenter ab Episcopis, & Parochis Vid. verb. *Ap-
probatio a num.* 66. *ad* 68. *& d. verb. Eucharistia n.* 17.
Famuli, & Famulæ tenentur suis Dominis aliquo 4
modo præstare ea, quæ filii parentibus, scilicet amo-
rem, reverentiam, & obedientiam; sunt enim illis
quasi loco parentum. *Est communis* cum S. Thoma
1. 2. *quæst.* 303. Reginald. *lib.* 20. *num.* 62. Hinc pec- 5
cant graviter, & tenentur ad compensationem damni,
si non laborant, & fideliter non serviunt juxta pacta
conventa, & juxta conditionem, & qualitatem suæ
servitutis; Lessius *lib.* 2. *c.* 24. & communis aliorum.
Item graviter peccant, si grave damnum inferant, 6
vel inferri permittant, cum impedire possint; Navarr,
cap. 4. *num.* 22. Reginald. *loc. cit.* & alii communiter.
Et si tale damnum inferatur (sive a confamulis, sive 7
ab extraneis) in rebus, quarum cura est eis speciali-
ter commissa, ultra quod graviter peccant, tenentur
insuper ad restitutionem; Lessius *cap.* 13. *num.* 75.
Filliuc. *tom.* 36. *num.* 114. Molina, & alii passim. Item 8
graviter peccant, si sine gravissima causa discedant a
Domino ante terminum elapsum. *Communis*. Item 9
graviter peccant, si in rebus magni momenti non
obediant Dominis. *Communis*. Item graviter pec- 10
cant, esculenta, & poculenta domo asportando, aut
vendendo, & licet hæc solum per pauca furta faciant
magnam summam totalem, adhuc sub mortali tenen-
tur ad restitutionem, unde merito Innocent. XI. 2.
Martii 1679. inter alias damnavit sequentem propo-
sitionem 38. in ordine: *Non tenetur quis sub pœna
peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca
furta, quantumcumque sit magna summa totalis*. Excu- 11
santur tamen facilius, si ea domi consumant, cum in
his Domini sæpe tantum sint inviti quoad modum
accipiendi clam, non quoad rem; dummodo tamen
non sint extraordinaria, & in magna quantitate, vel
Domini expresse ipsis prohibeant uti talibus esculen-
tis, & poculentis. Layman, Escobar cum Busemb.
lib. 3. *p.* 1. *tract.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. *num.* 10. Less. *loc.
cit. num.* 48. ubi docet, quod furta minima Famulo-
rum ex comestibilibus, quæ claudi non solent, non
coalescant, si non ad vendendum, sed ad comeden-
dum tantum accipiantur. (*a*)
Famulus illicite cooperatur peccato Domini per 12
actiones, quæ per se, & proxime ad illud peccatum
concurrunt; La Croix *lib.* 2. *n.* 253. Etiam peccat po- 13
nendo actiones de se, & secundum suum esse physi-
cum indifferentes, quoties hic, & nunc sunt proxi-
me ordinatæ ad peccatum, ut admovere scalas, aut
humeris sustentare volentem ascendere ad stupran-
dam

Nota ex Editione Romana.

(*a*) Quomodo sententia Laymani, Escobarii, Busembaum, & Lessii sustineri possit post damnationem Propositionis 38. inter Damnatas ab Innocentio XI. prorsus ignoro. Scio Theologos, etiam magni nominis, in hac esse sententia, ut siquando Famuli comestibilia degustent, non statim eos peccati esse damnandos. At vero asserere, quod furta minima famulorum ex comestibilibus non coalescant, salvo meliori judicio, a nimia laxitate non excusarem.

dam Virginem, vel ad occidendum hostem. Viva *supra proposit.* 51. *num.* 4. *ex damnatis ab Innocentio XI.*
14 La Croix *loc. cit. n.* 253. Etiam probabilius (*) peccat mortaliter tales actiones multoties ponendo, nec potest a culpa excusari ob quemcumque metum; Viva *loc. cit. num.* 4. La Croix *loc. cit. n.* 254. & ratio est, quia actiones, seu operationes illæ positæ in illis circumstantiis videntur per se, & proxime tendere ad peccatum, unde sunt intrinsece malæ, nec possunt ex alia causa cohonestari. Hinc justissime Innocentius XI. 2. *Martii* 1679. inter alias damnavit sequentem propositionem 51. in ordine: *Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam Virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.*
15 Item peccat Famulus, qui scribit, vel ad alterum defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad peccatum, v. g. ad fornicationem, vel Duellum. Ita Sanchez, Bonacina, Rebellus cum La Croix *loc. cit. num.* 273. Et ratio est, quia, dicunt ipsi, hæc nuntia, & hæ litteræ sunt intrinsece malæ, & sic sentit Viva *loc. cit. n.* 5. ubi cum Navarr. contra Sanch. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 12. docet peccare Famulum comitando herum ad Lupanar, & comitando Concubinam ad domum heri. Immo Viva *ibid. num.* 5. *in fine*, nec subscribit sententiæ Sanch. *loc. cit. num.* 29. putantis, quod sola ratio famulatus sufficiat, ut licite possit Famulus jussu heri deferre Concubinæ munuscula, aut esculenta; cum enim hæc munuscula, dicit ipse, foveant ignem tartareum, major causa videtur requiri ad reddendas
16 licitas hujusmodi actiones. Si Famulus dubitet, an litteræ deferendæ contineant turpia, vel aliquid aliud intrinsece malum, licite potest eas deferre, quia Famulus tenetur obedire, ubi non est peccatum, & in dubio stat præsumptio pro Domino. Castropal. Rebell. & alii cum La Croix *loc. cit. n.* 273. (*) Debet tamen Famulus dubium, suspicionemve, si quam forte imbuit animo, deponere (*).
17 Famuli, & Famulæ coacti laborare die festo, si non audeant recusare, ex quo prudenter timeant se posse Dominos suos ad gravem indignationem commovere, & inde sibi magna evenire incommoda, possunt aliquoties licite laborare. Quod si tamen frequenter contingit, eos deserere debent. Layman *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 4. *num.* 3. Illsung *T.* 5. *num.* 177. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 595. Busemb. *lib.* 3. *part.* 1. *tract.* 5. *cap.* 1.
18 *dub.* 2. Suar. & alii passim. Famuli, & Famulæ excusantur ab audienda Missa die festo, si ministerium quod præstant, secundum communem æstimationem, & vivendi modum sit necessarium, & non permittat audiri Missam, ut domum custodire, greges educere, si pastores ovium & armentorum & similes non habeant alios quos ad pecorum, aut domus custodiam relinquant, nec possint diversis horis, & alternis
19 vicibus omnes Sacro interesse. *Communis*. Famuli, & Famulæ nequeunt licite famulari Judæis in propriis domibus, *cap. Judæi* 5. *cap. Ad hæc* 8. *c. Nulli* 19. *de Judæis*. Licet tamen eis famulari extra proprias domos, v.g. conduci ad operas, esse Colonum, vel Agricolam, ut patet experientia, hi enim proprie non sunt servi. Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 16. *num.* 1. La Croix *lib.* 2. *n.* 86. qui ibidem subjungit: Item licebit die sabbati eos adire, & illis coquere. At rectissime faciunt Ordinarii illi, qui hoc expresse vetant, ut sapientissime, & justissime fecit D. Albertus Mugiasca Episcopus Alexandrinus, in Edicto edito 30. Januar. 1686. ibi: *Comandiamo a tutti li Fedeli di Gesù Cristo consegnati alla nostra Custodia l'osservanza di quanto dispongono li suddetti Concilii Provinciali, proibendo sotto pena dell' Interdetto personale dall' ingresso della Chiesa tanto agli Uomini, quanto alle Donne, . . . l'andare il Vernedì alla sera, ed il Sabbato nelle case loro per accenderli il fuoco, scaldarli il letto, e far altri esercizj vili, e di manifesta servitù.* 20 21
Non licet famulari hæreticis, si ob conversationem illam Famuli, & Famulæ sint in periculo proximo deficiendi a Fide; sed tales tenentur statim discedere cum quocumque etiam incommodo, quia non licet permanere in proximo periculo peccandi. Unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentes propositiones 62. in ordine: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit*, & 63. in ordine: *Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi*. Nec etiam licet famulari hæreticis, si Famuli, & Famulæ impediantur ab observatione præceptorum Ecclesiæ v. g. quia debent negligere Missam, laborare serviliter diebus festis, carnes comedere diebus vetitis, & hujusmodi, nisi excuset notabile incommodum, uti recte Navarr. Sanch. Layman, Bonac. & alii communiter cum Castrop. *tom.* 22. *quæst. ult. num.* 6. La Croix *lib.* 2. *n.* 103. Possunt tamen Famuli licite famulari hæreticis, nec tenentur deserere ipsos Dominos hæreticos, quando impediuntur ab observantia præceptorum Ecclesiæ, v.g. ab audiendo Sacro, & hujusmodi, ex justa causa, quia nempe occupantur in ministerio juxta communem æstimationem, & vivendi modum necessario, uti si debeant educere, & custodire, gregem, vigilare in excubiis militaribus, navigare in mari per aliquot menses, & hujusmodi. Et ratio est, quia illa etiam apud Dominos Catholicos excusant ab auditione Sacri, & hujusmodi, uti fuit dictum supra *num.* 18. Sic Layman, Sa, Gobat, cum La Croix *loc. cit. num.* 105. Famuli tamen, & Famulæ, priusquam se obligent famulari hæreticis, debent expresse pacisci quod non impediantur observare præcepta Ecclesiæ, aliter se exponerent proximis periculis illa non observandi, & sic peccarent. *Communis*. 22 23 24 25
Famuli, & Famulæ, quamvis judicent salarium suum esse nimis parvum, non possunt retinere pecuniam aliunde suis Dominis debitam. Sic cum variis aliis Carden. *in* 2. *Cris. dis.* 23. *a num.* 66. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 972. Nec Famuli, & Famulæ Sartorum, licet judicent salarium suum esse nimis parvum, possunt retinere fragmenta panni, filia serica, & hujus- 26 27

(*) Non modo *probabilius* est, sed plane certum, mortaliter peccare famulum, & quidem toties, quoties *formaliter* actione sua heri peccato cooperatur. Vide Milante Exercitat. XXVIII. in propositiones damnatas a Ven. Innocentio XI.

hujusmodi. Et idem dicendum videtur de ipsismet
Sartoribus, seu Magistris, si invitis illis, qui vestes
constituunt, retineant ejusmodi reliquias. Sic Villa-
lob. Diana, & alii. Lugo *dis.16.num.83.& 85.* cum
La Croix *loc. cit. num.973.* contra Sanchez, & alios.
Non censentur autem inviti, nec solent ordinarie ta-
lia fragmenta repetere illi, quibus vestes fractæ non
28 reficiuntur. Quando autem Famuli, & Famulæ pos-
sint, vel non uti occulta compensatione, vide *verb.
Compensatio per tot.* ubi assignantur conditiones ad
licitam compensationem requisitæ, & traditur etiam
sequens propositio ordine 37. inter damnatas ab In-
nocent. XI. 2. Martii 1679. *Famuli, & Famulæ do-
mesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compen-
sandam operam suam, quam majorem judicant salario,
quod recipiunt.* Quando, & de quibus Famuli, &
Famulæ possint facere eleemosynam, vide verb. *Elee-
mosyna.*

Additiones ex aliena manu.

29 Frequentes in foro sunt controversiæ Parochos in-
ter & Regulares, circa administrationem Sacramen-
torum Famulis ipsorum Regularium, tum sepultu-
30 ram eorumdem. Cæterum si agatur de Famulis non
particularis alicujus Religiosi, sed Communitatis, &
præterea *actu servientibus, intra eorum septa, & do-
mos residentibus*, tum *viventibus sub eorum obedientia;*
31 scilicet non *religiosa*, sed *servili*, possunt iis Regula-
32 res administrare Sacramenta Eucharistiæ etiam tem-
pore Paschatis, ac Extremæ Unctionis, nec non se-
pulturam dare, ut rescripsit S. Congregatio Concilii
interpr. *in Vratislavien. Jurium Parochialium 25. Ja-
nuarii* 1738.
33 Patet hinc, Regulares a Superioribus Ordinis tan-
tum approbatos ad excipiendas confessiones non pos-
se Sacramentum Pœnitentiæ administrare Famulis
Communitatis tametsi habentibus mox dictas tres
conditiones. Posse vero censet P. Gaudent. a Janua
de Visitat. tom.2. cap.7. dub. 17. sect. 4. num. 39. si in-
34 duant præterea *distinctum habitum a Sæcularibus*, ut
sunt oblati, donati, Tertiari. Immo addit, quod
possint etiam eos absolvere a casibus, quos Episco-
pus sibi reservavit. Intellige vero semper de iis,
qui Communitati servitium præstant.

F E M I N A.

---

1 Femina non est capax Ordinum; *c. Novæ 10. de
pœnit. & remiss.* & est communis inter Catholicos
cum D. Cyrillo *super, cap.6. Joann.* D. Ambrosio
(sive Auctore Commentarii in Epistolas S.Pauli olim
S.Ambrosio tributi) *c.15.in Epist.ad Roman.* D.Chry-
sostom. *in Epist. secund. ad Tim.2.* D. Thoma *in 4.
dist.25.q.2. art.1.* & aliis communiter. Quidquid di- 2
xerint, & fecerint Hæretici, qui feminas ad sacros
Ordines admittebant, inter quos numerantur primo
Cataphrigæ, quorum meminit D. Ambrosius *in pri-
ma ad Timoth. c.3.* Secundo Paputiani, & papuritæ,
(*a) de quibus D. Epiphanius *hæres.49.* Tertio Gno-
stici, de quibus Tertullianus *lib. de præscript. hæret.
c. 41.* Ultimo Wicleffus, & Lotherus, qui docue-
runt, mulieres sacri Baptismatis fonte ablutas statim
Sacerdotissas consecrari, de quibus Thomas Valden-
sis *lib. de Sacrament. c. 59.* & Roffensis *art.13. contra
Lutherum.* Nec officit, quod in Jure fiat mentio Dia- 3
conissæ, (*b) Presbyterissæ, & Episcopissæ, ut *in cap.
Diaconissam 27.q.1. & c. Mulieres 19. dist. 32.* & sæpe
alibi. Non officit, inquam, quia, ut recte notant
Baronius *ad annum Christi 34. nu. 280.* Campanil. *in
divers. Juris Canonic. rubr.11. c.2.* Vasquez *tom. 3. in
3. part. Disp.245. c.3.* & alii passim, ipsæ feminæ tali
nomine appellabantur, non quod sic essent ordinatæ,
sed quia Viri earum erant assumpti ad Diaconatum,
Presbyteratum, & Episcopatum, & ideo uxores
Diaconorum Diaconissæ, Presbyterorum Presbyte-
rissæ, & Episcoporum Epicopissæ dicebantur, deno-
minatione desumpta ab earum maritis. Nec etiam 4
officit id, quod ab aliquibus asseritur, quod quædam
femina, Joanna nomine, ad Summum Pontificatum
fuerit assumpta. Non officit, inquam, quia id, quod
dicitur de Joanna, est mera fabula, talemque esse
probant Bellarm. *lib. 3. de Pontifice Romano c. 24.* Ba-
ronius *t.10. anno Christi 853. n. 86.* Papirius Masson.
Gallus *in lib. de Urbis Episcopis*, Onuphrius Panvi-
nius *in suis annotat. ad Platinam*, Floremundus de
Remundo *in lib. Error popularis de Joanna, seu Pon-
tifice dicta Papissa*, Graveson, Ursaya, & alii passim.
Vide verb. *Ordo art.2. n.26.*
Potest tamen Femina habere potestatem Jurisdi- 5
ctionis, quamvis non possit habere potestatem Ordi-
nis. *Communis.* Hinc Femina succedens in aliquo
Officio, seu Dignitate, quæ habeat aliquam Jurisdi-
ctionem annexam, quamvis alias capax non sit exer-
citii Curæ animarum, tamen efficitur capax, & po-
test per seipsam administrare Jurisdictionem, & com-
mittere exercitium Curæ Viro capaci talis potestatis,
& Beneficia conferre, ut deducitur *ex cap. Dilecta,
de Majorit. & obedientia*, & Rota *part. 10. dec. 44.
num. 23.* & tenet Abbas *in cap. Cum Dilectus num. 20.
de consuetud.* Felin. *in c. Cum venerabilis num. 36. de
except.* Fagnan. *in c. Judæorum 3. de ætat. & qualitat.
num. 14.* Joann. de Selva *de Benefic. q. 5. num. 1. & 5.*
& alii passim. Unde Femina habens Jurisdictionem, 6
ut v. g. Abbatissa, Priorissa, & hujusmodi, est ca-
pax conferendi Parochialem, & Parochum nomi-
nandi, & instituendi, quem Ordinarius ad regimen
animarum idoneum approbaverit, ut declaravit *Sac.
Cong. Concilii in una Mediolanens. 17. Decemb. 1701.*
Femina virtute talis Jurisdictionis potest cum legiti- 7
ma causa privare Clericos sibi subjectos Beneficiis
jam illis collatis, auferendo scilicet quod illis dedit,
nempe

(*a) Sive ut apud S. Epiphanium *loc. cit.* ab Auctore, Quintiliani, qui & Peputiani appellantur, Artotyritæque ac Priscilliani.

(*b) Etsi uxores Diaconorum vocatas fuisse Diaconissas constet, præter has tamen aliæ fuerunt, quæ *propriæ* Diaconissæ appellabantur, quæque iisdem fere ac Diaconi ritibus initiabantur, quamquam Ecclesiasticæ hierarchiæ membra nec essent, nec haberentur. Vide Chardonium Histor. Sacramentor. de Sacramento Ordinis lib. 1. cap. XII. Confer verb. *Diaconissa.*

nempe titulum, & possessionem, nam posita hac ablatione censetur Pontifex conferre jus spirituale, quia sicuti Beneficium confertur dependenter a designatione Feminæ, & collatione tituli, & possessionis, ita etiam censetur conservari Jurisdictio a Summo Pontifice dependenter ab iisdem, quibus sublatis etiam reliqua alia tolluntur; Rota *part. 9. tom. 2. decis. 429. num. 10. & 20.*

8 Non potest autem Femina ipsos Clericos suspendere, prout suspensio est Censura Ecclesiastica, sicuti neque interdicere, aut excommunicare; nequit enim Femina Censuras ferre, quia caret spirituali Jurisdictione, ut colligitur *ex cap. Dilecta, de Majorit. & Obedient.* & Rota dicta *part. 9. tom. 2. decis. 429. num.*
9 *17. & 18.* Femina quamvis sit docta, & sancta, non debet docere, maxime publice, textu expresso *in c. Mulier 19. de consecratione*, ibi: *Mulier quamvis docta, & sancta, viros in Conventu docere ... non præ-*
10 *sumat*. Feminæ in Ecclesiis debent tacere, *1. ad Corinth. cap. 14. num. 34. & sequent.* ... ibi: *Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit; Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim*
11 *Mulieri loqui in Ecclesia*. Femina quamvis habeat Jurisdictionem, ut Abbatissa, seu Priorissa in subditas, non potest publice benedicere, sed solum eo modo, quo parentes solent benedicere propriis filiis, cum munus benedictionis proveniat ex potestate clavium,
12 quæ non competit Feminæ. *Communis*. Femina non potest pro ministro servire Sacerdoti ad Altare; sic expresse prohibetur in *Missali §. 1. de defectibus*, & in *c. Inhibendum 1. de cohabitat. Clericor. & mulier.* ibi: *Prohibendum quoque est, ut nulla femina ad Altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare. Et si mulier* subjungit la Croix *lib. 6. part. 2. num. 388. Et si mulier in Ecclesia tacere debeat*, uti habetur *1. ad Corinth. 14. multo magis abstinere a ministerio Altaris*.

13 Femina, si tantum ex levitate utatur veste virili sine prava intentione, periculo scandali, & libidinis, peccat tantum venialiter, alias mortaliter; Deuteronomii enim *cap. 22. num. 5.* sic præcise habetur: *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc*. Nullo autem modo, si utatur ex necessitate, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; *cap. Quoniam 1. q. 7. cap. Omnes 1. de Fer. cap. Consuluisti 3. de celebratione Missar.* cum multis similibus; in qualibet enim dispositione intelligitur excepta; *cap.*
14 *Licet, de pænit. & remiss.* Femina tenetur etiam abstinere ab ornatu muliebri ex se nimis turpi, & ad lasciviam provocante, & hoc sub mortali, si prævideat aliquem in particulari probabiliter lapsurum. Et ratio est, quia nullum habet jus ad illum nimis turpem & lascivum ornatum, immo est ei prohibitus, adeoque tenetur ab eo abstinere ad evitandum peccatum alicujus in particulari ab ipsa prævisi probabiliter lapsuri; Busembaum *lib. 2. cap. 2. art. 2.* & ibi la Croix *num. 343.* Sporer *tom. 2. tract. 5. in quint. præcept. Decal. c. 1. sect. 2. num. 39.* & alii. (*a*)

Femina vane se ornans, & pigmentis seu picturis 15
se fucans ea intentione, ut aliorum oculos ad se trahat, & viros ad lasciviam provocet, peccat mortaliter; *cap. Nec solo affectu, & tactu 12. & cap. Qui viderit mulierem 13. caus. 42. q. 5.* Unde S. Joan. Chrysostom. relatus, & secutus a Fagnan. *lib. 3. decretal. in c. Multa 1. Ne Clerici, vel Monachi num. 68.* sic ait: *Mulier si se decoraverit & vocaverit ad se oculos hominum, etiamsi plagam non intulerit, vindictam dabit extremam; venenum enim obtulit, etsi nullus qui bibat, inventus sit*; & concordant S. Augustinus *Epist. 255. alias 73. in cap. Fucare 38. de consecrat. dist. 5.* S. Cyprian. *tract. de habitu Virg. post med.* S. Clemens Alexandr. *in Pedagog. lib. 3. cap. 2.* S. Thomas *2. 2. quæst. 169. art. 2. in corpor.* S. Antoninus, & alii communiter. Quamobrem *Eccles. 4.* expresse dicitur: *Ne accipias faciem adversus faciem tuam*, scilicet faciem picturæ adversus faciem naturalem: & contrafaciens debet timere illud Joel. 2. *Omnis vultus redigetur in ollam*, idest vultus depictus in ollam infernalem, ut explicat Fagnan. *loc. cit. num. 62.* & S. Cyprianus *de disciplina, & habitu Virginum* sic expresse dicit: *Opus Dei est quod nascitur, Diaboli quod mutatur*. Et in libro de habitu Virginum incipiente *Disciplinæ Custos, post med.* sic ait: *Non virgines tantum, aut Viduas, sed & nuptas puto, & omnes omnino feminas admonendas, quod opus Dei, & facturam ejus, & plasma adulterare nullo modo debeant adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet lineamenta nativa corrumpente medicamine.* Et postea subdit: *Manus Deo inferunt, quando illud, quod ille formavit, reformare contendunt, impugnatio ista divini operis prævaricatio est veritatis; Deum videre non poteris, quando oculi tui non sunt, quos Deus fecit, sed quod Diabolus infecit.* (*) Vide S. Cypriani *opus cit. edit. Venet. 1728. col. 358. seq.* Nam Auctor integrum ejus testimonium non profert, sed multa omittit, & aliqua paulo aliter affert. (*) *de inimico tuo compta cum illo pariter arsura*.

Si autem Femina se ornet, & fucet ex quadam le- 16
vitate, vel etiam quadam vanitate propter instantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale; S. Thomas *2. 2. q. 169. art. 2. in corpor.* Fagnan. *loc. cit. num. 69.* & alii passim. Immo 17
si Femina se ornet, & fucet, servata recta intentione, consuetudine patriæ, & conditione status, non est peccatum; Sic S. Thomas *2. 2. quæst. 169. art. 1. in corpor. & in c. 3. 1. Epist. ad Timoth. lect. 2. sub fin.* Alexand. Alens. *in summ. Theolog. p. 2. q. 134. membro 1.* ubi sic præcise dicit: *Licet secundum nobilitatem personæ, secundum consuetudinem Terræ, secundum Dignitatem Officii ornare se vestibus pretiosis, ita tamen quod absit libido in voluntate, & scandalum in exterio-ri*

Notæ Rom. Theologi.

(*a*) Peccat mulier, si non abstineat ab ornatu nimis turpi, etiamsi non prævideat aliquem probabiliter lapsurum; cum enim prohibitus ei sit turpis ornatus, qui ad peccandum homines provocet, palam est, graviter eo utentem peccare, etsi non prævideat aliquem lapsurum. In verbo illo *nimis* habentur fortasse insidiæ, & deceptiones; lascivæque mulieres numquam nimis turpem credent turpem ornatum. Legantur Auctores citati a Benedicto XIV. de Synodo Diœces. lib. 11. c. 11.

18 *ri opere*. Unde S. Thomas in *cit. q. 169. art. 2. ad 2.* subjicit, quod non est vetitum feminis faciei vitia occultare, quod probat his verbis auctoritatem Apostoli adhibens: *Aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua causa provenientem, puta ægritudine, vel aliqua hujusmodi, hoc enim licitum est. Quia secundum Apostolum 1. ad Corinth. 12. Quæ putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantiorem circumdamus.* Quo fit, ut forte non peccaverit quidam ex Proceribus, qui cum morbo gallico tabesceret, ostro pingebat pallentes genas, de quo Urbanus VIII. festive fertur dixisse: *Foris minio pictus Ibero, intus autem*
19 *Gallico*. Et sic etiam licitum est feminæ se ornare sine pictura, ut viro suo magis placeat, vel ut futuri mariti præ aliis mulieribus licitam benevolentiam captet; S. Thomas in *cap. 3. Isaiæ in fin.* ubi sic expresse dicit: *similiter si faciat, ut placeat decenter viro suo, quem habet, vel quem accipere debet, & ut ab aliis mulieribus retrahatur*, non peccat; Pontas verb. *Ornatus muliebris cas. 2.* & alii.

20 Femina denudans collum, vel pectus ex intentione mala, & maxime illum morem inducens, peccat mortaliter (*a*); Elizalde *in Regul. morum lib. 8. q. 13. §. 9.* Pignatell. *tom. 7. consult. 35. a num. 27. usque ad fin.* La Croix *lib. 3. num. 248.* cum plurimis ibi citatis. Unde Ursaya *Instit. crimin. lib. tit. 5. num. 50.* notat sub excommunicationis pœna prohiberi posse ab Episcopis, ne mulieres incedant discoopertæ brachiis, vel pectore nudatæ, quia sunt incitamenta ad libidinem, & peccata, ut re mature perpensa in Urbe mandavit San. mem. Innocent. XI. cujus Edictum referunt, & exornant P. Maraccius *in libercul. cui titulus: Rimedio per curare la vanità femminile*; Franc. *de Re moral. consult. 37.* Raynald. *tom. 3. cap. 27. §. 3. num. 1.* Quamobrem S. Cyrillus Alexandrinus *lib. 2. Pædagog. cap. 3.* sic expresse scribit: *Nullo modo permittendum est mulieribus, ut appareant aliquid corporis denudantes, ne ambo prolabantur, hi quidem, ut qui ad videndum incitentur, illæ vero, ut quæ in se virorum intuitum attrahant; Semper autem tamquam præsente Domino honeste versandum est, ne nobis quoque sicut Corinthiis succensens dicat Apostolus: Convenientibus vobis non licet Dominicam cœnam manducare*; & S. Hieronymus *Epist. 8. ad Demetriadem* de publicis pedissequis illam informans, sic ait: *Illa tibi sit pulchra, illa amabilis, illa habenda inter socias, quæ se nescit esse pulchram, quæ negligit formæ bonum, & procedens ad publicum non pectus, & colla denudat, nec pallio revoluto cervicem aperit, sed quæ celat faciem, & vix uno oculo, qui viæ necessarius est, patente ingreditur.*

21 Femina sciens se turpiter amari ab aliquo particulari, quoties eum aspicit, vel ab eo aspicitur, peccat graviter, si data opera ei se conspiciendam offert; Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13.* Sanchez, Bonacina, Diana, & alii passim cum Busembau, & la Croix *lib. 2. dub. 5. art. 2. num. 243.* Sporer *tom. 2. tract. 5. in quinto præcepto Decalogi cap. 1. sect. 2. num. 35.* Hinc peccat 22
Femina pergens ad hoc templum, ad hoc sacrum, in quo est aliquis particularis, a quo turpiter amatur, quando commode potest aliud templum adire eo periculo vacans. Item quando it per hunc vicum potens commode ire per alium. Item quando domo 23
egreditur sciens eum expectare spectandam, sic cum aliis Sporer *loc. cit. num. 36.* Immo volunt multi absolute cum Busembau *loc. cit.* & probabilius cum La Croix *loc. cit. num. 244.* Feminam scientem, aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse, & debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die Festo, semel, atque iterum, ad peccatum illud evitandum. Alii tamen cum Castro- 24
palao *tract. 6. disp. 6. part. 16.* Diana *part. 5. tom. 7. resolut. 21. & 22.* & Pasqualig. *de Sacrificio qu. 1347.* universaliter sustinent, quod ob vitandum præcise scandalum non sint omittenda ulla opera præcepta; Unde Tamburin. *in Decalog. l. 4. c. 2. §. 2. n. 8.* docet, quod Femina sciens se ardenter amari ab aliquo particulari, qui erit in Templo, possit quidem die Festo abesse a Missa propter caritatem, non tamen teneatur, quia hoc est scandalum non datum, sed acceptum, quod omnino non tenetur vitare cum tanto detrimento omissionis Missæ die Festo; sic docet etiam Illsung. *tract. 3. num. 111.* dicens, ne quidem semel teneri omittere. Concedunt tamen Castropal. Diana, & 25
alii apud ipsos *loc. cit.* omitti debere, vel ad aliquod tempus differri actionem bonam, quæ est tantum consilii.

Femina in publicum prodiens, quamvis sciat se ab 26
aliquo in particulari turpiter amari, si hoc faciat ex necessitate, nullimode peccat, & saltem non mortaliter, si faciat ex utilitate, aut ne se privet sua libertate, vel jure exeundi domo, aut standi ad ostium domus, vel fenestram; Sanchez, Cajetan. Bonacina, Diana *part. 2. tom. 15. resolut. 20.* Sporer *loc. cit. n. 35.* qui *num. 37.* subjungit consentire omnes, Feminam ob illam causam non teneri ad longum tempus abstinere a publico, vel actionibus de se indifferentibus, v. g. ad longum tempus non aspicere per fenestram, non ad januam domus suæ stare, vel assidere; sed solum semel, & iterum, donec alter advertere possit se fugi ab illa. Quod si enim alterius turpis amor diutius duret, non erit amplius ex infirmitate, & scandalo pusilli; sed potius ea occasio erit ex propria amantis malitia, & non ex Femina, quæ libertate sua jure utitur; unde deinceps non est de his curandum. (*b*)

Femi-

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Etiam, seclusa intentione mala, graviter peccat mulier illa. Nam denudatio illicita est, non solum ob pravam mulieris intentionem; sed etiam quia de se mala est, inducens homines ad peccatum.

(*b*) Volunt multi absolute cum Busembau (inquit Auctor *num. 23.*) Fœminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse & debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die festo; *num.* vero 26. vult, fœminam iisdem in circumstantiis constitutam peccare tantum venialiter, si, ne se privet sua libertate, domo exeat, per fenestram aspiciat, ad januam domus suæ stet, vel assideat. Harum autem fere contradictoriarum opinionum quænam sit amplectenda, prudens judicet lector.

27 Femina permittens tactum sui impudicum ex objecto, vel osculum turpe, ac venereum in secreto, peccat mortaliter, si non impediat, quando commode potest, quia concurrit ad actum intrinsece, & mortaliter malum; Sporer *loc. cit. num.* 41. La Croix *loc.*
28 *cit. num.* 249. & alii communiter. Si vero tactus sint ex objecto honesti, ut oscula in facie, tactus genarum, compressio manuum, & sola tangentis prava intentione libidinosi sint, id advertente Femina, distinguendum est, vel fiunt in publico, ut in Choreis, in convivio &c. ubi juxta morem regionis non possunt repelli, nisi ingerendo animis adstantium suspicionem peccati, & infamando alterum, & tunc Femina non peccat permittendo similes tactus, quia in re per se non mala adest excusatio sufficiens, ne scilicet ratione moris, & consuetudinis regionis in suspicionem malitiæ apud spectantes veniat tangens repul-
29 sus, alias bonæ famæ. Aut tactus fiunt in secreto, seu etiam in publico, & sine suspicione illa, & periculo infamiæ, repelli possunt, & tunc Femina peccat graviter permittendo similes tactus, oscula, & amplexus, si moraliter certo advertat malitiam, & libidinosum affectum tangentis, osculantis, vel amplectentis; Sporer *loc. cit. num.* 41. Azorius, aliique
30 cum Bonacina *de matrim. qu.* 5. *p.* 9. *num.* 10. Si autem dubitet, an similes tactus, oscula, & amplexus ab altero fiant malo animo; Filliucius, & Tamburin. *in Decalog. lib.* 5. *c.* 1. *§.* 4. *num.* 25. La Croix *loc. cit. n.* 249. Sporer *loc. cit. num.* 41. & alii, negant teneri impedire, quia in dubio nemo præsumendus est malus; Bonacina tamen probabilius affirmat, quia vix abest culpa, & Femina utitur jure suo, consulitque saluti
31 proximi. (*a*) Femina acceptans munera ab amasio, quando ei moraliter certo constet de ejus libidinosa intentione, quamvis ipsa non consentiat ejus pravæ intentioni, regulariter peccat mortaliter, quia sic fovet impurum ejus amorem, ac desiderium, & spem
32 copulæ aliquando obtinendæ. Nec refert, quod Femina dicat se nolle consentire ejus pravæ intentioni, quamvis munera acceptet, nam re ipsa acceptando adhuc relinquit spem in amasio, quod vi munerum possit tandem facilius eam expugnare; Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in septim. & decim. præcept. Decalogi cap.* 3. *n.*
33 141. La Croix *loc. cit. num.* 264. & alii. Si autem semel tantum, ac iterum accipiat ab amasio munera, nec certo constet ei de libidinosa intentione, ac affectione donantis, tunc non peccat sic accipiendo; Spo-
34 rer *loc. cit. num.* 141. & alii. Femina ob munera sibi liberaliter donata ab amasio, quamvis illicite accepta ob ejus notam libidinosam intentionem, non tenetur ad ullam restitutionem, sed licite retinere potest; Et ratio est, quia Femina accipiendo non peccavit contra justitiam; impurus enim amasius liberaliter ea donavit sciens Feminam non accepturam cum pacto copulæ, ut supponitur, quamvis ipse eam speraverit. Unde si sua spe frustratus amasius munera prodegit, sibi imputet, & suæ libidinosæ credulitati; Molina *tom.* 1. *disp.* 95. Lugo *disp.* 18. *num.* 49. & cum aliis Sporer *loc. cit. num.* 41. (*b*)

Femineus sexus in quo sensu dicatur *Devotus* notat 35
Macr. *in Hierolexic. verb. Antiphona in fin.* ibi: Est etiam alia difficultas in illa B.M. Virginis Antiphona, quæ inter consuetas Officii commemorationes habetur super verba: *Intercede pro devoto femineo sexu*, ac si sexus alius devotus non esset. Respondetur tamen hoc nomen *Devotus* hic non significare piam, ac teneri cordis erga Deum personam, sed quæ Deo se devovit, ut sunt Moniales, & similes; quæ Antiphona desumpta est ex D. Augustino, *in Serm.* 21. *de Annunc.* cujus mens fuerat distinguere Clerum, & Moniales a populo juxta Ecclesiæ universalis consuetudinem in Feria sexta Parasceves, ubi de iisdem habentur distinctæ orationes; In hoc etiam sensu D. Agatha dixerat: *Soror mea Lucia Virgo Deo devota*, quia voto perpetuæ Virginitatis se Deo dedicaverat; Ita pariter *in Concil. Tolet. canon.* 16. habetur devotam peccantem non recipiendam in Ecclesiam; Sic apud Ursayam *in Miscellaneo secundo Sacro, & Profano, Canonico, & Civili*, verb. *Femineus sexus*.

Femina quædam viginti duos successive habuit ma- 36
ritos, & deinde nupsit viro, qui viginti sepelierat uxores: qui postmodum vincens superstes remansit; & Populus Romanus coegit eumdem virum abstinere a lugubri funere, & lauro coronatum, Palma in manibus tenta, tamquam victorem uxoris cadaver ad tumulum associare jussit; Sic Vincent. de Justis *de Dispensat. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 6. Majolus *de irregularitatibus lib.* 1. *c.* 33. Corrad. *in praxi dispens. lib.* 7. *c.* 2. *n.* 81. & alii apud ipsos.

Expenditur dictum Ecclesiastici *cap.* 42. ibi: *Me-* 37
lior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens: idest, melior est pro bono tuo spirituali, quatenus magis tibi proderit, minoris periculi erit, minusque tibi nocebit vir iniquus, qui sua iniquitate, & malitia injuste te vexet, ac bonis temporalibus spoliet, quam Mulier blanda, & benefaciens, quæ suis blanditiis, & beneficentiis ad ejus concupiscentiam te adducat, bonisque omnibus spiritualibus te denudet: vir enim iniquus ac malignus te injuste vexando tuam exercebit patientiam, quæ necessaria est, ut æternæ reportentur promissiones, sicut docet Apostolus *ad Hebræos cap.* 10. *n.* 36. ibi: *Patientia enim vobis necessaria est, ut reportetis promissiones*; *& Luc. cap.* 21. *num.* 19. ibi: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*; mulier vero benefica munusculis suis, & blanditiis labiorum suorum venenum libidinis, & ignem lasciviæ usque ad perditionem devorantem in te succendet, ac in laqueum æternæ captivitatis te protrahet, juxta illud Pro-

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Si Mulier dubitet actus illos malo fieri animo, impedire, & prohibere illos tenetur; alioquin proximi saluti non consuleret, & semetipsam quoque periculo exponeret peccandi, cum sine commotione, ac delectationis periculo vix amplexus, & oscula illa contingant.

(*b*) Rogarem hic Auctorem, num credat mulierem peccare, quæ impurum in amasio foveat amorem? Si ita opinetur, ut opinari revera censeo: Rursum rogo, num acceptatio donorum amorem illum foveat? Num prudenter suspicari possit ab hujusmodi amore prava oriri posse desideria? Ita sane. Ergo acceptando dona nequit ea mulier esse immunis a culpa.

Proverbiorum *cap.7. a num.21. ad 23.* ibi: *Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum; statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta jecur ejus; velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ illius agitur.* Unde Ecclesiastici *cit. cap.42.* antequam *num.14.* dicatur: *Melior est enim iniquitas viri, quam &c.* numero immediate antecedenti dicitur: *in medio mulierum noli commorari, de vestimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri;* Sic Sacri Expositores passim in prælaudat. *c.42. n.14. Ecclesiastici.*

Additiones ex aliena manu.

38 *Fœminæ* (ait Ulpianus *in l.2. ff. de Regul. jur.*) *ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ sunt, & ideo nec Judices esse possunt, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere.* Varii Auctores varie celebrem hanc de Fœminis Regulam juris sunt interpretati. Unus autem *Jacobus Gothofredus* meo judicio verum ejus sensum est assequutus.

39 Publica, & civilia officia non sunt hic pro eisdem accipienda, ut accipiunt Cujacius, & Petrus Faber, sed observante Jacobo Gothofredo distinguenda sunt
40 publica officia ab officiis civilibus, ita quidem, ut publica civilia quoque sint, non retro omnia civilia publica. Et in hunc modum particula *Vel* posita est inter genus, & speciem, quod non est novum.

41 Publica autem officia, ut monet idem Jacobus Gothofredus, non dicuntur hic ratione finis, vel loci, verum ratione auctoritatis, quæ scilicet cum
42 publica exercentur auctoritate, cujusmodi duo tantum exempla hac Regula commemorantur, Judicem esse (pedaneum scilicet, seu causæ disceptatorem) & Magistratum gerere cum jurisdictione, & imperio, a quibus obeundis Fœminæ prohibentur.
43 Civilia vero sunt ea quoque ministeria, si actus, qui partim in Civitatis vel Judiciorum conspectu in Comitiis exercentur, partim privatim in cœtus alicujus Virorum ore, seu conspectu, modumque excedunt domesticæ curæ, cujusmodi tria exempla hic com-
44 memorantur, *Postulare*, idest *Advocare, pro alio intervenire, & procuratorem existere*, a quibus quoque obeundis prohibentur Fœminæ.

45 Male autem Græci Interpretes, ut & Glossa, Cujacius, & alii, *interventionem pro alio*, hic de *Fi-*
46 *dejussoria intercessione* accipiunt. Interveniendi voce, ut post Petrum Fabrum probat Jacobus Gothofredus, non fidejussoria intercessio intelligi debet, verum judicialis quædam opera, & civile officium, cognitoriæ & procuratoriæ simile.

47 Ratio vero hujus prohibitionis, sive Regulæ circa Fœminas non fuit Muliebris sexus levitas, non item infirmitas, & conditio fragilitatis, nec periculum rei familiaris; verum remotæ fuere Fœminæ ab officiis publicis, & civilibus ob honestatem sexus, ob verecundiam, & stolæ matronalis decus. Consule toties laudatum Jacobum Gothofredum *hic.*

FENESTRÆ.

Nemo potest in muro alieno sine servitute, fenestram construere, & aperire *l. Altius, Cod. de servitut.* ibi: *In pariete vero tuo si fenestram Julianus vi, vel clam fecisse convincatur, sumptibus suis opus tollere, & integrum parietem restituere compellitur.* Hoc præcipue locum habet in Ecclesia propter honestatem, & reverentiam illi debitam *Clement. 1. de sentent. excomm.* ibi: *Aut in eis factis fenestris,* ibidemque Butrius *in fine*, ubi quod temerarie agunt, qui construunt hujusmodi fenestras, & in illis audiunt divina; Sabell. *in select. canon. cap.3. num.119.* Barbosa *lib.1. Jur. Eccles. univers. cap.11. num. 28.* Pignatell. *tom.4. consult.129. num.1.* Unde S. Pius V. anno 1566. mandavit claudi omnes fenestras vicinorum, ex quibus haberi poterat prospectus in Ecclesias, ut refert Tusc. *de visitat. lib.1. cap.11. num.10.* in cujus sequelam Decret. suum edidit Card. Sabellius ejus Vicarius præcipiens omnibus has fenestras habentibus, quod deberent illas claudere, relatum a Quaranta *in summ. Bullar. verb. Reverentia Divinorum.* Pro cujus S. Pontificis Oraculi punctuali executione Sac. Congreg. Episcop. semper respondere solet, vel denegando facultatem fenestras aperiendi, vel mandando claudi illas, quæ de facto apertæ fuerunt. Cujus Sac. Congreg. multa Decreta referunt, & sequuntur Pignatell. *tom.4. consult. 129. a num.3. ad 9.* Nicol. *in Floscul. verb. Fenestra num.1.* Pacichel. *de distantiis cap.6. membr.4. num.28.* Barbosa *lib.1. Jur. Eccles. univers. cap.11. numer. 28.* Card. de Luca *de servitut. disc.16. num.2.* Monacell. *tom.1. tit.5. formul.8. num.14.* Ursaya *tom.4. part. 2. discept.13. a num.40.*, & signanter *in Nullius 11. Septembr. 1615., & in alia Nullius 5. Mart. 1619. in Casertana 8. Junii 1646. in Cosentina 13. Decemb. 1646. in Calven. 26. Septembr. 1652. in Veronen. 14. Junii 1655. in Alexanen. 14. Novemb. 1659. in Pisaurien. 3. Octobris 1692.* Quem sane rigorem non sine bonorum laude nostris temporibus inexorabiliter ad praxim reduxit tam *in Leodien. 7. Aug. 1705.* quando (effectu punctualiter subsecuto) injunxit Nuncio Coloniensi clausuram fenestræ apertæ in Ecclesia Carmelitarum, quam *in Ulixbonen. 5. Martii 1710.* Nolens exaudire præces primariæ Nobilitatis viri Comitis de Sousa pro simili gratia se exhibentis assignare capitale bismillium Cruciatorum Ecclesiæ, in qua prætendebat aperire fenestram; & novissime *Sac. Congreg. Visitationis Apostolicæ in Romana, fenestræ 25. Januar. 1717.* ut refert Ursaya *loc. cit. num. 95.*, qui *ibidem num.46.* refert sequens Decr. *Sac. Congregat. Episcopor. in Avellina Indulti 5. Julii 1719.* Ponente Card. Paracciano, in qua licet ageretur de petitione nedum insignis Benefactricis Antoniæ Spinolæ Principissæ Avellini, sed etiam Patronæ ejusdem Civitatis, ubi aderat Ecclesia Patrum Dominicanorum, qui eorum pariter humillimas preces porrigebant pro eadem gratia. Nihilominus dicta Sacra Congregatio Episcoporum gratiam restrinxit ad

ad vitam folius Oratricis per hæc præcifa verba: *Pro gratia quoad feneſtram cum duplici Crate ferrea, & ad vitam Oratricis tantum.* Vid. verb. *Eccleſia art.* 5. verb. *Porta*, & verb. *Proſpectus*.

7 Non ſunt permittendæ feneſtræ reſpicientes in Monaſteria Monialium, ut pluries declaravit Sac. Congreg. Epiſc. & ſignanter *in Mediolanen.* 5. *Mart.* 1602. ibi: *Non eſſe permittendas feneſtras reſpicientes Monaſterium, & ſtatim claudi debere ab Ordinario, & in*
8 *Licienſi* 28. *Febr.* 1605. in qua dixit, quod nullo modo debet eſſe proſpectus in Monaſteria Monialium; & *in Portugallen.* 16. *April.* 1605. in qua ſtatuit quod ne quidem a feneſtris Campanilis Eccleſiæ vicinæ poteſt haberi proſpectus in Monaſteria Monialium, ſed pleno muro tales feneſtræ debent obſtrui, ut in
9 *Aquilana* 31. *Julii* 1612. Debent obſtrui etiam feneſtræ illæ, quæ ſunt in Monaſterio Monialium, per quas videre poſſunt, ac videri, ut in *Parmenſi* 28. *Novembr.* 1636., ibi: *Doverſi murare a muro pieno alcune aperture con geloſie fatte nella faccia della Chieſa, per le quali potevano vedere, ed eſſere vedute.*
10 Nec debet permitti alicui ædificium tollere, ſi per illud haberetur proſpectus in Monaſterium, ut in *Interamnenſi* 15. *Maii* 1612. & *in Barenſi* 18. *Februar.*
11 1617. Immo ſunt demoliendæ manſiones conſtructæ in viculo intermedio, & claudendum eſt ambulacrum, quod a tecto imminet Monaſterio, eique prædominat, ut in *Aſſiſienſi* 11. *Jun.* 1653. Non obſtante qualibet appellatione, vel recurſu. ut in *Con-*
12 *verſanenſi* 8. *Auguſti ejuſd. anni* 1653. Feneſtræ, & quævis alia foramina Regularium ſpectantia in hortum, vel Clauſuram Monialium omnino claudenda ſunt; *Sacr. Congregat. Epiſcoporum, & Regularium, in Amelien.* 23. *Decembris* 1693., & *in*
13 *Neapolitana* 2. *Decembris* 1639. Feneſtræ Monialium tam altæ debent eſſe, ut ad lumen tantummodo ſerviant; *eadem Sac. Congreg. in una Civitatis*
14 *Caſtell.* 12. *Martii* 1601. Et 14. Et quando aliunde nequeant lumen habere, feneſtræ, quæ reſpiciunt in publicas vias, debent tubis muniri, & ita aptari, ut per ipſas nequeant Moniales videri, nec alioquin cum tranſeuntibus; *ead. Sacr. Congreg. in Teanen.* 16. *Octobr.* 1615. ibi: *Quando le ſtanze de' Monaſterj, che hanno le feneſtre in ſtrada, poſſino avere il lume altronde, le farete ad ogni modo murare, ma quando reſtaſſero cieche, ordinarete, che ſi mettano le trombe alle medeſime feneſtre, e ſi acconcino di maniera, che non ſi poſſa nè vedere, nè parlare con chi paſſa per la*
15 *via.* Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem, & correſpondentiam feneſtrarum Moniales poſſint videre vicinos, vel videri: *ead. Sac. Congregat. in*
16 *Neocaſtren.* 16. *Auguſti* 1594. Feneſtræ Communionis inſervire non debent pro Colloquutoriis Monialium, minuſque Confeſſionaria, exceptis Sacris functionibus ſolitis fieri ab Epiſcopis; *Sacr. Congreg. Epiſcop. in Encyclica Epiſtola ſub die* 30. *Octobr.*, &
17 3. *Decemb.* 1706. Feneſtræ Regularium quomodo, & quando claudi debeant, quando habent proſpectum in vicinas Ædes ſæcularium; *Sac. Congreg. Epiſcop. & Regul. in Camerinen. Feneſtrarum* 13. *Auguſti* 1717. Ponente Card. Scrattembac. Vide Urſay. *to.* 2.
18 *part.* 2. *diſcept.* 6. *per totam.* Feneſtrarum aperitioni quando locus ſit in Monaſteriis Monialium? *Sacr. Congreg. Epiſcop. in Neapolit.* 16. *Januar.* 1711. Ponente Card. Corſino. Vide Urſayam *tom.* 5. *part.* 2. *diſcept.* 5. *per tot.* Probibetur Monialibus ſub gravibus 19
pœnis uſus teleſcopii, ſive conſpicilli tubati longioris; *Sacr. Congreg. Epiſcop. in Anconit.* 1. *Octobr.* 1627.

Additiones ex aliena manu.

Nemini licet habere Feneſtras, ex quibus pateat 20
aſpectus in Monaſteria Monialium, ut firmat Auctor
n. 7. & *ſeq.* Cæterum hac cum diſtinctione eſt proce- 21
dendum. Si e conſpectu antiquæ domus novum Mo- 22
naſterium Monialium ſit conſtructum, non ſunt ſtatim claudendæ Feneſtræ domus illius, aut repagula ipſis apponenda. Sed remedium eſt adhibendum ex parte ſentientis minus præjudicium. Idque ſumma 23
ratione; quia nihil in hoc caſu imputari poteſt domino antiquæ domus. Idem eſt, & quidem ex ea- 24
dem ratione, ſi utrumque ædificium ſit antiquum, ſed ex innovatione aliqua facta a Monialibus, e feneſtris domus aſpectus pateat in Monaſterium. Sin autem e conſpectu Monaſterii Monialium domus antiqua ſit elevata, vel nova ſit conſtructa, ex cujus feneſtris pateat in Monaſterium aſpectus, non attento majori, vel minori præjudicio, ſemper adhibendum eſt remedium ex parte domus. Quod procedit, etiamſi bona fide innovatio illa facta ſit. Confer de his omnibus Rot. *in Romana Fabricæ ſuper reſervatis* 13. *Januar.* 1744. & 5. *Jun. ejuſd. anni, coram bo. me. Lana* ubi explicantur *deciſiones in Calagurritana Fabricæ* 11. *Febr.* 1729. & 4. *Jun.* 1731. *cor. Cl. mem. Millin.*

FERRAGOSTO.

Ferragoſto etymologia his verbis explicatur a Bernino *nell' Iſtoria di tutte l'Ereſie to.* 2. *ſæcul.* 6. *cap.* 13. *fol.* 138. *ſub Pelagio* 2. & ab Urſaya in *Miſcellaneo Sacro Profano Canonico, & Civili, part.* 2. *litt. F. num.* 19. E' fama, che alla Catena di Erode per Divina virtù, con Celeſte ſimpatia ſi congiungeſſe quella di Nerone, con cui fu legato il medeſimo S. Apoſtolo nel Carcere Mamertino, ſotto il Campidoglio di Roma, e che di ambedue ne diveniſſe una, inanellate, ed unite inſieme ſenza applicazione di umana induſtria; E come che la collocazione di queſte due Reliquie, e la dedicazione del loro Tempio ſucceſſe appunto nel primo giorno di Agoſto, volle il Pontefice S. Siſto, che regnava all'ora nel Pontificato Romano, (*1) con miglior augurio rendere celebre quel giorno, e quel meſe con la memoria di un tanto ſucceſſo, conſecrandolo alle Catene di S. Pietro, le quali ſi diſſero *li Ferri di Agoſto*, che tra noi, con più abbreviata, ma corrotta parola, diciamo *Ferragoſto*; (*2) E non ſenza gran miſtero parve che voleſſe Dio abbattere il faſto di Auguſto Imperatore con le Catene, e Ferri di S. Pietro, concioſſiacoſachè le Calende di Agoſto erano di già da prima dedicate dalla Gentilità alla felice ricordanza di quel Monarca, che in tal giorno era ſtato la prima volta dichiarato Con-

Console, aveva molti trionfi riportati, soggiogato l' Egitto, e terminata la lunga Iliade delle civili discordie. Onde per pubblico Decreto del Senato non più *Sextilis* fu denominato quel mese, ma *Augustus*. (*3) Aliis tamen hujusce nominis etymon e *Feriis Augusti*, quæ ab antiquis Romanis ineunte Sextili mense celebrabantur, placet desumere. (*4)

(*) *NOVISSIMA ADDITAMENTA.*

(*1) Fallitur Berninius. Quo tempore Sixus III. Pontificatum gerebat, nondum Vincula S. Petri Romam ab Eudoxia Augusta Theodosii II. uxore ad Eudoxiam filiam, & Valentiniani III. uxorem missa Hierosolymis fuerant. Leone M. Pontifice Eudoxia Romæ fuit, prodigiumque utriusque catenæ coeuntis verosimilius contigit; nec tamen a Leone ipso in Exquilinium S. Petri templum ab Eudoxia iterum excitatum sacra illa vincula illata sunt. Id factum a Pelagio, qui Eudoxianum hoc templum sacris ritibus dedicavit. Extat ea de re satis vetus inscriptio apud Gruterum *p*, 1174. *n*. 7. & Card. Thomasium *Tom*. 5. *oper*. *p*. 483., atque in illa hæc ad rem nostram leguntur.

Eudoxia quidem totum renovavit ibidem:
Pelagius rursus sacravit Papa beatus.
Corpora Sanctorum condens ibi Machabœorum.
Apposuit Petri pretiosa ligamina ferri,
Illustris mulier quæ detulit ab Hierusalem;
Et quibus est Petrus Neronis tempore vinctus.

Pelagius igitur vincula, quorum prodigium Leone Pontifice Romæ patratum, primo in Exquilino illo S. Petri Templo reposuit, cum alibi antea servata fuissent. Vide de tota hac re differentem Cl. P. Abbatem Monsacratum in egregia dissertatione de *Catenis S. Petri* Romæ 1750.

(*2) Berninianæ huic conjecturæ merito adversatur P. Carmeli ex Franciscanorum, quos *Minores Observantes* vocant, illustri Familia in præclaro opere inscripto: *Storia di varj costumi sacri, e profani dagli Antichi fino a noi pervenuti lib*. 11. *cap*. 10., ubi ait *p*. 176. *Si puo credere, non contraddico, che i Sommi Pontefici volessero forse far celebrare la Festa di S. Pietro in Vincula per togliere a' Cristiani l'occasione di celebrare la Festa profana in memoria di Cesare; ma che la formola di dire* ferrare Agosto, *dalle Catene di S. Piero sia nata, non mi par verisimile. E che sia vero*, il ferrare Agosto *non significa in nostra lingua far la Festa di S. Pietro in Vincula; ma bensì stare in allegrezza, ed in convito; la qual cosa certamente non ha risguardo alla festa sacra; ma alla profana in memoria di Augusto.*

(*3) Romani Senatus ea de re consultum extat apud Macrobium *Saturnal. lib*. 1. *c*. 12.

(*4) Atque ita omnino sentiendum cum eodem P. Carmeli; neque enim aliud nobis Italis esse potest *Ferragosto* quam *Feriatus Augustus*. Neque mirum est apud veteres quoque Christianos hasce ferias obtinuisse; non enim eodem quo ab Ethnicis modo a Christianis servabantur, sed solum in lætitiæ argumentum. (*)

FESTA, FESTIVITATES.

SUMMARIUM.

1 *Quæ nunc temporis sint Festa de præcepto.*
2 *An Episcopi valeant dies Festos indicere*, ad num. 3.
4 *Quid statutum in hodierna Ecclesiæ disciplina circa electionem Sanctorum in patronos*, ad num. 7.
8 *An Princeps Laicus possit instituere dies Festos, & quæ sint hac de re populorum officia ac jura* ad num. 11.
12 *Festa de præcepto an sint ab omnibus, & quomodo observanda, ac sanctificanda*, ad num. 16.
17 *Licentia laborandi, ac vendendi diebus Festis, an semper & a quibus requirenda*, ad num. 24.
25 *An Curia Laicalis sese immiscere queat super diebus Festis, & an possit impedire, quin Curia Ecclesiastica procedat ad mulctas contra exercentes opera servilia in diebus Festis sine licentia*, ad num. 27.
28 *Quænam pænæ sint imponendæ pro transgressione Festorum*, ad num. 30.
31 *Si causæ laborandi in die Festo veræ subsint, an teneatur Ordinarius licentiam dare, & an liceat unquam pro illa aliquid accipere*, ad num. 34.
35 *Ad quos spectet, præter Episcopum, super observatione Festorum dispensare.*
36 *Quid Concilium Tridentinum decernat circa dies Festos, quos Episcopi observandos proponunt*, ad n. 37.
38 *An Prælati Regulares possint, & cum quibus, super observatione Festorum dispensare*, ad num. 40.
41 *Festa mobilia in die Epiphaniæ a quo debeant publicari.*
42 *An Regulares dies Festos in suis Ecclesiis annuntiare prohibeantur, & an possint cogi ad eorum observantiam*, ad num. 43.
44 *Dies Festus Titularis qua conditione Monialibus celebrari permittatur.*
45 *An Festivitas alicujus Sancti cum majori pompa celebrari debeat in Ecclesia ejus nomini dicata.*
46 *An eadem die duo Ecclesiæ vicinæ idem Festum celebrare valeant.*
47 *An Festum S. Antonii de Padua possit ipso solemnitatis die celebrari tam a Patribus de corpore Observantiæ, quam a PP. Conventualibus*, ad num. 48.
49 *Quomodo, ubi opus sit, transferri debeant Festa Annuntiationis B. M. V., S. Joseph, & S. Mathiæ*, ad num. 54.
55 *Quo tempore, a quo Pontifice, & quibus de causis institutum sit Festum SS. Corporis Christi*, ad num. 70.
71 *Festorum aliquot notatur origo in Ecclesia*, ad num. 76.

77 *An*

1 FEsta, quæ nunc sunt sub præcepto, sunt sequentes; scilicet Dominicæ totius anni, Nativitas Domini Nostri Jesu Christi, Circumcisio, Epiphania, Resurrectio cum duabus sequentibus diebus, Ascensio, Pentecostes cum duabus sequentibus, Sanctissima Trinitas, Solemnitas Corporis Christi, Inventio S. Crucis, Festivitates B. M. Virginis, ut Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, Nativitatis (& Conceptionis, ex Decreto Clementis XI. edito *6. Decembris* 1708. incipien. *Commissi Nobis*) Dedicatio S. Michaelis Archangeli, Nativitas S. Joannis Baptistæ, Festa SS. Petri, & Pauli, S. Andreæ, S. Jacobi, S. Joannis, S. Thomæ, Sanctorum Philippi, & Jacobi, Sancti Bartholomæi, S. Mathæi, Sanctorum Simonis, & Judæ, & S. Mathiæ Apostolorum. Item Festa S. Stephani Prothomartyris, Sanctorum Innocentium, Sancti Laurentii Martyris, Sancti Silvestri Papæ, Sancti Joseph Sponsi B. M. V., Sanctæ Annæ Matris B. M. V., & Omnium Sanctorum, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque Regno, sive Provincia, & alterius pariter principalioris in quacumque Civitate, Oppido, vel Pago, ubi hos Patronos haberi, & venerari contigerit; Urban. VIII. Constitut. incip. *Universa* §.2.

2 Episcopi licet de jure communi *in cap.1. dist.3. de consecrat. & in cap. Conquestus, de feriis,* valeant in propria Diœcesi, vocato Clero, & Populo dies Festos indicere, Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.3. allegat.105. num.36.* cum multis ibi citatis, Pignatell. *tom.4. consult.*184. Hodie tamen, quamvis talis potestas non sit ablata, nihilominus ab indictione sub præcepto novorum Festorum debent abstinere, prout illos monuit Urbanus VIII. in cit. Constitut. incip. *Universa §.3.* ibi: *Ne autem dies Festos a Locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut Populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, iidem Ordinarii in Domino moneantur, ut ad Ecclesiastica n ubique servandam æqualitatem, de cetero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præcepto novorum Festorum studeant ab-*
3 *stinere.* Hinc promissiones, & vota, quæ frequenter fieri solent ab Universitatibus servandi sub præcepto Festum alicujus Sancti, ac jejunandi in Vigilia, non obligant Populum, qui tamen potest sponte promissa servare, & nullus est pœnis cogendus, ut illa die abstineat ab operibus servilibus, Barbosa *in Collect. decis. Apostolicar.* verb. *Festum in communi, num.*8. ubi affert Decretum *Sac. Congreg. Rit. in Brundisina Massagnæ* 21. *Augusti* 1604. Monacell. *par.2. tit.13. formul.1. nu.15.* ubi testatur se vidisse, plures supplices Libellos hac in re Sacræ Congreg. Rit. porrectos pro confirmatione hujusmodi promissionum, & Votorum fuisse rejectos, & præcise *in Urbevetana 6. Octob. 1696. in Messanen. loci Milazzi 25. Januarii, & in Alessanen. Terræ Corsani 6. Septemb.* 1698.

Hic juvat afferre Decretum super electione Sanctorum in Patronos a Sacra Rit. Congregatione de Ordine S. D. N. Urbani VIII. emanatum die 23. Martii 1630. „ Sacra Rituum Congregatio, annuente Sanctissimo D. N., in electione Patronorum mandavit „ infrascripta in posterum servari debere, declarans „ quod aliter facta electio nulla sit ipso Jure. 4

„ Primo, quod eligi possint in Patronos ii solum, „ qui ab Ecclesia universali titulo Sanctorum coluntur, non autem Beatificatorum duntaxat.

„ Secundo, quod de Patrono Civitatis electio fieri debeat per secreta suffragia a populo, mediante „ consilio Generali illius Civitatis, vel Loci, non „ autem ab Officialibus solum, & quod accedere debeat consensus Episcopi, & Cleri illius Loci. Idemque servari debeat in Patrono Regni, qui pariter „ eligi debeat per secreta suffragia a populo, singularum Civitatum Provinciæ; Et quod Repræsentantibus Regnum, Civitatem, vel Provinciam nulla competat facultas eligendi Patronos, nisi ad hoc „ habeant speciale mandatum, & ulterius interveniat consensus Episcopi, & Cleri dictarum Civitatum.

„ Tertio, quod causæ electionis novorum Patronorum debeant in Sacra Congregatione deduci, & „ ab ea examinari, ac demum causa cognita ab eadem Congregatione approbari, & confirmari.

„ Et ne præmissorum ignorantia ullo umquam „ tempore possit allegari, eadem Sacra Rituum Congregatio supradictum Decretum imprimi, & publicari mandavit.

Hoc decretum licet irritet electiones postea factas, non irritat tamen electiones Patronorum jam antea celebratas, ut respondit *Sacra Rit. Cong. in Trojanensi, Patronatus 15. Junii 1633. & in Pampilonensi Patronatus S. Francisci Xaverii,* in qua fuit approbata electio facta in Comitiis Regni Navarræ: Quæ resolutio tamquam juridica fuit per Rotam, proponente Reverendissimo Decano, approbata, considerato solum quod ad evitandum præjudicium electionis antiquissimæ S. Firmini, debeat uterque tamquam Patronus coli, quod certo præsupponit validitatem electionis. Et in *Neapolitana Patronatus ejusdem S. Francisci sub die 15. Septembris 1656.*, & in terminis electionis Patroni, qui ab Ecclesia universali titulo Sancti non celebratur, post dictum Decretum fuit observatum in admissione Beati pro tunc & nunc Sancti Jacobi de Marchia, cujus electio *anno* 1620. atque adeo ante Decretum editum, celebrata fuit, & deinde *anno* 1647. admissa, & solemni repositione Statuæ in Thesaurum Neapolitanum comprobata. Quoad electiones ex post factas, & faciendas est in viridi observantia, nam recurrentibus Universitatibus ad Sacram Cong. Rit. pro approbatione electionis in Patronum alicujus Sancti, si preces dictis requisitis sunt destitutæ, rescribi solet: *Doceant de servato decreto Urbani VIII.* prout non semel se vidisse testatur Monacell. *part. 2. tit.16. formul. 10. num. 11.* vel *pro concessione* 5 6

cessione servata, *forma decreti Urbani VIII.* Aliis vero Universitatibus, quæ in electione requisita talis decreti observarunt, & locus non est celebris notæ, conceditur approbatio cum clausula: *Dummodo alium principalem Patronum, seu Protectorem non habeant*, & in una *Mazzarien. 30. Martii 1697. pro Universitate Castri Veterani*, & in alia *Lyciensi 11. Julii* 1687.
7 *pro universitate Terræ Monteroni*. Unde hic est advertendum quod in hujusmodi Patronorum electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi, tamquam de præcepto, etiamsi ab Ecclesia universali sub tali ritu non colatur, nam has promissiones, & Vota Sacra Congregatio non admittit, nec approbat, sed rejicit, & tantum ex devotione servari posse concedit, ut respondit *in Theatina 15. Martii 1694.* pro Clero, & populo nonnullorum Oppidorum, & sæpe alibi, ut patet supra *n.* 3.
8 Nullus Princeps Laicus, & nulla Potestas Sæcularis potest instituere, vel indicere dies Festos, seu præcipere observationem alicujus diei Festi. Sic expresse declaravit Innocentius X. 6. Octobris 1653. per suas litteras in forma Brevis, ut sequitur.

INNOCENTIUS PAPA X. &c.

CUm nuper ad notitiam nostram non sine gravi animi nostri molestia pervenerit, quod dilecti Filii Senatus Mediolani per litteras circulares datas die 20. Junii proxime præteriti, & dilectus Filius nobilis vir modernus Gubernator Status Mediolani, per Edictum publicum publicatum die 30. ejusdem mensis Junii mandaverint observari diem Festum S. Dominici die 4. mensis Augusti cujuslibet anni in toto illo Statu, præcipientes, ut Populi, & subditi illius status abstineant ab operibus servilibus, & artifices tabernas, & apothecas clausas teneant, prout servatur ceteris diebus Festis ex præcepto, & ulterius in Edicto prædicto exprimatur festivitatem esse celebrandam cum omni devotione, ac pietate Christiana: Nos, quibus universalis Ecclesiæ regimen a Domino commissum est, considerantes quam perniciosum auctoritati Ecclesiasticæ id esse possit, cum principes Laici, quos in rebus Ecclesiæ obsequendi potius tenet necessitas, quam auctoritas imperandi, non habeant facultatem imperandi dies Festos, in honorem Sanctorum; de Venerabilium Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium sacris ritibus Præpositorum, quibus hoc negotium discutiendum commisimus, consilio, prædictas litteras, & Edictum emanatum auctoritate Laicali super observatione prædictæ Festivitatis S. Dominici, fuisse, & esse omnino nulla, nulliusque roboris, & momenti, nec aliquo modo servanda Apostolica Auctoritate tenore præsentium declaramus. Sicque, & non aliter in præmissis per quoscumque judices ordinarios, & delegatos, etim causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, & quosvis alios quacumque auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. In contrarium facientibus &c. Non obstantibus quibuscumque.

Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus nostri anno decimo.

Festum novum non potest cogi populus servare, 9
nisi sit indictum ab Ecclesia, & si novum institui petitur, supplicet populus, *Sac. Cong. Rit. in Pacen.*
20. *Aprilis* 1602. Festa nova de præcepto servanda 10
non possunt institui invito populo. *Sacr. Congr. Rit. in Brundusina 2. Martii 1602. & in Hispalen. 21. Au-*
gusti 1604. Festa Sanctorum, quæ de præcepto non 11
servantur, si populus sponte voluerit observare, non est prohibendus, sed nullus est sub pœna cogendus, ut illa die ab operibus abstineat; *Sacr. Congreg. Rit. in Brundusina Massagnæ 21. Augusti* 1604.
Festa de præcepto sunt inviolabiliter ab omnibus ob- 12
servanda, & sanctificanda; *Exod.* 34. ibi: *Sex diebus operaberis, & die septimo cessabis arare, & metere*; *c. Licet, de Feriis, c. Unic. de Reliquiis, & venerat. in 6.* Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* & ead. *sess.* 25. *de reform. in fine de delectu ciborum, jejuniis, & diebus Festis* S. Pius V. Constit. incip. *Cum primum.*
Urbanus VIII. Const. incip. *Universa*. Festa sancti- 13
ficare est in illa die non laborare, sed Hymnis, & Canticis vacare. Concil. Coloniens. 2. *part.* 9. *cap.* 9.
Neque a Festorum observantia excusat prætextus 14
contrariæ consuetudinis, quia consuetudo mala inveterata quanto diuturnior tanto periculosior; *cap. Schisma 24. quæst. 1. & cap. cum tanto 11. de consuetudine*, ibi: *Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, & ideo Mercatores Barchinonenses, qui sub clypeo assertæ consuetudinis prætendebant retinere apertas Apothecas diebus Festis, & in illis vendere merces, & necessitatem (ratione loci) vendendi, per testes, & legitimam consuetudinem auctoritate DD. reddere conabantur, fuerunt a Sac. Congregatione Concilii (in qua causam proponere curarunt) *sub die* 14. *Maii* 1679. rejecti, & rescriptum non licere: & cum non aquiescerent, reproposita eorum instantia 21. *Martii* 1692. iterum repulsi fuere, & injunctum, ut amplius non audirentur, *lib.* 33. *decret. fol.* 87. Propter 15
necessitatem tamen, & causam pietatis, & circa res, quæ facile pereunt, potest in diebus Festis laborari, *cap. Licet, de Feriis*. Concil. Toletan. 22. *cap.* 7. ut pluries decrevit *Sacr. Cong. Rit.* & signanter *in Ravennaten. 9. Novembris* 1600. *in Ulixbonen. 30. Martii 1621. & Sacr. Congreg. Concil.* teste Quaranta in *summa Bullar.* verb. *Dies Festus* & Piasec. *in praxi Episcop. part. 2. c. 3. n. 25.* & sic etiam S. Pius V. Constit. incip. *Cum primum.*
Ut autem sciatur quæ diebus Festis fieri liceant, 16
vel non, dantur hic novissimæ dispositiones emanatæ sub Clemente XI. & Benedicto XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA.

Jussu Clemen. Pp. XI. ad Archiepiscopos, & Episco- 17
pos Romandiolæ, ac Provinciæ Urbinatis, nec non ad D. Cardinalem Abbatem Commendatarium Abbatiæ Nonantulanæ jussu Summi Pontificis conscripta, qua Festorum dierum sanctificatio, ac irrepentium abusuum extirpatio illis impense commendatur.

Essendo che la Santità di N. Signore sempre più coltivi nel suo cuore la sollecitudine, che nelli giorni-

ni Festivi dedicati specialmente al culto di Dio, si esercitino li Fedeli nell'assistenza a'Divini Offizj, ed opere di pietà, e siccome in essi è ingiunto dalle sacre pagine l'astinenza dall'opere servili, così maggiormente devesi ciascuno astenere dall'esercizio, ed applicazione ad atti vani, ed inonesti; Onde nella Lettera circolare spedita nell'anno 1701. primo del Suo Pontificato giudicò essere delle prime cure del suo Appostolico Ministero ricordare agli Ordinarj il procurare l'Osservanza delle Feste con ingiungere, che si celebrino con modestia, e divozione, e senza spettacoli, e profanità vietate dalli Sacri Canoni; Ora essendo giunto alle sue orecchie, che per avere più concorso di Popolo, che nei giorni festivi si suole radunare nelle Città, e Luoghi, si pratichino nei detti giorni Spettacoli d' Istrioni, Ciarlatani, maschere, e simili voluttuosi, e vani trattenimenti; Per tanto la Santità sua m' ha imposto, che io ecciti seriamente il zelo pastorale di V. S., come con questa eseguisco, a porgere rimedj a simili abusi, quando vi siano, e che onninamente con la sua autorità ordinaria, e con le pene dovute proibisca, che nelli giorni festivi non si faccino maschere nè spettacoli, e radunazione d' Istrioni, Ciarlatani, Saltimbanchi, e simili, anche con pretesto di solamente vendere, e distribuire medicamenti; e dove per l'uso tollerato si faccino in giorni di festa, nè si possa altrimente, e con prudenza, e soavità ovviare, almeno proibisca, che le cose espresse non seguano la mattina, ma dopo li Divini Offizj, e Vespero, e che detti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi non usino parole, e gesti osceni, o distribuischino simili canzoni, nè che segua avanti, o vicino le Chiese, e Monasteri di Monache, o Conservatorj di Zitelle. Non dubito che V. S. con tutta prontezza si conformerà al Zelo di S. B. invigilando con tutta attenzione a quanto se le ingiunge ec.

„ *Roma* 11. *Gennaro* 1719.

G. D. Card. Paracciani Prefetto.

V. Arciv. di Damasco Segretario.

EPISTOLA ENCYCLICA.

Jussu ejusd. Summi Pontificis ad universos ditionis Ecclesiasticæ Archiepiscopos, & Episcopos conscripta, qua Monita alias data quoad Festorum dierum sanctificationem, & invectorum abusuum extirpationem instaurantur, eorumque executio ipsis enixe commendatur.

La Santità di Nostro Signore eccitata dal debito del suo Appostolico Ministero sino da'primi mesi del suo Pontificato per fare a tutti palese quanto avesse a cuore la pontuale Osservanza, e santificazione delle Feste, con lettera spedita da questa Sacra Congregazione in data delli 30. Luglio 1701. fe strettamente inculcare a' Vescovi di dovere con tutta la maggior attenzione procurare, che li giorni delle medesime Feste da' Fedeli commessi alla loro cura veramente si santificassero, con impiegarli nel culto di Dio, nell' assistenza a' Divini Officj, nell' ascoltar la Divina parola, e in altri esercizj, e opere di pietà, dovendosi per tal cagione astenere dall' opere servili, e molto più da' divertimenti vani, e scandalosi. L' istesso ricordo per ordine della Santità Sua fu rinnovato a' detti Vescovi con altra lettera della medesima Sagra Congregazione in data delli 16. Marzo 1703. §. Secondo vuole ec. Susseguentemente avendo Sua Beatitudine considerato, che nel tempo del Carnovale si moltiplicano le occasioni de' mentovati divertimenti troppo ripugnanti alla Santità delle feste, con altra lettera similmente circolare delli 11. Gennajo 1716. fe insinuare a' medesimi Vescovi di proibire ne' sudetti giorni di Festa assolutamente, se fosse possibile, le Maschere di qualsivoglia sorte, come anco li spettacoli, radunanze d' Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi, ancorchè questi si valessero del pretesto di voler solo dare qualche divertimento al Popolo, per più facilmente vendere, e distribuire li loro medicamenti. Quando poi per la lunga tolleranza avutasi di simili abusi, eziandio ne' giorni Festivi, non si fosse giudicato opportuno di farne per detti giorni un' assoluta, e generale proibizione, come la Santità Sua avrebbe desiderato, dovessero almeno onninamente, e strettamente ordinare, che in quei giorni tanto le Maschere, quanto le altre accennate azioni, non si facessero mai la mattina, ma solo potessero tollerarsi dopo pranzo, cioè dopo finiti li Vesperi, e altri Officj Divini, come parimente dovessero invigilare, che in qualsivoglia tempo da' suddetti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi si osservasse la dovuta modestia, nè si usassero parole, atti, e gesti osceni, anzi nè pure si distribuissero Canzoni simili; nè mai le accennate, o altre somiglianti azioni si permettessero in tali vicinanze delle Chiese, o Monasterj di Monache, o Conservatorj di Zitelle, che o dall' une, o dall'altre potessero udirsi li suoni, o altri strepiti carnevaleschi.

Non ostanti però gli accennati Ordini dati replicatamente, come si è detto, essendo pervenuto a notizia di Nostro Signore, che li medesimi in alcuni luoghi dello Stato Ecclesiastico siano poco osservati, nè dubitando la Santità Sua, che da tale inosservanza siano provenuti, e provenghino quei flagelli, co' quali il Signore Iddio ci ha percossi, e ci percuote, anzi giustamente temendo, che dall' istesso fonte possino derivarne altri più gravi, che ci minaccia, come lo stesso Dio se ne dichiarò in Ezechiele: *Sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos, & consumerem eos*, mi ha perciò strettamente comandato la Santità Sua, che io ecciti di nuovo l' attenzione, e zelo di V. S. come faccio, a invigilare dal canto suo, che pontualmente, e intieramente venga osservato tutto ciò, che si contiene nella suddetta lettera circolare, e che inoltre le notifichi, come parimente faccio, esser sua mente, che in niuna maniera, e in niun tempo sia permesso alli Ciarlatani, Saltimbanchi, e Istrioni di far recite, commedie, o Rappresentazioni, nelle quali operino, recitino, cantino, o comparischino Donne, ancorchè mascherate; Scrivendosi perciò dalla Segretaria di Stato alli Signori Legati, e dalla Sagra Consulta alli Governatori dello stato Ecclesiastico, che debbano onninamente tutto ciò proibire sotto gravi pene. Non dubito, che ella sia per conformarsi pienamente, ed esattamente alle rette, e sante determinazioni del Sommo Pontefice, come ben richiede quell' efficacia, con cui

cui per ordine della Santità sua se le ne ingiunge l'esecuzione. E auguro a V.S. dal Signor Iddio ogni maggiore felicità.

Roma 4. Gennaro 1721.

G. D. Card. Paracciani Prefetto.

V. Arciv. di Damasco Segretario.

18 Sub Benedicto vero XIII. promulgatum fuit sequens edictum.

Editto, per l'osservanza delle Feste.

Prospero del titolo di San Callisto della S. R. C. Prete Card. Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale ec.

I. AVendo la Santità di Nostro Signore opportunamente provisto fino dal principio del suo Pontificato, che le Funzioni Ecclesiastiche si facciano con quella divozione, e decoro, che si conviene, e considerando col suo Pastoral zelo, che appartiene anche principalmente al culto divino la Santificazione delle Feste, per il rispetto dovuto alla Maestà Divina, che le ha istituite, e riservate alla sua venerazione, e che i peccati particolarmente pubblici dei Profanatori, e Trasgressori di esse sogliono maggiormente provocare li castighi di Dio, siccome l'attestano le Divine Scritture, e lo dimostrano gli avvenimenti seguiti in diversi tempi: Onde per togliere alcuni abusi, e corruttele insorte nell'Osservanza delle medesime in quest' Alma Città; inerendo Sua Beatitudine alla disposizione de' Sacri Canoni, ai Decreti del Sacro Concilio di Trento, ed alle Costituzioni Appostoliche della San. mem. di Pio V. che incomincia *Cum primum Apostolatus*, e di Urbano VIII. che incomincia *Universa*, ed agli Editti altre volte emanati da' Sommi Pontefici suoi Predecessori, particolarmente della San. mem. di Clemente IX. sotto li 12. Luglio 1668. e della San. mem. di Clemente XI. li 8. Febbrajo, e 25. Maggio 1703. ricorda primieramente a tutti i Fedeli l'obbligo di santificarle imposto dalla Divina Legge sotto precetto di peccato mortale. Indi ordina, e comanda a ciascheduna Persona di qualsivoglia stato, grado, e condizione, che nei giorni Festivi di precetto, non ardisca lavorare, vendere, aprir Botteghe, far mercati, ed altri negozj profani, ed illeciti in detti giorni, come anche qualunque opera servile, sotto pena, oltre la perdita delle Robe, e merci, che si venderanno, contratteranno, o porteranno, di carcere, ed altre pene pecuniarie, e corporali ad arbitrio nostro, per le quali pene dovranno esser tenuti li Padroni, o Maestri per li Garzoni, li Padri di Famiglia per li Figliuoli, ed i Capi di Casa per li Servitori.

II. Di più espressamente proibisce Sua Beatitudine a tutti i Padroni, ed Affituarj di Casali, Vigne, ed altri Territorj, di far lavorare in giorni di Festa i Lavoranti di Campagna sotto le medesime pene, le quali si eseguiranno contro di loro, e de' loro Contadini irremissibilmente, ed in caso di necessità di vendemmia e raccolta, gli si concederà *gratis* da Noi, o dal Nostro Vicegerente licenza proporzionata al bisogno.

III. E perchè la dovuta Osservanza non venghi a rilasciarsi, sotto pretesto delle cose necessarie al vitto, ed uso quotidiano, ed agl' Infermi, e Convalescenti, sarà a piedi di questo annotato tutto quello, che per tal causa si tollera, dichiarando che tutto il rimanente resta proibito, e col presente Editto si rivocano tutte le licenze, che da qualunque persona fossero state concesse nel particolare dell' Osservanza delle Feste, però occorrendo precisa necessità, o motivo di pietà, si concederà parimente *gratis* la licenza da Noi, o dal nostro Vicegerente.

IV. In tanto Sua Beatitudine per maggiormente avvertire il Popolo del detto obbligo di osservare le Feste, incarica alli PP. Predicatori *pro tempore*, alli RR. Parochi, e Confessori tutti d' inculcare frequentemente a' Fedeli, quanto importi al vivere Cristiano, alla salute delle Anime, e quanto sia opportuna, per placare lo sdegno della Maestà divina, la Santificazione delle Feste, la quale non solo consiste in astenersi dall' opere servili, ma anche nell' impiegare quel Sacro tempo fruttuosamente, con assistere divotamente alla Santa Messa, e far altri esercizj di pietà Cristiana in Ringraziamento de' Benefizj ricevuti, e che continuamente si ricevono dall'Altissimo, e per implorare dal medesimo gli ajuti necessarj alla salute eterna; E quei che sono ignoranti de' Misterj della Santa Fede, devono in detti giorni intervenire anche alla Dottrina Christiana per essere istruiti; incaricando gravemente di quest' obbligo la Coscienza de' Padri di Famiglia, de' Capi di Casa, Padroni di Botteghe ec. acciò faccino istruire quelli, che sono raccomandati alla loro Cura, delli quali perciò dovranno render stretto conto al Tribunale di Dio.

Quel che si tollera nelli giorni di Festa.

1. A Mercanti, Librari, Setaroli, ed Artisti, Berrettari, Coronari, Medagliari, Regattieri, ed altre Professioni ed Arti di cose non comestibili in evento, che l'ingresso alla Casa sia per la Bottega, si tollera, che possano solamente aprire e serrare la Porta, e tener lo Sportello aperto, cioè quello di sopra per ricever il lume, purchè non lavorino nè vendino. Quelli che tengono la Casa separata dalla Bottega, o benchè unita, ma con Porta distinta, tenghino sempre serrato anche lo Sportello, nè vendino, ed avvertano particolarmente li Mercanti di non angariare li loro Giovani in detti giorni.

2. A Speziali, che possino dare le Medicine ogni giorno, ed ogni ora, purchè non tenghino l' Insegna di fuori, e tenghino aperta la Porta tanto, che basti a vedere.

3. A Macellari, Caprettari, e Salcicciari, se averanno Botteghe, vendino dentro di quelle, e tanto loro, quanto quelli che hanno Botteghe tenghino le tende, le quali coprano il Banco del Macello in modo che le Carni non si vedano.

4. A Pescivendoli, che possino vendere il Pesce, e portarlo ancora alle Poste, e venderlo per Roma.

5. A Pizzicaroli, Fruttaroli, Erbaroli, e Melangolari, che vendino dentro le Botteghe con l' uscio solamente aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

6. A Contadini, Vignaroli, Ortolani, e simili, che

che vengono a vendere Frutti, o Erbaggi ancora con Bestie, non si dia molestia alcuna.

7. Alli Rivenditori di Frutti, Erbaggi, ed Agrumi, si tollera, che possino venderli per le strade o per se stessi, o con Bestie. Ma stando fermi non li tenghino sopra Banchi d' alcuna sorte, nè gridino, il che s' intende proibito a tutti quelli, a' quali in luogo fermo si permette di vendere qualunque cosa ne' giorni di Festa.

8. A Pollaroli, che vendino dentro le loro Botteghe senza tenere in mostra Gabbia, nè altra cosa, e bisognando loro per necessità de' Polli, di tenere la Porta aperta, siano obbligati a mettere la tenda, che copra la Porta.

9. Li Fornari non si molestino per tre ore dopo la levata del Sole: E li Molinari dalle 20. ore fino alla sera, in conformità del rescritto della San.mem.d'Innocenzo XII. sotto li 29. di Luglio 1693.

10. A Ciambellari, che possino vendere dopo le prime Messe, purchè non tenghino Tavola, ma solamente un Canestro in Collo, o in terra lontano dalle Chiese, ed il medesimo si tollera a quelli, che vendono Confortini.

11. I Pelapiedi, e Tripparoli possino dopo aver udita la Messa andar vendendo per Roma fino a mezzo giorno, e questo si tollera per esser cosa, che si adopra la mattina.

12. Il medesimo si permette a coloro, che vendono i Latticini freschi, ed alli Contadini, che portano di fuori Formaggi, Salami, Presciutti, e simili, che possino andarli vendendo per Roma, o tenerli per le Piazze nelle Ceste in terra senza Banco d' alcuna sorte.

13. Li Contadini, che vengono di fuori a vendere Grani, Biade, ed altre cose simili, potranno posarli in terra, e venderli, purchè si facci senza gridare.

14. Ad Osti, e Pasticcieri, che possino tener l'uscio aperto, dare da mangiare, e vendere, purchè tenghino le mostre coperte in modo, che dalle strade non si vedino quelli, che stanno a mangiare. Il medesimo si permette a Magazzinieri di vino, e Bettolieri.

15. I Barbieri potranno solamente in caso di necessità medicar Feriti, ed altri mali, e non altro, purchè ciò faccino a Bottega serrata, e con lo Sportello aperto, o colle tende all' Invetriata..

16. A Sarti, che possino rendere li lavori finiti colla Bottega serrata, tenendo lo Sportello aperto, ed il medesimo si permette a' Berrettari.

17. A Calzolari, che possino calzare le scarpe fatte dentro le Botteghe, tenendo solamente lo sportello aperto.

18. Alli Collarari il poter restituir collari, manichini di già inamidati, o biancheria di già imbiancata, tenendo lo sportello della Porta solamente aperto.

19. All' Artebianca il vendere robe comestibili a minuto, ed anche Carbone, e Fascine, con lo sportello della Porta solamente aperto.

20. Alli Fienaroli si tollera il poter tagliare, o falciare, raccogliere, ed ammucchiare il fieno, ed anche di rimetterlo fuori della Città in luogo sicuro, ma non già di trasportarlo dentro Roma.

21. Alli Cacciatori, Uccellatori, e loro Garzoni il vendere qualsivoglia sorte di carne di Caccia, ed Uccellami, tanto andando per Roma, come stando fermi in luoghi particolari.

22. Alli Orzaroli il poter vendere a minuto, a Porta chiusa, e col solo sportello aperto.

23. A quelli, che vendono Carbone, e Fascine a minuto si tollera l' istessa abilità.

24. A quelli, che vendono Acqua acetosa, Acqua-santa, o simili, portarli per Roma, e vendere ancora con bestie.

25. Parimente si tollerano quelli, che nell' Estate vanno vendendo per Roma Acque rinfrescative, o che le vendono nelle Botteghe, e con la sola Porta aperta.

26. Avvertendo, che tanto alli sudetti Ciambellari, come alli Venditori di Confortini, di Frutti, di Caccie, Erbaggi, Agrumi, Acque rinfrescative, ed altre cose, che si portano a vendere per la Città, che per la sudetta tolleranza, non si permette loro il poter appoggiarsi, o fermarsi a vendere sopra muri, scalinate, muriccioli, cimiterj, e sottoportici d' alcuna Chiesa.

27. Li Ferracavalli dopo le Messe non s' impediscono di ferrar Cavalli, ed altre bestie, purchè non lavorino nella Fucina.

28. Li Ferrari, ed Arrotatori dopo le prime Messe potranno dare a' Contadini li ferri appartenenti alla Campagna, purchè ciò faccino tenendo solamente lo sportello aperto. E per tutto il mese di Giugno si tollera alli medesimi il poter arrotare, ribattere, ed accomodare le Falci, ed altri istromenti spettanti alla mietitura.

29. Li Contadini, e Vetturali, che hanno portato in Roma Grani, o Biade ed altri frutti, potranno ritornarsene con i loro Animali, dopo che avranno udita la Messa. Il simile dovranno fare coloro, che partono da Roma per portar robe a' Casali, o Precoi, concedendosi solamente a questi, ed alli sopradetti che riportino robe mangiative per servizio, e bisogno proprio, e delle loro genti, ed il medesimo si permette a' Vignaroli, che ritornano alle Vigne, e Case loro.

30. L' Acquavita essendo cosa, che si adopra solamente la mattina, si permette che si venda la mattina fino a due ore avanti mezzo giorno, e non più.

31. Li Commedianti, Saltimbanchi, Ciarlatani, Scrimatori, Ballarini, Saltatori, Ciechi, o altri Cantatori di Canzoni, o Istorie, eziandio di Divozione, non possino esercitar detti atti, nè fare Circoli, nè con quelli rivendere acque, rimedj, o altra cosa.

32. Non si spandino su le piazze, o altrove, nè si portino per Roma Stracci, Panni, Cappelli, Armi, Ferramenti, o cose simili per vendere.

33. Gli Ebrei tenghino le loro Botteghe serrate, non lavorino in pubblico, non vendino, nè prestino cosa alcuna a' Cristiani, nè portino fardelli sotto, nè altre robe di sorte veruna.

34. Si proibisce giocare etiam a giuochi leciti appresso le Chiese, e Monasterj di Monache.

35. Li Semplicisti, e distillatori possino vendere, come li Speziali, cioè, purchè non tenghino l'Insegna, nè cosa alcuna in mostra, o colla porta mezz' aperta in modo, che basti a vedere, però senza manipolare.

36. Li Lattaroli potranno vendere la mattina sola-

mente, però dentro le Botteghe, con mezz' uscio solamente aperto, nè tener in mostra cosa alcuna.

37. Li Caprari, e Gioncatari potranno vendere il latte, e latticini rispettivamente in conformità della tolleranza 12. posta nel primo Editto, e secondo il solito.

38. Li Fornari, e Vermicellari potranno vendere tutto il giorno il Pane, e le Paste, però dentro le Botteghe, con l'uscio solamente mezz' aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

39. Li Vaccinari secondo il rescritto della San.mem. di Urbano VIII. sotto li 26. Maggio 1629. potranno, per evitare ogni pericolo d'infezione, trasportar le pelli dalli Macelli alla Dogana, indi al Fiume per lavarle, se sono d'Agnelli, e poi alle Concie; così anche li Stringari, con farci il lavoro puramente necessario, e che non patisce dilazione secondo le dichiarazioni notificate alli medesimi in un foglio a parte, tenendo però le Botteghe continuamente serrate; ed il detto trasporto solo se li permette nella seconda Festa un'ora avanti mezzo giorno, quando sono due Feste unite, e nel Sabbato all' istess' ora, se occorre in detto giorno Festa di precetto. E li Cordari per la medesima causa potranno pigliare dalli Macelli gl'intestini degli Animali, lavarli nel Fiume, e portarli in Bottega, però dalle 21. ora fino alla sera.

40. Li Cartari potranno cavar fuori ne' soliti Vicoli le carte pergamene senza però farci lavoro alcuno, ma solo per asciuttarle.

41. Li Copisti si tollerano per copiare solamente le scritture necessarie alli Tribunali per l'istesso, o seguente giorno, però tenendo chiusa tutta la Porta colli sportelli di vetro, ovvero con tele, o in altro modo, che non siano visti, e per la medesima ragione si tollera allo Stampatore Camerale per le scritture necessarie come sopra, e per li Bandi, che non patiscono dilazione.

42. Gli Osti potranno nel modo, che se l'è insinuato, trasportare dalle Grotte il vino secondo il solito, però dal primo di Maggio per tutto Ottobre.

43. Gli Orzaroli secondo la tolleranza 22. son tollerati per vendere a minuto, ed a porta chiusa, però in cambio dello sportello, se li permette di tenere mezza porta aperta.

44. Quelli, che portano Erba per li Cavalli, ed altri Animali, potranno ciò fare senza però lasciare la Santa Messa, il che anche s'incarica a tutti li sudetti, ed altri Venditori, Bottegari, ed Artisti compresi nelle tolleranze espresse di sopra.

E perchè nel cap. *Licet, de Feriis* tutte le dette tolleranze non devono permettersi *in majoribus Anni solemnitatibus*, quali sono secondo la Glossa le Feste di Natale, Pasqua, Ascensione, Pentecoste, ed Epifania, ne' quali giorni solo si permette alli Speziali, e Caprari la mattina per conto degl' Infermi, ed alli Fornari di vendere il Pane, e dopo il mezzo giorno alli Osti, Macellari, Fruttaroli, Erbaroli, Pollaroli.

Per ultimo incarichiamo d'Ordine di N. S. alli Capinotari, Speziali, ed a tutti li Padroni di Botteghe, li quali sono tollerati di vendere, o di operare ne' giorni di Festa, non solo di procurare, che i loro Giovani, o Garzoni rispettivamente vadino a sentire la Santa Messa, ma anche concederli qualche spazio di tempo, per fare le loro Divozioni, e per assistere alla Dottrina Cristiana, o alla Predica, mandando or l'uno, or l'altro a vicenda, acciò tutti siano pienamente istruiti nelle cose necessarie per la salute eterna.

Avverta ciascheduno puntualmente al presente Editto, e di non eccedere li termini discreti delle tolleranze sudette, perchè contro li Trasgressori si procederà alle pene imputate, non ostante qualsivoglia pretesto, o consuetudine in contrario, perchè N. S. affatto l'abolisce.

E affinchè non si possa allegare ignoranza alcuna da tutti quelli, che sono compresi, ed esclusi nelle sudette tolleranze, e per evitare li sbagli, che potessero seguire, per parte delli Esecutori, ordiniamo, che tutti, e ciaschedun Artista, Mercante ec. nominato nelle dette tolleranze debba tenere affisso nel suo Fondaco, Bottega ec. il presente Editto, sotto la medesima pena, ed altre a nostro arbitrio.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 8. Febbrajo 1727.

P. Card. Vicario.

N. A. Cuggiò Segr.

His adde quod ad dubium, an liceat Communitati, & hominibus Ripæ habere mercatum die Sabbati, intus, vel extra Civitatem, quando occurrat quod sit dies festivus in casu; *Sacra Congreg. Conc. in Ripana Mercat. die 2. Maii 1711. respondit negative, & amplius.* 19

Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda, etiamsi necessitas urgeat, aut pietas suadeat juxta notabile rescriptum *Sac. Congreg. Con. 22. Aprilis 1599.* amplexum a *Sac. Congreg. Episc. & Regular. 12. Martii 1601.* in quo hæc formalia verba leguntur: *Ceterum quoniam verendum est, ne privatis affectibus domesticarum rerum aliqui eo perducantur, ut hac Sacrorum Canonum indulgentia in aliis etiam casibus abutantur, iidem P. P. Illustrissimi adjiciunt ad Ordinarii cujuscumque judicium, & censuram pertinere, ut dignoscant num vere ulla ex causis supradictis subsit, propter quam liceat diebus Festis rebus servilibus vacare, ut nec dierum Festorum observantia ulla in re violetur, nec opera illis diebus summa cum ratione permissa impediantur.* 20 Concessio licentiarum laborandi diebus Festis spectat ad Episcopum, non autem ad Gubernatorem, vel Judicem Laicum; *Sac. Congr. Immun. in Theatina 20. Septembr. 1630. & Sac. Congr. Conc. in Ruben. 1. Maii 1635.* 21 Hæc licentia laborandi diebus Festis debet dari in scriptis; *Sac. Congr. Episcop. in Civitatis Castellanæ 21. Aug. 1615.* 22 Licentiæ laborandi diebus Festis non sunt exhibendæ Judicibus Laicis, nec toleranda est hujusmodi prætensio, sed Episcopus illam concedat in scriptis, & in forma ad hoc, ut ostendi possit Ministris Laicis prætendentibus inobservantiam diei Festivi; *S. Congr. Immunit. in Castren. 2. Maii 1629.* 23 Sic etiam licentiæ vendendi diebus Festivis sunt dandæ a solo Episcopo, non autem a Gubernatore; *S. Congreg. Immunit. in Alatrina 11. Martii 1642. lib. 3. decret. Pauluc. q. 168.* 24

Laicus non potest indicere, nec publicare bannimenta diei Festivi, sed spectat ad solum Episcopum hujusmodi publicatio; *Sac. Congr. Immun. in Theatina 20. Septemb. 1639. lib. 3. decret. Pauluc. pag. 192.* 25 Quare Syndici Communitatis, qui excommunicati fuere ob proclamationem, & publicationem habitato-

toribus Loci Festorum S. Rochi, & Conceptionis B. M. Virginis (tunc enim hæc Festivitas nondum erat de præcepto) tanquam de præcepto, si petant absolutionem, datur facultas Episcopo eos absolvendi, prævia tamen revocatione dictarum proclamationum; *ead. Sac. Congreg. in Bitecten. 7. Sept. 1695. lib.*
26 *1. decr. Valleman. p.* 214. Edictum Curiæ Laicalis super diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam, est nullum, & injungitur Nuncio Apostolico, ut informet, & interim curet, ne lædatur jurisdictio, & Immunitas Ecclesiastica; *ead. Sac. Congr. in Bitecten. 16. Novemb. 1694. lib. 1. decret.*
27 *Valleman. p. 156. & 1. Martii 1695. ibid. p. 174.* Nec Curia Sæcularis potest impedire, quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad mulctas contra exercentes opera servilia, & rusticalia sine licentia, & absque necessitate in diebus Festivis de præcepto juxta dispositionem Sacri Conc. Triden. *ead. Sac. Cong. in Sego-*
28 *vien. 2. Jun. 1693. lib. 1. decret. Valleman. pag.* 51. Pœna pro transgressione Festorum imponenda debet esse moderata, & si fuerit exorbitans, reduci debet ad arbitrium Ordinarii, & reliquum, si fuerit exactum, restitui; *Sac. Cong. Episcopor. in Ravennatensi 16. Januar. 1601. in Bellicastrensi 1. Sept. 1603. & in Corne-*
29 *tana 12. Decembr. 1642.* Neque debet excedere 5. vel 6. Julios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus, licet quis deprehensus fuerit in fragranti post publicatum Edictum; *Sac. Cong. Episcop. in Terracinensi 14. Septemb. 1594.* Neque pro pœna debent bona confiscari; *Sac. Cong. Episcop. in Termolensi 29. Aprilis 1603. & in Crotonensi 21. Junii 1604.* Nam Constitutio S. Pii V. incip. *Cum primum Apostolatus*, de amissione Animalium, uti rigidior,
30 non fuit quo ad hanc partem usu recepta; Unde *Sac. Cong. Episc. in Camerina 11. Augusti 1617.* mandavit restitui merces simul cum Animalibus pro transgressione Festorum confiscatas, seu ablatas: Data tamen idonea cautione de solvendo quod ordinatum fuerit ab eadem *S. Cong. ut in Bovinen. 11. Apr. 1645. & 14. Septemb. 1646. & 11. Jan. 1647.* Non obstante quod Animalia fuissent vendita, & eorum pretium distributum, quia ea jussit redimi, ac Domino restitui, retenta aliqua modica pœna locis piis applicanda 15, *Julii 1606.* sic apud Pignatell. *tom. 8. consult. 10. n. 16.* sed tamen standum est novissimis dispositionibus anno 1703. & 1727. emanatis, & supra adductis *nu. 17. 18. 19.*

31 Si causæ laborandi in die Festo vere subsint, Ordinarius tenetur licentiam dare; *Sac. Cong. Episcopor. in Beneventana 12. Maii 1645.* Et tenetur ipsam dare
32 *gratis*. Urban. VIII. Constit. incip. *Universa*. *Sac. Congr. Conc. in Cremonen. 12. Maii 1635. in Messa-*
33 *nen. 9. Julii 1644. in Syracusana 13. Novemb. 1647.* Episcopus aliter faciens monendus est, ut consulat conscientiæ suæ, prout monuit *Sac. Cong. Episcopum Bisacciæ, vulgo Umbriatico 15. Jan. 1619. & Archiepiscopum Ulyssiponen. 7. Decembris 1691.* qui constitutione Synodali prohibuerat Barbitonsoribus, ne tonderent Barbas diebus Festis, quibus tamen aliquando licentia concedebatur recepta pecunia. Unde Recurrentibus Barbitonsoribus rescriptum fuit: *Servandam esse Constitutionem Synodalem, & non esse conce-*
34 *dendas licentias per pecunias*. Si tamen alicubi loca Pia maxima egestate laborarent, tunc licite per modum hortationis pro illis sublevandis aliqua elemosyna recipi posset, ut declaravit *Sac. Cong. Episcop. in Casertana 29. Novemb. 1594.* Dispensare super Festo- 35
rum observatione spectat etiam ad Vicarium, licet Foraneum, non autem ad Archipresbyterum, sive Curatum, nisi Vicario absente, *Sacr. Congregat. Episcop. in Cerentina 2. Aug. 1594. & in Materanen. 18. Novemb. 1597.*

Dies Festos, quos Episcopi in sua Diœcesi servan- 36
dos præceperint, deberi etiam ab Exemptis omnibus etiam Regularibus observari, statuit Trident. *sess. 25. cap. 12. de Regularibus*, ibi: *Dies etiam Festi, quos in Diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus serventur*. Sed 37
num Episcopus possit in Diœcesi sua novos dies Festos instituere vigore hujus Decreti, & ex hoc Decreto, Sacra Congregatio censuit non esse hanc facultatem datam Episcopo; sic refert, & tenet Pignatell. *tom. 8. consult. 53. num. 3.* & hoc magis adhuc viget ex Constit. Urban. VIII. incip. *Universa §. 3.* per verba adducta supra *num. 2.* In casibus, in quibus Epi- 38
scopi possunt suis subditis concedere facultatem laborandi diebus Festis, videtur etiam idem posse facere Prælatos Regulares respectu suorum etiam subditorum Regularium, cum sint veri ipsorum Prælati habentes in illos jurisdictionem quasi Episcopalem; Azorius *tom. 2. Instit. moral. l. 1. cap. 28.* Portell. *in dub. Regular. verb. Abbas, num. 11.* Lezana *in summa Quæstion. Regularium, verb. Festi dies; n. 12.* & alii. 39
Hanc autem facultatem non possunt concedere Sæcularibus, neque pro servitio suorum Monasteriorum, cum non sint ipsorum Prælati. Portell. *l. c. num. 11.* Lezana *l. c. num. 12.* Rodr. *tom. 2. q. Regular. q. 70. art. 2.* ubi quoad privilegia Regularium dicit nullum 40
esse, quod viderit, Regularibus *concessum Privilegium, quo diebus Festivis possint in opere suorum Monasteriorum operibus servilibus sæculares, & ipsi Religiosi occupari; quapropter, ut id licite facere, aut permittere possint, petere licentiam ab Episcopis, & Ordinariis tenentur, qui ad hæc, & alia minima dispensanda habent a consuetudine auctoritatem; sine dicta enim licentia laborantes, & Prælati permittentes laborare in dictis diebus, peccato sunt irretiti, nisi aliqua necessitate præsenti, aut imminenti excusentur*. Hæc ille, & refert etiam Lezana *l. c. n. 10.* Unde, ut dicit Portell. *in dub. Regular. verb. Laborare; Videant Prælati se peccare mortaliter, & facere peccare mortaliter alios, si ... invitent, vel patiantur, quod in suis Conventibus sæculares laborent, etiam gratis. Sed ut licite fiat, & magna necessitas urgeat, debet obtineri licentia Ordinarii, vel ejus Vicarii*, quem sequitur Henno *tom. 1. tract. in Decalogum disp. 3. q. 4. concl. 5.*

Festa mobilia in die Epiphaniæ publicare debet Ca- 41
nonicus junior juxta formam libri Cæremonialis, nisi alius ex consuetudine Ecclesiæ sit assignatus; *Sacr. Cong. Rit. in Asculana 16. Januar. 1617.* Dies Festos 42
in suis Ecclesiis annunciare nullatenus prohibentur Regulares; *Sac. Cong. Conc. in Bononien. 2. Julii 1620.* 43
Dierum Festorum ad observantiam cogi possunt Regulares, sed non quo ad Octavam, & sunt servandæ Rubricæ Breviarii, & Decreta novissima Sac. Congr. Rit. *Sac. Congr. Concil. 21. Julii 1629.* penes Sellium *in selectt. Canon. c. 2. num. 13.* & Barbosa collectan. *in summa Apostolic. dec.* verb. *Dies Festi num. 4.* Dies Fe- 44
stus

ſtus Titularis quoties modeſte, & ſine abuſu celebre-
tur, non poteſt Monialibus prohiberi, ut reſpondit
45 *Sac. Cong. Concil. in Hieracen. 26. Januar.* 1692. Fe-
ſtivitas alicujus Sancti cum majori pompa celebrari
debet in Eccleſiæ ejus nomini dicata; *Sacr. Congreg.*
46 *Concil. in Biſinianen. 22. Februar.* 1710. Eadem die
duæ Eccleſia vicinæ non celebrent idem Feſtum, ſed
Eccleſia moderna debet eligere aliam diem; *Sacr.
Congr. Epiſcop. & Regul. in una Meſſanen. 19. Martii*
1581. *& in Sabinen. 20. Novemb.* 1684. his verbis:
*Non debet eadem die celebrari Feſtum in duabus Ec-
cleſiis vicinis, ſed moderna debet eligere alium diem*,
& in ſimili habetur Deciſio Sac. Rit. Cong. quæ in
controverſia vertente inter PP. SS. Vincentii, & Ana-
ſtaſii in Trivio (quibus per ſpeciale Breve Innocen-
tius XII. conceſſerat, ut in feria ſecunda cujuslibet
hebdomadæ publice adorandum exponerent Sanctiſſ.
Euchariſtiæ Sacramentum) & PP. SS. duodecim Apo-
ſtolorum de Urbe, qui eadem die in propria Eccleſia
eamdem functionem explent, *sub die 13. Junii* 1697.
cenſuit *conſulendum eſſe Sanctiſſimo pro translatione In-
dulgentiæ ad feriam quartam, addita perpetuitate; &
facta relatione Sanctitas ſua benigne annuit, & trans-
lationem Indulgentiæ approbavit*.
47 Feſtum S. Antonii de Padua ex declaratione Sacr.
Cong. Epiſcop. & Regular. poteſt ipſo ſolemnitatis
die celebrari, tum a PP. de corpore Obſervantiæ, tum
a Conventualibus, pro ut infra; *Sac. Congr. &c. at-
tentis narratis, auditiſque partibus ſuper hinc inde al-
legatis, cenſuit licere tam Fratribus Minoribus Con-
ventualibus, quam Obſervantibus Reformatis S. Fran-
ciſci in propriis ſuorum Ordinum Eccleſiis ſolemnizare
Feſtum S. Antonii de Patavio Confeſſoris ea ipſa die, in
quam inciderit: modo tamen Reformati a Proceſſionibus
abſtineant, Decretis, ſeu Litteris ejuſdem Sacræ Con-
gregationis alias circa præmiſſa emanatis, & reliquis in
contrarium eductis, minime obſtantibus. Romæ 20. Se-
ptembr.* 1685.

M. Cardinalis Ginettus.
Emil. Epiſcop. Camerinen. Secret.
In Regula hujus Congregationis fol. 334.

48 Et conſimiliter fuit pronunciatum in Prætorio A.C.
die 19. *Febr.* 1701. *in Alexandrina* inter Minores de
Obſervantia, & Minores Conventuales, non obſtan-
te quacumque ea de re inducta tranſactione, ſeu alia
quavis adſtipulata amicabili compoſitione. Vide verb.
Confraternitas art. 1. *num.* 35. *&* 36.
49 Si Feſtum Annunciationis B. M. Virginis occurre-
rit in feria ſexta in Paraſceve, vel in Sabbato Sancto,
transfertur ejus Officium una cum præcepto audiendi
Miſſam, & vacandi ab operibus ſervilibus ad Feriam
ſecundam poſt Dominicam in Albis, protracto ad
aliam diem Feſto in ea occurrente, niſi fuerit duplex
primæ claſſis; *Sac. Cong. Rit.* 11. *Febr.* 1692. *appro-
bante Alexandro VIII. die* 12. *ejuſdem menſis, & an-*
50 *ni*. Si tale Feſtum venerit in Feria quinta in Cœna
Domini, non eſt transferendum præceptum audiendi
Miſſam, & abſtinendi a ſervilibus, ſed omnino ſer-
vandum eſt in prædicta Feria quinta, adeoque per
Ordinarios Locorum providendum eſt, ut eo die pro
Civitatum, & Pagorum qualitate, ac Chriſtifidelium
in iis degentium numero, plures Miſſæ privatæ ante
Celebrationem Miſſæ Conventualis pro præcepti
adimplemento celebrandæ non deſint, ita tamen, ut
antiquus mos Communionis Cleri in Miſſa ſolemni
ejus diei nullatenus omittatur; *Sic Sac. Cong. Rit.* 20.
Mart. 1660. *& die* 12. *Septemb.* 1716. approbante
Clem. XI. *die* 27. *ejuſdem menſis, & anni* 1716. & re-
peritur in Bullario Clementis XI. *inter decreta Sacr.
Cong. Rit. decret.* 24. & Clem. XIV. anno 1783. &
Pius VI. anno 1784 Idem pariter eſt dicendum, ſi in 51
ipſa die inciderit Feſtum S. Joſeph, ut decrevit *eadem
Sac. Cong. Rit.* 13. *Septemb.* 1692. Si ſimul transfe- 52
renda ſint Feſta S. Joſeph, & Annunciationis, prius
debet reponi Feſtum Annunciationis, deinde S. Jo-
ſeph, ſeu cujuslibet æqualis ritus, non obſtante De-
creto edito in contrarium *ſub die* 11. *Junii* 1682. Sic
eadem Sacr. Rit. Congreg. ſervari mandavit *die* 14.
Junii 1692. Hic advertendum venit, ut recte advertit 53
La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2055. *decret.* 296. quod
ſi alicubi in prædicta Feria 2. poſt Dominicam in Al-
bis, occurreret duplex primæ Claſſis, ibidemque An-
nunciatio celebraretur ſub eodem ritu, adhuc duplex
illud eſſet transferendum, & celebranda Annunciatio.
Similiter licet Annunciatio ſit ſecundæ Claſſis, tamen
ſi haberetur reponendum Officium primæ Claſſis, ni-
hilominus in prædicto caſu eſſet agendum de Annun-
ciatione. Quod ſi Annunciatio ulterius protraheretur
ob Feſtum altioris Ordinis in ea Feria ſecunda alicu-
bi occurrens, non ideo protrahenda eſſet obligatio
audiendi Miſſam & vacandi ab operibus ſervilibus.
Si Feſtum S. Mathiæ occurrat Feria 4. Cinerum, non 54
poteſt anticipari ejus Vigilia, ſed jejunium omnino
ſervandum eſt ultimo die Bacchanalium; *Sac. Cong.
Rit.* 23. *Januar.* 1694. (*)
Feſtum SS. Corporis Chriſti inſtituit Urbanus IV. 55
de anno 1262. Conſtit. incipient. *Tranſiturus*. Moti- 56
va præcipua, & propriora, quæ ad ejuſmodi cele-
britatem inſtituendam ſummum Pontificem impule-
runt, duo præſertim fuerunt. Unum refertur a D. An-
tonino 3. *part. tit.* 19. *cap.* 13. *§.* 1. his verbis: *Tunc
cum Curia reſidebat Urbanus in Urbe Veteri, ubi in
loco non multum diſtanti apud Vulſinium in quadam Ec-
cleſia Sacerdote celebrante, miraculum factum eſt ex
ipſo Sacramento; nam cum poſt confectionem Sacramen-
ti guttæ aliquæ ſanguinis ex Calice profluxiſſent in Cor-
porale, Sacerdos ad occultandum defectum ſuæ negli-
gentiæ cooperuit partem Corporalis pluribus plicis hoc
faciens; ſed repertum eſt per omnes plicas illas tranſiiſſe,
& reliquiſſe ibi rubram admodum Sanguinis formam
Hoſtiæ in pluribus partibus Corporalis; Quod quidem
Corporale ad perpetuam rei memoriam in Eccleſia Ca-
thedrali Urbis Veteris reſervatum eſt*. Alterum mo-
tivum exhibuit revelatio inſtitutionis ejuſdem Feſti
quibusdam Religioſis perſonis facta; quod etiam in-
dicat Urb. Pont. in d. Conſtit. ibi: *Intelleximus autem
olim, dum in minori eſſemus officio conſtituti, quod fue-
rat quibuſdam Catholicis divinitus revelatum Feſtum
hujuſmodi generaliter in Eccleſia celebrandum*. Certe 57
id

(*) Niſi aliter viſum fuerit Summo Pontifici. Sic Benedictus XIV. anticipari permiſit anno 1751., & Clemens XIV. anno 1773.

Id prius revelaverat Deus B. Julianæ Virg. Leod. Cistercien. Ordinis, quod uti acciderit, refert Joan. Chapeavilius Canonicus Leodiensis *in tract. de vera origine Festi Corporis Christi*, his verbis: *Tempore juventutis suæ quoties Christi Virgo Juliana orationi incumbebat, magnum Dei signum, & mirabile apparebat; apparebat, inquam, ei Luna in splendore, cum aliquantula tamen sui sphærici corporis fractione, quam cum multo tempore conspexisset, mirabatur multum, ignorans quid illi portenderet*. Exinde S. Juliana humiles preces Deo profundens divini consilii particeps fieri meruit. *Tunc*, subdit idem Auctor, *revelavit ei Christus in Luna præsentem Ecclesiam, in Lunæ autem fractione defectum unius solemnitatis in Ecclesia figurari, quam adhuc volebat a suis Fidelibus celebrari*.

58 Inde Juliana nonullis piis, & Religiosis viris hæc detexit, præsertim Roberto Episcopo Leodiensi, ac Jacobo ejusdem Ecclesiæ Archidiacono, qui postea fuit idem Urban. IV. Hinc Ecclesia Leodiensis prævio gravissimorum Theologorum consilio SS. Corporis Christi Festivitatem celebrare cœpit; idque primo contigit in Ecclesia S. Martini ejusdem Civitatis, ut refert Bolland. *tom.* 1. *ad mensem April. pag.* 459. 465. & 477. & inde Urbanus IV. in d. Const. Festivitatem generaliter in Ecclesia celebrandam statuit.

59 Quamvis enim quotidie in SS. Missæ Sacrificio Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum veneretur, *Conveniens tamen*, dicit ipse Pontifex in d. Constit. *Conveniens tamen arbitramur, & dignum, ut de ipso semel saltem in anno ad confundendam specialiter hæreticorum perfidiam, & insaniam, memoria solemnior, & celebrior habeatur*. Itidemque, etsi in Feria quinta Sanctioris Hebdomadæ id specialius ab Ecclesia præstetur, tamen, ut subdit idem Pontifex; *In die Cœnæ Domini, quo die ipse Christus hoc instituit Sacramentum, Universalis Ecclesia pro Pœnitentium reconciliatione, Sacri confectione Chrismatis, adimpletione Mandati, circa lotionem pedum, & aliis plurimum occupata, plene vacare non potest celebrationi hujus maximi Sacramenti*. Hinc, ut tanto Sacramento debitus, pro humanis viribus, cultus exhiberetur, ejus specialem celebritatem pro Feria V. post Octavam Pentecostes instituit ipse Urban. IV. in d. Constit. in-

60 cip. *Transiturus*. Et hanc solemnitatem maxime commendavit Concil. Trident. *sess.* 13. *cap.* 5. *de Sacramento Eucharistiæ*, ubi declaravit: *Pie, & Religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis præcelsum hoc, & Venerabile Sacramentum singulari veneratione, & solemnitate celebraretur, utque in Processionibus reverenter, & honorifice per vias, & loca publica circumferretur*: & infra *Canon.* 6. Anathema declaravit, qui dixerit Eucharistiæ Sacramentum *nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in Processionibus secundum laudabilem, & Universalem Ecclesiæ ritum, & consuetudinem, solemniter circumgestandum*. Hæc omnia habentur apud Card. Petram *tom.* 3. *Comment. in Constit.* 1. *Urban. IV. a num.* 4. *ad* 10.

61 An autem Urbanus simul cum Festo decreverit Processionem solemnem, quæ hodie peragitur, non satis constat. Affirmativam partem tenent aliqui ducti verbis ipsius Urbani in Bulla institut. Festi, ibi: *Tunc singulari alacri animo, pronaque voluntate conveniant, sua studia laudabiliter exequendo*; & iterum: *Tam Clerici, quam Populi gaudentes in cantica laudum surgant, tunc enim omnium corda, & vota, ora, labia, hymnos persolvant letitiæ salutaris*, quæ revera proprie fiunt in Processionibus. Pro parte negativa allegatur testimonium Genebrardi, qui postquam Festi hujus institutionem descripsisset, pergit hoc modo: *Centum annis post Papiæ cœpit lustratio Sacramenti, qua Corpus Christi in ferculum fertur. Chronica Bossii*: atque hinc ad reliquas Occidentis partes manavit.

Diestemii autem editus est libellus, quem citat *Nicolaus Serrarius lib. de Processionibus*, ubi *art.* 9. hæc leguntur. „ Verum quamquam Apostolica mandata omnibus Ecclesiis directa fuissent super celebranda nova de Venerabili Sacramento solemnitate, omnes tamen Ecclesiæ obedire dissimulaverunt præter Ecclesiam Leodiensem, quæ ubi Apostolicum Nuncium cum Bullis Decretalibus, ac Officio apportatis honorifice suscepit tamquam devota filia, mox quam celerrime obedivit, rejecto Officio, quod V. Juliana confici fecerat (a Joan. scilicet Monacho Leodiensi, quod incip. *Animarum cibum*, ut refert Card. Petra *loc. cit. num.* 9.) utens illo Officio, quod B. Thom. Aquinas confecerat. Itaque ab adventu præfatarum Bullarum tota, & sola Leodiensis Diœcesis præfatam solemnitatem singulis celebravit annis usque ad tempora Domini Joan. Papæ XXII. qui floruit anno Domini 1315. qui omnes Constit. Clementis publicavit, & ad Universalia studia transmisit. Et ultra illas Ordinationes Urbani IV. Clementinis Constitut. insertas, novas Indulgentias concessit, atque Processionem ordinavit; Ex tunc igitur, & deinceps Solemnitas hæc per totius Orbis Ecclesias devotissime accepta est ad honorem Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Amen. „ Sic præcise habetur *in Theatro vitæ humanæ verb. Processio sub litt. D. & E.* 62

Festum Corporis Christi cum ejus Octava tempore 63
Interdicti, pulsatis Campanis, januis apertis, & alta voce celebrari posse concessit Martinus V. Constit. incip. *Ineffabile*. In die Festo Corporis Christi non 64
est jejunandum, licet incidat in Vigilia S. Joannis Baptistæ; sed anticipandum est jejunium die antecedenti, feria nimirum quarta, prout jejunatur in ipsa Vigilia, de Vigilia vero nihil eo anno fiet; ex Decr. Sac. Rit. Congr. edito 24. *Septemb.* 1638. & Constit. Urban. VIII. incip. *Cum evenire*. In Festo Corporis 65
Christi non est deferenda in Processione Eucharistia Sacerdotum humeris, sed Celebrantis manibus; *Sacr. Rit. Congr.* 2. *Julii* 1618. In Festo Corporis Christi 66
non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. *Eadem Sacr. Congr. Rit.* 21. *Martii* 1609. In Festo Corporis 67
Christi deferatur Eucharistia a Celebrante, & in Vesperis diei octavæ, si fiat Processio, deferatur ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit Canonicus in Collegiatis; *Ead. Sac. Congr. Rit.* 12. *Junii* 1627. Si 68
Episcopus in Festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant sacras vestes; *Ead. Sacr. Cong. Rit.* 17. *Martii* 1628. Non convenit 69
quod prima Dignitas celebret Missam ante Processionem SS. Sacramenti, & deinde altera Dignitas minor gestet illud in Processione; *Ead. Sacr. Congr. Rit.* 31. *Junii* 1632. In Festo SS. Corporis Christi non est fa- 70
cienda Processio cum Sacramento sine pluviali; *Ead. Sacr. Congr. Rit.* 22. *Januar.* 1701.

Festum

71 Festum Conceptionis B. M. V. Immaculatæ est ab omnibus ubique servandum de præcepto, ex Decr. Clem. XI. edito *6. Decemb.* 1708. incip. *Commissi No-*
72 *bis*. Et ipsa die omnibus Christi fidelibus Confessis, & Sacra Communione refectis visitantibus aliquam ex Ecclesiis tam Fratrum Ordinis Minorum S.P.Francisci de Observantia, & Reformatorum nuncupatorum, quam Monialium dicti Ordinis, & ibid. orantibus &c. Benedictus XIII. *die 12. Decembr.* 1729. Decreto incip. *Ad augendum*, concessit Indulgentiam plenariam perpetuam; Festum S. Joseph. est ubique de Præcepto *Sacr. Congregationis Rit. 8. Maii* 1621. mandante, & approbante Greg.XV. & Urban. VIII.
73 in cit. Const. incip. *Universa* Festum S. Annæ est ubique de præcepto; Gregor.XV. 23. *April.* 1622. Const. incip. *Honor Laudis*; & Urban. VIII. in Constit. in-
74 cip. *Universa*. Festum S. P. Francisci fuit indictum de præcepto observandum ubique a Sixto IV. in Bulla, quæ habetur in Bullario; Rodriquez *fol.* 317. *&* 318. & *a Sac. Congr. Rit.* 3. *Januar.* 1622. *&* 21. *April.* 1640. At postea 13. *Septemb.* 1642. ab Urbano VIII. Constit. incip. *Universa* hoc Festum non fuit amplius connumeratum inter Festa de præcepto, sed tantum
75 de Devotione. Festum omnium Sanctorum celebrandum est ad supplendas negligentias commissas in propriis eorum Solemnitatibus, & Festivitatibus; *Clement. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum cap.*
76 *Unico*. Festum SS. Fabiani, & Sebastiani una simul celebratur, licet Titulus Ecclesiæ sit tantum de S. Sebastiano, ut Sac. Congr. Rit. respondit *in Cremon.* 22. *Novemb.* 1698. in qua sic declaravit: *Festum S. Fabiani non transfertur, sed celebratur una cum S.*
77 *Sebastiano*. Festa etiam de Sanctis Veteris Testamenti possunt celebrari, & patet experientia de septem Fratribus Machabæis cum Matre, de quibus 2. *Machabœor. cap.* 7. & eorum Festum celebratur *Kal. Augusti*. Item de S. Hieremia, S. Daniele, Elia, & Eliseo Prophetis, aliisque in Martyrologio Romano descriptis, quibus sunt ædificatæ Ecclesiæ. Item de S. Joanne Baptista, & SS. Innocentibus, ut *in c.* 1. *de consecr. dist.* 3. de S. Anna, & S. Joseph, & Venetiis coluntur SS. Job, Hieremias, Simeon, Moyses, Daniel, Samuel, & Zacharias Prophetæ, & in tota Religione Carmelitana solemniter celebrantur Festivitates SS. Eliæ, & Elisei ex concessione plurimorum Summorum Pontificum, apud Lezanam *consult.* 3. *num.* 7. 13. *&* 86. & sic expresse defendit Pignatell. *tom.* 5, *consult.* 39. *per tot.* & Ursaya *Instit. Crim. lib.* 4. *tit.* 10. *in additionibus n.* 65. 66. 67. ubi refert, quod cum aperitioni Ecclesiæ in honorem S. Job, in Civitate Albani, impedimenta apposuisset Suffraganeus ejusdem Civitatis, proposita causa in *Sac. R. Cong. die* 22. *Junii* 1680. prodiit rescriptum: *Removenda esse impedimenta*. Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus, reproposita causa *die* 31. *Augusti ejusdem anni*, rescriptum fuit: *In*
78 *decisis, & amplius causa non proponatur*. Festum de Patrono principaliori loci est præceptivum cum obligatione audiendi Missam, & vacandi ab operibus
79 servilibus; *Sac. Congr. Rit.* 13. *Septembris* 1642. Mercatus fieri non potest in diebus Festivis de præcepto; *Sac. Congr. Episcop. in Sarnen.* 11. *Julii* 1681.
80 Quoad Peregrinos, & Advenas circa Festa, Vide verb. *Lex a n.* 40. *ad* 42.
81 Quoad Festa attendenda sunt varia quæ sequuntur.

Sanctissimus Dominus Noster Bened. XIV. in sua Encyclica Epistola incip. *Ab eo tempore*, ad Archiepiscopos, Episcopos, & Ordinarios Status Ecclesiastici die 5. Nov. 1745. inter alia eruditissime suo more de Festivitatibus tradita, refert, quod ab eo tempore, quo ad Summum Pontificatum fuit evectus, complures diversi Ordinis illustres viri, itemque Episcopi, & Archiepiscopi in Italia, & extra commorantes, iteratis precibus institerunt, ut dies Festos ubique fere nimis auctos in sublevamen pauperis Christiani populi, & ad adimenda gravia absurda, quæ ex Festorum dierum multitudine, ac frequenti violatione, non sine aperto Religionis dispendio, oriri solent, imminuere dignaretur; Quare re expensa, negotii difficultatem probe intelligens, peculiari scripto publicis etiam typis vulgato, rationes varias, quibus ea imminutio fieri poterat, indicavit; Consilium pariter exquirens nonnullorum S. R. E. Cardin. Episcoporum Italiæ, aliarumque Regionum, Ecclesiasticorum Præsulum, Theologorum, Jurisconsultorum, aliorumque virorum doctorum, an hujusmodi petitio esset exaudienda? Si vero illam exaudiri æquum esset, & congruens, ipsi quoque rationes significarent, quibus utiliter, ac prudenter imminutio præscriberetur.

Quia vero petita ad id consilia, & responsa tam 82
varia fuere, ut fere sua cuique fuerit sententia quoad substantiam, & modum imminuendi dies Festos, in aliud tempus negotium tam arduum rejecit, eam in spem adductus, ut Episcopi cujusque Provinciæ, vel Ditionis unanimes possent, concordi pariter suffragio medium aliquod suggerere ex tot memoratis in laudato suo peculiari scripto, ac pro illius executione Pontificium assensum exposcerent.

Iterim plurima ad rem pergit adducere, & signan- 83
ter, quod cum postremi Tarraconensis Concil. Patres regulam quamdam constituerint dierum Festorum, quibus pro illorum conditione, & discrimine populi Divino interesse Sacrificio, & servilibus operibus abstinere, & aliorum, quibus Missæ tantum interesse deberent, tributa postmodum libertate vacandi Operibus servilibus, felic. record. Benedictus XIII. disposita in eadem Provinciali Synodo ad preces Episcoporum approbavit; Quo exemplo alii subinde Hispaniarum Antistites excitati, ipsi humiliter supplicarunt, ut ad minuendum nimis auctum Festorum numerum, liceret eis etiam servare Regulam in præfato Tarraconensi Concil. provide constitutam, quorum instantiæ, ipso annuente, exinde omnium fere Hispaniarum Diœceseon uniformitas in dierum Festorum celebratione, & ritu exorta est.

Varii etiam Regni Poloniæ Episcopi ipsi per litteras 84
significarunt, suis in amplis Diœcesibus æstivo tempore incolas, agrorum culturæ, & aliis servilibus operibus, quibus vivunt, & sustentantur, dantes operam, difficillime ab illis abstinere posse diebus Festis inter hebdomadam occurrentibus; Enixe propterea ipsum rogarunt, ut quæ per hebdomadam æstivo tempore occurrunt Festa, in dies Dominicos transferret, excepto Festo Assumptionis B.M.V. Quorum petitio per ipsum Sanctissimum, maturo præmisso examine exaudita, in Regionibus illis optatam ab Episcopis, & populis tranquillitatem peperit.

Complures alii Catholici Orbis, & præsertim Ita- 85
liæ

liæ Episcopi, qua voce, qua scripitis improbantes abusum Mercatuum, & Nundinarum, quæ fieri solent diebus Festis, rationem ab ipso petierunt, qua grassanti in die malo occurri possit? Et ipse respondit, quod inter modos propositos, atque servandos in imminutione, ac celebratione Festorum, præcipuus ille est, quo inter ipsos Festos dies discrimen constituitur; Etenim in diebus Dominicis, itemque in Celebritatibus Domini, B. M. V. ac in aliis solemnioribus in memorato peculiari suo scripto indicatis, debet Christianus populus, nedum interesse Divino Sacrificio, sed etiam abstinere ab operibus vetitis; In ceteris vero Festis minus solemnibus imposita est Christifidelibus obligatio interessendi Missæ Sacrificio, tradita in reliquis cuique illorum potestate ea faciendi, quæ fieri solent diebus ferialibus.

86 Postremo, plurimis ab ipso eruditissime ad rem adductis, a nobis brevitatis gratia omissis, concludit, quod in transgressione Festorum nulla valet consuetudo, etiam immemorabilis, ut in *Barchinonen. Observationis Festorum*, contra Mercatores Barchinonenses, qui contendebant posse vendere merces suas diebus Festis, consuetudine ad id immemorabili fulti; *Sac. Congreg. Conc. die* 13. *Maii* 1669. respondit; *Id Mercatoribus non licere, quacumqe consuetudine immemorabili nequaquam obstante*. Et denuo reproposita causa a dictis Mercatoribus validiore conatu objectæ consuetudini immemorabili insistentibus, eadem Sacra Congregat. 27. Martii 1683. in priori sententia, & Decreto perstitit, silentiumque Mercatoribus imposuit; & *in Ripana Mercatus*, contendentibus Civibus Ripanis contra Edictum Episcopi prohibentis fieri Mercatus diebus Festivis, id sibi licere ex consuetudine immemorabili; ac proposito Dubio, *An liceat Communitati, & hominibus Ripæ habere Mercatum die Sabbati intus, vel extra Civitatem, quando occurrat, quod sit dies Festivus in casu &c. Sac. Congr. Conc. die* 2. *Maii* 1711. respondit, *Negative, & amplius*. Quod decretum sua auctoritate Apostolica comprobans instar Regulæ esse vult, ac in omnibus temporalis suæ ditionis Urbibus, & locis S. Sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subjectis inviolabiliter observari præcipit; refertque ad id *cap. Omnes* 1. *de Feriis*, Constitut. 5. in ordine Bullarii S. Pii V. dicitque communem esse sententiam quod Mercatus fieri non possit diebus Festis, sed sit transferendus in antecedentem, vel subsequentem diem, si Festum inciderit; Ac huic Regulæ inhærens ipsemet facultatem concessit die 9. Maii 1742. Viro nobili Ferrariensi habendi Mercatum in suo Rure qualibet feria quinta, dummodo in illa non inciderit Festum de præcepto, quo casu Mercatus transferretur in feriam quartam. Qua de re omnem dubitandi ansam præcidens, mandat Episcopis omnibus temporalis suæ Ditionis, ne in Diœcesum suarum Urbibus, & locis Mercatus fieri Festis diebus patiantur.

87 De Nundinis autem inter alia hæc ad litteram habet. „ Inter Nundinas, quæ in Provinciis Nostris „ aguntur, illustriores, ut bene nostis, sunt Senogallienses protractæ multis diebus; cum Anconitanam Ecclesiam Senogalliensi finitimam regeremus non sine mœrore intelleximus tempore Nundinarum ea omnia fieri Festo etiam die, quæ aliis „ hebdomadæ diebus Divino cultui non consecratis, „ peragebantur; Huic malo occurrere satagentes, „ die 24. Augusti superioris anni Constitutionem nostram de Nundinis Senogalliensibus publicavimus, „ qua præter cetera jussimus, ut diebus Festis apothecæ clauderentur, neque matutinis horis, aut „ vespertino tempore, quibus Divina Officia in Ecclesiis celebrantur, vel Dei Verbum populo annunciatur, contractus fierent. Imminutum vero „ hac de causa sæcularibus negotiis tempus compensaturi, Nundinarum dies cum iisdem privilegiis, „ & immunitatibus opportune multiplicavimus: „ Executioni debitæ jussa Nostra hoc anno mandata, „ meliorem, atque utiliorem rerum ordinem pepererunt, magnum omnium Civium, & bene moratorum hominum solatio.

„ Idipsum, Venerabiles Fratres, & Vos agite. „ Constituite Auctoritate Nostra, matutinas, & „ vespertinas horas, quibus Festo die, quo Nundinæ habentur, claudi debeant apothecæ, nec publica possint exerceri commercia, ut qui ad Nundinas confluxerint, Missæ Sacrificio, & Divinis Officiis intersint, aliisque Christianis operibus Festum sanctificent. Vigilate, ut plene, & exacte „ impleantur. Nos autem per publicum Edictum „ non prætermittemus extendere Nundinarum privilegia ad diem sequentem, qui Festus non erit, „ ut temporalia negotia paucarum horarum spatio „ propter Dei cultum, & animarum salutem intermissa, integri diei accessione commode peragantur. 88

„ Hæc sunt, Venerabiles Fratres, quæ post maturum examen, auditamque gravium, atque doctorum Virorum sententiam de proposita quæstione, „ Vobis significanda censuimus, quibus omnibus „ Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. 89

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die quinta Novembris 1745. Pontificatus Nostri anno sexto.

Regulares teneri inter Festa de præcepto observare Festum sui Sancti Fundatoris, tam quoad Forum, quam quoad Chorum, colligitur ex concessione facta Ordini Sancti Benedicti a Benedicto XIII. die 24. Januarii 1727. omnibus utriusque sexus sub regula ipsius Sancti militantibus indulgendo, quod quoties Festum Sancti Benedicti incidit in aliquam diem Majoris hebdomadæ, transferatur tamquam ad diem propriam, ad feriam tertiam post Dominicam in Albis, *ut in celebratione Festi, & Officii Sancti Patriarchæ omnes Monachi, & Moniales ejusdem Regulam profitentes uniformiter conveniant*; sunt hæc verba Indulti, ubi, ut vides, cum Festum, & Officium distincte ponantur, videntur importare diversa, adeoque festivationem quoad Forum *per Festum*, & Horas Canonicas quoad Chorum *per Officium*; qualem Decreti sensum facit Doctissimus P. Merati, dum in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium *num.* 350. hæc notat verba: *Festum S. Benedicti quoties incidit in aliquam diem majoris hebdomadæ, ab omnibus utriusque sexus sub Regula Sancti Benedicti militantibus transferendum est tam quoad Forum, quam quoad Chorum, ut dictum est in allegato Decreto supra in Indice n.*270. *emanato die* 23. *Januar.* 1727. sub quo *num.*270. sequens affert Decretum: *Festum S. Benedicti, quod habet annexum Forum, incidens in aliquam* 90

quam diem majoris hebdomadæ, transfertur ad feriam tertiam post Dominicam in Albis tamquam diem propriam, translato quocumque alio Officio etiam æquali ritus in eo occurrente; Sac. Rit. Cong. 6. Sept. 1727. *in Fulden.* Idem antea statuerat pro omnibus Monacis, & Monialibus Ord. S. Benedicti, Bened. Papa XIII. die 23. Januar. 1727. Hæc ibi.

91 Ejusdem opinionis est Gujetus, qui *lib.* 1. *cap.* 14. *qu.* 2. 3. *&* 4. *& lib.* 2. *cap.* 19. *quæst.* 3. vult Festum S. Fundatoris debere esse de præcepto, etiam quoad Forum, cum in Religione a se fundata instar Patroni principalis loci habeatur. Nec id repugnare videtur Constitutioni Urbani VIII. incipien. *Universa* §. 2. quum ibi statuat inter Festa de præcepto observanda, etiam esse Festum principalis Patroni cujuscumque Civitatis, Oppidi, vel Pagi. Tum quia in occurrentia Fundatoris, seu Patroni Religionis, & Patroni principalis loci Regulares, præferenter ad Patronum loci, solemnizant Festum sui Fundatoris, ex variis Decretis Sacræ Rit. Congreg., & signanter *in Senogallien.* 22. *Januar.* 1680. *in una Urbis*; *& Orbis* 2. *Jul.* 1704. *in Burgen.* 25. *Jul.* 1736., *& in Mechlinen.* 16. *Februar.* 1737. relatis a Merati in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium; & a P. Cavalieri *tom.* 2. *par.* 1. *cap.* 26. *de occurrentia, seu translatione Festorum*; Unde si Regulares tenentur ad festivandum etiam quoad Forum Festum principalis Patroni loci, quod apud ipsos cedit Festo sui Fundatoris, a fortiori tenebuntur ad Festum sui S. Fundatoris per tritam Regulam, *Si id de quo minus videtur inesse, & inest, igitur & de quo magis: Authentic. Multo magis, Cod. de Sacrosanctis Eccles.* Accedit inveterata consuetudo apud Regulares celebrandi Vigiliam etiam cum Officio, & jejunio, & solemnizandi præ omnibus tamquam de præcepto Festum sui respectivi Fundatoris, quæ consuetudo est optima Legum interpres, *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetud. l. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus*. Quamvis alioquin eruditissimus P. Cavalieri *loc. cit. cap.* 13. *num.* 2. *in fine*, reputet Festum Fundatoris Religionis feriationem non importare, sed solemnitatem.

92 In veteri Lege celebrabantur, & adhuc celebrantur in dies ab Hebræis, ultra Sabbatum qualibet hebdomada in memoriam creationis Mundi, quolibet anno septem aliæ peculiares Festivitates, nempe Pascha, Pentecostes, Scenopegia, Encænnia, Neomenia, Expiatio, & Collecta.

93 Prima igitur solemnitas erat *Pascha*, in qua Agnus immolabatur, & interdicto fermento, solis azymis panibus vesci licebat: Hæc solemnia septem diebus celebrabantur primo mense Hebræorum *Nisan*, nostro Martio in plenilunio correspondente, Deo sic præcipiente in gratiarum actionem liberationis Israelitici populi ab Ægypto, & servitute Pharaonis, uti habetur *Levitici cap.* 23. *num.* 6. ibi: *Quintadecima die mensis hujus, solemnitas Azymorum Domini est, septemque diebus Azyma comedetis, Dies primus erit vobis celeberrimus, & Sanctus; omne opus servile non facietis in eo*.

94 Secunda erat Festivitas *Pentecostes* hebraice nuncupata etiam *Sabahot*, idest Festivitas post septem hebdomodas solemnizata 50. diebus post Pascha mense *Sivan*, nostro Majo correspondente, in memoriam Legis a Deo traditæ Moysi in duabus lapideis tabulis *Levitici cap.* 23. *num.* 16. imperata his verbis: *Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum, omne opus servile non facietis in eo*.

Tertia erat *Scenopegia*, idest Festivitas Tabernaculorum vulgo *Frascate*, & hebraice *Sukot* solemnizata septem diebus mense *Tirsi*, correspondente nostro Septembri, & ad commemorandum beneficium Divinæ protectionis, & deductionis per desertum, ubi sub tentoriis, seu tabernaculis ipsi Hebræi habitaverunt pasti manna eis de Cœlo præstita; & hæc Festivitas habetur præcepta Levitici cap. 23. num. 34. ibi: *A quintodecimo die mensis hujus erunt Feriæ tabernaculorum septem diebus Domino*. 95

In his tribus assignatis Solemnitatibus tenebantur Hebræi quotannis Hierosolymitanum Templum invisere, juxta præceptum eis impositum Deuteronomii cap. 16. ibi: *Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei in loco, quem elegerit, in solemnitate Azymorum, & in solemnitate Hebdomadarum, & in solemnitate Tabernaculorum*. 96

Quarta erat Festivitas Encenniorum, idest novæ purgationis, seu dedicationis Templi, & celebrabatur per dies octo mense *Casleu* correspondente nostro Novembri in memoriam novæ dedicationis Templi factæ sub Juda Machabæo juxta id, quod habetur 1. Machabæor. cap. 4. nu. 59. ibi: *Et statuit Judas & Fratres ejus, & universa Ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis Altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo a quinta, & vicesima die mensis Casleu cum lætitia, & gaudio*. 97

Quinta erat *Neomenia*, idest novilunium, quæ Festivitas *Tubarum* celebrabatur prima die mensis septimi, idest Septembris, in memoriam liberatiotionis Isaac, quando Abraham invenit arietem hærentem cornibus, quem repræsentabant per cornua, quibus buccinabant: Hæcque Festivitas erat eis indicta Levit. cap. 23. num. 24. ibi: *Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel; Mense septimo, prima die mensis, erit vobis Sabbatum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur Sanctum; omne opus servile non facietis in eo*. 98

Sexta erat Solemnitas *Expiationis* nuncupata a Judæis *Jomakiphurim*, ac celebrabatur decima die mensis septimi, idest Septembris in memoriam illius beneficii, quo Deus ad preces Moysis propitiatus est peccato Idololatriæ populi de adoratione Vituli in Deserto, & tenebantur tali die ad strictum jejunium in signum viridicæ pœnitentiæ, juxta præceptum eis impositum Levit. cap. 23. num. 27. ibi: *Decima die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus*. 99

Septima erat Festivitas *Collectæ*, seu *Cœtus* celebrata die 22. mensis septimi, idest Septembris in octava Solemnitatis Tabernaculorum, ut sicut illa erat in memoriam Divinæ protectionis, & deductionis per desertum, sic hæc ultima in ejus octava commoraret singulare Divinum beneficium, quo omnes in unum collecti, & unitim introducti fuerant in Terram Promissionis; & hæc Festivitas legitur eis indicta Levitic. cap. 23. num. 36. ibi: *Dies quoque octavus* 100

nus erit celeberrimus, atque Sanctissimus; & offeretis holocaustum Domino; est enim cætus, atque collecta, omne opus servile non facietis in eo.

101 Extincta veteri lege una cum dictis suis Festivitatibus, Sancta Mater Ecclesia nova Domini Sponsa, in nova Lege usque in Mundi finem perseveratura, afflata Sancto Spiritu, alias celebrandas Solemnitates substituit, uberius, ac vivius figuras, ac Mysteria in illis contenta exprimentes. Sabbati igitur loco substituta est Sanctificatio Dominicæ, quæ est prima dies a Deo creata, in qua manna primum Deus pluere fecit in deserto, in qua Christus resurrexit, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, *ex Concilio Palæstino celebrato sub Victore II.*

102 Paschati Azymorum successit Pascha Resurrectionis pro stabilienda puritate, & sinceritate vitæ Fidelium in evitando malitiæ, & peccati fermento, juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth. cap.*5. *num.*7. *Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis; Ipse enim resurrexit propter santificationem nostram: ad Roman. cap.*4. *n.*25.

103 Festivitati Pentecostes Hebræorum pro Lege a Deo data Moysi in duabus lapideis tabulis, respondet nostra Solemnitas Pentecostes, in qua Spiritus Sanctus in igneis linguis supra Apostolos, & Discipulos descendit, imprimens in eorum cordibus Legem Caritatis in his duobus præceptis restrictam; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo . . . . & proximum tuum sicut te ipsum; In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ; Matth. cap.*22. *n.*37. *& seq.*

104 Festivitati Scenopægiæ, seu Tabernaculorum pro manna comesta ab Hebræis in deserto, respondet Solemnitas Sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ, quæ est vera cœlestis manna summa Dei clementia ad spiritualem, & perpetuam vitam animabus nostris elargita: *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt. . . . Ego sum Panis vivus, qui de Cœlo descendi; si quis manducaverit ex hac pane, vivet in æternum. Joann. c.*6. *n.*49. *& seq.*

105 Pro Festivitate Encæniorum, seu nova dedicatione, & restauratione Templi indictæ sunt dedicationes, & Consecrationes Ecclesiarum, & Solemnitates Beatæ Mariæ Virginis, quæ est *Templum Domini, Sacrarium Spiritus Sancti*, ut canit Ecclesia in *Officio ejusdem Præsentationis* 21. *Novemb. Antiph. ad Magnificat in* 2. *Vesp.*

106 Neomeniæ, seu Festivitati Tubarum successit Solemnitas Apostolorum, qui sunt tubæ Spiritus Sancti, & annunciatores Christi mystici Isaac, per universum Orbem: *In omnem terram exivit sonus eorum & in fines Orbis terræ verba eorum. Psalm.* 18. *n.*5. *Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Marc. c.*16. *n.*15.

107 Festivitati Expiationis Idololatriæ commissæ in adoratione Vituli aurei in deserto, subingressæ sunt solemnitates Sanctorum Martyrum, *qui tradiderunt corpora sua in mortem, ne servirent Idolis*, ut canit Ecclesia *in* 2. *Antiph. tertii Nocturni eorum Officii.*

108 Tandem Collectæ Hebræorum pro ingressu in terram Promissionis, correspondent Festivitates omnium Sanctorum, Confessorum, Virginum, & non Virginum, suis pro meritis ad cœlestem Patriam, veram Promissionis terram, evectorum: Quorum cuilibet dictum est a Domino: *Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constitutam, intra in gaudium Domini tui. Matth. cap.*25. *num.*21. Et omnes a nobis sic suppliciter deprecantur. *Quicumque in alta Syderum regnatis aula Principes, favete votis supplicum, qui dona Cœli flagitant. Ecclesia in Hymno ad Laudes Festi omnium Sanctorum. Sic D. Thomas in Summa* 1. 2. *qu.*102. *art.*4. *ad decimum. Clericatus in suis spicis italice impressis, verb. Encænnia per tot.* & alii.

PRO SANCTIFICATIONE FESTORUM juvat hic adducere varia loca, & motiva Sacræ Scripturæ. 109

Benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret, *Genes. c.*2. *n.*3.

Requies Sabbati sanctificata est Domino. *Exod. c.*16. *n.*23.

Sex diebus colligetis manna, in die autem septimo Sabbatum est Domini, idcirco non invenietur. *Exod.* 18. *n.*26.

Videte ut Sabbatum custodiatis, quia signum est inter me, & vos in generationibus vestris. *Exod. c.*31. *num.* 13.

Custodite Sabbatum meum, Sanctum est enim vobis; Qui pollüerit illud, morte morietur; qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui... Omnis, qui fecerit opus in hac die morietur. *Exod. c.*31. *n.*14. 15.

Custodiant Filii Israel Sabbatum, & celebrent in generationibus suis; Pactum est sempiternum inter me, & Filios Israel, signumque perpetuum. *Exod. c.*31. n.16.

Septimus dies erit vobis Sanctus, Sabbatum, & requies Domini; Qui fecerit opus in eo occidetur. *Exod. c.*35. *n.*2.

Custodite Sabbata mea . . . dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. *Levitic. c.*26. *n.*2. *&* 4.

Filii Israel invenientes hominem in solitudine colligentem ligna in die Sabbati, jussu Dei, eum interfecerunt. *Num. c.*15. *n.*33. *ad* 36.

Dies septimus celeberrimus, & Sanctus erit vobis; omne opus servile non facietis in eo. *Num. c.*28. *n.*25.

Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. *Deuteron. cap.*5. *num.* 12.

Memento quod & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento, idcirco præcepit tibi, ut observares dies Sabbati. *Deuteron. c.*5. *n.*15.

Quæ est hæc res mala, quam facitis, & profanatis diem Sabbati? Numquid non hæc fecerunt Patres vestri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super Civitatem hanc; Et vos additis iracundiam super Israel violando Sabbatum; 2. *Esdræ c.*12. *n.*17. 18.

Neomeniam, & Sabbatum, & Festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri; Kalendas vestras, & Solemnitates vestras odivit anima mea, facta

cta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. *Isai. c.1. num.13. 14.*

Beatus vir . . . custodiens Sabbatum, ne polluat illud, custodiens manus suas, ne faciat omne opus malum. *Isai. c.56. n.2.*

Qui custodierint Sabbata mea . . . dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis, & filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. *Isai. c.56. n.4. 5.*

Nolite portare pondera in die Sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem, & nolite ejicere onera de domibus vestris in die Sabbati, & omne opus non facietis; Sanctificate diem Sabbati, *Jerem. c.17. n.21. 22.* Sabbata mea violaverunt vehementer, dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos: *Ezechiel. cap.20. num.13.* Odi, & projeci Festivitates vestras, & non capiam odorem coetuum vestrorum. *Amos c.5. n.21.*

Judæi, qui per necessitatem Nicanorem sequebantur, eum increpabant, quod in Sabbato vellet committere prælium. *Ne ita ferociter*, inquiebant, *& barbare feceris, sed honorem tribue diei Sanctificationis*; & post pauca: *Est Dominus in Cœlis, qui jussit agi septimam diem 2. Machabæor. c.15. n.2. & 4.*

110 Lepidum est quod in Anglia Judæus quidam nomine Salomon, postquam Sabbato in fætidam cloacam decidisset, nolletque ex ea extrahi, ne Sabbatum violasse videretur coactus fuit etiam Dominico die in eadem remanere; Nam cum ille diceret, *Sabbata Sancta colo, de stercore surgere nolo*: Respondit Judex; *Sabbata nostra quidem Salomon celebrabis ibidem*. Sic ex aliis refert Beyerlinck *in Theatro vitæ humanæ tom.3. verb. Festum litt. F.*

111 Hic ad eruditionem minus peritorum addere lubet quæ de Sancto Bubone, seu Bovo Confessore, ac ejus Festo traduntur.

Bobo, seu Bovus, aut Bobus, vulgo *S. Bovo*, Nugherii, vulgo *Noghiers* in Gallia Narbonensi ex nobilissimis, opulentissimis, ac Christianissimis Parentibus, Patre scilicet Adelfredo, & Matre Olinda natus, licet militarem vitam Patrem imitatus ageret, virtutibus tamen Christianis magis, ac magis in dies emicabat. Factus grandior Regionem ab irruentibus hostibus ex Hispania (quo tempore illa occupata Mauri, seu Saraceni vicina Galliæ loca excurrentes populabantur) tuebatur. Cum vero Fraxinetum insulam continenti, in quo Bovus Arcem loco ditiore habebat, proximam occupassent, finitimosque populos assiduis excursionibus, & deprædationibus vexarent, Arcemque Bobonis demoliri niterentur; is Beatissimis Apostolis Petro, & Paulo vovit, se depositis armis, orphanorum, & viduarum curam suscepturum, semelque quovis anno per totum vitæ suæ spatium ipsorum limina deinceps petiturum, si de dictis hostibus victoriam reportasset. Quare cum illi per visum eum bono, ac fidenti animo esse jussissent, non modo Arcem illam cum paucis per medios hostes ingressus defendit, sed etiam illos ab insula depulit; Nam cum Rex illius Præfecti conjuge per vim potitus esset, Præfectus injuriam ulturus Bubonem clam in insulam cum peditibus, & equitibus admittit, qui plurimis ex hostibus repente eos adortus occisis Regi, & aliis ad nostram veram Fidem conversis parcens, insula penitus devastata, Regionem omnem, finitimam omnino ab hostium metu liberavit.

Exinde vita Fratri sui occisori, Dei pro amore, concessa, quod vovit fideliter adimplens, orphanorum, & viduarum cura suscepta, ac singulis annis limina Apostolorum petens, hoc in itinere Roma in Patriam rediens, tandem gravi morbo correptus, animam Deo reddidit circa annum 986. die 22. Maii apud Viqueriam, seu Vichariam, aut potius, ut antiquis placuit Vicum Iriæ, quod Derthonensis Diœcesis inter ipsam Derthonam, & Papiam, ad fluvium Stafforam Oppidum est præclarum, nobile, & opulentum, ibique sepultus est, & si quod pecus, vel armentum transisset super ejus tumulum, illico corruens moriebatur, donec locus clatis ligneis septus est; deindeque ad ipsius honorem fuit constructum Monasterium Ordinis Benedictini cum Ecclesia illi sacrata, posita per viam, quæ Magistra dicitur, in capite Suburbii S. Petro dicati, distante viginti circiter passus ab Ecclesia nova eidem S. Boboni, seu Bovo etiam sacrata cum Conventu PP. Capuccinorum. 112

In Ecclesia Collegiata S. Laurentii dicti præclari oppidi quiescit Corpus ipsius S. Bobonis, qui aliter Bobus, vulgo S. Bovo appellatur, & ut Protector principalis, & Advocatus tam Cleri, quam Oppidi, & Territorii Viqueriensis dicta die 22. Maii, solemni veneratione colitur, atque in Officio quotidiano, dum Suffragia Sanctorum recitantur, ejus commemoratio celebratur; Ibique, & alibi variis claruit, & in dies claret miraculis, ut videre est in ejus Legenda, quæ extat Viqueriæ in pervetusto Legendario de Vitis Sanctorum; quo utebantur Canonici Collegiatæ Sancti Laurentii in recitandis lectionibus ad Matutinum in Festivitatibus Sanctorum, & apud eruditissimos Bollandianos *ad dictam diem 22. Maii* doctissimum Philippum Ferrarium *in Catalogo Sanctorum Italiæ, & in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt*; & apud alios, ex quibus sunt hæc nostra collecta. 113

Quamvis tamen non omnes conveniant quoad diem sui decessus, & Festivitatis, aliis, inter quos dictus Ferrarius *loc. citat.* assignantibus ad diem 23. Maii, aliis ad diem 25. ejusdem Maii, ut Veronæ coli asserit idem Ferrarius, aliis ad diem 22. ut rectius ex multis dicti Bollandiani *loc. cit.* insuper referentes, quod in Missali Mediolanensis Ecclesiæ anni 1522., & in Breviario ejusdem Ecclesiæ anni 1539. & 1560. secundum institutionem Sancti Ambrosii in Kalendario præfixo ista leguntur; *XI. Kalendas Junii S. Bovi Confessoris*, qui & Bovus appellatur, Laudæ Pompejæ, & Viqueriæ, & passim alibi, tum in Officio, tum Missa de Communi Confessoris non Pontificis primo loco: Et discrepant insuper Scriptores quoad locum, in quo ipsius Sancti Corpus quiescat, aliis volentibus, ut supra, ipsum quiescere Viqueriæ, aliis autem Papiæ: Qui tamen facillime conciliari possunt si asseratur, primitus fuisse quidem sepultum Viqueriæ, & ibidem per multum temporis quievisse, ubi adhuc in præsentiarum existit maximo cultu venerata insignis ejus Reliquia in Ecclesia præclarissimorum PP. Capuccinorum ipsi Sancto sacrata; & ob ingruentium bellorum pericula, & hostiles incursiones Papiam translatum, ac multis evolutis annis fuisse ibidem in Ecclesia S. Apollinaris repertum 114

in

in arca lapidea die 6. Februarii cum ejusmodi inscriptione: *Hic requiescit Corpus S. Bobonis*; multis luminaribus statim in ea Basilica, ac Stella supra tectum visis, ut ex aliis tradit dictus eruditissimus Ferrarius *l.c. in fine*.

115 Viqueriæ autem nihilominus recitantur sequentes Orationes mihi illinc fideliter transmissæ, una cum pia ipsius Sancti Imagine impressa, & inscriptione adjecta.

Oratio S. Bovi Conf. 22. Maii.

P*Ropitiare nobis, quæsumus Domine, famulis tuis per hujus Sancti gloriosi Confessoris tui Bovi, qui in præsenti requiescit Ecclesia, merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Per Dominum &c.*

Alia Oratio ejusdem.

D*Eus, qui in præclara S. Bovi Confessoris tui inventione præfulgidam de Cœlis stellam visibiliter radiare fecisti, ut ipsum in S. Apollinaris Ecclesia vere requiescere demonstrares: concede propitius, ut quod a Te suppliciter petimus, ejus pia nobis intercessione donetur. Per Dominum &c.*

Inscriptio vero supradictæ ipsius Sancti Imagini adjecta, hæc est.

I*Mmagine di S. Bovo Confessore, e Protettore dell'Insigne Luogo di Voghera, e difensore delli Armenti, una Reliquia del quale è con ogni rirerenza collocata nella Chiesa de' Padri Cappuccini del detto Luogo, quale divotamente viene da Popoli adorata, e tale Immagine è dedicata alla gloria di Dio, ed al merito dello stesso Santo, che ci preservi li bestiami, ed armenti, e ci difenda da ogni male.*

Can. Graminea scul. super lic. 1717.

Supplementa Auctoris.

116 Festi dies in pietatis operibus, non in negotiis sæcularibus sunt transigendi. Benedictus XIV. tom. 1.
117 Constit. 144. incip. *Ab eo tempore* §. 17. Festi dies non
118 sunt omnes æque solemnes. Idem *ibid.* §. 7. Festorum dierum observantia arctiori præcepto fuit in lege veteri injuncta, quam nunc in Ecclesiasticis legibus.
119 Idem *ibid.* §. 10. Festis diebus prohibentur mercatus
120 rerum venalium. Nundinæ vero tolerantur sub certis conditionibus, nempe ut ipsis diebus Festis tempore nundinarum occurentibus apothecæ claudantur, & Religioni, ac pietati opera detur. Idem *ibid.* & Constitut. 105. incip. *Paternæ Caritatis*, in qua ut in
121 Civitate Senogalliensi tempore nundinarum diebus Festis de præcepto a servilibus operibus abstineatur, prorogatur tempus ad dictas nundinas per alios quinque dies peragendas.

122 * In Diœcesi, ubi adest consuetudo exercendi artem barbitonsoriam, etiam die festo, permitti potest; sed tantummodo definitis diebus, non vero omnibus. Benedict. XIV. *Institut. Eccl.* 43. *per tot.* Opus est tamen servile, nec nisi ex consuetudine tolerandum; *ibid.* §. 2.

123 Opera servilia diebus festis prohibentur, ne ruralibus quidem exceptis. Conceduntur tamen, si urgeat vera & non affectata necessitas. Affectata vero illa diceretur, in qua opera, quæ diebus præcedentibus fieri possent, ad diem festum transferentur. Petenda est tamen a Superiore facultas, si quid insurgat necessitatis. Hanc vero facultatem dare solet Episcopus Parochis ruralibus in ordine ad opera agrestia, qualia se haberent oneratio plaustrorum, collectio frugum, & fructuum; herbam secare, colligere fœnum, quando periculum imminet veræ tempestatis, vel quando die sequenti transferenda sunt in Civitatem, nec posset commode id differri. *Instit. Eccles.* 55. §. 33. *& seqq.*

Molitores non possunt molitioni incumbere, etiamsi molendinum aqua, vel vento, seu jumentis volvatur; non possunt, inquam, seclusa consuetudine, vel necessitate: quæ necessitas si adsit, in Diœcesi Bononiensi facultas non a Parocho, sed ab Archiepiscopo conceditur, *ibid.* §. 27.

Piscatio inter opera servilia, die festo vetita, referenda est; si tamen necessitas urgeat piscandi, eo quod 124
statis anni diebus fiat transitus piscium, quo elapso temporis articulo piscatio eorum nulla fieret; tunc pauperioribus piscatoribus datum est, ut operi illi incumbere possint, dummodo id non præstent die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, & Corporis Christi, juxta ac olim concessum fuit Trevirensibus ab Alexandro III. de Synodo Diœc. *lib.* 13. *cap.* 18. §. 10. *nov. edit.* *

Festi dies in Ecclesiis non Parochialibus ita sunt ce- 125
lebrandi, ut non evertatur populus ab Ecclesia Parochiali. Idem Constitut. 42. incip. *Etsi minime* §. 15.
Festi dies Ecclesiæ Latinæ observari debent a Græcis 126
degentibus in Italia, & insulis adjacentibus. Idem 127
Constitut. 57. incip. *Et si Pastoralis* §. 9. Festorum dierum distributio per annum juxta Kalendarium Gregorianum ab Italo-Græcis est servanda. Idem *ibid.*

Festorum dierum imminutio communiter expetita, 128
absque Episcoporum consensu a Pontifice declaratur non statuenda. Idem in cit. Constitut. *Ab eo tempore* 129
§. 15. Festorum dierum reductio conceditur pro nonnullis Diœcesibus Hispaniæ. Idem Constitut. 62. incip. *Cum sicut*. Festorum dierum reductio concedi- 130
tur pro Diœcesi Niciensi cum conditionibus opportunis adhuc in ipsis Sacrum audiendi. Idem Constit. 131
128. incip. *Inter sollicitas*. Festi dies æstivis mensibus occurrentes infra hebdomadas, ad dies Dominicos transferuntur pro nonnullis locis Regni Poloniæ ob agriculturæ necessitatem. Idem Constitut. 138. incip. *Nuper*. Excepto Festo Assumptionis B. M. V. idem *ibid.* Et nihil immutato quoad ordinem Divinorum Officiorum. Idem *ibid.*

Festorum dierum imminutio ab Urbano VIII. olim 132
facta assignatur a Benedicto XIV. tom. 2. Constitut. 63. incip. *Non multi menses*. Nova eorumdem im- 133
minutio a multis Episcopis, aliisque gravibus viris optatur. Idem *ibid.* Pontifex nihil decreturus sine 134
consilio, rationes in utramque partem colligit, & varios illius exequendæ modos demonstrat in peculiari dissertatione, quæ per Ecclesias fuit transmissa. Idem *ibid.* Acceptis quadraginta diversi Ordinis Con- 135
sultorum sententiis, ex consensione majoris partis nihil generaliter præcipere statuit, sed peculiarem Episcoporum instantiam expectare. Idem *ibid.*

Modum vero illum sibi servandum proponit, quem 136
Tar-

Tarraconensis Concilii Patres excogitarunt, ipsisque petentibus Benedictus XIII. approbavit; Ut scilicet firmum remaneat præceptum audiendi Missam, sed
137 liceat in aliquibus Festis opera servilia exercere. Idem *ibid.* Dissentiones inter doctos viros diversa sentientes exortæ cum in Ecclesiasticæ pacis perturbationem vergerent, a Pontifice sedantur, interdicta scriptorum quorumcumque publicatione super hujusmodi reductionis negotio sub gravissimis pœnis, ac Censuris Papæ reservatis, ne quis in posterum libros, scripturas, vel alia opera quæcumque audeat typis imprimere, seu aliter in lucem edere, in quibus de imminutione dierum Festorum de præcepto, sive pro ea, sive contra eam, agatur. Idem *ibid.*

138 Festorum aliquot dierum observantia in Regno Siciliæ citra Pharum, & in Diœcesibus Messanensi, & Panormitana reducitur juxta methodum supra expositam. Idem tom. 2. Constitut. 65. incip. *Cum sicut*
139 *quadam*. Festis diebus personatos incedere fideles in universa ditione Ecclesiastica prohibetur. Idem Constitut. 45. incip. *Inter cætera*. Item circumforanei saltatores, scurrones, & hujusmodi saltem matutinis honoris, & ante expleta Officia Vespertina populum detinere vetantur. Idem *ibid.*

140 Hic juvat adducere Catalogum italico idiomate impressum de' Vescovi, e Diocesi, che finora, cioè fino all' anno 1748. hanno ricercata, ed eseguita la facoltà di sminuire le Feste di precetto, quanto sia per potere attendere alle opere servili.

Ne' Regni delle Spagne.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Ceuta.	Di Mondognedo.
Di Siviglia.	Di Malaga.

Per istanze fatte dal fu Re Cattolico FILIPPO V.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Vagliadolid.	Di Calahorra.
Di Salamanca.	Di Olivares.
Di Jaen.	

LE CITTA' E DIOCESI

Di Compostella.	Di Tuy.
Di Plasenzia.	

LE CITTA' E DIOCESI

Di Guadix.	Di Balbastro.
Di Huesca.	Di Tarazona.
Di Tervel.	

LE CITTA' E DIOCESI

Di Saragozza.	Di Oviedo.
Di Pamplona.	Di Tudella. e Villa di Fiteto Nullius.
Di Albarazin.	
Di Jacca.	

La Città e Diocesi di Cadice.
Alcuna Università della Diocesi di Badajoz.

IN FIANDRA.

La Città e Diocesi d' Ipri.

IN SARDEGNA.

La Città e Diocesi di Cagliari.

IN POLONIA.

Le Città e Diocesi

Di Cracovia.	Di Posnania.
Di Vilna.	Di Uladislavia.

IN GERMANIA.

Le Città e Diocesi

Di Liegi.	Di Basilea.

IN SICILIA.

Le Città e Diocesi

Di Siracusa.	Di Girgenti.
Di Patti.	Di Cefalù.

NELLO STATO ECCLESIASTICO

Le Città e Diocesi

Di Fermo.	Di Ferentino.
D' Ascoli.	Di Sezza.
Di Montalto.	Di Terracina.
Di Ripa Transona.	Di Piperno.

IN TOSCANA.

Le Città e Diocesi

Di Pienza.	Di Chiusi.
Di Massa di Siena.	Di Grosseto.
Di Montalcino.	Di Soana.

NEL CONTADO DI NIZZA.

La Città e Diocesi di Nizza.

Sic expresse in fine Libri *Raccolta di Scritture*, sub dat. *In Lucca* 1748.

Additiones ex aliena manu.

Quatuor potissimum hic sunt discutienda. I. Quis possit indicere dies festos? II. Quid importet observatio dierum Festorum? III. Quis possit dispensare super observatione dierum festorum? IV. Quis animadvertere possit in Violatores dierum Festorum? 141
Ad primum quod attinet, Potestati sæculari jus haud est indicendi hos, de quibus agimus, dies festos; 142

stos; Capon. *discept.* 208. *num.* 25. *Cortiad. decis.* 171. *num.* 8. & *sequent.* Jus hoc est Summi Pontificis in toto Orbe, & Episcopi in sua Diœcesi. Non ignoro quod sunt, qui autumant, Episcopum post Constitutionem Urbani VIII. haud posse amplius dies festos indicere; Capon. *dict. discept.* 208. *num.* 36. Ventriglia *in Prax. Jur. Eccles. part.* 1. *adnot.* 16. §. 1. *n.* 3.
143 Sed posse alii, & quidem rectius, sentiunt: *quum* (ut ait Romaguer. *ad Synodal. Gerunden. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 1. *num.* 11.) *textualiter in ea solum legatur admonitio facta Episcopis, ut se abstineant publicare novas festivitates ultra in dicta Constitutione præscriptas, non autem clausula aliqua facultatem eis de jure competentem abdicans.* Confer etiam Gonzal. *in cap. final. num.* 17. *de Feriis.*
144 Debet vero Episcopus dies festos indicere, cum consensu Cleri. An item adhibere debeat consen-
145 sum Populi, controversia est. Adhibere utique debere de jure, vigore mox dicti *cap. final. de Feriis*, nequaquam vero de consuetudine, quæ jus in hac parte abrogavit, tenent Romaguer. *ubi supra num.* 12. Fagnan. *in cit. cap. final. num.* 31. & *sequent. de feriis.* Zypæus *in nov. jur. pontific. tit. de feriis n.* 3. Cortiad. *dict. decis.* 171. *num.* 16.
146 Hinc autem patet quid sentiendum sit de propositione illa generali ab Auctore *num.* 10. his verbis firmata: *Festa de præcepto servanda institui non possunt invito Populo.* Si enim intellexit Auctor de diebus festis indictis a Summo Pontifice, manifesto erravit, quum Summus Pontifex adhibere haud teneatur con-
147 sensum Populi. Sin autem de diebus festis intellexit ab Episcopo indictis, improbari nequit, quum sint & hodie qui sentiant, teneri Episcopum adhibere consensum Populi.
148 Tametsi autem Potestas sæcularis indicere haud valeat dies festos, potest tamen dies festos a Summo Pontifice, vel Episcopo indictos munire adjectione pœnæ; Fagnan. *in cap. Conquestus num.* 72. *de feriis.* Pignatell. *consult. Canon. tom.* 1. *consult.* 8. *num.* 2. Bellet. *disquisit. Cleric. tit. de fav. Cler. real.* §. 5. *num.* 101. Barbos. *de offic. & potestat. Episcop. allegat.* 105. *num.* 42.
149 Quod concernit secundum, duo observantia festorum importat præcepta: alterum *affirmativum* audiendi Missam; *negativum* alterum cessandi ab operibus servilibus. Plures circa utrumque hoc præceptum
150 occurrunt quæstiones. De piscatione præsertim disputatur, an ea veniat sub præcepto negativo? Vide si lubet Romaguer. *ad Synodal. Gerund. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 5. *per tot.*
151 Quoad tertium, solius superioris Ecclesiastici est dispensare super observatione dierum festorum. Potestati sæculari minime est jus hoc; Pignatell. *Consult. Canon. tom.* 1. *consult.* 8. *num.* 3. Pilaja *decis. Canon.*
152 *lib.* 1. *decis.* 7. *num.* 98. An autem dicta dispensatio gratis, & quibus in casibus concedi debeat, tradunt Capon. *discept.* 211. & rursus *discept.* 212. utrobique *fere per tot.* Barbos. *de Paroch. cap.* 16. *per tot.*
153 Restat, ut de quarto, & ultimo disseratur. Porro separandi sunt ii, qui ratione personæ subjecti sunt Episcopo; nam hos punire non potest nisi ipse Episcopus ob violationem dierum festorum. Quoad vero cæteros, locum esse præventioni inter Judicem Ecclesiasticum, aut sæcularem post Constitutionem Sancti Pii V. tenent Capon. *discept.* 208. *num.* 27. Tondut. *de Prævent. part.* 2. *cap.* 29. *num.* 38. & *seq.* Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 2. *tit.* 9. *num.* 6. Romaguer. *ad Synod. Gerund. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 1. *num.* 21. qui *num.* 22. subdit: *Non tamen si ab Episcopo, aut alio ad quem spectat, verbo, aut scriptis sit data licentia laborandi in talibus diebus, nam tali casu non possunt Potestates sæculares eos punire, etiamsi non exhibeantur tales licentiæ.*

Verum si violatio versetur circa præceptum non *negativum*, sed *affirmativum*, congruentius videtur, ut procedat unus Judex Ecclesiasticus, non item Judex sæcularis; Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica*, *verb. Festi dies*, *num.* 7. 154

FEUDUM.

ARTICULUS I.

Feudum quo ad ea, quæ concernunt ejus Originem, Naturam, & Divisionem.

1 Unde originem trahat Feudum, controvertitur inter Doctores. Aliqui enim cum Zasio *in l.* 2. *verb. Curias, ff. de origine Juris*, & Cujac. *in Commen. ad l. Feud. in princ.* volunt Feuda originem habere ex antiquo Romanorum Jure. Alii cum Luca de Penna *in l. Quicumque, C. de omni agro desert. l.* 11. sustinent Feuda cœpisse tempore Justiniani. Alii dicunt, Feuda a Gallis ad Germanos, Italos, Hispanos, & alias Europæ Provincias venisse, ut potest videri apud Fachin. *lib.* 7. *cap.* 1. 2 Communior tamen, ac probabilior tenet Feuda originem habere, ac primitus concessa fuisse a Longobardis, qui Italiam occuparunt, diuque possederunt, quorum Feudorum consuetudines Obertus de Orto, & Gerardus reduxerunt ad earum legum Feudalium formam, quam habemus, ut testatur Card. de Luca *lib.* 1. *de Feudis disc.* 2. *num.* 5. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 1. Harprecht. in *annotat. ad Jul. Clar. in* §. *Feudum q.* 1. *num.* 11. Engel. *lib.* 3. *decret. tit.* 20. *num.* 1. Reiffenstuel *ibidem num.* 3. & complures alii. Et ratio est, quia in libris Feudorum sæpius fit mentio Longobardorum, & legum Longobardicarum, ut in *lib.* 2. *tit.* 1. *de Feudi cognitione.* Item *lib.* 2. *tit.* 8. *de Investitura*, rursus *lib.* 2. *tit.* 58. *de Notit. Feud.* & sæpe alibi. Tum quia multa vocabula Feudalia arguunt linguam Longobardorum, velut Morgenatica, Marchia, Marchio & Fachin. *lib.* 7. *controv. cap.* 1. Harprecht *loc. cit.* Engel *loc. cit.* & alii. 3 (*) De Feudorum origine, nomine, & diversis speciebus vide magistralem *dissertationem* 2. *apud Ludovic. Anton. Murat. Antiquit. Medii Ævi.* Ubi quamplura afferens authentica documenta multos submovet errores, & in fine addit tractatum de Feudis usque tunc ineditum, & *Dissert. in Veneta edit. præmiss. comment. Cujac. in* 5. *lib. Feudorum tom.* 2. *pag.* 1033. & *seq.* 4 (*) Feudi nomen derivatur a Fide seu Fidelitate, *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *Per quos fiat Investitura*, ibi: *Cum a Fidelitate Feudum dicatur, vel a Fide.* Natura enim Feudi proprie est obligare Feudatarium, ut specialem exhibeat fidelitatem erga Dominum suum directum, cujus est Vassal-

fallus, *cit.lib.2.Feud. tit. 3. Per quos fiat Investitura*, ubi sic dicitur: *Nulla investitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat*; Sic Rosental *cap.1.de Feud. conclus. 7. lib. 1.* Engel *lib. 3. decretal. tit. 20. num. 2.* & alii communiter.

5 Feudum proprie dictum est res immobilis alicui, quoad dominium utile, liberaliter, & perpetuo concessa sub onere fidelitatis, & obsequii personalis præstandi. *Est in re communis*, & habetur clare *ex §.fin. l. 2. Feud. cap. 33.* ubi ita describitur: *Est beneficium illud, quod ex benevolentia ita datur alicui, ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat, ususfructus vero illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum heredesque suos Masculos, sive Feminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat ad hoc ut ille, & sui heredes fideliter Domino serviant.* (*) Magis propriam, & ad feudorum naturam explicandam accommodatam ex *Cujacio* habemus definitionem *comment. in lib. 5. Feud. in princ. pag. 1067. circa med. Jus prædio alieno in perpetuum utendi fruendi, quod pro beneficio Dominus dat ea lege, ut qui accipit sibi fidem, & militiæ munus, aliudque servitium exhibeat*; vel ex *Hotomano disput. de Feudis cap. 4. Feudum est clientela militaris ea lege contracta, ut Cliens pro beneficio accepto militarem operam præbeat, vicissimque Patronus suam illi fidem, benevolentiamque præstet*: cui definitioni si id addas, quod fere ab omnibus ommitti solet; firmissimam adeo hanc militarem clientelam esse, ut nisi certis de causis certaque forma exigendis dissolvatur; Rursus beneficium intelligendum illud jus traditum re aliena perpetuo utendi fruendi, & demum feudatarium præcipuas notas complexum esse, quibus ab alio quocumque contractu, nexuque civili Feudum distinguas, perfectam
6 feudorum habebis definitionem. (*) Dicitur primo *res immobilis*, ut denotetur, quod res mobilis Feudum esse nequit, *arg. cit. §. fin. lib. 2. Feud. cap. 23.* ibi: *Rei immobilis*. Nomine autem Rei immobilis non tantum veniunt res corporales, & solo cohærentes, ut Castra, & prædia, sed etiam Jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, ut Jura piscandi, venandi, jurisdictionem exercendi, vectigalia accipiendi, & similia; *arg. l. & §. fin. Cod. de præscript. longi temp.* juncta *Clem. 1. de rebus Eccl. alien. vel non.* Sic etiam census, & redditus annui, *Clement. Exivi §. Cumque annui de V. S.* ibi: *Cumque redditus annui*
7 *inter immobilia censeantur a Jure*. Dicitur secundo *Quoad Dominium utile*, ut denotetur, Dominium directum, seu proprietatem remanere penes Dominum, qui Feudum concedit, *arg. cit. §. fin. lib. 2. Feud. cap. 23.* ibi: *Ut proprietas quidem rei immobilis bene-*
8 *ficiatæ penes dantem remaneat*. Dicitur tertio *Liberaliter*, ut denotetur, Feudem proprie dictum esse *beneficium ex benevolentia*; ut dicitur *in cit. §. fin. l. 2. Feud. cap. 23.* per quod differt ab Emphyteusi, in qua Domino directo ab Emphyteuta præstari debet canon annuus. Unde, si etiam in Feudo annua pensio constituatur, prout interdum fieri solet, tunc non est Feudum proprium, sed solum improprium. Non est tamen de substantia Feudi, ut mere gratuito fiat, nam etiam Feudo emi posse constat ex *c. Unico, de natura Feudi & c. unic. de Beneficio fratris*. Dummodo minori pretio
9 ematur, ut adhuc speciem Beneficii retineat. Dicitur quarto *Perpetuo*, ut denotetur, quod Feuda proprie dicta non præcise ad certum tempus, vel generationem, uti aliquæ Emphyteuses, sed perpetuo conceduntur, ita ut ad Feudatarium, & ejus heredes in perpetuum pertineant, ut expresse habetur *in cit. §. fin. l. 3. Feud.*
cap. 23. Dicitur quinto *sub onere fidelitatis, & obsequi personalis præstandi*, ut denotetur, quod principale onus, & obligatio Feudatarii est, ut Domino directo, a quo tantum beneficium accepit, & sit fidelis, & numquam aliquid contra eum machinetur, sed potius consilio, & auxilio adjuvet, præsertim euntem ad bellum personaliter sequatur, vel alium sui loco *Domino* acceptabilem mittat, vel dimidium redditus Feudi unius anni Domino subministret pro belli expensis; *l. 2. c. 55. §. 1. de Prohibita Feudi alienatione*. 10

Feudum dividitur primo in Feudum proprium, & improprium. Feudum proprium est illud, quod in omnibus veram naturam Feudi retinet, juxta descriptionem, & explicationem supra datam, & simpliciter, & pure conceditur nulla temporis aut servitiorum facta determinatione, *§. penul. & ult. C. Quid sit Investitura: & de concess. recti Feudi*. Item *c. 1. Quibus modis Feud. constit. potest.* Calvin. *Lexico Jurid. verb. Feud.* Feudum improprium est illud, in quo per pacta specialia, seu per Investituram specialem a propria natura Feudorum recessum est. Feudum enim improprium censetur, quod conditionibus, vel obsequiis nominatim definitis est alligatum; *c. 1. de not.* 11
Feud. & §. fin. de cap. cur vendl; Calvin. *loc. cit.* In dubio autem omne Feudum præsumitur rectum, & proprium, & si forsan in uno degeneret, in reliquis tamen adhuc propriam naturam retinet; *c. Unico, de Feudo non habente propriam naturam*; Engel *loc. c. sub* 12
num. 6. Secundo, dividitur Feudum in Regale, & non Regale. Feudum Regale est, quod ab Imperatore, vel a Rege conceditur cum annexa Regali Dignitate, idest cum Jure Regalium: hujusmodi Feuda sunt Regnum, Electoratus, Ducatus, Principatus, Marchionatus, Comitatus, & cetera id genus honoris beneficia, *arg. lib. 1. tit. 14. de Feud. cap. 1. Quis dicatur Dux*; Calv. *loc. cit.* Vultejus *de Feudis cap. 8. n. 10.* & alii passim. Non Regale est, quod Personam accipientis quidem nobilitat, absque tamen Jure Regalium; *arg. cit. num. 1. tit. 14. Feud. c. unic. Qui Feudare possunt*; Calv. *loc. cit.* Vultejus *loc. cit.* Engel *l. c. num. 10.* Reiffenstuel *lib. 3. decr. tit. 20. num. 19.* & alii. 13
Tertio dividitur Feudum in Nobile, & Ignobile. Feudum Nobile est illud, quod accipientis Personam nobilitat, vel si prius fuit, Nobilem ostendit, ut cum ab Imperatore, vel alio Supremo Principe conceditur; *c. 1. Quis dicatur Dux*. Feudum Ignobile est, quod a plebe, vel privatis personis dari solet, quæ ex defectu potestatis nullam nobilitatem conferre possunt Feudum ab ipsis accipientibus; *cap. 1. de his, qui Feudum dare possunt, & arg. lib. 2. Feud. Tit. 10. & 53.* Calvin. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 18.* Vultejus *loc. cit. num. 9.* & alii. 14

Quarto dividitur Feudum in Ligium, & non Ligium. Feudum Ligium est illud, pro quo Vassallus ita strictam fidelitatem jurat uni Domino, ut ei militare, & servire teneatur contra quemcumque alium; *cap. 2. de Feudo Ligio lib. 2. tit. 99. de Feudo Ligio*. Unde hoc nomen *Ligium* videtur derivatum a *ligando*, seu verbo *Ligo*, quod fœdus, & societatem arctissimam 15

mam significat; Calvin. *loc. cit.* verb. *Ligius homo*; Engel *loc. cit. num.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 20.

16 Hinc non potest quis a duobus Regibus Feuda Ligia accipere; *arg. cit. lib.* 2. *tit.* 99. *de Feudo Ligio*, Glossa *in Clement. Pastoralis*, *verb. Homo Ligius*, *de re judicata*. Impossibile enim est promittere fidelitatem duobus contra quemcumque, cum hoc ipso quod uni jam promiserit fidelitatem contra quemcumque nullo excepto, necessario alter a fidelitate videatur exclusus; Clarus §. *Feudum quæst.* 11. Engel *loc. cit.*

17 *num.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. Hujusmodi Feuda Ligia non nisi a Supremis Principibus Superiorem non agnoscentibus dari possunt, alias enim necessario Superior dantis in juramento fidelitatis excipi deberet, sicuti semper censetur exceptus in quovis Feudo Ligio Romanus Pontifex, eo quod contra ipsum nullum fidelitatis juramentum præstari possit; *arg. c. Venientes* 19. *de jurejurando*, ibi: *Cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi*

18 *jus superioris exceptum*. (*) Potest tamen alterum Ligium, alterum non ligium una & eadem persona retinere. Casum posuit *Cujacius comment. ad* 5. *libr. Feudorum. lib.* 4. *tit.* 99. in fratre habente Feudum Ligium, qui successit Fratri prædefuncto habenti Feudum non ligium, & tenet a fratre superstite posse utrumque Feudum retineri, adeo ut alteri ex dominis per se ipsum, alteri per substitutum *servitium*, *& fideli-*

19 *tatem præstare teneatur*. (*) Feudum non Ligium est illud, pro quo Vassallus ita jurat, & debet fidelitatem Domino, ut tamen alicui alteri in eadem, vel simili causa fidelitatem debitam præstare valeat. Unde potest quis duo, vel plura Feuda non Ligia a diversis Regibus, & Principibus accipere, dummodo in nullo fidelitatem contra Dominum aliquem Feudi juret; *Sic praxis communis*.

20 Quinto, dividitur Feudum in Ecclesiasticum, & Sæculare, seu Laicale. Feudum Ecclesiasticum est, quod ab Ecclesiasticis Prælatis de bonis ad Ecclesiam spectantibus datur alicui sive Clerico, sive Laico; Vultejus *de Feud. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 19. Engel. *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 15. & alii *communiter*. Feudum sæculare, seu Laicale est, quod a Principibus, vel aliis Dominis Sæcularibus, aut etiam a Clericis, de bonis tamen patrimonialibus, & sæcularibus datur. Unde pro cognoscendo an aliquod Feudum sit Ecclesiasticum, vel Sæculare, debet spectari non tam Persona Feudum concedens, quam res ipsa in Feudum concessa, ita ut, si res sit Ecclesiastica, seu proprie ad Ecclesiam pertinens, Feudum quoque erit Ecclesiasticum, etiamsi Laico sit concessum; & e contra, si res sit Laicalis vel Sæcularis, ipsum quoque Feudum erit Laicale, vel Sæculare, etiamsi concedatur Personæ Ecclesiasticæ, sive ipsimet Ecclesiæ, vel Monasterio; *arg. cap. Ex transmis-*

21 *sa* 6. *de Foro competent.* Unde multi Episcopi, & Prælati Ecclesiastici, qui specialia Territoria in Feudum ab Imperatoribus acceperunt, ratione istorum Territoriorum considerantur ut ceteri Vassalli Sæculares Imperatorum, & coram eis in causa Feudali comparere, & judicari debent, eo quod universaliter quæstiones Feudales per Dominum Feudi terminentur; *cap. Ex transmissa* 6. *& cap. Verum* 7. *de Foro competent.* Andreas Gailus *lib.* 1. *observ.* 30. *num.* 4. *& sequent.* Engel *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. & alii cum Fagnano *lib.* 2. *decretal. in cap. Verum* 7. *de Foro competent. num.* 1. 10. *&* 12.

Sexto, dividitur in Feudum novum, & antiquum. 22
Feudum novum est, quod Vassallus possessor non ab aliquo antecedente vi successionis, sed ab ipsomet Domino primum accepit, & cœpit in sua Persona. *Feudum antiquum* est, quod prius jam ab alio ascendentium acquisitum per successionem ad alios devolvitur; *cap.* 1. *de succes. Feud. c.* 1. *de succes. frat. & grad. succed. in Feud. cap.* 1. *de natur. success. Feud. cap.* 1. §. *novam*: *Quot testes sint necess. & cap.* 1. *de frat. de novo Benefic. Invest.* Calvin. *loc. cit.* verb. *Feudum antiquum*; Jul. Clarus §. *Feudum quæst.* 8. *num.* 1. Engel *loc. cit. num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 12. Pirhing *lib.* 4. *Decretal tit.* 20. *num.* 3. & alii communiter. Septi- 23
mo, dividitur in Feudum hereditarium, & in Feudum Familiæ, seu ex pacto, & Providentia. *Feudum hereditarium* est illud, in quo vigore Investituræ, non solum agnati primi Vassalli, seu acquirentis, sed etiam quicumque heredes extranei, sive masculi, sive Feminæ, sive ex Testamento, sive ab intestato venientes succedere possunt. Tale Feudum esse censetur, si in Investitura hæc, vel similis clausula habeatur: *Concedo Feudum pro te, & tuis heredibus quibuscumque*; Rota *part.* 3. *recent. dec.* 391. *num.* 8. *p.* 11. *dec.* 112. *n.* 7. & sæpe alibi, Jul. Clarus §. *feudum q.* 9. *n.* 2. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 6. Pirhing *loc. cit. n.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 24. & alii communiter. *Feudum Familiæ, seu ex pacto, & providentia* est illud, in quo soli masculi a primo Vassallo per legitimum Matrimonium descendentes, jure agnationis, & sanguinis succedunt, quia ordinarie in favorem, & conservationem Familiæ conceditur; *arg. lib.* 2. *Feud. tit.* 2. *in fine*, Vultejus *de Feudis c.* 8. *num.* 23. Engel *loc. cit. num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 23. & alii passim.

Octavo, dividitur Feudum in masculinum, & Femineum. 24
Feudum masculinum est illud, in quo vigore Investituræ soli masculi succedere possunt, *Communis*. *Feudum femineum* est illud, quod primitus collatum est Feminæ, indeque Feminas succedere petitur; *lib.* 2. *Feud. tit.* 30. *&* 50. Alii dicunt, etiam 25
illud Feudum Femineum esse, in quo ex speciali Investitura & Feminæ succedere possunt, etsi primitus collatum sit masculo. In utroque tali Feudo Femineo 26
Feminæ nequeunt succedere, nisi masculis deficientibus; ita ut, quandiu masculus aliquis, qui succedere poterit, superstes est, nulla femina, etsi propinquior, ad successionem Feudi admittatur, textu expresso *in cit. lib.* 1. *Feud. tit.* 8. ibi: *Tunc enim succedit filia, filiis non extantibus*; & *lib.* 2. *tit.* 30. ibi: *Femineum Feudum, deficientibus masculis, ad filias pertinebit*. Nono, dividitur in Feudum Francum, 27
idest liberum, & in non Francum. *Feudum francum* est illud, pro quo Vassallus ad nulla servitia præstanda obligatur, & quod Francum liberum dicatur, allegatur *lex in cap. Ex litteris* 1. *de sponsalibus*, Calvinus *loc. cit. verb. Feudum francum*. *Feudum non francum* est illud, pro quo Vassallus obligatur ad certum genus servitii, prout in Investitura determinatur; *arg. lib.* 2. *Feud. tit.* 25. *Est Communis*. Deci- 28
mo, dividitur Feudum in Reale, & Personale. *Reale* est illud, quod cum primo acquirente non extingui-

guitur, sed etiam ad heredes regulariter est transito-
rium, tam respectu Domini, quam Vassalli, *ut in c.1.*
§. Cum vere Conradus, de iis, qui Feud. dare poss.
cap.1. de duob. fratrib. a cap. Invest. & cap. 1. §. fin.
quibus mod. Feud. ammitt. nam quilibet censetur suis
heredibus prospicere, *l. pactum, ff. de probationibus*;
Calvin. *loc. cit. verb. Feudum reale*, Reiffenstuel *loc.*
cit. num. 30. & alii communiter. *Feudum Personale*
est illud in quo nullus heres succedit, sed cum primo
acquirente extinguitur. *Communis.*

29 Feudum Personale varie subdivitur, aliud enim
Feudum Personale dicitur *de Camera*, & est, cum a-
licui ex arca, seu ærario Domini directi certum stipen-
dium solvitur, quamdiu vivit, *lib.2. Feud. tit. 1. §.*
sciendum, Calvin. *loc. cit. verb. Feudum de Camera*;
30 Reiffenstuel *loc. cit. num.* 30. & alii passim. Aliud dici-
tur *de Cavena*, & est, cum alicui, dum vivit, præ-
stantur annonæ ex cellario, horreo, vel penuario
31 Domini. Cavena enim locus est, in quo frumentum,
vinum, oleum, & similia servantur; Calvin. *loc. cit.*
Reiffenstuel *loc. cit.* Rosental. *cap.2. conclus.*30. & alii
passim, & de ipso etiam fit mentio *in cit. lib. 2. Feud.*
32 *tit. 1. §. Sciendum*. Item Feudum Personale aliud est
Guardiæ, & est, quod datur alicui ad dies vitæ,
vel certum tempus sub onere, ut Vassallus Castrum,
Arcem, Territorium, Domum &c. custodiat; *cap.*
Feud. habit. d. cap. Conrad. *cap. unic. de Feud. Guar-*
diæ, Calvin. *loc. cit. verb. Feudum Personale*, Reif-
33 fenstuel *loc. cit. num.* 21. & alii. Aliud est *Gastaldiæ*,
& est, quod datur alicui eo fine, ut domum, aut aliam
rem Domini gubernet, administret, aut procuret,
lib. 1. Feud. tit. 2. Calvin. *loc. cit. verb. Feud. Gastal-*
34 *diæ*; Riffenstuel *loc. cit. num.* 31. Aliud est *Soldatæ*,
& est, cum alicui, non quidem ex certa Camera, vel
Cavena, sed simpliciter annua quantitas pecuniæ,
vel vini, seu frumenti sub obligatione fidelitatis, &
servitiorum præstatur, ita tamen, ut non tantum per
mortem ipsius Vassalli, sed etiam per mortem Dantis
expiret, *lib. 2. Feud. tit.* 10. ibi: *Soldata est præsta-*
tio quædam annua gratuita, quæ a neutra parte transit
in heredem; morte enim Dantis, & accipientis interve-
niente finitur. Soldata vero dicitur, quia plerumque
in solidorum donatione consistit. quandoque autem in
vino & annona consistit; Azorius *lib. 10. de Feud.*
cap. 2. quæst. 5. Reinffenstuel *loc. cit. num.*32. Calvin.
loc. cit. verb. Feudum Soldatæ, ubi dicit, quod se-
cundum *Cassiodorum*, *Vegetium*, & *Frontinum* Soli-
datum in militia appellabant eum, cui stipendia ab
Imperatore promissa erant; cum enim Populus Ro-
manus supra ducentos annos (ut Livius testatur) pro-
priis impendiis militasset, Anxuro capto, decreve-
runt Patres, ut stipendium miles acciperet, cui,
& vestem, & frumentum ultra pecunias, equiti etiam
equum dare solebant. Qui delecti auctorati dice-
bantur, temporis vero successu Matriculati, & Soli-
35 dati. Hæc ille. Cuncta hactenus recensita Feuda per-
sonalia, dicuntur tantum improprie Feuda, cum non
durent perpetuo, & non necessario constituantur su-
per immobilibus, ut requiritur ad Feudum proprie
dictum, textu expresso *in lib. 2. Feud. tit.* 23. & ut
fuit dictum supra *a num.* 4. in expositione Definitio-
nis Feudi proprie dicti.

Additiones ex aliena manu.

De Feudis *Auctor* agit in hoc & sequentibus duo- 36
bus articulis. Nos autem in additionibus ad eos dis-
seremus de feudis dumtaxat Ecclesiasticis, non item
sæcularibus; idque ne longe excedamus præfixos li-
mites. Feudum Ecclesiasticum in sensu stricto a feu-
do sæculari distingui debet *solo objecto*, ut illud dica-
tur, quod in re Ecclesiastica; hoc vero, quod in re
profana constituitur; Struvius *in Syntagm. Jur. Feu-*
dal. cap. 3. §. 4.

Alii feudum Ecclesiasticum & illud dicunt, quod 37
Ecclesia vel a Rege, vel a Principe, vel etiam a Pri-
vato accepit, propterea quod in hoc genere Feudi
non tam consideratur persona Episcopi, aut Prælati,
quam potius ipsa Ecclesia; Vide Cragium *lib. 1. Feu-* 38
dor. §. 10. sed contradicentibus mox citato Struvio
ubi supra, Horn. *in Jurisprud. Feudal. cap. 3. §. 13.*
Vultejo *in Jure Feudal. cap. 8. num.* 8. Et non imme- 39
rito, nam hoc & sæculare esse dicitur *in cap.6. de For.*
Compet. ut etiam in Foro sæculari, non Ecclesiastico,
agendum sit de quæstionibus, quæ circa id genus
feuda exoriuntur, ut innumeros allegans firmat Lan-
fredin. *Respons. Eccles. 21. num.* 3. Diversa autem est 40
ratio Feudi Ecclesiastici in sensu stricto, nam de eo
in judicio Ecclesiastico feudali decernitur ab Episco-
po; *Cap. 7. de For. Compet.* non habito respectu Vas- 41
salli, sive Clericus, sive laicus sit, quum etiam hic
in re Ecclesiastica judicio Ecclesiæ, seu Episcopi
subsit.

De origine, tum occasionibus Feudi Ecclesiastici 42
in mox dicto sensu stricto, non est una omnium sen-
tentia; Adi Bohemer. *in Decretal. lib. 3. tit. 20. §. 1.*
& plur. sequent. qui potissimam occasionem reponit
in oblatione Bonorum Ecclesiis hac intentione fa- 43
cta, ut rursus ab iisdem in Feudum offerentibus
darentur. Hujus moris mentio habetur *in Lege* 44
Bajuvariorum apud Baluz. *tom. 1. Capit. p.* 95.
de anno 630.

Nec convenit inter Auctores, utrum Feudum Ec- 45
clesiasticum in dubio *proprium*, an *improprium* censeri
debeat. Utilis autem est hæc inspectio, nam *proprium*
a communi Feudorum natura haud declinat, in
improprio vero a propria Feudi natura receditur.

Sunt qui tenent, Feudum Ecclesiasticum magis 46
proprium, quam *improprium* in dubio præsumendum
esse; propterea quod ea semper capienda est interpre-
tatio, quæ faveat Ecclesiæ; Confer Kloch *tom. 2.*
*consult. 10. num.*57.

At qui antiquitates perscrutati sunt, deprehende- 47
runtque primariam occasionem Feudorum Ecclesia-
sticorum natam esse, ut paulo ante innuimus, ex
oblationibus Bonorum factis Ecclesiis ea intentione,
ut rursus ab iisdem darentur offerentibus in Feudum;
tenent. Feudum Ecclesiasticum in dubio potius *im-*
proprium, quam *proprium* dijudicandum esse: Con-
sule Bohemer. *in Decretal. lib. 3. tit. 20. §. 26.* qui &
aliis rationibus, iisque urgentibus hanc tuetur opi-
nionem. Rationem hanc attulit & Garzon. *de Fœmin.* 48
ad Feud. recipiend. num. 126. *Quod, scilicet, Ecclesiæ*
a Summo Pontifice, & Deo defensæ non indigeant auxi-
lio manuali vel armato, quum lacrimæ & jejunia sint
arma Ecclesiæ, quæ magis congruunt fœminis, quam
ma-

masculis, & illorum sint sanctiores, eoque magis accepta: ex quo infert, Feuda Ecclesiastica esse promis-
49 cua. At *lepida* (ut inquit Bohemer. *loco citato*) *est hæc ratio, & ex ignorantia veterum. causarum nata. Maluit tamen* Garzon. *aliquam afferre rationem, quam nullam. Forsan etiam respexit ad Feudorum horum plerumque naturam, quæ frequentius loco servitiorum militarium onus Censum præstandi adjunctum habent, qualia Feuda censualia impropria esse nemo negabit.*

50 Major est dissensio, num Feudum Ecclesiasticum
51 subsit *juri Communi Feudali*. Loquor de Feudo Ecclesiastico in sensu stricto, nam Feudum, quod Ecclesia tenet a Laico, subesse juri communi Feudali
52 plerique conveniunt. Quod vero attinet ad Feudum hoc Ecclesiasticum in sensu stricto, alii distinguunt inter Feudum Ecclesiæ oblatum, & Feudum, quod Ecclesia primordialiter ex suo allodio concessit, & illic quidem, non hic jus commune Feudorum obtinere sentiunt, & quidem quatenus juri Canonico non contrarietur, ita ut in subsidium ad jus commune Feudale sit recurrendum; Consule hic omnino Bohemer. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 20. §. 28.

Articulus II.

Quoad ea, quæ concernunt illos, qui dare, & accipere, & succedere possunt in Feudum.

1 In Feudum dare possunt omnes, & soli rerum suarum administrationem habentes, textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Investitura Feudi non ab alio recte fit, nisi ab eo, qui legitimam bonorum*
2 *suorum administrationem habet*; *Communis*. Etiam Plebei, & Feminæ dare possunt in Feudum bona sua allodialia, quorum liberam administrationem habent. De Feminis habetur textus expressus *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Feminam quoque etiam novi Feudi investituram facere posse plerique consentiunt*; & pro Plebeis stat ratio, quia, ubi Juris dispositio non resistit, *Quilibet rei suæ moderator, atque Arbiter existit*; *l. in re mandata, Cod. Mandati*. Nullibi autem reperitur dispositio Juris quo ad hoc Plebeis resistens, quinimmo ipsi libri Feudales eis positive assistunt, dum universaliter absque ulla limitatione concedunt, quod quilibet habens bonorum legitimam administrationem possit ea dare in Feudum, ut patet in
3 verbis adductis *sub num.* 1. Episcopi, Abbates, ac ceteri Prælati, & Superiores Ecclesiastici, adhibitis requisitis Juris solemnitatibus, possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiæ; *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Eccles. alienandis*, ubi nova *Infeudatio* de bonis Ecclesiæ prohibetur solum fieri si-
4 ne debitis Juris solemnitatibus; *Communis*. Immo Ecclesiarum Prælati possunt etiam sine Juris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita, seu antiqua Feuda, quando redeunt ad Ecclesiam, textu expresso *in lib.* 1. *Feud. tit.* 1. ibi: *Feudum autem dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit Feudum dare, & in cap. Ex parte* 2. *de Feudis*, ibi; *Ex parte tua nostro est Apostolatui reservatum, quod sæpius dubitasti, utrum, cum contingit Vassallum tuum decedere, & ad te Feudum ipsius redire, Feudum ejus alii liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis adstrictus non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto*. Ad quod dubium inter alia a Mediolanensi Archiepiscopo sibi proposita, sic respondit Innocentius III. Summus Pontifex: *In priori ergo casu Feudum decedentis libere, si videris expedire, concedas*; *Communis*. Etiam 5
minor potest antiquum Feudum concedere, licet non possit novum, textu expresso *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Investitura, quæ de veteri fit, etiam a Minore poterit dari*; Azorius *lib.* 10. *de Feudis cap.* 5. *quæst.* 8. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 20. *num.* 48. & alii.

Papa noviter assumptus in summum Pontificem de- 6
bet promittere, & jurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis, & Locis Sanctæ Rom. Ecclesiæ, & post Coronationem debet suis litteris confirmare. Sic statuit S. Pius V. in Constit. 35. incip. *Admonet* §. 9. quam Constitutionem confirmarunt Pontifices successores, Greg. XIII. Const. 3. incipien. *Inter cetera*, Sixtus V. Constit. 26. incipien. *Quanta*; Gregor. XIV. Constit. 1. incipien. *Romanus Pontifex*, Innocent. IX. Constit. 1. incipien. *Quæ ab hac Sancta Sede*. Hujus- 7
modi infeudationes consulentes, easque Summo Pontifici per se, vel per alium insinuantes, vel suadentes Excommunicationis pœnam, ac læsæ Majestatis etiam in primo capite, & confiscationis bonorum, privationisque Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurrunt. S. Pius V. in cit. Const. incip. *Admonet* §. 3. Cardinales in assumptione pilei, & Sede vacan- 8
te in Conclave jurare debent prædictam Constitutionem observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contrafacientibus consentire, nec absolutionem a juramento petere, nec oblatam, aut concessam acceptare. S. Pius V. in cit. Constit. *Admonet* 9
§. 9. Civitates, Oppida, & Loca S. Romanæ Ecclesiæ, etiam infeudari, seu alienari solita, ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, & pro tempore devolvenda, eo ipso Cameræ Apostolicæ absque alia declaratione incorporata censentur. S. Pius V. in cit. Constit. *Admonet* §. 2. Et etiam antequam devolvan- 10
tur, non obstante declaratoria contraria Gregorii XIV. facta in Consistorio secreto Romæ apud S. Marcum *die Vener.* 13. *Septembris* 1591. quia postea Innocent. IX. constit. 1. incip. *Quæ de hac Sancta Sede* §. 4. definivit dicta Constitutione S. Pii V. prohiberi quamcumque infeudationem, & alienationem Civitatum, & Locorum eidem Sedi tam immediate, quam mediate subjectorum, non solum post eorum devolutionem, sed etiam antequam devolvantur, & quamcumque in perpetuum, vel ad tempus prorogationem, & extensionem infeudationum, & concessionum hujusmodi nondum finitarum, ipsorumque incorporationem quo ad effectum impediendæ alienationis, prorogationis, & extensionis hujusmodi, non a die eorum devolutionis, sed a die ipsius Constitutionis, & etiam antequam devolvantur, factam censeri, & *in* §. 5. præcepit S. Pii V. Constitutionem jurari debere juxta prædictam declarationem.

Dictam Bullam S. Pii V. ut præfertur, declaratam 11
ab Innocentio IX. confirmavit, & innovavit, seque servaturum promisit, ac juravit Clemens VIII. Constit. 1. incip. *Ad Romani Pontificis*; ubi etiam *in* §. 9. declarationem Gregorii XIV. tamquam destruentem

S. Pii Constitutionem, alienandique occasionem præbentem, ac minime necessariam revocavit, & annullavit, perinde ac si nunquam emanasset, declarans eadem S. Pii V. Constitutione prohiberi Civitatum, & Locorum in ea contentorum, tam quæ numquam antea in Feudum concessa, quam quæ alias sæpius infeudata, ac postmodum devoluta, aut etiam nondum devoluta fuerunt, infeudationes, & prorogationes investiturarum etiam ex causa necessitatis, aut evidentis, & veræ utilitatis factas, & faciendas, ut latius *in eadem Bulla §. 8.* Idque exemplo firmavit, dum Ducatum Ferrariæ devolutum, sub Ecclesiæ ditione reposuit, & sub dispositione Bullæ Pianæ comprehendi voluit, ut in Constit. 2. incip. *Sanctissimus*, & confirmavit Urbanus VIII. Constit. 4. incip. *Sacrosancti*, & Innocentius X. constit. 3. incip. *In supremo*, & alii, ut patet expresse in Regula 64. Cancellariæ.
12 Unde supradictis stantibus, clarum est hodie Papæ non licere quemquam investire de Feudo nondum aperto, & sic dispositio *cap. 1. Qui success. Feud. dare tenean.* & cap. *Ex part. 2. de Feudis*, quatenus permittit, ut infeudari possint bona Feudalia ad Ecclesiam devoluta, juramento non obstante, locum non habet in Summo Pontifice, sed tantummodo in inferioribus Prælatis. Forma enim juramenti, qua se obstrinxit Papa, est longe diversa a juramento de non infeudando, quo se adstringunt Prælati inferiores in terminis dicti cap. *Ex parte 2. de Feudis*, ut expresse dicit Fagnanus *ibid. num. 35.*

13 Feudum accipere potest quilibet, qui nominatim non reperitur prohibitus *lib. 2. Feud. tit. 3.* ibi: *Personam investituram accipientis non distinguimus; nam*
14 *etiam servus investiri poterit*. Hinc Feudum accipere potest etiam Femina; *lib. 2. Feud. tit. 23. §. final. & tit. 30.* & patet experientia, cum passim videantur
15 etiam Feminis Feuda concedi. Etiam Minorennis, & Pupillus, quia Minorennis, & Pupillus, etiam absque Tutore, vel Curatore potest conditionem suam meliorem facere, & consequenter Feudum acquirere, *arg. cit. lib. 2. Feud. tit. 3. & in princ. Instit. de Auctorit. Tutor.* ibi: *Namque placuit meliorem quidem conditionem licere eis (pupillis) facere, etiam sine Tutoris Auctoritate, deteriorem vero non aliter, quam cum*
16 *Tutoris auctoritate*. Etiam Superior potest accipere Feudum ab inferiori, *arg. cit. lib. 2. Feud. tit. 3. & l. 14. ff. de jurisdict.* In tali tamen casu Superior potest alium substituere ad servitia præstanda, ut docet ex-
17 perientia, & tenet *Communis*. Item etiam Clerici Feuda accipere possunt, *lib. 2. Feud. tit. 40. §. final. cap. Ex transmissa 6. & cap. verum 7. de Foro competent.* ut patet experientia, præsertim in Germania, ubi Episcopi, & Abbates ut plurimum habent Feuda imperialia, ob quæ Imperatori, tamquam Domino directo, in Bello servitia personalia per alios præstant. *Communis*.

18 Succedunt in Feudis primo loco Descendentes Filii, & Nepotes, *lib. 2. Feud. tit. 11. princ.* ibi: *Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est, filiis enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descen-*
19 *dentibus, ceteri removentur agnati*. *Communis*. Servatur autem hic ordo succedendi, ut si plures sint, Filii succedant æqualiter in capita, nepotes vero cum Filiis concurrentes, in stirpes loco Patris Defuncti, jure nempe repræsentationis, *lib. 1. Feud. cap. 8.* ibi: *Si quis decesserit, filiis superstitibus succedunt filii æqualiter, vel Nepotes ex filio loco Patris sui. Communis.* Filii 20
æqualiter succedunt, quamvis sint ex diverso matrimonio, *lib. 1. Feud. tit. 1. §. 1.* ibi: *Quod hodie ita statutum habetur, ut ad omnes æqualiter filios pertineat.* 21
Communis. In Feudis individuis, ut sunt Marchionatus, Comitatus, Ducatus &c. solus Primogenitus succedit, cujus Filius tamquam nepos Patris præfertur secundogenito, ut patet experientia, & tenet *Communis*. Talia enim Feuda dividi expresse prohibentur, *lib. 2. tit. 55. §. 1. vers. Præterea*, ibi: *Præterea Ducatus, Marchionatus, Comitatus de cetero non dividantur*. Filii adoptivi non succedunt in Feudis, *lib. 1. de* 22
Feud. tit. 26. §. Omnes. *Communis*. Nec succedunt 23
filii illegitimi, quamvis legitimati, *lib. 2. de Feud. tit. 26. §. Mulier*, ibi: *Naturales filii licet postea fiant legitimi ad successionem Feudi, nec soli, nec cum aliis admittuntur*; nisi forsan per subsequens matrimonium legitimentur, quia in tali casu æqualiter succedunt cum aliis legitimis. *Communis*. Immo succedere 24
possunt etiam legitimati per rescriptum Principis, si Princeps specialiter ad similem successionem eos legitimat; Fachin. *lib. 7. c. 49.* Engel *lib. 3. decretal. tit. 20. n. 22.* Reiffenstuel *ibid. n. 77.* (*) Quoad legitimationem per subsequens matrimonium moribus receptum est, ut hoc modo legitimati ad Feuda succedant, quamvis de jure feudali idem obtineat, quod 25
de naturalibus dictum est, cum *lib. 2. feudor. tit. 26. §. 4. vers. naturales* nulla fiat inter varios legitimandi modos distinctio. *Naturales filii licet postea fiant legitimi ad successionem Feudi nec soli nec cum aliis admittuntur*. Hinc accuratiores Interpretes ex feudalis juris rigore omnes prorsus etiam per subsequens matrimonium legitimatos a Feudi successione exclusos censent. *Vultejus de Feudis lib. 1. tit. 9. n. 183. & seq. præcipue n. 195. Ritershusius lib. 1. cap. 13. n. 2. Meyerus Colleg. Argentorat. ad Pandect. tit. de Concubinis n. 10. in fin.* Quoad vero legitimationem Principis non 26
modo opus est, ut quis ad feudalem successionem legitimetur, sed ulterius requiritur ut natura Feudo- 27
rum exprimatur. Legitimati enim ad Feuda, non 28
censentur ad Feuda nobilia legitimati, ad quam legitimationem desideratur agnatorum assensus ideo per legitimandum citandi in plerisque saltem locis. *Hugo Grotius manuduct. ad jurisprud. Holland. lib. 2. cap. 41. n. 46. Neostad. de Feud. cap. 5. n. 79. & seq. Petrus Bort. de Feud. Holland. part. 5. tit. 3. cap. 2. reg. 7. n. 24. & seq. præsert. n. ult.* Neque satis est ut ab uno Principe legitimetur ut legitimatus succedere valeat in omnibus Feudis extra legitimantis Principis ditionem existentibus. Quot enim sunt Principes in quo- 29
rum provinciis Feuda legitimati reperiuntur, tot requiruntur legitimationes, cum unusquisque ad bona illegitime natorum succedendi spem habeat, nec debet sine facto proprio hac spe fraudari. *Voet in Pandect. lib. 25. tit. 7. n. 16.* ubi plurium Doctorum affert testimonia (*). Quinimmo filii quoque etiam juste 30
exheredati in Feudo succedunt, nisi Feudum dependeat ab hereditate, *arg. leg. 114. §. 15. ff. de Legatis 1.* Filii enim succedunt in Feudo proprie dicto non vi dispositionis testamentariæ, sed vi Investituræ: sic cum Julio Claro Reiffenstuel *loc. cit. n. 78.* & alii.

Ascendentes regulariter in Feudo non succedunt, 31
l. 2.

l.2. Feud. tit.5. ibi: *Successionis Feudi talis est natura,*
32 *quod ascendentes non succedant, v.g. Pater Filio.* Dantur tamen casus, in quibus ascendentes ordinarie succedunt. Primo enim succedunt, quando Feudum est hereditarium, *l.2. de Feud. tit.48.* Secundo, quando Filius propter merita Patris acquisivit Feudum; Corvin. *Synop. Jur. Feud. l.2. tit.4. in fin.* Engel *loc. cit. n. 26.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 8.* Tertio, quando ita habet consuetudo, & statutum loci. Quarto, quando in Investitura ita expresse cautum, & conventum fuit, *arg. l.2. Feud. tit. 14. & 84.* quia ex *Regula 85. Juris n.6. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.*

33 Deficientibus descendentibus, regulariter succedunt collaterales agnati tam consanguinei, quam germani, non item cognati; *l. 2. Feud. tit. 11.* ibi: *Descendentibus deficientibus vocantur primo fratres, cum fratrum præmortuorum filiis; Deinde agnati ulteriores,* & quod non succedant cognati habetur etiam expresse ibi: *Ad cognatos beneficium non pertinet, nec bene-*
34 *ficii successio; Communis.* Deficientibus descendentibus, & fratribus succedunt Nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem, quia in tali casu non succedunt jure repræsentationis, sed quivis jure proprio; *arg.*
35 *Novell. 118. c.3. Communis.* Deficientibus etiam Nepotibus ex fratre succedunt agnati illi, qui ex linea defuncti Vassalli descendunt, quamvis adsint alii proximiores primo acquirenti ex alia linea venientes; *l.2. Feud. tit.50.* ibi: *Ad quos perveniat (Feudum) quæritur? Respondetur ad solos, vel ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste (Defunctus) fuit, & hoc est,*
36 *quod dicitur ad proximiores pertinere; Communis.* Tam descendentes, quam agnati collaterales succedunt in infinitum: de Descendentibus est textus apertus *in l.1. Feud. tit.1. §.4. in fin.* ibi: *In masculis descendentibus novo jure extenditur in infinitum.* De agnatis collateralibus habetur *in l.2. Feud. tit.11. & 50.* ibi: *Ex latere omnes masculos descendentes usque in infini-*
37 *tum; Communis.* Quæ tamen hactenus de successione collateralium dicta sunt, intelligi debent de solis Feudis antiquis, quia in Feudo novo nullus Collateralium succedit, sed succedunt soli descendentes, quibus deficientibus, Feudum ad Dominum redit, textu expresso *in lib.1. Feud. tit.1. §.2.* ibi: *Si unus ex fratribus Feudum a Domino acceperit, eo defuncto sine legitimo herede, frater ejus in Feudum non succe-*
38 *dit;* & concordat *tit. 8. 14. & 20.* (*) Sed plures excipiendi sunt casus, in quibus agnati Collaterales in Feudis etiam novis succedunt, ut si fratres indivisum possideant patrimonium, & ex pecunia communi Feudum unus eorum emerit, vel etiam ex propria pecunia, sed communi nomine, vel si simul in eadem domo habitent, & alios plures recenset *Voet in Pandect. lib. 38. digress. de Feud. n.58.* (*).

39 Clerici, & Religiosi in Feudis propriis servitium personale inconveniens statui Clericali indispensabiliter requirentibus, succedere non possunt, immo prius habita dimittere debent, cum fiunt Clerici, textu expresso *in lib.2. Feud. tit.30.* ibi: *Ex hoc illud descendit, quod dicitur, Clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiamsi postea quam habitum Religionis assumpsit, postposuerit. Idem in omnibus, qui habitum Religionis assumunt, ut Conversi. Hi enim nec postea in Feudo succedunt, & si quod habent, perdunt,* concordat textus *tit. 26. §. Qui Clericus,* ibi: *Qui Clericus efficitur, aut votum Religionis assumit, hoc ipso Feudum amittit,* cujus ratio redditur *in cap. unico, de Vassallo milite, qui eorum &c.* his verbis: *eo quod desiit esse miles sæculi, qui factus est miles Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium; Communis.* Clerici, & Religiosi succedere pos- 40
sunt in Feudis propriis, si sint annexa dignitati Ecclesiasticæ, aut si vi Investituræ, statuti, vel consuetudinis id eis competat; *arg. lib.2. de Feud. tit.40.* & *cap. Verum 7. de Foro comp.* & patet experientia, præsertim in Germania, ubi plures Episcopi, & Abbates in Feudis propriis succedunt; Fachin. *lib. 7. cap.45.* Pirhing. *lib.3. decr. tit.25. num.21. & 22.* Reiffenstuel *ib. num. 99.* & alii passim. Clerici, & Reli- 41
giosi succedere possunt in Feudis Franchis, Hereditariis, Femineis, & in illis, quæ nullum servitium personale requirunt, sed solum reale, v. g. pensionem pecuniariam, immo etiam in illis, quæ requirunt servitium personale, compatibile tamen cum statu Clericali, vel si incompatibile, supplebile tamen per substitutum ex vi Investituræ, seu ex speciali concessione Domini; *Communis*, cum Pirhing *loc. cit. n.22.* Fagnan. *in cap. Quæ in Eccles. 7. de Constit.* Reiff. *loc. cit. n.100.*

In prædictis Feudis succedit etiam Monasterium 42
bonorum capax loco sui Religiosi professi; Fagn. *in cit. cap. Quæ in Ecclesiarum 7. de Const. num.60.* Barb. *lib.3. Jur. Eccles. univ. cap.31. num.19.* Jul. Clarus *§. Feud. q.78. num. 2.* Pirhing *loc. cit. num. 25.* Reiffenstuel *loc. cit. num.101.* Rota *p. 12. recent. decis. 433. num.15.* & communis aliorum.

Solummodo tamen, quandiu talis Religiosus vi- 43
vit, quo mortuo, transit ad alios agnatos proximos, vel agnatis deficientibus, ad Dominum; *Communis*, cum mox citatis Doctoribus. Et ratio est, quia, ut recte observat Engel *lib. 3. decr. tit. 20. num.24.* alias conditio Domini directi fieret deterior, cum Monasterium nunquam moriatur, & Feudum ordinarie, non ad quosvis, sed tantum ad heredes sanguinis transeat. Nisi sit Feudum perfecte heredita- 44
rium, in quo non minus Monasterium, ac alii heredes perpetuo succedere possunt; Felinus *in cap. In præsentia 8. n.48. de probat.* Pirhing *loc. cit. num. 17.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 102.* & patet ex ipsa natura Feudi hereditarii, utpote cui proprium est ad quosvis heredes transire, ut fuit dictum *art.1. num.21.* In 45
Feudis autem Regalibus, scilicet Regnis, Ducatibus, Marchionatibus, Comitatibus & hujusmodi, Monasterium loco professi non succedit; *Communis* cum Barbosa *loc. cit. num.1.* Jul. Clarus *qu.78.* Engel *l. c. num.24.* Pirhing *l. c. num. 26.* Reiffenst. *loc. cit. num.103.* Et quantum ad Regna ratio est, quia, ut recte dicit Barb. *l. c. num.1.* valde indecens videtur, quod Regia Dignitas, seu Imperatoria Majestas per Monachum, seu potius Monasterium repræsentetur; *arg. c. Hoc nequaquam 45. caus. 7. q.1.* & Glossa *in cap. Scripsit 26. verb. Dignitate, caus.27. q.7.* recepta communiter, ut per Molin. *de primog. lib.1. cap.13. num.80.* & per Barb. *loc. c. n.1.* & alios apud ipsos. Et quantum ad Ducatus, Marchionatus, & Comitatus, tenet communis Doctorum, ac teste Barb. *loc. c. n.2.* recepta consuetudo, quia, ut recte dicit ipse, prædictæ Dignitates ea mente, ac tacita condi-

tio-

tione a Regibus creantur, & conferuntur, ut Vassalli sua præsentia personali, & apparatu Regiam Majestatem in publicis actibus condecorare possint. Ali-
46 qui etiam tenent, quod Monasterium neque possit succedere in Oppidis, & Castris jurisdictionem annexam habentibus; Ast Barb. *loc. cit. n.3.* cum multis aliis contrarium verius Jurique conformius censet, eo quod nullum assignari queat Juris fundamentum, vi cujus Monasterium succedere non possit in Feudis habentibus jurisdictionem, cum ipsam jurisdictionem exercere, & justitiam administrare possit per alios ad id idoneos, ut esse de praxi recte observat Reiffenstuel *loc. cit. num.* 104.
47 Feminæ, & descendentes ab eis etiam masculi, regulariter in Feudis non succedunt, textu expresso *in lib. 5. Feud. tit. 1. §. 3.* ibi: *Hoc autem notandum, quod licet filiæ: ut masculi, Patribus succedant, legibus tamen a successione Feudi removentur, similiter & earum filii, nisi specialiter dictum fuerit, ut ad eas pertineat*; & *tit.* 8. *§. Filia*, ibi: *Filia vero non succedit in Feudo, nisi Investitura fuerit facta, ut filii, & filiæ succedant in Feudo*; *Communis* cum Rota *recent. p. 3. decis.* 780. *num. 2. p. 4. tom. 2. dec.* 127. *num.* 37. & *t. 3. dec.* 741. *num. 39. p. 7. dec.* 132. *num. 12. p. 14. dec.* 78. *num.* 6.
48 Succedunt tamen in Feudis femineis idest primitus Feminæ concessis, vel ubi vi specialis pacti etiam feminis succedere licet; *cit. lib. 5. tit. 1. & tit. 8. & lib. 2. tit. 50.* ubi sic expresse habetur: *Non succedit filia, nisi ex pacto, vel nisi sit femineum, tunc enim succedit filia Patri, & Matri*; Annotat. *ad dec. 262. num. 195. par.* 8. *Rotæ recent. & decis. 362. num. 4. part.* 2. Dominus enim concedendo Feminæ Feudum, videtur recedere a Jure Feudali, & Feminas ad ejus successionem habilitare; Annot. *ad dec. 262. num.* 169. & *seq.*
49 *p.* 8. Dummodo tamen nullus masculus extet, quia quandiu adhuc superest aliquis Masculus, Feminæ non succedunt neque in Feudo Femineo, textu expresso *in lib. 2. Feud. tit. 3.* ibi: *Si Femina habens Feudum decesserit, quia Femineum est Feudum, & sine pacto speciali, deficientibus masculis, ad filias pertinebit.* Idem est de Feudis, in quibus ex speciali pacto succedere possunt Feminæ; *lib. 1. Feud. tit. 6.* ibi: *Si quis eo tenore, acceperit Feudum, ut ejus succedentes Masculi, & Feminæ illud habere possint, relicto Masculo, Feminæ ulterius non admittuntur*, ut *tit. 8.* ibi: *Tunc succedit filia, filiis non extantibus*; Rota *rec. pag. 1. dec.* 155. *num.* 5. & annotat. *ad decis. 262. num.* 209. & *sequent. pag.* 8. & *dec.* 2[illegible]. *num. 7. par.* 12. Femina au-
50 tem in Feudo investita non repellitur a masculo postea nato; Engel *loc. cit. num.* 20. & communis aliorum; *arg. Regul. 73. Juris in 6.* ibi: *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari*. Nisi tamen hic masculus tempore
51 Investituræ jam fuerit in utero Matris. Fœtus enim in utero gaudet privilegiis nati, *l. 7. & l. penult. ff. de statu hominum*, ibi: *Qui in utero est, perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quæritur*. (*) Neque ullum ponendum est
52 discrimen inter Feudum gratis acquisitum, & prætio emptum. Ubi enim vere propria sint Feuda pretii interventus ea allodialia non reddit sed ad tramites feudalium consuetudinum eorumdem successio regulanda est. *Haneronius de feudis lib. 2. cap. 8. n. 5. Vultejus de feudis lib. 1. cap. 9. n. 50. 51. 52. Rittershusius de feudis lib. 1. cap. 14. n. 1. & 2.* Ut vero femina in feudo succedat ex pacto, satis non est ut in investitura nomen unius feminæ exprimatur, nisi verba sint generalia, vel omnes complectatur feminas, alias post primam feminam nulla alia admittitur, post *Vultej. loc. cit. n. 61. & 62. Gudelin. de feudis. part. 3. cap. 3. n. 12. in fin.* At in feudo franco, conditionato, & in iis regionibus sito, in quibus urget consuetudo favore feminarum, aliisque in casibus, quos numerat *Voet in Pandect. lib. 38. digres. de feud. n.* 60. feminæ succedunt. *Zoes. de feudis cap. 10. n. 28. & 29.* Præter feminas a feudali successione removentur muti, surdi, cæci, furiosi, aut aliter imperfecti, qui tamen iis casibus succedunt, in quibus succedunt feminæ *Zoes. loc. cit. n. 6. Gudelin. ibid. cap. 5. n. 13. & 14. Vultejus loc. cit. n. 123. usque ad n. 148. Rittershus. ibid. cap. 15. n. 18. & seq.* His tamen imperfectis *lib. 1. feud. tit. 6. §. ult.* ex feudorum redditibus alimenta conceduntur. *Voet loc. cit. n. 64.* (*) 53 54 55 56

Ad complementum hujus articuli observandum est quod olim nulla dabatur in Feudis successio. Postea tamen fuit moribus, & legibus introducta, ac successive magis extensa, ut clare habetur *lib. 1. Feud. tit. 1.* ibi: *Antiquissimo enim tempore sic erat in Dominorum potestate connexum, ut quando vellent, possent auferre rem in Feudum a se datam. Postea vero eo ventum est, ut per annum tantum firmitatem haberent; deinde statutum est, ut usque ad vitam fidelis produceretur, sed cum hoc jure successionis ad filios non pertineret, sic progressum est, ut ad filios deveniret, in quem scilicet Dominus hoc vellet beneficium confirmare, quod hodie ita stabilitum est, ut ad omnes (Filios) æqualiter veniat*; & infra: *Hoc quoque sciendum est, quod beneficium hoc adveniens ex latere ultra fratres patrueles non progreditur successionem secundum usum ab antiquis constitutum, licet moderno tempore usque ad septimum gradum sit usurpatum, quod in masculis descendentibus novo Jure usque in infinitum extenditur*. 57

Additiones ex aliena manu.

Inspecta jam in additione ad articulum præcedentem origine, tum natura Feudorum Ecclesiasticorum, agendum esset de legitima eorum Constitutione. In hac autem legitima Constitutione Ecclesiasticorum Feudorum, ad personas constituentes, tum recipientes, ad res, quæ in Feudum aliis dantur, & denique ad modum respiciendum esset. At quia Constitutionibus Summorum Pontificum adempta videtur ea, quæ de jure communi competebat, potestas infeudandi, prorsus inutile hodie videtur, de legitima Feudorum Ecclesiasticorum Constitutione differere. Vide tamen de ea, si lubet, Bohemer. *in Decret. lib. 3. tit. 20. §. 29. & plur. seq.* 58 59

Illud vero hic haud est prætereundum, quod sub quavis prohibitione non venit infeudatio illa, quæ nascitur non ex bonis Ecclesiæ, sed ex allodialibus Laicorum rebus per oblationem illam solemnem, de qua in additione ad articulum superiorem verba fecimus; idque quia infeudatio hæc non est alienatio, sed potius directi dominii acquisitio. 60 61

Neque obstare potest, quod Prælatus ita brevi manu rem Ecclesiæ antea donatam rursus tradere videatur. Non est enim *in effectu* talis alienatio, quæ prohibi- 62

hibita sit jure Canonico, immo commendata & approbata est.

ARTICULUS III.

Feudum quoad ea, quæ concernunt modos, quibus acquiritur, causas, ob quas amittitur, & Jura, & obligationes, quas ratione ipsius habent, tam Dominus, quam Vassallus.

1 TRibus potissimum modis Feudum acquiri potest, scilicet primo, Pacto, & Investitura, secundo, Præscriptione, tertio, Successione. Per pactum intelligitur contractus ille Feudalis, quo Dominus sub certis conditionibus, aut oneribus rem suam in Feudum concedit Feudatario, & Feudatarius a Domino recipit. Investitura vero est actus ille solemnis, quo Feudatarius a Domino directo, vel actualiter mittitur in possessionem rei Feudalis, vel signum aliquod v.g. Vexillum, ensem, hastam, annulum &c. juxta Regionis consuetudinem accipit ab ipso Domino sibi dicente, quod tali signo intendat, & velit ei Feudum revera concedere, & illum actualiter investire; *lib.* 2. *Feud. tit.* 2. Actus autem ille, quo Feudatarius a Domino directo vel ejus deputato actualiter mittitur in possessionem Feudi, est, & dicitur Investitura propria. Actus vero ille, quo traditur signum, est, & vocatur investitura impropria, seu abusiva; *lib.* 2. *Feud. tit.* 2. ibi: *Investitura quidem proprie dicitur possessio, abusive autem modo dicitur investitura, quando hasta, vel aliud corporeum quodlibet porrigitur a Domino Feudi, se investituram facere dicente*. Investitura necessario requiritur ad acquirendum Feudum, textu expresso *in lib.* 1. *Feud. tit.*25.ibi: *Sciendum est, Feudum sine investitura nullo modo constitui posse*; Rota *part.* 1. *recent decis.*127. *num.* 9. *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 93. *num.* 36. Sufficit tamen sive sit investitura propria, sive impropria, & abusiva; *lib.*2. *Feud. tit.* 31. *in princ.* ibi: *Sciendum itaque est, Feudum acquiri investitura &c. vel eo, quod habetur pro investitura*. Investitura potest per alium, tam dari, quam accipi, *lib.*2. *Feud. tit.*3. *circa finem*, ibi: *Verum ipse, vel alius pro te investituram faciat, vel suscipiat, nihil interesse putamus.* (*) Circa varias Investituræ solemnitates vidend. *Gudelin. de jure novissim. tract. de Feud. part.*2. *cap.*6. *&* 8. *Vultejus de Feudis lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 34. *Tholosan. syntagm. jur. civil. lib.*6. *cap.* 7. 8. 9. 10. *&* 14. *Rittershusius in novel. Justin. tract. de Feudis lib.* 1. *cap.* 8. *n. ultim. Voet in pandect. lib.* 38. *digress. de Feudis n.* 36. *& plur. seq.* (*)

2 (margin)

3 (margin)

4 (margin)

5 (margin)

6 (margin)

7 (margin)

8 (margin)

9 Feudum acquiritur etiam præscriptione triginta annorum, textu expresso *in lib.*2. *Feud. tit.*26. *§. Si quis per* ibi: *Si quis per triginta annos rem aliquam in Feudum possedit, & servitium Domino exhibuerit, quamvis de ea re non sit investitus, præscriptione tamen triginta annorum se tueri potest*.

10 Ad sic autem præscribendum contra Ecclesiam, vel alia loca pia requiritur spatium quadraginta annorum, cum tale spatium, seu tempus requiratur universaliter ad præscribenda bona immobilia contra Ecclesiam, vel aliam piam causam, *cap. de quarta* 4. *cap. Ad aures* 6. *cap. Illud autem* 8. *& cap. Quia judicante* 9. *de præscriptionibus*, Engel *l.* 3. *decretal. tit.*26. *num.*17. Reiffenstuel *ibid. num.* 16 Rosental. *de Feud. cap.*6. *conclus.*78. *num.* 7. & alii passim.

11 Ad hanc præscriptionem requiritur bona fides, *cap. final. de præscript.* ubi universaliter statuitur: *ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam Canonica, quam Civilis*. Unde *Regula* 2. *Juris in* 6. sic expresse habet: *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*.

12 Sufficit autem bona fides, etiamsi sit sine titulo, quia universaliter ad præscriptionem longissimi temporis bona fides absque titulo sufficit, *l. Sicut in rem, Cod. de præscript.*30. *vel* 40. *annor. cap. Sanctorum* 3. *de præscriptionibus, & cap.*1. *de præscript. in* 6. Engel *loc. cit. n.* 17. Reiffenstuel *l. cit. n.*60. & alii passim.

13 Dominus directus contra Vassallum præscribere potest, ut propria, & allodialis res Vassalli evadat Feudalis, si nempe per annos triginta a Vassallo ratione rei alicujus præstantur servitia, vel alia onera Feudalia; Jul. Clar. *§. Feud. q.* 19. *&* 45. *num.* 1. Engel *loc. cit. num.* 17. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. & alii communiter.

14 Ita etiam Vassallus contra Dominum directum præscribere potest, ut ex re Feudali fiat allodialis ipsius Vassalli, si nempe per annos triginta bona fide nulla servitia vel onera Feudalia præstat, *arg. l. Omnes* 4. *Cod. de præscript.* Abbas *in cap. Ad audientiam* 13. *de præscript. num.* 17. Engel *loc. cit. num.* 42. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 67. & alii.

15 (*) Præter allatos acquirendi Feudi modos alius addi potest per ultimam voluntatem *dum is qui liberam habet rerum suarum administrationem, & Feudi concedendi simulque testandi facultatem, & alteri testamento vel codicillis relinquit jus Feudi in aliqua re allodiali, immobili, aut ea, quæ immobilibus accensetur, & in qua Feudum consistere potest. Quo casu legatario danda non videtur rei vindicatio ad Feudi illius legati persecutionem, sed potius adversus hæredem legantis actio ex testamento ad id, ut de re tali sibi jure Feudi relicta investiatur, atque ita utile dominium & jus Feudi re ipsa nanciscatur. Cumque mortis causa donatio in plerisque legato similis sit non dubium quin & per eam recte Feudum acquiratur*, *Voet loc. cit. n.* 30. (*)

16 Feudum acquiritur etiam successione; & de hac dictum est abunde articulo antecedenti a *n.* 18. *usque in finem*, vide *ibi*. (*) Hactenus dicta novi Feudi acquisitionem respiciunt.

17 Successio vero potius locum habet in Feudo jam constituto, quam constituendo.

18 Dum enim quis in Feudo succedit non novum constituitur Feudum, sed in novum successorem antisuum transfertur, idque fit vel ex testamento, vel ab intestato. *Voet. loc. cit. n.* 42. *&* 43.

19 Sed Vasallus neque de omnibus Feudis testari potest, verum de solis hæreditariis, & de iis, qui sunt ex pacto & providentia, accedente tamen consensu domini directi, & eorum, quorum interest.

20 *Vultejus de Feudis lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 154. *cum plur. seq.* & ut infra *n.* 31. *cum seq.*

21 De petita, & obtenta de Feudis testandi licentia, & de ipsius licentiæ effectu plura vide apud. *Voet loc. cit. a n.*44. *usque ad* 56.

22 Circa modum vero succedendi in feudis, & leges in his successionibus observandas vide late disputata per eumdem *Voet loc. cit. a n.* 67. *ad n.* 85. *Tiraquell. de jur. Primogenit. Molin. de primogenit. Hispan. orig. & natur. Zoes. de Feudis cap.* 11.

23 Plura alia de Feudis, quæ longum esset referre reperies in erudito tractatu *Francisci Duaren. comment. in consuetud. feudal. tom.* 4. *p.* 133. *cum seq. Anton. Contii method. de Feudis ad tit.* 20. *lib.* 3. *Decretal.* (*)

24 Feudum ob quatuor præsertim causas amitti, ac finiri potest, scilicet Primo, ob malam alienationem; Secundo, ob non petitam investituram; Tertio ob refutatam

16 tatam rem feudalem; IV. ob commissam Feloniam. Primo igitur Vassallus Feudum amittit, si illud absque Domini directi consensu alienet in casibus, in quibus consensus requiritur; *lib. 1. Feud. tit. 21. §. final. & lib. 2. Feud. tit.* 30. ubi sic expresse habetur: *Si Vassallus contra Constitutionem Lotharii Regis beneficium alienaverit, si totum, perdat totum, si partem, partem*
17 *perdat, & ad Dominum revertatur. Communis.* Secundo amittitur Feudum, si contingente mutatione, sive ex parte Domini per mortem, sive ex parte Vassalli intra annum, & diem, de novo non petatur investitura, textu expresso in *lib. 2. de Feud. tit.* 24. ibi: *Prima causa beneficii amittendi hæc fuit, & adhuc est in plerisque Curiis, quod, si Vassallus per annum, & diem Domino sub mortuo steterit, quod heredem Domini sui investituram petendo, fidelitatem pollicendo non audierit, tamquam ingratus existens, beneficium amittit; & e converso, si Domino superstite Vassallus decesserit, & filius ejus per jam dictum tempus neglexerit pe-*
18 *tere investituram, beneficio carebit.* Ut autem ob neglectam investituræ renovationem Feudum amittatur, necesse est, quod dolose, vel culpabiliter negligatur; *lib. 2. Feud. tit. 52. §. fin.* ibi: *Sancimus, si Vassallus non dolose per annum, & diem steterit, quod a Domino sui beneficii investituram non petierit, Feudum*
19 *non ob hoc amittat.* Hæc tamen renovatio investituræ non est in usu in statu Mediolani, Card. de Luca *de Feud. disc. 59. sub num.* 7. & plures alii cum Borell. *in*
20 *summa decis. lib. 1. tit. 34. de Feudis num.* 94. Tertio amittitur Feudum per refutationem, seu renunciatio-
21 nem, sive resignationem; *l. 2. Feud. tit.* 38. Feudum etiam absque consensu Domini licite, & valide resignari potest in proxime successurum; *arg. lib. 2. tit.* 36. ibi: *Vassallus etiam sine Domini voluntate recte Feudum refutare potest.* Card. de Luca *de Feud. disc.* 13.
22 *num.* 12. & communis aliorum. Extraneo tamen nequit absque consensu Domini renunciari, eo quod talis refutatio, seu renunciatio esset vera alienatio, quæ absque consensu Domini fieri nequit; *lib. 9. Feud.*
23 *tit. 52. & 55.* & sæpe alibi. *Communis.* Resignatio seu refutatio Feudi antiqui cum consensu Domini facta extraneo, seu etiam ipsi Domino, tenet solum, quandiu talis Vassallus resignans vivit, eo autem mortuo, redit ad proximos agnatos, æque ac si non resignasset; *lib. 2. Feud. tit. 26. §. Titius* quia jus, quod agnatis ex antiqua investitura competit, alieno facto auferri non potest; *arg. l. Id quod nostrum, 11. ff. de Reg.*
24 *Jur.* Quarto amittitur Feudum ob commissam Feloniam, quæ Felonia est terminus Feudalis, qui delictum Vassalli Feudo privans significat, *lib. 2. Feud.*
25 *tit.* 35. Ad quos autem revertatur, an ad Dominum, vel agnatos Vassalli Feudum amissum ob aliquam ex supradictis causis, vide apud Feudistas præsertim Jul. Clar. *§. Feudum*, Rosental *de Feudis*; Fachin. *lib.* 7.
26 *per totum*, & alios. Jus competens Domino directo Feudi est jus proprietatis, & dominii directi in ipso Feudo, seu re Feudali, *lib. 2. Feud. tit.* 23. Et ultra habet jus positivum consistens in obligationibus, quibus eidem adstrictus manet Vassallus, quæ obligatio-
27 nes infra enumerabuntur. Obligationes autem ipsius Domini erga Vassallum sunt specialiter sequentes. Primo, ut præstito fidelitatis juramento, Vassallum illico in possessionem mittat, & si moram fecerit, omnem utilitatem Vassallo præstet, *lib. 2. Feud. tit.* 7. Secundo, si Vassallum in re aliena, sive scienter, sive ignoranter, investiverit, tenetur eidem de evictione *lib. 2. Feud. tit.* 8. dummodo Vassallus tempore investituræ nesciverit Feudum sibi conferendum rem esse alienam, *cit. lib. 2. tit.* 8. ibi: *Qui enim alienæ rei sciens investituram acceperit, nisi pacto speciali sibi prospexerit, de evictione agere non poterit*, & dummodo Vassallus post litem motam, Dominum, ut se defendat, debite monuerit, *lib. 2. tit.* 25. Tertio, debet Vassallo reciproce fidelitatem; *cap. de forma 18. caus. 22. quest.* 5. ibi: *Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit, merito censebitur malefidus, sicut ille, qui eorum prævaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus, & perjurus.*

Jus Competens Vassallo est Dominium utile in Feu- 28
do, ita ut rem Feudalem libere administrare, Feudo uti, & frui, & ea omnia circa illud disponere possit, quæ meliorem, non item quæ deteriorem reddunt conditionem Feudi; *lib. 2. Feudor. tit.* 8. Obligationes 29
autem ipsius Vassalli erga Dominum directum sunt specialiter sequentes, enumeratæ in *cap. de forma 18. caus. 22. q.* 5. ibi: *Qui Domino fidelitatem jurat, ista sex semper in memoria habere debet. Incolume, Tutum, Honestum, Utile, Facile, vel Possibile. Incolume, videlicet ne sit in damnum Domino suo de corpore suo. Tutum, ne sit in damnum de secreto suo, vel munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videntur. Utile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile, vel possibile ne id bonum, quod Dominus suus facere leviter poterat, faciat ei difficile, neve id, quod Possibile erat, reddat ei impossibile; Ut fidelis hæc omnia nocumenta caveat, justum est; sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi fiat id quod bonum est, restat ut ex supradictis consilium, & auxilium Domino suo fideliter præstet, si beneficio dignus vult, & salvus esse de fidelitate, quam juravit,* qui textus habetur etiam *in lib. Feud. tit.* 6. Obligatur insuper Vassallus, 30
ut contingente mutatione sive ex parte sui, sive ex parte Domini per mortem, vel alium casum, petat renovationem investituræ, & Domino Fidelitatem juret; *lib. 2. Feud. tit.* 21.

Vassallus sine consensu Domini potest alienare Feu- 31
da hereditaria concessa sibi pro suis heredibus, & quibuscumque dederit, textu expresso in *lib. Feud. tit.* 48. ibi: *Si quis ea lege alicui dederit Feudum, ut ipse, & sui heredes, & cui ipse dederit habeat, respondeo, iste qui accepit, poterit id vendere, vel donare, vel aliter, si placuerit, etiam sine voluntate Domini alienare. Communis.* Item potest Vassallus sine consensu Domini 32
alienare Feudum proximiori agnato immediate in Feudum successuro. *Communis*; *arg. l. 1. Feud. tit. 13. §. fin. & lib. 2. tit.* 38. Item potest Vassallus etiam abs- 33
que consensu Domini Feudum alteri in Feudum dare, dummodo subinfeudandus sit ejusdem conditionis cum Vassallo Principali, ne fiat deterior conditio Domini, textu expresso *in lib. 2. Feud. tit. 9. & tit.* 34. ibi: *Nec Vassallus Feudum sine voluntate Domini alienabit; In Feudum tamen recte dabit, si secunda Persona sit talis, quæ Feudo servire possit, ut si dans miles est, & ille, qui accepit Feudum, inveniatur miles, ad hoc ut Feudum si contigerit, Domino similiter servire, ut & prior possit.* Idem habetur *tit. 26. §. 5. verb. Beneficium.*

Jul,

Jul. Clar. §. *Feud. q.* 32. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 20.
num. 18. Reiffenſtuel *ibid. num.* 124. & communis alio-
34 rum. Item ſine conſenſu Domini poteſt Vaſſallus Feu-
dum ad modicum tempus locare, dummodo locatio
non ſit fraudulenta alienatio, uti eſſet locatio ad lon-
gum tempus, textu expreſſo *in lib.* 2. *tit.* 9. ibi: *Po-
teſt locare, niſi locatio eſſet fraudulenta alienatio.*
35 Non poteſt tamen Vaſſallus ſine conſenſu Domini
36 Feudum donare, *lib.* 1. *Feud. tit.* 9. *Communis.* Nec
37 hypothecare, *lib.* 2. *Feud. tit.* 55. *Communis.* Nec
38 permutare, *cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 55. *Communis.* Nec
teſtamento relinquere, aut legare, *lib.* 1. *Feud. tit.* 8.
39 *Communis.* Nec in ſolutum dare, nec in dotem da-
re, *lib.* 1. *Feud. tit.* 9. §. *donare*; Rota *p.* 5. *tom.* 1. *de-
ciſ.* 167. Card. de Luca *de Feud. diſc.* 20. *num.* 2. & alii
paſſim.
40 Poſſet tamen Feudum in dotem dari ſine conſenſu
Domini, ubi particularis lex vel conſuetudo id con-
cederet, cum his leges, vel conſuetudines generales
cedant; *arg. c. Cum tanto* 11. *de conſuetud.* Card. de
41 Luca *de Feud. diſc.* 20. *n.* 4. Item in dotem dari poteſt
ſine conſenſu Domini, ubi mulier pro cujus dote
Feudum datur, eſſet dotanti proxime in Feudo ſuc-
ceſſura, quia tunc ſpeciem refutationis continere di-
ceretur, quæ non eſt prohibita alienatio, cum ſit
præventiva ſucceſſio; Card. de Luca *de Feud. cit. diſc.* 20.
42 *num.* 5. Item ſine conſenſu Domini mulier Feudataria
poteſt ſibi ipſi in dotem Feudum dare, ſeu aſſignare,
dummodo det, ſeu aſſignet inæſtimatum; ſecus au-
tem, ſi æſtimatum ea vera æſtimatione, quæ faciat
emptionem, cum tunc eſſet formalis alienatio per
viam contractus emptionis, & venditionis, qui occul-
tari dicitur, ut ita diſtinguendo firmant Iſernia, &
Bald. in *cap.* 1. §. *Donare, Qualiter olim Feud. poter.
alienar.* Capyc. *Inveſtit. Feud. verb. pro dote verſ. aut
ſumus in muliere*: A ponte, *de poteſt. Proreg. de aſcenſ.
Reg. ſuper dot. in princ. n.* 3. Lerata, *Theatr. Feud.
part.* 10. *dilucid.* 60. *num.* 6. Borell. *in ſumma deciſ.
part.* 3. *tit.* 4. *de Jure dotium num.* 268. Roſental *de
Feud. cap.* 9. *concl.* 9. *num.* 9. Card. de Luca *de Feud.*
43 *cit. Diſc.* 20. *num.* 7. & alii paſſim. Non ſic autem in
Regno Neapolitano, ubi neque mulier id facere
poteſt ſine aſſenſu. Ita cum aliis Card. de Luca *de*
44 *Feud. cit. diſc.* 20. *num.* 8. Vaſſallus ſine aſſenſu Do-
mini nequit Feudum vendere, nec alio quocumque
contractu, quo jus Reale transfertur, alienare, te-
xtu expreſſo in *lib.* 2. *Feud. tit.* 52. ibi: *Hac Edictali,
Deo propitio, perpetuo valitura lege ſancimus, ut nul-
li liceat Feudum totum, vel partem aliquam vendere,
vel pignorare, vel quoquo modo diſtrahere, vel alienare,
vel pro anima judicare ſine permiſſione illius Domini, ad*
45 *quem Feudum ſpectare dignoſcitur.* Feudum novum
poteſt Vaſſallus cum conſenſu Domini quocumque
46 contractu alienare; *lib.* 1. *Feud. tit.* 13. §. *final.* Non item
antiquum; niſi accedat etiam conſenſus agnatorum,
aliter, mortuo alienante, redit iterum ad proximum
agnatum ſine refuſione ullius pretii, niſi per annum
ſciens taceat, textu clariſſimo *in lib.* 2. *Feud. tit.* 26.
47 §. *Titius. Communis.* Feudum antiquum male alie-
natum, ſi proximus agnatus ſuo tempore non revo-
cat, poſſunt illud, eo mortuo, agnati remotiores
revocare; Fachineus *lib.* 7. *cap.* 13. Reiffenſtuel *loc.*
48 *cit. num.* 128., & communis aliorum. Agnatis com-
petit jus retractus Feudi abſque eorum conſenſu alie-
nati; *arg. l.* 2. *Feud. tit.* 9. §. *Porro*, & *tit.* 28. §. *Ti-
tius. Communis.* Licitum eſt alienare Feudum ad ra- 49
tificationem Domini, ſeu ſub clauſula, & conditio-
ne: *Si Dominus conſenſerit*; Jul. Clarus §. *Feudum
quæſt.* 14. *num.* 5. & communis aliorum.

Additiones ex editione Romana.

De ſucceſſione in Feuda Eccleſiaſtica jam conſtitu- 50
ta, paucis hic agendum. Spectandæ autem in primis
ſunt literæ Inveſtituræ, & juxta eas ſucceſſio regu-
landa eſt.
Quod ſi Literæ inveſtituræ lateant, ſucceſſio in 51
Feuda hæc Eccleſiaſtica regulari haud poteſt ſecun-
dum jus Longobardicum, propterea quod, ut ſupra
in additione ad primum articulum diximus, in dubio
feudum Eccleſiaſticum non proprium, ſed impro-
prium cenſeri debet; Confer *Bohemer. in decretal. lib.* 52
3. *tit.* 2. §. 57. & *plur. ſequent.* Hertium *in Parœmiis
Juris lib.* 2. *parœm.* 10. *in fin.* Schilter. *ad Rubric. Jur.
Feudal. Alaman.* §. 15. Sand. *tit.* 3. *conſuetud. Feud.
Geldr.* §. 7. *num.* 2. & *duob. ſequent.*
Hinc autem non ſequitur, feuda Eccleſiaſtica eſſe 53
hæreditaria, & alienabilia, quum qualitates hæ Feu-
di rationem, quoad maximam partem, deſtruant,
efficiantque, ut fere nunquam ad Eccleſiam reverti
queant, & directum ipſius dominium fere annichi-
lent. Conſuetudine vero feuda Eccleſiaſtica accipere 54
poſſe hanc naturam, ut mere hæreditaria ſint, ita ut
de iis teſtandi facultas permiſſa ſit, probat poſt alios
Bohemer *in decretal. lib.* 1. *tit.* 2. §. 64.
In dubio autem fœminina potius, quam hæredi- 55
taria Feuda Eccleſiaſtica præſumi debent, ut firmat
idem Auctor *loco mox citato ſequenti* §. 65.
Num autem in Feuda Eccleſiaſtica ſuccedant 56
Aſcendentes, & Collaterales, qui a primo acquiren-
te ſanguinem haud trahunt, non levis quæſtio eſt.
Porro ſi feuda hæc Eccleſiaſtica mere hæreditaria ſint,
ſuccedunt in ea & hi. Quoniam vero non omnia feu- 57
da Eccleſiaſtica habent naturam hanc irregularem,
contrarium in dubio eſt ſtatuendum. Confer itidem
Bohemer. *ubi ſupra* §. 66.
Quæ dicta hactenus ſunt de ſucceſſione in Feuda 58
Eccleſiaſtica, quæ conſtituta reperiantur, eadem lo-
cum ſibi vindicant, quoad ſucceſſionem in Feuda Ec-
cleſiaſtica, ſi qui in poſterum conſtituantur ex ſo-
lemni oblatione.
Reliquum eſt, ut verba faciamus de Felonia in his 59
Feudis commiſſa. Porro Prelatus non adeo rigide cir-
ca Felonomiam commiſſam procedere valet præſer-
tim ſi culpa magis, quam dolo, commiſſa ea fuerit, ut-
pote ſi debito tempore renovatio inveſtituræ non ſit
petita, Feltmann. *lib.* 1. *de titul. honor. c.* 45. §. 21. Ali- 60
as ſi gravius quid per dolum in Prælatum commiſſum
ſit, privari Feudo Vaſſallus poteſt. Vide exempla
apud Bohemer. *eod. loco* §. 69.
Remiſſio Feloniæ ſpectat ad Prælatum; etiamſi 61
inconſulto Capitulo ſuſcipiat, niſi forſan collatio ſi-
mul Capitulo debeatur. Cæterum, an poſt Conſti- 62
tutionem *Urbani VIII.* qua tum infeudandi, tum re-
infeudandi poteſtas omnis adempta penitus eſt, com- 63
petere amplius Prælato poſſit remiſſio Feloniæ, dubi-
tari, & non immerito poteſt.
De altera illa ſpecie Feudi Eccleſiaſtici in *ſenſu* 64
la-

lato, in quo scilicet ipsa Ecclesia recipit in Feudum, consule Bohemer. *plur. cit. loc. a §. 70. ad fin.*

FIDEICOMMISSUM.

1 Fideicommissum est hereditas, vel pars illius, quam Heres a Testatore rogatur, vel jubetur alteri restituere. Est in re *communis*; *arg. tot. tit. Cod.*
2 *de Fideicomm. & Instit. de Fideicomm. hered.* Heres, qui jubetur, vel rogatur restituere hereditatem, vel partem ejus, vocatur *Heres Fiduciarius*; item *Heres gravatus*. *l. Scias 46. ff. S. C. Trebellian.* item voca-
3 tur *Heres Fideicommissarius*. Is vero, cui jubetur restitui, vocatur *Fideicommissarius* simpliciter. *§. Sed*
4 *quia 7. Instit. de Fideicomm. hered.* Fideicommissum dicitur ambitiosum hominis placitum ad conservationem bonorum in Familia. Rota *p.6. rec. dec. 312.*
5 *nu.4.* Ante legem XII. Tabularum erat incognitum, & ejus usus incœpit temporibus Augusti Cæsaris; Rota *par.5. to.1. dec.36. num.44. & part.10. decis.1. num. 64.*

6 Fideicommissum aliud est universale, & aliud particulare. Universale est quando tota hereditas, vel certa quota ejus debet alteri restitui: *§. In primis, & §. Præterea, Instit. de Fideicomm. herd.* Particulare est, quando non tota hereditas, vel certa quota, sed solum res aliqua particularis restitui debet; *Instit. de singulis rebus per Fideicommiss. relict.*

7 Fideicommissum particulare sequitur naturam Legati, & jure novo re ipsa non differt, *l.1. ff. de Legat.1.* Piringh *lib.3. tit.26. nu. 72.* Reiffenstuel *ibid.*
8 *num.605.* & alii passim. (*) Sed Duarenus *oper. to.2. in tit. ad leg. Falcid. pag.444.* discrimen, quod inter legata, & particularia fideicommissa intercedit, mirifice distinguit. Heinec. *element. jur. lib. 2. tit. 24. §.673.* Vin. *instit. lib.2. tit.20. §.3. nu.3. & 4.* (*) Item
9 Fideicommissum aliud est purum, seu absolutum, & aliud est conditionale. Fideicommissum purum, seu absolutum est quod fit absque omni conditione apposita, & tale est, si Testator V. G. dicat: Petrum heredem instituo, eumque rogo, vel mando eidem ut totam, vel modicam hereditatem restituat Paulo. *Est in re communis, arg. §.1. Instit. de Fideicom.*
10 *hered.* Fideicommissum conditionale est, quod fit apposita aliqua conditione, ut si Testator dicat: Petrum heredem instituo, voloque, ut si sine liberis decesserit, hereditas restituatur Paulo. Hoc autem Fideicommissum conditionale, eveniente, seu purificata conditione evadit purum, seu absolutum; *arg. l. Cedere diem 113. ff. de V. S. & l.1. ac 4. ff. Quando dies legat.*

11 Dictum Fideicommissum subdistinguitur in restitutorium, & conservatorium Fideicommissum restitutorium est illud, quod pure, & simpliciter ordinatur pro casu mortis, ut cum Testator Heredem instituit, V. G. Titium, eique mandat, ut in casu suæ mortis totam, vel mediam hereditatem restituat Cajo, & de hoc Fideicommisso rato audiuntur quæstiones in Tribunalibus; cum in claris, & in expressis non intrent quæstiones, & argumenta, textu expresso *in l. Ille aut ille 25. ff. de Legatis 3.* ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio.* Fideicommissum conservatorium est illud, quod instituitur cum expressa prohibitione alienationis, seu confiscationis, ad hoc ut pro majori splendore, ac decore familiæ bona conserventur in agnatione vocata, & ne extra illa exeant, & tunc Heres gravatus non potest illa alienare, vel obligare, *l. Sancimus 7. Cod. de rebus alienis non alienandis* cum similibus.

Rursus Fideicommissum in casu mortis aliud est, 12
quod simplex, ac ordinarium dicitur, non excludens Successorum pluralitatem, ac simultaneum concursum omnium, qui eumdem proximitatis gradum, vel æqualem statum habent; Et tunc Heres gravatus non potest alterare ordinem a Testatore præscriptum, uni gratificando, & alium excludendo; *l. Omnia 32. §. in Fideicommisso, ff. de Legatis 2.* alias *l. cum ita legatur*; *l. fin. Cod. de verborum signific.* cum similibus; Card. de Luca *de Fideicomm. disc.16. num.3.* Peregrin *de Fideicomm. art.14. num.7.* Bellon. jun. *consil.1. a num.32. ad 36.* Rota apud Seraphin. *decis. 874.* & apud Coccinum *decis.495.* Et aliud est, quod pluralitatem successorum seu plurium simultaneum concursum non admittit, sed uni tantum Personæ convenit atque istud sub duplici vocabulo explicatur *Primogenituræ*, scilicet; ac *Majoratus*; & hoc Fideicommissum regulatur eodem fere jure ac Feudum; cum a Primogenituris ad Feuda, vel econtra, quoties lex Feudorum non urget, licitum sit arguere. Card. de Luca *de Feudis discurs.45. n.4.* Molina *de Primogenituris lib.1. cap.1. num.7.* Surdus *consil. 241.* & alii Juristæ passim, apud quos plurima de omnibus istis.

Substitutio est unius in alterius locum ad rem ali- 13
quam in ultima voluntate vocatio; *est in re communis*. Substitutio est duplex, directa, & indirecta. Directa est, per quam substitutus hereditatem Testatoris consequitur immediate, & sine ministerio alterius primi instituti, uti si Testator dixerit: Petrus sit heres, aut si hic non erit, sit Paulus. Indirecta est, per quam committitur fidei directi heredis, ut hereditatem tradat alteri, ideoque etiam dicitur Fideicommissaria, quia substitutus accipit hereditatem, non directe a Testatore, sed a Fideicommissario. Ut si Testator dixerit: Petrus sit meus heres, quem rogo, seu gravo, ut quando morietur, hereditatem totam, seu partem aliquam V. G. mediam, vel tertiam; vel certam rem Paulo restituat.
Unde substitutio Fideicommissaria est, qua heres ex 14
testamento, vel ab intestatu decedens, vel absolute, vel sub conditione gravatur, seu obligatur hereditatem totam, vel certam aliquam partem ejusdem mediam V. G. vel tertiam, vel certam rem alteri restituere. *Est in re communis; arg. §.1. & 2. instit. de Fideic. hered.*

In Fideicommisso universali ordinato ab ascen- 15
cente substitutiones intelliguntur factæ sub tacita conditione: *Si institutus, vel gravatus sine filiis decesserit*, ita ut quævis proles præferatur extraneo substituto, textu expresso *in l. Cum avus 10. ff. de Cond. & demonstr. & l. Cum acutissimi 30. Cod. de Fideicom.* ibi: *Si quis filium suum heredem instituit, &*

resti-

restitutionis post mortem onere subegit, non aliter hoc videtur disposuisse, nisi cum filius ejus sine sobole vitam suam reliquerit. Ubi etiam hæc ratio subjungitur: *Quia merito præsumitur hereditatem suam potius propriis descendentibus, quam alienis relinquere voluisse*. *Est communis* cum Rota *par.5. recent. to.1. decis.329. num.11. par.12. dec.380. num.5. par.16. dec.132. num.2. & seq. par.17. dec.170. num.8. par.18. tom.1.*
16 *dec.102. num.3. & 15.* & sæpe alibi. Non decedit sine liberis, qui unicam prolem, sive masculum, sive femellam habet, textu expresso *in l. 148. de V. S.* ibi: *Non est sine liberis, cui vel unus filius, unave*
17 *filia est. Communis.* Si filius gravatus in testamento Patris hereditatem alteri restituere *si sine liberis decesserit*, ingrediatur Religionem, seu Monasterium bonorum capax, ibique profiteatur, excluditur substitutus, & succedit Monasterium. Rota *par.8. dec.34. num.4. & seq. par.12. dec.433. n.17. & sequent.* Testator enim præsumitur diligere Monasterium, sicut filium instituti, & proinde sicuti prætulit substituto filios instituti, ita censetur voluisse præferre Monasterium. Rota *par.3. dec.358. num.3. & seqq. par.8. dec.134. num.10. & seq.* Covarruvias *lib.2. variar. resolut. cap.19.* Layman *lib.1. tract. 5. cap.9.* Piringh *lib.3. Decretal. tit.26. num.74.* Reiffenstuel *loc. cit. num.624.* Authent. *Nisi rogati, Cod. ad S. C. Trebellian.* quæ desumpta *est ex Authent. de S. S. Episcop. §. Sed & hoc, Coll.8. & cap. In præsentia 8. de probat.* ubi in simili casu proposito judicatum est
18 ad favorem Monasterii contra substitutos (*) Quin immo non dicitur quis decedere sine filiis licet filios tantum naturales habeat, quorum ideo existentia repellit substitutum, & fideicommissum caducitatem impedit, sive masculus, sive femina fideicommisso gravata sit, ut tenet, & exemplis confirmat post multos allegatos Voet. *in Pandect. lib. 36.*
19 *tit.1. num.13.* præsertim si fuerint legitimati. Hoc tamen limita in casu, quo fuerint in conditione positi filii legitimi, & ex legitimo matrimonio geniti, tunc nec subsequente matrimonio legitimati efficere valent, ut conditio deficiat, ut per eumdem *Auctor. num. seq.* Anton. Fabr. *Cod. lib.6. tit. 24. defin. 19.* Mantic. *de conject. ult. volunt. lib.11. tit.12. n.17. & seq.* Fachin. *controvers. lib.4. c.53.*

20 Limitatur tamen primo conclusio in casu quo Testator veram, & naturalem filiationem voluerit, puta si dixerit *sine veris filiis*, vel *sine filiis legitimis, & naturalibus, aut ex corpore suo natis* cum similibus. Rota *par.3. dec.358. num.3. & seq. part.6. decis.179. n.16. cum sequent. par.8. dec.131. num.6. par.12. dec. 434. nu.6.* Si enim Testator in conditione *si sine filiis*, expresserit qualitates non competentes, nisi naturalibus. Tunc Monasterium non censetur consideratum loco filii. Rota *part.3. dec.358. num.12. & sequent. part.6. dec.179. num.17. par.8. dec.134. nu.6. part.12.*
21 *dec.434. num.6.* Limitatur secundo in casu, quo Testator tacite, vel expresse consideraverit conservationem agnationis, quo casu omnes Doctores conveniunt. Monasterium non excludere substitutos. Rota *par.8. dec.134. num.15.* & sic contingit in Primogenituris, ac Majoratibus, qui ad conservandum splendorem Familiæ eriguntur; In is enim, excluso Monasterio, succedere proximum agnatum fatentur Doctores communiter cum Covarruv. *l. c. c.19.* Layman *l. c. c.9.* Molin. *disp.623.* Azor. *to.1. lib.12. c.8. q.5.*
Limitatur tertio in casu, quo heres iniquo animo fraudandi substitutum Fideicommisso ingreditur Religionem. Menochius *lib.4. Præsumpt.83. num.56.* Abbas *in cap. In Præsentia 8. de prob. num.46.* Piringh *loc. cit. n.76.* Reiffenstuel *loc. cit. num.626.* Sanchez *lib.7. cap.16. num.54. & 55.* & alii. Et ratio est quia fraus, & dolus nulli patrocinari debet; *cap. Sedes 15. cap. Ex tenore 16. de rescriptis, cap. Tuæ 12. de Clericis non resid. l. in fundo, ff. de Rei vindic. l. Cum hi, ff. de transact. l. Si Legatarius, Cod. de Legatis.* Limitatur quarto in casu, quo heres gravatus inductus est ad ingressum Religionis suasionibus, & blanditiis Monachorum, tunc enim Monasterium nulla bona hujus Professi consequetur, adeoque nec substitutus excluderetur. Menochius *loc. cit. num.86.* Sanchez *loc. cit. num.62.* Pirhing *loc. cit. sub num.76.* per Jura mox allegata. Limitatur quinto in casu, quo heres ingrediatur Monasterium bonorum in communi, & successionis omnino incapax; ut sunt Monasteria Minorum de toto corpore Observantiæ, & Capuccinorum; Tunc enim substitutus succedit statim a die professionis, quia professio in talibus Monasteriis quo ad successionem æquiparatur morti naturali. Menochius *loc. cit. n.81.* Piringh *loc. cit. sub num.76.* Reiffenstuel *loc. cit. num.626.* Limitatur sexto in casu, quo alia causa pia sit substituta, ut si Testator dixerit, si heres meus sine liberis obierit, substituo Hospitale, Pauperes, Ecclesiam Parochialem, & hujusmodi, quando enim privilegiatus concurrit cum privilegiato, tunc privilegiis non attentis, servatur Jus commune, & sic licet heres ingrediatur Monasterium, & ibi profiteatur, adhuc hereditas est restituenda piæ causæ substitutæ, *arg. cap. Cum causa, de præbend. Communis* cum Piringh *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. n.627.* Abbas, & Glossa *in cap. In præsentia 8. de probat.* 22 23 24 25

(*) Rursus Fideicommissum esse potest reciprocum simpliciter, & reciprocum lineare. Reciprocum simpliciter est dum plures ab initio instituuntur, & invicem alter alteri per fideicommissum substituitur: 26
Reciprocum vero lineare est dum non modo primi heredes, sed eorum insuper descendentes ad invicem substituuntur. Primo casu mortuis primis heredibus cum filiis fideicommissum favore coheredum expirat, licet filii unius ex heredibus institutis deinde sine prole decedant: non ita tamen secundo casu. Ubi enim constat de reciproca lineari non modo unus alteri succedit, sed una linea defecta altera subingreditur. Plura de his fideicommissis dicenda, quæ videri possunt apud Anton. Fabr. *cod. lib.6. tit.22. definit. 22. & 23.* Peregrin. *de fideicomm. art.13. nu.72. usq. ad fin.* ubi etiam de fideicommisso graduali, & quando tale judicari debeat, fuse agit. Rursus consule Rotam *coram Falconer. tit. de Dote dec.18. num.2. coram Lancetta dec.40. num.3. 4. 5. dec.217. num.11. dec.522. a num.1. ad 5. dec. 637. 761. 1250. 1294. cor. Crescent. dec.287. 184. 473. & 491.* 27

28 Hactenus de fideicommissis ultima voluntate relictis, nunc pauca addenda de fideicommissis per actum inter vivos constitutis, cum per ultimam voluntatem non minus, quam per actum inter vivos fideicommissa induci possint, ut dum donationi adjicitur pa-

ctum de rebus donatis alteri personæ, seu filiis donatarii restituendis; *l. Cum quis decedens* 37. *§. Pa-*
29 *ter* 3. *ff. de legat.* 3. Bruneman. *ibid.*, & communiter Doctores. Ita & pactis dotalibus fideicommissa induci possunt, quæ tamen ut fideicommissi vinculo afficiantur actis insinuanda sunt adinstar donationum, de quibus late Peregrin. *de fideicomm. art.* 51. Groenevvegen. *ad leg.* 3. *Cod. de condic. ob caus. dator.* Zoes. *in pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *num.* 62. & 63. Anton.
30 Matthæi *de succession. disput. ult. de divort. leg.* & *usus num.* 51. Hæc tamen fideicommissa a fideicommissis ultima voluntate relictis differunt. In his competit actio non minus personalis, quam in rem; in fidei-
31 commissis vero inter vivos constitutis personalis tantum actio datur ex æquitate ad persequendum tale fideicommissum, *l. quoties* 3. *Cod. de donat. quæ sub modo* Vinnius *tractat. de pactis cap.* 15. *num.* 11. & 12. Voet. *in pandect. lib.* 36. *tit.* 1. *num.* 9. Perez. *in Cod. lib.* 8. *tit.* 55. *num.* 15. Vinc. de Franch. *dec.* 74. Guid. Papæ *dec.* 512. Vide tamen Carpzov. *par.* 3. *cap.* 8. *defin.* 12. Fusar. *de substit. quæst.* 14. Bruneman. *in Cod.*
32 *lib.* 8. *tit.* 55. *in leg.* 3. *per tot.* Differunt secundo, ut fideicommissa per ultimam voluntatem constituta ad nutum fideicommittentis, quousque vivit, revocari
33 possint, non ita tamen fideicommissa inter vivos relicta, quæ semel a fideicommissario acceptata amplius liberum non est fideicommittenti fideicommissum revocare. Jul. Clar. *§. Donatio quæst.* 13. *num.* 5. Fachin. *controver. lib.* 8. *cap.* 89. & 91. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 13. *tit.* 48. *num.* 8. Zoes. *in Pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *num.* 65. & *seq.* Perez. *loc. cit. num.* 6.

34 Dubitari autem potest unum hujusmodi fideicommissum inter vivos relictum ea lege, ut donata bona ad donantem revertantur, *si donatarius sine liberis moriatur*, jus aliquod iisdem liberis tribuat, adeo ut æqualiter succedant, an potius liberum sit donatario de donatis bonis disponere eaque inequaliter etiam inter eosdem liberos dividere. Tota hæc quæstio dependet ex determinatione controversiæ an filii in conditione positi censeantur dispositive vocati, adeo ut ubi lex, vel consuetudo, vel statutum viget, prout Romæ *ex cap.* 142. *lib.* 1. *Statut. Urb.* Rot. *coram Lancett. dec.* 217. *num.* 2., cujus vigore filii in conditione positi tamquam dispositive vocati reputantur, tunc cum iisdem liberis jam sit jus quæsitum, nullum ipsis potest detrimentum afferri ex dispositione patris donatarii, secus vero ubi consuetudo in contrarium observatur. Voet. *in Pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *num. ultim.*, sed hanc quæstionem accuratius exposuimus supra *de donationibus. Art.* 3. *novis. addit.* (*)

35 Fideicommissum regulariter loquendo vendi, pignorari, aut hypothecari nequit, textu expresso in *l. final. §. Sed quia* 2. *C. communia, de Legat.* ibi: *Nemo itaque heres ea, quæ pure sub certa die relicta sunt, vel quæ restitui aliis disposita sunt, vel substitutioni supposita, putet in posterum alienanda, vel pignoris, vel hypothecæ titulo assignanda; quia satis absurdum est, & irrationabile rem, quam in suis bonis pure non possidet, eam ad alios posse transferre, vel hypothecæ, pignorisque nomine obligare, vel alienam spem decipere* Rota *par.* 5. *t.* 1. *dec.* 408. *num.* 9. *par.* 12.
36 *dec.* 310. *num.* 1. Limita tamen primo, si alienatio est necessaria pro solutione debitorum Testatoris, dummodo non alienentur immobilia, si pecunia, vel alia mobilia ad solvendum sufficientia adsint. Card. de Luc. *de Fideicomm. disc.* 161. *num.* 5. & 8., & *in summa num.* 305. & 306. item *disc.* 162. *n.* 8. Tuschus *lit. C. consil.* 283. *num.* 16. Glossa *in l. Filius familias §. Diu, ff. de Legat.* 1. & alii passim; & ratio est quia non intendit prohibere alienationem cum præjudicio Creditorum; *arg. l. Creditoris arbitrio, ff. ad l. Falcid.* Limita secundo, si alienatio est necessaria pro 37
competenti dote. *Authent. Res quæ, Cod. communia, de Legat.* Tusch. *lit. F. consil.* 284. *n.* 1. citans communem. Vel pro alimentis heredis gravati, & suorum descendentium. Card. de Luca *de Fideicommis. disc.* 170. & 171. Tusch. *loc. cit.* Vel pro liberatione possessoris ab hostibus, vel latronibus, Cardin. de Luca *de Fideicomm. in summa num.* 294. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 26. *num.* 618., & alii communiter. (*) De alienatione fideicommissi propter Dotem 38
fusius actum est supra *de Dote quoad Fideicommis. artic.* 4. (*) Limita tertio, si est necessaria distractio 39
pro detractione competentis legitimæ, & Trebellianicæ. Baldus *l.* 4. *consil.* 163. *num.* 4. Parisius *lib.* 2. *consil.* 17. & 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 617. Tusch. & alii communiter; Et ratio est, quia detractio Legitimæ, & Trebellianicæ debetur de Jure, *Novell.* 18. *c.* 1. *Authent. Novissima, Cod. de inoffic. Testam. l.* 33. *Cod. de inoffic. Testam. §. Sed quia* 7. *Inst. de Fideic. hered. cum Concordantiis*, adeoque si non aliunde, quam vendendo haberi potest vendi debet. Limita 40
quarto, si distractio est utilis, uti fit in casu permutationis Fideicommissi pro bono utiliori ipsi gravato, ac aliis substitutis. Card. de Luca *disc. de Fideicomm. disc.* 157. *num.* 7. & 8. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 619., & alii communiter. Cum enim in tali casu nulli fiat injuria, & damnum, sed commodum omnibus vocatis, & substitutis, præsumitur adesse tacitus omnium consensus. Limita quinto, si alienentur res, quæ 41
servando servari non possunt, dummodo pretium inde comparatum postea restituatur substitutis, ut applicetur in re immobili, Card. de Luca *de Fideic. disc.* 90. *n.* 9. & communis aliorum. Limita sexto, si omnes 42
vocati, & substituti, in quorum favorem Fideicommissum factum est, ad alienationem consentiunt, textu expresso *in l. Quoties* 11. *ff. de Fideicomm.* ibi: *Quoties ab omnibus, qui alienatione facta ad Fideicommissum petitione adspirare possunt, venditio celebretur, aut quibusdam vendentibus alii consenserunt, contractus auctoritas convelli nequaquam potest.* (*) Supra firmatum fuit prohibitam esse alienatio- 43
nem, debitorumque contractionem, quid vero dicendum de Creditorum exactione pendente saltem fideicommissi conditione; Jure exigi nomina debitorum ab hærede fiduciario, & hereditarias perimi obligationes tenet Gratian. *discept. forens. cap.* 636. *n.* 8. & 9. & late Voet. *in Pandect. lib.* 36. *tit.* 1. *num.* 63. (*)

Novæ Additiones ex aliena manu.

Si qua in jure materia occurrit summopere illu- 44
stranda, hæc certe est de Fideicommissis, quum vix condatur Testamentum, in quo Fideicommissum haud ordinetur. Sed quum sciam me intra limites additio-

ditionum continere debere, materiam, ut vellem,
illustrare nequeo, sed agam dumtaxat de Fideicom-
misso Hæredi præsenti injuncto, tum de Fideicom-
misso conventionali, de quibus cæteroquin non om-
nes disserunt.
45 Quod attinet ad Fideicommissum hæredi præsenti
injunctum, hoc inductum est *Lege finali Cod. de*
46 *Fideicommissis*, nullamque penitus requirit solemni-
tatem, sed debet a Testatore præsenti Hæredi in-
47 jungi. Inde namque tota hujus Fideicommissi vali-
ditas dependet, quod Testator præsentis hæredis
Fidei commiserit restitutionem hæreditatis, ut mon-
strat contextus, & illustrat Harprecht. *de Remed.*
Leg. final. Cod. de Fideicomm. cap.4. §.10. & sequent.
48 Non igitur subsistit Fideicommissum hoc, si hæres
49 absens fuerit, ita ut ne valeat quidem schedula ad
Absentem missa, cum deficiat fundamentum hu-
jus Fideicommissi *privilegiati*; *Idem Auctor citato*
loco §.13.
50 Num ad validitatem hujus Fideicommissi requi-
ratur insuper promissio hæredis, non conveniunt
51 inter se Doctores. Negativa mihi opinio semper ar-
risit. Disponit enim hic Testator in vim mortis, &
ita tota illa dispositio ex ejus debet dependere ar-
bitrio, nec factum hæredis requiritur, alioquin di-
cendum foret, hæredem contradicere posse, & con-
tradicentem minime obligari; quod tamen admitti
52 nequit; *Idem Auctor ubi supra §.34.* Sicuti autem tota
hujus Fideicommissi substantia a Fide hæredum de-
pendet, ita tantum per solam confessionem hæredum
constare de eo debet, adeo ut si confessionem ede-
re nolint, *necesse habent, vel Sacramentum subire,*
& omni inquietudine se se relaxare, vel si recusandum
existimaverint Sacramentum, omni modo exactioni
Fideicommissi subjacere: sunt ipsa verba *Legis finalis*
53 *Cod. de Fideicomm.* Ubi enim recusant subire jura-
mentum habentur pro confessis; confitentes autem
absolute obligantur ad Fideicommissum præstandum,
Ricter. *dec.62, n.20. & seq.*
54 Adeo autem sola Fides hæredum hoc sustinet Fidei-
commissum, ut ne quidem sufficiat loco juris jurandi
delati ut aliis probationibus, si fortassis duo adfuis-
sent Testes, quorum testimonio probari posset, De-
functum præsenti hæredi Fideicommissum injunxisse,
quia ita Fideicommissum dependeret a Fide Testium,
55 non a Fide hæredum; Quoties autem a Testium
præsentia dependet Fideicommissum, quinque ad
minus esse debent, minimeque duo sufficiunt. Hæ-
res vero, si delatum ipsi sit juramentum, non-pro-
hibetur conscientiam suam per alias probationes exo-
nerare, veluti si probare absentiam possit; Ricter.
dict. dec. 62. num.29. Finckelth. *observ. 51. num.7*
56 *& 11.* Hactenus de Fideicommisso hæredi præsenti
injuncto.
57 Fideicommissum conventionale est illud, quod in
58 actu inter vivos constituitur. Inductum est autem
hoc Fideicommissum moribus gentium.
59 An hoc fideicommissum conventionale esse possit
universale, scilicet de tota hæreditate, vel parte ip-
60 sius; dubitatur, & non immerito. Sicuti enim hæ-
reditas pactis dari nequit, ita quoque per modum
Fideicommissi pactitii haud transfertur. At apud ple-
rasque gentes prævaluit opinio affirmativa; Strykius
in usu modern. Pandect. lib.26. tit.1. §.6. Harprect. *de*
Fideicomm. conventional. §.2. & ita quidem, ut nec
requiratur confirmatio superioris.
Major dubitatio est, an Fideicommissum hoc con- 61
ventionale constitui possit in favorem Tertii? De ju- 62
re enim Alteri per pactum Alterius actio acquiri ne-
quit. Sed & posse receptum est; Strykius *in usu mo-*
dern. Pandect. lib.26. dict. tit.1. §.4.
Inter omnes vero convenit, in hoc Fideicommis- 63
so conventionali, licet universali, locum haud esse
beneficio quartæ Trebellianicæ. Beneficium enim 64
quartæ in Fideicommisso condito in Testamento in
favorem hæredis inductum est; idque quia cum hic
suo facto se haud obstrinxerit ad restituendum, sed
ad hoc ex solius Testatoris dispositione teneatur,
merito ei ex bonis defuncti aliquid concedendum
erat, quo eo promptius invitaretur ad adeundam
hæreditatem, eamque restituendam. At hæ ratio- 65
nes applicari nequeunt ad conventionale Fideicom-
missum, quum gravatus ex data Fide obligetur ad
restituendum propterea que minime oporteat per be-
neficia juris eum allicere ad implementum suæ obli-
gationis; Pirckm. *consil.1. n.203.* Harprect. *de Fideic.*
conventional. §.41.

FIDEJUSSIO, FIDEJUSSOR IN GENERE.

Articulus I.

Fidejussio est contractus, quo quis alienam obli- 1
gationem suscepit implendam, si debitor prin-
cipalis non solverit. Est in re *communis*, *arg. Institut.*
princ. de Fidejuss. & l. Sicut 65. ff. eod. (*a) Fidejussor 2
(sic dictus a *fide*, & *jubeo*, quasi fide sua jubens, ut
alteri credatur, *l. Creditor 60. §.1. ff. mandati, &*
l. Ubi 75. §. Qui vero, ff. de V. O.) est is, qui
alienam obligationem in se suscepit, seu fidem suam
interponit de solvendo debito, casu, quo ipse il-
lud non solverit; *Est in re communis, arg. Instit.*
princip. de Fidejuss. Fidejussio quavis verborum for- 3
ma oretenus, & in scriptis, immo inter absentes,
& per Epistolam fieri potest; Engel. *lib. 3. decret.*
tit.12. n.2. Reiffenstuel *ibidem num.11.* & communis
aliorum. Fidejussor dari, & Fidejussio constitui po- 4
test super quovis debito, vel obligatione quomo-
documque contracta, textu expresso *l.1. ff. de Fi-*
dejuss. & mandat. ibi: *Omni obligationi Fidejussor ac-*
cedere potest, l. Græce 8. §.1. ff. eod. ibi: *Præterea*
sciendum est Fidejussorem adhiberi omni obligationi
posse, sive re, sive verbis, sive consensu, §.1. Instit.
de Fidejuss. ibi: *Omnibus autem obligationibus adsu-*
mi potest, idest, sive re, sive verbis, sive litteris,
sive consensu contrahatur, ac nec illud quidem interest,
utrum civilis, an naturalis sit obligatio, cui adjicitur
Fidejussor.

Potest

(*a) Hæc definitio procedit in simplici fidejussione, non in solidali, ut *Artic.2.*

5 Potest quis de sistenda persona incarceranda Fi-
dejubere, quam si non sistit, ipse Fidejussor non
incarceratur, sed punitur pœna pecuniaria, vel ta-
xata a Jure, decreto, consuetudine, vel arbitraria
Judicis; & quidem extraordinaria, si reus ex dolo
Fidejussoris exhibitus non est, vel aufugit, textu
expresso in l. Si quis 4. ff. de fidej. ibi: Si quis reum
criminis, pro quo satis dedit, non exhibuerit, pœna
pecuniaria plectitur; puto tamen, si dolo non exhi-
beat, etiam extra ordinem esse damnandum; sed si
neque in cautione, neque in decreto Præsidis certa
quantitas comprehensa est, ac nec consuetudo ostendit,
quæ certam formam habet, Præses de modo pecuniæ
6 quæ inferri oporteat, statuet. Fidejussor dari po-
test non solum pro præsenti, sed etiam pro futura
obligatione, l. stipulatus 6. §.2. ff. de fidejuss., ibi:
Adhiberi autem fidejussor tam futuræ, quam præce-
denti obligationi potest.

7 Fidejubere possunt omnes, qui liberam rerum
suarum administrationem habent, & a lege non
prohibentur; Communis, arg. l.3. ff. de fidejuss.
8 Prohibentur autem fidejubere, Primo milites, l. 8.
§.1. ff. Qui satis dare coguntur, & l. miles 31. Cod.
de locato, ibi: Milites fidejussores fieri probibemus.
Excipiuntur tamen milites veterani honeste a mili-
tia dimissi, quia ipsi cum non teneantur amplius
armis occupari, & bello interesse, possunt libe-
re privata negotia, & commercia tractare, argum.
9 leg. 1. Cod. de Veteranis. (*a) Secundo fidejube-
re prohibentur mulieres, l.1. ff. ad Sac. Congr. Vel-
lejan. ibi: Vellejano Senatus consulto plenissime com-
prehensum est, ne pro ullo fœminæ intercederent, idest
fidejuberent, & hæc prohibitio adeo stricte ligat mu-
lieres, ut nec mater possit fidejubere pro filiis, leg.
Si cum, Cod. S. C. Vellejan. Nec filia pro paren-
tibus, l. Si paternum 8. Cod. eod. Nec uxor pro Ma-
10 rito, l.1. Cod. Ne uxor pro Marito. Tertio fideju-
bere prohibentur Ecclesiarum Prælati, & Clerici,
cap. Te quidem 39. caus.11. quæst.1. ibi: Te quidem
(Episcopum alloquitur Papa) oportet irreprensibi-
liter vivere, & summo studio niti, ut omnes vitæ
hujus occupationes abjicias, ne fidejussor existas &c.
& cap.1. fidejuss. ibi: Clericus fidejussionibus inser-
viens abjiciatur, & concordat Novell. 123. cap. 6.
11 Limitatur tamen conclusio, si raro tantum in uno,
vel altero casu fiat ex causa præsertim pietatis, vel
caritatis, arg. cit. c. Clericus 1. de fidejuss. ubi solum
prohibetur, ne Clericus sit inserviens Fidejussioni,
quæ particula frequentiam denotat, uti docet Glos-
sa ibidem verb. inserviens Abbas, ibid. num. 1. cum
12 communi aliorum. Clericus autem Fidejubens de-
bet de patrimonialibus, vel quasi talibus, & non de Ec-
clesiasticis satisfacere, nisi forsan ex causa necessitatis,
ac pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret
Fidejussio; Abbas in cit. cap. Clericus 1. de Fidejuss.
& alii passim, quia Ecclesias debitis gravare Clericus
non potest, textu expresso in cap. quorumdam 2. de
solutionibus, ibi: Firmiter inhibemus, ne quis præ-
sumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare
debitis. Dicitur notanter Nisi forsan ex causa necessi- 113
tatis, aut pietatis pro egeno, aut alia causa pia continge-
ret Fidejussio; quia cum in similibus casibus possit, im-
mo subinde teneatur donare, arg. cap. Gloria Epi-
scopi 12. quæst.2. juxta dict. verb. Beneficiatus art.1.
num. 35., & seq. multo magis poterit per Fidejus-
sionem interim obligare redditus Ecclesiasticos etiam
superfluos.

Item fidejubere potest Clericus pro alio Clerico. 114
Communis, arg. Cap. Pervenit 2. de Fidejussionibus,
ubi Papa fidejussionem Clerici pro Clericis factam non
solum non improbat, sed mandat, ut a debitoribus
eidem satisfiat, sicque tacite approbat. Item Cle- 115
ricus potest fidejubere pro sua Ecclesia; Communis;
arg. cap. Quod quibusdam 4. de Fidejuss. l. Cum Cle-
ricis 25. & l. Omnes 33. §.2. de Episcop., & Cleric.
Clerici Fidejussio facta nimis frequenter de bonis 116
patrimonialibus, vel de aliis Ecclesiasticis redditi-
bus ad ipsum pro honesta sustentatione plene spe-
ctantibus, quamvis sit illicita, est tamen valida, &
Clericus tenetur ei stare, & in defectum principa-
lis debitoris de præfatis bonis satisfacere. Glossa in
cit. cap. Clericus 1. de Fidejuss. verb. Inserviens; Bar-
bosa ibid. in fin., ubi plures citat. Menoch. de præ-
sumption. lib.2. præsumpt. 46. num.5. Engel lib. 3.
decretal. tit.22. num.5. Reiffenstuel ibid. num.34. Et
ratio est, quia nullibi in Jure reperitur pro nulla de-
clarata Fidejussio Clerici sæcularis. Neque refert
quod sit prohibita: quia, ut expresse dicitur in cap.
Ad Apostolicam 16. de Regularibus: Quia multa fie-
ri probibentur, quæ si facta fuerint, obtinent fir-
mitatem.

Quarto, fidejubere prohibentur Religiosi omnes, 117
non tantum privati, sed etiam superiores sine con-
sensu majoris partis Capituli. De Religiosis privatis
habetur textus expressus in c. Quod quibusdam 4. de
Fidejuss. ibi: Quod quibusdam Religiosis a Sede Apo-
stolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad uni-
versos extendi; ne quis videlicet Religiosus absque ma-
joris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo
fidejubeat. Idem est de Prælatis, si debitas Juris so-
lemnitates non adhibeant, per textum ex cap. In quo-
rumdam 2. de solutionibus; Barbosa in cit. c. Quod qui-
busdam

(*a) Excipe casum quo decipiendi animo, vel cum sciret se non teneri tamen fidejussit, & tunc non juvatur Vellejano; l.1. §.3. l.3. princip. ff. ad S. C. Vellej. Item si aliquid in præmium fidejussoris a debitore receperit; quod a publico instrumento a tribus testibus subscripto, leg.23. per tot. Cod. ad S. C. Vellejan. ibique Bruneman. Rursus si pro servo intercedat, ut is consequatur libertatem, vel pro alia muliere ob dotem l.24. & l. ultim. Cod. eod., ibique Bruneman. Hering. de Fidejuss. cap.7. num.37. Hilliger. in Donell. lib.12. cap.32. quibus posterioribus casibus remissas veteris juris solemnitates esse tenet. Bruneman. loc. cit. ad leg.12. sub num.12. Si vero suam juramento firmet obligationem indistincte tenetur ad implementum non obstante Vellejano Zoes. in Decretal. lib.3. tit.22. num.2. Rota cor. Falconer. tit. de S. C. Vellejan. decis.4. num.18. cui mulier potest renunciare. Rot. cor. eod. tit. eod. dec.6. num.2. Quamvis autem pro marito uxor fidejubere non possit. Rot. loc. cit. decis.4. 5. & 6. num. 1. pro eo tamen a carceribus liberando, uti & pro alia quacumque causa pia valide obligatur; Rota loc. cit. dec.6. n.2. (*)

busdam 4. *de Fidejuss. num.* 5. Engel *loc. cit. num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 34. & communis aliorum: Religiosi enim omnes sive Prælati, sive subditi nihil
18 proprii habent, de quo fidejubere possint. Limitatur tamen conclusio in casu quo Prælatus pro modica quantitate, & raro fidejubet, quia talis facultas ad liberam administrandi facultatem pertinet; Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 22. *num.* 11. Reiffenstuel *ibid. n.* 35. Engel *ibid. n.* 6. Silvester verb. *Fidejussor quæst.* 4. & alii passim. Immo etiam privatus Religiosus, qui beneficium cum potestate administrandi redditus habet, etiam tacitam licentiam, raro, & in modica quantitate fidejubendi habere censetur; Pirhing *l. c. n.* 13.
19 Reiffenstuel *l. c. num.* 35. & alii. Fidejussio a Prælato, vel privato Religioso contra Jura facta, non solum est illicita, sed etiam invalida. Nec obligat Monasterium, & privat etiam Prælatum administratione, tam spiritualium, quam temporalium. *Communis*. Et quod talis fidejussio sit invalida, & Monasterium, seu Ecclesia ad nihil teneatur, habetur expresse ex *cap. In quorumdam* 2. *de solutionibus*: ibi: *Decernentes ad solutionem talium debitorum Ecclesiam non teneri: & ex c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejus.* ibi: *Non tenetur conventus pro his aliquatenus respondere*. Et quod Prælatus incurrat dictam pœnam privationis, patet ex cit. *cap. Quorumdam* 2. *de solutionibus*, ibi: *Si quis autem contra præmissa venire contempserit, ab administratione spiritualium, & temporalium noverit se suspensum*.
20 Fidejussor tenetur solvere totum id, quo debitor principalis tempore fidejussionis debebat, si hic non est solvendo, immo etiam usuras, si ita promisit; *arg. l. Fidejussores* 68. *ff. de Fidejussor. l. Fidejussor* 10. *Cod. eod. l. Si mandato* 8. *c. Quod cum eo, qui alienat.* ibi: *Et sorti, & usuris te parere oportere, si te his omnibus obligasti. Quod si Fidejussor Creditori pecunia intercessisti, teneri te ex obligatione explorati Juris est*.
21 Fidejussor non obligatur ad plus, quam debitor principalis, textu expresso *in l.* 8. *§.* 7. *ff. de Fidejuss.* ibi: *Fidejussores ita obligari non possunt, ut plus debeant, quam debet is, pro quo obligantur; Nam eorum obligatio est accessoria principalis obligationis, nec plus in accessione*
22 *potest esse, quam in principali*. Nec Fidejussor potest prius obligari, quam obligatus sit debitor principalis; textu expresso *in l. Fidejussor* 57. *ff. de Fidejuss.* ibi: *Fidejussor antequam reus debeat, conveniri non potest*.
23 Si Fidejussor ad certum duntaxat tempus fidejussit, & Creditor tempus sine consensu Fidejussoris prorogat debitori, ad nihil amplius tenetur Fidejussor, *l. Item quæritur* 13. *§. Qui impleto* 11. *ff. locati*, Et ratio est, quia ex Regula 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere, dignoscuntur* & sic Glossa *in §. Si quid, vers. solverit, Instit. de Fidejuss.* Layman *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 29. *in fine*, Reiffenstuel *l. c. n.* 47. & alii passim. (*a)

Fidejussor quantum est ex simplici Fidejussione, non 24
tenetur ad usuras, aut alias novas accedentes obligationes, textu expresso in *leg. Fidejussores* 68. *§.* 1. *ff. de Fidejuss.* ibi: *Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis centum annua Petronius, & alii fidejusserant, bona Romuli Fiscus obligata sibi occupaverat, & conveniebant Fidejussores, tam in sortem, quam in usuras, qui deprecabantur, lecta subscriptione Fidejussionis, quoniam in sola centum annua se obligaverant, non in omnem conductionem; decrevit Fidejussores in usuras non teneri*. Tenetur tamen ad ipsas, si specialiter, vel 25
universaliter ad has quoque se obligavit, textu expresso in *l. Fidejussor* 10. *Cod. de Fidejuss.* ibi: *Fidejussor, seu mandator, si in usuras quoque obligatus est, justam causam recusandi eas solvere non habet*, & concordat *l. Quæro* 54. *ff. locati*. Fidejussoris obligatio 26
transit, etiam ad ejus heredes, textu expresso in *l. Fidejussor.* 24. *Cod. de Fidejuss.* ibi: *Fidejussoris quidem heres exemplo Fidejussoris tenetur*; & *§.* 2. *Instit. de Fidejussor.* ibi: *Fidejussor non tantum ipse obligatur, sed hæredem relinquit obligatum*. *Communis*.

Si plures sint Fidejussores super eodem debito, te- 27
nentur omnes in solidum, ita ut si reliqui solvendo non sint, ille solus, qui solvendo est, ad totum in solidum solvendum teneatur, textu expresso in *§. Si plures*, 4. *Instit. de Fidejuss.* ibi: *Si plures sint Fidejussores super eodem debito constituti, quotquot erunt numero, singuli in solidum tenentur*. Si tamen alii confide- 28
jussores etiam sint solvendo, non potest Creditor convenire unum solum pro toto debito, & conventus potest excipere, & dicere, ut singulos æqualiter pro suis partibus conveniat, prout expresse habetur ex Epistola Domini Adriani Imperatoris, in *§. Si plures* 4. *Instit. de Fidejuss.* ibi: *ex Epist. D. Adriani compellitur Creditor a singulis, qui modo solvendo sunt, litis contestatæ tempore partes petere*. Concordat *l. Si contendat* 28. *ff. eodem*, *l. Non recte* 3. *l. Fidejussor* 10. *Cod. de Fidejuss.* ibi: *Is qui cum altero fidejussit non solus conveniatur, sed dividatur actio inter eos, qui solvendo sunt*. (*b) Si post factam legitime divisionem debiti in- 29
ter confidejussores, aliqui fiant non solvendo, id accidit damno Creditoris, qui sibi imputare debet, quod illos tempestive non excusserit, & convenerit, dum adhuc erant solvendo. Non enim debet hoc damnum imputari, aliis confidejussoribus, qui semel liberati, non possunt inviti reduci in pristinam obligationem, *l. Inter eos* 5. *§. Cum inter*, *ff. de Fidejuss. l. Liberum* 16. *C. eod.* Zoesius *ff. eod. tit. num.* 28. Pirhing *l. cit. n.* 21. *in fine*. (*c)

Fidejussor regulariter conveniri non potest, nisi 30
postquam fuit conventus, & excussus debitor principalis, & inventus, quod ipse non sit solvendo, sive

(*a) Quod tamen intelligendum est quando agitur de fidejussione facta ad tempus *taxative*, non ad tempus *simpliciter* vel quando terminus finiendæ obligationi, non solutioni peragendæ adjectus videtur, in quibus posterioribus casibus ob non interventum novationis pro forte, & fructibus in vim primi contractus ante tempus dilationis decursis obligatus semper remaneat. *l. si cum Hermes. ibique Glos. in verb. non ignoravit. Cod. Locat. & Conduct.* Bruneman. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 65. *leg.* 7. *n.* 3. *Rot. cor. Lancett. decis.* 110. *n.* 9. & 10. *Vinn. selectt. jur. quæst.* 40.

(*b) Intellige de simplici fidejussore.

(*c) Hoc procedit si tempore litis contestatæ reliqui Fidejussores erant solvendo. Si enim tempore litis contestatæ solvendo non erant; Creditor potest etiam deinde idoneum fidejussorem convenire pro aliorum portionibus, *Voet in Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. *sub. n.* 21.

sive in totum, sive in partem; textu expresso in *Authen. Præsente, C. de Fidejuss.* ibi: *Præsente tamen utroque* (scilicet Debitore principali, & Fidejussore) *non convenit intercessorem convenire, prius quam reus inventus est minus idoneus, sive in totum, sive in*
31 *partem. Communis.* Hoc tamen privilegio non gaudet Fidejussor, si debitor principalis sit absens, & ipse sit præsens, nisi promittat sistere, seu afferre præsentem debitorem principalem intra certum tempus a Judice determinatum, *cit. Authent. Præsente, C. de Fidejuss.* ibi: *Absente autem reo præsens intercessor jure quidem convenitur, ipso tamen desiderante Judex definiet tempus, intra quod deducat reum primum conveniendum, ipsum in subsidium reservando, nam transacto tempore compellitur satisfacere, cessis a Creditore*
32 *sibi actionibus.*(*a) Nec Fidejussor gaudet tali privilegio & beneficio si notorie constet debitorem principalem non esse solvendo, quia tunc frustra fieret excussio; Engel *lib. 3. decret. tit. 22. num. 9.* Pirhing *ibid. num.*
33 21. Reiffenstuel *ibid. num.* 52. & alii passim. Nec Fidejussor gaudet tali beneficio, si debitor sit difficilis conventionis, quia potens, injuriosus, & rixosus, ita ut difficiliter excuti possit; in tali enim casu æque incommodum est creditori principalem debitorem convenire ac in casu absentiæ illius: Gail. *lib. 2. observ.* 77. *num.* 21. Mising. *cent. 2. observ.* 15. Pirhing. *loc. cit. num.* 21. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 54. ex Haunoldo ci-
34 tante communem. Nec Fidejussor gaudet tali beneficio excussionis, si ipsi expresse, vel tacite renunciavit, quod facere potest, quia tantum in favorem illius est concessum; *l. pen. Cod. de pactis*, ibi: *Est regula Juris antiqui, omnes licentiam habere his, quæ pro se introducta sunt, renunciare.* Et in ead. *l. pen. Cod. de pact.* sic etiam expresse habetur: *Pacta autem conventa; quæ neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt*, & concordat Regula 85. *Juris in 6.* deducta supra *num.* 23. & sic tenet *Communis* cum Molina *disp.* 545. *num.* 12. Engel *loc. cit. num.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 56. Pirhing *loc. cit.*
35 *num.* 21. Mising. *loc. cit.* Nec Fidejussor gaudet tali beneficio, si malitiose neget Fidejussionem, & postea convincatur. *Communis* cum Barb. *in c. Perveniet 2. de Fidejus. num. 6.* Molina *loc. cit. vers. Item Fidejussor.* Engel. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 55. Et ratio est, quia mendacium aufert privilegium *l. penult. Cod. contra jus, & utilitatem*, ibi: *Et si legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis.*

36 Fidejussor in pluribus casibus potest petere liberationem a Fidejussione, etiam antequam solvat; sic habetur expresse in *cap. Eum pro quo 5. de Fidejussoribus*, ubi Gregorius IX. enumerat tres his verbis: *Eum, pro quo te Fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te a Fidejussione debeat liberare*, & concordat *l. Lucius 38. in fine ff. mandati.*(b*)

37 (*) Ulterius hoc denegatur beneficium Fidejussoribus de judicato solvendo. *Voet. in Pandect. lib. 2. tit. 8. n.* 16. qui iterum *lib. 46. tit. 1. n.* 18. monet *esse denegandum beneficium ordinis ei, qui pro naturali tantum debito, cujus intuitu actio intentari, adeoque executio fieri non potest, intercessit, vel pro debitore, qui rescripto moratorio sese potest tueri, vel si fidejussor per mendacium negaverit se fidejussisse, vel impediverit, quatenus principalis debitor excutiatur, vel in antecessum jam a debitore principali acceperit eam quantitatem, pro qua, fidejussit, aut alias penes se habeat bona debitoris, ex quibus solutionem facere potest*, & alios quamplures recenset casus, de quibus *loc. cit. num. seq.*

Sicuti vero hæc tantum dilatoria est exceptio, ideo 38
post excussum principalem debitorem datur regressus ad fidejussorem *Novell. 4. cap. 1.* Dubitari autem po- 39
test, si principalis debitor jam excussus, dum contra fidejussorem agitur, lite pendente, locupletior factus sit, vel per hæreditatis acquisitionem, vel alio quocumque modo idoneus esse ceperit, an fidejussor excussionis beneficium opponere denuo possit. Si lis 40
revera contestata sit, & pendeat, magis receptum est iteratam ordinis beneficii exceptionem fidejussori denegari *Voet. in Pandect. lib. 46. tit. 1. n.* 15. Sed si 41
lis intermissa fuerit, & inter moras repetendi denuo moveatur, repetita ordinis exceptio non denegatur Fidejussori *Fachineus controv. lib. 8. cap. 56. Berlich. conclus. practic. 2. n. 139. ad* 141.

Sequitur divisionis exceptio. Hæc auctorem habet 42
Hadrianum ut innuit *Auctor super n. 29.* & quamvis contrarium sentiat *Cujacius comment. ad tit. Instit. de Senat. Consult. Vellejan.* nihilominus doctissime refellitur *a Voet. loc. cit. n. 21. & Heinec. Antiquitat. Roman. lib. 3. tit. 21. §. 9.* Procedit vero ubi plures sint 43
Fidejussores, quorum unus sit in solidum pro solutione conventus, dummodo tempore litis contestatæ omnes sint idonei, secus eorum, qui solvendo non sunt, fidejussiones tamquam non appositæ habentur, & inter idoneos obligatio dividitur, & si unus tantum idoneus reperiatur, in ipsum solum transfertur *Voet. ubi supr.* Quamvis vero fidejussor hanc acceptionem usque ad sententiam opponere valeat *l. 10. §. 1. Cod. de fidejus. Zoes. in pandect. lib. 46. t. n. 34.* in quo differt a beneficio ordinis, quod tempore contestationis litis allegandum est, nihilominus si conventus hoc differat beneficium allegare, & solidum solvat, postea nullam contra confidejussores actionem habet, nisi a Creditore actionum cessionem obtineat *l. 39. ff. de Fidejuss. Vinnius partit. jur. lib. 1. cap. 61.* contrarium sentire videtur *Voet. loc. cit. n. 25.* quam cessionem jure potest a creditore postulare *l. 2. & l. 11. Cod. de fidejussor.*

Ut autem locum habeat inspiciendum non est utrum 44
publicum, an privatum debitum respiciat, cum pro omnibus indistincte competat. *Ant. Mathæus. de auction. lib. 2. cap. 9. n. 14. Wisembach. ad Pandect. lib. 46. tit. 1. n. 18.* exceptis tantum tutorum Fidejussoribus quibus hoc denegatur beneficium a *l. ultim. ff. rem pupill. salvum. fore.* Item si quis cum muliere fideju- 45
beat,

(*a) Ut Fidejussor hoc valeat perfrui beneficio illud ante litis contestationem allegare debet, secus eodem non juvatur. *l. 19. Cod. de probat. Anton. Fab. Cod. lib. 8. tit. 4. de except. definit. 1.* quamvis contrarium sentire videatur *Langerus except. part. 2. cap. 16. n. 8. & seq. Carpzov. defin. forens. Distinct. 3. sect. 7.*

(*b) Ob mendacium divisionis beneficium Fidejussor non amittit dummodo ante editam sententiam se retrahat. *Rot. cor. Falconer. tit. de Fidejus. decis. 31. n. 23.*

beat; quæ Vellejano juvatur *l. si Titius* 48. *§.* 1. *ff. de*
46 *fidejus. Zoes in Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. *n.* 31. Quin obstet argumentum a dicta *lege* desumptum, quod ibi statuitur majorennem cum minore fidejubentem pro virili tantum posse conveniri. Majorennis enim alterius ætatem ignorare potuit, vel sibi suadere, a Judice denegaturum eidem in integrum restitutionem, quod tamen in muliere præsumi nequit, quam nulliter obligari, & Vellejano juvari, nemo potest, vel debet ignorare. *Zoes. loc. cit. n.* 32. *Voet loc. cit.*
47 *n.* 23. Hoc beneficium amittit, qui eidem expresse renunciat, quæ renunciatio debet esse specifica, cum renunciatio sit stricti juris, nec præsumatur, quemquam suum jactare. *Zoes. ubi supra n.* 20. Item qui pro facto, vel debito individuo fidejussit *Hugo Grot. manuduct. ad jurisprud. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 53. *Gomez. variar. resolut. tom.* 2. *cap.* 13. *n.* 15. *in fin.*

48 Si vero fidejussor ordinis, & divisionis beneficio nequeat, vel nolit uti, tunc altero cedendarum actionum remedio succurritur, ubi unus ex fidejussoribus in actu solutionis petit sibi actiones cedi contra debitorem principalem, fidejussores reliquos, & pignorum possessores, casu quo fidejussoribus simul, & pignoribus cautum sit, nisi ob aliam causam pignora retineantur, & si creditor cedere recuset ab actione
49 repellitur. *Zoes loc. cit. n.* 36. *&* 37. Hæc autem cessio omnino necessaria est, ut fidejussor solvens contra reum principalem, & confidejussores suam valeat actionem experiri *l.* 39. *ff. de fidejuss. l.* 11. *Cod. eam tit.*
50 & quamvis contrarium in Tutore observetur, hoc tamen eorum respectu speciale est, qui cum coacte tutoris officio fungantur, ita expedit ut juris præsidio majori eorum indemnitati consulatur, quod tamen
51 non verificatur in aliis fidejussoribus, quorum voluntaria est obligatio, ideoque nisi expresse caveant de actionum cessione, frustra contra confidejussores, & reum principalem agunt *l.* 7. *§.* 1. *ff. qui satis dare cogantur*, *ibique Bruneman. & Voet. loc. cit. n.* 28. Fidejussor
52 enim solvens absque actionum cessione non alienum, sed proprium negotium gessisse videtur, ut se metipsum a contracta obligatione liberet *Voet ubi supra*.

53 Quæri posset quandonam hæc actionum cessio peti opporteat, utrum, nempe ante solutionem, vel tempore solutionis, an vero post solutionem. Hoc non obscuris verbis statuit *Modestinus in l.* 76. *ff. de solut. & liberat.* ubi distinguit, vel ante solutionem, sive solutionis tempore convenit, ut actiones mandarentur, & hoc casu etiam post solutionem utilis erit hujusmodi cessio, vel nihil de hoc convenit, & tunc cum nulla supervenerit in creditore actio, omnesque per solutionem extinctæ remanserint actiones præcedentes inutilis propterea remanet subsequens actio-
54 num cessio. *Zoes. loc. cit. n.* 38. *Voet ibid. n.* 30. In vim nihilominus nonnullorum peculiarium statutorum, vel consuetudinum in aliquibus locis seclusa etiam hac actionum cessione ex æquitate conceditur fidejussori facultas conveniendi confidejussores pro virilibus portionibus, & pro solido debitorem principalem. *Voet dict. n.* 30. *in fin.*

55 Quamvis fidejussor a debitore relevari debeat, sunt
56 tamen casus in quibus solutum repetere nequit I. Si pro pupillo sine tutoris auctoritate intercesserit *l.* 11.
57 *& l.* 12. *ff. mandati §.* 2. II. Si solverit voluntarie, vel coacte per injuriam judicis, omisso appellationis remedio, plus quam debiti ratio postularet *l.* 8. *l.* 10. *l.* 12. *ff. mandati l.* 32. *l.* 76. *ff. de fidejus. l.* 10. *Cod. mandati* III. Si inutiliter solverit veluti si per errorem non cre- 58
ditori, sed ei, quem putabat creditorem, solverit *l.* 26. *§.* 5. *ff. mandati l.* 14. *ff. de condict. causa data*, quo casu ab eo potius, cui solvit, repetere debet IV. Si 59
post solutionem non certioravit debitorem principalem, qui deinde ignorans præcedentem solutionem idem debitum solverit *l.* 29. *§.* 3. *ff. mandati*.

(*) Primus itaque casus, quo Fidejussor liberatio- 60
nem a Fidejussione petere, eamque debitor præstare tenetur, est si debitor diu negligit solvere, seu in culpabili mora solvendi diu fuit, *cit. cap. Eum pro quo, & cit. leg. Lucius*, Pirhing. *loc. cit. num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 66. & alii communiter. Secundus casus est, si 61
debitor principalis incipit esse prodigus, & dissipare bona sua, itaut Fidejussor sit in periculo, tunc enim petere potest a Judice, ut liberetur, etiam antequam solvat; *cit. cap. Eum pro quo*; *& cit. l. Lucius*. *Communis.* Dummodo tamen tempore Fidejussionis scien- 62
te Fidejussore non cœperit debitor dilapidare bona sua, quia tunc Fidejussor hoc periculum sponte in se suscepisse censeretur, ut recte docet Glossa communiter recepta *in l. Si pro ea* 10. *Cod. mandati*, Pirhing *loc. cit. n.* 18. Gailus *l. c. n.* 9. Reiffenstuel *l. c. n.* 68. *arg. l. Si creditores*, *ff. de privilegiis creditorum*, *& l. Si Fidejussor* 7. *ff. Qui satis dare cogantur*. Tertius casus 63
est, si Fidejussor, ut pro debitore principali solvat, a Judice condemnatur, tunc enim illico, antequam solvat, agere potest adversus debitorem, ut eum Fidejussione liberet, ac indemnem servet; *cit. c. Eum pro quo*, *& c. l. Lucius*, *& l. Fidejussor* 45. *ff. de Fidejuss.* Quartus casus (ultra prædictos tres contentos 64
in cit. c. Eum pro quo, *& cit. l. Lucius*) est, si inter Fidejussorem, debitorem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur Fidejussor; *arg. l. penult. Cod. de pactis*, ubi expresse dicitur, *Pacta autem conventa, quæ neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt*, & Regul. 85. *Juris in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. *Communis*.
Quintus casus est, si Fidejussor ex rationabili, & ju- 65
sta causa, v. g. negotiationis, Officii, studiorum, & hujusmodi vellet peregre proficisci in longinquas regiones diu abfuturus, ideoque periculum immineret; Abbas *in cit. cap. Eum pro quo* 5. *de Fidejussoribus num.* 4. Barb. *ib. num.* 16. Pirhing *l. c. num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 74. *arg. l. Filius Familias* 8. *§. fin. ff. de Procurat. l. Aut si* 9. *& l. Aut longa* 23. *ff. eod.* Sextus 66
casus est, si inter debitorem, & Fidejussorem graves, vel capitales exortæ sint inimicitiæ, dummodo non sint exortæ culpa Fidejussoris, quia alias posset sic pro suo libitu se liberare a Fidejussione; Barbosa *loc. cit. num.* 14. Pirhing *loc. cit. num.* 18. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 45. *num.* 73. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 72. *arg. l. Filius Familias* 8. *§. final. ff. de Procurat.*
(*) Liberatur ulterius fidejussor eo ipso quod mole- 67
stiam patitur. *Rot. cor. Falconer. tit. de Fidejuss. decis.* 11. *n.* 4. Rursus per novationem contractus, quoties tamen 68
secundus cum primo omnino, vel in aliqua parte incompatibilis, sit vel ex secundo damnum patiatur Fidejussor. *Rot. in Nuper. tom.* 5. *decis.* 45. *n.* 6. *decis.* 512. *n.* 9. *&* 10. *& tom.* 6. *decis.* 246. *n.* 15. 16. 23. *&* 25. *& cor. Falconer. de S. C. Vellej. decis.* 4. *n.* 20. Libera- 69
tur

tur pariter ob mutatam Debitoris conditionem culpa
Creditoris *Ansald. de commerc. & mercat. disc. 16. n.
21. Costantin. vot. decis. 193. n. 7. & 124. cor. Roxas.
decis. 168. n. 15. in Nuperrim. tom. 7. decis. 40. n. 22.* quod
tamen intelligendum est de simplici non de Solidali
fidejussore. *Magon. decis Florent. 38. n. 7. post. Zachiam.
de oblig. camer. decis. 143. per tot. præsertim n. 2. in
Nuper. t. 7. decis. 40. n. 22.*, & quando fidejussor in-
terpellavit creditorem, ut principalem debitorem
conveniret. *Rot. in Nuper tom. 7. decis. 40. n. 23.*
70 Fidejussor denique liberatur, si diu steterit in obli-
gatione. *Rot. in Nuper. decis. 232. n. 1. tom. 3. & tom.*
71 *5. decis. 157. n. 3.* Quando autem dici possit fidejusso-
rem diu in obligatione stetisse non statuunt doctores
quorum alii unius anni, alii bienii spatium præfini-
unt a die præstitæ fidejussionis ad diem petitæ libera-
tionis, sed eorum receptior opinio est, qui id judicis
arbitrio relinquunt. *Costantin. ad Stat. Urb. de libe-
rat. fidejus. tom. 2. Annot. 47. n. 86.* Dicitur autem diu
stare in obligatione ubi quis Debitor diu cessat dum
solvere. *l. 38. ff. mandati ubique Bruneman. commen.
in Pandect. & commen. in Cod. lib. 4. tit. 35. leg. 10.
sub. n. 2. in fin.* (*)
72 Principalis debitor tenetur de jure Fidejussorem re-
levare, eumque ab omni molestia indemnem con-
servare, ac eumdem reintegrare de omnibus per eum
solutis; Rota *part. 1. dec. 373. num. 2. in fine, part. 4.
tom. 2. dec. 206. num. 1. cum sequent. & num. 10. cum
sequent. part. 13. dec. 305. num. 1. cum seq. part. 17. dec.
310. num. 1. part. 18. tom. 1. dec. 43. n. 1. dec. 89. n. 8.*
73 *part. 18. tom. 2. dec. 561. num. 1.* & sæpe alibi. Immo
non solum tenetur conservare indemnem Fidejusso-
rem pro summa, pro qua fidejussit, sed etiam pro
omni damno, & interesse passo ratione fidejussionis;
Rota *part. 17. decis. 287. num. 7. part. 11. dec. 270. num.*
74 *2. part. 17. dec. 310. num. 1.* Fidejussor potest pacisci,
& de jure aliquid recipere in compensationem immi-
nentis periculi, quod subit in fidejubendo; Rota
part. 2. dec. 69. n. 3. part. 3. dec. 139. n. 3. part. 13. dec. 121.
75 *num. 8. & seq. & dec. 139. num. 9. & seq.* Etiamsi de-
bitor existat idoneus, quia semper aliquod Fidejusso-
ri imminet periculum; Rota *part. 13. dec. 121. num. 15.*
76 *& dec. 539. n. 16. & seq.* Regulariter de stylo Merca-
torum persolvuntur pro fidejussore duo in singula
centenaria; Rota *part. 13. dec. 121. n. 5. & 15. & dec. 539.*
77 *num. 6. & seq.* Creditor potest acceptare moderatum
pretium, ut Fidejussorem liberet a Fidejussione peri-
culosa, vel molesta, quam suscepit pro debitore.
Molina, Sà, Roderic. Alloza cum La Croix *lib. 2.*
78 *part. 2. num. 1107.* Creditor compelli non potest, ut
habito uno Fidejussore, admittat alium, sicuti com-
pelli non potest, ut loco prioris hypothecæ admittat
aliam, quia habet jus standi primo contractui; Ro-
deric. *q. 12. num. 25.* La Croix *l. c. num. 1107.* & alii.
79 Si tamen Creditor admiserit alterum Fidejussorem, li-
beratur primus; Castropal. *§. 2. num. 5. & 6.* La Croix
80 *loc. cit. num. 1107.* & alii passim. Fidejussores plures,
quando sunt omnes in solidum obligati, sicuti respe-
ctu debitoris principalis sunt Confidejussores, ita al-
ter alteri ad invicem sunt etiam Fidejussores pro rata,
& ratione solidi alter pro altero tenetur, & conveniri
81 potest; Rota *part. 5. tom. 2. decis. 267. n. 1. 2. & 3.* Ac
ideo, si alter ex Confidejussoribus in solidum obliga-
tis solvit Creditori principali, potest repetere ratam
partem adversus alios confidejussores; Rota *part. 1.
dec. 362. num. 5. & sequent. part. 3. dec. 350. n. 1. part.
5. tom. 2. dec. 487. num. 8. & seq. & dec. 617. num. 1.
& sequent. part. 16. dec. 135. n. 14. & sequent. part. 17.
dec. 330. num. 1. cum seq.* Quilibet tamen Confidejussor, 82
pro eo, quod solvit, habet actionem mandati contra
principalem debitorem; *l. Si remunerandi 6. §. 2. ff.
mandati, & §. 6. Instit. de Fidejuss.* ibi: *Siquidem au-
tem Fidejussor pro reo solverit, ejus recuperandi causa
habet cum eo mandati judicium*; Rota *part. 7. tom. 2.
decis. 386. n. 23. part. 6. decis. 222. num. 9. & seq.* In- 83
super habet etiam Fidejussor actionem negotiorum ge-
storum adversus principalem debitorem ad repeten-
dum id, quod solvit, & indemnitatem consequen-
dam; *l. Sed videamus 4. ff. de negotiis gestis*; Rota *part.
6. decis. 223. num. 10. & seq. part. 10. decis. 232. num. 13.*
Fidejussor enim solvendo non suum gerit, sed prin-
cipalis debitoris negotium; Rota *part. 2. decis. 487.
num. 5.*

Additiones ex aliena manu.

Inter eos, qui fidejubere prohibiti sunt, refert Au- 84
ctor *num. 10.* & Clericos, eosque fidejubere prohibi-
tos esse contendit tam jure Civili *in Novella 123. cap. 6.*
quam jure Canonico *in Cap. 29. Caus. 11. quæst. 1. &
in cap. 1. de Fidejussor.* Censet tamen *num. 16.* quod fa- 85
cta a Clerico fidejussio illicita, non item irrita sit. At 86
si revera prohibiti fuissent Clerici fidejubere, irrita
quoque esset fidejussio, nam in *novella 123. cap. 6.* quæ
hanc in rem allegatur, habetur: *Quod contra fidejus-
sores Clericos nulla sit danda actio*: & ita quoque sen-
tiunt Brunemann. *Jur. Eccles. univers. lib. 2. cap. 15. §.
32.* Stryk. *in us. modern. Pandect. lib. 46. tit. 1. §. 3.* Lau-
terb. *ad tit. de Fidejuss. §. 13.* Cyriac. *controv. forens. 212.
nu. 9. & seq.* Hering. *de Fidejussor. cap. 7. num. 239.
& seq.*
Meo autem judicio, nec jure Civili, nec jure Ca- 87
nonico prohibiti in universum sunt Clerici fidejubere.
Quod enim attinet ad jus Civile, *Novell. 123. cap. 6.* 88
non omnem Clericorum, sed illam tantum prohibet
fidejussionem, quæ *pro exactionibus fiscalium sanctio-
num, aut conductione publicarum & alienarum posses-
sionum, aut curatione domus, aut procuratione litis
suscipitur*; idque quia, quum administratio negotio- 89
rum sæcularium Clericis sit interdicta, congruum vi-
sum fuit *Justiniano* irritam declarare fidejussionem il-
lam, quam Clerici suscipiunt pro memoratis causis,
ex quibus obligari nequeunt. Si itaque *in novella hac* 90
adest exceptio, Regula in contrarium formanda est,
quod Clerici ex fidejussionibus obligari queunt. So- 91
let & allegari *Novella 86. Leonis*. At eæ prohibentur
Clericis *sponsiones*, quæ sane fidejussiones haud sint.
Nec Jus Canonicum Fidejussiones Clericorum pro- 92
hibuit. Affertur primo loco Canon Apost. 19. quem
alii 20. dicunt. At Canones Apostolicos *sublestæ fidei* 93
esse, nec ullum inde idoneum argumentum strui pos-
se, noto hodie notius est. Canon *29. caus. 11. quæst. 1.*
desumptus est ex quisquiliis *Isidori*. Accedit, quod 94
in eo inter alias qualitates, quæ in Episcopo deside-
rantur, hæc quoque ponitur: *Ne fidejussor existat.* At 95
hinc, ut nemo non videt, erui nequit generalis pro-
hibitio omnibus Clericis facta ne fidejubeant. Restat 96
ut differamus *de cap. 1. de Fidejussor.* ubi legitur: *Cle-
ricus*

97 *ricus Fidejussionibus inserviens abjiciatur*: Desumptus dicitur textus hic ex *Concilio Cantuarensi*, ut indicat
98 rubrica. At secundum nonnullos interpretes referre
99 videtur Canonem 19. vel 20. Apostolicum. Quidquid autem hujus rei sit, de Clerico fidejubente vix vide-
100 tur loqui. Lectio adhuc dubia est. Alii enim legunt
101 *Fidejussoribus inserviens*, alii *Fidejussionibus inserviens*. Pitheo. *in not. ad dict. c.* 1. At utra lectio amplectatur sermo est de iis Clericis, qui fidejussiones procurant; conciliant, & instar Proxenetarum sunt; Bohemer, *in Decretal. lib.* 22. §. 10. Proxima quoque est interpretatio Grananiet. *in dict. cap. sub nu.* 4. *Verius* (sunt ipsissima verba) *dicendum est ideo in specie nostri Textus fidejussionem Clericis fuisse prohibitam, non ex eo, quod ipsi Fidejussores esse non possunt, sed ex eo, quod principaliter spe lucri fidejussores se praebebant, & sic quasi fidejussionibus inservientes, seu debitorum Proxenetae, quod illicitum Clericis, & animadversione dignum erat, ideo justa de causa tam gravi poena puniebantur, quae interpretatio deducitur ex verbis illius textus, ibi: Fidejussionibus inserviens: quod idem est ac si textus diceret: Fidejussionibus pro lucro se offerens*: Eademque fuit interpretatio Morl. *in Empor. jur. tit.*
102 8. *quaest.* 25. *num.* 34. Quod si etiam standum sit interpretationi Grananiet. & Morl. patet, non regulam, sed exceptionem tradi, adeoque male regulam ab exceptione peti.

103 Visum est, quod nec jure Civili, nec jure Canonico
104 prohibiti sunt Clerici fidejubere. At si rem ex vero aestimare velimus, jus Canonicum potius fidejussiones Clericorum obligatorias supponit. Expresse enim *in cap.* 2. *de Fidejussor.* supponitur Clericos fidejussores coactos fuisse ad solvendum debitum fidejussorium, nec tamen Pontifex revocavit eam sententiam, prout sane revocasset, si fidejussio eorum irrita fuis-
105 set. Idque ipsum supponitur *in cap.* 3. *eod. titul.* Non ignoro, plures reponere solere, ideo huic fidejussioni robur adscriptum fuisse, quod Clericus pro Cleri-
106 co intercesserat. At se fundat haec interpretatio in erroneo illo principio, quod generatim fidejussio Clericorum omni juris vinculo sit destituta, id quod tamen jure Canonico, ut recognitum est, demonstrari nullo pacto potest.

107 De fidejussore in Criminalibus plures occurrunt quaestiones, eaeque in Foro frequentes. At de iis vide, ubi res postulat, Stryck. *in us. modern. Pandect lib.* 46. *tit.* 8. *& plures sequent.*

FIDEJUSSOR SOLIDALIS, ET INDEMNITATIS.

Articulus II.

Novissime adjectus.

1 (*) TRia sunt fidejussorum genera, alii appellantur simplices, alii Solidales, alii Indemnitatis. De simplici fidejussore satis in praecedenti Articulo, nunc superest, ut aliquid afferamus de aliis fidejussoribus, eo vel magis quia juxta mores nostros numquam, aut pene numquam de illis in foro disputetur.

Adinstar rei debendi hodie reputatur solidalis Fidejus- 2
sor *Rot. in Nuper. tom.* 7. *decis.* 40. *num.* 2. *cor. Ansald. decis.* 302. *num.* 3. ideo quidquid in jure de reo debendi traditum reperitur, id mirifice, ad solidales Fidejussores accommodatur. Qua propter solidales 3
esse dicuntur fidejussores, ubi duo vel plures, vel unus tantum singulis in solidum uno eodemque tempore rem eamdem principaliter promittunt ea mente, ut singuli quidem rem totam debeant, omnes tamen unam tantum, quin unus ab altero fidejussore, vel debitor a fidejussore respectu creditoris distinguatur. Neque rem mutat, quod Debitor pure obligetur, Fidejussor vero in diem, vel sub conditione, ille promittat Romae, hic Athenis, dummodo eodem tempore uterque accedat; et ita nominatim fidejubeat, ut velit *tamquam principalis, principaliter & in solidum obligari. Voet in Pandect. lib.* 45. *tit.* 2. *num.* 2. *vers. Deinde.* Quod si haec clausula omittatur, simplex 4
non solidalis dicetur fidejussor. Cum enim in dubio solidalis fidejussor non praesumatur *Wissembach. ad Pandect. tit. de duob. reis constit. num.* 25. *circa med.* ideo in solidum numquam tenebitur, nisi hoc sit specialiter inter partes conventum. *Groenevegen. in Auth. hoc ita. Cod. de duob. reis constit.* & ita definitum legimus *in l.* 11. *in fin. ff. eod tit. partes viriles deberi, quia non fuerat adjectum singulos in solidum spopondisse ita ut duo rei promittendi fierent ibique Brunemann. n.* 6. *Corvin. in Cod. lib.* 8. *tit.* 40. §. *ut plures.*

Solidalis obligationis plures sunt effectus. I. Ad 5
omne id tenetur ad quod tenetur principalis debitor. *Rot. in Romana Pecuniaria* 27. *Junii* 1760. §. 3. *& seq. cor. bon. mem. Ratta.* II. Perempta principalis debi- 6
toris obligatione, ut si fidejussor accesserit ad obligationem minoris sine tutoris auctoritate adhuc remanet obligatus fidejussoris *Rot. in Romana Cambii* 21. *Januarii* 1755. §. 9. *cor. Borull.* Cum enim hoc casu utriusque fidem secutus fuerit Creditor, aequum est, ut uno deficiente alterum conveniat cui prioris privilegium non competit. III. Ad solutionem potest com- 7
pelli antequam Creditor principalem debitorem excutiat, in quo omnes juris Interpretes, & Doctores conveniunt. *Rot. in Albanen Salviani* 5. *Decembris* 1755. *impres.* 1756. §. 4. *cor. Elephantutio. Spoletana Pensionis* 3. *Junii* 1757. §. 3. *cor. Canniliac.* ubi ratio affertur, quod respectu creditoris debitor, & fidejussor habentur tamquam duo rei debendi. IV. Non 8
ita tamen conveniunt Doctores circa beneficium divisionis, quod a nonnullis solidati etiam Fidejussori conceditur inter quos *Vinn. Instit. lib.* 3. *tit.* 17. §. 1. *n.* 1. *Zoes. in Pandect. lib.* 45. *tit.* 2. *Coruin. in Cod. lib.* 8. *tit.* 40. *in fin. Cujac. ad Novell.* 99. Alii vero illud eidem omnino negant, & redarguunt contrarios. *Heinecc. ad Vinn. loc. cit. & in Instit. lib.* 3. *tit.* 17. §. 845. *Jac. Curtius conjectur. lib.* 1. *cap.* 8. *Donell. in Auth. hoc ita Cod. de Duob. reis Constit. Voet in Pandect. lib.* 45. *tit.* 1. *num.* 4. sed apud nostros omnis sublata fuit controversia a *S. Rota*, quae definivit omnia simplici Fidejussori competentia privilegia amitti in solidali Fidejussione. *cor. Emerix. decis.* 972. *in fin. cor. Lancet. decis.* 875. *num.* 13. *cor. Falconer. tit. de fidejuss. decis.* 5. *num.* 6. V. Ob dilationem concessam 9
debitori a creditore solidalis fidejussoris obligatio non tollitur. *Rot. cor. Lancet. dict. decis.* 875. *n.* 9. & 10.

Creditoris igitur arbitrio omni exceptione remota 10
potest

potest fidejussor solidalis conveniri, quod adeo verum est, ut, si Creditor primo elegerit Debitorem, hunc potest relinquere, et a fidejussore debitum petere quia non electione, sed solutione tantum extinguitur obligatio *l. ultim. Cod. de fidejuss. Bruneman. in Cod. lib. 8. tit. 41. in leg. 9. num. 2. & 5. & in leg. ultim. per tot. Coruin. in Cod. lib. 8. tit. 41. circa fin.*

11 Quin immo si electo debitore principali vel fidejussore contra alterutrum jam lata sit sententia sed tamen Creditor difficilem ipsius executionem cognoscat, eodem pariter relicto, potest creditor alterum pro expeditiore solutione convenire. *Guido Papæ decis. 348. Voet in Pandect. lib. 45. tit. 2. num. 4. & lib. 46.*

12 *tit. 1. num. 20.* Quamvis vero divisionis beneficio Fidejussor solidalis se defendere nequeat, si tamen Creditor, qui ex pluribus reis debendi unum in solidum convenire poterat, singulos in partem virilem non modo convenerit, sed insuper exegerit partem ab aliquibus sponte oblatam, vel in vim judicii solutam, liberum eidem amplius non est deficentium portiones a reliquis exigere *l. 16. Cod. de fidejus. Heringius de fidejus. cap. 27. part. 2. num. 48. Voet. loc. cit. num. 26.*

13 Unice solidalis fidejussor liberari potest per novationem prioris contractus, ut si Cambialis contractus in censum immutatus sit, dummodo tamen vera sit novatio, & prior cum posteriore contractu incompatibilis, nec fuerit interpellatus fidejussor, ut superiori Articulo observavimus; præsertim si deinde ob posteriorem contractum adeo immuta appareat Debitoris conditio, ut maximo Fidejussor detrimento

14 afficiatur. Solidalis quippe obligatio naturam fidejussionis non immutat, sed tantùm hoc casu privat fidejussorem iis privilegiis, & exceptionibus, quæ secus ipsi competerent. *Rot. in Romana, seu Albanen Pecuniaria 10. Januarii 1752. §. fin. cor. Cannilliac. in Romana Pecuniaria super translatione Locorum Montium 10. Martii 1760. §. 5. cor. Frangipane.*

15 Dum dicitur, per unius rei solutionem alterum liberari, intelligendum est respectu creditoris, non vero respectu debitoris principalis, vel confidejussoris. Quamvis enim ante solutionem nullam contra eumdem habeat actionem *Coruin. in Cod. lib. 8. tit. 41.*

16 *pag. 672. in princ.* post tamen expletam solutionem, si a creditore actionum cessionem reportaverit debet a principali debitore indemnis servari tam quoad sortem, quam quoad fructus, & omnia quæcumque damna ob id passa. *Rot. cor. Falconer. tit. de legit. decis. 3. num. 13.* præcipue si inter partes hoc expresse conventum appareat. *Rot. in Ferentina Salviani 29.*

17 *Januarii, 1751. §. 12. Cortiada.* Sed cum indemnitatem nonnisi judicis officio consequatur actione mandati vel negotiorum gestorum, ideo opus est, ut in judicio separato principalem debitorem conveniat, nisi Fidejussor sit de judicio solvendo, vel contractus paratam habeat executionem vel munitus obligatione Camerali, quibus casibus a novo judicio abstinere potest, & principalem debitorem convenire in vim judicii, in qua causa cecidit, *Voet. in Pandect. lib. 46. tit. 1. num. 35. Cancer. variar. resolut. part. 2.*

18 *cap. 5. num. 126.*

Tertia fidejussorum species est indemnitatis, quæ inter simplicem, & solidalem obligationem medium

19 obtinet locum. Talis enim fidejussor nec principaliter obligatur, nec integram principalis obligationem suscipit, sed spopondit id, quod a debitore principali consequi creditor non poterit. *Coruin in Cod. lib. 8. tit. 41. pag. 670. coll. 2. Zoes. in Pandect. lib. 46. tit. 1. num. 24.* Hic proprie ex legis præsidio excussio- 20
nis, & divisionis beneficio non gaudet, sed ex natura pacti neque ante principalem Debitorem potest conveniri, neque in plus eo condemnari, quod creditor vel a Debitore, vel a pignoribus perceperit. *l. 41. l. 63. ff. de fidejuss. & l. 17. Cod. eod. ibidem Bruneman.* Quapropter licet omnibus legum beneficiis re- 21
nunciaverit; non tamen dicta privilegia amittit, nec ad solvendum compellitur, nisi post excussum principalem debitorem. *Zoesius. loc. cit. Parladorius. 2. rer. quotidian. cap. fin. part. 4. §. 7. num. 9. & 10. Hering. de fidejus. cap. 27. num. 142. & seq.* Dum enim 22
excussionis beneficio renunciat, contra naturam pacti agere videtur, ideoque erronea reputatur, nec attenditur. *Wesembac. cons. 13. num. 31. Franc. de fidejus. cap. 5. num. 169. Hering. loc. cit. Gail. lib. 2. observat. 27. num. 13. Bruneman. in Cod. lib. 8. tit. 41. leg. 17. num. 6.* Tum quippe Creditor, tum Fidejus- 23
sor convenisse videtur, ut sub conditione fidejussor teneretur, quatenus vel a debitore, vel a pignoribus integre non satisfieret, ideoque pendente conditione repugnat, ut creditor contra ipsum agere possit, cum nondum principali debitore excusso, constare non possit quantum Creditor a Debitore consequi debeat. *Bruneman. loc. cit. n. 5.*

Liberatur autem hic fidejussor, si cum Creditor tum 24
Debitorem principalem, tum pignora excutere potuisset, id neglexerit in causa fuerit, cur Debitor principalis in deteriorem inciderit conditionem. Sibi enim imputet creditor si, dum potuit aliunde quam a Fidejure subsidiarie tantum obligato integrum creditum consequi, eousque principali debitori molestias inferre distulit, donec a facultatibus laberetur, & pignora idonea esse detinerent. Hoc quippe casu 25
licet salvum creditum non habeat, cum tamen id ex propria culpa proficiscatur idem est, ac si salvum illud haberet, cum quis damnum pati non dicatur, qui damno causam dedit. *Voet in Pandect. lib. 46. tit. 1. num. 38.* Quid vero si, antequam Creditor De- 26
bitorem principalem interpellet, decedat debitor, & hoc casu si Creditor a Fidejussore monitus, ut debitorem conveniret, dolose non distulit, Fidejussor obligatus remanebit *l. 16. in fin. ff. de fidejuss. Sed & si reus antequam appellaretur, decessisset, fidejussor obligatus erit, quia hoc quòque casu verum esset, reum non solvisse.* = ut contra dipositionem *text. in lib. 62. ff. eod.* tenent *Bruneman. in leg. supr. relat. & Hering. de Fidejus. cap. 20. §. 15. num. 21. & seq.* (*)

F I D E S.

S U M M A R I U M.

1 *Fidei vocabulum in jure & in S. Scriptura quot habeat acceptiones,* ad n. 3.

4 *Quæ sit Fidei divinæ definitio, & essentia, & quo-*

1 Fidei vocabulum generatim acceptum varias in jure habet significationes, quas refert Glossa *ad Rubricam de Summa Trinitate*, & *Fide Catholica*, verb. *Fides*, & alia Glossa in *c. Movet 22. q. 1.* verb. *Neque*. Quandoquidem enim Fides sumitur pro fidelitate, seu securitate in servandis promissis, ut in *c. Noli 23. q. 1.* ibi: *Fides quando promittitur*, *etiam hosti servanda est*, *quanto magis amico?* quo sensu videtur intelligendum illud ad Roman. 3. *Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuabit?* idest fidelitatem, & veracitatem in promissis. Interdum pro fidelitate seu castitate thori, prout est unum ex tribus bonis matrimonii, ut in *c. Omne 27. q. 2.* Aliquando pro Fidei Sacramento, sive pro Baptismo, ut in *c. Nihil est aliud*, *de consecrat. dist. 4.* Nonnunquam pro ipsamet promissione, ut in *cap. 1. de sponsa duorum*, & *§. Venditæ*, *Instit. de rerum divis.* ibi: *Si is*, *qui vendit*, *Fidem* (hoc est promissionem) *emptoris prosequutus fuerit*, & sic accipitur fides 1. ad Timoth. *c. 5.* dum dicitur: *juniores viduæ primam fidem irritam fecerunt*, idest voti promissionem non impleverunt. Idem pro fiducia consequendi rem desideratam, aut promissam, ut *Matth. 14.* ibi: *Modicæ fidei quare dubitasti?* & Jacobi *cap. 1.* ibi: *Postulet in Fide nihil hæsitans*. Sumitur etiam pro conscientia, seu dictamine ipsius, *ut Roman. 14.* & *c. ult. de præscriptionib.* ibi: *Quoniam omne quod non est ex Fide* (idest secundum dictamen conscientiæ) *peccatum est*, & in hoc sensu dicitur quis *Possessor bonæ*, *Fidei*, vel *malæ Fidei*, juxta quod possidet rem, ut suam, cum dictamine, seu credulitate conscientiæ quod sit sua, vel quod non sit sua. Item sumitur pro æquitate in contractibus considerata, qua ratione actiones quædam dicuntur esse bonæ Fidei, & aliæ stricti juris, *§. Actionum autem*, *Institut. de Actionibus*. Item Fides sumitur pro Jure, & fama, quam quis habet ut ei credatur, quo sensu illud Ecclesiastici 27. *Qui denudat arcana amici*, *Fidem perdit*.

Insuper & magis ad propositum Fides accipitur 2
pro credulitate, seu assensu intellectus, qui adhibetur alicui aliquid affirmanti, seu dicenti, quod non videtur, propter ejus auctoritatem; quo sensu dicitur probis adhibendam esse Fidem; & quidem auctoritas hæc si sit Hominis dicitur *Fides humana*, si Dei, *Fides Divina*. Unde ut habetur *in c. In Domo 11. dist. 4. de pœnit. fides est Fide re non visa*, & *unde est meritum fidei*. Tandem Fidei nomen accipitur pro colle- 3
ctione Articulorum Fide divina credendorum, sive pro objecto materiali ipsius, juxta illud Symboli D. Athanasii: *Hæc est fides Catholica*, &c. *Hæc est fides 24. qu. 1.* ibi: *Hæc est fides*, *quam in Ecclesia Catholica didicimus*, *quamque semper tenuimus*, & *tenemus*, & distinctissime habetur *in c. Firmiter credimus 1. de Summa Trinitate*, & *fide Catholica*. Hæc Fides de- 4
finitur ab Apostolo *ad Hebræos 11.* his verbis: *Est autem fides*, *sperandarum substantia rerum*, *argumentum non apparentium*. (*a) Hac Fide fidelis credit De- 5
um, credit in Deum, & credit in Deo. Credere Deum est credere ipsum esse, credere in Deum, est credendo Deum amare, & amando in eum ire, ac membris ejus incorporari; credere autem Deo est credere verbis ejus, Monacell. *part. 2. tit. 16. form. 3. num. 28.* Hæc Fides vocatur Catholica, idest 6
Universalis, quia per prædicationem Evangelicam toto Orbe Terrarum longe, lateque diffusa existit, juxta illud Propheticum, *Psal. 18.* ibi: *In omnem terram exivit sonus eorum*, & *in fines Orbis terræ verba eorum*, & illud Christi Domini, Marc. *cap. ultim.* ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ*, & Actor *cap. 1.* ibi: *Eritis mihi testes in Jerusalem*, & *in omni Judæa*, & *Samaria*, & *usque ad ultimum terræ*. Insuper est Universalis etiam quoad tempus, nam numquam deficiet, sed semper durabit usque ad finem mundi, non obstantibus quibuscumque persecutionibus, sicut & ipsa Sancta Ecclesia Catholica juxta infallibilem Christi Domini promissionem, *Matth. 16.* Divo Petro factam, ibi: *Tu es Petrus*, & *super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, & *portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*, & aliam itidem infallibilem promissionem ab ipso factam, *Matth. 29.* ibi: *Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, cum aliis similibus. Item Fides hujusmodi dicitur Orthodoxa, vide infra *num. 43.*

Eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, & 7
nostra. *Est communis* inter Catholicos, & expresse tradit D. Augustinus *Epist. 157. ad Optatum*, ibi: *Unius mediatoris Dei*, & *hominum Jesu Christi saluberrima*

(*a) Hanc fidei definitionem explicat S. Thomas 2, 2, quæst. 4. art. 1.

ma fide etiam illi Justi salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum: Eadem fides est, & illorum, & nostra, & in *tract.* 45. *in Joan. n.* 9. sic expresse dicit: *Ante Adventum Domini nostri Jesu Christi, qui humilis venit in carne, præcesserunt justi, sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit. Tempora variata sunt, non fides, quia & ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur. Alium sonum habet*, Venturus est, *alium sonum habet* Venit. *Mutatus est sonus* Venturus est, & Venit; *eadem tamen fides utrosque conjungit, & eos, qui* Venturum esse; *& eos, qui eum* Venisse *crediderunt, diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum fidei ostium, hoc est per Christum videmus ingressos*. Et ad hoc propositum adducit Apost. 2. *ad Corinth.* 4. dicentem *Habentes eumdem spiritum fidei*. Et facit ad hoc id, quod idem Apostolus scribit ad Hæbreos *cap.* 11. ibi: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti* (scilicet Patres antiqui Testamenti) *non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes*, ex quo patet, quod licet a longe aspicientes, & solum implicite multa crediderint de Christo venturo, nondum acceptis repromissionibus, realiter tamen quo ad substantiam juxta Fidem nostram defuncti sunt omnes isti, & sic una, & eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, & nostra.

8 Non valet objicere, quod multa nunc sint credenda de Fide, quæ prius de Fide non erant, adeoque mutata sit Fides. Non valet, inquam, quia aliud est dicere quod multa prius non erant tenenda de Fide, *quoad nos*, cum nondum fuissent ab Ecclesia, ut talia, declarata, & nobis proposita, & aliud est dicere, quod multa prius non erant de Fide *quoad se*. Quamvis enim prius non obligaremur ad multa credenda de Fide explicite, ad quæ nunc post definitionem Ecclesiæ obligamur, nihilominus tamen jam in se, & quoad se erant de Fide æque, ac nunc sint, & quoad Fidem in hoc sensu acceptam nulla facta est mutatio, nec unquam fiet per quamcumque declarationem Ecclesiæ, ex quo immutabiliter idem semper fuerit, fit, & semper erit objectum Fidei, ejusque articulorum, quoad substantiam, & mutatio solum facta est quantum ad majorem ipsorum explicationem, & obligationem expresse profitendi, & credendi explicite illos articulos, qui solum antea credebantur implicite, utpote contenti in aliis credibilibus, sive articulis Fidei. Unde Fides *quoad substantiam, & quoad se* nunquam mutatur, neque creverunt successu temporis ejus articuli in hoc sensu, sed solum *quoad nos*, nempe quoad nobis impositam obligationem credendi multos articulos explicite, qui prius credebantur. implicite. Ita S. Th. 2. 2. *qu.* 1. *art.* 9. & 10. S. Bonavent. *in* 3. *dist.* 25. *art.* 2. *quæst.* 2. S. August. *in Psalm.* 50. *circa fin. & serm.* 7. *de Sanctis*, & *lib.* 1. *Retract. cap.* 13. S. Leo *serm.* 3. *cap. de Nativit.* & communis aliorum.

Fides Divina spectatur secundum habitum, & se-
9 cundum actum. Fides habitualis a Theologis dicitur virtus, principium, & qualitas quædam supernaturalis, qua elevamur, & inclinamur ad credendum Deo, & illis, quæ nobis divinitus revelantur propter summam, & infallibilem ipsius supremi Revelantis auctoritatem. Fides actualis sunt actus, seu assensus ex illa virtute procedentes, quibus firmiter Deo revelanti, ac revelatis assentimur, unde Fides secundum habitum dicitur Una, juxta illud Apostol. *ad Ephes.* 4. *Unus Deus, Una Fides*; Secundum actum vero est multiplex; videlicet multi sunt actus Fidei, seu actus credendi; quandoque enim actum Fidei elicimus circa unum articulum, quandoque circa alium, quandoque circa omnes.

Fides non solum habitualis, sed & actualis, seu 10
accepta pro ipso actu credendi aliquod supernaturale objectum, fuit, est, & erit omnibus usum rationis habentibus pro quocumque statu necessaria necessitate medii ad salutem. *Communis*, & patet expresse ex Apostolo *ad Hebræos* 11. ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*, quæ verba communiter a Doctoribus intelliguntur non solum de Fide habituali, quam solam suscipiunt parvuli in Sacramento Baptismi, sed etiam de Fide actuali quorumdam mysteriorum, quandoque ab Adultis habenda. Unde merito ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. fuit damnata sequens propositio inter alias ordine 16, *Fides non censetur cadere sub præceptum spe-*
ciale & secundum se. Fides explicita de existentia ve- 11
ri Dei, & quod is sit justus Remunerator decernens præmia justis, & improbis supplicia, omnibus adultis usum rationis habentibus est necessaria ad salutem necessitate medii. *Communis*, & desumitur ex citatis verbis Apostoli *ad Hebræos* 11. *Sine fide impossibile est &c.* & expresse habetur ex propositione 22. inter damnatas ab Innocentio XI. die qua supra: *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non*
autem explicita Remuneratoris. An autem Mysterium 12
SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi sit explicite credendum necessitate medii? variæ sunt Doctorum sententiæ.

Prima sententia docet, Fidem explicitam SS.Tri- 13
nitatis, & Incarnationis post promulgationem Evangelii esse necessariam necessitate medii ad justificationem, & salutem æternam. Ita S. Thom. *in* 3. *disp.* 25. *q.* 2. *art.* 1. *quæst.* 1. *ad* 2. S. Bonaventura *ibid. art.* 2. *qu.* 3. Durand. *ibid. q.* 1. *n.* 9. Gabriel. *ibid. art.* 2. *conclus.* 3. Molina 1. *p. q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Valentina 2. 2. *d.* 1. *q.* 2. *punct.* 4. Sanchez *lib.* 2. *in decalog. cap.* 2. *n.* 8. *& seq.* Granado *controv.* 1. *de fide tract.* 10. *disp.* 2. *sect.* 2. *n.* 13. Felix Potestas *tom.* 1. *n.* 275. Mastrius,
Sannig, Filliucius, Bassæus, & quamplurimi. Se- 14
cunda sententia docet, Fidem explicitam SS.Trinitatis, & Incarnationis etiam post promulgationem Evangelii non esse simpliciter necessariam necessitate medii ad justificationem, & salutem æternam. Ita Sotus *in* 4. *d.* 5. *q.* 2. *art.* 2. Vega *lib.* 3. *in Trid. c.* 19. & 20. Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide, cap.* 10. Corduba *in quæstionario lib.* 1. *q.* 5. Sa, verb. *Fides*, Castrop. *tom.* 1. *tra.* 4. *d.* 1. *punct.* 9. *n.* 7. Hurtad. *de fide d.*
8. *diff.* 7. Azorius *t.* 5. *lib.* 8. *c.* 6. *q.* 9. & alii plures. Tertia 15
sententia docet, talem Fidem explicitam esse necessariam necessitate medii, non ad justificationem, sed ad glorificationem. Itam. M. Canus *de Sacramentis in genere part.* 2. Ledesma *in* 2. *part. q.* 9. *art.* 2. Castrop. *l.* 2. *de lege pœnit. cap.* 14. Bannes 2. 2. *q.* 2. *art.* 8. *dub. ult.*
& alii. Quarta sententia docet, Fidem explicitam ho- 16
rum Mysteriorum esse per se necessariam necessitate medii ad justificationem, & salutem æternam; per accidens autem, scilicet ratione ignorantiæ invincibilis, sufficere Fidem explicitam eorum in voto; sicut

enim

enim Baptismus est necessarius necessitate medii in re, vel in voto, ita Fides explicita eorum Mysteriorum est necessaria in re, vel in voto. Ita Suarez, *disp.* 12. *de fide sect.* 4. *n.* 11. Lugo Cardin. *disp.* 12. *de fide sect.* 4. *num.* 88. Leander *part.* 6. *tract.* 2. *quæst.* 6. & probabilius Viva *ad proposit.* 65. *Innocent. XI. n.* 10. & alii.

17 Ex supradictis sententiis prima tamquam probabilior est tenenda. Colligitur ex Symbolo S. Athanasii, ibi: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam fidem... Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in Unitate veneremur... Sed necessarium est ad æternam salutem, ut Incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat.* Et ratio est: quia hæc duo mysteria sunt fundamentum totius nostræ salutis, nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptismus, sine quo nemo potest salvari. Per Christum vero sumus redempti, atque salvati, ipseque simul est verus Deus,

18 verique Dei Filius, per quem creati sumus. Nec valet objicere, quod, data nostra conclusione, sequeretur, quod Gentilis, qui ignorantia invincibili horum Mysteriorum laboraret, & simul observasset præcepta naturæ, ac Deum ex toto corde diligeret, salvari non posset, ex quo non crederet explicite hæc mysteria, quæ ignoraret; Hoc autem nullimode est dicendum: non valet, inquam, sic objicere, quia, si quis Gentilis, vel alius a pueritia enutritus in sylvis invincibiliter ignoraret hæc Mysteria, utpote nunquam sibi proposita, servasset legem naturæ, & nunquam mortaliter peccasset, Divina providentia provideret, ut vel speciali lumine supernaturali interius illustraretur, vel ut ab aliquo alio hæc Fidei Mysteria eidem proponerentur, ut ea explicite credere posset, prout in simili factum legitur Eunucho Reginæ Candacis, *Actorum cap.* 18. & Cornelio Centurioni, *Actorum cap.* 10. Sic S. Thom. *de veritate q.* 14. *art.* 11. *ad* 1. Scotus *in prologo q.* 1. cum suis.

19 Omnes Fideles postquam ad usum rationis pervenerint, tenentur sub mortali necessitate præcepti explicite credere, & saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam. Reliqua vero tunc, quando volunt suscipere. *Communis*; Unde merito ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. fuit damnata sequens propositio ordine 64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationem Domini nostri*

20 *Jesu Christi.* Non sufficit Fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo, quia Fides ad salutem supernaturalem necessaria, & quæ est radix nostræ justificationis, ex Tridentino *sess.* 7. *c.* 8. ibi: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis,* est Fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, & nequit haberi ex puris naturalibus, quidquid olim contradixerint Pelagiani, & Semipelagiani hæretici. Immo meritum Fidei consistit in hoc, quod independenter a naturalibus rationibus revelata credimus, præcise, quia revelavit Deus, qui est infallibilis veritatis. Hinc justissime fuerunt proscriptæ ab Innocentio XI. die, & anno citatis, sequentes propositiones, scilicet 19. in ordine, ibi: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*; 20. ibi: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habet supernaturalem*; & 21. ibi: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus,* & 23. ibi: *Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.*

Omnes Fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, obligantur præcepto Divino ad eliciendum quandoque actum internum Fidei, *Communis*, & colligitur ex pluribus Sacræ Scripturæ testibus, & signanter *ex cap.* 16. *Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur, ex cap.* 1. *ad Romanos*, ibi: *Justus autem ex Fide vivit*; & *cap.* 3. *ad Galatas*, ibi: *Ex fide justificat gentes, Deus*, ex *cap.* 11. *ad Hebræos*, ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet, &c.* Unde rectissime Alexander VII. die 24. Septembris 1665. damnavit sequentem propositionem primam in ordine, ibi: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Caritatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Non sufficit autem actum Fidei tantummodo semel in vita elicere. *Communis.* Unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. damnavit sequentem propositionem in ordine 17. ibi: *Satis est actum Fidei semel in vita elicere*; & hanc aliam in ordine 65. ibi: *Sufficit illa mysteria* (scilicet Trinitatis, & Incarnationis) *semel credidisse.* 21 22

Ad eliciendum actum Fidei tenetur quilibet rationis capax, cum primitus ei sufficienter Fides proponitur: Communis; & colligitur *ex cap.* 16. *Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur.* Hinc Infideles adulti non excusantur amplius ab infidelitate, cum Mysteria Fidei ita illis credibilia proponantur, ut recta ratio eis dictet nostram Fidem esse veram, & contrariam sectam esse falsam. Unde Innocentius XI. die, & anno citatis juste damnavit sequentem propositionem in ordine 4. ibi: *Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.* Item ad eliciendum actum Fidei tenetur quisque, cum graviter tentatur interius contra Fidem, tunc enim tempus est resistendi contrariis actibus Fidei, ut *ex* 1. *Petri cap.* 5. ibi: *Cui* (Diabolo) *resistite fortes in fide.* Item ad eliciendum actum Fidei internum tenemur, quando urget præceptum confitendi Fidem exterius; hanc enim debite, ac veraciter confiteri non possumus, nisi interior Fidei assensus accedat. Herincx *disp.* 7. *de Fide quæst.* 8. *num.* 77. Bassæus verb. *Fides* 1. *num.* 16. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 1. *num.* 2. *seq.* & alii passim. Item tenemur elicere actum Fidei per accidens, quoties urget præceptum alicujus virtutis exercendæ, quam sine Fide non possumus exercere, & sic eliciendus est actus Fidei saltem implicitus, quoties eliciendus est actus Spei, aut Caritatis; unde S. Augustinus *cap.* 7. *Enchir.* sic habet: *Fides credit, Spes, & Caritas orant, sed sine Fide esse non possunt*; quia nisi quis Deum credat, Deum sperare, aut diligere non potest. Item tenemur 23 24 25 26 27

mur saepius, & frequenter in vitae decursu actus Fidei elicere. Huic autem obligationi satisfacimus per actus Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum actuum bonorum, v. g. Spei, Caritatis Dei, Poenitentiae, Orationis, Recitationis Symboli, Formationis Signi Crucis, auditionis Missae, & hujusmodi; Sannig *dist.* 1. *de Fide q.* 21. *n.* 3. Herincx *disp.* 7. *de Fide q.* 6. *n.* 76. Reiffenstuel *tract.* 4. *de virtutibus Theologicis dist.* 2. *q.* 3. *n.* 34. & 35. La Croix *lib.* 2. *num.* 51. & alii communiter.

28 Nullo unquam casu, adeoque nec mortis vitandae causa licet Fidem negare externe, quamvis ea retineatur interne. *Est de Fide, & communis* inter Catholicos, atque in Concilio Romano sub Cornelio Papa definita contra haeresim Elceseitarum, & contra Gnosticos, & Priscillianistas, qui dicebant, posse instante persecutione negari Fidem exterius; dummodo servaretur interius; teste enim Baronio ad annum 254. fuit in dicto Concilio damnata tamquam haeretica sequens propositio: *Licitum est exterius Fidem negare instante persecutione, & sufficit eam in animo suo interius retinere.* Et veritas nostrae conclusionis habetur expresse ex verbis Christi, *Matth.* 10. ibi: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Idem habetur *Marci* 8. & idem dicit Apostolus 2. *ad Timoth. cap.* 2. ibi: *Si negaverimus eum, & ille negabit nos*, & patet ex gloriosis exemplis tot millium SS. Martyrum, qui mori malue-
29 runt, quam Fidem exterius negare. Immo nedum nullo unquam casu licet Fidem negare externe, sed insuper tenemur de praecepto aliquando eam externe profiteri. *Communis*, & patet ex verbis Christi *Matth.* 10. ibi: *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*: & *Lucae* 9. ibi: *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc*
30 *Filius hominis erubescet.* Dicitur autem notanter *aliquando*, quia duplex est praeceptum confessionis, seu professionis externae Fidei, scilicet praeceptum negativum de non denegando Fidem externe, quod obligat semper, & pro semper, cum nunquam liceat Fidem exterius negare, quamvis retineatur corde, & interius; & praeceptum affirmativum de confitendo Fidem externe, quod obligat quidem semper, sed non pro semper; & solummodo pro aliquo determi-
31 nato tempore. Unde per hoc affirmativum praeceptum tunc praesertim obligamur ad externam Fidei confessionem, quando per ejus omissionem subtraheretur honor debitus Deo, aut utilitas proximo impendenda; *sic communis* cum S. Thoma 2. 2. *quaest.* 3. *art.* 2. ubi dicitur quod tale praeceptum affirmativum obligat, *quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & utilitas proxima impendenda, puta si aliquis interrogatus de Fide, taceret, ex hoc crederetur, vel quod non haberet Fidem, vel quod Fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur a Fide. In hujusmodi enim casibus confessio Fidei est de necessitate salutis.* Hinc merito Innocentius XI. *die* 2. *Martii* 1679. damnavit sequentem propositionem in ordine 18. ibi: *Si a potestate publica quis interrogetur fidem ingenue confiteri, ut Deo, & Fidei gloriosum, consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno.*

Per se loquendo, si quis de Fide interrogetur a 32
persona privata, non peccat si tacet, quia tunc est potius contemptus personae, quam Fidei ipsius: Si vero tale silentium sit signum negatae Fidei, vel erubescentiae de confitenda Fide, aut proximo generet scandalum, & occasionem spiritualis ruinae, tunc sic
taceus graviter peccat. *Communis.* Potest licite Fi- 33
des occultari fugiendo; Tempore enim persecutionis licitum est Christianis fugere, seu se occultare, ne interrogentur, & Fidem confiteri compellantur; Unde idipsum non tantum docuit Christus *Matth.* 10. dicens: *Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*, sed etiam ipsemet practicavit fugiens Herodis, & Judaeorum persecutionem, ut notavit Gregorius Papa *in cap. Sciscitaris* 7. *q.* 1. & ipsum imitati sunt inter plures alios S. Athanasius, & S. Paulus Apostolus, ut habetur 2. *ad Corinth.* 11. ibi: *Per murum in*
sportam dimissus sum, & sic effugi manus ejus. Non pos- 34
sunt tamen licite fugere Episcopi, aut Pastores, ubi eorum praesentia esset ovibus pascendis, aut in Fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret, quia tenemur magis diligere proximum in spiritualibus, quam nos in temporalibus. Joannis enim 10. dicitur expresse: *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis; Mercenarius autem videt lupum venien-*
tem, & dimittit oves, & fugit. Item licitum est oc- 35
cultare Fidem signis, quae ex se sunt indifferentia, ut in Terris Turcarum, & Haereticorum uti vestibus secundum morem eorum ad vitandum mortis periculum, seu ad habendam permissionem inibi habitandi pro servitio aliorum Catholicorum, seu pro alio justo fine. Sic etiam non delinqueret adversus Fidei confessionem, qui ad occultandam Religionem, & ad evadendum mortis periculum diebus jejunii carnibus vesceretur in locis Haereticorum, cum esus carnium sit etiam de se signum indifferens. Viva *ad propositionem* 18. *Innocentii XI. num.* 14. & 15. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 25. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 47. & alii passim. (*a*)

Illicitum tamen est occultare Fidem signis illis, quae 36
ad profitendam falsam Religionem sunt instituta. Sic illicitum est, immo peccatum esset contra praeceptum negativum Fidei sacrificare idolis, coram illis genua flectere, & hujusmodi. Illicitum esset uti vestibus Infidelium, si ab ipsorum Principibus essent institutae in signum ad eorum sectam profitendam. Item illicitum esset templa Haereticorum adire, eorum concionibus, & precibus interesse, si talia essent praecepta ad eorum sectam profitendam. Item illicitum esset diebus vetitis comedere carnes ab Infidelibus, & Haereticis appositas ad dignoscendum, an quis sit Catholicus, si inde sequeretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi scandalum. Unde Apostolus 1. *ad Corinth.* 8. expresse dicit: *Si esca scandalizat fra-*

Romani Theologi Nota.

(*a*) In iis vero debet abesse scandalum, quo posito usus ille vestium, esus carnium, & alia hujusmodi illicita omnino sunt; abesse quoque debet periculum contemptus praecepti Ecclesiae in eo, qui carnibus vescatur diebus jejunii, ut alibi ab *Auctore* expositum est.

fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.

37 Laicis personis de Mysteriis Fidei publice, vel privatim disputare prohibitum est sub pœna Excommunicationis ferendæ, textu expresso *in cap. Quicumque 2. de Hæreticis in 6. §. Inhibemus*, ibi: *Inhibemus quoque ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, vel privatim de Fide Catholica disputare, qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur*. Ita etiam iisdem expressis verbis habetur in Constitut. 2. Nicolai III. incip. *Noverit §. 19.* ibi: *Item firmiter inhibemus, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, vel privatim de Fide Catholica disputare, qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur*. Et concordat Constitutio Gregorii IX. incip. *Excommunicamus*. Et Constitutio Innocentii IV. incip. *Noverit, & cap. Mulier 29. dist. 23. & c. Cum ex injuncto 12. de Hæretic.* & tenent communiter Doctores apud Barb. *in cit. c. Quicumque num.* 14. & apud Card. Petram *tom. 3. commentar. in Constit. 1. Nicolai III. num.* 17. (*a*) Hæc

38 prohibitio non solum comprehendit disputationem Fidei dubitativam, quæ fiat animo improbandi, seu revocandi in dubium aliquem Fidei articulum, quia hoc sensu disputare de Fide est prohibitum tam Clericis, quam Laicis; *l. Nemo Clericus, Cod. de summa Trinitate*, sed comprehendit etiam disputationem Fidei confirmativam, qua quis Laicus constans in Fide ejus veritatem propugnat contra Hæreticos, & Infideles ex motivo eos convincendi. Card. Petra *loc. cit.*

39 *num.* 19. & alii. Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos, nedum indoctos, sed etiam doctos, & quantumvis ad tales disputationes cum Hæreticis suscipiendas idoneos; Glossa *in cit. c. Quicumque 2. de Hæretic. in 6. verb. Laicæ*, Albertin. *de agnoscen. assertion. quæst.* 13. *num.* 5. *& sequent.* Alphons. de Castro *de justa Hæretic. punit. c.* 19. Villalob. *in summa tract.* 1. *diffic.* 7. §. 4. Salel. *de mater. Tribunal. Fidei lib.* 1. *cap.* 10. *Regul.* 86. *num.* 85. Del Bene *de Offic. Inquisit. part.* 1. *dubit.* 155. *petit.* 6. *num.* 7. Verricelli *de Apostol. Mission. tit.* 2. *de Fide q.* 38. *n.* 11. Petra *loc. cit. n.* 22. & alii. Et ratio est, quia hujusmodi disputatio non solum interdicitur Laicis, quia ipsi præsumuntur ad id minus idonei, & de rebus Fidei minus instructi, sed quia conveniens videtur, ut disputationes de rebus sacris a solis Ecclesiasticis, sacrisque personis suscipiantur, & non a Laicis, quemadmodum ipsis omnibus interdicitur prædicationis officium; *cap. Mulier 29. dist. 23. cap. Cum ex injuncto 12. & cap. Sicut 14. de Hæreticis*, ibi: *Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum subintrent. Nos attendentes, quod Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus, mandamus quatenus cum alios Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios vero Doctores, interdicas Laicis universis, cujuscumque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi*. Pegna *Direct. Inquisit. comm.* 25. *vers. Verum*, Petra *loc. cit. n.* 2. & alii.

40 Possunt tamen Laici docti de Fide disputare in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis; veluti si nullus esset Ecclesiasticus idoneus, qui Hæretico simplicem plebem seducenti opponeretur, vel si disputationem suscipiat rogantibus Clericis; *arg. cap. Mulier 29. dist.* 23. Sic Coninch *de infidelit. disp.* 18. *dub.* 9. *num.* 145. Becan. *de Fide cap.* 15. *q.* 7. *num.* 6. Petra *loc. cit. num.* 23. Sive Catholici sint in locis, ubi permixtim vivitur cum Hæreticis; Ledesma *in summa tom.* 12. *tract.* 1. *cap.* 5. *conclus.* 13. Cajetan. *in* 2. 2. *qu.* 10. *art.* 7. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 6. *n.* 7. Salell. *cit. Regul.* 86. *num.* 100. Petra *loc. cit. num.* 23. Vericelli *de Apostolic. Mission. tit.* 2. *de Fide quæst.* 83. ubi alios casus enumerat, in quibus Laici docti disputare possunt de Fide. Et sic pro 41 aliquo ex dictis casibus intelligendi sunt Doctores sentientes Laicos doctos disputare posse de Fide, ut sentiunt aliqui, quos sequitur Diana *tom.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 22. vel intelligendi sunt de Fidei disputatione materiali, hoc est ficta, quæ cum fiat inter Catholicos, uti contingit in nostris Academiis, ubi exercitii gratia etiam de rebus Fidei cum Laicis disputamus, ut melius veritatem attingamus, errores propulsemus, etiam Laicis est permissa, & licita; servatis tamen conditionibus, aut circumstantiis debitis, quas recenset Doctiss. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 1. scilicet tum ex parte disputantium, ne sint viri indocti, seu rixosi, tum ex parte audientium, ne ob eorum simplicitatem decipi, aut scandalum pati contingat, ut etiam notaverat S. Thomas 2. 2. *qu.* 10. *art.* 7. Fidei au- 42 tem disputatio formalis, hoc est vera, quæ habetur a Catholicis cum Hæreticis, vel Infidelibus ex motivo eos convincendi, & suadendi eis veritates nostræ veræ Fidei, & in qua disputantes non solum verbis, & argumentis, ut in disputatione materiali, & ficta, sed etiam animo, & sententiis inter se pugnant, est Laicis universis prohibita per Jura adducta *sub n.* 26. & citat. Doctores, & allatam rationem *sub n.* 28.

Catholici dicuntur etiam Orthodoxi, quasi dicas 43 sanæ fidei, ab Orthos græce, latine idem quod rectus, & Doxa græce, latine idem ac opinio; e contra vero alii, videlicet Hæretici, & Schismatici dicuntur Heterodoxi, idest alterius opinionis a recta fide, quæ est grande Divinæ Misericordiæ donum secundum illud Apost. 1. *ad Corinth. cap.* 7. *Misericordiam consecutus a Domino, ut sim Fidelis*. Quod si, qui 44 Catholice credit peccati lethalis foret obnoxius, ejus fides dicitur mortua, eo quia est in homine mortuo ad gratiam ratione peccati, quod est mors animæ, & propter idem lethale fides est sine merito: e contra vero dum fidelis est in gratia, ejus fides dicitur viva, quia est in homine informato caritate, & gratia, quæ est vita animæ; & ratione ejusdem caritatis, & gratiæ fides est meritoria: ex quibus patet in quo differant fides viva, & fides mortua, de qua *Jacobi cap.* 2. *vers.* 20. *Fides sine operibus mortua est*.

In Damnatis, & Dæmonibus non adest Fides Di- 45 vina, hæc namque supernaturale Dei donum est, & quoddam animæ ornamentum; damnati autem & Dæ-

(*a*) Vide notam in Tom. II. ad verb. *Clerici art.* 1. *n.* 78. ubi ostensum est, iis temporibus, quibus Canones prohibentes Laicis cum Hæreticis de Fidei articulis disputare editi sunt, Clericos vocari consuevisse illos, qui studiis erant addicti, & e contra Laicos nominari illiteratos. Hinc patet, non absolute damnandum fore Laicum in controversiis apprime versatum, qui justis de causis cum Hæretico de Fidei controversiis certamen iniret; cum cap. *quicumque*, & cap. *Noverit*, & alia ab Auctore citata eum nullatenus spectent, nec præfatis prohibitionibus comprehendantur.

Dæmones tamquam finaliter proſcripti ſupernaturalibus omnibus, ut de facili patet, denudantur a ſupremo juſtiſſimo Judice: & ideo &c. Quod ſi Divus Jacobus Epiſt. Cathol. *cap.* 2. *num.* 19. ait: *& Dæmones credunt, & contremiſcunt*; non eſt ſenſus, quod Dæmones Fidem Divinam habeant; ſed quia cum experiantur finaliter infideles, & finaliter declinatos a Fide Catholica in æternum periiſſe, manifeſte concludere coguntur ejuſmodi Fidem eſſe veriſſimam, ac de ejus auctore contremiſcere: tum quia ad idem neceſſitantur Dæmones ex evidenti credibilitate *n.ſeq.* poſita; igitur licet &c. non autem &c. Accedit etiam principalius, quod Dæmones credunt non Fide infuſa, ſed naturali, convicti ſcilicet miſerabili experientia, qua primo in ſeipſis Vindicem Dei manum experiuntur; unde dum comparatur fides Peccatorum fidei Dæmonum, id accidit, non quantum ad naturam, ſed quantum ad ſterilitatem, quatenus neutra proficit ad ſalutem. Eſt tamen Fides Divina in animabus Purgatorii, quia ex una parte tamquam ad Gloriam deſtinatæ, donis ſupernaturalibus ſunt capaces; & ex alia parte cum adhuc in patria non ſint, adhuc per ſpeculum, & in ænigmate vident, & non facie ad faciem, ſicut vident Beati, atque ideo &c. Nec obſtat, quod ſint in termino, quia licet ſint in termino meriti, non ſunt tamen in termino ſatisfactionis.

46 Tandem pro complemento præ oculis habendum præſertim in tentationibus, quod ſicut Judicia Dei abyſſus multa, & imperſcrutabilia, ut Sacræ litteræ teſtantur, & conſequenter non ſpiritu præſumptionis inveſtiganda, ſed fideliter timenda, ita Fidei Divinæ Myſteria natura ſua viatorum mentes excedentia, non ſunt præſumptuoſe exploranda, ſed captivato intellectu in obſequium Fidei ſunt propter ſummam, & infallibilem Dei revelantis auctoritatem firmiter credenda. His accedit, quod plurima ex naturalibus, vel difficile, vel nullo modo capimus: *Sapient.* enim 9. *vers.* 16. legitur: *difficile æſtimamus ea, quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt invenimus cum labore; quæ autem Cœli ſunt, quis inveſtigavit? & Eccleſiaſtes cap.*1. *verſ.* 8. *cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone*, ſicut de facto liquet de fluxu, & refluxu maris, de Syſtemate mundi, ac de natura continui, ubi & arenula eſt lapis Lydius tenuitatem intellectus humani ultro conteſtans; & ita de innumeris aliis in tantum, quod philoſophari quaſi non videatur niſi pulchre imaginari. Supernaturalia ergo noſtrum quis pertingere poterit? *Unde Prov.*25. *verb.*27. *qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur a gloria*; & Jerem.32. *vers.*19. Dominus eſt *magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu*, & Eccleſiaſtici 3. *vers.*22. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcipit tibi Deus; illa cogita ſemper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curioſus*, quare Joan. 20. *num.*29. *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Licet autem Fidei Divinæ Myſteria non ſint evidenter ſcibilia, ſunt tamen, ut optime docent Theologi, evidenter credibilia, juxta illud Pſal.92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*; & quidem ex multis motivis, ſed præſertim ex octo illis a meo Doctore *q.*2. *Prolog.* allatis: nempe ex pronunciatione prophetica, Scripturarum concordia, auctoritate Scribentium, diligentia Recipientium, rationabilitate contentorum, irrationabilitate aliorum, & ex Eccleſiæ ſtabilitate, ac miraculorum claritate, his, inquam, noſtram Fidem, Scripturam, & Eccleſias veras eſſe, & non niſi a Deo profectas, evincitur evidenter credibile; de quibus ſingillatim Doctor Subt. *loc. cit.* Maſtrius *disc.*6. *de virtut. Theolog. quæſt.*10. *art.*1. Fraſſen., & alii paſſim. Conſulantur ipſi præſertim a Miſſionariis, qui neophytos facere ſtudent, ideſt novos in fide; Neophytus enim dicitur a *Neos*, quod eſt novus, & *Phytos* quod eſt planta: unde *diſt.*84. *cap. Quoniam* Neophytus is dicitur, qui novus eſt in Fide, vel Religione; * quaſi noſtræ Fidei, & Religionis planta novella. *

Fidei Chiſtianæ occultatio cum ſimulatione Machumetiſmi damnatur a Benedicto XIV. tom.1. Conſtitut.89. incip. *Inter omnigenas* §.3. In Fidei cauſa conniventiæ locus eſſe nequit. Idem Conſtitut.114. incip. *Reddite* §.5. Fides plurium Myſteriorum explicita requiritur neceſſitate medii; Aliorum vero neceſſitate præcepti. Idem Conſtit.42. incip. *Etſi minime*, in qua ad id commendat præſertim Libellum de Clementis VIII. mandato a Cardinali Bellarmino editum, & approbatum pro tradenda Doctrina Chriſtiana. 47 48 49 50 51

* Hinc actus Fidei non debet comprehendere tantum in genere quidquid Fides dictat; ſed debent etiam credi explicite ea myſteria, quæ ſciri debent; idem *Inſtit. Eccles.*72. 52

Actus Fidei, Spei, & Caritatis debent per accidens elici, quum aliqua tentatione urgemur, nec illam ſuperare valemus, niſi efficacia illorum actuum; *ibid.* §.20. 53

Nec ſufficit ad implenda tria iſta præcepta, ſeu Caritas virtualis, quæ in obſequendo divinis præceptis exercetur, nec etiam Fides virtualis, ut ex pluribus damnatis propoſitionibus firmatur, *ibidem*. 54

Si quis diuturno ſatis tempore negligit elicere actus Fidei, Spei, & Caritatis, illum verſari in periculo æternæ ſalutis, firmatur *ibid.* §.21. 55

Num licet Chriſtianis degentibus ſub Turcarum imperio, vel Turcis, qui ibidem agentes convertuntur ad fidem, turcica nomina vel retinere vel ſibi imponere; hoc enim pertinet ad externam Fidei profeſſionem. Idem Conſtitut. incip. *Inter omnigenas* ad incolas Regni Serviæ, & finitimarum regionum: & Congregatio univerſalis Inquiſitionis in reſcripto ad poſtulata Epiſcoporum Albanenſium idem edixit. *De Synodo Diœceſ. lib.*13. *cap.*20. §.9. *nov. edit.* Idque non licet etiam ad evitandas pœnas, vel quamcumque utilitatem captandam. Idem Conſtit. incip. *Quod Provinciale* §.1. Eiſdemque nominibus utentes Sacramentorum incapaces declarantur, ac ſuffragiorum poſt mortem indigni, *ibid.* §.4. 56 57 58

Chriſtiani ad Turcas apoſtatantes, deinde redeuntes ad fidem, tenentur coram fidelibus publice abjurare apoſtaſiam: at coram infidelibus non eſt neceſſarium, ſed ſufficit, ut coram ipſis abſtineant ab actibus infidelitatis, deponant veſtem proteſtativam falſæ Religionis; & curent, ut ſucceſſu temporis infideles agnoſcant vel ab ipſis, vel ab aliis eorum abjurationem, etiam cum periculo vitæ, Ita ex decreto S. Inquiſitionis. *De Synod. Diœces. lib.*13. *c.*22. §. 17. 59

*n.*17. At in Decreto servato in Archivo S. Inquisitionis non legitur hoc additamentum: *curent, ut successu temporis &c.* quare ad id non esse obligandos fideles, additur *ibid.* §.18.

60 Fidei Christianæ favor, Legum rigori congruas interpretationes adhiberi suadet. Idem tom.2. Bullar. Constit.18. incip. *Postremo mense* §.16.

APPENDIX,

sive novus de Fide Articulus,

Hactenus exposita (nempe a Patre Ferraris) satis perspicue, ac solide demonstrant, Christianum hominem ita paratum esse debere ad Fidem tuendam, & eam dum debitus Deo honor, ac proximi utilitas exigat, palam quoque profitendam, ut persecutiones, carceres, cruciatus, mortemque potius debeat subire, quam eam verbis, *vel* factis, explicite, *vel* implicite *negando, Deum debito per Fidei confessionem honore privare, atque contemnere. Quo autem facilius dubia solvi, & explicari queant, quæ orthodoxæ Religionis Ministris in Infidelium partibus solent passim occurrere circa particularia facta, ac casus nonnulla, quibus vel* facto, *vel* implicite *Catholica Fides violari videtur, brevem hanc instructionem addendam esse existimavimus, quam partim ex decretis deprompsimus, quæ hac super re ex suprema Inquisitione, pro solvendis propositis a Missionariis dubiis, prodiere; partim ex Pontificiis Constitutionibus, quibus abusus damnatur, qui in nonnullis Infidelium, Hæreticorumque Regionibus, contra divinæ Fidei puritatem, in Christianam Religionem irrepserant:*

1 PRimo itaque, Fidem facto suo negare dicitur, qui ea faciat, quæ ad falsi numinis, hæreticique hominis obsequium, & cultum referantur; Is enim facto suo falsam Religionem profitetur. Atque hanc ob rem supremæ Inq. decretis an. 1626. & an. 1669. definitum est, *nullo modo licere Christianis, nec ulla causa, aut motivo posse permitti, aut tolerari*, ut operam suam navent ædificandis, instaurandis, verrendisque Templis falsis Numinibus, vel auctoribus falsarum sectarum dicatis; aut eorumdem purgandis parietibus, & pavimentis, mundandis altaribus, & aperiendis, claudendisque foribus. Atque hic sequitur, rei de se malæ operam dare, ac Facto negare Fidem, qui Idola, quæ Infideles colunt, construant, vel falsi Numinis imagines pingant, quippe falsis Numinibus famulatum præbent, iisque si non per se, per alios saltem obsequium, cultumque exhibent.

2 Secundo facto Fidem negant, qui eam faciunt, quæ ritum falsum, sacrilegumque cultum comprobent, ratumque habeant; Id enim est Fidem orthodoxam, quæ hæc damnat, contemnere, falsamque Religionem opere profiteri. Ratum habent ritum, falsumque cultum, qui in Schismaticorum, Hæreticorum, Infideliumque Templis, organa, vel alia instrumenta pulsent, metros canant, aut concinendos componant, vel artem musicam alio modo exerceant. Hinc Constitut. quæ incipit: *Omnium sollicitudinum*, qua Prædecessorum Decreta confirmantur circa ritus Madurenses &c. Benedictus XIV. approbat, & mandat observari Decretum Cardinalis Tournon, quo prohibetur: *Ne imposterum Christifideles audeant nec in Pagodis, nec extra, tum occasione Sacrificiorum, tum quarumcumque solemnitatum superstitioso cultu imbutarum, sonare, aut canere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, cum nullo modo liceat Christi famulis Belial inservire. Ideoque* subdit, *Missionarii non solum eos monere tenebuntur de prædicta prohibitione, verum etiam illam omnino executioni demandare, & contrafacientes ab Ecclesia expellere, donec ex corde resipiscant, & publicis pœnitentiæ signis patratum scandalum emendaverint.* Hoc modo Fidem negant etiam ii, qui in Infidelium, & & Hæreticorum scholis falsos eorumdem ritus, & profana a Catholica Fide aliena dogmata doceant, *ex Decret. Sup. Inq.* 2. *Maii* 1711. Nam dum docent, facto suo approbant, falsamque profitentur Religionem.

Tertio, qui facto aliquo Orthodoxam Religionem in odium Fidei contemnat, ut, qui imperante Infidele Principe in Catholicæ Fidei contemptum, Sacros Ritus spernat, carnes, quo prohibentur tempore, comedat, immolatis utatur, Christianorum Templa evertat, ex equo descendat dum ante fores transit Templi Idolorum; *ex Decret. Sup. Inq.* 1674. Is, & Fidei professionem omittit, quam vigente illo Principi præcepto, quod vim interrogationis habet, palam facere debet, & Fidem ipsam exteriori contemptu negat. 3

Quarto, qui vestem induat, quæ ex instituto hominum usu recepto, & approbato, falsæ sectæ Professorem, sive falsæ Religionis Ministrum designet, ut linteam vestem talarem, quæ Machumetanis Sacerdotibus est propria, vel fasciam quandam qua apud Indos Idolorum Sacerdotes utuntur; Is enim hoc modo falsæ sectæ professorem se se ostendit, ac virtualiter saltem Fidem negat; *Decret. Supr. Inq.* 8. *Julii* 1630. 4

Quinto „ *qui nomina* Turcica, quorum nec me- 5
„ mores esse deberent per labia sua, assumunt:
„ abominanda Infidelium Templa, quæ Moschæas
„ vocant, frequentant: Ecclesiasticorum jejunio-
„ rum dies carnium esu profanant, & hæc eo fi-
„ ne ut Mahumetani credantur, opera faciunt, quæ
„ mendacium in re gravissima continent, & virtua-
„ lem Fidei negationem, maxima cum Dei inju-
„ ria, proximique scandalo, includunt„ quemadmodum legitur *Constit.* quæ incipit, *Inter omnigenas, tom.* 1. *Bull. pag.*32. in qua Benedict. XIV. abusus damnat nonnullos Fidei puritati contrarios, qui in Regno Serviæ, finitimisque regionibus, in Christianam Religionem irrepserant; atque decernit, eos, *qui obstinate in hujusmodi via impiorum pergere velint, incapaces esse Sacramentorum in vita; & si impœnitentes decesserint, suffragiorum post mortem, ad quæ nullus Ecclesiæ Minister illos admittere præsumat; alioquin a proprio Episcopo a Canonicis pœnis plectendus erit.*

Sexto, qui ritus usurpent falsæ Religionis protestativos; hujusmodi enim usu errores contra Christianam Fidem, quos indicant, se se approbare demonstrant, ac falsæ sectæ professores exterius manifestantur. Hinc in citata *Const. Inter omnigenas*, circumcisionis usus Mahumetanorum more damna- 6

tur: *Constit. Omnium sollicitudinum*. de qua supra, *Mulieribus*, in Regno Madurensi, & ei finitimis Regionibus, *probibetur deferre collo appensum in signum contracti Matrimonii Taly, quod præfert imaginem licet informem Pullejaris, seu Pyllejaris Idoli nuptialibus Cæremoniis præpositi*; & Christianis omnibus prohibetur, *cineres ex vaccæ stercore confectos, & impiam Gentilium Pœnitentiam a Rutren institutam redolentes, benedicere, eosque fronti Sacro Crismatæ delinitæ impingere, sive quæcumque alia signa albi, vel rubri coloris, quibus Indi superstitiosissimi, vel in fronte, vel in pectore, aut in alia quavis corporis parte utuntur, deferre*: Et *Constit. Ex quo singulari*, quæ est *de Ritibus Sinensibus, to.1.pag.118.* damnantur *cæremoniæ, ritus, & oblationes, quæ fiunt tum singulis mensibus in novilunio, & plenilunio, tum a Litteratis, & Magistratibus, dum in gradus, sive dignitatis possessionem adeunt, vel post adeptam: Item oblationes, quæ fiunt in Templis, seu ædibus, Progenitoribus dicatis, & ritus oblationesque coram Progenitorum Tabellis in privatis, domibus, sive eorum sepulchris, una cum Gentilibus, & etiam seorsim ab illis: ac probibetur, domi retinere Progenitorum tabellas cum inscriptione, qua Thronus, sive sedes Spiritus designetur*. Quod spectat ad ritus superstitiosos, vide Appendicem ad caput de Superstitione.

7 *Nota*. Si ritus indifferentes occurrant, tutius est, ut Catholici quoad fieri possit ab illis abstineant, ne culto peregrino, & Ecclesiæ Catholicæ ignoto verum Deum venerentur. Numquam vero licet *Gentilium ritus adoptare, eosque in Christianos usus convertere, inconsulta Apostolica Sede*, ut *Constit.* decernitur antea laud. *Omnium sollicitudinum*.

8 Implicite contra Orthodoxæ Fidei confessionem peccat, qui dum debitus Deo honor id postulet, libere Orthodoxam Fidem non profitetur, sed tacet, atque silentio suo alios in suspicionem ducit, se, vel Fidem negare, vel eam profiteri erubescere. In Deum enim injuriosus est, qui veritatem ab ipso revelatam libere confiteri erubescit. Primo itaque peccat, qui interrogatus a publica potestate de sua Religione taceat, si interrogatio sit in odium Religionis; Si enim 1. ob politicas Status rationes fieret, ut pecunia v. g. a Catholicis extorqueretur, debitus Deo honor ex confessionis silentio non subtrahetur. 2. Si silentium, attentis circumstantiis, non appareat omnibus implicita Orthodoxæ fidei confessio.

9 Secundo peccat etiam, qui interrogatus a privata persona, Fidem palam non fateatur in iis circumstantiis, in quibus confessionis omissione Deus injuria afficeretur, & proximus pateretur scandalum, hæc enim duo semper vitare tenemur; Ut si interrogatus prospiceret ex suo silentio fluctuaturos in Fide Catholicos audientes; vel Infideles Christianos derisuros, quod Fidem Christianam palam confiteri erubesceret.

10 Tertio. Quamquam persecutio in odium Fidei adversus Orthodoxos excitata, in Deum injuriosa est, & interrogationem, quæ ad Fidem confitendam cogit, involvit; tamen, ut optime Auctor demonstravit; qui eam fuga declinare studeat, non modo non negat, sed ipso facto Fidem quodammodo fatetur. Fuga autem non modo licita, sed quandoque etiam necessaria est; Quoties fideles timent, prævidentque periculum succumbendi tormentorum atrocitati, fidemque negandi. Nam qui hujus periculi conscius Tyranni sevitiam non devitaret, Deum tentaret, qui sicuti non deficit in necessariis, ita non abundat in superfluis. 2. Quando persona necessaria, ac maxime utilis sit communi Ecclesiæ bono, ut Augustinus *tract.46. in Joann* exemplo demonstrat Apostoli Pauli, qui ob Ecclesiæ utilitatem se furori Præpositi Damaschi subducit. 3. Declinandum martyrium est, dum prævideatur nemini profuturum, sed Tyrannum magis irritandum fore, & crudelius in Christianos sæviturum. 4. Licite etiam Episcopi, Parochi, & Missionarii fugiunt, ac quandoque sævientem Tyrannum declinare debent, si in ipsos solos sæviat, nec alii Ministri adsint, qui relictis ibi Christianis spiritualia subsidia suppeditare possint. *Manifestum est*, inquit S. Thom. *lect.3. in c.10. Joan. quod si quæratur sola persona Prælati, possunt alii loco ipsius ad Gregis custodiam deputari, qui vice sui consolentur, & gubernent gregem: unde si sic fugiat, non dicitur dimittere oves, & hoc modo, & casu fugere licet*. Immo expedit aliquando hæc fuga, si ea impediri possit ne Tyrannus in alios quoque Christianos sæviat, vel si redire posse sperent majori cum fructu; Sed Pastoribus, Sacrisque Ministris fugere non licet, si oves eorum indigent spirituali subsidio, si periculum sit ne dispergantur, & Fidem amittant, ac si eorum fuga scandalum paterentur fideles, atque infideles contemnendi Religionem occasionem sumerent. Tunc enim non solum charitatis, verum etiam justitiæ debito, tenentur rudes instruere, dejectos roborare, & erigere, nutantes confirmare omnesque ad dimicandum totis viribus, pro Dei gloria, & honore adhortari. Hinc proposito dubio, *An ad evitandum periculum liceat Missionariis a Missione discedere absque licentia Sacræ Congregationis?* Anno 1646. Sac. Congr. de Propaganda Fide respondit; *Tempore persecutionis esse magis necessariam Pastorum præsentiam, ne Fideles pervertantur*.

Quarto dum Infideles, vel Hæretici Sacras Ima- 11
gines conterant, & Crucifixum contumeliis afficiant, tenentur fideles palam orthodoxam Fidem profiteri; debent enim, quoad fieri possit, injuriam Deo, & Sacris Imaginibus irrogatam propulsare, ac per publicam Confessionem palam facere orthodoxam Fidem, sacrasque Imagines honore dignas esse. Secluso vero periculo contemptus, licet Missionariis sacras Imagines donare Infidelibus, qui iis deberentur, tum amicitiæ pacisque fovendæ gratia, tum ad eos alliciendos ad amplectendam Fidem; *Ex Decret. Supr. Inq.* 1674. Nefas vero est ex eodem Decreto iis Sacros libros, ac vasa sacra tradere, qui in Religionis contemptum uti possint.

Quinto, dum Infideli, vel Hæretico Magistratu 12
imperante, Christianorum Ecclesiis, ædibus, aliisque locis libelli affignantur, orthodoxæ Religioni detrahentes, eamdemque contumeliis, & calumniis deturpantes, orthodoxi præcepto illo, quo illatam Deo injuriam vindicare, ac sublatum ei honorem restituere tenentur, in ea necessitate constituuntur, ut

ut schedas auferre, libellis respondere, ac ad Judices delati palam orthodoxam Fidem profiteri debeant. At scripturis, quæ non publica auctoritate, sed privata fiunt, quæque Evangelicos Ministros injuriis, calumniisque afficiunt, & orthodoxæ Fidei adversantur, Ministri Sacri contraria opponere non prohibentur, dum tamen inde imminere non videant gravioris persecutionis periculum. Satius tamen erit injurias, calumnias, & blasphemias patienti animo ferre, ac negative se habere: *Sup. Inquisit. Decret.* 1674.

(*) Huc pertinet Decretum S. Congr. de Propaganda Fide, quo reprobantur nonnullæ praxes Christianorum, occultorum Maumethanam sectam simulantium Est autem huiusmodi, „ Decretum Sac. Congregationis generalis de Propaganda Fide habitæ die „ XXXI. Januarii MDCCLXXIV. Cum ad aures Sac. „ Congregationis pervenerit, in quibusdam Albaniæ „ Diocesibus, aliisque finitimis provinciis Christianos nonnullos ad huc existere, qui, non obstante „ saluberrimo *Synodi Albanensis* Decreto, ac repetitis san. mem. Benedicti XIV. Constitutionibus, „ videlicet *Inter Omnigenas* diei 2. Februarii 1744., „ & *Quod Provinciale* diei 1. Augusti 1754. Christum erubescentes, ejusque præcepta, Infidelitatem simulare audent, actusque peragere a veræ Fidei sinceritate prorsus alienos: sollicitudinis suæ „ partes esse duxit, facto verbo cum SSmo Domino „ Nostro *Clemente* XIV. die 6. Februarii 1774., declarare sequentes præfatorum Christianorum praxes innoxias nec esse, nec ullo modo tolerandas.

„ In primis itaque a simulatæ Infidelitatis nota excusari non posse declarat subdolam agendi rationem illorum, qui, dum diebus solemnioribus „ Missæ Sacrificio intersunt, adstantium ex curiositate Turcarum præsentiam formidantes, numquam omnino caput operiunt, nec signant se Crucis signo, abstinentque a ceteris Catholicæ Religionis actibus, qui ab aliis, qui Christiano censentur nomine, palam solent exerceri; atque ita „ agentes id obtinent, ut Maumethicæ superstitionis „ Sectatores reputentur, nec alia quam curiositatis, „ aut levitatis causa ad Ecclesiam, vel ad Conventus „ locum advenisse, ibique manere credantur.

„ Quoniam vero non desunt, qui conantur excusare excusationes suas in peccatis, asserentes, se „ simili prorsus modo gerere, cum, nemine Turcarum adstante, aliis diebus Missæ, ceterisque functionibus præsentes sunt: ideo eademmet Sac. „ Congregatio pariter declarat, hujusmodi responsum non tam valere ad purgandam eorum agendi „ rationem, quam ad ostendendam desidiam, ac „ Fidei languorem in his quæ sunt ad Deum, vel „ potius indicio esse posse, jam tunc ab eis præconceptam mentem esse falsæ Religionis simulandæ, „ cum tempus & occasio tulerit.

„ Præterea gravi culpa non caret, quod iidem occulti credentes, cum, diebus Ecclesiastico Jejunio, aut abstinentiæ consecratis, Turcarum mensis accumbunt, vetitis in illis diebus ab Ecclesia „ vescuntur cibis, aut se manducare fingunt; simulatio enim hæc non alio animo facta præsumi potest, quam ut Christianorum legibus nequaquam „ obstricti videantur, sed plane Maumethani inter „ Maumethanos existimentur.

„ Nec quidquam eis prodest, quod identidem „ propositum jactant palam profitendi Catholicam „ Religionem, quoties a publica potestate interrogentur; id enim fieri ab eis necessario debet, sed „ simul opus est, ut in privatis actibus ab illis simulationibus abstineant, per quas fieri nequit, quin „ veræ Fidei exortes, & falsæ sectæ addicti exterius „ appareant.

„ Multo minori dubitatione damnanda Sacræ „ Congregationi visa est illorum agendi ratio, qui, „ Turcarum verentes offensionem, prophana eorum „ Templa ingrediuntur, precationesque apud Maumethanos in more positas peragere fingunt, factum enim ipsum nimis apertam præsefert Maumethicæ Religionis simulationem, licet ab aliis damnatæ Sectæ observationibus, & cæremoniis abstineant.

„ Idipsum dicendum de praxi illorum censet, qui „ ad funera deducenda Maumethanum Ministrum „ advocant, ut vel ipsi, vel defuncti a falsa secta „ non recessisse existimentur. Quare, si ex Defunctorum voluntate quomodocumque explicata, nec „ ante obitum retractata id fieri constiterit, Sacra „ Congregatio eosdem Defunctos Ecclesiasticæ sepulturæ, & Suffragiorum beneficio incapaces esse „ decernit: si vero ex solo damnabili superstitum arbitrio supradictus Maumethanus Minister assistentiam funeri præstabit, eo in casu illorum crimine „ defunctos non illigari; bene vero superstites ipsos „ gravissimæ impietatis reos, & canonicis pœnis obnoxios fore declarat. Hoc enim, ut cetera omnia „ superius expensa in enunciatis circumstantiis, (& „ fortasse aliæ etiam praxes, quæ ad notitiam Sacræ „ Congregationis nondum advenere). Maumethicæ sectæ simulationem, Christianæque Fidei negationem saltem virtualiter includit, summamque „ Christo Domino injuriam, & proximo scandalum „ parit.

„ Ceterum Eminentissimi Patres Archiepiscopos, „ Episcopos, & Superiores Missionum Albaniæ, „ Serviæ, aliarumque Provinciarum, quæ Turcarum Imperio subsunt, in Domino hortantur, ut „ zelo Fidei succensi a gregibus pastorali suæ curæ „ commissis supradictos damnatos abusus avertere „ satagant; pari zelo, & charitate unumquemque „ illorum, qui præmissa factitare non verentur, arguentes, increpantes, admonentes, se in nullo casu posse Christum erubescere, falsamque Religionem simulare, quin spem æternæ retributionis abjiciant. Factum insuper magni Eleazari ante illorum oculos constituant, qui, cum compelleretur simulare de sacrificii carnibus lege vetitis manducasse, ut vitæ periculum effugeret, gloriosissimam mortem magis, quam odibilem vitam elegit, memorandam illam sententiam pronuncians: „ *Et si in præsenti tempore suppliciis hominum eripiar,* „ *sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.*

„ Quod si forte, hac solerti Pastorum cura non „ obstante, aliqui adhuc obstinati, ac celestis vocationis immemores reperiantur, qui impiorum viam in- „ sistere

„ sistere pergant, detestabiles simulationes in Fidei „ negocio adhibentes, iidem Archiepiscopi, Episco- „ pi, & Missionum Superiores, ut supra illos Sacra- „ mentorum participatione in vita, &, si impœni- „ tentes decesserint, Ecclesiastica Sepultura, & „ Suffragiorum beneficio post mortem incapaces de- „ clarabunt.

Datum Romæ ex Ædibus dictæ Sacræ Congregationis die 19. Februarii 1774. „

I. M. Card. Castelli Præfectus

Loco ✠ Sigilli

Stefanus Borgia Secretarius. (*)

13 Quæri hic etiam potest, *num de Fide cum Hæreticis & Infidelibus disputare liceat? quibus & quomodo id liceat?* Quod ut rite expendatur, notare oportet, disputari de Fide idem esse, ac ad examen revocare Religionis Dogmata, atque argumentis demonstrare a Deo esse revelata. Id autem duplici fieri potest modo, privatim scilicet, & publice. Privata disputatio est, quæ in privato loco inter privatos fit, ita ut nulli, aut pauci auditores adsint; quomodo passim in Hæreticorum præsertim Regionibus Hæreticos inter atque Orthodoxos de Fide certari solet. Publica vero disputatio dicitur, quæ fit publico in loco, spectante populo, ac quandoque etiam arbitris constitutis. Privata disputatio cuique viro docto ab Hæretico provocato licita est, ac etiam expediens; primo, si prudenter judicet, Hæreticum desiderio cognoscendæ veritatis, vitandique erroris ad disputationem provocare; secundo, si prudenter speret disputatione illa privata ad orthodoxam Fidem provocantem hæreticum conversum iri: tertio, si silere non possit, quin audientes in Fide vacillent, Hæretici magis in errore confirmentur, ac Orthodoxa Fides contemptui exponatur; Nam quisque tenetur proximi saluti, dum potest, consulere, contemnentes Fidem Orthodoxam ita compescere, ut inde Hæretici majoris contemptus, & derisionis occasionem non arripiant, & ne Deo injuria fiat, impedire, illatamque vindicare. Sed, remotis hujusmodi circumstantiis, *disputatio de rebus Fidei Laicis est prohibita. Sacerdotes nisi sint valde periti, ex consilio debent se abstinere, excusando se bonis verbis, & prætextibus; ex Decreto Sac: Cong. de Prop. Fide 26. Februarii* 1630. Sed licet periti sint Sacerdotes, sive Missionarii, cavere omnino debent ne Hæreticos ad disputandum provocent: in causa enim essent, ut Hæretici Orthodoxa dogmata refellendo, Hæreseos actus exercerent, ac Catholicam Fidem contemnerent: quæ duæ res grave per se peccatum ferunt: & ne colloquiis privatis disputationes de Fide miscendo, eosdem Hæreticos sine fructu ullo moveant ad Orthodoxæ Fidei contemptum, & ad Catholicorum, non sine Religionis detrimento, persecutionem. *Hæretici enim*, inquit Augustinus *lib. 15. contra Faustum cap. 12. non disputationem amant, sed quomodo superare impudentissima pertinacia, ut congregent, quæ non pepererunt*. Et Sanctus Bernarnardus *serm. 66. in Cantic. Nec rationibus convincuntur, quia non intelligunt, nec auctoritate corriguntur, quia non recipiunt; nec flectuntur suasionibus, quia subversi sunt*.

A publicis autem disputationibus cum Hæreticis Missionarii abstinere omnino debent. *Sacr.* enim *Cong. de Prop. Fide* 8. *Martii* 1625. *Jussit publicas disputationes non fieri cum Hæreticis, quia plerumque vel ob loquacitatem, vel audaciam, aut circumstantias Populi acclamantis, veritas, falsitate prævalente, opprimitur, & si aliquando hujusmodi disputationes recusari non possent, primum de illis certior fiat Sacra Congregatio, quæ juxta temporis, & personarum qualitatem, quid agendum sit præscribet*. Quamobrem, cum Missionarii nonnulli an. 1635. publicas de Religione disputationes cum Batavis Constantinopoli coram Vicario Patriarchali instituissent, *Sanctissimus mandavit, significari Generalibus Regularium Peræ commorantium, ut illis interdicerent, ne hujusmodi congressus, aut disputationes publicas imposterum facere præsumerent sub pœnis arbitrio Sac. Congregationis Sup. Inq.* Et *Sacra Congregatio de Propaganda Fide* die 18. Januarii 1654. cuidam Missionario in Armenia mandavit, *ut a disputationibus cum Patriarcha Armenorum in Eruam circa Articulum duarum naturarum in Christo se abstineret*. 14

Multo minus licitum est Missionariis sine expressa Romani Pont. licentia conventum indicere Ecclesiasticum, in quo cum Hæreticis de Religione disputet. Hinc eamdem *Congregatio* die 27. Maji 1644. reprehendendum censuit P. D. Joannem Judischi Missionarium, *Quod susceperit onus convocandi dictum conventum, sine Sedis Apostolicæ speciali mandato*. 15

Porro si Romanus Pontifex hujusmodi conventum permittat, quinque sunt necessariæ conditiones, ut rite fiat. I. Ut Hæretici, non ut Judices, & cum jure suffragii conveniant; sed ut instruantur, convincantur erroris, & corrigantur. II. Ut non definiantur Fidei dogmata, sed definita a Conciliis, vel Apostolica Sede, a Deo revelata esse demonstrentur. III. Ne fiant coram plebe, sed coram doctis. IV. Ne sedeant tamquam Judices Laici, etiamsi sint Principes. V. Non debent Catholici Prælati a Laico Principe cogi ad conventum, sed tantum invitari, & peti debet a Summo Pontifice licentia, ut possint ea de causa a propriis Ecclesiis abesse; Hæreticos autem, & Schismaticos poterit Princeps cogere, ut vocati a Prælatis Catholicis veniant ad reddendam rationem sui erroris, ut ita corrigi, & convinci possint. 16

FIDEI PROFESSIO.

Jure Ecclesiastico obligantur ad emittendam Fidei professionem omnes baptizandi; *arg. cap. Prima igitur 73. dist. 4. de consecr.* Si autem aliqui baptizandi per se ipsos professionem Fidei emittere nequeant, ex quo credere, & loqui non valeant, ut parvuli, amentes, vel muti, tunc debet talis Fidei professio fieri per alium, nempe Patrinum, textu expresso in *c. Parvuli alio profitente 74. dist. 4. de consecrat.* ibi: *Parvuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui, vel credere nesciunt, sicut etiam ægri, muti & surdi, quorum vice alius profitetur, ut pro eis respondeat, dum* 1

2 *dum baptizantur*. Hæretici ad Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam redeuntes tenentur prius arbitrio Episcopi publice suam hæresim abjurare; *c. Ad abolendam 9. de Hæreticis*, & hoc rectissime fit emittendo Fidei Catholicæ professionem juxta formam de facto in Ecclesia usitatam, a Pio IV. ab omnibus uniformiter observandam præscriptam in sua Const. incip. *Injunctum nobis*. Immo antiquitus hæretici redeuntes ad unitatem Sanctæ Matris Ecclesiæ Catholicæ tenebantur Fidei professionem etiam per scripturam, atque oblatum libellum exhibere; *cap. Si qui voluerit 8. c. Maximum 19. & cap. Donatum 20. caus. 1. quæst. 7.*
3 Fidei professionem emittere tenentur Doctores, Magistri, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum docentes quascumque scientias, etiam Grammaticam, & alii cujuscumque artis, ac facultatis professores, sive Clerici, aut laici illi sint, vel cujuscumque Ordinis Regulares, qui docere, vel ad aliquem gradum promoveri voluerint; Pius IV. Constit. incip. *in Sacrosancta*, ad cujus calcem tradit etiam propriam formulam. Et Sacra Congregatio Concilii declaravit comprehendi in dicta Bulla Pii IV. etiam docentes principia Grammaticæ, Arithmeticæ, Musicæ, & aliarum artium, licet publicam scolam non faciant, sed in propriis domibus doceant. Sic refert Hieronymus a Sorbo in compendio privilegiorum Mendicantium, verb. *Professio Fidei notabil.* 4. (*) In Concilio Provinciali Romano 1725. tit. 1. cap. 1. inter illos, qui professionem fidei emittere debent, num. VIII. & IX. recensentur „ Docentes publice, vel privatim Theo„ logiam, Philosophiam, Jus canonicum aut Civi„ le, vel inferiores quaslibet disciplinas, etiam „ Grammaticam; Ac tandem Medicinam, & Chi„ rurgiam exercentes. „ (*)

4 Fidei professionem emittere debent Advocati, Procuratores, (*a) Judices, Medici, Chirurgi, Confessarii omnes, & Concionatores saltem semel: *Concil. Provincial. Mediolan. V. tit. de Professione Fidei*; & sic statutum reperitur fere in omnibus Synodis Diœcesanis, & signanter in Synodo Alexandrina de an. 1733. *tit. 1. de Fidei professione*; respectu Concionatorum tamen *S. Cong. Conc. in una Brugnaten.* declaravit, neque Regulares prædicare volentes emittere teneri professionem Fidei, nisi ab Episcopo exigatur, ut refert Nicolius *lucubrat. canon. l. 1. tit. 1. n. 6. verb.*
5 *Concionatores*. Item Fidei professionem emittere tenentur Bibliopolæ & Typographi, *Concil. Provincial. Mediolanens. VI. verb. Librorum editio num. 21.*
6 Contra Lectores, Magistros, Rectores, vel Cancellarios Gymnasiorum, promovendos ad Doctoratum, aliosve recensitos in d. Constitut. Pii IV. incip. *in Sacrosancta*, si non emittant Fidei professionem, imponitur pœna nullitatis actorum, & aliæ imponuntur contra Rectores, & Superiores quoscumque Univer-
7 sitatum, & Gymnasiorum; Pius IV. *ibi*. Episcopus non exigens, nec recipiens a Doctoribus, & Scholaribus Fidei professionem, incurrit pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ; Pius IV. in d. Constit. incip. *In Sacrosancta*. Inferiores vero non recipientes, ut supra, Excommunicationis latæ sententiæ, 8
privationis Dignitatum, Beneficiorum, Officiorum, & Feudorum incurrent pœnam, Pius IV. *ibid.*

Fidei professio est facienda a Græcis, & sub propria 9
sua formula; Gregor. XIII. Constitut. incip. *Sanctissimus*. Talis tamen forma reformata fuit ab Urbano VIII. quam refert Nicolius in *suo compendio Episcop. verb. Fides*. Fidei professio facta ab Imperatore 10
Græcorum Lugduni, eadem fuit cum illa, quam faciunt Latini; Gregorius X. Const. incip. *Exultare*.

Fidei professio simul, & specialis promissio de ea- 11
dem usque in finem, sincera cordis devotione, ac constantissime retinenda, debet emitti ab illis, qui ad sacros Ordines sunt promovendi; *cap. Quamquam 6. dist. 23.* Item Fidei professionem facere tenentur pro- 12
moti ad Episcopatum; *cap. Qui Episcopus 2. dist. 23. cap. Optatum 4. dist. 100.* Conc. Trid. *sess. 24. cap. 1. de reform.* Gregor. XIV. Constit. incip. *Onus Apostolicæ*. Forma autem hujus professionis Fidei, ac juramenti traditur in Pontificali Romano jussu Clementis VIII. edito; vid. verb. *Episcopus art. 2. num. 17. & sequent.* Omnes Episcopi in principio Concilii Pro- 13
vincialis debent Fidei professionem emittere, & jurare observantiam S. Concilii Tridentini, ut est injunctum in ipso Tridentino *sess. 25. cap. 2. de reformat.* ubi insuper statuit, quod si quis renuerit, statim denuncietur Summo Pontifici a Coepiscopis sub pœna divinæ indignationis, & interim prædictus renuens communione aliorum privetur. Item Beneficiati om- 14
nes, & ii qui in Synodo Diœcesana convenire debent, Fidei professionem tenentur emittere in prima Synodo, cui adfuerint. Concil. Trident. *cit. sess. 25. cap. 2.*

Canonici, & dignitates Ecclesiæ Cathedralis te- 15
nentur a die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses Fidei professionem facere, non solum coram Episcopo, vel ejus Vicario Generali, sed etiam coram Capitulo. Concil. Trid. *sess. 24. de reformat. c. 12. vers. provisi*, & Pius IV. Constitut. incip. *Injunctum Nobis*. Hanc Fidei professionem Canonici, & Di- 16
gnitates Cathedralis tenentur facere per se ipsos personaliter, & non sufficit per Procuratorem, ut pluries censuit Sacr. Congreg. Concil. & signanter *in Seguntina 18. Aprilis 1590.* & iterum *in alia causa die 12. Sept. 1620. & in Calaguritana 22. Septemb. 1696.* & in *Cathacen. 6. Febr. 1726.* adeoque propter talia decreta non sunt attendendi Doctores sustinentes posse Fidei professionem emitti per Procuratorem specialiter deputatum. Coadjutores Canonicorum, seu di- 17
gnitatum Cathedralium de rigore Juris communis, seu Concil. Trid. non tenentur emittere professionem Fidei,

(*a) Non de omnibus Advocatis, & Procuratoribus agitur in eo Concilio, sed de illis tantum, qui causas sanctæ Inquisitionis suscipere, aut agere velint. Sic enim habet Constit. Part. 1. *Quæ ad fidei tuendæ studium pertinent*. Collectio. Concil. Edit. Ven. anno 1733. Tom. XXI. col. 339. „ Advocati præterea, & „ Procuratores in causis sanctæ Inquisitionis suscipiendis agendisve, nullum ante aditum locumve habeant, „ quam fidei professionem Episcopo præstiterint. „ De Judicibus autem in ejus Concilii Decreto nulla est mentio. In Concilio Romano loc. cit. num. V. præscribitur, ut fidei professionem emittant: „ Novus Vi„ carius Generalis: Vicarii Foranei: Procuratores, & Promotores fisci Episcopalis, Cancellarii, ceteri„ que Ministri ejusdem Curiæ „ (*).

dei, quia Coadjutor durante Coadjutoria nondum est verus Canonicus; Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 61. *num.* 13. & 14. & *de Canonic. c.* 27. *num.* 12. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 9. *num.* 110. Garcias *de Benefic. part.* 4. *cap.* 5. *num.* 74.
18 & 76. & alii passim. Nec talem Fidei professionem tenentur facere Portionarii, Vicarii temporales, & alii provisi de Capellaniis in Ecclesia Cathedrali; Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 2. *num.* 64. & *de Canon. cap.* 17. *num.* 13. Reinffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 1. §. 8. *num.* 166. Sanchez *lib.* 2. *in Decal. cap.* 5. *num.* 1. & alii passim; & ratio est, quia supradicti omnes non comprehenduntur sub illis personis, quas Concil. Trident. *cit. sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* & Pius IV. in Constit. incip. *Injunctum nobis*, obligavit ad Fidei professionem, ut legenti patet; Unde cum ibi sancita a Tridentino, & Pio IV. sint pœnalia, & novi Juris inductiva, non debent extendi ultra personas expressas, nam pœnæ sunt restringendæ juxta Regul. 15. & 49. *Juris in* 6. Jurium enim correctio, quantum fieri potest, est evitanda, *cap. Cum expediat*, *de election. in* 6. proinde non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum; *l. Præce-*
19 *pimus. Cod. de appell.* Nec ad ipsam Fidei professionem emittendam tenentur jure Tridentini, & cit. Constitut. Pii IV. Canonici, & Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, & possidentes Beneficia inferiora non curata: sic decisum fuisse a *Sac. Congr. Conc. die* 12. *Febr.* 1588. refert Garcias *de benefic. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 11. & Barbosa in *summa Apostolicar. decis. verb. Professio Fidei num.* 6. Vide tamen verb. *Canonicus art.* 4. *n.* 32. 33. & per totum articulum, ubi late de iis, quæ Fidei professionem Canonicorum concernunt.

20 Prælati Regulares, qui præficiuntur Monasteriis Conventibus, Domibus, & aliis quibuscumque locis Regularium quorumcumque Ordinum, etiam Militarium, quocumque nomine appellentur, tenentur eamdem Fidei professionem emittere intra duos menses ab adepta possessione suæ Præfecturæ per extensionem factam a Pio IV. in d. sua Constitutione
21 incip. *Injunctum*. Hanc tamen Pii IV. Constitutionem quo ad hoc non esse in usu, & sic Eminentissimos Cardinales, aliosque Viros doctissimos consuluisse notat Hieronymus a Sorbo in compendio privilegiorum Mendicant. verb. *Professio Fidei*, *notab. l.* 1. & sic tenent Sanchez *l.* 2. *in Decalog. cap.* 5. *n.* 3. Portell. in *dub. Regul. verb. Professio Fidei*, *num.* 3. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 8. *quæst.* 3. *num.* 3. Villalob. in *summa tom.* 2. *tr.* 1. *difficult.* 6. *num.* 3. Diana *moral. resolut. part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 78. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 1. *num.* 161. & alii, qui dicunt, in iis Religionibus, in quibus viget contraria consuetudo, non teneri Prælatos earum ad emittendam Fidei professionem, & hoc per generalia Juris principia, quod in ipsis vel d. Constitutio Pii IV. quo ad hoc numquam fuerit recepta, vel contraria consuetudine denuo abrogata; arg. cap. *Quanto* 11. *de consuet.* Barbosa autem *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 61. *n.* 7. cum variis aliis ibi citatis impro-
22 bat istum non usum: Et idem Barbosa *in summa Apost. dec. verb. Professio fidei n.* 3. refert, Sacr. Congregationem Concilii decrevisse, quod *professionem Fidei emittere per Episcopos Locorum Ordinarios, si ita illis videbitur, sunt compellendi Regulares, antequam prædicationis munus incipiant*, quod decretum, ut vides, concordat cum allato *sub num.* 4. *in una Brugnaten.* relato a Nicolio, & clare demonstrat, quod Regulares Prædicatores tenentur solum Fidei professionem emittere, quando Ordinariis ita videtur, & ab illis exigitur.

Attendenda est hic sequens Epistola Sacræ Congregationis Concilii directa Eminentissimo, & Reverendissimo Cardinali de Lambertinis, postea Summo Pontifici, & ab ipso relata *Volumine tertio*, *Notificatione* 19. *in fine*, ut sequitur. 23

Eminentiss. & Reverendiss. D. Observand.

Negotium, de quo agitur in adjunctis precibus nonnullorum Canonicorum istius Metropolitanæ, aliorumque Parochorum tam Civitatis quam Diœcesis, Eminentissimi PP. Sacr. Congregationis Concilii remittendum esse duxerunt arbitrio, & prudentiæ Eminentiæ Vestræ, cui proinde facultatem faciunt, ut Canonicos, & Parochos præscriptos, qui Fidei Professionem coram Ordinario, pro ut exponitur, erronee, & contra dispositionem Sacri Concilii Tridentini emittere prætermiserunt, ad novam Fidei Professionem faciendam coram Eminentia Vestra, sive ejus Vicario Generali admittere possit, eisdemque fructus suorum respective Beneficiorum a die adeptæ possessionis perceptorum, erogata tamen aliqua summa arbitrio Eminentiæ Vestræ taxanda in eleemosynam Christi Pauperum, liberaliter condonare valeat. Id Eminentiæ Vestræ significo, ejusque manus humillime deosculor.

Romæ 10. Novembris 1736.

Eminentiæ Vestræ

Humill. & addictiss. Servus.

A. Card. Gentili pro Eminentiss. Præfecto.

Fidei professio exposcitur a Græcis ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ redeuntibus. Bened. XIV. Constit. incip. *Allatæ sunt*, §. 17. 24

Alia ad rem. Vide verb. *Canonicatus* art. 4. per tot. tum additiones ex aliena manu ad verb. *Beneficiatus* art. 1. & ad verb. *Canonicatus* art. 4. & superius allata in verb. *Fides* a num. 47. ad 60.

Fidei, Spei, & Charitatis actus a Parocho elata voce emittendi in missa Parochiali; vid. infra sub verb. *Parochus*.

FILIUS, FILII.

Filii alii sunt legitimi, & alii illegitimi. *Communis.* 1
Legitimi, vel sunt legitimi tantum, quales sunt filii adoptivi, qui non a natura, sed a sola lege filii facti sunt, vel sunt legitimi, & naturales simul, & isti filii legitimi, & naturales sunt, & dicuntur omnes illi, qui ex vere legitimo Matrimonio, aut saltem putative tali, publice, seu in facie Ecclesiæ absque contradictione, ac bona fide initio, nati existunt. *Communis*; *arg. l. Filium* 6. *ff. de His. qui sui, vel alie-*

alieni, & princ. Instit. de Patria potest. & cap. Cum inter 1. *Qui filii sint legitimi*; ubi filii nati etiam in putativo matrimonio declarantur *legitimi* præcisis his verbis: *Filii eorum* (qui bona fide nulliter contraxerant) *non debent exinde sustinere jacturam, cum parentes eorum publice & sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur; Ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerint, & qui concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hereditario jure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur*. Dicitur autem notanter *aut saltem putative tali publice, seu in facie Ecclesiæ, & absque contradictione inito*, quia *in cap. Cum inhibitio* 3. *de Clandestin. Despons.* expresse statuitur, quod si quis *clandestine*, seu sine præviis denunciationibus, aut contradicente Episcopo, vel Parocho, *Matrimonium inire præsumpserit in gradu prohibito* (Consanguinitatis, v. g. vel Affinitatis) *etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium*. Et subjungitur ratio his verbis: *Cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur*.

3 Dicitur etiam notanter *ac bona fide inito*, quia *in d. c. Cum inhibitio* statim sic expresse subjungitur: *Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter omne interdictum etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserint*.

4 Si autem unus tantum ex conjugibus ante matrimonium, vel ejus consummationem scivit impedimentum *dirimens*, alter vero idem ignorans bona fide contraxit, & consummavit matrimonium, filii inde nati reputantur legitimi, quia textus *cit. cap. Cum inhibitio* dicit *ambo parentes*, & sic recte docet Glossa communiter recepta ibidem *in d. verb. Ambo parentes*, & habetur clare *in cap. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, & tenent ibi Barbosa *num.* 2. & Abbas *num.* 3.

5 & alii communiter. Talis vero bona fides ex parte saltem unius conjugis debet perseverare, & adesse etiam tempore conceptionis, aliter si ante prolis conceptionem ei innotescat impedimentum dirimens, & consequenter bona fides cesset, proles erit illegitima, *arg. cap. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*; Pirhing *l.* 4. *decret. tit.* 17. *num.* 14. Pontius *l.* 11. *cap.* 8. *num.* 3. & communis aliorum.

6 Si cum dubio de latente impedimento, & non adhibita debita diligentia ad indagandam veritatem conjuges contrahant, & consumment matrimonium, & postea impedimentum detegatur, filii ex tali matrimonio procreati, erunt illegitimi; *c. Cum inhibitio* 3. *de clandestina desponsat.* Et ratio est, quia adesset ignorantia affectata, quæ æquiparatur scientiæ; *arg. l. Ne supina* 6. *ff. de Jur. & fact. ignor. & c. Eos* 2. *de temp. ord. in* 6. ibi:

7 *Qui scienter, vel affectata ignorantia*. Si autem dubium superveniat Matrimonio jam contracto, & consummato, filii concepti stante hoc dubio erunt legitimi, quamvis lis de valore Matrimonii in foro externo esset mota, & adhuc pendens, dummodo ante sententiam sint concepti: *arg. cap. Cum inter* 2. *Qui filii sint legitimi*, ibi: *Qui concepti fuerant ante sententiam, non minus habeantur legitimi*, & sic Barb. *ibi* cum communi aliorum.

8 Filii nati septimo mense post initum matrimonium habendi sunt pro legitimis, textu expresso in *l. Septimo* 12. *ff. de statu hominum* ibi *septimo mense nasci perfectum partum jam receptum est propter auctoritatem Doctissimi Viri Hippocratis; & idcirco credendum est, eum qui justis nuptiis septimo mense natus est, justum filium esse*. Etiamsi nascantur ad initium 9
dicti septimi mensis; *arg. l. Intestato* 3. *§. fin. ff. de suis, & legit.* ubi expresse deducitur, *eum, qui centesimo octogesimo secundo, idest* 182. *die natus est, justo tempore videri natum*, quod tempus ut clare patet septem menses solum inchoatos constituit. Sic etiam le- 10
gitimi, sunt habendi filii illi, qui nascuntur mense decimo; *l. Gallus* 29. *ff. de lib. & Posthum.* ibi: *Si post mortem in decem mensibus proximis natus erit, hæres sunto*. Filii autem qui undecimo mense jam completo 11
nascuntur, ordinarie pro illegitimis habentur; *l. Intestato, ff. de suis & Legitim.* & Novella 19. *c.* 2. ibi: *Mulier &c. undecimo mense perfecto peperit, ut non esset possibile dicere quia de defuncto fuisset partus, neque enim in tantum tempus conceptionis extensum est*. Dici- 12
tur tamen notanter *Undecimo mense jam completo*, quia Glossa ad *cit. Novell. verb. Perfecto* vult, quod si filii nascantur duobus diebus post decem menses, seu etiam circa medium undecimi mensis, ut cum aliis vult Engel *lib.* 4. *decret. tit.* 17. *n.* 7. Reiffenstuel ibid. *n.* 22. Haunoldus *de Justit. & Jur. tract.* 4. *num.* 139. censendi sint legitimi, maxime si Mater existat bonæ famæ, castis, & honestis prædita moribus, & maritus usque ad ultimos suæ vitæ dies fuerit ad generandum aptus; *arg. cit. Novella* 39. *cap.* 2. ubi Imperator loquitur, de undecimo mense perfecto, seu completo: ibi: *Undecimo mense perfecto peperit*. Immo mul- 13
ti volunt, quod in casu extraordinario etiam post completum undecimum mensem filius natus reputandus sit legitimus, maxime, si Mater, nedum sit optimæ famæ, sed etiam sit specialis cujusdam corporalis dispositionis, & complexionis, seu alia in ipsa concurrant, propter quæ ex Medicorum judicio potuerit sic tarde parere, ut quibusdam adductis exemplis probat sic evenisse Gothofredus in *Notit. ad cit. Novell.* 39. *c.* 2. *litt. C.* Quinimmo ex Judicio Parisiensi fuit reputatus legitimus partus quatuordecim mensium ex eo, quod inter alia concurrentia Mater esset honestissimis prædita moribus, ut refert Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 23. & ratio est, quia delictum non præsumitur, donec probetur, *arg. l. Merito* 61. *ff. pro socio, & cap. Estote* 2. *de Regul. Juris*, & in dubio pro favore innocentium prolium sentiendum, ac judicandum est, *arg. cap. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, ibi; *In favorem prolis potius declinamus, & l. Nuper, Cod. de Naturalibus liber.* ibi: *Et hoc favore sancimus liberorum*. Accedit quod *in dubiis semper benigniora præferenda sint*; *l. Semper* 56. *ff. de Regul. Juris*.

Filii stante Matrimonio nati censendi sunt legitimi, 14
quamvis constet, uxorem pluries adulterasse, & ipsi filii magis assimilentur adultero, quam Matris Marito; *arg. l. Titium, ff. de His qui sui, vel alieni Jur.* ibi; *Non tamen ferendum*, Julianus ait, *eum, qui cum Uxore sua assiduo moratus noluit filium agnoscere quasi suum: Et l. Miles* 11. *§. Defuncto, ff. ad Leg. Jul. de adult.* ibi; *Nam non utique crimen adulterii, quod mulieri, Infanti præjudicat; cum possit & illa adultera esse, & impubes defunctum Patrem habuisse*. In dubio enim favendum est proli; *arg. cit. c. Ex tenore, & cit. l. Nuper*. Limita tamen in casu, quo ex Mariti 15
absen-

absentia, infirmitate, seu impotentia, vel alio impedimento probetur, tempore conceptionis non potuisse maritum copulam habere cum uxore, tunc enim filius sic natus, esset censendus illegitimus, *arg. c. Causam* 4. *Qui filii sint legitimi*, & *l. Filium* 6. *ff. de His qui sui, vel alieni*, ibi: *Mihi videtur si constat aliquandiu maritum cum uxore non concubuisse infirmitate interveniente, vel alia causa ... ut generare non possit, hunc, qui in domo natus est, licet vicinis scientibus filium non esse*. *Communis*.

16 Filii censendi sunt legitimi, quamvis mater fateatur eos esse adulterinos, *arg. c. Per tuas, de probationib.* Barbosa *ibid. num.* 3. & Abbas *num.* 4. Engel *loc. cit. num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 11. ubi asserit, quod Legistæ communiter reputant fatuum filium, qui credit matri asserenti eum ex adulterio esse natum, alleganti enim suam turpitudinem nulla cum alterius præjudicio debetur fides; *cap. Officii* 9. & *ibi Glossa de pœnit. & remiss.* Nicolius *in Flosculis verb. Fides num.* 14. aliter Mater odio habens aliquem filium facile posset

17 ei præjudicare, & hæreditatem ei auferre. Filios quoque expositos, quorum parentes ignorantur, censendos esse legitimos tenet Menochius *de præsumptionib. lib.* 6. *quæst.* 54. *num.* 20. Mascard. *de probationib. concl.* 799. Gonzalez *in c. Conquestus* 1. *Qui filii sint legitimi num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 14. Barbosa *tit. de infant. & languid. exposit. num.* 3. & *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 51. *num.* 150. ubi dicit, hanc sententiam esse magis communem, & pro ea citat plusquam 24. Doctores, qui moventur ea ratione, quia in dubio sumenda est conjectura, quæ delicti præsumptionem excludat, cum delictum non præsumatur, donec probetur; *arg. l. Merito* 51. *ff. pro socio*, & *c. Estote* 2. *de Reg. Juris*. Adducunt etiam *c. Lator* 5. & *c. Pervenit* 11. *Qui filii sint legitimi*, ubi adversario injungitur onus probandi illegitimum esse filium; Et afferunt etiam *c. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, & *l. Nuper, Cod. de Natural. lib.* ubi in dubio fit præsumptio pro favore prolis per verba adducta *sub num.* 13. Non enim solum ob pudorem, & metum infamiæ, sed etiam ob necessitatem parentum, instans periculum, vel aliam urgentem causam liberi exponi solent, ut patet in Moyse, Paride, & aliis. Vide infra *n.* 13. & *seqq.*

18 Quod autem tales infantes expositi illegitimi censeri debeant, docent multi Doctores apud Amostaz. *de causis piis lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 73. & juxta communiorem, & tutiorem sententiam late Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 34. *per tot.* Garcias *de benefi. p.* 7. *cap.* 2. *num.* 9. & *seq.* ubi quod debeat attendi universalis causa projectionis, quæ verificari solet in illegitimis, & rarissime in legitimis, Corrad. *in prax. dispens. lib.* 3. *c.* 2. *num.* 1. Rota *in noviss. decis.* 790. *num.* 2. Seraphin. *decis.* 1081. *num.* 3. ubi expositionem infantis in Hospitali Sancti Spiritus Urbis valde repugnare legitimæ filiationi; & Romæ expositi apud Hospitale prædictum pro illegitimis ab omnibus habentur, & dispensatione indigent; Mandos. apud Garciam *cit. part.* 7. *c.* 2. *num.* 6. Corrad. *cit. num.* 9. Gratian. *disceptat.* 434. *n.* 31. Garcias *in addit. ad part.* 7. *c.* 7. *n.* 7. Cardin. Petra *comment.* 12. *Const.* 22. Sixti IV. *n.* 14. ubi *sub n.* 11. cum variis aliis dicit, quod tenenda sit tutior opinio, nempe quod censeri debeant illegitimi, quoad suscipiendos Ordines, & indigeant dispensatione, cum urgens

conjectura sit pro illegitimitate eorum projectio. Et 19
Sac. Congreg. Concilii *in Sulmonensi* 23. *Februar.* 1710. *censuit*: *In casu, de quo agitur pro dispensatione ad cautelam*, quia aderant conjecturæ hinc inde pro legitimitate, vel illegitimitate. Et hanc sententiam com- 20
probat praxis Romanæ Curiæ, cum obtineantur pro expositis dispensationes Apostolicæ ad Sacros Ordines; Corrad. *cit. num.* 2. & *num.* 9. dicit Hospitale Sanctissimæ Annunciationis Neapolis obtinuisse privilegium, quod inibi expositi promoveri valeant ad Ordines per Archiepiscopum Neapolitanum sine alia dispensatione, sicque hoc privilegium præsupponit illegitimitatem eorum.

Filii illegitimi sunt illi, qui non nascuntur ex Ma- 21
trimonio legitimo, vel saltem putative tali, bonaque fide in facie Ecclesiæ contracto. *Communis*, *arg. l. Filium* 6. *ff. de His qui sui; vel alieni*, & *princ. Institut. de patria potest.* & *cap. Cum inter* 2. *Qui filii sint legitimi*, & *cap. Cum inhibitio* 3. *de clandestina dispensatione*. Filii illegitimi alii sunt, & dicuntur *naturales*, 22
alii *Spurii*, & alii *ex damnato coitu*. Naturales de Ju- 23
re Canonico sunt illi, qui nati sunt a parentibus solutis, inter quos tempore conceptionis, vel saltem nativitatis suæ poterat esse legitimum matrimonium, sive dein Mater fuerit meretrix publica, sive concubina patris. *Communis*. De Jure tamen Civili soli illi 24
dicuntur *Naturales*, qui nati sunt ex concubina soluta domi retenta a soluto, loco Uxoris, & non ex furtivo accessu; *l.* 1. & *sequent. ff. de concub.* Illi qui 25
nascuntur ex scorto, seu publica meretrice solent vocari *Manzeres*, vel *Manseres*. Glossa in *cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciat. verb. Manzeres*. Filii qui na- 26
scuntur ex soluta, quæ nec est concubina, nec publica meretrix, dicuntur *Bastardi*, Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 17. *num.* 25. *in fin.*

Spurii de Jure Canonico vocantur illi, qui sunt na- 27
ti a parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis non poterat esse matrimonium; *arg. cap. Quanta* 4. *Qui filii sint legitimi*, & dicuntur *Spurii* a spurcitia per leges reprobata; Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 17. *num.* 2. De jure civili autem non solum 28
præfati, sed etiam illi *Spurii* dicuntur, qui a Meretrice pluribus accessum præbente, ita ut certus pater demonstrari nequeat, gignuntur; *arg. l. Vulgo* 23. *ff. de statu hominum*, ibi: *Vulgo quæsiti sunt qui patrem demonstrare non possunt, vel possunt quidem, sed eum habent, quem habere, non licet, qui & Spurii appellantur*. Ex qua lege, ut vides; *Spurii* appellantur 29
etiam *Quæsiti*.

Filii *ex damnato coitu* dicuntur illi, qui nascuntur a 30
parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec tempore nativitatis potuit esse Matrimonium. Novella 74. *c.* 6. Unde nati ex damnato coitu de Jure Canonico cum Spuriis conveniunt. Immo etiam de Jure civili, excepto quod nati ex concubina de Jure civili etiam *Spurii*, non vero ex damnato coitu, vocari possunt; *l.* 1. & *sequent. ff. de concubin.* qui tamen concubinatus per Leges Ecclesiæ sublatus est; *cap.* 8. *Nemo* 4. *caus.* 32. *quæst.* 4. & Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 8. *de reformat.* Horum *Spuriorum*, seu notorum 31
ex *damnato coitu* alii sunt, & vocantur *Nothi*, quia videlicet nascuntur ex conjugato, & soluta. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 27. *n.* 2. Alii *Adulterini*, qui scilicet ex adulterio ex parte utriusque gignuntur.

Alii

Alii *Sacrilegi*, idest qui ex Religioso, aut Moniali, vel Clerico in Sacris constituto generantur. Alii *Incestuosi*, qui nempe ex parentibus affinitate, vel consanguinitate collaterali conjunctis nascuntur; *§. Inter eas, Instit. de Nuptiis*. Alii *Nefarii*, idest qui ex patre, & filia, aliorumque ascendentium, & descendentium copula procreantur; *§. Ergo, Instit. de Nuptiis*.

32 Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium inter parentes eorum legitime contractum, *c. Conquestus 1. & c. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, ibi: *Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur*. Concordat *l. Divi Constantini 5. l. Nuper*

33 *11. l. Cum quis 18. Cod. de natural. liber.* Etiamsi Matrimonium non sit consummatum, sed præcise ratum. Engel *lib. 4. decretal. tit. 17. num. 9.* Pirhing *ibid. n. 36.* Reiffenstuel *ibid. num. 13.* Barbosa *in c. Tanta 6.*

34 *Qui filii sint legitimi*, & alii communiter. Et hoc quamvis Matrimonium contrahatur a senibus infirmis aut etiam in periculo mortis. Barb. *loc. cit. num. 8.* Pirhing *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 32.* Covarr. *part. 2. de matrim. cap. 8. §. 2. num. 10.* Pontius *lib. 11. cap. 1. §. 2. num. 16.* Azorius *tom. 3. lib. 2. cap. 13. q.*

35 *11.* & communis aliorum. Sive matrimonium immediate, vel mediate sequatur generationem filii illegitime nati, adeo ut legitimetur filius, quamvis pater ejus non statim cum matre, sed cum alia prius contrahat, & postea hac defuncta, matrimonium ineat cum Matre filii illegitimi. Pirhing *loc. cit. num. 36.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 33.* Pontius *loc. cit. num. 15.* Abbas *in c. Tanta 6. Qui filii sint legitimi n. 3.* Barb. *ib. num. 7.* & alii communiter. Et ratio est, quia Jura allegata supra *num. 32.* plus non requirunt, quam ut matrimonium legitimum inter parentes prolis illegitimæ sequatur, nec specificant an mediate, vel immediate fieri debeat, & ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *c. Quia circa 22. de privil.* & *l. de pretio, ff. de Publiciana in rem action.* eo vel maxime quod favores sunt ampliandi, *c. Odia 15. de regulis Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, præsertim quando agitur de favore liberorum: *cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi*, ibi: *In favorem prolis potius inclinamus*.

36 Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi fuerit clandestine contractum, dummodo fuerit validum, uti est in locis, ubi Concil. Trid. non est receptum; Barbosa *in cit. cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, Sanchez *lib. 3. disp. 44. num. 2.* Pirhing *loc. cit. num. 36.* Reiffenstuel *loc.*

37 *cit. num. 34.* & alii. Quinimo filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi tale matrimonium non sit verum, sed tantum putativum ratione bonæ fidei, & ut verum existimatum; Si quis enim ex consanguinea fornicario concubitu suscipiat prolem, & postea ignarus consanguinitatis cum ea contrahat bona fide matrimonium, proles illa erit legitima, ratione talis subsequti matrimonii; *arg. cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi*, Gonzalez *in cap. Cum inter 2. eod. titul. num. 6.* Pirhing *loc. cit. n. 36.* Pontius *lib. 7. cap. 1. §. 2. num. 13.* Covarruv. *in 4. decretal. part. 2. cap. 8. §. 2.* Gabriel *in commun. conclus. lib. 6. de legitim. conclus. 1. num. 4. & 5.* & alii. Et ratio est, quia filii nati ex putativo matrimonio pro legitimis declarantur, textu expresso in *cap. Cum inter 2. Qui filii sint legitimi*, ergo filii prius illegitime nati per subsequens putativum matrimonium legitimantur; non enim apparet ratio cur idem matrimonium putativum habeat vim faciendi ut filii legitime nascantur, & non habeat vim legitimandi filios prius illegitime natos. Tum quia in dubiis favorabilior Juris interpretatio est assumenda; *cap. Estote 2. de Regulis Juris*, præsertim cum agitur de favore liberorum; *cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi*. Non desunt 38 tamen magni nominis Doctores contrarium sentientes, ut Abbas in *cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*; Engel *lib. 4. decretal. tit. 17. num. 9.* Reiffenstuel *ibid. num. 36.* Zoesius *ibid. num. 13.* Fachin. *lib. 1. controv. cap. 55.* Molina *tom. 1. tract. 2. de justitia, & Jure disp. 172. num. 11.* & alii.

Filii spurii, seu nati ex damnato coitu, idest a parentibus inter quos nec tempore conceptionis, nec 39 nativitatis poterat esse matrimonium, per subsequens matrimonium non legitimantur. *Communis Doctorum, arg. cit. cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, in cujus summario sic præcise habetur: *Naturales legitimantur per subsequens parentum conjugium. Spurii vero non*. Hoc tamen procedit in casu, quo uterque 40 parens scit tale impedimentum contrahendi inter se pro tunc matrimonium, ex quo v. g. unus reperiatur Uxoratus, & sic filius sciente utroque parente susceptus sit ex adulterio. Non autem in casu, quo unus ex parentibus sciverit, & alter ignoraverit; tunc enim bona fides alterius parentis ignorantis adulterium facit, ut filius ille legitimus fiat subsecuto inter eosdem parentes matrimonio, textu expresso in *cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi*, & tenet *communis Doctorum*. Dicitur autem notanter, *inter quos nec* 41 *tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium*, quia si parentes fuerint inhabiles ad contrahendum inter se matrimonium pro tempore, quo fuit concepta proles, & facti sint habiles pro tempore quo proles nata est, ut si v. gr. vir vivente uxore sua aliam imprægnet, & postea Uxor moriatur, antequam adultera partum edat, proles ex tali adulterio concepta legitimatur per subsequens parentum matrimonium. Engel *lib. 4. decret. tit. 17. num. 11.* Reiffenst. *ibid. num. 39.* Covarr. *de Matr. p. 2. c. 8. §. 2. num. 2.* Pontius *lib. 11. cap. 3. num. 2.* Sanchez *lib. 8. disp. 7. num. 19.* Molina *cit. disp. 172. num. 4.* & alii plurimi. Et ratio est, quia universaliter in quæstionibus, in quibus est dubitatio de statu liberorum, attenditur tempus partus, vel conceptionis, prout nempe exigit favor, aut utilitas liberorum, textu expresso *in l. Nuper 11. Cod. de natural. lib.* & concordat Novell. *89. cap. 8.* Sic etiam per subsequens ma- 42 trimonium legitimatur proles concepta tempore, quo parentes ratione affinitatis, vel consaguinitatis erant inhabiles ad contrahendum inter se, si ante nativitatem, sublato per dispensationem Apostolicam impedimento, facti sint habiles, & matrimonium contraxerint. Barb. in *cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi num. 31.* Reiff. *loc. cit. num. 41.* & alii passim.

Legitimati per subsequens matrimonium habentur 43 in omnibus pro veris legitimis perinde ac si ab initio ex legitimo matrimonio concepti fuissent, unde æque ac legitime concepti succedunt in hereditate ex textamento, & ab Intestato, sunt habiles ad Ordines,

 & Di-

& Dignitates, tum ſæculares, tum Eccleſiaſticas, *arg. cit. cap. Tanta, & l. Cum quis* 10. *de natural. lib.* Novell. 12. c.4. Novell. 74. c.2. §.2. Inſtit. *de Hered. ab inteſt.* & ſic communis Doctorum cum Gloſſa *in cit. cap. Tanta, verb. Legitimi*, ubi pro ratione adducit, quod per ſubſequens matrimonium omnia
44 præcedentia purgantur. Legitimatis per ſubſequens matrimonium poſſunt dari litteræ, ſeu atteſtationes, quod ſint legitime nati, & ſic legitimati veniunt in diſpoſitione hominum, & ſtatutorum volentium, quod quis debeat eſſe legitime natus. Richter *p.* 2.
45 *decis.* 80. *num.* 17. Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 43. Ex ſpeciali tamen diſpoſitione Sixti V. facta anno 1590. in Conſtit. incip. *Poſtquam verus*, tales legitimati per ſubſequens matrimonium non poſſunt promoveri ad Cardinalatum.

46 Filii illegitimi, nedum legitimantur per ſubſequens matrimonium, ſed etiam per Reſcriptum Principis. *Communis*. Et quidem Papa habet poteſtatem legitimandi quoſcunque illegitimos quoad ordines, honores, dignitates, ac Beneficia Eccleſiaſtica ubique terrarum, & quoad ſucceſſionem hæreditariam, honores, & dignitates ſæculares in Terris temporali ſuæ juriſdictioni immediate ſubjectis; *Communis*, textu expreſſo in *cap. Venerabilem* 13. *Qui filii ſint le-*
47 *gitimi*. Immo poteſt Papa legitimare illegitimos quoſcumque, etiam quoad ſucceſſionem in hæreditate, & bonis temporalibus in Terris alienis, non tamen ſolet regulariter hoc facere. Pirhing *lib.* 4. *decret. tit.* 17. *num.* 43. Barboſa *in cit. cap. Per Venerabilem* 13. *Qui filii ſint legitimi, num.* 3. ubi pro hac ſententia citat Hoſtienſem, Goffredum, Germonium, Præpoſitum, & Sac. Rotam Romanam, quæ, ut obſervat ipſe, reprobat omnes alios contrarium ſen-
48 tientes. Et revera in caſu extraordinario, & ubi communis neceſſitas, vel alia ardua cauſa urgeat, poſſe Papam legitimare quoad temporalia etiam illegitimum non ſubditum, ultra quam quod concedunt omnes Doctores, habetur expreſſe *in cit. cap. Per Venerabilem §. Rationibus igitur*, ubi Papa dicit hoc ei competere, tam ex veteri, quam ex novo teſtamento, ibi: *Cauſam tam ex veteri, quam ex novo teſtamento trahentes, quod non ſolum in Eccleſiæ patrimonio (ſuper quo plenam in temporalibus gerimus poteſtatem) verum etiam in aliis Regionibus, certis cauſis inſpectis, temporalem jurisdictionem cauſaliter exercemus*.

49 Principes ſupremi ſuperiorem non agnoſcentes poſſunt legitimare ſuos ſubditos ſeculares illegitime na-
50 tos. *Communis ac certa*. Ex privilegio poſſunt legitimare etiam Legati Sedis Apoſtolicæ, & Comites
51 Palatini. *Communis*. Ad quos autem illegitimos, & ad quæ ſe extendat eorum facultas legitimandi, deſumendum eſt ex tenore Reſcripti, aut privilegii a Supremo reſpective Principe eis conceſſi, quia eorum facultas non poteſt ſe extendere ultra tenorem Reſcripti, *arg. c. Cum dilecta* 22. *de Reſcript. & l. Diligen-*
52 *ter, ff. mandati*. De jure ſolum illegitimi naturales, de conſuetudine autem ſolent legitimari Reſcripto
53 Principis etiam omnes alii illegitimi. *Communis*. Legitimati Reſcripto Principis ſæcularis non fiunt habiles, niſi ad effectus politicos, & ſæculares, & nul-
54 latenus ad effectus Eccleſiaſticos. *Communis*. Legitimati vero a Papa fiunt habiles ad effectus Eccleſiaſticos, & ad effectus politicos, maxime exiſtentes ſub ejus juriſdictione temporali. *Communis*. Legitima- 55
ti per ſubſequens matrimonium per omnia æquiparantur legitime natis, & etiam vocari poſſunt legitime nati, & comprehenduntur in diſpoſitione hominum & ſtatutorum requirentium, ut quis ſit legitime natus, *arg. l. Cum quis* 10. *de natur. lib.* Novell. 12. *c.* 4. Novell. 74. *c.* 2. *§.* 2. Inſtit. *de Hered. ab inteſt. & c. Tanta* 6. *Qui filii ſint legitimi*, & ibi Gloſſa communiter recepta. Non ſic autem legitimati per Reſcri- 56
ptum Principis, qui in iis tantum æquiparantur legitime natis, ad quæ ſe extendit gratia Reſcripti, quod eſt maxime attendendum, *arg. cap. Cum dilecta* 22. *de Reſcriptis*.

Illegitimi omnes prohibentur ordinari, niſi vel 57
Religionem approbatam ingrediantur, vel cum aliquo rite fuerit diſpenſatum, textu expreſſo *in c. Ut filii* 1. *de filiis Presbyterorum ordinandis, vel non*, & in *cap. Is, qui* 1. *eod. tit. in* 6. Illegitimi, ſi Religio- 58
nem approbatam ingrediantur, poſſunt ordinari, non vero ad Prælaturam aſſumi; *c. Presbyterorum* 1. *diſt.* 56. *& cit. c. Ut filii*. Ad Ordines majores & Benefi- 59
cia Curata, ſicut & ad Dignitates, Perſonatus, atque Canonicatus Cathedralium Eccleſiarum diſpenſat cum illegitimis ſolus Papa, & is, cui hanc facultatem ex ſpeciali privilegio conceſſerit, *Communis*. Et ratio eſt, quia irregularitas ex defectu natalium proveniens, eſt ſolius Juris poſitivi humani, ſeu Eccleſiaſtici, ſupra quod ſine dubio Papa, & is, cui id conceſſerit, poteſt diſpenſare, textu expreſſo *in cap. Propoſuit* 4. *de conceſſion. Præbendæ*. Et quod ſolus Papa poſſit diſpenſare ad ſupradicta, patet *ex cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum, & cap. Is, qui* 1. *eodem tit. in* 6. *& cap. Quamvis* 4. *de Præbendis in* 6.
Epiſcopus cum illegitimis diſpenſat quo ad Ordines 60
minores, ac Beneficium ſimplex, & ad Canonicatus Eccleſiæ Collegiatæ, quoties non requirunt Ordinem Sacrum, *cap. Is, qui* 1. *de filiis Presbyter. in* 6. Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſcop. p.* 2. *alleg.* 45. *num.* 20. *& de Canonicis, & Dignitatib. c.* 13. *num.* 25. Zerola *in praxi Epiſcopor. quæſt.* 1. *verb. Canonica*, Garcias *de Benefic. p.* 7. *cap.* 2. *num.* 69. Reiffenſtuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 17. *num.* 11. & alii paſſim. Dicitur autem, 61
quoties non requirunt Ordinem Sacrum, quia, cum in tali Ordine nequeat diſpenſare Epiſcopus cum illegitimis *ex c. Ut filii* 1. *de filiis Presbyterorum, & c. Is qui* 1. *eod. tit. in* 6. neque poterit diſpenſare in Beneficiis ſimplicibus, & Canonicatibus Collegiatæ, quoties requirunt Sacrum Ordinem; *arg. c. Translato* 3. *de Conſtit.* ac notat Gloſſa *in cap. Is qui* 1. *verb. Tale, de filiis Presbyterorum in* 6. Capitulum Sede va- 62
cante poteſt diſpenſare cum illegitimis in iis, in quibus poteſt Epiſcopus, cum ſuccedat Epiſcopo in iis, quæ ſunt ordinariæ juriſdictionis, ſicut eſt talis diſpenſatio; Zerola *p.* 2. *praxis Epiſc. verſ. Capitulum, §. Tertio*, Navarrus *conſil.* 7. *de Filiis Presbyterorum*, Barboſa *loc. cit. n.* 25. Reiffenſtuel *loc. cit. n.* 15. & alii paſſim.

Filius illegitimus diſpenſatus ad Ordines minores, 63
non cenſetur diſpenſatus ad Beneficium etiam ſimplex, quia hæc duo ſunt ſeparabilia, atque executio Ordinum poteſt ſtare ſine Beneficio; Barboſa *in tract. de Appellativa verborum ſignific. verb. Ordo in* 6. Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 21. Garcias *de Beneficiis p.* 1. *cap.* 6. *num.* 70.

64 6.*num.*70.*& seq.*cum aliis ibi citatis. Si vero sit dispensatus ad Ordines Sacros, hoc ipso videtur dispensatus ad obtinendum simplex Beneficium, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur; *arg. c. Proposuit 6. de Filiis Presbyterorum*, ibi: *Quia indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconatu ordinatus, omnino debeat Ecclesiastici Beneficii provisione carere &c.* & ibi: Glossa *verb. Carere*, Ab-
65 bas *num.* 1. & alii. Illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficia non potest obtinere nisi unicum, non autem duo simul, textu expresso *in cap. Is, qui* 1. *de Filiis Presbyteror. in* 6. *§. Ille vero*, ibi: *Nisi unicum*
66 *Beneficium obtinere*. Sic dispensatus simpliciter ad Beneficium potest solummodo obtinere simplex, non autem Beneficium Curatum, Dignitatem, aut Personatum, Garcias *de Beneficiis p.* 1. *c.* 6. *num.* 59. citans Rotam *decis.* 2. *de Filiis Presbyterorum, in novis*, Rebuff. *tit. de dispensatione super defectu natalium num.* 51. *& seq.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 19. Barbosa, & alii passim. Et ratio est, quia talis dispensatio veluti odiosa est stricte interpretanda, sicque ly *Beneficium* simpliciter positum, pro solo simplici accipi debet, *arg. cap. Nimis* 18. *de Filiis Presbyteror. & cap. Is, qui* 1. *eod. in* 6. *& cap. Quamvis plenissima* 4. *de præbend. in* 6.
67 Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi Pater ejus beneficium habet, vel habuit, quodcunque Beneficium obtinere, *cap. Ad præsentiam* 2. *cap. Cum decorem* 15. *& cap. Ad abolendam* 16. *de Filiis Presbyteror.* & expresse Concilium Trid. *sess.* 25. *c.* 15. *de reformat.* ibi: *Ut paternæ incontinentiæ memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur, non liceat Filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt Matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum Patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt quodcumque etiam dissimile beneficium obtinere. Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ parentes eo-
68 rum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere.* Immo Filius illegitimus in tali Ecclesia nec etiam potest Sacristam, Musicum, aut alium ministrum agere, ut colligitur ex Concil. Trid. *loc. cit.* ibi: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare*, & sic fuisse decisum a Sac. Congreg. refert Barbosa *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *allegat.* 65. *num.* 20. & tenent Navarr. *consil.* 1. *quæst.* 17. *de Constit.* Garcias *de Beneficiis part.* 3. *c.* 3, *num.* 68.
69 Reiffenstuel *loc. cit. num.* 31. & alii passim. Etiamsi fuerit illegitime natus ante Clericatum parentis; & ratio est, quia etiam illegitime procreatis ante Clericatum urget ratio allata a Concil. Trident. *loc. cit.* scilicet: *Ut paternæ incontinentiæ memoria a locis Deo consecratis arceatur*, & sic fuisse a Sacra Congregat. decisum refert Garcias *loc. cit. cap.* 3. *num.* 15. & sequitur Barbosa *loc. cit. allegat.* 65. *num.* 6. cum aliis.
70 Filius Presbyteri quamvis legitimus, idest procreatus legitime ante Clericatum, nequit immediate succedere in Beneficio paterno, textu expresso *in c. Quoniam* 10. *& c. Ad extirpandas* 11. *& c. Michael* 13. *de*
71 *fil. Presbyt.* Potest tamen Filius legitimus Presbyteri succedere mediate in Beneficio paterno, textu expresso *in c. Ex transmissa* 2. *de Filiis Presbyteror.* Barbosa *loc. cit. alleg.* 65. *num.* 16. Garcias *loc. cit. c.* 3. *num.* 18. Pirhing *lib.* 1. *decretal. num.* 50. Reiffenstuel *loc.*
72 *cit. num.* 34. & alii communiter. Filius legitimus Presbyteri potest habere aliud dissimile Beneficium in Ecclesia, in qua Pater ministrat, textu expresso *in c. Ad hæc* 12. *de Filiis Presbyter.* Immo Filius legitimus 73
Presbyteri potest etiam præesse Ecclesiæ, in qua Pater sine titulo quandoque ministravit, textu claro *in c. Constitutus* 8. *de Filiis Presbyter.* Tunc enim non fit successio in Ecclesia, vel Beneficio, cum istud Pater non præhabuerit. Solus Papa dispensat, ut Filius 74
immediate succedat Patri in Beneficio, textu expresso *in cap. Dilectus Filius* 17. *de Filiis Presbyteror.* Potest 75
tamen absque alia dispensatione Pater succedere immediate in Beneficio præhabito a suo Filio legitimo; sic fuisse decisum *a Sacra Congreg. Conc.* 22. *Decemb.* 1594. refert Garcias *de Beneficiis p.* 7. *c.* 3. *n.* 29. & tenet Engel *lib.* 1. *decr. tit.* 17. *n.* 3. Reiffenstuel *ibid. n.* 39. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 65. *n.* 17. & alii communiter.

Filius familias (idem est de Filia familias) qui est 76
filius naturalis, vel adoptivus sub patria potestate constitutus, quatuor præstare tenetur parentibus; scilicet amorem, obedientiam, reverentiam, & auxilium. Contra amorem graviter peccat filius, si si- 77
gna odii parentibus ostendit, & aspere tractet, si torvis oculis fere semper eos intuatur, ac ita aspere, & dure loquatur, ac si odio haberet, si grave malum v. g. mortem eis optet. Ad hoc faciunt duæ propositiones merito damnatæ ab Innocentio XI. *die* 2. *Mart.* 1679. Prima, quæ est in ordine 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia scilicet ei obventura est pinguis hæreditas.* Secunda, quæ est 15. in ordine: *Licitum est Filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.* Contra reveren- 78
tiam graviter peccat Filius, si parentes percutiat etiam leviter, si graviter contristet, ad gravem iram provocet, si maledicta, convitia, & hujusmodi in eos conjiciat, si pauperes despiciat, vel nolit eos pro parentibus agnoscere, si in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen hæresis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non est alius corrigendi modus. Contra obedientiam gra- 79
viter peccat Filius, si in re gravi sit inobeidens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, ad bonos mores, vel ad animæ salutem; si contra voluntatem parentis ducat Uxorem se indignam, idest cum qua juxta suæ regionis praxim nequeat contrahere sine dedecore; si sine justa causa nolit eam ducere, quam juste vult parens. Contra debitum auxilium 80
graviter peccat filius si non subveniat eis in gravi necessitate spirituali, vel corporali.

Bona Filiorum familias alia sunt Castrensia, alia 81
quasi Castrensia, alia Adventitia, & alia Profectitia. Quæ sint talia bona, & quid circa ipsa possint, vel non, Filii, vid. verb. *Bona art.* 4. *a num.* 38. *usque ad finem*. Filius peccat graviter, & tenetur ad restitu- 82
tionem, si rationabiliter invito Patre notabilem quantitatem surripiat de bonis paternis; *Communis*. Quæ 83
autem sit notabilis quantitas sufficiens ad peccatum mortale, non satis conveniunt in hac assignanda Doctores; Lessius enim *lib.* 2. *c.* 12. *dubit.* 23. *num.* 76. *de injuriis fortunarum*; Navarr. Filliucius, & alii volunt, filium non esse condemnandum peccati mortalis, si duos, vel tres aureos auferat a Patre divite; secus si a Mechanico exiguæ fortunæ, Salas de hoc roga-

k. VI. tit. 17 t. I.

rogatus respondit, filium unicum Patris habentis annue mille quingentos aureos, posse sine mortali auferre singulis annis viginti vel triginta aureos, quod Lugo *dist.* 16. *sect.* 4. non improbat, si parens non sit tenax, & filius jam adoleverit, simulque furetur ad usus honestos; Bannes dicit, ad furtum grave filii parentis prædivitis requiri saltem quinquaginta aureos, quod Lugo *cit. disp.* 16. *num.* 76. merito rejicit, nisi forte esset Filius Principis, aut Magnatis; Ceuedo apud Tamburin. *lib.* 8. *t.* 2. *c.* 5. *n.* 3. dicit non fore mortale, si filius intra annum non furetur ultra sexdecim solidos Hollandicos; Fagundez, si non ultra quatuor, vel quinque. At quia in hoc generalis regula statui nequit; Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in sept. & decim. præcept. Decalog. c.* 5. *sect.* 2. *num.* 57. merito dicit, quod prudens Confessarius arbitrari debet, non solum ex materia ablata, sed etiam ex circumstantiis personarum, scilicet ex statu, & facultatibus parentis, ejus genio, & affectu in filium, ex filiorum pluralitate, vel paucitate, ex filii accipientis ætate, & rei acceptæ usu, & similibus, semper tamen vitando extrema, ut nec temere peccati mortalis scrupulus iis injiciatur, nec etiam ansa præbeatur ad furandum nimium de bonis parentum.

84 Filius peccat graviter, si expendat in res turpes, aut vanas (ut in ludum, in compotationes, in feminas) contra voluntatem parentum notabilem summam ex pecunia sibi tradita ad honestos usus, v. g. ad emendos libros, vestes, ad solvendum didactra Magistris; Navarr. *c.* 17. *num.* 164. Lessius *loc. cit. n.*
85 77. & alii passim. Insuper talis filius tenetur ad restitutionem, cum ad alium usum jus non habuerit, maxime si parens inde damnum acceperit, ita ut ratione talis mali usus facti a filio, plus quam expendisset, debuerit pater expendere. Et si non possit restituere, tenetur adducere in divisionem, nisi forte constet alios fratres tantumdem expendisse, vel nisi parens condonaverit, aut pater & fratres tales vanas, & turpes expensas scientes non petant satisfactionem, quia in tali casu censentur condonare; Lessius *loc. cit.*
86 *num.* 77. Burgh. *centuria* 2. *cas.* 36. & alii. Si Filius alatur in loco distante a parentibus, poterit ex alimentis moderate aliquid insumere in usus honestos, & similes honestas recreationes, v. g. 5. ex 100. item illud, quod parcius vivendo reservat ex pecunia sibi
87 emissa; *Communis*. Filius in domo paterna laborans probabilius non potest petere salarium, nec si illud negetur, uti occulta compensatione; Glossa *in l. Cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis &c. verb. Ejus substantia*; Petrus Navar. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 75. Silvester *verb. Peculium* 2. *quæst.* 12. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 234. Diez *in Pract. qq. qu.* 8. §. 2. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *cap.* 8. *num.* 12. La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 1034. aliique plurimi, quos citat & sequitur Moya *tom.* 6. *d.* 4. *q.* 1. Et ratio est, quia Jura indistincte ajunt, quæ ex re, sive substantia patris proveniunt, ipsi patri acquiri. *Inst. Per quas personas nobis acquiritur* §. 1. *& c. l. Cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis &c.* Quid enim magis rationi congruum est, inquit Card. de Lugo *disp.* 5. *n.* 44. quam ut filius agricolæ juvet patrem in agricoltura, filius mercatoris in mercatura? præsertim cum sic addiscant illas artes, ut inquit recte Molina *l. c.* addens non facile fore tam audacem filium, qui ideo petat salarium. Tum quia si salarium petat, pater juste subtrahit victum, & vestitum, non enim tenetur hæc dare filio potenti ea lucrari, adeoque salarium compensatur per sustentationem.

Contraria tamen sententia est etiam probabilis, & 88
hanc post Bartolum sustinent Navar. *cap.* 17. *n.* 144. Angelus *verb. Peculium n.* 11. Lopez *par.* 2. *instruct. cap.* 21. Dicastil. *l.* 2. *tom.* 2. *d.* 9. *num.* 187. Burgh. *cas.* 80. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 81. aliique apud Moyam *t.* 6. *d.* 4. *q.* 1. qui *num.* 7. vocat hanc sententiam probabilissimam; Dian. *par.* 4. *tom.* 4. *resolut.* 66. vocat tutam. Et ratio iterum est, quia talis filius est veluti socius negotiationis, neque debet esse deterioris conditionis, quam famulus, vel extraneus, qui cum hero lucraretur juncta industria; quod magis valet, si filius sit emancipatus, aut illegitimus, uti notat Sanchez *in Consil. l.* 1. *c.* 2. *d.* 8. Vel si opera, & obsequia præstita non sint ex iis, quæ pater a filio potest jure paterno exigere, sed sint supra debitum filii, tunc enim, ut recte notat Lugo *cit. disput.* 5. *num.* 42. posset filius velle stipendium sibi reddi. Si autem ob 89
metum reverentialem Patris filius salarium petere non audeat, vel probe sciat, si petat, se repulsam laturum esse, volunt citati Doctores pro secunda sententia, quod licitum sit filio uti, occulta compensatione. Quod tamen non auderem ego admittere, 90
quia occulta compensatio non est licita, nisi ubi jus est certum, idest ubi moraliter certo constet rem esse tuam, aut tibi ex justitia deberi; *l.* 4. *de compensationibus*, ut dictum est *verb. compensatio, num.* 3. & recte dicit La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 962. *& num.* 1035. Jus autem filii non est hic certum, quia nostra sententia est saltem probabilis, adeoque &c. & videtur sic tenendum etiam ratione propositionis 37. inter damnatas ab Innocentio XI. 2. *Mart.* 1679. ibi: *Famuli, & Famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

Filius in extrema necessitate Patris, & Filii proprii 91
tenetur potius subvenire Patri, quam Filio, quando non potest utrique; D. Thomas 2. 2. *quæst.* 26. *art.* 9. *ad tertium*, Magister sentent. *in* 3. *dist.* 29. Abulensis in Matth. *cap.* 22. *qu.* 311. Coninch. *de Caritate disp.* 25. *num.* 109. Ovied. *de Caritate contr.* 8. *punct.* 5. *num.* 106. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *resolut.* 3. *vers. Sed ego in ejus favorem*, Busembaum *lib.* 2. *tract.* 3. *dub.* 1. *sub. num.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 721. Sporer *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 4. *præcept. Decalog. cap.* 6. *n.* 138. ubi dicit esse communissimam; Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 291. *& num.* 2040. & alii plurimi ex Theologis. Ex Juristis autem Cinus *in lib.* 2. *in fine Cod. de Patribus qui filios distrax.*; Ascanius *de patria potest. effectu* 16. *num.* 34. Bellamera *in cap. Parsimoniam lib.* 41. Præpositus *in cap. Cum haberet, de eo qui duxit in Matrimonium*; Surdus *de alimentis tit.* 1. *quæst.* 94. *n.* 6. & varii alii. Immo multi volunt potius Patri, 92
quam filio esse subveniendum etiam in alia æquali necessitate, quando non potest utrique; sic Paschalis *de patria potest. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 63. Pontanus *de alimentis tit.* 1. *cap.* 9. *num.* 3. Præpositus *in cit. capit. Cum haberet, de eo, qui duxit in Matrimon.* Surdus *de alimentis tit.* 1. *qu.* 94. *num.* 3. *& sequent.* Salicetus, seu Auctor ab eo relatus *in lib.* 2. *num.* 7. *in fine; Cod. de patribus qui filios distrax.* & alii. Et ex Theologis D. Thomas 2. 2. *qu.* 26. *art.* 6. *ad tertium*, Magi-

Magister *in 3. sent. dist. 29.* Cajetanus 2. 2. *q. 31. art. 1. ad quartum*, Valentia 2. 2. *disp. 3. q. 4. punct. 5. vers. octavo sequitur*, Sanchez *de Matrimonio lib. 9. disp. 4. n. 26.* Suarez *de Caritate fraterna disp. 9. sect. 4. n. 6.* Ovied. *de Caritate controv. 8. punct. 5. num. 107.* & alii plures apud Joannem Angelum Bossium *tract. de effect. Matrimonii part. 2. cap. 22. §. 6. num. 1215.*

93 E contra multi alii tenent absolute oppositum, scilicet quod quis in concursu necessitatis Patris, & Filii, teneatur potius alere filium; Sic Rocafull. *in sua praxi quid agendum part. 3. lib. 2. n. 45.* Bartolus *in l. Nam quemadmodum, ff. de Liber. agnos.* Paleotus *in cap. Cum haberet, de eo, qui duxit in Matrimonium*, Merlinus *de legit. lib. 1. tit. 3. dec. 5. n. 32.* Franciscus Maria Pratus *lib. practic. observat. 891.* Alexander *in l. In suis num. 7. ff. de lib. & posth.* Faber *in §. Jus naturale n. 3. Instit. de Jure nat.* Ancharanus *in cap. Cum haberet, num. 13. de eo, qui duxit in Matrimonium*, Corduba a Lara *in l. Si quis a liberis in princip. num. 35. ff. de lib. agnosc.* Joannes de Lignano *in tract. de amicitia §. de subventione paterna, & filiali nu. 16.* Antisiodorensis *lib. 3. summæ tract. 3. cap. 5.* Fagundez *in Decalogum lib. 4. c. 1. num. 12.* & alii apud Bossium *loc. cit. num. 1213. & 1214. & sequent.* & fuse Rosignolus Contract. XV. *de Matrim. disp. 2. §. 19. n. 5.* ubi absolute concludit, quod etiam stante extrema necessitate utriusque, potius sit subveniendum filio quam Patri, & adducit varias probationes, & resolvit argumenta contraria, Sic etiam tenet *in tomo de patria potestate discept. 3. c. 4. n. 25. & 26.*

94 Filius in extrema necessitate Matris, & Filii proprii, quando non potest utrique subvenire, tenetur etiam potius subvenire Matri, quia antiquius, & excellentius debitum est erga parentes, qui nobis existendi causa, & principium post Deum fuerunt. Unde æquitas postulat, ut in extrema necessitate eos ab interitu ante omnes alios liberando, eis veluti vicem rependamus, & quidem patri prius, & potius quam matri, quia pater priorem, & excellentiorem principii locum, & ordinem obtinet, quam mater, sicuti notaverunt S. Hieronymus *in cap. 44. Ezechielis*, S. Thomas 2. 2. *qu. 26. art. 10.* Richard. *dist. 29. art. 1. qu. 9.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 3. num. 6.* Sporer. *loc. cit. num. 138.* ubi te-
95 statur esse communissimam. Filius in extrema necessitate tenetur subvenire potius Patri, & Matri, quam propriæ Uxori; *Communis* cum S. Thoma *loc. cit. art. 9.* & Magister Sent. *in 3. dist. 29.* teste Sporer *loc. cit.* propter rationem numero antecedenti assigna-
96 tam. Immo prius quam Uxori tenetur in extrema necessitate potius succurrere propriis filiis, quia potior est conjunctio parentum ad filios tamquam aliquid sui existentes. Hanc quoque Sporer *loc. cit.* dicit esse communissimam, quamvis alii non improbabiliter aliter sentiant.

97 Extra autem extremam necessitatem debet potius filius subvenire propriæ Uxori, quam parentibus, & filiis, quia Maritus cum Uxore fit una caro, Genes. 2. *Relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit Uxori*, & ad Ephes. 5. *Vir diligit Uxorem tamquam carnem suam*; Sporer *loc. cit. n. 139.*
98 & alii passim. Sunt tamen qui volunt nedum in extrema, sed etiam in gravi necessitate debere Filium potius subvenire Patri, & Matri, quam Uxori, & Filiis; Sic Tamburinus *l. 5. c. 3. §. 5.* La Croix *lib. 3. part. 1. num. 722.*, & alii. In communi neces- 99
sitate tenetur Filius potius subvenire proli suæ, quam parentibus, quia proles est sub cura parentum, & ab illis etiam extra extremam, & gravem necessitatem jure postulat alimenta, non item parentes; 2. enim ad Corinth. *cap. 12.* sic habetur: *Non enim debent Filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis*; *Communis*. Vide verb. *Necessitas*.

Filius quantumvis obstrictus voto Religionis non 100
potest Religionem ingredi existentibus parentibus in extrema necessitate, cui non possint obsistere sine ope Filii: *Communis* cum S. Thoma *2. 2. qu. 101. art. 4. ad tertium, & quartum*; Silvester *verb. Religio 6. quæst. 9.* Navarr. *in Manual. cap. 14. num. 14.* Astens. *in summa part. 1. lib. 1. tit. 24. art. 3. qu. 4.* Cajetan. 2. 2. *qu. 189. art. 6.* Nec officit, quod Filius sit vinculo voti obstrictus, quia ut recte notat Joannes Angelus Bossius *de effect. Matrimon. part. 2. cap. 23. num. 268.*, & Rosignol. *de Patria potest. discept. 3. num. 17.* obligatio naturalis subveniendi parentibus extremæ indigentibus antiquior est, & fortior obligatione voti, nec voto tolli potest. Si Filius exi- 101
stentibus suis parentibus in extrema, vel gravi necessitate Religionem ingrediatur, & profiteatur professio est valida, sed illicita, unde si aliter ipsis subvenire nequeat, tenetur exire. Non tenetur autem, nec potest exire, si sine egressu possit ipsis subvenire suis operibus, & industria, v. g. si a pœnitentibus, aliisque sibi benevolis petat eleemosynas ad subveniendum suis parentibus in extrema, seu gravi necessitate constitutis, vel si ex sibi a Religione attributis aliquid subtrahat, & illud conferat parentibus, vel si impletis consuetis muneribus præstandis in favorem Monasterii, se exerceat in pingendo, scribendo, concionando, vel aliis operibus, ex quibus mercedem, seu eleemosynam aliquam acquirat, & conferat in subventionem Parentum, petita facultate a Superiore, & hujusmodi; Valentia 2. 2. *disp. 7. q. 1. punct. 2. vers. puto omnes*; Suarez *tom. 3. de Relig. c. 6. n. 10.* Sayrus *lib. 1. Clavis c. 6. n. 18.* La Croix *lib. 4. n. 180.* Rosignol. *de Patria potest. l. c. nu. 39.*, & alii passim.

Filius Religiosus professus nequit è Religione 102
exire ad subveniendum suis parentibus in extrema, vel valde gravi necessitate, nisi accedat suorum Superiorum placitum, & facultas; S. Thom. 2. 2. *quæst. 101. art. 4.*, & ibi Cajetanus, & *quodlib. 3. art. 16. & quodlib. 20. art. 9.* Alexander *tertia part. quæst. 33. memb. 4. quæst. 2.* Astensis *in summæ prima parte lib. 1. tit. 24. art. 3. quæst. 4.* Liranus in Matth. *cap. 15.* Silvester *verb. Religio 6. quæst. 9.* Tabiena *verb. Pietas num. 3.* S. Antoninus, Armilla, Sa, Sanchez, Layman, aliosque plures allegat Joannes Angelus Bossius *part. 2. de effect. Matrim. cap. 24. num. 1297.* La Croix *lib. 5. num. 180.* Et ratio est, quia professus in Religione habet non posse, nec velle, cum suam voluntatem, seque ipsum transtulerit in potestatem Religionis, a qua in omnibus dependere debet, adeo ut quidquid agit contra voluntatem Superiorum ejusdem, inique agat, & consequenter non accedente Superiorum consensu, non poterit a Religione exire ad subveniendum extremæ, seu valde gravi necessitati parentum, cum talis necessitas

cessitas superveniens professioni jam emissæ inveniat
103 subjectum impotens ad sic subveniendum. Non desunt tamen magni nominis Doctores sustinentes, posse Filium e Religione exire etiam contra voluntatem suorum Superiorum ad subveniendum parentibus in tali necessitate, quia dicunt ipsi, professus adhuc manet Filius, & obligatio Filii erga parentes ita est naturalis, & intrinseca, ut nequeat per ullum statutum eximi; Sic Palatius *in* 4. *dist.*38. *disp.*1. Silvius *par.*1. *verb. Egressus e Monasterio*; Viguerius *lib. Instit. cap.*6. *§.*7. aliique plures apud Sanchez *in Decalog. l.b.*4. *cap.*10. *num.*25. & apud Mendo *d.* 3. *num.* 2., & apud Rosignol. *de Patria potest. loc. cit. num.*49.

104 Filius familias, si sui parentes non sint in extrema, vel gravi necessitate constituti, potest etiam ipsis invitis statutum Religiosum assumere: S.Thom. 2. 2. *qu.* 189. *art.*6. Bartolus *in l.*1. *§. Si parens*, *ff. Si quis a Parent. fuer. man.* Palatius *in cap. Per vestras §.*11. *num.*1. *de donat. inter Vir. & Uxor.*, & communis aliorum. Et ratio est, quia Filius in statu eligendo est sui Juris, præsertim in his, quæ sunt Divini obsequii; Tum quia magis est obediendum vocanti Deo, quam parentibus carnalibus; Hinc Christus Matth. 8. reprehendit discipulum, qui nolebat eum statim sequi intuitu paternæ sepulturæ; Et S. Hieronymus *in Epist. ad Heliodorum*, quam refert D. Thom. 2. 2. *q.*101. *art.*4. ait: *Per calcatum perge Patrem, per calcatam perge Matrem. Ad vexillum Crucis evola, summum genus pietatis est in hac re fuisse crudelem.*

105 Filius non solum inspecto jure naturali, sed etiam jure civili, potest vendi a patre in extrema, & valde gravi necessitate, cui aliter subveniri non possit. Quod hoc possit de jure naturali, colligitur ex pluribus textibus Sacræ Scripturæ, ubi habentur plures venditiones filiorum factæ a parentibus, ut 2. Nehemiæ *cap*,3. Exod.21. Deuteronomii 19. quæ tamen ibidem non reprobantur, & certe non subsisterent, si essent jure naturali vetitæ, & sic tenent Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.*14. Angelus *verb. Servitus num.*1. *ad fin.* Sotus *de Justit. lib.*4. *quæst.*2. & *in quarto dist.* 29. *qu.*1. *art.*4. Silvester *verb. Emptio qu.*3. *num.*6. Rosella *verb. Emptio num.*26. Tabiena *verb. Emptio nu.*7. *ad fin.* Azorius *Instit. moral. p.*2. *lib.*2. *cap.*19. *vers. Mihi vero probatur*, & alii passim. Quod hoc etiam possit de Jure civili, colligitur *ex textu in l.* 2. *Cod. de patrib. qui fil. distrax.* & sic tenet Salicetus *in d. l.*2. *n.*1. *ff. de patrib. qui fil. distrax.* & ibi Baldus *num.*3. & Glossa, Navarr. *in Manual. cap.*13. *num.*24. Rebellus *de obligat. just. p.* 1. *lib.*1. *quæst.*9. *num.*9. Joannes Angelus Bossius *tract. de patr. potest. cap.*3. *num.* 5. Villalobus *in summa tom.*2. *tract.*10. *diffic.*9. *num.*7. Lessius *de justit. lib.*2. *cap.*5. *vers. Adverte*, Rosignol. *de patr. potest. loc.*
106 *cit. num*,5. & alii passim. Immo antiquitus sancitum fuerat in lege Romuli, de qua mentionem faciunt Covarruvias *variar. resolut. lib.*3. *cap.* 14. *num.* 4. *vers. secundo*, Azorius *Instit. moral. part.*2. *libr.* 2. *cap.*19. *vers. secundus effectus*, Rosignol. *loco citato num.*1. quod absolute posset pater indistincte, & sine ulla necessitate filium cuicumque voluerit, vendere, sed barbara illa lex Romuli correcta est per textum *in l. Celsus*, & *l. Si in Emptione §. Liberum.*, *ff. de contrahen. Empt. l. liberis §. Si quis sciens*, *ff. de liberorum caus.* per quæ jura est absolute statutum, quod patres nequeant vendere, seu alienare filios, nec quisquam possit hominem liberum vendere.

Filius tamen Sacerdos non potest a Patre vendi, 107
neque in extrema egestate famis; Surdus *de aliment. tit.*8. *privil.*38. *num.*16. Barbosa *collect. ad l.*2. *nu.*8. *Cod. de patrib. qui fil. distrax.* Covarruvias *lib.*3. *variar. resolut. cap.*14. *num.*4. Paschalis *de virib. patr. potest. part.*1. *cap.*1, *num.*15. Molina *de Justit. & jur. tract.*2. *disp.*35. *vers. Sciendum*, Azorius *par.*2. *lib.*2. *cap.*19. *quæst.*6. *vers. Si verum roges*; Joann. Angel. Bossius *tract. de patria potest. cap.*3. *num.*9. & alii, qui omnes adducunt pro ratione privilegium concessum statui Sacerdotali, cui derogare nequit necessitas patris, cum venditio caderet in dedecus talis status. Nec filius, nec filia Matrimonio copulati 108
possunt a parte vendi ob necessitatem famis; Covarruvias *lib.*3. *variar. resol. cap.*14. *num.*5. & *seq.* Castropalus *de justitia tract.*1. *disp. unica punct.* 9. *num.*6. *vers. At spectato*; Molina *de Justitia & Jur. tract.*2. *disp.*33. *vers. Sciendum*, Azorius *Instit. moral. par.*2. *lib.* 2. *cap.*19. *vers. Si iterum roges*, & alii: quamvis enim stando Juri communi filii, & filiæ per Matrimonium non solvantur patria potestate, quia tamen venditio illorum caderet in detrimentum alterius conjugis, facultas parentum ad illam non extenditur. Nec etiam filius emancipa- 109
patus potest vendi a Patre ob necessitatem famis; Paschalis *de vir. part. potest. part.*1. *cap.*1. *num.* 12. Lessius *de justitia lib.* 2. *cap.*5. *num.* 17. Pinellus *in rubr. Cod. de bonis mater. par.*2. *num.*23. & alii magis communiter. Facultas enim concessa Patribus in *cit. leg.*2. *Cod. de patrib. qui filios distrax.* non est solum ratione sanguinis, sed etiam ratione patriæ potestatis, a qua sunt exempti filii legitime emancipati, per textum *in §. Admonendi*; *Instit. quib. mod. jus patriæ potest. solv.* & *l. Cum in adoptionibus*, *vers. Si vero in fin. Cod. de adopt.*

Inspecto jure naturali, in extrema necessitate fa- 110
mis potest filius vendi etiam a Matre, & Avo, Filii enim de jure naturæ post Deum sunt obligati parentibus, a quibus esse acceperunt, adeoque parentum vitæ jure naturali compelluntur suam libertatem postponere. Hinc in Sacris paginis Exod. 21. Deuteron. 15. Nehemiæ *cap.*1. non solum in ordine ad Patrem, sed etiam ad Matrem permittitur talis venditio; sic tenent Covarruv. *l.*3. *variar. resolut. c.*14. *num.*4. Sotus *lib.*3. *de just. qu.*2. *art.*2. Tiraquell. *lib.*1. *de retract. §.*26. *num.*17. Ascanius Clemens *de patria potest. part.*2. *cap.*1. *num.*9. Molina *de justitia tom.*1. *disp.* 33. *vers. sciendum*, Silvester *verb. Emptio num.*6. Lessius *de justit. lib.*2. *cap.*5. *num.* 17., & alii. Inspecto autem præciso Jure civili, talis fa- 111
cultas vendendi filios ob famis extremam egestatem non competit Matri, quia Mater non habet tantam potestatem in filios, quantam habet Pater, prout colligitur ex textu *in l. Transactione, Cod. de transaction.* adeoque in hoc non venit nomine patris, cui specialiter hoc privilegium concessum est *in cit. l.*2. *Cod. de patribus*, *qui filios distrax.* quod, cum sit contra filium, adeoque contra jus tertii,
non

non est extendendum, sed strictissime accipiendum; *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. Et sic tenent Salicetus *in d. l.2. num.2. Cod. de patribus, qui filios distraxer.* Et ibi Glossa *verb. vendiderit*, Baldus *n.4.* Pinellus *de Rubr. part.2. a num.20. Cod. de bonis matern.* Gloss. *in princip. Instit. de patria potest.* Ascanius Clemens *de patria potest. cap.6. effect.1. nu.10.* Sanchez *de Matrim. lib.7. disput.24. num.16.*, *& consil. moral. lib.1. cap.1. dub.13. num. 2.* Rebellus *de obligat. just. par.1. lib.1. qu.9.* Joannes Angelus Bossius *de patria potest. cap.3. num.28.* Molina *loc. cit.*
112 *tract.2. disp.33. vers. Sciendum*, & alii. Nec etiam talis facultas inspecto præcise jure civili competit Avo, seu aliis Ascendentibus, quia quamvis appellatione Patris quandoque veniat etiam Avus, *l. Parentum appellatione, ff. de verb. signific.* in lege tamen strictissima, in qua ex dispositione juris speciale privilegium consistit, venit solummodo pater naturalis; Salicetus *in d. l.2. num.3. Cod. de patribus, qui alios distraxer.* Montalvus *lib.7. ad fin. tit.17. par.4.* Barbosa collectan. *ad d. l.2. num.10. Cod. de patribus, qui filios distrax.* & ibi Baldus, Surdus *de aliment. tit.8. privileg. 38. nu.20.* Sanchez *lib.7. de matrim. disp.24. n.16.* & alii.

113 Filius non tenetur credere Matri asserenti ipsum non esse legitimum. Mater enim est incerta ad dignoscendum, an conceperit ex coitu mariti, an vero adulteri, cum supponatur pro eo tempore cohabitare cum marito, prout colligi potest ex textu *in l.1. §. Si mulier., ff. de lib. dignoscend.* ubi quod possit contingere casus, quod fæmina carnaliter cognita non sentiat conceptionem, adeoque ejus dicto non videtur firmiter credendum; *arg. l. Lucius Titius ff. de condit. demonstrat.* Tum quia alleganti suam turpitudinem, maxime ubi hæc potest esse in præjudicium tertii, ex vulgata regula non est fides præstanda; Glossa *in cap. Officii, de pœnit. & remiss.* hocque satis evincit textus *in l. Mercedem, Cod. de condit. ob turp. caus. l. Transactione, Cod. de transact.* præcipue cum jura possint, semper præsumere, quod assertio fuerit ex odio, vel aliquo alio pravo prætextu, prout haberi videtur *in l. fin. ff. de probat.* Sic tenet Bartolus *in l. Filius, ff. de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*; Menochius *de arb. Judic. lib.2. cent.1. cas. 89. num.5. & num.27. vers. Extenditur quarto*, Mantica *de conject. ult. volunt. lib.2. tit.14. num.8.* Decius *in cap. Per tuas num.4. de probat.* Boerius *dec.299. num. 6. in fin.* Joan. Nevizani *in Sylva nupt. lib.1. num. 50. vers. præsertim quando filius*, Rosignolus *de patria potest. discept. 1. cap. 7. n.2.* Suarez *de Censuris disp.50. sect.4. n.5.* Bonacina *de his, quæ pertinent ad usum Matrimonii q.4. punct.15. n.21.* Sayrus, & alii plures.

114 Filius nec pro foro interno tenetur sic credere Matri, prout signanter notat Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.2. tit.14. num.6., & 27.* Rosignolus *l. c. n.6.* Filius enim ille habet fundatam intentionem suam in viribus matrimonii, cujus favor semper prævalet; *argum. l. Miles §. Defuncta, ff. de adult.*
115 Etiamsi Mater juret ipsum non esse legitimum, *c. Per tuas* 10. *de probat.* & ibi Felinus *in princip. & n.14.*, & communiter Canonistæ, & ex Theologis Suarez *tom.5. de censur. disp.50. sect.4.* Silvester *verb. Adulterium num.5.* Bannes *2. 2. qu.62. art.6.* Bonacina *de iis quæ pertinent ad usum matrim. quæst.4. punct.15. num.22.* & alii. Etiam si Mater in exonerationem 116
suæ conscientiæ juret in articulo mortis, & mandadaverit suo Confessario, ut post suum obitum hoc propalaret, quia nihilominus filius non tenetur eidem credere; Boerius *dec.229. num.7. vers. Et hoc etiam*, Joann. Baptista de Barbobus *de filiis famil. quæst.45. num.15.* Rosignol. *loc. cit. sub num.9.* & alii. Unde Legistæ *in l. Filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Juris*, quos citat Fagnan. *lib.3. decretal. in cap. Cum esset* 10. *de testament. num.104.* & sequitur Menochius *de arbitrariis Judicum l.2. cent.1. nu.28.* & Bartolus *in d. l. Filium, de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*, fatuum reputant filium, si credat Matri asserenti eum ex adulterio esse genitum, ut fatuum reputarunt Regem, qui renunciavit, & dimisit Regnum, eo quod Mater Regina in articulo mortis asseruisset, Filium, qui jam Regnum assumpserat, non esse ex se, & marito Rege procreatum, sed ex se, & quodam milite; & teste Fagnano *loc. cit.* conveniunt Doctores, quod talis non tenebatur Matri credere in foro conscientiæ, quia ei non credit lex, cui debebat se conformare, & merito Bartolus *loc. cit.* ipsum arguit nimiæ levitatis, eo quod fiderit verbis maternis, & subdit, quod, si ipse in tali casu fuisset, non deposuisset, quia matris verba non possunt filiis præjudicare quoad filiationem, per textum *in l. Neque professio, C. de testamentis, & l. Non nudis, C. de probationib.* & aliis concordantibus. Intellige hæc tamen 117
de filio, qui non habet conscientiam læsam, *arg. d. l. Filium, de iis qui sunt sui, vel alieni juris*, alioquin si veniat contra conscientiam, edificat ad gehennam; *cap. fin. de præscript.* Fagnan. cum aliis *in lib.5. decretal. c. Officii 9. de pœnit. & remiss. num.20.* ubi *in summario sub n.18.* dicit præcisis verbis, quod *filius, qui matri eum Spurium asserenti, fidem adhibuit, & Regno renunciavit, deluditur a Legistis, laudatur a Canonistis.*

Filius pluribus modis liberatur a patria potestate. 118
Primo, per mortem naturalem patris, per textum *in §.1. vers. Hic vero, Instit. Quibus modis jus patriæ potest. solv.* Secundo, per ejusdem patris mortem ci- 119
vilem, scilicet per deportationem in Insulam ob maleficium, prout habetur *in §. Cum autem, Instit. Quibus modis jus patriæ potest. solv.* Tertio per la- 120
psum patris in hæresim, etiam ante condemnationem, textu expresso *in cap.2. §. Illorum autem filiorum, de hæreticis in 6.* Quarto per electionem filii 121
ad patritiam, vel Consularem dignitatem; *leg. ult. Cod. de Decurionibus l.10. & l. ult. Cod. de Consulibus l.12. & §. Filius Familias, Instit. Quibus modis jus patriæ potest. solv.* Quinto, per electionem filii in 122
Episcopum; *cap. Per venerabilem, qui filii sint legitimi.* Sic etiam per assumptionem ad Cardinalatum filius liberatur a patria potestate; Glossa *in Extravag. Execrabilis, de Præbend. inter communes, vers. Solemnitatem* Bartolus *in tract. de præstantia Card. p.1. q.1. n.69.* Covarr. *in c. Quia nos num.5. de testament.* Bossius *de patr. potest. c.2. n.76.*, & communis aliorum; Sexto, per professionem Filii, seu Patris in Reli- 123
gione; Sic communior Doctorum, tum Juristarum, tum Theologorum. Ex Iuristis Baldus *in l. Sacrosancta num.1. Cod. de Episcopis, & Clericis*, Mysingerius *in §. Filius Familias, Instit. Quibus modis Jus patr.*

patr. poteſt. ſolv. Covarr. *in cap. Qui nos num.5. de teſtament.*& alii plu res quos allegat, & ſequitur Joan. Angel. Boſſius *de patr. poteſt. cap.2. nu.36.* Ex Theologis Molina *de juſtitia, tom.1. tract.2. disp.140. vers. Utrum autem*, Sanchez *in summa lib.5. cap.5. num.29.* Azorius *Inſtit. moral. par.2. lib.2. cap.29. vers. sexto*; Armilla *verb. patria Poteſtas*, Layman *lib.3. de juſtitia tract.3. par.3. cap.8. sub num.13.* ubi teſtatur
124 de communi. Septimo, per emancipationem filii coram Judice factam; *l. ult. cod. de emancip. l. Inſtit.*
125 *Quibus modis jus patr. poteſt. solv.* Octavo per adoptionem filii familias factam non ab extraneo, ſed ab Avo paterno, vel materno, *l. Cum in adoptivis §. Si vero, Cod. de adoptionibus*.

126 Filii alendi ſunt a ſuis parentibus: *l. Si quis a li-*
127 *beris*, *ff. de agnoscend. & alend. liberis*. Non ſolum legitimi, ſed etiam ſpurii. Quamvis enim Iure Cæſareo parentibus interdictum eſſet alimenta præſtare Spuriis, ſeu ex coitu damnato ortis; *Authent. Quibus modis naturales &c. §. penult. Authent. Ex complexu, Cod. de inceſt. nuptiis, Authent. Licet, Cod. de naturalibus liberis*; Jure tamen Canonico ſancitum eſt, quod a parentibus moderata alimenta debeant præſtari quibuſcumque illegitime natis, *c. Cum haberet 5. de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluerat adulterio*, ibi in fine: *Solicitudinis tamen tuæ intererit, ut uterque parentum liberis ſuis, ſecundum quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria subminiſtret*.

128 Cum hac tamen advertentia, quod mater tenetur alere filios primo triennio, & poſt triennium tenetur pater uſque ad emancipationem, ut colligunt recte Doctores *ex l. Nec filium, Cod. de patria poteſt. & cap. Ex litteris, de converſ. infidelium*, ubi decernitur filium a patre alendum poſt triennium. Unde deducti ſunt hi vulgati verſiculi.

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem.
Majorem vero paſcere patris erit.

129 Nomine alimentorum aliud intelligitur reſpectu Patris, & aliud reſpectu Matris; Reſpectu enim Matris intelligitur ſolum lac, plus enim quam lac non tenetur filio exhibere; Unde ſi proli alia neceſſaria ſubminiſtraverit ſine animo donandi, poteſt repetere a patre; *leg. Alimenta, Cod. de negotiis geſtis, & cit. l. Si quis a liberis §. Si mater alimenta*; Azorius *Inſtit. moral. par.2. l.2. cap.5. qu. 8.* Bonac. *de leg. disp.6. quæſt. unic. punct.6. §.2. num.3.* Gobat. *in Quinario tract.5. cap.28. num.15. & 19.* La Croix *l.3.*
130 *par.1. num.697.* & alii paſſim. Si autem mater nequeat ipſa lac præbere filio, tenetur pater ſuis impenſis nutricem conducere. Si vero poſſit ipſamet, tenetur præbere, vel ſuis impenſis nutricem conducere; Azorius *loc. citat.* Bonac. *loc. cit. punct. 6. num.5.* Gobat. *loc. cit. num.19. & 20.* La Croix *loc.*
131 *cit. num.697.* & alii. In defectum patris, ſi is videlicet pauper ſit, tenetur alere filios avus paternus, vel alii aſcendentes, & in defectum aſcendentium paternorum, hæc obligatio devolvitur ad matrem uti colligitur *ex l. Si quis a liberis, ff. de liber. agnoscend. §. Utrum autem, & Authent. Si pater, Cod. de divortio in fine*, & tenent Theſaurus *dec.212. nu.9.* Layman *loc. cit. num.7.* Angelus, Armilla, Silveſter *verb. Alimenta*, & alii apud Gobat. *in experient. tract.10. num.782.* quamvis addat uſum præſentium temporum eſſe contrarium. Defi- 132
ciente autem matre, tenetur filios alere avus, aliique aſcendentes materni; *l. penult. ff. de filiis agnoscendis*; Layman *loc. cit.* & alii. Vide verb. *Parentes num.8.*

Filii etiam Spurii alendi ſunt ab hæredibus paren- 133
tum; *Authent. Licet Cod. de naturalibus liberis*; Gobat *in Quinario loc. cit. num.31.* Covarruv. *in Epitome decret. part.2. cap.8. §.6. num.21.* La Croix *loc. cit. num.698.* & alii. Aut a Fiſco, ſi bona patris ei ſint addicta ob crimen diſtinctum a crimine hæreſis, vel læſæ Majeſtatis; Gobat *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* Bonacina *l. c. num.10.* Clericus poteſt filio Spurio 134
alimenta ſuppeditare etiam ex bonis Eccleſiaſticis; Navarr. *in tract. de spoliis Clericorum §.10. num. 11.* Azorius *loc. cit. cap.12. qu.4.* Filiuc. *tract.28. par.2. num.31.* Bonacina *loc. cit. num.4.* Gobat *loc. cit. n.29.* & alii *argum. cap. Paſce diſt.86. & c. Cum haberet 5. de eo, qui duxit in Matrimonium.* Supradicta tamen 135
de præſtandis alimentis Filiis, intelligi debent, ſi Filii non poſſunt habere, unde ſe alant, *cit. l. Si quis a liberis, ff. de filiis agnoscend. §. Sed ſi Filius* Covarruv. *loc. cit. num.13.* cum ceteris Juriſconſultis, Gobat *loc. cit. num.24.* Layman *loc. cit. num.7.* Regin. *lib.20. num.39.* & alii: Alimenta enim debent præſtari, ſi neceſſitas adſit, & non aliter; Theſaurus *loc. cit. num.16.* Gobat *loc. cit. num.24.* & alii paſſim. Unde ſi filius aliunde habeat ſufficientem ſuſtentationem, vel laborando honeſte acquirere poſſit ſpectata qualitate perſonæ, ac ſtatus ſui, vel ſi ſit artifex, parentes non tenentur ipſum alere; Tunc enim præſumitur poſſe ſeipſum alere; Theſaurus *loc. cit. num. 24.* quandoquidem quilibet præſumitur ex ſuo opificio poſſe non ſolum ali, ſed etiam ditari; Sic ex Baldo Gobat *loc. cit. num. 24.* Theſaurus *loc. cit.* & alii.

Filios ſpirituales eſſe alendos a patribus ſpirituali- 136
bus, docent quidam Juriſtæ apud Tiraquell. *Commentar. in l. Si unquam, Cod. de revocat. donat.* Gloſſa *in verb. Susceperit liberos nu.31.* At, ut recte notant Gobat *loc. cit. num.39.* La Croix *loc. cit. num.703.*, & alii, nulla lex, vel conſuetudo hoc probat, quod Filii Spirituales alendi ſint a patribus Spiritualibus, ſi deſint Parentes naturales, unde talis opinio videtur minus probabilis. *Citati Doctores*.

Filii an poſſint, & ob quas cauſas, exheredari; Vid. 137
verb. Exhæredatio.

Filii quorum bonorum dominium habeant, & quid 138
poſſint, vel non, circa ſua bona, Vid. verb. *Bona art.4.* & verb. *Dominium*.

Filii quas eleemoſynas facere poſſint; Vide verb. 139
Eleemoſyna.

Varia de filiis expoſitis; Vid. verb. *Parentes a n.20.* 140
ad 32. & verb. *Expoſiti*.

Filius, an & quando teneatur ad reſtitutionem mu- 141
tui ſine conſenſu Patris accepti; Vide verb. *Mutuum a n.5. ad 19.*

Supplementa Auctoris.

Filii ex Matrimoniis occultis nati, fraudari ne- 142
queunt bonis paternis, & avitis: Benedict. XIV. to.1. Conſtit.35. incip. *Satis Vobis §.9.* Filii nati ex ſolu- 143
to,

to, & soluta legitimantur per subsequens Matrimo-
144 nium; Idem Constit. 113. incip. *Redditæ* §. 2. Filii nati ex Adulterio, & nati constante Matrimonio, non legitimantur per subsequens Matrimonium;
145 Idem *ibid.* §. 3. *& per tot.* Si autem filii generati ex adulterio, nati sint post mortem legitimæ uxoris, cum quantum ad hoc inveniantur Textus Textibus contrarii, cumque Doctores Doctoribus, Tribunalia Tribunalibus adversentur, non aliter disponeret in hoc casu Pontifex, quam secundum sententiam in Tribunalibus, & Curia illius Regionis receptam,
146 in qua esset pronunciandum. Et in dubio, proli favendum esse censet; Idem *ibid.* §. 3.
147 Filii nati ex incestu, legitimantur accedente dispen-
148 satione *in radice Matrimonii*; Idem *ibid.* Ut autem obtineatur dispensatio in radice Matrimonii, requiritur quod proles nata sit ex copula non manifeste fornicaria, sed putative Matrimoniali, quodque impedimentum, quo Matrimonii nullitas inducta est, non a jure Divino, aut naturali, sed a jure dumtaxat Ecclesiastico proveniat; Sicque, & non aliter, legitimatur proles incestuosa, vigore dispensationis, quæ dicitur *in radice Matrimonii*; Idem *ibidem* §. 40.

149 Filii mulierum Christianarum ex Turcarum contubernio geniti, quando ad Baptismum admitti debeant, nec ne, Vid. tom. 1. verb. *Baptismus*.

150 Filii in potestate sunt Patris, non vero Matris; Idem tom. 2. Constit. 28. incip. *Postremo mense* §. 15.
151 Ubi tamen Fidei Christianæ favor intercedit, potest Mater, invito Patre, Filios ad Baptismum offerre; Idem *ibid.* §. 16.

152 Filii Judeorum in parentum potestate sunt; Idem *ibidem* §. 9. Non ideo tamen ipsis relinqui debent, quando constat baptizatos fuisse etiam illicite; Idem *ibid.* §. 30.

Additiones ex aliena manu.

153 Pacifica haud est opinio *Auctoris num.* 41., quod habilitas ad Matrimonium, quam in Parentibus exigit legitimatio per subsequens Matrimonium, non requiratur tempore conceptionis, sed sufficiat tempore nativitatis. Communior tamen est sententia, Prolem non legitimari per subsequens Matrimonium, si tempore conceptionis inhabiles erant Parentes ad Matrimonium; Zoes. *in decretal. lib.* 4. *tit.* 17. *n.* 18. rursus *in Pandect. lib.* 25. *tit.* 7. *num.* 14., & demum *in Cod. lib.* 4. *tit.* 27. *qu.* 5. Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 4. *tit.* 6. §. 1. Wames. *consil. canon.* 545. *nu.* 6. Sarmient. *lib.* 1. *select. Interpret. cap.* 5. *nu.* 5. optime Merend. *controvers. jur. lib.* 24. *cap.* 5. *num.* 20. Pax Jordan. *elucubrat. tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 18. *num.* 46. Coccejus *jur. controvers. lib.* 1. *tom.* 6. *qu.* 10. Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 24. *num.* 50. Fusar. *de substitut. quæst.* 409. *num.* 10. Garz. *de Benefic. part.* 7. *cap.* 2. *num.* 36.; Rot. *in recent. decis.* 100. *num.* 51. *part.* 5. *tom.* 1.

154 Non obstat allegata ab *Auctore* Lex *Nuper Cod. de Natural. liber.* ubi in fine habetur, quod in quæstionibus de statu liberorum non conceptionis, sed nativitatis tempus, si iis sit favorabile, attendi debeat. *Non obstat* (ait ex proxime allegatis Zoes. *in Codic. lib.* 5. *tit.* 17. *quæst.* 5.) *quia quum dicat inspiciendam esse qualitatem, quæ est tempore nativitatis, si ea sit Proli favorabilior, non est accipienda de qualitate ex delicto complexus, sed ea quæ causatur ex instrumentis dotalibus confectis vel ante nativitatem, vel postea, cui subjungitur supradicta decisio, ut nentiquam sit dicenda respicere qualitatem conjunctionis damnatæ, quæ uti dictum non purgatur per nativitatem Prolis eo tempore, quo conjuges esse possunt. Nam alias Imperator sibi contradiceret in dict. l. Nuper, in cujus principio ad legitimationem desiderat, ut ea in contubernio habeatur, cum qua connubium esse poterat, quæ res respicit omnino copulam, quo modo si ea damnata fuerit non procedat legitimatio, utpote deficiente uno ex requisitis.*

Posita hac sententia, hoc venire solet in quæstio- 155
nem, an locum habeat legitimatio per subsequens Matrimonium, si a morte primæ uxoris ad nativitatem Prolis effluxerint dies 182. in quibus concipi ea, & nasci potuit; *l.* 12. *ff. de stat. Homin. & l.* 3. §. 12. *ff. de suis & legitim. Hæred.* & sic concurrerit habilitas ad matrimonium utroque tempore conceptionis, & nativitatis?

Porro negari haud potest, quod non obstante dis- 156
cordia Philosophorum, & Medicorum prævaluit in
jure opinio *Hippocratis*, qui *in libro de Partu septime-* 157
stri (ab Eruditis apocrypho existimato teste Fabroto *in exercit. de tempor. Human. Part. pag. mihi* 14.) scripsit septimo mense incæpto, idest diebus 182. hominem nasci posse, ut videre est *in dict. l.* 12. *ff. de Stat. Homin. & in dict. l.* 3. §. 12. *ff. de suis & Legitim. Hæred.*
At ponderandum est, quod in jure nostro non aliter 158
oppinio hæc *Hippocratis* admissa sit, quam si is, de quo agitur, ex justo præterea Matrimonio natus sit, ut satis eruitur ex ipsa *l.* 12. *ff. de Stat. Homin.* & innuunt Noodt *in Comment. ad Pandect. lib.* 1. *tit.* 6. §. *superest*, ac Bohemer. *in exercit. in Pandect. tom.* 1. *exer-*
cit. 20. §. 12. Ita scilicet favore Matrimonii prudenti 159
consilio statutum fuit, ad amputandas dissensiones, quæ perpetuo inter conjuges duraturæ essent, si Partus septimo mense a die contractus Matrimonii editus
alii quam viro attribueretur. Quapropter non est, 160
cur nativitas tempore septimestri, quæ per naturam non est semper certa, & in jure unice admissa est in gratiam eorum, qui ex Matrimonio geniti sunt, extendatur ad eum, qui extra Matrimonium natus est.

Neque id novum in jure est. Favore quoque eju- 161
sdem Matrimonii receptum est, ut qui partus nascitur Marito cum Uxore cohabitante, nec manifesta impotentia præpedito, is attribuatur ipsi Marito, quantumvis Uxor sui copiam aliis fecerit, ad vulgatissimum Textum *in l. Miles* 11. §. *Quæ propter, ff. ad l. Jul.*
de Adult. At si extra Matrimonium genitus quis sit ex 162
Muliere, quę cum pluribus commercium habuit, quum cesset favor Matrimonii, nec ei partus adscribi valet, quem Muliere Patrem designavit, utut cum eodem postea Matrimonium contraxerit.

Gravior est quæstio, an ex dispensatione in *radice matrimonii* obtenta, post contractum ipsum Matrimonium legitimetur ad omnes effectus Proles antea nata, perinde ac si ex justo Matrimonio nata esset?

Invaluit distinctio, quod aut impedimentum in Pa- 163
rentibus ad ineundum Matrimonium erat juris divini, & dicta dispensatio in radice Matrimonii efficere nequit, ut filii nati perinde legitimentur ac si ex justis nuptiis nati essent, sed vix eis tribuit legitimationem,

 quæ

quæ dicitur *per rescriptum*, quum nequeat Summus Pontifex dispensando tollere nullitatem Matrimonii
164 a jure divino inductam. Aut vero impedimentum erat juris Ecclesiastici, rursus distinguendum est, quod videlicet si Matrimonium nec de facto præcessit, dispensatio in radice Matrimonii operatur, ut in casu præcedenti, legitimationem Filiorum natorum per rescriptum, idque quia ubi nullum præcessit Matri-
165 monium, non est radix in qua dispensetur. Sin autem de facto præcessit Matrimonium, quantumvis irritum ex dicto juris Ecclesiastici impedimento, dubium nullum esse potest, quia attenta summa, qua Summus Pontifex pollet, potestate tollendi legem Ecclesiasticam quoad omnes effectus non solum incurrendos sed & incursos, dispensatio in radice Matrimonii vim habeat plenissime legitimandi Filios natos, eodem prorsus modo ac si ex legitimo Matrimonio nati essent; Molin. *de Primogenit. Hispan. lib.* 3. *cap.*2. *n.*2, Fajard. *de Legitim. per subsequ. Matrim.* Torre *de Majorat. Ital. tom.*1. *cap.*29. §.4. *num.*28. *de plur. seq.* De Justis *de dispensat. Matrimon. lib.*1. *c.*7.

166 Nec admitti potest opinio *Auctoris num.* 44. quod Legitimati per subsequens Matrimonium veniant sub dispositione Hominis directa *ad Legitime natos*. Quum enim in his terminis qualitas legitimitatis tanquam proprie, & vere requisita tempore nativitatis, prædicari nequeat de Legitimatis per subsequens Matrimonium, qui nonnisi per quamdam juris fictionem habentur pro legitimis usque ab initio; hinc est quod legitimati per subsequens Matrimonium venire nequeunt sub dicta dispositione ad legitime natos directa; Merend. *controv. jur. lib.*17. *cap.*22. *num.* 18. & rursus *lib.*24. *cap.*5. *num.*34. Peregrin. *de Fideicom. art.* 24. *a num.*25. *ad plur. seq.* Fajard. *de Legitim. per subsequens Matrim. membr.*4. *n.*337. Torr. *de majorat. Ital. tom.*1. *cap.*29. §.9. *a num.*95. *ad plur. seq.* Rot. *in Romana Immissionis* 21. *Junii* 1726. §. *Recedere, coram bon. mem. Crispol. & in Romana Salviani* 8. *Maii* 1728. §. *Ut igitur cor. clar. mem. Calcagnin.*

167 Legitimati per subsequens Matrimonium quoad omnes juris effectus exæquati sunt vere legitimis in his, quæ proveniunt, vel a providentia ipsius Legis, vel ab Hominis dispositione Legi tamen conformi, nequaquam vero in his, quæ dependent a dispositione Hominis, quæ a Lege recedendo unice ad vere legitimos directa est, quum in his prout in aliis materiis dispositio Hominis faciat cessare dispositionem Legis, ut ex mox allegatis optime præ ceteris disserit Rot. *in Romana Immissionis* 21. *Jun.* 1726. §. *Siquidem, & plur. seq. cor. bon. mem. Crispolto.*

Non incongrue hic quæritur, an quæ a statutis proveniunt, attribui debeant Legis providentiæ, ita ut ad ea indiscriminatim admittendi sint Legitimati per subsequens Matrimonium?

Si sermo sit de statutis conditis a Communitate, sive Ecclesiastica, sive Laicali superiorem recognoscente, non Legis sed Hominis providentiæ attribui debent, quæ ab ipsis proveniunt, nam ea nequeunt legibus accenseri, obligant que non uti Leges, sed uti pacta; Huber. *in Prælect. Jur. Roman. & Hodiern. part.*2. *lib.*1. *tit.*3. *num.*11. Strauch. *ad jus Justin. dissert.* 1. *thes.*9. Stryk. *juridic. dis. t.*5. *disp.*11. *cap.* 1. & *num.*7. *ad plur. seq.* Ziegler. *de Jurib. majest. lib.* 1. *cap.* 4. §. 16. Atque hinc nequeunt Legitimati per subsequens Matrimonium indiscriminatim admitti ad ea, quæ proveniunt a statutis; Eo vel maxime quod Legitimati per subsequens Matrimonium pro vere legitimis habeantur, quoad ea dumtaxat, quæ proveniunt a jure communi; *Add. ad* Zoes. *in Codic. lib.*5. *tit.* 27. *lit. F.* Fajard. *de Legitim. per subseq. Matrim. membr.* 4. *num.* 302.

FILIUS VIDUÆ NAIM.

Additamenta novissima Auctoris.

Quis fuerit filius Viduæ Civitatis Naim a Christo emortuis revocatus, tradit inter alios eruditissimus Clericatus parte prima *delle Spighe raccolte*, italico idomate edita, dicens, quod vocabatur *Maternus*, ætatis viginti circiter annorum, dives, & nobilis, lubricam vitam ducens cum Maria Magdalena tunc in dicta Civitate Naim commorante, solo milliario a suo Castro Magdalo distante: *Et erat mulier in Naim molliens virum ex mollitie pestis alliciendo ad libidinem*, ut tradit Victor Antiochenus, relatus ab Alberto Magno *cap.* 7. *in Lucam*. Mortuo, Deo sic disponente, Materno, & a Christo in vitam restituto; is Magdalenam monuit de visis horrendis suppliciis, quibus torquentur peccatores, ipsam serio exhortans ad pœnitentiam de peccatis commissis, & ad omnimodam conversionem, ut & ipse decreverat, & facto jam cæperat. Magdalena monitis, & exhortationibus *Materni* obtemperans, illico penitus contrita convolavit ad pedes Jesu Christi existentis in eadem civitate, & ad mensam accumbentis in domo Pharisæi: *Et ecce mulier, quæ erat in Civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti, & stans retro secus pedes ejus, lacrymis caput rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat. Luc. cap.*7.17. Et exinde uterque ad meliorem frugem vere conversi, fidelissimi sequaces facti sunt Jesu Christi, ut & fecit vidua Materni mater facta discipula, & sectatrix Deiparæ Virginis, ut notat laudatus Albertus Magnus *in cit. cap.*7. *Luc.* Tandem post passionem, mortem, Resurrectionem, & Ascensionem Domini Nostri Jesu Christi a D. Pietro Apostolo una cum Eucherio, & Valerio, ordinatus Maternus Episcopus, & ad convertendos Tungrenses, Colonienses, & Trevirenses, aliosque finitimos populos missus, sanctissime obiit Treviris Episcopus, & ejus festum colitur die 14. Septembris. (*a*)

FI-

Nota ex edit. Romana.

(*a*) Hæc historia, si vera foret, quæstionem illam perantiquam, & perobscuram solveret de muliere, quam D. Lucas peccatricem adpellat. Verum quum de illa nondum liqueat (nec unquam liquebit, ait Ant. Sandini in Histor. Familiæ Sacræ cap. x.) hæc ab auctore nostro proposita pura puta, fabella credenda est. Alia etiam falsitatis argumenta occurrent, si auctores, qui de S. Materno scripserunt, consulas.

FISCUS; Vide verb. *Pœna art.* 2. *n.* 7.

FORNICATIO. Vide verb. *Luxuria a num.* 3. *ad* 9. & Verb. *Pœna art.* 2. *n.* 101. 103.

FORTITUDO. Vide verb. *Virtus n.* 120.

FORUM, SEU FORUS.

SUMMARIUM.

1 NOmen Fori varias habet significationes, aliquando enim in masculino, & aliquando in neutro
2 genere ponitur. Forum in neutro genere venit a *Ferendo*, sic dictum ab eo, quod controversiæ, & res venales illuc ferantur; M. Varro *l.* 1. *de lingua latina*; Calvin. *in Magno Lexico* verb. *Forum neutri generis*. Sic dicitur Forum Boarium, Piscarium, in quo boves, vel Pisces veneunt; Calvin. *loc. cit.* verb. *Forum*
3 *Boarium*. Forum in neutro genere magis proprie accipitur pro districtu, seu Territorio cujusque Judicis, intra quod in facinorosos animadvertere potest; *l. Pupillus §. Territorium, ff. de verb. signific.* & post Hostiens. notat Abbas *ad Rubr. de Foro competenti*, &
4 alii passim. Forus in masculino genere describitur, *quod sit exercendarum litium locus a Fando dictus, sive a Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit*. Sic ad litteram in *cap. Forus* 10. *de verb. signific.* Alio nomine dicitur Tribunal, *ut l.* 1. *ff. de Judiciis*. Item Auditorium, *l. contra Pupillum, ff. de Re judicat.*
5 Forus competens idem est, ac Tribunal Judicis, cujus Jurisdictioni Reus, qui convenitur, subjectus existit. Notanter autem hæc Definitio Fori competentis ponitur in ordine ad Reum, quia generale est, ut Actor Forum sequatur Rei; *cap. Si Clericus* 5. *de Judice compet.* ibi: *Cum Actor Forum Rei sequi debeat*; & *cap. Cum sit* 8. *eod.* ibi: *Cum sit generale, ut Actor Forum Rei sequatur*, & *l. ultim. Cod. Ubi in rem*
6 *actio &c.* Si Reus habet multiplicem Forum, in electione Actoris est eum, in quo maluerit, foro convenire; Glossa *in cap. Delicti* 17. *de Foro competent. vers. Ubi Domicilium*; & *l. ult. Cod. Ubi in rem actio &c.* id Probans *in l.* 2. *§. Plane, si perfecta, ff. de judiciis*, & sic communis Canonistarum, ut testatur, & tenet Fagnan. *in cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 41. Reus coram incompetente Judice conven- 7
tus, impune non comparet opponendo exceptionem fori, dummodo tamen hæc exceptio proponatur statim ab initio ante litis ingressum, ne reo sciente, & connivente procedatur ad alia, & sic videatur is in talem Judicem consensisse, ejusque personam approbasse, ac jurisdictionem prorogasse; *l. Consensisse §.* 1. *ff. de judiciis*, & patet hoc *in l. ult. Cod. de exceptionibus*, & amplius declarat Glossa *in cap. Exceptionem, vers. In dilatoriis, de exceptionibus*, & Abbas *ibid. num.* 11. & alii.

Orta quæstione de competentia fori inter Judicem 8
Ecclesiasticum, & Laicum, debet cognoscere Ecclesiasticus; sic habetur expresse *in cap. Si Judex* 12. *de sentent. excommun. in* 6. Ubi Bonifacius VIII. loquendo de malefactore, qui captus a Judice sæculari dicit se esse Clericum, decidit aperte, & absolute, quod tunc cognitio hujus causæ spectat ad Judicem Ecclesiasticum, vocato tamen Judice sæculari, ibi: *Si Judex Laicus malefactorem captum detineat, & is se Clericum dicens ad Curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tamquam suum Clericum repetat a Judice ipsum inficiante Clericum, ac ob hoc minime remittendum, dubitationis hujusmodi, an scilicet sit, qui repetitur, Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum (quia de re Ecclesiastica, & spirituali, vocato tamen Judice sæculari, vel alio, cui interest) cognitio pertinebit*. Ob quem textum adeo clarum datam conclusionem tenuit Rota *dec.* 3. *alias* 202. *tit. de sentent. excommun. in novis*; & tenent Canonistæ communiter cum Glossa *ibid. in princ.* ubi dicit, *quod talis Pontificia decisio est expediens, & utilis valde, & sæpissime practicatur*; & Covarruvias *Pract. Quæst. cap.* 33. *circa init.* recte monet, quod sit semper præ oculis habenda, & Felinus *in cap. Pastoralis num.* 4. *de Rescript.* advertit Lectorem, ut hujus numquam sit oblitus; & sic Barbosa *in cit. cap. Si Judex num.* 3. Sperell. *dec.* 8. *Fori Ecclesiastici num.* 23. *& dec.* 24. *n.* 59. allegans alios; Julius Clarus *lib.* 5. *Practic. crimin. §. fin. quæst.* 36. *num.* 21. Farinacius *in appendice de Immunit. Eccles. num.* 367. *& lib.* 1. *Praxis criminal. quæst.* 8. *num.* 33. citans plurimos alios; Jason *in l. Ex quacumque num.* 19. *ff. Si quis in Jus vocatus &c.* post Anton. de Butrio *in cap. Cæterum col.* 4. *de Jud.* & Joan. de Imola *ibid.* subjungens, quod hoc communiter tenetur.

Quamvis sint plurimi modi sortiendi Forum, quo- 9
rum multos enumerant *in cap. Licet* 20. *de foro compet.* Hostiens. *num.* 3. Joan. Andr. *n.* 2. & Fagnan. *n.* 27. & ad sexaginta duos recenset Speculator *in tit. de competent. Judic. §.* 1. Tamen modi ordinarii, seu spe- 10
ciales sortiendi forum, sunt quatuor, qui expresse enumerantur a Gregorio IX. *in d. cap. Licet.* 20. *de Foro competent.* ibi: *Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, forum regulariter quis sortitur*. Primus igi- 11
tur modus specialis sortiendi forum est ratione delicti, in cujus enim Territorio quis delinquit, ejus jurisdictio-

ctioni subjicitur, licet alias ei subjectus non sit; *cap. Postulasti* 14. *& cap. Licet* 20. *de foro competent. cap. De illis* 1. *de Raptoribus*, *& cap. Placuit* 6. *qu.* 3. *& Authent. Qua in Provincia*, *Cod. Ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur: *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus sit, illic etiam Juri subjaceat.*

12 Delinquens, si adhuc est in loco delicti, tam respectu Personæ, quam respectu bonorum etiam alibi existentium, est de jurisdictione Judicis illius loci, in quo delictum fuit commissum, dummodo executio sententiæ, quod ad bona alibi existentia, fiat a Judice, in cujus Territorio bona condemnati existunt. Sic clare deducitur *ex cap. Postulasti* 14. *de foro competent.* ubi decisum habetur, quod, quando Clericus habet Beneficium in una Diœcesi, in alia vero delinquit committendo crimen dignum privatione Beneficii, tunc Episcopus Diœcesis, in qua deliquit, sententiam pronunciet super Clericum privando ipsum Beneficio, & executio talis latæ sententiæ quoad privationem Beneficii fiat ab Episcopo, in cujus Diœcesi Beneficium existit, ibi: *Respondemus, quod per Episcopum, in cujus Diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eumdem, sed ab eo, in cujus Diœcesi Beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda.* Et sic textum istum intelligit Glossa *ibid* verb. *Executio facienda* præcisis his verbis: *Et sic ille Episcopus, cui subest illa Ecclesia illius Clerici, privabit illum per sententiam ab alio Episcopo latam*, quam sequuntur Speculator *tit. de executione sententiæ*, *§. Nunc dicendum num.* 13. verb. *Item facit*, Abbas *in cit. cap. Postulasti num.* 7. Reiffenstuel *lib.* 2. *decretal. tit.* 2. *num.* 48. *& sequent.* & alii passim: Atque idem decisum habetur de simili *in cap. Romana* 1. *de foro competent. in* 6. *§. Contrahentes*, ubi unus Episcopus decernit missionem faciendam in bona, quæ reus contumax in alia etiam Diœcesi obtinet, quam deinde ad illius requisitionem alter Episcopus exequitur.

13 Si delictum sit inchoatum in Territorio unius Judicis, & finitum, seu, consummatum in Territorio alterius, ut si quis existens in Territorio Alexandrino explodat sclopum, & occidat hominem existentem in Territorio Dertonensi, probabilius est, quod tunc tam Judex Alexandrinus, quam Dertonensis possit contra Reum procedere, & si concurrant, detur locus præventioni; Ita Abbas *in cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 25. Joan. Andr. *in cap. in obscuris num.* 5. *§. solutio*, *de Reg. Juris in* 6. Farinacius *tom.* 1. *criminal. l.* 1. *tit.* 1. *quæst.* 7. *num.* 46. allegans plures alios, & inquiens, quod hæc sit veritas; Reiffenst. *lib.* 2. *Decretal. tit.* 2. *num.* 75. *&* 78. Julius Clarus *lib.* 5. *Criminalium §. final. quæst.* 38. *n.* 11. afferens ita communiter servari. Et ratio est, quia qui explodit sclopum ex uno Territorio, & occidat hominem existentem in alio, in utroque Territorio delinquit, & utrumque Territorium ex tali delicto læditur, seu injuriam patitur, nam etiam ille jam noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem; *cap. Sicut noxius est* 1. *de præsumptionib.* ibi: *Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem &c.* adeoque, ne crimina maneant impunita, merito utrique Judici
14 tribuitur jurisdictio in solidum. Fateor tamen, quod probabile etiam est, quod solus ille sit competens Judex, in cujus Territorio consummatum est delictum, & nullatenus ille, in cujus Territorio, est inchoatum; Sic tenent Bartolus *in l. Libellorum n.* 7. *ff. de accusat.* Felinus *in d. cap. Licet* 20. *num.* 14. Aretinus *ibid. num.* 7. quorum sententiam approbat Fagnan. *ib. num.* 3. ac probabilem censet Pirhing *lib.* 2. *Decretal. tit.* 2. *num.* 28.

Secundus modus specialis sortiendi Forum est ratione Contractus, ut si quis in alieno Territorio per se, aut per alium contrahat, vel contraxisse fingatur, eo quod in tali loco sese soluturum promiserit, possit ibidem super tali contractu conveniri; etiamsi domicilium ibi non habeat; *cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. l. Heres absens*, *& l. Omnem obligationem*, *ff. de judiciis*. Contractus tamen non accipitur hic stricte, 16 prout esse dicitur ultro, citroque obligatorius, ut emptio, venditio, societas, juxta textum *in. l. Labeo, ff. de verb. signific.* sed latissime pro omni eo, quod obligationem inducit, etiamsi obligatio nascatur ex parte unius tantum; *ut in l. omnem obligationem*, *ff. de judiciis*, *& l. Heres absens*, *ff. eod.* & secundum Glossam *in cit. cap. Licet vers. Ratione contractus*, Abbat. *ibid. num.* 29. Hostiens. *ibid. num.* 4. Butr. *ib. num.* 11. Fagnan. *num.* 5. 15

Dantur tamen plures casus, in quibus contrahentes nequeunt conveniri in loco contractus. Primo, quando inter partes contrahentes conventum fuit, ut non in loco contractus, sed alibi v. g. in loco domicilii teneantur respondere, si forsan in posterum lis oriri contingat super talem contractum, prout limitatur *cit. l. Heres absens §. Proinde*, *ff. de judiciis*. Ut enim statuitur *in Regula* 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Secundo, quando quis tamquam Advena, & Viator contrahit in aliquo loco mox inde discessurus, & hoc scitur ab altera parte contrahente; tunc enim non tenetur ibi respondere nisi voluerit, sed habet jus revocandi domum, seu ad forum sui domicilii; *cit. l. Hæres absens §. Proinde*, *ff. de judiciis*, ubi datur hæc ratio, quia *durissimum est quotquot locis quis navigans, vel iter faciens delatus est, tot locis se defendere*. Sic enim a suscepto itinere, aliisque negotiis suis magno cum damno posset sæpe sæpius impediri. Hoc autem est intelligendum de vero Advena, seu Viatore, qui habet alibi certum domicilium, non vero de Vagabundis per mundum nullibi certum domicilium habentibus, quia isti possunt conveniri, non solum in loco contractus, sed ubicumque reperiantur, nec alioquin Creditores jus suum perdant: Glossa marginalis *in c. Licet* 20. *de foro competent. vers. aut domicilii*, & Glossa *in l. Hæres absens §. Proinde verb. debebit*, *ff. de judiciis*, quam Glossam sequitur Bartolus *ibidem §. Quæro quid si Debitor*, Joann. Andr. *in cit. cap. Licet* 20. *de foro competent num.* 11. Fagn. *ibid. num.* 26. Felin. *ibid. num.* 20. Pirhing. *lib.* 2. *Decr. tit.* 2. *num.* 15. Reiffenstuel *ibid. num.* 46. *&* 87. Sanchez. *lib.* 3. *de Matrimon. disp.* 25. *num.* 5. & alii passim. Et id desumitur *ex l.* 1. *Cod. Ubi quis de Curiali &c. & l.* 1. *Cod. Ubi de crimin. agi oport.* juncta Glossa *ibid. in verb. Reperiuntur* de talibus Vagabundis illud vulgatum allegante: *Ubi te invenero, ibi te judicabo*: Tertio, quando agitur de contractu dotis, quia pro hoc contractu, illud habetur speciale, quod non inspiciatur locus contractus, seu in quo instrumentum dotis factum est, sed locus, ubi vir habet domicilium & in cujus domicilium etiam ipsa mulier 17 18 19 20

lier per conditionem Matrimonii est itura, eo quod sequatur forum Mariti; *l. Exigere* 65. *ff. de judicis*, & ibi
21 Glossa, & Doctores communiter. Excipe tamen, nisi partes contrahentes aliter inter se convenerint juxta Regulam 85. *Juris in* 6. traditam *supra num.* 17.

22 Tertius modus specialis sortiendi forum est ratione domicilii; *cap. Ex parte* 15. *& cap. Licet* 20. *de foro compet. & l. Cives*, *de Incolis lib.* 10. & hic proprie dicitur verus, & naturalis forus, ut tradunt in *d. cap. Licet* Innoc. *num.* 3. Butr. *num.* 16. Felin. *num.* 23.
23 Fagn. *num.* 9. & alii passim Hinc appellatione *suæ Diœcesis* in dubio intelligitur Diœcesis domicilii, seu habitationis, non autem originis, vel alia; Glossa singularis *in c. Statutum verb. Unam dictam*, *de Rescript. in* 6. asserens sic servari in Curia Romana; Felin *in cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 23. citans alios; Fagn. *ibid. num.* 10. Compostell. *in cap. Nonnulli in* 4. Glossa *de Rescript.* Speculat. *in tit. cit. §.* 1. *circa*
24 *princ.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. & alii. Sic etiam appellatione *subditi*, seu *subjecti* in dubio venit duntaxat *subditus*, vel *subjectus* ratione domicilii; *arg. l. Cives*, *Cod. de Incolis lib.* 10. & sic Glossa *in cap. Nuper*, *verb. Absolutio de sentent. Excommu.* & Glossa *in Clement.* 1. *verb. subditus*, *de foro compet.* quam ibi omnes sequuntur, teste Fagn. *in cit. cap. Licet n.* 10.

25 In foro domicilii, potest quis conveniri etiam pro delictis alibi commissis; *l. Sciens*, *Authent. Quæ in Provincia*, *Cod. Ubi de crimin. agi oportet*; ac pro contractibus alibi gestis; *cap. Delicti* 17. *de foro compet.* & super rebus alibi sitis; *l. ultim. Cod. de Præscript. long. temp.* Et sic tenent Abbas *in cap. Si quis Clericus* 1. *n.* 6. *in cap. Cum contingat* 13. *& cap. Licet* 20. *num.* 38. *de foro compet.* Felin. *in cit. cap. Licet num.* 23. Fagn.
26 *ibid. num.* 12. Reiffenst. *loc. cit. n.* 28. & alii. Judex domicilii potest procedere contra subditum, nedum præsentem, sed etiam absentem, & ubicumque existentem, nam potest ab ipso citari quoad omnes effectus, scilicet ut procedat contra eum, vel ad missionem in possessionem, vel ad condemnationem, si status causæ patiatur, quia ubicumque sit, ejus subditus remanet, & citato decernitur in proprio Territorio ipsius Judicis, licet nuntius exequatur extra Territorium; nam actus nuntii citationem exequentis, ut citatus futuræ litis notitiam habere possit, est nudum dumtaxat ministerium executionis, & non actus jurisdictionis, & ideo potest exerceri extra Territorium, ut notatur *in cap. Novit*, *de offic. Legati*, *& in cap. Romana §. Contrahentes*, *de foro competenti in* 6. *& in l. omnes*, *verb. Verum si appar. Cod. de Episc. & Cler.* & tenent Hostiens. & Joan. Andr. *in cap.* 7. *de raptor.* Abbas *in cit. cap. Licet* 20. *de foro competent.* Fagnan. *ibid. num.* 12. Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 30. & alii.

27 Habens domicilium habitationis æqualiter in duobus locis, eo quod utrobique æqualiter per anni decursum commoretur, tunc in utroque loco censetur sortiri forum, & utrobique potest conveniri; Colligitur *ex cap. Ex part.* 15. *de foro compet.* & tenent Glossa *ib. verb. Andegavensi*, Abbas *ib. num.* 8. & alii passim Doctores, teste Reiffenstuel *loc. cit. num.* 42. &
28 concordat textus *in l. Labeo*, *& l. Assumpto §. fin. ff. Ad municipalem*. Mutatio domicilii non perimit instantiam coram Judice illius domicilii jam cœptam, textu expresso *in cap. Proposuisti* 19. *de foro compet.* ibi *Proposuisti nobis, quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam adversarii sui a te legitime citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cæpit, tuum intendit judicium declinare. Porro tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quod is in prædicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab alio jam præventus.* Unde clare patet ex textu, quod legitime citatus coram hujusmodi Judice citante causam prosequi debet, non obstante, quod post citationem mutaverit domicilium; *Communis*.

Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei, de qua contenditur. Unde coram illo Judice, 29
in cujus territorio res litigiosa existit: vel illius possessio habetur, potest quis conveniri, textu expresso *in cap. Licet* 20. *de foro compet.* ibi: *Ratione .... rei, de qua contra possessorem causa movetur ... forum regulariter quis sortitur*, & concordat *cap. Sane* 3. *eod. & l.* 1. *cum seq. Cod. Ubi in rem actio*. Et hoc procedit, 30
sive res sit immobilis, sive mobilis, *l. Quod legatur §. Si autem*, *ff. de foro compet.* & *l. ult. Cod. Ubi in rem actio* Ita Glossa *in cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. ver. contra possessorem*, Innocent. *ib. num.* 1. *Hostiens. n.* 5. Fagnan. *ibid. num.* 20. & alii passim.

Præter quatuor supra recensitos speciales modos sortiendi forum; datur quoque alius modus generalis 31
sortiendi forum, videlicet ratione communis patriæ, vel communis Superioris in Romana Curia. Roma enim communis est Patria; *l. Roma*, *ff. Ad municip.* & Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum Mater est, & Magistra; *cap. Licet* 20. *de foro compet.* & Papa est Judex ordinarius singulorum; *cap. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. Unde quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus potest super Ecclesiasticis, ac spiritualibus causis conveniri coram Summo Pontifice, seu in Curia Romana, ibique conventus non habet jus declinandi forum, licet ibi non delinquat, nec contrahat, nec habeat domicilium; seu possessionem alicujus rei; *Est communis*, & est sic expresse decisum *in cap. Licet* 20. *de foro compet.* ibi: *Licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud Sedem Apostolicam conventus non fuerit. Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem, & Magistra, rite compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet.* Papa enim, ut jam fuit dictum est Judex ordinarius singulorum; *cit. cap. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. & totus mundus est sibi Territorium quo ad causas spirituales, ut patet ex auctoritate per Christum sibi demandata *Matth.* 6. ibi: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis*, & concordat *cap. Duo sunt* 10. *& cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. *& cap. Solitæ*, *de majorit. & obedient.* cum similibus.

Neque dispositioni dictæ Decretalis *in cap. Licet*, 32
qua deciditur, ut quilibet in Romana Curia conveniri possit super Ecclesiasticis, & spiritualibus causis, fuit quidpiam derogatum per Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 20. *de reform.* quamvis ibi statuerit, quod *causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi Beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur; atque omnino saltem infra biennium a die motæ litis terminentur*. Sub illis enim verbis: *Coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur*, non solum ut optime respondet Fagn. *in cit.*

cit. cap. Licet num. 25. comprehenditur Ordinarius loci domicilii, sed etiam Ordinarius cujusque loci, ubi quis ex Juris Præscripto forum sortitur, sive id contingat ratione originis, vel Beneficii; cap. Cum nullus, de temp. ordin. in 6. sive ratione delicti, contractus, ac rei litigiosæ; cap. 1. de privileg. in 6. & consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ Curiæ, cum in ea quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus in causis Ecclesiasticis, & spiritualibus forum sortiantur, & Papa sit Ordinarius singulorum, ut dicit Glossa final in c. Licet 20. de foro competent. & totus mundus sit ei territorium, ut jam dictum est supra n. 31. per Jura ibi citata.

33 Fori privilegio quinam gaudeant; Vide verb. Cle-
34 ricus, art. 2. Per privilegium fori intelligitur illud,
vi cujus quis exemptus est ab omni potestate, & ju-
risdictione fori sæcularis, adeo ut non possit amplius
a Judice sæculari in judicium trahi, carcerari, vel pu-
niri, sed dumtaxat a Judice Ecclesiastico, ut colligi-
tur ex cap. Si imperator 11. dist. 96. & sic tenet commu-
35 nis Doctorum. Hoc fori privilegio gaudet Clericus,
non obstante irregularitate contracta ob homicidium;
Sac. Congreg. Immun. in Alatrina 13. Augusti 1658.
36 lib. Decret. Rocci pag. 112. Etiamsi Clericus non ha-
beat requisita S. Concil. Trid. remittendus est Epi-
scopo illum repetere volenti; Sacr. Congreg. Immun.
in Tudertina 12. Septembr. 1645. lib. 3. Decr. Pauluc.
37 pag. 262. Clericus gaudet privilegio fori quoad per-
sonam, etiamsi post delictum, & processum Clerica-
tum assumpserit; ead. Sacr. Congreg. in Regien. 28. Maii
1626. lib. 1. Decret. Paul. pag. 2. & in Januen. 16. De-
38 cembr. 1642. lib. 3. Decret. Paul. pag. 191. Clericus suc-
cessor Laici non ligatur instantia inchoata coram Judi-
ce Laico; ead. Sacr. Congr. in Nullius 27. Septembr.
1632. lib. 2. Decret. Paul. pag. 140. & in Hyracen. 12.
Octob. ejusdem anni 1632. lib. 2. Decr. Paul. pag. 142.
39 Clericus provocans Fratrem Laicum ad divisionem,
convenire debet coram Judice Laico, ut Judice Rei
conventi; ead. Sacr. Congreg. in Nullius 9. Octobris
40 1635. lib. 2. Decr. Vallem. pag. 235. Clericus laudatus
non potest declinare forum Judicis Laici, quando
sententia dirigitur contra Laicum laudantem, secus
si dirigatur contra Clericum laudatum; eadem Sacr.
Congregat. in Bojanen. 4. Septemb. 1640. lib. 3. Decr.
Paul. pag. 128.
41 Filius legitimus Clerici ante Clericatum susceptus
gaudet privilegio Fori durante vita Patris; Sacr. Con-
gr. Immun. in Callien. 18. Martii 1631. lib. 2. Decret.
42 Paul. pag. 99. Et licet gaudeat privilegio fori, non
ideo est incapax Officiorum Communitatis; ead. Sac.
Congreg. in Urbanien. 13. Jun. 1640. lib. 3. Decret. Paul.
43 pag. 120. Verum filii Clericorum non gaudent post
mortem Patris privilegio fori; ead. Sacr. Congr. in Bi-
signan. 28. Novemb. 1653. lib. 5. Decr. Paul. pag. 24.
44 Filius Clerici Græci, quatenus sit legitimus, vivente
Patre, gaudere debet privilegio fori; ead. Sacr. Con-
gr. in Hydruntina 29. Septemb. 1624. lib. Scriptura-
rum vet. pag. 39. & in Cassanen. 21. Mart. 1645. lib.
45 3. Decr. Paul. pag. 247. Filii Græcorum Ritus Græci
redeuntes ad convivendum cum Matribus Viduis
gaudere debent privilegio Fori; ead. S. Cong. in Nul-
lius S. Mariæ del patire 15. Maii 1628. lib. 2. Decret.
46 Altoviti pag. 1546. Fori privilegio gaudet ille, cui re-
servata fuit pensio Ecclesiastica, cum ad hunc effe-
ctum pensionem obtinens habeatur pro Clerico; Sac.
Congr. Conc. teste Didaco Narbona de Ætate ad huma-
nos actus requis. ann. 14. qu. 59. num. 10. & Armendar.
in addit. ad recop. legum Navarræ lib. 2. tit. 19. de Fo-
ro compet. num. 3. & 7. Etiamsi non incedat in Habi- 47
tu, & Tonsura ead. Sacr. Congr. Conc. apud Nicol.
Garciam de Benefic. part. 1. cap. 5. n. 70. & novissime ead.
Sacr. Congr. Conc. in Portugalen. 10. Apr. 1622. apud
Barbos. de Offic. & potest. Episcop. part. 3. alleg. 57.
num. 151. & in summa Apostolicar. decis. verb. Fori
privilegium n. 7.
Fori privilegio gaudent Prothonotarii Honorarii, 48
etiamsi Ecclesiæ non inserviant; Sacr. Congr. Conc.
sub. die 9. Jul. 1626. nec servitio alicujus Ecclesiæ ad-
scripti sint, dummodo in habitu Clericali incedant:
ead. Sac. Congreg. in Toletana 27. Mart. 1632. quam
refert Bonfadin. in Thesauro Ecclesiast. dec. resolt. 17.
n. 20. Fori privilegio gaudet de præsenti Laicus pro 49
tempore, quo fuit Clericus; Sacr. Congr. Immun. in
Nullius Garopoli 9. Septemb. 1631. teste Bonfadin. dict.
resol. 17. num. 25. Fori privilegio gaudet Clericus, qui 50
ante carcerationem reassumpserat habitum; Sacr. Con-
gr. Immun. in Rossanen. 18. Mart. 1631. apud Bonfad.
dict. resol. 17. num. 24. Equites Regulares quorum- 51
cumque Ordinum Militarium gaudent Fori privile-
gio; Sacr. Congr. Immun. in Assisiens. de mense Decem-
bris 1627. in qua annuente Sanctissimo mandavit
Placidum Bentium Equitem Christi ad Forum Ec-
clesiasticum esse remittendum, de qua meminit
Sperell. dec. 2. num. 120. Ead. Sacr. Congr. in Mantua-
na 25. Septemb. 1617. censuit Equitem Religionis Con-
stantinianæ inquisitum, & carceratum a Ministris Du-
calibus consignari Episcopo Mantuano una cum ori-
ginali processu facto, quamvis nullo, qui ut delega-
tus causam cognoscat, audito Procuratore Ducali,
& facta consignatione, ut supra, mandavit, quod
Dux absolveretur, & omnes complices ab Episcopo,
apud Sperell. dec. 2. num. 120. Barbos. in Summa Apo-
stol. dec. verb. Eques Regularis, n. 4.
Fori privilegio non gaudent illi, qui in accenden- 52
dis lampadibus, & aperiendis Ecclesiæ portis deser-
viunt; Sacr. Congr. Episcop. & Regul. sub die 28. Ja-
nuar. 1603. apud Barb. in Summa Apostolic. decis. verb.
Fori privilegium num. 19. Filius Cancellarii Curiæ Epi- 53
scopalis non gaudet privilegio Fori; Sacr. Congr. Im-
mun. in Interamnen. 1. Februar. 1661. lib. decr. Rocci
pag. 213. Filius Titii quondam Fiscalis Curiæ Episco- 54
palis non gaudet privilegio Fori; ead. Sac. Congr. Im-
mun. in Balneoreg. 8. Apr. 1642. lib. 3. decr. Paul. pag.
172. Filius, seu Nepos subaffictuarii bonorum mensæ 55
Episcopalis non gaudet privilegio Fori; ead. Sac. Con-
greg. Immun. in Ravennat. 28. Januar. 1681. lib. 2. decr.
Altov. pag. 2146. Filii Colonorum Ecclesiasticorum, 56
etiamsi sint partiarii, non gaudent privilegio Fori;
ead. Sacr. Congr. Immun. in S. Agathæ Gothorum 4.
Jun. 1630. lib. 2. decr. Paul. pag. 41. Attamen Filii Co- 57
lonorum Partiariorum Mensæ Episcopalis, & alii de
eorum Familia inhabitantes cum eisdem Colonis, &
bona ejusdem Mensæ colentes, gaudent privilegio Fo-
ri, prout gaudent ipsi Coloni; ead. Sac. Congr. Immun.
in Urbevetana 6. Mart. 1635. l. 2. decr. Paul. pag. 222.
in Civitatis Ducalis 13. Jul. 1638. l. 3. decr. Paul. p. 65.
in Interamnen. 16. Julii 1641. d. lib. pag. 151. in Anagni-
na 27. Dec. 1679. decr. lib. 2. Altov. pag. 1090.

Pro

58 Pro complemento verbi *Fori* notandum, quod sæpeper *Forum* intelligitur *Judicium*, *Jurisdictio*, *Potestas*. Et in hoc sensu dicitur, quod aliqua causa pertineat ad Forum Ecclesiasticum, si pertineat ad Judicium, Jurisdictionem, seu Potestatem Ecclesiasticam, & quod aliqua spectet ad Forum sæculare, si pertineat ad Judicium, Jurisdictionem, & Potestatem sæcularem, & quod aliqua sit mixti Fori, si pertineat ad
59 utamque Jurisdictionem, seu Potestatem. Causa mixt Fori dicitur illa, quæ in utroque Foro tam Ecclesiastico, quam Laicali tractari potest, ita ut detur locus præventioni. Sic colligitur *ex cap. Sunt quædam 23. qu. 5. & c. 1. de Offic. Ordin.* ac notat *Sac. Congr. Immun. in Sorana* 18. *Febr.* 1631. apud Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 2. *n.* 58. Sic causa mixti Fori est, quando persona est Sæcularis, & pœna statuta est a Jure Canonico, & tunc datur locus præventioni; Sperell. *dec.* 9. La Croix *lib.* 4. *num.* 1412. Florentinius, Delbene, &
60 ali. Unde causa rixæ secutæ inter Mulieres in Ecclesia spectat ad Gubernatorem stante præventione reali; *Sac. Congreg. Immun. in Signina* 17. *Jun.* 1663. *lib. de-*
61 *cret. Rocci pag.* 496. Punitus ab uno Judice super crimine mixti Fori non potest amplius regulariter accusari, ac puniri in altero Foro, quia nec Deus judicat bis in idipsum; Nahum *c.* 1. *& cap. Sunt plures §. Auctoritas, de pœnit. dist.* 3. Nec de delicto unius hominis sæpius quæritur, *cap. de his criminibus* 6. *de Accusat.* Simulque bona fides non patitur, ut semel exactum, iterum exigatur; *Regul.* 83. *Juris in* 6. Et sic tenent Abbas *in cap. Tuæ n.* 5. *de Procurator. & cap. Cum sit generale num.* 1. *de foro comp.* Covarruvias *lib.* 2. *var. resol. cap.* 10. *num.* 6. Barb. *in cap. Felicis num.* 38. *de pœnis in* 6. & alii ab his citatis.
62 Forum aliud dicitur externum, sive *Forum Fori*, in quo tractantur causæ in ordine ad externam gubernationem Reipublicæ, sive Ecclesiasticæ, sive Sæcularis; & aliud internum, sive *Forum poli*, seu *Conscientiæ*, quod intus in mente hominis, ubi conscien-
63 tia est, exercetur; *Communis*. Forum internum aliud dicitur *Pœnitentiæ*, in quo aliquid geritur interveniente Sacramento Pœnitentiæ, sive Absolutione Sacramentali. Et aliud non Pœnitentiæ, in quo aliquid geritur sine Sacramento Pœnitentiæ, uti si aliquis extra Sacramentum absolvatur a Censura, vel Reservatione peccati. Unde ex his patet, Forum *Pœnitentiæ*, & *Conscientiæ* non esse idem. Nam Forum *Conscientiæ* est quid commune Foro Sacramentali, & non Sacramentali. Forum autem Pœnitentiæ comprehen-
64 dit solum Forum Sacramentale; *Communis*. Forum contentiosum dicitur ex eo, quod in illo contendatur, seu litigetur. Unde illud dicitur deductum ad Forum contentiosum, super quo ad Judicem jam delato facta est contestatio litis; *arg. cap. Ex parte* 10. *de verbor. significat. Communis*.

Additiones ex aliena manu.

Libet paucis differere de Foro dumtaxat Ecclesiastico competenti.

65 Forum Ecclesiasticum competens est vel ratione causarum, vel Personarum. Si ratione causæ forum Ecclesiasticum fundatum est, ratio haud habetur Personarum; Christianus Michael Bohnius *de Laicis For. Eccles.*

66 Causæ ad Forum Ecclesiasticum spectantes vel sunt Civiles, vel Ecclesiasticæ, vel mixtæ.

Causæ civiles etsi regulariter ad Forum Ecclesiasticum haud pertineant, *C.* 7. *Qui filii sint legitim.* ex accidenti tamen pertinere pluribus modis ad ipsum queunt.

I. *Ratione peccati* circa causam civilem sub prætextu juris commissi, vel committendi, adeoque præcavendi. Quem in finem quicumque Laici denunciari possunt judicio Ecclesiastico, ut præcaveatur, ne sub prætextu juris peccatum committatur. Pone esse statutum, quod præscribens sive cum bona, sive cum mala fide tutus sit. Adversus eum, qui cum mala fide præscripsit, nullum in Foro sæculari suppetit remedium. At denunciari hic potest Foro Ecclesiastico ne sub prætextu juris committat peccatum. Vide alia exempla apud Felin *in c.* 13. *n.* 5. *& seq. de Judic.* tum apud Scacc. *de Judic. lib.* 1. *c.* 53. *n.* 4. Denunciatio hæc dicitur evangelica, &, ut vides, introducta est, ut Judex Ecclesiasticus imploratus super quacumque causa procedere queat, si peccatum imminere videatur. Scripsit contra eam Thomasius *in dissertat. de usu practic. denunt. evangel.* At ex ipsis protestantibus ipsam tuentur Brunemann. *Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 6. *§.* 9. & de Jena *in tract. de denunc. evangel.* 67

II. *Ratione denegatæ justitiæ*. Si enim Judex laicus suo desit officio, nec integram justitiam administret, de causa cognoscere potest Judex Ecclesiasticus, ut supplere possit defectum Judicis sæcularis; *Cap.* 6. *de For. compet.* ibique Gonzal. *num.* 5. Sed an denegata justitia a Judice Ecclesiastico de causa cognoscere queat Judex laicus, magna controversia est. At contrariis confutatis negativam tenent sententiam Gonzal. *in c.* 17. *fer. per. tot. de Judic.* Ansald. *de Jurisdict. part.* 3. *cap. unic. tit.* 21. aliique. 68

Addi III. possunt causæ de omnibus, & quibuscumque negotiis, quibus juramentum accessit; *c.* 13. *de Judic. & cap.* 3. *de For. compet. in* 6. 69

Causæ Ecclesiasticæ vel sunt civiles, vel criminales. Civilium nomine veniunt quæcumque causæ de Rebus spiritualibus, vel annexis spiritualibus, inter quas jus patronatus eminet; *cap.* 3. *de Judic.* Cognoscere de iis debet Judex Ecclesiasticus, tum in petitorio, tum in possessorio si reus sit clericus; Barbos. *Jur. Eccles. univ. cap.* 39. *num.* 73. *& seq.* Wiestner. *in decretal. lib.* 2. *tit.* 12. *num.* 116. Quod si Reus sit laicus, cognoscere & de ipsis in possessorio debet Judex Ecclesiasticus, si titulus quoque edendus, vel saltem colorandus; Oliva *de For. Eccles. part.* 1. *q.* 8. *n.* 58. *& seq.* Sperel. *dec.* 8. *num.* 25. 70

Criminalium vero nomine veniunt causæ de delictis Ecclesiasticis, ut sunt delicta Hæreseos, Schismatis, Apostasiæ, Simoniæ &c. de quibus & Judex Ecclesiasticus debet cognoscere. 71

Causæ mixti fori illæ sunt, quæ tam coram Judice Laico, quam coram Judice Ecclesiastico agitari queunt, itaut operetur præventio. Ad eas referuntur causæ miserabilium personarum; *c.* 26. *de verb. signif. in fin.* licet alii contradicant *ob c.* 11. *de For. compet.* Confer. tamen Oliv. *de For. Eccles. part.* 3. *quest.* 40. Item contractuum usurariorum; Werber. *de Jur. Consist. c.* 27. *sect.* 19. concubinatus, adulterii, stupri, incestus, & aliorum delictorum carnis; Tondut. *de prævent. p.* 2. *cap.* 28. tum aliorum criminum, turbationis scilicet sacrorum, violationis sestorum &c. 72

73 Hactenus de Foro Ecclesiastico competente ratione causarum. Agendum nunc de Personis, quæ ei subjiciantur in causis civilibus.

74 Ei subjiciuntur Clerici cujuscumque generis, & ita quidem, ut nec per prorogationem voluntariam, tametsi juramento confirmatam, queant Judicis sæcularis cognitioni se se subjicere *cap. 12. de For. competent.* nec reconveniri queant coram eodem Judice sæculari; *c. 12. eod. tit.* Cæterum quoad Clericos, qui nondum sacris ordinibus sunt initiati *Concilium Tridentinum* ita statuit, *Fori privilegio non gaudent Clerici prima tonsura initiati, aut etiam in minoribus ordinibus constituti, nisi Beneficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem abitum, & tonsuram deferentes alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviant, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate licentia Episcopi quasi in via ad majores ordines versentur.*

75 Extensum autem est hoc privilegium Clericorum ad totam Familiam ipsorum. Quinam autem veniant sub Familiam Clericorum explicant Klock *vol. 1. consil. 39. num. 45.* Bruneman. *Jur. Eccles. univers. l. 3. c. 1. §. 12.* Illud tamen certum est, non venire Famulos conductos; Gonzal. *in cap. 10. n. 3. & seq. de Offic. Archidiac.* Barbosa *Jur. Eccles univers. lib. 1. cap. 46. §. 2. n. 57.*

76 Item extensum est ad servos dotales Ecclesiarum; Gonzal. *in cap. 10. n. 4. de offic. Archidiac.* Stamm. *de servit. personal. l. 11. c. 7. n. 6.* & conveniunt de hodiernis etiam servis dotalibus Ziegler. *de dot. Eccles. c. 12. §. 39.* Schilter. *in Prax. Jur. Roman. exerc. 6. §. 74. in fin.*

77 Et in aliquibus locis extensum est præterea ad Scholarum Publicarum præceptores.

78 Nota hic, quod hoc privilegium Fori est immutabile, quum Clerici, qui characterem receperunt laicorum sortem induere nullo modo queant, sed etiam depositi vel suspensi Clerici maneant, & privilegio Fori fruantur; Gonzal. *in cap. 10. n. 11. de Judic.* Wiestner *in decretal. tit. de Pœnis n. 7.* Quod si vero degradatio solemnis accessit, tum demum in laicalem conjiciuntur statum, & brachio sæculari traduntur, & privantur omni Fori privilegio; *c. 2. de Pœnis in 6.*

79 Tum nota, Forum Ecclesiasticum prædominari, si vel maxime in una eademque causa Clericus cum Laico sit conveniendus, cum continentia causæ non sit dividenda, & hoc modo dignius Forum, quale est Ecclesiasticum, sit præferendum; Berlich. *p. 2. dec. 220. num. 24.*

80 Cæterum non aliter Clerici Fori privilegio gaudent quam si Reorum vices teneant. Sin autem conveniant Laicum, coram Judice Laico litigare tenentur; *cap. 5. de For. compet.* quum Actor sequi debeat Forum Rei. Facile autem est & hoc decidere, an Clerici moto concursu Creditorum, tum *ex. l. diffamari*, conveniri queant coram judice sæculari; vide tamen Striyk. ad Brunemann. *tract. de concurs. Credit. c. 1. §. 2.* & Mev. *p. 4. dec. 213.* Quid si denuncianda sit Clerico, qui de evictione tenetur? Vide Burgund. *de evict. c. 67. n. 3. & seq.*

81 Nec Clerici aliique gaudent privilegio Fori, quum non principaliter lis primum contra eos movetur, sed jam mota contra eos continuatur, idque quia litis pendentia haud mutatur per intervenientem mortem Rei; Oliva *de For. Eccles. part. 3. quæst. 24. num. 23.*

82 In causis criminalibus Clerici quoque subjiciuntur Foro Ecclesiastico, de quovis crimine conveniantur, nec aliter ad Forum sæculare trahendi sunt, quam ut supra diximus postquam degradati fuerint. Quod si dubitetur utrum delinquens sit Clericus, an laicus, cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat; Oliva *de For. Eccles. part. 3. quæst. 20. num. 64.*

Sunt tamen & alii casus, in quibus Clerici Fori privilegium in criminalibus amittunt; veluti si Clerici sint Assassini, vel eorum fautores, & submissores; *c. 1. de Homicid. in6.* si in habitu sæculari inventi fuerint delinquentes; *cap. 1. de Apost.* si post delictum commissum Clericatum susceperint in fraudem Legis; Corvin. *de Pers. & Benefic. Eccles. l. 3. c. 22. n. 9.* Barbosa *Jur. Eccles. univ. l. 1. c. 39. §. 2. n. 69. & sequent.* 83

FRANCHITIÆ.

Franchitia Ecclesiasticorum non potest, nec debet reduci; *Sac. Congregat. Immun. in Aquilana 5. Martii 1631. lib. 5. decret. Paul. pag. 138.* 1

Quare nihil innovandum est circa diminutionem Franchitiæ Clericorum, sed servandum est solitum; *ead. Sac. Cong. Immun. in Sulmonen. 10. Januar. 1639. l. 3. decret. Paul. pag. 84.* Hoc idem dicitur de Franchitiis Monialium; *ead. Sac. Congr. in Sarnen. 7. Maii 1658 lib. decr. Rocci pag. 89.* 2

Ecclesiastici gaudent Franchitia, non obstante transactione, quæ ex defectu Beneplaciti Apostolici est omnino irrita, & non confirmanda; *ead. Sac. Cong. Immun. in Cosentina 21. Septemb. 1633. lib. 2. Decr. Paul. pag. 171.* 3

Episcopus quamvis absens debet gaudere Franchitia pro fructibus suorum bonorum; *ead. Sac. Cong. Immun. in Agrigentina 20. Februar. 1629. lib. 1. decr. Paul. pag. 124.* 4

Sic Clerici quacumque de causa absentes gaudent Franchitia sibi competente, *ead. Sac. Cong. Immun. in Biselien. 25. Maii 1638. lib. 3. decret. Paul. pag. 61. in Bojanen. 30. Junii 1643. ibi, pag. 183. in Aquilana 31. Decemb. 1667. lib. 1. decret. Altovit. pag. 187 in Nullius Altamuræ 7. Maii 1672. ibi, pag. 686. in Juvenacen. 16. Novemb. 1688 lib decret. Martelli pag. 369.* 5

Amplia I. Etiam pro tempore, quo Clerici fuerunt negligentes illam petere a Gabellariis, qui hoc ignorantes non dederunt exitum Communitati pro ipsius bonificatione; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Nullius Terlitii 16. Novemb. 1688. lib. decret. Martelli p. 369.* 6

Amplia II. Quamvis abfuerint ob metum Inquisitionis. *Ibidem.* 7

Amplia III. Quamvis absentes non incedant in habitu, & tonsura, ac velut Laici inserviant personis privatis. *Ibidem.* 8

Amplia IV. Quamvis absentes causa carcerationis secutæ de Ordine A. C. *in ead. Terlitii 21. Jan. 1676. lib. 1. decret. Altovit. pag. 1200.* 9

Amplia V. quoad absentem ob periculum vitæ; in eadem *d. lib. pag. 1486. anni 1677.* 10

Amplia VI. Quamvis absentes ratione peregrinationis ad Annum Sanctum, pro tempore tamen dictæ peregrinationis; *Bituntin. 12. Julii 1675. lib. 1. decret. Altov. pag. 1108.* 11

Pa-

12 Pariter debentur absenti causa studii; *Materanen.* 7. *Maii* 1704. *lib.* 3. *decret. Vallem. pag.* 579. & 25. *Junii D. A.* & *l. p.* 589. *Bovinen.* 22. *Jun. D. A.* & *l. p.* 582.

13 Item absenti ex causa infirmitatis; *Salernitana* 10. *Maii* 1704. *lib.* 3. *decret. Vallem. pag.* 580.

14 Item absenti qui docet cantum Gregorianum; *Materanen.* 4. *Junii* 1704. *lib.* 3. *decret. Vallem. pag.* 585.

15 Tandem Franchitiæ debentur Ecclesiasticis absentibus studiorum causa, vel ob lites pro capitulo, aut pro suis bonis Ecclesiasticis; *Juvenacen.* 31. *Julii.* 1674. *lib.* 1. *decret. Alt. pag.* 975. *Montis Casini* 18. *Junii* 1680. *lib.* 2. *decr. Alt. pag.* 1988. *Nullius Castellanetæ* 12. *Januarii* 1694. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 99. *Oritana* 12. *Decembris* 1699. *lib.* 2. *decret. Vallem. pag.* 271.

16 Porro Gabellarii, qui debent bonificare Franchitias Ecclesiasticis forensibus, sed commorantibus in loco Terlitii, tenentur bonificare etiam Ecclesiasticis concivibus, qui eodem tempore sunt absentes ex quacumque causa; *Juvenacen.* 16. *Novemb.* 1688. *lib. decr. Mar. pag.* 369. *Terlitii d. die pag.* 370.

17 Limita tamen, dummodo tempore absentiæ alibi iis bonificata non fuerit Franchitia; *Lycien.* 8. *Decembris* 1688. *lib. decr. Martelli pag.* 385. & 29. *Novembris* 1692. *l.* 1. *decr. Vall. pag.* 5. *Biteclen.* 28. *Martii* 1693. *l.* 1. *decr. Vall. pag.* 33. *Ruben.* 18. *Julii* 1700. *l.* 2. *decr. Vall. pag.* 301.

18 Sic Clerico, qui per annos quindecim a Patria abfuerat, & interim nesciebatur an viveret, non debetur Franchitia; *Melphien.* 31. *Jan.* 1703. *l.* 3. *decret. Vall. p.* 471.

19 Franchitia non debetur Sacerdoti pro bonis in Territorio loci, ubi non moratur, sed ubi moratur; *Tranen.* 2. *Decemb.* 1670. *l.* 1. *decr. Alt. pag.* 502.

20 Sic Clericus Advena habens domicilium in alia Diœcesi, ibidem debet frui Franchitia Farinæ, non obstante decreto, vel sententia Curiæ Episcopalis contra Clericos Advenas; *Salernitana* 4. *Septemb.* 1703. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 515.

21 Similiter Franchitia competit Clerico in loco sui domicilii a multis annis, non in loco suæ originis, & in quo ordinatus fuit; *Lycien.* 21. *Jan.* 1687. *lib. decret. Martelli pag.* 40.

22 Asserta consuetudo, quod Clericis absentibus competat medietas Franchitiæ Farinæ, probanda est intra terminum sex mensium ab Episcopo præfixum; *Motulen.* 5. *Maii.* 1699. *l.* 2. *decr. Vall. pag.* 218.

23 Franchitia debetur Clericis in ea quantitate, quam usquemodo habere consueverunt etiam respectu colentium bona Ecclesiæ, & Beneficiorum, ac Patrimonialia, nec non respectu Custodum animalium, tam Ecclesiæ, quam Clericorum, quos quidem colentes, & Custodes Sac. Congreg. censuit non teneri solvere Gabellam dictam *del Foro*; *Bovinen.* 21. *Junii* 1644. *l.* 3. *decr. Paulucci pag.* 229.

24 Unde Episcopus circa Franchitias Ecclesiasticorum curet omnino servari consuetudinem solitam, nec permittat quid innovari in eorum præjudicium; *Thelesina* 24. *Maii* 1670. *l.* 1. *decr. Alt. pag.* 434.

25 Apocha remissionis Franchitiæ Molituræ, seu *del Macinato*, quamvis ad tempus factæ ab Ecclesiasticis in favorem Communitatis laicalis, non sustinetur; *Cathacen.* 3. *Decembris* 1686. *l. decr. Mart. pag.* 15.

26 Nullo modo annuendum est petitioni Ecclesiasticorum circa remissionem partis Franchitiæ ad septennium in favorem Communitatis; *Caven.* 24. *Maii* 1644. *l.* 3. *decr. Paul. pag.* 229.

Non est concedenda facultas Capitulo, & Clero donandi medietatem Franchitiæ, qua Personæ Ecclesiasticæ fruuntur; *In una Sancti Marci* 12. *Dec.* 1645. *l.* 3. *decret. Paul. pag.* 268. 27

Sacra Congregatio censuit, Capitulum, & Presbyteros Terræ Carovineæ, qui medietatem Franchitiæ Farinæ absque facultate Sacr. Congr. mutuam dederunt Communitati in subsidium Universitatis, & pauperum, non incurrisse Censuras, attentis circumstantiis in casu, de quo agitur; at Episcopus mandet restitui mutuum; *Ostunen.* 28. *Aprilis* 1665. *l.* 3. *decret. Paul. pag.* 634. 28

Denegatur Episcopo posse applicare Franchitias Clericorum Monasterio in pœnam eorum, qui non habent requisita; Sac. Cong. Conc. Trid. *in Aquilana* 23. *Septemb.* 1659. *l. decr. Rocci pag.* 207. 29

At facultas, ut Ecclesiastici pro reparatione Ecclesiæ Parochialis cedant quibusdam Franchitiis ad quinquennium conceditur; *Lycien.* 13. *Septembris* 1701. *l.* 3. *decr. Vallem. pag.* 379. 30

Circumscripta reductione Franchitiæ Clericorum facta per Vicarium, servanda est primæva taxatio scilicet pro Sacerdotibus tumulorum viginti quatuor, pro constitutis in Sacris Ordinibus tumulorum decem & octo, & pro Clericis in Minoribus duodecim; *Cosentina* 27. *Aprilis* 1632. *l.* 2. *decr. Paul. pag.* 123. 31

Clericis competit Franchitia duodecim tumulorum, donec ab eis probata sit consuetudo pro majori quantitate; *Neritonen.* 24. *Aprilis* 1663. *l. decret. Rocci pag.* 481. 32

Per modum provisionis resolutum fuit circa quantitatem controversam Franchitiarum competentium Ecclesiasticis, debere servari solitum locorum finitimorum; *Bituntina* 26. *Januar.* 1673. *l.* 1. *decr. Altoviti pag.* 769. 33

Ecclesiastici Civitatis Ruben. sunt manutenendi in possessione exigendi Franchitiam Farinæ ad rationem rotulorum quinquaginta pro quolibet tumulo; at eisdem non debentur Franchitiæ pro rata Gabellæ diminutæ, hec pro tempore absentiæ, si alibi habeant; *Ruben.* 11. *Aprilis* 1690. *lib. decr. Martelli pag.* 598. 34

Pariter Clerici Ruben. Civitatis manutenendi sunt in solita Franchitia pro vino musto, *ibidem*. 35

Ecclesiastici possunt vendere Franchitiam sibi competentem; *Bovinen.* 7. *Septembris* 1636. *l.* 3. *decret. Paul. pag.* 14. *Anglonen.* 7. *Julii* 1633. *l.* 2. *decret. Paul. pag.* 158. *Asculana* 12. *Septemb.* 1673. *l.* 1. *decret. Alt. pag.* 839. 36

Quare Edictum prohibens contrahere, vel vendere farinam non comprehendit Ecclesiasticos; *Ruben.* 11. *Apr.* 1690. *lib. decr. Mart. p.* 598. 37

Et Episcopus debet procedere sua ordinaria facultate contra prohibentes, ne Laici emant Franchitias, quæ Ecclesiasticis superfluunt; *Nullius Altamuræ* 23. *Martii* 1683. *l.* 3. *decr. Alt. pag.* 155. 38

Clerici, qui ob paupertatem, vel aliam causam legitimam nequeunt emere frumentum pro sua quantitate Franchitiæ, & vivunt pane vendibili, possunt vendere suam Franchitiam; *Oritana* 6. *Maii* 1631. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 77. 39

40 Pariter Franchitia integra competit Clericis, etiamsi non habeant famulos, & vivant aliorum expensis; *Sulmon.* 21. *Martii* 1646. *l.* 3. *decr. Paul. pag.* 276.

41 Sacerdotes, & Clerici gaudere debent Franchitia simpliciter pro quantitate frumenti eisdem necessaria, & ideo nihil innovandum est in præscribendo eis certam quantitatem Franchitiæ; *Bovinen.* 17. *Decemb.* 1641. *l.* 3. *decr. Paul. pag.* 165.

42 Franchitia duorum tumulorum concedi solita aliis Canonicis, debetur etiam Canonico Clerico; *Tranen.* 6. *Jun.* 1673. *l.* 1. *decr. Alt. pag.* 610.

43 Quando Communitas Laica auget exactionem pro molitura solvi consuetam, nihil innovandum est quoad Ecclesiasticos; *Policastren.* 2. *Octobris* 1691. *lib. decret. Grim. pag.* 16.

44 Quoad assignationes factas Franchitiarum Episcopi tueantur, tam de jure, quam ratione conventionum cum Sede Apostolica; *Neapolitana*, & *aliarum Civitatum Regni* 12. *Febr.* 1668. *l.* 4. *decr. Paul. p.* 5.

45 Ecclesiasticus debet gaudere Franchitia etiam pro Conjunctis, & Familiaribus, qui in eadem domo ejus expensis vivunt; *Caven.* 27. *Apr.* 1632. *l.* 2. *decret. Paul. p.* 123. *Teramen.* 18. *Julii* 1562. *l. decret. Rocci p.* 417. & sæpe alibi.

46 Non debent vero gaudere Franchitia pro Conjunctis, & aliis, quando non vivunt eorum expensis; *Capuana* 21. *Martii* 1645. *lib.* 3. *decr. Paul. p.* 246.

47 Clerico petenti Franchitiam non tantum pro sua persona, sed etiam pro omnibus suis famulis actualibus; Sac. Congr. respondit non competere Franchitiam in majori quantitate expressa, seu taxata in concordia pro Clerico simplici; *Aquilana* 18. *Decembris* 1668. *lib.* 1. *decr. Altov. p.* 297.

48 Franchitia panis non extenditur ad panem laboratorum Clerici, seu ut dicitur *de' Massari di campagna*; *Tranen.* 2. *Octobris* 1668. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 272.

49 Ecclesiasticis Episcopo inservientibus, & viventibus ejus expensis, ac manducantibus ex ejus pane competit Franchitia Farinæ, quam vendere possunt; *Melphien.* 13. *Maii* 1692. *lib. decret. Grimaldi p.* 129. *Laquedonen.* 14. *Octobris* 1630. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 62. & 26. *Augusti* 1636. *lib.* 3. *decret. Paul. p.* 12.

50 Episcopo competunt Franchitiæ etiam pro famulis Laicis, quibus assignat partem panis in deductionem salarii, sed non competunt eisdem famulis *in Cartellà*, sicut Ecclesiasticis; *In eadem Melphien. ibidem.*

51 Eremitis non habentibus requisita necessaria non debentur Franchitiæ; *in dicta Melphien. ibid.*

52 Clerici annorum triginta, aut quadraginta non transeuntes ad Ordines Sacros & incumbentes operibus Sæcularibus, gaudent Franchitiis; *Hydruntina* 11. *Junii* 1675. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 1109.

53 Clericus non incedens in habitu, & tonsura gaudet suis Franchitiis, usque ad sententiam declaratoriam decidisse a Privilegiis Clericalibus; *Lycien.* 21. *Januarii* 1687. *lib. decr. Martelli pag.* 49.

54 Clerici convictores Seminarii gaudentes suis Franchitiis pro tempore, quo recipiunt victum in Seminario, non debent separatim frui Franchitia respectu Clericatus; *Neritonen.* 12. *Julii* 1678. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1610.

55 Puellæ viventes in Conservatoriis, asservantes Sacramenta in earum Ecclesia, & observantes Clausuram, gaudent Franchitiis debitis Personis Ecclesiasticis; *Aquilana* 23. *Junii* 1676. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 1266.

Gabellarii non possunt diminuere Rectori ac Magistro Seminarii Cathedralis consuetam Franchitiam Farinæ; *Salernitana* 4. *Novembr.* 1683. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 84. 56

Gabellarii non possunt denegare Franchitiam Ecclesiasticis sub prætextu, quod cum mittunt triticum ad Molendinum, non deferunt cartulam vulgo *Bolletta* ab iisdem Gabellariis subscriptam; *Nullius Altamuræ* 7. *Novembris* 1693. *lib.* 1. *decr. Vall. pag.* 85. 57

Temperamentum captum ab Episcopo, quod Ecclesiastici diurno tantum tempore introducant Farinam in Civitatem, ut melius observentur, an abutantur eorum Franchitia? approbatur. Et Officialis ad hoc servandum ab Episcopo est deputandus; *Caven.* 4. *Sept.* 1668. *lib.* 1. *decr. Altov. pag.* 272. 58

FRANCISCANI.

De Franciscanis plura afferuntur in verb. *Minoritæ*, ubi de eorum Missionibus in unum congesta sunt decreta Benedicti XIV. *a num.* 1. *ad* 12. Vide etiam verb. *Alimenta num.* 118. verb. *Alternativa num.* 15. *ad* 17. verb. *Capuccini num.* 1. verb. *Doctrina Christiana num.* 1. verb. *Indulgentia art.* 5. verb. *Religiones Regulares art.* 5. verb. *Tertiarii*, *Tertiariæ*, verb. *Visitatio, visitare num.* 122. & verb. *Votum art.* 2. *num.* 130 & *seqq.*

FRAUS.

Fraus omnis est prohibita de jure naturali, & quidquid ratione fraudis prohibetur tamquam jus naturale, de similibus ad similia extenditur; *l.* 1. & *l. ultim. ff. Si quid in fraud. patr. l. Cum hi §. Si cum lex, de transact.* Fagn. *lib.* 2. *decr. in cap. In præsentia* 8. *de probation. num.* 64. Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur excepta, *l. Imperialem §.* 1. *de prohibit. Feud. alien.* Frideric. Afflict. *dec.* 111. *num.* 3. Fagnan. *lib.* 1. *decr. in cap. Magnus* 1. *de obligatis ad ratiocinia* & c. *num.* 30. cum aliis relatis ab Alciat. *caus.* 69. *num.* 10. & *sequent. lib.* 8. Put. *decis.* 234. *circa fin. vers. Si autem lib.* 3. Fraus enim, & dolus nulli patrocinari debent; *cap. Ex litteris* 2. *de Dolo*, & *contumacia*, ibi: *Nos attendentes malitiam*, & *dolum nulli patrocinari debere*, *cap. Sedes* 15. *de Rescriptis*, ibi: *Quia fraus*, & *dolus ei patrocinari non debent*; *cap. Ex tenore* 16. *Cod.* ibi: *Quia fraus*, & *dolus alicui patrocinari non debent*; *Cap. Tuæ* 12. *de Cler. non resident.* ibi: *Cum fraus*, & *dolus nemini debeat patrocinium impertiri*; & *l. in fundo*, *ff. de rei vindic.* ibi: *Neque malitiis indulgendum est*; *l. Cum hi ff. de transact.* ibi: *Non debet via aperiri malitiis*, & *l. Si Legatarius*, *Cod. de Legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*, *cum aliis apud Rotam dec.* 53. *num.* 203. *coram Peutingerio*. 1 2 3

Tem-

4 Temporis intervallum fraudis suspicionem excludit; *l. 4. §. 4. Si ab ignoto, ff. de Manumiss.* Ita cum multis aliis, Fagnanus *in cit. cap. Magnus num.* 37.
5 Sic contra fraus arguitur ex brevitate temporis; *cap. Officii, de elect. l. Si neutri §. fin. de privileg. Creditor.*
6 Et sic cum multis aliis Fagnan. *loc. cit. n.* 38. Fraus, & collusio dicuntur esse delicta, nec præsumuntur, nisi probentur; Rota *p.* 5. *tom.* 1. *decis.* 132. *num.* 1. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 26. *num.* 5. *part.* 14. *decis.* 126.
7 *num.* 17. *part.* 17. *decis.* 107. *num.* 15. Nec ad fraudem probandam admittuntur conjecturæ; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 26. *num.* 21. *part.* 13. *decis.* 407. *num.* 8.
8 Nisi conjecturæ sint legales, evidentes, ac perspi-
9 cuæ; Rota *ibidem*, *& part.* 16. *decis.* 2. *num.* 6. Quæ tamen conjecturæ eliduntur a potentioribus ad effe-
10 ctum fraudem excludendi; Rota *ibid. num.* 7. Adeo ut ad prædictum effectum lata sit admittenda interpretatio; *Annotat. ad decis.* 16. *num.* 7. *part.* 8. *Rotæ*
11 *recentior.* Immo suspicio fraudis ex qualitate persona-
12 rum tollitur; Rota *part.* 13. *decis.* 421. *num.* 11. Et ideo in Viro nobili non est fraus præsumenda; Rota *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 472. *num.* 11. *part.* 17. *dec.* 107.
13 *num.* 6. Minus fraus præsumitur in persona constitu-
14 ta in Ecclesiastica Dignitate; Rota *ibid.* Sicuti nec in Infante potest considerari fraus; Rota *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 429. *num.* 24.
15 Tollitur etiam, & cessat fraudis, ac doli suspicio in iis, quæ palam, ac publice fiunt; Rota *part.* 2.
16 *decis.* 206. *num.* 10. Et sic tollitur in hærede palam ac publice possidente, Rota *part.* 14. *decis.* 82. *num.* 9.
17 Nec fraus præsumitur in eo, cui nullum commodum ex actu resultat; Rota *part.* 2. *decis.* 206. *num.* 11.
18 Eumdem effectum quoad fraudis exclusionem operatur actus ratihabitio, & geminatio; Rota *part.* 14.
19 *decis.* 97. *num.* 12. Operatur quoque prædictum effectum conscientiæ exoneratio; Rota *part.* 9. *tom.* 1.
20 *decis.* 25. *num.* 28. Attenditur etiam deficentia causæ fraudandi ad effectum excludendi quamlibet fraudis suspicionem; Rota *part.* 1. *decis.* 407. *num.* 8. *& de-*
21 *cis.* 529. *num.* 3. *part.* 13. *decis.* 336. *num.* 10. Quo casu conjecturæ pro fraude inducenda adductæ non
22 operantur; Rota *ibid. num.* 12. Quare fraude cessante, cessare debet quoque dispositio ad obviandum fraudibus; Rota *part.* 3. *decis.* 463. *num.* 3.
23 Fraus, & deceptio deducitur ex circumstantia temporis, actus gesti, & ex qualitate actum gerentis;
24 Rota *part.* 13. *decis.* 241. *num.* 8. Item ex inverisimi-
25 litudine; Rota *ibid. num.* 10. Hinc fraudis suspicione non caret volens fingere id, quod non est; Rota
26 *part.* 6. *decis.* 339. *num.* 50. Nec dicta caret suspicione, qui majoribus abundat cautelis in rebus suspectis Rota *part.* 10. *decis.* 305. *num.* 12. *part.* 17. *decis.* 256.
27 *num.* 10. Actus fraudolentus revocari non potest, nisi ab eo, cujus in fraudem factus est; Rota *part.* 18.
28 *tom.* 1. *decis.* 309. *num.* 10. *& sequent.* Et fraudantis bona prius excutienda sunt antequam quis contra Tertium agere permittatur; Rota *part.* 16. *decis.* 413.
29 *num.* 13. *& seq.* Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt rejicienda, etiamsi ageretur de causis piis; *Annotat.*
30 *ad decis.* 16. *num.* 5. *part.* 8. Rota *recentior.* Hinc leges in quantum possunt, resistunt fraudibus; *Ibidem*
31 *num.* 1. *& sequent.* vide *supra num.* 3. Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est occurrendum, & via præcludenda; Rota *part.* 5. *decis.* 43. *num.* 5. *& decis.* 386. *num.* 4. *part.* 6. *decis.* 229. *num.* 12. *& dec.* 243. *num.* 4. *part.* 10. *decis.* 332. *num.* 11. Adverte 32
tamen, quod fraus, & deceptio possit stare in multis sine læsione; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 497. *n.* 165.
Et quod sæpe cum veritate fiat, atque misceatur; Ro- 33
ta *part.* 15. *decis.* 351. *num.* 4.

Additiones ex aliena manu.

De Fraude, duæ in titulo Pandectarum de Regulis, 34
juris sunt Leges; scilicet *L.* 78. *& L.* 79. *Generaliter* (ait L. 79.) *quum de fraude disputatur, non quod habeat Actor, sed quod per adversarium habere non potuerit, considerandum est: Fraudis* (sunt verba legis 79.) *interpretatio semper in jure civili non ex eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque desideratur.*
Utilis esset expositio utriusque hujus Legis pro de- 35
finitione etiam quæstionum, quæ in foro agitantur, sed ne nimius sim, omissis aliis qui commentarios edidere ad titulum de Regulis juris, Revardo quo- 36
que & Petro Fabro, consule unum Jacobum Gothofredum.

FRUCTUS ECCLESIASTICORUM, ET PRÆSERTIM BENEFICIATORUM.

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio in Synopsi *verb.* Fructus.

Fructus universi Ecclesiasticorum, qui colligun- 1
tur in bonis, tam Beneficialibus, quam Patrimonialibus, sunt exempti ab oneribus, & impositionibus laicis, nec ullo modo est admittenda restrictio ad certam ratam, & portionem; *Sacr. Congreg. Immun. in Ortonen.* 24. *Julii* 1634. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 196. *in Lavellen.* 27. *Februar.* 1677. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1354.
Ecclesiastici non possunt impediri asportare fructus 2
recollectos in bonis propriis, nisi adsit indigentia Civitatis; *Sac. Congr. Immun. in Assisien.* 22. *Januarii* 1629. *lib.* 1. *decr. Paul. pag.* 121.
Recurrentes ad Judices laicos, ut impediant Ec- 3
clesiasticis collectionem fructuum, Censuras incurrunt; *ead. Sac. Cong. Immun. in Aprutina* 2. *Decembris* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 188.
Contra Gubernatorem retinentem fructus Beneficii 4
cujusdam Ecclesiastici, injungitur Episcopo, ut viriliter tueatur; *ead. Sac. Cong. in Aquilana* 1. *Jan.* 1695. *lib.* 1. *dec. Vallem pag.* 165.
An Laici sint præferendi in emptione fructuum de- 5
cimalium, cognitio spectat ad Judicem Ecclesiasticum; *ead. Sac. Congr. in Augustana* 22. *Aprilis* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 148.
Recurrentes ad Potestatem Laicam, ut impediant 6
decreta Episcopi pro libertate venditionis fructuum decimalium, excommunicantur; *Ibidem.*
Prævia renunciatione dictis recursibus, & reinte- 7
grata parte, absolvuntur etiam in forma privata; *Ibidem.*

Ce-

Cætera de fructibus, sive redditibus Beneficiatorum vide verb. *Beneficiatus artic.* 1. 2. *&* 3. & verb. *Dominium artic.* 2.

Additiones ex aliena manu.

8 De Fructibus Beneficiorum frequentes sunt contro-
9 versiæ. Si obierit Beneficiatus, fructus nondum exacti de jure communi spectant ad successorem in Beneficium, & quidem etiamsi cesserit dies eorum solutionis vivente adhuc Beneficiato; Rota *in Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Iunii* 1745. *§.* 4. *coram*
10 *clar. mem. Millin.* ubi quod in Hispaniis ex consuetudine ubique recepta spectent ad Hæredem Beneficiati.
11 Idem juris obtinet, si Beneficiatus Beneficium re-
12 signaverit. Illud vero peculiare in Resignatione occurrit, quod Resignatario debentur fructus Beneficii resignati a die admissæ resignationis, etiamsi ipse Resignatarius possessionem Beneficii resignati non apprehenderit; Piton. *discept. Eccles.* 74. *num.* 23. Paris. *de Resignat. lib.* 1. *qu.* 6. *num.* 27. *& sequ.* Rot. *coram Cavaler. dec.* 104. *num.* 1. *& sequent. & in dict. Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Junii* 1745. *§.* 3. *coram cl. me. Millin.*

13 In locis, in quibus fructus Beneficii nondum exacti non spectant ad successorem in Beneficium, sed ad Hæredem, vel ad Cameram Apostolicam, quæri solet, an subrogatus in juribus defuncti prætendere
14 queat fructus ipsi defuncto debitos? sed negativa amplexa fuit sententia a Rota, idque quia nisi in subrogatione fiat expressa mentio fructuum, intelligitur subrogatio quoad jus defuncti quod erat in lite, non item quoad fructus decursos, ut respondit; Rota *in d. Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Jun.* 1745. *§.* 6. *cor. clar. me. Millin. in Aurien. Parochialis super fructibus* 24. *Jan.* 1755. *§.* 5. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.*

15 Major in iisdem locis est dubitatio de Accumulato, an is prætendere possit fructus decursos per id temporis, quo primo loco Præsentatus litem sustinuit super Beneficio? At definitum quoque fuit minime posse prætendere; Confer Rotam *in d. Aurien. Parochialis super fructibus* 5. *Maii* 1754. *§.* 6. *& plur. sequent. cor. Illustriss. Figueroa, &* 24. *Jan.* 1751. *§.* 7. *& plur. sequent. cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.*

16 Translato ab una ad alteram Ecclesiam an, & cujus temporis fructus debeantur, plene distinctis variis casibus agit Bohemer. *in decret. lib.* 1. *tit. de Translat.*

FRUMENTUM.

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio in Synopsi *verb.* Frumentum.

1 EDictum taxæ super pretio frumenti editum a Curia Magni Magistri afficere non potest Ecclesiasticos, sed si concurrat Publicum bonum, injungi potest Episcopo, ut pro Ecclesiasticis publicet Edictum simile, non tamen relative ad Edictum Laicum; *Sac. Congr. Immun. in Melevitana* 1. *Decembris* 1648. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 58.

Non est permittendum Ecclesiasticos comprehen- 2
di in prohibitione Laicorum vendendi, & emendi Frumenta, sed urgente necessitate potest Ordinarius suo peculiari Edicto Ecclesiasticis prohibere; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Ragusina* 10. *Junii* 1636. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 7.

In venditione Frumenti, Bladarum, & similium 3
Ecclesiastici non tenentur servare taxam, & alias ordinationes editas a potestate laica; sed Episcopus sua ordinatione constituat eamdem taxam pretii justi, & contra Transgressores procedat; *eadem Sac. Congr. Immun. in Melevitana* 21. *Martii* 1646. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 276. *Boven.* 17. *Maii* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 189.

Episcopus potest in casu necessitatis proprio Edi- 4
cto statuere pretium frumenti Ecclesiasticorum, eosque cogere ad venditionem, reservata tamen pro usu, & sustentatione ipsorum æqua, & proportionata quantitate; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Casalen.* 12. *Feb.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 171.

Injungitur Episcopo, ut pro currenti anno, at- 5
tenta gravissima penuria, præfigat proprio Edicto justum pretium frumento Ecclesiasticorum, & obliget auctoritate Sac. Congregat. Ecclesiasticos, tam Sæculares, quam Regulares ad venditionem Frumenti, reservata tamen pro usu, & sustentatione eorum ea quantitate, quæ æqua, & proportionata omnibus consideratis ab eodem Episcopo reputata fuerit; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Neocastren.* 1. *Decemb.* 1696. *lib.* 2. *decr. Vall. pag.* 16.

Quatenus Episcopus judicet talem esse penuriam 6
Frumenti, ut sit expediens prohibere Ecclesiasticis extractionem, eam prohibeat proprio Edicto, nulla facta mentione, vel habita relatione ad Edictum Laicale; *ead. Sac. Cong. Immun. in Neocastr.* 8. *Augusti* 1693. *lib.* 1. *decr. Vall. pag.* 66.

Mandatur Episcopis, & Archiepiscopis Regni, ut 7
attenta penuria, vendant eorum frumenta, & respective vendere faciant a Personis Ecclesiasticis, pro pretio tamen per eosdem cum Emptoribus concordato, & quatenus non concordent, vendant pro pretio justo judicato arbitrio Episcoporum; *eadem Sac. Congr. Immun. in Neapolitana* 10. *Novem.* 1648. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 63.

Tempore penuriæ, ut dicitur *le rassegne* Frumen- 8
torum, & Bladarum Ecclesiasticorum faciendæ sunt per Ecclesiasticos Curiæ Episcopalis, & ab Episcopo arbitranda est quantitas, qua indiget unusquisque Ecclesiasticus. Frumentum vero, & Bladæ asserventur in loco ipsi Episcopo Beneviso, & sub custodia Deputati ab ipso Episcopo. Et ut dicitur *si spiani* in Furno Ecclesiasticorum, si quem habent; *ead. Sacra Congregat. Immun. In Civitatis Castelli* 14. *Jan.* 1630. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 23.

Perquisitio frumentorum in locis immunibus est 9
prorsus prohibita Laicis; *eadem Sacra Congregat. in Florentina* 15. *Decembris* 1648. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 66.

Dantur litteræ circulares Episcopis status Eccle- 10
siastici pro perquisitione frumenti in locis immunibus ad effectum faciendi ejus assignationem Ministris

ſtris abundantiæ, ſoluto competenti pretio; *ead. Sacra Congreg. Immun.* 20. *Aug.* 1678. *lib.*2. *decret. Altov. p.*1630.

11 Datur facultas perquirendi, & extrahendi frumentum ad effectum conſignandi pro ſervitio abundantiæ Civitatis; *eadem Sac. Congreg. Immunit. in Interamnen.* 2. *Aprilis* 1678. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1555.

12 Epiſcopus pro extractione frumenti menſæ Epiſcopalis de loco ad locum in eodem Gubernio non tenetur recipere Bulletinum; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Fanen.* 17. *Novembris* 1671. *lib.*1. *decr. Altoviti p.*618.

13 Contra Miniſtros laicos impedientes exactionem Frumenti debiti cuidam Beneficiato Epiſcopus tueatur efficaciter, adhibitis etiam Juris remediis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Cajetana* 30. *Mart.* 1695. *lib.*5. *decr. Vallem. p.*180.

14 Idem mandet reſtitui frumentum executatum in loco immuni per Miniſtros laicos ſpectans ad Eccleſiaſticum; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Aquilana ibidem.*

15 Frumenta Eccleſiaſticorum non tenentur ad Gabellam introductionis; *ead. Sacr. Congre. Immun. in Camerinen.* 10. *Februar.* 1680. *lib.*2. *decr. Altov. pag.* 1623.

16 Frumentum recollectum in bonis propriis Eccleſiaſtici poteſt aſportari, nec in hoc poteſt impediri, niſi adſit indigentia Civitatis; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Aſſiſien.* 22. *Januar.* 1629. *lib.* 1. *decret. Pauluc. p.*121.

17 Sacra Congregatio inclinat, Clerum Sæcularem, & Regularem non teneri ad recipiendam portionem frumenti horrei publici, de qua agitur, ſed in omnem caſum diſtribuendum eſſe per capita, comprehenſis etiam Equitibus, & omnibus aliis; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Melevitana* 6. *Octobr.* 1638. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.*74.

18 Nuncio Neapolis ſcribitur, non eſſe extendendam facultatem extrahendi frumenta, ita ut etiam cum deputatione perſonæ Eccleſiaſticæ minime liceat Commiſſario Regio extrahere frumenta recondita in locis immunibus, etiamſi fortaſſis empta contra formam Pragmaticæ; *eadem Sac. Congreg. Immunit. in Neapolitana* 28. *Septemb.* 1694. *lib.*1. *decret. Vallem. pag.* 149.

19 Conceduntur Gubernatori Picæni de ordine Sanctiſſimi Litteræ perquiſitionis in forma quoad frumenta recondita in locis immunibus; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Macer.* 10. *Octob.* 1671. *lib.*1. *decr. Altov. pag.* 610.

20 Gubernator Marchiæ vigore aſſerti Brevis non poteſt prohibere Epiſcopo Auximano, ejuſque Colonis partiariis, ne abſque ſua licentia in ſcriptis extrahant de loco ad locum intra fines Provinciæ frumentum in terris Epiſcopi collectum; *ead. Sac. Congr. Immun. in Auximana* 10. *Decembris* 1627. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 35.

21 Idem Gubernator non poteſt cogere Eccleſiaſticos ad aſportandum in horrea publica partem ſuorum frumentorum; *ead. Sac. Congr. Immun. ibid.*

22 Idem non poteſt præcipere Miniſtris Montium frumentorum, ne abſque ſua licentia diſtribuant in ſingulos annos ſtatutis temporibus frumentum pauperibus; *ead. Sac. Congr. Immun. ibid.*

Circa Edicta publicata a Gubernatore Peruſiæ ſuper aſſignatione frumentorum præcipitur eidem, ut publicet novum Edictum totaliter conforme Edicto Eminentiſſimi Camerarii edito *die* 19. *Aug.* 1697. cum revocatione edicti publicati ab eodemmet Gubernatore, ſeu Præſide die 14. d. menſis; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Peruſina* 30. *Sept.* 1704. *lib.*3. *decr. Vallem. p.*618. *& seq.* 23

Communitas Oppidi Centi in Legatione Ferrarienſi tenetur ad recipiendum frumentum Menſæ Epiſcopalis Bononienſis (cum jam ſe ad hoc obligaverit, dummodo dicta Menſa clauderet furnum in d. loco) recollectum in territorio Centi pretio majori Calmerii de menſe Novembris, & Decembris, dummodo d. frumentum ſit mercantile, & plane mundum. Tenentur pariter miniſtri dictæ Menſæ infra totum menſem Octobris notificare miniſtris Annonæ, ſe promptos eſſe ad vendendum frumentum, & exprimere quantitatem tradendam; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Bonon.* 5. *Jan.* 1696. *lib.* 2. *decret. Vallem. pag.* 2. 24

Injungitur Eminentiſſimo Legato, ut præfigat terminum 15. dierum d. Communitati Centi ad emendum frumentum d. Menſæ Archiepiſcopalis, quo elapſo liceat eidem Menſæ aperire furnum ad effectum, ut dicitur, *di spianare* præfatum frumentum, *ead. Sac. Congr. Immun. in Bonon.* 17. *Mart.* 1696. *lib.*2. *decr. Vallem. pag.* 12. 25

Appaltatores Piſtrinorum renuentes ſe accomodare appretiationi factæ ſuper triticum Eccleſiaſticorum, cenſuras incurrunt; *ead. Sac. Cong. Immun. in Tudertina* 27. *Julii* 1683. *lib.*3. *decr. Altov. p.*211. 26

Ad ſupplicationem Reipublicæ Lucanæ a Sanctiſſimo Sac. Congreg. remiſſam, petentis frumentum Eccleſiaſticorum debere vendi Miniſtris Reipublicæ, & prohiberi Eccleſiaſticis vendere panem minutatim confectum ex frumento recollecto in bonis propriis Eccleſiaſticorum; Sac. Congreg. auditis informationibus deductis ab utraque parte cenſuit, ſi Sanctiſſimo placuerit, poſſe præfato Clero, Jus, & libertatem eidem ex diſpoſitione Sacrorum Canonum, & declarationibus Sac. Congreg. competentem vendendi minutatim panem confectum ex frumento in bonis propriis recollecto ſuſpendi per ſeptennium proximum futurum cum infraſcriptis conditionibus. 27

I. Quod Eccleſiaſtici utriuſque Cleri intra menſem Septembris declarare debeant in actis Curiæ Epiſcopalis, an velint dare frumentum recollectum in propriis bonis Miniſtris publicis, & in qua quantitate; factaque declaratione cum obligatione frumenti, teneantur tradere quantitatem oblatam, & ad id cogi debeant per Curiam Epiſcopalem.

II. Quod tota quantitas Frumenti a Clero tam Urbano, quam Forenſi intra ſex milliarios reſpective tradenda, non excedat ſtaria duodecim millia.

III. Quod Frumentum præfatum ſolvi debeat, vel pretio currenti de tempore traditionis cum augmento duorum Juliorum Romanorum pro quolibet rubio Romano, vel majori, & altiori pretio, quo fuerit venditum frumentum in locis publicis Civitatis

tis de mensibus Novembris, & Decembris. Et casu quo Ecclesiastici vendere velint frumentum ante prædictos menses Novembris, & Decembris, tunc teneantur Ministri publici illud recipere,& solvere pretio currenti de tempore traditionis cum præfato augmento duorum Juliorum.

IV. Quod Frumentum debeat mensurari ad mensuram consuetam in platea Civitatis, ubi publice venditur, & tam mensura, quam consignatio fieri a Clero Urbano intra Civitatem in horreis, vel domibus, in quibus Ecclesiastici illud retinent. Frumentum vero dandum a Clero Forensi teneantur Ministri Annonæ suscipere ex horreis, vel domibus, ubi frumentum reperitur, & propriis sumptibus transportare, pretiumque solvere utrique Clero in actu consignationis Frumenti, quod esse debeat qualitatis recipientis, & ut vulgo dicitur *Mercantile*.

V. Quod quolibet anno in mense Septembris eligantur duo Periti, alter a Clero, alter a Ministris Annonæ, quorum judicio standum sit super qualitate frumenti consignandi, & unitim eligatur etiam Tertius, qui in casu discordiæ Peritorum, suum tunc debeat ferre judicium cui partes stare debeant.

VI. Quod Ministri publici teneantur declarare in mense Octobris, an velint accipere frumentum oblatum ab Ecclesiasticis. Et eveniente casu, quo illud non recipiant cum prædictis conditionibus, sit in omnium, & singulorum Ecclesiasticorum arbitrio redire ad usum Canonicæ libertatis vendendi minutatim panem confectum ex frumento recollecto in propriis bonis; quod pariter iisdem liceat casu, quo prædicti Ministri patiantur, seu tolerent aliquem Laicum minutatim vendere in Civitate panem ex proprio frumento confectum.

Alia insuper adjecta clausula, quod præsens indultum per septennium sit servandum, & nullo unquam tempore ad exemplum trahi possit; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Lucana 20. Martii 1699. lib. 2. decr. Vallemani pag. 109.*

28 Additur pro declaratione præfati Decreti, quod pro pretio regulando Frumenti vendendi ab Ecclesiasticis Ministris, habeatur ratio ad pretium illius Frumenti, quod in locis publicis venditur, & dicitur *da pannizare*, non autem ad pretium Frumenti, quod dicitur *da Seme*. In reliquis in decis. *ead. Sacr. Congr. Immun. in ead. 21. Martii 1700. lib. 2. decret. Vallem. p. 278.*

FUGITIVUS A RELIGIONE. Vide verb. *Apostata a num. 19. ad 61.*

FUNDATOR BENEFICII. Vide verb. *Beneficia art. 2.* & verb. *Capellania*.

FUNERALIA, FUNERA. Vide verb. *Sepultura*.

FURNUS.

FUrni spectantes ad Ecclesiasticos gaudent exemptione, *Sac. Cong. Immun. in Nuscana 20. Martii 1630. lib. 2. decr. Paul. p. 33.* 1

Capitulum, & Clerus habere possunt furnum proprium, eoque uti, & locare ad usum furni personæ sibi benevisæ ad effectum, ut dicitur, *di spianare* eorum frumenta; *ead. Sac. Congr. Immun. in Eugubina 9. Martii 1632. lib. 2. decr. Paul. p. 116.* 2

Clerici, & Ecclesiastici possunt aperire furnum ad effectum *di esitare* eorum frumenta, dummodo sint recollecta in propriis bonis, tam Ecclesiasticis, quam Patrimonialibus; *ead. Sac. Congr. Immun. in Ravennaten. Spoletana, & aliis 25. Sept. 1627. l. 1. decr. Paul. pag. 67. Civitatis Plebis 9. Sept. 1679. lib. 4. decret. Altovit. pag. 1831., & 10. Februar. 1680. d. lib. p. 1932.* 3

Super competentiis Episcoporum in aperitione Furni visum fuit Sac. Congr. particulari desuper habitæ non posse, nec expedire Decretum, seu regulam generalem præscribere ob diversas rationes, & circumstantias, quæ in unoquoque loco intercedunt; sed quod in casibus particularibus provideatur insimul per utramque Sacr. Congregat. scilicet Immunitatis, & Boni Regiminis; *eadem Sacr. Congregat. Immunit. die 21. Julii 1699. lib. Decret. Martelli pag. 499.* 4

Sac. Congreg. ex remissione Sanctissimi pluries auditis Ecclesiasticis, & Appaltoribus Veliternis quoad expensas factas pro aperitione Furni Ecclesiasticorum, censuit, quod prævia solutione scutorum quinquaginta, & facta obligatione per Appaltatores de solvendo insuper quidquid fuerit judicatum, nec non soluto pretio Frumenti Ecclesiasticorum ad rationem Juliorum quinquaginta trium pro quolibet rubio, quoad pretium pro medietate solvatur in consignatione Frumenti, & alia medietas per totum Februarium immediate proximum, claudatur Furnus Ecclesiasticorum. In futurum vero, servatis litteris Sac. Congreg. Boni Regiminis quoad interpellationem, declaravit taxari pretium Frumenti Ecclesiasticorum ad rationem taxæ, ut dicitur *dello spiano*, alias licere Ecclesiasticis aperire Furnum. Omnia approbavit Sanctissimus, & mandavit publicari hujusmodi Decretum; *ead. Sac. Congr. Immun. in Veliterna 29. Decemb. 1674. lib. 1. decret. Altov. pag. 1048.* 5

Licet Episcopo uti libertate aperiendi Furnum, quando Appaltator panis vendibilis recusat emere Frumentum mensæ Episcopalis juxta ordines Sacr. Congregat. Boni Regiminis; *eadem Sac. Congr. Immun. in Tudertina 9. Decembris 1679. lib. 2. decret. Altov. p. 1891.* 6

Episcopus claudat Furnum, dummodo Appaltator se obliget emere frumenta suæ Mensæ Episcopalis in pretio, & quantitate declaranda a Sac. Congreg. 7

Eadem

Eadem Sac.Congr. Immun. in Aquipendii 9.*Feb*.1604. *lib*.1. *decr.Vallem.p*.104.

8 At quia concordare non potuit super quantitate, & pretio, ideo Sac. Congreg. a decisis recessit, & declaravit, licere Episcopo aperire Furnum; *ead. Sacr. Congr. Immun. in eadem* 7. *Apr. d. anni*, & *lib.p*.115.

9 Item Episcopo Faventino licet aperire Furnum, nisi Appaltator intra 15. dies offerat se empturum Frumenta Mensæ Episcopalis pretio currenti cum augmento vigesimæ; *ead. Sac.Congr. Immun. in Faventina* 20.*Martii* 1695.*d.l. pag*.187.

10 Idem licet Episcopo Camerinen. nisi intra 15. dies Communitas se offerat cum effectu emere frumentum collectum in tota Diœcesi cum augmento vigesimæ, ut in prædicta Faventina; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Camerinen*. 12. *Januar*.1709. *lib*.2. *decret. Vallem.p*.265.

11 Sic licet Em. Commendatario aperire Furnum, facta tamen declaratione in principio mensis Octobris quantitatis frumenti, ut dicitur *di spianare*. Et quatenus Em. Abbas non deveniat ad declarationem, servetur Decretum in Faventina; *ead. Sac.Cong. Immun. in Assisien*. 1.*Octob*. 1703. *lib*.3. *decr. Vallem. pag*. 523.

12 Licet Em. Cardinali *fare spianare*, ut dicitur, in proprio Furno Frumentum recollectum in bonis Patrimonialibus, & Beneficiorum, attento, quod Abundantiarii recusent emere frumentum ipsis exhibitum debitis temporibus; *ead. Sacr. Congreg. Immunit. in Cesenaten*. 18. *Octobris* 1681. *lib*. 2. *decret. Altov. pag*.2275.

13 Quando Priores communitatis præsumunt impedire Episcopum in sua libertate aperiendi Furnum, recusantibus ipsis emere Frumentum Mensæ Episcopalis Sac. Congreg. rescripsit: Detur Decret. in Faventina suo die 20. Martii 1695. secundum quod Episcopus se gerat; *eadem Sac. Congr. Immun. in Faventina* 24. *Octobris* 1699. *lib*.2. *decret. Vallem. pag*. 252.

14 Licet Ecclesiasticis, qui recipiunt Franchitias farinæ in cartella, retinere furnum pro usu proprio; *ead.Sac. Congr. Immun. in Melphitana* 13.*Maii* 1692. *lib. decr. Grimaldi pag*.129.

15 Non licet Gubernatori visitare Furnos Ecclesiasticorum; *ead. Sac.Congr. Immun. in Urbevetana* 9.*Novemb*. 1695. *lib*.1.*decr. Vallem.p*.227.

16 Ecclesiastici coquentes panem in Furno publico Baronis, in quo solvunt omnes onus Furnatici, quatenus voluntarie utantur tali Furno, tenentur ad solutionem dicti oneris; *eadem Sacr. Congrat. Immunit. in Larinen*. 28. *Sept*. 1694. *lib*.1. *Decret. Vallem. pag*. 148.

17 Communitæ, qui destruxerunt Furnos Ecclesiasticorum, absolvuntur quatenus supplicent, & reædificent Furnos destructos; *eadem Sac. Congr. Immun. in Brundusina* 1. *Novemb*. 1682. *lib*.2. *decret. Altov. pag*. 2279.

18 Furni intra Claustra Regularium existentes, pro ipsorum usu tantum inservire debent; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana* 4. *Decem*. 1628. *lib*. 1. *decr. Paul. pag*.115.

19 Et non possunt a Laicis impediri, ne ædificentur; *ead. Sac.Congr. Immun. in Baren*. 28. *Junii* 1704. *lib*.3. *decr. Vallem. p*.590.

Nuncius provideat circa Furnos Regularium Neapolis, ut illis utantur tantum pro eorum usu, *ead. Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana* 2.*Decemb*. 1681. *lib*.2. *decr. Alt. p*.2292. 20

Eadem Facultas circa Furnos Ecclesiasticorum Neapolis conceditur Archiepiscopo; *eadem Sacra Congr. Immun. in ead*, 27. *Januarii* 1682. *lib*.3. *decr. Alt. p*. 3. 21

Quando Regulares, & Moniales vendunt fraudulenter panem coctum in propriis Furnis, in præjudicium Communitatis, Archiepiscopus procedat pro sua prudentia cum facultatibus Sacr. Congreg. ne sequantur fraudes sub pœnis gravibus, & quoad Regular., etiam privationis vocis activæ, & passivæ, non tamen Censurarum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Panormitana* 25. *Maii* 1685. *lib*.3. *decret Altov. pag*. 446. 22

Ad evitandos abusus Furnorum Ecclesiasticorum in locis immunibus, nec non, ut confugiti non inserviant Furnis positis intra Claustra, ut plurimum habentibus januas correspondentes in viis publicis, & tandem ad evitandas fraudes in præjudicium Annonæ Civitatis Neapolitanæ, & ad Instantiam Electorum d. Civitatis; Sac. Congregat. decrevit, licere Ecclesiasticis, vel retinere proprios Furnos intra Claustra inserviendos, & exercendos per proprios Ministros, vel illos etiam locare personis sibi benevisis, extra tamen locum immunem; Et Eminen. Archiepiscopus, & D. Nuncius respective ad proprios subditos procedant, ne fraudes committantur, & fraudantes puniant; *ead. Sac. Congr. Immun. in Neapolitana* 10. *Martii* 1693. *lib*. 1. *decret. Vallem. pag*.30 23

FUR, FURTUM.

SUMMARIUM,

1 FUR, & latro aliquando sumuntur tamquam Synonima, *ut in cap. Suscepimus* 10. *de homicidio*, ubi textus prius vocat, & dicit *latrones*, ibi: *Ingredientes de nocte quidam latrones ad eos*, & postea vocat, & dicit *Fures*, ibi: *Et Fures se solvere niterentur*, & sic ibi notat Abbas *in* 1. *notabil. & in cap. Interfecisti Furem* 2. *de homicid. in* 1. *notabil.* ubi etiam Marian. Socin. *num.* 2. Fagnan. *in cit. cap. Suscepimus*
2 *num.* 2. Aliquando autem Fur, & latro sumuntur tamquam quid diversum, *ut in cap. Interfecisti* 2. *de homicid.* ibi: *Interfecisti Furem, aut latronem*, ubi, ut vides, textus dicit alternative *furem*, aut *latronem*, ut
3 notat Fagnan. *ibid. num.* 2. Aliquando vero sumuntur sic, ut dicatur latro, qui stat in silvis, ut spoliet transeuntes, & fur de nocte in domibus, *ut in Authent. Ut nullus Judic. §. penult. collat.* 9. & *l.* 1. *Cod. Depos.* & notat Glossa *in cap. Cum duobus §. Damna, in verb. Subreptum, ff. Pro socio*, Fagnan. *in cit. cap. Susce-*
4 *pimus num.* 3. Aliquando tandem *Fur* appellatur nocturnus, & *latro* diurnus, ut post Goffred. notat Butrius *in cit. cap. Interfecisti num.* 6. & Joan. de Anania
5 *n.* 1. & Cardin. *in cit. cap. Suscepimus in* 1. *notabil.* Hæc tamen differentia confunditur *in l. Itaque §. Lex, ff. ad L. Aquil. & in cap. Si perfodiens* 3. *de homicidio*, ubi Fur appellatur non tantum nocturnus, sed etiam diurnus, ibi: *Si Fur nocturnus occidatur, si autem*
6 *diurnus fuerit &c.* Unde dicendum est, quod Fur proprie appelletur, qui clam furatur, *ut in l.* 1. *ff. de furtis*, nec distinguitur, an noctu, vel interdiu, & ita intelligitur textus *in cit. cap. Si perfodiens*. Latro vero, qui palam furatur, ut per Doct. *in Authent. sed novo, Cod. serv. fugit.* Florian. *in l.* 3. *in princip. ff. ad l. Aquil.* Fagnan. *in cit. cap. Suscepimus n.* 4.

7 Furtum dicitur *a furvo*, idest *nigro*, eo quod *clam, & in obscuro fiat, & plerumque de nocte*, ut dicitur
8 *in l.* 1. *in princip. ff. de furtis*. Furtum est occulta, & injusta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter Domino. *Est in re communis* apud Theologos; Et concordat textus *in l.* 1. *§. final. ff. de furtis*, ibi: *Furtum est contrectatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel*
9 *ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionisve*. Furti species ordinarie assignantur quinque, nempe Furtum simplex, Sacrilegium, Plagiatus, Peculatus, & Abi-
10 geatus. Furtum simplex est, quod in solo furandi a-
11 ctu sine concurrentia alterius delicti consistit. Sacrilegium est, quo Sacrum de Sacro, vel Sacrum de non Sacro, vel non Sacrum de Sacro furtim surripitur, textu expresso *in cap. Quisquis* 21. *caus.* 17. *qu.* 3. ibi: *Sacrilegium committitur auferendo Sacrum in Sacro, vel non Sacrum de Sacro, sive Sacrum de non*
12 *Sacro*. Plagiatus, seu Plagium est, quo quis dolose surripit Hominem sui Juris existentem, vel Servum alienum, sive detineat illum, vel vendat, donet, permutet, vel alio contractu, quo Dominium rerum transfertur, aliis tradat; *l.* 1. *& seq. ff. ad l. Fabiam, de Plagiariis*. Hoc crimen, si homo, qui surripitur, est sui juris, non est proprie furtum, quia libera persona sub nullius est dominium; *§. Item Juris, Instit. de inut. Stipul.* Si vero homo, qui surripitur, est sub alterius potestate, vel dominio, tunc est proprie furtum; *§. Interdum, Institut. de obl. quæ*
13 *ex delict.* Peculatus est, quo quis pecuniam ad ærarium publicum, aut Fiscum Principis pertinentem, seu Communitatis bona publica in suos usus privatos convertit; *l.* 1. *l. Lege* 4. *in prin. & §. fin. l. Sacrilegi §. Labeo, ff. ad l. Jul. Pecul. & §.* 9. *Instit. de pub. Jud.* Abigeatus est fraudulenta Ovium, Bovum, Equo- 14
rum, & aliorum id genus pecorum ex pascuis, aut armentis subtractio, & quodammodo deprædatio; *l.* 1. *§.* 1. *ff. de Abigeis*. Dicitur autem notanter *ex pa-* 15
scuis, aut armentis, quia, si quis oves errantes, vel equos in solitudine relictos abduxerit, non est Abigeus, sed fur potius; *cit. l.* 1. *§.* 1. *ff. de Abigeis, l.* 47. *tit.* 14. Sic etiam notanter dicitur *subtractio, & quodammodo deprædatio*; quia ad hoc, ut quis dicatur Abigeus, non sufficit, quod subtrahat, seu surripiat unam ovem, aut unum equum, vel unum bovem, sed requiritur, quod plures surripiat, & quodammodo deprædetur. *Abigeus* enim non est, sed simplex fur, qui de grege Ovium minus, quam decem, & de grege porcorum minus, quam quinque abducit, textu expresso *in l. fin. ff. de furtis*.

Addunt aliqui sextam Furti speciem, nempe Rapi- 16
nam, sed cum Furtum, & Rapina specie differant, ut docet communissima DD. cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *art.* 4. non recte hæc illius species constituitur. Ratio autem distinctionis specificæ inter furtum, & rapinam est, quia præter injustitiam furti, scilicet injustam usurpationem rei alienæ, rapina continet aliam speciem injustitiæ circa personam, & honorem proximi. Vim enim alicui inferre est species contumeliæ lædentis honorem proximi. Sic recte notat S. Thomas *loc. cit. art.* 9. & cum ipso alii passim Doctores. Unde rapina definiri potest, quod sit injusta 17
ablatio, seu contrectatio rei alienæ externæ cum vi facta Domino, vel legitimo detentori; *Est in re communis*.

Furtum, & rapina ex genere suo est peccatum mor- 18
tale, licet quandoque parvitas rei furto ablatæ excuset a mortali; *Est Communis*, & patet *ex cap.* 20. *Exod.* ibi: *Non furtum facies*; *ex cap.* 5. *Zachariæ*, ibi: *Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem omnis terræ, quia omnis fur . . . judicabitur*; *ex c.* 2. *Habacuc*, ibi: *Væ ei, qui multiplicat non sua*; & *ex* 1. *ad Corinth. c.* 6. ibi: *Neque fures, neque rapaces . . . regnum Dei possidebunt*. Nec valet objicere, quod *Proverb.* 19
6. *expresse habetur*, quod: *Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit*. Non valet, inquam, quia, ut recte exponit V. Beda: *Furtum non ex sui æstimatione, sed ex comparatione peccati majoris, idest adulterii, non grandis esse culpæ perhibetur.* Revera enim furtum ex genere, & objecto suo est peccatum levius omnibus aliis peccatis in Decalogo prohibitis, cæteris paribus, & hoc clare patet, qui peccata contra præcepta primæ tabulæ, cum versentur circa ipsum Deum, ejusque cultum, utique sunt graviora furto versante circa hominem tantum. Alia autem peccata contra præcepta secundæ tabulæ, cum versentur aut circa proximi personam, aut bonum vitæ, famæ, honoris, sunt etiam ex genere suo, cæteris paribus, graviora furto versante circa bona externa fortunæ proximi, quæ sunt longe inferioris ordinis, ut de se patet, & ut recte notat Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in VII, & X. Præcept. Decalog. c.* 5. *n.* 21.

Quænam quantitas materiæ furtivæ requiratur, & 20
sufficiat ad peccatum mortale, non potest una certa, & determinata taxari, sed taxanda est arbitrio Pruden-

dentum, tum ex quantitate rei ablatæ, tum ex circumstantiis Personæ per furtum læsæ, temporis, loci, & hujusmodi. Malitia enim, & gravitas furti provenit ex damno, quod Proximo injuste infertur, damnum autem non est æquale respectu omnium, ex jactura ejusdem quantitatis, ac rei; Siquidem majus censetur damnum ex re ablata, si auferatur pauperi, minus si diviti: majus, si tempore penuriæ, minus si tempore abundantiæ; majus, si auferatur pecunia in loco, ubi modica reperitur, minus ubi argentum,
21 & aurum est in abundantia. Unde cum in assignanda quantitate sufficienti ad constituendum peccatum mortale non satis inter se conveniant Doctores, ita ut propemodum tot sint sententiæ, quot capita, assignando alii, ut Navarrus, nimis stricte solum dimidium Regalem, vel Julium, seu unum Pacium, vel paulo plus; alii cum Corduba unum Regalem, scilicet duos Pacios circiter; alii cum Molina, Rebell. Lessio duos Regales, idest quatuor, vel quinque Pacios, seu duos Julios; alii cum Valentia, Sayro tres Regales vel Julios, idest medium Florenum circiter; alii cum Sanchez quatuor Regales, idest medium Talarum, vel unum Florenum circiter; alii cum Soto, Silvestro, Angelo unum, vel duos Aureos, seu Du-
22 catos; alii tandem nimis laxe 100. Aureos; hinc in tanta opinionum varietate tenenda est probabilior, & communior Doctorum sententia, quod non possit pro regula universali statui una certa quantitas pecuniæ, quæ sit materia absolute gravis, sive quæ ad mortale requiratur, & sufficiat respectu omnium, sed taxanda sit judicio prudentum tam ex quantitate rei ablatæ, quam ex circumstantiis personæ, cui aufertur, temporis, loci, & hujusmodi; Reiffenstuel *in Theolog. moral. tract. 9. de præcept. Decalog. dist. 5. quæst. 1. num. 7.* Sporer *loc. cit. n. 28.* Moya *tom. 3. dist. 3. quæst. 3. c. 1. §. 2.* Gormaz *a n. 693.* La Croix *lib. 3. part. 1. n. 983. & seq.* & alii passim.

23 Quantitas igitur furti respective gravis potest sic esse, ut respectu cujuscumque etiam ditissimi Regis sint duo Aurei, seu duo Ducati, pro quibus veniunt quatuor Imperiales, seu sexdecim Regales, aut sexdecim Julii, seu quadraginta octo Pacii, vel circiter centum sexaginta Crucigeri; respectu inferioris Principis unus Aureus, seu unus Ducatus, aut duo Imperiales, vel quatuor Floreni, seu sexdecim Regales, aut Julii; respectu viri perillustris, aut mercatoris valde divitis unus Imperialis, seu duo Floreni, aut octo Regales, vel Julii, aut viginti quatuor Pacii; respectu Mercatoris mediocriter divitis medius Imperialis, seu medius Talarus, vel unus Florenus, aut quatuor Regales, seu quatuor Julii; respectu Civis mechanici tertia pars Imperialis, seu Talari, aut octo Pacii; respectu tenuioris civis, vel Rustici duo Regales, seu duo Julii, aut sex Pacii; respectu hominis utcumque pauperis unus Regalis, & dimidius, seu unus, & dimidius Julius, seu quatuor Pacii, & dimidius, respectu plane pauperis etiam unus Regalis, seu unicus Julius, aut tres Pacii, vel decem circiter Crucigeri, & sic de omnibus intermediis loquendum est cum proportione. Ratio autem hæc est, quia dicta taxata quantitas videtur requiri, & sufficere respective ad singulorum sustentationem pro integra die, adeoque per ejus ablationem censebuntur pati grave damnum, & esse graviter inviti, merito enim ab omnibus multum æstimatur posse pro una die honeste subsistere, & cui hoc tollitur, vere redditur miserabilis pro illa die, & per consequens censetur illi dari causa gravis contristationis, & dissolvendæ amicitiæ, quod secundum communem sensum est gravis injuria. Hinc materia gravis furti, & quanti- 24
tas sufficiens ad peccatum mortale censetur probabiliter ea, quæ ad congruam sustentationem unius diei sufficit illi homini, cui injuria furti infertur; Sanig *dist. 10. de justitia quæst. 1. num. 7.* Layman *lib. 3. tract. 3. part. 1. cap. 1. r. 3.* Sporer *loc. cit. n. 29.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 9.* Gormaz *n. 699.* La Croix *loc. cit. n. 985. cum sequentibus*, & in re consentiunt alii, speciatim Illsung *tom. 4. d. 3. num. 147.* Marchant. *Tribun. part. 2. tract. 8. tit. 1. quæst. 5.* & re ipsa fere coincidunt Bonacina, Petrus Navarrus, & alii cum Lugo *disp. 16. sect. 1.*

Furtum potest esse grave peccatum in pluribus ca- 25
sibus, etiamsi materia furata in se sit levis. Primo, si materia furata sit Domino valde proficua, ut Sartori acus, quam unicam habet, nec habere aliam potest, qua se alat; Lessius *lib. 2. cap. 12. n. 33.* & communis aliorum. Secundo, si in furando rem levem fuerit intentio furandi notabilem quantitatem, si adfuisset copia, & commoditas; *Communis*. Tertio, si materia levis fuerit furata in finem mortaliter peccaminosum; *Communis*. Quarto, si materia levis furetur Domino valde pauperi, & indigenti; *Communis*. Quinto, si Dominus habuerit justum, & rationabilem quemdam specialem affectum ad talem rem, ob cujus ablationem periculum sit, ne tamquam nimis iracundus prorumpat in mortales blasphemias, seu alias colerice mortaliter peccet, dummodo tamen fur ante furtum habuerit sufficientem cognitionem de tali speciali affectu, & periculo; *Communis*. Sexto, si res auferatur cum notabili violentia; *Communis*.

Furtum non committitur in pluribus casibus, quam- 26
vis aliena surripiantur. Primo non committitur, cum quis aufert rem alterius sciens illum, etiamsi scit, non tamen debere esse invitum rationabiliter; *Communis*. Secundo non committitur furtum, cum quis aufert aliena, ipso Deo supremo rerum omnium Domino facultatem dante, qua ratione Israelitæ spoliarunt Ægyptios; *Communis*. Tertio non committitur, cum quis aufert gladium a furioso, vel alias occisuro; *Communis*. Quarto non committitur, cum quis aufert libros hæreticos a non habente legendi facultatem; *Communis*. Quinto non committitur, cum Uxor v. g. auferat a Marito pecunias, ne ludis, aut comessationibus prodigat, aut Vinum, ne inebrietur; *Communis*. Sexto non committitur, cum quis accipit rem alienam, tamquam sibi debitam ob justam compensationem; *Communis*. Septimo non committitur, cum quis pro se, vel pro alio in extrema necessitate constituto alienum accipit, quantum necessarium est ad sustentationem, sed de hoc infra. In his enim, & similibus casibus Dominus esset irrationabiliter invitus sibi rem talem auferri; *Sic communis Doctorum*.

In extrema necessitate licitum est auferre rem alie- 27
nam, quatenus ad eam sublevandam necesse est, adeo ut talis neque furtum committat, neque peccet; *Communis* cum S. Th. 2. 2. *qu. 66. art. 7.* Scoto *in 4. d. 15. qu. 2. ad 5.* & habetur *Ex cap. Exiit §. Nec quidquam.* de

de verb. signific. in 6. ibi: *Nec jure poli in extremæ necessitatis articulo ad providendum sustentationi naturæ via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur, cum ab omni lege extrema necessitas sit exempta.* Et ratio est, quia in extrema necessitate constitutus habet jus naturale, immo & obligationem conservandi vitam, adeoque etiam sibi applicandi media necessaria; neque per hoc furatur, quia ille, cui surripit, non est, nec potest esse rationabiliter invitus: quia in extrema necessitate omnia sunt communia quoad jus utendi in ordine ad conservationem vitæ; de ratione autem formali furti est, quod fiat Domino rationabiliter invito, ut patet ex ejus definitione. Unde cum Dominus in tali extrema necessitate nequeat esse rationabiliter invitus, talis surripiens bona alterius non dicitur furari, uti notant communiter Do-
28 ctores cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 65. *art.* 5. In extrema necessitate si quis non possit per se ipsum aliena auferre ad sibi subveniendum, potest ejus loco quivis alius ex proprio subvenire non potens, uti habet communis cum D. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *artic.* 7. *ad* 3. &
29 Scoto *loc. cit.* Tunc enim surripiens est veluti instrumentum indigentis. Si Dominus, aut detinens bona sit in pari necessitate, non potest extreme egens, neque alius pro se surripere ipsi Domino, aut detinenti, quia tunc duplici jure res illa Domino, aut detinenti debetur, primo propter æqualem extremam necessitatem, secundo propter dominium, & possessionem rei; in pari enim causa melior est conditio possidentis. Sic Scotus *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. *ad* 5. & *Communis* aliorum.

30 In gravi duntaxat necessitate non esse licitum aliena surripere, colligitur *ex cap. Si quis* 3. *de furtis*, ibi: *Si quis propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres*, ubi ut vides, fames, & nuditas supponunt surripientis necessitatem, & quidem valde gravem, unde si hac necessitate non obstante talis surripiens censetur pœnitentia dignus, cum pœnitentia supponat peccatum, censetur non excusari a furto peccaminoso. Hinc justissime ab Innocen. XI. die 2. Martii 1679. fuit damnata sequens propositio 36. in ordine, ibi: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi;* Ita conformiter Doctori Subtili *l. c.* Mastrius *disp.* 9. *Theolog. moral. n.* 21. appellans hanc sententiam communiorem, & veriorem, & Sporer *loc. cit. n.* 105. vocans eam verissimam; La Croix *loc. cit. num.* 955. & alii passim, quamvis nonnulli apud Lugonem *disp.* 26. *de justit. & jure n.* 153. Dianam *part.* 1. *tract.* 3. *Miscellan. resol.* 29. & apud Sporer *l. c. num.* 104. oppositam sententiam probabi-
31 lem censuerint. Si tamen necessitas gravis sit urgens; adeout adsit simul periculum labendi in necessitatem extremam, ut si morbus gravis probabiliter sit futurus lethalis, aut perpetuus, nisi remedio tempestivo ei occurratur; si quis sit in probabili periculo incidendi in captivitatem, vel infamiam gravissimam, nisi equo alieno adjutus elabatur, & his similia: tunc licitum est surripere necessaria ad illam necessitatem sublevandam, quia tunc censetur extrema esse moraliter præsens, cum sit proxima, aut hæc sit illi æquivalens; pari enim modo naturæ jure inditum est, ut gravem necessitatem, quæ facile vergit ad extremam, æque ac ipsam extremam necessitatem, a se quisque, quoquo modo potest, avertat; Lugo *loc. cit. num.* 154. Lessius *num.* 71. Sporer *loc. cit. num.* 103. Haunold. *de justitia tom.* 1. *tract.* 2. *a num.* 347. Carden. *in* 2. *Crisi d.* 23. *num.* 17. & fusius *in* 1. *Crisi d.* 80. La Croix *loc. cit. num.* 957. Tamburin. *lib.* 8. *tr.* 2. *cap.* 9. §. 1. ubi dicit hanc sententiam esse certam. Si to- 32
ta Respublica sit in necessitate gravi, possunt licite auferri a divitibus superflua, quæ necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam, & ratio est, quia necessitas gravis Reipublicæ æquivalet, immo superat necessitatem, quam haberet unus privatus, uti cum S. Thoma, & aliis docet Carden. *loc. cit. num.* 16. La Croix *loc. c. num.* 956.

Qui in extrema necessitate rem alienam abstulit, & 33
pro sua indigentia absumpsit, quamvis postea ad meliorem, & pinguiorem fortunam devenerit, nunquam tenebitur restituere; Sic Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. & *communis* aliorum. Et ratio est, quia is usus fuit jure suo, & rei tunc acceptæ, quatenus sibi necessaria fuit, dominium sibi comparavit, cum res illa per talem justam acceptionem facta sit accipientis, ut patet ex D. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *art.* 7. & ex communi aliorum. Si autem res accepta in extrema necessitate 34
non sit absumpta, sed adhuc existat, ut equus, vestis, & hujusmodi, tunc est restituenda; *Communis.* Et ratio est, quia extrema necessitas tribuit solumtantum Juris in rem alterius, quantum necessarium est ad illam sublevandam. In proposito autem non erat necessaria res adhuc existens, sed solum ejus usus, adeoque extreme egens occupando illam, solum comparavit sibi dominium utile illius rei, dominio directo adhuc remanente penes pristinum Dominum, & per consequens res adhuc existens post superatam necessitatem erit restituenda Domino. Qui 35
rem accepit ante extremam necessitatem, sive ex delicto, furto v. g. sive ex contractu, v. g. Deposito, Commodato, Locato, vel quovis alio titulo, & in extrema necessitate absumpsit, tunc superata necessitate, si ad meliorem fortunam redierit, tenebitur restituere in æquivalenti; Ita Scotus *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *art.* 3. *respons. ad argum.* Adrian. *in* 3. *de restitut.* §. *Quia dictum est, de lucro*; Navarr. *cap.* 17. *num.* 61. Covarruv. *regul. Peccatum part.* 8. §. 1. *num.* 4. Medina *C. de restit. num.* 3. *in princip.* Less. *lib.* 2. *c.* 16. aliique cum Sporer *loc. c. num.* 101. Et ratio est, quia tunc egenus rem illam, exclusa necessitate, alio titulo debet Domino suo, quæ obligatio per supervenientem necessitatem extremam non extinguitur, sed sopitur, adeout superata necessitate, Domino compensanda est æque ac antea compensari debuisset, maxime si antea res fuerit furto ablata; aliter si res antea furto ablata, & postea in extrema necessitate absumpta non deberet restitui, superata necessitate, ab eo, qui eam ante dictam necessitatem furatus fuerat, seque-

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Vera Auctor scribit; cave vero, ne putes retinere res illas hominem posse, nec ad restitutionem, vel compensationem teneri, jam remoto periculo, vel sublata necessitate; Vide explicationes aliis in locis.

ſequeretur, quod quis poſſet commodum reportare ex ſua malitia; malitia autem, & iniquitas nulli debet prodeſſe; *arg. cap. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis*; *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non reſident. Cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, *& contum*. & aliis ſimilibus.

36 Eſt tamen æque probabilis, immo teſte Sporer *l. c. num.* 102. jam communior oppoſita ſententia, (*a*) quod nempe, qui rem ablatam, vel apud ſe depoſitam, commodatam, impignoratam, locatam &c. urgente neceſſitate extrema abſumpſit, nihil reſtituere debet, poſtquam ad meliorem fortunam pervenit, ſic expreſſe Angelus verb. *Furtum* §. 37. Silveſter verb. *Furtum q.* 3. *&* verb. *Eleemosyna in fine*; Jul. Clar. *l.* 5. §. *Furtum num.* 25. Layman *l.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *c.* 1. *num.* 7. Sporer *l. c. num.* 102. & alii. Et ratio eſt, quia, qui rem alienam bona fide abſumpſit, liberatur ab onore reſtitutionis, ut fert communis opinio; talis autem in extrema neceſſitate, nedum bona fide rem alienam, ſed immo tanquam Dominus ejus effectus, & ſuam reputans, abſumpſit, adeoque non tenetur pro ea ad reſtitutionem. Neque ei patrocinatur iniquitas, ſi rem antea furatus fuit, ſed ſuperveniens extrema neceſſitas, ad quam ſublevandam, ſicuti poteſt de præſenti auferre rem alienam, & ipſam abſumere ſine ullo onere reſtitutionis, ita ſine onere reſtitutionis poteſt abſumere rem alienam de præterito ablatam.

37 Qui per furta minuta intendit diteſcere, & conquirere notabilem pecuniæ quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, quovis externo furto minuto ex vi illius intentionis deliberatæ procedente; *Communis*. Et ratio eſt, quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti invito Domino, ſimulque ſingula externa furta procedunt ex intentione mortifera furandi ſeorſim quantitatem notabilem, adeoque talis ſingulis furtis minutis peccat mortaliter; Hinc de ſimilibus dicitur *Deuteron.* 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera majus & minus*... *Abominatur enim Deus eum, qui facit hoc*, & Proverb.

38 11. *Statera doloſa abominabilis eſt apud Deum*. Recte tamen notant Leſſius *lib.* 2. *de juſtitia cap.* 12. *dub.* 7. *num.* 48. Sporer *loc. cit. num.* 35. & alii, non committi tot diſtincta furta mortalia, quot ſunt furta minuta, ſed continuari ſolum jam cœptum, quia omnia furta minuta & detentiones acceptorum cenſentur una continua executio illius mortalis intentionis. Quod etiam in furtis gravibus repetitis & ſub una

39 intentione unitis uſuvenit. Qui furatur quid modicum, animo tamen, & voluntate plura furandi, ſi poſſet, peccat mortaliter; *Communis ac certa*. Et ratio eſt, quia talis, quantum eſt ex ſe, ſi adeſſet copia, & commoditas, habet pravam voluntatem, & affectum furandi quantitatem notabilem, adeoque peccat graviter ratione talis pravæ, & mortiferæ voluntatis, & affectus. Unde recte monet Layman *loc. cit. num.* 3. eſſe a Confeſſariis examinandos illos pœnitentes, qui confitentur modicum quid eſſe furatos, an habuerint voluntatem, & affectum plura furandi, ſi adfuiſſet copia, & commoditas.

40 Qui furatur materiam levem, quæ cum aliis præcedentibus furtis complet materiam gravem, ſi habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione injuſtæ gravis detentionis, quia licet priora precedentia furta minuta quo ad ablationem fuerint ſolum venialia, tamen accreſcente materia complente quantitatem ſufficientem ad mortale, ratione injuſtæ detentionis exurget peccatum mortale, & obligatio reſtituendi ſub mortali. Et ratio eſt, quia illud opus, quo injuſtum grave damnum proximi completur, mortale eſt; per illud autem ultimum furtum, quo quis advertit ſe pervenire ad ſummam gravem, v. g. furandum ultimum Pacium, vel ultimum Regalem, ſeu ultimum Julium complentem Talarum, vel Imperialem, ſeu ducatum, reſpective completur grave damnum proximi, adeoque illud ultimum furtum unius Pacii, Regalis, ſeu Julii mortale eſt, non quidem ſecundum ſe abſolute, ſed cum habitudine ad furta præcedentia conſideratum. Unde talis ſecundum omnes ſub mortali tenetur reſtituere ſummam notabilem furtis minutis congregatam; Sporer *loc. cit. num.* 37. *&* 40. Cardenas *in* 2. *Criſi. d.* 23. *num.* 90. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 244. & ipſo teſte alii communiſſime. Hinc Innocent. XI. *die* 2. *Martii.* 1679. merito damnavit ſequentem propoſitionem 38. in ordine: *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis*. Non 41 quidem, ut notat Sporer *loc. cit. num.* 37. ſub mortali tenetur reſtituere totam illam ſummam, ſed ſolum illam partem, quæ conſtituit quantitatem notabilem in grave damnum proximi, quaque reſtituta, non retinetur amplius quantitas notabilis cum gravi damno proximi ſecundum communem D. D. apud Cardin. de Lugo *disp.* 16. *sect.* 3. *de juſtitia num.* 41. Nec 42 valet dicere, quod non plus noceat ultimum furtum, quam præcedentia, adeoque omnia eſſe venialia tantum. Non valet; inquam, quia reſpondetur diſtinguendo antecedens. Non plus nocet abſolute ſecundum ſe ſumptum, conceditur antecedens, non plus nocet reſpective, & ut eſt conjunctum cum furtis præcedentibus, negatur. Ultimo enim furto minuto completur materia notabilis ſufficiens ad peccatum mortale cum auferatur jam integer Florenus, vel reſpective Ducatus; qui non ablatus erat furtis præcedentibus. Nec etiam valet objicere, quod peccata 43 venialia quantumcumque multiplicata nunquam faciunt mortale. Non valet, inquam, quia hoc verum eſt, quando peccata venialia ſunt omnino diſparata abſque omni connexione ad invicem in materia, vel effectu cauſato, ut in cogitationibus inutilibus, verbis otioſis, mendaciis jocoſis, &c. etiam in infinitum multiplicatis. Falſum autem hoc eſt, quando ſunt ita connexa, ut ultimum veniale compleat materiam notabilem ſufficientem ad peccatum mortale, ut in noſtro propoſito, ubi; quamvis furta, ſeu peccata venialia, ut talia, in individuo non faciant unum mortale, ultimum tamen furtum, quod ſecundum se ſolum eſſet veniale, hic & nunc ratione connexionis cum prœcedentibus furtis fit mortale.

Peccat graviter, qui poſt levia furta, quæ non poteſt reſtituere, addit aliud leve, quo completur quantitas gravis; Lugo *disp.* 15. *sect.* 3. *num.* 39. Illſung. *t.* 4. *d.* 3. 44

(*a*) Vide not. ad verb. Eleemoſyna.

4. *d.* 3. *n.* 157. Sporer. *loc. c. num.* 39. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 1006. Dicastill. *lib.* 2. *t.* 2. *d.* 9. *n.* 55. & alii contra Lessium, & Granado. Et ratio est, quia ut recte dicit Lugo *loc. cit.* malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur. (*a) In casu autem posito, sive fur restituere possit, sive non possit priora furta, eodem modo per ultimum furtum facit, quod proximus grave detrimentum patiatur, ubi ante ultimum hoc furtum patiebatur solum detrimentum leve, adeoque, etiamsi non possit fur restituere præterita, curare debet, ne ex illis, & hoc alio proximus grave detrimentum patiatur, quod facere potest vitando hoc ultimum furtum. Si tamen haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem usque ad materiam levem, excusaretur a mortali, uti notant Molina, Rebell. Sanchez, aliique cum Lugo *loc. cit.*
46 *a n.* 40. La Croix *loc. cit. num.* 1006. Qui semel conflavit materiam gravem, & iterum furatur aliud leve, quod cum priore materia ablata facit unum, si nondum pœnituit de furtis præcedentibus, nec restituere proposuit, probabilius peccat iterum mortaliter toties, quoties denuo furatur modica ab eodem, quia tunc semper habet explicitam, vel implicitam saltem voluntatem augendi damnum notabile proximi, & retinendi notabilem quantitatem rei alienæ sem-
47 per majorem, & majorem. Si autem talis jam pœnituit de furtis præcedentibus, & restituere vere proposuit, tunc furando iterum minuta peccat tantum venialiter, donec rursus attingat quantitatem notabilem sufficientem ad furtum mortale, quia tunc per pœnitentiam, & restituendi propositum abrupit continuationem furtorum præcedentium cum sequentibus, & sequens materia furti non concrescit amplius cum præcedenti, sed manet per se sola, & venialis; Lugo *loc. cit. num.* 43. Dicastill. *loc. cit. num.* 59. Sporer *loc. cit. num.* 39. La Croix *loc. cit. num.* 1007. Amicus *de peccat. d.* 23. *num.* 233. Ovied. *de peccat. contr.* 3. *num.* 114. & alii
48 Furta parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis, ut si quis defraudet eumdem semel venditione, semel cambio, semel furando &c. quia licet diversa sint negotia, in quibus furta committuntur, in omnibus tamen causatur damnum ejusdem rationis; Sanchez *in Decal. lib.* 7. *c.* 21. *num.* 16. La Croix *l. c. n.* 1008. contra Rebell. Tanner. & Dianam.

49 Furta minuta usque ad notabilem summam concrescentia constituunt peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, non solum cum fiunt, ab eodem eidem, ut usque modo fuit suppositum, & conclusum, sed etiam cum fiunt ab eodem diversis Dominis; & Sic Molina *tom.* 3. *disp.* 689. Lessius *lib.* 2. *de Justitia c.* 12. *dubit.* 7. Laym. *lib.* 3. *part.* 1. *c.* 1. *n.* 6. Sanchez *lib.* 7. *moral. c.* 5. Sporer *loc. cit. n.* 43. Lugo *disp.* 16. *sect.* 3. *num.* 48. ubi dicit, quod rejicitur communiter sententia contraria Joannis Medinæ, Angeli, Petri Navarræ & aliorum dicentium, illa minuta furta non constituere peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, etiamsi fiant animo comparandi magnam quantitatem, quia dicunt ipsi, singulis Dominis parum nocent: Ratio autem nostra est, quia licet talis minuta furando a diversis Dominis non inferat notabile damnum singulis seorsim, & actualiter, infert tamen notabile grave damnum omnibus collective, seu ipsi Communitati, vel Reipublicæ saltem habitualiter, & consecutive, quatenus scilicet, si talis modus furandi minutatim a diversis Dominis non esset graviter prohibitus, sequerentur maxima incommoda, & inconvenientia contra bonum publicum, & contra indemnitatem etiam singulorum Civium: sequeretur enim non peccare mortaliter eum, qui ex granario tritici totius Communitatis furaretur magnam quantitatem, quia singulis civibus parum nocet, Item sequeretur non peccare mortaliter contra justitiam eum, qui sine justo titulo exigeret tributa, seu gabellas, etsi minutas, ab omnibus transeuntibus per aliquem pontem, quia singulos levissime læderet. Item sequeretur posse aliquem sine peccato mortali in venditionibus uti ponderibus, & mensuris modice falsificatis, & diminutis, quod tamen est ubique gravissime prohibitum: & in Sacra Scriptura damnantur qui talia agunt; *Deuter.* 25. ibi: *Non habebis in sacculo diversa pondera majus, & minus ... abominatur enim Deus, qui facit hoc. Proverb.* 31. ibi; *Statera dolosa abominatio est apud Deum.* Restitutio 50
autem a talibus furantibus minuta a diversis Dominis v. g. per falsa pondera, per alteratas mensuras, & hujusmodi, facienda est iis a quibus acceperunt, in quantum possunt, v. g. in simili occasione furta minuta commissa Dominis minutim supplendo, aut si ii ignorentur, vel amplius conveniri non possint, talia pauperibus erogando, prout in simili dicitur *in cap. Cum tu* 5. *de usuris.*

Furta minuta facta eidem a diversis non moventibus 51
se mutuo, quamvis isti advertant per omnia dicta furta simul sumpta causari eidem grave damnum, probabilius non constituunt peccatum mortale in singulis, nec sub mortali obligant singulos ad respectivam restitutionem; Sanchez *l.* 7. *moral. c.* 21. *n.* 22. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *dubit.* 9. Tanner. *tom.* 3. *d.* 4. *qu.* 6. *dub.* 9. *num.* 285. Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resol.* 42. Lugo *Disp.* 16. *sect.* 3. *num.* 55. Sotus *in* 4. *dist.* 22. *quæst.* 1. *art.* 2. & Clarius *lib.* 4. *de justitia quæst.* 7. *art.*

Notæ correct. Roman. Theolog.

(*a) Malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur. Ita Lugo ab Auctore citatus. Hoc principio casus plures, Lector, aliter solves, ac solvat Auctor noster, ex gr. num. 47. Si talis jam pœnituit de furtis precedentibus, & restituere vere proposuit, oblivisci nequit damni, quod proximus ex ablatione rei patitur. Ergo tunc iterum minuta furando primum grave damnum proximi auget, & propterea iterum mortaliter peccat. Et num. 51. Quicumque advertit per suum furtum quamvis minutum uni eidemque grave damnum inferri, peccat mortaliter. Et ratio est, quia qui advertit ipse causa est damni gravis, adeoque sub gravi tenetur ad restitutionem. Suppositio Auctoris in exemplum deducta nihil valet quum exempla contraria fingi possint.

art. 3. *colum.* 6. Malderus *de Furto tract.* 4. *cap.* 1. *dub.* 5. *cas.* 3. Salas *in* 1. 2. *tract.* 13. *disp.* 19. *sect.* 27. *num.* 92. Sporer *loc. cit. num.* 47. Ovied. *de peccatis controv.* 3. *num.* 112. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 1010. Illsung *t.* 4. *d.* 3. *num.* 158. & alii. Et ratio est, quia singuli non sunt causa, neque physica, neque moralis damni ab aliis causati, sed tantum illius, quod per se inferunt, quod est leve, & exiguum, ut opponitur, adeoque non peccant singuli graviter, nec tenentur sub gravi ad restitutionem, alioquin sequeretur, quod posito ad furtum mortale sufficere decem Regales, seu decem Julios, & Paulus jam abstulisset novem, Antonius autem conscius absque ulla cooperatione, auferret solum unum Regalem, vel unum Julium, peccaret mortaliter, & Paulus solum venialiter, quo nihil absurdius; adeoque quamvis furta minuta facta eidem a diversis ascendant ad summam notabilem, illi diversi furantes non peccant singuli mortaliter, nec sub mortali tenentur singuli ad restitutionem.

52 Plurimi tamen apud Lugo *loc. cit. num.* 54. ut Suarez, Vasquez, Navarrus, Medina Major, Corduba, Rodriquez, Salonius, Rebellus, Angelus, Ledesma, Sayrus Petrus Navarra, Covarr. Molina, Turrianus, Bonacina, Filliucius, tenent contrarium, scilicet quod singuli peccent graviter, & sub gravi teneantur ad restitutionem, quia dicunt ipsi scienter concurrunt singuli ad grave damnum ejusdem, & consentiunt in illud. At ut recte notat Sporer *loc. cit. num.* 47. *in fine* tale fundamentum, seu principium est solum verum, quando influit in totum damnum moraliter jussu, concursu, &c. quod nos ultro fatemur, nam certum est, si plures communi consensu, consilio, vel cooperatione ingressi v. g. in Vineam ita notabiliter furentur, singulos peccare mortaliter, & obligari ad restitutionem in solidum, scilicet in defectu aliorum, quia singuli sunt causa moralis totius damni; Sicuti etiam si unus suo malo exemplo efficaciter moveat alios ad furandum, v. g. si ex cohorte militum, aut peregrinorum transeuntium, unus principalis, ut capitaneus, vel conductor primus furetur ex vinea aliquos racemos, aut ex viridario aliqua poma prævidens suo malo exemplo alios ad simile furtum efficaciter movendos, reus est furti mortalis, debetque deficientibus sociis totum damnum resarcire, quia perinde est, sive quis facto, sive exemplo, sive verbo sit causa moralis damni illati.

53 Advertendum tamen est, quod sive quis furtis minutis furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures, sive diversi ab eodem furentur, ad contrahendum peccatum mortale requiritur major quantitas, quam illa, quæ simul ablata constitueret peccatum mortale, v. gr. ad minimum plus dimidio. Et ratio est, quia Domini non sunt ita inviti ad furta successive, seu per intervalla facta, quam ad furtum rei notabilis simul factum, & ordinarie non tantum damnum infertur; Molina *tom.* 3. *disp.* 689. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 5. Lugo *disp.* 16. *num.* 15. Sporer *loc.*
54 *cit. num.* 44. & alii passim. Item major quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli, quia tunc omnes, & singuli non tam grave damnum patiuntur actualiter, & ordinarie illud patiuntur minus inviti, quam unus solus, qui totum illud damnum per plura minuta furta causatum cogatur in se uno sustinere; *Communis* cum præcitatis. Item major requiritur quantitas in furtis factis 55
sive eidem, sive diversis, quando fiunt per majora temporum intervalla, quando brevi temporis successu fiunt, quia eo magis deficit unius damni connexio, & domini minus inviti censentur. Unde licet Imperialis, seu respective Ducatus v. gr. simul, vel successive brevi tempore ablatus constitueret peccatum mortale, tamen successive per longum tempus, utpote duorum, vel trium annorum surreptus non concrescit in peccatum mortale. Et si pluribus tanto temporis intervallo absque ditescendi proposito talia furta minuta fierent, etiam duo, vel tres Aurei non sufficerent ad mortale peccatum. Hæc autem omnia attentis circumstantiis personarum, locorum, & temporum judicio prudentis Confessarii relinquuntur.

Furta domesticorum, Uxorum, Maritorum, filiorum, parentum, Religiosorum, famulorum &c. 56
facta invito rationabiliter Marito, Uxore, Patre, Filio, Prælato, Domino &c. sunt vera furta, quia omnes illi vere usurpant rem alienam invito rationabiliter Domino *Communis*. Talia domesticorum 57
furta, ut mortalia sint, regulariter requiritur major materiæ quantitas, quam in furtis extraneorum; quia pater familias v. g. non est ordinarie invitus, quod res sua a Domesticis surripiatur, quam si surriperetur ab extraneis; *Communis*. Hinc contra tales per- 58
sonas Domesticas, Uxorem, filios, famulos &c. in foro externo non conceditur Actio pœnalis, & famosa furti, sed tantum alia mitior Actio rerum amotarum. Et quidem inter conjuges propter reverentiam, & honorem Matrimonii non dari rigorosam Actionem furti, sed tantum Actionem rerum amotarum, habetur expresse *in l.* 1. *& seq. ff. de actione rerum amotarum, in leg. Si quis* 52. *ff. de furtis, & l. Manifestissimi* 22. *§.* 4. *Cod. eodem* ubi ulterior ratio additur his verbis: *Quia lex ita atrocem actionem dare in personam ita sibi conjunctam erubuit*. Similiter contra filios, & servos non datur Actio furti, textu ex- 59
presso *in §. Hi qui* 12. *Instit. de obligat. ex delicto, l. Ne cum* 16. *& l. Servi & filii* 17. *princip. de furtis*, ibi: *Servi & filii nostri furtum quidem nobis faciunt, ipsi autem furti non tenentur, neque enim qui potest in furem statuere, necesse habet adversus furem litigare; idcirco nec Actio ei a veteribus prodita est*. Item contra famulos, ac mercenarios apud Domi- 60
num degentes non datur Actio furti, si leviora, & modica furta commiserint; *l. Respiciendum, ff. de pœnis*. Secus autem, si eorum furta sint gravia, vel 61
nimis multiplicata, quia tunc etiam pœna corporali puniri solent, ut ex communi DD. notat Jul. Clar. *lib.* 4. *sent. §. Furtum n.* 22. apud Layman *l. c. n.* 4.

Famuli, ancillæ, & Operarii apud Dominum 62
degentes ordinarie non peccant graviter, surripiendo esculenta, aut poculenta communia in usus proprios, nisi forent excessiva, secus in aliis materiis; *Communis* quoad utramque partem; quoad primam enim patet, quia Domini respectu illorum non solent esse inviti, quoad substantiam, sed tantum quoad modum, quandoquidem si illa peterentur, concederentur, dummodo tamen sint esculenta, & poculenta communia, idest famulantibus ordinaria, non autem extraordinaria, rariora, & delicatiora, & dum-

modo

modo illa surripiant in usus proprios, quia si illa surripiant ad dandum parentibus, amasiis, amicis, ad vendendum, ad ludos, ad compotationes, meretricia, & alia hujusmodi, committunt furtum mortale obnoxium restitutioni, ubi quantitas notabilis, etiam per minuta furta, ablata est, quia respectu illorum est simpliciter, & rationabiliter invitus Dominus. Quoad secundam partem etiam patet: quia in aliis materiis v. gr. pecunia, vestibus, linteis, & hujusmodi peccant sicuti extranei. Immo gravius, cum illorum cura sit eorum fidelitati, & custodiæ commissa, & ideo longe gravius puniuntur furta domestica, quam alia, quia hujusmodi furta, quæ a Servitoribus, & famulis committuntur, dicuntur proditoria a Caball. *Crim. resol.*104. *num.*24. *cum seq.* Raynald. *in obser. crim. cap.*14. *num.* 299. *cum seq.* & *in Voto* 168. *num.*5. & in sæculari puniuntur pœna ultimi supplicii secundum Fabr. *§. Alia deinde, Instit. de public. Jud.* Farinac. & alios cum Raynald.
63 *in cit. Voto* 168. *n.*5. Reliqua de furtis famulorum, vid. verb. *Famulus*.

64 Parentes, qui quantitatem notabilem surripiunt ex bonis, quorum filii habent dominium, & administrationem, ut sunt bona castrensia, aut quasi castrensia, si ipsi filii sint rationabiliter inviti, peccant graviter, & tenentur ad illorum restitutionem, sicuti extranei *arg. cap. Qui abstulerit* 6. *caus.* 12. *qu.*1. *& l.*2. *Castrense, ff. de peculio castrensi*, vide verb. *Bona art.*4. In dicto enim casu de facto rem alienam accipiunt invito rationabiliter Domino,
65 adeoque &c. *Communis*. Filii etiam peccant mortaliter, si quantitatem notabilem surripiant ex illis bonis, quorum dominium, vel ususfructus spectat ad patrem; *Proverb. enim* 28. sic expresse habetur: *Qui subtrahit aliquid a Patre suo, & a Matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. Com-*
66 *munis*. Reliqua de furtis filiorum, vide verb. *Filius*,
67 verb. *Bona art.*4. Maritus peccat graviter cum onere restitutionis, si dissipet, & dilapidet bona Uxoris paraphernalia, dotalia, immo, & communia sine ejus licentia; *l. Hac lege, Cod. de pactis conventis*;
68 Vide verb. *Bona art.*4. Sic etiam Uxor graviter peccat, si ex bonis, quorum dominium, aut administrationem habet Maritus, quantitatem notabilem surripiat rationabiliter ipso invito; *Communis*. Unde merito a Clero Gallicano anno 1700. condemnata fuit sequens propositio: *Potest Uxor viro surripere pecuniam etiam ad ludendum, si mulier talis sit conditionis, ut ludus honestus pari loco cum alimentis,*
69 *& victu habeatur*. Reliqua de Uxore quo ad bona
70 mariti, vide verb. *Bona art.*4. Religiosi surripientes de bonis Monasterii quantitatem notabilem, duplex peccatum mortale incurrunt, unum furti contra justitiam, & alterum proprietatis contra votum pau-
71 pertatis; *Communis*. Et ratio est, quia quamvis Religiosi sint in Monasterio, quasi filii familias, immo & illius membra, quia tamen ratione voti paupertatis sunt omnis proprietatis incapaces, ideo quidquid surripiunt invito rationabiliter Prælato, furtum est, & actus proprietatis. Eadem autem quantitas requiritur, & sufficit in Religioso ad furtum mortale, & ad mortalem transgressionem voti paupertatis, quæ sufficit ad furtum mortale Sæcularium, exceptis tamen esculentis, & poculentis, in quibus, quia Superior ordinarie magis invitus est quoad modum, quam quoad substantiam, major requiritur quantitas ad mortale; communis Doctorum sententia apud Molinam *disp.*86. Sanchez *lib.*7. *moral. cap.* 20. *num.* 5. Layman *lib.*3. *tract.*3. *p.*1. *c.*1. *q.*5. Sporer *loc. cit. nu.*62. ubi subjungit, quod in hac communi sententia damnatur Religiosus, si de bonis Monasterii tenuis surripiat unum Florenum, & de bonis Monasterii opulenti surripiat ducatum.

Res furtivæ inventæ apud furem a Judice apprehensum, non Fisco, nec Judici, nec Officialibus 72
ejus, sed Domino restitui debent, non obstante consuetudine, aut statuto contrariis; Sic expresse declaravit Carolus V. *in Constit. crim. art.*207. & Fridericus I, *in recessu* 1559. qui ambo etiam statuta, & consuetudines contrarias tamquam veros abusus, & corruptelas Juri divino, & naturali contrarias reprobarunt. Et revera iniquum, & Juri naturali contrarium est, quod quis cum jactura alterius locupletetur, & Domini res sine facto, & consensu illius in alium transferantur; *l. Nam hoc* 14. *ff. de condict. indebit.* ibi: *Nam hoc naturæ æquum est, neminem alterius detrimento fieri locupletiorem*; *& cap. Locupletari* 48. *de Regul; Juris in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*. Sicuti etiam omnino iniquum, & rationi naturali contrarium est ex facto unius alterum prægravari, & delictum unius in alterius perniciem trahi; *l.*1. *ff. de alien. Jud. mut. caus.* ibi: *Omnibus modis Proconsul id agat, ne cujus deterior causa fiat ex facto alterius*. Qui rem 73
alienam alicubi inventam accipit animo retinendi, & Domino comparenti non restituendi, vere furtum facit, & Actione furti tenetur, textu expresso in *l. Falsus* 43. *§.*3. *ff. de furtis*, ibi: *Qui alienum quid jacens lucrifaciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scivit, cujus sit, sive ignoravit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quod, cujus sit, ignoret*.
Hinc si quis aliquam rem invenit, ignorans cujus 74
sit, tenetur de rei domino debite, & sufficienter indagare, v. g. per promulgationem ex Cathedra, vel per Præconem, vel per schedulam publico loco affixam juxta qualitatem, & æstimationem rei inventæ, aliter, si hanc indagationem omittat, & rem retineat, Furti tenetur; *arg. l. Falsus* 43. *§.*4. *&* 7. *ff. de furtis*, quia animo retinendi fraudulenter eam accepisse censetur. Si autem post dictam, vel consimilem diligentem indagationem nulla amplius spes de Domino comparituro appareat, probabilius tenetur hujusmodi rem inventam pauperibus, vel ad pias causas erogare, cum hæc credatur voluntas Domini; Sic S. Thomas 2. 2. *qu.* 66. *art.* 5. *ad* 3. Covarruvias *in cap. Peccatum, de Regulis Juris in* 6. *par.* 3. *§.* 1. *num.* 2. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *num.* 171. Molina *de Justitia, & Jure tract.* 2. *disp.* 746. & alii passim contra aliquos contrarium sustinentes cum Reiffenst. *lib.*5. *decr. tit.*18. *n.*20. 21. 22. Vide verb. *Dominium art.*3. ubi abunde de his, & similibus.

Fur Pyxidis in ciborio, in qua servatur SS. Eu- 75
charistiæ Sacramentum, spargens particulas in Ciborio bene, & valide fuit ab Episcopo extractus ab Ecclesia, & causa remittitur ad S. Officium; *Sacr. Congreg. Immun. in Lucana* 2. *Decembris* 1681. *lib.*2. *decr. Altov. pag.*2290. Et quatenus Sac. Congr. S. Of- 76
ficii renuat procedere in hac causa, Episcopus procedat

dat ipse juxta suas ordinarias facultates; *in ead. 23. Januarii 1682. lib. 3. decr. Altov. p. 8.*

77 Fur Pyxidis cum indecenti projectione SS. Sacramenti in Terram, mandante Sanctissimo, cum istud sit crimen læsæ Majestatis Divinæ, & Hæresis, consingatur a Curia Ecclesiastica, in cujus fortiis existit, Curiæ Sæculari condigne puniendus; *ead. S. Congr. Immun. in Siracusana 6. Aprilis 1692. lib. 1. decr. Paul. pag. 132.* Et sic statuit etiam Innocentius XI. Constitut. 1. incip. *Ad Nostri Apostolatus auditum.*

78 Mandatur Archiepiscopo, ut extrahat a loco immuni furem Sacrilegum Pyxidum a Tabernaculo, ac retineat in carceribus Ecclesiasticis, etiam adhibita particulari custodia, conficiat processum, ac transmittat; *ead. Sac. Congr. Immun. in Neapolitana 22. Jan. 1697. lib. 2. decr. Vallem. p. 71.*

79 Furans vero Pyxidem, seu vas Sacrum gaudet immunitate Ecclesiastica, si tempore furti non extet in Pyxide Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum; *ead. Sac. Congreg. in Squillacen. 26. Maii 1632. lib. 2. De-*
80 *cret. Paul. pag. 128.* Sic quatenus constet particulas repertas apud furem Sacrilegum non esse consecratas, Fur restituendus est Ecclesiæ, de rebus vero furto sublatis Episcopus disponat prout juris; *eadem Sacr. Cong. Immunit. in Eugubina 3. Febr. 1674. lib. 1. Decret. Altov. pag. 895.*

81 Fur rerum Sacrarum, & signanter Pyxidis, sine tamen Particulis, pacifice, & quiete degens in loco furti, gaudet immunitate, sed annuente Sanctissimo condemnatur ad pœnam extraordinariam exilii; *ead.*
82 *Sac. Cong. Immun. in Civitatis Castellanæ 10. Junii 1681. lib. 1. Decret. Altov. 2204.* Item furans in Ecclesia argenta, & alia pretiosa B. M. V. oblata, de rigore non privatur Immunitate, ex gratia tamen Sanctissimi potest puniri pœna Triremium; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Placentina 21. Novembris 1635. lib. 2. Decret. Paul. pag. 238. in Mantuana 15. Novembris 1645. lib. 3. Decret. Paulucci pag. 264.*

83 Fur sacrilegus quatuor lampadarum argentearum in Ecclesia, & postea confugiens ad aliam Ecclesiam, & deinde exiens ab ista tempore, quo Baroncellus dedita opera eum expectabat, ut carceraret, sicuti de facto carceravit, gaudet Immunitate: Sed mandante Sanctissimo retinetur in carceribus Ecclesiasticis, & conficitur processus a Curia Episcopali, attentis gravibus delicti circumstantiis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Spoletana 3. Julii 1674. lib. Decr. Altov. pag. 963.*

84 Furans in Ecclesia gaudet Immunitate, sed potest puniri aliqua pœna leviori; *eadem Sacra Congregatio Immun. in Squillacen. 18. Martii 1631. lib. 2. Decret.*
85 *Paul. pag. 100.* Simplices fures gaudent Immunitate, adeoque sunt restituendi Ecclesiæ; *ead. Sac. Congr. Imm. in Sorana 14. Jan. 1698. lib. 2. Decr. Vall. p. 133.*

86 Sed merces, & pecuniæ restituantur integre, reservatis juribus repetendi alimenta præstita furibus carceratis, quibus de jure; *ead. Sac. Congreg. Immun. ibid.*

87 Cum facultate Sacræ Congregationis possunt extrahi Fures ab Ecclesiis ad correctionem, quando repe- riuntur actualiter furantes; *eadem Sacra Congreg. Immun. in Urbevetana 5. Junii 1694. lib. 1. Decret. Val-*
88 *lem. pag. 127.* Curia Episcopalis non potest absque dicta facultate extrahere Fures, nec res furto sublatas; *ead. Sac. Cong. Immunit. in Perusina 1. Martii 1695.*
89 *d. lib. pag. 176.* Neque ad effectum vitandi popularem tumultum; *ibid.* Et si extraxerit, Sacra Congregatio 90
mandat Episcopo, ut faciat restitui; *ibid.*

Episcopus cum facultate Apostolica potest extrahe- 91
re res furto sublatas, dummodo non permittat consignari Judici Laico pro corpore delicti; *ead. Sac. Cong. Immun. in Ravennaten. 5. Novembris dict. An. & lib. pag. 227.* Verum jussu Sanctissimi injungitur 92
Episcopo Faventino, ut consignet Curiæ Legationis Ferrarien. septem Fures detentos in suis carceribus una cum processu contra illos formato cum solita præservatione; *ead. Sac. Cong. Immun. in Faventina 17. Aprilis 1694. lib. 1. Decret. Vallem. p. 118.*

In causa furti nocturni cum qualitate *di scalata*, ut 93
dicitur, & cum fractura portarum, jussu Sanctissimi datur Legato Urbini facultas examinandi Cancellarium Vicarii Foranei, ac procedendi contra eum, si culpabilis reperiatur; *eadem Sac. Congregat. Immunit. in Urbinaten. 25. Maii 1694. d. lib. pag. 125.* Deinde 94
idem Sanctissimus præcepit d. Episcopo, ne ulterius procedat in eadem causa, sed procedat Tribunal Legationis; *in eadem 5. Junii ibidem.*

Quamvis Latro extractus gaudeat Immunitate Ec- 95
cles. attamen conceditur facultas Ordinario ipsum retinendi aliquo tempore in carceribus pro exemplo aliorum, ac attenta mala ipsius qualitate, & circumstantiis facti; *ead. Sacra Cong. Immun. in Pisana 23. Augusti 1633. lib. 2. Decret. Paul. pag. 169.*

Annuente Sanctissimo conceditur Ministris Montis 96
Pietatis Forolivien. ut possint offerre de pecuniis Montis præmium scutorum 300. Detectori, seu Propalatori furti facti cum fractione muri in dicto Monte scutorum 2500. ac etiam conceditur in mandato Sanctissimi Facultas Em. Legato promittendi impunitatem alicui complici in delicto, arbitrio Eminentiæ suæ; *ead. Sacra Congregat. Immun. in Forolivien. pag. 80.*

Fures Rerum privatarum in compedibus vitam age- 97
re; publicarum in auro, & purpura conspicuos incedere, ait Cato *sent.* apud Ursayam *in 1. Miscellan. sacro, & profano litt. F. num. 173.*

Additiones ex aliena manu.

An civilis pæna dupli, vel quadrupli prout furtum 98
erat manifestum vel non manifestum, a jure Romano statuta adhuc obtineat? negat Groenovvegen *de Legib. Abrogat. Instit. lib. 4. tit. 1. §. 4. num. 1.*

Quoad pœnam publicam, eadem non est pro fur- 99
to cum violentia commisso, ac pro furto non violento. Quoad vero ipsum furtum non violentum opor- 100
tet distinguere, num sit primum, an secundum, an tertium. Valor etiam rei furtivæ inspiciendus est in 101
hoc furto non violento. Tum illud videndum, an sit domesticum. Vide de varia furti pœna publica, prout varium est ipsum furtum, egregie disserentem Stryk. *in usu modern. Pandect. l. 47. t. 2. fere per tot.*

Illud breviter est examinandum, an pœna mortis 102
pro furto sit justa. Negant aliqui, quia nulla est proportio inter pœnam hanc, & delictum. Addunt, quod jure divino non pœna mortis, sed dupli, quadrupli, &c. solum in Fures statuta est *Exod. 2. v. 1. seqq.* At affirmant Carpzov. *Prax. crimin. quæst. 77.* 103
Hoppius *in Comment. ad §. 5. Instit. de Obligat. quæ ex delict. nascuntur in us. hodiern.* In irrogatione enim 104
pœnarum non ad delicti quantitatem, Id est ad rem circa

circa quam delinquitur, ſed ad qualitatem, ideſt doloſam legis tranſgreſſionem, & exinde propullantem turbationem Societatis humanæ reſpiciendum eſt,
305 Hinc nullum dubium eſt, quin pœna mortis pro ju-
306 ſta haberi debeat. Quod vero attinet ad Legem Moſaicam, quum ea in parte hac, in qua de furto diſpoſuit, ſit mere forenſis, nihil impedit quo minus Princeps duriorem quoque pœnam circumſtantiis ita exigentibus Furibus dictare valeat.

FINIS TOMI TERTII.

CATALOGUS ALIQUOT LIBRORUM, QUI VEL SUIS TYPIS IMPRESSI, VEL MAJORI NUMERO REPERIUNTUR VENALES APUD MICHAELEM ANGELUM BARBIELLINI TYPOGR. ET BILIOPOL. IN PLATEA MINERVÆ.

AUlete Dom. Avvertim. a Monache, e Clauſtrali 12
Antoniano Card. Silvio Dell'Educazione Criſtiana, Libri trè, ſcritti ad iſtanza di S. Carlo Borromeo 12.
Benedicti XIV. antea Card. Proſp. Lambertini Inſtitutiones Eccleſiaſticæ 4. max. To.3. Romæ 1785.
—— Ejuſd. De SS. Miſſæ Sacrificio 4. max. To.2.
—— Ejuſd. De Synodo Diœceſana 4. To.3. ibid. Editio noviſsima aucta, & emend.
Sacra Bibbia con la Traduzione *ad verbum*, e Note di Monſignor Martini Arciveſcovo di Firenze, aggiuntavi la Cronologia, Edizione nitidiſſima 8. To.12. già ſtampati, il 13. è ſotto il Torchio.
Barboſa Auguſt. De Officio, & Poteſtate Parochi cum Animadverſionibus P. Ubaldi Giraldi. Fol.
Bouget Jo. Lexicon Hæbr. Cald. Biblicum Fol. To.3.
Bambacari Ceſare Opere ſpirituali 4. gr. To.2. Lucca
Boleran Matthæi Hiſtoria, & Res Geſtæ Populi Dei ab Orbe Cond. ad Chriſtum uſque 12.
Biſſo G. B. Della Volgar Poesìa, aggiuntovi un Libro della Poesìa Teatrale 12.
Boſſuet Jac. Benig. Della Concupiſcenza. 12.
Brancati Laur. Card. de Laurœa De Deo, de Prædeſtinatione, & Gratia. 4.
Badìa Franc. Prediche Quareſimali. 4. To.2. Torino.
Clemente de Aroſtegui Deciſiones S. Rom. Rot. Fol.
Criſtiano occupato nel Ritiro di X. giorni. 8.
Conſtantini Franc. Mariæ Comment. ad Statut. Urbis Fol. To.4. Parmæ.
Coſci Criſtoph. de ſeparatione Thori Conjugalis cum Deciſ. Sac. Rom. Rot. F. To.3.
Cecconi Leon. Iſtruzione per i Seminarj Veſcovili 4.
Concilium Trident. cum Notis Card Lanfredini. 8.
Delizie del Cuor Criſtiano nel SS. Cuor di Gesù 12.
Direttore de' Seminarj ſecondo lo ſpirito di S. Carlo Borromeo. 12.
Eſchinardi Franceſco Deſcrizione di Roma, e dell' Agro Romano 8. fig.
Eſtratto della prima Tonſura 8.
Examen Ordinandorum 12.
Eccleſiaſtico in Coro 8.
Frugoni Carlo Canzoni, e Rime ſcelte 12. To.3.
Ferraris Biblioth. Noviſſima Editio in IX. Tomos diſtributa, Centum Articulis aucta, pleriſque in locis Notis illuſtrata, ſatiſque emendata; Tomi tres prodiere; IV. ſub prælo.
Gattico Jo. Bapt. de Oratoriis domeſticis, & uſu Altaris portatilis cum addit. Card. Brancati, & a Brixia. Fol.
Gerdil Card. Giac. Saggio d'Iſtruzione Teologica 4.
—— Breve Eſpoſizione de' Caratteri della vera Religione. 8.
Del legger Libri di Metafiſica, e divertimento Opera delli Ab. Roberti. 8.
Lexicon Hebraic. Caldaic. Biblic. Auctore P. Carmelita. Fol. To.2. Avenione.
Liguori Alf. Iſtruzione a' Confeſſori. 12. T.3. Lucca
De Marco Salvat. Felix De SS. Miſſæ Sacrificio. 8.
Maſcat Remigii Inſtitut. Canonicæ cum addit. P. Ubaldi Giraldi 4. To. 2.
Noris Henrici Hiſtoria Pelagiana 4. Piſis.
Palafox Gio. Anno Spirituale. 12.
Peralta Antonii Deciſ. Sac. Rotæ Rom. To. I. Fol. II. ſub prælo brevi prodibit.
Para Ab. Raggionamento ſu la Religione. 12.
Pellegrino in Terra, e Cittadino della Città di Dio, o ſia la vera Imagine dello ſpirito del Servo di Dio Benedetto Giuſeppe Labre. 12.
Roma Antica, e Moderna cavata da' migliori Autori 8. To.3. fig.
—— Roma Antica, e Moderna. 8.
Rodriquez Alf. Conformità alla volontà di Dio. 12.
Rituale Romano illuſtrato ad uſo de' Parrochi, e Confeſſori. 12. To.2. Lucca.
Reginaldi Antonini De Catechiſmi Romani Auctoritate. 12. Neapoli.
Spedalieri Nicola Analiſi dell' Eſame Critico di Freret ſu le prove del Criſtianeſimo. 4.
Sagre Offette alla Paſſione di N. S. G. C. cavate dalle Opere de' PP. Segala, Granata, e Bloſio. 12.
Statuta Camerarii Cleri Romani. 4.
Troncon Eſami particolari per gl' Ordinandi Eccleſiaſtici. 12.
Trattato de' Giuochi, e Divertimenti proibiti, e permeſſi a' Criſtiani. 12.
Terentii Afri Comediæ ex Recenſione Daniel. Heinſii, collat. ad MSS. Codices Vatic. Biblioth. cum variant. Fol. max. To.2. fig.
Ufficio B. V. 12. Roſſo e Nero con Rami.
—— Detto Settimana Santa con le Rubriche, ed annotazioni del Mazzinelli. 12. Roſſo Nero.
Waldenſis Thomæ Doctrinalæ Antiquit. Fidei Catholicæ. Fol. To.3. Venet.
Veſte Nuziale per degnamente intervenire alla Sacra Menſa. 12.
Vita compendiata del Servo di Dio Benedetto Giuſeppe Labre. 12.
Vita di S. Domenico dell' Ord. de' Predicatori 4.
Zaccharia Fran. Ant. Bibliotheca Ritualis 4. To.3.
—— Diſſertazioni ſu la Storia Eccleſiaſtica 8. To.2.

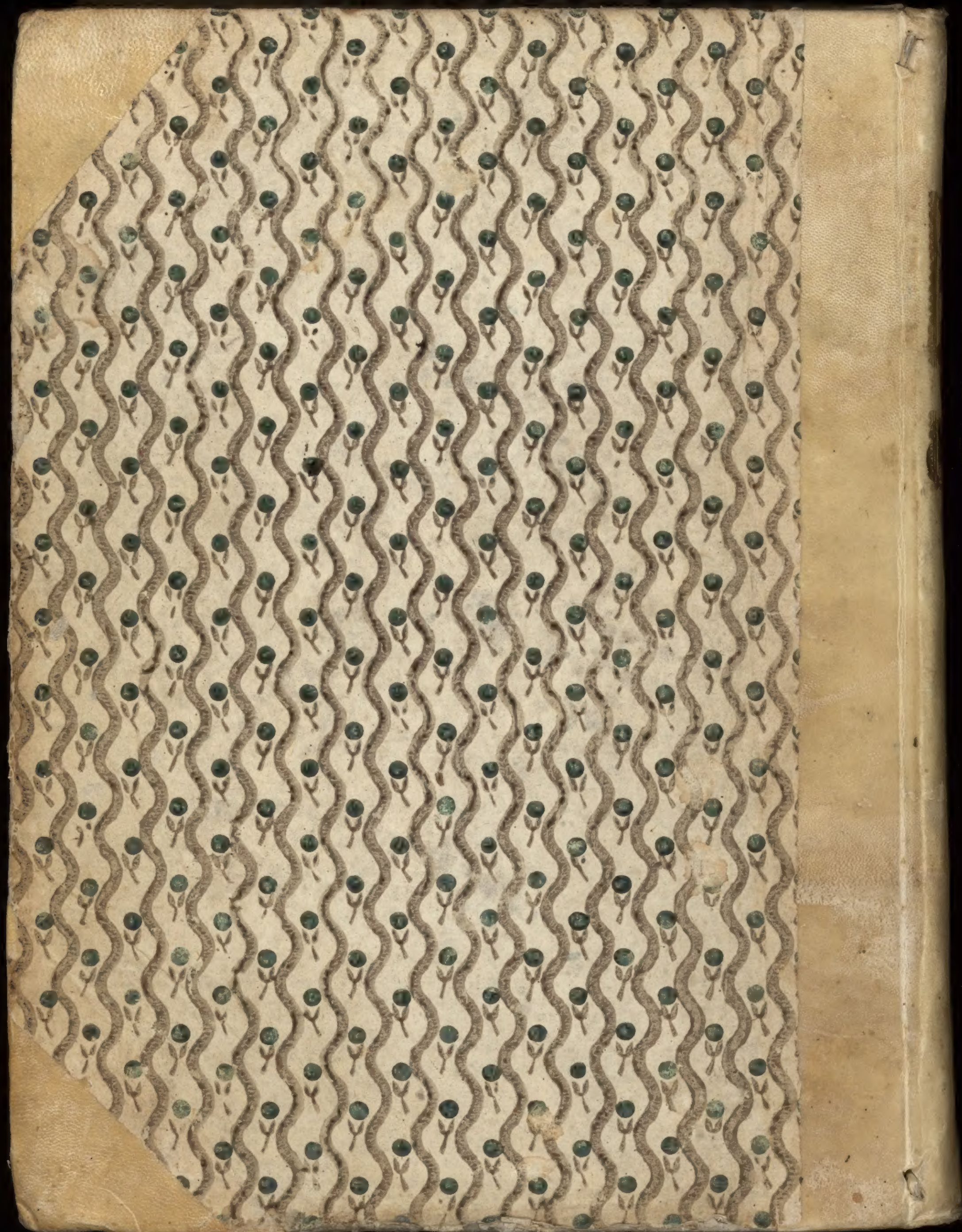

FERRARI
BIBLIOT
TOM. III.

D - E -